

**T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

**AHMET HAMDİ TANPINAR'IN
“19’UNCU ASIR TÜRK EDEBİYATI TARİHİ” ADLI
KİTABININ SÖZ VARLIĞI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Zeynep YILMAZ

**Enstitü Anabilim Dalı: Türk Dili ve Edebiyatı
Enstitü Bilim Dalı : Yeni Türk Dili**

Tez Danışmanı: Prof. Dr. M. Mehdi ERGÜZEL

EYLÜL - 2010

T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

AHMET HAMDİ TANPINAR'IN
“19'UNCU ASIR TÜRK EDEBİYATI TARİHİ” ADLI
KİTABININ SÖZ VARLIĞI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Zeynep YILMAZ

Enstitü Anabilim Dalı: Türk Dili ve Edebiyatı
Enstitü Bilim Dalı : Yeni Türk Dili

Bu tez 23 / 09 / 2010 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından Oybirliği ile kabul edilmiştir.

Prof. Dr. M. Mehdi Ergüzel

Jüri Başkanı

Kabul
 Red
 Düzeltme

Yard. Doç. Dr. Kenan Acar

Jüri Üyesi

Kabul
 Red
 Düzeltme

Yard. Doç. Dr. Mustafa Altun

Jüri Üyesi

Kabul
 Red
 Düzeltme

BEYAN

Bu tezin yazılmasında bilimsel ahlak kurallarına uyulduğunu, başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunulduğunu, kullanılan verilerde herhangi bir tahrifat yapılmadığını, tezin herhangi bir kısmının bu üniversite veya başka bir üniversitedeki başka bir tez çalışması olarak sunulmadığını beyan ederim.

Zeynep YILMAZ

23.09.2010

ÖNSÖZ

Yığın yığın söz koydular önüme

Öğren dediler,

Öğreniyorum.

Hepsini yerli yerinde

Kullan dediler,

Kullanıyorum. *(Behçet Necatigil)*

İnsanın kendini diğer canlılardan ayıran en önemli niteliklerinden biri olan dil kullanabilme yetisi, dilbilimciler tarafından her ne kadar varlık↔anlam↔gösterge yapısıyla izah edilmeye çalışılsa da bu ilişki aslında şairin yukarıdaki dörtlükte sergilediği kadar basittir. İnsanoğlu içinde bulunduğu âlemde önüne konmuş olan kelimeleri önce öğrenir sonra yerli yerinde kullanır. Bir dile ait, onu kullananlar tarafından ortaya konan en güzel, en belîğ, en seçkin ifade tarzlarını ise edebi metinlerde bulmak mümkündür. Bu bakımdan dili konuşanlar arasında edebiyat ve sanat adamlarının eserleri ön plana çıkmaktadır.

XX. yüzyılın büyük sanat, edebiyat ve bilim adamlarından Ahmet Hamdi Tanpınar'ın "19. Asır Türk Edebiyatı Tarihi" adlı eserinin söz varlığı üzerine hazırlanan bu çalışmanın birinci bölümünde sözcükbilim ve söz varlığı hakkında bilgi verilmiştir. İkinci bölüm, kendisi hakkında hazırlanan çalışmalardan derlediğimiz Ahmet Hamdi Tanpınar'ın hayatını, şahsiyetini ve eserlerini tanıtan bölümdür. Üçüncü bölüm ise "19. Asır Türk Edebiyatı Tarihi"nin dizinli söz varlığını içerir.

Bu çalışma için bana cesaret veren ve beni yönlendiren danışman hocam Prof. Dr. M. Mehdi ERGÜZEL'e çalışma süreci boyunca verdiği destekten dolayı teşekkürü bir borç bilirim. Ayrıca çalışmamın şekil bakımından hazırlanması hususundaki desteklerinden dolayı eşim Kaan Yılmaz'a teşekkür ederim.

Zeynep YILMAZ

04.09.2010

İÇİNDEKİLER

ÖZET	ii
SUMMARY	iii
GİRİŞ	1
BÖLÜM 1 : AHMET HAMDİ TANPINAR.....	5
1.1. Hayatı	5
1.2. Şahsiyeti	5
1.3. Eserleri	16
BÖLÜM 2 : SÖZLÜKBİLİM	17
2.1. Sanatçı ve Metin Sözlükleri	18
BÖLÜM 3 : “19. ASIR TÜRK EDEBİYATI TARİHİ”NİN DİZİNİ.....	20
3.1. Kişi Adları	378
3.2. Eser Adları	384
3.3. Yer Adları.....	388
SONUÇ.....	390
KAYNAKLAR	397
EKLER.....	399
ÖZGEÇMİŞ.....	670

Tezin Başlığı: Ahmet Hamdi Tanpınar'ın "19'uncu Asır Türk Edebiyatı Tarihi" Adlı Kitabının Söz Varlığı	
Tezin Yazarı: Zeynep YILMAZ	Danışmanı: Prof. Dr. M. Mehdi ERGÜZEL
Kabul Tarihi: 23.09.2010	Sayfa Sayısı: iii(önkısım)+396(tez)+280(ek)
Ana Bilim Dalı: Türk Dili ve Edebiyatı	Bilim Dalı: Yeni Türk Dili
<p>Bir dilin sözvarlığını ortaya koyan kitaplara sözlük denir. Sözlüklerin de temel birimi kelimedir. Sözlükler bir dildeki sözlük birimi olan kelimelerin tümünün ya da bir bölümünün tanımlarını, söylenişlerini, kullanımlarını ve dilbilgisine dair sınıflarını gösterir. Bu bakımdan sözlükleri genel ve özel sözlükler olmak üzere iki sınıfa ayırmak mümkündür.</p> <p>Bir dili kullananlar tarafından ortaya konan en güzel, en beliğ, en seçkin ifade tarzlarını o dilin edebi metinlerinde bulmak mümkündür. Bu bakımdan dili konuşanlar arasında edebiyat ve sanat adamlarının eserleri ön plana çıkmaktadır.</p> <p>XX. yüzyılın büyük sanat, edebiyat ve bilim adamlarından Ahmet Hamdi Tanpınar'ın "19. Asır Türk Edebiyatı Tarihi" adlı eserinin söz varlığı üzerine hazırlanan bu çalışma üç bölümden oluşmaktadır. Bunlardan birincisinde kendisi hakkında hazırlanan çalışmalardan derlediğimiz Ahmet Hamdi Tanpınar'ın hayatını, şahsiyetini ve eserlerini tanıtan bilgiler yer alır. İkinci bölümde sözlükbilim, sözlük türleri ve yazar-sanatçı sözlükleri hakkında bilgi verilmiştir. Üçüncü bölüm ise "19. Asır Türk Edebiyatı Tarihi"nin dizinli söz varlığını içerir.</p> <p>Bu dizinde metindeki kelimelerin hangi satırda, hangi çekim ekleriyle ve kaç kez tekrarlandığını verdik. Çalışmanın sonuna da bir kelimenin hangi satırda geçtiğinin görülebilmesi amacıyla özel olarak hazırlanmış numaralandırılmış dizin metnini koyduk.</p>	
Anahtar Kelimeler: Sözlükbilim, Kelime, Dizin.	

Title of the Thesis: The vocabulary Ahmet Hamdi Tanpınar's "19.century Turkish literature"	
Author: Zeynep YILMAZ	Supervisor: Prof. Dr. M. Mehdi ERGÜZEL
Date: 23.09.2010	Nu. of pages: iii(pretexts)+396(main)+280(app.)
Department: Turkish Lang. and Literature	Subfield: Turkish Language
<p>A dictionary of the language of the book is called sözvarlığını revealed. Is the basic unit of dictionary words. Dictionaries of words in a language interface unit, the whole or a part of the definition, pronunciation, usage, and shows the class of grammar. In this respect the general dictionaries and special dictionaries is possible to divide into two classes.</p> <p>Posed by those who use a language best, most eloquent, the most exclusive styles of expression of the language is to be found in literary texts. In this respect, the language spoken among the works of literature and art, he has come to the fore.</p> <p>XX. century's great art, literature and science from childhood, memories of the man "19 Century Turkish Literature "for his work on the vocabulary consists of three parts of this study was prepared. The first of them preparing their own studies say about the life of our childhood, memories, şahsiyetini includes information that identifies and works. In the second part of lexicography, dictionaries, dictionary types, and gives information about the author-artist. The third section, "19 Century Turkish Literature "with the directory that contains the assets.</p> <p>Which of these words in the line of text in the index, which has been repeated many times and have given their suffixes. What line of work at the end of a word that can be seen through a specially crafted in order to put the text of the numbered directories.</p>	
Keywords: Lexicology, Word, Index.	

GİRİŞ

Varlığı isimlerle, hareketi fiillerle adlandıran insanın dil birikimine sözvarlığı diyoruz. Sözvarlığı denince akla ilk gelen elbette kelime olacaktır ki bu unsur dilin hayata açılan kapısıdır. Bu kapının her birinden geçişimizde karşımıza farklı kavram alanları çıkar ve bunlar arasındaki örgüler dilin sınırlarını belirler.

Kelime bir dilin temel ögesidir. Bir dilin fakirliği ya da zenginliği söz konusu olduğunda yorumcuların birçok kez o dilde kullanılan kelimeler üzerinden değerlendirmelerde bulunduğunu görürüz. Tabi bu değerlendirmelerin zeminini sadece bir dildeki kelimelerin sayıca çokluğu üzerine kurmak her zaman olumlu sonuç vermeyebilir.

Bir dilin zenginliği ve gücü, asırlar içinde geliştirip olgunlaştırdığı ifade tarzlarındanır. Kelimeler, yüzlerce yıl milletin ruhunda, beyninde, vicdanında yoğrula yoğrula bugüne ulaşır. Biz onları cümlelerde, mısralarda, hikmet ve menkıbelerde okuyarak, dinleyerek, düşünerek milli dil zevkine ereriz (Ergüzel, 2007:29).

Sözlükler, bir toplumun belleğidir. Dildeki kaynakların anlamsal değerlerini ortaya koyabilmede iyi bir kaynaktır. Sözlüklerin de temel birimi kelimedir. Sözlükler bir dildeki sözlük birimi olan kelimelerin tümünün ya da bir bölümünün tanımlarını, söylenişlerini, kullanımlarını ve dilbilgisine dair sınıflarını gösterir.

M.Ö. ikinci asra ait olduğu bildirilen ilk örneğinden (Aristophanes'in sözlüğü), Türkçenin tespit edilmiş ilk ve kapsamlı sözlüğü olan Divanü-Lügat-it-Türk'e ve oradan günümüzün Babylon gibi dijital ortam sözlüklerine varıncaya kadar bu alanda birçok çalışmalar yapılmış ve gelişmeler görülmüştür. Artık, sözvarlığı unsurlarının bilgisayar programlarında bir araya getirilmesiyle birlikte kendi dilimizde veya yabancı dilde yazılmış herhangi bir metin üzerindeki kelimelerin anlamlarını bir tıklamayla görebiliyoruz. Nasıl ki büyük alim Mahmud Kâşgarî'nin Türk coğrafyasını diyar diyar gezerek o muazzam eserini hazırladığı dönemde yaşayan insanların zihninde günümüz sözlük çalışmalarında kullanılan teknolojik imkanların hayali dahi mümkün değil idiye biz de bugün, yakın gelecekte bu imkanların hangi kolaylıkları getireceğini tahmin etmekte zorlanıyoruz.

Çalışmanın Amacı

Bir toplumun pek çok özellikleri; yaşayışı, gelenekleri, dünya görüşü, yaşam felsefesi, inançları, bilim, teknik ve sanata katkıları o toplumun diline yansır; o toplumun dilinden izlenebilir. Kısaca söylenecek olursa dil, aynı zamanda her yönüyle bir ulusun kültürünün aynasıdır; insanın ve uygarlığın en önemli belirtisi ve aracı, dildir (Aksan, 2000:13).

Toplumun içinden yetişen ve içinde yetiştiği toplumun değerleriyle beslenen bir şair veya yazarın kullandığı kelimeler yazarın kendisinin olduğu kadar kullandığı dilin de zenginliğini ortaya koyan delillerdir. Bir şairin hangi kelimeleri hangi sıklıkta kullandığı, kelimelerinde karşıladığı anlam yükleri söz konusu şairin üslubunu ve dil maharetini ortaya koymaları bakımından önemlidir.

Dil bilgisi çalışmalarının ses ve şekil incelemelerinin yanı sıra kelime serveti, cümle ve ifade kalıpları yönünde gelişmesi beklenmektedir. Hem tarihî hem yakın dönem eserlerinin bu bakımdan incelemeye ihtiyacı vardır. Bir taraftan her yüzyıla ait söz varlığı ortaya konulurken, diğer taraftan şair ve yazarların özel sözlükleri ve üslup özelliklerini yansıtır ifade kalıplarının değerlendirecek çalışmalar yapılması düşünülmektedir (Ergüzel, 2007:18).

Günümüzde Türkçenin tarihi ve güncel olmak üzere genel sözlükler bakımından bir seviye yakalandığı görülebilir. Ancak bahis yazar ve şair sözlükleri gibi özel sözlüklere geldiğinde aynı şeyi söyleyemiyoruz. Yukarıda belirtilen düşünceden hareketle eldeki çalışmanın hazırlanması planlanmış ve bir yazarın bir eserinin söz varlığı ortaya koymaya çalışılmıştır.

Çalışmanın Önemi

Diller, tek tek kelimelerden meydana gelmezler. Sözlüğü oluşturan on binlerce kelime, söz sanatkarı dediğimiz şair ve yazarların elinde öyle bir hareket kazanırlar ki adeta kelimelerle besteler ortaya çıkar. Bunlar kelime, kelime grubu ve cümlelerin mutlu ahenginden doğan insan beyninin kurduğu muhteşem edebî mimarlık yapılarıdır (Ergüzel, 2007: 284).

Bir dil ve edebiyat eserinin sözlük, dizin hazırlama gibi usullerle söz varlığının tespit edilmesinin, o dilde ortaya çıkan yeni kavramların, yeni ve farklı kullanımların ortaya çıkmasında ve belirlenen bu sözcüğünün o dile ait hazırlanacak sözlüklerin içeriğinin zenginleşmesinde yeri pek önemlidir.

Tanpınar'ın "19. Asır Türk Edebiyatı Tarihi" adlı mensur eseri üzerinde hazırlanan bu dizin çalışması, onun eserindeki kelime kadrosunu, kelimelerin kullanım sıklıklarını ortaya koyarak, bu eser vesilesiyle yazarın kullandığı dil hakkında çıkarımlarda bulunmamızı sağlamıştır. Hazırlamış olduğumuz çalışmanın Tanpınar'ın diğer eserlerindeki söz varlığının da ortaya çıkarılmasıyla gelecekte hazırlanabilecek bir "Tanpınar Sözlüğü" haline dönüşmesi yolundaki gayretlere bir katkı olacağı ümidindeyiz.

Çalışmanın Metodu

Çalışmamız Ahmet Hamdi Tanpınar'ın "19. Asır Türk Edebiyatı Tarihi" (Çağlayan Yayınları, Sekizinci Baskı, İstanbul, 1997) adlı eseri esas alınarak hazırlanmıştır. Öncelikle metin taranarak, metnin düzeltmeleri yapıldı. Daha sonra dizini ortaya çıkarmak için metne satır numaraları verilerek, kelimelerin sözlükte yer alacağı şekilde kök ya da gövdeleri eklerinden ayrıldı.

Çalışmanın bu aşamasında fiil kök ya da gövdelerinin sonuna (-), isim kök ya da gövdelerinin sonuna ise (.) konuldu. Ayrıca eş seslilik özelliği gösteren kelimeler parantez içinde numaralandırılarak gösterildi. Örneğin "kara" kelimesi renk ve toprak parçası anlamlarında olabileceğinden kara+(1) toprak parçası, kara+(2) renk olmak üzere bu şekilde numaralandırılmıştır. Bunun gibi el+(1), el+(2); yaş+(1) yaş+(2); dolu+(1) dolu+(2) vb. kullanımlara yer verildi. Ses değişimine uğramış kelimeler de parantez içinde belirtildi.

Yazar ve eser adlarının sözlük kısmında bir arada gözükmeleri için her bir kelime bitişik yazıldı. İki kelimeler, deyimler anlam bakımından bir bütünlük arz ettiği için bunları oluşturan kelimeler de bitişik yazılarak dizinde tek bir maddede gözükmeleri sağlandı. Ayrıca metnin orijinaline sadık kalmak amacıyla özel adlardaki ve bazı bağlaçlardaki ikili kullanımlar aynen alındı. Örneğin Abdülhamid / Abdülhamit, dolayısıyla /

dolayısıyla, Abdullahüssagir / Abdüllahüssagir, Ahmet Mithat Efendi / Ahmet Mithat / Ahmet Mithat Bey vb. farklı kullanımlar metinde geçmektedir.

Dizin hazırlandıktan sonra her kelime metindeki manaya göre anlamlandırıldı.

Çalışmamızın sonuç bölümüne, ayrıca, eserde geçen kişi, eser ve yer adlarını gösteren birer dizin de ekledik ki, araştırmacılar sadece bu konulardaki taramaları için bütün listeyi bir arada bulabilsinler.

Çalışmamız, Tanpınar'ın sözvarlığını konu edindiğinden Tanpınar'a ait olmayan sözler ve beyitler çıkarılmıştır; bunlar ek metinde üç nokta ile gösterildi.

Dipnotlar metnin içinde italik harflerle belirtilmiştir. Başlıklar da yine numaralandırılmış olarak koyu renkle gösterilmiştir.

Bu aşamadan sonra eserin söz varlığını ortaya koyan, kelime sayılarını ve anlamlarını gösteren dizin çalışmamız ortaya çıkmış oldu. Dizin çalışmamız hangi kelimenin ne kadar sıklıkla geçtiğini göstermesi açısından oldukça önemlidir.

Söz konusu kelimelerin kolay bulunması bakımından numaralandırılmış olan metin ek olarak sunulmuştur.

Dizin çalışmasında “*cibakaya 2.2.*” programından yararlanılmıştır.

BÖLÜM 1: AHMET HAMDİ TANPINAR

1.1. Hayatı

Sembolizmin havası içinde bir soyut şiirin ve yepyeni roman, hikâye, deneme tarzlarının ustası olan Ahmet Hamdi Tanpınar, 23 Haziran 1901 İstanbul doğumlu Türk romancı ve şair, fikir adamıdır.

Babasının memurluğu dolayısıyla bütün çocukluğunu, Ergani, Sinop, Siirt, Kerkük Musul, (13 yaşlarında iken annesini burada kaybetmiştir.) Antalya gibi yerlerde geçirmiştir.

1918'de İstanbul'a gelip önce Baytar Mektebi'ni (1919) sonra 1923 yılında İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi'ni bitirdi. Aynı yıl Erzurum Lisesi edebiyat öğretmenliğine atandı. Sonra birçok lisede ve Gazi Terbiye Enstitüsü'nde öğretmenlik yaptı. Bir süre Güzel Sanatlar Akademisi'nde sanat tarihi, estetik ve mitoloji okuttuktan sonra 1939 yılında İstanbul Üniversitesi'nde Yeni Türk Edebiyatı profesörlüğüne atandı. 1942–1946 yılları arasında Maraş Milletvekili olarak görev yaptı. Bir süre Milli Eğitim müfettişliği yaptıktan sonra 1949 yılında Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümündeki görevine döndü.

1953'te yaptığı ilk Avrupa seyahatinde Fransa, Belçika, Hollanda, İngiltere, İspanya ve İtalya'yı dolaştı. Daha sonra iki Avrupa seyahati daha yapmıştır.

Hummalı bir eser verme döneminde iken 24 Ocak 1962'de geçirdiği bir enfaktüs krizi ile vefat etti. Rumeli Hisarı'nda çok sevdiği Yahya Kemal'in yakınına gömüldü.

1.2. Şahsiyeti

Ahmet Hamdi Tanpınar, Doğu ve Batı kültürlerini iyice sindirmiş ve bunlar ile yepyeni bir senteze ulaşmış bir sanat ve fikir adamıdır. Yeşil Türbe kadar Notre-Dame mimarisini de sever. İsmail Dede'ye olduğu kadar Beethoven'e ve Şeyh Galip kadar Paul Valery'ye de hayrandır. Tenkitçi, estetikçi ve edebiyat tarihçisi olarak yeni ve eski edebiyatları yeter sevgi ile değerlendirmiş kendi sanatında ise sürekli yenilik peşinde olmuştur.

Böyle hem modern hem de milli bir sanat kişiliğın doğmasında 1919'da beri hocası ve dostu olan Yahya Kemal'in etkileri büyüktür. Kendisi bu oluşu şöyle anlatmaktadır:

“Yahya Kemal'in derslerini dinledikçe içimdeki karışık dünya, nizamını buldu. Yavaş yavaş, hislerin dünyasından fikirlerin dünyasına girdim. Yahya Kemal'in bana ilk öğrettiği galiba kendime mühlet vermek oldu. Yahya Kemal bize bu sohbet ve derslerde uzun uzun bir tefekkürün meyvası olan çok dinamik ve realiteyle gerek aktüel, gerek tarihî manalarda temas halinde bulunan bir milliyet anlayışı getiriyordu. Bu milliyetçilik hızını tarihten alıyordu. Yahya Kemal'in üzerimdeki asıl tesiri, şiirlerindeki mükemmeliyet fikri ile dil güzelliğidir. Millet ve tarih hakkındaki fikirlerimde, bu büyük adamın mutlak denecek tesiri vardır. “Beş şehir” adlı eserim, onun açtığı düşünce yolundadır.”

18 yaşına kadar babasıyla, daha sonra öğretmen ve mebus olarak kendi başına gezdiği Anadolu'nun tarih ve coğrafyasının; geçmişi ve güzellikleriyle maddi manevi portresini iyi bildiği İstanbul'un ve seyahatlerinde ayrı bir sanat heyecanıyla sezdiği Avrupa ülkelerinin onun şiirlerine bir görüş ve mecaz zenginliği kattığı, nesirlerine ise esaslı malzeme olarak girdiği görülmektedir. Fransız ve Türk tarih, edebiyat ve felsefelerine vukufu ise hikaye, roman, deneme ve makalelerine ayrı cazibeler ilave etmektedir.

Tanpınar, kesin sonuçlara varıp katlaşmaktansa aramayı, sezmeyi ve düşünmeyi tercih eden çok kültürlü, çok renkli yazıcılardandır. Tarih, vatan, şiir, musiki, resim, heykel konularında ve Türk insanına bağlı temeller etrafında sayısız teklifleri vardır. Sanatçının her şeyden önce sağlam bir tarih şuuruna yaslanması gerektiğini şöyle ifade etmektedir:

“Avrupa'da bütün sanatkârlar, az çok bir kültür erüdisidirler. Bugünün en modern adamını açın, adım başı tarihten söz eder size. Çünkü tarih şahsiyetin ta kendisidir. Onsuz insan teşekkül edemez. Öyle bir yalnızlığa düşer ki konuşmak bile imkansızlaşır. Onun için nesiller ve fertler daima mazi ile meşguldürler. Tarih, insanın ve cemiyetin bütün bir tarafıdır. Bu, ok ve yay hikayesidir. Mazi vardır ve hatta hâli ve onun arasında geleceği o idare eder. Cemiyet için mazi yani tarih, fert için hafıza gibidir. Asıl şahsiyetin kendisidir. Hafızasını kaybeden adam, nasıl artık kendisi değilse, cemiyette mazisini unutursa veya bu mazi fikrini vuzuhundan mahrum ederse, öylece kendisi olmaktan çıkar. Hülasa teklif ettiğim şey ne türbedarlık ne de mazi hırdavatçılığıdır. Bu

toprağın macerasını ve kendi maceramızı bilmek, onun için büyümek, onun içinden tabii şekilde yetişmek Garpli anlayışıyla Garp ustaları severek eser vermektir.”

Ahmet Hamdi Tanpınar, aynı ölçüde değerli ve zengin olmak üzere nesirler ve şiirler yazmıştır. Şiirleri kadar romanları ve denemeleri de unutulmayacak eserlerdir.

İlk şiiri 1920’de yayımlanmıştı. Altmış kadar şiirinden ancak otuz yedisi ile, tek şiir kitabını ölümüne yakın çıkardı: Şiirler (1961; Bütün Şiirleri adıyla genişletilmiş olarak 1976). Şiirlerinde bir imaj ve müzik kaygısı taşıdığı, hikaye ve romanlarında da, başta zaman tema’sı olmak üzere, psikolojik anları, bilinçaltını aradığı, yansıttığı görülür. (Kaplan, 1964).

Tanpınar, bir mektubunda: “Şiir, söylemekten ziyade susma işidir. Ben, şiirde sustuğum şeyleri roman ve hikayelerimde anlatırım.” diyerek, şiirinin tekçi ve soyut vasıflarını tanıtmıştır. “Türk Edebiyatında Cereyanlar” adlı inceleme yazısında, kendisini şöyle anlatmaktadır:

“Ahmet Hamdi Tanpınar, kendi şiir dilini, rüya nizamının hakim olmasını istediği bir estetiğin içinde aramıştır. “Abdullah Efendi’nin Rüyaları” adlı hikayesi, bu estetiğin bir tarafını verir. Bu şair, diğer hikaye ve romanlarında, medeniyet buhranını ve onun doğurduğu medeniyet ikiliğini tema olarak alanlardandır. “Beş şehir” adlı denemesi, bugünün meseleleri arasından mazi ile kaynaşma çareleri arar. Hece vezninde aruzun sesini bulmaya çalışanlardandır.”

Tanpınar’ın şiiri, bizim edebiyatta, ne Divan ne de Halk şiiri geleneğine bağlanabilir. Yahya Kemal’i fikrinde ve dünya görüşlerinde o kadar tuttuğu halde, şiirde onu izlemekten kaçınmıştır. Çağdaşları gibi Anadolu şiirine ve folkloru da gitmemiştir. Şiir anlayışıyla biraz Ahmet Haşim’e yaklaştığı söylenebilir.

Ahmet Hamdi Tanpınar, önce Yahya Kemal, Mustafa Şekip (Tunç) gibi şair ve düşünürlerin çevresinde toplandığı felsefi düzeyde Bergsonculuğu, yazınsal düzeyde ise saf sanat anlayışını benimsemiş, Dergâh dergisinde yayımladığı şiirleri ile görünmüştür. Daha sonra Milli Mecmua, Hayat, Oluş, Görüş dergilerinde de yazan Tanpınar, ilk şiirlerinde, dönemin genel havasına uymuş, ister istemez Mehmet Kaplan’ın "santimentalizm ve sembolizm devri" diye nitelediği o dönemin estetik anlayışına bağlı kalmıştır.

Ancak, daha o zamandan "kapalı alemler olmasını" istediği olgunluk dönemi şiiirlerinin hemen tüm izleklerini bu dönem şiiirlerinde de görmek olasıdır. Örneğin 1922 yılında Dergah'ta yayımlanan "Kalbim" adlı şiiirinde, kalbini Kaplan'ın sözleriyle "inzivanın" 'korkudan kısık bir nefes gibi' dalga dalga ürperip eridiği "bakımsız, eski bir saray'a benzetmektedir" ve "bu sarayın içi kadar dışı da harap ve melankolik bir hava taşımaktadır: 'dallarda inlerken rüzgarın neyi / Mehtaba yükselen bir fiskiye / Beyhude düşünür viran bir bahçe".

Tanpınar, şiiirindeki estetik kaygıları yaşamının sonuna kadar korumuş, Cumhuriyet döneminin toplumsal çalkantılarından, akımlarından uzak tutmuştur yapıtını. "Fırtına, sonsuzluk, esrarlı bitiş / Karanlık dağıtıyor meyvelerini / Yemyeşil bir ağaç, sarsıyor geniş / Kollarında ufkun dört duvarını" dizeleriyle başlayan "Defne Dalı" adlı şiiirini Oluş dergisinde yayımlarken (23 Nisan 1939, sayı 17) Mustafa Nihat Özön ile Halil Vedat Fırıtlı şunları yazmışlardır: "Büyük harf sonu edebiyatını yoğuran nesil arasında titiz bir estetik davasının bayrağını ısrarla omuzlarında taşımış olan Ahmet Hamdi Tanpınar'ın Defne Dalı, uzun bir sanat çilesinin gayri meş'ura açılmış kapısından sonsuzluğa ve esrarlı bitişe bir bakıştır.

Saf şiiir yazma yolunda yirmi yıl beraber yürüdükleri arkadaşları, başka kanaatlerin arkasına takılarak Tanpınar'ı yalnız bıraktı. Ve o, sökecek kanlı şafağı bekleyen bir gece kuşu gibi ölümün sarı dünyasında renkler, kokular, baharlar ve hayaller aradı."

Ahmet Hamdi Tanpınar, şiiirlerinin yanı sıra öyküleri ve romanları ile de dikkati çekmiş, özellikle Doğu / Batı sorunsalının aşılması çabasını yansıtan denemeleri ve düşün yazılarıyla etkili olmuş bir yazardır. 19. Yüzyıl Türk Edebiyatı Tarihi onun edebiyat tarihçisi olarak da önemini ortaya koyan bir çalışmadır ve şu ana kadar aşılammış durumdadır.

Roman ve hikayelerinde Ahmet Hamdi'nin, çok mecazlı düşünce ve söz nüansları ile yüklü, soyut kelimelere çok yer veren öze dönük üslubu görülür. Nesir dilini, şiiirlerindeki üslûptan kesinlikle ayırmak zordur. Kılı kırk yaran tahlillere önem veren bu şair yazıcı, olaylar ve nesnelere üstündeki duyusu, düşünce ve hayallerini anlatmaktan ayrı zevk almaktadır. Makale ve tenkit gibi tabiatları icabı objektif olması gereken yazılarda bile şairlik tarafı ağır basmaktadır.

Tanpınar, sanatçı kişiliğini, belki de en iyi biçimde "Antalyalı Genç Kıza Mektup"unda vermektedir: "Şiirlerimin anahtarlarını roman ve hikayelerim verir. Mamafih roman anlayışım şiir anlayışından fazla ayrılmaz. Orada da rüya kelimesi için söylediğim şeyler, hatta rüyanın nizamı hakimdir. Şu farkla ki şiirde dolayısıyla kendimin, hikaye ve romanlarımda kendimle beraber mümkün olduğu kadar hayatımın ve insanların - kendimden başkaların - peşindeyim. Ve başkalarına ait zamanın peşinde".

Prof. Dr. Mehmet Kaplan "Tanpınar Hakkında Birkaç Söz" adlı yazısında Tanpınar'la ilgili olarak şunlara der ki: "Ahmet Hamdi Tanpınar Türk edebiyatının en büyük yazarlarından biridir. Bu hükmü verirken kat'iyen mübalağa ettiğimi sanmıyorum. Dayandığım delil ve ölçütleri açıklayabilirim.

Edebiyatta değer, eserin her şeyden önce güzel olmasında, fakat aynı zamanda onun insanı ve hayatı derinlik ve bütün zenginliği ile ifade etmesindedir. Ahmet Hamdi Tanpınar'ın eserlerinde bu vasıflar vardır.

1901 yılında doğan Tanpınar, gençlik yıllarında Yahya Kemal ve Ahmet Haşim'in talebesi ve dostu olmuş, Batı edebiyatından Paul Valery ile Marcel Proust'u kendisine üstad olarak seçmiştir. Bu yazarlar edebiyatta güzellik ve mükemmeliyete ön planda yer verirler. Ahmet Haşim ile Yahya Kemal Türkiye'de, Paul Valery ile Marcel Proust Fransa'da edebiyatın politik ve sosyal gayelerin emrinde bir propaganda vasıtası olmasına karşı çıkmışlardır. Onlara göre edebiyat, tıpkı resim ve musiki gibi "güzel sanat"tır. Onlardan farkı boya ve ses yerine, insanı ve hayatı anlatmada bu iki vasıtadan çok daha zengin olan dili kullanmasıdır. Tanpınar'ın tenkidi yazılarını okuyanlar, onun sık sık "dil" ve "mükemmeliyet" deyimlerini kullandığını görürler. Dil edebiyatı ifade vasıtasıdır. İyi yazar odur ki kullandığı vasıtanın bütün imkanlarını bilir. Mükemmeliyete bu imkanları aramakla ulaşılır. Kelime, şiirde, adeta hassas terazi ile tartıldığı için, dilin imkanlarını en iyi bilenler şairlerdir.

Değerli bir şair, büyük bir hikayeci ve romancı olan Tanpınar derin görüşlerle dolu denemeler de yazmıştır. Beş şehri XIX. Asır Türk Edebiyatı Tarihi, Edebiyata dair Makaleler ve Yaşadığım Gibi adlı kitaplarında sanatkar Tanpınar'ın yanı sıra çok okumuş, çok düşünmüş bir fikir adamını da buluruz. Üstatları olan Yahya Kemal ve Ahmet Haşim fikre büyük önem vermemişlerdir. Tanpınar'ın sanat eserlerinde bile fikir, arka planda insan hayatını gizliden gizliye idare eden esrarlı kainat gibi derinleşir.

Valery, sanat eserinde fikir, meyvenin içindeki besleyici gıda gibi erimiş olmalıdır, der. Tanpınar'ın şiirleri, hikayeleri, romanları bu prensibe tamamıyla uygundur. Okuyucu onları okurken bir masal alemine girmiş gibi büyülenir. Hikayelerinde görüldüğü üzere, Tanpınar, rüya ve masala büyük ehemmiyet verir. Modern psikoloji, rüya ve mitlerde derin sembolik manalar bulmuştur. Fakat onlar aynı zamanda güzeldirler. Güzellik kainatın altın anahtarıdır. Tanpınar'ı okurken bunu derinden hissederiz.

Tanpınar'ı onun istediği gibi, dura dura, içlerine sindire sindire okuyanlar, onu sevecekler, yalnız ona karşı değil, bütün sanata, insan ve kainata başka bir gözle bakacaklar, kendilerini ebediyete götüren esaslı ışıklarla dolu bir yolda bulacaklardır.” (Kaplan).

Tanpınar'ı biraz da kendi ağzından dinleyelim:

“Fakir düşmüş bir ailede doğdum. Buna rağmen çocukluğum epeyce mesut geçti. Fakirlik, içimizde ve etrafımızda ahenk bulunmak şartıyla –ve şüphesiz muayyen bir derecede– zannedildiği kadar korkunç ve tahammülsüz bir şey değildir. Onun da kendine göre imtiyazları vardır. Benim çocukluğumun belli başlı imtiyazı hürriyetti. Bu kelimeyi bugün sadece siyasi manasında kullanıyoruz. Ne yazık! Onu politikaya mahsus bir şey addedenler korkarım ki, hiçbir zaman manasını anlamayacaklardır. Politikadaki hürriyet, bir yığın hürriyetsizliğin anahtarı veya ardına kadar açık duran kapısıdır. Meğer ki dünyanın en kıt nimeti olsun; ve tek insan onunla şöyle iyice karnını doyurmak istedi mi etrafındakiler mutlak surette aç kalsınlar. Ben bu kadar kendi zıddı ile beraber gelen ve zıtlarının altında kaybolan nesne görmedim. Kısa ömrümde yedi sekiz defa memleketimize geldiğini işittim. Evet, bir kere bile kimse bana gittiğini söylemediği halde, yedi sekiz defa geldi ve o geldi diye biz sevincimizden, davul, zurna, sokaklara fırladık.

Nereden gelir? Nasıl birdenbire gider? Veren mi tekrar elimizden alır? Yoksa biz mi birdenbire bıkar, "Buyurunuz efendim, bendeniz, artık hevesimi aldım. Sizin olsun, belki bir işinize yarar!" diye hediye mi ederiz? Yoksa masallarda, duvar diplerinde birdenbire parlayan, fakat yanına yaklaşp avuçlayınca gene birdenbire kömür veya toprak yığını haline giren o büyülü hazinelere mi benzer? Bir türlü anlayamadım. Nihayet şu kanaate vardım ki, ona hiç kimsenin ihtiyacı yoktur. Hürriyet aşkı, –haydi Halit Ayarçı'nın sevdiği kelime ile söyleyeyim, nasıl olsa beni artık ayıplayamaz,

kendine ait bir lügati kullandığım için benimle alay edemez!– bir nevi snobizmden başka bir şey değildir. Hakikaten muhtaç olsaydık, hakikaten sevseydik, o sık sık gelişlerinden birinde adamakıllı yakalar, bir daha gözümüzün önünden, dizimizin dibinden ayırmazdık. Ne gezer? Daha geldiğinin ertesi günü ortada yoktur. Ve işin garibi biz de yokluğuna pek çabuk alışıyoruz. Kıraat kitaplarında birkaç manzume, resmi nutuklarda adının anılması kafi geliyor.

Hayır, benim çocukluğumun hürriyeti, hiç de bu cinsten bir hürriyet değildir. Evvela, burası zannımca en mühimdir, onu bana hiç kimse vermedi. Bu sızdırılmış altın külçesini birdenbire kendi içimde buldum. Tıpkı ağaçta kuş sesi, suda aydınlık gibi. Ve bir defa için buldum. Bulduğum günden beri de küçücük hayatım, fakir evimiz, etrafımızdaki insanlar, her şey değişti. Vakıa sonraları ben de onu kaybettim. Fakat ne olursa olsun bana temin ettiği şeyler hayatımın en büyük hazinesi oldular. Ne dünkü sefaletim, ne bugünkü refahım, hiçbir şey onun mucizesiyle doldurduğu seneleri benden bir daha alamadılar. O bana hiçbir şeye sahip olmadan, hiçbir şeye aldırmadan yaşamayı öğretti.

Lüzumsuz hiçbir şeyin peşinde koşmadım. Hiçbir ihtirasın peşinde beyhude yere emek sarf etmedim. Hiçbir zaman sınıfımızın birincisi veya ikincisi, hatta yirmincisi olmak istemedim.

Fatih Rüştiyesindeki sınıfımızın kalabalık mevcudu bana, etrafımdaki yarışı en geri sıralardan, isterseniz buna kral locası deyin, seyretmek imkanını verdi. İnsan işlerine uzaktan bakmayı oradan öğrendim.

Arkadaşlarımın çoğu gibi mektebe lalalarla, uşaklarla gitmedim. Ne yeni, süslü elbiselerim, ne su geçmez potinim, ne sıcak paltom vardı. Daima diz kapaklarım yamalı, daima dirseklerim biraz dışarıya fırlamış gezdim. Hiç kimse mektebe giderken bin türlü sıkı tembihle beni öpmeyi, ne de akşamüstü yolumu dört gözle beklediler. Hatta eve ne kadar geç gelirimse etrafımdakiler o kadar rahattı. Bununla beraber mesuttum. Bütün bu şeylerin yokluğuna karşılık hayatı ve sokağı kazanmıştım. Mevsimler, insanlar, hayvanlar, eşya en munis, en değişik yüzleriyle benimdiler.

Günde iki defa Edirnekapı ile Fatih arasındaki yolu en uzun zaman içinde, her adımı ayrı ayrı hayaller peşinde atarak, gider gelirdim. Vakıa on yaşlarıma doğru bu mesut

hayatı bir ihtiras bulandırdı. Dayımın sünnet hediyesi olarak verdiği saatle hayatımın ahengi biraz bozulur gibi oldu. Bir ihtiras ne kadar masum olursa olsun yine tehlikeli bir şeydir. Bununla beraber mesut yaradılışım onun hayatımı büsbütün çığırından çıkarmasına mani oldu. Bilakis ona bir istikamet verdi. Yani hayatım onunla şekil aldı. Belki de bana hürriyetin asıl kapısını o açtı (Tanpınar, Saatleri Ayarlama Enstitüsü).

Ahmet Hamdi Tanpınar, altmış bir senelik yaşamında, okurlarının karşısına şair, roman ve öykü yazarı kimlikleriyle çıkmıştır. II. Meşrutiyet ve Cumhuriyet Dönemleriyle beslenen yaşamsal zenginliği onu Cumhuriyet Dönemi'nin önemli isimlerinden biri yapmıştır. Ayrıca, bu zenginlik ona "Doğu ile Batı, geçmiş ile gelecek arasında bir köprü kurma, hem Doğu hem de Batı kültürünün etkilerini yansıtan yapıtlar" üretme olanağı tanımıştır (Ana Britanica: 382). Buradan yola çıkarak Tanpınar öykücülüğünün altında yatan felsefeyi şu şekilde açıklayabiliriz: yazar, iki ayrı kültürü sentezleyerek bunu eserlerindeki kurgu üzerine oturtmuştur. Yine de bu sentez içinde, yazarın düşünce akışının durağan kalıplar içinde kaldığını söylemek pek de mümkün olmaz. Diğer bir deyişle, "Tanpınar, Türk mantık ve ahlakçılığında Batılı akılcılığa geçer. Kesin sonuçlara varıp katılmaktansa, aramayı, düşünmeyi, sezmeyi seven çok renkli bir yazardır" (Karaalioğlu: 537).

Tanpınar'ı değerlendirirken Türk öykücülüğüne hangi yönden katkıda bulunduğu, yaşam felsefesi doğrultusunda geliştirmiş olduğu tekniği ve içinde var olduğu zaman göz önüne alındığında Doğu-Batı ikilemine nasıl yaklaştığı, bu yaklaşımı eserlerinde ve dil kullanımında nasıl yansıttığı sorgulanabilir.

Selim İleri'ye göre Tanpınar'ın öykücülüğünü iki evrede incelemek mümkündür: 1943'te yayınlanan *Abdullah Efendi'nin Rüyalari* ilk evreyi oluşturur. Bu ilk öykü kitabıyla Tanpınar "öykücülüğümüzde kişisel kargaşanın, kişilik yanılsamalarının, yaşamı gerçekliği dışında da algılamanın çok başarılı örneklerini verir." (İleri, 1975:15). Bu kitaptaki öyküler güç öykülerdir aslında; genel çizgiyi, kişilerin duygusal çöküntüleri ve kendi benliklerine sığınarak yaşamdan belki de kaçmaları oluşturmaktadır. Tanpınar'ın ilk öyküleri göz önüne alındığında, öykülerin Türk öykücülüğüne kazandırdığı yapı ve konu özelliklerine hem olumlu hem de olumsuz eleştiride bulunmak mümkün olmaktadır. Öncelikle denilebilir ki bu öyküler, bir öykücü olarak Tanpınar'ın "dünyaya bakışında ilerici bir tutumu savunmaz, kişisel

kalmanın savunmasına girişir." (İleri,1975:15). Yine İleri'nin sözleriyle diyebiliriz ki "öykü okurunu köklü bir ekin birikimiyle donatır." (İleri, 1975:15). Tanpınar'ın öykücülük yaşamının ikinci evresini oluşturan *Yaz Yağmuru* kitabı ise "Tanpınar'ın ilk yapıtında belirsiz bıraktığı ruhsal çatışmaları daha somut düzeyde işler." (İleri, 1975:15). Bu aşamada öyküler yine güç ve gizemlidir ama okuyucu gizemli olanı somut gerçeklikle bütünleştirebilir. Sonuç olarak Tanpınar'ın ikinci aşamasında dili, kurguyu ve içeriği daha bütünlüklü bir şekilde toplamayı başarıp okuyucusuna sunduğunu söyleyebiliriz.

Tanpınar öykücülüğünü belirgin kılan özellikleri "dili, öykü konuları ve öykü kişileri" olarak üç ana grupta toplamak mümkündür.

Yazar, öykülerinde "seçkin, çeşitli mecazlarla, düşüncelerle, soyut sözcüklere geniş yer veren kendine özgü zengin bir cümle yapısı" kullanmaktadır; "şiir dili ile nesir dili arasında kesin bir ayrılık görülmemektedir" (Karaalioğlu, 537). Bunun yanı sıra, Tanpınar dil anlayışını da şu sözlerle dile getirmektedir: "dil ve dille üretilen eserler dilin içinde geliştiği milliyet ruhuyla yakın alakalıdır" (Karaalioğlu, 537).

Tanpınar'ın öykülerinde yoğun olarak işlenen kavramlardan biri de 'zaman' dır. 'Zaman'ı değişik boyutlarıyla kavrama ve bunu kurgu yoluyla açıklama arzusu öykülerin genelinde sezilmektedir. Bunu Tanpınar'ın genel bir özelliği olarak yorumlayan Gürsel Aytaç ise şöyle der: "Tanpınar, 20. yy. Avrupa Edebiyatı'nın ortak problemi sayılan "zaman" kavramıyla hem konu hem de anlatım tekniği bakımından ilgilendiğini göstermiştir. "Saatleri Ayarlama Enstitüsü" (1954) adlı romanda modern çağın, insanı saate tutsak eden yaşama temposu başta olmak üzere toplum mekanizmasının çeşitli unsurlarını hicivci bir bakış açısından ele alır.

Tanpınar, önce mesleği, daha sonra yazdıklarıyla isminin önüne sayısız sıfatlar getirilebilecek türden verimli, verimli olduğu kadar da eserleriyle Türk düşünce ve edebiyatına ismini büyük harflerle yazdırmayı başarabilmiş bir düşün ve edebiyat adamıdır: Romancı, öykücü, şair, edebiyat tarihçisi, deneme yazarı, eleştirmen, tiyatro yazarı; musiki, plastik sanatlar, mimari; kültür ve düşünce tarihimiz üzerine yaptığı katkılarla çok boyutlu konularda derinlemesine fikirler ileri sürüp kalem oynatmış bir yazar... Bir de bunlara akademisyenliğinin yanında siyaset adamlığını da ekleyebiliriz. Altmış yıllık ömründe verimliliği tartışılmayacak birisidir o.

Tanpınar, “Bende şiir esastır. Oradan etrafa genişlerim.” ifadesiyle şairlik vasfını her şeyin önünde tutmaktadır. Şiir, sanatçının bütün ketumluğunu olabildiğince üzerinde taşıyan bir nokta olmuştur. Onda şiirin esas olması bütün olaylara ve olgulara karşı sanatçı kişiliğinin gözüyle baktığı anlamına gelir. Bütün diğer eserleri birer şiirdir. Romanları, hikayeleri, makaleleri, denemeleri ve hatta edebiyat tarihçiliği bile şiir dilinin gizemli koridorlarında dolaşan bir sırdır adeta. Eserleri, özellikle şiirleri okundukça çoğalan, çoğaldıkça etrafa yayılan anlamlar dünyasının merkezini oluşturur.

Tanpınar, bütün boyutlarıyla ele alındığında, kendi “şahsi masalının” derinden derine gizli bir örgüyü taşıdığı görülür. Bu şahsi masal yalnız örülmüştür. Tanpınar, bu şahsi masalı örerken Türk toplumunun sosyal ve tarihi arka planını kendine dekor olarak benimsemiştir. Kendine özgü ve şaşırtıcı yorumlarıyla hala bu şahsi masalı aydınlatmaya çalışırız. Tanpınar’ın anlattığı masal, kendi yalnızlığıdır: “Ben hatta asımda yalnızım.” der. İleri sürdüğü fikirlerle hemen bütün eserleriyle ilgi odağı haline gelerek edebiyatımızın, kültürümüzün ve Türk fikir hayatının klasikleri arasında yer almaya her yönüyle layıktır.

Şiirlerini, hocası Yahya Kemal gibi, müthiş bir dikkat ve titizlikle kaleme almıştır. Şiirinde hiçbir gündelik düşüncenin ve basit yargının etkisi altında kalmaksızın estetik kaygıyı ön plana aldığı görülür. Tanpınar Türk edebiyatında; “estetik anlayışı” batılı bir formda anlayarak içeriğine Türk kültür mirasının mücevherlerini yansıtmış ve derinleştirmiş bir sanatçıdır. O bu haliyle bir “estet”tir. Estetik kaygı onun bütün eserlerinde görülen gizli bir ruhtur. Şairanelik adına yapılmayan bir estetik bu. Şiir belirgin bir zihin ve ruh yapısının yazıya yansıtılış şeklidir. Tabiata da sanat yapıtlarına da bu estetik kaygı ile ve bu anlayışla bakar. Bu yönüyle gerçek bir “estet”tir Tanpınar.

Tanpınar’ın şiir dili Türkçenin ışıldayan kristal avizesi gibidir. Onun şiirinde eski sözcükler sonradan görmelerin gösteriş adına taktıkları pahalı süsler gibi durmaz. Onun dili kullanma biçimi tarihle, kültürle her şeyden önemlisi medeniyet anlayışıyla bir bütünlük içindedir. Onun şiir dilinden çıkan ışıltılar, geleceğe ışık tutar. Eskiye “an”da yorumlayarak geleceğin parıltılı bir kutup yıldızıdır. Sözcükleri bir kuyumcu gibi bütün titizliğiyle ve dikkatiyle ölçüp biçer. Şiirlerinde ne bir fazlalık ne de bir eksiklik görülür.

Tanpınar’ın diğer eserleri de şiirleri gibi dil işçiliğinin estetikle yoğrulmuş halini yansıtır. Hem şiirlerinde hem de diğer eserlerinde ortak olan duygu “medeniyet

buhranı”dır. 20. yüzyıl Türk fikir hareketinin içinde önemli ve farklı bir yere sahip olan Tanpınar, medeniyet krizinin sosyal hayatımız içerisindeki yansımalarını okumaya çalışır. Kültür tarihimizin derinliklerinde unutulmuş önemli meseleleri gün yüzüne çıkararak önemli tartışma alanları oluşturmuştur. Kültürümüze ve tarihimize yeni bir gözle bakmayı teklif eden Tanpınar, geçmişin kültür mirasını “an”da yorumlayarak anlamaya ve geleceğe aktarmaya çalışmıştır. Tanzimat’la birlikte pusulasını batıya çeviren Türk toplumunun yaşadığı batılı düşünme tarzının, yaşam biçiminin, estetiğinin ve sanatının yarattığı derin zihinsel bunalımı eserlerine yansıtmıştır Tanpınar.

Medeniyet buhranını kendi bireysel dünyasında yaşayan Tanpınar, entellektüel olmanın yalnızlığını içten içe yaşamıştır. “Ne içindeyim zamanın, / Ne de büsbütün dışında; / Yekpare, geniş bir anın / Parçalanmaz akışında” dizeleriyle doğu ile batı arasında sıkışmış bireyin medeniyet bunalımı içindeki kararsızlığını ifade eder. O ne zamanın içinde ne de dışındadır. Bazen “an”ın bazen zamanın adamıdır. Kimi zaman da ikisi de değildir. Ne Şark’tadır ne Garp’tadır. “Olup ile olamamanın eşiği”ndedir.

Felsefi okumalarla romanlarını ve hikayelerini zenginleştiren Huzur romanı “eşikte olup olamama”nın, “zamanın içinde ve dışında olma”nın gizli bir kaderini anlatır. Mümtaz, kültür ve medeniyet bunalımının önemli bir tipolojisi haline gelir Huzur’da. Huzur, Tanpınar’ın hala üzerinde konuşulan ve tartışılan önemli bir eseri olmasının yanı sıra, roman kahramanı Mümtaz’ın yaşadığı çelişkiler, bunalımlar, kültür tarihimizin zenginliği estetik bir tarzda ele alınır. Nasıl ki Mümtaz hayatın tahterevallisinde bir oyana bir bu yana salınıyorsa Tanpınar da Mümtaz’ın kader birlikteliğini paylaşır.

Mümtaz’la birlikte Tanpınar da kaderin sarkacında doğu ile batı arasında salınıp durur. Kader, Huzur’da bireyleri şiir ve musikinin kışkırtıcı güzelliğinde avutur. Bireylerin kişisel hayatından yola çıkarak toplumsal hayatın bütününe yansıtmaya çalışır. Hem doğu hem batı felsefesinin iç içeliğine şahit oluruz Huzur’da.

Freud ve Bergson gibi batılı filozofların Tanpınar’daki etkisi bütün eserlerinde görülür. Rüya kavramı bu filozofların fikirleri etrafında romanlarına ışık tutar. Doğunun mistik felsefesini batılı bir dikkatle anlamaya çalışır. Bu anlama çabası süreklidir. Tanpınar, bitmemişlik hissini o kadar kuvvetle hissettirir ki “Mahur Beste”si bu yönüyle sanatçının kaderini temsil eder. Çünkü bu metni bitmemiş olarak buluruz. Fikirleriyle hala güncelliğini ve tazeliğini korumaktadır.

“Modern Türk edebiyatı bir medeniyet kriziyle baslar.” diyen Tanpınar, doğu medeniyeti ve batı medeniyeti sorununu derinlemesine yaşar. Doğu – batı çatışmasını Türk insanının yaşadığı değerler kargaşası olarak görür. Türk fikir hayatına dair önemli düşünceler ileri süren sanatçı, hikaye ve romanlarında medeniyet buhranını, zihniyet ikiliğini tema olarak alır. “Şiir, söylemekten ziyade bir susma işidir. İşte o sustuğum şeyleri hikaye ve romanlarımda anlatırım.” diyerek doğu – batı zıtlığına ait fikirlerini bu metinlerde görürüz. Öyle ki Yahya Kemal, Şeyh Galip, Baki ve Nedim ile birlikte Fransız şiirinin Baudelaire, Mallarme, Valery gibi farklı medeniyetlere ait sanatçıları Tanpınar’da kol kola görürüz.

Tanpınar’ın hikayeleri de bahsettiğimiz doğu – batı ikiliğinin gölgesi altında kalır. Bu felsefi anlayışına uygun dil geliştiren Tanpınar, “İnsanı çok darlaştırdık, hedefler çok belli. Hayat birçoklarının kafasında zenginliğini kaybetmiş gibi.” diyerek hayatı bütüncül bir bakış açısıyla yakalamaya çalışan insanı öykülerinde arar. “Erzurumlu Tahsin” hikayesi hayata karşı geniş ufukla bakmaya çalışan bir kişiyi anlatır.

Tanpınar, hayatı ve hayata dair her ayrıntıyı güzelliğin ve musikinin dayanılmaz hoşluğu içinde aramaya çalışmıştır. O bütün varlıkları ve nesnelere görüntüsüyle değil içinde taşıdıkları güzellikleriyle ve insanı şaşırtan derin anlamlarıyla yorumlamaya çalışır. Tanpınar’ın zengin kurgu atmosferi herkesi kendi içine çekerek insanın kendisine ayna tutar. Gözleri kamaştıran bir mücevher, bir “kutup yıldızı”dır “o”.

1.3. Eserleri

Şiirleri: Bütün Şiirleri (1976)

Romanları: Mahur Beste (1975), Huzur (1949), Sahnenin Dışındakiler (1973), Saatleri Ayarlama Enstitüsü (1961), Aydaki Kadın (1987)

Öyküleri: Abdullah Efendi'nin Rüyalari (1943), Yaz Yağmuru (1955), Hikayeler (Kitaplaşmayan iki hikayesiyle birlikte tüm öyküleri, 1983)

Deneme: Beş Şehir (1946), Edebiyat Üzerine Makaleler (1969), Yaşadığım Gibi (1970)

Antolojiler: Tevfik Fikret (1937), Namık Kemal (1942), Yahya Kemal (1940), 19. Asır Türk Edebiyatı Tarihi (Ancak birinci cildini tamamlayabildi, 1942)

2. BÖLÜM: SÖZLÜKBİLİM

Sözlükbilim, bir dilin ya da karşılaştırmalı olarak çeşitli dillerin sözvarlığını sözlük biçiminde ortaya koymaya yönelik, bu amaçla yöntemler koyarak uygulama yollarını gösteren bir bilim dalıdır (Aksan, 2000:70).

Sözlük ise bir dilin, (ya da birden çok dilin) sözvarlığını, söyleyiş biçimleriyle, yazımlarıyla veren, bağımsız biçimbirimleri temel alarak bunların, başka öğelerle kurdukları söz öğeleriyle birlikte anlamlarını, değişik kullanımlarını gösteren bir söz varlığı kitabıdır.

Bir konuşucunun etken ya da edilgen biçimde tanıdığı tüm dilsel ünlere de sözlük denir. O halde sözlüğün birçok değişik anlamı vardır: Bir ülkenin dilinin sözlüğü, bir kişinin, bir yazarın, bir bilimin, bir etkinliğin sözlüğü gibi. Örneğin Yaşar Kemal'in yapıtlarında kullanılan yerel dil kullanımları belirten sözcükler için ayrı bir sözlük oluşturulmuştur. Kaldı ki Yaşar Kemal'in tüm yapıtlarında kullandığı sözcükler de onun "sözlüğünü" oluşturur (Günay, 2007:29).

M.Ö. ikinci asra ait olduğu bildirilen ilk örneğinden (Aristophanes'in sözlüğü), Türkçenin tespit edilmiş ilk ve kapsamlı sözlüğü olan Divanü-Lügat-it-Türk'e ve oradan günümüze gelinceye değin sözlük denen kaynaklar, hazırlanmış amaçları ve taşıdıkları nitelikler bakımından oldukça çeşitlenmiştir. Bunları şöyle gösterebiliriz:

1. Bir ya da birden çok dilin sözvarlığını işleme bakımından:

a) Tek dilli, b) çok dilli sözlükler.

2. Sıralama biçimine göre:

a) Abecesel sözlükler b) kavram (ya da kavram alanı) sözlükleri.

3. Ele alınan sözvarlığının niteliğine göre:

a) Genel sözlükler (ortak dil, yazı dili sözlükleri, ansiklopedik sözlükler).

b) Lehçebilim sözlükleri.

c) Eşanlımlı, eşadlı, tersanlımlı öğeler sözlükleri.

- ç) Yabancı ögeler sözlükleri.
- d) Tarihsel sözlükler.
- e) Kökenbilgisi sözlükleri.
- f) Uzmanlık alanı sözlükleri (terim sözlükleri).
- g) Argo sözlükleri.
- h) Deyim ve atasözü sözlükleri.
- ı) Anlatımbilim sözlükleri.
- i) Sanatçı ve metin sözlükleri.
- j) Yanlış yerleşmiş öge sözlükleri.
- k) Tersine sözlükleri ve başka sözlük türleri (Aksan, 2000:76).

2.1. Sanatçı ve Metin Sözlükleri

Yukarıdaki tasnifte görüldüğü üzere sanatçı ve metin sözlükleri, sözlüğün içerdiği sözvarlığının niteliğine göre düzenlenen sözlükler sınıfına girmektedir. Bu sınıftaki sözlükleri a maddesindeki Genel sözlükler ve diğerleri olarak tasnif etmek de mümkündür. Böylece oluşan diğer sınıfa “özel sözlükler” ismini verebiliriz ki içerdikleri söz varlığı dilin sınırları belirlenmiş, özel kullanım alanına girmektedir. Özel sözlükler dilin konuşurlarının geneli tarafından değil de biri veya bir kısmı tarafından kullanılan sözvarlığını içerirler.

Bir sanatçının, bir yazar, ozan ya da düşünürün, yapıtlarında geçen ögeleri toplayan sözlükler hem dil incelemeleri, hem de yazın çalışmaları açısından önemlidir; sanatçının kişiliğini, ilgi alanını, önem verdiği kavramları yansıttığı kadar, dil içinde kendi kullandığı sözvarlığını belirlemesi dolayısıyla da yararlıdır. Bu tür yapıtların batıda yayımlanmış pek çok örneği vardır. Bizde de Ali Püsküllüoğlu'nun “Yaşar Kemal Sözlüğü” anılabilir (Aksan, 2000:82).

Her ne kadar Aksan'ın da yukarıda belirttiği gibi sözlüklerimiz arasında yazar sanatçı sözlükleri pek fazla yer işgal etmese de bu konuda gerek üniversitelerde gerek üniversite dışında son zamanlarda yapılan çalışmaları şöyle sıralayabiliriz:

1999'da Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü öğrencisi Ahmet Dursun tarafından hazırlanmış, "Safahat'ın Sistemik Sözlüğü" adlı yayınlanmamış yüksek lisans tezi. 2007'de Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü öğrencisi Furkan Öztürk tarafından hazırlanmış, "Baki Divanı Sözlüğü - bağlamli dizin ve işlevsel sözlük" adlı yayınlanmamış doktora tezi. 2009'da Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü öğrencisi Serper Acar tarafından hazırlanmış, "Necati Bey Divanı Sözlüğü - bağlamli dizin ve işlevsel sözlük" adlı yayınlanmamış yüksek lisans tezi.

Ayrıca Sakarya Üniversitesi'nde Prof. Dr. M. Mehdi Ergüzel danışmanlığında yürütölmüş bir dizi yayınlanmamış yüksek lisans tezini de burada zikretmek gerekir:

2002'de Firdevs Temizel Akar tarafından hazırlanmış, "Nedim Divanının Kelime Grupları ve Sözlüğü"; 2007'de Yasemin Sevindim tarafından hazırlanmış, "Nef'i Divanının Sözvarlığı" ve Aylin Uysal tarafından hazırlanmış, "Ahmet Hamdi Tanpınar'ın -Edebiyat Üzerine Makaleler-inde Kelime Grupları ve Sözvarlığı"; 2008'de Gül Gültekin tarafından hazırlanmış, "Baki Divanındaki Kelime Grupları ve Sözvarlığı" ve Elif Ertuğrul tarafından hazırlanmış, "Fuzuli Divanı Sözvarlığı, Kelime Grupları"; 2009'da Ebru Kır tarafından hazırlanmış, "Yahya Kemal Beyatlı'nın Nesirlerinde Sözvarlığı"; 2010'da Şule Yılbır tarafından hazırlanmış, "Zati Divanındaki Kelime Grupları ve Sözvarlığı" ve Enver Ural tarafından hazırlanmış, "Şeyh Galib Divanı Kelime Grupları, Dizin ve Sözvarlığı"

Bunlara bir de Yrd. Doç. Dr. Cevdet Şanlı tarafından kitap seviyesinde yayınlanmış "Safahat Sözlüğü (Çağrı Yayınları, İstanbul 2010)"nü de ilave edebiliriz.

3. BÖLÜM: “19. ASIR TÜRK EDEBİYATI TARİHİ”NİN DİZİNİ

A

A. Adnan Adıvar : Türk hekim ve bilim tarihçisi (1882-1955).

a. 893

[=1]

Abbas : Abdülhak Hamid Tarhan'ın “Zeynep” adlı eserindeki kahraman.

a. 12245, 12541, 12541,

12553, 12553, 12564

a.+a 12535, 12538, 12576

a.+ın 12536, 12544, 12551,

12561, 12589

a.+la 12536

[=15]

Abbasi : Resul-i Ekrem'in (A. S.M.) amcası Hz. Abbas'ın neslinden gelen veya aynı sülâleden gelenlerin kurdıkları devlete mensup olan.

a. 78

a.-ler 666

[=2]

Abbasoğulları : bkz.(Abbasi)

a.+nın 5410

[=1]

Abdi Efendi : Türk tuluat sahnesinin ünlü temsilcisi.

a.+ye 8844

[=1]

Abdullah Cevdet : Osmanlı siyaset adamı ve düşünür.

a. 9666

[=1]

Abdullah Çavuş : Namık Kemal'in “Vatan yahut Silistre” adlı eserindeki kahraman.

a. 8377

a.+u 8360

[=2]

Abdullah Efendi : Namık Kemal'in “İntibah” adlı eserindeki kahraman.

a. 8912, 8956

a.+nin 10948, 1309, 8960,

8963

[=6]

Abdullah Molla :Layihası bulunan bir kazasker.

a. 1224, 1299

a.+nın 1222, 1300

[=4]

Abdurrahman Adil Bey : Dönemin önemli hukukçularından.

a.+in 5382

[=1]

Abdurrahman'ı-Salis : Abdülhak Hamid Tarhan'ın bir eseri.

a. 12302, 12401

[=2]

Abdurrahman Paşa : Osmanlı Devleti'nin ilk kuruluş yıllarında gösterdiği yararlılıklarla ün kazanmış bir komutandır.

a.+nın 1453

a.+yı 1454

[=2]

Abdurrahman Şeref : Hükümet adamı ve Son Osmanlı Saray tarihçisidir (vakarıvüs).

a. 4952

a.+in 5302

[=2]

Abdurrahman Şeref Bey : bkz.

(Abdurrahman Şeref)

a. 2804

[=1]

Abdülaziz : 32. Osmanlı Padişahıdır.

a. 10327, 12248, 3139,

3380, 3472, 3505, 3607, 3726, 3904,

4771, 4788, 4795, 4803, 4822, 4946,

5088, 5571, 606, 6812, 6894, 6917,

7531, 7807, 7840, 7886, 8049, 8342,

8382, 8497, 8908, 9835, 9873

a.+e 4918, 5058, 5384,

6955, 7349, 7985, 9325

a.+i 3635, 7345, 7387,

7825, 9326

a.+in 10786, 10990, 12216,

3597, 3643, 3644, 3727, 3906, 4773,

4819, 4898, 6683, 6685, 6803, 6816,

6899, 6901, 7348, 7362, 7365, 7369,

7387, 7443, 7968, 7970, 8412, 8518,

9495, 9847, 9876

a.+le 4198, 5041, 6770

[=77]

Abdülaziz Han : bkz. (Abdülaziz)

a. 6704, 7832

a.+a 6782, 7274, 7492

a.+da 7816

a.+ı 4172

a.+ın 3440, 3452, 3731,

4899, 5018, 5575, 7359, 7976

[=15]

Abdülhak Hamid : Türk şair ve oyun yazarı.

a. 10945, 10945, 11122,

11333, 11416, 11751, 11901, 12600,

12945, 12980, 4654, 6172, 6207,

6427, 8088

a.+deki 3320

a.+den 3733

a.+dir 10586

a.+e 6173, 7719

a.+in 6204, 6209, 6248,

6428, 6639, 8084, 8415

[=27]

Abdülhak Molla : İzzet Molla'nın arkadaşı, saray adamlarından hekimbaşı.

a. 10953, 11167, 1994,

2553, 3170, 3218

a.+nın 10953, 10961,

11001, 2545, 2551, 3317

[=12]

Abdülhak Şinasi Hisar : (İstanbul, 14 Mart 1887 - 3 Mayıs 1963) Türk romancı, yazar.

a. 11141

[=1]

Abdülhalim Bey : Sami Paşazade'nin kardeşi.

a.+e 5163

[=1]

Abdülhalim Efendi :Muallim Naci'ye Hulûsi mahlasını veren hoca.

a.+den 12895

[=1]

Abdülhalim Memduh : Hamid mektebine mensup bir şair.

a. 10540, 5985

[=2]

Abdülhamid : 27. Osmanlı padişahıdır.

a. 10019, 10151, 10281,

10749, 11001, 11097, 11103, 11319,

11483, 12272, 12431, 3520, 3661,

3663, 3698, 3727, 3732, 4075, 5271,

5324, 6448, 6731, 6834, 6843, 6859,

6863, 6895, 7918, 8047, 8052, 9205,

9828, 9870, 9900, 9918

a.+e 11100, 12291, 3891,

4013, 4035, 5334, 5666, 6732, 8059,

9415

a.+i 10035, 4075

a.+in 10991, 10992, 11226,

11586, 12917, 3657, 3739, 4012,

4960, 5162, 5168, 5193, 5316, 6831,

6839, 6843, 6851, 7679, 7994, 8018,

8054, 8414, 9865, 9872, 9890, 9893,

9913

a.+le 7681

[=75]

Abdülhamid Efendi : bkz. (Abdülhamid)

a. 4938

[=1]

Abdülhamid Han : bkz. (Abdülhamid)

a.+a 11323

a.+ın 4948

[=2]

Abdülhamid I : (Abdülhamid)

a. 1189, 1197, 1268, 1329,

1358, 1371, 1384, 1447, 1622, 2536

a.+in 11003

[=11]

Abdülhamid II : 34. Osmanlı padişahı ve 98. İslam halifesidir.

a. 2359, 4014

a.+nin 5300

a.+ye 5172, 9137, 9850

[=6]

Abdülhamid Ziyaeddin Bey : Ziya Paşa'nın asıl adıdır. Türk yazar, şair ve devlet adamı.

a. 6659

[=1]

Abdülkerim Paşa : Osmanlı serdarı ekremlerinden.

a.+nın 7975

[=1]

Abdullahü's-Sagır : Abdülhak Hamid Tarhan'ın bir eseri.

a. 11321, 12176, 12302

a.+de 12792, 12799

a.+in 12214

[=6]

Abdüllatif Paşa : Namık Kemal'in babası.

a.+dan 7537

a.+nın 7536, 7536

[=3]

Abdülmeçid : 31. Osmanlı padişahıdır.

a. 10785, 2327, 2876, 2919,
3014, 3143, 3415, 3898, 3904, 4801,
5622, 6447, 6710, 7344, 7359
a.+e 3573, 3577
a.+in 3290, 3405, 3887,
7346, 7352

[=22]
Abdülmeccid Han : bkz.
(Abdülmeccid)

a. 6481
a.+a 7345
a.+ı 2959
a.+ın 2800, 2963, 3081,
6152, 6707, 7349

[=9]
âb-ı Abdülmeccid Han :
Abdülmeccid Han'ın suyu.
a.+ı 7345

[=1]
Abdülvehab Efendi : Abdülhak
Hamid Tarhan'ın "İçli Kız"daki
kahraman.

a. 12109
[=1]

Abdürrahmanü's-Sâlis : Abdülhak
Hamid Tarhan'ın bir eseri.

a.+in 11410, 12326
[=2]

abes : boş, mânâsız.
a. 11783, 12026, 12660,
2188, 5967

a.+e 12721
a.+le 6997
[=7]

abesleş- : Manasız davranmak.
a.-en 12015
[=1]

âb-ı sükûn : İran'da yarı kurumuş
büyük bir göl ve bu göle dökülen bir
ırmağın adı.

a. 8599
[=1]

âbide : Tapınak.
a.+si 3784
a.+sidir 3199
a.+sinde 10692
[=3]

abla : İki kız kardeşten büyüğü.
a.+sını 4547
[=1]

abstre : Soyut sanat.
a.+sinde 6029
[=1]

acaba : Şüphe, kuşku
a. 10046, 11198, 12830,
2161, 3872, 4127, 5720
[=7]

academiue : yüksekokul.
a.+i 504
[=1]

acaip/acayıp : garip, tuhaf.
a. 4203, 6800, 6825, 6885,
7821, 11400, 11680, 12270, 12559,
12598, 12955, 1766, 540, 5477,
7942, 8544
[=16]

acaiplik/acayıplik : gariplik,
tuhaflık.

a.+e+(acayıpliğe) 12739
a.+ine+(acayıpliğine)
12497
[=1]

accessoire : Konunun gerektirdiği
ölçüde kullanılan, bir sahne içinde
yer alan veya oyuncunun dekor
gereği kullandığı çeşitli eşya.

a. 8244
[=1]

acele : Çabuk.
a. 1341, 3338, 373, 4480,
5492, 6436, 6820, 7515

a.+sinden 8355
a.+sini 6824
a.+siyle 4584
[=11]

aceleci : Çabuk davranan.
a. 5342
[=1]

Acem : İranlı.
a. 10455, 3966, 7459
a.+e 8633

a.+lerin 5896
[=5]

Acemâne : Yabancı gibi.
a. 9631
[=1]

Acemce : Bu dille yazılmış olan.
a. 9255
a.+yi 6659
[=2]

acemi : Tecrübesiz.
a. 10178, 10180, 10197,
10522, 12779, 5792, 6023, 8403,
8408, 8477

a.+dir 10245, 6221
[=12]

acemice : Beceriksizce.
a. 3338, 6026, 6364, 6564,
9580
[=5]

acemilik : Acemi olma durumu.
a. 10248, 10522, 12101,
6222, 6405

a.+e+(acemiliğe) 1744
a.+i+(acemiliği) 10170
a.+in+(acemiliğin) 10196

a.+ine+(acemiliğine) 10194
a.+le 2553
a.+leri 10699, 6572, 8323

a.+lerine 8854
[=14]

acı : İzdırıp.
a. 10146, 11744, 11744,
11803, 1205, 12052, 3827, 4914,
6931, 7258, 7527, 7952

a.+dır 12744
a.+lar 12714
a.+larını 7180

a.+larıyla 12067
a.+sı 11803
a.+sını 11053

a.+yı 12067
a.+yla 11734
[=20]

acı- : Merhamet etmek.
a.-mamak 6314
a.-mış 12623

a.-r 11036, 12554
a.-yan 295, 6388
[=6]

acıklı : Üzücü.
a. 10404, 10619, 10721,
10854, 11677, 11719, 5067, 6507
[=8]

acılık : Dokunaklılık.
a. 5651, 9055
a.+ı+(acılığı) 10814
a.+ın+(acılığın) 5664
a.+ını+(acılığını) 7197
a.+ıyla+(acılığıyla) 13059
[=6]

acıma : Merhamet etme.
a. 10165, 5324, 6389
[=3]

acıdır- : Merhamete getirmek.
a.-ma 2568
[=1]

âciz : Güçsüz, beceriksiz, elinden
bir şey gelmeyen.
a. 2434, 2968, 6994, 7016,
7042, 7333

a.+i+(aczi) 7088
a.+imizi+(aczimizi) 7010
a.+in+(aczin) 7434
a.+inden+(aczininden)
10175, 8999

a.+ine+(acczine) 7095
a.+ini+(acczini) 11760, 8242
[=14]

âcizane : Âciz ve güçsüz bir şekilde.
a. 4070
[=1]

act : Rol yapma, oyun.
a.+ı 12525
[=1]

aç : Açılmış olma.
a. 10008
[=1]

aç- : Bir şeyi kapalı durumdan açık
duruma getirmek.
a.-acak 1341, 2194, 3224,
6533
a.-acaktı 1390
a.-an 10859, 10907, 12911,
13160, 1545, 1730, 1768, 1839,
2273, 2728, 291, 436, 4374, 4421,
5383, 6889, 9520
a.-anıdır 8938
a.-ar 10025, 10131, 10133,
11817, 12628, 12680, 13196, 2766,
3629, 3655, 4559, 46, 4738, 484,
5818, 5967, 6049, 8688
a.-arak 2776
a.-ardı 5740
a.-ıp 1338
a.-iyordu 435, 4711, 4862,
5917, 6029
a.-madan 12737
a.-madıkları 11435
a.-mağa 1927
a.-mak 1110, 11124, 1548,
2940, 3071, 3196, 4579, 5523
a.-makla 10050, 10631,
3417, 6617
a.-maktı 12846
a.-malarıdır 2634
a.-mamıştır 6050
a.-ması 2846
a.-maya 10153, 2544, 5495,
7796
a.-mayışı 4733
a.-maz 10133
a.-mış 11134, 12208, 194,
196, 3129, 3844, 7334
a.-mıştı 5876, 6327, 7865,
9598
a.-mıştır 10886, 3356,
3802, 4270, 4342, 4367, 5182

a.-tığı 10993, 1961, 2189, 3486, 4231, 5003, 565, 5899, 6169, 6791, 7053, 7480, 767, 8119, 815, 9253, 9504, 9660, 9757, 980, 9845
a.-tığını 3284, 4310, 5267, 5976, 8433
a.-tıkları 1018
[=119]
açı : Görüş, anlayış biçimi.
a.+sı 4397
[=1]
açıcı : Önde olan, ışık tutan.
a. 4073, 5341, 5432, 7460
a.+dır 3528
a.+larından 7441
a.+sıdır 3678
[=7]
açık : Açılmış, kapalı olmayan.
a. 1005, 11518, 11978, 1293, 1398, 1553, 1745, 1776, 2173, 2284, 2393, 2568, 2721, 2798, 3088, 3275, 3358, 3912, 4262, 4561, 4761, 4870, 4913, 6132, 6222, 6572, 6874, 7526, 807, 8309, 8553, 9093, 9501, 9552
a.+a+(açığa) 10421, 11045, 116, 12147, 1227, 1650, 2465, 2578, 3454, 4506, 5271, 6250, 6743, 6746, 6895, 7185, 7370, 7762, 7786, 7954, 7971, 7979, 8519, 855, 8867, 9481, 9801
a.+ça 13197, 1674, 2185, 2804, 2818 : Kolay anlaşılır bir biçimde.
a.+ını+(açığını) 7960 : Bir gereksinimin karşılanamaması durumu.
a.+larında 11048, 12642 : Denizin kıyıda uzakça olan yeri.
a.+ta 10676, 2057
a.+tan 11045, 116, 12146, 1227, 1650, 2465, 2578, 4506, 5389, 6250, 6743, 6746, 6895, 7185, 7370, 7762, 7786, 7954, 7971, 7979, 8519, 855, 8866, 9481, 9801
a.+tı 10695
a.+tılar 4875
a.+tır 12026, 1356, 5308
[=101]
Açık Bas : Ahmet Mithat Efendi'nin eseri.
a. 10418, 10423, 9846
[=3]
açıkça : Kolay anlaşılır biçimde.
a. 10930, 10932, 11043, 11108, 11159, 11899, 11903, 11908, 12566, 12841, 12871, 2017, 2751, 3431, 3502, 4627, 4840, 5245, 5327, 5344, 5438, 6211, 6252, 6755, 6858, 7835, 7861, 8306, 857, 8779, 9128, 9637, 9642, 9876
[=34]
açıkla- : Bir konuyla ilgili gerekli bilgileri vermek.
a.-dikları 7785
a.-mada 11414
a.-madan 11531
a.-yanlardan 10450
[=4]
açıklan- : Açıklama işi yapılmak.
a.-an 5326
[=1]
açıklık

a. 3663 : İnsan ilişkilerinde aranın bozuk olması.
a.+ı+(açıklığı) 7501 : Aruz ölçüsünde ünlüyle biten heceler.
[=2]
açıktan açığa : Belirgin olarak, göz göre göre, ulu orta.
a. 12077, 13004, 7646, 5389
[=3]
açıl- : Açma işine konu olmak.
a.-acağı 4513
a.-acağını 6859
a.-acak 3763
a.-an 10143, 10450, 10563, 11598, 1164, 11760, 1180, 2837, 3121, 3151, 3166, 3333, 3495, 3800, 4873, 5044, 5504, 6342, 7659, 9906
a.-arak 2126
a.-dı 6809
a.-dığı 3218, 3590, 8187
a.-dığımızı 6325
a.-dığını 1080, 2136, 3154, 7467
a.-dıktan 9644
a.-ıp 1563
a.-ır 10215, 1116, 1357, 1563, 2911, 2917, 5606, 7498, 9570
a.-ırız 11635
a.-ma 3552, 4838
a.-madan 1614
a.-madığı 6160
a.-mamak 12759
a.-ması 1080, 3162, 3572, 3654, 4773, 4784, 4839, 4864, 6913, 7063, 850, 912
a.-masıdır 11516, 7946
a.-masına 4843
a.-masında 2878
a.-masından 6154
a.-masını 12946, 4799, 5970
a.-masının 7389
a.-maya 1594, 6563
a.-mayan 3163
a.-mış 1013, 10373, 10958, 12686, 12972, 2060, 2261, 2853, 3422, 378, 468, 4736, 5623, 8565, 9839
a.-mıştı 4103, 6043, 8696
a.-mıştır 10184
[=93]
açılış : Yeni bir yapının çalışmaya başlaması.
a. 11154, 2550, 6385, 8017, 9612
a.+ı 4786
a.+ına 6306
a.+larında 2879
[=8]
açış : Açma işi.
a.+ı 2847
a.+ta 10144
[=2]
ad : İsim.
a. 3331, 8371
a.+da 4687
a.+daki 4538
a.+ı 10025, 10033, 10061, 10369, 10723, 10869, 10947, 10951, 11230, 11422, 11429, 1171, 11726, 1202, 1215, 12545, 12692, 12788, 13001, 1314, 13179, 1320, 2105,

2243, 2485, 2916, 3228, 3611, 3649, 4041, 4335, 4567, 4728, 4943, 5255, 5671, 6639, 6683, 6842, 7480, 7737, 8361, 8489, 8534, 8642, 8713, 8713, 9048, 9095, 9158, 9335, 9386, 9709, 9821, 9924
a.+ın 2807
a.+ına 10577, 10763, 11229, 11570, 12671, 4087
a.+ında 12463, 3194, 4969, 5108, 5326, 8350, 9749
a.+ındaki 12538, 12573, 12705, 3204
a.+ından 10222, 10595, 8345
a.+ını 10305, 10621, 1064, 10861, 11545, 11547, 12909, 1344, 1834, 2122, 2148, 26, 2905, 2937, 3144, 3153, 4523, 5244, 5445, 5537, 5832, 6092, 663, 6855, 786, 8008, 8620, 9208, 9260, 9331, 9919, 9922, 996
a.+ının 11105, 11481, 11560, 8085, 9982
a.+ınının 6884
a.+ıyla 10033, 1139, 11567, 12554, 13200, 2583, 3287, 4030, 4064, 4635, 4760, 4835, 5154, 5320, 5717, 6090, 615, 6671, 7275, 7942, 8983, 9847
a.+ıyle 1025, 8093
a.+ıyle 4976, 6667, 6841
a.+la 13199, 4392
a.+ları 11431, 1307, 508
a.+ların 12999
a.+larına 12266, 13001, 203, 3339
a.+larını 10580, 3426, 5762
a.+larıyla 1041, 10825, 12997, 3610
a.+larla 12998, 6378
[=165]
ada : Etrafı denizlerle çevrili kara parçası.
a. 3857
a.+da 10341, 6718, 7212, 8061
a.+lara 816
a.+lardaki 7797, 8256
a.+nın 7909, 8077
a.+sında 8599
a.+ya 12927, 7902, 8658
[=14]
âdâb-ı islamiye : İslam âdâbı, terbiyesi.
a. 8356
a.+ye 8354
[=2]
âdâb-ı muâşeret : İslama uygun görgü kuralları.
a. 10839
[=1]
adalet : Hak.
a. 11724, 12054, 12900, 2349, 4425, 4440, 4443, 4445, 4457, 4470, 4521, 5515, 5969, 7065, 7126, 7138, 7151, 7307, 7307, 9412, 9419, 9815
a.+e 9448
a.+i 4442, 5401, 9420
a.+in 1193, 12255, 1284, 7160
a.+ine 8370

a.+le 4448
a.+te 176, 176, 9454
a.+ten 5404
a.+ti 4469
[=37]
adaletsizlik : Haksızlık.
a.+ten 7150
[=1]
adam : Erkek kişi.
a. 10040, 10298, 11073,
11246, 11325, 1231, 12328, 12651,
12661, 12686, 12745, 12847, 13231,
1527, 2421, 3106, 3114, 3118, 3592,
3720, 3723, 4048, 4649, 5147, 5240,
5265, 5472, 5476, 5949, 660, 7507,
7773, 8070, 8093, 8616, 8790, 8951,
8976, 9015, 9049, 9108, 9382, 9389,
9393, 9753, 9901
a.+a 12197, 12378, 2786,
7943, 8472
a.+da 12114, 13075
a.+dan 12680, 8977, 9193,
9378
a.+dı 10223, 13085, 13155,
13224, 4005, 4352, 4683, 5293,
6157, 6915, 9658
a.+dır 10024, 10025,
10026, 10090, 10119, 10212, 11211,
11325, 12707, 13109, 13172, 1829,
1880, 1890, 2115, 3726, 3897, 4045,
4299, 4414, 5203, 5224, 5227, 5242,
5347, 7437, 7457, 7518, 8767, 9174,
9376, 9384, 9985
a.+ı 11172, 11189, 12211,
12224, 12351, 12437, 12439, 12731,
13022, 1321, 144, 1532, 1866, 1873,
1918, 2098, 2142, 245, 2550, 2586,
3663, 3850, 4017, 4352, 4397, 4769,
5221, 5237, 6781, 6816, 6872, 6873,
6927, 6933, 7177, 7195, 7200, 7236,
7631, 7710, 7752, 8032, 8043, 8084,
8272, 8450, 8997, 9428, 9994
a.+ıdır 11226, 1865, 2643,
299, 3682, 4461, 4703, 6932, 7456,
8523
a.+ıdırlar 10300
a.+ın 10247, 11588, 12106,
13087, 13100, 1530, 2734, 2772,
2782, 3729, 4018, 4512, 4615, 5109,
5279, 5477, 7191, 7593, 7610, 8524,
9378
a.+ından 7698
a.+ımı 3699, 7334
a.+ının 1432, 1871, 1958,
2527, 2594, 2598, 3895, 4891, 5526,
6272, 7216
a.+ıydı 13007, 3045, 6065
a.+ıyla 2687, 832
a.+lar 12435, 4924
a.+larda 3790
a.+ları 1244, 1358, 1675,
2163, 232, 2955, 3168, 4922, 5528,
6708, 8501, 9396
a.+larıdır 1307
a.+ların 12942, 3448, 6858
a.+larına 2413, 3089, 3129,
899
a.+larında 4767
a.+larından 3095, 3208,
3751, 5030, 7188
a.+larını 12539, 1510, 2131
a.+larının 1033, 1279,
1495, 199, 2395, 556, 6861

a.+larıyla 1363
a.+larla 1500, 7923
[=243]
adamakallı : İyice.
a. 11321, 11619, 7381,
8889
[=4]
Adana : Akdeniz Bölgesi'nde bir
ilimiz.
a. 6867
a.+da 7276
[=2]
âdâp : Yol, yordam.
a. 156
a.+ını+(adabını) 3304,
5879
[=3]
adaptasyon : Uyarılma.
a. 10152, 10320
a.+lar 10878
[=3]
adapte : Uyarlanmış.
a. 12265, 12341, 4576,
6178
a.+ler 6215
a.+leri 6206
a.+leriyle 6169
a.+sinin 6184
a.+ye 11455
[=9]
add : Hesaplamak, saymak.
a.+iyle 3181
[=1]
addet : Saymak, itibar etmek.
a.ebileceğimiz+(addede bile
ceğimiz) 10670, 11563
a.-emeyiz+(addedemeyiz)
765
a.-en+(addeden) 11605
a.-er+(addeder) 10099,
11916, 2681, 4781
a.-erek+(addederek) 2087,
9498
a.-erler+(addederler) 597
a.-ersek+(addedersek)
10751
a.-iyor+(addedyor) 11649,
11920
a.-iyor+(addetiyor) 1401
a.-iyordu+(addedyordu)
1031, 8255, 9512
a.-
iyorlardı+(addedyorlardı) 5084
a.-mek 1019, 2010, 2323,
8489, 9105
a.-melidir 1184
a.-memelidir 1142
a.-memesi 655
a.-mesi 5380
a.-miş 4641
a.-tiği 13199, 5039, 7169,
9631
a.-tikleri 764
[=34]
addedil- : Sayılmak.
a.-ilebilir+(addedilebilir)
10329, 2356, 2730, 3402, 4637,
5618, 651, 7432
a.-
ilebilirse+(addedilebilirse) 2179
a.-ilecek+(addedilecek)
10377, 2733, 4328

a.-ilemez+(addedilemez)
4514, 5831
a.-ilen+(addedilen) 10585,
3421, 7209
a.-ilerek+addedilerek) 2460
a.-ilir+(addedilir) 132
a.ilmemelidir+(addedilmem
elidir) 11697
a.-ilmesi+(addedilmesi)
1036, 3350
a.-ilmez+(addedilmez)
9903
[23]
adem : Yokluk.
a. 125, 2156, 2168, 2182
a.+e 2186
[=5]
Adem kasidesi : Akif Paşa'nın bir
eseri.
a. 2116, 2147, 2174
a.+nde 1780, 2193
a.+ne 2227, 477
[=7]
adese : Mercek.
a.+sinde 542
a.+sinden 6257
a.+sine 5489, 7752
[=4]
âdet : Gelenek, görenek.
a. 10287, 1383, 2508, 2636,
2807, 5110, 6469, 7873, 9196
a.+e 3672, 8502
a.+i 2947, 2985, 8544
a.+i+(adedi) 12514, 4655,
5837
a.+i+(adeti) 4278
a.+imizde 6299
a.+in 10270
a.+ini 11087, 1519
a.+lerini 2523, 2851
a.+lerinin 2448
a.+te 842
[=26]
âdeta : Hemen hemen, sanki.
a. 10178, 10273, 10295,
10355, 10400, 10587, 10632, 10727,
10794, 10806, 10874, 10891, 11086,
11136, 11232, 11282, 11288, 11290,
11298, 11306, 11322, 11509, 11617,
11662, 11698, 11801, 11817, 11869,
11912, 11924, 12056, 12130, 12232,
12242, 12321, 1240, 12420, 12585,
12637, 12643, 12649, 12703, 12733,
12790, 12874, 12933, 12949, 12970,
12991, 1306, 13096, 13191, 13240,
1368, 1420, 1508, 1559, 1754, 1806,
2039, 2157, 223, 2291, 236, 2382,
2384, 2589, 2689, 2827, 2870, 2908,
3136, 317, 3504, 3527, 3530, 3548,
3594, 365, 3675, 3680, 3707, 3738,
3817, 3825, 3914, 3953, 4215, 4429,
4583, 4613, 477, 4964, 5229, 5245,
5322, 5443, 5506, 5568, 5671, 5708,
5712, 5772, 5775, 5895, 5968, 6012,
6036, 6038, 6045, 6093, 6110, 6308,
6380, 6412, 6476, 6479, 6495, 6504,
6541, 6591, 6637, 6877, 6939, 7019,
7034, 7052, 7059, 7091, 7135, 7143,
7180, 719, 7377, 7407, 7408, 7493,
7674, 7811, 784, 7915, 7922, 7942,
7975, 8005, 8124, 8192, 8265, 8329,
8556, 8567, 8664, 8932, 8954, 8991,
9035, 9067, 9069, 9099, 9122, 9129,

9168, 9199, 9314, 9445, 9529, 9583,
9592, 9609, 98, 9993

[=171]

adım : Yürümek için yapılan ayak
atışlarının her biri.

a. 13114, 13114, 2617,
2926, 2926, 4784, 5443, 5443, 5541,
5541, 6088, 6177, 6195, 6354, 6354,
6892, 6892, 6960, 7167, 7167, 7610,
8036, 8036, 8562, 8562, 90, 90,
9005, 9005, 9314, 9314

a.+a 1643

a.+da 291

a.+dır 12125

a.+ı 10030, 3350

a.+la 11404

a.+lardan 10799, 7858

a.+ları 2932

a.+ların 3414, 7507

a.+larını 7841

a.+larının 6106

[=44]

âdil : Doğruluk gösteren.

a. 11535, 5407, 9019

[=3]

Adil Giray : Namık Kemal'in
"Cezmi" adlı romanının kahramanı.

a. 8288, 8971, 9002, 9007,
9010, 9011, 9020, 9056, 9067

a.+ın 9016, 9054, 9063,
9068, 9071, 9072

a.+la 5989, 9014

[=17]

adlandır- : Ad koymak.

a.-dığı 8439

a.-mak 12464, 8166

[=3]

adlandırıl- : Ad konulmak.

a.-an 2232, 5320

[=2]

adlı : ... adını taşıyan, isimli.

a. 1027, 1028, 1030, 1033,
10365, 10414, 10439, 10600, 1068,
10708, 1074, 10866, 10897, 1091,
10928, 10961, 11004, 11057, 11114,
11156, 1141, 11447, 11620, 11655,
11902, 1200, 12520, 12551, 1288,
1290, 12944, 13121, 13152, 13161,
13177, 1377, 1386, 1978, 2005,
2062, 2141, 2461, 2489, 2614, 2635,
3207, 3212, 3214, 3283, 3318, 4082,
4117, 4186, 4625, 4731, 5031, 5048,
5056, 5122, 5127, 5218, 5434, 5435,
5436, 5438, 5446, 5458, 5494, 5827,
6021, 6149, 6177, 6187, 6188, 6193,
6268, 6296, 6300, 6300, 6428, 6506,
662, 6645, 6647, 6651, 6791, 687,
7186, 7327, 7582, 7649, 7713, 7734,
7787, 7873, 7879, 7885, 7997, 8309,
8314, 8410, 8418, 8464, 8499, 8542,
8784, 8793, 9104, 914, 914, 9151,
9152, 916, 917, 9242, 9244, 9442,
9462, 9478, 9534, 9776, 9942, 9970

[=123]

adli : Adaletle ilgili.

a. 2679, 2738, 2821, 4861

[=4]

adliye : Hukuk ve adalet işlerini
gören devlet kuruluşları.

a. 2815, 2842, 3001, 3582,
3628, 3653, 3664, 3677, 3691

a.+sine 3653

a.+ye 3637

[=11]

Adnan Bey : Halit Ziya Uşaklıgil'in
"Aşk-ı Memnu" adlı romanının
kahramanı.

a. 10107

[=1]

Adrienne : Hint kraliçelerinden biri.

a.+dır 12391

[=1]

af : Bağışlama.

a. 7938, 8592

a.+fa 6875

a.+fina 12194, 5252

[=5]

afet : Doğal felaket.

a. 8447, 8575, 8649

a.+e 12190

[=4]

affet- : Bağışlamak.

a.-ecektir+(affedecektir)

12730

a.-emeyen+(affedemeyen)

11861

a.-mediği 7947, 9324

a.-mediğini 7247

a.-mez 9319

a.-miyorlardı 7791, 7859

[=13]

affedil- : Bağışlanmak.

a.-diğini 2491

a.-dikten 1981

a.-erek 1966, 5046, 9847

affettir- : Bağışlatmak.

a.-en 5019

a.-erek 4904

[=2]

Afife Anjelik : Recaizade Mahmut

Ekrem'in bir eseri.

a. 10183, 10513, 10866

[=3]

Afyon : Ege Bölgesi'nde bir ilimiz.

a.+da 7536

[=1]

Agah Efendi : Tercüman-ı Ahval
gazetesinin sahibi.

a. 4125, 4127, 4676, 4686,
4989

a.+nin 4680, 4983

[=7]

agnostizm : Bilinemezlik.

a.+e 11994

[=1]

agora : Toplanma yeri.

a.+sında 5567

a.+ya 3459

[=2]

ağa : Geniş toprakları olan, sözü
geçen, varlıklı kimse.

a. 10367, 5180

a.+larıyle 12106

a.+sı 1812, 1812, 1812

[=6]

ağabey : Büyük erkek kardeş.

a.+ı 10970, 11163, 9710

a.+isi 6176

a.+sı 11010, 9714

a.+sinin 12934, 9715, 9760

a.+sıyla 9723

[=10]

ağaç : Bitkilerin en büyüğü.

a. 132

a.+ı+(ağacı) 4298

a.+ıdır+(ağacıdır) 12750

a.+lar 130, 205

a.+lara 8939

a.+ları 194

a.+larıyla 195

[=8]

ağaçlık : Ağaçların çokça olduğu
yer.

a.+lar 12702

[=1]

ağdalı : Süslü anlatım.

a. 7455, 9700

[=2]

ağır : Tartıda çok çeken, yavaş,
kırıcı

a. 10834, 10836, 10930,

11644, 12922, 12980, 13126, 13248,

136, 136, 2420, 2708, 3065, 3326,

3865, 4492, 4492, 5043, 5118, 5195,

5323, 5323, 5410, 5602, 6948, 7234,

7247, 7325, 7981, 800, 8012, 8015,

8306, 8393, 8545, 8546, 8547, 8583,

8665, 8866, 9327, 9339, 9695

a.+dı 11308, 13017

a.+dır 12446, 2430, 5679

a.+ı 7244, 8386

[=50]

ağırbaşlı : Vakur, ciddi.

a. 1765, 4682

[=2]

ağırlaş- : Ağır duruma gelmek.

a.-acak 9524

a.-an 2378

a.-ır 8226

a.-ması 11046

[=4]

ağırlaştır- : Ağır duruma getirmek.

a.-dı 12570

a.-dığı 608

a.-ır 12316, 3737, 9689

a.-ıyor 9660

a.-masına 2563

[=7]

ağırlaştırıcı : Ağır duruma getiren.

a. 2449

[=1]

ağırlat- : Ağırhırlama işini yaptırmak.

a.-an 9609

[=1]

ağırhık : Dünyanın cisimleri
çekmesi.

a. 10199, 1751, 2674

a.+a+(ağırhığa) 1803

a.+ı+(ağırhığı) 8888

a.+ın+(ağırhığın) 5680

a.+ını+(ağırhığını) 13248,

9060

a.+ıyle+(ağırhığıyla) 8143

a.+lar 8330

[=10]

ağıt : Ölenin iyi niteliklerini,
ölümünden duyulan acıyı dile
getiren söz veya ezgi.

a.+ı 2383

a.+ıdır 2206

[=2]

ağız : Yüzün bir bölümü.

a.+a 5858, 8296

a.+a+(ağza) 2859

a.+dan 10331, 11391, 2859,

6823

a.+ı+(ağzı) 10394, 1825,

5926

a.+ına+(ağzına) 12666,
2309, 439, 50
a.+ında+(ağzında) 10612,
1923, 1951, 2209, 2238, 459, 6140,
8707
a.+ındaki+(ağzındaki)
6232, 90
a.+ından 5935, 5936
a.+ından+(ağzından)
10207, 10285, 11317, 11382, 11486,
11488, 11584, 11589, 11648, 12036,
12038, 12229, 12424, 12712, 12727,
12755, 13133, 13207, 1711, 1713,
1910, 2699, 2826, 284, 3941, 4225,
488, 5636, 5859, 5937, 5989, 7102,
7188, 7348, 7907, 8480, 8719, 8724,
94
a.+ındaydı+(ağzındaydı)
457
a.+ını+(ağzını) 10144
a.+ıyla+(ağzıyla) 12687,
1871, 8812
a.+lara 5853, 8436
a.+larından 1901
a.+larını 7011
[=74]
ağla- : Üzüntü vs. sebebiyle gözyaşı
dökme.
a.-diğini 11703, 5296
a.-mak 10702, 12218
a.-malı 6486
a.-manın 6084
a.-r 2342, 2350
a.-yan 11449, 2056
a.-yarak 12399
[=11]
ağlamaklı : Ağlayacak gibi olmak.
a. 8244
[=1]
ağlamalı : bkz. (ağlamaklı)
a. 10669, 6464
[=2]
ağrı : Vücudun herhangi bir yerinde
duyulan şiddetli acı.
a.+larından 11245
[=1]
ağustos : Yılın sekizinci ayı.
a. 3570, 5009, 7994, 8691,
8725, 9135
a.+unun 8640
[=7]
ahali : Halk.
a. 10330, 1178, 12426
a.+nin 4166, 9498
a.+sinin 3021, 6237
[=7]
ahbap : Dost.
a. 6374
a.+ı+(ahbabı) 8905
[=2]
Ahbar-ı asara temin-i enzar :
Ahmet Mithat Efendi'nin bir eseri.
a. 10414
[=1]
ahenk : Uyum.
a. 11636, 49, 6977, 6979,
7503
a.+i+(ahengi) 11641, 5483,
7688
a.+in+(ahengin) 10243,
11303
a.+inden+(ahenginden)
11287, 1933

a.+ini+(ahengini) 11413,
5879, 67, 7007
a.+iyle+(ahengiyle) 5897
a.+li 11634
a.+ten 11152
[=19]
ahenkli : Uyumlu.
a. 5889, 8127, 9450
[=3]
ahensiz : Uyumsuz.
a.+dir 9291
a.+in 9450
[=2]
ahensizlik : Uyumsuzluk.
a.+e+(ahensizliğe) 248
[=1]
ahiret : Öte dünya, İkinci Hayat.
a. 11798, 11949
a.+i 11952
[=3]
ahit : Antlaşma.
a. 8402
a.+le 830
a.+ler 8157
[=3]
ahkâm : Hükümler.
a. 5390, 5428
a.+da 685
a.+ı 3628
a.+ına 5419, 7839, 7839
a.+ınca 7853
a.+la 2481
[=9]
ahkâm-ı adliye : Adliye nezaretinin
eski ismi.
a. 1575, 1575
[=2]
ahlâk : Bir toplum içinde kişilerin
uymak zorunda oldukları davranış
biçimleri.
a. 10000, 10017, 10117,
10295, 10299, 11506, 11510, 11511,
11923, 12438, 3107, 3233, 4044,
7154, 7260, 7772, 8386, 8610, 8851,
9148, 9185, 9220, 9323, 9332, 9437,
9440
a.+a 12246, 9439
a.+ı 10391, 11922, 12249,
3330, 4038, 7256, 7259, 8898
a.+ın 10300, 10392, 5081,
6390, 6391, 8806, 9217, 9348, 9437
a.+ına 10221, 12902
a.+ımı 2695
a.+ımın 10041, 8807
a.+ıyla 2698
a.+i 8046
a.+ta 10833, 9616
a.+tan 10221
a.+tır 10046, 10308
[=57]
ahlakçı : Ahlâk konularıyla
ilgilenen kişi.
a. 8860, 9438
[=2]
Ahlâk-ı Alâî : Manevî bilgilerden
bahseden bir kitap.
a. 9351
[=1]
ahlâkî : Ahlâkla ilgili.
a. 10800, 12249, 12282,
12422, 12450, 13148, 3327, 4055,
5109, 5119, 6926, 7178, 8485, 8585,
8804, 8893, 8957, 9110, 9131, 9500

[=20]
ahlâklı : Ahlâk kurallarına uygun
davranan.
a. 12437, 3750
a.+dır 10046
[=3]
Ahlak Risalesi : Sadık Rıfat
Paşa'nın bir eseri.
a.+ne 2700
[=1]
Ahlat : Bir yerleşim yeri.
a. 8723
a.+ı 8726
a.+ın 8639
[=3]
Ahmed Ağa : Abdülhak Hamid'in
uşağı.
a.+yı 11017
[=1]
Ahmed Ağrıbozi : "Tarih-i
Kudema-yı Yunan ve Makedonya »
adlı eserin yazarı.
a. 3211
[=1]
Ahmed Bey : Selim III'ün sır kâtibi.
a. +i 1343
a.+in 2549
[=2]
Ahmed Cemil : Halit Ziya
Uşaklıgil'in "Mai ve Siyah" adlı
eserin kahramanı.
a.+in 10303
[=1]
Ahmed Cevdet Efendi : Büyük
Türk alimi, ve devlet adamı.
a.+ye 3197
[=1]
Ahmed Cevdet Paşa : bkz. (Ahmed
Cevdet Efendi)
a. 3533, 3610
[=2]
Ahmed III : 23. Osmanlı
padişahıdır
a. 847, 967, 1012, 1067
a.+ün 1015
[=4]
Ahmed Metin ve Şirzad : Ahmet
Mithat Efendi'nin bir eseri.
a. +da 10354
[=1]
Ahmed Midhat : Tanzimat dönemi
yazarlarından.
a. 12883, 4744, 6566, 6646,
9733, 9843, 9936
a.+a 9752
a.+ı 10716
a.+ın 10305, 10438, 6467,
6642
a.+ta 10009
a.+tan 12134
[=15]
Ahmed Midhat Efendi : bkz.
(Ahmed Midhat)
a. 10054, 10079, 10108,
10142, 10367, 13013, 13035, 5529,
6174, 6500, 6564, 6611, 7893, 8091,
9704, 9770, 9774
a.+de 10126, 10251
a.+nin 10077, 10110,
10149, 13006, 13237, 3378, 3922,
4280, 6202, 6293, 6297, 6338, 6367,
6379, 6462, 6532, 8942, 9704, 9928,
9954, 9991

- a.+ninkine 12886
a.+ye 10852
a.+yi 10396, 9808
[=44]
- Ahmed Midhat Paşa** : bkz. (Ahmed Midhat)
a.+lar 3091
[=1]
- Ahmed Münif Efendi** : Muhaverat-ı Hikemiye adlı eserin yazarı.
a.+nin 3329
[=1]
- Ahmed Paşa** : Bir ulema sınıfı mensubu ve çok tanınmış bir Divan Edebiyatı şairidir.
a. 7496
a.+nın 1076
[=2]
- Ahmed Rasim** : Gazeteci, yazar ve milletvekili.
a. 4275
a.+i 13247
a.+in 12953, 4699
[=4]
- Ahmed Ratib Paşa** : Osmanlı kaptan-ı deryalarından.
a. 7528
[=1]
- Ahmed Vefik** : Osmanlı devlet adamı, diplomatu ve oyun yazarı.
a. 3091
[=1]
- Ahmed Vefik Efendi** : bkz. (Ahmed Vefik)
a.+nin 4729, 4951, 4953
[=3]
- Ahmed Vefik Paşa** : bkz. (Ahmed Vefik)
a. 10957, 11198, 5889, 6173, 6321, 6512, 6709, 7243
a.+nin 10984, 4745, 6182, 6201, 6290, 6320, 9342
[=15]
- Ahmet**
a.+ti 9709 : Mithat Efendi'nin asıl adı.
a.+tir 8361 : Vatan yahut Silistre'nin bir kahramanı.
[=2]
- Ahmet Bey** : Vatan yahut Silistre'nin bir kahramanı.
a. 8364, 8370
a.+e 8363, 8368
a.+in 8367, 8379, 8406, 8564
[=10]
- Ahmet Cemil** : bkz. (Ahmed Cemil)
a. 10300
a.+in 10107
[=2]
- Ahmet Cevdet** : bkz. (Ahmet Cevdet Efendi)
a. 3525, 4259
[=2]
- Ahmet Kutsi Tecer** : Türk şair ve tiyatro oyun yazarı.
a.+in 674
[=1]
- Ahmet Lütfi Efendi** : Osmanlı Devleti saray tarihçiliği görevinde (1866-1907) en uzun süre kalan vak'anüvist.
a.+nin 6285
- [=1]
- Ahmet Midhat** : bkz. (Ahmed Midhat)
a. 6427
[=1]
- Ahmet Talat** : Şair, yazar, edebiyat araştırmacısı.
a. 2247
[=1]
- Ahmet Vefik Paşa** : bkz. (Ahmed Vefik)
a. 4130, 6169
[=2]
- ahret** : Ahiret.
a.+i 11511, 597
a.+in 126
[=3]
- ahşap** : Ağaçtan, tahtadan yapılmış.
a. 10059
[=1]
- Ahşid** : "Karabela" adlı eserin kahramanı.
a. 8819
a.+dir 8829
a.+e 8832
a.+i 8821
a.+in 8820
[=5]
- A. H. Tanpınar** : En önemli modern Türk romancı ve öykücülerindendir.
a. 9533
[=1]
- ahvâl** : Durum.
a. 6669
a.+i 1187
a.+ine 1245, 2659, 2711, 2712
a.+ini 3640
[=7]
- Ahvâl-i Hususiyesi** : Ebuzziya Tefvik'in makalesi.
a. 4625
[=1]
- Ahz-ı Sar** : Ahmet Mithat Efendi'nin eseri.
a. 9846
[=1]
- Ahz-ı Sar yahut Avrupa'nın Eski Medeniyeti** : bkz. (ahz-ı sar)
a. 10425
[=1]
- aidat** : Ödenti.
a.+a 2956
[=1]
- aile** : Evlilik ve kan bağına dayanan, toplum içindeki en küçük birlik.
a. 10003, 10026, 10059, 10069, 10084, 10086, 10097, 10172, 10428, 10467, 10468, 10470, 10712, 10960, 11002, 11096, 11153, 11154, 11192, 11232, 11510, 12892, 1983, 4964, 5097, 5199, 5256, 6398, 6428, 6475, 6712, 8418, 8421, 8886, 8899, 8904, 9760
a.+ce 9710, 9711, 9767
a.+den 10002
a.+dendir 3535
a.+ler 1394
a.+leri 2906
a.+lerin 4955
a.+lerinin 4869
- a.+nin 10045, 10269, 10949, 10955, 11189, 12870, 5309, 7538, 9760
a.+si 10067, 11190, 12869, 1959, 4546
a.+sidir 10003
a.+sinde 11175, 2047
a.+sinden 10979, 12125, 12165, 8494, 9708
a.+sine 2942, 7925
a.+sini 12468, 7526, 8350
a.+sinin 10304, 10947, 10947, 11167, 12199, 12465, 12672, 12681, 12868, 1533, 5308
a.+siyle 5173
a.+ye 10471, 13053, 158, 9691
a.+yi 10002, 9714
[=91]
- ait** : İlişkin.
a. 103, 10352, 10471, 10620, 10736, 1082, 10946, 11257, 11344, 11398, 11606, 11758, 1210, 12299, 12306, 12313, 12315, 12317, 12336, 12526, 1260, 12710, 12791, 1283, 12881, 161, 1689, 1702, 1762, 1820, 191, 1923, 197, 1979, 212, 231, 2546, 2572, 2603, 2603, 2606, 269, 2691, 2732, 2732, 2869, 2874, 297, 3007, 3173, 3188, 3230, 3811, 3821, 3841, 3853, 3886, 3910, 3974, 4104, 4109, 432, 449, 4493, 4528, 4659, 5468, 5488, 5570, 5570, 5699, 5739, 6063, 6067, 6067, 6108, 6347, 6479, 6543, 6548, 6599, 7330, 7368, 7552, 7591, 7653, 7735, 7796, 7996, 7998, 8076, 8309, 8728, 8736, 8755, 8943, 9036, 9037, 9174, 918, 9296, 9329, 9343, 9371, 946, 9486, 971, 98, 9818, 9890, 996, 9985
a.+tir 10370, 3773, 5413
[=115]
- ajan** : Casus.
a.+ı 1092, 5189
a.+larıyla 7823
[=3]
- ak** : Beyaz.
a. 10367
[=1]
- ak-** : Sıvı maddelerin aşağıya yönelmesi.
a.-acak 6585
a.-an 8277
a.-masıdır 3798
[=3]
- akabe** : Tehlikeli, sarp ve zor geçit.
a. 12238
a.+ye 12317
[=2]
- akabinde** : Hemen ardından.
a. 12928, 3380, 5177
[=3]
- akademi** : bkz. (academiue)
a. 3166
a.+nin 6315, 6317
[=3]
- akaid** : İtikad olunan hakikatlar.
a.+i 5122
[=1]
- akbaba** : İri ve yırtıcı bir kuş.
a.+da 9937
a.+daki 10092
[=2]

- akçe** : Küçük gümüş para.
a. 6692
[=1]
- Akdeniz** : Kuzey Yarımküre'de büyük iç deniz.
a. 10343, 791, 806
a.+deki 819
a.+e 850
a.+in 823
[=6]
- akdet-** : Sözleşme yapmak.
a.-tiğimiz 3031
[=1]
- akdedil-** : Akdetme işi yapılmak.
a.-en 1356
[1]
- âkubet** : Bir şeyin sonu.
a.+e 12417
a.+i 11748
a.+inin 9912
a.+le 11178
[=4]
- akıcı** : Sürükleyici.
a. 7283
[=1]
- akıl** : Us.
a. 11686, 11754, 11756, 11760, 11852, 11854, 11935, 12015, 1321, 4410, 4412, 4426, 4447, 4486, 4522, 4522, 5335, 5413, 6945, 7022, 7031, 7039, 7046, 9451
a.+a 4404
a.+a+(akla) 11555, 12662, 5413
a.+da 7021
a.+dan 11759, 7040, 7042, 7098
a.+dır 4481
a.+ı+(aklı) 4401, 4434, 4442, 4478, 4544, 4568, 5407, 7042
a.+ımız+(aklımız) 4436
a.+ın 4396
a.+ın+(aklın) 11851, 12011, 12322, 4282, 4443, 4453, 5213, 5415, 7044, 7047, 7068, 7088, 7094, 8685
a.+ına+(aklına) 9281, 951
a.+ının+(aklının) 7019
a.+ıyla+(aklıyla) 7016, 7026
a.+la 4410, 4437, 7021, 7046
a.+larından 82
a.+lı 10298
a.+sız 10298
[=70]
- akılcı** : Uşcu.
a. 12053, 2652, 4311, 4411
a.+dır 4411
[=5]
- akılcılık** : Uşculuk.
a. 4519
[=1]
- akıllı** : Bilgili, zeki.
a. 10037, 7039
[=2]
- akış** : Akma işi.
a.+ı 10108
a.+ına 8240
a.+ıyla 6305
a.+la 14
[=4]
- akibet** : bkz. (âkubet)
- a.+i 5181
a.+inden 1991
a.+ten 2490
[=3]
- akide** : İnanılan ve îtikad edilen esas.
a. 572, 593
a.+de 11944, 581, 621, 7025
a.+ler 7131
a.+leri 11921, 11925
a.+lerini 6502
a.+lerinin 9810
a.+lerle 11931
a.+nin 558, 567, 6580, 7020
a.+sine 2196
a.+ye 11776, 12064, 5287, 5472
a.+yi 654
[=22]
- Akif** : Osmanlı devlet adamı, şair ve yazar.
a. 2094, 2225
[=2]
- Akif Bey** : Namık Kemal'in eseri.
a. 12826, 7929, 8303, 8337, 8433, 8435, 8438, 8440, 8454, 8473, 8481
a.+de 8456
a.+den 8440, 8471
a.+dir 8434
a.+e 11130
a.+i 8452
a.+in 8444, 8448, 8459, 8476, 8480
a.+le 8464
[=23]
- Akif Paşa** : bkz. (Akif)
a. 10565, 1635, 1654, 1781, 2099, 2115, 2119, 2127, 2130, 2134, 2146, 2153, 2164, 2170, 2178, 2184, 2222, 2238, 2287, 5962
a.+da 1739, 2410
a.+daki 2410
a.+dan 2230, 3228, 9703
a.+ların 2394
a.+nın 11702, 1780, 2191, 2209, 2558, 2561, 2564, 2570, 2579, 2588, 2595, 3424, 476
a.+ya 2287, 2586
a.+yı 2574, 2575
[=44]
- Akif Paşa Mersiyesi** : Akif Paşa'nın eseri.
a. 5978
[=1]
- akim** : Neticesiz, kısır.
a. 1136, 3018, 3039, 4811, 4867, 6273, 6321
[=7]
- akis** : Yansıma.
a. 11333, 5027, 6130, 6534, 7142, 7186, 8409
a.+i+(aksi) 213, 2730
a.+idir+(aksidir) 10216
a.+ini+(aksini) 9625
a.+iydi+(aksiydi) 186
a.+iyle+(aksiyle) 2186
a.+ler 3266
a.+lerden 4223
a.+leri 12128, 12763, 1427, 2084, 6951
- a.+leridir 7083
a.+lerine 2916
a.+lerini 7743
a.+leriyle 5745
[=24]
- akissiz** : Yansıması olmayan.
a. 5507
[=1]
- akit** : Sözleşme.
a.+inde+(akinde) 3057
[=1]
- Akka** : İsrail sınırları içinde bulunan bir kasaba.
a.+dan 7905
a.+nın 1493
a.+ya 4189, 7893
[=4]
- aklı-selim** : Sağduyulu.
a.+e 2444
a.+i 3717
a.+in 2479
[=3]
- akraba** : hısım.
a.+larını 6454
a.+sı 10979, 4080, 6401, 8493, 8511
a.+sına 12094
a.+sından 6691, 9847
a.+sının 12731
[=10]
- akrabalık** : Akraba olma durumu.
a.+a+(akrabalığa) 10234
[=1]
- aksa-** : İşlerin yolunda gitmemesi.
a.-madan 12230
a.-malarına 7252, 8775
a.-yan 1872
[=4]
- aksan** : Bir çevreye özgü söyleyiş özelliği.
a. 29
a.+ı 29
[=2]
- Aksaray** : İstanbul'da bir semt.
a. 3487
[=1]
- aksayış** : bkz. (aksamak)
a.+lara 4052
a.+ları 10643
a.+ların 4053
[=3]
- aksediş** : bkz. (aksetmek)
a. 2542
[=1]
- aksesuar** : bkz. (accessoire)
a.+ından 13070
[=1]
- akset-** : Yankılanmak.
a.-en+(akmeden) 6463, 8764
a.-tiği 4870
a.-tiğinden 3157
[=4]
- aksettir-** : Yankılatırmak
a.-diği 11088
a.-diğini 6419
a.-en 8304
a.-irler 9114
a.-mediği 1761
a.-mek 6351, 6494
[=7]
- aksettiril-** : Aksetmesi sağlanmak.
a.-diğini 2531
[1]

- aksi** : Ters.
a. 10329, 11303, 11391, 1230, 12340, 148, 2002, 2262, 240, 2959, 5707, 6485, 9416
a.+dir 12273
a.+ne 2641, 3930
a.+ni 8724, 8958, 9535
[=19]
- aks-i seda** : Sesin yankılanması.
a.+sı 11635
[=1]
- aksiyon** : Hareket.
a. 12754, 5929, 8337
a.+a 6257
a.+dan 7444
a.+larına 8337
a.+u 5554
a.+un 12668, 8320, 8761
a.+unu 4323
[=11]
- aksülamel** : Tepki
a. 11251, 11268, 11304, 1420, 19, 1946, 2260, 3805, 4118, 6581
a.+de 1220
a.+den 1445, 5589, 9303
a.+dir 7312
a.+e 7444
a.+i 11711, 4912, 9837
a.+idir 2479
a.+in 13022, 1423, 1918, 2327, 2435, 252, 3742
a.+inden 3492
a.+ini 2268, 2272
a.+le 3504
a.+leri 2329
a.+lerine 12907
a.+lerle 3013, 3734, 5213
[=36]
- akşam** : Gündüzün son gecenin ilk saatleri.
a. 13034, 13035, 9583
a.+ı 12076
a.+ın 9577
[=5]
- aktör** : Erkek oyuncu.
a.+ün 10397, 12781
[=2]
- akü** : Pil.
a. 10318
[=1]
- al-** : Bir şeyi elle veya başka bir araçla tutarak bulunduğu yerden ayırmak.
a.-abilecek 351
a.-abilmek 4894
a.-abilmesi 1694
a.-abilmesidir 1463
a.-abilmıştı 2984
a.-acağı 12825, 5094, 760, 9722
a.-acak 10146, 11449, 7050, 9022
a.-acakları 12187
a.-acaklarını 6582
a.-acaktır 5019, 7752, 8772
a.-alım 5661, 5666
a.-amadığı 7732
a.-amayışına 11035
a.-amaz 11033, 9045
a.-amazdı 7366
a.-an 10306, 10356, 11146, 11197, 1205, 12070, 12086, 12465, 12466, 12654, 12660, 1269, 12910, 12940, 13146, 1322, 1559, 1564, 1788, 2036, 2478, 2510, 2547, 2652, 2944, 3255, 3767, 4024, 4320, 4631, 4647, 4815, 4915, 4999, 5807, 5983, 6143, 6390, 6544, 686, 6860, 7271, 745, 7532, 7654, 77, 792, 8167, 8591, 8913, 9000, 9321, 9360, 9375, 9468, 9657
a.-arak 11000, 11859, 12095, 167, 2108, 3543, 3658, 4007, 4599, 491, 6229, 6952, 7402, 7730, 8785, 9504, 9720
a.-dı 1488, 1552, 4083, 5888, 7793, 7822
a.-dığı 10040, 10217, 10224, 10294, 10340, 10505, 10796, 11193, 11267, 1134, 11382, 11456, 11587, 11866, 11936, 11998, 12225, 12483, 12675, 1428, 1430, 1607, 1678, 1951, 1986, 2073, 2185, 2447, 2522, 2574, 3029, 3088, 3518, 3593, 3672, 3759, 3876, 3996, 4216, 4218, 428, 430, 4313, 440, 4811, 4892, 4969, 5259, 5262, 5369, 5443, 5600, 5674, 5692, 5783, 5840, 6029, 6759, 6791, 7202, 7206, 7238, 7375, 7440, 7479, 7647, 7777, 7857, 7913, 7960, 8699, 9092, 9645, 9685, 9698, 9798, 9951
a.-dığım 323
a.-dığımız 10159, 11892, 11940, 2330, 2354, 27, 302, 425, 4274, 5717, 7587, 8195, 8315, 8921, 9499, 9534, 9680, 9684, 9971
a.-diğinde 1485
a.-diğim 10383, 10580, 11286, 11903, 11966, 2298, 4350, 4945, 5184, 7000, 8006, 9226, 9782, 9803
a.-dıkları 10784, 203, 9557
a.-diklerini 3222, 94
a.-diktan 3778, 6582
a.-ip 1231, 907
a.-ır 10082, 10256, 10808, 1091, 10932, 11126, 11533, 1166, 11736, 11811, 12053, 12159, 12165, 12285, 12309, 12498, 12512, 12614, 12820, 13021, 1466, 1595, 1779, 1940, 1964, 1966, 2332, 2911, 2915, 295, 2955, 3553, 3562, 3575, 3580, 3595, 3627, 3831, 3836, 3946, 4164, 4421, 4836, 5480, 5540, 5577, 5584, 5615, 5932, 6082, 6235, 6571, 6752, 714, 7309, 7511, 825, 8374, 8377, 839, 8441, 8503, 8703, 8837, 9321, 9433, 9514, 9529, 9540, 96, 9694, 9729, 9772, 9773, 9937, 9938, 9939, 9996
a.-ırken 5694, 7918
a.-ırlar 12298, 13107, 8186, 884, 9014
a.-ırsak 9526
a.-ış 4307
a.-ıyor 8843
a.-ıyordu 10965, 11650, 3989, 5135, 7959
a.-ıyorum 2717, 8233
a.-ıyoruz 7762, 9139
a.-ma 12120, 9737
a.-madan 1458, 6960, 7784
a.-madığı 13158
a.-madığımız 10270
a.-madığını 6247
a.-mağa 1150
a.-mak 11392, 12191, 12195, 12527, 1336, 1901, 2966, 304, 3735, 4857, 4858, 6035, 8517, 8547, 8911, 9018
a.-makla 6811, 9398
a.-malar 9609
a.-malarını 1280
a.-malarını 4409
a.-malıdır 7300, 8862
a.-mamalıdır 10753
a.-maması 4615
a.-mamasındandır 12254
a.-mamış 11578, 1999, 5042, 772, 9087
a.-mamıştır 1765
a.-mamız 7112
a.-mamıza 6346
a.-mamızın 3336
a.-manın 12123, 7764
a.-masaydı 616
a.-ması 10451, 1207, 16, 3142, 761, 8533, 8638, 927
a.-masıdır 12123, 270
a.-masında 11189, 2649
a.-masındandır 9208
a.-masını 12640, 12804, 9331
a.-masıyla 2201
a.-maya 11453, 1156, 12388, 2409, 2947, 3465, 3515, 5742, 6023, 6346, 7851, 7882
a.-mayacağı 8685
a.-mayı 9353
a.-maz 9473, 95
a.-mazlar 6445
a.-miş 10752, 10899, 10955, 11958, 11968, 12873, 2301, 2906, 3443, 3889, 4267, 4591, 4592, 4986, 5526, 559, 8589, 9079, 9785, 9799, 9827
a.-mişsa 11973
a.-mişti 10023, 12980, 3053, 5695, 7926, 7941, 8582
a.-miştir 10583, 11207, 1137, 12326, 3471, 4517, 4697, 5671, 8792
a.-sınlar 10883
[=442]
- Ala** : Abdülhak Hamid Tarhan'ın "Liberte" adlı eserinin kahramanı.
a. 12236, 12522, 12527, 12532, 12534, 12556, 12590
a.+nın 12539, 12564
[=9]
- âlâ** : Pek iyi.
a. 3496
[=1]
- alafranga** : Batılı.
a. 10759, 10852, 11065, 11434, 11870, 12110, 2880, 2900, 2980, 2985, 3482, 3487
a.+nın 3509
[=13]
- alafrangalık** : Batılıca.
a.+ın+(alafrangalığın)
10820, 6472
[=2]
- alâka** : İlgi.
a. 12420, 1388, 3201, 3243, 5732, 6326, 7658, 9717, 977, 995
a.+dan 5007

a.+lar 6383
a.+ları 12253, 5016
a.+larını 4250, 5596
a.+larının 2815
a.+nın 3216
a.+sı 10921, 11379, 12335,
12685, 12707, 1514, 1553, 1858,
272, 3026, 3187, 3292, 5012, 5804,
6125, 737, 8412, 8548, 8831
a.+sıdır 9449
a.+sına 11925
a.+sından 4223
a.+sını 10490, 10491,
12056, 4934, 5216, 6776
a.+sız 10141
a.+ya 1295, 6307, 6806
a.+yı 10493, 10777, 11880,
13245, 9039
[=55]
alâkadar : İlgili.
a. 1218, 1310, 2871, 2975,
3299, 4174, 4889, 6100, 6530, 6530,
7718, 896, 9138, 972
a.+dır 11260
[=15]
alâkalı : bkz. (alâkadar)
a. 10441, 11387, 115, 4138,
4161, 4648, 4962, 6349, 7705
a.+dır 10257, 12117
a.+ydı 7354
[=12]
alâkasız : İlgisiz.
a. 12630
a.+dır 12338, 9035
[=3]
alan : Meydan.
a.+ına 4484
a.+ında 1544
a.+ları 908
[=3]
alaturka : Doğuluca.
a. 1588, 2885, 2980, 2992,
2994
[=5]
alay : Dalga geçmek.
a. 10307, 11433, 11434,
11660, 11896, 12044, 161, 5250,
5468, 7198, 7513
a.+dır 9428
a.+ı 11895
a.+ından 1898
a.+la 8697
a.+lar 11202, 7259
a.+ları 12683, 4556
a.+larına 2909
a.+larında 1616
a.+larının 2896
[=22]
alaycı : Dalgacı.
a. 6883, 6928, 7222
[=3]
alâyişsiz : Gösterişsiz.
a. 10027, 9815
[=2]
albüm : Fotoğraf vs. saklamaya
yarayan defter.
a. 10685
[=1]
alçak : Kötü davranışlarda bulunan,
rezil.
a. 8886
[=1]
alçal- : İnsanın değeri azalmak.

a.-masıdır 8908
[=1]
aldan- : Yanlışla inanmak.
a.-dığı 12802, 8438
a.-madır 12047
a.-mamalı 1880
a.-mayalım 11450
a.-miş 12259
[=6]
aldanış : Yanılış.
a. 12048
a.+ı 10295
[=2]
aldat- : Karşındakini kandırmak.
a.-an 10418, 13209
a.-ır 10817, 10819
a.-mak 4447
a.-maz 10816
a.-tığımı 7410
[=7]
aldatıcı : Kandırıcı.
a. 6254
[=1]
aldatıl- : Başkası tarafından
kandırılmak.
a.-miş 6490
[=1]
aldır- : Getirtmek.
a.-dığı 6724
a.-ınca 9715
a.-miş 8034
[=3]
Alexandre Dumas : Fransız yazar.
a.+nın 10360
[=1]
Alexandre Le Grand : Makedonya
kralı Büyük İskender.
a.+da 12390
a.+ından 12326, 12339
[=3]
Aleko Efendi : Encümen azâsı.
a.+nın 3213
[=1]
alelacele : Telaşlı.
a. 6422, 7852
[=2]
alelâde : Özensizce.
a. 10141, 10321, 10830,
114, 12808, 13150, 1661, 1831,
2154, 3034, 5948, 8744, 8855
a.+nın 5642
[=14]
alelumum : Genellikle.
a. 5350
[=1]
alelumun ulum-ı gaybiye :
Genellikle bilinmeyen ilimler.
a.+ye 620
[=1]
alem : Dünya.
a. 11240, 11651, 13083,
13249, 239, 335, 351, 6400, 7096,
7658, 8181, 8690, 938, 9613, 962,
999
a.+de 1339, 2647, 6413,
6564, 7486
a.+deki 12760
a.+den 240
a.+di 276
a.+e 11667, 12153, 1618,
2345, 277

a.+i 1006, 12047, 122, 125,
1607, 340, 3506, 6093, 629, 6578,
9658, 9949
a.+imizle 2780
a.+in 10842, 11373, 11541,
239, 4233, 6280, 6565, 784, 810,
8213, 838, 8947, 8952, 8967, 9280
a.+inde 11508, 11589, 137,
288, 7391, 8634
a.+ine 11786, 12624, 468,
6633, 7568
a.+ini 1052, 10689, 12044,
12165, 209, 422, 5529, 9181, 9441
a.+inin 11068, 13083, 134,
183, 2187, 2409, 267, 2943, 5421,
6086, 710, 9660
a.+iyle 54
a.+le 11217, 6348, 9035
a.+leri 2915, 379
a.+lerinde 11954, 12763
a.+lerinden 6682
a.+lerine 6664
a.+lerinin 11865
[=100]
Alemdar : II.Mahmud'un
sadrızamı.
a. 1479, 2534, 2538
a.+ın 1479, 1486
[=5]
Alemdar Paşa : bkz. (Alemdar)
a.+nın 3960
a.+yı 1522
[=2]
alem-i hayal : Hayal dünyası.
a. 5811
a.+de 6021
[=2]
Alem matbaası : Recâizâde
Ekrem'in "Şemsa" adlı kitabının
çıktığı matbaa.
a. 10712
[=1]
âlemşümül : Dünyayı kaplayan.
a. 11540, 11541, 11727
[=3]
aleni : Apaçık, ortada.
a. 1097, 702
[=2]
alet : Bir el işini veya mekanik bir
iş gerçekleştirmek için özel olarak
yapılmış nesne.
a. 10650, 1108, 12874,
13110, 2627, 4908, 4973, 6891
a.+e 3739
a.+i 12873, 12877, 3658,
5890
a.+in 35
a.+leri 7701, 9910
a.+lerini 5152
a.+tir 3728
[=18]
alev : Ateşin çıkardığı yalım.
a. 12191
[=1]
Âlevilik : Bir mezhep.
a. 6584
[=1]
alevlen- : Şiddeti artmak
a.-meden 4511
a.-mesine 12986
a.-miş 1662
[=3]
aleyh : Onun zararına.

a.+imizde 1156, 5095,
6716, 983
a.+imizdeki 1553
a.+imize 3031, 7961
a.+inde 11062, 11226,
11512, 12121, 1487, 1538, 3123,
3590, 3674, 4157, 4910, 5037, 5038,
5082, 5281, 5389, 6838, 6853, 7189,
7220, 7392, 7481, 7789, 8317, 8613,
8667, 8678, 9310, 9333, 9492, 9521,
9774, 9943
a.+indedir 10823, 3661,
9254
a.+indeki 12914, 8218
a.+ine 1182, 12389, 2119,
2571, 6688, 6705, 7360, 7416, 7865,
8095, 8512
a.+teki 9220
[=57]
aleyhtar : Karşı olan.
a.+ı 2520
[=1]
aleyhtarlık : Karşıtıcılık.
a.+ı+(aleyhtarlığı) 12285,
12712
a.+ına+(aleyhtarlığına)
5324
a.+ını+(aleyhtarlığını)
12345
[=4]
alfabe : Abece.
a.+si 10082
a.+sinin 442
[=2]
Alfred de Musset : Fransız oyun
yazarı ve edebiyatçı.
a. 10571
a.+den 10670
[=2]
alkonul- : Alıkoyma işine konu
olmak.
a.-muş 9003
[=1]
alkoy- : Bir süre için bir yerde
tutmak.
a.-an 10396
a.-mamalıdır 12008, 5283
a.-mamıştır 10314
[=4]
alım : Alma işi.
a. 2992
[=1]
alın- : Elde edilmek.
a.-abilecek 3969
a.-abilmiş 7994
a.-acağına 5483
a.-acağını 12826
a.-acak 10483, 4540, 5021,
9257, 9259
a.-amamıştı 1195
a.-amasına 11976
a.-an 10734, 10855, 12145,
12915, 13025, 13222, 1967, 2461,
3624, 3734, 4824, 5071, 6434, 8349,
8793, 9261, 9537, 9675
a.-arak 7184, 8383, 9020
a.-dığı 3264, 394
a.-diğini 5363, 7374, 8410
a.-dikları 5345
a.-diktan 4957
a.-ınca 12020, 5810

a.-ır 1076, 1274, 2175,
3135, 3426, 3573, 3618, 4258, 8365,
9897
a.-ırken 1248
a.-ırsa 206, 3257
a.-ıyordu 7652
a.-madan 3010
a.-madır 11303
a.-mak 2125, 3588, 6800
a.-maları 4166
a.-maması 7957
a.-mamış 6596
a.-mamıştı 2935
a.-ması 11912, 1583, 2809,
5886, 6431, 6830
a.-masına 8136
a.-masında 180, 6420
a.-masını 12380
a.-mayan 84
a.-mayınca 5948
a.-maz 11730
a.-mış 10286, 10432,
10824, 10870, 11270, 11593, 12134,
12173, 12176, 12181, 12339, 12515,
13068, 13099, 1713, 177, 1910,
1929, 2253, 3241, 3957, 4127, 4672,
488, 5861, 6188, 6371, 6388, 746,
8386, 8459, 8686, 8945, 9882
a.-mısa 11435, 8492, 8570
a.-mıştır 10160, 102, 6313
[=117]
alınan : Hassas.
a. 10943
[=1]
alınanlık : Hassasiyet.
a.+ı+(alınanlığı) 12872
a.+ının+(alınanlığının)
12988
[=2]
alınış : Alma işinin yapılması.
a.+ıdır 6470
[=1]
alış : Alma işi.
a. 8797
a.+ı 6053, 8479
a.+ının 10606
[=4]
alış- : Yadırgamaz duruma gelmek.
a.-ması 10050
a.-mış 10145, 12739, 3316,
6257
a.-mıştı 956
a.-tı 7491
a.-tığımız 266
[=8]
alışık : Herhangi bir duruma alışmış
olan.
a. 2982, 4305
a.+tı 670
[=3]
alışıl- : Bir şeye alışmış duruma
gelinmek.
a.-an 11183
a.-mamış 10526, 11641,
12968
a.-mış 10529, 12018, 2190,
3351, 4322, 4507, 5776
[=11]
alışkanlık : Bir şeye alışmış olma
durumu, huy.
a. 6359
a.+ın+(alışkanlığın) 8948
a.+tan 3492

[=3]
alıştır- : Alışmasına yol açmak.
a.-amadığı 4273
a.-diğini 6372, 8915
a.-ır 9751
a.-mıştı 6891
[=5]
alışveriş : Satın alma ve satma işi.
a. 10082, 6558, 6967, 9596
a.+e 9744
a.+in 9519
a.+ler 6523
a.+ten 416
[=8]
Ali : Osmanlı devlet adamı.
a. 2430, 3931, 4830
a.+ye 3798
[=6]
âli : Yüce.
a. 10893
Ali Bey : Mizah dergisi Diyojen'in
sahibi.
a. 3245, 6170, 6195, 6265,
8361, 8362, 8913, 8972
a.+den 6265, 8911
a.+e 8868, 8870
a.+i 10437, 8872, 8890
a.+in 10111, 10406, 12869,
6202, 7595, 7877, 8851, 8852, 8854,
8874, 8882, 8886, 8903, 8916, 8921
a.+le 10832, 8406
[=32]
Ali Canip Yöntem : Türk şairi ve
yazarı.
a. 12884
[=1]
Ali Efendi : Basiret gazetesinin
sahibi.
a.+nin 7780
[=1]
Ali Ekrem : Namık Kemal'in
oğludur.
a. 10515, 7539
[=2]
Ali Ekrem Bey : bkz. (Ali Ekrem)
a. 10507
a.+in 10493, 7551
[=3]
Ali Ferruh Efendi : Beşiktaş
Cemiyet-i Felsefe-i İslamiyesi'nin
azalarından.
a.+nin 2489
[=1]
Ali Fuad : İstiklal Savaşını fiilen
başlatan Türk asker ve siyaset
adamı.
a. 3091, 3137, 3408
[=3]
Ali Haydar Bey : Tiyatro yazarı.
a.+den 6261
a.+in 10866, 6176
[=3]
âlim : Bilgili.
a. 1311, 1362, 2429, 2436,
3809, 4632, 7535
a.+i 1132, 4237, 5222
a.+in 2605
a.+inin 3932
a.+le 11075, 7911
a.+ler 3172
a.+leri 1371
a.+lerin 9105
a.+lerinden 10951

[=18]
Alim Recai Efendi : Matbaa-i Amire müdürü, muharrir.
a.+dir 10470
[=1]
Ali Paşa : bkz. (Ali)
a. 3177, 3249, 3252, 3363, 3412, 3424, 4092, 4102, 4828, 4856, 4909, 5036, 5038, 5227, 6688, 6778, 6901, 6903, 7188, 7212, 7370, 7424, 7709, 7739, 7742, 7744, 3561, 2889, 3097, 3377, 3388, 3418, 3430, 3439, 3585, 3901, 4852, 6893, 6912, 7454, 7770, 3339, 4099, 6909, 3593, 3410, 3906, 5064, 5089, 7367, 7394, 7399, 7682, 3432, 3719, 4831
a.+dan 3443, 6748, 6762, 7729, 7810
a.+lar 6714
a.+lara 4830
a.+larla 3601
a.+nın 3619, 4071, 4095, 4113, 4772, 4805, 4906, 4926, 4998, 5004, 5140, 6689, 6764, 6790, 6795, 6799, 6801, 6804, 6915, 7201, 7205, 7211, 7218, 7396, 7402, 7404, 7413, 7585, 7714, 7715, 7769, 7807, 7861, 9678
a.+ya 3257, 4925, 6691, 6778, 6899, 7406, 7421, 7745, 7747
a.+yı 4829, 4907, 6916, 7170, 7177, 7411, 7661, 7741
[=112]
Ali Suavi : Türk edebiyatçısı, tarihçisi.
a. 4988, 5434
a.+nin 4978, 5338
[=4]
Ali Suavi Efendi : bkz. (Ali Suavi)
a. 5097, 5098
[=2]
Ali Şir Nevai : Çağatay Türk Edebiyatının en büyük şairi.
a. 9
[=1]
alkışla- : Bir şeyin beğenildiğini, onaylandığını anlatmak için el çırpma.
a.-mıştı 6808
[=1]
alkışlan- : Alkışlama işine konu olmak.
a.-an 7887
[=1]
alkol : içki.
a.+ün 12954, 12957
[=2]
alkolizm : Alkollü içkilerin, sağlığı bozacak kadar aşırı derecede kullanılması.
a.+in 12952
[=1]
Allah : Yaradan.
a. 10253, 11535, 11543, 11551, 11560, 11687, 11693, 11746, 11774, 11782, 11783, 11808, 11850, 11938, 11941, 11943, 11944, 11945, 11947, 11950, 12063, 12752, 2162, 4437, 4531, 5941, 6051, 7598
a.+a 11606, 11771, 11773, 11857, 11871, 12713, 12758, 213, 5692

a.+ı 11533, 11558, 11852, 12026, 12047, 122, 6990, 6996, 7046
a.+ın 11532, 11540, 11600, 11851, 12014, 13053, 4434, 4436, 4456, 4462, 4481, 4532, 5401, 545, 6053, 7019, 7029, 8370, 9496
a.+la 11546, 11939
a.+ta 11771
a.+tan 11540, 11927, 149, 579
a.+tanımı 11770
a.+tır 5412
[=74]
Allahlaştırıl- : İlahlaştırılmak.
a.-mış 121
[=1]
allegori : Bir görüntü, bir yaşantı veya bir davranışın daha iyi kavranmasını sağlamak için göz önünde canlandırıp dile getirme.
a. 207
a.+ler 12267
a.+leri 8185
[=3]
allegorik : bkz. (allegori)
a. 12266, 12275, 8196, 9633
[=4]
Alman : Alman ırkından olan.
a. 5284, 5285, 5285, 7742, 8544
[=5]
Almanca : Alman dili.
a. 4004, 58
a.+ya 13243
[=3]
Alparslan : Büyük Selçuklu Hükümdarı.
a.+dan 8716
[=1]
alt : Bir şeyin yere bakan yanı.
a. 5845
a.+a 5845
a.+ına 13068, 3588, 4258, 6724, 7300, 7738, 8263, 84, 8638, 9433, 9468, 9528
a.+ında 10013, 10236, 10245, 1075, 10781, 1117, 11187, 11680, 11973, 11975, 12005, 12085, 12096, 12110, 12187, 12344, 12545, 12575, 12770, 12788, 12857, 12871, 12952, 1297, 13096, 13137, 13179, 13248, 1473, 152, 1630, 1634, 2026, 2069, 2259, 2373, 2507, 2523, 2641, 2884, 3, 3331, 3401, 3434, 3461, 3494, 4161, 4729, 4803, 4853, 4884, 5169, 5537, 557, 5680, 614, 6464, 6521, 6636, 6668, 6834, 6890, 7077, 7228, 7384, 7466, 7480, 7732, 7737, 7877, 7947, 8300, 8330, 8371, 8407, 8642, 88, 8880, 9059, 9067, 9095, 9164, 9228, 9458, 9805, 9821, 9893, 9997
a.+ındadır 10544, 10867, 12136, 12993, 8799, 9424, 9497
a.+ındaki 2769, 5150, 8358
a.+ından 12727, 2584, 2957, 4939
a.+ındaydı 11268, 12766, 9779
a.+ındır 12544
a.+larına 10848

a.+larında 12277
[=122]
altı : Bir sayı.
a. 10088, 11992, 12452, 2122, 2222, 3282, 3418, 355, 3667, 411, 4503, 4956, 5845, 6376, 6849, 6867
[=16]
altılık : Altısı bir arada.
a.+a+(altılığa) 493
[=1]
altın : Değerli maden.
a. 11166, 1633, 303, 309, 337, 533, 535, 7813, 7814
[=9]
altıncı : Altı sayısının sıra sıfatı.
a. 11909, 3621, 3991
[=3]
altmış : Bir sayı.
a. 3064, 3794
[=2]
altmış bin : Bir sayı.
a. 7991
[=1]
altmış dokuz : Bir sayı.
a. 2167
[=1]
altmış dördüncü : Bir sayı.
a. 6782
[=1]
altmış üçüncü : Bir sayı.
a. 3235, 5034, 5062
[=3]
altüst : Darmadağın olan.
a. 10536, 10631, 10907, 11164, 11246, 11578, 12188, 12969, 13112, 1339, 1647, 4758, 5304, 7775, 8089, 8177, 844, 8587, 937
[=19]
ama : Bir bağlaç.
a. 10714, 11794
[=2]
aman : Yardım istenildiğini anlatan bir söz.
a. 833
[=1]
amansız : acımasız.
a. 8479
[=1]
Amasya : İç Anadolu'da bir ilimiz.
a.+ya 6738
[=1]
amatör : Tecrübesiz.
a. 10463, 10466, 10572, 10575, 10606, 11311, 11332, 3273, 373
a.+ler 1392
a.+ü 9035, 9584
[=12]
ama-yı nur manzar : Görmeyenin görüş işiği.
a. 11774
[=1]
amca : Babanın erkek kardeşi.
a. 12131
a.+sı 2103, 4950
a.+sının 10961, 8420, 8494
[=6]
amedci : Yazı işlerini yapan.
a. 2104
[=1]
amedî : Yazı işlerini yürütmeye yetkili olan.

a. 2192, 2643, 3251
[=3]
amel : Niyete bağlı eylem.
a.+i 2844
[=1]
amele : İşçi.
a.+nin 2951
[=1]
ameliyat : Operasyon.
a.+nın 971
[=1]
ameliye : Kılıgı, eylem.
a. 1915
a.+ler 2305
a.+lerini 1776
a.+si 281
a.+sini 1909, 4288, 6601
a.+ydi 10558
a.+yi 1781
[=9]
ameli zeka : Eylem zekası.
a.+sının 3693
[=1]
Amerika : Bir ülke.
a.+daki 3013, 6460
a.+dan 1045
a.+yı 932
[=4]
Amerika'da Mahkume-i İdam Olan Madam Snayder'in Tahassüsü : Hamid'in bir şiiri.
d. 12080
[=1]
Amiens : Fransız romantizmini yansıtan bir eser.
a.+in 6041
[=1]
âmil : Etken, unsur.
a. 1190, 2836, 3126, 3226, 3523, 4858, 5252, 6231, 820, 8608, 864
a.+dir 8755
a.+i 1019, 25, 723
a.+in 11979, 7483
a.+ler 2285, 3455, 6498
a.+lere 6236
a.+lerin 2897, 4854
a.+lerle 3392
[=24]
amme : Genel.
a. 1474, 1636, 4657, 4789
[=4]
amour courtois : Kibar aşk.
a.+ya 155
[=1]
an : Kısa zaman.
a. 10044, 11427, 11845, 11853, 12026, 12238, 1493, 1721, 3059, 3163, 362, 3685, 385, 4808, 852, 9764, 9779
a.+a 7273, 9114
a.+da 2006, 293, 9571, 9957
a.+dan 12850, 3571, 3789, 6102, 7638, 9579
a.+ı 10116, 10177, 5697, 9196
a.+ın 3254, 5698, 7725
a.+ında 2170, 255, 325, 4809, 8387
a.+lar 1181
a.+larda 5562, 5727, 9429
a.+ları 5347

a.+larında 2098
a.+larını 8104
[=48]
an- : Yad etmek.
a.-alım 5730
a.-arak 1834
a.-mak 1298, 2604, 6117
[=5]
ana : Yavrusu olan, anne.
a. 10187, 12000, 12416, 12419, 12540, 1900, 2689, 3669, 3797, 4594, 5, 5085, 512, 6004, 6233, 6348, 6458, 6951, 7091, 7475, 8417, 8460, 8881, 9530
a.+sı 8770
a.+sıyla 2341
a.+yı 2342
[=27]
Anadolu : Türkiye'nin Asya topraklarına verilen ad
a. 100, 1493, 2620, 3597, 4881, 6484, 7, 789, 796, 799, 831, 8447, 863
a.+da 2268, 8716
a.+daki 1437
a.+nun 7324, 7393, 818, 8582
a.+ya 3510
a.+yu 808, 9178
[=23]
Anadolu Kavağı : İstanbul'da bir yer adı.
a.+nda 10006
[=1]
ana fikir : Bir yazının temeli olan asıl düşünce
a. 5430, 7307, 9388
a.+den 1704
a.+in+(anafikrin) 2662
a.+ler 12284, 8978
a.+lerini 2840, 7145, 8790, 9246
[=11]
anahtar : Kapı açıcı.
a. 1812
a.+ı 1794, 5662
a.+ına 4600
a.+larını 4416
[=5]
anakronizm : tarihi olayların içerisinde geçtiği zaman ile olay ya da olguda yer alan nesne ya da özelliklerin birbiriyle uyumsuzluğudur.
a.+den 554
[=1]
analık : Üvey anne.
a.+ını+(analığım) 10039
[=1]
anane : Gelenek, görenek.
a. 3286, 8151
a.+den 11161, 5409, 7550
a.+leri 6656
a.+lerin 2700, 6125
a.+lerinde 5613, 909
a.+lerine 2284
a.+leriyle 6588
a.+nin 1839, 1850, 1923, 4363, 5090
a.+si 4571
a.+sinde 180, 2251, 2264, 2336, 486, 5763, 5786, 5884, 6225, 647

a.+sindedir 2747
a.+sinden 2345, 3701
a.+sine 11426, 1420, 2306, 5397
a.+sinin 903
a.+yi 8752, 911
[=38]
ananesiz : Geleneği olmayan.
a. 8799
[=1]
ananevi : Geleneksel.
a. 1146
[=1]
Anape : Karadeniz kıyısında bir kale.
a.+de 3964
[=1]
anarşi : Terör.
a. 572
a.+nin 3078
a.+sine 3732
a.+sinin 12810
a.+yi 12810, 3748
[=6]
anasırcı : Unsurlu.
a. 10330, 10375, 3373, 3394
[=4]
anavatan : Anayurt.
a.+a 4782, 4836, 7361
[=3]
anbar : Depo
a.+larında 1614
[=1]
anber : Bir çiçek
a.+ler 205
[=1]
ancak : Bir bağlaç.
a. 10036, 101, 10139, 10196, 10272, 10326, 10388, 104, 10432, 10456, 10526, 10613, 10634, 10653, 10686, 10895, 1114, 11179, 11436, 11800, 11890, 11919, 12141, 12505, 12761, 12822, 12859, 12893, 12904, 12995, 13039, 13080, 13163, 1553, 1683, 1685, 1856, 1873, 1942, 2098, 210, 2159, 2225, 2275, 2275, 2281, 2312, 2463, 2476, 2635, 2757, 277, 2817, 2881, 29, 2918, 2957, 2984, 2997, 3072, 3107, 3108, 3111, 318, 325, 3262, 3299, 3417, 3496, 3520, 360, 360, 3664, 3780, 3912, 3987, 4015, 402, 4231, 4236, 4242, 4311, 4364, 4410, 4571, 4596, 4688, 471, 477, 4855, 5, 5026, 5523, 5530, 5562, 567, 5767, 5768, 5908, 5909, 6346, 6356, 6405, 6438, 65, 650, 6529, 6541, 656, 6604, 6732, 6978, 7, 7044, 7113, 7436, 7473, 751, 7512, 7519, 754, 7584, 768, 776, 777, 7993, 8273, 8299, 8672, 8720, 8850, 8876, 8940, 909, 9227, 9277, 941, 9695, 9789, 9927
[=140]
andır- : Benzemek.
a.-an 10549, 10716, 11362, 13213, 1596, 1615, 1706, 1954, 2347, 2539, 2841, 390, 4228, 540, 5649, 726, 8458, 9055
a.-ır 12599, 628, 8818, 8935, 9052
a.-masına 8208
[=24]

anekdot/ anektod : Kısa bir anı.

a. 10132, 5718, 10760
a.+lar 10507, 12316
a.+lara 10759
a.+ların 10131
a.+ta 599
[=8]

angarya : Lüzumsuz iş.

a. 4845, 4845
[=2]

angelism : Melekleştirmek.

a.+e 11609, 11614
[=2]

angenbement : Fransız şiirinde bir tür.

a.+in 11414
[=1]

angoisse : Endişe.

a. 11527, 2177
a.+a 5967
a.+ma 6056
[=4]

anıl : Hatırlanmak.

a.-acak 4022, 6614
a.-an 4976
a.-maya 2543
[=4]

ani : Birdenbire.

a. 11177, 12142, 12230,
12476, 12519, 1460, 2375, 2876,
4898, 6520, 728, 817
[=12]

anjanbımanlı : şiirde cümlelerin bir dize ya da beyitte bitmeyip diğer dize, beyit veya bendlere kaymasıdır.

a. 11394
[=1]

anket : Ölçek.

a. 1240, 1559
a.+ine 6460
a.+le 1191, 3709
[=5]

anla- : Kavramak.

a.-dığı 10415, 10504,
12546, 13210, 364, 3827, 7306,
9176

a.-dığımızı 4543
a.-diğini 9790
a.-dikları 4742
a.-diklarını 9472
a.-madığı 7809
a.-mak 10887, 10961,
1107, 11173, 11752, 11756, 12345,
2722, 3641, 4263, 4510, 4740, 4805,
5723, 6403, 7046, 752
a.-malıdır 9311
a.-mamalıdır 7042
a.-maması 6916
a.-mamış 9839
a.-mamıza 7149
a.-ması 8379
a.-masına 3715
a.-maya 1526, 2754, 5282
a.-mayan 2425, 8473, 8896
a.-maz 1393, 7239
a.-miş 11483
a.-miştir 10201
a.-miyordu 13008
a.-r 12615, 12947, 1393,
2695

a.-rız 12834, 2065, 3155,
3920, 4261, 4309, 4609, 8721

a.-rlar 12541

a.-rsın 7722
a.-rsınız 5215
a.-yabilir 7022
a.-yabilmek 9623
a.-yacağı 9088
a.-yacak 6156
a.-yamadığı 7511
a.-yamayacağı 11857
a.-yamaz 12362, 7512
a.-yan 2390, 8390
a.-yarak 1333
a.-yınca 3686, 8424
a.-yış 282
a.-yışı 375, 532
a.-yışın 626
a.-yışının 624, 650
a.-yoruz+(anlıyoruz)

10804, 1102, 2137, 2492, 4132,
4594, 8841

[=89]

anlam : Mana.

a.+ın 386
[=1]

anlamamazlık : Bilmezden gelme.

a. 4681
[=1]

anlaş- : Uzlaşmak.

a.-amadığı 1073
a.-an 1151
a.-ıp 10333
a.-ma 12425
a.-mak 856
a.-makta 6781
a.-mamaları 5229
a.-ması 4907, 5037
a.-masıdır 6905
a.-masından 5027
a.-maya 6774
a.-tığını 10489
[=13]

anlaşmamazlık : Uzlaşmamazlık.

a.+larda 7689
[=1]

anlaşı- : Anlama işine konu olmak.

a.-acağı 12956, 1457, 7429
a.-acağını 1799
a.-acak 4664
a.-amaz 12559
a.-an 4098, 4764, 5290,
7714, 9192, 9230
a.-dı 6871
a.-dığı 8345, 9139
a.-diğina 7698, 8040
a.-ır 1047, 11383, 11894,
12648, 1569, 1942, 2387, 2391,
2612, 2786, 2884, 3150, 3721, 4245,
5252, 7579, 758, 7934, 9514
a.-ıyor 1122, 3197, 4088,
4399, 5833, 7307, 7719, 7948, 876,
972

a.-mamalıdır 11160
a.-mamış 12587, 12769
a.-ması 2569
a.-masını 10222
a.-masının 12014
a.-maz 2575
[=53]

anlaşmamazlık : Uzlaşmamazlık.

a.+ı+(anlaşmamazlığı)

6925

a.+ın+(anlaşmamazlığın)

4288

[=2]

anlaşmazlık : Uzlaşmazlık.

a. 9786
a.+ı+(anlaşmazlığı) 12964,

1901

a.+ın+(anlaşmazlığın)

12991, 3586

a.+lar 5017

[=6]

anlat- : İzah etmek.

a.-abilmek 531
a.-acağı 11376, 3956, 9740
a.-acağımız 6228, 8718
a.-acağınız 11217
a.-acak 4926
a.-acakları 10173
a.-acaktır 12656, 8718
a.-alım 5395
a.-amadığı 13083
a.-an 10097, 10199, 11083,
11202, 1219, 13103, 13190, 2003,
2496, 2517, 2534, 3098, 3873, 3897,
3961, 4142, 4373, 4412, 5659, 6280,
6300, 6504, 6848, 7630, 7805, 8201,
8367, 9625, 965

a.-anıdır 8921

a.-arak 1992

a.-ınca 7506

a.-ır 1004, 10123, 1042,
10597, 10600, 10914, 11019, 11179,
11238, 11415, 11518, 11705, 12143,
12453, 12552, 12727, 13057, 1442,
1574, 1592, 1921, 1986, 1990, 2519,
2587, 2638, 2685, 2708, 2761, 2767,
2777, 3119, 3546, 3572, 3867, 3889,
3945, 3947, 4314, 4647, 4715, 4897,
5693, 662, 6852, 6857, 7103, 7207,
7392, 7393, 7401, 7421, 7467, 7606,
7621, 7625, 7776, 7896, 7903, 8506,
8692, 8694, 8724, 8726, 8806, 9015,
9093, 9199, 9335, 9442, 9504, 9522,
9755, 9837

a.-ırken 12453, 12627, 150,
2449, 3747, 3842, 3900, 3904, 5454,
5624, 6612, 7234, 7324, 7334

a.-ırlar 12427

a.-ış 4590

a.-iyordu 10714

a.-iyorlardı 12962

a.-ma 6349

a.-madığı 5378

a.-madır 7404

a.-mak 103, 10331, 12571,

12626, 2525, 407, 7214, 7227, 8395,
8576, 8868, 8960, 9039

a.-makla 1000

a.-makta 7608

a.-maktadır 8847

a.-maktan 1402, 9354

a.-maları 8539

a.-malarında 6555

a.-ması 2773, 8647, 9065

a.-masına 3816

a.-maya 10642, 12049,
2801, 3282, 423, 9084

a.-mayan 12028

a.-miş 4573, 5288, 6637,

9338

a.-miştir 10413, 10727,

7572, 8619, 8990

a.-tı 1537

a.-tığını 10138, 10785,
10815, 11026, 11068, 11164, 11408,

1171, 12421, 13145, 1397, 156, 2432, 373, 3872, 3962, 5107, 5142, 549, 5537, 7569, 7777, 8311, 8485, 8783, 895
a.-tığımız 10769, 11974, 12031, 13171, 219, 4209, 429, 6766, 6775, 742, 779, 8627
a.-tığını 3995, 9570
a.-tık 10690, 13108, 7680
a.-tıkları 6610
a.-tıklarımıza 2702
a.-tıklarından 8926
a.-tıktan 1319, 2752, 5653, 8803, 8834, 9791
[=233]
anlatıl- : İzah edilmek.
a.-an 11390, 11985, 6376, 8989, 9732
a.-ınca 7819
a.-ır 12283
a.-maktadır 922
[=8]
anlatış : İzah ediş.
a. 13071, 7341
a.+ta 7433
[=3]
anlayamamazlık :
Kavrayamazlık
a. 7048
[=1]
anlayış : Kavrayış.
a. 12789, 4302, 7026
a.+a 11942
a.+ı 10017, 10232, 10555, 11412, 11418, 11906, 11910, 11913, 12084, 12173, 12809, 12831, 13062, 2459, 3506, 3561, 6063, 6101, 6319, 6628, 6929, 7260, 7487, 8833, 8850, 9346, 9406
a.+ın 2630, 6068
a.+ına 11265, 11287, 11573, 2383, 3096, 5604, 5632, 9066, 9275
a.+ından 2416, 4377
a.+ımı 2743, 4374, 6508, 6657, 8269
a.+ımın 10872, 11513, 11904, 12060, 12857, 2366, 4378, 6179, 9256, 9590
a.+ıyla 11880, 12063, 316, 4394, 6258, 8456
a.+la 11480, 5596, 8009, 9306, 9445
a.+lar 6095
a.+lara 2843
a.+ları 2581, 5405
a.+ta 6072
[=75]
anlayışlı : Hoşgörülü.
a. 2561, 2734, 3095, 3460
[=4]
anlayışsızlık : Hoşgörüsüz.
a.+ıyla+(anlayışsızlığıyla)
8859
[=1]
anne : bkz. (ana)
a. 11449, 12484, 4080, 58, 6574, 8426, 9637
a.+leri 12205
a.+lerin 7594
a.+nin 10420
a.+si 10427, 12482, 12533, 12539, 12608, 4080, 7535, 7536,

8350, 8504, 8536, 8670, 8671, 8689, 8703
a.+sinden 12532, 8422
a.+sine 10012, 8675, 8877
a.+sini 10249, 12606, 8605, 8659, 8875, 8878
a.+sinin 10039, 10252, 10713, 4936, 6091, 7809, 8549, 8630, 8656, 8888, 9635
a.+siyle 8506, 8701
[=49]
Annemin Derdi : Hamdullah Suphi'nin bir eseri.
a. 6430
[=1]
Anne Radcliffe : Bir roman yazarı.
a. 6289
[=1]
ansızın : Birden.
a. 6737
[=1]
ansiklopedi : Bilgilik.
a.+leri 5488
a.+si 10071
a.+sinin 4059
[=3]
antik : Eski çağ.
a. 657, 8193
[=2]
antikite : Eski Yunan ve roma sanatına verilen genel ad.
a.+nin 544
[=1]
antipoetik : Şairene olmayan.
a. 10804
a.+tir 10823
[=2]
antitez : Karşı görüş.
a. 11361
a.+i 11360, 8895
a.+in 9669
a.+inin 11864
a.+lerine 8298
[=6]
antoloji : Edebiyat eserlerinden seçme parçaları bir araya toplayan kitaplar.
a. 9263
a.+sinden 13003
a.+ye 498
a.+yi 13060
[=4]
Antonious : Shakespeare'da bir karakter.
a.+unun 5997
[=1]
Antony : Bir tiyatro eseri.
a. 7721
[=1]
apaçık : Net, ortada.
a. 10100
[=1]
apane : Ses kabiliyeti.
a.+sinde 1886
[=1]
ara : Mesafe.
a. 10946, 11486, 12918, 12996, 3518, 4057, 5891, 6785, 7729, 7874, 9848
a.+da 10386, 10461, 10482, 11277, 11432, 11473, 11547, 11592, 11619, 11721, 11926, 12000, 12611, 2750, 3177, 3289, 4010, 42, 5414,

6783, 6790, 6908, 7684, 8543, 9018, 9874
a.+dadır 10079
a.+daki 10453, 10475, 10570, 10604, 10768, 1085, 13065, 2425, 3411, 3418, 3438, 5034, 5162, 5359, 5581, 5582, 6119, 7924, 845, 901, 928, 981, 9993
a.+dan 1205, 1469, 1993, 2784, 3903, 5821, 69, 7145
a.+ları 6809, 6837
a.+larına 5758, 5851, 9555
a.+larında 1, 10031, 10446, 10510, 12936, 12937, 12949, 1846, 2738, 3156, 3250, 4046, 4113, 4149, 4222, 5828, 5853, 6145, 6567, 6806, 7585, 8315, 8362, 8551, 9647, 9784
a.+larındaki 10233, 11341, 12003, 3662, 4186, 6453, 6768
a.+larının 7946
a.+malıdır 2328
a.+mıza 4458, 6095
a.+mızda 1560, 5372, 5429, 9115
a.+mızdaki 2662
a.+mızdan 6442
a.+sı 1659, 3590, 4102, 4673, 5149, 5171, 5501, 7648, 8670, 8695, 919
a.+sına 10584, 10775, 11539, 12224, 12330, 12441, 12451, 1389, 2286, 2850, 2901, 3455, 3459, 3488, 505, 5601, 6473, 6685, 6722, 7000, 8116, 9910
a.+sında 10172, 10191, 1024, 10268, 1031, 10330, 10345, 10378, 10414, 1043, 10435, 10448, 10518, 10550, 10638, 10664, 10670, 10699, 10822, 10832, 10836, 10864, 10902, 10916, 10934, 10937, 10965, 11085, 11259, 11262, 11349, 11350, 11401, 11422, 11494, 11590, 11609, 11612, 11736, 11738, 1174, 11811, 11864, 1191, 11911, 11964, 12010, 12018, 12030, 12039, 12059, 12066, 12085, 12126, 12157, 1220, 12219, 1225, 12284, 12302, 12359, 12385, 12414, 12425, 12436, 12449, 12470, 12486, 12494, 12498, 12501, 12531, 12593, 1264, 12658, 12702, 12711, 12720, 12725, 1276, 12761, 12803, 1282, 12858, 12864, 129, 129, 12918, 12961, 130, 13011, 13023, 13027, 13069, 1307, 13106, 13110, 13133, 13142, 13178, 13182, 13191, 13249, 1339, 1391, 1430, 1445, 1562, 1584, 1666, 1680, 1744, 1810, 1850, 2050, 2088, 2118, 222, 2301, 2320, 2367, 244, 2442, 2493, 2536, 2609, 261, 2639, 265, 265, 268, 2870, 3101, 3135, 3167, 317, 3172, 3176, 3177, 3188, 3203, 3226, 3240, 3245, 325, 3267, 3267, 3306, 3372, 3398, 3403, 3458, 3521, 3525, 3605, 368, 3683, 3688, 3695, 3745, 3992, 4022, 4087, 4096, 4106, 4294, 4329, 4389, 4423, 4476, 4476, 4556, 4587, 4616, 4713, 4728, 4768, 4849, 4872, 5, 5052, 5121, 5189, 5200, 5208, 5258, 5309, 5328, 5350, 5379, 5497, 5502, 5510, 5557, 5558, 5587, 5594, 5606, 5613, 5630, 5720, 5745, 5752, 5832, 6032, 6042, 6129, 625, 6297,

6326, 6327, 6383, 6484, 6524, 6565, 6618, 6637, 6644, 6661, 674, 6850, 6872, 6876, 6880, 6926, 6963, 6999, 7, 7033, 7186, 728, 7431, 7458, 7552, 7559, 7689, 7711, 784, 7881, 7896, 7950, 7978, 8057, 8127, 8319, 8341, 835, 8422, 8490, 8536, 8546, 8572, 8608, 8630, 8632, 8648, 8649, 8658, 8660, 8686, 8728, 8763, 8765, 8788, 8817, 8844, 8964, 8987, 907, 9073, 9093, 9094, 9134, 9137, 9182, 921, 9256, 9270, 9276, 9382, 9522, 971, 9829, 9877, 9922, 9935, 9944
a.+sındadır 10666, 11472, 12714, 1774, 2705, 3879, 5509, 5640, 5668, 5705, 6381, 6921, 8632, 8640, 9191, 9804, 9870
a.+sındaki 10033, 10459, 10704, 10798, 11006, 11532, 11569, 11576, 11577, 11755, 1183, 11874, 11874, 11978, 12115, 12115, 12253, 12328, 12445, 12506, 12683, 12815, 12884, 13109, 1422, 1441, 1557, 160, 1646, 1695, 1756, 1761, 2041, 2268, 243, 249, 2511, 2537, 2780, 2823, 2838, 2989, 3408, 3429, 3434, 3464, 3585, 3601, 3823, 3830, 3906, 3925, 3987, 4255, 4291, 4502, 4524, 4793, 4809, 5234, 5291, 5405, 5779, 6120, 627, 628, 6313, 6421, 6468, 6482, 652, 6523, 6540, 6646, 6737, 6818, 6946, 7351, 7443, 7688, 7690, 7860, 7947, 810, 8150, 834, 8360, 8527, 8561, 8631, 8684, 8794, 8824, 8950, 8953, 9027, 9271, 9322, 938, 9444, 9786, 9810
a.+sından 10131, 10545, 106, 10730, 10773, 10790, 10797, 1177, 12358, 13239, 16, 1803, 1850, 1968, 2173, 2620, 5732, 64, 6733, 6965, 6973, 8453, 8664, 8944, 8948, 9617, 969
a.+sındaydı 573, 621
a.+sını 3602
a.+sının 2136, 3858, 4156, 6163
a.+ya 2070, 2101, 2369, 257, 2725, 278, 3835, 7050, 7105, 7948, 7965, 8710, 8986, 9044, 9566
a.+yan 9389
a.+yla 5503
[=607]
ara- : Bulmaya çalışmak.
a.-di 5911
a.-dığı 4570, 8161
a.-dığımız 10700, 6068
a.-diğinden 11205
a.-diğini 10209, 11385, 12797, 5784
a.-dılar 5951
a.-ma 5709
a.-madı 5637
a.-mak 103, 11338, 11878, 11980, 11993, 12006, 13091, 1751, 1860, 2361, 3972, 6218, 685, 8322, 8334, 8731
a.-makla 11600, 9185
a.-makta 3385, 6983
a.-maktır 1747
a.-maktan 8966
a.-maları 7890

a.-malıdır 10531, 10990, 2211, 2312, 3807, 4026, 4276, 4280, 4340, 528, 7127
a.-mamalıdır 10127, 1857, 8556
a.-masa 12716
a.-masaydı 5955
a.-ması 6109, 9812
a.-maya 11156, 12572, 1659, 4813, 5826, 5902, 7166, 8175
a.-mış 10938, 4300
a.-mıdır 10919, 4911, 521, 5840
a.-r 10610, 10794, 10833, 11630, 11735, 12046, 12638, 3540, 3955, 4206, 5836, 8937, 9221
a.-rdı 12855
a.-rken 5814
a.-rlar 2238, 5930, 602
a.-sında 8967
a.-yacağı 2647
a.-yacaktı 5951
a.-yacaktır 11462, 11502, 6975
a.-yalım 531
a.-yan 10001, 1012, 10559, 10652, 10741, 10772, 11716, 11880, 12159, 13077, 13104, 1728, 2207, 2642, 4529, 650, 6990, 6998, 9548, 9999
a.-yor+(arıyor) 10088
a.-yordun+(arıyordun) 11469, 6025, 9780
a.-yorlardı 5534
a.-yorlardı+(arıyorlardı) 10743
[=119]
araba : Vasıta.
a. 10786, 2947, 3481, 3482, 3489, 8422
a.+dan 10808, 10840
a.+ları 2718
a.+larıyla 2909
a.+nın 10791, 10796, 1790, 2896
a.+sı 2896
a.+sıdır 10784
a.+sını 10787
a.+sının 1785
a.+yla 7815
[=19]
arabacı : Arabayı süren kişi.
a.+ların 12119
[=1]
arabalı : Arabası olan.
a. 2985
[=1]
Araba Sevdası : Recâizâde Ekrem'in romanı.
a. 10459, 10514, 10731, 10745, 10763, 10803, 10835, 10847, 13212, 6472
a.+nda 10575, 10622, 10718, 10728, 10733, 10746, 10803, 11500
a.+ndaki 10736, 10853, 6508
a.+ndan 10850
a.+nı 10731, 6296
a.+nın 10503, 10779
a.+yla 10863, 10865
[=28]
arabesk : Arap müziği.

a.+i 403
a.+inden 397
a.+ler 276
[=3]
Arabistan : Bir ülke.
a. 9119, 99
a.+dan 13008, 3501
[=4]
ara bulucu : Uzlaştırıcı.
a. 7874
[=1]
arala- : Açmak.
a.-diğini 1850
a.-miş 1880
[=2]
aralık : Ara.
a. 11109, 3171, 4678, 7938
[=4]
aran- : Arama işine konu olmak.
a.-an 3330, 5904
a.-arak 12715
a.-diğini 8802
a.-ılırsa 910
a.-ırsa 12011
a.-iyordu 1237, 2393, 3363
a.-malıdır 11998
a.-mamıştı 6562
a.-ması 10443, 10879
a.-maz 12420
a.-mıdır 2580
[=15]
Arap/Arab : Arap ırkıdan olan.
a. 102, 104, 4619, 10455, 10883, 12160, 13148, 13229, 2, 251, 271, 274, 340, 341, 3498, 3780, 4, 436, 442, 50, 5103, 539, 5481, 566, 598, 6598, 662, 6629, 669, 671, 739, 740, 743, 7459, 7473, 757, 7708, 78, 83, 9283, 9286, 9288, 9750
a.+belagat.iyle 11289
a.+ın+(arabın) 10880
a.+lar 740
a.+lara 10884, 660
a.+lardan 12388, 334, 344, 510
a.+ların 5425, 658
[=54]
Arapça : Arap dili.
a. 10897, 2617, 3967, 4216, 51, 5425, 5425, 6285, 6659, 8053, 8225, 9255, 9258
a.+dan 2140, 3916, 3954, 745, 746
a.+nın 3970, 52, 83
a.+ya 664
a.+yı 3966
[=23]
Arapça Sarf Kaideleri : Mebhuset'un-anha'da bahsedilen bir kitap.
a. 4124
[=1]
ara sıra : Bazen.
a. 12963, 12973, 2307, 2868, 3230, 3288, 463, 9820, 9941
[=9]
araştır- : Birini veya bir şeyi bulmak için bir yeri gözden geçirmek.
a.-ır 9486
a.-maların 1327
a.-malarıyla 12949
a.-mamızda 475

- a.-manın 11577, 363
a.-ması 10709
[=7]
- araştırıcı** : Birini veya bir şeyi bulmak için bir yeri gözden geçiren.
a. 9279
a.+sı 11905
[=2]
- araştırıl-** : Birini veya bir şeyi bulmak için bir yeri gözden geçirilen.
a.-ip 5351
a.-ması 21
a.-miş 4276
[=3]
- araştırma** : bkz. (araştırmak)
a.+ların 4635
a.+nın 13093
a.+sında 5809
[=3]
- arayış** : Arama işi.
a. 10538
a.+ı 6087
a.+ımı 10714
[=3]
- araz** : Belirti.
a.+ı 1699, 1749
a.+ın 3454
a.+ıyla 7972
[=4]
- arazi** : Alan, yer.
a. 1167, 3024, 3583, 3693
a.+nin 7992
a.+sinde 852
a.+sindeki 1157
a.+yi 1054
[=8]
- arazi-i seniye** : Saltanat makamını işgal edenlere ait yerler.
a. 3584
[=1]
- arefe** : Belirli bir günün önceki günü.
a.+sinde 3356
[=1]
- arı** : Bal yapan böcek.
a. 6038, 8089
[=2]
- arıza** : Bozuk.
a.+lar 8080
a.+ları 10589, 1764, 2028
a.+larını 107, 11718, 2300
a.+larının 13102, 6987
a.+larıyla 2117
a.+larla 8065
[=11]
- arızalı** : İşlemeyen.
a. 718
[=1]
- Arif Bey** : Hürriyet gazetesinin yazarı.
a. 6722
[=1]
- arife** : bkz. (arefe)
a.+sinde 1496
[=1]
- Arif Efendi** : bkz. (Arif Bey)
a. 3901
a.+nin 5046
[=2]
- Arif Hikmet** : Yüz beşinci Osmanlı Şeyhülislamı.
a.+in 7559
- [=1]
- Arif Hikmet Bey** : bkz. (Arif Hikmet)
a. 5749
a.+e 7356
a.+in 5757, 7353, 7354
[=5]
- Aristo** : Yunan filozofu.
a. 12351, 12351, 12362, 12377, 544
a.+dan 10884
a.+nun 12374, 661
[=8]
- aristokrasi** : Genellikle soya bağlı bir toplum sınıfının elinde bulunduğu siyasi hükümet şeklidir.
a. 261
a.+si 10956, 2958
a.+sinden 3466
a.+sine 4959
a.+sinin 3743
[=6]
- aristokrasiye** : bkz. (aristokrasi)
a. 1041
[=1]
- aristokrat** : Soylu.
a. 10225
[=1]
- ariyet** : Ödünçleme.
a. 10637, 12277, 5573
[=3]
- arıza** : Dilekçe.
a.+lardır 8072
a.+nın 8074
[=2]
- arize** : bkz. (arıza)
a.+de 3037
[=1]
- arka** : Ön karşıtı.
a. 2718
a.+dan 18, 3035
a.+larında 1565, 836
a.+sına 11354
a.+sınca 5211
a.+sında 10019, 11792, 12385, 1721, 2516, 3794, 3894, 4297, 4431, 4743, 5201, 5265, 5325, 5519, 5921, 7254, 7615, 9569, 9576, 9584, 9909
a.+sındaki 1188, 418, 4298, 5712, 807
a.+sından 10137, 10252, 10484, 10726, 10745, 11448, 11657, 12100, 12218, 13169, 1455, 1790, 2350, 2864, 2961, 354, 3596, 4484, 4792, 4877, 4898, 5217, 5625, 5684, 5688, 5888, 6576, 7655, 7664, 7964, 8358, 9631
a.+ya 8927
[=66]
- arkadaş** : Yaren.
a. 10264, 10657, 3568, 3738, 3738, 5496, 6269
a.+ı 10001, 10809, 12437, 1993, 2110, 4180, 4550, 8362, 8980
a.+dır 12866
a.+ımız 9134
a.+ın 11037
a.+ına 13209, 4583, 9651
a.+ından 5160, 9983
a.+ımı 8364
a.+ıyla 1120, 5175
- a.+ları 1159, 12976, 13064, 3340, 3688, 5176, 7727, 7870, 7921, 7968
a.+larına 13014, 3705, 9926
a.+larında 10647, 9369
a.+larından 13007, 5158, 5368, 6902, 9556
a.+larını 5230, 6820
a.+larının 3775, 4853, 4947, 5229, 6242, 6776, 6823, 7728, 7785, 7895, 8082, 9833
a.+larıyla 11128, 12422, 4131, 5145, 5156, 7897, 9849, 9957
[=69]
- arkadaşlık** : Yarenlik.
a. 12425
a.+ında+(arkadaşlığında) 6906
[=2]
- arkaik** : Eskiçil.
a. 11341, 11476
[=2]
- arkeolog** : Kazı bilimcisi.
a. 1362
[=1]
- arkeolojik** : Kazıbilimsel.
a. 10355, 1154
[=2]
- arma** : Bir devletin, bir hanedanın veya bir şehrin simgesi olarak kabul edilmiş resim, harf veya şekil, ungun.
a.+nın 4441
[=1]
- Arnavutlar** : Ahmet Mithat'ın piyesi.
a. 10439, 10440
[=2]
- Arnavutlar Solyotlar** : Ahmet Mithat'ın eseri.
a. 10286, 10441
[=2]
- arşiv** : Belgelik.
a. 1121, 1196, 1326
a.+de 4156
a.+dekilerin 1260
a.+inde 917
[=6]
- art** : Geri.
a.+ı+(ardı) 1659
a.+ınca+(ardınca) 1356, 7059, 7637, 7908, 7928, 8188, 9293
[=8]
- art-** : Çoğalmak.
a.-acaktır 10457, 8046
a.-an 12064, 1608, 1707, 3025, 3513, 3828, 5324, 5648, 6693, 6695, 6983, 9931
a.-ar 2904, 3323
a.-arak 7972
a.-iyordu 1661
a.-mak 1438
a.-makta 2815
a.-ması 1084, 1702, 2903, 3134
a.-masıyla 7906
a.-mıştı 10771, 1366, 2892, 5333, 5622
a.-mıştır 6939
a.-tı 1981
a.-tığı 511
a.-tığını 11700, 2902

[=3]
artık : Bundan sonra.
a. 10171, 10211, 11067, 11629, 11804, 11900, 12033, 12266, 12271, 12603, 13050, 13228, 1466, 1577, 1603, 1689, 1788, 1838, 2205, 2639, 2757, 2851, 3339, 4074, 4202, 437, 4804, 5176, 5649, 5829, 5938, 5960, 6064, 6797, 6905, 7645, 8435, 8612, 8614, 8966, 945, 9495, 984
a.+ıdır+(artığıdır) 12747
a.+larıyla 3481
[=45]
artisan : Zanaatkâr, esnaf.
a.+a 1732
[=1]
artist : Oyuncu.
a.+e 6166
a.+i 3312
a.+lerinden 3311
a.+lerinin 11431
[=4]
arttır- : Çoğaltmak.
a.-an 1709, 1771, 2978, 3521, 4877, 5261, 5627, 7136, 7863
a.-dı 2964
a.-diği 11067
a.-ır 12892
a.-ma 2937
a.-manın 12638
a.-ması 4794
a.-mış 5193, 6685
[=17]
aruz : Divan edebiyatında bir ölçü.
a. 11152, 11842, 12875, 12895, 13109, 1711, 1743, 2260, 2282, 2283, 2285, 2345, 4275, 4349, 44, 48, 5888, 5897, 5902, 6260, 6262, 6262, 66, 67, 9336
a.+a 10542, 108, 13124, 2254, 53, 8175
a.+da 1873, 5893
a.+daki 11668
a.+dan 289
a.+la 1950, 4346, 7105
a.+u 13107, 13110, 13117, 4358, 5901, 6662, 6957
a.+un 11276, 11286, 11305, 11413, 13108, 1847, 2234, 2307, 27, 486, 5872, 5878, 5880, 5896, 5900, 66
a.+unun 6598
[=62]
arz : Sunmak.
a. 10903, 11554, 2836, 2941, 8001
a.+a 7012
a.+dan 7012
[=7]
Arzağ : Namık Kemal'in "Celaleddin Harzemşah" adlı eserinde bir karakter.
a.+ın 8666
[=1]
Arzağ Sultan : bkz. (Arzağ)
a. 8672
[=1]
arz-ı efkâr : Efkârını anlatmak.
a. 4796
[=1]
arz-ı muhabbet : Muhabbet sunmak.
a. 4375, 5795, 4332

[=3]
arz-ı sitem : Sitem sunmak.
a. 5827
[=1]
Arziler : Abdülhak Hamid Tarhan'ın eseri.
a. 11121, 12038, 12705
a.+in 12764
[=4]
arzu : İstek.
a. 12238, 5948, 7616
a.+dandı 5362
a.+lardan 7173
a.+ları 12190
a.+larına 2964, 7825
a.+larından 8062
a.+larını 12189, 2969, 5139, 7417
a.+larıyla 6508
a.+muzla 9436
a.+nun 10101, 5949
a.+siyle 12196, 9894
a.+su 10018, 10106, 11608, 12404, 1608, 1702, 4384, 6222, 6224, 6453, 7345, 8430, 8466, 8562, 8684, 8899, 8944, 9543, 9661, 9819
a.+sudur 9579
a.+suna 6853, 7369
a.+sunda 1499
a.+sundadır 12535
a.+sundan 12451, 1514, 4271, 9218
a.+sunu 10724, 11899, 1397, 3546, 4363, 4847, 6686
a.+sunun 10010, 10853, 11433, 441, 5352, 55, 6311
a.+susu 10407
a.+suyla 10722, 5072, 6380, 6494, 8553, 9053, 9454, 9977
a.+suyle 8392
a.+yu 5691
[=73]
arzuhal : Dilekçe.
a.+le 5155, 7275
[=2]
asabiyet : Sinirlilik.
a. 1164, 5174
a.+i 1608, 3393
a.+in 6856, 7971
a.+ini 12065
a.+le 12064, 9662
[=9]
Asaf Hüsnü Paşa : Abdülaziz döneminde ona suikast düzenlediği düşünülen devlet adamı.
a.+nın 5059
[=1]
asakir-i milliye : Milli askerler.
a. 6841
[=1]
asalet : Soyluluk.
a.+i 10052, 1734
a.+inden 8826
a.+ine 8825
a.+iyle 8830
a.+ten 12391
[=6]
âsar : Eserler.
a.+ı 6020, 7722
[=2]
asayiş : Kanun hakimiyeti.
a. 1167, 1525
a.+i 1297

[=3]
asil : Ana, temel.
a. 1009, 10151, 1020, 10392, 10446, 10448, 10461, 1050, 10524, 10531, 10585, 10591, 10625, 10651, 10655, 10688, 10691, 10783, 10850, 10861, 10896, 11024, 11098, 11140, 11145, 11153, 11180, 11218, 11219, 11241, 11305, 11352, 11399, 11491, 11515, 11519, 11559, 11564, 11576, 11634, 11636, 11638, 11682, 11749, 11759, 11820, 11825, 11834, 11840, 1185, 11889, 11963, 11967, 12003, 12005, 12013, 12077, 12130, 12253, 12275, 12336, 12349, 12366, 12466, 12468, 12499, 12660, 12663, 12668, 12716, 12738, 12802, 12832, 12855, 12861, 12874, 12900, 12913, 12993, 13010, 13020, 13032, 13080, 13080, 13089, 13117, 13124, 13128, 13156, 13211, 13251, 134, 1414, 1421, 1494, 1505, 1556, 1742, 1774, 1782, 1891, 1914, 1920, 1948, 2030, 2187, 2204, 2310, 2326, 2336, 2350, 2373, 2451, 2496, 2577, 2573, 2714, 2768, 2849, 296, 2975, 2983, 2989, 2995, 305, 3098, 3200, 322, 3224, 325, 332, 334, 3369, 3379, 339, 3418, 3488, 3503, 3617, 3679, 3689, 369, 3691, 3778, 3793, 3806, 3836, 3933, 4, 4025, 4080, 4318, 4340, 4380, 4393, 453, 4580, 4609, 462, 4686, 4690, 4722, 4912, 4929, 4947, 4975, 5032, 5072, 527, 530, 5392, 5639, 564, 574, 5770, 5796, 5850, 5879, 5914, 595, 5958, 6010, 6035, 6073, 6085, 609, 6094, 6108, 62, 6340, 6474, 6518, 6675, 6943, 6944, 695, 6952, 6981, 7028, 7059, 7076, 7077, 7092, 7107, 7134, 7286, 7312, 7405, 7424, 7457, 7462, 747, 7497, 7502, 7546, 7566, 759, 7596, 762, 775, 7766, 778, 780, 7856, 7866, 793, 7933, 8111, 8119, 8121, 8131, 8282, 8289, 8322, 8361, 8361, 8393, 8405, 8457, 8541, 8792, 8858, 8943, 8978, 8998, 9161, 9213, 9299, 945, 9579, 9642, 9676, 9694, 9709, 9885, 9919, 9965, 9998, 9999
a.+a+(asla) 592
a.+ı+(aslı) 10877, 10946, 11530, 4219, 4320, 6105, 8229, 8823
a.+ına+(aslına) 10305, 3965, 5403, 5403
a.+ında+(aslında) 10293, 11554, 3475, 5416
a.+ındaki+(aslındaki) 8830
a.+ından+(aslından) 5819, 8193
a.+ını+(aslımı) 7356
a.+ı+(aslı) 12871
a.+ları 4120
a.+larından 3156
a.+larının 4233
[=284]
Asım : Mehmet Akif Ersoy'un "Safahat" adlı eserindeki kahraman.
a. 2417, 2423, 2453, 2617, 2623
a.+da 2419, 2449, 2514
a.+ın 2434, 2622, 2627
a.+ınkinden 2437

[=12]
asır : Yüzyıl.
a. 1014, 11338, 11362, 11440, 11700, 1182, 11995, 12165, 12659, 1469, 1478, 1718, 1719, 1732, 1745, 1946, 2111, 2233, 2250, 3977, 3977, 4224, 4273, 4518, 4524, 47, 4875, 53, 5603, 5626, 5631, 5674, 6018, 6237, 6355, 6491, 6553, 6969, 7124, 7291, 794, 8302, 8302, 8416, 846, 848, 8570, 8587, 863, 895, 8975, 901, 9022, 9131, 9131, 9469, 969
a.+a 470, 780, 958
a.+a+(asra) 2235, 4523, 551, 754, 783, 847, 9051, 9507
a.+da 12971, 1456, 1457, 1465, 1750, 1804, 2237, 2280, 2352, 3190, 7208, 837, 885, 898, 928, 949
a.+daki 2239, 2841, 4059
a.+dan 12086, 1390, 14, 1439, 1537, 1544, 1597, 1619, 1716, 258, 289, 3549, 398, 4534, 470, 520, 5876, 5880, 602, 755, 780, 838, 884, 890, 9485
a.+dır 2924
a.+ı+(asrın) 534, 7291, 8080
a.+ın(asrın) 4594
a.+ın+(asrın) 10168, 1018, 10216, 1064, 1124, 1153, 1154, 11685, 1175, 1462, 1698, 1703, 1708, 1716, 1736, 2011, 2223, 2255, 2257, 2315, 2366, 2709, 3155, 3247, 3551, 3676, 40, 41, 41, 4519, 4818, 5585, 5599, 5611, 5616, 5617, 5881, 6011, 6012, 607, 776, 8, 820, 8381, 8416, 8463, 849, 8491, 854, 869, 891, 9073, 9233, 9249, 931, 947, 9518
a.+ına+(asrına) 9078
a.+ındaki+(asrındaki) 2079
a.+ın+(asrını) 3688
a.+ının+(asrının) 1078, 399, 969
a.+la 8491
a.+lar 114, 1261, 1743, 279, 560, 6521, 87
a.+larca 110, 1595, 1849, 2802, 2928, 6004, 6043, 6555, 6581, 9399
a.+larda 1731, 737, 878
a.+lardadır 10
a.+lardaki 235
a.+lardan 1476, 1699, 3009, 4394
a.+lardır 3680
a.+ların 2610
[=209]
asırlık : Yüzyıllık.
a. 11425, 1529, 1645, 2626, 4296, 6, 7, 7459
[=8]
asi : Başkaldırıcı.
a. 8575
a.+ler 1428
a.+lere 1542, 7954
[=4]
asil : Soylu.
a. 12210, 2023, 2921, 5634, 5911, 6918
[=6]
asilzade : bkz. (asil)
a.+lerdendir 1372

a.+lerinin 8664
a.+sinin 1068
[=3]
Asiyab-ı Felaket Medar : Felaket çevresinde dönen değirmen.
a. 7100
[=1]
Asiyab-i Felaket : Felaket değirmeni.
a. 7094
[=1]
asiye : Acılı.
a. 12211
[=1]
asker : Er.
a. 1231, 1255, 1315, 1605, 3021, 3649, 4815, 6501, 9731
a.+deki 2371
a.+den 7325
a.+e 1325, 6840, 8624
a.+i 10685
a.+in 1251, 1326, 5326
a.+ine 1615
a.+inin 1003, 1495
a.+ler 8383, 8715
a.+lerimiz 5267
a.+lerinin 6841
a.+lerle 12105
[=26]
askerce : Er gibi.
a. 8369
[=1]
Asker Geçerken : Tevfik Fikret'in şiiri.
a. 13115
[=1]
askerî : Askerle ilgili.
a. 1003, 1071, 1078, 1147, 1162, 12411, 1256, 1258, 1474, 1575, 1589, 1598, 1602, 7659, 797, 8101, 815, 9199, 929, 9945
[=20]
askerlik : Vatanî görev.
a. 1035, 1042, 1053, 1082, 1230, 1241, 1252, 1544, 2605, 2679, 2842, 8673, 926
a.+e+(askerliğe) 12360, 1353, 2603, 2606
a.+i+(askerliği) 8371
a.+in+(askerliğin) 1042
a.+te 1336
[=20]
aslan : Yırtıcı bir hayvan.
a. 129
a.+ın 137
[=2]
aslen : Esasında.
a. 1091, 5304, 9730
[=3]
asli : Birincil.
a. 1647, 317, 9643
[=3]
asma : Üzüm veren ağaç.
a. 7015
[=1]
asr-ı saadet : Mutluluk dönemi.
a. 4422,4426
[=2]
asrî : Asra uygun.
a. 1543
[=1]
assonance : Uyak.
a. 5812

[=1]
astır- : Asma işini yaptırmak.
a.-mış 1602
[=1]
astronomi : Uzay bilimi.
a. 1098
a.+nin 1026
[=2]
Asya : Bir kıta.
a. 203, 5489
a.+da 12087
a.+nın 11425, 4478, 8646
a.+yı 8587
[=7]
aş- : Yüksek, uzak veya geçilmesi güç bir yerin öte yanına geçmek.
a.-amamıştı 6006
a.-an 11218, 11595, 1875
a.-ar 12549, 7091
a.-mamıştır 2000
[=7]
aşağı : Bir şeyin alt bölümü.
a. 11360, 12577, 168, 3767, 4071, 4844, 5116, 528, 73, 7420, 8497, 8647, 8708, 8771, 9621
a.+da 10728, 13170, 3368, 3940, 4662, 5800, 6979, 7160, 7568, 8182
a.+daki 10596, 10669, 11605, 11655, 11875, 11881, 11891, 11906, 12042, 12757, 12862, 1986, 302, 323, 5117, 8188, 8718, 8806, 8923, 9063, 9092, 9169, 9532, 9675, 9681, 9684
a.+dan 151
a.+ki 5197
a.+larda 2667
a.+sında 3982, 8195
a.+sındaki 5449
a.+ya 2155, 2243, 239, 240, 425, 7762, 8212, 8921, 9138, 9534, 9971
[=68]
aşağılık : Adilik.
a. 8505
[=1]
aşağı yukarı : Hemen hemen anlamında bir ikileme.
a. 10614, 10872, 11390, 11596, 12057, 13032, 1441, 3020, 3400, 3876, 4042, 4043, 4293, 4296, 4874, 5546, 5693, 5782, 5885, 5963, 6216, 6690, 6969, 7102, 7508, 7600, 7686, 8009, 8573, 8963, 9791, 9955
[=32]
aşar : Bir vergi sistemi.
a. 2371, 2937, 7232
[=3]
aşçı : Yemek yapan.
a.+sı 6794
a.+siyle 10045
[=2]
Aşere-i mübeşşere : Cennetle müjdelenen sahabeler.
a.+ye 4469
[=1]
âşık : Sevdalı.
a. 10040, 10219, 10269, 10277, 10327, 10811, 12414, 12469, 12536, 12614, 12677, 13206, 144, 2056, 2236, 2279, 2293, 2306, 2313, 2350, 2377, 2382, 4549, 6660, 6878, 8349, 8876, 8890, 9000

- a.+a 12438
a.+ı 12388, 6872, 8873
a.+ı+(aşığı) 8510
a.+ın 4567
a.+ını 12615
a.+ının 10419, 8882
a.+ıyla 10421
a.+ları 2252, 8822
a.+tır 10038, 12651, 8771
[=44]
- Aşık Çelebi** : (1520-1572) Şâir,
yazar.
a. 6592
[=1]
- Aşık Kerem** : Kerem ile Aslı'nın
kahramanı.
a. 2373
a.+den 2376
[=2]
- Aşık Paşa** : Türk şair, mutasavvıf.
a. 753
[=1]
- Aşık Ruhsatı** : Türk halk şairi.
a. 2249, 2250
[=2]
- Aşık Seyrani** : Türk halk şairi.
a. 2248
[=1]
- Aşık Veysel** : Türk halk şairi.
a.+in 2384
[=1]
- aşıl** : Aşma işine konu olmak.
a.-maz 10776
[=1]
- aşıla** : Empoze etmek.
a.-dı 10055
a.-dığı 10969, 12971
a.-diğini 10967
a.-mak 12816
a.-masının 51
a.-maya 9561
a.-mıştı 10935
a.-r 5544, 9752
a.-yacağı 9817, 9958
[=12]
- aşım** : Eskimiş.
a.-mış 2236
[=1]
- aşırı** : Fazla.
a. 1425
[=1]
- âşikâr** : Görünen.
a. 10729, 11281, 11601,
11707, 11815, 1896, 2349, 3469,
4823, 5857, 6908, 7591, 7945, 8067,
9147, 9612, 9860
a.+dır 10723, 10831,
11606, 11905, 12854, 13218, 1558,
1997, 2073, 350, 4513, 4634, 5431,
6126, 6688, 7337, 7484, 8399, 8562,
8710, 9206, 9507, 9841
[=40]
- aşına** : Tanıdık.
a. 4754
[=1]
- aşiret** : Soy.
a. 2263, 2362
[=2]
- Aşıyan** : İstanbul'da bir semt.
a.+ın 9995
a.+ından 9994
[=2]
- aşk** : Sevda.
a. 10185, 10268, 10283,
10291, 10336, 10348, 10350, 10556,
10614, 10616, 10617, 10618, 10619,
10620, 10625, 10722, 10796, 10829,
10836, 11071, 11241, 113, 113,
11421, 11620, 11777, 11780, 12121,
12199, 12259, 12413, 12444, 125,
12580, 12582, 12648, 12654, 12717,
12728, 133, 139, 147, 148, 153, 157,
1837, 1839, 1842, 186, 1877, 206,
2069, 215, 216, 2296, 2333, 4575,
585, 5924, 5942, 5945, 5991, 6410,
6484, 705, 7056, 8307, 8379, 8430,
8451, 8648, 8689, 8895, 8998
a.+a 7004, 8311
a.+ı 10177, 10809, 10841,
11487, 11510, 12193, 12213, 12246,
12262, 12571, 12579, 12638, 12647,
1838, 1881, 5950, 7044, 8584, 8597,
8686
a.+ın 10622, 10624, 10726,
12246, 222
a.+ına 12198
a.+ında 12676
a.+ından 10818
a.+ını 11238, 12198,
12200, 7181, 8357, 9387
a.+ının 8209
a.+ıyla 10517, 10641,
11240, 9217, 9828
a.+iyle 6214
a.+la 8895
a.+lar 12151, 12411, 6385
a.+ların 12418
a.+tır 1840
[=123]
- aşk-ı ilahi** : İlahi aşk.
a. 8154
[=1]
- Aşk-ı Memnu** : Halit Ziya
Uşaklıgil'in romanı.
a.+daki 10107
a.+nun 6439
[=2]
- at** : Binek hayvanı.
a. 12633, 12799, 2370,
2946, 327, 8422, 8757
a.+ı 12793, 3482
a.+ına 1890
a.+ını 324
a.+ının 12371, 8592
[=13]
- at** : Fırlatmak.
a.-acak 1166, 12312
a.-amaz 11666
a.-an 2737, 5384, 5539
a.-ar 10085, 10158, 10297,
12416, 5542, 6196, 7018, 9993
a.-arak 13144, 4251, 9850
a.-arken 7005, 93, 9877
a.-ıyordu 2932
a.-ma 1863
a.-madıkları 4710
a.-mak 12836, 513
a.-makla 12836, 4737
a.-maktadır 2165
a.-maktan 12900
a.-maları 2633
a.-ması 1641, 8905
a.-masına 7134
a.-masındadır 2652
a.-maya 12668
a.-mış 1880, 7288, 7610,
8150, 9164
a.-mışa 11426, 13241
a.-mıştı 576
a.-tığı 11404, 12996, 3473,
5339, 6626, 6898, 7506
a.-tığını 9890
a.-tukları 639
[=52]
- ata** : Geçmiş büyükler.
a.+larımızın 150
a.+nın 8426
[=2]
- Atabeg Özbek** : Kıpçak
Türklerinden.
a.+in 8620
[=1]
- Atabekân-ı saltanat** : Saltanatın
atabeyleri.
a.+ı 1344
[=1]
- Ata Bey** : Ahmet Mithat'ın "Firkat"
adlı eserinde bir karakter.
a. 10254, 10271, 8424
a.+e 10253
a.+i 10253
a.+in 10247
a.+le 5125
[=7]
- atak** : Cüretkâr.
a. 4686
a.+tı 6713
[=2]
- Atak Köse** : Şair Evlenmesi'nde bir
kahraman.
a. 4554
a.+dır 4565
[=2]
- Atala** : Recâizâde Ekrem'in tercüme
eseri.
a. 10571, 10824, 11369,
11495, 6023, 6040, 6288
a.+dan 10878
a.+nın 10499
a.+sını 5923
a.+yı 10873
[=11]
- Atala Tercümesi** : bkz.(Atala)
a. 10513, 9597
[=2]
- atasöz** : Özlü söz.
a.+lerinden 4362
[=1]
- Ata Tarihi** : Tayyartzade Ataullah
Ahmet'in beş ciltlik Osmanlı tarihi
eseri.
a.+nin 1079
[=1]
- Ataullah Efendi** : 19. yüzyılın önde
gelen hekimlerinden.
a. 1311, 2480
a.+nin 2428
[=3]
- atavik** : Atacılıkla ilgili.
a. 5212
[=1]
- atbaşı** : Başa baş.
a. 3038, 4049
[=2]
- atelye** : Zanaatçıların veya resim,
heykel sanatlarıyla uğraşanların
çalıştığı yer.
a.+siyle 6060

[=1]
ateş : Yanıcı Maddelerin Yanmasıyla Isı Ve Işığın Ortaya Çıkması.
a. 12956
a.+in 5693
a.+inde 5911
a.+le 8289
a.+ten 7014
[=5]
ateşle- : Tutuşturmak.
a.-mek 8376
[=1]
ateşli : Heyecanlı, coşkulu.
a. 9963
[=1]
ateşpare : Ateş parçası.
a. 10925, 13119
a.+de 13078
a.+deki 13129
a.+nin 13084, 13117
[=6]
atfen : Mal ederek, yükleyerek.
a. 3870
[=1]
atfet- : Bir işi veya bir sözü bir kimseye mal etmek, yüklemek.
a.-en 1995
a.-er+(atfeder) 4798
a.-mediğini 5172
a.-mek 908
a.-tiği 1350
[=5]
Athalie : Racine'in bir eseri.
a. 4515
a.+nin 5782
a.+sını 4341
[=3]
atuf : Çevirme, meylettirme.
a. 3943, 3951
[=2]
atıl- : Atma işine konu olmak.
a.-an 12691, 12739, 1634, 5360, 7899, 8594, 8976, 9723
a.-arak 8629
a.-dığı 4025, 7052
a.-diğini 4891, 7281
a.-ır 11237, 3612, 5366
a.-ırsa 11109
a.-ması 12286, 12724, 5465, 8642
a.-mış 10799, 11509, 2617, 3072, 3349, 3414, 4784, 4954, 7636, 7857, 944
a.-mıştır 2197
[=33]
atılğan : Karşısına çıkabilecek tehlikelerden korkmadan ileriye atılan.
a. 3038, 5094
[=2]
atılış : Atılma işi.
a. 12981
a.+ı 10292
[=2]
âti : Gelecek.
a.+si 1265
[=1]
ati külliye : Bütün gelecek.
a.+de 9443
[=1]
Âtina : Yunanistan'ın başkenti.
a. 6715

[=1]
Atiye : Hamid'in "Zeynep" adlı eserdeki melek.
a. 12551, 12573, 6692
a.+nin 12580
[=4]
atla- : Bir engeli sıçrayarak veya fırlayarak aşmak.
a.-malar 5455
a.-masını 631
a.-mış 5575
a.-r 8634
[=4]
Atlantid : Efsanevi batık bir kıta ve uygarlık.
a.+i 5446
[=1]
Atlas : Kâtib Çelebi'nin tercüme eseri.
a. 875
[=1]
atlat- : Atlama işini yaptırmak
a.-arak 9014
[=1]
atlayış : Atlama işi.
a.+ıyla 10644
[=1]
atmaca : Yırtıcı bir kuş.
a. 166
[=1]
atmosfer : Yeri veya herhangi bir gök cismini saran gaz tabakası.
a. 8326
a.+inde 8546
[=2]
atölye : bkz. (atelye)
a. 499
[=1]
Attar : Nabi'nin eseri.
a. 604, 9959, 9981
a.+in 9711
[=4]
attır- : Atma işini yaptırmak.
a.-ır 12538
[=1]
Auguste Comte : Fransız sosyolog, matematikçi ve filozoftur.
a.+u 4525
a.+un 3113, 4479
[=3]
av : Karada, denizde, gölde veya akarsularda evcil olmayan hayvanları vurma veya yakalama işi.
a. 167, 173, 179, 188, 190
a.+dan 11178
a.+ı 188
[=7]
avam firibane : Popüler.
a. 6397
[=1]
avampesent : Halkın aşağı tabakası.
a. 1527
[=1]
avan-ı tufuliyet : Ziya Paşa'nın mukaddimesi.
a. 6674
[=1]
Avan-ı Tufuliyetine Dair Bir Makalesi : Bkz. (avan-ı tufuliyet)
a. 7275
[=1]
avaz : Yüksek ses.
a. 392

[=1]
avcı : Av yapan kişi.
a. 169, 3238
a.+nın 188
[=3]
avdet : Dönüş, geri gelme.
a.+inden 8087
a.+ini 7648
[=2]
avla- : Tuzağa düşürmek, kurnazlıkla kandırmak.
a.-mak 8725
[=1]
avlan- : Ava gitmek, ava çıkmak, av için dolaşmak.
a.-ırken 2107
[=1]
avlayış : Avlama işi.
a.+ıyla 7223
[=1]
avlu : Bir yapının veya yapı grubunun ortasında kalan üstü açık, duvarla çevrili alan, hayat a.+sunda 4313
[=1]
Avni Bey : Türk tasavvuf şairi.
a. 1744, 5592, 5641, 5652, 5656
a.+de 5669, 5677
a.+den 5670, 5691
a.+in 5601, 5658, 5663
[=12]
Avrupa : Bir kıta.
a. 1007, 10386, 10391, 10391, 1040, 1096, 1098, 1106, 11325, 1175, 1187, 1209, 1211, 1234, 1243, 1286, 130, 1391, 1518, 154, 1549, 1559, 1564, 1570, 1578, 1594, 1596, 1599, 1605, 1649, 2436, 2485, 2625, 2662, 2687, 2708, 2711, 2731, 2780, 2813, 2817, 2841, 2862, 2878, 2903, 2942, 2942, 2943, 2952, 2954, 2982, 3014, 3029, 3087, 3164, 3241, 3303, 3479, 3480, 3810, 4066, 4238, 4773, 4818, 4838, 5018, 5168, 5256, 5362, 5458, 5494, 5619, 6354, 6463, 6907, 7480, 7481, 783, 7833, 789, 809, 8381, 876, 882, 9288, 929, 9307, 936, 956, 9566, 959, 964, 972, 9809, 990, 996
a.+da 1213, 1238, 1567, 1577, 1674, 2179, 2702, 2889, 2892, 4068, 4199, 4411, 4916, 5004, 5007, 5011, 5184, 5245, 5248, 6534, 6597, 6783, 6787, 7275, 7518, 7639, 7699, 8187, 9402, 9754, 9915, 9940
a.+daki 2683, 2774, 4217, 4650, 5144, 5186, 6765, 7423, 7743, 940, 9495
a.+dakilere 4907
a.+dan 1282, 2748, 2856, 2868, 3478, 3957, 5161, 5595, 7370, 7643, 7727, 9086, 9403, 9505, 9742, 9756
a.+nın 1043, 2659, 4479
a.+sında 1261
a.+sındaki 7124
a.+sını 9503
a.+ya 10485, 1099, 1120, 11358, 11412, 1231, 1245, 1686, 2637, 2675, 3069, 3111, 3147, 3648, 3671, 4185, 4215, 4898, 4904, 4991, 5000, 5001, 5059, 5155, 5315, 5434,

5591, 6615, 6793, 6902, 7233, 7388, 7626, 7628, 7678, 7681, 7812, 7824, 8019, 811, 9901

a.+yı 12844, 2425, 2778, 2780, 2886, 3050, 4004
[=210]

Avrupa Ahvaline Dair Risale :

Sadık Rifat Paşa'nın "Müntehabat-ı Asar"ında yer alan bir yazı.

a. 2635
[=1]

Avrupacılık : Avrupalı olma durumu.

a.+a+(avrupacılığa) 3505
a.+ı+(arupacılığın) 3410
[=2]

Avrupakari : Avrupa tarzında olan.

a. 2853
[=1]

Avrupalı : Avrupa halkından olan kimse.

a. 10563, 11289, 1257, 1357, 1594, 1792, 2883, 2906, 2950, 3477, 3996, 5254, 6074, 6283, 6395, 7106, 7623, 832, 9105, 9306

a.+lar 1045, 786
a.+ların 5444
a.+larla 1498
[=24]

Avrupalıcılık : Avrupalı gibi olmak.

a. 1066, 1585, 2872, 6494
[=4]

Avrupalılığ : bkz. (Avrupalılık)

a.-ma 1036, 1518, 2754
a.-manın 9511
a.-masını 4208
a.-maya 2848
a.-mayı 1472
a.-miş 9630
[=8]

Avrupalılaştırma : Avrupalı gibi yapmak.

a.-ma 1185
a.-maya 1558
[=2]

Avrupalılık : Çağdaş olma.

a. 10385
a.+ı+(avrupalılığı) 2920
a.+ın+(avrupalılığın) 1400,

5619

[=4]

Avrupa Risalesi : Mustafa Sami Efendi'nin eseri.

a. 2771
a.+dir 2747
[=2]

Avrupa Seyahatnamesi : Mustafa Said Bey'in eseri.

a. 10962
[=1]

Avrupa Şarkı Bilmez : Namık Kemal'in makalesi.

a. 9104, 9158
[=2]

Avrupa Tarihi : Encümen-i Daniş azasından Todoraki Efendi'nin yazısı.

a. 3212
[=1]

avukat : Hak ve yasa işlerinde isteyenlere yol göstermeyi, bunun

için yasanın gerektirdiği şartları taşıyan kimse.

a.+ıyla 6792
a.+lar 7884
[=2]

avul : Ağıl.

a.+una 8089
[=1]

avundur- : Teselli etmek.

a.-mayı 2710
[=1]

Avusturya : Bir ülke.

a. 1124, 1135, 1145, 1149, 1151, 1151, 1164, 1192, 4809

a.+dan 1613
a.+nın 1255, 1551, 849
a.+ya 1073, 1109
[=15]

Avusturya Harbi : 1736-1739 Osmanlı-Rus arasındaki savaş.

a.-nden 940
[=1]

Avusturya İmparatorluğu : Orta Avrupa'da hüküm süren ve I. Dünya Savaşından sonra yıkılan bir imparatorluk.

a. 887
[=1]

Avusturyalı : Avusturya ırkından olan.

a.+lara 1083
a.+ların 7993
[=2]

avut- : bkz. (avundur-)

a.-mak 12622
a.-maya 3476
a.-tuktan 12689
[=3]

ay : Yılın on iki bölümünden her biri.

a. 11179, 1375, 2122, 3543, 3640, 4063, 4129, 4897, 4956, 4976, 5316, 5318, 6736, 6770, 6849, 7544, 7544, 7629, 7671, 7743, 7749, 7787, 7795, 7949, 8022, 8058, 9895, 9934, 9941

a.+a 6867
a.+da 5184, 6768, 7923

a.+ında 7713
a.+ından 11038
a.+lar 8043
a.+larda 12957
a.+lardır 5171
a.+larındaki 6685
[=39]

ayak : Bacakların bilekten aşağıda bulunan ve yere basan bölümü.

a. 11456, 1643, 491, 4986, 7685

a.+ı+(ayağı) 9266
a.+ımı+(ayağımı) 11751
a.+ının+(ayağının) 4184,

6091

a.+ları 7418
[=10]

ayaklan- : Toplu biçimde zor ve şiddet kullanarak devlet güçlerine karşı gelmek, başkaldırmak.

a.-dı 7953
a.-mada 9002
a.-masına 8488
[=3]

ayan : Belli, açık.

a. 10480, 10484, 1171, 1226, 1447, 5353, 8548, 8570

a.+ın 4866
a.+ından 5682
a.+ıyla 5094
[=11]

ayan meclisi : Senato.

a.+ne 11116
[=1]

ayar : Bir aygıtın gereken işi yapabilmesi durumu.

a.+ı 2933
a.+ında 2508, 8708
a.+ını 12829
a.+ının 10627, 8335
[=6]

ayarla- : Bir ölçünün doğruluğunu belli bir örneğe göre düzeltmek.

a.-dığı 6143
[=1]

ayarlan- : Ayar edilmek.

a.-an 2794
a.-mış 9933
[=2]

ayarsız : Ayarı olmayan.

a. 10649
[=1]

Ayas Bey : Şeyh Galib'in adını verdiği "Mehmed'in Hikayesi"nin kahramanı.

a.+in 13205, 13206
a.+inden 13218
[=3]

Ayasofya Camii : Sultanahmet'teki tarihi camii.

a.+nde 1993
[=1]

aydın : Kültürlü, okumuş kimse.

a. 3121, 3451
a.+ına 6240
a.+ları 3175
[=4]

aydınlan- : Kültürlü olmak.

a.-acak 3128
a.-an 12558, 1455, 8277
a.-ma 4523
a.-mayacak 5197
a.-mış 10392, 1330, 4741
[=9]

aydınlata- : Bilgilendirmek.

a.-acağımı 5338
a.-an 13219, 7896, 8277
a.-ır 136, 2008, 2068, 4657,

7642

a.-mak 2398, 4463, 7804
a.-maktı 4057
a.-maya 1434
a.-maz 8947
a.-miş 10862
a.-tığımı 423
[=17]

aydınlattı- : Bilgilendirici.

a. 3913, 4753
[=2]

aydınlattı- : Bilgilenmek.

a.-ması 4165, 4482
[=2]

aydınlık : Kolay anlaşılacak derecede açık olan.

a. 10656, 4396, 7291, 9200
a.+a+(aydınlığa) 4482,

5699

a.+ı+(aydınlığı) 4484, 5678

a.+ın+(aydınlığın) 118,
2040, 4735
a.+ına+(aydınlığına) 4736
a.+ında+(aydınlığında)
11741, 12155
a.+ını+(aydınlığını) 13040
a.+ıyla+(aydınlığıyla) 163,
404
a.+la 8277
[=18]
ayet : Kur'an'ın her bir cümlesi.
a. 746
a.+leri 8126
[=2]
Ayetullah : Şiilik'te özellikle
Caferiliğinin başlıca ekolü olan
Usulî kolunda kullanılan bir
ünvandır.
a. 10476, 4956
[=2]
ayıkla- : Bir şeyin içinden, işe
yaramayan, gereksiz veya
istenmeyen taneleri ayırıp çıkarmak.
a.-ma 12333, 1631, 8735
a.-madır 3861
a.-mak 3711
a.-makta 4260
a.-mamıştı 9664
a.-mı 6982
[=8]
ayıklan- : Ayıklama işine konu
olmak.
a.-ması 7285
a.-mı 2391, 3716
[=3]
Ayıntab : Bir yer.
a.+da 2082
[=1]
Ayıntablı Aynî Efendi : 15. asır
Türk alimlerinden.
a. 2081
a.+dır 2080
[=2]
Ayıntablı Mehmed Efendi :
Mehmet Akif Paşa'nın babası.
a.+nin 2102
[=1]
ayıp : Toplumun ahlak kurallarına
aykırı olan.
a.+ından+(ayıbından) 3735
a.+ını+(ayıbını) 3749
[=2]
ayıplan- : Ayıplama işine konu
olmak.
a.-acak 7808
[=1]
ayırl- : Bölmek.
a.-alım 8628
a.-an 10591, 3428, 3855,
7284
a.-arak 5349, 7450, 8601
a.-dığı 1041, 11693, 735
a.-diğini 10382
a.-irdi 8369
a.-iyordu 10915
a.-ma 178, 9452
a.-mak 10545, 11488,
12296, 5362, 6998, 7358, 9247
a.-malıdır 10095
a.-mamak 6249
a.-maması 12152
a.-ması 10894
a.-masının 4368

a.-mayan 8573
a.-mı 8307
[=30]
ayırıcı : Bölücü.
a. 3477
[=1]
ayırt : Fark.
a. 801
[=1]
ayın : Dini tören.
a.+i 12074
a.+leri 682
[=2]
aykırı : doğru olarak kabul edilmişe
uygun olmayan.
a. 11776
[=1]
aylık : Maaş.
a. 12924, 7601, 8342, 8883
a.+la 9716
a.+ların 11584
[=6]
ayn : Göz.
a. 11812
[=1]
ayna : Işığı yansıtan, varlıkların
görüntüsünü veren cam.
a. 6252, 6253, 9983
a.+sı 11557, 1791, 1791,
9437
a.+sında 1785, 5956
a.+sından 7074
a.+sının 404
a.+ya 8763
[=12]
aynalık : Ayna işiyle uğraşan.
a. 1001
[=1]
Aynalıkavak Tenkihnamesi :
Osmanlı Devleti ile Rusya arasında
21 Mart 1779 yılında İstanbul'daki
Aynalıkavak Kasrı'nda imzalanan
antlaşma.
a.+nin 1148
[=1]
aynen : Olduğu gibi.
a. 10321, 1995, 2461, 3288,
7854, 8699
[=6]
aynî : Benzer.
a. 1, 10008, 10026, 10036,
10044, 10117, 10123, 10128, 10170,
10189, 10248, 10307, 10313, 10334,
10342, 10422, 10431, 10481, 10558,
1056, 10601, 10622, 10697, 10700,
10718, 10757, 10769, 1081, 10912,
10964, 11078, 11087, 1110, 11105,
11130, 11273, 11275, 11275, 11343,
11385, 11386, 11479, 11479, 11501,
11506, 11603, 11614, 11623, 11641,
11656, 11672, 11734, 11734, 11735,
11817, 11841, 11854, 11927, 11939,
11961, 11962, 11991, 12053, 12062,
1210, 12132, 12209, 12228, 12234,
12236, 12417, 1244, 12533, 12538,
12571, 12670, 1272, 12724, 12756,
12791, 12950, 13005, 13120, 13162,
1319, 1324, 1395, 1509, 1548, 155,
1592, 1613, 1636, 1725, 1729, 1760,
1761, 1775, 1778, 178, 1781, 1829,
183, 1836, 2001, 2092, 2235, 2236,
2310, 2344, 237, 2380, 241, 2429,
2429, 244, 2489, 2490, 2563, 2653,

2660, 2744, 2808, 2866, 2921, 3020,
3027, 320, 3213, 3374, 343, 3446,
348, 3578, 3626, 3641, 3651, 3785,
379, 380, 3864, 3867, 3986, 4001,
401, 4042, 413, 4151, 4196, 4222,
426, 431, 4331, 4450, 4458, 4459,
4663, 472, 474, 4769, 4831, 4981,
4988, 5129, 5161, 522, 523, 5237,
5240, 5247, 5492, 550, 552, 5545,
5560, 5561, 5646, 5725, 5731, 5735,
5780, 5825, 5837, 584, 5853, 591,
5913, 5979, 6031, 6148, 6256, 632,
6367, 6372, 6373, 641, 6415, 6515,
6572, 6580, 6677, 6717, 6722, 6728,
6734, 6738, 6752, 6780, 6827, 6854,
6857, 686, 6875, 698, 6994, 7057,
7064, 7078, 7079, 7081, 7093, 7099,
7225, 7265, 730, 7308, 7323, 7505,
7602, 7603, 7624, 7681, 7713, 7779,
7891, 8009, 8016, 8133, 8135, 8198,
8208, 8215, 8230, 8234, 8267, 8643,
8655, 8764, 8798, 8849, 887, 887,
8963, 8976, 8994, 9019, 9096, 916,
9269, 9281, 9388, 9401, 9490, 9508,
9537, 9538, 9551, 9563, 9567, 9590,
9600, 9633, 9637, 9676, 9681, 9715,
9720, 9733, 9758, 9768, 9803, 9817,
9854, 9965, 9985
a.+dır 129, 3390, 5456
a.+dırlar 191
a.+yla 3877, 4592, 7509,
9619
a.+yle 234
[=294]
Aynî : Babîli hocası bir şair.
a. 5586
a.+nin 2088
[=2]
Aynî Efendi : bkz. (Aynî)
a. 2094
[=1]
ayniyet : Aynılık.
a. 237
a.+te 587
[=2]
ayollu : Diyojen'deki fıkralarda
geçen bir ifade.
a. 8812
[=1]
ayrı : Başka.
a. 10300, 10331, 10401,
1054, 10795, 10795, 10896, 11275,
11298, 11298, 11500, 11506, 11571,
11951, 11985, 12069, 1208, 1208,
12343, 12524, 12524, 12578, 12659,
12791, 13130, 13131, 13175, 1408,
1408, 15, 15, 1507, 1507, 17, 195,
218, 2237, 2237, 2292, 26, 26, 2656,
2766, 2871, 288, 291, 291, 3116,
313, 337, 337, 347, 348, 354, 355,
357, 3929, 397, 400, 400, 4039,
4387, 4387, 4458, 4458, 4693, 4810,
4810, 5098, 5315, 5666, 5845, 5846,
5898, 593, 593, 6018, 6019, 6042,
6230, 6262, 6262, 6351, 6456, 6456,
6456, 7072, 7084, 7180, 7282, 7476,
7476, 7480, 7783, 7920, 8223, 8437,
8437, 8605, 8852, 8907, 8957, 8967,
9072, 9103, 9168, 9220, 9220, 9375,
9375, 9530, 9632
a.+dır 12181
[=113]
ayrıca : Ayırılarak.

a. 1000, 1027, 10369, 10447, 10562, 10622, 10641, 10644, 10907, 10918, 10956, 10983, 11028, 11076, 11083, 11119, 11163, 11303, 11527, 11533, 1160, 11633, 11835, 11879, 11927, 12122, 12152, 1221, 1224, 12305, 1232, 1237, 12417, 12544, 1257, 12768, 1284, 12936, 1383, 1387, 1534, 2012, 2016, 2036, 2085, 2135, 2140, 2296, 2316, 2406, 2465, 2671, 2695, 2776, 2791, 2794, 3168, 3278, 3338, 3451, 3573, 3584, 3632, 3654, 3955, 4022, 4060, 4082, 4205, 4220, 4253, 4257, 4336, 4353, 4382, 4541, 4670, 4684, 5013, 5056, 5081, 5104, 5154, 5244, 5549, 5621, 5647, 5661, 5676, 5815, 5846, 5897, 5903, 5938, 6009, 6432, 6522, 6544, 6651, 6692, 6695, 6712, 6828, 692, 700, 7086, 7352, 7370, 7437, 7467, 7621, 7677, 7707, 7711, 7735, 7758, 7767, 7878, 7881, 7901, 7910, 7915, 7976, 8343, 8422, 8486, 8606, 8636, 8671, 8745, 8977, 8981, 899, 899, 9476, 9489, 9740, 9835, 9935
[=139]
ayrıl- : Ayırma işine konu olmak.
a.-abilirdi 2476
a.-amadığı 2946
a.-amaz 4490, 5404, 7308, 9575
a.-an 10058, 13075, 2374, 5822, 6948
a.-arak 3609
a.-dı 10989
a.-dığı 10864, 12021, 2699, 6434, 6700
a.-dığını 2754, 4371, 6079
a.-dikları 4742
a.-diktan 3885, 9789
a.-ip 9724
a.-ır 10463, 105, 10919, 11047, 11315, 11945, 12168, 12922, 3803, 4126, 4676, 5114, 5455, 5484, 6644, 8115, 8233
a.-ırlar 4992, 5039, 6384
a.-ırsa 12880, 594
a.-ışını 720
a.-ma 5901
a.-madan 11681
a.-madığına 5905
a.-mak 11047, 1477, 7078, 8442
a.-maları 4680
a.-malarına 3409
a.-mamak 8469
a.-mamakla 2739
a.-maması 3930
a.-mamış 7537
a.-mamıştı 12974
a.-mamıştır 2790
a.-ması 3610, 4091, 7353, 8593
a.-masıdır 10333
a.-masına 10510, 13007, 3124, 8852
a.-masından 3179
a.-mayacaktır 10227
a.-mayan 2664, 3110
a.-maz 11425, 11944, 6938, 9983
a.-mazsa 12168

a.-miş 12625, 5409, 6451, 6702, 9886
a.-mışa 6942
a.-mıştı 5049
a.-mıştır 11879
a.-sınlar 594
[=90]
ayrılık : Ayır olma durumu.
a. 1489, 1652, 1655, 5047, 5993, 6541, 6908, 7486, 9852
a.+a+(ayrılığa) 157
a.+ı+(ayrılığı) 12713, 64, 6400, 8845
a.+ına+(ayrılığına) 3026, 6119
a.+ını+(ayrılığını) 9784
a.+la 11673
a.+lar 11539
a.+lardan 6583
a.+ları 5231
a.+larına 5406, 8894
a.+larının 3411
a.+tan 6541
[=25]
ayrılış : Ayrılma işi.
a. 2780, 3806, 3952, 4809, 5638, 6700, 9028
a.+ı 12991, 3429, 7627
a.+ından 5119
a.+lardır 11773
a.+larla 12461
[=13]
Ayşe : “Cezmi” romanında bir kahraman.
a.+ye 9012
[=1]
Ayşe Sünbül Hanım : Cevdet Paşa'nın annesi.
a.+dan 3537
[=1]
Ayyar Hamza : Bir tiyatro oyunu.
a. 10406, 10437
a.+sı 7877
[=3]
az : Sayı bakımından eksik.
a. 10001, 10047, 10101, 10258, 10258, 10379, 1038, 10387, 10433, 105, 10529, 10532, 10541, 10556, 10564, 10636, 10646, 10660, 10726, 10763, 1078, 10790, 10919, 10920, 10922, 10975, 11200, 11207, 11211, 11250, 11251, 11264, 11326, 11572, 11575, 11652, 11881, 12098, 121, 12117, 12175, 12179, 12202, 12265, 12283, 12300, 12342, 12382, 12443, 12454, 1267, 12770, 12787, 12850, 12886, 13126, 13126, 13136, 13138, 1366, 1398, 1417, 1459, 1500, 1623, 1626, 1627, 1630, 1672, 1693, 1736, 1745, 1751, 1808, 1820, 1852, 1871, 1875, 1892, 19, 1949, 2017, 2043, 2058, 2084, 2110, 2151, 2184, 2211, 2218, 2230, 2254, 2258, 2284, 2293, 2309, 2309, 2334, 2340, 2346, 2359, 2470, 2519, 2591, 2657, 2661, 2683, 274, 2783, 28, 2808, 281, 2830, 2874, 294, 2997, 3000, 3094, 3268, 3278, 3310, 3349, 3360, 3373, 3436, 3459, 3504, 3529, 3530, 3561, 3636, 3751, 3842, 3859, 4071, 4203, 4216, 4225, 4229, 4269, 4279, 4327, 4364, 4369, 4441, 4444, 4656, 4701, 4830, 4836, 4940, 506, 510,

5130, 5144, 5221, 5288, 5300, 5307, 5410, 5451, 5454, 550, 5543, 5552, 5565, 5644, 5652, 5655, 5675, 5698, 5716, 5758, 5792, 5799, 580, 5912, 5928, 5934, 6118, 6135, 614, 6157, 6181, 6234, 6238, 6239, 6246, 6265, 63, 6315, 6328, 6392, 6419, 644, 645, 6513, 6624, 6647, 6689, 6910, 6961, 7020, 7442, 7629, 7704, 7733, 7755, 7916, 7937, 8068, 8196, 8230, 833, 8462, 8481, 8536, 8586, 8635, 8654, 8663, 8685, 8693, 8734, 8854, 8862, 8917, 8937, 9187, 9369, 9407, 9542, 955, 9640, 9658, 9664, 9713, 9754, 9769, 9857, 989, 992, 9979
a.+dı 6527
a.+dır 10034, 11254, 11261, 12707, 13174, 1798, 4696, 7428, 800, 991
a.+larında 451
a.+lığı 3442
[=256]
âza : Üye.
a. 10478, 11116, 11119, 3121, 3596, 3600, 3786, 4130, 4966, 6742, 6830, 7689
a.+ları 3167, 4086
a.+larının 2486
a.+nın 4951
a.+sı 10482, 1346, 3172, 3186, 4485, 5159, 9939
a.+sına 4954
a.+sından 2489, 2490, 3212, 3213, 6870
a.+sını 4904
a.+sının 3659, 4778, 5061, 5093, 6773
[=35]
azad : Serbest bırakma.
a. 4430
[=1]
Azade Galib : Muallim Naci'nin hocası.
a.+in 13200
[=1]
Azade Galib Efendi : bkz. (Azade Galib)
a. 13202
a.+nın 13198
[=2]
azal- : Az denecek bir miktara inmek.
a.-ır 3516
a.-masıdır 863
a.-mıştı 1648
[=3]
azalık : Üyelik.
a. 3581
a.+ı+(azalığı) 10483, 3570, 3619, 6720
a.+ına 4085
a.+ına+(azalığına) 10485, 3574, 3625, 6813, 7995
a.+larına 4089
[=12]
azalt- : Miktarını indirmek.
a.-mak 2448, 4719
a.-maz 5497
[=3]
azaltıl- Miktarı indirilmek.
a.-masına 7817
[=1]
azamet : Ululuk.

a. 12427
a.+inde 11600
[=2]
azami : En çok.
a. 10091, 12634, 1481,
1946, 3030
[=5]
azap/azab : Eziyet.
a. 12192, 7071, 7138
a.+a+(azaba) 2194
a.+ı+(azabı) 12212, 12255,
12255, 12596, 2177
a.+ın+(azabın) 12544
a.+ına+(azabına) 13047
a.+ında+(azabında) 12234
a.+ından+(azabından)
12618
a.+ını+(azabını) 12201,
12690
a.+ları 10593, 12204,
12595, 8728
a.+larıyla 11072
a.+larla 11802
[=21]
azaplı : Eziyetli.
a.+yı 12172
[=1]
azapsız : Eziyetsiz.
a. 11620
[=1]
azarla- : Kırıcı ve sert söz
söylemek.
a.-diğini 9837
[=1]
azdır- : Azmasına sebep olmak.
a.-ırlar 12206
[=1]
Azerbaycan : Bir ülke.
a. 160
[=1]
Azeri : Azerbaycanlı olan.
a. 6962
[=1]
azgın : Azılı.
a. 4808
[=1]
azınlık : Bir toplulukta herhangi bir
nitelik bakımından ayrı ve
ötekilerden sayıca az olanlar.
a. 1391, 2872, 2951, 3175,
5096, 6143, 6235, 859
a.+lara 7231
a.+larla 10382
[=10]
aziya : Gemi azıları arasına alıp
etkisiz bırakarak süvarisinin
yönetiminden çıkmak.
a. 3443, 7776
[=2]
azil : Görevden alma.
a. 2726, 3617, 4096, 4158,
5276, 6693, 6698, 6734, 7402
a.+de 2109
a.+den 4177, 5306
a.+i 1118
a.+i+(azli) 1104, 2121,
5278, 5291, 5302, 6689, 6726, 7396
a.+in+(azlin) 4095, 6729
a.+inde+(azlinde) 2178,
2179
a.+inden+(azlinden) 7935
a.+ine+(azline) 5126, 6697

a.+inin+(azlinin) 4158,
7800
[=30]
Aziz : bkz. (Abdülaziz)
a. 11165, 2835, 3397, 4782,
7313, 7917, 8054
[=7]
Aziz Bey Komitesi : V. Murad
döneminde bir mason komitesi.
a. 5320
[=1]
Aziz bin Musa : Abdülhak Hamid
Tarhan'ın eseri.
a. 12477
[=1]
Aziz Efendi : Münşeat sahibi
müellif.
a. 3194, 4700
a.+nin 11504, 607
[=4]
Aziz İbni Musa : Abdülhak Hamid
Tarhan'ın eseri.
a. 12464
a.+e 12470
a.+in 12486
a.+nın 12413
a.+ya 12469
[=5]
azlet- : Bir kişiyi görevinden almak.
a.-mişti 7819
a.-ti 11115
[=2]
azletil- : Görevden alınmak.
a.-ildi 2109, 6811, 6821
a.-ildiği 4093
a.-ildiğini 6729, 6739
a.-ilerek 11095, 2125
a.-ilmiş 4898
a.-ilmişti 3066
[=13]
azlettir- : Görevden aldırarak.
a.-ebilmek 7813
[=1]
azlık : Az olma durumu.
a. 1044
a.+ından+(azlığından) 3604
[=2]
azmet- : Azimli olmak.
a.-miş 10157, 3720
[=2]
Azmi Bey : Kapu kethüdası.
a. 4994
[=1]
Azra : Namık Kemal'in "Tarık ve
İbniMusa" adlı eserinin kahramanı.
a. 12437
a.+sında 11430
[=2]

B

bab : Bölüm.
b.+da 1054
[=1]
baba : Çocuğu olan erkek.
b. 10187, 10470, 12122,
12131, 12449, 13198, 2699, 58,
6458, 6574, 7525, 7532, 8880, 8881
b.-dan 10043
b.-ları 12329, 12478
b.-larının 8460
b.+mın 7205

b.+nın 11177, 8417
b.+sı 10069, 10084, 10097,
10237, 10258, 10469, 10950, 10950,
11155, 11165, 11449, 12868, 4078,
5108, 6401, 7209, 7375, 7524, 7703,
7849, 7921, 8420, 8448, 8598, 8773,
9008, 9013, 9134, 9708
b.+sıdır 9384
b.+sına 10258, 10946,
4799, 7551, 8648
b.+sından 8476
b.+sını 10249, 11178,
12194, 12729
b.+sının 10242, 10951,
10957, 10962, 10970, 10971, 10974,
11179, 12445, 12890, 12892, 13074,
13095, 1963, 1978, 2062, 5683,
5685, 6719, 7366, 7531, 7539, 7718,
8427, 8670, 9012
b.+sıyla 10420, 4002, 6475
b.+yı 10609
[=91]
babacan : Cana yakın.
b. 10400, 6532, 9984
[=3]
babacanlık : Cana yakınlık.
b. 10102
[=1]
babalık : Üvey baba.
b. 10419, 8379
b.+ı+(babalığı) 12537
[=3]
babayani : Gösterişi ve özentisi
olmayan.
b. 12985
[=1]
Babâli : Devlet kapısı.
b. 1579, 1636, 1686, 2080,
2100, 2392, 3145, 3250, 3594, 3743,
4115, 4823, 4869, 5019, 5027, 5586,
6724, 6745, 6774, 7693, 7980, 9737
b.+de 2404, 3248, 3632,
4117, 5089, 7454, 7771, 8014
b.+deki 2878
b.+den 3620, 4158, 7967
b.+nin 1068, 2966, 3039,
3144, 3604, 4811, 4858, 5026, 5049,
5068, 6686, 6698, 6722, 6736, 6743,
6757, 7227, 7230, 7317, 7373, 7955,
810
b.+ye 3598, 3624, 4847,
6707, 7148, 7339, 7645, 9480, 9769
b.+yi 10050, 3254, 4919
[=68]
Babâli Caddesi : İstanbul
Cağaloğlu'nda bir zamanların
gazeteciler caddesi.
b.+ndeki 9935
[=1]
Babâli Mazbata Kalemi : Bir
devlet dairesi.
b.+nde 10262
[=1]
Bâb-ı Seraskeri : Harbiye nezareti.
b. 4994
b.+de 5110
[=2]
Bachelard : Felsefe profesörü.
b. in 8275
[=1]
bağ : İlişki.
b.+ı 7835
b.+ıdır 11759

b.+la 11342
b.+lar 1646
b.+ları 12110, 1497, 1643,
5305
b.+ların 1748, 956
b.+larını 11174, 4825, 8874
b.+larının 11437, 3489,
8899, 9509
[=17]
Bağdad Hatun/Bağdat Hatun :
Abdülhak Hamid Tarhan'ın "İlhan"
adlı eserinin kahramanı.
b. 12199, 12688, 12729
b.+a 12676
b.+la 12676
b.+u 12674
b.+un 12037, 12048, 12701
[=9]
bağdaş- : Anlaşmak.
b.-abileceği 4586
b.-abilecek 11658
[=2]
Bağdad/Bağdat : Irak'ın başkenti.
b. 10206, 7818, 8610,
9932, 12708, 2144
b.+a 9735
b.+daki 1502
b.+ta 79, 5645, 9736, 9745,
9761
b.+tan 10290, 7788, 8027
[=16]
bağır : Göğüs.
b.+ı+(bağrı) 7507
b.+ına+(bağırına) 6863
[=2]
bağla- : Bir şeyi bir yere veya bir
şeye tutturmak.
b.-dığı 12776
b.-madan 11444
b.-mak 12135, 3381, 4516,
7984
b.-manın 11365
b.-ması 9225
b.-maya 12000
b.-miş 7832
b.-mişti 1440
b.-r 11119, 12153, 2498,
3519, 9479, 9624
b.-yacak 10202
b.-yamadığı 12060
b.-yamayız 11505
b.-yan 1514, 7316, 7754
b.-yordu+(bağlıyordu)
7655
[=24]
bağlan- : Yakınlık duymak.
b.-abilir 11605, 11935,
12623, 2214, 3395, 4747, 7079
b.-acağını 12827
b.-acak 12366
b.-acaktır 9741
b.-an 5806
b.-dığı 11291, 8581
b.-ır 10268, 10584, 10602,
11342, 12517, 12613, 12914, 13232,
1821, 4448, 446, 4531, 6105
b.-mak 2669
b.-maksızın 2096
b.-mamak 149, 2669
b.-ması 12081, 12336,
1717
b.-masını 2680, 8320, 9401
b.-miş 3789

[=37]
bağlanış : Bağlanma işi.
b. 2041
b.+ı 11373
b.+larından 13184
[=3]
bağlı : Bir bağ ile tutturulmuş olan,
Gerçekleşmesi bir şartı gerektiren.
b. 10279, 10321, 10883
10957, 11142, 11148, 11160, 11313,
11337, 11426, 11511, 11558, 11638,
11786, 12874, 1307, 17, 1776, 1777,
1808, 203, 2066, 2263, 229, 2306,
2348, 2375, 2424, 2471, 2553, 26,
2891, 3008, 3436, 3567, 3943, 4403,
489, 5002, 534, 5565, 5590, 5700,
5857, 5949, 5984, 5995, 6049, 6077,
6083, 6266, 6364, 70, 7230, 737,
7637, 8035, 8170, 9238, 947, 9639,
9913
b.+dı 8119
b.+dır 10275, 104, 10430,
10763, 11798, 11834, 119, 12164,
12198, 12269, 13062, 1827, 1895,
2150, 275, 2790, 3674, 4316, 4493,
4527, 6106, 6647, 713, 8208, 8758,
8978, 9454, 9705
b.+dırlar 2184, 4445, 4744
b.+ydı 2142
[=95]
bağlılık : Bağlı olma durumu.
b. 11160, 2111, 2145,
3681, 6939
b.+ı+(bağlılığı) 10091,
12872, 380, 4360, 5134, 7162, 9584
b.+ım+(bağlılığın) 7648
b.+ımı+(bağlılığımı) 8868,
9466
b.+ları 11137
b.+larıyle 5788
[=17]
baha : Değer.
b.+sına 12199, 8529
[=2]
Bahadır Han : Abdülhak Hamid'in
"İlhan" adlı eserinin kahramanı.
b. 12671, 12676, 12678,
12680
b.+ı 12676, 12677
b.+ım 12669
[=7]
Bahaeddin Bey : Dönemin
şairlerinden.
b.+e 10998
[=1]
Bahaeddin Efendi : bkz.
(Bahaeddin Bey)
b. 10973
b.+yi 10967
[=2]
bahane : Uydurma.
b. 12410, 6716
b.+siyle 2109, 4158, 7837,
9807
[=6]
bahar : Bir mevsim.
b. 192, 196, 320, 8208,
8932, 8935, 9051, 9614, 9648
b.+ı 205
b.+ıdır 202
[=11]
Bahar-ı Efkâr : İzzet Molla'nın
eseri.

b. 1975, 2033, 2077
[=3]
Bahar-i Dâniş Mukaddimesi :
Namık Kemal'in eseri.
b.+nde 9532
b.+ne 8930
[=2]
Bahar-i Dâniş Tercümesi : bkz.
(Bahar-i Dâniş Mukaddimesi)
b.+ni 9629
[=1]
Bahariye : Nef'i'nin eseri.
b.+sinin 5835
[=1]
bahçe : Sebze, meyve, çiçek veya
ağaç yetiştirilen yer.
b. 1000, 1370, 3485, 3486,
5998, 7386, 7430
b.+lerin 11428
b.+si 1007, 1404
b.+sinde 12208, 12535,
12589, 4628, 7384
b.+sindeki 8939
b.+sinin 1407
b.+siyle 12568
[=18]
bahçıvan : Bahçeyle uğraşan.
b. 8981
[=1]
bahir : Deniz.
b.+lerinin 5901
[=1]
bahis : Konu.
b. 1466, 2242, 2543, 4092
b.+e+(bahse) 12645, 6864,
7553, 8744
b.+i+(bahsi) 10889, 12862,
13233, 2778, 2869, 4722, 8979
b.+imizde+(bahsimizde)
6623
b.+inde+(bahsinde) 11347,
5533, 6182, 6228, 6277, 6516, 6775,
6837, 698, 8203, 9593, 9596
b.+ini+(bahsini) 1035
b.+ler 3840
b.+lere 4055
b.+leri 10885
b.+lerinde 9346
b.+ten 9752
[=34]
Bahri Sefid valiliği : Akdeniz
valiliği.
b.+ne 12925
[=1]
bahriye : Denizci.
b. 3217, 5684
b.+sinin 950
[=3]
Bahriye Mektebi : Denizci okulu.
b.+ni 1682
[=1]
bahsediş : Anlatış, değinmek işi.
b. 2064, 7660, 9834
b.+i 10575, 2363, 5212
[=6]
bahset- : Değinmek.
b.-
eçeğimiz+(bahsedeceğimiz) 1233,
2602, 8183
b.-eçeğiz+(bahsedeceğiz)
11102, 13189, 1424, 3247, 5757,
7677

b.-ecek+(bahsedecek)	4070, 5702, 591, 6042, 7276, 8021,	b.-anlar 5193
10623, 11144	8250, 8581, 8635, 8999, 9197, 9356,	b.-anlara 497
b.-eceptir+(bahsedecektir)	9857	b.-ar 11738, 12603, 12605,
5159, 8158, 9616	b.-tiğımız 10143, 10368,	12650, 12741, 1892, 3673, 3805,
b.-elim+(bahsedelim)	10939, 11316, 11946, 12002, 12339,	981
10310, 11645, 610	12548, 13005, 13096, 13104, 13124,	b.-arak 11207, 1638, 1798,
b.-emeyiz+(bahsedemeyiz)	13179, 1969, 2360, 2590, 2658,	500
7272	2810, 297, 3351, 372, 3944, 4189,	b.-arsa 12604
b.-en+(bahsedemeyiz)	4377, 5105, 5182, 5319, 5326, 5664,	b.-ın 10072, 11659
1027,	5944, 608, 6155, 6178, 6329, 6332,	b.-ıp 12044, 6314
13231, 1835, 2090, 2701, 3208,	639, 70, 7337, 756, 8079, 8183,	b.-iyorlardı 4877
4224, 5253, 6251, 7057, 8283, 9219,	8205, 8222, 8226, 8260, 8628, 9059,	b.-mak 1526, 2151, 6034,
9655	9154, 9525, 9536	7073
b.-enler+(bahsedemeyiz)	b.-tiğine 4633, 7590	b.-maktadırlar 7500
10882	b.-tiğini 12839, 4510	b.-maktadırlar 8613
b.-er+(bahseder)	b.-tik 10669, 11196, 11347,	b.-mahıdırılar 2593
1003,	12071, 13195, 2191, 610, 7280,	b.-mamızı 11170
1028, 1042, 10473, 1049, 10668,	8324, 8795	b.-ması 3926, 4909, 7261,
11088, 11306, 11356, 11393, 11499,	b.-tikleri 7277	8221
11891, 11903, 1221, 1233, 1257,	b.-tikten 8924	b.-masını 13224, 978
1442, 2181, 2761, 2765, 2776, 3545,	[=262]	b.-masının 6403
3849, 3982, 4191, 4420, 4655, 5129,	bahsedil- : Değinilmek.	b.-maya 6891
5624, 5655, 6132, 6731, 7087, 7377,	b.-ilebilir 762	b.-mayı 10063, 10213
7394, 7726, 7848, 7906, 8099, 8839,	b.-ilen+(bahsedilen) 12657,	b.-tuğı 11051, 2312, 4285,
9492, 9556	4124, 4648, 8657, 9914	9301
b.-erdi+(bahsederdi) 4950	b.-ilir 2180, 5305	b.-tuğımı 11700, 1531, 4418
b.-erek+(bahsedererek)	b.-ilirdi+(bahsedilirdi)	[=63]
11205, 1277, 2960, 3098, 3366,	10896	bakıl- : Bakma işine konu olmak.
6692, 6749, 7847, 8062	b.-iliyor 7765	b.-acak 1557, 2306, 2827,
b.-erken+(bahsederken)	b.-ilmemesine 12987	2828, 3184
1103, 1119, 11274, 11788, 12148,	b.-ilmesi 7363	b.-an 12609
12370, 12428, 12899, 12979, 1302,	b.-ilmesine+(bahsedilmesine)	b.-dığı 4289, 8488
1433, 1445, 1637, 1927, 2024, 2446,	) 4789	b.-diğından 5379
2766, 2805, 2899, 3228, 4170, 5463,	b.-ilmesini 7988	b.-diğımı 2773
5794, 617, 660, 7250, 7273, 7326,	b.-ilmeye 4063	b.-ınca 113, 12585, 2989,
7481, 7861, 8293, 8419, 8857, 9126,	b.-ilmez 7025	3438, 4449, 8535
9146, 9376, 9404, 9416, 9778	b.-ilmiş 1051	b.-ır 5994
b.-erler+(bahsederler)	[=17]	b.-ırsa 11862, 11970,
4115, 5744, 7884	bahsol- : Değinilen konu.	12019, 1869, 6390, 7150, 8600,
b.-ince+(bahsedince) 8696	b.-unca 9452	9166, 9832
b.-iyor+(bahsediyor) 2664	[=1]	b.-mamalıdır 2240
b.-iyordu+(bahsediyordu)	bahş- : Sunmak.	b.-maya 3423, 5874
13229, 6145, 9856	b.-a 6021	[=29]
b.-iyorlardı+(bahsediyorlardı)	[=1]	bakım : Yönden, açıdan.
1) 12937	bahşet- : Bağışlamak.	b.-lardan 12977
b.-iyoruz+(bahsediyoruz)	b.-ebileceğı 11069	[=1]
7063	b.-ecek+(bahsedecek)	bakımdan : bkz. (bakım)
b.-mek 11524, 12371,	12213	b. 10779, 12089, 12273,
12589, 1751, 217, 3882, 770, 8147,	b.-emez+(bahsedemez)	12634, 12892, 13227, 1755, 2781,
9579	9497	3831, 5722, 5816, 721, 742, 8001
b.-mekle 2748, 3884	b.-en+(bahşeden) 2704,	[=14]
b.-mekten 432	4437, 5726, 9410	bakımından : bkz. (bakım)
b.-meleri 464	b.-er+(bahşeder) 12263	b. 1, 10706, 10927, 11873,
b.-memesi 4045, 9318	b.-miş 4437	12296, 1370, 2407, 395, 4318, 5432,
b.-memesinin 7532	b.-tiğı 9894	5736, 5822, 5874, 6607, 7285, 7427,
b.-memiş 6636	[=10]	9803
b.-memiz 4333	bahşedil- : Bağışlanmak.	[=17]
b.-memize 4018	b.-ilen+(bahşedilen) 835	bakış : Bakma işi.
b.-mesi 13016, 4143, 8394,	b.-ilmiştir 186	b. 10798, 12861, 24, 6019,
9496, 9852	[=2]	6022, 782, 9576
b.-mesidir 7093, 9318	Bailly : Fransız yazar.	b.-ı 165
b.-mesine 1078	b.-nin 5448	b.-ımızda 958
b.-mesini 2000, 8538	[=1]	b.-ına 12654
b.-meye 7409	bak- : Bakışı bir şey üzerine	b.-ında 10794, 1807
b.-meyen 11430	çevirmek.	b.-la 1922, 2785, 283
b.-meyerek 6729	b.-a 8928, 8928	b.-larda 8769
b.-mez 3105, 5379, 8618,	b.-acağız 6248	b.-larını 10113
8636, 9795	b.-acak 9306	b.-ta 10219, 10377, 10822,
b.-miş 9823	b.-acaktır 11002	11434, 12116, 1929, 4227, 4300,
b.-miştik 12571, 3271,	b.-alım 5107, 7150, 9209,	4578, 952
9597	9383	[=27]
b.-miştir 9356	b.-an 2094, 2320, 4384,	bakışlı : Bakma işini yapan.
b.-ti 7854	439, 5208, 7027, 8873, 8882	b. 166
b.-tiğı 10509, 10594,		
10835, 10842, 1182, 1396, 3892,		

[=1]
Baki : Divan şairi.
b. 1796, 235, 249, 309, 499, 507, 514, 7473, 7497
b.+de 195, 314, 9297
b.+den 2316, 6968
b.+nin 302, 318, 319, 63, 7511
b.+ye 7472, 7496
b.+yi 500
[=22]
bakir : El değmemiş.
b. 6386
[=1]
bakiye : Artan.
b.+leri 542
[=1]
bal : Arının yaptığı sıvı madde.
b. 6067
[=1]
bala : Yavru çocuk.
b. 8059
[=1]
Baladan Bir Ses : Abdülhak Hâmid Tarhan'ın bir eseri.
b. 11121, 11256, 12027, 12030, 12040, 5898
b.+de 11953, 12006
b.+den 12036
b.+i 12056
b.+in 11912
[=11]
Balat : İstanbul'da bir semt.
b.+taki 10135, 10139
[=2]
Balcıoğlu Çiftliği : İstanbul'da bir mekan.
b.+ni 9937
[=1]
baldız : Karının kızkardeşi.
b.+ını 4583
[=1]
balet : Bale yapan erkek.
b. 2885, 3236
[=2]
balıkçı : Balıkla uğraşan.
b.+ları 8057
[=1]
Balkan : Avrupa'nın güneydoğu bölgesine verilen isim.
b. 5068
[=1]
Balkan Harbi : Osmanlı İmparatorluğu'nun Bulgaristan, Yunanistan, Sırbistan ve Karadağ ile yaptığı savaş.
b.+ni 12067
[=1]
balkon : Ayazlık.
b. 8355
b.+dan 8356
[=2]
balo : Şehir düğünü.
b.+lar 2705
b.+larının 2859
[=2]
balyoz : Ağır çekici.
b.+ları 836
[=1]
Balzac : Fransız roman ve oyun yazarı. 19. yüzyıl Avrupa edebiyatında "realizm" in yaratıcısı.

b. 6329, 6554, 6555, 6556, 6558, 8463
b.+a 8957
b.+ın 6460
b.+la 6554
b.+tan 6555, 8466
[=11]
bando : Mızıkacılar topluluğu.
b.+dan 1592
b.+nun 1590
b.+ya 1589
[=3]
banka : Ekonomi alanlarında çeşitli etkinliklerde bulunan kuruluş.
b. 2878
[=1]
banknot : Kağıt para.
b. 11493
b.+u 8905
[=2]
banyo : Yapılarda, içinde yıkanılan bölüm.
b.+ları 8028
[=1]
Barak Hacib/ Barak Hacip : Namık Kemal'in "Celaleddin Harzemşah" adlı eserin kahramanı.
b. 8631, 8700, 8764, 8766, 8771, 8795
b.+e 8603
b.+i 8637
b.+in 8604, 8615
[=10]
bargir : Yük taşıyan.
b.+ler 2717
[=1]
barın : Sığınmak.
b.-an 10170
b.-mıştır 8549
[=2]
barış : Barışma işi.
b. 8667
b.+tıktan 6770
[=2]
barış- : Uzlaşmak.
b.-arak 5019
b.-tığı 6790
b.-tıktan 6778
[=3]
bari : Hiç olmazsa.
b. 7036
[=1]
Barika-ı Zafer : Namık Kemal'in İstanbul'un fethine dair yazdığı eseri.
b. 9086
[=1]
bariz : Açık.
b. 10458, 11459, 12717, 2069, 2078, 2440, 2600, 5223, 8324
b.+dir 11962, 5927
[=11]
bark : Yapı, ev.
b.+ı 8499
[=1]
Barkley Square : Londra'da bir yer.
b.+deki 12644
[=1]
Baron de Tott : Aslen Macar olan bir Fransız ajanı.
b. 1015, 1091, 1128, 1213, 6131

b.+un 1093, 1096, 1112, 1131, 1272
[=10]
Barthold : "İslâm Medeniyeti Tarihi" tercümesinin yazarı.
b.+un 894
[=1]
barut : Patlayıcı madde.
b. 1280
[=1]
bas- : Vücudun ağırlığını verecek bir biçimde ayak tabanını bir yere veya bir şeyin üzerine koymak.
b.-acağı 11751
b.-an 10834, 13248
b.-ar 11644, 2573, 5602, 9768
b.-ıyordu 10836, 12981, 8013
b.-ma 2703
b.-mak 304, 9260
b.-makla 6815, 6863
b.-mamış 12439
b.-ması 3865
b.-masına 8306
b.-masından 9767
b.-mayacaktır 10146
b.-tığı 1018, 1023, 1031, 3065, 3286, 4136
[=26]
basamak : Vücudun ağırlığını verecek bir biçimde ayak tabanını bir yere veya bir şeyin üzerine koymak.
b.+lara 6882
[=1]
basık : Basılmış.
b. 12558
[=1]
basıl- : Basma işine konu olmak.
b.-acağı 10552
b.-acak 9757
b.-an 10414, 10686, 10729, 7926
b.-dığı 6161, 7737, 7837
b.-dıkları 3201
b.-ır 2772, 3621
b.-mamış 10439, 2141
b.-mamıştır 5525
b.-ması 3286, 3573
b.-masından 7935, 9085
b.-masını 9205
b.-mış 10003, 3187, 3206, 3218, 6186
b.-mıştır 1816, 1977, 6668
[=28]
basım : Bası işi.
b. 6186
[=1]
basın : Matbuat.
b. 6754, 7767, 7806
b.+ın 6758
[=4]
basış : Basma işi.
b.+ı 6948
[=1]
Basiret : Ali Efendi'nin çıkardığı gazetenin adı.
b. 7780
[=1]
Basiret Gazetesi : bkz. (Basiret)
b.+nde 9825
b.+ne 9769

- [=2]
basit : Kolay, bayağı.
 b. 10298, 10555, 11288, 12068, 1331, 3240, 3477, 4174, 4484, 4557, 469, 5889, 6510, 8069, 8425, 9650
 [=16]
basık : Bir eserin basılış durumu.
 b. 9204
 b.+da 2658
 b.+sı 11308, 12508, 2657, 3523, 4884
 b.+sından 7807
 b.+sını 12892, 9772
 b.+sının 4571
 b.+ya 2138
 [=12]
basma : Basmak işi.
 b. 7700
 b.+sı 2772, 8117
 b.+sıyla 5045, 6793
 [=5]
Basra Körfezi : Hint Okyanusunun Arabistan Yarımadası ve İran arasındaki girintisi.
 b.+ne 897
 [=1]
Basra Mutasarrıfı : Basra valisi.
 b. 9759
 [=1]
bastır- : Basma işini yaptırmak.
 b.-acağı 1188
 b.-amamış 2456
 b.-dığı 9508
 b.-mak 4628, 7213
 b.-miştir 9666
 [=6]
bastırıl- : Basma işini yaptırmak.
 b.-an 3193
 b.-miş 4915
 [=2]
baş : Kafa.
 b. 10229, 10235, 10925, 11105, 11245, 12362, 12369, 12700, 1293, 1373, 1645, 1812, 2661, 3534, 4000, 4103, 5068, 5120, 516, 5249, 7697, 8429, 8902, 8944, 8980, 9562, 9585, 9602, 9775
 b.+a 517, 7365, 9175
 b.+ı 12908, 2233, 2319, 4401, 8234
 b.+ımız 9429
 b.+na 10431, 10883, 11247, 11315, 11386, 11403, 11583, 11792, 11812, 11856, 12033, 12201, 12241, 12765, 12823, 12834, 12921, 1415, 1667, 1672, 1712, 1926, 2175, 288, 3254, 339, 3598, 3766, 3777, 394, 4056, 4367, 4431, 4505, 4596, 462, 4655, 4676, 4934, 5044, 5149, 5180, 5185, 5206, 5322, 5325, 5344, 5495, 5509, 5557, 5658, 5712, 5717, 5766, 5810, 5909, 6006, 6247, 6421, 6476, 6595, 6718, 6782, 6803, 6861, 6862, 7371, 7373, 7803, 7947, 8592, 8874, 89, 957, 9596, 9795, 9948
 b.+nda 10119, 10224, 1040, 10405, 1064, 11362, 1154, 1168, 11685, 11700, 11751, 11771, 11917, 12353, 12367, 1284, 1296, 13232, 1474, 1505, 1590, 1691, 1823, 2055, 2257, 2380, 2436, 2535, 2604, 2625, 3042, 3068, 3131, 3139, 3195, 3205, 3793, 4170, 4249, 4425, 4538, 4544, 4568, 4594, 4854, 5218, 5616, 5881, 6012, 6117, 6514, 699, 7385, 7634, 8179, 8190, 8302, 849, 8492, 8558, 9326, 9749
 b.+ındadır 12786, 7060
 b.+ındaki 10059, 10385, 10619, 10711, 12355, 12530, 4261, 4501, 4543, 5985, 6018, 6087, 7163, 7430, 8167, 8932, 8933, 9051, 9051
 b.+ından 10084, 10668, 11294, 11517, 1177, 12227, 12594, 1522, 1720, 2224, 2574, 2836, 3222, 338, 4061, 4939, 6397, 7070, 7856, 7895, 8990, 9131, 9522, 9684
 b.+ının 2111
 b.-larda 4724
 b.-ları 1218
 b.-larına 3341, 4087, 6270, 9544
 b.-larında 10020, 11788, 8, 931
 b.-larını 10314, 10887
 b.-ta 10981, 1126, 1156, 11606, 12206, 1239, 12452, 12486, 1249, 12854, 12893, 1357, 1562, 1651, 17, 2013, 2416, 2536, 2818, 2848, 3109, 3167, 3259, 3297, 3420, 3442, 3692, 3695, 3793, 4850, 5063, 5091, 5131, 5428, 5465, 6433, 677, 788, 805, 829, 8886, 9157, 9240, 9739
 b.+taki 5471, 5836, 8975
 b.-tan 1062, 10810, 11360, 11744, 12162, 1227, 12577, 12694, 12967, 1572, 168, 1695, 2155, 2811, 2843, 2940, 3002, 3087, 3191, 3767, 6227, 688, 7067, 7298, 73, 7360, 8212, 822, 8266, 831, 8497, 8647, 8708
 [=315]
başak : Arpa, buğday, yulaf vb. ekinlerin tanelerini taşıyan kılıçkılı başı.
 b. 8101
 [=1]
başar- : Muvaffak olmak.
 b.-abilecek 9432
 b.-dığı 1627
 b.-mak 3788
 [=3]
başarı : Muvaffakiyet.
 b. 2258, 9717
 b.-lar 10042
 b.-ların 3710
 b.-larını 3712
 b.-yı 7880
 [=6]
başarılı : Muvaffakiyetli.
 b. 3656, 4026
 [=2]
başbakan : Hükümetin başı.
 b. 7999
 [=1]
baş başa : Birlikte.
 b. 10078, 10465, 11751, 1754, 1787, 404, 7979, 8889
 [=8]
başboş : Avare.
 b. 13117, 3939
 [=2]
başka : Farklı, özge.
 b. 10025, 10059, 1006, 10174, 10240, 10272, 10277, 1033, 10368, 1060, 10875, 11027, 11041, 11289, 11332, 11429, 11479, 11507, 11611, 11640, 11789, 11794, 11832, 11882, 11884, 1190, 1195, 11959, 11966, 12011, 1215, 1237, 12395, 12406, 12503, 12510, 12514, 12517, 12577, 12599, 12627, 12627, 12721, 12732, 12772, 12842, 12857, 12905, 1300, 13083, 13111, 13118, 13190, 13224, 1333, 1361, 1409, 1417, 1451, 149, 1514, 16, 1696, 1818, 1831, 1841, 1909, 1909, 1949, 1977, 2001, 2005, 2009, 2210, 222, 2285, 2343, 2354, 2522, 2533, 2541, 2544, 2626, 269, 2712, 2733, 2739, 2743, 2803, 284, 2857, 2877, 2878, 2955, 3076, 3088, 3128, 3135, 3157, 3177, 3182, 32, 3241, 3392, 3427, 3457, 3492, 3500, 3526, 3526, 3699, 3704, 3733, 3803, 381, 3810, 3975, 4005, 4130, 4146, 4160, 4190, 42, 4330, 4404, 4415, 4438, 4449, 449, 460, 4601, 4724, 473, 479, 4846, 4972, 502, 5165, 5303, 5356, 5518, 5522, 5589, 5663, 5722, 579, 5793, 5795, 5812, 584, 5874, 5877, 5916, 5948, 6012, 6031, 6097, 6109, 6123, 6131, 6138, 6149, 6153, 6164, 6174, 6175, 6191, 6233, 6316, 6349, 6470, 653, 6537, 6592, 661, 671, 6712, 6752, 6802, 6949, 6954, 6988, 7013, 7013, 7074, 712, 7184, 7300, 7427, 7597, 761, 7630, 766, 7726, 7809, 7834, 7837, 7858, 7871, 7896, 8000, 8013, 8081, 8135, 8169, 8222, 8352, 8371, 8440, 85, 8651, 8807, 8879, 8894, 8913, 8926, 904, 9048, 9053, 9064, 9154, 9155, 9193, 9269, 9303, 9565, 962
 b.+dır 8526, 8528
 b.-ları 11371
 b.-larına 11034, 4754
 b.-larının 10153, 11805, 9434
 b.+sı 8511, 8912, 9317
 b.+sını 12545, 3723
 b.+sının 12545, 494
 b.+sıyla 11490, 8468
 [=244]
başkatip : başyazman.
 b.+i+(başkatibi) 11066, 2746, 6819, 7561, 9939
 [=5]
başkent : Hükümet merkezi.
 b.+e 2900
 b.+i 2987
 [=2]
başla- : Harekete geçmek.
 b.-dı 10056, 10060, 1453, 4031, 6013, 7415, 7735, 7952, 9710, 9845, 9848
 b.-dığı 10533, 1059, 10778, 10980, 1101, 11012, 11058, 11378, 1177, 12036, 12088, 12352, 12965, 1618, 1691, 2394, 2498, 2723, 2852, 299, 3426, 3532, 3779, 3784, 3788, 4122, 4546, 4612, 5055, 5914, 6023, 8186, 8228, 9023, 9517, 992
 b.-dığına 6546, 8639
 b.-dığını 10162, 10504, 11357, 11501, 1235, 1693, 181,

2222, 2506, 3152, 4113, 4222, 4514, 4723, 5122, 5597, 5620, 5742, 6137, 6368, 6660, 7576, 8049, 8109, 9081, 9127, 9130
b.-dikları 870
b.-diktan 10229, 3781, 9860
b.-madan 2420, 4694
b.-mak 11011, 12413, 2229, 3759, 5333, 7731
b.-maları 150, 6122
b.-ması 10451, 2217, 3276, 6115, 6283, 7409, 793, 8272
b.-masıdır 12569
b.-masıydı 1624
b.-maz 10829, 8742, 8744
b.-miş 11022, 12699, 1946, 2171, 2256, 3295, 3450, 3582, 4636, 5669, 7335, 7580, 7582, 8371, 9077, 9133, 936
b.-mısa 5831
b.-mıştı 1156, 12936, 12966, 13178, 3191, 5827, 5876, 5977, 6755, 7816, 7959, 7983, 8087
b.-mıştır 11647, 4366, 4595, 685, 8440
b.-mıştır 8931
b.-r 10070, 10112, 1013, 10136, 10224, 10237, 10252, 10404, 10468, 10501, 10598, 10616, 10625, 10637, 10727, 10829, 10881, 11049, 11061, 11067, 11182, 11398, 11608, 11645, 1180, 11816, 11858, 11871, 1192, 12127, 12364, 12407, 12641, 12789, 12914, 12949, 13114, 13198, 13203, 1478, 1590, 1594, 1600, 1954, 2386, 2399, 2409, 2801, 2905, 3148, 3312, 3317, 340, 3405, 3459, 3462, 3507, 3513, 3514, 3515, 3528, 3560, 3563, 3580, 3616, 3628, 3686, 3709, 3770, 3778, 4033, 4129, 4249, 4282, 4412, 4604, 4658, 4668, 4702, 4717, 4737, 4740, 4834, 4968, 4993, 4998, 5020, 5153, 5358, 5554, 5797, 5987, 6081, 6091, 6194, 6294, 63, 6863, 6997, 7012, 7178, 7546, 7769, 7915, 8101, 8176, 8237, 8336, 8612, 869, 8727, 8742, 8744, 885, 8973, 8999, 9016, 9278, 9347, 9487, 9546, 9580, 9652, 97, 9714, 9769, 9771, 9934, 9955, 998
b.-rdı 188, 4683, 5949
b.-rken 2165, 9626
b.-rlar 10107, 1395, 2910, 5528, 5879, 8771, 911
b.-rsa 10279, 189, 585, 9106
b.-sın 10279, 189, 586, 9106
b.-yabilirdi 10261
b.-yacağımı 8271
b.-yacak 10280, 4914
b.-yan 10105, 10182, 10183, 10343, 10521, 10645, 10693, 10705, 11123, 11269, 11328, 11597, 1164, 11859, 11892, 11907, 11940, 12100, 12342, 12501, 12663, 12725, 12928, 13023, 13025, 13061, 13131, 13188, 1391, 154, 182, 1840, 1962, 1998, 2265, 2291, 2295, 2308, 2328, 2360, 2368, 2379, 2423, 2596, 2849, 2850, 2899, 2901, 2977, 2983, 3177, 3189, 3198, 3234, 3356, 3456, 3503,

3509, 3516, 3534, 3591, 3702, 3922, 4293, 4383, 4483, 45, 4866, 4975, 4979, 5076, 5568, 5569, 5581, 5619, 5801, 5825, 5950, 598, 5985, 6085, 6138, 6273, 6299, 6339, 6398, 6422, 6467, 6469, 6554, 6601, 6656, 6841, 7058, 7344, 7444, 7455, 7459, 7598, 7622, 7705, 776, 7841, 7912, 7971, 8232, 8343, 842, 8630, 8939, 9503, 9553, 9564, 9690, 9700, 9792, 9864
b.-yan+(başlayan) 1155, 5081, 5741
b.-yanlardan 3169
b.-yarak 11253, 11381, 11701, 11915, 290, 3236, 510, 514, 9816
b.-yarak+(başlıyarak) 4361
b.-yınca 10298, 6075, 6697
b.-yıp 10278, 12102, 623, 6294, 9407
b.-yor+(başlıyor) 4553, 6335
b.-yordu+(başlıyordu) 10909, 361
[=-437]
başlan- Harekete geçilmek.
b.-an 4147, 9578
b.-dığı 5523
b.-diğına 11423
b.-ılacaksa 1231
b.-ınca 4843, 5874
b.-ır 1561, 4063, 5029, 5556
b.-ması 1583
b.-miş 12951
b.-mıştı 3424, 7994
[=-15]
başlangıç : İlk bölüm.
b. 10288, 10313, 10424, 11437, 11560, 11633, 11895, 12010, 13118, 13132, 2077, 3217, 3947, 4, 4534, 4606, 5131, 6229, 6248, 6373, 6402, 6549, 9104, 9333, 9412, 9513, 9704
b.-a+(başlangıca) 10320, 1845, 2096, 9102
b.-ı+(başlangıcı) 10496, 11989, 12196, 12925, 1699, 1842, 187, 2227, 2403, 3036, 3755, 4800, 6370, 682, 7144, 7155, 8238, 9550
b.-ıdır+(başlangıcıdır) 10179, 1578, 34, 4605, 7510
b.-ın+(başlangıcın) 11519, 318, 9579
b.-ına+(başlangıcına) 8896
b.-ında+(başlangıcında) 2967, 5307, 8796
b.-ında+(başlangıcından) 3066
b.-ından+(başlangıcından) 5371
b.-ını+(başlangıcını) 12719, 1787, 2210, 3281, 472, 5600, 745, 8753, 9636
b.-ıla 7577
b.-lar 10408, 12089, 1584
b.-larda 1854
b.-ları 2726, 668
b.-larını 8185
b.-ta 6653, 6889, 736
b.-taki 12990
b.-tan 481, 783
b.-tır 10180, 11815, 12089

[=-89]
başlat- Başlamasına yol açmak.
b.-acaktır 10289
b.-arak 4427
b.-ır 3365, 9060
b.-tığı 2608
[=-5]
başlayış : Başlama işi.
b. 9580
b.-ı 10322
[=-2]
başlı : Bir yazının adı.
b. 9611
[=-1]
başlı başına : Bütün yönleriyle.
b. 11230, 11620, 12350, 8127
[=-4]
başlıca : Başta gelen.
b. 10667, 10937, 11, 11265, 11279, 11650, 599, 6498, 7245
b.-ları 1384
b.-ısı 11542
[=-11]
başlık : Bir yazıyı tanıtan ibare.
b. 2086
b.-ı+(başlığı) 10596, 4161, 7342, 9372
b.-ma+(başlığma) 10735
b.-ını+(başlığını) 8068
b.-ının+(başlığının) 12085
b.-lar 2766, 4695
b.-larını 12712
b.-taki 10732
[=-12]
başmuavin : Baş yardımcı.
b.-i 10480
[=-1]
başmuharrir : Başyazar.
b. 7760, 7760, 7803, 9766
b.-i 4029, 7848
b.-idir 9735
[=-7]
başmuharrirlik : Başyazarlık.
b.-ine+(başmuharrirliğine) 3253
[=-1]
başvekalet : Başbakanlık.
b.-e 1573, 2123
[=-2]
başvekil : Başbakan.
b.-in 1576
[=-1]
başvekillik Başbakanlık.
b.-e+(başvekilliğe) 8008
b.-inde+(başvekilliğinde) 2736, 3662
b.-inden+(başvekilliğinden) 3652
[=-4]
başvur- : Bir işin yapılması için bir kimsenin aracılığı istemek.
b.-duğu 11231, 12620, 2577, 4896, 4902
b.-duğunu 10701
b.-dukları 6610
b.-makta 12197
b.-maktan 889
b.-maların 11046
b.-masına 3055
b.-ur 11664, 12157, 4670
[=-14]

Batakese : Şinasi'nin "Şair Evlenmesi" adlı eserinin kahramanı.
b.+dir 4567
[=1]

batın : Karın.
b.+dan 11190
[=1]

batır- : Bir şeyin sıvı veya yumuşak bir maddenin içine gömülmesine yol açmak.
b.-dığı 3789
[=1]

batırl- : Batırma işine konu olmak.
b.-miş 8627
[=1]

Battal Gazi : Bir halk kahramanı.
b. 8716
b.+yi 10053
[=2]

bay : Erkek.
b. 5841
[=1]

başağı : Basit, adi.
b. 12909, 1511, 1519, 3866, 7226, 7723
b.+dır 8826
[=7]

başağılık : Adilik.
b.+tan 1704, 1876
[=2]

bayalık : bkz. (başağılık)
b.+a+(bayalığa) 11243
[=1]

Bayburdlu Zihni/ Bayburtdlu Zihni : Hem divan hem de halk şiiri türündeki yapıtlarıyla tanınmış bir şairdir.
b. 2246, 2255, 2282
[=3]

Bayezid : İstanbul'da bir semt.
b. 3487
b.+da 5108
[=2]

Bayezit/Bayezid : Osmanlı padişahı.
b. 877
[=1]

bayıl- : Fenalaşmak.
b.-an 8890
b.-ma 12133
[=2]

bayılıtl- : Fenalaştırılmak.
b.-miş 12641
[=1]

baykuş : Bir tür kuş.
b. 12076
[=1]

bayrak : Alem.
b.+ını+(bayrağını) 9375
[=1]

bayram : Millî veya dinî bakımdan önemi olan ve kutlanan gün.
b. 12683, 1616, 2896, 2909, 7743
[=5]

bayramlaş- : Bayram kutlamak.
b.-malarda 2878
[=1]

bazen : Ara sıra.
b. 10085, 10288, 10354, 10362, 10379, 10382, 10642, 10648, 11044, 11045, 11200, 11209, 11304, 11502, 11738, 11849, 11885, 11985,

11985, 12175, 12264, 12463, 12463, 12523, 12523, 12797, 12854, 12855, 13069, 172, 1778, 1779, 1956, 1957, 1960, 2008, 2019, 204, 2168, 2168, 2182, 2330, 2331, 2332, 236, 2444, 246, 2531, 285, 2968, 3085, 3713, 3716, 3868, 3888, 3888, 3940, 3940, 4006, 4269, 4271, 4385, 4388, 4422, 4422, 469, 470, 4815, 5070, 5947, 605, 6091, 6386, 6411, 6552, 6594, 6952, 8071, 8097, 8133, 8134, 8138, 8158, 8171, 8460, 8645, 8677, 9005, 9313, 9363, 9609, 9645
[=92]

bazı : Kimi.
b. 100, 1001, 10012, 1007, 1008, 10148, 10326, 10367, 1038, 10443, 10557, 10574, 10587, 10602, 10661, 1067, 1075, 1081, 10843, 10857, 10890, 1090, 10969, 1098, 10999, 1101, 11122, 11132, 1123, 1129, 1130, 11333, 11348, 11372, 11395, 1148, 11525, 11562, 11574, 1159, 1162, 11632, 11674, 11681, 1174, 11822, 11893, 11926, 1195, 11986, 11996, 12113, 12143, 12233, 12313, 12349, 1237, 12528, 12560, 12789, 12791, 12816, 12893, 12908, 13064, 13087, 13213, 13244, 13246, 1354, 1389, 1408, 1423, 1459, 1460, 1467, 1483, 1519, 1526, 1571, 1609, 1648, 1686, 1731, 1738, 1821, 1823, 1854, 1860, 1868, 1874, 2023, 2026, 2049, 2100, 2115, 2140, 2263, 2274, 2290, 2295, 2353, 2356, 2382, 2426, 2449, 2462, 2463, 2464, 2467, 2510, 2525, 2537, 2542, 2567, 2620, 2631, 2654, 2745, 2786, 2792, 2796, 2808, 29, 2920, 2965, 2982, 2996, 3016, 3046, 3076, 3076, 3135, 3152, 3186, 3187, 3230, 3231, 3234, 3264, 3291, 3292, 3293, 3409, 3412, 3483, 3497, 3509, 3541, 3562, 3638, 3668, 3811, 382, 3914, 3994, 4021, 4036, 4052, 4114, 4165, 4176, 4200, 4229, 4261, 433, 4334, 450, 4520, 4565, 4644, 4669, 4670, 4730, 4748, 4794, 4811, 4818, 4857, 4863, 4914, 4928, 4929, 4931, 4949, 4951, 5006, 5007, 518, 5181, 5191, 5241, 5332, 5340, 5443, 5451, 5511, 5527, 5544, 5563, 562, 5649, 5662, 568, 5726, 5746, 596, 597, 6033, 6078, 6192, 6209, 6210, 6217, 6219, 6257, 6318, 6325, 6384, 6409, 6418, 6439, 6477, 6488, 6498, 6567, 6591, 6615, 6642, 6652, 6655, 6656, 6664, 668, 675, 6779, 679, 68, 6906, 6926, 6938, 6946, 6989, 7028, 7128, 7223, 7229, 7294, 7361, 737, 7468, 7517, 7548, 7552, 7649, 7683, 7710, 7712, 7720, 7726, 7796, 7839, 7870, 7915, 7931, 7948, 796, 797, 7989, 7991, 7992, 8065, 8078, 8116, 8203, 8262, 830, 8309, 8391, 8535, 8554, 8585, 870, 8706, 8790, 8791, 8809, 881, 8917, 8945, 8968, 8977, 904, 904, 909, 9110, 9147, 916, 922, 922, 9230, 9231, 9232, 9234, 9250, 926, 9525, 9538, 954, 9555, 9599, 9653, 9656, 9661, 9674, 9686, 9696, 9697, 9702, 9781, 9795, 9800, 9812, 9855, 995

b.+ları 10889, 11611, 12081, 12081, 12189, 12299, 12301, 1246, 1309, 1330, 5499, 7289, 7667, 7928, 8336, 9043
b.+larına 5470, 6475, 9167
b.+larında 2768, 3996, 6476, 6495, 7229
b.+larından 525
b.+larını 12095, 12205, 12309, 12715
b.+larının 5001, 666, 811
b.+sı 1143, 13119, 4955
b.+sında 2576
b.+sının 4955, 7887
[=363]

Bazı Avrupa Ministrolarının Tercüme-i Hali : Sahak Ebru adında bir müellifin eseri.
b. 3207
[=1]

bebek : Yenidoğan.
b. 2916
b.+te 10945
b.+teki 3667, 6764
[=4]

becer- : Halletmek.
b.-ir 12201
[=1]

becerikli : Maharetli.
b. 4568
[=1]

beceriksiz : Becerisi olmayan.
b. 10222, 6874
[=2]

bed : Kötü.
b. 2055
[=1]

bedahat : Aşık olan.
b. 9540
b.+lerin 4506
[=2]

bedavet : Çölde oturmak.
b. 3365, 9802
[=2]

bedbaht : Talihsiz.
b. 12151
[=1]

bedbin : kötümser
b. 11747
b.+lerin 2148
[=2]

bedbince : Kötümser gibi.
b. 267
[=1]

bedbinlik : Kötümserlik.
b.+ine+(bedbinliğine) 2230
b.+ini+(bedbinliğini)
12022, 7133
b.+leriyle 11889
[=4]

bedel : Karşılık.
b.+i 11492
[=1]

beden : Vücut.
b. 11787
b.+en 4495
[=2]

bedi : Eşi benzeri olmayan, güzellik.
b. 10880
[=1]

bedii : bkz. (bedi)
b. 7482
[=1]

- bedir** : dolunay.
b. 9776
b.+den 9806
b.+in 9801
[=3]
- beğen-** : Güzel bulmak.
b.-diği 10151, 1224, 12947,
1897, 3127, 7635, 8474, 8556, 9149
b.-diğimiz 3909, 9193
b.-diğini 10546, 11208
b.-dikleri 4275
b.-ebiliriz 4596
b.-en 11329, 9501
b.-enleri 3389
b.-ir 4231, 9472
b.-mediği 10083
b.-mediğini 12943, 2517
b.-memek 3813
b.-memiştir 2521
b.-meyeceği 11589
b.-meyen 2520, 6504
b.-mez 6260
[=29]
- beğendir-** : Beğenilmesini sağlamak.
b.-emediği 10225
[=1]
- beğenil-** : Güzel görülmek.
b.-diğini 4521
b.-ecek 7473
b.-en 10536, 251, 361
b.-memiştir 4706
b.-mesi 13242
b.-miş 544
[=8]
- Behçet Molla** : Tercüme eserleri olan bir müellif.
b. 2454, 3170
b.+nın 4732
[=3]
- behemahal / behemehal** : Ne olursa olsun.
b. 10133, 10157, 10408,
11261, 12572, 12793, 3788, 3936,
5472, 55, 7165, 8391, 8397, 8864,
9046, 9221, 9435, 11640, 2877,
4048, 5071
[=21]
- Behram** : Abdülhak Hamid Tarhan'ın eserinin kahramanı.
b. 12237, 179
[=2]
- Behram Ağa** : bkz. (Behram)
b.+nın 11233
[=1]
- Behrever** : Namık Kemal'in "Karabela" adlı eserinin kahramanı.
b. 8820
b.+i 8818
[=2]
- Behzat** : Ressam, minyatürcü.
b.+ta 168
[=1]
- beka** : Kâhıcılık, ölmezlik.
b.+sı 11784
[=1]
- bekar** : Evli olmayan.
b. 11069, 9761
[=2]
- bekçi** : Bir şeyi veya bir yeri bekleyip korumakla görevli kimse.
b. 4567, 8218
b.+si 2055, 7430
- [=4]
- Bekir Ağa** : Sadrazam Topal Osman Paşa'nın babası.
b. 7539
[=1]
- bekle-** : Bir iş oluncaya, biri gelinceye değin bir yerde kalmak.
b.-diği 11263, 11475, 5027
b.-meden 11047
b.-mek 3324, 6740
b.-mekte 12746
b.-mektedir 8773
b.-mektü 7729
b.-meleri 8528
b.-mesini 12408
b.-r 10141, 5900
b.-rken 2473, 6751, 8879
b.-yeceği 6891
b.-yen 10817, 12112, 6088,
6362
b.-yerek 5021
[=22]
- beklen-** : Bekleme işine konu olmak.
b.-ebilir 6825
b.-ecek 11834
b.-emezdi 813
b.-en 10323, 10797, 5329,
58, 646
b.-medik 2351, 7092, 7105,
7222, 7642, 8103, 9727
b.-mesi 2384
b.-meyecek 2019
[=17]
- beklenil-** : Beklenme işine konu olmak.
b.-meyen 1176
[=1]
- Bektaşî** : Hacı Bektaş Veli'nin tarikatına girmiş olan kimse.
b. 2345
b.-ler 1423
[=2]
- Bektaşîlik** : Hacı Bektaş-i Veli'nin adına kurulmuş olan bir Alevi-sufi tarikatıdır.
b. 1420, 2488
b.+e+(bektaşîliğe) 2326
b.-in 5621
[=4]
- bel** : Vücudun bir bölümü.
b.+den 9621
[=1]
- belagat** : Söz söyleme sanatı.
b. 114, 11613, 12379,
12454, 3656, 4016, 4020, 6064,
6224, 744, 81, 9264, 9546, 9692
b.+e 3756
b.+ın 12284
b.+ıyla 10881
b.+i 9659
b.-in 11291, 11464, 13152,
488, 8344, 84
b.-indedir 8743
b.-inin 13132
b.-te 10895
[=27]
- belagatçı** : Güzel söz söyleyen, edebiyatçı.
b.-lerinde 251
[=1]
- Belagat-ı Osmaniye** : Ahmet Cevdet Paşa'nın eseri.
b. 3772
[=1]
- Belagat-i Osmaniye** : bkz. (Belagat-ı Osmaniye)
b.+sinin 10886
[=1]
- belagath** : Belagati olan.
b. 12455, 8791
[=2]
- belde** : İlçeden küçük yer.
b. 10999, 11360, 11375,
11421, 11424, 11443
b.+de 11375, 11446, 11458
b.+deki 5986
b.+nin 11065, 11295,
11421
b.+si 10268, 6044
b.+sinde 5926
b.+yi 11900
[=17]
- Beldegüzin** : Abdülhak Hamid Tarhan'ın şiiri.
b. 11363
[=1]
- Belde yahut Divaneliklerim** : Abdülhak Hamid Tarhan'ın eseri.
b.+dir 11238
[=1]
- belediye** : Tüzel kişiliği olan örgüt.
b. 2704
b.+si 11119
b.+ye 7796
[=3]
- Belgrad/Belgrat** : Sırbistan'ın başkenti.
b. 1815, 4971, 6762, 7831,
4886, 5133
b.+ı 982
[=7]
- Belgrat şehbenderliği** : Belgrad konsolosluğu.
b.+ne 11007
[=1]
- beliğ** : Maksadını güzel sözlerle anlatan.
b. 12379
[=1]
- belir-** : Görünmek.
b.-dikçe 2398
b.-ir 11737
b.-meye 5568
b.-mişti 6264, 6829
b.-miştir 1672
[=6]
- belirsiz** : Belli olmayan, görünmeyen.
b. 1596
[=1]
- belirt-** : Söylemek.
b.-elim 12000, 13147,
2821, 612, 9466
b.-ir 11899, 4557
b.-iyor 13005
b.-mek 4000
[=9]
- belirti** : İz.
b.-ler 2113
[=1]
- belirtili** : Belli olan, işaretli.
b. 1750
[=1]
- belkemer** : Bele takılan kemer.
b.+leri 337

[=1]
belkemiği : Bir şeyin varlığı ile ilgili en önemli bölüm, temel, esas.
b. 13240

[=1]
belki : Bir ihtimal.
b. 10169, 10216, 10250, 10394, 10503, 10569, 1078, 10938, 11030, 11175, 11182, 11226, 11344, 11387, 11466, 11521, 11553, 11572, 11657, 11677, 11759, 11795, 12088, 12133, 12139, 12243, 12349, 12363, 12379, 12396, 12483, 12646, 12649, 12654, 12684, 12789, 12835, 12906, 13083, 13143, 13145, 13219, 13220, 13249, 1467, 1557, 1819, 1841, 1858, 1859, 1904, 1941, 1951, 1962, 2006, 2091, 218, 2229, 2315, 2714, 2730, 30, 3054, 312, 3180, 3257, 3434, 3529, 3608, 3755, 388, 4067, 4144, 425, 4414, 4479, 4537, 5039, 5135, 5197, 5206, 5236, 5236, 5332, 5378, 5527, 5532, 554, 5620, 569, 572, 5723, 5740, 5749, 5822, 6001, 6153, 6162, 622, 6404, 6512, 653, 654, 6566, 6631, 6719, 6747, 6747, 6765, 6808, 6915, 6930, 6933, 6964, 6967, 6984, 7060, 7062, 7104, 7109, 7133, 7156, 7164, 7168, 7182, 7193, 7217, 722, 7329, 7383, 7436, 7550, 7765, 7836, 7898, 7930, 7969, 8012, 8081, 8088, 8104, 8160, 8252, 8253, 8346, 8496, 8519, 8530, 8536, 8583, 8588, 8644, 8740, 8771, 8773, 8773, 8776, 8782, 8800, 8811, 8817, 8846, 8912, 9001, 9003, 9097, 9112, 9201, 9641, 9764, 9786

[=171]
Belleten : Bilim kurumlarının çalışmalarını ile ilgili yazı ve haberlerin yayımlandığı dergi.
b. 951

[=1]
belli : Açık.
b. 103, 12712, 2170, 2582, 2588, 4756, 7715, 8237, 9677, 9946
[=10]

belli başlı : Önemli olanlar.
b. 10076, 1065, 10941, 11653, 11686, 11824, 12031, 12332, 1252, 12848, 1594, 1749, 1859, 2317, 25, 2679, 3126, 3713, 3810, 3855, 3857, 39, 3918, 4007, 407, 5252, 5346, 5474, 5662, 6264, 6275, 6424, 6480, 7041, 7932, 8295, 843, 846, 9031, 9198, 9315

[=41]
ben : 1. tekil kişi zamiri.
b. 12034, 12049
b.+ce 3913
b.+e+(bana) 2353
b.+im 12843, 5433
b.+in 5958
b.+ini 5926
[=8]

bend : Şiirdeki dörtlüklerin her biri, bağlam.
b. 4672, 512, 7076, 7240, 7241, 7855
b.+de 6967, 7093, 7094
b.+den 7120
b.+dir 5140
b.+i 7859

b.+in 4503, 7005, 7246
b.+inde 7089, 7375
b.-lerden 2093, 7799
b.-leridir 4708
[=20]

bendre : Bir fabrika.
b. 3481

[=1]
benimse- : Özümsemek.
b.-diği 11383, 12383, 1416, 3668, 5912, 642

b.-diğini 10488, 67
b.-diklerini 5774
b.-me 2411
b.-mek 6862
b.-mekten 10653
b.-meleri 151
b.-memiş 7084
b.-mesi 35
b.-meye 10682, 12083, 3295, 6350, 644

b.-miş 10680, 3377, 3396, 562, 7181, 8146

b.-mişti 12938, 2913, 4685, 674

b.-miştir 4419, 7128, 8320, 8791

b.-r 4380, 5010, 549, 8126
b.-yecek 1681
b.-yeceklerdi 6409
b.-yectedi 10861, 6486
b.-yectedir 200
b.-yemeyecektir 8248
b.-yen 3680, 6261, 6502, 9253, 9391

b.-yenlerdendir 5756
b.-yerek 1851, 210
b.-yince 601
b.-yip 5730
[=54]

benimsen- : Özümsenmek.
b.-miş 11889, 7311
[=2]

benimseyiş : Özümsenmiş.
b.-i 10452
[=1]

benlik : Şahsiyet.
b.-i+(benliği) 587
b.-in+(benliğin) 281, 497
b.-inin+(benliğinin) 11748
[=4]

bent : bkz. (bend)
b.-i+(bendi) 6913, 9470
b.-in+(bendin) 8238
[=3]

benze- : Andırmak.
b.-diği 11112, 11315, 12597, 12977, 138
9979
b.-diğini 155, 2714, 8981,

b.-mediği 9377
b.-mesini 8571
b.-meye 12051, 7611
b.-meyen 1789, 3965
b.-mez 4582, 6180
b.-r 10063, 10198, 10235, 10249, 10258, 10498, 10519, 10557, 10592, 10759, 10805, 10834, 11426, 11555, 11863, 11882, 11952, 12185, 12214, 12231, 12238, 12256, 12378, 12561, 12654, 12773, 12788, 12886, 1920, 2287, 2828, 3343, 3892, 3896, 3971, 4001, 4042, 409, 4295, 4355,

4464, 449, 468, 5284, 5517, 5697, 5722, 5831, 5891, 6263, 6305, 6391, 6541, 6942, 7035, 71, 7142, 7149, 7208, 7516, 7584, 7610, 8171, 8382, 8389, 8465, 8492, 8546, 8570, 8607, 8797, 8808, 8815, 8906, 8933, 9555, 9621

b.-rinde 12274
b.-rler 12046, 12190, 12205, 12208, 12277, 13213, 4459, 8741

b.-rleri 5735
b.-rleridir 12367
b.-rlerinde 10056
b.-rlerinin 4381
b.-yectedi 134
b.-yectedir 9047
b.-yen 10291, 10756, 11113, 11240, 11418, 11435, 11441, 11490, 11497, 11550, 11562, 11619, 11846, 12203, 12266, 12419, 12431, 12698, 12955, 13001, 13241, 138, 1580, 1633, 164, 1749, 176, 1877, 2274, 2362, 2590, 2858, 2863, 2879, 3791, 3950, 4173, 426, 4459, 4469, 4965, 5093, 5351, 5353, 8121, 8123, 8392, 8534, 8714, 9073, 9173, 9228, 9403

[=162]

benzer : Aynı
b. 13049, 1615, 1686, 8008
b.-i 11580, 5941, 6123
b.-idir 12450
b.-ini 10297, 13135, 6539, 8292

b.-iydi 9808
b.-leri 11839, 13072, 2280, 5883, 5973
b.-lerini 10788, 146, 5559
b.-lerinin 2182, 2340, 623
[=24]

benzerlik : Benzer olma durumu.
b. 11504, 11506, 11938, 12890, 8428, 8551, 8552, 8690
b.-ler 160
[=9]

benzet- : Benzer duruma getirmek.
b.-erek 310, 32
b.-mek 503, 8562
b.-meye 11557
b.-mişlik 4733
b.-tiği 11078, 9383
[=8]

benzetil- : Benzetme işine konu olmak.

b.-ecektir 8807
b.-ir 133
b.-mese 132
b.-mesi 303
b.-mesinden 8787
[=5]

benzetme : Benzetme işi.
b. 11507, 1834, 327, 4734, 9386, 9680, 9688
b.+de 6088
b.+den 326, 9683
b.-ler 9676
b.-lerle 379, 9531
b.-si 9377
b.-yi 9381
[=15]

benzeyiş : Benzeme işi.
b. 11501, 11555, 8567

b.+inin 8782
b.+leri 12561, 8681
[=6]
beraat : Kurtulma.
b. 8055
[=1]
beraber : Birlikte.
b. 10021, 10152, 10274,
10296, 10296, 10307, 10352, 10361,
105, 10500, 10519, 10527, 10551,
10585, 10592, 10616, 10621, 10656,
1066, 10687, 10696, 10720, 10822,
10823, 10830, 10849, 1086, 10868,
10902, 10905, 10933, 10934, 10979,
10981, 11002, 11027, 11128, 11181,
11188, 1120, 11200, 11218, 11274,
11278, 11304, 11306, 11314, 11326,
11361, 11366, 11384, 11422, 11423,
11478, 11492, 11505, 11527, 11539,
11573, 11666, 11775, 11796, 11802,
11833, 11853, 11861, 11875, 11916,
11926, 11937, 11973, 11988, 11996,
12030, 12065, 12218, 12421, 12422,
12457, 12490, 12490, 12503, 12516,
12521, 12540, 1267, 12686, 12699,
12786, 12814, 12821, 12826, 1285,
12855, 12923, 12945, 12964, 13049,
13052, 13127, 13171, 1330, 1478,
1485, 1513, 1554, 1564, 160, 1606,
1616, 1621, 1634, 1665, 1715, 1731,
1745, 1828, 1866, 1866, 192, 1969,
1984, 1994, 2013, 2032, 2059, 206,
2172, 2184, 2294, 23, 2307, 2318,
2374, 2438, 2440, 2498, 2502, 2526,
2552, 2572, 260, 2608, 2629, 270,
2713, 2721, 2732, 2739, 2748, 2750,
2933, 2969, 2991, 3037, 3046, 3083,
3096, 311, 3115, 3140, 324, 3245,
330, 3315, 3322, 3323, 3327, 3484,
3527, 3529, 3586, 3593, 3603, 3718,
3742, 375, 3758, 3780, 3810, 3852,
3861, 3867, 3883, 3884, 3967, 3976,
3986, 3994, 400, 4002, 4013, 403,
4088, 4120, 4125, 4146, 4198, 4204,
4279, 4340, 4345, 4384, 4527, 4614,
4639, 4643, 4656, 4715, 4724, 4911,
4939, 5016, 5143, 5175, 519, 5223,
5367, 5431, 5487, 5541, 5573, 5643,
5669, 5673, 5687, 5759, 5769, 5820,
5892, 5905, 6060, 6100, 6163, 6170,
6258, 6265, 6318, 6322, 6324, 6400,
6430, 6554, 6606, 6688, 6747, 6794,
6828, 6830, 6838, 6897, 6918, 6939,
6972, 6980, 711, 7137, 7147, 7149,
7157, 7178, 7186, 7189, 7260, 7282,
7301, 7323, 7364, 7378, 7476, 751,
7547, 7547, 7704, 7711, 7897, 7907,
797, 8034, 8066, 8073, 8116, 8139,
8174, 8231, 8263, 8274, 8278, 8316,
8336, 8348, 8377, 8377, 8382, 8477,
8483, 8485, 8543, 855, 8585, 8596,
8659, 872, 8755, 879, 8836, 8846,
8891, 9009, 9013, 9020, 9095, 9097,
9103, 9147, 9185, 9224, 9347, 9405,
9417, 9439, 9463, 9474, 9522, 9568,
9600, 9607, 9666, 9697, 976, 9790,
9794, 9805, 9843, 9875, 9880, 9913,
9928
b.+ce 11713, 5062, 7838,
8149, 9670
b.+di 10976, 8090
b.+dır 11130, 3437, 3766,
5036, 5847

b.+dirler 12574
b.+inde 11070, 1476, 2640,
421, 717, 8084, 8623, 8751, 976
b.+indeki 12573
b.+lerinde 12696, 4593
b.+lerindendir 10973
[=364]
beraberce : Hep birlikte.
b. 10005, 10085, 10693,
10738, 11278, 11441, 12419, 12613,
1485, 1988, 3194, 3219, 4153, 4180,
4711, 5059, 5571, 587, 5883, 7008,
7419, 7878, 8425, 9007, 9447, 9449,
986
[=27]
beraberlik : Birliktelik.
b. 11131, 11259, 8751
b.+i+(beraberliği) 12493
[=4]
bereket : Bolluk.
b. 4435, 4553
[=2]
bereketli : Çok olan.
b. 6524
[=1]
Berenice : Racine'in eseri.
b.+i 12389, 12397
b.+inden 12325
b.+ine 12383
[=4]
Bergson : Fransız filozof.
b.+un 549
[=1]
beri : Bu uzaklıkta bulunan.
b. 10020, 10062, 10115,
10604, 10688, 10768, 11245, 11753,
11769, 1177, 12031, 12101, 12360,
12560, 12673, 1269, 12785, 12875,
13036, 13040, 13108, 1439, 1447,
1477, 1544, 1597, 1619, 1645, 1701,
2146, 219, 2316, 2376, 2583, 2797,
2828, 289, 3002, 3009, 3021, 3420,
3611, 3654, 3754, 4180, 4209, 4349,
4353, 4395, 4939, 5086, 5357, 5371,
5543, 5567, 5618, 5622, 5861, 5887,
6357, 6793, 6805, 6959, 7097, 7461,
7483, 7775, 7856, 7911, 8485, 9018,
9165, 9367, 9627, 9833, 991, 9949
[=77]
Berlin : Almanya'nın başkenti.
b. 1239, 4008, 6844, 6848
b.+den 6835
b.+e 11008, 11014, 11015,
4004
[=9]
Berlin sefareti : Berlin elçiliği.
b.+ne 12944
[=1]
bermutat : Alışılmalan biçimde,
her zaman olduğu gibi.
b. 8454
[=1]
Bernardin de Saintpierre : Fransız
yazar.
b.+in 13054, 6288
[=2]
berraklık : Duruluk.
b. 1691
[=1]
bertaraf : Bir tarafa atılmış.
b. 7956
[=1]
Besa : Şemsettin Sami'nin eseri.

b. 6203
b.+larla 8403
[=2]
besle- : Yiyecek ve içeceğini
sağlamak.
b.-di 10067
b.-diği 10151, 10270,
12441, 12467, 12648, 1438, 1456,
3703, 6311, 834, 9654, 9852
b.-diğini 11373, 4883, 5621
b.-mek 7753
b.-memiştir 9608
b.-mez 201
b.-miş 10429, 12397
b.-mişti 6433
b.-r 11072, 11521, 1175,
12162, 1823, 2571, 5070, 6490, 840
b.-yecek 10565, 12268,
1719, 3484, 8327
b.-yememesidir 2924
b.-yen 1848, 262, 3797
[=40]
beslen- : Kendini beslemek.
b.-diğini 7604
b.-en 10855, 1546
b.-ir 11133, 12173
b.-mesi 19
b.-miş 4931
[=7]
besleyici : Besin değeri yüksek.
b. 10938, 11307
[=2]
beste : Müzikte, şarkının makam ve
ahengi.
b.+lerin 4756
b.+ye 5981
[=2]
bestele- : Beste yapmak.
b.-diği 11704
[=1]
bestelen- : Bestesi yapılmak.
b.-diğini 4756
b.-mek 10554
[=2]
beş : Bir sayı.
b. 10963, 11397, 11455,
11812, 12163, 1718, 1740, 355,
4103, 411, 4194, 4296, 4503, 5116,
5656, 6294, 6367, 6826, 6967, 7303,
7459, 7671, 8022, 8319, 8539, 9041,
9085, 9130
b.+le 8319
[=29]
beş bin : Bir sayı.
b. 8056
[=1]
beşeri : İnsanoğluylla ilgili.
b. 11894, 11965, 12630
[=3]
beşeri irade : İnsan iradesi.
b.+yi 11924
[=1]
beşik : Bebeklerin uyuduğu sallanan
yatak.
b. 11864, 11964
b.+in+(beşiğin) 11965
[=3]
Beşiktaş : İstanbul'da bir semt.
b. 5179, 7386
b.+tan 2860
[=3]
**Beşiktaş Cemiyeti Felsefe-i
İslamiyesi** : XIX. Yüzyılın

başlarında İstanbul'un Beşiktaş semtinde, ileri görüşlü, bazı müsbet bilimleri bilen bilim adamı ve aydınlar topluluğunun oluşturduğu bir cemiyet.

b.+nin 2486

[=1]

beşinci : Beş sayısının sayı sıfatı.

b. 10873, 11907, 4064,

4108, 4671, 5031, 5032, 551, 5852, 6678, 7115, 7135, 8378, 8631, 8684, 8738, 9124, 9265, 9801

[=19]

Beşir : Aşk-ı Memnu adlı eserin kahramanı.

b.+i 6439

[=1]

Beşir Fuad : Naturalist bir yazar.

b. 10231, 13178, 9823

b.+a 10369, 13168

b.+n 10189, 13178, 13179,

9333

b.+la 10823, 13023, 13176

[=12]

Beşir Fuad Bey : bkz. (Beşir Fuad)

b. 6502, 6648

b.+in 6645

b.+le 6646

[=4]

beşlik : Beşi bir arada olan.

b.+e+(beşliğe) 493

[=1]

bey : Erkek adlarından sonra kullanılan saygı sözü.

b. 1974, 3598, 7883, 9728

b.+in 5850

b.+ler 7557

b.+lerle 10476, 7558

[=8]

beyan : Açıklama.

b.+ı 10880

[=1]

beyanname : Bildiri.

b. 13014, 3230, 4658,

5365, 6610, 9813

b.+de 4261, 5263, 7763

b.+ler 2390

b.+lerin 2597

b.+lerinden 8786

b.+si 1036, 3402, 4914,

5538, 9357, 9590, 9889

b.+sinde 5011

b.+yi 4980

[=21]

Beyan'ül-esfar : Aleko Efendi'nin tercüme eseri.

b. 3214

[=1]

beyati : Musikide bir makam.

b. 11705

[=1]

beyaz : Bir renk. Ak.

b. 11736

b.+lar 12645

[=2]

Beyazıt : bkz. (Bayezıt/Bayezid)

b. 896

Beyazıt Camii : İstanbul'da tarihi bir cami.

b. 4313

[=1]

Beyazıt rüştiyesi : Beyazıt ortaokulu.

b. ne 7544

b.+nde 10473, 6659

[=1]

beyhude : Boşuna.

b. 10436, 10700, 10794,

10797, 11587, 12853, 1538, 294, 5135, 6968, 8926, 9661, 9824

b.+dir 104, 1860, 2361,

8322

[=17]

beyin : Duyum ve bilinç merkezlerinin bulunduğu organ.

b.+inde+(beyinde) 4206

[=1]

beyit : Anlam bakımından birbirine bağlı iki dizeden oluşmuş şiir parçası.

b. 11394, 11655, 11818,

11884, 13057, 1740, 1790, 2157, 2158, 294, 339, 339, 349, 349, 350, 361, 4103, 426, 4265, 4328, 4331,

4331, 509, 522, 5661, 5845, 5846, 5847, 6062, 7160, 7488, 7622, 7623, 8238, 8251, 9063, 9299

b.-e 5724, 7158

b.+e+(beyte) 3332, 400,

493

b.+i 291, 371

b.+i+(beyti) 11395, 11797, 11811, 11959, 1837, 2176, 2219, 292, 3109, 372, 382, 4532, 473,

5644, 5664, 6977, 7076, 9634

b.+idir+(beytidir) 7083

b.+in+(beytin) 11936,

12364, 296, 300, 306, 321, 343, 394, 397, 4100, 505, 515, 5770

b.+inde 8135

b.+inde+(beytinde) 11605,

13043, 13071, 9070

b.+inden+(beytinden) 4399

b.+ine+(beytine) 4405

b.+ini+(beytini) 10546, 2074, 4264, 513, 5660, 6082, 7080, 7103

b.+inin 4390

b.+inin+(beytinin) 10645, 10719, 11107, 12012, 2165, 2182, 2189, 6994

b.+iyle+(beytiyle) 11601,

11602, 11857, 11859, 11940, 11946, 2020, 2294, 4483, 8286, 9628

b.+le 11817, 11818, 12364,

1996, 2039, 426, 4324

b.+ler 11840, 11882,

11889, 1913, 302, 4362, 4369, 5695, 5774, 5828, 746, 8141, 93

b.+lerde 11818, 1909,

2188, 7116, 7146

b.+lerden 5853, 7621

b.+lerdir 11890

b.+lere 2020

b.+leri 11417, 11906, 5667, 5716, 8262, 8266, 9321

b.+leridir 4401

b.+lerin 11435, 304, 379,

5844

b.+lerinde 527, 7184

b.+lerinden 7620

b.+lerinin 4100, 4669, 5852

b.+leriyle 11099, 2038,

2308, 2328, 8258

b.+lerle 12758, 5716, 9327

b.+lerledir 5844

b.+te 10547, 11657, 313,

323, 324, 333, 335, 374, 402, 413

b.+teki 13131, 2176

b.+ten 11606, 4406, 5724,

7040, 7158, 8167

[=185]

beyitli : Beyti bulunan.

b. 4335

[=1]

beyitlik : bkz. (beyitli)

b. 2167

[=1]

Beykoz : İstanbul'da bir semt.

b.+daki 10092, 9939, 9994

[=3]

Beylerbeyi : İstanbul'da bir semt.

b.+nde 9799

[=1]

beylikçi : Divani kalemin başı.

b. 2104, 2643, 6721

[=3]

beynelmül : Milletlerarası.

b.+i 6523

[=1]

Beyoğlu : İstanbul'da bir semt.

b. 10372, 10373, 10382,

3477, 6398, 919

b.+na 2863, 9773

b.+nda 10038, 1394, 1593,

2852, 2853, 2911, 6143

b.+nu 1364

b.+nun 10383, 2863, 8908

[=19]

Beyrut : Lübnan'ın başkentidir.

b. 11048, 12642

b.+a 12621

b.+ta 11070, 11847

[=5]

bez : Çaput.

b. 8626

[=1]

bezci esnafı : Bez satan.

b.+ndan 9708

[=1]

bezm : Dost toplantısı.

b. 179, 7174

b.+e 191

[=3]

bezm-i çeşni : Lezzet meclisi.

b.+sinde 12075

[=1]

bıçak : Kesici alet.

b.+lar 8703

[=1]

bık- : Usanmak.

b.-an 7841

b.-ar 10265

b.-mayan 6927

b.-mıyordu 13156

[=4]

bıkkınlık : Çok bıkmış olma durumu.

b.+ı+(bıkkınlığı) 2173

[=1]

bıktırıcı : Usandırıcı.

b. 12444

[=1]

bırak- : Elde bulunan bir şeyi tutmaz olmak.

b.-abilir 2611

b.-acak 7004, 8157

b.-acaktır 10021, 7678

b.-an 10230, 10472, 12402, 12672, 6534, 7186, 9050, 986
b.-arak 11017, 204, 5044, 6696, 7409, 8366, 8524
b.-ip 4577, 8350, 8731
b.-ır 11271, 12315, 12332, 12339, 12676, 1766, 3254, 404, 5778, 6321, 6377, 7294, 8304, 8404, 8889, 8984
b.-ırlar 12266, 520
b.-ırsak 10580, 11938, 12083, 3750
b.-iyordu 3039, 5960
b.-iyorlar 7783
b.-madı 10532
b.-mak 7748, 9363, 9900, 9998
b.-makla 4366
b.-maktan 12800
b.-maları 7890
b.-mamakla 8836
b.-mamaktadır 920
b.-mamaya 4204
b.-masına 9701
b.-maya 11368, 12678
b.-mayabilir 6516
b.-mayacak 10717
b.-mayacaktır 12065, 4894
b.-mayan 11244, 11449, 3716, 484, 8174, 9646
b.-maz 11749, 11846, 3939, 3976, 5704, 7145, 7502, 8160, 8625
b.-miş 11695, 1643, 4807, 6783, 6814, 7628, 8409, 9699
b.-mıştı 10021, 10486, 1754, 4867
b.-mıştır 6652, 6704, 740
b.-miyordu 1645, 382
b.-tığı 11688, 12753, 3358, 3914, 4525, 4595, 5237, 6834, 8659
b.-tığımız 13201
b.-tığını 6130
b.-tıktan 7564
[=110]
birakıl- : Bırakma işine konu olmak.
b.-arak 11568
b.-ır 5176, 8511
b.-ırsa 2468, 3812, 3853, 3942, 4516, 6937, 7468, 8222, 8707
b.-iyordu 4811
b.-maları 5176
b.-maması 9215
b.-ması 5851
b.-mış 315, 6305
b.-mıştı 4084
b.-sa 12817
b.-sın 8736
[=21]
bıyık : Üst dudak üzerinde çıkan kıllar.
b. 2584
[=1]
Bianchi : Fransızca-Türkçe sözlük yazarı.
b. 3173
[=1]
biat : İslam toplumlarında hükümdarların dinsel yargı gücüne sahip olabilmeleri.
b. 6820
b.-i 5397

[=2]
bibliyografya/bibliyografya : Kaynakça.
b. 11274, 6312, 10514
b.-dan 10160
b.-sını 10159
b.-sının 7934, 10160
[=7]
biçare : Çaresiz.
b. 10144, 10271, 11734, 11795, 12736, 5835, 5922, 7016, 7104, 7425, 8864, 9057
b.-dir 12219
b.-ler 6458
b.-nin 12215
[=15]
biçarelik : Çaresizlik.
b.-i+(biçareliği) 8431
b.-inden+(biçareliğinden) 11852
b.-ini+(biçareliğini) 13042
[=3]
biçil- : Biçme işine konu olmak.
b.-miş 12451
[=1]
biçim : Şekil.
b. 450
[=1]
Bihruz Bey : Namık Kemal'in "Araba Sevdası" adlı eserinin kahramanı.
b. 10787, 10790, 10829
b.-e 10841, 10852
b.-i 10816
b.-in 10784, 10794, 10796, 10809, 10811, 10814, 10815, 10824, 10831, 10838, 10843, 11500, 13213
[=19]
bikr-i fikri : İlk olarak söylenen fikir.
b. 4479
[=1]
bil- : Bir şeyi anlamış veya öğrenmiş bulunmak.
b.-diği 10366, 1040, 11215, 2530, 3059, 319, 3425, 6859, 7154, 7324, 8471, 8524, 9080
b.-diğimiz 10083, 10258, 11494, 3276, 358, 4019, 4181, 4215, 5594, 5597, 5608, 6055, 6190, 6531, 6982, 6987, 7622, 7968, 8018, 8858, 898
b.-diğimize 4900
b.-diğini 2463, 4753, 7630
b.-diklerimizi 1253
b.-diklerimizi 4192
b.-diklerimizin 7676
b.-diklerini 4857
b.-e 8856, 8856, 9492, 9492
b.-emeyiz 10247
b.-en 10227, 2368, 3016, 3133, 3194, 3448, 347, 3810, 4388, 4873, 631, 6759, 7283, 7506, 8857, 978
b.-enin 10060
b.-enler 2888, 293, 368
b.-erek 12969, 2298, 2891, 7611
b.-giler 5511
b.-ir 10787, 11757, 11806, 12227, 12544, 12694, 12745, 12897, 2683, 2784, 3089, 3547, 3815, 4229,

4544, 7324, 7405, 7437, 8440, 8686, 8759, 8760, 8871
b.-irdi 1859
b.-iriz 10172, 5307
b.-irler 10651
b.-irlerdi 352
b.-iyor 1507, 3053, 3633
b.-iyordu 2645, 3594, 4352, 4370, 5676, 7759, 9380
b.-iyorlardı 2406
b.-iyoruz 10777, 10979, 11700, 11754, 11771, 12356, 1421, 181, 2506, 3095, 3274, 4135, 4639, 4724, 4756, 5132, 5173, 5357, 5616, 5621, 5718, 5767, 5881, 6141, 6195, 643, 6548, 667, 696, 703, 7682, 7908, 8407, 874, 8872, 8905, 8915, 9515, 9697
b.-meden 12374, 13234, 1795, 6350
b.-mediği 12044, 12536, 2055, 2771
b.-mediğimiz 11031, 11387, 3122, 3177, 3302, 4407, 8305, 9863
b.-mediğini 10828, 7357, 8915, 9832
b.-mek 1054, 11809, 12562, 3711, 8721
b.-mekle 5487
b.-melerinin 1033
b.-memekten 13185, 9671
b.-memekteyiz 4190
b.-memesi 7269
b.-memize 2285, 5612
b.-menin 7636
b.-mese 4817
b.-mesi 4365
b.-mesidir 12901
b.-mesine 12320
b.-meyen 11015, 2719, 2781, 3703, 6212, 8271, 8850
b.-meyerek 12969, 2298
b.-mez 12047, 7505, 8352, 8916
b.-mıştır 6825
b.-miyordu 7168
b.-mıyoruz 12490, 1409, 1854, 4128, 4214, 4227, 4942, 5060, 5126, 5165, 5299, 5499, 7219, 7539, 7545, 7694, 9989
[=220]
bilahare : Sonra.
b. 1017, 11865, 1413, 2654, 3212, 3500, 3611, 5792, 9746
[=9]
bilakis : Aksine.
b. 11806, 11951, 12856, 12891, 4828, 7056, 8271, 9363
[=8]
bilardo : Bir oyun.
b. 7192
[=1]
bildir- : Haber vermek.
b.-ecekler 1242
b.-erek 4430
[=2]
bildiril- : Haber verilmiş olmak.
b.-miş 922
[=1]
bile : dahi.
b. 100, 10005, 10025, 1010, 10132, 10175, 10182, 10195,

10247, 10266, 10355, 10486, 10561, 106, 10633, 10676, 10683, 10686, 10689, 10717, 10794, 10819, 10828, 10830, 10831, 10834, 10921, 10935, 10938, 11013, 11016, 11061, 11084, 11211, 11220, 11230, 11262, 11264, 11306, 114, 11426, 11470, 11548, 11647, 11664, 11698, 11747, 11771, 11776, 11780, 11804, 11816, 11883, 11906, 11924, 12066, 12090, 12093, 12125, 12132, 12137, 12155, 12205, 12263, 12313, 12338, 12404, 12524, 12597, 12601, 12617, 12623, 12634, 12716, 12742, 1280, 12817, 1282, 12900, 12916, 12918, 12951, 12963, 12967, 12977, 12998, 13037, 13046, 13130, 13161, 13167, 13180, 132, 13230, 1417, 1582, 1586, 1588, 1615, 1620, 1637, 166, 1728, 1752, 1809, 1890, 1921, 1924, 1956, 1957, 2025, 2035, 2118, 2147, 2153, 2261, 2376, 2389, 2410, 2433, 2456, 2458, 2465, 2578, 2610, 2631, 2634, 2701, 2709, 2714, 2741, 2749, 2766, 2783, 2788, 2808, 2887, 2912, 2925, 2944, 2970, 2979, 2991, 3012, 3300, 3304, 331, 3310, 3338, 3396, 3531, 3663, 3746, 3763, 377, 3857, 3934, 3999, 414, 4166, 4233, 4270, 4299, 4302, 4347, 4359, 4374, 4388, 4402, 4540, 4563, 4619, 4624, 4630, 474, 4747, 4772, 4817, 4939, 4960, 5012, 5072, 5087, 5093, 5128, 5207, 5233, 5239, 5251, 5284, 5289, 5294, 5299, 5353, 5397, 5419, 5424, 545, 5456, 5460, 5471, 5497, 5535, 5555, 5587, 5624, 564, 566, 5744, 5756, 5766, 5792, 5800, 585, 5897, 5901, 593, 6026, 6091, 611, 6136, 6185, 6235, 6239, 6318, 636, 6389, 641, 6484, 6488, 6492, 6556, 6557, 6569, 6584, 660, 663, 6630, 6631, 6740, 6781, 6910, 6910, 6977, 7016, 7030, 7039, 7072, 7093, 7146, 7176, 7200, 7255, 7321, 734, 7343, 7346, 739, 7417, 743, 7473, 7486, 750, 764, 7709, 777, 7771, 7865, 79, 800, 8004, 8016, 8093, 811, 8122, 8152, 8331, 8339, 8341, 8471, 8476, 8488, 8677, 8736, 8750, 8761, 8849, 8874, 8876, 8934, 8946, 8953, 9065, 9067, 907, 9184, 9187, 9225, 9281, 9304, 9357, 9392, 9400, 9451, 956, 9693, 9706, 9780, 9782, 9796, 989, 9910, 9919, 9957, 9971, 9990

[=316]

bilek : Elle kolun, ayakla bacağıın birleştiği bölüm.

b. 10191

[=1]

bilfiil : bizzat.

b. 1159, 9403

[=2]

bilgi : İnsan aklının erebileceği olgu.

b. 10066, 11192, 12586, 1467, 1773, 2480, 3188, 3540, 3869, 4076, 4411, 5303, 536, 5478, 5689, 870, 9476, 9503, 9820

b.+ler 10137, 1095, 1243,

2605, 3217, 4060, 539, 7001, 9818

b.+lerden 4212

b.+lere 10958, 2474, 7002, 7653

b.+leri 3103, 6527, 9353

b.+lerimiz 290

b.+lerin 10131, 11525,

1459, 3427

b.+lerini 3540

b.+lerinin 1081, 13180,

9779

b.+nin 1859, 2149, 4025, 5969, 6239, 6544, 7106

b.+si 10347, 10386, 10770,

12746, 1513, 3560, 3703, 5431

b.+sindeki 7515

b.+sine 1082, 9249

b.+sini 1564, 3718, 4719

b.+sinin 3506, 3507

b.+ye 234

b.+yi 10948

b.+yle 7400

[=71]

bilgiç : Çok bilen.

b. 2301, 2361, 3776, 5590

[=4]

bilgili : bkz. (bilgiç)

b. 2484

[=1]

bilgisizlik : Bilgi sahibi olmamak.

b. 8849

b.+in+(bilgisizliğin) 12289

b.+leri 1495

[=3]

bilhassa : Özellikle.

b. 1004, 1020, 10331,

10346, 10359, 10414, 10553, 10571,

10749, 1085, 10889, 10894, 10899,

10902, 1095, 11002, 11078, 11097,

11157, 11223, 11260, 1127, 11287,

11303, 11317, 11421, 11574, 1158,

11696, 11708, 11839, 11841, 11902,

11908, 11917, 11952, 11957, 11962,

11987, 11990, 11994, 12182, 12280,

12320, 12373, 12444, 12446, 12529,

1260, 1276, 12838, 12840, 13069,

13078, 13082, 13099, 13104, 13106,

13137, 13140, 1390, 1421, 1427,

1463, 1481, 1499, 1585, 1606, 1693,

1731, 1737, 1826, 1869, 195, 2076,

208, 2109, 2116, 2120, 2241, 2273,

2316, 235, 2352, 2519, 2541, 2617,

2686, 2765, 2854, 2866, 3025, 306,

3104, 3115, 3151, 3156, 3328, 3480,

3518, 3525, 3546, 3557, 3603, 3613,

3668, 3709, 3721, 3740, 379, 3905,

3973, 3992, 4039, 4103, 4139, 4167,

4186, 4195, 4204, 4229, 4344, 4372,

4522, 4524, 4565, 46, 4603, 4882,

4934, 4935, 4938, 5049, 5086, 511,

5133, 517, 5181, 5200, 5234, 5249,

5259, 5322, 5326, 5333, 5343, 5344,

5362, 5429, 5453, 553, 558, 5613,

5770, 5785, 5793, 5810, 5814, 5818,

5900, 5933, 5939, 5991, 6110, 6112,

6129, 6144, 6232, 63, 6304, 6352,

643, 6464, 6498, 6553, 6598, 6599,

6612, 6632, 6687, 6699, 6762, 6764,

6777, 6852, 6963, 6970, 6978, 7006,

7065, 7129, 7162, 7211, 7250, 7262,

7283, 7360, 7380, 7390, 7441, 7454,

7494, 7537, 7598, 773, 7747, 7784,

7789, 7790, 78, 7801, 7827, 7937,

8035, 8130, 8175, 8256, 8285, 8324,

8367, 8409, 8460, 8491, 8550, 8570,

8675, 8713, 8945, 901, 9220, 9294, 941, 944, 9452, 9477, 9479, 9503, 971, 9797, 9839, 9840, 9866, 9868, 9930, 9966

[=245]

bilin- : Bilmeye konu olmak.

b.-di 1453

b.-diği 10460, 10551,

10925, 11045, 11178, 11572, 11922,

11981, 11989, 11990, 12624, 12938,

12989, 13177, 3371, 4102, 4123,

4145, 4531, 4706, 5039, 5170, 5294,

5303, 6199, 6238, 6732, 6738, 6769,

6774, 6835, 7212, 7605, 7788, 8022,

8181, 8693, 9589, 9612

b.-diğini 875

b.-emezdi 7367

b.-en 12410, 211, 3268,

4903, 5596, 8563, 8651

b.-iyor 925

b.-memekle 8231

b.-memekte 4086

b.-memektedir 7800

b.-meyen 12091, 3006,

3491, 5390, 6426

[=58]

billurlaş- : Durulaşmak.

b.-masdır 5913

[=1]

bilmece : Eğlenceli zekâ oyunları.

b. 277

b.+ler 4671

b.+lerinin 6003

[=3]

bin : Bir sayı.

b. 3064, 3476, 4830, 4831,

6361

[=5]

bin- : Yüksek bir şeyin üstüne çıkmak.

b.-diği 12642

b.-er 4639

b.-miş 11113

[=3]

bina : Yapı.

b. 1129, 1408

b.+da 3301

b.+lar 1571, 2949

b.+larının 1406

b.+nın 4354

b.+sı 3162, 3275

b.+sıdır 6153

b.+sında 6140

b.+sının 3238

[=12]

binaenaleyh : Bundan dolayı.

b. 10179, 10289, 10315,

12841, 133, 1448, 3258, 4492, 5403,

688, 7722, 813, 8718, 9431, 9781

[=15]

binbaşı : Silahlı kuvvetlerde bir rütbe.

b. 1140, 6667

[=2]

Binbaşı Thomson : Abdülhak Hamid Tarhan'ın "Duhter-i Hindu" adlı eserinin kahramanı.

b. 12237

[=1]

bin beş yüz : Bir sayı.

b. 6692

[=1]

Binbir Gece : Orta çağ'da kaleme alınmış Orta Doğu kökenli edebi eserdir. Şehrazad'ın hükümdar kocasına anlattığı hikâyelerden oluşur.

b. 6433
b.+de 12158, 635
b.+den 609
b.+ye 608, 985
[=6]

Binbir Gece ve Makameler : bkz. (Binbir Gece)

b. 598
[=1]

binicilik : Ata binme sanatı.

b. 1890
[=1]

bin iki yüz elli : Bir sayı.

b. 5079
[=1]

binlerce : Çok fazla.

b. 12358
[=1]

bir : Bir sayı.

b. 10003, 10005, 10006, 10009, 10011, 10014, 10017, 10022, 10025, 10025, 10028, 10030, 10030, 10036, 10038, 10041, 10045, 10047, 10047, 10049, 10052, 10052, 10053, 10056, 10059, 10059, 1006, 1006, 1006, 10066, 10067, 10070, 10071, 10072, 10073, 10079, 10084, 10085, 10085, 10088, 10088, 1009, 1009, 10092, 10094, 10099, 101, 1010, 10101, 10102, 10104, 10116, 10117, 10118, 1012, 10120, 10123, 10125, 10126, 10129, 1013, 10130, 10133, 10134, 10135, 10141, 1015, 1015, 10156, 10156, 10158, 1016, 10161, 10167, 10169, 10174, 10178, 10179, 10179, 10180, 10182, 10184, 1019, 10190, 10193, 10193, 10194, 10196, 10198, 10198, 10200, 10203, 10203, 10207, 10208, 10209, 10210, 10211, 10212, 10214, 10214, 10215, 10216, 10218, 10224, 10231, 10235, 10238, 10248, 10255, 10268, 1027, 10270, 10273, 10275, 10278, 10280, 10282, 10283, 10286, 1029, 10291, 10292, 10294, 10295, 10296, 10297, 10299, 103, 103, 1030, 10307, 10308, 10312, 10314, 1032, 10321, 10322, 10323, 10324, 10325, 10325, 10326, 10327, 10327, 10329, 1033, 10331, 10332, 10334, 10335, 10336, 10339, 10341, 10342, 10343, 10346, 10347, 10349, 1035, 10351, 10365, 10367, 10375, 10376, 10377, 10378, 10379, 10381, 10381, 10386, 10388, 10388, 1039, 1039, 10394, 10395, 10401, 10404, 10408, 10411, 10412, 10415, 10422, 10424, 10425, 10429, 1043, 1043, 1043, 10433, 1045, 10451, 10452, 10459, 10461, 10463, 10466, 10466, 10467, 10468, 10487, 10495, 10498, 10499, 10502, 10504, 10505, 10511, 10517, 10518, 10528, 10533, 10533, 10534, 10535, 10537, 10540, 10542, 10544, 10552, 10559, 1056, 1056, 10560, 10561, 10566, 1057, 10571, 10575, 10575, 10580, 10589, 1059, 10595, 10596, 10597, 1060, 10601, 10603, 10606, 10609, 10610,

10615, 10617, 10617, 10619, 10620, 10623, 10627, 10631, 10632, 10634, 10634, 10641, 10643, 10647, 10648, 10649, 10665, 10667, 10674, 1068, 10681, 10681, 10682, 10683, 10684, 10685, 1069, 10690, 10690, 10698, 1070, 10704, 10708, 10713, 1072, 1072, 10721, 10722, 10724, 10732, 10733, 10734, 10735, 10740, 10744, 10745, 10747, 10750, 10754, 10755, 10758, 10758, 10758, 10763, 10764, 10764, 10773, 10778, 10782, 10790, 10792, 10798, 10801, 10802, 10802, 10804, 10805, 10806, 10809, 10811, 1082, 10821, 10822, 10831, 10832, 10833, 10834, 10834, 10834, 10836, 10838, 10839, 1084, 10840, 10840, 10842, 10846, 10853, 10855, 10857, 1086, 10860, 10860, 10862, 10868, 10870, 10871, 10872, 10873, 10874, 10875, 10875, 10878, 10880, 10887, 1089, 10890, 10895, 10896, 10898, 109, 10903, 10904, 10909, 1091, 10913, 10914, 1092, 10926, 10929, 10929, 1093, 10930, 10931, 10937, 10946, 10947, 10955, 1096, 10971, 10971, 10975, 10986, 10989, 10997, 11, 11002, 11004, 11008, 1101, 11012, 11013, 11015, 11018, 11019, 11020, 11029, 11030, 11032, 1104, 11044, 11044, 1105, 11050, 11052, 11052, 11057, 11057, 1106, 11060, 11061, 11063, 11067, 11067, 11068, 11069, 1107, 11073, 11073, 11080, 11084, 1109, 11090, 11090, 11092, 11093, 11096, 111, 11101, 11104, 11109, 11110, 11113, 11114, 11114, 11115, 11116, 11119, 1112, 11120, 11125, 11126, 11131, 11134, 11136, 11139, 1114, 11141, 11145, 11145, 11154, 11156, 11164, 11164, 11166, 11171, 11175, 11180, 11182, 11183, 11183, 11184, 11184, 11187, 11194, 112, 112, 112, 11203, 11213, 11214, 11220, 11223, 11225, 11227, 11228, 11230, 11232, 11233, 11235, 11240, 11241, 11244, 11245, 1125, 11250, 11253, 11254, 11261, 11265, 11267, 11269, 11270, 11271, 11273, 11277, 11281, 11285, 11285, 11285, 11287, 11288, 11289, 11293, 11300, 11301, 11311, 11312, 11314, 11315, 11320, 11323, 11323, 11328, 11328, 11331, 11332, 11333, 11334, 11339, 11342, 11343, 11344, 11344, 11345, 11352, 11355, 11358, 11359, 11360, 11362, 1137, 11371, 11373, 1138, 11380, 11387, 11391, 11392, 11393, 11395, 11396, 11397, 11398, 11398, 114, 114, 11403, 11403, 11410, 11415, 11418, 11421, 11421, 11423, 11424, 11425, 11426, 11427, 11430, 11432, 11434, 11434, 11436, 11436, 11437, 11440, 11441, 11445, 11449, 11451, 11455, 1146, 11471, 11479, 11481, 11481, 11485, 11485, 11486, 11486, 11490, 11492, 11492, 11498, 115, 1150, 11500, 11500, 11503, 11505, 11507, 11509, 11509, 11510, 11518, 1152, 1152, 11527, 11527, 1153, 11533, 11534, 11535, 11539, 11540, 11545, 11547, 11547, 11548, 1155, 11552, 11553, 11554, 11556, 1156,

11562, 11563, 11566, 11569, 11571, 11573, 11578, 11579, 11580, 11588, 11590, 11592, 11593, 11595, 11597, 11597, 11601, 11603, 11604, 11604, 11608, 11610, 11612, 11613, 11615, 11616, 11617, 11620, 11621, 11629, 11633, 11635, 11635, 11638, 11643, 11645, 11646, 11649, 1166, 11660, 11664, 11666, 11667, 11667, 1167, 11670, 11671, 11680, 11681, 11688, 11688, 11690, 11692, 11693, 11695, 11696, 11698, 117, 1170, 11703, 11704, 11705, 11705, 11706, 11706, 11707, 11708, 1171, 11714, 11716, 11719, 11719, 1172, 11720, 11721, 11721, 11721, 11723, 11723, 11727, 11727, 11728, 11729, 11729, 11730, 11734, 11735, 11736, 11741, 11742, 11747, 11748, 11749, 11750, 11750, 11752, 11754, 11755, 11755, 11755, 11758, 11758, 11762, 11765, 11766, 11767, 11773, 11774, 11774, 11779, 1178, 11780, 11781, 11782, 11783, 11784, 11784, 11785, 11789, 11789, 11789, 11790, 11791, 11792, 11793, 11794, 11794, 11798, 11800, 11802, 11807, 11808, 11809, 11811, 11815, 11817, 11827, 11828, 11828, 11831, 11832, 11836, 11837, 11840, 11842, 11843, 11844, 11844, 11846, 11847, 11851, 11854, 11855, 11858, 11860, 11862, 11863, 11863, 11864, 11866, 11866, 11867, 11868, 1187, 11871, 11880, 11881, 11882, 11884, 11885, 11894, 11897, 119, 1190, 11900, 11901, 11904, 11905, 1191, 11916, 11921, 11921, 11922, 11932, 11936, 11938, 1194, 11946, 11948, 1195, 11951, 11958, 11959, 11966, 11966, 11971, 11973, 11977, 11979, 11984, 12, 120, 12001, 12006, 12018, 12019, 1202, 12021, 12025, 12028, 12031, 12034, 12042, 12047, 12048, 12054, 12055, 1206, 12060, 12061, 12063, 12064, 12067, 12068, 12069, 1207, 12070, 12074, 12074, 1208, 12083, 12084, 12089, 12089, 1209, 12090, 12096, 12098, 12102, 12110, 12111, 12111, 12111, 12114, 12117, 12123, 12124, 12124, 12125, 12125, 1214, 12141, 12143, 12146, 12148, 1215, 12161, 12165, 12177, 12177, 12177, 12185, 12185, 12187, 12187, 12188, 12190, 12191, 12192, 12192, 12193, 12198, 12198, 12201, 12203, 12204, 12205, 12211, 12211, 12213, 12214, 12220, 12222, 12228, 12231, 12231, 12231, 12232, 12238, 1224, 12241, 1225, 12251, 12256, 12260, 12260, 12261, 12264, 12265, 12268, 12268, 12269, 12269, 12271, 12273, 12283, 12283, 12283, 12289, 12290, 12293, 12299, 12303, 12303, 12304, 12306, 12306, 12307, 12315, 12318, 12322, 12323, 12327, 12328, 12329, 1233, 12334, 12334, 12348, 12350, 12352, 12359, 12364, 12365, 12369, 12369, 12370, 12372, 12377, 12379, 12383, 12385, 12392, 12395, 12395, 12395, 12396, 12397, 124, 12400, 12401, 12406, 12409, 12410, 12413, 12413, 12414, 12418, 12418, 12419, 12422, 12429, 12430, 12431, 12436, 12438,

12438, 12442, 12443, 12444, 12449,
 12452, 12454, 12455, 12456, 12456,
 1246, 12466, 12469, 12472, 12473,
 12474, 12485, 12492, 12494, 12503,
 12505, 12506, 12524, 12525, 12526,
 12530, 12532, 12533, 12536, 12541,
 12545, 12546, 12549, 12558, 12559,
 12568, 12569, 12569, 12572, 12574,
 12576, 12578, 12579, 12579, 12580,
 12581, 12582, 12589, 12595, 126,
 12601, 12604, 12604, 12605, 12607,
 12611, 12613, 12618, 1262, 1262,
 12625, 12626, 12633, 12635, 12637,
 1264, 12643, 12645, 12646, 12648,
 12650, 12652, 12653, 12655, 12658,
 12659, 12661, 12662, 12664, 12665,
 12666, 12667, 12667, 12668, 1267,
 12671, 12671, 1268, 12686, 12686,
 1269, 12691, 12698, 12703, 12707,
 12709, 1271, 12713, 12721, 12725,
 12725, 12728, 12731, 12732, 12736,
 12736, 12737, 12738, 12738, 12743,
 12747, 12748, 12749, 12749, 12749,
 12754, 12756, 12759, 12761, 12762,
 12763, 12768, 12770, 12771, 12771,
 12773, 12779, 12784, 12784, 12785,
 12787, 12788, 12789, 12789, 12790,
 12791, 12796, 12798, 128, 12800,
 12801, 12802, 12804, 12805, 12805,
 12807, 12809, 12810, 12811, 12813,
 12817, 1282, 12822, 12824, 12824,
 12825, 12829, 1283, 12830, 12831,
 12832, 12836, 12839, 12840, 12842,
 12842, 12843, 12846, 12847, 12852,
 12858, 12860, 12866, 12868, 1287,
 12871, 12874, 12875, 12877, 12880,
 12881, 12899, 12900, 12909, 12909,
 1291, 12910, 12915, 12918, 12918,
 12922, 12924, 12926, 12927, 12928,
 12929, 1293, 1294, 12941, 12946,
 12948, 12949, 12954, 12955, 12958,
 12969, 1297, 12970, 12972, 12975,
 12977, 12978, 12981, 12984, 12991,
 12996, 13, 13008, 13010, 13013,
 13016, 13017, 13021, 13023, 13026,
 13027, 13028, 13030, 13032, 13034,
 1304, 13043, 13044, 13052, 13053,
 13057, 13059, 1306, 13060, 13066,
 13070, 13074, 13075, 13083, 13086,
 13086, 13088, 13093, 13093, 13094,
 13096, 13097, 13098, 13099, 1310,
 13101, 1311, 13112, 13130, 13133,
 13135, 13136, 13139, 13142, 13144,
 13145, 1315, 13151, 13158, 13158,
 13159, 13160, 13164, 13169, 13173,
 13176, 13178, 13182, 13188, 13190,
 13191, 13196, 13196, 13197, 13206,
 13207, 13209, 13211, 13213, 13217,
 1322, 1322, 13220, 13222, 13223,
 13233, 13240, 13241, 13248, 133,
 1330, 1331, 1332, 1335, 1335, 1336,
 1336, 1339, 1340, 1341, 1346, 1353,
 1357, 1359, 1359, 136, 1360, 1362,
 1366, 1368, 137, 1379, 1385, 1397,
 1398, 1399, 1399, 14, 140, 1403,
 1404, 1409, 1411, 1412, 1413, 1416,
 1417, 1420, 1424, 1429, 143, 143,
 1436, 1438, 1439, 144, 1442, 1448,
 1449, 1449, 1453, 1458, 1462, 1466,
 1469, 1472, 1472, 1474, 1474, 1476,
 1478, 1479, 148, 1480, 1481, 1484,
 1487, 1488, 1490, 1491, 1494, 1494,
 1496, 1506, 1508, 151, 1510, 1511,
 1514, 152, 152, 1520, 1520, 1520,
 1524, 1527, 1527, 1528, 1529, 1530,
 1536, 1537, 1537, 1537, 1540, 1543,
 1544, 1544, 1545, 1546, 1551, 1552,
 1553, 1553, 1553, 1555, 1557, 1559,
 156, 1567, 1570, 1579, 1580, 1582,
 1586, 1587, 1588, 1589, 1591, 1595,
 1595, 1596, 1596, 1597, 1600, 1606,
 1607, 1610, 1613, 1614, 1615, 1615,
 1616, 1618, 1619, 162, 1621, 1621,
 1624, 1627, 1628, 1629, 1630, 1632,
 1637, 1642, 1644, 1645, 1646, 1648,
 1659, 166, 1661, 1666, 167, 1670,
 1672, 1676, 1679, 168, 1681, 1687,
 1689, 1691, 1696, 170, 1700, 1701,
 1702, 1702, 1704, 1705, 1719, 1720,
 1722, 1723, 1724, 1724, 1729, 1730,
 174, 1742, 1744, 1749, 1749, 1750,
 1752, 1758, 1762, 1762, 1766, 1767,
 1768, 1770, 1771, 1772, 1773, 1778,
 1779, 178, 1784, 1785, 1786, 1788,
 1792, 1793, 1802, 1803, 1804, 1808,
 1816, 1817, 1819, 182, 1820, 1820,
 1822, 1826, 1827, 1830, 1831, 1832,
 1834, 1835, 1841, 1842, 1842, 1843,
 1846, 1848, 185, 1852, 1853, 1858,
 186, 1861, 1865, 1866, 187, 1873,
 1875, 1876, 1878, 188, 188, 1883,
 1884, 1884, 1885, 1887, 1887, 1887,
 1889, 189, 1893, 1895, 1898, 1900,
 1901, 1902, 1902, 1904, 1905, 1906,
 1907, 1908, 1915, 1916, 1917, 1918,
 192, 1920, 1921, 1922, 1923, 1923,
 1925, 1925, 1926, 1929, 1931, 1932,
 1934, 1935, 1936, 1936, 1939, 1940,
 1944, 1947, 1949, 195, 1951, 1954,
 1954, 1955, 1958, 1958, 1959, 196,
 196, 196, 1960, 1970, 1972, 1974,
 1975, 198, 1980, 1983, 1991, 1992,
 1992, 1999, 2000, 2001, 2002, 2005,
 2006, 2010, 2010, 2015, 2019, 202,
 2022, 2023, 2023, 2025, 2027, 2029,
 2029, 2034, 2035, 2039, 2040, 2043,
 2044, 2047, 2049, 2051, 2051, 2056,
 206, 2060, 2065, 2066, 2068, 2069,
 207, 2070, 2070, 2071, 2071, 2072,
 2075, 2078, 2078, 2079, 2084, 2086,
 2087, 2088, 2088, 2089, 2090, 2092,
 2101, 2107, 2108, 211, 2112, 2114,
 2114, 2115, 2116, 2117, 2119, 212,
 2123, 2126, 213, 2133, 2134, 2137,
 214, 2141, 2142, 2143, 2144, 2146,
 2147, 2150, 2151, 2152, 2154, 2158,
 2159, 2160, 2161, 2164, 2166, 2167,
 2167, 2170, 2174, 2175, 2175, 2179,
 2184, 2187, 2188, 219, 2194, 2195,
 2197, 2209, 2210, 2213, 2213, 2223,
 2230, 2232, 2240, 225, 2251, 2253,
 2254, 2257, 2260, 2271, 2274, 2274,
 2275, 2276, 2278, 2280, 2282, 2284,
 2289, 2294, 2296, 2299, 2299, 23,
 230, 2301, 2302, 2303, 2305, 2306,
 2307, 231, 231, 2310, 2312, 2314,
 2323, 2324, 2325, 2329, 2331, 2338,
 2341, 2342, 2342, 2343, 2343, 2347,
 2351, 2355, 2358, 2362, 2363, 2365,
 2365, 2366, 2367, 2368, 2368, 2369,
 2369, 2370, 2373, 2376, 2377, 2378,
 2378, 2379, 2380, 2380, 2383, 2385,
 2387, 239, 2391, 2393, 2397, 2397,
 2398, 24, 24, 24, 2403, 2404, 2407,
 2407, 241, 2411, 2418, 2419, 2419,
 2420, 2421, 2422, 2424, 2426, 2426,
 2427, 2429, 2435, 2438, 2439, 2442,
 2443, 2445, 2449, 2450, 2459, 246,
 2467, 2471, 2474, 2475, 2478, 2478,
 2479, 2487, 2494, 2495, 250, 2500,
 2501, 2504, 2504, 2511, 2514, 2518,
 2525, 2527, 2528, 2529, 2532, 2538,
 2539, 254, 2540, 2543, 2544, 2546,
 2546, 2550, 2550, 2552, 2553, 2554,
 2554, 2559, 2560, 2569, 257, 2586,
 2588, 2590, 2596, 2597, 2599, 2599,
 2600, 2600, 2602, 2609, 261, 2610,
 2613, 2617, 2617, 2625, 2626, 2627,
 2628, 2630, 2632, 2632, 2633, 2634,
 2635, 2636, 2637, 264, 264, 264,
 2640, 2642, 2647, 2648, 2649, 2651,
 2652, 2661, 2664, 2666, 2667, 2670,
 2671, 2671, 2674, 2676, 2676, 2677,
 2677, 2681, 2687, 269, 2690, 2690,
 2692, 2693, 2694, 2699, 27, 270,
 270, 2701, 2703, 2704, 2710, 2712,
 2713, 2715, 272, 272, 2720, 2723,
 2725, 2728, 2729, 273, 273, 2731,
 2733, 2741, 2741, 2743, 2744, 2750,
 2751, 2753, 2755, 2757, 2759, 2759,
 276, 2762, 2770, 2774, 2776, 2779,
 2782, 2785, 2793, 2794, 2795, 2798,
 280, 2801, 2802, 2803, 2805, 2807,
 282, 282, 2823, 2824, 2825, 2827,
 2829, 283, 283, 283, 2831, 2832,
 2834, 2835, 2835, 2836, 2838, 2840,
 2842, 2843, 2844, 285, 2856, 2857,
 2857, 2858, 286, 2860, 2861, 2862,
 2865, 2869, 2871, 2876, 2876, 2877,
 2877, 2878, 2879, 2883, 2884, 2887,
 2888, 289, 2890, 2898, 29, 290,
 2905, 2911, 2913, 2917, 2920, 2923,
 2924, 2925, 2926, 2928, 2928, 293,
 2930, 2932, 2935, 2935, 2938, 2939,
 2940, 2944, 2948, 295, 2953, 2955,
 2955, 296, 2961, 2962, 2965, 2973,
 2978, 2978, 2988, 299, 299, 2990,
 2995, 2998, 2998, 2999, 3000, 3000,
 3004, 3006, 3009, 3010, 3012, 3015,
 3016, 3022, 3026, 3026, 3027, 3031,
 3032, 3034, 3035, 304, 3044, 3052,
 3059, 3059, 3062, 3069, 3070, 3071,
 3072, 3073, 3074, 3074, 3076, 308,
 308, 308, 3086, 3087, 3088, 310,
 3106, 311, 311, 3114, 3114, 3115,
 3118, 3122, 3126, 3128, 313, 3131,
 3136, 3138, 3138, 3138, 314, 3145,
 315, 3153, 3155, 316, 3160, 3163,
 3164, 3165, 3166, 3171, 3181, 3182,
 3182, 319, 319, 3192, 3194, 3196,
 3197, 3198, 32, 3202, 3202, 3207,
 3211, 3212, 3212, 3214, 3216, 3217,
 322, 3221, 3231, 3233, 3237, 3238,
 3238, 3239, 324, 3240, 325, 3250,
 3255, 3256, 326, 3260, 3262, 3268,
 3268, 3270, 3272, 3275, 328, 3283,
 3284, 3286, 329, 3291, 3296, 3299,
 3301, 3302, 3303, 3305, 3311, 3314,
 3319, 332, 3329, 333, 3333, 3336,
 3337, 3338, 3338, 3341, 3343, 3345,
 3346, 3347, 335, 335, 3350, 3353,
 3353, 3355, 3355, 3359, 3367, 3370,
 3372, 3375, 3377, 3379, 338, 3386,
 339, 3391, 3393, 3393, 3396, 3398,
 3398, 3399, 3402, 3404, 3406, 3408,
 3411, 3412, 3417, 342, 3423, 3428,
 3430, 3432, 3435, 3436, 3441, 3443,
 3443, 3444, 3445, 3445, 3452, 3457,

3457, 3457, 3458, 3460, 3460, 3461, 3461, 3462, 3467, 3469, 3470, 3470, 3471, 3472, 3476, 3479, 348, 3493, 3494, 3494, 3497, 3498, 35, 350, 3500, 3500, 3504, 3506, 3508, 351, 3510, 3517, 3520, 3522, 3523, 3528, 353, 3535, 3539, 3539, 354, 354, 3546, 3548, 3559, 356, 356, 3562, 3563, 3563, 3568, 357, 3589, 36, 3600, 3602, 3604, 3605, 3606, 3608, 3614, 3616, 3629, 3636, 3643, 3653, 3654, 3658, 3658, 3661, 3666, 367, 3673, 3674, 3675, 3676, 368, 368, 3681, 3682, 3685, 3691, 3696, 3697, 3699, 3699, 37, 3703, 3707, 3709, 3712, 3715, 3716, 3717, 3717, 3720, 3720, 3721, 3722, 3724, 3727, 3734, 3737, 3741, 3742, 3744, 3748, 375, 3750, 3756, 3759, 376, 3761, 3764, 3767, 3774, 3774, 3791, 3796, 3797, 38, 3801, 3802, 3803, 3803, 3804, 3805, 3807, 3808, 3809, 3811, 3812, 3813, 3815, 3818, 3819, 3819, 382, 3820, 3821, 3822, 3824, 3826, 3827, 383, 3833, 3834, 3837, 3837, 3838, 3838, 3840, 3842, 3842, 3843, 3844, 385, 385, 3851, 3852, 3853, 3854, 3857, 3857, 3859, 386, 3861, 3863, 3871, 3871, 3873, 3878, 3879, 388, 388, 3884, 3886, 3889, 389, 389, 3890, 3890, 3892, 39, 390, 3900, 3903, 3903, 3907, 3910, 3918, 3919, 3922, 3924, 3926, 3927, 3928, 3929, 393, 3931, 3931, 3938, 3939, 3942, 3945, 3951, 3952, 3967, 398, 3980, 3980, 3982, 3986, 3989, 399, 3999, 4005, 4006, 4013, 4014, 4017, 4019, 4025, 4025, 4028, 403, 4034, 4035, 4039, 4040, 4041, 4041, 4044, 4047, 4048, 4049, 4051, 4056, 4058, 4058, 406, 4069, 4070, 4071, 4071, 4081, 4082, 4087, 4089, 409, 4093, 4093, 41, 4109, 4113, 4115, 4118, 4122, 4129, 413, 4135, 4136, 4137, 4138, 4142, 4142, 4147, 4149, 4152, 4154, 4156, 416, 4160, 4162, 4170, 4172, 4172, 4174, 4177, 4183, 4184, 4187, 419, 4190, 4194, 420, 4203, 4206, 4207, 4208, 421, 4210, 4215, 4216, 4217, 4220, 4221, 4222, 4224, 4225, 4226, 4228, 423, 4230, 4232, 4233, 4234, 4234, 4235, 4236, 4236, 4237, 4241, 4242, 4242, 4244, 4245, 4245, 4246, 4247, 4248, 4248, 425, 4250, 4252, 4257, 4260, 4266, 4267, 427, 4270, 4271, 4273, 4283, 4286, 4292, 4292, 4294, 4295, 4296, 4297, 4299, 43, 43, 430, 430, 4301, 4302, 4302, 4306, 4309, 4311, 4312, 4312, 4313, 4314, 4317, 4319, 432, 4325, 433, 4336, 4337, 434, 4344, 4346, 4347, 4352, 4354, 4358, 4361, 4361, 4364, 4366, 4370, 4374, 4378, 4379, 438, 4383, 439, 4393, 4393, 4394, 4395, 440, 4400, 4404, 4405, 4412, 4412, 4412, 4417, 442, 4420, 4421, 4426, 4435, 4438, 4438, 4449, 4451, 4452, 4454, 4468, 4474, 4478, 4479, 448, 449, 449, 4495, 4496, 4499, 4500, 4502, 4510, 4510, 4515, 4516, 4517, 452, 4522, 4528, 4530, 4534, 4535, 4538, 4543, 4544, 4545, 4545, 455, 4552, 4554, 4558, 4559, 456, 4564, 457, 4570, 4576, 4577, 4579, 4581, 4584, 4585, 4587, 4589, 4592, 4597, 4597, 4598, 46, 460, 4603, 4606, 4608, 4609, 461, 4611, 4612, 4613, 4613, 4614, 4615, 4615, 4617, 4618, 4619, 4623, 4628, 4631, 4636, 4642, 4643, 4645, 4645, 4647, 4650, 4653, 4654, 4657, 4663, 4663, 4665, 4672, 4672, 4675, 4676, 4677, 4678, 468, 468, 4687, 4688, 469, 469, 469, 469, 4691, 4694, 4698, 4698, 47, 470, 4701, 4707, 4707, 4709, 4709, 4720, 4722, 4725, 4727, 4729, 4733, 4734, 474, 4743, 4746, 4749, 475, 4750, 4752, 4759, 4759, 476, 4760, 4761, 4762, 4764, 4766, 4767, 4767, 4769, 4770, 4771, 4772, 4774, 4780, 4780, 4781, 4784, 4784, 4787, 479, 4790, 4792, 4794, 4799, 4803, 4805, 4806, 4808, 4809, 4815, 4816, 4818, 4822, 4824, 4827, 4828, 4836, 4839, 4841, 4846, 4851, 4860, 4862, 4864, 4864, 4866, 4867, 487, 4872, 4876, 4879, 4885, 4886, 489, 489, 4890, 4893, 4895, 4897, 4898, 490, 4900, 4902, 4903, 4903, 4905, 4908, 4908, 491, 4919, 492, 4920, 4926, 4929, 4929, 4935, 4936, 4939, 4940, 4941, 4942, 4945, 495, 4952, 4953, 4959, 4960, 4964, 4965, 4969, 497, 4972, 4975, 4976, 4979, 498, 4980, 4980, 4986, 499, 4991, 4999, 5002, 5002, 5003, 5003, 5003, 5004, 5009, 5011, 5013, 5013, 5016, 502, 5020, 5021, 5021, 5022, 5029, 5031, 5035, 504, 5043, 5044, 5048, 5050, 5050, 5052, 5058, 5062, 5064, 5070, 5071, 5071, 5079, 5082, 5084, 5084, 5086, 5088, 509, 5090, 5090, 5093, 5094, 5097, 5098, 5099, 5105, 5108, 5112, 5113, 5118, 5120, 5122, 5126, 5128, 5132, 5134, 5142, 5143, 5147, 5151, 516, 5160, 5160, 5166, 5173, 5174, 518, 5180, 5184, 5186, 5189, 519, 5192, 5192, 5196, 5199, 5201, 5204, 5205, 5207, 5207, 5217, 5220, 5222, 5222, 5223, 5223, 5225, 5226, 524, 5241, 5242, 5244, 525, 5254, 5255, 5257, 526, 5265, 5265, 5267, 5278, 5278, 528, 5282, 5286, 5287, 5288, 5292, 5292, 5298, 5301, 5301, 5303, 5306, 5310, 5318, 5325, 5327, 5330, 5333, 5335, 5335, 5338, 5341, 5341, 5352, 5353, 5356, 5357, 5357, 5363, 5368, 5370, 5370, 5371, 5373, 5374, 5376, 538, 5380, 5385, 5388, 5390, 5392, 5396, 5398, 5398, 5398, 5400, 5403, 541, 5414, 5416, 5417, 5428, 543, 5430, 5431, 5432, 5432, 5441, 5444, 546, 5465, 5466, 5467, 547, 5471, 5472, 5473, 5475, 5475, 5478, 5478, 5478, 5480, 5482, 5484, 5485, 5491, 5496, 5496, 5499, 5504, 5511, 5512, 5513, 5516, 5516, 5517, 5519, 5521, 5522, 5533, 5536, 5537, 5540, 5541, 5541, 5542, 5545, 5547, 5548, 5558, 5559, 5561, 5567, 5568, 5570, 5571, 5572, 5573, 5573, 5575, 5579, 5581, 5583, 5585, 5589, 5589, 5593, 5596, 5598, 5599, 56, 560, 5600, 5602, 5604, 5605, 5605, 5608, 5611, 5615, 5616, 5619, 5619, 5620, 5622, 5623, 5626, 5629, 5632, 5632, 5635, 5642, 5646, 5649, 5650, 5657, 5659, 566, 5663, 567, 5675, 5676, 5677, 5678, 5679, 568, 569, 5692, 5698, 5698, 57, 57, 5703, 5707, 5709, 571, 571, 5713, 5717, 5718, 572, 5722, 5728, 5732, 5735, 5736, 5737, 5739, 5742, 5744, 5745, 5747, 5751, 5751, 576, 576, 5763, 5763, 5763, 5765, 5766, 5768, 5768, 5769, 5772, 5776, 5777, 5777, 5778, 5781, 5782, 5788, 579, 5790, 5793, 5793, 5800, 5802, 5804, 5810, 5817, 5817, 5818, 5819, 582, 582, 5820, 5823, 5823, 5835, 5836, 5839, 585, 5857, 5859, 586, 5860, 5865, 587, 5872, 5873, 5874, 5875, 5885, 5886, 5888, 5889, 5890, 5891, 5891, 5895, 59, 590, 5900, 5904, 5906, 5906, 5906, 5907, 5908, 5909, 5916, 5917, 5917, 5918, 5919, 5919, 5920, 5921, 5922, 5923, 5924, 5924, 5924, 5925, 5929, 5932, 5936, 5940, 5940, 5941, 5945, 5945, 5949, 595, 5956, 5957, 5960, 5961, 5965, 5966, 5969, 597, 5971, 5978, 5979, 5980, 5990, 5991, 5992, 5994, 6, 6001, 6004, 6006, 6007, 6014, 6016, 6017, 6019, 6022, 6023, 6024, 6034, 6034, 6034, 6035, 6036, 6037, 6038, 6040, 6043, 6045, 6046, 6048, 6053, 6054, 6056, 6059, 6063, 6065, 6065, 6067, 6067, 6079, 608, 6087, 6088, 6092, 6093, 6099, 6101, 6103, 6105, 6107, 6126, 6127, 6130, 6132, 6133, 6134, 6136, 6138, 6140, 6142, 6144, 6149, 6152, 6156, 6156, 6158, 6160, 6164, 6165, 6166, 6179, 6179, 6180, 6188, 619, 6190, 6193, 6194, 6195, 6196, 6200, 6201, 6207, 6213, 6217, 6222, 6224, 6229, 6229, 623, 6231, 6244, 6247, 6248, 625, 6251, 6251, 6252, 6256, 6257, 6258, 6268, 6270, 6271, 6275, 6276, 6278, 6279, 6280, 6285, 6291, 6292, 630, 6303, 6305, 6306, 6309, 6309, 6309, 631, 6314, 6315, 6316, 6316, 6317, 6319, 6320, 6323, 6327, 6336, 6340, 6341, 6342, 6345, 6347, 6349, 635, 6353, 6353, 6355, 6359, 6361, 6362, 6362, 6369, 637, 6373, 6374, 6375, 6375, 638, 6381, 6388, 6388, 6389, 6390, 6392, 6392, 6394, 6395, 6395, 6396, 6396, 6397, 6398, 640, 6402, 6404, 6404, 6405, 6408, 6408, 6414, 6420, 6422, 6425, 6426, 6426, 6428, 6429, 6429, 6431, 6431, 6435, 6441, 6444, 6446, 6447, 6456, 6456, 6458, 6458, 6464, 6469, 6472, 6476, 6478, 6479, 6479, 6479, 6482, 6484, 6485, 6487, 6491, 6494, 6494, 6497, 6497, 6499, 650, 6501, 6510, 6517, 6519, 6519, 6520, 6521, 6521, 6522, 6528, 6532, 6537, 6541, 6544, 6549, 6553, 6554, 6559, 6564, 6575, 6585, 6585, 6586, 6587, 6587, 6595, 6599, 66, 660, 660, 6600, 6602, 6603, 6609, 6616, 6618, 662, 662, 6625, 6627, 6635, 6637, 6648, 6657, 6660, 667, 6677, 668, 6689, 6718, 6718, 6725, 6737, 6739, 6741, 675, 6759, 6762, 6765, 6770, 6785, 679, 6798, 6806, 6816, 6822, 6829, 683, 6833, 6842, 685, 6850, 6851, 6852, 6853, 6856, 686, 6863, 6867, 6872, 6878, 6878, 6882, 6885, 6885, 6888,

6890, 6891, 6896, 6896, 6897, 6898, 6906, 6908, 6911, 6919, 6924, 6925, 6929, 6931, 6933, 6937, 6939, 6940, 6943, 6943, 6944, 6948, 6949, 695, 696, 6960, 6967, 6970, 6972, 6973, 698, 6982, 6983, 6985, 6985, 6988, 6988, 6991, 6992, 6993, 6996, 6997, 6999, 7, 7, 70, 7002, 7014, 7014, 7015, 7017, 7018, 7018, 7021, 7022, 7027, 7028, 7030, 7031, 7031, 7035, 7035, 7039, 7039, 704, 7049, 7049, 7050, 7050, 7052, 7058, 7059, 7060, 7063, 7067, 7069, 7071, 7072, 7074, 7075, 7075, 7075, 7076, 7082, 7082, 7084, 7084, 7093, 7093, 71, 7101, 7105, 7105, 7105, 7109, 711, 7110, 7111, 7113, 7114, 712, 7124, 7127, 7136, 7138, 7141, 7141, 7143, 7144, 7147, 7149, 715, 715, 7152, 7154, 716, 716, 7160, 7161, 7164, 7165, 7165, 7165, 7168, 7170, 7173, 7174, 7179, 718, 7181, 7182, 7183, 7186, 7186, 7186, 7187, 719, 7190, 7191, 7200, 7208, 7208, 721, 7215, 7215, 7229, 7235, 7236, 7238, 7239, 7243, 7247, 7253, 7255, 7256, 7259, 7260, 7260, 7261, 7267, 7270, 7271, 7274, 7278, 7280, 7283, 7283, 7284, 7285, 7288, 7294, 7298, 7283, 7300, 7303, 7305, 7311, 7313, 7317, 7317, 7318, 732, 7322, 7329, 733, 7330, 7330, 7333, 734, 7341, 7344, 7350, 7352, 7355, 7358, 7363, 7364, 7364, 7366, 7368, 7371, 7372, 7372, 7373, 7375, 7375, 7379, 7383, 7383, 7389, 739, 74, 74, 7408, 7419, 742, 7423, 7425, 7426, 7427, 7432, 7435, 7444, 7446, 7447, 7449, 7453, 7453, 7457, 7457, 7459, 7460, 7460, 7467, 7468, 747, 7470, 7473, 7475, 7477, 7479, 7480, 7482, 7488, 7488, 749, 7490, 7491, 7495, 750, 7500, 7504, 7504, 7504, 7506, 7507, 7508, 751, 7512, 7513, 7514, 7517, 7521, 7527, 7533, 7535, 7538, 7540, 7540, 7540, 755, 7554, 7566, 7568, 7571, 7573, 758, 7580, 7583, 7583, 7585, 7587, 7589, 759, 7591, 7592, 7600, 7600, 7601, 7601, 7603, 7608, 7610, 7611, 7614, 7615, 7619, 7619, 7628, 7629, 7630, 7632, 7636, 7636, 7639, 7639, 764, 764, 7640, 7642, 7657, 7657, 7658, 7658, 766, 7661, 7663, 7665, 7667, 7668, 7668, 7671, 768, 7683, 7685, 7688, 7691, 7694, 7695, 7698, 7698, 7699, 7700, 7706, 7707, 7707, 7707, 7719, 772, 7724, 7726, 7728, 7733, 7735, 774, 7743, 7744, 7745, 7750, 7753, 7754, 7758, 7763, 7767, 7768, 7769, 7772, 7773, 7775, 7777, 7778, 7779, 778, 7782, 7783, 7795, 7804, 7806, 7807, 7808, 7808, 7809, 7816, 782, 7834, 7835, 7835, 7836, 7841, 7855, 7855, 7863, 7874, 7879, 7882, 7882, 7883, 7885, 7885, 7887, 7890, 79, 7905, 7907, 7910, 7911, 7913, 7915, 7918, 7919, 792, 7920, 7923, 7934, 7937, 7938, 7939, 7939, 7944, 7955, 7955, 7958, 7961, 7961, 7965, 7972, 7976, 7981, 7983, 7986, 7990, 7996, 7998, 800, 8008, 8013, 8015, 8015, 8016, 8017, 8020, 8020, 8024, 8025, 8029, 803, 8030, 8032, 8039, 8043,

8048, 8049, 8053, 8053, 8057, 8058, 8059, 8067, 8068, 8069, 8070, 8075, 8077, 8081, 8082, 8087, 8089, 8090, 8092, 8093, 8096, 8099, 8099, 8101, 8101, 8102, 8104, 8107, 8107, 8108, 8110, 812, 8120, 8121, 8123, 8124, 8125, 8126, 8127, 8130, 8134, 8134, 8135, 8136, 8136, 8138, 8139, 8140, 8142, 8142, 8143, 8144, 8144, 8147, 8148, 8149, 8150, 8151, 8152, 8163, 8170, 8173, 8174, 8177, 8178, 8180, 8180, 8182, 8187, 8191, 8193, 8193, 8194, 8196, 820, 8214, 8215, 8221, 8221, 8222, 8239, 8242, 8244, 8245, 825, 8251, 8256, 826, 8267, 827, 8271, 8272, 8272, 8273, 8273, 8279, 8280, 8280, 8281, 8284, 8284, 8290, 8291, 8292, 8292, 8294, 8296, 8299, 83, 8300, 8301, 8302, 8303, 8303, 8306, 8307, 8309, 832, 8321, 8324, 8326, 8328, 833, 8336, 8338, 8340, 8341, 8342, 8345, 8348, 835, 8350, 8354, 8357, 8357, 8358, 8362, 8362, 8368, 8368, 8375, 8376, 8385, 8385, 8386, 8387, 839, 8392, 8393, 8398, 84, 840, 8402, 8403, 8406, 8411, 8412, 8413, 8415, 842, 8420, 8421, 8424, 8425, 8426, 8427, 843, 8430, 8431, 8433, 8434, 8435, 8437, 8437, 8443, 8444, 8445, 8447, 8451, 8451, 8455, 8460, 8461, 8464, 8465, 8468, 8471, 8472, 8475, 8477, 8478, 8479, 848, 8481, 8481, 8483, 8484, 8488, 8490, 8495, 8504, 851, 8511, 8511, 8513, 8516, 8521, 8524, 8525, 8532, 8532, 8535, 8538, 8538, 8543, 8544, 8544, 8545, 8546, 8546, 8551, 8555, 8555, 8556, 8560, 8565, 8569, 8570, 8572, 8575, 8575, 8577, 858, 8580, 8589, 859, 8590, 8591, 8597, 86, 86, 8600, 8605, 8606, 8612, 8613, 8616, 8623, 8624, 8626, 864, 8648, 8649, 865, 8654, 866, 866, 8662, 8665, 8668, 867, 8670, 8678, 868, 8680, 8680, 8682, 8687, 8687, 8690, 8690, 8694, 8695, 8696, 8698, 87, 8702, 8705, 8707, 8709, 8709, 8709, 871, 8712, 8713, 8716, 8717, 8722, 8729, 8733, 8736, 8737, 8739, 874, 8741, 8742, 8744, 8745, 8751, 8752, 8752, 8755, 8758, 8763, 8764, 8764, 8765, 8769, 8773, 8777, 8780, 8781, 8787, 879, 8792, 8801, 8802, 8806, 8806, 8813, 8819, 882, 8821, 8822, 8824, 8828, 883, 8831, 8831, 8836, 884, 8840, 8844, 8848, 885, 8850, 8851, 8852, 8854, 8856, 8860, 8867, 8867, 8876, 8877, 888, 8880, 8880, 8883, 8886, 8888, 8890, 8894, 8895, 8896, 8899, 890, 8902, 8905, 8911, 8911, 8912, 8913, 8913, 8918, 8927, 8930, 8930, 8934, 8937, 8943, 8944, 8947, 8948, 8949, 8951, 8952, 8957, 8958, 8961, 8964, 8967, 8968, 8972, 8972, 8976, 8979, 8984, 8986, 8986, 8993, 9001, 9005, 9007, 9014, 9016, 9022, 9025, 9034, 904, 9042, 9043, 9043, 9044, 9045, 9049, 9049, 9052, 9052, 9053, 9053, 9053, 9055, 9056, 9057, 9058, 9064, 9065, 9074, 9074, 9075, 9078, 9078, 9079, 9079, 908, 9081, 9082, 9083, 9084, 9096, 9105, 9106, 9109, 9115, 9117, 9118, 9118, 9121,

9121, 9123, 9128, 9130, 9142, 9147, 9148, 9150, 9156, 916, 9162, 9163, 9168, 9171, 9172, 9176, 918, 9185, 9185, 9187, 9188, 919, 9191, 9192, 9194, 9194, 9195, 9196, 9199, 9202, 9203, 9208, 9208, 9209, 921, 9217, 9218, 922, 9222, 9225, 9226, 9227, 9227, 923, 9230, 9231, 9237, 9237, 9237, 9238, 9242, 9245, 925, 9254, 9258, 9263, 9264, 9266, 9269, 927, 9276, 9278, 9283, 9284, 9289, 9293, 9296, 9298, 9299, 930, 9301, 9303, 9304, 9306, 9311, 9315, 9317, 9322, 9323, 933, 9330, 9341, 9343, 9346, 9347, 9351, 9352, 9357, 9359, 936, 9360, 9361, 9362, 9364, 9364, 9365, 9368, 9369, 9369, 9371, 9372, 9375, 9377, 9379, 9379, 938, 9380, 9381, 9382, 9386, 9386, 939, 9391, 9392, 9398, 9406, 9413, 9416, 942, 9420, 9421, 9422, 9423, 943, 9434, 9435, 9438, 9445, 9452, 9454, 9460, 9467, 9468, 9469, 947, 9471, 9479, 948, 948, 9481, 9483, 9485, 9496, 9497, 9500, 9502, 9502, 9505, 9506, 9514, 9528, 9529, 953, 9534, 9539, 954, 9540, 9545, 9546, 9548, 955, 9551, 9556, 956, 9560, 9560, 9561, 9562, 9564, 9565, 9565, 9566, 957, 9573, 9574, 9575, 9577, 9580, 9582, 9585, 959, 959, 9590, 9592, 9595, 9598, 9601, 9608, 9610, 9611, 9611, 9612, 9618, 9619, 962, 962, 962, 9621, 9621, 9621, 9628, 9628, 963, 963, 963, 9630, 9633, 9636, 9637, 9638, 964, 964, 9640, 9645, 9647, 9651, 9651, 9652, 9654, 9657, 966, 966, 9670, 9671, 9672, 9672, 9677, 9678, 9679, 9681, 9681, 969, 9692, 9697, 9698, 9698, 9702, 9703, 9706, 9707, 9708, 9709, 971, 9711, 9713, 9719, 9722, 973, 973, 9732, 9733, 9745, 9749, 975, 975, 9752, 9754, 9761, 9764, 9767, 977, 9770, 9773, 9780, 9782, 9785, 9787, 9788, 980, 9801, 9802, 9808, 9809, 9813, 9814, 9818, 9819, 9820, 9825, 9826, 9828, 983, 983, 9831, 9838, 9841, 9843, 9845, 9846, 9848, 985, 9850, 9850, 9851, 9855, 9855, 9857, 986, 9862, 9864, 9864, 9865, 9867, 9869, 987, 9872, 9873, 9874, 9877, 9881, 9882, 9883, 9887, 9889, 989, 9894, 9899, 9899, 99, 9909, 991, 9915, 992, 993, 9936, 9941, 9947, 9949, 9958, 9959, 996, 9960, 9962, 9963, 9979, 998, 9983, 9986, 9987, 9991, 9995, 9997, 9997, 9998
b.+den 12120
b.+er 1252, 791
b.+i 1286, 13092
b.+in 184
[=-4775]
birader : Erkek kardeş.
b.+i 4070
[=-1]
bir ara : Kısa bir süre.
b. 10464, 10552
[=-2]
biraz : Bir parça, azıcık.
b. 10062, 10075, 10087, 10087, 10087, 10118, 10122, 10124, 10200, 10201, 10280, 10305, 10306,

10476, 10553, 10708, 10774, 10866, 10925, 10933, 10942, 11016, 11031, 11032, 11058, 11064, 11082, 11084, 11095, 1110, 1113, 11232, 11280, 1134, 11450, 11497, 11523, 1162, 11629, 11638, 11677, 11832, 11898, 11913, 11913, 11999, 12155, 12193, 12240, 12246, 12283, 12368, 1238, 12433, 12448, 12524, 12552, 12576, 12587, 12598, 12601, 12677, 12730, 12735, 12750, 12835, 12923, 13020, 13055, 13071, 1316, 13170, 13219, 13220, 13248, 1357, 1546, 1917, 1920, 1945, 1981, 2002, 2038, 2052, 2059, 2120, 2124, 2170, 2171, 2287, 2358, 2397, 2401, 2437, 2499, 2504, 2591, 2615, 2707, 2901, 2905, 297, 3018, 3029, 3055, 3065, 3243, 3286, 3424, 3484, 3502, 3502, 3519, 3625, 3647, 3673, 3678, 3866, 4132, 4358, 4409, 4433, 4500, 4563, 4706, 4707, 4825, 4830, 4854, 4918, 4966, 5144, 5194, 5275, 5586, 5589, 561, 5647, 573, 5754, 5780, 5848, 5913, 5945, 6048, 6106, 6161, 6176, 6183, 6272, 6343, 6740, 6803, 6809, 6837, 6865, 6911, 70, 7089, 7158, 7173, 7178, 7232, 7315, 7316, 7403, 7403, 7545, 7557, 7620, 7625, 7638, 7709, 792, 7934, 8055, 8056, 8060, 8086, 8193, 8195, 824, 8258, 8351, 837, 8413, 8443, 8472, 8501, 8502, 8516, 8698, 873, 8785, 8807, 8851, 8893, 8965, 8966, 8970, 8997, 9159, 9160, 9386, 94, 940, 9428, 9517, 9581, 9587, 96, 9623, 9721, 9808, 9828, 9955, 9961, 9972
[=218]
bir bakıma : Başka bir görüşle.
b. 10021, 11227, 12592, 12947, 1543, 1698, 1742, 2635, 2826, 3341, 3349, 3857, 396, 3970, 4354, 4360, 4441, 5344, 580, 5895, 6049, 6932, 7006, 7425, 890, 9380
[=26]
bir bakımdan : Diğer yandan.
b. 11623, 11695, 6086
[=3]
birbiri : Karşılıklı olarak bir diğeri.
b. 10130, 1356, 1427, 2422, 2863, 2961, 5211, 5289, 7058, 7637, 7908, 7928, 8188, 9293, 937, 9399
b.+ne 5381, 6638
b.+ni 926
b.+lerinden 10171
b.+lerine 10173, 12683, 12950, 13213, 1431, 3097, 6039, 6550, 8664
b.+lerini 10170, 4962, 6122, 8495, 9559
b.+lerinin 190
b.+leriyle 11470, 12602, 3431, 9291
b.+mizi 7036
b.+nden 10382, 11275, 12152, 1413, 5038, 5905
b.+ne 10667, 10755, 11397, 11497, 11673, 12284, 12455, 12477, 12506, 12827, 13238, 2184, 238, 249, 2498, 276, 2790, 3436, 3943, 4867, 4870, 5033, 5290, 5805,

5857, 6071, 6523, 7637, 8140, 8209, 8436, 8680, 8917, 947, 9650
b.+ni 10038, 11433, 11733, 12023, 12697, 2645, 358, 3961, 4443, 4574, 4791, 4801, 5788, 6411, 6865, 7085, 7949, 795, 8141, 947, 9603, 999
b.+nin 10647, 11499, 11506, 12540, 129, 240, 784
b.+yle 10166, 11153, 11153, 11660, 11714, 11814, 11816, 12459, 3054, 3675, 3850, 5784, 8654
[=123]
bir çırpıda : Hemen.
b. 11884
[=1]
birçoğu : Çok sayıda olan şey.
b. 10502, 12710, 1821, 3046, 3882, 4192, 5360, 6447
b.-nu 2216
b.+nun 2113, 7130
[=11]
birçok : Birden fazla.
b. 10468, 10506, 10543, 10556, 10655, 10665, 10711, 10855, 10906, 10935, 10939, 10941, 11006, 11101, 11151, 11158, 11161, 11162, 11198, 11214, 11217, 11221, 11290, 1143, 11446, 1157, 11584, 11607, 11925, 11961, 12010, 12107, 12149, 12457, 1246, 12490, 12816, 12818, 12881, 12951, 12977, 13060, 13084, 13100, 13118, 13160, 1382, 1387, 1436, 1593, 1601, 1622, 1635, 1825, 1909, 2031, 2074, 2077, 2276, 2280, 2303, 235, 2478, 2482, 2492, 2534, 256, 2597, 2616, 2619, 2638, 2691, 2728, 2749, 2788, 2820, 2820, 2894, 3039, 3421, 3493, 3680, 3858, 3909, 4318, 4410, 4674, 4680, 4745, 4785, 4924, 5091, 5233, 5313, 5719, 620, 6267, 6377, 6445, 646, 6558, 6621, 6806, 6843, 6879, 6930, 6990, 7184, 7271, 7336, 7360, 7863, 832, 9296, 9354, 937, 9488, 9520
[=118]
birden : Aniden.
b. 10003, 10184, 10524, 11214, 11233, 12334, 12571, 1469, 2059, 207, 256, 3713, 4006, 4449, 6411, 746, 7750, 8286, 9002, 9019
[=20]
birdenbire : bkz. (birden)
b. 10057, 10255, 10289, 10430, 10520, 10565, 109, 11039, 11050, 11259, 11311, 11337, 11394, 11430, 11594, 11656, 11694, 11750, 11824, 12015, 12179, 12221, 12442, 12548, 12563, 12613, 12936, 13017, 13087, 13140, 13183, 13198, 1588, 1589, 1667, 1766, 1766, 1796, 1839, 2039, 2160, 2166, 2190, 2201, 2205, 2212, 2343, 2829, 2848, 2910, 2957, 3043, 306, 328, 3499, 3686, 3729, 402, 4179, 4905, 5568, 5602, 5627, 5954, 5965, 5983, 6272, 6310, 6360, 6362, 6994, 6997, 7044, 7385, 7416, 7534, 7666, 7963, 8083, 8479, 859, 901, 9081, 9370, 9528, 9563, 9570, 9595
[=88]

Bir Edebiyat Sosyoloji Denemesi : Ziyaeddin Fahri Fındıkoğlu'nun Bayburtlu Zihni hakkındaki eseri.
b. 2246
[=1]
birer : Herkese bir.
b. 12275, 1279, 3839, 813, 8489, 8763, 9103
[=7]
Bir Hüsnün Hüznü : Rıza Tevfik'in manzumesi.
b. 11417
[=1]
biri : Bir tanesi.
b. 10076, 10132, 10239, 1024, 10293, 10384, 10395, 10442, 10450, 10644, 10756, 10781, 10796, 10800, 10859, 10937, 10942, 11103, 11238, 11374, 11403, 11537, 11564, 11575, 11595, 11653, 11686, 11699, 11938, 11960, 1208, 12329, 12363, 12371, 12390, 12504, 12572, 12603, 12620, 12723, 13058, 1405, 1464, 1664, 1773, 1915, 2217, 2233, 2375, 2547, 2599, 2655, 3090, 3095, 3176, 3178, 3314, 334, 3657, 3751, 3785, 3829, 3972, 4078, 4162, 4536, 4574, 471, 485, 5171, 5313, 5468, 5512, 5563, 5724, 5846, 5971, 5993, 6220, 6259, 6331, 6360, 6411, 6462, 652, 6580, 6930, 6958, 7219, 7379, 7441, 75, 7511, 7596, 7617, 7642, 7830, 7945, 8082, 8127, 8236, 8263, 8416, 8738, 8786, 8900, 9043, 9120, 9121, 9294, 9313, 9324, 9510, 9515, 9638, 990, 9945, 9968
b.+dir 10371, 10579, 10799, 11021, 11168, 11476, 11615, 11616, 12223, 1378, 1911, 1987, 22, 2315, 2730, 3375, 3806, 5421, 5495, 5498, 5519, 6918, 6977, 6980, 7027, 7041, 7339, 8486, 9488, 9511, 9554, 9620
b.+nde 13179, 2129, 2951, 8347, 8493
b.+nden 10067, 11676, 237, 6086, 8570
b.+ne 4607, 916
b.+ni 10297, 10329, 11402, 11559, 11697, 12079, 13145, 169, 2037, 3997, 4023, 483, 5996, 7508, 7620, 8464, 8959, 9287
b.+nin 10138, 300, 6547, 6550, 6765, 7414, 7419, 8958
b.+si 1077, 11170, 11440, 13143, 1978, 2559, 624, 8907, 9050, 9367, 9784
b.+sidir 2092
b.+sinde 13168
b.+sini 9028
b.+sinin 6106
b.+ydi 3769, 6480, 8757
b.+yle 10272, 2234
[=208]
biricik : Tek.
b. 11790, 2040, 4928, 7739
[=4]
birim : Aynı türden büyüklüklerin ölçümlerine ölçü alınan somut büyüklükler.
b.+i 527
[=1]
birinci : Bir sayısının sıfatı.

b. 10114, 10237, 10569, 11108, 11364, 11656, 11817, 11818, 11886, 11907, 12107, 12496, 12697, 12777, 13041, 1317, 1527, 1957, 1976, 2009, 2330, 2958, 297, 327, 330, 3723, 4161, 4544, 4690, 570, 5819, 6397, 6732, 6978, 7088, 7135, 7398, 7524, 8211, 8390, 8463, 8499, 8507, 8519, 8574, 8628, 8647, 8799, 8998, 9390, 9687, 9868, 9884, 9888, 9970

b.+ler 4363, 736, 483
b.+leri 3885
b.+lerinde 9305
b.+lerinin 6271
b.+si 11625, 11833, 12233, 12297, 12363, 3571, 3763, 3915, 4100, 4276, 5277, 5316, 5640, 5843, 6106, 6264, 6394, 7342, 7413, 7440, 7496, 7741, 7997, 860, 9152, 9411, 9746, 9774, 9875

b.+sinde 10335, 11350, 451, 5579, 5653, 8107

b.+sindeki 12327, 12484
b.+sinden 11644, 5164, 8577

b.+sine 12907, 5942, 7047, 8313

b.+sinin 11458, 6255, 6963, 8361, 840

b.+siyle 10752
[=111]

Birinci Dünya Harbi : 1914 yılında Avrupa'da başlamış, ancak dünyanın dört bir yanındaki ülkelerin katılması ve diğer kıtalardaki sömürgelere de yayılması nedeniyle "dünya savaşı" olarak adlandırılmıştır.

b. 11116
b.+nin 12766
[=2]

birkaç : Az sayıda.

b. 10020, 10153, 10170, 10224, 10294, 10623, 1099, 11075, 11093, 11254, 11256, 11273, 11313, 11375, 11494, 11592, 11888, 1205, 12206, 12296, 12333, 12410, 12523, 12570, 12808, 12922, 12980, 12997, 12998, 13039, 13201, 13232, 1353, 1375, 1431, 170, 1996, 2287, 2411, 2525, 2587, 2672, 2724, 2950, 2951, 2990, 3491, 3543, 3786, 3916, 3961, 3994, 4023, 4057, 4324, 4763, 4892, 4992, 500, 5003, 5101, 5151, 5262, 5457, 5486, 5510, 5510, 5526, 5643, 5657, 5706, 5861, 5982, 6005, 6150, 6242, 6284, 6290, 6343, 6679, 6735, 6952, 6953, 6976, 7148, 7255, 7596, 7612, 7729, 7748, 7761, 7959, 7964, 8133, 8136, 8238, 8286, 8296, 8388, 8481, 8508, 8521, 8591, 8756, 8882, 8902, 8903, 8982, 9038, 9049, 9108, 934, 9470, 9530, 9895

b.+ı 12524
[=116]

Bir Küçük Çocuğun Kabri Üzerinde Muharredir : Muallim Naci'nin Hugo'dan çevirdiği manzume eseri.

b. 13129
[=1]

birleş- : Ayrıyken tek bir bütün durumuna gelmek.

b.-emeyeceği 11783
b.-en 8923
b.-erek 10238, 12929, 3123, 8678

b.-ince 4448, 6907
b.-ir 10642, 322, 4375, 5983, 5995, 6113, 7258, 9396, 9635

b.-irdi 8954
b.-irler 11540, 2022, 3412, 4479, 5539, 6689, 697, 9072

b.-iyordu 11115
b.-iyorlardı 1210, 594
b.-me 5840

b.-meler 14
b.-mesi 356, 6004
b.-meye 8610

b.-miş 9634
b.-mişlerdir 5001
b.-miştir 11221

b.-tiği 2018
b.-tiğini 11683, 2267, 5751, 9818

b.-tikleri 3445
[=43]

birleşik : Yapışık.
b. 4697
[=1]

birleştir- : Tek bir bütün durumuna getirmek.

b.-diği 11940
b.-ecek 9829
b.-ememiştir 11214

b.-en 11921, 1400, 2381, 3715, 4277

b.-erek 5808
b.-in 9381
b.-ir 12345

b.-irken 2166
b.-iyordu 2862
b.-mek 12796, 9538

b.-mesi 2341
b.-meye 2292, 9811
b.-miş 2079
[=19]

birleştirici : Bütünleyici.
b. 10446, 10448
[=2]

birleştiril- : Bütün durumuna getirilmek.

b.-erek 3595
b.-irse 1123, 9291
b.-mesinde 10782
[=4]

birlik : Bütünlük.
b. 12711, 339, 388, 404, 8584, 956

b.+i+(birliği) 5157
b.+i+(birliği) 12282, 12420, 197, 6817

b.+in+(birliğin) 8608
b.+inde+(birliğinde) 1180
b.+ine+(birliğine) 545, 9179

b.+ini+(birliğini) 2497, 4803, 5014, 5426, 5439, 5476
b.+inin+(birliğinin) 9117, 9120, 934

b.-ler 5845
b.-leri 888
b.-lerini 6250

b.-te 4346, 4756, 9718

[=30]

Bir Musavvirin Zevcesine : Şinasi'nin şiiri.
b. 5598
[=1]

Bir Ölünün Defteri : Halit Ziya Uşaklıgil'in romanı.
b.+ne 8415
[=1]

Bir Safilin Tesellisi : Abdülhak Hamid'in şiiri.

b. 11596
b.+nde 11610
[=2]

birsam : Sanrı.
b.+lı 11828, 12639
[=2]

Bir Sefilenin Hasbıhali : Abdülhak Hamid'in şiiri.

b. 5928
b.+de 11651
b.+nde 5931
b.+ne 11482
[=4]

Bir Siyah Çerde : Enderunlu Vasıf'ın şarkısı.
b. 10760
[=1]

birtakım : Bazı.
b. 10023, 10549, 10762, 12091, 12124, 12577, 12718, 12787, 12846, 1295, 13234, 1384, 1599, 1660, 1924, 2085, 2435, 2450, 2650, 2725, 3274, 3302, 3354, 3427, 4243, 4244, 4252, 4459, 4471, 4650, 4843, 5173, 5339, 5349, 5390, 5455, 548, 5500, 5765, 6186, 6514, 6582, 6898, 9254, 9798, 9953, 9957
[=47]

Bir Vaıza Bir Mevize : Abdülhak Hamit Tarhan'ın manzumesi.
b. 11593
[=1]

Bir Yedigâr : Abdülhak Hamit Tarhan'ın şiir mecmuası.
b. 11056, 11387
[=2]

Bir Yetimin Mezar-ı Maderini Ziyareti : Rezaizade Ekrem'in eseri.
b. 10708
[=1]

Bir Yıldızböceği : Münif Paşa'nın Mecmua-i fînun'un ilk nüshasına koyduğu fıkrası.
b. 4074
[=1]

Biset : Peygamberimize peygamberliğin bildirilmesi.
b. 4423, 7025
[=2]

bisiklet : Tekerlekleri pedal aracılığıyla ayakla döndürülen binek aracı.
b.+e 11113
[=1]

bit- : Tükenmek.
b.-ebilirdi 12569
b.-ecek 1111, 12413
b.-en 12924, 2318, 6294, 6840, 8286, 8544, 872, 9865
b.-eni 2453
b.-enlerden 4063
b.-enleri 2516, 7922

b.-er 10071, 10135, 10189,
1058, 11848, 11860, 13059, 13081,
4073, 8454, 8554, 8612, 8616, 8914,
9971
b.-meden 3039, 3543, 6821
b.-memiş 13182, 3893,
9075
b.-memiştir 8986
b.-mesi 10727
b.-mesidir 10278, 8740
b.-mesinin 624
b.-mez 10135, 1173, 5971,
942
b.-miş 7638, 9498
b.-mişse 10703
b.-tiği 10615, 3785, 7172,
9277
b.-tiğini 10863
b.-tikten 4532, 9738
[=55]
biteviyesizlik : Tekdüze olmayan.
b.+ine+(biteviyesizliğine)
13186
[=1]
bitir- : Tüketmek, sona erdirmek.
b.-diği 8097, 8259, 9142
b.-dikten 747
b.-ebilir 4688
b.-ebilmek 13033
b.-eceği 3845
b.-elim 6419
b.-emediği 8991
b.-emeyen 299
b.-en 11655, 11657, 2331,
2716, 3425, 4584, 7399, 7425, 8214,
9539
b.-ir 11797, 12365, 12653,
1955, 1964, 2778, 5359, 9127, 9139,
9539
b.-me 7505
b.-mek 11801, 8910, 8979,
9685
b.-mesi 9681
b.-mesini 12352
b.-mez 9127, 9139
b.-miş 11919
[=40]
bitiril- : Tüketilmek.
b.-memiş 10620
b.-miş 4322
b.-miştir 7600
[=3]
bitiş : Son.
b.+i 1954, 8516
b.+ine 12103
[=3]
bitki : Ağaç türü canlıların genel
adı.
b.+ler 125
[=1]
bitkin : Yorgun.
b. 8730
[=1]
bittabi : Elbette.
b. 10576, 11277, 12099,
1212, 12433, 1435, 1600, 2044,
2166, 2177, 4596, 5576, 5673, 6350,
6570, 7049, 7203, 812, 8351, 8461,
8950, 9596, 9891
[=23]
bittabii : bkz. (bittabi)
b. 10568, 10859, 12973,
222, 8625, 8625

[=6]
biyograf : Hayat hikâyesi yazarı.
b.+larına 10351
[=1]
biyografi : bkz. (biyograf)
b. 6690, 8577, 9103, 9160
b.+de 9355
b.+ler 9076, 9096, 9106
b.+lerdir 9089, 9094
b.+lere 9095
b.+lerin 9161
b.+lerinde 8581
b.+lerini 9125
b.+nin 9184
b.+si 6645
b.+sinde 7546
b.+sinin 9149
b.+yi 9033, 9108, 9961
[=21]
biyografik : Biyografi ile ilgili.
b. 13197, 9823
[=2]
biyoloji : Bitki ve hayvanların
köken, dağılım, yapı, gelişim,
büyüme ve üremelerini inceleyen
bilim dalı.
b.+nin 7293
b.+ye 6501
[=2]
biyolojik : Biyoloji ile ilgili.
b. 4752
[=1]
biz : I. çokluk şahıs zamiri.
b. 10158, 10210, 10221,
10247, 10679, 10701, 10728, 10733,
10786, 10850, 10856, 11558, 11613,
11713, 11753, 1176, 11911, 11954,
12074, 12356, 12393, 12593, 12761,
12825, 12951, 13146, 13197, 170,
1914, 2095, 2365, 2554, 2755, 2865,
3100, 311, 322, 3281, 3876, 3919,
4007, 4042, 4230, 4393, 4494, 4800,
5117, 5196, 5955, 6181, 6346, 653,
66, 6998, 7037, 7150, 7334, 7629,
7639, 8075, 8168, 8192, 8194, 8196,
8359, 8389, 8647, 8719, 8864, 8904,
8909, 8949, 8955, 9150, 9251, 9494,
9566, 9606, 9633, 9642, 9697
b.+ce 10406, 10549, 10773,
10862, 11381, 11891, 12531, 12864,
12900, 13093, 217, 2187, 2210,
2336, 2373, 2648, 3203, 3258, 3268,
4097, 4573, 4637, 5322, 5726, 5796,
6107, 6917, 6943, 7027, 711, 7437,
7920, 8481, 857, 8785, 9027, 9190,
920, 9213, 9246, 9446, 9798
b.+de 1036, 11242, 11540,
12404, 131, 13143, 13152, 153,
1804, 1942, 2089, 2151, 2549, 2636,
2778, 2796, 305, 3237, 339, 3714,
3840, 4038, 4059, 4354, 4537, 4581,
4610, 4912, 5347, 5384, 5520, 6036,
6108, 6120, 6123, 6234, 6242, 6391,
6616, 875, 9391, 9632
b.+deki 11766, 2989, 3701,
534, 5517, 7221, 743
b.+dekine 4582
b.+den 11821, 12168,
1928, 2615, 2871, 2906
b.+e 10024, 10030, 10143,
1026, 103, 10318, 10412, 10413,
10561, 10600, 10619, 10672, 10678,
10700, 10703, 10745, 10780, 10824,

10854, 10895, 10914, 10948, 11077,
11179, 11238, 113, 11322, 11388,
1145, 11507, 11509, 1160, 11663,
117, 11705, 11796, 11820, 11823,
11990, 11997, 12052, 12090, 12113,
12228, 12843, 12845, 13048, 13052,
13062, 13239, 139, 1402, 1864,
1878, 1906, 2073, 2145, 2185, 226,
2268, 2301, 2329, 2427, 2435, 2526,
2728, 2791, 2869, 3016, 3022, 3103,
3107, 3173, 3201, 3402, 3545, 3821,
3861, 3868, 3915, 40, 4100, 4122,
4212, 4224, 4226, 4228, 4242, 4309,
436, 4374, 4386, 4392, 4421, 4432,
4437, 4454, 4454, 4558, 4598, 4635,
4640, 4646, 4690, 4699, 4820, 484,
5106, 525, 5316, 5363, 5438, 5496,
5652, 5661, 5693, 5708, 5723, 5734,
5744, 5817, 5830, 5917, 5959, 6096,
6138, 626, 6269, 6327, 6363, 6520,
6564, 6604, 684, 7038, 7053, 7069,
7125, 7257, 7331, 7468, 7513, 754,
7577, 7621, 8078, 8199, 8202, 8279,
8283, 838, 8657, 8802, 8861, 8886,
8921, 8938, 9097, 9106, 9134, 9298,
9482, 9496, 9617, 9755, 98, 9822,
995, 996
b.+i 10133, 10154, 10525,
10755, 10807, 1085, 11391, 11439,
11855, 11949, 12008, 12136, 12230,
12586, 12647, 12800, 12834, 1434,
2205, 245, 2543, 2579, 2783, 3794,
404, 4106, 425, 4376, 4427, 4430,
4433, 4505, 4595, 4606, 477, 5185,
5282, 530, 5657, 5711, 5798, 5909,
5998, 6345, 641, 7017, 7073, 7166,
8284, 8403, 8662, 8896, 8901, 8956,
8983, 9024, 9138, 9170, 9207, 9286,
9360, 9637
b.+im 101, 10220, 10352,
10605, 10731, 1077, 1096, 11098,
11248, 11330, 11461, 11551, 11568,
11980, 12849, 13049, 1414, 165,
2285, 230, 2857, 298, 3017, 3106,
3165, 3177, 3215, 3327, 346, 3515,
3535, 4077, 4215, 4232, 4436, 4467,
4535, 4649, 4735, 4799, 511, 5372,
5429, 5442, 5831, 5863, 5954, 6010,
616, 6357, 652, 69, 6930, 7133,
7462, 7475, 7483, 7516, 759, 7642,
7648, 774, 7873, 7884, 790, 81, 847,
882, 8853, 8946, 8949, 9047, 9093,
9135, 9330, 9441, 9491, 9634
b.+imki 274, 4950, 6637
b.+imkinden 1005, 7071,
961, 962
b.+imkine 1519
b.+imle 1552, 3504
b.+in 5958
[=499]
Bizans : bkz. (Bizans
İmparatorluğu)
b. 541, 804, 805, 9235
b.+a 818
[=5]
Bizans İmparatorluğu : Roma
İmparatorluğu'nun doğu kısmında
M.S. 395'te kurulan ve İstanbul'un
1453'te Fatih Sultan Mehmed
tarafından fethiyle ortadan kalkan
imparatorluk.
b. 816
[=1]

Bizanslılar : Bizans halkından olan.

b.+dan 9226

[=1]

bizatıhi : Kendiliğinden.

b. 11932, 12491, 6600

[=3]

bizzat : Aracısız.

b. 10148, 11204, 1165, 11774, 11806, 12338, 12359, 12487, 12813, 1293, 12998, 13144, 1332, 1565, 1615, 1624, 1711, 1930, 1957, 1982, 1984, 2051, 2164, 2332, 2416, 2500, 2607, 2721, 2836, 2914, 2931, 2936, 3271, 3298, 3351, 3660, 3872, 4064, 4175, 4178, 4390, 4772, 5317, 5623, 566, 5924, 5935, 6663, 6727, 7348, 7356, 7604, 8509, 855, 8566, 8571, 8933, 9624

[=58]

bocala- : Kararsız olmak.

b.-ması 6926

b.-masıdır 10550

b.-yan 10699

b.-yışı 731

[=4]

bocalayış : bkz. (bocalamak)

b.+ımı 13191

b.+lara 6314

[=2]

Bodosoğlu Mannak : Bir tiyatro kumpanyası.

b.+ın 6146

[=1]

boğ- : Bir durumu başka bir durum yaratarak örtmeye çalışmak.

b.-an 4247, 765

b.-ar 5712

b.-muşsa 4866

[=4]

Boğaz : İki kara arasındaki dar deniz.

b. 10785, 11073, 3489

b.+daki 12133

b.+ın 2913

b.+lardaki 1326

[=6]

Boğaziçi : İstanbul'da iki yakayı bağlayan nokta.

b. 10366, 10663, 11428, 1826, 2912, 6439

b.+nde 1394, 7386

[=8]

boğdurul- : Boğdurma işi yapılmak.

b.-duğu 8044

[=1]

boğul- : Boğma işine konu olmak.

b.-an 7455

b.-mak 12682

b.-muş 8778

[=3]

bohém : Tasasız, derbeder bir yaşayışı olan.

b.+i 4582

[=1]

Bohém Hayatı Sahneleri : Henry Murger'in romanı.

b. 4585

[=1]

Boileau : Fransız Şair ve eleştirmendir.

b.+ya 13204

[=1]

bol : Geniş.

b. 10121, 1056, 10847, 11374, 11375, 12509, 12509, 13078, 13078, 2274, 2684, 2955, 7785

[=13]

Bolayır : Çanakale'nin Gelibolu ilçesine bağlı bir belde.

b.+a 8063

b.+da 1814

[=2]

bolca : Çokça.

b. 6568

[=1]

bolluk : Bol olma durumu.

b. 12317

b.+u+(bolluğu) 11480, 12156, 12516

b.+udur+(bolluğudur)

1893, 258

b.+una+(bolluğuna) 12250, 3952, 9029

[=9]

Bolulu Mehmet Ağa : Şinasi'nin babası.

b. 4079

[=1]

Bombay : Hindistan'ın Maharaştra eyaletinin başkenti ve Hindistan'ın en büyük ve Dünya'nın en büyük 3. şehridir.

b.+a 11026, 11626, 12934

b.+da 11037

b.-dan 11032, 11045, 11047, 11297

[=8]

Bombay başşehbenderliği : Bombay başkonsolosluğu.

b. 11005

[=1]

bomboş : Tamamen boş.

b. 2382

[=1]

borç : Geri verilmek üzere alınan veya ödenmesi gerekli para.

b. 2912, 7866, 4048

b.+lar 5067

b.+ları 4971, 7824

b.+larını 7964

b.+larının 10791, 2352, 7960

b.+u+(borcu) 4049

[=11]

borçlan- : Karşılığını sonra vermek şartıyla birinden para veya bir şey almak.

b.-dı 4851

[=1]

borçlu : Borçlanma işine konu olmak.

b. 10852, 11353, 1382, 2786, 2793, 3852, 3993, 4047, 4192, 6558, 703, 7263, 7579, 7676

b.+dur 10853

b.+yuz 12816, 1384, 4208

[=18]

borçsuz : Borcu olmayan.

b. 7867

[=1]

borsa : Menkul kıymetler ya da emtia üstüne alım satım işi ve bununla ilgili işlemlerin yapıldığı yer.

b. 4833

[=1]

Bosche : Hollandalı ressam.

b.+un 8203

[=1]

Bosco : Tiyatro binası açan bir Sardunyalı.

b. 3283

[=1]

Bosna : Balkanlar'da 51.197 km²lik yüzölçümü ve yaklaşık 4.500.000 kişilik nüfusu olan bir ülkedir.

b. 3021, 3357, 3599, 6722, 6793, 7823

b.+da 6723

b.+ya 6728, 7952

[=9]

Bosna Hersek : bkz. (Bosna)

b.+teki 3709

b.+ten 3023

[=2]

Bossuet : Fransız din ve töre bilimci.

b.+de 9550

[=1]

bostan : Sebze, meyve ya da çiçek bitkileri yetiştirilen yer.

b.+ından 5999

[=1]

Bostancıbaşı Halil Ağa : Belgrat muhafızı.

b.+nın 1815

[=1]

boş : İçi dolu olmayan.

b. 10227, 10518, 10699, 11182, 11183, 11184, 11184, 11401, 11515, 11516, 11568, 11661, 11821, 3987, 4296, 4564, 6412, 7650, 9646, 9679

b.+ta 3618

b.+tu 2933

b.+tur 7648

[=23]

boşa- : Kanunlara göre eşlerden biri, aile ilişkisini kesmek.

b.-dığını 4200

b.-r 12675

[=2]

boşal- : Boş duruma gelmek.

b.-an 3252

b.-ma 2152

[=2]

boşan- : Boşamak işine konu olmak.

b.-miş 12151

[=1]

boşatıl- : Biri tarafından boşanmak.

b.-ıp 4957

b.-miş 8687

[=2]

boşluk : Boş olan yer.

b. 10143, 2157, 9061

b.+a+(boşluğa) 6415

b.+la 9059

b.+lara 1729

b.+lardan 11723

b.+ları 3770, 7516

b.+ta 10263, 11760, 12332, 12402, 5380, 8749

b.+u+(boşluğu) 1734

b.+unu+(boşluğunu) 11529, 1802

[=18]

boş yere : Boşuna

b. 10609

[=1]

bouqinér : Eski kitap düşkünü.

- b. 13223
[=1]
boulevard : Fransızca bulvar.
b. 4585
[=1]
boy : Bir şeyin tabanı ile en yüksek noktası arasındaki uzaklık
b.+u 7209
b.+unu 11210
[=2]
boyla- : İstemeyerek bir yere gitme durumunda kalmak
b.-mamaya 7492
[=1]
boyun : Vücutumuzun bir bölümü.
b. 13015
b.+ca 10793
b.+una+(boynuna) 7636
b.+unu+(boynunu) 8198
[=4]
boyunca : Süresince.
b. 10091, 1014, 11050, 11319, 114, 11475, 11524, 11529, 11729, 11951, 12051, 12337, 12475, 1304, 1743, 1835, 279, 3686, 590, 6432, 6521, 6892, 7612, 848, 87, 8767, 8863, 8881, 9743, 9747, 9816
[=31]
boz- : Bir şeyi kendisinden beklenen işi yapamayacak duruma getirmek.
b.-acak 9670
b.-amaz 5405
b.-an 2497
b.-anlar 7780
b.-ar 10319, 10399, 12798, 2923
b.-duğu 2510, 5405
b.-madan 2198, 5963, 9510
b.-mak 11413, 1878
b.-mamak 5014
b.-maz 10111
b.-muş 383
b.-muştur 7335
[=19]
Bozdoğan Kemer : istanbul'da bizans'dan kalma bir su kemeri.
b.+ndeki 10984
[=1]
bozgun : Bir toplulukta karşılıklı güvenin bozulması ile beliren karışıklık.
b. 1455
b.+dan 8726
[=2]
Bozok : Yozgat'ın ilçesi.
b.+ta 2101, 2102
[=2]
bozuk : Çalışmayan.
b. 11476, 11765, 13046, 2541, 2933, 6481
b.+tur 13065
[=7]
bozukluk : Bozuk olma durumu.
b.+u+(bozukluğu) 6756
b.+undan+(bozukluğundan) 7453, 7871
b.+unu+(bozukluğunu) 2644, 7233, 7332
[=6]
bozul- : Bozma işine konu olmak.
b.-amamasıdır 8903
b.-arak 665
- b.-du 7861
b.-maktaydı 3010
b.-ması 1700, 863, 911
b.-maz 7136
b.-muş 1237, 1340, 2439, 546
b.-muştı 3421
b.-ur 6837, 942
[=15]
bozuş- : Arası açılmak.
b.-arak 9723
b.-muştı 10016
b.-tuğu 5125
b.-unca 3726
[=4]
böcek : Haşere.
b. 11617
[=1]
böl- : Parçalara ayırmak.
b.-dü 8900
[=1]
bölük : Parçalara ayrılmış olan.
b. 9981
b.-ü+(bölüğü) 8364
[=2]
bölüm : Kısım.
b. 2799
b.-lerini 8628
b.-ünde 3336, 6912, 9947
[=5]
bölün- : Parçalara ayrılmak.
b.-düğü 552
b.-en 719
b.-me 8279
[=3]
bölünüş : Parçalara ayrılış.
b.-lerine 13125
b.-ünü 8319
[=2]
böyle : Bunun gibi.
b. 10054, 10110, 10218, 10538, 10632, 10634, 10846, 10924, 11220, 11262, 11690, 11719, 11827, 11868, 11932, 11979, 12097, 12263, 12278, 12552, 12563, 12801, 12830, 12839, 15, 1758, 180, 1912, 1918, 2163, 2175, 2475, 2543, 2676, 2721, 2757, 2793, 2816, 2817, 282, 2865, 2943, 296, 3007, 3074, 308, 3180, 3353, 3430, 349, 3837, 3851, 4025, 4041, 4089, 4307, 4372, 456, 4636, 4642, 4734, 4827, 489, 4933, 4999, 5095, 5244, 5421, 5561, 560, 5614, 5629, 5709, 5727, 5778, 5907, 5954, 6136, 6215, 6216, 6315, 6316, 6362, 6413, 6435, 6553, 6585, 6888, 6975, 7164, 7358, 7364, 7371, 7554, 7607, 7613, 7753, 8000, 8136, 8195, 8461, 8715, 8717, 9082, 9297, 9319, 9451, 957, 9586, 9595, 9614, 9801, 9979
b.+dir 10614, 10691, 12317, 129, 2164, 3501, 3763, 4293, 4486, 5591, 6921, 6969, 9289
[=126]
böylece : Tam böyle, bu biçimde.
b. 10140, 10143, 10184, 10194, 102, 10319, 10336, 10354, 10734, 10802, 10900, 10903, 10953, 11048, 11077, 11114, 11182, 11190, 11343, 11402, 11706, 11934, 11947, 12146, 12158, 12184, 12321, 12331, 12365, 12492, 12544, 12676, 12694, 12738, 12826, 12846, 13021, 138,
- 1409, 1420, 1474, 1587, 212, 2222, 2260, 3289, 332, 3334, 3392, 355, 3567, 3654, 4366, 4437, 4595, 4661, 5028, 5140, 5159, 539, 5399, 5459, 5583, 5604, 5631, 5762, 5791, 5847, 5887, 5916, 5925, 5990, 6049, 6054, 6056, 6062, 6067, 6070, 6097, 6147, 6151, 6333, 6378, 6509, 6550, 6655, 6749, 6781, 6876, 7153, 7155, 7475, 7849, 7893, 7899, 8379, 8660, 8689, 8835, 8843, 8912, 8994, 9071, 9374, 9438, 944, 9444, 9630, 9632, 9676, 9887, 9907
[=112]
böylelikle : Böylece.
b. 10744, 2840
[=2]
Branger : Fransız sanatçı.
b.+in 13054
[=1]
Brüksel : Belçika'nın başkentidir.
b.+den 11297
[=1]
Brüksel sefiri : Brüksel elçisi.
b.+dir 11111
[=1]
bu : İşaret sıfatı.
b. 10000, 10002, 10004, 10005, 10007, 10010, 10013, 10020, 10024, 10025, 10026, 10029, 10031, 10031, 10034, 10040, 10048, 10052, 10060, 10066, 10069, 10072, 10074, 10082, 10083, 10087, 10097, 101, 1010, 10108, 10110, 10112, 10120, 10121, 10122, 10127, 10129, 1013, 10131, 10134, 10142, 10144, 10145, 10154, 10157, 10162, 10162, 10166, 10168, 10168, 10171, 10174, 1018, 10180, 10180, 10184, 10187, 10187, 10187, 10188, 1019, 10195, 10196, 10199, 10201, 10205, 10206, 1021, 10211, 10214, 10220, 10221, 10222, 10225, 10226, 1023, 10230, 10232, 10235, 10244, 10246, 10253, 10254, 10260, 10264, 10266, 10268, 10271, 10272, 10272, 10277, 10278, 1028, 10283, 10287, 10292, 10294, 10295, 10296, 10298, 103, 10300, 10308, 10311, 10321, 10331, 10332, 10334, 10334, 10340, 10343, 10348, 1035, 10351, 10353, 10355, 10361, 10362, 10364, 10366, 1037, 10375, 10377, 10379, 10381, 10381, 10384, 10387, 10390, 10392, 10397, 10405, 10405, 10408, 10410, 10411, 10413, 10417, 10422, 10426, 10428, 10436, 10437, 1044, 10456, 10457, 1046, 10460, 10464, 10468, 10472, 10479, 1048, 10482, 10486, 10488, 10493, 10499, 10499, 105, 1050, 10504, 1051, 10510, 10512, 10522, 10523, 10523, 10525, 10528, 10531, 10546, 10547, 10548, 10550, 10556, 10558, 10561, 10562, 10567, 10567, 10568, 10572, 10574, 10576, 10577, 1058, 10584, 10588, 10597, 10598, 106, 106, 10600, 10600, 10603, 10605, 10607, 10609, 10613, 10613, 1062, 10627, 10628, 10636, 10639, 10640, 10642, 10645, 10646, 10646, 10649, 10653, 10653, 10654, 10658, 10661, 10665, 10668, 1067, 10672, 10675, 10676, 10677, 10679, 10680, 10683, 10687,

10692, 10693, 1070, 10700, 10704, 10710, 10710, 10711, 10716, 10716, 1072, 10720, 10723, 10723, 10724, 10727, 10732, 10734, 10735, 10739, 10741, 10745, 10749, 10752, 10753, 10755, 10756, 10758, 10758, 10759, 10761, 10766, 10766, 10767, 10773, 10775, 10778, 10779, 1078, 10781, 10783, 10787, 10791, 10794, 10798, 10798, 1080, 10802, 10810, 10814, 10821, 10822, 10824, 10826, 10829, 10841, 10844, 1085, 10850, 10853, 10856, 10859, 10860, 10861, 10866, 10870, 10872, 10875, 10876, 10877, 10879, 1088, 10885, 10886, 10887, 10888, 10895, 10896, 10902, 10909, 1091, 10911, 10918, 1092, 10920, 10930, 10931, 10933, 10933, 10935, 10941, 10944, 10948, 1095, 1095, 10960, 10960, 10968, 10973, 10978, 10980, 10983, 10989, 10994, 10999, 11, 110, 1100, 1100, 11001, 11004, 11004, 11009, 11014, 11016, 11019, 11021, 11022, 11024, 11027, 11030, 11031, 11032, 11033, 11037, 11038, 11039, 11044, 1105, 11054, 11060, 11062, 11064, 11065, 11066, 11070, 11071, 11075, 11075, 11077, 1108, 11085, 11091, 11092, 11094, 11098, 11101, 11106, 11112, 11117, 11120, 11125, 11125, 11130, 11142, 11144, 1115, 11154, 11154, 11156, 11158, 11162, 11167, 11169, 11172, 11174, 11175, 11177, 11178, 11180, 11181, 11181, 11182, 11184, 11184, 11186, 11188, 11189, 11194, 11198, 11200, 11201, 11201, 11202, 11206, 11216, 11217, 11220, 11222, 11229, 11230, 11231, 11235, 11235, 11237, 11237, 11240, 11243, 11243, 11246, 11247, 11248, 1125, 11253, 11266, 11267, 1127, 11271, 11272, 11277, 11282, 11294, 11296, 11297, 113, 113, 11302, 11304, 11307, 11310, 11314, 11316, 11318, 11318, 1132, 11326, 11329, 1133, 11330, 11334, 11337, 11339, 11342, 11347, 11352, 11353, 11354, 11356, 11358, 1136, 11361, 11363, 11369, 11372, 11374, 11376, 11381, 11384, 11386, 11387, 11388, 11389, 11390, 11396, 11397, 11399, 1140, 11403, 11404, 11405, 11409, 11409, 11410, 11412, 11415, 11416, 11418, 11419, 1142, 11420, 11422, 11424, 11435, 11437, 11438, 11442, 11443, 11443, 11445, 11448, 1145, 11451, 11452, 11452, 11454, 11454, 11457, 11464, 11466, 11468, 11471, 11473, 11474, 11478, 11482, 11482, 11484, 11494, 11498, 11501, 11503, 11505, 11506, 11506, 11507, 11509, 11514, 11515, 11516, 11516, 11517, 11518, 11521, 11522, 11531, 11531, 11537, 11538, 11550, 11555, 11555, 11564, 11567, 11571, 11573, 11575, 1158, 11583, 11589, 11590, 11595, 11598, 116, 11606, 11607, 11608, 11610, 11610, 11612, 11615, 11616, 11618, 11619, 11621, 11623, 11627, 11628, 11630, 11633, 11635, 11636, 11636, 11638, 11640, 11642, 11643, 11650, 11651, 11653, 11654, 11655, 11657, 11659, 1166, 11662, 11667, 11669, 11671, 11672, 11673, 11676, 11680, 11683, 11683, 1169, 11691, 11694, 117, 11700, 11703, 11707, 1171, 11710, 11711, 11713, 11714, 11723, 11732, 11732, 11736, 11743, 11747, 11748, 11749, 11758, 11759, 1176, 11761, 11762, 11764, 11765, 11769, 11771, 11772, 11773, 11776, 11778, 11778, 1178, 11784, 11785, 11786, 11788, 11794, 11796, 11797, 11799, 11801, 11803, 11804, 11808, 11809, 11812, 11813, 11819, 11821, 11824, 11829, 1183, 11830, 11832, 11838, 11846, 11848, 1185, 11854, 11855, 11856, 11857, 11860, 11870, 11872, 11876, 11879, 1189, 11890, 11891, 11895, 11899, 11900, 11906, 11909, 11911, 11913, 11918, 11919, 11922, 11929, 11935, 11936, 11942, 11942, 11943, 11947, 11949, 1195, 11950, 11956, 11962, 11962, 11966, 11967, 11968, 11975, 11977, 11979, 11980, 11982, 11982, 11984, 11988, 11990, 11990, 11994, 11997, 12000, 12003, 1201, 12016, 12021, 12028, 12031, 12035, 12040, 12047, 12049, 12051, 12052, 12052, 12057, 12058, 12061, 12063, 12066, 12071, 12074, 12076, 12078, 12079, 1208, 12087, 12089, 12093, 12096, 12097, 12099, 12099, 1210, 12101, 12104, 12108, 12112, 12113, 12115, 12116, 12116, 12120, 12123, 12127, 12128, 12129, 12134, 12135, 12135, 12138, 1214, 12141, 12142, 12144, 12145, 12152, 12152, 12157, 12161, 12162, 12165, 12169, 12169, 12172, 12175, 12177, 12179, 1218, 12182, 12183, 12185, 1220, 12203, 12206, 12207, 12209, 12216, 1222, 12220, 12221, 12223, 12223, 12229, 12244, 12250, 12252, 12254, 12255, 12260, 12261, 12265, 12266, 12273, 12279, 1228, 12280, 12284, 12286, 12286, 12286, 12287, 1229, 12291, 12292, 12294, 12297, 12307, 12308, 12309, 12316, 12317, 12323, 12332, 12336, 12338, 12343, 12350, 12351, 12362, 12364, 12364, 12366, 12373, 12377, 12380, 12382, 12386, 12394, 12395, 1240, 12400, 12402, 12404, 12410, 12419, 12420, 12421, 12431, 12433, 12435, 12435, 12435, 1244, 12440, 12443, 12446, 12448, 1245, 12451, 12458, 12459, 12461, 12468, 12469, 1247, 12472, 12474, 12482, 12486, 12488, 12493, 12496, 12498, 12500, 12501, 12507, 12511, 12514, 12515, 12519, 12524, 1253, 12531, 12536, 1254, 12550, 12556, 12559, 12559, 12561, 12562, 12563, 12563, 12565, 12565, 12568, 12570, 12575, 1258, 1258, 12581, 12585, 12588, 12598, 12598, 12599, 12600, 12603, 12607, 12609, 12609, 12611, 12612, 12617, 12619, 12625, 12632, 12634, 12636, 12637, 12637, 1264, 12644, 12648, 12648, 12651, 12654, 12656, 12657, 12660, 12663, 12664, 12666, 12670, 12677, 12678, 12679, 12684, 12686, 12689, 12690, 12691, 12693, 12694, 12706, 12707, 12708, 12714, 12720, 12720, 12723, 12726, 12726, 12731, 12732, 12736, 12737, 12738, 12744, 12749, 1275, 12751, 12753, 12753, 12754, 12757, 12759, 1276, 12761, 12764, 12766, 12768, 12768, 12774, 12775, 12775, 12778, 12785, 12785, 12789, 12793, 12793, 12794, 128, 12800, 12803, 12805, 12805, 12807, 12808, 1281, 1281, 12812, 12816, 12817, 12817, 12822, 12823, 12828, 12829, 1283, 12830, 12835, 12838, 12850, 12851, 12852, 12855, 12861, 12862, 12862, 12864, 12867, 12870, 12872, 12877, 12881, 12892, 1290, 12900, 12905, 12905, 1291, 12911, 12915, 12915, 12916, 12921, 12922, 12924, 12928, 12932, 12932, 12939, 1294, 12943, 12945, 1295, 12951, 12952, 12956, 12957, 12960, 12963, 12972, 12974, 12977, 12980, 12981, 12982, 12984, 12986, 12991, 12992, 12994, 12998, 12999, 130, 13001, 13002, 13004, 13009, 13012, 13015, 13017, 13020, 13029, 13032, 13033, 13034, 13039, 13045, 13049, 13050, 13052, 13056, 13056, 13057, 13059, 13061, 13062, 13063, 13064, 13066, 13068, 13070, 13070, 13073, 13075, 13075, 13077, 13079, 13082, 13083, 13085, 13087, 13087, 13088, 13090, 13091, 13091, 13092, 13093, 13097, 13104, 13106, 13121, 13122, 13125, 13125, 13130, 13134, 13135, 13150, 13154, 13156, 13160, 13165, 13165, 13168, 13170, 13170, 13170, 13171, 13172, 13174, 13174, 13179, 13181, 13184, 13186, 13187, 13189, 13191, 13194, 13196, 13199, 13207, 13209, 13211, 13214, 13217, 13218, 13219, 13220, 13221, 13225, 13227, 13233, 13235, 13236, 13243, 13246, 13249, 13249, 13250, 13251, 1327, 133, 1337, 134, 1343, 1344, 1348, 1352, 1365, 1366, 1367, 1371, 1379, 1381, 1387, 139, 1394, 1404, 1407, 1408, 1414, 1414, 1415, 1417, 142, 1422, 1423, 1431, 1432, 1435, 1437, 1439, 144, 1442, 1443, 1448, 1450, 1455, 146, 1463, 1471, 1476, 1486, 1489, 1506, 1508, 151, 1523, 1525, 1527, 153, 1530, 1532, 1534, 1535, 1538, 1541, 1544, 1545, 155, 1554, 1563, 1563, 1564, 157, 157, 1574, 1577, 1584, 159, 1590, 1601, 1603, 1609, 1617, 1618, 1618, 1621, 1623, 1624, 1639, 1648, 1652, 1655, 1660, 1662, 1667, 167, 1676, 1678, 1683, 1685, 1692, 1696, 1697, 170, 1702, 1709, 1713, 1713, 1713, 1727, 1734, 1737, 1745, 1747, 1749, 1753, 1755, 1757, 1764, 1766, 177, 1782, 1783, 1784, 1786, 1787, 1790, 1791, 1798, 1798, 18, 180, 1801, 1804, 1809, 181, 1822, 1827, 1829, 1833, 1836, 1838, 184, 1843, 1845, 1848, 1851, 1851, 1851, 1852, 1859, 1859, 1862, 1865, 1869, 1870, 1873, 1874, 1876, 1881, 1886, 1886, 1889, 1892, 1892, 1893, 1894, 1896, 1899, 190, 1900, 1903, 1903, 1907, 192, 1920, 1923, 1925, 1929, 1930, 1930, 1936, 1946, 195, 1950, 1950, 1953, 1955, 1958, 197, 1974, 198, 1981, 1985, 1990, 1993, 1996, 1998, 1998, 200, 200, 2002, 2002, 2006, 2009,

2013, 2014, 2016, 2016, 2017, 2018, 2021, 2024, 2025, 2027, 2028, 2030, 2038, 2038, 2039, 2042, 2042, 2046, 205, 2050, 2053, 2057, 2068, 2069, 207, 2071, 2072, 2073, 2083, 2090, 2095, 210, 2104, 2109, 2112, 2118, 2122, 2127, 213, 2138, 214, 2145, 2147, 2148, 215, 215, 2153, 2154, 2155, 217, 2171, 2174, 2176, 2176, 2179, 2181, 2182, 2184, 2185, 219, 219, 2190, 2193, 2193, 2194, 2194, 2195, 22, 220, 2205, 2210, 2212, 2217, 2218, 2220, 2222, 2224, 223, 2235, 2237, 2238, 2239, 225, 2252, 2255, 2259, 2261, 2262, 2281, 2282, 2285, 2286, 2293, 2296, 230, 2301, 231, 2311, 2315, 2317, 2318, 2319, 2325, 2328, 2330, 2331, 2334, 2339, 2342, 2342, 2351, 2355, 2356, 2365, 237, 2379, 2390, 2391, 2392, 2394, 2396, 2397, 240, 2405, 2406, 2408, 241, 2410, 2413, 2416, 242, 2427, 2438, 245, 2453, 2457, 2473, 2476, 2479, 2482, 2483, 2486, 249, 2490, 2493, 25, 2503, 2506, 2507, 251, 2510, 2511, 2517, 252, 2527, 253, 2530, 2530, 2531, 2533, 2533, 2536, 2541, 2543, 2547, 2549, 2551, 2561, 2570, 2573, 258, 2584, 2586, 2588, 2589, 2590, 2592, 2594, 2598, 260, 2605, 2606, 2607, 2608, 2609, 2610, 2612, 2613, 2616, 262, 2620, 2625, 2627, 2629, 263, 2630, 2632, 2641, 2646, 265, 2652, 2655, 2662, 2665, 2667, 2669, 2671, 2672, 2694, 2706, 2707, 2708, 2715, 2716, 2721, 2724, 2728, 273, 2730, 2734, 2745, 2745, 275, 2753, 276, 2767, 2770, 2772, 2778, 278, 2785, 2786, 2787, 2796, 2797, 2798, 2801, 2807, 2807, 281, 2819, 282, 2820, 2823, 2824, 2825, 2828, 2831, 2834, 2835, 2844, 2847, 285, 286, 2862, 2863, 2867, 287, 2870, 2873, 289, 2891, 2896, 2897, 2902, 2902, 291, 2913, 2918, 2919, 2927, 293, 2930, 2931, 2937, 294, 294, 2954, 2958, 2963, 2966, 2974, 2981, 2986, 2987, 2989, 2991, 2999, 30, 30, 300, 3005, 301, 3011, 3014, 3015, 3016, 3021, 3025, 3026, 3030, 3034, 3036, 3037, 304, 3040, 3042, 3043, 3058, 3059, 3061, 3066, 307, 3072, 3075, 3076, 308, 3082, 3084, 3088, 3090, 3093, 3094, 3100, 3119, 3121, 3121, 3123, 3128, 3134, 3137, 3139, 314, 3142, 3144, 3150, 316, 3166, 3178, 3178, 3180, 3185, 3187, 3188, 3191, 3191, 3196, 3198, 320, 3200, 3203, 3206, 3209, 321, 3215, 3216, 3221, 3221, 3222, 323, 3232, 3234, 3235, 3237, 324, 3243, 3248, 3256, 326, 3260, 3262, 3265, 3271, 3273, 3274, 3277, 3280, 3286, 3287, 3288, 3289, 3295, 3296, 3299, 330, 3300, 3303, 3307, 3310, 3312, 3314, 3316, 3319, 3321, 3332, 3333, 3336, 3337, 3338, 3339, 334, 3341, 3343, 3350, 3354, 3359, 3360, 3366, 3367, 3371, 3379, 3380, 3383, 3387, 3395, 3398, 34, 3400, 3403, 341, 3413, 3419, 3428, 3429, 3431, 3436, 3439, 3440, 3448, 3452, 3454, 3455, 3456, 3459, 346, 3462, 3463, 3463, 3469, 347, 3471, 3472, 3476, 3488, 3494, 3498, 35, 3503, 3504, 3513, 3515, 3519, 3522, 3527, 353, 3532, 3534, 3534, 3540, 3540, 3544, 3545, 3547, 3556, 3563, 3566, 3571, 3574, 3576, 358, 3581, 3583, 3591, 3593, 360, 3603, 3604, 3605, 3606, 3606, 3611, 3616, 3619, 3620, 3621, 3623, 3643, 3645, 3646, 3649, 3653, 3656, 3657, 3660, 3663, 3666, 3669, 367, 3671, 3675, 3681, 3687, 3699, 3700, 3706, 371, 371, 3710, 3713, 372, 3720, 3722, 3725, 3729, 373, 3730, 3736, 3748, 3749, 375, 3755, 3760, 3760, 3764, 3765, 3766, 3779, 378, 3781, 3785, 379, 3790, 3792, 3794, 3795, 38, 3802, 3804, 3812, 3816, 3819, 3823, 3826, 3827, 3828, 3829, 3830, 3831, 3835, 3835, 3840, 3840, 3841, 3847, 3847, 3859, 386, 386, 3860, 3862, 3868, 3868, 3869, 387, 3874, 3876, 3878, 3882, 3883, 3887, 3889, 3897, 3898, 390, 3902, 3907, 3909, 3910, 3911, 3914, 3917, 3918, 392, 3925, 3930, 3931, 3932, 3935, 3936, 3939, 394, 3947, 3949, 3951, 396, 3968, 3969, 3973, 3973, 3975, 3978, 398, 3982, 3989, 3999, 4000, 4015, 4017, 4018, 4025, 4026, 4031, 4033, 4034, 4037, 4039, 404, 4040, 4042, 4044, 4050, 4052, 4052, 4054, 4055, 4055, 4057, 406, 4066, 4072, 4073, 4077, 4085, 4088, 4095, 4096, 4099, 410, 4105, 4107, 4112, 4113, 4115, 4117, 4119, 4121, 4123, 4126, 4129, 4138, 4145, 4147, 4150, 4153, 4157, 4169, 4169, 417, 4175, 4176, 4177, 4179, 4185, 4187, 4188, 4194, 4196, 420, 4207, 4211, 4214, 422, 4223, 4226, 4237, 424, 424, 4243, 4245, 4253, 426, 4262, 4265, 4271, 428, 4281, 4284, 4285, 4288, 4290, 4297, 4298, 43, 430, 4315, 4316, 4317, 4319, 4324, 433, 4330, 4334, 4335, 4339, 4340, 4343, 4345, 4347, 4348, 4350, 4351, 4357, 436, 4365, 4371, 4374, 4377, 4378, 4379, 4380, 4381, 4387, 4389, 439, 4392, 4392, 4396, 4396, 4397, 4400, 4404, 4407, 4408, 441, 4410, 4413, 4419, 4420, 4423, 4424, 4425, 4425, 4431, 4433, 4434, 4439, 444, 4442, 4442, 4443, 445, 445, 4453, 4454, 4457, 446, 4463, 4470, 4473, 4475, 448, 4482, 4483, 4484, 4487, 4490, 4496, 45, 4500, 4502, 4508, 4510, 4513, 4518, 4519, 4524, 4528, 453, 4531, 4537, 4538, 4540, 4543, 4557, 4562, 4564, 4566, 4566, 4569, 4570, 4571, 4573, 4577, 4579, 4586, 4589, 459, 4591, 4592, 4593, 4598, 4598, 4601, 4605, 4608, 461, 4610, 4611, 4611, 4614, 4617, 4618, 4619, 4620, 4622, 4622, 4624, 4626, 4627, 4630, 4637, 4639, 464, 4644, 4645, 4647, 4651, 4655, 4655, 4658, 466, 4664, 467, 4671, 4672, 4675, 4679, 4687, 4689, 4698, 4699, 470, 4707, 4714, 4718, 4721, 4723, 4726, 4734, 4743, 4751, 4756, 4759, 4760, 4772, 4774, 478, 4785, 4786, 4788, 4797, 4798, 480, 4802, 481, 4810, 4811, 4813, 4820, 4820, 4825, 4829, 4840, 4844, 4848, 4849, 4853, 4854, 4855, 4863, 4867, 4868, 4870, 4873, 4882, 4883, 4888, 489, 4890, 4891, 4897, 4909, 4909, 4915, 4917, 4918, 492, 4921, 4924, 4925, 4928, 4928, 4931, 4934, 4945, 495, 4957, 4961, 4963, 4966, 4968, 497, 4974, 4979, 498, 4985, 4990, 4996, 5001, 5004, 5006, 5017, 502, 5022, 5026, 503, 5033, 5046, 5047, 505, 5050, 5060, 5069, 5072, 5074, 5084, 5085, 5092, 5094, 5094, 5095, 5098, 5102, 5104, 5105, 5109, 511, 5111, 5115, 5116, 5117, 5119, 5122, 5125, 5125, 5126, 5129, 513, 5135, 5137, 5137, 5143, 5166, 5167, 5167, 517, 5171, 5177, 5178, 5181, 5183, 5183, 5191, 5197, 5199, 52, 520, 5209, 5221, 5231, 5232, 5234, 5235, 5240, 5248, 5249, 525, 5253, 5254, 526, 5261, 5262, 5263, 5263, 5265, 5266, 5270, 5272, 5275, 5276, 5281, 5282, 5282, 5286, 5287, 5287, 5288, 5296, 5298, 53, 5303, 5306, 5309, 531, 5310, 5310, 5314, 532, 5321, 5327, 5330, 5332, 5336, 5337, 5338, 5340, 5341, 5343, 5348, 535, 536, 5361, 5363, 5366, 5371, 5374, 5375, 5375, 5379, 5379, 5380, 5381, 5382, 5392, 5394, 5395, 5397, 5400, 5400, 5402, 541, 542, 5420, 5427, 5429, 5438, 5439, 5441, 5442, 5449, 5451, 5454, 5455, 5460, 5460, 5469, 5471, 5472, 5474, 5477, 5480, 5486, 549, 5490, 5490, 5491, 5495, 5497, 55, 5500, 5503, 5506, 5507, 5509, 5522, 5526, 5527, 553, 5535, 5536, 5537, 554, 5544, 5545, 5546, 5547, 555, 5552, 5556, 5566, 5572, 5574, 5575, 5584, 560, 5602, 5607, 5612, 5624, 5625, 5626, 5627, 5630, 5631, 5636, 5637, 5639, 5645, 5648, 5649, 565, 5658, 5659, 5661, 5666, 5674, 5676, 5679, 5680, 5681, 5700, 5702, 5706, 5716, 5716, 5718, 5720, 5721, 5722, 5723, 5724, 5725, 5726, 5727, 573, 5733, 5739, 5741, 5744, 5745, 5747, 5748, 5752, 5754, 5755, 577, 5775, 5779, 5781, 5785, 5787, 5788, 5789, 5794, 5794, 5796, 5797, 58, 5806, 5808, 5809, 5810, 5812, 5816, 5820, 5822, 5822, 5825, 5827, 5829, 583, 5831, 5837, 5839, 5842, 5844, 5845, 5846, 5850, 5851, 5854, 5856, 5857, 586, 5864, 5867, 5869, 5874, 5876, 5882, 5889, 5895, 59, 5900, 5903, 5904, 5905, 5910, 5919, 5926, 5927, 5929, 5933, 5934, 5934, 5936, 5937, 5945, 595, 5950, 5954, 5955, 5956, 5957, 5959, 5959, 5962, 5964, 5968, 5969, 597, 5973, 5980, 5982, 5984, 5985, 5991, 5994, 60, 6001, 6001, 6005, 6008, 6009, 601, 6011, 6013, 6013, 6018, 6019, 602, 6021, 6026, 6026, 6030, 6030, 6035, 6037, 6041, 6045, 6046, 6047, 6048, 6048, 6050, 6051, 6053, 6054, 6057, 6058, 6059, 6063, 6067, 6072, 6078, 608, 6080, 6085, 6086, 6086, 6088, 6093, 6094, 6095, 61, 6103, 6103, 611, 6111, 6116, 6117, 6117, 612, 6125, 6127, 613, 6132, 6134, 6136, 6138, 6138, 614, 6142, 6145, 6146, 6148, 615, 6152, 6153, 6155, 616, 6168, 6168, 6177, 618,

6182, 6185, 6186, 6189, 619, 6192, 6194, 6195, 6197, 6204, 6205, 621, 6211, 6217, 6217, 6220, 6222, 6226, 6228, 6230, 6231, 6231, 6236, 6238, 6239, 624, 6245, 6247, 6251, 6254, 6258, 626, 626, 6263, 6266, 6269, 6274, 6276, 6278, 6284, 6288, 6292, 6292, 6301, 6304, 6305, 6308, 6308, 6312, 6317, 6318, 632, 6322, 6325, 6327, 6330, 6332, 6338, 6339, 6343, 6344, 6344, 6350, 6352, 6358, 6358, 637, 6371, 6378, 6382, 6386, 6390, 64, 640, 6400, 6402, 6403, 6405, 6406, 6416, 642, 6421, 6423, 6427, 6428, 6429, 643, 6430, 6430, 6432, 6435, 6435, 6438, 6439, 6440, 6441, 6442, 6443, 6443, 645, 6450, 6451, 6452, 6454, 6456, 6458, 6459, 646, 6461, 6465, 6470, 6473, 6474, 6474, 6477, 6483, 6484, 6486, 6488, 6490, 6492, 6493, 6495, 6497, 6506, 6508, 6511, 6515, 6519, 6526, 653, 653, 6530, 6536, 6540, 6541, 6542, 6542, 6548, 6556, 6558, 656, 6562, 6563, 6571, 6573, 6574, 6575, 6593, 6594, 6597, 660, 6604, 6606, 6614, 6614, 6626, 6629, 663, 6635, 6639, 6647, 665, 6651, 6652, 6654, 6663, 667, 6675, 6679, 6681, 6684, 6690, 6694, 6696, 6697, 6698, 6698, 670, 6706, 6709, 6718, 6719, 6727, 6728, 6734, 6736, 6738, 6743, 6744, 6747, 6750, 6750, 6752, 6753, 6757, 6765, 6765, 6772, 6776, 6780, 6781, 6785, 6789, 6790, 6793, 6796, 6797, 6797, 680, 6806, 681, 6813, 6817, 6821, 6824, 6824, 6825, 683, 6830, 6831, 6833, 6835, 6837, 6838, 6840, 6849, 6853, 6856, 6858, 6864, 6881, 690, 6903, 6904, 6909, 6914, 6916, 6917, 6922, 6926, 6928, 6930, 6934, 6938, 6939, 6941, 6943, 6945, 6946, 6949, 6951, 6953, 6966, 6967, 6971, 6973, 6975, 6977, 6979, 6989, 6992, 7000, 7002, 7005, 7007, 7011, 7014, 7020, 7023, 7024, 7026, 7029, 7030, 7033, 7035, 7039, 704, 7040, 7041, 7048, 7049, 7052, 7056, 706, 7062, 7063, 7064, 7069, 707, 7070, 7075, 7076, 7083, 7089, 7092, 7096, 7097, 71, 710, 7104, 7105, 7106, 7107, 7109, 7111, 7112, 7118, 7120, 7125, 7131, 7132, 7136, 7139, 714, 7140, 7143, 7151, 7152, 7157, 7163, 7163, 7166, 718, 7188, 7189, 7191, 7192, 7193, 720, 7210, 7213, 7216, 7217, 7218, 7221, 7223, 7224, 7227, 7228, 7235, 724, 7241, 7243, 7244, 7248, 725, 7251, 7252, 7253, 7257, 7260, 7272, 7276, 7279, 7286, 7287, 7289, 729, 7299, 7305, 7309, 7312, 7313, 7313, 7314, 7324, 7326, 7329, 7330, 7331, 7331, 7333, 7336, 7337, 7338, 7340, 7342, 735, 7352, 7353, 7359, 7361, 7364, 7366, 7367, 7371, 7376, 7377, 7379, 7379, 739, 74, 7425, 7427, 7428, 7432, 7433, 7435, 7441, 7446, 7448, 7452, 7460, 7464, 7468, 7470, 7471, 7478, 7478, 748, 7483, 7486, 7487, 7487, 7488, 7489, 7489, 7494, 7497, 7500, 7508, 751, 7510, 7515, 7519, 7520, 7522, 7531, 7533, 7537, 754, 7541, 7541, 7543, 7545, 7548, 7549,

7553, 7558, 7563, 7565, 7572, 7576, 7579, 7582, 7583, 7586, 7589, 759, 7591, 7592, 7593, 7593, 7596, 7601, 7604, 7606, 7608, 7609, 7617, 7619, 7619, 7622, 763, 7637, 7638, 7639, 7640, 7641, 7644, 7648, 765, 7650, 7652, 7654, 7656, 7659, 7662, 7663, 7667, 7669, 7670, 7672, 7676, 7677, 7683, 7684, 7687, 7693, 7697, 7702, 7708, 7709, 7710, 7714, 7718, 7727, 7728, 7732, 7738, 7740, 7742, 7744, 7745, 7747, 7749, 775, 7763, 7763, 7775, 7776, 7779, 7782, 7788, 7791, 7791, 7795, 780, 7806, 7818, 7821, 7824, 7828, 7829, 7836, 7838, 7845, 7846, 7849, 785, 7857, 7861, 7862, 7866, 7868, 7870, 7873, 7876, 7882, 7883, 7890, 7891, 7895, 7896, 7899, 7900, 7904, 7910, 7917, 7922, 7925, 7927, 7933, 7933, 7934, 794, 7940, 7942, 7943, 7944, 7946, 7949, 795, 7951, 7966, 7969, 798, 7982, 7984, 7990, 7996, 80, 8001, 8005, 8006, 8006, 8007, 8010, 8011, 8015, 8018, 8020, 8035, 8040, 8043, 8061, 8062, 8064, 8067, 8068, 8070, 8073, 8077, 8080, 8081, 8086, 809, 8094, 8096, 8097, 8098, 8100, 8103, 8105, 8111, 8112, 8114, 8117, 812, 8122, 8123, 8125, 8127, 8134, 8139, 8139, 8141, 8146, 8149, 8153, 8155, 8160, 8162, 8162, 8164, 8165, 8168, 817, 8171, 8172, 8174, 8179, 8183, 8186, 8189, 8189, 819, 8194, 8196, 8196, 82, 8202, 8204, 8207, 8209, 821, 8212, 8215, 8217, 8217, 8219, 8220, 8220, 8222, 8223, 8224, 8228, 8228, 8231, 8233, 8236, 8244, 8244, 8246, 8247, 8247, 8248, 8248, 8249, 8250, 8251, 8252, 8252, 8254, 8255, 8258, 8259, 8264, 8269, 8273, 8274, 8279, 8280, 8289, 8292, 8293, 8294, 8297, 8298, 830, 8307, 8310, 8316, 832, 8322, 8325, 8325, 8329, 8334, 8335, 8336, 834, 8340, 8350, 8350, 8354, 8360, 8366, 8369, 8370, 838, 838, 8384, 8388, 8391, 8392, 8398, 84, 840, 840, 8400, 8405, 8409, 8411, 8411, 8415, 8419, 8421, 8423, 8425, 8431, 8445, 8446, 8447, 845, 8455, 8458, 846, 8462, 8463, 8466, 8469, 8470, 8477, 8487, 8488, 849, 8500, 8500, 8506, 8509, 8511, 8515, 8523, 8526, 853, 853, 8530, 8531, 8532, 8546, 8547, 855, 8550, 8551, 8553, 856, 8560, 8562, 8566, 8568, 857, 8571, 8573, 8575, 858, 8580, 8583, 8585, 8588, 8595, 8598, 8599, 8599, 8605, 8608, 8615, 8618, 8621, 8625, 8625, 8625, 8627, 863, 8632, 8633, 8640, 8641, 8643, 8644, 8653, 867, 8674, 8676, 8676, 8677, 8683, 8683, 8689, 8690, 8692, 8694, 8697, 8700, 8706, 8710, 8717, 8723, 8726, 8728, 873, 8733, 8734, 8740, 8745, 8749, 8752, 8754, 8772, 8776, 8779, 878, 8783, 8784, 8785, 8789, 8796, 8797, 880, 8802, 8805, 8806, 8808, 8810, 8810, 8814, 8815, 882, 8822, 8827, 8829, 883, 8832, 8835, 8835, 8837, 8838, 8838, 8842, 8846, 8847, 8847, 8848, 8848, 8853, 8857, 8863, 8863, 8867, 8871, 8880, 8882, 8883, 8885, 889,

8892, 8893, 8893, 8895, 8896, 8897, 89, 8901, 8903, 8908, 891, 8918, 8924, 8926, 8927, 8930, 8931, 8934, 8938, 8939, 8941, 8948, 8948, 8949, 8952, 8965, 8977, 8979, 8983, 8989, 8995, 8998, 8999, 900, 900, 9004, 9011, 9015, 9018, 9024, 9028, 9035, 9042, 9044, 9059, 9061, 9061, 9062, 9064, 9065, 907, 9072, 9085, 9086, 9087, 9088, 9089, 909, 9093, 9095, 9096, 910, 9102, 9102, 9105, 9106, 9107, 9108, 9114, 9115, 9116, 912, 9120, 9121, 9123, 9124, 9130, 9135, 9136, 9138, 9139, 9141, 9142, 9146, 9148, 9149, 915, 915, 9154, 9160, 9161, 9165, 9166, 9169, 9173, 9174, 9181, 9182, 9183, 9188, 9191, 9192, 9198, 920, 9200, 9201, 9203, 9208, 921, 9215, 9218, 9229, 9235, 9235, 9245, 9246, 925, 925, 9253, 9254, 9259, 9259, 9261, 9264, 9265, 9270, 9271, 9273, 9278, 9282, 9282, 9286, 9286, 9289, 9295, 930, 9302, 9304, 9311, 9320, 9334, 9337, 9347, 9349, 9352, 9356, 9358, 9361, 9364, 9370, 938, 9380, 9381, 9385, 9387, 9401, 9406, 9410, 9413, 9418, 942, 9420, 9423, 9428, 9428, 943, 9432, 9436, 9440, 9442, 9442, 9445, 945, 9457, 9458, 9462, 9465, 9467, 9468, 9469, 9470, 9476, 9477, 9478, 9482, 9483, 9487, 9493, 9497, 9506, 9514, 9517, 9519, 9523, 9529, 9533, 9535, 9539, 9541, 9541, 9542, 9543, 9544, 9545, 9550, 9552, 9553, 9554, 9557, 9561, 9562, 9564, 9565, 9565, 9566, 9568, 9571, 9572, 9573, 9579, 958, 9580, 9582, 9584, 9587, 9588, 9589, 9593, 9595, 9595, 9598, 9600, 9600, 9601, 9604, 9606, 9607, 9608, 9609, 9611, 9613, 9615, 9618, 9622, 9623, 9631, 9633, 9636, 9639, 964, 9641, 9642, 9647, 9653, 9659, 966, 9660, 9662, 9666, 967, 9676, 9679, 9680, 9681, 9682, 9687, 9689, 9692, 9695, 9699, 97, 9702, 9706, 9707, 9711, 9712, 9723, 9725, 9726, 9729, 9732, 9738, 9739, 9741, 9744, 9744, 9751, 9756, 9759, 976, 9762, 9763, 9764, 9776, 9781, 9783, 9783, 9784, 9786, 9786, 979, 9790, 9790, 9791, 9792, 9798, 9805, 9807, 9814, 9816, 9817, 9822, 9824, 9838, 984, 9840, 9854, 9856, 9857, 986, 9863, 9869, 987, 9870, 9878, 9884, 9887, 9888, 989, 9891, 9892, 9894, 9898, 99, 990, 9903, 9907, 991, 9910, 9912, 9913, 9914, 9916, 9919, 9927, 993, 9934, 9936, 994, 9941, 9946, 9952, 9955, 9960, 9961, 9965, 9969, 9971, 9974, 9975, 9979, 9980, 9983, 9986, 9988, 9989, 999, 9991, 9993
b.+dur 10076, 10100, 11089, 11279, 12042, 12669, 367, 4368, 4511, 5428, 5639, 6923, 7740, 8321, 8340, 9753
b.+mudur 7514
b.+na 10042, 10161, 10457, 10587, 10595, 10624, 11057, 11193, 11207, 11251, 11291, 11437, 11545, 11644, 11646, 11769, 11796, 11802, 11807, 11845, 11888, 11996, 12254, 12319, 12636, 130, 13054,

13141, 1345, 1568, 1644, 1833, 1862, 1891, 191, 1945, 196, 2228, 2290, 2431, 2729, 2782, 2931, 3124, 3260, 3508, 3634, 3671, 392, 3927, 4104, 4175, 426, 4304, 473, 475, 4766, 4829, 4845, 5037, 5075, 5106, 5136, 5204, 5482, 5488, 567, 581, 5849, 5865, 5893, 6162, 6206, 635, 6391, 6521, 6560, 659, 6605, 6782, 6854, 71, 7118, 7136, 7231, 7350, 7498, 8007, 8243, 8298, 8518, 8701, 8888, 8919, 9046, 9159, 9199, 9231, 927, 952, 9699, 9796, 9914, 9923, 993

b.+nda 1145, 1322, 1469, 2043, 2326, 2470, 624, 9664

b.+ndan 1053, 1062, 10820, 11034, 11053, 11102, 11399, 11549, 12035, 13018, 1546, 1688, 1989, 2739, 3237, 3575, 3720, 3765, 3820, 4029, 4372, 4900, 5002, 5152, 5156, 5440, 5774, 6150, 7017, 7020, 7025, 7298, 7367, 7412, 7573, 7574, 7580, 7916, 8182, 8195, 851, 8601, 8617, 8773, 8906, 9053, 9079, 912, 9406

b.+nlar 10135, 10244, 10348, 10621, 10664, 10780, 10892, 10906, 10923, 11152, 11248, 11278, 11496, 11578, 12004, 12007, 12043, 12132, 12187, 12297, 12646, 12711, 12714, 12796, 12995, 13100, 1398, 1585, 1864, 1940, 2084, 2403, 2414, 2459, 2479, 2514, 2733, 2843, 2949, 2994, 3116, 3148, 3201, 3402, 3409, 3414, 3454, 3521, 3525, 3747, 3773, 380, 383, 4090, 4105, 4439, 4448, 463, 4636, 4790, 4850, 4995, 5130, 5184, 5246, 5348, 5861, 5976, 6081, 6405, 6618, 7280, 8078, 8169, 8591, 8794, 9027, 905, 920, 9433, 9673, 9804, 9895

b.+nlara 11215, 11543, 11710, 12020, 12153, 12238, 1239, 1580, 3151, 3422, 3714, 3737, 4239, 4497, 4673, 4674, 4783, 5223, 5866, 6632, 6642, 7205, 792, 837, 9667

b.+nlarda 11407, 1908, 1913, 2333, 2524, 7051, 772, 974

b.+nlardadır 12004

b.+nlardan 10139, 10293, 10371, 10392, 10440, 10442, 10542, 10579, 10796, 11103, 11238, 11350, 1142, 11564, 12233, 1237, 12371, 12517, 12787, 12906, 1300, 13118, 1977, 2313, 2484, 2626, 3153, 3241, 3763, 3915, 4162, 4276, 4398, 485, 5277, 5316, 5652, 5843, 6394, 6977, 7268, 7439, 7496, 7596, 7642, 7830, 7997, 8101, 8107, 8206, 8211, 8577, 860, 8757, 8907, 8920, 8938, 9049, 9152, 9367, 9620, 9846, 9875

b.+nlardandı 3195, 7864

b.+nlardandır 8384

b.+nlardır 11637

b.+nları 12018, 13228, 1329, 2941, 3589, 3849, 4512, 4756, 5336, 5420, 5429, 8408, 964, 9758

b.+nların 1003, 10338, 10536, 10965, 1126, 11447, 11542, 12241, 12248, 12296, 12299, 12302, 12305, 1246, 12765, 12786, 1284, 1296, 1307, 13133, 13232, 1335,

1384, 1505, 1562, 173, 2214, 2216, 2257, 2535, 3131, 3135, 3245, 3527, 365, 4137, 4309, 4535, 4727, 4744, 479, 4861, 4954, 4992, 5301, 5320, 5552, 557, 5700, 5909, 6209, 621, 6410, 6453, 6457, 6514, 6577, 6895, 6957, 699, 7301, 7395, 7463, 7518, 7664, 772, 7741, 8079, 8158, 8240, 8262, 8558, 9248, 9267, 9749, 9768, 9818, 9883, 9944

b.+nlarınki 5594

b.+nlarla 4265, 7207, 9234

b.+nu 10014, 10099, 10122, 10193, 10200, 10317, 10541, 10743, 10750, 1087, 10928, 11063, 11214, 11261, 11521, 11647, 11772, 11957, 12256, 12345, 12455, 12536, 12562, 12722, 12781, 12834, 12854, 12878, 12897, 12976, 12990, 1350, 1696, 1868, 2053, 2251, 2818, 2824, 2930, 298, 323, 3284, 3412, 3496, 3733, 3945, 4048, 4114, 4128, 4143, 4227, 4360, 4385, 4477, 4559, 4577, 4621, 4751, 4817, 4835, 4982, 4999, 5039, 5083, 5299, 5311, 5327, 5372, 5412, 5414, 5499, 5621, 6025, 6039, 6166, 6174, 6284, 6759, 6848, 6858, 694, 7041, 7108, 7249, 7298, 7301, 7352, 7470, 7513, 7607, 7684, 782, 800, 8014, 822, 8324, 8364, 8422, 8431, 8440, 8622, 8727, 8779, 8885, 8955, 9111, 9296, 9350, 9412, 9429, 9430, 9698, 9967

b.+nun 10016, 10023, 10024, 10148, 10265, 10315, 10358, 10915, 1097, 11106, 11148, 11265, 11415, 11512, 11700, 11882, 11933, 1216, 12201, 12409, 12430, 12508, 12516, 12524, 12583, 1612, 1623, 1668, 1823, 1880, 1897, 2356, 2423, 2499, 254, 256, 2682, 2696, 2817, 3002, 3253, 3281, 3447, 3689, 3793, 3796, 4092, 4219, 4481, 4551, 4690, 5364, 5449, 5450, 5714, 5886, 5947, 5954, 6341, 6413, 6546, 6571, 6831, 7036, 7142, 7230, 7308, 731, 7389, 78, 7842, 7964, 8033, 8579, 868, 8709, 9039, 922, 9263, 9301, 9388, 9395, 9435, 9474, 9675, 9951

b.+nunla 10021, 10092, 10152, 10296, 10307, 10352, 10361, 105, 10519, 10527, 10551, 10585, 10592, 10616, 1065, 10656, 10696, 10720, 10822, 10830, 10849, 10867, 11002, 11027, 11181, 11188, 11200, 11218, 11221, 11301, 11304, 11323, 11326, 11384, 11422, 11478, 11505, 11536, 11573, 11666, 11775, 11796, 11833, 11853, 11874, 11880, 11916, 11926, 11937, 11996, 12030, 12420, 12457, 12490, 12521, 1267, 12786, 12814, 12855, 12964, 13052, 13127, 1478, 1485, 1512, 1554, 1606, 1616, 1634, 1731, 1745, 2032, 2059, 2172, 2183, 2307, 2440, 2498, 2502, 2526, 2552, 260, 2608, 2732, 2750, 2991, 3083, 311, 3115, 329, 3315, 3323, 3327, 3586, 3838, 3883, 3976, 3986, 399, 4013, 4204, 4340, 4498, 4527, 4569, 4614, 4639, 4911, 5367, 5431, 5471, 5643, 5769, 5891, 6100, 6163, 6317, 6322, 6324, 6400, 6430, 6606, 6695, 6746, 6794, 6838, 6897, 6918,

6939, 6972, 6980, 703, 7147, 7157, 7282, 7300, 7323, 7364, 7774, 7907, 797, 8034, 8139, 8174, 8184, 8274, 8336, 8382, 8477, 871, 8755, 9103, 9147, 9224, 9347, 9439, 9463, 9522, 9607, 9697, 976, 9804, 9875, 9912, 9928, 9996

b.+ydu 10636, 9520
[=4744]

Buckle : İngiliz tarihçi.
b. 3870
[=1]

buçuk : Yarım.
b. 5316, 5318, 7815, 794, 8022, 8570, 9564, 9565
[=8]

Bu da Bir Şir-i Muhzin-i Diğer : Rezaizade'nin "Zemzeme" adlı eserindeki şiiri.
b. 10916
[=1]

budaklandır- : Dallandırmak.
b.-dığını 12486
[=1]

budala : Ahmak.
b.+ca 13206
[=1]

budalalık : Ahmaklık.
b.+i+(budalalığı) 10428
[=1]

Budin : Osmanlı Dönemi'nde Budapeşte'ye verilen isim.
b.+i 982
[=1]

Buffon : Fransız naturalist yazar.
b. 10952
b.+dan 4732
b.+un 3218
[=3]

buğün : İçinde bulunulan gün.
b. 10169, 10912, 11439, 1253, 12834, 12849, 13047, 13049, 1414, 1570, 2283, 2285, 245, 25, 2503, 2709, 2856, 2979, 3045, 32, 3215, 3231, 3794, 3795, 4115, 4195, 4213, 4231, 425, 4374, 4540, 4596, 4614, 500, 6185, 6235, 6328, 6484, 7483, 759, 7640, 774, 793, 874, 9106, 9192, 9225, 9578
b.+e 12833, 1827, 45, 471
b.+kü 2266, 2561, 2861, 4, 436, 521, 9705
b.+ü 6097, 714
b.+ün 4691, 5191, 549
[=64]

Buğdan : Romanya'nın Moldavya (Moldova), Eyaletine Osmanlılarca verilen ad.
b. 4782
b.+daki 1492
b.+ın 1552, 4792
[=4]

buharlı : Buharı olan.
b. 1583
[=1]

buhran : Bunalım.
b. 10264, 11006, 11223, 11228, 12952, 1436, 1439, 1754, 2324, 2934, 3522, 3522, 3958, 4970, 5067, 7043, 7148, 7962
b.+a 10390, 1167, 2953, 7517
b.+dır 11531

b.+ı 10263, 11530, 4826,
5256, 5261, 7232, 9671
b.+ın 1169, 1438, 1936,
3376, 8272, 864
b.+ında 10788, 10923
b.+ının 10388, 10937,
11487, 11711
b.+lar 1464, 1660, 4792
b.+ları 3899
b.+larının 723
b.+larla 1657
[=48]
buhranlı : Bunalımlı.
b. 11479, 11580, 4843,
8875
[=4]
buhransız : Bunalımı olmayan.
b. 9810
[=1]
Bukrat : Bir filozof.
b. 544
[=1]
bul- : Arayarak veya aramadan bir
şeyle, bir kimse ile karşılaşmak.
b.-abildiği 6442
b.-abilir 12859
b.-abiliriz 11643, 2780
b.-abilmek 967
b.-abilmektedir 11652
b.-acağı 3369
b.-acağına 8843
b.-acağız 3877
b.-acak 10603, 11399
b.-amadığı 10691, 11093,
6570, 9667
b.-amadığını 12829
b.-amadıkları 821
b.-amadım 11832
b.-amaması 8257
b.-amamasıdır 10542
b.-amamasına 8106
b.-amamış 10517, 2073,
3073, 8266
b.-amayacağımızı 6982
b.-amayacağız 10577
b.-amayan 10637, 11868,
7616, 8875, 9838
b.-amayınca 7889
b.-amayız 10357, 11845,
254, 3857
b.-amaz 12541
b.-amazlar 603
b.-amazlardı 9519
b.-amazsınız 1830
b.-amıyordu 589
b.-an 10594, 10656, 10658,
11305, 11482, 11576, 13168, 1746,
1946, 356, 3717, 3804, 4683, 5284,
564, 6360, 7674, 8461, 9408
b.-anlar 1435
b.-anlardandı 3725
b.-anların 3078
b.-arak 4288, 7044, 8698
b.-du 4357, 5889
b.-duğu 10250, 10581,
10743, 11090, 11615, 11637, 11790,
11804, 11997, 12811, 13105, 13217,
2586, 2608, 409, 480, 5641, 7042,
795, 9395
b.-duğunu 1016, 10546,
11218, 11444, 13063
b.-dukça 12426
b.-dukları 5870

b.-duklarını 11214, 1829
b.-duktan 12141
b.-dular 1685, 6613, 7732
b.-madığına 9879
b.-mak 10548, 11124,
11510, 11514, 12101, 12150, 12584,
12828, 2010, 3822, 3972, 467, 494,
508, 635, 6434, 663, 6996, 7047,
7723, 8803, 9066, 979, 9809
b.-makta 11717, 3957
b.-maktadır 8429
b.-maktan 11044
b.-maları 8526
b.-malarındır 65
b.-mamak 4530, 7342,
9538, 975
b.-mamaktan 6250
b.-mamasıdır 9275
b.-mamış 10193, 11661,
13139, 6213
b.-mamıştı 3284
b.-ması 10335
b.-masında 13242
b.-masının 3398
b.-maya 12968, 5879, 9246
b.-mayı 4208
b.-maz 12806, 13, 2377,
7061
b.-muş 11214, 11427,
12894, 409, 437, 460, 545, 9193
b.-muştı 11131, 11136,
1295, 13030, 6484
b.-muştur 11402, 12220,
12534, 12858, 3999, 5254, 8758
b.-sa 6156
b.-sun 6361
b.-up 11847, 1680, 3815,
5347, 8325, 9134
b.-ur 10119, 10317, 10530,
10637, 11178, 11751, 11836, 12664,
1828, 1829, 2339, 3937, 3955, 4330,
471, 5482, 5540, 5984, 5996, 7003,
7026, 7387, 8454, 8468, 8563, 8564,
9123, 9332, 9583
b.-ursa 4698, 7607
b.-uruz 10563, 10851,
11155, 11242, 11463, 12448, 171,
1898, 2096, 2398, 2795, 473, 8416,
9387
b.-uş 453
b.-uşuyla 727
b.-uyor 1519, 362
b.-uyordu 221, 596
b.-uyorlardı 5080
[=236]
Bulak : Mısır'da kurulan bir
matbaa.
b. 1816, 4700
b.-da 1975
[=3]
bulandır- : Bulanmasına yol açmak.
b.-ır 5601
[=1]
bulandırıl- : Bulandırma işine konu
olmak.
b.-miş 10532
[=1]
Bulgar : Bulgaristan halkından olan.
b. 10328, 9719
[=2]
Bulgaristan : Bir ülke.
b. 3640, 4808, 7823, 7953
b.-a 1653, 3023

b.-da 7975, 7980
[=8]
bulgur : Bir çeşit bakliyat.
b. 7102
[=1]
bulun- : Bulma işine konu olmak.
b.-abileceğini 661
b.-abilecek 910
b.-abilmek 5224
b.-acak 7751
b.-acaktı 6514, 974
b.-acaktır 7555
b.-amadan 4167
b.-amaması 868
b.-amayan 1702
b.-amaz 13190, 5170
b.-amazdı 3720
b.-an 10487, 10970, 11009,
11512, 1156, 11576, 1162, 11964,
11983, 12175, 12393, 12475, 12531,
12775, 12934, 1313, 1324, 1348,
1350, 1355, 1363, 1482, 163, 1631,
1693, 1912, 2004, 2152, 2284, 2399,
2937, 3013, 3108, 3172, 3250, 3283,
3377, 3503, 3504, 3565, 3645, 3821,
3892, 4131, 4156, 4166, 4199, 4515,
4551, 473, 4853, 5011, 5739, 5829,
5853, 6435, 6471, 6587, 6637, 6694,
7206, 7369, 7592, 7647, 7716, 784,
789, 7962, 798, 7988, 806, 8075,
8077, 8251, 8261, 8267, 8300, 8400,
8481, 888, 8981, 9137, 917, 918,
9228, 9361, 9504, 9710, 9714, 9759,
9853, 9893, 9904
b.-anla 418
b.-anları 2936
b.-anların 2700, 3196, 3261
b.-anlarsa 1242
b.-arak 1984, 4828
b.-du 5685
b.-duğu 10443, 10877,
10980, 11008, 1121, 11226, 11680,
11908, 12041, 12114, 12249, 12426,
12574, 12643, 12699, 12752, 12909,
13213, 136, 1496, 2026, 2130, 229,
2320, 2388, 2643, 2706, 2803, 2858,
2919, 3050, 3067, 3077, 3128, 3166,
3212, 3265, 4002, 422, 4238, 4626,
4634, 5683, 5753, 6124, 6197, 637,
668, 7, 7085, 7404, 7544, 7559,
7887, 8008, 8310, 8323, 8646, 9569,
9571, 9938, 9957
b.-duğumuz 2644, 2813,
876
b.-duğumuzu 8281, 8398
b.-duğuna 2027, 2660,
5483
b.-duğuna 10020, 10488,
1068, 11156, 12840, 1317, 1326,
1721, 2119, 4391, 4460, 4539, 4714,
4732, 4831, 5233, 6195, 6700, 675,
6801, 6919, 7230, 7681, 8110, 8430,
8541, 9903
b.-dukça 5218
b.-dukları 10654, 13091,
3148, 4938, 91, 829
b.-duktan 1813
b.-dular 1675
b.-madan 4183
b.-madığı 12268, 3990,
4097, 689, 7165, 8934
b.-madığını 2673, 4715,
6599, 703

b.-madığının 10879
b.-mak 12696, 3110, 3167,
5224, 5466, 5855, 6289, 7728, 835,
8493, 9157, 9241, 9255
b.-makla 11366, 12503,
2525, 2969, 7189
b.-maktadır 7591
b.-maları 3419
b.-malımız 9432
b.-mamalarına 5436
b.-maması 455, 6225, 701
b.-mamasıdır 5523, 6020
b.-mamasından 7454
b.-mamasının 3078
b.-mamasıydı 6282
b.-ması 10325, 10903,
11657, 13222, 1720, 2621, 2687,
2741, 4960, 50, 6328, 7938, 9149,
973
b.-masıdır 1010, 10756
b.-masına 2087, 2600,
5011, 6800, 7272, 8276, 8551
b.-masından 12397
b.-masını 4170, 6861
b.-masının 52, 860
b.-maya 7723
b.-mayan 1, 12666, 13219,
2337, 2542, 2584, 2627, 4115, 4195,
6108, 6619, 7473, 87
b.-maz 12746, 4428, 7030
b.-mazdı 12436
b.-muş 10638, 331, 4276,
5485
b.-muştı 12399, 5624
b.-muştur 6696
b.-muyoruz 4580
b.-sa 12132, 2631, 5325,
8946, 8951
b.-sun 11348, 4185
b.-unan 874
b.-up 10879, 2673
b.-ur 10975, 11752, 11881,
12121, 235, 7481, 7885, 836, 8509,
8925, 9254, 9521, 9801
b.-urlar 6831
b.-uşunu 402
b.-uşunun 313
b.-uyordu 983, 10987,
11139, 1138, 1313, 3175, 3210,
3243, 3297, 3406, 4202, 4807, 4889,
4990, 5575, 6083, 6216, 6676, 6754,
6796, 6867, 7875, 8023, 8039, 8229,
8455, 9034, 9153, 931, 944, 945,
9629
b.-uyorlardı 1484, 3316
b.-uyormuş 3605
[=377]
bulundur- : Hazır olmasını
sağlamak.
b.-mak 11336
b.-malıdır 1342
b.-urlar 888
[=3]
bulundurul- : Bulundurma işine
konu olmak.
b.-maya 1581
[=1]
bulunul- : Bulunma işine konu
olmak.
b.-muştı 899
[=1]
bulunuş : Bulunma işi.
b.+u 1084, 11110, 6464

b.+unu 10296
[=4]
buluş : İcat.
b. 10314, 1832, 715
b.-a 343
b.-lar 2452
b.-lardan 12223, 1701
b.-lardır 4374
b.-ların 12793
b.-larından 8757
b.-larını 4226
b.-larla 1714
b.-tan 1785
b.-tur 10429
b.-u 10506, 12668, 2071
b.-udur 12131
b.-un 307, 5537
[=20]
buluş- : Bir araya gelmek.
b.-acakları 7638
b.-an 8558
b.-ma 11399
b.-uyormuş 8029
[=4]
bulut : Atmosferdeki asılı duran su
damlacığı yığını.
b. 5846
b.-larını 596
[=2]
Bulvar : Bir tiyatro binasının adı.
b. 12170, 3481
[=2]
Bunlar Odur : Abdülhak Hamid
Tarhan'ın eseri.
b. 11641
b.-da 11049, 11642
b.-daki 11042, 11628,
11680, 11978
b.-u 11055, 11662, 6044
b.-un 11654
[=11]
bura : İşaret zamiri.
b.-da 10022, 10094,
10124, 10158, 10211, 10249, 10280,
1038, 10427, 10429, 1044, 10576,
10713, 10721, 10801, 10801, 10835,
10972, 11111, 11143, 1130, 11315,
11425, 11546, 11599, 11659, 11696,
11767, 11799, 11849, 11861, 11894,
11944, 12053, 12170, 12341, 12344,
12381, 12460, 12462, 1250, 12513,
12557, 12571, 12588, 12593, 12603,
12628, 12693, 12719, 12847, 12890,
12920, 12926, 13039, 13153, 156,
1611, 1629, 1631, 1727, 1841, 1862,
1914, 215, 2155, 2178, 2201, 2207,
2240, 2341, 2755, 2757, 2774, 2821,
2867, 3252, 3281, 329, 3291, 3310,
3536, 3551, 3554, 3556, 357, 3581,
37, 3721, 3945, 4018, 4029, 4228,
423, 4333, 4371, 4413, 4445, 4464,
4465, 4479, 4480, 4485, 4488, 4604,
4718, 4925, 5382, 5396, 5405, 5418,
5422, 5537, 5554, 5687, 5879, 5913,
5941, 5974, 6032, 6039, 6051, 6054,
6084, 6107, 6179, 6278, 6317, 6347,
6352, 6419, 6470, 6478, 656, 6562,
6570, 6905, 696, 6997, 7038, 7059,
7242, 7288, 7329, 7410, 7456, 7459,
7496, 7514, 7562, 767, 7710, 7886,
7998, 8004, 8059, 8193, 8554, 8567,
8662, 8692, 8732, 8758, 8839, 8858,
8909, 8933, 8959, 8983, 8985, 9069,

9098, 9125, 9151, 9245, 927, 9278,
9336, 9390, 9396, 9420, 9423, 9426,
9464, 9494, 9527, 9844, 9874
b.+dadır 1556, 2061
b.+daki 10209, 10474,
10593, 10602, 10685, 11400, 11821,
5165, 7421, 7594, 8389
b.+dan 11009, 11898,
1200, 12889, 12903, 13204, 1879,
2623, 301, 3010, 525, 6858, 9309,
9978
b.+sı 3136, 7236
b.+sından 8968
b.+sıydı 11176
b.+ya 10256, 12546, 2629,
5408, 7402
[=224]
Burhan : Mütercim Asım'ın
Farsça'dan çevirdiği lügat.
b.+ın 4644
[=1]
Burhan-ı Katı : bkz. (Burhan)
b. 2614
[=1]
burjuva : Şehirde yaşayıp özel
imtiyazlardan yararlanan.
b.+sının 1596
[=1]
burjuvazi : Burjuva sınıfı.
b.+nin 10106, 724
b.+si 721
[=3]
Bursa : Bir ilimiz.
b. 2131, 3568, 3617, 5112
b.+da 2134, 3219
b.+daki 243
b.+dan 5119
b.+ya 1965
[=9]
buud : Boyut.
b.-lar 6043
b.-larına 4364
[=2]
buut : bkz. (boyut)
b.-lar 515
[=1]
bükülüş : Bükülme işi.
b.-ler 291, 451
[=2]
bülbül : Güzel sesli bir kuş türü.
b. 10511, 10533, 10664,
6096
b.+ü 13144, 8936
[=6]
bünye : Vücut yapısı.
b. 490, 5502, 5906, 944
b.+si 12317, 1468, 1775,
4649
b.+sinde 1458, 3514, 6528,
8322
b.+sindeki 1664, 651
b.+sinden 8115, 9168
b.+sine 10774, 12313,
13111, 1888, 34, 3414, 3938, 4251,
4256, 4272, 4325, 4702, 5553, 5791
b.+sini 12716, 1678, 2822,
4615, 5600
b.+sinin 716
b.+siyle 5771, 8142
[=38]
bürlesk : Tragedyanın biçim
özelliklerinin komedi konusuna
uygulanmasından ortaya çıkan tür.

b.+te 10833
[=1]
büro : Çalışma odası.
b.+su 1573
[=1]
bürokrasi : Devlet kurumlarında çalışan üst düzey yöneticiler topluluğu.
b.+ye 7334
[=1]
bürün- : Bürüme işine konu olmak.
b.-dügü 11769, 12723, 153
b.-dükleri 8777
b.-erek 7227
b.-müş 12289
b.-müştü 5573
b.-ürdü 615
[=8]
büsbütün : Tamamen.
b. 10129, 10269, 10804, 10849, 11072, 11419, 11507, 11537, 11796, 12851, 12904, 13105, 1678, 1949, 2009, 2011, 2210, 2626, 2743, 2897, 2902, 3088, 3157, 3392, 3456, 3737, 3743, 3803, 3929, 3939, 479, 4865, 5098, 5242, 5286, 5321, 5330, 584, 6061, 653, 7287, 7925, 7972, 8605, 872, 8887, 9143
[=47]
bütçe : Gelir ve giderlerin bütünü.
b. 10026, 4114, 7960
b.+lerinde 2944
[=4]
bütün : Tam.
b. 10004, 10009, 10059, 10086, 10091, 10106, 10118, 10139, 1014, 10142, 1015, 10194, 10244, 10250, 10270, 10300, 10335, 1039, 10392, 10405, 10409, 10421, 1045, 10459, 10467, 10497, 10538, 10599, 10601, 10621, 10643, 10665, 10686, 10687, 10695, 10695, 107, 10700, 10757, 10771, 10780, 10786, 10789, 10789, 10797, 10805, 10815, 10831, 10834, 109, 10906, 10914, 10923, 10940, 10968, 1105, 11050, 11100, 11131, 11137, 11149, 11215, 11246, 11262, 11319, 11344, 11423, 11489, 11503, 11508, 11514, 11524, 11528, 11578, 11579, 116, 11613, 11651, 11653, 11667, 11684, 11705, 11706, 11707, 11709, 11709, 11725, 11728, 11754, 11763, 11764, 11769, 11772, 11787, 11799, 11805, 11823, 11891, 11915, 11922, 11970, 11973, 11988, 11995, 11999, 12002, 12004, 12007, 12018, 12020, 12020, 12075, 12078, 12083, 12087, 12089, 12144, 12153, 12201, 12226, 12229, 12231, 12254, 12273, 12276, 12280, 12291, 12309, 12321, 12325, 12331, 12396, 124, 12400, 12403, 12423, 12440, 12466, 12472, 12506, 12559, 126, 1260, 12630, 12681, 127, 12743, 12746, 12753, 12764, 12768, 12770, 12778, 12778, 12796, 12807, 12808, 12808, 12818, 12828, 12895, 12903, 1295, 1299, 12995, 1304, 13053, 13073, 13098, 13100, 13106, 1312, 13127, 13151, 13169, 13188, 13193, 13208, 13235, 13248, 1334, 1353, 1379, 1398, 14, 140, 1413, 1416, 1440, 1464, 1468, 1485, 1490, 1510, 1540,

1541, 1580, 1631, 1642, 1642, 1658, 1678, 170, 1710, 1742, 1743, 1746, 175, 1786, 1794, 1835, 1837, 184, 184, 1842, 1864, 1874, 1899, 1901, 1902, 194, 1940, 2012, 2036, 2037, 2039, 2052, 2069, 2108, 2115, 2161, 2171, 2201, 221, 2215, 2219, 2341, 2343, 2368, 2369, 2370, 2381, 2386, 2403, 2414, 2426, 243, 2434, 2459, 2477, 2483, 251, 2524, 2531, 2581, 2647, 2666, 2681, 269, 2703, 2705, 2727, 2835, 2837, 284, 287, 2871, 288, 2917, 2927, 2927, 294, 2974, 2982, 2987, 2991, 3022, 3059, 3063, 3116, 314, 3141, 3151, 322, 326, 3275, 3305, 331, 3326, 3349, 3378, 3381, 3387, 3402, 3429, 3435, 3454, 3474, 350, 3501, 3512, 3521, 3534, 3571, 3581, 3586, 3589, 3658, 367, 3670, 3674, 3714, 3720, 3737, 3747, 3769, 3797, 380, 3810, 3826, 383, 3836, 3838, 3842, 3849, 3925, 3959, 3977, 400, 404, 4044, 405, 405, 4090, 4105, 4155, 4192, 421, 4226, 4229, 4238, 4250, 4265, 4315, 4321, 4341, 4378, 4408, 4434, 4439, 4450, 4480, 4504, 4518, 4524, 4535, 4552, 4569, 4592, 4593, 4631, 4636, 4673, 469, 4711, 4734, 4749, 478, 479, 4790, 4850, 4870, 4892, 4893, 491, 4925, 4929, 495, 4968, 501, 5026, 503, 5084, 5095, 5102, 5130, 5159, 518, 5184, 5192, 5194, 52, 5201, 5223, 5254, 5259, 526, 5269, 5311, 534, 5346, 535, 5352, 539, 541, 5418, 5420, 544, 5519, 5520, 5584, 5626, 5643, 5703, 5710, 5714, 5723, 5725, 573, 5737, 5742, 5745, 5770, 5800, 5802, 590, 5921, 5982, 5992, 6002, 6003, 6003, 601, 6041, 6063, 6069, 6073, 608, 6083, 6107, 6107, 6111, 6111, 6166, 6177, 6230, 6278, 628, 630, 6308, 6309, 635, 6426, 6429, 6443, 648, 6483, 6534, 654, 6543, 6577, 658, 6586, 6632, 668, 6688, 6699, 670, 6706, 6737, 680, 6803, 686, 6880, 6884, 6892, 6903, 6918, 6924, 6931, 6961, 7010, 7011, 7024, 7041, 7043, 7074, 7104, 7147, 7154, 717, 7171, 7171, 7173, 7176, 7193, 720, 7201, 7209, 7210, 7259, 729, 7371, 7395, 7425, 7426, 7514, 7541, 7563, 761, 7610, 7619, 7651, 7663, 7667, 7697, 7727, 7749, 7757, 7773, 7807, 7838, 7891, 7972, 8009, 8013, 8018, 8020, 8044, 8049, 8079, 8094, 8143, 8147, 8158, 8169, 8174, 8182, 8184, 8202, 8212, 8233, 8239, 8246, 8253, 8265, 8271, 8273, 8278, 8282, 8321, 8380, 8397, 8413, 8415, 8432, 8441, 8445, 848, 8493, 8535, 8542, 8566, 8590, 8705, 8709, 8742, 8749, 8767, 8772, 8775, 8782, 8802, 8809, 8824, 8843, 8844, 8848, 8856, 8868, 8872, 8881, 8891, 8894, 8901, 8918, 892, 8929, 8935, 8940, 8943, 8947, 900, 9016, 9081, 9104, 9106, 9112, 9114, 9163, 9198, 9266, 9267, 9320, 9335, 9357, 9379, 9384, 9387, 9411, 9433, 948, 9516, 9528, 9566, 9638, 964, 9663, 9667, 9673, 9691, 9732, 975, 9760, 9785, 979, 9792,

9793, 9808, 9813, 9814, 9841, 9856, 987, 9887, 9964, 9991, 9993
b.+dü 4707
b.+dür 11875, 4495, 4496, 8275
b.+lerin 12035
b.+ü 113, 12337, 13044, 1739, 383, 626, 7161
b.+ün 631, 8583
b.+ünde 11632
b.+üne 1847, 4449
b.+ünü 11224, 11366, 1769, 1921, 4345, 4414
b.+üyle 11467, 11909, 12004, 12991, 13229, 2306, 254, 256, 280, 4207, 563, 5799, 5919, 6319, 6935, 7312, 8206, 8653
[=680]
bütünlük : Bütün olma durumu.
b. 353, 4234, 6063, 866, 9108
b.+e+(bütünlüğe) 1647
b.+lere 6318
b.+lerin 356
b.+tü 353
b.+ü+(bütünlüğü) 1266
b.+ünü+(bütünlüğünü) 10395, 1165, 2979, 656, 8230
b.+ünün+(bütünlüğünün) 296, 5741, 6062
b.+üyle+(bütünlüğüyle) 567
[=19]
büyük : Sihir.
b.+sünü 11216
b.+yü 615
[=2]
büyük- : Organizmanın bütününde veya bu bütünün bir bölümünde, boyutlar artmak, irileşmek, eskisinden büyük duruma gelmek.
b.-müş 8477, 8880
b.-müştü 2861
b.-r 11133, 12250, 9068
b.-yecek 9761
b.-yen 5323
[=8]
büyük : İri.
b. 10, 1001, 10049, 10052, 10055, 1016, 10168, 102, 10328, 10350, 10351, 10472, 10500, 10579, 10593, 10627, 10641, 10659, 10715, 10754, 10770, 1078, 10782, 10799, 10829, 10848, 10849, 1086, 10860, 10924, 10953, 10969, 10983, 11051, 11052, 11075, 11080, 11115, 11123, 11127, 11177, 11209, 11293, 11295, 1132, 11328, 11335, 11340, 11352, 1136, 11363, 11398, 11399, 11402, 11402, 11404, 11423, 11439, 1149, 11536, 11539, 11584, 11599, 11601, 11637, 1167, 1167, 11674, 11675, 11697, 11699, 117, 11727, 11729, 11742, 11745, 1175, 11765, 11769, 1179, 11843, 11924, 11933, 11937, 11975, 11978, 12008, 12021, 12027, 12061, 12072, 1208, 12104, 12159, 12176, 12204, 12223, 1225, 12283, 12295, 12319, 12344, 12353, 12373, 12376, 12379, 12404, 12451, 12458, 12480, 12576, 1258, 12581, 12582, 12598, 12604, 12685, 1271, 12718, 12766, 12815, 12817, 12820, 12928,

12952, 12975, 13057, 13080, 13095, 13171, 13192, 13198, 1338, 1341, 1364, 1372, 1386, 1399, 14, 1412, 1426, 1436, 1461, 1464, 1470, 1470, 1494, 1506, 1560, 1561, 1590, 1644, 1664, 17, 1722, 173, 1731, 1759, 1804, 1854, 1948, 2030, 2088, 21, 2143, 2164, 2168, 221, 2239, 2254, 2269, 2271, 2279, 228, 231, 235, 2368, 2395, 2395, 2429, 2552, 2562, 2580, 2597, 2599, 2605, 2607, 2617, 2639, 2655, 2675, 2688, 2704, 2736, 2738, 2745, 275, 2759, 2786, 2837, 2837, 2893, 2901, 2914, 2917, 2923, 2926, 2930, 2945, 2962, 2981, 3, 3023, 3035, 3046, 3079, 3089, 3096, 3112, 3115, 3128, 3131, 3139, 3155, 3293, 3309, 3314, 3406, 3466, 3479, 3489, 3493, 350, 3503, 3514, 3523, 3546, 3551, 3556, 3589, 3650, 3691, 3699, 3729, 3744, 3745, 3756, 3769, 3783, 3785, 3787, 3799, 3809, 383, 3841, 3852, 3872, 3881, 3885, 3898, 3956, 3972, 3980, 3988, 4026, 4034, 4059, 4072, 41, 4118, 4128, 4221, 4231, 424, 4295, 4349, 4364, 437, 443, 4445, 4465, 4466, 4523, 4529, 4558, 4578, 458, 4584, 4602, 4634, 4647, 4656, 4695, 4703, 4722, 4739, 483, 4851, 4855, 486, 4887, 4893, 4918, 4935, 5029, 5075, 5079, 5128, 5232, 524, 5246, 5256, 53, 53, 539, 5430, 547, 5493, 5495, 5526, 557, 56, 5614, 565, 569, 5708, 5764, 588, 59, 5900, 5913, 5927, 595, 5956, 5996, 6, 6008, 6075, 6116, 6133, 6179, 622, 6248, 625, 6276, 6290, 6307, 6322, 6323, 6328, 6342, 6347, 639, 6419, 6428, 6475, 648, 6518, 6537, 6547, 6554, 6558, 6565, 6567, 6579, 6584, 6587, 659, 6618, 662, 6633, 6634, 664, 6663, 676, 6779, 6806, 6870, 6873, 6899, 6908, 6915, 6934, 6961, 6968, 702, 7032, 704, 7055, 7066, 7138, 7139, 7142, 7175, 721, 7210, 7219, 724, 7254, 7256, 7278, 7287, 7298, 7339, 741, 7412, 7415, 7441, 7445, 7495, 7497, 7511, 7570, 7574, 7600, 7705, 7706, 7770, 7805, 7806, 7833, 7889, 7910, 7918, 793, 794, 7950, 7961, 7961, 7976, 801, 8043, 8106, 8111, 8126, 813, 815, 817, 8243, 8288, 834, 8372, 8383, 8434, 8464, 8483, 8543, 8551, 8567, 8590, 8598, 8601, 8608, 8613, 8614, 863, 864, 8671, 8673, 8742, 8747, 8759, 8786, 8800, 884, 8922, 8932, 8968, 8997, 9009, 9014, 9028, 9042, 9049, 905, 9054, 9081, 9108, 9110, 9115, 9120, 9129, 9142, 9190, 924, 9246, 9271, 9287, 9294, 9305, 9313, 9380, 9388, 9399, 9412, 9424, 9482, 9518, 9592, 9610, 9649, 9690, 981, 9812, 9956, 9962
b.+ler 12880
b.+lerden 6587
b.+lere 13055, 13055, 3700
b.+leri 516
b.+lerin 746
b.+tür 10314, 10445, 3990,
4232, 4241, 8108, 8562
b.+ü+(büyüğü) 12171,
6904

b.+ünün+(büyüğünün)
2656
[=523]
büyükbaba : Anne babanın babası.
b.+sı 10949, 10952
[=2]
büyükçe : Büyüğe yakın olan.
b. 4577, 9242
[=2]
Büyükdere : İstanbul'un Sarıyer ilçesine bağlı, Boğaziçi'nde bir semttir.
b. 1406, 2916
b.+de 1394, 2851, 2856
[=5]
Büyük Larousse : Genel kültür ansiklopedisi.
b.+un 10071
[=1]
büyüklük : Büyük olma durumu.
b. 12485, 171, 7326, 8239
b.+e+(büyüklüğe) 12376
b.+ü+(büyüklüğü) 1727,
320, 5706, 64
b.+ünden+(büyüklüğünden)
2763
b.+üne+(büyüklüğüne)
11600, 6121
b.+ünün+(büyüklüğünü)
6631
[=13]

Büyük Millet Meclisi : Türkiye Cumhuriyeti'nin 23 Nisan 1920'de kurulmuş olan yasama organıdır.
b.+ne 11119
[=1]
Büyük Petro : Rus hükümdar.
b. 3189, 4735
b.+nun 1058
[=3]
büyüle- : Etkilemek.
b.-diğini 11039
b.-yen 425
[=2]
büyülen- : Etkilenmek.
b.-me 360
b.-mey 359
[=2]
büyüt- : Büyük duruma getirmek.
b.-memelidir 8789
b.-tüğü 12313, 12533
[=3]
büyütül- : Yetiştirilmek.
b.-dü 4080
[=1]

C

Cabalistiue : Esrarlı.
c. 11921, 11931
[=2]
Cabi İsmet Bey : Osmanlı tarihçisi.
c. 1219
[=1]
Cabi İsmet Bey Tarihi : Cabi İsmet Bey'in eseri.
c. 1329, 2538
c.+nde 1443
[=3]
Cabir : Azerbaycan şairi.
c.+le 160
[=1]

cadde : Şehir ve kasabaların önemli bölgelerini birbirine bağlayan geniş veya dar uzun yollara denir.
c. 10020
c.+sinin 9738
[=2]
Cafe Chantant : Sadece müzik yapılan, şarkı söylenen Paris tarzı kahvehane.
c. 3482
[=1]
cahil : Okumamış.
c. 1527, 2325, 2540, 3078, 3297, 4564, 5209
c.+dir 10240
c.+i 3851
c.+iydi 657
[=10]
Cahiliye Kasideleri : Cahiliye döneminin şiirleri.
c. 4
[=1]
Cahit Öztelli : Türk yazar.
c. 2247, 2251
[=2]
caiz : Din, yasa, töre vb. bakımdan işlenmesinde, yapılmasında sakınca olmayan.
c. 11568, 3386, 3672, 8056, 8486, 8644
c.+se 1131, 12240, 8507
[=9]
Caliban : Shakespeare tiyatrosunda bir karakter.
c.+nın 12527
[=1]
Calinos : Yunan filozof.
c. 544
[=1]
cam : Saydam ve çabuk kırılır cisim.
c.+ları 427
[=1]
cami : İbadet edilen yer.
c. 2752, 5101, 5102, 5111
c.+de 1992
c.+lerde 2921, 5104
c.+lerdeki 5174, 5209
[=9]
camia : Zümre.
c.+sında 5376
c.+sının 4170, 4472, 4477
[=4]
CanlıHan : İstanbul'da bir semt.
c.+a 9769
[=1]
can : İnsan ve hayvanlarda yaşamayı sağlayan ve ölüme vücuttan ayrılan madde dışı varlık.
c. 10145, 10146, 11538, 11854, 12704, 2049, 2839, 6650
c.+ı 10144
[=9]
can alıcı : Mükemmel.
c. 3815
[=1]
Candide : Aydınlanma Çağı'nın ünlü filozofu Voltaire'in 1759'da yazdığı Pikaresk türünde olan en önemli yapıtlarından biridir.
c. 6331
[=1]
Canik : Samsun'un ilçesi.

r. 6742
[=1]
canlan- : Kendine gelmek.
c.-an 5251
c.-diğini 8482
c.-ır 11201, 2051, 4602,
6107, 7413
c.-miş 7360
[=8]
canlandır- : Canlanmasını
sağlamak, canlanmasına yol açmak.
Yaşatmak, birinin kılığına girmek.
c.-abilecek 10347
c.-an 13124, 2582
c.-diği 11070
c.-ır 6772, 8139
c.-ma 2374
c.-mak 6382, 8430
c.-ması 11656
c.-mayan 10690
c.-maz 10608
[=12]
canlandırıl- : Canlandırma işine
konu olmak.
c.-mak 9310
[=1]
canlı : Yaşayan, nefes alan.
Hareketli.
c. 11168, 12134, 1642,
2048, 2567, 3202, 326, 4266, 4266,
4589, 4600, 5905, 6000, 6382, 6932,
7570, 8472, 8806, 8827, 8860, 8861,
9337
c.+dır 8508, 8765
[=24]
canlılık : Hareketlilik.
c. 3868
c.+a+(canlılığa) 748
c.+ı+(canlılığı) 8333
c.+ın+(canlılığın) 2642
c.+ını+(canlılığını) 1726
[=5]
cansız : Yaşamayan, hareketsiz.
c. 11657, 328
[=2]
carıye : Halayık.
c. 10165, 10277, 12115,
2992, 6434
c.+den 8670
c.+dir 12466
c.+lerinin 6449
c.+nin 10191
c.+si 10269
c.+ye 10177
c.+yi 10040
[=12]
Castellan : Bir seyyah.
c. 1119, 1202
c.+ın 1121, 1122
[=4]
Causette : Sefiller'in kahramanı.
c.+den 11903
[=1]
Cavour : Bazı Avrupa
ministrolarının tercüme-i hali adlı
eserde adı geçen bir başbakan.
c.+dan 3208
[=1]
cazibe : Çekici.
c.+sine 119, 3893
c.+sini 11376, 2430, 3940
[=5]
cazibesiz : Çekici olmayan.

c. 11831
[=1]
cazip : Uygun olan.
c.+tır 11445
[=1]
Cebbarzade Süleyman Bey :
Nizam-ı Cedid taraftarı bir devlet
adamı.
c.+in 2102
[=1]
Cebel-i Lübnan : Lübnan'ın orta
kesiminde yer alan ve Akdeniz'e
sahili olan bir vilayettir.
c. 3356
[=1]
cebir : Zor.
c. 11966
[=1]
cebret- : Zor kullanmak.
c.-ecekti+(cebredecekti)
6423
c.-ildiği 5363
c.-ilen+(cebretilen) 5944
c.-tiği 3376, 5773
[=5]
cebri : bkz. (cebir)
c. 6004, 6043
[=2]
ced : Ata.
c.+leri 7538
c.+lerin 4472
[=2]
cedide : Yeni.
c. 5138
[=1]
cehalet : Cahillik.
c. 4426, 4431, 4432, 4450
c.+e 7227
c.+i 10241, 1503
c.+ini 7226
[=8]
cehennem : Dünyada günah
işleyenlerin öldükten sonra ceza
görecekları yer.
c. 11950
c.+i 12703
[=2]
cehennemsiz : Cehennemi olmayan.
c.+dir 11952
[=1]
ceht : Çaba.
c.+i+(cehdi) 184
[=1]
celadet : Yiğitlik.
c.+leri 3753
[=1]
Celal : Namık Kemal'in eserinin
kahramanı.
c. 12028, 8304, 8311, 8338,
8574, 8583, 8596, 8609, 8614, 8616,
8618, 8624, 8648, 8667, 8693, 8708,
8726, 8730, 8758, 8786, 8788, 8801,
8806, 8809, 9137, 9141, 9154, 9180,
9346
c.+de 8665, 8755, 8793
c.+den 8785, 8807, 8986
c.+e 9132
c.+i 8600, 8674, 8778,
8783, 8799, 9139
c.+in 8097, 8311, 8578,
8586, 8594, 8604, 8607, 8611, 8615,
8621, 8626, 8629, 8632, 8634, 8636,
8640, 8641, 8646, 8648, 8652, 8667,

8675, 8678, 8689, 8689, 8704, 8705,
8710, 8720, 8723, 8724, 8725, 8728,
8733, 8737, 8739, 8742, 8743, 8753,
8763, 8773, 8803, 9124, 9129
[=86]
Celal Bey : Şair.
c. 5753
[=1]
Celaeddin : Namık Kemal'in
eserinin kahramanı.
c. 8576
c.+in 8682
[=2]
Celaeddin Harzemşah : Namık
Kemal'in eseri.
c. 8571, 8711
c.+ı 9156
c.+ın 11499, 8780
c.+ında 12435
c.+la 8485
c.+taki 9033
c.+tır 9124
[=9]
Celaeddin-i Harzemşah : bkz.
(Celaeddin Harzemşah)
c.+ı 12826
c.+ındaki 6210
c.+ının 6488
[=3]
Celalettin Harzemşah : bkz.
(Celaeddin Harzemşah)
c.+ın 7930
[=1]
Celalettin Harzemşah
Mukaddimesi : bkz. (Celaeddin
Harzemşah)
c.+ne 6241
[=1]
Celal Mukaddimesi : bkz.
(Celaeddin Harzemşah)
c. 6249
c.+dır 9355
c.+nde 8834, 8838
c.+ndeki 6259
c.+ni 6619
c.+nin 6243, 6622, 8098,
9656
[=10]
Celal piyesi : bkz. (Celaeddin
Harzemşah)
c.+ne 9127
[=1]
celbet- : Kendine çekmek
c.-mekte 1407
[=1]
cellat : Can alan.
c. 8510
c.+lar 12558
[=2]
Celveti : Bir tür tarikat.
c. 425
[=1]
cemaat : Topluluk.
c. 3348, 8077
c.+i 9078, 9388
c.+in 5404
c.+leri 4809
c.+lerin 6143
c.+lerini 691
c.+tı 5414
[=9]
Cemadî'ül-ula : Arabi ayların
beşincisi.

- c. 6742
[=1]
Cemal : Yüz güzelliği.
c. 5700
c.+in 5707
[=2]
Cemaleddini Efgani : Afganlı politikacı ve gazeteci. Asıl adı Muhammed bin Safder el-Hüseyni olup, Cemaleddin-i Efgani (Efganlı Cemaleddin) diye meşhurdur.
c. 5427
[=1]
Cemaziyü'l-ahır : Hicri takvimde bir ay.
c. 4891, 6867
[=2]
Cemaziyü'l-evvel : Hicri takvimde bir ay.
c. 6826
[=1]
cemile : Gönül alıcı davranış.
c.+ler 4849
c.+lerle 4849
[=2]
Cemil Paşa : Avrupa'da tahsil görmüş bir genç.
c. 4067
[=1]
cemiyet : Topluluk.
c. 10014, 10459, 11689, 11988, 12117, 12396, 12424, 1458, 1463, 1684, 1754, 185, 1867, 206, 2162, 2174, 2261, 2269, 247, 2477, 2489, 2490, 2633, 2641, 2674, 2801, 2897, 3826, 3832, 3836, 3838, 4033, 4038, 4370, 4468, 4495, 4500, 4503, 4527, 4649, 4884, 4888, 4925, 4937, 5150, 5286, 535, 5397, 5407, 5519, 5909, 6100, 6273, 6302, 6441, 6517, 6519, 6527, 6831, 716, 7291, 7301, 7302, 7307, 7655, 781, 9177, 9360, 9374, 9411, 9411, 9423, 9425, 9431, 9433, 9467, 9467, 948, 9501, 953, 9589, 9824
c.+e 10005, 10735, 11344, 4211, 4924, 6478, 6830, 8108, 9343
c.+i 2798, 2994, 3463, 3615, 4998, 6753, 6805, 6840, 955
c.+imiz 12280, 12294, 12425, 5514, 6099
c.+imizde 10049, 10301, 4605, 4752, 6398
c.+imizdeki 4464
c.+imize 10058, 12816, 7658
c.+imizi 3818
c.+imizin 11530, 4469, 5339, 6361, 7757, 8295
c.+in 10356, 11705, 13224, 1468, 1490, 1585, 1588, 1641, 1687, 1688, 1753, 1759, 2111, 219, 2486, 4057, 4058, 4917, 4926, 4954, 4967, 5012, 5015, 5017, 5060, 5063, 5155, 5160, 5400, 6113, 651, 6522, 6527, 6630, 6772, 7297, 7299, 9392, 9421, 9431
c.+inde 3620, 4739, 743
c.+indeki 3625
c.+ine 10064, 11977, 5365, 6829
c.+inin 5010, 5253, 7671, 7679
- c.+iyle 7936
c.+le 11260, 4933, 5946, 6596
c.+lerde 717
c.+leri 670, 9953
c.+lerin 9171
c.+lerinde 5256
c.+lerine 1535
c.+lerini 4917
c.+lerinin 724
c.+te 10068, 208, 2162, 2480, 5080, 5619, 9413, 9457
c.+teki 10139, 10358, 11706, 4692
c.+ten 5003, 5048
c.+tir 5396
[=201]
cemiyet-i beşeriye : İnsan topluluğu
c. 11618
[=1]
cemiyet-i islamiye : İslam topluluğu.
c. 5011
[=1]
Cemiyet-i Tedrisiye-i Osmaniye : Osmanlıca derslerinin verildiği cemiyet.
c. 4056
c.+yi 4032
[=2]
Cemşid : Eski İran hükümdarlarından.
c. 179, 197
[=2]
Cenab : bkz. (Cenab Şehabeddin)
c.+dan 5817
c.+ın 10675, 11639, 11877
c.+taki 11667
[=5]
Cenab Şehabeddin : Türk şairi.
c.+in 11448
[=1]
cenah : Taraf.
c. 8692
[=1]
cenaze : Gömülmeye hazırlanmış insan ölüsü.
c. 6916, 7220
c.+si 11120, 8062
c.+sini 11067, 12487
[=6]
Ceneviz : İtalya'nın en büyük liman kenti.
c. 788, 814, 824, 829
c.+den 921
[=5]
Cenevizli : Ceneviz halkından olan.
c.+ler 805
c.+lerin 808
[=2]
Cengiz : "Celaleddin Harzemşah" adlı eserin kahramanı.
c.+e 8666
c.+in 8649
[=2]
Cengizli : Cengiz'in soyundan olan.
c.+lerin 8617
[=1]
cenk : Savaş.
c. 317
c.+ler 244
[=2]
cenkleş- : Savaşmak.
- c.-en 11396
c.-erek 11508
c.-ir 9220
[=3]
Cenova : İtalya'da bir şehirdir.
c. 792
[=1]
cenup : Güney.
c. 1550, 2620
c.+tan 3501
[=3]
cephane : Mühimmat.
c.+yi 8376
[=1]
cephne : Üzerinde savaşın sürdüğü bölge.
c. 10932, 1256, 5014, 7491, 9853
c.+lerinden 2820
c.+si 6304
c.+sinde 5047
c.+sinden 12120, 7756
c.+ye 12454
c.+yi 12918, 5225
[=13]
cepheli : Yönü olan.
c. 812
[=1]
cereyan : Olay.
c. 256, 7961
c.+ı 1190, 2396
c.+ın 2403, 2902
c.+ının 7441, 9272
c.+ları 3435
c.+ların 1719
c.+larına 1356, 644
c.+larla 3082
[=13]
cerhet- : Yaralama.
c.-mek 9883
c.-miştir 8411
[=2]
ceridehane : Gazete evi, matbaa.
c. 3255
[=1]
ceride-i askeriye : Askeri gazete.
c. 4147, 4475
c.+nin 4152
c.+ye 9766
[=4]
Ceride-i Havadis : Türk basın tarihinin ilk yarı resmî Türkçe gazetesi.
c. 1977, 2548, 3153, 3233, 3244, 3253, 3277, 3286, 4029, 4054, 6149, 6285
c.+dir 3229
c.+e 10264, 3249
c.+i 2106
c.+in 3258, 4136, 4255, 5504, 6141, 6242
c.+te 3282, 4717, 6146
c.+teki 6138
[=26]
Cerrahpaşalı Salih Efendi : Dönemin devlet memuru.
c.+lerdir 4995
[=1]
Cerrahpaşa Mahallesi : İstanbul'da bir mahalle.
c.+nde 5108
[=1]

Cervantes : Modern romanın kurucusu olarak tanınmıştır. Don Kişot'un yazarı.

c. 10127, 6329

c.+in 10316

[=3]

ceryan : bkz. (cereyan)

c. 1013

c.+ının 3400

c.+lariyle 2266

[=3]

cesaret : Yürekli.

c. 1628, 4144

c.+i 10323, 10906, 4375,

7534

c.+iyle 11838, 9812

c.+le 4505

c.+lerini 10357

c.+ten 1960

[=11]

cesaretsizlik : Yüreksiz.

c. 11918

[=1]

ceset : Ölü.

c.+i+(cesedi) 12557, 8823

c.+inden+(cesedinden)

11786

c.+ini+(cesedi) 6651

c.+ini+(cesedini) 12359

[=5]

cesur : Yürekli.

c. 11917, 1956, 3395, 4652,

5231, 8585

c.+du 6167

[=7]

cetvel : Çizgilik.

c.+i 11222, 1913, 3673

c.+inden 6313

c.+ine 10129

c.+ini 4298

[=6]

cevap : Yanıt.

c. 10929, 11033, 11035,

11046, 11064, 11223, 11454, 11707,

11730, 11854, 11854, 11897, 12031,

12049, 12062, 12366, 12366, 12507,

12948, 12950, 12989, 13209, 2227,

238, 276, 3063, 3764, 4705, 4745,

4809, 5050, 5079, 5562, 5630, 6056,

6697, 6960, 7640, 7789, 8025, 923,

9249, 9327, 9334, 9908

c.+a+(cevaba) 10805, 1654,

9228

c.+ı+(cevabı) 10253,

10745, 11736, 12377, 1478, 4617,

4974, 5137

c.+ıdır+(cevabıdır) 9324

c.+ın+(cevabın) 10013

c.+ında+(cevabında) 7494

c.+ını+(cevabını) 11032,

12705, 3847, 7358, 8697

c.+ının+(cevabının) 9997

c.+ıyla+(cevabıyla) 12365

c.+ıyla+(cevabıyla) 6824

c.+la 11261, 13009, 13010

c.+lar 11085, 11550, 4674,

9800

c.+larda 6607

c.+lardan 8917

c.+larıyla 8708

c.+larla 7387

c.+ta 9827

c.+taki 8841

c.+tı 7489

c.+tır 9161

[=82]

cevaplandır- : Yanıtlamak.

c.-dığı 7085

c.-ıyordu 4596

c.-ması 5788

[=3]

cevaplaş- : Yanıtlaşmak.

c.-madan 4554

[=1]

cevaplı : Yanıtlı.

c. 4663

[=1]

cevapsız : Yanıtsız.

c. 10849, 11757, 1945,

6704

[=4]

Cevdet : bkz. (Cevdet Paşa)

c. 3558

c. 3169

[=2]

Cevdet Efendi : bkz. (Cevdet Paşa)

c. 3585, 3593, 3608

c.-lerinin 3219

[=4]

cevdet-i kariha : Kavrama

yeteneğinin üstün olması

c. 5780

[=1]

Cevdet Paşa : Osmanlı devlet adamı, tarihçi ve hukukçu.

c. 1223, 1318, 1429, 1444,

2364, 2460, 2483, 2866, 2898, 3017,

3099, 3103, 3119, 3251, 3363, 3364,

3395, 3528, 3544, 3553, 3566, 3571,

3589, 3603, 3609, 3613, 3645, 3657,

3668, 3719, 3739, 3740, 3756, 3791,

3795, 3798, 3802, 3807, 3814, 3846,

3850, 3896, 3904, 3912, 3925, 3944,

3946, 3958, 3966, 3973, 3998, 4001,

4027, 4094, 5523, 5589, 5624, 5688,

6708, 6728, 6854

c.+da 3868, 3881, 3994,

949

c.+dan 1312, 2491, 3766,

3909, 3982, 7285

c.+dır 3099

c.+nın 10097, 10785,

10885, 10900, 1301, 1343, 1344,

1442, 1525, 2535, 2904, 2907, 3020,

3043, 3105, 3107, 3249, 3256, 3390,

3533, 3569, 3575, 3611, 3632, 3643,

3661, 3681, 3737, 3806, 3870, 3871,

3878, 3914, 3920, 3928, 3934, 3970,

3989, 3990, 4096, 4291, 4513

c.+nındır 3183

c.+ninkiler 3811

c.+ya 1512, 3844, 3993,

6820

c.+yı 3750, 3986

[=122]

Cevdet Paşa Tarihi : Cevdet

Paşa'nın en tanınmış eseridir.

c. 3181

[=1]

Cevdet Tarihi : bkz. (Cevdet Paşa Tarihi)

c. 1442, 3198, 949

c.+nde 1207

c.+ni 3839

c.+nin 1170

[=6]

cevher : Mücevher, değerli taş.

c. 2182

c.+i 6464

c.+idir 12813

c.+ini 5641, 6507

[=5]

ceyran : Elektrik.

c. 12218, 12220, 12538,

12538, 12541, 12542, 12544, 12552

c.+a 12554

c.+dan 12526

c.+ı 12553, 12556

c.+ın 12565

[=13]

ceza : Acı verici işlem veya yaptırım.

c. 3693, 7792

c.+sını 12234, 2131, 298

c.+sının 9334

[=6]

Ceza kanunnamesi : 1840'ta bazı maddeleri Fransız Ceza Yasasından alınan yeni kanunname.

c.+nin 3581

[=1]

Cezayir : Kuzey Afrika'da bulunan, Afrika'nın Sudan'dan sonra ikinci büyük ülkesidir.

c. 12925

[=1]

Cezayirli Hasan Paşa : Devrin kapudan-ı deryası.

c.+dan 1269

[=1]

cezbe : Kendinden geçme durumu.

c. 7915

c.+nin 5335

[=2]

cezbeli : Kendinden geçen.

c. 2346, 5740, 8790

[=3]

cezir : bkz. (cezir ve med)

c. 11285

[=1]

cezir ve med : Bir doğa olayı, git gel.

c. 3833

[=1]

Cezmi : Namık Kemal'in romanı.

c. 6296, 6567, 7578, 8261,

8964, 8967, 8984, 8995, 9011, 9021,

9023, 9032, 9069

c.+de 6567, 8847, 9027,

9040, 9049, 9200, 9234, 9606

c.+deki 10730, 7549, 8198,

8268, 9329

c.+den 9680

c.+nin 13184, 5989, 6017,

6565, 6569, 8098, 8261, 8458, 8964,

8981, 8990, 8991, 8992, 9027, 9034,

9054, 9075, 9697

c.+ye 9023

c.+yı 9011, 9050

[=48]

Cezmi Bey : "Cezmi" adlı romanın kahramanı.

c.+dir 8989

[=1]

cezri : Köklü.

c. 11098, 1644, 4117, 4767,

4810, 4858, 4899

[=7]

Cezr ü Med : bkz. (cezir ve med)

c. 11327, 11644
[=2]
Chatauneuf : Fransız mütehasşis zabitlerindendir.
c.+den 4083
[=1]
Chateaubriand : Fransız yazar, politikacı ve diplomat.
c.+dan 6288
c.+ın 5923
c.+la 6356
[=3]
Chesteron : İngiliz yazar.
c.+un 4599
[=1]
Chimene : Corneille'nin "Le Cid" adlı eserin kahramanı.
c.+in 12329
[=1]
Choiseul Gouffier : Dönemin Fransız elçisi.
c. 1162, 1200
[=2]
Churchill : II. Dünya Savaşı dönemindeki İngiltere başbakanı.
c. 1662, 2560
c.+in 3228
c.+le 10264
[=4]
Cidde : Suudi Arabistan'da, başkent Riyad'dan sonra gelen ikinci büyük şehirdir.
c. 3015, 4791
c.+ye 8006
[=3]
Cidde isyanı : Büyük bir halk topluluğunun Hıristiyanlar üzerine yürümesi.
c. 3356
[=1]
cidde : Ciddi olarak.
c. 2698
[=1]
cidde : Gerçek.
c. 10126, 10737, 10876, 1104, 1125, 11436, 1152, 1459, 1514, 1670, 2632, 2935, 295, 3127, 3261, 3315, 3443, 3786, 3841, 4879, 5337, 539, 5469, 6075, 6178, 6197, 6303, 6307, 6345, 6616, 7295, 7364, 7372, 7919, 85, 8942
c.+ye 10753
[=37]
cidlilik : Ciddi davranış.
c.+e+(cidliliğe) 294
[=1]
cidlilik : Ağırbaşlılık.
c.+le 10442, 11572, 3809, 5904, 9963
[=5]
sigara : Sigara.
c.+sını 7435
[=1]
ciğer : Akciğerlerle karaciğerin ortak adı.
c. 5690
[=1]
cihan : Dünya.
c. 9384
[=1]
cihangir : Dünyanın büyük bir bölümünü eline geçiren kimse.
c. 982

c.+dir 12347
[=2]
cihannüma : Dünya haritası.
c.+ya 1021
[=1]
cihaz : Alet.
c.+ı 10127, 11565, 2815, 287, 5885, 9574
c.+ın 4413
c.+larından 3769
[=8]
cihet : Yön.
c. 7449, 7838
c.+inden 2828
c.+ten 1273
[=4]
cila : Bir şeyi parlatmak için kullanılan kimyasal bileşik.
c.+sı 12110, 2921
[=2]
cilt : Bir eserin ayrı ayrı basılan bölümlerinden her biri.
c. 3840, 6368, 7278, 9870
c.+e+(cilde) 11171, 3696, 3915
c.+i 399
c.+i+(cildi) 9868, 9868, 9872
c.+in+(cildin) 4000, 8998, 9869, 9888
c.+inde 1980
c.+inde+(cildinde) 9885
c.+indeki+(cildindeki) 8980
c.+ine+(cildine) 1430
c.+ini+(cildini) 11308, 3577, 6732
c.+lerde 3864, 3963
c.+lerin 3858
c.+lerinin 3844
c.+te 1104, 2453, 3909, 9891
c.+ten 11170, 3915
[=32]
ciltlik : Cilt yapmaya yarayan malzeme.
c. 4640, 5436
[=2]
cilve : Naz.
c. 7051
c.+leri 11552, 2151, 6052
c.+lerinden 2023
c.+lerine 2311, 2458
c.+lerini 7527, 9026
c.+leriyle 5250
c.+si 6725
[=11]
cin : Masallarda göze görünmeyen, türlü biçimlere girebilen, iyilik de kötülük de yapabilen yaratık.
c.+ler 613
[=1]
cinai : Konusu cinayet olan.
c. 3306
[=1]
cinas : Çok anlamlı bir kelimeye, her defasında başka bir anlam yükleyerek birbirine yakın birkaç yerde kullanma.
c. 251, 3934, 488
c.+lardan 4252
[=4]
cinayet : Adam öldürme.

c. 12430, 12476
c.+e 12242, 8911
c.+ine 12487
c.+le 12595
[=6]
Cinayet Mahkemesi : Muallim Naci'nin kâtip olduğu mahkeme.
c.+ne 12920
[=1]
cins : Tür.
c. 10168, 10381, 11181, 11273, 11890, 13049, 2311, 3192, 3482, 3790, 433, 4752, 5261, 5716, 5785, 6442, 646, 6473, 6492, 6593, 6953, 7882, 8001, 8077, 8134, 8196, 8463, 8734, 9639
c.+i 6457, 8471
c.+inden 10662, 10760, 10882, 11368, 1170, 12626, 13072, 1741, 1912, 2329, 2755, 3695, 4585, 5464, 5564, 8129, 9240
c.+ini 226
c.+ten 10129, 10292, 10322, 10373, 10661, 10822, 12175, 12177, 12307, 12404, 12442, 12447, 12561, 12707, 13056, 133, 1836, 2411, 2661, 2767, 282, 314, 428, 4931, 502, 5469, 5980, 6134, 637, 6406, 6423, 698, 718, 7260, 7312, 8532, 8618, 900, 907, 909, 9272, 9353, 9913
c.+tendir 11202, 12217, 12381, 12644, 12793, 4175, 4389, 6386, 8798, 9541
[=102]
cinsi : Cinsel.
c. 12728
[=1]
cinsiyet : Bireye, üreme işinde ayrı bir rol veren ve erkekle dişiye ayırt ettiren yaradılış özelliği.
c. 12647
[=1]
cirit : Ata oyunu.
c. 1863, 1890, 7549, 8993
[=4]
cisim : Duyularla algılanabilen şey.
c.+i+(cisimi) 4497
[=1]
civa : Bir element.
c. 7674
[=1]
civanmertçe : Mert insan.
c.+dir 7236
[=1]
civar : Çevre.
c.+ında 9709
[=1]
civilisation : Uygarlık.
c. 3363
[=1]
Clave : Türkiye'ye gelen ecnebi mütehasşislardan istihkam zabiti.
c. 1127
[=1]
Cleophile : Racine'in "Alexandre Le Grand" adlı oyununda bir karakter.
c.+in 12340
[=1]
Cocteau : 1889 yılında Paris'te doğan bir şair.
c. 12222

c.+nun 12567
[=2]
coğrafya : Coğrafya ile ilgili.
c. 1031, 783, 874, 9179, 932
[=5]
coğrafya : Yeryüzünü fiziksel, ekonomik, beşerî, siyasal yönlerden inceleyen bilim.
c. 1033, 12168, 12474, 1353, 3187, 3506, 3507, 4061, 5414, 97
c.+da 12, 9208
c.+lar 16
c.+larıyla 10362
c.+sı 2369, 99
c.+sına 7831
c.+sında 956
c.+sından 10366, 4477, 6417
c.+sını 96
c.+sının 790
c.+ya 1024, 12933, 204, 5419, 8654
c.+yı 101
[=29]
coğrafyacı : Bu bilimle uğraşan.
c. 1030
[=1]
Colonel Chabert : Balzac'ın romanı.
c. 8464, 8467
c.+den 8465
[=3]
combinaison : Birleşim.
c.+larıyla 3080
[=1]
Comedie Humaine : Balzac'ın eserler serisi.
c.+in 7018
[=1]
Commune : Topluluk, toplum.
c. 5285
[=1]
Commune ihtilali : Fransa'nın birçok kentinde Commune (Komün) adlı şehir yönetimleri kurarak yaygınlaştırılan ihtilal.
c.+ne 4182
[=1]
compromi : Uzlaşma.
c.+dir 9362
[=1]
Comte de Bonneval : I. Mahmud devrinde Fransız zabiti.
c. 1074
c.+ın 950
[=2]
Comte de Nesselrode : Dönemin devlet adamları.
c. 3208
[=1]
condensation : Yoğunlaşma.
c. 11576
[=1]
connaisseurs : İş bilen, sanatçı, ehil.
c. 368
[=1]
constitution : Yasa.
c. 5417
[=1]
construction : Yorum, anlam.

c. 11675
[=1]
Contrat Social : Rousseau'nun "Toplum Sözleşmesi" adlı kitabı.
c.+in 9896
[=1]
Copernic : Polonyalı astronomi bilgini.
c. 1026, 875
[=2]
Corneille : 17. yy'ın en büyük Fransız tiyatrosularından biridir.
c. 12323, 12510, 6131
c.+den 12324
c.+dir 8313
c.+e 12366, 12336
c.+i 11455
c.+in 10654, 12265, 12335
[=11]
coş- : Duygu ve düşünceleri güçlü bir tepki ile dışarı vurmak.
c.-an 10604
c.-masını 8575
[=2]
coşkun : Coşmuş.
c. 12079, 5742, 5966, 9549
[=4]
coşkunluk : Coşkunca yapılan iş.
c. 368
c.+lara 8128
c.+ları 8706
c.+ların 11512
c.+larına 7503
c.+ta 5720
c.+u+(coşkunluğu) 5726
c.+un+(coşkunluğun) 5958
[=8]
cour : Cılve.
c. 157
[=1]
Courrier Dorient : Jean Pietri'nin çıkardığı gazete.
c. 4178, 4987
c.+ın 4882
[=3]
cömert : Eli açık.
c. 4242, 6881, 6918, 7676, 7807
[=5]
cömertçe : Cömert bir biçimde.
c. 1374
[=1]
crise : Kriz, buhran.
c. 3958
[=1]
crystallisation : Kristalleşme, özümseme.
c.+u 3367
[=1]
Cromwell : Hugo'nun piyesi.
c. 8784, 8787, 8788, 8794
c.+i 8590
[=5]
cuma : Haftanın bir günü.
c. 2896, 2909, 7383
[=3]
cumartesi : Haftanın bir günü.
c. 7891
[=1]
cumhur : Halk.
c. 5416
c.+un 12194
[=2]

cumhuriyet : Bir yönetim biçimi.
c. 5353, 5396, 5399
c.+leri 820
c.+tir 5416
[=5]
Cumhuriyet hükümeti : bkz. (cumhuriyet)
c. 11118
[=1]
curcuna : Gürültülü.
c.+ya 4435
[=1]
çuşışli : Coşkunluk.
c. 572
[=1]
cüce : Boyu uzamayan.
c.+si 12737
[=1]
cülus : Tahta oturma.
c. 6684, 7971, 7986, 7987
c.+tan 9902
c.+u 1034, 3644, 3644, 5162, 6701, 9847
c.+una 9872
c.+unda 7994
c.+undan 2452, 3888, 5316, 6683, 6826
[=18]
cülusiye : Hükümdarların cülus törenlerinde dağıttığı bahşiş.
c.+ler 6956
[=1]
cümbüş : Eğlence.
c. 1872
c.+ü 352
[=2]
cümle : Kelimelerden oluşan topluluk.
c. 10596, 13169, 1499, 1654, 4154, 4174, 4250, 4263, 4484, 5471, 7425, 7470, 7573, 8724, 9499, 9522, 9550, 9560, 9565, 9568, 9578, 9651, 9675, 9677, 9679, 9681
c.+de 4274, 9311, 9562, 9683, 9690
c.+deki 4658, 9676
c.+den 8699, 8841, 9603, 9690, 9695
c.+dir 7425
c.+ler 12451, 4051, 4151, 7455, 9567
c.+lerdendir 4278
c.+lere 4270, 5463, 9603
c.+leri 2790, 4291, 5289, 8833, 9553, 9559, 9661
c.+lerin 10917, 4618, 9548
c.+lerinde 778
c.+lerini 9538, 9539, 9555
c.+lerinin 4505, 745, 9812
c.+leriyle 10716, 3572, 4282, 4800, 4979
c.+lerle 10396, 12503, 13170, 2498, 3944, 5441, 5483, 9530, 9564
c.+nin 12400, 13169, 2595, 2787, 4251, 4253, 4325, 5471, 9530, 9606, 9646, 9682
c.+si 10600, 1309, 13184, 1442, 2681, 2795, 3256, 3952, 4047, 4175, 4256, 4275, 4777, 5384, 5449, 5744, 6858, 8074, 8140, 8847, 9504, 9546, 9567, 9647
c.+sında 4272, 9304, 9311

c.+sindeki 8201
c.+sinden 7307
c.+sine 9601, 9673
c.+sini 10012, 4278, 4775,
9529
c.+sinin 2794, 4187, 7622,
8200, 9537, 9551, 9613, 9688, 9692
c.+siyle 2767, 4141, 7244,
7594, 8839, 8938, 9144, 9549, 9570
c.+ye 29, 9536
c.+yi 2716, 5147, 7572,
9529, 9605, 9659, 9684
[=153]
cümle-i asabiye : Sinir sistemi.
c.+yi 11244
[=1]
cünun : Delilik.
c. 5701
[=1]
cüretkar : Yürekli.
c. 1509
[=1]
cüretli : bkz. (cüretkar)
c. 2753
[=1]
cürüm : Suç.
c.+üyle+(cürümüyle) 5058
[=1]
Cüveyni : Devlet adamı ve tarihçi.
c. 9155
[=1]
cüz : Bir bütünü oluşturan
bölümlerden her biri.
c. 6368, 7737, 7737, 9768,
9768
c.+den 2656
c.+leri 10086
c.+lerinin 3667
c.+leriyle 6372
c.+ü 10164, 10390, 10569,
13231, 2657, 6294, 9094, 9099
c.+ülerinin 3921
c.+ün 5777
c.+ünde 3782, 9204
c.+ünü 6367
c.+ünün 10061
[=23]
cüzitam : Birlik.
c.+lardan 1055
[=1]
cynisme : Anlamlar.
c.+e 1511, 1960
c.+in 6919
[=3]

Ç

çabucak : Hemen.
ç. 3404
[=1]
çabuk : bkz. (çabucak)
ç. 11444, 11722, 12139,
12867, 1465, 1828, 1836, 2645,
3706, 554, 9657, 9991
[=12]
çabukça : Hemence.
ç. 4266
[=1]
çabuklaştır- : Acele ettirmek.
ç.-an 7219
ç.-dığı 6843
[=2]
çabukluk : Tez.
ç. 4561

[=1]
çadır : Taşınabilir barınak.
ç. 10093, 9741
ç.+a 8781
ç.+ına 12551
[=4]
çağ : Dönem.
ç. 1, 10821
ç.+ına 1230, 533
ç.+ında 4453
ç.+ındaki 4567
ç.+lar 3188
ç.+ları 535
ç.+ların 7545
ç.+larında 9971
ç.+larından 11204, 3856
ç.+larının 12748
[=13]
Çağatayca : Çağatay dili.
ç. 7476
[=1]
çağdaş : Uygur.
ç.+ı 556
ç.+ları 6930
ç.+larına 10944
ç.+larından 2374
ç.+larının 11136
[=5]
çağır- : Birinin gelmesini kendisine
yüksek sesle söylemek.
ç.-an 12948
ç.-dığı 12680
ç.-ma 13131
ç.-ması 1454
ç.-maya 4839
[=5]
çağırt- : Çağırma işini yaptırmak.
ç.-miş 8037
ç.-tı 9011
[=2]
çağrıl- : Çağırma işine konu olmak.
ç.-diği 12923
ç.-ır 12695, 1272, 3611,
3647, 3651, 3778, 9722
ç.-miş 8058
[=9]
çağırış- : Hep birden bağırarak
yaygara etmek.
ç.-malarıyla 277
[=1]
çak- : Vurmak.
ç.-mak 375
[=1]
çakıl : Bir tür taş.
ç.+lara 310
[=1]
çakır : Açık mavi.
ç. 166
[=1]
çal- : Hırsızlık yapmak.
ç.-an 12568, 1590, 2875,
9730
ç.-ar 11735, 6961
ç.-arak 1589
ç.-diğini 4754
ç.-ıp 12533, 5152
ç.-masını 2055
[=11]
çalgı : Müzik aleti.
ç.+yı 2858
[=1]
çalgılı : Müzikli.
ç. 2705

[=1]
Çalkıuşu : Reşat Nuri Güntekin'in
eseri.
ç.+ındaki 10210
[=1]
çalın- : Çalma işine konu olmak.
ç.-miş 11234
[=1]
çalış- : Bir işle uğraşmak.
ç.-acağı 10034
ç.-acağız 2867, 3282, 5198,
9246
ç.-acak 3423
ç.-acaktı 6013
ç.-acaktık 6365
ç.-acaktır 11452, 11757,
7767
ç.-alım 3577
ç.-amayanlar 4496
ç.-an 10057, 10210, 10324,
11557, 1187, 12068, 12388, 12502,
1252, 13149, 13172, 1330, 1362,
1722, 185, 2293, 2301, 2512, 2596,
2612, 2742, 3035, 3080, 3298, 3476,
417, 4871, 5064, 5151, 5250, 5257,
6394, 6395, 6487, 6629, 748, 8069,
8969, 9124, 9407, 9561, 9576, 9630,
9909
ç.-anlar 6526, 8084
ç.-anlardandı 10635
ç.-anların 2698
ç.-anlarla 6817
ç.-arak 9815
ç.-ır 10834, 1117, 11419,
1147, 11664, 11874, 12045, 12083,
12428, 12780, 13225, 13245, 1927,
3581, 4204, 4274, 5110, 5155, 5440,
6190, 644, 7703, 7995, 8160, 854,
8563, 8935, 9146, 9221, 9485, 9529,
9721, 9768, 9784, 9888, 9894
ç.-ırız 6346
ç.-irken 10044, 12062,
1680, 309, 3794, 4030
ç.-ırlar 12446, 2255, 3364,
3440, 48, 5035, 6565
ç.-ırsa 11096
ç.-ıyordu 1143, 12841,
12968, 13113, 3023, 3540, 4137,
4296, 4849, 5261, 6030, 6043, 6047,
6828, 7492, 8753
ç.-ıyorlar 4876
ç.-ıyorlardı 1651, 2930
ç.-ma 10004, 10106,
10157, 10500, 10876, 11145, 11275,
11312, 1774, 1779, 3198, 330, 3449,
3616, 3702, 3766, 3778, 4034, 4686,
531, 6045, 6319, 8105, 8837, 8848
ç.-mada 3700
ç.-madan 3955, 6268, 6931,
8134, 8222
ç.-madı 4253
ç.-mak 1069, 4910, 605
ç.-makla 1533, 1888, 5186,
8846
ç.-makta 2489, 3175, 5024
ç.-maktan 10034, 3101,
5283
ç.-maktır 6350
ç.-malar 7611, 7729, 8072,
8094, 9093
ç.-malara 11627, 3625,
7891, 9090
ç.-malardan 12179

ç.-maları 10314, 10931, 11463, 12116, 3220, 3279, 3582, 3583, 5316, 6116, 6117, 7673, 8162, 9076
ç.-maların 10326, 4748, 5196, 769
ç.-malarına 10402, 10463, 4120, 503, 7996
ç.-malarında 2626
ç.-malarını 11619, 11627, 6320, 8207, 8623, 8803
ç.-malarının 10433, 3708, 3797, 7933
ç.-malarıyla 11130, 4055
ç.-malarıyla 13250, 5255
ç.-malarıyla 3173
ç.-malarla 3128, 5505, 6363
ç.-manın 114, 12873, 13154, 349, 361, 3699, 3802, 4645, 6266, 6350, 7876, 9102
ç.-ması 10408, 10450, 11311, 11311, 1882, 2624, 3527, 3620, 436, 4612, 499, 5153, 5617, 7755, 9135, 9811
ç.-masıdır 1683, 3762, 6109, 9601
ç.-masına 3062, 3269, 3764, 4636, 5461, 7908
ç.-masında 11272, 3803, 5017
ç.-masını 2524, 6641, 6749
ç.-masıydı 6708
ç.-masıyla 5259
ç.-maya 13192, 3074, 3221, 3616, 4495, 5147, 6697, 8105
ç.-mayanlar 4496
ç.-mayı 11213, 13174, 3534, 3576
ç.-mazlar 5902
ç.-miş 12000, 2474, 3123, 4301, 7796, 877
ç.-mişsa 4704
ç.-mıştı 12489, 1692, 2131
ç.-mıştır 11213, 2739, 4196, 4268, 4327, 4856, 8308, 8810
ç.-saydı 12811
ç.-tı 10066, 13009, 4355, 4359, 5890, 5925, 6032
ç.-tığ 10682, 1079, 11453, 11455, 11457, 12049, 12051, 12074, 12735, 12852, 1708, 3086, 3468, 3549, 3612, 3649, 4006, 4088, 4252, 4341, 4452, 4619, 4768, 4810, 5301, 5495, 6688, 6703, 6945, 797, 8709, 8931, 9150, 9405, 9636
ç.-tüğümüz 11368, 11373, 2801, 5181, 6563
ç.-tüğünü 12876, 1403, 1421, 3102, 4311, 4632, 4724, 4880, 6804, 7683, 7798, 8801, 9187, 9686
ç.-tık 4751
ç.-tikleri 4937, 5062
ç.-tılar 1657
[=375]
çalışıl- : Çalışma işine konu olmak.
ç.-an 1340, 1701, 3002, 6037, 9513
ç.-dığı 3087
ç.-diğini 5358
ç.-ır 1275, 1283
ç.-ması 13235
ç.-masını 8579

ç.-miş 8142
[=12]
çalışkan : Çok çalışan.
ç. 11511, 13240
[=2]
çalışkanlık : Çalışkan olma durumu.
ç.+ı+(çalışkanlığı) 3561, 3855
ç.+ıdır+(çalışkanlığıdır) 3690
[=3]
çalışma : İş.
ç. 11250, 1385, 3059, 3073, 3769
ç.+nın 3200
[=6]
çalıştır- : Çalışmasını sağlamak.
ç.-ıyordu 4845
[=1]
çalkan- : Çalkama işine konu olmak.
ç.-an 3474
[=1]
Çamlıca : İstanbul'da bir semt.
ç. 10663, 10765, 10789, 10795, 10845, 11182, 3486, 3489, 8184, 8932, 9051, 9614
ç.+da 10811, 10978, 11489, 11498
ç.+daki 11515, 5309, 8945
ç.+dan 10840
ç.+dır 10796
ç.+ya 10816
[=22]
çanak : Kap kacak.
ç.+ı+(çanağı) 12743
[=1]
Çandarlı Halil : 1364-1387 arasında I. Murat ve Yıldırım Bayezid'da başvezirlik yapmış bir paşa.
ç.+in 9226, 9236
[=2]
çanta : Para, evrak, yiyecek vb. koyup taşımaya yarayan kap.
ç.+larındadır 11059
[=1]
çapknca : Çapkın bir biçimde.
ç. 5590
[=1]
çapknlık : Çapkın olma durumu.
ç. 5948
ç.+ı+(çapknlığı) 1840
[=2]
çapraşık : Karmaşık.
ç. 2707, 6395
[=2]
çapraz : Eğik olarak birbiriyile keşişen.
ç. 5804, 5810, 5829, 5848
[=4]
çarçabuk : Hemen.
ç. 10454, 10860, 1632, 1791, 4945, 562
[=6]
çare : Çıkar yol.
ç. 13111, 7298, 7395
ç.+lerden 12620
ç.+lere 12156, 4670
ç.+leri 1236, 1285, 2577, 4896, 8654, 9511
ç.+lerini 1193, 12638, 4911, 8730, 9389, 9779

ç.+si 11735, 12768, 2692, 3834, 9370
ç.+sidir 2152
ç.+sinden 10310
ç.+sini 1061, 3540, 4351, 7674
ç.+siydi 12099, 1244, 5266
ç.+ye 11231, 11664, 12197, 889
[=36]
çaresizlik : Çaresi olmama.
ç. 10897
[=1]
çark : Düzen.
ç. 7254
[=1]
çarlık : Çarın yönetiminde bulunan devlet.
ç. 3030
ç.+ın+(çarlığın) 3022
[=2]
çarp- : Hızlıca vurmak.
ç.-an 10942, 11177, 1706, 1737, 2551, 6409, 6422, 8331
ç.-ar 11655, 2028, 2421, 2989, 376, 9706
ç.-arak 260, 523
ç.-iyor 308
ç.-mayan 4339
ç.-maz 3859
ç.-miş 11662
ç.-tığ 10609
[=21]
çarpış : Vurma işi.
ç.+ında 403
[=1]
çarpış- : Vuruşmak.
ç.-an 3431
ç.-ır 11290
ç.-ırmış 3867
ç.-ma 938
ç.-malar 12973
ç.-ması 10749
ç.-tığ 9366
[=7]
çarşaf : Yatağa serilen örtü.
ç. 10371
[=1]
çarşamba : Bir gün.
ç. 7524, 7890
[=2]
Çarşamba pazarı : İstanbul'da bir semt.
ç.+nda 3539
[=1]
çarşı : Alışveriş yapılip, gezilen yer.
ç. 10017, 10018, 10022, 2986, 3514, 9711, 9712
ç.+dır 9998
ç.+nın 10020
ç.+sında 9711
ç.+yı 10021
[=11]
çatana : Küçük vapur.
ç.+nın 6955
[=1]
çatı : Evin üst bölümü.
ç. 11827
ç.+nın 729
ç.+sı 11140, 12295, 7738, 8408
ç.+sına 10762
ç.+sını 42, 9315

ç.+sıyla 8337
[=10]
çatırda- : Çökmeye, yok olmaya yüz tutmak.
ç.-diğini 3052
[=1]
çatış- : Birbirine çatmak.
ç.-manın 6737
ç.-ması 12848
ç.-masıdır 6744
[=3]
çavuş : Orduda bir ünvan.
ç. 10439, 10440
ç.+u 1348
ç.+una 9981
[=4]
Çavuşbaşızade Raşid Efendi : III. Selim dönemi devlet adamı.
ç. 1349
[=1]
çehre : Yüz.
ç. 10738, 2078, 5978, 8894
ç.+den 8969
ç.+dir 10400, 5098
ç.+ler 12289, 6440
ç.+lerden 12723, 4078
ç.+lerinden 11168
ç.+lerini 12790
ç.+leriyle 3902
ç.+nin 12232
ç.+si 12381, 12421, 3429,
3932, 5514, 8479
ç.+sini 11566, 11766,
12527, 12828, 12859, 2190, 3514,
540, 7768, 7896, 8446
ç.+sinin 8044
ç.+siyle 5978
ç.+sıyla 11737, 4442
ç.+ye 2009
ç.+yi 8764
[=38]
çehreli : Çehresi olan.
ç. 8715
[=1]
çek- : Kendisine doğru itmek.
ç.-ebilecek 10913, 3295
ç.-ecek 2501
ç.-eeksin 298
ç.-eektir 10373
ç.-emiyen 2120
ç.-en 1929, 4497, 6976,
7812
ç.-er 1005, 11118, 12201,
2158, 5066, 8876
ç.-ip 13063, 4591
ç.-iyor 369, 7655
ç.-me 9543
ç.-mek 11743, 12235,
6404, 7826
ç.-memiştir 11003
ç.-meye 13009, 3191
ç.-miş 4176, 9834
ç.-mişti 1030
ç.-miştir 4005
ç.-miyordu 10068
ç.-tiği 10418, 12443,
12714, 4310, 5165, 5236, 5332,
7426
ç.-tikleri 11718
ç.-tiklerini 7392, 7398
[=44]
çekici : Cazibeli.
ç. 2048, 2918, 3230

[=3]
çekicilik : Cazibeli olma durumu.
ç.+ini+(çekiciliğini) 408
[=1]
çekil- : Bir yerden ayrılmak,
uzaklaşmak.
ç.-diğini 1204, 6682
ç.-ecek 5821
ç.-emez 3608
ç.-en 10726, 12717
ç.-ip 13075
ç.-ir 6439
ç.-iyordu 6443
ç.-mekten 2960
ç.-mesi 7693
ç.-mesidir 6095
ç.-miş 11309, 4075
ç.-mişti 11021, 8050
[=16]
çekin- : Utanmak.
ç.-diği 2922, 7315
ç.-en 2882
ç.-erek 5654, 925
ç.-ir 11950
ç.-me 8523
ç.-mediği 2412, 2883, 3687
ç.-mediğini 7176, 7340
ç.-memiştir 3753
ç.-mesine 9175
ç.-meyen 10359, 10653,
1539, 1877, 2038, 3911, 6650, 6915,
7200, 8035
ç.-mez 12595, 12900, 2170,
2481, 3905, 414, 5012, 5014, 5226,
7321, 7323, 7325, 9879
ç.-mezler 12189, 889
ç.-miştir 8522
ç.-miyor 9148
ç.-miyordu 4353
ç.-miyorlardı 2931
[=43]
çekingenlik : Utangaçlık.
ç.+ini+(çekingenliğini)
3301
[=1]
çekirdek : Etili meyvelerin içinde bir
veya birden çok bulunan, çoğu sert
bir kabukla kaplı tohum.
ç. 10561, 1903
ç.+i+(çekirdeği) 15
[=3]
çekişme : Ağız kavgası etmek.
ç. 6650
[=1]
çektir- :
ç.-diği 6723
ç.-diğini 4624
ç.-me 651
ç.-miştir 11016
[=4]
çelebi : Batı-Oğuz lehçesinin hakim
olduğu ülkelerde bilim ve erdem
sahibi kişilere verilen unvan.
ç. 2048, 2473, 979
[=3]
Çelebi Efendi : Nizâm-ı cedid
tâlimnâmesini kaleme
almış bir zat.
ç.+nin 1322, 1325
ç.+yi 1349
[=3]

Çelebi Mustafa Resid Efendi : I. Abdülhamid devrinde yaşamış bir devlet adamı.
ç. 1137, 1305, 1330
ç.+nin 1225
[=4]
çember : Daire.
ç. 11288
ç.+i 1727, 8045
ç.+inden 7251
ç.+ini 2081
[=5]
çemen : Maydanogillerden,
kimyon türü bir bitki.
ç. 5846
[=1]
çember : bkz. (çember)
ç.+inden 12762
[=1]
çengellen- : Çengel takılmak.
ç.-miş 3944
[=1]
çengi : Çalgı eşliğinde oynamayı
meslek edinmiş kadın.
ç. 10426
ç.+de 10081, 10317
ç.+deki 10314
ç.+yi 10321
[=5]
çerçeve : Resim, yazı, ayna vb.ni
süslemek veya bir yere asılabilecek
duruma getirmek için bunlara
geçirilen kenarlık.
ç. 10750, 12706, 260, 4698,
6028, 7109, 7265, 7310, 752, 8102,
8426, 9030
ç.+deki 12590
ç.+ler 10882, 4043, 6973,
9617, 1833
ç.+lerde 6975
ç.+leri 10294, 11469,
11900
ç.+lerin 259, 346
ç.+lerinden 1934, 935
ç.+lerini 2224, 6971, 799
ç.+leriyle 10520
ç.+nin 11712, 9986
ç.+si 10027, 1410, 2995,
4289, 5420, 616, 6587, 707, 8380,
9307
ç.+sinde 11581, 2145, 7031
ç.+sinden 1046, 11687,
4303, 4368, 4418, 5749, 6937
ç.+sine 13117, 2629, 7653
ç.+sini 11830, 1884, 569,
5868, 5963, 6625, 7259
ç.+sinin 5335
ç.+yi 10887, 12774, 12836,
487, 5222, 9510
[=69]
çerçevele- : Bir şeyi çerçeve içine
almak.
ç.-r 8866
[=1]
Çerkes : Türkiye'ye Kafkasya'dan
gelen Türk dili konuşmayan tüm
etnik gruplara verilen genel
adlandırılmadır.
ç. 4475
ç.+ler 10171
[=2]

Çerkes Beylerinden Şemhal : Namık Kemal'in "Cezmi" adlı romanında bir karakter.

ç.+dir 9008
[=1]

Çerkes Hasan : Osmanlı askeri, padişah Abdülaziz'in kayınbiraderi. 15 Haziran 1876 günü bir Osmanlı hükümet toplantısını basarak 5 devlet büyüğünü öldürmüş ve idam edilmiştir.

ç. 10991, 7970, 9880
[=3]

Çerkes Özdenleri : Ahmet Mithat Efendi'nin eseri.

ç. 10430
[=1]

Çerkez : bkz. (Çerkes)

ç.+ler 10268
ç.+lere 4168
ç.+leri 3964
ç.+lerin 10282
[=4]

Çerkezce : Çerkez dili.

ç. 10266
[=1]

Çerkezistan : Kafkas dağlarının K. yamaçlarında, Kuban nehrinin kaynak kollarının bulunduğu, sınırları kesin olmayan bölge.

ç.+a 10265
[=1]

çeşit : Tür.

ç. 10377, 11471, 12006, 12060, 12185, 12788, 13135, 196, 202, 2596, 2962, 3499, 6348, 778, 9328

ç.+i+(çeşidi) 10192
[=16]

çeşitli : Türü.

ç. 10067, 1715, 1769, 1775, 2237, 2283, 260
[=7]

çeşni : Yiyeceğin ve içeceğin tadı, tadımlık, farklılık.

ç. 2275, 9053
ç.+si 10342, 10760, 11159, 11216, 12770, 2017, 5338, 5928, 6943, 6996

ç.+sinde 12099
ç.+sini 10844, 9074
[=15]

çetin : Zor.

ç. 12668, 3055, 5732
[=3]

Çetin Eflatun Güney : Türk yazar.

ç. 2245, 2250
[=2]

çetrefil : Karmaşık.

ç. 11175, 12530
[=2]

çevir- : Döndürmek.

ç.-diği 4234, 4337, 6291
ç.-diğini 11667, 12600
ç.-en 10157, 12389, 2614, 8008, 9214

ç.-erek 4489
ç.-ir 7183, 8938
ç.-irken 2618
ç.-mek 5925
ç.-mekle 7667
ç.-menin 11710
ç.-meye 13245, 6688

ç.-miş 1390, 6796
[=21]

çevirt- : Döndürmek.

ç.-ti 2122
[=1]

çevre : Etraf.

ç.+sine 10383
[=1]

çevril- : Döndürülmek.

ç.-diğini 11482
ç.-en 11333, 2601, 3193
ç.-erek 1138, 4915
ç.-ince 2105
ç.-ir 2614
ç.-miş 10775, 11085, 13220, 3031, 4604, 6104, 8928
ç.-miştir 11052
[=16]

çeyiz : Gelin için hazırlanan her türlü eşya.

ç. 10276
[=1]

çıban : Bir tür cilt yarası.

ç.+dı 4808
ç.+la 7228
[=2]

çığır : Yeni bir biçim, yöntem veya yol.

ç. 10631, 2010, 4361, 4380, 4579
[=5]

çığlık : Yüksek sesle bağırarak.

ç. 11736, 11765, 13093
ç.+a+(çığlığa) 13081
ç.+ı+(çığlığı) 6978, 7110
ç.+ını+(çığlığını) 7005, 7134, 93

ç.+la 11750
ç.+ları 11615
ç.+larıdır 11837
ç.+larına 13046
[=13]

çık- : İçeriden dışarıya varmak, gitmek.

ç.-abildiğimiz 12762
ç.-abilen 2058
ç.-abilirdi 7366
ç.-abilmış 7584
ç.-acağı 7571
ç.-acak 6803
ç.-acaktı 5940
ç.-acaktır 10283
ç.-amadığı 522
ç.-amamaları 71
ç.-amamıştır 10627
ç.-amayacak 11056
ç.-amayan 1935
ç.-an 10186, 10236, 10328, 10419, 10510, 10569, 10684, 11025, 11085, 11594, 11602, 12028, 12703, 12972, 1700, 1719, 2107, 2738, 2800, 3233, 3235, 3588, 3621, 3802, 3892, 4206, 4709, 474, 4881, 4971, 4973, 5009, 5137, 5438, 5652, 5803, 6184, 6615, 6618, 6654, 6913, 7401, 7576, 7585, 7588, 7674, 7689, 7734, 7761, 7789, 7807, 7855, 7865, 7881, 8058, 8096, 9104, 9250, 9477, 9526, 9537, 9547, 9596, 9771, 9825, 9836, 9900

ç.-anları 6455, 9963
ç.-ar 10105, 10211, 10277, 10355, 10464, 10471, 10850, 11080,

11083, 11103, 11623, 11992, 12276, 12289, 12406, 12515, 12646, 12754, 1844, 1900, 1931, 213, 2161, 2202, 2363, 245, 3457, 3461, 4065, 4315, 4452, 4612, 4689, 479, 4800, 5032, 5046, 5512, 5531, 6177, 6399, 67, 6895, 7020, 7028, 7101, 7343, 8103, 8443, 8731, 9375, 9831, 9868

ç.-arak 2803

ç.-ararak 4304, 589

ç.-arız 1914, 5838

ç.-arlar 11105, 11283, 2914, 3340, 6288, 9739

ç.-armıştı 167

ç.-arsa 7171

ç.-arsak 6989

ç.-ılması 7482

ç.-inca 10483, 1187

ç.-ıp 2831, 5446

ç.-iyor 2992, 4982, 6043, 6067

ç.-iyordu 12998, 1617,

4727, 5148, 5957, 6146, 7803

ç.-ma 10361, 727

ç.-madan 3928, 8353

ç.-mak 3700, 6064, 6222, 7793, 8527, 8892

ç.-makta 4774, 930

ç.-maları 10166

ç.-mamak 6123

ç.-mamakla 11526

ç.-maması 11585, 5028

ç.-mamış 10449, 3312, 6925

ç.-mamıştır 7939

ç.-masa 11220

ç.-ması 12552, 1788, 2527, 7643

ç.-masıdır 4761

ç.-masına 10791, 2540

ç.-masındadır 5715, 8244

ç.-masını 10502, 10991, 1995, 7759

ç.-masıyla 7359

ç.-maya 11012, 4355, 7769, 9062

ç.-mayacak 11053

ç.-mayı 7944

ç.-maz 12261, 245, 3107, 4805, 8103, 8443, 8962

ç.-mazlar 12002

ç.-mış 10351, 10905, 11522, 12506, 12891, 2619, 2799, 2826, 3712, 4122, 4333, 5325, 6083, 6462, 6905, 9363

ç.-mıştı 11568, 4844, 5961, 7749, 928, 9802

ç.-mıştır 2202, 2561, 4778, 5089, 9917

ç.-tığı 10746, 10865, 11079, 12747, 12992, 3015, 3858, 3920, 4051, 5508, 5964, 6774, 6922, 7816, 8044

ç.-tığına 4519

ç.-tığını 10712, 13103, 3604, 4714, 5546, 7251, 7356

ç.-tıklarını 6299, 6300

ç.-tıktan 10414, 12750, 3369, 7902, 9775

[=272]

çıkır : Menfaat.

ç. 1333, 197

[=2]

çıkâr- : Birinin veya bir şeyin çıkmasını sağlamak, çıkmasına sebep olmak.

ç.-abilirim 9441
ç.-abilmek 10743
ç.-acağı 2671
ç.-ak 935
ç.-amadığı 11229
ç.-amaz 12586
ç.-amazdı 10860, 8899
ç.-an 11972, 2107, 9123
ç.-arak 12603, 4365, 5390
ç.-dı 3229
ç.-dığı 12887, 12935, 2481,
2894, 4035, 4154, 4308, 4369, 4651,
7780, 7780, 9817
ç.-diğini 11197, 12107,
12264

ç.-dikları 5059
ç.-ır 11106, 12331, 12641,
12917, 1883, 2158, 4542, 5045,
6782, 7714, 7778, 9776, 9806
ç.-ırsak 4321
ç.-ıyordu 5999, 670
ç.-ıyorlardı 8094
ç.-ma 13095
ç.-madığı 3087
ç.-mak 4048, 4127, 4151,
4762, 5146, 5314, 7117, 7707, 8091,
9586, 9946

ç.-makla 12328, 382, 5052
ç.-makta 6785
ç.-manın 700
ç.-ması 5691, 6840, 7829
ç.-masına 4152, 7830
ç.-masını 3815, 7388
ç.-maya 1680, 3442, 4032,
4073, 4311, 5178, 6789, 9630, 9848,
9934

ç.-mayacaktır 9981
ç.-mıştı 1603
ç.-mıştır 8591
ç.-sınız 4501
[=87]

çıkartıl- : Çıkarma işine konu olmak.

ç.-abilecek 8215
ç.-abilir 11955
ç.-acağı 12639
ç.-acak 9737
ç.-an 10686, 11099, 11234,
1484, 3263, 4572, 493, 6688, 6713

ç.-anlardan 1626
ç.-dı 5158
ç.-dığı 9290
ç.-diğini 5011, 5148
ç.-dıktan 11491
ç.-ır 11107
ç.-ma 4107
ç.-mak 8864
ç.-ması 5150
ç.-masına 5428
ç.-miş 7373
ç.-mıştır 6698
[=26]

çıkart- : Çıkarma işine konu olmak.

ç.-an 10253, 6435
ç.-ıp 12158
ç.-ır 5154, 6793
ç.-ıyordu 1731
ç.-ıyorlardı 5213
ç.-ma 6546
ç.-madan 6548
ç.-mak 1997

ç.-maya 5055
ç.-mış 210
ç.-mışlardı 10630
ç.-mıştır 11220, 7852
ç.-tığı 3229, 3962, 4267,
5057, 5864, 7581, 9461, 9821, 9859
ç.-tığını 10267
[=25]

çıkartıl- : Çıkartma işine konu olmak.

ç.-abilir 4535
ç.-an 12736
[=2]

çıkış : Çıkma işi.

ç. 4689, 4991, 6001
ç.+ı 10501, 11688
ç.+ımı 12093, 9236
[=7]

çıldır- : Delirmek.

ç.-an 11240
ç.-dı 11015
ç.-ır 12553
ç.-mıştı 10317
[=4]

çıldırt- : Delirtmek.

ç.-ıyordu 8090
ç.-tı 7966
[=2]

çılgın : Deli.

ç. 12618, 2031
[=2]

çılgınca : Delice.

ç. 12679, 8818
[=2]

çınar : Asırlık ağaç.

ç. 132, 194
[=2]

çıplak : Üzerinde hiçbir şey olmayan.

ç. 10678, 12724, 13088,
4366, 6181, 7325, 9620, 9625
[=8]

Çıplak Mustafa : Abdülhamid döneminde İstanbul'da tanınmış bir deli.

ç.+nın 9417
[=1]

çırağ : Mum, kandil, lamba vb. ışık veren araç.

ç. 2993
[=1]

Çırağan : İstanbul'daki tarihi sarayın adı.

ç. 3499, 5177, 5187, 5193,
5308, 5317
[=6]

Çırağan Sarayı : bkz. (Çırağan)

ç.+nda 5178
[=1]

Çırağan vakası : Sultan İkinci Abdülhamid Hanı tahttan indirip, Sultan Beşinci Murad'ı tekrar tahta geçirmek için yapılan baskın.

ç. 5311
ç.+nın 5195
[=2]

çırak : Usta olmayan.

ç. 7641, 9711
ç.+ları 2257
[=3]

çıraklık : Çırık olma durumu.

ç. 8991, 9711, 9725
ç.+a+(çıraklığa) 10259

ç.++(çıraklığı) 9959
[=5]

çırılçiplak : bkz. (çıplak)

ç.+tır 1710
[=1]

çırp- : İki şeyi birbirine çarpmak.

ç.-ma 7026, 7026
[=2]

çırpın- : Acı ile debelenmek.

ç.-an 6874
[=1]

çırpınış : Çırpınma işi.

ç. 5709
ç.+ları 10691
[=2]

çıtlat- : Bir kimseye, bilmediği bir şeyden ancak sezdirecek kadar söz etmek.

ç.-ır 7409
[=1]

çiçek : Bir bitki.

ç. 10638, 194, 195, 325,
327
ç.+i+(çiçeği) 9299
ç.+ler 129, 194
ç.+lerden 421
ç.+lere 12208
[=10]

Çiçek Pazarı : Cemiyet-i Tedrisiye-i Osmaniye'nin umumi dersler verdiği okulun bulunduğu yer.

ç.+ndaki 4033
[=1]

çift : İki tane olan.

ç. 2169, 5887, 9223, 9681
ç.+te 12242, 213, 8370
[=7]

çiftçi : Tarla ile uğraşan kişi.

ç. 2939
[=1]

çifte : İkişi birlikte.

ç. 2947, 8062, 8911, 9269
[=4]

çiftlik : Tarım yapılan, hayvan yetiştirilen, çalışanlarının da oturması için evler bulunan geniş toprak parçası.

ç. 10093, 7864
ç.+ine+(çiftliğine) 1204
ç.+ler 3024
ç.+lerin 7202
[=5]

Çiftlikat-ı Hümayun :

Abdülhamid'in kurduğu devlet çiftliği.

ç. 7992
[=1]

çiğne- : Ağza alınan bir şeyi dişler arasında ezmek, öğütmek.

ç.-diği 12372
ç.-yerek 12360
[=2]

çiğnen- : Çiğnemek işine konu olmak.

ç.-ince 9425
[=1]

çile : dert.

ç. 5721
[=1]

Çin : Uzakdoğu'da bir ülke.

ç. 3239, 5451
ç.+den 97
[=3]

- Çince** : Çin dili.
ç. 3239, 4629
ç.+ye 5468
[=3]
- çingene** : Genellikle argo konuşan, falcılık yapan, yaban otları satan, kimi kez de çalgıcılık yapan, seyrek görülen bir tip.
ç. 10287
[=1]
- çini** : Duvarları kaplayıp süslemek için kullanılan, bir yüzü sırlı ve genellikle çiçek resimleriyle bezeli, pişmiş, balçık levha, fayans.
ç. 6552
[=1]
- çirkin** : Göze veya kulağa hoş gelmeyen.
ç. 12439, 12690, 12691, 4547, 9291, 9444, 9906, 9996
ç.+i 9447
ç.+in 9450
[=10]
- çirkinlik** : Çirkin olma durumu.
ç.+i+(çirkinliği) 12735
ç.+inden+(çirkinliğinden) 4548
ç.+inin+(çirkinliğinin) 12690
ç.+te.dir 9444
[=4]
- çiy** : Havada buğu durumundayken akşamın ve gecenin serinliğiyle yerde veya bitkilerde toplanan küçük su damlaları.
ç. 10119
[=1]
- çiz-** : Çizgi çekmek, resmetmek.
ç.-diği 10359, 10738, 12229, 12322, 12353, 12965, 13042, 426
ç.-ebilmek 6798
ç.-en 1188, 5093
ç.-er 1770, 6625
ç.-erek 7588
ç.-erken 8963
ç.-mek 9044
ç.-mekten 3911
ç.-miş 6556
ç.-miştir 9293
[=19]
- çizgi** : Çizilerek veya çeşitli yollarla oluşmuş iz.
ç. 10446, 10448, 12565, 3409, 4448, 5995, 6569, 7910, 8539, 8902, 9581
ç.+ler 11489, 2009, 212, 3577, 8968
ç.+lerden 3722
ç.+lere 4213, 6079, 8808
ç.+leri 11652, 12132, 2711, 546
ç.+lerin 12207, 2451
ç.+lerinden 10297
ç.+lerine 9406
ç.+leriyle 11777, 12226, 13210, 3281, 3535, 5197, 5460, 5913, 6803, 8869
ç.+lerle 12233, 1752, 1759, 1789, 2013, 2431, 3310, 3669, 3962, 562, 7437
ç.+nin 770
ç.+si 233
- ç.+sıdır 13084
ç.+sini 7512
ç.+yi 12090, 678, 8722, 9059
ç.+yle 12220
[=58]
- çizgili** : Çizgisi olan.
ç.+dir 8536
[=1]
- çizil-** : Çizme işine konu olmak.
ç.-en 10246, 11390
ç.-mediğini 9186
ç.-miş 708, 919
[=5]
- çoban** : Koyun ve keçi sürülerini otlatan kimse.
ç. 12669, 12681, 12740
ç.+lar 12157
[=4]
- çocuk** : Küçük yaştaki oğlan veya kız.
ç. 10094, 10180, 10180, 10250, 10252, 10255, 10714, 12481, 12646, 13133, 2221, 2221, 2555, 3419, 4081, 6451, 7635, 7754, 8418, 8468, 9652
ç.+ça 10559, 11522, 12089, 9386
ç.+ken 9635
ç.+lar 10613, 1590, 2699, 9845
ç.+lardan 10715, 1229
ç.+ları 10978, 12478, 12688, 4955, 6411, 8494
ç.+larına 12617, 3560
ç.+larını 11739, 1390, 8417
ç.+larıyla 10095
ç.+larıyla 10093, 10095
ç.+tan 4313
ç.+u+(çocuğu) 10041, 10388, 10964, 12495, 12608, 12617, 12909, 2107, 4869, 5097, 5200, 6718, 7498
ç.+udur+(çocuğudur) 10947, 1825, 8522
ç.+un+(çocuğun) 10713, 6574, 8880
ç.+unu+(çocuğunu) 12481, 12609, 6928, 8596
ç.+unun+(çocuğunun) 10467, 12217
ç.+uydu+(çocuğuydu) 12868, 5099, 9669
ç.+uyla+(çocuğuyla) 10069, 10096, 10098, 8594
[=79]
- çocukluk** : Çocuk olma.
ç. 12127, 13233
ç.+tan 10062, 12360
ç.+u+(çocukluğu) 10261, 10288, 10290, 10598, 12865, 7595
ç.+un+(çocukluğun) 13075
ç.+una+(çocukluğuna) 11182, 7101
ç.+unda+(çocukluğunda) 4002, 5683, 7101
ç.+undan+(çocukluğundan) 10473, 11196, 11245, 12673, 13074, 3754, 7273, 9056, 9060
ç.+unu+(çocukluğunu) 13239, 7538
ç.+unun+(çocukluğunun) 10248, 11400, 13095, 9063
- [=31]
- çoğal-** : Artmak.
ç.-an 9548
ç.-dı 4494
ç.-ır 1398, 2904, 3160
ç.-mak 8137
ç.-ması 61
[=7]
- çoğalt-** : Arttırmak.
ç.-ıp 9926
ç.-mak 7499
[=2]
- çoğaltıl-** : Arttırılmak.
ç.-miş 5837
[=1]
- çoğu** : Fazlası.
ç. 10349, 10455, 10536, 10560, 11146, 11236, 11278, 12204, 12256, 12311, 12317, 12418, 12444, 12476, 12961, 1344, 1361, 15, 1500, 1560, 1600, 161, 1802, 2015, 2237, 2355, 2739, 2886, 2890, 2957, 3094, 3174, 3214, 3263, 3332, 3421, 3466, 3692, 3779, 3957, 4053, 4130, 459, 4762, 4868, 4872, 5097, 5367, 5456, 5525, 5947, 6126, 6146, 6334, 6450, 6455, 665, 8784
ç.+na 7754
ç.+nda 11680, 12289, 1317, 1870, 2096, 5927, 6410, 6433, 8246
ç.+nu 10153, 10899, 11845, 12101, 7507, 7676
ç.+nun 12308, 4711, 5235, 6385, 6438, 7509, 7935
[=81]
- çok** : Fazla.
ç. 1000, 10001, 10055, 1006, 1007, 10074, 1009, 10101, 10114, 10161, 10168, 10176, 10177, 10180, 10188, 10197, 10206, 10220, 10225, 10245, 10250, 10258, 10291, 10314, 1035, 10352, 10352, 10366, 1038, 10387, 10406, 10410, 10412, 10433, 10433, 10458, 10489, 10494, 10497, 10509, 10525, 10532, 10541, 10549, 10551, 10552, 10556, 10561, 10564, 10576, 10592, 10596, 10601, 10614, 10636, 10646, 10660, 10664, 10669, 10685, 10695, 10699, 10705, 10708, 10726, 10737, 10759, 10767, 10779, 10819, 10845, 10847, 10854, 10858, 10868, 10871, 10874, 10876, 1089, 10895, 10896, 10914, 10919, 10921, 10932, 10934, 10957, 1106, 11060, 11065, 111, 11101, 1114, 11145, 11158, 11187, 11211, 11213, 11236, 11264, 11275, 11284, 11292, 11302, 11309, 11310, 11318, 11320, 11321, 11348, 11357, 11360, 11365, 11388, 11424, 11436, 11438, 11440, 11445, 11445, 11448, 11454, 11458, 11518, 11534, 11550, 11552, 11557, 11571, 11572, 1160, 11603, 11641, 1170, 11716, 11752, 11756, 11778, 11785, 11806, 11808, 11819, 11821, 11846, 11876, 11904, 11906, 11929, 11960, 11970, 11974, 12042, 12069, 12084, 12098, 121, 12117, 12133, 12163, 12175, 12179, 12181, 12187, 1219, 12190, 12194, 12202, 12220, 12231, 12251, 12265, 12265, 12267, 12283, 1229, 12300, 12305, 12320, 12327, 12342, 12342, 12355, 12378,

12382, 12391, 12402, 12411, 12425, 12443, 12448, 12450, 12455, 12515, 12521, 12529, 12534, 12542, 12623, 12627, 12627, 12629, 12647, 12668, 1267, 1267, 12690, 12698, 12727, 12770, 12771, 12779, 12787, 12800, 12815, 12819, 12838, 12850, 12867, 12879, 12886, 12887, 12887, 12898, 12899, 12915, 12921, 1293, 12947, 12960, 12976, 12978, 12979, 1298, 12999, 13001, 13008, 13013, 13015, 13017, 13032, 13038, 13055, 13072, 13124, 13126, 13126, 13133, 13136, 13138, 13156, 13157, 13166, 13173, 13213, 1324, 1335, 1351, 1366, 1396, 1398, 1404, 1412, 1417, 1417, 1443, 1450, 1451, 1459, 1462, 1475, 1479, 1488, 1499, 1506, 1507, 1508, 1509, 1511, 1519, 1546, 155, 1574, 1587, 1600, 1606, 1630, 1637, 1642, 166, 1672, 1693, 1730, 1736, 1744, 1750, 1751, 1762, 1771, 1773, 1778, 1785, 1797, 180, 1808, 1810, 1820, 1820, 1823, 1831, 1841, 1852, 1864, 1871, 1874, 1875, 1889, 19, 1900, 1911, 1918, 1928, 1949, 1972, 1989, 2002, 2017, 2023, 2040, 2043, 2044, 2057, 2066, 2068, 2075, 2084, 2091, 2110, 2118, 2151, 2164, 218, 2184, 2218, 2220, 2230, 2254, 2257, 2258, 227, 2302, 2306, 2309, 2309, 2311, 2314, 232, 2336, 2340, 2346, 2359, 2362, 2363, 2435, 2440, 2450, 2453, 246, 2471, 2480, 2483, 2484, 2485, 249, 2502, 2504, 2519, 252, 2526, 2529, 2566, 2581, 2588, 2591, 2594, 26, 2623, 2633, 264, 2650, 2661, 2686, 2688, 2722, 2731, 2735, 2740, 2759, 2783, 279, 2808, 282, 2830, 284, 2841, 287, 2875, 2896, 2910, 2919, 2938, 2948, 2955, 2991, 2997, 2998, 300, 3000, 3048, 3051, 3055, 3082, 3094, 3120, 3126, 3138, 3172, 3181, 3235, 326, 3274, 3278, 3308, 3309, 3309, 3310, 3326, 3338, 334, 3349, 3360, 3373, 338, 3424, 344, 345, 3472, 3494, 3502, 3526, 3530, 3539, 3545, 3550, 357, 360, 3602, 3637, 366, 369, 37, 3700, 3703, 371, 3714, 3733, 3746, 376, 3777, 3791, 3803, 3829, 3842, 3843, 3854, 3859, 3863, 3868, 3873, 3878, 389, 3902, 3911, 3922, 3951, 3957, 3981, 3987, 3990, 3996, 4025, 4055, 4071, 4117, 412, 4153, 4171, 4174, 4184, 4216, 4241, 4244, 4278, 4279, 4295, 4299, 4330, 4359, 4365, 4369, 4383, 4397, 4404, 4444, 4464, 4510, 4547, 4561, 4606, 4608, 4619, 4621, 4656, 4679, 4681, 4696, 4746, 476, 4778, 4792, 4801, 4816, 4836, 4846, 486, 4914, 4930, 4940, 5033, 5051, 5093, 5099, 510, 5109, 5118, 5130, 514, 516, 5221, 5223, 5232, 525, 525, 5288, 5289, 529, 537, 539, 54, 5418, 5433, 545, 5451, 5454, 5461, 5483, 5484, 550, 5524, 5537, 5543, 5552, 5565, 5599, 5605, 5612, 562, 5629, 5642, 5652, 5653, 5657, 5667, 5670, 5676, 5677, 5678, 5679, 5696, 5699, 5722, 5735, 5756, 5772, 5791, 5792, 5792, 580, 580, 5813, 5822, 5835, 5867, 5868, 59, 5912, 5928, 5934, 5934,

5972, 5973, 5974, 5991, 6003, 6028, 6042, 6042, 606, 6073, 6079, 6082, 6099, 6110, 612, 6135, 614, 6142, 6158, 6160, 6167, 6171, 619, 6265, 6274, 630, 6336, 6342, 6358, 6364, 638, 6380, 6384, 6386, 6392, 6415, 6419, 6424, 644, 6448, 645, 6454, 6457, 6462, 6485, 6493, 6497, 6513, 6517, 6537, 6537, 6539, 6564, 6567, 6598, 6624, 6647, 6660, 6689, 669, 6705, 6711, 6735, 6745, 6802, 6856, 6888, 6891, 6908, 6910, 6943, 6951, 6993, 7020, 7051, 7054, 7064, 7072, 709, 7092, 7104, 711, 7123, 7124, 7158, 7215, 7236, 7237, 7241, 726, 7266, 7268, 7282, 7284, 733, 734, 7365, 7399, 7422, 7425, 7439, 7442, 747, 7498, 7504, 7532, 7546, 7561, 7587, 7614, 762, 7629, 7704, 773, 773, 7756, 7758, 7760, 7783, 7833, 7860, 7868, 7875, 7896, 79, 7937, 7945, 795, 8006, 8063, 8073, 8095, 8099, 8109, 8120, 8171, 8196, 8199, 8208, 8210, 8230, 8284, 8307, 833, 8344, 8382, 8383, 8388, 8438, 8459, 8462, 8465, 8467, 8477, 8481, 8485, 8486, 8490, 8504, 8505, 8507, 8521, 8562, 8569, 8572, 8649, 87, 8707, 8750, 884, 8847, 8854, 8920, 8924, 8926, 8937, 8938, 8951, 8957, 8962, 8969, 9040, 905, 9077, 9093, 9097, 9100, 915, 9173, 9187, 9187, 9192, 9193, 9222, 9233, 924, 9267, 9300, 9305, 9305, 9314, 9316, 9317, 9369, 9380, 9407, 9429, 9488, 9493, 95, 9506, 9523, 9528, 9539, 9542, 9547, 955, 9559, 9575, 9580, 9618, 9619, 962, 962, 9640, 9650, 9653, 9657, 967, 9692, 9698, 9700, 9707, 973, 9754, 9755, 976, 9778, 9820, 9824, 9831, 9854, 9857, 989, 9890, 992, 9953, 9966, 9967, 9971, 9979, 9980, 9994
ç.+tan 10147, 1643, 1723, 2797, 2924, 5887, 6754, 6866, 9833
ç.+tu 1681
ç.+tur 315, 8677
ç.+u 353
[=874]
Çok Bilen Çok Yanılır : Moliere'in bir oyunu.
ç. 10869
[=1]
çokluk : Fazlalık.
ç.+u+(çokluğu) 11144
ç.+una+(çokluğuna) 11841
ç.+unun+(çokluğunun)
5465
[=3]
çocuk : Çocuklarla birlikte aile topluluğu.
ç.+unu+(çocukçocuğunu)
8366, 8366
[=2]
çorak : Verimsiz.
ç. 8344
[=1]
çoşkuca : Coşku.
ç. 6664
[=1]
çoşkunluk : Coşkun olma.
ç.+la 11595
[=1]

çök- : Bulunduğu düzeyden aşağı inmek, çukurlaşmak, yaşlanmak.
ç.-mesinin 1470
ç.-meye 3513, 9077
ç.-müş 8214
ç.-tüğünü 11034
ç.-üyordun 1804
[=7]
çöküntü : Çukur.
ç. 5333
ç.+ler 723
ç.+sünün 1756
ç.+ye 952
[=4]
çöküş : Yıkılma.
ç. 3514
ç.+tün 2923, 5335, 8783
[=4]
çöz- : Dügümlü, bağlı veya sarılı bir şeyi açmak, Bir şeyi sonuca bağlamak.
ç.-er 10701, 4241, 5306, 7425
ç.-mek 4505
ç.-mez 12562
ç.-müş 5259, 7255
[=8]
çözük : Çözölmüş olan.
ç. 10555, 13071, 2079, 4376, 6380, 780
[=6]
çözöklük : Çözök olan.
ç.+ü+(çözöklüğü) 8251
[=1]
çözül- : Çözme işine konu olmak.
ç.-dügü 277
ç.-dügünü 12851
ç.-dükçe 649
ç.-en 1497
ç.-me 3828, 4868
ç.-müş 1355, 1710
ç.-ünce 4244
ç.-ür 12475
ç.-ürken 1758
[=11]
çözölüş : Çözölme işi.
ç. 2399, 5047, 5632, 6221
ç.+te 11438
ç.+ten 12725
ç.+tü 1937, 3440
ç.+tüdür 1936
ç.+tünde 5616
ç.+tüne 1946
ç.+tünün 1876
[=12]
Çukurova : Adana'nın bir ilçesi.
ç. 2250
[=1]
çünkü : Şundan dolayı, şu sebeple.
ç. 10034, 10075, 10145, 10611, 10650, 10654, 10835, 11236, 11558, 11746, 11756, 11759, 120, 12044, 12050, 12100, 12338, 12381, 126, 12691, 12728, 12748, 13050, 1792, 1838, 1929, 2162, 2783, 294, 3681, 3979, 4443, 4445, 4474, 4603, 4608, 4697, 4743, 478, 5425, 5437, 5437, 5515, 5569, 5614, 5639, 5778, 5810, 5919, 6001, 6119, 6180, 6183, 6334, 6347, 6353, 6389, 6454, 6512, 7238, 7303, 7340, 7399, 7410, 8011,

8074, 8272, 8429, 8757, 8826, 8949,
9038, 9057, 9130, 9464, 9473, 9560
[=77]

çürü- : Bir düşünce temelsiz ve
kanıtsız kalmak.

ç.-mü 12288
[=1]

çürük : Sağlam ve dayanıklı
olmayan.

ç. 9315
[=1]

çürüt- : Yok etmek.

ç.-en 4854
ç.-mek 3822
ç.-üyordu 7811
[=3]

D

da : Bir bağlaç.

d. 10006, 10021, 10021,
10053, 10062, 10069, 10082, 10092,
10095, 10100, 10118, 10118, 10122,
10149, 10163, 10165, 10180, 10181,
10189, 10196, 10197, 10199, 10201,
10221, 10222, 10233, 10242, 10249,
10265, 10271, 10272, 10281, 10306,
10307, 10318, 1032, 10321, 10325,
10364, 10366, 10371, 10376, 10379,
10393, 10398, 10405, 10409, 10417,
10424, 10429, 10453, 10483, 10484,
10499, 10504, 10524, 10527, 10549,
10560, 10576, 10616, 10624, 10635,
10648, 10658, 1068, 10686, 10687,
10708, 1072, 10721, 10722, 10730,
10755, 10769, 10778, 1079, 10825,
10825, 10838, 10841, 10869, 10895,
10903, 10908, 10909, 10918, 10924,
10925, 10950, 10979, 11005, 11009,
11018, 11064, 11065, 11068, 11072,
11082, 11091, 11096, 11105, 11107,
11109, 11114, 11125, 11197, 11203,
11206, 11221, 11232, 1124, 11255,
11271, 11272, 11284, 11305, 11316,
11323, 1133, 11339, 1134, 11349,
11371, 11373, 11392, 11395, 11397,
1143, 11450, 11459, 11469, 115,
11500, 11502, 11511, 11521, 11522,
11523, 11528, 11536, 11537, 11544,
11558, 1160, 11619, 1162, 11677,
11688, 11689, 11712, 11714, 11718,
11749, 11765, 11774, 11774, 11783,
11787, 11796, 11832, 11835, 11838,
11849, 11850, 11879, 11880, 11881,
11896, 11898, 1190, 11905, 11919,
11937, 11943, 11952, 11958, 11969,
11971, 11978, 11997, 11999, 12000,
12012, 12019, 12053, 12062, 12075,
12118, 12148, 12152, 12159, 12183,
12184, 12188, 12214, 12225, 12236,
12243, 12244, 12246, 12255, 12264,
12283, 12286, 12290, 12293, 12301,
12309, 12315, 12321, 12326, 12328,
12341, 12350, 12351, 12366, 12371,
1238, 12389, 124, 12403, 12442,
12454, 12462, 12475, 1248, 12504,
12540, 12543, 12552, 12557, 12567,
12571, 12577, 12580, 12581, 12587,
12589, 12591, 12605, 12610, 12619,
12621, 12628, 12649, 1265, 12657,
12662, 12668, 12673, 12675, 12696,
12714, 12735, 12741, 12780, 12785,
12827, 12847, 12853, 12879, 12889,

12911, 12922, 12934, 12942, 12990,
13004, 13005, 13011, 13021, 13128,
13137, 13140, 1315, 13154, 13159,
13165, 13202, 13213, 13214, 13220,
13231, 13231, 13248, 133, 1330,
1332, 1354, 1360, 1361, 1368, 137,
1375, 1397, 144, 1462, 147, 1520,
1528, 1534, 1546, 1584, 1592, 1613,
1653, 1667, 1680, 172, 1757, 179,
1794, 1801, 1823, 1824, 1848, 1858,
1859, 187, 1891, 1894, 1917, 1920,
1926, 1933, 1950, 200, 2005, 2031,
2040, 2060, 2067, 2068, 2081, 2086,
2098, 2119, 2120, 2130, 2136, 215,
2164, 2170, 2171, 2180, 2189, 219,
2207, 2222, 2226, 2234, 2237, 225,
2252, 2258, 2276, 2307, 2318, 2332,
2356, 2365, 2419, 2453, 2478, 2481,
2504, 2510, 2519, 253, 2532, 2559,
2587, 2591, 2623, 2638, 2650, 2658,
2660, 2722, 2747, 2757, 2789, 2791,
2836, 2841, 2890, 2919, 2946, 2948,
2968, 2996, 3018, 3020, 3029, 3045,
3065, 3094, 3107, 313, 313, 3130,
3166, 3168, 3172, 3229, 3242, 3243,
3268, 3274, 3286, 3289, 3294, 3304,
3316, 3342, 3345, 3348, 3351, 3392,
3393, 3424, 3437, 3471, 348, 3501,
3502, 3506, 3596, 3632, 3661, 3661,
3681, 3739, 3741, 380, 3838, 3843,
3851, 3866, 3873, 3888, 3932, 3933,
3935, 3941, 3945, 3949, 3953, 3966,
3996, 4010, 4012, 4021, 4026, 4028,
4055, 4077, 4082, 4083, 4089, 4094,
4094, 4103, 4113, 4136, 4188, 4197,
4205, 4219, 4247, 4251, 4261, 4275,
4286, 4300, 4308, 4337, 435, 4378,
4389, 4409, 441, 4410, 445, 4465,
4473, 4477, 4481, 4498, 4499, 4525,
4559, 4569, 4581, 4586, 4587, 4591,
4618, 4624, 4666, 4673, 4679, 4704,
4709, 4710, 4714, 4715, 4720, 4783,
4830, 4830, 4848, 485, 4854, 4855,
487, 488, 4890, 4898, 4922, 4927,
4933, 495, 4951, 4953, 4967, 4972,
4982, 4992, 5000, 5006, 5041, 5045,
5051, 5089, 5093, 5095, 5096, 5099,
5127, 5131, 5141, 5154, 5204, 5205,
5223, 5226, 5233, 525, 5271, 5287,
5292, 5309, 5331, 5340, 5350, 5358,
5376, 5379, 5382, 5383, 5398, 5422,
5427, 5439, 5469, 5486, 550, 5515,
5522, 5526, 5537, 555, 5570, 5576,
5591, 561, 5618, 5634, 5648, 5654,
5667, 5669, 5695, 5738, 575, 5780,
5784, 5789, 5802, 5807, 5820, 5833,
5842, 5855, 5888, 5920, 5925, 593,
5932, 5938, 5943, 5945, 5961, 5974,
6011, 6011, 6019, 6024, 6039, 6051,
6054, 6068, 6084, 6097, 6112, 6131,
6134, 6136, 6144, 6170, 6176, 620,
6200, 6237, 624, 6270, 6272, 6280,
6281, 6314, 6325, 6328, 6336, 6341,
6343, 6353, 6393, 6405, 6406, 6409,
641, 6411, 6451, 6472, 6473, 6476,
6478, 6489, 65, 6515, 6519, 6520,
6536, 6544, 6553, 6570, 6590, 6599,
6601, 6652, 666, 6675, 6692, 6695,
6703, 6704, 6736, 6742, 6757, 6769,
6780, 6783, 6787, 6788, 6807, 6811,
6827, 6854, 6859, 6886, 6889, 6890,
6910, 6912, 6921, 6945, 6959, 6974,
6979, 6985, 700, 7006, 7039, 7051,

7086, 7089, 7158, 7166, 7178, 7181,
7190, 7203, 7206, 7207, 7230, 7246,
7248, 7259, 726, 7296, 731, 7316,
732, 7343, 7356, 7365, 7403, 7427,
7429, 7467, 7471, 7490, 7497, 7504,
7512, 7544, 7557, 7561, 7568, 7574,
7664, 7668, 7681, 7682, 7686, 7703,
7734, 7746, 7765, 7774, 7805, 7819,
7840, 7881, 7886, 7908, 7917, 7930,
7934, 7948, 7961, 7964, 8009, 8014,
8017, 8041, 8055, 8056, 8080, 8084,
8095, 8097, 8117, 8129, 8131, 8154,
8161, 8171, 8175, 8201, 8214, 8220,
8246, 8257, 8258, 8267, 8292, 8299,
8309, 8324, 8327, 8345, 8351, 836,
836, 8365, 8373, 8404, 8409, 8422,
8430, 8454, 8478, 8493, 8496, 8515,
8529, 8575, 8606, 8625, 8663, 8667,
8698, 8720, 8731, 8807, 8858, 8869,
8878, 8906, 8911, 8958, 8959, 898,
8983, 8996, 9015, 9018, 9019, 9029,
9039, 9065, 9069, 9080, 9113, 9136,
9144, 9147, 9159, 9160, 9168, 9179,
9194, 9202, 9212, 9231, 926, 9271,
9274, 928, 9285, 9289, 9317, 9335,
9337, 9363, 9372, 9390, 94, 9418,
9426, 9428, 943, 9439, 9455, 9457,
9474, 9485, 9488, 9491, 9517, 9518,
952, 9530, 9540, 9549, 9589, 9583,
9590, 96, 9639, 9643, 9644, 9646,
9650, 9671, 9679, 9680, 9696, 9698,
9699, 9721, 9721, 9725, 9733, 9735,
9769, 9801, 9808, 9819, 9838, 9845,
9849, 9853, 9915, 9932, 9939, 9950,
9955, 997, 9979, 9996
[=904]

dad : Ziya Paşa'nın bazı
gazellerindeki redif.

d. 7096
[=1]

Dadaloğlu : Türk halk ozanı.

d. 2250, 2250, 2251
d.+nda 2360
d.+nun 2363
[=5]

dadı : Çocuk bakıcısı.

d.+sı 10039
d.+sından 8499
[=2]

dağ : Yer kabuğunun çıkıntılı,
yüksek, eğimli yamaçlarıyla
çevresine hâkim ve oldukça geniş
bir alana yayılan bölümü.

d.+larını 8732
[=1]

Dağarcık : Mithat Efendi'nin
çıkardığı mecmua.

d. 10007, 9805, 9820
d.+daki 9833
d.+ı 7843, 9806
d.+ında 10492
d.+ta 10236, 10241, 9795,
9809

d.+taki 10368, 9599, 9802
[=14]

dağdağalı : Gürültülü patırtılı.

d. 5144
[=1]

dağıl- : Toplu durumdayken ayrılıp
birbirinden uzaklaşmak.

d.-an 386
d.-dığı 10767
d.-dıktan 8082

d.-ır 11740
d.-ışı 380
d.-ışım 224
d.-ması 11879, 62
d.-masına 1650
d.-masında 1656
d.-mış 12933, 3202, 5002,
8654, 888
d.-mışa 9403
[=16]
dağılış : Dağılma işi.
d.+ı 1700
[=1]
dağmık : Bir arada olmayan,
birbirine bağlantısız.
d. 1090, 11579, 116,
11823, 11977, 11984, 12307, 13132,
13190, 13215, 1611, 1643, 1703,
1849, 1942, 2646, 3279, 382, 4228,
5999, 6069, 64, 7107, 7729, 778,
956
d.+tır 13147, 5486
[=28]
dağıt : Toplu durumda bulunanları
birbirinden uzaklaştırmak veya
ayırarak.
d.-an 634
d.-arak 10150
d.-ır 10124
d.-iyordu 375
d.-mak 1346, 6758, 8668
d.-ması 12786
[=8]
dağıtıcı : Dağıtan kişi.
d. 11443
[=1]
dağıtıl : Dağıtma işine konu olmak.
d.-an 3064
d.-mıştır 4916
[=2]
daha : Henüz.
d. 10007, 10031, 10075,
10075, 10079, 10084, 10100, 10144,
10164, 10199, 1020, 10200, 10209,
10218, 10235, 10242, 10262, 10267,
10281, 1030, 10305, 10314, 10315,
10364, 1039, 10400, 10463, 10517,
10521, 10537, 10544, 10547, 10553,
10557, 10561, 10579, 10589, 1059,
10592, 10602, 10666, 10668, 1067,
10674, 10678, 10707, 10728, 10735,
10750, 10807, 10814, 10841, 10856,
10880, 10891, 10913, 10913, 10914,
10934, 10944, 10961, 10994, 11071,
11071, 11091, 11096, 111, 11128,
11167, 11177, 11197, 11210, 11288,
11297, 11301, 11308, 1133, 11345,
11348, 11366, 11373, 11388, 11393,
11399, 11418, 11419, 11424, 11434,
11436, 11443, 11446, 11452, 11457,
11458, 11458, 11462, 11466, 11468,
11469, 11471, 11479, 11480, 1154,
11565, 11573, 11574, 11605, 11606,
11625, 11628, 11629, 11645, 11646,
11647, 11654, 11654, 11670, 11678,
11699, 11700, 11713, 11754, 11759,
11770, 11784, 11787, 11788, 1182,
11844, 11851, 11870, 11870, 11881,
11881, 11881, 11885, 11913, 11913,
11918, 11918, 1192, 11933, 11935,
11946, 11955, 11955, 11962, 11965,
11978, 12006, 12036, 12058, 1206,
12129, 12129, 12136, 12141, 12147,

12166, 12177, 12180, 12186, 12227,
12227, 12240, 12251, 12261, 12336,
12338, 12340, 12352, 12355, 1236,
12369, 12374, 12377, 12383, 12433,
12453, 12454, 12473, 12492, 12518,
12578, 12590, 12592, 12638, 12648,
12687, 1269, 12708, 12710, 12730,
12744, 12769, 12772, 12775, 12779,
1278, 12829, 12835, 12838, 12854,
12864, 12899, 12913, 12925, 12959,
12965, 12981, 1299, 12994, 13020,
13030, 13049, 13055, 13056, 13057,
13082, 131, 13138, 13138, 13139,
13147, 13164, 13176, 13177, 13193,
13202, 13219, 1328, 1357, 1358,
1366, 1406, 1410, 1419, 1465, 1491,
1502, 1537, 1538, 155, 1563, 1592,
1598, 160, 1622, 1646, 1674, 1675,
1677, 1690, 1691, 1699, 1702, 1705,
1750, 1750, 1767, 1769, 1794, 1799,
1799, 1800, 1802, 188, 1903, 1925,
1941, 1947, 2001, 2014, 2028, 2065,
2093, 2099, 2103, 2138, 2141, 2165,
2176, 2192, 2203, 2216, 2243, 2253,
2260, 2265, 2265, 227, 2274, 2331,
2335, 2337, 2338, 2339, 2348, 2349,
2357, 2358, 2385, 2392, 2397, 2404,
2411, 2437, 2438, 2450, 2467, 2499,
2501, 2515, 2519, 2521, 2534, 2536,
2539, 254, 2550, 2559, 2563, 2574,
2582, 2602, 2610, 2614, 262, 2622,
2624, 2624, 2631, 2655, 2657, 2667,
273, 2745, 2747, 2751, 2768, 28,
2848, 2852, 2855, 2857, 2898, 2952,
2958, 2966, 2969, 2991, 3029, 3039,
3041, 3062, 3068, 3073, 3073, 308,
3090, 3118, 3129, 3135, 3160, 3180,
3184, 3189, 3200, 3207, 3229, 323,
3232, 3234, 324, 3244, 3247, 3255,
3258, 3258, 3262, 3270, 3272, 330,
3307, 3317, 3329, 3341, 3356, 3409,
3412, 3428, 345, 3460, 3460, 3496,
3519, 3540, 3543, 3608, 3678, 3700,
3704, 3709, 376, 3762, 3812, 3847,
386, 3893, 3919, 3925, 3934, 3952,
3954, 3967, 3967, 3982, 3988, 4035,
4050, 4056, 4061, 4076, 4077, 4097,
4116, 4132, 4169, 4177, 4185, 419,
4227, 4269, 4270, 4272, 4285, 4289,
4304, 4358, 4358, 4371, 4385, 4387,
439, 4400, 4408, 4408, 4415, 4416,
4417, 4419, 4433, 4460, 4479, 4495,
4500, 451, 4513, 4519, 452, 4526,
4529, 4534, 4536, 4542, 4576, 4578,
4584, 4589, 4589, 460, 4621, 4621,
4635, 4662, 4691, 4693, 4696, 4706,
4707, 4716, 4724, 481, 4875, 4878,
4888, 4965, 5000, 5010, 5019, 5039,
5047, 5062, 5092, 5121, 5144, 5145,
5147, 516, 5161, 517, 5195, 5199,
5206, 5283, 5293, 531, 5323, 5337,
5338, 5368, 5368, 5398, 540, 5410,
5427, 5430, 5434, 5454, 5467, 5480,
5487, 5491, 5496, 5506, 5510, 5518,
5555, 5569, 5580, 5586, 5622, 5647,
5670, 5670, 5688, 5689, 5691, 5722,
5723, 573, 5740, 5758, 5758, 5765,
5774, 5783, 5786, 5807, 5819, 583,
5844, 5848, 5859, 5862, 5863, 5867,
5867, 5875, 5877, 5880, 5908, 5923,
5936, 5944, 5956, 5972, 5973, 5974,
5981, 5986, 5998, 601, 6017, 6024,
6028, 6031, 6042, 6055, 6072, 6078,

6082, 6088, 6092, 6154, 6164, 6175,
6178, 6183, 6185, 6212, 6222, 6228,
6273, 6278, 6281, 6283, 6296, 6314,
6317, 6336, 6376, 6415, 6442, 6510,
6512, 6525, 6530, 654, 6568, 6571,
6572, 6590, 6595, 6597, 6601, 6615,
6618, 6635, 6643, 6648, 6648, 6661,
6683, 669, 6710, 6713, 6713, 6726,
6745, 6811, 6820, 6891, 6894, 6909,
6964, 6971, 6979, 6981, 6998, 7002,
7003, 7004, 7010, 7014, 7018, 7071,
7100, 7126, 7127, 7128, 7129, 7131,
7133, 7146, 7146, 7152, 7169, 7179,
7218, 7224, 7232, 7235, 7241, 7246,
7281, 7282, 7282, 7282, 7285, 7291,
7297, 7304, 7305, 7305, 736, 7383,
7442, 7446, 7451, 7485, 7488, 7491,
750, 7503, 7516, 7519, 7561, 758,
7595, 7596, 760, 7610, 7613, 7639,
7654, 7658, 7663, 7680, 7699, 7716,
7735, 7754, 7767, 7790, 785, 7863,
7874, 790, 7919, 795, 7983, 8088,
8102, 8118, 8152, 8199, 8215, 824,
8275, 8287, 829, 8313, 8319, 8324,
8334, 8368, 8369, 838, 8386, 8398,
8418, 8433, 8435, 8443, 8455, 8455,
8462, 8472, 8473, 8473, 849, 8507,
8535, 8535, 8536, 8540, 8554, 8556,
856, 8588, 862, 8662, 8669, 869,
8694, 8713, 8740, 876, 8799, 8801,
8831, 8832, 8835, 884, 8847, 8851,
8871, 8885, 890, 8908, 8916, 8923,
8935, 8937, 896, 8965, 8966, 8970,
8971, 8986, 9008, 9040, 9056, 9059,
9061, 9072, 9108, 9130, 9153, 9165,
9191, 9192, 9204, 9207, 922, 9250,
9268, 9287, 9303, 9316, 9317, 9326,
9333, 9338, 9351, 9368, 9458, 9476,
9486, 9517, 9518, 9546, 9559, 9585,
9587, 96, 962, 9628, 9645, 9662,
9678, 9697, 9699, 9706, 9736, 9742,
977, 9778, 9783, 9819, 9819, 9820,
9826, 9838, 9861, 9878, 9895, 9931,
994, 9948, 9997
d.+sı 12125, 404, 9319
[=845]
dahi : De, bile gibi bir bağlaç.
d. 10601, 10773, 10791,
11334, 11475, 1152, 12047, 12193,
12586, 1275, 12759, 13056, 1841,
1876, 1914, 2059, 2125, 2209, 2238,
2333, 2508, 2834, 2937, 3289, 3332,
3369, 3467, 3483, 3491, 387, 4028,
4174, 4201, 4231, 4273, 4320, 4772,
5081, 5186, 5189, 5389, 5500, 5566,
5633, 5644, 5657, 567, 5760, 5824,
5831, 5896, 5897, 6122, 6166, 6280,
6408, 6585, 6607, 6729, 6858, 6948,
7311, 7565, 785, 7927, 8279, 8323,
8397, 8506, 861, 8655, 8659, 9075,
9162, 9167, 9171, 9186, 9215, 9332,
9364, 940, 9429, 966, 9924
d.+lerle 3944
[=85]
dahil : İçinde.
d. 10271, 10424, 10805,
11541, 11651, 12492, 1535, 3666,
3887, 507, 5553, 8169, 9112
d.+de 1489, 4802
d.+dir 7206
d.+i 2693, 2694
d.+inde 816
[=19]

dahili : İç.
d. 1173, 1454, 1464, 3632, 4173, 901, 943
[=7]
dahiliye : Devlet yönetiminde iç işleri.
d. 1575, 3648, 3691, 4161, 7556
[=5]
dahiliye nazırı : İçişleri bakanı.
d. 2130
[=1]
dahiliye nezareti : İçişleri bakanlığı.
d.+ne 2122
[=1]
dahiye-i berpa : Yaşayan dahi.
d. 2593
[=1]
daima : Her zaman.
d. 10009, 10018, 10066, 10079, 10092, 10094, 10116, 10121, 10280, 10292, 10359, 10368, 10373, 10391, 10509, 10523, 10574, 10607, 10704, 10710, 10739, 10749, 10839, 10883, 10931, 10995, 11002, 1107, 11089, 1109, 11146, 11183, 11208, 11215, 11260, 11285, 11288, 11300, 11370, 11392, 11396, 11609, 11647, 11674, 11699, 11726, 11773, 11833, 11842, 11842, 11904, 11926, 11945, 11997, 12000, 12035, 12098, 1217, 12172, 12263, 12310, 12511, 12513, 12622, 12660, 12661, 12907, 12931, 12939, 12942, 12993, 13016, 13029, 13077, 13137, 13138, 1317, 13171, 1342, 135, 1411, 1425, 1448, 1553, 16, 1660, 1729, 1735, 176, 1760, 1766, 1808, 1810, 1839, 1844, 1878, 1895, 1905, 1910, 2038, 2048, 2066, 2135, 230, 2355, 2393, 24, 2421, 2456, 2494, 2524, 256, 2568, 2570, 2581, 2711, 2732, 280, 2941, 2961, 3054, 3072, 3092, 3103, 319, 3223, 3273, 3382, 3450, 3523, 3547, 3586, 3676, 3696, 3703, 3716, 3723, 3740, 3752, 3761, 3768, 3790, 3820, 3830, 3833, 3855, 3861, 3895, 3926, 3943, 3971, 4052, 412, 4174, 4283, 4283, 430, 4443, 4492, 4564, 467, 4696, 4767, 4933, 503, 5085, 5158, 5192, 5203, 5224, 5225, 5226, 5232, 5265, 5290, 5342, 5396, 5445, 5519, 5557, 5565, 5663, 5702, 5799, 5928, 5929, 602, 6034, 6061, 6099, 6121, 6237, 6253, 6312, 6438, 6552, 668, 6703, 6705, 672, 673, 683, 6839, 6873, 6875, 6897, 6927, 6945, 6970, 6973, 6989, 6994, 6997, 701, 7065, 7090, 71, 7105, 7117, 7131, 7260, 729, 7363, 737, 7429, 7523, 7527, 7570, 7614, 7615, 7673, 7732, 79, 8092, 8149, 8195, 8213, 8306, 8344, 8394, 8475, 8522, 8573, 8581, 8595, 8596, 8607, 87, 8739, 88, 8860, 9039, 9046, 909, 9105, 9266, 9305, 9347, 9360, 9388, 9390, 9413, 9440, 9483, 9519, 955, 9563, 9680, 9726, 9780, 9829, 9832, 9916, 9932, 9956, 9973
[=276]
daimi : Sürekli.

d. 10398, 11803, 1238, 1276, 13103, 1482, 1581, 1618, 2699
[=9]
dair : Bir konu üzerine olan, üzerine, konusunda, ... ile ilgili, üstüne.
d. 10113, 10134, 10282, 10547, 10709, 11012, 11164, 11951, 11957, 1207, 1241, 1245, 1252, 13153, 13204, 1322, 1353, 1431, 1443, 1534, 1559, 1625, 1860, 2356, 2505, 251, 2541, 2556, 2659, 2711, 2727, 3189, 3214, 3237, 3641, 3964, 3967, 4062, 4065, 4133, 4641, 5118, 5168, 5306, 6205, 6764, 7116, 7551, 7571, 7582, 7620, 7653, 7664, 7720, 7900, 8030, 8100, 8152, 8311, 8681, 8683, 9051, 9086, 925, 9265, 9323, 9336, 951, 9651
[=69]
daire : Belirli devlet işlerini çevirmekle görevli kuruluşlardan her biri.
d. 11802, 12762, 1614, 1871
d.+nin 10360, 10479, 2147, 3094
d.+si 11670, 12658, 3041, 3618, 3631, 4934, 7207
d.+sinde 2833, 2966, 3628, 6886
d.+sindedir 12957
d.+sinden 11953, 1476, 2803
d.+sine 2803, 7927, 9714
d.+sini 36
d.+yi 13020, 3234
[=29]
daire müdürü : Belirli devlet işlerini çevirmekle görevli kuruluşları idare eden.
d. 9719
[=1]
dakika : Bir saatin altmışta biri.
d.+da 6395
d.+ya 12650
[=2]
Dakik Bey : Ahmet Mithat Efendi'nin "Mihnetkeşan" adlı eserinin kahramanı.
d. 10212, 10213, 10223, 10227
d.+in 10219, 10221, 10235
[=7]
dal : Ağacın kolları.
d.+ına 9350, 9818
d.+lara 559
[=3]
dal- : Suyun içine bütün vücuduyla ve hızla girmek, bir yerin içine girmek.
d.-miş 6929
[=1]
dalavere : Yalan dolan.
d.+leri 3745
[=1]
dalgı : Denizdeki kıvrımlı hareket, şaka.
d.+ları 12642
d.+larının 11659
d.+larının 801
d.+larıyla 794

[=4]
dalkavuk : Kendisine çıkar sağlayacak olanlara aşırı bir saygı ve hayranlık göstererek yaranmak isteyen kimse.
d. 11205, 12106
d.+lar 11586
d.+ların 7419
[=4]
dalkavukluk : Dalkavuğun yaptığı şey.
d. 7784
[=1]
dallandır- : Uzatmak.
d.-ıp 12485
[=1]
Dallaway : Bir seyyah.
d. 1325, 1345, 1441, 1598
[=4]
dallı budaklı : Çapraşık.
d. 12091
[=1]
Damad Fethi Ahmed Paşa : Sultan Abdülmecid'in damadı.
d.+yı 3119
[=1]
Damad Mehmed Ali Paşa : Abdülmecit saltanatında 3 Ekim 1852 - 14 Mayıs 1853 tarihleri arasında yedi ay oniki gün sadrazamlık yapmış Osmanlı devlet adamıdır.
d. 3123, 3900
[=2]
damar : Canlı varlıklarda kanın veya besleyici sıvıların dolaştığı kanal.
d. 10192
d.+ın 6951
d.+larını 10191
[=3]
damat : Evlenen erkek.
d. 12440, 12958, 2957, 3168, 4956, 5199, 5272, 6447
d.++(damadı) 2570, 3252, 6666, 7813, 9591
d.+ına+(damadına) 13014
d.+ının+(damadının) 13009
d.+ıyla+(damadıyla) 2577
d.+ların 2965, 3081
[=18]
Damat İbrahim Paşa : Lale Devri'ni başlatan Osmanlı sadrazamıdır.
d. 992
d.+nın 997
[=2]
damla : Su tanecığı.
d. 3332, 3332
[=2]
danış- : Bir şey sormak.
d.-acağı 4921
[=1]
Daniel Defoe : İngiliz yazar ve gazeteci.
d. 6289
[=1]
Danimarka : Bir ülke.
d. 4169
[=1]
dâniş : Bilgi, ilim.
d. 3158, 3162, 4088, 4130
d.+e 4107

- d.+in 3161, 3572
d.+ten 4092
[=8]
- Daniş Çelebi** : Ahmet Mithat Efendi'nin "Çengi" adlı eserindeki karakter.
d.+nin 10427
[=1]
- dans** : Müzik temposuna uyularak yapılan ve estetik değer taşıyan düzenli vücut hareketleri.
d. 2885
[=1]
- Dante** : Fransız şair.
d. 12052
d.+ye 12065
[=2]
- dar** : İçine alacağı şeye oranla ölçüleri yetersiz olan.
d. 12916, 1587, 2613, 2998, 4303, 739, 882, 935, 9619
d.+a 5541
d.+dı 3232
d.+dır 9277
[=12]
- darağacı** : İdam cezası alanları asmak için kurulan sehpa.
d. 12748
d.+nda 12358
[=2]
- darağaç** : bkz. (darağacı)
d.+ları 12558
[=1]
- daral-** : Küçülmek, bunalmak.
d.-dıkça 8046
[=1]
- daralt-** : Küçültmek.
d.-ır 3679
d.-maktır 12836
[=2]
- darbe** : Vuruş, yönetimi devirme işi.
d. 12745, 13017, 7247, 851
d.+i 5300
d.+ler 6737
d.+lerden 7219, 7339
d.+lerin 2127, 3437
d.+si 7649
d.+sidir 10211
d.+sini 7319
d.+siyle 8820
d.+yi 1425
[=15]
- darbe-i hükümet** : Hükümetin devrilmesi.
d.+ine 7679
d.+ini 6843, 9865
d.+inin 10019
[=4]
- darb-ı mesel** : Atasözleri.
d. 4277
d.+lerle 12097, 4359
[=3]
- dargınlık** : Küslük.
d.+ın+(dargınlığın) 7946, 7948
d.+ın+(dargınlığına) 12938
d.+mıdır 7639
[=4]
- darıl-** : Küsmek.
d.-an 3253
d.-irsa 8758
d.-madan 10490
- d.-mak 10616
d.-miş 3122
[=5]
- darılt-** : Küstürmek.
d.-madan 3080
d.-mak 9853
[=2]
- darlık** : Fakirlik.
d.+ı+(darlığı) 2176, 3792
d.+ıdır+(darlığıdır) 735
d.+ına+(darlığına) 2154
d.+ından+(darlığından) 464
[=5]
- darü'l-fünun** : Üniversite.
d. 10072
d.+da 3163, 9952
[=3]
- darü'l-mesnevi** : Mesnevî okutmak üzere açılan dersaneler.
d. 5623
d.-nin 3552
[=2]
- darü'l-muallim** : Öğretmen yetiştiren ilk Osmanlı resmi kurumudur.
d.+in 3677
[=1]
- darü'l-muallim müdürlüğü** : Öğretmen yetiştiren ilk Osmanlı resmi kurumunun müdürlüğü.
d.+dür 3570
[=1]
- darüşşafaka** : Öğrenim yapmamış kimsesiz çocukları okutmak amacıyla kurulmuş, lise derecesinde bir öğretim müessesesi.
d. 7878
d.+da 9954
[=2]
- darüşşura** : kimsesiz çocukları okutmak amacıyla kurulmuş, lise derecesinde bir öğretim müessesesi.
d.+yı 1575
[=1]
- Dasitan-ı Ali Osman** : Ahmedi'nin "İskendername"sine ilave edilen eserdir.
d. 4024
[=1]
- daüssıla** : Memleket hasreti.
d.+sı 5663
d.+sından 318
[=2]
- dava** : Sorun.
d. 4942, 5475, 6402, 6791, 7865, 7883, 8294, 9375
d.+lar 12283
d.+larda 5498
d.+ları 10407, 5246, 6898, 9962
d.+ların 5500, 9785
d.+larını 7804
d.+larıyla 11514, 8585
d.+larla 607
d.+nın 12383, 8427
d.+sı 3070, 5194, 5455, 5475, 7169, 8418
d.+sına 13023
d.+sındaki 9395
d.+sından 5343
d.+sını 12382, 6771, 6777, 7716, 8786, 9540
d.+sının 214
- d.+siyle 3657
d.+ya 4184
[=40]
- Davalaciro** : "Finten" adlı eserin kahramanı.
d. 12240, 12598, 12610
d.+dan 12608
d.+nun 12244, 12638, 12642
d.+ya 12616, 12638, 12647
d.+yu 12615
[=11]
- davet** : Çağrı.
d. 11065, 11406, 2822, 3650, 4499, 4904, 4988, 8610, 9062, 924, 9986
d.+i 4987, 5142, 919
d.+inden 11428
d.+ine 8613
d.+ini 6759
d.+lere 2726
[=18]
- David** : Fransız sanatçı.
d. 8194
[=1]
- davran-** : Bir kimseye veya bir şeye karşı belli tavır takınmak.
d.-an 9211
d.-arak 5000, 6727
d.-dığı 7315
d.-ır 9212, 9958
d.-masını 2757
[=7]
- davranış** : Tavır.
d. 10286, 10521, 1772, 2155, 5701
d.+a 10710
d.+ı 10597, 10599, 13057
d.+ıdır 1783
d.+ın 2155
d.+ında 7046
d.+ından 7062
d.+ını 10678
d.+la 11395
d.+lar 7565
d.+lardan 7197
d.+ları 10549, 11720, 140
d.+larıdır 140
d.+ların 10700
d.+larını 7128
d.+larıyla 5940
[=24]
- Davud Paşa** : Suavi'nin çalıştığı rüştiyenin adı.
d. 5110
[=1]
- davul** : Tokmak ve değnekle çalınan çalgı.
d.+u 2055
[=1]
- Davut Paşa** : bkz. (Davud Paşa)
d. 5101
[=1]
- daya-** : Yaslamak.
d.-nan 7002
[=1]
- dayak** : Birini dövme işi.
d. 13234, 6452
[=2]
- dayan-** : Yaslanmak.
d.-acağı 3493
d.-acaktı 6601
d.-amayan 1803

d.-amayarak 8351
d.-amaz 11758
d.-an 10084, 10129, 1331,
1420, 1450, 1513, 1701, 212, 2474,
3082, 3344, 343, 3819, 4404, 638,
734, 8143, 9500, 960
d.-anlardan 11429
d.-arak 10885, 1376, 5387,
6907, 8019
d.-diği 11259, 11758,
12331, 3352, 4527, 549, 7565, 8548,
9646, 9690, 9892
d.-ır 12828, 3727, 5397,
9230, 9478, 9483
d.-ırlar 9434
d.-ıyor 8738
d.-madan 5202
d.-makla 11314
d.-maması 10941
d.-ması 5677, 8275
d.-masını 9397
d.-mayan 261, 5370
d.-maz 11339
[=58]

dayanak : Dayanılacak şey.
d. 9649, 9811
[=2]

dayandır- : Yaslandırmak.
d.-diğini 9077
[=1]

dayanıl- : Dayanma işi yapılmak.
d.-arak 4187
[=1]

daye : Dadi.
d.+si 9068
[=1]

dayı : Annenin erkek kardeşi.
d.+sı 10957, 7759, 7927,
9007
d.+sının 12869, 9019
d.+sıyla 9009
[=7]

de : bkz. (da)
d. 10030, 10030, 10041,
10043, 10064, 10076, 10089, 10094,
1010, 10117, 10123, 10169, 10187,
10216, 10219, 10229, 10250, 10257,
10261, 10268, 10270, 1028, 10288,
10293, 10298, 10310, 10315, 10332,
10339, 10347, 10348, 1035, 10353,
10357, 10360, 10369, 10370, 10379,
10383, 10394, 10411, 10416, 10436,
10439, 10443, 10450, 10464, 10474,
10474, 10479, 10481, 10489, 10503,
10510, 10525, 10537, 10552, 10556,
10563, 10568, 10569, 10583, 10584,
10588, 10614, 10615, 10624, 10626,
10628, 10639, 10642, 10643, 10644,
10662, 10664, 10677, 10691, 10694,
1074, 10744, 10761, 10766, 10770,
10776, 10779, 1078, 10786, 10795,
10800, 10833, 10835, 10842, 10852,
10857, 10862, 10889, 10922, 10931,
10942, 10952, 10955, 10958, 10971,
10973, 10974, 10976, 10979, 1098,
10983, 1099, 11000, 11020, 11027,
11030, 11030, 1104, 11045, 11057,
11062, 11063, 11063, 11083, 11098,
11099, 11150, 11154, 11157, 11182,
11186, 11204, 11215, 11215, 11244,
11250, 11276, 11289, 11307, 11319,
11323, 11328, 11332, 11341, 11357,
1136, 11371, 11387, 11395, 11411,

11440, 11446, 11452, 11462, 11465,
11466, 11474, 11477, 11477, 11480,
11497, 11505, 11506, 11521, 11523,
1154, 11540, 11553, 11563, 11571,
11572, 11575, 11580, 11603, 11610,
11614, 11625, 11630, 11633, 11643,
11653, 11683, 11691, 11704, 11707,
11709, 11757, 11759, 11764, 11773,
11778, 11787, 11792, 11794, 11795,
11811, 11814, 11820, 11836, 11846,
11865, 11878, 11899, 11900, 11930,
11932, 11935, 11938, 11941, 11949,
11961, 11964, 11974, 11976, 11982,
11982, 11994, 12008, 12009, 1201,
12013, 12030, 1204, 12047, 12065,
12088, 121, 12117, 12122, 12123,
12128, 12131, 12138, 12153, 12170,
12177, 12210, 12216, 12241, 12243,
12268, 12269, 12278, 12294, 123,
12306, 12346, 12346, 12349, 1236,
12384, 12408, 12435, 12437, 12439,
12477, 12481, 12488, 12489, 12504,
12508, 1251, 12516, 12529, 12529,
12531, 12553, 12556, 12556, 12562,
12573, 12578, 12595, 12610, 12618,
12644, 12646, 12646, 12654, 12670,
12682, 12684, 12707, 12722, 12738,
12751, 12756, 12760, 12765, 12782,
12797, 1283, 12830, 1285, 12854,
12855, 12856, 12859, 1286, 12861,
12866, 12870, 12897, 12901, 12906,
12914, 12933, 12956, 12957, 13008,
13011, 13020, 13031, 13032, 13033,
13039, 13055, 1308, 13088, 13101,
1311, 13123, 13124, 13133, 13143,
13145, 13146, 13146, 13154, 13170,
1319, 13218, 1322, 13221, 13229,
13249, 1329, 1335, 1336, 1343,
1367, 1373, 1373, 1384, 1388, 1412,
1419, 1424, 1432, 1442, 145, 150,
1550, 1569, 158, 1612, 1623, 165,
1655, 1671, 1676, 1703, 1708, 172,
1753, 1761, 177, 1770, 1771, 1772,
1774, 1777, 1779, 1781, 1797, 1828,
183, 1838, 1839, 1841, 1852, 1859,
1864, 1870, 1879, 1951, 1957, 1962,
1971, 1984, 1995, 1998, 2007, 201,
2019, 2027, 2035, 204, 2044, 2078,
2084, 2087, 2091, 21, 210, 2114,
2142, 2142, 2152, 2168, 217, 2174,
2175, 2178, 2179, 218, 2184, 2197,
220, 2205, 2206, 2214, 2217, 2223,
2262, 2263, 2286, 2311, 2315, 2317,
2327, 2340, 2353, 2357, 236, 2389,
2395, 2397, 2413, 2417, 2423, 244,
2472, 2474, 2485, 2487, 250, 2509,
2515, 2531, 254, 2545, 2575, 2576,
2580, 2589, 2599, 2600, 261, 2614,
2645, 2689, 2691, 2696, 2696, 2705,
2737, 2741, 2768, 2780, 2781, 2795,
2808, 2813, 2819, 2826, 2844, 285,
2858, 2878, 2978, 2999, 30, 3004,
3016, 302, 305, 3054, 3060, 3082,
3085, 312, 312, 3159, 3178, 3180,
3184, 3187, 3209, 3219, 3227, 3231,
3237, 3256, 3260, 3265, 3271, 3290,
3298, 331, 3314, 3321, 3332, 334,
3355, 3358, 3359, 3375, 3395, 3398,
3399, 3426, 3430, 344, 3448, 3451,
3453, 3472, 3498, 3510, 3526, 3530,
3559, 3565, 3605, 3608, 3618, 3618,
3622, 3643, 367, 3718, 3753, 3755,
376, 3766, 3768, 3796, 3802, 3820,

3851, 3853, 3864, 3875, 3881, 3884,
3889, 3893, 3893, 3907, 3916, 3938,
3940, 3976, 3978, 3983, 3987, 3991,
4001, 4014, 4024, 4025, 4026, 4034,
4041, 4063, 4067, 4071, 4074, 408,
4085, 4086, 4089, 4097, 4101, 4107,
4108, 411, 4144, 4146, 415, 4150,
417, 4173, 4188, 4235, 4238, 425,
426, 4274, 4293, 4295, 4298, 4307,
431, 431, 4324, 4326, 4343, 4360,
4363, 4382, 4386, 4390, 4397, 4405,
441, 4414, 4425, 4426, 4429, 4431,
4437, 4438, 4457, 4462, 4468, 447,
4474, 4487, 4488, 4531, 4535, 4536,
4538, 456, 4574, 4597, 462, 4650,
4652, 4671, 4672, 4673, 4674, 4678,
4682, 4688, 4689, 4695, 470, 4702,
4725, 4820, 4850, 4858, 4863, 4866,
489, 4929, 4947, 4954, 497, 4975,
4984, 5002, 5006, 5015, 5036, 5039,
504, 5053, 507, 5082, 5085, 5099,
5104, 5120, 5135, 5141, 5161, 5171,
5172, 5173, 5176, 5183, 5185, 5197,
520, 5211, 5218, 5228, 5235, 5254,
526, 5262, 5281, 5293, 5297, 5317,
5332, 5339, 534, 5343, 5348, 5361,
5378, 5401, 5414, 5422, 5425, 5433,
5449, 5454, 5462, 5493, 5527, 5532,
554, 5541, 5556, 5560, 5571, 5571,
5577, 5588, 5594, 5620, 564, 5641,
5651, 5656, 5662, 5664, 5674, 5676,
5677, 5677, 5681, 5692, 571, 572,
5730, 5740, 5754, 5778, 5792, 5812,
5813, 5816, 5818, 5822, 5829, 583,
5837, 5839, 5861, 5867, 587, 5870,
5871, 5875, 5883, 5886, 5887, 5904,
5907, 5916, 5921, 5929, 5929, 593,
5933, 5935, 5946, 595, 5971, 5980,
599, 5990, 5990, 5991, 6015, 6046,
605, 6066, 610, 6105, 6112, 6120,
6129, 614, 6157, 6172, 6174, 6179,
6188, 6197, 6215, 622, 6220, 6226,
6232, 624, 6256, 6259, 6287, 6293,
6316, 634, 6358, 6382, 6384, 6385,
6404, 6415, 6419, 6458, 6490, 652,
653, 6532, 654, 656, 6566, 6589,
6595, 6608, 661, 6610, 6611, 6623,
6628, 6631, 6642, 6667, 6668, 6678,
6699, 6704, 6709, 6712, 6713, 6719,
6719, 6739, 6747, 6747, 6752, 6761,
6765, 6804, 6808, 6812, 6830, 6860,
6919, 692, 6930, 6930, 6933, 6943,
695, 6953, 6963, 6964, 6968, 6975,
698, 6985, 6988, 7001, 7022, 7041,
7043, 7046, 7058, 7062, 7079, 7081,
7082, 7088, 7098, 7100, 7109, 712,
7125, 7132, 7136, 7141, 7156, 7160,
7164, 7168, 7168, 7170, 7171, 7184,
7186, 7191, 7193, 7194, 7205, 7212,
722, 7226, 7238, 7243, 7253, 7270,
7293, 7296, 7308, 7318, 7321, 7323,
7350, 7352, 7379, 742, 7422, 7429,
7432, 7441, 7463, 7479, 75, 7505,
7511, 7511, 7512, 7533, 7534, 7539,
7543, 7559, 7597, 7603, 7607, 7621,
7625, 7639, 766, 7679, 7693, 7708,
7727, 7731, 7755, 7765, 7788, 7792,
7836, 7858, 7893, 7902, 7905, 7909,
7925, 7930, 7939, 7945, 7988, 8012,
8013, 8020, 8029, 8033, 8054, 8060,
8067, 8071, 8081, 8100, 8101, 8104,
813, 8130, 8133, 8137, 8138, 8140,
8174, 8189, 8205, 8218, 8219, 8228,

8232, 8236, 8243, 8251, 8252, 8253, 8263, 8264, 8268, 8271, 8274, 8282, 8318, 8321, 8337, 8338, 8343, 8344, 8346, 8351, 8357, 8370, 8377, 8383, 842, 8424, 8426, 8453, 8454, 8456, 8470, 848, 8481, 8496, 8503, 8519, 8535, 8536, 8541, 855, 8564, 8573, 8624, 8636, 8644, 8657, 8657, 8665, 8688, 8703, 871, 872, 8722, 8740, 8746, 8748, 8757, 8759, 8771, 8773, 8776, 8779, 8782, 8787, 8789, 8792, 8792, 8798, 8798, 8800, 8809, 8818, 8821, 8829, 8844, 8846, 8862, 8885, 8888, 8904, 8912, 8916, 8942, 8961, 8966, 8978, 9001, 9003, 9010, 9011, 9016, 9021, 9028, 9046, 9053, 9073, 9079, 9082, 9083, 9103, 9109, 9112, 9112, 912, 9148, 9156, 9195, 9201, 9224, 9225, 9255, 9272, 9278, 9302, 9309, 9321, 9324, 9397, 9423, 9447, 9457, 9459, 9477, 9479, 9490, 9501, 9505, 9510, 9520, 9544, 9546, 957, 961, 9611, 9613, 9616, 9626, 9634, 9638, 9641, 9660, 9668, 9668, 9673, 9682, 9687, 9703, 9704, 9708, 9711, 9715, 9719, 9721, 9764, 9769, 9781, 9786, 9787, 9805, 9849, 9850, 9855, 9857, 9877, 9883, 9884, 9903, 9907, 9914, 9922, 993, 9936, 9943, 9951, 9968, 9978, 9983
[=1163]

de- : Söylemek.

d.-di 6245, 6961
d.-diği 11035, 11982, 12513, 13155, 298, 4097, 4127, 4496, 457, 5116, 5417, 5952, 61, 6184, 6341, 6593, 7044, 7631, 8164, 8275, 8283, 9268, 9304
d.-diğimiz 10434, 11538, 11684, 12523, 1893, 2293, 2665, 349, 4434, 5920, 5938, 6198, 7023, 7323, 7461, 7484, 7858, 7894, 793, 800, 8587, 905
d.-diğine 2907
d.-diğini 8042
d.-dik 5411, 9466
d.-dikten 11753, 11857, 13170, 3399, 4163, 5608, 7606, 7625

d.-dim 3823, 4319, 6961
d.-meden 9394
d.-mek 10349, 10897, 11048, 11061, 11798, 12009, 1244, 12525, 12760, 1753, 2114, 2293, 250, 375, 3930, 4683, 5348, 5485, 5771, 5830, 7668, 8, 8721, 9379, 9869

d.-mekle 11873
d.-mekten 2412
d.-mekti 1013, 11193, 13172, 1477, 2843, 2846, 5002, 6064, 6320, 761, 7748, 7861, 8125
d.-mektir 10766, 11483, 12167, 1218, 12574, 12726, 12732, 13220, 1757, 2799, 3583, 3792, 4134, 5547, 5934, 6530, 9148, 9379, 9418

d.-memiz 5728
d.-mesi 10577, 2024, 386
d.-mesidir 6463, 7647
d.-meye 9909
d.-meyerek 12372
d.-mez 12034

d.-miş 4682
d.-mişti 11031
d.-miştik 12809
d.-miştir 9394
d.-miyormuydu 10148
d.-r 10596, 1102, 11215, 11548, 11769, 12646, 13168, 13170, 1347, 1445, 1928, 2671, 4431, 4489, 687, 7144, 7305, 7327, 7573, 773, 7861, 7906, 845, 8865, 9112, 9442, 9778

d.-riz 9456
d.-rken 10122, 1827, 1920, 2185, 322, 3945, 4454, 590, 6559, 67, 7052, 8334, 93, 9662

d.-rlerdi 5866
d.-rsek 3960
d.-ye+(diye) 10084, 10315, 10318, 10598, 10645, 10668, 10693, 10815, 10893, 11016, 11068, 11793, 1181, 11907, 1198, 12047, 12145, 12464, 12538, 12608, 13061, 13102, 1314, 1343, 1736, 1861, 1992, 2080, 2193, 2232, 2368, 2378, 2414, 2593, 2596, 2778, 2825, 3106, 3251, 3325, 3366, 3848, 4554, 4590, 4617, 4633, 4640, 4796, 4901, 4950, 5221, 5317, 5373, 5447, 5692, 5824, 6055, 6098, 6248, 6763, 7058, 7159, 7199, 7205, 7321, 7376, 7377, 7414, 7489, 7588, 7597, 7622, 7776, 7778, 7848, 7943, 8037, 8099, 8165, 8231, 8439, 8886, 9071, 9484, 9553, 9564, 9690, 9731, 9746

d.yebileceğimiz+(diyebileceğimiz) 10320, 11487, 1155, 12180, 12667, 1717, 1738, 216, 253, 2565, 5, 5627, 6609, 7923, 9191

d.yebilirimz+(de-yebilirimz+(diyebilirimz)) 11210, 11222
d.yebilirimz+(diyebilirimz) 10298, 10635, 197, 417, 4743, 5367, 5648, 6522, 7021, 7469, 8519, 8928, 8932, 9224, 9239, 9365

d.-yecemiz+(diyecemiz) 4053
d.-yecemiz+(diyecemiz) 2737, 8991

d.-yecemiz+(diyecemiz) 2193, 2411, 5716, 5927, 8288

d.-yecemiz+(diyecemiz) 9386
d.-yelim+(diyelim) 13050
d.-yemesek+(diyemesek) 1728

d.-yemeyiz+(diyemeyiz) 1800

d.-yemez+(diyemez) 9497
d.-yemezsek+(diyemezsek) 3999, 4299, 5755

d.-yen+(diyen) 12584, 12844, 5680, 7168
d.-yenlere+(diyenlere) 9996

d.-yerek+(diyerek) 10228, 11535, 11536, 2196, 2959, 4072, 4155, 4397, 4557, 4662, 4664, 4798, 5158, 5159, 5448, 5609, 6808, 7028, 7160, 7410, 7415, 7569, 8287, 9445, 9624, 9626, 9694

d.-yince 8936
d.-yip 9978
d.-yor+(diyor) 11538

d.-yordu+(diyordu) 13181, 5279

d.-yoruz+(diyoruz) 9457
[=358]

den- : Söylenmek.

d.-nebilecek 3414, 4149, 5035, 5385, 5617, 5630, 5675, 8129, 8297, 8777

d.-nebilir 10386, 10616, 10728, 10823, 11254, 11462, 11524, 11579, 11643, 11682, 11692, 11802, 11952, 11975, 12287, 12314, 12456, 12635, 13118, 13141, 13246, 1952, 199, 2459, 258, 2688, 2786, 3179, 3678, 3948, 3973, 4045, 476, 48, 4865, 498, 5670, 6118, 6442, 6903, 6939, 7315, 7729, 8126, 87, 8947, 8964, 9222, 9575, 9730, 9878

d.-nebilirmi 5075
d.-necek 10400, 10459, 12010, 12476, 12601, 12666, 1947, 1955, 2540, 2584, 2968, 3419, 3674, 4081, 4557, 5881, 635, 7506, 7754, 7772

d.-nemeyeceği 5829, 6129
d.-nemez 11094
d.-nemezse 2019, 3889
d.-nen 10946, 11254, 1190, 13039, 2857, 4432, 7864

d.-ner 11277
d.-nilebilecek 10451, 2117
d.-nilebilir 10868, 12310, 7168, 9197

d.-nilen 12930, 2947, 7992
d.-nir 8243
d.-niyor 6023, 6027
d.-nmemiştir 8927
[=106]

deavi nezareti : Osmanlı Devleti'nde 1836'dan 1870'e dek protokol işlerini yürüten makama verilen ad.

d.+ne 6736
[=1]

debdebe : Görkem.

d. 1600, 2930, 2944, 3476, 3480, 4848

d.+si 12110, 171
d.+sini 11087
d.+yi 2412, 2906
[=11]

dede : bkz. (büyükbaba)

d. 10394, 1422
d.+lerimizin 676
d.+nin 1413, 2925
d.+si 10948, 3536, 7529, 7547, 7547

d.+sini 7830
d.+sinin 10949, 3963, 7546, 7551
[=15]

Dede Efendi : Türk besteci.

d.+nin 11704
[=1]

Dede Korkut : Oğuz Türklerinin en bilinen epik destanlarındandır.

d. 753
[=1]

Dede Korkut Hikayeleri : bkz. (Dede Korkut)

d.+nde 637
[=1]

dedikodu : Başkalarının hakkında konuşmak.

d. 10186, 1602, 7343, 8446
d.+dan 5022
d.+lar 7210
d.+lara 7789
d.+lardan 2048
d.+ları 4817
d.+larıyla 12633
d.+su 7201
d.+sundan 7793
d.+sunu 2531, 2539
[=14]

defa : Kere.

d. 10020, 10114, 10188, 10197, 10250, 10294, 10297, 1030, 10614, 10623, 10672, 10699, 10747, 10897, 10903, 10917, 11075, 11145, 11236, 11292, 11302, 11324, 11360, 11408, 11669, 11716, 11806, 11813, 11819, 11929, 12187, 1238, 12402, 12448, 12628, 12699, 12815, 12978, 1307, 13146, 13156, 13184, 1506, 1511, 1582, 1605, 1723, 1786, 1795, 1810, 1831, 1834, 1836, 1874, 1911, 2040, 2044, 2090, 2090, 2195, 2259, 2336, 2450, 252, 2566, 2650, 2672, 2676, 2699, 279, 284, 288, 2951, 300, 3082, 3338, 334, 3369, 344, 3461, 3494, 3524, 3606, 3636, 366, 369, 389, 3902, 3961, 3981, 3987, 4010, 4037, 409, 4241, 4332, 4606, 4821, 5137, 5289, 5347, 5461, 555, 5678, 5679, 5750, 5892, 59, 5952, 5955, 6005, 6022, 6073, 612, 6226, 6448, 6485, 6567, 6666, 6667, 6751, 6882, 6894, 6951, 6993, 7051, 7064, 7109, 7118, 7165, 7225, 733, 7434, 7439, 7651, 7741, 7883, 7923, 8026, 8095, 8136, 8171, 8178, 8248, 8388, 8390, 8479, 8521, 8621, 8635, 8750, 8969, 8982, 9038, 9077, 9085, 9192, 9305, 9314, 9354, 9528, 9539, 9559, 9575, 9578, 9619, 9633, 9636, 9650, 9693, 9744, 9823, 9986
d.+lar 1300, 1620, 2023, 2482, 2691, 6843, 9489
d.+sında 2877, 3607, 4010, 7175, 8137, 8865
[=186]

defnedil- : Gömülmek.

d.-en 11847
[=1]

defter : Yazı yazmak için bir araya tutturulmuş kâğıt yaprakları.

d. 7554
d.+i 2976
d.+idir 1968, 2547
d.+ine 11240, 11441
d.+ini 1967
d.+leri 2975, 5267, 9724
d.+leriyle 9727
[=11]

defterdar : Devlet dairesinde defter tutan kişi.

d. 1222, 1969
d.+ın 6724
[=3]

defterdar burnu : İstanbul'da bir yer.

d.+ndaki 1370
[=1]

defterdarlık : Osmanlı Devleti'nde maliye nazırına verilen addır.

d.+ıyla+(defterdarlığıyla)

1315

[=1]

Defter-i Amal : Ziya Paşa'nın hatıra yazısı.

d.+im 7290
[=1]

defter-i hakani : Bu günkü Tapu ve Kadastro Müdürlüğü'nün 1861 ve 1925 yılları arasında hizmet vermiş halidir.

d. 6821
[=1]

değ- : Dokunmak.

d.-en 10644, 4153
[=2]

değer : Kıymet.

d. 10009, 10129, 10203, 10574, 10710, 10780, 111, 11886, 12148, 1219, 12531, 12649, 13016, 13158, 13211, 1443, 1499, 1774, 1952, 2078, 2286, 2296, 2353, 2377, 2687, 2720, 3204, 37, 4292, 4382, 4400, 4443, 4954, 5183, 5498, 5612, 5736, 5933, 6094, 6103, 6374, 6462, 662, 6985, 7092, 739, 7596, 7622, 8043, 8099, 8252, 8434, 8539, 8588, 8911, 8924, 9034, 9132, 9237, 9269, 9619, 9640, 9787, 9875, 9889
d.+i 460, 8920, 9094
d.+ler 10788, 10837, 1477, 172, 1913, 1917, 267, 2756, 2756, 2757, 4298, 4442, 4444, 9432, 9437, 9440

d.+lere 12767, 12872, 1762, 1908, 2111, 2305

d.+leri 13238, 29, 4472, 5346, 8487

d.+lerin 10733, 1705, 1726, 307, 4424, 4425

d.+lerinden 9945

d.+lerini 2804

d.+lerinin 536

d.+lerle 11224

[=105]

değerlendir- : Bir şeyin özünü, önemini, nitelik ve niceliğini belirlemek.

d.-diği 13226
[=1]

değersiz : Değeri olmayan.

d. 4288
[=1]

değil : Yüklem olumsuz çekimini sağlayan kelime.

d. 10017, 10055, 10073, 10095, 10715, 10818, 11270, 11325, 11496, 11554, 1165, 11675, 12036, 12144, 12259, 12267, 12346, 12370, 12596, 12624, 12646, 12749, 170, 1880, 218, 2311, 280, 2975, 3034, 3256, 3724, 4060, 4253, 4462, 447, 4510, 4517, 4661, 495, 5116, 5226, 5419, 586, 595, 6347, 7062, 714, 7306, 7633, 7808, 8322, 8470, 8668, 8794, 8862, 8885, 9171, 9332, 9577, 9668

d.+di 10434, 10640, 10905, 12665, 13007, 13022, 1604, 1609, 1626, 1629, 4649, 4814, 5147, 5487,

5799, 5903, 6002, 6165, 6260, 6346, 6535, 7004, 708, 7806, 8042, 9835

d.+diler 3299

d.+dır 10132, 10286,

10411, 10436, 10576, 10650, 10678, 10707, 1071, 11017, 11048, 11072, 1125, 11265, 11330, 11384, 11391, 11420, 1153, 11556, 11558, 11658, 11721, 11787, 11799, 11806, 11884, 11917, 11957, 12052, 12100, 12241, 12312, 12376, 12395, 12454, 12603, 12760, 12765, 12801, 12813, 12823, 12856, 12864, 12878, 12891, 13037, 13106, 1467, 1699, 1823, 1841, 1881, 1886, 1908, 2011, 2047, 225, 2306, 2383, 2434, 2460, 2501, 2508, 2554, 2641, 2657, 3258, 3262, 3319, 3428, 3431, 3500, 3751, 3766, 3813, 3822, 3859, 3884, 3930, 3976, 4203, 4319, 4361, 4431, 4439, 4449, 4589, 4604, 4610, 4615, 4655, 469, 4734, 4757, 4872, 4891, 502, 5047, 5100, 5238, 5288, 5301, 5325, 5381, 5384, 5392, 5409, 5425, 5474, 5812, 5979, 6130, 6218, 6271, 6315, 6407, 6519, 6552, 663, 6783, 685, 6949, 695, 6972, 6982, 7042, 7044, 7047, 7127, 7226, 7235, 7278, 7351, 7433, 7482, 7715, 776, 8074, 8122, 8174, 8222, 8247, 8264, 8271, 8280, 8338, 843, 8436, 8501, 8644, 8867, 8870, 8885, 8959, 8968, 9041, 9126, 9225, 9363, 9439, 9469, 9538, 9544, 9585, 9608, 9612, 9678, 975, 9756, 9884, 9913
d.+dirler 3966, 4022, 8740
d.+iz 11144, 12061, 1252,

2183, 2674, 2821, 3311, 4926, 7288, 7515, 7641, 768, 9246, 9494

d.+lerdi 1639

d.+miydi 10840, 2162

d.+se 12093, 12171, 13230, 1921, 2025, 3300, 4269, 4747, 5335, 545, 5800, 6569, 7293, 7444, 8122, 8736, 8750, 9304

[=297]

değirmen : İçinde öğütme işi yapılan yer.

d. 4564, 7094
d.+ın 7102

d.+le 921

[=4]

değiş- : Başka bir biçim veya duruma girmek.

d.-ecek 10226

d.-ecekti 11691

d.-ecektir 9524

d.-en 10080, 1107, 11171,

11766, 12513, 13112, 1426, 1721, 1735, 1887, 2095, 2110, 2202, 249, 3030, 3301, 3402, 3575, 459, 5242, 5768, 5928, 6052, 7013, 754, 8161, 8319, 9074

d.-erek 3471

d.-ince 5873

d.-ir 10837, 1088, 11296,

12420, 12547, 12563, 13183, 1474, 1810, 1873, 2182, 2848, 3464, 3738, 4452, 4464, 4598, 5503, 5556, 5576, 5595, 5740, 5992, 6980, 7386, 7475, 8178, 8766

d.-irdi 358, 6455, 8951

d.-iyor 458

d.-iyordu 2897, 587, 5938,
6068
d.-meden 5777, 6581, 9633
d.-mediği 522
d.-mek 1337, 1728, 8797
d.-mekle 6084
d.-mekte 12875
d.-memek 418
d.-memiştir 722
d.-mesi 2847
d.-meyen 12159, 9073
d.-meyeni 1735
d.-mez 110, 1178, 13070,
1726, 694
d.-miş 10070, 4284, 5471,
6237, 8965, 9551, 983
d.-mişti 11694, 1367, 1635,
3421
d.-miştir 4268, 5582, 6085,
8279, 9627
d.-ti 10059, 1678, 5954
d.-tiği 1852, 1949, 5556,
8204
d.-tiğini 10335, 12442,
2865, 3572, 3916, 5235, 7583
d.-tikten 11321
[=120]
değişik : Farklı.
d. 10426, 2269, 2547,
2748, 290, 3310, 3932, 3933, 546,
562, 5817, 584, 6018, 6034, 6457,
6537, 9166, 9562
[=18]
değişiklik : Farklılık.
d. 11536, 12230, 1491,
1544, 1588, 2385, 2816, 3559, 3859,
4767, 718, 8298, 8434, 9257, 959,
9891
d.+e+(değişikliğe) 11707,
1176, 3924, 7368, 8228
d.+i+(değişikliği) 11444,
1893, 2867, 347, 4428, 5765, 7445,
7567, 8177, 8782, 9526
d.+in 3859
d.+in+(değişikliğinin) 12850,
13248, 257, 3829, 913
d.+ine+(değişikliğine) 110,
11740, 7116
d.+ini+(değişikliğini) 388,
3899, 4966
d.+inin+(değişikliğinin)
2086, 3503, 5769
d.+iyle+(değişikliğiyle)
12520, 9374
d.+le 7534
d.+ler 11295, 11475, 11928
d.+lerde 647
d.+lere 3472
d.+leri 1150, 2863, 3176,
450, 932
d.+lerin 11909, 12489,
2259, 2372, 5614
d.+lerine 496
d.+lerini 414
d.+lerle 2646, 3000
d.+ten 11891
d.+tir 12500
[=71]
değişme : Değişmek işi, değişim.
d. 11789, 11792, 1540,
2217, 2818, 3413, 4211, 43, 45,
5765, 6303, 9546
d.+de 8279

d.+ler 2897, 623, 6589
d.+lere 9344
d.+leri 7950, 852
d.+leridir 4448
d.+lerinden 6510
d.+lerini 8134
d.+nin 1060, 11729, 11769,
1747, 2272, 3674, 5240, 7238
d.+se 11816
d.+si 10137, 1584, 2971,
454, 4816, 4834, 4917, 4937, 5937,
6339, 6543, 717, 7361, 7416, 781,
7939, 8973, 901, 9028
d.+sıdır 1469, 1762, 3462
d.+sından 2424
d.+sine 1566, 8137, 9009
d.+sını 4393, 7625
d.+sinin 3469
d.+sısı 6001, 6074
d.+siyle 4604, 5576
d.+ye 9503
d.+yi 1458, 2095, 5608,
9511
[=69]
değiştir : Başka bir biçime sokmak.
d.-di 4488
d.-diği 10537, 11040,
11394, 2223, 4264, 5504, 5776
d.-diğine 9626
d.-diğini 5730
d.-dik 4494
d.-ebilecek 10526
d.-ecek 8154
d.-ecekti 6077
d.-emez 1710
d.-en 10024, 11667, 1586,
3118, 4151, 444, 718, 9378
d.-erek 11151, 311, 5862,
7512, 9203
d.-ici 1008, 3341
d.-ince 9037
d.-ip 13216
d.-ir 10430, 10685, 11766,
12184, 1767, 2967, 3514, 5449,
5678, 5703, 5731, 5828, 6048, 6569,
6994, 7051, 8634, 8733
d.-irdi 6030
d.-irken 9206
d.-iyor 4661
d.-iyordu 8162
d.-me 10125, 11384, 1762,
1908, 198
d.-mede 52, 5510
d.-meden 12724, 6092,
7335
d.-mek 10349, 11899,
12754, 12833, 5443, 5767, 5833,
5871, 727, 7357, 8190, 948
d.-meler 9640
d.-meleridir 1777
d.-melerle 8589
d.-memekle 879
d.-mesi 12840, 2195, 307,
4752, 6545
d.-mesidir 2839
d.-mesinden 1749
d.-meye 12185, 1678,
4417, 5614, 7584
d.-meyi 6405
d.-miş 12157, 12184, 6327,
8102, 986
d.-mişti 10770
d.-miştir 2291

[=100]
değiştirici : Değiştirme işi.
d. 12864, 2290, 5346
[=3]
değiştiril : Değiştirme işine konu
olmak.
d.-en 8188
d.-mesi 1613, 9665
d.-miş 10755, 11380, 8830
[=6]
değiştir : Değiştirme işini
yaptırmak.
d.-ecek 2305
d.-en 2200, 4323, 5746
[=4]
deha : Dahilik.
d. 10892
d.+nın 11911, 12042
d.+sı 1078, 12268, 1743,
9118
d.+sına 12349, 270, 8673
d.+sından 1846
d.+sının 498
d.+sıyla 12853, 1413, 8951
d.+siyle 12824
[=16]
dehalet : Sığınma, korunma.
d. 8079
d.+in 5266
[=2]
dehaletname : Sığınma mektubu.
d. 5050
[=1]
dehalı : Dahili.
d. 2925
[=1]
dehri : Dünyanın sonsuzluğuna,
ruhun bedenle birlikte öldüğüne
inanın kimse.
d.+ler 1181
[=1]
dehşet : Bir tehlike veya korkunç
bir şey karşısında duyulan ürküntü.
d.+in 2472
d.+iyle 1490, 6483
[=3]
dehşetli : Ürkünç.
d. 11730, 7031
[=2]
deizm : Vahyi reddeden görüş.
d.+ini 7122
[=1]
dek : Değın.
d. 9115
[=1]
Dekameron : İtalyan yazar
boccaccio'nun yazdığı 100 öyküden
oluşan kitabı.
d.+u 726
[=1]
dekor : Sahnedeki aksesuarlar.
d. 10610, 11390, 11390,
1596, 2869, 2872, 996
d.+la 8547
d.+u 12480
d.+udur 11390
d.+unda 11516
d.+unu 1016
[=12]
dekorlu : Aksesuarlı.
d. 11032
[=1]
del : Delik açmak.

d.-en 4701
[=1]
De Laffite : Fransızca hocası.
d.+in 1138
[=1]
delelet : Kılavuzluk, aracılık.
d. 4149, 4567, 7579
d.+i 1975
d.+iyle 11715, 11892,
2103, 354, 4507, 494, 4988, 5042,
6677, 6762, 7044, 7159, 8801, 9716,
9766
d.+lerdir 5185
d.+leriyle 4084, 4286
[=22]
De'l-amour : Stendhal'in eseri.
d.+u 1844
[=1]
deli : Aklını yitirmiş olan.
d. 3453, 9416, 9881
d.+ler 11589
d.+lere 2773
d.+lerin 11583
[=6]
delice : Akılsızca.
d. 12616
[=1]
Deli Hayret : Namık Kemal'in Sofya'da İstanbul'a döndüğünde tanıştığı bir şair.
d. 7557
[=1]
Deli Hikmet : Namık Kemal'in hayatına girmiş olan bir zat.
d.+in 5762
[=1]
delikanlı : Genç erkek.
d. 10031
d.+nın 10100, 8547, 8907,
9707
[=5]
Deliktaşlı Ruhsati : Halk ozanı.
d. 2248, 2249
[=2]
delil : Kanıt.
d. 11600, 6134
d.+dir 11900, 231
d.+i 2487
d.+idir 5335, 6329
d.+ler 4146, 6999
d.+leri 3216
d.+leridir 3203
d.+lerin 7000
[=12]
delilik : Deli olma durumu.
d. 7972
d.+e+(deliliğe) 11486
d.+i+(deliliği) 9886
d.+ine+(deliliğine) 12564
[=4]
delir- : Çıldırmaq.
d.-erek 2772
d.-mesinden 12544, 12545
d.-mesini 10991
[=4]
dem : Zaman.
d.+lerine 8616
[=1]
demagoji : Laf cambazlığı.
d. 5467, 7320
d.+den 7176
d.+ye 1426, 5070
[=5]

Demdeme : Muallim Naci'nin Rezaizade'nin eleştirilerine karşılık verdiği eser.
d. 10928, 12989
[=2]
demiryol : Tren rayları.
d.+ları 7962
[=1]
demokrasi : Halkın egemenliği temelini dayanan yönetim biçimi.
d. 5246
[=1]
demokrasiya : bkz. (demokrasi)
d. 1041
[=1]
demokratik : Demokrasiye uygun.
d. 5255, 691
[=2]
dene- : Tecrübe etmek.
d.-diği 5855, 8925
d.-mek 11355
d.-memesi 7262
d.-memiş 772
d.-meye 6091
d.-meyi 5885, 8176
d.-miş 10626
d.-r 10609, 6022
[=11]
deneme : Herhangi bir konuda yeni ve kişisel görüşlerle bezenmiş bir anlatım içinde sunulan düz yazı türü.
d. 5552, 5553, 6579, 6618,
7328, 7331, 7650, 8309, 9240
d.+deki 6641
d.+dir 8943
d.+ler 6436
d.+lerde 6626
d.+leri 13149, 6022, 8114
d.+lerinden 10694
d.+lerini 12507
d.+lerinin 2796
d.+lerle 13246, 6364
d.+si 3335, 9184, 9613
d.+sidir 12275
d.+sini 1796
[=26]
deneviş : Deneme işi.
d.+lerden 10659
[=1]
deniz : Yer kabuğunun çukur bölümlerini kaplayan, birbiriyle bağlantılı, tuzlu su kütleleri.
d. 10206, 11963, 1248,
1273, 1276, 12080, 13146, 2762,
4228, 8028, 827, 8442, 8444, 9955,
9741
d.+de 8277
d.+deki 8977
d.+e 8976
d.+i 9741
d.+in 6354, 6356
d.+inde 3044
d.+le 8478
[=22]
denizci : Denizle ilgili işlerde çalışan kimse.
d. 792
[=1]
denizcilik : Denizcinin yaptığı iş.
d. 1141, 1270
[=2]
denizel : Denizci.

d.+lerinden 1140
[=1]
denk : Eşit.
d. 13238, 7046
[=2]
denkleş- : Eşitlemek.
d.-ir 5968
d.-me 5088
[=2]
depresyon : Bunalım.
d.+lara 11209
[=1]
derbeder : Yaşayışı ve davranışı düzensiz.
d. 2302, 3951, 6928
[=3]
derbederlik : Derbeder olma durumu.
d.+inden+(derbederliğinden)
) 5304
[=1]
Der Beyan-ı Ahval-i Umumiye-i Avrupa : Mustafa Sâmî Efendi'nin yazısı.
d. 2769
[=1]
Der Beyan-i Şürut ve Ahval-i Şairiyet : Ziya Paşa'nın yazısı.
d. 7480
[=1]
derc : İçine almak, katmak.
d. 4689
[=1]
derce : Bir süreç içindeki durumlardan her biri , denli, kadar.
d. 1237, 12639, 12651,
240, 240, 2458, 3058, 3484, 3673,
6321, 8158, 8524
d.+de 10649, 10969,
11145, 11343, 11553, 11575, 11961,
1217, 12198, 12200, 12264, 12472,
1304, 1317, 1328, 1509, 1740, 19,
1958, 2009, 2459, 2471, 2475, 2540,
271, 2928, 2972, 306, 3079, 3280,
3563, 4240, 4300, 4699, 4875, 5289,
5377, 5702, 6339, 6401, 6407, 6721,
69, 7069, 72, 7270, 7308, 7315, 755,
7668, 8125, 8315, 8798, 8891, 9290,
9341, 9389, 9545
d.+si 1569, 2477, 2716,
2884, 3150, 798
d.+sinde 13127, 1988,
3102, 659, 6901
d.+sine 274, 4775
d.+sini 12489, 2000, 2735,
3300, 4630
d.+ye 1070, 12981, 2673,
2810, 3325, 3353, 5299, 5498, 8682,
9838
d.+yi 1999
[=99]
dergah : Tekke.
d. 10897
d.+a 2029
[=2]
derhal : Hemen.
d. 10138, 10615, 12440,
12455, 12800, 2945, 2989, 4317,
4810, 5216, 5703, 6409, 6558, 7135,
7406, 906
[=16]

derin : Dibi yüzeyinden veya ağzından uzak olan, yoğun.
d. 10969, 11071, 11320, 12686, 1642, 1691, 3818, 4519, 4578, 517, 5819, 6537, 7152, 8934, 9607, 9634, 9743, 9748
d.+den 10607, 11419, 11636, 2390, 452
d.+e 2768, 2783, 3674, 5506
[=27]
derinleş- : Derin duruma gelmek.
d.-eceğini 11520
d.-ecek 10301
d.-en 11729, 416
d.-ir 11528, 3783, 5994, 8835
d.-mek 1685
d.-mesi 10732
d.-mesinden 4338
d.-mesine 707
d.-meye 5479
d.-tiği 6392
[=14]
derinleştir- : Derin duruma getirmek.
d.-in 10087, 1843
d.-ir 9373
d.-mek 5779
d.-memiş 6226
d.-mesi 10154
[=6]
derinlik : Bir şeyin dip tarafının yüzeye, ağza olan uzaklığı.
d. 10087, 11844, 2040, 214
[=4]
derlemeli : Derlenmiş.
d. 4402
[=1]
derli toplu : Düzenli.
d. 7146, 9611
d.+dur 3952
[=3]
De Rochefort : Fransız asilzâdesi.
d. 1068
[=1]
ders : Öğretmenin öğrenciye belirli bir sürede verdiği bilgi.
d. 10038, 10085, 10879, 10965, 12653, 13107, 1568, 1859, 2647, 3217, 3560, 3705, 3876, 5120, 5184, 6169, 9720, 9845
d.+e 5840
d.+i 10096, 3629, 4013, 4083, 4216, 4265, 4945, 6785
d.+in 5674, 9647
d.+ini 10955, 2586, 4517, 4741
d.+le 10918, 5259
d.+ler 1096, 12515, 3151, 3163, 4017, 4033, 4540
d.+lere 3538, 4076
d.+leri 11193, 12438, 4020
d.+lerin 1138, 3969, 7654
d.+lerine 13203, 5102, 5111, 9718
d.+lerini 3629, 3655
d.+lerinin 4732
d.+leriyle 10519, 5102
[=59]
der-saadet : Saadet kapısı. İstanbul'un eski adı.
d. 5110

[=1]
dershane : Ders verilen yer.
d. 7053
[=1]
dert : Keder.
d.-in+(derdin) 7674
d.-ini+(derdini) 6388
[=2]
Dertli : Türk Halk ozanı.
d. 2247, 2247, 2247, 2255, 2264, 2270, 2304
d.+de 2312
d.-nin 2316, 2335
[=10]
Deruni : Alevî-Bektaşî şairi.
d. 362, 8887, 9659
[=3]
derviş : Bir tarikata ve şeyhe bağlı olan mürid.
d. 12536, 12589, 1861, 2598, 9014, 9021
d.+e 12536
d.+le 12568
d.+ler 12157
[=9]
Derviş Paşa : Dönemin devlet adamlarından.
d. 3603
[=1]
Descartes : Fransız matematikçi, bilimadamı ve filozoftur.
d. 1027
[=1]
Descartesci : Descartes'in fikirlerini benimseyen.
d. 1029
[=1]
desen : Tahta, çini, kumaş, kâğıt vb. yüzeylerin üzerine yapılan çizim.
d.-inden 1408
d.+ine 329
d.+lerini 1188
d.+lerinin 1386
[=4]
de Sébastiani : Dönemin sefirlerinden.
d.+ye 1212
[=1]
Desila : İngiltere sefarethânesi doktoru.
d.+nın 1323
[=1]
despot : Bir ülkeyi zora ve baskıya dayanarak yöneten kimse.
d. 12267
[=1]
destan : Kahramanlarla ilgili olağanüstü olayları konu alan şiir, epope.
d. 10053, 13141, 626, 646, 8218
d.+a 10167, 9077
d.+dı 10052
d.+ı 10683, 2371, 5801, 8218, 8245
d.+ında 2368, 628
d.+ımı 976
d.+ları 753
[=17]
destani : Destansı.
d. 324, 8548
[=2]

destekle- : . Bir kimse veya kuruluşa yardım sağlamak.
d.-mek 4907
d.-r 10331
d.-yecek 3071, 3697
d.-yen 3078, 5325
[=6]
desteklen- : Destekleme işine konu olmak.
d.-mediklerini 1342
[=1]
deşil- : Deşme işi yapılmak.
d.-ir 8769
d.-meye 7228
[=2]
determinizm : Belirlenimcilik.
d. 11948
[=1]
dev : Çok iri olan.
d. 10067, 10120, 10123, 8214
[=4]
devam : Sürme, sürüp gitme.
d. 10130, 1014, 10474, 10501, 10522, 10537, 10555, 10963, 10971, 110, 11092, 11250, 11313, 11364, 11409, 11439, 11624, 11783, 11784, 11802, 11804, 11815, 11818, 11848, 1192, 12050, 12051, 12057, 12135, 12409, 12550, 12570, 1264, 12663, 12725, 12810, 12812, 12828, 12881, 12964, 13019, 13076, 13173, 1439, 1462, 1489, 1556, 1581, 1692, 1829, 189, 23, 2621, 2825, 2834, 2910, 2934, 2946, 2970, 2992, 3007, 3009, 3023, 3180, 321, 3273, 343, 3432, 3493, 3494, 3538, 3557, 3580, 3582, 3625, 3697, 3771, 3842, 3846, 3858, 4034, 4035, 4054, 4105, 4164, 4178, 4197, 4204, 4231, 4361, 4473, 4940, 4946, 5004, 5038, 5044, 5065, 5111, 5151, 5408, 5441, 5519, 5591, 5604, 5631, 5646, 5668, 5759, 5792, 5899, 5986, 6153, 6201, 6208, 6216, 6266, 6275, 6378, 6413, 6469, 6485, 6489, 6521, 6703, 6780, 6788, 6789, 6814, 7097, 7286, 7492, 7544, 7549, 7550, 7566, 7612, 7801, 7921, 8092, 8151, 8220, 8432, 8594, 8622, 8729, 8827, 883, 9108, 9192, 9285, 9371, 9422, 9463, 9564, 9564, 9652, 9677, 9712, 9718
d.+a 3560
d.+dır 11784
d.+ı 11264, 12006, 12726, 1443, 1770, 1772, 1923, 1926, 2216, 2700, 3550, 4321, 494, 6581, 6936, 6950, 6962, 8202, 895, 9859, 9964
d.+ıdır 10402, 10453, 1086, 11443, 11844, 12687, 12764, 1371, 2146, 2333, 3471, 8268, 9978
d.+ıdırlar 2270
d.+ına 10235, 10557, 218
d.+ında 1435, 3078, 3181
d.+ından 8894
d.+ımı 10000, 215, 2817, 5173, 6589
d.+ımın 3448
d.+ıydı 438
[=210]
devamlı : Sürekli.
d. 10397, 10573, 1091, 11212, 11298, 12679, 378, 435,

5292, 571, 6137, 730, 842, 937, 938, 942

d.+dır 877

[=17]

devamsız : Sürekli olmayan.

d. 1752, 4239

[=2]

devamsızlık : Süreksizlik.

d.+ından+(devamsızlığında

n) 2180

[=1]

Develi : Kayserili Seyrani'nin memleketi.

d.+ye 2321

[=1]

Develili : Şair Seyrani.

d. 2248

[=1]

developman : Gelişme.

d.+ını 5929

[=1]

Devhatü'l-Mehamid **Fi**

Tercemet'ül-valid : İzzet Molla'nın küçük mesnevisi.

d. 1978, 2062

[=2]

Devhat'ül-Meşayih Zeyli : Osmanlı Şeyhülislamı min hayat hikâyelerini bulunduğu eser.

d. 3169

[=1]

devir : Çağ, dönem.

d. 10187, 10311, 10553,

10810, 10821, 1085, 11006, 11120,

11138, 11186, 11494, 11614, 11684,

11708, 11975, 12119, 1244, 12960,

1304, 13170, 1383, 1383, 1417,

1443, 1489, 1745, 2029, 224, 2357,

2464, 2801, 2944, 3435, 3804, 3823,

4025, 4811, 5102, 5183, 5867, 6112,

6167, 6168, 7238, 7497, 7992, 8143,

8236, 9035, 9672, 9747, 9776, 991

d.+de 10015, 1024, 10244,

10435, 10488, 10576, 106, 10820,

10835, 10994, 1100, 11093, 11101,

11191, 11412, 1142, 11501, 11506,

11569, 11574, 11672, 11703, 11983,

12058, 12174, 12280, 12304, 1251,

12664, 12794, 12905, 12932, 12952,

12956, 12972, 12994, 13046, 13057,

13125, 1324, 1367, 1387, 1421,

1498, 1563, 1764, 1783, 1853, 1949,

2212, 2284, 2295, 2392, 2406, 2413,

254, 2543, 2606, 2723, 2770, 2988,

3041, 3092, 3191, 3319, 3387, 3404,

3454, 3455, 3751, 3880, 4129, 4139,

4159, 4520, 4706, 4916, 5287, 5306,

5363, 5467, 547, 5509, 5536, 5825,

5900, 6019, 6031, 6057, 6142, 6160,

6165, 6186, 6205, 6238, 6304, 6308,

6330, 6343, 6354, 6386, 6442, 6474,

6606, 6777, 6798, 6988, 7120, 7477,

750, 7683, 7738, 7777, 808, 8189,

8217, 8224, 8258, 8284, 8715, 9268,

9301, 946, 9543, 9545, 9552, 9699,

9784, 9798, 9805, 9965, 999

d.+deki 3498, 7728, 8162

d.+den 1091, 11237,

11285, 11691, 11778, 12663, 13020,

1406, 1571, 1903, 250, 5735, 6161,

795, 8164, 910, 9558

d.+dendir 8101

d.+dir 11977, 1490, 1652, 3824, 5504, 7496, 7737, 8044, 8161, 8711, 992

d.+e+(devre) 11612, 11692,

12299, 12306, 1260, 12710, 2472,

2541, 2557, 3472, 3805, 3848, 5508,

6499, 7330, 9036

d.+i(devri) 62

d.+i+(devri) 10211, 1032,

10339, 10347, 10348, 10387, 10409,

10448, 10500, 10528, 10585, 10662,

10785, 10787, 10789, 10792, 10917,

10951, 11036, 11049, 11127, 11165,

11248, 11372, 11463, 11634, 1183,

12139, 12144, 1338, 1416, 1651,

1742, 1756, 2007, 2174, 2231, 2419,

2537, 2624, 2634, 2737, 2762, 2917,

2920, 31, 3242, 3405, 3670, 3670,

3696, 3805, 3890, 4162, 4279, 435,

4422, 4795, 4818, 534, 5506, 5871,

5882, 5962, 606, 6369, 6447, 6884,

6884, 6924, 697, 7140, 719, 7313,

7668, 7670, 7670, 7736, 8049, 8367,

8752, 8908, 9083, 945, 9501, 9657,

9725, 993, 9987

d.+i+(devrin) 1019

d.+idir+(devridir) 10187,

11006, 11054, 11591, 11614, 11709,

3827, 8082, 9748, 9764

d.+imizde+(devrimizde)

6010

d.+imizi+(devrimizi) 2610

d.+imizin+(devrimizin) 591

d.+in+(devrin) 1016,

10308, 10342, 10476, 10565, 10682,

10759, 10761, 10819, 10908, 10923,

1095, 11024, 11173, 11252, 11584,

11618, 11651, 11962, 1217, 1218,

1270, 1276, 1298, 13062, 13073,

1312, 1314, 13151, 13164, 13185,

1361, 1380, 1414, 1430, 1434, 1522,

1526, 1556, 1677, 1682, 1739, 1793,

1800, 1801, 1978, 2012, 2021, 2022,

2078, 2084, 2096, 2252, 2286, 2393,

2395, 2408, 2415, 2590, 2592, 2855,

2921, 2948, 2978, 2989, 3109, 3113,

3154, 3168, 3176, 3215, 3341, 3416,

3471, 3516, 3533, 3555, 3669, 3804,

3863, 3864, 3903, 4171, 4441, 4634,

4871, 4941, 5524, 5608, 5980, 6392,

6485, 6663, 6705, 6733, 7237, 7240,

7517, 7555, 8049, 8118, 8231, 8352,

8997, 943, 9516, 9821, 9856, 9863,

9873

d.+in+(devrinin) 7259

d.+ince+(devrince) 3978

d.+inde+(devrinde) 3397,

3180, 4694, 3189, 5877, 10380,

10532, 10539, 10664, 1071, 1073,

10742, 10749, 1076, 1088, 10988,

11103, 11221, 11260, 11263, 11330,

11588, 11639, 11917, 11977, 1203,

12378, 12511, 13047, 13140, 1319,

13194, 13230, 1324, 1329, 1384,

1392, 1516, 158, 1869, 1904, 2359,

2593, 2601, 2715, 2848, 2908, 3137,

3139, 3147, 3195, 3270, 3407, 3505,

3725, 3726, 3728, 3979, 4076, 4263,

4469, 4602, 4734, 4761, 4772, 4783,

4820, 4822, 4946, 5088, 5623, 6080,

6128, 6534, 666, 6682, 6731, 6832,

7142, 7344, 7408, 741, 7472, 7525,

7531, 76, 7918, 8151, 817, 8252,

8382, 841, 877, 9100, 9189, 9532, 9854, 9873, 9962

d.+indeki+(devrindeki)

1133, 11344, 11573, 11780, 12857,

2083, 3381, 3617, 6655, 8498

d.+inden+(devrinden)

12183, 1359, 1447, 1811, 4703,

5543, 5622, 769, 78, 8120, 897,

9209

d.+indir+(devrindir) 10983

d.+ine 908

d.+ine+(devrine) 10932,

11223, 12443, 12457, 12881, 13137,

13157, 13167, 13251, 2484, 2572,

3370, 3403, 4023, 5477, 5739, 6449,

6710, 6965, 6984, 7522, 842, 8790,

8920, 9345, 988

d.+ini+(devrini) 10959,

11139, 1999, 2267, 2386, 2425,

2527, 3728, 437, 4426, 4426, 4801,

747, 9362

d.+inin 1378, 6001, 7471

d.+inin(devrinin) 1371

d.+inin+(devrinin) 2280

d.+inin+(devrinin) 10151,

10327, 10522, 10543, 10582, 10625,

10646, 1067, 1089, 10914, 11158,

11169, 11226, 11599, 11710, 1218,

12277, 12286, 12423, 12428, 13201,

1509, 1559, 1890, 1936, 1952, 1953,

2036, 2097, 2279, 2304, 2327, 2433,

2436, 2444, 2492, 2645, 3045, 3094,

3118, 3159, 3361, 3371, 3415, 3668,

3700, 3746, 3750, 3769, 3776, 3805,

3831, 3854, 3898, 3957, 3997, 4021,

4145, 4414, 4440, 4683, 4874, 5720,

6158, 6465, 6918, 6925, 6932, 6957,

6970, 7162, 7174, 7201, 7215, 7279,

7294, 7310, 7311, 7500, 7751, 7768,

7886, 7917, 8124, 8145, 8342, 8404,

8987, 8992, 9318, 9342, 9390, 9396,

979, 9835, 9870

d.+inin+(devrinin) 2277

d.+iyle+(devriyle) 11683,

13166, 2018, 9668

d.+le 9366

d.+ler 5197

d.+lerde 10417, 12173,

2175, 3090, 3292, 550, 5875, 6450,

655, 6976, 788, 881, 9858

d.+lerdekilerde 12280

d.+lerden 3884, 548, 9201

d.+lere 12166, 3496

d.+leri 1405, 2509, 2913,

9029, 9217

d.+lerin 10500, 11337,

11693, 2927, 5563, 9197

d.+lerinde 11145, 11290,

11335, 2835, 3385, 4889, 4932,

6133, 6403, 6894, 907

d.+lerindeki 1189

d.+lerinden 12560, 1622,

3657, 6538

d.+lerine 3772

d.+lerinin 1944, 3904, 9305

[=770]

devir : Ayakta veya dik duran bir şeyi düşürmek.

d.-mek 9007

[=1]

devkari : Büyük.

d. 10127

[=1]

devlet : Toprak bütünlüğüne bağlı olarak siyasal bakımdan örgütlenmiş millet veya milletler topluluğunun oluşturduğu tüzel varlık.

d. 1033, 10770, 1106, 11227, 1217, 1279, 1307, 1316, 1358, 1363, 1432, 1472, 1473, 1483, 1495, 1505, 1527, 1541, 1554, 1558, 1560, 1571, 1573, 1584, 1622, 1664, 1669, 1675, 1678, 1684, 1692, 1958, 1982, 2098, 2142, 2163, 2262, 2324, 2413, 2471, 2598, 2638, 2642, 2649, 2652, 2671, 2677, 2680, 2687, 2698, 2700, 2726, 2742, 2807, 2819, 2822, 2872, 2894, 2895, 2953, 2955, 3030, 3032, 3043, 3053, 3087, 3101, 3132, 3133, 3168, 3208, 3229, 3315, 3390, 3423, 3457, 3464, 3467, 3519, 3559, 3562, 3741, 3747, 3841, 3850, 3895, 4157, 4485, 4489, 4497, 4685, 4759, 4765, 4767, 4769, 4781, 4820, 4839, 4860, 4890, 4922, 4962, 5086, 5098, 5195, 5207, 5247, 5356, 5362, 5381, 5388, 5505, 552, 5587, 6528, 6529, 6700, 6708, 671, 6816, 6861, 6873, 6927, 7195, 7216, 7231, 7332, 7334, 7770, 7773, 7793, 7810, 7825, 7865, 7960, 7964, 7977, 8013, 8043, 8633, 8642, 8656, 899, 9364, 9369, 9430, 9431, 9433, 9467, 9479, 952, 980

d.+çe 1583, 3018, 4826

d.+e 1368, 1487, 1534, 1537, 1657, 1689, 2690, 2972, 3021, 3454, 4493, 4785, 4816, 4850, 5052, 5134, 6907, 6908, 7953, 853

d.+i 1342, 1676, 2597, 2834, 2947, 2950, 2952, 3035, 3060, 3069, 3600, 4159, 4161, 4472, 5393, 7822, 7959, 7983, 8686

d.+in 12111, 1242, 1494, 1521, 1655, 1695, 2388, 2664, 2809, 2834, 2843, 2847, 3039, 3067, 3077, 3088, 3297, 3350, 3352, 3414, 3469, 3517, 4440, 4485, 4802, 4810, 4844, 4851, 4863, 5620, 6778, 6809, 6885, 7404, 7691, 7784, 7859

d.+ini 8711
d.+inin 4022, 5268, 8646
d.+le 1440, 2822, 2838,

3026, 4502, 4824, 7834
d.+ler 2817, 2942, 3434

d.+lerce 858
d.+lerden 1248

d.+lere 892
d.+lerin 836

d.+lerinin 1135, 929
d.+lerle 2388

d.+te 5618
d.+ten 4662

d.+tir 9426
[=255]

devletçe : Devlet gibi.
d. 1172, 1793, 7311, 7919
[=4]

devletçilik : Bir milletin yönetimle ve ekonomikle ilgili işlevlerinin devletçe birleşik bir yönetim altında bütünlüştürülmesi siyaseti ve öğretisi.
d.+inde+(devletçiliğinde)

2673
[=1]

devlet-i aliyenin islah-ı ahvali : Yüce devleti iyileştirme halleri.

d. 2654, 2713

[=2]

Devran-ı Muhabbet : Abdülhak Hamid'in eseri.

d. 11776, 12072, 12772

d.+i 12071

[=4]

devre : Belirlenmiş zaman dilimi.

d. 10588, 12172, 8174, 8178, 8643

d.+de 12297, 3115, 3619, 5046, 5167, 5522, 5526, 5527, 7933

d.+dedir 4196

d.+den 3428

d.+deyiz 1793

d.+dir 1756

d.+lerden 8276

d.+lerinden 11021, 11616

d.+lerini 255

d.+nin 6292

d.+si 1455, 6359, 7894, 8018, 942

d.+sidir 9937

d.+sinde 11275, 3057, 3222, 8104, 9985

d.+sinden 6303

d.+sine 10570, 3343

d.+sini 3190, 6369

d.+ye 11257

d.+yi 3431, 8165

[=42]

devret- : Dönmek, dolaşmak.

d.-ilen+(devredilen) 9289

d.-ilmiş 3185

d.-miş 7774

[=3]

Devr-i İstila : Namık Kemal'in kitabı.

d. 9095, 9256, 9696

[=3]

devril- : Devirme işi yapılmak.

d.-dikçe 12745

[=1]

deyiş : Deme, söyleme işi.

d. 5672

d.+ler 5633

d.+leri 8126

[=3]

dış : Herhangi bir cisim veya alanın sınırları içinde bulunmayan yer.

d. 11651, 12760, 12786, 1426, 1856, 2095, 2517, 2646, 2918, 3068, 3441, 3447, 3456, 4441, 5502, 6348, 6400, 6510, 773, 8298, 8328, 8791

d.+a 4604, 4861

d.+ı 10647, 11088, 11370, 5276

d.+ına 11526, 1240, 12586, 12739, 12762, 12891, 1292, 1883, 1914, 2161, 2619, 2799, 3928, 4310, 4369, 4737, 5148, 589, 6123, 6399, 6840, 6905, 7020, 7482, 8864, 9362, 9986

d.+ında 10023, 10148, 103,

10338, 10495, 10536, 10840, 10890, 11149, 11211, 11294, 11558, 11635, 11684, 117, 11700, 11701, 11781, 11979, 12120, 12207, 12211, 12399, 12637, 12733, 12875, 12961, 13148, 13238, 1885, 2047, 2074, 2216, 2423, 2682, 2785, 281, 3076, 313, 3427, 347, 3689, 3724, 3793, 4219,

4536, 4744, 5313, 5335, 5392, 5527, 5614, 569, 5909, 5947, 5950, 6003, 602, 6213, 6585, 693, 6950, 7215, 7264, 737, 739, 7427, 8248, 8262, 8409, 8427, 8919, 908, 9248, 98

d.+ındadır 11944

d.+ındaki 11512, 11939, 1473, 5770, 7034, 7338, 7520, 7910

d.+ından 10994, 280, 3943

d.+ını 10374, 12172

d.+ta 11262, 11880, 2922, 8707

d.+tan 3012, 3470, 3497, 3924, 4289, 5885

[=154]

dışarı : Dış çevre, dış yer.

d. 10626, 11293, 13098, 9035, 9981

d.+da 12323, 2912, 7961

d.+daki 3172

d.+dan 10213, 10806, 11758, 11862, 12133, 1247, 12861, 12874, 1730, 283, 3264, 3437, 3734, 4586, 496, 5363, 6388, 6489, 8210, 9186, 9473

d.+lardan 454

d.+nın 2531

d.+ya 10905, 1390, 2911, 2993, 3925, 5179, 5613, 6083

[=40]

Diatribes de l'ingénieur sur l'état actuel de l'art militaire, du génie et des sciences à Constantinople : Seyyid Mustafa Efendi'nin kitabı.

d. 1290

[=1]

dibacele : Çoklukla mensur, bazen de mazmun eserlerin başında yer alan ve eserin yazılış nedeni ile içeriğini açıklayan başlangıç kısmıdır.

d.+de 2497

[=1]

Dickens : İngiliz roman ve fıkra yazarı.

d. 6330

d.+i 4599

d.+in 10012
[=3]

Dicle : Bir nehir.

d. 12924

[=1]

dictionnaire : Sözlük.

d. 7121

[=1]

dictionnaire philosophique : Psikoloji sözlüğü.

d.+den 10243

d.ni 7598

[=2]

didaktik : Öğretici.

d.+e+(didaktiğe) 11547

[=1]

didin- : Uğraşmak.

d.-me 2194

[=1]

didiş- : El veya sözle birbirini hırpalamak.

d.-mede 9320

d.-mekten 2097

d.-melerden 6877

d.-meleri 7950

d.-mesine 12741

d.-meyi 12051
[=6]
Dieux : Hugo'nun epopesi.
d. 11902, 11918, 11937,
11981, 11983, 11992, 12001, 12005
d.+de 11994
d.+den 12004
d.+nün 11983
d.+sünde 11980
d.+sünden 11970
d.+süntü 11998
[=14]
digressions : Ara söz.
d.+lar 8974
[=1]
diğer : Başka.
d. 1022, 1037, 10545,
10618, 10905, 1123, 1150, 1172,
1179, 11932, 12029, 12166, 1224,
12449, 12454, 1248, 12568, 1265,
12673, 1273, 12942, 12983, 1326,
1411, 1416, 1440, 1516, 1569, 1604,
1631, 1648, 1681, 1770, 1787, 1857,
1894, 1917, 1997, 2013, 2072, 2084,
214, 2197, 22, 2213, 2261, 2472,
2518, 2579, 2655, 2672, 2733, 2814,
2833, 2841, 2912, 2948, 2968, 2970,
2988, 3020, 3022, 3039, 3146, 3164,
3199, 3211, 3266, 3269, 3279, 3284,
3288, 3293, 3304, 3348, 3354, 3391,
3393, 3557, 3708, 3797, 3815, 3825,
3855, 3940, 3954, 3993, 4089, 4094,
41, 4135, 4188, 4191, 4250, 430,
4601, 4642, 4643, 4825, 4848, 4877,
4951, 4966, 4991, 5015, 5027, 5060,
5065, 508, 5127, 5149, 522, 5357,
5379, 5409, 5505, 5601, 5618, 5764,
5973, 5977, 5980, 6097, 6225, 6227,
6236, 6418, 6458, 6472, 6526, 6536,
6687, 6704, 6763, 6822, 692, 7123,
7203, 7240, 728, 7304, 7362, 7380,
7423, 7610, 768, 7689, 769, 7703,
7805, 7843, 7918, 7955, 7959, 7991,
8070, 809, 8133, 8136, 8185, 8218,
8246, 8381, 8411, 8475, 8554, 8572,
8753, 8762, 883, 8869, 8878, 9004,
9065, 9190, 9206, 9231, 9399, 9529,
953, 9597, 9664, 972, 9766, 9860
d.+i 12329, 2548, 2655
d.+leri 12232, 12751, 1852
d.+lerinde 2590
d.+lerinden 1346
d.+lerinin 8739
[=194]
dik- : Bir cismi dik olarak
durdurmak, Yetiştirmek için bir
bitkiyi toprağa yerleştirmek.
d.-mek 2160
[=1]
dikil- : Dikme işi yapılmak.
d.-ir 3677
[=1]
dikkat : Duygularla düşüncüyü bir
şey üzerinde toplama, Uyarı sözü.
d. 1001, 1018, 10198,
10261, 10277, 10799, 10838, 11203,
11440, 12499, 12892, 13214, 1345,
1403, 1670, 1745, 1761, 2042, 293,
301, 308, 352, 3741, 3760, 403, 413,
428, 430, 4378, 4476, 4536, 4587,
4751, 511, 5220, 5249, 5291, 5299,
5418, 5490, 5521, 5537, 5842, 5927,
5957, 6019, 6162, 6229, 6376, 687,

6896, 7337, 7732, 8236, 8292, 8640,
9130, 9581, 9603, 9675, 9678, 9805
d.+e 10008, 10203, 10574,
10644, 10710, 10780, 10903, 111,
11886, 12147, 1219, 12531, 12649,
13016, 13157, 13211, 1443, 1499,
1737, 1774, 1952, 2078, 2286, 2296,
2353, 2377, 2686, 2720, 296, 3204,
37, 4153, 4382, 4400, 4954, 5183,
5498, 5612, 5736, 5933, 6094, 6103,
6373, 6462, 662, 6985, 7092, 7252,
739, 7534, 7596, 8043, 8099, 8251,
8434, 8539, 8588, 8911, 8920, 8924,
9034, 9094, 9132, 9236, 9269, 9618,
9640, 9786, 9875, 9889, 9944
d.+i 10274, 1030, 10913,
1842, 2501, 3191, 369, 3855, 4176,
5066, 5492, 6522, 7504, 8837, 9833
d.+imiz 7666
d.+in 13063, 2202
d.+ine 7217
d.+ini 1005, 13009, 1929,
6404, 7651, 7655, 9038
d.+le 10304, 12154, 1931,
338, 3549, 3926, 4242, 5286, 5634,
6302, 6431, 77, 8075, 8581, 9042,
9905
d.+ler 11122, 3668, 3996,
5282, 6073, 6591
d.+lerden 5747
d.+lere 1836
d.+leri 11275, 2705, 2768,
2783, 92
d.+lerimiz 12808, 6345
d.+lerimize 6576
d.+lerimizi 10308
d.+lerin 6597, 707, 707
d.+lerini 7218
d.+li 10329
d.+te 400
d.+ten 966
d.+tir 6087, 7514, 7860
[=202]
dikkatli : Dikkat eden, özen
gösteren.
d. 24, 2512, 3719, 3798,
3854, 4746, 8070, 9210, 9212
d.+dir 12634, 2624
[=11]
diksiyon : Seslerin, sözlerin,
vurguların, anlamlar ve heyecan
duraklarını kurallarına uygun olarak
söyleme biçimi.
d.+unun 6235
[=1]
dikte : Bir başkasına o anda
söyleyerek yazdırma.
d. 7192, 7672, 9695, 9696,
9894
[=5]
dil+(1) : Lisan.
d. 1, 10542, 10543, 10544,
10555, 10627, 10628, 10629, 10648,
10706, 10757, 10854, 10862, 10927,
10939, 11083, 11265, 11270, 11287,
11321, 11406, 11426, 11471, 11833,
11869, 11871, 12073, 12128, 12184,
12809, 12809, 12813, 12829, 12836,
13109, 13116, 13147, 13157, 13157,
13160, 13164, 13180, 1768, 1807,
1872, 1895, 1940, 1947, 20, 212,
213, 2148, 2235, 2264, 2275, 23,
2352, 2353, 2367, 2404, 2416, 25,

2619, 2630, 272, 2781, 3141, 3389,
3483, 37, 3747, 3764, 3780, 3918,
3928, 3995, 4171, 4195, 4237, 4250,
4256, 4259, 4290, 4299, 4343, 4348,
4349, 4378, 4394, 4569, 4606, 4618,
4662, 4677, 4698, 4718, 4719, 4736,
4747, 5209, 5479, 5479, 5482, 5531,
5533, 5538, 5540, 5592, 5596, 5605,
5617, 5627, 5630, 5632, 5639, 5642,
5675, 5704, 5756, 5759, 5763, 5771,
5821, 5873, 5888, 6, 6182, 6307,
6316, 6320, 6321, 6560, 6561, 6606,
6935, 6947, 7285, 7474, 7477, 7478,
7652, 8118, 8161, 8221, 8232, 8335,
8335, 9, 9251, 9269, 9345, 9820,
9851, 9889, 9973
d.+de 10537, 11093,
11442, 11909, 2385, 347, 523, 5390,
5635, 60, 6023, 6147, 6265, 756
d.+deki 11271, 11316,
12814, 9213
d.+den 10634, 11270,
1848, 4385, 4646, 8272, 9290
d.+di 29
d.+dir 12809, 8333
d.+e 10629, 10643, 11884,
12968, 13112, 1824, 286, 3955,
4330, 501, 6046, 6097, 8143, 9091,
9255
d.+i 10208, 10433, 10611,
10630, 10650, 10652, 10697, 11136,
11257, 11258, 11269, 11365, 11452,
11476, 11624, 11624, 12810, 12812,
12841, 12875, 13038, 13158, 13166,
13183, 13184, 1733, 2035, 2273,
2405, 2719, 2771, 3133, 3137, 36,
3860, 3999, 4052, 4060, 4248, 4259,
4266, 4281, 4357, 5425, 5502, 5536,
5549, 5611, 5629, 5702, 5712, 5768,
5773, 5789, 5894, 5908, 6184, 6309,
750, 7506, 779, 8089, 8162, 8225,
8229, 8843, 8916, 9343, 9583, 9653,
9664, 9702, 9807
d.+idir 3747, 5426, 9545
d.+imizde 166, 3335, 3524,
4338, 4542, 4753, 5550, 6014, 7459,
8479
d.+imize 4323, 4647, 49,
6076, 6358, 7474, 81, 82
d.+imizi 293
d.+imizin 10605, 11075,
33, 3993, 5482
d.+in 10633, 11266, 11267,
11268, 11269, 11343, 11355, 11442,
12807, 12835, 13163, 13187, 13250,
270, 30, 34, 348, 42, 426, 45, 4649,
498, 526, 6072, 61, 6233, 64, 6543,
6578, 745, 769, 8335, 87, 8839,
8844, 9271
d.+inde 10630, 11149,
12490, 2111, 2152, 2207, 2386,
2398, 2979, 3287, 5424, 9291
d.+indeki 10053
d.+indekileri 447, 80
d.+inden 10696, 11879,
13106, 26, 2601, 482, 6095, 8232,
8261, 9268
d.+ine 10406, 11284,
12067, 2283, 2619, 3954, 452, 5588,
5603, 5814, 5815, 9213
d.+ini 10675, 10973,
11256, 11899, 12374, 12840, 2350,
2361, 2888, 3949, 3975, 4694, 5200,

553, 5671, 5694, 5855, 5952, 6168, 6570, 8249, 8915, 9593
d.+inin 11580, 11836, 230, 3390, 340, 3915, 40, 4306, 4366, 454, 5729, 5757, 5831, 7457, 8224, 8251, 9295, 9295, 9680
d.+iyle 10587, 10642, 10871, 11876, 3277, 3285, 3304, 4277, 4589, 4691, 4881, 5099, 5813, 9070
d.+le 10178, 10838, 11328, 11352, 11479, 12837, 13166, 2362, 2588, 2664, 3263, 3330, 3968, 4172, 4362, 4379, 4588, 472, 4980, 516, 57, 6222, 6291, 6966, 7750, 8127, 8425, 9088, 9658
d.+lerde 6219, 766
d.+lerden 9257, 9261
d.+lere 11332, 269, 3148
d.+leri 6007
d.+lerin 11302, 2618, 553, 6013, 6109
d.+lerinde 6150
d.+lerindeki 447, 4721, 9211
d.+lerinden 2613, 3135, 9259
d.+lerini 11074, 11878, 3810, 7480
d.+lerinin 561, 6959
d.+leriyle 3809, 6143, 6151
d.+li 5887
[=486]
dil+(2) : Bir organ.
d.+e 779
d.+inde 1291
d.+ine 1294, 1707
d.+lerinde 157
d.+lerine 658
d.+lerini 740
[=7]
dil+(3) : Üslup.
d. 111, 1930, 1930, 431, 433, 439, 71, 73
d.+i 2374
d.+ine 1916
d.+le 112
[=11]
Dilaşub : Namık Kemal'in "İntibah" adlı eserinin kahramanı.
d. 8891
d.+da 8894
d.+la 8889
d.+un 8913
[=4]
dilci : Dilbilgisiyle uğraşan.
d. 13251, 2429, 4220
[=3]
dilek : Arzu.
d.+inin+(dileğinin) 5976, 8624
[=2]
diletan : Sanat düşkünü.
d.+ı 3775
[=1]
dilim : Bir bütünden kesilmiş veya ayrılmış ince, yassı parça.
d. 13053, 13053
[=2]
dilli : Çok konuşan.
d. 2326
[=1]

Dilruba : Namık Kemal'in „Akif Bey“ adlı eserinin karakteri.
d. 8445, 8450, 8982
d.+nın 8457
[=4]
Dilruba : bkz. (Dilruba)
d. 8438, 8438, 8472
d.+da 8470
d.+nın 8446, 8466
[=6]
Dilşad : Abdülhak Hamid'in "Zatülcemal" adlı eserinin kahramanı.
d. 12200, 12688, 12698, 12730
d.+a 12677
d.+ı 12696
d.+ın 12682, 12697, 12703, 12742
[=10]
Dilşad Hatun : bkz. (Dilşad)
d. 12708
d.+un 12037, 12757
[=3]
Diltengi-i hesti : Akif Paşa'nın şiirinde geçen bir tamlama. Var olmanın sıkıntısı.
d. 2177
[=1]
din : Tanrı'ya, doğüstü güçlere, çeşitli kutsal varlıklara inanmayı ve tapınmayı sistemleştiren toplumsal bir kurum, diyanet.
d. 100, 11189, 11429, 11510, 11513, 11687, 11921, 12769, 13100, 20, 208, 232, 239, 2774, 3367, 3374, 3672, 4420, 4425, 4526, 5220, 5222, 5256, 5362, 5381, 575, 597, 6077, 6225, 643, 6581, 7001, 7018, 7027, 7106, 7123, 9751, 9834
d.+de 580, 700
d.+den 6390, 7141
d.+e 5565, 6548
d.+i 10581, 10587, 10780, 116, 11697, 12, 12768, 12790, 15, 1616, 37, 3757, 41, 421, 428, 4527, 49, 5083, 5089, 5426, 5563, 564, 5964, 5991, 5995, 6047, 6049, 6050, 6055, 607, 6556, 6580, 6583, 685, 685, 692, 6941, 6952, 6992, 7001, 7025, 7109, 7124, 735, 7913, 7915, 797, 8126, 956, 9810
d.+in 4421, 4424, 4424, 614
d.+inin 5076, 687
d.+ler 4438
d.+leri 5219
d.+lerin 7019
[=103]
dinamizm : Davranışları canlı ve hareketli olan canlılığın özelliği.
d. 4312
d.+i 11133
[=2]
dinastis : Hanedan.
d.+i 11132
[=1]
dinci : Dinî görüşleri her alana yaymak isteyen kimse.
d. 5081
[=1]
dinç : Canlı, zinde.
d. 6487

[=1]
dindar : Din inancı güçlü.
d. 10697, 12484, 12768, 13077, 13100, 13240, 1922, 2346, 5966, 924
d.+dır 12025
[=11]
dindarlık : Dindar olma durumu.
d. 1624, 7915
d.+ın+(dindarlığım) 5620
d.+ının+(dindarlığımın) 13082
d.+ta 175
[=5]
dinî : Dinle ilgili.
d. 11176, 11595, 11712, 11984, 11988, 13148, 1625, 1874, 3008, 3347, 3352, 3492, 5638, 655
[=14]
dini akide : Din kuralları.
d.+ler 10148
[=1]
dinle- : İstirmek için kulak vermek.
d. 206
d.-diği 12552, 8828
d.-diğimiz 7946
d.-diğinden 9977
d.-diğini 1592
d.-dikten 5718
d.-mek 7318
d.-meye 5136
d.-mez 10133
d.-miş 10155, 6428
d.-r 10132, 12045, 5578, 6233, 8560, 8665, 8667
d.-riz 11589, 8361
d.-se 12568
d.-yelim 11648
d.-yelim+(dinleyelim) 10285
d.-yerek+(dinleyerek) 8653
d.-yin 8216, 9694
d.-yormuş+(dinliyormuş) 4242
[=28]
dinlen- : İstirahat etmek.
d.-en 10097
d.-me 10056, 10057
d.-mek 10008
[=4]
Dinler Tarihi : Mustafa Nihat Özön'ün Darülfünun'da okuttuğu dersin adı.
d. 9952, 9952
[=2]
dinleyici : Söylenen veya çalınan bir şeyi dinleyen kimse.
d.+lerden 10138
d.+lerine 5209
[=2]
dinsiz : Dinî inancı olmayan.
d. 6502
[=1]
dip : Oyuk veya çukur bir şeyin en alt bölümü.
d.+inde+(dibinde) 8704, 8706
d.+ine+(dibine) 7418
[=3]
diplomasi : Uluslararası ilişkileri düzenleyen antlaşmalar bütünü.
d.+sine 851
[=1]

- diplomat** : Dış politikayla uğraşan ve ülkesini temsil etmekle görevlendirilen kimse.
d.+a 11069
d.+ın 11089
[=2]
- diplomatik** : Diploması ile ilgili.
d. 1084, 1481, 3811, 7400
[=4]
- dirayet** : Güçlü.
d. 1548
d.+ini 7235
[=2]
- dirayetsizlik** : Güçsüzlük.
d.+ini+(dirayetsizliğini)
7214
[=1]
- director** : Yönetmen.
d. 6170
[=1]
- direktif** : Yönerge
d.+ini 4748
[=1]
- Direktör Ali Bey** : Tanzimat dönemi tiyatro yazarı.
d. 6512
[=1]
- diri** : Yaşamakta olan, yaşayan.
d. 8284
[=1]
- diril-** : Güçlenip canlanmak.
d.-en 7014
[=1]
- dirilt-** : Dirilmesini sağlamak.
d.-meye 12068
d.-mez 10608
d.-mişti 6324
d.-tiği 2575
[=4]
- discontuite** : Hoşnutsuzluk.
d.+nin 8258
[=1]
- disiplin** : Sıkı düzen.
d. 3797
d.+i 12268, 1342, 9976
d.+in 11203
d.+ini 3196
[=6]
- disiplinsizlik** : Disiplinsiz olma durumu.
d. 11272
[=1]
- diş** : Çene kemiklerinin üstüne dizili, ısırıp koparmaya ve çiğnemeye yarayan sert, beyaz organlardan her biri.
d. 651
[=1]
- dişi** : Yumurta oluşturan veya yavru doğuran.
d. 12202
[=1]
- divan** : Divan edebiyatı şairlerinin şiirlerini topladıkları eser, Yüksek düzeydeki devlet adamlarının kurduğu büyük meclis.
d. 10452, 11368, 1215, 1698, 1742, 2096, 2235, 2252, 2273, 25, 4145, 4537, 55, 5737, 6561, 6632, 6935, 7555, 8117
d.+a 4316, 441
d.+da 10531, 2002, 4391
d.+daki 519
- d.+dan 5088
d.+dır 4538
d.+ı 10552, 1815, 1975, 2101, 2247, 3628, 4009, 4319, 5555, 5656, 5698, 5739, 5755, 6806, 8111
d.+ın 1345, 1346, 1351, 2035, 5715, 5717, 8115
d.+ına 2034, 5657, 7602, 7609
d.+ında 1825, 1855, 1860, 1922, 1976, 2043, 2064, 4537, 5695, 5699
d.+ındaki 2033, 4407
d.+ından 6981
d.+ının 331, 4143, 4205, 5692, 8121
d.+ınının 2226
d.+lar 2308
d.+ları 10
[=74]
- Divançe** : Küçük divan
d. 2137
d.+deki 2232, 4176
d.+sinde 4404
[=4]
- Divaneliklerim** : Abdülhak Hamid'in eseri.
d.+i 11055
[=1]
- divanhane** : Geniş sofa.
d. 1004
[=1]
- divan-ı ahkam-ı adliye** : Meclis-i Vala'nın ayrıldığı iki meclisten biri.
d. 3609, 3610, 3624, 3636
[=4]
- divan-ı harp** : 1870 yılında kabul edilen askeri ceza yasası'nın öngördüğü bir tür mahkeme.
d. 8365
d.+çe 8363
[=2]
- Divan-ı Hümayun** : önemli devlet işlerinin görüşüldüğü ve karara bağlandığı yüksek merci.
d. 2103, 3192
[=2]
- divan-ı muhasebat** : Hesap işleri divanı.
d. 6870
[=1]
- Divan-ı Şinasi** : Şinasi'nin divanı.
d. 4392
[=1]
- Divan-ı Türki Basit** : Edirneli Nazmi'nin eseri.
d.+te 4362
[=1]
- divan katipliği** : Bir devlet dairesi.
d.+ni 2102
[=1]
- diyagonal** : Çapraz.
d. 398
[=1]
- diyalektik** : Akıl yürütme yöntemi.
d. 11806, 2159
d.+inin+(diyalektiğinin)
549
[=3]
- diyalog** : Karşılıklı konuşma.
d. 1899, 1908, 6221, 7410
d.+daki 12774
- d.+larda 12006, 12057, 12663, 12765
d.+lardan 4037
d.+ları 12769, 4040
d.+larının 665
d.+lu 13120, 13120
d.+u+(diyalogu) 7412
d.+un+(diyalogun) 7415
d.+unda 4595
d.+unda+(diyalogunda)
7429
d.+unu 13121
d.+uyla 4307
[=21]
- diyar** : Memleket.
d.+a 1046
d.+ına 1331
[=2]
- Diyarbakir** : Bir ilimci.
d. 12923
[=1]
- Diyojen** : Teodor Kasap'ın çıkarmış olduğu mizah dergisi.
d. 7713, 7790, 7801, 7853, 7857, 7871
d.+deki 8812
d.+den 7781
d.+e 7726, 7872
d.+in 7856, 7859, 7881
[=13]
- Diyonizos** : Yunan mitologyasında, doğanın yenileyicisi ve yaşamın simgesi olan şarap, coşku Tanrısı.
d. 12074, 197
[=2]
- Diyorlar ki** : Ruşen Eşref Ünaydın'ın eseri.
d. 10515
d.+deki 9303
[=2]
- diz** : Bacaklardaki eklem yeri.
d.+leri 8704, 8705
[=2]
- diz-** : Yan yana veya üst üste sıralamak.
d.-diği 9044
d.-mek 8364
[=2]
- dizgin** : Gemin uçlarına bağlanarak hayvanı yöneltmeye yarayan kayış.
d. 10790
d.+i 7635
d.+lerine 12371
[=3]
- dizi** : Dizilmiş olan.
d. 4695
d.+si 384, 8142
[=3]
- dizil-** : Dizme işi yapılmak.
d.-eceği 5845
d.-ip 10848
d.-miştir 5846
[=3]
- diziliş** : Dizilme işi.
d. 5844
[=1]
- doğ-** : Dünyaya gelmek, güneş, ay, yıldız ufuktan yükselerek görünmek.
d.-acak 3484
d.-acaktır 9264
d.-amayan 1884
d.-an 12451, 12865, 13044, 1545, 1935, 2257, 2322, 2324, 3043,

3375, 3475, 4326, 4764, 5587, 5955, 6090, 8437

d.-anlar 13106, 5591

d.-anlara 3417

d.-anlardandı 4027

d.-anların 3306, 3458, 5595

4000, 5108, 5399, 6659, 7299, 7488, 9387, 9409, 9451, 9466, 9560

d.-arlar 12488, 3418

d.-du 10472, 2082, 2101,

3537, 4078, 5682, 7524, 9709

d.-duğu 11701, 12691, 229,

2340, 8106, 8671

d.-duğuna 1898, 7293

d.-duğunu 10781, 7348

d.-madığı 12853

d.-madığını 696

d.-madıkları 9418

d.-makta 9413

d.-mamasına 695

d.-mamış 722

d.-ması 10323, 716, 9067

d.-masına 1504, 217, 6966

d.-masında 7271

d.-mayışı 669

d.-mazlar 9414

d.-muş 10527, 12824,

13237, 3094, 4338, 4872, 5473, 6365, 6600, 6933, 6957, 83, 8951, 9026

d.-muştı 3418, 7125, 7632

d.-muştur 12347, 12738,

9058

d.-urmuştur 24

d.-uyordu 5881

[=98]

doğan : Yırtıcı bir kuş.

d. 165

[=1]

doğmayış : Doğmama.

d.+ının 10606

[=1]

doğru : Yanlış olmayan.

d. 10103, 10108, 10163,

10343, 10560, 10659, 10769, 10828, 10921, 10970, 10994, 11332, 11334,

11338, 11442, 11477, 11582, 11763, 11764, 11935, 120, 12273, 12642,

12745, 12927, 13, 13080, 13210, 13219, 1380, 1411, 1462, 1559,

1618, 1677, 1678, 1682, 1685, 1717, 1803, 2011, 2136, 223, 2345, 239,

240, 2408, 2616, 2628, 2860, 2926, 2938, 2953, 307, 3187, 3248, 3258,

328, 3325, 3349, 3376, 3471, 3487, 3491, 3516, 3706, 3742, 3832, 3980,

4207, 4324, 443, 4593, 4609, 4759, 4779, 4792, 4888, 5115, 5179, 5228,

5337, 5390, 5650, 5711, 5750, 5876, 5942, 6000, 6005, 6081, 6130, 6218,

6263, 6271, 6366, 6368, 6492, 6499, 6499, 6510, 6545, 6817, 685, 6850,

6919, 7040, 7045, 7163, 7171, 7178, 7258, 7269, 7287, 7305, 7797, 7828,

8001, 820, 8237, 8381, 854, 854, 8556, 8658, 8679, 8780, 8810, 8876,

8944, 908, 9105, 9453, 9456, 9463, 9563, 9690, 9792, 9858, 9981

d.+dan 13002, 1914, 5695

d.+dur 11756, 1350, 4853,

5221, 5383, 580, 7451, 8429

d.+su 10106, 10144, 10220,

10400, 10530, 10735, 10803, 11288,

11471, 11801, 12003, 12019, 12058,

12134, 12336, 12709, 12769, 12772,

2176, 2336, 2338, 2349, 2563, 273,

3073, 3255, 3313, 386, 4077, 507,

527, 5366, 5428, 5454, 583, 6981,

7281, 7309, 7442, 7488, 7919, 8088,

8334, 8831, 8908, 9041, 9531, 9663,

9778, 9861

d.+suda 8641

d.+sudur 10864, 11187,

11381, 11994, 12007, 2323, 5749,

6138, 8166

d.+sunu 5807

d.+ya 13003, 1915, 5696

d.+ydu 10773

d.+ysa 10703, 11482, 8180

[=219]

doğrudan doğruya : Araya başka bir şey girmeden.

d. 10156, 102, 10231,

10289, 10338, 10823, 11148, 11269,

11592, 11607, 12082, 12108, 12173,

12258, 12300, 12330, 1243, 12685,

13085, 13114, 13116, 13148, 1817,

1821, 1881, 1913, 2216, 2252, 2288,

2297, 2333, 2455, 267, 301, 3185,

3821, 4297, 4316, 4427, 4516, 4704,

4739, 4744, 4972, 5023, 5041, 5140,

5279, 5499, 5700, 5727, 5731, 5861,

5878, 597, 6002, 6049, 6081, 6090,

6370, 6739, 6833, 696, 7077, 7113,

7289, 7305, 7984, 8164, 8216, 8272,

8393, 8810, 8946, 8953, 9298, 9320,

933, 9550, 9639, 9826, 988, 9893,

9898, 9904

[=85]

doğrul- : Yönelmek.

d.-uruz 10221

[=1]

doğruluk : Dürüstlük.

d. 4279

d.+la 3546

d.+unu+(doğruluğunu)

6627

[=3]

doğu : Bir yön.

d. 823

[=1]

doğum : Doğma işi.

d. 11967, 5114

[=2]

doğur- : Doğum yapmak.

d.-abilirdi 10614

d.-acak 3337, 574

d.-acaktı 10647, 62

d.-an 10788, 11560, 11698,

1587, 262, 4793, 6276, 7013

d.-du 7962

d.-duğu 1169, 11711, 1566,

2205, 2935, 2974, 55, 964

d.-duğunu 11560

d.-ması 2979

d.-mazdı 5947

d.-muş 7124, 7667

d.-muştı 3508

d.-muştur 2567, 8845

d.-ur 10329, 12785

d.-urlar 3517

d.-uyordu 1661, 583

[=35]

doğurucu : Üretken.

d. 843

[=1]

doğuş : Doğma işi.

d. 13219

d.+ları 12112

d.+tur 696

d.+u 2187, 5937

d.+udur 1748, 6036

d.+unda 5342

d.+undan 3235

d.+unu 11712

[=10]

Dohsson : Abdülhamid I devirinde İstanbul'da ikamet eden İsveç maslahatgüzarı.

d.+un 1385

[=1]

doksan : Bir sayı.

d.+ıncı 5043

[=1]

doksan bin : Bir sayı.

d. 7990

[=1]

doktor : Hekim.

d. 12606, 2181

d.+a 10062

d.+lar 1363

d.+ların 2135, 8028

d.+u 1323, 1350, 2881,

7349

[=10]

Doktor Spitzer : Abdülmecid Han'ın doktoru.

d.+e 7349

[=1]

Doktor Thomas : Abdülhak Hamid'in "Finten" adlı eserindeki karakter.

d. 12612

d.+ın 11910, 12648

[=3]

doktrin : İlke.

d. 5478

[=1]

doku : Bir bütünün yapısı ve özelliği.

d.+sunu 11827

[=1]

dokun- : Değmek, temas etmek, icitmek.

d.-an 1299

d.-duğu 6349, 7790

d.-madığını 2552

d.-mamak 12367

d.-maması 6308

d.-muş 1258

d.-muştur 8419

d.-up 11722, 12023

d.-ur 12119

d.-uyor 7867

[=12]

dokunaklı : Hisli.

d. 10717, 10722, 12502,

13091

[=4]

dokundurul- : Dokundurma işine konu olmak.

d.-maz 13158

[=1]

dokunul- : Dokunma işine konu olmak.

d.-ması 3008, 7817

[=2]

dokuz : Bir sayı.
d. 11179, 12924, 4129,
5739

[=4]

dokuzuncu : Dokuz sayısının sıra
sıfatı.
d. 10370, 11859, 4555,
8416, 8691

[=5]

dol- : Dolu duruma gelmek.
d.-ar 12443, 832
d.-arlar 8515
d.-maya 7705
[=4]

dolambaçlı : Çapraşık.
d. 5264, 8534, 9878
[=3]

dolap : Genellikle tahtadan
yapılmış, bölme veya çekmelerine
eşya konulan kapaklı mobilya.
d.-larda 11059
d.-ları 2429
[=2]

Dolaptan Temaşa : Ahmet Mithat
Efendi'nin eseri.
d.+yı 10133
[=1]

dolaş- : Gezmek.
d.-acağı 1178
d.-acaklardır 10360
d.-acaktır 10718
d.-an 10463, 10761, 12467,
2551, 5725, 9877, 9899
d.-ıp 11190, 7397
d.-ır 10832, 11954, 12218,
849, 9099

d.-ırlar 12204

d.-iyor 1711

d.-maları 11228

d.-ması 8739

d.-maya 12760

d.-maz 2783

d.-mıştı 1616

d.-tı 5683

d.-tığı 10520, 11231

d.-tığını 265

d.-tıktan 470
[=29]

dolaştırıl- : Gezdirilmek.
d.-an 6425
[=1]

dolayı : Ötörü.
d. 3122, 6694, 8058, 8059,
8071, 9641
[=6]

dolayısıyla/ dolayısıyla : Dolaylı
olarak.

d. 10375, 1104, 11081,
11103, 11555, 12397, 12441, 1279,
134, 138, 1607, 1707, 1774, 228,
2396, 2399, 2433, 2467, 2488, 2491,
252, 2793, 2834, 2901, 3013, 3047,
3120, 3630, 387, 4141, 4186, 4189,
455, 4671, 487, 4918, 4942, 5026,
5080, 5299, 5355, 5841, 6740, 6842,
7482, 7782, 7883, 7993, 8300, 8999,
9133, 9236, 9266, 9334, 9342, 9415,
9439, 9459, 9886, 990210486,
10672, 10831, 10896, 11500, 11759,
12590, 13177, 13195, 3518, 9776,
9970

d.+dir 2417

[=73]

doldur- : Dolmasını sağlamak.
d.-abilir 4236
d.-amamıştır 10295
d.-an 10570, 10669, 10691,
11309, 11556, 11662, 12217, 2007,
2986, 3357, 3839, 5259, 5297, 7419,
8566, 8570, 863, 8643, 8799, 8974
d.-duğu 12097, 5976
d.-duğunu 11886
d.-madan 7792
d.-mak 11529, 11830
d.-makla 3770
d.-masına 2564
d.-maya 10066
d.-muştur 9320
d.-unca 2131
d.-ur 12204, 12557, 13151,
7201, 8689

d.-uyor 1802

d.-uyordu 1364
[=40]

doldurul- : Doldurma işine konu
olmak.

d.-du 3245

[=1]

Dolmabahçe : İstanbul'da bir semt.
d. 6152, 7814
[=2]

Dolmabahçe Sarayı : İstanbul'da
tarihi bir saray.
d.-nın 2859, 2883, 2950
[=3]

dolu : İçi boş olmayan.
d. 10789, 10926, 11183,
11456, 11723, 11893, 12503, 12666,
12949, 12999, 2030, 2049, 2430,
2539, 2728, 3831, 5629, 5635, 5695,
5706, 7823, 8120, 8553, 8588, 9313,
9338, 689

d.-dur 11724, 12458,

12749, 13051, 1920, 2528, 2974,
5716, 5745, 6045, 6429, 7472, 144

d.-su 7554

d.-ydu 1642
[=42]

doludizgin : Son hızla.
d. 327
[=1]

don- : Buz tutmuş.
d.-muş 774, 8860
[=2]

donanma : Belli bir amaçla
kullanılan gemilerin bütünü.

d. 2949, 4815

d.-da 1275

d.-nın 2682

d.-sına 4973

d.-sında 1159

d.-sının 2763, 4856
[=8]

dondur- : Donmasını sağlamak.
d.-muş 6583
d.-uyordu 9660
[=2]

dondurucu : Dondurmaya yarayan.
d. 8543
[=1]

Don Quichotte : Cervantes'in eseri.
d. 10318, 715
d.-u 10316
[=3]

donuk : Mat.
d. 12445

[=1]

dost : Yaren.
d. 10477, 11588, 12436,
13035, 13077, 1974, 1980, 3562,
4131, 4139, 4544, 4568, 5034, 6887,
7558, 7681, 7811, 7833, 7909, 7936,
8710, 9728

d.-lar 12772

d.-ları 11002, 11971, 3607

d.-ların 11280, 12770

d.-larına 11038

d.-larından 2047, 2064

d.-larını 11206

d.-larının 10682, 11096,

1981, 2454, 8018

d.-larıyla 5001, 9957

d.-larla 10105, 12307

d.-tan 5215

d.-tu 12939

d.-tur 6777, 9545, 9966

d.-turlar 9743

d.-u 13198, 3726, 4221,

6794, 6839, 6970, 7581

d.-um 4633

d.-una 12959, 7645

d.-unu 11076, 6810, 9069

d.-unun 10968, 6762, 9309

d.-uydu 9591

d.-uyla 6830
[=65]

dostane : Arkadaşça.
d. 1156
[=1]

dostluk : Yarenlik.
d. 4113, 4186, 4222, 4945,
6681, 7190, 8380

d.-a+(dostluğa) 4146, 6802

d.-la 3436

d.-ları 10754

d.-larını 6695

d.-u+(dostluğu) 1155,

1962, 3601, 4196, 6787, 7672, 9987

d.-un+(dostluğun) 13176,

5007

d.-una+(dostluğuna)

10233, 7676

d.-unda+(dostluğunda)

4633

d.-unun+(dostluğunun)

4144, 4197, 4723

[=27]

Dostoyevski : Rus yazar.

d.-de 6547

d.-nin 9172
[=2]

doublure : Yedek.
d. 11617
[=1]

doy- : Bir gereksinimini yeteri kadar
karşılama.

d.-mak 3703

[=1]

döğüş- : Vuruşmak.

d.-en 944

d.-tü 6888
[=2]

dök- : Sıvı veya tane durumunda
olan şeyleri bulundukları kaptan
başka bir yere boşaltmak.

d.-er 7407

d.-mekten 12189, 3905

d.-tüğü 12001, 7811

d.-türdüğü 4205

[=6]
dökük : Dökülmüş olan.
d. 1786
[=1]
dökül- : Dökme işine konu olmak.
d.-en 9536
d.-mediğinden 9115
d.-müş 13136
d.-sek 10534, 5660
d.-üyormuş 12950
[=6]
dön- : Ters çevirmek, vazgeçmek.
d.-dü 1375, 4356
d.-dügü 11255, 11543,
5280, 5806, 6942, 8027
d.-dügünü 1118, 4200,
4651
d.-dükleri 12700
d.-dükten 10345, 9494,
9799
d.-düler 7969, 9711
d.-eçeği 33, 4373
d.-eçeğimiz 3132, 6278,
8204
d.-eçeğiz 5106, 5794, 6864
d.-ecek 584
d.-eectir 10287, 12141
d.-elim 12829, 9273
d.-en 10660, 10790, 12082,
12616, 1947, 3496, 5019, 7393,
7727
d.-er 10271, 10375, 10391,
10396, 10465, 10975, 11017, 11041,
11109, 1114, 11180, 11478, 11495,
11544, 11848, 11857, 11947, 120,
1673, 1966, 2197, 3603, 3624, 4098,
4202, 4502, 5043, 5273, 5604, 608,
6720, 7095, 7211, 7395, 7556, 7624,
7713, 8303, 8514, 890, 8941, 9992
d.-erek 644, 8460
d.-erler 12923, 2038
d.-mek 2351, 4911, 5393,
7643, 9021
d.-mekle 6590
d.-meleri 10342
d.-memek 8402
d.-mesi 11285, 4905, 5156,
5995, 6770, 7739, 782
d.-mesidir 5677, 7416
d.-mesine 12767, 13229,
6808, 6835, 6995
d.-meye 11452, 3147, 9765
d.-meyeceği 12899, 7610
d.-meyeceğini 11754
d.-meyecek 1647
d.-meyecektir 11573
d.-mez 11041, 1673, 3603,
5236, 5273, 9992
d.-müş 10381, 10947,
11603, 7082, 7370, 9398
d.-müştü 1516, 9631
d.-müştür 12706, 9489,
9645
d.-üp 11190, 1725, 7397
[=135]
döndür- : Dönmesini sağlamak,
çevirmek.
d.-dükleri 2429
d.-en 4211
d.-müş 1334
d.-ür 7175
[=4]
döndürücü : Dönmesini sağlayan.

d. 3534
[=1]
dönemeç : Viraj.
d. 12054
d.-inde+(dönemecinde)
5282
[=2]
dönük : Dönmüş olan.
d. 13215, 7447
[=2]
dönül- : Dönme işine konu olmak.
d.-dügü 5340
d.-ecek 12381
d.-en 1707
d.-mek 5615
d.-mekte 7149
d.-mesine 7858
d.-meyecek 10171
[=7]
dönüm : Tekrarlanan belli bir olayın
tamamlanması ve yenisinin
başlaması.
d. 6156, 8611, 8723
[=3]
dönüş : Geri geliş.
d. 11021, 11708, 12581,
12771, 3684, 6330, 9, 9850
d.-le 13140, 452, 8240
d.-tür 5231
d.-lerinde 12943
d.-lerinden 7639
d.-lerine 11438
d.-lerini 5161
d.-leriyle 5857
d.-te 10971, 11113, 2134,
5123, 9722
d.-ten 7262
d.-tür 9615
d.-ü 10489, 10581, 11318,
1878, 2376, 5161, 8632
d.-ün 12142, 4085
d.-ünde 11178, 12068,
3597, 3641, 4704, 5126, 5130, 5237,
5595, 5689, 6735, 7245, 8558, 8637
d.-ünden 10491, 11974,
3568, 4085, 4267, 4773, 5333, 5597,
6786, 6798, 7699, 7717, 7740, 7803,
9086, 9403, 9966
d.-ünü 12947, 8726
d.-ünün 4198
d.-üyle 11005
[=68]
dördüncü : Dört sayısının sıra
sıfatı.
d. 11816, 11908, 154,
4062, 5805, 6089, 6701, 8018, 8212,
8360, 8378, 8451, 8593, 9693
d.-sü 4398
[=15]
dört : Bir sayı.
d. 10042, 10445, 10856,
11195, 11455, 12359, 13, 1355, 176,
2453, 4234, 4337, 444, 4503, 4640,
5, 5783, 5784, 5804, 5805, 5810,
6140, 6169, 7476, 7476, 7787, 8005,
8189, 8239, 8239, 8582, 8599, 8629,
8807, 8808, 8964, 8965, 9107, 9109,
9116, 9149, 9183, 9761
[=43]
Dört Başı Mamur : Her yönden
tam olan, kusursuz, eksiksiz.
d. 11449
[=1]

dörtlük : Kıta.
d.-lerine 31
d.-lerle 5853
d.-ten 5806
d.-tür 5811
[=4]
dört yüz : Bir sayı.
d. 7303
[=1]
dört yüz on bir : Bir sayı.
d. 4642
[=1]
döşek : Divan.
d.-inde+(döşeginde)
11738, 12195, 12622, 6880
d.-indeki+(döşeginde)
2881
[=5]
döşeme : Yapılarda taban üzerine
döşenen tahta vb. kaplama.
d.-si 1404
[=1]
döşen- : Döşeme işi yapılmak.
d.-miş 1595
[=1]
döv- : Vurmak.
d.-dükten 8903
d.-erek 8889
[=2]
dövün- : Kendi kendine vurmak,
sızlanmak.
d.-en 2193
[=1]
dövüş- : Vuruşmak.
d.-erek 9020
d.-mek 8730
d.-müş 8714
d.-müştür 3752
d.-tü 4751
[=5]
dram : Sahnede oynamak için
yazılmış oyun.
d. 11522, 11644, 11714,
6147, 694, 8233, 8577, 8677, 8680
d.-a 11451, 12492, 8755
d.-da 710
d.-dır 11864, 8827
d.-ı 10833, 11272, 11273,
3681, 3681, 8316, 8722
d.-ıdır 10866, 11450, 8306
d.-ın 10409, 11405, 11516,
12480, 692, 8741, 8919
d.-ını 6244
d.-ının 8319
d.-la 11273, 11519, 6249
d.-ları 8792
d.-larında 12654
d.-larıyla 3306
[=40]
dramatik : Acıklı.
d. 11481, 6170, 6221, 635,
8645
d.-i+(dramatigi) 636
[=6]
dramaturge : Oyun sanat
danışmanı.
d.-ün 8800
[=1]
dramatürg : bkz. (dramaturge)
d.-ün 12824
[=1]
dua : Yakarış.
d.-dan 11315

- d.+nın 1730
d.+sı 12487
d.+ya 6953, 6995
[=5]
- Dubois** : Fransız tarihinde meşhur bir kitapçı.
d. 3153
d.+nın 6140
[=2]
- dudak** : Yüzün bir bölümü.
d.+nın+(dudağını) 8197
[=1]
- Duhter-i Hindu** : Abdülhak Hamid'in eseri.
d. 10982, 11130, 11340, 11349, 11646, 12142, 12168, 12237, 12304, 12636, 5838, 6249, 6639, 9618
d.+da 11026, 5918
d.+daki 11346, 6033
d.+nun 11354, 11379, 11389, 11676, 12140, 12142, 5838
[=25]
- dul** : Eşi ölen.
d. 5932
[=1]
- Dumas Fils** : Ünlü Fransız yazar.
d. 7722
d.+den 8957
d.+in 8898
[=3]
- Dumas Pere** : Romantik Fransız edebiyatının önemli sanatçılarından.
d. 6289
[=1]
- dur-** : Hareketsiz durumda olmak.
d.-acağımız 5842, 6072, 6626
d.-acağız 4371, 6571, 7289
d.-acak 11094, 12061, 8051, 9494
d.-acakları 5815
d.-acaktır 7065
d.-alım 118, 291, 4529, 9623
d.-an 1013, 1055, 12179, 13109, 3530, 4631, 632, 8487, 9392, 9511, 9621
d.-arak 6637
d.-duğu 10309, 11994, 12811, 1408, 4167, 4244, 482
d.-duğumuz 12786, 1741, 4708, 6255
d.-duğunu 5767
d.-duktan 2576
d.-madan 11766, 12846, 1722, 1878, 3080, 3777, 3948, 4171, 521, 5241, 5502, 5779, 6763, 7008, 708, 7100, 7431, 8278, 8766, 8865
d.-madığı 11533
d.-mak 10795, 12848, 13221, 5277
d.-makla 11255, 12835
d.-maktan 12008, 6993
d.-mamıştır 9198
d.-mamız 11497, 8733
d.-ması 10895, 1725, 1883
d.-masındandır 4046
d.-maya 3459, 4659, 477
d.-mayacağımız 22
d.-mayacağız 10867, 4718, 9210
- d.-mayacaktır 11440
d.-mayalım 10167, 13092, 342, 7132
d.-mayı 4692
d.-maz 11949, 5475, 9280
d.-muş 11446, 12113, 2589, 2616, 5500, 7757, 9293, 936
d.-muştı 3502, 7748, 7976
d.-muştur 11822, 523, 9440
d.-muyoruz 12382
d.-sun 1107, 1152, 12241, 2455, 2941, 3494, 9363
d.-unca 11029
d.-ur 1001, 10504, 11255, 11417, 12121, 12463, 12890, 2759, 3037, 3782, 3818, 4034, 5040, 7096, 7203, 7393, 7410
d.-urken 5079
d.-urlar 12281, 913
d.-uyordu 10917, 3002
[=138]
- durakla-** : Bir an durmak.
d.-ması 801
d.-r 12257
[=2]
- durdur-** : Durmasını sağlamak.
d.-acaktır 10104
d.-duğu 9044
d.-ur 3515
[=3]
- durdurul-** : Durdurmak işine konu olmak.
d.-masıydı 575
d.-muş+(2) 564
[=2]
- durgun** : Sakin.
d. 13138, 4292, 4351, 6585
[=4]
- durgunluk** : Sakinlik.
d.+una+(durgunluğuna) 4239
d.+unun+(durgunluğunun) 722
[=2]
- Durub-ı Emsal** : Şinasi'nin piyesi.
d.+i 6173
[=1]
- Durub-ı Emsal-i Osmaniye** : bkz. (Durub-ı Emsal)
d. 4236
d.+nin 4609
d.+sinden 12095
[=3]
- Durub-ı Emsal-i Osmaniye Mukaddimesi** : bkz. (Durub-ı Emsal)
d. 9795
[=1]
- Durub-i Emsal-i Osmaniye** : bkz. (Durub-ı Emsal)
d. 4610
[=1]
- durul-** : Sakinleşmek.
d.-acak 10015, 10706, 13002, 2464, 3689, 5721, 6431, 9028, 9226
d.-an 108, 11100, 11516, 11518, 2147, 5904
d.-mamıştı 6597
d.-ması 11567, 11583, 12974, 13227, 2373, 4243, 8949, 946
d.-maya 4291, 4690, 7622
- d.-mayacaktır 6586
d.-mayan 10875
d.-muş 2206
d.-muştur 13221
d.-sa 1798
d.-ur 11016, 4968, 9563
d.-ursa 5250
d.-uyordu 369
[=37]
- durum** : Vaziyet.
d.+da 11689, 11719, 4246
d.+ları 12314
d.+u 11403, 5067, 7977
d.+un 3762, 4868
d.+una 3468
d.+unu 11083
[=11]
- durumlu** : Hali olan.
d. 3223
[=1]
- duruş** : Durma işi.
d. 11506, 1714, 1771, 1772, 6384, 7018
d.+a 2274
d.+lar 6569
d.+larını 11714
d.+larla 2236
d.+tır 5288
d.+u 10669, 13158, 4562, 9301, 9395
d.+udur 9302
d.+un 1724, 1788
d.+una 6980, 9233
d.+unda 10023, 1808, 6986
d.+unu 11666, 1765
d.+unun 8840
d.+uyula 8937
[=28]
- duvar** : Bir yapının yanlarını dış karşı koruyan, iç bölümlerini birbirinden ayıran, taş, tuğla vb. gereçlerden yapılan veya örülen dikey düzlem.
d.+ına 260
d.+lara 523
d.+ları 11745, 12846
[=4]
- duy-** : İşitmek.
d.-abilirdi 5562
d.-acaktır 12905
d.-an 12691, 2268, 586, 9174
d.-anlardan 6535
d.-anlardandır 9061
d.-ar 4000, 5560, 8471, 9182
d.-arız 8865
d.-duğu 10062, 10177, 10263, 1591
d.-duğunu 11968, 2915, 7436
d.-dukları 370
d.-duklarını 3880, 3905, 6650
d.-dular 5872
d.-ma 12016, 5906
d.-madığı 5763
d.-mak 6168
d.-masın 5729
d.-maz 12256, 12439, 1755, 8876
d.-muştı 1799
d.-muştur 6883

d.-uş 147
[=37]
duygu : His.
d. 10688, 11823, 13237,
2367, 6429
d.+dan 11393
d.+lar 10561, 11786, 1915,
422, 6066
d.+ları 12962, 5916, 6483,
8390
d.+larımıza 4444
d.+larımızın 9277
d.+ların 11673, 1882, 5911,
6065
d.+larından 10226, 5916,
8743
d.+larının 466
d.+larla 12629, 4527
d.+nun 608, 639, 655, 6570
d.+su 11762, 12016, 12114,
12262, 13098, 573, 664, 7351, 7661,
9061, 9706
d.+sudur 11854, 12660
d.+suna 7152
d.+sunu 11828, 13094,
1921, 3439, 4392, 4574, 640, 8505,
9489
d.+sunun 11023, 13096,
13104, 5819, 648, 7253, 7434
d.+yu 2172, 5133
[=63]
duygulan- : Hislenmek.
d.-ma 147, 4603, 7660
d.-malar 10564
d.-maların 10567
[=5]
duyu : İnsanların ve hayvanların,
dış dünyanın uyaranlarını görme,
işitme, koklama, dokunma ve tatma
organlarıyla algılama yeteneği.
d.+lar 482, 5703, 5769,
6066
d.+larımıza 6007
d.+ların 6002
d.+larına 11694
d.+larının 245, 466
[=9]
duyul- : İşitilmek.
d.-an 10380, 11373, 3300,
6070, 8851, 9577
d.-mamıştır 3313
d.-ması 7111
d.-maz 3814
d.-muş 2203
d.-up 9001
d.-ur 11044, 8480, 9519
[=14]
duyur- : İşitmesini sağlamak.
d.-acak 11843
d.-an 11640, 9174
[=3]
duyus : Duyma işi, sezış.
d. 11344, 11421, 11456,
12832, 2288, 3927, 5768, 5823
d.+ların 10463
d.+larında 11688
[=10]
düello : İki kişi arasında, tanıklar
önünde yapılan silahlı vuruşma.
d. 12330
[=1]
düğüm : Anlaşılamayan,
çözilemeyen karışık durum, boğum.

d. 11175, 11889, 12588,
283, 6221, 6352, 6361, 8591, 9553
[=9]
düğümle- : Düğümle bağlanmak.
d.-ir 12475
[=1]
düğün : Evlenme veya sünnet
dolayısıyla yapılan tören.
d. 10385, 12628, 8423,
8453, 8480
d.+e 8443
d.+ün 8445
d.+ünü 9938
[=8]
dükkan : Esnafın perakende satış
yaptığı, küçük zanaat sahiplerinin
çalıştıkları yer.
d.+ı 7508
d.+ında 11114, 6140
d.+lar 2854
d.+larında 3152
[=5]
dümensiz : Dümeni olmayan.
d. 6304
[=1]
dünya : Üzerinde yaşadığımız
toprak ve denizler, yeryüzü.
d. 10118, 1045, 11424,
11513, 12773, 12837, 1462, 1887,
2484, 3138, 3230, 3243, 3456, 3684,
386, 4208, 4310, 4374, 4533, 4876,
5511, 5541, 7010, 773
d.+da 585
d.+dır 2095
d.+larını 509
d.+mız 10324
d.+mıza 7150
d.+mızdaki 4409
d.+mızın 1566
d.+nın 11771, 1637, 2332,
4675, 7052, 7067, 933
d.+sı 10391, 10815, 12168,
194, 365, 5520, 9289, 9620
d.+sıdır 109, 2206
d.+sına 10342, 104, 10690,
10857, 11457, 11511, 11786, 12686,
1916, 2203, 4396, 466, 502, 6181,
6460, 6633, 7609, 8180, 9424, 9438,
9643
d.+sında 6596, 7170
d.+sından 105, 12328,
1477, 4396, 6079
d.+sını 10562, 10592,
13101, 5733, 7564, 8177, 844, 9632
d.+sının 11470, 3928,
5379, 6077, 6539, 6636, 8199, 8204,
840
d.+siyle 3532
d.+ya 10641, 12043,
12842, 3059, 4311
d.+yı 3546, 4711, 6051
[=102]
Dünyaya İkinci Geliş : Ahmet
Mithat'ın eseri.
d. 10340, 9845
[=2]
dünyevi : Dünya ile ilgili.
d. 5942
[=1]
düpedüz : Çok düz ve doğru bir
biçimde, gerçekten.
d. 3728, 7198
[=2]

Dürdane Hanım : Ahmet Mithat'ın
eseri.
d. 10371
[=1]
dürüst : Sözü doğru insan.
d. 10828, 10995, 12927,
2938, 3089, 5390, 8876
d.+çe 8005
[=8]
dürüstlük : Doğruluk.
d. 3591
d.+le 3589
[=2]
düstur : Genel kural.
d. 12902, 2690, 4271, 4463
d.+unu 4489, 9897
[=6]
Düstür'ül-amel fi İslahilhale :
Katib Çelebi'nin eseri.
d. 4731
[=1]
düş- : Yer çekiminin etkisiyle
boşlukta, yukarıdan aşağıya inmek.
d.-eceği 10248, 4825
d.-en 384, 4079, 4387,
5372, 5643, 6799, 7418
d.-er 10830, 1168, 12417,
1744, 329, 3468, 5013, 5407, 6959,
7159, 805, 9425, 9426
d.-me 7434
d.-meden 7225
d.-mekten 7320
d.-meni 9291
d.-menin 7180
d.-mesi 11824, 12242,
5710, 7801, 8744
d.-mesidir 11405, 11939
d.-mesini 1523
d.-mesinin 3730
d.-meyen 11243, 8617
d.-müş 1958, 6816, 8090,
8899
d.-tüğü 12119, 289, 5649,
7365, 9216
d.-tüğünü 11209, 8780
d.-tükçe 4677, 6915
d.-tüler 7964
d.-tüm 10729
d.-ülmesi 236
d.-ünce 3636
d.-üp 4359, 5173, 5714,
7792, 8215, 8252, 8800, 8890, 9165,
9252
d.-üşlerin 7223
[=66]
düşkün : Muhtaç.
d. 10213, 11165, 6873,
7086, 8912
d.+ü 11441, 12435, 12454,
13206, 2029, 4958, 5207
d.+ünü 6928
[=13]
düşkünlük : Muhtaçlık.
d.+ünün+(düşkünlüğünün)
7904
[=1]
düşman : Hasım.
d. 12454, 13022, 1516,
1553, 5217, 7235, 8371, 8376, 8650,
8710, 8878
d.+ca 817
d.+dılar 1448
d.+dır 5284, 8885

d.+ı 8867
d.+ımı 7418
d.+ıyla 7198
d.+ları 7169
d.+larına 7195, 7227, 8726
d.+larını 7247
d.+larıyla 8678
[=24]
düşmanca : Düşman gibi.
d. 11210
[=1]
düşmanlık : Hasımlık.
d. 12467, 2569, 8045
d.+ı+(düşmanlığı) 2456
d.+ın+(düşmanlığın) 4106
d.+ına+(düşmanlığına)
10205
[=6]
düşüklük : Düşük olma durumu.
d.+lerine 5675
d.+ünün+(düşüklüğünün)
723
[=2]
düşün- : Aklından geçirmek.
d.-düşü 12845, 3104, 3297,
3936, 4090, 4682, 8600, 8924, 9201
d.-düşünü 1598, 2484,
7219
d.-dükçe 4460
d.-düklerini 2748, 3880
d.-eçeğine 7304
d.-ecek 7065
d.-ecektir 9794
d.-emediler 5882
d.-en 10589, 1108, 11442,
11753, 1870, 3750, 3894, 4615,
4649, 9964
d.-enler 5534
d.-erek 12202, 2976, 8417,
8674, 9976
d.-me 5907
d.-meden 10123, 10190,
6538, 7431
d.-mediklerini 5357
d.-mek 11719, 12821,
2053, 230, 2779, 2941, 4247, 6213,
7664, 8310, 9667
d.-memek 8959
d.-memiş 8745
d.-mesem 8753
d.-meye 4498, 5977
d.-meyen 5407, 7809, 9049
d.-meyi 4691, 7756
d.-mez 10034, 12258,
12781, 8880, 9476
d.-müş 12787, 3262, 4621,
4694, 7352, 8829
d.-müştü 7757
d.-müştür 9203
d.-müyordu 12845
d.-ün 11660
d.-ür 11735, 12035, 12554,
12734, 2063, 8329
d.-ürken 6900, 7385
d.-ürler 12050, 8667
d.-ürsek 12834, 4311, 7933
d.-üyor 13112
d.-üyordu 7821
[=92]
düşünce : Fikir.
d. 10594, 11126, 11532,
11577, 11736, 11847, 12061, 12663,
12765, 297, 3141, 3383, 4461, 4517,

465, 509, 5198, 5346, 5520, 5768,
6898, 7032, 7058, 7156, 9288, 9396,
9426, 9784
d.+de 8437
d.+den 11726
d.+dir 9365
d.+ler 268, 4518, 6238,
7107
d.+lerde 11517
d.+lerden 11732
d.+lerdir 4518
d.+lere 172, 251, 4877
d.+leri 11513, 11731,
11823, 2522, 4650, 6872, 6919,
8391
d.+leridir 5431
d.+lerimiz 11552
d.+lerin 2729, 8161
d.+lerinde 5429
d.+lerinden 11354, 8066
d.+lerini 1574, 7805, 8311,
9252
d.+lerinin 11467
d.+leriyle 11988
d.+lerle 5764, 7632
d.+miz 12760
d.+nin 10600, 11133,
11734, 11947, 12053, 13228, 1576,
4213, 4396, 5503, 5518, 8134, 9173
d.+si 11176, 11671, 11930,
4352, 5970, 6862, 6995, 7095, 7153,
9438
d.+sinde 12008, 4039
d.+sindeki 7445
d.+sine 11948, 2189, 7063,
7314, 7828
d.+sini 12852, 3817, 4434,
5790, 7185, 7431, 7651, 9093
d.+sinin 11924, 12054,
4226, 4656, 6311, 9409
d.+siyle 11713, 2165, 737,
9568
d.+ye 12013, 5640, 9024
d.+yi 11571, 11868, 351,
4457, 4508, 7158, 8136
d.+yle 11721
[=125]
Düşündüklerimden :
Recaizade'nin eseri.
d. 10600
[=1]
düşündür- : Düşünmesine sebep
olmak.
d.-ebilir 11979
d.-müştü 7346
d.-ür 11950
[=3]
düşündürücü : Düşünmeye sebep
olan.
d. 10592, 12521, 9890
[=3]
düşünü- : Düşünmeye konu olan.
d.-dü 5886
d.-düşü 1258, 2625, 2809
d.-düşünü 2805, 4645
d.-ebilir 10931, 5536, 8258,
8491
d.-ecek 10698, 12004,
2302, 2342, 3150, 3890, 4960, 6938,
757
d.-en 11386, 1340, 3162,
3654, 7392
d.-erek 12343, 8270

d.-müş 1587, 330
d.-müştü 7709
d.-sün 10918
d.-ünce 7339
d.-ür 1285
d.-ürse 11234, 11408,
11792, 11831, 11912, 12846, 162,
1931, 1940, 2218, 2464, 2611, 2637,
2884, 3085, 3401, 4790, 503, 6122
[=51]
düşünüş : Düşünme işi, tefekkür.
d. 6634
[=1]
düşür- : Düşmesine yol açmak.
d.-düşü 1364, 4536
d.-ecek 9944
d.-ecektir 11410
d.-emezdi 957
d.-en 11547
d.-me 2205, 5975
d.-mekle 1879
d.-mez 10220
d.-müş 4270, 8655
d.-müştü 2951
d.-ür 13072, 4230, 5798
[=16]
düşüş : Düşme işi.
d.+ünü 8659
[=1]
düvel : Devletler.
d.+den 1637
[=1]
düz : Yatay durumda olan.
d. 398, 4304, 4335, 4356,
5770, 5774, 5843, 5853, 632, 633
[=10]
düzel- : Düz duruma gelmek.
d.-ebileceğini 4016
d.-ir 4555
d.-mesi 7395
d.-mesine 9348
d.-mez 4555
[=5]
düzeltil- : Düzeltmesini sağlamak.
d.-meler 895, 9313
d.-menin 9370
d.-meye 2482
[=4]
düzeltil- : Düzeltmeye konu olmak.
d.-en 4545
d.-mesi 1193, 1237
d.-mişti 2934
[=4]
düzen : Nizam.
d. 1263, 13135, 1644,
1703, 4694, 6348, 945
d.+i 10612, 948
d.+ini 9545
[=10]
düzenbaz : Sahtekar.
d. 4564
[=1]
düzenle- : Düzen vermek.
d.-me 12333, 1587, 3470
d.-miştir 4695
d.-r 124, 6767
[=6]
düzenlen- : Düzenli, düzgün
duruma getirilmek.
d.-en 12694
d.-mesi 4702
d.-miş 239
d.-miş+(2) 241

[=4]
düzensiz : Nizamsız.
d. 11327, 1752
[=2]
düzensizlik : Nizamsızlık.
d. 11271
[=1]
düzgün : Nizami
d. 1947, 2495, 3141, 472,
5670, 5711, 6183, 8425, 9523
[=9]
dynastie : Hanedanlık.
d.+nin 4232
[=1]

E

ebat : Boyut.
e.+ı+(ebadı) 8763
[=1]
ebedi : Sonsuz.
e. 11539, 11724, 11742,
11745, 592, 6604, 7030, 7053
[=8]
ebediyat : Sonsuzluk.
e. 596
[=1]
ebediyen : Sonsuza kadar.
e. 1480
[=1]
ebediyet : bkz. (ebediyat)
e. 11748, 11911, 11951,
12051, 12763
e.+e 12763
e.+in 7112
[=7]
ebediyet : bkz. (ebediyat)
e.+in 11853
[=1]
ebi meşrutiyet : Meşrutiyet
kahramanı
e. 6838
[=1]
ebna-yı vatan : Vatan evlatları.
e.+a 4069
[=1]
Ebu Ali Sina : Türk halk hikayesi.
e. 615, 623
[=2]
Ebubekir : İslam peygamberi
hz.Muhammed(sav)'in kayınpederi
e.+den 5374
e.+i 5373
[=2]
Ebubekir Ratib Efendi : Nemçe
Sefaretnamesi'nin yazarı.
e. 1234, 1254, 1332
[=3]
Ebulgazi Bahadır Han : Harezmi
Özbek hanlarından bir hükümdar ve
târihçi.
e. 12707
[=1]
Ebullaklaka : "Şair Evlenmesi'nin
kahramanı.
e. 4566, 6166
[=2]
Ebulula Mardin : Medeni Hukuk
Profesörü.
e. 3869
[=1]
Ebu Said : Türk filozofu.
e. 11543

[=1]
Ebu Şame : Büyük Türk âlimi.
e.+nin 9151
[=1]
Ebuzziya : bkz. (Ebüzzüya Tevfik)
e. 4149, 7559, 8039
e.+nın 4094, 4622
e.+ya 4884, 9134
e.+yı 4134
[=8]
Ebuzziya Tevfik : bkz. (Ebüzzüya
Tevfik)
e. 9554
e.+e 7671
[=2]
Ebüzzüya : bkz. (Ebüzzüya Tevfik)
e. 10976, 4099, 4109, 4390,
4627, 4641, 4712, 4723, 4754, 5030,
6670, 6682, 7276, 7672, 7696, 7732,
7737, 7946, 8032, 8042, 8090, 9140,
9838, 9843, 9988
e.+dan 2146, 2583, 4201,
6788, 7270, 8170
e.+nın 10225, 2136, 2560,
2573, 3941, 3995, 4107, 4111, 4191,
4192, 4217, 4392, 4639, 4886, 4927,
4943, 4993, 5797, 6203, 6727, 6779,
7275, 7440, 7630, 7740, 7887, 7900,
7947, 8025, 8062, 8064, 8096, 8973,
9189, 9204, 9263, 9461, 9987
e.+ya 10977, 4193, 4195,
4921, 4923, 6621, 7647, 7731, 8029,
8073, 8410, 9128, 9137, 9950
e.+yı 8038
[=84]
Ebüzzüya Bey : bkz. (Ebüzzüya
Tevfik)
e. 7118
[=1]
Ebüzzüya Paşa : bkz. (Ebüzzüya
Tevfik)
e.+nın 7587
[=1]
Ebüzzüya Tevfik : Genç Osmanlılar
Cemiyeti üyesi.
e. 3981, 4047, 4707, 4897,
4991, 5529, 6690, 7892, 7894, 9835
e.+in 2143, 2592
[=12]
Ebüzzüya Tevfik Bey : bkz.
(Ebüzzüya Tevfik)
e. 10996, 4088, 4179
[=3]
ecdat : Atalar.
e. 8399
e.+a+(ecdada) 9691
e.+ından+(ecdadında) 8396
[=3]
ecel : Ölüm.
e.+i 12474
[=1]
Ecel-i Kaza : Ebuzziya Tevfik'in
eseri.
e.+sının 6203
e.+yı 7877
[=2]
ecir : Sevap.
e.+i 13018
[=1]
eclectiue : Derleyen.
e. 2011, 4004, 4017
[=3]
ecnebi : Yabancı.

e. 10104, 10328, 10383,
1069, 1098, 1116, 1117, 1123, 1126,
1173, 1242, 1248, 1254, 1272, 1277,
1291, 1330, 1355, 1359, 1362, 1365,
1366, 1389, 1397, 1406, 1436, 1568,
1581, 1589, 1610, 1611, 1661, 2089,
2108, 2405, 2407, 2692, 2719, 2771,
2781, 2851, 2857, 2867, 2988, 3032,
3082, 3133, 3135, 3137, 3151, 3152,
3156, 3263, 3277, 3285, 3294, 3304,
3311, 3355, 3358, 3423, 3483, 3502,
3639, 3874, 4565, 4672, 4847, 4848,
4862, 4873, 4880, 4880, 4971, 5068,
5071, 5304, 6142, 6142, 6151, 6306,
6309, 6413, 7393, 7872, 7959, 7981,
858, 880, 881, 9210, 9219, 9228,
9257, 991, 997
e.+ler 1316, 2870, 2894,
3174, 3263, 4806, 6129, 788
e.+lerden 1561
e.+lere 1252, 3083, 3446
e.+leri 1142, 1394
e.+lerin 1010, 2904
e.+lerle 1309, 1358, 2892,
2902
[=116]
ecza : Çeşitli amaçlarla kullanılan
kimyasal madde.
e.+sı 1643, 947
[=2]
eczahane : İlaç satılan yer.
e.+den 8424
[=1]
eda : Naz.
e. 1873, 2310, 3951, 8244,
8283, 9601
e.+ları 8792
e.+larının 4261
e.+larla 1948
e.+sı 1706, 489, 5953,
7195, 8173
e.+sıdır 13066
e.+sında 11397
e.+sından 8284
e.+sını 10535
e.+sıyla 7182, 9391
e.+ya 2317
e.+yı 10583
[=22]
edalı : Nazlı.
e. 295, 5642, 6873, 6963
[=4]
edat : İlgeç.
e.+ına 9528
e.+ları 4272
e.+larla 9560
[=3]
edebi : Edebiyatla ilgili.
e. 10502, 10533, 1154,
11606, 12958, 13156, 219, 2280,
3323, 51, 5273, 6014, 6014, 6114,
6991, 767, 7852, 9270, 9439
[=19]
edebiyat : Olay, düşünce, duygu ve
hayallerin dil aracılığıyla sözlü veya
yazılı olarak biçimlendirilmesi
sanatı, yazın.
e. 10152, 10228, 10462,
10466, 10508, 10517, 10563, 10678,
10879, 10890, 10910, 10919, 11729,
11746, 13165, 13202, 1444, 20, 238,
24, 289, 3233, 3555, 4005, 4016,
4290, 4404, 4747, 4749, 4945, 530,

- 5465, 5548, 5554, 559, 5670, 6011, 6012, 6332, 6487, 6508, 6601, 6609, 6635, 6785, 7472, 7487, 7509, 7652, 7875, 7888, 7900, 7933, 8087, 8107, 8290, 8461, 9275, 9276, 9346, 9358, 9590, 9616, 9834
- e.+a 10329, 10454, 10497, 10574, 10805, 10980, 3788, 5251, 5938, 6340, 6479, 6510, 654, 6553, 7261, 8081, 8433, 8840, 9024, 9273, 9651
- e.+ı 10227, 10606, 10635, 10831, 10898, 12094, 12146, 13149, 13203, 2141, 2273, 3780, 3995, 6242, 6247, 6486, 6630, 7649, 7667, 8089, 8097, 8352, 8835, 9321
- e.+ımız 1, 11494, 1783, 5813, 6278, 6612, 6615, 732, 7436, 7438, 7439, 76, 9037, 9114, 9240, 9252, 9573, 9858
- e.+ımıza 10180, 10184, 10222, 10296, 10639, 10935, 10939, 11421, 39, 4316, 4323, 4715, 6343, 6389, 6613, 6940, 7252
- e.+ımızd 6401
- e.+ımızda 10178, 10263, 10299, 10636, 10849, 10876, 10903, 11321, 11359, 11372, 11970, 13000, 13246, 1716, 1786, 1795, 1837, 1918, 2115, 2159, 2195, 2221, 2334, 2730, 3325, 4231, 4753, 512, 6022, 6083, 6102, 6122, 6156, 6323, 7434, 7451, 8432, 8856, 9763
- e.+ımızdaki 10520, 4284
- e.+ımızdan 10899
- e.+ımızın 10449, 10845, 131, 13225, 139, 1720, 254, 4403, 4558, 4643, 5745, 6080, 6225, 6226, 6248, 6579, 6654, 9281, 9316, 9357
- e.+ın 10216, 10266, 10504, 10676, 11242, 11686, 12965, 2, 2117, 268, 4223, 4347, 5550, 5998, 6126, 6189, 6369, 6464, 6648, 7624, 9310, 9347
- e.+ına 10883, 3967, 8091
- e.+ında 10311, 10940, 12119, 12822, 6499, 7461, 8463
- e.+ını 13225, 3556, 8182
- e.+ının 10457, 2293, 2313, 3971, 4, 4, 5474, 555, 6495, 6497, 6632, 664, 7222, 8478, 9285
- e.+ıyle 4273
- e.+iyle 4222
- e.+la 10183, 10902, 3484, 7763, 9544, 9659
- e.+larda 6491
- e.+ları 10449, 10456, 6008
- e.+larına 11708, 13244, 154, 6307, 6463, 9286
- e.+larında 11698, 128, 130, 6123, 9113
- e.+larındaki 600
- e.+larının 13148, 2, 4305, 4739, 511, 6118, 658, 697, 9284, 9294
- e.+larıyla 10455
- e.+mınızda 2226
- e.+ta 10629, 1758, 2152, 2218, 256, 257, 281, 3919, 4360, 507, 5955, 6355, 6422, 772, 8415, 8836, 9854, 99
- e.+taki 12833
- e.+tan 10157, 10899, 38, 4365, 5262, 671, 7437, 7712
- [=320]
- edebiyatçı** : Edebiyatla uğraşan.
- e. 10110, 10463, 5914
- e.-lar 11329
- e.+nın 9359
- [=5]
- Edebiyat-ı Cedide** : II. Abdülhamit döneminde, Servet-i Fünun adlı derginin çevresinde toplanan sanatçıların Batı etkisinde geliştirdikleri bir edebiyat hareketidir.
- e. 5898, 6438
- e.+de 10710
- e.+nin 10306, 10674
- [=5]
- edebiyatsız** : Edebiyattan yoksun.
- e. 11242
- [=1]
- edebiye** : bkz. (edebiyat)
- e. 6196
- [=1]
- edebiyet** : bkz. (edebiyat)
- e.+in 12033
- [=1]
- Edelina** : Abdülhak Hamid'in "İbni Musa" adlı eserindeki karakter.
- e. 12227, 12316, 12467, 12478, 12481, 12487
- [=6]
- Edelina Merkado** : bkz. (Edelina)
- e.+nun 11147
- e.+su 12191
- [=2]
- Edhem Paşa** : bkz. (Edhem Pertev Paşa)
- e. 2887, 4067
- [=2]
- Edhem Pertev Paşa** : Tanzimat döneminin devlet adamı ve şairidir.
- e. 3143, 5797, 5799, 5808, 5813, 7746
- e.+dan 10558
- e.+nın 2221, 3149, 5824, 6680
- [=11]
- edici** : Bir şeyi elde eden..
- e. 5523, 7752, 8479
- [=3]
- edil** : Etme işine konu olmak, yapılmak.
- e.-di 1543, 2124, 2127, 2132, 2942, 4085, 5953, 6822, 6827, 6868, 8017, 10987
- e.-diği 1006, 1047, 11930, 122, 1232, 13089, 13210, 1558, 1567, 1793, 2126, 3186, 3265, 3570, 3694, 3755, 4370, 4871, 4926, 5090, 7406, 796, 8129, 924, 898
- e.-diğine 2005, 4087, 4633, 7765
- e.-diğini 10283, 11699, 11911, 2685, 4158, 4625, 4627, 5616, 5881, 6784, 8624, 9582, 6856
- e.-dikleri 8038
- e.-diklerini 6726
- e.-ebileceği 8816
- e.-ebileceğinden 10048, 2453, 8245
- e.-ebileceğine 5273, 8054
- e.-ebilecek 2666
- e.-ebilir 10129, 10969, 1124, 11553, 11996, 12432, 12434, 12529, 13217, 2809, 3116, 5411, 5424, 5647, 9920, 13211
- e.-ebilirdi 10037
- e.-ebilmesi 13053, 3299
- e.-eceği 1793
- e.-eceğini 9287, 8748
- e.-ecek 1018, 10198, 10262, 10277, 10740, 10799, 10838, 11203, 11440, 12174, 1226, 1228, 12837, 1404, 1745, 1761, 1763, 2042, 3377, 3741, 3760, 430, 4378, 4536, 5292, 5418, 5522, 5957, 6019, 7956, 8236, 8292, 9272, 9678, 9884, 4520, 4587
- e.-ecepti 5875
- e.-ememiş 1611
- e.-emeyeceğine 5196
- e.-emeyeceğini 440, 619
- e.-emeyecek 10762, 11548, 315, 5341
- e.-emeyecek 11782
- e.-emez 10656, 11090, 11348, 11359, 116, 1854, 2020, 2060, 2469, 2919, 4622, 4914, 5177, 5369, 6124, 6323, 6954, 6974, 7315, 8217, 8323, 8339
- e.-emezdi 6166, 955
- e.-en 10007, 10103, 1025, 10533, 108, 11149, 11360, 11385, 11422, 11587, 11604, 11639, 11639, 11827, 11864, 1208, 12086, 1214, 12783, 13043, 1460, 1502, 1523, 1549, 1563, 1570, 1619, 1660, 181, 1879, 2046, 2084, 2314, 2467, 2473, 2488, 2662, 2788, 2795, 2800, 2808, 2839, 2981, 3020, 3046, 3130, 3219, 3334, 354, 3734, 3784, 3804, 3991, 4033, 4264, 4272, 4369, 4508, 4781, 4835, 4862, 493, 4958, 4988, 5009, 5059, 513, 5176, 5514, 5885, 6285, 6374, 6375, 6425, 6426, 6523, 6829, 6832, 6862, 7032, 7058, 7082, 7203, 7327, 7685, 7880, 7980, 8002, 8500, 8532, 858, 907, 918, 9198, 9369, 9631, 9750, 9775, 9892, 9992
- e.-erek 1082, 1543, 1579, 3908, 897
- e.-erek 7892
- e.-ince 12892, 3813, 4260, 3624, 5400
- e.-ip 3991, 4189
- e.-ir 1008, 1011, 1113, 1116, 1238, 1285, 12888, 1471, 1571, 1578, 1579, 1580, 1837, 2806, 3159, 3241, 3560, 3573, 3596, 3600, 3621, 3642, 3647, 3651, 3771, 4262, 4389, 4760, 5170, 5249, 5275, 5464, 5951, 5973, 6318, 6332, 635, 6386, 6717, 6866, 7088, 10479, 10485, 10828, 10974, 11007, 11018, 11057, 11575, 11628, 12020, 12228, 12263, 12398, 1273, 1573, 242, 3665, 5113, 566, 581, 6736, 6738, 6849, 7919, 8021, 8246, 8363, 8463, 8747, 898, 9735, 9830
- e.-irdi 10891, 286, 786
- e.-irken 4626, 4713
- e.-irse 11063, 6896, 12154, 1308, 13214, 1461, 1569, 1600, 1670, 1944, 2228, 2602, 28, 2982,

301, 3521, 3618, 3622, 413, 428, 4765, 511, 5927, 724, 7336, 783, 8640, 9130, 9603, 9676, 9796, 9805
e.-iyor 2895, 3008, 4979, 537, 6187
e.-iyordu 1212, 1511, 2858, 3263, 7765
e.-meden 1382, 4925
e.-mediği 3214
e.-mek 4163, 7569, 8074, 11019, 12823, 6732
e.-mekte 4543, 7888
e.-mektendir 1202, 1989, 5166, 5310
e.-mekten 7841
e.-melidir 1232, 1584, 2242, 3509, 5425
e.-memesi 2528
e.-memesidir 4537, 9027
e.-memesindendi 12588
e.-memiş 12103, 2355, 2421, 4713, 6482, 798, 664
e.-memiştii 4860, 10905
e.-memiştir 6903
e.-mesi 10903, 11335, 1230, 12499, 12985, 13243, 1582, 2123, 5227, 5276, 5351, 6432, 7546, 8650
e.-mesin 9400
e.-mesinde 5364
e.-mesine 266, 5252, 5396
e.-mesini 4669, 6693, 7842
e.-mesinin 7481, 8001
e.-meye 1589, 8679
e.-meyercek 3879, 4920
e.-meyen 12368, 4361, 85
e.-meyişine+(edilmeyişine)
6236
e.-mez 11808, 5205, 5507, 6084, 7216, 7242, 8661, 10924, 7
e.-mezdi 10891
e.-miş 10102, 10198, 10843, 11101, 1121, 11325, 11652, 1183, 12233, 12303, 12311, 12321, 12370, 12474, 1315, 1407, 1477, 1615, 1723, 1916, 2004, 2128, 2503, 2691, 2814, 2842, 2935, 2959, 3006, 3281, 3623, 3934, 4138, 4188, 4307, 4771, 4861, 4896, 5371, 5380, 5451, 5733, 581, 5853, 5858, 5972, 6062, 6125, 6457, 6490, 6741, 711, 7218, 7350, 7911, 7975, 8053, 8198, 8436, 8511, 86, 9153, 962, 10901, 1172, 366, 9412, 9642
e.-mişe 8815, 12266
e.-mişlerdi 2895
e.-mişlerdir 4996
e.-mişse 4107
e.-mişti 125, 1250, 3072, 4784, 4865, 5299, 6709, 6753, 7790, 7853, 7879, 8056, 8060, 8672, 9153, 565
e.-miştir 10857, 1140, 2036, 2820, 4284, 4512, 7244, 8059, 8893, 9043, 9916, 3422
e.-sin 10740
[=566]
edin- : Sahip olmak.
e.-en 12902
e.-ir 10254
e.-memiş 2142
e.-meye 1187, 3278
e.-miş 11194, 6293

[=7]
edip : Yazar.
e. 8396
[=1]
Edirne : Bir ilimiz.
e.+de 10134, 10980, 11058, 2134
e.+ye 10984, 1453, 2121, 2126
[=8]
ediş : Etmek işi.
e. 4584
[=1]
Edmond Pourchot : Descartesci bir profesör.
e. 1028
[=1]
efal : Fiiller.
e.+inden 11941
[=1]
efendi : Günümüzde bey unvanından farklı olarak özel adlardan sonra kullanılan ikinci derecede bir unvan.
e. 2105, 3528, 4952
e.+den 5184
e.+ler 3169
e.+lerine 2448
e.+lerinin 8813
e.+m 5730
e.+nin 9926
e.+si 10861, 12580, 3107, 7416
e.+sine 1296
e.+sini 10336, 12616, 1996
e.+sinin 12405, 2553, 3659, 3947, 8771, 8797
e.+yle 8774
[=24]
efendice : Efendi gibi.
e. 8055
[=1]
Eflatun Paşa : Dönemin iş adamı olan paşası.
e. 6781
[=1]
efkâr : Tasa, kaygı. Düşünceler, fikirler.
e. 10888
e.+ı 1418, 3014, 3450, 5138, 5174, 5577, 6166, 6756, 6795, 7629, 7631, 924
e.+ın 1630, 4314
e.+ına 1286
[=16]
efkar-ı umumiye : Kamu oyu.
e. 1153, 1542, 3300, 3346, 3461, 3865, 3869, 3877, 5138, 5517, 5549, 6135, 6744, 7633, 8066, 8107, 9865
e.+ce 9876
e.+de 5322, 7366, 7381, 7443
e.+deki 4765
e.+den 2389
e.+nin 10435, 2325, 3646, 3866, 6716
e.+si 2813
e.+sinde 3354
e.+sine 5458, 7233
e.+ye 10036, 3404, 5620, 7403, 902

e.+yi 11587, 7826, 7966, 7972, 9542
[=43]
efkar-ı umumiye : bkz. (efkar-ı umumiye)
e.+in 2882
[=1]
efkar-i umumiye : bkz. (efkar-ı umumiye)
e. 4814
e.+deki 4794
[=2]
Eflak : Romanya'nın tarihsel ve coğrafi bölgelerinden biridir.
e. 1492, 1552, 4782, 4791
[=4]
Eflatun : Çok önemli bir Antik/Klasik Yunan filozofu olduğu gibi, matematikçi, felsefi diyaloglar yazarı.
e. 543, 665
e.+un 673
[=3]
Eflatun Cem Güney : Türk öykü ve masal yazarı, derleyicisi.
e. 2245, 2249
[=2]
Eflatun Paşa : Dönemin iş adamı.
e. 4910
[=1]
Efrenç : Frenklere yani Avrupalılara mahsus ve aid.
e. 4991
[=1]
efsane : Söylence.
e.+sidir 12369
e.+vi 101
[=2]
efsaneleştir- : Efsane durumuna getirmek.
e.-diği 548
[=1]
efsanevi : Efsane ile ilgili.
e. 7408
[=1]
efsuncu : Büyücü.
e. 10420, 10427
[=2]
Ege Denizi : Türkiye'de bir deniz.
e.+ndeki 816
[=1]
egzotik : Yabancı.
e. 6034, 6440
[=2]
eğ- : Düz olan bir şeyi eğik duruma getirmek.
e.-mesi 13015
[=1]
eğer : Şayet.
e. 10156, 10243, 10773, 10819, 11866, 12170, 186, 2004, 2232, 4107, 4573, 8179, 8518, 8810, 9356
[=15]
eğici : Eğmeye yarayan.
e. 5068
[=1]
eğil- : Bir yana doğru eğik duruma gelmek.
e.-en 10250
e.-mesini 701
[=2]
eğitim : Terbiye.

e. 3158
[=1]
eğlen- : Neşeli, hoşça vakit geçirmek.
e.-diği 2595
e.-en 1866, 5949
e.-me 10809
[=4]
eğlence : Eğlenme işi.
e. 10373, 11431, 11431, 11441, 11492, 2710, 3479, 6256, 8291, 8293, 9347, 9348, 9505
e.+de 3473, 3481
e.+den 9048
e.+dir 1906
e.+ler 2705
e.+leri 11071
e.+lerine 6418
e.+nin 263
e.+si 3272
e.+sinde 12672
e.+sine 10213
[=24]
eğlenceli : Eğlendiren, hoşça giden.
e. 2046, 2441, 7488
[=3]
eğlendir- : Eğlenmesini sağlamak.
e.-diği 2595
e.-en 11296
e.-mek 8836
e.-meyi 1870
[=4]
eğlendirici : Eğlendiren.
e.+ye 10070
[=1]
ehemmiyet : Önem.
e. 1070, 11885, 1271, 1526, 2416, 2623, 2759, 2765, 3160, 3499, 4055, 440, 5406, 5543, 5777, 5973, 6104, 709, 8971, 9233
e.+i 10135, 1024, 10312, 10332, 1034, 1039, 1055, 11188, 11376, 11601, 1556, 2197, 2417, 248, 2616, 2837, 3178, 3796, 3907, 4539, 4659, 6244, 8528, 86, 9612
e.+in 1569
e.+inden 2775, 4333
e.+ini 10887, 13151, 1667, 1795, 2760, 2777, 5191, 5454, 5497, 7569, 9361
e.+le 2143, 632
e.+leri 2515
e.+li 12144, 12951, 4467
e.+lidir 1227
e.+lisi 1222
e.+ten 1031, 1134
[=69]
Ehemmiyet-i Terbiye-i Sibyan : Münif Efendi'nin yazısı.
e. 4064
[=1]
ehemmiyetli : Önemli.
e. 10172, 1035, 10577, 11327, 11330, 11340, 1160, 12479, 13108, 13182, 1546, 2174, 2460, 2545, 2554, 2649, 2823, 3003, 3242, 3832, 3920, 4018, 4050, 4056, 4398, 4405, 4708, 4730, 6270, 665, 9389
e.+dir 11341, 11343, 12031, 2515, 2536, 3519, 3907, 7399, 7422, 7428
e.+dirler 3881
e.+si 2995

e.+sıdır 7329, 8482
[=45]
ehibba : Habibler, dostlar.
e.+sından 5183
[=1]
ehil : Bir işte yetkili olan.
e. 4619
e.+i+(ehli) 5122, 7130, 6564, 9732
[=5]
ehl-i salıp : Haçlıların sekiz büyük seferle Kudüs'e saldırılarına denir.
e. 719
[=1]
ehl-i salıp muharebeleri : bkz. (ehl-i salıp)
e.+nin 10345
[=1]
ehl-i sünnet : Peygamberimizin yolundan gidenler.
e. 902
[=1]
ehliyet : Ustalık.
e. 7957
e.+ini 8735
e.+le 3044
[=3]
ehliyetsiz : Yetersiz.
e. 12942
[=1]
eistence : Varoluş, mevcudiyet.
e. 2183
[=1]
ek : İlave.
e. 2701
[=1]
ekabir : Kibirli.
e. 2902
[=1]
ekil : Ekme işi yapılmak.
e.-en 7951
[=1]
ekim : Ekme işi.
e.+inin 8060
[=1]
ekip : Takım.
e. 7728
[=1]
ekle- : İlave etmek.
e.-mek 932
e.-r 7314
[=2]
eklektik : Seçmeci.
e. 6950, 8119, 9361
[=3]
eklektizm : Seçmecilik.
e.+i 10549, 6960
[=2]
eklen- : İlave edilmek.
e.-en 4867, 5105
e.-ir 6217
e.-miş 8304
[=4]
ekmek : İnsanı geçindirecek iş.
e.+ini+(ekmeğini) 13077
[=1]
ekonomi : İktisat.
e. 4013, 9672
e.+si 10240, 10325
[=4]
Ekrem : 19'uncu Yüzyıl Osmanlı edebiyatının önemli isimlerinden.

e. 10657, 3328, 8090
e.+di 10924
e.+e 11034, 6621
e.+i 8096
e.+in 7625
e.+le 11128
[=9]
Ekrem Bey : bkz. (Ekrem)
e. 10472, 10477, 10493, 10515, 10516, 10521, 10537, 10579, 10589, 10623, 10625, 10632, 10672, 10687, 10694, 10707, 10716, 10743, 10746, 10823, 10832, 10843, 10865, 10870, 10909, 10926, 10937, 12939, 12975, 12980, 12989, 12994, 13220, 5827, 5830, 5922, 9819
e.+de 10457, 10462, 10466, 10525, 10551, 10555, 10578, 10646, 9662
e.+den 11945
e.+e 10486, 10490, 10929, 11681, 13019, 7644
e.+i 10531, 10738, 10776, 10780, 12982, 13210
e.+in 10486, 10496, 10508, 10511, 10542, 10545, 10547, 10548, 10556, 10562, 10570, 10572, 10577, 10587, 10596, 10599, 10605, 10640, 10658, 10665, 10666, 10670, 10673, 10681, 10697, 10701, 10702, 10705, 10721, 10725, 10736, 10739, 10740, 10750, 10756, 10827, 10865, 10872, 10893, 10899, 10901, 10908, 10929, 10932, 12988, 13049, 13212, 13214, 13217, 5848, 5849, 5860, 6020, 6620, 6653, 7545, 9265
[=116]
ekseri : Genellikle.
e. 7722
[=1]
ekseriya : bkz. (ekseri)
e. 12445, 5680
[=2]
ekseriyet : Çoğunluk.
e.+le 12278
[=1]
eksik : İhtiyaç duyulan şey.
e. 10911, 11082, 11906, 12887, 13236, 1462, 2532, 3309, 5461, 5499, 5656, 5922, 6072, 9614, 9961
e.+i+(eksiği) 6279, 724, 9194, 9283
e.+idir+(eksiğidir) 9198
e.+ler 574
e.+lerimizi 2784
e.+lerin 2426, 4227, 6516
[=25]
eksiklik : Eksik olma durumu.
e.+i+(eksikliği) 12901, 13172, 13250, 6231
e.+ler 5492
e.+leri 13173, 6577
[=7]
ekspoze : "Sergilemek, gözler önüne sürmek" anlamındaki ekspoze etmek birleşik fiilinde geçen bir söz.
e.+sıdır 9873
[=1]
ekzotik : bkz. (egzotik)
e. 11390, 12147, 5841
[=3]
el+(1) : Tutma organı.

e. 10942, 12028, 12872, 13158, 1671, 2718, 2973, 4053, 4203, 4939, 5046, 5386, 5510, 6280, 6318, 6464, 6489, 6723, 6794, 9228
e.+de 10089, 10440, 10487, 10650, 1100, 11167, 11819, 12055, 12073, 12693, 12720, 12775, 13043, 1460, 1471, 1631, 1660, 169, 1734, 1879, 1912, 1950, 2251, 310, 3108, 354, 3891, 4115, 418, 4195, 4614, 5052, 513, 5280, 5400, 5436, 5616, 5726, 5772, 5808, 5862, 5951, 6008, 6979, 7278, 7706, 7716, 7767, 7880, 7988, 8261, 8267, 8526, 8747, 889, 9287, 9582
e.+deki 363, 3992, 5106, 5329, 6910, 741, 7844, 7986, 8179, 9157
e.+den 10791, 4252, 7835, 8469
e.+e 10294, 10340, 10752, 10883, 12196, 1228, 12380, 12820, 12824, 12826, 2455, 2835, 3279, 3627, 4164, 4267, 4697, 4821, 5480, 6470, 7202, 7374, 7652, 7653, 77, 7993, 8136, 8582, 9000, 9011, 9803, 9914
e.+i 12111, 7230
e.+imizde 10981, 3211, 327, 4217, 4715, 5302, 5738, 6619, 7590, 8076, 8115, 868, 874, 959, 973, 9756
e.+imizdeki 7833, 9614
e.+imize 9128
e.+inde 11049, 1172, 12203, 12682, 1326, 1507, 1528, 2628, 3080, 4430, 4637, 4804, 6707, 7206, 7962, 826, 8512, 8524, 866
e.+indeki 12522, 9727
e.+inden 10784, 1227, 199, 2527, 2880, 3102, 3618, 3633, 3648, 3813, 4894, 4936, 6800, 7614, 8190, 8669, 8686, 9984
e.+ine 12889, 12910, 1428, 1447, 1611, 273, 3466, 4246, 4257, 5595, 8533, 8617, 9018
e.+ini 7316
e.+iyle 12392, 12418, 3229, 3676, 4684, 4759, 4841, 8040, 8703
e.+le 1606, 3738, 8144
e.+lerde 1522, 7632, 862
e.+lerinde 4491, 806
e.+lerinden 3439
e.+leriyle 12640, 8452
[=217]
el+(2) : Yabancı.
e.+lere 6452
[=1]
elbet : Şüphesiz.
e. 298
e.+te 10129, 10326, 10357, 10606, 11308, 11338, 11678, 12419, 13041, 13043, 139, 1637, 180, 2081, 2472, 282, 3308, 442, 445, 4655, 4903, 5258, 53, 5714, 585, 603, 6105, 6183, 639, 6409, 8755, 8760, 9378, 9380, 948, 955
e.+te.ki 773
[=38]
elbirlık : Hep birlikte.
e.+i+(elbirlığı) 6696
[=1]

elbise : Giysi.
e. 1614, 3473
e.+lere 12277
e.+si 1634, 2895, 8358
e.+sine 1633
e.+siyle 2555
[=8]
El-cezire : Asya'da Fırat ile Dicle nehirleri arasında bir bölgenin adıdır.
e. 8732
[=1]
elçi : Sefir.
e.+si 1161, 7955
[=2]
elçılık : Sefirlik.
e.+le 3050
[=1]
ele- : Süzgeçten geçirmek.
e.-yecek 9307
[=1]
elegiaue : Ağıt ile ilgili.
e. 10668, 11617
[=2]
elegie : bkz. (elegiaue)
e. 10568, 11709
[=2]
elektrik : Enerji türü.
e. 5590, 5599
[=2]
elektrikleş- : Elektrik işi.
e.-mişti 11141
[=1]
el ele : Birbirinin elini tutarak.
e. 11566, 4910
[=2]
el emeği : Elde yapılan iş.
e.+nin 3515
[=1]
El-hakimü hüvallah : Suavi'nin makalesi.
e. 5394
[=1]
Elhan : Menemenlizade'nin şiir kitabı.
e. 10920
[=1]
Elhan mukaddimleri : Recaizade'nin eseri.
e.+nde 12989
[=1]
elim : Acıklı.
e. 1539, 3052
[=2]
Eliot : İngiliz sefiri.
e.+ın 8028
[=1]
Elizabeth : İngiltere kraliçesi.
e. 697
[=1]
Elenistik : Kent devletinin sona erdiği M.Ö. 323 yılıyla Hellenistik çağın son büyük imparatorluğunun Roma'nın bir parçası olduğu M.Ö. 30 yılı arasındaki dönemin felsefesine verilen ad.
e. 541, 557
[=2]
elli : Bir sayı.
e. 1753
[=1]
elli beşinci : Bir sayı.
e. 7241

[=1]
elli iki : Bir sayı.
e. 3831, 3831
[=2]
ellilik : Elli kuruş veya elli lira değerinde para.
e. 11492
[=1]
ellinci : Elli sayısının sıra sıfatı.
e. 3698
[=1]
El mukaddimet-ü fi kavaidi fenni tarih ve usul-i metali'üt tevarih : Şanizade'nin eseri.
e. 2461
[=1]
El-mustatraf : Salih Efendi'nin tercüme eseri.
e.+ı 2402
[=1]
El ravzeteyn fi ahbar-i devleteyn : Ebu Şame'nin eseri.
e. 9152
[=1]
elver- : Yetmek, yetecek kadar olmak.
e.-ir 4482, 7176
[=2]
elverişli : Uygun.
e. 5147, 7767
[=2]
Elvire : Lamartine'in bir eseri.
e.+i 5973
[=1]
emanet : Birine geçici olarak bırakılan ve teslim alınan kişiye korunması gereken eşya.
e. 12643, 1535, 7626, 8474
e.+tir 5403
[=5]
emare : Belirti, iz.
e.+ler 1861, 4779
e.+ye 9026
[=3]
emek : Bir işin yapılması için harcanan beden ve kafa gücü.
e.+inin+(emeğinin) 1005
[=1]
emektar : Bir görevde uzun süre kalıp o işe emeği geçmiş olan.
e. 11017, 11206, 1871
[=3]
emel : Gerçekleştirilmesi zamana bağlı istek.
e. 4939
e.+ini 4894
e.+lere 8759
e.+lerinde 12375
e.+lerine 12612
[=5]
Emevi hanedanı : Dört Halife Dönemi'nden (632-661) sonra Müslüman Arap İslam Devleti'ne egemen olan hanedan.
e. 12460
[=1]
Emeviye : bkz. (Emevi hanedanı)
e. 181
[=1]
Emile : Ziya Paşa'nın tercüme eseri.
e. 6662, 7103, 7267, 7272, 7296
[=5]

- Emile Zola** : Fransız yazar.
e. 10128
[=1]
- emin** : Güvenli.
e. 11451, 1556, 2697, 5202, 5534, 7354
e.+idir 3726
e.+iz 11423, 4636
[=9]
- Emin Efendi** : Münif Paşa'nın Tercüme Odası
e.+den 4003
[=1]
- eminlik** : Emin olma durumu.
e.+i+(eminliği) 5686
e.+ine+(eminliğine) 7562
[=2]
- Emin Nihad Bey** : "Müsameretname" adlı eserin sahibi.
e. 6391
e.+in 6294, 6373
[=3]
- Emin Nihat Bey** : bkz. (Emin Nihad Bey)
e.+den 6415
e.+in 6412
[=2]
- Emin Şükuhi Efendi** : Abdülhak Hamid'in dedesinin büyükbabası.
e.+nin 10949
[=1]
- emir** : Buyruk.
e. 12681, 12736, 4218, 4907, 8039
e.+de 1206
e.+i+(emri) 12405, 3434, 3573, 4552, 5021, 5069, 8368
e.+inde+(emrinde) 1069, 269, 797
e.+indedir+(emrindedir) 4444
e.+indedir+(emrindenir) 9304
e.+ine+(emrine) 12319, 12942, 4701, 4909, 5587, 6101, 6630, 8153, 8844
e.+ini+(emrini) 11047, 3659, 6751, 6823, 7402, 8377
e.+inin+(emrinin) 4977
e.+iyle+(emriyle) 2133, 5049, 5175, 7406, 8514
e.+le 11999, 3734, 7882
e.+ler 8715, 8794, 881
e.+lerden 8658
e.+leri 5077
e.+lerin 8661
e.+lerle 7841
[=49]
- Emir Çoban** : Abdülhak Hamid'in eseri "İlhan"daki bir karakter.
e. 12674, 12679, 12688
e.+in 12672
[=4]
- Emir Gıyaseddin** : Abdülhak Hamid'in eseri "İlhan"daki bir karakter.
e. 12688
e.+i 12202
[=2]
- Emir Hasan** : Abdülhak Hamid'in eseri "İlhan"daki bir karakter.
e. 12675, 12680
e.+ı 12678
e.+ın 12674, 12682
[=5]
- emirlik** : Beylik.
e. 4836
e.+e+(emirliğe) 8767, 9175
[=3]
- Emir Mehmed bin Hasan Suud** : Hadis-i Nev yahut Tarihi Hindi Garbi adlı eserin sahibi.
e. 914
[=1]
- emirname** : Yazılı buyruk.
e.+ler 1625
[=1]
- Emir Nevruz** : Namık Kemal'in eseri.
e. 9179
e.+la 9133
e.+u 9096
e.+un 8576, 8580
[=5]
- Emir Nevruz Bey** : bkz. (Emir Nevruz)
e.+i 9123
e.+in 8574
[=2]
- emir'ül-hac** : İslam devletlerinde ve Osmanlılarda her sene hacca gidecek olanların teşkil ettikleri kafileye reis seçilen kimsedir.
e. 6691
[=1]
- Emir Yakub** : Abdülhak Hamid'in "İlhan" adlı eserindeki karakteri.
e.+un 12701
[=1]
- emlak** : Gayrimenkul
e. 2904
[=1]
- Emmerich de Vattel** : İsviçreli diplomat ve hukukçu.
e. 4728
[=1]
- emniyet** : Güvenlik.
e. 10008, 11003, 1296, 9879
e.+i 10019, 10020
e.+ini 1525, 2815, 811
e.+le 5210
[=10]
- emniyetsiz** : Güvenilmez.
e. 3825
[=1]
- emniyetsizlik** : Güvenilmezlik.
e. 2557
e.+tir 3454
[=2]
- emperatif** : Emir verme.
e.+ler 5960
[=1]
- empresyon** : Etki, izlenim.
e.+unu 308
[=1]
- emprunts** : Taklit.
e. 9609
[=1]
- Emrah** : bkz. (Erzurumlu Aşık Emrah)
e. 2244, 2255, 2264, 2270
e.+ın 2275
[=6]
- emret-** : Buyurmak.
e.-en+(emreden) 6845, 7663
e.-er+(emreder) 5274, 9430, 9436
e.-erse+(emrederse) 12408
e.-ildi 1207
e.-ilince 5176
e.-ilir 1280
e.-ilmiş 2507
e.-mesi 7987
e.-tiği 1294, 5273, 5415
[=14]
- emr-i nehiy** : Emir yasaklamak.
e.+den 11821
[=1]
- emr-i vaki** : Beklenilmeyen iş, sürpriz.
e.+ler 1569
[=1]
- emsal** : Örnek.
e.+i 9874
e.+ine 6374
[=2]
- emsalsiz** : Benzeri olmayan.
e.+dir 2449, 2585, 6555
[=3]
- emtia** : Mal.
e. 7560
e.+sının 881
[=2]
- en** : Üstünlük belirten kelime.
e. 10097, 10110, 10163, 10171, 10176, 1019, 1022, 10339, 1037, 10386, 10406, 10469, 10497, 10522, 10522, 10523, 10523, 10549, 10602, 10643, 10670, 10676, 1078, 108, 10808, 10810, 10814, 10838, 10864, 10894, 10932, 10934, 10938, 10988, 10990, 11040, 11051, 11054, 11054, 11168, 11187, 11226, 11266, 11327, 11381, 11407, 11414, 11504, 11612, 11616, 11691, 11741, 11747, 11776, 11777, 11960, 1198, 11993, 12007, 12014, 12041, 12099, 12144, 1222, 12241, 12247, 12287, 12310, 12342, 12363, 12396, 1244, 12447, 12483, 12497, 12502, 12506, 12531, 12561, 12585, 12593, 12647, 12649, 12650, 12684, 12743, 12827, 12830, 12879, 129, 12999, 13083, 13088, 13092, 13108, 13145, 13152, 132, 1321, 13230, 13237, 13238, 13249, 1347, 1378, 1446, 1461, 1534, 1539, 1619, 1640, 1679, 1773, 1775, 1776, 1819, 1826, 1826, 1827, 1838, 1890, 1894, 1896, 1896, 1897, 1922, 1938, 1952, 1956, 1960, 2008, 2018, 2019, 2041, 2092, 2097, 2212, 2234, 2238, 2286, 2315, 2323, 2330, 2352, 2375, 2395, 2432, 2436, 2442, 2469, 2583, 2586, 2596, 2607, 2616, 2621, 2649, 2671, 268, 2692, 2694, 2731, 2823, 2840, 2923, 2964, 2981, 2991, 3003, 3040, 3095, 31, 3107, 3178, 3268, 3297, 3330, 3350, 3420, 3477, 3478, 3529, 353, 3532, 3576, 3592, 3656, 3701, 3702, 3716, 3752, 3769, 377, 3776, 3785, 3799, 3876, 3907, 3913, 3936, 3949, 3969, 3994, 3997, 400, 4051, 4067, 4145, 4153, 418, 4210, 425, 4283, 4327, 4349, 4400, 4485, 4492, 4492, 4501, 4570, 4593, 463,

4695, 4707, 471, 471, 4739, 4786, 4807, 483, 4842, 4844, 4870, 488, 4950, 4966, 506, 5065, 5074, 5116, 5170, 5265, 53, 5300, 5320, 5346, 5353, 5385, 5416, 5498, 5534, 5570, 5582, 5631, 5659, 5661, 5699, 5724, 574, 5749, 5756, 5933, 5942, 5951, 5971, 6001, 6096, 6103, 611, 6118, 6137, 6169, 6207, 6233, 6234, 6269, 6276, 6324, 6329, 6336, 6377, 6422, 6424, 6448, 6464, 6465, 6478, 6543, 6572, 6631, 665, 6814, 6882, 6884, 6885, 6887, 6904, 6915, 6932, 6957, 6961, 6967, 6975, 6976, 7027, 7038, 7054, 7057, 7068, 7182, 723, 724, 7244, 7245, 7279, 7287, 7301, 7309, 7329, 7339, 7378, 7420, 7433, 7441, 7459, 7508, 7555, 7618, 7691, 7720, 7750, 7751, 7752, 7765, 777, 7806, 7875, 7898, 7918, 7969, 7973, 8069, 8077, 8094, 8115, 8147, 8152, 8166, 8243, 8249, 8263, 8290, 8380, 8380, 8416, 8434, 8463, 8482, 8485, 8486, 8537, 8583, 8588, 8608, 8612, 8699, 8742, 8771, 8809, 8812, 8817, 8820, 8827, 8849, 8861, 8865, 8866, 8869, 891, 8920, 8938, 8987, 8993, 9024, 9030, 9034, 9054, 907, 9094, 9097, 9097, 9109, 9132, 9142, 9148, 9174, 9294, 9355, 9428, 9482, 9488, 9550, 9563, 9606, 9645, 9650, 9665, 9675, 9731, 9786, 9822, 9892, 9900, 9944, 9957, 9961

e.+inde 9434
[=418]

encümen : Alt kurul.

e. 2831, 3179, 3184, 3186, 3186, 3197, 3213, 4086
e.+deki 7996

e.+i 3158, 3161, 3162, 3255, 3572, 3891, 4088, 4092, 4107, 4130, 5671, 7559

e.+in 3167, 3171, 3218, 3220, 3574, 3764, 3771

e.+inde 6828, 7995

e.+le 3187

e.+lerinin 3415
[=32]

encümen-i danış : Bilgi meclisi.

e. 10469, 3175, 3212, 3800, 3846, 6314

e.+e 3121, 3206

e.+in 3181, 3763, 5505, 5525

[=12]

encümen-i şuara : Şairler kurulu.

e. 10545, 10548, 5749

e.+nın 13125, 5759

e.+ya 10477

[=6]

enderun : Saraylarda harem ve hazine dairelerinin bulunduğu yer.

e. 1864, 1869, 1898, 1906, 4595, 5125

e.+a 1820

e.+da 1811, 1852, 1866

[=10]

Enderuni Osman Vasıf Bey : Türk şairi.

e. 1811

[=1]

Enderunlu Fazıl : 18. yüzyılda yaşamış olan divan şairlerindendir.

e.+a 1717

[=1]

endişe : Şüphe.

e. 11531, 1653, 3972, 7194, 9989

e.+de 11176

e.+ler 11599

e.+leri 10147, 11070, 583, 6494

e.+lerini 6755

e.+lerinin 744

e.+lerle 564

e.+si 10178, 316, 346, 6382, 9435, 9816

e.+sidir 4575

e.+sinden 6479

e.+sinin 11312, 12848, 3141, 9636

e.+ye 11672, 12031, 5962

e.+yi 574

[=30]

Endülüs : 711-1492 yılları arasında İber Yarımadası'nda Müslümanlığın etkisi altında bulunan bölgelere verilen isimdir.

e. 12163, 12387, 12432, 12452, 154, 344, 720, 7266

e.+te 79

[=9]

Endülüs tarihi : Ziya Paşa'nın eseri.

e. 12161, 6668, 6681, 7268

e.+nden 7271

[=5]

Ene'l-hak : Arapça "Ben Hakkım." anlamına gelir.

e. 5700

e.+ın 6053

[=2]

Enfant Sublime : Hugo'ya muasırları tarafından verilen isim.

e. 11775

[=1]

enfüsi : Öznel.

e. 12033, 13123

[=2]

enfüsileş- : Öznelleşmek.

e.-ir 12025

[=1]

enfüsilik : Öznellik.

e. 11690

e.+i+(enfüsiliği) 2022, 2376, 1939

[=4]

engel : Mani.

e. 1643, 1670, 5300, 6929

e.+lerle 3835

[=5]

Engelhard : Osmanlı tarihçisi.

e. 4780

[=1]

engizisyon : Katolik Kilisesine bağlı bir mahkeme sistemi idi.

e. 7266

[=1]

Engizisyon Tarihi : Ziya Paşa'nın tercüme eseri.

e. 6670, 6681

[=2]

enişte : Bir kimsenin kız kardeşinin veya kadın hısımlarından birinin kocası.

e.+si 10958, 11097, 4829

[=3]

enkaz : Yıkıntı, döküntü.

e.+ı 4228, 6878

[=2]

entellektüel : Aydın kişi.

e. 12880, 9749

[=2]

entrika : Dalavere.

e. 12264, 6853, 9005

e.+ları 2967

e.+larla 727, 728

e.+nın 12605

e.+sı 10336, 12389, 9016

e.+sına 638, 6911

e.+sında 12582

e.+sını 12201, 1954

e.+siyle 12103

e.+tı 604

[=17]

entrikacı : Dalavereci.

e. 1507, 1527, 4893, 4935, 4950

[=5]

entrikalı : Dalavereci.

e. 3055

[=1]

Enver Ziya Karal : Tarih profesörü.

e.+ın 950

[=1]

epey : Çok.

e. 1602

e.+ce 1620, 8227, 11765, 11869, 12461, 1991, 3100, 3811, 4112, 4321, 5487, 562, 5798, 6628, 6826, 6948, 7521, 7870, 8298, 8542, 8904, 8942, 9627, 9653

[=25]

epée : Eskrimde bir kılıç.

e. 2414

[=1]

epiküriyen : Yunan Medeniyetinde, Anadolu Helen Kültüründe bir döneme damgasını vurmuş, erkeklerin erkeklerle bayanların da bayanlarla cinsellik yaşadığı, ancak bebek yapmak için karşı cinsle birlikte olduğu bir hayat tarzıdır.

e. 1527

[=1]

epiküryen : bkz. (epiküriyen)

e. 149

[=1]

episod : Romanın, destanın, dramın esas olayına giden ve onunla bütünleşen yan olay.

e.+un 13211

[=1]

epizot : bkz. (episod)

e.+lar 12630

[=1]

epope : Destan.

e.+de 11985

e.+sinin 11902

[=2]

er+(1) : Asker.

e. 3350, 6859

[=2]

er- : Ulaşmak.

e.-ebilirmiydi 12831

e.-ecek 1265

e.-ememesi 11287

e.-en 1166

e.-enler 12246
e.-er 4997, 6881, 824
e.-mek 6996
e.-miş 4549, 7173, 9297,
934
[=13]
erbap : Bir işten anlayan, bir işi iyi yapan kimse.
e.+ına+(erbabına) 11544
[=1]
erdir- : Ermesini sağlamak, ermesine yol açmak.
e.-emediği 7031
[=1]
Ereğli : Karadeniz'de bir ilçe.
e. 7991
[=1]
eren : Ermiş.
e.+ler 2369
[=1]
Erenköy : İstanbul'da bir semt.
e.+deki 6573
[=1]
erguvan : Bir çiçek.
e. 194
[=1]
eri- : Katı cisim sıvı içine karışarak sıvı durumuna geçmek.
e.-yorlardı 543
[=1]
eril- : Ulaşılmak.
e.-mez 6524
[=1]
eriş- : Ulaşmak.
e.-ebildiği 1940
e.-ebildiğini 2319
e.-ebilirim 11437
e.-eceğimiz 4412
e.-emeden 11215
e.-emediği 1947
e.-emediklerini 647
e.-emez 12030, 6566, 6981
e.-en 6954
e.-i 2168
e.-ir 2313, 4344, 586, 6953
e.-iriz 323
e.-me 10099, 4963, 55,
6445, 6893
e.-meden 6964, 6974
e.-mek 3545, 4902, 6452,
6874, 6888, 6976
e.-mekte 10001
e.-mekten 12595
e.-mektir 4465
e.-memesine 12185
e.-mesi 48
e.-mesiyle 9419
e.-meye 5203
e.-meyen 6127
e.-mez 586
e.-miş 2010
e.-mişlerdi 4364
e.-tiği 2290, 6978, 9816
e.-tiğini 10736, 4266, 5479,
5660
e.-tikten 2492
[=49]
erişil- : Ulaşılmak.
e.-ebileceği 5388
e.-ecek 4455, 9392
e.-mez 395, 5747
e.-miş 5644
[=6]

eriştir- : Ulaştırmak.
e.-ecek 1941
[=1]
erit- : Katı bir şeyi sıvı duruma getirmek.
e.-ip 11665
e.-iyordu 5775
[=2]
erkan : Bir topluluğun ileri gelenleri.
e.+ı 5149
e.+ından 4937
e.+ıyla 5015
[=3]
erkan-ı harp : Genelkurmay.
e. 9728
[=1]
erkek : Yetişkin adam.
e. 10181, 10204, 10205,
10205, 12131, 12236, 12244, 12425,
1866, 1891, 222, 2317, 2555, 6438,
6445, 6456, 6481, 6574, 6963, 725,
730, 7351, 8284, 8351, 8357, 8374,
8439, 8447
e.+in+(erkeğin) 8897
e.+ini+(erkeğini) 8388,
8473
e.+le 10204, 6420, 8445
e.+lerin 12121
e.+lerini 12681
e.+ten 6230
[=37]
erkeğe : Mertçe.
e. 6487
[=1]
erkekli : Erkeği olan.
e. 6576
[=1]
erken : Vaktinden önce.
e. 1924, 1963, 6726, 8105,
8109
e.+dir 7554
[=6]
Ermeni : Ermenistan halkından olan.
e. 3311, 3757, 4881, 6166
e.+ler 3757
e.+lerin 6150
[=6]
Ermeni Legofeti Hoca : Tercüme kaleminde çalışan azınlık aydını.
e. 3174
[=1]
Ernest Renan : Fransız filozof ve yazar.
e. 4196
[=1]
Eros : Aşk Tanrısı.
e. 6091
e.+u 12077
[=2]
Eros Küpiton : Aşk ilahı.
e. 11777
[=1]
erte : Ertesi, yarın.
e.+si 10156, 10479, 13207,
2856, 4978, 7853, 8031, 8032
[=8]
Ertuğrul Gazi : Muallim Naci'ninmanzumesi.
e. 13031
[=1]
Erzurum : Bir ilimiz.

e. 4984, 6752, 7684
e.+a 12923
e.+u 8726
[=5]
Erzurumlu Aşık Emrah : Bir halk şairi.
e. 2245
[=1]
Erzurumlu Emrah : bkz. (Erzurumlu Aşık Emrah)
e. 2244
e.+ın 2273
[=2]
es- : Rüzgâr olmak.
e.-en 3419
e.-iyordu 7976
[=2]
Esad Efendi : Osmanlı devlet adamı.
e. 2418, 2498, 2519
e.+de 2518
e.+nin 2027, 2400, 2504,
2513, 2532, 3931
e.+ye 2402
[=11]
Esad Efendi Tarihi : Eylül 1821- Temmuz 1826 (Muharrem 1237 - Zilhicce 1241) seneleri arasındaki vak'aları ihtivâ etmektedir.
e. 2491, 2508
[=2]
Esad Paşa : bkz. (Esad Efendi.)
e.+nın 7816, 7935, 7951
e.+yı 7819
[=4]
esami : İsimler.
e.+yi 13152
[=1]
esaret : Esir olmak.
e. 3013, 4431, 6419, 6445
e.+i 8998
e.+in 3018, 4430, 6420
e.+ine 804
e.+te 10164
e.+ten 4427, 8460
[=12]
Esaret-i Sergüzeşt : Sami Paşazade'nin eseri.
e.+te 10313
[=1]
esas : Asıl.
e. 10384, 10565, 11769,
11943, 12252, 13146, 153, 1695,
1703, 1732, 1915, 2217, 2651, 2662,
300, 3350, 3414, 3722, 4481, 4487,
4806, 4866, 4917, 5090, 5093, 5442,
5863, 655, 729, 7566, 8317, 8531,
8755, 8808, 8836, 8842, 9405, 9406,
9479, 9785
e.+a 2640, 5370, 9398
e.+en 1252, 6016
e.+ı 10547, 11930, 3184,
3382, 3671, 4486, 4797, 6706, 8837
e.+ın 3353
e.+ına 1351, 5393
e.+ından 1474, 942
e.+ını 11753, 1257, 3346,
6385, 6870, 7496
e.+ının 618
e.+i 3646
e.+lar 2966, 691
e.+lara 2680, 2810, 2814,
2824, 3381, 9397

e.+lardan 4373
e.+ları 2846, 4522, 5256, 9473, 9811
e.+ların 12282, 12426, 2808, 2822, 5076, 5083
e.+larına 2713, 3614, 5387
e.+larından 11374
e.+larını 3385, 3569, 6300, 6504
e.+larının 3354
e.+tan 5381
e.+tır 11709, 11767, 2066, 207, 2192, 339, 3706, 5437, 6920, 7025, 8148, 9474
[=109]
esasat : Esaslar, temeller.
e.+i 5388
[=1]
esasen : Aslında.
e. 1124, 2561, 3258, 3867, 4641, 4706, 6760, 7374, 7515, 8162, 906
[=11]
esaslı : Köklü.
e. 10011, 10153, 10315, 1091, 11266, 11403, 11537, 11571, 1198, 12718, 1274, 12792, 13193, 1412, 1458, 1677, 1679, 1823, 1865, 2612, 2644, 2780, 2816, 2938, 2964, 3745, 3926, 4038, 4244, 4903, 5347, 5484, 5841, 6464, 652, 7920, 884, 9645
[=38]
esassız : Köksüz.
e. 3926, 5380
[=2]
esbab-ı müşeddide : Kuvvetlendiren, artırıcı sebepler.
e.+den 7884
[=1]
esef : Üzüntü.
e. 12136
[=1]
eser : Yapıt.
e. 10048, 10200, 10303, 1037, 10372, 10700, 10737, 10846, 10857, 10860, 10885, 11097, 11237, 11250, 11343, 11468, 11541, 12041, 12457, 12462, 12578, 12863, 13024, 13174, 13236, 1876, 2211, 2287, 2383, 2455, 2501, 2527, 2534, 2544, 2584, 2613, 2728, 2745, 2820, 2927, 3182, 3221, 3820, 3889, 3914, 3967, 4226, 4319, 4400, 4405, 4734, 5123, 5433, 5698, 5706, 5812, 6185, 6388, 6394, 6566, 6649, 6936, 6939, 7267, 7270, 7328, 7379, 742, 7428, 7515, 7607, 7614, 7873, 8204, 8274, 8280, 8949, 9022, 9034, 9317, 9585, 9705, 9844, 994, 9954, 9972
e.+de 1051, 10735, 11248, 11672, 1201, 12032, 12435, 12474, 12502, 12597, 12667, 12791, 13184, 2164, 2210, 2355, 2549, 2551, 2557, 348, 3760, 3795, 392, 3989, 478, 5839, 5842, 6962, 7165, 7612, 8411, 8455, 8480, 8749, 9155, 9215, 925, 9637
e.+deki 4119, 4566
e.+den 11339, 11564, 2574, 4572, 4579, 8016, 8059, 9154, 9524
e.+di 12635

e.+dir 10351, 10433, 10913, 11721, 12287, 12593, 1387, 2583, 4236, 5855, 5893, 632, 6374, 6603, 7473, 7724, 8182, 8191, 8267, 8273, 8301, 8345, 8488, 9024, 9341
e.+e 10290, 10498, 10802, 11339, 11496, 12000, 12169, 12485, 12619, 12630, 1896, 2013, 2145, 2357, 2609, 4751, 5537, 6247, 648, 6765, 7217, 7589, 77, 8580, 9524
e.+i 10070, 10387, 10394, 10774, 10866, 11103, 11248, 11320, 11328, 11331, 11483, 11499, 11867, 11890, 12099, 12572, 12815, 13153, 13177, 13193, 13218, 13249, 1377, 1859, 1864, 1883, 1919, 1925, 1934, 2015, 2068, 2073, 2141, 2231, 2243, 2275, 2759, 2811, 2929, 3212, 3318, 3326, 3697, 374, 3874, 4028, 4241, 4294, 434, 4577, 4597, 4598, 4620, 4734, 491, 5335, 5443, 5486, 5497, 5568, 5646, 5648, 5670, 5713, 5746, 6188, 6224, 6297, 6306, 6336, 6602, 6618, 664, 6884, 7041, 7118, 7183, 7192, 741, 7432, 7720, 7725, 8144, 8273, 8279, 8282, 8327, 8591, 8974, 9359, 9609, 9705, 9707, 9954, 9991
e.+i+(eseri) 1141
e.+idir 1026, 1037, 11485, 12343, 12459, 12579, 3371, 3691, 3823, 4145, 4739, 5739, 7147, 7619, 8121, 8812, 9142
e.+in 10162, 10199, 10392, 10429, 10781, 10867, 10941, 11156, 11329, 11331, 11379, 11503, 11929, 12161, 12313, 12434, 12471, 12490, 12500, 12547, 12624, 12660, 12716, 12851, 13156, 1739, 1807, 1921, 2547, 2562, 2622, 2661, 2731, 3756, 3794, 3796, 3823, 3845, 3907, 4238, 4245, 4318, 443, 4743, 5495, 5709, 5741, 5929, 6103, 6177, 6251, 6284, 6943, 7271, 7424, 7447, 767, 8340, 8432, 8482, 8691, 8947, 9088, 914, 9593
e.+inde 1033, 10390, 10960, 11123, 11478, 12087, 12095, 12562, 12627, 12866, 13162, 1908, 2293, 2779, 2805, 3544, 3943, 4117, 5446, 5458, 5486, 5895, 6990, 7336, 7916, 9082, 9162, 917, 9368, 9942, 2421
e.+indeki 10802, 12516, 13217, 5658
e.+inden 1029, 2533, 359, 4945, 7151, 8280, 8410, 9245
e.+ine 10160, 10393, 10424, 1066, 11211, 11295, 12029, 12856, 12978, 2306, 2734, 2797, 6209, 6266, 6647, 9707, 9725
e.+ini 10676, 10961, 11649, 12078, 12412, 12842, 12849, 13033, 1943, 2009, 2061, 2423, 3670, 4024, 443, 4562, 4576, 4595, 4733, 5466, 5655, 5673, 7491, 7582, 8314, 8601, 9152, 9359
e.+inin 10767, 1083, 11217, 11249, 11976, 12784, 13032, 1832, 1895, 1912, 2094, 2326, 2351, 2622, 3275, 4731, 5218, 5580, 5662, 6253, 7064, 7997, 9041
e.+iydi 11578

e.+iyle 10441, 10929, 1288, 13132, 2226, 4334, 5226, 5435, 5490, 7251, 749, 9151
e.+iymiş 420
e.+le 1028, 11063, 12817, 2798, 4037, 4585, 6187
e.+ler 10666, 10936, 11318, 11322, 11340, 11385, 11609, 12066, 12104, 12177, 12183, 12225, 12486, 1292, 2118, 2384, 2601, 2629, 3200, 3204, 3215, 3444, 3497, 526, 554, 6040, 6050, 6154, 6267, 6282, 6293, 6313, 8286, 9248, 9319
e.+lerde 10101, 10356, 10829, 11956, 11998, 12006, 12807, 12851, 226, 2311, 2312, 2661, 3883, 421, 4345, 6217, 6230, 636, 6443, 7072, 8264, 8294, 8734, 9874
e.+lerdeki 12664
e.+lerden 1024, 10706, 10859, 11386, 11388, 11994, 429, 498, 8260, 8486
e.+lerdendir 10381, 13123, 13238, 2276, 5733, 6992, 7276, 8409
e.+lerdi 1676, 4138
e.+lerdir 11147, 11250, 11496, 12156, 12175, 12184, 12297, 12299, 12305, 12308, 1247, 12857, 1291, 1913, 2019, 3108, 3201, 4077, 4374, 6149, 6957, 7281, 9822
e.+lere 1018, 1031, 10830, 3779, 6134, 9315
e.+leri 10066, 10512, 10912, 11024, 12000, 12030, 12082, 12113, 12531, 12593, 12794, 13056, 13128, 13147, 13150, 13174, 13182, 1371, 1384, 1388, 1975, 2019, 2088, 2118, 2137, 2228, 3110, 3153, 3204, 3755, 3811, 3879, 4019, 5563, 5564, 557, 6078, 6255, 6270, 6489, 653, 6653, 6666, 7261, 8116, 8482, 8572, 8792, 900, 9142, 9165, 9190, 9240, 9245
e.+leridir 2603, 3143, 6271, 9097
e.+lerin 10288, 103, 10414, 10536, 11676, 117, 11990, 12176, 12395, 12823, 12864, 13148, 1354, 1870, 2604, 2760, 3187, 3188, 3504, 3898, 6129, 6212, 6220, 6276, 645, 6473, 736, 75, 7843, 7849, 7872, 7935, 8248, 9990
e.+lerinde 10067, 10369, 1037, 10883, 11651, 11653, 11778, 11915, 11932, 11984, 11986, 11988, 12029, 12090, 12101, 12583, 12584, 12717, 12770, 2113, 2672, 3728, 3778, 3786, 3947, 4601, 4745, 5204, 5681, 6227, 6498, 6558, 71, 7195, 7548, 777, 8236, 9025, 9158, 9198, 9440, 9653
e.+lerindeki 7696
e.+lerinden 10395, 10442, 11675, 12839, 13092, 2092, 2315, 2465, 2730, 3309, 3908, 3997, 4608, 471, 5724, 6215
e.+lerindendir 11148, 12074, 6103, 8809
e.+lerine 10522, 12586, 12787, 1707, 2283, 2566, 2579, 4227, 4742, 539, 6208, 7719, 9037, 9104

e.+lerini 10338, 11128, 13180, 2101, 2264, 2604, 3307, 390, 3948, 3979, 556, 6227, 6975, 7518, 9790, 9846

e.+lerinin 10160, 11336, 11718, 12782, 12826, 12992, 2256, 2357, 2743, 3576, 3932, 4730, 6186, 6201, 6202, 6219, 6261, 6478, 6592, 7708, 7933, 7934, 8188, 9588, 9932

e.+leriyle 10938, 12529, 3984, 41, 6216, 9320

e.+lerle 12889, 2603, 9524

e.+miş 7600

[=824]

Eser-i Akif Paşa : Akif Paşa'nın eseri.

e. 2140

[=1]

esham : Arapçada pay ya da hisse karşılığı olan sehimin çoğuludur.

e. 3517, 7962

[=2]

esham muhasebesi : Hisse senedi muhasebesi.

e. 10478

[=1]

esir : Tutsak.

e. 12357, 3011, 6434, 6437, 8499, 8594, 8609, 8892, 8977

e.-dir 6411, 6411, 8549

e.+i 2432

e.+iz 7037

e.+lere 6448

e.+leri 1162

e.+lerin 6454, 8813

[=18]

esirci : Tutsak eden.

e.+ler 6455

e.+lerin 10274

[=2]

esirge- : Bağışlamak.

e.-memiştir 6882

e.-meyercek 1956

e.-meyen 4936, 4940

e.-r 142

[=5]

esirgen- : Bağışlanmak.

e.-mesi 8978

e.-miştir 7243

[=2]

esirlik : Tutsaklık.

e. 187, 189, 2877, 6423, 6460, 6516, 728

e.+i+(esirliği) 6444

e.+in+(esirliğin) 8213

e.+ten 8629

[=10]

eski : Çoktan beri var olan, üzerinden çok zaman geçmiş bulunan.

e. 1, 1008, 10134, 10139, 10165, 10167, 10185, 10275, 10366, 10378, 10385, 104, 1042, 10543, 10567, 10702, 108, 10895, 10902, 10947, 1113, 11136, 11137, 11159, 11160, 11175, 11217, 11234, 11249, 11252, 11291, 11408, 11413, 11419, 11428, 11429, 11437, 11438, 11464, 11473, 11503, 11514, 11526, 11550, 11580, 11603, 11631, 11712, 11737, 11835, 11846, 11874, 11879, 11920, 12020, 12068, 1214, 12157, 12164, 12198, 12327, 12388, 12407, 12413,

12440, 12464, 12477, 12509, 12553, 12554, 12590, 12864, 12877, 12879, 12960, 12969, 12984, 13003, 13013, 13026, 13093, 13097, 13123, 13136, 13145, 13149, 13152, 13223, 13226, 13244, 1412, 147, 160, 1616, 1634, 1641, 1646, 1707, 1748, 1755, 1758, 1763, 1774, 179, 1814, 1840, 1847, 1855, 1862, 1864, 1865, 1886, 1914, 1927, 1962, 1986, 2036, 205, 2050, 2066, 2069, 2074, 208, 209, 2109, 2111, 213, 2144, 2145, 2150, 2156, 2162, 2171, 2173, 2195, 2199, 2205, 2228, 228, 2297, 2300, 2314, 2324, 2332, 2348, 238, 2382, 2424, 2441, 2494, 2497, 256, 2581, 2589, 263, 2663, 268, 2700, 2727, 2729, 273, 2739, 2747, 275, 279, 2790, 287, 288, 2891, 2900, 292, 2921, 2924, 2977, 2980, 2987, 300, 3000, 3003, 3007, 3045, 3073, 314, 333, 337, 3454, 349, 3492, 3493, 3496, 3496, 3535, 3590, 3591, 3607, 377, 383, 3833, 3851, 3933, 3949, 3953, 3958, 3964, 401, 407, 4082, 414, 415, 419, 4202, 4229, 4247, 4269, 428, 4289, 4298, 4300, 4333, 4355, 4360, 4361, 4368, 438, 4384, 4385, 4388, 4399, 4403, 4417, 4446, 4463, 4471, 448, 4697, 4705, 4728, 4737, 4749, 484, 488, 496, 498, 504, 506, 507, 5073, 5087, 515, 5158, 518, 5229, 5264, 527, 530, 5368, 5565, 5583, 5584, 5584, 5585, 5590, 5592, 5601, 5602, 5670, 5672, 5750, 5755, 5760, 5762, 5778, 5782, 5804, 5827, 5832, 5833, 5837, 5867, 5869, 5872, 5878, 588, 5886, 5893, 5894, 5906, 5934, 5940, 5957, 5962, 5969, 5977, 5979, 6005, 6008, 6029, 6062, 6064, 6064, 6069, 6077, 6090, 6094, 616, 6189, 62, 6213, 6226, 6237, 6324, 6366, 6378, 6380, 6384, 6409, 6446, 6509, 6540, 6551, 6579, 6624, 6637, 6695, 6810, 6830, 6941, 6942, 6960, 6970, 7010, 7011, 704, 707, 7111, 7125, 7126, 7129, 7162, 7165, 72, 7248, 7282, 7285, 732, 733, 7416, 7451, 7549, 755, 7564, 76, 7602, 7603, 761, 7647, 765, 7659, 7669, 775, 778, 7838, 7941, 803, 8066, 8112, 8160, 8160, 8171, 8175, 8210, 8211, 8254, 8256, 8260, 8378, 8471, 8476, 8728, 877, 8846, 8854, 8882, 8928, 8929, 8931, 8934, 8936, 8943, 903, 9087, 9163, 9165, 9167, 9276, 9280, 9296, 9301, 9302, 9306, 9309, 9310, 932, 9325, 9340, 94, 940, 9401, 9441, 9537, 9571, 9574, 9574, 9604, 9616, 9619, 9644, 9648, 9680, 9700, 9791, 9943, 9947, 9948

e.+de 2930, 5653, 5753

e.+den 2945, 4371, 4487, 5861, 5867, 6015, 6027, 7097

e.+dir 10532, 11253, 2581, 3716, 3930, 9576

e.+ler 312, 3965, 431, 4406, 5865, 589, 8264, 9112

e.+lerce 250

e.+lerde 10889, 2467, 2508, 2566, 3938, 3939, 3951, 3993, 5561, 5735, 5785, 6349, 6990, 703,

7032, 7058, 7066, 7068, 7082, 7090, 8133, 9038, 9679

e.+lerden 12905, 2460, 2754, 344, 3806, 4272, 4330

e.+lere 2058, 3957, 6590

e.+lerin 12966, 4449, 5675, 571, 5780, 6082, 6993, 8953, 9275, 9292, 9520

e.+lerinin 3001

e.+nin 10449, 10538, 11268, 11706, 11883, 12896, 12961, 12973, 12996, 13006, 13069, 13070, 1340, 1410, 1435, 1469, 1770, 1772, 1780, 2146, 2197, 2270, 2350, 2798, 2922, 3004, 3078, 3223, 3448, 3860, 3918, 3998, 4321, 4746, 5600, 5643, 5963, 6936, 6937, 8935, 8966, 9253, 9273, 9363

e.+si 4426, 6797, 8175

e.+sinden 1696, 1784

e.+ydi 1632

e.+ye 10233, 11137, 11159, 11407, 11710, 12963, 12991, 13003, 13140, 13215, 2142, 2375, 2439, 3412, 3674, 5615, 6938, 7447, 9169, 9274, 9302, 9466, 9584

e.+yi 10531, 10537, 10657, 11623, 12994, 1640, 1926, 3842, 4388, 7463, 8089, 8208, 8940, 9247, 9270, 9307, 9363

e.+yle 11174

[=587]

eskilik : Eski olan.

e. 12017, 3930, 3985

e.+ine+(eskiliğine) 11875

e.+lerin 11197

[=5]

esma : Adlar.

e. 7028

[=1]

esna : Sıra.

e.+da 11009, 12610, 3621, 4198, 4553, 5177, 6716, 6783, 6789, 7791, 7949, 7966, 8515, 8882, 8942, 9712

e.+sında 10679, 1083, 1109, 11111, 11116, 1521, 1605, 1785, 1983, 2745, 3016, 3017, 3029, 3062, 3083, 3244, 331, 3585, 3593, 3606, 3886, 4079, 4189, 4624, 4886, 5125, 5178, 5328, 5334, 6396, 6650, 6788, 6799, 6840, 7727, 794, 8678, 869, 8698, 8702, 8996, 9063, 911, 9742, 9759

[=61]

esnaf : Küçük sermaye ve zanaat sahibi.

e. 10145, 12868, 13240, 5099, 9708, 9712, 9977, 9999

e.+nın 9959

e.+tı 10000

[=10]

esrar : Gizler, sırlar.

e. 12632, 8550

e.+nın 12138

[=3]

esrareniz : Sırlarla örtülü.

e. 12653

[=1]

esrarlı : Gizli.

e. 12655

[=1]

Esrat-ı Cinayat : Mithat Efendi'nin romanı.

e. 10365

[=1]

essai : Müstakil makaleler.

e. 6609

e.+sinin 6300

e.+te 9192

[=3]

esence : Öz.

e. 2166

[=1]

estetik : Güzellik.

e. 10884, 378, 6119

e.+e+(estetige) 2150, 8181

e.+i+(estetigi) 5771, 6061

e.+in+(estetigin) 10603,

1932, 91

e.+inde+(estetiginde)

10908

e.+inden+(estetigidinden)

10892, 510, 522, 6000

e.+ine+(estetigine) 6624

e.+ini+(estetigini) 10680,

11083

e.+iyle+(estetigiyle) 8257

e.+lerini 5882

e.+te 300

e.+ten 2366

[=22]

estetizm : Estetikçilik.

e. 9818

[=1]

Esther : Racine'in manzum eseri.

e.+in 5782

[=1]

eş : Benzeri.

e. 12352, 5992

e.+i 11500, 11617, 7427

e.+idir 12236, 8976

e.+ini 3699, 6990

e.+ler 11508

[=10]

Eşar-ı Ziya : Ziya Paşa'nın şiir kitabı.

e. 6667, 6949

[=2]

Eşber : Abdülhak Hamid Tarhan'ın eseri.

e. 11140, 11305, 11342,

11836, 12161, 12247, 12286, 12302,

12309, 12336, 12342, 12343, 12818

e.+de 11464, 12337, 12377,

12378

e.+deki 12193, 12207

e.+den 11618, 12370,

12394

e.+i 11021, 12357

e.+in 11290, 11569, 11614,

12177, 12324, 12326, 12334, 12346,

12362, 12368, 12381

[=35]

Eşek ile Tilki Hikayesi : Şinasi'nin eseri.

e. 4332, 4346, 5795

e.+nde 4377

e.+ni 4343

[=5]

eşhas : Kişiler.

e. 12634, 8763

e. sını 12275, 6438

[=4]

eşik : Kapı boşluğunun alt yanında bulunan alçak basamak.

e.+inde+(eşiğinde) 10141,
11373, 12079, 4306, 4675, 5994,
7005

e.+indeki+(eşiğindeki)

3314

e.+ine+(eşiğine) 7139,

7167

e.+iydi+(eşiğiydi) 13032

e.+te 3685

[=12]

eşraf : Bir yerin zenginleri, sözü geçenler, ileri gelenler.

e.+ından 7535

[=1]

eşref : Şerefli.

e.+i 11557

[=1]

eşsiz : Eşi benzeri bulunmayan.

e. 3890, 8777

[=2]

eşya : Taşınabilir cansız nesnelere bütünü.

e. 11855, 124, 2717, 5630,

5703, 5704, 6749, 773, 7924, 8953

e.+da 11540

e.+dan 8187

e.+nın 11739, 5707, 8210

e.+sı 1594, 2854, 904

e.+sıyla 998

e.+ya 9037

e.+yı 10689, 5999, 6006

[=23]

et : Bir tür besin.

e.+i 1789

e.+ten 12221

[=2]

et- : Bir işi yapmak.

e.-e+(ede) 3959, 3959

e.-ebileceği+(edebileceği)

10326, 211

e.-

ebileceğimiz+(edebileceğimiz)

5442, 8269

e.-

ebileceğine+(edebileceğine) 12802

e.-

ebileceğini+(edebileceğini) 5164

e.-ebilecek+(edebilecek)

2438, 2587, 2631, 2694, 3280, 3713,

471, 4864, 6408, 8421

e.-ebilen+(edebilen) 2276

e.-ebilir+(edebilir) 10923,

11225, 12728, 2053, 2757, 7023

e.-ebilirdi+(edebilirdi)

10434

e.-ebilirim+(edebilirim)

10194, 10442, 10662, 11559, 12879,

12906, 13055, 3260, 4312, 4525,

5204, 5224, 5852, 7712

e.-

ebilirmiyiz+(edebilirmiyiz) 11559,

7115, 8884

e.-ebiliyor+(edebiliyor)

1447

e.-

ebiliyorlardı+(edebiliyorlardı) 6459

e.-ebilmek+(edebilmek)

1147, 1658, 2816, 2960, 3296, 5280,

7774, 8312, 8594, 884

e.-ebilmesi+(edebilmesi)

1640

e.-ebilmişti+(edebilmişti)

5908

e.-ebilmiştir+(edebilmiştir)

8756

e.-ebilse+(edebilse) 2624

e.-ebilsem+(edebilsem)

10535

e.-eceği+(edeceği) 10792,

12959, 13159, 3379, 34, 505, 6052,

6387, 6393, 8475, 9058, 9746

e.-eceğimiz+(edeceğimiz)

8537

e.-

eceğimizden+(edeceğimizden)

11213

e.-eceğini+(edeceğini)

12726

e.-eceğiz+(edeceğiz) 5057,

5392, 8138, 8195

e.-ecek 4473, 9258

e.-ecek+(edecek) 10202,

10411, 10936, 11409, 11439, 11578,

1161, 11815, 12078, 12314, 12333,

1274, 1550, 1604, 1648, 2183, 23,

2674, 3038, 336, 3500, 3582, 359,

3783, 3998, 4575, 4814, 4837, 4920,

5004, 5017, 5157, 5604, 6333, 6966,

7278, 7302, 7515, 7613, 7751, 8000,

8110, 8157, 8349, 8751, 9145, 9246,

9726, 9961

e.-eceklerdi+(edeceklerdi)

1243

e.-ecekleri+(edecekleri)

5072

e.-eceklerini+(edeceklerini)

1278

e.-ecepti+(edecepti) 10054,

10633, 11678, 147, 4921, 9674

e.-eceptir 3329

e.-eceptir+(edeceptir) 1014,

10232, 10380, 10523, 2701, 3821,

4132, 5005, 5458, 7566, 7626, 7767,

8450, 8731, 9181, 9464

e.-egelen+(edegele) 1264,

2970, 3581, 4362, 7097

e.-elim+(edelim) 10073,

10267, 10627, 11215, 11319, 11670,

12054, 12072, 1235, 12381, 12509,

12532, 12744, 13128, 1328, 1713,

1925, 1937, 2223, 238, 2532, 2742,

309, 3718, 3945, 3979, 40, 4391,

441, 4961, 5199, 5234, 5338, 5669,

5820, 6237, 6279, 6376, 6600, 6983,

7260, 732, 7478, 8223, 9423, 9964

e.-emedi+(edemedi) 10474,

13034

e.-emediği+(edemediği)

10583, 10778, 12058, 13086, 3215,

7062, 8606

e.-emediğimiz 9610

e.emediğimiz+(edemediği

miz) 3210

e.-

emediğine+(edemediğine) 3744

e.-ememesi+(edememesi)

7161, 868, 957

e.ememesinin+(edememesi

nin) 712, 758

e.-ememiş+(edememiş)

3943

e.-ememişti+(edememişti)

2938, 7706

e.- emeyeceğimiz+(edemeyeceğimiz) 13050, 5968, 6914	6944, 6972, 7013, 7016, 7054, 7080, 7120, 7177, 7195, 7197, 7198, 720, 7200, 7220, 7290, 7442, 7501, 7507, 7549, 7566, 7572, 7618, 7644, 7654, 7761, 7802, 7950, 7970, 8004, 8005, 8010, 802, 8045, 8080, 8114, 8120, 8151, 8177, 8197, 8220, 823, 8301, 831, 831, 8388, 8401, 844, 8579, 8582, 8583, 8587, 859, 8623, 8635, 8637, 8647, 8701, 8717, 8768, 8827, 8841, 8919, 8936, 8963, 898, 8988, 9, 9005, 9064, 9084, 9089, 9123, 9138, 9162, 9229, 932, 9341, 9482, 9502, 9565, 9572, 9651, 9672, 9726, 9728, 9830, 9869, 9901, 9907, 9936, 9950, 9956, 9969	6326, 6370, 6470, 6551, 6553, 6679, 6717, 6727, 6730, 6750, 6773, 6776, 6780, 6786, 6788, 6790, 6807, 6865, 7006, 701, 7020, 7039, 7042, 7073, 7159, 7183, 7185, 7207, 7376, 7389, 7396, 7407, 7431, 7454, 7456, 7471, 7487, 7498, 7541, 7588, 7594, 7646, 7724, 7783, 7828, 793, 7944, 8141, 8145, 8291, 8327, 833, 8332, 8357, 838, 8414, 8423, 8442, 8503, 8665, 8729, 8762, 8823, 8859, 8863, 8869, 8881, 8886, 8995, 9062, 9071, 9087, 9091, 9234, 9261, 9263, 9276, 9284, 9315, 9328, 9336, 9344, 9349, 9353, 9412, 9420, 9455, 9458, 9468, 9490, 9505, 9564, 9627, 9652, 9662, 9712, 9718, 9723, 9734, 9743, 9759, 9832, 9923, 9940, 9965
e.- emeyeceğimizi+(edemeyeceğimizi) 411		
e.- emeyeceğini+(edemeyeceğini) 9753 e.-emeyecek+(edemeyecek) 5462		
e.- emeyecekleri+(edemeyecekleri) 4812		
e.-emeyen+(edemeyen) 11317, 12607		
e.- emeyişidir+(edemeyişidir) 725 e.-emeyiz+(edemeyiz) 11685, 1801, 6920	e.-eni+(edeni) 1736 e.-enidir+(edenidir) 3529 e.-enin+(edenin) 2657 e.-enler+(edenler) 12248, 2887, 3298, 3874, 4769, 6525 e.-enlerde+(edenlerde) 1737, 5588 e.-enlerdendi+(edenlerdendi) 3536 e.-enlere+(edenlere) 10651, 9898 e.-enlerin+(edenlerin) 1517, 3222, 5238, 8760, 8784 e.-er+(eder) 10005, 10006, 10018, 1002, 10038, 10040, 10081, 10137, 10191, 10307, 10315, 10318, 1036, 10367, 10493, 10502, 10502, 10524, 10556, 1057, 1057, 10587, 10650, 10724, 10753, 10795, 1087, 1092, 10922, 11011, 11057, 11060, 11092, 11134, 11207, 11239, 11245, 11375, 11389, 11434, 11493, 11497, 1150, 1151, 11545, 11554, 11719, 11733, 11756, 11794, 11802, 11804, 11849, 11850, 11852, 11862, 11871, 11907, 11937, 12005, 12045, 12045, 12046, 12050, 12057, 12070, 12093, 12130, 12160, 12163, 12172, 12194, 12200, 12270, 12357, 12375, 12382, 12409, 12415, 12423, 12462, 12469, 12477, 12518, 12524, 1255, 12550, 12564, 12643, 12678, 12756, 12776, 12780, 12820, 12913, 12925, 12942, 12947, 12990, 1300, 13019, 141, 141, 142, 142, 1435, 1473, 1475, 1526, 1556, 1573, 1621, 1760, 1796, 1861, 1876, 1964, 198, 1992, 1995, 2009, 2032, 2035, 2057, 2094, 2153, 2349, 2403, 245, 2483, 2502, 2578, 2615, 2663, 2670, 2672, 2690, 2711, 2787, 2971, 3, 3043, 3097, 3136, 3161, 3246, 3253, 3285, 3330, 3347, 3370, 3372, 3404, 3433, 3443, 3481, 3493, 3519, 3541, 3578, 3587, 3625, 3632, 3635, 3650, 3652, 3665, 3673, 3708, 3771, 3912, 3956, 3985, 4032, 4037, 4052, 4096, 4099, 4109, 4114, 4116, 4149, 4178, 4334, 4383, 4414, 4451, 4455, 4457, 4499, 4506, 4510, 463, 4667, 4693, 4775, 4783, 4788, 4835, 4901, 4946, 4971, 4975, 5111, 5151, 5187, 5221, 5227, 5228, 5245, 533, 5414, 5423, 5441, 5454, 5509, 5516, 5524, 5542, 5547, 5569, 5586, 5609, 5673, 5719, 5726, 580, 5986, 6026, 6037, 6047, 605, 6098, 6197, 6201, 6209, 6216, 6232, 6253, 6286,	
e.-emeyen+(edemeyen) 11317, 12607		
e.- emeyişidir+(edemeyişidir) 725 e.-emeyiz+(edemeyiz) 11685, 1801, 6920		
e.-emez+(edemez) 11170, 11313, 11633, 11829, 11853, 1845, 3938, 5404, 7006 e.-emezdi+(edemezdi) 8462 e.-emezsek+(edemezsek) 4630 e.-emiyor+(edemiyor) 11791, 1500 e.-emiyordu+(edemiyordu) 4721 e.-en 10438, 3775 e.-en(eden) 454 e.-en+(eden) 10036, 1004, 10051, 10061, 10130, 10303, 10327, 10338, 10374, 10387, 10419, 10425, 10483, 1052, 10524, 10562, 10636, 1087, 10907, 10932, 10948, 110, 11002, 11164, 11168, 11171, 11261, 11319, 11363, 11434, 11445, 11496, 11527, 1153, 11542, 11567, 11571, 11582, 11585, 11596, 11612, 11637, 11639, 1168, 11733, 11745, 11779, 11784, 11823, 1186, 11896, 11956, 12024, 12051, 12055, 12057, 12098, 12105, 12182, 12188, 12221, 12235, 12355, 12416, 12529, 12534, 12555, 1257, 12612, 12670, 12672, 12679, 12681, 12697, 12709, 12728, 12747, 12911, 1292, 12926, 1297, 1301, 13060, 13114, 13120, 13163, 13173, 13177, 13251, 1345, 1374, 1385, 1439, 1464, 1489, 1531, 1548, 1555, 1562, 1565, 1572, 1593, 1599, 1605, 1608, 162, 1685, 1763, 1827, 1959, 1999, 2021, 2037, 2046, 215, 2156, 2267, 2300, 2384, 2387, 2453, 2500, 2512, 2544, 2555, 2591, 2690, 2703, 2769, 2822, 2825, 2833, 2874, 2910, 2941, 2954, 2957, 2962, 2988, 2998, 3009, 3023, 3028, 3036, 305, 3060, 3061, 3081, 3085, 3120, 3122, 3142, 3190, 3206, 3345, 3353, 3388, 3455, 3460, 3478, 3497, 3512, 3551, 362, 364, 3715, 3729, 3743, 3857, 4054, 4101, 4152, 4160, 4162, 419, 42, 4232, 4243, 4323, 4438, 4477, 4551, 47, 4758, 478, 4791, 4959, 4977, 4981, 512, 5240, 5268, 5308, 5308, 5409, 542, 5447, 5668, 5674, 5727, 5773, 5783, 5792, 5892, 6000, 6214, 6276, 6301, 6302, 6303, 6310, 6311, 633, 6334, 6357, 645, 645, 6501, 6575, 6605, 6651, 6680, 6810, 6917,		
e.-emeyen+(edemeyen) 11317, 12607		
e.- emeyişidir+(edemeyişidir) 725 e.-emeyiz+(edemeyiz) 11685, 1801, 6920		
e.-emez+(edemez) 11170, 11313, 11633, 11829, 11853, 1845, 3938, 5404, 7006 e.-emezdi+(edemezdi) 8462 e.-emezsek+(edemezsek) 4630 e.-emiyor+(edemiyor) 11791, 1500 e.-emiyordu+(edemiyordu) 4721 e.-en 10438, 3775 e.-en(eden) 454 e.-en+(eden) 10036, 1004, 10051, 10061, 10130, 10303, 10327, 10338, 10374, 10387, 10419, 10425, 10483, 1052, 10524, 10562, 10636, 1087, 10907, 10932, 10948, 110, 11002, 11164, 11168, 11171, 11261, 11319, 11363, 11434, 11445, 11496, 11527, 1153, 11542, 11567, 11571, 11582, 11585, 11596, 11612, 11637, 11639, 1168, 11733, 11745, 11779, 11784, 11823, 1186, 11896, 11956, 12024, 12051, 12055, 12057, 12098, 12105, 12182, 12188, 12221, 12235, 12355, 12416, 12529, 12534, 12555, 1257, 12612, 12670, 12672, 12679, 12681, 12697, 12709, 12728, 12747, 12911, 1292, 12926, 1297, 1301, 13060, 13114, 13120, 13163, 13173, 13177, 13251, 1345, 1374, 1385, 1439, 1464, 1489, 1531, 1548, 1555, 1562, 1565, 1572, 1593, 1599, 1605, 1608, 162, 1685, 1763, 1827, 1959, 1999, 2021, 2037, 2046, 215, 2156, 2267, 2300, 2384, 2387, 2453, 2500, 2512, 2544, 2555, 2591, 2690, 2703, 2769, 2822, 2825, 2833, 2874, 2910, 2941, 2954, 2957, 2962, 2988, 2998, 3009, 3023, 3028, 3036, 305, 3060, 3061, 3081, 3085, 3120, 3122, 3142, 3190, 3206, 3345, 3353, 3388, 3455, 3460, 3478, 3497, 3512, 3551, 362, 364, 3715, 3729, 3743, 3857, 4054, 4101, 4152, 4160, 4162, 419, 42, 4232, 4243, 4323, 4438, 4477, 4551, 47, 4758, 478, 4791, 4959, 4977, 4981, 512, 5240, 5268, 5308, 5308, 5409, 542, 5447, 5668, 5674, 5727, 5773, 5783, 5792, 5892, 6000, 6214, 6276, 6301, 6302, 6303, 6310, 6311, 633, 6334, 6357, 645, 645, 6501, 6575, 6605, 6651, 6680, 6810, 6917,		
e.-emeyen+(edemeyen) 11317, 12607		
e.- emeyişidir+(edemeyişidir) 725 e.-emeyiz+(edemeyiz) 11685, 1801, 6920		
e.-emez+(edemez) 11170, 11313, 11633, 11829, 11853, 1845, 3938, 5404, 7006 e.-emezdi+(edemezdi) 8462 e.-emezsek+(edemezsek) 4630 e.-emiyor+(edemiyor) 11791, 1500 e.-emiyordu+(edemiyordu) 4721 e.-en 10438, 3775 e.-en(eden) 454 e.-en+(eden) 10036, 1004, 10051, 10061, 10130, 10303, 10327, 10338, 10374, 10387, 10419, 10425, 10483, 1052, 10524, 10562, 10636, 1087, 10907, 10932, 10948, 110, 11002, 11164, 11168, 11171, 11261, 11319, 11363, 11434, 11445, 11496, 11527, 1153, 11542, 11567, 11571, 11582, 11585, 11596, 11612, 11637, 11639, 1168, 11733, 11745, 11779, 11784, 11823, 1186, 11896, 11956, 12024, 12051, 12055, 12057, 12098, 12105, 12182, 12188, 12221, 12235, 12355, 12416, 12529, 12534, 12555, 1257, 12612, 12670, 12672, 12679, 12681, 12697, 12709, 12728, 12747, 12911, 1292, 12926, 1297, 1301, 13060, 13114, 13120, 13163, 13173, 13177, 13251, 1345, 1374, 1385, 1439, 1464, 1489, 1531, 1548, 1555, 1562, 1565, 1572, 1593, 1599, 1605, 1608, 162, 1685, 1763, 1827, 1959, 1999, 2021, 2037, 2046, 215, 2156, 2267, 2300, 2384, 2387, 2453, 2500, 2512, 2544, 2555, 2591, 2690, 2703, 2769, 2822, 2825, 2833, 2874, 2910, 2941, 2954, 2957, 2962, 2988, 2998, 3009, 3023, 3028, 3036, 305, 3060, 3061, 3081, 3085, 3120, 3122, 3142, 3190, 3206, 3345, 3353, 3388, 3455, 3460, 3478, 3497, 3512, 3551, 362, 364, 3715, 3729, 3743, 3857, 4054, 4101, 4152, 4160, 4162, 419, 42, 4232, 4243, 4323, 4438, 4477, 4551, 47, 4758, 478, 4791, 4959, 4977, 4981, 512, 5240, 5268, 5308, 5308, 5409, 542, 5447, 5668, 5674, 5727, 5773, 5783, 5792, 5892, 6000, 6214, 6276, 6301, 6302, 6303, 6310, 6311, 633, 6334, 6357, 645, 645, 6501, 6575, 6605, 6651, 6680, 6810, 6917,		
e.-emeyen+(edemeyen) 11317, 12607		
e.- emeyişidir+(edemeyişidir) 725 e.-emeyiz+(edemeyiz) 11685, 1801, 6920		
e.-emez+(edemez) 11170, 11313, 11633, 11829, 11853, 1845, 3938, 5404, 7006 e.-emezdi+(edemezdi) 8462 e.-emezsek+(edemezsek) 4630 e.-emiyor+(edemiyor) 11791, 1500 e.-emiyordu+(edemiyordu) 4721 e.-en 10438, 3775 e.-en(eden) 454 e.-en+(eden) 10036, 1004, 10051, 10061, 10130, 10303, 10327, 10338, 10374, 10387, 10419, 10425, 10483, 1052, 10524, 10562, 10636, 1087, 10907, 10932, 10948, 110, 11002, 11164, 11168, 11171, 11261, 11319, 11363, 11434, 11445, 11496, 11527, 1153, 11542, 11567, 11571, 11582, 11585, 11596, 11612, 11637, 11639, 1168, 11733, 11745, 11779, 11784, 11823, 1186, 11896, 11956, 12024, 12051, 12055, 12057, 12098, 12105, 12182, 12188, 12221, 12235, 12355, 12416, 12529, 12534, 12555, 1257, 12612, 12670, 12672, 12679, 12681, 12697, 12709, 12728, 12747, 12911, 1292, 12926, 1297, 1301, 13060, 13114, 13120, 13163, 13173, 13177, 13251, 1345, 1374, 1385, 1439, 1464, 1489, 1531, 1548, 1555, 1562, 1565, 1572, 1593, 1599, 1605, 1608, 162, 1685, 1763, 1827, 1959, 1999, 2021, 2037, 2046, 215, 2156, 2267, 2300, 2384, 2387, 2453, 2500, 2512, 2544, 2555, 2591, 2690, 2703, 2769, 2822, 2825, 2833, 2874, 2910, 2941, 2954, 2957, 2962, 2988, 2998, 3009, 3023, 3028, 3036, 305, 3060, 3061, 3081, 3085, 3120, 3122, 3142, 3190, 3206, 3345, 3353, 3388, 3455, 3460, 3478, 3497, 3512, 3551, 362, 364, 3715, 3729, 3743, 3857, 4054, 4101, 4152, 4160, 4162, 419, 42, 4232, 4243, 4323, 4438, 4477, 4551, 47, 4758, 478, 4791, 4959, 4977, 4981, 512, 5240, 5268, 5308, 5308, 5409, 542, 5447, 5668, 5674, 5727, 5773, 5783, 5792, 5892, 6000, 6214, 6276, 6301, 6302, 6303, 6310, 6311, 633, 6334, 6357, 645, 645, 6501, 6575, 6605, 6651, 6680, 6810, 6917,		
e.-emeyen+(edemeyen) 11317, 12607		
e.- emeyişidir+(edemeyişidir) 725 e.-emeyiz+(edemeyiz) 11685, 1801, 6920		
e.-emez+(edemez) 11170, 11313, 11633, 11829, 11853, 1845, 3938, 5404, 7006 e.-emezdi+(edemezdi) 8462 e.-emezsek+(edemezsek) 4630 e.-emiyor+(edemiyor) 11791, 1500 e.-emiyordu+(edemiyordu) 4721 e.-en 10438, 3775 e.-en(eden) 454 e.-en+(eden) 10036, 1004, 10051, 10061, 10130, 10303, 10327, 10338, 10374, 10387, 10419, 10425, 10483, 1052, 10524, 10562, 10636, 1087, 10907, 10932, 10948, 110, 11002, 11164, 11168, 11171, 11261, 11319, 11363, 11434, 11445, 11496, 11527, 1153, 11542, 11567, 11571, 11582, 11585, 11596, 11612, 11637, 11639, 1168, 11733, 11745, 11779, 11784, 11823, 1186, 11896, 11956, 12024, 12051, 12055, 12057, 12098, 12105, 12182, 12188, 12221, 12235, 12355, 12416, 12529, 12534, 12555, 1257, 12612, 12670, 12672, 12679, 12681, 12697, 12709, 12728, 12747, 12911, 1292, 12926, 1297, 1301, 13060, 13114, 13120, 13163, 13173, 13177, 13251, 1345, 1374, 1385, 1439, 1464, 1489, 1531, 1548, 1555, 1562, 1565, 1572, 1593, 1599, 1605, 1608, 162, 1685, 1763, 1827, 1959, 1999, 2021, 2037, 2046, 215, 2156, 2267, 2300, 2384, 2387, 2453, 2500, 2512, 2544, 2555, 2591, 2690, 2703, 2769, 2822, 2825, 2833, 2874, 2910, 2941, 2954, 2957, 2962, 2988, 2998, 3009, 3023, 3028, 3036, 305, 3060, 3061, 3081, 3085, 3120, 3122, 3142, 3190, 3206, 3345, 3353, 3388, 3455, 3460, 3478, 3497, 3512, 3551, 362, 364, 3715, 3729, 3743, 3857, 4054, 4101, 4152, 4160, 4162, 419, 42, 4232, 4243, 4323, 4438, 4477, 4551, 47, 4758, 478, 4791, 4959, 4977, 4981, 512, 5240, 5268, 5308, 5308, 5409, 542, 5447, 5668, 5674, 5727, 5773, 5783, 5792, 5892, 6000, 6214, 6276, 6301, 6302, 6303, 6310, 6311, 633, 6334, 6357, 645, 645, 6501, 6575, 6605, 6651, 6680, 6810, 6917,		
e.-emeyen+(edemeyen) 11317, 12607		
e.- emeyişidir+(edemeyişidir) 725 e.-emeyiz+(edemeyiz) 11685, 1801, 6920		
e.-emez+(edemez) 11170, 11313, 11633, 11829, 11853, 1845, 3938, 5404, 7006 e.-emezdi+(edemezdi) 8462 e.-emezsek+(edemezsek) 4630 e.-emiyor+(edemiyor) 11791, 1500 e.-emiyordu+(edemiyordu) 4		

e.-işi+(edişi) 12756, 1868,
2715, 5069, 5429, 5711
e.-işinden+(edişinden)
5304
e.-işine+(edişine) 3964
e.-iştaki+(edişteki) 3883
e.-iyor 3817, 8089
e.-iyor+(ediyor) 10915,
11826, 11887, 12350, 12759, 12969,
13111, 1415, 1524, 1632, 1934,
2425, 2804, 2841, 2877, 2878, 2992,
2993, 310, 3555, 4573, 4802, 4985,
5488, 6649, 7463, 7485, 7828, 7922,
9387
e.-iyordu+(ediyordu)
10145, 10195, 10416, 10928, 11310,
11358, 1160, 11922, 12782, 12969,
13005, 13012, 13028, 13076, 1501,
1677, 1950, 2389, 2391, 253, 2804,
2874, 2881, 2886, 2925, 2929, 2934,
2941, 2946, 3007, 3558, 4726, 502,
5212, 5469, 570, 6056, 6071, 6455,
6461, 6530, 6561, 6756, 7424, 7664,
7868, 7921, 7923, 7928, 7954, 8036,
8087, 8092, 8097, 8178, 8190, 8316,
9080, 9820, 9895, 9930
e.-iyorlar+(ediyorlar) 3156,
3348, 7784
e.-iyorlardı+(ediyorlardı)
1158, 1653, 4467, 4671, 4874, 7704,
7862, 82
e.-iyormuş+(ediyormuş)
9200
e.-iyorsa+(ediyorsa) 123,
9455
e.-iyorum+(ediyorum)
12930
e.-iyoruz+(ediyoruz)
12827, 312, 4690, 5247
e.-me 7254
e.-meden 1780, 2652, 3548,
5312
e.-medi 6813
e.-mediği 11883, 12029,
6061, 8365, 9877
e.-mediğimiz 1899, 476,
9977
e.-mediğine 8054
e.-mediğini 3846, 4666,
8396, 9267
e.-medikleri 12967
e.-mediler 3017
e.-mek 10407, 10458,
10498, 1065, 10655, 10863, 11013,
11125, 11187, 11336, 11370, 11713,
11760, 11819, 12091, 1213, 12225,
12436, 12492, 1263, 12726, 13078,
13214, 1344, 1351, 1405, 1467,
1497, 1518, 1539, 1892, 1910, 1938,
1972, 2053, 2239, 225, 2251, 263,
2665, 2668, 2834, 2864, 2940, 3064,
3084, 3325, 3382, 3494, 3631, 3633,
3638, 3670, 3748, 3814, 3966, 4151,
4281, 4325, 4576, 462, 4670, 4891,
5038, 5052, 5058, 5168, 5230, 5331,
5391, 5393, 5477, 5478, 5479, 5581,
5772, 6007, 6137, 6180, 6359, 6372,
6453, 6642, 7108, 7158, 7227, 726,
7345, 7451, 7458, 752, 7521, 7672,
7688, 7767, 788, 7965, 8007, 801,
8135, 82, 8205, 832, 8459, 8488,
8519, 8552, 8666, 8669, 893, 9026,

9262, 9354, 9360, 9425, 9459, 9881,
9903
e.-mekle 10610, 11076,
11648, 12146, 12905, 1635, 4806,
6015, 810
e.-mekte 3571, 818
e.-mektedir 12351, 12542,
4204, 6485, 8614, 8883
e.-mekten 12342, 2915,
3687, 8035, 8879, 9879
e.-mekti 2840
e.-mektir 12579, 13061,
4473
e.-meleri 4509, 5240, 6162,
6858
e.-melerine 7391
e.-melerini 8622
e.-meli 10065, 8264, 8941
e.-melidir 10588, 11244,
11855, 12153, 8289, 9350, 9668
e.-memek 3751, 9985
e.-memekle 4939, 855
e.-memektedir 12777
e.-memelidir 10155, 12960
e.-memesi 11007, 272, 579,
688
e.-memesidir 10654, 12023
e.-memesini 5245, 7646
e.-memiş 210, 6229, 6274
e.-memişlerdi 5410, 871
e.-memişlerdir 10438
e.-memişti 10241, 9661
e.-memiştir 2531, 4238,
4526, 8318
e.-memiz 12005, 265, 2744
e.-memizdendir 12526
e.-memize 12578, 224
e.-memizin 11569
e.-menin 2692, 5582
e.-mese 6557
e.-mesek 5233, 989
e.-mesi 10154, 10428,
11020, 11288, 1136, 11499, 11631,
11660, 1212, 12587, 12792, 12986,
13002, 1462, 1640, 1683, 1695,
1785, 1970, 2542, 2846, 3199, 3559,
3642, 3732, 4144, 4175, 4578, 4812,
5280, 6319, 6696, 6820, 7070, 7586,
7731, 7839, 8595, 8603, 8636, 8677,
8679, 926, 9427, 9686
e.-mesidir 11602, 11654,
12149, 5292, 6341, 9666, 9883
e.-mesine 10631, 6569, 73,
7417, 7692, 8030, 828, 9852
e.-mesini 1272, 1351, 1507,
4152
e.-mesinin 5211
e.-mesiydi 2825
e.-meye 10014, 10105,
10994, 11246, 11324, 11845, 12074,
3040, 4202, 4452, 4499, 5250, 6364,
6394, 748, 7814, 8622, 911
e.-meyeceğini 7390
e.-meyeceğiz 4927, 5118
e.-meyecek 7417
e.-meyecektir 11460, 12272
e.-meyelim 10047, 2274
e.-meyen 2034, 2918, 4857,
6956, 7442, 8020, 8850, 9931
e.-meyerek 9881
e.-meyi 10064, 6533, 7756,
9018
e.-meyiz 405, 7590

e.-mez 11814, 11858,
11923, 12197, 12269, 12631, 13159,
1529, 1792, 2058, 2280, 2497, 2533,
2667, 2702, 2733, 3114, 3792, 3816,
4035, 4164, 4429, 4587, 5453, 6421,
6781, 7239, 8571, 8870, 9922
e.-mezler 2418, 4230, 9559
e.-mezse 10156, 186
e.-mezsek 11684
e.-miş 10764, 10884,
10893, 11140, 1122, 11351, 11483,
11627, 12135, 12212, 12404, 12463,
12863, 1312, 1360, 1383, 1480,
1595, 1621, 1649, 1718, 1720, 184,
1974, 2, 2135, 2470, 2894, 3030,
3210, 3319, 338, 342, 345, 3470,
383, 3875, 4068, 4090, 4134, 4219,
4330, 4600, 4911, 5104, 5219, 5426,
5494, 5713, 5866, 5961, 6521, 6598,
6641, 6754, 6908, 6944, 7157, 7216,
7237, 7247, 732, 7380, 7493, 7834,
8033, 8037, 8055, 826, 8267, 9034,
9121, 9121, 9125, 9208, 9285, 9822
e.-mişe 6263
e.-mişlerdi 6009
e.-mişlerdir 11542
e.-mişse 1933
e.-mişti 10977, 11014,
11064, 12978, 1536, 1539, 1541,
1612, 1655, 2401, 2991, 3030, 3719,
4848, 555, 5873, 5910, 5963, 6746,
6757, 6827, 741, 7775, 7797, 7878,
7925, 8091, 8714, 941, 9994
e.-miştım 6547
e.-miştir 1029, 10964,
10971, 11252, 11411, 11476, 12095,
12307, 12308, 12583, 12693, 12854,
13242, 13250, 2033, 2211, 2288,
2524, 2622, 3045, 3225, 3960, 4644,
5104, 5167, 5374, 6175, 6836, 7119,
7494, 7545, 7586, 7741, 8220, 8410,
8517, 8683, 8783, 8964, 9054, 9096,
9205, 9439
e.-miyor 1609, 692, 7793,
9581
e.-miyordu 6530, 6711
e.-miyorum 5472
e.-miyoruz 6136, 704
e.-se 1582, 9107, 9192
e.-sek 1924
e.-seydi 11772, 6153, 8356
e.-sin 1807
e.-ti 10016, 1129, 1129,
1130, 1376, 1982, 2007, 3538, 3969,
4034, 4431, 4487, 4777, 6322, 6466,
6743, 6760, 6811, 6892, 7637, 9826,
9986
e.-tiği 1006, 10154, 10237,
1034, 10585, 10614, 10617, 10619,
10671, 1076, 10831, 10873, 10910,
1093, 11003, 11065, 11354, 11433,
11548, 11580, 11588, 11697, 11765,
11805, 11872, 11928, 11948, 11981,
12005, 12013, 12239, 124, 12422,
12488, 12593, 12684, 12692, 12795,
12862, 12905, 12921, 12943, 12973,
13092, 13126, 13217, 1365, 1372,
1378, 1387, 1519, 1521, 161, 1654,
1809, 1839, 1853, 1935, 1984, 1988,
2141, 2289, 2381, 2402, 2414, 2465,
2466, 2546, 2566, 2582, 2836, 2966,
3037, 3066, 3327, 3650, 3725, 3853,
3910, 3942, 3963, 4012, 402, 4281,

4286, 4367, 4413, 4549, 4599, 4618, 4749, 4810, 4850, 4859, 4906, 4932, 5, 5085, 5090, 5206, 521, 5210, 5222, 533, 5403, 543, 5566, 561, 5749, 5809, 5862, 6075, 6156, 6288, 6385, 6410, 6559, 6631, 6678, 6699, 6722, 6767, 6769, 6814, 6871, 6958, 6979, 7157, 7180, 7229, 7448, 7450, 7509, 7510, 7550, 7551, 7578, 7579, 768, 7942, 8040, 8046, 8065, 8306, 8573, 8589, 8601, 8602, 8604, 8641, 8644, 8692, 8804, 8819, 8851, 9024, 9088, 9135, 9137, 9155, 9159, 9159, 916, 9235, 9270, 9274, 9296, 93, 9319, 9325, 9345, 9484, 950, 9605, 9699, 972, 9731, 9819, 9861, 9894, 9975, 9990

e.-tiğimiz 11, 11284, 13079, 1715, 2013, 2186, 293, 4407, 4793, 6010, 7167, 759, 9854

e.-tiğimizi 13144

e.-tiğine 6340

e.-tiğini 10011, 10201,

10402, 10618, 10641, 1067, 10898, 10985, 11209, 11671, 1203, 12222, 12450, 12587, 12800, 12841, 12953, 1319, 1323, 1325, 1846, 2265, 2269, 230, 2485, 2952, 3274, 3871, 3947, 4110, 4133, 4155, 4197, 4509, 4951, 5231, 5444, 5505, 5653, 5654, 5655, 5850, 6256, 6418, 6762, 6788, 6818, 6818, 7621, 7625, 8076, 8312, 8722, 8805, 9160, 9358, 9755

e.-tik 4336, 4751, 9472

e.-tikleri 1045, 12252, 1460, 1733, 1734, 1905, 1989, 2264, 467, 5374, 6338, 7682, 7769, 808, 88, 9603

e.-tiklerini 1101, 4180, 4882, 5353, 5355, 8015, 9106

e.-tikten 11536, 12056, 2281, 2577, 2578, 3180, 4083, 4541, 4855, 4904, 8083, 8637, 9445

e.-tiler 5635

e.-tirdikten 1060

e.-tirmesidir 321
[=2094]

etek : Giysin belden aşağıda kalan bölümü.

e.+ini+(eteğini) 6874

[=1]

Ethem Pertev Paşa : Tanzimat devri devlet adamı, şair ve yazarlarından.

e.+nın 5863

[=1]

etiket : Yafta.

e.+ti 5886

[=1]

etimolojik : Köken bilimsel.

e. 4631

[=1]

etki : Tesir.

e.+ler 11320

e.+leri 11076

e.+lerle 22

[=3]

etraf : Çevre.

e. 6383

e.+a 10794, 10935, 4817,

5208, 7783, 8546, 8718, 9405

e.+ı 10924, 11180, 11258,

12749, 2964, 3546, 6483, 7530

e.+ımızda 12749

e.+ın 10262, 11317

e.+ına 10223, 10503,

11060, 12362, 12959, 1510, 175, 389, 4600, 5005, 5743, 7624

e.+ınd 4913

e.+ında 10004, 10060,

1012, 10200, 10201, 10468, 10520,

10718, 10743, 10760, 10764, 1095,

11177, 11264, 11300, 11331, 11389,

11495, 11671, 11683, 11716, 11725,

1178, 11805, 11936, 120, 12082,

12177, 12281, 12400, 12658, 12717,

12967, 13033, 1309, 1355, 1412,

144, 1465, 1690, 1714, 1725, 1727,

1743, 1835, 184, 1901, 1935, 1937,

2048, 2059, 2070, 2087, 2167, 230,

2309, 2348, 2398, 244, 2513, 2522,

2538, 2551, 2605, 2648, 2662, 27,

2829, 285, 2936, 2975, 304, 3074,

3081, 309, 33, 335, 3360, 3368,

3374, 3430, 3461, 3475, 35, 3533,

356, 384, 385, 4098, 4373, 44, 450,

4507, 4533, 4625, 465, 4722, 4763,

5035, 5054, 5084, 5134, 521, 5255,

5256, 5266, 533, 5516, 5520, 5533,

5540, 5591, 5610, 5672, 5674, 5677,

5734, 5750, 5778, 5781, 5872, 5872,

5939, 5966, 5982, 5993, 6037, 6052,

6075, 6152, 6196, 6275, 6275, 6323,

6344, 6766, 6863, 6896, 6941, 6944,

7018, 7095, 7125, 7211, 7363, 7527,

7660, 7683, 7687, 8085, 8148, 8159,

8161, 8234, 8278, 8303, 8308, 8413,

8445, 849, 85, 858, 8714, 8739,

8899, 890, 9184, 9367, 9406, 9475,

9486, 9834, 9887, 997

e.+ındadır 10855, 2349,

3387, 7914

e.+ındaki 1011, 10274,

10637, 10695, 10769, 1144, 11586,

12106, 12740, 12745, 12995, 139,

2359, 378, 4160, 4869, 5152, 5251,

5262, 5431, 5505, 5625, 5639, 5943,

6058, 6201, 6243, 6268, 649, 6532,

7876, 8045, 8132, 8404, 920, 9247,

9779

e.+ındakiler 5759

e.+ındakilerden 12548

e.+ındakilere 1628, 2520,

2541

e.+ındakileri 7774

e.+ındakilerin 1425, 9721

e.+ından 6844, 7284

e.+ımı 11197, 11730,

12242, 3894, 7754

e.+ımın 11199, 11201, 7033

e.+la 3554, 3587

e.+larında 6340

e.+ta 1220

e.+taki 6382, 6560

e.+tan 12134, 12228, 1486

[=275]

etrafı : Ayrıntılı, eksiksiz, kapsayıcı.

e. 2393, 3856, 7304, 7652,

893

[=5]

ettir- : Etme işini yaptırmak.

e.-di 12810

e.-diği 10223, 172, 3001,

4491, 5209, 7301, 8257, 8735, 9751

e.-ebilir 12136

e.-ebilmek 883, 9139

e.-ebilmesi 3697

e.-eceğini 4847

e.-ecektir 12066, 12609

e.-emedi 12570

e.-emeyen 1829

e.-emez 11007

e.-en 10935, 11364, 11624,

12278, 12663, 2428, 2621, 3842

e.-ir 11818, 12357, 12410,

1692, 295, 3615, 3858, 4770, 5044,

5065, 5299, 5711, 6489, 6694, 7189,

7286

e.-irdi 12881, 9108

e.-irler 5591, 5760

e.-iyordu 12964, 7492

e.-mek 1250, 2546, 5646,

6378, 7192, 7986

e.-mekle 7499

e.-memek 4833

e.-mesi 10537

e.-mesinin 5210

e.-meye 1391, 5631

e.-miş 4105, 4842, 52,

6703, 6710

e.-mişti 5025

e.-miştir 4940

e.-seydi 12812

[=70]

ettiril- : Ettirme işine konu olmak.

e.-ir 2667

[=1]

etüt : Ön çalışma.

e. 10283, 10737, 2240,

3839, 7541, 9150, 9477

e.+e+(etüde) 10161, 10876,

2866

e.+le 8068

e.+ler 753

e.+lere 3116

e.+lerin 5319, 5468

e.+lerle 696

e.+te 5326

e.+ü+(etüdü) 10282, 5394,

5433

e.+tüdür+(etüdüdür) 5434,

8793

e.+tünde+(etüdünde) 2432,

5442

e.+tündedir+(etüdündedir)

1199

[=25]

Eugenne Sue : Sanayi devriminin toplumsal sorunlarını gazete yazı dizilerinde ilk ortaya koyan Fransız yazar, romancı.

e. 10128, 10360

[=2]

Euridice : Cocteau.nun Orphees.indeki karakter.

e. 12567

e.+sine 12223

e.+sini 11742

[=3]

ev : Yalnız bir ailenin oturabileceği biçimde yapılmış yapı.

e. 10046, 10090, 10104,

10110, 10335, 11119, 12931, 6461,

6555, 6556, 8856, 9632, 9794

e.+de 10170, 10179, 10215,

12644, 4358, 4378, 4553, 6458,

6660, 8875, 9557, 9761, 9767, 9799

e.+dedir 9763

e.+deki 9769
e.+den 8903
e.+deydi 13035
e.+e 10040, 10090, 10108,
10251, 10420, 10855, 7944
e.+i 10107, 10110, 8453,
8480, 8499, 8938, 8945, 9621
e.+im 13095
e.+in 10269, 10273, 11185,
12891, 1873, 8401, 8899, 8939,
8940
e.+inde 11367, 4712, 5129,
5751, 7559, 7647, 8502, 8549, 8874,
8882, 9012
e.+indeki 10112
e.+ine 10002, 10247, 8037,
9713
e.+ini 10004, 9723
e.+inin 4628, 9729
e.+le 6273
e.+lerde 10059
e.+leri 5308
e.+lerinde 11004
e.+lerinden 4996
[=81]
evcimen : Eve bağlı olan.
e. 9985
[=1]
Everekli : Halk ozanı Develili Aşık
Seyrani.
e. 2248
[=1]
evet : Onaylama sözü.
e. 11852
[=1]
evkaf : Vakıflar.
e. 10484, 3626, 3647, 3691
[=4]
evlat : Bir kimsenin oğlu veya kızı,
çocuk.
e. 10269, 12630, 8379,
8418
e.+ı+(evladı) 10273, 7351
[=6]
evlatlık : Evlat olma durumu.
e. 10254, 10269
e.+ıdır+(evlatlıdır) 12533
[=3]
evlen- : İzdivaç etmek.
e.-di 10980
e.-diği 10041, 10215,
10272, 8678
e.-diğini 4546
e.-dikleri 8439
e.-eceklerdir 12611
e.-ecektir 8445
e.-emez 10187
e.-en 12464, 6475
e.-ir 10275, 11095, 12202,
12676, 12690, 9722, 9937
e.-me 10182, 10404,
12412, 12413, 12693, 12738, 8870
e.-mede 10185
e.-mektaki 10181
e.-melerinden 8648
e.-memesi 12386
e.-mesi 10303, 8602, 8621
e.-mesiyle 8630
e.-meye 12606, 8514, 8701
e.-meyen 10040
e.-meyi 12537, 8423
e.-miş 6407, 8461, 8468
e.-mişti 11112

e.-miştir 7554, 8438
[=46]
evlendir- : Evlenmesini sağlamak.
e.-ecek 12607
e.-me 4545
e.-melerinin 8417
e.-meye 10273, 10420
[=5]
evli : Evlenmiş olan.
e. 10403, 9722
[=2]
evlilik : Evli olma durumu.
e. 4567
[=1]
evliya : Ermiş.
e. 8715, 976
[=2]
Evliya Çelebi : 17. yüzyılın önde
gelen gezginlerindendir.
e. 678, 763, 961
e.+den 961
e.+nin 1002, 965, 968, 970,
983
[=9]
Evliya Çelebi Seyahatnamesi :
Evliya Çelebi tarafından 17.
yüzyılda yazılmış olan çok ünlü bir
gezi kitabıdır. 10 ciltten oluşur.
e. 970
[=1]
evrak : Kâğıt yaprakları.
e.+ın 5329
e.+ını 4200
[=2]
Evrak-ı Perişan : Namık Kemal'in
eseri.
e. 7737, 7830, 9095, 9170,
9189, 9191, 9256
e.+a 9087
e.+da 9376
e.+daki 9085
e.+dan 7847
e.+ı 9089
e.+ın 7836, 7842, 9099,
9169
[=16]
Evrak-ı Siyasiye : Reşid Paşa'nın
eseri.
e.+si 7843
[=1]
evsiz : Evi olmayan.
e. 2003, 5662
[=2]
evvel : Öncesi.
e. 10019, 10049, 10161,
10206, 10210, 10267, 10300, 10310,
10403, 10566, 10611, 10878, 10940,
10984, 11020, 11187, 11218, 11239,
11280, 11338, 11348, 11357, 11358,
11403, 11412, 11466, 11470, 11543,
11646, 11681, 11779, 11784, 11821,
11876, 11905, 12036, 12123, 12177,
1235, 12449, 12453, 12458, 12487,
12813, 12819, 13173, 13196, 13201,
1441, 1497, 1563, 1598, 1718, 1747,
1756, 181, 1876, 1921, 1928, 1936,
1947, 1991, 2001, 2043, 2113, 2220,
2221, 2260, 230, 2420, 2570, 2615,
2637, 2690, 2720, 2805, 2906, 2953,
2958, 3163, 3237, 3247, 3309, 3605,
3796, 3807, 4009, 4031, 4116, 4148,
4185, 4258, 4352, 4455, 4511, 4542,
4602, 461, 4694, 5000, 5047, 5139,

5310, 5312, 5333, 5435, 5569, 5573,
5598, 568, 5848, 5988, 6126, 6154,
6158, 6376, 6555, 6615, 6676, 6710,
689, 70, 7018, 7037, 7148, 7151,
7317, 750, 7523, 7624, 7632, 7681,
7699, 7749, 7790, 7801, 7874, 8111,
8205, 824, 8291, 8353, 8418, 8455,
9009, 9131, 9141, 9153, 922, 9253,
9394, 940, 9561, 9577, 9585, 9736,
9764, 9791, 9878, 9895, 9931, 9943
e.+den 11167, 11448, 1236,
1839, 292, 2969, 366, 3764, 4353,
545, 5868, 5939, 5973, 5975, 6124,
6598, 7034, 7107, 7663, 8123, 8720,
9165, 9294, 9298
e.+dir 10568, 11970, 2660,
8638, 9994
e.+e 11955, 1450, 4534,
537
e.+inden 5589
e.+ine 6446
e.+ki 10553, 11574, 12842,
13136
e.+kilerden 8163
e.+kindeki 413
e.+lerine 6989
e.+lerini 4573
[=205]
evvela : Önce.
e. 10162, 10164, 10188,
10232, 10264, 10811, 1108, 1115,
11452, 11590, 11644, 11845, 12074,
12327, 12512, 12590, 12607, 1268,
12933, 13010, 1470, 2066, 229,
3408, 4299, 4365, 4472, 4657, 4666,
5789, 5801, 5911, 5920, 5923, 6011,
6519, 6735, 6886, 7150, 7329, 7365,
7376, 7387, 7406, 7486, 7567, 7763,
7818, 7952, 8060, 8291, 8564, 8575,
8690, 8701, 8719, 8996, 9110, 9202,
9274, 9430, 9442, 9449, 9679, 9862
[=65]
evvelce : Önceden.
e. 1700, 3414, 7572, 7736
[=4]
evvelki : Önceki.
e. 10609, 11257, 11778,
12664, 1984, 2014, 2509, 2610,
3428, 3435, 3471, 3908, 4150, 4215,
469, 491, 5591, 6, 6150, 6581, 8200,
9207, 9777
e.+lerin 10453, 2639
e.+nden 2550, 9560
e.+nin 5374
[=28]
evvellik : Önce gelenin taşıdığı
sırasal konum.
e.+ine+(evvelliğine) 5112
[=1]
ey : Bir seslenme ünlemi.
e. 10705, 13131
[=2]
eyalet : Büyük il.
e.+ler 7858
e.+lerin 1967
e.+te 4785
[=3]
Eylau : Prusya'da meydana gelen
muharebe.
e. 8467
[=1]
eyle- : Etmek, yapmak.
e.-diği 9443

e.-diğini 2724, 6413
e.-mediği 8355
e.-mesi 1696
[=5]
eylül : Yılın dokuzuncu ayı.
e. 5242, 7714, 7730, 7792
e.+ünün 4206
[=5]
Eyüp : İstanbul'da bir semt.
e.+te 7348
[=1]
Eyyah : Ahmet Mithat'ın piyesi.
e. 10306, 10403, 7879,
9829
e.+ı 6202
[=5]
Eyyubi : Bağdat halifesi.
e. 8610
e.+ler 8612
[=2]
ez- : Üstüne basarak veya bir şey
arasına sıkıştırarak yasılaşdırmak.
e.-en 10357, 9164
e.-miş 8772
[=3]
eza : Üzme.
e.+larına 8156
[=1]
ezber : Metni veya bir sözü eksiksiz
tekrarlayabilecek biçimde akılda
tutma.
e.+den 12294, 8399, 8749
[=3]
ezberle- : Ezber yapmak.
e.-yip 9555
[=1]
ezberlen- : Ezber işine konu olmak.
e.-en 5665
[=1]
ezcümle : Kısaca.
e. 10889, 3444
[=2]
ezel : Öncesizlik.
e.+den 186, 4433, 6587
e.+i 2040, 7159
[=5]
ezeliyet : Öncesizlik.
e.+le 11911
[=1]
Ezhar-ı Efkar : Şeyh Galip'in
biyografik romanı.
e. 13197
e.+ın 13218
[=2]
ezil- : Ezme işine konu olmak.
e.-diğini 8550
e.-en 12187
e.-ir 2973, 5680
e.-miş 13249, 3520
[=6]
eziliş : Ezilme işi.
e.+i 7067
[=1]

F

faal : Aktif.
f. 3183
[=1]
faaliyet : Etkinlik.
f. 1572, 6201, 7286, 9759,
9770
f.+e 871, 933

f.+i 13188, 2703, 3280,
4997, 6128, 6195, 840
f.+in 1235, 5459
f.+ine 3527, 3571
f.+leri 4768
f.+lerin 6643
f.+lerinin 7765
f.+te 1436, 819, 860
[=24]
fabrika : Üretimevi.
f.+lar 1571
f.+sından 3481
[=2]
facia : Felaket.
f. 12436
f.+larla 12285
f.+nın 8684
f.+yı 12152
[=4]
fahişe : Hayat kadını.
f.+ye 6387
[=1]
fahr-ı cihan-ı medeniyet :
Şinasi'nin Resid Paşa'yı överken
kullandığı söz.
f. 4422
[=1]
fahriye : Övme.
f. 8154
f.+nin 5668
f.+sini 5717
f.+ye 5710, 8147
[=5]
Faik Memduh : 1839-1925
arasında yaşamış osmanlı nâzırı.
f. 5610
[=1]
fail : Bir işi yapan.
f. 7029
f.+i 11941
[=2]
failâtün : Aruz vezninde bir kalıp.
f. 32
[=1]
fail-i mutlak : Her işi yapan,
işleyen.
f.+tır 11946
[=1]
faiz : Ürem, nema.
f.+e 7963
f.+ini 7960
[=2]
Faizi : Şair.
f.+nin 9090
[=1]
fakat : Ama, lakin anlamında bir
bağlaç.
f. 10025, 10031, 10045,
10047, 1005, 10089, 1009, 10091,
10110, 10117, 10142, 10161, 10168,
10195, 10198, 10209, 10220, 10226,
10239, 10240, 10245, 10258, 10261,
10275, 1030, 10320, 10324, 10346,
10407, 10417, 10434, 10437, 10453,
10503, 10524, 10626, 10655, 1071,
10715, 10761, 10790, 10815, 10832,
10837, 10844, 10850, 10874, 10889,
10911, 10923, 10935, 10958, 10967,
11013, 11016, 11024, 11030, 1104,
11047, 11056, 11058, 11060, 11063,
11072, 11090, 11093, 111, 11118,
11130, 11152, 11154, 11168, 1118,
11207, 11213, 11214, 11241, 11262,

11282, 11296, 11313, 11322, 11390,
11399, 11437, 11450, 11479, 11514,
11518, 11547, 11554, 11555, 11559,
11594, 11629, 11631, 11638, 11647,
11657, 11664, 1167, 11696, 11703,
11706, 11726, 11749, 11756, 11760,
11761, 11762, 11768, 11771, 11784,
11792, 11829, 11868, 11880, 11891,
11919, 11930, 1194, 11950, 11954,
11962, 11963, 11966, 11979, 12020,
12048, 12050, 12053, 12056, 12077,
12079, 12130, 12136, 12167, 12169,
12209, 12219, 12231, 12241, 12255,
12257, 12263, 12286, 12298, 12322,
12343, 12345, 12349, 12352, 12356,
12357, 12385, 12393, 12395, 12438,
12466, 12489, 12499, 12513, 12527,
12536, 12547, 12559, 12562, 12575,
12596, 12597, 12603, 12606, 12608,
12619, 12624, 12627, 12640, 12644,
12646, 12656, 12680, 12682, 12691,
12714, 12731, 12733, 12745, 12759,
12772, 12781, 12789, 12796, 12799,
12805, 12823, 12836, 12839, 12864,
12866, 12879, 12890, 12900, 12913,
12915, 12926, 12950, 12974, 12980,
12991, 13017, 13033, 13041, 13044,
13071, 13073, 13097, 13105, 13117,
13193, 13211, 1336, 1411, 1424,
143, 1456, 1480, 1490, 1499, 1528,
155, 1555, 1558, 1603, 1629, 1638,
1643, 1671, 1699, 1702, 1756, 1760,
1782, 1791, 180, 1800, 1828, 1833,
1844, 1846, 1854, 1859, 1862, 1877,
1880, 1891, 1907, 1930, 1983, 1991,
200, 2042, 2070, 2099, 2105, 2124,
2152, 2161, 2171, 218, 2190, 2197,
2209, 223, 2284, 2310, 2333, 2372,
2377, 2398, 2416, 2457, 2463, 2476,
2479, 2532, 2557, 2571, 2573, 2582,
259, 2592, 2611, 2613, 2638, 2665,
2669, 2696, 2765, 2768, 2790, 2792,
2828, 2919, 293, 2931, 2934, 295,
3008, 3098, 3131, 3199, 3275, 3319,
3330, 3351, 3415, 3428, 3433, 3440,
3446, 3493, 3529, 353, 3553, 3607,
3621, 3637, 3642, 3650, 3667, 369,
3703, 3733, 3748, 378, 3781, 3806,
3812, 3821, 383, 3838, 3859, 3913,
3926, 3930, 3938, 3947, 3950, 3965,
4025, 4050, 4077, 4090, 4112, 4124,
4126, 4164, 4198, 4199, 4202, 4222,
4262, 4363, 4376, 4380, 4384, 4407,
4412, 4429, 4431, 4434, 4445, 4448,
4461, 4467, 4487, 4498, 4539, 4541,
4546, 4564, 4586, 4597, 460, 4610,
4652, 4676, 468, 4682, 4688, 4710,
4720, 4813, 4842, 4856, 4881, 4890,
4897, 4924, 4975, 5009, 5032, 5075,
5106, 5147, 5169, 5176, 5185, 5199,
5206, 521, 5221, 5227, 526, 5282,
53, 5300, 5311, 5341, 5347, 5377,
5380, 5399, 5402, 5413, 5416, 5422,
5433, 5452, 5477, 5499, 551, 5571,
5595, 5713, 5723, 5776, 5785, 5799,
580, 5809, 5821, 5825, 5831, 5844,
5881, 5884, 589, 5901, 5903, 5913,
5927, 5933, 5936, 5990, 6006, 602,
6035, 6043, 6085, 6092, 6099, 6133,
6154, 6175, 6198, 6274, 634, 6358,
6376, 6383, 6385, 6392, 6399, 6408,
6414, 642, 6421, 6471, 6474, 6528,
6534, 6555, 6595, 6603, 6617, 6661,

- 6675, 6714, 6715, 6752, 6782, 6809, 6819, 6830, 685, 6873, 6874, 6874, 6875, 6881, 6883, 6890, 6896, 69, 6923, 6982, 6992, 7007, 7018, 7028, 7036, 7041, 7051, 7054, 706, 7061, 708, 7089, 7100, 7106, 7128, 7130, 7134, 7164, 7174, 7207, 7219, 7224, 7305, 7350, 7357, 740, 7426, 7485, 7489, 7497, 7502, 751, 7514, 7553, 7596, 760, 7614, 7619, 7705, 7737, 7793, 7800, 7806, 7820, 7828, 7852, 7866, 7919, 793, 8031, 8055, 8076, 8105, 8108, 8119, 8175, 8184, 8193, 8199, 82, 8215, 8240, 8246, 8313, 8318, 8346, 8368, 8371, 8404, 8406, 8420, 8423, 8425, 8442, 8453, 8455, 8456, 8509, 8528, 8538, 8562, 8566, 8567, 8571, 8585, 8610, 8618, 8643, 867, 8680, 8741, 8760, 8789, 8797, 8808, 8823, 8830, 8861, 8865, 8885, 8898, 8916, 8953, 8954, 8970, 8973, 8978, 8990, 8994, 900, 9014, 9023, 9040, 9042, 9054, 9057, 9069, 9080, 9143, 9159, 9161, 9168, 9169, 9181, 9190, 9198, 9213, 9254, 9269, 927, 9300, 9319, 9330, 9381, 9382, 9386, 9414, 9418, 9422, 9430, 9433, 9454, 9458, 9466, 9468, 9472, 9475, 9494, 9497, 9507, 9573, 9576, 9581, 9585, 9611, 9632, 9642, 9678, 9694, 9721, 9733, 9736, 975, 9759, 9796, 9802, 9948, 9980, 9990
- [=676]
- fakih** : Fıkıh bilgini.
f.+ler 5409
[=1]
- fakir** : Yoksul.
f. 10100, 10240, 1439, 1600, 263, 4300, 9707, 9708, 9813
f.+dir 10240, 12251
f.+leri 10098
[=12]
- fakirleştirmek** : Yoksullaştırmak.
f.-iyor 365
f.-mekten 4353
f.-mesindedir 4293
[=3]
- fakirlik** : Yoksulluk.
f. 12252, 9834
f.+i+(fakirliği) 10240
[=3]
- fakr** : bkz. (fakirlik)
f. 5701
[=1]
- Fakr ü Gana** : Mithat Efendi'nin makalesi.
f. 10236, 9812
[=2]
- fakr-ü sefalet** : Fakirlik ve sefalet.
f.+e 12628
[=1]
- fakülte** : Bir üniversitenin, öğrenim alanı veya uzmanlık konusu bakımından ayrılmış kollarından her biri.
f.+si 1444
[=1]
- falan** : Söylenmesi istenmeyen veya gerekli görülmemeyen bir özel adın yerini tutan kelime, filan.
f. 11496, 4517
[=2]
- Falstaff** : Verdi'nin bestelediği bir eser.
f.+tır 5933
[=1]
- fani** : Ölümlü.
f. 12365, 403, 586, 595
[=4]
- faniilik** : Fâni olma durumu.
f. 7095
f.+imizi+(faniliğimizi)
7009
[=2]
- Fanny** : Hugo'nun "Kral Eğleniyor" adlı eserinin kahramanı.
f.+sinden 5931
[=1]
- fantastik** : Gerçekte var olmayan.
f. 8606
f.+e+(fantastiğe) 10844
[=2]
- fantazi** : Çok süslü.
f. 965
f.+sine 12301
[=2]
- fantezi** : : bkz. (fantazi)
f. 1872, 7432
f.+dir 7383
f.+si 1867
f.+sine 4257
[=5]
- Fantine** : Hugo'nun eseri Sefiller'in I. cildi.
f.+inden 10218
[=1]
- faraziye** : Varsayım.
f. 225, 5235
f.+dir 9226
[=3]
- Farce** : Güldürü.
f.+a 12140
f.+ın 4558
[=2]
- Farisi** : Farsça.
f. 2410, 3551
[=2]
- fark** : Ayrım.
f. 10033, 10654, 10798, 10923, 11548, 11576, 11577, 11978, 12021, 12389, 12588, 12854, 12961, 13012, 13027, 13066, 1382, 1846, 2268, 244, 249, 2639, 2750, 2989, 312, 3408, 3925, 4255, 5052, 5507, 560, 627, 6567, 6909, 7443, 8561, 8660, 8953, 9271, 928
f.+a 8550
f.+ı 10031, 10542, 10767, 11874, 12023, 12815, 3374, 3900, 5582, 5583, 628, 6468, 6637, 8163, 901, 9378, 9380, 9601
f.+ıdır 10798, 3409
f.+ın 2425, 6120
f.+ına 12797, 12850, 2891, 5034, 6119, 6540, 7061, 7516, 8168, 845, 9323
f.+ında 10275, 10788, 11208, 11909, 1911, 2161, 2162, 3564, 5301, 9951
f.+ındaydı 12993
f.+ını 2365, 8834
f.+ının 729, 999
f.+ıyla 8950
f.+ıla 10695, 11484, 11525, 12021, 2287, 2347, 8543, 8663
- f.+lar 10453, 10459
f.+lara 2662
f.+lardan 652, 9028
f.+ları 11532, 6467
f.+ların 1519
f.+larıyla 3484
f.+larla 1210, 5451, 5590, 6266
f.+ta 11874
f.+tı 5779
[=113]
- farklı** : Değişik.
f. 1699, 1784, 2460, 4608, 5100, 9802
f.+dır 8918
[=7]
- farksız** : Farklı olmayan.
f. 12192, 1318, 1346
[=3]
- farmasonluk** : Masonluk.
f.+u+(farmasonluğu) 2487
[=1]
- Fars** : İran'ın güneybatısında yaşayan halk veya bu halkın soyundan olan kimse.
f. 13148, 13229, 2, 447, 5481, 6598, 7467, 7474, 756, 80
[=10]
- Farsça** : Fars dili.
f. 13162, 1859, 2617, 9751
f.+dan 2614, 27, 9229
f.+yı 5103
[=8]
- Fars edebiyatı** : İslam öncesi dönemlere ait eserlerin çoğu kaybolmuş olsa da, yaklaşık 2500 yıllık bir dönemi kapsayan edebiyattır.
f.+ndan 94
[=1]
- farz** : Yapmak zorunda kalınan şey.
f. 10267
[=1]
- Fas** : Bir ülke.
f.+a 98
f.+tan 10343
[=2]
- fasıl** : Dönem.
f. 10887, 1200, 12107, 12512, 4542
f.+ı+(faslı) 12127
f.+ın+(faslın) 12373, 5852
f.+ında+(faslında) 8504, 9693
f.+ının+(faslının) 10136
f.+lar 2766
f.+larda 10760
f.+lardan 10889
[=14]
- fasıla** : Ara.
f. 5588, 6480, 7761, 8965
f.+dan 1088
f.+larla 2
f.+lı 3612
f.+sından 3438
f.+yla 11324
[=9]
- fasikül** : Büyük eserlerin ayrı ayrı bölümler hâlinde yayımlanan parçalarından her biri.
f. 12982, 12982
[=2]
- fasit** : Kötü, bozuk.

- f. 11802, 12762
[=2]
- fatalite** : Kader, alınyazısı.
f. 10279
[=1]
- fatalisme** : Kadercilik.
f.+i 4406
[=1]
- fatalite** : Kader, alınyazısı.
f. 10168, 5819
f.+ler 12725
f.+si 12721, 8551, 8598
f.+sıdır 10785, 2981
[=8]
- fatalizm** : bkz. (fatalisme)
f.+i 7048
f.+inin 4310
[=2]
- Fatih** : bkz. (Fatih Sultan Mehmed)
f. 5988, 6573, 828, 9103,
9144, 9156, 9177, 9380, 9381
f.+den 991
f.+i 8063, 9383, 9385
f.+in 877, 9118, 927, 9377
f.+lerine 12467
f.+ten 9376
[=19]
- Fatih Camii** : İstanbul'da bir cami.
f. 3682
f.+nde 3538
[=2]
- Fatih Sultan Mehmed** : Yedinci Osmanlı padişahı, İstanbul'un fatihi.
f.+in 7736
[=1]
- Fatin** : 19. yüzyıl edebiyatında, şairliğinden daha çok, tezkiresiyle tanınır.
f. 10166
f.+le 10192
[=2]
- Fatin Efendi** : bkz. (Fatin)
f.+den 6662
f.+ye 2082
[=2]
- Fatin Efendi Tezkiresi** : Fatin Efendi'nin yazdığı tezkiredir.
f.+nin 4748
[=1]
- Fatin Tezkiresi** : bkz. (Fatin Efendi Tezkiresi)
f.+nin 6605
[=1]
- Fatma Aliye** : Türk edebiyatının ve İslam coğrafyasının ilk kadın romancısı.
f. 9822
[=1]
- Fatma Aliye Hanım** : bkz. (Fatma Aliye).
f. 10217
f.+ın 3544
[=2]
- Fatma Hanım** : Abdülhak Hamid'in karısının adı.
f. 11048, 11981, 12542,
12624
f.+a 11112, 11113
f.+dan 11951
f.+ın 11028, 11187, 11520,
11677, 11803, 11991, 12528, 12591,
12619, 12657
f.+la 10979
- [=18]
- Fatmiye** : Ebu Müslim'in kızı
f. 719
[=1]
- Fauchelevant** : Sefiller'deki bir karakter.
f.+ın 8981
[=1]
- Faust** : Goethe'nin romanı.
f. 616
[=1]
- ayda** : Yarar.
f. 2938, 8773
f.+larını 1043
f.+lı 8291
f.+lıdır 8073
f.+sı 11295, 3517, 9976
f.+sını 2761
[=9]
- aydalan-** : Yararlanmak.
f.-acaklardır 1435
f.-an 7199
f.-dığı 10366
f.-dığım 5433
f.-dığımız 3103, 6313,
8100
f.-ır 4560
f.-mak 10421
f.-mayacak 11461
[=10]
- aydalandır-** : Yararlandırmak.
f.-mak 8836
[=1]
- aydalanıl-** : Yararlanılmak.
f.-sa 2626
[=1]
- aydalı** : Yararlı.
f. 10131, 10137, 2683,
3547, 3554, 3721, 4067, 4225, 4899,
5511, 6316, 7330, 7673, 8207, 9348,
9507
f.+dır 3535, 9707
[=18]
- aydasızlık** : Yararsızlık.
f.+ını+(aydasızlığımı) 1537
[=1]
- Fazıl Mustafa Paşa** : II. Süleyman saltanatında, 25 Ekim 1689 - 19 Ağustos 1691 tarihleri arasında bir yıl dokuz ay yirmi beş gün sadrazamlık yapmış Osmanlı devlet adamıdır.
f. 6725
f.+lar 4139
f.+nın 7730, 9591
[=4]
- Fazıl Paşa** : bkz. (Fazıl Mustafa Paşa)
f. 5039, 5159, 6773, 7187
f.+nın 5214, 7380
[=6]
- fazilet** : Erdem.
f. 12444, 8778
f.+le 12442
f.+ler 9455
f.+lere 9046, 9500
f.+leri 242
f.+lerin 9348
[=8]
- faziletli** : Erdemli.
f. 8705
[=1]
- fazla** : Çok.
f. 10034, 10048, 10167,
10577, 10615, 10753, 108, 10808,
10944, 11003, 11151, 11301, 11305,
11310, 11352, 11654, 11664, 11699,
11763, 12096, 12120, 12155, 12287,
12572, 12593, 12601, 12708, 12742,
12853, 12879, 13034, 1310, 13101,
13230, 14, 1419, 149, 1491, 1537,
1827, 1890, 1896, 1925, 1938, 1962,
2183, 2273, 2375, 2392, 2432, 2550,
3114, 3299, 3409, 342, 3549, 3592,
3633, 4045, 4161, 4169, 418, 425,
4272, 4294, 4359, 4495, 4513, 4705,
471, 481, 4875, 4899, 5118, 5145,
523, 5242, 525, 5437, 5535, 5677,
568, 5714, 573, 5862, 5863, 5888,
598, 6027, 6104, 6111, 6167, 6201,
6223, 6269, 6512, 6530, 6711, 6747,
6885, 6897, 6911, 6976, 7003, 7027,
7070, 7104, 7132, 7179, 7192, 7531,
7532, 7538, 7709, 7913, 7962, 8002,
8193, 8245, 8338, 8339, 8475, 8644,
8800, 8851, 8864, 893, 9024, 9040,
9148, 9188, 9207, 9210, 9230, 928,
9295, 9659, 971, 9923
f.+dır 10934, 13133, 2453,
512, 5696, 9300
f.+sı 11829, 5715
f.+sını 7965, 8853, 9734
f.+siyle 2518
[=151]
- fazlaca** : Çokça.
f. 11032
[=1]
- feccat** : Çok acıklı.
f.+i 5323
[=1]
- fecci** : bkz. (feccat)
f. 10993, 9912
[=2]
- fecia** : bkz. (feccat)
f.+sını 8681
f.+yı 8312
[=2]
- Fecr-i Âti** : Türk edebiyatında bir dönem.
f.+ye 12832, 5817
[=2]
- feda** : Bir amaç uğrunda bir değer veya varlıktan vazgeçme.
f. 10128, 11444, 12193,
12200, 12235, 12247, 12404, 1640,
382, 8595, 8683, 8722, 9985
f.+sıyla 10634
[=14]
- fedakar** : Özverili.
f. 12436, 8389
[=2]
- fedakarlık** : Özveri.
f. 12219, 12424
f.+a+(fedakarlığa) 8156
f.+ı+(fedakarlığı) 12224
f.+lara 1609
f.+larla 8301
f.+tan 10359
[=7]
- feeri** : Masalın sahneye konmuş şeklidir.
f.+sinde 6439
[=1]
- feerik** : Perilere ilişkin; olağanüstü.
f. 8817
[=1]

Fehim : Türk şairi.
f. 5603, 5673
f.+in 5628
[=3]

Fehim Efendi : Ahmet Cevdet Paşa'ya "Cevdet" mahlasını veren kişi.
f. 3558
[=1]

Fehmi : Türk şairi.
f.+nin 3557
[=1]

feilâtün : Aruz vezninde bir kalıp.
f. 5896
[=1]

felaket : Büyük zarar.
f. 12260, 1648, 6718, 7958
f.+e 8350
f.+in 11043, 11679, 12246, 12249
f.+ine 10824, 2008, 8652, 8693
f.+iyile 1111
f.+le 8370, 8417
f.+leri 6475
f.+lerinden 12819, 8172
f.+lerine 6398, 6880, 8819
f.+lerinin 12344
f.+leriyle 2378
[=24]

Felatun Bey : "Felatun Bey'le Rakım Efendi" adlı romanın kahramanı.
f. 10043, 10832, 13211
f.+i 10748
[=4]

Felatun Beyle Rakım Efendi : Ahmet Mithat Efendi'nin bir romanı.
f. 6467
f.+dir 10293
f.+nin 6299
[=3]

Felatun Bey ve Rakım Efendi : "Felatun Bey'le Rakım Efendi" adlı romanın kahramanları.
f. 10016
f.+nin 10312
[=2]

felç : İnme.
f.+e+(felce) 4906, 5571
f.+ten 6719
[=3]

felek : Talih, baht, şans.
f. 7067
f.+in+(feleğin) 2023, 7089
[=3]

felekiyatçı :
f. 11193
[=1]

felsefe : Varlığın ve bilginin bilimsel olarak araştırılması.
f. 11514, 11572, 4005, 4060, 5463, 6121, 6544, 7127, 7129, 8566, 9803, 9810
f.+nin 11526, 12652, 9810
f.+si 11809, 577, 7125
f.+sindeki 2186
f.+sinden 10892
f.+sine 12026, 5462
f.+sinin 11975, 1838, 7011
f.+ye 11809, 565
[=27]

Felsefe-i Zenan : Ahmet Mithat Efendi'nin eseri.
f. 10205
f.+da 10200, 9740
f.+in 10209
[=4]

felsefi : Felsefe ile ilgili.
f. 10028, 10593, 10941, 11176, 11517, 11595, 11674, 11692, 11712, 11712, 11721, 11806, 11808, 11985, 11988, 12180, 12549, 2194, 3531, 557, 564, 574, 5962, 6940, 7109, 7517
[=26]

fem : Ağız.
f. 1959
[=1]

fen : Fizik, kimya, matematik ve biyolojiye verilen ortak ad.
f. 11544
[=1]

fena : Kötü.
f. 12259, 2698, 3178, 6471, 6856, 7384, 7404, 8338, 8355
f.+dan 3937
f.+sı 10079
[=11]

fenalık : Kötülük.
f. 10332, 12564, 7952
f.++(fenalığı) 12258
f.+ları 7407, 9369
f.+ların 8828
f.+larını 2578, 7394
[=9]

fiend : Uсталık.
f. +i 1504
[=1]

Fenelon : Fransız yazar.
f. 4036
f.+dan 9604
f.+un 3326
[=3]

fiener : Gemilere yol gösteren ışık kulesi.
f.+inde 5651
[=1]

Fenerli : Fenerbahçe semtinde oturan zenginler.
f. 1393
[=1]

Fener Rumları : Osmanlı döneminde İstanbul'un Fener semtinde oturan zengin ve nüfuz sahibi Rum ailelere verilen isimdi.
f.+na 1531
[=1]

Fenikyaca : Fenikya dili.
f.+ya 5468
[=1]

fenî : Fenle ilgili.
f. 1211
[=1]

fenomenolojist : Görüngübilimci.
f. 206
[=1]

feodal : Derebeylikle ilgili.
f. 2324, 8302, 935
[=3]

feodalite : Derebeylik.
f. 1524
[=1]

ferace : Kadınların sokakta giydikleri, mantoya benzer, arkası

bol, yakasız, çoğu kez eteklere kadar uzayan üst giysisi.
f.+lerden 2909
[=1]

ferâgat : Hakkından kendi isteğiyle vazgeçme.
f. 2024, 353
[=2]

ferâgatkâr : Hakkından kendi isteğiyle vazgeçen.
f. 11411
[=1]

ferahlık : Ferah olma durumu, genişlik.
f.++(ferahlığı) 7733
[=1]

ferdi : Bireysel.
f. 10179, 10374, 10463, 10468, 10549, 10550, 10589, 10939, 11644, 12067, 12180, 12262, 12292, 12354, 12376, 12384, 12403, 12848, 13005, 148, 1783, 2175, 2194, 2214, 224, 2300, 2380, 239, 2890, 3490, 4037, 4528, 5978, 6577, 8301, 9185, 9384, 9732, 9785, 9994
[=40]

ferdi hürriyet : Bireysel özgürlük.
f. 9424
[=1]

ferdileş- : Bireyselleşmek.
f.-en 10565
[=1]

ferdîlik : Bireysellik.
f. 11687
f.+lerin 11684
[=2]

Ferdinando : Abdülhak Hamid'in "Abdullahüssagir" adlı eserdeki karakter.
f.+nun 12793
f.+yu 12215
[=2]

ferdiyet : bkz. (ferdîlik)
f.+e 2112
f.+in 10193
[=2]

Ferhad : Ferhad ile Şirin halk hikayesindeki kişi.
f. 1789, 5948
f.+ı 641
[=3]

Ferheng-i Şuuri : Farsî'den Türkçeye lügat kitabıdır.
f.+yi 9260
[=1]

Feride : Reşat Nuri Güntekin'in "Çalıkuşu" adlı romanının kahramanı.
f.+den 10210
[=1]

Feridun Bey : Dönemin şairi.
f. 9229
[=1]

Feridun Efendi : Ziya Paşa'nın babası.
f.+nin 6658
[=1]

ferik : Tuğgeneral karşılığı osmanlı rütbesi.
f. 4957
f.+i 5167, 5272, 2887, 4923
[=5]

Ferik Edhem Paşa : Dönemin paşası.
f.+nın 9742
[=1]

Ferik Halil Edhem Paşa : Dönemin paşası.
f.+nın 7113
[=1]

Ferik Hilmi Paşa : Dönemin paşası.
f.+nın 9911
[=1]

Ferit Kam : Metinler şerhi müderrisi, yazar, şair, fikir adamı.
f.+dan 290
[=1]

ferman : Buyruk, emir.
f. 1574, 2597, 2801, 2845, 8517, 9230
f.+daki 2821, 2842
f.+ı 2505, 3040, 3086, 3393, 8520, 9486
f.+ın 1581, 2837, 3354, 3360, 3398
f.+ından 4806
f.+ını 3036, 3344, 3389
f.+ının 3346, 3375, 7329
f.+i 3665
f.+la 2934, 3337, 3338, 3339, 3343
f.+lar 1625
f.+larda 3364
f.+ların 738
f.+larının 4858
f.+larla 2391
[=37]

Ferruh Ali Paşa : Padişah ve halifenin temsilcisi.
f.+nın 3964
[=1]

fert : Kişi.
f. 12034, 1754, 2168, 2823, 2838, 4468, 4490, 4502, 5583, 5959, 6534, 7300, 7300, 7302, 9374, 9428, 9431, 9432, 9433, 9434, 9466
f.+e+(ferde) 11314, 4528, 5398, 5570, 9434, 9438
f.+i 377
f.+i+(ferdi) 10356, 185, 5916, 5955, 5970, 6345
f.+in 5945
f.+in+(ferdin) 12729, 1748, 247, 2839, 5920, 5937, 5955, 701, 7299, 760, 762, 9411, 9456
f.+le 443
f.+ler 4462, 4488
f.+lerden 6312
f.+lerin 9171, 9469
f.+te 1770, 7808
f.+ten 12251, 4562
[=58]

fertçi : Bireyci.
f. 7255
[=1]

feryat : Haykırış, çılgılık.
f. 11740, 11793, 12557, 7087
f.+ı+(feryadı) 11576, 13087, 8210
f.+ından+(feryadından) 11793
f.+lardandır 5665
f.+tır 11895
[=10]

fes : Silindir biçiminde başlık.
f. 1633,
f.+i 2086
[=2]

fesh : Bozmak.
f. 5170
[=1]

feshet- : Verilmiş bir yargıyı kaldırmak.
f.-ilir 6831
[=1]

fesli : Başlıklı.
f. 11089
[=1]

Fesli Zat : Finten'de bir karakter.
f. 12788
[=1]

fethet- : Ele geçirmek.
f.-en+(fetheden) 6511
f.-er+(fetheder) 12438
f.-mişti 7832
f.-miştir 6354
[=4]

fethedil- : Ele geçirilmek.
f.-mesi 823
[=1]

Fethi Ahmed Paşa : Lamartine'in çok beğendiği ve övdüğü paşa.
f.+nın 3127
[=1]

Fethi Paşa : Yenilikçi bir paşa.
f. 3124, 3901, 4083
[=3]

Fethi Mehmed Ali Efendi : Âlim.
f. 3172
[=1]

fetih : Bir şehir veya ülkeyi savaşarak alma.
f.+i+(fethi) 12452, 822
f.+inden+(fethinden) 8639
f.+ine+(fethine) 1227, 9086, 9858
f.+ini+(fethini) 8712
f.+iyle+(fethiyle) 9119
[=8]

fetva : İslam hukuku ile ilgili bir sorunun dini hukuk kurallarına göre çözümünü açıklayan, şeyhülislam veya müftü tarafından verilebilen belge.

f. 7354, 8533
f.+dır 8519
f.+sı 8520
f.+ya 12431, 9401
[=6]

fevkalâde : Alışılmış olandan ayrı, olağanüstü.
f. 3596, 3695, 7820
f.+i 4011
[=4]

Fevziye Abdullah Tansel : Akademisyen, yazar.
f. 11839
[=1]

feyiz : Verimlilik, manevi haz.
f. 9648
f.+i+(feyzi) 4481
f.+in+(feyzin) 118
f.+ini+(feyzini) 11338, 12001
[=5]

feyizli : Çok ürün veren, verimli.
f. 120, 931

[=2]

Fezyi Paşa : Dönemin paşası.
f.+nın 9766
[=1]

Fezyiye mektebi : Şinasi'nin okuduğu okul.
f.+nde 4081
[=1]

feza : Gök.
f.+da 11954
[=1]

fezleke : Özet, hülâsa.
f.+lerinin 738
[=1]

fıkah : Bir şeyi, gereği gibi, iyice anlayıp bilme.
f. 5078, 5419
f.+a+(fıkha) 9397
f.+dan 9400
f.+ı+(fıkı) 3386, 3391
f.+ın+(fıkım) 3387, 3579, 3614, 5387, 5389
f.+ında+(fıkında) 5420
f.+ını+(fıkım) 3679
f.+la 3786
f.+tan 5428
[=15]

fıkahçı : Bir şeyi gereği gibi iyice anlayıp bilen.
f.+lardaki 9441
[=1]

fıkra : Kısa ve öznlü anlatımı olan, nükteli, güldürücü hikâyecik, köşe yazısı.
f. 10321, 1992, 2525, 4412, 4542
f.+da 10926, 4555, 5303, 6914

f.+dan 2058, 9139
f.+lar 10142, 4949, 9944
f.+lara 5298
f.+larda 3913
f.+lardan 7726
f.+ların 1998, 8812
f.+larla 10162
f.+nın 1050, 10599, 7579
f.+sı 10138, 11819, 4074, 4133, 4978, 6242
f.+sında 4142
f.+sından 5303
f.+sını 10155, 4979, 7575
f.+sının 4154, 7577
[=36]

fıkra-i hamiyetkâran : Vatanperverler cemiyeti.
f. 9405
[=1]

Fındıklı Mehmed Ağa Raşid : XVIII. yüzyılın önemli tarihçileri.
f. 678
[=1]

fırça : Resim yapma sanatı ve biçimi.
f. 7215
[=1]

fırka : Parti.
f.+sı 3144, 5251
f.+sında 6605
[=3]

fırıl- : Hızla, birdenbire bulunduğu yerden çıkmak, ayrılmak.
f.-dı 7636
f.-r 10525

f.-yan 10252
[=3]
fırlat- : Çok ileri bir zamana götürmek.
f.-ır 11158
[=1]
fırlatıl- : Çok ötelere atılmak.
f.-masına 11692
[=1]
fırsat : İmkan.
f. 12426, 12947, 1453, 1645, 1658, 4677, 6911, 6914, 9188
f.+ı 12946, 7364
f.+ımı 10228, 1110, 12822, 1549, 4635, 5280, 5646, 588, 6213, 6613, 7634, 7731, 8698, 8776, 8861, 9667, 9838
f.+la 4417, 7172
f.-lar 1426
f.+ta 7866, 8890
[=33]
fırtına : Rüzgarın alışıldık seviyeden daha hızlı bir şekilde esmesine denir.
f. 11164, 12480, 12518, 12520, 12558, 12642, 12654
f.+dan 12655
f.+ları 2031
f.+nın 10604
f.+sını 12528
[=11]
fışkar- : Bir şey bir yerde bol bol görülmek.
f.-diği 2451
f.-manın 6521
[=2]
Fitnat : Taaşuk-ı Talat ve Fitnat adlı romanın kahramanı.
f. 10183
f.-ın 10179, 10182
[=3]
fitrat : Yaradılış.
f.+ı 2718
[=1]
fiction : Bilim kurgu.
f. 6326
f.+a 8737
f.+da 11385
f.+un 11383
[=4]
Figani : Türk ozan.
f.+nin 2371
[=1]
fihrist : Alfabetik sıralamalar için kullanılan, kenarında bütün harflerin yer aldığı not defteri.
f.-idir 11471
f.+ini 7288
[=2]
Fihrist-i Şahan-ı Ali Osman : Ziya Paşa'nın manzumesi.
f. 6954
[=1]
filhakika : Gerçekten, doğrusu, hakikaten.
f. 5959
[=1]
fiil : Hareket.
f. 10196, 13184
[=2]
fiilen : Gerçekten yaparak, bizzat.
f. 1651, 3067, 4990, 5002, 984

[=5]
fiilsiz : Fiili olmayan.
f. 9687
[=1]
fikir : Düşünce.
f. 1040, 10591, 10593, 10646, 10874, 10909, 10966, 11140, 11194, 11195, 11538, 11618, 11815, 11862, 1187, 12024, 12162, 12188, 12231, 12250, 12282, 12291, 12293, 12424, 1247, 1287, 1299, 13062, 13155, 1331, 1720, 1887, 2146, 2185, 2299, 2609, 2631, 2715, 289, 2980, 2998, 3022, 3041, 3044, 3133, 3139, 3165, 3183, 3221, 3370, 3372, 3404, 3507, 3522, 3525, 3712, 3732, 3849, 3857, 4128, 4211, 4286, 4385, 4419, 4613, 4699, 4740, 4758, 4764, 4889, 4921, 5003, 5028, 5306, 5350, 5366, 5418, 5470, 5513, 5548, 5554, 5574, 5798, 6069, 6222, 6246, 6279, 6293, 6304, 6332, 6345, 6580, 6583, 6589, 6616, 6905, 7069, 7298, 7460, 755, 7698, 8005, 8008, 8011, 812, 8164, 842, 8575, 9136, 9309, 9370, 9413, 9471, 9595, 9676, 9705, 9788, 9821, 9919
f.+ce 4398
f.+de 2819, 5371
f.+den 11288, 11826, 3431, 9264
f.+dir 11566
f.+e+(fikre) 11562, 11788, 11826, 2716, 3971, 4359, 4773, 6015, 7709
f.+en+(fikren) 4495
f.+i+(fikri) 1091, 4591, 10941, 10968, 11026, 11124, 11142, 11143, 11176, 11181, 11339, 11517, 11597, 11683, 11728, 11783, 11783, 11804, 11828, 11846, 11850, 11967, 12002, 12055, 12145, 12251, 12711, 12711, 12711, 12752, 12775, 12872, 13089, 1341, 1471, 2070, 2095, 2540, 2677, 2873, 3053, 3104, 3269, 3509, 3697, 3708, 3936, 4183, 4204, 4234, 4247, 4348, 4486, 4500, 4518, 4524, 4534, 4743, 4749, 4767, 4913, 5054, 5090, 5132, 5362, 5375, 554, 5776, 5895, 6063, 6326, 6342, 6465, 7090, 7161, 7194, 7299, 7658, 7782, 8138, 8456, 9108, 9366, 9394, 9413, 9599, 9732, 9815, 9878, 9932
f.+idir 9368
f.+idir+(fikridir) 12337, 5086, 7307, 7471
f.+in+(fikrin) 10346, 1046, 11735, 11817, 1463, 1465, 1545, 3468, 356, 3834, 4352, 4356, 4366, 4484, 8436, 9279, 9547, 9676
f.+inde+(fikrinde) 11539, 1189, 1336, 3381, 5388, 7065, 7868, 9260
f.+inden+(fikrinden) 11693, 11867, 3765, 412, 4490, 540, 6276, 6600, 692
f.+ine 6306
f.+ine+(fikrine) 11536, 11724, 11946, 12059, 12828, 1306, 1480, 1518, 2163, 3392, 3635, 3819, 4106, 446, 5286, 5443, 5890, 5910, 641, 6465, 6502, 7074, 713, 7152,

7153, 7163, 7916, 8294, 9083, 9170, 9220, 9393
f.+ini 4470
f.+ini+(fikrin) 3837
f.+ini+(fikrini) 11663, 1175, 11820, 12819, 1484, 2166, 2554, 2678, 3352, 3413, 3615, 3748, 3877, 3893, 4123, 4419, 4798, 5496, 5947, 634, 772, 7978, 7999, 8009, 8574, 8985, 9290, 9391, 9797, 9960
f.+inin 986
f.+inin+(fikrinin) 1066, 1087, 11687, 1185, 11915, 11964, 13181, 1547, 172, 2217, 3140, 3257, 3397, 4400, 4453, 532, 713, 7152, 7984, 9466
f.+iyle+(fikriyle) 11535, 11553, 12342, 13028, 2466, 2798, 3140, 3413, 4665, 8817, 8923
f.+ler 1038, 10412, 10529, 10936, 11142, 11985, 12278, 12577, 12710, 12714, 13170, 1429, 1491, 3431, 4512, 5241, 6245, 7309, 7568, 7720, 9405, 9487, 9890, 9987
f.+lerden 11279, 5343, 9855
f.+lerdi 5367
f.+lere 11806, 13234, 2462, 5007, 5249, 7442, 9235, 9508, 9804
f.+leri 7099, 10246, 10911, 11510, 11604, 11609, 12186, 12264, 12816, 12845, 12910, 12912, 13167, 13232, 3395, 4401, 4489, 4880, 5033, 5181, 5258, 5338, 5344, 5427, 5479, 5773, 6486, 6876, 6914, 7067, 7095, 7292, 7804, 9246, 9278, 9341, 9359
f.+leridir 7310
f.+lerimi 531
f.+lerimizi 6278
f.+lerin 11522, 11674, 11713, 12007, 12144, 12276, 1690, 2672, 3126, 4042, 4513, 4884, 5191, 5237, 5341, 5348, 5350, 5990, 6257, 6890, 7078, 8306, 9406
f.+lerinde 11723, 1219, 5190, 5339, 5484, 6769, 7312, 7532
f.+lerinde 9851
f.+lerinden 1054, 10919, 5243, 5264, 5343, 5452, 6259
f.+lerine 10087, 13030, 1540, 4875, 4940, 6878, 7291, 7311, 8297, 9237
f.+lerini 11151, 10228, 10238, 11260, 12166, 3156, 4660, 4883, 4902, 5288, 5289, 5377, 5438, 5447, 5448, 6016, 6207, 6255, 6609, 7313, 7328, 7450, 7465, 7493, 7945, 8160, 8296, 8584, 8776, 9077, 9150, 9353, 9357, 9442
f.+lerinin 9116, 10236, 10244, 11372, 11928, 12378, 1417, 3256, 3448, 4526, 5235, 5282, 5367, 5410, 5433, 5441, 5470, 6275, 7289, 7569, 8407, 9367, 9465, 9778
f.+leriyle 1189, 12914, 4118, 4155, 8986, 9345
f.+lerle 13219, 2675, 4044
[=557]
fikirli : Düşünceli.
f. 2642, 3089, 6132, 6713
f.+leri 1680
[=5]

fikirlik : Düşüncelik.
f.+ini+(fikirliğini) 7526
[=1]

fikren : Düşünce yoluyla, düşünerek.
f. 9078
[=1]

Fikret : Türk şair, öğretmen, yayıncı.
f. 10122, 10496, 10509, 10518, 10918, 12046, 5899, 5995, 9393, 9995
f.+e 11257, 11305, 11640, 13129
f.+i 10697
f.+in 10681, 10692, 10704, 11333, 11877, 13105, 13117, 13120, 13131, 13132, 3372, 9994
f.+te 13114, 3369, 6060, 6112
f.+teki 11668
[=32]

fikrî : Düşünce ile ilgili.
f. 2111, 3215, 722
[=3]

fikr-i sabit : Sabit fikirli.
f. 11848
f.+e 12418
[=2]

fikriyat : Düşünceler.
f.+ında 5351, 714
f.+ını 5103
f.+ının 5420
[=4]

fil : Bir hayvan.
f. 2003
[=1]

filan : bkz. (falan)
f. 11496, 4517, 5040, 8071, 8888
[=5]

filhakika : Gerçekten.
f. 10032, 10104, 10110, 1013, 10143, 10175, 10235, 10279, 10299, 10316, 10343, 10367, 10387, 10415, 10454, 10488, 10506, 10548, 10553, 10607, 10677, 10684, 10701, 10704, 10738, 10740, 10851, 10854, 10877, 10880, 1089, 10904, 10942, 11123, 11184, 11191, 11229, 11375, 11384, 11391, 11425, 11488, 11522, 11548, 116, 11650, 11691, 11702, 11797, 11808, 11814, 11878, 11910, 11939, 11948, 11970, 12, 12009, 12074, 12090, 12174, 12339, 12351, 12355, 1240, 12512, 12581, 12584, 12592, 12653, 12753, 12775, 12847, 12956, 13002, 13018, 13072, 13130, 13158, 13183, 13196, 1367, 1415, 1418, 1523, 1546, 1576, 163, 1665, 1688, 1693, 170, 1801, 182, 1843, 1876, 1881, 1900, 1908, 1912, 1919, 2029, 2061, 2077, 2155, 218, 2203, 2211, 2218, 2270, 2312, 2323, 2358, 24, 2519, 2617, 2678, 2755, 28, 2828, 296, 317, 3179, 3314, 3339, 3420, 3505, 3549, 3723, 3805, 3823, 3873, 3876, 3908, 3949, 40, 4091, 4097, 4171, 4209, 4247, 4302, 4315, 4320, 4327, 4331, 4340, 4345, 4410, 4452, 4466, 4518, 4560, 4581, 461, 4638, 4716, 4753, 4785, 4822, 5023, 5040, 515, 5254, 5263, 541, 5444,

5480, 5539, 5548, 5557, 5587, 5609, 5628, 5649, 5656, 5662, 5673, 5697, 5721, 5784, 5836, 5845, 5896, 5900, 5929, 5940, 5961, 6036, 6073, 6083, 6086, 6095, 612, 6315, 6321, 6329, 6342, 6441, 6442, 6444, 6480, 65, 652, 6542, 6643, 6688, 669, 6752, 6785, 6862, 6909, 6932, 6936, 6944, 6977, 7021, 7023, 7100, 7169, 7253, 735, 7457, 7564, 7577, 76, 7611, 7617, 7626, 7628, 774, 7912, 8014, 8037, 8146, 8164, 8167, 8179, 8191, 8258, 8275, 8464, 8466, 8552, 8601, 8663, 8796, 8845, 8853, 8881, 89, 8918, 9006, 9067, 9396, 942, 9552, 9554, 9565, 9570, 9608, 9784, 981, 9891, 990
[=265]

Filibe : Bulgaristan'ın ikinci büyük şehri.
f.+de 5123, 5124
[=2]

Filip Efendi : "Muhbir" gazetesinin sahibi.
f. 4969
f.+nin 4980, 5127, 7780
[=4]

filiz : Yeni gelişen.
f. 3227
[=1]

film : Sinemalarda gösterilen eser.
f. 12083
[=1]

filolog : Dil bilimci.
f.+ları 4634
[=1]

filozof : Felsefeci.
f. 10224, 9731
f.+lar 11542
f.+larına 7117
f.+larının 7291, 9469
f.+larıyla 1182
[=7]

Finten : Abdülhak Hamid Tarhan'ın eseri.
f. 11105, 11322, 11469, 12154, 12168, 12192, 12196, 12305, 12517, 12592, 12594, 12605, 12611, 12612, 12614, 12618, 12634, 12640, 12856
f.+de 12263, 12393, 12479, 12517, 12601, 12627, 12788
f.+deki 12126, 12245
f.+den 10310, 11088, 12123, 12490
f.+e 11149, 12174, 12651
f.+i 11094, 12228, 12316, 12616
f.+in 11087, 11096, 11910, 11912, 12180, 12604, 12638, 12643, 12645, 12647
f.+le 12233
[=50]

firak : Ayrılık.
f. 2208
[=1]

firar : Kaçma.
f.+la 4990
[=1]

firenk : Fransızlara verilen ad.
f.+lerden 6023
[=1]

Firkat : Midhat Efendi'nin "Kırk Anbar"daki karakter.
f. 10234, 10289
f.+in 10282, 10283
[=4]

firma : Tüzel kişiliği olsun olmasın bir ekonomik etkinlik birimi.
f.+larla 7705
[=1]

fiş : Prizden elektrik akımı almaya yarayan araç.
f.+lerini 4641
[=1]

fişenk : Mermi, kurşun.
f. 12442
f.+i+(fişengi) 11893
[=2]

Fitnat : bkz. (Fitnat)
f. 10192
f.+in 10166
[=2]

fitnekâr : Ara bozuculuk.
f.+da 10334
[=1]

fizik : Madde ve enerji olgularıyla uğraşan bilim dalı.
f. 174, 4670
[=2]

fizyoloji : Canlıların hücre, doku ve organlarının görevlerini ve bu görevlerin nasıl yerine geldiklerini inceleyen bilim dalı.
f. 9803
f.+nin 8439
[=2]

Flaman : Belçika'nın üç federal bölgesinden biridir. Belçika'nın kuzey kısmındadır.
f. 6557
[=1]

Floransa : Bir ülke.
f. 2758
f.+da 2761
[=2]

fobi : Belirli nesnelere veya durumlar karşısında duyulan olağan dışı güçlü korku.
f.+ler 11563
[=1]

folklor : Halk bilimi.
f. 489, 613
f.+u 540
f.+un 11134
[=4]

fon : Belirli bir iş için gerektiğinde harcanmak üzere ayrılıp işletilen para.
f.+u 11405
f.+un 9635
[=2]

fonksiyon : İşlev.
f.+ları 12577
f.+unu 3680, 393
[=3]

Fontenelle : Fransız aydınlanmasının 1657-1757 yılları arasında yaşamış olan ünlü düşünürü.
f. 4036, 4519
f.+in 4520
[=3]

forma : Resmi giysi.
f.+sı 7852

[=1]
formül : Yöntem.
 f. 3713, 3713
 f.-le 10597
 f.+lere 5349
 f.-ü 4281
 f.+üyle 9895
 [=6]
forum : Toplu tartışma.
 f.+una 5996
 [=1]
fotoğraf : Görüntü.
 f. 10506, 8265, 9744
 f.+m 10505
 f.+ıyla 12028
 [=5]
frank : Fransa, İsviçre, Belçika vb. ülkelerin para birimi.
 f. 4850, 4851, 5184, 6768, 6810
 [=5]
Fransa : Bir ülke.
 f. 1151, 1196, 1248, 3029, 4840, 852, 855
 f.+da 5284
 f.+nın 1145, 4672, 7744, 848
 f.+sından 4518
 f.+sını 979
 f.+sının 846
 f.+ya 1085, 1200, 1213, 1375, 7722
 f.+yı 1372
 [=21]
Fransız : Fransalı olan.
 f. 1000, 1001, 1003, 1007, 1007, 1007, 1015, 10457, 10595, 10632, 1068, 1074, 10847, 1092, 1108, 1110, 1128, 11302, 1134, 1139, 1140, 1143, 11454, 1157, 1160, 1161, 11695, 1186, 11977, 1199, 1214, 12324, 13060, 13244, 1365, 1392, 1633, 2840, 2893, 3065, 3157, 3270, 3482, 3482, 3485, 4059, 4082, 4222, 4355, 4465, 4876, 4905, 5186, 5251, 5255, 5257, 5283, 5283, 5862, 5864, 6040, 6130, 6501, 6518, 6610, 6842, 7114, 7291, 7711, 7742, 8314, 8318, 8381, 850, 8500, 8786, 885, 8958, 9031, 9071, 9518, 9551, 9686
 f.+m 3153
 f.+lar 809
 f.+larda 2555
 f.+ların 10344, 7723, 9684
 [=89]
Fransızca : Fransız dili.
 f. 10817, 10839, 10847, 11432, 1568, 2406, 2875, 2875, 3151, 4003, 4068, 4083, 4120, 4120, 4913, 5494, 6334, 6680, 7114, 7654, 7707, 9258, 9771, 9773
 f.+daki 11872
 f.+dan 28
 f.+sını 6500, 9720
 f.+ya 4315, 7580, 9153, 9714
 f.+yı 13184, 3425, 4218, 6335
 [=36]
Fransız ihtilali : Fransa'daki mutlak monarşinin devrilip, yerine cumhuriyetin kurulması ve Roma

Katolik Kilisesi'nin ciddi reformlara gitmeye zorlanmasıdır.
 f. 10353
 f.+nde 4522
 f.+nden 2675
 f.+nin 1175, 4446, 9373
 [=6]
Fransız Lisani Çocukları Mektebi : İstanbul'da Fransız seferethanesinde bir okul.
 f. 886
 [=1]
Fransız Mebusan Meclisi : Fransa'nın meclisi.
 f.+nde 4065
 [=1]
Frenk : Fransız.
 f. 10039, 13230, 2920, 977
 f.+lerden 11286
 f.+lerin 1211, 13223, 996
 [=8]
Frenk bozmaları : Fransız özentiği.
 f. 3389
 [=1]
Frenkçe : Fransızca.
 f. 3362, 5262
 [=2]
 fresk : Kireçli su içine madenî toz boyaları karıştırarak yaş siva üzerine içirmek suretiyle uygulanan boyama tarzı ve bu tarzda yapılan büyük boyutlu duvar resmi.
 f.+de 12084
 [=1]
Fuad : Dönemin paşalarından.
 f. 3219
 [=1]
Fuad Efendi : bkz. (Fuad)
 f. 3568
 f.+ye 3565
 f.+ler 2405
 f.+lerle 3561
 [=4]
Fuad Köprülü : Türk tarih ve edebiyat adamı.
 f. 2244, 5441
 f.+den 7461
 f.+nün 1928, 2241, 2243, 2432
 [=7]
Fuad Paşa : bkz. (Fuad)
 f. 10489, 3425, 3529, 3758, 3766, 3776, 4102, 4113, 4144, 4201, 4722, 4787, 5128, 5135, 5589, 6738, 7178, 7203, 7246, 7370
 f.+lar 2889, 3097, 3377, 3388, 3418, 3430, 3439, 3585, 3901, 4852, 6893, 6912, 7454, 7770, 3339, 6714
 f.+lara 4099, 6909
 f.+lardan 3593
 f.+ların 3410, 3906, 5064, 5089, 7367, 7394, 7399, 7682, 3614, 4772
 f.+larla 3432, 3719, 3601
 f.+nın 3410, 4146, 4150, 4154, 4189, 4199, 4200, 4786, 5129, 6801, 7369, 7380, 7643
 f.+ya 3996, 6695
 f.+yı 5071, 6694
 [=67]

fuar : Belli zamanlarda, belli yerlerde ticari mal sergilemek amacıyla açılan büyük sergi.
 f. 569
 [=1]
fuhuş : İçinde bulunulan toplumun kurallarına uymayan bir biçimde bir veya birkaç kişiyle para karşılığında cinsel ilişkide bulunma.
 f.+a 10215
 f.+u 6386
 f.+un+(fuhuşun) 8893
 [=3]
fukara : Fakir olan.
 f.+sını 4498
 [=1]
Fuzuli : Divan şairi.
 f. 10, 11465, 11472, 1796, 499, 514, 6961, 7611, 776, 9343
 f.+de 11709, 7505
 f.+den 11936
 f.+nin 11839, 5729
 f.+ye 11708, 6961
 f.+yi 11837, 499
 [=19]
fusun : Efsun, büyü.
 f.+una 11136
 [=1]
fütuhât : Zafeler, fetihler.
 f. 12375, 12407, 12458
 f.+ını 819
 f.+la 685
 [=5]
fütür : Bezginlik, umutsuzluk, usanç.
 f.+un 11373
 [=1]
fütursuz : Çekinmez, umursamaz.
 f. 11226
 [=1]
Füyuzat'ül Mıknatisiye : İbrahim Müteferrika'nın eseri.
 f. 1027
 [=1]

G

gaddarlık : Gaddar olma durumu, kıyııcılık.
 g. 12192
 [=1]
gadr : Hâinlik, vefâsızlık, merhametsizlik.
 g.+e 2454
 [=1]
gafil : Aymaz.
 g. 563, 7223, 8725
 [=3]
gaflet : Aymazlık.
 g. 11981
 g.+lerini 7227
 [=2]
gah : Bazen, kimi vakit.
 g. 11729, 11729, 11737, 11737, 369, 369
 [=6]
gaile : Sıkıntı, dert, keder.
 g. 3441, 4839
 g.+den 3600
 g.+lerin 3077
 [=4]
gailleli : Sıkıntılı, dertli.
 g. 6857

- [=1]
gaip : Görünmez âlem.
g.+i+(gaibi) 11905
g.+ten 8624
[=2]
gaiyet : bkz. gaiyyet.
g.+e 12652
[=1]
gaiyyet : Ereklilik
g. 691
[=1]
Galata : İstanbul'da bir semt.
g. 1364, 1965, 3580, 6658,
822, 831, 921
g.+da 9713, 9773
g.+nın 814
[=10]
Galataray Sultanisi : İstanbul'da
bulunan Galatasaray Lisesi.
g.+nde 10508
[=1]
Galatasaray : İstanbul'da bir semt.
g. 5291, 5301
g.+a 3629
g.+da 10509, 13029, 5215
g.+daki 5298
g.+ı 3417
g.+ın 3283, 6139, 6306
[=11]
galebe : Yenmek, üstün gelmek.
g.+ye 2727
[=1]
galeri : Sanat eserlerinin veya
herhangi bir malın sergilendiği
salon.
g. 9043
[=1]
galeyan : Coşma.
g. 3013, 7897
[=2]
Galib/Galip : Türk divan edebiyatı
şairi, mutasavvıf.
g. 1732, 483, 5821, 91,
3030
g.+e 514
g.+i+(galibi) 5547
g.+in 7043, 1708, 517
g.+tir 10629
[=11]
galiba : Herhalde.
g. 3776, 5101, 5159, 8055,
8792
[=5]
Galib Bey/ Galip Bey : 19. yüzyıl
Divan şairi.
g. 7607, 5674
g.+de 5708
g.+e 7592
g.+in 5669, 5729, 5732,
7565, 8119
[=9]
Galitée : Fransız bilim adamı.
g.+nin 876
[=1]
Galland : Fransız oryantalist.
g.+ın 3272, 6130
[=2]
garabet : Yadırganacak yönü olma.
g.+i 10645
g.+lerdendir 8011
[=2]
Garam : Abdülhak Hamid
Tarhan'ın eseri.
g. 10983, 11059, 11121,
11186, 11322, 11340, 11386, 11465,
11466, 11469, 11485, 11577, 11591,
11609, 11650
g.+a 11341, 11498
g.+da 10756, 10800,
11518, 11579, 11673, 11713
g.+daki 10801, 11497
g.+dan 10805, 11560,
11593, 11753, 11769
g.+dır 11241
g.+ı 10748, 11565, 11568
g.+ın 11258, 11284, 11387,
11476, 11521, 11593, 11677, 11929
g.+ında 10755
g.+la 10765, 10800, 11611
[=46]
garaz : Kin.
g. 9789
[=1]
Garaz Marazdır : Namık Kemal'in
yazısı.
g. 7787
[=1]
garbi : Batılı.
g.+de 1046
[=1]
gariban : Kimsesiz, zavallı, garip.
g.+daki 13057
[=1]
garip : bkz. (gariban)
g. 11397, 11409, 12476,
13142, 1491, 1512, 2022, 2553,
2774, 311, 3241, 3494, 3504, 3675,
4207, 4781, 5017, 5142, 5225, 5463,
5602, 5650, 6290, 6453, 6484, 6724,
6939, 7905, 8144, 8274, 8525
g.+i+(garibi) 11200, 7844,
8743
g.+idir+(garibidir) 7898
g.+ti 5218
g.+tir 11112, 1146, 11472,
12035, 12063, 12076, 12128, 12172,
12374, 12941, 1417, 5241, 5457,
7658, 8516, 8887, 9250
[=53]
gark : Suya batma, boğulma.
g. 10791
[=1]
gark-ı nur : Muallim Naci'nin bir
gazetindeki redif.
g. 10927
[=1]
garp : Batı.
g. 1011, 10770, 1080,
1081, 10892, 1090, 11355, 11357,
11459, 11460, 11695, 12327, 12971,
13099, 13150, 13180, 13190, 13224,
1331, 1342, 1352, 1379, 1401, 1516,
157, 1593, 2089, 2409, 2463, 2523,
2601, 2773, 2852, 2871, 2875, 2885,
2888, 3104, 3148, 3267, 3294, 3298,
3323, 3332, 3335, 3335, 3524, 3532,
3811, 3871, 3970, 4118, 4122, 4486,
4514, 4576, 4644, 4875, 5096, 5435,
5489, 552, 5973, 6007, 6009, 6179,
6215, 6268, 6293, 6305, 6357, 6371,
652, 6539, 6540, 6545, 6548, 6553,
6555, 6636, 7113, 7261, 7485, 7486,
7719, 802, 8216, 838, 839, 8950,
9150, 9206, 9258, 9286, 9322, 9507,
9669, 974
g.+a+(garb) 3491
g.+a+(garba) 10380, 1064,
1085, 1088, 13, 13112, 1411, 1515,
2845, 2847, 3154, 3516, 5466, 6144,
6568, 7479, 958
g.+a+(garba)doğru 1184
g.+e+(garbe) 1334, 9644
g.+ı 1244
g.+i+(garbi) 11291, 1335,
2783, 2924, 3130, 551, 861, 9671
g.+ın 834
g.+ın+(garbın) 11435,
13011, 13027, 2415, 3313, 3461,
3851, 4478, 4736, 5487, 6363
g.+ında+(garbında) 818
g.+la 11289, 4529, 5077,
6332, 6392, 6403, 813, 9120
g.+lı 13186
g.+lılarla 1482
g.+ta 1378, 3714, 4516,
6374, 872, 995
g.+taki 6133, 6337, 7351
g.+tan 1467, 2612, 2983,
3290, 3384, 4517, 4534, 5079, 5600,
5861, 6056, 6345, 6526
g.+te 123, 338, 681, 690
g.+teki 410
g.+ten 11077, 11699, 9638
[=181]
garpçı : Batıcı.
g. 3373, 3410
g.+dır 4418
[=3]
garpçılık : Batıcılık.
g. 1087
g.+i+(garpçılığı) 7322,
9506
[=3]
Garpci Bir Türk : Lady E.
Crawen'in İshak Bey için söylediği
söz.
g. 1198
[=1]
garplaş- : Batılaşmak.
g.-maya 3818
[=1]
garplaştır- : Batılılaştırmak.
g.-maya 1692
[=1]
garplı : Batılı.
g. 1008, 1012, 1131,
11525, 12968, 1306, 1780, 2231,
2991, 3324, 3335, 3384, 3410, 3809,
3900, 4334, 4595, 4635, 4763, 503,
6026, 6056, 6120, 6346, 6628, 7251,
793, 829, 836, 869, 9584
[=31]
garplılaş- : Batılılaşmak.
g.-ma 1189, 1456, 1569,
3127, 3140, 4400, 782, 984
g.-mak 11404
g.-ması 1483
[=10]
garplılık : Batılılık.
g. 1190, 1547
[=2]
Gaspar matbaası : Ziya Paşa'nın
eserini çıkardığı matbaa.
g. 6671, 6672, 6672
[=3]
Gave : Şemseddin Sami'nin eseri.
g.+si 6203
[=1]
gaye : Amaç.

g. 12503, 4464, 4464,
4918, 9885
g.+ler 2680
g.+leri 3420, 4290
g.+lerini 8836
g.+lerinin 6630
g.+leriyle 5012
g.+si 11915, 3069, 4056,
5542, 6996, 9299
g.+sinden 2664
g.+sine 4902
g.+sini 4072, 4690, 5013
g.+yi 8847
[=23]
gayesiz : Amaçsız.
g. 11755
[=1]
gayet : Pek çok.
g. 11331, 11806, 11813,
12941, 1442, 2432, 2439, 2538,
2664, 3519, 386, 4370, 4637, 4795,
5366, 5383, 5482, 5710, 675, 858,
8886, 8954, 896, 9199, 959
[=25]
gayr : Başka.
g.+ısını 185
[=1]
gayret : Çaba.
g. 10411, 1093, 11488,
1150, 11588, 11831, 1385, 1558,
1733, 2966, 3084, 3650, 7688, 85,
9084
g.+e 10154, 294, 5015
g.+i 11415, 3383, 3659,
3794, 436, 4936, 535, 8190, 9533
g.+in 11092, 2612
g.+ini 5360
g.+iyle 1270, 185, 2121,
6456, 8843
g.+le 1520, 2426, 7683,
8968, 9582
g.+ler 1353, 7771, 880
g.+leri 3437, 3736, 7826,
9248
g.+lerimizin 12834
g.+lerine 3613
g.+lerini 11201
g.+lerinin 3866
g.+leriyle 6344
g.+lerle 8372, 9399
g.+te 6976
g.+tir 9325
[=56]
gayretkeş : Çalışkan.
g.+lere 7364
[=1]
gayretkeşlik : Çalışkanlık.
g. 5281
[=1]
gayretli : bkz. (gayretkeş)
g. 3777
[=1]
Gayret mecmuası : Menemenlizade
Tahir Bey'in gazetesini.
g. 11064, 11079
g.+nda 11076, 11106,
11898
[=5]
gayrı : bkz. (gayr)
g. 1552, 1650, 1765, 1775,
1895, 3024, 4817, 7706
[=8]
gayrı hukuki : Hukuki olmayan.

g.+yi 9447
[=1]
gayrı : bkz. (gayrı)
g. 10377, 2421, 4852,
6260, 6418, 6758, 6772, 9663
g.+si 6265
[=9]
gayrı müslim : Müslüman olmayan.
g. 1173
[=1]
gayrı tabii : Tabii olmayan.
g. 8387
[=1]
gaz : Normal basınç ve sıcaklıkta
olduğu gibi kalan, içinde bulunduğu
kabin her yanına yayılma ve bu
kabin iç yüzeyinin her noktasına
basınç yapma özelliğinde olan
akışkan madde.
g. 11538, 11546
g.+eter 11545
[=3]
gaza : İslam dinini korumak veya
yaymak amacıyla Müslüman
olmayanlara karşı yapılan kutsal
savaş.
g. 12695, 178
[=2]
Gazan Han : Abdülhak Hamid
Tarhan'ın "İlhan" adlı eserin
kahramanı.
g.+ın 12669, 12692, 12734
[=3]
gazel : Divan edebiyatında beş ile
on beş beyit arasında değişen, ilk
beytinin dizeleri birbiriyle, sonraki
beyitlerinin ikinci dizeleri birinci
beyitle uyaklı, genellikle lirik
konularda yazılan nazım biçimi.
g. 12961, 12985, 2042,
2232, 3497, 391, 4407, 442, 474,
5733, 5734, 5771, 5837, 5867, 6000,
8171, 8258
g.+de 13092, 13127, 355,
392, 394, 480, 5726, 5730, 5736,
8133
g.+den 7158, 8165
g.+e 7158
g.+i 12501, 12912, 2034,
3110, 398, 476, 5741, 8286
g.+i+(2) 390
g.+in 237, 400, 5728, 5729,
5749, 6979, 8135
g.+inde 1791, 315, 473,
5659, 7071, 7168, 8136
g.+indeki 12912
g.+inden 302
g.+ine 5660
g.+ini 10927, 12977
g.+inin 10535, 472
g.+ler 11348, 1878, 2038,
3776, 5732, 8259
g.+lerde 7087, 7098
g.+lere 444
g.+leri 12997, 2033, 4320,
4321, 8285
g.+lerin 12998, 8163
g.+lerinde 1909, 2021, 235,
6968, 7096
g.+lerinden 5911
g.+lerini 3775
g.+lerinin 1821, 8130, 8232
g.+lerle 12963

g.+lerse 5737
[=88]
gazete : Mecmua.
g. 10005, 10066, 10155,
10160, 10413, 10490, 11972, 12081,
13019, 13073, 2386, 2400, 3152,
3225, 3227, 3231, 3243, 3265, 3459,
4127, 4138, 4277, 4657, 4661, 4664,
4676, 4684, 4688, 4693, 4694, 4707,
4972, 5031, 5046, 5052, 5056, 5064,
5141, 5507, 5507, 5508, 5509, 5517,
5525, 5531, 5543, 5548, 5548, 5551,
5554, 5567, 6139, 6654, 7649, 7707,
7734, 7735, 7739, 7764, 7792, 7865,
7889, 9776, 9797, 9934, 9965
g.+de 2745, 4138, 4684,
4698, 4724, 4726, 5137, 5530, 5546,
5555
g.+deki 4055
g.+den 4126, 4672, 5071
g.+ler 3263, 3264, 7841
g.+lerde 10709, 13178,
7716, 7870
g.+lerdeki 7384, 7799
g.+lerden 2876
g.+lere 9860, 9941
g.+leri 4171, 7781, 7839
g.+lerimiz 4787
g.+lerin 3265, 4652, 4880,
4882, 7738, 7857, 9776
g.+lerinde 2855, 8035
g.+lerinden 3241
g.+lerini 7388, 8040
g.+lerinin 3157, 9372
g.+leriyle 3465
g.+nin 10003, 2397, 2398,
3232, 3456, 3506, 3507, 4030, 4126,
4662, 4687, 5013, 5041, 5134, 5150,
5438, 5532, 5533, 5540, 5553, 5554,
5566, 5584, 6344, 7761, 7765, 7777,
7779, 9519, 9735, 9780
g.+si 10492, 4178, 4678,
5057, 5061, 5118, 5152, 6766, 7287,
7493, 7687, 7690, 7759, 7768, 7783,
7786, 7871, 8038
g.+sinde 4167, 4541, 5137,
5142, 5243, 6652, 6777, 6790, 7802
g.+sindeki 5438, 7880
g.+sinden 7692
g.+sine 4157, 5127, 5148,
7645, 9750
g.+sini 13014, 4135, 4725,
5146, 5153, 6785, 6797, 7714, 7778
g.+sinin 5029, 5060, 5146,
5182, 6773, 7634, 7738, 7803, 7853,
7854
g.+ye 10264, 13008, 3248,
4131, 4673, 6791, 7574, 7576, 7750,
9545
g.+yi 4667, 5010, 5060,
5571, 6792, 6797, 7578, 7626
[=214]
gazeteci : Gazeteye yazı yazmayı,
haber toplayıp vermeyi veya
gazetenin yazı işlerinde çalışmayı iş
edinen kimse.
g. 4648, 4651, 5536, 5539,
6958, 7631
g.+dir 5527, 5529
g.+leri 6758
[=9]
gazetecilik : Gazetecinin yaptığı iş.

g. 3225, 3403, 3531, 6745,
7763
g.+e+(gazeteciliğe) 7731
g.+i+(gazeteciliği) 3227,
4028, 4685
g.+inin+(gazeteciliğinin)
6171
g.+le 10451, 5528
g.+te 8084
g.+teki 4702
g.+ten 4005
[=15]
Gazeteci Lisansı : Said Paşa'nın
eseri.
g. 5537
[=1]
Gazi Giray : Namık Kemal'in
"Cezmi" adlı eserin kahramanı.
g.+ı 8997
[=1]
Gazi Giray Han : bkz. (Gazi Giray)
g. 9004
[=1]
Gazi Hasan Paşa : Dönemin paşası.
g. 1128
[=1]
Gazi Timurtaş Paşa : Dönemin
paşası, Umur Bey'in oğlu.
g.+nın 10471
[=1]
Gazub : Öfkeli, kızgın, hiddetli.
g. 12081
[=1]
gebe : Hamile.
g.+ydi 13047
[=1]
gece : Genellikle saat 22.00'den
itibaren gün ağarmaya kadar geçen
süre.
g. 10063, 12532, 12639,
12675, 1991, 3478, 5310, 6148,
6378, 6574, 7102, 7632, 7741, 7745,
8015, 8031, 8183, 8206, 8222, 8226,
8510, 8855, 8875, 8889, 8923, 9557,
9729, 9953
g.+de 5572, 5718, 7671,
7887, 9019
g.+ler 9800
g.+leri 7891, 9712
g.+leyin 12643
g.+nin 11492, 9732
g.+si 10029, 12076, 7987,
8027, 8191
g.+sidir 10663, 7741
g.+sinde 8036
g.+sini 8921
g.+ye 8044
g.+yi 7405, 7903
[=51]
geceleyin : bkz. (gece)
g. 8559
[=1]
gıcık : kalmak, herhangi bir işi
kararlaştırılan zamandan sonra
yapmak.
g.-en 1425
g.-ince 5329
g.-menin 11
g.-mesi 5326
g.-mez 25
g.-miş 10636, 1612, 9358
g.-mişti 1639
g.-tiğini 12901

[=10]
gıcık : Gecikmesine sebep
olmak.
g.-en 7333
g.-erek 3685
[=2]
geç : Belirli zamandan sonra olan.
g. 10176, 11125, 11424,
12867, 3350, 6859
[=6]
geç- : Bir yerden başka bir yere
gitmek.
g.-ebilecekti 7986
g.-ebiliriz 3850
g.-ecek 10378, 12934,
1320, 4908
g.-ecekti 11720
g.-ecektir 12355, 4474,
5428
g.-emediği 9023
g.-ememesinden 1701
g.-emeyen 1704, 4210
g.-emeyişi 698
g.-emez 6960
g.-emezdi 709
g.-en 10720, 10768, 10951,
10990, 11561, 11840, 1202, 1205,
12087, 12126, 12149, 12304, 12449,
12505, 12804, 12889, 13029, 13070,
1387, 1469, 155, 1611, 1698, 1708,
1750, 2038, 2243, 2486, 2714, 2869,
3228, 3250, 3416, 3813, 4040, 4476,
4526, 4616, 4943, 5557, 5645, 5699,
6414, 6639, 6707, 6794, 69, 7145,
7405, 7995, 8217, 8302, 8363, 8382,
8401, 8490, 8492, 8536, 8825, 8855,
9004, 9064, 9128, 9158, 943, 9831,
9836, 9945, 9972
g.-eni 12910
g.-enlerdir 6397
g.-er 10247, 10330, 10345,
10369, 10479, 10779, 11186, 11704,
11724, 12406, 12691, 1314, 13242,
1397, 1769, 2903, 3466, 3542, 3578,
3579, 3626, 4056, 4203, 4257, 4375,
4396, 4411, 5146, 5263, 5414, 6152,
6290, 6390, 6735, 6767, 6792, 6995,
7097, 7571, 8359, 8630, 8691, 9122,
9315, 9335, 9948
g.-erdi 2176
g.-erek 16, 3254, 3929,
401, 5264, 5930, 8453
g.-erken 10068, 10070,
11028
g.-erler 11564, 7548, 9019,
9032
g.-ince 3073, 5595
g.-ip 1671
g.-irmiş 437
g.-iyor 4662
g.-iyordu 2831
g.-iyormuş 1973
g.-me 11395
g.-meden 10161, 3903
g.-mediğine 1216
g.-mek 10715, 11608,
1476, 234, 2447, 2693, 7012, 821,
933, 9764
g.-mekle 4386
g.-mektaki 5020
g.-mekten 12543, 9175
g.-memesi 6583
g.-memesini 5078

g.-memiş 5532, 57, 771
g.-memiştir 559, 9914
g.-mesi 1428, 222, 237,
5024
g.-mesidir 3346, 5933,
5958
g.-mesinden 1653
g.-mesine 9147
g.-mesini 6070
g.-mesinin 4929
g.-meyecektir 5007
g.-meyelim 9978
g.-meyen 1684, 2441
g.-mez 10247, 10496,
11422, 1354, 1857, 2637, 3854, 785,
9796, 9924
g.-miş 10134, 10329,
10754, 11394, 11737, 12067, 12551,
13242, 2309, 3280, 4647, 5941,
6586, 6765, 6880, 8716, 9091, 945
g.-mişti 4801, 6561
g.-miyor 4726
g.-miyordu 83
g.-se 12524
g.-ti 11694, 1813, 6869,
7804, 7952
g.-tiği 10746, 11383,
11722, 12023, 12557, 13042, 1416,
2184, 2722, 3034, 4246, 4712, 563,
6603, 8548
g.-tiğimize 11505
g.-tiğimizi 12843, 13048
g.-tiğini 8346, 8982
g.-tikçe 1669, 224, 482,
928
g.-tikten 1993, 2785, 3991
[=261]
geçici : Çok sürmeyen.
g. 10740, 10853, 11722,
12756, 12955, 2963, 585, 6991,
7084
g.+dir 10793
[=10]
geçicilik : Geçici olma durumu.
g. 10795
[=1]
geçil- : Geçme işi yapılmak.
g.-diği 4381
g.-emedi 2965
g.-emeyen 4347
g.-emiyeceğine 854
g.-en 17
g.-ir 1115
g.-iyordu 6338, 7766
g.-meğe 1283
g.-memesinin 684
g.-mesidir 1287
g.-miş 43
g.-se 7135
[=13]
geçim : Geçinme işi.
g. 3016, 5165
g.+de 6814
g.+ini 9768
[=4]
geçin- : Yaşamak için gerekeni
sağlamak.
g.-diğini 5162
g.-emediği 3622
g.-en 7937
g.-ir 10212, 3481
g.-iyordu 11108
g.-mek 7763, 7963

- g.-mezler 847
[=9]
- geçir-** : Bir şeyi bir yandan öbür yana götürmek.
g.-di 4471
g.-diği 10093, 10177,
11530, 11928, 1753, 3050, 3287,
4628, 5536, 7148, 7202, 7232, 7405,
7903, 8874, 9256, 9795
g.-diğini 11293, 12952
g.-dikleri 11492, 9762
g.-eceklerdi 9011
g.-ecekti 865
g.-en 11959, 13149, 2823,
2835, 5645, 8983, 9212
g.-enidir 1897
g.-ir 10268, 3603, 5072
g.-me 5512
g.-meden 10261
g.-mek 12105, 12196,
1706, 2455, 3564, 4821
g.-mekte 2530
g.-mekten 2922
g.-memiş 10769
g.-memiz 6359
g.-mesi 2422
g.-meye 6109
g.-miş 1447, 8397, 981
g.-miştir 7543
[=53]
- geçiril-** : Geçirme işi yapılmak.
g.-mesi 12277, 1620
[=2]
- geçiş-** : Herhangi bir durumdaki değişme.
g. 11263, 11343, 11372,
494, 5575, 7141, 7279, 9305
g.-i 11388, 38, 5777
g.-idir 7623
g.-te 373
g.-tır 6086, 6111
[=15]
- geçit** : Geçmeye yarayan yer, geçecek yer.
g. 12682, 1589, 3372
[=3]
- gedik** : Bir düzey üstündeki yıkık, çatlak veya aralık.
g.-lerden 1180, 980
[=2]
- Gedikpaşa** : Tiyatro-yı Osmanî'nin kurulduğu yer.
g.-da 6193, 7869
[=2]
- gel-** : Ulaşmak, varmak.
g. 2297, 4590, 4590
g.-di 10911, 11029, 1554,
2082, 3538, 5915, 7656, 9848
g.-diği 10017, 1079, 10816,
10997, 11001, 11190, 11927, 2880,
2923, 3102, 3440, 3633, 3648, 3662,
4252, 4470, 4735, 482, 5310, 7550,
7614, 7814, 8399, 8468, 8597, 9641,
9984
g.-diğinden 8651
g.-diğine 11951, 7593,
7631
g.-diğini 10169, 10203,
10950, 11337, 2001, 2052, 2645,
2722, 2729, 2741, 3321, 4370, 5031,
5441, 6548, 6563, 7406, 7411, 7717,
7907, 8334, 8459, 9173, 9268, 9418
g.-dik 8037
g.-dikçe 12043, 2530, 9044
g.-dikleri 203, 911
g.-diklerinin 12928
g.-dikten 4087, 7063
g.-eceği 13218, 5910, 6754
g.-eceğini 11028
g.-ecek 10032, 10326,
10565, 11815, 12551, 12567, 12645,
12825, 12849, 1745, 2394, 3086,
3527, 3528, 3795, 7240
g.-ecekler 8287
g.-ecekti 1562, 9891
g.-ecektir 1063, 10648,
7917, 990
g.-ememiştir 5744
g.-emeyen 3201
g.-emezdi 10928, 2478
g.-en 10045, 10057, 1006,
10102, 10130, 1014, 10175, 10293,
1037, 10443, 10597, 10644, 10696,
1074, 10772, 10833, 10866, 10868,
1089, 10940, 11044, 11077, 11132,
1118, 11220, 1125, 11337, 11362,
1142, 11464, 11474, 11481, 1149,
11509, 11513, 11606, 11642, 11653,
11658, 11717, 11764, 11911, 11920,
12318, 12475, 12637, 12871, 12873,
12908, 1291, 13051, 13065, 1309,
13093, 13100, 1316, 13169, 13185,
13188, 1365, 1427, 1467, 1495,
1540, 1632, 1701, 1705, 1749, 1774,
1790, 18, 1873, 190, 2012, 2230,
2258, 2354, 2355, 2502, 2528, 269,
2701, 2744, 2864, 2946, 318, 326,
3264, 3290, 3310, 334, 3345, 3350,
3384, 3437, 3470, 3501, 3654, 3714,
3718, 3744, 3840, 401, 4209, 4228,
4271, 4349, 445, 4477, 4518, 454,
4586, 470, 4936, 4944, 495, 5155,
5227, 5513, 5603, 5611, 5615, 5625,
5633, 5636, 568, 5704, 5804, 5848,
5867, 5916, 6056, 6059, 6078, 6081,
6325, 6432, 6490, 65, 6526, 653,
6562, 6608, 666, 6804, 6847, 696,
6979, 7020, 7027, 7204, 7413, 7534,
7565, 7573, 766, 7699, 7710, 780,
786, 7936, 7967, 8089, 8116, 8132,
8141, 8149, 8177, 8187, 8190, 8231,
8245, 8265, 8602, 8624, 8645, 8658,
8683, 8700, 8743, 8805, 8869, 8900,
8949, 8978, 899, 9041, 9072, 9295,
9343, 9344, 937, 9430, 9446, 9453,
9473, 9567, 9569, 9572, 9573, 9611,
9614, 9648, 9648, 9663, 9671, 9690,
9737, 9756, 9804, 995
g.-enler 10519, 10632,
11726, 11768, 2076, 2271, 4741,
5374
g.-enleri 7947
g.-enlerin 11124, 12100,
2113
g.-enlerle 13142
g.-enlerse 4317
g.-ince 10837, 12616,
12908, 13047, 13189, 1669, 1672,
2046, 2494, 2558, 2640, 2733, 3247,
3890, 4076, 4227, 4552, 4804, 4954,
6125, 6262, 6448, 6496, 682, 695,
6980, 710, 7226, 7279, 7522, 845,
905, 9341, 974
g.-inceye 9115
g.-ip 10740, 11767, 1387,
2900, 2963, 6991, 7908
g.-ir 10025, 10139, 10175,
10244, 10297, 10417, 10437, 10521,
10585, 10628, 10745, 10948, 11095,
11216, 11237, 11309, 11335, 11364,
11412, 11484, 11524, 11543, 11550,
11737, 11801, 11809, 11833, 11898,
11991, 12003, 12076, 12164, 12219,
12371, 12397, 12486, 12511, 12761,
1284, 12903, 12940, 1308, 13116,
13233, 1505, 1757, 180, 1817, 1824,
1879, 1994, 228, 2606, 2623, 2659,
277, 2868, 2976, 301, 3131, 3227,
3338, 3358, 3532, 3669, 3681, 3685,
3772, 3795, 3839, 3916, 3948, 3950,
3973, 4199, 4413, 4413, 4425, 4457,
4484, 4603, 4738, 4854, 4970, 5047,
5113, 5116, 525, 5276, 5351, 5413,
5481, 5517, 5520, 5678, 5896, 6033,
6101, 6103, 6312, 6430, 6493, 6633,
6642, 6718, 6737, 6965, 699, 7040,
7046, 7172, 7210, 726, 7299, 7317,
7526, 7666, 775, 7935, 8201, 8215,
8398, 8444, 8449, 8501, 8558, 8559,
8770, 8918, 8974, 8977, 9013, 9110,
9162, 9181, 9202, 9209, 9396, 961,
9632, 9754, 9766, 9834, 9979
g.-irdi 6451
g.-iriz 10022, 251
g.-irler 11768, 204, 3189,
3294, 406, 4458, 7397
g.-irlerdi 2869
g.-irmiş 5129
g.-irse 12147, 4467, 5808,
612, 673
g.-iyor 12748, 2006, 306,
369, 5141, 6142, 7426, 9386
g.-iyordu 1451, 1644, 2832,
3010, 355, 5470, 5781, 5823, 5959,
609, 6544, 7924
g.-iyormuş 8029
g.-iyoruz 3214, 9421
g.-me 10302, 12011,
12671, 177, 2042, 3953, 5342, 7151,
8138, 8958, 9209, 9469, 9505, 9621,
9638, 9703
g.-meden 12822
g.-mediği 7199, 8946, 925
g.-meğe 7415
g.-mek 284, 5063, 5429,
967
g.-mektedir 8788
g.-memesini 8033
g.-memişse 10244
g.-mesi 1115, 11399,
11778, 13182, 5252, 7972
g.-mesidir 10943
g.-mesinde 2562
g.-mesine 258, 611
g.-mesini 8031, 9617
g.-mesinin 3701
g.-mesiyle 2904, 5059
g.-meye 12241, 2852,
2909, 8525
g.-meyeceğini 4646
g.-meyen 6247
g.-mez 11154, 12794,
2433, 4199, 4242, 8770
g.-mezdi 952
g.-miş 11042, 11246,
12133, 1230, 6230, 6389, 7345,
7747, 815, 8280, 8967
g.-mişlerdi 2890

g.-mişti 11702, 2810, 3032, 3294, 4820, 5631, 7955, 8898
g.-miştir 11322, 3136, 7107, 7139, 8453, 8614, 9742
g.-miyordu 9602
g.-se 11506, 600, 9223
g.-sin 4467, 612, 6360, 673 [=646]
gelecek : Daha gelmemiş, yaşanacak zaman, istikbal.
g. 2289, 3269, 5521
g.+ler 3367 [=4]
Gelenbevi İsmail Efendi : Büyük Türk riyaizyecisi ve âlimi.
g. 1132 [=1]
gelenek : Anane.
g. 12017, 13028, 3493, 708, 8147
g.+e+(geleneğe) 11337, 1826, 2066, 3008
g.+i+(geleneği) 228, 3075, 4294, 4563
g.+in+(geleneğinin) 1920, 1935, 2305, 2333, 2367, 2628, 2630, 4297, 4395, 501, 5939
g.+inde+(geleneğinde) 2292, 2314, 3860, 433, 5974
g.+inden+(geleneğinden) 7249
g.+inin+(geleneğinin) 6962
g.+iyle+(geleneğiyle) 2370
g.+le 1911, 4297
g.+ler 3484
g.+lerden 2355
g.+lere 11224, 2891, 3274, 8296
g.+leri 2621
g.+lerimize 1008
g.+lerin 18, 8943
g.+lerinde 5637
g.+lerinin 11192
g.+te 2276, 440, 467, 6972
g.+ten 11717, 2212, 2318, 2946, 3110, 3492, 474 [=57]
Gelibolu : Çanakkale'nin ilçesi.
g. 6025, 7794, 8178, 8179, 8181, 9569
g.+da 7799
g.+dan 7803, 9799
g.+nun 9583
g.+ya 7788, 7794, 7874 [=13]
gelin : Evlenecek kız.
g. 10385
g.+in 8671
g.+ine 8449 [=3]
gelir : Bir kimseye veya topluluğa belli zamanlarda, belli yerlerden gelen para.
g. 10218 [=1]
geliş : Gelme işi.
g. 5027, 5978
g.+i 6085, 7624
g.+indeki 1092
g.+inden 8636
g.+inin 3698
g.+iydi 5978
g.+iyle 6094

g.+leriyle 10130 [=10]
geliş- : İlerlemek, olgunlaşmak.
g.-ecek 5340
g.-en 12684, 3379, 3403, 4331, 459, 552, 6420, 6754, 702, 7146, 7683, 9074, 9400
g.-ir 4533, 485
g.-irdi 6154
g.-me 11127, 11254, 11439, 1715, 1807, 2150, 255, 4968, 768, 9300
g.-meler 10760, 11985, 2237
g.-melere 6424
g.-melerinde 3522, 5342
g.-mesi 1818, 3384, 5501, 6114, 7457, 8679
g.-mesidir 12024, 12400
g.-mesinde 30, 3226, 37, 3862, 4350, 456, 528, 658, 9646
g.-mesindeki 4561
g.-mesinden 1822
g.-mesine 10338, 11678, 3040, 6958
g.-mesini 11725, 2271, 3004, 4226, 5285, 6117, 6655, 90
g.-mesinin 10884
g.-meye 11101, 3456
g.-meyi 1743, 8332, 8332
g.-miş 27, 3074, 3359, 8942
g.-tiği 3138, 8135
g.-tiğini 3474 [=77]
gelişigüzel : Baştan savma.
g. 11906
g.+de 1844 [=2]
gelişim : Serpilip büyüme.
g. 5378 [=1]
geliştir- : Gelişmesini sağlamak.
g.-diği 13216, 9278
g.-eceği 3378
g.-emediği 2310, 5290, 7465
g.-emeyen 509
g.-emez 5377
g.-ir 5561
g.-me 11461, 5348, 5778, 6223, 7090
g.-mektaki 8242
g.-melerdeki 8735
g.-melere 1775, 4415
g.-meleri 7075
g.-melerinde 12313, 5418
g.-melerinden 6215
g.-melerinin 10858, 2173
g.-melerle 7105
g.-meye 8426
g.-meyi 8257, 9412
g.-meyle 356 [=29]
geliştiril- : Geliştirme işi yapılmak.
g.-ebilir 5571
g.-ecek 5427
g.-mesidir 10870, 12341
g.-miş 11851 [=5]
gemi : Su üstünde yüzen, insan ve yük taşımaya yarayan büyük taşıt.
g. 1117, 3443, 3548, 7776

g.+ler 1271, 1275
g.+leri 1274
g.+lerine 850
g.+si 1280
g.+sini 3043
g.+yle 10355 [=11]
gemicilik : Gemicinin yaptığı iş.
g. 1280, 926
g.+inin+(gemiciliğinin) 948
g.+lerine 929 [=4]
genç : Yaşı ilerlememiş olan.
g. 10040, 10177, 10185, 10209, 10215, 10269, 10275, 10421, 10682, 10812, 10816, 11068, 11089, 11113, 11157, 11241, 11441, 11491, 11547, 12094, 12106, 12113, 12115, 1229, 12387, 12399, 12409, 12610, 12614, 12621, 12887, 13206, 1568, 1955, 1974, 2504, 2849, 2892, 2874, 2876, 2882, 3051, 3073, 3424, 3554, 3564, 3777, 4038, 4039, 4339, 4567, 4679, 4932, 4967, 5070, 5076, 5673, 5839, 5921, 5936, 2838, 2892, 6038, 6172, 6660, 6684, 6699, 6711, 6878, 6891, 6910, 6987, 7548, 7593, 7593, 7608, 7610, 7620, 7650, 7665, 7943, 8087, 8093, 8124, 8348, 8353, 8390, 8442, 8687, 8819, 8855, 8876, 9253, 9575, 9651, 9723, 9754
g.+e+(gence) 12911
g.+in+(gencin) 4183, 5094
g.+ine+(gencine) 2056
g.+inin+(gencinin) 6395
g.+ken 4383, 4417
g.+ler 1679, 3144, 4132, 4671, 4725, 4873, 5020, 5073, 5606, 6334, 7732, 7791
g.+lerden 5138
g.+lerdir 2608
g.+lere 13203, 3133, 3256
g.+leri 10503, 12985, 1398, 2740, 3148, 4069, 4871, 5687, 8035, 9518
g.+lerimizin 1101, 6404
g.+lerin 1124, 3155, 3466, 4006, 4120, 4716, 4961, 5098, 7763, 8083
g.+lerini 10448
g.+lerle 7423 [=145]
gençlik : Genç olma durumu.
g. 10263, 10418, 10746, 10809, 10821, 11185, 11185, 11487, 11572, 12087, 12164, 12397, 12898, 3682, 4965, 5644, 7008, 7619, 8895
g.+i+(gençliği) 11050
g.+in+(gençliğin) 12075
g.+inde+(gençliğinde) 10261, 10707, 1531, 1971, 2192, 2723, 3047, 3968, 4654, 5361
g.+indeki+(gençliğindeki) 5650
g.+inden+(gençliğinden) 11196, 6805
g.+ine+(gençliğine) 7690
g.+ini+(gençliğini) 7538
g.+inin+(gençliğinin) 11205
g. [=37]
Genç Osmanlılar : Tanzimat Döneminin aydınları.

g. 7769
[=1]
general : Kara ve hava kuvvetlerinde albaylıktan sonra gelen ve mareşalliğe kadar olan yüksek rütbeli subaylara verilen genel ad.

g. 1205, 7955
[=2]

General De Laffite : bkz. (De Laffite)

g. 1159, 1163
[=2]

General de Sebastiani : bkz. (de Sebastiani)

g. 1367
[=1]

geniş : Bol.

g. 10156, 10161, 10362, 10659, 10750, 11333, 11417, 11443, 11631, 11634, 117, 12041, 12071, 12084, 12161, 1247, 12515, 1256, 12827, 13030, 13124, 13131, 13156, 13215, 1466, 1588, 1709, 1723, 2243, 2339, 2458, 2482, 2898, 2939, 2949, 2998, 3160, 3202, 321, 3294, 3398, 3412, 3532, 3602, 3793, 3888, 3955, 4006, 4304, 4305, 4415, 4577, 4611, 463, 497, 516, 5346, 5491, 5518, 5689, 5740, 5944, 5965, 6000, 6050, 6072, 6136, 6228, 6368, 6417, 6460, 654, 6569, 6625, 7459, 7484, 7491, 807, 8087, 8101, 8102, 8148, 8253, 826, 829, 8307, 8536, 8654, 8733, 880, 9022, 9082, 9150, 9196, 9368, 9476, 9580, 9611

g.+tır 9587
[=99]

genişle- : Bollaşmak.

g.-diğini 10163, 11611
g.-me 9770
g.-mek 1685
g.-mekte 12794
g.-mesi 11334
g.-mesidir 11406, 9982
g.-mesiydi 6005
g.-mesiyle 5969
g.-miş 10235
g.-r 10657, 11418, 11676, 11677, 12753, 2898, 3244, 4837, 5541, 6107, 8961
g.-yebilseydi 11867
g.-yecek 10364
g.-yememesinin 734
g.-yen 13021, 13204, 5541,

96

g.-yen+(genişleyen) 8092
g.-yerek 7595
g.-yince 2902
g.-yip 11520
g.-yor+(genişliyor) 458
g.-yordur+(genişliyordu)

8086

[=35]

genişlet- : Geniş duruma getirmek.

g.-ecek 36
g.-eçektir 9980
g.-en 13236, 2403, 4759,

934

g.-erek 13020, 8939
g.-in 1843, 4500
g.-ip 12313

g.-ir 10075, 101, 2397, 3235, 3584, 9530, 9770

g.-irler 2259

g.-mek 7499

g.-mekle 2787

g.-mekti 12833

g.-meye 12841

g.-miyor 569

g.-tiğini 12335, 9675

[=26]

genişletici : Genişletmeye yarayan.

g.-dir 12847

[=1]

genişletil- : Genişletme işi yapılmak.

g.-diğini 12178

g.-eçektir 1229

g.-mesi 1236

g.-miş 10141

[=4]

genişlik : Geniş olma durumu.

g. 2431, 5663

g.-i+(genişliği) 13154

g.-ini+(genişliğini) 3200

g.-te 2379, 5884

[=6]

ger- : Bir şeyin uçlarından veya kenarlarından çekerek gergin duruma getirmek.

g.-miş 12966

[=1]

gerçek : Hakikat.

g. 1023, 10326, 11728,

12246, 12253, 4047, 4230, 4598

g.-i+(gerçeği) 11914,

13101, 228, 417, 435, 449, 4511, 6923

g.-ine+(gerçeğine) 7173

g.-inin+(gerçeğinin) 5329

g.-lerin 11728, 3827

g.-te 11161, 12749, 13024,

4265, 6960

g.-ten 2342, 3528, 3731,

4814, 5437, 7326, 8951

g.-tır 5341

[=33]

gerçekleş- : Gerçek olmak.

g.-miş 2323

[=1]

gerçekleştir- : Gerçek duruma getirmek.

g.-mek 1696

[=1]

gerdan : Vücudun omuzlarla baş arasında kalan ön bölümü.

g.-ımı 8197

[=1]

gerdanlık : Boyna takılan takı.

g.-lar 337

[=1]

gerdüne : At arabası.

g. 2400

[=1]

gerek : Lazım.

g. 10189, 1022, 1022,

10238, 10239, 10276, 10276, 10412,

10413, 10519, 10519, 10590, 10590,

10718, 10719, 10737, 10737, 10877,

10877, 11483, 11484, 11873, 11873,

11914, 11914, 11931, 11932, 12038,

12038, 12038, 1219, 1219, 1271,

1271, 12837, 12838, 1377, 1378,

1480, 1481, 1530, 1530, 2178, 2182,

2302, 2302, 2496, 2496, 2521, 2523, 2580, 2580, 2671, 2671, 2898, 2898, 3017, 3017, 3096, 3096, 3099, 3099, 3112, 3112, 3238, 3281, 3281, 3292, 3292, 3409, 3409, 3544, 3544, 3913, 3913, 428, 428, 44, 44, 4652, 4653, 480, 480, 4880, 5106, 5106, 5194, 5194, 5271, 5271, 5342, 5342, 5377, 5377, 5502, 5502, 5873, 5873, 5974, 5974, 6123, 6123, 6724, 6724, 6839, 6839, 6844, 6845, 6879, 6879, 6935, 6935, 6947, 6948, 7056, 7057, 7157, 7157, 7332, 7332, 7337, 7337, 7381, 7381, 7582, 7582, 7673, 7673, 7675, 7675, 7688, 7689, 78, 7895, 7895, 79, 7957, 7957, 7976, 7976, 7980, 7980, 8013, 8013, 8243, 8243, 8433, 8434, 8584, 8584, 8584, 8959, 8960, 8974, 8974, 9088, 9088, 9140, 9140, 9149, 9150, 9402, 9403, 9649, 9649, 9859, 9860, 9873, 9874, 9896, 9896, 9905

g.-i+(gereği) 299, 4212,

4716

g.-iyle+(gereğiyle) 4273

g.-se 4880, 9905

g.-tır 11316, 12166, 3399,

3730, 600, 7857

[=184]

gerek- : İhtiyaç olmak.

g.-en 10727, 11583, 13227,

21, 2373, 7447

g.-eni 10037

g.-ir 12849, 13222, 1892,

2535, 2552, 4265, 5106, 5277, 5325,

624, 7246, 753

g.-iyordu 5788

g.-tiği 631, 7464

g.-tiğini 265

[=23]

gergin : Gerilmiş olan.

g. 7972, 7973

g.-di 4814

[=3]

gerginleş- : Gergin olma durumu.

g.-mişti 12965

g.-tiği 3646

[=2]

gerginlik : Sınırlılık.

g.-i+(gerginliği) 3405

g.-in+(gerginliğini) 3463,

3603

g.-ler 3387

[=4]

geri : Art.

g. 1105, 2889, 6517, 8538,

8595, 9078, 9312, 9722

g.-de 11368

g.-si 1256, 2204, 6247,

6268

g.-ye 1454, 3072, 3948,

4166, 513, 7483, 7858, 8034, 9694

[=22]

gerile- : Geri çekilmek.

g.-me 4814

[=1]

gerisin geri : Geldiği yere veya ters yöne doğru.

g.-ye 11255

[=1]

Germiyan : Abdülhak Hamid'in "Celal" adlı eserinde bir yer.

g.-a 8700, 8770

g.+ı 8636
[=3]
Germiyen : bkz. (Germiyen)
g. 8604
[=1]
getir- : Gelmesini sağlamak.
g.-di 4250, 5924
g.-diği 10058, 10153,
10164, 10310, 10453, 10572, 10624,
11059, 11160, 11253, 11263, 11525,
11687, 1169, 1173, 1176, 12179,
13080, 13082, 13245, 1382, 1805,
1821, 1849, 2086, 2277, 2288, 2322,
2372, 2792, 3506, 3508, 3559, 365,
3907, 4290, 434, 4419, 4421, 4424,
4505, 4758, 5076, 5430, 5616, 575,
5802, 5830, 6583, 689, 779, 8227,
8424, 844, 8624, 8782, 931, 9373,
9656, 9673
g.-diğini 12930, 13135,
4334, 7274, 7779
g.-diğinin 12797
g.-dikleri 10102, 11295,
416, 450, 466, 6454, 6614, 8240
g.-diklerine 9931
g.-diklerini 10461, 11312,
3923, 6622
g.-dikleriyle 903
g.-ebildiğini 12834
g.-ebilirdi 10326
g.-eceği 7963
g.-ecek 5133
g.-ecekti 274, 283, 490
g.-ecekti 338
g.-emediği 12978, 3033,
4091
g.-ememiş 2071
g.-ememişti 3000
g.-en 1026, 10290, 10357,
1038, 10689, 11844, 12010, 1468,
2846, 308, 316, 3359, 422, 4351,
4508, 618, 7508, 8142, 9273, 9384
g.-ene 8807
g.-enlerin 2436
g.-erek 4593, 9574, 9685
g.-in 1843
g.-ir 10007, 1009, 10630,
1132, 11369, 11844, 1885, 1893,
2378, 2678, 3367, 417, 5467, 6225,
7049, 7338, 7562, 7567, 7628, 9118,
9170, 9632
g.-irler 10658, 12316
g.-iyordu 1633, 4710, 492,
499, 5626, 7658
g.-mek 12504, 12845,
1347, 1928, 4122, 4200, 4577, 5360,
6456, 8392, 8448, 8842, 9686
g.-mekle 5549, 5708, 5811
g.-mektedir 12457, 2357
g.-mekten 12395, 2367
g.-mektir 12844
g.-memiştir 6392
g.-mesi 12031, 2342
g.-mesindedir 10783
g.-meye 3660, 48, 6047,
6319, 9232
g.-meyi 12844, 1598, 352,
7821
g.-mez 2150, 9281
g.-miş 11139, 3394, 7192,
9605
g.-mişler 6268

g.-mişti 1032, 1930, 5793,
5909, 7973
g.-miştir 10939, 12412,
212, 2223, 4302, 7252
[=203]
getirici : Getirmesini sağlayan.
g.-sıdır 11599
[=1]
getiril- : Getirme işine konu olmak.
g.-diği 10274, 6187, 8055
g.-diğini 874
g.-en 1614
g.-ir 1117, 1580, 3598,
6206
g.-mesi 1212, 3736, 4953,
6823, 899
g.-mesine 3584
g.-mesini 6751, 7872
g.-mesinin 4645
g.-miş 5574
g.-mişti 11019
g.-miştir 10426, 8112
[=22]
getirt- : Getirme işini yaptırmak.
g.-en 9733
g.-mek 6820
g.-tiği 927
g.-tiğini 4629
[=4]
getirtil- : Getirtme işine konu
olmak.
g.-mesi 1250
[=1]
gevşe- : Sertlik ve gerginliği
bozulmak.
g.-miş 1647
g.-r 1133
g.-yişe 248
[=3]
gevşek : Gevşemiş olan.
g. 11031
[=1]
gevşeklik : Gevşek olma durumu.
g.+i+(gevşekliği) 10103
[=1]
gez- : Seyran etmek.
g.-diği 2758, 2767, 2782
g.-dikten 12693
g.-en 2302
g.-er 11734, 7036
g.-erken 1591, 4313, 7660
g.-erler 12918
[=11]
gezdır- : Seyran ettirmek.
g.-mek 11071
[=1]
gezin- : bkz. (gezmek)
g.-irken 1994
[=1]
gezinti : Uzak olmayan bir yere
yapılan gezi.
g. 10564, 5979
g.-leri 10105, 2705
g.-lerin 10610
[=5]
gıdıkla- : Vücutun bazı yerlerine
dokunarak ürperme.
g.-yan 10827, 11184
[=2]
Gıyaseddin : Abdülhak Hamid'in
"Celal" adlı eserinin kahramanı.
g. 8630, 8696, 8697, 8770,
8774

g.+in 12681, 12736, 8603,
8638, 8688, 8691, 8701, 8756, 8795
[=14]
gibi : Benzer anlamında bir edat.
g. 10002, 10003, 10005,
1001, 10053, 10067, 10070, 10071,
10079, 10081, 10083, 10086, 10092,
10094, 10104, 10118, 10124, 10190,
10217, 10237, 10246, 10259, 10260,
1034, 10347, 10354, 10366, 10375,
10409, 10416, 10434, 1045, 10455,
10456, 10460, 10463, 10466, 10509,
10540, 10543, 10551, 10553, 10577,
10604, 10606, 10616, 10622, 10630,
10638, 10647, 10653, 10660, 10662,
10694, 10695, 10715, 10721, 10722,
10734, 10757, 10761, 10777, 10789,
10792, 10806, 10807, 10830, 10832,
10843, 10855, 10860, 10883, 10894,
10901, 10914, 10917, 10925, 10936,
10940, 10957, 10985, 11017, 11019,
11022, 11024, 11044, 11046, 11049,
11051, 11052, 1106, 1110, 11106,
11124, 11125, 11137, 11138, 11140,
11145, 11147, 11152, 11164, 11178,
11183, 11207, 11232, 11243, 11278,
11284, 11322, 11327, 11332, 11338,
11340, 11360, 11365, 11369, 11377,
11380, 11389, 11391, 11394, 11399,
11432, 11453, 11469, 11493, 11494,
11509, 11510, 11528, 11533, 11551,
11569, 11572, 11599, 11603, 11615,
11615, 11617, 11618, 11629, 11634,
11636, 11653, 11660, 11665, 11666,
11680, 11688, 11698, 11699, 117,
1171, 11719, 11753, 11774, 11782,
11786, 11792, 11803, 11803, 11806,
11824, 11831, 11832, 11836, 11836,
11840, 11849, 11851, 11866, 11877,
11883, 11888, 11888, 11893, 11905,
11912, 11922, 11931, 11937, 11940,
11952, 11980, 11981, 11982, 11989,
11990, 12, 12014, 12021, 12029,
12047, 12074, 12080, 12082, 12089,
12107, 12109, 12148, 12155, 12158,
12159, 12176, 12191, 12192, 12223,
12245, 12245, 12246, 12247, 12248,
12249, 12256, 12260, 12267, 12268,
12271, 12283, 12290, 12292, 12297,
12300, 12301, 12303, 12306, 12312,
12346, 1236, 12365, 12386, 12425,
12435, 12442, 12445, 12467, 12488,
12492, 12506, 12508, 12516, 12530,
12533, 12565, 12567, 12578, 12579,
12594, 12595, 12596, 12596, 12609,
1261, 12611, 12621, 12624, 12626,
12629, 12643, 12646, 12652, 12712,
12725, 12737, 12743, 12748, 12760,
12763, 12772, 12782, 12790, 12805,
1281, 12828, 12830, 12831, 12835,
12847, 12847, 12849, 12871, 12874,
12876, 12886, 12887, 12894, 12909,
12910, 12924, 12932, 12938, 12950,
12956, 12956, 12978, 12989, 12990,
13001, 13018, 13046, 13055, 1306,
13060, 13075, 13090, 13094, 13113,
13119, 13124, 13145, 13155, 13158,
13159, 13176, 13177, 13197, 13213,
13225, 13237, 13242, 1330, 1337,
135, 136, 1368, 1368, 1369, 1383,
140, 141, 142, 144, 1511, 1529,
1567, 1569, 1583, 1590, 1603, 1608,
1634, 165, 166, 1674, 1687, 1694,

175, 1754, 1761, 1769, 1777, 1782, 1797, 1803, 1812, 1824, 1840, 1847, 1851, 1852, 186, 1863, 1864, 188, 1886, 189, 1913, 1923, 1924, 195, 1951, 1958, 1994, 2031, 2040, 2142, 2151, 2169, 2179, 218, 2184, 2186, 2188, 2189, 2199, 2208, 2208, 2223, 2231, 2238, 2255, 226, 2261, 2265, 227, 2277, 2278, 228, 2280, 2296, 2303, 2305, 2314, 2331, 2341, 2354, 2356, 2358, 2383, 2386, 2388, 2394, 2394, 2400, 2410, 2412, 2422, 2432, 2449, 2474, 2477, 2510, 2514, 2515, 2523, 2555, 2565, 2579, 2599, 2600, 2612, 2617, 2620, 2625, 2627, 2638, 264, 2643, 2679, 2684, 2686, 2690, 27, 276, 2766, 2775, 2792, 281, 2836, 2861, 2866, 2887, 2887, 2888, 2893, 2898, 2916, 2922, 2929, 2962, 2965, 2980, 2981, 2982, 299, 3002, 3002, 3003, 3005, 3007, 3012, 3015, 304, 3049, 3051, 3079, 3091, 3091, 3093, 3093, 3142, 3143, 3146, 3165, 3167, 317, 3172, 3173, 3174, 3186, 3188, 32, 3212, 3230, 3231, 3236, 3242, 3260, 3286, 3288, 3295, 3296, 3300, 3320, 333, 3336, 3357, 3362, 3368, 337, 3371, 3377, 3386, 3395, 3420, 3423, 3433, 344, 3484, 3497, 3509, 3530, 3548, 3638, 364, 3645, 367, 3670, 3671, 3672, 3673, 3681, 3685, 3695, 3707, 3719, 3755, 3768, 3768, 3773, 3797, 3799, 3827, 3834, 3835, 385, 3857, 3866, 3867, 3867, 3871, 3872, 3873, 3874, 3876, 3882, 3905, 3906, 3933, 3937, 3938, 3941, 3958, 3966, 397, 3980, 3981, 3985, 3987, 399, 3994, 3996, 401, 4016, 4027, 4038, 4053, 406, 4068, 4092, 4097, 4098, 4102, 4123, 4127, 4131, 4136, 4138, 4145, 4155, 4160, 4165, 4166, 4184, 420, 4212, 4234, 4241, 4242, 4261, 4267, 427, 4280, 4287, 429, 434, 435, 4363, 4369, 4370, 4374, 4420, 4422, 4426, 4437, 4452, 4475, 4490, 4496, 4506, 451, 4523, 4526, 4531, 4542, 4560, 4564, 458, 4586, 4606, 4613, 4624, 4664, 4670, 4689, 4706, 4714, 4716, 4728, 4748, 4767, 4769, 4774, 4782, 4784, 4787, 4788, 4794, 4800, 4813, 4852, 4857, 486, 486, 4861, 4865, 4870, 4876, 4882, 4908, 4922, 4924, 4926, 4941, 4955, 4958, 4962, 4986, 5039, 5040, 5052, 5061, 5067, 5075, 5078, 509, 5090, 5111, 5116, 5133, 5136, 5142, 5144, 5170, 518, 5195, 5209, 5210, 5214, 5217, 5237, 524, 5262, 5263, 5294, 5303, 5332, 534, 5341, 5343, 5344, 5363, 5376, 5378, 538, 5408, 5450, 5463, 5465, 5472, 5482, 5515, 5528, 5529, 5536, 5552, 5568, 5570, 5572, 5573, 5581, 5585, 5586, 559, 5595, 5603, 5610, 565, 5662, 5666, 5679, 5680, 5691, 5695, 5695, 5700, 5701, 5724, 5731, 5737, 575, 5753, 5753, 5753, 5760, 5788, 5800, 5805, 5811, 5826, 5829, 5833, 5843, 5846, 5851, 5860, 5865, 5867, 5870, 5871, 5873, 5878, 5882, 5896, 5915, 5919, 5944, 5946, 5961, 5972, 5986, 5987, 5988, 5991, 5997, 6008, 6016, 603, 6034, 6038, 6040, 6055, 6058, 6060,

6124, 6129, 6134, 6175, 6183, 6184, 6198, 6199, 6207, 6227, 6228, 6229, 6249, 6262, 6321, 6356, 6376, 638, 6401, 6403, 6405, 6410, 6412, 6434, 6440, 6458, 646, 6475, 6485, 6492, 6507, 6512, 6512, 6517, 6526, 6529, 6536, 6567, 6572, 6585, 6586, 659, 6591, 6592, 6594, 6596, 6597, 66, 6607, 6610, 6623, 6631, 670, 6709, 6732, 6737, 6738, 6769, 6774, 6797, 6800, 6836, 6838, 6841, 6851, 6860, 6884, 6891, 691, 6910, 6914, 6922, 6924, 6930, 6932, 6947, 6989, 6990, 7001, 7022, 7024, 7039, 7041, 7044, 7062, 7082, 7128, 7144, 7172, 719, 72, 721, 7212, 7230, 7258, 7260, 7261, 7285, 7290, 7296, 7313, 7322, 7323, 7327, 733, 7373, 7391, 742, 742, 7429, 743, 7435, 744, 7475, 7476, 749, 750, 7511, 7513, 7531, 7557, 7566, 7568, 760, 7600, 7601, 7605, 7615, 7619, 7622, 763, 7631, 7636, 7650, 7669, 7674, 7686, 7701, 7738, 7753, 7788, 779, 7810, 7829, 7858, 7874, 7909, 7932, 7937, 7948, 7961, 7969, 7970, 7992, 8001, 8008, 8018, 8022, 8041, 8054, 8071, 8085, 8090, 81, 8127, 8128, 8128, 8129, 8132, 8133, 8140, 8144, 8175, 8181, 8197, 8210, 8211, 8221, 8244, 8251, 8271, 8274, 8282, 8284, 8295, 8299, 8300, 8324, 8326, 8345, 8370, 8398, 8447, 8454, 8480, 8497, 8500, 8522, 8542, 8545, 8559, 8560, 8565, 8573, 8575, 8590, 8598, 8613, 8635, 8649, 8693, 8706, 8718, 8719, 8723, 8742, 8759, 8764, 8766, 8769, 8779, 8781, 8816, 8818, 8828, 8836, 8844, 8852, 8879, 8888, 8890, 8895, 8945, 8946, 895, 8978, 898, 8984, 9010, 9038, 9039, 9043, 9057, 9057, 9088, 91, 9135, 9158, 9168, 9169, 9177, 9178, 9200, 9208, 9243, 9289, 9304, 9352, 9392, 9397, 9418, 9424, 9435, 9469, 9474, 9488, 9491, 9493, 9499, 9510, 9517, 9520, 9539, 9540, 9560, 9563, 9575, 9589, 9610, 9612, 9616, 9644, 9652, 9677, 9679, 968, 9684, 9692, 9696, 9725, 9740, 9786, 9787, 9801, 9812, 9846, 9855, 9855, 9856, 9858, 9867, 9877, 9882, 9894, 9915, 995, 9958, 9960, 9961, 9975, 9983, 9987, 999, 9990

g.+dir 10719, 10871, 11042, 11523, 11577, 11592, 11662, 11872, 11967, 12032, 12428, 12739, 12933, 12995, 1671, 182, 2423, 3333, 3452, 3663, 4265, 4488, 5166, 5526, 5728, 6938, 7054, 7076, 7145, 7181, 7194, 7493, 7638, 8352, 8567, 8865, 9215, 9542, 9833, 9839, 9933

g.+dirler 10603, 12203, 342, 6379, 7135, 8778

g.-leri 12304

g.-nin 10102, 12288

g.-ydi 11679, 1532, 1623, 1983, 3006, 6583, 6814, 6861

g.-yızdır 12594

[=1158]

gider- : Ortadan kaldırmak, yok etmek.

g.-ecek 761

g.-emez 3749

g.-iyordu 622

[=3]

gidil- : Gitme işi yapılmak.

g.-en 1767

g.-erek 1278

g.-ir 5614

g.-memiş 928

[=4]

gidiş : Gitme işi.

g.+i 1201, 4792, 6104

g.+idir 11442, 2198

g.+imizin 1184

g.+in 7163

g.+inde 5627

g.+ine 11242

g.+ini 9463

g.+leri 6271

g.+ti 9792

[=12]

Gilbert : Şinasi'nin tercümelerini yaptığı bazı şiirlerin sahibi.

g.+in 5782

[=1]

Gil Blas : Ahmed Vefik Paşa'nın tercüme eseri.

g. 6291

g.+daki 10062

g.+ımı 6319

g.+tan 10115

[=4]

gir- : Dışarıdan içeriye geçmek.

g.-di 10058, 10475, 10639, 11693, 1373, 1688, 2099, 2103, 2120, 2945, 4081, 5491, 5875, 5953

g.-diği 10262, 105, 11086, 12261, 1464, 1949, 1988, 2299, 3456, 3502, 5489, 6027, 6475, 7002, 7948, 9541

g.-digimiz 6413

g.-digimizi 3403, 4528

g.-diğine 11838, 6479

g.-diğini 11669, 2803, 2856, 5130, 7466, 9643

g.-dikçe 1228

g.-dikten 10251, 6780, 8940

g.-diyse 10474

g.-e 6398

g.-ebilir 12549

g.-ebilmeleri 7519

g.-eceği 8105

g.-ecek 11135, 12741, 6076

g.-eectir 10299, 10364, 12619, 2168, 7051, 9259

g.-emek 4867

g.-ememiştir 12323

g.-emeyenlerle 2629

g.-emez 3663

g.-en 10334, 10420, 10652, 1382, 2065, 2236, 2809, 3267, 4554, 4716, 567, 6334, 7623, 7653, 7760, 8526, 8695, 904

g.-er 1007, 10181, 10222, 10273, 10477, 10570, 10573, 10648, 10674, 10803, 10976, 1098, 11183, 11404, 11408, 11431, 11527, 11536, 11742, 11963, 12169, 12180, 12452, 12481, 12551, 12630, 12652, 12737, 12817, 13097, 1588, 177, 1772, 1817, 1895, 2155, 2260, 2385, 2405, 331, 3333, 3343, 3424, 3457, 3485, 3565, 3714, 4003, 4008, 4061, 4435, 4673, 4946, 5169, 5513, 5553, 5713,

5970, 630, 657, 6679, 6722, 6940, 6943, 7295, 7386, 7411, 7568, 803, 8136, 8181, 8199, 8372, 8380, 9113, 9528, 9622, 9650, 9715, 9716, 9744, 9757

g.-erdi 179
g.-erek 1373, 8354
g.-eriz 10140, 10857,
10956, 11595, 1177, 2203, 4485,
6182, 9424
g.-erken 6097
g.-erler 11191, 12227,
2853, 3954, 406, 4593, 8928
g.-ince 2109
g.-ip 7674, 9975
g.-iyor 11888, 3033
g.-iyordi 900
g.-iyordu 11421, 2842, 466,
5824, 6067, 7951
g.-meden 12880, 6201
g.-mediği 8447
g.-mediğini 4198
g.-mek 6351, 7815, 8377,

9707
g.-mekten 5449
g.-meleri 6162
g.-memesi 3761, 5852
g.-memiş 6163
g.-mesi 10371, 1586, 3323,
6113, 6114, 9577
g.-mesidir 11715, 6909,
8236

g.-mesinde 2901
g.-mesine 5550, 5585, 7485
g.-mesini 1081, 5274
g.-mesinin 3510
g.-mesiyle 2897
g.-meye 11373, 11457,
1395, 1618, 2423, 3152, 8052, 8704,
9910, 992
g.-meyen 3273
g.-mez 7553, 867, 8888
g.-miş 10184, 11169,
12240, 12534, 2282, 2408, 2943,
2999, 3113, 4185, 4220, 4990, 5178,
5761, 6119, 6226, 6257, 6661, 9014,
9998

g.-mişti 1613, 6712, 749
g.-miştir 6095, 7001
g.-miyordu 5938
[=265]

giril : Girme işi yapılmak.

g.-ebilirdi 6460
g.-mez 12645
[=2]

girgin : Herkesle çabucak yakınlık kurarak işini yürütebilen.

g. 6872
[=1]

girift : Çapraşık.

g. 12668, 276, 3055, 7031,
8163

[=5]

giriş : Girme işi.

g. 13171
g.-i 3249, 6355, 6681,
8080

g.-inden 8621
g.-ini 3961, 5187
g.-mesinin 5330
g.-ten 7011
g.-tikleri 5356, 6453
[=12]

giriş- : Bir işi ele almak, başlamak.

g.-enlerin 12960
g.-ir 5051, 5898, 6768,
8954

g.-irler 808
g.-meden 11138
g.-mediği 966
g.-mesidir 7296
g.-mişti 7702
g.-tiği 6831, 7148, 7693,
7700, 7965, 8725, 8729, 8843, 9919
g.-tiğini 3809
[=20]

girişil- : Girişme işi yapılmak.

g.-ilen 3011, 446
g.-ilmiş 4759
[=3]

Girit : Yunanistan'da bir ada.

g. 3444, 3665, 4804, 4849,
4970, 4971, 5068, 5132, 5629, 6755,
6799, 7211, 7211, 7213, 7394, 8072,
827

g.-e 5688

g.-te 940

[=19]

girişgah : Girişlik.

g. 8933

[=1]

git- : Bir yere doğru yönelmek.

g.ebileceğini+(gidebileceği
ni) 1663

g.-ebileceğ+(gidebileceğ)

12722, 4696

g.-ebilir+(gidebilir) 4520,
4586

g.-ebilirdi+(gidebilirdi)

12582

g.-eceğini+(gideceğini) 3006,
8394

g.-eceğini+(gideceğini) 8395

g.-eceğini+(gideceğini) 11420

g.-ecek+(gidecek) 11551,
9835

g.eceklerdir+(gideceklerdir
) 3392

g.-eceptir+(gideceptir)

10206, 10265, 12354, 12935, 8377,
8441, 8472, 9736

g.-

ememiştir+(gidememiştir) 4858

g.-en+(giden) 10506,
10560, 1123, 11486, 11716, 11855,
11971, 11974, 12103, 146, 1512,
1735, 1841, 1960, 2112, 2188, 221,
3026, 3240, 3467, 3630, 4183, 4301,
4395, 4700, 4834, 5506, 5942, 5948,
7909, 8367, 8432, 8679, 976

g.-ene+(gidene) 11626

g.-enin+(gidenin) 11754

g.-enler+(gidenler) 11768

g.-enlerin+(gidenlerin)

1245

g.-er+(gider) 10032, 10970,
10972, 11393, 11491, 11794, 11919,
11947, 12183, 12219, 12761, 13164,
13193, 13208, 1786, 2191, 2332,
3948, 4004, 421, 445, 4560, 5120,
5121, 5142, 5189, 5555, 5641, 5815,
6511, 6965, 7153, 7402, 7485, 7502,
8358, 8513, 8552, 9351, 9721, 98

g.-erek+(giderek) 10595,
1331, 2751, 3660, 5092, 5293, 5586,
6648, 6812, 7890, 9713, 9715

g.-erken+(giderken) 131,
1411, 1972, 3112, 7626

g.-erler+(giderler) 11768,
12920, 12926, 2970

g.-ip+(gidip) 10946, 11911,
12043, 2042, 269, 2851, 2890, 3736,
7417, 8525, 9572

g.-iyor+(gidiyor) 11763,
11764, 13228, 6145

g.-iyordu+(gidiyordu)
1934, 2953, 3001, 3981, 6588, 7836,
8237

g.-iyorlar+(gidiyorlar)

11799
g.-me 11767

g.-meden 10984, 11157,
11358, 11412, 5591, 6615, 7800,
7874, 7985, 8180

g.-mediği 1854

g.-mek 12017, 2994, 3038,
4373, 4609, 5102, 6748, 7346, 8443,
8944, 9658

g.-mekte 8773

g.-mekten 6759, 8394,
8402

g.-meler 8554

g.-meleri 12621, 12945

g.-memek 11015

g.-memişi 6532

g.-mesi 11706, 2586, 3593

g.-mesidir 1819, 296

g.-mesinde 4256

g.-mesinden 1113

g.-mesini 11014, 8692

g.-meye 10324, 1144,
12869, 2619, 7794

g.-meyeceğine 5136

g.-meyen 4987, 572

g.-mez 2029, 2495, 3622,
3853

g.-mezden 4215

g.-miş 11300, 11546,
11913, 1516, 333, 4181, 4185, 960

g.-mişti 11027

g.-miyordu 11043, 12986

g.-ti 1678, 2133, 3177,
5688, 9083

g.-tiği 1015, 11112, 11114,
1254, 1305, 2639, 2768, 3049, 4470,
5236, 7547, 8313, 8875, 968, 9793

g.-tiğini 10252, 10684,
10690, 1104, 3320, 6747, 7711

g.-tikçe 10047, 10457,
10657, 11177, 12064, 1419, 1438,
1661, 1707, 2392, 2450, 2812, 2815,
2892, 2964, 2978, 3024, 3513, 3521,
3709, 3828, 416, 4698, 4816, 4877,
5260, 5324, 6482, 7213, 792, 7949,
7951, 7972, 8085, 902, 929, 9931

g.-tikleri 1240

g.-tiler 9710

[=276]

gitgide : Zaman ilerledikçe.

g. 2403

[=1]

giy- : Örtünüp korunmak için bir şeyi vücuduna geçirmek.

g.-dikleri 2908

g.-er 10736

g.-erek 10371, 8358

g.-iyor 5223
g.-miş 12645
[=6]
Giyaseddin : bkz. (Giyaseddin)
g. 8694
g.-i 8604
[=2]
giydir- : Giyme işini yaptırmak.
g.-diğimiz 12275
[=1]
giydiril- : Giydirmeye işine konu
olmak.
g.-en 1570
[=1]
giyim : Kıyafet.
g. 1825, 3480, 996
[=3]
giyin- : bkz. (giymek)
g.-miş 12416, 2872
[=2]
gizle- : Saklamak.
g.-meden 11430
g.-meye 12692, 1487,
6931, 7630
g.-meyen 7945
g.-mez 9224
g.-r 976
g.-yecedir 7614
g.-yemez 5269
g.-yenlerin 8768
g.-yerek 1535
[=12]
gizlen- : Saklanmak.
g.-dikleri 11283, 8527
g.-ebilir 12549
g.-en 11792
g.-me 13097, 9782
g.-mişler 5000
[=7]
gizli : Saklı.
g. 10837, 11342, 11595,
11815, 1186, 1186, 12575, 12694,
12738, 12738, 12745, 13105, 2318,
2328, 2768, 3410, 46, 4823, 4924,
5620, 5629, 5728, 6737, 6832, 6874,
6996, 7021, 727, 7348, 7519, 7926,
7926, 7935, 8120, 8306, 8309, 8569,
8922, 9147, 967, 9800, 986, 9997
g.-den 278, 7919
g.-dir 987
g.-ye 278, 7919
[=48]
gizlice : Kimseye göstermeden.
g. 2125, 4555, 6696, 8881,
9013
[=5]
gizli sıtma : Umûr-ı bahriye nazırı
Hacı İbrahim Efendi'nin lakabı.
g. 1303
[=1]
Gobineau : Suavi'nin etkilendiği bir
düşündür.
g. 5473
g.-nun 5470
g.-yu 5472
[=3]
Goldoni : İtalyan tiyatrosunun en
önemli yazarı.
g.-dir 4597
g.-nin 6148, 6219
g.-ye 3305
[=4]
Golos : Yunanistan'da bir yer.

g. 11297
g.-a 12934
g.-tan 11023
[=3]
Golos şehbenderliği : Golos
konsolosluğu.
g.-ne 11018
[=1]
gonce-dehen : Gonca ağızlı.
g. 2207
[=1]
Gordlevski : Rus yazar.
g. 4116, 4565, 5544
g.-nin 4127
[=4]
göç : Bir yerden bir yere gitme işi.
g.-ün 6421
[=1]
göğüs : Sine.
g.-üne+(göğsüne) 8214
[=1]
Göksu : Bir yer.
g.-ya 1972
[=1]
gökyüzü : Sema.
g.-nün 11529
[=1]
gölge : Saydam olmayan bir cisim
tarafından ışığın engellenmesiyle
ışıklı yerde oluşan karanlık.
g. 10806, 12049, 579, 595
g.-ler 10783, 2040
g.-leri 673
g.-lerin 12039
g.-leriyle 11508
g.-si 12048, 122
g.-sidir 5401
g.-sini 5817
g.-yi 12315
[=14]
göm- : Yerin altına koyarak üstünü
toprakla örtmek.
g.-düğünü 11070
g.-dükten 9021
[=2]
gömlek : Vücudun üst kısmına
giyilen kollu veya yarım kollu,
yakalı giysi.
g. 11040, 5504, 649
g.-inden+(gömleğinden)
8626
[=4]
gömül- : Gömme işi yapılmak.
g.-dügü 12602
g.-me 12151
g.-müşür 8064
[=3]
gönder- : Yollamak.
g.-diği 10350, 11930, 3844,
5188, 6784, 8059, 9244, 9823, 9911,
9926
g.-dikten 9761
g.-en 11531
g.-erek 11493
g.-ip 4943
g.-ir 1148
g.-irken 3886
g.-irler 398
g.-iyor 4552
g.-iyordu 12935, 5281
g.-mediği 12987
g.-mek 12576, 7602, 8038
g.-mesine 12390

g.-miştir 8610, 9140
[=27]
gönderil- : Gönderme işi yapılmak.
g.-di 2126, 4011, 4084,
6870
g.-diği 6835
g.-diğini 1099, 1120, 1215,
13008
g.-dikleri 812
g.-diler 7893
g.-ecek 6749
g.-en 11331, 1161, 1206,
1673, 2126, 2135, 3147, 3597, 6728,
8074
g.-ip 1231
g.-ir 11097, 1239, 1568,
3640, 9761
g.-medir 4423
g.-mek 4399
g.-mesi 1686
g.-mesini 2144
g.-miş 1213, 2638, 7327,
9135, 9141
g.-miştir 9004
[=38]
gönül : Sevgi, istek, düşünüş, anma,
hatır vb. kalpte oluşan duyguların
kaynağı.
g. 10425, 11755, 11758,
11761, 11854, 11854, 188
g.-lülerin 6104
g.-ü+(gönlü) 10715, 11760
g.-ün+(gönlün) 11762
[=11]
gönüllü : İstekli.
g. 10375, 10440, 3649,
6841, 8348
g.-lere 8401
g.-sü 1160
[=7]
gör- : Göz yardımıyla bir şeyin
varlığını algılamak, seçmek.
g.-dü 1130, 1373, 2102,
2648, 2952, 4082, 5889
g.-dügü 10100, 10151,
1035, 10475, 105, 10796, 11031,
11052, 11239, 11489, 11535, 12361,
12536, 12644, 13206, 1461, 2341,
2781, 2984, 3058, 3770, 4713, 6534,
6559, 6806, 7414, 7475, 8003, 8032,
8093, 8296, 8836, 9744
g.-dügümüz 12337, 12523,
12849, 13113, 146, 1517, 1571,
1577, 168, 1886, 2356, 3420, 3827,
4356, 4601, 5344, 5766, 5980, 6990,
7056, 7253, 8737, 9551
g.-dügünü 2443, 3896,
4626, 5651, 592, 6852, 7587, 9154
g.-dük 10558, 10632,
10741, 10787, 11307, 11349, 11501,
11674, 11701, 11714, 11966, 12562,
12592, 12600, 12839, 1721, 1851,
3706, 4350, 4402, 4418, 4934, 5358,
5506, 5534, 5597, 5796, 6079, 6284,
6563, 6623, 6739, 6913, 7678, 7686,
8341, 9084, 9173, 9189, 9367, 9594,
9890
g.-dükleri 1394, 2702,
2892, 3197, 47, 6715, 970
g.-düklerimiz 11768
g.-düklerini 11665, 2638,
2712, 2748, 9039
g.-düler 4742, 5976, 9979

- g.-düm 12912
g.-e 4868, 4868
g.-ebileceği 2782
g.-ebilecekti 11029
g.-ebiliriz 9252
g.-eceğimiz 10622, 11024,
11327, 11528, 11866, 1777, 1782,
3368, 3394, 4967, 5572, 5760, 6175,
6183, 6321, 6706, 7568, 8500
g.-eceğiz 10336, 10728,
11181, 11420, 11459, 11520, 12394,
12876, 1805, 2076, 2845, 3266,
3507, 4043, 5820, 6046, 6255, 6413,
7121, 9200, 9607, 9782, 9818
g.-ecekse 5006
g.-elim 8801
g.-emedik 5061
g.-ememek 6514
g.-ememezlikten 10928
g.-emeyiz 394
g.-emezdi 12850
g.-emezsiniz 10029, 8895
g.-emiyorlardı 6528
g.-en 11905, 11918, 12482,
1305, 1325, 1603, 1656, 1778, 1810,
2304, 2442, 247, 2817, 3896, 4170,
5365, 6207, 7249, 7457, 8289, 9727,
9786
g.-enler 10739, 1369, 2888
g.-enlerdendir 12348
g.-enlerin 2779
g.-erek 5774, 6747, 9722
g.-me 10088, 12404, 6508,
7254
g.-meden 4839, 8486
g.-mediği 12044, 3517
g.-mediğimiz 1798, 5965
g.-mediğini 12982
g.-mek 10011, 11398,
11467, 11661, 1170, 12012, 12155,
13172, 1976, 1980, 2592, 3534,
3535, 3700, 3839, 4902, 4935, 550,
5749, 6351, 6965, 7549, 7799, 8353,
9218, 9516, 9535, 9608, 990
g.-mekte 25, 6725
g.-mektedir 9117
g.-mekten 1006, 4675,
7632
g.-mekteydi 1398
g.-memek 12878, 2383,
6552, 6554
g.-memelidir 6211
g.-memesi 10653
g.-memesinde 7531
g.-memezlikten 7317
g.-memiş 372, 5101, 6745
g.-memiştii 5222
g.-memiz 10724
g.-mesi 1227, 12590, 1785,
4111
g.-mesini 978
g.-meye 12027, 12239,
4751, 6257, 7023, 8370, 956
g.-meyeceğiz 9827
g.-meyen 10944, 4763, 86
g.-meyi 5083
g.-meyiz 10491, 7639,
8727
g.-mez 12641, 12897,
7008, 8890, 969
g.-mü 1209, 12140, 1244,
2639, 3050, 5194, 5476, 6452, 8188,
8452, 9754
g.-mü+(1) 1847
g.-müştü 12699, 12978,
3052, 3923, 4785, 9381, 962
g.-müştük 5956, 6776
g.-müştür 10048, 7691,
8550
g.-müştün 8775
g.-müyordu 12961
g.-müyörlar 6444
g.-müyörlardı 7826, 7871
g.-ülür 482
g.-ünce 4550
g.-ünürler 117
g.-üp 10215, 10274, 10811,
11588, 3880, 5728
g.-ür 10118, 11114, 11270,
11744, 11746, 12641, 12768, 1965,
259, 2708, 2852, 3474, 4004, 5439,
636, 7024, 7298, 7386, 8565, 8890
g.-ürdü 1329
g.-ürdük 654
g.-ürken 1159, 8771
g.-ürler 11547, 6558, 7420
g.-ürse 5226
g.-ürsek 11504, 4598
g.-ürüz 10210, 10364,
10618, 10680, 10702, 10734, 10780,
10790, 11298, 11611, 11613, 11911,
11954, 11961, 12678, 12696, 12847,
12851, 13197, 13202, 1692, 2760,
298, 323, 3565, 3785, 4029, 43,
4608, 5538, 5880, 6051, 6054, 6089,
6476, 6573, 67, 6905, 7000, 7005,
7335, 7528, 7582, 7630, 8076, 8165,
8198, 8278, 8292, 8325, 8389, 8443,
8452, 8960, 9463, 9509, 9527, 9549,
9566, 9582, 9634, 9643, 9683
g.-üş 1039, 767
g.-üyor 3027, 6536, 9307
g.-üyordu 3448, 5149, 9934
g.-üyörlar 1337
g.-üyörlardı 3158, 3262
g.-üyoruz 12075, 1381,
4896, 5784
[=447]
göre : Bir edat.
g. 10021, 10325, 10362,
1044, 1050, 10895, 1090, 10977,
11161, 11227, 11542, 11543, 11544,
11546, 11807, 11916, 1199, 11990,
12145, 1216, 1228, 12301, 1234,
124, 12457, 12593, 12911, 13159,
13216, 1351, 148, 1530, 1543, 1578,
1696, 1742, 1822, 1872, 1957, 1970,
1971, 1990, 2082, 2149, 2271, 240,
2410, 248, 2484, 2636, 2660, 2692,
271, 2726, 2810, 2814, 2824, 2826,
2843, 29, 2907, 3004, 3209, 3249,
3349, 3442, 345, 3604, 3614, 3713,
3857, 396, 3970, 4087, 4134, 4193,
4195, 4201, 4218, 4360, 4488, 4499,
4519, 4543, 4634, 4657, 467, 4827,
4829, 4871, 4884, 4900, 4921, 4923,
4991, 5051, 5086, 5121, 5136, 5196,
5344, 5369, 5371, 5372, 5391, 5414,
5416, 5419, 5419, 5434, 5443, 546,
5470, 5484, 5905, 6064, 6126, 6259,
6351, 6362, 6454, 6598, 6691, 6741,
6820, 6822, 6873, 6888, 6928, 7006,
7036, 7071, 7283, 7317, 7335, 7349,
7353, 7472, 7482, 7486, 7495, 7543,
7590, 7633, 7698, 7740, 7756, 7839,
7839, 7844, 7849, 7872, 8026, 8041,
8095, 822, 8639, 8660, 8675, 890,
8920, 9102, 9112, 9118, 9131, 9141,
9276, 9284, 9328, 9349, 9409, 9410,
9432, 9449, 9482, 9758
[=176]
görenek : Âdet.
g.+e+(göreneğe) 6387
g.+in+(göreneğin) 2081,
2650
g.+inden+(göreneğinden)
2067
[=4]
Görenek makalesi : Namık
Kemal'in makalesi.
g. 9510
[=1]
görgü : Bir toplum içinde var olan
ve uyulması gereken saygı ve
incelik davranışları.
g.+nün 5201
[=1]
görül- : Göz yardımıyla bir şey, bir
varlık algılanmak, seçilmek.
g.-dü 1158
g.-dügü 11493, 6914, 8133,
9586
g.-ebileceği 6947
g.-ebileceğinden 8644
g.-ebilir 1870, 1929
g.-eceği 5800, 7128
g.-ecek 11842, 3092, 8596
g.-eectir 10293, 11609,
3382, 7523, 7617, 8598
g.-emez 1558
g.-en 10263, 10405, 109,
10904, 11984, 12117, 12770, 128,
1699, 2195, 2334, 2379, 2851, 2855,
3012, 3264, 3325, 3675, 3791, 451,
4563, 5332, 7336, 7971, 8798, 952
g.-enden 1750
g.-mediği 1588
g.-mediğinden 5305, 8056
g.-mediğini 3978
g.-mektedir 3187, 6701
g.-memesi 959
g.-memesinin 3019
g.-memiş 11704, 13000,
3404, 3458, 5540, 7274
g.-mesidir 2558, 7030
g.-mesine 9301
g.-meyercek 8045
g.-meyen 11568, 11776,
2158, 4581
g.-mez 11110, 11555,
1759, 2407, 2466, 5589, 6585, 718,
7198, 7503, 9578
g.-mü 3436, 8068, 8191,
9588
g.-müştür 2232
g.-ür 10661, 10960, 11235,
11831, 11908, 11930, 12021, 12137,
12280, 12333, 12871, 12893, 12956,
12973, 13026, 13105, 13184, 1464,
1671, 2017, 2173, 2307, 256, 2575,
2582, 2595, 2788, 302, 3086, 3146,
3192, 3456, 3511, 3522, 3767, 402,
4062, 4381, 4790, 511, 5287, 529,
5861, 5928, 5934, 6090, 6222, 6471,
6558, 731, 7913, 7915, 797, 8135,
857, 8641, 870, 8977, 9167, 9518,
9604, 967, 977, 9805, 987
g.-ürse 11895

g.-üyor 10256, 10285,
10746, 11417, 11797, 11825, 11969,
12392, 12577, 12611, 12752, 12758,
205, 2663, 3833, 4055, 4438, 4503,
5408, 593, 694, 7098, 7456, 7484,
7499, 8270, 8278, 8806, 8841

g.-üyordu 2392
[=182]

görün- : Görülür duruma gelmek.

g.-dü 2377
g.-dügü 10501, 10761,
11917, 12461, 3524, 3837, 6887,
7322, 7487, 9813

g.-dügünü 10777

g.-ebilir 11145

g.-ecek 4578

g.-ectür 11458

g.-en 10119, 10522, 11065,

11138, 11140, 11389, 11771, 12063,
12871, 13090, 13094, 1832, 1885,
1923, 2114, 2314, 2386, 2898, 2965,
3762, 3834, 4294, 4386, 4403, 4813,
4941, 5662, 6520, 6531, 7286, 8196,
8210, 9370, 9785, 9820

g.-enleri 12193

g.-meden 7674

g.-mediği 11631, 4289

g.-mediğini 5473

g.-mek 3014, 4300, 9902

g.-mektedir 11507, 4640

g.-memesinin 4169

g.-memiştir 4652

g.-mesi 300, 3267, 8721

g.-mesidir 7288, 7450

g.-mesinde 2836

g.-mesine 10048, 12531,

13022

g.-mesini 6110

g.-mesinin 367

g.-meye 1013, 6081, 9146

g.-meyen 4174

g.-mez 11446

g.-mezdi 8953

g.-sün 581

g.-ür 10624, 10693, 10761,

10798, 11211, 11427, 11551, 11942,
11978, 12056, 12352, 12375, 12462,
12518, 13176, 1480, 174, 187, 1912,
2340, 2470, 281, 3433, 3933, 4099,
4606, 4768, 5333, 5586, 5699, 6014,
6440, 7032, 7084, 750, 7659, 7709,
777, 8457, 9546

g.-ürler 3335, 519, 6296

g.-ürse 3932, 581

g.-üyor 4096, 9107

g.-üyordu 11160, 7828

[=129]

görünüş : Gözün ilk bakışta veya
zihnin dolaysız olarak algıladığı şey.

g.+leri 2090, 2641

g.+lerinde 8307

g.+lerine 7757

g.+ü 6926, 9763

g.+üne 11580, 8438

g.+ünün 6544

[=9]

görüş : Görme işi.

g. 11344, 1170, 12832,
1525, 2365, 2518, 2794, 3411, 3804,
3854, 3927, 4039, 4060, 5405, 5491,
5768, 6258, 6644, 7651, 8950, 9225
g.+e 1152, 5368
g.+le 2845, 3803, 4611

g.+lerden 11171

g.+leri 267

g.+lerine 5445, 8130

g.+lerini 6613

g.+leriyle 6505

g.+te 7459, 8357, 8871

g.+ten 9283

g.+tür 3087

g.+ü 13160, 1463, 1887,

2347, 2397, 2501, 2633, 326, 3393,

4208, 522, 5541, 5924, 5965, 6036,

7002, 7758, 9225, 9273, 9752, 9895

g.+üdür 4750

g.+ün 3819, 5062, 542

g.+üne 11424, 5524, 6519,

7478, 7500

g.+ünü 4310, 4423

g.+ünün 303, 3138, 3753,

7010, 7479

g.+üyle 3863, 4393

[=76]

görüş- : Buluşup konuşmak,
konuşup sohbet etmek.

g.-mek 9838

g.-memiştir 10995

g.-mesi 10995

g.-müştür 8027

g.-tüğünü 4198

g.-tüler 11075

g.-ür 3589, 9014

[=8]

görüşlü : Görüşü olan.

g. 3061

[=1]

göster- : Birini veya bir şeyi işaretle
belirtmek.

g.-diği 10186, 11785,

13038, 1388, 1645, 2145, 3075,

3710, 4714, 4776, 6199, 6629, 6910,

8862, 9717

g.-diğini 8040, 8781

g.-dikleri 3604, 5459

g.-dikten 11683

g.-ebilir 8274

g.-ebiliriz 8250

g.-ebilmenin 10196

g.-eceği 2000, 2670, 381

g.-ecek 12311, 12718,

2001, 2882, 5728, 5748, 6117, 6499,

7651, 9866

g.-ectekir 4340

g.-emedi 1548

g.-en 1024, 1032, 10506,

1052, 1105, 11211, 12486, 12490,

13174, 1494, 1987, 2415, 2710,

2812, 2870, 2918, 3111, 3116, 3200,

3914, 4226, 4370, 4721, 4779, 4949,

5185, 6045, 6134, 6299, 6635, 6991,

7190, 7196, 7281, 8049, 8067, 8451,

853, 9510, 9575, 9882

g.-enler 4363

g.-enlerdendir 3734

g.-erek 4663, 5997, 9365

g.-ilebilecek 12633

g.-ir 10001, 10209, 10245,

10316, 10330, 10488, 10529, 10537,

10622, 10666, 10672, 10684, 10725,

10781, 11024, 11027, 11037, 11113,

11172, 11209, 11229, 11275, 11318,

11385, 11726, 12116, 12359, 12459,

12482, 12493, 12508, 12723, 12797,

12821, 12841, 12843, 13004, 13193,

1321, 1408, 1522, 1531, 1664, 1855,

1864, 1868, 1907, 1907, 2226, 2237,
2269, 2319, 2365, 2459, 2463, 2721,
2729, 2856, 2865, 304, 3222, 3301,
3445, 3495, 3496, 371, 3777, 3809,
3826, 3876, 3993, 4017, 4143, 4563,
4579, 4691, 4719, 4801, 4909, 4991,
5085, 5095, 5131, 5231, 5501, 5583,
5723, 5742, 5845, 669, 6858, 7025,
706, 7235, 7247, 7340, 7370, 7445,
7470, 754, 7583, 7593, 7599, 7648,
7725, 8006, 8070, 8079, 8242, 8310,
8398, 8405, 8430, 8465, 8553, 8722,
8735, 9329, 9687, 9703, 9814, 9853,
9923, 9952, 9967

g.-irler 12107, 3109, 3403,

3498, 5192, 5738, 6039, 677, 8299,

9553

g.-irlerdi 3098

g.-iyor 11982, 13056, 675,

7717, 8189, 875, 8803

g.-iyordu 11268

g.-iyorlardı 3386

g.-me 1767

g.-meğe 1147

g.-mek 10828, 118, 12719,

13063, 1796, 1998, 2735, 6468,

7516, 7650, 8207, 8662, 8732, 8734,

8814, 9841

g.-mekle 2518, 4372, 7657

g.-mektedir 1310, 2771,

5327, 6848, 7986, 9129

g.-mekten 2565, 2931,

3753, 5014

g.-mekti 9886

g.-meleri 5730

g.-memekle 3322

g.-mesi 11886, 2543, 3320,

3916, 5496, 5746, 7422, 7513, 8482,

9884

g.-mesidir 4156

g.-mesindedir 13049

g.-mesini 978

g.-mesiyle 3321

g.-meye 2867, 5440, 9784,

9894

g.-meyi 10176, 9658

g.-mez 2316, 2563, 3777,

8622

g.-miş 10411, 1061, 4148,

5909, 6254

g.-miştir 10332, 11135,

12499, 4600, 5442, 5493, 7257

g.-miyordu 6539

[=301]

gösteri : İlgi, dikkat çekmek için bir
topluluk önünde gösterilen beceri
veya oyun.

g.+lerini 1416

[=1]

gösterici : Gösteri yapan kimse.

g.+sıdır 9330

[=1]

gösteril- : Görülmesi sağlanmak.

g.-en 10735, 11727, 1294,

1968, 2327, 3131, 3605, 3707, 3724,

3770, 5622, 620, 6572

g.-erek 2123

g.-ir 2178

g.-iyordu 10906

g.-meden 7836

g.-mesi 11058, 11967,

2352

g.-mesini 12792, 12795,
4787
[=23]
gösterişli : Görkemli.
g.+si 129
[=1]
götür- : Taşımak, ulaştırmak veya koymak.
g.-dü 4470, 7662
g.-dügü 2575, 8140
g.-dügünü 11934, 12508,
6045
g.-ebileceğini 12140
g.-ebilecek 12550
g.-ebilir 12647
g.-ebilirdi 2995
g.-ebiliriz 10313
g.-ecek 10322, 11461,
2947, 641, 7074, 9990
g.-ecektir 2579
g.-en 10755, 11439, 12224,
12572, 2640, 3818, 4213, 7167,
7418, 8901, 9024, 9838, 9909
g.-erek 4358
g.-meğe 2054
g.-mek 4613, 5640, 6492,
7411
g.-mekle 12755
g.-mektir 4607
g.-mesi 4795
g.-meye 3566, 7413
g.-meyen 5185
g.-mez 4712
g.-müştü 8926
g.-müştür 1938, 7745
g.-ür 10080, 10201, 10264,
10844, 11489, 11856, 12643, 2193,
3414, 4377, 5286, 531, 5417, 5658,
5702, 6345, 7171, 7224, 8896, 8957,
9219, 9990
g.-üyor 4106
[=71]
götürül- : Götürme işi yapılmak.
g.-müş 538
[=1]
göz : Görme organı.
g. 163, 303, 303, 308,
4233, 4868, 6042, 6578, 7903, 9576
g.+den 10020, 12346,
13149, 1958, 2177, 6219, 6798,
6816, 7164, 7170, 7824, 8397, 9186
g.+e 10942, 11177, 11654,
12315, 1706, 2028, 2421, 2989, 376,
3859, 4339, 6409, 6422, 7784, 8145,
8331, 8943, 9706
g.+le 10100, 11002, 11895,
13224, 1531, 5874, 5994, 6852,
7457, 7783, 9630
g.+leri 12479, 6399
g.+lerin 2369
g.+lerinden 7415
g.+leriyle 8452
g.+lerle 11738, 12741
g.+ü 12111, 1630, 164,
4685, 4844, 5546, 702
g.+ümüzde 385
g.+ümüzün 10087, 10827,
3902, 5930, 6160, 6932, 8194
g.+ün 6002, 6046
g.+ünden 9944
g.+üne 2551, 8445
g.+ünü 1390, 4940
g.+ünün 12739

g.+üyle 4574, 969
[=84]
göz at- : Kısa bir süre, fazla dikkat etmeden bakırmek.
g.-mak 2724
[=1]
gözde : Göz önünde olan.
g. 143, 143, 2506, 5272,
6687, 6987
g.-ler 6685
g.-lere 1506
g.-leri 2906
g.-sinin 8780
g.-yi 6699
g.+yle 1962
[=12]
gözet- : Korumak, bakmak, özen göstermek.
g.-erek 5260
g.-mek 3374
g.-meyen 12503
[=3]
göz hapsi : Bir kimseye bulunduğu, yaşadığı yerden ayrılmaması biçiminde verilen ceza.
g.+nde 6877
g.-ne 1488
[=2]
göz önünde : Apaçık, belirgin, aşikâr olarak.
g. 11137, 11292, 11336,
12500, 1342, 2064, 2181, 2711, 280,
4563, 4636, 4917, 5257, 5421, 597,
6599, 8400
g.+n 8573
[=18]
gözüpük : Cesur.
g. 1364
[=1]
gözyaşı : Gözyaşı bezlerinin salgıladığı, bazı etkilerle akan duru sıvı damlacıklarından her biri, yaş.
g.+lariyle 10221
[=1]
göz yum- : Görmezlikten gelmek.
g.-an 2640, 8894
g.-duğunu 9144
g.-ulacak 12497
[=4]
göz yumul- : Görmezlikten gelinmek.
g.-masına 2465
[=1]
gramatik : Dil bilgisi kurallarına uygun.
g. 389, 46
[=2]
gramer : Dil bilgisi.
g. 2407, 9255
g.+de 4611, 4720
g.+den 3756
g.+e 13153
g.+i 13172, 4619
g.-in 13025
g.-inden 4614
g.-ini 3781, 5103
g.-inin 3941, 5481
g.-le 3529
[=15]
Graziella : Bir aşk hikayesi.
g. 10722, 11495
g.-nın 10728, 10730
g.+yı 10826

[=5]
GreenPark : Londra'da bir yer.
g.+ta 12644
[=1]
greko : Yunanlı.
g. 556, 6079
[=2]
greko-latin : Bir uygarlık.
g. 6596
[=1]
grup : Ekip.
g. 843
g.+a+(gruba) 9247
g.+ların 3293
[=3]
gurbet : Doğup yaşanılmış olan yerden uzak yer.
g. 11309, 13085, 13090,
648
g.+e 11299
g.+in 11294, 11298, 11316,
13084, 8156
g.+inde 7899
g.+te 11655, 7687
g.+teki 11075
g.+ten 11393
[=15]
gurup : Ay, güneş, yıldız vb. gök cisimlerinin ufkun altına inmesi.
g. 9577
g.+u+(gurubu) 8641
[=2]
gurur : Kendini beğenme, büyükleme.
g. 12438, 13094
g.+u 12356, 3453, 7195,
982
g.+un 13096
g.+una 12631
g.+undan 12956
g.+unu 3508
g.+unun 12871, 298
[=12]
gururlu : Kibirli.
g. 13001
[=1]
guya : Sözde, sanki.
g. 9068
[=1]
güçendir- : Küstürmek.
g.-mişti 12981
[=1]
güç : Zor.
g. 10774, 11058, 11831,
11881, 2358, 4891, 506, 5186, 634,
7229, 7237, 762, 8669, 9267, 9863
g.+tür 10169, 10545,
10739, 11455, 1230, 1267, 1351,
226, 3822, 4095, 508, 5322, 5830,
635, 6403, 7112, 7158, 7217, 7521,
801, 8427, 8442, 8459
g.+üyle+(güçüyle) 10010
[=39]
güçleştir- : Zorlaştırmak.
g.-ir 12019, 13101
[=2]
güçlü : Gücü olan, kuvvetli.
g. 4295, 4435
[=2]
güçlük : Zorlu.
g. 2388, 7934
g.+le 10131, 11885, 6999
g.+ler 12785

g.+leri 2844, 2845, 3899
g.+ten 3848
g.+ü+(güçlüğü) 8952
g.+ünden+(güçlüğünden)

7764 g.+ünü+(güçlüğünü) 3447,
6350 [=14]
güçsüz : Gücü olmayan.
g. 4435
[=1]
güdü- : Bir kimse veya topluluk birinin düşünce ve amacı doğrultusunda yönetilmek.
g.-en 9885
[=1]
gül : Bir çiçek.
g. 12568, 129, 136, 174, 193, 385, 8936
g.+e 164
[=8]
gül- : İnsan, hoşuna veya tuhafına giden olaylar, durumlar karşısında, genellikle sesli bir biçimde duygusunu açığa vürmek.
g.-dügünü 11744
g.-en 2584
g.-er 11737, 11741
g.-erek 6881, 7199
[=6]
Gülbün-i İnşa : Sadık Rıfat Paşa'nın eseri.
g. 2658
g.+ya 2723
[=2]
güldan : Gülsuyunun misafire sunulurken içine konulduğu kap.
g.+nın 5834
[=1]
güldür- : Gülmesini sağlamak.
g.-en 2584
[=1]
Gülhane : İstanbul'da bir semt.
g. 3340, 3345
g.+de 2808
[=3]
Gülhane Hattı : Tanzimat devrini başlatan ferman.
g. 1757, 2801
g.+nın 2713, 3349
[=4]
Güllü Agop : Asıl adı Agop Vartovyan olan Agop Efendi, müslüman olarak 'Yakup' ismini almıştır.
g. 6191, 6192, 6196, 6200, 6239, 7870, 7877
[=7]
Gül manzumesi : Muallim Naci'nin şiiri.
g.+nde 13144
[=1]
Gülnihal : Namık Kemal'in romanı.
g. 11129, 12600, 12825, 8302, 8484, 8499, 8527, 8532, 8541, 8541, 8549, 9652
g.+deki 8218
g.+m 8337
g.+i 7930, 8515, 8526
g.+in 5915, 8489, 8501, 8507, 8508, 8510, 8529, 8548, 8552, 8557
[=27]

gülşen : Gül bahçesi.
g.+de 2208
[=1]
Gülşen-i Aşk : İzzet Molla'nın eseri.
g. 1976, 2068
g.+m 2063
[=3]
gülümse- : Tebessüm etmek.
g.-me 295
g.-meyi 10651
[=2]
gülünç : Komik.
g. 11869, 2440, 2594, 5080, 7039
g.+le 12152
g.+tür 10044
g.+ü+(gülüncü) 2443
[=8]
gülünçlük : Komiklik.
g.+ünden+(gülünçlüğünden) 7087
[=1]
gümrük : Bir ülkeye giren veya bir ülkeden çıkan mal ve eşya üzerinden alınan vergi.
g. 3146, 6658, 7560, 7562, 7562
g.+lere 3511
g.+lerin 3639
g.+ünde+(gümrüğünde) 5686
[=8]
gümüş : Bir element.
g. 2916, 337
[=2]
gün : Yirmi dört saatlik zaman dilimi.
g. 10077, 10989, 11067, 11420, 12535, 12922, 12997, 1972, 2855, 2876, 3218, 3652, 4057, 4246, 4817, 4978, 4979, 4992, 5170, 6715, 6720, 6826, 6827, 6827, 7232, 7600, 7729, 7820, 8029, 8039, 8058, 8508, 8781, 9558, 9848
g.+de 4981, 7239, 8017
g.+den 1079, 8872, 13040
g.+kü 7853
g.+ler 7969
g.+lerce 2870
g.+lerde 10041, 2954, 5272, 6774, 7596, 7602, 7713, 7794, 7970, 8027, 8042
g.+leri 13207, 4203, 6868
g.+lerin 11737
g.+lerinde 2104, 6829
g.+lerini 4628
g.+leriydi 7969
g.+ü 10156, 11119, 12971, 13207, 2856, 4313, 4885, 4993, 7524, 7891, 7922, 7971, 8017, 8032, 8061
g.+ün 11139, 11263, 2951, 3202, 3208, 3239, 3495, 4522, 4747, 4967, 5067, 5493, 5554, 6337
g.+üne 7922
[=93]
günah : Dini bakımdan suç sayılan iş veya davranış.
g. 6546, 6548, 700, 7322
g.+ı 688
[=5]

gündelik : Gün hesabıyla veya her gün ödenen para.
g. 12108, 12144, 12281, 12306, 1820, 1882, 1888, 2048, 2546, 2605, 2621, 2853, 2983, 3224, 3241, 3477, 7338, 7734, 7805
[=19]
güneş : Güneş ışınlarının ve ısısının etkilediği ortam.
g. 11741, 11774, 12398, 136, 146, 8276
g.+e 11078, 137, 138, 163
g.+in 11067
g.+inde 11073
g.+tır 135, 135
[=14]
Güneş mecmuası : Hamid'in şiirlerinin yayımlandığı gazete.
g.+ndaki 11591
[=1]
günlük : O günkü.
g. 10690, 10771, 10780, 12081, 12298, 1779, 1872, 1892, 1916, 2350, 4030, 5578, 5636, 6251, 7712, 7841, 9408, 9722
g.+ün+(günlüğün) 264
[=19]
gür : Bol ve güçlü olarak çıkan veya fişkıran.
g. 319, 321
[=2]
Gürcistan : Bir ülke.
g. 8633, 8635
[=2]
Gürcü Kızı : Ahmet Mithat Efendi'nin romanı.
g. 10286
[=1]
güreş- : İki kişi türlü oyunlarla birbirinin sırtını yere getirmeye çalışmak.
g.-tiği 6898
[=1]
gürgen : Bir tür ağaç.
g.+e 131
[=1]
gürültü : Yüksek ses.
g.+ler 8686
g.+tün 12559
g.+süyle 2974
[=3]
gürültülü : Yüksek sesli.
g. 5048
[=1]
güt- : Bir düşünceyi veya bir ilkeyi gerçekleştirmeye çalışmak.
g.-erler+(güderler) 5361
[=1]
güven : Korku, çekim ve kuşku duymadan inanma ve bağlanma duygusu, itimat.
g.+dikleri 3592
g.+in 3593
g.+inde 2111
g.+ledir 4145
[=4]
güven- : İtimat etmek.
g.-diği 12349
g.-ebileceği 9862
g.-en 1650, 5748, 8775, 9657
g.-enler 7963
g.-erek 10465

g.-mediğini 6802
g.-mek 4533
g.-mesi 1495
[=11]
güvensizlik : İtimatsızlık.
g. 6897
[=1]
güvercin : Bir kuş türü.
g. 13068
g.+lerden 9654
[=2]
güya : Sözde, sanki.
g. 7212, 7960, 8665
[=3]
güzel : Hoş.
g. 10243, 10250, 10406,
10406, 10408, 10532, 10628, 10662,
10670, 10820, 10843, 10846, 10926,
11313, 11407, 11463, 11575, 11659,
11659, 11704, 11737, 11752, 11785,
11837, 11888, 11958, 12265, 12393,
12624, 12666, 12810, 12821, 13012,
13026, 13075, 13091, 13092, 13161,
13238, 1512, 1619, 1740, 1826,
1863, 1897, 2074, 2234, 2556, 2567,
2583, 2731, 2918, 2929, 318, 3861,
3959, 396, 4052, 415, 4353, 4376,
438, 4388, 4693, 4700, 4701, 471,
473, 476, 5074, 526, 5482, 5483,
5563, 5658, 5724, 6068, 6068, 6096,
6171, 6233, 648, 6856, 6927, 6980,
709, 7182, 7279, 7329, 7504, 7720,
7778, 8238, 8249, 8251, 8285, 8481,
8561, 8757, 8891, 8918, 9115, 9167,
9199, 9351, 9447, 9575, 9620, 9675,
9681, 973, 9822
g.+dir 10219, 11889,
13041, 3868, 4696, 8708
g.+e 4696, 6543
g.+i 8817
g.+in 13012
g.+le 9444, 9450
g.+lerdendir 12502
g.+lerinin 6377
[=126]
Güzeller Mahşeri : Hamid'in
Londra için kullandığı tabir.
g. 11068
[=1]
güzelleş- : Güzel olmak.
g.-en 4698
g.-ir 8240
g.-iyordu 458
[=3]
güzelleştir- : Güzellik vermek.
g.-irler 7499
g.-mek 12220
[=2]
güzellik : Estetik zevk uyandıran.
g. 10914, 11722, 11740,
13043, 172, 183, 5593, 6088, 8196,
8235, 9290, 9444
g.+e+(güzelliğe) 161, 9449
g.+i+(güzelliği) 11264,
11658, 164, 175, 227, 5456, 6449,
8479, 9292
g.+in+(güzelliğin) 112,
11863
g.+inden+(güzelliğinden)
12070, 2764, 5743
g.+ine+(güzelliğine) 11635,
4705, 6954, 8825

g.+ini+(güzelliğini) 12427,
4233, 4341, 4386, 529
g.+inin+(güzelliğinin)
11649
g.+iyle+(güzelliğiyle) 332,
8831
g.+le 11862, 11864
g.+ler 382, 395
g.+lerdendir 6979
g.+lere 9448
g.+lerin 10243
g.+lerini 13148, 9284
g.+leriyle 54
g.+tir 12823, 339
[=52]
güzün : Güzün, sonbaharda.
g. 11375
[=1]
Güzün Dino : Dilbilimci, öğretim
üyesi, çevirmen yazar.
g. 10738
[=1]

H

haber : Bir olay, bir olgu üzerine
edinilen bilgi.
h. 12447, 12483, 1842,
2516, 2844, 330, 4552, 4925, 4978,
4998, 4999, 7647, 8053, 8373, 8509,
8659, 8703, 9015, 9557
h.+i 3659, 6847, 6871,
8444, 8509
h.+inden 8467
h.+ini 7818, 8373
h.+le 12124
h.+ler 3284
h.+leri 10709, 12359
[=31]
haberci : Haberi yapan.
h.+ye 326
[=1]
haberdar : Haberi olan.
h. 188, 4842, 5138, 5489,
5849, 876
[=6]
habersiz : Haberi olmayan.
h. 12122, 2426, 872
[=3]
Habeşistan : Bir ülke.
h.+a 98
[=1]
habis : Kötü, alçak, soysuz.
h. 7822
[=1]
hac : Genellikle tek tanrılı dinlerde
kutsal olarak tanınan yerlerin, o
dinden olanlarca yılın belli aylarında
ziyaret edilmesi.
h. 1428, 2133
[=2]
hacalet : Utanma.
h. 4802
h.+e 4802
[=2]
hacc : bkz. (hac)
h.+a 5121
[=1]
hacegan : Divan ve Babîali
daiirelerindeki büro şefleri ile daha
başka kimi görevlilere verilen
yüksekçe bir aşama.
h. 1813, 7528

[=2]
Hace-i Evvel : Ahmet Mithat
Efendi'nin eseri.
h. 9757, 9767, 9792, 9982
[=4]
Hace'nin Telaşı : Ahmet Mithat
Efendi'nin eseri.
h. 6148
[=1]
hâcet : Herhangi bir şey için gerekli
olma, gereklilik.
h. 11324, 12706, 3862,
4465, 8405, 9116, 9391
[=7]
hacı : Haca gitmiş olan.
h.+ların 1322
[=1]
Hacı Akif Efendi : Divan-ı
Muhasebat azası.
h. 6870
[=1]
Hacı Behram : bkz. (Behram)
h.+ın 11003
[=1]
Hacı Edhem Paşazade : Dönemin
paşası.
h. 10977
[=1]
Hacı İbrahim Efendi : Umûr-ı
bahriye nazırı.
h. 1304
h.+den 9713
[=2]
Hacı Süleyman Ağa : Ahmet
Mithat Efendi'nin babası.
h. 9708
[=1]
Hacı Yusuf Ağa : Dönemin sadaret
kahyası.
h. 1347
[=1]
hacil : Kederli, üzgün.
h. 2951
[=1]
hacim : Bir cismin uzayda
doldurduğu boşluk.
h. 2118
h.+in+(hacmin) 771
h.+indeki+(hacmindeki)
6210
h.+leri 6560
[=4]
hacimli : Hacmi olan.
h. 9245
[=1]
Hacle : Abdülhak Hamid Tarhan'ın
eseri.
h. 11064, 11860, 11860,
11869, 11878, 11895, 12529, 12560,
5928
h.+de 11875, 11888, 11895
h.+den 11898
h.+nin 11048, 11256,
11906, 12592, 5932
h.+ye 11564, 11890
h.+yi 10568
[=21]
haçlı : Haçı olan.
h. 793, 801
h.+lar 8462, 9100, 9117,
9122, 9154
[=7]

Haçlı seferleri : XI. ve XII. yüzyıllarda Batılı Hıristiyanlarca, kutsal yerleri Müslümanların elinden almayı amaçlayan ve sekiz kez yinelenen savaşlar.

h. 841, 869

[=2]

had : Sınır, uç.
h. 11858, 12720, 3336, 3608

h.+ler 11278

h.+lerde 1830

h.+lere 2319

h.+leri 178, 708, 8860

h.+lerin 12760, 12761,

1810, 5078, 6921

h.+lerine 13126, 1733,

1938

h.+lerini 11745

h.+lerinin 9679

h.+lerle 11803

[=21]

hadd : İnsanın yetki ve sınırı.

h.+i 13029, 206

h.+in 265, 6960

h.+ini 1946, 206, 4430

h.+inin 11966

[=8]

haddizat : Aslında.

h.+ında 1016, 1044, 12231,

162, 1661, 2141, 2558, 9885

[=8]

hadım : Kısırlaştırılmış erkek.

h. 8820

[=1]

hadika : Ebuzziya Tevfik'in

çıkardığı gazete.

h. 7844, 7847, 7853, 7857

h.+da 6618, 7801, 7802

h.+dan 7748, 7781

h.+nın 7881

h.+yı 7734

[=11]

hadis : Hz. Muhammed'in söz ve

davranışları.

h. 736, 746

h.+te 9811

[=3]

hadise : Olay.

h. 11719, 2107, 377, 6155,

9113, 9748, 9865, 721

h.+den 2506

h.+dir 3918

h.+ler 1136, 1176, 12217,

1644, 2398, 2435, 2479, 2745, 3358,

3645, 5297, 6384, 6865, 7805, 7970

h.+lerde 10329, 146, 1548

h.+lerden 12653, 7945

h.+lerdendir 3551

h.+lerdi 8049

h.+lere 12062, 2738, 3241,

3433, 3521, 3907, 6683

h.+leri 12746, 2419, 2537,

3157, 3357, 3460, 3888, 5028, 5511,

7341, 8987, 9005

h.+lerin 10035, 1190, 1465,

1475, 1526, 1672, 1676, 2469, 2542,

2893, 3044, 3051, 3359, 3818, 3834,

4867, 4884, 6590, 7221

h.+lerinde 9408

h.+lerinden 8492, 8570

h.+lerini 2008, 3904

h.+lerinin 2269

h.+lerle 8588

h.+nin 1820, 7531, 8588

h.+si 1016, 12654, 3208,
3239, 3605, 5554, 9592, 9892

h.+sine 13095

h.+sinin 1662, 2560, 4096

h.+ydi 10904

h.+ye 3121

h.+yi 1985, 4774, 5954,

8582, 9221, 9573, 9574

[=101]

hadise-i içtimaie : Süleyman Nazif'in Diyorlar ki adlı eserinde geçen bir söz. Sosyal olaylar.

h. 9304

[=1]

hadiseli : Olaylı.

h. 188

[=1]

Hadis-i nev yahut tarih-i hindi garbi : İbrahim Müteferrika tarafından tab edilen eser.

h. 914

[=1]

hafız : Kur'an'ı bütünüyle ezbere bilen kimse.

h. 12685, 12696

h.+ın 10973, 12712

[=4]

hafıza : Bellek.

h. 10888, 10889

h.+nın 6559

[=3]

Hafız Ağa : Ahmet Mithat Efendi'nin ağabeyi.

h.+nın 9710

[=1]

Hafız Divanı : Şirazi'nin eseri.

h.+nı 10979

[=1]

Hafızınlı Şirazi : İran şairi.

h. 13001

[=1]

Hafız Şirazi : bkz. (Hafızınlı Şirazi)

h. 12685, 12694

[=2]

Hafız İbrahim : Ahmet Mithat Efendi'nin ağabeyi.

h. 9714

[=1]

Hafız Müşfik : Dönemin münşisi.

h. 3250, 3253

h.+e 3247

h.+in 3249

h.+le 3245

[=5]

hafif : Tartıda ağırlığı az gelen.

h. 10405, 10870, 12132, 12138, 12139, 13059, 2113, 2458, 2708, 6381, 6745, 9061, 9642

[=13]

hafifle- : Herhangi bir sebeple eski ağırlığı azalmak.

h.-mesini 6740

h.-r 4321

h.-yince 7178

[=3]

hafiflet- : Hafiflemesine yol açmak.

h.-ir 4491

h.-mek 11413

[=2]

hafiflik : Hafif olma durumu.

h.+ine+(hafifliğine) 6981

[=1]

Hafif Şair : Tevfik Fikret'in bir şiiri.

h. 13121

[=1]

Hafiye Necmi : Ahmet Mithat Efendi'nin Esrar- ı Cinayat adlı romanının kahramanı.

h.+nin 10371

[=1]

hafta : Birbiri ardınca gelen yedi günlük dönem.

h. 4828

h.+da 5751

h.+sı 7743

[=3]

hail : Engel.

h. 7975

[=1]

hain : Hıyanet eden.

h. 8666

[=1]

hain : Bir şeyi olan.

h. 1055, 1247, 1556, 1676, 2963, 3232

[=6]

hak : Adalet.

h. 10154, 10493, 12065, 2651, 2743, 2797, 2824, 4423, 4425, 4502, 4521, 5375, 5515, 5696, 5969, 7025, 7073, 7252

h.+lar 3347, 5402

h.+lara 12328, 2696, 3374,

9382

h.+ları 12282, 2827, 4649,

5998, 788, 8295, 8487, 857, 8985

h.+larına 3349

h.+larında 4492

h.+larından 4892, 7300

h.+larını 1278, 2668, 2839,

3348, 8666

h.+larının 9375, 9475

h.+larıyla 7390

h.+larla 9371

[=46]

hakan : Hükümdar.

h. 12307

h.+dır 183

h.+ı 11122, 13225, 183

[=5]

hakaret : Onur kırma.

h. 11493, 6452

h.+lerin 8828

[=3]

Hakâyık : Tanzimat döneminde çıkarılan bir gazete.

h. 7853, 7854

h.+la 7881

[=3]

Hakâyık'ul-vekâyi : Kemal Paşazade SaidBey'in yazdığı gazete.

h. 7781, 7848

h.+de 5803

[=3]

hakem : Yargııcı.

h. 7691

[=1]

hakikat : Gerçek.

h. 11851, 11855, 12267, 12575, 12801, 1742, 1753, 1783, 1989, 3155, 3308, 3907, 4241, 4618,

484, 5542, 6913, 7010, 7763, 7790, 7819, 9288, 9291

h.+e 12708, 592, 9274

h.+ı 7026

h.+ın 2041, 9287

h.+i 8721

h.+in 12750

h.+ine 11546

h.+ini 6254, 7054, 768,

9063

h.+lara 7045

h.+le 10815

h.+lere 2464

h.+leri 4914

h.+lerin 12685, 6181

h.+ta 12809, 6037, 6855,

6897, 7034, 8186, 8411, 8940

h.+te 10007, 10017, 10075,

1013, 10183, 10321, 10399, 1048,

10527, 10603, 10772, 10787, 1085,

11040, 11131, 11180, 11309, 11361,

11404, 11450, 11507, 1151, 11529,

11554, 11557, 1184, 11863, 11894,

11922, 11932, 11960, 12239, 12276,

12317, 12473, 12513, 12607, 12746,

12806, 12841, 12897, 12903, 12992,

13026, 13066, 13171, 13187, 13236,

1379, 1476, 1527, 1544, 1600, 1618,

1652, 1762, 1910, 2065, 2279, 2299,

2580, 2809, 2919, 2938, 2976, 3009,

3068, 3164, 3184, 326, 333, 3333,

3343, 3641, 375, 3769, 408, 412,

4307, 4392, 4537, 464, 4734, 4804,

520, 5241, 5599, 568, 572, 5778,

5823, 5867, 5902, 5954, 6006, 6073,

6087, 6445, 6920, 6948, 7005, 7110,

7251, 7432, 759, 7666, 775, 778,

8011, 804, 8048, 8121, 8123, 8141,

8148, 8169, 8281, 8344, 8356, 84,

8667, 8788, 8867, 8892, 8896, 9222,

9339, 9435, 9511, 9594, 9616, 9778,

978, 9833, 9840, 9857, 987, 9895,

9991, 9997

h.+tır 11855

h.+tır 12830

[=192]

hakikaten : Gerçekten.

h. 10046, 10080, 1019,

10324, 10793, 10843, 10859, 11170,

11186, 11483, 11599, 12392, 12501,

12527, 13016, 13167, 1429, 1680,

1681, 1717, 1877, 1929, 1948, 2005,

2049, 2067, 2161, 2203, 2434, 2449,

2554, 2567, 2720, 288, 2944, 307,

3204, 3695, 3697, 373, 4107, 415,

4383, 4926, 5067, 507, 518, 5205,

5241, 5654, 5881, 6157, 631, 6328,

635, 6397, 6487, 6736, 6747, 7357,

7397, 7415, 7436, 749, 7898, 7940,

8000, 8144, 8189, 8245, 8251, 8400,

8406, 8472, 8642, 9744, 9814, 9924

[=78]

Hakikat-i Hal Der Def-i İhtiyal : Kani Paşazade Rifat Bey'in risalesi.

h. 5048

[=1]

hakiki : Gerçek.

h. 10000, 10088, 10098,

10124, 10167, 10211, 10221, 10241,

10251, 10298, 10409, 10516, 10545,

10607, 10637, 1093, 11023, 1105,

11331, 11333, 1136, 11728, 11748,

11823, 11895, 12111, 12192, 12824,

12828, 12834, 12859, 12863, 1304,

13138, 13194, 1327, 1617, 1787,

1943, 1955, 1987, 2071, 2075, 2331,

2343, 235, 2364, 2616, 293, 3103,

3313, 3783, 393, 4085, 4113, 415,

4159, 4177, 4280, 4378, 4408, 4409,

4533, 4717, 4736, 4743, 4751, 4752,

4815, 499, 5050, 5280, 5330, 539,

5412, 5512, 5514, 5516, 5532, 5545,

5552, 5703, 5875, 5944, 5946, 6037,

6125, 6272, 6468, 6527, 6570, 6991,

713, 7195, 73, 734, 7552, 7583,

7657, 7768, 7800, 7958, 8253, 8272,

8332, 8446, 8719, 8803, 8915, 8918,

9193, 953, 9831

[=113]

hakim : Bilge.

h. 10542, 10640, 10696,

11619, 11642, 11705, 11977, 12261,

12520, 12686, 12874, 13124, 1446,

1487, 1667, 2011, 2472, 2557, 263,

2650, 3416, 35, 39, 3972, 3986,

4039, 4363, 4402, 4411, 4446, 626,

648, 7173, 7263, 744, 7570, 777,

7957, 7974, 806, 814, 816, 820,

8602, 8674, 8702, 8790, 902, 9517

h.-di 1642, 2706

h.-dir 11463, 12421,

12727, 1856, 2013, 3383, 3429,

5339, 5663, 6062, 8456, 9306, 9413

h.-i 12574, 9443, 9446

[=67]

hakimiyet : Egemenlik.

h. 10344, 4789, 9468,

9469, 9469, 9480, 9691

h.-i 11964, 12631, 1725,

523, 5394, 5394, 824, 9498

h.-ine 11687

h.-lerinin 9470

h.-tır 9468

[=18]

hakk : bkz. (hak)

h.-ı 10042, 1171, 12401,

12693, 12744, 12769, 13004, 2454,

2665, 2677, 3447, 4660, 4826, 5397,

835, 9057

h.-ıdır 12691

h.-ımız 7166

h.-ın 10335, 4433, 5394

h.-ına 12771, 8760

h.-ından 5025

h.-ımı 2669, 5476, 6809,

7815, 8003, 9425, 9427

h.-ımın 10166, 10187,

5023, 5238, 6836

h.-ıyla 211, 2997, 6007,

6355, 67, 7168

h.-ıyle 7269

h.-ıyle 9158

[=44]

hakkaklık : Oymacılık.

h. 10212

[=1]

Hakkı Bey : Hakkı Devrim'in dedesi olan bir paşazade.

h. 5658, 7940

h.-in 7374

[=3]

hakkında : İlgili olarak, üzerine.

h. 10135, 10258, 1040,

1069, 10920, 11194, 1125, 11839,

1187, 11929, 1198, 1218, 1253,

1256, 12860, 1287, 13062, 13089,

13142, 13155, 13162, 13166, 1331,

1378, 1408, 1434, 1498, 1513, 1853,

1928, 2126, 2146, 2242, 2299, 2462,

2487, 2503, 2654, 2716, 2745, 2756,

2767, 3100, 3103, 3221, 3236, 3277,

3302, 3388, 3905, 4066, 4094, 4115,

4188, 4192, 4215, 4217, 4245, 4507,

4660, 4664, 4672, 4699, 4765, 4971,

4998, 5051, 5232, 5295, 5298, 5302,

5307, 5324, 5349, 5356, 5446, 5453,

5456, 5652, 5689, 5798, 594, 6115,

6238, 6245, 6246, 6292, 6613, 6615,

6851, 6868, 6879, 7239, 7240, 7355,

7378, 7400, 7439, 7501, 7607, 7649,

7675, 7696, 7744, 7844, 7945, 8005,

8068, 8116, 8117, 841, 8530, 9135,

9189, 9196, 9316, 949, 950, 9595,

9618, 965, 972, 9876, 9968

h.-ki 10137, 10228, 10308,

1054, 10919, 11354, 11551, 1201,

12915, 13232, 1423, 1423, 267,

2713, 2725, 3242, 3395, 3588, 3599,

3764, 4166, 4902, 4952, 4954, 4993,

5022, 536, 539, 5444, 5450, 5484,

6255, 6326, 6505, 6527, 6609, 6621,

6675, 7292, 7456, 7478, 7656, 8072,

8505, 8776, 9161, 9252, 9345, 9442,

9465

[=174]

haklı : Hakka uygun, doğru, yerinde.

h. 12311, 12382, 12430,

12718, 1929, 3264, 3752, 4510,

5194, 5396, 572, 8411, 8502, 8899,

9085, 9250

h.-dır 12947, 2440, 7999

h.-dırlar 5196

[=20]

haksız : Hakka uygun davranmayan.

h. 13230, 3734, 7229,

8349, 9332, 9782

[=6]

haksızlık : Hak ve adalete aykırılık.

h. 10047, 12450, 4903,

8404, 8761, 9106

h.-a+(haksızlığa) 11690

h.-ın+(haksızlığın) 7061

h.-tan 7315

[=9]

hal : Durum.

h. 11477, 11735, 11792,

1259, 12881, 1313, 2028, 262, 3644,

4351, 4564, 4812, 5650, 5681, 5690,

5701, 5725, 601, 6409, 6971, 7212,

7828, 8054, 8571, 878, 880, 8896,

9218, 9662, 9687, 9753

h.-de 12618, 4814, 9560,

9681

h.-dedir 7038

h.-den 6819

h.-dir 11285

h.-e 10006, 6817, 8387,

12395, 3000, 5631, 7955, 7973,

7984

h.-i 10328, 10517, 10914,

11015, 11390, 11715, 12592, 12852,

13092, 13097, 2031, 2152, 2172,

2185, 2421, 310, 319, 3643, 3906,

4007, 4676, 5408, 6042, 6857, 7931,

7968, 7969, 9847

h.-imize 6028

h.-in 389

h.+inde 10, 10196, 10561, 10655, 10800, 109, 11228, 11283, 11285, 11300, 11327, 11470, 11490, 11823, 12018, 12020, 12024, 12024, 12141, 12192, 12249, 12307, 12324, 12630, 12645, 12754, 13219, 1355, 1366, 1903, 2113, 2443, 2687, 2803, 3013, 3201, 3914, 411, 4361, 4766, 5066, 5218, 5519, 5676, 5999, 6124, 623, 6479, 6530, 665, 6951, 7734, 7815, 789, 791, 8139, 9197, 9357, 9411, 9423, 9425, 9427, 9430, 9467, 947, 9502, 956, 9580, 9682, 984, 9866

h.+indedir 11644, 145, 317, 7430

h.+indedirler 1358
h.+indeki 10132, 10739, 11942, 12078, 7606

h.+inden 10989, 1441, 2072, 2187, 5313, 5929

h.+ine 10321, 10426, 10499, 10648, 11135, 11139, 11309, 11527, 11603, 11742, 12043, 1346, 1464, 1579, 1588, 1633, 1687, 1843, 1885, 2071, 2086, 212, 2153, 2155, 2342, 2378, 2385, 273, 283, 2832, 3031, 306, 308, 3136, 323, 3240, 3359, 3367, 338, 3485, 351, 368, 3840, 4304, 434, 4645, 4825, 490, 492, 499, 5467, 5562, 5573, 5708, 5713, 5875, 5895, 6045, 6224, 7049, 7508, 7593, 7779, 7972, 8142, 8743, 9118

h.+ini 10082, 1091, 1269, 1559, 305, 322, 371, 7341, 7385, 7392, 792, 825, 9884

h.+inin 11705, 12757, 13079, 13088, 13104, 2330, 6966, 9876

h.+iyle 1978, 2174, 4605, 6816

h.+le 11757, 12811, 2596, 5257

h.+ler 12314, 5332
h.+leri 11562, 12252, 1512, 2582, 5464, 6003, 8830

h.+lerine 12315
h.+lerini 10517, 3365, 3894, 8484, 8849

h.+leriyle 6069
h.+lerle 6348
h.+li 3062

h.+lidir 4163
h.+lilerine 10150
h.+linde 3056
h.+line 1502

h.+lini 4669, 9785
[=285]

hâlä : Hâlen.
h. 12553, 12697, 13161, 3474, 3493, 3984, 4347, 7400, 7453, 7549, 7765, 953

[=12]

halay : Anadolu'nun çeşitli bölgelerinde genellikle davul ve zurna eşliğinde toplu olarak oynanan bir halk oyunu.

h.+ı 10276
[=1]

halâyık : Cariye.
h. 8422, 8812, 8813
[=3]

halbuki : Oysa.
h. 10112, 10997, 11259, 11301, 11307, 11533, 11757, 12001, 12047, 12535, 12576, 12582, 12779, 12785, 1451, 1641, 167, 2871, 2945, 3252, 3501, 3911, 4224, 6168, 6233, 6907, 7037, 7046, 717, 749, 77, 7832, 7940, 8520, 8718, 8749, 9114, 9995

[=38]
halde : Öyleyse.
h. 10201, 10274, 10294, 11757, 11773, 12034, 12574, 12761, 12987, 1378, 1514, 1604, 1644, 2959, 3163, 3201, 3950, 3983, 4283, 4285, 4436, 4497, 4845, 4956, 5222, 5411, 563, 6342, 6501, 6661, 668, 7, 7037, 7573, 8355, 8513, 8597, 8900, 9380, 9399, 9432, 9449

h.+dir 4697, 8730
[=44]

haléf : Birinin ardından gelip onun makamına geçen kimse.

h. 5373
h.+i 3885, 3902
h.+leridir 5375
[=4]

Halep : Suriye'nin 2. en büyük kentidir.

h. 12923, 3602
h.+e 5688, 9740
h.+te 7592
[=5]

hâlet : Durum.
h.+i 1434, 3399, 5928
h.+ine 4786
h.+ini 11710, 2424
h.+inin 1158, 989
h.+leri 12024, 192
h.+lerinde 1862
h.+lerinden 11733
[=12]

Hâlet Bey : bkz. (Hâlet Efendi)
h. 5752
[=1]

Hâlet Efendi : Osmanlı devlet adamlarından.
h. 1503, 1507, 1518, 1532, 1965, 1975, 1987, 1997

h.+nin 1511, 1961, 1991, 2447
h.+ye 1964
[=13]

halı : Yere veya mobilya üstüne serilmek, duvara gerilmek için, genellikle yünden dokunan, kısa ve sık tüylü, nakışlı, kalın yaygı.

h. 329
[=1]

halıçlık : Halı dokuma sanatı.
h. 1001, 333
[=2]

Halid Ziya : Türk roman yazarı.
h. 10298, 10302, 6506
h.+nın 10710, 6060, 6299, 6441, 6477, 6647

h.+ya 6365, 6469, 9663
[=12]

Halid Ziya Uşaklıgil : bkz. (Halid Ziya)
h. 12885
[=1]

halife : Hz. Muhammed'in vekili olarak Müslümanların imamlığını ve din koruyuculuğunu yapmakla görevli kimse.

h. 5373, 5407, 9916
h.+nin 12468
h.+si 181
h.+sine 176, 8610
h.+sinin 8808
h.+yi 5314
[=9]

halifelik : Halife niteliği ve makamı.
h. 5370, 5373, 5377
h.+lerini 5410
[=4]

Halife Süleyman : Abdülhak Hamid'in "Zatülcemal" adlı eserinin kahramanı.
h. 12237
h.+ı 12199
h.+ın 12465, 12487
[=4]

Hâlik : Allah.
h. 12758
h.+a 11855
[=2]

Halil Bey : Osmanlı devlet adamı.
h. 4067, 8420
[=2]

Halil Edhem Paşa : Osmanlı devlet adamı.
h.+nın 7269
[=1]

Halil Hamid Paşa : I. Abdülhamid saltanatında, 31 Temmuz 1782 - 31 Mart 1785 tarihleri arasında sadrazamlık yapmış bir Osmanlı devlet adamı.
h.+nın 1115, 1118
[=2]

Halil Rifat Paşa : Osmanlı devlet adamı.
h. 1673
[=1]

Halil Şerif Paşa : Osmanlı devlet adamı.
h. 9591
h.+nın 5042, 7877, 9591
h.+yı 7812
[=5]

Halil Vedad Fıratlı : İzahlı Halk Şiiri Antolojisi adlı kitabın yazarı.
h.+nın 2241
[=1]

halis : Katışık olmayan, katışiksız, saf.
h. 2196, 4379, 5657, 5883
[=4]

Halis Ali Saffet : Osmanlı devlet adamı.
h. 2405
[=1]

Halis Efendi : Bâbüalî mütercimi.
h. 1636
[=1]

halita : Birden çok öğeden oluşmuş karmaşık bir bütün.
h.+da 801
h.+dır 2720
h.+ya 541
[=3]

halk : Aynı uyruktaki insan topluluğu.

h. 10053, 10070, 10071, 10076, 10141, 10168, 10356, 11267, 12097, 12329, 12711, 1294, 13064, 1426, 1506, 166, 1706, 1711, 1713, 1768, 1868, 1881, 1882, 1882, 1884, 1891, 19, 1900, 1937, 1950, 1951, 21, 2152, 2206, 2209, 2234, 2239, 2252, 2263, 2270, 2284, 2297, 2309, 2334, 2336, 2344, 2352, 2358, 2372, 2379, 2451, 2619, 2679, 2710, 2750, 284, 2851, 2913, 2977, 2979, 3287, 3513, 3717, 3871, 3953, 452, 4523, 4571, 4574, 4661, 481, 4816, 487, 5105, 5113, 5200, 524, 5547, 5614, 5636, 5696, 5802, 5891, 5894, 5909, 6144, 6165, 6271, 6380, 6380, 642, 644, 6483, 6483, 6484, 6635, 674, 6796, 695, 7305, 7305, 7318, 7978, 8132, 8221, 8404, 8488, 8496, 8512, 8561, 8713, 8713, 8816, 8824, 8958, 90, 9443, 9522, 9531, 963, 9797, 9876, 9882, 9991

h.+a 10055, 10066, 10433, 10464, 10465, 12096, 1537, 2391, 2505, 2542, 2917, 3486, 4281, 4290, 4493, 4552, 4559, 4609, 4691, 4758, 4787, 5534, 5539, 6271, 6531, 6531, 6533, 7766, 9092, 94, 9973
h.+ı 12388, 12491, 12711, 1603, 1608, 2398, 2710, 2871, 3011, 3715, 4504, 7953, 8445, 8515, 8519, 9791, 9808

h.+ımız 6147
h.+ımızla 10362
h.+ımızın 1389
h.+ın 10050, 10612, 12290, 13166, 1498, 1601, 1617, 1624, 1630, 1910, 2124, 2670, 2682, 2703, 2850, 2855, 2938, 3010, 3459, 3488, 439, 457, 4588, 459, 4661, 5099, 5200, 5394, 5546, 6198, 6336, 7306, 7324, 7349, 7552, 7889, 7897, 7962, 8520, 8716, 9088, 9223, 9270, 94, 9884, 9944

h.+ına 10063, 3275, 5494
h.+ında 1445
h.+ını 4490, 6372, 8077
h.+ının 10335, 1439, 7207, 7419

h.+la 3715, 3867, 6282
h.+ta 12319, 3006, 6855
h.+tan 1929, 1967, 428, 5099, 653
h.+tandı 5200
[=244]

halka : Çember.
h. 11676, 11676, 2668
h.+ları 8085
h.+larını 8770
h.+sı 11677, 13021, 3, 3932, 590
h.+sıdır 11123, 11860
h.+sının 11676
h.+sıyla 10955
[=14]

halkçı : Halkın yararı için uğraşan kimse.

h. 4663
[=1]

Halk edebiyatı : Sözlü edebiyatın uzantısıdır. Halkın yarattığı sözlü eserlerden oluşur.

h. 100
[=1]

Hallacı Mansur : Enel hak dediği için derisi yüzülerek öldürülen mutasavvıf.

h.+un 617
[=1]

hallet- : Güç görünen bir olay veya duruma çözüm yolu bulmak.

h.-ecekti+(halledecekti)
10655

h.-ecektir+(halledecektir)

10150
h.-emediği+(halledemediği)

2999
h.-er+(halleder) 3656, 4555, 5903

h.-mek 3635
h.-mesini 1974
h.-miş 3654, 5714
h.-miyor 11798
[=11]

halledil- : Güç görünen bir olay veya duruma çözüm yolu bulunması.

h.-miş 5092
h.-miştir 10147
[=2]

halt : Bir şeyi başka bir şeyle karıştırma.

h. 9915
[=1]

hamakat : Ahmaklık.

h. 7228
[=1]

hamallık : Taşiyıcılık.

h.+ı+(hamallığı) 2718
[=1]

hamam : Yıkılacak yer.

h.+da 10191
[=1]

Hamami İsmail Dede Efendi : Türk sanat musiki ustası.

h.+de 5981
[=1]

hamaset : Yiğitlik.

h. 5911, 8167, 8168, 8224, 8285
[=5]

Hamdi Bey : Osmanlı döneminde yaşamış bir ressam.

h. 12894, 9742, 9755, 9761
h.+den 9754
[=5]

Hamdi Paşa : Ziya Paşa'nın damadı.

h. 6666
[=1]

Hamdullah : Allah'a hamd olsun.

h. 427
[=1]

Hamdullah Suphi : Çerkes asıllı Türk edebiyatçı, yazar.

h.+nin 6430
[=1]

hami : Koruyucu.

h. 13016
h.+si 11367, 6970, 9838
[=4]

Hamid : bkz. (Abdülhak Hamid Tarhan)

h. 10456, 10524, 10541, 10568, 10586, 10595, 10772, 10963, 10973, 10976, 10977, 10988, 11004, 11009, 11011, 11019, 11027, 11031, 11034, 11037, 11045, 11053, 11069, 11078, 11087, 11110, 11111, 11127, 11131, 11141, 11143, 11145, 11151, 11162, 11178, 11184, 11195, 11199, 11210, 11235, 11250, 11251, 11260, 11269, 11294, 11303, 11307, 11313, 11316, 11350, 11352, 11374, 11401, 11412, 11417, 11443, 11445, 11450, 11460, 11468, 11472, 11481, 11501, 11518, 11528, 11530, 11533, 11550, 11572, 11581, 11583, 11591, 11599, 11606, 11629, 11630, 11640, 11645, 11648, 11674, 11696, 11728, 11762, 11767, 11769, 11773, 11782, 11786, 11797, 11805, 11819, 11829, 11835, 11857, 11866, 11872, 11878, 11890, 11894, 11909, 11917, 11922, 11936, 11939, 11944, 11946, 11950, 11974, 12035, 12051, 12058, 12063, 12078, 12087, 12097, 12112, 12118, 12128, 12136, 12139, 12142, 12145, 12160, 12167, 12182, 12220, 12293, 12305, 12324, 12324, 12341, 12344, 12392, 12410, 12422, 12433, 12460, 12468, 12488, 12498, 12509, 12511, 12513, 12517, 12527, 12568, 12570, 12581, 12584, 12622, 12626, 12635, 12637, 12660, 12664, 12667, 12687, 12705, 12715, 12726, 12754, 12758, 12763, 12765, 12774, 12786, 12794, 12803, 12810, 12830, 12835, 12838, 12838, 12841, 12849, 12934, 12978, 13109, 13110, 3308, 4744, 5530, 5581, 5815, 5864, 5889, 5921, 6034, 6066, 6211, 6251, 6256, 6369, 6611, 6644, 7250, 7270, 9664, 9918

h.+de 10628, 10765, 11159, 11220, 11607, 11609, 11825, 11842, 11863, 11901, 11904, 11930, 11961, 11990, 12025, 12026, 12149, 12175, 12261, 12267, 12310, 12785, 12839, 5820, 5986, 6045, 6090, 6092

h.+deki 11678
h.+den 10445, 10568, 12838, 6033
h.+e 10445, 10460, 10495, 11150, 11156, 11489, 11542, 11546, 11849, 11865, 12135, 12163, 12625, 12860, 13020, 13138, 6262, 6621, 8099, 8176, 8219, 8250, 8484, 9618, 9651

h.+i 11030, 11115, 11158, 11241, 11288, 11336, 11508, 11641, 11662, 11893, 12004, 12846, 5932, 6051, 8096

h.+in 10267, 10422, 10461, 10525, 10539, 10572, 10626, 10635, 10653, 10663, 10680, 10748, 10755, 10802, 10814, 10950, 10960, 10962, 10968, 10980, 10996, 11014, 11021, 11026, 11030, 11086, 11092, 11100, 11102, 11129, 11135, 11142, 11149, 11154, 11164, 11168, 11176, 11187, 11190, 11196, 11203, 11206, 11217, 11230, 11247, 11265, 11271, 11293, 11301, 11320, 11331, 11345, 11347,

11365, 11393, 11396, 11407, 11409,
11412, 11438, 11459, 11476, 11478,
11487, 11515, 11523, 11531, 11532,
11547, 11549, 11565, 11570, 11590,
11601, 11616, 11618, 11620, 11625,
11633, 11636, 11643, 11652, 11671,
11682, 11701, 11706, 11753, 11800,
11809, 11810, 11820, 11824, 11831,
11833, 11843, 11868, 11885, 11913,
11931, 11933, 11955, 11963, 11965,
11967, 11969, 11978, 11982, 12010,
12018, 12023, 12027, 12028, 12030,
12032, 12041, 12053, 12060, 12070,
12073, 12077, 12085, 12092, 12095,
12116, 12127, 12135, 12148, 12164,
12170, 12180, 12186, 12222, 12225,
12232, 12250, 12259, 12264, 12275,
12276, 12279, 12284, 12295, 12313,
12332, 12342, 12360, 12379, 12391,
12394, 12400, 12402, 12443, 12446,
12485, 12497, 12507, 12510, 12528,
12529, 12546, 12561, 12561, 12570,
12583, 12586, 12590, 12593, 12619,
12620, 12628, 12654, 12657, 12658,
12684, 12708, 12769, 12794, 12797,
12802, 12826, 12829, 12851, 12853,
12858, 12861, 12992, 12993, 2215,
2219, 3342, 4042, 4339, 5531, 5838,
5841, 5849, 5854, 5856, 5859, 5868,
5895, 5922, 5926, 5994, 6044, 6057,
6175, 6216, 6254, 6269, 6270, 6653,
8227, 8253, 8815
h.+ini 11467
h.+inki 8094
h.+le 10518, 10621, 10657,
10754, 10775, 10934, 10955, 11669,
11753, 12644, 12866, 4293
h.+te 11254, 12809
h.+ten 10998, 13069
h.+tir 12994
[=506]
Hamid Bey : Abdülhak Hamid
Tarhan.
h. 11015
[=1]
Hamid II : bkz. (Abdülhamid II)
h.+nin 3644
[=1]
Hamit : bkz. (Hamid Bey)
h. 12308
[=1]
hamle : Atılım.
h. 11093, 11590, 13174,
1688, 3465, 5797, 6033, 716, 7652
h.+de 10887, 4611, 4993,
5766
h.+dır 2225
h.+ler 10, 10659, 1671,
5231
h.+lerden 13192
h.+lerin 2074
h.+lerini 1729
h.+lerinin 287
h.+lerle 5765, 6511
h.+nin 11443, 2923, 6204,
6563
h.+si 523
h.+sinde 3832
h.+sine 8105
h.+sini 11286, 1703, 3068
h.+sinin 4239
h.+siydi 11443
h.+siz 13045, 2071

h.+ydi 9858
h.+yi 4210, 4866
[=41]
hamleli : Atılım olan.
h. 13138, 1709
[=2]
hamlesiz : Atılım yapmamak.
h. 1713, 2044, 2274
[=3]
Hamlet : İngiliz yazar
Shakespeare'in oyunu.
h. 5932, 8559, 8563, 8565
h.+de 8559
h.+in 12599, 8557
h.+teki 8560
[=8]
Hammer : Doğulu tarihçi.
h. 1068, 1102, 3173, 3870,
3875, 9160
h.+den 9206
h.+e 9227
h.+i 3197, 3801
h.+in 3803, 3810, 7525,
9160, 9231
h.-le 9220
[=16]
Hampton Court : Aslen Katolik
kilisesinin kardinali olan Thomas
Wolsey için inşa edilmiş bir saray.
h. 7384
[=1]
hamule : Yük.
h. 2717
h.+si 4286
[=2]
Hamza Mirza : Namık Kemal'in
"Cezmi" adlı romanında bir
karakter.
h.+nın 9048
[=1]
han : Osmanlı padişahlarının
adlarının sonuna getirilen unvan.
h. 183
h.+ı 6131
[=2]
hançer : Ucu eğri ve sivri, kamaya
benzer, silah olarak kullanılan bir
tür bıçak.
h. 12150, 165, 8820, 9648
h.+e 287
h.+le 12482
[=6]
Hançerli : bkz. (Hançerli Bey)
h. 1974
[=1]
Hançerli Bey : Meşhur lugat sahibi.
h.+in 1973
[=1]
hane : Ev.
h.+de 7010, 7181
h.+deki 7154
h.+den 7135
h.+nin 6994
h.+si 7057
h.+sinde 7115
h.+ye 7135
[=8]
hanedan : Hükümdar, devlet
büyüğü vb. bir kişiye dayanan soy.
h. 5093, 5375, 7361
h.+daki 5238
h.+ı 3442, 5022, 8776
h.+ın 5355, 5872

h.+ına 12670
h.+ının 12740, 2907
h.+larda 5397
h.+ların 7352
[=14]
hanefi : Bir mezhep.
h. 5420
[=1]
hanelik : Herhangi bir sayıda evi
olan.
h. 7018
[=1]
hangi : Soru sıfatı.
h. 10078, 10781, 11031,
11191, 12575, 13048, 1807, 2319,
2722, 3005, 3401, 3984, 4317, 4418,
4714, 4720, 5231, 612, 6354, 672,
7108, 7340, 7502, 7576, 7604, 9814
h.+lerinde 7715
h.+si 10046
[=28]
hanım : Kadınların adının yanında
kullanılan bir ünvan.
h. 12159, 12568, 4551,
4568
h.+ından 12615
h.+ının 8549
h.+ların 2900
[=7]
hanımefendi : bkz. (hanım)
h.+lerin 6450
[=1]
hani : "Nerede, ne oldu, nerede
kaldı" anlamlarında kullanılan bir
söz.
h. 3984
[=1]
hanzâde : Hükümdar çocuğu.
h.+nin 8998
[=1]
hapis : Bir yere kapatıp
salıvermeme.
h.+e+(hapse) 12538
h.+in+(hapsin) 8156
h.+inin+(hapsinin) 9918
h.+te 11300, 8022
h.+ten 9750
[=6]
hapişane : Cezaevi.
h. 8539
h.+de 8752, 9352
h.+deki 6533
[=4]
hapse- : Bir yere kapatıp
salıvermemek.
h.-er+(hapseder) 11289
h.-tiği 12439
h.-tiğini 5738
[=3]
hapsedil- : Bir yere kapatılmak.
h.-miş 287
[=1]
hapsol- : bkz. (hapsedil-)
h.-masına 500
[=1]
Harâbat : Ziya Paşa'nın eseri.
h. 13003, 6540, 6636,
6638, 6664, 6673, 6681, 6922, 6938,
7147, 7151, 7438, 7443, 7449, 7467,
7490, 7494, 7514, 9314, 9331
h.+a 9326
h.+da 9308
h.+ı 6815

- h.+ını 9243
h.+tan 6658
[=25]
- Harâbat Mukaddimesi** : bkz. (Harâbat)
h.+ndeki 12913
h.+ni 11474
[=2]
- haraç** : Bir yerden, bir kimseden zorbalıkla alınan para.
h.+a+(haraca) 1508
[=1]
- haram** : Din kurallarına aykırı olan.
h.+m 11594
[=1]
- harap** : Yıkılacak duruma gelmiş.
h. 10809, 11545
[=2]
- hararet** : Sıcaklık.
h.+li 10494
h.+tedir 12639
[=2]
- hararetili** : Isısı çok olan.
h. 9764
[=1]
- harbiye** : bkz. (Harbiye Mektebi)
h. 10474, 1681, 2611, 3216, 3421
[=5]
- Harbiye Mektebi** : Askeri okul.
h. 1562
[=1]
- harca-** : Sarf etmek.
h.-makla 10417
h.-maktan 1831
h.-maması 11232
h.-yan 286
[=4]
- harcan-** : Sarf edilmek.
h.-diğini 304
h.-ır 10408, 3438
h.-ırlar 10349
h.-masaydı 10820
h.-masını 11660
[=6]
- harc-ı alem** : Herkese elverişli, her keseye münasib.
h. 9804
[=1]
- harekat** : Operasyon.
h. 12411
h.+ma 12409
[=2]
- hareket** : Aksiyon, devinim.
h. 10349, 10499, 1055, 10880, 1096, 11240, 11288, 1152, 11726, 12311, 12350, 1266, 1370, 1374, 1474, 1544, 1687, 1806, 1828, 1846, 1910, 1933, 1933, 2150, 2187, 2289, 2299, 2466, 3012, 3060, 3382, 3604, 389, 3930, 4122, 4382, 4607, 4610, 4750, 4766, 4901, 4906, 5004, 5008, 5017, 5075, 5218, 5381, 5518, 5573, 564, 5779, 5847, 6214, 6275, 6322, 6585, 6686, 6730, 6910, 7077, 714, 7140, 7149, 7336, 7430, 7869, 8329, 8736, 8777, 8870, 9080, 9526, 9866, 9956
h.+e 1115, 11525, 1448, 1488, 4185, 4457, 4508, 4760, 4908, 5133, 6757, 8328, 8354, 9019, 9574, 9764
- h.+i 1112, 1136, 12368, 13116, 1453, 1457, 1479, 1644, 1655, 1687, 1757, 2998, 3011, 3069, 3312, 3343, 3470, 3744, 3830, 3872, 4761, 5003, 5013, 574, 7296, 7748, 7753, 8045, 8087, 844, 9196, 9309
h.+imizde 1089, 3127
h.+imizin 6302
h.+in 1452, 2262, 2849, 4931, 5321, 6856
h.+inde 11725, 1555, 3467
h.+inden 1720, 8877
h.+ine 1161, 11659, 1494, 4809, 4882, 5020, 5132, 6683, 7806, 782, 9365
h.+ini 2364, 3071, 6278, 817
h.+inin 1036, 1133, 12439, 1457, 1551, 1653, 1677, 2606, 2802, 3195, 3836, 4044, 5432, 682
h.+iyle 1478, 332, 8707, 8740
h.+le 4231, 7412
h.+ler 3359, 3380, 7956
h.+lerden 1286
h.+lerdi 1587
h.+lere 1105, 1670, 1677, 4046
h.+leri 12679, 1492, 4964, 5203, 5242, 6850, 7976, 9199
h.+lerin 1694, 3018
h.+lerinde 12975, 2789, 863
h.+lerinden 1441, 4992
h.+lerine 1191, 1657, 1944, 2646, 2782, 3243, 3416, 5584
h.+lerini 1164, 1337, 8344
h.+lerinin 10988, 12234, 12257, 1489, 6279
h.+li 7675
h.+ten 1451
h.+ti 6600
[=215]
- hareketli** : Hareket halinde olan, devinimli.
h. 11481, 7382, 7428, 9971
[=3]
- hareketsiz** : Durağan.
h. 5021
[=1]
- hareketsizlik** : Durgunluk.
h.+ine+(hareketsizliğine)
1114
[=1]
- harem** : Saray ve konaklarda kadınlara ayrılan bölüm.
h. 10165, 12107, 12116, 12401, 2992, 5179, 6418
h.+de 5071
h.+e 7417
h.+lerde 2858
[=10]
- haremağa** : Osmanlı saraylarında ve büyük konaklarda haremle selamlık arasında hizmet gören hadim,zenci kole,hadim agası.
h.+ları 2912
h.+larının 8814, 8819
h.+sı 10367, 2993
[=5]
- haremeyn** : Müslümanlarca kutsal sayılan Mekke ve Medine şehirleri.
h. 1966, 1981
- [=2]
- harf** : Dildeki bir sesi gösteren ve alfabe oluşturulan işaretlerden her biri, kod.
h. 4701, 4705, 50
h.+i 442
h.+ine 4639
h.+le 11966
h.+ler 4205, 4629, 4696, 9773, 9947
h.+leri 4704, 5450
h.+lerinde 4697
h.+lerini 11105
h.+leriyle 10848, 4881
h.+lerle 4205, 434
[=19]
- harfi harfine** : Tamamen, gerçekte olduğu gibi.
h. 11291
[=1]
- harici** : Dış.
h. 2434, 3061, 3075, 5168, 6564, 6565, 6578, 7658, 8181, 9474
[=10]
- hariciye** : Devlet yönetiminde dış işleri.
h. 12917, 1482, 1575, 3065, 4869, 6738, 6812, 7245, 7973
h.+si 1199
h.+sinin 4838
[=11]
- hariciye mektubi kalemi** : Dışişleri Bakanlığı yazı işleri.
h.+nde 10476
h.+ne 10475
[=2]
- hariciye memurluğu** : Dışişlerinde görevli memurluk.
h.+na 11313
[=1]
- hariciye memuru** : Dışişleri memuru.
h.+nun 11441
[=1]
- hariciye nazırı** : Dışişleri bakanı.
h. 2106, 7812, 7876, 9880
[=4]
- hariciye nazırlığı** : Dışişleri bakanlığı.
h. 12939
h.+nda 3425
h.+yla 3067
[=3]
- harîç** : Dış.
h. 10995, 2925, 3298, 4194, 4234, 5563, 6306
h.+e+(harice) 1009, 3262, 3825, 953
h.+in+(haricin) 4807
h.+inde+(haricinde) 1097, 12508, 2409, 8241
h.+te 4802
h.+ten 4826
[=18]
- harikulade** : Eşi görülmemiş.
h. 1386, 371, 393, 613, 633
h.+nin 610, 611, 614
[=8]
- harim** : Girilmesi yabancıya yasak olan, kutsal tutulan, korunulan yer.
h.+ine 1379
[=1]
- haris** : Aç gözlü.

h. 2098, 3038, 4890, 4950,
7772

h.+i 6852
h.+tir 8765
[=7]

harita : Coğrafya, tarih, dil, nüfus vb. konularla ilgili yeryüzünün veya bir parçasının, belli bir orana göre küçültülerek düzlem üzerine çizilen taslağı.

h. 9199
h.+lar 1032
h.+sı 874
[=3]

harman : Biçildikten sonra tahıl demetlerinin üzerinden düven geçirilerek tanelerin başaklarından ayrılması işi.

h. 10005
h.+ının 1634
[=2]

harmonika : Mızıkça.

h. 4754
[=1]

harp : Savaş.

h. 1147, 1147, 1160, 1211,
12284, 12345, 12359, 1256, 12680,
12712, 167, 1673, 178, 1983, 2520,
3039, 4467, 5285, 5336, 6092, 7762,
8387, 8437, 8997, 9046

h.+e+(harbe) 2025, 2953,
8402

h.+i+(harbi) 1109, 1144,
12356, 1454, 3016, 3585, 3648,
5153, 5334, 5684

h.+idir 4169
h.+in+(harbin) 1194,
12285, 2380, 2691, 5323, 9964

h.+inde+(harbinde) 1130,
8346

h.+inden+(harbinden) 3025
h.+ine+(harbine) 3536
h.+ini+(harbini) 3057
h.+inin+(harbinin) 10993,

12344, 4102, 5336, 7743, 8051,
8172, 9868

h.+ler 1657, 937

h.+lere 1461, 814

h.+lerin 6236

h.+lerinde 7525

h.+lerinin 9859

h.+te 12418, 12429, 9012

[=68]

hars : Kültür.

h.+ının 5453, 799

[=2]

Harun : Namık Kemal'in "Cezmi"

adlı romanında bir karakter.

h.+un 8636

[=1]

Harzem : Namık Kemal'in "Cezmi"

adlı romanında bir karakter.

h. 8646

[=1]

Harzemşah : bkz. (Harzem)

h. 8655, 8772

h.+lara 9225

[=3]

has : İyi nitelikleri kendinde

toplamış olan.

h. 10047, 11871, 12709,
5940, 671, 7758, 7776, 965

[=8]

Hasan : Abdülhak Hamid'in eseri
"İlhan"daki bir karakter.

h.+ı 12677
[=1]

Hasan Bedreddin : Sözlük yazarı.

h. 6267

[=1]

Hasan'ın Gazası : Tevfik Fikret'in
şiiri.

h. 10681

[=1]

Hasan Mellah : Ahmet Mithat
Efendi'nin eseri.

h. 10342, 9846

[=2]

Hasan Paşa : Beşiktaş karakol
kumandanı.

h.+nın 5179

[=1]

Hasanpaşa Karakolu : Abdülhak

Hamid'in sorguya çekildiği karakol.

h.+nda 11020

[=1]

hasbe'l beşer : İnsanlık gereği.

h. 10148

[=1]

hasbi : Gönüllü ve karşılıksız
yapılan.

h. 10811

[=1]

hasbihal : Söyleşi, sohbet.

h. 13066, 2017, 10512,
11482, 1816

h.-i 12373

h.+inin 11411

h.+de 12433

h.-idir 12364

h.+inde 12453

h.+inden 12356

h.-leri 13117

h.-lerin 8082

[=13]

Hasenat-ü Hasan : Faizî'nin eseri.

h.+ının 9090

[=1]

hasıl : Olan, ortaya çıkan, görünen.

h. 3376, 6858, 8961

[=3]

hasım : Düşman.

h.+ını+(hasımını) 6761

h.+ının+(hasımının) 2576

[=2]

hasis : Cimri.

h. 7808

h.+ine 9918

[=2]

hasiyet : Özgünlük, hassa.

h.-lere 204

h.-lerini 203

[=2]

hasm-ı elidimiz : Akif Paşa'nın
Mustafa Reşid Paşa için kullandığı
unvan.

h. 2129

[=1]

hasret : Özlem.

h. 5709, 5993, 8210

h.+e 11371

h.-i 13076, 13083, 2332

h.-in 5793

h.+ince 8153

h.+inden 11428

h.+ini 5635

h.+le 5697

h.+ti 10062

h.+tiler 5609

[=14]

hassa : bkz. (hasiyet)

h.+siyla 9452

[=1]

hassas : Duyum ve duyguları
algılayan.

h. 6796

[=1]

hassasiyet : Duyarlık.

h. 10741

h.+e 10624

h.+ini 10626, 10633

[=4]

hasta : Sağlığı bozuk olan.

h. 10064, 11738, 12613,
12621, 2178, 6491, 6748, 7370,
8730

h.+dır 12565

h.+larına 10063

h.+nın 11047, 8425

h.+yı 12641

[=14]

hastahane : Hastaların yatırılarak
tedavi edildikleri sağlık kurumu.

h.+ler 1004, 1256, 2775

h.+si 12620

h.+sinin 7666

[=5]

hastalan- : Sağlığı bozulmak.

h.-arak 2134

h.-ır 12700, 6718, 6719

h.-iyor 7820

[=5]

hastalık : Maraz.

h. 11044, 11678, 3630,
6477, 6483, 6931, 8352

h.+a+(hastalığa) 2727

h.+ı 2178

h.+ı+(hastalığı) 10064,

11521, 2109, 2123, 4093, 6740

h.+ın+(hastalığın) 11521

h.+ının+(hastalığının)

11046, 6476

h.+la 6484, 6869

h.+ları 7903

h.+tan 2135, 2181

[=23]

hastane : bkz. (hastahane)

h.+sinde 12613

[=1]

Haşim : Sembolizmin temsilcisi
Türk şairi.

h.+e 5817

h.+i 8129

[=2]

Haşim Nezihî Okay : Şair, yazar.

h. 2248

[=1]

haşin : Sert.

h. 11729, 2325, 8544

[=3]

haşişi : İslâm'da Radikal Bir
Tarikat.

h.+lerin 10346

[=1]

haşiv : Yazıyı veya konuşmayı
gereksiz ayrıntılarla uzatma.

h. 3938

[=1]

haşiye : Bir eseri daha iyi açıklamak için yazılan kitap.

h. 10466
h.+leri 917
h.+sinde 2511
[=3]

hat : Çizgi.

h. 429
h.+lar 1625
h.+larda 1401
h.+larını 5093
h.+larıyla 5180
h.+tı 3345
h.+tında 3340
h.+tını 7818
h.+tının 12118
[=9]

hata : Yanlış.

h. 6917, 8612, 8760, 9315
h.+lar 6904, 9485
h.+lardan 9216
h.+ları 2576, 5068
h.+ların 6904
h.+larına 8854, 9143
h.+larını 9231
h.+larının 2441
h.+larıyla 12995
h.+sı 6915
h.+sıdır 9483
h.+sını 8652
h.+yı 11492, 7791
[=20]

hatalı : Yanlış olan.

h. 1170, 12009, 1753,
2114, 2293, 250, 411, 5422, 8001
[=9]

hatır : Düşünme, akılda tutma.

h.+ı 4110, 5516
h.+larında 11158, 57
[=4]

hatıra : Anı.

h. 11441, 11862, 2357,
2547, 3878, 3897, 7327, 7327, 8544,
9950
h.+lar 10581, 2543, 2556,
7552
h.+larda 10780
h.+ları 10691, 10702,
13237, 3887, 8208, 969
h.+ların 7342
h.+larına 11169
h.+larında 10363, 10472,
12112, 13233, 3912, 4948, 6131
h.+larından 6879
h.+larını 10207, 10610
h.+larıydı 10174
h.+larıyla 10686, 12929,
6078

h.+lariyle 12088
h.+nın 11665
h.+sı 11796, 12619, 12622,
5993, 8931

h.+sıdır 6765
h.+sını 12620, 12953, 7221
h.+sının 8191
h.+sıyla 12554
h.+yı 11298
[=51]

hatıracı : Anı anlatan.

h.+ların 3881
[=1]

hatıragel- : bkz. (hatırla-)

h.-ebilir 7116

[=1]

Hatıra-i evvel : Ziya Paşa'nın yazısı.

h.+iye 7342
[=1]

hatırat : Anılar.

h. 1259, 3884, 7400
h.+ı 10949, 11179
h.+ında 11204, 12945,
1591, 3272

h.+ından 11367

h.+ını 10962

h.+ının 11168
[=12]

hatırla- : Anımsamak.

h.-dığı 2749
h.-ma 11397, 12079, 2208,
5991

h.-mak 10616, 4265

h.-makla 4019

h.-malar 11826

h.-mamış 372

h.-masından 8936

h.-masıyla 12071

h.-mıştır 10569, 12623

h.-r 500, 7180

h.-rız 10114, 10272

h.-rlar 448

h.-rsak 2797

h.-yacağı 10588

h.-yacak 8597

h.-yalım 11157, 11345,
4480, 4536

h.-yarak 10575, 7174

h.-yın 10012
[=29]

hatırlan- : Anımsanmak.

h.-dığı 5341

h.-ırdı 2284
[=2]

hatırlat- : Anımsatmak.

h.-abilir 8213

h.-alım 10424, 11703,
13134, 3118, 4335, 4450, 5313, 615,
6804, 9628

h.-an 10660, 11837, 324,
4071, 7123, 8193

h.-ır 10705, 12234, 12521,
6575, 7010, 8203, 8542, 8607, 8833

h.-ırsak 6654

h.-madığı 4234, 8431

h.-mak 556

h.-malara 8568

h.-ması 10697, 673

h.-mayan 9298

h.-tığı 12021

h.-tığımız 12116

h.-tıktan 439
[=37]

hatırlatıl- : Anımsatılmak.

h.-an 1832
[=1]

Hatice Sultan : Osmanlı sultanlarından.

h.+ın 1369, 1403
[=2]

hatif : Gaipten işitilen ses.

h.-i 4242
[=1]

hatta : Üstelik.

h. 10079, 10107, 10111,
10126, 10128, 10151, 10203, 10228,
10265, 10298, 10306, 10374, 10405,

10428, 10492, 10541, 10552, 10630,
10638, 10688, 10717, 10783, 10810,
10818, 10830, 10834, 10845, 10878,
10933, 1101, 11092, 11149, 112,
11204, 11209, 11221, 11255, 11262,
11322, 11338, 11361, 11393, 11438,
11562, 11608, 11624, 11650, 11664,
11716, 11723, 11787, 11818, 11837,
11851, 11854, 11878, 11924, 11925,
11969, 12008, 12046, 12054, 12064,
12098, 12123, 12160, 12357, 12428,
125, 12597, 12616, 12634, 1265,
12664, 12718, 1278, 12818, 12856,
12894, 12898, 12918, 12951, 12952,
12977, 13020, 13055, 13087, 13110,
13114, 13115, 13126, 13139, 1316,
13234, 13248, 141, 142, 145, 149,
1522, 1540, 1740, 1752, 1765, 1769,
1804, 1808, 182, 1830, 1837, 1840,
1861, 1867, 1884, 1898, 1988, 1999,
2020, 2023, 206, 2146, 2152, 2156,
2182, 2206, 2253, 2256, 2270, 2309,
2409, 2438, 2450, 2458, 2463, 2539,
2553, 2589, 2642, 2749, 2751, 2754,
2756, 2787, 281, 2913, 2925, 2958,
2959, 297, 2979, 3057, 3162, 3233,
3414, 344, 3468, 350, 3607, 3665,
378, 3798, 3837, 3843, 3856, 3922,
3930, 3931, 40, 4013, 4042, 4045,
4096, 4147, 4197, 4239, 4302, 4358,
4373, 4375, 4466, 4511, 4518, 4530,
456, 4563, 4576, 4584, 4602, 4604,
4607, 4620, 4623, 4681, 4686, 4722,
4744, 4747, 4754, 4772, 4823, 4890,
4908, 4974, 50, 5003, 5010, 5015,
5019, 5080, 5103, 514, 5157, 5186,
5224, 5228, 5230, 526, 529, 5293,
5298, 5308, 5336, 5355, 5357, 5364,
5392, 5394, 5414, 5418, 5424, 5451,
5478, 5568, 5586, 5622, 563, 5638,
5655, 5690, 573, 5785, 5811, 5863,
5877, 5923, 5931, 5986, 6002, 6028,
6121, 6227, 6248, 6268, 6303, 633,
6401, 6446, 6490, 6494, 6497, 6506,
6556, 6580, 6583, 6616, 6648, 665,
668, 6729, 674, 6780, 6783, 6788,
68, 6820, 6926, 6938, 6998, 7015,
7030, 7052, 7055, 7145, 7153, 7200,
723, 7269, 7297, 7310, 7315, 7320,
7347, 7373, 7424, 7473, 7563, 7614,
7709, 7823, 7931, 8015, 8034, 8037,
8109, 8151, 8202, 8203, 8236, 8275,
8279, 8322, 8331, 8338, 8460, 8470,
8476, 86, 8651, 8851, 8870, 8873,
8930, 8933, 9013, 9143, 9152, 9175,
9238, 9280, 9283, 9299, 9331, 9344,
9351, 9363, 9400, 9436, 9492, 9514,
956, 9567, 9611, 9631, 9659, 97,
9705, 9755, 9781, 9798, 9811, 9816,
9851, 9878, 9886, 9899, 9982
[=356]

hattathk : Hattatın yaptığı iş.

h. 12878, 12879
[=2]

Hatt-ı hümayun : Osmanlı padişahlarının önemli konularda bizzat yazdıkları ya da notlar düşükleri fermanlara verilen ad.

h.+a 7990

h.+da 4789

h.+la 4895, 8016

h.+u 8009

h.+unda 7988

[=6]
hatt-ittisal : Bitişme noktası.
 h. 10462
 [=1]
hatun : Kadın.
 h.+un 8678
 h.+uyla 8630
 [=2]
Haubert : Fransız yazar.
 h. 10129
 [=1]
hava : Bütün canlıların solunumuna yarayan, renksiz, kokusuz, akışkan gaz karışımı.
 h. 10696, 2256, 3419, 4883, 5134, 543, 9842
 h.+da 11133, 3233
 h.+dan 3030
 h.+dır 10697
 h.+ları 1589
 h.+larını 1592
 h.+sı 10405, 11804, 12965, 4477, 6897, 7976, 8243, 8825
 h.+sıdır 11820
 h.+sına 6964
 h.+sında 10404, 10761, 11705, 12594, 13215, 5580, 8112
 h.+sındadır 4466
 h.+sından 7184, 8550
 h.+sını 10429, 11141, 11643, 12436, 40, 8256, 8416
 h.+sının 2557, 6485
 h.+sıyla 12530, 12632, 6718
 h.+yı 6490, 6560
 [=47]
havadis : İlgî ile karşılanabilecek haber.
 h. 3265, 4677
 h.+i 5071
 h.+inde 6139
 h.+ler 9944
 h.+leri 2859, 3231
 h.+lerin 7384
 h.+lerine 12081, 6141
 h.+lerle 10109
 [=11]
havai : Uçarı.
 h. 11087
 [=1]
havale : Gönderme
 h. 1407
 [=1]
havah : Kendini beğenen.
 h. 7656, 93
 [=2]
havali : Yöre.
 h.+si 3757
 [=1]
havari : Elçi
 h.+i 12818
 [=1]
havf-ı ilahi : Allah korkusu.
 Şinasi'nin bir beyti.
 h. 4532
 [=1]
havi : İçinde bulunduran, kapsayan.
 h. 6018
 [=1]
havuz : Su biriktirme, yüzme, çevreyi güzelleştirme vb. amaçlarla altı ve yanları mermer, beton vb.

şeylerden yapılarak içine su doldurulan, genellikle üstü açık yer.
 h. 7384
 h.-lar 1271
 [=2]
hayal : Zihinde tasarlanan, canlandırılan ve gerçekleşmesi özlenen şey.
 h. 10303, 10543, 10591, 10608, 10888, 10889, 109, 10909, 113, 11364, 11365, 11398, 11406, 11669, 11815, 11817, 11872, 128, 13058, 166, 2039, 210, 2148, 216, 2256, 2342, 2370, 3328, 405, 4250, 4300, 4301, 4343, 4355, 465, 509, 6077, 6096, 6355, 6633, 6935, 6991, 7097, 7565, 7709, 8180, 8199, 8204, 95, 9621, 9637, 9645, 9660, 9295, 9275, 9298
 h.+den 6111
 h.+dır 12658, 8215
 h.+e 11743, 11776, 310, 9610
 h.+i 11463, 11502, 12155, 12303, 12516, 12542, 12709, 13131, 1790, 351, 8201, 8242, 8939, 9620, 9623, 9643, 2989
 h.+idir 5336
 h.+in 11659, 313, 6110, 8136, 9631
 h.+inden 10714
 h.+ine 7094
 h.+ini 385, 9633
 h.+inin 11778
 h.+iyle 12553, 9635
 h.+le 4735, 8747
 h.+ler 10529, 11456, 12644, 1937, 2012, 2236, 424, 5779, 9289, 9289, 9292, 9643
 h.+lerde 12956, 170, 2149, 2339, 8230, 8860
 h.+lerden 6083
 h.+lerdendir 4481
 h.+lere 2334, 450, 6031, 6325, 8128, 8936
 h.+leri 11426, 11461, 12702, 139, 195, 4338, 8265, 9649
 h.+lerin 110, 2016, 4376, 8276, 9029
 h.+lerinde 135, 419
 h.+lerinden 10644, 13145, 8163, 9215, 9615
 h.+lerine 9615
 h.+leriyle 12042, 317, 429, 4385, 5894
 h.+lerle 446, 5695, 8211
 h.+lermidir 11770
 [=151]
hayalet : Hortlak.
 h. 11737, 11845
 h.+e 12205
 h.+i 12555
 h.-ler 8799
 [=5]
hayalperest : Çok hayal kuran.
 h. 13205
 [=1]
hayalperestlik : Hayalperest olma özelliği.
 h.+i+(hayalperestliği) 7257
 [=1]
hayat : Yaşam.

h. 10028, 10088, 10101, 10106, 10110, 10237, 10468, 10520, 10798, 10798, 11453, 115, 11554, 11762, 11766, 11979, 12015, 12050, 12055, 12254, 12295, 12378, 125, 12546, 12570, 12657, 12740, 12747, 12823, 13102, 13215, 1357, 1410, 1641, 1642, 1647, 1764, 1765, 1768, 1770, 1782, 1892, 1902, 1939, 198, 201, 2024, 2039, 2172, 2201, 240, 266, 2764, 2848, 2931, 2958, 2990, 2995, 3005, 3224, 3429, 3490, 350, 3572, 3678, 3884, 3887, 3897, 3899, 4434, 4560, 478, 5181, 5198, 5207, 5220, 5260, 5553, 5605, 570, 5742, 6036, 6066, 6071, 6231, 6422, 6544, 6585, 6656, 6980, 7003, 7023, 7030, 7208, 754, 8380, 8385, 8391, 8588, 8850, 9276, 935, 9732, 9732, 9815
 h.+a 10183, 10279, 10326, 1039, 10407, 11237, 11503, 11558, 12096, 12098, 12271, 12560, 1456, 148, 1586, 1623, 1775, 1807, 185, 1878, 2060, 2065, 2277, 2408, 2423, 2550, 263, 2641, 2704, 2892, 2920, 2983, 3230, 3269, 3407, 3679, 377, 4403, 4446, 4876, 5386, 5513, 5584, 5590, 5636, 5640, 5740, 5941, 6002, 6353, 6873, 699, 7086, 833, 8371, 844, 871, 8944, 931, 9382
 h.+ı 10058, 1011, 10180, 10200, 10364, 10364, 10372, 10374, 10378, 10444, 10667, 10945, 11089, 1121, 11227, 11362, 1202, 12067, 12199, 124, 12619, 12625, 12635, 12720, 12865, 12882, 12885, 13018, 13160, 1389, 1721, 1730, 1916, 1952, 1958, 1958, 2245, 2247, 2248, 2250, 2300, 2477, 2609, 2769, 2811, 2862, 2910, 2927, 2983, 3133, 3215, 3455, 346, 3519, 3533, 3533, 3539, 3550, 3554, 3575, 3690, 3715, 3826, 4215, 4217, 4495, 4500, 4600, 4649, 5106, 5144, 5234, 5307, 5337, 5390, 5689, 579, 6257, 629, 630, 6364, 6382, 6494, 6511, 6564, 6657, 6664, 6733, 6765, 6766, 6884, 6892, 6991, 6991, 7523, 7546, 7675, 7686, 7894, 7949, 8580, 8586, 8590, 8717, 8899, 9188, 92, 936, 9704, 9712, 9745, 9762, 9785, 9931, 9932, 9981
 h.+ıdır 12108
 h.+ımız 12760, 6345
 h.+ımıza 10154, 1382, 2853, 3366, 4316, 6162, 6359
 h.+ımızda 1864, 3525, 4128, 4889, 4890, 5028, 5367, 6407, 6444, 8432
 h.+ımızdaki 3849
 h.+ımızı 1463, 3370, 3832, 6514
 h.+ımızın 12162, 3372, 4211, 4372, 4504, 6114, 6159, 6423, 6441
 h.+ın 10363, 10466, 10721, 11134, 11175, 11754, 11838, 11867, 12106, 12211, 12253, 12274, 12721, 12762, 12763, 12764, 12806, 12845, 12966, 13098, 1379, 1466, 1468, 1593, 1725, 1779, 1882, 1888, 1949, 2037, 2166, 2704, 2728, 2847, 2870, 2918, 2931, 3472, 3522, 3683, 3724, 4591, 4592, 4737, 5346, 5514, 5641,

569, 573, 595, 5993, 6302, 639, 6408, 6473, 6576, 6587, 6595, 6924, 7022, 722, 7751, 8292, 8457, 862, 8860, 8947, 9233, 9277, 9858, 9994
h.+ına 10057, 10185, 10194, 10282, 104, 10465, 10610, 10957, 10968, 11164, 11365, 12081, 12401, 12625, 1283, 12892, 13245, 1516, 1882, 1943, 2263, 2897, 2971, 3113, 3273, 3487, 3507, 3558, 3565, 3836, 3974, 4370, 5107, 5118, 5186, 5192, 5761, 6271, 6311, 6334, 6398, 6522, 671, 7567, 7760, 7900, 8076, 8309, 8311, 8342, 8414, 8447, 9055, 9639, 9723, 9741, 9821, 992
h.+ında 1012, 10218, 10259, 10771, 10960, 11052, 11201, 11203, 11235, 11314, 11502, 11519, 11998, 11999, 12424, 12562, 12738, 12946, 13005, 13035, 1491, 1588, 2111, 2238, 2632, 2633, 2801, 2880, 2980, 2984, 5226, 5618, 5655, 603, 6312, 6483, 7904, 7912, 7913, 8340, 8642, 8737, 8751, 9374, 9456, 9729, 9731, 9788
h.+ındaki 247, 2863, 5338, 636
h.+ımdan 10265, 10289, 11274, 2000, 2064, 2762, 7276, 9707, 9777
h.+ımı 10157, 10239, 10242, 11231, 11578, 1165, 12888, 12911, 12973, 13017, 13240, 1327, 1684, 2422, 2943, 3141, 3512, 3838, 4007, 4014, 4026, 4758, 5154, 5359, 5624, 6311, 6583, 6767, 6881, 6903, 7015, 7895, 8600, 8669, 8720, 8772, 8990, 9125, 9724, 9726, 9878
h.+ının 10225, 10589, 11006, 11114, 11157, 11212, 11334, 11363, 11376, 12082, 12703, 12733, 12739, 12866, 13098, 13216, 1827, 2117, 2136, 2168, 2362, 2641, 2674, 2852, 3117, 3139, 3234, 3276, 3479, 3483, 3547, 3656, 3675, 3680, 3857, 4018, 4207, 4624, 5078, 5131, 5170, 5233, 5250, 5311, 5645, 6517, 670, 6868, 6986, 6989, 7098, 7264, 7301, 7430, 7944, 8017, 8104, 8284, 8723, 9035, 9062, 9107, 9177, 9725, 9786, 9979, 9985, 9998
h.+ıyla 10257, 10373, 13086, 2303, 3165, 3479, 5339, 9705
h.+iliği 761
h.+iyle 5732, 9633
h.+la 1366, 1724, 1849, 2646, 2989, 5519, 6277, 6351, 6532, 7552, 7658, 9779
h.+ları 5916, 7728, 8427
h.+larına 1397, 3906, 6457
h.+larında 2621, 2891, 3150, 6427, 8576
h.+larını 12188, 12555, 1514, 2928, 706, 9157
h.+larının 10456, 107, 11718, 12734
h.+ta 10048, 10210, 1079, 10914, 11863, 149, 1751, 3092, 3432, 3505, 4588, 582, 6432, 6436, 6577, 7452, 8340, 8644, 8670, 8713
h.+taki 12651, 1853, 2372, 2775, 4018, 5567, 7295, 912

h.+tan 10175, 10859, 12144, 12272, 12298, 1491, 1712, 1848, 2151, 2899, 3486, 4591, 5603, 5633, 6251, 8121, 8385, 8459, 8944, 9286, 9436, 9974
h.+tır 344
[=709]
hayatı : Hayatla ilgili.
h. 1439, 1483, 1556, 7169
[=4]
hayath : Hayata sahip olan.
h. 10770
[=1]
Hay bin Yakzan : İbn Tufeyl'in eseri
h.+ın 709
[=1]
haydut : Silahlı soygun yapan, yol kesen kimse.
h.+larından 10356
[=1]
Hayfa Hanım : Ahmet Mithat Efendi'nin "Teehhül" adlı eserindeki karakter.
h.+ın 10188
[=1]
hayır : Onamama.
h. 11559, 11927, 12649, 12661, 7436, 9441, 9446, 9953
h.+a 9448
h.+ın+(hayrın) 122
[=10]
hayırlı : Yararı, hayrı olan.
h. 3971
[=1]
hayli : Çok.
h. 13046, 13139
[=2]
hayran : Çok beğenen, hayranlık duyan.
h. 11090, 12455, 13021, 360, 3671, 373, 6144, 7341, 8673, 8769, 8804, 9079, 9507
h.+dı 7940
h.+dır 12376, 5225, 7007, 7504, 9046
h.+dırlar 7929
h.+ının 6270
h.+ları 7909
[=22]
hayranlık : Hayran olma durumu.
h. 11264, 11265, 12470, 6048, 7661, 8154, 9543
h.+ı+(hayranlığı) 975
h.+ın+(hayranlığın) 11091, 7615
h.+ına+(hayranlığına) 12815
h.+ını+(hayranlığını) 13003, 2640, 9509
h.+la 399
h.+ları 11195
h.+tan 11307, 9852
[=18]
hayrat : Sevap kazanmak için yapılan iyilik.
h. 2752
[=1]
Hayreddin Paşa : Başvekil.
h.+nın 3652
[=1]
hayret : Şaşkınlık.

h. 11534, 11856, 12016, 12016, 12960, 2483, 440, 6994, 7035, 7134, 7478, 7498, 7557
h.+e 7004
h.+i 7111
h.+in 12022
h.+ini 7111
h.+lerden 10658
[=18]
Hayri Efendi : Ali Paşa'nın adamlarından karantina katibi.
h.+ye 7189
[=1]
Hayriye : Hayırlı.
h. 3845
h.+sinden 4070
h.+ye 3800
[=3]
Hayrullah Efendi : Abdülhak Hamid'in babası.
h. 10950, 10952, 11155, 11165, 11168, 3171
h.+nin 3318
h.+ye 11169
[=8]
Hayrullah Efendi Tarihi : Osmanlı devleti tarihi kitabı.
h.+nden 12088
[=1]
haysiyet : Değer, saygınlık.
h.+i 3053
h.+ini 4248, 9927
h.+lice 13015
[=4]
haysiyetli : Değerli.
h. 13240
[=1]
hayvan : İçgüdüleriyle hareket eden canlı varlık.
h. 4305, 8090, 9648
h.+a 7012
h.+dan 2363, 7012
h.+lar 125, 129, 137
[=9]
Hayyam : Rubai ustası Ömer Hayyam.
h.+a 5665
[=1]
haz : Zevk.
h. 2029, 2915, 8471
h.+ın+(hazzın) 297
h.+la 1397
h.+larla 2041
[=6]
hazain : Hazinele.
h.+e 3600
[=1]
hazan : Sonbahar.
h. 315
[=1]
Hazan Bülbülü : Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın eseri.
h. 10424
[=1]
Hazan-i Asar : İzzet Molla'nın eseri.
h.+da 1976
h.+ındaki 1989
[=2]
hazcılık : Zevki, insan hayatının tek değer ve amacı sayan, haz veren her şeyin iyi olduğunu kabul eden öğretisi.

h.+a+(hazırlığa) 1730
[=1]
hazım : Sindirim.
h. 10103
h.++(hazımı) 10123
[=2]
hazır : Bir iş yapmak için gereken her şeyi tamamlamış olan.
h. 10037, 1016, 10294, 10743, 110, 11131, 11283, 11836, 11845, 12394, 12806, 255, 2721, 406, 406, 420, 420, 429, 430, 5939, 5939, 5976, 6009, 6011, 6013, 6076, 6097, 6189, 6357, 6360, 6553, 680, 6875, 6973, 6975, 7228, 746, 8733, 9023, 9294
h.+dı 11706
h.+dılar 7823
h.+dır 11682, 6102, 8184, 9046
[=46]
hazırla- : Bir şeyi kullanılacak, yararlanılacak duruma getirmek.
h.-dığı 11022, 11104, 11257, 11391, 12374, 12774, 1385, 3576, 3679, 5177, 5300, 5521, 7745, 7989, 8888
h.-diğini 7885
h.-dikleriyle 11133
h.-ma 10385, 2611
h.-mağa 1420
h.-mak 12492, 6850, 7592, 9003, 9093
h.-makta 3708
h.-maktan 1539
h.-ması 1523
h.-maya 1683, 854, 8709
h.-miş 11668, 1534, 5926, 7931, 8455
h.-mıştı 4826, 6035
h.-mıştır 13130
h.-nır 11339
h.-r 10983, 11042, 1174, 13247, 1412, 2420, 3527, 4343, 7259
h.-rken 3948, 9165
h.-rlar 3569, 8614, 9007
h.-rlarsa 6040
h.-yabilecek 993
h.-yacaktır 3041
h.-yadursun 5607
h.-yan 10090, 10328, 10666, 10675, 11233, 11236, 11448, 12009, 13123, 2329, 2559, 6098, 6520, 9025, 9872
h.-yanlar 6194
h.-yor+(hazırlıyor) 10744
h.-yorlardı+(hazırlıyorlardı) 6509
[=76]
hazırlan- : Hazır duruma getirilmek.
h.-acak 7615
h.-an 11343, 11405, 1449, 3548, 4473, 4571, 5868, 6832, 7411, 7601, 7869, 7987, 7994, 8701, 923
h.-dığı 11167, 11194, 3162
h.-diğina 11412, 11451
h.-ır 10005, 10087, 1758, 8443
h.-ışı 1759
h.-iyor 8403

h.-ıyordu 1753, 3924, 5920, 8052
h.-ma 6521, 8555
h.-masına 3989
h.-miş 11114, 11185, 11218, 11876, 13060, 292, 6587, 7107, 8123, 9298
h.-mışa 8534
h.-mıştı 5975, 6560
h.-mıştır 1492
[=48]
hazırlanış : Hazırlanma işi.
h. 11467, 4212
h.-ı 10119
h.-ın 11125
h.-ından 9202
h.-lar 6524
[=6]
hazırlat- : Hazırlamasını sağlamak.
h.-tığı 5525
[=1]
hazırlayıcı : Hazırlayan.
h.-larından 8990
h.-sı 12260
[=2]
hazırlayış : Hazırlama işi.
h. 8507
[=1]
hazırlık : Hazırlanmak için gereken şey veya durumların bütünü.
h. 1341, 3057, 3879, 6303, 6500, 6539, 8647, 8930
h.-a+(hazırlığa) 10941, 11339, 2714
h.-ı+(hazırlığı) 10282, 11155, 11613, 3117, 4183, 6590, 6949, 6992, 9015
h.-ıdır+(hazırlığıdır) 11579
h.-lar 7983
h.-lara 1534, 6506
h.-ları 11222
h.-larınna 8688
h.-larını 4688
h.-larla 7633
h.-tan 4129
h.-tır 3773, 9055
[=31]
hazırlıksız : Hazırlığı olmayan.
h. 7335, 8725
[=2]
hazın : Acıklı, üzüntü veren.
h. 10111, 10645, 12917, 2923, 5268, 6909, 6959, 8910, 973, 9781, 980
h.-di 3449
[=12]
hazine : Altın, gümüş, mücevher vb. değerli eşya yığını, büyük servet.
h. 202, 2933
h.-de 11585
h.-nin 2938
h.-si 12432, 8659
h.-sine 7992
h.-yi 4143
[=8]
Hazine-i Evrak : Abdülhak Hamid'in eseri.
h. 11591, 11622
h.-da 11025
h.-ın 11594, 11602, 11622
h.-ta 11567, 11591
h.-taki 11590, 11956
[=10]

haziran : Yılın altıncı ayı.
h. 4688, 5029, 7749, 9104, 9848, 9862
h.-ında 4885, 9933
[=8]
hazmet- : Sindirmek.
h.-meyen+(hazmedemeyen) 3733
[=1]
hazne : Hazine.
h.-sinde 9692
[=1]
hazret : Yüce kabul edilen kimselerin adlarının başına saygı, övme, yüceltme amacıyla getirilen unvan.
h. 4949
h.-i 11035, 8153
h.-lerinin 6857
[=4]
Hazret-i hayal : Ethem Pertav Paşa'nın terkibi.
h. 5811
[=1]
heccav : Yergici.
h. 7169
[=1]
hece : Bir solukta çıkarılan ses veya ses birliği, seslem.
h. 10672, 10693, 11151, 12496, 13109, 1941, 2200, 2211, 2215, 2259, 2262, 2265, 2285, 2292, 2295, 3782, 5801, 5892, 6260, 6262, 6936, 8114, 8174, 8176, 8218, 8220, 8223, 8226
h.-de 2297
h.-deki 8219
h.-lerin 11886
h.-nin 292, 31, 353, 5886, 5889
h.-ye 5876
h.-yi 11276, 11352, 5892
[=40]
hedef : Yapılması tasarlanan iş, amaç.
h. 11146, 11267, 1458, 2332, 4663, 6801, 9321, 9808
h.-i 2398
h.-idir 9224
h.-in 8811
h.-ine 10724, 7247
h.-ler 1672, 9365
h.-lerin 4209, 5148
h.-te 5539
[=18]
hediye : Armağan.
h. 2413, 2956, 4600, 4823, 4850, 6651, 6840, 7731, 7813
h.-lerle 900, 998
h.-si 4583
[=12]
Hediye-i Sal : Abdülhak Hamid'in manzumesi.
h. 11104
[=1]
Hegel : Felsefenin en büyük dizgeci idealist filozofu.
h. 11542
[=1]
Heidegger : Varoluşçu felsefenin önde gelen isimlerinden biri olarak bilinen Alman filozof.
h.-in 61

[=1]
hekim : Doktor.
h.+i 2436
h.+in 10311
[=2]
hekimbaşı : Osmanlı Devleti'nde sarayda hekimlik görevini yürüten en kıdemli.
h. 10952, 2473, 3317
[=3]
Hekimbaşı Abdülhak Molla : Abdülhak Hamid'in dedesi.
h.+dır 10951
[=1]
Hekimbaşı Behçet Efendi : Hekimbaşı Abdülhak Molla'nın büyük kardeşi.
h. 10952, 2520
[=2]
hekimbaşlık : En kıdemli hekimlik görevi
h.++(hekimbaşlığı) 2454
[=1]
hekimlik : Hekim olma durumu.
h.++(hekimliği) 11172
h.+in+(hekimliğin) 11191
h.+le 11190
[=3]
hele : Özellikle.
h. 10173, 10645, 12985, 2551, 5348, 6529, 6598, 678, 7190, 7500, 8105, 8313, 9267, 9291, 9653
[=15]
helecan : Kalp çarpıntısı, çarpıntı.
h.+la 8748
[=1]
helva : Şeker, yağ, un veya irmikle yapılan tatlı.
h. 10133
[=1]
hem : "Özellikle, zaten, bir de, şurası da var ki" anlamlarında kullanılan bir söz.
h. 10219, 10219, 10842, 10842, 11295, 11296, 11445, 11445, 11477, 11477, 11899, 11899, 11941, 11941, 12128, 12128, 12210, 12210, 12439, 12957, 13154, 13154, 158, 158, 1612, 1612, 220, 220, 312, 312, 3902, 408, 408, 4150, 4150, 4295, 4295, 4850, 4850, 5448, 5449, 5656, 5656, 5839, 5839, 5883, 5883, 6046, 6046, 6179, 6179, 6459, 6460, 6760, 6761, 6794, 6794, 6984, 6985, 7226, 7226, 7512, 7512, 7755, 7755, 7880, 7880, 7905, 7905, 8357, 8357, 8721, 8722, 8966, 8966, 9431, 9431, 9731, 9731, 9731
[=79]
hemen : Derhal.
h. 10137, 10156, 10349, 10390, 10484, 10532, 10764, 10817, 11043, 11276, 11343, 11570, 11574, 11582, 11598, 11623, 11657, 11686, 11956, 12082, 1212, 12156, 12202, 12203, 12226, 12281, 12455, 12535, 12922, 12928, 13051, 13072, 13156, 13195, 13243, 1363, 150, 1517, 1730, 1737, 1757, 1763, 1790, 18, 1939, 2015, 2044, 2228, 2393, 2468, 2653, 2953, 318, 3380, 3441, 3490, 354, 3596, 3761, 3862, 3959, 4191, 443, 4445, 4484, 4493, 459, 462,

4680, 4777, 4792, 480, 4873, 4875, 4898, 4961, 5098, 5102, 5177, 5527, 5625, 5888, 5896, 6221, 6538, 6606, 6731, 6935, 6957, 7052, 7066, 7160, 7162, 7629, 7794, 7970, 8032, 873, 887, 8889, 9127, 940, 9531, 9562, 9569, 9570, 9603, 9631, 9636, 9640, 9818, 986, 9931
[=113]
hemen hemen : Aşağı yukarı.
h. 10236, 10279, 10296, 10334, 104, 10401, 10404, 10415, 10498, 10625, 10777, 10932, 11243, 11682, 11829, 12042, 12087, 12182, 12770, 12852, 12913, 13039, 13125, 13201, 1509, 1515, 1532, 1671, 1738, 1769, 2052, 2058, 234, 2382, 255, 27, 2933, 3159, 3326, 3390, 3394, 3616, 3814, 3866, 4134, 4190, 42, 4212, 4252, 4327, 4503, 453, 4532, 4557, 4594, 4624, 476, 5021, 5509, 559, 56, 5611, 5674, 5763, 580, 5830, 6015, 6026, 6031, 6270, 6320, 6461, 6478, 6704, 6766, 6815, 6937, 6942, 698, 7038, 7139, 7160, 721, 7249, 739, 7542, 7575, 7660, 785, 812, 8125, 8132, 8184, 8299, 839, 8447, 8649, 8842, 8895, 8970, 91, 9196, 920, 9213, 9502, 9758, 9794, 9921, 9932, 9949
[=110]
hemhal : Aynı durumda olan.
h. 5704
[=1]
hemşire : Kız kardeş, bacı.
h. 10801
h.+nin 11498
[=2]
hende : Bu, şu, o.
h.+si 389, 4384, 6552
[=3]
hendeshane : Eski zamanın mühendis mektebi.
h. 1080, 1129, 1273
[=3]
hendeshane-i bahri : Deniz mühendishanesi.
h. 1116
[=1]
Henry : İngiliz sefiri.
h. 8028
[=1]
henüz : Halen.
h. 10081, 10219, 10245, 10440, 10620, 10839, 1125, 11384, 11385, 11470, 11509, 11577, 11983, 12974, 1955, 2668, 2917, 3066, 3210, 3284, 3312, 3598, 4127, 4417, 4553, 4678, 474, 5524, 5910, 6042, 6160, 6343, 6408, 6493, 6562, 6666, 7293, 7365, 7558, 7576, 7603, 7883, 789, 798, 8151, 8401, 8617, 8752, 9678, 9853
[=50]
hep : Sürekli.
h. 10085, 10121, 10386, 10452, 10718, 10748, 10789, 1095, 10994, 11335, 11618, 11734, 11841, 12062, 12316, 12488, 12639, 12749, 12872, 12894, 12896, 1725, 1868, 2608, 3358, 3364, 3712, 3767, 3797, 3930, 401, 401, 4054, 413, 523, 5240, 5247, 542, 5561, 5736, 5869,

5913, 6044, 608, 6508, 7105, 775, 7914, 8186, 8198, 8234, 8939, 8974, 9042, 9043, 9462, 9676, 9985
[=58]
hepimiz : Çokluk bildiren belgisiz zamir.
h. 10172, 8407
[=2]
hepsi : Bütünü, tamamı.
h. 10003, 10532, 10541, 11174, 12109, 12202, 12205, 12283, 127, 13051, 1335, 1363, 1413, 1437, 2059, 2405, 241, 244, 4005, 4191, 4449, 4493, 4873, 4875, 4961, 5098, 5348, 545, 5527, 5529, 6366, 6895, 7068, 8158, 8927
h.+nde 10001, 11043, 12082, 12156, 12226, 12255, 12281, 12824, 1517, 3708, 6221, 6957
h.+nden 11543, 11735, 6690
h.+ni 11582, 11589, 11598
h.+nin 11847, 12203, 12240, 127, 1469, 6627, 9603
[=60]
Hep ve Hiç : Recaizade'nin manzumesi.
h. 10708
[=1]
Hep yahut Hiç : Abdülhak Hamid'in mecmuası.
h. 11057, 11230
[=2]
her : Önüne geldiği ismin benzerlerini genelleştiren söz.
h. 10014, 10019, 10036, 10044, 10049, 1005, 10104, 10144, 10147, 10257, 10300, 10354, 10358, 10390, 10399, 10611, 10611, 10629, 10652, 10793, 10845, 10876, 10930, 10954, 10955, 11036, 11044, 11053, 11067, 11163, 11229, 11231, 11233, 11246, 11248, 11276, 11282, 11298, 11343, 11468, 11469, 11540, 11543, 11544, 11570, 11645, 11647, 11648, 11664, 11686, 11689, 11725, 11735, 11770, 11781, 11803, 11814, 11829, 11845, 11853, 11858, 11865, 11871, 119, 11905, 11939, 1201, 12026, 12049, 1208, 12089, 121, 12121, 12211, 12213, 12238, 12269, 12270, 12341, 12354, 12381, 12384, 12442, 12567, 12637, 12652, 12654, 12656, 12727, 12727, 12732, 12752, 12791, 128, 12813, 12829, 12859, 12910, 12966, 12971, 12974, 12996, 13012, 13102, 13102, 13131, 13164, 13173, 13195, 13196, 13238, 13241, 1408, 1432, 1466, 1493, 1496, 1540, 16, 1632, 1643, 1721, 1747, 175, 1755, 1760, 1763, 1774, 1797, 1855, 1876, 189, 1903, 1922, 1936, 201, 202, 2032, 2064, 2092, 2099, 213, 2150, 2178, 2218, 2276, 228, 2280, 229, 2313, 2327, 2335, 238, 251, 2551, 2569, 2621, 2639, 2653, 2658, 2690, 270, 2708, 2720, 276, 2767, 277, 2806, 2855, 2876, 288, 291, 2913, 292, 2929, 3011, 3231, 3290, 335, 341, 3426, 3441, 3478, 3479, 349, 3490, 3499, 3501, 3528, 3547, 3576, 361, 362, 3660, 3669, 3675, 3678, 3684, 3707, 3724, 374, 3766, 3793,

3795, 3807, 3820, 3828, 3831, 384, 3872, 3893, 394, 397, 397, 3976, 3983, 3986, 4005, 4023, 4112, 413, 4296, 432, 4329, 4352, 4387, 442, 443, 4446, 4455, 447, 4470, 4488, 4490, 4491, 4605, 461, 4646, 4652, 467, 4683, 4709, 4715, 4777, 4777, 480, 4808, 4817, 4853, 486, 492, 4963, 4972, 5005, 5015, 5063, 5075, 5078, 51, 5235, 530, 5334, 536, 5386, 5386, 5399, 54, 5424, 547, 5476, 5481, 5541, 5563, 5573, 5603, 5633, 5703, 5704, 575, 5786, 580, 5846, 5847, 5866, 5896, 5900, 5933, 595, 6029, 6038, 6053, 6065, 6068, 6126, 6160, 6262, 632, 6349, 6360, 6378, 649, 6520, 653, 6549, 6566, 659, 6606, 6661, 6671, 670, 6816, 6825, 6848, 6885, 6886, 6889, 6920, 6924, 6935, 6964, 6987, 6994, 7012, 7036, 7066, 7085, 7137, 715, 7151, 7159, 7172, 7174, 7174, 7175, 7196, 7198, 7224, 7232, 7237, 7314, 7317, 7334, 7419, 742, 7461, 7481, 750, 7554, 7619, 7624, 7632, 767, 7674, 7674, 7723, 7751, 7756, 7772, 7775, 7866, 794, 7962, 8001, 8003, 8069, 8082, 8127, 8137, 816, 8206, 8212, 8285, 8291, 8293, 8311, 8327, 8344, 8387, 8441, 8459, 8462, 852, 8541, 8614, 8681, 8683, 872, 8750, 8750, 8797, 8865, 8869, 889, 8890, 8957, 8962, 9, 9019, 9036, 9042, 9062, 9131, 9161, 9220, 9221, 9253, 926, 9292, 9323, 9339, 9401, 9530, 9532, 9560, 9561, 9574, 9636, 9640, 9671, 9738, 9748, 9748, 9779, 9791, 9793, 9818, 986, 9870, 9883, 9907, 9925, 9934, 9974

[=433]

Heraklit : Antik çağ filozofu.

h. 11753, 11767

h.+in 11753

[=3]

Heraklite : bkz. (Heraklit)

h. 11767

[=1]

her biri : Ayrı ayrı hepsi.

h. 11425

[=1]

herhalde : Galiba.

h. 11302, 11455, 12140,

4176, 5236, 5650, 7220, 7378, 8206, 8578, 8583, 9316

[=12]

herhangi : Belli olmayan, özellikleri iyice bilinmeyen, rastgele.

h. 103, 10325, 10379, 10411, 12111, 12268, 12271, 12303, 12625, 12652, 1330, 1448, 1458, 1480, 1487, 1553, 168, 1689, 1785, 2034, 2116, 2407, 2637, 2692, 3674, 41, 4247, 4292, 432, 434, 4394, 4576, 4764, 4809, 5071, 528, 5478, 5646, 5777, 6180, 6309, 6479, 6602, 6833, 6970, 7368, 7808, 8151, 8194, 8435, 8465, 86, 9056, 925, 966

[=55]

herkes : İnsanların bütünü.

h. 10817, 11888, 12436,

12436, 6548, 7308, 8440, 8679

h.+ce 4680

h.+çe 12410, 4264, 8563, 86

h.+i 10014, 6575, 8710

h.+in 10015, 11036, 1207,

12455, 13159, 3058, 3975, 4005

h.-le 1984

h.+ten 10100, 12694,

12737, 4207

[=29]

Hernani : Victor Hugo'nun eseri.

h. 8429, 9056

h.+deki 8399

h.+nin 8428

[=4]

Hersek : Bosna-Hersek Cumhuriyeti'nin güney bölümünü oluşturmaktadır.

h. 3021, 3357, 3599, 4808, 5492, 7823, 7952

[=7]

Hersekli : Divan şairi.

h.+de 5775

h.-ye 445

[=2]

Hersekli Arif Hikmet : bkz. (Hersekli)

h. 5610, 5680, 7558

h.-le 5754

[=4]

Hersekli Arif Hikmet Bey : bkz. (Hersekli)

h.+in 5751

[=1]

Herzegovine : Ali Suavi'nin eseri.

h. 5218, 5457, 5494

[=3]

hesap : Alacaklı veya borçlu olma durumu.

h. 10026, 10052, 11758, 7206, 7403, 7507, 9734

h.+a+(hesaba) 12880, 9141

h.+ın+(hesabın) 4245, 7032, 7615

h.+ına+(hesabına) 1679,

3216, 4833, 7073, 7642

h.+ınadır+(hesabınadır)

7490

h.+la 10031

h.-lar 12033

h.-ları 10791, 4811

h.-larında 6929

h.-larında 10213

h.-larını 2482, 4108

h.-larla 3058

h.-ta 10047

h.-tır 11758

[=29]

hesaplaş- : Karşılıklı olarak kozlarını paylaşmak.

h.-r 12867

h.-mamız 10881

[=2]

hesaplı : Ölçülü.

h. 10025

[=1]

Heumarchais : Fransız oyun yazarı.

h.-den 3305

[=1]

Heva-yı Aşk : Aşk isteği.

h. 8211

[=1]

heves : Gelip geçici istek.

h. 1395

h.-i 10809, 12360, 6133,

6531, 9039, 9991

h.+inde 13112

h.-ini 11374

h.+iyle 10796, 13141, 1767

h.+leri 10332, 7616

[=14]

heveskâr : Hevesli.

h. 7322

[=1]

heveslen- : İsteklenmek.

h.-meleri 6159

[=1]

hevesli : İstekli.

h. 6366

[=1]

Hevesname : Tâcizâde Cafer Çelebi'nin eseri.

h. 603

[=1]

heyecan : Sevinç, korku, kızgınlık, üzüntü, kıskançlık, sevgi vb. sebeplerle ortaya çıkan güçlü ve geçici duygu durumu.

h. 6535, 8171, 8341, 9561

h.+a 8413

h.+ı 1959, 6276, 8404

h.+ın 12996, 3463, 6463,

7890

h.+ımı 12877

h.+la 7633

h.+larını 4682

h.+lı 8172

h.+sız 10141

[=17]

heyecanlı : Çabuk, kolay heyecanlanan.

h. 10116, 4668, 7987, 8169, 9237

[=5]

heyet : Kurul.

h. 1163, 2126, 3375, 5170, 6197, 6243

h.+e 5273

h.+i 1116, 6196, 7390

h.+in 3598

h.+inde 7993

h.+inin 1135, 1143, 994

h.+iyle 960

h.-ler 1272

h.-leri 2886

h.-lerinde 10480

[=19]

heyet-i islahiye : Askeri kurul.

h.-si 2364

[=1]

Heyet-i Sabıka-i Kostantaniye : Kostaki Efendi'nin eseri.

h.-sini 4667

[=1]

heyet-i umumiye . Genel kurul.

h.+nin 4587

h.+sinde 10761, 11957

h.+siyle 11411

[=4]

heyet-i vükela : Bakanlar heyeti.

h. 4841

[=1]

heyhat : “Yazık, ne yazık” anlamında kullanılan bir söz.

h. 3093

[=1]

heykel : Taş, tunç, bakır, kil, alçı vb. maddelerden yontularak, kalıba dökülerek veya yoğrulup pişirilerek biçimlendirilen eser, yontu.

h. 1803, 227, 6008

h.+i 8193

[=4]

heykeltıraş : Heykeltci.

h.+nın 770

[=1]

heykeltıraşlık : Heykeltcilik.

h.+nın+(heykeltıraşlığının)

628

[=1]

hezimet : Yenilgi.

h.+in 955

h.+inden 941

[=2]

hıfz : Saklama.

h.+a 13234

[=1]

hıfzıssıhha : Sağlıklı yaşamak için alınması gerekli önlemlerin bütünü.

h.+sına 1322

h.+sını 9976

[=2]

hınç : İntikam.

h.+mı+(hıncımı) 7421

[=1]

hırçın : Huysuz.

h. 2097

[=1]

hristiyan : Hz. İsa'nın dininden olan kimse.

h. 10391, 1174, 1178, 123,

2057, 2814, 3346, 3347, 5074, 5223,

6394, 681

h.+la 6407

h.+lar 883

[=14]

hristiyanlaş- : Hristiyan olmak, Hristiyanlığı kabul etmek.

h.-an 6407

[=1]

hristiyanlık

h. 12632, 1607, 550, 553,

560, 924

h.+a+(hristiyanlığa) 10389

h.+la 11921

h.+taki 5376, 6546

[=10]

hırpala- : Örselemek.

h.-dığı 6902

h.-dığını 10777, 10787,

9755

h.-mıştı 6826

h.-r 7008

h.-yan 246

[=7]

hırs : Sonu gelmeyen istek, aşırı tutku.

h.+ı 3788, 4963, 6445,

6452, 6888, 7816, 8470, 9016

h.+nda 12191

h.+mı 7200

h.+nın 4903, 5312

h.+ıyla 12347, 3545, 4901,

9015

[=16]

hısım : Akraba.

h. 6454

[=1]

hız : Çabukluk, sürat.

h. 10451, 10767, 2185,
2915, 3161, 4231, 5132, 5932, 6071,
6316, 6603, 7532, 903

h.+ı 10504, 249, 8837,
9986

h.+ından 328

h.+ımı 10356, 1709, 1771,

3224, 3468, 4382, 5627, 564, 5983,

7918, 8973, 9408, 9693

h.+la 3980, 5802, 7583

[=34]

hızlan- : Hız almak, hızı artmak.

h.-an 3139

h.-ıyordu 5765

[=2]

hicaz : Klasik Türk müziğinde düğâh perdesinde karar kılan bir makam.

h. 3034

h.+a 2133, 5117

h.-da 3015

[=4]

hiciv : Yergi.

h. 107, 10717, 10724,

13210, 2331, 2347, 4605, 5561,

7167, 7171, 7187, 7222, 7260, 7657

h.-de 2338, 7193, 7248

h.-e+(hicve) 10619, 2420,

7223

h.+i 2441, 7253

h.+i+(hicvi) 2007

h.-idir+(hicvidir) 11363,

11376, 6473

h.-in+(hicvin) 2515, 5213,

7254

h.-inin+(hicvinin) 7251

h.-iyle+(hicviyle) 5667

h.-ler 2330

h.-lere 7208

h.-lerin 2321

h.-leriyle 7251

[=35]

hicran : Ayrılık.

h. 11759

[=1]

hicret : Göç.

h. 10641, 10947

h.-ler 6236

[=3]

hicri : Hz. Muhammed (sav)'in Mekke'den Medine'ye hicretini başlangıç kabul eden ve ayın dünya çevresinde dolanımını esas alan bir takvim sistemidir.

h. 11981, 11991, 154, 9051

h.+ye 8080

[=5]

hieviye : Yergi.

h.-ler 2770

h.-lerin 7248

[=2]

hiç : Olumsuz yargılı cümlelerde fiilin anlamını pekiştiren bir söz.

h. 10020, 10049, 10049,

10070, 10119, 10189, 10193, 10257,

10286, 10322, 10362, 1037, 10387,

10422, 10436, 10449, 10526, 10639,

10892, 10905, 10922, 10922, 11030,

11212, 11244, 11323, 11359, 11385,

11423, 11439, 11451, 11464, 11533,

116, 11623, 11704, 11816, 11878,

11904, 11923, 11931, 11976, 12009,

12160, 12230, 12241, 12279, 12437,

12477, 12516, 12518, 12646, 12724,
12784, 12798, 12811, 12856, 12943,
12954, 12957, 13064, 13085, 13122,
13136, 13140, 1331, 150, 1558,
1614, 1680, 1735, 1738, 1740, 1753,
1770, 1772, 1898, 1912, 2087, 2114,
2141, 217, 2231, 2266, 2311, 2336,
2351, 237, 2425, 2444, 2552, 2568,
2645, 2731, 2931, 2956, 3071, 3118,
3372, 3548, 3589, 361, 3766, 3851,
3862, 3903, 3926, 3965, 4071, 4173,
4198, 4240, 4324, 4397, 442, 4420,
4537, 4569, 4582, 462, 4656, 4712,
477, 4928, 4940, 496, 5101, 516,
5240, 5269, 5293, 5300, 5315, 5340,
5356, 5420, 5422, 5432, 5480, 5489,
559, 56, 5609, 5740, 5763, 5790,
5804, 5943, 5963, 5966, 5967, 6128,
614, 6510, 6530, 6538, 6547, 6580,
6599, 6728, 6731, 678, 679, 6842,
6900, 6913, 6938, 6942, 6946, 6951,
703, 7045, 7108, 7239, 7254, 7311,
737, 7373, 7398, 7553, 7642, 7667,
7784, 7808, 7825, 7908, 7938, 8021,
8105, 8174, 8205, 8264, 8271, 8336,
8338, 8548, 8640, 8686, 8796, 8807,
8815, 8897, 8935, 9197, 920, 9225,
9231, 9272, 9298, 9317, 9341, 9348,
9407, 961, 9614, 9633, 9704, 9795,
9808, 9903, 9907, 9913, 9921, 9977,
9978, 9985

h.+e 11227, 3680

h.-in 11727

[=229]

hiçbir : Bir addan önce getirilerek o adın bildirdiği varlıktan bir tanesinin bile olmadığını anlatan bir söz.

h. 1, 10027, 10028, 10029,

10068, 10113, 10124, 10126, 10146,

10226, 10239, 10240, 10358, 10388,

10393, 10491, 10531, 10573, 10607,

10608, 10612, 10650, 10690, 10747,

1086, 10921, 10927, 10940, 10943,

11053, 11213, 11266, 11368, 11460,

11460, 11488, 11557, 11658, 11684,

11742, 11798, 11833, 12028, 12029,

12185, 12197, 12271, 12298, 12313,

12401, 12566, 12631, 12650, 12665,

12746, 12775, 12860, 12880, 12880,

12897, 13040, 13089, 13162, 1409,

149, 1513, 1515, 1705, 1718, 1764,

1780, 1791, 1830, 1845, 1853, 1947,

1998, 2045, 2058, 2085, 2095, 2228,

2433, 2438, 244, 2466, 2468, 2487,

2533, 2539, 254, 2563, 2584, 2609,

271, 2716, 274, 2781, 2923, 3105,

3110, 3132, 3258, 3273, 3302, 3315,

3321, 3386, 3404, 3511, 3517, 3553,

3723, 3761, 3784, 3816, 3895, 3900,

391, 392, 3942, 3955, 396, 3975,

4024, 405, 4097, 4104, 4167, 4183,

4190, 4230, 4241, 4345, 4525, 456,

4567, 4580, 4622, 4652, 4750, 4857,

4938, 5006, 5012, 5052, 5156, 5185,

5190, 5197, 5202, 5258, 546, 5517,

5635, 5713, 5720, 5765, 58, 5893,

5946, 5946, 5949, 6019, 6050, 6125,

6127, 6134, 6246, 6307, 6412, 6440,

6539, 6589, 6595, 6627, 664, 6682,

6802, 6882, 689, 6956, 6960, 6987,

7038, 7145, 7164, 7214, 7214, 7264,

7286, 7319, 7330, 7398, 7433, 7501,

7608, 7616, 77, 7726, 7791, 8041,

8066, 8247, 8318, 8412, 8425, 8450, 8486, 85, 851, 8651, 867, 8685, 8715, 8788, 8831, 8866, 8887, 8892, 8934, 8946, 8946, 9026, 9162, 9196, 9196, 9290, 9543, 9578, 9580, 9581, 9607, 9762, 9827, 984, 9931, 9980
h.+i 3261, 4428, 5901, 6229, 6444, 7197, 7242, 7857, 8299, 9041
h.+inde 1797
h.+ine 11046
h.+ini 2497, 4214, 7824, 9646
h.+inin 8396, 9047
[=256]
hiç kimse : Bir kişi bile.
h. 6902
[=1]
hiçlik : Yokluk.
h.+imizi+(hiçliğimizi) 7009
[=1]
hidayet : Doğruluk.
h. 186
h.+e 11761
h.+le 10222
[=3]
hiddet : Şiddet.
h. 107, 2568
h.+i 2052, 9309
h.+in 2591
h.+inden 6693
h.+iyle 2584
h.+le 2050
h.+lerinden 12955
[=9]
hidemat-ı vataniye tertibi : Vatani görev.
h.+nden 11118
[=1]
hidiv : Osmanlı Devleti'nde Kavalalı Mehmet Ali Paşa'dan sonra Mısır valilerine verilen unvan.
h. 4835, 4906, 4910
h.+in 4852, 4856
h.+inin 5069
h.+le 6907
[=7]
Hidiv İsmail Paşa : Mehmed Ali Paşa'nın soyundan gelme Mısır valilerinin beşincisidir.
h. 5037, 6904
h.+nın 5037, 6781
h.+ya 6779, 7856
[=6]
hikaye : Öykü.
h. 10066, 10152, 10162, 10180, 10184, 10187, 10206, 10327, 10685, 10707, 10725, 10759, 10854, 10877, 11184, 11377, 11826, 11862, 12086, 12550, 13195, 13204, 13217, 1779, 2045, 2050, 2419, 2500, 2732, 3238, 3240, 3882, 563, 600, 602, 6022, 616, 6228, 6277, 6282, 6282, 6300, 6326, 6357, 6366, 6397, 6432, 6433, 6477, 6505, 6506, 6548, 6647, 715, 716, 742, 7432
h.+de 10166, 10277, 10309, 10331, 10808, 10865, 11509, 11514, 2075, 611, 6400, 6420, 7435, 8818, 8863, 8867, 9355
h.+deki 13209
h.+den 10336, 12910, 6366, 646, 9279

h.+dir 10387, 11486, 6376, 8907
h.+ler 12319, 729
h.+lerde 10188
h.+lerden 11388, 6384
h.+lerdir 11386
h.+lere 6381
h.+leri 4560, 6293, 638, 6410, 675, 726, 9759
h.+lerimiz 6352
h.+lerimizin 8816
h.+lerin 11429, 6377, 6510, 6511, 8463, 9817
h.+lerinde 10081, 10192, 10416, 671, 9600
h.+lerinden 1905, 669
h.+lerine 10238, 644, 8382
h.+lerini 10288, 2069
h.+lerinin 4305, 6379, 6381, 8962, 9978
h.+leriyle 6531
h.+nin 10080, 10176, 10207, 10212, 10256, 10332, 10723, 10745, 10857, 10870, 11493, 13200, 13222, 6283, 6300, 6367, 6371, 8845, 8846, 8875, 8929, 9023, 9574
h.+si 10134, 10140, 10187, 10280, 10283, 10299, 10385, 10617, 10716, 10718, 10722, 10755, 11234, 12327, 12992, 13205, 1820, 2340, 2556, 3335, 3884, 3962, 4668, 5297, 6120, 613, 616, 632, 6438, 6509, 7205, 8757, 8913, 9063, 9708, 9855, 9931
h.+sidir 10534, 10619, 10720, 10748, 11487, 633, 6396, 7574, 8854
h.+sinde 11504, 610, 612, 7429, 8369
h.+sinden 11187, 3238, 6188, 698, 7430, 8834, 8839
h.+sine 10074, 10334, 10620, 10684, 11241, 3272, 630, 6507, 710, 9979
h.+sini 10330, 10747, 10990, 12552, 2296, 4308, 615, 6378, 6492, 729, 8406, 8851
h.+sinin 10114, 10141, 10142, 10317, 10401, 10868, 11186, 12157, 1799, 598, 623, 633, 642, 6503, 6579, 711, 8824, 8931, 8982
h.+siyle 10856, 6497
h.+ye 10157, 10235, 10268, 10337, 10501, 10560, 10727, 10804, 1819, 5836, 707, 8928, 8930, 9614
h.+yi 10199, 10331, 6346, 8844, 8910, 9044
[=268]
hikayeci : Öykücü.
h. 10201, 6393, 8951
h.+lerimiz 6436
h.+miz 10245
h.+nin 3894
h.+ye 10197
[=7]
hikayecilik : Öykücülük.
h.+ini+(hikayeciliğini) 6525
h.+inin+(hikayeciliğinin) 10863
[=2]

Hikaye-i Feylosofiye-i Mikromegas : Ahmed Vefik Paşa'nın tercüme eseri.
h. 6291
[=1]
Hikaye-i İbrahim Paşa : Hamid'in babası Hayrullah Efendi'nin eseri.
h. 11156
[=1]
Hikaye-i İbrahim Paşa ve İbrahim-i Gülşeni : Hamid'in babası Hayrullah Efendi'nin eseri.
h. 3318
[=1]
hikem : Hikmetler.
h. 5593
[=1]
hikemi : Felsefe ile ilgili.
h. 5964, 6941, 6992, 7050
[=4]
hikmet : Bilgelik.
h. 12654, 12686, 266, 352, 4425, 4447, 4457, 7074
h.+e 234
h.+i 2663, 7196
h.+in 6213
h.+iyle 8477
h.+le 1729
h.+ten 5962
h.+tir 12756
[=16]
Hikmet Efendi : Şinasi'nin "Şair Evlenmesi" adlı eserinde bir karakter.
h. 4553, 4555
h.+dir 4568
h.+ye 4550
[=4]
hikmet-i hukuk : Hukuk mektebinde verilen ders.
h. 4016, 4020
[=2]
hikmet-i tarih : Hukuk mektebinde verilen ders.
h.+inin 4730
[=1]
hikmet'ül-hukuk : Namık Kemal'in projesi.
h. 5359
[=1]
hilâfet : Halifelik.
h. 2834, 3395, 5238, 5368, 5369, 5369, 7918, 8012
h.+i 5380
h.+in 9119
h.+tir 5400
[=11]
hilâl : Aynı ilk günlerinde aldığı yay biçimi, ayça, yeni ay.
h.+i 6086, 8230, 8234
[=3]
Hilâl-i Osman : bkz. (Hilâl-i Osmani)
h. 5860
[=1]
Hilâl-i Osmani : Namık Kemal'in manzumesi.
h. 5912, 6105, 8237, 8243
h.+deki 9634
h.+nin 8185
h.+si 5990
[=7]
hile : Birini aldatmak, dalavere.

- h. 10333
h.+lerini 10421
[=2]
- hilebaz** : Dalavereci.
h. 672
[=1]
- hilekâr** : Hileci.
h. 10335
h.+dır 8765
[=2]
- hileli** : Hilesi olan.
h. 4545
[=1]
- hilkat** : Yaradılış, fitrat.
h.+ın 7149
h.+in 11599, 7099
h.+teki 12016
[=4]
- hilye-i saadet** : Resulullah'ın görünüşü.
h. 3666
[=1]
- himaye** : Koruma.
h. 1214, 1278, 12887, 1398, 2128, 2683, 2684, 3263, 3296, 4110, 5167, 5167, 5307, 6726, 7414, 8449, 858, 9491
h.+lerine 1021
h.+si 2682, 3111, 614, 6678, 7877
h.+sinde 7878
h.+sine 12614, 9729
h.+sini 1964, 6805
h.+siyle 11096, 5123
[=31]
- himmət** : Yardım, kayırma.
h.+iyle 2560, 8108
[=2]
- Hindistan**: Bir ülke.
h. 12598
h.+da 11627
h.+daki 8632
h.+dan 11043, 11681
h.+dır 12168
h.+ı 11887
h.+ın 11028
[=8]
- Hindusitan** : bkz. (Hindistan)
h. 11887
[=1]
- Hint** : Hindistanlı olan.
h. 11039, 11049, 11066, 11390, 11644, 11662, 12390, 12532, 666, 8637, 8818, 898
h.+e 12164
[=13]
- hipersensiple** : Işıksız uyuyamayan insan tipi.
h. 12930
[=1]
- Hirche** : Mahmud Nedim Paşa'nın devletin hakkını korumak için kendisine muhalefet eden eski dostu.
h.+den 6810
[=1]
- his** : Duygu.
h. 1006, 10195, 10517, 10591, 10909, 12400, 12910, 8746, 8764, 8887
h.+i+(hissi) 976
h.+in+(hissin) 578
- h.+ini+(hissini) 520, 986
h.+ler 10639
h.+lere 2199, 5970
h.+leri 12190, 6223, 6908, 8768, 9568
h.+lerimiz 6096, 8745
h.+lerimizi 4402
h.+lerimizin 10592, 5978
h.+lerin 5913, 5951, 6055, 7913, 8748, 8970
h.+lerine 10178, 12200, 12200, 6919, 7001
h.+lerini 12235
h.+lerinin 2432
h.+lerle 3867, 7807
h.+si 10183, 10200, 10319, 10581, 10599, 10642, 10700, 10757, 10943, 11405, 11800, 12002, 12003, 12345, 12384, 12424, 13087, 1624, 2338, 2339, 4592, 5651, 6389, 6431, 6471, 6472, 6479, 6489, 6493, 7338, 7915, 8414, 8433, 8746, 8876, 9042, 9181, 9429
h.+sidir 8474
h.+sin 4337
h.+sinde 205
h.+sinden 10056, 2024, 5204
h.+sine 11856, 12806, 5324
h.+sini 11259, 11856, 12339, 13085, 13093, 1496, 1879, 2026, 2425, 3976, 4306, 5778, 5836, 6377, 8304, 8386, 8392, 8403, 9026
h.+sinin 1624, 4468
h.+siyle 11045, 8870
[=112]
- Hisar rüstiyesi** : Hisar ortaokulu.
h.+ne 10963
[=1]
- hisse** : Pay.
h. 2395, 5372
h.+leri 10606
h.+si 10925, 1137, 1145, 12008, 12166, 1220, 1317, 1417, 2119, 2213, 2472, 2562, 2576, 2592, 2741, 2837, 3079, 3082, 3139, 3989, 4855, 5628, 5721, 6899, 6917, 7470, 7521, 8108
h.+sini 9321
[=32]
- hisset** - Sezmek.
h.-eçektir+(hissedecektir) 5567
h.-er+(hisseder) 12442
h.-erse+(hissederse) 5559
- h.-iyor+(hissediyor) 1623
h.iyorlardı+(hissediyorlardı) 4878
h.-mesindendir 8253
h.-meye 8771
h.-miş 13248
h.-mişiydi 11199
[=16]
- hissedil-** : Hissetme işine konu olmak.
h.-diği 7948
h.-eçektir 1669
h.-ir 1411, 3829, 10944, 879
h.-ilmez 1355
- hissettir-** : Sezdirmek.
h.-mesiyle 3895
- [=1]
- hissile-** : Hissi olma.
h.-en 6482
[=1]
- hissilik** : Hissî olma durumu.
h. 10735, 1750, 5980, 6429, 6571, 8247
h.+e+(hissiliğe) 2234, 2926, 6507, 8246, 8744
h.+i+(hissiliği) 6496, 8687, 8746
h.+in+(hissiliğin) 11700, 3494
h.+ini+(hissiliğini) 10688
[=17]
- hissiyat** : Duygular, sezimler.
h. 10621, 10888
h.+ı 8312, 8681, 8683
[=5]
- hissiyat-ı ulviye** : Yüce hisler.
h.+si 5952
[=1]
- Histoire de Charles II** : Voltaire'in eseri.
h.+ini 3209
[=1]
- hitabe** : Söylev.
h.+ler 12503
[=1]
- hitaben** : Sözü birine yönelterek.
h. 10369, 2005, 4913, 8030, 8513, 9908, 9916
[=7]
- hitabet** : Etkili söz söyleme sanatı.
h. 4277, 559, 6016, 6112, 8403, 9548, 9551, 9552, 9563, 9567, 9601, 9613
h.+e 6061
[=13]
- hitap** : Sözü birine veya birilerine yönelme.
h. 11592, 10145, 11871, 1292, 1809, 1827, 2582, 419, 4230, 471, 5206, 5210, 5210, 5494, 5539, 5558, 5581, 7195, 8145, 9651, 9956
h.+a+(hitaba) 8217
h.+en+(hitaben) 5384
h.+i+(hitabı) 11872, 5534
h.+ıdır+(hitabıdır) 8216
h.+ıyla+(hitabıyla) 9652
h.+ları 8832
h.+larıyla 13131
[=29]
- hiyerarşi** : Makam sırası, basamak, derece düzeni, aşama sırası.
h.+ye 124
[=1]
- hiza** : Doğru bir çizgi üzerinde bulunma durumu.
h.+sına 7588
[=1]
- hizmet** : Birinin işini görme veya birine yarayan bir işi yapma.
h. 10651, 1159, 11678, 1319, 1566, 2685, 2775, 4692, 4829, 5280, 6533, 8759, 9058, 9350, 9459
h.+i 12817, 2704, 4069, 4832, 6851, 9459
h.+ine 10273
h.+le 4463
h.+lerden 5463
h.+leri 1256
h.+lerinde 1812

h.+lerinden 3090
h.+te 1872
h.+tir 4475
[=29]
hizmetkar : Hizmet eden.
h.+nın 1871
[=1]
hoca : Müslümanlıkta din görevlisi.
h. 10770, 5184, 5220, 5221
h.+dan 9720
h.+lardan 10965, 6660
h.+ları 12895, 2406
h.+ların 1568
h.+larından 1289, 2604
h.+m 4633
h.+mız 290
h.+sı 10085, 10817, 10973,
12351, 1311, 13199, 1321, 2080,
2100, 3483, 3870, 5586, 7466, 9981
h.+sının 10825, 2993, 9020
h.+sız 4024
h.+ydı 1132
[=33]
Hoca Fehim : Şair.
h. 3555
[=1]
Hoca İshak : Osmanlılar devrinde
yetişen Ünlü fen alimi.
h. 3174
h.+ın 2604
[=2]
hocalık : Hocanın yaptığı iş.
h. 10977, 3772
h.+ı+(hocalığı) 10072,
10509, 5124
h.+larında 13030
h.+tır 4028
[=7]
Hoca Naum : Gazeteciliğin de
tiyatro türünün gelişmesindeki
katkıları büyük olan bir kişi.
h. 3311
[=1]
Hoca Neşet : Yaşadığı dönemde
edebiyatımızı özellikle de şiirimizi
etkileyen/yönlendiren biri.
h.+in 13202
[=1]
Hoca Sahak : Mütercim.
h. 3768, 3874
[=2]
Hoca Tahsin : Fikir adamı, şair.
h. 11163, 11195, 5987
h.+in 11526
[=4]
Hoca Tahsin Efendi : bkz. (Hoca
Tahsin)
h. 10966
h.+den 11193, 11968
[=3]
Hoca Veliyeddin Efendi :
Müderris.
h. 4995
[=1]
hodbinlik : Bencilik.
h.+i+(hodbinliği) 10204,
10214
[=2]
hokka : Metal, cam veya topraktan
yapılmış, içine mürekkep konulan
küçük kap.
h.+sı 9602
[=1]

hokkabaz : Sihirbaz.
h.+lar 2869
[=1]
Hollanda : Bir ülke.
h. 6557, 837
[=2]
Hollandalı : Hollanda halkından
olan.
h.+lar 809
[=1]
Homer : Yunan şairi.
h. 662
[=1]
Homiros : Antik Yunanistan'da
yaşamış İyonyalı ozan.
h.+un 628
[=1]
Horace : Corneille'nin eseri.
h. 12338, 12368, 12369
h.+ıyla 12335
[=4]
Horasan : Erzurum ilinin bir ilçesi.
h. 5463
[=1]
Horatio : Hamlet adlı eserdeki bir
karakter.
h. 8558
[=1]
hospitalier : 11. yüzyılda kurulmuş
bir şövalye tarikatıdır.
h. 796
[=1]
hoş : Güzel.
h. 1588, 3014, 3019, 4763,
6745, 7826
h.+una 11027, 12986, 572,
7346, 8773, 9835
[=12]
hoşlan- : Beğenmek.
h.-an 10069, 12106, 13223,
2876, 391, 9752
h.-dığı 11090, 12561
h.-diğini 10593, 3102
h.-diklerini 677
h.-ır 12270, 12448, 1831,
3935, 8149
h.-ırlardı 432
h.-ıyordu 1402, 1452, 7633
h.-madığını 4900
h.-madıkları 1601
h.-mamız 9578
h.-mayan 8697
h.-maz 12804, 8995
h.-mıştır 11675
h.-mıyor 12167
h.-mıyordu 7825
[=29]
Hoşnişinan manzumesi : Abdülhak
Hamid'in "Sahra" adlı eserinin
başında geçen manzume.
h. 11362
[=1]
hoşnutsuzluk : Hoşnut olmama
durumu.
h.+u+(hoşnutsuzluğu)
2325, 4936
h.+u+(hoşnutsuzluğu) 4794
h.+un+(hoşnutsuzluğun)
12986, 4766
[=5]
hoyrat : Kaba, kırıcı ve hırpalayıcı.
h. 149
[=1]

hubb-i vatan : Vatan sevgisi.
h. 2792
[=1]
hud : Büyüklük.
h.+ler 12046
[=1]
hudut : Sınır.
h. 5276
h.+lar 2275, 3824, 79
h.+larda 9507
h.+ları 12820, 3474, 8845
h.+ların 12312
h.+larına 9178
h.+larını 11577, 12966,
1875, 785
h.+u+(hududu) 10657,
11371, 1684, 5060
h.+unu+(hududunu) 1354,
2637, 7091
[=21]
hudutlandır- : Sınırlandırmak.
h.-ması 2824
h.-maya 4252
[=2]
hudutsuz : Sınırsız.
h.+dur 12244
[=1]
Hugo : Fransız yazar.
h. 11696, 11901, 11904,
11905, 11915, 11917, 11933, 11937,
11955, 11969, 11971, 11998, 12041,
13055, 3331, 6645, 8186, 8313,
8313, 8553, 8914, 9080
h.+da 11943, 11960,
11963, 11969, 11984, 12052
h.+dan 13129, 13146,
8791, 8793, 8978
h.+dur 11962
h.+nun 10217, 11452,
11807, 11902, 11927, 11959, 11970,
11972, 11974, 11976, 11980, 11987,
11988, 11992, 11994, 11998, 12001,
12002, 12004, 12008, 4186, 5813,
5816, 5818, 5862, 5931, 6330, 8400,
8540, 8543, 8550, 8590, 8663, 8784,
8789, 8790, 8832, 8975, 8976, 9330,
9335, 9645
h.+nunki 11952
h.+ya 11775, 11904,
11913, 11935, 12042
h.+yu 11457, 5883, 7712,
9644
[=86]
hukuk : Toplum düzenleyen ve
devletin yaptırım gücünü belirleyen
yasaların bütünü.
h. 13029, 2681, 2743,
3412, 3582, 3629, 3629, 3677, 3993,
4005, 5357, 5357, 5395, 5405, 5411,
7294, 7310, 7695, 9422, 9442, 9460,
9499
h.+a 3756
h.+ı 4142, 7230
h.+i 3787, 5358
h.+u 1474, 3655, 4657
h.+un 9445
h.+una 7302, 7998
h.+unda 2673
h.+unu 2838, 3391
h.+unun 3387, 8002
[=38]
hukuk-i umumiye : Genel hukuk.
h. 3070, 9478, 9470

h.+yi 9468
[=4]
hukuki : Hukuki ilgili.
h. 1636, 1695, 2814, 3379,
9399, 9447, 9473
[=7]
hukuk-i nas : Emmerich de
Vattel'in tercümesi.
h. 4728
[=1]
hukuk-i şahane : İlk olarak Sultan
ikinci Abdülhamid döneminde
açılan okullardan biri.
h.+yi 9923
[=1]
hukuk-i şahsiye-i insaniye : Ahmet
Mithat'a göre hürriyet kelimesinin
karşılığı.
h. 10009
[=1]
Hukuk makalesi : Namık Kemal'in
makalesi.
h.+yle 9478
[=1]
Hukuk mektebi : Hukuk okulu.
h.+nde 4016
[=1]
hulle : Yaylada geçici olarak
yapılan kulübe.
h.+leri 7682
[=1]
Hulusi : Muallim Naci'nin mahlası.
h. 12895
[=1]
humanistîque : İnsancılık.
h. 696
[=1]
humbaracı : Humbara kullanan
asker.
h. 1212
[=1]
Humbaracı Ahmed Paşa : Osmanlı
imparatorluğun'da askeri sahadaki
avrupa tarzı ilk yenilik uygulaması
başlatan devlet adamıdır.
h.+nın 1075, 1084
[=2]
humma : Ateşli hastalık.
h. 12025
[=1]
hummalı : Ateşli hastalıklı.
h. 9770
[=1]
hurafe : Dine sonradan girmiş
yanlış inanç.
h.+ler 4487
h.+lerin 4411
h.+yi 4709
[=3]
hurafevi : Hurafe ile ilgili.
h. 8546
[=1]
Hurdebin : Namık Kemal'in
makalesi.
h. 9460
[=1]
hurdefuruş : Ufak tefek şeyler
satan kimse.
h. 13222
[=1]
husus : Konu.
h.+larda 7368

h.+ta 10024, 10411, 10646,
1067, 1072, 1092, 1100, 1115,
11388, 11416, 11655, 12636, 1574,
1922, 2715, 289, 3022, 3847, 3869,
4566, 4622, 4925, 4928, 5092, 5276,
532, 555, 565, 6095, 6338, 6461,
6690, 6821, 7069, 7541, 7593, 8073,
8249, 8694, 915, 9188, 925, 9401,
9471, 9702, 9822
h.+taki 1254, 1486, 1535,
1998, 5394, 6239, 6824, 8062, 856
h.+u 3999
h.+unda 1093, 1210, 1238,
1613, 2241, 2741, 3874, 4795, 4896,
6315, 6321, 6578, 7311, 7694, 8024,
9212
h.+undaki 11201, 11899,
12310, 1235, 12386, 12452, 12816,
3635, 3659, 3736, 4165, 4859, 4863,
6630, 7235, 9093, 9946
[=90]
hususî : Özel.
h. 10208, 10270, 10287,
10355, 104, 10475, 1059, 10679,
10903, 10965, 111, 11104, 11489,
11652, 11811, 1200, 12715, 12771,
12784, 12805, 1626, 1773, 1778,
1889, 1905, 1918, 2051, 2100, 2101,
2115, 2132, 2154, 2240, 2275, 2309,
2363, 2443, 2572, 2582, 2588, 277,
2880, 2881, 2909, 2947, 2995, 3272,
3472, 3486, 3560, 3563, 3580, 3594,
3666, 3784, 3791, 3803, 3840, 3906,
3927, 4019, 4172, 4364, 4512, 4569,
5103, 535, 5678, 5735, 5771, 5941,
6233, 6660, 7118, 7208, 7444, 7695,
7923, 7928, 8572, 9429, 9548
[=82]
hususilik : Hususi olma.
h. 3929, 4613
h.+i+(hususiliği) 10099,
12296, 2061, 2978, 307, 431, 6988
h.+ler 11246, 12908, 1823,
9674
h.+leri 2633, 2648, 8480
h.+lerini 2620, 3858
[=18]
hususiyet : Özellik.
h. 12156, 2601, 6067
h.+i 10667, 10782, 12123,
2043, 2278, 2513, 4558, 5105, 5332,
6943, 7070, 8948, 9054
h.+idir 407
h.+in 730
h.+ini 1780, 2590, 2927,
3498, 3898, 3933
h.+inin 6179
h.+iyle 216
h.+ler 11133, 11223,
12491, 1874, 2438, 26, 4631, 8568
h.+lere 10002
h.+leri 10301, 10467,
11189, 12252, 12882, 2012, 2275,
2433, 387, 4415, 6401, 9161, 9702
h.+lerin 1702, 1821, 1924,
597
h.+lerinde 12507
h.+lerinden 10367, 2037,
2763, 3176, 46, 83, 9043
h.+lerine 9166
h.+lerini 11252, 11395,
12150, 135, 1401, 1593, 1896, 261,
760, 9186, 9516, 9686

h.+lerinin 11669, 340, 702
h.+leriyle 1900, 6624
[=78]
hutbe : Cuma ve bayram
namazlarında minberde okunan dua
ve verilen öğüt.
h. 9699
h.+dir 9612
h.+nin 5424
h.+sine 8173
[=4]
huy : Mizaç.
h.+unun 4930, 9047
[=2]
huylu : Herhangi bir huyu olan.
h. 6825
[=1]
huzursuz : Kötü huylu.
h. 4547
[=1]
H. Uzunçarşılı : Tarihçi.
h.+nın 1199
[=1]
huzur : Dirlilik, baş dinçliği, gönül
rahatlığı.
h. 8105
h.+suz 7126
h.+un 9994
h.+unda 3552, 6132, 9839
h.+undaki 8720
h.+unu 9999
[=8]
huzursuz : Huzuru olmayan.
h. 11674, 2112
[=2]
huzursuzca : Biraz huzursuz.
h. 5231
[=1]
huzursuzluk : Huzursuz olma
durumu.
h. 10263, 10291, 11528,
4932, 576, 6940
h.+a+(huzursuzluğa)
10028, 1749
h.+la 5600, 6984
h.+lar 9958
h.+u(huzursuzluğu) 577
h.+u+(huzursuzluğu)
5747
h.+u+(huzursuzluğu)
10029, 10147, 12903, 7136
h.+u+(huzursuzluğu)değil d
ir 11562
h.+un+(huzursuzluğun)
2051, 2323, 5664, 6065, 6984, 7110
h.+unda+(huzursuzluğunda
) 6986
h.+undan+(huzursuzluğund
an) 9279
[=26]
hüccet : Tanıt.
h.+i 5465, 6998
[=2]
hücum : Saldırı.
h. 10929, 12995, 13177,
161, 1916, 4099, 5328, 6038, 6624,
6775, 7227, 7637, 794, 9274, 9275,
9328, 9505
h.+a 9825
h.+du 10925
h.+lar 6778, 8095
h.+lara 11064, 5051
h.+larda 7314

h.+lardan 7243
h.+ları 11138, 12989
h.+ların 7229, 7244
h.+larına 9302, 9334
h.+larında 12963, 7175
h.+larından 7379
h.+una 12591, 5050
h.+unu 7382
[=37]
hükmet- : Egemenliği altında bulundurmak.
h.-ebiliriz+(hükmedebiliriz)
5136
h.-emez+(hükmedemez)
3433
h.-er+(hükmeder) 12430
h.-mek 12197
[=5]
hükmedil- : Hükmetme işine konu olmak.
h.-en 7792
Hük-m-i Dil : Ahmet Mithat'ın eseri.
h. 10425
[=1]
h.+in 4163
[=5]
hüküm : Yargı.
h. 10116, 1050, 10736, 11052, 11372, 12650, 1279, 1340, 1434, 1490, 250, 2665, 2994, 4246, 4488, 6628, 7378, 8142, 8493, 8498, 8531, 9148, 9220
h.+e+(hükme) 8531, 9533
h.+ler 10906, 4283, 4492, 5189, 5232, 5464
h.+lerden 6592
h.+lere 5232, 5442
h.+leri 2821, 329
h.+lerimizi 5349
h.+lerin 4424, 5445, 6595, 7509, 9690
h.+lerinde 3981, 4564, 8970
h.+lerine 9161
h.+lerini 7514
h.+lerinin 3462, 6543
h.+leriyle 2838
h.+lerle 8866, 9682
h.+ü+(hükümü) 2514, 5383,
7618
h.+üne+(hükümüne) 10493,
4501
h.+ünü+(hükümünü) 12863,
3400, 5422, 7464, 7607
h.+üyle+(hükümüyle) 4775
[=63]
hükümdar : Padişah, kral, hakan gibi taht sahibi devlet başkanı.
h. 122, 12215, 12329, 12358, 12383, 12384, 12388, 12571, 12711, 135, 1398, 141, 1451, 1481, 1486, 1511, 1599, 1615, 1634, 165, 169, 1992, 1994, 2092, 212, 2163, 233, 236, 2725, 2825, 2849, 6481, 6907, 7812, 8715, 9009, 9161, 9916
h.+a 1092, 11108, 119, 12399, 1245, 1319, 132, 133, 134, 138, 1969, 2003, 2607, 2829, 3219, 4015, 4169, 5239, 5244, 6808, 7181, 7355, 7815, 8002, 8660
h.+dan 12674
h.+dı 2874, 8712

h.+ı 12387, 1528, 4677, 8685
h.+ıdır 134
h.+ın 121, 1219, 12194, 12198, 12429, 1266, 1308, 1345, 1351, 140, 1412, 1418, 1424, 1432, 1574, 1602, 162, 1690, 171, 174, 176, 1982, 2000, 201, 2132, 2399, 2499, 2522, 2551, 2807, 2824, 2827, 2832, 2860, 2882, 2905, 2951, 3074, 3401, 4470, 4763, 4921, 5275, 5314, 6833, 6910, 7358, 7771, 7830, 8586, 9887
h.+ının 12532
h.+ıydı 12402
h.+la 159, 2001
h.+lardan 12535
h.+ları 127, 183
h.+larına 4848
h.+larını 12403, 4838
h.+larının 12432, 179, 2879
h.+larla 6887
[=136]
hükümdarlık : Hükümdar olma durumu.
h. 1666, 1667, 171, 4837, 4846, 4848, 9861
h.+a+(hükümdarlığa) 1261, 9176
h.+ı+(hükümdarlığı) 137
h.+ımı+(hükümdarlığımı) 8668, 8700
h.+ının+(hükümdarlığının) 1192
h.+la 1264
h.+tan 7345
[=15]
hükümet : Bakanlar Kurulu.
h. 1606, 1611, 1624, 1629, 2390, 2668, 2831, 3520, 4033, 4160, 4486, 4489, 5385, 7550, 7663, 7732, 7887, 9002, 4490, 4523
h.+e 1076, 2669, 3435, 4489, 4787, 4998, 7205
h.+i 1488, 1608, 2389, 3298, 4844, 4975, 5025, 7838, 7866
h.+in 3292, 3300, 3866, 4165, 7316, 7827, 7845
h.+ine 11972, 4840
h.+ini 4894, 5300
h.+le 4156, 5229
h.+ler 4488
h.+lerin 2663, 4509
h.+lerini 2841
[=51]
hükümetçe : Hükümet tarafından.
h. 7765
[=1]
hülasa : Özet, fezleke.
h. 10041, 10202, 10210, 10387, 1057, 1058, 10582, 10936, 11285, 11383, 11392, 11553, 11588, 11608, 11627, 1208, 12348, 12361, 12443, 12532, 12632, 12740, 1308, 145, 1529, 171, 1903, 194, 2031, 2254, 2469, 2587, 263, 266, 2916, 2926, 3003, 3046, 3052, 3285, 3304, 3427, 3461, 3490, 3547, 363, 377, 3939, 3997, 4172, 4213, 4414, 4675, 4697, 4793, 5082, 5148, 5247, 5411, 544, 5448, 558, 5705, 588, 5907, 5917, 5943, 6071, 6101, 6160, 6194, 6279, 629, 6331, 6371, 6443, 6641,

665, 6875, 7197, 7227, 7294, 7296, 7379, 759, 8094, 8203, 8269, 8380, 8534, 890, 892, 9182, 9186, 931, 9311, 949, 9731
h.+da 2400
h.+dan 11987, 1457
h.+ları 3234, 3286
h.+mızda 3826
h.+nın 2629
h.+sı 3238, 4227, 6146,
6285
h.+sıdır 11513
h.+sını 1224
h.+sına 3892
[=112]
Hülasat'ül Beyan Fi Telif-i Kuran : Koca Sekbanbaşı'nın eseri.
h. 3666
[=1]
Hülasat'ül Kelam-it Redd'ül Avamı : İbrahim Müteferrika'nın eseri.
h. 1049
[=1]
hülefalık : Halifelik.
h.+ına+(hülefalığına) 3251
[=1]
hülya : Hayal.
h. 10104
h.+da 11749, 7426
h.+dan 10057
h.+dır 10594, 11747
h.+larını 6893
h.+nın 11747
h.+sı 8922
h.+sıdır 11749
h.+sına 4965
h.+sından 1452
[=12]
Hülyada Bir Temaşa : Rezaizade'nin eseri.
h. 10533, 10663
[=2]
hüma : Başına konduğu kimseye mutluluk getirdiğine inanılan talih kuşu.
h. 11504
[=1]
hümayun : Kutlu, mutlu.
h. 3649, 6855
h.+da 6093
h.+dan 7818
h.+unun 3345
[=5]
hüner : Maharet.
h. 1795, 273, 299, 445, 744, 909
h.+de 334
h.+i 495
h.+in 761
h.+ine 439
h.+inin 363
h.+le 1888
h.+leri 433
h.+lerine 4229, 431
h.+leriyle 529
[=16]
hünerbazlık : Hünerli olma.
h.+ın+(hünerbazlığın) 348
[=1]
hünerli : Hünerli olan.
h. 13115
[=1]

hünkar : Osmanlılarda yalnız padişahlar için kullanılan bir unvan.

h. 1812
h.+ın 4830, 4831
[=3]

hüsn-i teveccüh : Sevgi ile karışık medih ve takdir. İyi karşılanmak ve alâka görmek.

h.+ünü 10015
[=1]

hür : Özgür.

h. 11241, 146, 1867, 198, 233, 4433, 6420, 7037, 7298, 7636, 9364, 9387, 9409, 9413, 9427, 9466
[=16]

hürmet : Saygı.

h. 10178, 11060, 4722, 9691
[=4]

hürriyet : Özgürlük.

h. 10009, 10165, 10992, 11106, 11141, 11142, 11915, 11923, 11972, 12571, 12579, 2348, 2672, 2791, 3256, 3387, 4427, 5029, 5051, 5061, 5085, 513, 5243, 5515, 6102, 6465, 6766, 6773, 6777, 6796, 6831, 6859, 6864, 6872, 7093, 7148, 7287, 7342, 7388, 7492, 7686, 7690, 7692, 7747, 7899, 7914, 8046, 8209, 8498, 9325, 9366, 9372, 9385, 9387, 9394, 9410, 9411, 9464, 9470, 9496, 9622, 9623, 9691, 9787, 9828, 9885, 9897, 9929, 9963

h.+e 9459
h.+i 12282, 12515, 3806, 5043, 6135, 6782, 6789, 6863, 9384, 9409, 9410, 9434, 9893, 9901

h.+idir 10397, 4409
h.+imi 9433
h.+imizdir 4433
h.+imizi 4437
h.+in 5029, 5034, 5053, 6774, 8234, 9423, 9426, 9492

h.+inde 2711
h.+ine 5283, 9409
h.+ini 2201, 4977, 7299, 8955

h.+ler 12893, 568
h.+lerden 9985

h.+leri 1899
h.+lerinden 1541
h.+leriyle 9434
h.+te 6913

h.+teki 6673, 6922, 7217, 7265, 7375, 7382, 9493

h.+ten 4789, 8283, 9496
h.+tir 11091
[=122]

Hürriyet gazetesi : Londra'da çıkan bir gazete.

h. 4774
h.+ndeki 9541
h.+ni 5228
[=3]

Hürriyet-i Amme : Genel hürriyet.

h. 4777
[=1]

Hürriyet kasidesi : Namık Kemal'in eseri.

h.+nde 5775
h.+ni 5559
[=2]

hürriyet nedir : Namık Kemal'in yazısı.

h. 9804
[=1]

hürriyetperver : Hürriyetçi.

h. 10035
[=1]

hürriyetperverlik : Hürriyetçi olma durumu.

h.+ine+(hürriyetperverliğin e) 10494
[=1]

hürriyetsizlik : Hürriyetsiz olma durumu.

h.+tir 9435
[=1]

Hüseyn Ağa : Suavi'nin babası.

h. 5108
[=1]

Hüseyn Avni Paşa : Sultan Abdülaziz'in tahttan indirilip şehit edilmesine sebep olan devlet adamlarından.

h. 3632, 3636, 6828, 7989, 8384
h.+nın 3630, 9879
[=7]

Hüseyn Daniş : Şair.

h.+in 11280
[=1]

Hüseyn Fellah : Ahmet Mithat'ın eseri.

h. 9846
[=1]

Hüseyn Paşa : Kapudan-ı derya.

h.+yı 1298
[=1]

Hüseyn Rahmi : Türk romancısı, yazar.

h. 10305, 10851
h.+dir 1903
h.+nin 10423, 8917
h.+ye 6469
h.+yi 12134
[=7]

Hüseyn ve Hüseyin : Namık Kemal'in "Vaveyla" adlı şiirindeki kafiye.

h. 8240
[=1]

hüsn-i tabiat : Tabiat güzelliği.

h. 10888
[=1]

Hüsn-ü Aşk : Şeyh Galib'in eseri.

h. 6594
h.+daki 519, 5814
h.+ında 9068
h.+ını 10978
[=5]

Hüsnü Bey : Ahmet Mithat'ın "Açık Baş" adlı eserinde bir karakter.

h.+le 10420
[=1]

hüsnühal : İyi hal.

h. 10150
[=1]

hüsnüniyet : İyi niyet.

h.+le 1520
[=1]

Hüsnü Paşa : Zaptiye Müşiri.

h. 7203, 7420, 8384

h.+nın 7204, 7226, 7416, 7422, 7703

h.+ya 7191
[=9]

Hüsn ve Kubh : Güzellik ve çirkinlik.

h. 9442
h.+da 9443
[=2]

Hüsrev : Namık Kemal'in "Karabela" adlı eserinde bir karakter.

h. 8821
h.+in 8819
[=2]

Hüsrev Paşa : Osmanlı paşası, serasker.

h. 1606, 2120, 2517, 6447
h.+dır 2607
h.+nın 2521
[=6]

Hüsrev ü Şirin : Şeyhi'nin eseri.

h.+i 7473
h.+in 641
[=2]

Hüsrev ve Cemşid : Ahmedi'nin eseri.

h.+i 184
[=1]

Hüsrev ve Dara : Namık Kemal'in "Karabela" adlı eserinde bir karakter.

h. 178
[=1]

hüsün : Güzellik.

h. 9446
[=1]

hüviyet : Kimlik.

h. 10059
h.+i 5198, 5337, 9072
h.+inden 8470
h.+ini 2642, 3327, 4025, 8719, 8803

h.+inin 5966
h.+iyle 13089, 8486
h.+leri 8619, 8808
h.+lerinden 9110
h.+lerini 906
[=17]

hüzn-i daimi : Sürekli hüznün.

h. 11877
[=1]

hüzün : Gam.

h. 11450, 13044, 7182
h.+le 2773
[=4]

hüzünlü : Üzgün.

h. 10583, 10594, 6435, 7196
[=4]

Hydepark : Abdülhak Hamid'in eseri.

h. 11091
[=1]

Hyde Parktan Geçerken : bkz. (Hydepark)

h. 11080, 11099
[=2]

I

Iago Behrever : Namık Kemal'in "Karabela" adlı eserinde bir karakter.

1.+in 8832
[=1]

Ihlamurlar Altında : Rousseau'nun eseri.

1.+yı 10826
[=1]

II. Mahmud : Osmanlı padişahlarının otuzuncusu.

1.+un 9628
[=1]

I. Murad : Osmanlı Devleti'nin üç büyük kurucusundan biri.

1. 12751
[=1]

Irak : Bir ülke.

1. 865
1.+ı 8633
1.+taki 1493
[=3]

irk : Kalıtsal olarak ortak fiziksel ve fizyolojik özelliklere sahip insanlar topluluğu.

1.+ı 12212
1.+ının 12191
[=2]

irz : Bir kimsenin, başkaları tarafından dokunulmaması ve saygı gösterilmesi gereken iffeti.

1. 2839
[=1]

ism- : Sıcak duruma gelmek.

1.-ma 10057
1.-manın 5007
[=2]

ısır- : Dişleri arasına alıp sıkılmak.

1.-an 7199
1.-mıştı 13077
[=2]

ısırcı : Isırma özelliği olan.

1. 7283
1.+dır 11071
[=2]

islah : Düzeltme, iyileştirme.

1. 1093, 1236, 1273, 1467, 1471, 1563, 1579, 3694, 4163, 4896, 5260

1.+ı 1051, 1075, 1090, 1094, 1285, 2649, 3935

1.+ına 1079, 1117, 4456
1.+ından 1208
[=22]

islahat : Düzeltme.

1. 10007, 1071, 1191, 1441, 1689, 2390, 2427, 2788, 2843, 2939, 3344, 3346, 3375, 3457, 3619, 4859, 4902, 6686, 7233, 8069, 8523, 9364

1.+a 7797
1.+ı 1598, 3600, 9364
1.+ın 5082
1.+ına 3599
1.+ının 3001
1.+la 1258
1.+tan 1474, 4900
[=32]

islahatçı : Islahat yapan.

1. 1690
[=1]

Islahat Fermanı : Osmanlı İmparatorluğu'nun çöküş döneminde devletin yıkılmaktan kurtarılması

için; siyasî kuruluşlar, kişi hakları, yeni kurumların kurulması konularında yapılması düşünülen köklü değişiklikler için Sultan Abdülmecid zamanında yayımlanan fermanıdır.

1. 3450, 3588
1.+nın 3337
[=3]

Islahat Hareketi : bkz. (Islahat Fermanı)

1.+ne 1449
1.+ni 4759
[=2]

ışık : Dudakların büzülerek veya parmağın dil üzerine getirilmesiyle çıkarılan ince ve tiz ses.

1.+ın+(ışığın) 7199
[=1]

ismarla- : Sipariş vermek.

1.-r 3198, 9756, 9773
[=3]

ismarlan- : Sipariş edilme.

1.-an 10036
[=1]

ısrar : Direnme, ayak direme.

1. 1034, 10438, 10524, 1056, 11475, 11741, 11937, 12005, 12022, 12055, 12148, 13002, 13079, 1715, 1938, 2183, 2273, 2672, 2711, 2715, 2878, 3330, 3673, 3956, 4451, 4633, 4951, 5118, 5388, 6493, 6832, 6983, 7070, 7494, 7868, 8002, 9088, 9336, 9665, 9852, 9883, 9929

1.+a 12788
1.+dan 2441
1.+ı 12578, 12957, 12979, 2108, 3973, 6903, 7193, 7311, 9919

1.+dır 10667, 2043

1.+ın 12853
1.+ına 6943
1.+ını 11683, 5653
1.+ıyla 2153, 3040, 4199, 7034, 7643, 8461, 9013, 9721

1.+ıyladır 1080

1.+ıyle 11999
1.+la 10435, 11903, 1250, 13227, 1533, 1714, 1883, 1892, 1917, 282, 3729, 6903, 7112, 7748

1.+larına 8020, 9765

[=85]

ısrarlı : Tekrarlanarak yapılan.

1. 13250, 7833
[=2]

ıssız : Sahipsiz, sessiz.

1. 10251, 10341
[=2]

ıstılah : Terim.

1. 434
1.+lar 9259
1.+ları 2277, 2626
1.+larının 3957
1.+larla 4646
[=6]

İstılahat-ı Edebiye : Muallim Naci'nin eseri.

1.+yı 13153
[=1]

ışık : Cisimleri görmeyi, renkleri ayırt etmeyi sağlayan fiziksel enerji.

1. 11662, 3907, 4481, 8201, 8202

1.+a+(ışığa) 4459

1.+ı+(ışığı) 4741, 9059

1.+ıdır+(ışığıdır) 8202

1.+ında+(ışığında) 11741, 11892, 2061, 550, 7045

1.+la 10968

1.+sız 12930

1.+ta 8862

[=17]

ıttıradırsızlık : Düzenli sıralanmama durumu.

1. 2168
[=1]

ıttırat : Birbirini izleme, birbiri arkasından gelme, düzenli sıralanma.

1.+sız 10658
[=1]

IV. Louis : Fransız kralı.

1.+yı 7829
[=1]

ızdırap/ızdırap/ıstırap : Acı, üzüntü, sıkıntı, keder.

1. 10146, 11733, 11749, 11794, 4497, 7049, 7090, 8150, 8876, 2098

1.+a+(ızdıraba) 7003, 7056

1.+ı+(ızdırabı) 10727,

10860, 12718, 10701, 11843, 11060, 151, 2381

1.+ıdır+(ıstırabıdır) 8881

1.+ım+(ızdırabım) 12034

1.+ın+(ızdırabın) 7053

1.+ını+(ızdırabını) 10699, 11118, 2380

1.+ının+(ızdırabının) 11746

1.+ıyla+(ızdırabıyla) 7552

1.+la 11703, 11751, 12557, 2170

1.+lar 12285

1.+ları 12032

1.+larına 10659, 3586

1.+larını 7426

[=37]

İ

İ- : Cevheri fiil.

i.-di 10052, 10056, 10302,

106, 10786, 10952, 10953, 10958, 10988, 11004, 11111, 12138, 12568,

12794, 1422, 1499, 1527, 1528, 1631, 1639, 1766, 178, 184, 1904,

207, 2178, 2405, 2486, 2626, 2819, 2876, 2987, 2991, 3020, 3036, 3134,

3164, 3166, 3185, 3295, 3350, 3571, 3635, 3674, 371, 3741, 3764, 4010,

4025, 4052, 4079, 4165, 4297, 4354, 4481, 4487, 454, 4543, 4720, 476,

4813, 4846, 4852, 487, 4917, 4964, 5024, 506, 5394, 5506, 5569, 5579,

5595, 572, 5778, 5778, 5789, 5942, 5942, 5945, 5977, 6053, 6072, 614,

6156, 6175, 6183, 6234, 6352, 6446, 6528, 6553, 6679, 6738, 6746, 6752,

6785, 6888, 6890, 7248, 7423, 749, 7547, 7698, 7810, 7823, 7869, 7888,

7917, 7982, 7984, 8095, 8317, 8407, 8641, 8951, 9107, 9192, 9295, 9364,

946, 953, 9551, 964, 9708, 9892, 9899, 9954

i.-dik 4430, 9133

i.-diler 10884, 13110, 1336, 1345, 1367, 1436, 1449, 2818, 2928,

2961, 3094, 4853, 4963, 5081, 5082, 5273, 5883, 5884, 6648, 676, 6854, 7732

i.-diyse 2808
i.-ken 10215, 10475, 10963, 10999, 11015, 11018, 11058, 11750, 1196, 1206, 12563, 12868, 2134, 2143, 3064, 3984, 4090, 5163, 6533, 6663, 6815, 6891, 7266, 7275, 7277, 7550, 7554, 7554, 7647, 7699, 7710, 7845, 8059, 8110, 8340, 8670, 8713, 9132, 9461, 9722, 9821, 9901
i.-miş 1511, 3685, 3867, 4194, 4306, 6737, 9168
i.-mişler 7746
[=203]

iaade : Alınmış bir şeyi geri verme.
i. 11007, 12440, 1497, 8059

i.+si 5196
[=5]

iane : Yardım.
i. 5133, 5267
[=2]

İanet-i Külliye : Yardım topluluğu.
i. 2717
[=1]

ibadet : Bir dinin buyruklarını yerine getirme.
i.+in 693
i.+le 618
[=2]

ibare : Bir düşünceyi anlatan bir veya birkaç cümlelik söz.
i.+sini 10431, 2402
i.+siyle 12086
[=3]

ibaret : Oluşan, meydana gelen.
i. 1090, 1142, 11485, 12523, 1474, 2656, 5160, 5440, 6215, 6250

i.+ti 1460, 3230, 6243
i.+tir 1054, 11770, 1822, 2085, 250, 3259, 3576, 4797, 5444, 8476, 9245, 9406, 9932
[=26]

ibda : Yaratma, yoktan var etme.
i. 12601, 12604, 3320
[=3]

ibdai : Özgün.
i. 601, 8676
[=2]

ibni : Oğul.
i. 11469, 12393
[=2]

İbni Davud : “Kitab’üz-zühre” adlı eserin sahibi.
i.+un 156
[=1]

İbni Haldun : Özgün bir tarih kuramcısı, kültür, siyaset, felsefecisi ve toplumbilimci.
i. 3772, 659
i.+dan 3853
i.+un 3816
[=4]

İbni Haldun Mukaddemesi : İbni Haldun’un eseri.
i. 3575
i.+ni 3199
[=2]

İbni Haldun Tercümesi : bkz. (İbni Haldun Mukaddemesi)

i. 10885, 3182
[=2]

İbni Musa : Abdülhak Hamid’in eseri.

i. 11058, 11094, 11322, 12154, 12174, 12259, 12300, 12405, 12459, 12486, 12517, 12818, 12821
i.+da 12316, 12514
i.+daki 11147, 12494, 2215
i.+dan 12708
i.+nın 11958, 12126, 12191, 12484, 12499
i.+ya 11022, 12481
i.+yı 12217, 12316, 12488
[=29]

İbni Şeddad : 13.yüzyıl tarihçilerinden.
i.+ın 9151
[=1]

İbn Musa : bkz. (İbni Musa)
i. 12478
[=1]

İbnülemin İnal : Türk yazar, tarihçi.
i. 6836
[=1]

İbnülemin Kemal : bkz. (İbnülemin İnal)
i. 5689
[=1]

İbnülemin Mahmud Kemal : bkz. (İbnülemin İnal)
i. 7541
i.+ın 1986
[=2]

İbnülemin Mahmud Kemal Bey : bkz. (İbnülemin İnal)
i. 6761, 10515
i.+den 6784
i.+ın 5692
[=4]

İbnülemin Mahmud Kemal İnal : bkz. (İbnülemin İnal)
i. 7996, 12882, 6665
i.+ın 4887
[=4]

İbrahim Edhem Paşa : Mabeyin müşiri.
i.+nın 3149
[=1]

İbrahim Efendi : Şinasi’nin eski şark ilimlerini öğrendiği kişi.
i. 4082, 4216
[=2]

İbrahim Müteferrika : ilk Türk matbaasının Macar kökenli kurucusu.
i. 1027, 1028, 1029, 1059, 913

i.+dan 1051
i.+dır 1021
i.+nın 1023, 1047, 1048, 1063, 1066, 1037
[=13]

İbrahim Necmi Dilmen : Türk dilbilimci ve edebiyat tarihçisi.
i.+ın 8497
[=1]

İbrahim Nesim Efendi : Devrin kethüdası.
i. 1302
i.+de 1313
[=2]

İbrahim Paşa : Osmanlı devrinde bir paşa.
i.+nın 1020, 1070
[=2]

İbrahim Şinasi Efendi : 1839 Fermanı ile başlayan yeni dönemin ilk ve önemli sanatçılarından ve düşünürlerinden biri.
i. 4078
i.+dır 3526
[=2]

ibraz : Ortaya koyma, gösterme, meydana çıkarma.
i. 4070
[=1]

İbret : bkz. (İbret gazetesi)
i. 10492, 7748, 7759, 7766, 7767, 7783, 7786, 7846, 7857, 7860, 7880, 7884, 7891, 8038, 8040
i.+ın 7782, 7855, 7865, 9477, 9798, 9830
i.+te 6814, 8418, 9104, 9836

i.+teki 7775, 7827, 7914
i.+ten 7781
[=29]

İbret gazetesi : Müşrutiyet döneminde Sarrafyan Efendi’nin 1870’de çıkardığı gazete.
i. 9546, 9554
i.+ni 9771
[=3]

ibtida : Başlangıç.
i.+ki 2659
[=1]

icabet : Gerekmek.
i.-en+(icabeden) 2437
[=1]

icap/icab : Gerekme.
i. 10753, 10795, 11497, 11567, 11719, 12005, 12799, 162, 2384, 2941, 3001, 3043, 305, 3136, 362, 364, 4109, 4116, 4243, 4333, 4505, 4509, 4510, 5076, 5907, 6325, 7301, 8257, 8647, 8735, 9672, 10724, 11779, 3246, 9267
i.+ı+(icabı) 285, 3055, 3980, 5417, 6721

i.+ınca+(icabınca) 2666
i.+ında+(icabında) 12429, 1275, 3055, 4387, 4498, 7340, 7750, 8506, 9432
i.+lara 3004
i.+ları 2946
i.+ların 12313
[=53]

icat : Buluş.
i. 10152, 10202, 10524, 10527, 1094, 12045, 12046, 12269, 12308, 12309, 12370, 13210, 1702, 1905, 1924, 2053, 2067, 2071, 6370, 6394, 6513, 7180, 8322, 8735, 8756, 8783, 8892
i.+ında+(icadında) 12491
i.+ındaki+(icadındaki)

10175
i.+ından+(icadından) 873
i.+ını+(icadını) 12270
i.+ının+(icadının) 977
[=32]

icatlanış : İcat etme işi.
i.+ı 12485
[=1]

icazet : İzin.
i.+i 3553
[=1]
icra : Bir işi yürütmek.
i. 6805, 7304, 8011, 9444
[=4]
icraat : Yapılan işler, çalışmalar, uygulamalar.
i.+ında 2386
i.+ından 3594, 7827
i.+ımı 1488, 4165
i.+ıyla 4160
i.+tan 3638
[=7]
iç : Herhangi bir durumun, cismin veya alanın sınırları arasında bulunan bir yer.
i. 10246, 11213, 11240, 11383, 11460, 11470, 11515, 12129, 1283, 12984, 13083, 13100, 1529, 1644, 1657, 208, 2153, 2345, 2517, 2521, 287, 3054, 3060, 3337, 3514, 365, 3681, 3718, 3727, 5583, 5634, 5694, 5733, 59, 6119, 6348, 723, 8274, 8327, 8568, 8690, 9009, 9187, 9436, 9438
i.+e 3470, 4604, 5634, 5695
i.+i 10518, 10699, 5954, 6555, 6556, 9632
i.+imizde 11856, 9634
i.+imizden 4432
i.+inde 10027, 1022, 10245, 10246, 10291, 10360, 10431, 10482, 10538, 10567, 10570, 10572, 10604, 10768, 1077, 1081, 10882, 10884, 10891, 10901, 10960, 10964, 11, 11022, 11025, 11116, 11120, 11120, 11134, 11166, 11256, 1126, 11264, 11271, 11273, 11288, 11327, 11379, 11390, 11432, 11436, 1144, 11447, 11455, 11597, 11616, 1168, 11690, 11712, 11746, 11817, 11830, 11879, 1194, 12017, 12034, 12040, 12089, 12110, 12190, 12206, 12210, 12217, 12221, 12238, 12245, 12248, 12299, 12320, 12353, 12411, 12419, 12432, 12441, 1246, 12474, 12519, 12547, 12550, 12597, 12760, 12769, 12782, 12820, 12840, 12849, 12870, 12879, 12904, 12999, 13121, 13186, 1333, 1352, 1410, 1438, 1444, 1450, 1544, 1557, 1571, 1589, 1600, 1601, 1642, 1646, 1661, 1689, 1719, 1747, 1753, 1755, 1866, 1919, 1964, 1986, 2, 2027, 2051, 2078, 2190, 2214, 2222, 2255, 2257, 2276, 229, 2361, 2365, 237, 2388, 2412, 2415, 2422, 260, 2634, 2644, 2653, 2676, 2758, 2802, 2865, 2869, 2872, 2877, 2930, 2987, 3051, 3077, 3158, 3185, 3226, 3261, 3275, 3316, 3336, 3419, 3445, 3460, 3467, 3522, 3528, 354, 3562, 3672, 3685, 3688, 3724, 3812, 3831, 3861, 3872, 3916, 3942, 4024, 4043, 4063, 4104, 413, 4134, 418, 4203, 4207, 4208, 422, 4253, 4289, 4312, 4344, 4364, 4409, 4442, 4451, 448, 45, 4503, 4575, 4714, 472, 4851, 4861, 4879, 4884, 4930, 4967, 50, 5035, 5065, 5098, 5162, 517, 5219, 5235, 5291, 5297, 5313, 5320, 5359, 5378, 5423, 543, 5459, 5481, 5510,

558, 5645, 567, 570, 5706, 574, 5754, 5775, 5790, 5855, 5895, 5910, 5953, 596, 6011, 613, 6150, 619, 6195, 6298, 631, 6362, 6373, 6377, 6457, 6584, 6587, 6595, 6702, 6716, 6722, 6739, 6849, 6869, 6887, 7003, 7014, 7034, 7060, 707, 7109, 7179, 7194, 7244, 7255, 7265, 7310, 7316, 7326, 7333, 7404, 743, 752, 7752, 7808, 7826, 7869, 787, 7875, 79, 790, 7909, 7982, 8067, 8094, 8105, 8112, 8176, 8196, 8235, 8251, 8259, 8280, 8290, 8426, 8431, 8454, 8482, 852, 8569, 8583, 8586, 859, 8615, 8641, 8646, 8711, 8713, 8778, 878, 8825, 8828, 8838, 8845, 8886, 8961, 8965, 8966, 8972, 8984, 8988, 9030, 906, 9074, 91, 9103, 9148, 918, 9182, 9300, 9307, 9351, 9355, 9373, 9379, 9381, 9388, 9411, 9488, 9600, 9631, 9719, 977, 9824, 9830, 9842, 9879, 9959
i.+indedir 10122, 11992, 2147, 4442, 5420, 6885, 7231, 7744, 8268, 8390, 8777, 8867, 9781
i.+indedirler 12189
i.+indeki 12356, 12780, 379, 3842, 4159, 6991, 8505, 871, 9058, 9217, 9629
i.+indekiler 3890
i.+inden 10017, 10197, 10449, 11189, 12702, 2991, 3678, 3929, 5648, 5693, 5767, 5977, 8228, 8277
i.+indeyiz 12762
i.+indir 3929, 7246
i.+ine 10791, 10956, 11138, 11405, 11453, 11541, 12312, 12323, 12668, 13021, 13084, 1688, 1779, 1856, 2036, 2296, 2477, 2984, 331, 3488, 4320, 4631, 491, 4915, 5526, 5612, 5807, 6066, 616, 6758, 701, 7018, 8380, 8591, 888, 8940, 9022, 9113, 9375, 9530, 9537, 9975
i.+leri 6412
i.+lerinde 12046, 12190, 12243, 173, 2630, 2886, 374, 4673, 4959, 5847, 5921, 6197, 6215, 6289, 7271, 810, 8262, 8493
i.+lerindedir 3093
i.+lerindeki 5635
i.+lerinden 12603, 6455
i.+lerini 10294, 5976
i.+teki 3434
i.+ten 10108, 3827, 3924, 5698, 8137
[=526]
iç- : Bir sıvıyı ağza alıp yutmak.
i.-er 8424
i.-tiği 8821
[=2]
içeri : İç bölüm.
i.+de 1461
i.+den 1247
i.+ye 7411
[=3]
içgörü : Kendi duygularını, kendi kendini anlayabilme yeteneği.
i. 8233
i.+yü 9607
[=2]
içgüdü : Bir canlı türünün bütün bireylerinde akıl ve düşünceden

bağımsız olarak doğuştan gelen bilinçsiz her türlü hareket ve davranış.
i.+lerin 12771
[=1]
içici : İçme işini yapan.
i. 12707
[=1]
için : Bir edat.
i. 10014, 10016, 10016, 10019, 10022, 10024, 10037, 10039, 10097, 10098, 10109, 10120, 10122, 10127, 10186, 10202, 10203, 10211, 10217, 1022, 10220, 1023, 10246, 10265, 10272, 10276, 10277, 10278, 103, 10308, 10315, 1032, 10327, 10335, 10348, 1035, 10352, 10358, 10374, 10379, 10388, 10389, 10394, 1040, 10400, 10452, 10498, 10504, 10538, 10552, 10585, 10598, 10605, 10609, 10616, 10634, 10662, 10682, 10691, 10701, 10703, 1073, 10731, 10739, 1074, 10743, 1075, 10758, 10759, 10816, 10828, 10887, 10890, 10912, 10917, 10924, 10961, 10975, 10986, 1099, 10996, 11000, 11015, 11017, 1102, 11031, 11036, 1104, 11049, 11093, 11098, 11112, 11114, 11114, 11117, 11131, 11138, 11141, 1116, 11160, 11173, 11185, 11195, 1120, 1121, 11215, 11220, 11231, 11248, 11248, 1126, 11270, 11276, 11281, 11284, 11303, 11330, 11336, 11342, 11355, 11404, 11414, 11415, 11427, 11445, 11463, 1147, 11488, 11490, 11534, 11541, 11566, 11578, 11587, 11622, 11625, 11633, 11634, 11640, 11663, 11695, 11696, 11704, 11706, 11720, 11728, 11743, 11752, 11756, 11783, 11793, 11798, 118, 11801, 11808, 11808, 11831, 11855, 11857, 11869, 11976, 11980, 11993, 12026, 12033, 12085, 12105, 1211, 12125, 12143, 12144, 12193, 12195, 12197, 12197, 12218, 12252, 12272, 12278, 12280, 12345, 12350, 12354, 12372, 12376, 12377, 12381, 12404, 12425, 1244, 12469, 1247, 1249, 12495, 1250, 12514, 12527, 12536, 1254, 12574, 12576, 1259, 12605, 12611, 12613, 12620, 12622, 12635, 1266, 12680, 12691, 12715, 12719, 1272, 12731, 12732, 12736, 12744, 1275, 12750, 1276, 12763, 12768, 12776, 12777, 12777, 12779, 12780, 12783, 12783, 12789, 1281, 12811, 12828, 12830, 12830, 12862, 1287, 12923, 12931, 12953, 12954, 1296, 12975, 12982, 1300, 13042, 13047, 13049, 13052, 13053, 13060, 13090, 1313, 13143, 13143, 13210, 13226, 13230, 13234, 13235, 13246, 1333, 1352, 1371, 1414, 1419, 1450, 1452, 1454, 1456, 1459, 1472, 1480, 1488, 1529, 1534, 1539, 1567, 1567, 1610, 1614, 1624, 1626, 1640, 1658, 1673, 1681, 1694, 1704, 1706, 1723, 1733, 178, 1783, 179, 179, 1796, 1799, 1819, 1831, 1880, 1894, 1942, 1952, 1961, 1967, 1980, 2015, 2018, 2028, 2053, 2056, 2068, 2092, 2092, 2116, 2129, 2174, 2174, 2198, 2202, 2240, 2251, 2289, 2292, 230, 231, 2337,

2370, 2375, 2400, 2402, 2412, 2438, 2447, 2463, 2464, 2503, 2522, 2523, 2525, 2528, 2530, 2546, 2569, 2577, 2589, 2606, 263, 2668, 2671, 2696, 2697, 2699, 2710, 2715, 2722, 2738, 2744, 2750, 2753, 2755, 2762, 2769, 2771, 2784, 2785, 2816, 2817, 2821, 2887, 289, 290, 2923, 293, 2937, 2946, 2947, 2960, 2966, 2969, 298, 2998, 2999, 3014, 3033, 3049, 3065, 3084, 3086, 3104, 3105, 3106, 3107, 3112, 3114, 3133, 3134, 3147, 3163, 3196, 3214, 3215, 3217, 3242, 3264, 328, 3296, 3315, 3318, 3323, 3327, 3367, 3386, 3388, 3388, 3422, 3423, 3425, 3444, 3449, 3483, 3535, 3538, 3543, 3547, 3554, 3560, 3591, 3601, 3604, 3605, 3612, 3622, 3627, 3631, 3638, 3641, 3650, 3696, 3700, 3720, 3721, 3744, 3757, 3757, 376, 3779, 3784, 3791, 3795, 3796, 3801, 3820, 3822, 3843, 385, 3869, 3874, 3880, 3890, 3891, 3892, 3936, 3956, 3958, 4027, 4030, 4048, 4070, 4075, 4077, 409, 4090, 4092, 4097, 4110, 412, 4122, 414, 4147, 4181, 4206, 4215, 4232, 4232, 4246, 4263, 4279, 4319, 4372, 4406, 442, 4436, 4438, 4458, 4467, 4467, 4468, 4468, 4483, 4491, 4494, 453, 4552, 4559, 4575, 4596, 4619, 4622, 4628, 4629, 4629, 4639, 4650, 4661, 4663, 4668, 4688, 4705, 4725, 4730, 4734, 4735, 4736, 4740, 4748, 4770, 4772, 4780, 4784, 4788, 48, 4806, 4812, 4818, 4821, 483, 4839, 4841, 4844, 487, 4899, 4900, 4902, 4905, 4907, 4935, 497, 4976, 5014, 5024, 5030, 5039, 5084, 5132, 5139, 5146, 517, 5188, 5196, 5203, 5224, 5229, 523, 5230, 5252, 5267, 5281, 530, 531, 5315, 5328, 5336, 5348, 5350, 5394, 5421, 5423, 5433, 5480, 5518, 5521, 5556, 5563, 558, 5604, 562, 565, 5654, 5658, 5671, 5689, 5695, 5696, 5723, 5787, 5791, 58, 5801, 5813, 5831, 5951, 5960, 5970, 5981, 5988, 5997, 5999, 6006, 6016, 6031, 6036, 6096, 6099, 6154, 6167, 6167, 6169, 6191, 6196, 6207, 6211, 6257, 6278, 6352, 6357, 6359, 6434, 6441, 6445, 6453, 6455, 6457, 6533, 6542, 6559, 6571, 6571, 6614, 6614, 6664, 6687, 6707, 6715, 6726, 6732, 6740, 6745, 6747, 6748, 6758, 6781, 6791, 6791, 6798, 6807, 6810, 6820, 6834, 6845, 6864, 6869, 6874, 6882, 689, 6930, 6955, 6976, 7002, 7021, 7036, 7042, 705, 705, 7075, 7131, 7133, 7140, 7141, 715, 7150, 716, 7168, 7176, 7198, 7201, 7212, 7214, 7293, 7297, 7298, 7300, 7305, 7308, 7316, 7319, 7328, 7354, 7358, 7376, 7395, 7411, 7441, 7448, 7451, 7465, 7468, 7516, 7516, 752, 7538, 7541, 764, 7642, 7643, 7648, 7668, 7673, 7688, 7701, 7708, 7724, 7728, 7732, 7739, 7753, 7764, 7767, 7775, 7777, 7790, 7790, 7794, 7804, 781, 7813, 7820, 7842, 7851, 7859, 7888, 7960, 7963, 7965, 7982, 7990, 8007, 8021, 8028, 8032, 8037, 8038, 8055, 8072, 8072, 8077, 8081, 8146, 8190, 8199, 8270, 828, 8285, 8287, 8288,

8295, 83, 8310, 8312, 8328, 8347, 8355, 8363, 8365, 8367, 8371, 8395, 8427, 8442, 8443, 8448, 8469, 8484, 8508, 8514, 8518, 8521, 8527, 8533, 8534, 8547, 856, 8565, 8579, 8593, 8594, 8610, 8613, 8614, 8662, 8672, 8680, 8690, 87, 8702, 8705, 8709, 8721, 8725, 8739, 8748, 8783, 880, 8803, 8814, 8822, 8833, 8838, 884, 8853, 8868, 8878, 8883, 8884, 8889, 889, 8892, 8926, 893, 8946, 8949, 8975, 8975, 8975, 8975, 8979, 899, 8991, 9011, 9018, 9019, 9021, 9026, 9030, 9044, 9054, 9065, 9079, 9094, 9101, 9102, 9103, 9111, 9139, 9144, 9150, 9176, 919, 920, 9202, 9214, 922, 9220, 9230, 9248, 9257, 9263, 9325, 9334, 9394, 9419, 944, 9460, 9473, 9476, 9478, 9479, 948, 9484, 9491, 9513, 9514, 9521, 9531, 9573, 9589, 959, 9623, 9657, 967, 9672, 9686, 9689, 9707, 9737, 974, 9757, 9770, 9783, 9793, 9797, 9822, 9841, 9845, 9851, 9852, 9858, 9864, 9878, 9882, 9902, 9910, 9936, 9961, 9976, 9987

i.+di 7716
i.+dir 10126, 10322, 10731, 10814, 11724, 12138, 138, 2586, 4102, 4121, 7142, 761, 8462, 8734, 9974

i.+midir 4128
i.+se 755
[=936]

işçileri : Bir ülkenin kendine özgü işleri.
i.+nin 1237
[=1]

işçi : İçilen her şey.
i. 10113, 10135, 5645, 7904

i.+den 5727
i.+lerinin 2089
i.+nin 5720, 8483
[=8]

işçilen- : Duygulanmak.
i.-me 322
[=1]

işçili : Hisli.
i. 12227
[=1]

İşçili Kız : Abdülhak Hâmid Tarhan'ın eseri.
i. 10982, 11129, 12103, 12227, 12297, 5931
i.+a 12122
i.+da 12098, 12114, 12131, 12136, 12139
i.+daki 12109, 12195
i.+dan 12271
i.+ı 6172
i.+ın 11198, 12123, 12133
i.+ından 8415
[=20]

işçilen : Samimi.
i. 13196, 495, 6521, 6589, 8555
[=5]

işçima : Toplumla ilgili.
i. 5274, 6431
i.+ını 9865
i.+i 115
i.+nın 5275

[=5]
işçimai : bkz. (içtima)
i. 10028, 10221, 10223, 10297, 10407, 10808, 10835, 10853, 11314, 11510, 11522, 11584, 11593, 12262, 12331, 12345, 12423, 1263, 13235, 1438, 201, 22, 2259, 2272, 229, 2372, 3375, 4235, 4759, 4864, 4963, 5086, 5256, 5260, 5990, 5995, 6236, 6274, 6406, 6498, 6590, 6606, 689, 6948, 721, 723, 729, 7299, 7302, 8281, 8585, 8898, 9815
[=53]
İşçimai mektebi : Sosyal bilimler okulu.
i.+nin 5258
[=1]
işçimaiyatçı : Toplum bilimci.
i.+sı 5255
[=1]
işçiyüz : Herkesçe bilinmeyen neden.
i.+ü 2526
i.+ünü 2470
[=2]
idadi : Lise derecesindeki okul.
i.+ler 3627, 3627
i.+sine 10474
[=3]
idam : Ölüm cezası.
i. 2126, 8513, 8520, 9334
i.+a 8363, 8511, 8511
i.+ı 1962, 8533
i.+ına 8977
i.+ını 2559
[=11]
idare : Yönetme, yönetim, çekip çevirme.
i. 10018, 1006, 1041, 10582, 10587, 10778, 11585, 11639, 11654, 11825, 11829, 12314, 12350, 12671, 12728, 1299, 13086, 1464, 1473, 1507, 1684, 1763, 1958, 1967, 2014, 2016, 2148, 2156, 2468, 2643, 2651, 2652, 2664, 2665, 2667, 2694, 2809, 2842, 2873, 3000, 3020, 3045, 3068, 3089, 3298, 3370, 3455, 3734, 4174, 4508, 463, 4722, 4766, 4781, 4803, 5353, 5390, 5399, 5413, 5415, 5416, 5417, 5505, 5509, 5514, 6818, 6856, 7016, 7062, 711, 73, 7391, 7391, 7566, 7578, 7644, 7682, 7841, 786, 7927, 8717, 8768, 8881, 9726, 9881, 9901
i.+de 1336, 3708
i.+leri 4491
i.+lerini 4768
i.+nin 2678, 7776
i.+si 11001, 12711, 2883, 3513, 4765, 4780, 4780, 9369
i.+simidir 7305
i.+sinde 4700, 552
i.+sindeki 2649
i.+sine 2828, 4491, 4790, 5065
i.+sini 12958, 4972, 5419, 7773, 8533, 9473, 9476
i.+sinin 11097, 4781, 4784, 5063, 5353, 5571, 7840
i.+ye 1220, 1449, 2826, 3383, 9771
i.+yi 3080, 6707, 7404
[=130]

idarehane : Bir işi veya kuruluşu yönetenlerin buldukları yer, büro.
i.+sine 7889
[=1]

idare-i kelam : Sözü, birinin hoşuna gidecek şekilde söyleme.
i. 1635
[=1]

idare-i umur : İşlerin görülmesi.
i. 6857
[=1]

idare-i vilayet : İli yönetme, valilik.
i. 3416
[=1]

idaresizlik : Gevşeklik, beceriksizlik.
i.+leri 6756
[=1]

idari : Yönetimsel.
i. 2679, 2738, 2822, 3412, 3710, 4861
[=6]

idbar : Geriye gitmek. Geri dönmek.
i.+a 2726
[=1]

iddia : Tez.
i. 11149, 11348, 11587, 11805, 11907, 11908, 13012, 1405, 3130, 3783, 462, 5222, 5392, 5446, 5472, 5478, 6124, 6323, 6843, 703, 7315, 7458, 7980, 8410, 9783, 9803, 9832, 9898, 9903
i.+da 7885
i.+lardan 5470
i.+ları 12298
i.+larına 11707, 435
i.+larını 12990
i.+larla 5492
i.+sı 11898, 3956, 5380, 5466, 9587
i.+sına 13208, 367
i.+sında 4580, 6471
i.+sından 11280
i.+sını 10379, 5486
i.+siyle 7845
i.+ya 11551, 5188, 9887
i.+yı 11899, 3838, 4379, 8411
[=56]

ide : Fikir.
i.+lerinde 12275
[=1]

ideal : Ülkü.
i. 10094, 225, 3461, 8049, 9121, 9392

i.+e 8152, 8810
i.+i 4455, 6625
i.+in 12287, 3138
i.+ine 2348, 4464, 7679
i.+ini 10452, 10487
i.+inin 11972
i.+iyle 10307
i.+ler 9058, 9958
i.+lere 9350, 9990, 9993
i.+leri 12349
i.+lerle 9992
[=26]

idealci : Ülkücü.
i. 5192
[=1]

idealist : bkz. (idealcı)
i. 227, 4932

i.+in 6629
[=3]

idealize : “İdealleştirmek” anlamındaki idealize etmek birleşik fiilinde geçen bir söz.
i. 9642
[=1]

idealizm : Ülkücülük.
i.+inin 9649
[=1]

idealleştir- : Ülküleştirme.
i.-me 264
i.-menin 220
i.-meyi 220
[=3]

identification : Özdeşim.
i.+da 11401
[=1]

ideoloji : Düşünceler bütünü.
i. 3367, 4484, 7917, 8984
i.+ler 3369
i.+leri 3360
i.+nin 3379, 4370
i.+si 3361, 3375
i.+sini 3393, 3530
i.+sinin 10376, 9889
i.+yi 3380
[=15]

ideolojik : İdeoloji ile ilgili.
i. 12306, 12590, 2085, 3359, 9005
i.+tir 8300
[=6]

idrak : Anlayış.
i. 11063, 11125, 11134, 11558, 11559, 11782, 11852, 12840, 1475, 211, 2267, 3145, 3190, 5, 5711, 6370, 6523, 720, 932
i.+i 8
i.+iydi 6003
i.+teki 11852
[=22]

İdris-i Bitlisi : Devleti'ne önemli hizmetlerde bulunarak tarihimize mal olmuş ünlü şahsiyetlerden biri
i.+nin 776
[=1]

ifa : Bir işi yapma.
i. 3659
[=1]

ifade : Anlatım.
i. 10302, 107, 11254, 11548, 11603, 11906, 12013, 12503, 12515, 12837, 13089, 1700, 1714, 1763, 1792, 1894, 2039, 2046, 2272, 2337, 2353, 2377, 2393, 2397, 241, 2623, 292, 2981, 3114, 3950, 3954, 4262, 4266, 4273, 4279, 4281, 4357, 4382, 4661, 4857, 488, 5958, 6076, 6561, 7455, 764, 8135, 8164, 8175, 8177, 8317, 8748, 8813, 8826, 8919, 8937, 9043, 922, 9535, 9548, 9562, 9660, 9895
i.+de 11869
i.+ler 1712
i.+lerden 1910
i.+leri 1937, 2152, 5701, 9042

i.+lerin 2309
i.+lerinden 990
i.+lerini 10915
i.+leriyle 12097, 1920
i.+lerle 428

i.+nin 2496
i.+si 10381, 11392, 12757, 12827, 12855, 216, 2185, 3380, 5542, 5664, 8681, 9366, 9610

i.+sidir 11092, 13249, 1759, 1891, 1936, 2366, 239, 7253
i.+sidirler 640
i.+sinde 9945
i.+sindeki 5327
i.+sinden 11346, 1933, 8132

i.+sine 10409, 11807, 1707, 1882, 2541, 4766, 6741, 7435
i.+sini 10705, 11399, 2339, 471

i.+sinin 9687
i.+siyle 8813
i.+ye 12504, 1294, 8938, 9689

i.+yi 11828, 1767, 288, 9538

i.+yle 10601, 11481, 3995
[=129]

ifade-i meram : Maksadını anlatmak.
i. 12143, 9262
[=2]

ifadeli : Belli bir ifade taşıyan.
i. 2495
[=1]

iflas : Borçlarını ödeyemediği mahkeme kararı ile tespit ve ilan olunan işadammın durumu.
i. 2428, 3454, 4816, 4855, 7955, 8083

i.+ına 6314
i.+ını 2707
i.+ının 6317
[=9]

ifrat : Taşkılık.
i. 9451
i.+a 4345, 9647
i.+ı 6630
i.+ından 4381
[=5]

ifrit : Öfkeli, ortalığı birbirine katan kimse.
i. 8963
i.+lerdir 12240
i.+tir 8538, 8538
[=4]

ifşa : Gizli bir şeyi açığa çıkarma, yayma.
i. 11238, 5719, 6556, 911
i.+sından 5217
[=5]

ifşaat : Gizli bir şeyi ortaya çıkarmak için yapılan açıklamalar.
i.+ta 8924
[=1]

iftihar : Övünme.
i. 1636
[=1]

iftira : Uydurma.
i.+ların 11012
[=1]

İgnatıyef : Rusya'nın İstanbul büyükelçisi olan general
i. 7955
[=1]

iğbirar : Gücenme, güceniklik, kırgınlık.
i. 10602, 10616, 11680

- [=3]
iğtişaş : Karışıklık, kargaşalık.
i. 3028
i.+lar 1437
i.+larla 937
[=3]
ihale : İş, mal vb.ni birçok istekli arasından en uygun şartlarla kabul edene verme.
i.+si 2937
[=1]
ihamet : Hıyanet, hainlik.
i. 10016, 1536, 8045, 8614, 8795, 9746, 9998
i.+i 11862
i.+ini 3567, 8661
i.+iyle 7530
i.+le 5157, 8593
i.+ler 12476
i.+lerine 7924
i.+lerini 1956
i.+ti 9850
[=17]
ihatalı : Çevrilmiş.
i. 1691
[=1]
ihdas : Ortaya çıkarma, meydana getirme.
i. 1238, 1365, 1573, 1579
i.+ları 2279
i.+sı 1276, 1583
[=7]
ihlal : Bozma, zarar verme.
i. 5404, 8004
[=2]
ihlas : Temiz sevgi ve yürekte bağlılık.
i. 5733
i.+ını 7421
[=2]
ihmal : Boşlama.
i. 10419, 11548, 12631, 2497, 2528, 3225, 3879, 4865, 5228, 5655, 6331, 7242, 8461, 9272, 9884
i.+ci 2075
i.+i 3386, 3672
i.+lerine 11842
i.+lerini 9312
i.+lerle 2430
[=21]
ihmalci : İhmal eden.
i. 10698, 11478, 2079
i.+dir 11870
[=4]
ihracat : Dış satım.
i. 2684
[=1]
ihсан : İyilik etme.
i. 11607, 6693, 7716
i.+da 4831
i.+ı 142
i.+lara 2956
i.+ları 141
i.+ların 7202
[=8]
İhsan Sungu : Milli Eğitim Bakanı Müsteşarı, eğitim bilimci.
i. 6665
[=1]
ihşas : Üstü kapalı anlatma.
i. 8946
i.+lar 11787, 284
i.+lara 8187
- i.+ları 12845
i.+ların 305, 352
i.+larının 11795
[=8]
ihhtar : Uyarma, dikkat çekme.
i.+lar 7882
[=1]
ihțarat : İhtarlar, hatırlatmalar.
i.+ına 4778
[=1]
ihțida : Başka bir dinden çıkıp Müslüman olma.
i. 10327, 1359, 2894, 4083
i.+lara 796
[=5]
ihțila : Tenha yere veya halvete çekilme.
i. 4040
i.+sını 4142
[=2]
ihțilal : Devrim.
i. 1534, 1561, 1590, 3470, 3826, 4466, 4916, 5057, 6716
i.+den 8522, 8522
i.+di 11424, 9841
i.+dir 7459
i.+e 4187
i.+i 11219, 11220, 11327, 4184, 7238, 8486, 8975
i.+in 1179, 1372, 3872
i.+inde 1310
i.+inden 1318
i.+ine 4180
i.+ini 11139, 6842
i.+inin 1365, 2840, 2893, 4466
i.+ler 1339
i.+lerdir 5552
[=36]
ihțilalci : Devrimci.
i. 4940
i.+dir 5382
i.+lerinin 9384
i.+nin 8487
i.+sine 9377
[=5]
ihțilat : Karmaşıklık.
i.+ı 3337
i.+ıyla 7013
i.+lar 4808
[=3]
ihțimal : Olasılık.
i. 12569, 13219, 2027, 4173, 5849, 9877
i.+e 8441
i.+i 10482, 1109, 11574, 3910, 4112, 4176, 4182, 4637, 5042, 5189, 7373, 7850, 800, 8578, 8829
i.+inden 11499
i.+ini 2357, 238
i.+lere 1745
[=26]
ihțira : Türetme.
i.+ları 2684
[=1]
ihțiras : Aşırı, güçlü istek.
i. 12234, 12254, 12261, 12372, 12579, 2194, 2570, 3443, 4037, 4963, 5574, 5924, 8306, 8746, 9983, 9984
i.+a 8307
i.+ı 10637, 12244, 4820, 8960
- i.+ın 10031, 10787, 12187, 6065, 6570
i.+ında 12348
i.+ını 10055, 10361, 8769
i.+ının 12258, 4578, 8915
i.+la 12416, 12419, 8746
i.+lar 10641, 12151, 12718, 4931, 5570
i.+lara 4871, 5096
i.+lardan 10055
i.+ları 10196, 12121, 12292, 1495, 5069, 6876, 6901, 8849
i.+larımız 12748, 12821, 8310
i.+larımıza 7037
i.+ların 12288, 12459, 6885, 7808, 8437
i.+larına 2689
i.+larında 12521
i.+larını 7785
i.+larının 6927, 7016
i.+larla 2519
i.+tan 5944
[=68]
ihțirassız : İsteksiz.
i. 7057
[=1]
ihțisas : Yüksek tahsil.
i. 930
[=1]
ihțişam : Gösteriş.
i.+ını 720
[=1]
ihțiva : İçerik.
i. 1004, 11571, 1593, 2034, 2381, 2453, 2501, 2542, 2657, 2733, 2768, 3327, 4286, 5773, 6156, 7450, 9357
[=17]
ihțiyaç : Gereksinim.
i. 1458, 1494, 2392, 3116, 6516, 8961, 9474
i.+a+(ihțiyaca) 4646
i.+ı 11810
i.++(ihțiyacı) 3089, 3134, 3739, 3814, 3828, 4019, 48, 5216, 9111, 9672
i.+dır+(ihțiyacıdır) 1752
i.+n+(ihțiyacın) 3134
i.+na+(ihțiyacına) 4832, 5079, 9066
i.+ını+(ihțiyacını) 10530, 2812, 4280, 5872
i.+ının+(ihțiyacının) 1645, 3203, 7079
i.+iyle+(ihțiyacıyla) 10702
i.+lar 1566
i.+lara 3442
i.+ları 1211, 1562, 2606, 3770, 7757, 8069
i.+larımız 4494
i.+larını 1570, 2612, 2651, 3048, 4770, 5064
i.+tan 10017, 3477
i.+tır 1794
[=50]
ihțiyar : Yaşlı.
i. 10039, 12082, 12121, 6463, 6660, 7102, 8400, 8450, 8477, 8542, 8546, 8715
i.+ı 7299
i.+na 2670

i.+ını 9444
[=15]
ihthiyarlık : Yaşlılık.
i. 12630
i.+ı+(ihthiyarlığı) 12773,
12774
i.+ın+(ihthiyarlığım) 12075
[=4]
İhtiyar'ül Ahak : Katip Çelebi'nin eseri.
i. 4731
[=1]
ihthiyat : Herhangi bir konuda ileriye düşünerek ölçülü davranma.
i.+sız 8043
[=1]
ihthiyath : Ölçülü davranan.
i. 10220, 1038, 2550, 4778,
4980
[=5]
ihthiyatsız : Ölçüsüz.
i. 1959, 6850
[=2]
ihthiyatsızlık : Ölçsüzlük.
i. 1983
[=1]
İ. H. Uzunçarşılı : bkz. (H. Uzunçarşılı)
i. 9910
[=1]
İhvan-ı Safa : Basra'da ortaya çıkan bir felsefe çığırının taraftarlarına verilen bir addir.
i.+da 564
[=1]
İhya-yi Hatırat : Hatıraları diriltmek.
i. 10582
[=1]
ikame : Yerine koyma.
i.+lerini 4421
i.+si 2756
[=2]
ikamet : Bir yerde oturma, eğleşme.
i. 11011, 1385
i.+e 8056
i.+i 1201, 12625, 1515,
2860, 4624
i.+inde 3115
i.+inden 11645
i.+ine 2132
i.+lerinde 11326
[=12]
ikametgah : Konut.
i.+mı 1596
i.+larında 1594
[=2]
ikaz : Uyan.
i. 11587, 6854
i.+a 2742
[=3]
ikbal : Gelecek.
i. 10959, 12210, 1961,
1981, 2006, 4901, 4903, 4958, 6445,
6446, 6852, 6900, 7241, 8719, 9677
i.+de 1957
i.+den 3587, 6877
i.+e 2726, 6988
i.+i 1962, 2394
i.+in 10954, 148, 6874,
6882, 7527
i.+ini 2577
i.+inin 2506, 9558

[=30]
ikbalperest : Bir mevki ve makam için hırslı olan. İkbale çok hırs duyan.
i.+in 6881
[=1]
iki : Bir sayı.
i. 10000, 10069, 10170,
10257, 10295, 10300, 10312, 10331,
10332, 10341, 10403, 10436, 10495,
10523, 1054, 10580, 10634, 10657,
10677, 10724, 10737, 10752, 10756,
10757, 10795, 10798, 10799, 10800,
10800, 10845, 10850, 1098, 10989,
11022, 11037, 11038, 11039, 11082,
11108, 11163, 11237, 11324, 11364,
11374, 11484, 11497, 11498, 11499,
11500, 11538, 11540, 11615, 11672,
11672, 11689, 1169, 11779, 11814,
11919, 11949, 11964, 11984, 1201,
12049, 12084, 12099, 12121, 12129,
12134, 12252, 12328, 12329, 12330,
12339, 12341, 12343, 12343, 12353,
12362, 12370, 12384, 12412, 12414,
12414, 12440, 12483, 12511, 12522,
12551, 12578, 12580, 12660, 12666,
12685, 12700, 12706, 12717, 12720,
12720, 12732, 12822, 1291, 12974,
12986, 13022, 1307, 13171, 13213,
13249, 1338, 1353, 1432, 1508,
1520, 1529, 1617, 1774, 1782, 1843,
1843, 1861, 1863, 1899, 1903, 1939,
1968, 1979, 1986, 1993, 2, 2032,
206, 2064, 2068, 207, 2127, 2138,
2178, 2276, 2292, 2296, 2308, 2393,
2426, 250, 2544, 2548, 2602, 2605,
2621, 2625, 2632, 2635, 265, 2656,
2658, 2685, 2706, 2708, 2793, 2798,
2862, 2925, 2961, 302, 3128, 3182,
3191, 3248, 3436, 353, 3562, 3568,
3595, 3606, 3610, 3640, 3669, 371,
375, 3765, 3895, 3907, 3909, 3935,
3987, 4029, 4034, 4152, 4162, 4174,
4177, 4237, 4294, 4314, 4328, 4328,
442, 4439, 444, 4443, 4527, 4528,
4543, 4554, 4558, 4646, 4669, 473,
4731, 4762, 4821, 483, 485, 4879,
4897, 4963, 4972, 5005, 5033, 5034,
5060, 5160, 5174, 5188, 519, 5205,
5276, 5316, 54, 5436, 5495, 5529,
5598, 5599, 5652, 5666, 5737, 5786,
5795, 5806, 5808, 5820, 5847, 5887,
5890, 5962, 5969, 5995, 6033, 6057,
6086, 6093, 6171, 6177, 6177, 626,
6264, 6269, 6270, 6355, 6369, 6378,
6393, 6481, 6507, 6566, 6639, 6645,
6651, 6671, 6676, 6694, 6770, 6894,
6949, 7040, 7181, 7340, 7351, 7412,
7439, 745, 7486, 7488, 7497, 756,
7563, 7563, 7567, 7621, 7629, 7638,
7641, 7648, 7750, 7820, 7830, 784,
7905, 7921, 7923, 7938, 794, 794,
7954, 7996, 809, 8093, 8106, 8107,
8205, 8215, 8255, 8269, 8327, 84,
8468, 8494, 853, 860, 8632, 8741,
8793, 8844, 8901, 8907, 8922, 8947,
8952, 8962, 8967, 8967, 8984, 8998,
9009, 9154, 9160, 9161, 9246, 926,
930, 9311, 9367, 938, 9410, 9412,
9413, 9445, 9562, 9566, 9575, 9578,
9603, 9611, 9613, 9613, 9632, 966,
9682, 9776, 9786, 981, 9814, 9816,
9869, 9870, 9926, 998, 9986

i.+de 7208
i.+nci 1183, 2799
i.+ncisinde 5654
i.+si 10030, 10438, 10766,
11361, 11865, 12122, 12131, 12163,
12556, 1432, 3219, 3426, 6189,
6411, 7731, 8351, 9682, 9787, 9883
i.+sinde 11480, 11630,
12182, 174, 305, 3893, 4652, 595,
6385, 8233
i.+sinden 10767
i.+sine 10976, 12859
i.+sini 1797, 4100, 5015,
6964, 7973, 8206, 9016, 9224
i.+sinin 11938, 12687,
1774, 1955, 3976, 7443, 8541, 9641
i.+şer 4830, 4831, 5846
i.+ye 8900
[=426]
iki bin : Bir sayı.
i. 6768
[=1]
ikide bir : Sürekli.
i. 11736, 13063, 9318
[=3]
İki Dost : Süleyman Nazif'in eseri.
i. 6856
i.+unda 6734
[=2]
ikileş- : Sayısı ikiye çıkmak.
i.-ti 5888
[=1]
ikilik : İki değişik kullanımı veya uygulaması olma durumu.
i. 2981, 3675, 5080, 5887,
653, 6885, 8867
i.+e+(ikiliğe) 11410
i.+i+(ikiliği) 24, 2978,
6299, 6930
i.+in+(ikiliğin) 25
i.+inin+(ikiliğinin) 5082
i.+te 7136
i.+ti 2996
i.+tır 653
[=17]
İki Melek : Ahmet Mithat Efendi'nin yazısı.
i.+te 10096
[=1]
ikinci : İki sayısının sayı sıfatı.
i. 10022, 10164, 10404,
10418, 10446, 10500, 10570, 10588,
10661, 10674, 10723, 10732, 10734,
10910, 10949, 10974, 10974, 10987,
10989, 11127, 11145, 1124, 11283,
11308, 1131, 11391, 11656, 11656,
11811, 11818, 1184, 11887, 11907,
11993, 1205, 12118, 1217, 12263,
12299, 12373, 12389, 12461, 12981,
12987, 1304, 13070, 1328, 1739,
1793, 192, 2002, 2035, 2166, 2179,
2218, 2366, 2457, 2471, 2493, 2556,
2564, 2772, 2802, 2835, 2837, 2990,
306, 306, 3124, 3158, 3161, 3223,
325, 3352, 3356, 3369, 3636, 3741,
3924, 3999, 4008, 4008, 4065, 4071,
4137, 4141, 4163, 4173, 4194, 4205,
4221, 4382, 4478, 4692, 4791, 4832,
4858, 4938, 5183, 5317, 5411, 5430,
5508, 5585, 571, 5797, 5852, 5858,
5923, 6195, 6281, 6295, 6401, 6419,
6489, 6605, 6634, 6662, 6721, 6751,
6883, 7094, 7261, 7270, 7298, 7318,

7405, 7415, 7604, 7623, 7652, 7670, 7743, 7817, 7951, 7953, 8002, 8060, 8061, 8165, 8174, 8207, 8213, 8358, 8389, 8393, 8442, 8503, 8580, 8592, 861, 8621, 8631, 8661, 8795, 8980, 9028, 9341, 9405, 9561, 9677, 9683, 9753, 9868, 9877, 9879, 9891
i.+ler 4364
i.+si 10797, 12235, 355, 3836, 3916, 4101, 4277, 486, 5317, 6269, 6273, 6396, 7646, 8108, 8909, 9153, 9447, 9727, 9775
i.+sinde 11351, 4255, 5279, 6399, 9305
i.+sine 11834
i.+sini 12363, 7047, 8577
i.+sinin 155, 5943
i.+siyle 10752
[=199]

İkinci Abdülhamid : bkz. (Abdülhamid)
i.+in 6829
[=1]

İkinci Dünya Harbi : 1939-45 arasında hemen hemen dünyanın her yanını kapsayan uluslararası savaş.
i.+nin 12819
[=1]

İkinci Ersas : Ali Haydar'ın eseri.
i. 6177
[=1]

İkinci Katerina : Rus Çaricesi.
i. 3190
[=1]

İkinci Yezid : Emevi halifelerinin ikincisi.
i. 181
[=1]

İkinci Zemzeme : Recaizade Mahmut Ekrem'in eseri.
i.+de 10620
i.+deki 10583
[=2]

iki yüz : Bir sayı.
i. 7228, 7716, 934
[=3]

ikiz : İki kişi bir arada doğan.
i.+li 5629
[=1]

ikizli : İki kişili olan.
i. 12310, 286, 5066
i.+dir 12418
[=4]

ikizlik : Bir gebelik biçimi.
i.+te 312
[=1]

iklim : Bir yerde uzun bir süre boyunca gözlemlenen sıcaklık, nem, hava basıncı, rüzgar, yağış, yağış şekli gibi meteorolojik olayların ortalamasına verilen addır.
i. 10070, 12185, 2732, 52, 5746, 7483, 7584, 9626, 985
i.+i 11866, 12805
i.+in 2730, 7481
i.+ine 43
i.+lere 12091, 5735
i.+leri 10741
i.+lerinden 401
[=18]

ikrah : Tiksinme, iğrenme.
i.+ı 10814

[=1]

ikram : Konuşu ağırlama.
i. 4584
[=1]

ikrar : Saklamayıp doğruca söyleme, açıkça söyleme.
i. 11231, 5582, 5605, 6998
i.+a 2196
i.+ı 10193, 376, 6945, 8913
i.+dır 11230
i.+ın 11790, 12062
i.+ına 470, 6993
[=14]

iktibas : Ödünç alma.
i. 2509, 6645, 9684
i.+lar 5499
i.+larından 2482
[=5]

iktidar : Güç.
i. 3067, 3260, 3894, 8922
i.+a 7762, 7784
i.+da 9853
i.+ın 9514
[=8]

iktifa : Yetinme.
i. 2787, 3072, 3159, 3912, 4578, 6000, 6730
[=7]

iktisâdi : Ekonomik.
i. 10763, 1108, 1169, 1339, 1475, 1647, 2815, 2939, 3009, 3071, 4864, 5066, 5419, 6755, 7232, 7332, 7796, 785, 791, 804, 807, 815, 819, 862, 864, 865, 866, 879, 883, 888, 890, 912, 936, 9487, 9488, 9490, 9491, 9785
[=38]

iktisat : Ekonomi.
i. 2777, 3188, 4005
i.+a+(iktisada) 4062
i.++(iktisadi) 3520
[=5]

iktiza : Gerekli olma, gerekme.
i.+sınca 4493
[=1]

ilaç : Deva.
i.+ı+(ilacı) 8424
[=1]

İlah : Tanrı.
i.+ı 11777, 6092
i.+ına 11780
i.+ını 9498
i.+i 121, 186
i.+ların 12260
[=7]

İlahi : Tanrıca.
i.+sidir 8235
[=1]

ilahî : Tanrı'yı övmek, ona dua etmek için yazılıp makamla okunan nazım.
i. 11916, 11949, 1838, 240, 4331, 4344, 4458, 4515, 5795, 7007, 7573, 8895
i.+dir 5395, 5411
i.+nin 4315
i.+si 4737
i.+sine 4342
i.+sinin 4313, 4755
[=19]

ilahiye : Tanrıca.
i.+nin 5401
[=1]

ilam : Bildirme, anlatma.
i.+ıyla 8510
[=1]

ilan : Duyuru.
i. 11057, 11384, 11422, 12086, 12726, 1472, 2800, 2803, 2808, 2839, 2858, 3040, 3066, 4748, 5268, 6605, 6862, 7762, 7942, 8017, 8701, 9861, 9881, 9892, 9907
i.+a 5016
i.+ı 10480, 11111, 3837, 7982, 9891, 9919
i.+ına 2997, 9046
i.+ında 3056
i.+ından 1984
i.+ını 10992, 4919
i.+ının 2805, 2835, 6860
i.+la 10014
i.+lar 2855
[=43]

ilan-ı aşk : Aşkın ilan edilmesi.
i. 8430
[=1]

ilave : Ek.
i. 100, 10588, 10610, 11057, 11194, 11215, 11244, 11319, 11354, 11411, 11626, 11628, 11713, 12029, 12153, 12225, 12292, 1235, 12509, 13055, 13128, 13154, 1343, 1569, 1584, 1654, 1845, 1892, 2009, 2058, 209, 2280, 2418, 2470, 2531, 2533, 2701, 2741, 3153, 3220, 3260, 3494, 3509, 3521, 3718, 3760, 3821, 3960, 3966, 3978, 4151, 4308, 4367, 4391, 441, 4525, 467, 4975, 5204, 5224, 5442, 5669, 5820, 6237, 6292, 6577, 6642, 6956, 726, 731, 7965, 871, 894, 9054, 9091, 9096, 916, 9287, 9668, 9931, 9964
i.+ler 11240, 11470, 5455, 5462, 8809, 9555
i.+lerde 11475
i.+lerin 9680
i.+lerle 2140, 3244
i.+si 7852
i.+sinde 6832, 8002
i.+sindeki 12373
i.+sini 4154, 9203
[=97]

ilave-i fasıl : Ek fasıl.
i. 12512
[=1]

ilave-i manzar : Ek görünüş.
i. 12512
[=1]

ila-yı kelimetullah : Allah kelâmının, İslâmîyetin ulviyetini ve hakikatlarının kıymetini bildirmek ve yaymak.
i. 4464
[=1]

ila-yı kelime : Namık Kemal'in Türk milleti için kullandığı ifade.
i. 9172
[=1]

ilca : Zorlama, zorunda bırakma.
i.+larıyla 2115
i.+sıyla 1545
[=2]

ile : Kelimenin sonuna geldiğinde birliktelik, beraberlik, araç, neden veya durum anlatan cümleler yapmaya yarayan bir söz.

i. 100, 10011, 10045, 10066, 1010, 1012, 10128, 10128, 10140, 10153, 10166, 1017, 10180, 10184, 10191, 10204, 10232, 10267, 10275, 10278, 10290, 10292, 10300, 10307, 10333, 10397, 10459, 1047, 10489, 10490, 10501, 10509, 1054, 10565, 10568, 10569, 10571, 1059, 10673, 10675, 10691, 10698, 1073, 10738, 10750, 10771, 10778, 10782, 10816, 1082, 10877, 10889, 10920, 10930, 10966, 10976, 10978, 1098, 10982, 10985, 1100, 11019, 11036, 11053, 11056, 11059, 11078, 11094, 1110, 11123, 11132, 11132, 11147, 11163, 11202, 11222, 11223, 1125, 11262, 1127, 113, 11328, 11349, 11360, 11385, 11387, 11397, 11434, 11449, 11452, 11480, 11493, 1151, 1151, 11532, 11534, 1156, 11566, 11569, 11577, 11617, 11624, 11641, 11645, 11646, 11658, 1169, 11693, 11754, 11757, 11783, 11784, 11794, 11796, 11811, 11820, 11826, 1183, 11838, 1186, 11874, 11878, 11895, 11927, 11937, 11942, 11955, 1196, 1196, 11969, 11992, 12007, 12016, 12036, 12041, 12110, 12114, 12115, 12122, 12122, 12126, 12128, 12132, 12134, 12156, 12163, 12168, 1217, 1218, 12218, 1222, 12224, 12230, 12254, 12256, 12304, 12306, 12323, 12323, 12329, 12340, 12345, 12393, 1240, 1241, 12412, 12413, 12413, 12414, 1243, 12437, 12445, 1245, 12452, 12460, 12464, 12467, 12470, 12483, 12501, 12505, 12511, 12517, 12522, 12539, 12541, 12551, 1260, 12618, 1262, 1262, 12621, 12649, 12661, 12666, 12683, 12684, 12686, 12693, 12696, 12706, 12707, 12709, 12716, 12727, 12793, 12796, 12815, 12818, 12821, 12826, 12858, 12864, 12872, 12878, 12883, 12918, 12922, 12924, 12936, 12941, 12955, 12961, 12989, 13014, 13016, 1302, 13024, 13027, 1305, 13066, 13068, 13091, 13102, 13103, 13105, 13109, 13122, 13128, 13129, 13175, 13177, 13187, 13190, 13212, 13221, 1330, 1330, 1338, 1340, 1342, 1347, 1376, 1385, 1386, 1404, 1421, 1422, 1430, 1455, 1465, 1470, 1503, 1512, 1514, 1524, 1526, 1541, 1557, 1564, 1565, 1566, 1584, 1600, 165, 1655, 1665, 1692, 1695, 1739, 1740, 1743, 175, 1750, 1754, 1755, 1763, 1779, 178, 1789, 1790, 1809, 1823, 1834, 1834, 1863, 1865, 1872, 1875, 1887, 1897, 1926, 193, 1942, 1948, 1954, 1955, 1962, 1969, 1975, 1975, 1982, 1992, 1994, 2003, 2035, 2041, 2055, 2089, 2107, 2108, 2116, 2195, 2200, 2202, 2217, 2220, 2232, 2241, 2243, 225, 2256, 2258, 2258, 2265, 2291, 2310, 2318, 2359, 2374, 2376, 2381, 2404, 242, 2465, 2474, 2475, 2476, 249, 2491, 2520, 2528, 2537, 2537, 2585, 2596, 2605, 2625, 2632, 2638, 264, 2654, 2662, 2676, 2677, 270, 2702, 2703, 2707, 2713, 2718, 2724, 2725, 2728, 2754, 2779, 2784, 2801, 2818, 2829, 2830, 2847, 285, 2896, 2903, 2932,

2937, 2954, 2977, 2986, 2999, 3004, 3028, 3037, 3053, 3075, 3076, 3087, 3109, 3161, 3177, 3181, 3189, 3190, 3190, 324, 3243, 3249, 327, 3293, 3299, 33, 3306, 3323, 3334, 3365, 3371, 3402, 3405, 3406, 3408, 3413, 3441, 3447, 3450, 3456, 3464, 3476, 3486, 3492, 3508, 3521, 3524, 3526, 3529, 3530, 3531, 3537, 3540, 3555, 3556, 3561, 3563, 3568, 3569, 3574, 3576, 3577, 3585, 3589, 3590, 3603, 3622, 3627, 3640, 3651, 3667, 3682, 3703, 3711, 3718, 3758, 3766, 3776, 3780, 3798, 3823, 3826, 3830, 3835, 3845, 3851, 3858, 3905, 3912, 3918, 3919, 3925, 3967, 3998, 4, 4001, 4014, 4044, 4048, 4049, 4056, 4057, 4073, 4088, 4102, 4113, 4119, 4120, 4125, 4138, 4139, 4144, 4156, 4173, 4174, 4193, 4196, 4197, 4205, 4221, 4221, 4240, 4256, 4259, 4277, 4281, 4291, 4310, 4312, 4323, 4332, 4347, 436, 4363, 4376, 4384, 4394, 4402, 4408, 4450, 447, 4476, 4478, 45, 4503, 4513, 4519, 4532, 4554, 4566, 4569, 4571, 4578, 4598, 4616, 4620, 4633, 4634, 4648, 4679, 4698, 4700, 4705, 4711, 4715, 4715, 4717, 4722, 4723, 4729, 4733, 4737, 4738, 4741, 478, 4822, 4834, 4845, 4860, 487, 4872, 4878, 4889, 4919, 492, 4941, 4947, 4948, 4957, 4970, 4979, 4982, 4988, 5009, 5019, 5025, 5027, 5032, 5037, 5049, 5057, 5105, 5143, 5149, 5157, 5167, 5180, 5181, 5193, 5227, 5239, 5243, 5262, 5267, 5278, 5327, 5358, 5359, 5362, 5362, 5388, 5430, 5473, 5493, 5501, 5508, 5510, 5511, 5522, 5525, 5538, 5541, 5553, 5553, 5569, 5573, 5588, 5600, 5602, 5625, 5628, 5630, 5633, 5639, 5644, 5657, 5668, 5673, 5678, 5687, 5688, 5688, 5696, 5703, 5704, 5706, 5725, 5741, 5744, 5755, 5759, 5763, 5796, 5804, 5819, 5820, 5823, 5827, 5837, 5861, 588, 5939, 5946, 5950, 5964, 5965, 5968, 5978, 5988, 6, 6025, 6044, 6053, 6087, 6113, 6125, 6148, 6172, 6173, 6189, 6195, 6203, 6242, 625, 626, 627, 6285, 6287, 6289, 6291, 6294, 6298, 6326, 6338, 6339, 6368, 6370, 6380, 6384, 6397, 6414, 6429, 6445, 6449, 6480, 6481, 6482, 652, 6524, 6541, 6546, 6637, 6638, 6640, 6655, 6663, 6664, 6678, 6678, 6681, 6681, 6720, 6721, 6728, 6735, 6739, 6743, 6767, 6774, 6776, 6778, 6781, 6806, 6837, 6840, 6843, 6853, 6866, 6872, 6875, 6901, 6904, 6905, 6908, 6911, 6945, 6947, 6948, 6963, 697, 6979, 6991, 7002, 7020, 7069, 7075, 7089, 7094, 7101, 7109, 7114, 7123, 7123, 7126, 7129, 7129, 7134, 7137, 7146, 7161, 7169, 717, 7183, 719, 7215, 7258, 7260, 7263, 7266, 7276, 7299, 7342, 7373, 7378, 7396, 7420, 7431, 7442, 7449, 7470, 7473, 7476, 7484, 7498, 7501, 7506, 7534, 7540, 7546, 7547, 7547, 7560, 7564, 7568, 7571, 7584, 7603, 7603, 7609, 7618, 7623, 7624, 7661, 7672, 7680, 7682, 7689, 7692, 7693, 7720, 7721, 7722, 7729, 773, 7734, 7736, 7739,

7746, 7761, 7776, 7811, 7818, 7829, 783, 7830, 7860, 787, 7874, 7877, 7886, 789, 7892, 7914, 7920, 7921, 7932, 7946, 7947, 7971, 7973, 7989, 8015, 8019, 8021, 8026, 8029, 8041, 8051, 8053, 8060, 8063, 8100, 8113, 8114, 8120, 8142, 8150, 8151, 8159, 8160, 8164, 8168, 8180, 8183, 8226, 8260, 8263, 8265, 8266, 8274, 8283, 8328, 8336, 8360, 8364, 837, 8377, 8387, 8402, 8411, 8412, 8414, 8420, 8438, 8446, 8446, 847, 8490, 8495, 850, 8520, 8527, 8536, 8539, 8540, 855, 8553, 8558, 8558, 8560, 8576, 8609, 8630, 8648, 8648, 8659, 8680, 8681, 8681, 8684, 8687, 8688, 8689, 8690, 8694, 8724, 8746, 876, 8770, 8774, 878, 8788, 8794, 8795, 8797, 8873, 8879, 8909, 8922, 8950, 8953, 8954, 896, 8964, 8971, 8993, 8996, 8997, 9000, 9007, 9010, 9016, 9020, 9032, 9043, 9053, 9087, 9094, 9095, 9096, 9096, 9108, 9120, 9142, 9155, 9160, 9184, 919, 9223, 9243, 9244, 9248, 9249, 9252, 9256, 9262, 9270, 9292, 9319, 9322, 9396, 9401, 9405, 9417, 9417, 9422, 9428, 9450, 9450, 9451, 9474, 9538, 9539, 9545, 9546, 96, 964, 965, 9666, 9680, 971, 9717, 9719, 9738, 9757, 9760, 9764, 9767, 9768, 9771, 9792, 9809, 9810, 9820, 9838, 9843, 9847, 9864, 9865, 9880, 9887, 990, 9925, 9931, 9935, 9938, 9953, 9976, 9980, 9988

i.+dir 6283
[=1028]

ileri : Herhangi bir şeye göre daha ötede olan yer.

i. 10032, 11335, 12397, 13164, 13218, 1769, 1785, 1841, 1938, 2193, 2490, 2491, 3061, 3138, 3465, 4051, 4402, 4764, 530, 5375, 5480, 6532, 716, 7297, 7417, 7935, 928, 9396, 9532, 9897

i.+de 10622, 11024, 11102, 11217, 11419, 11528, 1233, 12380, 13189, 1320, 1423, 1777, 1782, 1805, 2076, 2097, 2601, 2844, 3127, 3131, 3246, 3266, 3355, 3394, 3399, 3507, 4283, 5106, 5279, 5468, 5572, 5757, 5760, 5840, 5854, 6045, 6071, 6175, 6182, 6255, 6321, 6571, 6625, 6706, 6864, 7121, 7677, 8500, 9428, 9781, 9818

i.+deki 10547, 10930, 3337, 5337

i.+dir 6499

i.+ki 11326, 11459, 11520

i.+lere 7224

i.+si 7100

i.+sinde 11173

i.+sine 11158, 5078, 6960

i.+ye 10200, 11393, 11439, 11913, 11919, 1278, 12846, 13193, 13228, 1684, 2029, 2332, 2441, 2495, 2631, 2751, 3349, 3832, 3853, 3948, 4358, 4373, 4857, 5092, 5293, 5555, 5586, 6648, 6747, 7484, 7485, 7857, 7988, 9351

[=129]

ilerle : Bulunduğu yerden daha ileriye gitmek.

i.-diği 5503

- i.-dikçe 10075
i.-me 11281
i.-mek 852
i.-menin 11282
i.-miş 6239
i.-mişti 4706
i.-yeni 929
[=8]
- ilerlet-** : İlerlemesini sağlamak.
i.-ecektir 4707
i.-ir 9720
i.-iyordu 6335
i.-mek 6196
[=4]
- ilga** : Bir şeyin varlığını ortadan kaldırma.
i. 1113, 1543, 2877, 3518, 3623, 374, 4977, 6051, 7853, 7999
i.+sı 1470, 3012, 4863
i.+sına 2505
i.+sından 1622, 5621, 6135, 7660
i.+sını 1547, 1603
i.+sının 1664
[=21]
- ilgi** : Alaka.
i. 1471, 1707, 326
i.+den 357
i.+leri 4875
i.+lerini 7190
i.+nin 3300
i.+sını 11217, 1724, 4837
[=10]
- ilgilen-** : Alakadar olmak.
i.-miş 8409
[=1]
- ilgilendir-** : İlgisini çekmek, önem vermek.
i.-en 4077
i.-mez 12320
[=2]
- ilgili** : Alakalı.
i. 100, 5339
[=2]
- ilhak** : Katma, bağlama, ekleme.
i. 3638
[=1]
- ilham** : Esin.
i. 1012, 10642, 11050, 11146, 11433, 11456, 11499, 11850, 12163, 12925, 13092, 1709, 5602, 5625, 5971, 5988, 6393, 8118
i.+a 10601, 1948, 2033, 6050
i.+da 11638, 2079, 6929
i.+ı 10665, 11086, 11261, 11590, 11805, 11868, 12269, 1823, 1845, 2014, 2199, 402, 5980, 7038, 7158
i.+ın 11194, 1700, 2022, 500, 6047, 8122
i.+ına 11619, 12010, 517
i.+ında 224, 5727, 6941
i.+ından 10608, 11426
i.+ını 10587, 10827, 11648, 11653, 11825, 11841, 11933, 12073, 4292, 462, 5756, 6100
i.+ının 10591, 11040, 11101, 11349, 12977, 336, 6971, 6998, 8257, 9632
i.+ıyla 12068
i.+ıyla 12995
i.+la 5991, 6059
- i.+larına 10663
i.+larını 11639
[=82]
- İlham-ı Vatan** : Abdülhak Hamid'in eseri.
i. 11121
[=1]
- İlhan** : Abdülhak Hamid Tarhan'ın eseri.
i. 11111, 11121, 11279, 11953, 12036, 12154, 12165, 12180, 12236, 12301, 12517, 12658, 12658, 12663, 12687, 12700, 12706, 12709, 12716, 12752, 12818, 12821, 12856
i.+a 12698
i.+da 11257, 12584, 12684, 12795
i.+dan 12851
i.+ı 12202, 12729
i.+ın 12048, 12669, 12687
[=34]
- İlhanlılar** : Cengiz Han'in (Çingiz Han)torunu Hülagü Han tarafından, merkez Tebriz olmak üzere İran'da kuruldu.
i. 12690, 12695
i.+ın 12700
[=3]
- İliklen-** : İlikleme işi yapılmak.
i.-en 649
[=1]
- İlim** : Bilim.
i. 10882, 10956, 10958, 2603, 2625, 3129, 3165, 3233, 4017, 4060, 456, 6651, 779, 9803, 9818, 999
i.+e+(ilme) 1036
i.+i+(ilmi) 1370, 2482, 3531, 4748, 5461, 6649, 7294, 9233, 9259, 9809
i.+in+(ilmin) 7132, 779
i.+inde+(ilminde) 3131
i.+inden+(ilminden) 5212
i.+ine+(ilmine) 10073
i.+ini+(ilmini) 12896
i.+inin+(ilminin) 5489, 575
i.+le 11530, 11921, 3564, 9828
i.+ler 2474, 3705, 5466
i.+leri 3188
i.+lerinin 7125
i.+lerine 9751
i.+lerini 3704, 4082
i.+lerle 557, 7129
[=49]
- İlim-i servet** : bkz. (ilm-i servet)
i. 4016
[=1]
- İlim ve Beşer** : Beşir Fuad Bey'in eseri.
i. 6651
[=1]
- İliş-** : Değınmek, sözünü etmek.
i.-mediklerini 4110
[=1]
- İlk** : Önce.
i. 10050, 10054, 10061, 10063, 10068, 10069, 10080, 10081, 10085, 10086, 10110, 10111, 10152, 10173, 10173, 1018, 1018, 10188, 10188, 10192, 10203, 10216, 10219, 10241, 10242, 10244, 10250, 10263, 10263, 10278, 10297, 1030, 10311, 10311, 10324, 10344, 10352, 10357, 10372, 10377, 10390, 10394, 10417, 10422, 10450, 10473, 10480, 10500, 1052, 10528, 10558, 10567, 10598, 10599, 1062, 10672, 10694, 10716, 10720, 10774, 10781, 10821, 10822, 10845, 10865, 10866, 10868, 10876, 10881, 10897, 10903, 10917, 10947, 10952, 10956, 1097, 10981, 11007, 11079, 11106, 11107, 11123, 11124, 11129, 11155, 11158, 11178, 11185, 11201, 11204, 11205, 11212, 11226, 11237, 11286, 11294, 11296, 11328, 11347, 11404, 11408, 11411, 11422, 11434, 11442, 11448, 11451, 11466, 11472, 11484, 11516, 11523, 11577, 11592, 11630, 11637, 11653, 11669, 11732, 11819, 1182, 11907, 11912, 1192, 11923, 11929, 11944, 12027, 12085, 12087, 12104, 12116, 12127, 12164, 12173, 12227, 12295, 12297, 12338, 12351, 12364, 12365, 1238, 12398, 12500, 12504, 1251, 12622, 12628, 12635, 12767, 12787, 12860, 12878, 1292, 1292, 1294, 12976, 12989, 13008, 13065, 13109, 13120, 13122, 13133, 13146, 13149, 13184, 13194, 13246, 1405, 1455, 1470, 1546, 1580, 1582, 1583, 1605, 1610, 1671, 1691, 1692, 1697, 1697, 1698, 1706, 173, 1736, 1761, 1786, 1790, 1795, 1834, 1835, 1929, 1975, 1980, 1990, 2063, 2090, 2090, 2104, 2105, 2165, 2195, 2203, 2225, 2259, 2293, 2341, 2397, 2405, 2406, 2455, 2537, 2549, 2608, 2625, 2676, 2699, 2702, 2709, 2723, 2730, 2734, 2779, 2794, 2795, 2796, 2826, 2954, 2974, 3090, 3120, 3125, 3184, 3197, 3222, 3227, 3237, 324, 3244, 3246, 3257, 3260, 3303, 3307, 3310, 3325, 3334, 3338, 3361, 3367, 3385, 3405, 3461, 3473, 349, 3524, 3530, 3531, 3531, 3532, 3536, 3537, 3565, 3567, 3569, 3577, 3626, 3677, 3677, 3677, 3682, 37, 3726, 3761, 3770, 3835, 3841, 3856, 3882, 3896, 3941, 3946, 3955, 3960, 3963, 3995, 4000, 401, 4010, 4028, 4035, 4037, 4049, 4058, 4065, 4074, 4118, 4119, 4134, 4144, 4227, 424, 4265, 4267, 4300, 4332, 4338, 4351, 4469, 4501, 4538, 4539, 4543, 4562, 4572, 4578, 4602, 4610, 4611, 4658, 4689, 4693, 4703, 4733, 4746, 4748, 4755, 4785, 4798, 4827, 4888, 4912, 4914, 4918, 4969, 4993, 5008, 5010, 5012, 5017, 5017, 5024, 5029, 5047, 5062, 5087, 5137, 5147, 5236, 5272, 5275, 532, 5347, 5384, 539, 5427, 5438, 5481, 550, 5504, 5505, 554, 5543, 5551, 5551, 556, 5562, 5580, 5594, 5597, 5750, 5804, 5806, 5807, 5808, 5810, 5843, 5855, 5856, 5875, 5882, 5892, 5894, 5902, 5911, 5918, 5921, 5936, 5942, 5952, 5955, 5998, 6, 6001, 6013, 6016, 6022, 6030, 6041, 6055, 6075, 6087, 6115, 6137, 6138, 6149, 6151, 6177, 6183, 6184, 6197, 6204, 6204, 6211, 6217, 6223, 6226, 6238, 6282, 6282, 6283, 6292, 6294, 6298, 6304, 6308, 6315, 6317, 6327, 6344, 6344, 6351, 6352, 6366, 6372, 6379, 6382, 6391, 6393, 6403,

6421, 6430, 6436, 6436, 6438, 6443, 6465, 6511, 6536, 6542, 6562, 6565, 6571, 6579, 6606, 6607, 6608, 6614, 6616, 6618, 6622, 6633, 6654, 6666, 6669, 6670, 6685, 6690, 6714, 6744, 6774, 6829, 6861, 687, 6975, 7010, 7109, 7118, 7292, 7295, 7297, 731, 741, 7432, 7434, 7438, 7465, 7483, 7538, 7545, 7574, 7575, 7579, 7649, 7651, 7660, 7761, 7768, 7802, 7844, 788, 7883, 7888, 789, 7895, 7903, 8026, 8031, 8101, 8166, 8192, 8200, 8200, 8223, 8233, 8239, 8276, 829, 8292, 8373, 8374, 8390, 8414, 8473, 8478, 8479, 8489, 851, 8534, 8552, 8606, 8635, 8838, 8871, 8887, 8942, 9086, 9092, 9093, 9094, 9099, 9102, 9184, 9201, 9204, 9376, 9513, 9515, 952, 9522, 9526, 9533, 9536, 9539, 9546, 9585, 960, 9613, 9632, 9641, 9656, 9710, 9729, 9744, 9753, 9755, 9759, 9763, 9775, 9819, 9823, 9858, 9865, 9870, 9872, 9888, 9890, 9917, 9919, 994, 9945, 9982, 9983, 9985
i.-i 10512
i.-idir 4398
i.-in 9760
[=590]
ilköğretim : Sekiz yıllık zorunlu öğrenim.
i.-in 13235
[=1]
illet : Hastalık derecesine varan aliskanlık.
i. 3739
i.-i 10321
[=2]
ilmî : Bilimsel.
i. 1371, 1959, 871, 936
[=4]
ilm-i kıyas-ı müsellesat : Bazı garp menbalarından istifade edilerek yazılmış bir eser.
i. 1082
[=1]
ilm-i servet : İlim zenginliği.
i. 4020
[=1]
İlm-i Tabakat'ül Arz : Mehmed Ali Efendi'nin eseri.
i. 3171
[=1]
ilmiye : Din işleriyle uğraşan hocalar sınıfı.
i. 3168, 3608, 5087
[=3]
iltica : Sığınma.
i. 12681, 7828, 8603
i.-dan 2029
i.-lara 1922
i.-larına 1874
[=6]
iltifat : Tatlı davranma.
i. 11883, 141, 1992, 1995, 8037
i.-ın 2002
i.-ına 1982
i.-la 3698
i.-lara 2304, 9863
[=10]
iltihak : Katılma.
i. 2555, 4132, 4134, 4783, 4989, 7625, 792, 8086, 8348, 838

[=10]
iltimas : Haksız yere, yasa ve kurallara uymaksızın kayırma.
i.-ıyla 2908
[=1]
iltizam : Bir tarafı tutma.
i. 2935, 7734
[=2]
İlyada : Homeros'un yarattığı iki büyük destandan biri.
i. 625, 630
[=2]
ilzam : Susturma.
i. 11549
[=1]
ima : Dolaylı olarak anlatma.
i. 2412, 279, 7453, 7765, 8021, 8054, 8871
i.-lar 8657
i.-larla 9313
i.-sı 4104
i.-ya 2469
[=11]
imaj : İmge.
i. 11840, 11997, 190, 200, 214, 223, 311, 484, 6046, 9593
i.-ı 7100, 8202
i.-ın 8934, 9642
i.-ının 11959, 7097
i.-ıyla 192
i.-lar 10544, 5769, 8210
i.-larda 9583
i.-ları 11938, 6018, 8185, 9622, 9660
i.-larını 13090, 9648
[=28]
imal : Yapım.
i.-i 6853
[=1]
imalat : Ham madde işlenerek yapılan her türlü mal.
i. 3515
i.-ımızı 3515
[=2]
imalathane : Yapım yeri.
i.-leri 1281
[=1]
imale : Bir tarafa yatırma.
i. 11888, 8139
i.-lere 11427
i.-lerine 9336
[=4]
imalı : Üstü kapalı.
i. 7409
[=1]
imam : Cemaate namaz kıldıran kimse.
i. 5254, 5400, 5404, 6165
i.-a 4554
i.-ı 2054, 5968
i.-ın 4547
i.-la 4551
i.-larından 7130
[=10]
İmam Efendi : "Şair Evlenmesi" adlı eserde bir karakter.
i. 4592
i.-dir 4565
[=2]
imamet : İmamlık.
i. 3395, 5397, 5399, 5400, 5402, 5406, 8012
[=7]

İmam-ı Ali : Hz.leri Eshab-ı kiraman büyüklerinden.
i. 5409
[=1]
İmam-ı Gazali : Büyük din alimi.
i. 565
i.-ye 7130
[=2]
iman : İnanç.
i. 11731, 12713, 12759, 2757, 6945, 6992, 8576, 9222
i.-ı 1722, 545, 6945, 7028, 9828
i.-ın 7021
i.-ına 6997
i.-ından 7061
i.-ını 12055, 7049
i.-la 12761, 7046
i.-ları 12753
[=21]
imanlı : İnanıcı olan.
i. 9331
[=1]
imanoğlu : İmanlı kişi.
i.-nu 6990
[=1]
imaret : Hayır evi.
i. 7954
[=1]
imdat : Tehlikede olana yapılan yardım.
i. 11309
[=1]
imha : Yok etme.
i. 3621, 3991
i.-sına 12740
i.-sını 3865
[=4]
imkan : Olanak.
i. 10379, 10822, 11236, 12254, 12715, 13229, 1645, 1683, 1775, 224, 2285, 252, 3062, 3074, 3435, 3716, 4018, 4184, 5612, 6035, 7149, 7476, 748, 7520, 7663, 7729, 8106, 8426, 9301, 9382
i.-ı 11365, 12213, 12436, 13095, 350, 3516, 3806, 4031, 5054, 5211, 5617, 5703, 5725, 5995, 6436, 6466, 7047, 8149
i.-ın 13033, 6886, 9781
i.-ına 5641
i.-ından 1919, 464, 767
i.-ını 10197, 11071, 12220, 12626, 1685, 341, 4128, 5734, 5946, 795, 821, 8408, 8910, 9006
i.-ının 5975
i.-la 12970, 606
i.-lar 10907, 12550, 2736, 515, 5982, 6562, 6767, 844
i.-lara 6906, 8095, 9379
i.-lardı 6457
i.-ları 10323, 12794, 3475, 6165, 6352, 8175, 8960, 9212
i.-larımız 7474
i.-ların 11224, 3040
i.-larına 7756, 8253, 9450
i.-larında 9097
i.-larından 7942
i.-larını 1747, 1961, 3288, 5889, 6212, 6443, 6520, 8091, 8147, 8677, 934, 9411
i.-larının 3812

i.-larıyla 2171, 465, 526,
6559
i.-larla 11086, 3234
i.-sız 5330
[=120]
imkansız : Olanaksız.
i. 11138, 11793, 12247,
12549, 12658, 1926, 2504, 5630
i.-dı 10348, 5772, 7365
i.-dır 11980, 1518, 1742,
4040, 4124, 4447, 4516, 4530, 5479,
6554, 7108, 7342
i.-ın 5994
[=24]
imkansızlaştır- :
Olanaksızlaştırmak.
i.-acak 4292
i.-ır 10395, 8333
i.-yordu 692, 694
[=5]
imkansızlık : Olanaksızlık.
i.-a+(imkansızlığa) 7680
i.-ı+(imkansızlığı) 12014,
6208, 6223
i.-ına+(imkansızlığına)
6967
i.-ını+(imkansızlığını)
3448
i.-lar 1194, 12111, 6272,
8586, 8711
i.-larından 12899
[=12]
imla : Yazım.
i. 3764
i.-nın 7941
[=2]
imparatorluk : İlhanlık.
i. 1113, 1157, 1167, 1438,
1479, 1524, 1537, 1547, 1639, 1658,
1986, 2802, 2831, 2840, 2877, 2987,
2996, 3059, 3378, 3452, 3653, 3825,
4170, 4868, 7392, 852, 859, 880,
896, 939, 944, 9479, 981
i.-a+(imparatorluğa) 1627,
3441, 7832, 825
i.-la 828
i.-ta 5408
i.-u+(imparatorluğu) 2832,
5219, 6128, 827, 9078, 9178
i.-un+(imparatorluğu)
3824
i.-un+(imparatorluğun)
1061, 1062, 11166, 1165, 1179,
1182, 12766, 13239, 1355, 1377,
1380, 1496, 1597, 1617, 1646, 1650,
1656, 1668, 2469, 2816, 2845, 3019,
3052, 3438, 3474, 3817, 3834, 4468,
4821, 5312, 5345, 5354, 6417, 7177,
7821, 7914, 8672, 891, 9050, 9485,
96, 99
i.-un+(imparatorluğun)
9234
i.-unda+(imparatorluğunda)
) 5249
i.-unu+(imparatorluğunu)
2939
i.-unun+(imparatorluğunun
) 12059, 8652, 8656
[=94]
imperatif : Buyruk.
i.-lerle 5514
[=1]
imperative : bkz. (imperative)

i.-in 2650
[=1]
impression : İz.
i. 9581
[=1]
imren- : Gipta etmek.
i.-mek 11608
i.-menin 11611
[=2]
imtihan : Sınav.
i.-la 5112
i.-larda 3541, 5624
[=3]
İmtihan manzumesi :
Recaizade'nin manzumesi.
i. 10559
[=1]
imtiyaz : Ayrıcalık.
i. 7732
i.-ı 11206, 5030, 5548,
7700, 7734, 7764, 9961
i.-ın 4842
i.-ını 3083, 4969
i.-ının 4126, 892
i.-lar 830
i.-ları 11124
i.-larından 3064
i.-larını 1440, 3348
i.-larla 857
[=19]
imza : Bir kimsenin herhangi bir
belgeyi yazdığını veya onayladığını
belirtmek için her zaman aynı
biçimde kullandığı işaret.
i. 11104, 9899
i.-larını 4726
i.-lı 7803
i.-sı 7556
i.-sını 4710, 5032, 7589
i.-sıyla 7802
i.-siyle 3213, 5032
[=11]
imzala- : Bir yazı veya belgeye
imzasını yazmak, imza atmak.
i.-dığı 7966
[=1]
imzasız : İmzası olmayan.
i. 5269
[=1]
in- : Yüksekten veya yukarıdan
aşağıya doğru gelmek.
i.-diğini 12394
i.-ebilecekle 3674
i.-en 240
i.-er 2783, 4435
i.-erken 7897
i.-erler 5070
i.-ince 7419, 9489
i.-meye 9187
[=10]
inan- : Bir şeyi doğru olarak
benimsemek.
i.-acaktır 4460
i.-an 12653, 12661, 13054
i.-anlardan 7044
i.-anlardandır 13168
i.-arak 5325, 699
i.-dığı 10242, 11806, 4682,
7289, 8295, 9469
i.-dığımız 9330
i.-dığını 11771
i.-dık 4752
i.-dıkça 6340

i.-dikları 11136
i.-ır 3671, 5484, 5900,
7304, 9393, 9393, 9402
i.-ırlardı 314
i.-iyor 11773
i.-iyordu 3745, 7631, 8843
i.-mak 11412, 2005, 5322
i.-makta 3742
i.-malarının 659
i.-masa 12742
i.-ması 3731, 7898
i.-mayan 12652, 12802,
8175
i.-mayanların 5649
i.-maz 9283
i.-miş 1483, 5472, 6502
i.-mıyor 12758, 13027
[=49]
inanç : İnan.
i. 5346
i.-ı+(inancı) 5378
i.-larında 2325
[=3]
inandır- : İnanmasını sağlamak.
i.-ır 10813
[=1]
inanıl- : İnanma işi yapılmak.
i.-mayacak 4612
i.-maz 7401
i.-miş 1477
[=3]
inanış : İnanma işi.
i. 7035
i.-ı 8855
[=2]
inat : Ayak direme.
i.-ına+(inadına) 4376
[=1]
ince : Kalınlığı az olan.
i. 2012, 2928, 7015
[=3]
incele- : Tetkik etmek.
i.-meye 4267
i.-rken 13218
i.-yecek 2821
i.-yen 10223
[=4]
incelen- : Tetkik edilmek.
i.-miş 1260
[=1]
incelik : Kibarlık.
i.-ini+(inceliğini) 392
i.-leri 269, 8142
i.-lerin 6583
i.-lerinden 8165
[=5]
indir- : Yüksekten, sarp ve kötü
yerden veya yukarıdan aşağıya
inmesini sağlamak.
i.-diği 7339
i.-diğini 13126
i.-ebilmek 7319
i.-emedikleriyle 5216
i.-en 3353
i.-erek 5349
i.-ince 601
i.-ir 10321, 3680
i.-me 8021
i.-mek 12252, 8298
i.-mekle 7991
i.-mesiyle 580
i.-mey 9281
i.-miş 4825

- i.-mişti 3070
[=17]
- indiril-** : İndirme işi yapılmak.
i.-diğini 2128
i.-en 8383
i.-mesi 8518
i.-mesine 6817
i.-miş 10066, 3240, 5314,
6079, 9406
[=9]
- infak-ı muhtacın** : Muhtaçları,
yoksulları besleme.
i. 4280
[=1]
- infilak** : Güçlü bir biçimde patlama.
i.+a 7823
i.+ta 7106
[=2]
- infisal** : Olduğu yerden ayrılma.
i. 7682
[=1]
- İngiliz** : İngiltere soyundan olan.
i. 10038, 11083, 1142,
1204, 12512, 12597, 12624, 12625,
12631, 1287, 1306, 1349, 1373,
1635, 2106, 2107, 2147, 2857, 3228,
3482, 4892, 4953, 5093, 5189, 5258,
5351, 6396, 6518, 7306, 8028, 837,
8562, 8567, 8800, 9377
i.+ler 809
[=36]
- İngilizce** : İngiliz dili.
i. 9750
[=1]
- İngiliz parlamantarizm sistemi** :
Yürütme organının, seçimle
kurulmuş yasama organlarına karşı
sorumlu olduğu politika düzen.
i.+ni 9472
[=1]
- İngiltere** : Bir ülke.
i. 1248, 1322, 5250, 5268,
6400, 6400, 8558
i.+de 11072
i.+deki 6396
i.+dir 12169
i.+nin 2762
i.+ye 11090, 11097, 9384
[=14]
- inha** : Resmî bir göreve atama veya
bir üst aşama için yazılan yazı.
i. 6722
[=1]
- inhilâl** : Dağılma, bölünme.
i. 1496
[=1]
- inhimak-i şerr-ü zarar ukdesi** :
Kötülük ve zarar işine fazla değer
vermekten kurtulamamak.
i.+nden 9464
[=1]
- inhisar** : Tek başına sahip olma.
i. 10615, 11814, 1572,
1582, 2702, 5005
i.+ımı 889
i.+lar 3516
[=8]
- inkâr** : Yadsıma.
i. 10231, 10762, 11090,
11225, 11359, 115, 11858, 12062,
12692, 12759, 12785, 1801, 2020,
2060, 2193, 2919, 3804, 4914, 5196,
5341, 5369, 581, 6051, 633, 6919,
6974, 7042, 7073, 7156, 7216, 7493,
8323, 9782
i.+a 12182, 2188, 6656,
6945
i.+dır 12803
i.+ı 11556, 12757, 217,
2318, 5945, 7041
i.+ın 7081
i.+ına 12755, 282
i.+ından 7163
i.+ıydı 573
i.+larıyla 11731
[=50]
- inkılâb/inkılâp** : Devrim.
i. 5060, 11764, 11798,
6783
i.+ı 9965
i.+ın 11742, 6528
i.+ının+(inkılabının) 1610
i.+ında 9948
[=9]
- inkılabat-ı şedide** : Şiddetli
değişmeler.
i. 4471
[=1]
- inkılapçı** : Devrimci.
i.+dır 5430
i.+lar 9922
[=2]
- inkıraz** : Batma, dağılma.
i. 435
[=1]
- İnkılâp kütüphanesi** : İstanbul'da
bir kütüphane.
i.+ndedir 4021
[=1]
- inkisar** : Kırılma.
i. 10602, 10623
[=2]
- inkışaf** : Gelişme, gelişim.
i. 1060, 11171, 11818,
12511, 2667, 3500, 3856, 62, 6310,
6357
i.+ı 1482, 3319, 3515, 9785
i.+ın 3503
i.+ına 8970
i.+ındaki 1043
i.+ından 5284
i.+ını 1157, 11773, 1274,
12805
i.+ında 12825
i.+lara 1001
i.+larıdır 3455
i.+ta 1417
[=26]
- inkışafı** : Gelişme gösteren.
i. 6017
[=1]
- insaf** : Acımaya, vicdana veya
mantığa dayanan adalet.
i.+sız 12963
[=1]
- insafı** : İnsafı olan.
i. 7315
[=1]
- insai** : Yenilik.
i. 4479
[=1]
- insan** : Ademoğlu.
i. 1005, 10057, 10146,
10174, 10213, 10221, 10222, 10283,
10301, 10311, 10337, 10361, 10639,
10757, 11164, 11205, 11243, 11402,
11481, 11500, 11561, 11608, 11689,
11691, 11695, 11734, 11744, 12033,
12056, 12182, 12222, 12239, 12259,
12353, 12557, 12582, 12584, 12649,
12653, 12660, 12685, 12703, 12719,
12724, 12739, 12759, 12804, 12817,
12857, 12891, 13058, 13077, 1710,
1726, 1746, 1774, 1783, 1792, 1849,
1887, 2158, 266, 2665, 2677, 2838,
2986, 327, 3396, 3689, 3718, 3751,
398, 4037, 416, 418, 4297, 4310,
4391, 4444, 4452, 4453, 4461, 4494,
4649, 4649, 4737, 522, 5516, 5572,
5579, 5580, 5580, 5710, 5715, 5771,
588, 5919, 5922, 594, 5946, 5963,
5967, 5994, 6004, 6030, 6032, 6043,
6054, 6066, 6212, 6225, 6363, 6384,
6442, 6445, 6498, 6522, 6529, 6535,
672, 6940, 6940, 6986, 6997, 7004,
7012, 7019, 7022, 7026, 7030, 7039,
7046, 705, 7059, 7063, 7065, 7081,
7086, 7091, 7095, 7099, 7110, 7115,
7152, 7153, 7154, 7157, 7163, 7197,
7291, 7293, 7298, 7937, 8269, 8291,
8295, 8308, 8435, 8456, 8487, 8560,
8849, 8893, 8901, 8908, 8977, 8984,
8985, 9045, 9065, 9111, 9182, 9184,
9185, 9292, 9348, 9375, 9387, 9394,
9406, 9409, 9420, 9463, 9465, 9475,
9748, 9862, 9954
i.+a 11449, 11749, 12099,
2674, 4305, 4402, 4578, 530, 5745,
6067, 6229, 6253, 6545, 655, 6574,
6887, 7012, 704, 735, 767, 8391,
8763, 9187, 9349, 9371, 9383, 9393
i.+da 10607, 4590, 751,
9116
i.+daki 10055, 11916, 2996
i.+dan 12205, 12231,
12567, 13077, 13082, 2363, 3431,
8143, 8806
i.+dı 11221, 11222, 12259,
13234, 5907, 6069, 7631
i.+dır 10538, 10790, 10801,
12733, 12874, 13103, 13249, 2112,
4456, 4508, 6604, 6896, 7045, 7154
i.+ı 10611, 10699, 10733,
12104, 12545, 12572, 12668, 12841,
12967, 13043, 13045, 13126, 13146,
1468, 1721, 1754, 1810, 1841, 1842,
2172, 2199, 2477, 2651, 364, 3760,
4311, 4454, 4587, 4604, 5708, 5712,
5713, 5877, 589, 5908, 591, 5911,
6229, 6517, 6518, 6534, 6544, 7002,
7072, 7335, 8288, 8334, 8370, 9071,
9298, 9374
i.+ımızı 6514
i.+ımızın 6159
i.+ın 10001, 10171, 10179,
11485, 12124, 12566, 12820, 12824,
12837, 13163, 1710, 1729, 1769,
1949, 208, 2195, 2202, 2207, 2648,
2714, 3527, 4393, 4408, 4434, 4605,
5503, 5542, 581, 5917, 594, 599,
6002, 6004, 6073, 61, 611, 618,
6302, 6551, 688, 699, 7033, 7060,
7067, 7139, 7163, 754, 7638, 769,
781, 8334, 8924, 9409, 9419, 9444,
9459
i.+ını 752
i.+i 10038, 5965, 693

i.+la 11163, 1809, 2110, 2222, 4203, 573, 5874, 6274, 6348, 6468, 6596, 6893, 751, 8662, 9276
i.+lar 11507, 12253, 12267, 2927, 7401, 811, 9115, 9382, 9413
i.+lara 10144, 13074, 2362, 5209, 6891, 7030, 7635
i.+larda 6452
i.+lardan 12873
i.+lardandı 12930, 1515, 4013
i.+lardandır 2007, 7912
i.+lardı 11175, 12897, 2886, 5916, 6711, 678
i.+lardır 6366, 9131
i.+ları 2667, 5220, 6875
i.+larımızın 4409
i.+ların 10058, 10806, 11174, 12106, 12803, 12887, 12894, 1505, 1706, 2986, 4459, 5208, 5246, 7304, 8437, 8526, 8527, 9399
i.+larından 11170
i.+larını 3728, 6361
i.+larıyla 10373
i.+larla 7236
i.+laştıran 9575
[=439]
insanî : İnsanca.
i. 12459, 12629, 6391
[=3]
insaniye : Beşeriyet.
i.+ye 2718
[=1]
insaniyet : İnsanlık.
i. 7724
[=1]
insanlaştır- : İnsan gibi yapmak.
i.-masında 321
[=1]
insanlık : İnsanca davranma.
i. 10226, 11692, 11988, 12350, 12768, 4495, 5515, 7152
i.+a+(insanlığa) 8650
i.+a+(insanlığa) 10215, 4456, 4463, 4475, 9349, 9373, 9385, 9393, 9410
i.+ı+(insanlığı) 4466, 8288
i.+ın+(insanlığın) 10323, 12043, 12348, 12714, 4465, 536, 6181, 9350, 9457, 9459
[=30]
insanoğlu : Ademoğlu.
i. 11557, 12044, 9182, 9450
i.+nın 7292, 9447
[=6]
insansız : İçinde insan bulunmayan.
i. 7325
[=1]
insanüstü : İnsan gücünü ve yeteneklerini aşan.
i. 12519, 12563, 12573, 12819
i.+dür 12348
[=5]
insicamlı : Düzgün, tutarlı.
i. 7104
[=1]
insicamsız : Tutarsız.
i. 10797, 11870, 12318, 2998
[=4]
insiyak : İçgüdü.

i. 11232
i.+ı 3790
i.+ları 3453
[=3]
inşa :Yapı.
i. 759, 7602, 763, 776, 776, 9087, 9604
i.+da 3251
i.+dan 2790
i.+nın 2495, 774
i.+sı 1271, 922
i.+sındaki 3109
i.+sını 3118, 3291
i.+yı 6324
[=17]
inşaat : Yapma işi.
i. 1380, 7662
i.+ına 1117
[=3]
inşai : Biçimleyici.
i. 11676
[=1]
intaç : Bir işi sonuçlandırma, sona erdirmeye, bitirme.
i. 1550
[=1]
intiba : İzlenim.
i.+ın 3896
i.+ını 923
i.+larını 7545
i.+larla 4525
[=4]
İntibah : Namık Kemal'in eseri.
i. 11493, 6295, 6619, 6623, 7932, 8837, 8964, 8970, 8982
i.+da 9606, 9624
i.+daki 9614
i.+ı 10748, 6470, 8837, 8949, 9629
i.+ın 8198, 8458, 8852, 8955, 9051, 9074
i.+ının 1371
i.+la 10030, 10765, 6565, 9027
i.+ta 6437, 8845
i.+taki 7595, 8184
i.+tan 10799, 9040
[=34]
intibak : Uyum.
i. 1640, 6364
i.+ı+(intibağı) 30
i.+ıdır 2731
[=4]
intibaksızlık : Uyumsuzluk.
i.+tan 9843
[=1]
intihab/intihap : Seçim hakkı.
i. 4770
i.+la 5397
[=2]
intihar : Bir kimsenin toplumsal ve ruhsal nedenlerin etkisi ile kendi hayatına son vermesi.
i. 10191, 12414, 12415, 1954, 1972, 2065, 6650, 6827, 6836, 8352, 8391, 8823
i.+dan 10623, 11950
i.+ı 7970, 9876
i.+ın 10192
i.+ından 13178
i.+ını 10990, 12239
i.+ıyla 10189
[=21]

İntikad : Muallim Naci'nin eseri.
i. 13179
i.+da 13169
[=2]
İntikal : Bir yerden başka bir yere geçme.
i. 10646, 10741, 10884, 10893, 11223, 11710, 3470
[=7]
İntikam : Öç.
i. 10287, 12188, 12190, 12195, 12200, 12228, 12262, 12466, 12468, 12527, 7405, 7416, 7426, 9016
i.+a 8911
i.+ı 10384
i.+ını 12191, 12388, 12466, 8547, 8772
[=21]
İntimiste : İçtenlikçi.
i. 10589, 10637, 10683, 10771, 5983
[=5]
İntisap : Bağlanma.
i. 1964, 1988, 4945, 6678, 1531
i.+ı+(intisabı) 2967, 8993
i.+ın+(intisabın) 1862, 9903
i.+ına+(intisabına) 1860
i.+ını+(intisabını) 6783
i.+ıyla+(intisabıyla) 5290
[=12]
İntizam : Düzen.
i.+ından 2776
[=1]
İntizaren : Adamak, nezretmek.
i. 2866
[=1]
İntrospection : içgözlem.
i.+un 6225, 6545
[=2]
İnzibat : Sıkı düzen.
i. 84
i.+a 5671
i.+ı 3942
i.+ının 5533
[=4]
İnzibatlı : Sıkı düzenli.
i. 5286, 905, 964
[=3]
İnzibatsız : Sıkı düzeni olmayan.
i. 5822
[=1]
İnzibatsızlık : Düzensizlik.
i.+nın+(inzibatsızlığının) 5532
[=1]
İnziva : Toplum hayatından kaçıp tek başına yaşama.
i.+sının 8095
i.+ya 12904
[=2]
İpek : İpek böceği kozaları çözümlenerek çıkarılan ve dokumacılıkta kullanılan çok ince, esnek ve parlak tel.
i. 1633
[=1]
İplik : Pamuk, keten, yün, ipek, naylon vb. dokuma maddelerinin uzun, ince liflerinden her biri.
i.+e+(ipliğe) 4825

[=1]
iptidai : İlkel.
i. 11547, 264, 4300, 5792,
6037, 6079, 6082, 6223, 6342, 6352,
6426, 6497, 6655, 8835, 9187
[=15]
iptidailik : İlkellik.
i.+lerle 13051
[=1]
iptidal : Başlangıç.
i. 12068
[=1]
iptida-yi hilkat : Benzersiz
yaradılış.
i. 8210
[=1]
iptila : Bağımlılık
i.+sı 11588
i.+sını 7941
i.+sının 5646, 765
i.+yı 13005
[=5]
ipucu : İnsanı aradığı gerçeğe
ulaştırabilecek iz.
i. 13052
i.+ları 8199
i.+ları+(ipuçları) 12113,
2528
[=4]
irade : Bir şeyi yapıp yapmamaya
karar verme gücü.
i. 12661, 145, 5088, 5574,
7129, 8063, 821, 8254, 8268
i.+dır 146
i.+i 6739
i.+mize 7055
i.+mizi 4437
i.+nin 2833, 5166
i.+si 121, 3453, 3891,
7072, 7616
i.+sine 119, 6830
i.+sini 12182, 12347,
12585, 12759, 3435, 381, 7081,
7157
i.+sinin 8282
i.+siyle 2262, 3469, 4898,
5575
i.+siyledir 5162
i.+ye 233, 4169
i.+yi 12181, 6824, 9017
[=41]
irade-i cüziye : Allah tarafından
insanın kendi salâhiyetinde bıraktığı
istek, arzu.
i. 12583
[=1]
irade-i ilahiye : Allah'ın emri ve
isteği.
i.+nin 11968
[=1]
irade-i seniye : Padişahın, bir işin
yapılması veya yapılmaması
hakkında verdiği emir.
i. 4156, 6735, 9887
i.+si 3801
[=4]
iradeli : İradesi olan.
i. 7829, 993
[=2]
iradesiz : İradesi olmayan.
i. 12215, 12245, 12565,
8909
i.+dir 12131

[=5]
iradesizlik : İstençsizlik.
i. 10187
i.+i+(iradesizliği) 3440
[=2]
irad-ı cedid : Söylenmemiş sözler.
i. 1315
[=1]
iradi : İstençli.
i. 11945, 1687
[=2]
İraki : Namık Kemal'in "Celal" adlı
piyesinde bir karakter.
i. 8758
i.+nin 8592, 8757
[=3]
İran : Bir ülke.
i. 104, 11215, 11216,
12087, 12320, 13001, 13161, 13203,
153, 1718, 177, 1787, 179, 1932,
255, 271, 274, 345, 387, 39, 4, 4273,
436, 44, 48, 53, 54, 604, 6077, 6629,
666, 7525, 8992, 8995, 9007, 9011,
902, 9268, 9284, 9285, 9294
i.+a 8632
i.+ın 9009
[=43]
İran Harbi : Namık Kemal'in
"Cezmi" adlı eserinde geçen bir
vaka.
i. 8999
[=1]
İranlı : İran halkından olan.
i. 9749
i.+lar 12
[=2]
İran Şahı Hudabende : Namık
Kemal'in "Cezmi" adlı piyesinde bir
karakter.
i.+nin 8999
[=1]
irca : Eski biçimine sokma.
i. 11755, 6015
i.+ı 11948, 10909
[=4]
irfan : Bilme, anlama, sezme.
i. 1096, 4426
i.+dır 10241
i.+ına 3148
i.+ının 4208, 9566
i.+ıyla 1649
i.+iyle 3104
i.+la 4875
[=9]
İrfan Paşa'ya Mektup : Namık
Kemal'in eseri.
i. 7932, 9242
i.+u+(irfanpaşayamektubu)
9340
i.+unu 6620
[=4]
İrlandalı : İrlanda halkından olan.
i.+nın 12631
[=1]
irsi : Kalıtsal.
i. 4836
[=1]
irsiyet : Kalıtım.
i.+i 6498
i.+ine 11191
[=2]
irtica : Gericilik.
i. 1478

[=1]
irticali : Gericici olan.
i. 6126
[=1]
irtihal : Ölüm.
i. 12756
[=1]
İsa : Bir peygamber.
i. 8682
i.+dan 11920
[=2]
isabet : Hedefe varma.
i. 7247
i.+i 2202
i.+le 1519
[=3]
isabetli : Yerine düşmüş.
i. 122
[=1]
isbat : Kanıt.
i. 10379, 9540
i.+ı 8427
[=3]
ise : Bir bağlaç.
i. 10, 10079, 10114, 10118,
10129, 10141, 10147, 102, 10231,
10241, 10288, 10302, 10495, 10525,
10598, 10756, 10786, 10797, 10852,
10872, 1088, 10892, 11011, 11131,
11139, 11140, 11183, 11292, 11333,
11340, 11351, 11354, 11361, 11363,
11387, 11485, 1150, 11526, 1153,
11538, 11544, 11570, 11583, 11606,
11636, 11673, 11682, 11709, 11758,
11819, 11863, 11872, 11884, 11887,
11895, 11908, 11943, 11944, 11982,
11991, 11992, 12026, 1219, 12200,
12263, 12273, 12304, 12387, 12401,
12433, 12465, 12542, 12553, 12576,
12614, 12615, 12657, 12686, 12719,
12823, 12969, 13024, 13058, 13110,
13169, 13219, 13224, 1421, 145,
1644, 1656, 1660, 1674, 174, 1757,
1780, 1821, 1895, 1905, 1989, 2004,
2009, 2093, 2110, 2233, 2257, 2266,
2271, 2288, 2295, 2297, 2320, 2348,
2381, 2487, 2521, 2843, 2874, 2880,
2933, 2983, 3086, 3095, 3164, 339,
3407, 3451, 3453, 346, 361, 3728,
3736, 3765, 3787, 3796, 3822, 3825,
3836, 3850, 3918, 3923, 3937, 4035,
4086, 4113, 4138, 4163, 4217, 4268,
4277, 4296, 4297, 4328, 4364, 4365,
4377, 4416, 4419, 4460, 4625, 4662,
4686, 4734, 4739, 474, 4772, 4777,
4777, 4784, 4788, 4798, 483, 486,
4865, 4888, 4911, 4938, 4989, 5004,
5088, 5115, 5183, 5187, 5190, 5193,
520, 5279, 5286, 5313, 5330, 5362,
5366, 5385, 5396, 5449, 5520, 560,
562, 5626, 5654, 567, 571, 5735,
5775, 5848, 5881, 5887, 5932, 596,
6011, 6089, 6224, 6234, 6235, 6241,
6260, 6269, 6273, 6286, 6293, 632,
6378, 6396, 6399, 6483, 6624, 663,
6690, 6700, 6711, 6730, 6732, 6746,
675, 68, 6812, 6823, 6866, 7025,
7076, 708, 7094, 714, 7269, 7278,
7349, 7350, 7397, 7405, 7456, 7465,
7492, 75, 7512, 7573, 7610, 7628,
7631, 7646, 7773, 7790, 7825, 7832,
7835, 7872, 7898, 7921, 7928, 7999,
8022, 8121, 8182, 8239, 8303, 8306,

8311, 8352, 8470, 8495, 8525, 8536, 854, 861, 8638, 8667, 8752, 876, 878, 8795, 8835, 8840, 8848, 8882, 8887, 891, 8910, 8923, 9017, 9027, 9047, 9061, 9063, 9070, 9075, 9124, 9172, 9288, 9305, 9330, 9419, 9440, 9563, 9569, 9591, 9681, 9778, 9833, 9840, 9949, 9959

[=320]

İsfahan : Namık Kemal'in "Celal" adlı piyesinde bir karakter

i. 8691

i.+inin 8804

[=2]

İshak Bey : Mutemet. Lady E. Crawen'in Garpçi bir Türk diye vasıflandırdığı kişi.

i. 1186, 1198, 1216

i.+den 1119, 1220

i.+in 1120, 1200, 1202

[=8]

İsim : Ad.

i. 10225, 10578, 11832,

11941, 12071, 12250, 8169

i.+deki 10426

i.+den 8476

i.+di 11775

i.+e+(isme) 12303

i.+i+(ismi) 10032, 10578, 10957, 11298, 6668, 9796

i.+in+(ismin) 10436,

10725, 10861, 12723, 3430

i.+inde+(isminde) 3153,

3192, 3211, 4216, 6190, 7695, 7911, 8348, 8362, 9556

i.+indeki+(ismindeki)

12532, 8873

i.+ine+(ismine) 11061,

4537

i.+ini+(ismini) 12692,

2034, 2413

i.+iyle+(ismiyle) 2573,

9844

i.+le 11774, 12275

i.+ler 10188, 12276, 2547,

5211, 5451, 6838

i.+lerde 4563

i.+lere 6376

i.+leri 11670, 2344

i.+lerin 9210

i.+lerine 10926

i.+lerini 2243

i.+lerinin 12634, 9211

i.+lerle 8128

i.+li 2242

[=60]

İsimli : Adı olan.

i. 10160, 9804

[=2]

İsimsiz : Adı olmayan.

i. 2786

[=1]

İskat : Sükût ettirmek.

i. 5025

[=1]

İskele : Deniz taşıtlarının yanaştığı, çoğu tahta ve betondan yapılmış, denize doğru uzanan yer.

i. 5101

i.+de 10817

[=2]

İskender : Abdülhak Hamid'in "Eşber" adlı eserindeki karakter.

i. 12237, 12257, 12257, 12347, 12361, 182, 543

i.+e 12358

i.+i 12374

i.+in 12346, 12353, 12356,

12363, 12372

i.+le 12367

[=15]

İskenderiye : Mısır'da bir kent.

i.+de 2134

[=1]

İskoçya : Bir ülke.

i. 1592

i.+nın 11073

[=2]

İskolastik : Hıristiyan Avrupasında Ortaçağ felsefesinde patlak veren, vahiyler ile felsefi bilgiler karıştırılarak oluşturulan bir felsefe metodudur.

i. 935

[=1]

İslam : bkz. (İslamlık)

i. 10355, 11697, 11708,

11776, 11933, 11943, 12, 12008, 12281, 12410, 12467, 180, 2369,

258, 2672, 3385, 3387, 3391, 3506, 3508, 5076, 5103, 533, 5350, 5376,

5378, 538, 5405, 5415, 5419, 5421, 5423, 5426, 5458, 5459, 5462, 5475,

5487, 6082, 6107, 6123, 619, 657, 657, 685, 691, 7125, 7127, 714, 720,

77, 8295, 8608, 8634, 8806, 8985, 905, 9101, 9114, 9117, 9120, 9132,

9172, 9181, 9203, 9282, 9913

i.+da 5370, 9398

i.+ı 544, 7310

i.+ın 5393, 5396, 5425,

579, 617

i.+i 6213, 9811

[=78]

İslam Bey : "Vatan yahut Silistre" adlı oyunun kahramanı.

i. 5915, 8349, 8353, 8374,

8375, 8385, 8387

i.+e 8388

i.+i 8357

i.+in 8359, 8393, 8396,

8401, 9693

[=14]

İslamca : İslam gibi.

i. 544

[=1]

İslamcılık : Bütün Müslümanları bir yönetim altına toplama amacını güden siyasal ülkü.

i. 3368, 3379

i.+ını+(İslamcılığını) 8585

[=3]

İslam hukuku : İslama uygun kurallar bütünü.

i.+ndan 9400

[=1]

İslami : İslama uygun olan.

i. 3381, 5409, 5418, 9397

[=4]

İslamiye : bkz. (İslamlık)

i.+nın 5388

[=1]

İslamiyet : Son din.

i. 547

i.+i 10389, 596, 8807, 9827

i.+in 5391

i.+te 9473

i.+ten 537

[=8]

İslamlaş- : Müslüman olmak.

i.-ma 11, 31

i.-madan 6

i.-ması 13

i.-masını 9122

i.-miş 95

[=6]

İslamlık : Müslümanlık.

i. 3508, 5386, 575

i.+a+(İslamlığa) 537

i.+ın+(İslamlığın) 176, 688

i.+tır 12769

[=7]

İslam Medeniyeti Tarihi :

Barthold'un tercüm eseri.

i. 894

[=1]

İslav : Slav.

i. 4808

i.+ları 1550, 3022

[=3]

İsmail Ağa : Ahmet Cevdet Paşa'nın babası.

i. 3537

[=1]

İsmail Bey : Fransız rejimine taraftar olan bir zat.

i. 1214, 1215

[=2]

İsmail Hakkı : bkz. (H. Uzunçarşılı)

i. 10515

[=1]

İsmail Hakkı Uzunçarşılı : bkz. (H. Uzunçarşılı)

i. 1195, 9921

i.+nın 5315, 5321, 7798

[=5]

İsmail Paşa : Dönemin valisi.

i. 4845, 4846, 5023, 7692, 7785, 7810

i.+nın 4834, 4837, 4910,

5139

i.+ya 4906, 6795

[=12]

İsmail Safa : Şair, yazar, eleştirmen.

i. 13113, 5985, 10540

[=3]

İsmail Uzunçarşılı : bkz. (H. Uzunçarşılı)

i. 8065

[=1]

İsmet : "Vatan yahut Silistre" adlı eserin kahramanı.

i. 8495, 8503, 8508, 8527

i.+e 8505

i.+i 5915, 8495, 8507, 8514

i.+in 8499, 8502, 8549

[=12]

İsmet Bey : Osmanlı devlet adamı.

i.+in 1343

[=1]

İsmet Hanım : bkz. (İsmet)

i. 8494

[=1]

İsmet Molla Bey : Dönemin kazaskeri.

i. 1430

[=1]

isnad : Bir söz veya haberi birisine nisbet etmek.

i. 9992

[=1]

isnat : Bir düşünceyi, bir konuyu bir kişi veya sebebe dayandırma.

i. 2488, 7322, 9992

i.+ı+(isnadı) 5469

i.+tır 9946

[=4]

İspanya : Bir ülke.

i. 12406, 1375

i.+da 11110

[=3]

İspanya kraliçesi : Abdülhak Hamid'in "Abdullah'us-sagir" adlı eserde geçen kraliçe.

i. 12216

[=1]

İspanyol : Bir ülke.

i. 12327, 12427, 12464, 154, 8664

i.+lar 12126

i.+ların 12388

[=7]

ispat : bkz. (isbat)

i.+a 10408

i.+ı 5186

[=2]

ispiritizma/ ispiritizma : Ruhun ölmediğine inanan, gereğinde ölümlerin ruhlarıyla ilişki kurulabileceğini ileri süren inanış.

i. 11820, 11998

[=2]

ispirto alevi : İspirtonun aniden yüzeyde alev almasına benzetme yapılmıştır.

i. 10807

[=1]

israf : Savurganlık.

i. 3180, 3476, 3548, 3792, 4795, 4817, 4848

i.+ın 2447, 2966

i.+ımı 11662

i.+ıyla 2932

i.+lar 4793

i.+ları 5069

i.+larını 7234

[=14]

israflı : İsraf eden.

i. 2899

[=1]

istahsal : Tahsil edilen.

i. 2972

[=1]

İstanbul : Bir şehir.

i. 1022, 10370, 10390, 10489, 10712, 11012, 11119, 11281, 11416, 11428, 12883, 12884, 1445, 1591, 1603, 1629, 1825, 1825, 1826, 1827, 1966, 2137, 2140, 2860, 2863, 2951, 3289, 3293, 3295, 3543, 3595, 4024, 4194, 4482, 4923, 5434, 5686, 5690, 62, 6666, 6669, 6670, 6670, 6672, 6672, 6673, 6847, 6928, 7498, 7981, 8016, 8190, 893, 894, 9086, 919, 921, 9477, 9667, 98, 98

i.+a 1014, 10271, 10290,

10947, 10949, 10975, 11001, 11005, 11014, 11019, 11041, 11095, 1118, 1160, 1271, 12922, 12940, 12943, 12947, 1316, 1364, 1673, 1966,

2082, 2904, 3294, 3538, 3624, 3641, 3647, 3651, 3698, 3736, 4085, 4199, 4202, 4267, 4905, 4911, 5019, 5043, 5047, 5126, 5155, 5161, 5187, 5236, 5252, 6142, 6720, 6770, 6786, 6798, 6804, 6823, 7245, 7556, 7699, 7705, 7710, 7713, 7717, 7803, 7811, 7814, 7969, 8027, 899, 9119, 919, 9711, 9760, 9765, 9766, 9848, 995

i.+da 10318, 10372, 10471,

1077, 1084, 10945, 11054, 11115, 1134, 1198, 1279, 1324, 1349, 1356, 1384, 1387, 1402, 1814, 1816, 1963, 1977, 1977, 2100, 2133, 2302, 2320, 2847, 2848, 2894, 2899, 2911, 2917, 2983, 3191, 3273, 3309, 4068, 4078, 4178, 4623, 4770, 4852, 4915, 5058, 5107, 5128, 5318, 5689, 6137, 62, 6414, 6659, 6667, 6668, 6715, 6741, 6753, 6868, 7120, 7386, 7544, 7560, 7685, 7700, 7706, 7822, 7926, 7949, 7961, 802, 8055, 8087, 8093, 8341, 841, 885, 9153, 9416, 9709, 991, 997

i.+daki 1010, 1376, 4997,

7862, 9933

i.+dan 10989, 1453, 2143,

3602, 3634, 3645, 4182, 4218, 4700, 4992, 5021, 6699, 6866, 6870, 7327, 7627, 7635, 7800, 7892, 8023, 8048, 9736, 9843

i.+in 2895

i.+la 2861, 7920

i.+u 2983, 2988, 5228

i.+un 2552, 3488, 7969, 803, 814, 822, 832

i.+unda 6480

i.+unu 10752, 2444, 3898

i.+unun 8908

[=264]

İstanbul Belediye Kütüphanesi : İBB'ne bağlı bir kütüphane.

i.+nde 9947

[=1]

İstanbul Edebiyat Fakültesi : İstanbul Üniversitesi'ne bağlı bir fakülte.

i. 6674

[=1]

İstanbulinli : Tanzimat'tan meşrutiyet'e kadar kullanılan, yakası kapalı bir tür redingot. İstanbul'dan gelen bir ad.

i. 2985

[=1]

İstanbulu : İstanbul'da doğup büyüyen.

i. 1824, 4220

[=2]

İstanbul Makaleleri : İstanbul ile ilgili yazılmış yazılar.

i. 6673

[=1]

İstanbul Mecmuası : Dönemin eserlerinin basıldığı dergi.

i. 12885

[=1]

İstanbul Mektubu : İstanbul'la ilgili yazılmış bir yazı.

i.+nda 5070

[=1]

İstanbul ruusu : İstanbul tayini.

i. 10965

[=1]

İstanbul sokaklarının tenvir ve tathiri : Şinasi'nin makalesi.

i. 9534

[=1]

İstanbul Üniversitesi : İstanbul'da bir üniversite.

i. 3185

[=1]

İstanbul veraset mektupları : Ziya Paşa'nın eseri.

i. 6671

[=1]

istatistik : Sayımlama.

i.+ı+(istatistiği) 12972

[=1]

iste- : İstek duymak.

i.-di 4254, 6812, 7856

i.-diği 10000, 10222,

10239, 10376, 10586, 11030, 11287, 11819, 11894, 12268, 12292, 12504, 12515, 12548, 12549, 13138, 13159, 1899, 1928, 1999, 2144, 4148, 4263, 4383, 4446, 4449, 4704, 4725, 4853, 4908, 5264, 5419, 5693, 5833, 6528, 6740, 7062, 7602, 7738, 7755, 7820, 8242, 8328, 8672, 8710, 8842, 8879, 8911, 8937, 9177, 9309, 9355, 948, 9507, 9520, 9658, 9841

i.-diğimiz 2240, 359, 382, 6280

i.-diğine 4436

i.-diğini 10804, 1267, 1347, 279, 407, 4579, 4608, 4944, 7944, 7986, 8310, 8850

i.-dikçe 11739

i.-dikleri 3983, 6612, 7391, 7764

i.-diklerine 11093

i.-diklerini 341, 4779, 4952

i.-diklerinin 11581

i.-mediğini 12566, 7347, 7357, 9853

i.-mek 8078

i.-meleri 7863

i.-memeleridir 8014

i.-mese 11262

i.-mesi 3634, 6693, 6846, 7889

i.-mesidir 1790, 7846

i.-mesine 11027

i.-meye 2389, 8423, 8423

i.-meyen 10715

i.-meyiz 4553

i.-mez 1809, 1883, 2154, 2167, 2337, 2618, 294, 3376, 362, 3837, 4651, 4823, 6486, 6575, 6601, 6608, 9634

i.-miş 11013, 1351, 6404, 7708, 8034, 8576, 9202

i.-mişlerdi 10767

i.-mişti 10747, 12464, 3738

i.-miştir 10617, 5040, 6405, 6844, 7745

i.-miyordu 11272, 6861, 7733, 8014

i.-r 10078, 10501, 10882, 10883, 11262, 11414, 11647, 11760,

11781, 11781, 11906, 12147, 12352, 12804, 12994, 13165, 1809, 1883, 2154, 2167, 2337, 2618, 294, 3376, 362, 3672, 3837, 4651, 4787, 4822, 5248, 5424, 6111, 6251, 6486, 6574,

- 6601, 6608, 6748, 7650, 7669, 7847, 8353, 8429, 8429, 856, 8761, 9398, 9498, 9614, 9634
i.-rdi 6007
i.-rim 5331
i.-rken 6069, 7160, 8102, 9385
i.-rse 141, 142, 5164, 5640, 8449
i.-rsek 10319
i.-rseniz 10011, 10193, 196
i.-seydi 2525
i.-yecek 4380, 6723, 9401
i.-yectedir 10091, 11529, 5382
i.-yen 10024, 10358, 10422, 10465, 1065, 11261, 11512, 12350, 12796, 13063, 1352, 1728, 2950, 3038, 3564, 3704, 4762, 4972, 5224, 5278, 6388, 6468, 7346, 7984, 832, 8557, 8666, 8669, 9260, 9538, 9568, 9881, 9998
i.-yenler 2592, 9882
i.-yenlerde 6492
i.-yenlerdendir 12334
i.-yerek 11938, 7052
i.-yerek+(isteyerek) 9995
i.-yip 7357
i.-yor+(istiyor) 6379
i.-yordu+(istiyordu) 10052, 10303, 1264, 1889, 2816, 3446, 3633, 4041, 4410, 4610, 4684, 5393, 5422, 5574, 5694, 5834, 6649, 7872, 8407, 8897, 8930, 9617, 9995
i.-yorlar+(istiyorlar) 5078, 5083, 7842
i.-yorlardı+(istiyorlardı) 1337
i.-yorum+(istiyorum) 5473
i.-yoruz+(istiyoruz) 770
[=288]
- İstefenaki** : Tercüme kaleminde çalışan bir azınlık aydını.
i. 3174
[=1]
- İstek** : Arzu.
i.+inin+(isteğinin) 4665
i.+iyle+(isteğiyle) 11025, 1813, 8995
i.-ler 923
i.-lerine 8891, 8901
i.-lerini 4978
i.-lerinindir 54
[=9]
- İsteksizlik** : İsteksiz olma durumu.
i.+ini+(isteksizliğini) 9908
[=1]
- İsten-** : İstenilmek.
i.-di 7788
i.-diğini 4158, 9876
i.-ecek 1958
i.-en 10561, 3607, 7847, 8321, 8864
i.-ir 5151
i.-irse 9348, 10531, 10803, 11530, 11801, 11955, 12003, 12134, 12709, 2858, 3313, 4534, 507, 5366, 6499, 7281, 7309, 8328, 9531
i.-nmesine 9310
i.-iyordu 1249
i.-miş 12032
[=32]
- İstenil-** : İsteme işi yapılmak.
i.-en 10103, 10685, 3000, 6383, 8810
i.-eniboz-acak 10102
i.-irse 10106
i.-miyordu 3008
[=8]
- İsteyiş** : İsteme işi.
i.+i 11010
[=1]
- İstiare** : Ödünçleme.
i. 11780, 133, 207, 316, 320, 378, 604, 6075, 6084, 6086, 6090, 6093
i.+ler 12509, 8126, 8657
i.+lerde 9576
i.+lerin 6074, 6094
i.+lerle 241
i.+nin 378
i.+si 117, 147, 196, 242, 6105
i.+sinden 515
i.+sini 9064
i.+sinin 208
[=28]
- İstibdat** : Uyruklarına hiçbir hak ve özgürlük tanımayan sınırsız monarşi.
i. 11030, 4491
i.+ına+(istibdadına) 8052
i.+ını+(istibdadını) 9828
i.+ının+(istibdadını) 10749
i.+ının+(istibdadının) 10281
i.+la 4508
[=7]
- İstida** : Dilekçe.
i. 4919
[=1]
- İstidat** : Yetenek.
i. 10892
i.+ı+(istidadı) 10573, 8839
i.+ını+(istidadını) 11355, 3322
i.+la 9462
i.+ları 3102
i.+tan 10517
[=8]
- İstidatlı** : Yetenekli.
i. 4671
[=1]
- İstidlalat-ı akliye** : Akıl muhakemesi.
i. 9249
[=1]
- İstidrat** : Ara söz, kısa açıklama.
i. 1310, 2568, 2776
i.+lar 3840
i.+ların 2531
[=5]
- İstifa** : Kendi isteğiyle işten veya bir hizmetten ayrılma.
i. 10000, 6717, 6734, 9734, 9765
i.+dan 12922, 6728
i.+sı 10484
i.+sını 6727
i.+ya 1920, 4843, 6812, 8121
[=13]
- İstifade** : Yararlanma.
i. 1029, 10367, 1045, 1065, 1082, 11317, 13034, 1323, 1543, 1611, 1627, 2452, 2465, 2866, 2942, 3030, 3063, 3214, 345, 3633, 3871, 3908, 46, 5018, 5022, 5272, 5453, 5653, 6417, 6568, 6693, 7942, 831, 848, 8606, 8929, 8962, 8964, 9000, 9017, 9160, 9228, 9400
i.+ye 6190
i.+yi 2694, 3261
[=46]
- İstifanname** : Bir görevden kendi isteğiyle ayrıldığını belirten dilekçe.
i. 12922
[=1]
- İstifgar** : Tövbe etme.
i.+dı 5265
[=1]
- İstigna** : Önerilen bir işe karşı nazlanma.
i. 13094, 5605, 5701, 5737, 7243, 8120
i.+sıyla 164
[=7]
- İstigrak** : Dalınç.
i. 10596, 569
i.+tan 362
[=3]
- İstihale** : Biçim değiştirme.
i. 11959, 3004, 712
[=3]
- İstihbarat** : Bilgi toplama, haber alma.
i. 1054
[=1]
- İstihdat** : Sınırlama.
i.+ı+(istihdatı) 5089
i.+la 6898
[=2]
- İstihfaf** : Küçümseme.
i. 11210
[=1]
- İstihkam** : Düşman saldırısını durdurmak, düşmana karşı savunma yapmak amacıyla düzenlenmiş yer.
i. 1126, 1375
i.+lar 1129, 1373
[=4]
- İstihkamcılık** : İstihkâmıcının yaptığı iş.
i. 1129
[=1]
- İstihkam umum müfettişliği** : Düşmana karşı savunma yapmak maksadıyla düzenlenen yer.
i. 1369
[=1]
- İstihlak** : Tüketim.
i.+ini 881
[=1]
- İstihsal** : Çıkarma, elde etme.
i. 934, 936
i.+inde 2939
[=3]
- İstihza** : Alay.
i. 10779, 12052
i.+da 10775
i.+dan 8697
i.+sı 2440, 7283, 8768
i.+sıdır 8770
i.+si 10758
i.+ya 10758
[=10]
- İstikamet** : Doğrultu.
i. 11928, 2641, 3407, 6343, 6506, 9627

- i.+i 4319
i.+lerde 13175
i.+lerini 6303
i.+te 12341, 354, 397, 4210
[=13]
- istikbal** : Gelecek.
i. 3104, 6107, 9547, 9589,
9589
i.+i 1683, 6098, 7951
i.+inden 2696
i.+ini 2932, 2954
[=11]
- istikbâlsiz** : Geleceği olmayan.
i. 9974
[=1]
- istiklâl** : Bağımsızlık.
i. 12631, 12872
i.+dir 9423
i.+i 3520
i.+idir 6391
i.+ine 12367, 343
i.+ini 10900, 12152, 13169,
1549, 3723, 9427
i.+inin 3743
[=14]
- İstiklâl gazetesi** : Ebüzziya ile Teodor Kasap tarafından neşredilen gazete.
i.+nde 9989
[=1]
- İstiklâl makalesi** : Namık Kemal'in makalesi.
i. 9554
[=1]
- istiklâlsizlik** : Bağımsız olmayan.
i. 3737
[=1]
- istikrar** : Kararlılık.
i. 10018, 10085, 5247,
5248, 5248
i.+dan 360, 831
i.+ın 10018
[=8]
- istikrarsız** : Kararsız.
i. 15
[=1]
- istikraz** : Borçlanma.
i. 2954, 2958, 3125, 3605,
3638, 3641, 3642, 3752, 4826, 6755,
7864, 7965, 7966
i.+lar 2942, 4801
i.+ların 7234
[=16]
- istila** : Yayılma, kaplama.
i. 12973, 12985, 4487, 720,
7670, 7736, 805, 808
i.+lar 5440
i.+nın 9083, 9118
i.+sı 1339, 719, 8587
i.+sına 9122, 9122
i.+sından 8
i.+sını 8582, 8711, 9117,
9124
i.+sının 1163, 8575
i.+sıyla 10344
i.+ya 4473
i.+yı 7670
[=26]
- istinaden** : Buna dayanarak.
i. 1121
[=1]
- istinat** : Dayanma.
i. 1659
- [=1]
- İstinye** : İstanbul'da bir semt.
i. 10599
[=1]
- istirahat** : Dinlenme.
i.+ını 2703
[=1]
- istirdad** : Geri alma.
i.+ıyla 803
[=1]
- istismar** : Çıkar.
i. 10428, 4445, 4932
i.+ı 883
[=4]
- istisna** : Ayrıklık, kural dışı.
i. 12174, 1461, 1908, 2227,
2602, 2982, 4765, 72, 723, 762, 783,
9162, 9796
i.+lar 737
[=14]
- istisnai** : Ayrıklı.
i. 5567, 5839, 9025, 9184
i.+nın 12138
[=5]
- istisnaiilik** : Ayrıklık.
i.+ine+(istisnailiğine) 6402
[=1]
- istişare** : Danışma.
i. 10086, 1500
[=2]
- istişari** : bkz. (istişare)
i. 2830
[=1]
- istitrat** : Sırası gelmişken söylenen söz.
i. 10135
i.+lar 11826, 9051
i.+larda 13224, 9679
i.+ları 13221
i.+larından 10807
i.+larıyla 13204
i.+larla 9674
i.+tan 10396
[=10]
- İsveç** : Bir ülke.
i. 1248, 1385
i.+te 4973
[=3]
- İsveçli** : İsveç halkından olan.
i. 1143
[=1]
- İsviçre** : Bir ülke.
i.+de 5045, 5059
i.+ye 6792
[=3]
- isyan** : Başkaldırı.
i. 10193, 10195, 107,
10988, 11607, 1174, 11849, 12015,
12776, 1339, 1489, 1492, 1535,
1540, 2158, 2339, 2349, 2671, 3015,
322, 5052, 5963, 5964, 5995, 6996,
7006, 7952, 7975, 8303, 8403, 8492,
863, 8637, 9946
i.+a 11689, 11794, 8519
i.+dan 8522
i.+dır 10182
i.+ı 10357, 11799, 1492,
1493, 1536, 1755, 3034, 3051, 3643,
5285, 7952, 7967, 8636, 9236
i.+dır 2188
i.+ın 3035, 8989
i.+ından 1756
i.+ını 10360, 7213
- i.+ının 1427, 3962, 4805,
8987
i.+la 11610
i.+lar 1171, 11858, 2031,
937
i.+lara 11772
i.+ları 11731, 5493
i.+larında 12022
i.+larıyla 9232
i.+larla 11800
[=74]
- iş** : Çalışma.
i. 10033, 10034, 10037,
10048, 10837, 11131, 11296, 11831,
12596, 12613, 12982, 13192, 1328,
1672, 1691, 2589, 2695, 3058, 3089,
3197, 3340, 338, 3443, 3699, 3761,
3762, 3777, 3784, 3793, 3892, 4435,
4544, 4619, 4742, 4844, 5149, 5157,
5595, 6252, 6614, 6781, 6817, 6980,
7304, 7365, 7705, 7990, 8106, 832,
8951, 9011, 9380, 9864, 9867
i.+e 10056, 10065, 10451,
11269, 11645, 12960, 1528, 1680,
2607, 2999, 3450, 360, 3702, 3709,
3761, 3770, 3789, 3792, 3809, 3922,
4366, 4488, 4683, 5076, 5330, 5358,
5528, 5581, 5830, 5950, 6085, 6122,
6194, 6229, 6335, 6339, 6359, 657,
6712, 6909, 7912, 7979, 8271, 8336,
8954, 9347
i.+i 10010, 10036, 1059,
11139, 12352, 12838, 12943, 13197,
1587, 1612, 3222, 3500, 3642, 368,
3778, 3788, 3995, 4031, 4491, 4551,
4555, 4555, 4603, 4612, 4839, 4930,
5262, 5903, 6045, 7168, 7354, 7864,
8005, 8387, 9015, 9018, 9176, 9332,
9332, 9497, 9826
i.+idir 6348, 9332
i.+in 10034, 10197, 11208,
11546, 12016, 12458, 1332, 1795,
331, 3690, 3690, 3724, 3781, 4624,
5329, 6066, 6350, 6451, 6466, 6909,
7316, 7330, 7844, 8743, 8843, 9113,
9182, 9839
i.+inde 10212, 3056, 6809
i.+inden 10240
i.+ine 10652, 1243, 1569,
3532
i.+ini 3627
i.+inin 10247, 2390
i.+iyle 7700
i.+le 545, 6575, 7353
i.+ler 1133, 12404, 2904,
4659, 4860, 629, 7861, 7949, 9115
i.+lerde 1295, 1679, 3632,
5426, 7706
i.+lerdeki 7256
i.+lere 12742, 1557, 2350
i.+leri 10835, 12120, 1217,
3133, 3159, 3296, 3743, 3832, 5493,
7211, 7231, 7333, 9321, 9370
i.+lerimizin 7452
i.+lerin 12376, 1779, 3695,
4493, 6586, 7824
i.+lerinde 1152, 1252,
1317, 1505, 1527, 3101, 3423, 3563,
3752, 4444, 5069, 5164, 6698, 7304,
9721, 980
i.+lerindeki 12739, 2521,
3748

i.+lerine 10213, 1175, 12649, 1270, 1280, 1381, 1982, 3161, 3684, 7551, 8657, 9158
i.+lerini 1657, 2485, 3224, 4685, 4695, 5362, 6755, 7046, 7099, 7216, 8076, 8771, 9772, 9799
i.+lerinin 1193, 1381, 4015, 5381, 7086, 7232
i.+leriyle 1310, 4962, 5381, 6100, 7977
i.+lerle 9738
i.+te 173
i.+teki 7213
i.+ten 4842, 6723, 7809
i.+ti 7229
i.+tir 11821
[=289]
iş adamı : Kazanç sağlamak amacıyla ticaret veya sanayiye yatırım yapan kişi.
i. 10011, 10013, 4910, 7698
i.+ları+(işadamları) 1364
[=5]
işaret : İm.
i. 11284, 11739, 11951, 12054, 2186, 2239, 2662, 2728, 39, 4089, 4334, 4602, 4618, 5329, 5331, 5506, 5908, 6301, 6546, 7118, 9626, 9879, 4778
i.+e 4294
i.+i 6110, 6156
i.+idir 7693
i.+in 11732
i.+ini 9182
i.+le 4598
i.+ler 4206, 5520
i.+lerde 4243
i.+leri 11309, 4505
i.+lerin 4243
i.+lerle 6157
[=37]
işbaşı : İş yerlerinde işe başlama.
i.+ndan 5195
[=1]
işbil- : Becerikli olmak.
i.-ir 3121
[=1]
işbirlik : Amaç ve çıkarları bir olanların oluşturdukları çalışma ortaklığı.
i.+i+(işbirliği) 12424, 5035, 6906, 6908, 7363, 7692
[=6]
iş bölümü : Bir işi, iki veya daha çok kişi arasında bölme.
i. 1351
[=1]
işçi : Başkasının yararına bedenini, kafa gücünü veya el becerisini kullanarak ücretle çalışan kimse.
i. 10003, 11834
[=2]
işgal : Bir yeri ele geçirme.
i. 4160, 4161, 7119
[=3]
işhad : Delil getirme, delil olarak gösterme.
i. 5445
[=1]
işit- : Duymak.
i.-en 11906
i.-iyoruz 8499

i.-mediğimiz 8719
i.-tiği 5296
i.-tiğini 7348
[=5]
işitil- : Duyulmak.
i.-en 6375, 6377
[=2]
işkence : Aşırı eziyet.
i. 142
[=1]
işkodra : Arnavutluk cumhuriyetinin en eski yerleşim merkezlerinden biri.
i. 3596, 3757
i.+da 3709
[=3]
işle- : Bir şeye emek vererek onu daha elverişli bir duruma getirmek.
i.-diğini 10600
i.-mekten 391
i.-mesini 9999
i.-r 11492
i.-yen 10676, 11636, 11716, 2057, 2814, 2984, 5712, 7254
i.-yenler 12303
[=13]
işlek : Hareketli.
i. 3329
[=1]
işlemeli : Üstünde işlemler bulunan.
i. 1633
[=1]
işlen- : İşleme işi yapılmak.
i.-e 1595, 1595
i.-en 10148
i.-memiş 317
i.-mesi 558
i.-miş 338, 5079
[=7]
işlet- : İşlemesini sağlamak.
i.-miştir 7108
[=1]
işletil- : Kandırılmak.
i.-mesi 7867
[=1]
işleyiş : Düzen.
i. 7486
[=1]
iş mecmuası : Dönemin gazetelerinden biri.
i. 9477
[=1]
işret : İçki içme.
i. 10112, 197, 1988
i.+e 8780
[=4]
işsiz : İş olmayan.
i. 5306
[=1]
iştah : Yemek yeme isteği.
i. 10120
i.+dır 10120
[=2]
iştahlı : Çok yemek yemek isteyen.
i. 10119
[=1]
işte : Bir şey gösterilirken veya bir şeye işaret edilirken söylenen bir söz.
i. 10058, 10151, 10396, 10720, 10835, 11086, 11142, 11387,

11636, 1175, 11942, 11977, 12335, 12366, 1239, 12402, 12662, 12738, 12764, 12802, 12837, 12957, 12975, 12984, 13108, 13172, 13195, 139, 1609, 1696, 1736, 177, 1886, 1892, 1916, 2041, 2060, 2155, 2798, 3082, 3711, 4057, 406, 43, 459, 4651, 4883, 495, 560, 5626, 5710, 5788, 5879, 59, 5982, 6012, 6080, 613, 619, 632, 6509, 6541, 663, 6872, 7026, 7032, 7047, 7059, 7103, 7161, 7324, 7337, 7487, 7776, 782, 7868, 7982, 8226, 828, 8335, 8717, 8893, 8896, 8925, 8948, 9385, 9387, 9402, 9549, 9579
[=90]
iştaha : İştah.
i.+sı 3790
i.+sını 10111
[=2]
iştirak : Ortaklık, ortak olma, paydaşlık.
i. 10, 10402, 1376, 1982, 2914, 3221, 3536, 3571, 3963, 4180, 4491, 4833, 4971, 5085, 5232, 5308, 6263, 6757, 8995, 9940
i.+i 6002, 6664, 7269
i.+ten 2037
[=24]
iştihak : Özlem.
i.+ı 12282, 478
i.+ının 7570, 8273
i.+iyle 577
i.+la 7280
[=6]
it- : Bir şeyi güç uygulayarak ileri götürmek.
i.-en 12846
[=1]
itaat : Söz dinleme, boyun eğme, buyruğa uyma.
i. 8637, 8638
i.+n 1230
i.+in 1232
[=4]
itaatli : Söz dinleyen.
i. 962
[=1]
İtalya : Bir ülke.
i. 2660, 3195, 3284, 4672
[=4]
İtalyan : İtalya halkından olan.
i. 1591, 2988, 804, 809, 815, 820, 830
i.+lar 805
i.+ların 10482
[=9]
İtalyanca : İtalya dili.
i. 3194, 6146
i.+dan 3287
[=3]
İtalya Seyahatnamesi : Rıfat Paşa'nın eseri.
i. 2729
[=1]
itap : Paylama, azarlama.
i.+ında+(itabında) 12399
[=1]
itba : Tabi kılmak.
i. 7989
[=1]
ithaf : Birinin adına sunma, armağan etme.

i. 10617, 10857, 2033,
2035, 5733, 5748, 7183
i.+la 6807
[=8]
ithal : Dış alım.
i.+i 7701
[=1]
ithalat : bkz. (ithal)
i.+a 2684
i.+ın 1283
i.+ımı 880
[=3]
itham : Suçlama.
i. 10831, 11062, 5157,
5186, 618, 6649, 6811, 6853, 7455,
7463, 9247, 9270, 9826
i.+ı 13087, 9236
i.+ın 11694
i.+ıyla 8520
i.+lar 5327
[=18]
itibar : Prestij.
i.+ı 4802
[=1]
itibaren : -den başlayarak, -den beri.
i. 10084, 10423, 1067,
1079, 10911, 10931, 11001, 11190,
11205, 11294, 11468, 11472, 1151,
11517, 11646, 1178, 11920, 12356,
12471, 12594, 12851, 12851, 13204,
13247, 1359, 1390, 1406, 1720,
1811, 1998, 2203, 2224, 2836, 2984,
3051, 3244, 3317, 3362, 339, 3541,
3547, 3571, 3789, 395, 4061, 4062,
4406, 4440, 4804, 4806, 481, 5012,
5063, 5102, 5148, 520, 5283, 5525,
5555, 5859, 5876, 5880, 602, 6102,
669, 6698, 6782, 7070, 7092, 7119,
7156, 7281, 7638, 7735, 7761, 78,
7802, 7896, 795, 7983, 808, 813,
8224, 8276, 838, 8389, 8462, 8473,
856, 869, 8799, 884, 8872, 890, 897,
8973, 8990, 9056, 9201, 9233, 9322,
9503, 9522, 9559, 9700, 9902, 9949
i.+dır 13020
[=108]
itibari : Gerçekten öyle olmadığı
hâlde öyle sayılan.
i. 10640, 11365, 11552,
1733, 5945, 6937, 8408, 8474
i.+dır 8969
[=9]
itibarilik : İtibari olma durumu.
i.+ten 10626
[=1]
itibariyle :-den beri.
i. 1, 1039, 10432, 10521,
10543, 10557, 10670, 10706, 10854,
10874, 10959, 11225, 11360, 11366,
11406, 11465, 11471, 11526, 11609,
11624, 11624, 11761, 11886, 11943,
12031, 121, 121, 12128, 12137,
12138, 12184, 12269, 1227, 12317,
12494, 12502, 12659, 12771, 12863,
13038, 13116, 13139, 1345, 1404,
153, 1775, 1820, 1959, 2091, 2118,
2142, 2256, 2267, 2315, 2352, 2527,
2536, 2543, 2545, 2623, 2631, 2719,
2735, 2739, 2791, 3045, 3269, 3320,
3384, 3879, 3881, 3893, 3916, 4111,
4250, 4262, 4279, 4308, 4375, 5033,
5395, 5411, 5502, 5730, 5746, 5804,

5829, 5841, 6167, 6414, 6486, 673,
7328, 7422, 7463, 784, 8118, 8119,
8207, 8221, 8269, 8434, 8482, 8539,
8551, 8569, 8574, 8811, 9065, 9148,
9230, 9250, 945, 9523, 9523, 9681,
9884, 9982
[=118]
itibarla : Bu sebeple.
i. 10072, 10348, 10464,
10574, 10710, 10723, 11186, 11340,
11352, 11555, 11856, 11872, 1214,
12265, 12286, 12377, 12382, 12384,
1291, 13091, 1784, 2112, 2301,
2328, 2351, 242, 2439, 249, 2511,
2630, 2646, 3011, 3075, 3534, 371,
3827, 386, 3889, 3910, 4001, 410,
4169, 4295, 4296, 4336, 4347, 4375,
4396, 4508, 4513, 4611, 466, 4811,
4963, 5286, 5374, 5382, 5679, 5787,
5822, 5831, 5945, 6103, 6136, 6305,
6308, 6428, 6451, 6604, 6796, 683,
7140, 7216, 7241, 7257, 7352, 751,
7520, 8248, 8280, 8297, 8316, 8388,
8815, 9235, 9282, 9302, 9440, 958,
9618, 9706, 9783, 9790, 9870, 994
[=95]
itidal : Aşırı olmama durumu.
i.+i 12902
[=1]
itikat : İnanç.
i.+ınca+(itikadınca) 9443
[=1]
itimat : Güven.
i. 1499, 3725, 8370
[=3]
itinalı : Özenli.
i. 12446
[=1]
itiraf : Başkaları tarafından
bilinmesi sakıncalı görülen bir
gerçeği saklamaktan vazgeçip
açıklama.
i. 10065, 10208, 12770,
12839, 13005, 5234, 702, 8264,
8941, 10285
i.+a 11761
i.+ı 10015, 5722, 967
i.+ın 1923
i.+ına 6995
i.+la 13081
i.+lara 8926
i.+ların 12900, 8309
i.+larından 12955
[=21]
itiraz : Bir düşünce veya kararı
benimsemeyerek karşı çıkma.
i. 11061, 11210, 11535,
1603, 1985, 2667, 5481, 6633, 6743,
7485, 7654, 8005, 8015, 8840, 8863,
8977, 9261, 9968
i.+da 6831
i.+dır 10188, 8000
i.+ı 3639
i.+ımsı 4980
i.+la 5428
i.+lar 4776
i.+larda 9801
i.+ları 3642, 5170, 5274
i.+larına 8018
i.+larını 8003, 8006, 8864
[=33]
itiyat : Alışkanlık.
i.+ı+(itiyadı) 11661

i.+ını 10077
i.+lar 10023
i.+ları 10136, 10304
i.+larında 2111
i.+larından 2047
[=7]
ittifak : Anlaşma.
i. 1523, 8613
i.+lar 1356
i.+ların 3057
[=4]
İttihad : Ahmet Mithat'ın çıkardığı
gazete.
i. 9860
i.+da 9970
[=2]
İttihad Gazetesi : bkz. (İttihat)
i.+nde 9896, 9962
i.+ni 9848
i.+nin 9917
[=4]
ittihad-ı İslam : İslam birliği.
i. 7916, 3392
[=2]
ittiham : Suçlamak.
i. 4926, 5074
[=2]
ittihat : Birleşme, birlik kurma, bir
olma.
i.+ı+(ittihadı) 3284, 8985
i.+ı+(ittihatu) 8295
i.+la 9172
[=4]
ittihaz : Sayma, tutma.
i. 4797
[=1]
iyi : İstenilen, beğenilen nitelikleri
taşıyan.
i. 10097, 10149, 10163,
10227, 10366, 10386, 10400, 10643,
10669, 10878, 10935, 10961, 11028,
11040, 11042, 11088, 11238, 11253,
11262, 11318, 11368, 11408, 11655,
1170, 11806, 11808, 11834, 11851,
11900, 11901, 12103, 12113, 12254,
12320, 12363, 12435, 12436, 1244,
12497, 12603, 12647, 12651, 12684,
12716, 12734, 12769, 12824, 12854,
12864, 12976, 13025, 13026, 13057,
13152, 13214, 13223, 13249, 1442,
1446, 1507, 160, 161, 1745, 1797,
1799, 1864, 1894, 2028, 2065, 2068,
2529, 2571, 2586, 2599, 2645, 2692,
2784, 2814, 2841, 2888, 293, 301,
304, 3050, 3053, 3425, 3702, 3706,
371, 3717, 3787, 3807, 3913, 3997,
4157, 4229, 428, 4307, 4370, 4534,
4701, 4786, 483, 4878, 4920, 498,
502, 5171, 5249, 5305, 531, 5337,
5353, 5416, 5629, 5659, 5676, 5934,
607, 6207, 6329, 6363, 6448, 6536,
6571, 669, 6900, 6919, 6946, 6967,
7073, 7128, 729, 7292, 7301, 7304,
7329, 758, 759, 7797, 8115, 8263,
8329, 8472, 8573, 8670, 8705, 8809,
8993, 9111, 9159, 9250, 9412, 9449,
9450, 9462, 9490, 9518, 962, 9671,
9702, 9755, 9805, 9967, 9973
i.+ce 13216, 4740, 4903,
5271
i.+dir 2568, 6185
i.+ler 12229, 8763
i.+lere 10150

i.+lerinden 1378
i.+si 10075, 1039, 10756,
11647, 11787, 11885, 12578, 13049,
13056, 1802, 5195, 5398, 5723,
8662, 8937
i.+sine 5487
i.+ye 9454, 9463
[=193]
iyice : İyiye yakın.
i. 10702, 12138, 12690,
1870, 3113, 4181, 4639, 4697, 6531,
6982, 7089, 7249, 7474, 8192, 8903,
895, 925, 9253, 9315, 9644
[=20]
iyiden iyiye : Adamakıllı, çok iyi.
i. 10488, 10680, 1153,
1260, 1483, 1699, 1884, 200, 21,
3316, 3685, 4282, 7024, 706, 7084,
7906, 9032
[=17]
iyileş- : İyi duruma gelmek.
i.-en 12656
i.-ir 9899
i.-mesi 11048
i.-mez 9900
[=4]
iyileştir- : İyi duruma getirmek.
i.-ir 12656
[=1]
iyilik : İyi olma durumu.
i. 2751, 8778
i.+i+(iyiliği) 12941
i.-ler 12441
i.+lerini 12943
[=5]
iyimserlik : Genellikle her düşünce
ve işi iyi olarak değerlendiren bir
tutum veya kişilik özelliği.
i.+i+(iyimserliği) 10286
i.+inin+(iyimserliğinin)
10310
[=2]
İylan : Namık Kemal'in "Cezmi"
adlı eserinde adı geçen kale.
i. 8659
[=1]
iz : Belirti.
i. 10472
i.+i 12770, 8385, 8595
i.+ini 8541
i.+leri 7915
i.+lerini 284
[=7]
izafe : Bir şeye veya bir kimseye
bağlama.
i. 181, 7203
[=2]
izafet : Görece.
i. 4261, 8142
[=2]
izafilik : Görecelik.
i.+i+(izafiliği) 7040
i.+le 12847
[=2]
izah : Açıklama.
i. 10740, 11621, 11685,
12078, 12529, 12572, 12864, 12878,
225, 2485, 2577, 2757, 2820, 3670,
3713, 3971, 4793, 5227, 5474, 5609,
580, 6421, 6911, 7020, 7284, 7389,
7446, 8013, 9234, 9387, 9472
i.+a 13082

i.+ı 10739, 10774, 12560,
8011, 9528
i.+ıdır 1446
i.+lar 895
i.+tan 2481
[=40]
izahat : Açıklamalar.
i. 1252, 4664, 5450, 8117,
8618, 8694, 893, 920, 925
i.+a 2240, 5464, 6201
i.+ı 1282
i.+la 8116
i.+tan 1409, 4593, 5453,
8040
[=18]
İzahlı Halk Şiiri Antolojisi : Pertev
Naili Boratav'ın eseri.
i. 2242
[=1]
izale : Yok etme, giderme.
i.+sine 1533
[=1]
izaz : Ağırılama.
i. 1511
[=1]
izdivaç : Evlilik.
i. 12689, 7369
i.+i+(izdivacı) 6448
i.+in+(izdivacın) 12609
i.+ına+(izdivacına) 12368
i.+tan 12738, 8419
[=7]
izhar : Belirtme, gösterme, açığa
vurma.
i. 4939
[=1]
izin : Bir şey yapmak için verilen
veya alınan özgürlük.
i. 11000, 11096, 4688,
6726, 6740, 6748, 7350, 7851
i.+i+(izni) 2133
[=9]
izinsiz : Ceza olarak hafta sonu veya
tatil günü çıkmasına izin
verilmeyen.
i. 7887, 9806
[=2]
İzmir : Bir şehir.
i. 2981, 4201
i.+de 11009, 11228, 9945
i.+e 3660, 3735
[=7]
İzmit : Bir şehir.
i. 7187
[=1]
İzvornik : Bosna-Hersek
Cumhuriyeti'nde tarihi bir kasaba.
i.+i 7863
[=1]
İzzeddin : Filozof.
i.+dir 11543
[=1]
İzzeddini Kavezi : Namık Kemal'in
„Celal“ adlı eserinde bir karakter.
i. 8684
[=1]
İzzet Ali Bey : Türk şairi.
i.+den 445
[=1]
İzzet Molla : On dokuzuncu yüzyıl
Osmanlı devlet adamı ve şairi.

i. 1653, 1799, 1951, 1963,
1971, 1985, 1989, 1993, 2007, 2032,
2058, 2081, 5625, 6969, 9628
i.+da 1739, 1793, 1983,
2001, 2042, 2065
i.+dan 1797
i.+nın 11473, 1784, 1987,
1996, 2009, 2017, 2018, 2021, 2022,
2025, 2043, 2052, 2061, 2070, 2073,
2556, 6965, 7069
[=40]

J

Jacues Robbs : Fransız yazar.

j.+in 1025

[=1]

Jean baptiste Rousseau : Fransız
şair, yazar ve hiciv ustası.

j.+dan 5824

[=1]

Jean De Laffite : bkz. (De Laffite)

j. 1126

[=1]

Jean Jacques Rousseau : Fransız
yazar, düşünür, filozof, politika ve
müzik teorisyeni.

j. 1181

j.+nun 10603

[=2]

Jean Pietri : Courier D'Orient
gazetesinin sahibi.

j.+nin 4179, 4988

[=2]

Jean Vajeau : Victor Hugo'nun
"Sefiller" adlı eserinin kahramanı.

j.+ın 8980

[=1]

jeoloji : Yer bilimi.

j. 4061

[=1]

jest : Herhangi bir şeyi açıklamak
için genellikle el, kol ve baş ile
yapılan içgüdüsel veya iradeli
hareket.

j.+e 8906

j.+inde 11741

j.+ine 8239

j.+inin 10220

j.+le 12392

j.+ler 10647

j.+lerde 6111

j.+leri 6560

j.+lerinde 6107

[=9]

jestli : Jest yapan.

j. 12504

[=1]

journal : Biriyle ilgili olarak
yetkililere verilen kütüleme, ihbar
yazısı.

j. 2549

[=1]

Journal asiatiue : Süreli yayın.

j.+i 5488

[=1]

Jouvet : Fransız tiyatro yönetmeni.

j. 8333

j.+nin 6184

[=2]

Jöneviev : Lamartine'in eseri.

j. 10183

[=1]

Jön Türk : On dokuzuncu yüzyılın ikinci yarısında, Osmanlı Devleti'nde, batı tarzı idare ve fikirlerin gelişip yayılması için çalışanlara verilen isim.

j. 3255
j.+te 10071, 10384
[=3]

Juchereau de Saint Denis : Ordu-
da istihkâm umum müfettişliği
vazifesini görür.

j. 1204, 1281, 1368, 1372,
841, 1318
[=6]

Jules Verne : Dünya Edebiyatı'nda
bir dönüm noktası yaratan ve
bilimkurgunun edebiyat alanına
girmesini sağlayan Fransız yazar.

j.+in 10361
[=1]

Juliet : Shakespeare'in "Romeo ve
Juliet" adlı eserinin kahramanı.

j.+inden 5932
[=1]

Julius Caesar : Shakespeare'in
eseri.

j. 5997
[=1]

jurnal : bkz. (journal)

j. 11062
j.+da 9914
j.+den 7200
j.+i 7853
j.+ler 5229
j.+lerden 2559
j.+lerin 2120
j.+lerle 2571
[=8]

K

kaba : Özensiz, gelişigüzel
yapılmış.

k. 11942, 12647, 178, 246,
7472
[=5]

kabahat : Uygunsuz hareket, çirkin,
yakışsız davranış, suç, kusur,
töhmüt.

k. 4093
k.+i 10053
[=2]

kabahatlandırıl- : Kabahatli
duruma getirilmek.

k.-ir 7244
[=1]

kabahatli : Kabahatli olan

k.+dirlere 6912
[=1]

kabakçı : Kabak yetiştiren veya
satan kimse.

k. 1756, 2534, 2538, 3962
[=4]

Kabakçı isyanı : Osmanlı tarihinde
gerçekleşen bir isyan.

k. 1455, 1478
k.+nı 10340
k.+nın 1444
[=4]

Kabakçı Mustafa : Kabakçı
isyanı'nın lideri.

k. 1755
[=1]

kabar- : Artan, çoğalan.

k.-an 7220, 9932
k.-ır 3760
[=3]

kabartma : Bir biçimin veya bir
süslemenin düz yüzey üzerindeki
çıkıntısı.

k.+ları 627
[=1]

kabil : Olanaklı.

k. 11420, 11556, 11957,
12100, 12610, 12864, 12878, 2047,
217, 2383, 2691, 2818, 3520, 3751,
3813, 3822, 4615, 4749, 4872, 5301,
6315, 6552, 708, 7234, 7482, 8959,
9538, 9665, 975

k.+di 4577

k.+dir 11948, 12135,
12560, 3670, 4445, 5348, 7309

k.+inden 11832, 2278,
5464, 796

k.+se 10635
[=42]

kabile : Boy.

k. 10172, 10275, 10282

k.+lerinin 6455

k.+nin 2364

k.+sinden 6424, 8671

k.+ye 6454
[=8]

kabiliyet : Yetenek.

k.+i 10088, 12116, 2071,
2374, 2431, 3882, 6394, 7324, 7657,
8535

k.+idir 7254

k.+inden 10527, 7488

k.+ine 6513, 7217

k.+ini 1055, 4719, 5285,
7651, 8330

k.+inin 2518

k.+ler 10322

k.+leri 3302

k.+lerini 3633

k.+li 3959
[=25]

kabin : Küçük, özel bölme.

k.+e 2958
[=1]

kabine : Bakanlar Kurulu, hükümet.

k. 11115, 1577, 2829,
3176, 3659, 4920, 7950, 7993, 7999

k.+de 5019, 7937

k.+lerdeki 7928

k.+lerin 7833

k.+si 7968, 7974

k.+ye 3663
[=16]

kabir : Mezar.

k.+den 12639

k.+ine+(kabrine) 8396

k.+ini+(kabirini) 11112
[=3]

Kabl-eş-suru : Recaizade'nin
makalesi.

k. 10897
[=1]

Kabr-i Selim-i Evvel-i Ziyaret :
Abdülhak Hamid'in manzumesi.

k. 11624
[=1]

kabuk : Bir şeyin üstünü kaplayan
ve onu dış etkilere karşı koruyan,
kendiliğinden oluşmuş sertçe bölüm.

k.+u+(kabuğu) 7015

[=1]

kabuklaş- : Kabuk durumunu
almak.

k.-ması 6582
[=1]

kabul : Onay.

k. 10037, 10064, 10223,
10416, 10863, 10890, 10935, 11007,
11186, 11370, 11631, 11639, 11648,
11684, 11772, 11855, 11948, 12005,
12066, 12072, 12130, 12268, 12272,
12278, 12368, 12578, 12579, 12609,
12777, 12780, 12781, 13061, 13111,
13159, 13163, 140, 1519, 1524,
1615, 172, 1723, 1793, 1839, 1915,
1924, 1984, 2032, 2053, 265, 2667,
2670, 2690, 2804, 2840, 2841, 2846,
2895, 295, 3007, 3325, 342, 3615,
366, 3751, 3755, 4096, 4155, 4201,
4264, 4806, 4847, 4911, 5038, 5069,
5090, 5104, 52, 5209, 5209, 5239,
5355, 5410, 5423, 5428, 5479, 579,
6137, 6256, 6372, 6408, 6627, 6710,
6759, 6812, 688, 6972, 7006, 7022,
7157, 7238, 7462, 7471, 7793, 7986,
8020, 8023, 8030, 8124, 8266, 8318,
8364, 8423, 8518, 86, 8624, 8672,
8849, 9026, 9145, 9284, 93, 9454,
9455, 955, 9877, 989, 9975

k.+de 8032

k.+e 10900, 1551, 2721,
4651, 5233, 5417

k.+le 5074

k.+ü 11881, 1568, 3353,
4784, 6837, 8856

k.+ün 6926

k.+ünde 12774

k.+üne 8014, 8019

[=145]

Kabuli Paşa : Ticaret Nazırı.

k.+nın 3613
[=1]

kabullen- : Kabul etmek,
benimsemek.

k.-diği 7509

[=1]

kabus : Korkulu rüya.

k. 8706

k.+la 9681

[=2]

kaç : Herhangi bir şeyin niceliğini
sormak için kullanılan soru sıfatı.

k. 11194, 13040, 3129,
6421, 6882, 7405
[=6]

kaç- : Hızla koşup bir yere
saklanmak.

k.-an 12308, 12547, 13077,
2445, 3308, 6024, 8350

k.-ana 6902

k.-ar 11739, 1766, 4179,
6016, 8366, 8698

k.-arak 1105, 2321, 5000,
5142, 8695

k.-arken 7678, 8988

k.-arlar 4988

k.-ınca 10485

k.-ıp 5031, 8603, 8692

k.-ma 13097

k.-madan 5434, 7681

k.-mak 10002, 12091, 8669

k.-malarıyla 5001

k.-ması 7628
k.-masına 6028, 7164
k.-masını 7437
k.-masının 7388
k.-masıyla 5836
k.-maya 12540, 5045,
5055, 6553, 7967
k.-mayan 4345
k.-mayı 6760
k.-tuğı 12675
k.-tuğını 10284, 7685
[=49]
kaçıl- : Çekilmek, savulmak.
k.-mayıp 8650
[=1]
kaçın- : Herhangi bir işi yapmaktan veya özverili davranmaktan geri durmak.
k.-an 4322
k.-ması 11152
[=2]
kaçıml- : Kaçınma işine konu olmak.
k.-madan 2177
[=1]
kaçır- : Kaçmasını sağlamak veya kaçmasına imkân yaratmak.
k.-dığı 12379
k.-dımı 6517
k.-mak 12946, 5315
k.-maları 10270
k.-mamak 10021, 12346,
8469
k.-mamıştır 6393
k.-masında 8755
k.-mayacakları 6436
k.-mayan 678, 7824
k.-maz 2444, 7170, 7214
k.-miştir 8406
[=17]
kaçırl- : Kaçırma işi yapılmak veya kaçırma işine konu olmak.
k.-mamalıdır 6220
[=1]
kaçırt- : Kaçırmasını sağlamak.
k.-ıyordu 1162
[=1]
kaçış : Kaçma işi.
k. 10055, 10278, 10280,
13082, 13104, 8693
k.+ın 4179
k.+tır 11181
[=8]
kadar : Ölçüsünde, derecesinde.
k. 10007, 10010, 10035,
10052, 10065, 10072, 10080, 10095,
10112, 10120, 10125, 1013, 10144,
10172, 10213, 10219, 10230, 10244,
10246, 10256, 10279, 10280, 10304,
10309, 10313, 10322, 10332, 10400,
10435, 10460, 10471, 10477, 10501,
10506, 10511, 10511, 10522, 10524,
10533, 10544, 10546, 10555, 10605,
10624, 10635, 10639, 10640, 10652,
10672, 10675, 10678, 10682, 10683,
1070, 10731, 10763, 10779, 10786,
10790, 10805, 10817, 10827, 10836,
10844, 10852, 10852, 10853, 10881,
109, 1090, 10904, 10908, 10917,
10954, 10966, 10981, 11003, 11008,
11029, 11038, 11051, 11056, 11069,
11088, 11100, 11136, 11139, 11150,
11173, 11185, 11207, 11226, 11229,

11229, 11235, 11242, 11251, 11251,
11252, 11253, 11253, 11253, 11258,
11260, 11266, 11281, 11313, 11315,
11326, 1133, 11330, 11340, 11341,
11345, 11376, 11407, 11419, 11427,
11439, 11486, 11491, 115, 11511,
11519, 11527, 11551, 11570, 11610,
11610, 11613, 11621, 11625, 11630,
11674, 11700, 11702, 11704, 11802,
11808, 11843, 11860, 11885, 11885,
11896, 11917, 11923, 11935, 11945,
11947, 11959, 11963, 11976, 12005,
1202, 12026, 12052, 12055, 12064,
12092, 12102, 12113, 12140, 12164,
1217, 12174, 12182, 12191, 12201,
12204, 12224, 12244, 12270, 12279,
123, 12346, 12361, 12393, 12393,
12419, 12435, 12435, 12474, 12479,
12489, 12507, 12515, 12546, 12563,
12563, 12565, 12565, 12576, 12612,
12631, 12633, 12650, 12664, 12666,
12722, 12724, 12747, 12762, 12767,
12810, 12811, 12832, 12833, 12861,
12861, 12870, 12896, 12904, 12923,
12955, 12963, 12967, 12984, 13000,
13006, 13007, 13014, 13035, 13047,
13048, 13065, 13065, 13072, 13079,
13104, 13112, 13115, 13151, 13170,
13174, 13190, 13239, 13242, 13247,
1350, 1352, 1396, 1415, 1423, 1448,
1488, 1521, 1568, 1587, 161, 1621,
1639, 1640, 1648, 1663, 1715, 1716,
1722, 1741, 1745, 1759, 1763, 1764,
1767, 1798, 1824, 1832, 1848, 1854,
1859, 1870, 1874, 1891, 1892, 1897,
1906, 1907, 1914, 1922, 1945, 1947,
1956, 1960, 1996, 20, 2056, 208,
2097, 213, 2147, 2158, 2159, 2174,
2176, 2188, 2189, 2191, 2193, 2194,
220, 2211, 2213, 2226, 2230, 2269,
2272, 228, 2289, 2293, 2294, 2298,
23, 2303, 2310, 2314, 2317, 2340,
2390, 245, 2452, 2454, 246, 2493,
250, 2521, 2541, 2553, 2562, 257,
2594, 2609, 2612, 2629, 2643, 2673,
2683, 2689, 272, 2721, 2736, 2753,
2757, 2784, 2807, 282, 2820, 2844,
2864, 2868, 2880, 2882, 290, 2910,
2915, 292, 2948, 295, 2968, 2996,
3006, 3012, 3023, 3026, 3085, 3102,
3109, 3124, 3130, 315, 3158, 320,
3201, 3202, 3222, 3239, 3266, 3268,
3279, 328, 3305, 3315, 3320, 3325,
3352, 336, 3370, 3383, 3394, 3396,
34, 3414, 3435, 3440, 3458, 3467,
3478, 3526, 355, 3567, 3633, 3648,
3660, 3661, 3674, 3690, 3698, 3728,
3729, 3735, 3746, 3752, 3756, 376,
3771, 3778, 3780, 3781, 3783, 3786,
3789, 3798, 3801, 3809, 3818, 382,
3846, 3847, 3888, 3896, 392, 3920,
3921, 393, 3931, 3932, 3933, 396,
3975, 3977, 3993, 40, 400, 4017,
402, 4023, 4026, 4027, 4038, 4054,
4086, 409, 4128, 4140, 4157, 421,
4225, 4228, 4235, 4252, 4260, 4268,
4275, 4292, 4308, 4318, 4350, 4371,
4377, 4380, 4386, 4388, 439, 4411,
4435, 444, 444, 4442, 445, 4451,
446, 4468, 4476, 45, 4505, 4514,
4519, 4520, 4522, 4557, 4558, 4581,
4600, 4613, 4614, 4622, 4633, 4639,
4652, 468, 4689, 474, 4749, 4750,

4754, 4757, 477, 477, 4785, 4790,
4813, 4833, 4839, 4862, 4879, 4889,
4899, 4935, 4946, 50, 5031, 5034,
5043, 5045, 5062, 507, 5070, 5094,
5110, 5185, 5188, 5227, 523, 5264,
5281, 5299, 5306, 533, 5336, 5345,
5402, 5408, 5498, 5504, 5507, 551,
5513, 552, 5540, 5547, 555, 5557,
557, 56, 5636, 5637, 5640, 5641,
5644, 5646, 5665, 5668, 5698, 5708,
5710, 5712, 5713, 572, 5731, 5744,
5748, 5751, 5761, 5763, 5766, 5768,
5771, 5776, 5777, 5790, 5799, 581,
5812, 5815, 5817, 5841, 585, 5854,
5903, 5912, 5919, 5921, 5927, 594,
5947, 5965, 598, 5992, 5996, 6037,
6050, 6057, 606, 606, 6147, 615,
6197, 6216, 6218, 6240, 6241, 6252,
6265, 6275, 63, 6305, 6306, 6309,
6316, 6348, 6355, 6365, 6368, 6399,
6418, 642, 643, 6430, 6435, 6435,
6440, 6446, 6449, 6469, 6477, 648,
6487, 6499, 6533, 6543, 6585, 6627,
667, 6701, 6723, 6745, 675, 6769,
677, 6789, 6792, 6796, 680, 6812,
6817, 6856, 6877, 6882, 6887, 69,
6902, 6902, 6912, 6916, 6917, 6940,
6941, 6958, 6968, 6972, 6989, 7015,
7035, 7037, 704, 704, 709, 7101,
7112, 7130, 7139, 7140, 7142, 7153,
7167, 718, 7186, 7195, 7196, 7220,
7228, 7230, 7248, 7270, 7274, 7278,
7286, 7322, 7329, 7330, 7331, 7331,
7331, 7341, 7371, 7403, 7417, 7428,
7430, 7432, 744, 7472, 7496, 7506,
7506, 7510, 7517, 7522, 7526, 7529,
7530, 7534, 7535, 754, 7544, 7563,
7606, 7608, 7614, 7637, 7652, 7673,
7680, 7714, 774, 7742, 7769, 777,
7772, 7776, 7785, 7795, 7798, 7808,
7811, 783, 783, 7889, 7916, 7929,
7951, 8005, 8015, 8035, 8041, 8044,
8046, 8068, 8069, 8070, 8074, 8100,
8110, 8112, 8170, 8214, 8232, 8264,
8271, 8288, 8327, 8331, 8340, 8372,
8388, 8405, 8415, 842, 847, 8490,
8552, 8586, 8599, 8629, 8631, 8633,
8634, 8685, 8710, 8733, 8735, 8743,
8762, 8801, 8820, 8827, 8852, 8863,
8866, 8871, 8876, 8893, 8939, 8950,
8953, 8955, 8970, 8977, 908, 9098,
9099, 9107, 9131, 9146, 9163, 9175,
9210, 9214, 9219, 9222, 9235, 9285,
9307, 9335, 9337, 9351, 9356, 9364,
939, 9399, 9401, 9495, 9504, 9513,
9533, 9572, 9573, 9573, 9576, 9576,
958, 9635, 9650, 9653, 9661, 9663,
967, 9683, 9686, 9712, 9740, 9746,
9747, 9797, 98, 9837, 985, 9872,
9887, 990, 9906, 9909, 9912, 993,
9984
k.+dır 5060
k.+ı 10409, 4077
k.+ını 2053
k.+ki 11627
k.+la 12598, 1652, 3316,
7489, 9254, 9270
[=874]
kadeh : İçki içmeye yarayan ayaklı bardak.
k. 191
k.+ini 10113
k.+te 5776

k.+ten 10138
[=4]
kademe : Aşama, basamak.
k.+lerin 241
k.+lerle 241
k.+si 10111
[=3]
kader : Yazgı.
k. 10608, 1137, 12039,
12060, 12229, 12546, 12667, 12758,
12818, 4408, 582, 640, 6476, 650,
7054, 7067, 7088, 8479, 8817, 9055,
9066
k.+den 13083
k.+e 10193, 10697
k.+i 266, 596, 6212
k.+in 11552, 12586, 9025,
9182
k.+inde 6498
k.+ine 8507
k.+inin 13058
k.+lerini 12803
[=35]
kadercilik : Yazgıcılık.
k.++(kaderciliği) 5736
k.+ine+(kaderciliğine)
7002
[=2]
kaderiyecilik : bkz. (kadercilik)
k.+in+(kaderiyeciliğinin)
7081
k.+inde+(kaderiyeciliğinde)
7122
[=2]
kadı : Tanzimata kadar her türlü
davaya, Tanzimat ile Medeni Kanun
arasındaki dönemde ise yalnız
evlenme, boşanma, nafaka, miras
davalarına bakan mahkemelerin
başkanları.
k.+sı 1965, 1982
[=2]
Kadıköy : İstanbul'da bir semt.
k.+ünde 2106
[=1]
kadılık : Kadının yaptığı iş.
k.++(kadılığı) 1966
[=1]
kadın : Erişkin dişi insan.
k. 10043, 10201, 10204,
10207, 10371, 10378, 10384, 10564,
11114, 11497, 12120, 12186, 12206,
12232, 12282, 12282, 12424, 12462,
12656, 12671, 12683, 1891, 222,
2910, 2993, 4038, 4592, 5938, 5997,
6232, 6414, 6437, 6445, 6448, 6456,
6490, 725, 730, 7665, 7666, 8185,
8192, 8197, 8389, 8500, 8546, 8687,
8917, 8962, 9620, 9623, 9625, 9633,
9642, 9822
k.+a 10208, 12622, 12648,
13206, 8453, 8916
k.+da 8772
k.+dan 10203, 10203, 8442
k.+ı 10757, 11490, 11500,
12247, 8542, 8856, 8899
k.+ın 10200, 10272, 10427,
10622, 11491, 12239, 13207, 2857,
6230, 6395, 8234, 8458, 8473, 8855,
8864, 8905, 8907, 8912, 8913, 8962
k.+ını 8896
k.+la 11112, 5223, 6481,
8621

k.+lar 10576, 12203, 1403,
455, 6234, 6420
k.+lara 158
k.+lardandır 8439
k.+ları 2905, 2909, 2911,
8777
k.+ların 2764, 2908
k.+larına 2885
k.+larını 2907
k.+larının 11431
k.+larla 12446
[=115]
kadınlaş : Kadın gibi olmak.
k.+mış 8284
[=1]
kadınlı : Kadını olan.
k. 6576
[=1]
kadımsız : Kadını olmayan.
k. 262
[=1]
kadim : Eski.
k. 11606, 11780, 12161,
12259, 1361, 2760, 2921, 3201,
3970, 6079, 6088, 6596
[=12]
kâdir : Değer, kıymet, itibar.
k. 7029
k.+dir 12655
[=2]
Kadri Bey : Avrupa'da tahsil
görmüş gençlerden biri.
k. 10977
k.+den 10977
[=2]
Kadri Efendi Paşa : bkz. (Kadri
Bey)
k. 4068
[=1]
Kadri Özyalçın : Türkçe öğretmeni.
k. 2248, 2249
[=2]
kadro : Bir işte görev alan kişi veya
kişiler, ekip.
k. 12322, 2999, 8984
k.+da 4577
k.+ları 3672
k.+larının 1236
k.+su 1229, 1366, 1388,
3841, 4967, 9739
k.+suna 1056
k.+sundan 1611
k.+sunun 1233, 3183
k.+ya 8338
k.+yu 3000, 5075
[=19]
kafa : Baş.
k. 6907
k.+dan 4540
k.+mızda 4709
k.+sında 12798
k.+sının 12314
[=5]
kafatası : Kafa içi.
k. 12599, 12600, 971
k.+nı 12603, 8563
[=5]
kafes : . Hayvanlar için aralıklı tel,
metal veya ağaç çubuklardan
yapılmış taşınabilir bölme.
k. 1188, 6576
k.+i 1803
k.+te 1485

[=4]
kaffe-i halat : Bütün haller.
k.+ını 1241
[=1]
kafi : Yeterli.
k. 10911, 1100, 11058,
230, 2478, 3022, 3563, 3836, 4646,
5289, 5377, 5889, 7039, 7199, 7426,
8865, 925
k.+dir 11174, 2053, 2755,
556, 6690, 8075
[=23]
kafile : Birlikte yolculuk eden
topluluk.
k. 11299
k.+sı 12229, 5200
k.+sini 2369
[=4]
kafiye : Şiirde mısranın sonundaki
seslerin benzerliği.
k. 10530, 10586, 11286,
11618, 11825, 11832, 11883, 363,
4302, 4322, 4324, 4337, 4377, 449,
462, 468, 5787, 5811, 5857, 5947,
7175
k.+de 10524, 11581,
11817, 5837, 5853
k.+den 11288, 464, 5948
k.+ler 10613, 11302, 481,
7171
k.+lerdir 10523
k.+lere 11305, 467
k.+leri 10523, 10525,
11301, 11893
k.+lerin 7222
k.+lerinin 8240
k.+lerle 4331
k.+li 11812
k.+nin 11654, 11813,
13065, 2149, 2153, 2171, 335, 354,
378, 384, 388, 493, 5778, 7159,
7214, 8265
k.+sinden 13044, 381
k.+sine 5806
k.+sinin 330, 385, 4329
k.+siyle 5805
k.+ye 380, 489
k.+yi 11305, 4330, 512,
7225
k.+yle 11304
[=74]
kafiyeli : Kafiyesi olan.
k. 11277, 11814, 11816,
11818, 12507, 2093, 4304, 5770,
5784, 5804, 5805, 5810, 5828, 5829,
5843, 5848
[=16]
kafiyesiz : Kafiyesi olmayan.
k. 12032
[=1]
Kafka : Fransız yazar.
k. 57
[=1]
Kafkas : Kafkasya halkından olan.
k. 12068, 3016, 6455
[=3]
Kafkasya : Kafkas Sıradağları'nın
ikiye bölüdüğü, kuzeyde Don nehri
ağız, Maniç Çukurluğu ve Kuma
ağız hattından, güneyde Aras ve
Kars Platosu'na kadar uzanan
bölgenin adı.

k. 10260, 10266, 10291,
3757, 3773

k.+da 4168
k.+nın 865, 8712
k.+ya 3018
[=9]

Kafkasya hikayeleri : Ahmet
Mithat Efendi'nin eseri.

k.+ne 10430
[=1]

Kafkasyalı : Kafkas halkından olan.
k.+larda 4476
[=1]

Kagay Adil Giray : Namık
Kemal'in "Cezmi" adlı eserinin
kahramanı.

k.+a 9000
[=1]

kağır : Taş veya tuğladan yapılan.
k. 4628
[=1]

kağıt : Hamur durumuna getirilmiş
türlü bitkisel maddelerden yapılan,
yazı yazmaya, baskı yapmaya, bir
şey sarmaya yarayan kuru, ince
yaprak.

k. 1281, 9963
k.+ı+(kağıdı) 10150
k.+lar 7701
k.+ları 3886, 9134
[=6]

kağıthane : Kağıt üretim evi.
k.+de 13206
[=1]

Kağızmanlı Hıfzı : Osmanlı Devleti
Türk halk şairi.

k.+nın 2383
[=1]

kağ : Bir bağlaç.
k. 2053, 2054, 2054, 2876,
7838, 7839
[=6]

kağbe : Ahlsız kadın.
k. 10983

k.+de 11451
k.+nin 11903
[=3]

**Kahbe yahut Bir Sefilenin
Hasbihali** : Abdülhak Hamit
Tarhan'ın eseri.

k.+ni 11055
[=1]

Kahire : Mısır'ın başkenti ve Arap
dünyasının en kalabalık kentidir.

k. 1629
k.+de 3191, 3193, 7926
[=4]

kahkaha : Yüksek sesle gülme.
k.+larla 6881
k.+sını 6883
[=2]

Kahkaha kalesi : Namık Kemal'in
"Cezmi" adlı eserindeki kale.

k.+ne 9004
[=1]

kahpe : bkz. (kahbe)
k. 11386, 11480, 11481,
11484
[=4]

kahraman : Yiğit.
k. 10757, 10783, 10852,
12290, 13213, 162, 4453, 4454,
4454, 4455, 4460, 8389, 8584, 8713,

8717, 8743, 8757, 9057, 9124, 9130,
9131, 9170, 9173, 9256

k.+a 4042, 642, 8709
k.+dan 9121
k.+dır 12383, 12437
k.+ı 10212, 10316, 10420,
10841, 11184, 11378, 11487, 11488,
12236, 12343, 12466, 12469, 12471,
12594, 538, 5918, 7899, 8288, 8467,
8762, 8956, 8987

k.+ıdır 9118, 9120
k.+ım 11531
k.+ım 10177, 10207, 10295,
10333, 10782, 10801, 10828, 10869,
12373, 12375, 4580, 8719, 8761,
9060, 9109

k.+ına 10032, 8690, 8884
k.+ındaki 8550
k.+ımı 10258, 10266,
10317, 8959, 9064, 9101
k.+ımın 10181, 11382,
11497, 12391, 12433, 2063, 8721,
8808, 8866, 9055, 9145, 9386

k.+ıydı 13025
k.+lar 12187, 12226,
12462, 12683, 179, 4458, 5988,
8475, 8705, 9148

k.+larda 12236
k.+ları 10359, 12446, 4588,
548, 5915, 6412, 8328, 8329, 8333,
8581, 8746, 9030

k.+ların 12472, 12480,
5936, 6411, 9029
k.+larına 10012, 10174,
12706, 8714, 9073

k.+larında 9185
k.+larından 10132, 1788,
8959

k.+larını 10789, 12232,
12475, 2070, 4307, 8356, 8489,
9025, 9116

k.+larının 10361, 12037,
12236, 12311, 12423, 5935, 8337,
8529, 8917

k.+larıyla 10086
k.+larla 6383
[=150]

kahramanlık : Yiğitlik.
k. 12281, 12337, 9217
k.+a+(kahramanlığa) 234,
9500

k.+ı+(kahramanlığı) 174
[=6]

kahve : Kafeinli bir içecek.
k. 1593, 2539
k.+leri 13245

k.+lerinde 9977
k.+leriyle 3477
k.+si 8480
k.+sinde 10145, 4551
k.+ye 3495
[=9]

kahya : Konak, çiftlik vb. yerlerde
türlü işleri yapmakla görevli kimse.

k.+sı 1348
[=1]

kaide : Kural.
k.+ler 364, 9255
k.+leri 10884, 10898,
10901

k.+lerin 4507
k.+lerine 11291, 12778,
1856, 5802, 6064, 6598, 92

k.+lerini 1057
k.+lerinin 10891, 744
k.+leriyle 10915
k.+sine 2410
k.+sinin 3917
k.+yi 12969
[=20]

kaideci : Kuralcı.
k. 10221
[=1]

kail-i bil'batın : Karnından konuşan.
k. 12799
[=1]

kainat : Dünya.
k. 10656, 12703, 4393,
522, 5704, 5965, 7002, 7014, 9745
k.+ı 11556, 12078, 5706,
5961, 5966, 6990, 8148, 9277
k.+ın 11544, 11781, 11939,
11944, 12034, 5705, 7006, 7073,
7084

k.+ına 600
k.+la 5703, 5907, 8150
k.+taki 10243, 594
k.+tan 11944, 7012, 11773
[=35]

kal- : Olduğu yeri ve durumu
korumak.

k.-abilmek 11640
k.-abilmesi 12975
k.-acağım 12704
k.-acağız 2676, 4019
k.-acak 10231, 12064,
1307, 5035, 9266

k.-acaklardı 6410
k.-acaklardır 3451, 4318,
5869

k.-acaktı 773
k.-acaktır 10305, 12907,
4215, 5821, 7620

k.-alım 4372
k.-amaz 11763, 12629,
1830, 2335, 3637, 3838

k.-amazdı 704
k.-amıyordu 7979
k.-an 10290, 10295, 10399,
10690, 1090, 11089, 11167, 11237,
11254, 1127, 11380, 12016, 12024,
13237, 13249, 1553, 157, 1601,
1844, 2276, 2483, 2591, 2651, 2968,
2973, 2980, 3201, 3223, 327, 3397,
3411, 3443, 346, 3696, 3793, 4823,
4893, 5492, 5983, 6274, 6607, 6787,
7384, 7426, 8241, 8449, 8471, 8478,
8538, 8595, 865, 8707, 903, 9312,
9314, 9354

k.-anın 7051
k.-anlar 6950
k.-anların 11125, 2890

k.-arak 5790, 6792
k.-dı 10065, 10994, 11038,
12870, 1487, 1551, 1659, 526, 5886,
6817, 6839, 6867, 7794

k.-dığı 11054, 11160,
11869, 12904, 12931, 12954, 13137,
2311, 2546, 2919, 517, 522, 557,
6006, 6342, 9012, 9729

k.-dığım 10849
k.-dığımız 9429
k.-dığında 1854

k.-dığını 1522, 25, 667,
7680, 8249, 8444

k.-dikları 1485, 88

k.-diktan 10341, 11108
k.-dılar 1163
k.-mca 4596, 5045, 5180
k.-ır 10118, 10495, 10610,
1072, 11262, 11294, 11324, 1136,
1172, 11761, 11803, 12264, 12385,
12471, 12556, 12750, 12918, 1787,
1862, 2458, 2526, 260, 2922, 3413,
3469, 3586, 3618, 3643, 3913, 4178,
4676, 477, 5306, 5380, 5716, 604,
6100, 6797, 7508, 7563, 8022, 828,
8470, 8567, 8657, 8892, 9036, 9239,
9250
k.-ırdı 334
k.-ırdık 9194
k.-ırız 8473
k.-ırlar 12207, 12808,
2119, 2870, 3434, 3812, 5021, 822,
910
k.-ırca 11792, 11997, 7125
k.-ışın 334, 74
k.-ıyor 360
k.-ıyordu 1634, 3033, 6529
k.-ıyorlardı 6444, 6517
k.-ma 10043, 10321, 1571,
371, 4162, 6027
k.-madı 2006, 5913
k.-madığı 13105, 528
k.-madığını 114, 7650,
7908, 9791
k.-mak 10008, 10465,
12099, 1217, 1304, 1410, 2834,
3640, 588, 7049, 7065, 7311, 8230,
8845, 8889
k.-makla 3861
k.-maksızın 2117
k.-maları 5241
k.-malarını 7987
k.-mamasıdır 1670
k.-mamı 9679
k.-mamış 3044, 3511,
4897, 5104, 5734, 7926, 8370, 8831
k.-mamıştır 11267, 3493,
6138, 8448, 9948
k.-manın 11951
k.-ması 1144, 1195, 12017,
12522, 131, 2686, 336, 4862, 5507,
862, 9238
k.-masıdır 11289, 5418
k.-masına 10942, 12376,
12408, 12882, 2225, 3018, 56, 6567,
72
k.-masında 7771
k.-masını 10078, 6715,
8672
k.-masının 599, 733
k.-masıyla 263
k.-maya 11757
k.-mayacağından 1652
k.-mayacak 10092, 11502
k.-mayan 5593
k.-mayarak 11221, 2099,
6171, 7774
k.-mayı 12583
k.-mayışın 260
k.-maz 1000, 10829,
10921, 11076, 11255, 11323, 11537,
11600, 11703, 11707, 11723, 11873,
11880, 12117, 12146, 12170, 12598,
12755, 1778, 2338, 2518, 2563,
2794, 3138, 3316, 3948, 4071, 4498,
4540, 4569, 4737, 4934, 5051, 5095,
5156, 5244, 5423, 5549, 5555, 6250,

6617, 6958, 7086, 7208, 7489, 8184,
9069, 9254, 9270, 9996
k.-mazdı 11772
k.-mazlar 10562, 10657,
1292
k.-mazlardı 810
k.-mış 1106, 11581, 12661,
13153, 1675, 1885, 1907, 2073,
2570, 3125, 3223, 367, 398, 4194,
5192, 524, 5753, 6192, 6861, 7141,
721, 7325, 7600, 8222, 8228, 84,
845, 8615, 8947, 9078, 9544
k.-mişlardı 7992
k.-mişlardır 8495
k.-mıssa 11973
k.-mıştı 11300, 11975,
13023, 1614, 1667, 2960, 4843,
5102, 6815, 7371, 7982
k.-mıştır 11926, 12324,
12688, 1867, 1945, 2068, 2072,
2525, 2619, 2628, 3723, 534, 563,
614, 6241, 6273, 7249, 7742, 778,
8992, 9609, 9859
k.-mıyor 11648, 7657
k.-mıyordu 5811
k.-mıyorlar 3385
k.-sa 79
k.-saydı 2282
k.-sın 8693
[=428]
kalabalık : Çok sayıda insanın bir
araya gelmesiyle oluşan insan
topluluğu.
k. 11332, 12419, 3868,
5328, 5520, 5559, 5561, 6142, 9760
k.-a+(kalabalığa) 12421,
5206, 5398, 9956
k.-ı+(kalabalığı) 1366,
1866, 6362, 9958
k.-ıdır+(kalabalığıdır)
5545
k.-ın+(kalabalığın) 10764,
5560, 834
k.-ını+(kalabalığını) 7207
k.-ının+(kalabalığının)
12206, 2986
k.-ıyla+(kalabalığıyla)
3294
k.-ta 3867
[=26]
kaldı ki : Bundan başka, bununla
birlikte.
k. 10172, 10348, 10378,
10556, 10744, 10770, 11250, 11299,
11331, 11357, 11646, 11715, 11995,
1906, 3298, 3326, 342, 4161, 4612,
4615, 4839, 4860, 5052, 5343, 5474,
564, 5716, 5767, 5789, 5875, 6009,
6260, 6316, 6436, 6457, 6560, 7000,
7360, 8521, 8740, 9079, 952, 9545,
9599
[=44]
kaldır- : Bulunduğu yerden almak.
k.-abilmişti 3005
k.-acağını 4845
k.-an 3352, 587, 691, 9376
k.-arak 12331, 7418
k.-dığı 4100
k.-ır 10530, 12673, 12689,
7161
k.-ıyor 583
k.-mak 2937, 8703, 9882

k.-ması 12487, 12670,
5710
k.-maya 9017
k.-mayı 8517
k.-mıştı 8952
k.-mıştır 4544, 8494
[=25]
kaldırıl- : Kaldırma işine konu
olmak.
k.-an 7789
k.-ıp 4996, 9480
k.-ır 10005, 11120
k.-ması 7958, 9267, 9334
k.-masını 2496, 2679
k.-masının 4574
k.-mıştır 4104
[=12]
kale : Düşmanın gelmesi beklenen
yollar üzerinde, askerî önem taşıyan
şehirlere, geçit ve dar boğazlarda
güvenliği sağlamak için yapılan
kalın duvarlı, burçlu, mazgallı yapı.
k. 10364
k.-deki 8375
k.-lerde 4166
k.-lere 8654
k.-leri 6763, 7210
k.-lerini 1129, 7833
k.-lerinin 1004
k.-nin 12984, 8378
k.-si 12984, 8300
k.-sinin 5133, 8659
k.-yi 8300
[=16]
kalem : Yazma aracı.
k. 11050, 2109, 2448,
4439, 7551, 9513, 9957
k.-de 10229, 12146, 2826,
3142, 6663, 7460
k.-deki 9724
k.-e 1207, 1321, 3759,
5687
k.-i 3146, 3146, 3146,
3789, 5110, 9390
k.-in 3139, 4461, 9716
k.-inde 2450, 3250, 4088,
5684, 6662
k.-indeki 4084
k.-inden 3712, 4709, 6462
k.-ine 1796, 2103, 4081,
7562, 9385
k.-ini 12876, 8153, 9495
k.-iyle 2505, 2794, 4043,
4069, 4439, 4944, 7588
k.-ler 3133, 9514
k.-lerde 7755
k.-lerdeki 10450
k.-lerden 6562
k.-leri 1579, 4870
k.-lerinde 3175
k.-lerini 3126
k.-leriyle 3465, 6859
[=62]
kalender : Gösterişsiz, sade
yaşamaktan yana olan.
k. 199, 6873
[=2]
kalenderce : Kalender gibi.
k. 570
[=1]
kalfa : Aşamasi çırakla usta
arasında bulunan zanaatçı.
k. 10039

k.+nın 2951
k.+sının 9981
k.+ya 6463
[=4]
Kalgay Adil Giray : bkz. (Kagay Adil Giray)
k. 8997
[=1]
kalıp : Biçim.
k.+a+(kalıba) 12950
k.+ına+(kalıbına) 13136,
9536
k.+ını+(kalıbını) 5896,
8135
k.+ıyla+(kalıbıyla) 8212
k.+lar 12018
k.+larda 4276
k.+ları 6097
k.+larla 6076
k.+tan 12506
[=11]
kalış : Kalma işi.
k.+dır 9195
[=1]
kalite : Nitelik.
k.+yi 10121
[=1]
kalk- : Gitmek üzere yerinden ayrılmak.
k.-abiliyorlardı 2957
k.-acağı 7337
k.-acağını 1520, 2427
k.-acak 6541, 9838
k.-an 10420, 6962, 9249
k.-ar 10045, 12195, 289,
4182, 5229, 8701
k.-arlar 10274, 2907
k.-ıldığı 7817
k.-mada 5714
k.-madığı 4418
k.-maktan 8215
k.-manın 9252
k.-ması 1665, 4359, 5958,
8252
k.-masıdır 6916
k.-masının 5305, 8800
k.-mış 3492
k.-mıştı 9166
k.-tığı 11367, 4550
k.-tığını 5173
[=34]
kalkan : Korunmalık.
k.+ı 6737
[=1]
kalkın- : Durumunu düzeltmek.
k.-ma 1136, 1657, 816,
9490
k.-ması 8295
k.-masının 2685
k.-maya 3071
k.-mayı 4864
[=8]
kalkındır- : Kalkınması sağlamak.
k.-mayı 9078
[=1]
kalkınma : Kalkınmak işi.
k. 1161
[=1]
kalkış- : Yetenek, imkân ve gücü aşan bir işe girişmek.
k.-mıştı 7814
[=1]

kalkışıl- : Kalkışma işine konu olmak.
k.-an 1620
[=1]
kalp : Yürek.
k. 13034, 134, 150, 8919
k.+e+(kalbe) 8943
k.+i+(kalbi) 10214, 12484
k.+in+(kalbin) 5952
k.-lerini 705
[=9]
kalpli : Yürekli.
k. 12647
[=1]
kamara : Gemi odası.
k.+sına 5353
[=1]
kamaşma : Kamaşmak işi.
k. 5698, 5707
[=2]
kamaştır- : Kamaşmasına neden olmak.
k.-an 163
k.-ma 9543
[=2]
kamaştırıcı : Kamaşmasını sağlayan.
k. 404
[=1]
Kamerilla : Büyük bir yetki sahibini perdeden yöneten kimse.
k.+sına 3666
[=1]
kameriyeli : Kameriyesi bulunan.
k. 3485
[=1]
Kamil Paşa : Dönemin devlet adamı.
k.+lara 4831
k.+nın 13187, 3630, 9837,
9839, 9840
[=6]
kampanya : Politika, ekonomi, kültür vb. alanlarda belirli bir süredeki etkinlik dönemi.
k.+sı 6191
[=1]
kamus : Sözlük.
k. 4611, 4622, 4644, 9260
k.-a 4632
[=5]
Kamus'ul Muhit : Mütercim Asım'ın eseri.
k. 2615
[=1]
kan : Hayati sıvı.
k. 12189, 12707, 7907
k.+ına 8627
k.+ının 8978
[=5]
kanaat : Yetinme.
k. 3462, 4870, 7649, 8054,
8785
k.+ına 8601
k.+indeyiz 9023
k.-lere 4795
k.-lerini 8485
k.-lerinin 6927
[=10]
kanal : Bazı bölgeleri sulamak, kurutmak amacıyla veya gemilerin

işlemesine elverişli, insan eliyle açılmış su yolu. Yol, aracılık
k.+a 10584, 13061
k.+dan 11154, 4112, 9551
k.+ın 4839, 4843
k.+ından 11513, 666
k.+ının 3083
[=10]
kanat : Kuşlarda ve böceklerde uçmayı sağlayan organ.
k. 10211, 403
k.+larını 8119
[=3]
kanatsız : Kanadı olmayan.
k. 1877
[=1]
kanaviçe : El işleri için kullanılan seyrek dokunmuş keten bezi.
k.+sı 13217
[=1]
kanbur : Bel veya göğüs kemiğinin eğrilmesi, raşitizm sonucu sırta ve göğüste oluşan tümsek.
k. 12685, 12689, 12691,
12702, 12739, 12742, 12746, 12750
k.+da 12686
k.+la 12202
k.+un 12037, 12726,
12737, 12755, 12757
[=15]
kandır- : İnanmasını sağlamak.
k.-arak 12539
k.-madığı 8514
k.-mış 4202
[=3]
kanı : "Hangi" kelimesinin eski hali.
k. 3985
[=1]
kani : Kanmış, inanmış.
k. 11799, 13161, 1528,
2818, 3984, 5273, 7293, 854, 9133
k.+dır 11782, 7295, 9171
[=12]
Kani Efendi : XVIII. Yüzyılda yetişmiş, devrinin önde gelen ilim ve sanat adamı.
k.+den 2591
[=1]
Kaniye : Namık Kemal'in eseri.
k. 10052, 8300, 9096
k.+de 8325, 9655
k.+nın 9091
[=6]
Kaniye Muhasarası : bkz. (Kaniye)
k.+nı 10051, 9214
k.+nın 9090
[=3]
Kaniye Risalesi : bkz. (Kaniye)
k.+ni 9091
[=1]
Kani Paşa : Emtia Gümrük Nazırı.
k. 7560
k.+nın 5686
[=2]
Kani Paşazade : bkz. (Kani Paşa)
k. 6775, 7689
[=2]
Kani Paşazade Rıfat Bey : Paris sefaretı maiyet memuru.
k. 4958, 4989
k.+den 6772
k.+in 9460

[=4]
Kani Paşazade Rifat Bey : bkz. (Kani Paşazade Rifat Bey)
k. 5048, 5467
[=2]
kaniya : "Hangi" anlamında bir söz.
k. 3985
[=1]
kanlı : Kan bulaşmış.
k. 12361, 1479, 1603, 1621, 5181, 8911, 8914, 9004, 981
k.+lardan 8656
[=10]
kantite : Nicelik.
k. 10120
[=1]
kanun : Yasa.
k. 11789, 12386, 2677, 2828, 3412, 3614, 3708, 4419, 4424, 4424, 4447, 5079, 7307, 7524, 7847, 9413, 9418, 9420, 9421, 9433, 9474
k.+a 2857, 7983
k.+da 7885
k.+dan 4438
k.+ı 3612, 3612, 3646
k.+la 2695
k.+lar 3001
k.+lara 26, 3079
k.+ları 3693
k.+ların 2679, 3076, 3692, 7333
k.+larına 10357, 11689
k.+larını 7007
k.+larının 7293
k.+larıyla 5375
k.+larla 7309
k.+u 1285, 4430, 7767
k.+un 4439, 9424
k.+una 11535, 1580
k.+unu 3416
k.+unun 4780, 5317, 7361, 7842
[=55]
kanun-ı medeni : Medeni kanun.
k. 3753
k.+nin 5363
[=2]
kanun-ı sani : Şubat ayı.
k. 11930
[=1]
Kanuni : 10. Osmanlı padişahı ve İslam halifesidir.
k. 534, 968
[=2]
kanun-i esasi : Osmanlı döneminde yayımlanan ilk anayasa.
k. 6828, 6850, 7969, 7995, 8016, 9415, 9922
k.+nin 10992, 7998, 9400, 9893
k.+si 8051
k.+ye 6832, 9968
k.+yi 8004
[=15]
kanun-i evvel : Aralık ayı.
k. 10599, 9953
[=2]
Kanun-i Mersiyesi : divan edebiyatı şairlerinden baki'nin kanunî'nin ölümü üzerine yazdığı terkibent türünde mersiyedir.
k. 5564
[=1]

kanunname : Kanun kitabı, anayasa.
k.+si 3583
[=1]
kanun-u evvel : Aralık ayı.
k. 8017
k.+inin 8061
[=2]
kap : İçi gaz, sıvı veya katı herhangi bir maddeyi alabilen oyuk nesne.
k. 10898
k.+ına 8088
k.+ında+(kabında) 11057, 11384
[=4]
kap- : Birdenbire yakalayarak, çekerek almak.
k.-arken 1926
[=1]
kapa- : Bir açıklığı örtmek için bir şeyi, açık yerin üzerine getirmek.
k.-dı 13014
k.-mak 5633, 7960
k.-mıdır 12271, 8133
k.-r 4426, 5603
k.-yalım 12862
k.-yan 13115, 1338
[=10]
kapalı : Kapanmış olan, açılmamış.
k. 1013, 10378, 10929, 131, 1357, 1746, 202, 2263, 238, 277, 2910, 3272, 4396, 4606, 515, 5547, 5613, 6399, 7181, 8051
k.+dır 3860, 8718
[=22]
kapan- : Kapalı duruma gelmek.
k.-acaktır 12139
k.-an 9776
k.-dı 1456
k.-ır 13188, 5152, 8019
k.-ıyordu 7894
k.-mak 10002, 8781
k.-manın 5612
k.-ması 1428, 6317
k.-masına 5138
k.-masının 7856
k.-mış 10048, 11732, 3406
[=17]
kapat- : Kapalı duruma getirmek.
k.-an 653
k.-ır 12084
k.-makla 4737
k.-masına 10234
k.-masını 7586
k.-mayı 7586
k.-tıkları 7993
[=7]
kapatıl- : Kapalı duruma getirilmek.
k.-an 9776
k.-dı 7892
k.-ır 4036, 4075, 5141, 7882
k.-masına 4976
[=7]
kapı : Bir yere girip çıkarken geçilen ve açılıp kapanma düzeni olan duvar veya bölme açıklığı.
k. 10025, 1013, 10153, 10172, 2523, 3333, 3592, 3719, 3775, 8663
k.+dan 7815, 8443
k.+lar 13104, 5740
k.+lardan 3358, 5495

k.+ları 1746
k.+larını 12271, 6961, 9598
k.+nın 5885
k.+sıdır 378
k.+sına 3519
k.+sında 12112, 519
k.+sından 8052
k.+sını 11134, 11435, 11735, 12846, 12911, 4367, 4421, 4559, 46, 4738, 5721, 5917
k.+sıydı 569
k.+yı 6005, 6889, 9731
[=42]
kapıcı : Apartman görevlisi.
k. 7208
[=1]
kapı çuhadarı : Osmanlı devlet teşkilatında ayak işlerinde, özellikle postacılık görevinde kullanılan kimse.
k. 7411
[=1]
kapıl- : Sürüklenmek.
k.-dığımız 3893
k.-ır 11464
k.-madan 7286
[=3]
kapitülasyon : Bir ülkede yurttaşların zararına olarak yabancılara verilen ayrıcalık hakları.
k. 786
k.+lar 7859, 9489
k.+ların 4863
[=4]
kapla- : Her yanını örtmek.
k.-mış 11679
k.-r 1769, 8691
k.-yan 11517, 11730, 1943
[=6]
Kaplan : Namık Kemal'in "Gülnehal" adlı eserin kahramanı.
k. 8498, 8765
k.+a 12203
[=3]
Kaplan Giray : Kırım hanı.
k.+ın 6132
[=1]
Kaplan Paşa : bkz. (Kaplan)
k. 8493, 8495, 8504, 8512, 8514, 8521, 8527, 8536, 8537, 8549
k.+dan 8503
k.+nın 8501, 8506, 8526, 8533, 8571
k.+ya 8508
k.+yı 8515, 8516
[=19]
kapris : Geçici, düşüncesizce.
k. 145
[=1]
kaptan : Gemiyi kullanan.
k. 1119, 3044
k.+nın 6396
[=3]
kaptan-ı deryalık : Deniz kaptanı.
k.+ından+(kaptanıderyalığından) 2446
[=1]
kaptır- : Bir şeyin ele geçirilmesine, kapılmasına yol açmak.
k.-mamıştır 3553
k.-ması 6911
[=2]

kapudan-ı derya : Osmanlı bahriye teşkilatının en yüksek mevkii.

k. 1269, 1297
k.+sı 1270
[=3]

kapu kethüdası : Valilerin,sancak beylerinin ve patrikhanenin babıâli ve diğer resmi dairelerdeki işlerini takip eden memur.

k. 4994
[=1]

kar : Bir yağış şekli.

k.+ı 7225
[=1]

kara+(1) : Toprak parçası.

k. 807, 1248
[=2]

karabaht : Kötü talih.

k.+ım 2315
[=1]

Karabela : Namık Kemal'in eseri.

k. 8306, 8811
[=2]

Karabibik : Nabizade Nazım'ın eseri.

k. 6496
k.+i 6505
[=2]

Karadağ : Kosova'dan sonra dünyanın en yeni bağımsız 2. devletidir.

k. 3027, 4160, 4164, 4808, 5492, 7823, 7954, 7971, 9859
[=9]

Karadeniz : Türkiye'nin kuzeyinde bir deniz.

k. 11228, 1129, 1149, 806, 823, 855, 866

k.+den 11008
k.+ın 847, 850
[=10]

Karagöz : Bir ortaoyunu.

k. 10443, 1904, 3483, 673
[=4]

karakol : Güvenliği sağlamakla görevli kimselerin bulunduğu yapı.

k. 3027, 5179
k.+lar 4923
[=3]

karakter : Huy.

k. 2440, 2445, 2480, 3912, 4581, 4586, 547, 6382, 676, 676, 8385, 8434, 8472, 8802, 9073

k.+ın 8303
k.+ını 2708, 8466
k.+ıyla 5227, 5451
k.+le 8481
k.+lerden 12298
k.+lerdir 12134
[=23]

karakteristik : Tipik.

k. 2233
[=1]

Kara Mehmed Paşa : İkinci Viyana Kuşatması sırasında Osmanlı Devleti'nin Budin valisidir.

k.+nın 960
[=1]

Karanlımın Ağzı Benimle Böyle Konuştu : Abdülhak Hamid'in manzumesi.

k. 11989
[=1]

karanlık : Işık olmama durumu.

k. 5171
k.+ı+(karanlığı) 12256
k.+ına+(karanlığına) 10063
k.+ta 303, 5235
k.+tır 5145, 5234, 5330
[=8]

karantina : Bulaşıcı bir hastalığın yayılmasını önlemek için belli bir bölgenin veya yerin kontrol altında tutulup giriş çıkışların engellenmesi biçiminde uygulanan sağlık önlemi.

k. 1620, 7188
[=2]

karar : Bir iş veya sorun hakkında düşünülerek verilen kesin yargı.

k. 11900, 11999, 13112, 3800, 3802, 4165, 5146, 5175, 5178, 6774, 7837, 7846, 8010, 9017, 9103, 9765

k.+ı 3574, 4166, 5038, 5571, 7961

k.+ın 3015, 8103

k.+ına 3371

k.+ından 8674

k.+ını 12452, 3684, 7663

k.+ının 3846, 4176

k.+ıyla 4841, 8365, 8962,

9806

k.+ıyla 3771

k.+la 2876

k.+lar 2947, 401

k.+lara 1985

k.+larına 3764
[=40]

karar- : Işık sönmek.

k.-an 4214

k.-dı 1980

k.-dığı 8711

k.-masını 8720
[=4]

kararlaştır- : Bir konunun, bir işin herhangi bir yolda yapılmasıyla ilgili kesin düşünce belirlemek.

k.-ır 3199

k.-mıştı 3015
[=2]

kararlaştırıl- : Kararlaştırma işine konu olmak.

k.-mı 5148
[=1]

Kararname-i Ali : Türk basın tarihinin ilk sansür düzenlemesi olan

k. 4964, 4976, 4982, 7853

k.+nin 7684, 7733, 7839

k.+yi 7854
[=8]

kararsız : Karar veremeyen.

k. 1961, 8390, 9343
[=3]

kararsızlık : Kararsız olma durumu.

k. 11016, 11021, 11271,

3685

k.+ı+(kararsızlığı) 10725,

7886, 8247

k.+ına+(kararsızlığına)

12814

k.+ından+(kararsızlığından)

7840

k.+ıydı+(kararsızlığıydı)

4860

k.+lar 11228

k.+ta 11316

[=12]

karart- : Rengini karaya çevirmek.

k.-ır 12240

k.-mı 2423
[=2]

karavel : Çift motorlu bir uçak türü.

k.+inin 8510
[=1]

Karban-ı Ömr : Hüseyin Daniş'in şiir mecmuası.

k. 11280
[=1]

kardeş : Aynı anne babadan olan.

k. 10166, 12330

k.+i 10167, 10307, 12677,

3170, 4960, 5163, 7345, 8351, 8603, 8665, 9012, 9899

k.+idir 4960

k.+ın 10167, 10756, 12339

k.+ını 12247, 12729

k.+ının 10303, 12740,

1815, 2577, 4894, 5996

k.+ıydı 10953

k.+ler 12369

k.+lerden 10756, 12368

k.+leri 2231, 8996

k.+lerinden 7533

k.+lerinin 8669

k.+leriyle 8460

k.+lerle 12338
[=36]

kardeşlik : Kardeş olma durumu.

k.+ı+(kardeşliği) 10190, 10276
[=2]

Kardinal de Mazari : Racine'in "Berenice" adlı eserinin kahramanı.

k.+nin 12398
[=1]

kargah-i sun : İş atelyesi.

k. 7096
[=1]

kargaşalık : Kargaşa durumu.

k.+ı 1437

k.+ın+(kargaşalığın) 2693

k.+ında+(kargaşalığında)

2447
[=3]

kargir : bkz. (kâgir)

k. 7662
[=1]

karı : Bir erkeğin evlenmiş olduğu kadın, eş.

k. 672

k.+larını 8460, 8659

k.+sı 10190, 10272, 11053,

11793, 12216, 12415, 12477, 12605,

12674, 1897, 5329, 7926, 8469,

8593, 8596, 8607, 8616, 8620, 8623,

8667, 8731, 9000

k.+sına 12561, 12623,

8441, 8728, 8771

k.+sında 12541

k.+sından 4956, 5109

k.+sını 12655, 12675,

2881, 4199, 8443, 8468, 8731, 9733

k.+sının 1015, 10333,

10419, 11042, 11046, 11499, 12542,

12553, 12554, 12620, 2555, 8373,

8727, 9730

k.+sıyla 10418, 2136

k.+sıyla 5304
[=58]

karınca : Zar kanatlılardan, toplu olarak yaşayan, yuvaları toprağın altında olan ve birçok türü bulunan böceklerin genel adı.

k. 2003
[=1]

karış- : İki veya ikiden çok şey bir araya gelip birbirinin içinde dağılmak.

k.-acaktır 8174
k.-an 11161, 7874
k.-ır 10353, 11397, 12751,
193, 5651, 6058, 6382, 6495, 6683,
9371, 9650

k.-ıyordu 6071
k.-mak 12401
k.-maları 9643
k.-mamak 12957
k.-ması 9907
k.-masına 4184
k.-maya 7724

k.-mış 1190, 2357, 2870,
3275, 7980, 8116, 9790

k.-tı 4743
k.-tuğu 11673, 12284, 5445,
8209

k.-tuğunu 13202, 9588
[=35]

karışık : Ala.

k. 10268, 10348, 10373,
10601, 11270, 11273, 11277, 12067,
12217, 12310, 12395, 12525, 12818,
13038, 2361, 2469, 2538, 2729, 285,
322, 3240, 3307, 3645, 3830, 4257,
5354, 5592, 5822, 5857, 5873, 64,
747, 7969, 8207, 9312

k.+ı+(karışığı) 12172
k.+tır 13139, 4622
[=38]

karışıklık : Karışık olma durumu.

k. 1173, 1382, 622, 817
k.+m+(karışıklığın) 1502
k.+lar 1493, 3032
k.+larda 943
k.+ları 10959
[=9]

karıştır- : Karışma işini yaptırmak.

k.-an 12067, 9826
k.-dığı 11490, 12554
k.-dığına 3744
k.-diğini 4930
k.-ır 5290, 6059
k.-ırlar 8747
k.-ıyor 5488
k.-ma 11943
k.-mak 5337
k.-maktaki 10667
k.-maktan 13223
k.-mamalıdır 10593
k.-ması 9659
k.-masıdır 8293
k.-maya 10911
[=18]

karıştırıl- : Karıştırma işine konu olmak.

k.-amaz 6127
k.-maksızın 4063
k.-mamasını 5381
[=3]

karikatür : İnsan ve toplumla ilgili her tür olayı konu alarak abartılı bir biçimde veren, düşündürücü ve güldürücü resim.

k. 10802, 167, 9293
k.-e 1766
[=4]

karlı : Üstünde kar bulunan.

k. 8732
[=1]

Karlofça : Sırbistan'daki Voyvodina özerk bölgesinde yer alan Srem ilinde kasaba.

k.-nın 970
[=1]

Karlofça Muahedesi : 26 Ocak 1699 tarihinde Osmanlı Devleti ile başlarında Avusturya İmparatorluğu bulunan Kutsal İttifak devletleri (özellikle Venedik, Lehistan ve Rusya) arasında imzalanmış olan bir barış antlaşmasıdır.

k.-yle 939
[=1]

karn : Zaman, devre.

k. 3903
[=1]

Karolina : Abdülhamid Hamid'in "Abdullahüssağir" adlı eserinin kahramanı.

k.-sı 12214
[=1]

Kars : Bir şehir.

k.-a 7546, 7547
[=2]

karşı : Bir şeyin, bir yerin, bir kimsenin, esas tutulan yüzünün ileri.

k. 10042, 10083, 1009,
10126, 10165, 10182, 10188, 10193,
10262, 10380, 10389, 10631, 10724,
10775, 10779, 10824, 1088, 10931,
10959, 10992, 1109, 11211, 11224,
1145, 1147, 11549, 1160, 11687,
11689, 11691, 11693, 11884, 1220,
12291, 12291, 12361, 12441, 12450,
12467, 12556, 12648, 12676, 12680,
12802, 1294, 12963, 13013, 13015,
13020, 1374, 1420, 1449, 1516,
1540, 1542, 158, 1707, 1868, 1911,
1946, 2001, 2158, 2163, 2311, 2326,
2448, 2458, 2468, 2684, 2720, 2829,
2837, 2861, 2950, 2969, 2972, 2972,
3069, 3257, 3262, 3291, 3299, 3412,
3454, 3465, 3499, 3502, 3516, 3742,
3754, 3825, 4106, 4168, 4169, 4297,
4759, 4796, 4840, 4861, 4906, 4909,
4912, 4986, 5058, 5065, 5096, 5140,
5172, 5213, 5466, 5589, 5621, 588,
611, 6134, 6307, 653, 658, 6691,
6705, 6707, 6779, 6786, 6795, 6804,
6893, 6908, 6909, 6926, 7148, 7233,
7311, 7313, 7350, 7407, 7421, 7422,
7444, 7479, 7490, 7812, 7856, 7882,
818, 8296, 8303, 8328, 8441, 8504,
853, 8609, 8649, 8660, 8729, 8840,
8870, 8870, 8877, 8909, 8916, 898,
9050, 9105, 9181, 9227, 9235, 9260,
9308, 9344, 9427, 953, 955, 975,
9898, 995, 9966, 9980, 9993

k.-mıza 10105, 10211,
10464, 12754, 2363, 479, 5715,
8961

k.-mızda 12243, 7334
k.-sına 10253, 12288,
12552, 12645, 12886, 1617, 2160,

3676, 4048, 4305, 6894, 6922, 7570,
7758, 7829, 7830, 8892

k.-sında 10088, 10094,
10225, 10391, 10564, 10581, 11031,
11210, 11266, 11396, 11561, 11664,
11744, 11746, 11796, 12016, 12049,
12053, 12257, 12290, 12566, 12631,
12800, 12968, 13157, 1459, 1607,
1641, 1658, 1770, 1772, 1783, 1996,
2028, 2040, 2151, 2154, 2424, 2484,
2968, 3223, 3283, 3345, 3450, 3486,
3716, 3724, 3927, 4349, 4408, 4681,
4921, 5559, 5560, 5605, 571, 5742,
5771, 5878, 595, 596, 6135, 6165,
6306, 6422, 6535, 6538, 6548, 6656,
6744, 6756, 7134, 7219, 7371, 7386,
7627, 7629, 7833, 8066, 8281, 8398,
8403, 8435, 8473, 8650, 880, 8893,
8984, 9045, 9194, 936, 9360, 9363,
9392, 9419, 9455, 9577, 9865

k.-sındaki 10449, 10862,
11083, 11222, 11601, 11666, 11690,
12022, 12877, 1765, 1808, 2214,
2479, 3300, 3314, 3807, 4293, 4561,
5068, 6048, 6139, 6980, 6986, 7010,
7054, 7434, 757, 8342, 8884, 9301
k.-sındakine 9561
k.-sındakinin 10178
k.-sındayız 2756, 6180
k.-sındaymış 9958
k.-ya 12556, 2001, 2311,
4297, 5141, 588, 611, 9050
k.-yadır 12361, 1911, 6893
k.-yayız 12802, 8909
[=351]

karşıla- : Dışarıdan gelen bir kimseye karşılayıcı olarak çıkmak.

k.-dı 13010
k.-dığını 7684
k.-dıkları 817
k.-mak 11261, 1570, 2969,
3134, 3383, 4841, 5139
k.-masını 1957
k.-maya 5064, 8069, 9124
k.-mış 5026, 7372
k.-mişti 3770
k.-r 10135, 10148, 11810,
4406, 5161, 6921

k.-rlar 10362
k.-yacak 5883
k.-yan 11264, 11479,
11897, 1541, 3057, 3380, 9117,
9243, 9312, 9407
k.-yamdır 9971
[=36]

karşılan- : Karşılama işi yapılmak.

k.-abilir 2360
k.-masından 8437
k.-miş 12976
[=3]

karşılaş- : Karşı karşıya gelmek, rastlaşmak.

k.-abilirdi 8520
k.-an 10116, 10800, 11530,
12459, 4285, 6584, 8708
k.-ana 11519
k.-ır 10204, 10815, 11051,
12353, 1784, 1992, 3675, 4698,
5515, 8566
k.-ırdı 3083
k.-ırız 10166, 2110, 4394,
699, 7886, 8950
k.-ırlar 4039, 8211

k.-ırsak 10955
k.-ıyor 11192
k.-ma 10173, 5946, 9184
k.-mak 12566, 4635
k.-maktaydı 3013
k.-malar 5552
k.-maların 622, 9727
k.-manın 10169, 11179,

357

k.-ması 10725, 7263, 8855
k.-masıdır 2196, 5275
k.-masında 9120
k.-masını 1990
k.-maz 10815, 6471
k.-mış 256
k.-mıştı 3075, 964
k.-mıştır 1792
k.-tuğı 11202
k.-tuğımız 8433, 8456
k.-tuğımı 10813
k.-tık 9639
k.-tıklarımı 4942
k.-tırdığımı 13146
[=62]

karşılışıl- : Karşılaşma işine konu olmak.

k.-maz 2200
[=1]

karşılaştır- : Mukayese etmek.
k.-alım 12758
k.-ır 10808, 11360, 12123,
12629

k.-ırsak 42
k.-ma 10030, 11377, 7069
k.-mak 11374, 12842,
8206, 8662

k.-malar 11997
k.-ması 10681, 2182
k.-maya 8893
[=17]

karşılaştırıl- : Karşılaştırma işine konu olmak.

k.-ırsa 13103, 2785
k.-ması 10878
k.-sa 7578
[=4]

karşılıayış : Karşılama işi.
k.+ı 2365
[=1]

karşılık : Bir davranışın karşı tarafa uyardığı, gerektirdiği başka davranış.

k. 10929, 11845, 1719,
3010, 3671, 392, 4701
k.+ı+(karşılığı) 12390, 126,
159, 3363, 3393, 3958, 4660
k.+ıdır+(karşılığıdır) 10010
k.+ında+(karşılığında)

3705
k.+ını+(karşılığını) 12699,
5814

k.+larıyla 9441
[=19]

karşılıklı : Mukabeli.
k. 2838, 6523, 6920, 718,
8648, 8796, 9382
[=7]

karşıyalık : Karşı olma durumu.
k.+tan 9981
[=1]

kas- : Kendini sıkıkmak.
k.-ıp 6483
[=1]

kasa : Para veya değerli eşya saklamaya yarayan çelik dolap.
k.+sında 7815
[=1]

kasaba : Şehirden küçük, köyden büyük, henüz kırsal özelliklerini yitirmemiş olan yerleşim merkezi.
k. 8480
k.+nın 2340
k.+sında 3538
[=3]

Kasa mecmuası : Dönemin eserlerinin yayınlandığı dergi.
k.+nda 10712
[=1]

kasaparif : Ziya Paşa'nın hem dostu hem açısı.
k. 5031
k.+in 6794
[=2]

kasdemakrun : Şiir manasında kaside.
k. 4335
[=1]

kasdet- : Amaçlamak.
k.-en+(kasdeden) 5166
k.-er+(kasdeden) 7410
k.-iyorum+(kasdediyorum)
11224, 5564
k.-tiğini 4566
[=5]

kasdi : Bilerek.
k. 4999
k.+nden 4998
[=2]

kasım : Yılın on birinci adı.
k. 11037, 7713
[=2]

kasıt : Maksat.
k.+ı+(kasdı) 8569
k.+ıyla+(kasdıyla) 2751,
9022
k.+ı+(kasdı) 4927
[=4]

kaside : Divan edebiyatı şiir türü.
k. 10534, 10535, 11846,
1776, 1777, 2085, 334, 377, 4320,
433, 4335, 480, 514, 5597, 5717,
5771, 5785, 5868, 6678, 7186, 8171,
8258, 8993, 9052, 9391
k.+de 2192, 2199, 376,
4091, 4105

k.+den 382
k.+dir 12422
k.+i 4264
k.+ler 2018, 4331, 4372,
5592, 5667, 5865, 6956
k.+lerde 3497, 355, 4419,
4420, 4506, 463

k.+lerdir 4398
k.+lere 2017
k.+leri 4394
k.+lerin 8933
k.+lerinde 1809, 2064, 233,
3096, 4309, 4356, 4369, 4652, 6963
k.+lerindeki 5662
k.+lerinden 5599
k.+lerine 1868, 4381, 7503
k.+lerini 3777, 9326
k.+lerinin 1817, 2015, 4416
k.+leriyle 5563

k.+nin 10577, 2185, 2197,
4100, 4104, 4367, 4400, 515, 5776,
7221

k.+si 1820, 2091, 4098,
6684, 8167, 8285, 8305
k.+sında 4098, 4417, 4433,
4460, 5773, 6808

k.+sinden 323, 8224
k.+sine 5912
k.+sini 2027
k.+sinin 2196, 4103, 4336,
4405, 5795, 8168

k.+ye 2167, 2171
k.+yi 7188, 7224
k.+yle 484
[=108]

Kaside-i Raiye : Şinasi'nin şiiri.
k.+nin 4401
[=1]

Kaside-i Remhiye : Nedim'in Mahmud II için yazdığı kaside.
k.+de 1819
[=1]

kast : Amaç.
k. 6457
[=1]

Kastamonu : Bir ilimiz.
k.+ya 4983, 5141
[=2]

kastet- : Amaçlamak.
k.-miyordu 591
k.-tiğı 11820, 7483
[=3]

kaş : Gözlerin üzerinde kemerli birer çizgi oluşturan kısa kıllar.
k.+ı 164
[=1]

kat : Bir yapıda iki döşeme arasında yer alan daire veya odaların bütünü.
k. 12637, 1366, 2895,
4707, 5622, 6314
[=6]

kat- : İlave etmek.
k.-arak 9556
k.-mak 6473, 7748
k.-masıdır 9067
k.-mış 7831
k.-mıştır 9056
k.-tiğı 214, 481
k.-tuğımı 423
[=9]

kategori : Aralarında herhangi bir bakımdan ilgi veya benzerlik bulunan şeylerin tamamı.
k. 192
k.+sine 197
[=2]

Katerine : Voltaire'in arkadaşı.
k. 1156
[=1]

katıksız : Saf.
k. 4384, 5756, 7161, 9217
[=4]

katıl- : Dahil olmak.
k.-dığı 12441
k.-dığını 2234, 5820
k.-ır 12867
k.-ıyor 13023, 4674
k.-iyordu 6231, 8096
k.-ma 4188
k.-mamakla 5759
k.-ması 4182
[=11]

- kat'i** : Kesin.
k. 11735, 1425, 1469, 1563, 1934, 2514, 2933, 3684, 3824, 3830, 7308, 935
k.+dir 8970
[=13]
- Katib Çelebi** : Tarih, coğrafya, bibliyografya ve biyografya ile ilgili çalışmalar yapmış Osmanlı bilim adamı ve aydını.
k.+nin 4730, 875
k.+ninkiler 4727
[=3]
- katil** : Cinayet işleyen.
k. 12198, 12237, 1540, 4998
k.+i 12731
k.+i+(katli) 11011, 12330
k.+ine+(katline) 3731
k.+inin 12488
k.+ler 12482
[=10]
- katileş-** : Kesinleşmek.
k.-ir 5575
[=1]
- kâtip** : Yazman.
k. 12920, 6678, 6700, 6701, 9735
k.+i+(katibi) 1343, 4008, 7188, 8989
k.+lerinden 6658
[=10]
- Katip Çelebi** : bkz. (Katib Çelebi)
k.+ye 3798
[=1]
- katiplik** : Yazmanlık.
k.+e+(katipliğe) 2723, 6679, 6702
k.+i+(katipliği) 1305
k.+inden+(katipliğinden) 5685
k.+ine+(katipliğine) 10974, 10987
k.+ini+(katipliğini) 1532, 4254
k.+leri 1579
[=10]
- katiyet** : Kesinlik.
k.+le 1267, 1581
[=2]
- katiiyen** : Kesinlikle.
k. 5244
[=1]
- katlan-** : Katlama işi yapılmak.
k.-an 13192
k.-dığı 7052
k.-ış 2459
k.-ması 4813
[=4]
- katlanıl-** : Katlanma işi yapılmak.
k.-an 7053, 8155
[=2]
- katlanış** : Katlanma işi.
k.+ta 12775
[=1]
- Kavaid-i Osmaniye** : Ahmet Cevdet'in eseri.
k. 3220, 3569, 3573, 3711, 3762, 3780, 4258
k.+sinin 3920
[=8]
- Kavaid-i Siyasiye** : Siyasi kurallar.
k. 7766
- [=1]
- Kavaid-i Türkiye** : Cevdet Paşa'nın eseri.
k.+yi 3627
[=1]
- Kavalalı Hoca Hüseyin Efendi** : Muallim Naci'nin aruz ilmini öğrendiği hocası.
k.+ye 12896
[=1]
- Kavanin-i Hakikiye** : Hakiki kaideler.
k. 5412
[=1]
- kavga** : Düşmanca davranış ve sözlerle ortaya çıkan çekişme veya dövüş.
k. 7200
k.+da 8363
k.+ları 12683
k.+sı 6898, 9935
k.+sına 7175
k.+sını 5754
k.+ya 8016
[=8]
- kavgacı** : Kavga eden.
k. 4686
[=1]
- kavim** : Aralarında töre, dil ve kültür ortaklığı bulunan, boy ve soy bakımından da birbirine bağlı insan topluluğu.
k. 3374, 6454
k.+den 672
k.+i+(kavmi) 18
k.+in+(kavmin) 629
k.+ler 4470, 829
k.+leri 3016
[=8]
- kavis** : Bir eğrinin sınırlı bir kısmı.
k.+lerine 11924
k.+lerle 9804
[=2]
- kavmiyet** : Bir kavmin kendine özgü özellikleri.
k.+lerin 5423
[=1]
- kavra-** : Anlamak.
k.-mak 2431
k.-makta 2434
k.-yamaz 4434
k.-yan 2997
k.-yarak 2485
k.-yıcı 3790
[=6]
- kavrayıcı** : Kavrama durumu.
k. 3693, 3715, 9857
[=3]
- kavrayış** : Kavrama işi.
k.+la 8125
[=1]
- kavs** : Yay biçiminde olan, yay gibi olan.
k.+inde 12062
[=1]
- kavşak** : Yol vb. uzayıp giden şeylerin kesıştikleri veya birleştikleri yer.
k.+ında+(kavşağında) 9641
[=1]
- kavun** : Bir meyve.
k.+u 13053
[=1]
- kavur-** : Bir şeyi bir kabın içinde su katmadan kızartarak pişirmek.
k.-uyordu 6483
[=1]
- kavuş-** : Ayrı kalnan, sevilen bir kimseyle bir araya gelmek, onu yeniden görmek.
k.-abildi 7436
k.-acaktır 8453
k.-an 4556, 804
k.-mak 577
k.-tuğunu 9698
k.-ur 11631
k.-uyordu 6054
[=8]
- kavuştur-** : Bir araya getirmek.
k.-acaktır 9179
[=1]
- kay-** : Kaygan bir yüzey üzerinde birdenbire dengesini yitirmek.
k.-an 13211
k.-mıştır 3491
[=2]
- kaya** : Büyük ve sert taş kütleli.
k. 309
k.+lara 303
[=2]
- kayabaşı** : Türk şiirinde bir nazım.
k. 7458
[=1]
- kaybet-** : Yitirmek.
k.-en+(kaybeden) 10611, 152, 1726, 2190, 5642, 7193, 8730, 97
k.-er+(kaybeder) 10249, 10255, 10611, 10612, 11311, 1791, 1828, 3327, 3825, 5708, 605, 8646, 8677
k.-erek+(kaybederek) 2926, 540
k.-erler+(kaybederler) 8330
k.-erlerse+(kaybederlerse) 1099
k.-ildiği 1652
k.-ileceğini 8759
k.-ilen+(kaybedilen) 1645, 2203
k.-ilenin+(kaybedilenin) 11747
k.-ince+(kaybedince) 11791
k.-iyordu+(kaybediyordu) 5208
k.-meden 3897
k.-mediğini 9186
k.-mek 12092, 4822, 4930, 563, 7733
k.-melerle 1836
k.-memek 11312, 4575
k.-memekle 1086
k.-mesinden 1935
k.-mesine 12815, 7974
k.-meyen 13151
k.-mez 5714
k.-miş 10601, 1273, 1667, 2650, 3180, 3407, 8907, 982
k.-mişler 906
k.-miştik 4804
k.-miştir 13141, 8351, 9038
k.-ti 4472
k.-tiği 1110, 11725, 11795, 12803, 9635
k.-tiğini 12829, 393

k.-tiklerini 647
k.-tiler 2963, 7963
k.-tirmek 853
[=73]
kaybol- : Yitmek.
k.-an 10538, 11722, 11770,
8277
k.-duğuna 3745
k.-ma 11180, 11537
k.-mak 6088
k.-ması 8074
k.-masıdır 1738
k.-masına 11771
k.-masını 11785
k.-maz 2568
k.-muş 314, 4637, 535,
8887, 973
k.-muştur 8531
k.-muyor 311
k.-unca 5054
k.-ur 11739, 12264, 1833,
8658, 9021
k.-uverirler 2041
[=27]
kayboluş : Kaybolma işi.
k.-ları 11181
[=1]
kaydedici : İmleç.
k. 12741
[=1]
kaydet- : Yazmak, bazı önemli
noktaları tespit etmek.
k.-elim+(kaydedelim)
11447, 12403, 12713, 2091, 6189,
6256, 6515, 8287
k.-er+(kaydeder) 11123,
11282, 11954, 1222, 1320, 1326,
2414, 6653
k.-
ilebilecek+(kaydedilebilecek) 1679
6896
k.-ilecek 3216
k.-me 6508
k.-mek 843
k.-mekle 1072
k.-mektedir 1598
k.-mekten 5444, 6650
k.-meli 6923
k.-mesine 7245
k.-miş 9288
k.-miştir 2429
k.-tikten 9273
[=30]
kaydır- : Yer değiştirtmek.
k.-ır 2345
k.-masıyla 2674
[=2]
kaygı : Endişe.
k.-lar 3225
[=1]
kaygısız : Endişesiz.
k. 8088
[=1]
Kayı aşireti : Oğuz Türklerindedir.
k.-ni 9225
[=1]
kayık : Kürek veya yelkenli
yürütülen ufak tekne.
k.-ı+(kayığı) 12642
k.-ta 1973
[=2]

kayıkçı : Kayıkla insan veya yük
taşıyan kimse.
k. 2947
k.-nın 10137
[=2]
kayınbaba : Eşinin babası.
k.-sını 8471
[=1]
kayınbirader : Eşinin kardeşi.
k.-i 9908
k.-iyle 9718
[=2]
kayıp : Yitik.
k. 10315, 9605, 9694
k.-ı+(kaybı) 12630
k.-ım+(kaybın) 1652, 2381
k.-ımı+(kaybımı) 1168
k.-ımın+(kaybımın) 9637
k.-lar 10292
k.-larına 1167
k.-tır 10292, 8647
[=12]
kayır- : Torpil geçmek.
k.-ma 11588
[=1]
kayıt : Tutanak.
k. 2660, 2676, 4097, 4258,
7300, 9443
k.-ı+(kaydı) 2660, 2666
k.-ım+(kaydın) 2569
k.-ından+(kaydından)
1101, 7773
k.-lar 7301, 7302
k.-larının 10135
k.-sız 7635
k.-tan 6138
[=16]
kayıtlı : Kaydı bulunan.
k. 2657, 3205, 917
[=3]
kayıtsız : İlgisiz.
k. 10118, 10399, 11211,
2972, 4677, 4847, 5239, 6321, 6387,
6926, 7035
k.-dır 11224
[=12]
kayıtsızlık : İlgisizlik.
k.-a+(kayıtsızlığa) 4556
k.-ı+(kayıtsızlığı) 12891
k.-ıma+(kayıtsızlığına)
12073
k.-la 4584
k.-tan 11884
[=5]
kaymakam : Bir ilçede devleti
temsil eden en yetkili yönetim
görevlisi.
k.-ı 6800
k.-la 8376
[=2]
Kaymakam Feyzi Bey : Mithat
Efendi'nin yakını bir kaymakam.
k. 9762
[=1]
kaymakamlık : Kaymakamın
makamı ve bu makama bağlı resmi
dairelerin bütünü.
k. 11013
[=1]
kayna- : Bir sıvı, sıcaklığı belli bir
dereceyi bulduğunda buhar
durumuna geçerek fokurdamak.
k.-dı 3176

[=1]
kaynak : Bir suyun çıktığı yer.
k. 2298, 2451, 3386, 4222,
429, 4609, 4928, 5079, 5442, 5545,
6009, 6073, 7475, 9379
k.-a+(kaynağa) 11935,
12269, 4448, 4531, 4601
k.-ı+(kaynağı) 11051,
11650, 11781, 11802, 119, 5395,
5411, 677, 9437
k.-ıdır+(kaynağıdır) 846
k.-ına+(kaynağına) 10319,
734, 9624
k.-ını+(kaynağını) 2833
k.-ımın+(kaynağımın) 5448
k.-lar 1254, 1485, 3812,
3869, 3874, 4094, 4114, 6688, 6699,
7727, 8781, 9212
k.-lara 1854
k.-larda 1327, 2542, 4635
k.-lardan 12011, 5482,
6078, 7604
k.-ları 1768, 3808, 5451,
7066
k.-ların 8783
k.-larına 6077
k.-larından 10938, 11699,
1848, 2694, 6081
k.-larının 3810, 4864,
7867, 9149
k.-tan 11927, 2729, 3973,
4196, 612, 6325
[=75]
Kaynarca : 1774'te imzalanan
Küçük Kaynarca muahedesi.
k. 1111, 1112, 1148
k.-dan 3800
[=4]
kaynaş- : Yakınlaşmak.
k.-an 10607
k.-ma 5824, 6024, 656
k.-madan 6952
k.-mamış 11470
k.-manın 5498
k.-ması 11714, 3850
k.-masıdır 3851
k.-tığı 6886
[=11]
kaynaşıs : Yakınlaşma işi.
k.-la 4242
[=1]
kaysar : Komutan.
k. 182
k.-i 183
[=2]
Kaysirili Seyrani : Halk ozanı,
aşık.
k.-yi 2322
[=1]
kaz- : Deşmek.
k.-an 8560
k.-arak 12640
[=2]
kaza : Kader.
k. 12060, 12667, 12758,
12817, 2107, 5568, 582
k.-sından 4228
k.-sını 3543
[=9]
kazan- : Galip gelmek.
k.-abilen 30
k.-acak 4522

k.-an 11133, 12156, 13017,
1872, 3248, 6135, 7408
k.-anların 5527
k.-arak 5764
k.-dı 2104, 4800
k.-dığı 1134, 11828, 2183,
2212, 2622, 2797, 3499, 5112, 5115,
5565, 6217, 7143, 7975, 8224, 8814,
903, 9522
k.-dığımız 790
k.-dığını 5130, 5268
k.-dik 4800
k.-dılar 10059
k.-ır 11126, 11896, 12655,
1392, 1781, 2075, 2114, 2201, 4420,
4433, 6664, 6681, 7326, 8239, 9368,
9717, 9724
k.-ırlar 2040
k.-ıyordu 6044, 9857
k.-mak 10016, 12347,
1624, 8508
k.-mamasının 5294
k.-mamıştı 8716
k.-masıdır 10733
k.-maya 10157, 12888
k.-miş 2599, 2762, 5128,
554, 6588, 811, 9100
k.-mişti 13033, 3026, 7815
k.-miştir 11162, 12548
[=76]
kazancılık : Kazan işiyle uğraşmak.
k. 12869
[=1]
kazanç : Gelir.
k. 2904, 853
k.++(kazancı) 1461, 6550
k.+ımızdır+(kazancımızdır)
4349
k.+lar 6308
k.+lardan 1748
k.+ları 6292
k.+larını 9118
k.+larla 6509
k.+tı 6456, 9657
[=12]
kazandır- : Kazanmasını sağlamak.
k.-ır 2442
k.-miştir 515
[=2]
kazanıl- : Kazanma işine konu
olmak.
k.-an 12408, 1542
k.-miş 4659
k.-miştir 3794
[=4]
kazasker : Er.
k. 1299, 1430, 1962, 2473
k.+i 1953
[=5]
Kazım Paşa : Dönemin paşası.
k. 4673, 5752
k.+nın 5638
[=3]
kazma : Kazıcı alet.
k. 12640
[=1]
Kazvin : İran'da bir eyalet.
k.+e 9013
[=1]
Kazvin Sarayı : İran'da Padişah
sarayı.
k.+ndaki 8998
[=1]

kebab : Doğrudan doğruya ateşte
veya kap içinde susuz olarak
pişirilmiş et.
k. 5690
[=1]
kebabçı : Kebap yapan.
k. 7508
[=1]
Kebuter : Naci'nin şiiiri.
k. 12932, 13061, 13079,
13081
[=4]
Keçecizade : bkz.(Keçecizade İzzet
Molla)
k.+nin 2113
[=1]
Keçecizade İzzet Molla : Divan ve
mesnevi şairi.
k. 1510
k.+nın 1952
[=2]
Keçecizade Salih Efendi :
Keçecizade İzzet Molla'nın babası.
k.+nin 1963
[=1]
keder : Üzüntü.
k. 2049
k.+i 107, 588
k.+lere 6719
[=4]
kederli : Üzüntülü.
k. 10712, 6493
[=2]
kefalet : Bedel.
k. 9468
k.+i 9424, 9433, 9497,
9893
k.+inde 5083
k.+ine 1525
[=7]
kefen : Ölü giysisi.
k. 8244
k.+den 8157
[=2]
kehanet : Öngörü.
k. 3359
[=1]
kelam : Söz.
k. 564, 575
k.+ın 7129
[=3]
kelamcı : Söz söyleyen.
k.+larınkine 11550
[=1]
kelebek : Bir böcek türü.
k. 10638
[=1]
kelime : Sözcük.
k. 10629, 10847, 11222,
11426, 11716, 11884, 12526, 1700,
1714, 1763, 1865, 2177, 2182, 2253,
2253, 2256, 2293, 2309, 2564, 2591,
277, 3287, 3362, 3722, 405, 4413,
452, 4589, 4860, 5262, 5473, 5531,
5677, 5677, 6053, 71, 73, 8141,
8328, 8747, 8919, 95, 9523, 964,
7573.
k.+de 8478
k.+den 1856, 4589
k.+dir 11791
k.+ler 11432, 2184, 2208,
2279, 2408, 396, 4526, 4629, 5263,
5633, 5699, 5701, 9259

k.+lerden 11960, 12078,
5699, 58
k.+lerdir 5700
k.+lere 9166
k.+leri 10547, 10602,
11964, 13016, 414, 4447, 4647,
4664, 4719, 49, 8225, 8866, 9261
k.+lerin 10526, 12957,
2400, 4641, 9257
k.+lerini 2409, 4450, 5637,
5690
k.+lerinin 2169, 5277, 58,
7474, 8244, 8490
k.+leriyle 8269
k.+lerle 10613, 432, 4379,
7256, 8128, 8394, 9258
k.+nin 10025, 11032,
11715, 2167, 313, 3368, 3702, 388,
4329, 5781, 9336
k.+si 10009, 118, 167,
2348, 2359, 2672, 3958, 4410, 4413,
4452, 5414, 5473, 5485, 5734, 8212,
9649
k.+sidir 159
k.+sinden 1933, 7483
k.+sine 167
k.+sini 11106, 11482,
11960, 2168, 2791, 3721, 3972,
4427, 5691, 6347, 8934, 9372, 9392,
9787
k.+sinin 10008, 11937,
13162, 158, 2157, 2183, 3363, 3865,
7623, 7747, 8236
k.+siyle 10593, 11552,
12526, 12839, 266, 759
k.+yi 3956, 4366
k.+yle 457
[=169]
kelimeci : Sözcük kullanan.
k. 72
[=1]
kelimecilik : Kelime kullanma işi.
k.+i+(kelimeciliği) 396
[=1]
Kemal : Türk Milliyetçiliğinin
öncülerinden ünlü yazar ve şair.
k. 10461, 10772, 11984,
12861, 13109, 3190, 3919, 3974,
7670, 7686, 7695, 7725, 7740, 7741,
7745, 7776, 7788, 7797, 7870, 7905,
7910, 7925, 7929, 7943, 7968, 8000,
8041, 8325, 8455, 8752, 8837, 8940,
9084, 9089, 9096, 9116, 9121, 9139,
9165, 9336, 9456, 9529, 9582, 9591,
9604, 9628
k.+da 9606
k.+den 11035, 9802
k.+e 11148, 7940, 8059
k.+i 10987, 1548, 5039,
9546
k.+in 10446, 10748, 11130,
11150, 160, 4947, 7529, 7530, 7703,
7717, 7728, 7787, 7794, 7864, 7896,
7900, 7906, 7912, 7949, 8064, 8070,
8076, 8116, 8297, 8340, 8839, 9087,
9107, 9124, 9127, 9135, 9136, 9142,
9161, 9339, 9533, 9535, 9552, 9555,
9589, 9593, 9601, 9613, 9645, 9683,
9988
k.+ini 12663, 9200
k.+le 10996
[=105]
Kemal Bey : bkz. (Kemal)

- k. 7793
k.+in 8031, 8032, 9805
[=4]
- Kemaleddin** : Namık Kemal'in "Cezmi" adlı eserinde bir karakter.
k.+i 8804
[=1]
- Kemal Ekrem Hamid Mektebi** : Yenileşmenin öncüleri.
k. 10447
[=1]
- Kemal Gürpınar** : Halk ozanı.
k. 2249
[=1]
- Kemal Paşa** : Said Bey'in babası.
k. 7849
k.+nın 4004
[=2]
- Kemal Paşazade Said Bey** : Türk gazetecisi.
k. 9935
k.+in 7781
[=2]
- keman** : Bir çalgı.
k. 9730
[=1]
- kemend** : Hayvanları yakalamak için kullanılan, ucu ilmikli, kaygan uzun ip.
k. 165
[=1]
- kemik** : İnsanın ve omurgalı hayvanların çatısını oluşturan türlü biçimdeki sert organların genel adı.
k.+i+(kemiği) 1789
k.+ten 12222
[=2]
- kenar** : Kıyı.
k.+da 84
k.+ı 1633
k.+ında 10466
k.+ını 8947
[=4]
- kendi** : Kişilerin öz varlığını anlatmaya yarayan dönüşlülük zamiri, zat.
k. 10010, 10019, 10053, 10054, 10082, 10090, 10095, 10173, 10194, 10237, 10239, 10256, 10257, 10285, 10325, 10400, 10415, 10448, 10624, 10660, 10698, 10747, 10818, 10873, 10901, 10913, 10978, 10996, 11025, 1107, 11074, 11160, 11253, 11327, 11382, 11383, 11508, 11515, 11519, 11601, 11617, 11647, 11732, 11748, 11790, 11807, 11865, 1190, 11954, 12018, 12036, 12039, 12081, 12082, 12199, 12228, 12235, 12301, 12315, 12347, 12353, 12381, 12384, 12389, 12392, 12403, 12416, 12433, 12448, 12576, 12603, 12616, 12671, 12721, 12733, 12733, 12735, 12748, 12763, 12780, 12790, 12871, 12875, 12937, 12978, 13126, 13139, 13160, 13163, 13191, 13199, 13238, 13244, 1326, 135, 1487, 1539, 1592, 1602, 1687, 1695, 1746, 1755, 1783, 1786, 1789, 1813, 1822, 1896, 1901, 1905, 1919, 1926, 1941, 2064, 2070, 210, 2195, 2339, 2573, 2587, 259, 2595, 271, 277, 2780, 281, 2824, 288, 2957, 3011, 3047, 3066, 3091, 3092, 3100, 3275, 3339, 3341, 3366, 339, 3393, 345, 3467, 35, 374, 3753, 3841, 385, 3860, 3860, 3887, 3894, 393, 3943, 398, 399, 403, 4046, 4047, 4099, 4256, 4340, 4342, 4409, 4432, 447, 4571, 4596, 4597, 4606, 4666, 4669, 4684, 4691, 4751, 480, 4832, 491, 494, 498, 4986, 505, 5114, 5121, 5128, 5168, 5211, 5297, 5298, 533, 5348, 5424, 5443, 546, 548, 5541, 5585, 5693, 5706, 5711, 5762, 5767, 5775, 5792, 5810, 5826, 5832, 5847, 5870, 588, 5884, 589, 5901, 5910, 5911, 5930, 5935, 5956, 5961, 5977, 6004, 6029, 6090, 6143, 6145, 6150, 6159, 6182, 6208, 6305, 6344, 6353, 6358, 636, 6427, 6501, 6514, 6522, 6522, 658, 663, 6652, 670, 6741, 6871, 701, 7015, 7026, 705, 7072, 7140, 7165, 7224, 7273, 7276, 7385, 740, 7409, 7469, 7553, 76, 7620, 7756, 7802, 7817, 7978, 7988, 8091, 8097, 8108, 8146, 8148, 8153, 8153, 8176, 8228, 8262, 8332, 8379, 8417, 8460, 8493, 8512, 8564, 8566, 861, 8626, 8642, 8667, 8671, 8676, 8681, 8703, 8720, 8754, 8871, 8946, 8995, 9062, 9066, 9073, 908, 9113, 9116, 9182, 9182, 9183, 9211, 9220, 9223, 9285, 9299, 9307, 9319, 9320, 9320, 9333, 9372, 9395, 9456, 9469, 9633, 9639, 9717, 9752, 9758, 9788, 9829, 9859, 9893, 9897, 9955, 9989, 9998
k.+leri 5951, 6613, 7764, 8332, 8860
k.+leridir 639
k.+lerinde 11249, 4963, 821
k.+lerinden 3830, 9404
k.+lerine 10359, 11717, 12229, 1341, 2263, 2908, 3376, 3384, 4922, 4989, 5375, 6767, 7625, 787, 7938, 8330, 835
k.+lerini 10807, 12274, 1719, 2566, 373, 448, 5632, 5930, 6710, 7897
k.+lerinin 9039
k.+leriyle 6711
k.+liğinden 10317, 10529, 11237, 11711, 11810, 12242, 12812, 169, 1744, 1833, 1844, 1894, 193, 2198, 2384, 2678, 3142, 3232, 333, 3406, 3761, 4182, 4306, 4807, 49, 5091, 5406, 5709, 5719, 576, 583, 587, 6110, 621, 6427, 6518, 6519, 657, 6591, 679, 6996, 7124, 7337, 8115, 8162, 8580, 8645, 8655, 8683, 9453, 9972
k.+liklerinden 12315, 2041, 427
k.+miz 11436
k.+mize 7667
k.+mizi 4208
k.+nde 3977, 4567, 4683, 7044, 9450
k.+nden 10453, 11335, 13141, 13188, 1895, 3092, 375, 548, 6581, 8857
k.+ne 10131, 10202, 10898, 11074, 11299, 11809, 11871, 12063, 12353, 12871, 13094, 13096, 13164, 1905, 2298, 2362, 309, 4357, 5434, 6016, 6353, 6501, 663, 7071, 7385, 7735, 8256, 8566, 9406, 9682, 9983
k.+ni 10119, 10256, 11134, 11427, 11726, 11843, 11920, 12278, 2153, 362, 4904, 5208, 5269, 5299, 5540, 5876, 6003, 6011, 6050, 7636, 7693, 9024, 9066, 9068, 9216, 9844
k.+nin 280
k.+si 10148, 10258, 10400, 10441, 10592, 10655, 10813, 11020, 11202, 11204, 11214, 11219, 11396, 11401, 11487, 11518, 11720, 11757, 11939, 11941, 12269, 12359, 12518, 12605, 12610, 12682, 127, 12797, 12897, 12909, 13100, 1472, 1711, 1789, 1931, 196, 1961, 2063, 2155, 2164, 2202, 2204, 2587, 285, 2986, 305, 3085, 325, 3351, 3547, 3779, 3796, 4285, 4318, 4319, 4356, 4390, 4711, 5123, 5176, 532, 5328, 5556, 5610, 5826, 614, 6181, 626, 6608, 6631, 6663, 669, 6718, 6747, 6760, 6879, 6895, 6912, 7140, 7168, 7221, 7238, 7604, 7634, 7732, 7895, 7902, 8029, 8075, 8122, 8326, 8334, 8368, 8486, 8609, 8745, 8862, 8885, 8948, 9010, 9183, 9309, 9547, 9624, 9626, 9687, 9756, 9901
k.+sidir 11401, 12, 122, 12536, 13037, 13041, 13067, 13069, 13073, 335, 339, 386, 4382, 4441, 7167, 751, 9695
k.+sinde 10259, 10744, 11013, 11282, 11361, 11728, 11836, 11861, 12806, 3472, 4010, 4223, 5289, 5332, 5402, 603, 6360, 8931, 9457, 9661
k.+sindedir 3860
k.+sinden 10455, 10519, 10636, 10726, 10868, 10878, 10940, 11180, 11208, 11218, 11338, 11357, 11488, 11968, 12178, 12779, 1450, 1718, 1728, 1751, 1945, 2019, 2043, 2076, 2314, 2522, 2550, 2637, 2638, 3345, 3700, 3767, 3882, 3883, 3908, 4185, 4599, 4741, 475, 5023, 5150, 5160, 5875, 6167, 6728, 6822, 7266, 7395, 7718, 8083, 8147, 8538, 9177, 9857
k.+sine 10033, 10040, 10145, 10262, 10269, 10277, 10359, 10397, 10651, 10713, 10741, 10857, 10861, 10964, 11077, 11118, 11128, 11201, 11213, 11235, 11490, 11543, 11556, 11629, 11738, 11744, 11758, 11764, 11866, 12023, 12213, 12433, 12440, 12612, 12677, 12678, 12709, 12774, 12893, 12895, 12902, 1293, 1295, 12958, 12999, 13033, 13104, 1316, 13220, 1374, 1532, 1659, 1746, 1888, 1992, 1994, 2055, 2127, 2159, 226, 2311, 2488, 2507, 2595, 2972, 3113, 3115, 3224, 3606, 3663, 3707, 3724, 3771, 3784, 3803, 3805, 3853, 3874, 3931, 3960, 4127, 4416, 4436, 4465, 4613, 5039, 504, 5225, 5254, 5300, 5373, 5398, 5566, 5644, 5725, 584, 5850, 5940, 6035, 6692, 6740, 6784, 6810, 6878, 6889, 6934, 7015, 7033, 7070, 7084, 7102, 7138, 7182, 7203, 7218, 7235, 7467, 7482, 7561, 7585, 7592, 7655, 7661, 7704, 7707, 7715, 7754, 7758, 7776, 7819,

7923, 7925, 7928, 8022, 8024, 8034, 8040, 8042, 826, 8421, 853, 8614, 8634, 8637, 8714, 8761, 8828, 8863, 8873, 8882, 8888, 8900, 8961, 9252, 9296, 932, 9329, 935, 955, 965, 9657, 9719, 9736, 9819, 9823, 9900, 9924, 9992

k.+sini 10032, 10044, 10186, 10224, 10233, 10273, 1030, 10418, 10497, 10501, 10518, 10574, 10788, 10803, 11063, 11166, 11207, 11208, 11231, 11269, 11329, 11385, 11461, 11468, 11689, 11694, 11750, 11790, 12092, 12140, 12158, 12220, 12253, 12399, 12407, 12416, 12448, 12459, 12564, 12593, 12606, 12628, 12704, 12788, 12801, 12858, 12878, 12904, 12926, 12932, 12936, 12941, 12943, 12948, 12970, 12991, 12997, 1306, 13209, 1400, 1622, 1649, 1728, 1785, 1831, 1861, 1868, 1919, 1999, 2053, 2135, 2207, 2286, 246, 2565, 2720, 282, 2845, 2847, 286, 2918, 2941, 2995, 2996, 3059, 3548, 3553, 356, 3561, 3562, 3684, 3685, 3715, 3789, 3895, 393, 407, 4110, 4237, 4456, 4675, 4733, 4847, 5, 5018, 52, 5202, 5209, 5219, 5307, 5325, 5458, 5477, 5559, 5560, 5566, 5582, 5587, 5603, 5617, 5651, 5711, 5738, 5955, 6022, 6027, 6055, 6061, 6088, 6434, 654, 6617, 6680, 6712, 6812, 6852, 6911, 6943, 6976, 7, 7004, 7154, 7156, 7169, 7176, 7196, 7204, 7220, 7284, 7347, 7357, 7386, 7413, 8045, 8081, 8085, 8152, 8469, 8506, 8668, 8702, 8767, 8768, 8877, 8994, 9075, 971, 9727, 9837

k.+sinin 10461, 11199, 11378, 11774, 11805, 12227, 12442, 12529, 12587, 12670, 12767, 12793, 12901, 13010, 13145, 13155, 1840, 1984, 2003, 2233, 2576, 2619, 2721, 3271, 3987, 4638, 5106, 5205, 5293, 5341, 7321, 8158, 8164, 8346, 9062, 9265, 9877, 9951

k.+sinindir 5457, 8005
k.+sininki 10805
k.+siyle 11396, 11724, 1621, 1784, 1787, 1792, 374, 4366, 4948, 5713, 6696, 8157, 8514, 8754, 9600

[=1098]

kentli : Şehirde yaşayan.

k.+sini 12537

[=1]

keramet : Hikmet.

k.+ine 1995

[=1]

Kerbela : Irak sınırları içerisinde yer alan bir yer.

k. 11697

[=1]

kere : Defa.

k. 10275, 10811, 11451,

11946, 12241, 12763, 1537, 1792, 2197, 3919, 4536, 5099, 5400, 5751, 5960, 7063, 7127, 8694, 8986

[=19]

Kerem : “Kerem ile Aslı” hikayesinin kahramanı.

k.+in 648

[=1]

Kerem ile Aslı : Türk halk hikayesi.

k. 638

[=1]

kes- : Bıçak, makas vb. bir araçla bir şeyi ikiye ayırmak, parçalamak, doğramak.

k.-emedikleri 7190

k.-en 12951, 1418

k.-er 8860, 8865

k.-erek 10191

k.-iyor 5216

k.-me 10192

k.-mek 3469

k.-memiş 7603

k.-mesini 10490

k.-meye 8530

k.-miş 10777, 12056, 1724, 4250, 5596

k.-mişti 1509

k.-miştir 8873

k.-tiği 9767

k.-tiğini 6776

k.-tirdiği 8445

[=22]

kesafet : Çokluk, sıklık.

k.+inden 2764

[=1]

kese : Cepte taşınan, içine para, tütün vb. konulan, kumaştan veya örgüden küçük torba.

k. 3064, 4830, 4831, 6692

k.+i 7818

k.+sinden 4832

[=6]

kesedar : Zengin kimselerin parasını yöneten ve gerekli harcamaları yapan kimse.

k.+ı 1969

[=1]

kesif : Yoğun.

k. 7218

[=1]

kesil- : Kesme işi yapılması.

k.-diği 8954

k.-ince 7925

k.-ir 13209

k.-meyen 1660

k.-miş 11259, 12451

[=6]

kesin : Mutlak.

k. 12, 2112, 4564, 5402, 7831

[=5]

kesinlik : Katiyet.

k. 1692

[=1]

kesiş : Kesme işi.

k. 10493

k.-tir 11880

[=2]

keskin : Çok kesici, iyi kesen.

k. 11072, 11691, 12504, 12595, 1759, 2045, 7131, 7223

[=8]

keskinleş- : Keskin duruma gelmek.

k.-ir 5965, 9061

[=2]

keskinleştir- : Keskin duruma getirmek.

k.-irler 7134

[=1]

keskinlik : Keskin olma durumu.

k. 214, 423

[=2]

kestane : Kabuklu meyve.

k. 11893

[=1]

kestir- : Kesme işini yaptırmak.

k.-miş 4093

[=1]

Keşan : Edirne'nin bir ilçesidir.

k. 1784, 1794, 1799, 2045

k.+a 1965, 1980, 2053

[=7]

Keşan Camii : Elazığ'da bir cami.

k.+nin 2054

[=1]

keşfet- : Var olduğu bilinmeyen bir şeyi bulmak.

k.-ilen+(keşfedilen) 2266

k.-ilmesine 9048

k.-mek 8768

k.-mekle 7467

k.-miş 4876

k.-mişti 11646, 5972

k.-sin 6361

k.-tiği 10814

[=9]

Keşfi Bey : Rezaizade'nin “Araba Sevdası” adlı eserinin kahramanı.

k. 10810, 10811, 10816

k.+in 10809, 13218

[=5]

keşfiyat : Keşifler.

k. 896

[=1]

keşif : Ortaya çıkarma.

k. 11645

k.+e+(keşfe) 1722

k.+i+(keşfi) 487, 5998,

6001

k.+idir+(keşfidir) 9745

k.+in+(keşfin) 6038, 873

k.+ler 871, 932

k.+lerden 864

k.+lere 839

k.+lerin 5962, 874

k.+tir 6038

[=15]

keşke : Bari.

k. 12568

[=1]

kethüda : Zengin kimselerin ve devlet büyüklerinin buyruğunda çalışan, onların birtakım işlerini gören kimse, kâhya.

k.+lığı 1302

k.+sı 1381, 1505, 2523

[=4]

Kethüdazade Arif Efendi : XVIII. yüzyılın ünlü simalarından, Beşiktaş Cemiyeti Felsefe-i İslamiyesi'nin azalarındandır.

k.+den 1498

k.+nin 2491

[=2]

kevkeb : Baki'nin bir şiirindeki redif.

k. 302, 309

[=2]

keyfileş- : Keyifli hale gelmek.

k.-irler 4445

[=1]

keyfilik : Keyfi olma durumu.

k. 11947

[=1]

keyfiyet : bkz. (keyfilik)

k. 6332
k.+i 11534, 3875, 4188
k.+idir 4931, 550, 9447
k.+inde 655
k.+ini 5706
k.+inin 4953
k.+tir 4292
[=11]

keyif : Rahatlık.

k.+i 271
k.+i(keyfi) 121
k.+i+(keyfi) 11267, 11270,
11942, 145, 2651, 2678, 2826, 3383,
55, 6322, 70, 7776, 7820
[=15]

keza : Aynı biçimde.

k. 12491, 4926, 9177
[=3]

Kıbrıs : Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti.

k. 11586, 4984, 6717,
6751, 7396, 7396, 7904, 827
k.+a 6757, 6759, 7402,
7406, 7411, 7911
k.+ta 7398
[=15]

Kıbrıslı Mehmet Paşa : Osmanlı Devleti'nin son döneminde 4 kez sadrazamlık yapmış bir Osmanlı devlet adamıdır.

k.+nın 3592
[=1]

kıdem : Bir görevde rütbece eskilik.

k.+ine 10073
[=1]

kıl- : Etmek, yapmak.

k.-acak 2810, 69, 7981
k.-an 263, 5397
k.-ar 10296, 1081, 3291
k.-arlar 527
k.-dığı 11192, 6159
k.-dığını 11674
k.-ıyordu 223, 495
k.-mak 4446
k.-maz 1718
k.-mıştır 5330
[=17]

kılıç : Uzun, düz veya eğri, ucu sivri, bir veya her iki yüzü keskin, kın içinde bele takılan, çelikten silah.

k. 165, 4439, 8994
k.+ı+(kılıcı) 4461
k.+ımın+(kılıcımın) 4471
k.+ıyla+(kılıcıyla) 4440
k.+larını 2414
[=7]

kılık : Kıyafet.

k. 7993
k.+a+(kılığa) 8086
k.+lı 12062
[=3]

kılıklı : Kıyafetli.

k. 7665
[=1]

kımıl-da- : Hafifçe hareket etmek.

k.-mak 8330
[=1]

kımıldan- : bkz. (kımıldamak)

k.-acaktır 4044
k.-amaz 10246
k.-an 7049

k.-dığı 13071

k.-malarında 3125
[=5]

kımıldanış : Kımıldama işi.

k. 5541
k.+ımın 7163
k.+lar 1067
k.+larından 10781
k.+tan 5821
k.+tır 3531
[=6]

kımıldat- : Hafifçe hareket ettirmek.

k.-tığı 11312, 5350
[=2]

kımıldatıcı : Kımıldatmaya yarayan.

k. 11124
k.+sı 6465
[=2]

kımıldayış : Kımıldama işi.

k.+ı 11241
[=1]

kıpırda- : bkz. (kımıldamak)

k.-maya 8343
[=1]

kır : Çayır.

k. 11362, 2705
[=2]

kır- : Gücünü, etkisini azaltmak.

k.-amazdı 2081
k.-an 11663, 6589
k.-ar 10887, 5929, 9693
k.-arak 9578
k.-dığını 11668, 13145
k.-ma 8875
k.-madan 237, 3590, 5772
k.-mak 5781
k.-masıdır 2979
k.-masına 8878
k.-maya 5868
k.-mış 2569
k.-mıştı 5222
k.-mıştır 12775
[=20]

kırbaç : Tek parça deri veya uzun esnek bir değneğin ucuna sırm bağlanarak yapılmış vurma aracı.

k. 7172
k.+la 6425
[=2]

kırbaçlan- : Kırbaçla dövülmek.

k.-an 6483
[=1]

kırık : Kırılmış bir şeyden ayrılan parça.

k. 1786
[=1]

kırıl- : Kıрма işine konu olmak, bir veya birçok parçaya ayrılmak.

k.-maya 5741
[=1]

Kırım : Karadeniz'in kuzeyinde yarımada.

k. 2901, 2903, 3016, 3025,
3035, 3056, 3585, 3757, 3773, 4102,
6131, 8347, 8440, 9482
k.+da 5684
k.+ım 1163
[=16]

Kırım Hanı Mehmed Giray : Babasının ölümü üzerine 1577 yılında tahta geçti.
k.+ın 8996

[=1]

Kırım Hanlığı : Moğol Hükümdarı Cengiz'in soyundan gelen ve Giray Hanlar olarak anılan hanedanın kurduğu hanlık.

k.+nın 9002
[=1]

Kırım Harbi : Osmanlı Devleti ve müttefikleri İngiltere, Fransa ve Pimento ile Rusya arasında, 1853-1856 yıllarında yapılan savaş.

k. 3083, 3244, 3899
k.+nden 2854, 2953
k.+ne 2864
k.+nin 3376, 4842
[=8]

kırış : Kıрма işi.

k.+ları 6979
[=1]

kırış- : Bir yüzeyin düzgünlüğü bozulmak, kırışık oluşmak.

k.-ır 6996
[=1]

kırk : Bir sayı.

k. 3661, 3887, 942
[=3]

Kırk Ambar : Cemil Meriç'in eseri.

k. 9806, 9821
[=2]

Kırk Ambar : bkz. (Kırk Ambar)

k.+da 10281
[=1]

kırk birinci : Kırk bir sayısının sayı sıfatı.

k. 12471
[=1]

kırk dokuzuncu : Kırk dokuz sayısının sayı sıfatı.

k. 9322
[=1]

Kırklareli : Bir şehir.

k.+nden 3535
[=1]

kırk sekiz : Bir sayı.

k. 12473
k.+e 12514
[=2]

kırk sekizinci : Kırk sekiz sayısının sayı sıfatı.

k. 12480
[=1]

Kırk Yıl : Halit Ziya Uşaklıgil'in anı kitabı.

k. 12885
k.+ında 10710
[=2]

Kırlangıç : Naci'nin tercüme eseri.

k. 13134
[=1]

Kırmızı Mektuplar : Recaizade'nin şiiri.

k. 10679
[=1]

kırp- : Parçalara ayırmak, kesmek, kırmak.

k.-mak 303
k.-ması 303
[=2]

kısa : Boyu, uzunluğu az olan.

k. 10022, 10489, 10555,
1088, 10995, 11018, 11274, 11518,
12163, 13121, 1313, 13224, 1460,
1557, 1604, 1764, 2071, 2887, 3181,

3534, 3643, 3717, 3832, 384, 386,
3888, 4194, 4243, 4262, 4570, 475,
5180, 5347, 5483, 6416, 7209, 7309,
7382, 7399, 7428, 7574, 7795, 7799,
9843, 9873

[=45]

kısaca : Özetle.

k. 1041, 12118, 12842,
2801, 3034, 5107, 5278, 5395, 9732
k.+sı 11834, 267
[=11]

kısalt- : Kısa duruma getirmek.

k.-abilirlerdi 12836
k.-mıştı 6358
[=2]

Kıyas-ı Enbiya : Ahmet Cevdet
Paşa'nın eseri.

k. 3772, 3919, 3976
k.+da 3918, 3973
k.+dan 9167
k.+nın 3667, 3921, 3983
k.+ya 3628
[=10]

kısım : Bölüm.

k. 12299, 2769, 3010,
7405, 848, 8580, 8607, 8628, 8631,
8632, 8638, 8853, 8857, 9883
k.+a+(kısmı) 12296, 8601
k.+da 11987, 13059, 7412,
7480, 8605, 8634, 8708, 8717, 8805
k.+dadır 7670
k.+dır 2774, 8004
k.+ı 1077, 1138
k.+ı+(kısmı) 10256, 10540,
10571, 10627, 11358, 11682, 1171,
1208, 12525, 12787, 128, 1283,
13156, 1332, 1359, 1360, 1391,
1481, 1817, 2890, 3155, 3400, 3621,
3691, 4137, 4138, 4286, 4317, 4319,
4727, 5411, 5581, 5860, 6022, 640,
7017, 7668, 8241, 8267, 8299, 8393,
8538, 8574, 8907, 9312, 9322, 9333,
9534, 9612, 9671, 9846

k.+dır+(kısmıdır) 8608,
8910

k.+ımızda+(kısmımızda)

13171

k.+ına+(kısmına) 3183,
866, 9207

k.+ında+(kısmında) 10907,
11549, 12461, 13200, 1912, 2239,
3205, 3579, 3974, 6020, 6944, 7064,
7997, 8595, 895, 8992, 933, 9422

k.+ındaki+(kısmındaki)

11993

k.+ını 5143
k.+ını+(kısmını) 10910,

11293, 12162, 12456, 1439, 1571,
1858, 1921, 1976, 3808, 3988, 6261,
7398, 7403, 7910, 840, 8589, 8852,
9044, 9740

k.+ının+(kısmının) 10208,
10351, 11423, 12958, 231, 2597,
5356, 6202, 7598, 8130, 9772

k.+ıyla+(kısmıyla) 8111

k.+lar 3964, 4861, 7057,
7998, 8945

k.+ları 1053, 10983, 3887,
3892, 8304

k.+larında 12351, 3822,

9005

k.+larından 12363, 2658
k.+larından 8994

k.+larını 2874, 9138, 9526
k.+larının 9888

[=159]

kısır : Verimsiz.

k. 12994, 4396, 4414, 5737
[=4]

kısırlık : Verimsizlik.

k. 1923
k.+a+(kısırlığa) 6966
k.+ının+(kısırlığının)
10606, 7156

[=4]

kıskan- : Sevgide veya kendisiyle
ilişkili şeylerde bir başkasının
ortaklığına, üstün durumda
görünmesine dayanmamak.

k.-an 12407
k.-dığını 7347
k.-ır 12544, 12615, 12616,
12673, 12730, 12732

k.-maktır 12553, 12617,
8496

k.-ması 12468

k.-maya 12641

k.-maz 143

[=14]

kıskanç : Kıskanan kişi.

k. 6458

[=1]

kıskançlık : Kıskanç olma durumu.

k. 11487, 12190, 12219,
12572, 12683, 7351, 8876

k.+ı+(kıskançlığı) 12638

k.+ın+(kıskançlığın) 10381

k.+tan 12617

[=10]

kıskanıl- : Kıskanma işi yapılmak
veya kıskanma işine konu olmak.

k.-ır 143

[=1]

kısmen : Az da olsa.

k. 1121, 11650, 3875, 604

[=4]

kıssa : Ders alınması gereken kısa
hikâye.

k.+ların 10162

[=1]

kıssadan hisse : Anlatılan bir
olaydan alınacak ders.

k. 10162, 6294, 9768

k.-nin 9795

k.-si 6367

k.-yi 9758

[=6]

kış : Bir mevsim.

k.+ın 2852

[=1]

kışla : Askerlerin toplu olarak
barındıkları yapılar bütünü.

k.+lar 2949

k.+ları 1004

k.+sında 1970, 2546

[=4]

kıştırt- : Bir kimseyi kötü bir iş
yapması için harekete geçirmek.

k.-iyordu 11065

[=1]

kıt : İhtiyaca yetmeyecek kadar az.

k. 6160, 7191

[=2]

kıta : Dörtlük.

k. 11821, 12962, 17, 2035,
2219, 2278, 2328, 4324, 5717, 5786,
5791, 5825, 8223

k.+da 11824, 11907,
11908, 3474

k.+daki 11907, 11908,
2219, 8213

k.+dan 2203
k.+lar 10661, 1913, 5785
k.+lara 5829
k.+lardan 11812, 11822,

5844

k.+lardır 5863
k.+ları 11829, 5793, 5862,

8262

k.+ların 5787, 5851
k.+larında 3020
k.+larından 5864, 5866
k.+larıyla 807

k.+larıyla 8692
k.+larla 4332, 5785, 5849
k.+nın 10645, 1069, 11909,

12496, 13070, 19, 2004, 2295, 4337,
4381, 5806, 5846, 8212, 8239

k.+sı 10598, 5741, 5892,
8183, 8206

k.+sına 819

k.+sında 11959, 2331,
2341, 5692, 5832

k.+sından 10644, 8222,
8226

k.+sını 11655, 11656,
2330, 5715, 5782, 5808, 6838

k.+sının 2318, 6087
k.+sıyla 2291, 2360
k.+yı 11658, 5783, 5810,

8214, 8216

[=88]

kıtaa : bkz. (kıta)

k. 5608

[=1]

kıtalık : Dörtlük.

k. 4234

[=1]

kıtlık : İhtiyaca yetmeyecek kadar
azlık.

k.+ıydı+(kıtlığıydı) 6580

[=1]

kıvam : Sıvılarda koyuluk,
yoğunluk.

k.+ımı 10658, 152, 1694,
7616, 8266, 8843

k.+sız 10313, 13039

[=8]

kıvamsız : Kıvamı olmayan.

k. 10568, 12072, 1944

[=3]

kıvılcım : Ateş parçası.

k.+ı 10525, 4458

[=2]

kıvrın- : Ağrı, sancı gibi bedensel
veya korku, heyecan gibi ruhsal
nedenlerle vücut eğilip bükülmek.

k.-an 12111

[=1]

kıvrım : Bükülmüş, kıvrılmış
şeylerin oluşturduğu kat.

k.+lar 10023

[=1]

kıyafet : Giysi.

k. 12157, 1613, 1615,
1617, 2278, 2851, 727

k.+i 2986

k.+in 1584
k.+inde 8831, 9021
k.+indeki 8374
k.+ine 10371, 12239,
12549, 9014
k.+ini 1383, 5104
k.+inin 1891, 4816
k.+iyle 12589, 12646
k.+le 1616, 1616
k.+ler 7659
[=25]
kıyafetli : Giysili.
k. 1056, 3389
[=2]
kıyam : Bir işe girişme, kalkışma,
teşebbüs etme.
k. 8679
[=1]
kıyamet : Mahşer günü.
k.+i 11759
[=1]
kıyas : Mukayese.
k. 177, 2173, 28, 306, 311,
312, 430, 4420, 465, 7373
k.+ı 9428
k.+ın 316, 6254
k.+ıya 9746
k.+la 2148, 299, 9548
k.+lar 405, 9619
k.+lara 450
k.+larda 7775
k.+larının 9646
k.+larla 278
[=23]
kıyı : Kenar.
k.+larına 10605, 12406
[=2]
kıyıcı : Gaddar.
k. 7691
[=1]
kıymet : Değer.
k. 11723, 2085, 2085,
2514, 314, 3462, 6543, 908, 9303
k.+i 13048, 3323, 3511,
6177
k.+in 8957
k.+ine 6127
k.+ini 10220, 11896, 2650,
3231, 4764
k.+ler 11222, 12249, 1468,
1734, 3330, 3673, 6638, 9440
k.+lere 12422, 6926, 843
k.+leri 12720, 1760, 2631,
2846
k.+lerin 1690, 4604, 5360,
9617
k.+lerinden 9280
k.+lerine 11512, 8804
k.+lerini 7963
k.+leriyle 11506
k.+te 4022
[=45]
kıymetli : Değerli.
k. 202, 204, 337, 397, 420,
5679
k.+dır 3216
[=7]
kıymetsiz : Değersiz.
k. 9319
[=1]
kız : Dişi çocuk.
k. 10185, 10209, 10216,
10219, 10270, 10275, 10638, 10816,

11113, 12440, 12449, 12540, 12610,
1900, 4038, 4568, 4594, 5938, 5992,
5996, 6475, 6490, 7665, 8687, 9622
k.+a 10276, 12613, 12614,
8348
k.+cağız 8422
k.+dır 10210
k.+ı 10097, 1015, 10312,
10328, 11993, 12415, 12416, 12419,
12541, 12674, 12677, 12682, 2057,
4887, 6400, 7536, 8379, 8818, 9722
k.+ıdır 8350, 8620
k.+ın 10812, 12387, 12621,
12639, 13143, 4546, 4547, 5936,
8353, 8390, 8819, 8892
k.+ına 12447
k.+ımı 10269, 10419,
12122, 12196, 12534, 12678, 8421
k.+ımın 10856, 1815, 1897,
7540, 9938
k.+ıyla 6396
k.+la 10040, 10186, 12607
k.+lar 12613, 12619
k.+lara 10044, 12705
k.+ları 10038
k.+larla 12703
[=87]
kız- : Sinirlenmek.
k.-an 12987
k.-ar 8355
k.-dığı 9317
k.-mıdır 9311
[=4]
kızdır- : Sinirlendirmek.
k.-ma 11433
[=1]
kızgınlık : Sinirlilik.
k.+ına+(kızgınlığına)
12983
[=1]
kızıştır- : Kızıştımasını sağlamak.
k.-masını 7826
[=1]
kız kardeş : Bir kimsenin bayan
kardeşi.
k. 6574
k.+i 10813, 12340, 9006
k.+ini 12325
k.+inin 12367, 9000
k.+iyle 11490
[=8]
kızlar ağası : Osmanlı Devletinde
haremden sorumlu olan yüksek
düzeydeki görevliye verilen isimdi.
k. 11003
[=1]
ki : Bir bağlaç.
k. 10065, 10072, 10126,
10149, 10218, 10221, 10256, 10285,
10301, 10322, 10328, 1037, 10379,
10386, 10409, 10429, 10504, 10537,
10538, 10544, 10606, 10616, 10627,
10639, 10695, 10709, 10725, 10739,
10746, 10747, 10765, 10766, 10790,
10798, 10850, 109, 11042, 1105,
11056, 11112, 11162, 11199, 11210,
11238, 11242, 11254, 11258, 11271,
11290, 11324, 11348, 11417, 11423,
11443, 11459, 11462, 11472, 11484,
11520, 11524, 11525, 11545, 11552,
11554, 11578, 11612, 11614, 11643,
11692, 11724, 11756, 11757, 11769,
11797, 11802, 11825, 11855, 11890,

11914, 11918, 11952, 11969, 11975,
11982, 11983, 11991, 12000, 12025,
12035, 12043, 12051, 12063, 12076,
12082, 12119, 12124, 12128, 12138,
12172, 12179, 12183, 12209, 12222,
12244, 12249, 12261, 12267, 12286,
12294, 12314, 12341, 12350, 12361,
12364, 12384, 12392, 12403, 12419,
12456, 12569, 12577, 12611, 12664,
12706, 12716, 12721, 12752, 12758,
12762, 12800, 12801, 12812, 12822,
12844, 1294, 12947, 13004, 13037,
13045, 13079, 13101, 13246, 1354,
139, 1403, 1408, 1417, 1445, 1547,
1556, 1609, 1637, 1639, 1683, 1713,
1742, 1752, 1753, 1757, 1762, 1783,
1792, 1833, 1837, 188, 1893, 1904,
1949, 199, 2042, 205, 2051, 2066,
2081, 2130, 2154, 2164, 2170, 2223,
225, 228, 2287, 2347, 2360, 2429,
2506, 2524, 253, 2544, 2553, 2557,
258, 2588, 2596, 2609, 2623, 2627,
2663, 2688, 2753, 2786, 282, 2821,
3060, 3103, 3105, 3135, 3155, 3183,
3236, 3274, 3296, 3308, 3315, 3507,
3611, 3656, 367, 3678, 3740, 3792,
3833, 3840, 3862, 3873, 3883, 3929,
3945, 3948, 3973, 398, 3998, 407,
4105, 417, 4184, 4211, 4225, 4241,
4272, 4348, 435, 4405, 4414, 4435,
4436, 4438, 4451, 4465, 447, 4470,
4482, 449, 4503, 4511, 4594, 4598,
4605, 4620, 4622, 4641, 465, 4655,
4659, 4708, 4714, 4770, 4796, 4797,
48, 484, 4853, 4856, 4865, 4961,
497, 5095, 5167, 5194, 5199, 5221,
5258, 527, 5271, 5287, 5296, 53,
532, 5335, 5336, 5383, 5392, 5408,
5428, 5457, 5530, 5542, 5547, 5565,
560, 5606, 5613, 5670, 5694, 5701,
5712, 5715, 5738, 5744, 5772, 5776,
580, 5828, 5863, 593, 5934, 597,
603, 6073, 6112, 6118, 6123, 6157,
6174, 6183, 619, 6258, 6264, 6271,
6312, 6320, 6359, 6388, 639, 6403,
6406, 6409, 6450, 6460, 6484, 6489,
6521, 6530, 6591, 66, 662, 664,
6701, 6703, 6752, 681, 6825, 6842,
6859, 6880, 6903, 6908, 6923, 694,
6995, 7020, 7022, 7038, 7075, 7098,
7127, 7142, 7166, 7176, 7182, 7245,
7248, 7260, 7315, 732, 7343, 7440,
7456, 7460, 7461, 7471, 7482, 7484,
7499, 7506, 7584, 7594, 761, 7637,
7647, 7658, 766, 773, 7741, 7779,
7791, 7840, 7859, 7869, 7911, 7917,
7978, 7982, 7998, 8001, 8006, 8042,
8079, 8122, 8126, 8189, 8201, 8223,
8237, 8262, 8264, 8270, 8278, 8303,
8320, 8402, 8405, 8407, 8429, 8462,
8494, 8529, 8531, 8538, 8611, 8673,
87, 8806, 8841, 886, 8898, 8928,
8941, 8947, 8949, 8986, 9068, 910,
9107, 9116, 9197, 9215, 9219, 9222,
9230, 9250, 9263, 9294, 9306, 9368,
9391, 9396, 941, 9418, 948, 9528,
9560, 9576, 9583, 9590, 9628, 9639,
9643, 9650, 9657, 9661, 9677, 9687,
9730, 9746, 9756, 9787, 9856, 9858,
9878, 992
[=481]

kibar : Davranış, düşünce, duygu bakımından ince, nazik olan (kimse).

k. 11068, 11088, 11206, 12126, 12624, 1510, 2943, 3295, 5097, 6144, 6494
[=11]

kibir : Kendini beğenme, başkalarından üstün tutma, büyüklenme, benlik, gurur.
k. 3122
[=1]

kifayet : Yeterli miktarda olma, yetme, kâfi gelme.
k. 1434
k.+iyle 11737
[=2]

kifayetsiz : Yetersiz.
k. 2973, 3302
[=2]

kifayetsizlik : Yetersizlik.
k.+i+(kifayetsizliği) 12014
k.+ini+(kifayetsizliğini)

259

k.+le 1107
[=3]

kiler : Evlerde yiyecek, içecek ve erzakın saklandığı oda, ambar veya dolap.

k. 1812
[=1]

kilise : Hristiyanların ibadet etmek için toplandıkları yer.
k. 555, 556
k.+lerinde 553
k.+sindeki 6548, 702
[=5]

kilit : Anahtar, düğme gibi takılıp çıkarılabilen bir parça yardımıyla çalışan kapatma aleti.

k. 7424, 8756, 8875
[=3]

kim : “Hangi kişi?” anlamında cümlede, özne, tümleç, nesne, yüklem görevinde kullanılan bir söz.
k. 3210, 7405, 8397
k.+dır 12048, 12562
k.+e 12704, 2582
k.+in 4756
[=8]

kim bilir : Belirsizlik, bilinmezlik bildiren bir söz.
k. 8187
[=1]

kimesne : Kimse
k. 3985
[=1]

kimi : Bazısı.
k. 1806, 2894, 2894, 6370
k.+si 4062, 4062
[=6]

kimse : Herhangi bir kişi, kim olduğu bilinmeyen kişi.
k. 3985, 4240, 9496
k.+lardi 545, 7191
k.+nin 12549, 13140, 8719,
951

k.+ye 12737, 2005, 3564
k.+yi 3079, 3590
[=14]

kimsesiz : Annesi babası, yakını, koruyucusu olmayan (kimse), sahipsiz

k. 12624, 12655
[=2]

kimya : Maddelerin temel yapılarını, birleşimlerini, dönüşümlerini, çözümüleme, birleşim ve üretim yöntemlerini inceleyen bilim.

k. 4670
[=1]

kin : Birine karşı duyulan öç alma isteği, garaz.
k. 12441, 12466, 2568,
7178

k.+de 6917, 7221
k.+i 10384, 12470, 3659,
7315, 8887

k.+in 2575
k.+inde 6769, 6899
k.+ini 4113, 7218, 8769
k.+inin 3755
k.+le 1396, 7176, 7228
k.+ler 12151
k.+leriyle 7169
[=23]

kindar : Öç almak isteyen, kin tutan, kinci, kinli.

k. 2097, 6875, 7215
k.+dır 8765
[=4]

kiralık : Kiraya verilecek olan.
k. 10816, 12633
[=2]

kirlen- : Kirli duruma gelmek, pislenmek.
k.-memiştir 10220
[=1]

kirlet- : Kirli duruma getirmek, pisletmek.
k.-tiği 3663
[=1]

kirli : Leke, toz vb. ile kaplı, pis
k. 8884
[=1]

kirpik : Göz kapağının kenarındaki kıllar veya bu kıllardan her biri.
k.+i+(kirpiği) 164
[=1]

kişi : Kadın veya erkeğe verilen genel ad, şahıs, zat, nefer.
k. 10088, 3129, 3525, 444,
6169

k.+den 7304
k.+mi 5414
k.+nin 4763, 7303
[=9]

kişilik : Bir kimseye özgü belirgin özellik.

k. 1232, 9739
[=2]

kitabe : Yazıt.
k.+si 5975
k.+sini 8564
[=2]

Kitabe-i Sengi Mezar : Orhan Veli'nin şiiri.
k. 11698
[=1]

kitabet : Yazmanlık, kâtiplik.
k. 10642, 3947, 6958
k.+i 4263, 7455
k.+inin 9516
[=6]

Kitab-ı Mukaddes : Tevrat, Zebur, İncil'e verilen ortak ad.
k.+ten 8216
[=1]

kitabiyat : Bibliyografya.
k.+ında 663
k.+ını 5487
[=2]

Kitab'ül Buyu : Cevdet Paşa'nın eseri.
k.+u 3579
[=1]

Kitab'üz Zühre : İbni Davud'un eseri.
k.+sinde 156
[=1]

kitap : Ciltli ve ciltsiz olarak bir araya getirilmiş, basılı veya yazılı kâğıt yaprakların bütünü
k. 10005, 10076, 1057, 10703, 10703, 10753, 10763, 10793, 10821, 10822, 10911, 12029, 12656, 1291, 13186, 13190, 13208, 1322, 13223, 13225, 2536, 2564, 2703, 3333, 3506, 3507, 3915, 3975, 398, 4225, 4393, 4541, 4685, 4699, 4725, 5, 5122, 5523, 5572, 5576, 6161, 6652, 7427, 7735, 7849, 7852, 8852, 8881, 8986, 9093, 9265, 984, 9854, 9857, 9887

k.+a+(kitaba) 10046,
10696, 10900, 12652, 12982, 3814,
5568, 5575

k.+ı 4237
k.+ı+(kitabı) 10528, 10638,
10821, 10880, 10920, 10933, 11901,
12466, 1290, 1386, 2512, 2602,
2747, 2753, 3656, 4424, 5526, 6334,
6647, 7201, 86, 8991, 9311, 9352,
9782, 989, 9993

k.+ımızda+(kitabımızda)
13194

k.+ımızın+(kitabımızın)
2239, 3336

k.+ın 4397, 986
k.+ın+(kitabın) 10004,
10078, 10385, 1040, 10549, 10560,
10737, 10744, 10752, 10762, 10774,
10785, 10800, 10831, 10840, 10842,
10843, 10887, 10930, 11362, 1140,
11406, 11474, 11495, 11515, 11573,
11582, 11801, 11889, 12431, 12649,
13221, 13242, 2503, 2507, 2556,
2749, 2770, 3401, 3621, 3910, 3974,
4040, 4051, 5460, 7221, 7270, 8102,
8853, 8861, 8906, 8956, 8993, 9051,
915, 9189, 9194, 9223, 9238, 9239,
9763, 9875, 9925

k.+ına+(kitabına) 2242,
2530, 9053, 9951
k.+ında+(kitabında) 10783,
10793, 11570, 2771, 2773

k.+ındaki+(kitabındaki)
1200

k.+ından+(kitabından)
1048, 11440, 3182, 3991, 6280,
8386

k.+ımı+(kitabımı) 13152,
2456, 3205, 3220, 9460

k.+ımın+(kitabımın) 10580,
10595, 10751, 10910, 11359, 2460,
3808, 4124, 5436, 9264, 9337, 9982
k.+ıydı+(kitabıydı) 11673

k.+ıyla+(kitabıyla) 1353,
2778, 6506, 6775
k.+la 10909, 4025
k.+lar 1031, 11422, 3879,
4076, 9757
k.+lara 10830, 3216
k.+lardaki 13166
k.+lardan 10363
k.+ları 11174, 1292, 5522,
7839, 80, 9191, 9756
k.+ların 1023, 10825,
12972, 3163, 5525, 6338, 7845,
9109, 9521, 9756
k.+larına 10893
k.+larında 10584, 7400
k.+larından 10633, 10904,
7508
k.+larını 3217
k.+larının 10574, 10926,
1211, 3152, 5494, 7926
k.+larıyla 10057
k.+larla 4136
k.+ta 10029, 1005, 10098,
10217, 10415, 10687, 10806, 10828,
11273, 11643, 11650, 12980, 2510,
2788, 8736, 8862, 8943, 8949, 9167,
9229, 9783, 9822, 9904
k.+taki 10546, 10559,
10795, 8269
k.+tan 12657, 12987, 8465,
9191
[=271]
kitapçı : Kitap satan.
k. 6140
[=1]
kitapçık : Küçük kitap.
k. 12973
[=1]
kitle : İnsan topluluğu.
k. 5558, 5562
k.+ler 10
k.+lerde 1174
k.+lerle 18
k.+nın 10049, 3296, 6100
k.+sini 10067, 12779
k.+sinin 8092, 9954
k.+ye 5543, 5570, 5581
[=15]
klasik : . Üzerinden çok zaman
geçtiği hâlde değerini yitirmeyen.
k. 10927, 11686, 11693,
12173, 12176, 12181, 12225, 12235,
12322, 12324, 12789, 1738, 1773,
1847, 1932, 1947, 2175, 2237, 2256,
2261, 2270, 2283, 2296, 2307, 2308,
253, 260, 3421, 38, 4332, 4535,
5221, 5617, 5626, 5674, 5756, 5808,
5876, 5881, 5888, 602, 6246, 627,
7074, 7466, 8131, 8317, 9191, 9605
k.+imiz+(klasiğimiz) 6183
k.+lerde 12175
k.+lerden 12309, 7463
k.+lere 11461
k.+lerini 8314
k.+leriyle 7711
[=56]
Kleatis Kaliyeri : Komitenin
kurucusu Prodos mason locasının
üstâd-ı.
k. 5319
[=1]
klişe : Basmakalıp.
k. 2207, 7606

k.+lerin 2725
[=3]
klişeleş- : Basmakalıplaşmak.
k.-miş 6632
[=1]
koca : Erkek eş.
k. 12409, 3051, 3825, 672,
8400
k.+sı 12218
k.+sından 10333, 12610,
8468, 8469, 8687
k.+sını 12194, 12614, 8625
k.+sının 12196, 12543
[=16]
Kocaeli : Bir şehir.
k. 2124
[=1]
Koca Reşid Paşa : Tanzimat'ın
mimarı.
k. 3725
k.+nın 2734
[=2]
Koca Sekbanbaşı : III. Selim
Döneminde, Osmanlı Devleti'nin
yeniden yapılanması için bir
rapor hazırlayan yazar.
k. 1048
[=1]
Koca Yusuf Paşa : Dönemin
sadrazamı.
k. 1334
k.+ya 1206
[=2]
Koçibey Risalesi : Koçi Bey'in
risalesi.
k. 4137
[=1]
koku : Nesnelere yayılan
küçük zerrelerin burun zarı
üzerindeki özel sinirlerde
uyandırdığı duygu.
k. 205
k.+su 6356, 7342
[=3]
kol : İnsan vücudunda omuz
başından parmak uçlarına kadar
uzanan bölüm.
k.+dan 11194, 2292, 2862,
7921
k.+lardan 3154
k.+larla 3856
k.+u 2385, 7230, 8549
k.+una 2265, 5178
k.+undan 13063, 7418
k.+unu 12320, 7316
k.+unun 2517, 9294
k.+uyla 465
[=18]
kolay : Basit.
k. 10320, 10523, 11763,
12099, 2081, 2081, 2295, 2391,
5951, 6159, 618, 618, 8011, 8529,
8529
k.+ca 13053, 2387, 2835,
616
[=19]
kolayca : Kolaylıkla.
k. 10197, 12278
[=2]
kolaylaş- : Kolay duruma gelmek.
k.-an 10564
[=1]

kolaylaştır- : Kolay duruma
getirmek.
k.-dı 1961, 4360
k.-ıyordu 3025, 5981
k.-mak 5188
[=5]
kolaylık : Kolay olma durumu.
k. 634
k.+ından+(kolaylığından)
4326
k.+ıyla+(kolaylığıyla)
10254
k.+la 10526, 7956, 9441,
9665
k.+lar 2704
k.+larına 6959
[=9]
kolej : Öğretim programında
yabancı bir dil öğretimine ağırlık
veren okul.
k.+de 10971
[=1]
koleksiyon : Öğrenme, yarar
sağlama veya zevk amacıyla bir
araya getirilmiş ve özelliklerine göre
sınıflara ayrılmış nesnelerin bütünü.
k.+ları 3277
k.+unda 6141
k.+unu 9592
[=3]
koleksiyoncu : Koleksiyon yapan.
k.+larından 9592
[=1]
kolera : Bulaşıcı bir hastalık.
k.+da 4034
k.+dan 7590
k.+sında 7605
[=3]
koloni : Sömürge.
k.+nin 9544
k.+si 1359
k.+sinin 6143, 991
[=4]
koltuk : Kol dayayacak yerleri olan
geniş ve rahat sandalye.
k. 13068
k.+unda+(koltuğunda)
8051
[=2]
kombinezon : Bir işi başarıya
ulaştırmak için alınan önlemler.
k.+larını 453
[=1]
komedi : Güldürü.
k. 10405, 10429, 10660,
12098, 3236, 3306, 3309, 4558,
4562, 6147, 6149, 6194, 680, 7260
k.+de 12132, 5877
k.+den 4603
k.+dır 10422
k.+ler 6170
k.+nin 11894, 12139, 4557,
4598, 668, 694
k.+si 10869, 6148
k.+sidir 10837
k.+sinde 11965
k.+sini 680
k.+sinin 10417, 4539
k.+ye 5889
k.+yi 6249
[=34]
komik : Gülmüç.

k. 12114, 650, 669, 676,
678
k.+i+(komiği) 12117,
12133
k.+in+(komiğin) 10302
[=8]

komiser : Güvenlik teşkilatının meslek aşamaları içinde yer alan, en az lise öğrenimi görmüş veya polis okullarının orta ve yüksek bölümlerini bitirmiş, il, ilçe veya bucaklarda buldukları yerin emniyet ve asayişine ait işleri yöneten, üniformalı veya sivil memur.

k.+i 3596
[=1]
komiserlik : Komiserin yaptığı iş.
k.+i+(komiserliği) 10481,
3664
[=2]

komisyon : bkz. (komite)
k. 3584, 3989, 4823
k.+a 3785
k.+da 10483, 3990
k.+u 3619, 9728
k.+un 3768
k.+una 3579, 3665, 3665
k.+unda 6749
[=13]

komite : Alt kurul.
k.+si 5320
[=1]

kompleks : Karmaşık.
k.+i 13097, 8275
k.+in 12855
k.+ini 5662
[=4]

kompro : Düzen.
k. 9007
[=1]

kompoze : Ögelerini birleştirmek, bütünleştirmek, yeniden oluşturmak” anlamlarındaki kompoze etmek birleşik fiilinde geçen bir söz.
k. 11388
[=1]

kompozisyon : Ayrı ayrı parçaları bir araya getirerek bir bütün oluşturma biçimi ve işi.
k. 11580, 4265, 624
k.+u 626, 6599
k.+undan 12589
[=6]

komşu : Konutları yakın olan kimselerin birbirine göre aldıkları ad.

k. 12535, 20, 6411, 892
k.+ları 10978
k.+su 10253, 2056
[=7]

Komşunun Perdesi : Musset’in eseri.

k. 13135
[=1]
kon- : Kuş, kelebek, uçak, toz vb. bir yere inmek.
k.-an 10711, 4646, 5717,
6149

k.-arak 10848
k.-duğu 3473, 6219
k.-duğunu 4043

k.-madan 10686, 2324
k.-madığını 8802
k.-maya 1561
k.-muş 5515
k.-muştur 8662
k.-ur 5877
k.-uşu 10499
[=16]

konak : Büyük ve gösterişli ev.
k. 5206
k.+a+(konağa) 3560, 8500
k.+i+(konağı) 3100, 6800,
8515

k.+ına+(konağına) 3557,
7550, 8031

k.+ında+(konağında)
10984, 12102, 1510, 5215, 9880
k.+ındaki+(konağındaki)

3683
k.+ından+(konağından)
2903

k.+ını+(konağını) 3042
k.+ının+(konağının) 5798
k.+lar 6449
k.+larda 2991
k.+lardan 6451
k.+larına 2985
k.+larını 3128
k.+larının 8548
k.+larıyla 3488
k.+ta 7742, 7746
[=27]

konbinezon : bkz. (kombinezon)
k.+larını 49
[=1]

konferans : Topluluğa bir konuda bilgi vermek amacıyla yapılan konuşma.

k. 5298
k.+ı 372
k.+ına 3773
k.+ını 329
k.+ının 7981, 8017
[=6]

Konica : Namık Kemal’in annesinin eşrafı.

k. 7535
[=1]

konser : Sanatçıların müzik eserlerini bir topluluk önünde çalması veya söylemesi.

k.+ler 2705
k.+leri 3290
[=2]

konsolid : Vadesi belli olmayan ve yalnızca faizi ödenen devlet tahvili.
k. 7816
[=1]

konsolosluk : Konsolosun makamı veya görevi, şehbenderlik.
k.+ları 813
[=1]

konsomasyon : Gazino, bar vb. eğlence yerlerinde yenilip içilen şey.
k. 10122, 10127
[=2]

konstrüksiyon : Yapı, yapım.
k. 13197
[=1]

Kont Cülyanus : Abdülhak Hamid Tarhan’ın eseri “İbni Musa”da bir karakter.

k. 12441

[=1]

Kontes Blanche : Abdülhak Hamid Tarhan’ın eseri “Finten”de bir karakter.

k.+ı 12651
k.+ın 12623
[=2]

Kontes de Navarya : Abdülhak Hamid Tarhan’ın eseri “İbni Musa”da bir karakter.

k. 12505
[=1]

Kontesin Çocuğuna Manzumesi : Abdülhak Hamid Tarhan’ın manzumesi.

k. 11080
[=1]

kontrolsüz : Kontrol edememek.
k. 10646, 2971, 3498
[=3]

konu : Üzerinde konuşulan şey, bahis.

k. 5135
k.+lar 11717, 12630, 5903
k.+larına 2566
k.+larının 12296
k.+su 11532, 11534, 1809,
3823, 4544
k.+sudur 12468
k.+suna 3713
k.+sunu 12086
k.+sunun 6414
k.+yu 8461
[=16]

konul- : Konma işine konu olmak.

k.-acağı 6847
k.-duğu 12372
k.-duğunu 5296
k.-madan 3009
k.-masıdır 7111
k.-muştur 2661
[=6]

konuş- : Bir dilin kelimeleriyle düşüncesini sözlü olarak anlatmak.

k.-abilirmiydi 10325
k.-abiliyordu 12167
k.-abilmesidir 7319
k.-acaktır 12038, 13200, 60
k.-amaması 8394
k.-an 10117, 11486, 11617,
281, 4248, 4527, 4561, 4564, 5213,
5289, 5295, 5731, 6157, 6262, 6927,
75, 7752, 9305, 9336, 9556
k.-amı 1896

k.-ma 10146, 10649,
11030, 11149, 11391, 11669, 11875,
12050, 12115, 12445, 12448, 1843,
1873, 2567, 280, 379, 3951, 4582,
4587, 4592, 5557, 5558, 5854, 6220,
6258, 738, 7399, 7421, 780, 8387,
8552, 8702, 8777, 8975, 8979, 9040,
9213, 9295

k.-mada 10132, 11913,
12118, 13096, 5856, 778, 8504,
8796, 9542

k.-madan 12360
k.-madığı 4506
k.-madır 8949
k.-mak 1193, 5105, 6031,
8754, 9147

k.-maktan 12106
k.-malar 10847, 12504,
12639, 679, 8535, 8826, 9039

k.-malara 12379, 6033,
8685, 9650
k.-malarda 8361
k.-malardan 6765, 8720
k.-maları 12126, 8689,
8920
k.-maların 3322, 6495,
8976, 9549, 9763, 9764
k.-malarına 8981
k.-malarında 4512
k.-malarını 12292
k.-malarının 12340
k.-mamiş 10323
k.-mamıştır 4415
k.-mamızda 5902
k.-manın 106, 12364,
12449, 4367, 8528, 9042
k.-ması 10121, 10394,
10398, 12340, 12791, 12793, 497,
8125, 8507, 8553, 9558, 9652
k.-masıdır 8164, 8775,
8796
k.-masına 3343, 57, 6380,
8797
k.-masında 1898
k.-masından 11317
k.-masını 11087, 1706,
5214, 7424, 7437, 8398, 8791, 9694,
9980
k.-masının 366, 8980
k.-maya 10996, 11378,
11478, 11597, 3950, 4256, 484,
5597, 9654
k.-mayı 4591, 6223
k.-maz 1761
k.-muş 9637
k.-muştı 8146
k.-muştur 3944, 7439
k.-sa 8472
k.-sun 229
k.-tu 8284
k.-tuğu 11488, 1824, 301,
5310, 6974, 8813
k.-tuğunu 11199, 1851,
8872
k.-tuklarını 6763, 9298
k.-tular 11030
k.-ulan 4379
k.-ur 10838, 11045, 11258,
11481, 11737, 12687, 12703, 12799,
1871, 4203, 4408, 4417, 4569, 5998,
7387, 8329, 9549, 9957
k.-ura 5697
k.-urdu 5943, 6017
k.-urken 12446, 8333
k.-urlar 12033, 3339, 4589,
6542
k.-urlardı 10885
k.-urlarken 12540, 12602
k.-ursa 229, 5935
k.-uyor 3975
k.-uyordu 5100, 5201,
5936, 6559
k.-uyurlardı 1638, 5793
[=223]
konuştur- : Konuşmasını sağlamak.
k.-amayacak 2172
k.-an 2115, 242, 5877,
5878
k.-dular 5952
k.-mak 12491, 5898, 6224
k.-makta 8849
k.-maya 5925

k.-sun 6362
k.-ur 10688
k.-urdu 8356
k.-ursak 12293
[=15]
konusul- : Konuşma işine konu
olmak.
k.-an 12715, 29, 4348
k.-duğundan 4358
k.-maya 7994
k.-mazdı 6592
[=6]
Konyalı : Konya ilinden olan kimse.
k. 7539
[=1]
kooperatif : Ortaklarının
gereksinimlerini uygun şartlarda
elde etmelerini sağlamak amacıyla
kurulan ortaklık.
k.-i 10241
[=1]
kop- : Bütün ilişkileri kesilip
büsbütün ayrılmak veya
uzaklaşmak.
k.-muş 2212, 3689, 6948
[=3]
kopar- : Güçlkle elde etmek.
k.-abilmek 10609
k.-acağı 6106
k.-acaktır 8874
k.-amazlar 10615
k.-dığını 11306
k.-ıyor 11760
k.-mak 8883
k.-miş 11175
[=8]
koparıl- : Koparma işi yapılmak.
k.-arak 6425
k.-miş 546
[=2]
Kopernik : Dünyanın ve diğer
gezegenlerin güneş etrafında
döndükleri kuralını açıklayan kişi.
k. 7000
[=1]
kopus : Toprak kayması.
k.-tan 3681
[=1]
kopya : Bir sanat eserinin veya
yazılı bir metnin taklidi
k. 9724
k.-sıdır 8763
[=2]
kopyacılık : Kopyacı olma durumu.
k.-ı+(kopyacılığı) 9725
[=1]
kork- : Korku duymak, ürmek,
dehşete kapılmak.
k.-an 10714, 2424
k.-ar 12221, 12544
k.-arak 12674, 2321
k.-mak 12546
k.-masa 8874
k.-maya 13004
k.-muştı 2135
k.-tuğu 5217, 6747
k.-ulabilirdi 7367
[=13]
korkaklık : Korkak olma durumu.
k.-ımı+(korkaklığı) 8661
[=1]

korku : Bir tehlike veya tehlike
düşüncesi karşısında duyulan kaygı,
üzüntü.
k. 11680, 11800, 12221,
8547
k.-ları 8501
k.-su 11043, 3635, 7818
k.-suna 10205, 11537,
11952
k.-sundan 11951
k.-sunu 8923
k.-sunun 10008
k.-suyula 11950, 3608
k.-yu 4530, 8498
[=18]
korkunc : Çok korkulu, korku
veren, dehşete düşüren, müthiş.
k. 10108, 10836, 11178,
11729, 12076, 12209, 12609, 12709,
1538, 2671, 4808, 6803, 7031, 9946
[=14]
korkutucu : Korku veren şey.
k. 12156
[=1]
koro : Tek veya çok sesli olarak
yazılmış bir müzik eserini
seslendirmek için bir araya gelen
topluluk.
k.-lar 5855
[=1]
koru : Bakımlı küçük orman
k.-ların 3489
[=1]
koru- : Bir kimseyi veya bir şeyi dış
etkilerden, tehlikeden, zor bir
durumdan uzak tutmak, esirgemek,
muhafaza etmek, vikaye etmek,
siyanet etmek.
k.-duğu 3058
k.-mak 10358, 12953,
6810, 8077, 9425
k.-ması 9427
k.-masından 4143
k.-yacağına 5202
[=9]
korucu : Kırsal bölgede güvenlik
güçlerine yardımcı olan sivil
görevli.
k.-ları 9001
k.-nun 8980
[=2]
koruyucu : Koruyan kimse,
muhafiz.
k. 3293, 9413, 9975
[=3]
Kosova Meydan Muharebesi :
1389 yılında I. Murat komutasındaki
Osmanlı ordusuyla Sırp Lazar
komutasındaki Balkan orduları
arasında yapılmış bir muharebe.
k.-nde 12696, 12701
[=2]
Kostaki Efendi : Rum yazar.
k.-nin 4667
[=1]
kostüm : Ceket, pantolon ve bazen
de yelekten oluşan erkek takım
giysisi.
k. 9036, 9195
[=2]
koş- : Adım atışlarını artırarak ileri
doğru hızla gitmek.
k.-acakları 8613

8604 k.-an 11050, 6486, 7126,
k.-ar 120, 12146
k.-ma 7612
k.-madığı 11303
k.-madığını 11835
k.-mak 11647
k.-maktır 12837
k.-malarıydı 3927
k.-ması 8645
k.-maya 10252
k.-muyordu 1932
k.-tuğu 10115, 10304,
10563, 10566, 11216, 12767, 1598,
2463, 6877, 8677
k.-tukça 11743
k.-tular 4471
k.-ulan 13036
k.-uyor 6046
k.-uyordu 363, 6112, 6536
[=33]
koşma : Sazla okunmak için hece ölçüsü ile yazılmış, ilk kıtasının birinci, ikinci ve dördüncü dizeleriyle öteki kıtalarının dördüncü dizeleri birbiriyle, kalan dizeler de kendi aralarında uyaklı, konuları sevgi ve doğa olayları olan bir halk şiiri.
k. 12496, 1781, 2200, 2217, 2224, 2291, 2296, 2317, 2318, 2370, 5863, 7056
k.+da 2297
k.+lar 2308, 2308, 2329
k.+larda 5805
k.+nın 2212, 2360, 5808
k.+sı 2209, 2295, 2315,
2377
k.+sında 2369
k.+sından 2354
k.+sını 2381
k.+sının 2341
k.+ya 2253
k.+yı 2331
[=30]
koşu : Koşma
k.+ya 448
[=1]
koşuş : Koşma işi.
k. 10722
[=1]
kotra : Çoğunlukla bir direkli, randası olan, ince gövdeli yelkenli.
k. 2856
[=1]
kovala- : Kaçanın arkasından koşmak, yakalamaya çalışmak.
k.-dığı 11734
k.-yan 358
[=2]
kovalan- : Kovalama işine konu olmak.
k.-ıyormuş 11828
[=1]
kovalayış : Kovalama işi.
k.+ndan 3961
[=1]
kovul- : Kovma işine konu olmak veya kovma işi yapılmak.
k.-muş 12214
[=1]

koy : Denizin, gölün küçük girintiler biçiminde karaya doğru sokulduğu bölümü.
k.+larda 2916
[=1]
koy- : Bir şeyi bir yere bırakmak, belli bir yere yerleştirmek.
k.-abilmek 8347
k.-acağı 11468
k.-acağını 1327
k.-acak 5854, 7302
k.-acaktıdır 11247
k.-amamıştır 8477
k.-amayacaktır 10239
k.-an 2287, 4045, 8173
k.-ar 3629, 5271, 8387
k.-arak 11105
k.-duğu 10160, 10432,
10775, 11138, 12143, 12921, 278,
2781, 3835, 4074, 4658, 4821, 5498
k.-dukları 115
k.-mada 9474
k.-mak 10437, 261, 3259,
4668, 8783
k.-maları 12790
k.-mamışlar 7990
k.-ması 12788, 9326
k.-masıdır 12456
k.-masıyla 12331
k.-maya 6804
k.-muş 5386
k.-muştı 5147, 7740
k.-muştur 11329, 12819,
4504, 7218
k.-saydı 168
k.-up 9540
k.-uş 7284
k.-uyordu 1525
[=53]
koyu : Yoğunluğundan dolayı güç akan.
k. 5619
[=1]
koyul- : Koyma işine konu olmak.
k.-an 1491
k.-du 7804
k.-duğu 3792
k.-duğumuz 6360
k.-masıdır 8744
k.-muyorlardı 6229
[=6]
koyun : Geviş getirenlerden, eti, sütü, yapagısı ve derisi için yetiştirilen evcil hayvan.
k. 11019
k.+undan+(koynundan)
9020
[=2]
koz : Başarı fırsatı olan elverişli durum, saldırış ve savunma fırsatı.
k.+la 1508
k.+unu 8035
[=2]
Kozan : Adana'nın ilçesi.
k. 3599, 3600, 3605
k.+dan 3603
[=4]
kozmik : Evrenle ve onun genel düzeniyle ilgili.
k. 12073, 125, 146, 2343,
239, 479, 7194
[=7]
kozmogoni : Evren doğumu.

k. 11921, 629
k.+sinin 11930
[=3]
kozmoğrafya : Gök biliminin, matematik ve fiziğin yalnız temel kavramlarından yararlanarak en belli başlı olayları ele alan dalı.
k. 11598, 4061, 7000, 7123
k.+da 7007
k.+nın 11528, 5968, 7106
[=8]
kozmpolizm : Genel olarak bir kişi ya da yerin ulusal niteliklerini yitirmesi ve daha evrensel bir anlayışın etkisi altında olması durumudur.
k. 10372, 10384
k.+e 10377, 10380
[=4]
köhne : Eskiyip yıpranmış, bakımsız kalmış.
k. 7497
[=1]
kök : Bitkileri toprağa bağlayan ve onların, topraktaki besli maddelerini emmesine yarayan klorofilsiz bölüm.
k.+leri 1722
k.+lerinde 561
k.+leriyle 10794
k.+süz 10764, 10783,
10852
k.+ten 43, 5346
k.+ü 11429, 1449
k.+ünden 3824, 4298, 9927
k.+ünü 6390
[=14]
kökleş- : Güçlü bir biçimde yerleşmek, yer etmek, kök salmak.
k.-ecek 36
k.-en 6452
k.-ir 7899
k.-me 1185
k.-mesine 1174, 9349
k.-ti 1688
[=7]
köklü : Kökü olan.
k. 1448, 4296, 517, 6436
[=4]
köksüz : Kökü olmayan.
k. 6468, 8254
[=2]
köle : Savaşta tutsak alınan, yabancı ülkelerden zorla kaçırılıp özgürlükten yoksun bırakılan veya başkasından satın alınan erkek, kul, esir.
k. 11004, 4430, 6447
k.+leri 11234
k.+si 12405
k.+sinin 12407
[=6]
kömür : Karbonlu maddelerin kapalı ve havasız yerlerde için için yanmasından veya çok uzun süre derin toprak katmanları altında kalıp birtakım kimyasal değişmelere uğramasından oluşan, siyah renkli, bitkisel kaynaklı, içinde yüksek oranda karbon bulunan katı yakıt.
k. 7991
[=1]

köprü : İki şey arasında bağ veya ilişkiyi sağlayan şey.
k. 10314, 2752, 2861, 919, 922

k.+ler 12000
k.+leri 2164, 8150
k.+südür 4478
k.+sünün 2861
k.+yü 9993
[=11]

kör : Görme engelli.
k. 12203, 12260, 7016
[=3]

kördögüş : Aynı şeyi gerçekleştirecek kimselerin birbirinden habersiz ve birbirini engelleyecek biçimdeki düzensiz çabaları.

k.+ü 12725
k.+ünü 12726, 7024
[=3]

körfez : Karamın içine sokulmuş deniz parçası.

k.+deki 9625
[=1]

Köroğlu : Asıl adıyla Ali Ruşen 16. yüzyılda Anadolu, Bolu'da yaşamış bir halk ozanıydı.

k. 2251
k.+nda 646
[=2]

körükle- : Kızıştırmak, kıskırtmak, şiddetlendirmek.

k.-mekten 7321
k.-yordu+(körüklüyordu)

1625

[=2]

köşe : Birbirini kesen iki çizginin, iki düzlemin oluşturduğu açı, zaviye.

k.+lerden 11283
k.+lerinde 3200, 6415
k.+sinde 11073, 1357, 832
k.+sine 11426
k.+sini 11134, 7751
k.+ye 7419, 8082
[=11]

köşk : Bahçe içinde yapılmış süslü ev, kasır.

k. 9627
k.+e 2903, 5310
k.+lerinde 5309
k.+lerinin 3489
k.+ün 6573
k.+ündeki 11182
k.+ünü 9628
k.+ünün 3486
[=9]

kötü : İstenilen, beğenilen nitelikte olmayan, hoş gitmeyen, fena, **iyi** karşıtı.

k. 10035, 10045, 10198, 10922, 10935, 11896, 12241, 12604, 12734, 12755, 3452, 3730, 5312, 6490, 7177, 7255, 7330, 7391, 8649, 8657, 8662, 8869, 9449

k.+dürler 8764
k.+ler 12229
k.+leri 10149
k.+nün 12254, 9450
k.+ye 9451, 9462
[=30]

kötüle- : Biri veya bir şey için olumsuz, aşağılayıcı, hoş olmayan sözler söylemek.

k.-diğimiz 501
[=1]

kötüleş- : Kötü duruma gelmek.
k.-iyordu 7949

[=1]

kötümser : Her şeyi kötü yanıyla ele alan, hep en kötüyü bekleyen, kötüye yorumlayan, karamsar, bedbin, pesimist, **iyimser** karşıtı.

k. 1729, 6986, 7174
[=3]

kötümserlik : Kötümser olma durumu, karamsarlık, bedbinlik.

k. 1750
k.+e+(kötümserliğe) 7078
k.+i+(kötümserliği) 7048
[=3]

köy : Yönetim durumu, toplumsal ve ekonomik özellikleri veya nüfus yoğunluğu yönünden şehirden ayrırt edilen, genellikle tarımsal alanda çalışılan, konutları ve öteki yapıları bu hayata uygun yerleşim birimi, köylük yer, köy yeri.

k. 6424
k.+den 7325
k.+lerinin 11428
[=3]

köylü : Köyde yaşayan veya köyde doğmuş olan.

k. 10684, 10856, 13143, 2973, 6497

k.+den 7325
[=6]

kral : En yüksek devlet otoritesini, bütün devlet başkanlığı yetkilerini kalıtım veya soylularca seçilme yoluyla elinde bulunduran kimse.

k. 12418, 8571
k.+a 12441
k.+ı 1186, 1196
k.+ın 12398, 12799
k.+ının 1633
[=8]

Kral Ferdinand : Abdülhak Hamid'in "Abdullahü's-Sagir" adlı eserinin kahramanı.

k.+ı 12213
[=1]

kraliçe : Kral karısı veya krallığı yöneten kadın, ece.

k. 1144, 12413, 12478, 8663

k.+lerinden 12390
k.+si 4850
k.+sidir 12464
k.+siyle 12386
[=8]

kraliyetçi : Krallık sahibi.

k. 5251
[=1]

krallık : Kral olma durumu veya görevi, kraliyet.

k. 1004
k.+ı+(krallığı) 1111
[=2]

Kral Rodrik : Abdülhak Hamid'in "Tarık" adlı eserinin kahramanı.

k.+i 12453
k.+in 12429

k.+ten 12427
[=3]

Kral Taxile : Racine'in trajedisindeki karakter.

k. 12340
[=1]

kriz : Bir organda birdenbire ortaya çıkan fizyolojik bozukluk, akse.

k. 7124, 7125
[=2]

kronik : Olayların birbiri ardınca sıra ile yazıldığı tarih, vakayiname.

k. 10835
k.+i+(kroniği) 1778
k.+ini+(kroniğini) 2328,

7517

k.+leridir 13246
[=5]

kronoloji : Zaman bilimi.

k. 11981, 3909, 6633, 9614
k.+dedir 11131
k.+sini 10747, 11336
[=7]

kronolojik : Zaman bilimsel.

k. 5450
[=1]

kubh : Kabahat.

k.+ü 9446
[=1]

kucak : Açık kollarla göğüs arasındaki bölüm, ağuş.

k.+ına+(kucağına) 12996
[=1]

kucakla- : Kollarla sarıp göğüs üzerine bastırmak.

k.-r 11299
k.-yan 2927
[=2]

kucaklaş- : Birbirini kucaklamak.

k.-madan 6532
[=1]

kudret : Güç, erk, erke, iktidar.

k. 11201, 12215, 12261, 12576, 12728, 3131, 7434, 8774, 943, 9481

k.+e 12030
k.+i 12703, 171, 1734, 2075, 2342, 2350, 292, 3971, 4382, 7047, 7318, 7657, 8960
k.+idir 7505
k.+in 12203, 12580, 9443,

9446

k.+inden 7409
k.+ine 12333, 13038, 9444
k.+ini 10601, 10665, 11200, 11823, 2030, 3073, 3881, 4683, 4719, 4721, 5780, 7193, 7257, 8735, 8747

k.+inin 10819, 7318
k.+iyle 227
k.+le 12052, 2310, 3986,

6515

k.+lerinde 3913
k.+lerine 8848
k.+lerini 139
k.+lerinin 7749
k.+te 10347, 2334
k.+ten 8655
k.+tir 12729
[=63]

kudretli : Gücü olan, güçlü.

k. 13128
[=1]

kudretsiz : Gücü olmayan, argın, takatsiz.

k. 2457

[=1]

kudsiyet : Yücelik.

k. 6588

[=1]

kukla : Hareketli yerleri iplikle sanatçının parmaklarına bağlanarak veya eldiven gibi bir kesiti kullanarak bir perdenin üzerinden oynatılan, bez, karton vb. hafif nesnelere yapılmış insan ve hayvan figürleri.

k. 674

[=1]

kulak : Başın her iki yanında bulunan işitme organı.

k.+ımızı+(kulağımızı) 5884

k.+tan 2052, 5251, 8144

[=4]

Kuleli : İstanbul'da bir yer.

k. 7911

[=1]

Kuleli Vakası : Osmanlı İmparatorluğu'nda 14 Eylül 1859 günü üyelerinden birinin ihbarı üzerine ortaya çıkarılan, amacı Abdülmecid'i devirip Abdülaziz'i yerine tahta geçirmek olduğu tahmin edilen darbe girişimidir.

k. 2329, 4765

[=2]

kulis : Sahnenin gerisinde ve yanlarında bulunan bölüm.

k. 9909

k.+te 3717

k.+teki 3902

[=3]

kullan- : Bir şeyden belli bir amaçla yararlanmak.

k.-abilmesi 1640

k.-acaktır 13013

k.-amaz 9495

k.-an 1797, 1891, 348,

3738, 4327, 553, 6957, 747, 8127

k.-arak 8866, 8955

k.-dığı 10582, 11835,

12956, 12979, 13064, 13111, 2169,

2307, 2588, 2755, 3389, 3747, 412,

4259, 4329, 5848, 5896, 6102, 6182,

6707, 7313, 7358, 7468, 8232, 8321,

8609, 9166, 9204, 9270, 9619, 9622,

9776, 9851, 9878

k.-diğimi 3722

k.-diğımız 32, 7475

k.-diğını 4450

k.-dıkları 1433, 1733, 2272,

32, 9262, 9292, 9404

k.-dılar 6614

k.-ır 11142, 11257, 2130,

5897, 7144, 8172, 8934

k.-ırken 8224

k.-ırsa 2252

k.-ırsak 207

k.-ıyordu 10117, 10168,

1529

k.-ıyorlardı 5612, 740,

9787

k.-madan 9261

k.-madığı 5896

k.-mak 11884, 12129,

12499, 5811, 7225, 8225

k.-makla 11502, 4330,
5426, 6263

k.-makta 13107

k.-maktan 414, 7340

k.-maktı 8940

k.-mamıştır 9163

k.-ması 10697, 11151,
12527, 272, 3985

k.-masına 3435, 6028

k.-masındadır 13117

k.-masını 12095

k.-masının 4171

k.-maya 11152, 3563, 8935

k.-mayı 1612

k.-maz 4427

k.-mı 2286

k.-mırlardır 5865

k.-mıştı 11352, 5774, 743

k.-mıştır 11200, 5809, 6706

k.-mıyorum 6347

[=117]

kullanıl- : Kullanma işine konu olmak.

k.-abilecek 1275

k.-acak 3262, 886, 8916

k.-an 10372, 10890, 1361,

1872, 2619, 3248, 387, 4374, 6356,

8143, 9258

k.-dığı 1801, 5787

k.-dıkları 9261

k.-ır 12720, 5816

k.-ırdı 158

k.-mamasını 2401

k.-ması 1094, 2896

k.-masına 4789, 5481

k.-mı 13223, 2160

k.-mıştır 5825

[=29]

kullanış : Kullanma işi.

k. 11366, 11624, 1930,

5630

k.-ın 2209

k.-ta 5691

[=6]

kulluk : Kul olma durumu, kölelik.

k. 159, 159

k.-tur 148

[=3]

kum : Ufak, sert tanecikler.

k.-lara 11070, 11847

[=2]

kumanda : Komuta.

k. 1082, 8692

[=2]

kumandan : Komutan.

k. 12409

k.-ı 4924, 5179

k.-ını 8363

k.-lar 8375

[=5]

kumar : Ortaya para koyarak oynanan talihi oyunu.

k. 7941, 8906

k.-da 10043

[=3]

kumaş : Pamuk, yün, ipek vb.nden makinede dokunmuş her türlü dokuma.

k. 2278

[=1]

Kumbaracılar Yokuşu : İstanbul Tophane'de bir mahalle.

k. 9709

[=1]

kumkuma : Kötü, olumsuz bir özelliği kendinde fazlasıyla toplayan kimse, olay, olgu veya yer.

k.+sında 7901

[=1]

kumpanya : Tiyatro topluluğu.

k. 3311

k.+ları 2868, 6142

k.+larının 3311

k.+sı 6137, 6142, 837

k.+sının 6147, 6154, 6200

[=10]

Kumru : Şinasi'nin "Şair Evlenmesi" adlı eserinde bir karakter.

k.+dur 4568

[=1]

Kumru Hanım : bkz. (Kumru)

k.+la 4545

[=1]

kur- : Yapmak, oluşturmak.

k.-abilir 4479

k.-abilmişlerdi 7772

k.-acağı 357, 4354

k.-acak 2609

k.-amamıştır 9276

k.-an 5255, 5511, 6349,

6525, 8711, 9378, 9647

k.-ar 2210, 3311, 4032,

5675, 887

k.-arak 9767

k.-arlar 7497

k.-du 7735

k.-duğu 10050, 10090,

10626, 11803, 12417, 12658, 1272,

13066, 1809, 1830, 2884, 2966,

4056, 4472, 5169, 5277, 5732, 8097,

9999

k.-duğunu 4261

k.-ma 8642, 9370

k.-mak 1262, 12837, 2677,

3069, 3415, 3446, 3828, 4720, 6383,

9006, 9379, 9473, 9737

k.-makla 5779

k.-maktan 8326

k.-maktır 2694

k.-maları 1280

k.-mamıştır 5373

k.-mamızı 12019

k.-ması 7708, 8633

k.-masını 1875

k.-maya 10833, 4137,

4301, 4768, 5301, 5631, 6032

k.-mayı 5882

k.-maz 10238

k.-muş 278, 4803, 9121

k.-muşlardır 6268

k.-muştı 5257, 7728, 8102

k.-muştur 11250, 12000

[=83]

Kur'an : Kutsal kitabımız.

k. 4, 427, 5040, 5424, 6,

736, 742, 7700, 7705

k.+a 421

k.+da 3385, 9811

k.+ı 9508

[=13]

kurban : Maddi ve manevi bakımdan felakete sürüklenmiş, insani değerlerini yitirmek zorunda kalmış veya bırakılmış kimse.

k.+ı 10628, 10937, 7017,
9833

[=4]

kurbanlık : Kurban edilmek için
ayrılmış, kurban edilmeye uygun.

k. 11019

[=1]

kurcala- : İrdelemek.

k.-dığını 10702

k.-mak 6993

k.-mıştır 7100

[=3]

kurena : Arkadaşlar, yakınlar.

k.+sının 1397

[=1]

kurşun : Tüfek, tabanca vb. hafif
ateşli silahlarda kullanılan mermi.

k.+a 8364

k.+dan 12105

[=2]

kurtar- : Bir canlıyı bir felaketten,
tehlikeden veya zor durumdan
uzaklaştırmak.

k.-acağına 7897

k.-acaktır 12209

k.-amamıştır 9216

k.-amaz 10846, 3735

k.-dı 8285

k.-dığı 10219, 319, 4253,

9012, 9750

k.-dığını 13137

k.-ır 11890, 286, 4427

k.-mak 11287, 12680,

4368, 4466, 8037

k.-masına 3601

k.-maya 11762, 12852,

4327, 6629

k.-mıssa 4326

k.-mıştı 8669

k.-mıştır 9164

[=28]

kurtarıcı : Kendi hayatını tehlikeye
atarak bir kimseyi, bir topluluğu güç
bir durumdan veya yok olmaktan
kurtaran kimse.

k. 10260, 11868, 9726

[=3]

Kurt ile Kuzu hikayesi : La
Fontaine'in hikayesi.

k.+nın 4342

[=1]

kurtul- : Tehlikeli veya kötü bir
durumu atlatacak.

k.-acaktı 1266

k.-acaktır 12610, 8421

k.-amadığı 2067

k.-amamaları 70

k.-amamıştır 6488, 9464

k.-amayacağı 12092

k.-amayacağını 8424

k.-amaz 9218

k.-amazlar 8475

k.-an 10311, 12762, 1552,

516, 6395, 7810

k.-duğu 12287, 2319, 4403

k.-duğunu 2490

k.-dukları 510

k.-duktan 7807

k.-madığını 3746

k.-mak 6686, 6758, 7794

k.-maktan 7297

k.-ması 7297, 8378

k.-masının 1061

k.-muş 11163, 12461,
13184, 1639, 3060, 474, 554, 8165,
8452

k.-muştur 9696

k.-ur 200

k.-ursa 199

[=43]

kurtuluş : Bir şeyden, bir yerden
kurtulma, felah, halas.

k. 12768, 2151, 2166

k.+udur 8301

k.+una 8629

k.+unu 1318

[=6]

kuru : Islak olmayan.

k. 13076, 9545

k.-dur 4229, 5204

[=4]

kuru- : Islaklığını, nemini yitirerek
kuru duruma gelmek.

k.-muş 1710, 2381

k.-muştı 2931

[=3]

kurucu : Bir kurumun, bir işin
kurulmasını sağlayan, müessis.

k. 2948, 3670, 4771, 5988

k.-larıdır 3379

k.-larından 7679

k.+su 1020, 6171, 9331,

9738

[=10]

kurul : Heyet.

k.-larının 6333

[=1]

kurul- : Kurma işine konu olmak
veya kurma işi yapılmak.

k.-abilir 5235

k.-acak 5092, 9397

k.-amazdı 4404

k.-an 1128, 1610, 3135,

3595, 3602, 4917, 7775, 7928, 9720

k.-arak 3615

k.-du 1543

k.-duğu 3571, 5490, 730

k.-duğunu 5534

k.-ma 3744, 4469

k.-mamış 7333

k.-ması 1053, 1210, 1452,

1470, 1471, 1585, 1686, 1694, 2404,

2843, 3741, 5063, 7298, 7666, 9671

k.-masına 3087, 5358, 8123

k.-masından 11827, 2396,

5053, 7671

k.-masını 3942, 4779,

4920, 5273, 5550, 8078

k.-masının 1257

k.-maya 3002, 5569

k.-maz 12836, 18

k.-muş 10762, 1236, 2611,

2830, 3164, 3290, 3423, 5397, 9382,

9688, 9815

k.-muşlardır 8337

k.-muştı 3184

k.-muştur 12612, 4886

k.-unca 6243

k.-ur 10026, 1281, 1572,

1575, 18, 2665, 4884, 5520, 5750,

6193

k.-uşu 741

k.-uşuna 10

k.-uyor 465

[=84]

kuruluş : Kurulma işi.

k. 4072, 8483, 8600, 8811

k.+u 2149

k.+unda 8322

k.+undan 5253

k.+unu 9540

k.+unun 4022

[=9]

kuruş : Liranın yüzde biri değerinde
Türk parası.

k. 10964, 3542, 8056, 8057

[=4]

kuruluşuk : Herhangi bir kuruşa
karşılık olan.

k. 7587

[=1]

kurye : Genellikle elçilik postasını
yerine ulaştırmakla görevli kimse.

k. 7923

[=1]

kusur : Eksiklik.

k. 12395, 7871

k.+lar 12451

k.+ları 12294

k.+ların 10627

k.+larına 12743

k.+larından 10076

k.+u 10927, 5676, 8243

k.+un 11279

k.+unu 5695

[=12]

kusursuz : Eksiksiz.

k. 10522, 2019, 4698

[=3]

kuş : Yumurtlayan omurgalılarından,
akciğerli, sıcakkanlı, vücudu
tüylerle örtülü, gagalı, iki ayaklı, iki
kanatlı uçucu hayvanların ortak adı.

k. 10637, 10855, 11066

k.+ları 11039

k.+ların 12076

[=5]

Kuşadalı : Devrinin en derin din
âlimiydi.

k.+nın 3774

[=1]

Kuşadalı İbrahim Efendi : bkz.
(Kuşadalı)

k. 3556

[=1]

kuşam : Kuşanmak.

k. 996

k.+da 3480

k.+ı 1825

[=3]

kuşkulandır- : Şüphelenmek.

k.-an 1135, 9205

k.-dığı 11098

k.-ması 4866

[=4]

kuşkulandır- : Şüphelendirmek.

k.-an 12994, 4976, 7866

k.-dığı 11000, 4075

k.-madan 7825

k.-mamak 1608

k.-mı 4173

[=8]

Kuşlu medrese . Suavi'nin ders
verdiği medrese.

k.+de 5120

[=1]

Kutadgu Bilig : 11. yüzyıl
Karahanlı Uygur Türklerinden
Yusuf Has Hacib'in eseri.

k. 33
k.+in 242
[=2]
kutla- : Tebrük etmek.
k.-rken 3699
[=1]
kutup : Yer yuvarlağının, Ekvator'dan en uzak olan yer ekseninin geçtiği varsayılan iki noktasından her biri.
k. 5529
k.+u+(kutbu) 12353
k.+un+(kutbun) 13023
[=3]
kuva-yi zihniyenin edebiyat tafili : Talim-i Edebiyat'ta geçen bir söz.
k. 10888
[=1]
kuvvet : Güç.
k. 1497, 2648, 2829, 5265, 5325, 5327, 760, 8138, 9123, 9365, 939, 9689
k.+i 10353, 11762, 174, 2440
k.+in 821, 8575
k.+inden 3261
k.+ine 48
k.+ini 10101, 11790, 1205, 12069, 2316, 2336, 2978, 4877, 622, 6916, 7314, 7338, 9436, 9437, 945
k.+inin 8011
k.+iyle 1755, 2338, 2515, 8868, 8956
k.+le 10245, 10246, 10766, 11372, 11438, 1311, 1415, 2176, 2187, 2265, 2357, 4638, 5284, 6006, 6057, 7383, 744, 7570, 878, 9706, 976, 9899
k.+ler 12655, 12745, 4432, 9480
k.+lere 12520, 12563
k.+leri 12522, 12548, 4474, 936, 9548
k.+lerinden 12221
k.+lerine 12653, 2689, 8775
k.+lerle 12534
k.+te 11658, 7225
[=81]
kuvvetlen- Güçlenmek.
k.-en 9059
k.-ir 601, 7374
k.-mişti 1649
[=4]
kuvvetlendir- : Güçlendirmek.
k.-mek 1497
k.-mişti 12970, 7978
[=3]
kuvvetleştir- : Kuvvetli hale getirmek.
k.-ecek 1448
k.-ir 238
[=2]
kuvvetli : Güçlü.
k. 10548, 10804, 11054, 11472, 11621, 11625, 12130, 12220, 12928, 13084, 1750, 1771, 2, 2339, 2373, 2502, 2567, 2584, 3720, 3878, 3917, 3949, 4145, 4485, 4792, 7279, 7312, 7378, 8809, 9174, 953, 9703
k.+dir 12730
[=33]

Kuyruklu Yıldız : Zaman zaman göğümüzü ziyaret eden, parlakça, bulutumsu yapıda, bir başı, bir ya da birkaç kuyruğu olan gökcisimi.
k. 11883, 9204
[=2]
kuyumculuk : Kuyumcunun işi ve zanaatı.
k. 390, 419
[=2]
Kuzguncuk : İstanbul'da bir semt.
k.+taki 8856
[=1]
Kuzu : bkz. (Kuzu manzumesi)
k. 10638, 12932, 13068, 13079, 8890
[=5]
Kuzu manzumesi : Naci'nin manzumesi.
k.+nde 13057
k.+ne 13047
k.+nin 13052
[=3]
küçücük : Minnacık.
k. 9084
[=1]
küçük : Minik.
k. 10026, 10047, 10058, 10059, 10184, 10437, 10444, 10501, 10511, 10531, 10539, 1055, 10564, 10599, 10637, 10658, 10684, 10690, 10791, 10857, 10859, 10961, 10971, 11025, 11152, 11307, 11341, 11359, 11376, 11515, 11643, 11675, 11702, 11913, 12029, 12070, 1226, 12288, 12506, 12646, 12736, 1298, 12997, 13017, 13121, 13122, 13149, 13162, 13189, 13236, 13246, 1361, 1494, 1520, 1590, 1640, 1700, 1712, 1714, 1730, 1752, 1781, 1877, 2062, 2069, 2072, 2116, 2118, 2206, 2220, 2287, 2415, 2451, 2532, 2568, 2574, 2652, 2661, 2716, 2724, 2729, 2862, 2883, 2885, 2920, 3125, 315, 3291, 3321, 3333, 3466, 3479, 3510, 3512, 3756, 3758, 3797, 390, 3912, 3967, 4040, 414, 4236, 4278, 4301, 4310, 4311, 4317, 4319, 4393, 4537, 4540, 4577, 4598, 4658, 4708, 4780, 4857, 5002, 5061, 5154, 5246, 5246, 5698, 5764, 5830, 5842, 6022, 6247, 6363, 6424, 6509, 6587, 6954, 7003, 7014, 7175, 7331, 7379, 7383, 7425, 7432, 7434, 7495, 7579, 7644, 7763, 7770, 7950, 8086, 815, 8183, 8186, 8204, 833, 834, 8341, 8415, 8447, 8671, 8863, 888, 8952, 9082, 9085, 909, 9265, 9544, 9588, 9593, 9609, 966, 979, 984, 9854, 9857
k.+cük+(küçücük) 2204
k.+tü 7365
k.+üne+(küçüğüne) 6543
[=179]
Küçük Ahmed : Ahmet Mithat Efendi.
k.+in 10062
[=1]
Küçük Bir Mudhike : Naci'nin şiiri.
k. 13119
[=1]
Küçük Hüseyin Paşa : Kaptan.
k. 1334

k.+nın 1119, 1270, 1604
k.+ya 1203
k.+yı 1349
[=6]
küçüklük : Küçük olma durumu.
k.+ümüzü+(küçüklüğümüz ü) 7009
[=1]
Küçük Said Paşa : Osmanlı sadrâzamlarından.
k. 5528
[=1]
küçükseme : Değer ve önem vermemek, küçük görmek.
k.+sıdır 12145
[=1]
Küçük Şeyler : Ahmet Mithat'ın eseri.
k. 6296, 6643
k.+inin 10856
[=3]
küçül- : Hacimce ufalmak.
k.-en 8763
k.-müş 7325
[=2]
küçült- : Büyükken daha küçük duruma getirmek.
k.-memelidir 5954
k.-mez 9361
k.-ür 7408
[=3]
küçültücü : Hor görücü.
k. 8766
[=1]
küçümse- : bkz. (küçümseme)
k.-mek 4324
k.-mesine 6632
k.-yecek 12198, 8157
[=4]
küçümsen- : Hor görülme.
k.-ir 10129
[=1]
küçümseyici : Hor görücü.
k. 6697
[=1]
küfür : Sövme.
k. 538
k.+le 618, 9826
[=3]
küheylan : Soylu Arap atı.
k. 7636
[=1]
Külbe-i İştîyak : Namık Kemal'in şiiri.
k. 11041, 11628, 11961
k.+ta 11779
[=4]
külçe : Eritilerek kalıba dökülmüş maden veya alaşım.
k. 10655
[=1]
külfet : Sıkıntı, zorluk.
k.+sız 13241
[=1]
külfetsiz : Sıkıntısız.
k. 7668
k.+dir 2791
[=2]
küllen- : Bir acı, bir sıkıntı, bir olay unutulur gibi olmak.
k.-miş 12032
[=1]

külliyat : Bir yazarın bütün eserlerini içeren dizi.

k. 9245
k.+ında 6733
[=2]

Külliyat-ı Ziya Paşa : Süleyman Nazif'in eseri.

k. 6668
[=1]

külliyeye : Bir caminin çevresinde cami ile birlikte kurulmuş medrese, imaret, sebil, kitaplık, hastane vb. yapıların bütünü.

k.+de 9446
[=1]

kültür : Tarihsel, toplumsal gelişme süreci içinde yaratılan bütün maddi ve manevi değerler ile bunları yaratmada, sonraki nesillere iletmeye kullanılan, insanın doğal ve toplumsal çevresine egemenliğinin ölçüsünü gösteren araçların bütünü.

k. 100, 105, 11436, 13224, 18, 1851, 2782, 3161, 4864, 5637, 6302, 6333, 651, 6551, 673, 7462, 8275, 911, 9271, 934, 9629, 9641, 999
k.+de 10613, 12319, 128, 5887, 767
k.+den 11505, 2299
k.+e 13244, 1868, 419, 8143, 8275, 9281

k.+le 11217, 20
k.+lere 6079
k.+leri 5033, 6009
k.+lerin 6097, 622, 6584
k.+lerinin 5435
k.+ü 259, 5486, 562, 7114,

905

k.+ümüzdeki 12164
k.+ümüzle 6540
k.+ümüzün 616
k.+ün 12396, 1722, 1764, 1773, 1847, 1848, 1850, 1852, 1880, 2305, 416, 438, 446, 530, 542, 644, 6522, 6537, 735, 741, 8476, 8745, 9299

k.+ünde 77
k.+ünden 102
k.+ünün 12320, 15, 5453,

6179

k.+üyle 10391, 80
[=84]

küre : Bütün noktaları merkezden aynı uzaklıkta bulunan bir yüzeyle sınırlı cisim.

k.+nın 7014, 9060
[=2]

kürek : Toprak, kömür vb.ni bir yerden bir yere alıp atmaya, taşımaya yarayan ve yayvan bir bölümü, buna bağlı uzun bir sapı bulunan araç.

k. 12640
[=1]

Kürsi-i İstigrak : Namık Kemal'in şiiri.

k. 11628, 11961
k.+ta 11636
k.+tan 11041
[=4]

kürsü : Kalabalığa karşı konuşma yapanların önünde bulunan yüksekçe yer.

k. 5512
k.+den 5566
k.+sünü 4277
[=3]

Kürt Kızı : Ahmed Midhat'ın eseri.

k. 10439
k.+nın 10441
[=2]

küs- : Darılmak.

k.-er 7174
[=1]

küskün : Dargın.

k. 7196
[=1]

küskünlük : Dargınlık.

k. 13090
[=1]

kütle : Katı maddelerin büyük parçası.

k. 9427, 9430, 9433
k.+nin 10848
k.-si 963
k.+yi 10202
[=6]

kütüphane : Kitaplık.

k. 3200, 4136, 740
k.-ler 965
k.+leri 1565
k.+lerinde 4238
k.+si 10104, 10182, 1444,

2511

k.+sine 3185
k.+sini 7941
k.+sinin 3204, 9136
[=14]

L

La Belle Helene : Bir operet.

l. 10841
[=1]

Labrador : Ceride-i Havadis'teki bir hikayede geçen yer.

l.+da 3238
[=1]

lach : Gölü olan, göllü.

l. 3485
[=1]

La Dame aux Camelias : Dumas Fils'in eseri.

l. 7724, 11495
l.+da 8906
l.+dan 8900
l.+nın 11494, 6535
l.+sından 8898
[=7]

Lady E. Crawen : İshak Bey'i Garipçi Bir Türk diye vasıflandıran kişi.

l.+in 1198
[=1]

Lady Macbeth : Shakespeare'in "Macbeth" adlı oyununun kahramanı.

l. 12596
l.+e 12597
l.+i 12234
l.+in 12594
[=4]

laedriye : Bilinemezcilik.

l. 7001

[=1]

laedriyecilik : bkz. (laedriye)

l.+inde+(laedriyeciliğinde)

7122

l.+ini+(laedriyeciliğini)

7117, 7133

[=3]

Laffite : bkz. (De Laffite)

l. 1329
l.+in 1130
[=2]

lafız : Söz, kelime.

l. 268
[=1]

La Fin de Satan : Victor Hugo'nun eseri.

l. 11918, 11983
[=2]

La Fontaine : Fransız fabl yazarı.

l. 10587, 10671, 4308
l.+in 4342
[=4]

Lağımçı ocakları : Osmanlı Askeri Teşkilatı'nda yeniçerilerin içinde bir ocaktır.

l. 1235
[=1]

lağv : Bir kuruluşu kaldırmak, işleyişine son vermek.

l. 7859, 9775
[=2]

lağvet- : bkz. (lağv)

l.-ildi 11001
l.-ilmiştir 3181
[=2]

Lahey : Hollanda'da bir kent.

l.+e 11108
[=1]

lahika : Ek.

l. 11602
[=1]

lahza : An.

l. 10104, 11846, 361, 5704, 7013, 7159, 7170
l.+da 10764
[=8]

lakap : Takma ad.

l.+ı+(lakabı) 1303
l.+ını+(lakabını) 1506
l.+ıyla+(lakabıyla) 1287,

7362

[=4]

lakayt/lakayt : İlgisiz.

l. 1516, 2037, 10779
[=3]

lake : Lak ile cilalanmış.

l. 398
[=1]

lala : Padişah eğitmeni.

l.+nın 6660, 7102
l.+sı 1812, 7101
l.+sının 7466
[=5]

Lale devri : Osmanlı Devleti'nde, 1718 yılında Avusturya ile imzalanan Pasarofça Antlaşması ile başlayıp, 1730 yılındaki Patrona Halil İsyanı ile sona eren dönemdir.

l. 1072
l.+nde 10954
l.+nın 1086
[=3]

La Legende des Siecles : Victor Hugo'nun eseri.

1. 11927
1.+inin 8200
[=2]

lalettayin : Gelişigüzel.

1. 10278, 4579, 5889, 8802
[=4]

Lamarck : Büyük fransız doğa bilimcisi.

1.+tan 9834, 9823
[=2]

Lamarkizm : Lamarck'ın 1809'da Zooloji Felsefesi adlı eserinde ileri sürdüğü evrimi açıklayıcı nazariye.

1.+in 9811
1.+le 9827
[=2]

Lamartine : Fransız yazar, şair ve politikacı.

1. 10571, 11458, 11696, 4221, 6058
1.+de 10594
1.+den 3331, 4234, 9160
1.+i 3111
1.+in 10579, 10827, 12012, 12013, 3126, 4336, 5783, 5790, 5972, 5983, 6054
1.+le 11349
[=22]

Lamartine Tercümesi : Şinasi'nin eseri.

1. 4738
[=1]

lamba : Petrol gibi yanıcı bir madde yakarak veya elektrik akımıyla içindeki teller akkor durumuna geçerek ışık veren alet.

1. 10059
1.+dan 6764, 7435
1.+larda 4459
[=4]

La méthode pour apprendre facilement la Géographie : Jacques Robbs'in eseri.

1. 1025
[=1]

Lamii : Osmanlılar zamanında yetişmiş alim, şair ve velilerden.

1.+nin 243
[=1]

lando : Dört tekerlekli, içinde dingillere paralel olarak düzenlenmiş karşılıklı iki oturma sırası bulunan, üstü açılıp kapanabilen çift körukü binek arabası.

1. 10816
[=1]

lanet : bkz. (nalet)

1.+i 12260
[=1]

La Reine Margot : Alexandre Dumas'ın eseri.

1.+dur 7721
[=1]

Lastik Said Bey : Türk gazetecisi.

1.+in 7848
[=1]

laşuurilik : Şuursuz olma durumu.

1.+e+(laşuuriliğe) 11947
[=1]

latif : Yumuşak, hoş, ince bir güzelliği olan.

1. 12520
[=1]

Latife : Şaka.

1. 10648, 11136
1.+ler 11832
1.+ye 8696
[=4]

latifeci : Şakacı.

1. 5208
[=1]

Latifi : 16.yy'da yaşayan şiirleri de bulunmasına rağmen edebiyatımızda tezkiresiyle ünlü bir yazardır.

1. 6592
[=1]

Latin : Amerika ve Avrupa'daki Roman Dillerini konuşan halk.

1. 3970, 541, 551, 553, 555, 556, 561, 561, 815
1.+lerden 803
[=10]

Latince : Latin dili.

1. 1040
1.+den 2455, 3810
1.+ye 28
[=4]

Latin İmparatorluğu : Ortodoks Hristiyan olan Bizans İmparatorluğu yerine Frank asıllı hükümdarlar altında bir Katolik Hristiyan imparatorluğu.

1.+nun 802
[=1]

laubali/ laübalı : Şımarık.

1. 8354, 13066, 13067, 1778, 1873, 6928
1.+ye 5642
[=7]

laubalilik/ laübalilik : Şımarıklık.

1. 4681
1.+in+(laübaliliğin) 13069
1.+leri 2428
1.+lerde 5649
[=4]

lav : Püskürtü.

1. 12292
[=1]

layık : Nitelikleri, özü, hareketleri, davranışlarıyla bir şeyi elde etmeye hak kazanmış olan.

1. 10167, 13222, 3178, 4267, 4482, 4489, 5385, 5404, 8709
1.+yla 10582, 11336, 11685, 11852, 12946, 13185, 3016, 3280, 4214, 5288, 5612, 6212, 7332, 7465, 7519, 798, 801, 8606, 9239, 9623, 9661, 9664

1.+yle 6235
1.+iyle 10294, 12058
1.+tır 2543, 4690
[=36]

layıklık : Layık olma durumu.

1. 5383
1.+ında+(layıklığında) 5391
[=2]

layiha : Herhangi bir konuda bir görüş ve düşüncüyü bildiren yazı.

1. 1070, 1207, 1232, 1246, 1560, 2006, 2009, 2811, 3037, 3444, 7665, 7745, 7994
1.+da 3446, 7747

1.+dan 1033, 4115

1.+lar 1224

1.+larda 1237, 1250

1.+lardan 1222

1.+ların 1208, 738

1.+larını 3758

1.+larında 2654

1.+nın 3345, 4116, 7989

1.+sı 1223, 1226, 1979

1.+sına 1653

1.+sında 3036, 3351

1.+sından 1235, 4805

1.+sının 1224, 4117

1.+sıyla 1298, 9487

1.+yı 1969, 1979, 2025,

7745

[=44]

layisizm : Laik olmayan bir toplumun laik hale getirilebilmesi için uygulamaya konulan kapsamlı program.

1.+den 5345

1.+i 5428

[=2]

lazım : Gerek.

1. 1036, 10437, 10443, 11220, 11336, 11412, 11524, 11809, 12147, 12288, 12371, 12477, 12793, 1291, 1308, 1451, 1495, 1644, 2005, 2528, 2701, 2741, 2744, 2976, 3163, 3227, 3350, 3714, 3744, 3839, 3956, 4413, 4629, 4646, 4944, 5113, 5116, 5227, 5351, 558, 5704, 5728, 5807, 5916, 6432, 6543, 6642, 726, 7389, 8116, 8231, 8245, 8334, 8398, 8518, 8597, 8645, 8650, 8868, 8949, 9223, 9255, 9268, 9418, 9430, 9446, 9453, 9473, 9737, 9755, 9834, 990
1.+dı 10326, 12784, 12975, 1641, 1696, 2939, 5906, 6359, 6545, 782, 8272

1.+dır 10021, 10664, 10879, 10963, 1127, 11713, 11854, 12225, 1230, 12346, 12589, 1261, 1298, 13091, 1344, 217, 2352, 2572, 2604, 261, 2668, 2696, 2697, 3120, 3324, 3700, 3911, 3966, 4247, 4741, 5477, 6117, 6372, 6998, 7037, 7301, 7317, 9150, 9428, 967

1.+dir 11787

1.+mış 11062

[=125]

lazımgel- : Gerekmek.

1.-en 12499, 3679, 7753

[=3]

lazımsa : Gerekse.

1. 8285

[=1]

Lebib Efendi : Encümen'in önde gelen şairlerinden.

1. 5752

[=1]

Le Cid : Corneille'nin eseri.

1. 12324

[=1]

ledünnilik : Allah'ın seçtiği bazı insanlara verdiği gizli ilimler.

1. 11636

[=1]

Legian Etrangere : Fransız roman ve tiyatrolarında geçen düzenli birlikler.

1. 8382

[=1]
leh : Bir şeyden veya bir kimseden yana olma.
 1. 2893
 1.+imizde 1152, 928
 1.+inde 11323, 4828, 5455
 1.+ine 1149, 2938, 5267,
 6795, 6896, 7236, 9871
 1.+ler 4476
 [=14]
lehçe : Bir dilin tarihsel, bölgesel, siyasal sebeplerden dolayı ses, yapı ve söz dizimi özellikleriyle ayrılan kolu, diyalekt.
 1.+de 9
 1.+leri 7478
 1.+lerini 4631
 1.+si 62
 1.+sinde 5535
 1.+sinin 7
 [=6]
Lehistan : Polonyalıların atalarının Orta Çağ'da kurduğu bir devlettir.
 1. 1110
 1.+ı 4168
 [=2]
lejander : Efsane anlatıcı.
 1. 8273
 [=1]
leke : Kir.
 1.+yi 3736
 [=1]
lekele- : Kirletmek.
 1.-yordu+(lekeliyordu)
 2936
 [=1]
lekelen- : Kirletmek.
 1.-ir 3658
 [=1]
Le Lac : Lamartine'in manzumesi.
 1. 12013, 5826, 5972
 [=3]
lenterani : Leskofçalı Galib'in şiirinde geçen kelimelerden biri. "Sen beni göremezsin" mânâsına geliyor.
 1. 5700
 [=1]
Leonardo : bkz. (Leonardo da Vinci)
 1. 921
 1.+nun 918, 919
 1.+ya 918
 [=4]
Leonardo da Vinci : Rönesans dönemi ressamı.
 1. +nin 878
 [=1]
Leonce Pingaud : Choiseul Gouffier'in eseri.
 1.+nun 1199
 [=1]
Le Play : Fransız içtimaiyatçısı.
 1. 5256
 1.+ın 5255, 5262
 1.+in 5281
 [=4]
Lesage : "Topal Şeytan" adlı eserin yazarı.
 1. 6289
 1.+dan 6287, 6291
 1.+ın 6319
 [=4]

Les Burgraves : Hugo'nun piyesi.
 1. 4186, 8542
 [=2]
Les Confessions : Rousseau'nun eseri.
 1. 7278
 [=1]
Les Contemplations : Victor Hugo'nun eseri.
 1. 10595, 8213
 1.+da 11986
 1.+un 11992
 [=4]
Le Secretair Des amants : Alelade bir eser.
 1. 10830
 [=1]
Le Sieclede : Voltaire'in eseri.
 1. 7829
 [=1]
Leskofça : Rumeli'de bir bölge.
 1.+da 5682
 [=1]
Leskofçalı : 19. yüzyıl Divan şairlerindendir.
 1. 5639, 5739, 7609
 1.+nın 10229, 10543,
 10551, 5610, 5679, 5719, 5742,
 5750, 7562
 1.+nı 5713
 1.+ya 5647, 5757
 1.+yı 10552
 [=16]
Leskofçalı Galib : bkz. (Leskofçalı)
 1. 5691, 5696, 7557, 7601
 1.+i 8131
 1.+in 5594, 5638
 [=7]
Leskofçalı Galib Bey : bkz. (Leskofçalı)
 1.+i 7560
 [=1]
Leskofçalı Galib divanı mukaddemesi : İbnülemin Mahmud Kemal İnal'ın eseri.
 1. 5690
 [=1]
Leskofçalı Galip : bkz. (Leskofçalı)
 1. 5668
 1.+e+(leskofçalıgalibe)
 9525
 1.+in+(leskofçalıgalibin)
 7627
 [=3]
Leskofçalı Galip Bey : bkz. (Leskofçalı)
 1. 5669
 1.+i 5602
 [=2]
Les legendes des siecles : Victor Hugo'nun eseri.
 1.+in 11986
 [=1]
Les meditations : Lamartine'in eseri.
 1.+undan 5983
 [=1]
Les Trois Mousquetaires : Alexandre Dumas'ın eseri.
 1. 7721
 [=1]
letafet : Güzellik, hoşluk.
 1.+indedir 9047

[=1]
Letaif-i Rivayat-ı Enderunu : Abdülhak Molla'nın amcasının eseri.
 1.+nu 10962
 [=1]
Letaif-i Rivayat : Ahmet Mithat Efendi'nin eseri.
 1. 6376
 1.+ı 1906, 6368, 9768
 1.+ın 10086, 10164, 6294,
 6372, 9759
 1.+ında 6174
 1.+ta 6437
 [=11]
Letaif-i Rivayet : bkz. (Letaif-i Rivayat)
 1. 6298, 6369, 9960
 [=3]
levazım : Değişik iş kollarında gerekli olan şeyler, araç ve gereçler.
 1. 1256
 [=1]
Levend çiftliği : Çelebi Efendi'nin çiftliği.
 1.+nde) 1325
 [=1]
levha : Bir yere asılmak için yazılmış yazı.
 1. 13134, 4461
 1.+larını 6575
 1.+ları ile 12795
 1.+sı 399
 [=5]
levs : İğrençlik, pislik.
 1. 12192
 [=1]
Leyla : Klasik Halk hikayesi "Leyla ile Mecnun"daki karakter.
 1. 11429
 [=1]
Leyla Hanım : Türk şair.
 1. 5590, 8904
 [=2]
Leyla ile Mecnun : Arap efsanesine dayanan klasik aşk hikayesi. 1. 10183, 6189
 [=2]
Leyla ve Mecnun : bkz. (Leyla ile Mecnun)
 1. 11621, 2296, 6190
 [=3]
leyli : Gece.
 1. 7594
 [=1]
lezzet : Tat.
 1. 270, 9168, 9857
 1.+i 5705
 1.+ini 7723
 1.+le 3545, 6185, 8854,
 9222
 1.+leri 11069
 1.+lerine 11165
 [=11]
lezzetli : Tadı özel.
 1. 11197, 3798
 [=2]
Liberte : Abdülhak Hamid Tarhan'ın eseri.
 1. 11004, 11321, 12265,
 12272, 12306, 12309, 12579, 12591
 1.+de 12290
 1.+nin 12236, 12275, 12325

[=12]
liman : Gemi barınağı.
 1.+ı 7993
 1.+ların 807
 [=2]
Limni : Kuzeydoğu Ege Yunan adaları grubuna giren, Gökçeada'nın güneybatısında bulunan Yunan adasıdır.
 1. 12933
 [=1]
lira : Yüz kuruş değerinde Türk para birimi.
 1. 6784, 7716, 7990
 1.+sına 4892
 1.+ya 7991
 [=5]
liralık : Teklik.
 1. 7816, 8905
 [=2]
lirik : Coşku.
 1. 11272, 11380, 11388, 11651, 12949, 2313, 38, 4602, 5937, 5940, 5953, 8128
 1.+lerimizden 7511
 [=13]
lirizm : Coşkunluk.
 1.+i 4575
 1.+in 518
 1.+ine 213
 [=3]
lisan : Dil.
 1. 10521, 10930, 12995, 1433, 387, 6575, 8846, 9776
 1.+a 2414, 9262
 1.+dan 3969
 1.+dır 9878
 1.+ı 11806, 1242, 1397, 4281, 4873
 1.+ımıza 2455, 9264
 1.+ın 2407, 2740, 3942, 4256, 4615
 1.+ına 3423
 1.+ındaki 8131
 1.+ından 3953, 9068
 1.+ını 4357, 4981, 6220
 1.+ının 5456
 1.+ıyla 9223
 1.+la 10232, 11896, 12455, 1293, 7105, 9568
 1.+larını 885
 [=40]
Lisan-ı Osmani : Şinasi'nin eseri.
 1.+nin 7649
 [=1]
Lisan-ı Osmaninin Edebiyatı Hakkında Bazı Mülâhazatı Şamildir : bkz. (Lisan-ı Osmani)
 1. 9241, 9251, 9527
 [=3]
lisans tezi : Okul bitirme ödevi.
 1. 6674
 [=1]
liste : Alt alta yazılmış şeylerin bütünü.
 1.+si 1023, 1126, 11385, 6309, 9756
 1.+sinden 9932
 1.+sine 1343
 [=7]
Liszt : 19. yüzyılda yaşamış piyanist.
 1. 3294

1.+in 3299
 [=2]
litografya : Kalker üzerine yağlı mürekkeple yazılan yazı ve resimleri kağıda basma sanatı.
 1. 4119
 [=1]
litre : Sıvıları ölçmede kullanılan, bir desimetreküp hacminde ölçü birimi.
 1. 4221, 4633
 [=2]
liva : Tugay.
 1.+yı 2546
 [=1]
livret : Kitapçık.
 1.+leri 10443
 1.+siyle 10878
 [=2]
liyakatsız : Liyakati olmayan, başarısız, yeteneksiz.
 1. 1521, 8774
 [=2]
lizet : Abdülhak Hamid'in "Turhan" adlı eserinde bir karakter.
 1.+in 12702
 [=1]
loca : Tiyatro, sinema vb. eğlence yerlerinde veya parlamento salonlarında özel bölme
 1.+larının 5319
 [=1]
lodos : Güneyden veya güneybatıdan esen ve bazen de yağış getiren yerel rüzgâr, kaba yel, boz yel.
 1. 243
 [=1]
Lofça : Bulgaristan'ın kuzeyinde bulunan 50.000 nüfuslu bir şehirdir. Loveç ilinin merkezidir.
 1. 3963
 1.+ya 3535
 [=2]
lokanta : Yemek pişirilip satılan yer.
 1. 1593, 3477
 [=2]
lonca : Belli bir iş kolunda usta, kalfa ve çırakları içine alan dernek.
 1.+nın 9972
 [=1]
Londra : İngiltere'nin başkenti.
 1. 11066, 11067, 11068, 11318, 11325, 1239, 12625, 2758, 2784, 5267, 6017, 6399, 9503, 9560
 1.+da 11089, 11095, 11312, 12643, 1305, 3050, 4774, 5008, 5043, 5151, 5266, 6789, 7710, 9371, 9508, 9544
 1.+daki 11633, 12625, 3237
 1.+dan 11297, 5045
 1.+dır 12634, 6399
 1.+nın 2761
 1.+ya 11109, 11242, 5146
 1.+yı 11069, 5228
 [=43]
Lope de Vega : XVII. yüzyılda İspanyol Ulusal Tiyatrosu'nun kurucusu, şair.
 1. 697
 [=1]

lord : İngiltere'de babadan oğula veya ailenin ilk erkek kişisine geçen veya kral tarafından başışlanan soyluluk unvanı.
 1. 12605
 1.+la 12611
 1.+lar 5352
 1.+un 12608
 [=4]
Lord Dick : Abdülhak Hamid'in "Finten" adlı eserinde bir karakter.
 1. 12245, 12614, 12621
 1.+i 12607
 1.+in 12655
 [=5]
Louis XIV : Fransa'nın en uzun süre tahtta kalan kralıdır. 1643-1715 yılları arasında 72 yıl Fransa krallığı yapmıştır.
 1. 7829
 1.+un 12397
 [=2]
Louis Philippe : 1830-1848 arasında Fransa kralı.
 1. 8975
 [=1]
Louis XV : 1715-1774 arasında Fransa kralı.
 1. 1073
 [=1]
Louis XVI : 1775 - 1792 yılları arasında Fransa Kralı.
 1. 1146, 1186, 1214, 1196
 [=4]
lövanten : Osmanlı Döneminde, özellikle Tanzimat sonrasında büyük liman kentlerinde yoğunlaşan ve ticaretle uğraşan, Müslüman olmayan azınlıklara verilen isim.
 1.+leri 10382
 [=1]
lugat : Sözlük.
 1. 1973, 2791, 4636, 4639, 4643, 4645, 7565, 8147
 1.+ı 1889, 4638, 7084
 1.+ın 4637
 1.+ını 7128
 1.+i 8122
 1.+ine 1855
 1.+ini 4627
 1.+ten 2625
 [=17]
Lumley Davids : Türkolog.
 1.+de 5450
 1.+in 5447, 5452
 [=3]
Lutfi Efendi : Müverrih. 1.+nin 2024
 1.+ye 3885, 1970
 [=3]
Lutfi Tarihi : Ahmet Lutfi Efendi'nin eseri.
 1. 1654
 1.+nin 1980
 [=2]
Lübnan : Ortadoğu'da bir ülke.
 1. 12621, 4783, 4791, 7211
 [=4]
lügat : bkz. (lugat)
 1. 11270, 13038, 13064, 13172, 2627, 3173, 4258, 4621, 55, 7476, 8225, 9258, 9260
 1.+a 9259

l.+ı 11808, 1779, 2614,
3955, 4237, 4260, 4629, 4648, 5953,
84

l.+m 1724
l.+ma 2273
l.+ından 5678, 5691
l.+ımı 1888, 4195, 9619
l.+ımın 4632
l.+ıyla 5822
l.+i 11477, 207, 434
l.+in 10772, 272
l.+inden 4421
l.+ini 10639, 13126, 209,
221, 348, 746

l.+inin 74
l.+lerinde 2623
l.+lerinden 11302
l.+ta 3976
l.+te 5637, 9665
l.+teki 13185
l.+ten 10612, 70
[=54]

Lügat-i Naci : Naci'nin sözlüğü.

l.+yi 13152
[=1]

Lüsi : Abdülhak Hamid'in "İbni Musa" adlı eserinde bir karakter.

l. 12415
[=1]

Lütfi Efendi : bkz. (Lutfi Efendi)

l. 2529
l.+ye 3903
[=2]

lütuf : Önem verilen, sayılan birinden gelen iyilik.

l. 141, 4532, 835, 9894
l.+u+(lütü) 142, 9975
l.+udur+(lütüdur) 4482,
9496

l.+una+(lütüfuna) 12211
[=9]

lütufkar : İyiliksever.

l. 1374
[=1]

lüzum : Gerek.

l. 10642, 11772, 1227,
2552, 423, 4659, 4838, 5225, 5437,
7067, 952

l.+suz 5080
l.+u 7433, 7666, 7924
l.+una 1483
l.+unda 1056, 13110
l.+undan 1042, 12096,
1233, 12572, 149, 597, 6223, 7481,
8002, 9491

l.+unu 1032, 12124, 1213,
5355, 9475, 4000
[=34]

lüzumlu : Gerekli.

l. 12425, 221, 2613, 3197,
3576, 8296
[=6]

lüzumsuz : Gereksiz.

l. 10296, 11087, 11660,
11797, 11831, 11841, 12391, 12447,
12476, 12798, 12814, 13096, 2449,
2497, 2727, 300, 3181, 3939, 4742,
5263, 5879, 605, 607, 6224, 6252,
6324, 69, 7234, 733, 7446, 774,
8393, 8529, 8605, 8649, 8660, 9164,
9344, 9665
l.+a 307

l.+dur 11247, 12576,
12789, 5053

l.+u 12312
[=45]

Lyon : Fransa'nın güneydoğusunda bir kent.

l. 5153
[=1]

M

maada : -den başka, gayrı.

m. 1031, 10442, 10872,
8260, 912

m.+sında 12394
[=6]

maalesef : Üzülerek söylüyorum ki, ne yazık ki.

m. 4193, 5061, 6247, 6734,
7694

[=5]

maamafih : Bununla birlikte.

m. 1122, 1142, 4145
[=3]

maarif : Öğretim ve eğitim sistemi.

m. 11096, 2703, 2999,
3002, 3071, 3076, 3161, 3223, 3416,
3636, 3691, 4009, 4010, 4085, 5013,
5111, 5115, 6826, 7592, 9889

m.+ce 4713
m.+e 7836

m.+i 3160, 3626
m.+in 2774

m.+le 4015
m.+te 4130

m.+teki 4124, 4157
[=29]

maarif cemiyeti : Eğitim camiası.

m.+nden 7851
[=1]

maarifet : Ustalık, hüner, uzmanlık

m.+ine 7723
[=1]

maarif-i akliye : Akıl ilmi.

m.+nin 4412
[=1]

Maarif matbaası : Dönemin eserlerinin basıldığı matbaa.

m. 6666
[=1]

maarif nazırı : Eğitim bakanı.

m. 10484, 7848
[=2]

maarif nezareti : Eğitim bakanlığı.

m.+nin 9757
[=1]

maaş : Aylık.

m. 11118, 6768
m.+la 10964, 7206, 8056,
8057

m.+lara 2956
m.+ların 7817
[=8]

maaşlı : Maaşlı olan.

m. 3542
m.+ları 5159
[=2]

mabeyin : Padişahın sarayı.

m. 1578, 1578, 3146, 3149,
4869, 5167, 5271, 5272, 6819, 6891,
7410, 8103

m.+de 5215, 6682, 6886,
7114, 7266

m.+dedir 7558

m.+deki 6888, 6910

m.+den 6697, 6700, 6713,
6846, 6847, 6851

m.+e 6678, 6681
[=28]

mabeyinci : Osmanlı Devleti'nde padişahların dışarıyla olan ilişkilerine bakan, buyruklarını ilgililere bildiren, bazı kişilerin dileklerini kendisine ileten görevli.

m. 143, 1970, 5199, 6987

m.+dir 6920

m.+ler 11586

m.+lerdendir 7530

m.+lerle 6687
[=8]

mabeyincilik : Mabeyincinin yaptığı iş.

m.+in+(mabeyinciliğin)

8766

[=1]

mabeyin feriki : Osmanlı devletinde; padişahı korumakla görevli olan subayların, tümgeneral rütbesindeki komutanıdır.

m. 9417
[=1]

mabeyin-i feriki : bkz. (mabeyin feriki)

m. 6680
[=1]

mabeyin katibi : Saray yazmanı.

m. 9903
[=1]

mabeyn : bkz. (mabeyin)

m.+e 3037, 6658
[=2]

mabeyni hümayun : İkinci mahmut döneminden başlayarak, Osmanlı padişahlarının hükümdarlık görevlerini sürdürdükleri saray dairesine verilen isim.

m. 4962
[=1]

mabude : Çok tanrılı dinlerde kendisine tapınılan dışı tanrı.

m.+dir 4447
m.+sinin 8196
[=2]

macabre : Korkunc, tiksiniç, ürkünç, karanlık, tu kaka anlamındaki İngilizce sıfat.

m. 11849, 12601
[=2]

Macar : Macaristan halkından olan.

m. 1091, 2893, 3173
[=3]

Macaristan : Bir ülke.

m.+dan 927
[=1]

Macar Ömer Paşa : Dönemin meşhur başkumandanı idi.

m. 4924
[=1]

Macbeth : Shakespeare'in eseri.

m. 12518
m.+e 8571
[=2]

macera : Serüven.

m. 10115, 10267, 10337,
10339, 10356, 10365, 10376, 10384,

1772, 2204, 5338, 6375, 6405, 8385, 9706, 981

m.+da 10278, 11231
m.+dan 10271
m.+ları 10173, 8632
m.+larında 10348
m.+larını 11071, 150, 7385
m.+larının 10712
m.+nın 13249, 9855
m.+sı 10112, 10268,
10404, 10459, 12272, 12397, 2340,
2626, 7534, 8381, 8998
m.+sıdır 6766, 8909
m.+sına 10292
m.+sında 13212, 6426,

7905

m.+sını 12035, 12656,
13213, 1804, 2045, 2220, 7331, 752,
8347, 8361, 8446, 8640
m.+sının 11383, 2235
m.+ya 10284, 8733
m.+yı 5536, 6427
[=63]

maceraperest : Serüveni seven.

m. 4941

[=1]

Macera-yı Aşk : Abdülhak Hamid Tarhan'ın eser.

m. 10981, 11129, 12163,
12304

m.+dır 12086
m.+ın 10996, 12093
m.+ından 8815
[=8]

Mac Farlane : Seyyah.

m. 1320, 1591
[=2]

Maculay : Tarihçi.

m. 3870
[=1]

madalya : Savaşta yararlık gösterenlere, yarışlarda derece alanlara ödül, bazen de önemli bir olay dolayısıyla ilgililere hatıra olarak verilen metal nişan

m.+nın 1424
[=1]

madalyon : Boyna zincirle takılan, genellikle değerli metalden yapılmış, içine küçük resim gibi şeyler konulan, türlü biçimde süs eşyası.

m.+lardan 338
[=1]

Madam Montagu : İstanbul'a gelen bir seyyah.

m. 995
[=1]

madde : Duyularla algılanabilen nesne.

m. 12876, 420, 4267, 7506,
8005

m.+den 11544
m.+leri 3031, 7989
m.+lerin 13040
m.+lerini 3344
m.+leriyle 1149
m.+lerle 12292
m.+nin 12873, 420, 6833,
8014, 9924

m.+sine 7999
m.+sini 7598
m.+sinin 9401

m.+ye 328, 8003, 8019

[=23]

madde-i taavvün : Cemiyet hayatı bir uzuvlaşmadır.

m.+dür 4500
[=1]

maddi : Madde ile ilgili, maddesel.

m. 12110, 2041, 8895,
9458, 9509
[=5]

mademki : "Değil mi ki, -diği için, -diğine göre" anlamlarında sebep göstermek için, başına getirildiği cümleyi daha sonraki cümleye bağlayan bir söz.

m. 11196, 609
[=2]

Mademoiselle de Noyery : Voltaire'in aşık olduğu kişi.

m.+e 10350
[=1]

maden : Yer kabuğunun bazı bölgelerinde çeşitli iç ve dış doğal etkenlerle oluşan, ekonomik yönden değer taşıyan mineral.

m. 7991
m.+ler 202
m.+leriyle 7991
[=3]

Madrid sefirliği : Madrid elçiliği.

m.+ne 11109
[=1]

Madrubi Seyid Ahmed Efendi : Cevdet Paşa'nın bir yazısında bahsettiği müderris.

m.+den 1301
[=1]

Magosa : Kıbrıs'ta bir kent.

m. 10498, 11130, 8454,
8925

m.+da 6815, 7903, 7930,
9090, 9096, 9132, 9461, 9571

m.+daki 7900, 7902
m.+dan 10997, 7906, 8205,
9244, 9654

m.+nın 7904
m.+ya 6200, 7893
m.+yı 7492
[=23]

mağara : İln.

m.+da 10341
m.+sındaki 673
[=2]

mağaza : Alışveriş yapılan yer.

m.+larıyla 3478
[=1]

mağdur : Haksızlığa uğramış kişi.

m. 7420
m.+u 2975, 6927
[=3]

mağlubiyet : Yenilgi.

m.+e 1555
m.+i 7979, 8266
m.+imiz 1504
m.+imizi 5172
m.+in 8728
m.+ini 3732, 5172
[=8]

mağlup : Yenilen.

m. 10624, 12357, 12358,
2969, 4890, 6889, 8725, 9271
m.+tur 12200
[=9]

mağmur : Harap, yıkık.

m. 969
[=1]

mağrur : Kurumlu, gururlu.

m. 13078, 13206
[=2]

mahafilce : Toplantı yerleri.

m. 4644
[=1]

mahal : Yöre.

m.+linde 10483, 3710
[=2]

mahalle : Bir şehrin bir kasabanın, büyükçe bir köyün bölündüğü parçalardan her biri.

m. 13234, 1897, 1902,
2055, 4080, 4551

m.+de 9709
m.+nin 4554
[=8]

Mahalle mektebi : Hamid'in okuduğu okul.

m.+ne 10963
[=1]

mahalli : Yöresel.

m. 10441, 1719, 1967,
2274, 2276, 2896, 2920, 3020, 3513,
4560, 4668, 5082, 5841, 6206, 7956,
8069, 8480, 8492, 9034, 9038

m.+dirlir 12299
[=21]

mahallilik : Yerlilik.

m. 2017
[=1]

maharet : Hamaratlık.

m. 1767, 4229
m.+le 12283
[=3]

mahasal-i efal : Sonuçlanan işler.

m.+ine 4509
[=1]

mahbus : Hapis.

m. 12522, 336
m.+luk 8342
m.+u 2628
[=4]

mahcup : Utangaç.

m. 10045, 8768
[=2]

mahdut : Çevrilmiş, sınırlanmış.

m. 1009, 1282, 1335, 1582,
4209, 5677
[=6]

mahfaza : İçinde küpe, yüzük, bilezik vb. değerli süs eşyalarının saklandığı kutu.

m.+sı 11727, 11748
[=2]

mahfuz : Saklanmış, korunmuş, korunan, saklı.

m. 857
[=1]

Mahir Bey : Namık Kemal'in üvey dayısı.

m. 7760, 7927
[=2]

mahiyet : Nitelik.

m. 1166, 12784, 1466,
1748, 1762, 2199, 2630, 2925, 311,
3472, 5703, 5731, 5776, 6048, 985
m.+i 11761, 12434, 13154,
1693, 2834, 2897, 3024, 3491, 4598,
5954, 7308, 7427, 9633

m.+inde 1551, 6854, 9888
m.+indedir 4618, 683
m.+indeki 6610, 9467
m.+inden 2831
m.+ini 11532, 11545,
11851, 11857, 1247, 1676, 1777,
1781, 2839, 3470, 3641, 3824, 4213,
4487, 4815, 563, 604, 6280, 7725,
827

m.+inin 1883
m.+leri 2611
m.+lerine 320
m.+lerini 2963
m.+te 12801, 2501, 2808,
3264, 3272

m.+tedir 642
[=66]

mahiyetli : Nitelikli.

m. 8309
[=1]

mahkeme : Yargı yeri.

m. 8510, 8539
m.+de 8053
m.+ler 7310
m.+lerde 7884
m.+lerini 3637
m.+si 4008, 5124, 10481
[=9]

mahkum : Hüküm giyen.

m. 12146, 12239, 12820,
12904, 2127, 561, 6387, 6791, 688,
7067, 8363, 8511, 8511, 8850

m.+dur 11757, 12761
m.+u 7032, 8598, 9509
m.+udur 12556, 13065
m.+undan 12522
[=22]

mahkumiyet : Hükümlülük.

m.+i 7034
[=1]

mahlas : Şairin takma adı.

m.+ını 12895, 2301, 3558,
9717
[=4]

mahluk : Yaratık.

m. 8766, 8967
m.+lardır 12187, 12237,
12573

m.+tur 7039
m.+un 2665
[=7]

mahlukat : Yaratıklar.

m. 11558
[=1]

mahlulat : Mirasçısı olmadığı için
evkâfa veya hükümete kalan
miraslar.

m.+tan 7202
[=1]

Mahmud Cemaleddin Paşa :
Abdülmeccid'in damadı, adliye
nazırı.

m. 5272
[=1]

Mahmud Efendi : Londra'da
kendini bir garplı gibi yetiştiren
devlet adamı.

m. 1306
[=1]

Mahmud I : Yirmi dördüncü
Osmanlı padişahıdır.

m. 1073, 1076, 4702
m.+in 1020, 1034

[=5]

Mahmud II : Otuzuncu Osmanlı
padişahı.

m. 10951, 10956, 10959,
1218, 1319, 1405, 1496, 1651, 1692,
1819, 1831, 1968, 1992, 2036, 2083,
2094, 2097, 2278, 2303, 2322, 2400,
2444, 2492, 2601, 2848, 2907, 2912,
3045, 3146, 3159, 3189, 4440, 6481
m.+nin 1484, 1554, 1981,
1988, 2452, 2537, 2546, 2735, 2800,
2805, 2812, 6135, 7351, 8008
m.+un 2387, 2864
m.+ye 1628, 2004, 2615
[=52]

Mahmud Nedim Paşa : Abdülaziz
saltanatında 7 Eylül 1871 - 31
Temmuz 1872 ile 26 Ağustos 1875 -
12 Mayıs 1876 tarihleri arasında 2
dönemde toplam bir yıl yedi ay
onbir gün sadrazamlık yapmış
Osmanlı devlet adamıdır.

m. 3622, 3623, 5801, 6677,
6709, 6806, 6809, 6894, 6970, 7773,
7786, 7791, 7966, 8026, 8218

m.+da 3093
m.+nın 11586, 3453, 3752,
4951, 5046, 6807, 7080, 7768, 7801,
7953, 7960, 7964, 9557, 9558, 9774
m.+ya 3638
m.+yı 7821
[=33]

Mahmud Raif Efendi : III. Selim'in
dünyaya açılım siyaseti kapsamında
ülke dışında görev yapan ilk
hariciye memurlarından.

m.+nin 1288
[=1]

Mahmut Arslan : Namık Kemal'in
gazeteye ilk yazdığı fıkradaki kişi.

m. 7574
[=1]

Mahmut I : bkz. (Mahmud I)

m. 7525
[=1]

Mahmut II : bkz. (Mahmud II)

m. 2267, 5543
m.+den 5538
m.+nin 1679
[=4]

mahpus : bkz. (mahbus)

m. 10341, 10364, 247, 91,
9916

[=5]

Mahpusluk Hayatım : Recaizade
Ekrem'in tercümesi.

m. 6620
[=1]

mahreç : Çıkış yeri, çıkak.

m.+lerine 50
[=1]

mahrek : Yörtünge.

m. 12724, 6994
m.+inde 9073
m.+inden 12331
m.+ini 10537, 8154
[=6]

mahrem : Başkalarına
söylenmeyen, gizli.

m. 198
[=1]

mahremiyet : Gizlilik.

m. 6964

m.+ine 3562

m.+ini 5565
m.+inin 1869
[=4]

mahrum : Yoksun.

m. 10081, 10527, 10607,
12040, 12392, 12764, 1541, 1704,
1720, 1920, 3061, 3064, 3296, 3449,
3451, 360, 4248, 5204, 541, 6280,
6304, 6578, 692, 7345, 767, 7773,
8327, 8470, 8550, 865, 9280, 9480
m.+du 11308, 13039, 733
m.+dular 6527
m.+dur 5087
m.+sa 413
m.+uz 4212
[=39]

mahrumiyet : Yoksunluk.

m. 5645
m.+ten 12747
[=2]

mahsul : bkz. (mahsul)

m.+dür 475
m.+leri 12396, 6205
m.+leridir 11618, 13081,
2630

m.+lerine 658
m.+lerinin 1802, 6968
m.+ü 10334, 11058, 11130,
11370, 11649, 11962, 12315, 12609,
3768, 3879, 5469, 5698, 6371, 7615,
7669, 9343

m.+üdür 10500, 3693, 498,
8282

[=29]

mahsuldar : Verimli.

m. 11415
[=1]

mahsup : Hesap edilmiş, hesaba
geçirilmiş.

m.+lar 6533
[=1]

mahsus : Özgü.

m. 10208, 10898, 11629,
11809, 12063, 12176, 13164, 1888,
1902, 2362, 2990, 3629, 4290, 4357,
504, 5549, 6016, 6353, 661, 684,
7084, 7815, 8256, 9264, 9406, 9682
m.+tan 4681
m.+tur 8352
[=28]

mahsül : Ürün.

m.+leri 1885
m.+üdür 10999
m.+üydü 12810
[=3]

mahşer : Kıyamet günü
toplanılacak meydan.

m.+i 12192
m.+inin 11736
[=2]

mahv : Yok.

m.+ma 12199
m.+ımı 1550
[=2]

mahzar : Yüksek makamlı bir
kimsenin yanı, huzuru.

m. 6677
m.+ı 8513
[=2]

mahzun : Hüzünlü.

m. 11731, 8235
m.+dur 6106

[=3]
mahzur : Sakınca.
 m. 8032
 m.+larını 2937
 [=2]
mahzursuz : Sakıncası olmayan.
 m. 10151
 [=1]
Mai ve Siyah : Halit Ziya Uşaklıgil'in eseri.
 m. 10677
 m.+da 10301
 m.+ 6473
 m.+taki 10107
 [=4]
maiyet : Üst görevlinin yanında bulunan kimseler.
 m. 10974, 4957, 7419
 m.+inde 1362, 2100, 4004,
 6793
 m.+indeki 12406
 m.+inden 8695
 m.+ine 12453, 8695
 m.+lerinde 1242
 m.+te 9736
 [=13]
maiyesiz : Altında çalışan kimse olmamak.
 m. 8615
 [=1]
maiyyet : Beraberlik ,bir arada bulunma.
 m.+tir 262
 [=1]
makale : Kanıtlanmak için yazılmış bir yazı türü.
 m. 2796, 3225, 3242, 4062,
 4147, 4503, 4717, 5243, 5552, 5553,
 7750, 7855, 7873, 8310, 9084, 9254,
 9775, 9814, 9967
 m.+de 10008, 10237, 4483,
 4642, 4663, 5119, 7441, 7659, 7662,
 7777, 9253, 9442, 9490, 9506, 9564,
 9569
 m.+den 6635, 9567
 m.+dir 4716, 7653
 m.+ler 10109, 13150, 3233,
 4671, 5270, 5334, 7805, 9242, 9541
 m.+lerde 4280, 5276
 m.+lerdedir 7313
 m.+lerdeki 9796
 m.+lerden 10061, 4972,
 6243, 7289
 m.+leri 4236, 4670, 4708,
 5214, 5438, 6652, 6674, 7261, 7265,
 9493, 9970, 9988
 m.+leridir 10933
 m.+lerin 4282, 6922, 7338,
 7382, 7667, 8292
 m.+lerinde 10413, 3378,
 4512, 4526, 6626, 7323, 8331, 9235,
 9278, 9460, 9541, 9813
 m.+lerindeki 10236, 5911
 m.+lerinden 5496, 7217,
 7280, 9511
 m.+lerine 7279, 9797
 m.+lerini 2347, 5558
 m.+lerinin 10161, 12120,
 7288
 m.+leriyle 4656
 m.+lerle 4970, 5392, 6609,
 6757, 9860

m.+nin 4150, 9269, 9534,
 9553, 9562
 m.+si 10066, 3235, 4982,
 5182, 5440, 6017, 6606, 6616, 6647,
 6675, 7290, 7438, 7665, 7865, 8309
 m.+sidir 6634, 7440
 m.+sinde 10004, 10006,
 4287, 4625, 5439, 687, 7469, 7725,
 7775, 7875, 7880, 7905, 8354, 8418,
 9251, 9442, 9484, 9503, 9504, 9527
 m.+sindeki 4175, 5890,
 7449
 m.+sinden 4154, 7447,
 9358, 9499
 m.+sine 9478
 m.+sini 7450
 m.+sinin 4475, 6638, 6922,
 8166, 9470, 9540, 9689
 m.+siyle 6619, 7654, 7661
 m.+yi 4147, 9087, 9699,
 9921
 [=171]
makalelik : Makaleye konu olan şey.
 m. 7328
 [=1]
makalemsi : Makaleye benzeyen yazı.
 m. 2746
 [=1]
makam : Mevki.
 m.+ 1666, 5376
 m.+ın 5376
 m.+ına 9861
 m.+ında 3984
 m.+ından 7358
 m.+lardan 400
 m.+ları 191
 m.+larını 2742
 [=9]
makame : Topluluk, cemaat, cemiyet, kalabalık.
 m.+ler 603
 [=1]
Makber : Abdülhak Hamid Tarhan'ın eseri.
 m. 11061, 11187, 11596,
 11611, 11619, 11638, 11670, 11670,
 11714, 11720, 11811, 11838, 11842,
 11861, 11894, 11902, 11917, 11922,
 11931, 11952, 11977, 11981, 11991,
 12001, 12007, 12183, 12560, 12857,
 5856
 m.+de 11399, 11572,
 11836, 11849, 11936, 11939, 12011,
 12054, 5579, 5583
 m.+deki 11536, 11777
 m.+den 11257, 11284,
 11311, 11574, 11779, 11955, 11969
 m.+dir 5579
 m.+e 10635, 10805, 11061,
 11281, 11342, 11345, 11561, 11568,
 11570, 12279, 4318, 6057
 m.+i 11752, 11844, 11850,
 11896
 m.+in 11048, 11059,
 11290, 11402, 11523, 11537, 11575,
 11613, 11615, 11677, 11682, 11726,
 11753, 11810, 11822, 11837, 11840,
 11844, 11879, 11949, 11978, 12076,
 12374, 12662, 12992, 13046, 2217,
 5870
 m.+inde 5994

m.+le 11641, 12752
 [=96]
makbul : Kabul gören.
 m. 3978, 9867
 [=2]
maket : Mimarlıkta, sanayide ve bazı sanat dallarında yer alan eserlerin taslak durumundaki küçük örneği.
 m.+lerini 1004
 [=1]
makinalaştır- : Makine ile yapılmasını sağlamak.
 m.-ır 3707
 [=1]
makine : Herhangi bir enerji türünü başka bir enerjiye dönüştürmek, belli bir güçten yararlanarak bir işi yapmak veya etki oluşturmak için çarklar, dişliler ve çeşitli parçalardan oluşan düzenekler bütünü.
 m. 5713
 m.+mizin 2643
 m.+nin 4431
 m.+si 10033, 10033,
 10034, 10037
 m.+sine 12417
 m.+sinin 3741
 [=9]
maksat : Amaç.
 m. 1092, 11821, 8490
 m.+a+(maksada) 5157
 m.+ı+(maksadı) 4917
 m.+ına+(maksadına) 12595
 m.+ıyla+(maksadıyla) 3164
 [=7]
makul : Uygun.
 m. 7036, 7047
 [=2]
mal : Bir kimsenin, bir tüzel kişinin mülkiyeti altında bulunan, taşınır veya taşınmaz varlıkların bütünü.
 m. 10154, 10301, 10326,
 10410, 10655, 10792, 11278, 11933,
 12303, 13216, 2839, 3404, 3938,
 4251, 4325, 4816, 4851, 537, 541,
 5880, 6007, 6359, 7197, 82, 8342,
 870, 8714, 9211, 9685
 m.+ 10050, 1687, 1805,
 1936, 332, 3679, 3953, 5548, 555
 m.+ıdır 12748, 447, 7205
 m.+larının 2697
 [=42]
Malazgirt Zaferi : 1071'de Türklere Anadoluyu kazandıran, Selçuklu-Bizans Savaşı.
 m.+ni 790
 [=1]
Malherbe : Fransız şair.
 m.+in 4355
 [=1]
mali : Mal ile ilgili.
 m. 2934, 2953, 2955, 3454,
 3899, 4114, 4792, 4816, 4818, 4826,
 4899, 4970, 5040, 7452, 7702, 7718,
 7955, 7961
 [=18]
malik : Sahip, iye.
 m. 1056, 1152, 843, 8760
 [=4]

malikane : Geniş bir alana kurulmuş, büyük ve gösterişli ev, yurtluk.

m. 5972
m.+si 10591, 5729, 762
m.+sidir 241
m.+sinde 9099
m.+sini 6354
[=7]

malike-i derya : Denizin sahibi.
m.+ya 9621
[=1]

maliye : Kamu ile ilgili işlerin yürütülmesi için gerekli gelirleri ve harcanan paraları düzenleyen kurulların bütünü.

m. 1193, 1574, 2842, 3665, 4895, 6725, 7701, 7992
m.+deki 5067
m.+mizin 7664
m.+nin 4162
m.+si 2932
m.+yi 4896
[=13]

maliyecilik : Bir devletin mali işleri.
m. 4219
[=1]

maliye kalemi : Mali konularla ilgili fermanların yazıldığı ve gereken yerlere gönderildiği kalem.
m.+nde 10976
[=1]

maliye mühimme kalemi : Mali konularla uğraşan daire.
m.+nde 10975
[=1]

malul : Sakat.
m. 10941
[=1]

malum : Bilinen, belli.
m. 1071, 6186, 8311
m.+dur 12094, 4938
m.+udur 2596
[=6]

malumat : Bilgi.
m. 1100, 11929, 1198, 1256, 1282, 1443, 2243, 3100, 3236, 3278, 3280, 4094, 4111, 4218, 4622, 4640, 4642, 949

m.+a 6727, 7740, 8026
m.+ı 1535, 4887, 7586,

7901
m.+ımız 10113
m.+ın 1121
m.+iyle 1201
[=28]

malzeme : Gereç.
m. 10650, 1892, 413, 430
m.+nin 1896, 8123
m.+si 1148, 1256, 1940, 1942, 5939

m.+sine 1895
m.+sini 1779, 746
m.+siyle 363
m.+ye 10120
[=16]

mamafih : bkz. (maamafih)
m. 10678, 10753, 1201, 13170, 1351, 4274, 4477, 5040, 5047, 5100, 6184, 6208, 6381, 6675, 7115, 7132, 8220, 8903
[=18]

mamulat : Yapılmış şeyler.

m.+a 2684
[=1]

mamur : Bayındır.
m. 963
[=1]

mamurluk : Bayındırlık.
m.+undan+(mamurluğunda n) 2764
[=1]

mana : Anlam.
m. 10059, 1016, 11188, 12666, 1466, 209, 2183, 2642, 268, 2897, 340, 379, 395, 400, 4597, 468, 54, 5728, 8490, 8532, 9262, 9368
m.+da 10582, 11333, 3276, 4450, 6390, 807, 829

m.+dan 288
m.+ları 2169, 277
m.+larında 13027
m.+nın 11879, 297, 313, 335, 4329

m.+sı 10026, 12364, 1787, 2182, 3345, 3418, 3469, 3499, 4244, 4371, 4408, 4475, 4867, 5264, 6084, 6341, 6377, 6752, 7484, 9579
m.+sına 293, 3257, 4335, 8233

m.+sında 10124, 12604, 1760, 2169, 2943, 3787, 3809, 3889, 415, 4393, 4963, 5512, 5596, 588, 595, 609, 6342, 6347, 7004, 7138, 7255, 8225, 8327, 8556, 9336
m.+sını 10842, 12362, 13234, 3702, 5678

m.+sının 13162
m.+sıyla 10531, 11664, 12582, 1717, 2364, 2759, 3259, 410, 5075, 58, 6920, 8723, 9685, 9705
m.+sıyla 10625

m.+siyle 10446, 3462, 4752, 521, 5629, 764, 8827
m.+ya 10025, 252
m.+yı 5773, 9164
[=119]

manalandır- : Anlamlandırmak.
m.-mak 12585
[=1]

manalı : Anlamlı.
m. 10188, 10469, 11507, 1286, 1925, 4501, 5923, 6440, 7868, 8776
[=10]

manasız : Anlamsız.
m. 10138, 1712, 2594, 2727, 4578, 8403, 9290
m.+dır 5391
[=8]

manastır : Bazı kesin kurallara bağlı rahip veya rahibelerin dünya ile ilgilerini keserek yaşadıkları yapı, keşişhane.
m.+a 8372
[=1]

Manastırlı Hoca Naili Efendi : Encümen-i Şuara topluluğuna bğlı bir şair.
m. 5752
[=1]

Manastırlı Mehmed Rifat Bey : Dönemin yazarlarından.
m.+ler 6267
[=1]

manend : Benzer, denk.

m.+i 3251
[=1]

manevi : Görülmeyen, duyularla sezilebilen, soyut, ruhani.
m. 122, 12428, 1468, 2781, 2996, 8783, 8808, 883, 9353, 9431
[=10]

manevra : Hareket, gidiş geliş.
m. 1003, 12105
[=2]

mani : Kişinin sevinç, güven ve her türlü etkinliğinin normal olmayan bir biçimde arttığı ruh hastalığı.
m. 1657, 4863, 612, 6835, 707, 7272, 7391, 7830, 7908, 9126, 9701

m.+dir 12578
[=12]

manifatura : Fabrika yapımı her türlü kumaş, bez vb. dokuma.
m. 2854
[=1]

manili : Mani söyler gibi.
m. 12377
[=1]

manivela : Bir ucunun bağlı bulunduğu bir nokta çevresinde dönen kol.
m. 9787
[=1]

manken : Genellikle modaevlerinde giysileri alıcılara gösterme işiyle görevli kimse, model.
m. 12278
[=1]

Manon Lescaut : Fransız yazarı Abbe Prevost tarafından yazılmış eser.
m.+yu 10826
[=1]

mantık : Doğru düşünme sanatı ve bilimi.
m. 11088, 2173, 2596, 3788, 3917

m.+a+(mantığa) 9219
m.+ı+(mantığı) 2648, 5105, 7072, 7085
m.+ın+(mantığın) 11687
m.+ıyla 9688
m.+ıyla+(mantığıyla) 5100,

5201
m.+la 12283
m.+taki 4719
m.+tan 3756
[=17]

mantıkî : Mantıkla ilgili.
m. 11549, 2568, 3971, 4251, 4325, 5496, 9540
[=7]

mantık-i istidlaller : Mantıklı çıkarımlar.
m.+de 9313
[=1]

mantıksızlık : Mantıksız olma durumu.
m. 8525
m.+ından+(mantıksızlığında) 7098
[=2]

manyak : Gülünç, garip, şaşırıcı davranışları olan (kimse).
m. 12130, 12131, 5270
[=3]

- manzar** : Görünüş.
m. 12512
m.+da 12480, 12695
m.+dan 12471
m.+ında 12505
[=5]
- manzara** : bkz. (manzar)
m. 12473, 1383, 1766,
2979, 6042, 8233
m.+ları 9045
m.+larıyla 11454
m.+nın 2990
m.+sı 11554, 11644,
12017, 1698, 3495, 3497, 3826,
4781, 5606, 6356, 7393, 9277
m.+sına 12818, 6038
m.+sında 2987
m.+sını 1585, 1710, 497,
5085
m.+sının 2865, 3828
m.+sıyla 5502, 8298, 9639
m.+siyle 3307
[=34]
- manzum** : Şiir biçiminde yazılmış.
m. 10552, 10651, 10866,
11273, 11472, 11477, 11832, 13119,
2101, 3110, 4232, 4306, 4671, 4674,
5609, 5842, 5854, 6177, 6177, 6259,
6259, 6261, 7465
[=23]
- manzume** : Şiir.
m. 10586, 10620, 11355,
11446, 11448, 11452, 11522, 11592,
11627, 11731, 11990, 12027, 13089,
13091, 13123, 13134, 13207, 2020,
2220, 2337, 2375, 343, 4299, 4323,
4338, 4503, 5786, 5796, 5827, 5834,
5839, 5842, 5843, 5844, 5936, 6111,
7032, 7136, 7178, 8160, 9064, 9300,
9335
m.+de 10665, 11374,
11812, 11871, 1903, 405, 5827,
5837, 5892, 7025, 7029, 7083, 8232,
8235, 9330, 9334
m.+deki 11389, 11882,
13062, 2379, 7062
m.+den 11355, 11364,
11381, 11382, 12944, 6033, 6675,
6983, 7064, 7135
m.+dir 5804
m.+ler 10232, 10691,
11256, 11364, 11424, 12027, 12060,
12494, 12501, 12932, 13049, 13121,
4344, 4380, 4387, 5796, 6096, 8113,
8114, 8117, 8227
m.+lerde 11442, 11446,
11662, 12063, 13064, 13087, 232,
516, 6061
m.+lerdeki 10555
m.+lerden 7155
m.+lerdendir 13089
m.+lerdir 11025, 11378,
11407, 2310
m.+lere 11086, 1990, 8169
m.+leri 10539, 10556,
10607, 11042, 11084, 11347, 11405,
11596, 11811, 11961, 12061, 12497,
13045, 13079, 2016, 4674, 5860,
6938, 6955, 6956
m.+lerin 10584, 11347,
11472, 11630, 11632, 11653, 11667,
13051, 13134, 2205, 2216, 8113,
8172, 8233
m.+lerinde 11484, 11986,
1990, 2290, 4328, 5792, 6055, 7517,
8171
m.+lerinden 11377, 12070
m.+lerindendir 11450
m.+lerine 4335, 68
m.+lerini 11626, 4321
m.+lerinin 10512, 10532,
11652, 11701
m.+lerle 11628, 11669
m.+nin 10568, 10598,
10693, 10704, 11055, 11365, 11369,
11396, 11548, 11635, 11655, 11656,
11725, 11770, 11788, 11814, 11823,
11826, 11827, 12077, 13044, 13058,
13131, 2190, 339, 380, 4333, 4345,
4529, 5780, 5806, 5809, 5836, 5964,
6087, 6089, 6949, 7017, 7027, 7030,
7041, 7076, 7092, 7143, 8205, 8209
m.+s 6954
m.+si 10623, 10666,
10706, 10709, 11281, 11417, 13081,
13129, 2089, 2292, 4332, 4527,
5788, 5848, 5856, 5861, 5984, 6429
m.+sidir 12001
m.+sinde 10596, 10643,
10661, 10668, 11777, 12013, 12498,
5962, 6093
m.+sindedir 11990
m.+sindeki 11091, 12017
m.+sinden 11334, 8227
m.+sine 13031
m.+sini 10664, 7183
m.+sinin 10578, 11099,
11680, 13130, 1468, 5972, 6105,
7184
m.+siyle 10704, 11104,
11418
m.+ye 11382, 11410, 1899,
2165, 2219, 423, 5829, 6063, 6983
m.+yi 11447, 2090, 2155,
4303, 521, 5676, 5717, 7505
[=282]
- Maraş** : Bir ilimiz.
m. 3622
[=1]
- Margerit** : Bu ilk devir edebiyatında hekimin ümitsizliğine rağmen veremden ilk kurtulan insan olan bir karakter.
m.+tir 10312
[=1]
- Marie Antoinette** : Avusturya arşidüşeslerinden.
m.+in 1144
[=1]
- marifet** : Hüner.
m. 1887
m.+lerini 2869
[=2]
- Mars** : Bir gezegen.
m. 6092
[=1]
- Marsaillaise** : Fransa'nın ulusal marşıdır.
m.+i 2148
[=1]
- Marseillaise** : bkz. (Marsaillaise)
m.+i 7898
m.+in 8170
[=2]
- Marsilya** : Bir ülke.
m. 837, 845
m.+ya 9773
[=3]
- marş** : Ritmi, yürüyen bir kimsenin veya topluluğun adımlarını hatırlatan müzik parçası.
m. 4755, 4757, 8169
m.+ının 4755
[=4]
- mart** : Bir ay.
m. 9829
m.+ta 7879, 7880
[=3]
- maruf** : Herkesçe bilinen, tanınan, belli.
m. 1181, 1287
[=2]
- maruz** : Bir olayın, bir durumun etkisinde veya karşısında bulunan.
m. 12733, 2117, 219, 3397,
3586, 4318, 6607, 667, 7048, 7051,
7982, 8228
m.+du 80
m.+dur 7059
[=14]
- maruzat** : Mevki, makam veya yaş bakımından büyük birine sunulan, bildirilen dilek veya bilgi, sunuş.
m. 3745, 3877, 3878, 3884,
3892, 6732
m.+a 3890
m.+ında 2898
m.+ta 2914, 3544, 3877,
4513, 6730
[=13]
- masa** : Ayaklar veya bir destek üzerine oturtulmuş tabladan oluşan mobilya.
m. 10224
m.+lar 12404
m.+sından 11998
[=3]
- masal** : Genellikle halkın yarattığı, hayale dayanan, sözlü gelenekte yaşayan, çoğunlukla insanlar, hayvanlar ile cadı, cin, dev, peri vb. varlıkların başından geçen olağanüstü olayları anlatan edebî tür.
m. 10342, 11216, 11428,
12530, 12569, 13026, 2378, 4602,
5935, 7084, 8824
m.+a 12550
m.+da 4344, 8544
m.+ı 11183, 12569, 12570,
4738, 6099, 6101, 6103
m.+ıdır 12580
m.+ın 649
m.+ına 650
m.+ında 11503
m.+ındaki 12521
m.+ından 684
m.+ını 10155, 11507, 6433
m.+ıyla 11515
m.+lar 6074, 6078, 6098
m.+lardan 102
m.+ların 2300, 6085, 6094,
8963
m.+larından 6083
m.+larının 1788, 6433
m.+larla 203
[=43]
- masallaş-** : Masalya gibi.
m.-an 97

- m.-miş 177
[=2]
- masallaştır-** : Masal haline getirmek.
m.-maya 2300
[=1]
- maske** : Boyalı karton, kumaş veya plastikten yapılan ve başkalarının tanınmamak için yüze geçirilerek kullanılan yapma yüz.
m.+lerine 12289
[=1]
- maskelen-** : Gerçek görünüşünü saklamak.
m.-en 7256
[=1]
- maslahatgüzar** : Bir büyükelçinin temsilci olarak bulunduğu ülke dışına çıkması durumunda veya o ülkeye gelmesinden önce ona vekâlet eden diplomat.
m.+ı 1385, 4852
m.+ları 836
[=3]
- mason** : Masonluk üyesi.
m. 5318
[=1]
- masraf** : Harcanan para, gider.
m. 3181
m.+ı 11441
m.+ın 3604
m.+ını 2964, 7207
m.+lara 2945
m.+ları 1967, 2948, 2950
m.+ların 7817
m.+larının 2957, 2965
m.+tan 6748
[=13]
- Massignon** : Fransız oryantalist ve katolik papaz.
m. 578, 617
m.+un 328, 372, 386
[=5]
- masumluk** : Masum olma durumu.
m. 8887
[=1]
- masumiyet** : Masumluk.
m.+i 2839
[=1]
- maşeri** : Topluluğa ait olan, toplumu ilgilendiren.
m. 636
[=1]
- maşuka-i vicdan** : Vicdan aşığı.
m.+ı 9492
[=1]
- matbaa** : Basımevi.
m. 12970, 4628, 4664, 4685, 4694, 4704, 5151, 7708, 9767, 9773
m.+da 5151, 6186, 7708
m.+dır 1018
m.+ları 2703
m.+larında 1816
m.+nın 1018, 1032, 12970, 2777, 606, 873
m.+sı 10390, 4205, 6668, 6669, 6670, 6670
m.+sında 10996, 1139, 1977, 2548, 2573, 2772, 4136, 6667
m.+sındadır 2658
m.+sını 10050, 5044, 7730, 8090
- m.+sının 4702, 9745
m.+siyle 10000
m.+ya 10003, 12948
m.+yı 4700, 9737, 9769
[=49]
- matbaacı** : Matbaa işiyle uğraşan.
m. 10013
[=1]
- matbaacılık** : Matbaa işi.
m.++(matbaacılığı) 1023
m.+ımız+(matbaacılığımız) 4706
m.+ımızın+(matbaacılığımı) 4703
m.+ın+(matbaacılığın) 1020, 6310
[=5]
- matbaa-i amire** : Osmanlı zamanında devletin resmi basımevi.
m. 2139, 2548
m.+de 1976, 3206
m.+ye 9936
[=5]
- matbaa-i amire müdürü** : Osmanlı zamanında devletin resmi basımevinin müdürü.
m. 10470
[=1]
- Matbaa-i Ebüzziya** : Ebüzziya matbaası.
m. 2139
[=1]
- matbu** : Basılı, basılmış.
m. 2547, 8115
[=2]
- matbuat** : Basın.
m. 13018, 4967, 4976, 5020, 7838, 7842, 7866, 8342, 9405, 9592, 9830, 9926, 9949
m.+a 7811, 7882
m.+ı 8409
m.+ın 3261, 4877, 7826, 7855, 9986
m.+ına 5096
m.+ında 11012
m.+ının 4968, 7683, 7862
m.+la 5292
m.+tan 7825
[=28]
- matem** : Yas.
m. 11450
[=1]
- materyalist** : Maddecî.
m. 12053
[=1]
- matla** : Divan edebiyatında kaside veya gazelin ilk beyti.
m. 395, 4264, 7083
m.+ı 12501, 5667, 5741
m.+ında 4401
m.+ındaki 5734
m.+ının 5722
m.+larında 5785
m.+lı 12912
[=11]
- matlah** : Matlası olan şiir.
m. 4405
[=1]
- matlasız** : Matlası olmayan şiir.
m. 5865
[=1]
- maveceb** : Hamid'in bir şiirinde sırf kafiye olsun diye kullandığı söz.
m. 11883
[=1]
- mavera** : Görülen âlemin ötesi.
m.+ya 11398
m.+yı 11905
[=2]
- Maverdi** : Meşhur fıkıh ve tefsîr âlimi.
m. 5409
[=1]
- maya** : Yaradılış, öz, nitelik.
m.+sındaki 9459
m.+sını 11545
[=2]
- mayıs** : Bir ay.
m. 12885, 4991, 4991, 5180, 6760, 6819, 6868, 7968
m.+ıyla 8639
[=9]
- maymun** : Bir hayvan.
m.+larıyla 11039
[=1]
- mazbut** : Ele geçirilmiş, zapt edilmiş.
m. 12300, 2677, 74
[=3]
- mazeret** : Özur.
m. 2179, 3737
m.+ler 9221
[=3]
- mazhar** : Bir şeyin ortaya çıktığı, görüldüğü yer veya kimse.
m. 1021, 12211, 1983, 2304, 2396, 3401, 4489, 6684, 892
[=9]
- mazhariyet** : Erişme, elde etme.
m.+in 3882
m.+lerinden 3806
[=2]
- mazi** : Geçmiş.
m. 11377, 11405, 12110, 1600, 3932, 535, 554, 560, 9408, 9509
m.+den 3930, 4811, 8885, 9343
m.+leri 6711
m.+nin 12592, 3895, 9223
m.+si 536, 7344, 8884
m.+sinde 553, 6005
m.+sine 13245
m.+sini 12155, 12576
m.+ye 2352, 2691, 543, 12551, 12573, 12580
m.+yi 12160, 550, 714
m.+yle 5840, 8548
[=37]
- Mazi Yolcusuna Atı Yolu** : Hamid'in şiiri.
m. 11593
[=1]
- mazlum** : Zulüm görmüş, kendisine zulmedilmiş.
m. 12208, 13078, 7059, 8901
m.+lar 686
m.+u 12219, 7899
m.+un 10198
[=8]
- Mazlum Bey** : Ahmet Mithat'ın "Teühül" adlı eserinin kahramanı.
m. 10186, 10189
m.+in 10189
[=3]

mazmun : Divan edebiyatında bazı kavramları dolaylı anlatmak için kullanılan nükteli ve sanatlı söz.

m. 275, 316, 5695, 8147
m.+a 1934
m.+lar 2039, 2088, 5779
m.+lara 5999
m.+lardan 8163
m.+ları 11408, 11425, 1857
m.+ların 2149, 5629
m.+u 4365
m.+un 275, 325, 6070
[=19]

mebani : Binalar, yapılar.
m. 1380
[=1]

mebde : Baş taraf. Başlangıç. Başlama.
m. 5608
m.+inde 5081
m.+ini 2072, 224
m.+lerin 12274
m.+lerini 7126
[=6]

mebde-i saadet : Mutluluk kaynağı.
m. 9484
[=1]

Mebhuse'tün Anha : Şinasi'nin eseri.

m. 4695, 4718, 5545, 6606
m.+da 4123
[=5]

mebna : Temel.
m.+yi 4499
[=1]

mebusan : Milletvekili.
m. 10480
m.+da 5305
[=2]

mebusluk : Milletvekilliği.
m.+a+(mebusluğa) 5295
m.+una+(mebusluğuna)
6847

[=2]

mecaz : Gerçek anlamından uzaklaşmış olan.
m.+lar 8127, 9295
[=2]

mecazi : Mecazla ilgili.
m. 1839, 2039
[=2]

mecazlı : bkz. (mecaz)
m. 9289, 9335
[=2]

mecbur : Herhangi bir konuda yükümlü, bir şeyi yapmak zorunda olan.

m. 10900, 10994, 11294, 11324, 1144, 1163, 11761, 12471, 12678, 12693, 12870, 12888, 1372, 1487, 1551, 1609, 1659, 2483, 2619, 2973, 3033, 3040, 3465, 477, 4843, 4893, 5016, 5045, 5055, 5233, 6797, 7794, 7851, 7967, 822, 828, 8597
m.+du 5203
m.+dur 4495, 4498
m.+uz 4651, 6901
[=42]

mecburi : Zorunlu.
m. 11101
[=1]

mecburiyet : Zorunluluk.
m.+i 1580, 443

m.+inde 2961
m.+iyle 892
[=4]

mecelle : Fıkıh hükümleriyle bu konudaki türlü içtihadı bir araya getiren, Tanzimattan sonra hazırlanmış olan, yasa yerine kullanılan eser.

m. 3614, 3615, 3620, 3624, 3679, 3692, 3767, 3988, 3992, 5364
m.+de 3785
m.+nin 3990
m.+yi 3711
[=13]

Mecid : bkz. (Abdülmeccid)
m. 10953, 2835, 3125, 4761, 6682
m.+i 3299
[=6]

meclis : Bir konuyu konuşmak veya görüşmek için yapılan toplantı.

m. 12108, 1694, 3595, 4796, 4796, 5301, 7836
m.+e 3610, 4770
m.+i 1194, 173, 3600, 3609, 4009, 4011, 4085, 4124, 4130, 4157, 4193, 4768, 4771, 4786, 4797, 4828, 5305, 5353, 6719, 6735, 7389, 7779, 7779
m.+in 11117
m.+inde 1984, 5852, 6859, 8360, 8696

m.+ine 1988
m.+inin 4783
m.+ler 2963
m.+lere 2831
m.+leri 12682, 4782, 8741
m.+lerinde 3774, 8374
m.+te 8053
m.+tedir 8393
[=49]

meclis-i ahkâm-ı adliye : Adli hükümler meclisi.

m. 2962
[=1]

meclis-i âli : Yüce meclis.
m.+i 3580
[=1]

meclis-i hazain : Hazine meclisi.
m. 4895
[=1]

meclis-i maarif : İlim meclisi.
m. 3570, 3693
m.+in 4566, 9806
[=4]

meclis-i maarif-i umumiye azası : Genel ilim meclis üyesi.
m. 10469
[=1]

meclis-i maliye : Mali işlerle ilgilenen meclis.
m. 4089
[=1]

meclis-i mebusan : Osmanlı Devleti'nde ilk defa 1876 Kanun-ı Esasi'sine göre kurulan milletvekilleri meclisi.
m. 4780
m.+in 9864
[=2]

meclis-i şura-yı askeri : Askeri davalara bakan meclis.
m. 2962

[=1]

Meclis-i Tanzimat : Tanzimat döneminde açılan yönetim meclisi.
m. 2962
[=1]

meclis-i umumî : Genel meclis.
m. 9970
[=1]

meclis-i umur-ı sıhhiye : Sağlık işleri meclisi.
m. 9941
[=1]

meclis-i umur-ı sıhhiye : bkz. (meclis-i umur-ı sıhhiye)
m. 9939
[=1]

meclis-i vala : Yüce meclis.
m. 3693
m.+ya 3596, 6742
[=3]

meclis-i vala reisliği : Yüce meclis başkanı.
m.+nden 2699
[=1]

meclis-i vükela : Kabine toplantısı. Bakanlar kurulu toplantısı.
m.+ya 3652
[=1]

meclislik : Meclis gibi.
m. 8741
[=1]

meclup : Tutkun.
m. 5030
[=1]

mecmu : Bir araya getirilmiş, toplanmış, bütün, hep.
m.+udur 9470
[=1]

mecmua : Dergi.
m. 10502, 11057, 2724, 4034, 4058, 4065, 4067, 4069, 4073, 4075, 7707, 7733, 8090, 8094, 8110, 9807
m.+da 10504, 11105, 13222

m.+dan 8111
m.+lar 5056
m.+lardaki 13019
m.+larında 3891
m.+nın 10242, 4072
m.+sı 11056, 11280
m.+sında 7581, 8096, 8973, 9140

m.+sındaki 7589
m.+sını 7585
m.+sının 11229, 4311
m.+ya 11230
[=36]

Mecmua-ı Fünun : Fen bilimleri dergisi.
m.+unun 4879
[=1]

Mecmua-i Ebuzziya : Tevfik Ebuzziya'nın ilk defa neşrettiği mecmua.
m. 7118, 7720
[=2]

Mecmua-i Ebüzziya : bkz. (Mecmua-i Ebuzziya)
m. 9667
m.+da 9508
[=2]

Mecmua-i Fünun : Fen bilimleri dergisi.

m. 4032, 4035, 4057, 4058
m.+u 4073
[=5]

Mecmua-i Muallim : Muallim Naci'nin çıkardığı dergi.

m. 13018
m.+de 5652
[=2]

mecmua-i ulum : İlim dergisi.

m.+unun 9807
[=1]

mecmua-yı ulum : bkz. (mecmua-i ulum)

m. 5477
[=1]

Mecmua-yi Muallim : bkz. (Mecmua-i Muallim)

m.+de 13153
[=1]

mecnun : Deli.

m. 5948
m.+unkine 1789
[=2]

mecra : Bir işin gidişi, bir olayın doğrultusu.

m.+lara 1949
[=1]

meczup : Aklını yitirmiş kimse, deli.

m. 10428, 9749
[=2]

meçhul : Bilinmeyen.

m. 3084, 3203, 7293, 8657, 916, 2526

m.+dür 1858, 4177
m.+leri 5233
m.+lerinin 5311
m.+ü 12033
m.+ümüz 845
[=12]

med : Kabarma.

m. 11285
[=1]

meddah : Taklitler yaparak, hoş hikâyeler anlatarak halkı eğlendiren sanatçı.

m. 10074, 10077, 1905, 4560, 6378, 675, 9978, 9979

[=8]

medeni : Uygur.

m. 3612
m.+nin 3612
[=2]

medeniyet : Uygarlık.

m. 10388, 11370, 11370, 11436, 11505, 11711, 1476, 1638, 2755, 2802, 3106, 3360, 3362, 3365, 3365, 3388, 4413, 4422, 4451, 4453, 4479, 4494, 547, 6098, 6099, 704, 741, 7766, 845, 907, 9392, 9465, 947, 9802

m.+e 9281
m.+i 258, 3508, 4486, 4487, 533, 5459, 657, 905, 9505
m.+imizde 588
m.+imizin 701

m.+in 11, 12396, 182, 2803, 3, 3827, 4421, 4486, 4517, 535, 537, 5446, 603, 630, 660, 669, 747, 9278, 9283, 9509, 954
m.+inde 1726, 560

m.+ine 9507
m.+inin 10355, 12059, 5475, 6009, 799, 9282, 9566
m.+lerden 6582
m.+te 6549
m.+ten 4420, 557, 6229, 672

[=83]

medeniyetçi : Uygarlıkçı.

m. 3396, 3863, 7913, 9502
m.+dir 3671, 4418

[=6]

medeniyetçilik : Uygarlıkçılık.

m. 3361, 9499
m.+tir 3361
[=3]

medet : Yardım.

m. 11738
[=1]

medhal-i ilmi hukuk : Hukuk ilmi başlangıcı.

m. 4020
[=1]

medhet- : Övmek.

m.-ilmez 4394
m.-

iyorlardı+(medhediyorlardı) 4172

m.-mişti 4141
[=3]

medih : Övme.

m. 4335, 5299
m.+ler 2725
m.+lere 5298
m.+lerinde 4140
m.+ten 7223
[=6]

Medine : Hicaz'da Hz. Muhammed'in türbesinin bulunduğu şehir.

m.+nin 1428
[=1]

meditations : Dalınç, güzel bir görünüş, bir düşünce karşısında kendinden geçercesine sessiz bir coşkuya dalma.

m.+undan 5783
[=1]

medrese : İslam ülkelerinde, genellikle İslam dini kurallarına uygun bilimlerin okutulduğu yer.

m. 1847, 1964, 2082, 3003, 3540, 3549, 3554, 51, 5101, 5221, 80

m.+de 3539
m.+den 3701

m.+dir 3669
m.+lerde 3397

m.+leri 11585
m.+lerinden 3542, 4996

m.+nin 3676, 3703, 3850, 9718

[=22]

medrese-i Süleymaniye : Süleymaniye medresesi. İstanbul'da bir medrese.

m. 9844
[=1]

medreset'ül vaizin : Vaizler medresesi.

m.+de 9952
[=1]

mefhum : Kavram.

m. 2175, 4286, 6529

m.+a 6087

m.+da 2794, 6100
m.+lar 126, 5764

m.+lardır 12267
m.+ları 2792, 4425

m.+ların 3463, 5516
m.+larını 4309

m.+larının 8413
m.+larla 8225

m.+u 2160, 3366, 6068
m.+unu 3259, 3869

m.+unun 2349, 2680
[=23]

Meftun Bey : Ahmed Midhat'ın "Eyyah" piyesinin kahramanı.

m. 10306
m.+in 10403

[=2]

megaloman : Kendini beğenen, seven.

m. 12902, 5270
[=2]

meğer : Bilinmeyen, farkında olunmayan bir durum için kullanılan bir söz.

m. 10739, 12721, 4225, 4641, 5296, 6359

[=6]

meharet : Uсталık, beceriklilik, üstadlık.

m. 3044
[=1]

mehasin-i mücerret : Soyut iyilikler.

m.+e+(mehasin-i mücerrede) 9452

m.+eye+(mehasin-i mücerredeye) 9448, 9456

[=3]

mehasin-i ulviye : Yüce iyilikler.

m.+den 9419
[=1]

mehaz : Bir eser yazılırken başvuru kaynağı.

m.+ın 5456
m.+ları 2535

[=2]

Mehmed : Şeyh Galib'in "Mehmed'in hikayesi" adlı eserinin kahramanı.

m. 13199
m.+in 13201, 8987

[=3]

Mehmed Akif Paşa : On dokuzuncu asır Osmanlı Devlet adamı ve şairi.

m. 2101
[=1]

Mehmed Ali Paşa : Osmanlı sadrazamı.

m. 3193, 3905
m.+nin 10344, 1626, 3049, 3062, 4002

[=7]

Mehmed Bey : Osmanlı devlet adamı.

m. 4956
m.+in 4887, 4941, 4948,

5834, 6176

m.+le 6786
[=7]

Mehmed Cevdet : Ahmet Mithat'ın akrabası.

- m.+e 9908, 9916
m.+in 9821, 9847
[=4]
- Mehmed Emin Rauf Paşa** :
II.Mahmut ve Abdülmecit
dönemlerinde 5 kez sadrazamlık
yapmış olan Osmanlı devlet
adamıdır.
m.+nın 1573, 2736
[=2]
- Mehmed Fuad Efendi** : Osmanlı
şehzadesi.
m.+lerin 4259
[=1]
- Mehmed Harzemşah** : Namık
Kemal'in "Celal" adlı eserinde bir
karakter.
m.+ın 8599, 8628, 8651
[=3]
- Mehmed IV** : 19. Osmanlı
sultanıdır.
m. 1392, 3270
[=2]
- Mehmed'in Hikayesi** : Şeyh
Galip'in eseri.
m. 13199
[=1]
- Mehmed Lebib Efendi** : Encümen-i
Şuara Topluluğuna bağlı şair.
m. 6669
[=1]
- Mehmed Muzaffer Mecmuası** :
Muallim Naci'nin eseri.
m. 13175, 13193
m.+na 13189
m.+nın 13215
[=4]
- Mehmed Bey** : Osmanlı devlet
adamı.
m. 4885
m.+in 5058
m.+ler 5000
m.+lerle 4937
[=4]
- Mehmed Rauf** : Osmanlı dönemi
paşası.
m. 2122
[=1]
- Mehmed Rüşdü Paşa** : Osmanlı
dönemi paşası.
m.+ların 6802
[=1]
- Mehmed Said Efendi** : Osmanlı
devlet adamı.
m.+nın 1063
[=1]
- Mehmedşah** : Namık Kemal'in
„Celal“ adlı eserinde bir karakter.
m. 8670, 8673
m.+ın 8656
[=3]
- Mehmet Emin** : Cumhuriyet
dönemi Türk şairlerdendir.
m.+den 10693
m.+in 10692
[=2]
- Mehmet Kaplan** : Türk edebiyat
araştırmacısı, yazar.
m. 7542
[=1]
- Mehmet Muzaffer Mecmuası** :
Muallim Naci'nin Tanzimat dönemi
Türk edebiyatında ilginç bir roman
denemesidir.
m.+na 13232
[=1]
- Mehmet Müfit Paşa** : Fikir ve sanat
hayatına katkısı olan bir kişi.
m.+lar 3526
[=1]
- Mehpeyker** : Namık
Kemal'in "İntibah" adlı romanının
kahramanı.
m. 8870, 8882, 8884, 8885
m.+den 8852
m.+dir 8861
m.+e 8877, 8887, 8916,
8961
m.+i 8868, 8879, 8888,
8903
m.+in 10112, 10113, 8874,
8889, 8892, 8894, 8900, 8902, 8904,
8911, 8938, 8945, 9621, 9624
m.+ini 8458, 8982
m.+le 8855
[=31]
- mehtab** : Ay
m. 2091, 483, 6021
[=3]
- mehtap** : bkz. (Mehtab)
m. 2915, 9620
m.+ın+(mehtabın) 2916
[=3]
- mehtaplı** : Ay olan gece.
m. 10663
[=1]
- mekan** : Yer.
m. 2539, 5662, 5663, 6249,
7008, 8316, 9211, 9379
m.+a 9036
m.+ı 12513
m.+larda 12524
m.+larına 12305
[=12]
- mekanizma** : Belli bir sonuca
ulaşmak için karmaşık bir biçimde
düzenlenmiş organ veya parçalar
birleşimi, sistem, düzenek.
m. 9370
m.+sı 10676, 11493, 1572,
530
m.+sıdır 634
m.+sını 10701, 252
m.+sının 1669, 7332
m.+yı 10049
[=11]
- mekatib-i umumiye nezareti** :
Genel okullar bakanlığı.
m.+ne 2493
[=1]
- Mekke** : Mısır.
m. 1966, 1982, 3580
[=3]
- mekteb-i edeb** : Edeb mektebi.
m. 13152
[=1]
- mekteb-i irfani** : İlim mektebi.
m.+de 10473
[=1]
- mekteb-i sultani** : Galatasaray
Lisesi.
m.+ye 5306
[=1]
- mekteb-i tbbiye** : Tıp okulu.
m. 1564, 3283
- [=2]
- mektep** : bkz. (Okul)
m. 10085, 10289, 10840,
10892, 10911, 11174, 1137, 1281,
12909, 1563, 1565, 1579, 2015,
3136, 3720, 4725, 5304, 6256, 6533,
7594, 7796, 9981
m.+i+(mektebi) 10070,
3422, 3432, 3655, 5463, 5906, 6139,
9323, 9794
m.+in+(mektebin) 10677,
1080, 13228, 2442, 6342, 6941
m.+inde+(mektebinde)
13030, 4080, 452, 4819, 8241
m.+inden+(mektebinden)
10772, 13054, 528, 5959, 8194
m.+ine+(mektebine) 10541,
10871, 5281, 6012, 6503
m.+inin+(mektebinin)
3309, 3340, 3677, 6641, 7520
m.+ler 1685, 9757
m.+lerde 10450, 3134,
4873
m.+lerden 3151
m.+leri 13060, 2702
m.+lerin 2612, 5504, 5521
m.+lerinde 11807, 3217
m.+lerindeki 13234
m.+lerini 1682
m.+lerinin 6121
m.+leriyle 3464
m.+te 1128, 1132, 5305,
5960, 9845
m.+ten 10510, 3093
m.+tir 4059
[=82]
- mektubi kalemi** : Yazı işleri.
m.+ne 12940, 9716
[=2]
- mektume** : Gizli.
m.+i 4143
[=1]
- mektup** : Nağme.
m. 10208, 10217, 10369,
11301, 11930, 1197, 12860, 2137,
2144, 2372, 2583, 3847, 3996, 4841,
4915, 5253, 6614, 6671, 6848, 742,
7488, 7591, 7599, 7606, 7608, 7619,
8030, 8372, 8917, 9135, 9823, 9917,
9926, 9927, 9951
m.+a+(mektuba) 11033,
11958, 13009, 7591
m.+i+(mektubi) 3250,
5684, 6662
m.+la 10995, 11032,
12948, 5188, 6577, 7375, 8073,
8096, 918
m.+lar 10998, 11023, 3113,
5230, 5270, 5446, 7901
m.+lara 9230
m.+larda 11242, 11297,
12937, 3097, 9462
m.+lardan 11038, 12951,
13168
m.+ları 10352, 11037,
11077, 11085, 11209, 2116, 2132,
2588, 4480, 4711, 6622, 7929, 8065,
8079, 8971
m.+ların 11043, 11308,
11679, 13179, 5164, 8081, 9701,
9947

m.+larında 11200, 12143, 12921, 2180, 2581, 2582, 4949, 5934, 7915, 8926
m.+larındaki 10494
m.+larından 4159
m.+larını 10963, 2139
m.+larının 2129, 9702
m.+larıyla 5150
m.+larıyla 10776
m.+larla 11035, 11150, 12985, 12998, 2572, 5269, 8804, 9242
m.+ta 10461, 10489, 10998, 11078, 11088, 12843, 12981, 2590, 4799, 5183, 7340, 7593, 7596, 7603, 7719, 8099, 8250, 8411, 921, 9651, 9655, 9909
m.+taki 10445, 922
m.+tur 7644
m.+u+(mektubu) 10460, 10487, 1432, 4974, 5253, 5268, 7656, 8073, 8503, 9128, 9136, 9666
m.+un+(mektubun) 11681, 11819, 12862, 13010, 4153, 4913, 5385, 7601, 7628, 8075, 9138, 9618
m.+unda+(mektubunda) 10495, 12898, 3845, 3945, 4191, 5366, 7540, 7645, 7943, 8181, 8219, 8315, 8484, 9606
m.+undaki+(mektubundaki) 6025
m.+undan+(mektubundan) 10875, 7907
m.+unu+(mektubunu) 10829, 4153, 8033
m.+unun+(mektubunun) 10350, 9525
m.+uyla+(mektubuyla) 5016
[=188]
mektupçu : Nağmeci.
m. 7561
m.+su 6676
[=2]
Mektuplar : Abdülhak Hamid'in eseri.
m.+da 10990
[=1]
Mektuplar I : Abdülhak Hamid'in eseri.
m. 11087
[=1]
Mektuplar II : Abdülhak Hamid'in eseri.
m. 10998
[=1]
Mektuplarım : Muallim Naci'nin eseri.
m.+daki 12944
m.+ın 12921, 13244
[=3]
mektuplaş- : Nağmeleşmek.
m.-ma 13178
m.-malar 6646
[=2]
melal : Can sıkıntısı, usanç.
m. 10602
m.+in 10615
[=2]
melalli : Usançlı.
m. 3830
[=1]
melamet : Kınama, ayıplama.

m. 5734
[=1]
melankoli : Hüzün.
m.+nin 4214
m.+ye 10659
[=2]
melek : Tanrı ile insan arasında aracılık yaptığına ve nurdan olduğuna inanılan manevi varlık.
m. 11960, 12551, 9047
m.+i+(meleği) 12228, 12467
m.+inden+(meleğinden) 12192
m.+ine+(meleğine) 11932
m.+ini+(meleğini) 12468
m.+inin+(meleğinin) 11733
m.+ler 12046
m.+lere 11608, 11611, 11957
m.+lerimiz 418, 9462
[=15]
meleke : Tekrarlama sonucu kazanılan yatkinlik, alışkanlık.
m.+leri 242
m.+lerine 12665
m.+si 10075, 10076, 9660
m.+sini 1273
m.+yi 3707
[=7]
Melek Hanım : Ahmet Mithat'ın eşi.
m.+la 9937
[=1]
melekles- : Melek gibi olmak.
m.-mek 11608
[=1]
Melekuttan Safiline Bir Nazar : Abdülhak Hamid'in manzumesi.
m. 11596
[=1]
melez : Değişik türden hayvan veya bitkiden üremiş.
m. 3498
[=1]
melik : Padişah, hükümdar, hakan.
m. 8695
[=1]
melike : Kadın hükümdar.
m.+si 8602
[=1]
Melik Nusret : Namık Kemal'in „Celal“ adlı eserinde bir karakter.
m. 8697
m.+i 8603, 8698
m.+in 8695
[=4]
Melling : Fransız seyyah, mimar ve ressam.
m. 1369, 1402
m.+e 1407
m.+in 1386, 1408
[=5]
melodram : Yunan trajedilerinde koro başı ile bir oyuncu arasında geçen şarkılı diyalog.
m. 10429, 12103, 12171, 12393, 12815, 8244, 8406, 8910
m.+a 12605, 3307
m.+dır 10425, 12605
m.+ının 8914
[=13]

Melvil : Abdülhak Hamid'in "Finten" adlı eserinde bir karakter.
m. 12615
m.+den 12615
m.+in 12606
[=3]
Memduh : Ahmet Mithat'ın "Dürdane" adlı eserinin kahramanı.
m. 10249, 10260, 10268, 10275
m.+a 10253
m.+u 10254, 10264
m.+un 10237, 10242, 10247, 10255, 10257, 10259, 10288, 10289
[=15]
Memduh Faik : Şair.
m. 7556
[=1]
Memduh Paşa : Dahiliye nazırı.
m. 7556
[=1]
memleket : Bir devletin egemenliği altında bulunan toprakların bütünü.
m. 11294, 1167, 12169, 12385, 1240, 12635, 1381, 1513, 1544, 1661, 1688, 2344, 2369, 2676, 2693, 2712, 2982, 3058, 3226, 3261, 3511, 4015, 4769, 4899, 4968, 5065, 5313, 6399, 6468, 6758, 6839, 6900, 7233, 7341, 7371, 7570, 7791, 7804, 7819, 787, 8076, 8408, 8569, 871, 878, 888, 977
m.+e 1078, 1081, 1098, 11132, 11180, 12367, 1309, 1459, 1564, 2524, 2750, 2868, 3147, 3152, 3263, 3266, 3267, 3303, 3310, 3323, 4122, 4709, 5491, 6623, 6657, 6835, 7262, 7394, 7518, 7643, 7739, 8842, 900, 904, 9494
m.+i 1136, 11585, 12212, 12679, 1508, 1592, 2321, 3047, 4057, 7390, 7682, 8664, 9881
m.+imiz 7392
m.+imizde 1127, 6218
m.+imize 1007, 1365, 2436, 3333, 6114, 6118, 786, 873
m.+imizi 4473
m.+imizin 1383
m.+imizle 839
m.+in 11430, 1265, 1283, 2932, 2940, 2954, 2971, 3196, 3514, 3699, 4490, 4653, 4813, 4825, 4863, 5416, 5419, 6164, 6754, 7232, 7385, 7950
m.+inde 1628, 861
m.+ine 12389
m.+ler 12105, 9491
m.+lerde 11293, 1581, 4810, 6233, 8000
m.+lerdeki 11307
m.+leri 203, 4818, 6253, 8622, 972
m.+lerin 12138, 2683, 2944
m.+lerinde 12403, 1277, 2773, 3165
m.+lerine 1123, 1655
m.+te 10768, 1087, 1095, 11300, 1193, 1252, 1262, 1286, 1400, 1409, 1426, 1434, 1446, 2418, 2468, 2609, 2629, 2743, 2815, 2978, 3014, 3077, 3150, 3157, 3233, 3359, 3398, 3404, 3419, 3420, 3426, 3690,

3743, 3856, 4784, 4881, 5027, 5497,
5516, 6129, 6326, 6467, 7653, 7976,
8106, 8460, 862, 869, 8752, 9233
m.+teki 1106, 3281, 3510,
3732, 4883, 4936

m.+tekinden 5144
m.+ten 12675, 8003
[=215]

Memleketeyn : Osmanlı
döneminde, eflak ve boğdan'a, bir
arada verilen isim.

m. 1651
m.+de 3565
m.+deki 4108
m.+den 3023
m.+i 7831
m.+in 7834
[=6]

Memlük : Bir ulus devleti olmayan
ve kölelikten gelen memlûklerin
bugünkü Mısır ve Suriye'de kurduğu
bir askeri aristokrasi devletidir

m.+lerle 897
[=1]

memnun : Herhangi bir olaydan
veya durumdan ötürü sevinç duyan,
kıvançlı.

m. 10027, 11356, 1728,
4817, 4944, 6758, 2421
[=7]

memur : Devlet hizmetinde aylıkla
çalışan kimse.

m. 10465, 1502, 2054,
2406, 2740, 2958, 2997, 3466, 3566,
3598, 3600, 3665, 3694, 3743, 4869,
4959, 4989, 7420, 7536, 8056, 886,
9176, 9172

m.+du 7797
m.+lar 2695, 2710, 2832,
2872, 2914

m.+lardan 1694, 2830
m.+lardır 12112
m.+ları 2405, 2638, 7909
m.+larımız 1482
m.+ların 6745, 7958
m.+larına 2985, 3628
m.+larından 4994
m.+larının 2697
m.+u 10770, 5098, 671
m.+un 2696, 980
[=47]

memuriyet : Memurluk.

m. 11227, 13098, 3987,
6311, 8076

m.+e 3606, 8024
m.+inde 2698, 4685
m.+ini 7793
m.+inin 11296, 4108
m.+iyle 4011
m.+ler 5125
m.+lerde 5685
m.+lere 8038
m.+lerinde 11311, 2392
m.+lerine 2895
m.+lerinin 3576
m.+lerle 2890
m.+te 10980
[=22]

memurluk : Memur olma durumu.

m. 7543
m.+a+(memurluğa) 8071
m.+la 8048
m.+larına 2889

m.+u+(memurluğu) 2471
m.+una+(memurluğun)

4958 m.+unda+(memurluğunda)

2700 [=7]

men : Yasaklama.

m. 10155, 11170, 3037,
336, 3443, 4438, 565, 701, 8332,
8571, 9205

m.+i 1284
m.+ini 3014
[=13]

menabi : Kaynaklar.

m.+i 847
[=1]

menba : bkz. (menabi)

m. 4831
m.+da 1216
m.+ımı 853
m.+ının 2972
m.+lardan 2866
m.+ların 1077
m.+larında 1314
m.+larından 1081, 1318
m.+larını 3070
m.+larla 9157
[=11]

menekşe : Bir tür çiçek.

m. 193
[=1]

Menemenlizade : Tanzimat devri
şair ve yazarlarından.

m.+nin 10920, 10540
[=2]

Menemenlizade Tahir : bkz.
(Menemenlizade)

m. 8086
[=1]

Menemenlizade Tahir Bey : bkz.
(Menemenlizade)

m.+in 11064
[=1]

menet- : Yasaklamak.

m.-ecek+(menedecek) 9867
m.-en+(meneden) 881
m.-ilen+(menedilen) 9807
m.-ti 8103
m.-tiği 7130, 8326
[=6]

menfa : Bir kimsenin sürgüne
gönderildiği yer, sürgün yeri.

m. 7888, 7895, 7900, 7933,
7949, 9754, 9850, 9995
m.+da 11300, 1955, 2143,
7910, 9732, 9746, 9777, 9789, 9821
m.+dan 10206, 9966
m.+nın 9782
m.+sı 13237, 9990
m.+sında 10100
m.+sından 11971, 11974
m.+yı 9992
[=26]

menfaat : Çıkar.

m. 2464, 7950, 820, 8870,
9691

m.+ın 9789
m.+ına 7879
m.+ımı 5404, 5407
m.+i 3054, 3750, 6778
m.+in 6896
m.+la 8664
m.+ların 12288, 889

m.+larını 1435, 1656

m.+leri 828

m.+lerin 3745, 5246

m.+lerinde 3011

m.+lerinden 7809

m.+lerini 1108, 3058, 3078,

3894, 4691, 8417

m.+lerle 1440

[=30]

menfaatçi : Çıkarıcı.

m. 7256

[=1]

menfi : Olumsuz.

m. 10194, 10931, 11822,
1311, 1668, 3040, 3176, 5683, 6533,
8075

m.+lere 7938

m.+sinin 11036, 8925

[=13]

menfur-ı tabiat : İğrenç tabiat.

m. 9293

[=1]

meni'isiyet : Tanzimat döneminde
karşılığı aranan terkiplerden biri.

m. 3362

[=1]

menkûbe : Din büyüklerinin veya
tarihe geçmiş ünlü kimselerin
yaşamları ve olağanüstü
davranışlarıyla ilgili hikâye.

m. 2303

[=1]

mensup : Bir yerle veya bir
kimseyle bağlantısı olan.

m. 10541, 10960, 12454,
158, 1638, 3276, 4092, 4955, 4959,
5172, 6454, 6503, 7401, 7927, 8042,
8151, 857, 9281, 9350, 946, 9714

m.+lar 7203

m.+ları 3100

m.+larına 3064

m.+larının 1279, 4934,

5318

m.+tu 4013

m.+tular 4924

m.+u+(mensubu) 3094,

5199

m.+unun+(mensubunun)

4762

[=32]

mensur : Nesir.

m. 13147, 6036, 7261,
9585, 9597

[=5]

mensure : Saçılmış, dağılmış.

m. 10708

m.+de 8184

[=2]

menzil : Yolculukta dinlenmek
amacıyla durulan yer.

m.+inde 135

[=1]

merak : Bir şeyi anlamak veya
öğrenmek için duyulan istek.

m. 11572, 3230, 3291,
3684, 6501, 9727

m.+ı 11506, 13068, 1713,
1882, 1891, 3243, 3815, 4269, 4815,
5492, 885, 9689, 9692

m.+ından 12571

m.+ımı 3985, 763

m.+ının 1363

[=23]

meraklı : Her şeyi anlamak ve bilmek isteyen, araştırmacı.

m. 9077
m.+sı 10273, 11434,
13205, 13225, 1362, 2054, 2759
[=8]

meram : İstek, amaç.
m.+ına 4549
[=1]

meramlı : İstekli.
m. 6874
[=1]

merasim : Tören.
m. 1599, 2414, 5943, 745
m.+de 1616, 262
m.+den 5624
m.+e 2732
m.+i 262, 6820
m.+inde 3552, 3572, 4838
m.+ini 2943
m.+le 11120, 1602
[=16]

Mercan : Namık Kemal'in Ali Paşa'yı ziyaret ettiği konağın bulunduğu yer.
m.+daki 7742
[=1]

merci-i asli : Asıl kaynak.
m.+dir 11544
[=1]

merdümگیریز : İnsan içine karışmaktan hoşlanmayan, insanlardan kaçan.
m. 13002
m.+dir 10214
[=2]

merhale : Aşama.
m. 11359, 11637, 11638,
39, 4052, 6034, 7513, 9788
m.+de 3770
m.+den 3922
m.+ler 11954
m.+lerdir 13050
m.+leri 11282
m.+lerinden 3829
m.+lerini 2239
m.+si 11328, 3835, 5942,
6248, 6977, 7495
m.+sıdır 4347
m.+sinde 3675
m.+sine 5632
m.+sini 4211
m.+ye 10674, 10871, 1887,

586
m.+yi 11123
[=30]

merhamet : Acıma.
m. 10211, 10220, 10226
m.+e 10214, 10858, 7153
m.+i 7061
m.+ine 4533
m.+le 2773
[=9]

merhametsizlik : Acımasızlık.
m.+i+(merhametsizliği)
1303

[=1]
merhum : Ölü.
m. 6734, 9092
[=2]

merih : Mars.
m. 6092
[=1]

Merkad-i Fatih'i Ziyaret :
Hamid'in manzumesi.

m. 11626
[=1]

Merkado : Hamid'in "İbn-i Musa"
adlı eserinde bir karakter.

m. 12478
m.+dan 12482
m.+dur 12467
m.+nun 12415, 12415
m.+ya 12317, 12487
[=7]

merkez : Bir bölgenin veya kuruluşun yönetim yeri.
m. 12773, 136, 223, 4924,
9750

m.+den 6876, 8517
m.+e 119
m.+i 10199, 12420, 13090,
1448, 8058, 8061

m.+in 11047, 1497, 8487
m.+inde 3520
m.+ini 1606, 1751, 2674
m.+lerde 2618
m.+leri 18
m.+lerin 19
m.+lerinde 3502, 996
m.+lerinden 3067
m.+lerine 3480
[=28]

merkeziyet : Otoritenin ve işin tek bir merkezde toplanmasını amaçlayan görüş.
m. 3513
[=1]

merkezleş- : Merkez durumuna gelmek.

m.-mede 11177
m.-meleri 37
[=2]

mersiye : Divan çağında bir ölü için yazılan acıklı anma koşusu.
m. 10565, 10616, 10729,
10730, 10860, 10986, 11397, 11682,
11694, 11698, 11701, 11703, 11709,
11721, 11721, 11859, 13135, 2116,
2205, 2214, 5565, 5977, 5981, 5986,
5989, 8173, 8243, 8268, 9054

m.+de 2199, 5984, 5995
m.+dir 10536, 5990, 8262
m.+ler 5989
m.+lerin 11993
m.+lerinde 12003, 12012
m.+lerinin 11697
m.+nin 10967, 11404,
11722, 12011

m.+si 2093, 5564, 6966
m.+sinde 2287, 3096, 8288
m.+sinden 11195
m.+sini 12495, 2093
m.+sinin 7088, 8261, 8267
m.+siyle 1781
m.+ye 11706
m.+yi 10708, 10966
[=60]

mersiyemsi : Mersiye gibi.
m. 11447, 12496
[=2]

mertebe : Rütbe.
m.+sinden 3542
[=1]

Mervan : Hamid'in "İbn-i Musa"
adlı eserinde bir karakter.

m. 12478
[=1]

Meryem : Hz. meryem tablosu.
m. 8201
[=1]

mesafe : Ara.
m. 6042
m.+den 278
m.+leri 12549
m.+nin 10776
m.+yi 11218
[=5]

mesai : Çalışma, emek.
m. 1151, 4017, 897
m.+si 4204
m.+sinden 2605, 4018
m.+sine 3180
m.+yi 3697
[=8]

mesail-i politikiye : Politika meseleleri.
m. 2410
[=1]

mesaj : İleti.
m. 11331
m.+ın 10849, 13105
[=3]

mesalih : İşler.
m.+i 4157
[=1]

Mesele-i Mebhusetü Anka : Sait Çelebi ve gazetesi Ruzname-i Ceride-i Havadis ile Şinasi ve gazetesi Tasvir-i Efkar arasında çıkan dil münakaşası.
m. 4616
[=1]

mesela : Örneğin.
m. 10385, 10760, 11338,
12107, 12132, 12154, 12514, 12626,
12628, 13127, 1622, 2062, 2409,
2447, 2522, 28, 3011, 3241, 3446,
3497, 364, 3733, 3937, 3958, 4287,
4386, 4508, 5070, 534, 538, 5462,
560, 565, 5870, 645, 6485, 6557,
6584, 7055, 8904
[=40]

mesele : Sorun.
m. 10297, 10774, 1091,
12148, 1269, 12824, 13108, 1639,
2781, 2944, 3037, 4162, 4615, 468,
5083, 5363, 5766, 5875, 5877, 6398,
6408, 654, 6595, 7350, 7366, 7373,
7376, 7755, 7866, 7870, 7993, 8842,
9284, 9576

m.+de 4351, 4699, 4788,
7446
m.+den 2024, 7846, 8058
m.+dir 10698, 4960, 5721,
6431

m.+ler 10202, 10836,
11191, 11212, 11222, 12280, 1253,
12822, 1464, 3716, 4114, 4168,
4673, 4844, 5066, 7649, 7683, 7863
m.+lerde 2691, 3075, 3231,
3300, 4899, 5040, 6584, 7229, 7859,
8078, 879, 9491, 9871
m.+lerdi 2948
m.+lere 11595, 11759,
1625, 2552, 4867, 4879, 5168, 5340,
7637

m.+leri 11712, 12035,
12181, 12753, 12819, 12845, 13157,

2434, 2484, 2596, 2893, 3223, 3395, 3780, 4691, 4791, 4928, 4967, 4968, 5135, 5290, 5339, 5553, 5554, 582, 6240, 6537, 672, 7129, 7284, 7652, 82, 8656, 9407, 9753, 9929
m.+lerimiz 6275
m.+lerin 11715, 12281, 1607, 2194, 2788, 3458, 4669, 4794, 4870, 8001
m.+lerinde 12661, 2981, 4677, 5118, 5134, 5368, 6796, 7310, 7791, 7819, 843, 9751, 9889
m.+lerindeki 5531, 6900
m.+lerinden 12181
m.+lerine 12423, 13202, 2261, 3202, 7395
m.+lerini 10144, 12277, 12811, 1298, 2999, 4504, 5714, 6302, 6527, 6705, 6755, 77, 81
m.+lerinin 10172, 3029, 7139, 7570, 7948
m.+leriyle 11584, 12117, 4643, 4971, 7979, 8109
m.+lerle 11051, 4038, 5515, 9338
m.+nin 1931, 7356, 7367, 7374, 7663, 9001
m.+si 10185, 10299, 1062, 10836, 1111, 11534, 11586, 11997, 13066, 1655, 1673, 1931, 2404, 2649, 2757, 2813, 3051, 3072, 3428, 3444, 3612, 4168, 4589, 4621, 4747, 4835, 490, 4970, 5022, 5091, 5369, 5479, 5493, 5871, 5895, 6419, 656, 7211, 7864, 7974, 8010, 8362, 954, 9786, 9834
m.+sidir 11981, 2187, 4502, 4590, 4657, 681
m.+sinde 1475, 2663, 3005, 3639, 3650, 3752, 4973, 5351, 5457, 5899, 6606, 6689, 6795, 7231, 919, 9396, 9963
m.+sinden 10895, 1689, 6694, 7706
m.+sine 11798, 11923, 4174, 4526, 5873, 6316, 7790, 9210, 9489, 9921
m.+sini 12900, 3627, 4164, 4643, 4697, 5538, 5902, 7093, 7211, 7653, 7824, 8301
m.+sinin 1054, 1504, 2785, 3056, 3062, 3641, 3846, 3919, 4350, 4832, 7343, 7359
m.+siydi 7866
m.+siyle 12584, 4195
m.+ye 11763, 1431, 4502, 7866
m.+yi 10655, 10883, 11757, 12307, 12951, 3654, 3656, 3816, 457, 4929, 5480, 576, 6421, 6869, 6993, 9280, 9803
[=318]
mesele-i şarkıye : Namık Kemal'in makalesi.
m. 4982
[=1]
mesire : Gezinti yeri.
m.+leri 1826
m.+lerinde 11073
m.+ye 3495
[=3]
meskukat : Sikkeler, metal paralar.
m. 3130

[=1]
meslek : Belli bir eğitim ile kazanılan sistemli bilgi ve becerilere dayalı, insanlara yararlı mal üretmek, hizmet vermek ve karşılığında para kazanmak için yapılan, kuralları belirlenmiş iş.
m. 2142, 248, 930
m.+i 4569
m.+i+(mesleği) 5914
m.+inden+(mesleğinden)
3609
m.+ine+(mesleğine) 10083, 11538, 2099, 3567
m.+lerin 434, 6586
[=12]
mesleki : Meslekle ilgili.
m. 9115
[=1]
mesnet : Dayanak.
m.+i+(mesnedi) 11790
m.+leri 12331
[=2]
mesnevi : Her beyti ayrı uyaklı bir divan edebiyatı nazım biçimi.
m. 11835, 11836, 2074, 221, 3552, 4303, 5623, 707
m.+de 2046, 2069, 643
m.+deki 5819
m.+lerde 1701, 4334
m.+lerden 11473
m.+lerin 8933
m.+nin 13136, 2049, 2072
m.+si 2063
m.+sindeki 604
m.+sinden 2062
m.+ye 2050
m.+yi 1858
[=24]
mesnevihan : Mesnevi okuyana verilen ad.
m.+larından 3551
[=1]
Mesnevi-i Şerif : Mevlâna Celaleddin-i Rumî'nin meşhur farsça olan eserinin ismi.
m. 3553
[=1]
Mesprison Muahezenamesi : Recaizade'nin tercüme eseri.
m.+nde 7902
[=1]
Mesprisons : bkz. (mesprison muahezenamesi)
m. 10571, 6620
[=2]
Mesprisons Muahezenamesi : bkz. (mesprison muahezenamesi)
m. 7932, 9244
m.+nde 8925, 9655
[=4]
Mesprisons tercümesi : bkz. (mesprison muahezenamesi)
m. 10497
[=1]
Mesud Efendi : Abdülhak Hamid'in "İçli Kız"ında bir karakter.
m. 12132
m.+nin 1122
[=2]

Mesude Örnekol : "Ziya Paşa'nın Hürriyet'teki makaleleri" adlı yüksek lisans tezini hazırlayan kişi.
m. 6674
[=1]
Mesud-i Harabati : Naci'nin eseri.
m. 12959, 13000
[=2]
mesul : Sorumlu.
m. 1572, 2829, 3594, 4920, 6923, 7154, 7304, 7999
[=8]
mesuliyet : Sorumluluk.
m. 4486, 4489, 5946, 6860, 7153, 7163, 8010
m.+i 1505, 4490, 5714, 582, 7139, 7371
m.+ini 3341, 3658, 3735, 5041, 5194, 5990, 6113, 9002
m.+leri 4492
m.+lerini 9781
m.+leriyle 4727
[=24]
mesuliyetsiz : Sorumsuz.
m. 1500
[=1]
mesut : Mutlu.
m. 11233, 12048, 12541, 12657, 13074, 13237, 1954, 4676, 6360, 8287, 8885, 963
m.+mu 12365
m.+tur 120
[=14]
Mesut Efendi : bkz. (Mesud Efendi)
m. 12109, 12114
[=2]
meşak-ı ruhaniye : Ruhi sıkıntılar.
m.+sini 8682
[=1]
meşale : Ucunda, alev çıkararak yanıcı bir madde bulunan, aydınlatmaya yarayan değnek.
m.+lerle 12558
m.+si 5595
[=2]
meşe : Bir çeşit ağaç.
m. 130
[=1]
meşgale : Uğraş.
m. 7261
[=1]
meşgul : Bir işle uğraşan, iş görmekte olan.
m. 10093, 10095, 10096, 10098, 10455, 10466, 10507, 11527, 11584, 1177, 11820, 1258, 1863, 2646, 3779, 3988, 4195, 6575, 6815, 7170, 754, 7700, 7796, 7977, 8109, 8255, 9032, 9319, 9422, 9544, 9738
m.+du 6198
m.+dur 4205
m.+dü 9953
m.+dür 10983, 11190, 12553, 2698, 3967, 7092, 7129, 8446
[=42]
meşguliyet : Meşgul olma durumu.
m.+leri 3886
[=1]
meşhur : Ünlü.

m. 10445, 10596, 1083, 10950, 10965, 11148, 11410, 11431, 11623, 1181, 12453, 1308, 1311, 1523, 1581, 1973, 2004, 2093, 2147, 2291, 2315, 2360, 3036, 3123, 3166, 3194, 3550, 4220, 4405, 4566, 4616, 4632, 4805, 4977, 5140, 5179, 5193, 5243, 6026, 6449, 6504, 6646, 6936, 6961, 7103, 7290, 7522, 7556, 7622, 7661, 7725, 7966, 8259, 8384, 8652, 8663, 8993, 9070, 9236, 9487, 9935, 9978

m.+dur 9288
[=63]

meşihat : Şeyhlik.
m.+a 3620
m.+in 3676
m.+tan 3624, 7353
[=4]

meşrep : Yaradılış, huy, karakter.
m. 10958
[=1]

meşru : Yasal.
m. 3012
[=1]

meşrutî : Meşrutiyetle ilgili olan.
m. 4803
[=1]

meşrutîyet : Hükümdarlıkla yönetilen bir ülkede hükümdarın başkanlığı altında parlamento yönetimine dayanan hükümet biçimi.

m. 2827, 2835, 3256, 3381, 3397, 3411, 3413, 4768, 4780, 4784, 4790, 4800, 4902, 4913, 4972, 5063, 5085, 5132, 5238, 5243, 5275, 5352, 5356, 6860, 7303, 7306, 7978, 7984, 8009, 8012, 9368, 9398, 9456, 9471, 9472, 9476, 9882, 9919, 9929

m.+e 9968
m.+i 5417, 6862, 7985, 9881, 9892

m.+in 10480, 11111, 4919, 7982, 9397, 9475, 9891
m.+ini 5239
m.+ten 10484, 10869, 11107, 12061, 12840, 7988, 9927
[=60]

meşrutîyetçilik : Meşrutiyetçi olma durumu.

m. 3368
[=1]

meşum : Uğursuz.
m. 10328, 1111, 1137, 12151, 12187, 12260, 12648, 1429, 4820, 8724, 8814
[=11]

meşveret : Bir konu hakkında birinin düşüncesini sorma, danışma.
m. 1194, 1984, 5090, 7303, 9398, 9473

[=6]

metafizik : Doğa ötesi.
m. 10147, 11530, 11531, 11672, 12031, 7148
m.+e+(metafizîğe) 11723, 7141

m.+in+(metafizîğin) 11750
[=9]

metal : Çok yüksek elektrik ve ısı iletkenliği, kendine özgü parlaklığı olan, oksijenli birleşimiyle

çoğunlukla bazik oksitler veren madde.

m. 9061
[=1]

methal : Bir yapının giriş yeri, giriş.
m. 9203
m.+in 9203
[=2]

methet- : bkz. (medhet-)
m.-en+(metheden) 12997, 376, 9326
m.-er+(metheder) 1996, 5285, 9070

m.-ilen+(methedilen) 376
m.-miştir 5270
[=8]

metih : bkz. (medih)
m. 12999, 8436, 9851
m.+i+(methi) 2262, 9905
m.+ler 12456
m.+lerin 7401
m.+li 12915
[=8]

metin : Bir yazıyı biçim, anlatım ve noktalama özellikleriyle oluşturan kelimelerin bütünü.

m. 3578
m.+den 5654
m.+e+(metne) 10159
m.+i+(metni) 3578
m.+in+(metnin) 3815
m.+ler 2240
m.+lardi 4728
[=7]

Metni Metin : Cevdet Paşa'nın Arapça'dan tercüme olan eseri.
m. 3767, 3941, 3968, 4291
m.+dır 3917
[=5]

metod : Yöntem.
m. 3707
m.+a 3791
m.+larının 6575
m.+lu 7756
[=4]

metodik : Yöntemli.
m. 7798
[=1]

metodsuz : Yöntemsiz.
m. 5461
[=1]

metres : Evli bir erkekle nikâhsız yaşayan kadın.
m.+i 10039
m.+inden 10041
[=2]

metrik : Ölçümlü.
m. 28
[=1]

Metternich : Avusturyalı bir diplomattır.
m. 3207
m.+in 2706
[=2]

mevce-i bad : Rüzgar dalgası anlamında bir terkiib.
m. 11877
[=1]

mevcudiyet : Varlık.
m.+i 784
m.+lerinin 1566
[=2]

mevcut : Var olan, bulunan.

m. 10790, 10914, 10916, 1109, 11232, 1124, 1125, 11278, 11540, 11554, 11790, 11796, 11934, 12049, 1231, 12319, 12662, 1268, 1357, 1670, 1804, 1877, 1937, 1942, 2218, 2280, 2418, 2468, 2487, 2518, 259, 3079, 3110, 3280, 3347, 3426, 3994, 4149, 4303, 4353, 4473, 4492, 450, 4507, 4535, 4767, 5075, 5256, 5352, 5376, 5402, 5497, 5862, 5887, 6326, 668, 6947, 7066, 7462, 7903, 8107, 8116, 8211, 8737, 879, 9398, 9413, 9453, 9784, 989, 991
m.+ken 10750
m.+tu 13171, 1359, 1715, 1886, 5218, 6121, 6436, 938, 984
m.+tular 12823, 791, 9670
m.+tur 100, 10765, 11188, 11555, 2244, 330, 332, 3935, 672, 6897, 6977, 9450
m.+turlar 11283
m.+u+(mevcudu) 10417, 3711, 9193
[=100]

mevhum yüz : Vehim yüz anlamında bir terkiib.
m. 11877
[=1]

mevki : Yer.
m. 12675, 1328, 2494, 4069, 4903, 729

m.+den 1134
m.+inde 3261, 4935
m.+indekilerin 3894
m.+inden 3067
m.+ine 12440, 248
m.+ini 7380
m.+inin 8008
m.+ye 3730
[=16]

mevkii : bkz. (mevki)
m. 1089, 1114, 2739, 3120, 4284

m.+nde 3725
m.+nden 2775
m.+ne 1561
m.+ni 6546
[=9]

mevkip : Kafîle. Alay.
m.+i+(mevkibi) 3649, 6855
[=2]

Mevlana : İslam ve tasavvuf dünyasında bir şair ve düşünce adamı.

m. 8609
m.+nın 11807, 2034
m.+ya 2038
[=4]

mevlevî : Mevlevîlik tarikatına bağlı kimse.
m. 11925, 1530, 1709, 2021
[=4]

mevlevîlik : Mevlâna Celâlettin Rumi'nin görüşlerine dayanan ve oğlu tarafından kurulan tarikat.

m. 1421, 5628
m.+e+(mevlevîliğe) 1860, 5621
m.+i+(mevlevîliği) 1419
[=5]

Mevlid : Süleyman Çelebi'nin eseri.
m.+den 3975

[=1]
mevsim : Yılın, güneşten ısı, ışık alma süresi ve dolayısıyla iklim şartları bakımından farklılık gösteren dört bölümünden her biri.
 m. 11428, 243
 m.+i 8732
 m.+idir 3490
 m.+in 6740
 m.+ini 10093
 m.+ler 377
 m.+lere 2726
 [=8]
mevsimlik : Sezonluk.
 m. 3305
 [=1]
mevzu : bkz. (mevzuu)
 m. 11825, 12338, 12684, 13212, 3837, 6431, 7093, 8316, 8434, 8586, 8826, 916
 m.+a 10140, 3237, 5449, 8419, 8462, 8619
 m.+da 10683, 11683
 m.+dadır 8824
 m.+lar 1038, 10638, 6277, 6474, 6486
 m.+lara 12180, 12394, 2726, 3811, 5901, 601, 6386
 m.+larda 6493
 m.+lardır 3779
 m.+ları 12145, 5067, 602, 6406
 m.+ların 10550, 1805, 2090, 3779, 602
 m.+larına 3240
 m.+larında 222
 m.+larından 2544, 5971, 6189, 8416
 m.+larını 12298, 601
 m.+larının 6146
 m.+larla 12173
 m.+nu 10717
 m.+suz 4557
 m.+u 10185, 11387, 12175, 12253, 12303, 12383, 12458, 12473, 12485, 12660, 12669, 12764, 12786, 2175, 3833, 6393, 6435, 6486, 8491, 8574, 8733, 8814, 885, 9452
 m.+udur 8826
 m.+un 6402, 6464, 6470, 6971, 7089
 m.+una 8676
 m.+unu 10742, 11716, 11903, 12141, 12170, 12308, 12325, 12326, 12341, 12379, 2431, 4307, 7271, 8299, 8405, 8416
 m.+unun 10426, 10432, 12525, 8459, 9133
 m.+uyla 12324, 12530, 6391
 [=111]
mevzuat-ı ulum : İlim hususları.
 m. 10882
 [=1]
mevzubahis : Söz konusu.
 m. 1051
 [=1]
mevzulu : Konulu.
 m. 10870
 [=1]
mevzuu : Konu.
 m. 1253, 1466, 2242, 4577, 5579, 686, 8322, 8408

m.+nu 2450, 3709
 [=10]
mevzuubahis : bkz. (mevzubahis)
 m. 8301
 [=1]
mevyan : Alan.
 m. 11229, 11433, 11437, 12778, 12975, 13099, 13181, 1488, 815
 m.+a 10684, 10686, 11521, 12276, 1554, 1899, 1931, 2202, 2202, 2562, 3338, 4761, 4799, 4844, 6803, 8044, 8173
 m.+dır 5570
 m.+ı 4807
 m.+ının 5577
 [=29]
mevgede : bkz. (meyhane)
 m.+si 13068
 [=1]
mevthane : İçki içilen yer.
 m. 198, 9332
 m.+de 10139, 13086, 199
 m.+si 13067
 [=6]
mevlettir- : Mevletme işini yaptırmak.
 m.-en 4829
 [=1]
mevus : Üzgün.
 m. 10271, 7820
 [=2]
mevva : Bitkilerde çiçeğin döllenmesinden sonra yumurtalığın gelişmesiyle oluşan tohumları taşıyan, genellikle yenebilen organ.
 m. 194
 m.+lar 194
 m.+larını 11125, 7952
 m.+larıyla 12361
 m.+sını 10954
 [=6]
mevyal : Eğilimli, eğimli.
 m. 8697
 m.+dir 2421
 [=2]
mezalim : Zulümler, haksızlıklar, kıyımlar.
 m. 7980
 [=1]
mezar : Ölüünün gömülü olduğu yer.
 m. 10802, 11183, 11185, 11400, 11402, 11561, 11728, 11742, 11848, 11864, 11964, 2380, 5975, 5985, 640, 8244, 8397, 8399, 8560, 9648
 m.+a 8565
 m.+da 11183, 11846
 m.+dır 11516, 11727
 m.+ın 11401, 11750
 m.+ına 12600
 m.+ından 12603, 12641
 m.+ını 10713, 11845, 8564, 8565
 m.+ının 10714
 m.+la 11182, 11184, 11515
 m.+lar 5988
 m.+larının 12602
 [=40]
mezarcı : Mezarın bakımını yapan kimse.
 m.+ların 8560, 8561
 [=2]

mezarlık : Mezarların bulunduğu yer, kabristan.
 m. 12150, 12475, 12601, 5979, 8557, 8557, 8562
 m.+ına+(mezarlığına) 8559
 m.+ında+(mezarlığında)
 8395
 m.+ından+(mezarlığından)
 5987
 m.+ta 12602, 5985, 8558, 8563, 8564, 8565
 [=16]
mezar taşı : Gömülen kişiye ait kimlik bilgileri, dua vb. yazıları kazınmış olarak üzerinde bulunduran ve mezarın baş ucuna dikilen taş.
 m. 11113, 11114
 [=2]
mezbuhane : Çırpınarak, son ümid ve son kuvvetle.
 m. 5203
 [=1]
meze : İçki içilirken yenilen yiyecek.
 m. 10139
 [=1]
mezhep : Bir dinin görüş, yorum ve anlayış ayrılıkları sebebiyle ortaya çıkan kollarından her biri.
 m. 719
 m.+indedir+(mezhebindendir) 9006
 m.+leri 5379
 m.+te 5386
 [=4]
meziyet : Bir kişiyi veya nesneyi benzerinden üstün gösteren nitelik.
 m. 2393, 8775, 9097, 9514
 m.+i 2434, 2599, 473
 m.+ini 2530
 m.+ler 3853, 6217
 m.+leri 10347, 10762, 1960, 7399, 8321
 m.+lerin 3720, 9110
 m.+lerinden 3972
 m.+lerini 3777
 m.+leriyle 6890, 9193
 [=21]
mezun : Bir okulu bitirerek diploma alan.
 m. 9715
 m.+unun 11172
 [=2]
M. Fanton : Fikir adamı.
 m. 7696, 7698
 m.+un 7647, 7714
 [=4]
mknats : Demiri ve daha başka bazı metalleri çeken demir oksit.
 m.+tan 1028
 [=1]
mntaka : Bölge.
 m.+lara 3006
 m.+larda 1648
 [=2]
Mısır : Bir ülke.
 m. 1504, 1542, 1615, 1615, 1654, 2523, 2813, 3051, 3056, 3062, 3442, 3597, 3832, 3845, 4783, 4783, 4786, 4831, 4834, 4844, 4851, 4854, 4856, 4891, 4894, 4901, 4978, 5025, 5068, 5069, 5139, 541, 6450, 6755,

6795, 7201, 7369, 7395, 7785, 7790,
7810, 7823, 7835, 9119, 9711, 2907
m.+a 10344, 10946, 3630,
4851, 4854, 7373, 865
m.+da 10343, 10947, 1605,
1815, 3049, 4002, 7361, 826, 9666
m.+daki 1631, 4699
m.+dan 7309
m.+ı 10344, 1338, 4822,
7832
m.+ın 1493, 1626, 3502,
4787, 4793, 4824, 5134, 719
[=77]
Mısır Çarşısı : İstanbul'da bir çarşı.
m. 9959
[=1]
Mısırlı Paşa Bey : Cevdet Paşa'nın
"Tezakir-i Cevdet"inde bahsi geçen
zengin paşa.
m. 2900
[=1]
mısra : Bir şiiri oluşturan dizelerden
her biri.
m. 11099, 11135, 11287,
11413, 11418, 11435, 11476, 11479,
11581, 11668, 11815, 11833, 11879,
11888, 11890, 12666, 12823, 13039,
13041, 1740, 1743, 1768, 1830,
1833, 1912, 1926, 1986, 2074, 297,
324, 325, 330, 3332, 361, 4023,
4362, 5205, 5205, 5643, 5657, 5716,
5725, 5805, 5837, 5837, 68, 6947,
746, 8139, 8160, 8213, 8238, 8239,
9299, 93
m.+a 10644, 11631, 2344,
6954
m.+da 11219, 11397,
11656, 11886, 11887, 12822, 1939,
1951, 2166, 6088
m.+daki 11106
m.+dan 10644, 5805, 7111
m.+ı 10653, 10669, 11082,
11091, 11107, 11419, 11794, 11812,
11818, 11840, 12012, 12727, 13098,
13115, 1741, 1843, 2016, 2044,
2092, 2148, 2233, 2320, 2359, 2379,
318, 350, 4387, 4389, 5074, 512,
5679, 5784, 5804, 5810, 6087, 68,
6979, 7094, 7134, 7154, 8053, 8129,
8136, 8212, 8214, 8239
m.+dır 8200
m.+ın 11432, 11460,
11656, 11659, 11661, 11830, 11879,
11885, 13043, 13136, 2232, 301,
327, 4382, 486, 5805, 6110, 6978,
7255, 8134, 9062, 9687, 9687
m.+ına 4187
m.+ında 11256, 11779,
2165, 4275, 592, 6089
m.+ından 13116
m.+ını 10923, 1832, 2358,
6730
m.+ının 10922, 11657,
11658, 12497, 12755, 318, 4386,
6953, 7501, 8188
m.+ıyla 11892, 11908,
5659
m.+lar 10647, 11433,
11615, 11636, 11816, 11832, 11837,
11850, 11870, 11875, 13066, 13072,
13115, 2356, 426, 5881, 5882, 5883,
7468

m.+lara 10661, 13124,
1798, 308, 4389
m.+larda 11603, 11606,
11815, 1786, 2354, 6952, 7082,
7483, 9688
m.+lardaki 11876
m.+lardan 300
m.+lardı 9688
m.+ları 10658, 10705,
11065, 11784, 11839, 11889, 13041,
1827, 6045, 7490, 8139, 9685
m.+lardır 7182
m.+ların 10662, 10668,
11568, 11824, 11838, 13046, 13091,
1787, 4176, 4371, 4378, 5658, 71
m.+larına 2295, 2382, 4346
m.+larında 10699, 11632,
527
m.+larından 10660, 2234,
395
m.+larını 11391, 11392,
505, 5715
m.+larının 11462, 11908,
13122, 7502
m.+larıyla 2364, 4305,
4406, 5823
m.+larıyla 11341, 12756
m.+larla 10653, 11351,
11390, 11394, 11548, 11575, 11607,
11634, 11765, 13061, 1833, 1986,
2278, 4304, 4342, 4369, 7057, 7223
m.+mı 11808
m.+nın 1856, 2222, 401
m.+sında 306
m.+ya 4383
[=277]
mısralı : Mısrası olan.
m. 11812, 5862, 5863,
8142
[=4]
mızrakçı : Ceremenlerin özellikle
süvariye karşı güçlü savunma
askeridir.
m.+lar 8545
[=1]
Michaux : Belçika asıllı Fransız
şair, yazar, seyyah.
m.+nun 9154, 9100
[=2]
Michelangelo : Ünlü İtalyan
rönesans dönemi ressam,
heykeltıraş, mimar ve şairidir.
m. 878
m.+nun 924
[=2]
Michelet : Batı tarihçisi.
m. 3870
m.+nin 3873
[=2]
Micromegas : Voltaire'in eseri.
m.+ın 6331
[=1]
Midad'ül İmdad : Şeyh Vasfî,
Necib Nâdir ve Abdülkerim Sâbit'in
çıkardığı, Muallim Naci'nin çalıştığı
mecmua.
m. 13018
[=1]
Midhad Efendi : bkz. (Ahmed
Midhat)
m. 3399
m.+nin 10285
m.+yi 10290

[=3]
Midhat : bkz. (Ahmed Midhat)
m. 3660, 7937, 9723, 9926
[=4]
Midhat Efendi : bkz. (Ahmed
Midhat)
m. 10006, 10022, 10031,
10062, 10064, 10083, 10089, 10095,
10118, 10123, 10132, 10152, 10200,
10230, 10235, 10241, 10254, 10278,
10287, 10302, 10317, 10330, 10330,
10333, 10379, 10388, 10398, 10405,
10410, 10412, 12957, 9600, 9708,
9736, 9761, 9780, 9788, 9793, 9794,
9800, 9825, 9826, 9856, 9886, 9892,
9894, 9909, 9943, 9999
m.+de 10114, 10321,
11132, 11371
m.+nin 10015, 10074,
10115, 10158, 10174, 10192, 10218,
10223, 10257, 10266, 10281, 10292,
10309, 10313, 10337, 10337, 10346,
10365, 10382, 10386, 10393, 10401,
10430, 10433, 10442, 10492, 12935,
13067, 6386, 7843, 9725, 9729,
9744, 9747, 9836, 9859, 9902, 9920,
9930, 9962
m.+ydi 12912
m.+ye 10169, 10228,
12898, 12908, 12921, 12948, 12983,
9743, 9863, 9925
m.+yi 10017, 10373,
12906, 9824, 9986, 9989
m.+yle 12939
[=111]
Midhat Paşa : Osmanlı devlet
adamı, sadrazam.
m. 10109, 11018, 11228,
12272, 12291, 12893, 3413, 3657,
3729, 3749, 3901, 4922, 5194, 5687,
6708, 6818, 6837, 6837, 6860, 6861,
6866, 7792, 7969, 7984, 7997, 8015,
8026, 8034, 8041, 8041, 8260, 8267,
8270, 9714, 9735, 9851, 9880, 9906,
9930, 9966, 9969, 9996
m.+dan 6844, 8033, 9730
m.+dır 9746
m.+nın 10035, 10991,
10993, 3613, 3622, 3647, 3736,
5276, 6846, 7789, 8024, 8027, 8039,
8042, 8043, 8047, 9558, 9717, 9765,
9774, 9849, 9920, 9921, 9945
m.+ya 10016, 11012, 3754,
6838, 8030
m.+yı 11009, 5279, 6839,
6854, 8018, 9864, 9901
[=82]
Midhat Paşa Muhakemesi : bkz.
(Midhat ve Rüşdü Paşaların
Muhakemesi)
m.+nin 9915
[=1]
**Midhat ve Rüşdü Paşaların
Muhakemesi** : İ. H. Uzunçarşılı'nın
eseri.
m. 9911
[=1]
Midilli : Yunanistan'ın 3. büyük
adasıdır.
m. 10995, 11029, 8068,
9606
m.+de 8056
m.+den 8250, 9701

m.+nin 11035
[=8]
mihanik : Mekanik.
m. 3705
[=1]
mihaniki : bkz. (mihanik)
m. 9725
[=1]
mihnet : Sıkıntı.
m. 7053, 7090
[=2]
Mihnet-i Keşan : Ahmet Mithat'ın eseri.
m. 10211, 1977
m.+a 2046
m.+da 1985
m.+daki 2080
m.+ın 2060, 5956
[=7]
Mihnetkeşan : bkz. (Mihnet-i Keşan)
m. 6390
m.+ı 6386
m.+ını 11473
[=3]
Mihran : İstanbul'da bir matbaa.
m. 6667
[=1]
Mihricihan : Namık Kemal'in "Celal" adlı eserinde bir karakter.
m. 8606, 8620, 8625, 8626, 8684, 8688, 8782
m.+a 8616
m.+ın 8680, 8686
m.+la 8602
[=11]
mihver : Eksen.
m. 10770, 1178, 4323, 485
m.+i 11718, 3373, 465, 890
m.+in 10718, 34
m.+inde 25
m.+inden 10630, 6942
m.+ini 2345, 6545
m.+lerin 1725
m.+lerinden 7041
[=17]
mikromegas : bkz. (Micromegas)
m. 9341
[=1]
miktar : Bir şeyin ölçülebilen, sayılabilen veya azalıp çoğalabilen durumu, nicelik.
m.+da 1116, 1160, 1560
m.+ını 2448
[=4]
miladi : Milada dayanan, milatla ilgili olan.
m. 11991, 11991
[=2]
millet : Çoğunlukla aynı topraklar üzerinde yaşayan, aralarında dil, tarih, duygu, ülkü, gelenek ve görenek birliği olan insan topluluğu, ulus.
m. 2792, 4423, 4462, 4486, 4488, 4800, 5245, 5354, 5515, 5915, 6529, 6859, 7389, 8304, 8413, 892, 9378, 9424, 9426, 9431, 9691
m.+e 9208
m.+i 8287, 9171
m.+imiz 4471
m.+ın 5424, 8153, 8463, 9330

m.+ler 4462, 4673, 9112
m.+lerde 661
m.+lere 3276
m.+leri 1040, 809, 882
m.+lerin 3374, 800
m.+leriyle 802
m.+lerle 793
m.+tir 9172
[=42]
millet-i hakime : Osmanlı imparatorluğu topraklarında yaşayan müslümanlara kullanılan tabir.
m. 3352
[=1]
Millet-i metbua : Millet matbaası.
m. 9831, 9836, 9841
[=3]
Millet kütüphanesi : İstanbul'un Fatih, ilçesinde bulunan 1916 yılında kurulmuş bir kütüphanedir.
m. 1077
[=1]
milletlerarası : Uluslararası.
m. 1659, 3053, 3165, 7399
[=4]
Millet Meclisi : Türkiye Cumhuriyeti'nin 23 Nisan 1920'de kurulmuş olan yasama organıdır.
m. 4799
[=1]
milli : Ulusal.
m. 11120, 12064, 12965, 1436, 1648, 1650, 2684, 2777, 2920, 2970, 2974, 3005, 3054, 35, 3504, 4570, 4782, 5082, 5346, 5432, 5439, 6154, 7658, 7751, 8777, 9178, 9510, 980, 9962
[=29]
milliyet : Millete özgü olma veya milli olma durumu, ulusallık.
m. 12262, 12827, 9208
m.+in 3671
m.+lerin 5423
[=5]
milliyetçi : Milliyet ilkesini benimseyen, milliyetsever, ulusçu, ulusalcı.
m. 3024
[=1]
milliyetçilik : Ulusalcılık.
m.+e+(milliyetçiliğe) 5345
m.+in+(milliyetçiliğin) 9500
[=2]
milliyetperverlik : Milliyetperver olma durumu, ulusseverlik.
m.+i+(milliyetperverliği) 13028
[=1]
milyar : Milyon kere bin, bin milyon.
m. 4851
[=1]
milyon : Bin kere bin.
m. 4851, 4892, 7816, 7964
m.+dan 7962
[=5]
milyonluk : Niceliği milyonla ölçülen.
m. 5265
[=1]

mimar : Yapıların planını yapıp bunların gerçekleşmesini sağlayan kimse.
m. 1362
m.+ı 963
[=2]
mimari : Mimarlık.
m. 2924, 9036, 9195
m.+si 1000, 1007, 1404
m.+sinde 909
m.+sini 1370
[=8]
mina : Billur.
m.+sıyla 6376
[=1]
ministroca : Bakanlık.
m. 1635, 2412
[=2]
minnacık : Küçücük.
m. 10641
[=1]
minyatür : Çoğunlukla eski yazma kitaplarda görülen, ışık, gölge ve hacim duygusu yansıtılmayan küçük, renkli resim sanatı.
m. 412, 6000, 6551
m.+den 4376
m.+e 563
m.+lerinden 169
m.+ün 9602
[=7]
miraç : Hz. Muhammet'in göğe yükselmesi.
m. 7588, 5699
[=2]
miralay : Albay.
m. 1372
m.+ı 1375
[=2]
miras : Birine, ölen bir yakınından kalan mal mülk, para veya servet.
m. 11836, 12881, 13158, 9289
m.+ı 11510, 1983, 4964, 6428
m.+ma 3473
m.+ını 1719
m.+ının 8467
m.+ları 1919
[=12]
mirasyedi : Kendisine önemli bir miras kalan, mirasa konan kimse.
m. 10791, 3476, 8909
m.+si 11165
[=4]
mirat : Refik Bey'in sahibi olduğu gazete.
m. 10986, 1791, 7581
[=3]
Mirat Gazetesi : bkz. (mirat)
m. 7584
[=1]
Mirat Mecmuası : bkz. (mirat)
m. 4678, 4885
[=2]
mirlivanlık : Tuğgenerallik.
m.+a+(mirlivanlığa) 7535
[=1]
mirmiranlık : Paşalık.
m.+ın+(mirmiranlığın) 6720
[=1]

Mirza Ömer : Namık Kemal'in "Cezmi" adlı eserinin kahramanı.

m.+in 9013

[=1]

Mirza Süleyman : Namık Kemal'in "Cezmi" adlı eserinin kahramanı.

m. 9017

[=1]

Mirza Şevket : Sefaret münşisi.

m.+ten 10972

[=1]

misafir : Konuk.

m. 9729

m.+i 2647

[=2]

misal : Örnek.

m. 10316, 1057, 11416, 2439, 7068, 7621, 8249

m.+dir 11655, 4786, 6967, 927, 9702

m.+e 9111

m.+i 10085, 6096

m.+idir 5075, 8806

m.+ini 1060, 12447, 1619, 1897, 7309, 731, 9675

m.+ler 10902, 13160, 9338

m.+lerden 11415

m.+lerdir 2415

m.+lerinin 10899

m.+lerle 11415, 7331

[=32]

misillü : Gibi.

m. 2718

[=1]

misk : Koku.

m. 205

[=1]

misli : Fazlası.

m. 3436, 8068, 934, 9530

[=4]

Misolonya Zaferi : Yunanlı âsilere karşı Mısır ordusunun yardımıyla kazanılan zafer.

m.+nin 1542

[=1]

misson : Görev.

m.+u 9171

[=1]

Mister Gibb : İngiliz şair.

m. 11074, 12863, 12863

m.+in 12859

[=4]

Mister Hep : Dickens'in kahramanlarından biri.

m.+in 10012

[=1]

mistik : Gizemci.

m. 2031, 353, 3553, 6226, 7004, 9888

m.+i+(mistiği) 6651, 6864

m.+ini+(mistiğini) 11973

m.+lerde 11548

m.+lerinde 11995

[=11]

mistisizm : Gizemcilik.

m.+i 9072

m.+ini 9066

[=2]

misül : Örnek.

m.+leri 2728

[=1]

misüllü : Örnekli.

m. 1181

[=1]

misyon : Görev.

m. 9179, 9180

m.+a 9179

m.+u 4469

[=4]

Mithat Cemal Bey : Türk yazar, şair ve hukukçu.

m.+in 7901

[=1]

Mithat Cemal Kuntay : bkz. (Mithat Cemal Bey)

m. 7542, 7606, 7697, 8166, 8167

m.+in 4945, 5230, 7695

[=8]

Mithat Efendi : bkz. (Ahmed Midhat)

m. 9806, 9831, 9959

m.+nin 10748, 12893

[=5]

Mithat Paşa : bkz. (Midhat Paşa)

m. 7243

a.+lar 3408

m.+yı 5166

[=3]

Mithat ve Rüşdü Paşalar

Muhakemesi : bkz. (Midhat ve Rüşdü Paşaların Muhakemesi)

m. 9942

[=1]

miting : Gösteri amacıyla veya bir olaya dikkati çekmek için genellikle açık yerlerde yapılan toplantı.

m. 5545

[=1]

mitoloji : Mitleri, doğuşlarını, anlamlarını yorumlayan, inceleyen bilim.

m. 102

m.+nin 12077

m.+sine 6325

m.+sini 561, 95

m.+sinin 6327

[=6]

mitolojik : Mitolojiyle ilgili.

m. 11669, 12509, 8765

[=3]

mitos : Mit.

m. 6089

m.+lar 6081

m.+ların 6080

m.+u 6113

[=4]

Miyar-i Sedat : Ahmet Cevdet Paşa'nın eseri.

m. 3627, 3772

[=2]

mizaç : Huy, yaradılış, tabiat.

m. 10304, 10700, 12137, 2476, 3411, 3913, 5034, 5231, 5332, 6179, 1442, 2051

m.+i+(mizacı) 11203,

12891, 1425, 1867, 1877, 2115,

2422, 2475, 5181, 5198, 6175, 6872,

6875, 7126

m.+in+(mizacın) 11237,

2586, 4909, 6933

m.+ina+(mizacına) 1822,

247, 4890, 6803, 6889, 8146

m.+ındaki+(mizacındaki)

4556, 8173

m.+ından+(mizacından)

10943, 2191, 8088

m.+ını+(mizacını) 2767,

3961, 5270, 6761

m.+ının+(mizacının)

11089, 13191

m.+la 11235

m.+ları 2417

m.+ta 9237

m.+tadır 11445

m.+tan 9344

[=52]

mizaçlı : Karakterli.

m. 1451, 2473

[=2]

mizah : Gülmece.

m. 2007, 2057, 2316, 3929, 6171, 7513, 7713, 9917

m.+ı 4561

m.+ında 599

[=10]

mizan : Terazî.

m.+ını 4282

[=1]

Mizancı Murad : Tanzimat'tan sonraki Türk fikir hareketlerinin önde gelen isimlerinden biri.

m. 5850

[=1]

Mizancı Murad Bey : bkz. (Mizancı Murad)

m. 8354

m.+i 10985, 11366

m.+in 11353

[=4]

Mizancı Murat Bey : bkz. (Mizancı Murad)

m.+in 6652

[=1]

Mizan'ül-Hakfi : Katib Çelebi'nin eseri.

m. 4731

[=1]

M. N. Özön : Türk yazın tarihçisi, yazar, eğitmen ve çevirmen.

m. 9554

m.+ün 10159

[=2]

mobilya : Oturulan, yemek yenilen, çalışılan, yatılan yerlerin döşenmesine yarayan taşınabilir eşyaya verilen genel ad.

m. 1594, 1596, 2854, 2857,

3482, 9036, 9195

m.+sı 3501

m.+yı 2906

[=9]

moda : Değişiklik gereksinimi veya süslenme özentiisiyle toplum yaşamına giren geçici yenilik.

m. 10765, 10793, 13100,

13143, 219, 2278, 2852, 2896, 2912,

445, 4820, 5801, 6479, 6959, 7208,

8416, 9700

m.+da 500

m.+dan 6488

m.+lar 1395, 153

m.+ları 1007, 10939,

11290, 2050

m.+ları+(1) 244

m.+ların 106, 10772, 1389,

1586, 3504, 5601

m.+larına 1868, 1946, 2917

m.+larında 13247, 201
m.+larını 1891, 3294, 5590,
6423, 8124
m.+larının 2900, 5619
m.+larıyla 2021, 2079
m.+larla 10563
m.+nın 10763, 10782, 2856
m.+sı 11440, 1978
m.+sıdır 4522
m.+sına 1361
m.+sından 10766
m.+sını 2592, 997
m.+sının 1938
m.+sıyla 3479
m.+ya 3499
[=60]
modern : Çağdaş.
m. 1026, 10874, 1098,
11614, 11921, 12223, 12523, 1780,
2382, 3540, 4064, 5388, 5892, 5968,
6509, 7000, 7026, 7106, 7123, 7129,
7132, 8320, 8439, 8741, 8845,
11221
[=26]
Moğol : Moğolistan'da yaşayanlara
verilen isim.
m. 719, 8, 8575, 8587,
8711, 9122, 9124
m.+lar 9180
m.+lara 8609, 8729, 9181
m.+ları 8622
m.+ların 808, 8578, 8653,
9122
m.+larla 8667
[=17]
Molière : Fransız yazar.
m. 10870, 12511, 1393,
3271, 4597, 6132, 6169, 6178, 6268,
679
m.+den 10421, 6205, 6319,
6672
m.+i 6180
m.+in 6218, 6266, 9918
[=18]
Molière Tercümesi : Ahmet Vefik
Paşa'nın eseri.
m. 6172
[=1]
molla : Büyük kadı.
m. 1990, 2504, 9628
m.+dan 1974
m.+nın 2043, 2059
m.+sı 3580
[=7]
monarkiya : bkz. (monarşi)
m. 1041
[=1]
monarşi : Siyasi otoritenin
genellikle miras yolu ile bir kişinin
üzerinde toplandığı devlet düzeni
veya rejim, tek erklik.
m. 5399
[=1]
Monnier : Dönemin yüzbaşı.
m.+yi 1127
[=1]
monografi : Bilimsel alanlarda özel
bir konu veya sorun üzerine yazılan
inceleme.
m.+ler 3843
m.+lerde 2243
m.+leri 3758
[=3]

Montaigne : Fransız, deneme
yazarı.
m.+a 8123
[=1]
Monte Cristo : Alexandre
Dumas'nın romanı.
m. 10353, 6287, 7720
[=3]
Montecucoli : Avusturyalı
komutan.
m.+nin 1082
[=1]
Montenegro : Suavi'nin eseri.
m. 5494
[=1]
Montesiuieu : Fransız filozofu.
m. 3871, 5361
m.+den 7597
m.+dur 4524
m.+nün 7116, 7581, 7609
[=7]
Montesiuieu tercümesi : Namık
Kemal'in yazısı.
m.+nde 9516
m.+ni 9524
[=2]
monumental : Çok büyük.
m.+i 1810
[=1]
Mora : Yunanistan'ın güneyinde,
ülkenin bir kısmını oluşturan,
Avrupa kıtasına bağlı olan ve Ege
Denizi'nde bulunan adadır.
m. 1549
[=1]
motif : Yan yana gelerek bir bezeme
işini oluşturan ve kendi başlarına
bire birlik olan öğelerden her biri.
m. 2314
m.+ini 11501, 11504
m.+ler 1009, 391
m.+lerdir 2372
m.+lerine 905
[=7]
mozaik : Türlü renklerde, küçük
küp biçiminde mermer, taş veya
pişmiş toprak parçalarının yan yana
getirilmesiyle yapılan resim ve
bezeme işi.
m.+te 1632
[=1]
mozayik : bkz. (mozaik)
m. 11657, 5679
m.+in+(mozayığın) 406
[=3]
Mösyö Fanton : bkz. (M. Fantom)
m. 7699
[=1]
Mösyö Piyer : Rezaizade'nin
"Araba Sevdası" adlı romanında bir
karakter.
m. 10817
[=1]
Mr. Bailly : bkz. (Bally)
m.+nin 5447
[=1]
Mr. Churchill : İngiltere başbakanı.
m.+in 2106
[=1]
Mr. Fanton : bkz. (M. Fantom)
m. 7694
[=1]
Mr. Gibb : bkz. (Mister Gibb)

m. 4113
m.+e 12843, 4201
m.+in 1897, 1928, 2147,
4396
[=7]
muadele : Eşitlik, beraberlik.
m. 11967
[=1]
muadil : Eşit, denk, eş değer.
m.+i 33
[=1]
muahede : Antlaşma.
m.+si 4103
m.+sinde 3355
m.+sinden 1112
m.+sine 3057
m.+sinin 1148, 3344
[=6]
muahharen : Sonradan..
m. 3255
[=1]
muakale : Kurgu.
m. 11757, 711, 9218
m.+nin 11758
[=4]
muakeleci : Kurgucu.
m. 6998
[=1]
muallakat : İslam'dan önce arap
şairlerinin kabe duvarına asılan
meşhur kasideleri.
m. 344
[=1]
muallim : Hoca.
m. 12909
m.+i 5112, 5116
[=3]
Muallim Cevdet : Eğitimci, yazar,
kütüphaneci.
m. 3870
m.+ten 4639
[=2]
Muallim-i Sani : İkinci öğretmen
anlamındaki bu unvan, Farabi için
kullanılır.
m. 12888
[=1]
muallimlik : Hocalık.
m.+i+(muallimliği) 5120
[=1]
Muallim Naci : Tanzimat
Dönemi'nin önemli şair ve yazarı.
m. 10541, 11062, 11897,
12883, 13199, 5530, 5759, 6646,
9938
m.+de 10456
m.+nin 13210, 4745
m.+ye 10925, 7270
m.+yi 13190
[=15]
Muallim Naci Efendi : bkz.
(Muallim Naci)
m. 12865, 6501
[=2]
Muallim Naci ve Mehazları : Ali
Canip Yöntem'in eseri.
m. 12885
[=1]
muamelat : İşlem.
m. 3579
m.+ı 7723
[=2]
muamele : Davranma, davranış.

m.+lere 6801
m.+ye 13015
[=2]
muamma : Bilmeye.
m. 12530, 290, 3106, 4215,
4241
m.+dır 11783
m.+nın 11730
m.+sını 12039, 12562
[=9]
muammalı : Bilmeceli.
m. 11400
[=1]
muarız : Karşı koyan, karşı çıkan.
m. 11108
m.+ı 4617
m.+ına 6607
m.+larını 7318
[=4]
muasır : Çağdaş.
m. 1262, 1593, 4060
m.+ı 10001, 5638
m.+ları 11775, 13060,
2277, 2303, 3905, 5742, 6969, 9364
m.+larına 12424
m.+larınca 7209
m.+larında 2467
m.+larından 12128, 13069,
2476, 2754, 5100, 5484, 9368
m.+larının 2756, 3105
[=25]
muşaka : Birbirini karşılıklı
sevme.
m.+ya 10045
[=1]
muşeret : Birbiriyle toplumsal
ilişkiler içinde bulunma.
m. 1392, 3487
m.+i 1011, 2906
m.+ine 2731, 7115
m.+ini 2871
m.+inin 1401, 3303
m.+te 3473
[=10]
muavin : Yardımcı.
m.+i 1127, 4923
m.+idir 7760
[=3]
muavinlik : Muavin olma durumu.
m.+ine+(muavinliğine)
10478, 3631, 4984, 6753, 7684
[=5]
muayyen : Belirli.
m. 10017, 1037, 10643,
10733, 10735, 10763, 10891, 112,
112, 112, 11254, 11265, 11285,
11287, 11444, 11649, 12, 1202,
12251, 12266, 12299, 12312, 12760,
12881, 13030, 13180, 13192, 13226,
1458, 1672, 1819, 1889, 2, 2275,
2277, 2366, 2559, 2628, 2680, 2696,
3042, 3444, 346, 3724, 3819, 383,
388, 391, 3928, 4210, 4303, 434,
4516, 455, 461, 4693, 4720, 5002,
5064, 5077, 5097, 5185, 5190, 5207,
5547, 5790, 586, 5901, 5906, 5907,
6007, 601, 6124, 6217, 6244, 6336,
6564, 6569, 6582, 6657, 684, 7453,
768, 777, 7847, 7855, 79, 8320,
8555, 8802, 9176, 9185, 9207, 9217,
9237, 9350, 9360, 9365, 9381, 9407,
9506
[=101]

muayyeniyet : Belli olma durumu.
m. 11663
[=1]
muayyenlik : bkz. (muayyeniyet)
m. 11126
[=1]
muazzam : Çok büyük, çok iri,
koskoca, koskocaman.
m. 11765, 1387, 2911,
3794, 3989, 8587
[=6]
mubah : Dinî bakımdan
yapılmasında sakınca olmayan,
yapılması günah veya sevap
olmayan.
m.+ın 616
[=1]
mucibince : Gereğince.
m. 6768
[=1]
mucip : Gerektilen, gerektirici.
m. 3605
[=1]
mucize : Peygamberlerin
kendilerine inanmayan insanlara
peygamberliklerini ispat etmek
amacıyla Allah'ın iznine bağlı olarak
gösterdikleri olağanüstü olaylar.
m. 4423, 5412
m.+si 9328
m.+sini 938
m.+ye 12655
[=5]
mucize-i kudret : Güçlü mucize.
m. 9394
[=1]
mucizeli : Mucize ile ilgili.
m. 8451
[=1]
mufassal : Ayrıntılı.
m. 2655
[=1]
muganniye : Kadın şarkıcı.
m.+lerinin 11431
[=1]
muğbeçe : Eski istanbul
meyhanelerinde çalıştırılan iki boy
uşaktan yaşça daha büyük olan
(genellikle 18-23 yaşları arasında)
sakilere verilen isim.
m.+si 13068
[=1]
muğlak : Anlaşılmaması güç,
anlaşılmaz.
m. 11750, 2596
[=2]
muğlaklaştır- : Anlaşılmaz hale
getirmek.
m.-ır 5262
[=1]
Muhabbet : Namık Kemal'in
denemesi.
m. 8309, 8727, 9692
m.+e 8681, 8728
m.+i 6794, 8380
m.+ine 12437
m.+iyle 12069
[=9]
muhabbetkar : Muhabbeti seven.
m. 4169
[=1]
Muhaberat ve Muhaverat :
Ahmed Midhat'ın eseri.

m. 12883
[=1]
muhabere : Yazışma.
m. 11020, 1186, 12936,
12949
m.+leri 1196
[=5]
muhacir : Göçmen.
m. 13088
m.+in 9728
m.+leri 5309
m.+lerle 5310
[=4]
muhafaza : Koruma, saklama,
korunum.
m. 11252, 11632, 12300,
12436, 1360, 1447, 1538, 1539,
2577, 2692, 2960, 3084, 3348, 3468,
4052, 4472, 5292, 5426, 645, 6459,
7688, 8091, 8135, 827, 8666, 8762,
941, 9581, 9961, 9965
m.+sına 2972
m.+sında 3673, 456
m.+ya 605
[=34]
muhafazakar : Tutucu.
m. 2427, 2707, 3346, 3862,
3863, 5094, 5287
[=7]
muhafazakarlık : Tutuculuk.
m.+ı+(muhafazakarlığı)
3731
[=1]
muhafız : Birini veya bir şeyi
koruyan, kollayan, gözetken kimse.
m.+ı 11560, 1815
[=2]
muhakemat : Osmanlıca bir kelime
olup; iki tarafı dinleyip hüküm
vermek anlamına gelmektedir.
m. 4063
[=1]
muhakeme : Yargılama.
m. 11018, 3588, 3749,
4764, 5044, 6724, 8053
m.+leri 2975
m.+nin 3658, 3660, 3735,
9909
m.+si 10109, 5577, 6790
m.+sindeki 3730, 9996
m.+sinden 617, 9930
m.+sinin 11011, 3749,
9906
m.+ye 4101
[=23]
muhakkak : Doğruluğu, gerçekliği
kesin olarak bilinen.
m. 10244, 11320, 12168,
12373, 12822, 4112, 4930, 5335,
5598, 7108, 7449, 7465, 7694, 7718,
7809, 7837, 9358
m.+tı 11436, 3549
m.+tır 10418, 10505, 1072,
1093, 1102, 111, 11150, 11457,
11828, 12114, 12242, 12380, 12988,
12996, 13071, 13142, 13226, 214,
2919, 3128, 3237, 395, 4570, 4654,
5177, 5628, 5776, 6703, 6769, 6899,
6902, 7106, 7184, 7470, 7550, 7906,
795, 8314, 8431, 8456, 864, 8778,
9143, 9190, 9296, 9317, 9377, 9783,
9798
[=68]

muhalefet : Aykırılık.
m. 3144, 3257, 3635, 4761,
6810, 7862

[=6]
muhaliif : Bir tutuma, bir görüşe, bir davranışa karşı olan.
m. 2025, 7320

[=2]
Muhallefat-ı Şinasi : Ebuzziya'nın eseri.

m. 4625
[=1]
Muhammed : (SAV) Peygamber Efendimiz.

m.+in 12065
[=1]

Muhammed Can Muattar : İrlandalı entelektüel.

m. 9749
[=1]

muhammes : Beş parçası olan.
m. 508
m.+inde 6961
[=2]

muharebe : Savaşta yapılan çarpışmalardan her biri.
m. 1169, 12411, 12795,
173, 178, 2365, 3017, 3028, 3029,
324, 3868, 4160, 4815, 6093, 6746,
7922, 7971, 8650, 8698, 8995, 942

m.+de 1166, 8359, 8692
m.+deki 1503
m.+den 190, 9048, 9008
m.+ler 1427
m.+leri 1164, 1192, 3013,
3190

m.+lerin 1489
m.+lerinden 8635
m.+lerine 1375, 3213
m.+nin 13, 8729, 8759

m.+si 11079, 1108, 12975,
1983, 243, 2658, 2901, 2903, 3239,
4202, 5055, 6788, 8440
m.+sinden 2545, 4079, 8444,
9482, 9866

m.+sinden 4905, 5283,
6461, 8615, 8725

m.+sine 1111, 1503, 8347
m.+sini 1548
m.+sinin 12917, 3035,
3963, 5237, 8467

m.+ye 8395, 8594
m.+yi 1195
[=75]

muharip : Savaşçı.
m. 169, 982
m.+tir 7535
[=3]

muharrem : Ay takviminin birinci ayı, aşure ayı, matem ayı.
m. 4790, 4918, 5150, 5563,
6753, 6760, 6804, 682

m.+de 4992
m.+in 4992
[=10]

muharrerat : Yazılı şeyler.
m.+ında 2143
[=1]

Muharrerat-ı Hususiye-i Akif Paşa : Akif Paşa'nın eseri.
m. 2140
[=1]

muharrikat : Ayartıcılar.

m.+ı 10621
[=1]

muharrir : Yazar.

m. 10157, 10374, 1038,
10406, 10470, 1055, 10624, 10747,
12125, 12626, 12664, 13195, 2495,
2632, 3982, 3986, 4040, 4441, 4661,
5578, 5920, 6257, 6378, 6497, 6512,
7650, 7778, 8328, 8345, 8368, 8435,
8803, 8827, 8885, 8933, 8963, 9031,
9033, 9060, 9079, 9098, 9194, 9212,
9214, 9217, 9229, 9238, 9253, 9392,
9442, 9734, 9786

m.+de 7916, 8430, 8537,
9974

m.+den 10013, 3900, 6639,
7676, 780

m.+dir 1053, 12627, 9361
m.+e 10087, 10855, 780,
8458

m.+i 10076, 12626, 12665,
12800, 3523, 3878, 3941, 4620,
5125, 5454, 6180, 7493, 7889, 8412,
8750, 8756, 9282, 959, 9739

m.+idir 2597
m.+imiz 10238, 10390,
10713, 5439, 6365, 6614, 8180,
9266

m.+imizde 9578, 9702
m.+imizin 10013, 10359,
7618, 8733, 9170, 9594, 9792, 9814
m.+in 10170, 10222,

10237, 10284, 10350, 10363, 10399,
1053, 10803, 10819, 12090, 12144,
12229, 12788, 1350, 2500, 2533,
2561, 2786, 3211, 4257, 4516, 4517,
4679, 4928, 5003, 5460, 6344, 6352,
6402, 6416, 6441, 8329, 8735, 8785,
8861, 8864, 8883, 8891, 8901, 8918,
8968, 9066, 9092, 9101, 915, 916,
9186, 9697, 9906

m.+inden 1052, 8321
m.+ine 13222
m.+ini 10088
m.+inin 2532, 4562, 4576,
7578

m.+le 10398
m.+ler 3203, 3384, 4987,
5070, 5076, 6038, 6208, 6340, 6525,
6537, 6647

m.+lerde 3509
m.+lerden 2866
m.+lerdendir 2443
m.+lere 6423, 8556
m.+leri 1157, 2442, 5032,
6609, 7690, 7892, 9488, 9856

m.+lerimiz 6115, 6409,
6430, 6516

m.+lerimizde 5102, 9663
m.+lerimize 3977, 6406
m.+lerimizin 13180
m.+lerin 2616, 3925, 4665,
4727, 4997, 6214, 6227, 6228

m.+lerinden 9518
m.+lerine 3970
m.+lerini 3155, 4876
m.+lerinin 4043, 606, 6274,
7291

m.+leriyle 8038
[=215]

muharrirlik : Yazarlık.
m. 4678, 5127, 7646
m.+i+(muharrirliği) 4054

[=4]
Muharrir Mecmuası :
Ebuzziya'nın çıkarttığı mecmua.
m.+nda 9461
[=1]

muhasara : Kuşatma.
m. 8300, 8358, 8602, 8604,
8636

m.+sı 4079, 8611, 8723
[=8]

muhasebe : Hesaplaşma, karşılıklı hesap görme.

m.+lerine 12773
m.+si 12057
m.+sinde 5460
m.+sini 10225, 6638, 8561
[=6]

muhasım : Birbirine düşman olanlardan her biri.

m.+larına 1146
m.+larını 5073
m.+larının 3085
[=3]

muhassala : Birbirine düşman olanlardan her biri.

m.+sı 4060
[=1]

muhatap : Kendisine söz söylenen kimse, kendisiyle konuşulan kimse.

m.+i+(muhatapı) 1875
m.+m+(muhatapın) 236
[=2]

muhatara : Korku verici durum, tehlike.

m.+ya 2598
[=1]

Muhaverat-ı Hikemiye : Ahmed Münif Efendi'nin eseri.

m. 3329, 4020, 4036, 4041,
4121

m.+dir 4029
m.+nin 4050
m.+sinden 5522
[=8]

muhavere : İki kişi arasında karşılıklı olarak yapılan konuşma.

m. 12447, 8536
m.+ler 12445
m.+lerde 8566
[=4]

muhayyel : Hayal gücüyle yaratılan.
m. 13208
[=1]

Muhayyelat : Aziz Efendi'nin eseri.
m. 607

m.+ındaki 11504
[=2]

Muhayyelat-ı Aziz Efendi : bkz. (Muhayyelat)

m.+deki 12910, 6188
m.+yi 10318
[=3]

muhayyele : bkz. (muhayyel)

m. 415, 636
m.+den 6042
m.+mizde 2709
m.+nin 393
m.+si 409
m.+sindeki 2220
m.+sinin 408
m.+ye 410
[=9]

muhayyile : Hayal.

m. 10347, 11646, 12559,
13039, 13071, 1924, 8323, 8325,
9574
m.+de 5919
m.+lerde 8289
m.+mize 6007, 6076
m.+nin 10689, 11665,
13051, 13194, 13196, 332, 6214,
8862, 8863
m.+si 10819, 11716, 5577,
6060, 6484, 7548, 8713, 9036, 9197
m.+sindeki 11188
m.+sinden 10771, 12514
m.+sine 6393, 8716
m.+sini 10801, 8192
m.+sinin 12001, 391, 6108,
8187, 9626
m.+siyle 6365
m.+siz 10758
m.+ye 2068
m.+yi 11183
[=47]
muhayyilesiz : Hayalsiz.
m. 10527
[=1]
muhbir : Haber ulaştırıcı, haber
veren kimse.
m. 4979, 5051, 5054, 5127,
5146, 5151, 7388
m.+de 5131, 6757, 7265
m.+deki 6743, 7280
m.+in 4976, 4979, 4980,
5008, 5017, 5138
m.+le 5016
[=19]
Muhbir Gazetesi : Ali Suavi'nin
çıkardığı gazete.
m. 4969
m.+nde 4971
[=2]
muhbir-i sadık : Sadık muhbir.
m. 2359
[=1]
muhibbi : Sevgi duyan, dost.
m. 11925, 1530
[=2]
Muhiddin-i Arabi : Tasavvuf ehli.
m.+yi 3557
[=1]
muhit : Çevre.
m. 11090, 11300, 1154,
1901, 2271, 3116, 3139, 3272, 5256,
6156, 7484, 7484
m.+e 11251, 5130, 5413,
6213, 7571
m.+i 1046, 1764, 3074,
8904
m.+in 10961, 11206,
12905, 1773, 2720, 3143, 4223
m.+inde 11154, 1455,
4216, 4751
m.+ine 4220
m.+inin 10429, 10960,
11232
m.+le 6498
m.+ler 4916, 7710
m.+lerde 10554, 2268,
3114, 4871, 4962, 6886, 7361, 7444
m.+lerdeki 3148, 7400
m.+lerden 3042, 3704,
4817, 6281
m.+lere 2281
m.+leri 9029

m.+lerin 12108, 2263,
3042, 3079, 4932
m.+lerinde 11089, 2850
m.+lerinden 2281
m.+lerine 1395
m.+te 1340, 1959, 2284,
2618, 3145, 6585
m.+ten 12916, 1777, 3669,
4963
[=74]
Muhsin : Rezaizade'nin "Muhsin
Bey" adlı eserinin kahramanı.
m.+dir 10869
[=1]
Muhsin Bey : Rezaizade'nin eseri.
m. 10514, 10619, 10719,
10720, 10868, 6507
m.+de 10717, 10734
m.+in 10722, 10729
[=10]
muhtaç : Bir şeye gereksinim
duyan.
m. 10161, 10877, 11236,
11259, 11830, 1296, 1564, 220,
2390, 2675, 2813, 3449, 3564, 4210,
4499, 6031, 655, 6973, 8346
m.+tı 10377
m.+tır 12027, 3876, 4193,
6520, 7920, 9467
[=26]
muhtar : Köy ve mahallenin
yasalarla belirtilmiş işlerini
yürütmek için o köy veya mahallede
oturanların seçtikleri kimse.
m. 7029, 8495, 8505
m.+ın 8496
[=4]
Muhtar Bey : Namık Kemal'in
"Vatan yahut Silistre" adlı eserinde
bir karakter.
m. 8496, 8510, 8512, 8558,
8564, 8565
m.+e 8504, 8509
m.+i 5915, 8501
m.+in 8516, 8523, 8532
m.+le 6688, 8494, 8515
[=16]
muhtariyet : Özerklik.
m. 3026, 3027
m.+e 4792
m.+i 1549
m.+ini 1539, 1551
m.+ler 4782
[=7]
muhtedi : Hilekâr. Dolandırıcı.
m. 4003
[=1]
muhtelif : Çeşit çeşit, çeşitli.
m. 1014, 10288, 10368,
10412, 11085, 11282, 12359, 12411,
1245, 12586, 12665, 1281, 1517,
1646, 2032, 2100, 2139, 2269, 2395,
2564, 2710, 2726, 2893, 2913, 3012,
3047, 3075, 3131, 3154, 3188, 3236,
3292, 3293, 3301, 3374, 3377, 3415,
3445, 3541, 3694, 3728, 3758, 3786,
3856, 3869, 3946, 3962, 3964, 4059,
458, 4932, 5182, 5405, 5852, 5855,
5857, 5900, 6120, 6240, 6636, 6653,
6955, 7131, 7280, 787, 8064, 8070,
8436, 8484, 857, 8570, 881, 900,
9045, 906, 9241, 9439, 9524, 9535,
9674, 9906, 998

[=82]
muhtemel : Olası.
m. 11043, 2002, 4365,
5050
m.+dir 10352, 11348,
11778, 1216, 1352, 3274, 3873,
4097, 4105, 4184, 4620, 4621, 6403,
6701, 7124, 7353, 7931, 8006, 8466
[=23]
muhteris : Hırslı.
m. 1953, 6873
m.+ti 4686
m.+tir 11558
[=4]
muhteşem : Görkemli.
m. 119, 12521, 132, 2929,
5712, 5736, 590, 8121
[=8]
Muhteşem-i Kaşani : İran şairi.
m. 13001
[=1]
muhteva : İçerik.
m. 10556, 2236, 2264,
2266, 2289, 5904, 5905
m.+da 8161
m.+nın 11292, 2338
m.+sı 2536, 478, 5829
m.+sına 10559
m.+sını 2259
m.+sının 1975
m.+sıyla 5905, 8208
[=18]
muhteviyat : İçindekiler.
m.+ı 3229
m.+ının 4644
[=2]
muhtıra : Herhangi bir şeyi
hatırlatmak, uyararak amacıyla
yazılan yazı.
m. 2654
m.+lar 2543
m.+lardan 1076
m.+sıdır 2560
m.+ya 7327
m.+yı 2570
[=6]
mukabele : Karşılık verme,
karşılama, karşılık.
m.+siye 8728
[=1]
mukabil : Karşılık.
m. 10002, 1002, 10457,
10663, 11251, 11291, 11644, 11888,
12319, 12390, 12636, 130, 1862,
191, 1945, 2228, 2290, 2347, 2431,
2651, 2729, 2931, 3506, 3927, 473,
475, 4766, 4892, 5037, 5448, 5482,
5488, 567, 5865, 5893, 6206, 6331,
6605, 6727, 6782, 7231, 7692, 8664,
882, 8919, 9046, 9199, 929, 9404,
9863, 9923, 998
m.+i 3958
m.+inde 12675, 4824,
4830, 5184, 6425, 7786
[=59]
mukaddeme : İlk söz, giriş.
m. 2977, 3764, 4769
m.+leri 5323
m.+mizde 1715, 1741,
1849, 1885, 5787, 5944
m.+mizden 4349
m.+si 1551

m.+sinde 2724, 3808, 4258, 4572, 6540
m.+sindeki 2033
m.+sine 5692
m.+sinin 4187, 6922
[=21]
mukadder : Yazgıda var olan.
m.+di 7063
[=1]
mukadderat : Yazgı.
m.+ı 1668
m.+ın 12723
m.+ını 4821, 891
[=4]
mukaddes : Kutsal.
m. 7050
[=1]
mukaddime : Ön söz.
m. 12452, 7276, 7583, 7603, 7609, 8802, 9096, 9888
m.+de 11498, 11873, 11890, 5451, 6251, 7465, 7469, 7489, 8617, 8693, 8699, 8779, 9204, 9356
m.+deki 5471
m.+den 12915, 5455
m.+dir 9359
m.+lerde 9155
m.+lerden 9109
m.+leri 10574, 9242, 9354
m.+lerinde 10413, 10591, 12137, 6612, 8618, 9347
m.+lerini 6642
m.+lerle 6611
m.+nin 10751, 11898, 7491, 8801
m.+si 10136, 10569, 10779, 10871, 10936, 13221, 2462, 6249, 6623, 6638, 6640, 6643, 7439, 7449, 7490, 8103
m.+sidir 7443
m.+sinde 10803, 10897, 11305, 11727, 12124, 12636, 12782, 4632, 6594, 6636, 6663, 7103, 7273, 7467, 7494, 8311, 8619, 9085, 9088
m.+sindeki 6938, 8847
m.+sinden 3209, 9092
m.+sine 8787
m.+sini 3852, 6619, 6640, 9314
m.+sinin 11065, 7514, 8786, 9140
m.+siyle 12028, 6504, 7267
m.+ye 9327
m.+yi 6245, 7448, 7617
[=99]
Mukaddime-i Celal : bkz. (Celaleddin Harzemşah)
m.+de 8530, 8589
[=2]
mukattaat : Çeşitli gazel ve kasidelerden seçilmiş beyitler.
m. 5866
[=1]
mukavele : Sözleşme.
m. 6768
m.+ler 7299, 787
m.+sini 7966
[=4]
mukavemet : Dayanma, karşı durma, karşı koyma, dayanıklılık.
m. 12905, 2670, 3516, 645

m.+e 3397, 667
m.+ine 9969
m.+ler 1453
m.+lere 1461
m.+lerimizin 3512
[=10]
mukavemetli : Dayanıklı.
m. 3056
[=1]
mukavemetsizlik : Dayanıksızlık.
m. 619
m.+ten 3500
[=2]
mukayese : Kıyas.
m. 1005, 1043, 1600, 2610, 2798, 3365, 3992, 4260, 5190, 625, 7618, 986
m.+ler 8315
m.+lerle 2776, 9501
m.+si 10412
m.+sini 5436
m.+ye 1331, 966
m.+yi 8325
[=20]
mukayeseli : Karşılaştırmalı.
m. 3910
[=1]
mukayyet : Bağlı olan, bağlanmış.
m. 10586, 11286, 11581, 9434, 11304, 10524
[=6]
muktedir : Bir şeyi yapmaya, başarmaya gücü yeten, erkli.
m. 3983
[=1]
muntazam : Düzenli.
m. 10465, 10770, 1582, 1597, 1610, 2283, 2324, 2677, 2717, 4086, 4725, 7921, 8346, 929, 962
m.+dır 4693
[=16]
murabba : Dört şeyden oluşan, dörtlü.
m. 10539, 8259
m.+lar 5866
[=3]
Murad : Osmanlı padişahı.
m. 8054
m.+ı 7344
m.+ın 12697, 9236
[=4]
Murad Bey : Son dönem Osmanlı aydını.
m. 8355
m.+e 11958
[=2]
Murad Efendi : Osmanlı padişahı.
m. 4941, 4947, 4948, 8027, 8033
m.+den 8030
m.+nin 4934, 4942, 7360, 7363, 7945
m.+ye 10786
m.+yle 10488
[=13]
Murad III : Osmanlı padişahı.
m. 8992
[=1]
Murad V : bkz. (Murat V)
m. 5318, 6894, 7971, 9962
m.+ın 7977
m.+in 3644, 5178, 5196, 7987, 9847, 9885

[=11]
murahhas : Delege.
m.+lar 4770
m.+ların 1517
[=2]
murakabe : Denetleme.
m. 5985
m.+lerine 6058
m.+si 1630
m.+sinin 5984
m.+ye 6059
m.+yi 10581
[=6]
murat : İstek, dilek.
m. 5172, 8490
m.+ı+(muradı) 4433
[=3]
Murat Efendi : bkz. (Murad Efendi)
m.+den 4949
[=1]
Murat Molla : Rumeli Kazaskeri Damadzade.
m. 3558
m.+dan 3552
m.+nın 3550
[=3]
Murat Molla Dergahı : Murat Molla'nın tekkesi.
m. 3682
[=1]
Murat V : 33. Osmanlı padişahı.
m.+e 8041
m.+in 10991, 3644, 5312
[=4]
Murger : Roman yazarı.
m.+in 4585
[=1]
Musa : bkz. (İbn-i Musa)
m. 11469, 12393, 12410, 12439, 12465, 12468
m.+dan 11920
m.+nın 12216, 12447, 12470, 12483, 12501
[=12]
musahabe : Konuşma, görüşme.
m. 4717
m.+ler 13149
m.+leri 10370
[=3]
musahabeci : Konuşmacı.
m.+nin 8857
m.+sidir 9656
[=2]
musahabat-ı leyliye :
m.+nin 10369
[=1]
Musa ibn Nusayr : Abdülhak Hamid'in eserinin kahramanı.
m. 12248, 12407, 12426, 12452, 12460, 12478
m.+e 12449
m.+in 12249, 12405
[=9]
musallat : Bir kimse veya şeyin üzerine bıkıracak kadar düşen (kimse).
m. 1046, 11566, 12188, 2055, 4613, 7194, 8650
[=7]
musammât : Her dizesi ikişer eşit ve ortak uyaklı bölüme ayrılan divan koşuk biçimi.

m. 10536, 11631, 12962,
508, 512, 5731, 5869, 8171
m.+ın 592
m.+ında 1950
m.+lar 5867
m.+lardaki 5837, 5851
m.+ları 518
m.+larında 1909
m.+larla 1708
m.+ta 2028
m.+taki 2233
m.+tır 10533
[=19]
musanna : Uydurma, düzme.
m. 3995, 7455
[=2]
Musa Paşa : İbrahim saltanatında
16 Eylül 1647 - 21 Eylül 1647
tarihleri arasında beş gün sadrazam
ünvanını taşımış bir Osmanlı asker
ve devlet adamı.
m. 2428
[=1]
music : Musiki.
m. 1660
[=1]
musiki : bkz. (music)
m. 10096, 10227, 10507,
10608, 1412, 173, 1832, 1835, 1863,
191, 2054, 2709, 2915, 2925, 2994,
429, 4753, 7701
m.+de 2980, 5625
m.+den 8995
m.+miz 1422
m.+mizdeki 401
m.+mizin 1834
m.+nin 1415, 1421, 1588,
1771, 9763
m.+si 2885, 3495
m.+sinde 5980
m.+sine 3298
m.+sini 2875, 3289
m.+sinin 6482
m.+ye 11704, 5786
m.+yle 10554
[=39]
musikişinas : Müzikle uğraşan.
m. 8997
m.+ı 1399
[=2]
Musset : Fransız oyun yazarı ve
edebiyatçı.
m. 11696, 12012, 13055
m.+den 13135, 3331
m.+nin 11458
m.+ye 13122
[=7]
Mustafa : Osmanlı padişahı.
m. 6190, 856, 908
[=4]
Mustafa Asım Bey : Namık
Kemal'in babası.
m.+dir 7525
[=1]
Mustafa Asım Paşa : Zaptiye
muavini.
m. 4923
[=1]
Mustafa Fazıl Paşa : Osmanlı
devlet adamı.
m. 4197, 4888, 4889, 4893,
5009, 5145, 6778, 6905, 7239, 7702

m.+nın 3485, 4142, 4933,
4973, 4987, 5020, 5036, 5136, 5142,
5155, 5365, 5384, 6759, 6767, 6770,
6777, 7700, 7813, 9836, 9840
m.+ya 5387
m.+yı 4901, 5025, 5028,
5156
[=35]
Mustafa II : 22. Osmanlı
padişahıdır.
m. 1120
[=1]
Mustafa III : 26. Osmanlı
padişahıdır.
m. 1089, 1099, 1123, 1188,
1622
m.+ün 3935
[=6]
Mustafa IV : 29. Osmanlı
padişahıdır.
m. 10954
m.+ün 1484
[=2]
Mustafa Mazhar Efendi : Mehmed
Akif Paşa'nın reisülküttap olan
amcası.
m.+nin 2103
[=1]
Mustafa Naili Paşa : İki defa
sadrızamlık yapmış Osmanlı devlet
adamıdır.
m. 5688
[=1]
Mustafa Necib Efendi : Tarih
yazarı.
m.+nin 2535
[=1]
Mustafa Nihad Özön : bkz. (M. N.
Özön)
m. 10516, 3278
[=2]
Mustafa Nihat Özön : bkz. (M. N.
Özön)
m. 10737, 4095, 4571,
6115, 7783, 7799, 8428
m.+ün 6312, 9951
[=9]
Mustafa Paşa : Osmanlı devlet
adamı.
m. 7707
[=1]
Mustafa Rasih Efendi : Anadolu
kazaskeri.
m. 1332
[=1]
Mustafa Refik : Babıâli memuru.
m. 3143, 4885
[=2]
Mustafa Refik Bey : bkz. (Mustafa
Refik)
m.+e 6744
m.+in 7581
[=2]
Mustafa Reşid : bkz. (Mustafa
Reşid Paşa)
m. 3365, 8086
[=2]
Mustafa Reşid Efendi : Türk
vakanüvis.
m.+ye 1228
[=1]

Mustafa Reşid Paşa : Tanzimat'ın
ilanında ve uygulanmasında önemli
rol oynamış bir devlet adamıdır.
m. 1674, 2128, 2129, 2394,
2819, 2849
m.+nın 2130, 3042, 3344,
6677
m.+yı 2598
[=11]
Mustafa Sami Efendi : Avrupa
risalesi adlı sefaretnâme'nin
sahibidir.
m. 2742, 2756, 2789
m.+nin 2633, 2746, 2767,
2795, 2811, 4716
m.+ye 2778, 2793
[=11]
mutaassıp : Bağnaz.
m. 3079, 3297
[=2]
mutabakat : Uzlaşma.
m.+ta 4563
[=1]
mutabık : Birbirine uyan.
m. 6792
[=1]
mutasarrıf : Kendinde kullanım
hakkı olan, elinde bulunduran
m. 11010
m.+ı 7187, 8057, 9750
m.+larla 7909
[=5]
mutasarrıflık : Mutasarrıfın görev
ve makamı.
m.+ına+(mutasarrıflığı)na
12919
m.+ına+(mutasarrıflığı)na
2124, 4985, 6717, 6742, 6751, 7396
m.+la 7788
m.+larında 7798
[=9]
mutasavvıf : Tasavvuf inançlarını
benimseyerek kendini Tanrı'ya
adamış kimse.
m. 11190, 7127
m.+lar 11541
m.+ları 5708
m.+ların 2030
[=5]
mutasavvıfane : Tasavvufila ilgili.
m. 5668, 6085, 8154
[=3]
mutasavvıf : bkz. (mutasavvıf)
m. 5654
m.+ları 5720
[=2]
mutassarrıf : Osmanlı'da eyalet
yönetimindeki vali gibi, sancaklarda
da aynı yetkiye sahip görevli.
m.+tır 12933
[=1]
mutassarrıflık : Eski dilde il ve ilçe
arası idari bölüm.
m.+ı+(mutassarrıflığı) 7795
[=1]
mutat : Alışılmış, alışılan.
m. 1914, 3167, 5721
[=3]
mutavassıf : Vasıf sahibi.
m. 10958, 7055
[=2]
mutavassıt : Aracı.
m. 1011, 1399, 6959, 859

[=4]
Mutekif : Abdülhak Hamid'in manzumesi.
 m. 11393
 [=1]
Mutekif manzumesi : bkz. (mutekif)
 m. 11388
 [=1]
mutemet : Dairelerde, iş yerlerinde bazı para işlerine bakan görevli.
 m.+i+(mutemedi) 1119, 1187, 1217
 [=3]
muterizane : İtiraz eder şekilde.
 m. 4158
 [=1]
muterize : Parantez.
 m. 11817
 m.+ye 10519
 [=2]
mutfak : Yemek pişirilen yer.
 m.+ına+(mutfağına) 10080
 [=1]
muti : Yumuşak başlı.
 m. 1056
 [=1]
mutlak : Salt.
 m. 11604, 11781, 11941, 12054, 12232, 12586, 1262, 12721, 12749, 12848, 13026, 1433, 145, 1725, 1763, 222, 2840, 4249, 5204, 5382, 5466, 5604, 5745, 577, 584, 693, 7029, 7040, 7079, 7085, 7292, 7679, 8880, 8922, 9028, 9415, 9448, 9448, 9448
 m.+ı 11266, 11940, 1935
 m.+ın 241, 5961
 m.+ını 5961
 m.+ta 246
 m.+tan 245
 m.+tır 9420
 [=48]
mutlaka : Kesinlikle.
 m. 12111, 4534, 5711, 6054
 [=4]
mutlakiyet : Saltçılık.
 m. 2842, 4912
 m.+i 3520, 6863
 m.+inin 3732
 m.+le 4781
 [=6]
Mutlak Peşinde : Balzac'ın eseri.
 m.+yi 6557
 [=1]
muvaflak : Başarılı.
 m. 10037, 10153, 10846, 11093, 11249, 11380, 12343, 12409, 12483, 12540, 12565, 1266, 12668, 12743, 1297, 1306, 1379, 1599, 1628, 2092, 2225, 2451, 3054, 3442, 3541, 3653, 3720, 4260, 4346, 4846, 507, 6542, 7147, 7223, 7432, 7630, 7715, 7771, 7974, 8457, 8481, 8537, 8700, 8704, 8704, 9232
 [=46]
muvaflakiyet : Başarı.
 m. 10101, 1109, 5024
 m.+in 3075
 m.+ine 3600
 m.+iyle 8378

m.+le 1147, 3596, 3778, 7225, 7428
 m.+ler 1461
 m.+lerin 12408
 m.+lerini 12407
 m.+li 10434
 m.+te 8644
 m.+ten 6695
 m.+ti 11881
 [=18]
muvaflakiyetli : Başarılı.
 m. 10365, 10694, 10858, 12635
 [=4]
muvaflakiyetsiz : Başarısız.
 m. 11351
 [=1]
muvaflakiyetsizlik : Başarısızlık.
 m.+te 3077
 [=1]
muvaflık : Uygun.
 m. 4778, 6853
 [=2]
muvaflık : Geçici.
 m. 2890, 3640, 3710, 4109, 4812
 [=5]
Muvakkaten Ulum Müşterileri : Suavi'nin çıkardığı gazete.
 m. +ne 5056, 5154
 [=2]
muvaflık : Danışık, danışıklık.
 m. 11693, 5579, 5579
 m.+da 11225
 m.+lara 12778
 m.+ları 6409
 m.+nın 5950
 m.+sında 5574
 [=8]
muvaflık : Danışıklı.
 m. 2206, 4575
 [=2]
muvaflık : Denge.
 m. 1106, 1666, 3467, 3727, 7769, 942
 m.+de 1659
 m.+li 10391
 m.+nin 10792, 1665
 m.+si 2817
 m.+sinde 2777
 m.+sinden 9480
 m.+sini 10319
 m.+sinin 10042
 m.+siyle 939
 m.+siz 7772
 m.+yi 10358
 [=18]
muvaflık : Dengeli.
 m. 7285
 [=1]
muvaflık : Dengesiz.
 m. 10042
 [=1]
muvaflık : Dengesizlik.
 m. 7807
 m.+ler 8781
 [=2]
muvaflık : Paralel.
 m. 10324, 9122
 [=2]
muzaflık : Üstünlük elde etmiş.
 m. 1450, 9083
 m.+dir 12721

[=3]
muzaflık : Sıkıntı, darlık, yokluk, parasızlık. Zorluk.
 m.+sı 869
 [=1]
muzaflık : Sağlığı bozan.
 m. 4807
 [=1]
Muzika-i Hümayun : Askeri saray bandosu ve bu topluluğa müzisyen yetiştiren bir okul.
 m. 7701
 [=1]
muzaflık : Takılğanlık, yaramazlık.
 m. 11183
 [=1]
muzaflık : Karanlık, gizli, belirsiz.
 m. 12151, 12389, 5980, 8832
 [=4]
muzaflık : Izdırıp ve acı çeken.
 m. 11761, 11795, 12203, 7003, 7054, 5731
 m.+tir 11756, 11759, 12543, 7022
 [=9]
muzaflık : Değişim.
 m.+nin 834
 [=1]
muzaflık : Abartma.
 m. 12133, 12233, 12236, 12863, 7776, 965
 m.+ların 9029
 m.+nın 12270
 m.+sına 683
 m.+sız 13241
 m.+ya 2444
 [=11]
muzaflık : Abartmalı.
 m. 2421, 4561, 4640, 777
 [=4]
muzaflık : Mahkemede duruşmaya girecekleri ve tanıkları çağırın, yargıcın emirlerini bildiren, kâğıtları getirip götürme görevli.
 m. 2054
 [=1]
muzaflık : Muştı veren, müjde getiren (kimse).
 m.+i 1400
 [=1]
muzaflık : Birbirlerine isteklerini kabul ettirmek için iki taraf arasında yapılan zorlu çalışma.
 m. 10056, 10165, 11803, 11866, 12728, 12953, 145, 1477, 2803, 3140, 3388, 4760, 5003, 5008, 5053, 5072, 5084, 5095, 5227, 5546, 5639, 6453, 6713, 6830, 6832, 6840, 6877, 7759, 7769, 7842, 794, 8083, 898, 9334, 9402, 9425, 9427, 9463, 953
 m.+de 7314, 7690, 8617
 m.+den 1729, 6780, 6927, 7024, 7262
 m.+dir 6946
 m.+ler 1689
 m.+lerde 2837
 m.+leri 4168, 7914
 m.+lerin 1173
 m.+lerinde 3383, 5070
 m.+lerinin 9897
 m.+leriyle 8050

m.+nin 46, 4914, 4969,
6706, 7693, 7862, 8305
m.+si 11935, 12460, 1265,
12669, 12914, 12976, 13020, 1446,
4511, 4998, 6469, 6860, 8587, 9247,
9920
m.+sidir 12255, 7021,
8498, 9222
m.+sinde 4758, 5238, 7148,
9271, 9405, 9874
m.+sinden 9630
m.+sine 11863, 12650,
3006, 4967, 6162, 6768, 7804, 9371,
9789
m.+sini 7493
m.+sinin 12400, 538, 6905
m.+siyle 571, 9119
m.+ye 2120, 5038, 5355,
6780, 6815, 7280, 7380, 8096, 8642
m.+yi 10993, 11936,
12328, 12356, 5065, 5069, 542, 691,
9432
[=123]
mücadeleci : Mücadele eden.
m. 5131, 8152
m.+nin 9302
[=3]
mücadele : Çalışma, gayret.
m.+leriyle 9117
[=1]
mücahid : bkz. (mücahit)
m.+e 12414
m.+inin 969
m.+lerle 12444
[=3]
mücahide : Büyük idealler adına
savaşan, cihad eden bayana verilen
isim.
m.+lerin 12445
[=1]
mücahit : Kutsal ülküler uğruna
savaşan kimse, alperen.
m. 12443, 982
m.+inin+(mücahidinin)
9325
[=3]
mücazat : İşlenen bir suçtan ötürü
ceza verme.
m. 11950
m.+in 11950
[=2]
mücedditlik : Yenileme işi.
m.+i+(mücedditliği) 4287
[=1]
mücehhez : Donanmış.
m. 1056, 1262, 3792
[=3]
mücerred : Soyut.
m. 6349
m.+e 6552
[=2]
mücerret : bkz. (mücerred)
m. 10248, 112, 11400,
11785, 11787, 1835, 4376, 5702,
6274, 6355, 6552, 6633, 8225, 8943,
8969, 9284, 9448
m.+e+(mücerrede) 12273,
12308, 223
m.+i+(mücerredi) 9659
m.+in+(mücerredin) 5939,
8241
m.+te 10295, 6100
m.+ten 4356

m.+tir 10112
[=27]
mücessem : Cisim durumunda olan.
m.+e 6111
[=1]
mücevher : Değerli süs eşyası.
m. 202, 2911, 8144
m.+ler 317
[=4]
mücrim : Suçlu.
m. 12151, 12256
[=2]
müçtehid : bkz. (müçtehit)
m. 5391
m.+lerinden 5421
[=2]
müçtehit : Bir konuda ayet ve
hadislerle dayanarak yargıya varan,
karar veren din düşünürü.
m. 5393
[=1]
müdafaa : Savunma.
m. 10389, 12091, 12344,
1278, 3391, 3511, 6244, 6786, 7594,
8010, 8035, 8097, 9102, 9181, 9235,
9344, 9354, 9508, 9868, 9923
m.+dır 9147
m.+larda 9898
m.+sı 7447
m.+sıdır 5387
m.+sını 3754, 3819, 5073
m.+sının 12382
m.+sıydı 8002
[=29]
Müdafaa ve Mukabele : Mithat
Efendi'nin eseri.
m. 10389
[=1]
müdafii : Savunan.
m. 10392, 9331
[=2]
müdahale : Karışma, araya girme.
m. 8665, 8859
m.+ler 12476, 3032, 3447
m.+lerde 2968
m.+lerden 3084
m.+lerinden 10328
m.+lerine 4862
m.+lerini 9867
m.+lerle 1008, 4811
m.+nin 1662
m.+si 12560, 1661, 7959
m.+sinden 7393
m.+sine 2693, 3356, 3358,
7294, 7982
m.+sinin 8657
m.+siyle 1552, 5294
m.+ye 11282
m.+yle 12798
[=27]
müdevim : Bir yere sürekli olarak
giden.
m.+inin 5798
[=1]
müddet : Süre.
m. 10452, 10475, 10757,
10971, 10975, 11010, 11020, 11060,
11092, 11116, 1112, 11269, 1127,
11475, 12918, 12958, 1315, 1373,
1446, 1480, 1484, 1486, 1538, 1614,
1616, 1646, 1674, 1980, 2083, 2124,
2133, 2134, 2686, 2887, 3145, 3175,
3568, 3717, 4034, 4087, 4177, 4986,

5004, 5120, 5475, 5576, 6152, 6200,
6737, 7589, 7600, 7685, 7699, 7795,
7913, 7925, 8057, 841, 9864, 9987
m.+çe 1296, 9012
m.+i 3543
m.+ince 9352, 9964
m.+ini 7792
m.+le 7787
m.+ten 5567
[=68]
müddetçe : Süre zarfında.
m. 11079, 7634
[=2]
müderriş : Ders veren profesör.
m. 1301, 3544, 4994, 7533
m.+lerin 5527
[=5]
müderrişlik : Profesörlük.
m. 1964, 2099
m.+te 3564
[=3]
müdür : İdare eden, yöneten.
m. 7760, 9862, 9936
m.+ü 7883, 9933
m.+üdür 3677, 9745
m.+ünün 6879
[=8]
müdürlük : Müdürlük yaptığı iş.
m.+ü+(müdürlüğü) 5687
m.+ünden+(müdürlüğünde
n) 5291, 5302
m.+ünü+(müdürlüğünü)
7277
[=4]
müellif : Yazar.
m. 9979
m.+i 3171, 3780, 5319,
9960
m.+in 10354, 3204, 3206
m.+ler 4565
m.+lerden 9155
[=10]
müessese : Kurum.
m. 3164, 5346, 5371, 5373,
6422, 6432, 6458
m.+dir 5370
m.+ler 124, 1281, 2853,
5066
m.+lerde 2995, 3003, 3413
m.+lerdeki 248
m.+lere 1602, 2468, 3008
m.+leri 1255, 1340, 3826,
3841, 456, 5519, 717
m.+lerimizi 1184
m.+lerin 3680
m.+lerinde 952
m.+lerinden 2761, 85
m.+lerini 1000
m.+lerinin 1483, 1585,
2775, 3087, 3817, 5377, 6307, 781
m.+leriyle 3838
m.+nin 1621, 1852, 6443
m.+si 1667, 4429, 5369
m.+sine 703, 7368
m.+sini 1541, 1558, 1692,
2877
m.+sinin 10182, 1473, 552,
728, 8012
m.+siydi 6424
m.+ye 3178, 5379, 5380
m.+yi 887
[=63]
müessir : Dokunaklı.

m. 12480, 1317, 988
[=3]
müessis : Kurucu.
m.+inin 5258
m.+lerinden 2486
[=2]
müeyyide : Yaptırım.
m.+lerine 1867
m.+lerini 1755
m.+si 3069, 689
m.+sidir 4425
[=5]
müfettiş : Denetmen.
m. 1965
m.+i 1374, 1967, 3599
m.+lerin 3597
[=5]
müfredat : Öğretim programı.
m.+ını 2618
[=1]
müftehir : Bir şeyi övünç bilerek
onunla sevenen.
m. 7607
[=1]
müfteris : Fırsat bilen. Fırsat bulan.
m. 8901
[=1]
mühendis : İnsanların her türlü
ihtiyacını karşılamaya dayalı yol,
köprü, bina gibi bayındırlık; tarım,
beslenme gibi gıda; fizik, kimya,
biyoloji, elektrik, elektronik gibi
fen; uçak, otomobil, motor, iş
makineleri gibi teknik ve sosyal
alanlarda uzmanlaşmış, belli bir
eğitim görmüş kimse.
m.+lerden 1069
m.+lerinin 1117
[=2]
mühendishane : Osmanlı
Devleti'nde mühendis yetiştiren
yüksekokul.
m. 1289, 1563, 1682, 2604,
2611, 3422
m.+de 1096
[=7]
mühendishane mektebi : bkz.
(mühendishane)
m.+nin 1094
[=1]
mühim : Önemli.
m. 1000, 1009, 10115,
10120, 10176, 1019, 10208, 10209,
10262, 10292, 1037, 10432, 10505,
1051, 10511, 10520, 10540, 10558,
10560, 10571, 10617, 10732, 1079,
10808, 10810, 1089, 10896, 10908,
1096, 10966, 11024, 1114, 1116,
1130, 11314, 11359, 1137, 1145,
1150, 1170, 1171, 11719, 11813,
11963, 12077, 12125, 12161, 12310,
12370, 12456, 1285, 12861, 12900,
13058, 13233, 13238, 1324, 1327,
1332, 1359, 1423, 1439, 1481, 1583,
1782, 1817, 1826, 1827, 1846, 1858,
1863, 1906, 1907, 1982, 2084, 2131,
2187, 22, 2213, 2213, 2299, 2398,
2404, 2481, 2494, 2510, 2549, 2557,
2573, 2618, 2643, 2714, 2733, 2750,
2776, 2797, 2820, 2948, 296, 31,
3132, 3150, 3155, 3168, 3231, 3266,
3308, 3320, 3341, 3559, 3562, 3565,
3695, 3829, 3843, 3876, 3895, 4066,

420, 4308, 4319, 433, 4350, 4643,
4653, 4839, 4858, 488, 4890, 4966,
5067, 5143, 5217, 5265, 5320, 5385,
5581, 5812, 5957, 6001, 6092, 6108,
6155, 6156, 6259, 6261, 6281, 6301,
6402, 6420, 6441, 6478, 6491, 667,
6689, 6851, 6943, 7028, 7141, 719,
723, 7231, 7267, 7367, 7397, 7424,
7513, 7564, 7567, 7608, 765, 7683,
7804, 7912, 792, 7944, 796, 7973,
800, 803, 8074, 811, 8130, 8222,
8255, 827, 8340, 8368, 840, 849,
8504, 851, 853, 8582, 8583, 860,
864, 866, 8680, 873, 874, 908, 9113,
9213, 9322, 933, 9337, 9422, 959,
960, 9670, 9678, 9730, 9731, 983,
985, 9871, 9892
m.+di 12931, 1585, 5813
m.+dir 10460, 10880,
11534, 11610, 2722, 2735, 3321,
5746, 5803, 6110, 6192, 6389, 7241,
8269, 862, 9065
m.+i 10339, 11400, 11515,
11612, 12144, 2204, 2216, 3268,
3330, 369, 574, 5936, 6035, 8077,
8094, 8215
m.+lerinden 8464
m.+se 11610
[=255]
mühimmat-i seferiye : Harp
malzemeleri.
m. 1313
[=1]
mühimme kalemi : 1797 tarihinde
çıkan nizamnâmeyle, divân veya
beylikçi kalemlerindeki Mühimme
Nüvislerin (yazanların), bir yerde
çalışmaları için kurulmuş daire.
m. 4961
[=1]
mühimme odası : bkz. (mühimme
kalemi)
m.+ndadır 10478
[=1]
mühimsen- : Önemsemek.
m.-ecek 1071
[=1]
mührecilik : Parlatmacılık.
m. 5108
[=1]
mühür : Damga.
m.+ü 5010
m.+ü+(mührü) 7413
m.+ünün 5150
[=3]
mühürdar : Damgacı.
m.+nın 6871
m.+la 6878
[=2]
Mühürlü Mektup : Vigny'nin
hikayesi.
m. 8369
[=1]
müjdecî : Müjde veren.
m.+si 4233, 547
m.+sidir 6643
[=3]
müjdele- : Muştulamak.
m.-dikleri 2844
m.-r 4393, 8624
m.-yen 2419, 2743, 8129,
8579
[=7]

mükafat : Ödül.
m. 10073, 10150, 13031,
8705
m.+ı 8828
[=5]
mükafatlandır- : Ödüllendirmek.
m.-iyordu 3699
[=1]
mükaleme : Karşılıklı konuşma.
m. 10839, 12801
m.+dir 12506
m.+ler 12502
m.+lere 8977
[=5]
mükatebat-ı siyasiye : Namık
Kemal'in mektubu.
m. 9462
[=1]
mükellef : Yükümlü.
m. 9419
m.+tır 4497, 9172, 9177
m.+tirler 4463
[=5]
mükellefiyet : Yükümlülük.
m.+ini 2972
m.+lerde 594
m.+lerin 2839
m.+lerinin 2679
[=4]
mükemmel : Şahane.
m. 1032, 10661, 11675,
12814, 2294, 2315, 2317, 6169,
9550
m.+e 1735
m.+i 11272
[=11]
mükemmeliyet : Mükemmellik.
m. 359
m.+e 2010, 9297
m.+ini 12844
m.+te 5884
[=5]
mükemmelleştir- : Eksiksiz duruma
getirmek.
m.-diği 12875
[=1]
mükemmellik : Mükemmel olma
durumu.
m. 1733, 6073
m.+e+(mükemmelliğe)
12831, 4344
m.+i+(mükemmelliği)
1948, 2291
m.+ine+(mükemmelliğine)
6974
m.+lerden 4322
m.+te 2335, 5646
[=10]
müktesep : Kazanılmış, edinilmiş.
m. 4658
[=1]
mülahaza : Düşünce.
m. 4975, 4979
m.+lar 2467, 2514, 3749,
6616, 8736, 9314
m.+larda 2525, 9195
m.+lardan 7510
m.+lardır 9227
m.+ları 263
m.+larının 7215
m.+larla 7372
m.+nın 13238
m.+ya 8901

- [=17]
mülâhazara : bkz. (mülâhaza)
m. 378
[=1]
mülâhazat : Düşünceler.
m.+ı 7649
[=1]
Mülâhazat-ı Felsefiye : Rıza Tevfik'in eseri.
m.+si 11416
m.+sinde 11752, 11902
[=3]
mülâkat : Buluşma, görüşme.
m. 6762
m.+lara 13208
m.+ta 7742
[=3]
mülhem : İçe doğmuş, birinin içine doğmuş, esinlenmiş.
m. 8384
[=1]
mülkiye : Devlet yönetimindeki sivil görevliler sınıfı.
m. 3628, 3631, 6796
m.+de 10508
[=4]
mülkiye nazırı : İçişleri Bakanı.
m. 2122
[=1]
mülkiyet : Sahiplik.
m. 9691
[=1]
mülteci : Sığınmacı.
m. 4997
m.+ler 3056
m.+lerine 4849
m.+lerle 1365
[=4]
mümarese : Yatkınlık.
m.+si 3788
[=1]
mümessil : Temsilci.
m.+i 12652, 1788
m.+ini 3406
m.+lerinden 6934
[=4]
mümeyyiz : İyi, kötüyü, doğru ve yanlış ayıran, seçen.
m. 12927, 12940
[=2]
mümkinat : Olabilirlik.
m. 9394
[=1]
mümkün : Olabilir.
m. 10176, 11912, 12081, 12336, 12730, 13214, 1718, 1976, 1997, 2011, 225, 3291, 3431, 5790, 663, 6721, 7046, 7845, 843, 9351, 9415, 9516, 9535, 9579, 9608
m.+dür 10458, 10548, 11370, 11392, 11398, 11468, 11510, 11514, 11910, 12012, 12013, 12102, 12150, 12233, 12252, 12296, 12584, 12585, 1259, 13078, 13182, 1762, 1980, 2506, 349, 3534, 3820, 4243, 4410, 467, 4805, 503, 6034, 6473, 6627, 7117, 7549, 7799, 8134, 8298, 8459, 8489, 8768, 90, 9168, 9247, 9599, 979, 9809
[=74]
münacat : Divan edebiyatında Tanrı'yı öven şiir türü veya şiirin bir bölümü.
m. 4331, 4342, 4344, 4515, 5795
m.+a 4381
m.+da 4529
m.+ı 4532
m.+ın 11957
m.+ından 10244
m.+la 11594
m.+tır 11612
[=12]
Münacat manzumesi : Abdülhak Hamid'in manzumesi.
m. 11610
[=1]
münakaşa : Tartışma.
m. 10510, 12040, 1208, 12434, 2673, 3156, 4061, 4284, 4512, 4644, 4718, 4721, 4871, 4927, 5311, 5371, 5579, 6303, 6756, 7043, 7156, 7407, 7585, 7882
m.+da 11550
m.+dan 4621, 7860, 8376
m.+lar 10769, 12884, 9800
m.+lara 6593, 9337
m.+lardır 3755
m.+ları 12411
m.+larında 13029
m.+larını 6654
m.+larının 8015
m.+nın 4014
m.+sı 4718, 8774, 7445
m.+sına 9541
m.+sında 4616, 5545
m.+sındaki 4696
m.+sıyla 10166
m.+ya 10060, 11755, 4045, 7873
[=51]
münasebat : İlgiler, ilişkiler.
m.+ımızın 1100
[=1]
münasebet : İlişik, ilişki.
m. 10704, 11847, 12018, 13109, 1809, 1875, 1998, 217, 2408, 4149, 43, 4524, 5258, 5362, 5511, 7947, 8788, 8824, 9276
m.+i 10398, 10422, 10554, 10812, 11931, 11955, 11969, 12007, 12170, 12323, 12941, 13091, 13105, 13166, 1498, 2675, 3504, 4940, 5041, 5156, 5292, 5874, 6482, 6586, 6818, 7920, 7921, 8031, 8553, 8558, 9133, 9595, 9840
m.+idir 10800, 11153
m.+imiz 876
m.+in 13221, 3464, 785
m.+inde 6901
m.+inden 217
m.+ine 2475, 4435
m.+ini 11754, 159, 1997, 2222, 4949, 6703, 7641, 9929
m.+inin 5173, 730
m.+iyle 3239, 4023
m.+le 10134, 3270, 615, 6837, 7943
m.+ler 4502, 5631, 6032, 901, 9647
m.+lerde 1156
m.+lerden 3114
m.+lere 808
m.+leri 10995, 11153, 11839, 1696, 20, 2823, 3104, 4529, 6596, 6712, 7638, 7927, 839
m.+lerimiz 1125, 783, 803
m.+lerimizi 6332
m.+lerimizin 6392, 990
m.+lerin 1367, 1481, 3088, 727, 798
m.+lerinde 11949, 2466, 437, 5077, 7704
m.+lerini 443, 8872
m.+lerinin 725
m.+lerle 5503
m.+siz 7595
m.+te 10488, 12041, 1363, 3741, 4853, 7423, 8067, 829, 9902, 4634
m.+ten 812
m.+tır 11965
[=133]
münasebetdar : bkz. (münasebet)
m. 5519
[=1]
münasebetli : İlişgi olan, ilişkili.
m.+dir 4948
[=1]
münasebetsiz : Uygun olmayan.
m. 10140, 9291
[=2]
münasebetsizlik : Uygunsuzluk.
m.+inden+(münasebetsizlik inden) 4549
[=1]
münasip : Uygun.
m. 7729
[=1]
münavebe : Nöbetleşme, keşikleme.
m. 7682
[=1]
münazara : Bir konu üzerinde, belli kural ve yöntemlere uyularak yapılan tartışma.
m.+dan 9752
[=1]
münderecat : İçindekiler.
m.+ı 3240
[=1]
müneccimbaşı : Saray hizmetinde bulunan bilginlerden gök bilimiyle uğraşanlara verilen unvan.
m. 7524
[=1]
münekkit : Eleştirici.
m.+in+(münekkidin) 4599, 9324
m.+leri 8573
[=3]
münevver : Aydın kimse.
m. 2618, 3257, 6468, 7655, 9956
m.+i 10465, 7452
m.+in 1987, 3464
m.+ler 9521
m.+lerdendir 11155
m.+lere 7811
m.+leri 3316, 912
m.+lerin 3094, 6161
m.+lerinin 6281, 7119
[=18]
münferit : Tek.
m. 12973, 1909, 3332, 4324, 5555, 9248
[=6]
münhasıran : Yalnız, özellikle.
m. 847
[=1]

- Münib Efendi** : Meşhur âlim.
m.+nin 1311
[=1]
- Münif Efendi** : bkz. (Münif Paşa)
m.+den 3246
m.+nin 3246, 4064, 9807
m.+yi 4077
[=5]
- Münif Paşa** : Tanzimât devri devlet adamı, şâir ve yazarlarından.
m. 3363, 3531, 4000, 4000, 4004, 4012, 4015, 4044, 4052, 5528, 7584, 7746
m.+dan 4045, 5525, 6744, 7295
m.+nın 4006, 4017, 4021, 4028, 4036, 4050, 4054, 4069, 4072, 4121, 4254, 4879, 5522
m.+yı 4077
[=30]
- Münim Efendi** : Abdülhak Hamid'in "İçli Kız" adlı piyesindeki karakter.
m. 12109, 12115
[=2]
- münşeat** : Sanatlı düz yazı veya mektupların toplandığı dergi.
m. 10904, 3194
m.+ına 2593
m.+ında 8804
m.+ındaki 2145, 9229
[=6]
- Münşeat-ı el hac Akif Efendi** : Akif Paşa'nın eseri.
m. 2137
[=1]
- münşi** : Mektup türünde usta ve başarılı olan, inşası güçlü.
m. 2599, 3248
m.+leri 6663
m.+si 2097, 2393
[=5]
- münteha** : Sona ermiş, bitmiş.
m.+da 12804
m.+yı 12805
[=2]
- müntehabat** : Seçme yazılar veya eserler.
m.+ı 9320
m.+ın 9331
[=2]
- Müntehabat-ı Asar** : Şinasi'nin eseri.
m.+ında 2635
[=1]
- Müntehabat-ı Eşar** : bkz. (Müntehabat-ı Asar)
m.+daki 4320
m.+ı 4391
[=2]
- Müntehabat-i Asar** : bkz. (Müntehabat-ı Asar)
m.+ın 2655
[=1]
- müntensih** : Müellifin yapıtını kopyalayan, nüshasını çıkaran, yazan kişi.
m.+in 2512
[=1]
- müphem** : Belirsiz.
m. 10890, 11126, 12304, 13167, 4294, 5295, 5474, 5908, 614, 6735, 7372, 7546, 8235, 9828
- m.+ce 1320
m.+dir 2828
m.+in 4395
m.+iyette 314
[=18]
- müphemleş-** : Belirsizleşmek.
m.-ir 8524
[=1]
- müracaat** : Başvuru.
m. 10380, 12859, 2242, 2391, 3085, 3814, 4919, 5231, 7845, 7985, 8063
m.+ı 1204, 6719
m.+ın 4921
m.+ları 1135
[=15]
- mürebbiye** : Bir çocuğun eğitim ve bakımıyla görevlendirilmiş kadın.
m. 10850, 3483
m.+sinde 10423
[=3]
- müreffeh** : Refah ve varlık içinde yaşayan.
m. 10027, 10101, 10467, 10468, 12868, 1391, 2990, 3490, 3539, 963
[=10]
- mürekkep** : Yazı yazmak, desen çizmek veya basmak için kullanılan, türlü renklerde sıvı madde.
m. 1055, 1069, 1413, 1694, 1775, 2830, 4640, 5870
m.+e+(mürekkebe) 3789
[=9]
- mürettep** : Dizilmiş, dizili.
m. 10451, 3658, 3734, 441, 9909
[=5]
- mürevvic** : Tervic eden, geçiren, itibar veren, yürüten.
m.+i 2849
[=1]
- mürüd** : Bir tarikat şeyhine bağlanarak ondan tasavvufun yollarını öğrenen, onun doğrultusunda ilerleyen kimse.
m.+e 5216
[=1]
- mürşit** : Doğru yolu gösteren kimse.
m.+e+(mürşide) 133
[=1]
- mürüvetsizlik** : Mürüvetsiz olma durumu.
m.+leri 7945
[=1]
- müsaade** : İzin.
m. 1006, 2132, 3816, 4713, 5244, 5252, 6711, 6773, 7417, 8356, 9107
m.+ler 787
m.+lerde 4854
m.+nin 4827, 4828
m.+sine 821
m.+sini 7793
m.+ye 892
[=18]
- müsaadesizlik** : İzinsiz olma durumu.
m.+inden+(müsaadesizliğin den) 7377
[=1]
- müsabaka** : Karşılaşma.
m.+sına 9757
- m.+yı 5115
[=2]
- müsadere** : Zor alım.
m.+si 2697
[=1]
- Müşahabat-i Leyliye** : Ahmet Mithat Efendi'nin eseri.
m.+lerinin 10061
[=1]
- müsaid** : Uygun, elverişli.
m. 11101, 1174, 11761, 13192, 1435, 1534, 29, 3041, 3232, 4415, 4808, 5265, 5487, 5570, 5631, 6165, 6346, 6424, 6425, 6705, 6887, 7806, 8586
m.+ti 993
m.+tir 3278
[=25]
- müsalaha** : Barışma, anlaşma, güvenlik.
m. 8727
m.+sının 3031
[=2]
- müsamaha** : Hoşgörü.
m. 1010, 620
[=2]
- müsamahsız** : Hoşgörüsüz.
m. 8850
[=1]
- Müsameretname** : Emin Nihat Efendi'nin eseri.
m. 6374, 6391, 6416
m.+de 6437
m.+nin 6377, 6379
m.+si 6295, 6373
[=8]
- müsavat** : Eşitlik, denklik.
m. 3445, 9412
m.+ı 2814
m.+ın 9415
m.+la 9420
[=5]
- müsavatsızlık** : Eşitsizlik.
m.+ları 9414
[=1]
- müsvavi** : Eşit.
m. 12328, 9414, 9418, 9418
m.+dir 7176
m.+dirler 9414, 9419
[=7]
- müsbet** : bkz. (müspet)
m. 10958, 11192, 11822, 1564, 1669, 2474, 2480, 2487, 3705, 4060, 4742, 4749, 4750, 5084, 5969, 7001, 7132, 7939, 8152, 9254, 9360, 9828
[=22]
- müseddes** : Divan edebiyatında her bendi altı dizeden oluşmuş nazım biçimi.
m. 10539, 508, 5828, 5829
m.+i 11148
m.+le 519
m.+lerde 5785
[=7]
- müselles** : Üçlü.
m. 5835
[=1]
- müsevvit** : Müsvedde yapan kimse.
m. 10229
m.+lerindir 9716
[=2]

müslim : Müslüman.
m. 12245, 3024
[=2]

müslümanlık : Hz. Muhammed'in yaydığı İslam dini.
m.+in+(müslümanlığın)
543
[=1]

müslüman : İslam dininden olan kimse.
m. 10378, 1052, 1061, 1075, 11216, 1143, 11526, 11767, 11926, 11995, 12058, 12064, 12065, 12087, 12160, 123, 12401, 12940, 14, 1498, 1628, 1655, 171, 1726, 1788, 179, 183, 2056, 2196, 2348, 2613, 275, 2825, 2851, 2854, 2860, 2862, 2987, 3020, 328, 3297, 3348, 3353, 3389, 366, 3964, 408, 410, 4166, 4304, 4487, 510, 52, 520, 5453, 559, 562, 5770, 578, 5979, 600, 610, 6118, 612, 6130, 6144, 6165, 6205, 6588, 687, 697, 7011, 7097, 710, 711, 717, 722, 724, 726, 799, 8077, 8578, 860, 8622, 8715, 903, 9180, 9293, 956, 9891
m.+a 10327
m.+lar 8712
m.+lara 12470, 8617
m.+larda 694
m.+ları 5132, 6394, 8072
[=98]

Müslüman İdeolojisi ve Arap Estetiği : Von Grunebaum'un makalesi.
m. 687
[=1]

müspet : Olumlu.
m. 6257
[=1]

müsrif : İsrâf eden.
m. 11165, 3490, 4890
[=3]

müsriflik : Müsrif olma durumu.
m.+i+(müsrifliği) 3441
[=1]

müstahsil : Üretici.
m. 2944
m.+in 3517, 5067, 7232
[=4]

müstakbel : İleri bir tarihte beklenen.
m. 3306, 3319, 9738
[=3]

müstakil : Kullanış yönünden başka bir yapı ile bağlantısı olmayan, bağımsız.
m. 11698, 11773, 13160, 13160, 2860, 3839, 4846, 5154, 5851, 6036, 6609, 825, 8258, 8767, 8968, 9435, 9609, 7135
m.+en 5847
[=19]

müstear : Takma.
m. 12998, 8124, 9098
[=3]

müstebit : Zorba.
m. 11100, 12290
[=2]

müstedel : İstidlâl olunmuş. Bir delil ile isbat edilmiş.
m. 3984
[=1]

müsthacem : Açık saçık.
m. 7249
m.+e 5947
[=2]

müstemen : Ecnebi tebaasından olan, yabancı.
m. 788
m.+ler 833
[=2]

müstensih : El yazması eserini el yazısıyla kopya eden kimse.
m.+lerden 2035
[=1]

müstesna : Bir bütünün veya kuralın dışında olan, kural dışı.
m. 12225, 12259, 12455, 12746, 2114, 3854, 6050, 7831, 7999, 8535, 8568, 8738, 8765
[=13]

müsteşar : Kendisinden bilgi alınan, kendisine danışılan kimse.
m. 11109
m.+i 1305, 4009
[=3]

müsteşarlık : Müsteşarın yaptığı iş.
m.+ıdır+(müsteşarlığıdır)
6714
m.+ına+(müsteşarlığına)
6827
m.+ını+(müsteşarlığını)
3595
[=3]

müsteşrik : Doğru bilimci.
m. 4220
m.+ler 709
m.+leri 4634
[=3]

mütevfi : Büyük Selçuklu Devleti'nde devletin maliyesinden sorumlu makamdır
m. 2956
[=1]

mütevi : Her yeri aynı düzeyde olan, düz.
m. 2717
[=1]

müsvedde : Karalama.
m. 12852, 3200, 3914
m.+ler 4713
m.+leri 10440
m.+lerin 4626
m.+lerine 8983
m.+lerini 6850, 9925
m.+lerinin 4238, 8167
m.+lerle 8168
m.+si 11523, 11912, 7076, 7591, 2898
m.+sini 7602
[=18]

Müşahedat : Ahmed Midhat Efendi'nin eseri.
m.+ta 10082
[=1]

müşahede : Gözlem.
m. 1376, 1519, 2440, 3881, 6384, 7217, 7314, 7323, 734, 7657, 7722, 8532, 8946
m.+dır 619
m.+ler 3996
m.+leri 9561
m.+lerinde 961
m.+lerinden 12636
m.+lerini 12627

m.+li 10845
m.+sinde 6517
m.+sinden 677
m.+sinin 771
m.+ye 10083, 960
[=25]

müşahhas : Somut.
m. 4376, 6031, 6349, 6539, 7215, 7331, 8130, 8242
m.+a 1836, 4301, 4356, 8237
m.+in 6561
[=13]

müşahit : Gözlemci.
m. 12741, 2640, 9045
[=3]

müşarünileyh : Adı geçen, adı anılan kişi.
m. 4795
m.+in 4797
[=2]

müşavir : Danışman.
m. 1084, 1360
m.+i 7956
[=3]

müşavirlik : Danışmanlık.
m. 1368
[=1]

müşir : Mareşal.
m.+i 3149, 7190, 7416, 7420, 8384
m.+in 3119
[=6]

müşirlik : Mareşallik.
m.+leri 1578
[=1]

müşkil : Zor.
m. 7784, 7963
m.+e 2719
m.+ini 1974
m.+ler 1658, 5091
[=6]

müşkülât : Güçlük, güçlükler, zorluklar.
m.+a 1555
[=1]

Müştak : Şinasi'nin Şair Evlenmesi" adlı eserinin kahramanı.
m.+dır 4567
[=1]

Müştak Bey : bkz. (Müştak)
m. 4545, 4548
m.+in 4556, 4572, 4581, 4582
[=6]

müşterek : Ortak.
m. 10004, 12768, 13024, 2108, 272, 3, 3063, 3766, 3776, 4122, 444, 446, 446, 4884, 5147, 5225, 5274, 6220, 6429, 7981, 9481
[=21]

müşterik : Kendi kendine söylenen kimse.
m.+ler 596
[=1]

müşterili : Müşterisi olan.
m. 7733
[=1]

mütagallip : bkz. (mütegallip)
m.+e+(mütagallibe) 1172
[=1]

mütala : bkz. (mütalaa)
m.+ların 10921

[=1]
mütalaa : Herhangi bir konu üzerinde ayrıntılı düşünme ile oluşan görüş ve yorum.
 m. 10056, 1046, 10891, 10901, 10905, 11336, 11569, 1337, 1929, 2061, 2744, 3817, 5056, 5191, 5220, 5238, 530, 6302, 6432, 7451, 752, 755, 7756, 8289, 8641, 9245, 9359
 m.+da 4167
 m.+dır 774
 m.+lar 2820
 [=30]
mütalaaname : Herhangi bir konu üzerinde ayrıntılı görüş bildiren yazı.
 m. 2713
 m.+de 9415
 m.+leri 2811
 m.+si 2654
 [=4]
mütalaat : bkz. (mütalaa)
 m. 4062
 m.+ını 1207
 [=3]
mütalea : bkz. (mütalaa)
 m. 3812, 7721
 [=2]
mütareke : Ateşkes.
 m. 5323
 m.+den 11117
 [=2]
müteaddit : Birçok.
 m. 1221, 1339, 1619, 1300
 [=4]
müteakip : Arkadan gelen, ardı sıra gelen.
 m. 6701, 9928
 [=2]
müteal : Âli, büyük.
 m. 1810, 5735
 m. e 5702
 m.+ine 210
 [=4]
müteallik : Büyüklük.
 m. 7722
 [=1]
müteazzim : Taazzum eden, büyüklük taşıyan, mütekebbir.
 m. 8050
 [=1]
mütebessim : Gülümseyen.
 m. 8769
 [=1]
mütecانىs : Bağdaşık.
 m. 12807
 [=1]
mütecessis : Gizliyi arayan, gizliyi gözetleyen.
 m. 2527
 [=1]
müteessir : Üzölmüş, üzüntülü.
 m. 10766, 5284, 8465, 9101, 9206
 m.+im 373
 [=6]
mütefekkir : Düşünür.
 m. 2780
 m.+leri 549, 566
 [=3]
mütegallip : Despot.

m.+e+(mütegallibe) 1226, 1494
 [=2]
müteharrîk : Hareketli.
 m. 1106
 [=1]
mütehassıs : Uzman.
 m. 1116, 1135, 1147, 2894, 3867, 4082
 m.+lar 1211, 1249
 m.+ların 1126
 [=9]
Mütehassır : Abdöhlhak Hamid Tarhan'ın manzumesi.
 m. 11377
 [=1]
Mütehassır manzumesi :bkz. (mütehassır)
 m. 11379
 [=1]
mütehekkim : Alay eden, tehekküm eden.
 m. 5743
 [=1]
mütekabil : Karşılıklı.
 m. 12456, 4502
 [=2]
mütekamil : Olgunlaşmış.
 m. 3701, 742
 [=2]
mütekasif : Yoğunlaşmış, koyulaşmış.
 m. 7146
 [=1]
Mütekıf : Abdöhlhak Hamid Tarhan'ın manzumesi.
 m. 11377
 [=1]
mütelaaname : bkz. (mütalaaname)
 m.+yi 8006
 [=1]
mütemayıl : İstekli görünen.
 m. 1419
 [=1]
mütenazır : Simetrik.
 m. 355
 [=1]
müteneffiz : Nüfuz sahibi, sözü geçer olan.
 m.+i 4497
 [=1]
müterakım : Birikmiş, toplanmış, yığılmış.
 m. 3077
 [=1]
mütercim : Tercüman.
 m. 3768, 6343
 m.+i 10353, 10824, 1636, 3129, 4009, 4031, 6023, 6535, 7292, 9751
 m.+imiz 10952
 m.+in 7268
 m.+lerin 6513, 7269
 [=16]
Mütercim Asım : Türk dili araştırmacısı.
 m. 2615
 m.+ın 1396, 7470
 [=3]
Mütercim Mehmed Rüştü Paşa : Osmanlı sadrazamı.
 m. 3437
 [=1]

Mütercim Rüşdü Paşa : bkz. (Mütercim Mehmed Rüştü Paşa)
 m. 2608, 2888, 3901, 4922, 6811, 6823, 6894, 7968
 m.+ya 7244, 7813
 m.+yı 6825
 [=11]
mütereddüt : Tereddüt eden.
 m. 13110, 1424, 1429, 1944, 3223, 3829, 5068, 6494, 8050, 1038
 [=10]
mütesadif : Tesadüf eden, rastgelen. Karşılaşan.
 m. 11418
 [=1]
müteşebbis : Girişimci.
 m. 805, 858
 m.+lerden 7705
 m.+lerin 815
 [=4]
müteşekkil : Oluşmuş, meydana gelmiş.
 m. 11812, 2093, 5088, 5354, 5806, 5844
 [=6]
mütevazı : Alçak gönüllü.
 m. 8159
 [=1]
mütevazı : Tevazu sahibi.
 m. 2983
 [=1]
mütevaziane : Tevazu ile. Mütevazı kimseye yakışır surette.
 m. 2910
 [=1]
mütevazın : Birbirine uyan, oranlı.
 m. 851
 [=1]
mütevaccih : Bir yere gitmeye, bir şeyi yapmaya karar veren.
 m. 3018
 [=1]
mütevekkil : Her işini Tanrı'ya veya olurluna bırakmış.
 m. 13078
 [=1]
mütevellit : Doğmuş, dünyaya gelmiş.
 m. 4070
 [=1]
müthiş : Korkuya düşüren, korkunç.
 m. 1107, 7816
 [=2]
müttefik : Bağlaşık.
 m. 4840
 m.+imiz 3028
 m.+leri 8725
 m.+lerimizin 3040
 m.+tirler 1485
 [=5]
müvazaa : Birbiriyile düzenlilik edip, başkalarına tersini göstermek.
 m.+da 13191
 [=1]
müverrih : Tarih yazan kimse.
 m. 12165, 2026, 2529, 3170, 3173, 3318, 3804, 3851, 3999, 9924
 m.+i 2511, 4221
 m.+imiz 2524, 3946
 m.+imizdir 3799
 m.+imizi 3813

3988 m.+in 2510, 2914, 3849,
m.+lerde 3953
m.+lerden 3855
m.+leri 1276, 676
m.+lerimizde 9165
m.+lerimizden 3950
m.+lerin 2417, 3908, 9231
m.+lerinden 9206
m.+lerinin 539, 9150
m.+lerle 9219
m.+tir 3796
[=34]
Müverrih Edib Efendi : Tarih yazarı.
m. 1293
[=1]
müverrih : Tarihçi.
m.+lerimizden 3785
[=1]
müverrihlik : Tarihçilik.
m.+e+(müverrihliğe) 2473
[=1]
müzaharet : Adli yardım.
m.+ler 1660
[=1]
müzaheret : Yardım etme.
m. 2389, 3017
m.+e 2390
m.+inden 3296, 3451
m.+ine 2813
m.+ini 5268
m.+lerinden 6802
[=8]
müzakere : Bir konuyla ilgili fikir alışverişinde bulunma.
m.+ler 3049
m.+leri 3646
m.+lerinde 3017, 9923
[=4]
müzdevic : Bir kelimeye kafiye olan.
m. 5828, 5770
[=2]
müze : Sanat ve bilim eserlerinin veya sanat ve bilime yarayan nesnelerin saklandığı, halka gösterilmek için sergilendiği yer veya yapı.
m. 503
m.+lerin 2760
m.+sinde 7659
[=3]
müzeyyen : Süslenmiş, bezenmiş.
m. 10893, 10895
[=2]
müzik : Birtakım duygu ve düşünceleri belli kuralları çerçevesinde uyumlu seslerle anlatma sanatı.
m. 191
[=1]
müzikal : Müzik eşliğinde sergilenen film veya tiyatro oyunu.
m. 1734
[=1]
mystere : Hristiyanlıkta bir düşünceyi empoze etmek için oynanan tiyatro oyunu.
m. 682, 683
m.+den 695
[=3]
mytos : Efsane.

m.+dur 12370
[=1]

N

naat : Bir şeyin niteliklerini övme.
n.+ı 5731
n.+inde 2227
n.+siz 4538
n.+te 7057, 7073
n.+ten 7075
[=6]
nabecadır : Yersiz, uygunsuz.
n. 5736
[=1]
nabedid : Yerli yersiz.
n. 7087
[=1]
Nâbi : On yedinci ve on sekizinci yüzyıl Osmanlı divan şâirlerinden.
n. 12021, 2014, 483, 6969, 7498, 90
n.+den 1701
n.+nin 472, 604, 7501
n.+ye 514
[=11]
Nabizade : “Karabibik” adlı romanın Türk yazarı.
n.+ye 6496
[=1]
Nabizade Nazım : bkz. (Nabizade)
n. 10540, 13113, 5985, 6492, 6505
n.+da 3924
n.+ın 6297, 6646
[=8]
Naci : bkz. (Muallim Naci)
n. 10232, 10509, 10928, 10931, 12865, 12867, 12890, 12897, 12903, 12921, 12930, 12935, 12975, 12989, 12992, 12993, 12998, 13009, 13017, 13022, 13024, 13025, 13033, 13038, 13045, 13065, 13073, 13084, 13105, 13108, 13110, 13128, 13139, 13155, 13164, 13167, 13169, 13172, 13177, 13223, 13227, 13233, 13244, 13247, 13249, 5653
n.+de 12929, 13072, 13097, 13114, 13160
n.+den 12979, 12980
n.+nin 10926, 12870, 12874, 12876, 12881, 12882, 12892, 12892, 12895, 12905, 12907, 12912, 12914, 12928, 12931, 12941, 12945, 12948, 12952, 12954, 12959, 12964, 12976, 12985, 13006, 13012, 13015, 13018, 13036, 13042, 13052, 13055, 13056, 13057, 13064, 13067, 13080, 13083, 13103, 13106, 13116, 13116, 13118, 13123, 13125, 13127, 13132, 13137, 13142, 13147, 13157, 13165, 13174, 13178, 13182, 13183, 13195, 13201, 13203, 5651, 5760
n.+ye 12924, 12987, 13031, 13114, 13181, 5668
n.+yi 12916, 12920, 12927, 12978, 12981, 12996, 13071, 13089
[=128]
naçiz : Değersiz, önemsiz.
n. 10513
n.+de 10675
n.+deki 10671
n.+i 10570

[=4]
nadir : Ender bulunan.
n. 10525, 10648, 11243, 11620, 12805, 2379, 280, 3058, 4388, 5562, 5732, 6322, 636, 6462, 6952, 6953, 6978, 8129, 8163, 978
n.+dir 12120
[=21]
nafia dairesi : Bayındırlık dairesi.
n.+ne 10479
n.+nin 10480
[=2]
Nafi Efendi : Abdülhak Hamid’in “Sabr ü Sebat” adlı eserinde bir karakter.
n. 12109
[=1]
nağme : Güzel, uyumlu ses, ezgi, melodi.
n. 10661
[=1]
Nağme-i Seher : Recaizâde Mahmut Ekrem Bey’in çıkardığı ilk şiir kitabıdır.
n. 10452, 10512, 10528, 10528, 10543
n.+de 10548, 10557
n.+deki 10640
n.+den 10566
n.+in 10753, 9598
n.+indeki 9597
n.+inin 6020
n.+le 10458
[=14]
Nağme manzumesi : Recaizâde Mahmut Ekrem Bey’in manzumesi.
n. 10583
[=1]
nahiv : Söz dizimi.
n. 11394, 9523
n.+i 750, 85
[=4]
nahiye müdürü : Bucaktaki görevlerin sorumlu yöneticisi.
n. 11013
[=1]
nahvet : Kibir, gurur.
n.+iyle 3123
[=1]
nail : Erişmiş, ele geçirmiş.
n. 12612, 3676
[=2]
Naili : Türk divan şairidir.
n. 13225, 2014, 451, 514, 5603, 6969, 90, 9297, 93
n.+nin 10534, 371, 373, 5628, 5659, 5673, 5694
[=16]
Naima : On yedinci yüzyıl Türk târihçisi.
n. 2430, 3798, 678, 763
n.+nın 3931, 679
[=6]
Naima tarihi : Naima’nın eseri.
n.+nde 8989
[=1]
Nakafi : Recaizâde Mahmut Ekrem Bey’in manzumesi.
n. 11083
[=1]
Nakafi manzumesi : bkz. (Nakafi)
n. 11899
[=1]

nakarat : Bir şarkıda her kıtadan sonra tekrarlanan ve bestesi değişmeyen parça.

n. 5788
n.+ı 6485
[=2]

nakdî : Parasal
n. 9934
[=1]

nakış : Genellikle kumaş üzerine renkli iplikler veya sırma ve sim kullanarak elle, makineyle yapılan işleme, el işi, ince iş.

n.+lar 2922
n.+tan 6111
[=2]

nakışbendi : Çiçekli, motifli kumaşların kalıplarını yapmak ve dokumak sanatı.

n. 5733
[=1]

nakil : Bir yerden alıp başka bir yere iletme, aktarma.

n. 2529
n.+e+(nakle) 4341, 5180,

6013
n.+i+(nakli) 708, 8024,

9119
n.+idir+(naklidir) 10427
[=8]

nakisa : Eksiklik, kusur.
n.+ları 6514
[=1]

nakise : Eksiklik.
n.+leri 10528
n.+lerini 11836
n.+lerle 3046
[=3]

naklen : Anlatmak veya hikâye etmek suretiyle.

n. 1312
[=1]

naklet- : Nakil işini yapmak, bir yerden başka bir yere geçirmek.

n.-ecek+(nakledecek) 6364
n.-ecek+(nakleden) 4225
n.-en+(nakleden) 10535,

11241, 1836, 3963, 4226, 9052
n.-er+(nakleder) 11607,

5153, 641, 819, 9570
n.-erek+(naklederek) 9770
n.-ildi 6742

n.-ildi+(nakledildi) 11026
n.-ildikten 9481

n.-ilen+(nakledilen) 1498,

2455, 6283, 6822
n.-ilir 3637, 6715

n.-ilir+(nakledilir) 11108
n.-iliyordu 2859

n.-ilmemişlerdir 6330
n.-ilmesi 1459

n.-ilmiş 1240, 1688, 3620,

8063
n.-ilmişler 4996
n.-ilmiştir 666, 8061
n.-iyordu+(naklediyordu)

6336
n.-iyorlardı+(naklediyorlardı) 2892
n.-mediğini 2551

n.-mek 5511, 5923
n.-mesi 12330

n.-miş 2554, 3535

n.-tiği 181, 3021, 4888,
6286, 7551

n.-tiğimiz 2235, 2243
n.-tiğimi 2063, 8347

n.-tikleri 3880
n.-tiler 3249

[=53]

naklölun- : Nakil işine konu olmak.
n.-up 2718
[=1]

nakzet- : Bozmak.
n.-er+(nakzeder) 7450
[=1]

nam : Ün.

n.+ı 2523
n.+ıma 7302

n.+ında 10117, 11830,
12759, 3186, 3589, 3729, 5009,
5160, 5998, 6069, 6778, 6945, 7028,
7259, 7300, 8287, 9881

n.+ında 1187, 1214, 4142
n.+ındaki 1026

n.+ımı 3255
n.+ıyla 921

n.-larıyla 1181
[=26]

namaz : İslamın beş şartından biri olan ve Müslümanların günde beş vakit, dinî kurallara göre yapmak zorunda oldukları ibadet.

n. 5425
n.+ına 6916, 7220

[=3]

name : Mektup.
n.+lerine 1877
n.+nin 4408
[=2]

Namık : bkz. (Kemal)
n. 160
[=1]

Namık Kemal : bkz. (Kemal)

n. 10051, 10117, 10117,
10454, 10476, 10485, 10490, 10630,
10729, 10832, 10997, 11029, 11030,
11122, 11127, 11132, 11135, 11150,
11268, 11299, 11357, 11513, 11971,
12119, 12137, 12287, 12779, 12837,
12854, 12859, 12933, 12963, 12976,
13007, 13021, 13127, 165, 1927,
2787, 3143, 3308, 3328, 3390, 3394,
3733, 3844, 3922, 4190, 4285, 4312,
4316, 4643, 4644, 4743, 4798, 4911,
4947, 4949, 4955, 5036, 5039, 5086,
5092, 5143, 5187, 5359, 5510, 5528,
5558, 5607, 5680, 5687, 5753, 5755,
5775, 5864, 5888, 5910, 5913, 6015,
6066, 6069, 6198, 6206, 6269, 6369,
6381, 6488, 6503, 6528, 6536, 6564,
6611, 6617, 6627, 6641, 6644, 6752,
6819, 6822, 6866, 6879, 6969, 7142,
7250, 7296, 7491, 7493, 7520, 7523,
7524, 7537, 7539, 7542, 7542, 7542,
7547, 7553, 7553, 7562, 7571, 7572,
7573, 7578, 7594, 7606, 7613, 7619,
7620, 7624, 7630, 7631, 7641, 7644,
7656, 7662, 7690, 7696, 7697, 7713,
7719, 7737, 7749, 7760, 7775, 7778,
7782, 7783, 7785, 7827, 7850, 7874,
7879, 7893, 7995, 7998, 8006, 8020,
8026, 8029, 8047, 8052, 8061, 8081,
8095, 8098, 8104, 8111, 8118, 8121,
8125, 8159, 8168, 8189, 8220, 8228,
8247, 8264, 8282, 8290, 8307, 8314,

8356, 8405, 8410, 8418, 8476, 8483,
8502, 8516, 8521, 8528, 8530, 8567,
8572, 8581, 8588, 8605, 8618, 8620,
8621, 8633, 8644, 8662, 8676, 8680,
8690, 8699, 8717, 8724, 8732, 8742,
8758, 8759, 8760, 8782, 8789, 8790,
8798, 8822, 8833, 8842, 8848, 8858,
8865, 8867, 8923, 8936, 8983, 8985,
8990, 9052, 9055, 9099, 9102, 9105,
9110, 9162, 9192, 9195, 9202, 9216,
9232, 9239, 9259, 9278, 9327, 9362,
9364, 9371, 9375, 9380, 9385, 9390,
9393, 9397, 9421, 9438, 9441, 9472,
9475, 9487, 9495, 9520, 9527, 9531,
9541, 9543, 9553, 9554, 9615, 9623,
9643, 9647, 9653, 9657, 9695, 9771,
9832, 9852, 9925, 9968

n.+de 10056, 10111,
10765, 5582, 5891, 6019, 8148,

8321, 8323, 8474, 8555, 9370, 9519,
9539, 9640, 9650, 9665, 9956

n.+deki 9635

n.+den 10443, 10444,
10597, 10917, 10945, 11945, 12294,

12908, 13183, 4944, 5718, 5840,
6032, 6224, 6563, 7744, 9627

n.+dir 10464, 5033, 5892,
6615, 8283

n.+e 10015, 3944, 445,
4943, 5733, 6216, 7190, 7489, 7490,

7634, 7742, 7884, 8007, 8186, 8776,
8897, 8978, 9005, 9112, 9130, 9188,

9449, 9572, 9598, 9800, 9966
n.+i 10435, 11029, 11078,

11146, 12906, 6844, 7561, 7581,
7608, 7611, 7627, 8030, 8036, 8914,
9272, 9922

n.+in 10014, 10411, 10445,
10460, 10487, 10491, 10498, 10539,

10544, 10546, 10581, 10631, 10776,
10867, 10872, 10875, 10919, 11033,

11036, 11084, 11140, 11143, 11299,
11408, 11524, 11587, 11878, 12136,

12178, 12179, 12279, 12322, 12334,
12434, 12460, 12494, 12599, 12825,

12838, 12938, 12983, 13004, 2201,
2439, 2561, 2585, 2784, 2793, 3342,

3342, 3377, 3382, 4042, 4048, 4132,
4135, 4724, 4942, 4981, 4983, 5005,

5015, 5032, 5035, 5160, 5274, 5352,
5361, 5469, 5580, 5756, 5761, 5815,

5860, 5868, 5934, 5952, 5990, 6025,
6102, 6197, 6200, 6203, 6210, 6227,

6241, 6242, 6245, 6254, 6258, 6295,
6470, 6505, 6626, 6786, 6814, 6839,

6840, 7120, 7262, 7489, 7532, 7536,
7543, 7546, 7563, 7567, 7576, 7580,

7589, 7590, 7591, 7597, 7601, 7643,
7659, 7675, 7677, 7678, 7685, 7692,

7698, 7714, 7739, 7747, 7759, 7802,
7894, 7904, 7920, 7944, 7996, 8004,

8010, 8013, 8017, 8024, 8046, 8048,
8075, 8109, 8137, 8159, 8173, 8178,

8182, 8192, 8199, 8207, 8217, 8225,
8237, 8246, 8259, 8268, 8270, 8273,

8276, 8278, 8294, 8304, 8308, 8312,
8331, 8335, 8339, 8433, 8465, 8482,

8540, 8568, 8572, 8575, 8584, 8600,
8640, 8693, 8706, 8708, 8745, 8778,

8784, 8801, 8809, 8811, 8829, 8898,
8915, 8920, 8921, 8950, 8959, 8965,

9022, 9024, 9025, 9030, 9032, 9043,
9072, 9076, 9081, 9097, 9132, 9142,

9149, 9184, 9190, 9198, 9201, 9209, 9224, 9237, 9240, 9251, 9255, 9274, 9300, 9306, 9313, 9332, 9354, 9359, 9367, 9376, 9383, 9387, 9388, 9394, 9402, 9408, 9428, 9438, 9471, 9477, 9483, 9492, 9499, 9506, 9512, 9515, 9569, 9619, 9622, 9674, 9684, 9702, 9703, 9788, 9799, 9842, 9967

n.+indir 8858

n.+le 10494, 10954, 10994,

11020, 12936, 4938, 4990, 5061, 5149, 5169, 6102, 6613, 6777, 6828, 7717, 9783, 9798, 9986, 9992

n.+ledir 6085

[=638]

Namık Kemal Antolojisi : Ahmet Hamdi Tanpınar'ın eseri.

n. 9533

[=1]

Namık Kemal Bey : bkz. (Kemal) n.+lerin 4886

[=1]

Namık Kemal Hamid Mektebi : Yeniliğin öncüleri.

n. 10742

[=1]

Namık Kemal Hukukçu : Ziyaettin Fahri Fındıkoğlu'nun eseri.

n. 9477

[=1]

Namık Kemal ve Fatih : Prof. Mehmed Kaplan'ın eseri.

n. 9257

[=1]

namus : Bir toplum içinde ahlak kurallarına ve toplumsal değerlere bağlılık, iffet.

n. 8362

[=1]

namuskar : Namuslu.

n. 11511

[=1]

namuslu : Ahlak kurallarına uygun olarak davranan.

n. 10239, 2695, 9813, 9984

[=4]

namzet : Aday.

n. 1968, 6847, 6988

n.+lerle 143

[=4]

namzet- : Nazım biçimine sokmak, nazım olarak düzenlemek.

n.-ti 3252

[=1]

namzetlik : Adaylık.

n. 5296

n.+i+(namzetliği) 5295

[=2]

nankör : İyilikbilmez.

n. 10650

[=1]

Napali : Sami Efendi'nin gezdiği yerlerden biri.

n. 2758

[=1]

Napokon : Abdülaziz'in siyasi stajını yaptığı mektep.

n.+un 4819

[=1]

Napoleon : Fransız Devrimi'nin generali.

n. 3190, 4466, 4855

n.+un 3038, 3195, 3213

[=6]

Napolyon : bkz. (Napoleon) n. 11972, 1501, 6573

n.+un 1338, 1375

[=5]

narcisizm : bkz. (narsisizm)

n.+e 8148

[=1]

narsisizm : Özseverlik.

n.+le 5225

[=1]

nas : Açıklık, açık ve kesin yargı.

n. 5349, 5358, 7230

n.+larla 366

n.+lerden 5390

[=5]

nasb : Bir memurluğa tayin edilme.

n. 6694

[=1]

nasıl : Bir işin ne biçimde, hangi yolla olduğunu belirtmek için kullanılan bir söz.

n. 10011, 10063, 10397,

10600, 10618, 10641, 10683, 10683,

10683, 10689, 10702, 10736, 10776,

10785, 10787, 10953, 11037, 11039,

11179, 11235, 11275, 11298, 11382,

11382, 11383, 11517, 11519, 11702,

11784, 11909, 11971, 12106, 123,

1232, 12485, 12781, 12842, 12973,

13108, 145, 1530, 1591, 1720, 1850,

1851, 1932, 199, 2237, 2575, 2685,

2721, 2729, 2770, 2773, 2791, 2865,

304, 3052, 3058, 3095, 3154, 3522,

3572, 3721, 3850, 3916, 3947, 412,

4227, 423, 423, 4244, 4245, 4246,

4260, 4312, 4314, 4325, 4401, 4590,

4693, 4698, 4805, 4866, 4882, 4883,

4891, 5162, 5379, 5558, 5730, 5737,

5774, 5886, 5934, 5975, 6040, 6077,

6079, 611, 642, 6546, 667, 6852,

706, 7171, 7280, 7321, 7401, 7410,

7452, 7466, 7466, 7467, 7583, 7683,

7684, 7688, 7769, 8075, 8078, 8187,

8308, 8482, 8722, 8747, 8805, 9454,

9472, 9517, 9582, 9593, 9754, 9817,

9837, 994

n.+dı 3714

n.+dır 3714

n.+sa 11981

[=139]

nasihat : Öğüt.

n. 11201, 8386

n.+ı 8508

n.+ın 12096, 5851

n.+i 12568

n.+la 11198

n.+lar 7178, 7956

n.+ler 12425, 12450

n.+lerin 11150

n.+tan 7182

[=13]

nasip : Kısmet.

n. 11743, 1697, 1839,

3417, 6698, 8047

[=6]

nasipsiz : Kısmetsiz.

n. 12211

[=1]

nasir : Nesir yazarı.

n. 9545

n.+leri 2415

n.+lerimizle 9165

[=3]

Nasuhi Bey : Abdülhak Hamid'in ağabeyi.

n.+in 10980, 11010

n.+le 10970, 11163

[=4]

na't : Medih ve senâ ederek, vasıflarını göstererek bir şeyi anlatmak.

n. 7075

n.+lerde 231

n.+lerine 1874

[=3]

natüralist : Natüralizm akımını benimseyen.

n. 1009, 10416, 6497

[=3]

natüralizm : Doğalcılık.

n. 6496

n.+inin 6502

[=2]

Naum : İstanbul'da ilk tiyatro kumpanyası.

n.+la 6137

[=1]

naz : İşve.

n. 164

n.+a 145

n.+ına 7623

[=3]

nazar : Belli kimselerde bulunduğu inanılan, kıskançlık veya hayranlıkla bakıldığında insanlara, eve, mala mülke hatta cansız nesnelere kötülük verdiğine inanılan uğursuzluk, göz.

n.+ı 1030, 10913

n.+ında 7381, 9171

n.+ıyla 2240

[=9]

nazaran : Göre, oranla, kıyasla.

n. 10672, 10933, 10944,

13138, 13147, 13157, 13167, 2138,

3048, 5403, 5757, 7192, 9899, 4015,

5128, 5647, 5850

[=17]

nazar-ı dikkat : İnceden inceye düşünme ve bakma. Bakış inceliği.

n.+i 1407

[=1]

nazari : Kuramsal.

n. 9475

[=1]

nazariye : Kuram.

n.+lerin 529

[=1]

nazariyet : Kuramlar.

n.+lerine 12647

[=1]

nazım : Şiir.

n. 10674, 10696, 10915,

11272, 11446, 12811, 13038, 13107,

2075, 270, 4357, 5838, 5855, 60,

9608

n.+da 10672, 10695, 9622

n.+ı+(nazımı) 12858

n.+ın+(nazımın) 1797,

2067, 7264

n.+ında+(nazımında) 13113,

4429

n.+lardan 9318

[=25]

Nazım Bey : Tahrirat müdürü. Aynı zamanda paşa.

n. 6880
n.+in 7277
[=2]

Nazım Paşa : bkz. (Nazım Bey)

n.+nın 7522
[=1]

nazır : Bakan.

n.+a 2411
n.+ı 1138, 1313, 2399,
3613, 3626, 3626, 3636, 3648, 3653,
3665, 4010, 6738, 6812, 6821, 7556,
7560, 7703, 7973, 8039

n.+dır 3677
n.+lar 7458
n.+ları.n.dan 12917
[=23]

nazırlık : Bakanlık.

n. 3692
n.+ı+(nazırlığı) 3651, 4010,
4896, 5115, 6725
n.+ma+(nazırlığına) 3637,
3647

n.+ında+(nazırlığında)
3657, 5112
n.+ından+(nazırlığından)

2499, 3065

n.+ını+(nazırlığını) 7245
n.+lar 1573
n.+ları 1575, 3694
n.+ların 1693
n.+tır 11342
[=18]

nazife : Temiz, pak.

n. 12176, 12212, 12302
n.+yi 10982
[=4]

Nazif Efendi : Bir tahkikat fıkrasında adı geçen zat.

n. 4142
[=1]

nazik : Kibar.

n. 7758
[=1]

nazire : Karşılık olarak, benzetilerek yapılan davranış, söz.

n. 10139, 10665, 12494,
2044, 4310, 4408, 6962
n.+deki 5660
n.+dır 2016, 4405
n.+ler 12999
n.+lerinden 4407
n.+lerinin 4320
n.+si 12998, 1809
n.+sini 10133
[=16]

nazirecilik : Bir şairin şiirine başka bir şair tarafından aynı şekil, vezin, kafiye ve redifle yazılan şiir.

Şiir. n. 1707, 501
n.+i+(nazireciliği) 490
n.+in+(nazireciliğin) 440,
460
[=5]

ne : Hangi şey?

n. 10010, 10029, 10089,
10089, 10089, 10112, 10158, 10172,
10244, 10247, 10279, 10357, 10357,
10358, 10360, 10360, 10416, 10416,
10464, 10464, 10546, 10612, 10612,
10640, 10651, 10672, 10677, 10677,
1070, 10706, 10706, 10832, 10833,

10852, 10853, 10917, 1092, 10961,
11014, 11036, 11173, 11237, 11240,
11313, 11340, 11386, 11443, 11461,
11461, 11610, 11642, 11643, 11674,
11700, 11702, 11796, 11831, 11885,
11885, 11894, 12113, 12167, 12269,
12269, 12294, 1251, 1251, 12707,
12707, 12765, 12765, 12780, 13033,
13033, 13048, 1350, 1521, 153,
1706, 1707, 1708, 1747, 1798, 1838,
1838, 1839, 1869, 189, 1906, 1907,
2175, 2175, 2205, 2205, 2206, 2226,
2269, 228, 2298, 2327, 2390, 2397,
2397, 2417, 2417, 2417, 2477, 2514,
2515, 2526, 2594, 2612, 2673, 2683,
2720, 2753, 2780, 2807, 3004, 3004,
3058, 3060, 3060, 3085, 3117, 3222,
3266, 3325, 3430, 3430, 3434, 3434,
3700, 3731, 3731, 3731, 3808, 3884,
3884, 3896, 3919, 3932, 3993, 4017,
4025, 4026, 405, 405, 4112, 4260,
4274, 4274, 4308, 4350, 4369, 4371,
4377, 4406, 4411, 4596, 4597, 4608,
4777, 4777, 4790, 4875, 4879, 4899,
4912, 4942, 5002, 5060, 5094, 5162,
5171, 5172, 5211, 5211, 5245, 5245,
5299, 5402, 5415, 5476, 5498, 5579,
5579, 5587, 5588, 5640, 5766, 581,
585, 5921, 594, 6037, 6043, 6225,
6226, 6305, 6329, 6329, 6329, 6329,
6358, 6382, 6382, 6382, 6399, 6399,
6399, 6400, 6627, 6628, 6628, 667,
6698, 6712, 6712, 677, 6856, 6859,
6860, 695, 695, 6963, 6963, 6989,
7022, 7022, 7036, 7037, 7043, 7043,
7046, 7046, 7137, 7170, 7170, 7194,
7194, 7194, 7219, 7230, 7242, 7242,
7242, 7248, 7341, 7429, 7429, 7463,
7463, 7571, 7576, 7638, 7639, 7685,
7798, 7858, 7858, 798, 8005, 8070,
8079, 8170, 8305, 8337, 8337, 8340,
8404, 842, 842, 8426, 8426, 8426,
8458, 8523, 8524, 8528, 8685, 8685,
8686, 8801, 8850, 8900, 8955, 9106,
9195, 9195, 9195, 9196, 9278, 9302,
9302, 9328, 9337, 9355, 9355, 9573,
9576, 9584, 9660, 9660, 9683, 9686,
9836, 9850, 9850, 992, 993
n.+dir 11454, 11538,
11768, 11774, 12048, 12564, 5721,
9437

n.+ler 10030, 1267, 2786,
4047, 6557, 7028, 703, 7579

n.+lere 10701
n.+rede 11011
n.+reden 5441, 7107
n.+redeyse 7052
n.+yi 7505
n.+yin 12575, 12784
[=335]

neant : Fransızca'da yokluk.

n. 2169
[=1]

nebat : Bitki.

n.+ları 11039, 11066
[=2]

Necati : Türk divan edebiyatı şairi.

n. 331, 7496, 9
n.+den 4361, 6967
n.+nin 63
[=6]

Necati Bey : bkz. (Necati)

n.+de 7055

n.+den 514

n.+e 499
[=3]

Necib Efendi : Mısır Kapı kethüdası.

n. 2523
[=1]

Necib Paşa : bkz. (Necib Efendi)

n.+nın 5163
n.+ya 5164
[=2]

Necip Paşa : bkz. (Necip Efendi)

n. 4956
[=1]

Necip Efendi : bkz. (Necip Efendi)

n. 11875
[=1]

Necmiz-u zeneb : Kuyruklu yıldız.

n. 11883
[=1]

neden : Bir olayı ve durumu gerektiren, doğuran başka olay veya durum, sebep.

n. 12563, 12564, 12564
n.+se 12656, 2099, 6848,
8994
[=7]

Nedim : Lale Devri şairi.

n. 1732, 1796, 1806, 1824,
1846, 2014, 2086, 2114, 249, 451,
452, 483, 499, 507, 5593, 6630,
6969, 6975, 6981, 7514, 91, 9297
n.+de 7512

n.+den 10553, 1699, 1716,
1817, 1845, 2224, 4350, 6978
n.+e 514

n.+i 1828, 6982

n.+in 1818, 1821, 471,
5729, 6963, 6980, 7512
n.+le 5876
[=42]

nedime : Hanım arkadaşı.

n.+si 12605, 12615
n.+sini 12538
[=3]

nedimlik : Arkadaşlık.

n. 1988
[=1]

nefer : Er.

n. 8371
n.+in 10051

n.+ler 9214
[=3]

neferlik : Erlik.

n.+e+(neferliğe) 8383
[=1]

nefes : Soluk.

n. 11449
[=1]

nefesli : Soluklu.

n. 13124, 1709
[=2]

nefes nefese : Soluk Soluğa.

n. 327
[=1]

Nefi : XVII. yüzyıl ve bütün Türk edebiyatının en büyük kaside şairi.

n. 1808, 1932, 2013, 3497,
65, 67, 6963, 7498, 7501, 7502,
8138

n.+de 9297

n.+den 2316, 8149

n.+nin 1810, 2015, 2027,
4405, 4406, 5835, 7503, 7504, 8282
n.+ye 4310, 7502
[=25]
nefis : Öz varlık, kişilik.
n. 376, 571
n.+e+(nefse) 5944
n.+inde+(nefsinde) 1400,
6931, 9174
n.+ine+(nefsine) 8154,
9984
n.+ini+(nefsini) 4455
n.+le 10165
n.+lerine 9470
[=11]
nefiy : Sürme, sürgüne gönderme.
n. 6866, 9864
n.+e+(nefyeye) 1985, 2127
n.+i+(nefyi) 10035, 2121,
8048, 9824, 9921
n.+in+(nefyin) 8156
n.+inden+(nefyinden)
2180, 3648, 6200, 9849
n.+ine+(nefyine) 1979,
2556, 6199
n.+ini+(nefyini) 10498,
10993
n.+inin+(nefyinin) 2488,
4947, 9831
[=22]
nefret : Bir kimsenin kötülüğünü,
mutsuzluğunu istemeye yönelik
duygu.
n. 2568
n.+le 2429
[=2]
nefrin : Lânet, beddua.
n. 10514, 10706
[=2]
nefyet- : Sürgüne göndermek.
n.-
ebilmesi+(nefyedebilmesi) 6836
n.-ildi 1980
n.-ildiğinden 4190
n.-ildiğini 9783
n.-ildiler+(nefyedildiler)
7892
n.-ilen+(nefyedilen) 5681,
8383, 9843
n.-ilir 1965, 1970, 5141
n.-ilmeleri 4983
n.-ilmesinden 9777
n.-ilmesine 9747
n.-ilmişti 1971
n.-mişti 9902
[=16]
nehir : İrmak.
n. 8599
n.+in+(nehrin) 7476
n.+ine+(nehrine) 8593,
8629
[=4]
nehyet- : Bir işin yapılmasını yasak
etme.
n.-ilmiş 11712
[=1]
Nejad : Recaizade'nin oğlu.
n.+a 10617
n.+ın 10597, 10673, 10709
[=4]
Nejad-Ekrem : Recaizade'nin
oğlunun adını taşıyan şiiiri.
n. 10468, 10513, 10673

n.+de 10506, 10686
n.+deki 10534, 10703,
2215
n.+i 10676, 10691
n.+in 10459
[=11]
Nelly : Abdülhak Hamid'in eşi.
n. 11114
[=1]
Nelly Hanım : bkz. (Nelly)
n. 11111
n.+la 11095
[=2]
nemek : Tuz, tat.
n. 13162
[=1]
Nemesis : Adaleti sağlamak için
intikam almayı savunan
merhametsiz bir tanrıçadır.
n.+i 4445
[=1]
Nemide : Halid Ziya'nın romanı.
n. 6300
n.+sine 6477
[=2]
nere : Hangi yer?
n.+de 4460, 8334
n.+den 10169, 11768,
4467, 8271, 8384, 8458, 9181
n.+lerden 2722, 3321
n.+lere 12507, 1663, 2575
n.+ye 10252, 11768, 11799
[=17]
neredeysse : Hemen hemen.
n. 10406
[=1]
nergis : Nergisgillerden, bazı
türlerinde beyaz, bazılarında sarı
renkte olan çiçekleri ayrı veya bir
kök sap üzerinde şemsiye
durumunda, açılmadan önce bir
yenle örtülü bulunan, 20-80
santimetre yüksekliğinde, soğanlı
bir süs bitkisi.
n.+i 7611
[=1]
nerkis : bkz. (nergis)
n. 193
[=1]
Nesayihî Ebu Hanife : Ali
Suavi'nin eseri.
n. 5122
[=1]
nesc : Dokunuş, dokuma.
n.+ini 11814
[=1]
nesib : Nasip.
n.+lerini 433
[=1]
nesil : Kuşak.
n. 10446, 10695, 10748,
11335, 11720, 12866, 13064, 1672,
1692, 2225, 2819, 3338, 3409, 3428,
3457, 3705, 4044, 4131, 469, 4872,
5034, 6443, 6571
n.+de 10312
n.+den 11331, 1721, 4001,
5602, 9289
n.+e 11331, 1721, 9289
n.+e+(nesle) 1697, 3465,
4986, 8286

n.+i+(nesli) 1131, 11645,
12832, 12835, 13106, 1681, 1691,
1736, 3367, 3458, 9488
n.+in+(neslin) 10307,
10634, 10680, 11172, 11667, 13041,
6429, 6617
n.+inden+(neslinden) 3048,
6644
n.+ine+(nesline) 12867,
13098, 13216, 3091, 3328
n.+ine+(neslinin) 3981
n.+ini+(neslini) 10302,
1191, 4874
n.+inin+(neslinin) 10563,
10747, 11122, 11143, 12860, 4047,
4275
n.+iyledir+(nesliyledir)
5530
n.+le 11973
n.+ler 2289, 3528, 5665,
7519
n.+lerin 11247, 12827,
1689, 3269, 3527, 8843
n.+lerinde 9705
[=86]
Nesime Hanım : Namık Kemal'in
annesini.
n.+dır 7536
[=1]
Nesimi : 14.-yy Hurufî Türk şairi.
n. 45
n.+de 7055
[=2]
nesip : Bir kasidede övgüye
başlamadan önce aşk üzerine
yapılan önsöz.
n.+i+(nesibi) 1818
n.+in+(nesibin) 8933
n.+ini+(nesibini) 9052
[=3]
nesir : Düz yazı.
n. 10230, 10674, 10696,
10896, 11272, 11915, 12500, 12507,
13151, 1805, 1894, 1941, 1942,
2080, 2385, 2497, 2579, 2588, 3141,
4249, 4416, 4739, 5542, 5797, 60,
6014, 6014, 7267, 7435, 744, 749,
750, 751, 7518, 7624, 778, 8140,
8162, 8204, 86, 9590, 9608, 9656,
9673, 9688
n.+de 11409, 13067, 4263,
4295, 4296, 431, 4736, 6013, 6030,
6035, 761, 773, 9518, 9622
n.+deki 3958
n.+den 10902, 11414, 2739
n.+e 1702
n.+e+(nesre) 10586, 10720,
11418, 13072, 1794, 4247, 6104,
6599, 777
n.+i+(nesri) 2589
n.+i+(nesri) 10631, 11135,
11136, 13147, 1796, 2600, 3921,
4249, 4255, 4283, 4746, 6014, 6357,
6565, 739, 740, 757, 764, 765, 9570,
9664, 9689
n.+imiz+(nesrimiz) 10904,
7451
n.+imizde+(nesrimizde)
7274, 7521
n.+imize+(nesrimize) 4248,
6634
n.+imizi+(nesrimizi) 4325

n.+imiziz+(nesrimizin)
10903, 3861
n.+in 3933
n.+in+(nesrin) 105, 13041,
1800, 1804, 2144, 2581, 2730, 3937,
3965, 4269, 7285, 732, 733, 735,
7438, 7519, 759, 7669, 775, 781,
8942, 9163
n.+inde+(nesrinde) 10719,
12907, 2385, 2580, 3935, 3970,
4428, 6060, 748, 8137
n.+indeki+(nesrindeki)
10858, 12500
n.+inden+(nesrinden)
13150, 4607, 7282
n.+ine+(nesrine) 7263,
9598
n.+ini+(nesrini) 7572
n.+inin+(nesrinin) 13073,
13251, 2792, 3917, 3974, 3977,
4274, 5535, 752, 757, 758, 9553,
9686
n.+iyle 4254
n.+iyle+(nesriyle) 4375
n.+le 1797, 1799, 6563,
8255
n.+ler 10584, 11832
n.+lerdi 10560
n.+lerinde 7253, 9619
n.+lerini 12876
n.+leriyle 7516
[=172]
Nesriye : Recaizade'nin "Nağme-i
Seher"inde bir bölüm.
n. 6020
[=1]
Nesteren : Abdülhak Hamid'in
eseri.
n. 10999, 11342, 12194,
12303, 12309
n.+de 12233
n.+den 11463
n.+in 11000, 11301, 11350,
11414, 12324
[=12]
Neşati : Divan Edebiyatı şairi.
n. 413, 5603, 5628, 90, 93
n.+de 9297
n.+nin 390, 402
[=8]
neşe : Mutlu olmaktan doğan ve
dışa vurulan sevinç.
n.+si 13086, 1824, 8454,
9038
n.+sini 13103, 211, 2704,
5659
n.+siyle 6038
n.+ye 2313
n.+yi 2046
[=11]
neşeli : Sevinçli.
n. 4582, 6927, 963
[=3]
Neşet Halil Atay : Falih Rıfkı'nın
ağabeyi.
n.+ın 5434
[=1]
neşide : Bir toplulukta okunmaya
değer şiir.
n.+lerinin 8232
[=1]
neşir : Yayın.

n. 11969, 11991, 3921,
5054, 9946
n.+e+(neşre) 4031, 4129,
4144, 4178, 5556
n.+i 4058
n.+i+(neşri) 11568, 1581,
3844, 4687, 5008, 9358, 9667, 9807,
9869, 9925
n.+idir+(neşridir) 11571
n.+inde+(neşrinde) 11106
n.+inden+(neşrinden)
10754, 11239, 4148
n.+ine+(neşrine) 11096,
4147, 4713, 5029, 6773, 7735
n.+ine+(neşrinin) 4977
n.+ini+(neşrini) 11475,
11956, 8103
n.+inin+(neşrinin) 13243
n.+lerde 2356
[=38]
neşredil- : Yayınlanmak.
n.-ebilmiştir 9928
n.-en 9988
[=2]
neşret- : Yayınlamak.
n.-bildiği+(neşredebildiği)
6733
n.-eceği+(neşredeceği)
11041, 11375, 6506
n.-
ememiştir+(neşredememiştir) 11005
n.-en+(neşreden) 10738,
2746, 7118
n.-ene+(neşredene) 10352,
12489
n.-er+(neşreder) 10982,
11056, 11077, 11084, 11122, 12890,
3288, 3628, 4066, 4119, 4125, 4167,
4670
n.-erek+(neşrederek) 6772
n.-erler+(neşrederler) 4974
n.-ildi 9847
n.-ildiği 4098, 4339, 5825
n.-ildiğinden 5655
n.-ildikleri 12710
n.-ilememesi 9238
n.-ilen+(neşredilen) 10679,
10706, 10869, 11079, 11104, 11322,
11466, 11642, 11860, 11919, 11987,
1325, 2139, 4057, 4390, 4764, 4881,
5656, 6298, 7267, 7687, 8166, 8168,
9095
n.-ilir+(neşredilir) 11082,
11129, 11982, 882
n.-ilirse+(neşredilirse) 4034
n.-ilmediği 3318
n.-ilmek 7890
n.-ilmemiş 9128, 9585
n.-
ilmemiş+(neşredilmemiş) 11983,
9138
n.-ilmesi 4120, 7709
n.-ilmesidir 3337
n.-ilmiş 10848, 11320,
5137
n.-ilmiş+(neşredilmiş)
10618
n.-ilmişlerdir 1223
n.-ilmiştir 11321, 11424,
1197, 4015, 8065
n.-ilseydi 9590
n.-iyor+(neşrediyor) 4135

n.-iyordu+(neşrediyordu)
13024
n.-mek 3234, 3416, 7707
n.-mekle 6335
n.-memek 11097
n.-memeye 11999
n.-mesi 11900
n.-miş 5832, 6790
n.-mişti 10708, 11023,
4756
n.-miştir 1196, 1432, 4153,
7997, 917, 9942
n.-ti 4979, 7854
n.-tiği 10060, 10999,
11063, 11105, 11255, 11318, 11472,
11592, 11898, 11998, 12027, 2137,
2143, 2796, 3244, 4028, 4076, 4699,
4980, 5054, 5061, 5230, 5243, 5797,
6020, 6293, 6367, 6757, 6779, 7186,
7276, 7697, 7798, 7901, 9461, 9970
n.-tiğini 6653
n.-tikleri 4717
[=141]
neşriyat : Yayın.
n. 8091
n.+ı 11092
n.+ın 7838
n.+ına 5005
n.+ından 3157, 5165
n.+ını 5160, 5168
n.+ının 3266, 7722, 9788,
9833
n.+tan 3230, 4160, 5489
[=15]
neşve : Neşe.
n. 5724
n.+nin 5725
n.+si 8150, 8208
n.+sinde 5705
n.+sine 5650, 7147, 7151
n.+siyle 7056
n.+yle 5697
[=10]
netayic : Neticeler.
n.+inden 4776
[=1]
netice : Sonuç.
n. 1195, 4900, 5089, 7330,
7939, 8580, 861, 904
n.+de 4452, 4856, 9019
n.+den 11356, 4944
n.+ler 11857, 1668, 1879,
2698, 5483
n.+lerde 5195
n.+lerden 6980
n.+lere 1253
n.+leri 1158, 3830, 504,
6159, 6471, 651, 6604, 8657
n.+leridir 3415
n.+lerin 5027
n.+lerinden 1423, 1664,
3178
n.+lerini 4826, 6931
n.+leriyle 1165, 8432
n.+nin 11153, 9695
n.+si 10736, 114, 13176,
1612, 1917, 23, 3015, 3463, 348,
4245, 4660, 6856, 7834, 7876, 860,
941
n.+sidir 10377, 12868, 153,
3593, 3687, 6333, 868, 8745, 8800
n.+sinden 2321, 3375
n.+sine 1669

n.+sini 1586, 3750, 62
n.+siydi 11296
n.+siyle 2120
n.+ye 11819, 5185
n.+yi 1950, 8810
[=77]
neticelen- : Sonuçlanmak.
n.-diği 8417
n.-en 1479, 940
n.-ir 263
[=4]
neticeli : Sonuçlu.
n. 12
[=1]
neticesiz : Sonuçsuz.
n. 12408, 6192
[=2]
nev : Çeşit.
n. 6347
n.+e 8838
n.+i 6346
n.+iler 6526
n.+ileri 6357
n.+ilerin 1761
n.+ilerle 6563
n.+in 10158, 10201, 10401,
12777, 2416, 2796, 6036, 6116,
6212, 6217, 6220, 6344, 716, 9355
n.+inde 1807
n.+inden 2752
n.+ine 9053
n.+ini 742
n.+inin 1899, 5551, 6282,
6290, 6328, 6330, 6477
[=32]
nev'i : Çeşit.
n. 10056, 10067, 10088,
1009, 10102, 10193, 10231, 10248,
10342, 10376, 10377, 10410, 10499,
10721, 10732, 10744, 10758, 10758,
10768, 10773, 10798, 10802, 1084,
10840, 10868, 10909, 11126, 11184,
11227, 11240, 11271, 11527, 11547,
11604, 11608, 11635, 11644, 11672,
11693, 11698, 11705, 11723, 11747,
11815, 11867, 11897, 11916, 11948,
12025, 12074, 12114, 12143, 12284,
12348, 12377, 12431, 12485, 12725,
12747, 12749, 12770, 12773, 12805,
12929, 13028, 13094, 13097, 13191,
13211, 137, 140, 1462, 1524, 1559,
1579, 1580, 1607, 1666, 1749, 1752,
1767, 1778, 1779, 1780, 1885, 189,
1904, 1960, 198, 1983, 2015, 2023,
2114, 2188, 2194, 2253, 2312, 24,
2420, 2518, 2600, 264, 2713, 273,
283, 2928, 3255, 329, 3355, 3372,
342, 3494, 3717, 375, 3892, 3951,
4028, 4172, 4187, 4344, 4383, 4522,
4530, 463, 4716, 4725, 4771, 4818,
4836, 489, 4939, 5013, 514, 5174,
526, 5392, 5428, 5533, 5570, 5620,
571, 5732, 5763, 5835, 5866, 5891,
5895, 5925, 5932, 5979, 5990, 6024,
6045, 6114, 6117, 6119, 6126, 6160,
6319, 6446, 6478, 6604, 6609, 6919,
6940, 6943, 6996, 7028, 7035, 7049,
7059, 7071, 7076, 7093, 7144, 7182,
7475, 7517, 7628, 7772, 7874, 7956,
7986, 8077, 8139, 8144, 8148, 8279,
8309, 8533, 8535, 8597, 879, 8867,
8944, 9074, 9147, 9296, 9467, 9699,
975, 9787, 9818, 9851, 9995

n.+dir 6118
n.+ler 1776, 5548, 5553
n.+lere 684
n.+leri 1942, 3236, 6120,
7875, 8290, 9650
n.+lerin 12152, 1895, 2634,
5501, 5549
n.+lerine 10618
n.+lerini 2089, 4122, 7261
n.+lerinin 1805, 2544,
3267, 3323, 3524, 7485
n.+n 6968
n.+nde 6935
n.+ni 3268, 6623
n.+nin 4369, 6113, 6114,
6123, 6654, 8834
[=241]
Nevmid : Abdülhak Hamid'in
manzumesi.
n. 11377, 11405
[=2]
Nevres : Ortahalli bir nazım.
n.-den 9318
n.+in 2227, 5638
[=3]
Nevruz : Namık Kemal'n eseri.
n. 7931
[=1]
Nevruz Bey : bkz. (Nevruz)
n.+e 9109
n.+i 9127, 9155
n.+in 9129
[=4]
Nevruz Bey Mukaddimesi : bkz.
(Nevruz)
n.+nde 9110, 9346
[=2]
Newton : İngiliz fizikçi,
matematikçi.
n.+un 11604
[=1]
neyyire : Işıklı, aydınlık.
n. 8648, 8782
n.+ye 8607
[=3]
Neyyiret'ül İkbal : Namık
Kemal'in bir karakteri.
n. 8680, 8794
[=2]
nezaket : Başkalarına karşı saygılı
ve incelikle davranma.
n.+i 7209
n.+ine 11110
n.+ini 7408
[=3]
nezaketsiz : Saygısız.
n. 4848
[=1]
nezaret : Bakma, gözetme, gözetim.
n. 1325, 3611, 3652, 4152
n.+i 1117, 1316, 2507,
3160, 6826
n.+in 12939, 2122, 9767
n.+inde 6669
n.+ine 1315, 7701
n.+leri 3691
[=16]
nezd : Yan.
n.+inde 1502, 835
[=2]
nsf : Yarı.
n.+ından 1124
[=1]

nice : Çok.
n. 1046
[=1]
niçin : Hangi amaçla, hangi sebeple,
neden.
n. 1047, 12453, 12563,
12573, 3845, 3947, 5125, 6983,
8308, 9399
[=10]
nida : Ses.
n.+larıyla 10705
[=1]
nigah : Nikâh.
n.+la 189
[=1]
Nihanız : Neşatî'nin bir gazelinin
redifi.
n. 390
[=1]
nihayet : Sonunda.
n. 10018, 10165, 10180,
1042, 10565, 10572, 10813, 10940,
10962, 11116, 11183, 1130, 11711,
11779, 11792, 11858, 12157, 12555,
12617, 12704, 12807, 13013, 13100,
13152, 1436, 1452, 1473, 1479,
1542, 2056, 2263, 2665, 2704, 2764,
2789, 2816, 2849, 3050, 3150, 3174,
321, 3217, 3333, 3365, 3455, 3541,
3559, 3599, 3790, 3839, 4063, 4175,
4236, 4278, 4357, 4524, 4561, 4837,
4959, 5066, 5141, 5149, 5287, 5305,
5602, 5978, 6172, 6523, 6813, 6849,
6895, 7181, 7189, 725, 7262, 7367,
7401, 7408, 7420, 7661, 7864, 7951,
8395, 8603, 8803, 9183, 9336, 9458,
9638, 9670, 9841
n.+inde 11552, 11801,
3782
n.+ine 1380
[=95]
nikahla- : Evlendirmek.
n.-mişlerdir 4547
[=1]
nikbet : Talihsizlik, felaket.
n. 2571
[=1]
Nilüfer Hatun : Bir piyes karakteri.
n. 12751
[=1]
nimet : İyilik, lütf, ihsan.
n.+leri 10118
n.+lerine 2492
n.+lerinin 12773
[=3]
nine : Torunu olan kadın, büyük
anne.
n.+si 10714
n.+siyle 8348
[=2]
ninni : Bebeklerin uyumasına
yardımcı olmak için söylenen türkü.
n.+sinin 9068
[=1]
nirengi : Belli sayıda noktanın
konumunu kesin olarak tespit
edebilmek için, bu noktaları tepe
olarak kabul ederek bir alanı
üçgenlere bölme işi.
n. 4656
[=1]
Nis : İtalya'da bir kent.
n.+de 6801

[=1]
nisan : Bir ay.
n. 11048, 7888, 7891, 9830
n.+da 7892, 9842, 9842
n.+ına 11038
n.+ında 3617, 9586
n.+ının 11119
[=11]
nisbet : Oran.
n. 10121, 11663, 772
n.+en 1126
n.+inde 10323, 120, 1683,
9212
n.+le 3232, 3762, 7014,
7015, 838
n.+ler 1008
n.+te 1007, 11380, 1940,
4491, 460, 4742, 4742, 6565, 7154
[=23]
nisbeten : Oranla.
n. 12546, 13215, 2206,
3141, 3221, 3260, 524, 5758, 6222,
9630, 9697
[=11]
nisbetli : Oranlı.
n. 8917
[=1]
nisbetsizlik : Oransızlık.
n.+ini+(nispetsizliğini)
10122
[=1]
nisbi : Göreli.
n. 10528, 11119, 13033,
1336, 1455, 1553, 3072, 3371, 388,
513, 7527, 8979, 939
[=13]
Niş : Sırbistan'ın güneyinde bir
şehir.
n.+e 9714
[=1]
nişan : Devlet nişanı.
n. 6846, 7661, 7715
n.+ı 3299, 8060
[=5]
nişanlan- : Evlenmeye söz verme
belirtisi olarak nişan yüzüğü
takmak.
n.-dığı 9013
n.-ma 8508
[=2]
nişanlı : Evlenmek için söz verip
yüzük takmış olan kimse, adaklı.
n. 12112, 2985
n.+sı 11449, 12701
[=4]
Niş rüştüyesi : Niş ortaokulu.
n.+ne 9715
[=1]
nitekim : Gerçekten, hakikaten.
n. 10628, 1068, 10868,
10928, 11029, 11476, 1162, 11778,
11936, 12097, 12242, 12448, 12794,
12850, 12857, 12866, 12897, 12914,
12944, 1943, 2631, 2647, 3036,
3350, 3981, 506, 5177, 5273, 5326,
5467, 5506, 5740, 5772, 5780, 5875,
591, 5971, 6592, 6601, 6854, 6975,
7064, 7079, 7120, 7295, 7470, 7493,
7940, 8036, 8489, 8932, 8951, 9140,
9490, 9519, 9825, 9904
[=57]
niyet : Bir şeyi yapmayı önceden
isteyip düşünme, maksat.

n. 12097
n.+i 10149, 10400, 4070,
9250, 9491
n.+inden 9159
n.+ini 8573
n.+iyile 1972, 2133
n.+leri 11262, 9973
n.+lerin 6536
n.+lerinden 4920
n.+lerine 6900, 6919
n.+lerinin 10052, 12854,
8330
[=19]
niyetli : Niyeti olan.
n. 6363
[=1]
nizam : Düzen.
n. 11214, 125, 12514,
1297, 2343, 2695, 4507, 7302, 888,
9365
n.+a 9467
n.+dan 4248
n.+ı 11093, 1339, 706,
9421, 9467
n.+ın 7007
n.+ına 1090, 7007
n.+ından 5532
n.+ımı 10656, 11865, 208,
771, 9830
n.+ının 12396, 185
n.+ıyla 8242
n.+iyile 6935
n.+la 115, 1467, 4421
n.+ların 6119
n.+sız 12079, 3951
[=36]
Nizam-ı Cedid : Düzenli ordu.
n. 1225, 1310, 1321
n.+in 1251, 1257, 1314,
1452, 2537
[=8]
nizam-ı devlet : Düzenli devlet.
n.+e 1206, 1979
[=2]
nizam-ı mülk : Nizamiye
medreseleri.
n.+e 1241
[=1]
nizami : İstenilen düzende olan,
düzene uygun olan, kurallara uygun
olan.
n. 936
n.+den 643
[=2]
nizamla- : Düzenlemek.
n.-yacak 2811
[=1]
nizamlı : Düzenli.
n. 12328, 1810, 9431
n.+dır 5670
[=4]
nizamname : Tüzük.
n. 3583, 3712, 3759, 3765
n.+si 7592, 7838
n.+sinde 3763
n.+sinden 3759
n.+sini 4058
n.+sinin 3569
n.+ye 7844
[=11]
nizamsız : Düzensiz.
n. 1524, 2538, 4256, 7170
[=4]

Nizip : Gaziantep'in bir ilçesi.
n. 1756
n.+in 1757
[=2]
noksan : Eksik.
n. 3730
n.+dır 12310
n.+ı 13071, 13193, 4739,
6515, 8325
n.+ın 13196
n.+ına 10649
n.+ından 8324
n.+la 2836
n.+lar 5342
n.+lara 6217, 9143
n.+larından 6580, 9294
[=16]
nokta : Konu, konu ile ilgili önemli
bölüm.
n. 10277, 10651, 10838,
11091, 11176, 11203, 12148, 12568,
12803, 3350, 3519, 3741, 3761,
4587, 4606, 5292, 5418, 5522, 5933,
5957, 6019, 6094, 6281, 6985, 7429,
7596, 7998, 7999, 8911, 9065, 9640,
9678, 9879
n.+da 10171, 11539,
12852, 13101, 13106, 13235, 3411,
5104, 5444, 5484, 5789, 7494
n.+dan 11671, 12753,
13232, 4404, 4595, 5830, 6162,
6192, 7336, 7500, 8488
n.+dır 1404, 665, 8204,
9237
n.+lar 4745, 8557, 9274
n.+larda 11158, 1519, 2786
n.+lardan 10799, 10941,
11163, 11440, 4536, 8236, 9317
n.+lardandır 13002
n.+lardır 2018
n.+ları 12010, 13132, 2077,
5347, 6301, 9147, 9607
n.+ların 12072
n.+larına 5644
n.+larında 5593, 6222
n.+larından 11938, 4607,
6330, 9554
n.+larını 1828, 2780, 3815,
4656, 6361, 9
n.+larının 5661
n.+nın 2835, 5277, 5705
n.+sı 10288, 10894, 11634,
11726, 11889, 11895, 12581, 12950,
13132, 1659, 2150, 238, 2823, 3503,
3952, 4, 494, 5131, 5639, 7077, 714,
7149, 7424, 8292, 8591, 8723, 8736,
8756, 9028, 9526, 9649, 9875
n.+sıdır 11984, 13118,
1806, 7140, 7497, 8612, 8875
n.+sına 12950, 3919, 3975
n.+sında 2692, 3948, 5445,
7141
n.+sından 1167, 12159,
2827, 6277, 8619
n.+sını 12054, 1924, 3807,
5779, 9513
n.+sının 12588
n.+ya 10146, 10865, 1202,
401, 4733, 5331, 6345, 6994, 7063
n.+yı 2068, 3945
[=168]
noktasız : Noktası olmayan.
n. 434

- [=1]
non etre : Varlık olmayan.
n. 478
[=1]
Nord : Yeni Osmanlılar döneminde bir gazete.
n. 5137
[=1]
Nord Gazetesi : bkz. (Nord)
n.+ne 4974
[=1]
not : Bir şeyi hatırlamak için yazılan kısa yazı.
n. 11380, 11680, 12069, 12070, 12799, 3888, 4364, 895
n.+ları 918
n.+larında 2660
n.+larını 4623
n.+ta 10711, 9189
n.+tan 4543
[=14]
nota : Bir müzik sesini belirtmeye yarayan işaret.
n.+larıyla 4756
n.+sı 4315
n.+ya 3063, 4754
[=4]
Nouvelle Heloise : J. J. Rousseau'nun eseri.
n.+ini 10826
[=1]
Nouvelle Heloise tercümesi : bkz. (nouvelle heloise)
n.+ni 8972
[=1]
Nouvelles Heloise : bkz. (nouvelle heloise)
n.+in 8972
[=1]
nöbet : Sıra ile yapılan görev, iş.
n.+e 12955
n.+i 12025
n.+ine 12256
[=3]
nöbetçi : Nöbet tutan kişi.
n. 8546
[=1]
numara : Bir şeyin bir dizi içindeki yerini gösteren sayı, rakam.
n. 6150
n.+da 3205, 4668, 4672, 917
n.+dadır 1077, 9947
n.+larından 3244
n.+nın 4675
n.+sı 10686
n.+sından 7761, 7802
[=12]
numaralı : Belli bir numarası olan.
n. 3282, 3699, 4314, 4642, 4687, 8067, 9104, 9536
[=8]
numune : Örnek.
n.+leridir 6019
n.+sidir 5659
[=2]
Numune-i Edebiyat : Ebuzziya Tevfik'in eseri.
n.+ın 4723
[=1]
Numune-i edebiyat-ı Osmaniye : bkz. (numune-i edebiyat)
n. 1049
- n.+ye 2574
[=2]
Numune-i Edebiyat Temsili Sanı : Namık Kemal'in makalesi.
n. 9479
[=1]
nur : Işık.
n. 9648
[=1]
Nureddin : Namık Kemal'in "Celal" adlı oyununda bir karakter.
n.+i 8609
[=1]
Nureddin-i Münşi : bkz. (Nureddin)
n. 8684
[=1]
Nuri : Celal Nuri, gazeteci yazar.
n.+nin 12028
[=1]
Nuri Bey : Abdülhamid'in süt kardeşi.
n. 4885
n. 4960, 5326, 7893
n.+in 7900
n.+ler 5000, 5036, 7727
n.+lerle 6787
[=9]
Nuri Efendi : Osmanlı devlet adamı.
n. 3091, 9556, 9557, 9571
[=4]
Nusaybin : Mardin'in bir ilçesi.
n.+de 12924
[=1]
Nusret : Namık Kemal'in „Celal“ adlı piyesinde bir karakter.
n.+in 8695
[=1]
nutk-ı hümayun : Padişahın sözü.
n.+da 4776
[=1]
nutuk : Söylev.
n.+a+(nutka) 2879
n.+ta 12429, 9496
n.+u+(nutku) 2880, 4066, 8402
n.+un+(nutkun) 8296
n.+unda+(nutkunda) 5707
n.+unu+(nutkunu) 8474
n.+uyla+(nutkuyula) 3166, 8739
[=11]
nüans : Ayırtı.
n. 450
[=1]
nücum : Doğmak.
n. 2482
[=1]
nüfus : Bir ülkede, bir bölgede, bir evde belirli bir anda yaşayanların oluşturduğu toplam sayı.
n. 1582, 7725, 9484
n.+ça 944
n.+u 1647
[=5]
nüfuz : Söz geçirme, güçlü olma.
n. 1262, 1265, 1312, 1356, 1381, 1446, 1513, 2516, 2829, 2917, 3032, 3502, 3745, 826, 884
n.+dan 1506
n.+dur 3061
n.+u 1346, 3082, 5068
- n.+una 3082, 3608, 4847
n.+unu 12673, 1497, 2833, 8496
n.+unun 7771, 8013
[=29]
nüfuzlu : Sözü geçer, istediğini yaptıran.
n. 4954
n.+larından 1347
[=2]
nükte : İnce anlamlı, düşündürücü ve şakalı söz.
n. 1766, 1934, 308, 369, 3934, 4252
n.+leri 1512, 9042
n.+yi 312, 4365
[=10]
nüktedan : bkz. (nükte)
n. 1956
[=1]
nükteli : Esprili.
n. 12446, 12455, 12502, 2029, 4326, 7468
[=6]
nümayiş : Görünüş, gösteriş.
n. 2952
[=1]
nümune : bkz. (numune)
n.+i 3995
n.+leri 1614, 4118, 4388, 5998
n.+lerinde 11243
n.+lerinden 1405
n.+lerini 5551, 5551
n.+lerinin 6328
n.+leriyle 954
n.+si 10084, 1148, 2544, 6233
n.+sidir 8537, 9647
n.+sini 10602, 2117, 3479, 6497, 6884, 9550, 9562
[=24]
Nümune-i Edebiyat : bkz. (Numune-i Edebiyat)
n.+ı 9264
n.+ın 4111
n.+ına 7440
n.+ında 4150
n.+ta 2136
[=5]
Nümune-i Edebiyat-ı Osmaniye : bkz. (Numune-i Edebiyat)
n. 10462
[=1]
nüşa : Birbirinin tıpkısı olan yazılı şeylerin her biri.
n. 2138, 3237, 4143, 4669, 5029, 5151, 7584, 7761, 9775
n.+da 11081, 11082, 11104, 4126, 4163, 4164, 4676, 9819
n.+daki 4663
n.+dan 5012, 5032, 5036, 5063
n.+lar 6793
n.+larda 7846
n.+lardan 5147
n.+ları 4075
n.+larının 3265
n.+larında 10242, 2397, 2547, 4159
n.+larından 5018
n.+larının 5544

n.+sı 3219, 6774, 7777,
7782, 8115, 9947
n.+sına 4074, 4658, 5043,
6789, 6792
n.+sında 10679, 11079,
11080, 11080, 12997, 2806, 3235,
3242, 4035, 4065, 4133, 4161, 4315,
4642, 4693, 5010, 7854, 7854, 7855,
7865, 9547, 9801, 9830, 9917
n.+sındaki 7859
n.+sını 4030, 9137
n.+sının 2511, 4152
n.+ya 5031, 5045, 5062
[=76]

nüve : Bir şeyin özü.
n. 9357, 9367
[=2]

Nüvvab : Mısır'da meclis.
n. 4783
n.+ının 4786
[=2]

Nymphea : Nilüfer, su perisi.
n.+ya 6084
[=1]

nymphomane : Erkek yiyici.
n. 8439
[=1]

O

o : Uzakta olan, hakkında konuşulan
kimse veya şeyi belirten bir söz.

o. 10015, 1002, 10021,
10023, 10035, 10044, 10048, 10055,
10063, 10089, 10114, 10119, 1013,
10143, 10175, 10182, 10184, 10199,
10201, 10240, 10246, 10247, 10263,
10304, 10307, 10309, 10318, 10322,
10326, 10328, 10332, 10362, 10388,
10391, 10406, 10409, 10434, 10435,
10435, 10445, 10448, 10463, 1048,
10487, 10502, 10511, 10524, 10527,
10531, 10532, 10544, 10551, 10561,
10573, 10576, 10583, 10594, 10609,
10652, 10655, 10668, 10675, 10682,
10685, 10718, 10731, 10765, 10777,
10779, 10784, 10790, 10791, 10797,
10804, 10810, 10820, 10822, 10825,
10827, 10835, 10839, 10841, 10842,
10843, 10852, 10881, 109, 10904,
10908, 10908, 10914, 10924, 10966,
10987, 11003, 11018, 11051, 11088,
11088, 11091, 11099, 11131, 11136,
11138, 11139, 11160, 11164, 11176,
11185, 11197, 11216, 11216, 11221,
11226, 11227, 11235, 11252, 11258,
11263, 11271, 11304, 11310, 11315,
11324, 11326, 1133, 11330, 11337,
11341, 11348, 11375, 11381, 11400,
11407, 11427, 11439, 11449, 11450,
11498, 115, 11527, 11557, 11567,
11610, 11630, 11675, 11703, 11704,
11721, 11731, 11737, 11757, 11759,
11773, 11774, 11798, 11798, 11802,
11825, 11827, 11827, 11843, 11860,
11892, 11896, 11905, 11919, 11923,
11935, 11937, 11945, 11958, 11959,
11963, 11976, 12005, 12034, 12048,
12053, 12055, 12069, 12071, 12119,
12126, 1216, 12209, 12214, 12217,
12258, 12258, 12293, 1231, 12312,
12333, 12347, 12361, 12374, 12382,
12393, 1244, 12442, 12472, 12479,

1251, 12520, 12520, 12535, 12567,
12574, 12579, 1260, 12611, 12612,
12649, 12653, 12724, 12727, 12728,
12733, 12734, 12741, 12747, 12761,
12762, 12763, 12767, 12780, 12804,
12806, 12810, 12810, 12822, 12837,
12847, 12854, 12873, 12888, 12916,
12919, 12955, 12955, 12956, 12963,
12966, 12984, 13000, 13007, 13007,
13014, 13022, 13026, 13035, 13035,
13045, 13047, 13067, 13072, 13079,
13104, 13106, 13112, 13115, 13119,
13131, 13143, 13158, 1316, 13239,
13242, 13247, 134, 1348, 1352,
1386, 1396, 1406, 1421, 1482, 1497,
1503, 1504, 1513, 1528, 1571, 1587,
161, 1618, 1639, 1644, 1652, 1715,
1715, 1732, 174, 1741, 1763, 1765,
1767, 1794, 1810, 1816, 1828, 1832,
1839, 1852, 1865, 1879, 188, 1897,
1903, 1909, 1911, 1936, 1942, 2031,
2031, 204, 2064, 208, 2110, 2116,
2147, 2158, 2189, 2213, 226, 2272,
2276, 2289, 2295, 2307, 2312, 2314,
2317, 2317, 2361, 2364, 2399, 240,
2431, 245, 2453, 246, 2494, 250,
2504, 2506, 2526, 2553, 2567, 257,
2571, 2572, 2609, 2638, 2639, 2643,
267, 2683, 2727, 2756, 276, 2784,
2788, 2791, 2808, 2868, 287, 290,
2910, 2915, 2927, 2974, 2980, 2996,
3012, 3018, 3109, 3172, 318, 3239,
3254, 3268, 328, 3282, 3283, 3352,
3370, 3408, 3445, 3458, 3466, 3487,
350, 3530, 3530, 3546, 3550, 3565,
3567, 3598, 3618, 362, 3677, 3682,
3687, 3698, 370, 3702, 371, 3716,
3728, 3729, 3738, 3746, 3769, 3772,
3778, 3780, 3787, 3789, 3793, 3798,
3832, 384, 3857, 3866, 3867, 3931,
3933, 3935, 3950, 3971, 3971, 3992,
4016, 402, 4026, 4026, 4038, 4051,
4063, 4066, 4067, 4074, 4128, 4140,
4156, 4159, 4159, 4182, 4193, 4198,
4211, 4231, 4249, 4249, 4275, 4321,
4324, 4352, 4356, 4386, 4400, 4402,
4402, 4409, 4418, 4422, 443, 4435,
444, 4446, 4448, 4451, 446, 4462,
4470, 4476, 4478, 4481, 4497, 4506,
4514, 4516, 4520, 4553, 4558, 4581,
4582, 4600, 4604, 4608, 4609, 4618,
4622, 4630, 4633, 4702, 4706, 4711,
4719, 473, 4730, 4735, 4748, 4750,
4753, 476, 477, 4785, 4799, 4846,
4862, 4895, 4900, 4916, 4977, 5098,
5113, 5128, 5170, 5179, 5185, 5200,
5207, 5216, 5217, 523, 5254, 5258,
5271, 5275, 528, 5284, 5288, 5297,
5331, 5331, 5336, 5372, 5381, 5389,
5393, 5423, 5429, 5467, 5507, 5513,
5518, 5521, 5521, 5540, 5544, 5547,
5551, 5557, 556, 5573, 5580, 5641,
5665, 5668, 5670, 5693, 5697, 5708,
5709, 5709, 5710, 5712, 5721, 5761,
5763, 5771, 5776, 5777, 5801, 5812,
5815, 5816, 5833, 5854, 5908, 5920,
5925, 5926, 5932, 5938, 5949, 5964,
598, 5992, 6016, 606, 606, 6064,
6082, 6101, 6139, 615, 6162, 6165,
6180, 6183, 6198, 6218, 6232, 6241,
6250, 6261, 6262, 63, 6325, 634,
6345, 6346, 6355, 6360, 6386, 6397,
6407, 6417, 642, 6423, 6438, 6442,

6460, 648, 648, 6480, 649, 6495,
6523, 6532, 6539, 655, 6575, 6584,
6666, 6693, 6702, 6716, 6725, 6750,
6783, 6796, 6815, 6838, 6877, 6885,
6887, 6889, 689, 6896, 6897, 6920,
6932, 6940, 6941, 6958, 696, 6972,
6984, 6992, 70, 7006, 7023, 7037,
7037, 7042, 7059, 7065, 709, 709,
7128, 7141, 7142, 7169, 718, 7181,
7186, 7194, 7195, 7195, 7196, 7210,
7241, 7258, 7273, 7281, 7296, 7319,
7349, 7369, 7398, 7434, 744, 7442,
7464, 7485, 750, 7503, 7504, 7505,
7510, 7512, 7516, 7526, 7530, 7558,
7561, 7567, 7580, 7596, 7611, 7611,
7631, 7635, 7638, 7643, 7654, 7673,
7704, 7725, 774, 7745, 7769, 7785,
7794, 7811, 7848, 7883, 7915, 7918,
7970, 8034, 8042, 8046, 8068, 8073,
8074, 8100, 8106, 8108, 8131, 8145,
8161, 8169, 8176, 8205, 8234, 8243,
8294, 8318, 8331, 8365, 8372, 8403,
8407, 8443, 8451, 8471, 8490, 8497,
8510, 8522, 8552, 8561, 8569, 8581,
8587, 8619, 8634, 8686, 8710, 8715,
8743, 8747, 8765, 8791, 8812, 8818,
8820, 8862, 8876, 8884, 8888, 8889,
8892, 8899, 8900, 8910, 8916, 8942,
8950, 8952, 8953, 8958, 8975, 8975,
9015, 9060, 9081, 9098, 9099, 9107,
9152, 9170, 9175, 9179, 9194, 9199,
9214, 9219, 9222, 9235, 9268, 9275,
9281, 9285, 9304, 9307, 9307, 9310,
9335, 9347, 9360, 9363, 9378, 9380,
9381, 9394, 9399, 9399, 9416, 9417,
9424, 9426, 9428, 946, 9468, 9488,
9497, 9502, 9511, 9513, 9517, 9528,
9539, 9546, 9558, 957, 9570, 9572,
9576, 9616, 9635, 9656, 9661, 969,
9718, 9726, 9728, 9735, 9746, 977,
9810, 9841, 9850, 9858, 9864, 9871,
9903, 9906, 9912, 9933, 9953, 9957,
9978, 9988, 9996, 9997

o.+dur 10051, 10069,
10446, 10448, 10450, 10789, 11219,
11560, 11856, 12243, 1836, 332,
4304, 5539, 5674, 6119, 8717, 9393

o.+na 10038, 10134,
10138, 10370, 1044, 10656, 10969,
10979, 11014, 11027, 11031, 11037,
11070, 11142, 11236, 11267, 11268,
11357, 11436, 11483, 11492, 11505,
11538, 11544, 11638, 11763, 11764,
11916, 120, 120, 12145, 12214,
12356, 12421, 12527, 12623, 12680,
12748, 12874, 12994, 13042, 13159,
13168, 13241, 1640, 1649, 1719,
1776, 1803, 1808, 1838, 1988, 2015,
2214, 2441, 2470, 2588, 2590, 2692,
3122, 3196, 3344, 3493, 35, 355,
3558, 3604, 3719, 3747, 3801, 3802,
3821, 3852, 4047, 4218, 432, 4499,
4547, 4617, 4694, 4744, 4745, 4759,
4822, 491, 4970, 5194, 5308, 5369,
5391, 5469, 5484, 5558, 5995, 6028,
6071, 6083, 615, 6259, 631, 6364,
6581, 6629, 6723, 6737, 6793, 6846,
6970, 6976, 6996, 7006, 7008, 7014,
7317, 7335, 7403, 7409, 7421, 7475,
7486, 7495, 7530, 7582, 7626, 7628,
7633, 7678, 7755, 7989, 8047, 8147,
8149, 8356, 8465, 8612, 8620, 8870,
8928, 9118, 9221, 9265, 9276, 9284,

9326, 9328, 9349, 9409, 9410, 9410,
9432, 9457, 9519, 9555, 9685, 9717,
9832
o.+nda 10002, 10010,
10056, 10118, 10348, 10642, 10688,
11181, 11232, 11266, 11290, 11299,
11613, 11660, 11767, 11844, 11851,
13001, 13090, 13125, 1816, 1857,
2012, 2335, 2365, 2431, 2478, 2581,
2586, 297, 3046, 3262, 3669, 3706,
3742, 3778, 3857, 3929, 3939, 4261,
4328, 4457, 4903, 5105, 5704, 5891,
6604, 6920, 6947, 7497, 7554, 7566,
7612, 8389, 8556, 8958, 9607, 9974
o.+ndaki 13193, 2641,
3545
o.+ndan 10023, 10091,
10279, 10521, 10576, 10632, 1065,
10922, 11010, 11012, 11146, 11438,
11466, 11625, 11677, 11973, 12140,
12149, 12721, 12730, 12772, 12832,
12937, 1323, 167, 1873, 2220, 2271,
2765, 3097, 3247, 3532, 3633, 3683,
3738, 4191, 4316, 4348, 4385, 4742,
4747, 5481, 5575, 5598, 563, 5804,
5900, 5912, 6051, 6090, 6336, 65,
6530, 6608, 6633, 6911, 6923, 6948,
6948, 6952, 7180, 7282, 7389, 7532,
760, 777, 8021, 8022, 8044, 8141,
8200, 8413, 8589, 8876, 9577, 9797
o.+nlar 10276, 10360,
10650, 11538, 12266, 12315, 12574,
12697, 12719, 13065, 342, 350,
4076, 4139, 4552, 5080, 5212, 6448,
6709, 6973, 7132, 7172, 7279, 7498,
8084, 83, 9057, 911, 9131, 9168,
9243, 9494, 9609
o.+nlar 10096, 11746,
12046, 12321, 12866, 12911, 1401,
1450, 1686, 3966, 4001, 584, 6009,
6539, 6788, 7171, 8331, 9453, 9811
o.+nlarda 10562, 13056,
7388, 8802, 9162
o.+nlardaki 81
o.+nlardan 10239, 10767,
1841, 1841, 2113, 2748, 3382, 3952,
5615, 6145, 9293
o.+nları 10126, 10149,
10608, 11225, 12015, 12396, 12663,
12673, 1737, 1851, 2668, 3078,
3102, 3279, 3450, 3459, 3496, 374,
4445, 4793, 5056, 5072, 5211, 5348,
5588, 6143, 6746, 6915, 7070, 7138,
7146, 7423, 7639, 8037, 8595, 8667,
8937, 9021, 9123, 9453, 9462, 9761,
9779
o.+nların 1011, 10554,
10959, 11133, 11153, 11364, 11461,
11589, 1169, 1231, 12734, 13124,
1338, 1395, 1402, 1531, 1850, 203,
211, 2424, 2753, 2898, 2928, 3101,
3451, 3925, 3959, 4060, 4451, 4507,
5096, 5853, 6075, 6112, 6705, 6862,
6949, 6974, 728, 767, 7963, 8132,
8297, 8322, 8326, 9143, 9185, 9361,
9789
o.+nlarıdır 3950
o.+nlarla 1746, 2210, 2259,
2409, 3437, 3726, 448, 5036, 6095,
6437, 7138, 9959
o.+nsuz 3621
o.+nu 10030, 10072,
10080, 10092, 10116, 10132, 10136,

10202, 10231, 10314, 10408, 10417,
10425, 10574, 10629, 10679, 10766,
10782, 11039, 11179, 11246, 11261,
11306, 11318, 11342, 11363, 11382,
11429, 11478, 11489, 11595, 11637,
11647, 11739, 11749, 11761, 11791,
11801, 11818, 12009, 12096, 12098,
12152, 12198, 12209, 12319, 12335,
12463, 12469, 12542, 12543, 12578,
12596, 12613, 12615, 12618, 12623,
12653, 12672, 12681, 12688, 12728,
12730, 12856, 12908, 13070, 13111,
13115, 1320, 1336, 1346, 1416,
1528, 1555, 1760, 1823, 1883, 1955,
2010, 2032, 2053, 2163, 2301, 2459,
2569, 2681, 2721, 273, 2744, 2759,
2846, 3004, 3063, 3096, 3251, 337,
3480, 3562, 3565, 3594, 3680, 3697,
3721, 3735, 3854, 389, 3937, 4005,
4029, 4046, 4151, 423, 4242, 4286,
4375, 4429, 4444, 4463, 4484, 4504,
4794, 4804, 4840, 4895, 4982, 5179,
5186, 5192, 5238, 5282, 5286, 5404,
5413, 5417, 5426, 5445, 5569, 5702,
5767, 5772, 592, 5924, 5951, 5971,
6047, 6207, 643, 647, 6529, 6685,
6693, 6891, 6930, 6985, 7005, 7008,
7150, 7175, 7198, 7407, 7573, 7756,
8164, 8280, 8293, 8307, 8449, 8483,
8572, 8666, 8713, 8731, 8809, 8861,
8869, 8886, 9025, 9062, 9097, 9125,
9164, 9187, 9190, 9218, 9247, 9274,
9306, 9352, 9366, 9373, 9376, 9496,
957, 9624, 9669, 9751, 9754, 9826,
9827, 9861, 9936, 9943, 9949, 9976,
9987
o.+nun 10018, 10018,
10057, 10068, 10072, 10075, 10097,
10120, 10122, 10125, 10163, 10177,
10202, 10215, 1022, 10234, 10246,
10255, 10258, 10261, 10280, 10322,
10338, 10393, 10399, 10402, 10419,
10439, 10447, 10487, 10489, 10491,
10506, 10518, 10527, 10608, 10615,
10618, 10634, 10659, 10671, 10678,
10711, 10716, 10777, 10789, 1080,
10884, 10886, 10898, 10918, 10934,
10950, 11017, 1102, 1103, 11040,
11070, 11076, 11089, 11123, 11138,
11151, 11156, 11182, 1119, 11191,
11192, 11196, 11207, 11211, 11227,
11234, 11238, 11251, 11260, 11270,
11275, 11281, 11284, 11285, 11295,
11339, 11346, 11352, 11391, 11402,
11436, 11445, 11448, 11455, 11462,
11516, 11534, 11539, 11564, 11566,
11595, 11610, 11670, 11675, 11724,
11725, 11743, 11748, 11782, 11795,
11805, 11846, 11892, 11895, 11896,
119, 11902, 11952, 11975, 120,
12006, 1202, 12023, 12026, 12029,
12033, 12036, 12042, 12083, 12138,
1221, 12286, 12290, 12377, 12393,
124, 12422, 12467, 1251, 12531,
12552, 12595, 12596, 1262, 12665,
12668, 12673, 12691, 12743, 12779,
12780, 12832, 12842, 12845, 12855,
12886, 12887, 12931, 12941, 12979,
13014, 13019, 13026, 13093, 13135,
13166, 1318, 13190, 13203, 13210,
13225, 13230, 13245, 13251, 135,
138, 1402, 141, 1465, 1478, 1510,
1518, 1525, 1525, 1638, 1691, 1691,

1693, 1709, 1714, 1777, 1782, 1802,
1823, 1849, 185, 1855, 1883, 1885,
1890, 1917, 1919, 1939, 1945, 1962,
1974, 2015, 2061, 2076, 2087, 2120,
2145, 215, 2160, 2211, 2226, 223,
2231, 2268, 2275, 2294, 2299, 23,
2300, 2310, 2311, 2318, 2320, 2349,
2350, 2375, 2385, 24, 2439, 2450,
2462, 2484, 2518, 2525, 2530, 2608,
2624, 264, 2651, 2664, 2701, 2722,
2739, 2768, 2779, 2784, 2794, 2804,
2820, 2829, 2979, 3098, 3103, 3105,
3107, 3112, 3129, 315, 3170, 3340,
3357, 3358, 3364, 3433, 3444, 3481,
3522, 3537, 3554, 3587, 3589, 3591,
3599, 3601, 3615, 3617, 3676, 3691,
3692, 3693, 3698, 3704, 3711, 3749,
3751, 3808, 3813, 3816, 3838, 3860,
3874, 3881, 3907, 392, 3929, 3930,
3952, 3965, 3968, 3979, 4032, 4060,
4110, 4114, 4148, 4167, 4187, 419,
4212, 4241, 4246, 4284, 4293, 4354,
4413, 4419, 4456, 4458, 4471, 4493,
4493, 4496, 458, 4607, 4611, 464,
465, 465, 4650, 4656, 4726, 4734,
4739, 4740, 4741, 4752, 4826, 4833,
4909, 4944, 4990, 5054, 5118, 5162,
5184, 5189, 5203, 5215, 5232, 5234,
5270, 528, 5339, 535, 5368, 5380,
5387, 5392, 5394, 5423, 5490, 5495,
5500, 5513, 5514, 5520, 5530, 5578,
5581, 5640, 5653, 5654, 5672, 5675,
5678, 569, 5695, 5697, 5698, 5718,
5728, 573, 5739, 5745, 5768, 5794,
5816, 5892, 5899, 5912, 5927, 5945,
5953, 596, 5967, 5978, 5997, 6017,
6046, 6052, 6052, 6061, 6167, 6169,
6216, 6265, 6303, 6352, 6388, 6440,
6488, 6557, 658, 6596, 6615, 6623,
6630, 6677, 6689, 6697, 6704, 6714,
6723, 6807, 6818, 6839, 6853, 6893,
6902, 6937, 6945, 695, 6998, 7040,
7043, 7045, 7049, 7091, 7131, 7150,
7155, 7176, 7185, 7186, 7200, 7212,
7240, 7250, 7267, 7280, 7290, 7296,
7312, 7346, 7356, 7431, 7482, 7487,
7490, 7521, 7529, 7542, 7548, 7583,
761, 7616, 7679, 7686, 77, 7717,
7799, 7822, 7825, 7828, 7835, 7896,
7941, 7947, 7956, 7980, 7985, 8012,
8078, 8095, 8108, 8122, 8137, 8139,
8202, 8204, 8241, 8249, 8252, 8268,
8279, 8281, 8310, 8314, 8325, 8333,
8341, 8371, 8373, 8404, 844, 8442,
8457, 8462, 8464, 8478, 8528, 8533,
8542, 8554, 8554, 8600, 8613, 8678,
8694, 8737, 8739, 8746, 8748, 8755,
8757, 8759, 8798, 8855, 8865, 8866,
8913, 9036, 9065, 9148, 9156, 9171,
9180, 9184, 9222, 9246, 9270, 9277,
9291, 9301, 9301, 9304, 931, 9315,
9330, 9362, 9366, 9366, 9368, 9391,
9395, 941, 9437, 9438, 9440, 9443,
9490, 95, 9559, 9594, 9669, 9672,
9696, 9700, 9706, 9723, 9748, 9755,
9760, 9817, 9852, 9968, 9973, 9976,
9976, 9976, 9981, 9984
o.+nundur 2353, 3692,
3958, 5348, 5433
o.+nunki 4750
o.+nunkilerin 10412
o.+nunla 10040, 10058,
10224, 10465, 10468, 10625, 10639,

1074, 10812, 10813, 10881, 11146, 11401, 11420, 11816, 11848, 11859, 12015, 12606, 12629, 12728, 12867, 12953, 1642, 1665, 1934, 212, 2802, 2870, 3038, 312, 312, 3347, 3353, 3528, 3593, 4249, 4412, 4457, 4546, 4702, 4724, 4737, 4738, 4740, 4747, 4788, 4907, 5558, 5984, 6101, 6389, 6469, 6586, 6600, 6916, 6939, 6951, 711, 7387, 7407, 8090, 8146, 8237, 8406, 861, 8883, 9013, 9728, 9800
o.+rada 1101, 11108, 11763, 1242, 1552, 1867, 1971, 200, 2887, 340, 340, 380, 4003, 4393, 5570, 5952, 6181, 6792, 6836, 7930, 7930, 8063
o.+radadır 10106
o.+radaki 1201
o.+radan 10107, 4107, 5141, 903
o.+rası 8060
o.+raya 1515, 1994, 2126, 4747, 7397, 8180
[=2270]
obje : Nesne.
o. 6544
o.+si 10104, 5950
o.+sini 586
[=4]
objektivite : Nesnellik.
o. 10733
[=1]
obsession : Takıntı.
o. 12025
[=1]
obur : Gereğinden çok yemek yiyen, doymak bilmeyen.
o. 10114
[=1]
ocak : Ateş yakmaya yarayan, pişirme, ısıtma, ısınma vb. amaçlarla kullanılan yer.
o. 1264, 1440, 1543, 5087, 9480
o.+a+(ocağa) 1420, 1530, 7107
o.+i+(ocağı) 13006, 1422, 1507, 3126, 5521, 5672
o.+m+(ocağın) 1449, 1536, 1665, 2505, 4866
o.+mda+(ocağında) 12896, 7671
o.+mın+(ocağının) 3374
o.+lardan 1231
o.+larının 7991
o.+ta 1422
o.+tan 1418
o.+tır 4735
[=27]
Octave Feuillet : Fransız yazar.
o. 10127
[=1]
oda : Evin bölümlerinden biri.
o. 3137, 8941, 9632
o.+da 7387
o.+lar 1595
o.+nın 202, 2405, 2406
o.+sı 10179, 11864, 837, 8687, 8941
o.+sıdır 9991
o.+sına 3424, 4003, 7569, 845, 8526
o.+sında 10177

o.+sını 3135
o.+sının 8353
o.+ya 13242
[=23]
odalık : . Bir erkeğin nikâhsız olarak aldığı kadın.
o.+la 10181
[=1]
ode : Ağıt.
o. 5807
[=1]
Odesa : Homeros'un destanı.
o.+da 11015
o.+ya 11008
[=2]
Odise : bkz. (Odesa)
o.+dir 11227
[=1]
Odun Kılıç : Goldoni'nin eseri.
o. 6149
[=1]
odunluk : Odun konulan yer.
o. 7205
[=1]
Odyan Efendi : Ahmet Mithat'ın yetişmesinde katkısı olan kişilerden biri.
o. 12894, 9719
[=2]
oeuvre : Yapıt.
o. 5263
[=1]
O Fakat Kim Bu Adam Bir Garip Şahsiyet : Hamid'in eseri.
o. 12080
[=1]
official : Resmî, devletle ilgili.
o. 1250
[=1]
ofıçyal : bkz. (official)
o.+ler 1250
[=1]
oğul : Erkek evlat.
o.+ları 7359
o.+u 8881
o.+u+(oğlu) 1017, 10471, 10673, 12122, 1221, 12216, 12470, 12669, 13198, 1953, 1963, 2136, 3130, 3170, 3317, 4220, 4941, 6658, 7344, 7362, 7365, 7528, 7529, 7545, 7940, 8420, 9742
o.+udur+(oğludur) 12692, 2102, 4461, 5682
o.+una+(oğluna) 10692, 12735, 2371, 5024, 8671
o.+undan+(oğlundan) 8449
o.+unu+(oğlunu) 4935, 8450
o.+unun+(oğlunun) 10428, 10687, 11169, 12483, 12608, 7850, 8373, 8448, 8674
o.+uydu+(oğluydu) 1815
[=51]
Ohannes Efendi : Avrupa'da tahsil görmüş genç yazarlardan biri.
o. 4068
[=1]
ok : Yayla atılan, ucunda sivri bir demir bulunan ince ve kısa tahta çubuk.
o. 165, 1863, 1890, 2197, 8545
o.+larını 6091

[=6]
okşa- : Sevgi, şefkat belirtisi olarak elini bir şeyin üzerinde yavaş yavaş gezdirmek veya ona hafifçe vurmak.
o.-dığı 6687
o.-r 11741
[=2]
okşayıcı : Okşayan.
o. 7318
[=1]
oku- : Bir yazıyı meydana getiren harf ve işaretlere bakıp bunları seslendirmek veya düşünceyi anlamak.
o.-du 10474, 4081
o.-duğu 10155, 10354, 12982, 3815, 4654, 7383, 8314, 9101, 9797
o.-duğunu 12906, 13060, 2463, 2506, 7712
o.-dukları 9809
o.-duktan 3106, 7599, 8564, 8883
o.-dumu 12528
o.-ma 10047, 10049, 10060, 10061, 10096, 10272, 11433, 13152, 4873, 5109, 5544, 6310, 6531, 9012, 9352, 9713, 9991
o.-madığı 3875
o.-mak 10963, 11174, 11381, 292, 2976, 4241, 8073
o.-maktaki 7121, 7597
o.-maktansa 9352
o.-maktır 12778
o.-maların 11369
o.-malıdır 10575, 11892, 8853
o.-ması 10050, 10121, 7191, 9755
o.-masını 10051
o.-maya 10050, 10058, 12088, 4876, 6372, 8969, 9755, 9844
o.-mayanın 10050
o.-mayı 10065, 5512, 5521
o.-muş 10212, 5101, 9156
o.-muştı 10117, 10978, 1859
o.-muştur 10827
o.-r 10123, 10971, 11229, 3552, 6659
o.-rken 12876, 4504, 4590, 8624, 9199
o.-yacağı 10848, 6336, 9092
o.-yacağımız 8854
o.-yacak 10090, 1858
o.-yalım 11659, 11788, 5724
o.-yan 12910, 13099
o.-yana 11813
o.-yanlar 6557
o.-yanlara 2423
o.-yanların 4039
o.-yarak 10316, 10318
o.-yor 3557
o.-yorlar 3156, 4876, 81
o.-yuculara 4669
o.-yup 2777, 2875, 3875
[=114]
okul : Her türlü eğitim ve öğretimin toplu olarak yapıldığı yer.
o.+da 4033

	[=1]				
okun-	: Okuma işine konu olmak.	8882	o.-abileceği	12620, 7531,	1109, 11107, 1111, 11110, 11127,
	o.-an 10387, 606, 9222				11128, 11135, 11137, 11138, 1114,
	o.-anı 10060	13027, 9283	o.-abileceğine	11799,	11140, 11159, 11180, 11198, 11217,
	o.-duğu 6946		o.-abileceğini	12821, 8674	11248, 11320, 11328, 11355, 11366,
	o.-duğunu 10576, 9854		o.-abilecek	3015, 7957	1137, 11374, 11401, 11409, 1145,
	o.-madığı 6571		o.-abilir	10704, 10755,	11465, 11480, 11502, 11537, 11564,
	o.-mak 10431	11800, 11960, 11995, 12133, 12515,			11568, 11570, 11575, 11595, 116,
	o.-malıdır 12343, 2177	12622, 12863, 295, 3326, 3748,			11611, 11635, 11654, 11707, 11742,
	o.-mamasına 9239	4091, 4173, 4175, 5415, 6406, 7364,			11748, 11749, 11751, 11761, 11766,
	o.-ması 2572	7533, 7860, 8466, 8605, 9103, 9105,			11769, 11784, 11786, 11796, 11802,
	o.-masını 9159	9348, 9813			11807, 1181, 11812, 11814, 11816,
	o.-muştı 3151		o.-abilirdi	10388, 10634,	11818, 11818, 1183, 11830, 11840,
	o.-muştur 7268	3521, 4225, 4571, 5769, 617, 6316			11842, 11850, 11889, 11901, 11913,
	o.-unca 9906		o.-abilirler	5515	11915, 11931, 11941, 1195, 11960,
	o.-ursa 13025, 5286, 729,		o.-abilmek	1450	11962, 1200, 12006, 12007, 12008,
8192			o.-abilmesi	6542	12037, 12069, 121, 1213, 1214,
	o.-uyordu 7120		o.-abilmişler	4364	12144, 12170, 12174, 12184, 12194,
	[=22]		o.-abilmeler	4364	12219, 1222, 12239, 12279, 12281,
okunaklı	: Kolay okunabilen.	6215	o.-acağı	13007, 2668, 5026,	12315, 12323, 12327, 12332, 12336,
	o. 4701		o.-acağına	2818	12337, 12360, 12363, 12366, 12368,
	[=1]		o.-acağını	5468, 7391,	1237, 12373, 12388, 12391, 12395,
okunuş	: Okuma işi.	7607, 8001			12398, 12414, 1244, 12458, 12470,
	o. 9210		o.-acağınız	9399	12470, 12474, 12477, 12495, 12496,
	[=1]		o.-acak	10219, 10288,	1251, 12525, 12526, 1253, 12608,
okur	: Okuyan.	10649, 10968, 11492, 11717, 12200,			12617, 12647, 1265, 12690, 12693,
	o. 12971, 6449, 8904, 9958	133, 15, 2693, 5123, 5300			12694, 1270, 12701, 12736, 1274,
	[=4]		o.-acakları	11696	12755, 12757, 12779, 12838, 12848,
okut-	: Okumasını, öğrenim		o.-acakları	3410	12874, 12875, 12878, 129, 12902,
	görmesini sağlamak.		o.-acaklarını	8578	12916, 12949, 12955, 12963, 1297,
	o.-mak 9792		o.-acaktı	240, 4923, 5971,	13000, 13003, 13015, 13020, 13029,
	o.-maya 9844, 9845	6105, 6169, 6351, 8693, 8901, 9590,			13032, 13034, 13038, 13058, 1306,
	o.-tuğunu 10979, 12909	9994			1307, 13072, 13112, 13134, 13143,
	o.-uyordu 9953		o.-acaktır	10110, 10130,	13153, 13160, 13161, 13166, 13176,
	[=6]				1320, 13212, 13214, 13231, 13240,
okutul-	: Okutma işine konu olmak.	10188, 10218, 10226, 10234, 10280,			1334, 1346, 1357, 1362, 1384, 1390,
	o.-acak 3163	10301, 10392, 10447, 10996, 11641,			1399, 1404, 1414, 1429, 1432, 1445,
	o.-an 3134, 3217	3394, 3523, 3837, 5092, 5117, 6353,			1446, 1447, 1456, 1466, 1474, 1478,
	o.-mak 5623	6858, 72, 7595, 7673, 8159, 8207,			148, 1504, 1506, 1507, 1538, 1544,
	o.-masına 7654	9180			1550, 1553, 1556, 1592, 1599, 1604,
	[=5]		o.-agelmıştır	4933	1649, 1662, 1666, 1675, 1687, 1718,
okuyucu	: Sürekli olarak gazete,		o.-alı	3394	1732, 1743, 1773, 1776, 1783, 1794,
	dergi vb. okuyan.		o.-alım	4482, 7341	1805, 183, 1832, 1863, 1914, 1915,
	o. 10067, 10140, 10143,		o.-amadığı	3676	1916, 1922, 1926, 1936, 1937, 1948,
	11332, 13066, 358, 358, 4525, 4698,		o.-amaması	10542	196, 197, 1975, 1976, 1979, 1979,
	5557, 6337, 6340, 7431, 7758, 8092,		o.-amamasıyla	11315	1985, 1997, 20, 2002, 2008, 2011,
	985, 9954, 9980		o.-amamıştı	4846	2030, 2044, 2048, 2051, 2054, 2055,
	o.+dan 9983		o.-amayacağı	1997, 6125	2063, 2066, 2075, 2079, 209, 2099,
	o.+lar 4037		o.-amayacağına	9323	2128, 2145, 216, 216, 2160, 2162,
	o.+larına 10092, 10124,		o.-amayacağına	12050, 661	2187, 219, 2217, 2227, 2234, 2242,
5219, 9817			o.-amayan	7883	2278, 2279, 2280, 2282, 2295, 2304,
	o.+muz 10054	12612, 12762, 12861, 6309, 6440,	o.-amaz	10259, 11983,	2313, 2317, 2319, 232, 2321, 2340,
	o.+nun 10398, 12479,	6929, 715, 7608, 8530, 8762, 9048,			2348, 2350, 2352, 2371, 2375, 2376,
12798, 370, 5577, 9568		908			2388, 2393, 24, 2435, 2436, 2439,
	o.+su 10125, 5508, 6305,		o.-amazdı	10821, 2647,	2450, 2453, 2454, 2455, 2466, 2474,
6341		3820, 4900, 5766, 5919, 6065, 6408,			2480, 2488, 249, 2494, 2504, 2504,
	o.+sudur 10184	7873, 9079			2505, 2507, 2516, 2529, 2532, 2533,
	o.+suna 4710, 5210		o.-an	10031, 10039, 10042,	2549, 255, 2550, 2557, 2558, 2576,
	o.+sunu 10077, 4684	10044, 10054, 10071, 10080, 101,			258, 2581, 2587, 2594, 26, 262,
	o.+sunun 10094, 12801,	10190, 1020, 1021, 10256, 10262,			2636, 264, 2656, 2666, 2668, 267,
3243		10269, 10282, 10334, 10336, 10349,			2680, 2689, 2691, 2707, 2719, 2728,
	o.+ya 10077, 10399, 295,	10367, 10370, 10381, 10383, 10384,			2740, 2762, 2815, 2849, 2864, 2884,
6612, 7327, 8869		1039, 10394, 10395, 10422, 10446,			2891, 2896, 29, 290, 2906, 2910,
	o.+yla 10078	1045, 10467, 10492, 10494, 10495,			2944, 2948, 2958, 2958, 2975, 3052,
	o.+yu 10079, 13063, 9972	10503, 1051, 1051, 10512, 10528,			3069, 3070, 3092, 3095, 3104, 3110,
	[=53]	10547, 10554, 10607, 10613, 10628,			3114, 3123, 3130, 3133, 315, 3158,
okuyuş	: Okuma işi.	10644, 10688, 10696, 10718, 10723,			3163, 3175, 3176, 3187, 3188, 32,
	o.+la 11437	10726, 10765, 10774, 1078, 10781,			3203, 3205, 3206, 3208, 3217, 3224,
	o.+tan 13181	10800, 10819, 10824, 1083, 10846,			3226, 3232, 3239, 3247, 3273, 3280,
	[=2]	10847, 10854, 10873, 10874, 10877,			329, 3290, 3291, 3327, 3347, 3351,
ol-	: Meydana gelmek, varlık	10897, 10918, 1092, 10920, 10957,			3373, 3376, 3380, 3384, 3393, 3416,
	kazanmak, vuku bulmak.	10966, 10978, 10979, 11010, 11022,			3436, 3500, 3505, 3511, 3524, 3550,
		11040, 11045, 11056, 11058, 11059,			3552, 3584, 3616, 3620, 3623, 3629,
					3657, 3669, 3683, 3688, 375, 3755,

376, 3763, 3779, 3784, 3788, 3798,
3809, 3823, 3829, 3832, 3843, 3888,
3917, 3918, 3921, 3931, 3939, 3951,
3956, 3956, 3972, 3974, 3980, 3982,
3988, 4, 4023, 4032, 4039, 4060,
4065, 4075, 4080, 4095, 4112, 4119,
4128, 4130, 4140, 4144, 415, 4180,
4185, 4187, 4220, 4221, 4237, 424,
4257, 4258, 4279, 4292, 4303, 4307,
4320, 4321, 4353, 4356, 436, 4365,
4400, 4406, 4415, 4441, 4467, 45,
4557, 4564, 4586, 4589, 4629, 463,
4677, 4679, 469, 472, 4739, 4774,
478, 4782, 48, 4803, 4824, 4836,
4837, 4869, 4872, 488, 4893, 4914,
4916, 4930, 4935, 4938, 4950, 4977,
5017, 5029, 5030, 5033, 5036, 5041,
5050, 5067, 5087, 5096, 5098, 5109,
5131, 5173, 527, 5272, 530, 5304,
5306, 532, 5347, 537, 5386, 5461,
5504, 5514, 5519, 5542, 5548, 555,
556, 5564, 5583, 5596, 5598, 5599,
5605, 5605, 5614, 5638, 5640, 5665,
5672, 5685, 5700, 5701, 5707, 5724,
5729, 5735, 574, 5761, 5771, 5799,
5813, 5818, 5822, 5843, 585, 5854,
5856, 5860, 5869, 5935, 5947, 595,
5958, 596, 5993, 6, 6017, 6022,
6031, 6057, 6072, 6117, 6126, 6137,
6146, 6155, 6168, 6181, 6213, 622,
6226, 6236, 6250, 6257, 626, 626,
6266, 6298, 6331, 6371, 6393, 6398,
6407, 6415, 6465, 648, 6487, 649,
6491, 6515, 6519, 6537, 6586, 6625,
6656, 6676, 6690, 6691, 6701, 6703,
6705, 6711, 6721, 6725, 6734, 6764,
6774, 6782, 6785, 6793, 6796, 6799,
6801, 6808, 682, 6856, 6899, 690,
6901, 6914, 6950, 6959, 6992, 6997,
6999, 7014, 7016, 7028, 7077, 7077,
710, 7108, 7131, 7137, 7155, 718,
7187, 7208, 7209, 723, 7278, 7287,
7308, 7320, 7331, 7349, 7361, 7403,
7422, 7427, 744, 7446, 7449, 7462,
7465, 7466, 7472, 7483, 7496, 7522,
7525, 7535, 7557, 7563, 7591, 7604,
7609, 7617, 762, 7630, 7631, 7635,
7638, 7653, 7667, 7669, 7692, 7694,
7706, 7718, 7759, 7762, 7773, 7778,
7809, 7811, 7824, 7837, 785, 7864,
7912, 7924, 7927, 7938, 7972, 7987,
7990, 7998, 8, 8017, 8022, 8032,
8035, 807, 8078, 8108, 8112, 8112,
8115, 812, 8128, 8145, 818, 8212,
8238, 826, 8263, 8285, 830, 8317,
8344, 8346, 8349, 8357, 8362, 8374,
8375, 8387, 8409, 8417, 8438, 8452,
8489, 8505, 8519, 8531, 8534, 855,
857, 8597, 8599, 8606, 8629, 8652,
8656, 866, 8660, 8671, 8675, 8697,
8704, 872, 8743, 8772, 8787, 8817,
8852, 8856, 8868, 8873, 8887, 8890,
8891, 8913, 8926, 8956, 8961, 8987,
8990, 8998, 900, 9010, 9043, 9087,
9090, 9091, 9099, 9100, 9109, 9119,
913, 9133, 9156, 9169, 9172, 9204,
924, 9255, 9266, 9285, 9299, 9302,
9309, 9318, 9334, 9343, 936, 9372,
9406, 9416, 9434, 9436, 9437, 9449,
9462, 9466, 9479, 9492, 9506, 9515,
9523, 9535, 9545, 9550, 9573, 9586,
9588, 9594, 961, 9632, 9649, 9664,
9665, 9672, 9687, 9694, 9730, 9740,

9744, 9747, 9754, 9784, 9823, 9840,
9869, 9872, 9888, 989, 9891, 9905,
991, 9928, 9980, 9999
o.-ana 4499, 6414, 9587
o.-anca 3437
o.-anı 1009, 11963, 1782,
2443, 2557, 2573, 296, 6108, 7954,
9213, 9355
o.-anın 11934, 4646, 946
o.-anla 7433
o.-anlar 11546, 1220,
12245, 12454, 1379, 191, 3189,
3423, 4861, 5570
o.-anlara 10629, 1258,
3048
o.-anlarda 11776
o.-anlardan 1230
o.-anlardandı 10527
o.-anlardı 4138
o.-anlardır 4492
o.-anları 12192, 558, 764
o.-anların 10001, 2967,
3307
o.-anlarla 10238, 1280
o.-arak 100, 10035, 10053,
10076, 10096, 10116, 10204, 10276,
10309, 10372, 10477, 10502, 10591,
10596, 10648, 10736, 10784, 10802,
1084, 10880, 10890, 10917, 11008,
11082, 11109, 11170, 11177, 11188,
11267, 11292, 11336, 11356, 11404,
11417, 1143, 11489, 11492, 11504,
11646, 11650, 11718, 11727, 11777,
11911, 11929, 11984, 12019, 12122,
12169, 12178, 12226, 12228, 12253,
12277, 12334, 1238, 12465, 12569,
12569, 12579, 126, 12653, 12693,
12750, 12768, 12781, 12784, 12799,
1292, 13031, 1307, 1310, 13110,
13158, 13159, 1319, 1321, 1350,
1357, 1360, 1361, 1415, 1458, 1472,
1612, 1666, 1723, 1786, 1789, 1795,
1859, 1917, 1940, 2044, 2159, 2185,
2216, 2220, 2232, 2259, 2298, 2393,
2434, 2439, 2555, 2641, 2649, 2651,
270, 2749, 2760, 2772, 2870, 2882,
2895, 2921, 2934, 3, 3015, 3028,
3044, 3055, 3197, 3216, 3275, 3285,
3339, 3464, 3524, 3612, 3639, 3751,
3775, 3819, 3851, 39, 3931, 4021,
4070, 4230, 4237, 4248, 4281, 4283,
4285, 4333, 4384, 4543, 4580, 4583,
4600, 4615, 4801, 4806, 4881, 4892,
4944, 4989, 4991, 5004, 5024, 5050,
5089, 5114, 5135, 5194, 5236, 5396,
5443, 5458, 5477, 5513, 5534, 555,
5619, 5620, 5661, 5683, 5714, 572,
5846, 590, 6003, 6009, 6114, 6121,
6149, 6193, 6207, 6219, 6256, 6346,
6373, 6399, 6412, 6420, 6422, 6428,
6431, 6437, 6462, 6498, 6534, 6544,
6573, 6604, 6619, 6629, 6635, 6666,
6667, 6701, 6721, 6725, 6816, 6857,
6933, 6934, 6953, 6991, 7017, 7109,
7112, 714, 7161, 7218, 7247, 7298,
7348, 7360, 7434, 7462, 7519, 7556,
7574, 7632, 7652, 7739, 7777, 7831,
7834, 7852, 7876, 7879, 7967, 8118,
8129, 8161, 8229, 8248, 8249, 8250,
8274, 8286, 8291, 8348, 8372, 8411,
8457, 8502, 8529, 8535, 8600, 8609,
8612, 8612, 8643, 8713, 8801, 8837,
8842, 8862, 8908, 8928, 8930, 8930,

8971, 9074, 9085, 9093, 9106, 9209,
9227, 9252, 9339, 9359, 9374, 9414,
9429, 943, 9431, 9432, 9433, 9433,
9451, 9451, 9466, 9526, 9529, 9622,
9633, 9666, 9721, 9785, 983, 9862,
990, 9940
o.-araktır 941
o.-ayım 12365
o.-du 10057, 10095, 10925,
11692, 13000, 13018, 1374, 1455,
1487, 1688, 1697, 1982, 1983, 2100,
2106, 2122, 2647, 3255, 3256, 3559,
3738, 3739, 4012, 4686, 4800, 4933,
5608, 5887, 5926, 5962, 6001, 6742,
6819, 6888, 7650, 7792, 7967, 830,
9082, 9862, 9990
o.-duğu 10081, 10093,
10101, 10155, 10213, 10229, 10246,
10260, 10269, 10280, 10327, 10354,
10375, 10416, 10454, 10456, 10462,
10505, 10721, 10812, 10883, 10900,
10918, 10937, 10940, 10957, 10969,
11012, 11049, 1106, 11090, 11101,
11152, 11175, 11207, 1122, 11236,
1124, 11243, 11253, 11253, 11259,
11295, 11348, 11359, 11380, 115,
11541, 11653, 11782, 11790, 11803,
11820, 11824, 11836, 11846, 11849,
11851, 11860, 11874, 11894, 11919,
11935, 11944, 11945, 11958, 11977,
12014, 12076, 12158, 12256, 12260,
12263, 12271, 12278, 12285, 12288,
12290, 12297, 123, 12349, 12386,
12430, 12432, 12435, 12439, 12510,
12588, 1261, 12629, 12731, 12827,
12830, 1296, 12978, 12988, 13021,
13026, 13084, 13142, 13211, 1376,
1415, 1419, 1564, 1590, 1704, 1754,
1759, 1764, 1769, 1777, 1848, 1851,
1864, 1870, 1914, 1942, 1951, 1972,
1980, 199, 1994, 20, 2019, 2019,
2031, 2056, 2097, 213, 2142, 2174,
2179, 2199, 220, 2218, 226, 2261,
2306, 2331, 2337, 2341, 2354, 2358,
2400, 2432, 2489, 2500, 2508, 2514,
2515, 2523, 2553, 2555, 2565, 2579,
2612, 2620, 2647, 2650, 2655, 2689,
27, 2723, 278, 2786, 2793, 2836,
2959, 2980, 3002, 3003, 3005, 3007,
3032, 3040, 3079, 3165, 3167, 3178,
3237, 3260, 3271, 3320, 3357, 3433,
3439, 3522, 3530, 3567, 3587, 3768,
3779, 3786, 3792, 3847, 3852, 3905,
392, 3932, 3937, 3938, 395, 3994,
4053, 4070, 4087, 4090, 4092, 4098,
4106, 4125, 4146, 4155, 4157, 4166,
4171, 4232, 4245, 4261, 4305, 4362,
4399, 4436, 4468, 4475, 4489, 4506,
4534, 4652, 4689, 4749, 4756, 486,
4889, 4914, 4956, 4973, 5030, 5084,
5096, 5111, 5166, 5196, 5252, 5287,
5343, 538, 5476, 5628, 5654, 5696,
5724, 5790, 5805, 5841, 5878, 5942,
5964, 6060, 6160, 6227, 6240, 6253,
6323, 6348, 6429, 646, 6501, 6511,
655, 6566, 6594, 6597, 6607, 6661,
6675, 668, 6684, 6748, 6790, 6885,
6899, 6934, 6947, 6962, 6973, 6975,
6988, 7022, 7084, 7106, 7140, 721,
7219, 7306, 742, 7432, 7470, 7484,
7534, 7537, 7560, 7570, 7579, 7591,
760, 7600, 7634, 7640, 7710, 7715,
7716, 7718, 7845, 7909, 8019, 8053,

81, 814, 8146, 816, 8180, 8188, 8232, 8254, 827, 8270, 8370, 8486, 8488, 8513, 8547, 8559, 8596, 864, 8673, 8734, 8742, 8818, 8863, 8878, 8984, 9032, 9079, 9163, 9167, 918, 9192, 9206, 9215, 923, 9281, 9316, 9351, 9366, 9419, 9419, 947, 9507, 9516, 9616, 9679, 971, 9805, 9806, 9855, 9904, 9912, 9920, 9922, 9998

o.-duğudur 4217, 4904
o.-duğumuz 11159, 11451, 1273, 1383, 2676, 4192, 4210, 4790, 7263, 7676, 9350
o.-duğumuza 7036
o.-duğumuzu 5233, 7086
o.-duğuna 10812, 10813, 11782, 1234, 314, 4134, 4149, 4752, 5371, 5416, 6126, 6351, 7849, 8151, 8660, 9133, 9171, 9330, 9402
o.-duğundan 11204, 2717, 5328, 6349, 6913, 8649
o.-duğunu 10011, 10068, 10161, 10163, 10172, 10245, 10247, 10388, 1040, 10424, 1044, 10442, 10508, 10557, 10575, 10620, 10640, 10672, 10694, 10741, 10810, 10853, 10859, 10861, 10876, 10961, 11036, 11172, 11173, 11238, 11345, 11353, 11356, 11370, 11386, 11415, 11500, 11540, 11668, 11705, 11855, 11897, 11909, 11925, 11934, 11968, 12066, 1221, 12227, 12490, 12581, 12649, 12662, 1268, 12853, 12875, 12952, 13011, 13012, 1310, 13108, 1312, 13144, 13165, 1317, 13174, 13192, 13197, 13231, 1341, 1381, 1403, 1405, 1407, 156, 1863, 1925, 2063, 2226, 2387, 2390, 2462, 2489, 2499, 2518, 2519, 2670, 2675, 2683, 2715, 2721, 2753, 2789, 2797, 2901, 297, 3019, 3118, 3210, 3444, 3567, 3783, 3878, 3920, 3993, 3994, 4017, 4019, 4047, 4096, 4131, 4139, 4163, 4181, 4181, 4199, 4246, 4260, 43, 4309, 4338, 439, 4407, 4411, 4535, 4573, 4579, 4581, 462, 4647, 4754, 4805, 4855, 4928, 5077, 5095, 5119, 5222, 5294, 5313, 5352, 5364, 5478, 5501, 5669, 5758, 5766, 5796, 5845, 5852, 6077, 612, 618, 6205, 6246, 6252, 6284, 6304, 6317, 6476, 6558, 6577, 662, 668, 6716, 703, 7053, 7066, 7072, 7121, 7174, 7229, 7237, 7297, 7318, 7334, 7389, 7458, 7463, 7511, 7539, 754, 7540, 7573, 7577, 7597, 7645, 7679, 7681, 7770, 8067, 8070, 8079, 8170, 8334, 8375, 8379, 8397, 8405, 8427, 8450, 8518, 8524, 8676, 8805, 8823, 8848, 8856, 8905, 9049, 9076, 9084, 9101, 9111, 9141, 9156, 9176, 9185, 9267, 9297, 9329, 9338, 9347, 9409, 9492, 9557, 9683, 9788, 9790, 9886, 9889, 989, 9897, 9951, 9963, 9982
o.-duğunun 12993, 8864
o.-dukça 55
o.-dukları 10098, 10806, 11437, 1505, 1638, 2255, 2396, 2616, 2639, 3449, 3984, 438, 6454, 858, 9229
o.-duklarını 12540, 2003, 4773, 6513, 6538, 6578
o.-duktan 1075, 4003, 9480

o.-ma 3791, 5663
o.-madan 10275, 10788, 11403, 12806, 2161, 3564, 3564, 3659, 6871, 8423
o.-madı 11030, 4750, 5636, 9057, 9596
o.-madığı 10347, 1072, 11810, 11931, 12333, 12438, 1266, 13162, 1514, 1670, 188, 1931, 1941, 2068, 2753, 2998, 4390, 4648, 5144, 5251, 5431, 6134, 7039, 7074, 7316, 7985, 8670
o.-madığıdır 5331
o.-madığımız 2716
o.-madığına 6362
o.-madığını 10897, 11013, 11344, 11625, 12665, 13012, 13111, 13128, 1333, 155, 1673, 43, 4609, 4638, 4927, 5016, 5171, 5185, 5376, 5440, 7354, 7521, 8840, 9329, 9885
o.-madıkları 3880, 7368
o.-madıklarını 7908, 8760
o.-mak 10037, 10053, 10098, 10283, 10722, 10982, 1157, 11606, 11651, 11906, 12147, 12163, 12207, 12330, 12350, 1239, 1249, 12605, 12744, 12893, 1347, 1358, 1651, 17, 173, 1820, 1941, 2014, 2448, 2548, 2599, 2656, 2819, 2849, 2961, 2997, 3191, 3335, 3421, 3442, 3468, 3692, 3696, 3793, 3887, 414, 441, 453, 4673, 4741, 4776, 5091, 5132, 5193, 5421, 5574, 5921, 5999, 6032, 6433, 6471, 677, 6852, 7068, 7228, 7271, 7444, 7634, 789, 805, 830, 8305, 8702, 8773, 8861, 9112, 9379, 9389, 9435, 967, 9739
o.-makla 11437, 11539, 11848, 11918, 1724, 1778, 2374, 2437, 2721, 3527, 3967, 4279, 4473, 5050, 6171, 6958, 8891, 9547
o.-maksızın 6590
o.-maktaki 54
o.-maktan 10102, 10846, 11053, 11557, 1788, 2495, 3106, 3340, 3457, 368, 4326, 4403, 4612, 473, 5512, 5531, 5940, 6067, 67, 8475, 9123, 928, 930, 99
o.-maları 10423, 10807, 3449, 3450, 4665, 4959, 800, 9001
o.-malarındır 6178, 6277
o.-malarına 10677, 345, 4233
o.-malarının 659
o.-malı 2545
o.-malıdır 4402, 4411, 4486, 5404, 5425
o.-mamak 11996, 13230, 2969, 6791, 7104, 7851, 8594
o.-mamakla 10981, 1285, 13171, 2294, 2318, 3851, 4345, 6265, 8483
o.-mamaktan 3475
o.-mamanın 10643
o.-maması 11152, 3862, 5301, 688, 699, 7978
o.-mamasıdır 6987
o.-mamasına 12136, 5849, 8435
o.-mamayı 9509
o.-mamış 11868, 3723, 779, 8342, 8517, 9211, 9607
o.-mamıştı 1631, 7830

o.-mamıştır 10455, 11743, 2228, 2632, 3132, 396, 6128, 6628, 7272
o.-mamız 7037
o.-mamızdı 6281
o.-manın 11796, 12212, 2030, 2586, 5202, 6230, 7179
o.-masa 10938, 1889, 2552, 2808, 5284, 7346, 9451, 9782
o.-masaydı 10283, 653, 6889
o.-ması 10102, 10110, 10167, 10174, 10176, 10208, 10220, 10304, 10352, 10408, 10429, 10432, 10452, 10685, 10753, 10898, 11169, 1122, 11234, 11330, 11331, 11539, 11574, 11779, 11789, 12016, 12032, 1216, 12274, 12287, 12415, 12494, 12525, 1259, 1261, 12623, 12771, 12793, 12799, 13235, 1352, 1407, 1451, 1602, 162, 1723, 1824, 2226, 2302, 2357, 2470, 2503, 2692, 2697, 335, 342, 3442, 364, 3679, 3714, 3797, 3885, 3910, 4040, 4093, 4097, 4109, 4116, 4122, 4127, 4148, 4148, 4176, 4413, 4621, 4637, 4637, 4842, 490, 4931, 4954, 5042, 5050, 5113, 5116, 5189, 525, 5495, 5500, 5583, 5658, 5706, 5904, 5907, 5916, 5954, 6226, 6281, 6925, 7067, 7124, 7270, 7319, 7328, 7353, 7360, 7365, 7372, 7373, 7448, 7518, 7850, 7931, 7931, 7937, 8214, 8231, 8255, 8397, 8459, 8465, 848, 8551, 8576, 8578, 8602, 8829, 902, 9087, 9125, 9361, 9453, 9599, 9637, 973, 9834
o.-masıdır 10199, 10313, 1051, 10768, 10775, 10839, 256, 2575, 28, 3742, 3953, 4468, 5533, 6944, 7448, 7580, 9035
o.-masın 12722, 1911, 5297, 8569
o.-masına 10410, 10449, 11208, 11453, 11581, 11642, 11755, 12040, 12661, 2430, 2474, 2501, 2539, 2559, 2600, 2935, 300, 373, 4253, 4681, 4746, 518, 5354, 5832, 5835, 5972, 6104, 6503, 7058, 72, 7835, 9034, 9041, 9699, 9777
o.-masında 236, 4951
o.-masındadır 2351
o.-masından 12396, 12587, 5781, 9295
o.-masını 10329, 10434, 10586, 11262, 12267, 12352, 12515, 336, 4254, 4704, 4952, 5083, 5704, 6237, 7283, 7333, 7347, 7380, 7856, 8242, 8655, 8761, 8857, 9319, 9995
o.-masının 11522, 12165, 2472, 2752, 3805, 6163, 9839
o.-masıydı 10899
o.-maya 1177, 12446, 12502, 143, 1657, 3720, 5554, 5801, 6398, 7841, 7974, 9407, 9517
o.-mayacağından 9416
o.-mayacağını 12124
o.-mayan 1033, 10612, 10922, 10927, 11323, 11379, 11755, 12401, 12406, 12408, 12477, 12610, 12685, 13089, 13229, 1655, 1705, 1728, 1770, 1772, 1805, 1942, 2087, 217, 2189, 2204, 225, 2285, 2311, 2583, 2712, 272, 29, 2955, 3019,

3024, 3386, 3673, 4031, 4112, 4138, 4318, 4397, 449, 4580, 473, 4929, 5012, 5091, 5203, 523, 5293, 5407, 5407, 5464, 5470, 5804, 5893, 5949, 6186, 6408, 738, 7835, 8011, 8107, 851, 8737, 8752, 9272, 9364, 9579, 961, 9946
o.-mayanı 603
o.-mayanla 5995
o.-mayanların 12492
o.-mayı 10064, 12222, 1643, 2473, 2943, 4352, 5204, 5239, 8109, 8332
o.-mayıp 10813
o.-mayışı 7370
o.-mayışıdır 11266
o.-mayışımızdır 7055
o.-mayışından 600
o.-mayışındandır 9089
o.-mayız 3315, 383, 3960, 7312
o.-maz 10652, 11278, 11338, 1170, 11772, 11878, 12009, 1406, 1753, 2114, 2290, 2293, 2695, 2697, 411, 4324, 462, 5337, 5422, 6848, 8206, 893
o.-mazdı 585
o.-mazlar 12541
o.-mazlardı 10632
o.-mazsa 10119, 10189, 10193, 10257, 10362, 10422, 10922, 11212, 11359, 11385, 11423, 11451, 11465, 116, 11623, 11817, 11904, 12160, 12279, 12518, 12784, 12798, 12811, 12954, 13064, 13085, 13122, 13136, 1331, 1558, 1738, 1912, 2231, 2266, 2337, 2956, 3118, 3373, 361, 3766, 3903, 3926, 442, 4420, 4569, 4656, 4712, 4940, 496, 516, 5300, 5315, 5340, 5356, 5420, 5432, 5481, 5489, 56, 5610, 5740, 5791, 5943, 614, 6510, 6547, 679, 6842, 6853, 6900, 6942, 6946, 7045, 7108, 7255, 7311, 7938, 8021, 8336, 8641, 8686, 8796, 8807, 8815, 8935, 9232, 9348, 9407, 9614, 9704, 9808, 9913, 9978
o.-muş 10081, 10169, 10445, 10537, 10792, 11249, 11933, 12097, 1332, 1339, 1491, 1532, 1613, 1628, 1647, 3126, 3402, 3452, 3719, 4175, 4195, 5220, 6835, 6984, 7700, 7796, 7974, 8286, 8481, 8774, 937, 9497
o.-muşa 11619, 7149
o.-muşlar 10766, 1974, 7771
o.-muşlardı 541
o.-muşlardır 1046
o.-muştı 10115, 11686, 13004, 1629, 2646, 3124, 4819, 4839, 5138, 7711, 7808, 7822, 7835, 7870, 7956, 8413, 9593, 9950
o.-muştur 10153, 10276, 10279, 10510, 10520, 10528, 10936, 10942, 1096, 1108, 11094, 11805, 11869, 12361, 12536, 12668, 1470, 1665, 2015, 2837, 3090, 3179, 3269, 3308, 3417, 4211, 4346, 4736, 4769, 4829, 4978, 504, 5203, 5232, 53, 5432, 5548, 6116, 6163, 620, 6269, 6862, 7164, 7543, 7564, 8047, 8057,

8343, 8371, 8878, 89, 9010, 9232, 9239, 9272, 9422, 9481
o.-muyor 4551, 7858
o.-muyordu 10070
o.-muyormuş 8000
o.-sa 1010, 10195, 10486, 10525, 10561, 106, 10601, 10633, 10651, 10717, 10730, 10773, 10825, 10828, 10831, 11307, 11316, 11320, 11328, 11372, 11396, 114, 11470, 11747, 11765, 11771, 11780, 11906, 12089, 12118, 12125, 12155, 12166, 12193, 12295, 12595, 12601, 12730, 1282, 13046, 13130, 13167, 1336, 1462, 1586, 1637, 1752, 2059, 2153, 219, 2238, 2261, 2376, 2388, 2526, 2589, 2634, 2741, 2834, 2887, 313, 3238, 3304, 331, 3310, 3333, 3338, 3399, 3483, 3491, 3531, 3701, 3730, 3873, 3934, 4300, 4388, 4619, 474, 4772, 487, 4939, 5002, 5106, 5207, 5251, 5500, 5633, 5644, 5657, 5792, 6024, 6026, 6043, 6136, 6166, 6183, 624, 6358, 636, 6389, 6400, 65, 6607, 7245, 7255, 7343, 743, 7771, 7857, 800, 8341, 8478, 8488, 8529, 861, 8761, 9065, 9074, 9075, 9184, 9187, 9357, 9392, 9439, 9646, 9706, 9919
o.-salarđı 12717
o.-saydı 10848, 12113, 12810, 12972
o.-sun 10078, 10084, 10158, 10358, 10748, 1093, 11028, 11034, 11034, 11191, 11240, 11300, 11314, 11555, 11781, 11782, 12167, 12294, 12386, 153, 1741, 1747, 1834, 1911, 2164, 2327, 2477, 2496, 2496, 2507, 3117, 3275, 3896, 3998, 4105, 4112, 4188, 4226, 4620, 4641, 4659, 466, 4720, 4875, 4899, 4912, 5403, 5476, 5922, 6037, 6354, 6404, 6698, 6702, 7137, 7248, 7778, 798, 8007, 8384, 8523, 8528, 8569, 941, 9498, 9584, 9902
o.-sunlar 3875
o.-unabilir 11621, 6843, 6911
o.-unacaktı 4771
o.-unan 4797, 7458, 8521
o.-unca 11545, 11546, 2475, 4031, 4845, 5055, 6811, 8061
o.-undu 1814, 4777, 6813, 7788
o.-unduğu 3574
o.-unduğunu 4993
o.-unmak 4194
o.-unmasını 3672
o.-unmayacak 8682
o.-unsaydı 4771
o.-unur 11066, 1576, 3631, 6805, 9345
o.-unurlar 4488
o.-unuyordu 6853
o.-unuyorsa 4094
o.-up 11810, 2516, 4063, 4648, 4927, 7521, 7922, 8633
o.-ur 10041, 10045, 10185, 10264, 10269, 10273, 10315, 10320, 10466, 10480, 10482, 10484, 1061, 10809, 10835, 1097, 11052, 11078, 11184, 11255, 11274, 11312, 11352, 1144, 11546, 11584, 11634, 11731,

11740, 11742, 1178, 11793, 11797, 11935, 12025, 12077, 12209, 12262, 12284, 12313, 12366, 12377, 1240, 12409, 12443, 12481, 12540, 12614, 12704, 12767, 12882, 12888, 12928, 12940, 13087, 13088, 13093, 13199, 13205, 13206, 1417, 1465, 1472, 15, 1690, 1717, 1771, 1786, 1791, 1894, 1965, 1967, 2261, 2332, 2343, 2451, 2510, 2617, 2697, 2750, 2768, 2855, 2912, 3139, 3258, 3286, 3287, 3293, 3334, 3368, 3425, 3465, 3541, 3544, 3554, 3562, 3566, 3578, 3580, 3581, 3592, 3596, 3599, 3600, 3609, 3611, 3624, 3626, 3636, 3648, 3653, 3653, 3654, 3658, 3665, 3666, 3727, 3785, 383, 3844, 3864, 4008, 4009, 4010, 4055, 4333, 4386, 44, 4422, 4489, 4678, 470, 4747, 4789, 4829, 4903, 4986, 4990, 5008, 5126, 517, 5178, 5400, 5475, 5512, 5546, 5558, 5572, 57, 5737, 5992, 6090, 6092, 6198, 6199, 6389, 6549, 6550, 6630, 6632, 6677, 6815, 6830, 6880, 6908, 7059, 707, 7096, 7147, 7157, 7170, 7305, 7558, 790, 8084, 8128, 820, 822, 8235, 8349, 8423, 851, 8525, 8580, 860, 8704, 8820, 885, 896, 9176, 9327, 9352, 9382, 9715, 9727, 9728, 9733, 9735, 9738, 9766, 9910, 9933, 9936, 9939
o.-urdu 12113, 13086, 188, 245, 2627, 3056, 3231, 5206, 5950, 6157, 6183, 6595, 812, 8369, 8472
o.-urlar 12698, 1293, 2404, 3940, 806
o.-urlardı 12717
o.-ursa 10078, 10158, 1018, 10358, 1093, 11191, 11240, 11314, 12004, 12167, 12174, 12294, 12497, 153, 1557, 1745, 1747, 1763, 2306, 2327, 2477, 2827, 2828, 3117, 3150, 3184, 3890, 3896, 4112, 4720, 4875, 4899, 4912, 5403, 5476, 5922, 6037, 6354, 6698, 6938, 7137, 7248, 757, 798, 8384, 8421, 8523, 8528, 9584
o.-ursak 10937, 3998, 5421, 6641, 7341
o.-uruz 1065, 10862, 11195, 11603, 11627, 12293, 12414, 1295, 13155, 2299, 2798, 3221, 333, 5426, 5901, 6254, 6293, 6301, 6480, 6579, 6642, 6655, 9288, 9338
o.-uş 9580
o.-uştan 12581
o.-uşu 12455, 17, 35, 379, 479, 4792, 693, 9238
o.-uşudur 767, 9680
o.-uşuna 12697
o.-uşunu 39
o.-uşunun 9280
o.-uverecek 2836
o.-uverir 2166
o.-uyor 11825, 1218, 12574, 2896, 2992, 4438, 4660, 4661, 6028, 7460, 7820
o.-uyordu 10901, 1191, 12974, 1644, 3054, 3265, 3407, 357, 360, 3645, 4331, 4816, 4851, 4863, 5026, 5217, 538, 5489, 6067, 6323, 6591, 6608, 7352, 8095, 9605, 9701
o.-uyorlardı 3349, 460

[=3622]
oldukça : Olabildiğince.
o. 10365, 10426, 10698,
10873, 10926, 10959, 11332, 11351,
1146, 12277, 12384, 12444, 12755,
12922, 12985, 1613, 1812, 1831,
2079, 2088, 2282, 2420, 2495, 2774,
302, 3302, 3410, 4006, 4399, 4640,
4650, 4980, 5043, 5048, 5062, 5130,
5217, 5295, 5480, 5816, 5865, 5872,
6089, 6103, 6194, 6290, 662, 6770,
6928, 6937, 7112, 7187, 7190, 7222,
7267, 7656, 8042, 8336, 8408, 8425,
8429, 8524, 8605, 8701, 877, 880,
8821, 8961, 8969, 9001, 9245, 9339,
9523, 9619, 9696, 9863

[=76]
olemp : Olimpos. Yunan mitolojisinde Zeus'un sahibi olduğu bir dağdır.

o. 11959
[=1]
Olga : Yunan kraliçesi.
o.+ya 4850
[=1]

olgun : Yenecek duruma gelmiş.
o. 10602, 6233, 749, 7508,
7613, 8269, 8455, 9097, 9819, 9961
o.+u 6572
[=11]

olgunlaş- : İnsanın bilgi, görgü ve hoşgörüsü gereği kadar gelişmiş olmak.

o.-ır 7475
[=1]

olgunluk : İnsanların bilgi, görgü ve hoşgörü bakımından gereği kadar gelişmiş olma durumu, yetkinlik.
o. 13114, 3979, 7497, 8104
o.+a+(olgunluğa) 11632
o.+la 7637
o.+tur 9460
o.+un+(olgunluğun) 7693
o.+unu+(olgunluğunu)

11643

[=9]
oligarşi : Siyasal gücün birkaç kişilik bir grubun elinde toplandığı yönetim, aristokrasinin daralmış biçimi.

o. 5399
[=1]

Olivier Cromwel : İngiliz siyaset adamı.

o.+le 9377
[=1]

Olivier Cromwell : bkz. (Olivier Cromwel)

o. 9383
o.+den 9380
[=2]

oluş : Olma işi.
o. 12077, 3972
o.+larıdır 9030
o.+tur 13124
o.+u 3322, 5648, 7068
o.+udur 3856
o.+una 2283, 4239
o.+unda 11790, 4539
o.+undadır 4256
o.+undan 8650
o.+unu 10428, 6807
o.+uyla 12520, 8957

[=18]
omuz : Boynun iki yanında, kolların gövdeye bağlandığı bölüm.

o.-a 1634
o.+larına 9760
o.+larında 11734
o.+una+(omzuna) 11033
[=4]

omuz omuz : Çok sıkışık bir durumda, yan yana.

o. 6997
[=1]

on : Bir sayı.
o. 10006, 11846, 1185,
11879, 11992, 1352, 1441, 1740,
2222, 2635, 3418, 4065, 4258, 4323,
4328, 4469, 4640, 5116, 5116, 5205,
5503, 5588, 8058, 8259, 8416, 8539,
958

o.+un 3434
o.+uncu 6018
o.+unu 11886
[=30]

on altı : Bir sayı.
o. 7554, 8586
[=2]

on altıncı : On altı sayısının sayı sıfatı.

o. 1716, 1731, 9233
[=3]

onar- : Tamir etmek.
o.-arak 12301

[=1]
onayla- : Yapılan bir işi doğru ve yerinde bularak kabul etmek, tasdik etmek.

o.-dikları 12962
[=1]

onaylan- : Onaylama işi yapılmak veya onaylama işine konu olmak.

o.-miş 9871
[=1]

on beş : Bir sayı.
o. 10474, 6661, 6720,
8738, 9848

[=5]
on beşinci : On beş sayısının sayı sıfatı.

o. 8638, 8731
[=2]

on bir : Bir sayı.
o. 10570, 10572
[=2]

on birinci : On bir sayısının sayı sıfatı.

o. 7181, 8631
[=2]

on dokuz : Bir sayı.
o. 12888, 1757
[=2]

on dokuzuncu : On dokuz sayısının sayı sıfatı.

o. 1698, 1716, 1736, 2110,
2233, 2235, 2352, 4224, 6491, 7787
[=10]

On Dokuzuncu Asır manzumesi : Sadullah Paşa'nın eseri.

o. 3371
[=1]

on dördüncü : On dört sayısının sayı sıfatı.

o. 8080, 8191, 8729
[=3]

on dört : Bir sayı.
o. 10350, 4119, 7554,
8419, 8648

[=5]

on iki : Bir sayı.
o. 2656, 4851, 5503, 7005,
7547, 8638

[=6]

on ikilik : On iki adet.
o. 5863

[=1]

on sekiz : Bir sayı.
o. 11212, 5113, 5121, 9722
[=4]

on sekizinci : On sekiz sayısının sayı sıfatı.

o. 11594, 1731, 2223,
4059, 4875, 931
[=6]

onuncu : On sayısının sayı sıfatı.
o. 8699, 8795, 8975, 9051

[=4]

on üç : Bir sayı.
o. 6715, 6827
o.+lerden 8958
o.+ünde 4206
[=4]

on üçüncü : On üç sayısının sayı sıfatı.

o. 8003, 8724, 8727
[=3]

on yedi : Bir sayı.

o. 10082, 5121, 6661,
7600, 9775
[=5]

on yedinci : On yedi sayısının sayı sıfatı.

o. 1731, 1946
[=2]

opera : Sözlerinin bütünü veya çoğu şarkılı olarak söylenen müzikli tiyatro eseri.

o. 2871, 3236, 3288, 3292,
6147, 6194, 999

o.+lar 6206
o.+sının 10878

[=9]

operet : Eğlenceli, hafif konulu, içinde bestesiz konuşmalar bulunan sahne eseri.

o. 10841, 10842, 10844,
1954, 3288, 6148, 6194

o.+idir 10841
o.+ler 3292

o.+lerden 13143
[=10]

opportuniste : Fırsatçı.
o. 10041

[=1]

ora : İşaret zamiri. O yer.
o.+da 10120, 10701,
10946, 10970, 10976, 10989, 11111,
11910, 12551, 12737, 13197, 1373,
2099, 2321, 2647, 2712, 2860, 2888,
3568, 3655, 3848, 4081, 4996, 5120,
5334, 5997, 6679, 6762, 6868, 7987,
8029, 8075, 8291, 8549, 8559, 8647,
8700, 8770, 9067, 9710, 9721

o.+dadır 9613
o.+daki 10291

o.+dan 10163, 10584,
11038, 11491, 12934, 12934, 3510,
4007, 5114, 5259, 5413, 5427, 5520,

5697, 7547, 7846, 8513, 8974, 9611, 9769

o.+ların 2684
o.+nın 1245, 8057
o.+ya 10375, 11079,
12517, 12750, 1820, 3797, 4012,
6105, 8978
[=75]

oratoire : Aytamlık. Bir düşünceyi,
bir sorunu karşındakilere dil
uzluğu ile açıklama sanatı ya da işi.

o. 8331
[=1]

ordu : Bir devletin silahlı
kuvvetlerinin tümü.

o. 1044, 1116, 1206, 1226,
1262, 1360, 1368, 1543, 1609, 1614,
2949, 3004, 3072, 4762, 8346, 962
o.+daki 10051
o.+dan 8369, 8593, 8698
o.+ları 1248, 4466
o.+ların 9866
o.+larında 1232, 1590
o.+larından 1211
o.+larının 1234
o.+larla 12406
o.+muzda 1158
o.+nun 1051, 1056, 1066,
1079, 1090, 1210, 1210, 1229, 1229,
1257, 1467, 1470, 1482, 1562, 1570,
1610, 1612, 2682, 3021, 4108, 944
o.+suna 1373, 1373, 8376
o.+sunda 1143, 1159
o.+sunu 8730
o.+sunun 12427, 1542,
5187, 5285, 8653, 8693, 9010
o.+sıyla 12632, 1453
o.+ya 2554, 8348, 8372,
946

o.+yı 6093
o.+yla 954
o.+yu 1062, 1093, 1249,
1342, 3935, 8653
[=77]

ordugah : Ordunun konakladığı yer.
o.+ta 12442
[=1]

ordusuz : Ordusu olmayan.
o. 8615
[=1]

ordu-yi hümayun : Padişahın
ordusu.

o.+da 10681, 11104
[=2]

organ : Vücudun, belirli bir görev
yapan ve sınırları kesin olarak
belirlenmiş bölümü.

o.+ı 11604, 4032
o.+ıydı 4058
[=3]

organik : Doğal.
o. 336
[=1]

Orhon Abideleri : İlk yazılı
belgelerimiz.

o. 749
[=1]

Orhon Kitabeleri : bkz. (Orhon
Abideleri)

o. 7
[=1]

orijinal : Özgün.

o. 10550, 12343, 1819,
453, 6631

o.+idir 1838
[=6]

orkestra : Yaylı, üflemeli ve
vurmalı çalgılar topluluğu.

o.+nın 3290
o.+sı 2884
o.+sına 467
[=3]

orman : Ağaçlarla örtülü geniş alan.

o.+daki 11740
o.+ında 4886
[=2]

orphees : Yunan mitolojisinde
geçen, çok dokunanaklı bir hikayesi
olan güzel sesli ozan.

o.+indeki 12567
[=1]

orpheus : bkz. (orphees)

o.+a 11742
[=1]

orta : Bir şeyin kenarlarından
merkeze doğru yaklaşık olarak aynı
uzaklıkta olan yer.

o. 10001, 10055, 10150,
13060, 1567, 1769, 1865, 1865,
2074, 2702, 2708, 3483, 3510, 3518,
5417, 5489, 6484, 7462

o.+da 11766, 11789,
11996, 1267, 12688, 1436, 1635,
1669, 1670, 1711, 4203, 4237, 5983,
7502, 7507, 9899

o.+dan 10530, 12670,
12673, 12689, 1520, 1665, 2427,
3005, 3352, 3492, 5710, 583, 587,
6541, 691, 7161, 719, 7337, 8050,
8494, 8517, 8702, 8952, 9016, 9882

o.+ları 4818
o.+larına 3247, 8381

o.+larında 6491
o.+larından 1067

o.+sı 4224, 5632
o.+sıdır 5599

o.+sına 1716, 4025, 777,
9131

o.+sında 10035, 11289,
11750, 1597, 1955, 2308, 2343,
2923, 3035, 427, 4583, 4683, 8457,
8761, 89, 9613

o.+sından 4100, 4591,
5611, 869

o.+ya 10297, 10351,
10483, 11109, 11329, 115, 11666,
12286, 12455, 12724, 12819, 12900,
1327, 195, 2633, 2652, 2781, 3460,
3612, 3905, 4043, 4452, 4954, 5089,
5325, 5339, 5366, 5384, 5465, 5498,
5539, 576, 638, 6626, 6898, 6999,
7111, 7210, 7366, 8244, 8477, 9374,
9877, 9889

[=135]

Orta Asya : Kazakistan,
Özbekistan, Kırgızistan,
Türkmenistan, Tacikistan,
Afganistan, Çin'in bir kısmı (Doğu
Türkistan), Rusya, Pakistan'ın bir
kısmı ve Kuzey İran'ın barındığı
bölge ve bölgeyi tanımlamak için
kullanılan coğrafi terim.

o. 12659
o.+dan 13, 5446
[=3]

Orta Asya Tarihi : bkz. (Orta
Asya)

o.+ni 14
[=1]

Orta çağ : Batı Roma
İmparatorluğu'nun çöküşünden
(476) 1453'e veya 1492'ye kadar
süren çağ.

o. 12327, 127, 130, 135,
207, 5998, 670, 684, 697, 7461,
8545, 8561

o.+ı 652
o.+ımız 652
o.+ının 12327
[=15]

orta halli : Gelir düzeyi ne düşük ne
de yüksek olan.

o. 1596, 1996, 2914, 9318
[=4]

ortak : Birlikte iş yapan, ortaklaşa
yararlarla birbirlerine bağlı
kimselerden her biri, şerik.

o.+ı+(ortağ) 1063
o.+ından+(ortağından)

4126

[=2]

ortaoyun : Geleneksel Türk
doğaçlama halk tiyatrosu.

o.+u 1904, 4560, 6124,
6206

[=4]

Orta Yalı : Bebek'te bir yalı.

o. 10946
[=1]

ortodoks : Dogmaya ve kilise
öğretisine uygun olan.

o. 6547, 702
[=2]

Oscar Wilde : Ünlü İrlandalı oyun
yazarı, romancı, kısa öykücü ve şair.

o. 12626
[=1]

Osman : bkz. (Osman III)

o. 856
[=1]

Osman III : 25. Osmanlı
padişahıdır.

o. 1088
o.+tün 1063
[=2]

Osmani : Osmanlılara ait.

o. 8060
o.+de 8230, 8234
o.+sı 6086
[=4]

Osmaniye : Ebuzziya'nın eseri.

o.+nin 3995
[=1]

Osmanlı : XIII. yüzyılda Osman
Gazi tarafından Anadolu'da kurulan
ve Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra
dağılan büyük Türk
imparatorluğunun uyrukları.

o. 10375, 1529, 3046,
3394, 3445, 3891, 4022, 4023, 4472,
4477, 4838, 5022, 5219, 5248, 5453,
5458, 5485, 6127, 6133, 6191, 6196,
6446, 6450, 676, 720, 7659, 8101,
8776, 9010, 9208, 951, 955, 9913

o.+lar 12695, 5047, 5137,
5365, 6753, 6771, 7670, 7678, 7687,
9484

o.+lara 5086, 7422

o.+lardan 6176, 9207
o.+ların 3524, 5097, 5149,
5355, 6766, 7189, 7397, 7674, 7905
o.+larla 4197, 7710
[=58]

Osmanlıca : Osmanlı Türkçesi.
o. 5485
o.+nın 10898, 7476
[=3]

Osmanlıcı : Bütün Osmanlı vatandaşlarını ırk, din ve dil ayrımı yapmadan eşit kabul eden siyasi akım.

o. 7913
[=1]

Osmanlıcılık : bkz. (Osmanlıcı)
o. 3368, 3372, 3400, 7917, 9889
[=5]

Osmanlı Hükümeti : 1299-1923 yılları arasında varlığını sürdürmüş Türk devleti.

o. 818
[=1]

Osmanlı İmparatorluğu : bkz. (Osmanlı Hükümeti)
o. 938
o.+na 1146
o.+nda 930
o.+nu 872
o.+nun 12426, 9083, 9389
[=7]

Osmanlılık : Osmanlı olma durumu.
o. 10331, 3373, 5054, 5343
[=4]

Osmanlı Muharebeleri Tarihi : Namık Kemal'in yazmayı düşündüğü tarih kitabı.
o. 9201
[=1]

Osmanlı tarihi : Muhtasar Osmanlı devleti tarihi.
o. 8521, 9032, 9081, 9083, 9202, 9222, 9256
o.+nde 8491, 9232, 9655
o.+nden 9219, 9228
o.+ni 9225
[=13]

Osmanlı Türklerinde İlim : A. Adnan Adıvar'ın eseri.
o. 893
[=1]

Osmanoğulları : Osmanlı İmparatorluğu'nu yaklaşık 600 yıl yöneten hanedandır.
o. 3373
[=1]

Osman Paşa : bkz. (Topal Osman Paşa)
o. 7526, 7533
[=2]

Osman Şems Efendi : XIX. asır mutasavvıf şâirlerinden.
o. 5752
[=1]

ot : Toprak üstündeki bölümleri odunlaşmayıp yumuşak kalan, ilkbaharda bitip bir iki mevsim sonra kuruyan küçük bitkiler.
o.+ta 8947
[=1]

otantisite : Geçmişle ilişkilidir ve geçmişteki bir şeyin aslına uygunluğuna ilişkin bir iddidir.
o.+sinden 5711
[=1]

otel : Yolcu ve turistlere geceleme imkânı sağlamak, bunun yanında yemek, eğlence vb. hizmetleri sunmak amacıyla kurulmuş işletme.
o.+ler 1594
[=1]

Othello : Shakespeare'ın eseri.
o. 8831, 8831
o.+yu 12598, 8829
[=4]

otlat- : Hayvanı veya sürüyü otlayabileceği bir yere götürmek, otlamaya bırakmak, otlamasını sağlamak.
o.-an 10638
[=1]

otobiyografi : Öz yaşamöyküsü.
o. 10278
[=1]

otomat : Canlı bir varlığın yapabileceği bazı işleri yapan mekanik veya elektrikli araç.
o.-lar 6412
o.+lara 1002
[=2]

otorite : Yaptırma.
o.+si 2324
o.+sini 11227, 6459
o.+ye 10188
[=4]

otur- : Vücudun belden yukarısı dik duracak biçimde ağırlığı kaba etlere vererek bir yere yerleşmek.
o.-an 11498, 1198, 1974, 2106, 8348, 841
o.-anlar 5309
o.-duğu 10984, 11072, 11489, 9767

o.-ma 2133
o.-mak 787
o.-ması 8056
o.-ulacak 11016
o.-uyordu 3539
[=16]

oturaklı : Sağlam, gösterişli.
o. 10027
[=1]

oturuş : Oturma işi.
o.+ları 6574
[=1]

otuz : Bir sayı.
o. 10140, 353, 3802, 4313, 4757, 5739, 7331, 8714, 9493
[=9]

otuz bin : Bir sayı.
o. 7814
[=1]

otuz dördüncü : Otuz dört sayısının sayı sıfatı.
o. 11622
[=1]

otuz ikinci : Otuz iki sayısının sayı sıfatı.
o. 7246
[=1]

otuz sekiz : Bir sayı.
o. 7949, 8341
[=2]

otuzuncu : Otuz sayısının sayı sıfatı.
o. 7865
[=1]

otuz üç : Bir sayı.
o. 8051, 9864
[=2]

oyna- : Vakit geçirme, eğlenme, oyalanma vb. amaçlarla bir şeyle uğraşmak.
o.-dığı 10335, 11235, 1311, 1668, 2149, 2480, 2734, 2777, 3150, 4653, 7812, 9668
o.-duğunda 6689
o.-duğımı 10403, 11518, 6131, 8340

o.-dıkları 2517, 6150
o.-mak 12085, 9568
o.-maktan 2169
o.-maktaydılar 792
o.-mamıştır 5517
o.-ması 11813, 1918
o.-masına 9653
o.-maya 6916
o.-mayı 9658
o.-mış 8229, 9009
o.-muştı 6897
o.-muştır 6191
o.-r 11189, 11314, 2294, 3525, 4059, 7506
o.-rken 2075, 6199, 7192
o.-rlar 10260
o.-yan 1225, 13035, 1913, 5367, 6129, 6140, 6445, 6907
o.-yarak 7878
o.-yordu+(oyunuyordu)

1508
[=53]

oynak : Kımıldayan, yerinde sağlam durmayan, hareketli.
o. 6802
[=1]

oynan- : Oynama işine konu olmak.
o.-acağını 7881
o.-an 1393, 3285, 6148, 6149, 6151, 7887, 8340
o.-dı 7869
o.-dığı 11129, 5508
o.-ılabileceğinde 12783
o.-ır 3292

o.-mak 12776, 12777, 12777, 12783, 6211
o.-ması 9967
o.-masına 6164, 6711
o.-mış 7879
[=22]

oynat- : Oynamasını sağlamak.
o.-ır 10049
o.-mağa 4833
o.-mak 6208
o.-makla 8249
o.-tığını 9594
[=5]

oyun : Yetenek ve zekâ geliştirici, belli kuralları olan, iyi vakit geçirmeye yarayan eğlence.
o. 11136, 11660, 1508, 1714, 1795, 2168, 2185, 273, 353, 3935, 4326, 5940, 6142, 6151, 6485, 7942, 89
o.+a 12741, 304
o.+adığı+(oynadığı) 1102, 566, 610

o.+amışa+(oynamışa) 409
o.+ayan+(oynayan) 438,
526
o.+da 56, 7048
o.+dur 319
o.+la 8293
o.+lar 1938, 2279, 2450,
3303, 384, 3939, 675, 8262
o.+lara 8132
o.+larda 286
o.+ları 11618, 12477,
12722, 2870, 4833, 756
o.+ların 11635, 2173, 273,
4384, 6003
o.+larına 11613, 1700,
2156, 6125, 9345
o.+larından 6395
o.+larını 1107, 1712, 5592
o.+larının 3273, 5813
o.+larıyla 2564, 7669
o.+larla 2594
o.+u 11646, 12155, 12546,
286, 3483, 469, 4837, 5781, 595,
623, 6478, 7012, 8993, 9900
o.+un 2345, 278, 351, 8681
o.+una 579, 674, 7941
o.+unda 114, 320
o.+undan 516
o.+unun 13116, 4848, 673
o.+unun 12559, 390, 7549
o.+uyla 10404
[=95]
oyuncak : Oyun aracı.
o.+ı+(oyuncağı) 5247,
7810
o.+ıdır+(oyuncağıdır)
12258
o.+ları 12667
[=4]
oyunlu : Sözüden dönen, düzenli.
o. 2591, 9696
[=2]
oyunsuz : Oyun olmadan.
o. 301
[=1]

Ö

öbür : Diğer.
ö. 10160, 10205, 10259,
10353, 10376, 10750, 10916, 11157,
11211, 11571, 1159, 11688, 11984,
11985, 12041, 12060, 12061, 12062,
12063, 12090, 12181, 12226, 12275,
12471, 12543, 12579, 12583, 12586,
12651, 12717, 12971, 12990, 12992,
12993, 13024, 1758, 1857, 1926,
2118, 2189, 2258, 2329, 2428, 3453,
4444, 4559, 456, 4608, 4662, 4738,
500, 520, 536, 542, 5634, 5914,
6515, 672, 684, 6890, 7194, 7251,
75, 8220, 8359, 8442, 8496, 887,
9025, 9278, 9396, 9687, 9812
ö.+leri 12733
ö.+lerinde 6624
ö.+lerinden 12659, 4368,
4693
ö.+lerine 3762
ö.+lerini 7170
ö.+ü 11239, 1773, 3796,
5468, 5641, 6106, 7441, 7832, 8901,
9121, 9638, 9785

ö.+üne 10067, 11505,
11676, 1476, 237, 5930, 6086, 8134
ö.+ünün 6107, 6550, 6964,
8299
[=104]
öcü : Küçük çocukları korkutmak
için uydurulmuş hayalî yaratık,
umacı.
ö. 13094, 264
[=2]
öde- : Bir alışveriş ilişkisinde, borcu
alacaklıya vermek, tediye etmek.
ö.-mediği 10784
ö.-memek 7961
ö.-meye 2973
ö.-r 4048, 5706
ö.-yecektir 10109
ö.-yoruz+(ödüyoruz) 4049
[=7]
ödünc : İleride geri verilmek veya
alınmak şartıyla alınan veya verilen
şey.
ö. 10286
[=1]
öğren- : Bilgi edinmek.
ö.-diği 10363, 10633,
11514, 12088, 12896, 13156, 3049,
4112, 6500, 9778, 9809
ö.-diğidir 7695
ö.-diğimiz 5751, 6879,
8170
ö.-diğimize 3209
ö.-diğini 3706, 6662, 7375
ö.-dikten 4218
ö.-eceğimiz 3941
ö.-ecekler 1242
ö.-eceklerdir 7770
ö.-ecektir 10176, 9793
ö.-en 10330, 13225, 4873,
5970, 6310, 7114, 8423
ö.-ince 6726
ö.-ip 11074
ö.-ir 10266, 10973, 3551,
3706, 4003, 4004, 6660, 8375, 9713
ö.-iriz 10576, 11039, 9049
ö.-irken 3781
ö.-irler 9571
ö.-iyor 6335
ö.-iyoruz 10547, 11368,
12178, 12944, 12953, 12983, 1324,
3103, 3284, 4159, 4198, 4201, 4632,
4945, 5165, 6785, 6789, 6819, 7577,
7688, 7907, 8016, 8025, 8447
ö.-me 12282, 3202
ö.-mek 1397, 3545, 3704,
3706, 3790, 5103, 885
ö.-mekle 3702
ö.-mekten 13155
ö.-melerindedir 10171
ö.-melerine 6334
ö.-memiştik 5885
ö.-menin 7480
ö.-meye 4006, 6680
ö.-meyiz 8651, 8655
ö.-miş 4068, 5109, 6761
[=95]
öğrenil- : Öğrenme işine konu
olmak.
ö.-en 1561, 5968
ö.-meye 13025
[=3]
öğret- : Bilgi vermek.
ö.-eceği 2858

ö.-ecek 4754, 7766
ö.-ecekti 4692
ö.-en 10841, 12895, 13203
ö.-iyor 5652
ö.-iyordu 13156
ö.-me 13233, 9672
ö.-mek 4027, 9793
ö.-mekle 3138
ö.-mekten 13155
ö.-meleri 1272
ö.-memiş 10174
ö.-meye 2406
ö.-mez 10030
ö.-mişti 7757, 8109
ö.-miştir 2688
ö.-ti 10065, 10096, 4027,
5316
ö.-tiği 4309, 9013
ö.-tiyse 10064
[=29]
öğretici : Öğretme, yetiştirme ve
açıklama niteliğinde olan, didaktik.
ö. 10068, 10933, 13155,
13174, 2603, 3790, 6309, 736
ö.-den 10069
[=9]
öğretil- : Öğretme işi yapılmak.
ö.-en 5886
ö.-iyor 2885
[=2]
öğretim : Belli bir amaca göre
gerekten bilgileri verme işi, tedris,
tedrisat, talim.
ö. 11173, 3447, 4076,
4806, 4864, 6307, 6333
ö.-de 3260
[=8]
öğüt- : Bir araçla tane durumundaki
nesneleri bir araçla ezerek un
durumuna getirmek.
ö.-ürlerken 7102
[=1]
öğütücü : Öğütme özelliği olan.
ö. 7093
[=1]
öksüz : Anası veya hem anası hem
babası ölmüş olan.
ö. 10255
[=1]
öl- : Can vermek.
ö.-dü 13035, 1814, 2100,
2134, 5689, 6868, 8105
ö.-düğü 10271, 2322, 8106,
8444
ö.-düğüne 10813
ö.-düğünü 10818, 8373
ö.-dükten 10714
ö.-eceği 12611
ö.-eceklerini 10190
ö.-ecektir 12742
ö.-emediği 8596
ö.-en 10687, 10726, 11448,
11864, 12542, 12701, 2358, 2772,
5739, 5992, 5992, 5992, 8680
ö.-enden 11788
ö.-enle 11861
ö.-meden 12150
ö.-medi 1456
ö.-meğe 8704
ö.-mek 12218, 8660, 8706
ö.-memeyi 11861
ö.-mesi 8597
ö.-mez 3198

ö.-müş 11053, 11178,
11398, 12620, 2219, 6801, 8351,
8470

ö.-müşlerdi 6481
ö.-müştür 12688, 7537,

8062

ö.-ür 10756, 11048, 11111,
11120, 11981, 12417, 12618, 12682,
12702, 1971, 3668, 4206, 5180,
6718, 7605, 8625, 8821

ö.-ürken 12722
ö.-ürler 12479, 8333, 8351,

8425

ö.-üyor 11764
[=78]

ölç- : . En, boy, hacim, süre gibi
nicelikleri kendi cinslerinden
seçilmiş bir birimle karşılaştırıp kaç
birim geldiklerini belirtmek.

ö.-erler 448
ö.-memiz 11420
ö.-ülünce 9523
[=3]

ölçü : Bir niceliği, o nicelik için
kabul edilmiş birimlerden birine
göre oranlayarak değerlendirme,
mizan.

ö. 4743, 6539
ö.+lere 3756
ö.+lerine 1941
ö.+lerini 12804
ö.+sünü 7749
[=6]

ölçül- : Ölçme işine konu olmak.

ö.-düğünü 9515
ö.-emeyecek 11369, 4240
ö.-emeyen 11249
ö.-mesi 9417
[=5]

ölçülü : Belli bir ölçüye göre
düzenlenmiş olan manzume.

ö. 10555, 4750
[=2]

ölçüsüz : Nereye varacağı
düşünülmezsizin.

ö. 10626, 12283, 12598,
3180, 8787, 9722
ö.+dür 12637
[=7]

ölçüsüzlük : Ölçüsüz olma durumu.

ö.+te 6210
ö.+ü+(ölçüsüzlüğü) 10121,
12637
[=3]

ölçüş- : Biriyle yan yana gelerek
boy bakımından ölçülmek..

ö.-meyi 4292
[=1]

öldür- : Birinin canına kastetmek.

ö.-düğünü 12453
ö.-dükten 12618, 8603,
8822

ö.-ebileceğini 8506
ö.-ecek 12742
ö.-me 12325
ö.-mek 12197
ö.-mesi 8605
ö.-mesidir 12392
ö.-mesine 12729, 8517
ö.-meye 12195, 12614
ö.-müş 12194
ö.-müşse 10398
ö.-üp 12616

ö.-ür 12199, 12202, 12556,
12618, 12704, 12731, 142, 8363,
8516, 8703, 9021

ö.-üyorum 12555
[=29]

öldürt- : Öldürme işini yaptırmak.

ö.-ür 12681, 8698
[=2]

öldürücü : Öldüren, ölüme sebep
olan, ölüme yol açan.

ö. 9648
[=1]

öldürül- : Öldürme işine konu
olmak.

ö.-dü 6828
ö.-ebileceğine 12430
ö.-en 12217, 12218, 12495,
8512, 8989

ö.-melerini 2578
ö.-mesi 12429, 8631, 8732
ö.-mesidir 12671, 9002
ö.-mesinden 1486
ö.-mesine 12336, 12698
ö.-mesini 8528, 9881
ö.-mesiyle 8616
ö.-ür 12418
[=20]

ölü : Hayatı sona ermiş olan.

ö. 10568, 11742, 11844,
11844, 11977, 11982, 12002, 12358,
2727, 6957, 7429, 8690, 9648
ö.+de 11801, 11861,
11924, 12054

ö.+den 11724, 12732
ö.+ler 12602
ö.+lere 12751
ö.+lerin 12039
ö.+nün 11049, 11902,
11991, 12560, 12662, 12752
ö.+sünü 5996
ö.+süyle 8781
ö.+ye 11564
ö.+yü 12640, 12731, 8607
[=34]

ölüm : Vefat.

ö. 10610, 107, 10801,
10834, 11045, 11052, 11176, 11176,
11181, 11182, 11509, 11517, 11534,
11546, 11552, 11554, 11561, 11566,
11597, 11671, 11682, 11685, 11690,
11691, 11698, 11713, 11719, 11746,
11766, 11791, 11798, 11804, 11850,
11866, 11963, 12150, 12184, 12209,
12414, 12417, 12537, 12717, 12721,
12749, 12750, 13203, 1782, 2165,
2214, 2881, 3052, 4536, 571, 5970,
5971, 5977, 6058, 6441, 7095, 7194,
8391, 8445, 8467, 8709, 8756, 8922,
9636, 9677

ö.+de 9075
ö.+den 10277, 11180,
11322, 11743, 8452, 9012

ö.+dür 11967
ö.+e 10659, 11702, 12015,
12208, 13104, 2151, 2727, 8105,
8388

ö.+le 12749, 2217, 8454,
8625

ö.+ler 10197, 12411
ö.+leri 3405
ö.+lerinden 7246
ö.+lerine 8596
ö.+lerini 1396

ö.+ü 10198, 10485, 10673,
10974, 10986, 11772, 11991, 12481,
12700, 12718, 12757, 12869, 12892,
13202, 148, 1690, 1955, 1957, 1963,
2800, 3591, 3619, 3644, 5328, 6804,
7006, 7528, 7529, 7533, 7599, 7714,
7730, 8157, 8452, 8529, 8638, 8639,
9760, 9953

ö.+ün 11535, 11550,
11673, 11724, 11746, 11769, 11789,
11855, 11869, 12055, 12079, 12208,
12260, 12482, 126, 12723, 12731,
12751, 12870, 2204, 5583, 640,
6929, 7085

ö.+ünde 13200
ö.+ünden 10705, 11179,
11367, 11919, 11992, 1203, 12591,
1374, 1921, 2139, 2805, 3451, 3740,
4109, 4626, 4791, 5004, 5114, 5656,
6505, 7590, 7861, 8599, 8628, 9008,
9069

ö.+üne 10336, 10709,
10965, 11492, 12201, 12361, 12465,
12740, 13095, 2303, 2488, 3789,
4641, 5306, 8673

ö.+ünü 12447, 12483,
12528, 2006, 3936, 7219, 7646,
9678

ö.+ünün 11070, 11177
ö.+üyle 13074, 1479, 8914
[=213]

ölümsüz : Ebedi.

ö. 11620
[=1]

ölüş : Ölme işi.

ö.+ü 6440
ö.+ünü 6719
[=2]

Ömer : Muallim Naci'nin asıl adı.

ö.+in 12865, 13233
[=2]

Ömer'in Çocukluğu : Muallim
Naci'nin eseri.

ö. 13175, 13231
[=2]

Ömer Talib : Meçhul bir yazar.

ö. 916
[=1]

ömür : Hayat.

ö.+lerini 12189
ö.+ü+(ömrü) 10091, 11319,
11524, 11528, 3686, 6876, 7612,
8767, 9107, 9816

ö.+ümüzün+(ömrümüzün)

12575

ö.+ün+(ömrün) 7173
ö.+ünce 8009
ö.+ünce+(ömrünce) 10065,
12903, 3582, 3769, 4893, 5269,
9793

ö.+ünde+(ömründe) 5647
ö.+ünü+(ömrünü) 12204,
3563, 5259

ö.+ünün+(ömrünün) 10230,
11161, 11233, 11293, 11477, 2339,
3781, 3783, 4027, 7257, 7385, 7672,
7797, 8561, 8780, 9422, 9532

[=42]

ön : Bir şeyin esas tutulan yüzü,
arka karşıtı.

ö. 11702, 11720, 12003,
12285, 12511, 1269, 1284, 2176,
2789, 3027, 3092, 3141, 3162, 3189,

3523, 3696, 3795, 3916, 4131, 4443, 5224, 5224, 5363, 5777, 6439, 6493, 6685, 7917, 9272, 9390, 9891
 ö.+de 180, 3136, 3467
 ö.+e 11694
 ö.+ümüze 10143
 ö.+ünde 10087, 10827, 11029, 11598, 11760, 12479, 12739, 1630, 1973, 2952, 3902, 4474, 4844, 5546, 5885, 5930, 6107, 6932, 702, 8194, 8401, 8691
 ö.+ündeki 7755
 ö.+ünden 10714, 1973
 ö.+üne 1283, 2447, 2693, 2965, 821, 854
 ö.+ünü 2966
 [=68]
önce : Evvel.
 ö. 10473, 11007, 13008, 2794, 3726, 4827, 5106, 5350, 6013, 6344, 6893, 7466, 8031, 8101, 8192, 8373, 9540, 9628
 ö.+leri 6223
 ö.+sinde 475
 [=20]
önceki : Önce olan, evvelki.
 ö. 548
 ö.+nin 715
 [=2]
öncü : Önden gelen, önde olan.
 ö.+sü 7984
 [=1]
öncülük : Öncü olma durumu.
 ö.+üne+(öncülüğüne) 2481
 [=1]
önle- : Bir şeyin olmasına veya yapılmasına engel olmak.
 ö.-di 9991
 ö.-diğini 3591
 ö.-mek 1454, 4474, 8072
 ö.-mekle 4474
 ö.-meye 3440, 3649, 5261
 ö.-mez 12916
 ö.-miş 3125, 7818
 ö.-r 7241
 ö.-yebilecek 3748
 ö.-yecek 1150, 9369
 ö.-yen 6272, 690, 8712
 [=19]
ör- : İplik, yün, tel, saz vb.ni birbirine dolayarak işlemek veya tezgâhta dokumak.
 ö.-dügü 403
 ö.-üyor 11827
 [=2]
örf : Âdet.
 ö. 10270, 10287, 10417, 10749, 11087, 1383, 1518, 1884, 1944, 2523, 2649, 2985, 3672, 6298, 6400, 6469, 842, 8502, 8544, 9196
 ö.+i 216
 ö.+le 3020, 5374
 ö.+ler 10385, 6470
 ö.+lerin 7115
 ö.+te 10378, 5974
 ö.+tür 5565
 ö.+ü 6034, 800
 ö.+ümüze 7873
 ö.+ün 10185, 10366, 10392, 1839, 5073
 ö.+ünde 9913
 ö.+üne 10275, 8675
 ö.+ünü 5074

[=41]
örfi : Örfle ilgili.
 ö. 7611, 8149
 ö.+nin 5717
 [=3]
örgü : El işi.
 ö. 12089
 ö.+sü 4376, 8274
 ö.+sünde 11088, 11654, 8317
 ö.+sündeki 8568
 ö.+sünü 12519, 2156, 6474, 8122
 ö.+süyle 4338
 [=12]
örnek : Benzeri yapılacak olan, benzetilmek istenen şey.
 ö. 10092, 10649, 10676, 11696, 12980, 1336, 1337, 1403, 1629, 180, 2213, 2438, 258, 3803, 3919, 4787, 5948, 6143, 6358, 6629, 6634, 667, 681, 7183, 7306, 7352, 7361, 8119, 8221, 8784, 8838, 9028, 9131, 9504, 9529, 9858
 ö.+e+(örneğe) 524, 6973, 8957
 ö.+i+(örneği) 10567, 11465, 12175, 12395, 3325, 3911, 4454, 5666, 5893, 5982, 6290, 6602, 8431
 ö.+indeki+(örneğinindeki) 2045
 ö.+ine+(örneğine) 10320, 12516, 7179
 ö.+ini+(örneğini) 4274, 5924
 ö.+le 776
 ö.+ler 13161, 177, 3926, 5506, 5873, 6095, 6421, 6490, 656, 9552
 ö.+lerden 12021, 6975
 ö.+lerdi 179
 ö.+lere 271
 ö.+leri 10117, 12132, 2797, 78
 ö.+lerin 10280, 11144, 12968, 51, 5878, 6211, 6538, 657, 6951
 ö.+lerinde 47
 ö.+lerindendir 7222
 ö.+lerine 10126, 55, 6510, 6593, 7162, 88
 ö.+lerini 13121, 2795, 3959, 4334, 7613, 9037
 ö.+lerinin 2231, 255, 44, 70
 ö.+leriyle 10324, 280, 9668
 ö.+lerle 11707, 6075, 7623
 ö.+tir 12265, 483
 [=112]
örneksiz : Misalsiz.
 ö. 3907
 [=1]
örneksizlik : Eşi benzeri olmamak.
 ö. 259
 [=1]
ört- : Korumak, görünmez duruma getirmek veya gizlemek için üstüne bir şey koymak.
 ö.-ememesi 12022
 ö.-en 2023
 ö.-üyor 1735
 ö.-üyordu 1736
 [=4]

örtü : Örtmek için kullanılan şey.
 ö. 5573
 ö.+ler 8235
 [=2]
örtülü : Örtüsü olan.
 ö. 2882
 [=1]
örtün- : Kendi üzerine bir şey örtmek.
 ö.-en 8194
 [=1]
öt- : Kuş veya böcekler, değişik tonda ses çıkarmak.
 ö.-tüğünden 11306
 [=1]
öte : Konuşanın temel olarak aldığı bir şeyden daha uzak olan yer veya şey, mavera.
 ö.+de 6088
 ö.+sinde 12055, 12731, 12882, 2569
 ö.+sine 1856, 3854, 4209, 6390, 640, 708, 9023
 ö.+ye 10495, 1701, 1704, 5007, 6583
 [=17]
öteden beri : Geçmişten bugüne kadar, başlangıçtan beri.
 ö. 11666, 11934, 1264, 12670, 13173, 1357, 1714, 1886, 1915, 1937, 1989, 2218, 2337, 2344, 2487, 2629, 2636, 266, 2817, 2970, 2982, 3019, 3162, 3183, 3347, 3351, 3426, 3654, 3755, 4257, 4302, 4305, 4370, 450, 4955, 5024, 5261, 5312, 5367, 5408, 5474, 5887, 6374, 6433, 6947, 7903, 8211, 825, 8673, 9133, 9340, 9398
 [=52]
öteki : Diğer.
 ö. 12990, 2012
 ö.+lerden 11870, 6713, 8259, 9188
 ö.+lerin 8083
 ö.+nde 12484
 [=8]
öv- : Methetmek.
 ö.-dügü 12876, 13041, 1343, 3106, 3127, 7526
 ö.-dügünü 3095
 ö.-ecekti 9867
 ö.-emeyeceğimizi 9490
 ö.-en 1999, 2304, 4677, 4975, 7489
 ö.-er 3251, 4072, 4422, 5109, 7250, 9747
 ö.-erken 3983, 6099
 ö.-mek 1870, 7212, 9385
 ö.-meleri 5780
 ö.-menin 2163
 ö.-mesi 4397
 ö.-mesidir 11363
 ö.-üyor 7880
 ö.-üyordu 9628
 [=31]
övil- : Övme işine konu olmak.
 ö.-ecek 8758
 ö.-mesi 112
 [=2]
övün- : Bir niteliği sebebiyle kendini yücelmiş sayarak bundan abartmalı bir biçimde söz etmek, iftihar etmek.
 ö.-dügü 10014

ö.-eçeği 660
 ö.-en 13102, 1724
 ö.-enler 12047
 ö.-me 5437, 7183
 ö.-meler 12451
 ö.-mey 5225
 ö.-ür 9086
 [=10]
öyle : Onun gibi olan, ona benzer.
 ö. 10398, 11578, 124,
 13011, 13053, 1752, 1832, 2153,
 2154, 2647, 3105, 3771, 398, 4451,
 4695, 497, 504, 5192, 5606, 5828,
 5886, 6312, 6450, 6591, 6933, 6995,
 7022, 7454, 8303, 8494, 9407, 9468,
 958, 9652
 ö.+ki 519
 ö.+leri 7135
 [=36]
öylece : O biçimde, tam öyle.
 ö. 145, 2792, 415, 4327,
 4591, 4698, 4867, 6040, 9455
 [=9]
öz : Bir kimsenin benliği, kendi
 manevi varlığı.
 ö. 12205, 12247
 ö.+ü 121, 2166, 537, 622
 ö.+ünü 1751
 ö.+üyle 11115
 [=8]
Özbeğin Mehmedşah : Namık
 Kemal'in "Celal,, adlı piyesinde bir
 karakter.
 ö.+a 8658
 [=1]
Özdemiroğlu Osman Paşa : III.
 Murat saltanatı döneminde 1584-
 1585 yıllarında sadrazamlık yapmış
 bir Osmanlı devlet adamıdır.
 ö. 8996
 [=1]
özellik : Nitelik.
 ö.+i+(özelliği) 47
 [=1]
özen- : Beğendiği şeye benzemeye
 çalışmak.
 ö.-diği 10014, 5392
 ö.-me 10126, 5573, 7629
 ö.-meler 11470
 [=6]
özenil- : Bir şeye özentili duyulmak.
 ö.-en 5922
 ö.-erek 7606
 [=2]
özeniş : Özenme işi.
 ö.+i 11484
 ö.+leri 7611
 [=2]
özentili : Beğendiği bir durumda
 olma, beğendiği şeye benzeme
 çabası.
 ö.+lerini 10577
 ö.+ye 7286
 ö.+yi 13241
 [=3]
özentili : Özentili ile yapılan.
 ö. 3926
 [=1]
özentisiz : Özentili gösterilmeyen.
 ö. 3322
 [=1]
Özgen Karabey : Ahmed Mîdhat'ın
 tiyatrolarını tetkik eden kişi.

ö. 10438
 [=1]
özlem : Hasret.
 ö.+e 9453
 [=1]
özleyiş : Özleme işi.
 ö.+lerle 9956
 [=1]

P

padışah : Osmanlı Devleti'nde
 devlet başkanı verilen unvan.
 p. 11100, 1358, 1506,
 1957, 3298, 5252, 5273, 5623, 6722,
 6832, 7350, 7381, 7395, 7540, 7919,
 8520, 9881
 p.+a 1530, 2132, 6684,
 6727, 7350, 8001, 8080, 9140, 9141
 p.+ı 2332, 6817, 7410,
 8011
 p.+m 1097, 1293, 1454,
 1995, 2104, 2413, 2936, 3166, 3552,
 3666, 5941, 6691, 6798, 6824, 6830,
 6863
 p.+ının 8818
 p.+la 1990, 1997, 5539,
 6703, 9558
 p.+lara 5988
 p.+ların 5408
 p.+larının 4023
 p.+ta 7808
 p.+tan 6712, 7348, 9923
 p.+tır 6823
 [=60]
padışahlık : Padişah olma durumu,
 hükümdarlık.
 p. 4429
 [=1]
Padu : İtalya'da bir kent.
 p. 1390
 [=1]
pagannisme : Putperestlik.
 p. 11780
 [=1]
paha : Değer, fiyat, eder.
 p.+sına 10358, 4300, 7028,
 8875
 [=4]
pahalalan- : Pahalı duruma gelmek,
 fiyatı artmak, pahalılaştırmak.
 p.-ır 2904
 [=1]
pahalı : Fiyatı yüksek olan, ucuz
 karşıtı.
 p. 10110, 3478
 p.+ya 4816, 4851
 [=4]
pahalılık : Bir şeyin fiyatının
 yüksek olması durumu veya pahalı
 olma durumu.
 p.+ı+(pahalılığı) 3517
 [=1]
paket : İçinde bir veya birçok şey
 bulunan, kâğıda sarılarak veya
 kutuya konularak bağlanmış, elde
 taşınacak büyüklükte nesne.
 p. 4916, 4916
 [=2]
Palabıyık Mustafa Paşa : Zabiye
 Nazırı.
 p.+ya 8039
 [=1]

palais : Pertev Paşa'nın
 sahilhanesine verdiği isim.
 p. 2413
 [=1]
palet : Ressamların boyları üzerine
 dizerek fırça ile karıştırdıkları tahta
 veya porselen levha.
 p. 6026, 6553, 8126
 p.+i 9602
 [=4]
Palmir Harabeleri : Volney'in
 eseri.
 p.+nin 6059
 [=1]
pamuk : Ebegümecigillerden, koza
 biçimindeki meyvesi üç, dört, beş
 dilimli olan, sıcak bölgelerde yetişen
 tarım bitkisi.
 p. 4825
 [=1]
pandomim : Sözsüz oyun.
 p. 3236
 [=1]
panslavizm : Slav asıllı bütün
 halkları aynı yönetim altında
 toplama amacı güden politik akım
 ve hareket.
 p. 5493
 [=1]
panteist : Tüm tanrıci.
 p. 8128
 [=1]
panteizm : Tüm tanrıciılık.
 p.+de 11921
 p.+di 11688
 p.+e 6049, 6051
 p.+inin 12008
 [=5]
pantolon : Belden başlayan ve
 genellikle paçaları ayak bileklerine
 kadar inen giyecek.
 p.+la 3566
 [=1]
papalık : Papanın makamı veya
 görevi.
 p. 5376, 5377
 [=2]
papaz : Hristiyan din adamı, peder.
 p. 12416
 [=1]
para : Devletçe bastırılan, üzerinde
 değeri yazılı kâğıt veya metalden
 ödeme aracı, nakit.
 p. 10026, 10212, 10353,
 10835, 10836, 11587, 12539, 2933,
 2949, 3744, 4820, 4832, 5164, 6425,
 7786, 7811, 7816, 7923, 7948, 8470,
 8615, 869, 870, 8956, 9015, 9226
 p.+ca 6788
 p.+lar 4824, 9963
 p.+ların 1968
 p.+nın 2933, 6909
 p.+sı 10020, 2752, 4854
 p.+sına 8988, 9235
 p.+sını 10784, 7926, 8909
 p.+ya 4313
 [=41]
paradoks : Aykırı düşünce.
 p.+a 275
 [=1]
paradoksal : Aykırı düşünce
 niteliğinde olan.
 p. 72

[=1]
paragraf : Düz yazıların kendi içinde satır başlarıyla ayrıldıkları bölümler.

p.+ın 4692
p.+ının 4690

[=2]
parantez : Cümle içinde geçen bir sözü metin dışı tutmak için o sözün başına ve sonuna getirilen yay biçimindeki işaret, yay ayraç.

p. 9537

[=1]
parasız : Parasız olmayan.

p. 7925

[=1]
parasızlık : Parasız olma durumu.

p. 1972
p.+ın+(parasızlığın) 11117
p.+ından+(parasızlığından)

6692

[=3]

parça : Bir bütünden ayrılan, ayrı sayılan veya artakalan şey.

p. 11567, 12011, 12011, 12323, 14, 14, 1829, 1829, 2158, 2158, 4209, 4209, 4234, 65, 65, 7021, 7104, 7104, 7294, 8002, 8367, 8385, 8556, 8557, 8890, 9092
p.+da 11859, 11941, 12042, 8806

p.+dan 6949

p.+dır 11593

p.+lar 11248, 11881,

12141, 12915, 13246, 3963, 8921

p.+larda 11893, 6023, 8923

p.+lardan 337, 5842, 9597

p.+lardandır 12374

p.+ları 10999, 4520, 5797

p.+ların 10902

p.+larına 10845, 2020, 310

p.+larında 10618, 10844,

11682, 11957, 13244, 646

p.+larından 11575

p.+larından 11583

p.+larını 10217, 5782, 8315

p.+larıyla 12862

p.+larıyla 5806

p.+larla 2574, 3992, 6021

p.+nın 11571, 11847,

11892, 492

p.+sı 10789, 11576, 11730,

4400, 5858, 6018, 6441, 651, 8200,

8261, 8457, 874, 9618, 99

p.+sıdır 8583

p.+sına 11882, 8626

p.+sında 2080

p.+sından 1591, 2137

p.+sını 7996

p.+sının 11600, 6089

p.+sıydı 8588

p.+yı 11788

[=98]

parçala- : Parçalara ayırmak, bütünlüğünü bozmak, parça parça etmek.

p.-dığı 8273

p.-mak 8654

p.-r 5555

[=3]

parlı : Parıldama, göze çarpan parlaklık.

p. 5707, 6952

p.-lar 406

p.-larını 398

p.-larıyla 8145

p.-larla 5635

p.-nın 5693

p.+sına 4471

p.+sıyla 136

p.+ya 5712

[=10]

parlılı : Parlaklığı olan,

parıldayan, ışılı, yalabık.

p. 283, 5347, 8127

[=3]

Paris : Fransa'nın başkenti.

p. 10981, 10988, 10989,

11004, 11157, 11162, 11296, 11392,

11454, 12127, 12398, 2746, 2758,

3031, 3050, 3057, 3344, 3355, 3773,

4103, 4957, 5163, 6749, 7899, 8111

p.-dir 2765

p.-e 11971, 11973, 12102,

1239, 3480, 4084, 4179, 4181, 4183,

4200, 4398, 4988, 5030, 5142, 5236,

6748, 6760, 7685, 8468

p.-i 5228, 968

p.-in 11450, 9591

p.-ine 2708, 969

p.-ini 4224

p.-te 10381, 10970, 10999,

11000, 11423, 11451, 4194, 4623,

4833, 4990, 5054, 5145, 5152, 5598,

7192, 7686, 7723, 9544

p.-teki 11006, 1515, 3115,

4180, 4624, 4997, 7686, 9592

p.-ten 11297, 4629, 4703,

4913, 5055

[=83]

Paris Fukarası : Güllü Agop

tiyatrosunda oynanan bir piyes.

p. 7879

[=1]

Parisli : Paris halkından olan.

p.-lerin 2766

[=1]

Paris sefaretisi : Paris büyükelçisi.

p. 10987

[=1]

Paris Sefaretnamesi : Yirmisekiz

Çelebi Mehmed Efendi'nin eseri.

p. 1059

[=1]

park : Bir yerleşme merkezinde

halkın gezip hava alması için

düzenlenmiş ağaçlı ve çiçekli büyük

bahçe.

p. 12633

p.-ta 12645

[=2]

parla- : Güçlü bir ışık çıkarmak.

p.-dı 175

p.-dığını 4312

p.-rlar 428

p.-yacağı 3369

p.-yacaktır 10094

p.-yan 317

[=6]

parlak : Parlayan, ışıldayan.

p. 12502, 13126, 3043,

5710, 598, 6273, 715, 8264, 8859,

9555

[=10]

parlamentarizm : Yürütme

organının, seçilmiş kurulmuş yasama

organlarına karşı sorumlu olduğu politik düzen.

p.+den 4510

p. 5246, 5294

p.+in 3385, 5092

p.+ine 5351

[=6]

parlamento : Başlıca görevi yasama, devlet bütçesini çıkarma, hükümeti denetleme olan ve üyeleri halkoyu ile belirli bir süre için seçilen meclis veya meclisler, yasama kurulu, yasama meclisi, yasama organı.

p. 5093, 5094, 5250

p.+ların 2879

p.+su 7306

[=4]

parlat- : Bir yüzeyi düzgün ve parlak duruma getirmek, parlamasını sağlamak.

p.-an 9392

p.-ıp 385

p.-ır 13040

[=3]

parmak : İnsanda ve bazı hayvanlarda ellerin ve ayakların son bölümünü oluşturan, boğumlu, oynak, uzunca organların her biri.

p.+ıyla+(parmağıyla) 8627

[=1]

Parménide : Yunan filozofu.

p. 11543

[=1]

parodi : Ciddi sayılan bir eserin bir bölümü veya bütünü alaya alarak, biçimini bozmadan ona bambaşka bir özellik vererek biçimle öz arasındaki bu ayrılıktan gülünç etki yaratan bir oyun türü.

p.+sıdır 10306

p.+sını 10624

[=2]

parodie : Skeç.

p. 1911

[=1]

parti : Ortak düşünce ve görüşteki kişilerin oluşturdukları siyasal topluluk, fırka.

p.-lerinin 3081

p.-nin 1145

p.-si 1150, 5271

p.+sinin 2025, 9428

[=6]

pasaport : Yabancı ülkelere gidecek olanlara yetkili kuruluşça verilen, yabancı ülke yetkililerinin kimlik incelemesinde geçerli olan belge.

p. 1583

[=1]

Pasarofça : 1714-1717 Osmanlı-Avusturya Harbine son veren, yukarı Sırbistan, Belgrad ve Banat yaylasının Avusturya'ya; Dalmaçya, Bosna ve Arnavutluk kıyılarının Venedik'e verilmesi, Mora Yarımadası Osmanlılarda kalması gibi maddeleri içeren 21 Temmuz 1718'de imzalanan antlaşmadır.

p.+nın 970

[=1]

pasiflik : Pasif olma durumu.

p.+ine+(pasifliğine) 10497

[=1]
Paspanoğlu isyanı : Kırşehir’de bir isyan.

p. 1170

[=1]

pastoral : Kır hayatını ve törelerini anlatan, çobanlama.

p. 10684, 5894

p.+i 6937

p.+ini 11365

p.+lerini 11362

[=5]

paşa : Osmanlı Devleti zamanında yüksek sivil memurlara ve albaydan üstün rütbede bulunan askerlere verilen unvan.

p. 11013, 12094, 12102, 12918, 12920, 12927, 2094, 2119, 2156, 2161, 2411, 2589, 2662, 2664, 2671, 2678, 2688, 2690, 2707, 2710, 2975, 3103, 3212, 3219, 3246, 3536, 3551, 3618, 3799, 3848, 3865, 3883, 3950, 3991, 4049, 4056, 4072, 4073, 4897, 5158, 5610, 6748, 6822, 6836, 6880, 6957, 7010, 7091, 7157, 7188, 7192, 7248, 7251, 7254, 7303, 7309, 7327, 7374, 7456, 7465, 7506, 7988, 8030, 8509, 9717, 9739

p.+da 12024, 2114, 2192, 3953, 7123, 9324

p.+daki 3985

p.+dan 3365

p.+lar 3688, 7378

p.+lara 6705, 7175, 7229,

7322

p.+ları 3168

p.+ların 2100, 3726

p.+larla 6744

p.+nın 10273, 12913,

12919, 12939, 12943, 12944, 1523, 2118, 2122, 2143, 2184, 2225, 2228, 2233, 2579, 2636, 2653, 2661, 2681, 2705, 2731, 2733, 3085, 3099, 3108, 3111, 3115, 3179, 3326, 3370, 3566, 3587, 3591, 3594, 3722, 3875, 3880, 3900, 3972, 4014, 4017, 4896, 4911, 6696, 6733, 6795, 6834, 6847, 6865, 6871, 6876, 6895, 6937, 6950, 6978, 6986, 7101, 7111, 7133, 7208, 7213, 7235, 7254, 7273, 7306, 7317, 7328, 7336, 7340, 7408, 7417, 7426, 7445, 7446, 7451, 7468, 7501, 7513, 7984, 8026, 8498, 8513, 9317, 9318, 9327, 9718, 9943

p.+sı 12108

p.+sına 8512

p.+ya 12914, 3922, 4148,

4829, 6763, 7472, 8421

p.+yı 2120, 3095, 3660,

3913, 7312, 7440, 9882

[=187]

Paşa İbrahim Müteferrika : bkz. (İbrahim Müteferrika)

p. 1017

[=1]

paşalık : Paşa unvanı veya paşa olma durumu.

p. 2121

[=1]

Paşazade Mehmed Bey : Sağır Ahmet Bey’in oğlu.

s.+in 5057

[=1]

Paşo Hanım : Namık Kemal’in « Gülnihal » adlı piyesinde bir karakter.

p.+a 8504

[=1]

patla- : Nesnelere, iç basıncın etkisiyle ve çoğunlukla büyük ses çıkararak dağılmak, infilak etmek.

p.-dı 7967

p.-yan 1175, 11893, 1455

[=4]

patlak : Patlamış yer.

p. 2050

[=1]

Patrona Halil İhtilali : Osmanlı Devleti’ndeki Lale Devri’nin sonunu getiren ayaklanmadır.

p.+ne 1086

[=1]

Paul Berret : Victor Hugo’nun yapıtlarını en iyi bilen, fikirlerini takip eden kişi.

p.-in 11927

[=1]

Paul de Kock : Fransız yazar.

p.+a 4586, 10128

p.-dan 10045, 10293, 10833

p.-tan 10302

[=6]

Paul et Virginie : Abartılı duyguları erdem sayan romantizm anlayışından hoşlanmayanların sevmeyeceği, genelde çocukluk yıllarında okunan Bernardin de Saint-Pierre eseri.

p. 11369, 11495

p.+yi 10826

[=3]

Paul ve Virginie : bkz. (Paul et Virginie)

p.-si 6288

[=1]

Paul ve Virgine : bkz. (Paul et Virginie)

p. 6040

[=1]

Pavet de Courteille : 1876 tarihinde ilk Çağatayca sözlüğü hazırlayan Fransız bilim adamı.

p. 4632

[=1]

pay : Hisse.

p. 53

p.+ı 10505, 11178, 11465, 3503, 442, 5196, 625, 7078, 7271, 7489, 8483, 9183

p.+ımı 10094, 10196, 3701, 6998, 7511

[=18]

paye : Rütbe.

p.-si 1982, 3580, 3595

p.-sini 1966

[=4]

payitaht : Başşehir, başkent.

p. 6237

p.+ı 1297, 1212

p.+m 1439, 2047, 3645

p.+ma 803

p.-ta 1359, 3518, 7922,

1162

[=11]

paylaş- : Aralarında bölüşmek, pay etmek.

p.-an 5530, 9002

p.-ırlar 8574

p.-mak 5569, 6388

p.-masına 8664

p.-maya 12224, 12437

[=8]

pazar : Haftanın bir günü.

p. 3514, 4885, 6425, 6425

p.+dan 6434

p.+ı 2986

p.+ları 2986

[=7]

pazarlık : Bir alışverişte tarafların kendileri için en elverişli fiyatı karşısındakine kabul ettirmek amacıyla yaptıkları görüşme.

p. 8883

p.+ı+(pazarlığı) 11797

[=2]

pazartesi : Haftanın bir günü.

p. 4992

[=1]

Peçevi : Türkmen kökenli Macaristan’da doğmuş Osmanlı tarihçisidir.

p.+nin 8999

p.+ye 3798

[=2]

pedagoji : Eğitim bilimi.

p. 7296

p.+ye 4064

[=2]

pehlivan : Güreşçi.

p.+lar 2869

[=1]

pejmürde : Eski püskü, yırtık.

p. 10513, 10695, 10778

p.+de 10674

p.+deki 10600

p.+yi 10669

[=6]

pek : Çok.

p. 10033, 10258, 10379, 105, 10529, 10648, 10763, 1077, 10923, 11200, 11207, 11250, 11251, 11254, 11261, 11379, 11446, 11630, 11652, 11806, 1224, 12527, 12707, 1285, 12936, 12961, 1374, 1405, 1699, 1739, 1745, 188, 1892, 2000, 2029, 2058, 2150, 2211, 2283, 2293, 2293, 2295, 2460, 2470, 250, 2501, 2663, 274, 2748, 281, 294, 3114, 3268, 3436, 3496, 3504, 3751, 3822, 3853, 3897, 3978, 411, 4203, 4225, 4289, 4339, 4360, 4364, 4388, 4389, 4429, 4441, 451, 4514, 4701, 4916, 506, 5185, 5271, 5307, 5396, 5406, 5409, 5655, 5675, 5697, 5716, 572, 5799, 6092, 6218, 6238, 6239, 6246, 6315, 6328, 6529, 6852, 6972, 7136, 7349, 7428, 7473, 7694, 7715, 7800, 7916, 7987, 8271, 8431, 8586, 8635, 8734, 8850, 8862, 8917, 9004, 9416, 9489, 9544, 9578, 9658, 9802, 9884, 991

[=125]

pekala : Benzerlerinden aşağı olmayan.

p. 12569, 4585

[=2]

Pencap : Abdülhak Hamid'in "Eşber" adlı eserinde bir karakter.

p. 12357
[=1]

pencere : Yapıları veya tren, vapur vb. ulaşım araçlarını aydınlatmak, havalandırmak amacıyla yapılan, çerçeve, cam, panjur, perde gibi eklentilerle daha kullanışlı bir duruma getirilen açıklık.

p. 1973, 2060, 4736
p.+den 11050
p.+lerinde 10614
p.+si 2952
p.+sinden 1638, 8353
p.+ye 11050
[=9]

pençe : Yırtıcı hayvanların ön ayaklarının parmaklarıyla tırnakları.

p. 166
p.+sinde 12954
p.+sine 7822
[=3]

perde : Görüşü, ışığı engellemek, bir şeyi gizlemek için pencereye veya bir açıklığın önüne gerilen örtü.

p. 12366, 12524, 12526, 4543, 8319, 8358, 8390, 8602, 8647, 8691, 8699, 8706, 8724, 8727, 8731, 8740

p.+de 12120, 12338, 12357, 12555, 4572, 8451, 8499, 8507, 8514, 8684, 8700, 8729

p.+deki 8391, 8592, 8592, 8661, 8795

p.+den 12547, 8389, 8631, 8738, 8799

p.+dir 12336
p.+ler 8378, 8639, 8738,

8740

p.+leri 5732, 8643
p.+nin 10405, 12366, 2516,

4573, 8360, 8374, 8393, 8400, 8593, 8599, 8629, 8658

p.+si 7097, 7228, 8430, 8647

p.+sidir 8379, 8700

p.+sinde 8578

p.+sindeki 12118

p.+sine 6977

p.+ye 8631

p.+yi 4544, 8688

[=69]

perdeli : Perdesi olan veya perde ile örtülü bulunan.

p. 8283
[=1]

perdelik : Perde yapmaya elverişli.

p. 12177, 12177, 12334, 4538

[=4]

Pere Lachaise : Abdülhak Hamid'in manzumesi.

p. 11447, 5987
[=2]

peri : Doğaüstü güçleri olduğuna inanılan, hayal ürünü varlık.

p. 12551
p.+ler 613
p.+sine 6084
p.+sini 9624
[=4]

Perihan : Namık Kemal'in "Celal" adlı eserinde bir karakter.

p. 8198, 9006, 9008, 9016, 9019, 9020, 9047

p.+a 5989

p.+ın 8971, 8983, 9007

[=11]

peri-i hürriyet : Hürriyet perisi.

p.+in 6105
[=1]

periodlu : Devreli, belirli dönemlerle.

p. 9605
[=1]

perişan : Dağınık, düzensiz, karmakarışık.

p. 10304, 2932, 6876
[=3]

Periveş Hanım : Rezaizade'nin "Araba Sevdası" adlı eserinde bir karakter.

p.+ı 10812
[=1]

Perni : Şair.

p.-den 13134
[=1]

persecutee : Eziyet etmek.

p. 5270
[=1]

perspektif : Görünge.

p.+le 3818
[=1]

Perşembe : Haftanın bir günü.

p. 7891
[=1]

Pertev : Namık Kemal'in "Cezmi" adlı eserinde bir karakter.

p.+le 9013
[=1]

Pertev Efendi : bkz. (Pertev Paşa)

p. 2503, 2505
p.+nin 2507, 2520
[=4]

Pertev Naili Boratav : Türk halk edebiyatı araştırmaları öncüsü.

p. 2241
[=1]

Pertev Paşa : Osmanlı paşalarından.

p. 1504, 2128, 2570, 2595, 5821, 2394

p.+nın 1654, 2110, 2121, 2125, 2412, 2558

[=12]

pervasız : Çekinmez, sakınmaz, korkusuz.

p. 11235, 7750
[=2]

pervasızlık : Çekinmezlik, sakınmazlık, korkusuzluk.

p.+ıyla+(pervasızlığıyla)
2585

[=1]

Perviz : Rezaizade'nin oyunu.

p.-in 10618
[=1]

peş : Arka, art.

p.+inde 10115, 10302, 10304, 10354, 10434, 10463, 10557, 10719, 10722, 1107, 11231, 11292, 11303, 11835, 12138, 12837, 13036, 1598, 2876, 3927, 4354, 4481, 518, 5844, 5956, 6044, 6046, 6175, 6486,

6528, 6536, 6648, 6877, 7126, 7612, 8170, 8567, 8677, 9338

p.+indedi 10089

p.+indedir 10018, 10792, 11894, 12060, 8451, 9563

p.+indeki 12631

p.+inden 10130, 10563,

10566, 10648, 10682, 11216, 11647, 12767, 1427, 1757, 1932, 2422, 363, 6112, 6882, 8554, 8604, 8645, 937, 9400

p.+indeydi 10668, 11267, 11418, 536

[=71]

peşin : Bir alışverişte, alışveriş yapıldığı anda, alınan şeyin tesliminden önce veya teslimiyle birlikte ödenen.

p. 5445
[=1]

peşi sıra : Ardınca.

p. 11525
[=1]

peşkir : Genellikle pamuk ipliğinden dokunmuş ince havlu.

p. 1812
[=1]

Peşte milli kütüphanesi : Budapeşte'de bir kütüphane.

p.+ndeki 4638
[=1]

Petros Baronian : Jacques Robbs'in eserini Risâle-i Coğrafiyye adıyla tercüme eden kişi.

p. 1024
[=1]

peyda : Belli, açık, peydah.

p. 1445, 1771
[=2]

peydahla- : Ortaya çıkarmak, oluşturmak.

p.-mak 7235
[=1]

peydahlan- : Oluşturulmak.

p.-ır 6063
[=1]

peygamber : İnsanlara Tanrı'nın buyruklarını bildiren, onları Tanrı yoluna, dine çağırان kimse.

p. 11920, 12066, 2162, 231, 2725, 4422, 5372, 5412

p.+dir 11916

p.+e 232, 6999

p.+in 3974, 4537, 5401, 8808

p.+ler 7025
[=16]

peyke : Genellikle eski iş yerlerinde bulunan, duvara bitişik, alçak, tahta sedir.

p.+si 13068
[=1]

peyzaj : Kır resmi.

p. 13070, 352, 377
p.+da 11026, 146

p.+ı 11662, 11668

p.+ın 13042

p.+ını 11049

[=9]

Phare de Bosphore : "İbret" gazetesiyile münakaşa eden bir gazete.

p. 7860

- [=1]
philosophiuei : Psikoloji.
p. 7121
[=1]
pınar : Yerden kaynarak çıkan su.
p.+ı 2931
p.+lar 1710
[=2]
Pierre Bayle : Fransız filozofu.
p. 4519
[=1]
piknik : Yemek yemek, eğlenmek için açık alanda yapılan günübirlik gezinti.
p. 10105
[=1]
pinti : Aşırı derecede cimri, hasis.
p. 9918
[=1]
Pinti Hamid : bkz. (Abdülhak Hamid)
p.+iyle 10436
[=1]
pir : Yaşlı, koca, ihtiyar kimse.
p. 4281
p.+i 6587
[=2]
pirane : Olgun tavır.
p.+si 4478
[=1]
Piri Reis : Osmanlı denizcisi.
p. 874
[=1]
Pirizade : bkz. (Pirizade Sahib Molla Bey)
p. 10979
[=1]
Pirizade Sahib Molla Bey : Osmanlı İmparatorluğunun son Şeyh lislamlarındandır.
p. 10958
[=1]
Pirizade Sahip Molla : bkz. (Pirizade Sahib Molla Bey)
p. 11098
[=1]
Pisa : İtalya'da bir kent.
p. 791
[=1]
piş- : Ateşte, fırında, kaynar suda veya yağda ısı etkisiyle yenilebilir duruma gelmek.
p.-miş 3051, 980
[=2]
pişman : Yaptığı bir işin veya davranışın olumsuz sonucunu görerek üzülen, nadim.
p. 1922
p.+dır 8877
[=2]
pişmanlık : Pişman olma durumu.
p. 8897
p.+ı+(pişmanlığı) 12244, 4530
[=3]
pitoresk : Resimsi.
p. 1632, 1768, 1881
p.+ine 6964
[=4]
piyango : D zenleyenlerce bastırılmış numaralı kâğıtları satın alanlar içinden, kazananların kura ile belirlendiğı talih oyunu.
p. 7864
[=1]
piyano : Klavyeli, telli, değişik tuşlara basılarak çalınan ağır ve büyük  alğı.
p. 2857, 2875, 2993
p.+nun 9763
p.+ya 3298
[=5]
piyes : Oyun.
p. 10403, 10426, 10499, 10866, 10873, 11462, 12006, 12057, 12134, 12163, 12177, 12306, 12334, 12343, 12421, 12546, 12577, 12590, 12732, 12801, 3234, 3317, 3320, 3334, 5572, 6155, 6168, 6173, 7879, 8345, 8454, 8477, 8497, 8530, 8600, 8605, 8718, 8828, 8952, 9125
p.+e 12332, 12372, 12558
p.+i 10418, 10426, 10432, 12085, 4543, 4584, 5572, 6190, 7868, 7885, 7887, 8340, 8434, 8457, 8568, 8784, 9033, 9829
p.+in 10405, 10422, 10877, 11198, 11378, 12093, 12115, 12127, 12227, 12266, 12335, 12352, 12363, 12367, 12370, 12377, 12380, 12420, 12454, 12463, 12468, 12504, 12519, 12525, 12531, 12562, 12569, 12581, 12588, 12597, 12641, 12656, 12702, 12706, 3321, 4544, 4560, 4567, 4571, 5574, 5918, 6140, 8303, 8359, 8404, 8416, 8416, 8429, 8430, 8455, 8475, 8483, 8489, 8491, 8503, 8516, 8525, 8534, 8538, 8542, 8551, 8553, 8591, 8595, 8598, 8699, 8736, 8738, 8762, 8777, 8787, 8807, 8814, 9129, 9140, 9141
p.+inde 10424, 12401, 4278, 8621, 8794
p.+inden 10306, 12789
p.+ine 4594
p.+ini 11004, 11110, 11455, 4542, 6155, 6157, 8325, 8784, 8805
p.+inin 10403, 10423, 10440, 10440, 10871, 4186, 6164, 9652
p.+iyle 10999, 9154
p.+le 11379, 11472, 6325, 8409, 8823
p.+ler 12157, 12254, 12280, 6150, 6205, 8298, 8329, 8336
p.+lerde 12128, 12279, 12287, 12309, 12754, 8307
p.+lerden 12129, 12308
p.+lerdendir 12684
p.+leri 10864, 11129, 11333, 12276, 12658, 12769, 8590
p.+lerin 11140, 12112, 12181, 12253, 12289, 12295, 12664, 3285, 6146, 8297, 8322, 8352
p.+lerinde 11303, 11923, 11953, 12153, 12181, 12259, 12276, 12767, 4042, 8540
p.+lerindeki 5988
p.+lerindeki 9040
p.+lerine 8573
p.+lerini 10439, 10982, 7929
p.+lerinin 12167, 12226, 12402, 12591, 5914, 6204, 6209, 8754
p.+leriyle 10411, 10422
p.+lerle 12294, 3292
p.+te 10870, 12097, 12121, 12123, 12129, 12384, 12412, 12556, 12565, 12599, 12633, 12720, 4540, 4579, 4608, 6177, 8405, 8472, 8727, 8766, 8827
p.+teki 11347, 12108, 8705
p.+ten 10872, 6151
[=259]
plaket : Onurluk.
p.+i 4236
[=1]
plan : Bir işin, bir eserin ger ekleştirelmesi için uyulması tasarlanan düzen.
p. 12003, 2195, 4279, 5703, 5746, 8058, 9050
p.+a 11702, 11720, 2176, 2823, 5777, 9052
p.+da 11484, 1696, 1818, 6032, 7064, 7427, 9064
p.+dan 12002
p.+ın 6948
p.+ında 2163, 630, 9207
p.+ını 7930, 9203
[=27]
planlı : Belirli bir plana göre yapılan.
p. 4260, 9082
[=2]
plansız : Belirli bir planı olmayan.
p. 9082
[=1]
plastik : Isı ve basınç etkisiyle biçim verilen, organik veya sentetik olarak yapılan madde.
p. 1734, 2309, 3951, 7506, 766, 8188, 9280, 9594, 9601
p.+le 6109
[=10]
Platon : Antik/Klasik Yunan filozofu olduğu gibi, matematikçi.
p.+un 5446
[=1]
Platoncu : Platon'un fikirlerini benimseyen.
p. 595, 9445
[=2]
platonisyon : Eflatun felsefesi.
p. 156
[=1]
pleiad : Rönesans dönemi Fransız edebiyatında geleneksel tarzı kırık Yunan ve Roma modellenen yeni bir Fransız edebiyatı yaratmaya çalışan yedi şairden oluşan edebi grup.
p.+ı 5750
[=1]
pl iade : bkz. (pleiad)
p. 1413
[=1]
Plutarque : Birçok kahramanın hayat öyküsünü yazan bir yazar.
p. 9113
[=1]
poem : Şiir.
p. 11471, 11479, 11486, 11869, 12784, 1781, 476
p.+de 11467, 11484

p.+den 11919
p.+dir 11387
p.+e 11564, 2198
p.+i 11675, 8543
p.+in 11772
p.+lerinde 12705
p.+lerinin 5927
[=18]

poetik : Şiire özgü.
p. 11938
p.+e+(poetiğe) 10724
p.+in+(poetiğin) 10720
[=3]

polemic : bkz. (polemik)
p. 4145
[=1]

polemik : Söz dalaşı.
p. 7147, 7432
p.+e+(polemiğe) 2331
p.+i 4718
p.+i+(polemiği) 5601
p.+ini+(polemiğini) 4105
[=6]

polemiste : Polemikçi.
p.+dir 9305
[=1]

polis : Şehirde kamu düzenini, huzur ve güvenliği sağlayan kuruluş.
p. 10365, 1661
p.+iyle 12632
[=3]

politik : Politika ile ilgili, siyasi, siyasal.
p. 3113, 4013, 6016, 6281, 9992
[=5]

politika : Siyaset.
p. 11110, 1514, 3434, 3565, 4173, 5245, 5247, 5313, 5485, 5493, 5526, 5528, 5553, 5579, 6162, 7216, 9220
p.+da 3337, 3727, 9616
p.+dan 10454, 10462
p.+nın 10495, 10840, 1427, 3441, 901, 9781
p.+sı 3038, 3065, 4066, 7822, 7917, 7919
p.+sına 3029, 5280, 6907
p.+sındaki 5171
p.+sını 10331, 1529, 3068, 6708
p.+sının 1106, 1178, 4810
p.+ya 1514
p.+yı 6814, 9780, 9998
p.+yla 10486, 10491
[=51]

Politika müdürlüğü : Politika işleriyle ilgili müdürlük.
p. 9719
[=1]

Polyeucte : Pierre Corneille'nin eseri.
p. 12325
p.+undan 12265
[=2]

pornografik : Porno ile ilgili olan.
p. 10830, 8891
[=2]

portakal : Turuncgillerden, Akdeniz ülkelerinde yetişen, yaprakları sert bir ağaç.
p. 13053
[=1]

Portekizli : Portekiz soyundan olan.
p.+lere 898
[=1]

portre : Bir kimsenin yağlı boya, sulu boya, karakalem vb. bir yolla yapılmış resmi.
p. 3911, 6555
p.+de 2445, 426, 9195
p.+ler 8969
p.+leri 6401, 8399, 9044
p.+lerinden 8964
p.+lerine 8808
p.+lerini 1770
p.+leriyle 6568
p.+nin 9186
p.+si 10246, 9108
p.+sini 12428, 226, 2525, 8963
[=20]

portreci : Portre yapan kişi.
p.+dir 6554
[=1]

positivist : Olgucu.
p. 9810
[=1]

posta : Bir yere gelen veya bir yerden gönderilen mektup ve emanetlerin tümü.
p. 1582, 1597
[=2]

Poti : Gürcistan'ın batısında, Karadeniz kıyısında bulunan bir liman kentidir.
p. 11016
p.+den 11297, 11616, 11679
p.+ye 11016
[=5]

poyraz : Kuzeydoğudan esen soğuk rüzgâr.
p. 243
[=1]

pozitivist : bkz. (positivist)
p. 4525
[=1]

Prag : Çek Cumhuriyetinde bir kent.
p. +a 7864
[=1]

pratik : Bir şeyi yapma yöntemi veya biçimi.
p. 10891, 4704
[=2]

premier regret : Önceden planlanmış.
p.+nin 10731
p.+si 10827
[=2]

prens : Hükümdar ailesinden olan erkeklere verilen unvan.
p. 12692, 12736, 12744, 4889, 4933, 7362
p.+e 158
p.+in 12694, 4960, 6132
[=10]

Prens de Metternich : bkz. (Metternich)
p. 2686
[=1]

prensens : Hükümdar ailesinden olan kadın veya kızlara verilen unvan.
p. 12533, 12702
p.+i 7369

p.+lerin 8812
[=4]

Prensens İzabella : Abdülhak Hamid'in "İbni Musa" adlı eserinde bir karakter.
p. 12505
[=1]

Prensens Lizet : Bir piyes karakteri.
p. 12751
[=1]

prensip : İlke.
p.+e+(prensibe) 9421
p.+i+(prensibi) 1472
p.+idir+(prensibidir) 7155
p.+inden+(prensibinden) 7308
p.+ine+(prensibine) 9792
p.+ini+(prensibi) 5383
p.+ler 3729, 6602
p.+lere 11444
p.+leri 3352, 4758
p.+lerin 12288, 1723, 4877
p.+lerine 2688
p.+lerini 4045
[=16]

prenslük : Bir prensin yönetiminde olan ülke.
p. 4792
[=1]

preromantik : Romantizmden önce gelen ve romantizmi hazırlayan sanat ve edebiyat tarihi dönemi.
p. 11705, 6010
[=2]

prestij : Saygınlık.
p.+i 10613, 9948
p.+in 213
p.+le 11055
[=4]

primitiflik : İlkellik.
p.+i+(primitifliği) 13063
[=1]

Prince Eugne de Savoie : Habsburglu Avusturya İmparatorluğunun ünlü generali.
p.+a 1073
[=1]

problem : Sorun.
p. 10704, 11533, 7129
p.+ler 3403, 7137
p.+leri 12817, 3403, 7131
p.+lerin 11598, 12967
p.+lerini 10969
p.+lerle 639
[=12]

Prof. Ebülûla : Osmanlı'nın son cumhuriyetin ilk hukukçularından.
p.+nın 3992
[=1]

profesör : Yükseköğretim kuruluşlarında en üst aşamada olan öğretim üyesi.
p. 1928, 5441, 7461, 8275
p.+ün 1029
[=5]

Profesör Fuad Köprülü : Türk tarihçi, edebiyat araştırmacısı ve siyaset adamı.
p.+nün 894
[=1]

Profesör Kaplan : bkz. (Mehmet Kaplan)
p.+ın 753

[=1]
Profesör Zeki Velidi : 20. yüzyılın önemli şarkiyatçılarından biri.
p. 915
[=1]
Prof. Mehmed Kaplan : bkz. (Mehmet Kaplan)
p. 9257
[=1]
program : İzlenec.
p. 1246, 1472, 1557, 1676, 2667, 4925, 987
p.+a 9924
p.+dır 13169, 2666, 9814
p.+ı 10106, 10603, 182, 3457, 7878
p.+ın 1268, 1670
p.+ına 7766
p.+ını 4662, 7761, 8102, 993
p.+ının 4865
p.+la 1449
p.+larında 10007
[=26]
proje : Gerçekleştirilmesi istenen tasarısı.
p. 4749, 5093
p.+ler 922
p.+lerden 3105
p.+lerini 1486
p.+si 5359
p.+sıdır 8070
p.+ye 1070
p.+yi 7372
[=9]
prolog : Ön deyiş..
p.+dan 11485
[=1]
promes : Tahvil.
p. 7864
[=1]
Promete : Tevfik Fikret'in şiiri.
p. 6113
[=1]
propaganda : Bir öğretici, düşünce veya inancı başkalarına tanıtmak, benimsetmek ve yaymak amacıyla söz, yazı vb. yollarla gerçekleştirilen çalışma, yaymacı.
p. 1292, 8386
p.+lar 1183
p.+sı 1179, 12632, 3022
p.+sına 3027, 4807
p.+sının 1173
p.+ya 3025
[=10]
Prospero : Shakespeare'in "Fırtına" adlı eserindeki karakter.
p.+yu 12521
[=1]
protesto : Bir davranışı, bir düşünceyi, bir uygulamayı haksız, yersiz, gereksiz bularak karşı çıkma, kabul etmeme.
p. 10498, 5016
[=2]
prototip : İlk örnek.
p.+i 5935
[=1]
Prudhomme : Fransız şair.
p.+dan 13134
[=1]
Prusya : Bir ülke.

p. 4168
p.+dan 1248
[=2]
Prusyalı : Prusya halkından olan.
p. 1142, 1250
[=2]
pseudo classique : Yunan klasik sanatının özentili, abartılı yansılması.
p. 2289
[=1]
psikoloji : Ruh bilim.
p. 12295, 1842, 6382, 703, 9803
p.+den 710
p.+ler 12151
p.+leri 358
p.+lerinde 11185
p.+lerini 12311
p.+mizde 21
p.+nin 1446, 5917
p.+si 10201, 10204, 10822, 13088, 7899, 8155, 8737, 9054
p.+sini 12346, 12349, 6225, 7255, 8367, 8646
p.+ye 13078
p.+yi 9386
[=29]
psikolojik : Ruh bilimsel.
p. 10781, 10890, 11403, 11862, 12251, 12314, 2175, 278, 352, 357, 363, 370, 5940, 6348, 6412, 6459, 700, 7427, 7433, 8281, 8332, 8537, 8679, 8830, 8837, 8927, 2420, 6549
[=28]
psikolog : Ruh bilimcisi.
p.+tur 8685
[=1]
psikoz : Türlü sebeplerle kişiliğin bütünlük ve uyum gücünü geniş ölçüde yıkan ruhsal bozukluk.
p.+u 12929
[=1]
Pulatkıran Ahmet Ağa : bkz. (Ahmet Ağa)
p. 3536
[=1]
pusulatsız : Pusulası olmayan.
p. 6304
[=1]
Puşkin : Rus yazar.
p. 11338
p.+in 4735
[=2]
pürüz : Bir şeyin düzgünlüğünü bozacak çıkıntı, gedik veya kusur.
p.+lerinden 9164
p.+süz 10544, 10654
[=3]
pürüzsüz : Pürüzü olmayan.
p. 10649
[=1]

R

rabb : Yaradan.
r.+i 9394
[=1]
rabb-i müteal : Yüce Allah.
r.+dır 4462
[=1]
rabita : Bağlayan şey, bağ.
r.+dan 7834
r.+yı 9849
[=2]
rabt-ı kelam : Sözü bağlamak.
r. 9262
[=1]
race : Irk.
r. 5473
[=1]
Raci : Halid Ziya'nın "Mai ve Siyah" adlı eserinde bir karakter.
r. 10307
r.+nin 10304
[=2]
Raci Efendi : bkz. (Raci)
r. 10300
[=1]
Racine : XVII. yy. Fransız edebiyatının önde gelen şairlerinden ve trajedi yazarlarından.
r. 10653, 12323, 1393, 3270, 6131, 697
r.+den 12510, 3332
r.+e 13204, 4535
r.+i 11456, 5883
r.+in 12325, 12339, 12340, 12383, 12397, 12400, 12844, 4341
r.+nin 12385
[=21]
Ragıp Paşa : Dönemin paşası.
r.+da 2086
r.+dan 7119, 8138
[=3]
Raguza Cumhuriyeti : 14. yüzyılın başlarında bugünkü Hırvatistan'ın Dalmaçya kıyısındaki Dubrovnik şehrinde kurulmuş.
r. 824
[=1]
rağbet : İstek, arzu, ilgi.
r. 105, 1392, 2684, 7531
r.+i 9522
r.+in 511
r.+ini 3179
r.+te 1904, 2212, 8145
[=10]
rağm : İnat.
r.+ına 12729, 8285
[=2]
rağmen : Karşın.
r. 10048, 1014, 10194, 10234, 10263, 10311, 10410, 10449, 10463, 10494, 10497, 10548, 10559, 10619, 10625, 10649, 10677, 10735, 10762, 1078, 10845, 1086, 110, 11006, 1105, 11149, 11208, 11427, 11438, 11453, 11473, 11569, 11580, 11581, 11642, 11708, 11709, 11842, 11875, 11888, 11926, 11976, 12002, 12040, 12067, 12073, 12083, 12104, 12185, 12195, 12250, 12321, 12379, 12444, 12531, 12537, 12661, 12729, 12743, 12816, 12818, 12907, 12938, 12954, 12983, 13007, 13022, 13038, 13073, 13082, 13127, 13141, 13186, 13208, 1450, 1462, 1555, 157, 1641, 172, 1833, 2087, 2156, 2225, 2283, 2295, 2382, 2430, 2475, 2481, 2501, 2541, 2559, 2564, 2600, 2738, 2782, 2830, 2935, 2956, 2964, 2985, 300, 3055, 3124, 3409, 343, 345, 3511, 3601, 3613, 3634, 368, 3799, 3897, 3952, 3989, 4052, 4104, 4229, 4240,

4347, 4681, 4696, 4746, 485, 496, 5011, 5015, 5034, 518, 525, 5354, 5387, 539, 5585, 5724, 5832, 5835, 5850, 6028, 6119, 6121, 636, 6487, 6503, 6507, 6567, 6569, 6632, 680, 6800, 683, 6919, 6995, 7058, 7085, 7134, 7136, 7147, 7151, 721, 7252, 7265, 73, 7691, 7758, 7770, 7924, 7974, 8018, 8020, 8093, 8106, 8168, 8208, 8224, 8239, 8276, 828, 8294, 8298, 8306, 839, 842, 8435, 8532, 8551, 8568, 870, 8775, 88, 8854, 8891, 8894, 89, 8902, 8942, 9029, 9034, 9041, 9114, 9147, 9159, 9169, 9175, 92, 9231, 9345, 9465, 952, 9562, 9653, 9699, 9765, 9777, 9796, 9852, 9914, 9969

[=220]

rahat : İnsanda üzüntü, sıkıntı, tedirginlik olmama durumu, huzur.

r. 10106, 10246, 11244, 11337, 11749, 12166, 13124, 1799, 2731, 291, 4266, 5206, 5208, 5210, 5667, 778, 8954, 8976, 9041, 9045, 9215, 9506, 9654, 9810

r.+ça 13186, 1658

r.+tr 9099

[=27]

rahatça : Rahat bir biçimde.

r. 10010, 11071, 484, 6466, 8422, 9139

[=6]

rahatlık : Rahat olma durumu.

r. 2431, 5202
r.+ıdır+(rahatlığıdır) 8979
r.+tr 3883

[=4]

rahatsız : Rahatı olmayan, tedirgin, huzursuz.

r. 4429, 4587, 5230, 7840

[=4]

rahatsızlık : Rahatsız olma durumu.

r.+ı+(rahatsızlığı) 3010
r.+ını+(rahatsızlığını) 3476
r.+ının+(rahatsızlığının)

2170

r.+larının 2052

[=4]

rahibe : Kadın rahip.

r.+yle 8980

[=1]

rahim : Döl yatağı.

r.+inden+(rahiminden) 7092

[=1]

rahm : bkz. (rahim)

r. 7595

[=1]

rahmanileş- : Merhamet etmek.

r.-miş 232

[=1]

rahmaniyet : bkz. (rahmanileş-)

r.+i 422

[=1]

rahmet : Birinin suçunu bağışlama, yarlıgama, merhamet etme.

r. 5976

r.+e 11761

r.+i 4481

[=3]

rahşiye : Divan edebiyatında atları övmek için yazılan kaside türü.

r.-leri 7504

[=1]

Raife Hanım : Abdülhak Hamid'in "İçli Kız" adlı eserindeki karakter.

r. 12195

[=1]

raiyye : Saklı.

r.+nin 4264

[=1]

rakam : Sayıları göstermek için kullanılan işaretlerden her biri.

r. 2540, 5544

r.+dan 10752

r.+ı 5545

r.+ları 10753

r.+ların 11764

[=6]

Rakım Efendi : Ahmet Mithat'ın "Felatun Beyle Rakım Efendi" adlı eserinin kahramanı.

r. 10024, 10025, 10044,

10046, 10226, 9739

r.+de 10037, 10103, 10104

r.+nin 10012, 10029,

10090, 6463

r.+ye 10033

[=14]

rakibe : Kadın rakip.

r.+si 12224, 12447

[=2]

rakip : Herhangi bir işte, bir yarışta, birbirini geçmeye çalışan, aynı şeyi elde etmeye uğraşan kimse.

r. 12683

r.+i+(rakibi) 2119, 2558, 2595

r.+ler 144

r.+lerine 2969

r.+lerini 8493

r.+lerle 144

[=8]

raks : Bir tür dans.

r.+ı 6038

r.+ına 12704

[=2]

ramazan : Ay takviminin dokuzuncu ayı, üç ayların sonuncusu, oruç tutulan ay.

r. 2055, 4312, 7656, 7713,

7741

r.+ı 6147

r.+ında 13034, 1993, 6191, 6192, 6193, 7567, 7580

r.+larda 2992

[=14]

Ramazan Bayramı : Ay takvimine göre Şevval ayının ilk üç gününde kutlanan dinî bayram.

r. 5107

[=1]

ramazanîye : Kaside.

r.+nin 1818

r.+sinin 1818

[=2]

Rami : İstanbul'da bir semt.

r. 1970, 2546

[=2]

rapor : Herhangi bir işte, bir konuda yapılan inceleme, araştırma sonucunu, düşünceleri veya tespit edilenleri bildiren yazı, yazanak.

r. 3641

r.+a 951

r.+ları 1259

[=3]

rapt : Kendinden geçmiş.

r. 8681

[=1]

rasadhane : Gözlemevi.

r. 979

[=1]

Rasim : bkz. (Ahmet Rasim)

r.+in 4275

[=1]

Rasim Efendi : Defterdar kesedarı.

r. 1969, 1971

[=2]

raslan- : bkz. (rastlan-)

r.-an 10082

[=1]

rast : Tesadüf.

r. 251, 3214, 4470

[=3]

rastgel- : Karşılaşmak.

r.-diğimiz 2567

r.-dikleri 6538

r.-inir 2479

r.-mez 8565

[=4]

rastgele : Gelişigüzel.

r. 10613

[=1]

rastgelin- : bkz. (rastlan-)

r.-mez 2609

[=1]

rastla- : Karşılaşmak.

r.-dığı 11490, 9748

r.-dığımız 11778

r.-dığımızı 11371

r.-dığım 136

r.-dik 11672

r.-mak 12013

r.-mamız 11570

r.-mamızdır 6989

r.-mayız 6683, 9611

r.-rız 11537, 11777, 11789,

11943, 11956, 13125, 3472, 6141,

7075, 7094, 8189, 8193, 9235, 9536

r.-yacağımız 12090

r.-yoruz+(rastlıyoruz) 5982

[=27]

rastlan- : Karşılaşılmak, rast gelinmek.

r.-abilir 11969

r.-an 11503, 11516, 11960,

11963, 1740, 1857, 274, 7090, 7363

r.-ılır 282

r.-ır 10578, 10710, 11101,

11305, 3272, 5675, 5867, 6978,

7435, 778, 8130

r.-maz 11932, 4766, 6306

[=25]

rasyonel : Akla uygun, aklın kurallarına dayanan, ölçülü, ussal, hesaplı

r. 1773

[=1]

Raşid Paşa : Dönemin paşası.

r.+lar 7937

r.+yı 7973

[=2]

Ratib Efendi : Devlet adamı.

r.+nin 1259

r.+yi 1308, 1348

[=3]

Ravzat'üs Safa : Muhammed

Havend Şah'ın eseri.

r.+dan 8699

- [=1]
razi : Uygun bulan, benimseyen, isteyen, kabul eden.
 r. 10259, 10632, 10697, 11152, 11755, 11771, 11787, 11797, 12200, 12209, 12368, 12376, 12408, 12606, 13006, 4148, 4550, 4789, 5026, 5293, 7179, 7370, 7380, 7835, 7858, 7882, 8019, 8488, 8517, 8525, 8530, 8761, 9048, 9176, 9352, 9910, 9922
 r.+dır 12437, 12567, 2465
 [=40]
Razi Dil : Namık Kemal'in eseri "Gülnehal"ın ilk adı.
 r. 7881, 8490
 r.+e 8534
 [=3]
realist : Gerçekçi.
 r. 10416, 10684, 10773, 10845, 10846, 12146, 264, 267, 2728, 611, 638, 6471, 6497, 6648
 [=14]
realite : Gerçeklik.
 r. 10245, 10835, 11052, 11749, 11793, 2347, 3673, 4574, 609, 6160, 6276, 6326, 6406, 7253, 7337, 7431, 9489
 r.+den 10278
 r.-lerden 22, 6480
 r.+leri 5257, 5260, 6413,
 8779
 r.+lerin 3379, 9424
 r.+lerine 4527, 6159
 r.+lerini 1416, 9501
 r.+nin 12271, 1513, 1791,
 6479
 r.+si 12575, 2981
 r.+sini 5423
 r.+siyle 10798, 11850
 r.+ye 12443, 172, 8941
 r.+yi 2341, 633
 [=44]
realizm : Gerçekçilik.
 r. 10853, 12139, 12298, 13023, 1704, 6479, 6494, 6496, 682
 r.-de 12135
 r.+e 10690, 10736, 10758, 10769, 12141, 6492
 r.+i 10854, 13052, 1877
 r.+in 10084, 10089, 10304, 10739, 4559, 6504
 r.+ini 3717
 r.+inin 10781, 6370
 [=28]
rebiülahır : Hicri takvime göre yılın 4. ayıdır.
 r. 6736
 [=1]
rebiülevvel : Hicri takvime göre yılın 3. ayı.
 r. 10460
 [=1]
Recaizade : Osmanlı şair ve yazarı.
 r. 10726, 10838, 10879, 10921, 10985, 12865, 12936, 12977, 4744, 5530, 5827, 5864, 5934, 6047, 6066, 6296, 6508, 6611, 6613, 5753
 r.+de 3923, 6566
 r.-den 5793
 r.+nin 10505, 10507, 10621, 10767, 10770, 10793, 10807, 10810, 10859, 10863, 10920, 10944, 6057, 6204, 8414, 9597
 r.+ye 10997, 9244
 r.+yi 6051
 [=42]
Recaizade Ekrem : bkz. (Recaizade)
 r. 10516, 12884, 5984
 r.+in 8083, 9596
 [=5]
Recaizade Ekrem Bey : bkz. (Recaizade)
 r. 10444
 r.+in 6287, 6640
 r.+le 7677
 [=4]
Recaizade Mahmud Ekrem Bey : bkz. (Recaizade)
 r. 10444
 [=1]
Receb Paşa : Muhayyemat-ı Aziz Efendi'deki hikaye.
 r. 6188
 [=1]
Recep : Üç ayların ilki olan ay.
 r. 6738
 [=1]
reçete : Üzerinde doktorun hastası için gerekli gördüğü ilaçlarla, bunların kullanılış biçimleri yazılı olan kâğıt.
 r.+lerinden 1323
 [=1]
red : Kabul etmeme.
 r. 4617, 6926
 [=2]
reddet- : Kabul etmemek.
 r.-ecek+(reddedecek) 8871
 r.-eektir+(reddedecektir) 9973
 r.-emeyen+(reddedemeyen) 4840
 r.-en+(reddeden) 12318, 5239, 8266, 92, 9226
 r.-er+(reddeder) 11063, 11924, 12214, 12216, 12321, 12537, 12585, 12945, 479, 6895, 8451
 r.-erek+(reddederek) 4301, 4531
 r.-erken+(reddederken) 5634, 9144
 r.-ilen+(reddedilen) 3608
 r.-iyordu+(reddediyordu) 578, 9308
 r.-mekte 8471
 r.-mesi 2960
 r.-mesidir 6259
 r.-mesine 5447
 r.-mesini 12946
 r.-miş 6824
 r.-mişlerdir 4288
 r.-tiği 11785, 6896
 r.-tiğini 7588
 [=36]
redhouse : Dil bilgini, mütercim, sözlük yazarı.
 r. 3173
 [=1]
redif : Şiirde uyaktan sonra tekrarlanan, aynı harflerden oluşan kelime veya ek.
 r. 10530, 11304, 387, 4327, 4328, 462, 466, 468, 469, 7224
 r.+in 11715, 4326, 6971
 r.+ine 10535
 r.+inin 309
 r.+iyle 474
 r.+le 8133
 r.+ler 449, 481
 r.+lere 8132
 r.+lerin 481
 r.+te 472
 [=22]
redifli : Redifi olan.
 r. 10535, 10729, 10927, 12912, 2091, 2227, 2297, 2343, 2354, 2377, 2381, 302, 390, 472, 476, 483, 5660, 5728, 5729, 5730, 5731, 5733, 5734, 5736, 5737, 7087, 7096
 [=27]
rebi'ül-ahır : bkz. (rebiülahır)
 r. 8098
 [=1]
reel : Gerçek.
 r. 1939, 633, 699, 771, 8944
 [=5]
refah : Rahatlık.
 r. 10008, 11120, 2905, 7241, 846, 9936
 r.+ı 10091
 r.+ın 13032, 5201, 9816
 r.+ını 3518
 r.+ının 9931
 r.+lı 10108
 r.+tan 13033
 [=14]
refahsızlık : Rahat olmama durumu.
 r. 867
 [=1]
refakat : Arkadaşlık etme, birlikte bulunma.
 r. 5787
 [=1]
Refik Ahmed Sevengil : Türk tiyatrosu ve halk şairleri üzerine araştırmalarıyla ünlü yazar.
 r. 3278
 [=1]
Refik Ahmet Sevengil : bkz. (Refik Ahmed Sevengil)
 r.+in 6116
 [=1]
Refik Bey : Mirat mecmuası sahibi.
 r. 4678, 7586, 7605
 r.+e 7587
 r.+i 10986
 r.+in 7590, 7599
 [=7]
rehber : Kılavuz.
 r. 9454, 9455
 r.+siz 4024
 [=3]
rehberlik : Kılavuzluk.
 r. 7766
 [=1]
rehin : Tutu.
 r.+e 2955
 [=1]
rehine : Tutak.
 r. 3639
 [=1]
reis : Başkan.
 r. 3171, 3631, 8052

r.+i 3624, 4008, 4009,
4009, 5155, 8011, 8819, 9728
r.+idir 9941
[=12]
reislik : Başkanlık.
r. 3665
r.+i+(reisliği) 3584, 3619,
4011, 5124, 5169
r.+inde+(reisliğinde) 3616
r.+ine+(reisliğine) 3611,
4895, 6805
[=10]
Reis'ül Etibba Mustafa Mesud Efendi : Şanizade'nin bahsettiği başhekim.
r.+nin 1103
[=1]
reisülküttab : XVII. yüzyıla kadar Osmanlılarda padişah divanı kâtiplerinin başı. Tanzimattan önce Osmanlı Devleti'nin Dışişleri Bakanı.
r. 2104
[=1]
Reisülküttab Atıf Efendi : Osmanlı reisülküttabı.
r.-nin 1180
[=1]
reisülküttablık : Reisülküttab'ın yaptığı iş.
r. 1307
[=1]
reisülküttap : bkz. (reisülküttab)
r. 1348, 2103
r.+i+(reisülküttabı) 1431
[=3]
reisülulema : Şeyhülislamlık dairesinde ilmiye sınıfının başı olan memur.
r. 11175
r.+sı 10953
[=2]
reisquekillik : Başkan yardımcısı.
r.+ini+(reisquekilliğini)
11117
[=1]
reji : Sinema, tiyatro, radyo ve televizyon oyunlarında oyunu yönetme.
r. 7865
[=1]
rejim : Yönetme, düzenleme biçimi, düzen.
r. 1474, 201, 239, 3026,
4428, 4965, 5351, 5368, 5369, 9395,
9396, 9785
r.+de 5087, 6446
r.+deki 9891
r.+e 7855
r.+in 148, 2964, 4917,
9892, 9897
r.+ine 1214, 4912
r.+inin 4800
r.+lerde 7238
[=25]
rekabet : Aynı amacı güden kimseler arasındaki çekişme.
r. 4030, 890, 9001
r.+e 3906
r.+inin 3032, 814
r.+lerinin 1381
[=7]
remiz : Simge.

r.+lerinden 11403
r.+lerle 5629
[=2]
remz : İşaret.
r.+in 11732
[=1]
remzi : İşarete ait, işaretle alâkalı.
r. 11742, 4441, 9426
[=3]
Remzi Efendi : Ziya Paşa'nın paşa babası.
r.+den 7375
[=1]
Renan : Namık Kemal'in polemik kitabı.
r. 4221
[=1]
Renan müdafaanamesi : bkz. (Renan)
r. 8100, 9158, 9244, 9282
r.+nin 9249
[=5]
renk : Cisimler tarafından yansılan ışığın gözde oluşturduğu duyum.
r. 10441, 1156, 11662, 412,
5841, 8181, 8202, 9038, 9602
r.+i+(rengi) 411, 6356
r.+in+(rengin) 771
r.+ler 405
r.+lerde 397
r.+leri 6560
r.+ten 9034
[=16]
renkli : Neşeli, canlı, ilgi çekici.
r. 111, 12075, 12084, 2049,
385, 412, 427, 4592, 8127
r.+dir 3955
[=10]
repertuvar : Birikim.
r.+ı 10337, 12186, 12251,
6124, 6194, 676
r.+ın 3308
r.+ına 12291, 6163
r.+ında 10442
r.+ını 2036, 3305, 5925
r.+la 6194
r.+larda 6127
[=15]
resim : Varlıkların, doğadaki görünüşlerinin kalem, fırça gibi araçlarla kâğıt, bez vb. üzerinde yapılan biçimleri.
r. 10918, 12795, 6008,
6554, 6555, 8188, 8194, 8265
r.+deki 11664
r.+den 766
r.+i+(resmi) 1295, 3800,
7452
r.+in+(resmin) 10505,
1792, 6012, 6027, 6559, 770, 8201,
9584
r.+ine+(resmine) 6354,
6557
r.+ini+(resmini) 1602
r.+le 10507
r.+ler 227, 6573, 9743
r.+leri 6556, 6574
r.+lerini 8203
r.+lerinin 8263
[=32]
resimli : İçinde resimler bulunan, musavver.

r. 2875
[=1]
resmen : Devlet adına, devletçe, resmî olarak.
r. 1524, 1793, 2178
[=3]
resmî : Devletin olan, devlete ait, devletle ilgili.
r. 10178, 10642, 1097,
1472, 1491, 1601, 1614, 1765, 2304,
2304, 2385, 2470, 2501, 2533, 2580,
2636, 2895, 3109, 3118, 3162, 3230,
3231, 3373, 3505, 3569, 3761, 3886,
4018, 4026, 4031, 4086, 4181, 4263,
4852, 5150, 5615, 6307, 644, 6562,
6958, 738, 7455, 8076, 8202, 9513,
9700
[=46]
ressam : Resim yapan kişi.
r. 1362, 6060, 9602, 9741
r.+ın 9754
r.+ında 168
r.+lar 1012
r.+ları 1022
r.+ların 1022, 12790, 503
r.+larının 2988
[=12]
resul : Peygamberimiz.
r.+u 4422
r.+ü 2755, 3106, 3366,
6098
[=5]
Reşad Bey : İbret gazetesinde başmuharrir muavini.
r. 4083, 7760, 4885
r.+in 5031
r.+ler 5000, 5036, 7727
r.+lerle 6787
[=8]
Reşid Efendi : bkz. (Mustafa Reşit Efendi)
r. 1235
[=1]
Reşid Paşa : bkz. (Mustafa Reşid Paşa)
r. 2737, 2755, 2873, 2888,
3036, 3041, 3045, 3073, 3177, 3339,
3351, 3363, 3405, 3406, 3407, 3408,
3417, 3432, 3562, 3585, 3586, 3590,
3668, 3718, 3900, 3906, 4102, 4105,
4116, 4309, 4336, 4372, 4394, 4416,
4840, 4843, 4981, 5599, 6966, 7088,
7665, 9700, 9880
r.+dan 3946
r.+dır 4454
r.+nın 12877, 3082, 3089,
3100, 3117, 3119, 3158, 3161, 3166,
3358, 3429, 3740, 3746, 3775, 4090,
4098, 4108, 4109, 4219, 4768, 4791,
6314, 6886, 7354, 7357, 7843, 9487
r.+ya 3120, 3683, 3776,
4092, 4264, 4367, 4398, 4459, 4480,
5597, 6707
r.+yı 2714, 4101, 4421,
6098
[=87]
Reşid Paşa Mersiyesi : Ziya Paşa'nın Mustafa Reşit Paşa için yazdığı mersiye.
r.+ni 6676
[=1]
Reşid Paşazade : Paris sefiri.
r. 4067

[=1]
Reşit Paşa : bkz. (Mustafa Reşid Paşa)
 r. 3683, 4381
 r.+ların 4083
 r.+nın 4430
 r.+ya 3560
 [=5]
ret : bkz. (red)
 r.+de+(redde) 9150, 9221
 [=2]
revaç : Sürüm.
 r.+ta 4916
 [=1]
revnak : Parlaklık, göz alıcılık.
 r. 2433
 r.+ı 4679
 [=2]
revü : Çeşitli dans ve oyunlardan oluşmuş, zengin görünümlü sahne gösterisi.
 r. 12307
 [=1]
reybilik : Şüphecilik.
 r.+e+(reybiliğe) 11603
 [=1]
reyhan : Bir çiçek.
 r. 193
 [=1]
rezilet : Alçaklık.
 r.+lere 9046
 [=1]
Révolutions de Constantino Pleen
 : Napolyon'un eseri.
 r. 1377
 [=1]
Rıfat Bele : Kurtuluş Savaşı'nın komutanlarından.
 r. 5188
 [=1]
Rıfat Paşa : II. Abdülhamit saltanatında sadrazamlık yapmış.
 r.+nın 2719
 [=1]
rihtım : Bir akarsu veya deniz kıyısında doldurularak yapılmış, gemilerin indirme bindirme veya yükleme boşaltma yapabileceği yer.
 r.+a 7418
 [=1]
rıza : Razi olma, isteme, istek.
 r. 12775, 322, 353, 5737, 6942
 r.+dan 7035
 r.+nın 5976, 7090
 r.+sını 8487
 r.+siyle 4200
 [=10]
Rıza Tevfik : Felsefe, edebiyat, edebiyat tarihi konularında da eserleri olan bir şair.
 r. 10694, 10695, 11416, 11416, 11752, 11821, 11901, 11967, 2265, 5986, 6058
 r.+in 11407, 11639, 11785, 11980, 11980, 11982, 11996, 12005
 [=19]
Rıza Tevfik Bey : bkz. (Rıza Tevfik)
 r.+in 12020
 [=1]

riayet : Sayma, saygı, ağırlama, itibar etme.
 r. 5791, 5802, 8354
 [=3]
rica : Dileyiş, dileme, dilek.
 r. 1974, 2035, 2132, 4152, 4154, 4919, 8033, 9819
 [=8]
rical : Yüksek makamlardaki devlet adamları.
 r. 1191, 1328, 1335, 6721, 7928
 r.+e 1499, 9914
 r.+i 1652, 2493, 2819, 2872, 3168, 7240, 7825
 r.+in 1481, 1601
 r.+ine 7313
 r.+ini 7811
 r.+inin 1443, 2850, 2858, 2895, 5195, 5356, 6447
 r.+iyle 3559, 8050
 [=27]
Rıfat Bey : bkz. (Kani Paşazade Rıfat Bey)
 r.+e 5051
 r.+le 7689
 [=2]
rikkat : İncecik, naziklik.
 r. 6021
 [=1]
rikkatli ata : Servet-i Fünun şiirlerinde geçen terkipler.
 r. 11877
 [=1]
rime riche : Zengin uyak.
 r.+den 11301
 [=1]
rind : Gönül eri.
 r. 199, 6873
 [=2]
rindane : Rintçe.
 r. 2037
 [=1]
rindlik : Rint olma durumu.
 r. 1724
 [=1]
risale : Kitapçık.
 r. 2658, 5050, 8100
 r.+de 2671, 4133, 7143, 7571, 7620, 7624
 r.+den 10547
 r.+dir 2659
 r.+ler 3541, 3968, 5061
 r.+nin 1053, 1353, 2648, 2653, 2712
 r.+si 3773, 7670, 7736
 r.+sini 2750, 3773
 r.+siyle 5048
 r.+yi 2716
 [=26]
Risale-i Coğrafiyye : Coğrafya kitabı.
 r. 1025
 [=1]
Risale-i İslamiye : İslam kitabı.
 r. 1030
 [=1]
Risalet'ül Firasiye Vel Siyasiye : Ebüzziya Tevfik'in basılmamış eseri.
 r. 2141
 [=1]
rişar : Şövalye, kral.

r. 12238
 r.+ı 12210
 r.+ın 12388
 [=3]
ritim : Bir dizede, bir notada vurgu, uzunluk veya ses özelliklerinin, durakların düzenli bir biçimde tekrarlanmasından doğan ses uygunluğu.
 r. 10705, 6976, 9660
 [=3]
ritm : bkz. (ritim)
 r. 1678, 487
 [=2]
ritmik : Dizemli.
 r. 12032, 12507, 9551, 9605
 [=4]
riyayet : Söylenti.
 r. 12398, 1989, 1998, 2303, 2487, 2504, 3258, 4888, 4954, 5310, 6784, 8152
 r.+e 1971, 4991, 6822, 7191
 r.+i 4238, 5115, 5326, 7844
 r.+in 4630
 r.+ine 5121, 5128
 r.+iyle 1123
 r.+ler 5189
 r.+lerin 4191
 [=26]
riyakâr : İkiyüzlülük.
 r. 3453
 [=1]
Riyanın Encam-ı : Moliere'den tercüme eser.
 r. 6672
 [=1]
riyaset : Başkanlık.
 r.+e 3991
 r.+i 1075
 r.+inde 1523
 [=3]
riyazet : Nefsin isteklerini kırma.
 r.+lerinden 5722
 [=1]
riyazi : Matematik, geometri vb. bilimlerle ilgili olan.
 r. 1095, 1354, 2605, 4271, 4276, 4669, 5466, 8140
 [=8]
riyaziye : Matematik.
 r. 2474, 3188, 3705
 r.+ye 2603
 [=4]
riyaziyeci : Matematikçi.
 r.+si 1132
 [=1]
Rize : Bir il.
 r. 11616, 11645
 r.+de 11010, 11018, 12933
 r.+den 11023, 11958
 r.+ye 11017
 [=8]
Robinson Cruzoe : Daniel Defoe'nin eseri.
 r. 6286
 [=1]
rocaille : Süsleme motifi.
 r. 3485
 [=1]
Rodos : Ege Denizi'nde ada, Oniki Adaların en büyüğü.

r. 9990
r.-a 1971, 7893, 8060,
9747, 9777, 9824, 9831, 9843
r.-ta 10224, 10418, 6533
r.-taki 10100
r.-tan 10345, 9991
[=15]

Rodrigue : İspanyol ortaçağ hikayesi olan Romancero'nun kahramanı.

r. 12329
[=1]

rokoko : XVIII. yüzyılın başında Fransa'da çok geçerli olan, kavisli çizgileri bol, gösterişli bir bezeme üslubu.

r. 2922
[=1]

rol : Bir kişiliği canlandıran oyuncunun söylemesi ve yapması gereken hareketlerin genel adı.

r. 11189, 11235, 11314, 11518, 11813, 1225, 12472, 13035, 1311, 1666, 2149, 2294, 3150, 3271, 3525, 4653, 5367, 5392, 5517, 566, 6444, 6689, 791, 8340, 9009

r.-den 610

r.-e 5517

r.-le 4563

r.-ler 1102

r.-lerin 3469

r.-lerini 10260, 8814

r.-ü 10224, 12094, 12263, 12313, 12832, 1576, 2517, 2734, 2777, 3258, 4073, 456, 6165, 6698, 6907, 7905, 9384, 9668

r.-üdür 5393

r.-üm 12843

r.-ün 4056

r.-üne 7295, 7812

r.-ünü 12862, 12864, 2521, 4059, 4692, 7501

r.-ütün 10335, 9129

[=63]

Roma : İtalya'nın başkenti.
r. 12369, 2462, 2758, 7374, 9203

r.-da 2759, 551, 552

r.-ya 12386, 7171

[=10]

Roma İmparatorları : Racine'in trajedisinde geçen imparatorlar.

r.-nın 12385

[=1]

Romalı : Roma'da yaşayan.

r. 10190, 4446

[=2]

roman : İnsanın veya çevrenin karakterlerini, göreneklerini inceleyen, serüvenlerini anlatan, duygu ve tutkularını çözümleyen, kurmaca veya gerçek olaylara dayanan uzun edebî tür.

r. 10054, 10065, 10066, 10078, 10082, 10085, 10125, 10125, 10129, 10159, 10184, 10298, 10308, 10401, 10431, 10768, 10769, 10774, 10804, 10834, 13216, 3238, 3240, 4929, 5551, 6277, 6282, 6289, 6298, 6305, 6328, 6330, 6341, 6366, 6477, 6623, 6882, 7259, 8381, 8833, 8834, 8925, 8926, 8965, 9053, 9074, 9097, 9346

r.-a 10163, 10378, 1954, 684, 698, 711, 8927

r.-da 10031, 10152, 10366, 10774, 12966, 6440, 8918, 8984, 9003

r.-daki 10739, 6495

r.-dan 4602, 9279, 9353

r.-dır 6469

r.-ı 10071, 10083, 10116, 10155, 10315, 10343, 10366, 10383, 10416, 10763, 10846, 12473, 12611, 13197, 6296, 6467, 710, 8464, 8844, 8848, 8897, 8958, 9076

r.-ıdır 10346, 10764, 1952, 8984

r.-ın 10079, 10089, 10115, 10300, 10325, 10344, 10383, 10782, 10789, 10851, 3324, 6426, 6439, 731, 7894, 8847, 8896, 8902, 8961, 8972, 8986, 9004

r.-ına 10297

r.-ında 10292, 10756, 6554

r.-ındaki 6546, 8976

r.-ından 10426

r.-ını 10163, 10346, 10371, 10398, 7932, 8897

r.-ının 10338, 10356,

10376, 10384, 10399, 10426, 10810, 1842, 1884, 1945, 6474, 6518, 6547, 702, 7140, 8982

r.-ıyla 12970, 6300, 6439

r.-la 10296, 6120

r.-lar 10362, 6339

r.-lara 10353

r.-ları 10077, 10168, 10337, 10339, 6531, 8833

r.-larıdır 10340

r.-ların 10339, 6474

r.-larında 10287, 10374, 10382, 9216, 9649

r.-larından 7720

r.-larını 10316

r.-larının 10267, 10365,

10413, 6642

[=176]

Romancero : İspanyol ortaçağ hikayesi.

r. 12327

[=1]

romancı : Roman yazarı.

r. 10090, 10152, 10203, 10251, 10294, 10395, 6365, 6456, 6462, 8866

r.-dan 8857

r.-lardaki 13188

r.-ları 6443

r.-larımız 6542

r.-larımızı 6466

r.-larımızın 6489

r.-ların 6444

r.-larından 6371

r.-larının 6572

r.-mız 10203

r.-mızda 10324

r.-nın 10250, 6558, 9823

r.-ya 8910, 8973

r.-yı 10085

[=27]

romancılık : Roman yazma sanatı.

r. 10319, 10413

r.-ın+(romancılığın) 10415

r.-ını+(romancılığı) 10386

r.-ta 10075

r.-tan 10396

[=6]

romanesk : Roman özelliği olan.

r. 10216, 10308, 6423, 6464

r.-i 10744, 6474

[=6]

Roma'nın İtala ve İzmihliline : Montesquieu'nu eseri.

r. 7582

[=1]

romanlaştırıl- : Roman haline getirmek.

r.-miş 7545

[=1]

romantik : Romantizm akımından olan.

r. 10266, 10579, 10594, 10601, 10823, 10824, 10831, 11387, 11467, 11629, 12011, 12142, 12147, 12171, 12173, 3309, 5971, 5982, 6010, 6210, 6250, 8316, 8500, 9024, 9057, 9552

r.-lerde 8319

r.-lerden 11395, 5970

r.-lere 12149, 12493

r.-leri 5865, 5950, 7712

r.-lerin 9055

r.-lerinden 11695

r.-lerinin 6610

[=37]

romantizm : XVIII. yüzyıl sonunda başlayan, duygu, coşku ve sembole aşırı yer veren sanat akımı.

r. 12169, 1752, 9035

r.-den 10683, 9648

r.-e 13177

r.-in 11685, 11686, 6491

r.-inin 11395, 2210, 6040, 6041, 8786, 9031

r.-iyle 9071

r.-le 10636, 11692, 12170

[=19]

Romanya : Bir ülke.

r. 7210, 7835

r.-yı 4804

[=3]

Romen : Romanya halkından olan.

r. 6079

[=1]

Romeo Juliet : Shakespeare'in eseri.

r.-in 8391

[=1]

Romeo ve Juliet : bkz. (Romeo Juliet)

r. 8429

r.-in 8355

[=2]

Rousseau : bkz. (J. J. Rousseau)

r.-nın 10825, 11372, 5959, 7277, 7292, 8971, 9896

r.-ya 7294

r.-yu 6933

[=9]

rönesans : XV. yüzyıldan başlayarak İtalya'da ve daha sonra diğer Avrupa ülkelerinde hümanizmin etkisiyle ortaya çıkan, klasik İlk Çağ kültür ve sanatına dayanarak gelişen bilim ve sanat akımı.

r. 128, 130, 1414, 5082,
5891, 6439, 844, 877
r.+dan 6597
r.+ı 3832, 931
r.+ın 964
r.+ımı 1412, 4865, 720
r.+ımın 10956
r.+tan 6355, 6357
[=18]
rub : Çeyrek.
r.+unda 1153
[=1]
rubai : Divan edebiyatı nazım biçimidir.
r. 5866
r.+sini 5666
r.+siyle 5665
[=3]
Rude : Bir yazar.
r.+un 6104
[=1]
ruh : Dinlerin ve dinci felsefelerin insanda vücuttan ayrı bir varlık olarak kabul ettiği öz.
r. 11390, 11534, 11537, 11540, 11544, 11555, 11556, 11562, 11579, 1158, 11603, 11705, 11710, 11715, 11733, 11758, 11782, 11785, 11794, 11935, 12024, 12274, 12756, 13079, 13088, 13092, 13097, 13104, 1434, 1862, 2030, 2072, 2152, 2153, 2172, 2175, 2185, 2187, 2330, 2424, 2582, 2979, 319, 322, 3399, 371, 4395, 4786, 5562, 5929, 6028, 6042, 6981, 8245, 8762, 9332, 9649, 9884, 989, 9976
r.+a 11787
r.+en 8607
r.+la 2731
r.+lar 12047, 12763
r.+larda 1642
r.+ları 11954
r.+ların 12223
r.+larını 12240
r.+tan 11796
r.+u 11228, 12219, 6212,
8969
r.+un 8150
r.+una 5748, 8152
r.+unda 9111, 9348
r.+undaki 12209, 12855,
5747
r.+unun 12256, 12804,
6004, 8291, 8849, 9045
r.+uyla 416
[=89]
ruhani : Ruhla ilgili.
r. 1420, 5376
[=2]
ruhaniyet : Ruhtan ibaret olma durumu.
r.+i 11078
[=1]
ruhi : Ruhla ilgili.
r. 10041, 10597, 11245, 11518, 11563, 12188, 370, 3894, 6002, 7510, 8781
r.+nin 7151, 7183
r.+ye 2044, 7183
r.+yi 7511
[=16]
ruhiye : Manevi, iç durum.
r.+leriyle 5928

[=2]
Ruhlar : Abdülhak Hamid'in eseri.
r. 12038, 12705
r.+da 11953
r.+ın 12764
[=4]
ruhlu : Canlı, etkili.
r. 2325, 2458, 2459, 2598, 6881, 7420
[=6]
Ruhsati : Halk şairi.
r. 2248, 2367
[=2]
ruhsatsız : İzin almadan.
r. 7843, 7844, 7849
[=3]
Ruksan : Alexandre Le Grand adlı eserin kahramanı.
r.+ın 12390
[=1]
Rukzan : bkz. (Ruksan)
r. 12207, 12363
r.+dır 12372
r.+ı 12360
[=4]
Rum : Hıristiyan dininin Ortodoks mezhebine inanan kimselerdir.
r. 1493, 1536, 2446, 4881
r.+lara 1535, 2448
r.+un 5151
[=7]
Rumanya : bkz. (Romanya)
r. 3025
[=1]
Rumanyalı : Roman halkından olan.
r. 9730
[=1]
Rumca : Rum dili.
r.+dan 4667
[=1]
Rumeli : Osmanlı döneminde 15. yüzyıldan itibaren Balkanların güneyine verilen ad.
r. 100, 10364, 12108, 1228, 1437, 1550, 3022, 5130, 5309, 5681, 6809, 6855, 7822, 8063, 819, 8302, 8347, 8492, 8548, 8570
r.+de 12695, 1452, 1493, 5645, 5684, 7863, 831
r.+deki 1177
r.+i 3664
r.+nde 12102
r.+ndeki 10988
r.+nin 1168, 1171, 1226,
7392
r.+ye 2399, 3510, 3597
r.+yi 10364, 1447, 9178
[=41]
Rumeli müfettişliği : Kıbrışlı Mehmet Paşa'nın görevi.
r. 3592
[=1]
Rumi : İslam Peygamberi Muhammed'in Mekke'den Medine'ye hicretini (Miladi 622) başlangıç kabul eden karma bir takvim.
r. 11981, 11991
[=2]
Rum ihtilali : 1768'de Rus donanmasının Mora sularına

gelmesi üzerine Rumlar isyan ettiler.
r.+ne 1534
[=1]
rumuz : Simge.
r.+lara 5702
[=1]
Rus : Rusya halkından olan.
r. 1083, 11079, 1111, 1159, 1164, 1178, 1192, 12917, 1338, 1503, 3027, 3029, 3190, 4168, 4809, 4973, 5157, 5187, 6518, 6547, 702, 7139, 7822, 7822, 7955, 8057, 8409, 848, 850, 854, 984, 9866
r.+lar 4476, 4476
r.+lara 5172
r.+ların 4168
[=36]
Ruşça : Rus dili.
r. 4117
[=1]
Ruşçuk : Bulgaristan'da Tuna Nehri kıyısında bulunan bir şehirdir.
r.+a 9715, 9722
r.+tan 9789
[=3]
Rus Harbi : 1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı Osmanlı padişahı II. Abdülhamit döneminde yapılan bir Osmanlı-Rus Savaşı'dır.
r. 9860
r.+nin 12344
[=2]
Rusya : Bir ülke.
r. 1109, 1125, 1135, 1149, 1151, 1163, 1649, 2658, 3028, 7979, 855, 943
r.+dan 11587
r.+nın 1157, 1177
r.+ya 1153, 1162, 1548,
1673
[=19]
Ruşen Eşref : Anafartalar Kumandanı Mustafa Kemal ile Mülakat'ın yazarı ve Mustafa Kemal Paşa'nın yakın çalışma arkadaşlarından biri.
r. 10515
[=1]
rutubetli : Nemli.
r. 7903
[=1]
ruya : bkz. (rüya)
r. 1990
[=1]
Ruy Blas : Hugo'nun eseri.
r. 8663, 8797
r.+dandır 8794
r.+ındaki 8663
[=4]
ruzname : Günlük olayların yazıldığı defter.
r. 4620
r.+sinden 2549
[=2]
Ruzname-i Ceride-i Havadis : bkz. (Ceride-i havadis)
r. 4030, 4616
[=2]
Rübab : Tevfik Fikret'in şiir kitabı.
r. 10677
r.+ın 10602, 13123
[=3]
Rübab-ı Şikeste : bkz. (Rübab)

r. 13103
[=1]
rükün : Bir kuruluş, bir topluluğun en önemli üyelerinden her biri.
r.+leri 2964
r.+ü+(rükünü) 9420
[=2]
Rüstem Bey : Namık Kemal'in "Vatan yahut Silistre" adlı eserinde bir karakter.
r. 8360
r.+i 8359
[=2]
rüşdiye : Ortaokul derecesinde olan eğitim kurumu.
r. 5116, 5120, 5123
r.+ler 3423
r.+lerin 3159
r.+si 5112
r.+sinde 5101
r.+sinden 5110
[=8]
rüşdiye mektebi : Ortaokul.
r. 1567
[=1]
Rüşdü Paşa : Osmanlı paşası.
r. 3646, 7242, 7974
[=3]
rüş : Erginlik.
r. 7628
[=1]
rüştiye : bkz. (rüşdiye)
r.+sinde 6659
r.+sine 7544
[=2]
Rüştü Paşa : bkz. (Rüşdü Paşa)
r. 7989
[=1]
rüşvet : Yaptırılmak istenen bir işte yasa dışı kolaylık ve çabukluk sağlanması için bir kimseye mal veya para olarak sağlanan çıkar.
r. 3064, 4823, 6810, 6878
r.+in 1284
r.+le 4545, 4555
r.+ler 4835
[=8]
rütbe : Mertebe, derece.
r. 12675, 3563
r.+den 3299, 8060
r.+si 2125, 3606, 4193, 4957, 6679, 6720, 8059, 8349, 8365, 8383
r.+sine 3578, 8346, 8372
r.+siyle 2105, 2121, 4984, 8022
[=21]
rütbeli : Mertebeli.
r. 12112, 1871, 2832, 8383
[=4]
rüüs : Vezir, beylerbeyi, timar ve zeamet sahipleri dışında kalan bütün devlet görevlilerine verilen görev kâğıdı.
r.+unu 1964, 3543
[=2]
rüya : Düş.
r. 10100, 11397, 11399, 12578, 6672, 7381, 7381, 7431, 7437, 8180, 8182, 8184, 8186, 8190, 8191, 8199, 8546, 8706, 8833, 9585, 9586, 9586, 9666
r.+da 2341, 8206

r.+daki 8234, 9623
r.+dan 11616, 13075, 9675
r.+dır 12709
r.+nın 7398, 7402, 7424, 9602, 9612, 9683
r.+sı 10843, 13236, 6025, 6103, 7266, 8430, 9589
r.+sıdır 7406
r.+sına 9622
r.+sında 1991, 1994, 6764, 8007
r.+sını 1690
r.+sının 1995
r.+sıydı 5920
r.+ya 8546
r.+yı 9681
[=55]
rüzgar : Yel.
r. 8183, 8208, 8226
r.+daki 11740
r.+ıyla 4214
r.+larıyla 320
[=6]

S

saadet : Mutluluk.
s. 10027, 10041, 10116, 11044, 11722, 12213, 12354, 12376, 8301
s.+e 534
s.+i 10000
s.+in 7053
s.+ine 10098, 9459
s.+iyle 12384
s.+lerini 12404
[=16]
saat : Bir günlük sürenin yirmi dörtte birine eşit, altmış dakikalık zaman dilimi.
s. 10058, 11029, 11234, 7701, 8876
s.+e 4529
s.+i 10047, 10058, 10066, 2645, 7024, 8614
s.+ler 10059, 10093, 965, 9731
s.+leri 6356
s.+lerimizdir 9573
s.+lerinde 9712
s.+lerini 9583
s.+lerinin 3439
[=21]
saatçi : Saat satan kişi.
s. 4529
[=1]
saatlik : Belli bir saat süresince yapılan veya olan.
s. 3661
[=1]
sabah : Güneşin doğduğu andan öğleye kadar geçen zaman.
s. 243, 6021, 7632, 9583, 9599, 9718
s.+ı 7383, 8879
s.+lara 12204, 2056
[=10]
sabansız : Dengesiz, densiz, düşüncesiz.
s. 7325
[=1]
sabık : Geçen, önceki.
s. 1103, 12216

s.+tan 4162
[=3]
sabır : Acı, yoksulluk, haksızlık vb. üzücü durumlar karşısında ses çıkarmadan onların geçmesini bekleme erdemi, dayanç.
s. 3794, 6710
s.+ını+(sabrını) 11834
[=3]
sabırlı : Sabır gösteren, katlanan, sabreden.
s. 13192, 3702
[=2]
sabırsız : Sabır gösteremeyen.
s. 4686, 6875, 6881
[=3]
sabırsızlan- : Sabırlı davranmamak, sabır göstermemek.
s.-an 8287
[=1]
sabırsızlık : bkz. (sabırsızlan-)
s.+a+(sabırsızlığa) 10291
s.+ını+(sabırsızlığını) 6686
s.+la 8879
[=3]
Sabir Bey : Sabir Çelebi'yle Ayas Bey'in hikayesinin kahramanı.
s.+in 13212
[=1]
Sabir Çelebi : bkz. (Sabir Bey)
s. 13206
s.+nin 13208, 13209
s.+yle 13205
[=4]
Sabire Hanım : Midhat Efendi'nin „Teelhül“ adlı eserindeki kahraman.
s.+in 10199
[=1]
sabit : Hareket etmeyen.
s. 11562, 11728, 11828, 2014, 5895
s.+e 3936, 7228
s.+i 11176, 11181
s.+inde 11517
s.+iyle 11597
[=11]
Sabri : Divan Şairi.
s. 478
s.+de 235
s.+nin 475
[=3]
Sabr-u Sebat : Abdülhak Hâmid Tarhan'ın eseri.
s. 10982, 11129, 12092, 12297, 12782, 12789
s.+a 12122
s.+ın 11197, 12118
s.+ta 12115
s.+taki 12127
[=11]
Sabr-ü Sebat : bkz. (Sabr-u Sebat)
s. 12102, 6172
s.+in 12107
s.+taki 12131
[=4]
sabun köpüğü : Çok çabuk yok olmak, silinmek.
s. 10604
[=1]
Sacy : Meşhur dilci.
s.+nin 4220
[=1]
Sacy ailesi : Meşhur dilcinin ailesi.

s.+ne 3112
[=1]
saç : Baş derisini kaplayan kıllar.
s. 2208, 4093
s.-larından 6883
[=3]
saçkıran : Bir tür hastalık.
s. 4093
[=1]
saç- : Bir şeyi ortalığa dağıtmak.
s.-arak 8547
[=1]
Sadabat Bağları : Bir mekan.
s.+nda 11073
[=1]
sadakat : Sadık olmak.
s.-le 2669, 9572
[=2]
sadalı : Ötümlü.
s. 4205
[=1]
sadaret : Sadrazamlık.
s. 1300, 1348, 1504, 3176,
4095, 4977, 5176, 5683, 6661, 6676,
6799, 8008
s.+e 1115, 3073, 3662,
4953, 7821, 8026, 8036
s.-i 3158, 3161, 4189, 911,
9774
s.-inde 3626, 3630, 3646,
5046, 7817, 7951
s.-inden 3124
s.-ine 4108, 8041
s.-inin 7786
s.-te 4090
s.-ten 3179, 4091, 6689,
7819, 7935
[=40]
sadaretçe : Sadrazamlıkça.
s. 1968
[=1]
sadaret kalemleri : Sadrazam
kalemleri.
s.+ne 10976
[=1]
sade : Yalın.
s. 10095, 10241, 10433,
10648, 10768, 10816, 10893, 10895,
10921, 11233, 11280, 11442, 12143,
12346, 12629, 12911, 1294, 170,
1929, 2316, 2387, 2393, 2437, 2499,
2581, 2584, 2624, 2730, 2791, 2950,
3083, 3137, 3141, 3149, 3260, 3976,
3980, 4253, 4290, 4299, 4346, 4362,
4363, 4385, 4539, 4589, 495, 5439,
5456, 5483, 5484, 5809, 6069, 621,
6222, 7288, 8070, 8164, 8341, 8535,
8885, 9090, 9163, 9171, 9514, 9521,
9523, 9531, 9563, 9612, 9668, 9697,
9752, 979
s.-dir 2732, 8847
s.+ve 4250
[=77]
sadece : Yalnızca.
s. 10090, 10099, 10113,
10125, 10129, 10330, 1037, 10378,
1046, 10464, 10610, 10612, 10630,
10657, 10697, 1072, 10723, 10780,
10801, 10806, 10864, 1090, 10918,
1107, 11131, 11228, 11325, 11329,
11343, 11525, 11534, 11599, 1164,
11648, 11721, 11813, 11830, 11868,
11872, 11985, 12016, 12019, 12024,

12032, 12116, 12218, 12245, 12248,
12298, 12301, 12306, 12332, 12387,
12522, 12525, 12576, 12582, 12596,
12723, 12733, 12734, 12741, 12758,
12834, 12835, 12836, 12852, 13022,
13044, 1335, 1354, 1387, 1529,
1544, 1632, 175, 1855, 1931, 1940,
1962, 201, 209, 2117, 213, 2153,
218, 2224, 2239, 227, 2282, 2338,
2377, 2457, 2502, 2524, 2572, 2627,
2646, 2674, 2695, 2702, 2793, 2829,
2896, 2922, 2942, 299, 3067, 3069,
3108, 3215, 3229, 3384, 3428, 3457,
3658, 3739, 3912, 393, 4049, 4059,
4098, 4170, 4217, 4394, 4403, 4462,
447, 4603, 4648, 4661, 469, 4901,
4902, 4927, 500, 5005, 5088, 5190,
5192, 5212, 5243, 5264, 5278, 529,
5373, 5380, 5452, 5455, 5472, 5506,
557, 5580, 5605, 5637, 569, 5707,
5762, 586, 5903, 592, 5949, 5969,
5979, 598, 5999, 6001, 6015, 6064,
6210, 6213, 623, 6249, 6390, 6394,
6404, 6406, 6425, 6431, 6466, 6649,
6655, 6729, 6730, 685, 6883, 6891,
691, 6962, 7007, 7023, 7026, 7029,
7031, 7048, 7059, 7149, 715, 7165,
7243, 7333, 7351, 7390, 7426, 7433,
7464, 7469, 7478, 7507, 7514, 7640,
7728, 7811, 7990, 809, 8101, 8108,
8246, 8248, 8254, 8303, 8435, 846,
8476, 8478, 8486, 8772, 8877, 8888,
8934, 9064, 9194, 9202, 9209, 9246,
9254, 9313, 9369, 9383, 9505, 9521,
9542, 9577, 9602, 9661, 9949
[=246]
sadeleş- : Yalınlaşmak.
s.-mesi 2740, 9513
s.-mesini 2401
[=3]
sadeleştir- : Yalınlaştırmak.
s.-di 4357
s.-mekle 11269
s.-mesi 2402
s.-miş 9653
[=4]
sadeleştiril- : Yalınlaştırılmak.
s.-mesi 9268
[=1]
sadelik : Yalınlık.
s. 13037, 2396, 2600, 4321,
5789
s.+e+(sadelige) 8224
s.+i+(sadeligi) 5831, 8221
s.+idir+(sadeligidir) 9213
s.+in+(sadeligin) 13037,
4255
s.+te 3956
s.+tir 4387
[=13]
Sadetin Nüzhet Ergun : Edebiyat
tarihçisi, yazar.
s. 8117, 9332
s.+un 9329
[=3]
sadık : Dostluğu ve bağlılığı içten
olan.
s. 10065, 10231, 10305,
12064, 1261, 12907, 226, 4940,
5790, 659, 7680, 8658, 8761
s.+ı 8351
s.+tır 9924
[=15]

Sadık Paşa : Paris sefiri.
s. 10988
[=1]
Sadık Rifat Paşa : Tanzimat'ın fikir
babası sayılır.
s. 2394, 2632, 2698, 2737,
2791, 3090, 3361
s.+nın 2634, 2706, 2742,
2810
s.+ya 2687
[=12]
Sadık Rifat Paşa : bkz. (Sadık Rifat
Paşa)
s. 1674
s.+nın 1675
[=2]
Sadi : Divan şairi.
s.+nin 10973
[=1]
Sadi Efendi : Abdülhak Hâmîd
Tarhan'ın eseri "İçli Kız"daki
karakter.
s. 12109, 12114, 12132
[=3]
sadrizam : Osmanlı Devleti'nde
başbakan.
s. 1206, 1814, 3081, 3638,
4951, 4952, 6807, 6811, 6812, 6857,
7369, 7526, 7540, 7792, 7967, 9557
s.+a 1070, 3632, 7401
s.+da 1346
s.+dan 6825
s.+ı 1064, 6821
s.+ın 3594, 6791, 7789,
7878
s.+ının 6899
s.+lara 1499
s.+lardan 8025
[=30]
Sadrizam Ali Paşa : Osmanlı
sadrizamı.
s. 6738
[=1]
Sadrizam Fuad Paşa : Osmanlı
sadrizamı.
s.+nın 6687
[=1]
sadrızamlık : Başbakanlık.
s. 7768
s.+ında+(sadrızamlığında)
3623, 7953
s.+ını+(sadrızamlığını)
10992
s.+la 4146
[=5]
Sadullah : Osmanlı devlet adamı.
s. 3370
[=1]
Sadullah Bey : bkz. (Sadullah)
s. 6822
[=1]
Sadullah Paşa : bkz. (Sadullah)
s. 3143
s.+nın 11008, 5826, 7883
s.+ya 3847
s.+yı 6833
[=6]
saf : Dizi, sıra.
s. 10391, 10400, 10757,
12223, 12761, 2362, 2621, 411,
4230, 4358, 5209, 5755, 5924, 7440,
8953, 9166
s.+da 12285

s.+dadır 10128
s.-ına 5072, 9272
s.+ında 2779, 4969
s.-lar 12974
s.+ta 1063, 12003, 12511,
1957, 2457, 3162, 3189, 3223, 3246,
3523, 3696, 3795, 3916, 4131, 4443,
5224, 5224, 6493, 6685, 9891, 1269,
1284, 2789, 3092, 3141, 5363, 7917
s.+tadır 10114, 9390
[=52]
safo : Gönül rahatlığı, rahatlık,
kaygısız ve sakin olma.
s.-ları 10093, 2915
s.-larıyla 10105
[=3]
Safavi : Alevilerin tarihlerinde
kurduğu ilk devlettir.
s.-lerle 9119
[=1]
safderunuk : Kolayca aldatılan, saf
kişi.
s.-la 7203
[=1]
safdil : Kolayca aldatılan.
s. 13052, 4925, 961
[=3]
safdilane : Safılık.
s. 8953
[=1]
safdilanelik : Safılık.
s. 1766
[=1]
safdilce : Safça.
s. 2639, 8019, 8825
[=3]
safdillik : Kolayca aldatılabilirlik.
s.+i+(safdilligi) 1503
s.+iyle+(safdilligiyle)
10913, 13045
[=3]
safdr : Ay takviminin ikinci ayı,
sefer ayı.
s.+inde 9586
s.+inin 8191
[=2]
Saffet Paşa : Osmanlı devlet adamı.
s. 7242
[=1]
safha : Evre.
s. 1183
s.-dan 6439
s.-ları 10769, 12918, 2893,
3964
s.-larına 9906
s.-larını 10994, 5725
s.-larının 3962
s.-larıyla 10116, 2032,
6706
s.+sı 1184, 3660, 4832,
5336
s.+sına 1466
s.+sında 1610, 3491, 5006,
9062
s.+sını 3872
s.-ya 2404, 2838, 3457,
803
[=27]
safi : Katıksız, duru.
s. 4332, 4347
[=2]

Safiye Sultan : Osmanlı padişahı
III. Mehmet'in annesi, Valide Sultan
ve III. Murat'ın eşidir.
s.+m 1221
[=1]
safiyet : bkz. (safı)
s.+i 12333
s.+ine 8855
[=2]
safılık : bkz. (safı)
s. 7228, 8131
s.+a+(safılığa) 12831
s.+m+(safılığım) 13061
s.-larına 7758
[=5]
Safvet Paşa : Osmanlı devlet adamı.
s.-ları 3137
[=1]
sage : Bilge.
s.+dir 12686
[=1]
sağ : Vücutta kalbin bulunduğu
tarafın karşısında olan.
s.+a 2132, 3033
s.-dan 1619, 6950
s.+ı 2594
[=5]
sağdıç : Dügünde gelin veya
damada kılavuzluk eden kimse.
s. 4551, 4568, 4592
[=3]
Sağdıç Hanım : Şinasi'nin "Şair
Evlenmesi" adlı eserinde bir
karakter.
s.+m 4546
[=1]
sağır : Kulağı işitmeyen.
s. 12203
[=1]
Sağır Ahmed : bkz. (Sağır Ahmed
Bey)
s.+m 5057
[=1]
Sağır Ahmed Bey : Yeni
Osmanlılar Cemiyeti'nin kurucusu
Mehmet Bey'in oğlu.
s.+m 4941
[=1]
sağla- : Bir işin olması için gerekli
durumu, şartları hazırlamak.
s.-dığı 4386
s.-mak 2940, 3196, 4859
s.-ması 5704
s.-r 5550, 9412
s.-yabilmiş 3004
s.-yacak 12805, 12946,
3165, 9436
s.-yan 37, 9236
[=14]
sağlam : Dayanıklı, kolay
bozulmaz.
s. 10938, 11751, 12807,
12810, 12858, 13038, 1773, 2251,
2253, 2362, 3058, 3999, 5288, 5431,
5879, 6179, 6320, 6627, 7305, 7983,
8336, 9288, 953, 9754, 9815
[=25]
sağlamlaştır- : Dayanıklı hale
getirmek.
s.-mak 7774
[=1]
sağlamlık : Dayanıklılık.
s. 4279

s.+i+(sağlamlığı) 9965
s.+ını+(sağlamlığını) 8762
[=3]
sağlık : Sıhhat.
s.+ında+(sağlığında) 11987
[=1]
sağnak : Sert deniz yeli, büyük
dalga.
s.+i+(sağnağı) 6224
[=1]
saha : Alan.
s. 12417, 2716, 3202
s.+da 1060, 10642, 11405,
1282, 1335, 1587, 1622, 1764, 2224,
2478, 2844, 2970, 3678, 3761, 4296,
6614, 739
s.+daki 5063
s.+dır 4528
s.-larda 1460, 1609, 1889,
2738, 2822, 2920, 937
s.-ları 6170
s.-larına 1572
s.-larındaki 2843, 3712
s.-larından 5518
s.-nın 735
s.-sı 10376, 10713, 13030,
2613, 3244, 4686, 5556, 5576, 7286,
739, 826
s.+sına 1895, 4061, 6924
s.+sında 3076, 3412, 6616,
813, 926, 994
s.+sındaki 1241, 3582
s.+sını 13139, 13236, 2397,
2403, 3678, 933
s.+sıydı 84
s.+ya 1582, 3707, 4528
s.+yı 6015
[=68]
sahabe : Hz. Muhammed'i görmüş
ve onun sohbetinde bulunmuş
Müslümanlar.
s. 13088
[=1]
sahabet : Koruma, kayırma.
s.+iyle 8055
[=1]
sahaf : Genellikle kullanılmış ve
eski kitap alıp satan kitapçı.
s.-lar 2494
s.-lardan 13222
[=2]
Sahak Ebru : Şahsiyeti meçhul olan
bir yazar.
s. 3203, 3209
[=2]
sahalı : Meydan.
s. 882
[=1]
Sahib Molla : bkz. (Sahib Molla
Bey)
s.+nın 11367
[=1]
Sahib Molla Bey : Osmanlı
İmparatorluğunun son
Şeyhülislamlarındandır.
s. 11107
[=1]
sahife : Sayfa.
s. 10140, 10685, 12359,
12452, 12505, 13201, 3399, 4311,
4641, 4702, 5492, 8202, 8863, 9564,
9747
s.+de 1005, 5858, 9566

s.-deki 10814
s.-den 4640
s.-ler 10506, 10711,
10793, 1512, 2567, 3545, 9227
s.-lerce 9221
s.-lerde 11327, 11520,
5117, 5197
s.-lerdeki 3868
s.-leri 10846, 2502, 9199
s.-lerin 6117
s.-lerinde 2049, 9656
s.-si 9851
s.-sinde 2653
s.-ye 9626
s.-yi 4701
[=43]
sahifelik : Sayısalık.
s. 2635, 4119
[=2]
sahih : Gerçek, doğru.
s. 10990, 1987, 5949
s.-a 9115
[=4]
sahiha : Gerçek.
s. 8835
[=1]
sahih'ül âyar : Kusursuz altın.
s. 1188
[=1]
sahil : Deniz kenarı.
s. 2982
s.-le 11659
s.-lere 7610
s.-lerini 805
s.-lerinin 823
[=5]
sahilhane : Boğaz kıyısındaki yalı
anlamında istanbulca bir kelime.
s.-nin 1404
s.-sine 2413
[=2]
sahip : İye.
s. 10098, 10643, 10806,
11265, 11512, 12328, 12333, 12349,
12563, 12581, 12665, 12806, 1505,
1847, 2018, 2068, 2254, 2283, 2462,
2670, 2696, 2716, 3024, 3349, 3374,
3791, 441, 517, 5287, 54, 600, 6513,
6906, 699, 7055, 8254, 8633, 866,
8848, 9382, 9435, 9450
s.-i+(sahibi) 1040, 10406,
10452, 10950, 10986, 12210, 12215,
12274, 1232, 12472, 1308, 1328,
1331, 1666, 1973, 2010, 2418, 2494,
2516, 2961, 3170, 3173, 3194, 3271,
3444, 3967, 4069, 4179, 4217, 4232,
4380, 4665, 4678, 4885, 4983, 4988,
5030, 5138, 5207, 5412, 5478, 5904,
6246, 6628, 6710, 7347, 7447, 765,
7746, 7958, 8468, 8774, 8994, 914,
9237, 9777
s.-idir+(sahibidir) 1039,
3757, 5062, 7268, 7555, 9180, 9180,
9780
s.-idirler+(sahibidirler)
12232, 3427
s.-imizin+(sahibimizin)
9917
s.-inden+(sahibinden)
13016
s.-ine+(sahibine) 13010,
8385

s.-ini+(sahibini) 11244,
7460
s.-inin+(sahibinin) 7616
s.-lerine 9998
s.-ti 7754
s.-tir 2317, 5643, 9179
[=120]
sahne : İzleyicilerin kolayca
görebilmeleri için genellikle yerden
belli bir ölçüde yüksek yapılan,
oyun, müzik vb. gösteri yapmaya
uygun yer.
s. 11485, 12129, 12155,
12268, 12477, 12483, 12483, 12512,
12525, 12665, 12779, 12791, 12794,
12815, 12824, 3289, 3289, 3316,
3321, 4542, 4577, 6033, 6114, 6125,
6193, 6195, 6231, 6235, 6238, 6258,
6272, 6477, 8293, 8318, 8326, 8398,
8481, 8535, 8793, 8795
s.-de 11151, 11583, 12448,
12780, 3302, 3313, 5570, 5953,
6168, 6235, 8331, 8366, 8452, 8750
s.-dedir 6234
s.-deki 4584, 8552
s.-den 12257, 12420,
12523, 6168, 8749
s.-ler 12107, 12115, 12488
s.-lerde 12227, 12697
s.-lerdir 12483, 12625,
680, 8540
s.-leri 12126, 12150,
12412, 12445, 12476, 7208, 8539,
8566
s.-leridir 8595
s.-lerin 12317, 12514,
12637, 3287
s.-lerinde 11199, 12127,
12629, 8525
s.-lerinden 8473
s.-lerine 8392
s.-lerini 6489
s.-lerinin 12444, 12795,
4575, 8555
s.-lerle 11164
s.-nin 10994, 12431,
12450, 6165, 8676, 8750
s.-si 10251, 11582, 12107,
12116, 12523, 12558, 12599, 12657,
6232, 6764, 7435, 8401, 8557, 8562,
8592, 8661, 8752, 8756
s.-sidir 12513, 8732
s.-sinde 8428, 8820
s.-sinden 12590, 8399,
8507, 8795
s.-sine 10198, 12474, 8599
s.-sini 12325, 12600,
12601, 8355
s.-sinin 12133, 3306, 6196,
8557, 8906
s.-siyle 8428, 8993
s.-ye 12226, 12264, 12420,
3312, 4554, 4591, 4593, 6149, 6219,
6222, 7435, 7889, 9611
s.-yi 2215, 5571, 8663,
8751
s.-yle 8751
[=160]
Sahn-i Seman :
'in İstanbul'u fethinden
sonra kurduğu eğitim kurumları
arasında en üst düzeyde eğitim
veren yüksek öğrenim kurumudur.

s. 3542
[=1]
Sahra : Abdülhak Hamid
Tarhan'ın eseri.
s. 10268, 11023, 11340,
11350, 11352, 11360, 11385, 11387,
11442, 11458, 11569, 11673, 5926,
6044
s.-da 10626
s.-daki 11453
s.-dan 11466, 11471,
11609, 11637
s.-nın 10983, 10999,
11056, 11284, 11295, 11361, 11376,
11384, 11411, 11420, 11422, 11483,
11592, 11676, 11955
s.-sından 5859
s.-ya 11342
s.-yı 11022, 11381
[=39]
Sahraycedid : İstanbul'da bir semt.
s. 3489
[=1]
sahte : Gerçek olmayan.
s. 12623, 671, 8564
[=3]
sai : Çalışan.
s. 326
s.-leri 12043
[=2]
Saibdesöz : Muallim Naci'nin eseri.
s. 13161
[=1]
Said Bey : Şair.
s.-in 3144, 7568
[=2]
Said Galib Paşa : II. Mahmut
saltanatında 13 Aralık 1823 - 14
Eylül 1824 tarihleri arasında dokuz
ay iki gün sadrazamlık yapmış bir
Osmanlı devlet adamı.
s. 1064
[=1]
Said Galip Paşa : bkz. (Said Galib
Paşa)
s.-nin 1021
[=1]
Said Mehmed Efendi : Yirmisekiz
Çelebi'nin oğlu.
s.-nin 1017
[=1]
Said Nazif : Süleyman Nazif'in
oğlu.
s.-in 9134
[=1]
Said Paşa : Osmanlı devlet adamı.
s. 12922, 12941, 3662,
5167, 5272, 5536, 9417, 9904
s.-dan 4846
s.-nin 12925, 9904
s.-ya 4826, 4841
[=13]
Said Sermedi : Arnaut asıllı bir
Osmanlı genci.
s. 4185
[=1]
Said Sermedi Bey : bkz. (Said
Sermedi)
s. 4188
[=1]
saik : Sebep.
s.-i 4912, 5330
s.-lerle 1155

[=3]
Saint Augustin : Batı kilisesinin ilk döneminin başlıca ilahiyatçısıdır.
s.+in 556
[=1]
saire : Seyreden, hareket eden, yürüyen.
s. 2949
[=1]
sakal : Yetişkin erkeklerde yanak ve alt çenede çıkan kılların tümü.
s.+ını 4093, 6687
[=2]
sakat : Vücudunda hasta veya eksik bir yanı olan, engelli, özürlü.
s. 10607, 10613, 12691, 2581, 4346, 6471, 6899, 6957, 7515
s.+tı 6628
s.+tır 12577
[=11]
sakatla- : Vücudunun bir yerini eksik bırakmak.
s.-r 8851
[=1]
sakatlık : Sakat olma durumu.
s. 1802
[=1]
sakin- : Korumak.
s.-abilmiştir 9664
s.-an 99
s.-dıkları 6993
s.-ır 5449
s.-maz 1953
[=5]
sakınıl- : Korunulmak.
s.-ması 2691
s.-maz 11679, 7955, 8800, 8822
[=5]
Sakız : Yunan adası.
s. 13092
s.+a 12926, 8058, 8061
s.+da 12931
s.+dan 12981
[=6]
Sakız'da bir Harabezarda bir Sevdazede : Muallim Naci'nin şiiri.
s. 13119
[=1]
saki : İçkili toplantılarda içki dağıtan kimse.
s. 192
[=1]
sakin : Durgun, dingin.
s. 11844, 4446
s.+lerine 830
s.+lerini 10383
[=4]
Sakiname : Ayni'nin eseri.
s.+si 2089
[=1]
Sakine Hanım : Şinasi'nin "Şair Evlenmesi" adlı eserinde bir karakter.
s.+ı 4550
[=1]
sakla- : Gizlemek.
s.-mamıştır 12662
s.-r 5398
s.-yan 2620
s.-yanların 8769
[=4]
salabet : Katılık, sağlamlık.
s. 5763, 3497

s.+i 8046
s.+ten 4248
[=4]
Salahaddin : Mısır, Suriye, Yemen ve Filistin sultanı ve Eyyubi hanedanının ilk hükümdarı.
s. 9101, 9177
s.+i 9151
[=3]
Salahaddin Bey : bkz. (Salahaddin)
s.+i 3252
[=1]
Salahaddin Eyyubi : bkz. (Salahaddin)
s.+yi 9100
[=1]
Salahaddin-i Eyyubi : bkz. (Salahaddin)
s. 9117, 9174
s.+dir 9149
s.+nin 7737
[=4]
Salahaddin-i Eyyübi : bkz. (Salahaddin)
s. 9094
[=1]
Salahi Bey : Türk yazarı.
s. 11062
[=1]
salahiyet : İzin.
s.+leri 1572
[=1]
salahiyetli : İzinli.
s. 12982
[=1]
Salha : Abdülhak Hamid'in "İbni Musa"da bir karakter.
s.+nın 12447
[=1]
salı : Haftanın bir günü.
s. 11119
[=1]
salhveril- : Bırakmak.
s.-en 5059
[=1]
Salih Efendi : Keçecizâde İzzet Molla'nın babası.
s.+nin 1953, 2402, 4731
[=3]
salık : Bir yola giren, bir yolda giden.
s. 11538
[=1]
salım : Esen, sağlam.
s. 3085
[=1]
salla- : Düzenli bir biçimde ve hep aynı doğrultuda hareket ettirmek.
s.-r 4485
[=1]
sallan- : Bağlı bulunduğu yerde gevşek duruma gelip yerinden oynamak, kımıldamak.
s.-an 12358, 2382
s.-dığını 11349
s.-ır 10822, 11494, 3683, 5594
[=7]
sallanış : Sallanma işi.
s. 10263
s.+ı 9810
[=2]

sallantı : bkz. (sallanış)
s.+da 370
[=1]
salname : Senelik.
s.+de 4086
s.+ler 4089
s.+sinde 6700
[=3]
salon : Bir evde konukları ağırlamakta kullanılan en geniş oda.
s. 12632, 6415
s.+da 6574
s.+daki 6573
s.+ları 8544
s.+tu 6573
[=6]
saltanat : Bir ülkede hükümdarın, padişahın, sultanın egemen olması.
s. 11226, 12689, 130, 1304, 1344, 1554, 202, 2895, 4534, 4935, 4937, 5312, 6685, 7368, 7390, 7998, 8001, 9890, 9913
s.+a 4955, 5196
s.+ı 12671, 12693, 12735, 9900
s.+ın 12704, 5874, 7527
s.+ına 7085
s.+ından 5961, 8772
s.+ını 12534, 8675, 9007, 9011
s.+ının 7977
s.+ları 4533
s.+ların 128
s.+tan 2960
[=39]
Sami Efendi : Paris sefaretı başkatiibi.
s. 2747, 2750, 2758
s.+den 3362
s.+nin 2747, 2769
s.+yi 2787
[=7]
samimi : İçten.
s. 1873, 5966, 6953, 9705
[=4]
samimilik : İçtenlik.
s. 7274
[=1]
samimiyet : bkz. (samimilik)
s. 12949
s.+inden 2502
[=2]
Sami Paşa : Osmanlı devlet adamı.
s. 3169, 5173, 5308
s.+nın 10978, 5111, 5115, 5123
[=7]
Samipaşazade : bkz. (Samipaşazade Sezai)
s. 5163, 5666
s.+nin 6297, 6572
[=4]
Samipaşazade Sezai : Türk realist öykücü, romancı.
s. 6504
s.+nin 10856, 6493, 8084
s.+yi 10986
[=5]
Samipaşazade Sezai Bey : bkz. (Samipaşazade Sezai)
s.+in 6643
[=1]

Samipaşazade Sezai Bey : bkz.
(Samipaşazade Sezai)

s.+de 3923
[=1]

Samuel Sacy : Meşhur dilci
Sacy'nin oğlu.

s.+nin 4220
[=1]

san : Ün.

s.+ıyla 7942
[=1]

san- : Zannetmek.

s.-an 414
s.-anlardandı 2427
s.-anlardandır 3790
s.-dığı 4847, 7645, 8848
s.-duğumuz 11475, 8824
s.-ıyor 4546
s.-ıyorum 3722
s.-ıyoruz 9108
s.-mak 4903
s.-mamalıdır 10099, 11208,
872, 9081
[=16]

sanat : Bir duygu, tasarı, güzellik
vb.nin anlatımında kullanılan
yöntemlerin tamamı veya bu anlatım
sonucunda ortaya çıkan üstün
yaratıcılık.

s. 10394, 11249, 11314,
11648, 11684, 12827, 12878, 13247,
1362, 1412, 1759, 1855, 1894, 1895,
2021, 2036, 2156, 228, 2565, 2759,
2917, 2929, 3129, 3141, 3235, 3501,
3525, 359, 374, 3774, 3935, 432,
469, 486, 5204, 5465, 5613, 5917,
5960, 6078, 6118, 6127, 6253, 6279,
6353, 6517, 6585, 6592, 6595, 6616,
6636, 6657, 6929, 7214, 733, 763,
812, 8144, 8188, 8280, 842, 900,
9037, 905, 9309, 9349, 9588, 9592,
994, 998

s.+a 10779, 2255, 251,
3300, 654

s.+ı 10075, 10075, 10078,
10346, 10410, 10674, 10859, 10985,
11092, 11281, 11285, 11339, 11407,
11643, 12628, 12778, 13240, 2171,
2299, 2338, 251, 2718, 321, 412,
4707, 5740, 6167, 6245, 6553, 6921,
8237, 8925, 8927, 9973

s.+ıdır 10629, 9645
s.+ın 10325, 11649, 12332,
12813, 1750, 1875, 2727, 349, 4364,
5615, 5626, 6353, 660, 6625, 8254,
8334, 8837, 8938, 9200

s.+ına 11206, 12509, 5649,
5748, 7563, 8942

s.+ında 10675, 10944,
11633, 12874, 5839, 6441, 9608,
9668, 9669

s.+ındaki 10725
s.+ımı 10413, 11516,
11547, 12318, 1847, 2310, 5755,
5854, 6272, 6631, 9672

s.+ının 10319, 10617,
10698, 10771, 11054, 11115, 11266,
11374, 11467, 1824, 2076, 2205,
2313, 488, 5718, 5840, 5983, 6240,
6556, 8735, 9670

s.+la 10466, 10667
s.+lar 10916, 2088, 2450,
629, 6526, 6549, 6588, 759

s.+lara 429, 6108, 768
s.+larda 8196
s.+lardaki 769
s.+lardan 4560, 766
s.+ları 1001, 10907, 328,
4229, 6238, 6655, 7486, 765, 8844,
903

s.+larıdır 3934
s.+larımız 12879
s.+ların 6008, 6523, 6542,
9167

s.+larına 13064, 3289,
5614, 625
s.+larında 207, 5633, 578,
909

s.+larındaki 276
s.+larından 10881
s.+larını 2252
s.+larının 2497, 268, 6552,
6578, 6589, 744

s.+larıyla 2564
s.+larla 9594
s.+ta 10894, 11124, 12812,
502, 5583, 5904, 8344

s.+taki 1943
s.+tan 11306, 6635
s.+tır 2301
[=241]

sanatkâr : Sanatçı.

s. 11247, 11251, 11266,
1362, 1388, 1451, 5839, 876, 9045
s.+a 381, 925
s.+da 8798
s.+ı 11310, 11688, 6520
s.+ın 11496, 924
s.+la 12802, 322
s.+lar 12380, 3277, 3294,
3303

s.+lardan 1413
s.+ları 2286
s.+larımız 6115
[=26]

sanatkarane : Sanatçıya yakışır
biçimde.

s. 347, 6494
[=2]

sanatsız : Sanatı olmayan.

s. 9214
[=1]

sanayi : Endüstri.

s. 3125, 3511, 3514
s.+in 2682, 954
s.+ine 2683
s.+inin 5285
[=7]

sancak : Bayrak.

s.+ın+(sancağın) 7796
[=1]

sandal : İnsan taşıyacak biçimde
yapılmış, kürekle yürütülen deniz
teknesi.

s. 10093, 10105
[=2]

sandalcı : Sandalı kullanan kişi.

s.+lara 10817
[=1]

sandalya : Arkalıklı, kol koyacak
yerleri olmayan, bir kişilik oturma
eşyası.

s.+larıyla 12633
[=1]

sandık : İçine çeşitli şeyler konulan,
tahtadan yapılmış, kapaklı ev eşyası.

s.+ı+(sandığı) 4626, 7177
s.+ın+(sandığın) 4627
[=3]

sandık emini : Eskiden, hükümet
veznedarlığı için kullanılan eski
isim.

s. 9733
[=1]

sanem : Çok güzel kadın.

s. 8144
[=1]

sanal- : Zannetmek.

s.-abilir 11792
s.-acağından 9707
s.-an 11425, 2792, 412,
5183, 6464, 8787
s.-dığı 8271
s.-dığından 12251
[=10]

saniye : Dakikanın altmışta biri.

s. 4983, 6679
[=2]

sanki : Farz edelim ki, güya.

s. 10003, 10529, 11052,
12651, 13183, 1710, 1710, 1746,
1871, 2200, 2202, 4788, 5217, 6587,
7026, 7650, 8397, 8865, 9037, 9163,
9371, 9542, 9974
[=23]

Sanskritçe : Hint-Avrupa dilleri
grubundan olan, klasik Hint din ve
edebiyat dili.

s. 4629
[=1]

sansüalite : Duyumcu.

s. 8196
s.+nin 11868
s.+sine 5588
[=3]

sansüalizm : Duyumculuk.

s. 246
[=1]

sansür : Her türlü yayının, sinema
ve tiyatro eserinin hükümetçe
önceden denetlenmesi işi.

s. 11099, 11106, 11482,
3265, 8531

s.+ü 11483
s.+üne 219, 9990
s.+ünü 11319
s.+ünün 7849
[=10]

santimantal : Duygulu, içli, hassas.

s. 10521, 10582, 11719,
8324, 9635

s.+e 10775
[=6]

santimantalite : Hassaslık,

duygululuk, içtenlik.
s.+nin 10590
[=1]

santimantalizm : Aşırı duygululuk,
davranışlarına duygularıyla yön
veren kimsenin durumu.

s.+de 152
s.+i 8173
[=2]

sar- : Çevresini çevirmek, çepeçevre
dolanmak.

s.-an 13043, 6501, 9987
s.-ar 11039, 2205
s.-dığı 11572
s.-ması 3141

- [=7]
sara : Zaman zaman kendini kaybederek olduğu yere düşme, vücutta şiddetli çırpınmalar ve ağız köpürmesi ile ortaya çıkan bir sinir hastalığı.
s. 12256
[=1]
sarac : Koşum ve eyer takımları yapan, satan, işleyen veya süsleyen kimse.
s. 12869
[=1]
sarahat : Belginlik. Düşüncelerin tam bir açıklık ve kolaylıkla anlatılma niteliği.
s. 2114, 4420, 9661
s.+i 13186
s.+in 5540, 779, 9582
s.+la 12143
s.+le 1761, 4415, 4624, 7630, 8193
[=13]
sarahatli : Belgin olma durumu.
s. 1820
[=1]
saray : Hükümdarların veya devlet başkanlarının oturduğu büyük yapı.
s. 1000, 1150, 117, 118, 118, 12201, 12589, 126, 12737, 1279, 1354, 137, 143, 144, 145, 1454, 1578, 1778, 1812, 1871, 199, 2025, 208, 230, 2527, 2550, 2849, 2884, 2885, 2886, 2902, 2905, 2909, 2909, 2911, 2943, 2964, 2992, 3064, 3074, 3081, 3291, 3475, 38, 45, 4822, 5088, 5199, 5618, 5873, 6153, 638, 6458, 6872, 6911, 7809, 7810, 7823, 7955, 7991, 8014, 835, 8771, 8818, 9001, 9016, 9428, 9627, 9871
s.+a 10960, 11062, 11625, 12533, 2571, 2967, 4013, 4835, 4912, 4955, 5290, 5327, 5590, 6719, 6726, 737, 7386, 7773, 7814, 8063, 8065, 8074, 899, 9480, 9701, 9861, 9911
s.+ca 6852
s.+da 120, 1904, 1906, 2004, 2516, 2829, 3290, 5168, 5273, 6234, 6829, 7987, 9003
s.+daki 3120
s.+dan 12691, 6687, 6702, 6845, 8024, 9934
s.+dır 127
s.+ı 1146, 1507, 175, 1813, 222, 262, 3747, 4173, 627, 6461, 722, 7386, 7838, 9868
s.+ın 1088, 12535, 1522, 170, 2048, 2526, 2969, 3292, 3866, 4176, 454, 4868, 5069, 5294, 6861, 8020, 810, 9866, 9894, 9899, 9969
s.+ına 12681, 12737, 3960, 7815
s.+ında 1015, 1511, 6134, 6153, 6446, 877
s.+ından 12734
s.+ının 1403, 171, 261, 3499, 7384
s.+la 1363, 3740, 4852, 5171, 6721, 6736, 8066, 9840, 9902, 9928
s.+larda 1594
s.+lardan 6234
s.+larına 1578, 8610
s.+larındaki 8814
s.+larını 1599
s.+larıyla 6450
[=186]
sarayca : Saray tarafından.
s. 8002
[=1]
Sardanapal : Abdülhak Hâmid Tarhan'ın eseri.
s. 10982, 11341, 12154, 12161, 12302, 12591
s.+e 11471
s.+in 11350
[=8]
Sardou : Yazar.
s. 8411
[=1]
Sardunyalı : Sardunya halkından olan.
s.+nın 3283
[=1]
sarf : Harcama, tüketme.
s. 1093, 11587, 1733, 2966, 3650, 8190, 85, 85, 9325
[=9]
sarfet- : Harcamak.
s.-er+(sarfeder) 881
s.-ilen+(sarfedilen) 11831
s.-ilmek 4849
s.-mez 11489
s.-tiği 11415, 6976
s.-tiğini 7688
s.-tikleri 5015
[=8]
sarfinazar : Saymama, dikkate almama.
s. 11171, 12955, 1577, 1846, 1905, 1944, 3765, 5133, 5663, 5842, 6033, 7240, 8211, 9283
[=14]
Sarf ve Nahiv : Şinasi'nin kitabı.
s. 4237
[=1]
Sargon : Babil efsanesine konu olan kral.
s. 627
[=1]
sarhoş : Alkollü içki veya keyif verici bir madde sebebiyle kendini bilmeyecek durumda olan.
s. 12257, 8128, 8479
[=3]
sarhoşluk : Sarhoş olma durumu.
s.+u+(sarhoşluğu) 12238, 8155
s.+un+(sarhoşluğun) 192
[=3]
sarıklı : Başına sarık sarmış olan.
s. 12908
[=1]
sarılı- : Sarma işi yapılmak.
s.-dığı 12371
s.-dığını 11037
s.-ır 11746
s.-mak 12732
s.-masında 7112
s.-mıştır 10454, 1949
[=7]
sarılış : Sarılma işi.
s. 12877
[=1]
Sarım Paşa : Osmanlı devlet adamı.
s. 2607, 2887, 3091
[=3]
sari : Hint kadınlarına özgü giysi.
s. 11641, 7754, 8344
[=3]
sarih : Açık, kolay anlaşılır.
s. 10412, 10838, 11379, 11404, 11424, 11777, 11929, 11954, 12147, 12305, 1253, 12727, 12757, 12898, 1298, 13170, 1536, 1574, 1675, 1889, 1896, 1941, 2664, 3107, 3258, 4408, 4507, 4663, 470, 4766, 5366, 5368, 5400, 5464, 5652, 5772, 592, 6656, 675, 6848, 767, 7841, 8847, 8971, 9136, 9316, 9355, 9547, 9595, 9827
s.+i 1269
s.+tır 11918, 3848, 4622
[=54]
sarp : Dik, çıkması ve geçilmesi güç.
s. 1613
[=1]
sarpasar- : İyice karışmak.
s.-an 6771, 7213
[=2]
sarraf : Kuyumcu.
s. 2975, 9417
s.+ın 12112
s.+lara 2950
[=4]
Sarraf Mıgırdıç : Dönemin sarraflarından.
s.+ın 2976
[=1]
sars- : Birdenbire ve güçle kımıldatmak, sallamak.
s.-an 3833, 4298, 9927
s.-arken 4298
s.-makla 10657
s.-mıştır 7381
s.-tığını 11179
[=7]
sarsıl- : Sallanmak.
s.-dığı 11438, 3824
s.-ır 4395
s.-irken 5956
s.-miş 2111, 2325
[=6]
sarsıntı : Sallantı.
s.+ların 1176
s.+nın 1169
s.+sında 1790
[=3]
sat- : Bir değer karşılığında bir malı alıcıya vermek.
s.-an 2854
s.-arak 10792
s.-ması 5152
s.-tiği 7205
s.-tığını 5544
[=5]
sathi : Yüzeysel.
s. 10125, 12277, 13099, 2589, 2596, 6158, 6517, 773
s.+ye 10775
[=9]
satıcı : Alıcıya bir şey satan kimse.
s. 4313
[=1]
satıl : Yüzey.
s.+a+(satha) 3007
s.+da 1601

s.+ı+(sathı) 10042
s.-ından+(sathından) 6214
s.-ının+(sathının) 9955
s.+ta 10807, 2783, 2919,
6394, 903
s.-tan 6074
[=11]
satıl- : Satma işine konu olmak.
s.-acak 7701
s.-an 8500
s.-dığını 3153, 6141
s.-iyor 2857
s.-miş 6452
[=6]
satılık : Satılacak şey.
s.+a+(satılığa) 11234,
12158, 6434, 727
[=4]
satım : bkz. (satış)
s.+ı 2992
[=1]
satın : bkz. (satılacak)
s. 1280, 13222, 1583, 4313,
4857, 6434, 7730, 7941, 9737, 9937,
9939
[=11]
satır : Mısra.
s. 4224, 4709
s.+da 2587, 7334
s.-ında 10930, 986
s.+ını 3086
s.+la 4658
s.-lar 2681, 3021, 3962,
5250, 6764, 9905
s.-larda 7572
s.-lardan 1433, 8805
s.-ları 11202, 11891, 8883
s.-ların 8195
s.-larıyla 2667
s.-larla 1049, 11891, 8531,
9572, 9580, 9971
[=28]
satırlık : Mısralık.
s. 2724
[=1]
satış : Satma işi.
s.+ı 9592, 9768
[=2]
satyr : Yunan mitolojisinde ikinci
derecede gelen kır tanrıları.
s.+i 7252
[=1]
savlet : Şiddetli saldırı.
s. 8810
s.-inin 854
[=2]
savuş- : Bulunduğu yerden aceleyle,
gizlice veya dikkati çekmeden
ayrılmak.
s.-tuklarını 7419
[=1]
say- : Herhangi bir sıraya koymak,
herhangi bir sırada yer aldığını
kabul etmek.
s.-abileceğimiz 10231
s.-abiliriz 11532, 2216
s.-acağız 2416
s.-acak 6640
s.-alım 10967, 11474,
11620
s.-an 11227, 11604, 12948,
148, 2089, 9567

s.-ar 1043, 11206, 1349,
7169, 7330, 7394, 8400
s.-ardı 6166
s.-dığı 10067, 2536, 5211
s.-dığımız 11990, 11994,
1584, 1874, 2118, 2629, 4343, 574,
6622, 7824, 8248, 946
s.-dık 10338
s.-dıkları 107
s.-diklerimize 11244, 6231,
6292
s.-diklerimizden 3259, 712
s.-ıp 7407
s.-iyordu 11690
s.-ma 9689
s.-mak 10864, 10887, 1127,
11392, 1308, 1762, 2011, 2535,
3043, 3120, 3136, 3227, 348, 7227
s.-makla 6000
s.-makta 10689
s.-maktadır 1329
s.-maktır 10164
s.-mamaları 4046
s.-mamalıdır 12992
s.-mamız 10664
s.-mamıza 9126
s.-mayacak 7613
s.-miş 6579
[=71]
sayd-ı dil : Gönül avı.
s. 188
[=1]
Sayd'ul Mefkud : Ali Suavi'nin
kitabı.
s. 5436
[=1]
saye : Aracılığıyla, yardımıyla.
s.+de 1942, 3100, 4113,
4630, 7922
s.+sinde 10069, 10336,
1044, 11003, 1266, 1388, 1446,
1687, 1733, 198, 2300, 2643, 2853,
3059, 3456, 3591, 4592, 4836, 5513,
5514, 554, 6458, 7379, 7576, 7771,
7814, 827, 92, 932, 9463
s.+sindedir 11233, 6681
[=37]
saye-i şahane : Koruma altında.
s.+de 10147
[=1]
sayfa : Üzerine yazı yazılan veya
basılan bir kâğıt yaprağın iki
yüzünden her biri.
s.-lar 3961
s.-larda 966
s.+sı 427
s.+sında 4000
s.+sında 9322
[=5]
sayfiye : Yazlık yer.
s.-lerinin 98
s.+ye 2914
[=2]
sayı : Sayma, ölçme, tartma vb.
işlerin sonunda bulunan birimlerin
kaç olduğunu bildiren söz, adet.
s.+da 6797
s.+dan 4062
s.-larında 1223, 7575
s.+sı 3160, 6181
s.+sına 5034

s.+sında 11594, 11602,
11622, 4058, 4064, 4071, 5438,
9477, 9775
s.+sındaki 7787
s.+sından 6782
[=18]
sayıl- : Sayma işine konu olmak,
addedilmek.
s.-abilecek 10432, 350,
611, 6402, 6936
s.-abilir 10343, 10499,
10567, 10716, 13132, 3281, 8574
s.-abilirler 2545
s.-acak 13167, 4389, 5282,
5516, 7668
s.-amayacağına 12430
s.-amaz 250
s.-an 1276, 838, 8399, 9874
s.-arak 4093
s.-dığı 7888
s.-ır 4001
s.-malıdır 4850, 6622
s.-ması 2437, 3246
s.-masıdır 3505
s.-masına 6516
s.-maz 4336
[=34]
sayım : Sayma işi.
s.+ı 1582
[=1]
saz : Bir çalgı aleti.
s. 12568, 12682, 2096,
2250, 2256, 2260, 2357, 2366, 2994,
7461, 7466, 7468, 8453
s.+ın 2885
s.+ından 10615
s.+larından 2090
[=16]
Schelling : Filozof.
s. 11542
[=1]
Schiller : Romantik felsefe akımının
önemli düşünürü.
s.+dır 10357
s.+in 10356, 8590
[=3]
Scribe : Komedi yazarı.
s. 679
[=1]
sebat : Sözüden veya kararlarından
dönmemeye, bir işi sonuna değin
sürdürme.
s. 5248, 6769
[=2]
sebebiyet : Neden olmak.
s. 1503, 6236
[=2]
sebeb : Neden.
s. 10234, 10336, 10510,
10824, 10942, 11198, 11289, 11492,
11934, 12285, 12361, 12431, 12465,
12564, 12587, 12767, 12882, 12988,
1504, 1979, 2008, 2123, 2178, 2488,
258, 2693, 3019, 3032, 3124, 3177,
3584, 4171, 4175, 4829, 4977, 5126,
5139, 5232, 5364, 5536, 5614, 57,
6162, 6199, 620, 6236, 6398, 6632,
6808, 695, 7164, 72, 7245, 7640,
7860, 8343, 8413, 8596, 8652, 8693,
8819, 8878, 9009, 9239, 9327, 9997
s.+i+(sebebi) 11, 11098,
11265, 11279, 11570, 11571, 12559,
1623, 254, 257, 3336, 3398, 367,

3730, 3796, 4177, 4288, 4368, 461, 4947, 5532, 599, 6164, 681, 712, 735, 74, 7533, 766, 7740, 7800, 7837, 7856, 8523, 9918, 9919
s.+in+(sebebin) 8255
s.+ini+(sebebini) 12142, 12583, 6403, 6729, 684, 9832, 9839, 9989
s.+le 11153, 699
s.+ledir 1609
s.+ler 10510, 11027, 1276, 3605, 5119, 6236, 9874
s.+lere 725
s.+leri 1445, 1715, 260, 6571, 758, 7744, 9280
s.+lerin 1168
s.+lerinden 334, 4574, 624, 75
s.+lerini 5612, 7330, 7388, 9486
s.+lerle 11031, 11974, 3301, 9872
s.+ten 3122, 9641
[=144]
sebpsiz : Nedensiz.
s. 7060
[=1]
sebk-i hindi : Hint tarzı, Hint biçimi demektir. Türk edebiyatında bir edebi akım olarak ortaya çıkmıştır.
s. 8163
s.+nin 451, 5694
[=3]
seci : Nesirde yapılan uyak.
s. 12509, 3934, 743
s.+de 3937
s.+i 4251, 4325
s.+ler 9169
s.+nin 3961
[=8]
secii : bkz. (seci)
s. 7287
[=1]
secili : Uyaklı.
s. 10896, 2591
[=2]
secisiz : Uyaksız.
s. 10895, 9267
[=2]
seç- : Benzerleri arasında hoş a gideni seçip almak veya yararlanmak için ayırmak.
s.-er 548, 8581
s.-imde 5293
s.-me 10127, 2244, 9462
s.-mediğini 9853
s.-mek 2669
s.-mesi 10436, 13001, 6934
s.-meye 12471
s.-meyi 527
s.-miş 5697
s.-mişe 10592
s.-tiği 10400, 12541, 271, 280, 309, 3992, 4213, 5518, 6951, 8471, 9983
s.-tiğini 13056
s.-tikleri 12613, 6538
[=29]
seçil- : Seçme işine konu olmak.
s.-di 11116
s.-diği 6377

s.-en 10612, 301, 491, 9109, 9315
s.-ince 361
s.-ir 11119, 1968
s.-memesi 3121
s.-mesi 10526
s.-mesinde 10195
s.-miş 10498, 10902, 285, 5634, 9871, 9995
[=19]
seçiş : Seçme işi.
s. 8643
s.+inde 12170
s.+le 13002, 8533
[=4]
seçkin : Üstün, güzide.
s. 10561, 544, 5605, 5712
[=4]
seçkinlik : Seçkin olma durumu.
s.+inin+(seçkinliğinin)
8317
[=1]
sedef : Midye, istiridye vb. deniz hayvanlarının kabuğunda bulunan sedefçilikte kullanılan, pırlıtlı, beyaz, sert bir madde.
s. 3500
[=1]
Seele : Şinasi'nin makalesi.
s. 4175, 4279
[=2]
sefahat : Zevk ve eğlenceye düşkünlük, uçarılık.
s. 9723
s.+e 8907
s.+te 3480
[=3]
sefalet : Sefillik.
s. 10146, 10221, 2889, 5332, 5645, 6490
s.+i 12629
s.+ini 7324
s.+ten 10108, 10219
[=10]
sefaret : Elçilik.
s. 10974, 1254, 1305, 1635, 2858, 3067, 960, 994
s.+i 11066, 2746, 4008, 4953, 4957, 5157
s.+inde 2659
s.+ine 6715
s.+le 6835
s.+lerden 7414
s.+lerinde 2707
s.+lerinin 1406
[=20]
sefarethane : Elçilik.
s.+si 1139, 1323, 1349, 885
s.+sinde 1392, 3270, 6130, 885
[=7]
sefaret katipliği : Elçilik sekreteri.
s.+nde 5163
[=1]
sefaret memurluğu : Elçilik memuru.
s.+nun 11086
[=1]
sefaret münşisi : Elçilik yazmanı.
s. 10972
[=1]
sefarethane : Osmanlı Devletinde yabancı ülkelere gönderilmiş olan

sefirlerin (elçilerin), İstanbul'dan hareket etmelerinden başlayarak, gittikleri yerlerde gördükleri olayları, yaptıkları diplomatik görüşmeleri, gezip gördükleri yerlerin idari, sosyal, askeri, ilmi ve kültürel hayatları hakkında bir takım önemli bilgileri toplayarak padişaha veya sadrazama takdim ettikleri rapor, yazılı belge.
s. 1246, 1308, 985
s.+de 979, 987
s.+lerden 1560
s.+lerin 2747
s.+nin 1258, 2637
s.+sinin 1234, 988
[=11]
sefer : Yolculuk.
s. 10271, 1083, 11066, 11452, 11761, 11942, 12939, 1394, 2878, 2913, 5254, 5262, 5401, 5956, 6697, 6743, 6752, 6813, 7096, 7359, 8155, 8739, 9194, 9633
s.+e 3548, 8353
s.+i 1338, 8678
s.+inde 2857
s.+inden 902
s.+ine 8995
s.+inin 793
s.+leri 3195, 719, 8633, 898
s.+lerinde 8992, 940
[=38]
sefil : Sefalet çeken.
s. 12214
s.+ler 6285
[=2]
Sefiller : Victor Hugo'nun romanı.
s. 11496
s.+de 8982
s.+deki 11903
s.+i 6331
s.+idir 8974
s.+in 8980
s.+iyle 8792
[=7]
sefine : Gemi.
s.+sini 8437
[=1]
sefir : Elçi.
s. 11008, 1367, 1516, 4012
s.+den 11000
s.+i 10988, 2107, 5042, 7374, 8028, 967
s.+in 4842
s.+inin 1204
s.+ler 1239, 1240, 1581
s.+leri 836
s.+lerin 1277, 1362, 2108
s.+lerinden 1560
s.+lerine 2952
[=22]
sefirlik : bkz. (sefaret)
s. 1502
s.+i+(sefirliği) 6848
s.+inde+(sefirliğine) 2686
s.+ine+(sefirliğine) 6844
s.+ler 1238, 1276
s.+lerde 2889
[=7]
sehayat : Yolculuk.
s.+ten 11296
[=1]

seher : Sabahın güneş doğmadan önceki zamanı.

s. 10861

[=1]

sekiz : Bir sayı.

s. 10249, 10620, 11137, 11323, 11325, 11410, 11812, 11830, 1185, 12868, 1352, 3342, 3661, 4323, 5116, 5862, 7544, 9690

[=18]

sekizinci : Sekiz sayısının sayı sıfatı.

s. 10370, 12695, 4668, 8688, 958

[=5]

sekizlik : Sekizi bir arada.

s. 5809, 7258

s.+i+(sekizliği) 5870

s.+lerin 5810

s.+te 11814

[=5]

sekiz yüz : Bir sayı.

s. 10964

[=1]

seksen : Bir sayı.

s. 10604, 6446

[=2]

seksen sekizinci : Seksen sekiz sayısının sayı sıfatı.

s. 6789

[=1]

seksüelite : Bireyin kendisini dişilik veya erkeklik şeklinde gösteren kişiliğinin fiziksel, emosyonel, entellektüel ve sosyal yanlarının bütünleşmesidir

s. 246

[=1]

sekte : Bozukluk.

s.+sinden 13035

[=1]

Sekt-i melih : Abdülhak Hamid'in şiiri.

s. 11620

[=1]

selabet : Katılık, sağlamlık.

s. 3971

[=1]

selahiyet : Yetki.

s.+i 11013, 2963

s.+le 6870

s.+ler 2830

s.+leri 4836

s.+lerini 2824, 4856

[=7]

selamet : Esen olma durumu.

s. 12632, 3834

s.+i 7300

[=3]

selamlan- : Selamlama işi yapılmak.

s.-dığı 4283

[=1]

selamlık : Saray, köşk veya konaklarda erkeklere ayrılan bölüm.

s.+tadır 4553

[=1]

Selanik : Yunanistan'ın ikinci büyük kenti ve Yunan Makedonyası bölgesinin yönetim merkezidir.

s. 10328, 2982

[=2]

Selcivan Hikayesi : Vehbi Cem Aşkun'un kitabı.

s. 2245

[=1]

Selçuk Devleti : Selçukluların Anadolu'da kurduğu devlettir.

s. 789, 797, 8610, 8612

s.+larının 796

[=5]

Selçuk Sultanı Ertuğrul III : Namık Kemal'in „Celal“ mukaddimesinde geçen karakter.

s.+ün 8620

[=1]

selef : Bir görevde, bir makamda kendinden önce bulunmuş olan kimse.

s.+leri 2465

s.+lerinden 2509, 3803

s.+lerine 3910

[=4]

Selim : Osmanlı sultanlarının yirmi sekizincisi.

s. 1191, 5987, 6133, 9103

[=4]

Selim Bey : Sürgüne gönderilen yazarlardan.

s. 7893

[=1]

Selim III : bkz. (Selim)

s. 10339, 10954, 1118, 1132, 1188, 1203, 1261, 1295, 1324, 1328, 1364, 1370, 1378, 1400, 1501, 1516, 1558, 1756, 1811, 1869, 1904, 1952, 2386, 2614, 2912, 3831, 4865, 5538, 5621, 7530

s.+den 1485

s.+e 1197, 1350, 1818, 2091

s.+ün 10007, 1196, 1216,

1321, 1374, 1396, 1441, 1451, 1598, 2427, 2541, 2548, 3961

[=48]

Selim-i Evvel : Abdülhak Hamid'in eseri.

s. 12856

[=1]

Selim-i Evvel kasidesi : bkz. (Selim-i Evvel)

s. 8265

[=1]

Selim Nüzhet : Tiyatro yazarı.

s.+in 3279

[=1]

Selim Nüzhet Gerçek : bkz. (Selim Nüzhet)

s. 6116

[=1]

Selim Sabit : İlk çağdaş Türk Eğitim bilimci.

s.+e 3870

[=1]

selis : Akıcı.

s. 12979

[=1]

sema : Gökyüzü.

s.+dan 9469

[=1]

semai : Klasik Türk müziğinde iki basit usulden biri.

s.+sinin 2343

[=1]

semalaş- : Uçmak.

s.-iyordu 366

[=1]

sembol : Simge.

s. 11188, 1786, 2342, 8489

s.+dür 12575, 6442

s.+e 12582

s.+ler 12577

s.+lerin 113

s.+ü 10785, 11730, 12575,

13004, 649

s.+üdür 10111

[=15]

sembolik : Simgesel.

s. 209, 8518

[=2]

sembollü : Simgeli.

s.+ye 111

[=1]

semere : İstenilen sonuç, verim.

s.+si 9897

[=1]

semt : Şehirde yerleşim bölgesi.

s. 10095, 11430, 2860

s.+i 4080

s.+ine 4559

s.+lerinde 3488

s.+lerinden 11428

s.+lerini 2913

[=8]

semutaat : Bir cemiyet.

s. 5253

[=1]

sen : İkinci teklif şahıs zamiri.

s. 11874, 4590, 4590

s.+in 12049

[=4]

sena : Övme.

s. 12999

s.+sı 8436

[=2]

sendele- : Dengesi bozularak düşecek gibi olmak.

s.-meden 12230

[=1]

sene : Yıl.

s. 10006, 10170, 10224, 10431, 10479, 10481, 10566, 10570, 10572, 10604, 10609, 10729, 10850, 10964, 11040, 1108, 11108, 11323, 11325, 11375, 11455, 11498, 11615, 1168, 11779, 11860, 11992, 12645, 12931, 1352, 1441, 1757, 1993, 2127, 2784, 2805, 3066, 3342, 3342, 3562, 3565, 3578, 3604, 3629, 3651, 3661, 3786, 3831, 3916, 4029, 4034, 4134, 4258, 4851, 4879, 5079, 5101, 5110, 5114, 5457, 5598, 5599, 5751, 5964, 6150, 6192, 6284, 6446, 6480, 6676, 6702, 6717, 6722, 6739, 7075, 7121, 7148, 7563, 7687, 8051, 8648, 8714, 8729, 8965, 9600, 9733, 9735

s.+de 1525, 3626, 4688,

6367, 9085

s.+den 10354, 10458, 1565,

2865, 3920, 4268, 5648

s.+dır 1185, 6694, 7951

s.+ki 5236

s.+ler 10486, 1081, 10980,

11033, 11230, 2653, 3540, 3666,

3685, 3826, 4751, 5235, 6813, 9936

s.+lerce 10170, 10341,

7099, 7137, 8712

s.+lerde 10422, 10765, 10777, 10978, 11167, 11459, 11566, 11623, 1245, 1258, 13143, 2706, 2737, 3439, 3532, 3541, 4051, 5111, 5122, 5332, 5490, 5529, 6346, 6652, 7445, 7677, 791, 8107, 887, 9817, 9928, 9933
s.+lerdeki 7241
s.+lerden 11502, 3664, 7281
s.+lerdir 10497, 10981, 11034, 11040, 11231, 12932, 3667
s.+lere 6240
s.+leri 10093, 10344, 10496, 10746, 10786, 10934, 11021, 11590, 1378, 2537, 2799, 2974, 3428, 3682, 4793, 4968, 5234, 5297, 6313, 6524, 7735, 7806, 8630, 8632, 8991
s.+leridir 4968, 6814
s.+lerin 10334, 11058, 11130, 3858, 7210
s.+lerinde 10343, 10508, 1085, 11004, 11454, 1434, 1554, 2095, 2735, 2807, 2812, 3144, 3547, 4010, 5639, 6286, 6499, 7443, 7749, 7934, 8064, 8412
s.+lerindeki 5331, 5331, 7977
s.+lerinden 10447, 11216, 2864, 3545, 6014, 9949
s.+lerine 6263
s.+lerini 3430, 5644, 6370
s.+lerinin 10746, 10752, 10956, 11467, 4597, 4740, 6348, 8414, 8837, 9954
s.+nin 10453, 1205, 3418, 3794, 5510, 7331, 7563, 7567, 7745, 8259, 9493, 9933
s.+si 11025, 1234, 1993, 3525, 4206, 4884, 4894, 5114, 5316, 6141, 6186, 6191, 8061, 8191, 8639, 8975, 9890
s.+sinde 1034, 10703, 10707, 10974, 11212, 1192, 1254, 13243, 1991, 2404, 3233, 3537, 3634, 3664, 4010, 4066, 4095, 4157, 4891, 5126, 5162, 6184, 6659, 7114, 7870, 8250, 9239, 9495
s.+sindedir 3276
s.+sinden 3317, 4086
s.+sine 10501, 2452, 3888, 3921, 4086, 6368
s.+sini 2553
s.+sinin 8231, 9870
s.+ye 10354, 10458, 1565, 2865, 4177, 4267, 4268, 4757, 5021, 5648
s.+yi 3831, 7143
[=324]
senelik : Yıllık.
s. 1385, 1520, 2684, 3616, 3802, 6361, 8964, 942
[=8]
senet : Bir kimsenin yapmaya veya ödemeye borçlu olduğu şeyi göstermek için imzaladığı resmî kâğıt.
s.+i+(senedi) 1524, 9914
s.+ler 3517
s.+leri 7963
[=3]
seniye : bkz. (saniye)

s. 6739
[=1]
sensorium dei : Algılama tarzı.
s. 11605
[=1]
sensualizm : bkz. (sansüalizm)
s.+e 1713
[=1]
sensualité : bkz. (sansüalite)
s. 1705
[=1]
sentaks : Söz dizimi.
s. 12506, 2407, 8140, 46
s.+a 7282
s.+ı 4614
s.+ını 11478
s.+ının 3980
[=8]
sentetik : Yapay yolla elde edilen, bileşimli.
s. 5919
[=1]
sentimentalism : bkz. (santimantalizm)
s.+e 1771
[=1]
serahat : bkz. (sarahat)
s. 1996, 9692
s.+le 1222
[=3]
serasker : Sadrazamlık göreviyle yükümlü olmayan ve Osmanlı ordusunun komutanlığını yapan vezirin unvanı.
s. 1606, 4146
[=2]
Serasker Avni Paşa : Osmanlı devlet adamı.
s. 7973
[=1]
seraskerlik : Seraskerin yaptığı iş.
s. 5175
[=1]
sera-yı adem : Yokluk sarayı.
s. 126
[=1]
serbest : Hiçbir şarta bağlı olmayan, istediği gibi davranabilen.
s. 10132, 10156, 11688, 11812, 12672, 12676, 12975, 1623, 1754, 3061, 3447, 3725, 3762, 5851, 5865, 6371, 7627, 8444, 8511, 9495, 9712
s.+tir 8435
[=22]
serbestçe : Hareketlerine dikkat etmeyen.
s. 1029, 10688, 3435, 8503, 1436, 1918
[=6]
serbestiyet : bkz. (serbestlik)
s. 4775
[=1]
serbestleş- : Serbest olmak.
s.-en 1389
s.-ir 1011
s.-mesi 850
[=3]
serbestlik : Serbest olma durumu.
s. 12771
s.+inden+(serbestliğinden) 2774, 3061, 3449

s.+ini+(serbestliğini) 4806, 9866
[=6]
serbest nazım : Ölçü, ayak gibi klasik ve bağlayıcı kuralları bir kenara iten şiir tarzı.
s.+i+(serbestnazım) 11277
[=1]
serçe : Bir kuş türü.
s. 8627
[=1]
Serdar-ı Ekrem : Padişahların katılmadığı savaşlarda başkomutanlık yapan sadrazamlara verilen san.
s. 7975
[=1]
Serdaroğlu Çiftliği : Ahmet Mithat'ın satın aldığı çiftlik.
s.+ni 9938
[=1]
seretibbalk : Hekimbaşlılık.
s.+tan 1104
[=1]
sergi : Alıcının görmesi, seçmesi için dizilmiş şeylerin tümü ve bu nesnelerin serildiği yer
s. 2684
s.+sine 6749
[=2]
sergüzeşt : Macera.
s. 1363, 2066, 6296
s.+i 2059
s.+in 7574
s.+inde 1794, 6493, 6572, 8981
s.+te 6437, 6573
[=11]
Sergüzeşt-i Perviz : Ali Haydar Bey'in eseri.
s. 6176
[=1]
serhad : Sınır boyu.
s.+dine 12270
[=1]
serhat : bkz. (serhad)
s. 969, 975
[=2]
seri : Dizi.
s. 10061, 3515, 8139
s.+si 6298, 7328
s.+sini 10389
[=6]
serkeş : Kafa tutan, başkaldıran.
s. 1493
[=1]
ser-kitabet : Baş yazman.
s.+ine 3254
[=1]
ser-levha : Ana başlık.
s.+lar 6636
s.+sı 2769
s.+sını 5395
[=3]
sermaye : Ana mal.
s. 2940, 5009, 7708
s.+nin 868
s.+si 10240
s.+sinden 2942
[=6]
sermayedar : Sermayesi olan.
s.+larına 3639
[=1]

serp- : Bir şeyi dağılacak biçimde dökmek, saçmak.

s.-erek 12475
s.-tiği 5340
[=2]

serpil- : Serpme işine konu olmak.
s.-miş 1456
[=1]

serpinti : Dökülen veya akan bir şeyden sıçrayıp serpilten bölüm.

s.+leri 2039
s.+leridir 10605
s.+si 11564, 1561, 6463, 6491
[=6]

serpiştir- : Yağmur veya kar azar azar, ince ince yağmak, serpmek.

s.-diği 10584, 9327
[=2]

sert : Katı.

s. 11745, 13013, 148, 2325, 2362, 7656, 7882
[=7]

servet : Varlık, zenginlik, mal mülk.

s. 10136, 10241, 11087, 2930, 3070, 3077, 4864, 7867, 847
s.+i 201, 6712, 7206
s.+in 863
s.+inden 8470
s.+ini 10043, 11167, 12196, 8469
s.+le 12629
s.+lerini 2940
s.+te 9417
[=21]

Servet-i Funün : Türk edebiyatında 1860'tan beri devam eden Doğu-Batı mücadelesinin kesin sonucunu (Batı edebiyatının lehine) belirleyen aşamadır.

s.+un 10502
[=1]

Servet-i Fünun : bkz. (Servet-i Funün)

s. 10448, 10678, 10696, 10858, 11876, 12832, 2229, 3369, 5535, 6495, 7522
s.+dan 11876
s.+un 10496, 10679, 11103
[=15]

Servet-i Fünun edebiyatı : bkz. (Servet-i Funün)

s.+nın 10467, 10698
[=2]

servet-i kazibe : Geçici zenginlik.

s. 2905
[=1]

servi : Bir tür ağaç.

s. 194, 2916
[=2]

serzeniş : Yakınma.

s.+ler 11511
s.+leri 2513
[=2]

ses : Kulağın duyabildiği titreşim, seda.

s. 11077, 286, 287, 322, 48, 5793, 5823, 6977, 8624
s.+e 291, 5794
s.+i 13116, 1945, 321, 5745, 6023, 8851
s.+in 5676, 5745
s.+inden 8864

s.+ini 10608, 6968
s.+inin 1850, 319
s.+iyle 11140, 2055, 5793
s.+le 7898, 8284
s.+ler 11042, 526
s.+leri 8453, 8546
s.+li 8172
[=34]

seslen- : Uzaktan bağırarak çağırarak, ünlemek.

s.-ir 499
[=1]

sesli : Sesi olan, ses çıkaran.

s. 8119
[=1]

sessiz : Ses çıkarmama.

s. 2670, 5949
[=2]

sessizlik : Sessiz olma durumu.

s. 11565
s.+in+(sessizliğin) 11565
[=2]

set : Toprağın kaymasını veya suyun akmasını önlemek için yapılan kalın duvar.

s. 7812, 7825
[=2]

setre : Düz yakalı, önü ilikli bir tür ceket.

s. 3566
[=1]

sev- : Sevgi ve bağlılık duymak.

s.-diği 7719
s.-diği 10043, 10186, 10186, 10551, 10692, 10816, 11490, 12039, 12194, 12197, 12208, 12224, 12238, 12247, 12290, 12354, 12387, 12437, 12542, 12698, 12731, 12741, 2765, 3746, 4389, 5987, 6877, 6981, 7349, 7510, 7561, 8063, 8312, 8453, 8474, 8778, 9953
s.-diğini 11159, 12530, 12543, 12615, 12797, 6661, 7875, 8170, 8290

s.-diğinin 12545
s.-e 7051, 7051, 9436, 9436
s.-eceğini 7505
s.-ecek 12741, 9741
s.-epektir 11069
s.-en 10170, 10213, 10227, 11165, 12094, 12417, 12545, 12606, 12873, 12926, 1890, 2000, 2875, 6207, 7532, 8390, 8538, 8818, 9217, 9658

s.-enlerdendir 12806
s.-enlere 12564
s.-er 10269, 10616, 10788, 12419, 12651, 12674, 12730, 12731, 5225, 6411, 6534, 7503, 8308, 8308, 8371, 8798

s.-erdi 10552, 11675
s.-erek 9142
s.-eriz 4231
s.-gili 113
s.-iyor 8036
s.-iyordu 9669
s.-iyorlar 2929
s.-me 5941
s.-mediği 10190, 7573, 9342

s.-mediğini 9907
s.-mek 12545
s.-mekle 12616, 3780, 9790

s.-mekte 8496
s.-mektedir 12210
s.-mektedirler 8495
s.-memek 2047, 7234

s.-memiş 8450
s.-memize 6929
s.-mese 9780
s.-mesi 6933
s.-meye 12699, 6180

s.-meyen 11172
s.-mez 140

s.-miş 10167, 3688, 8357, 8547, 8790

s.-mişler 4286
s.-miştir 10368
s.-sek 7036
[=132]

sevda : Güçlü sevgi, aşk.

s.+larının 3489
s.+sı 8682
[=2]

sevda bir türab : Servet-i Fünun dönemindeki şiirlerde geçen terkiplerden biri.

s. 11877
[=1]

sevda-yı bi ismetane : Masum olmayan aşk.

s. 8878
[=1]

sevdire- : Sevmesini sağlamak.

s.-ir 3561
s.-meye 10044
[=2]

sevgi : İnsanı bir şeye veya bir kimseye karşı yakın ilgi ve bağlılık göstermeye yönelten duygu.

s. 11759, 12414, 5324, 5938, 6806, 8779, 8961, 9222
s.+nin 5917, 8913
s.+si 10786, 12281, 12424, 12470, 12481, 2221, 3242, 3291, 3788, 4038, 6058, 7378, 8345
s.+sine 10263
s.+sini 12617, 7506, 8304, 8505, 8985, 9077
s.+sinin 10094, 2884, 3684, 4572, 5628, 6999, 8915
s.+siyle 4531
s.+ye 8683
[=39]

sevgili : Sevgi ve bağlılık duyulan.

s. 11185, 11617, 11725, 11847, 11865, 133, 138, 145, 159, 164, 183, 221, 226, 236, 5941, 5949, 5992, 8235, 9575

s.+den 11429
s.+ler 728
s.+leri 10615
s.+nin 10341, 10726, 10797, 11398, 12329, 140, 144, 2219, 226

s.+si 10275, 10812, 11491, 12398, 12465, 8374, 8442, 8565
s.+sidir 12539
s.+sine 8401
s.+sini 12158, 12391, 2156, 8353, 8524, 8875
s.+sinin 10818, 12358, 12415, 12700, 4548, 8424, 8823
s.+siyle 8566
s.+ye 10332, 11871, 11873, 134, 212, 231

s.+yi 6434
s.+yle 11448
[=63]
sevil- : Sevgi duyulmak, sevgi beslenilmek.
s.-diğini 8390
s.-ecek 12069
s.-en 10533, 10664, 11290, 12329, 12378, 12560, 13047, 537, 5665, 7530
s.-meyen 7209
s.-meyı 140
s.-mezdi 6731
s.-miş 11330, 3110
[=17]
sevimli : Hoşa gitme özelliği olan, hoşa giden, cana yakın.
s. 1509, 1900, 2204, 2459, 6930, 8857
s.+dır 2440
s.+sıdır 12241
[=8]
sevimsiz : Hoşa gitmeme.
s. 3450, 4270, 4287
[=3]
sevin- : Mutlu olmak.
s.-mesidir 7414
[=1]
sevinç : Mutluluk.
s.+inden+(sevincinden)
5296
s.+le 8625
[=2]
sevinçli : Mutlu.
s. 8509
[=1]
seviş : Sevme işi.
s. 152
[=1]
seviş- : Birbirini sevmek.
s.-en 6396
s.-ir 4546
s.-irler 6412
s.-me 6414
s.-mektedir 8420
s.-menin 6576
s.-tiği 8819, 9007
s.-tikleri 7717
[=9]
seviye : Düzey.
s. 10087, 13066, 1865, 1865, 729, 9185
s.+de 10078, 11841, 2563, 6408, 7577
s.+lerinin 6339
s.+si 10018, 3104, 5798, 6337, 6340, 9955
s.+sıdır 10143, 9955
s.+sinde 10238
s.+sinden 8767, 9955
s.+sine 13216
s.+sini 10842, 11594, 5207, 9972
s.+siyle 9808
s.+ye 5216, 646
s.+yi 1879
[=32]
sevk : Gönderme.
s. 1161, 12351, 1677, 2389, 2544, 3148, 4101, 6466

s.+iyle 1333
[=9]
sevket- : Göndermek.
s.-en+(sevkeden) 12096
s.-er+(sevkeder) 5028
s.-ildikleri 9031
s.-mişti 11689
s.-tiği 7156
[=5]
sevkitabii : içgüdü.
s.+ye 10023
[=1]
sevk'ül-ceyş : Askeri birliklerin lüzumlu yere sevkini ve geri çekilme işini idare etme.
s.+inin 1057
[=1]
seyahat : Yolculuk.
s. 10511, 12924, 1517, 5219, 788, 7939, 9941
s.+ı 2399
s.+ına 10981
s.+i 11158, 2660, 4194, 5117, 5267, 6404, 6750, 6799
s.+in 10973, 10999, 11038, 3506, 3507
s.+inde 4194, 4221
s.+indeki 10206
s.+inden 3597, 4773, 5018, 6793, 8178
s.+ine 10260, 10266, 10291, 12164, 8112
s.+ini 11215
s.+inin 10989, 11392, 12087, 12127
s.+ları 12621
s.+lere 10363
s.+leri 3568
s.+lerin 7548
s.+lerine 10355
s.+lerle 3047
s.+te 10512, 11159, 8179
s.+ten 11009
[=50]
Seyahatname : Evliya Çelebi'nin eseri.
s. 1259
s.+nin 2636
s.+si 1324
s.+sinde 11171, 11173
[=5]
Seydi Ali Paşa : Osmanlı kaptan-ı deryalarından.
s.+nın 2445
[=1]
Seydi Yahya : Şemseddin Sami'nin eseri.
s. 6203
[=1]
Seyfeddin : Namık Kemal'in „Celal“ mukaddimesindeki bir karakter.
s.+i 8592, 8757
[=2]
Seyfettin : bkz. (Seyfeddin)
s.+i 8758
[=1]
seyir : Bakıp eğlenecek şey.
s. 6375
s.+i+(seyri) 12547
s.+ini+(seyrini) 12462
[=3]
seyirci : İzleyici.

s. 10397, 12779, 6048
s.+nin 12478
[=4]
Seyit Nesimi : 14.-yy Hurufi Türk şairi.
s.+de 424
[=1]
Seyrani : Türk saz şairi.
s. 2247, 2266, 2271, 2334, 2344, 2348, 2977
s.+de 2353
s.+den 2373
s.+nin 2328, 2332, 2336, 2338, 2346
s.+ye 2356
[=15]
seyredil- : İzlenmek.
s.-ebilecek 283
s.-ebilen 8293
[=2]
seyret- : İzlemek.
s.-ebilir+(seyredebilir) 399
s.-en+(seyreden) 12861, 1393
s.-er+(seyreder) 11068, 6148
s.-iliyordu 2873
s.-mek 8764
s.-tiği 968
[=8]
seyyah : Gezgin.
s. 1118, 1320, 1591, 2640
s.+ın 1388, 1408, 972
s.+lar 1098
s.+lardan 2864
s.+ların 1409, 995
[=11]
seyyale-i berkiye : Yıldırımsal akıntı.
s. 9205
[=1]
Seyyid Mustafa Efendi : Osmanlı müelliflerinden.
s.+nin 1289
[=1]
sez- : Hissetmek.
s.-diği 984
s.-dikleri 9018
s.-memek 11957
[=3]
Sezai Bey : bkz. (Samipaşazade Sezai)
s. 6492, 6612
s.+e 6621
s.+in 6647
[=4]
sezil- : Hissedilmek.
s.-en 2653
s.-ir 11458, 13084
[=3]
sezış : Sezme işi.
s. 9250
s.+leri 11679
s.+leriyle 2030
[=3]
Shakespeare : İngiliz yazar.
s. 12130, 12149, 12171, 12473, 12493, 12510, 12511, 12522, 6218, 6244, 7712, 8313, 8318, 8540, 8741, 8914
s.+dir 12510
s.+e 12593, 12604, 3305
s.+i 8798

s.+in 12513, 12520, 12528,
12594, 5932, 5997, 8554, 8590
[=29]

Shelly : Namık Kemal'in eserlerini
tercüme ettiği yazar.
s.+den 11084
[=1]

sıcağı sıcağına : Hemen.
s. 5556, 7599, 9778, 9870
[=4]

sıcak : Havadaki yüksek ısı.
s.+tır 10077
[=1]

sıcaklık : Isı.
s.+ı+(sıcaklığı) 3898, 57,
59

s.+ında+(sıcaklığında)
11665
s.+ındandır+(sıcaklığından
dır) 13243

s.+ını+(sıcaklığını) 3897,
8919
s.+ta 10057
[=8]

sıçra- : Ayaklarla, birdenbire ve
kuvvetle yeri teperek hızla yukarıya
veya ileriye atılmak.
s.-ma 9595
s.-malar 11826
[=2]

sıçrayış : Sıçrama işi.
s. 4752
[=1]

sıfat : İsimleri niteleyen sözcükler.
s. 8142, 9679
s.+ı 11607, 12979, 1375,
6678

s.+ın 7029
s.+ıyla 10420, 10886, 1360,
1628, 1873, 2213, 2476, 2894, 3031,
3689, 3850, 4535, 5265, 6358, 7173,
811, 8272, 8756, 9003, 9390
s.+iyle 10964, 12758, 3097,
3852, 5945, 6987, 7752, 867, 9420
s.+larda 2354
s.+larıyla 7029
s.+larıyla 11941
s.+tan 9682
[=40]

sıfır : Hiçbir değeri olmayan.
s.+dır 11765
[=1]

siğ- : Bir kaba, bir yere bütünüyle
girebilmek veya içinden
geçebilmek.
s.-ar 2344
s.-mayan 12662, 8088
[=3]

siğın- : Tehlikelerden kaçarak
güvenilir bir yere çekilmek..
s.-an 1074
s.-dığı 10022, 9020
s.-dığını 11702
s.-mada 10780
s.-mak 10758
s.-malara 2162
s.-manın 2163
s.-maya 6953
s.-mış 7492
[=10]

sıgık : Sığ olma durumu.
s. 10860
s.+ı+(sıgılığı) 776

[=2]
sıhhat : Sağlık.
s. 12263, 4630
s.+ı 7977
s.+i 11042
s.+ine 11028
s.+ini 7906
[=6]

sıhhatli : Sağlıklı.
s. 10845, 2330
[=2]

sıhhi : Sağlıkla ilgili, sağlığa yarar.
s. 10510, 6481
[=2]

sıhhiye : Sağlık işlerinin tümü.
s. 4011
[=1]

sık : Benzerleri veya parçaları
arasında çok az aralık bulunan.
s. 11961, 2582, 2855, 7148
[=4]

sık- : Çevresine sarılarak veya bir
şey sararak çepeçevre basınç altına
almak.
s.-an 11296
s.-madan 3882
[=2]

sıkı : Dar.
s. 10602, 1297, 13093, 131,
1381, 1606, 1810, 2150, 2184, 2306,
2471, 264, 2963, 3709, 4149, 4635,
489, 489, 5020, 5475, 5637, 5670,
5877, 6100, 6777, 7285, 79, 842,
888, 91, 9493
s.+ya 2150
[=32]

sıkıcı : bkz. (sıklık)
s. 12447
[=1]

sıkıl- : Can sıkıntısı duymak.
s.-an 10144
[=1]

sıkıntı : İşsizlik, tekdüzelik,
bezginlik vb. sebeplerden doğan
ruhsal yorgunluk, cefa, eziyet.
s. 11003, 11116, 2098,
2170, 5165, 5236, 865, 867
s.+da 1972
s.+dan 8421
s.+sı 2049, 6869
s.+sının 10145
s.+yı 11718
[=14]

sıkıntılı : Sıkıntı içinde olma.
s. 10990, 6814, 8420
[=3]

sıkı sıkı : İyice.
s. 2154, 3674
s.+ya 10455, 2348, 2891,
5633, 9705
[=7]

sıkıştır- : Bir şeyi dar bir yere zorla
sığdırmak, tıkmak.
s.-amadığı 12312
s.-an 2451
s.-ması 6821
s.-maya 7959
[=4]

sıklaş- : Sık duruma gelmek veya
sıkça ortaya çıkmak, sık görülmek.
s.-tığını 991
[=1]
sık sık : Sürekli.

s. 10374, 10578, 10901,
11202, 11208, 11863, 1220, 12508,
12542, 12767, 12838, 12840, 1320,
13229, 1358, 1426, 1707, 1837,
2180, 2184, 2390, 2687, 2795, 2851,
3049, 3241, 3272, 3293, 3301, 3575,
3754, 4272, 4635, 4815, 4943, 5263,
661, 6610, 6959, 7032, 7058, 7082,
7189, 7711, 7738, 7827, 7898, 8028,
8129, 8381, 8492, 8859, 8922, 9825
[=54]

sıla : Gurbetteki bir kimse için
doğup büyüdüğü ve özlediği yer.
s. 2378
[=1]

sınai : Sanayi ile ilgili, endüstriyel.
s. 1281
[=1]

sınıf : Önemlerine, niteliklerine göre
kişi veya nesnelerin yerleştirildiği
kategorilerden her biri.
s. 10024, 1527, 195, 2493,
2913, 2985, 3723, 4661, 6144, 671,
7462, 7962, 9813, 9960

s.+a 10735, 1902, 3510,
8199
s.+ı 1440, 2973, 3688,
5087

s.+ın 195, 2976, 3678,
7255
s.+ına 1813, 6721
s.+ından 4763, 7528
s.+ının 1075, 1285, 13240,
858

s.+la 859
s.+larda 3490
s.+ların 3518, 690
s.+larını 1467
s.+larıyla 3295
s.+ta 1011, 1545
[=42]

sınıflandır- : Bölümlendirmek.
s.-ma 10127
[=1]

sınır : İki komşu devletin
topraklarını birbirinden ayıran çizgi,
hudut.
s.+ı 613
s.+larını 11734
[=2]

sır : Giz.
s. 11600, 11782, 11782,
11783, 11905, 12016, 13040, 1343
s.+dır 11729, 11784
s.+ları 11728, 1847
s.+larına 2495
s.+larından 483
s.+rı 10171, 10174, 11561,
11918, 12044, 12801, 1702, 2039,
2041, 210, 2313, 2642, 3710, 3859,
3882, 3976, 8155

s.+rını 12800, 5721
s.+rını+(sırının) 1044
s.+rına 6524
s.+rını 10143, 11462,
11853, 12694, 12737, 13196, 3512,
5217, 5259, 5984, 6556, 7022, 7099,
7149, 7425, 8938
[=51]

sıra : Bir şeye ayrılan, uygun
görülen veya rastlayan zaman.
s. 3518, 6679

s.+da 11900, 12909, 2744,
5301, 6529, 6700, 6738, 6883, 7537,
7944, 8020, 8105, 9726, 9941
s.+larda 3646, 3936, 4193,
4399, 5254, 7544, 7940, 8205, 8931,
9127, 9988
s.+larında 2519, 3704,
4103, 4872, 5107, 5684, 9919
s.+larındaki 3899
s.+larından 10911
s.+larını 2510
s.+sı 2530, 9044
s.+sına 148, 1530, 1872,
1957, 6872, 6928, 7283
s.+sında 10754, 9859
s.+sıyla 3902, 6633, 8591
s.+siyle 3909
[=52]

sırala- : Dizmek.
s.-dığı 8005
s.-rken 7059
[=2]

Sırbistan : Bir ülke.
s. 1551, 1651, 3027, 4782,
4808, 6755, 6763, 7210, 7823, 7833,
7954, 7971, 7974, 9859
s.+a 4804
s.+daki 4166
s.+ı 7831
s.+ın 7979
[=18]

sırdaş : Birinin sırrını bilecek kadar
ona yakın olan kimse, mahrem.
s. 3719
[=1]

sırf : Yalnızca.
s. 10186, 12372, 1795,
4820, 5623, 6035, 6405, 8006, 8311,
8930, 9901
[=11]

sırt- : Dişlerini göstererek aptallık,
şaşkınlık, kurnazlık veya alay
belirtir biçimde gülmek, sırtarmak.
s.-ır 12727
[=1]

sırtkatip : Kendisine gizli yazılar
yazdırılan kimse.
s.+i+(sırtkatibi) 2549
[=1]

Sırmakeşsuyu : Ahmet Mithat'ın
çiftlik aldığı yer.
s.+nun 9937
[=1]

Sırp : Güneydoğu Avrupa'da
yerleşik ve Slav dillerinden biri olan
Sırpça'yı konuşan ve ağırlıklı olarak
Hıristiyan (Ortodoks) dinine mensup
olan bir Güney Slav halkıdır.
s. 1492
s.+lara 7834
s.+ların 7863
[=3]

sırt : Vücudun arka bölümü.
s.+ında 8543, 9060
s.+ındaki 4490
[=3]

Sıtkı Bey : Namık Kemal'in "Vatan
yahut Silistre" adlı eserindeki
karakter.
s. 8350, 8360, 8375
s.+den 8376
s.+i 8359

s.+in 8346, 8361, 8378,
8381
s.+le 9693
[=10]

Sıtkızade : Nefî'nin bir kasidesini
tanzir ederek söylediği kişi.
s. 2028
[=1]

sıtma : Anofel türü sivrisineğin
sokmasıyla insandan insana bulaşan,
titreme, ateş ve ter nöbetleriyle
kendini gösteren bir hastalık.
s. 7903, 9987
s.+sı 11044, 5970
[=4]

Sıyret-i Salahaddin : İbni
Şeddad'ın eseri.
s. 9151
[=1]

sıyrıl- : Bir yerden veya bir
durumdan çıkmak, kurtulmak.
s.-arak 12035
s.-dığını 10683
s.-ma 10197
s.-ması 8163
s.-miş 7194
[=5]

sız- : İnce aralıklardan veya
gözeneklerden az miktarda ve belli
olmadan yavaş yavaş akmak.
s.-abilen 870
s.-an 3366, 8968
s.-dığını 2415
s.-masına 1389
s.-maya 1180
[=6]

sızıntı : Sızan şey.
s.+lar 3274
s.+ları 6384
[=2]

sızla- : Yakınma.
s.-manın 2977
s.-yan 2056
[=2]

sızlan- : Yakınmak.
s.-an 10589
s.-ma 5993, 7172
s.-maktan 2098
s.-maları 2047
s.-maya 150, 8744
[=7]

sızlanış : Sızlanma işi.
s. 8745
[=1]

sigara : İnce kâğıda, kıyılmış tütün
sarılarak hazırlanan, silindir
biçiminde, ağızdan dumanı çekilen
nesne.
s. 6764
s.+larının 3952
s.+larıyla 3943
[=3]

sihir : Büyü.
s. 11503, 426
s.+i+(sihri) 13076
[=3]

sikke : Madenî para.
s.+lerin 1188
[=1]

sil- : Bir şeyin ıslaklığını gidererek
kuru duruma getirmek.
s.-en 284
s.-er 403

s.-ip 1416
s.-miş 7460
[=4]

silah : Savunmak veya saldırmak
amacıyla kullanılan araç.
s. 1529, 2448, 3031, 3262,
5052, 7039, 7218, 7313, 8526, 9036
s.+ı 13220, 1538, 1640,
170, 7358
s.+ına 3085
s.+ını 1639, 4462
s.+la 1056, 3748
s.+lar 7176
s.+ları 7340
s.+larını 167, 5213
s.+tır 7022
[=25]

silahlı : Silahlı olan.
s. 168, 3027
s.+dır 165
[=3]

silahsız : Silahlı olmayan.
s. 3028
[=1]

silik : Belirsiz.
s. 8891, 9004
[=2]

silin- : Yok olmak.
s.-en 2040
s.-ir 12257
s.-irdi 12812
[=3]

Silistre : Bulgaristan'ın kuzey
doğusunda, Dobruca bölgesinde,
Tuna kıyısında bulunan bir şehirdir.
s.+de 1206
s.+nın 7880, 8358, 8407
[=4]

silkin- : Ani bir hareketle, korkuyla
vücudu sarsılmak, silkelenmek.
s.-ir 402
[=1]

silkiş : Silkmeye işi.
s.+i 2585
[=1]

sille : Elin iç yüzüyle vurulan tokat.
s.+den 2371
[=1]

Silleli Nigari : Halk şairi.
s.+nin 2371
[=1]

silile : Birbirine bağlı, birbiriyle
ilgili şeylerin oluşturduğu dizi.
s. 2568, 5496
s.+nin 11860, 12040
s.+sı 12456, 12765, 686
s.+sında 11923, 11931
s.+sındaki 12007
s.+sındadır 9676
s.+sine 1176, 12407, 480
s.+ye 240
s.+yi 6301
[=16]

sim : Yüz.
s.+larındandı 7705
s.+sı 12374, 4950
s.+sını 1618
[=4]

Simav : Kütahya'nın bir ilçesidir.
s.+a 5119
[=1]

simya : Ebu Ali Sina hikayesinde
geçen bir kavram.

s. 615, 620
[=2]
sin- : Kendini göstermemek için büzülmek, saklanmak, pusmak.
s.-miş 13084
[=1]
Sinan Paşa : Kanuni Sultan Süleyman döneminde 1550-1553 yılları arasında Osmanlı donanmasının Kaptan-ı.
s.+yı 762
[=1]
Sind : Namık Kemal'in "Celal" mukaddimesinde adı geçen nehir.
s. 8593, 8629
[=2]
sindir- : Hazmetmek.
s.-mesini 319
[=1]
sinema : Herhangi bir hareketi düzenli aralıklarla parçalara bölerek bunların resimlerini belirleme ve sonra bunları gösterici yardımıyla karanlık bir yerde, bir ekran veya perde üzerinde yansıtarak hareketi yeniden oluşturma işi.
s. 12795
s.+yı 12796
s.+yla 12792
[=3]
Sinema Şairi : Hamid'in eseri.
s. 12082
[=1]
sinir : Kızgınlık.
s. 11565
s.+leriyle 5212
[=2]
sinirlen- : Kızmak.
s.-diğini 12982, 9837
[=2]
sinizm : İnsanın erdem ve mutluluğa, hiçbir değere bağlı olmadan bütün gereksinimlerden sıyrılarak kendi kendine erişebileceğini savunan Antisthenes'in öğretisi, kinizm.
s.+i 12743
[=1]
sinsi : İçten pazarlıklılık.
s. 10993, 3453, 6453
[=3]
sipahi : Osmanlılarda tımar sahibi bir sınıf atlı asker.
s. 8695, 8987, 8989
[=3]
sipariş : Bir şeyin yapılmasını, gönderilmesini, getirilmesini isteme, ismarlama.
s. 3771, 3784
[=2]
Sirac : Ebüzziya'nın kurduğu gazete.
s. 7734
[=1]
Sıraç Gazete : bkz. (Sirac)
s.+sinin 7852
[=1]
sirayet : Hastalık başkalarına geçme, bulaşma.
s. 1655
[=1]
sirkat-i müevvele : Abdülmecit'in iltizam usulünden vazgeçilerek vergi

usûllerinin düzeltilmesi için ortaya koyduğu sistem.
s. 2936
[=1]
sirkeci : Sirke yapan veya satan kimse.
s.+de 7205
s.+ye 7897
[=2]
Sir Ponsonby : İngiliz sefiri.
s.+nin 2108
[=1]
sis : Atmosferin alt tabakalarındaki küçük su taneleri veya buhardan oluşan bulutların çok alçalarak yeryüzüne kadar inmesiyle oluşan duman.
s. 10704, 13130
s.+in 10705
s.+inden 2763
s.+inin 11067
s.+ler 11070
s.+teki 13132
[=7]
sistem : Düzen.
s. 12001, 156, 2812, 2955, 3009, 3444, 4433, 5084, 5201, 5255, 5257, 567, 7165, 9502, 9295
s.+de 134, 220, 586
s.+den 2479
s.+dir 11922
s.+i 115, 11630, 139, 2148, 217, 2200, 229, 2642, 2648, 270, 3000, 387, 4301, 4337, 4413, 455, 4651, 4705, 484, 5395, 600, 643, 7001, 7565, 879, 963, 9456
s.+i.ne 9645
s.+idir 2681
s.+in 11989, 2161, 2324, 2937, 2970, 4448, 7164, 935, 9465
s.+inde 146, 157, 190
s.+inden 3533, 4355, 9575
s.+ine 11304, 2651, 5093, 5283, 5388, 7306, 9275
s.+ini 1524, 166, 201, 210, 2185, 223, 2694, 4300, 4701, 7594, 9398, 948, 95, 9593
s.+inin 1053, 11917, 1620, 214, 216, 244, 4517, 5258, 5358, 6046, 7306, 781
s.+iyle 10530, 10586, 3328, 9638, 9298
s.+le 341, 4650
s.+leri 11173, 6075
s.+lerin 416
s.+lerinde 128, 8012
s.+lerinden 1027, 876
s.+lerinin 2159
[=111]
sistemli : Düzenli.
s. 11995, 3427, 5090
[=3]
sistemsiz : Düzensiz.
s. 3427
[=1]
site : Genellikle belli meslek adamları için yapılmış veya belli amaçlarla kurulmuş konutlar topluluğu, iş merkezi.
s. 792
s.+leri 830
s.+lerinden 815
s.+lerinin 629, 804

[=5]
Sivas : Bir şehir.
s.+a 1970
s.+ta 808
[=2]
Sivastapol : Ukrayna'nın en hareketli ticari ve askeri limanı ile en büyük ikinci kentidir.
s. 6955
[=1]
Sivastopol : bkz. (sivastapol)
s.+daki 11622
[=1]
siyah : Bir renk.
s. 10610, 10816, 6929
s.+lar 12416
[=4]
siyaset : Politika.
s. 2395, 2409, 3060, 3089, 3718, 4758, 4855, 5413, 7236, 7391, 7723
s.+e 4198
s.+i 1152, 2707, 2813, 3053, 4672, 849, 855, 890, 891, 9907
s.+in 2688, 2707, 7236, 851
s.+inde 9009
s.+ine 1108, 4814, 6743
s.+ini 2520, 2687
s.+inin 1110, 1134, 4855, 4905
s.+iyle 5140
s.+le 6198
s.+ler 1656, 3039
s.+te 1754, 1759, 2517, 3054, 3409, 3723
[=46]
siyasi : Siyasetle ilgili.
s. 10282, 10329, 10499, 1079, 10955, 12061, 12423, 1263, 12710, 1381, 1475, 15, 1500, 1606, 1644, 1657, 1676, 17, 1959, 2108, 2179, 2347, 2388, 239, 2576, 2596, 2597, 2710, 2745, 2821, 3092, 3108, 3117, 3138, 3140, 3157, 3196, 3347, 3349, 3357, 3359, 3376, 3407, 3432, 3461, 3521, 4014, 4046, 4235, 4511, 4513, 4653, 4713, 4761, 4795, 4819, 4883, 4889, 4916, 4931, 4931, 4939, 4963, 4963, 5003, 5068, 5130, 5135, 5287, 5288, 5288, 534, 5343, 5574, 6275, 6682, 6683, 6713, 6850, 6885, 6918, 7187, 7210, 738, 7493, 7759, 783, 807, 8082, 8485, 8569, 8612, 8760, 8773, 889, 9893, 9988
[=97]
siyatis : Sulh ve sükün.
s. 10577
[=1]
siyavuş : Yağız atlı.
s. 10432
[=1]
Siyehpuş Papas : Hamid'in "Tarık" adlı eserinde bir karakter.
s. 12418
[=1]
Siyehpuş rahip : Hamid'in "Tarık" adlı eserinde bir karakter.
s. 12239
[=1]
Siyret : bkz. (Siyret-i Salahaddin)
s.+i 9156

[=1]
siz : İkinci çoğul şahıs zamiri.
s. 11872, 11873, 11874
s.+in 3374
s.+leri 8037
[=5]
skandal : Büyük yankı uyandıran, utanç verici veya küçük düşürücü olay.
s.+lar 4818
[=1]
skolastik : İnanç ve bilgiyi kiliseyle, özellikle Aristoteles'in bilimsel sistemini uyumlu bir biçimde birleştirmeye çalışan Orta Çağ felsefesi.
s. 2149
s.+in+(skolastiğin) 3702,
3787
[=3]
sofa : Evlerde oda kapılarının açıldığı genişçe yer, hol.
s.+lar 1595
s.+sında 5179
[=2]
sofiyun : Mümin.
s. 11538
[=1]
sofra : Masa, sini vb. şeylerin, yemek yemek üzere hazırlanmış durumu.
s. 10111, 10114, 11165,
3482
s.+da 10855
s.+dan 10112, 9838
s.+lar 2992
s.+nın 10118
s.+sı 10104, 10112
[=11]
sofralı : Sofrası olan.
s. 2985
[=1]
soft : Yumuşak.
s. 4755
[=1]
softa : Medrese öğrencisi.
s. 3554, 3564, 3777, 7967
[=4]
sofu : Dinin buyruk ve yasaklarına bütünüyle uyan (kimse).
s. 671
[=1]
Sofya : Bulgaristan'ın başkenti ve en büyük şehri.
s. 8512
s.+da 5124, 7550, 7552,
7553, 8110
s.+dan 7556, 9733
s.+ya 7548, 8513, 8525,
9721
[=12]
soğuk : Isının üşütecek kadar az veya düşük olması durumu.
s. 4446
[=1]
soğukkanlı : Olaylara ve gelişmelere sakin, ılımlı ve temkinli yaklaşan (kimse), serinkanlı.
s. 7614
[=1]
sohbet : Dostça, arkadaşça konuşarak hoş bir vakit geçirme.
s.+in 5744

s.+inden 5653
s.+ine 5030
s.+inin 10134, 5743
s.+leridir 6378
[=6]
sok- : İçine veya arasına girmesini sağlamak.
s.-abilmişti 2997
s.-an 2598, 4304, 4760
s.-ar 12601, 2277, 4702,
5601, 6657
s.-arak 505
s.-arken 3304
s.-arları 108
s.-mağa 1379, 2524
s.-mamasını 2034
s.-ması 1917, 2838
s.-maya 1888, 3955, 4273,
4937
s.-muştı 6685
s.-muştur 10874, 12787,
8345, 8606
s.-tuğu 2017, 9530
s.-tuğunu 11670
s.-uyordu 3011
[=30]
sokak : İl, ilçe vb. yerleşim bölgelerinde, iki yanında evler olan, caddeye oranla daha dar veya kısa olabilen yol.
s. 4583, 6273
s.+a+(sokağa) 10252
s.+ı+(sokağı) 1917, 6361
s.+ın+(sokağın) 1630,
4588, 4600
s.+lar 2717
s.+larında 1591
s.+larının 4165, 4482
s.+ta 4358, 4379, 8400
s.+tan 9974
[=16]
Sokrat : Eski Yunan filozoflarının en büyüklerinden biri.
s. 544
[=1]
sokul- : İlişmek.
s.-arak 7421
s.-ur 2850, 3488
[=3]
sokulganlık : Girişgenlik.
s.+ı+(sokulganlığı) 7420
[=1]
Sokullu : Kanuni Sultan Süleyman döneminde Osmanlı Donanmasının Kaptan-ı Deryalığı ve gene Kanuni Sultan Süleyman, II. Selim ve III. Murat devirlerinde toplam 14 yıl, 3 ay, 17 gün Osmanlı İmparatorluğu'nun sadrazamlığını yapmış Boşnak asıllı bir Osmanlı devlet adamıdır.
s.+nun 899
[=1]
sol : Vücutta kalbin bulunduğu tarafta olan.
s. 8692
s.+a 2132, 3033
s.+dan 1619, 6951
s.+u 2594
[=6]
sol- : Rengini yitirmek, rengi uçmak.
s.-maz 205

[=1]
solgun : Rengini, tazeliğini, canlılığını veya parlaklığını yitirmiş olan.
s. 11736, 6495
[=2]
somnanbül : Ruhsal aktivite ortamında uyuyakalan kişi veya uykuda yürüme.
s.+dür 12597
[=1]
son : Şimdiki zamana en yakın zamandan beri olan veya bu zamanda yapılmış.
s. 10071, 10171, 1022,
10383, 10395, 10438, 10605, 10708,
10718, 10737, 10786, 10814, 10853,
10955, 11120, 11122, 11159, 11252,
11260, 11280, 11292, 11334, 11335,
11397, 11504, 1153, 11824, 11884,
11947, 12014, 12027, 12076, 12110,
12182, 12357, 12359, 12366, 1237,
12497, 12555, 12559, 12650, 12651,
12656, 1273, 12745, 13070, 13142,
13151, 13211, 1378, 1412, 1428,
1434, 1475, 1541, 1641, 1733, 1986,
2038, 2039, 2123, 2127, 2219, 2220,
2228, 2232, 2356, 2458, 2459, 2475,
2540, 2707, 271, 2716, 2735, 2807,
2812, 2826, 2864, 2924, 2928, 2933,
2972, 3, 306, 3079, 3144, 320, 321,
3213, 3383, 3406, 3417, 3519, 3607,
3653, 3673, 3732, 3767, 3782, 3816,
3834, 3839, 3864, 3887, 3909, 3914,
3919, 3921, 3932, 3965, 400, 402,
4111, 4156, 4203, 4300, 4440, 4628,
4630, 4704, 4723, 4757, 4794, 5126,
5197, 5305, 5317, 5332, 5333, 5334,
5336, 5421, 5485, 5632, 5672, 5681,
5701, 5705, 5716, 5725, 5750, 5795,
5831, 590, 5995, 6026, 6110, 6115,
6189, 6237, 6240, 6321, 6339, 6381,
6395, 6450, 6562, 674, 6747, 6849,
6868, 6921, 6934, 6941, 7154, 7165,
72, 7264, 7315, 7355, 7443, 7488,
7687, 7786, 7806, 7891, 7977, 8025,
8025, 8043, 8064, 8072, 8104, 8158,
8239, 8259, 8343, 8412, 8428, 8514,
8525, 8542, 8578, 8595, 8614, 8616,
8642, 8717, 8800, 8820, 8827, 8841,
8891, 9074, 9091, 9160, 9545, 9612,
9814
s.+a 10322, 1166, 1265,
2168, 4997, 6881, 824
s.+da 10998
s.+daki 12377
s.+dur 5311
s.+lara 8915
s.+ları 8640
s.+larına 11582, 12642,
1559, 2011, 3376, 5750
s.+larında 10327, 11066,
4103
s.+larındaki 5787
s.+u 11044, 11678, 1218,
12659, 13058, 3015, 3084, 4690,
649, 7174, 8143, 8302, 8908, 9022
s.+una 10065, 10095,
10230, 10342, 10555, 10711, 10970,
11056, 11069, 11229, 11252, 11477,
12064, 12092, 12142, 1217, 12810,
13006, 13080, 1462, 1677, 1682,
2136, 2310, 2408, 246, 2521, 292,

3124, 320, 336, 3516, 3706, 3742, 3771, 3781, 3846, 40, 4027, 409, 4207, 443, 4519, 4612, 4813, 4935, 4946, 5227, 5228, 5281, 533, 552, 56, 5646, 5650, 5711, 6081, 6368, 6769, 6817, 704, 7178, 7258, 7286, 7287, 7673, 7797, 8015, 820, 8265, 8352, 854, 8658, 8762, 8780, 939, 9563, 9685, 9689

s.+uncu 3221, 422, 6231, 8797

s.+uncularda 11126

s.-uncuların 3418, 3911

s.+uncunun 1380, 3178

s.+uncusu 10675, 10799,

11004, 11062, 12072, 12496, 3334, 5755, 7558, 9109, 9458, 9478

s.+uncusuna 193

s.+uncusunda 10341, 6018

s.+uncusunu 10826, 200,

8098

s.+uncusunun 11457,

12648, 12677, 7697

s.+uncusuyla 1095, 11963,

12689

s.+unda 10166, 10399,

10784, 11747, 1175, 11847, 11910,

11926, 11929, 12155, 12702, 12724,

13, 1312, 1708, 1776, 1954, 2029,

2196, 2344, 2994, 3108, 4214, 4435,

4692, 4752, 492, 5014, 5344, 5712,

5769, 607, 6841, 6994, 7601, 7792,

7981, 8239, 8593, 8665, 8730, 891,

901, 943, 9434, 9883

s.+undaki 1050, 10560,

10729, 10731, 11301, 11406, 11414,

11601, 11989, 4187, 5834, 6089,

8906, 896, 9129

s.+undan 9233

s.+unu 12719

s.+unun 5836

[=424]

Son Asır Türk Edebiyatı Tarihi :

Ahmet Hamdi Tanpınar'ın eseri.

s. 10516, 6313

[=2]

Son Asır Türk Şairleri : İbnülemin

Mahmut Kemal İnal'ın kitabı.

s. 10515, 2770, 5690, 6836,

7541

s.+nde 4006

[=6]

Son Asır Türk Şairleri ve kaynak

: bkz. (Son Asır Türk Şairleri)

s.+ları 6665

[=1]

Son Asır Türk Şairleri ve Mehaz :

bkz. (Son Asır Türk Şairleri)

s.+ları 12883

[=1]

Son Pişmanlık : Namık Kemal'in

eseri.

s. 9346

s.+ı 8929

[=2]

Son Pişmanlık Mukaddimesi : bkz.

(Son Pişmanlık)

s.+nde 8835, 8840

[=2]

sonra : Daha ileri bir zamanda.

s. 10006, 10124, 10138,

10139, 10162, 10165, 10189, 1020,

10218, 10224, 10230, 10233, 10251,

10265, 10271, 10279, 10280, 10281,

10341, 10345, 10392, 10396, 1041,

10414, 10443, 10446, 10447, 10455,

10473, 10476, 10484, 10491, 10503,

10519, 1052, 10553, 10558, 10632,

10641, 10644, 10660, 10684, 10693,

10705, 10714, 10729, 1074, 1075,

10754, 10767, 10799, 108, 10808,

10812, 10840, 10850, 10866, 10868,

10869, 1088, 1091, 10917, 10945,

10947, 10963, 10975, 10975, 10989,

11009, 11018, 11034, 11053, 11063,

11092, 11095, 1110, 11102, 11107,

11108, 11117, 1112, 11126, 1113,

11135, 11179, 11239, 1124, 11255,

11255, 11269, 11279, 11284, 11285,

11296, 11297, 1131, 11321, 11322,

1133, 11334, 11354, 11364, 11367,

11375, 11414, 11438, 11442, 11452,

11457, 11463, 11464, 11466, 11466,

11469, 11491, 11502, 11531, 11536,

11574, 11591, 11606, 11617, 11619,

1162, 11625, 11637, 11638, 11659,

11677, 11677, 11683, 11691, 11753,

11793, 11857, 11860, 11898, 11907,

11919, 11920, 11974, 11987, 11992,

11999, 12027, 1203, 12035, 12056,

12075, 12104, 12128, 12137, 12141,

12146, 12183, 12234, 12271, 12294,

12328, 12360, 1238, 12490, 12547,

12590, 12591, 12618, 12641, 12644,

12655, 12677, 12689, 12693, 12725,

12747, 12750, 12751, 12828, 12840,

12919, 12922, 12923, 12925, 12958,

12997, 13003, 13011, 13076, 13109,

13141, 1315, 13170, 13178, 13181,

13183, 13188, 1319, 13198, 13202,

1347, 1375, 1422, 1446, 1463, 1479,

1486, 1502, 1620, 1622, 1623, 1656,

1670, 1672, 1688, 1699, 1757, 1813,

1945, 1981, 1982, 1991, 1993, 2002,

2067, 2076, 2083, 2083, 2122, 2124,

2124, 2133, 2134, 2134, 2139, 2212,

2225, 2271, 2281, 2314, 2326, 2373,

2383, 2396, 2401, 2482, 2484, 2492,

2499, 2506, 2516, 2549, 2559, 2578,

258, 2605, 2615, 2655, 2659, 2675,

2752, 2785, 2854, 2901, 2905, 3025,

3072, 310, 3106, 3134, 3136, 3145,

3147, 3179, 318, 3180, 3219, 3227,

3246, 3265, 3268, 3286, 3291, 330,

3342, 3342, 3345, 3367, 3369, 3399,

3407, 3417, 3419, 3420, 3424, 3451,

3484, 3568, 3597, 360, 3625, 3629,

3636, 3638, 3640, 3647, 3648, 3652,

3661, 3664, 3683, 3740, 3742, 3778,

3781, 3787, 3849, 3856, 3885, 3896,

3923, 3991, 4003, 4011, 4029, 4034,

4081, 4083, 4085, 4087, 4109, 4125,

4129, 4132, 4163, 4177, 4218, 4228,

424, 4285, 4316, 4337, 4348, 4350,

4357, 4371, 439, 4407, 4471, 4473,

4532, 4541, 4544, 4554, 4572, 4621,

4626, 4639, 4645, 4666, 470, 4703,

4707, 4717, 4741, 4747, 4757, 4757,

4781, 4791, 4825, 4830, 4830, 4862,

4898, 4904, 4905, 4918, 4956, 4957,

4966, 4979, 4992, 5000, 5002, 5004,

5018, 5019, 5023, 5032, 5036, 5053,

5059, 5099, 5110, 5114, 5114, 5119,

5145, 5152, 5156, 5161, 5251, 5275,

5313, 5316, 5318, 5321, 5350, 5374,

5427, 5439, 5440, 5457, 5475, 5491,

5501, 5538, 5565, 5575, 5595, 5597,

5600, 5608, 5621, 5653, 5656, 5685,

5688, 5699, 5715, 5718, 5747, 5754,

5789, 5802, 5804, 5805, 5821, 5824,

5848, 5914, 5920, 5924, 5972, 6011,

6014, 6033, 6048, 6051, 6106, 6135,

6151, 6161, 6167, 6176, 6192, 6200,

6224, 6234, 6239, 6261, 6268, 6283,

6285, 6296, 6319, 6336, 6336, 65,

6505, 6520, 6582, 6608, 6635, 6639,

6644, 6653, 6661, 6679, 6683, 6691,

6715, 6720, 6728, 6736, 6737, 6770,

6780, 6787, 6798, 6803, 6809, 6811,

6819, 6822, 6826, 6827, 6846, 6865,

6886, 6893, 6894, 6978, 7011, 7020,

7040, 7063, 7075, 7111, 7121, 7135,

7174, 7182, 7245, 7246, 7262, 7266,

7295, 7298, 7329, 7356, 7366, 7374,

7388, 7389, 7413, 7436, 7447, 7466,

747, 7474, 7523, 7537, 7557, 7561,

7565, 7568, 7573, 7574, 7580, 7583,

7589, 7599, 7600, 7606, 7621, 7625,

7625, 7629, 7638, 7639, 7671, 7685,

769, 7717, 7734, 7741, 7743, 7746,

7764, 7765, 777, 7803, 7807, 7819,

7820, 7861, 7915, 7916, 792, 7935,

7952, 8, 8044, 8054, 8056, 8057,

8058, 8060, 8083, 8086, 8087, 8113,

8159, 8159, 8164, 8172, 8178, 8227,

8252, 8292, 8351, 8369, 837, 8373,

8375, 8376, 8413, 8444, 8467, 8501,

851, 8564, 8575, 8577, 8579, 8588,

8601, 8603, 8615, 8632, 8637, 8639,

864, 8648, 8698, 8699, 8716, 8726,

8729, 873, 8785, 8805, 8805, 8815,

8822, 8834, 8855, 8876, 8883, 8903,

8924, 8941, 8955, 8986, 8996, 9008,

9021, 903, 9033, 9041, 9069, 9080,

9086, 9112, 9121, 9153, 9202, 923,

9273, 9274, 9315, 9358, 9403, 941,

9445, 9481, 9567, 9613, 9644, 9680,

9690, 9701, 9710, 9713, 9731, 9738,

9761, 9769, 9775, 9775, 9789, 9791,

9799, 9806, 9828, 9843, 9848, 9849,

9860, 9876, 9927, 9930, 9966

s.+dan 10189, 10986,

11057, 11161, 11514, 12178, 12748,

1985, 3048, 3287, 3377, 3801, 4339,

4620, 4976, 5125, 5319, 5610, 5671,

5814, 6453, 6779, 7509, 7777, 8487,

8775, 9229, 9540, 9874

s.+dana 3396

s.+dur 12179, 12913, 4774,

4856, 6355, 8111, 8621, 910

s.+k 8906

s.+ki 10101, 1053, 1062,

11058, 11311, 11335, 11549, 11609,

11708, 11914, 11953, 11970, 12006,

12061, 12591, 13018, 1546, 1554,

2180, 2213, 2357, 2438, 257, 2688,

2977, 3041, 3092, 3115, 3357, 3514,

3519, 3522, 3575, 3829, 4046, 469,

4746, 4828, 5242, 5529, 6185, 6279,

6597, 6643, 6912, 7017, 7064, 731,

7328, 7412, 7902, 8182, 8997, 9485,

Son Sadrazamlar : İbnülemin
Mahmut Kemal İnal'ın kitabı.

s. 7997

[=1]

sonsuz : Ebedi.

s. 12726, 2157, 7008, 7014,

8323

[=5]

sonsuzluk : Ebediyet.

s. 7134, 9061

s.+a+(sonsuzluğa) 211

s.+una+(sonsuzluğuna)

6005

[=4]

sonuç : Netice.

s.+u+(sonucu) 1979

[=1]

sopa : Kalın değnek.

s. 5180

[=1]

sor- : Birine soru yönelterek
herhangi bir konuda bilgi istemek.

s.-acak 9146

s.-an 10252, 12704

s.-ar 12362, 4617, 8373

s.-arlar 10738

s.-duğu 11756, 7395

s.-duğunu 6763, 7356

s.-ması 3846, 8396

s.-muştur 7743

[=14]

sorgu : Sorma işi.

s.+ya 11021

[=1]

sormagir : Şinasi'nin evinin
bulunduğu yer.

s.+deki 4628

[=1]

soru : Bir şey öğrenmek için birine
yöneltilen ve karşılık gerektiren söz
veya yazı, sual.

s. 9538, 9539

s.+su 2219

[=3]

sorul- : Sorma işine konu olmak.

s.-abilir 4648

s.-acak 532

s.-masını 6845

[=3]

sorumsuz : Sorumlu olmayan.

s. 11942

[=1]

sorumsuzluk : Sorumsuz olma
durumu.

s. 11946

[=1]

sosyal : Toplumla ilgili, toplumsal.

s. 10833, 148, 2260, 6460,

717

[=5]

souvenir : Hatıra.

s.+inden 4337

[=1]

soy- : Bir şeyin üzerinden kabuk,
deri, zar vb.ni çıkarmak.

s.-duğunu 10336

[=1]

soysuz : Soyunun özelliklerini
yitirmiş olan.

s. 2926

[=1]

soysuzlaş- : Soysuz olmak.

s.-ma 3495

[=1]

soyun- : Üstündeki giysilerin bir
bölümünü veya tümünü çıkarmak.

s.-muş 11786

s.-ur 7173

[=2]

sök- : Bir şeyi bulunduğu yerden
kuvvet kullanarak veya gevşeterek
çıkarmak.

s.-en 4298

s.-müş 7024

s.-üp 2893

[=3]

sökül- : Sökme işine konu olmak.

s.-üp 5681

s.-ür 6518

[=2]

sömür- : Üretim araçları sahipleri,
başkalarının emeğine ve onların
yarattıkları değerlere el koymak.

s.-düğünü 10124

[=1]

sön- : Yanmaz, aydınlatmaz,
parlamaz olmak.

s.-en 385

s.-er 11656

s.-mek 10605

s.-memiştii 8093

[=4]

söndür- : Ateş ve ışığın yanmasına,
aydınlatmasına son vermek.

s.-ür 3513

[=1]

söndürül- : Söndürme işine konu
olmak.

s.-erek 8499

[=1]

sönük : Sönmüş olan.

s. 2610, 9338

[=2]

sönüş : Sönme işi.

s.+te 10605

s.+ünü 8718, 9558

[=3]

söyle- : Düşündüğünü veya bildiğini
sözle anlatmak.

s.-di 5891

s.-diği 10566, 10620, 1080,

10985, 11186, 11501, 11626, 12450,

12495, 12530, 12587, 12622, 12722,

12757, 12953, 13008, 13163, 1831,

2028, 2092, 2724, 2915, 3107, 3754,

3987, 4108, 4133, 4180, 4348, 4509,

4624, 4735, 4845, 4994, 5205, 5237,

5241, 5267, 5435, 5660, 5843, 6131,

715, 7240, 7451, 7621, 8053, 8779,

8833, 9101, 9323, 9329, 9340, 9898

s.-diğim 3799

s.-diğimiz 11629, 11665,

12565, 159, 2197, 2796, 3933, 3966,

3980, 485, 4985, 5136, 5661, 6517,

6989, 7753, 8274, 8522, 8723, 8740,

9038, 9178, 9358, 9415, 9644

s.-diğine 5850, 9758

s.-diğini 5164, 7103

s.-dik 10074, 10403,

11218, 12265, 12335, 12666, 12830,

1846, 2500, 4539, 5787, 6368, 6514,

7176, 7318, 8916, 9077, 9409

s.-dikleri 10665, 2879,

7442

s.-diklerini 9189

s.-diklerinin 4192, 5456

s.-dikleriyle 11910

s.-dikten 1041, 13180,

1347, 3849, 4645, 5715, 8805, 9112,

9876

s.-me 12451

s.-meden 6729, 8394

s.-mek 10228, 11581,

11934, 12715, 12813, 12813, 13143,

279, 341, 3936, 407, 407, 411, 4268,

4271, 442, 4660, 5264, 5473, 5807,

6515, 6613, 8408, 8776, 9223

s.-mekle 5244, 7086

s.-mektir 4625, 7559

s.-mekten 6915

s.-mektir 12814

s.-meliyiz 2789, 4581

s.-mesi 2358, 4514, 5429,

7355

s.-mesidir 12567, 7597,

9642

s.-mesine 11925, 1641,

5832

s.-mesini 5676

s.-meye 11324, 12706,

2256, 2552, 3862, 4465, 6755, 6962,

7066, 8405, 9116, 9391

s.-meyen 9802

s.-mez 7406, 9196

s.-miş 5859, 6546, 8031

s.-mişlerdir 11028, 93

s.-mişti 1674, 2924

s.-mişti 10068, 11357,

11672, 2387, 4883, 6304, 7495,

8110, 8541, 9588, 9675, 9698

s.-miştir 11582, 4016, 9069

s.-miyoruz 4048

s.-r 1016, 1044, 10462,

10508, 10593, 10712, 10967, 10997,

11159, 1118, 11354, 11356, 11482,

11540, 11909, 11968, 1204, 12124,

12222, 12363, 12776, 12800, 12898,

12909, 1294, 13165, 1403, 1592,

2751, 2753, 279, 2806, 2902, 3019,

3038, 3351, 3567, 3591, 3604, 3786,

3871, 4110, 4118, 4163, 4222, 4666,

4714, 4723, 4831, 4953, 5031, 5119,

5123, 5184, 5376, 5445, 5544, 5546,

5592, 5654, 59, 593, 6174, 619,

6211, 6663, 6682, 6729, 6763, 7072,

7180, 7297, 7349, 7359, 7375, 7391,

7412, 7468, 7539, 7575, 7608, 7626,

7779, 7944, 8001, 8040, 8290, 8297,

8312, 8347, 8357, 8484, 8506, 8563,

8676, 8885, 9102, 9106, 9141, 9268,

9418, 9789

s.-rken 7060, 9296, 9475

s.-rler 1278, 1318, 4566,

6700, 7251, 7727, 8785

s.-rmiş 7898

s.-rse 4089

s.-rsek 10862, 2298, 6300,

9337

s.-yebileceği 13074, 13164

s.-yebiliriz 2485, 4140,

5294, 700, 7230

s.-yebilmek 11808

s.-yebilemesidir 5372

s.-yeceğini 13080

s.-yecek 1705, 4388

s.-yelim 10161, 10163,

10383, 10393, 10504, 1068, 10694,

10810, 10859, 10877, 11197, 11290,

11294, 11337, 11374, 11684, 11897,

12294, 12341, 12581, 12649, 12807, 12853, 1312, 13127, 13137, 13231, 1354, 157, 2222, 2234, 225, 2267, 253, 265, 2715, 3878, 3997, 4338, 4732, 4735, 4855, 489, 5095, 5236, 5271, 5383, 5738, 5758, 6205, 6317, 6406, 647, 6489, 7127, 7274, 7343, 8249, 8982, 9076, 9130, 9160, 9187, 9583, 9639
s.-yelim+(söyleyelim)
11459, 3740
s.-yemediklerini 7204
s.-yemeyeceğiz 10912
s.-yen 10898, 11754,
11904, 13080, 13103, 2875, 3904,
4827, 5651, 5653, 5989, 9753
s.-yerek 11014, 11415,
5468, 6252, 6419, 662, 8821, 9347
s.-yeyim 7248
s.-yince 10813
s.-yiş 1735, 351, 369, 4590,
496
s.-yor+(söylüyor) 13011,
4630, 4755, 7867
s.-yordu+(söylüyordu)
10491, 12999, 1521, 7464, 7806,
7876, 7885, 8335
s.-yorlar+(söylüyorlar)
5077
s.-yorlardı+(söylüyorlardı)
2818, 6611
s.-yoruz+(söylüyoruz) 8956
[=446]
söylen- : Kendi kendine konuşmak,
kendi kendine bir şeyler söylemek.
s.-diği 12782, 13011
s.-diğini 11031
s.-diklerini 2676
s.-emez 8338
s.-en 1311, 2322, 3112,
3607, 4390, 4973, 7452, 7816, 8446
s.-enleri 4925
s.-ince 12439
s.-ir 12597, 3183, 5849,
9048, 9912
s.-irdi 4757
s.-irse 11098
s.-iyor 4014, 7764
s.-mek 8328
s.-mektir 10443, 7220
s.-mesi 5918
s.-mesini 5424
s.-mez 9048
s.-miş 12755, 1838, 2020,
2044, 2167, 231, 2310, 4253, 4304,
5658, 5981, 6064, 8261, 9339
s.-mişti 5937
s.-miştir 4277, 9339
[=48]
söylenil- : Söylenme işine konu
olmak.
s.-en 10552, 9997
[=2]
söyleniş : Söylenme işi.
s. 12501
s.-in 13086
[=2]
söylet- : Söylemesine yol açmak.
s.-mişti 10254
[=1]
söyleyiş : Söyleme işi.
s. 10891, 5605, 5636, 5643,
8149, 9211

s.+e 1829, 2317
s.+ine 6963
s.+le 5593
s.+ler 10662, 2208
s.+lerden 5696
[=13]
söz : Laf.
s. 10130, 10397, 10708,
10881, 10907, 11635, 12451, 2564,
2726, 4253, 4254, 4262, 4268, 6065,
765, 8749, 8844
s.+de 10656, 4501
s.+e 10396, 4483, 6067
s.+le 10915, 2075
s.+ler 182, 8579
s.+lerden 181, 6462
s.+leri 8563
s.+lerin 1838
s.+lerinden 1323
s.+lerini 5609, 8529
s.+leriyle 12492
s.+lerle 7409, 7472, 8451
s.+ü 10253, 11382, 12636,
12722, 12951, 1529, 237, 2498, 299,
4271, 4689, 7182, 746, 9674, 9836,
9841
s.+ümüze 4579
s.+ümüzü 13142
s.+ün 6072, 8240, 8747
s.+ünde 4447
s.+ünü 1641, 1953, 1956,
2554, 2689, 2924, 491, 494, 8865
s.+ünün 10619, 13080,
4659, 494
s.+üyle 4101, 4367
[=74]
sözcü : Söz söyleyen.
s.+sü 9863
[=1]
Sözde Sebat : Ahmed Vefik
Paşa'nın eseri.
s. 6188
[=1]
sözlü : Sözle, konuşma biçiminde
yapılan, şifahi.
s. 6874
[=1]
sözlük : Bir dilin bütün veya belli
bir çağda kullanılmış kelime ve
deyimlerini alfabe sırasına göre
alarak tanımlarını yapan, açıklayan,
başka dillerdeki karşılıklarını veren
eser, lügat.
s. 11873, 2625, 4252, 4647,
5873
s.+le 748
s.+ü+(sözlüğü) 4720
s.+ünde+(sözlüğünde) 5248
[=8]
spekülasyon : Saptırma.
s.+a 12880
[=1]
Spinoza : Filozof.
s. 11542
[=1]
spiritüalist : Tinselci.
s. 12768
[=1]
Spitzer : bkz. (Doktor Spitzer)
s.+e 2881
[=1]
spor : Kişisel veya toplu yarışlar
biçiminde yapılan, bazı kurallara

göre uygulanan beden hareketlerinin
tümü.
s.+ları 1863
[=1]
staj : Herhangi bir meslek edinecek
olan kimsenin geçirdiği uygulamalı
öğrenme dönemi.
s. 2888
s.+ını 4819
[=2]
standart : Belli bir tipe göre
yapılmış veya ayrılmış, ölçün,
ölçünlü.
s.+ından+(standartında)
2112
s.+tan 6004, 6043
[=3]
statü : Bir kimsenin, bir kurum veya
bir toplum içindeki durumu.
s.+sünü 3678
[=1]
Stendhal : Fransız yazar.
s. 6329
s.+in 1844, 6459
[=3]
Stockholm Müsteşirler Kongresi
: Oryantalistlerin katıldığı kongre.
s.+ne 9940
[=1]
stoicism : Stoacılık.
s.+ini 2316
[=1]
stoik : Helenistik dönemde zeno
tarafından kurulmuş stoa öğretisine
bagli kimseleri tanımlamak için
kullanılır.
s. 149
[=1]
strof : Dörtlük.
s.+tan 5809
[=1]
stüasyon : Durum.
s.+lar 12176
[=1]
su : Hidrojenle oksijenden oluşan,
sıvı durumunda bulunan, renksiz,
kokusuz, tatsız madde.
s. 10123, 6083, 7386, 8277,
9692
s.+da 9620, 9621, 9625
s.+lar 3797
s.+ları 7476
s.+ların 6305
s.+ya 12416
[=12]
sual : Bkz. (soru)
s. 11247, 11765, 4617
s.+e 11454
s.+i 11809, 11810, 3774,
532, 6999
s.+in 10745
s.+ine 12048, 12366
s.+ini 9146
s.+ler 11756
s.+lerdir 3116
s.+lere 5500, 7640
s.+leri 3714, 7058, 8308
s.+lerine 7387
[=21]
sualli : Sorulu.
s. 4663
[=1]
Suavi : bkz. (Ali Suavi)

s. 3390, 3508, 4982, 5010,
5051, 5103, 5107, 5109, 5109, 5129,
5140, 5141, 5143, 5145, 5146, 5147,
5156, 5178, 5203, 5204, 5224, 5226,
5236, 5237, 5239, 5242, 5254, 5261,
5269, 5278, 5283, 5288, 5290, 5292,
5306, 5318, 5322, 5322, 5331, 5347,
5349, 5375, 5377, 5382, 5384, 5391,
5391, 5396, 5405, 5408, 5421, 5422,
5430, 5430, 5448, 5452, 5454, 5455,
5457, 5460, 5474, 5484, 5486, 5487,
5488, 5491, 5529, 6772, 6776, 7696,
9474

s.+de 5202, 5437

s.-den 5272

s.+nin 3382, 3394, 5044,
5054, 5085, 5114, 5128, 5130, 5131,
5139, 5144, 5152, 5161, 5164, 5170,
5177, 5181, 5183, 5183, 5183, 5209,
5214, 5230, 5233, 5248, 5250, 5257,
5263, 5266, 5274, 5276, 5281, 5287,
5292, 5297, 5303, 5307, 5309, 5311,
5320, 5327, 5330, 5331, 5335, 5344,
5385, 5410, 5418, 5426, 5431, 5433,
5440, 5441, 5442, 5459, 5466, 5467,
5471, 5475, 5479, 5486, 5497, 6790,
6830, 7477

s.+ye 5371, 5372

s.+yi 5167, 5190, 5240,

5470

[=145]

Suavi Efendi : bkz. (Ali Suavi)

s. 4970, 5008, 5295

s.+nin 5366

[=4]

subay : Silahlı kuvvetlerde
asteğmenden orgeneral veya
oramirale kadar rütbedeki asker.

s.+ın 8350

[=1]

subh-i ezel : Başlangıcı olmayan
sabah.

s. 8211

[=1]

Subhi Paşa : Tanzimat döneminin
tanınmış bilim ve devlet
adamlarından.

s. 3131, 3169, 6709

s.+nın 3199, 4730, 8052,

8055

[=7]

sublime : Yüce, ulu.

s. 10893

[=1]

suç : Törelere, ahlak kurallarına
aykırı davranış.

s.+lar 10148

s.+u 5186

[=2]

suçlandır- : Suçlu olduğuna karar
vermek, suçlu olduğunu ileri
sürmek.

s.-dığımız 774

[=1]

sudûr : Çıkma, meydana gelme.

s. 5403

[=1]

su götür- : Reddedilemeyecek kadar
dogru olan seye soylenen sey.

s.-ür 9305

[=1]

suiistimal : bkz. (suiistimal)

s. 11585, 2936

s.+leri 7404

s.+lerle 2956

[=4]

suikast : Gizlice cana kıyma ve
kötülük etmeye kalkışma.

s. 4189, 5058, 7350, 8592,

8661

s.+ı 8668

[=6]

suiistimal : Görev, yetki vb.ni
kötüye kullanma.

s. 4817, 6741

s.+ler 6871

s.+lere 7770

s.+lerin 1284, 2974

s.+lerine 1443

[=7]

sularında : Civarında.

s. 3093

[=1]

sulh : Barış.

s. 3017, 5323, 9003

s.+u 2690, 2692

s.+ün 3356, 8087

[=7]

sulhçu : Barışçı.

s. 2689

[=1]

sulta : Otorite.

s.+sı 8880

[=1]

sultan : Müslüman, özellikle Sünni
hükümdarların kullandıkları unvan,
padişah.

s. 1015

s.+a 4430, 921

s.+ı 184

s.+ıyle 12569

s.+lar 12159, 2905, 6435

s.+ları 797, 8612

[=10]

Sultan Abdülaziz : bkz.
(Abdülaziz)

s. 3364, 3430

s.+in 6706, 9878

[=4]

Sultan Abdülhamid : bkz.
(Abdülhamid)

s.+i 11000

[=1]

Sultanahmed Camii : İstanbul'da
tarihi bir cami.

s.+nde 2505

[=1]

Sultan Aziz : bkz. (Abdülaziz)

s. 6827, 7181

s.+den 7201

s.+e 12290, 4912, 5155,

7827, 7403

s.+i 7179

s.+in 11011, 4815, 4832,

7806

[=13]

Sultaniye : Abdülhak Hamid'in
"Turhan" adlı eserinde bir yer.

s.+de 12700

[=1]

Sultan Murad : Osmanlı
Devleti'nin üçüncü padişahı.

s. 12291, 12291, 5324,

6834, 9916

s.+dır 8497

s.+ın 10989

[=7]

Sultan Selim : 9. Osmanlı padişahı
ve 74. İslam halifesidir.

s. 9118

[=1]

Sultan Selim Kasidesi : Namık
Kemal'in şiiri.

s. 8260

[=1]

Sumru : Şinasi'nin Şair Evlenmesi
adlı eserinde bir karakter.

s. 12193, 12354

s.+nun 12335

[=3]

sun- : Bir büyüğe veya nezaket
gereğince bir kimseye bir şeyi
vermek, arz etmek, yollamak.

s.-acaktır 10092

s.-an 3777

s.-ar 2792, 5776

s.-duğu 6956

s.-dukları 6076

[=6]

Sunbat Kasabası : Abdülhak
Hamid'in dedesinin kasabası.

s.+ndan 10948

[=1]

sunî : Yapay.

s. 2905, 5885

[=2]

sunuf-ı teba : Halk sınıfı.

s.+sının 4498

[=1]

su perisi : Namık Kemal'in şiirinde
kullandığı güzel kadın hayali.

s.+dır 9621

[=1]

Suphi Paşa : bkz. (Subhi Paşa)

s. 4130

s.+ya 5666

[=2]

Suphi Paşazade : bkz. (Subhi Paşa)

s. 4956

[=1]

Suphi Paşazade Ayetullah Bey :
bkz. (Subhi Paşa)

s.+dır 4999

[=1]

sur : Kale duvarı.

s.+larından 5847

s.+larının 12399

[=2]

suret : Görünüş, biçim.

s.+e 3606

s.+i 6021

s.+ıyle 1029, 10331, 12682,

12754, 12773, 1938, 2351, 2509,

2942, 3071, 3234, 4325, 4368, 4987,

513, 5393, 5443, 5511, 5523, 5615,

5633, 5812, 5833, 5923, 5925, 6035,

6331, 6758, 6993, 7192, 727, 7569,

7664, 7672, 8137, 8226, 8517, 853,

8654, 8669, 8721, 8721, 8732, 894,

933, 9370, 9685

s.+le 10199, 10334, 1058,

11405, 11848, 1189, 12049, 12152,

12169, 1228, 12469, 1247, 12607,

1264, 12690, 1282, 1294, 1329,

1471, 1667, 1830, 1947, 1995, 2038,

2050, 2313, 2342, 2391, 2394, 2506,

2831, 2834, 2862, 2902, 2954, 3027,

3030, 3084, 3105, 3110, 3123, 3258,

3312, 3386, 3459, 3469, 3513, 3516,

3563, 3581, 38, 3841, 4473, 4673, 4759, 4888, 4985, 4988, 4997, 5073, 5137, 5556, 5560, 5937, 6046, 6125, 6288, 6677, 6772, 819, 832, 838, 8458, 8469, 8486, 851, 8511, 857, 9120, 9123, 9604, 9607

s.+ledir 1683
s.+ler 2186
s.+te 10397, 11368, 11752,

12041, 12228, 12271, 12715, 12721, 1469, 1481, 1488, 1556, 1574, 1642, 222, 2432, 283, 2949, 3005, 3030, 3062, 3074, 3261, 3273, 3398, 4086, 4249, 5382, 5518, 5746, 5944, 6228, 675, 6848, 693, 7118, 7292, 7571, 8041, 8066, 8067, 8253, 8847, 983

[=177]

suret-i idare : İdare biçimi.

s.+sini 1241

[=1]

surh : Kırmızı.

s. 7588

[=1]

Suriye : Bir ülke.

s. 3357, 3502, 3642, 3650, 6694, 6845, 6849, 6865, 798, 8023

s.+de 6867, 825

s.+ye 865

[=13]

Suriyeli Abdullah Efendi : Namık Kemal'in "İntibah" adlı eserinde bir karakter.

s. 8873

[=1]

Surucuyi : Duhter-i Hindu adlı eserin kahramanı.

s. 5918, 5931

s.+nin 5843, 5859, 5920

[=5]

Sururi : Halk ozanı.

s.+ye 13204

[=1]

sus- : Konuşmasını kesmek.

s.-ma 7727

s.-mamış 6705

s.-manın 11102

s.-tuğu 9642

s.-tuğunu 10632

[=5]

sustur- : Konuşmasını kestirmek.

s.-an 2199

[=1]

susturul- : Susturma işine konu olmak.

s.-muş 11325

[=1]

susuzluk : Susuz olma durumu.

s. 9066

[=1]

sükun : Sessiz.

s.+a 7144

[=1]

sükunet : Sessizlik.

s. 11749, 11803

[=2]

sükut : bkz. (sükunet)

s. 4207, 6361, 9074

s.+a 10632

s.+la 4929

s.+ları 10303

s.+un 10111, 7740

s.+unu 2558

s.+uyla 4173

[=10]

sükünet : bkz. (sükunet)

s. 7179

s.+i 3744

[=2]

sülale : Soy, hısım akraba.

s.+den 12671

s.+sindendir 4901

s.+sinin 12460, 12740

s.+siyle 12669

s.+yi 12670

[=6]

Süleyman : Adına şiir yazılmış bir zat.

s. 2005

s.+ı 4943

[=2]

Süleymaniye : İstanbul'da bir cami.

s. 3578

s.+nin 427

[=2]

Süleymaniyeli Mehmed : Yeni Osmanlılar cemiyetine mensup bir ulema.

s. 4995

[=1]

Süleymaniyeli Said Paşa : Osmanlı-Türk Devletinin Dışişleri Bakanlığını yapmış kişi.

s. 12917

[=1]

Süleyman-i zaman : Hükümdarı anlatan meşhur kıta.

s.+a 2003

[=1]

Süleyman Musli : Ahmet Mithat Efendi'nin eseri.

s. 10345

[=1]

Süleyman Nazif : Servet-i Fünun dönemi Türk şairi, yazarı ve devlet adamıdır.

s. 11498, 6667, 6734

s.+in 4287, 5033, 9092,

9134, 9303

[=8]

Süleyman Paşa : Osmanlı devlet adamı.

s. 6866, 8034

s.+lar 3509

s.+nın 6818, 8064

[=5]

sünbül : Bir çiçek

s. 193, 2208, 323, 327

[=4]

Sünbüle : Muallim Naci'nin manzumesi.

s.+deki 13121

s.+nin 13231

[=2]

Sünbüle I : bkz. (Sünbüle)

s. 13119

[=1]

sünnet : Hz. Muhammed'in Müslümanlarca uyulması gerekli sayılan davranışları ve herhangi bir konuda söylemiş olduğu söz.

s. 5122, 7130

[=2]

Sünnî : Sünnet ehliinden olan kimse.

s. 10832, 11510, 11513,

11776, 11926, 11944, 5378, 567,

572, 581, 593, 654, 6580, 7020, 8898, 9006, 9010

[=17]

Süprüntücü : Şinasi'nin "Şair Evlenmesi" adlı eserindeki Atak Köse.

s. 4565

[=1]

Süprüntücübaşı : Şinasi'nin "Şair Evlenmesi" adlı eserindeki karakter.

s.+sı 4554

[=1]

sür- : Devam etmek.

s.-dügü 1340, 1490

s.-dügümüz 13218

s.-dügünü 11372, 4402

s.-ecek 10091, 45, 4813,

7673

s.-ecektir 3549

s.-en 11052, 11325, 11339,

114, 11520, 12359, 1279, 14, 1434,

1849, 3227, 3643, 4129, 4273, 5647,

6004, 6043, 617, 7687, 794, 8430,

8493, 8498, 8587, 9221, 9941

s.-er 4669, 7949

s.-erek 7485, 9897

s.-erken 5375

s.-mez 11061

s.-müş 2928

s.-müşşe 7988

s.-müştür 7795, 9532

s.-üp 3001, 3654, 4395,

6588

s.-üyordu 2994

[=51]

sürat : Hız.

s.+le 1055, 12549

[=2]

süratçılar ocağı : İvedilikle ateşlenebilen topların kullanılmasını bilen, 1783'te kurulmuş askerî sınıf.

s. 1115

[=1]

süratçi ocağı : bkz. (süratçılar ocağı)

s.+nın 1094

[=1]

sürat topçuları : Osmanlı Devleti'nde Kapıkulu ocaklarına bağlı, top.

s. 1236

[=1]

sürç- : Dalgınlıkla yanlış bir iş yapmak, yanılmak.

s.-en 11352

s.-mek 4986

[=2]

sürçme : Sürçmek işi.

s.+lerine 6487

[=1]

süre : Vakit.

s.+lerinde 359

[=1]

süregel- : Devam etmek.

s.-en 2630

[=1]

sürekli : Kesintisiz olarak süren, kalıcı.

s. 1339, 1489, 814

[=3]

sürekli : Devamlılık.

s. 1836

[=1]

süreksiz : Az süren, devamsız.
s. 882
[=1]

sürgün : Ceza olarak belli bir yerin dışında veya belli bir yerde oturtulan kimse.
s. 2136, 7911
s.-den 10107
s.-le 7899
[=4]

sürü : Evcil hayvanlar topluluğu.
s. 4862
s.-sütün 1172
[=2]

sürü- : Bir şeyi yerden kaldırmaksızın çekerek, iterek götürmek.
s.-dükten 7685
[=1]

sürükle- : Bir şeyi yerden kaldırmadan iterek veya çekerek götürmek.
s.-diği 3684, 8877
s.-mesidir 3463
s.-rken 5179
s.-yen 717
[=5]

sürüklen- : Sürükleme işi yapılmak veya sürüklenme işine konu olmak.
s.-ir 12243
s.-mek 10215
s.-memiştü 8150
s.-mesidir 8912
s.-miştür 1112
[=5]

sürükleyici : Zevkle okunan.
s. 12457
[=1]

sürül- : Uzaklaştırılmak, nefyedilmek.
s.-düğü 2125
s.-ecek 530
s.-enler 9969
s.-erek 2490
s.-ür 9843
[=5]

sürünceme : Bir işin sonuçlanıncaya kadar boş yere uğradığı gecikmelerin tümü.
s.-de 4861
[=1]

süs : Süslemeye, süslenmeye yarayan şey, bezek.
s. 195, 2449, 3939, 4247
s.-leri 775
s.-lerin 2921
s.-lerini 9164
s.-leriyle 9537
s.-lerle 7455
[=9]

süsle- : Birtakım katkılarla bir şeyin daha güzel, daha göz alıcı olmasını, daha hoş görünmesini sağlamak.
s.-me 275
s.-mek 9065
s.-r 9531
[=3]

süslü : Süsü olan, süslenmiş, bezenmiş.
s. 3485
[=1]

süt : Kadınların ve memeli dişi hayvanların yavrularını beslemek

için memelerinden gelen, besin değeri yüksek beyaz sıvı.
s. 4960, 4960, 8348
[=3]

sütun : Herhangi bir maddeden yapılan, zaman zaman üstünde çıkıntılı bir bölüm olan, genellikle bir altılığa, bazen doğrudan doğruya yere dayalı silindirik biçiminde düşey destek.
s.+u 4277, 627
[=2]

süvare : bkz. (süvari)
s.-lerin 2859
[=1]

süvari : Atlı.
s.-si 8438
s.-siyle 324
[=2]

Süveys : Akdeniz ile Kızıldeniz'i birbirine bağlayan yapay su yoludur.
s. 3083
[=1]

Süveys Kanalı : bkz. (Süveys)
s.-nın 4838, 912
[=2]

süzgün : Biraz zayıflamış, güçsüzleşmiş.
s. 10113
[=1]

süzül- : Süzme işine konu olmak.
s.-müş 3329, 5675
s.-müştür 3929
[=3]
[=1]

Ş

Şaban : Dönemin gazetesi.
ş. 7343
[=1]

şah : İran veya Afgan hükümdarı.
ş.+ın 9006
[=1]

şahadet : Tanıklık.
ş. 12860, 5524, 618, 6807, 7331
ş.+i 12486
ş.+in 7648
ş.+ten 12486
[=8]

şahane : Hükümdarla ilgili, hükümdara özgü olan.
ş. 5642
[=1]

şahere : "Kebuter" adlı şiirin ilk mısrasında geçen kelime.
ş.+si 13061
[=1]

şaheser : Kendi türünde mükemmel olan, üstün ve kalıcı nitelikte eser, başyapıt.
ş. 315
ş.+dır 391
ş.+i 10677, 9204
ş.+idir 7438
ş.+inden 1834
ş.+leridir 3965
ş.+lerinden 7617
ş.+leriyle 3305
[=9]

Şah-ı Nakşibend : Nakşibendi tarikatının başındaki kişi, Bahâeddin Hazretleri.
ş.+e 2035
[=1]

şahıs : Kişi.
ş. 10079, 10194, 11199, 12186, 12250, 12369, 12473, 496, 6124, 8862, 9042, 9211
ş.+a+(şahsa) 5002, 6347
ş.+ı+(şahsı) 12143, 3099, 4998, 5266, 5672, 6262, 6833
ş.+ın+(şahsın) 12791, 2797, 6252
ş.+ına+(şahsına) 10410, 13210, 4104, 4926
ş.+ında+(şahsında) 163
ş.+ındaki+(şahsındaki) 12375
ş.+ından+(şahsından) 12371
ş.+lar 12109, 12250, 4931, 537, 8427
ş.+lara 8694, 8860
ş.+ları 12266, 12293, 8476, 9073, 9217
ş.+ların 11506, 1344, 2513, 6401, 8619, 8802
ş.+larını 12402, 4590, 5898, 8297, 8359, 9790
ş.+tan 12251
[=56]

şahıslan- : Kişilenmek.
ş.-miş 5402
[=1]

şahıslı : ... adlı kişi.
ş. 1819
[=1]

şahin : Yırtıcı kuş.
ş. 165, 166
[=2]

şahit : Tanık.
ş. 11159, 12414, 12698, 12704, 1295, 2646, 3315, 4003, 5648, 5901, 6480, 971
ş.+i+(şahidi) 2500, 9090
ş.+ine+(şahidine) 3896
ş.+leridir 7279
[=16]

şahsen : Kendi.
ş. 1419, 1509, 2065, 5374, 7977, 9798
[=6]

şahsi : Kişisel.
ş. 10173, 10332, 11586, 11640, 12032, 12267, 1259, 12872, 13029, 1765, 1775, 1872, 1960, 2010, 2326, 2334, 2378, 2831, 302, 3659, 3777, 3890, 3894, 3913, 414, 4665, 475, 5006, 5171, 5480, 5722, 5800, 5960, 6375, 6405, 6712, 6975, 7138, 7469, 8129, 8516, 8809, 8934, 9192, 9706, 9789, 9815, 9855, 9893
ş.+dır 12286, 2420
[=51]

şahsileş- : Kişiselleşmek.
ş.-tiği 6595
[=1]

şahsiyet : Kişilik.
ş. 10930, 11230, 196, 2417, 2427, 470, 9074
ş.+e 11278, 5105

ş.+i 10400, 10782, 10832, 12243, 12649, 2281, 3203, 3454, 3738, 7263, 7566, 7754, 8273, 8282, 8523, 8889, 8892
 ş.+idir 8457, 9793
 ş.+in 10894, 12805, 13090, 1806, 566, 7938, 8229, 9610
 ş.+inde 10740, 12519, 1823, 9071
 ş.+indeki 12230, 12279, 3730, 3737
 ş.+inden 5743, 7193
 ş.+ine 11161, 11496, 2018, 2533, 7564
 ş.+ini 10545, 11579, 12433, 1327, 3722, 3963, 4213, 554, 8900
 ş.+inin 11577, 1911, 4239, 8902, 8922, 9670
 ş.+iyle 8278, 8344
 ş.+le 8124
 ş.+ler 11283, 12276, 3092, 4569
 ş.+leri 1065, 249, 4966, 544
 ş.+lerin 3132, 8796
 ş.+lerine 5933
 ş.+lerini 12205, 2008, 3145, 645, 9113
 ş.+lerinin 11508, 12226
 ş.+leriyle 546
 ş.+ti 993
 [=89]
şahsiyetsiz : Kişiliksiz.
 ş. 1832
 [=1]
Şah Tahmasb : Namık Kemal'in "Cezmi" adlı eserindeki karakter.
 ş.+ın 9008
 [=1]
şair : Şiir yazar.
 ş. 12081, 10233, 10531, 10585, 10591, 10606, 10637, 10675, 10681, 10758, 10772, 10998, 11050, 11053, 11067, 11075, 11102, 11207, 11250, 11254, 11261, 11334, 11425, 11488, 11566, 11663, 11739, 11743, 11780, 11861, 11880, 11913, 11916, 12033, 12055, 12082, 12314, 12448, 12463, 12510, 12720, 12768, 12844, 12849, 13002, 13017, 13086, 13128, 13195, 1530, 1765, 1786, 1790, 1794, 1920, 199, 1995, 2066, 2075, 2098, 2159, 2168, 2174, 2193, 2251, 2306, 2373, 245, 2976, 298, 3555, 3557, 358, 361, 373, 4105, 4217, 4323, 4380, 4397, 4454, 4460, 4534, 4545, 4580, 4595, 465, 5033, 516, 5539, 5562, 5566, 5577, 5599, 5638, 5680, 5725, 5740, 5886, 5887, 5934, 5961, 6054, 6056, 606, 6060, 6065, 6093, 6101, 6101, 6110, 6113, 661, 6967, 7024, 7094, 7528, 7604, 8157, 8171, 8175, 8904, 8994, 8997, 9064, 9329, 9330, 9630, 9632, 9678, 9731
 ş.+leri 5632
 ş.+ce 2236
 ş.+de 11578, 11732, 11804, 11807, 11964, 2083, 469, 469, 9640
 ş.+den 10580, 11834, 12515
 ş.+di 13073

ş.+dir 11104, 11317, 1848, 2368, 298, 6976
 ş.+e 11498, 198, 2000, 3112, 4110, 501, 5645, 5984, 8341
 ş.+i 11038, 11141, 11592, 11674, 11846, 11904, 11915, 11918, 11937, 12753, 160, 2250, 2282, 2285, 2360, 424, 4397, 484, 5723, 5748, 5902, 6055, 6101, 6929, 6970, 6982, 7171, 7502, 8118, 8289, 9296
 ş.+idir 10522, 10590, 2364, 6984
 ş.+imiz 6962
 ş.+imizdir 4328
 ş.+imizi 2065
 ş.+imizin 6631
 ş.+in 10306, 104, 10566, 10576, 10709, 10728, 10754, 10930, 11006, 11060, 11110, 11188, 11298, 11323, 11349, 11377, 11381, 11385, 11454, 11464, 11470, 115, 11561, 11578, 11653, 11725, 11825, 11949, 12029, 12223, 12309, 12373, 12828, 12858, 12947, 12977, 13094, 13100, 13161, 13198, 1787, 1916, 1923, 1940, 2069, 2172, 2199, 224, 237, 250, 270, 336, 340, 365, 370, 4099, 4104, 424, 425, 443, 462, 480, 491, 5649, 5659, 5661, 5704, 5711, 5713, 5717, 5727, 5737, 5742, 5832, 5844, 5973, 6086, 6108, 6979, 6981, 7246, 7507, 7673, 7718, 7913, 8124, 8242, 8676, 9328, 9335, 9635, 9641, 9643
 ş.+inde 11023, 11337, 2077
 ş.+inden 10695, 12512
 ş.+ine 6956
 ş.+ini 11263, 12518, 3369, 41, 8213, 8562
 ş.+inin 10594, 10595, 10926, 11525, 11596, 12598, 2077, 2358, 4595, 5733, 604, 6941, 8567
 ş.+iyle 8800
 ş.+le 11258, 1399, 5704, 8215
 ş.+ler 10541, 10890, 10906, 13226, 2014, 2242, 2268, 2368, 506, 5609, 5611, 5753, 5754, 5754, 5869, 6637, 8313
 ş.+lerde 10554, 1737, 1738, 1914, 314, 346, 4415, 5586, 5588, 5986, 7055
 ş.+lerdedir 66
 ş.+lerdeki 12052
 ş.+lerden 10741
 ş.+lerdendir 11217, 5643, 6181
 ş.+lere 453, 5673
 ş.+leri 13226, 2078, 2263, 2367, 4021, 5750, 5871, 5882, 5899, 6608, 662, 6663, 6969, 697, 7461, 7468
 ş.+lerimiz 106, 447, 47, 5878, 602, 80, 87, 91
 ş.+lerimizde 12020, 1857, 2031, 2231
 ş.+lerimizdeki 441
 ş.+lerimize 349
 ş.+lerimizi 9302
 ş.+lerimizin 1732, 235, 266, 459, 463, 466, 509, 53, 5870, 69, 705

ş.+lerin 11717, 13113, 1708, 1797, 2265, 2361, 4674, 517, 525, 5465, 5630, 5752, 6965
 ş.+lerinde 1732, 1740, 2013, 2084, 2262
 ş.+lerinden 10545, 13230, 5674, 6958
 ş.+lerine 341
 ş.+lerini 6661, 7466
 ş.+lerinin 10553, 10665, 2096, 2256, 2272, 2357, 31, 5603, 5626, 663, 7462
 ş.+leriyle 10477
 ş.+lerle 12842, 2267, 5625, 7557
 ş.+liğı 2080
 [=442]
şairane : Şair gibi.
 ş. 1948, 2208, 2274, 2319, 6018, 6495, 6570, 9029, 9061, 9295, 9574
 ş.+nin 10721, 10854, 5925
 ş.+sini 10914
 [=15]
Şair Avni : 15. yüzyılın mümtaz bir sanatkârı.
 ş.+ye 8993
 [=1]
Şair Evlenmesi : Şinasi'nin eseri.
 ş. 3334, 4538, 4606, 6155
 ş.+nde 4570
 ş.+ndeki 4755
 ş.+ne 680
 ş.+ni 4540, 4596, 4666
 ş.+nin 4123, 4539, 6161, 6163
 [=14]
Şair Fehim : 19. asır başlarında yaşayan diğer divan şairi.
 ş.+in 3774
 [=1]
Şairliğin Hazin Bir Neticesi : Rezaizade Mahmut Ekrem'in eseri.
 ş.+nde 10723
 [=1]
şairlik : Şairin işi.
 ş. 13208, 5780
 [=2]
şaka : Latife.
 ş. 10321, 106, 11517, 2591, 352, 4325
 ş.+da 733
 ş.+dır 10834, 10836, 10843
 ş.+ları 10404
 ş.+nın 10140, 1914
 ş.+sı 5947
 ş.+ya 10834, 251
 ş.+yla 4578
 [=17]
şakayık : Düğün çiçeğigillerden, çiçekleri türlü renkte, çok yıllık güzel bir süs bitkisi.
 ş. 193
 [=1]
şakırda- : "Şakır" diye ses çıkarmak.
 ş.-r 11433
 [=1]
şakırtı : Şakırdayan bir şeyin çıkardığı sesin adı.
 ş.+ları 11066
 [=1]

Şakir Bey : Muhacirin Komisyonu reisi Erkan-ı harp.

ş.+in 9729, 9750

[=2]

şakird : Öğrenci, çıkarak.

ş.+i 11524, 9331, 3816

ş.+inin 12352

[=4]

Şakir Efendi : bkz. (Şakir Bey)

ş. 2054, 4994

[=2]

Şakir Paşa : bkz. (Şakir Bey)

ş. 12894, 9728

[=2]

şakirt : bkz. (şakird)

ş.+lerinin 2266

[=1]

şakla- : “Şak” diye ses çıkarmak.

ş.-r 7172

[=1]

Şam : Suriye'nin başkenti.

ş. 3500

ş.+a 12474

ş.+da 6694

[=3]

Şami : Naci'nin şiiiri.

ş. 13057

[=1]

şamil : Kaplayan, içine alan.

ş. 1039, 10968, 11789,

1466, 2917, 3836, 4345, 6515

ş.-dir 7649, 9385

[=10]

şampiyon : Ulusal ve uluslararası bir yarışmada ilk dereceyi alan, birinci olan kimse veya takım, böke.

ş.+larını 4523

ş.+udur 9282

[=2]

şan : Şöhret.

ş. 12237, 12258, 12348

[=3]

Şanizade : bkz. (Ataullah Efendi)

ş. 1102, 1512, 2417, 2442,

2457, 2485

ş.+de 2515

ş.+nin 1101, 2437, 2482,

2604

[=11]

şanlı : Tanınmış, ünlü.

ş. 7830, 969

[=2]

şano : Tiyatro.

ş. 3287

[=1]

şantaj : Herhangi bir çıkar sağlamak amacıyla bir kimseyi, kendisiyle ilgili lekeleyici, gözden düşürücü bir haberi yayma veya açığa çıkarma tehdidiyle korkutma.

ş. 4908, 5226, 7341

ş.+ı 5266

[=4]

şapka : Keçe, hasır, kumaş, ip vb. ile yapılan başlık.

ş. 5222

[=1]

şapur : Yansıma ses.

ş. 11504

[=1]

şarap : Bir içki.

ş. 173, 191, 196, 7701,

8696

ş.+ı+(şarabı) 3482

[=6]

şari : Şeriatı meydana koyan, teşri eden.

ş.+i 5412

[=1]

şarîh : Şerh açmak, genişletmek.

ş.+inden 1052

[=1]

Şarîh'ül Menzarzade : Büyük Osmanlı müverrihlerinden.

ş. 677, 763

ş.+ye 3799

[=3]

şark : Doğu.

ş. 1012, 10449, 1052,

11072, 11074, 11219, 11427, 1149,

11503, 1152, 12074, 12157, 12161,

12402, 12403, 12530, 12569, 12822,

13027, 13190, 13244, 168, 171,

1726, 261, 2613, 262, 2825, 3130,

328, 3506, 3508, 366, 3704, 3809,

391, 3928, 396, 407, 4082, 409,

4304, 4310, 4721, 4739, 4970, 4973,

510, 5118, 5435, 5493, 552, 5736,

5770, 6118, 6120, 613, 6141, 6154,

6205, 6205, 625, 632, 633, 6432,

6433, 6568, 6588, 708, 7250, 7549,

799, 8284, 837, 849, 864, 870, 8814,

8834, 884, 885, 890, 8931, 8950,

8962, 9066, 9158, 9215, 9293, 9322,

9615, 9615, 9669, 9751, 9892

ş.+a 3173, 5488, 9105,

9631

ş.+ı 12320, 2987

ş.+ın 1061, 11216, 11289,

11699, 7165, 9120

ş.+la 13011, 4478, 834

ş.+ta 1107, 123, 410, 4905,

5979, 6374, 883, 886, 9122, 9266

ş.+taki 820, 840

ş.+tan 12164

ş.+tır 11526

[=124]

şarkı : Tonlama değişiklikleriyle çeşitli duygular uyandıran uyumlu, ezgili insan sesleri dizisi.

ş. 11705, 13144, 3664,

4583

ş.+da 1829, 514

ş.+lar 6956

ş.+ları 1821

ş.+ların 10556

ş.+larında 6959

ş.+larının 5830

ş.+larla 1878

ş.+nın 4755

ş.+sı 10760

ş.+sında 1831

[=15]

şarki : Doğu'ya özgü olan.

ş. 1046, 551, 791, 819

[=4]

şarklı : Doğulu.

ş. 3326, 9638

ş.+ydı 6628

[=3]

şarlatanlık : Şarlatan olma durumu veya şarlatanca davranış.

ş. 5469

[=1]

şart : Koşul.

ş. 10394, 1899, 4468, 6624,

7297, 7739

ş.+a 9913

ş.+ı 10080, 12848, 148,

349, 6351, 6353

ş.+ı.yle 9183

ş.+ını 12777

ş.+ıyla 11097, 11996,

12129, 12367, 1382, 1410, 1438,

1902, 2125, 2834, 2995, 2997, 3259,

3793, 418, 4373, 4833, 5103, 5323,

563, 6123, 6459, 6965, 7065, 7073,

7104, 8230, 8488, 9255, 967, 9900

ş.+ıyle 8846

ş.+ıyle 12099, 12958, 1910,

234, 2744, 2779, 284, 336, 4151,

605, 6247, 7965, 8135, 8797, 9985

ş.+la 10072, 7685

ş.+lar 10763, 10781,

11221, 12411, 12857, 1450, 152,

2463, 3401, 3402, 4714, 6655, 6887,

743, 7982, 8279, 9458, 982

ş.+lara 12829, 17, 2471,

5413, 5419

ş.+larda 5266

ş.+lardaki 12850

ş.+ları 12849, 2174, 5953,

618, 6220, 6344, 6481, 7663, 790,

8012, 8646, 9300, 96

ş.+ların 10736, 12124,

1475, 2644, 5773

ş.+larına 10325, 11607,

11691

ş.+larından 12764, 1626,

9510, 9512

ş.+larını 10357, 11249,

11608, 12146, 13219, 2198, 5260,

5578, 6579, 7234, 754

ş.+larının 10361, 12868,

3572, 6468, 7939, 9362

ş.+larıyla 115, 13237, 9030

ş.+larla 5410

ş.+sız 7635

ş.+tı 717

[=137]

şartlı : Koşullu.

ş. 7981

[=1]

şartname : Satın alma, satma,

yaptırma, kiralama vb. işleri

gerçekleştirmek isteyen tarafın

düzenlediği, her iki tarafın da

uymayı üstlendikleri şartların tespit

edildiği resmî belge.

ş.+yı 7986

[=1]

şartsız : Koşulsuz.

ş. 10399, 4847, 5239, 6387,

7035

[=5]

şaş- : Umulmayan, beklenmeyen

veya olağanüstü bir olay, bir olgu

karşısında şaşkın duruma gelmek.

ş.-mayan 4682

ş.-tığı 10063

[=2]

şaşıl- : Şaşkınlığa uğranılmak.

ş.-acak 10651, 3503

[=2]

şaşır- : Ne yapmak gerektiğini

bilememek, nasıl davranacağını

kestirememek.

ş.-an 11396, 12441, 6535

ş.-dığını 1592
ş.-madan 2731
ş.-mak 13207
ş.-mamak 7217
ş.-ması 12566
ş.-masına 3716
ş.-mayı 10526
[=10]
şaşırt- : Şaşırtmasına sebep olmak.
ş.-acak 3760
ş.-an 245, 3794, 425, 7530,
8710
ş.-ır 10525, 12231, 5349
ş.-ıyor 5211
ş.-mamalıdır 9637
[=11]
şaşırtıcı : Şaşırtan.
ş. 10255, 10873, 12476,
12619, 1744, 2345, 268, 2762, 3697,
408, 5240, 7478, 7668, 8793, 9665,
9812
ş.-dır 5242
ş.-sıdır 5321
[=18]
şato : Avrupa'da soylu kimselerin
oturduğu, çevresi hendek, sur ve
kulelerle çevrili konak.
ş.-sunda 8545
[=1]
şayan : Uygun, yaraşır.
ş. 7534
ş.-ı 5842, 6087, 7860
[=4]
şayan-dikkat : Dikkate değer.
ş. 10874, 12495
ş.-i 8987
ş.-tir 10423, 12979, 2790,
3865, 6339, 915
[=9]
şayet : Eğer.
ş. 1230
[=1]
şayia : Yayılmış haber.
ş. 7355, 9910, 9912
ş.-ları 9883
ş.-ya 9899, 9915
ş.-yı 9877
[=7]
şeametli : Uğursuz olan.
ş. 2955, 3749
[=2]
şebnem : Bir çiçek.
ş. 5846
[=1]
Şecere-i Evşal-i Türkiye : Ahmed
Vefik Efendi'nin tercüme eseri.
ş. 4729
[=1]
Şecere-i Türki : Ahmed Vefik
Efendi'nin tercüme eseri.
ş. 5491
[=1]
şef : Yetki ve sorumluluğu olan,
yöneten kimse.
ş. 9441
[=1]
Şefika : Namık Kemal'in „Zavallı
Çocuk“ adlı eserinin kahramanı.
ş. 5931, 8419, 8423
ş.-nın 8420, 8426
[=5]
Şefika Hanım : bkz. (Şefika)
ş.-dan 4887

[=1]
şefkat : Sevecenlik.
ş.-i 7595
ş.-inden 8419
[=2]
şehadet : bkz. (şahadet)
ş.-i 9822
ş.-in 10203
ş.-tir 8043
[=3]
Şehbal mecmuası : “Garam” adlı
eserin yayınlandığı gazete.
ş.-nda 11239
[=1]
şehbaz : Çevik, cesaretli.
ş.-ı 189
[=1]
şehir : Kent.
ş. 10063, 10265, 11363,
13246, 1589, 1825, 2765, 2767,
2785, 2984, 3275, 3483, 599, 8445,
8515
ş.-de 8440, 8498
ş.-e+(şehir) 131, 1853,
2706, 2862, 8448, 8702, 8704
ş.-i+(şehir) 12700, 2375
ş.-in+(şehir) 10374,
13245, 1357, 2763, 2865, 3273,
3487, 4164, 8395, 8533, 8559
ş.-inde+(şehir) 8302,
8447, 8604
ş.-ine+(şehir) 5153
ş.-ini+(şehir) 9503
ş.-inin+(şehir) 8611
ş.-le 964
ş.-lere 2732
ş.-leri 2982
ş.-lerinden 8347, 8492
ş.-lerini 100
ş.-lerinin 11427, 2049
[=51]
şehirli : Kentli.
ş. 10039, 10055, 10155,
10766, 11316, 11376, 12320, 1933,
1943, 2238, 2900, 2908, 2983, 454,
603, 6482, 65, 650, 671, 88
ş.-si 3289
[=21]
şehit : Kutsal bir ülkü veya inanç
uğrunda ölen kimse.
ş. 10685, 12415, 12697,
4079, 5192, 7525
ş.-i+(şehidi) 8154
ş.-leri 11622
[=8]
şehitlik : Şehit olma durumu.
ş. 8047
[=1]
Şehname : Firdevsi'nin eseri.
ş. 11351, 33, 5, 625, 632,
8714
ş.-de 538
ş.-den 102, 10432, 176,
177
ş.-nin 180
[=12]
Şehmini İbrahim Efendi :
Osmanlı devlet adamı.
ş. 1501
[=1]
Şehriyar : Namık Kemal'in
“Cezmi” adlı eserindeki karakter.
ş. 8983, 9016, 9020, 9046

ş.-a 9015
ş.-ı 9018
ş.-ını 8458
ş.-la 8979
[=8]
Şehsuvar Paşazade İsmail Paşa :
Leskofçalı Galip Bey'in babası.
ş.-nın 5682
[=1]
şehzade : Padişahların ve
oğullarının erkek çocuklarına
verilen san.
ş. 8665, 8688
ş.-ler 12158
ş.-lerin 455, 8661
ş.-nin 8695, 8702
ş.-ye 6785
ş.-yi 8703
[=9]
Şehzadebaşı : İstanbul'da bir semt.
ş. 13245, 3487
[=2]
Şehzade Cami : Kanuni Sultan
Süleyman'ın genç yaşta ölen oğlu
Şehzade Mehmet adına Mimar
Sinan tarafından yapılmıştır.
ş.-inde 5127
[=1]
şehzadelik : Şehzade olma durumu.
ş.-inde+(şehzadeliğinde)
1186
[=1]
Şehzade Süleyman : Yıldırım
Bayezid'in oğludur.
ş. 1814
[=1]
şekil : Biçim.
ş. 10394, 10556, 10557,
10670, 11126, 11139, 11346, 11356,
11360, 11364, 11873, 12804, 1428,
153, 1552, 1607, 1947, 2108, 2254,
2290, 2315, 2335, 283, 3029, 3088,
3420, 3653, 3893, 395, 4343, 490,
523, 5762, 5765, 5768, 5775, 5784,
5790, 5803, 5809, 5836, 5871, 5888,
5903, 6087, 6588, 6935, 839
ş.-de 10123, 10144, 10154,
10156, 10176, 10179, 10190, 10194,
10197, 10239, 10272, 10313, 10355,
10392, 10415, 10427, 10458, 10550,
10573, 10848, 1097, 11051, 11137,
11169, 112, 11212, 11253, 11408,
11417, 11461, 11507, 11518, 11602,
11603, 11716, 11789, 11808, 11851,
11871, 11954, 11968, 11995, 12193,
12247, 12297, 12305, 12307, 12311,
12421, 1253, 12634, 1271, 12724,
12727, 12772, 12803, 12805, 12887,
12898, 12968, 1298, 13000, 13088,
131, 1398, 1411, 1536, 1540, 1621,
1647, 166, 1747, 1784, 1889, 189,
1896, 1896, 1954, 215, 2172, 2173,
2184, 222, 2327, 2345, 2350, 2351,
2411, 2420, 2443, 2538, 2594, 2662,
2667, 2694, 2748, 2840, 2847, 2867,
3034, 3079, 3117, 3157, 3162, 3279,
3373, 3422, 343, 3458, 3460, 3563,
3580, 3602, 3760, 3786, 3842, 3934,
3936, 4039, 4112, 4148, 4209, 4330,
4451, 4501, 4608, 4725, 479, 4837,
4870, 5048, 5090, 5103, 5107, 516,
517, 5204, 5280, 5366, 5402, 5475,
5476, 5570, 5602, 5604, 5637, 5711,

5731, 5818, 5828, 5865, 5908, 593, 5949, 6030, 605, 6050, 6072, 6100, 615, 6174, 6256, 6261, 6349, 6371, 6373, 6374, 6405, 654, 6625, 6735, 6916, 6939, 7043, 7093, 713, 7137, 7150, 7439, 7491, 7505, 7570, 761, 7618, 7625, 7642, 7651, 7652, 7682, 7695, 7752, 7756, 7820, 7891, 7919, 7921, 799, 8000, 8010, 8099, 8120, 8141, 8144, 8148, 8235, 8274, 8324, 8553, 8655, 8665, 8733, 8821, 8924, 8976, 9106, 9187, 9262, 9501, 9515, 9537, 9552, 9634, 9670, 9681, 9706, 9743, 9861, 9867, 9886, 9906, 9929
 ş.-demi 11785
 ş.-den 10607, 12040, 470
 ş.-dir 5864
 ş.+e+(şekle) 12601, 2874, 449
 ş.+i 1251, 351, 480, 5582
 ş.+i+(şekli) 10164, 10567, 107, 11250, 11345, 11421, 11611, 11694, 11811, 11960, 12394, 12886, 1367, 1473, 1662, 1768, 1776, 1930, 2827, 32, 3464, 3791, 3950, 4302, 4336, 506, 5100, 5354, 5415, 5416, 5576, 5778, 5781, 5796, 5838, 5850, 5863, 5864, 5941, 6017, 6084, 6383, 665, 706, 7238, 7302, 7446, 8013, 8247, 9091, 9369, 9423, 9551
 ş.+idir+(şeklidir) 10142, 11381, 4588, 5402, 5471, 7082, 7303
 ş.+in+(şeklin) 11813, 11830, 11875, 461, 5767, 5773, 5858, 5894, 5905
 ş.+in+(şeklini) 3889
 ş.+inde+(şeklinde) 10162, 10208, 10257, 10370, 10431, 10534, 10535, 1058, 10717, 10910, 11219, 11353, 11474, 11503, 11563, 11780, 11858, 11948, 11985, 12019, 12045, 1207, 12086, 12332, 12498, 12946, 1643, 1725, 1781, 186, 187, 2206, 233, 2461, 2621, 2636, 2709, 2741, 2788, 2956, 3285, 3355, 377, 3840, 3888, 3939, 4211, 4271, 4541, 4767, 4823, 5014, 5399, 5500, 558, 570, 571, 5748, 5845, 5869, 5906, 6052, 6161, 6645, 6841, 7343, 7383, 7513, 785, 7852, 7885, 8227, 835, 8483, 8577, 8611, 8737, 9125, 949, 9559, 9609, 9685, 9791
 ş.+indedir 5450
 ş.+indedir+(şeklindedir) 10536
 ş.+indeki+(şeklindeki) 4276, 4303
 ş.+inden+(şeklinden) 381, 5812, 5838, 9126
 ş.+ine 8136
 ş.+ine+(şekline) 10299, 10874, 11715, 11887, 12066, 13097, 1772, 1817, 2109, 2468, 247, 2809, 2842, 3070, 3714, 3951, 4760, 4769, 4937, 4946, 5417, 5834, 8189, 867, 9303
 ş.+ini+(şekline) 6350
 ş.+ini+(şeklini) 10193, 10569, 10594, 1137, 11411, 11576, 11631, 11661, 12300, 12512, 12833, 13130, 1463, 1563, 1943, 2073, 2200, 2252, 2542, 2669, 2967, 3767,

3836, 3946, 4150, 4836, 5449, 5802, 5826, 5855, 6244, 7958, 8318, 8619, 8734, 9378, 9471, 9565
 ş.+inin+(şeklinin) 10195, 11451, 11821, 12713, 335, 3927, 5386, 5786, 5868
 ş.+iydi+(şekliydi) 5907
 ş.+iyle+(şekliyle) 12962, 4337, 5370, 5835, 9075
 ş.+le 11423, 5905
 ş.+ler 11770, 276, 4507, 4629, 4697, 5770, 5870
 ş.+lerd 7013
 ş.+lerde 1909, 3012, 3526, 5782, 6582
 ş.+lerden 11220, 4333
 ş.+lerdir 510
 ş.+lere 2424, 511, 5867, 8175
 ş.+leri 10558, 11425, 11717, 1392, 3954, 509, 5399, 5861, 5977, 694, 7455, 935
 ş.+lerimizi 6076
 ş.+lerin 11786, 1723, 4368, 5869, 5904
 ş.+lerinde 383
 ş.+lerinden 11219, 5512
 ş.+lerine 10182, 151, 345, 7162
 ş.+lerini 1003, 2958, 5220, 5833, 5839, 8114, 8172
 ş.+lerinin 10136, 3421, 3427, 5362
 ş.+leriyle 728, 9212 [592]
şekilcilik : Biçimcilik.
 ş. 444
 ş.+ine+(şekilciliğine) 485
 ş.+te 441 [3]
şekilsiz : Biçimsiz.
 ş. 6380 [1]
şema : Bir edebiyat eserinin, bir tasarımın planı.
 ş.+da 8627
 ş.+dan 7428
 ş.+sını 12293, 8455
 ş.+yı 10863 [5]
Şemhal : Namık Kemal'in "Cezmi" adlı eserindeki karakter.
 ş.+in 9010 [1]
Şemsa : Rezaizade Mahmut Ekrem'in eseri.
 ş. 6507, 10514, 10712, 10853
 ş.+da 10718, 10857
 ş.+nın 10711, 10854, 10861 [9]
Şemseddin Bey : bkz. (Şemseddin Sami)
 ş. 7529
 ş.+in 7533 [2]
Şemseddin Sami : Arnavut asıllı Osmanlı yazar, ansiklopedist ve sözlükçü.
 ş.+nin 6203, 6295 [2]

Şemsipaşa : İstanbul'da bir semt.
 ş.+daki 8029 [1]
şemşir : Kılıç.
 ş. 194 [1]
şena : İtalyanca tiyatro.
 ş. 3287 [1]
şer : Kötülük.
 ş. 11932, 12661
 ş.+i 5370
 ş.+re 9451
 ş.+ri 9447
 ş.+rin 11927, 12650
 ş.+rinden 8874 [8]
şeref : Başkasının, birine gösterdiği saygının dayandığı kişisel değer.
 ş. 12238
 ş.+ini 6860 [2]
şerh : Kötülük.
 ş.+e 7226
 ş.+i 7246
 ş.+iyle 7186 [3]
şerhet- : Açıklamak.
 ş.-tiği 8786 [1]
şerhettir- : Açıklatmak.
 ş.-ir 7191 [1]
şeriat : Kur'an'daki ayetlere, Hz. Muhammed'in sözlerine dayanan İslam kanunu, İslam hukuku.
 ş. 2833, 3672, 8520
 ş.+ı 9454
 ş.+ın 5076, 9497 [6]
şeriatçı : Dinin esaslarını sadece dinî hayatta değil, hukuksal, ekonomik ve siyasal düzenlemelerde de geçerli kılmak isteyen, şeriat yanlısı kimse.
 ş. 5081 [1]
şeriatçı : bkz. (şeriatçı)
 ş. 11189 [1]
Şerif Efendi : Osmanlı defterdarı.
 ş.+ninki 1222 [1]
şer'i mahkeme : Şeriata uygun mahkeme.
 ş. 10134 [1]
şevk : İstek, heves.
 ş. 12899, 3546, 9142
 ş.+i 2365, 8093, 9102
 ş.+inde 953
 ş.+le 8092 [8]
şevket : kudret ve kuvvetten gelen haşmet.
 ş.+ini 940 [1]
şevval : Hicri Takvime Göre Yılın 10. Ayı, İlk Üç Günü Şeker Bayramıdır.
 ş. 7524, 9917 [2]

şey : Madde, eşya, söz, olay, iş, durum vb.nin yerine kullanılan, belirsiz anlamda bir söz.

ş. 10058, 10072, 10090, 10173, 10184, 10258, 103, 1033, 10396, 10399, 10615, 10635, 10690, 10732, 10793, 10853, 11145, 11254, 11531, 11664, 11666, 11704, 11767, 11770, 11798, 11800, 11884, 119, 12028, 121, 12337, 12395, 12523, 12571, 12637, 12646, 12721, 12825, 12845, 13007, 13124, 13174, 1409, 1466, 1613, 1761, 1791, 1845, 1853, 1855, 1903, 2001, 2058, 2114, 2150, 2150, 2280, 2293, 2418, 2470, 2533, 2706, 2712, 2733, 2836, 286, 2955, 3076, 3107, 3114, 3184, 3302, 3421, 3428, 3493, 3493, 3500, 3528, 357, 3669, 368, 3793, 3820, 3852, 3956, 4112, 4190, 4225, 431, 4354, 4361, 4413, 4439, 4449, 4589, 4580, 4612, 4614, 4709, 4767, 4857, 4903, 502, 525, 5307, 5442, 568, 5703, 5716, 5833, 5919, 5919, 5938, 5952, 6068, 6072, 6092, 6138, 6238, 6309, 6315, 6362, 6392, 6440, 6519, 6586, 6825, 6853, 6885, 6949, 6956, 6972, 7038, 7058, 7074, 7109, 7123, 715, 7264, 7484, 7538, 7554, 7579, 7694, 7706, 7726, 7809, 7990, 8081, 8107, 8222, 8338, 8392, 8614, 8651, 871, 8734, 8758, 8840, 8880, 8888, 8894, 8901, 8978, 9025, 9049, 9079, 9196, 9209, 9339, 9446, 9645, 9665, 9738, 9802, 9931, 9974

ş.-de 11229

ş.-dedir 9577

ş.-den 10019, 10049,

10300, 10611, 11469, 11905, 12354, 12813, 13039, 13173, 13196, 1497, 1747, 1876, 1936, 230, 2690, 2720, 3796, 3807, 432, 4352, 4455, 461, 5573, 6126, 7036, 7151, 7196, 7317, 7320, 750, 7624, 8291, 872, 9131, 9253, 9561, 9791

ş.-di 10015, 10759, 10857, 10895, 10896, 11695, 12646, 2070, 3297, 354, 6541, 8108, 8521

ş.-dir 11183, 11301, 11436, 11637, 12648, 12789, 2342, 288, 3059, 3697, 5282, 7027, 7075, 8368, 8895, 9430, 973

ş.-e 11758, 12567, 12667, 12727, 12732, 149, 3291, 3501, 405, 5244, 5603, 5949, 6136, 653, 7174, 9036

ş.-i 10014, 10611, 10755, 11044, 11161, 11163, 11214, 11233, 11246, 11323, 12269, 12318, 12334, 12570, 12631, 12797, 12813, 12829, 12972, 13074, 13156, 1632, 1705, 175, 2551, 2923, 2929, 3478, 3785, 3828, 3838, 4005, 4263, 4611, 467, 550, 5634, 5671, 5693, 6029, 6349, 6360, 6612, 6848, 6882, 7174, 7298, 7323, 7398, 7775, 8293, 8869, 9177, 9605

ş.-in 11343, 11543, 11544, 11781, 11835, 11894, 11939, 12652, 12727, 1941, 3724, 4446, 5264, 6593, 7085, 8276, 9671

ş.-ini 11468

ş.-le 12566

ş.-ler 10262, 10690, 10761, 10935, 11561, 11640, 11773, 12024, 1219, 1247, 12513, 12552, 12816, 13029, 13163, 13227, 13235, 1561, 1584, 1601, 1635, 2230, 2639, 2697, 2781, 2784, 2793, 3226, 3821, 4158, 4215, 4865, 4888, 5447, 5652, 6071, 6351, 6393, 6529, 6559, 6879, 705, 7240, 7338, 7451, 7552, 8657, 915, 9270, 9299, 9401, 971, 9835, 9884

ş.-lerde 367, 4681, 7619, 8943

ş.-lerden 10592, 10743, 12572, 12804, 2701, 4353, 4682, 8071, 8446, 8651, 8924, 9101, 9310, 9324, 98

ş.-lerdi 10893, 10907, 2950, 9898

ş.-lerdir 10120, 11152, 11552, 12092, 12715, 12873, 13164, 163, 1706, 2464, 2782, 3111, 4228, 5205, 6402, 7613, 8856, 9817, 9825

ş.-lere 10103, 11101, 12069, 12954, 13141, 1603, 6133

ş.-leri 10164, 10175, 10563, 10637, 10912, 11180, 11217, 11275, 12088, 12321, 1691, 1850, 2892, 2984, 7263, 7289, 7324, 7392, 7712, 8400, 8449, 8471

ş.-lerin 10153, 10363, 11236, 11558, 11589, 11714, 12023, 12101, 12318, 12362, 12622, 13093, 2203, 3690, 3909, 4244, 4308, 4449, 6070, 6175, 7452, 8277, 9197, 9324

ş.-lerle 101, 10806, 2288, 409, 8295

[=491]

şeyh : Tarikat kurucusu, bir tarikatta en yüksek dereceye ulaşmış olan kimse.

ş. 11175, 2054

ş.-e 132

ş.-inin 7473

ş.-ler 11541

[=5]

Şeyh Ahmed Efendi : Osmanlılar zamânında Anadolu'da yetişen evliyâdan.

ş. 7911, 7914, 7920

ş.-ler 5175

[=4]

Şeyh Efendi : bkz. (Şeyh Ahmed Efendi)

ş. 7204

[=1]

Şeyh Efendi Paşa : bkz. (Şeyh Ahmed Efendi)

ş.-nın 7206

[=1]

Şeyh Galib : Türk divan edebiyatı şairi, mutasavvif.

ş. 10730, 11349, 11838, 13059, 1743, 2013, 2069, 2078, 5625, 5817, 590, 6969, 9068, 9070

ş.-e 6968

ş.-i 11837

ş.-in 10977, 11465, 12355, 13197, 13199, 13200, 2071, 5730, 5856, 6594

ş.-ten 2012

[=27]

Şeyh Galip : bkz. (Şeyh Galib)

ş.-e 2091

ş.-in 5814

ş.-in+(şeyhgalibin) 9067,

9070

ş.-ten 11701, 9627

[=6]

Şeyhi : Türk Divan edebiyatı şairi.

ş. 45

ş.-den 513

ş.-ye 643

[=3]

Şeyhizade Mehmed Esad Efendi : Tarih yazarı.

ş.-ye 2494

[=1]

Şeyh Müştak : Ebüzziya Tevfik'in eseri.

ş.-in 2593

[=1]

Şeyh Müştak'a Mektub : bkz. (Şeyh Müştak)

ş. 2583

[=1]

şeyhülislam : Osmanlı Devleti'nde ilmiye sınıfının başı olan en yüksek din görevlisi.

ş. 11107, 233

[=2]

Şeyhülislam Arif Efendi : Yüz beşinci osmanlı şeyhülislamı.

ş. 3589, 4101

[=2]

Şeyhülislam Arif Hikmet Bey : bkz. (Şeyhülislam Arif Efendi)

ş.-in 6678

[=1]

Şeyhülislam Arif Hikmet Beyefendi : bkz. (Şeyhülislam Arif Efendi)

ş. 3901

[=1]

Şeyhülislam Halil Efendi : Osmanlı şeyhülislamı

ş.-nin 2456

[=1]

Şeyhülislam Hayrullah Efendi : Osmanlı Devleti'nde 1874-1877 yılları arasında iki kez şeyhülislamlık yapmıştır.

ş.-nin 9912

[=1]

şeyhülislamlık : şeyhülislamın yaptığı iş.

ş.-i+(şeyhülislamlığı) 3607

ş.-ina+(şeyhülislamlığına)

7355

[=2]

Şeyhülislam Yahya Efendi : On yedinci yüzyılın büyük gazel şairi.

ş.-nin 1741

[=1]

Şeyh Vasfî Efendi : Türk şair, yazar.

ş. 13024

[=1]

şeytan : İblis.

ş.-a 11932

[=1]

şık : Güzel, zarif, modaya uygun.

ş.-ta 8519

[=1]

şımarıklık : Şımarık olma durumu.

ş.-i+(şımarıklığı) 1425

- [=1]
şımartıl- : Şımartma işine konu olmak.
 ş.-muş 11204
 [=1]
- şıpsevdi** : Görür görmez seven, âşık olan kimse.
 ş.-dedir 10850
 [=1]
- şiddet** : Sertlik.
 ş.-i 8918, 9145, 9840
 ş.-ini 7862
 ş.-le 11797, 12578, 1340, 1625, 2284, 2576, 2971, 3125, 3639, 6058, 6209, 6699, 6780, 6786, 7423, 7785
 ş.-lere 12814, 9344
 ş.-leri 9042
 ş.-li 12234
 ş.-tedir 12402
 ş.-tir 10186
 [=26]
- şiddetlen-** : Gerilimin artması.
 ş.-mesini 7850
 [=1]
- şiddetli** : Etkisi çok olan, zorlu.
 ş. 10929, 11898, 12372, 13010, 13015, 1624, 2119, 2968, 5049, 5051, 5169, 7187, 8376, 8702, 9043, 9776, 9826, 9831
 ş.-dir 12392
 [=19]
- şifa** : Bedensel veya ruhsal bir hastalığın son bulması, hastalıktan kurtulma, onma.
 ş.-sı 12610
 [=1]
- şifahi** : Sözlü.
 ş. 2355, 3566, 5189, 647
 [=4]
- şifai** : bkz. (şifahi)
 ş. 6593
 [=1]
- şifasız** : Şifası olmayan.
 ş. 12648
 [=1]
- şii** : Şii'lik mezhebinden olan kimse.
 ş.-lerin 682
 [=1]
- şii'lik** : Hz. Muhammed'in ölümünden sonra, damadı Ali'nin ilk halife ve imametini ancak onun soyundan gelenlere ait olduğunu kabul edenlerin, Sünnilerden ayrılarak kurdukları mezhep, Şia.
 ş. 6584
 [=1]
- şiiir** : Zengin sembollerle, ritimli sözlerle, seslerin uyumlu kullanımıyla ortaya çıkan, hece ve durak bakımından denk ve kendi başına bir bütün olan edebî anlatım biçimi.
 ş. 10227, 10232, 104, 10466, 10517, 10525, 10558, 10562, 106, 10618, 10629, 10630, 10637, 10639, 10648, 10680, 10685, 10706, 10713, 10798, 10815, 10858, 10902, 10920, 10967, 11056, 11219, 11229, 11275, 11280, 11289, 11313, 11315, 11324, 11326, 11352, 11353, 11357, 11359, 11412, 11440, 11595, 11620, 11623, 11629, 11692, 11695, 11840, 11866, 11874, 11899, 11904, 11913, 12515, 12833, 12876, 12960, 13059, 13205, 13250, 1697, 1709, 1758, 1801, 1807, 1833, 1835, 1892, 1894, 1916, 2079, 2175, 2255, 2266, 2270, 230, 2382, 269, 279, 288, 292, 2924, 305, 310, 315, 323, 3239, 3251, 33, 333, 3331, 3335, 36, 367, 375, 3774, 39, 4222, 4230, 4293, 4302, 4304, 4311, 4334, 4335, 436, 4363, 4366, 448, 4528, 461, 463, 484, 528, 530, 5529, 5554, 5565, 5584, 5584, 5584, 5585, 5602, 5604, 5639, 5641, 5657, 5671, 5691, 5757, 5762, 5762, 5762, 5796, 5807, 5826, 5833, 5833, 5861, 5872, 5876, 5897, 5903, 5906, 5935, 5950, 5960, 5970, 5971, 5977, 5991, 6005, 6029, 6036, 6049, 6054, 6063, 6064, 6067, 6069, 6094, 6119, 648, 6609, 6636, 6648, 6966, 7162, 7456, 7463, 7465, 7474, 7487, 7508, 8114, 8141, 8145, 8177, 8189, 8199, 8204, 8207, 8207, 8227, 8229, 8249, 8256, 84, 8934, 9268, 9307, 9327, 9332, 9333, 94, 9574, 9585, 9593, 9596
 ş.+ce 5608
 ş.+de 103, 10611, 10631, 10694, 10918, 11139, 11537, 11628, 11694, 11703, 11890, 12074, 12076, 12078, 12966, 13209, 1782, 2030, 206, 208, 2148, 2183, 2213, 2229, 2237, 2261, 3496, 415, 419, 4296, 461, 4736, 5583, 5624, 5670, 5693, 5746, 5764, 5913, 5957, 5964, 6096, 6355, 7050, 760, 8245, 9616
 ş.+debütün 89
 ş.+deki 11413, 275
 ş.+den 11519, 11834, 11867, 13008, 13093, 13139, 1914, 1927, 2260, 2308, 333, 4602, 660, 9648
 ş.+di 10934
 ş.+dir 2207, 8223
 ş.+e 10229, 10516, 10573, 10655, 10778, 10824, 11138, 11388, 11403, 11419, 11519, 11629, 11634, 11669, 11715, 11838, 11867, 11933, 12932, 13080, 160, 1848, 1930, 209, 2256, 38, 387, 4285, 4322, 4383, 47, 489, 496, 5953, 5969, 5978, 6598, 6660, 744, 7466, 8109, 8165, 8236, 9306
 ş.+i 10267, 10518, 10570, 10591, 10625, 10691, 10742, 10773, 10914, 10916, 10934, 10935, 11277, 11363, 11409, 11675, 11675, 11891, 12072, 12830, 12858, 12933, 13046, 13061, 13067, 13088, 13135, 13137, 1698, 2080, 2201, 2214, 2234, 2252, 2260, 2323, 25, 273, 282, 316, 3332, 344, 383, 4229, 4282, 4283, 4326, 4332, 4340, 4352, 4375, 4737, 499, 527, 54, 5598, 5640, 5696, 5802, 5891, 59, 590, 5913, 5991, 60, 6046, 6057, 6068, 6628, 6648, 6937, 7109, 755, 7555, 78, 8089, 8160, 8174, 8178, 8183, 8250, 8278, 8281, 9340
 ş.+idir 7152, 8144
 ş.+imiz 1887, 1947, 520, 5635, 6050, 7441, 7462
 ş.+imizce 2189
 ş.+imizde 109, 11304, 11326, 147, 1714, 1837, 1937, 2010, 2090, 2224, 228, 2379, 287, 4295, 4299, 4361, 4535, 5894, 5965, 6551, 6977
 ş.+imize 11843, 13161, 1927, 2011, 4318, 6634
 ş.+imizi 11077, 11220, 1763
 ş.+imizin 11263, 11404, 11437, 11666, 1732, 1840, 1857, 1886, 2316, 4294, 55, 5606, 5627, 5750, 5786, 5884, 5966, 5974, 5993, 6077, 7472, 7495, 75, 9296
 ş.+in 10229, 10230, 10306, 10608, 10624, 10649, 10655, 10656, 10688, 10742, 108, 10823, 10909, 11051, 11259, 11263, 11346, 11397, 11418, 11425, 11642, 11697, 11699, 11720, 11809, 12071, 12993, 13003, 13037, 13071, 13097, 13145, 1768, 1774, 1804, 1855, 1881, 1884, 1888, 1913, 1915, 1917, 1939, 2036, 2074, 213, 2171, 2199, 2222, 2228, 2238, 2259, 2318, 2319, 2326, 2344, 2345, 26, 264, 336, 3555, 377, 407, 415, 428, 4284, 4289, 430, 4355, 438, 4388, 4416, 4417, 467, 4738, 489, 504, 5556, 5590, 5592, 5595, 5617, 5666, 5672, 5676, 5918, 5929, 5937, 5940, 5953, 5982, 5992, 6090, 62, 642, 6570, 6624, 6944, 6961, 6989, 706, 7111, 72, 7523, 7564, 7565, 8112, 8251, 8257, 8257, 8270, 9619
 ş.+inde 10621, 10625, 10626, 10679, 10719, 10721, 11135, 11402, 11409, 11602, 11959, 13096, 153, 1800, 1834, 1860, 2184, 2328, 2343, 2579, 274, 274, 2977, 387, 4118, 4355, 4410, 45, 524, 5601, 5675, 5703, 5862, 6062, 7097, 8217, 9288
 ş.+indeki 11302, 271, 48, 53
 ş.+inden 11460, 13150, 13229, 13230, 2253, 4607, 5638, 6561, 7565
 ş.+ine 10779, 11042, 11059, 11430, 11698, 11963, 13135, 13147, 2147, 2275, 2277, 2372, 38, 5663, 6430, 7521, 8216, 8221
 ş.+ini 10565, 10601, 11271, 11679, 12083, 12184, 13115, 13134, 1883, 4230, 5694, 5724, 6629, 6629, 6635, 6660, 7467, 8132, 8139
 ş.+inin 104, 10596, 10969, 11074, 11368, 11462, 11671, 11804, 11820, 11842, 11876, 11975, 13001, 13118, 13139, 13161, 1698, 1703, 1718, 1742, 1932, 2156, 2229, 2233, 2235, 2239, 2270, 2284, 2297, 2320, 2336, 2336, 2344, 2352, 255, 346, 366, 40, 4350, 483, 5535, 5655, 5732, 5770, 5816, 5900, 5973, 5996, 5996, 6507, 6568, 6629, 6935, 7126, 7457, 7481, 7495, 8284
 ş.+iydi 461, 8258, 87
 ş.+iyle 11083, 11454, 11459, 12018, 13099, 436, 5818
 ş.+le 10680, 10777, 10905, 10983, 11272, 11873, 12985, 5593, 5596, 6071, 7912, 8252
 ş.+ler 10613, 10906, 11590, 11617, 11633, 11638, 12925,

13036, 2035, 4250, 5555, 5557,
8124, 8174, 8260
ş.+lerde 10585, 11956,
13125, 8134
ş.+lerden 4348
ş.+lere 11564, 5975
ş.+leri 10516, 10543,
10670, 11345, 11406, 11453, 11633,
12976, 13036, 13052, 13103, 13142,
2244, 2245, 2248, 2250, 2333, 2384,
2600, 4021, 5594, 5755, 5799, 6664,
6666, 6934, 6946, 6953, 7185, 8109,
8110, 8270, 9188, 9332
ş.+lerimiz 7458
ş.+lerin 11280, 11422,
11591, 11612, 11616, 11641, 11673,
12753, 5832, 6950, 8246
ş.+lerinde 10511, 10587,
10588, 10602, 10614, 10623, 11252,
11914, 11953, 13084, 13120, 2346,
3095, 520, 5760, 6952, 7196, 8276,
8331
ş.+lerindeki 10663, 11176,
7045, 8282
ş.+lerinden 10641, 11040,
2375, 5563, 5757
ş.+lerindendir 11620
ş.+lerine 10933
ş.+lerini 10618, 11448,
12935, 13123, 7462, 8254
ş.+lerinin 10540, 10547,
10681, 10738, 10775, 10864, 11146,
12591, 13120, 5795
ş.+leriyle 10933, 13049,
4331
ş.+lerle 11978, 2282, 6085
[=858]
Şiir ve İnşa : Ziya Paşa'nın eseri.
ş. 5890, 6634, 6638, 6922,
7290, 7438, 7440, 7446, 7449, 7450,
7469
[=11]
şikayet : Hoşnutsuzluk belirten söz
veya yazı, sızlanma.
ş. 107, 11245, 11852,
12022, 12587, 12921, 12942, 2021,
2031, 2135, 2151, 2154, 2192, 2457,
2952, 2977, 352, 3599, 4549, 4862,
5727, 7040, 7098, 7159, 7172, 7453,
7454, 7827, 7943, 8120, 8513, 8936
ş.-çi 1506
ş.+e 12484
ş.+i 2124, 2193, 2318,
6741, 8520
ş.+in 6870, 7090
ş.+inden 11907, 5663
ş.+ine 4696
ş.+le 13083
ş.+ler 11309, 13045, 5113
ş.+leri 5735, 8072
ş.+lerin 11692, 5119, 6869
ş.+lerini 2023
ş.+lerinin 10496, 13123
ş.+ten 10495
[=57]
şikayetçi : Sızlanan, sızlıtı olan,
yakınan.
ş. 4099
ş.+dir 9269
[=2]
şikayetli : Şikayeti olan.
ş. 11392
[=1]

Şikayetname : Fuzuli'nin eseri.
ş. 7618
[=1]
şimal : Kuzey.
ş.+indeki 824
[=1]
şimdi : Şu an.
ş. 10124, 11658, 12756,
1639, 2871, 4796, 5956, 7159, 7172,
786, 8050, 8453, 8627, 9010, 9136,
9828
ş.+den 11290, 2267
ş.+ye 12345, 2820, 8271,
3279
[=22]
şimdiki : İçinde bulunulan anda
olan veya yapılan.
ş. 3282, 4472, 6139
[=3]
şimdilik : Şimdiki durumda veya
zamanda
ş. 4177, 4371, 5302, 6133,
7108
[=5]
şimendifer : Demir yolu.
ş. 3752, 7700
ş.+leri 6809
[=3]
şimşek : Bir bulutun tabanı ile yer
arasında, iki bulut arasında veya bir
bulut içinde elektrik boşalırken
oluşan kırık çizgi biçimindeki geçici
ışık.
ş. 12154
[=1]
Şinasi : 19. yüzyılda Türk
edebiyatını etkileyen ve yönlendiren
yazarlar arasında yer alır.
ş. 10461, 10464, 10630,
11123, 11132, 11134, 11195, 11267,
11328, 12835, 2792, 2794, 3093,
3365, 3371, 3528, 3921, 4001, 4048,
4049, 4078, 4090, 4098, 4135, 4164,
4165, 4172, 4177, 4192, 4193, 4194,
4202, 4202, 4207, 4227, 4266, 4272,
4274, 4278, 4298, 4319, 4327, 4330,
4342, 4345, 4351, 4355, 4365, 4368,
4379, 4380, 4382, 4404, 4408, 4414,
4416, 4420, 4427, 4438, 4442, 4450,
4450, 4465, 4483, 4488, 4501, 4503,
4513, 4525, 4536, 4540, 4542, 4543,
4572, 4575, 4594, 4596, 4598, 4601,
4605, 4606, 4610, 4620, 4648, 4648,
4648, 4651, 4651, 4666, 4674, 4676,
4679, 4680, 4693, 4697, 4699, 4701,
4703, 4715, 4717, 4725, 4756, 5358,
5510, 5525, 5528, 5533, 5591, 5639,
5772, 5789, 5799, 5820, 5833, 5908,
6014, 6082, 6098, 6099, 6157, 6512,
6603, 6607, 7560, 7564, 7568, 7571,
7623, 7630, 7634, 8113, 8159, 8951,
9252, 9394, 9539, 9539
ş.+de 10454, 2795, 3937,
4383, 4388, 4467, 4481, 4514, 4612
ş.+den 10446, 11442,
11970, 12104, 13108, 13247, 2225,
4151, 4632, 4757, 5102, 5357, 5501,
5555, 5822, 6266, 7523, 7523, 8111,
8159, 9080, 9173, 9620
ş.+dir 4351
ş.+nin 10244, 10485,
10489, 10588, 11878, 12094, 12965,
2755, 2793, 3095, 3096, 3106, 3330,

3333, 3342, 3532, 4117, 4129, 4139,
4140, 4143, 4154, 4156, 4181, 4186,
4199, 4224, 4230, 4244, 4245, 4249,
4256, 4260, 4263, 4265, 4282, 4282,
4287, 4290, 4290, 4295, 4313, 4324,
4334, 4347, 4360, 4372, 4375, 4390,
4391, 4401, 4410, 4447, 4449, 4452,
4525, 4532, 4538, 4565, 4570, 4588,
4607, 4613, 4617, 4618, 4623, 4627,
4631, 4634, 4635, 4636, 4638, 4679,
4686, 4690, 4708, 4712, 4714, 4718,
4721, 4733, 4740, 4753, 4878, 5507,
5522, 5596, 5597, 5606, 5670, 5766,
5783, 5788, 5794, 6155, 6164, 6167,
6168, 6173, 6173, 6264, 6306, 6602,
6657, 6739, 68, 7281, 7477, 7491,
7573, 7577, 7620, 7622, 7624, 7640,
7642, 7645, 7646, 7650, 7675, 7730,
9520, 9528, 9528, 9533, 9791, 9794
ş.+ninkiler 5843
ş.+ye 10671, 3111, 4106,
4134, 4188, 4657, 6745, 7579, 9260
ş.+yi 4071, 4155, 4201,
4241, 4269, 4400, 4516, 4590, 5538,
7583, 7621, 9797
ş.+yle 10490
[=320]
Şinasi Efendi : bkz. (Şimasi)
ş.+ye 4687
[=1]
şirin : Sevimli, cana yakın.
ş. 11430
[=1]
şirket : Ortaklık.
ş. 10238, 1280, 2984, 3765,
9815
ş.+ler 836
ş.+lerden 840
ş.+tir 10007
[=8]
şirket-i hayriye : 1854'ten 1945'e
kadar Boğaziçi'nde yolcu ve yük
taşımacılığı yapan vapurculuk
anonim şirketi.
ş. 3569, 3759, 3763
[=3]
şirretlik : Şirret olma durumu,
yaygaracılık.
ş. 4552
[=1]
Şirvanizade : Osmanlı sadrazamı.
ş. 4923, 7242
ş.+nin 11367, 3626, 7940
[=5]
Şirvanizade Rüşdü : bkz.
(Şirvanizade)
ş. 3614
[=1]
Şirvanizade Rüşdü Paşa : bkz.
(Şirvanizade)
ş. 4922
ş.+nın 7180, 7936
[=3]
şişe : İçerisine sıvı konulan, cam
veya plastikten yapılmış, dar ağızlı
uzun kap.
ş.+si 12150, 13068
[=2]
şişkin : Şişmiş, şişirilmiş.
ş. 12502, 6103, 7617, 8394,
8475, 8747, 8792
[=7]
şive : Söyleyiş özelliği.

ş. 4569, 64, 7470, 7871
 ş.-lerden 6233
 ş.+lerinin 6235, 9262
 ş.+si 3313, 9268
 ş.+yi 4271
 [=10]
şöhret : Ün.
 ş. 12348, 13032, 13205,
 3116, 3248, 4037, 4216, 5128, 5130,
 5527, 5654, 6664, 7143, 7408, 8634,
 8716, 9100
 ş.+i 10477, 5720, 6675
 ş.+in 11334
 ş.+ine 13127
 ş.+ini 2599, 3617
 ş.+inin 12924, 2562
 ş.-leri 3306, 7400
 ş.+lerin 7237
 ş.-lerinden 3556
 ş.+lerine 6337
 ş.+ten 13034
 [=32]
şöhretli : Ünlü.
 ş. 9971
 ş.+si 1022
 [=2]
şöhretsiz : Ünü olmayan.
 ş. 1740
 [=1]
şövalye : Eski Roma'da üç sınıftan
 ikincisinin üyesi olan yurttaş.
 ş.-ler 8545
 ş.+leri 796
 [=2]
şövalyelik : Şövalye olma durumu.
 ş. 10316
 [=1]
şöyle : Şunun gibi, şuna benzer
 biçimde.
 ş. 10030, 10846, 1107,
 1152, 11918, 1441, 1520, 2455,
 2941, 2943, 2988, 3007, 308, 3119,
 3180, 3494, 3982, 4457, 5411, 6215,
 7725, 7882, 9363
 [=23]
şöyle böyle : Ne iyi ne kötü, orta
 derecede.
 ş. 4677, 6311, 6951
 [=3]
şu : İşaret zamiri, işaret sıfatı.
 ş. 10012, 10072, 10253,
 10285, 10396, 10409, 1048, 10695,
 11463, 11484, 11525, 11680, 11914,
 12267, 12297, 12364, 12384, 12717,
 12801, 1282, 13081, 13101, 13169,
 1329, 1498, 1639, 181, 1951, 215,
 2243, 228, 2287, 2341, 2343, 2347,
 2354, 2662, 3132, 3155, 435, 4436,
 4598, 4658, 484, 4888, 5146, 527,
 5411, 5440, 6345, 6857, 7150, 7425,
 7470, 7625, 7790, 8503, 8530, 8724,
 8834, 8841, 9269, 9326, 9449, 9693
 ş.+dur 1742, 1753, 1783,
 3308, 4227, 4241, 449, 4853, 5542
 ş.+nu 12000, 225, 5383,
 731, 7343, 9583
 ş.+rada 4228
 ş.+rası 10301, 12025, 5613
 ş.+rasını 253, 5738, 7248,
 7259
 [=88]
şuara : Şairler.
 ş. 5671

ş.+larda 5464
 ş.+nın 7559
 [=3]
şube : Bir kurumun, bir kuruluşun
 alt mevkilerindeki iş yerlerinden her
 biri.
 ş. 2474
 ş.+lerine 3188
 ş.+si 1412, 930
 ş.+sinde 5478
 ş.+sinin 3235
 [=6]
şuhluk : Şuh olma durumu.
 ş. 233
 ş.+larına 2037
 [=2]
Şumnu : Bulgaristan'ın
 kuzeydoğusunda, Deliorman
 bölgesinde bulunan il (oblast) ve bu
 ilin merkezi olan şehirdir.
 ş. 4079
 [=1]
şumullen- : İçine alınmak.
 ş.-ir 4419
 [=1]
şumullendir- : İçine aldırılmak.
 ş.-me 4510
 [=1]
şumullü : bkz. (şümullü)
 ş. 1134, 5537, 6616, 7868
 [=4]
şümü : bkz. (şümul)
 ş.+lü 7439
 [=1]
şümüllandiril- : bkz.
 (şümullendiril-)
 ş.-mesi 892
 [=1]
şümüllü : bkz. (şümullü)
 ş. 1267
 [=1]
şura : Anlatana veya söyleyene göre
 biraz uzakta olan yer.
 ş.+da 12693, 13039, 13153,
 1611, 5165
 ş.+dan 12889
 ş.+ların 1694
 ş.+sı 10379, 11271, 11613,
 11983, 12243, 12249, 12350, 2130,
 5167, 6703, 6825, 6859, 7460, 7840,
 7917, 9643, 9650
 ş.+sından 8968
 ş.+sını 10504, 11459,
 12183, 12293, 12341, 12403, 1354,
 2623, 2821, 3739, 5095, 5271, 6406,
 6489, 7166, 9639
 [=41]
şura-yı devlet : Osmanlı
 Devleti'nde günümüzdeki Danıştay'a
 karşılık gelen yüksek yargı
 kurumudur.
 ş. 10478, 10481, 10975,
 3610, 3618, 3625, 3631, 4788, 6813,
 7995
 ş.+e 10477, 7845
 ş.+i 3415
 ş.+in 10481, 3774, 4773,
 4779, 4799, 5053, 6913
 ş.+teki 3694
 ş.+tır 4797
 [=22]
Şuuni Aleme Karşı : Recaizade'nin
 manzumesi.

ş. 10703
 [=1]
şuur : Bilinç.
 ş. 11187, 11787, 2641, 879
 ş.+a 12015
 ş.+da 980
 ş.+la 4244
 ş.+larını 12555
 ş.+u 12240, 2312, 5763
 ş.+una 9183, 934
 ş.+unun 11745
 [=14]
şuurlu : Bilinçli.
 ş. 10126, 11553, 12838,
 1488, 1540, 1687, 3548, 3926, 5766,
 630, 6306, 858, 86
 [=13]
şükran : İyilik bilme, gönül borcu,
 minnettarlık.
 ş.+larını 3098
 [=1]
şümul : İçine alma, kaplama,
 kapsama.
 ş.+lü 10733
 [=1]
şümüllandiril- : İçine aldırılmak.
 ş.-mesidir 598
 [=1]
şümullü : Kapsamı geniş olan,
 birçok şeyi etkileyen.
 ş. 12830
 [=1]
şümüllü : bkz. (şümullü)
 ş. 2290, 3259, 3830, 8532
 [=4]
şüphe : Kuşku.
 ş. 1037, 10636, 11002,
 11209, 11527, 11723, 11924, 11937,
 12062, 12783, 12967, 1854, 1898,
 2359, 2468, 4622, 4712, 4920, 5711,
 5875, 5876, 5967, 6913, 7040, 7502,
 8884, 8898, 9159, 920, 9977
 ş.+ler 4508, 9232
 ş.+leri 11731, 12753,
 12754
 ş.+lerine 6263
 ş.+lerle 11799
 ş.+nin 11727, 12026
 ş.+si 10750, 1722
 ş.+ye 12759, 5798
 ş.+yi 3650, 582, 7361
 [=46]
şüpheci : Kuşkucu.
 ş. 10959, 149
 [=2]
şüphecilik : Kuşkuculuk.
 ş. 12686
 [=1]
şüpheli : Kuşkulu.
 ş. 2355, 252, 3026, 7422,
 7863, 8003
 ş.+dir 6534, 8904
 [=8]
şüphesiz : Kuşkusuz.
 ş. 10046, 10176, 10216,
 10339, 10429, 10521, 10560, 10584,
 10676, 10798, 108, 10926, 11,
 11145, 11242, 11265, 11328, 11505,
 11612, 12041, 12342, 12510, 12624,
 12657, 12812, 12844, 12903, 12912,
 13138, 1335, 1465, 151, 1795, 1798,
 1837, 2051, 218, 2283, 2285, 2326,
 2360, 254, 2557, 2561, 2583, 2994,

324, 331, 3414, 4120, 4348, 4708, 4724, 520, 5212, 53, 532, 5594, 561, 574, 6111, 6156, 6164, 624, 6580, 6585, 6687, 681, 6889, 6904, 699, 7019, 7104, 7236, 7282, 7305, 75, 7512, 7619, 766, 7836, 8077, 8122, 8145, 8201, 8201, 8215, 8263, 8434, 8538, 8858, 8861, 8921, 8971, 9094, 9146, 9294, 9573, 9656, 9850, 9871, 9945, 9980, 9987
ş.+dir 11295, 11438
[=106]

T

ta : Uzaklık belirtir.
t. 10062, 10205, 10954, 11008, 11401, 11487, 11701, 12164, 12360, 13037, 13041, 13069, 13073, 2207, 272, 3611, 4285, 4361, 4382, 4441, 474, 5307, 5817, 626, 6448, 6793, 7096, 7119, 750, 841, 9547
[=31]
taaccüb : Şaşma.
t. 11807
[=1]
taahhüt : Bir şey yapmayı üstüne alma, üstlenme.
t. 11324, 2935, 3355, 4861, 9914
t.+lere 3033
t.+lerimiz 3070
t.+tü 2826
[=7]
taarruz : Saldırı.
t. 10739, 9409
t.+dur 9410
t.+u 12488
t.+una 8821
[=5]
taassup : Bağnazlık.
t. 4431, 4432, 4449, 658
t.+a+(taassuba) 1426
t.+unu+(taassubunu) 7321
[=6]
Taaşuki Talat ve Fıtnat : Şemsettin Sami'nin eseri.
t.+ı 6295
[=1]
Taaşuki Talat ve Fitnat : bkz. (Taaşuki Talat ve Fitnat)
t.+ta 6475
[=1]
taazzuv : Şekillenme.
t. 1351, 1621
[=2]
tab : Baskı.
t. 1139, 3214, 3990, 9139, 9153
t.+ı 10996, 2548, 2656, 2656, 2772, 4119, 4137, 4141, 4748, 5040, 6296, 6669, 6670
t.+ıdır 6284
t.+ılarına 3995
t.+ılarının 4700
t.+ına 9091
t.+ında 11422, 3839, 4000, 4723
t.+ını 10737, 4144, 4205, 6605
t.+ının 4111, 8179
[=32]

taba : Kuru tütün yaprağını andıran kızılımsı kahverengi.
t.+sına 9901
[=1]
tababet : Tıp.
t.+i 1098
t.+ini 2436
[=2]
tabaka : Katman.
t. 12871
t.+da 6130
t.+dan 6145
t.+ların 718
t.+nın 1388, 992
t.+yı 207, 652
[=8]
tabakalaş- : Katmanlaşmak.
t.-ması 743
t.-masını 23
t.-masının 651
[=3]
tabanca : Kısa, hafif, cepte veya belde taşınan ateşli silah.
t. 12618
t.+yla 12103
[=2]
tabayi-i beşer : İnsan tabiatı.
t. 2666
[=1]
Taberî : Fıkıh, hadis, tarih, dil, tefsir ve kırâat ilimlerinde otorite olmuş âlim.
t.+nin 181
[=1]
Taberra : Muallim Naci'nin manzumesi.
t. 12944
[=1]
tabet- : Baskılamak.
t.-e-ceği+(tabedeceği) 5468
t.-ildiğine 1050
t.-ilen+(tabedilen) 914
t.-ilmiştir 2101
t.-tiği 1021, 1047
[=6]
tab'i-beşer : bkz. (tabayi-i beşer)
t. 9464
[=1]
tabi : Bağımlı.
t. 1038, 12386, 1361, 148, 1627, 2668, 3723, 4257, 7855, 7954, 825, 8675, 888, 9443
t.+dir 3480, 4782
t.+nin 11999
[=17]
tabiat : Doğa.
t. 10564, 10581, 10626, 10647, 11023, 11453, 11480, 11545, 11546, 11649, 11652, 11663, 11664, 11666, 11689, 12172, 124, 12654, 2362, 302, 308, 316, 3188, 415, 4680, 482, 5841, 5846, 5924, 6006, 6028, 6035, 6037, 6038, 6048, 6058, 6069, 8130, 8185, 9287, 9573, 9577, 9580
t.+a 10659, 12068, 12771, 377, 6000, 6019, 7471, 9274, 9570, 9612
t.+ı 11039, 11646, 11649, 12955, 266, 6034, 6564, 705, 8696, 9262, 9446, 9465
t.+ın 11648, 12653, 12845, 196, 487, 5998, 6044, 7071, 9598

t.+ında 7534
t.+ındaki 9145, 9451
t.+ını 2651
t.+ının 2476, 8934, 9463
t.+iyle 3354
t.+la 6004, 6024, 6030, 6032, 9595, 9743
t.+larımız 7037
t.+larında 8983
t.+larındaki 9143
t.+ta 6045, 9449
t.+taki 11740
t.+tan 6029, 8187, 9286, 9586
t.+ten 11642
[=99]
tabiatıyla/tabiatıyla/tabiatıyla : Doğal bir biçimde.
t. 1469, 2579, 2697, 6067, 12751, 10053, 10647, 10896, 11690, 11720, 1448, 147, 178, 190, 239, 356, 360, 3765, 5823, 5874, 5950, 5953, 6064, 61, 6122, 7210, 7320, 865, 9673
[=5]
tabiat-i eşya : Eşyanın tabiatı.
t.+ya 9275
[=1]
t. [=24]
tabiatüstü : Doğaüstü.
t. 12153, 12221, 12520, 12522, 12548, 12566, 599
[=7]
tabii : Doğal.
t. 10055, 10072, 10376, 10377, 10429, 10735, 10758, 11285, 11380, 11414, 11695, 11804, 1195, 12125, 12190, 12222, 12247, 12311, 12504, 12556, 12803, 12805, 12820, 13082, 13173, 1345, 140, 152, 1552, 166, 1884, 1917, 1939, 2152, 2162, 2271, 2295, 2474, 2668, 2680, 282, 3004, 3012, 3114, 3134, 3143, 3350, 348, 3820, 3950, 3980, 4025, 4170, 4251, 4269, 4406, 4550, 4637, 4813, 4900, 5076, 54, 5402, 5437, 5466, 5482, 5618, 5902, 5919, 5969, 5971, 6250, 6255, 6257, 6333, 6418, 6497, 6564, 6856, 6888, 7075, 730, 749, 7668, 784, 8279, 8369, 8387, 8521, 8543, 8745, 8849, 9030, 9030, 9041, 9079, 9099, 9178, 9230, 946, 9559, 9672, 9689, 9886
t.+dir 11331, 11813, 12369, 12546, 5710, 6260, 7360, 959
t.+ydi 4795, 5490, 6215, 927
t.+ye 3322
[=117]
tabiiik : Doğal olma durumu.
t.+ine+(tabiiliğine) 8825
t.+ini+(tabiiliğini) 2752
[=2]
tabiiyun : Natüralistler.
t. 11538
t.+a 11549
[=2]
tabip : Doktor.
t. 12125
[=1]
tabir : Rüya yorma, yorumlama.

t. 1131, 12240, 2409, 7458,
8507
t.+i 11019, 2177, 2410,
2755, 9813
t.+idir 11400, 5485
t.+in 285, 285
t.+ince 13223, 3043, 3254,
8153
t.+inden 9205
t.+ine 2183, 2806
t.+ini 3937, 6101
t.+inin 4789
t.+iyle 3046, 3389, 4412,
4692, 5034, 7094, 9752
t.+le 10445, 4599, 9571
t.+ler 2208, 4374, 7497
t.+lerden 11615
t.+leri 11884, 4542
t.+lerin 304, 3953
t.+lerinden 2451
t.+lerini 1890
t.+leriyle 11249, 2981
[=46]
tabircaiz : Söylenmesi mümkün.
t.+se 10811, 11862
[=2]
tabiye : Taktik.
t. 1057, 8652
t.+si 5203
t.+sini 13013
[=4]
tabiyet : Bir kişinin veya şeyin,
hukuki veya siyasi bağla bir ülkeye
bağlanması, o ülke uyrukluğunda
bulunması.
t.+ini 1360
[=1]
**Tableau des nouveaux réglemens
de l'Empire Ottoman** : Mahmud
Raif Efendi'nin eseri.
t. 1288
[=1]
**Tableau general del empire
ottoman** : İsveç maslahatgüzarı
d'Ohsson'un eseri.
t. 1386
[=1]
tablo : Bez, tahta, kâğıt vb.
maddeler üzerine yapılmış yağlı
boya, sulu boya, pastel veya kara
kalem resim.
t. 6061, 9049, 9196
t.+lar 9586
t.+lara 12790
t.+larda 6556
t.+lardır 12523
t.+ların 12524, 9588
t.+larına 2988, 8741
t.+larındaki 6440
t.+larından 8201
t.+sudur 9050
t.+sundaki 8895
t.+sunu 6798, 7216
t.+ya 9611
[=18]
Tabşıra : Akif Paşa'nın eseri.
t. 2138, 2560, 2579
t.+da 2567
t.+nın 2571
t.+sı 2115
t.+sına 2558
t.+yı 2582
[=8]

Tabşıra-i Akif Paşa : bkz.
(Tabşıra)
t. 2572
[=1]
tabur : Dört bölükten kurulan, bir
binbaşının komutasındaki asker
birliği.
t.+ları 3649, 6841, 6855
[=3]
tabut : Ölünün içine konulduğu
sandık biçiminde araç.
t. 8981, 8988
t.+u 10252
[=3]
tabye : Bir bölgeyi savunmak için
yapılan ve silahlarla güçlendirilen
yapı.
t.+sinde 8358
[=1]
taçil : Hızlandırma, çabuklaştırma,
tezleştirme.
t. 1168, 2007
[=2]
taçiz : Tedirgin etme, rahatsız etme.
t. 2057
[=1]
Tac'üt-Tevarih : Namık Kemal'in
eseri.
t. 9157
[=1]
taçsız : Taçlı olmayan.
t. 1506
[=1]
tadıl- : Tadına bakılmak.
t.-an 368, 6234
t.-ır 6356
t.-maktadır 6185
t.-miş 11330
[=5]
tadil : Değişiklik.
t. 9263
[=1]
tafsilat : Ayrıntı.
t. 1000
t.+ı 2542
t.+ıyle 3842
t.+ıyle 3577
t.+tan 2733
[=5]
tafsilat-ı idare : Bir devlet dairesi.
t.+de 4777
[=1]
taganni : Muhtaç olmamak.
t. 5635
[=1]
tahakküm : Baskı, zorbalık,
hükmetme.
t. 1513, 6452
[=2]
tahammül : Nesnenin, güçlü,
zorlayıcı dış etkenlere karşı
koyabilmesi, dayanması.
t. 4509, 4721, 4814, 8682
t.+deki 8156
t.+ü 11793
[=6]
tahammülsüz : Tahammülü
olmamak.
t. 4681, 7003
[=2]
**Taharriyat-ı Suavi Ala Tarihi
Türk** : Ali Suavi'nin eseri.
t. 5435

[=1]
tahassür : Özlem.
t. 5729
[=1]
tahassüs : Duygulanma,
duygulanım.
t. 7474
t.+lerle 10550
[=2]
Taha Toros : Türk kültür tarihi
araştırmacısı, yazar.
t. 2250
[=1]
tahayyül : Hayalde canlandırma.
t. 10103, 12105
[=2]
tahdid : Sınırlama, daraltım.
t.+e 4856
t.+ini 9258
[=2]
tahdit : bkz. (tahdid)
t. 2833, 880, 9296
[=3]
Tahir Bey : Şair.
t.+in 10922
[=1]
Tahir ile Zühre : Türk halk
hikayesi.
t. 638, 8824
t.+nin 640
t.+yi 8817
[=4]
tahkik : Soruşturma.
t. 3210, 6869
t.+e 3876
t.+i 2504
t.+ini 5330
[=5]
tahkikat : Soruşturmalar.
t. 2126, 4142
t.+ı 1535
[=3]
tahkimat : Bir yeri düşman
saldırısına karşı koyabilecek duruma
getirmek için yapılan türlü
haberleşme, hendek, siper vb.
savunma tesisleri.
t. 963
[=1]
tahkiye : Anlatı.
t. 2567, 3879
t.+dir 632
t.+nin 2502, 633, 9167
t.+sinde 9195
t.+yi 342
[=8]
tahlil : Çözümleme.
t. 8537, 8927
t.+i 9594
t.+imizi 6416
t.+inden 7329
t.+ini 8291
t.+lerde 11349
t.+lerden 12828
t.+lerine 12315
[=9]
tahmin : Olasılık.
t. 10048, 10169, 10442,
10969, 11212, 1124, 12432, 12906,
12930, 13144, 13211, 13217, 1350,
2453, 2741, 2809, 3116, 315, 4407,
4573, 4891, 5166, 5647, 5852, 6187,

7712, 8205, 8245, 8459, 8816, 8930, 9105, 918, 9345, 9854, 9920

t.+e 10755
t.+i 8497
t.+imizden 1310, 2164
t.+imizi 9135
[=41]

tahmis : Divan edebiyatında bir gazelin her beytinin başına üç dize katılması durumu, beşleme.
t. 12977, 3775, 7189, 7222, 7224

t.+i 7187, 7189
[=7]

Tahrân : İran'ın başkenti.
t.+a 10972, 4011
t.+da 11177
[=3]

Tahrân sefirliği : Tahrân elçiliği.
t.+ne 10972
[=1]

tahrîb : Yıkma, kırıp dökme.
t. 9308, 9308, 9314
t.+i 9338
t.+in 9321
[=5]

Tahrîb-i Harabat : Namık Kemal'in eseri.
t. 7932, 9243
t.+ları 6620
[=3]

tahrîk : Bir kimseyi, kötü bir iş yapması için harekete geçirme, kışkırtma.
t. 3264
[=1]

tahrîkçi : Kışkırtmacı.
t.+ler 1436
[=1]

tahrîp : bkz. (tahrîb)
t. 11310, 3518, 8611
[=3]

tahrîrat : Resmî bir dairece yazılan yazılar ve mektuplar.
t. 5686, 6879, 7277, 7561
[=4]

tahrîrat kalemi : Resmi yazı müdürlüğü.
t.+ne 12927
[=1]

tahrîrat müdürlüğü : Resmi yazı müdürlüğü.
t. 5124
[=1]

tahsil : Parayı alma, toplama.
t. 10475, 1099, 1101, 1103, 1104, 1120, 1122, 1243, 1391, 1567, 2102, 247, 2719, 2887, 3147, 3224, 3420, 3421, 3427, 3533, 3544, 3547, 3627, 3701, 4068, 4180, 4219, 5081, 5100, 781, 8488, 9754

t.+e 1123
t.+i 10450, 1567, 1847, 1853, 5221, 5543, 6396, 7543
t.+in 7297
t.+inden 2083, 4650
t.+ine 10474, 2283, 7652, 9710

t.+ini 12887, 1811, 1964, 3537, 5101
t.+inin 3550, 51, 7653
[=56]

Tahsin Efendi : Bab-ı Seraskeri memurlarından.

t. 4994
t.+nin 10967
[=2]

Tahsin Öz : Yazar.

t. 1197

[=1]

tahsis : Bir şeyi bir kimseye veya bir yere ayırma.
t. 1036, 4033, 490
[=3]

tahsisat : Bir kimseye, bir kuruluş veya topluluğa ayrılmış para, ödenek.

t.+ına 7817
t.+ını 7991
[=2]

taht : Hükümdarların oturduğu büyük, süslü koltuk.
t. 12747, 12749, 7363, 9057

t.+a 12745, 4762, 5178, 5314, 9236, 9900
t.+ına 12690
t.+ından 8518
t.+tan 5314, 6816, 8021, 9886

[=16]

tahta : Düz, enlice, uzun ve az kalın biçilmiş ağaç.
t. 10788, 10991, 1187, 1803, 7359, 7807
[=6]

Tahtakale : İstanbul'da bir semt.
t.+de 9766
[=1]

tahtelhîz : Muhafaza altında.
t. 8038
[=1]

tahvil : Değiştirme, çevirme, döndürme, dönüştürme.
t.+ler 7864
[=1]

Taif : Suudi Arabistan'ın Mekke Bölgesi'nde bulunan, Cidde ve Mekke'den sonra en büyük üçüncü şehridir.

t.+te 8044
[=1]

taife : Bölük.
t. 1045
t.+nin 1532
[=2]

Taine : 19. yüzyıl Fransız olguculuğunun önde gelen adlarından düşünür, eleştirmen ve tarihçi.

t. 3870
[=1]

takaddüm : Öncelik.
t. 2998, 3122, 768
[=3]

takdim : Bir şeyi karşılıksız olarak birine verme, sunma.

t. 10036, 10318, 1076, 11076, 12228, 1861, 1969, 2004, 2004, 2607, 2615, 3037, 3206, 3219, 3573, 3577, 3891, 4451, 4835, 5221, 5458, 6055, 6727, 6732, 7327, 8065, 8074, 8869, 8886, 9137, 9731
[=31]

takdir : Övme

t. 12926, 6631, 7508

t.+de 1047, 1216, 1230, 1231, 12430, 13217, 2002, 2959, 394, 4289, 5090, 5117, 5345, 5405, 5483, 6946, 7365, 7985, 8466, 8489, 8497, 9416

t.+i 11949

t.+inden 13032

t.+ini 9717

t.+iyle 7019

[=29]

Takdir-i Elhan : Recaiâde'nin eseri.

t. 10514, 10590, 10919, 10925, 10936
t.+da 10667
t.+ını 6640
[=7]

takıl- : Bir yere ilişikten veya dokunduktan sonra oradan kurtulamamak.

t.-arak 12417
[=1]

takım : Ekipman.

t. 1012
t.+ına 10234
t.+ının 2121, 4102, 7702, 7810

[=6]

takın- : Bir nitelik veya durum almak.

t.-an 11566
t.-dığı 12902, 6795, 7768
[=4]

Takib : Namık Kemal'in eseri.

t. 6620, 7932
t.+i 9308
[=3]

takibat : Kovuşturma.

t. 4993
t.+a 12431, 1423
[=3]

Takib-i Harabat : Namık Kemal'in eseri.

t.+i 9243
[=1]

Takip : bkz. (Takib)

t. 10038, 10137, 10425, 10458, 10562, 10585, 1087, 10994, 11261, 11319, 11325, 11363, 11433, 11595, 11637, 11733, 11928, 11956, 1202, 12024, 12056, 12093, 12098, 12154, 12416, 12462, 12477, 12518, 12528, 12679, 12697, 12744, 12802, 12990, 13114, 13214, 1547, 1555, 1737, 1760, 2386, 2864, 3280, 3285, 3377, 3460, 3480, 3909, 3959, 4012, 4574, 4791, 4801, 4835, 4906, 4985, 5176, 542, 5444, 5454, 5488, 5585, 5588, 6026, 6047, 6286, 6375, 6455, 6699, 6709, 6865, 6903, 6917, 7158, 7161, 7167, 7177, 7185, 7216, 7220, 7423, 7431, 7572, 7765, 7888, 7919, 7923, 7950, 7970, 8036, 8076, 8134, 8141, 823, 8388, 8582, 8731, 88, 90, 9005, 9086, 9200, 926, 9308, 9314, 9338, 9559, 9759, 9936

t.+e+(takibe) 6708, 8563
[=111]

taklid : Belli bir örneğe benzemeye veya benzetmeye çalışma.

t. 1586, 5973, 6306
[=3]

- taklit** : bkz. (taklid)
t. 1008, 1011, 10324,
10533, 11639, 12342, 12355, 12603,
1599, 1806, 1905, 2094, 2258, 2314,
2852, 2924, 2943, 3496, 4576, 5950,
6461, 6842, 7481, 7510
t.+e+(taklide) 1395, 2907,
394, 9474
t.+en+(takliden) 4981
t.+i+(taklidi) 10759, 2862,
5835, 5945, 6158, 7043
t.+in+(taklidin) 1906, 1907
t.+inde+(taklidinde) 2072
t.+inden+(taklidinden)
- 1898
t.+ini+(taklidini) 8746
t.+leri 8555
t.+ten 6602
[=42]
- takma** : Gerçek isimlere alternatif
üretilen isimdir.
t. 12999
[=1]
- takribi** : Yaklaşık.
t. 11624
[=1]
- takrir** : İyi ifade etmek.
t. 2395
[=1]
- takriz** : Övme, övüş, bir eserin
başına konulan yetkili bir kimsenin
yazdığı, övücü tanıma yazısı,
beğence.
t. 10552, 11281, 4674
t.+de 10900, 5657
t.+i 4071
t.+lerde 3994
t.+lerini 3758
[=8]
- takrizat** : Övmeler.
t. 10514
[=1]
- taksim** : Bölmek.
t. 12474, 13053, 5853,
5858, 8436
t.+i 8297
t.+inden 8467
[=7]
- Taktisiz** : Taktisi olmayan.
t. 11351, 6262
[=2]
- takva** : Allah'tan korkma.
t. 199
[=1]
- takvim** : Zamanı yıllara, aylara ve
günlere ayıran yöntem.
t. 2399, 2498, 5504
t.+de 4716
t.+den 3227
[=5]
- Takvimhane-i Amire** : İstanbul'da
bir matbaa.
t. 2657, 6669
[=2]
- Takvimhane-i amire matbaası** :
bkz. (Takvimhane-i Amire)
t. 6673
[=1]
- Takvimhane nazırı** : Takvimhane
müdüü.
t. 10470
[=1]
- Takvim-i Ticaret gazetesi** : İlk
Türk ticaret gazetesi.
t.+nin 9772
[=1]
- Takvim-i Vakayı** : İlk resmi gazete.
t. 10470, 9933
t.+e 9862
[=3]
- Takvim-i Vekayı** : bkz. (Takvim-i
Vakayı)
t. 1580, 1816, 2414, 2771,
3229
t.+de 2796, 4687
t.+in 2329
t.+nin 2396, 2806
[=10]
- Takvim nazırlığı** : Takvim
Bakanlığı.
t. 2745
[=1]
- Takvim'ül-Edvar** : Cevdet
Paşa'nın eseri.
t. 3773
[=1]
- takviye** : Sağlamaştırma,
kuvvetlendirme.
t. 1629
[=1]
- takyid** : Daraltım.
t. 4775
[=1]
- talakat** : Kolayca düzgün söz
söyleme durumu.
t. 8742
t.+inin 12780
t.+le 8478
[=3]
- talebe** : Öğrenci.
t. 10839, 1099, 3147, 3422,
3539, 3643
t.+ler 1131
t.+leri 3340
t.+lerinden 13205
t.+si 10044, 10503, 10918,
2925
t.+sıdır 10839
t.+sinde 11526
t.+sine 5299
t.+siydi 10509
[=17]
- talebelik** : Öğrencilik.
t.+i+(talebeliğin) 3704
[=1]
- talep** : İstek.
t. 6762
t.+e+(talebe) 1686
t.+lerinden 1131
[=3]
- tali** : İkinci derecede olan, ikincil.
t. 12472, 1958, 757
t.+in 1363, 1956, 2151
t.+inde 7397
[=7]
- talih** : Şans.
t. 11321, 12231, 12250,
12350, 12522, 1770, 1772, 2312,
2340, 6881, 8545
t.+dır 8822
t.+e 11693, 12733, 6426,
9025
t.+i 10222, 10250, 11561,
12033, 12059, 12243, 12352, 1754,
1895, 2154, 2195, 5580, 5946, 6442,
6535, 6892, 6986, 6997, 7065, 7091,
7095, 7177, 7822, 9184
t.+in 12219, 12556, 2458,
8614, 8717, 9975
t.+indeki 12660, 5967
t.+inden 12035
t.+ine 10301, 11036,
12582, 2158, 3452, 5963, 5994,
6385, 7179, 7197
t.+ini 12744, 1720, 5572,
7022
t.+inin 10146, 11402,
11691, 12353, 12724, 12817, 1961,
589, 8611, 8709, 9892
t.+iyle 11236, 12056, 611,
9050
t.+le 2311, 3675
t.+leri 11125, 6454
t.+lerinden 5313
t.+lerinin 12240
t.+leriyle 6456
t.+li 10298
t.+siz 10298, 10303
t.+ten 2192, 7172
[=90]
- talihsiz** : Şanssız.
t. 10609, 1953, 5314, 7535,
8585
t.+ler 8461
[=6]
- talihsizlik** : Şansızlık.
t. 2422
t.+ler 10149
t.+lerinden 2457, 6918
[=4]
- talik** : Asma, yukarı kaldırma.
t. 4700
[=1]
- talim** : Eğitim, öğretim.
t. 1003, 1209, 1249, 1325,
1610, 2546
t.+i 2448
t.+ine 1231
[=8]
- talimat** : Yönerge.
t. 4786
t.+ını 3566
t.+la 1161, 3594
[=4]
- talimatname** : Yönerge belgesi.
t. 3583, 3759
t.+ler 1239, 2603
t.+yi 3712
[=5]
- talimhane** : Eğitim alanı.
t.+i 3937
[=1]
- Talim-i Edebiyat** : Recaizade
Ekrem'in eseri.
t. 10514, 10879, 10886,
11081
t.+a 10546, 12980, 4133,
7571, 7620, 8100
t.+ı 9265
t.+ın 10500
t.+ta 10590
t.+taki 10935
[=14]
- Talim-i Edebiyata Dair** : Namık
Kemal'in eseri.
t. 7143
[=1]

Talim-i Edebiyata Dair Risale :
bkz. (Talim-i Edebiyata Dair)

t.+de 5607

[=1]

talimli : Eğitilmiş.

t. 1251, 1255, 1315

[=3]

talimname : Savaşta uygulanan türlü manevraları, araç ve gereçlerin nasıl kullanılacağını, her sınıfın görev ve davranışını belirten kuralların toplandığı kitap.

t.+sini 1321

[=1]

talip : Genellikle evlenmek isteyen ve bu isteğini evleneceği kimseye bildiren erkek.

t.+i+(talibi) 12349

t.+in+(talibin) 12057,

12211, 3452

t.+inden+(talibinden) 7110

t.+inin+(talibinin) 11745,

12719

[=7]

Talleyrand : Fransız politikacı.

t. 3207

[=1]

taltif : İltifat.

t. 8060

t.+e 7662

[=2]

tam : Eksiksiz.

t. 10154, 10158, 10190, 1023, 10241, 10415, 10425, 10531, 10608, 10685, 10784, 11052, 11093, 11164, 11203, 1126, 11376, 11384, 11440, 11468, 11513, 11658, 11660, 11743, 11749, 11772, 11794, 11880, 12185, 12226, 12232, 12273, 12274, 12443, 12468, 12611, 12665, 12686, 12831, 12932, 12940, 12952, 12972, 13088, 13093, 13116, 13187, 1496, 152, 1694, 1717, 2010, 2138, 2146, 2172, 2196, 2262, 2351, 2354, 2364, 2525, 2560, 2566, 2592, 2675, 2759, 2998, 3053, 3221, 3296, 3311, 3323, 3445, 3448, 3462, 3491, 353, 3653, 3722, 3753, 3774, 387, 3875, 3884, 3889, 389, 3972, 4058, 4193, 4218, 4235, 4284, 435, 4352, 4580, 4650, 4771, 4864, 492, 4942, 5034, 5075, 5197, 5349, 5433, 5467, 5478, 573, 58, 5810, 5858, 595, 6151, 6224, 6258, 6292, 6309, 6566, 66, 6619, 6628, 675, 6778, 6798, 6936, 6940, 6967, 7004, 7017, 7114, 7127, 7163, 7237, 7288, 7305, 7317, 7319, 7460, 7500, 764, 7934, 7939, 7966, 8104, 8204, 8225, 8247, 8406, 8556, 867, 8702, 8707, 8723, 8740, 875, 8827, 896, 8962, 900, 9017, 9252, 9276, 9502, 9608, 9610, 9666, 9685, 9747, 9936

[=169]

tamah : Açgözlülük.

t. 8988

[=1]

tamam : Bütün.

t.+ını 9670

[=1]

tamamiyet : Bütünlük.

t.+i 6796

[=1]

tamamiyle/tamamıyla : Bütünüyle.

t. 51, 10233, 10489, 11219, 11426, 11502, 1399, 155, 2142, 2144, 2281, 2678, 2719, 273, 2945, 3005, 311, 3396, 3520, 358, 3843, 3938, 4074, 4251, 4528, 4586, 4677, 474, 4855, 5232, 5234, 5607, 5753, 6241, 657, 6925, 693, 7029, 7249, 7447, 7603, 7648, 823, 844, 8718, 8882, 9701, 225, 233

[=49]

tamamla- : Bütünlemek.

t.-dığı 2744, 299, 3979, 818

t.-dıktan 12145

t.-mak 10308, 11910, 3538,

3540, 3820, 487, 9961

t.-maktadır 4888, 7901

t.-maya 2512, 4612

t.-mayı 13172

t.-miş 1065, 255, 4620,

6301, 6655, 7931

t.-mıştı 7930

t.-r 1201, 12433, 12856,

13175, 205, 3692, 4443, 4663, 4965,

5254, 5268, 5543, 7204, 9339

t.-yacak 11579, 1253, 3198,

3801

t.-yacaktı 1693

t.-yan 13115, 13173, 2681,

3279, 8712, 947, 9603

[=50]

tamamlan- : Bütünlenmek, eksiksiz.

t.-acak 1414

t.-an 10312, 12243, 6369,

6373

t.-dığı 298

t.-ınca 10479

t.-ır 6297, 6551

t.-madan 12458

t.-maktan 5524

t.-mamış 4729

t.-ması 9688

t.-masına 3581

t.-masıyla 2426

[=15]

tamamlayıcı : Bütünleyici.

t. 9530

t.+sı 2680, 784

[=3]

tamamlayış : Tamamlama işi.

t. 9075

[=1]

tamamlık : Bütünlük.

t. 2338

t.+ına+(tamamlığına) 804

t.+ını+(tamamlığını) 4329

[=3]

tamammül : Dayanmak.

t. 5461

[=1]

Tanaggum : Hamid'in manzumesi.

t. 5848

[=1]

tane : Adet.

t. 695

t.+dir 12362

t.+si 12206, 8764

t.+sini 11416

[=5]

tanı- : Daha önce görülen, bilinen

bir kimse veya şeyle

karşılaştığında bunun kim veya ne olduğunu hatırlamak.

t.-dığı 10503, 10507, 10845, 11457, 12162, 12554, 12674, 3048, 3130, 4534, 4609, 607, 6118, 6662, 6805, 7572, 7671, 7719, 8438, 8792, 8872, 9317, 9729, 9748

t.-dığımız 4213, 4761, 5317, 6328, 7578, 8485

t.-dığma 10812

t.-dığını 11367, 1864, 3754,

7466

t.-diklar 10273

t.-dikları 2254, 2740, 7703

t.-dıktan 7583, 7621, 8131,

9644

t.-madığı 10049, 12514,

5210, 5966

t.-madığımız 6940

t.-madığını 5472

t.-mak 1054, 11342, 2528,

2668, 3546, 795

t.-makla 8316

t.-makta 1841

t.-maması 12152

t.-masa 2783

t.-masına 7520

t.-mayabilirdi 8676

t.-mayan 11429, 8397,

8398, 8668

t.-maz 12205, 8469, 9824

t.-miş 10987, 2470, 2886,

3688, 7312

t.-mişlardı 4962, 6428

t.-mıştı 3050, 6761

t.-mıştır 7910

t.-mıyorlardı 457

t.-nan 39

t.-r 10787, 2783, 8997

t.-rız 12229, 8360

t.-yacağımız 1737

t.-yacaklar 10456

t.-yamadığı 10274

t.-yamaması 861

t.-yan 1890, 2346, 9658

t.-yanlar 5190

t.-yordu 3289

t.-yorlar 8085

[=95]

tanıl- : Tanıma işine konu olmak.

t.-an 2583, 954

t.-ır 7556

t.-ıyordu 3310

t.-miş 7191

[=5]

tanımla- : Adlandırmak.

t.-yabiliriz 4458

[=1]

tanın- : Kim veya ne olduğu

bilinmek

t.-an 3535, 63

t.-anların 12961

t.-ıyordu 12984

t.-ması 4619

t.-masında 10924

t.-mayacak 5828, 6029

t.-mayan 1739

t.-miş 10905, 13145,

13148, 2225, 2594, 3109, 3114,

3174, 4924, 6450, 8713, 9416, 9592

[=22]

tanış- : Daha önce birbirini tanımayan kişiler birbirini tanıma durumuna gelmek.

t.-ağı 10985
t.-ır 5125, 6664, 7557, 7568, 7911, 9771
t.-ma 6576, 7560
t.-madan 7593
t.-madığı 8041
t.-miş 1975, 7681, 9798
t.-mıştır 4221
t.-tı 10476, 3556
t.-tığımı 7571, 7677
t.-tıklarını 10997
t.-tıktan 7564, 8113, 8159
[=23]

tanıt- : Bir kimsenin veya bir şeyin tanınmasını sağlamak.

t.-acak 10032, 4212, 4237
t.-an 5477, 6269, 8994, 9097

t.-ır 3306, 5551, 6624
t.-ma 9248
t.-mak 6656, 9355
t.-ması 3268
t.-miş 11078, 2574
t.-tı 9862
t.-tığımı 4135
[=18]

Tanrı : İlah.

t. 11854
t.-dan 11778
t.-lar 12045, 629
t.-lara 12352
t.-mı 12364
t.-nın 11604
t.-sı 196
[=8]

Tanrıca : İlahe.

t.-sını 6089
[=1]

Tanrılık : İlahilik.

t. 4522
[=1]

Tanrısını Taşıyan Millet : Dostoyevski'nin yazısı.

t.-ine 9173
[=1]

tantanalı : Görkemli, gösterişli, şaşaalı.

t. 10530
[=1]

tanzim : Sıraya koyma, sıralama.

t. 10198, 1062, 12103, 125, 1285, 12911, 1370, 1523, 1578, 1658, 1695, 2814, 2841, 3422, 4307, 4623, 4625, 4860, 4865, 5393, 5414, 6235, 6332, 6482, 7301, 7842, 9412, 962

t.-e 12876, 822
t.-i 1352, 2682, 2934, 7301, 9258

t.-inde 9538
t.-ini 2679, 2810
t.-inin 1407
[=39]

Tanzimat : Osmanlı İmparatorluğu'nda 1839 yılında Gülhane Hatt-ı Şerif'inin (Tanzimat Fermanı) okunmasıyla başlayan modernleşme ve yenileşme döneminin adıdır.

t. 10839, 10940, 1405, 2094, 2492, 2799, 2850, 2902, 3004, 3088, 3136, 3195, 3296, 3343, 3360, 3361, 3457, 3464, 3473, 3618, 3738, 3850, 3932, 3955, 4044, 4481, 4986, 6281, 6600, 6884, 7329, 7335, 7452, 782, 9361, 9364, 9487, 9518, 9705
t.-a 23, 272, 2837, 3686, 3742, 7320, 9486

t.-ı 10362, 10562, 3396, 4418, 4854, 8004, 9872
t.-ın 10464, 10942, 10956, 11155, 12110, 13173, 1727, 2268, 2322, 2624, 2734, 2736, 2738, 2965, 2974, 2981, 2997, 3056, 3066, 3068, 3167, 3222, 3313, 3405, 3530, 3668, 3713, 3770, 3787, 3837, 4373, 4441, 4450, 4758, 5065, 5076, 5082, 6304, 6317, 8522, 9482, 9513

t.-la 2258, 2933, 4866, 5081, 6118, 6144, 6467, 6706, 7704
t.-ta 2106, 3580, 3675

t.-tan 10019, 108, 11708, 12833, 12842, 12875, 13036, 2212, 2213, 257, 2655, 2660, 2805, 3115, 3367, 3654, 4862, 5086, 6279, 731, 7328, 7483, 9153, 9485

t.-tır 9363, 9364
[=133]

tanzimat dairesi : Devlet dairesi.

t. 10482
t.-ne 10479
[=2]

Tanzimat Fermanı : Osmanlı devleti'ne batı anlamında bir şekil vermek ve özellikle Fransız ihtilali ile ortaya çıkan insan hakları ilkelerini, Osmanlı ülkelerinde yaşayan halka da tanıtmak ve uygulamak için 3 kısım 1839'da Gülhane parkı'nda okunan bildiri. diğer adı gülhane hattı hümayunu.

t. 2799, 2819
[=2]

Tanzimat-ı Hayriye : Osmanlı devletine batı anlamında bir şekil vermek ve özellikle Fransız ihtilali ile ortaya çıkan insan hakları ilkelerini, Osmanlı ülkelerinde yaşayan halka da tanıtmak ve uygulamak için 3 kısım 1839'da Gülhane Hattı Hümayunu'nun ilânından itibaren girilen devrim hareketi.

t. 2806
[=1]

Tanzimat ve Yeni Osmanlılar : İhsan Sungu'nun eseri.

t. 6665
[=1]

tanzir : Divan edebiyatında bir şiiri örnek olarak ona benzer bir şiir yazma.

t. 2027, 3775, 4669, 6807
[=4]

tapın- : Tapma işi yapılmak.

t.-ma 11762, 11800, 11856
t.-maya 12017
[=4]

tapu : Bir taşınmazın üstündeki mülkiyet hakkını gösteren belge.

t. 3583, 9724, 9727
[=3]

tara- : Bir şeyin tellerini birbirinden ayırıp karışıklığını gidermek.

t.-mıştır 2589
[=1]

Tarabya : İstanbul'da bir semt.

t. 1394
t.-da 1406, 2851
[=3]

taraf : Yan.

t. 10628, 11184, 12866, 13211, 13213, 1808, 2419, 4378, 4930, 5967, 5995, 7136, 7697

t.-a 10085, 10580, 11615, 11938, 12083, 12817, 2468, 3750, 3853, 3942, 4515, 4662, 6937, 7468, 8221, 8707, 8736

t.-ı 10047, 10176, 10199, 10209, 10550, 10560, 1072, 108, 10896, 10932, 111, 11652, 11837, 12077, 12130, 12493, 12515, 12604, 12604, 12624, 12786, 12901, 13238, 13251, 1355, 1424, 1556, 1774, 1776, 2187, 2419, 2584, 2649, 268, 2731, 276, 2861, 2923, 4050, 4153, 430, 4384, 439, 4398, 5226, 5432, 5745, 5992, 6435, 6451, 6518, 6909, 7092, 72, 7313, 7473, 7525, 7546, 7659, 8324, 9034, 9502, 9853

t.-ıdır 10406, 10617, 11396, 13251, 2320, 5385, 7619
t.-ımızdan 3018, 811, 9047
t.-ın 1010, 12662, 12974, 794, 926

t.-ına 12966, 2661, 6466, 6549, 89, 9509

t.-ında 10925, 11842, 12362, 12657, 1293, 1804, 2918, 5249, 8429, 9269, 9585

t.-ındadır 3587
t.-ından 10042, 10086,

101, 1024, 10441, 10470, 10576, 10861, 10862, 11099, 1120, 1128, 1128, 11329, 11482, 11491, 1163, 11775, 11828, 11888, 1197, 1213, 1214, 1215, 12329, 12336, 12370, 12380, 12440, 12608, 12671, 12695, 12698, 1291, 12976, 1341, 1393, 1398, 1449, 1549, 1654, 1773, 1856, 1957, 1968, 2008, 2095, 2126, 2128, 2128, 2225, 2460, 2503, 2740, 2873, 2959, 3107, 3186, 3193, 3218, 3245, 3263, 3277, 3303, 3396, 3607, 3608, 3623, 3804, 3989, 4033, 4080, 4092, 4094, 4103, 4127, 4139, 4390, 4390, 4423, 444, 4545, 4571, 4572, 4711, 4787, 4915, 4931, 4953, 5008, 5009, 5011, 5113, 5176, 5252, 5297, 5319, 5322, 5329, 5389, 5427, 566, 5665, 5918, 5918, 6193, 6431, 6511, 6667, 6668, 6726, 6832, 6985, 709, 7401, 7430, 7498, 7519, 7530, 7532, 7575, 786, 7887, 7919, 7926, 7968, 8065, 8166, 8167, 8510, 8512, 8550, 8576, 8582, 8616, 8631, 8679, 8712, 8828, 8904, 8912, 8989, 9001, 9031, 913, 959, 9698, 9880, 9882, 9915, 9969, 9988

t.-ını 10097, 10393, 11398, 11840, 1299, 13151, 1414, 2326, 2873, 3044, 3098, 408, 425, 438, 4593, 5626, 5900, 6040, 6254, 6327, 7503, 8790, 8791, 9132

t.-ının 2714, 8549

t.+ıyla 11146, 1828, 2094,
3370, 3702, 3871, 448, 5094, 56, 59,
6445
t.+ının 6580
t.+lar 5342
t.+larda 2620
t.+lardır 13029
t.+ları 10146, 10468,
12528, 2919, 6638, 9297, 9366,
9366
t.+larında 10235, 734,
8554, 9562
t.+larındaki 8902, 9602
t.+larından 11961, 6930,
7027, 8738
t.+larındandır 2556
t.+larını 11593, 1402, 3960,
415, 5719, 7629, 9164
t.+larının 11841, 11896,
12369, 6899
t.+larıyla 11368, 8809
t.+larıyla 8380
t.+lı 6444
t.+ta 1159, 12993, 8442,
8944
t.+taki 13241
t.+tan 10375, 10905, 1146,
1150, 11597, 11597, 11688, 1172,
1179, 11837, 12061, 12062, 12166,
1248, 12543, 12579, 12580, 1264,
1265, 12650, 12651, 12671, 12673,
12941, 12970, 13023, 1409, 1412,
1440, 1570, 1604, 1631, 1648, 1679,
1681, 1770, 1857, 1894, 1894, 1916,
1917, 1925, 1998, 2072, 214, 2189,
2213, 2257, 2261, 2427, 2428, 2472,
2814, 2814, 2832, 2833, 2840, 2841,
2912, 2948, 2970, 3022, 3146, 3197,
3199, 3268, 3269, 3293, 3303, 3304,
3347, 3348, 3354, 3391, 3392, 3393,
3393, 3556, 3815, 3824, 3825, 3842,
3940, 3954, 3993, 4135, 4135, 4188,
4250, 4558, 4559, 4642, 4824, 4825,
4846, 4848, 4877, 4965, 4966, 5027,
5064, 5065, 5126, 5127, 522, 5357,
5601, 5618, 5632, 5763, 5764, 5977,
5980, 6097, 6225, 6418, 6458, 6472,
6472, 6536, 6704, 6890, 6890, 693,
7123, 7303, 7304, 7362, 7379, 7380,
7423, 7423, 7608, 7610, 7804, 7805,
7918, 7918, 7946, 7955, 7959, 8133,
8495, 8496, 882, 883, 8868, 8869,
887, 8877, 8878, 9018, 9371, 9372,
9483, 9485, 9529, 9529, 953, 9597,
9664, 9766, 9809, 9812
t.+tarı 1145
t.+tır 2042
[=524]
tarafılı : Yanlı.
t. 11696, 12986, 1843, 371,
3812, 5095, 5969, 8475
[=8]
tarafsız : Yansız.
t. 9146
[=1]
tarafsızlaştır- : Yansızlaştırmak.
t.-dığı 4429
t.-miş 13220
[=2]
tarafsızlık : Yansızlık.
t. 9861
t.+ı+(tarafsızlığı) 3687

t.+ıyla+(tarafsızlığıyla)
13102
t.+la 10036
[=4]
taftar : Yandaş.
t. 1214, 3398, 4773, 4922,
5284, 7368
t.+ı 13011, 2387, 3124,
3557, 4720, 5470, 8375, 8835, 9215,
9885, 9963
t.+ları 13013, 9019
t.+ların 5006
t.+larına 10992
t.+larının 11897, 13019
t.+larıyla 3123, 5275, 6831
t.+larıyla 7363
[=27]
taftarlık : Yandaşlık.
t. 9861
t.+ı+(taftarlığı) 2754,
3411, 6834
t.+ının+(taftarlığının)
13026
[=5]
tardiye : Beş dizelik bentlerden
oluşan nazım parçası.
t. 5859
t.+dir 5858
t.+ler 10730, 12362, 519
t.+lerin 5815
t.+lerini 12355
t.+lerinin 5857
t.+nin 5819
[=9]
Tarı : Abdülhak Hamid'in eseri.
t. 11109, 11140, 11332,
11469, 12239, 12248, 12259, 12300,
12405, 12405, 12426, 12438, 12453,
12508, 12856, 13018
t.+a 12407, 12449
t.+da 12262, 12422
t.+daki 12245
t.+ı 11021, 12410, 12417
t.+ın 11022, 12418, 12421,
12429, 12432, 12456, 12458
t.+la 12174
t.+ta 12475
[=33]
tarif : Tanım.
t. 10315, 12058, 2081,
3971, 4599, 8291, 8835, 9484, 9662
t.+e 6024, 6028
t.+i 10134, 12042, 3238,
8834
t.+ine 10230
t.+ini 10229, 10415, 3364,
9445
t.+ler 10142, 2452, 2732
t.+lerine 6034, 9328
t.+te 6567
t.+ten 6549, 9445
[=28]
tarifname : Bir işin yapılışını, bir
aletin çalışmasını açıklayan yazı
veya broşür.
t.+sinin 3583
[=1]
tarih : Toplumları, milletleri,
kuruluşları etkileyen hareketlerden
doğan, olayları zaman ve yer
göstererek anlatan, bu olaylar
arasındaki ilişkileri, daha önceki ve
sonraki olaylarla bağlantılarını,

karşılıklı etkilenmeleri, her milletin
kurduğu medeniyetleri, kendi iç
sorunlarını inceleyen bilim.
t. 10347, 10703, 1077,
10950, 11058, 11701, 12169, 1444,
2205, 2416, 2418, 2459, 2477, 2510,
2602, 3182, 3187, 3196, 3784, 3795,
3801, 3848, 3852, 3891, 3916, 3999,
4061, 4095, 4110, 4229, 4314, 4321,
4387, 5117, 532, 539, 5431, 5474,
554, 559, 5975, 6059, 6432, 6955,
6956, 7050, 713, 7143, 7269, 7328,
733, 737, 7660, 8102, 8179, 9076,
9077, 9249, 9256
t.+e 11429, 3847, 749,
9077, 9499
t.+i 10773, 10910, 11698,
11912, 12093, 1219, 1234, 12500,
1458, 1546, 2444, 2657, 3195, 3384,
3524, 3530, 377, 3853, 3903, 3921,
4012, 4085, 4095, 4107, 4747, 4749,
5125, 541, 541, 5430, 5431, 5432,
5452, 546, 5491, 5523, 555, 6107,
6700, 7001, 7123, 720, 7458, 7482,
7532, 7563, 8101, 8231, 8338, 8694,
8734, 8981, 8984, 9033, 9114, 9129,
920, 9216, 9316, 949, 95, 96, 9810,
9869, 9946
t.+idir 1547, 3835
t.+imiz 1835, 6153, 7478
t.+imizde 10966, 1114, 20,
21, 2588, 3436, 4041, 984
t.+imizdeki 3499
t.+imize 13224, 24
t.+imizi 4076
t.+imizin 12, 5197, 6197
t.+imsiyi 12160
t.+in 10745, 12421, 3577,
3796, 3833, 3844, 5439, 5439, 5969,
89, 9023, 907, 9111, 9205
t.+inde 1050, 1062, 11170,
1415, 2496, 2800, 2825, 3501, 3817,
3918, 4143, 4540, 5974, 7096, 7353,
7491, 7895, 796, 8098, 9486
t.+inden 12660, 177, 2623,
3576, 7027, 9356
t.+ine 11970, 1251, 3158,
3189, 3378, 3784, 3841, 511, 6205,
6690, 7714, 9212, 951
t.+ini 10751, 10751, 11074,
2801, 3311, 3364, 3799, 3817, 3875,
4124, 6733, 7457, 7495, 8570, 863,
8647, 9100, 9154, 957
t.+inin 12369, 12410, 1293,
1429, 3385, 37, 3768, 5450, 5476,
5489, 7018, 7106, 724, 9088, 9132,
9206
t.+inize 11572
t.+iyi 12160
t.+iyle 184, 3987, 8544
t.+le 7658, 8255
t.+ler 10159, 11982, 5592
t.+lerde 12765, 4182, 4799,
7500, 7576, 857, 9241
t.+lerden 2085
t.+lere 8640
t.+leri 11991, 4096, 4674,
7266
t.+lerimizde 3034
t.+lerinde 5682
t.+lerinden 9203
t.+lerine 13204, 1869, 3187
t.+lerini 2462, 2463, 4991

t.+lerinin 2430, 4536, 9113
t.+lerle 737
t.+li 5150
t.+te 1145, 3911, 4055,
4459, 4774, 5284, 5478, 6694, 6753,
7580, 8581, 9082, 9616
t.+teki 12847
t.+ten 10931, 11001, 2002,
3202, 3419, 3756, 3876, 6698, 7537,
8955, 9080
t.+tir 3915, 9872

tarihçe : Bir olay veya nesnenin
özet olarak yazılmış tarihi.
t. 12300, 8311
[=2]

tarihçi : Tarihsel konular üzerinde
araştırmalar yapan, tarih kitapları
yazan kimse, müverrih.
t. 2463, 2475, 3852, 9030,
9230

t.+leri 2416
t.+lerimizin 7509
t.+lerinden 3871
t.+nin 9227
[=9]

tarihçilik : Tarihçinin yaptığı iş.
t.+i+(tarihçiliği) 9210
t.+imiz+(tarihçiliğimiz)

3843
[=2]

tarihî : Tarihle ilgili.
t. 10339, 10339, 12147,
12299, 12301, 12303, 12331, 12443,
12461, 12706, 12708, 12829, 21, 22,
2462, 2534, 2559, 3192, 3320, 4730,
5256, 5368, 537, 6253, 6298, 691,
752, 8590, 8634, 8721, 8779, 9005,
9030, 9034, 9104, 9273, 9283, 9407,
9479, 9483
[=40]

Tarih-i Cevdet : Cevdet Paşa'nın
eseri.
t. 3574, 3696, 3771, 3795,
3822, 3841, 3862, 3908
t.+i 3711, 3820
[=10]

Tarih-i Harabat : Namık Kemal'in
eseri.
t.+ta 1927
[=1]

Tarih-i Hindi Garbi :
Müteferrika'nın eseri.
t. 1047, 1048
[=2]

Tarih-i Katerina : Yakovaki adında
biri tarafından Türkçeye çevrilmiş.
t. 3193
[=1]

**Tarih-i Kudema-yı Yunan ve
Makedonya** : Ahmed Agribozi'nin
eseri.
t. 3211
[=1]

Tarih-i Liva : Abdülhak Molla'nın
eseri.
t. 10961
t.+sı 2545
[=2]

Tarih-i Musahabeleri : Yahya
Kemal Beyatlı'nın eseri.
t.+ndeki 5303
[=1]

**Tarih-i Osmani Encümen-i
mecmuası** : Çeşitli makalelerin
yayınlandığı dergi.
t.+nın 1223
[=1]

Tarih-i Seyyah : İbrahim
Müteferrika'nın eseri.
t.+ı 1047
[=1]

Tarih-i Tabii : Buffon'un
tercümesi.
t. 3218, 4731, 4732
[=3]

tarih-i umumi : Genel tarih.
t. 3205
[=1]

Tarih Kurumu yayınları : Türk
Tarih Kurumu'na ait eserlerin
yayınlandığı kuruluş.
t. 9942
[=1]

tarihli : Tarihinde anlamında.
t. 10460, 10599, 2806,
4091, 4143, 4419, 4687, 7087, 7087,
8219, 9135, 9917
t.+dir 5598
t.+ler 4331
[=14]

Tarihnüvis-i Ali Osman : Muallim
Naci'ye Abdülhamid Han tarafından
verilen ünvan.
t. 13031
[=1]

tarihsiz : Tarihi olmayan.
t. 2139
[=1]

tarikât : Aynı dinin içinde birtakım
yorum ve uygulama farklılıklarına
dayanan, bazı ilkelere birbirinden
ayrılan Tanrı'ya ulaşma ve onu
tanıma yollarından her biri.
t.+a 8151
t.+ları 7131
t.+ler 20
t.+lerin 5721
[=4]

tariz : Kapalı bir biçimde, dolaylı
olarak söz söyleme.
t. 4035, 4617, 9312, 9328
t.+e 4617
t.+ler 8660
t.+lerdir 9314
t.+leri 8649
[=8]

tartılı : Ölçülü, dengeli.
t. 4504
[=1]

tarz : Özel oluş veya davranış
biçimi, üslup.
t. 12985, 13052, 13121,
13128, 2042, 2145, 241, 5760, 8260
t.+a 2565
t.+da 1006, 10543, 11198,
12286, 12293, 12546, 12960, 13012,
13036, 13120, 1319, 1577, 2022,
2023, 2194, 2269, 2355, 2467, 2632,
35, 3983, 4330, 4399, 4645, 5161,
5480, 61, 7111, 7272, 812, 8297,
858, 8676, 9146, 948, 9871
t.+daki 4291
t.+ı 10684, 11630, 11810,
2146, 2149, 2236, 2393, 2564, 3482,
351, 4582, 4663, 4722, 5486, 5672,

5771, 5825, 5844, 6384, 6910, 7284,
7453, 7660, 8125, 8149, 8387, 8643
t.+dır 780
t.+ımızın 2288
t.+ın 1718
t.+ına 11355, 11456,
11623, 11846, 1822, 2279, 2392,
7341, 8338, 8552, 8600, 9562
t.+ında 10647, 10660,
11254, 12496, 12877, 13062, 13247,
1586, 1807, 2016, 2377, 2451, 2666,
369, 4270, 6293, 7090, 7486, 8025,
9578
t.+ındaki 2681, 4051, 4053,
8832
t.+ından 11833, 4039,
4907, 5348
t.+ını 113, 11461, 1586,
170, 2047, 2064, 2291, 2397, 2439,
2880, 3947, 4212, 4273, 4357, 531,
6419, 6614, 7212, 8145, 8190, 8694
t.+ının 10082, 10157, 113,
152, 154, 2050, 215, 2350, 2382,
2387
t.+ıyla 1042, 2337, 4307,
4584, 6644
t.+lar 5615
t.+ları 10457, 12503, 4812,
5630
t.+larına 2271, 5636, 5643
t.+larını 1041, 12311, 147,
5378, 5729
t.+larının 2971, 488
[=168]

tarziye: Yapılan kötü bir davranış
için özür dileme.
t. 7585
[=1]

tasallut : Musallat olma, saldıрма.
t. 1490
[=1]

tasarı : Plan.
t.+lardan 923
t.+sı 10868
[=2]

tasarla- : Planlamak.
t.-dığı 1263
t.-r 4918, 9018
t.-rken 4966
[=4]

tasarlanış : Tasarlama işi.
t. 8337
[=1]

tasarruf : Tutum.
t. 10195, 10195, 10629,
12332, 12394, 12708, 12968, 13159,
1851, 2963, 4330, 4383, 502, 8312,
8503, 8619, 8644, 8677, 8694, 8734,
9691
t.+lar 2355
t.+ta 10185, 8323
t.+tan 502
t.+u 501
t.+un 4257
t.+unun 6353
t.+uyla 458
[=29]

tasavvuf : Tanrı'nın niteliğini ve
evrenin oluşumunu varlık birliği
anlayışıyla açıklayan dinî ve felsefî
akım.
t. 11192, 200, 209, 209,
218, 2274, 2594, 3556, 4535, 5628,

5650, 5659, 567, 569, 5696, 5705, 572, 577, 583, 590, 593, 600, 6077, 643, 7131, 8165, 8208
t.+a 5609, 6049, 8150
t.+i 116, 2033, 3556, 38, 421, 422, 5611, 5724, 5756, 6992, 736, 8126, 8146
t.+la 11925, 1858, 206
t.+ta 44, 7049
t.+tur 215
t.+u 2022, 2333
t.+un 5678, 642, 6581, 686, 7050, 7128
t.+unda 11776, 11943, 7127
t.+unun 11933
[=61]
tasavvufi : Tasavvufu ilgilii.
t. 10544, 10550, 11512, 1709, 1724, 1948, 5602, 5604, 604, 7078, 7083, 7565, 7912, 8118, 8121, 8122
t.+dir 5607
[=17]
tasavvur : Plan.
t. 10007, 10283, 10910, 10915, 12045, 13050, 1350, 4312, 4771, 5214, 5353, 6070, 8427, 8805, 9126
t.+dan 7372
t.+la 12791
t.+lar 4091
t.+larını 1296, 8505, 9589
t.+u 1072
t.+un 12069, 4648, 7377
[=25]
tasdik : Onay.
t. 11541, 1172, 2959, 5400, 6999
t.+ıyla 5400
[=6]
tasfiye : Arıtma, ayıklama, temizleme.
t. 11167, 13126, 3439, 3934, 4812, 4812
t.+den 2994
t.+si 3918, 3998, 4746
t.+sinin 7237
t.+ye 11166, 2994
[=13]
tashih : Düzeltme, düzelti.
t. 10921, 2503, 2509, 7621, 8040, 9316
t.+e 11830, 9231
t.+inden 4712, 4726
t.+ine 4148
t.+ler 11239, 8189, 9338
t.+ten 4150
[=15]
tasla- : Kendinde olmayan bir değeri varmış gibi göstermek.
t.-diği 1803
[=1]
taslak : Bir şeyi, bir sanat veya edebiyat eserini ana çizgileriyle, türlü bölümleriyle belirten ön çalışma.
t. 11563
t.+ı 919
[=2]
tasnif : Sınıflama.
t. 10908, 3280, 8117
t.+i 10882, 10892

[=5]
tasrif : Çekim.
t.+tir 4511
[=1]
tasrih : Belirtme.
t. 11602, 11670, 12071, 6600, 7588, 8007, 8589, 9155
[=8]
tasvip : Bir düşünce veya davranışın doğru olduğunu belirtme, onama, uygun bulma.
t. 4981, 7664
t.+ine+(tasvibine) 3401
[=3]
tasvir : Betimleme.
t. 11911, 12307, 12492, 1785, 2452, 2732, 2732, 3930, 4974, 6026, 6578, 7487, 8198, 8312, 8484, 8829, 8927, 8934, 8940, 9043, 9662
t.+de 4411, 4654, 6615, 9526, 9536
t.+deki 4268, 4278, 4748, 5358, 7503
t.+den 10799, 4070, 4258, 6016
t.+e 6549, 6566
t.+i 10845, 12372, 3912, 4267, 4314, 6400, 7644, 7678, 8179, 8185, 8198, 8684, 8932, 8941, 8976, 9329, 9568, 9601, 9606, 9613, 9614, 9632
t.+idirlir 7486
t.+in 10533, 4133, 4159, 4161, 4259, 4261, 4501, 4512, 4642, 4653, 4689, 4707, 4714, 5544, 7673
t.+inde 8936, 8962
t.+indeki 8202
t.+inden 8962, 9035
t.+ine 10287, 8192
t.+ini 12075, 9052
t.+inin 10795, 9569
t.+iyle 9625
t.+ler 11369, 13062, 6024
t.+lerde 8969
t.+lerdir 10846
t.+leri 3868, 6568, 8198, 9627
t.+lerin 10640
t.+lerinde 12068, 2480
t.+lerindeki 243
[=100]
Tasvir-i Efkâr : İbrahim Şinasi'nin 28 Haziran 1862'de yayınlamaya başladığı, havadis ve maarife dair Osmanlı gazetesidir.
t. 4686, 4970, 4978, 7730
t.+a 9950
t.+da 4235, 4981, 6779
t.+dan 4057
t.+ı 4129, 4878
t.+ın 4254, 4477, 5608, 7575
t.+ını 10486
[=16]
taş : Küçük kaya parçası.
t. 11730, 2772, 303, 304, 4354, 4354, 5045, 6792
t.+ı 11657, 7424
t.+ıdır 6478
t.+lar 397
t.+lardan 337, 5679
t.+larını 8397
t.+larının 8399

t.+tan 421
[=17]
taş- : Sıvı maddeler, içinde buldukları kaba sığmayacak kadar çoğalma ve kabarma yüzünden kenarları aşmak.
t.-an 1433, 4817
t.-ar 3487
[=3]
taşbasma : Taşbaskı yöntemiyle basılmış yazı ya da resim.
t.+sı 6186
[=1]
taşçı : Taşlarla uğraşan kimse.
t. 11114
[=1]
taşı- : Bir şeyi bir yerden alıp başka bir yere götürmek.
t.-diği 11510, 3328, 4597, 4727
t.-madığı 4764
t.-maktan 12270
t.-mamasına 2540
t.-ması 12784, 5735, 8245
t.-masına 8751
t.-maya 7426, 8585
t.-mayan 13040, 1505, 2085, 547
t.-maz 2438, 2601
t.-r 12132, 12187, 12472, 2514, 3838, 3929, 4462, 49, 5032, 5395, 5996, 8532, 8541, 8543
t.-rlar 3459
t.-rları 10361
t.-yacağım 12781
t.-yacak 12801
t.-yacaktır 139, 1564
t.-yan 1016, 11249, 12278, 1397, 2254, 26, 2695, 2766, 4484, 6616, 7589, 8068, 8545, 880
t.-yanın 1538
t.-yanlar 2631
t.-yarak 4458, 976
t.-yınca 12166
t.-yordu 3042
[=59]
taşın- : Başka bir yere gitmek, göçmek.
t.-an 3495
t.-mışlar 10003
[=2]
taşkın : Su baskını.
t. 7757
[=1]
taşkınlık : Taşkın olma durumu veya taşkınca davranış.
t.+ıyla+(taşkınlığıyla) 4550
t.+la 8089
t.+ları 2467, 4582
t.+larla 12949
[=5]
Taşkışla : İstanbul'da bir semt.
t.+daki 5326
[=1]
Taşkursunlu : İstanbul'da bir semt.
t.+ya 3542
[=1]
Taşlıcah Yahya Bey : Divan şairi.
t.+in 2093
[=1]
taşra : Bir ülkenin başkenti veya en önemli şehirleri dışındaki yerlerin hepsi, dışarlık.

t. 2697
t.+da 12889, 2280, 2302,
3000, 8020, 8024
t.+lı 12911
[=8]
taşralı : Taşrada yaşayan.
t. 7497
[=1]
taştır : Bir gazelde her beytin iki mısrasının arasına iki veya üç mısra ekleyerek manzume meydana getirmektir.
t. 505, 506, 508
t.+ine 507
[=4]
tat : Lezzet.
t.+a+(tada) 6931, 6931
t.+ım+(tadım) 11197,
12107, 670
[=5]
tat- : Bir şeyden az miktarda yemek veya içmek.
t.-ar+(tadar) 11069, 12889
t.-arken+(tadarken) 370,
7527
t.-ılan+(tadılan) 10934
t.-ıyordu+(tadıyordu) 3555,
999
t.-madığı 11834, 11843
t.-mamış 780
t.-miş 10955, 11216
[=12]
Tatarçıkzade Abdullah Efendi : Rumeli kazaskerlerinden.
t. 1334
[=1]
Tatarçıkzade Abdullah Molla : bkz. (Tatarçıkzade Abdullah Efendi)
t. 1249
[=1]
tatbik : Uygulama, pratik.
t. 10376, 1263, 1296, 1460,
1561, 3413, 3707, 4771, 4925, 5090,
5885, 739, 7878, 81, 84
t.+e 4359, 5890
t.+inde 1620
t.+ine 1340, 4779
t.+ini .3104
t.+ten 2712
[=26]
tatbikan : Tatbik ederek, uygun yaparak. Fiilen işleyerek.
t. 9263
[=1]
tatbikat : Uygulama.
t.+a 1210
[=1]
tatıf : Şefkat uyandırmak. Acındırmak.
t. 3299
[=1]
tatıl : Kanun gereğince çalışmaya ara verileceği belirtilen süre, dinlenme
t. 4979, 5275, 7787, 7790,
7839, 9865
t.+e 6797, 7738
t.+i 4980, 5275, 7881
t.+inden 11092
[=12]
tatlı : Şeker tadında olan.

t. 10594, 2553, 623, 6964,
7527, 7778, 8920, 9656
[=8]
tatmin : İstenen bir şeyin gerçekleşmesini sağlama, gönül doygunluğuna erme, doyum.
t. 10102, 11140, 11375,
12189, 2276, 2421, 2606, 5747,
7426, 7774
t.+e 4849
t.+i 6453
t.+in 575
t.+leri 12748
[=14]
tatminsizlik : Doyumsuzluk.
t.+ine+(tatminsizliğine)
7079
t.+tir 10264
[=2]
tatsız : Tadı olmayan.
t. 11368, 2430, 4400, 9314
[=4]
tatyib : İyi davranma.
t. 8879
[=1]
tavassut : Aracılık, ara bulma, aracılık etme.
t.+una 4838
[=1]
tavır : Davranış.
t. 13099, 5742
t.+a+(tavra) 4173
t.+ı+(tavrı) 12053
t.+la 5605
t.+lar 12902
t.+ları 5068
[=7]
taviz : Ödün.
t. 11625
[=1]
tavizat : Karşılık olarak verilen şeyler. Ödünç verilen para.
t. 3033, 4824, 4824, 5620
t.+la 1660
[=5]
tavla : Bölümlere ayrılmış iki yanlı tahta üzerinde on beşerden otuz pul ve iki zarla iki kişinin karşılıklı oynadığı oyun.
t. 10404
[=1]
tavsiye : Ögütlenme, yol gösterme.
t. 10005, 10237, 10241,
11014, 11358, 12095, 1212, 1250,
1521, 1619, 2401, 2578, 3560, 4842,
5673, 5850, 6750, 7396, 7646, 7929,
8219, 8579, 8623, 9159, 9490, 2690,
8176
t.+ler 3112, 5334, 7593
t.+leri 3598, 7834
t.+leriyle 12606
t.+lerle 4219
t.+si 12322, 8028
t.+sinde 4428
t.+sine 11353
t.+sini 8652
t.+siyle 12178, 12335
t.+ye 8025
[=42]
tayfa : Bir gemide bulunan, türlü işlerde çalıştırılan sefer işçisi.
t.+lar 1275
[=1]

Tayflar Geçidi : Abdülhak Hamid'in eseri.
t. 11121, 12038, 12705
t.+nde 11258, 11953,
12048, 12065
t.+nin 12764
[=8]
tayın : Atama.
t. 10479, 10485, 10974,
10987, 11007, 11013, 11018, 11066,
12862, 12888, 12943, 1315, 147,
1720, 1814, 2123, 2124, 224, 226,
2473, 3252, 3570, 3574, 3596, 3617,
3622, 3631, 3634, 3642, 3651, 4085,
4107, 4193, 4630, 4692, 4896, 4958,
5113, 5373, 5374, 5547, 6717, 6736,
6738, 6751, 6753, 6805, 6813, 6822,
6827, 6833, 6845, 6849, 6868, 7108,
7406, 7501, 7521, 7546, 7563, 7569,
7684, 8038, 8071, 9121, 9735, 9750,
9751
t.+i 10972, 11109, 12919,
12926, 12944, 1574, 3606, 6757,
7402, 8027, 8036, 9150
t.+in 6752
t.+inden 6846, 6865
t.+ine 10477
t.+ini 4089, 6723, 7396
t.+iyle 11016
t.+le 3571
t.+leri 4985
[=90]
Tayyar Paşa : Osmanlı devlet adamı.
t.+nın 1396
[=1]
Tazarrunname : Sinan Paşa'nın eseri.
t.+den 3977
[=1]
taze : Bozulmamış, bayatlamamış olan.
t. 12087
[=1]
tazele- : Yenisiyle veya tazesıyla değiştirmek.
t.-diği 13226
t.-mek 10701
t.-mesiyle 5803
t.-miş 10886, 2351
t.-yecektir 11054
t.-yen 7221
[=7]
tazelen- : Yenisiyle ve tazesıyla değiştirilmek.
t.-diği 5991, 8191
t.-en 5625
t.-ir 5965
t.-mesine 11934
t.-mesini 9617
t.-miştir 8932
[=7]
tazelik : Taze olma durumu, körpelik.
t.+ini+(tazeliğini) 9581
[=1]
tazmin : Başka bir şairin bir dizesini veya bir beytini kendi yazısına aktarma.
t. 492, 504, 6807
t.+i 2232
t.+ler 490
[=5]

tazminat : Zarar karşılığı ödenen para, ödence.

t. 4892
t.+ı 1673
[=2]

tazyik : Sıkıştırma, darlaştırma.

t. 6590
t.+e 8093
t.+i 10245, 1473, 4878,
6890, 7384, 8407, 9779
t.+inden 6758
t.+ine 1190
t.+ini 3521
t.+iyle 13098, 1676
[=14]

teaffün : Kokuşma, pis kokma.

t.+de 10395
[=1]

teakki : Fikir verici.

t.+leri 8089
[=1]

teatral : Tiyatro özelliği taşıyan.

t. 10647, 8239
t.+dir 8746
t.+ı 8747
t.+i 10698
t.+in 5933
[=6]

Teavün ve Tenasur : Midhat Efendi'nin makalesi.

t. 10004, 10236, 9812
[=3]

teba : Uyruk.

t.+nın 2814
t.+sına 9894
t.+sından 2106
t.+sını 4498, 4844
t.+sının 12401
t.+ya 3346
[=7]

tebaa : bkz. (teba)

t. 1174, 1277, 2873, 3347
t.+dan 859
t.+nın 1391, 3024, 3348,

860

t.+sı 1695, 809
t.+sından 3228
t.+sının 7392
[=13]

tebahhur : Su, sıvı vb. kaynayıp buhar olma, buğulaşma, buharlaşma, uçma.

t.+u 3793
[=1]

tebaud : Uzaklaşma.

t. 5277
[=1]

tebaüd : bkz. (tebaud)

t.+leriyle 6858
[=1]

tebcil : Yüceltme, ululama.

t. 11335, 1157, 12182, 3096,
589, 9071

t.+i 12282
[=7]

tebdil : Değiştirme.

t. 3647
t.+i 2697, 4835
[=3]

tebeddül : Bir durumdan başka bir duruma geçme, değişme.

t.+ün 9571
[=1]

tebessüm : Gülümseme.

t.+ü 7209
[=1]

tebid : Uzaklaştırma.

t. 5277, 5278
[=2]

tebliğ : Bildirme.

t. 1213
[=1]

tebrik : Kutlama.

t. 8080
t.+leri 12683
[=2]

Tebriz : İran'ın kuzey batısındaki en büyük şehri.

t. 8602, 8630
t.+de 813, 8678
t.+e 8602, 8621
t.+in 8635
[=7]

tecavüz : Saldırı.

t.+leri 10482
[=1]

tecdid : Yenileme.

t.+i 9263
[=1]

tecelli : Belirme, görünme, ortaya çıkma.

t. 10011, 12746, 186, 4457,
5395, 5700

t.+lerinden 11559
t.+nin 11557
t.+si 11916, 11943, 2041
t.+sidir 4444
t.+sine 11969
t.+sini 7160
[=14]

tecessüm : Görünmeye başlama, belirme.

t. 8236
[=1]

tecessüs : Merakını gidermeye çalışma, görme, anlama merakı.

t. 1767, 3191, 4026, 6134,
884, 9037

t.+leri 1824
t.+ün 11712, 3684, 3703,
6343, 6545, 700

t.+üyle 12971
[=14]

tecrit : Soyut.

t. 5732, 5737, 7164, 772
t.+e+(tecride) 220
[=5]

tecrübe : Deneyim.

t. 10558, 10678, 10874,
11351, 11409, 11445, 11755, 12321,
1268, 12839, 13120, 1628, 4065,
4539, 4542, 4781, 4785, 5194, 5413,
5823, 5892, 5923, 5953, 6007, 6174,
6500, 6710, 6992, 7067, 8114, 8398,
9033, 9089, 9585, 9855, 11356,
9599

t.+de 11881
t.+den 7057, 85, 9613
t.+dir 10559, 12104
t.+ler 11341, 2928, 33,

6063

t.+lerde 6108, 6382
t.+lerden 11637, 4717,
9033, 9082, 9601

t.+lerdir 13227, 3841, 5800
t.+lere 10573, 10652

t.+leri 10981, 11350, 1500,
4365, 5606, 6496, 7052, 8391

t.+lerin 11278, 12788,
1849, 5746

t.+lerinde 2057

t.+lerinden 10866, 11481

t.+lerine 12015, 1703, 68

t.+lerini 3923, 3977, 8219

t.+lerinin 350, 5760, 7197,

8221

t.+leriyle 10437, 4738

t.+lerle 6031, 6041, 6044

t.+mizin 6160

t.+nin 10876, 10955,

11419,

2775, 5415, 6226, 8248,

9085

t.+si 10634, 10726, 10873,

11352,

12507, 13196, 1709, 2353,

4343,

5921, 5922, 6231, 6522, 704,

7469

t.+sıdır 2297, 5347, 5894,

7660

t.+sindeki 5696

t.+sından 1205, 13224, 771,

9041

t.+sine 11408, 13216, 3320,

5898, 5901

t.+sını 10255, 10959,

11151,

11358, 12295, 12378, 478,

5710,

5812, 6013, 6047, 6363, 6566,

780

t.+sinin 10284, 11356,

11979,

12929, 8887

t.+siydi 5807

8952,

955, 981

t.+ye 10673, 2299, 3553,

5413,

5700, 5960, 6226, 6520

6008,

6057, 6358, 7038, 9086, 9542,

9600

[=170]

tecrübeli : Deneyimli.

t. 7334, 8477, 8715

[=3]

tecrübesiz : Deneyimsiz.

t. 8799, 8910, 9924

t.+ce 6911

[=4]

tecrübesizlik : Deneyimsizlik.

t. 6460

t.+i+(tecrübesizliği) 10844

t.+leri 2428

[=3]

tecevid : Kelimelerin söylenişinde, seslerin çıkaklarına, uzunluk ve kısalıklarına göre okunması.

t.+in 49

[=1]

teceziye : Cezalandırma.

t. 10149, 6746

[=2]

teçhiz : Donatma, donatım.

t. 1272, 2940, 3748, 1649

t.+e 3549

t.+ine 1274

[=6]

tedai : Çağrışım.

t. 11816

t.+nin 379

[=2]

tedarik : Araştırıp bulma, sağlama, elde etme.

t. 3478
t.+i 10139
[=2]
tedavi : İlaç vb. ile hastalığı iyi etme, iyileştirme.
t. 10310
[=1]
tedbic : Rükuda başı çok eğme.
t.+in 11517
[=1]
tedbir : Önlem.
t. 2448, 2710, 2935, 4794, 4797, 4858, 9882
t.+di 6759
t.+i 1540, 3010, 7818
t.+in 11098
t.+inden 4797
t.+iydi 7883
t.+ler 1076, 1150, 1266, 1274, 1341, 1521, 1679, 1686, 3038, 3135, 3264, 3465, 4810, 884
t.+lerden 1195, 4857
t.+leri 10483, 2449, 2522, 3518, 9490
t.+lerimize 882
t.+lerin 1283, 2645, 2808, 7957
t.+lerini 1263, 4859, 8441
t.+leriyle 4163
t.+lerle 2684, 4778, 7992, 817
t.+li 8022
[=49]
tedkik : Araştırma.
t. 1241, 1252, 1255, 798
t.+e 4019
t.+i 1201, 2351
t.+ler 1260
t.+lerinden 5321
t.+lerine 1376
[=10]
tedkikat : Araştırmalar.
t.+ının 1326
[=1]
tedris : Ders verme.
t. 1129, 85
t.+i 9265
[=3]
tedrisat : Öğretim.
t. 1580
t.+ın 1568
t.+ını 5304
[=3]
tedvin : Aynı mevzuya ait bahisleri, çalışmalarını bir araya getirip kitap hâline getirme.
t.+inde 5364
[=1]
tehhül : Evlenme.
t.+ün 10185, 10198
[=2]
teennüs : Kadınlaşma. Kadın gibi hareketlerde bulunma.
t. 3362
[=1]
teessüfi : Acınma, yazıklanma.
t. 11699
[=1]
teessür : Üzüntü.
t.+i 10667, 2201, 2224, 4403, 6071
[=5]
teessüri : Üzüntüyle ilgili.

t. 6466, 6473, 6474
[=3]
teessüs : Kurulma, ortaya çıkma.
t. 2990, 3743, 7237, 831, 9208
t.+ünü 1718
[=6]
teevvüh : İnlleme, figân etme.
t. 10578, 10643
[=2]
teeyyüt : Doğru çıkma, gerçeklenme.
t. 4238
[=1]
tefek : Ufak tefek anlamında, küçük.
t. 10573, 1210, 12141, 12461, 12890, 12907, 1944, 2776, 3638, 3897, 4262, 5511, 5590, 6136, 7252, 7924, 8706, 8853, 904, 9231
[=20]
tefekür : Düşünme, düşünüş.
t. 10513, 10597, 10598, 10601, 11747, 3788, 5984
t.+de 10674
t.+deki 10472, 10599
t.+den 10669, 6303
t.+le 10580
t.+ün 11859
t.+ünde 11995
t.+üne 1352
t.+ünün 7113
[=17]
tefekürat-ı amika : Çok ince fikirler.
t. 10855
[=1]
teferruat : Ayrıntı.
t. 12808, 7896, 8937
t.+a 9489
t.+ı 22, 3534, 4930, 630, 8989
t.+ın 11949, 12792, 632
t.+ına 10113, 8326
t.+ından 2319
t.+ını 221, 8939, 9863
t.+ıyla 3889, 7896
t.+la 2049
t.+ta 13214
[=22]
teferruatlı : Ayrıntılı.
t. 11407, 1224, 1247, 4870
[=4]
tefrika : Gazete veya dergilerde çıkan, birbirini tamamlayan yazılardan oluşan dizi.
t. 11929, 12473, 3334, 4062, 4138, 4541, 4664, 4667, 4726, 6285, 6339
t.+lar 4726, 4728
t.+larla 5526
t.+nın 4543
t.+sı 5358, 7605
t.+sından 10503, 9141
t.+ya 8973
[=20]
tefrit : Herhangi bir konuda geride kalma.
t. 9451
[=1]
tefsir : Yorumlama.
t. 12756, 13028, 2666, 4511, 4769, 5191
t.+den 9383

t.+dir 7836
t.+e 10822, 290, 546
t.+inden 10350
t.+lere 5182, 5382
t.+leri 3760
t.+lerin 10351, 737
t.+lerle 5455
[=18]
Tefsir'ül-Mevakib : Ali Ferruh Efendi'nin eseri.
t. 2489
[=1]
teftiş : Denetim.
t. 1129, 1967, 4108
t.+e 888
t.+ine 6722
[=5]
teğallüp : Zorbalık.
t. 8492
t.+ün+(teğallübün) 1490
[=2]
teganni : Şarkı söyleme.
t. 1999, 2885, 8046
[=3]
tehdit : Gözdağı.
t. 1052, 12534, 12555, 3059, 4101, 4837, 4908, 7171, 983
t.+i+(tehdidi) 12952, 3588
t.+ine+(tehdidine) 12537
t.+ini+(tehdidini) 5261
t.+ti 10836
[=14]
tehlake : Büyük zarar veya yok olmaya yol açabilecek durum.
t. 8387, 8613
t.+de 1265
t.+dir 2671
t.+ler 9014
t.+lerden 3060
t.+si 8479, 984
t.+sındeydi 4868
t.+sini 5746, 853
t.+siyle 3052
t.+ydi 4816
t.+ye 1166, 2932, 4821, 5854, 7951, 9426, 9426, 9427
t.+yi 1052
[=22]
tehlikeli : Tehlikesi olan, korkulu, muhataralı.
t. 11445, 1508, 1538, 1956, 1960, 3005, 3753, 4868, 5080, 6715, 6995, 9289, 9900
[=13]
tehzib : Yazma kitaplarda, sayfaların yıldız ve boya ile bezenmesi, yıldızlama.
t.+ine 4456
[=1]
tehzil : Ciddi bir esere alay tarzında nazire yazma, şakalı bir anlatıma çevirme.
t. 10828, 10927, 1909
[=3]
tek : Biricik.
t. 10251, 106, 1061, 107, 10774, 10788, 10801, 10834, 10883, 11154, 11175, 11247, 11273, 11315, 11317, 11386, 11403, 11481, 11485, 11500, 11583, 11751, 11791, 11811, 12016, 12033, 12124, 12148, 12201, 12338, 12364, 12523, 12565, 12633, 12666, 12728, 12750, 12765, 12768,

12823, 13042, 13048, 13110, 1415, 1667, 1712, 1830, 1886, 2164, 2175, 2343, 2544, 2554, 286, 288, 3086, 332, 335, 3430, 3431, 3431, 356, 3737, 3766, 378, 385, 3857, 394, 3965, 4025, 403, 4062, 4224, 4337, 4431, 4496, 460, 4600, 462, 4655, 4676, 4867, 4934, 497, 5044, 5095, 5148, 5185, 5206, 5267, 5322, 5325, 5328, 5344, 5495, 5509, 5557, 5676, 5676, 5698, 5698, 5712, 5744, 5765, 5778, 6006, 6072, 6119, 6152, 6157, 6247, 6270, 630, 635, 6365, 6421, 6442, 6465, 6474, 6476, 6595, 6782, 6803, 681, 6861, 6862, 6885, 6944, 710, 7298, 7371, 7512, 7612, 7738, 7946, 7998, 8045, 812, 8142, 8296, 8340, 8481, 8488, 87, 8705, 8874, 89, 8912, 8919, 9080, 9269, 9311, 9370, 9429, 9534, 9544, 955, 957, 9596, 9637, 9858, 9901
[=162]
tekaddüm : Öncelik.
t. 1066, 2954
[=2]
tekamül : Olgunluk, olgunlaşma.
t. 1595, 532
t.+ü 11346, 1465, 7020, 7460
t.+ün 12840, 8954, 937
t.+ünü 1422, 6312, 7019
[=12]
teker : Tek tek.
t. 10164, 10164, 12479, 12479, 2821, 2821, 384, 384, 7330, 7330, 7752, 7752, 9245, 9245, 9312, 9312, 9328, 9328, 965, 965
[=20]
tekerlek : Merkezde bulunan, bir eksenin çevresinde dönebilen çember.
t.+lerinin 10790
[=1]
tekerrür : Tekrar.
t.+ünü 3037
[=1]
Tekirdağ : Bir il.
t.+da 7524
[=1]
tekke : Tarikattan olanların barındıkları, ibadet ve tören yaptıkları yer.
t. 3554, 524
t.+sine 3550
t.+sinin 3558
[=4]
teklif : Yapması için birinden bir iş isteme.
t. 1039, 10923, 11865, 11922, 12792, 12795, 1549, 1796, 2757, 3942, 4413, 4670, 4920, 5085, 7039, 7350, 7448, 7586, 9263, 9265, 9950
t.+e 6696
t.+i 12368, 2347, 5183, 5385
t.+in 5084
t.+inde 6696
t.+ini 12945, 8871
t.+ler 1238, 5457, 6309, 9407
t.+lerde 1675, 6250, 7751, 9254

t.+lere 7450
t.+leri 3381, 4910, 5064, 5336, 6616, 9360, 9483
t.+lerin 6626, 9361
t.+lerinde 7456
t.+lerinden 9287
t.+lerini 2768, 5037, 5254, 6972
t.+leriyle 5257
t.+lerle 10080
t.+te 11752, 6065
[=58]
tekmele- : Tekme vurmak, tekme atmak.
t.-yen 7199
[=1]
teknik : Bir sanat, bir bilim, bir meslek dalında kullanılan yöntemlerin hepsi.
t. 1001, 10649, 10650, 1081, 11212, 11279, 11344, 11421, 11613, 12184, 1262, 1459, 1649, 2202, 2379, 2408, 2426, 2646, 364, 4308, 4603, 6167, 6347, 6347, 6414, 6591, 6593, 6597, 8321, 8618, 8858, 8972, 9259, 930, 945, 9738, 9798
t.+e+(teknîge) 971
t.+i+(teknîgi) 11276, 11464, 12881, 2625, 5912, 6947, 7146
t.+in+(teknîgin) 5909
t.+inde+(teknîginde) 10402
t.+inden+(teknîginden) 13107
t.+ine+(teknîğine) 11462, 12526, 2254, 974
t.+ini+(teknîğini) 12083, 12130, 2346
t.+iyle+(teknîgiyle) 10864, 1097, 11258
t.+ler 3512
t.+lerde 3511
t.+leri 2257, 926
t.+lerini 1467
t.+lerle 6127
t.+te 8434, 8842
t.+ten 495
[=67]
tekrar : Yineleme.
t. 1012, 10251, 10287, 10342, 10404, 10465, 10627, 10778, 11017, 11097, 11109, 1113, 1115, 1116, 1128, 1162, 11742, 11767, 11858, 1228, 12680, 12700, 12706, 12725, 12807, 12826, 12913, 1375, 1487, 1497, 1712, 1735, 1925, 1937, 1946, 1996, 2167, 2223, 2321, 2376, 238, 3609, 3612, 3621, 3624, 3625, 3642, 3650, 3662, 3664, 3686, 3814, 3945, 3991, 402, 4034, 4043, 4073, 4200, 4370, 4821, 4894, 4961, 5008, 5106, 512, 5199, 5314, 5331, 5340, 5794, 605, 6277, 6742, 6864, 7095, 7259, 7374, 7454, 7509, 7731, 7803, 8058, 8081, 8203, 8223, 8332, 8636, 8637, 8730, 9064, 9236, 9325, 9341, 9710, 9948, 9967
t.+a 7225
t.+dan 12448
t.+ı 4384, 6414, 7891
t.+ıdır 10872, 4192, 7452
t.+ına 5642
t.+lar 1910, 608

t.+lardan 4327
t.+larından 13136
t.+larla 9548
[=111]
tekrarla- : Yinelemek.
t.-dığı 9388
t.-madığı 8299
t.-mak 5349
t.-r 11286, 11594, 11886, 5486, 5593, 8663
t.-rsak 6254, 6578
t.-ya 10223, 10223
t.-yalım 4930, 8433
t.-yan 7383
t.-yor+(tekrarlıyor) 2872
[=17]
tekrarlan- : Yinelemek.
t.-an 11813
t.-r 12599
[=2]
teksif : Yoğunlaştırma, sıkılaştırma, koyulaştırma.
t. 11652, 12822, 1734, 349, 365, 6062, 706
t.+te 11576
[=8]
tekin : Oluşturma, var etme, yaratış, yaratma.
t. 11941
t.+i 5631
[=2]
tekip : Yalanlama.
t. 8045
[=1]
telaffuz : Yalanlamak işi.
t. 7871
t.+unda 12634
t.+unu 50
[=3]
telakat : Kolayca düzgün söz söyleme durumu.
t.+le 12283
[=1]
telaki : Buluşma, kavuşma.
t. 13118
[=1]
telakki : Anlayış.
t. 10073, 10194, 11360, 11540, 122, 1608, 4775, 4784, 5240, 5396, 9699, 9916
t.+lerden 2663
t.+leri 4373, 7295
t.+si 11949, 12254, 2677, 3852, 4037, 4453, 4462, 6637, 8965, 9813
t.+sinde 11938
t.+sine 10000, 10165, 10295, 11334, 11605, 12231, 2418, 8758
t.+sini 11394, 11511, 2652, 8584, 9055, 9065, 9440
t.+sinin 269, 3928, 5357, 5658
[=45]
telaş : Herhangi bir sebeple acelelilik.
t. 8244
t.+ı 9915
t.+ında 11869, 12950
t.+ıyla 11893
t.+la 8748
t.+larıyla 8727
[=7]

- telaşlı** : Aceleci.
t. 1424
[=1]
- telaşsız** : Acelesiz.
t. 291
[=1]
- Telatum manzumesi** : Muallim Naci'nin manzumesi.
t.+nde 13146
[=1]
- telefon** : Birbirinden uzakta bulunan kişilerin konuşmasını sağlayan aygıt.
t.+u 10372
[=1]
- Telemak** : Yusuf Kamil Paşa'nın tercüme eseri.
t. 3129
[=1]
- Telemaue** : bkz. (Telemak)
t. 11495, 3324, 4121, 4137, 4140, 6284
t.+ın 6323
t.+ıyile 13187
t.+ta 3330
[=9]
- Telemaue tercümesi** : bkz. (Telemak)
t.+nde 9604
[=1]
- telgraf** : İki merkez arasında, kararlaştırılmış işaretlerin yardımıyla yazılı haberlerin veya belgelerin iletimini sağlayan bir telekomünikasyon düzeni.
t. 11016, 9911
[=2]
- telhis** : Özet, özetleme, kısaltma.
t. 3854
t.+leri 2395
[=2]
- Telhis-i Hikmet-i Hukuk** : Münif Paşa'nın eseri.
t. 4020
[=1]
- telhkam** : Kederli, dertli.
t. 2208
[=1]
- teelif** : Uzlaştırma. Kitap yazma.
t. 10504, 10938, 13250, 3541, 3696, 5551, 6193, 6267, 9264
t.+i 3207
t.+le 1030
t.+lere 4262
t.+lerle 10501, 13017, 5154
[=15]
- telkin** : Bir duyguyu, bir düşüncüyü aşılama.
t. 10818, 11060, 2294, 4452, 5245, 6016, 7289, 8128, 8306, 8552
t.+i 1110
t.+ini 12272, 7214
t.+iyle 10419, 2561, 330, 7789, 7850
t.+leri 6482, 6971
t.+lerini 6408, 8265
[=22]
- telmih** : Anlatılmak istenen şeyi söz arasında imalı olarak belli etme, açıkça söylememe.
t. 4174, 7504, 7540
t.+ler 8127
- t.+lerinden 10929
t.+leriyle 429
t.+lerle 10926, 3997
[=8]
- teltik**: Yanlış, hata.
t.+in 3854
[=1]
- tem** : Konu.
t. 10296, 2223, 470, 5735, 5818, 6419
t.+dir 12561, 13080
t.+e 11672
t.+i 11051, 1948, 4533, 9677
t.+in 6430
t.+ine 12735, 1599, 5154, 7703, 9768
t.+ini 1193, 1230, 1284, 13146, 2696
t.+inin 7066
t.+ler 12179, 2260, 446, 5903
t.+lerdeki 6942
t.+lerdir 11399
t.+leri 10168, 10326, 2297
t.+lerin 5677
t.+lerinden 11402, 11537, 11595, 11686, 11697, 13058, 2217
t.+lerine 7088
t.+lerinin 2221
[=44]
- tema** : Konu.
t. 12717, 6389
t.+dan 449
t.+lar 11563, 480
t.+nın 462
t.+sı 11454, 12381
t.+ya 12877, 2376
[=10]
- temas** : Değirmek.
t. 11923, 12423, 1309, 13132, 1358, 1366, 2687, 2788, 2892, 2902, 3456, 3532, 3554, 4526, 4879, 5703, 5907, 5910, 5946, 6010, 6274, 6277, 6386, 6403, 6721, 7130, 7376, 7442, 7711, 773, 9439, 9922, 994
t.+a 6351, 842
t.+ı 10572, 11460, 12510, 6282, 6532, 7603, 789, 810
t.+ımız 1097, 1182, 1243, 793
t.+ımızı 3165
t.+ımızın 6137
t.+ın 4273, 7123
t.+ına 3587, 7552
t.+ından 13099
t.+ını 3559, 7114, 8478
t.+lar 6075, 6136
t.+lara 1381
t.+ları 9796
t.+ların 1084, 997
t.+ta 1482, 2519, 4733, 4938, 8953
t.+tan 6138, 7915
[=70]
- temaşa** : Hoşlanarak bakma, seyretme.
t. 6268, 8093
t.+ya 1731
t.+yı 6021
[=4]
- temayül** : Eğilim.
t. 1886, 219, 3030
t.+ler 11126
t.+leri 1410, 9984
t.+leridir 9984
t.+lerini 4763
t.+ü 1154
[=9]
- tembellik** : Tembel olma durumu veya tembelce davranış.
t.+i+(tembelliği) 4395
[=1]
- temeddün** : Uyarlaşma, medenileşme.
t. 3362, 4499
t.+le 9288
[=3]
- temel** : Bir yapının toprak altında kalan ve yapıya dayanak olan duvar, taban vb. bölümlerinin tümü.
t. 10312, 10734, 5083, 9408
t.+dir 7292
t.+inden 4683
t.+ini 10158, 11192
[=8]
- temenni** : Bir şeyin gerçekleşmesini dileme.
t. 1157, 12380, 1328, 9369
t.+nin 1798
[=5]
- temessül** : Benzeşme.
t.+ü 5707
[=1]
- temin** : Sağlama, elde etme.
t. 10434, 10502, 10792, 1087, 1228, 1232, 12333, 1262, 1274, 1297, 1567, 1875, 198, 215, 2218, 2263, 252, 2622, 2694, 2703, 2815, 2929, 2938, 3101, 3164, 3559, 359, 3672, 3969, 454, 4777, 4864, 501, 5566, 570, 6767, 7380, 810, 826, 830, 8634, 884, 9120, 9123, 9258, 9412, 9420, 948, 957
t.+e 2612, 2930
t.+i 2945, 7308
t.+inden 568
t.+ini 8665, 8667
[=56]
- temiz** : Pak.
t. 10307, 12191, 12223, 2374, 7222, 7433, 8380, 8893, 9163
t.+e 4623
[=10]
- temizle-** : Arıtmak.
t.-meye 5229
t.-meyi 4483
t.-mişti 6015
t.-yelim 7150
[=4]
- temizlen-** : Arıtmak.
t.-mesi 7317
[=1]
- temkinli** : Davranışlarında ölçülü olan.
t. 5667
t.+dir 5480
[=2]
- temmuz** : Bir ay.
t. 4687, 7699
[=2]
- temrin** : Alıştırma.
t. 446
t.+i 1835, 492

t.+ler 498
t.+leri 503
t.+lerin 4340
t.+lerinden 7156
t.+lerine 1768
t.+lerini 4322, 4324
t.+lerinin 4515
t.+lerle 4302
[=12]
temsil : Birinin veya bir topluluğun adına davranma.
t. 10124, 12252, 123, 12382, 124, 12422, 1632, 2424, 6943, 7487, 7879, 8197, 9830
t.+i 3275, 675
t.+inde 7888
t.+inden 6132
t.+inin 9842
t.+ler 2868, 3277, 3304, 3312, 6144, 7869
t.+lerden 3274
t.+lere 6145
t.+lerin 3271, 3310
t.+lerinden 3271
t.+lerini 1393
[=30]
temşiyet : Cezasını verme; hakkından gelme.
t.+in 11941
[=1]
temyiz : Mahkemelerce verilen kararın kanun ve usul yönünden incelenmesini sağlayan yasal yol
t. 4009, 9444, 10481
[=3]
ten : İnsan vücudunun dış yüzü, cilt.
t. 11165, 11545, 8887
[=3]
Tenagğum manzumesi : bkz. (Tanagğum)
t.+nden 11346
t.+nin 11380
[=2]
tenakuz : Çelişme, çelişki.
t. 11942, 11943, 13219, 5066, 5075, 6920, 7003, 7060, 7231, 7390, 8050
t.+a 7159, 7320
t.+lar 11858
t.+lara 11939
t.+ları 7023
t.+lariyle 7091
t.+u 6923
t.+un 5074
[=19]
tenasüh-i ruh : Ruhun göç ermesi.
t.+a 4460
[=1]
tenazur : Bakışım.
t. 389, 390, 5781
t.+lardan 4326
[=4]
tenazurlu : Bakışımlı.
t. 276
[=1]
tenbellik : bkz. (tembellik)
t.+i+(tembelliği) 4859
[=1]
tenbih : Uyarma.
t.+de 2033
t.+ler 1625
[=2]
teneffüs : Solunum.

t. 5885
[=1]
tenezzüh : Gezinti.
t. 4886
[=1]
tenhalk : Tenha olma durumu.
t.+ta 8924
[=1]
tenkid : Eleştirme, eleştiri.
t.+le 10808
t.+leri 2530
t.+lerle 5337
[=3]
tenkil : Uzaklaştırma.
t. 1494, 3695
t.+den 1623
t.+inde 8988
t.+ler 4815
[=5]
tenkit : Eleştiri.
t. 10732, 10776, 108, 10912, 10933, 10938, 11061, 11210, 11585, 11901, 12858, 12947, 13149, 2457, 2466, 2511, 2524, 2798, 3036, 3086, 3344, 3725, 3729, 3806, 3819, 3823, 3837, 3985, 4604, 4750, 4871, 5132, 5190, 5552, 5553, 566, 6122, 6579, 6593, 6594, 6597, 6600, 6608, 6618, 6626, 6641, 6652, 6654, 712, 713, 7254, 7515, 7750, 7933, 8339, 8354, 9240, 9269, 9302, 9337, 9340, 9362, 9460, 9483, 9501, 9830
t.+e+(tenkide) 5461, 6601, 6604, 6607, 80, 9483
t.+i+(tenkidi) 10820, 12916, 6656, 9230, 9243, 9273, 9751, 9873
t.+idir+(tenkididir) 716, 9493
t.+in+(tenkidin) 11614, 13236, 3982, 5213, 5880, 6599, 6603, 8955, 9326
t.+inden+(tenkidinden) 2882
t.+ine+(tenkidine) 11897, 9341
t.+ini+(tenkidini) 3863, 3864, 6621, 7382
t.+iyle+(tenkidiyile) 10821
t.+le 12626, 3912, 5075, 6122
t.+ler 2517, 5134, 8531, 9248, 9408, 9486, 9487
t.+lerde 13165
t.+lerden 2026
t.+lerdir 2514
t.+lere 11085, 2478
t.+leri 10920, 11065, 2691, 3588, 9144, 9247, 9366
t.+lerimiz 12808, 12812
t.+lerin 10924, 4765
t.+lerinde 2480
t.+lerini 3358, 7656, 8296
t.+te 10921
t.+ten 9279
t.+ti 6606
[=133]
tenkitsiz : Eleştirisiz.
t. 5433
[=1]
tenperver : Rahatına düşkün.
t. 3490
[=1]

tenzik : Düzenleme, düzeltme, yoluna koyma.
t. 1570, 2682
t.+i 1066
[=3]
tenzikat : Düzen vermeler, düzenlemeler.
t.+ıyla 3072
[=1]
tenvir : Bilgi verme, aydınlatma.
t. 4456
[=1]
tenzih : Allah'ın bütün kusurlardan uzak olduğuna inanma.
t.+i 693
[=1]
Teodor Kasab : Rum kökenli Osmanlı gazeteci ve yazardır.
t. 6202, 6265, 6338, 6512
[=4]
Teodor Kasap : bkz. (Teodor Kasab)
t. 6172, 7713, 7872, 9988
t.+a 9908
t.+i+(teodorkasabı) 10437
t.+in 6286
t.+tan 7725
[=8]
teoloji : İlahiyat, tanrı bilimi.
t. 6121
t.+nin 11514
t.+yle 11192
[=3]
tepe : Bir şeyin en üstteki bölümü.
t. 8119
t.+lerden 5207
t.+lere 4317
[=3]
Tepedelenli : Devletine isyan etmiş olan Yanya valisi.
t. 1492
[=1]
Tepedelenli Ali Paşa : bkz. (Tepedelenli)
t.+nın 1533
[=1]
tepkî : Herhangi bir etkiye cevap olarak doğan, genellikle olumsuz söz veya davranış.
t. 11424, 2770, 3412
t.+ler 3354
t.+lere 1014
t.+leri 3357
t.+lerinde 13014
t.+si 5619
t.+sidir 249
t.+yle 8516
[=10]
terakki : İlerleme, yükselme.
t. 11973, 12059, 4518, 6099, 6502, 8268, 9391, 9393, 9457, 9465, 9503
t.+nin 3671, 690, 9510
t.+si 11915
t.+ye 3671
[=16]
terakkici : İlerlemeci.
t. 3863
[=1]
Terakki makalesi : Namık Kemal'in makalesi.
t.+ndeki 9560
[=1]

terakkiperver : İlerlemeyi seven.

t. 5287

[=1]

terazi : Bir kolun iki ucuna asılı iki kefedenden oluşan tartı.

t.+si 10124

t.+siyle 4440

[=2]

terbiye : Eğitim.

t. 10319, 10837, 10851,

13232, 13233, 1500, 1901, 1902,

2271, 247, 2928, 3224, 455, 5945,

6425, 6541, 6559, 7296, 7488, 8555

t.+deki 11686

t.+den 3973, 766

t.+lerini 3408

t.+li 7759

t.+nin 10733, 1862, 1865,

3420, 3492, 50, 5535, 6471, 6472,

7295, 775, 8943, 9343, 9608

t.+si 10181, 11225, 11484,

12282, 12940, 1610, 2682, 3690,

3788, 4038, 4964, 6551, 7482, 7665,

9223, 9223

t.+sinde 4653

t.+sinden 6561, 8418

t.+sine 12262

t.+sini 11143, 11695,

12873, 3053, 3196, 5540, 6109,

6235, 6649, 7484, 772

t.+sinin 1864, 248, 609

t.+siyle 12246, 12250,

1399, 150, 1672, 6008

t.+yi 6009, 9455

[=81]

terbiyeli : Eğitilmiş.

t. 12651, 7222

[=2]

terbiyevi : Eğitimsel.

t. 12816

[=1]

terceme-i hal : Biyografi.

t. 738

[=1]

terci : Geri döndürme, geri çevirme.

t. 6921, 6987, 6990, 7019,

7120, 7140, 7157

t.+de 7000, 7100

t.+den 7155

t.+in 7056, 7093, 7115,

7137, 7145

t.+nin 7076, 7077

[=17]

tercih : Yeğleme.

t. 10054, 10374, 10493,

10618, 12160, 12172, 12212, 12222,

12357, 12583, 12586, 1612, 2566,

2691, 2880, 3947, 4322, 6180, 6253,

6311, 6760, 6892, 7586, 8316, 8517,

8573, 9125, 9353

t.+i 7502

t.+lerde 12162, 12165

[=31]

terci-i bend : Gazel gibi uyaklı, tek ölçülü bağlam (bent) lardan

birleşmiş; her bağlamı araç (vasıta)

denilen kavuştak koşusuyla

bağlanmış uzunca bir divan koşuk

biçimi.

t. 10567, 11524, 2077,

6945, 6982, 7125, 7142, 7258

t.+de 7056, 7104

t.+deki 7080

t.+i 12009, 5600, 5964,

6921

t.+in 6946, 6985, 7066

t.+inden 7522

t.+inin 11193, 7103

t.+ledir 6675

t.+leri 12021

[=23]

Terci-i Bend-i Müseddes : Ziya Paşa'nın eseri.

t. 7076

t.+de 7078

[=2]

Tercüman : Midhat Efendi'nin çıkardığı gazete.

t. 13015, 3425, 3981, 6984,

8286, 886

t.+a 1636

t.+da 12964, 12987

5114, 6669

t.+ın 12958, 12996

t.+ına 1635

[=17]

Tercüman-ı Ahval : İstanbul'da 1860-1866 arasında yayımlanan ilk özel gazetedir.

t. 4235, 4541, 4983

t.+de 3334, 4666

t.+e 4030

t.+i 4125

4658, 5508, 5538

t.+inki 4689

[=14]

Tercüman-ı Ahval Gazetesi : bkz. (Tercüman-ı Ahval)

t.+nde 9943

[=1]

Tercüman-ı Hakikat : bkz. (Tercüman)

t. 10390, 12984, 5651

t.+e 12935

t.+i 10234, 13006, 9934

t.+in 9948

12959

t.+te 10060, 10109, 10414,

[=12]

Tercüman-ı Şark : Dönemin belli başlı gazetelerinden biri.

t. 5182

[=1]

tercüme : Çeviri.

t. 10156, 1025, 1029,

10352, 10671, 10873, 10938, 11084,

12526, 13059, 13129, 13130, 13134,

13181, 13187, 13188, 13243, 2140,

2402, 2606, 286, 3135, 3174, 3184,

3199, 3210, 3424, 3531, 3696, 3852,

3875, 3917, 4003, 4044, 4133, 4412,

4520, 4576, 4667, 5168, 5424, 5551,

558, 5782, 5783, 5799, 5860, 5972,

6193, 6267, 6283, 6288, 6313, 6319,

6335, 6338, 664, 6645, 6672, 6829,

7569, 7579, 7582, 8931, 9153, 9229,

9342, 950, 9896, 9990

t.+de 5789

t.+den 10451

t.+dir 12273

t.+i 1978, 4007, 4333,

5464, 5963, 7931

t.+ler 10672, 13149, 2606,

2608, 3192, 4655, 6282, 6315, 6322,

6327

t.+lerde 6182

t.+lerden 7589

t.+lere 10125, 3186

t.+leri 10571, 10671,

13056, 2605, 2627, 3942, 4232,

6308, 6681, 7266

t.+leridir 3331, 6178

t.+lerin 10570, 2613, 3954,

4120, 4711, 5505

t.+lerinde 10588

t.+lerinden 4746, 6185

t.+lerinin 3286, 666, 736

t.+lerle 13150, 2616, 3304,

3332, 4278

t.+nin 13182, 3209, 4654,

5825, 6039, 9517

t.+si 10499, 1083, 1211,

1259, 1313, 2490, 3329, 3612, 3772,

3968, 4187, 4235, 4291, 4315, 4343,

4729, 4729, 5800, 5803, 5826, 6140,

6284, 6287, 6287, 6291, 6620, 7267,

7268, 7278, 875, 1300

t.+sinde 11477, 3753, 5808,

5825

t.+sinden 2221, 5491, 5795,

6059, 6286, 7272

t.+sine 3239, 5361, 5363,

6331, 7296, 894

t.+sini 2615, 3218, 3288,

3324, 3575, 5080, 6292

t.+sinin 3205, 4121, 4137,

4141, 4732, 6323, 7103

t.+siyle 12162, 3213

t.+ye 13180, 3214, 5819,

7582

[=195]

tercüme heyeti : Çeviri kurulu.

t.+ne 5169

[=1]

tercüme-i hal : bkz. (terceme-i hal)

t.+deki 2770

t.+i 2661

t.+inden 10368

t.+ini 2063

[=4]

Tercüme-i Hikaye-i Elzir : Ahmed Vefik Paşa'nın eseri.

t. 6187

[=1]

Tercüme-i Manzume : Şinasi'nin çeviri eseri.

t. 3331

t.+de 4515

t.+sinin 5507

t.+yi 4119

[=4]

tercüme odası : Fenerli Rum Divan-ı Humayun tercümanlarının

1821 Rum İsyanı'nda taraf olmaları

üzerine Osmanlı Hükümeti kendi

memurlarına yabancı dil öğretmek

için açmıştır.

t. 4961

t.+na 10971, 3426, 4008

t.+nın 1686, 2404, 3145

[=7]

tereddüt : Kararsızlık, duraksama.

t. 10177, 12197, 12463,

1455, 2531, 2652, 3491, 6781

t.+e+(tereddüde) 236, 3417

- t.+le 1618
t.+leri 11731, 5020
t.+lerimizi 5198
t.+lerinden 3314
t.+ü+(tereddüdü) 10181,
5023, 6924
t.+ün+(tereddüdün) 1619,
7166
t.+ün+(tereddütün) 3682
t.+üne+(tereddüdüne) 8343
[=22]
tereddütsüz : Tereddüt etmeden.
t.+dür 9200
[=1]
tereke : Miras.
t.+si 4626, 4712
[=2]
terennüm : Güzel ve alçak sesle şarkı söyleme.
t. 10633
t.+ünde 11397
[=2]
terfi : Yükselme.
t. 6679, 6721
t.+lerde 2392
[=3]
terim : Bir bilim, sanat, meslek dalıyla veya bir konu ile ilgili özel ve belirli bir kavramı karşılayan kelime.
t. 7653
[=1]
terk : Bırakma, ayrılma.
t. 10014, 1136, 11845,
1212, 1780, 1813, 1853, 3006, 4031,
5568, 6061, 6490, 8366, 855, 8679,
8726, 9630, 9723
t.+e 1163, 1372
[=20]
Terken Hatun : Namık Kemal'in „Celal“ adlı eserinde bir karakter.
t.+a 8675
t.+la 8670
[=2]
terki : Eyerin arka bölümü.
t. 7992
[=1]
terkib : Tamlama.
t. 7147
t.+de 7157
t.+in 7183
[=3]
Terkib-i Bend : bkz. terci-i bent.
t. 2044, 2077, 6921, 6948,
7144, 7151, 7258, 8268, 9053
t.+de 7128, 7144, 9061
t.+i 5828, 6921, 7069
t.+in 7170, 9059
t.+inde 7321
t.+inden 2229
t.+iyle 8261
[=20]
terkip : bkz. Terkib.
t. 1643, 414, 5492, 7013,
7615, 947
t.+e+(terkibe) 406
t.+i+(terkibi) 12796, 7335
t.+in+(terkibin) 2918, 906,
910
t.+iyle+(terkibiyle) 4480
t.+ler 2410
t.+lerle 3362
t.+lerde 11877
- t.+lere 11427, 3471
t.+leri 7499
t.+lerin 6078, 6584
t.+lerini 5811
t.+te 9665
[=23]
ters : Gerekli olan duruma karşıt,
zıt.
t. 1424, 1958, 6451
t.+ine 10381, 11489, 448,
7081
[=7]
tersane : Gemi yapılan yer.
t. 1270, 2949
t.+nin 1117
t.+sinin 6955
[=4]
tertibat : Düzen, düzenleniş.
t.+ına 12791
t.+ını 8703
t.+larını 9014
[=3]
Tertib-i Cedid : Cevdet Paşa'nın
eseri.
t.+inin 3999
[=1]
tertip : Düzen.
t. 10843, 12311, 12491,
12684, 1758, 2210, 2724, 4551,
4671, 5058, 6383, 6741, 8601, 8643,
8814, 8819, 898, 9319
t.+i+(tertibi) 3615, 8339
t.+inde+(tertibinde) 2016,
6417
[=22]
terviç : Bir düşüncüyü tutma,
destekleme.
t. 2874
[=1]
terzi : Giysi biçip diken kimse.
t.+ler 2853
[=1]
terzil : Küçük düşürme.
t. 8879
[=1]
tesadüf : Yalnız ihtimallere bağlı
olduğu düşünilen olayların kesin
olmayan.
t. 10045, 10214, 10534,
10575, 10614, 10656, 10661, 11575,
11582, 11699, 11827, 11864, 11996,
12020, 12262, 13078, 1518, 1589,
1822, 1837, 2013, 2046, 2084, 2467,
2469, 2795, 2806, 3186, 3241, 405,
4087, 410, 4262, 4272, 4360, 4369,
4389, 4537, 4609, 475, 4760, 5205,
5464, 581, 6084, 6136, 6318, 635,
6374, 6415, 6594, 6605, 6954, 7032,
7058, 7082, 7088, 7589, 77, 796,
8129, 8138, 8195, 8217, 8246, 8262,
8396, 8463, 8537, 8804, 8945, 9026,
907, 9167, 9198, 9610
t.+e 6364
t.+en 6310
t.+i 4403, 8840
t.+le 12736, 5143, 8451
t.+ler 10260, 12476, 613
t.+lerde 599
t.+leri 10564, 11115,
11157, 12867, 13099, 3681, 9107
t.+lerin 11188, 11235,
11312, 12886, 12897, 13088, 6385,
6410, 6724
- t.+lerindendir 9726
t.+lerine 11161, 2149, 7543
t.+leriyle 10456
t.+lerle 728
t.+ten 12318, 5342, 6309
t.+tür 2302, 2774
t.+ü 11401
t.+üdür 9998
t.+ün 10254, 12533
t.+üne 70
t.+ünün 3547
t.+üyle 13043
[=121]
tesadüfi : Rastlantısal.
t. 2661, 4244, 6322
t.+dir 6308
[=4]
tesadüfilik : Rastlantısal olma.
t.+in+(tesadüfilğin) 6329
[=1]
tesahup : Benimseme, sahip çıkma.
t. 10165
[=1]
tesalüp : İki şeyin birbiri üzerine
çapraz biçimde gelmesi.
t.+leri 6589
[=1]
tesanüd : Dayanışma.
t.+ü 957
[=1]
tesanüt : bkz. (tesanüd)
t. 6453
[=1]
tesanütsüz : Dayanışmasız.
t. 5002
[=1]
tesbih : Belirli dinî sözleri
tekrarlamak veya elde oyalanmak
için kullanılan, türlü maddelerden
boncuk biçiminde yapılmış,
genellikle otuz üç veya doksan
dokuz taneden oluşmuş dizi.
t.+ler 8126
[=1]
tesbit : Belirtme, belirtim, saptama.
t. 1121, 1267, 1383, 1696,
4455, 4626, 4656, 4712, 4770, 7761,
8004, 9262, 9993
t.+i 4095
t.+indeki 7934
t.+ine 7035
t.+iydi 9851
[=17]
tesdis : Bir gazelin her beytine dört
dize ekleyerek altılı duruma getirme.
t. 491, 7080
[=2]
teselli : Avunma, avuntu, avunç.
t. 11735, 11760, 11791,
11800, 11801
[=5]
tesellisiz : Avunmasız.
t. 11703
[=1]
teselsül : Birbirine bağlı, birbiri ile
ilgili şeylerin oluşturduğu dizi.
t. 7499
[=1]
tesir : Etki.
t. 10126, 10338, 10849,
10931, 10932, 10933, 10985, 11145,
11206, 11303, 11460, 11496, 11696,
12604, 12766, 12781, 12913, 13030,

13117, 13251, 1429, 1515, 2017,
2211, 2265, 2269, 2403, 2624, 2631,
2715, 2971, 3319, 3329, 3529, 3550,
36, 3949, 4041, 4314, 4519, 4601,
4655, 4872, 5212, 5499, 5523, 5556,
6209, 6232, 6345, 6550, 7108, 7367,
7752, 800, 8414, 8556, 8977, 9190,
9286, 9345, 9607, 9657, 9673, 9726,
9743, 9821
t.+de 11464
t.+den 11335, 4655, 5743
t.+dir 11565
t.+e 11956, 12269, 12966,
2117, 3971, 8208
t.+i 10236, 10267, 10280,
10281, 10457, 10458, 10520, 10544,
10553, 10579, 1086, 10867, 10960,
11150, 11268, 11302, 11316, 11420,
11457, 11503, 11522, 11706, 11813,
11901, 11904, 11933, 11971, 11972,
11975, 11979, 11983, 12004, 12136,
12344, 12482, 12598, 12766, 12798,
12870, 12894, 12928, 12993, 13059,
13137, 1470, 180, 1806, 1862, 2026,
209, 2228, 2259, 2289, 2327, 2373,
2407, 2632, 2901, 3119, 3161, 3269,
331, 3461, 3494, 3497, 3510, 3862,
3873, 3970, 4240, 4514, 4530, 4853,
53, 5460, 557, 5594, 5761, 5819,
5820, 5821, 5857, 6039, 6217, 6315,
6323, 6381, 6421, 659, 6987, 7077,
7106, 7113, 7116, 7221, 7223, 7466,
7523, 7531, 7564, 843, 8554, 8789,
8798, 88, 8972, 9519, 9528, 9538,
9703, 9730, 9764, 9805
t.+i+(tesiri) 2069
t.+idir 12286, 5969, 9286,
9732
t.+in 180, 3150, 5576,
7612, 769, 9790
t.+inde 346
t.+inden 11144, 11523,
11903, 12287, 12461, 1543, 6629,
9794
t.+ine 10548, 11464,
11473, 12009, 19, 4318, 4516, 5794,
5818
t.+ini 10588, 10728, 10776,
10851, 10919, 11156, 11194, 11459,
11993, 12005, 12905, 13128, 1859,
1924, 2060, 2076, 2078, 2209, 3437,
3857, 4339, 4340, 6054, 6168, 6211,
6552, 6554, 9608
t.+inin 10551, 10968, 8186,
9588
t.+iyle 10712, 11598,
11621, 11685, 1709, 1832, 2307,
3954, 44, 452, 6660, 7459
t.+le 1810, 6388, 8187
t.+ler 11153, 11822, 11978,
1676, 5237, 6322, 813, 909, 9748
t.+lerde 10561
t.+lerden 1944, 4223, 524,
904
t.+lere 10695, 4524
t.+leri 10692, 11458,
12870, 1708, 21, 2632, 3, 3132,
3133, 3308, 3507, 3526, 4515
t.+lerindedir 8789
t.+lerinden 11102, 13185,
13189
t.+lerini 2976, 3282, 3534,
7548, 9552

t.+lerinin 10730, 8540,
9563
t.+leriyle 6432, 6523
t.+lerle 1855, 9551
[=312]
tesis : Yapma, kurma, temelini
atma.
t. 10006, 1116, 1128, 1567,
1571, 1580, 1682, 3943, 5009, 6525,
6548, 997
t.+e 8753
t.+i 1095
t.+inde 1314
t.+indeki 1483
t.+ler 3001, 3386
t.+lerde 9399
t.+leri 3676
t.+lerinde 3391
t.+lerini 3787
t.+lerinin 3467, 5505
[=24]
teslim : Bir şeyi sahibine verme.
t. 11874, 12593, 12643,
1868, 2153, 3452, 4627, 4847, 5239,
5476, 6166, 6426, 7238, 7444, 7635,
7645, 7834, 822, 830, 8375, 8666,
9024
t.+den 7413
t.+e 10897
t.+i 3639, 5133
[=26]
teslimiyet : Teslim olma, kendini
verme, boyun eğme.
t. 1608
t.+leri 11732
[=2]
tespit : Bir şeyi sağlam bir biçimde
yerleştirme, yerinden oynamaz
duruma getirme, saptama.
t. 2355, 4124, 5451, 6124
t.+e 5198
[=5]
teşbih : Benzetme sanatı.
t.+lerin 161
t.+te 9576
[=2]
teşebbüs : Girişim.
t. 1244, 1268, 1605, 3765,
4073, 4090, 4810, 5315, 5364, 6152,
6178, 6316, 7364, 7797, 897, 9815
t.+dedir 1205
t.+e 1287, 1553, 4891
t.+ler 12796, 846, 856
t.+lerde 899
t.+lerden 1090, 1460, 3076,
5133, 6192
t.+lere 7702
t.+leri 6842, 838, 9003
t.+lerinde 7702
t.+lerine 11006, 4863, 807
t.+lerini 2428, 3039, 6704,
821
t.+lerinin 1071, 7715
t.+leriyle 7718
t.+te 12746
t.+tütür 5320, 6295
t.+ü 1954, 2108, 2958,
4840, 5026, 5320, 5361, 6198, 7965,
8021, 912
t.+ün 3198, 8378, 862, 867
t.+üne 3315
t.+ünü 3125, 4918
t.+ünün 5497, 6314

t.+üydü 4067
t.+üyle 2065, 4493, 5044
[=71]
teşebbüs : Girişimcilik.
t.+ından 6731
[=1]
teşekkül : Belli bir varlık ve biçim
kazanma.
t. 10061, 10105, 10201,
10764, 11671, 11733, 1541, 1553,
1562, 1565, 1573, 1718, 184, 1935,
2, 2281, 230, 244, 272, 2957, 3,
3081, 3142, 3160, 3360, 338, 34,
3524, 4037, 4958, 5003, 521, 533,
5516, 5542, 555, 5672, 5866, 5873,
5960, 6037, 6075, 6098, 6196, 63,
6337, 6340, 6341, 6551, 6598, 6754,
6944, 724, 732, 741, 748, 758, 7633,
789, 791, 8, 802, 818, 825, 833,
8583, 859, 868, 9458, 9603, 9661,
9747
t.+den 3021
t.+e 182, 2822, 3462
t.+ler 3146
t.+lere 52
t.+leri 3288, 4932
t.+lerin 1236, 534, 797
t.+lerini 3513
t.+lerinin 816
t.+lerle 15
t.+lünü 531
t.+ü 2537, 255, 3315, 5906,
6544, 781
t.+ün 17, 4761, 4798, 5087
t.+üne 1945, 6041, 6147
t.+ünü 690, 692
t.+ünün 1577
[=103]
teşekkür : Yapılan bir iyiliğe karşı
duyulan kıvanç ve gönül borcunu
anlatma.
t. 3845, 7943
t.+lerle 8071
[=3]
teşekkürname : Okullarda belli bir
başarı düzeyinin üzerine çıkan
öğrenciye karnesiyle birlikte verilen
belge, teşekkür.
t. 7890
[=1]
teşhir : Gösterme.
t. 2578, 5930, 7171, 7199
t.+i 1705
[=5]
teşhis : Kişileştirme sanatı.
t. 321
[=1]
teşkil : Oluşturma, ortaya çıkarma,
meydana getirme.
t. 11545, 11612, 11697,
11745, 11823, 11858, 11886, 12070,
1226, 1230, 12524, 1257, 1386,
1414, 1576, 1620, 1648, 2037, 2438,
2545, 2590, 2886, 2961, 3347, 3353,
3372, 3512, 3623, 42, 4281, 4666,
4771, 4874, 532, 6829, 6871, 7278,
7390, 7442, 8110, 9089, 9162, 9468
t.+i 1069, 1094, 6841
t.+ine 1251
[=47]
teşkilat : Örgüt.
t. 1044, 10479, 1383, 2324,
3712, 7983

t.+ça 944
t.+ı 1377, 1597, 2703, 2996
t.+ına 10282, 1559, 1583,
975
t.+ında 1225, 2807
t.+ından 1684
t.+ımı 1234, 1255, 2677,
4965
t.+ının 3002, 8078
t.+larına 929
t.+larını 3691
t.+ta 2105, 3708
[=28]
teşmil : Kapsamına alma,
genişletme, yayma.
t. 3378, 4188, 5192, 543
t.+i 4749
[=5]
teşrifat : Resmî günlerde ve
toplantılarda devlet büyüklerinin
makam ve mevki sıralarına göre
kabulü.
t. 3230, 4011, 745, 778
t.+ı 756
t.+ın 2945
t.+ından 200
t.+ımı 156, 295
t.+la 5943
[=10]
teşrifath : Kurallara göre davranan.
t. 2580, 3490, 4172, 9700
[=4]
teşrih : Bir sorunu veya konuyu ele
alıp en ince noktalarına kadar
gözden geçirerek anlatma,
açıklama.
t. 10407, 2455
[=2]
teşrihhane : Otopsi yapılan yer.
t. 2761, 980
[=2]
teşrii : Yasamalı.
t. 1693, 2830, 2962
[=3]
teşrik : Yaptığı bir işe bir kim.seyi
ortak etme.
t.+i 1151, 897
[=2]
teşrinevvel : Ekim.
t. 4133
[=1]
teşrinievvel : bkz. (teşrinevvel)
t. 7605, 9970
[=2]
teşvik : İsteklendirme, özendirme
t. 12375, 12985, 1778,
6680, 8519, 9755
t.+i 2025, 7980
t.+ıyla 2499, 4494, 7113
[=11]
teşvikçi : Teşvik eden.
t.+si 2607
[=1]
tetabu-i izafat : Bir çok kelimenin
birbirine muzaf ve muzafün ileyhi
olması. Zincirleme isim takımı.
t.+ları 7499
[=1]
tetkik : bkz. (tedkik)
t. 10438, 10483, 1125,
1232, 1234, 5351, 5469, 8280, 8783
t.+e 3598, 3640, 7920
t.+i 3910, 8199

t.+in 10163
t.+inin 13165
t.+lerde 7400
t.+lerdedir 3710
t.+leri 674
t.+lerin 5337
t.+lerini 2975
t.+lerle 3279
[=22]
tevakuf : Durma, duraklama,
eğleşme.
t. 7724
[=1]
Tevarih'ül-Hülefa : Cevdet
Paşa'nın eseri.
t.+nın 3782
[=1]
tevazuu : Alçak gönüllülük.
t. 12872
[=1]
tevazün-i kuvva : Eşit
kumandanlar.
t.+dan 5087
[=1]
tevbih : Paylama.
t. 6746
[=1]
tevcih : Yönelme.
t. 11100, 1183, 5380, 7218,
7244
[=5]
tevcihat : Verilmiş rütbelere.
t. 3230
[=1]
tevdi : Emanet vermek, bırakmak.
t. 2402
[=1]
tevceccüh : Bir yana doğru yönelme,
yüzünü çevirme.
t. 1153, 4084, 5006, 5622
t.+leri 7938
t.+ü 6685
t.+ün 2000
t.+ündür 2396
t.+üne 3727, 6677, 6684
t.+ünü 1624, 2104, 6680
t.+üyle 1981
[=15]
tevceccühkar : Tevceccüh sahibi.
t.+dır 6723
[=1]
tevekkül : Herhangi bir işte elinden
geleni yapıp daha sonrasını Allah'a
bırakma.
t. 322, 352
t.+le 1957
t.+ün 6213
[=4]
tevekkün : Musibet anında yüksek
sesle bağırıp feryad etmek.
t. 7013
[=1]
tevellî : Dostluk, birisini Allah rızası
için sevmeye, dost edinme.
t. 7229
[=1]
Tevelluat manzumesi :
Recaizade'nin manzumesi.
t. 10534
[=1]
tevem : Benzer.
t. 4070
[=1]

Tevfik Fikret : Servet-i fünun' un
usta ve örnek şairi.
t. 13113, 5986
t.+e 10649
t.+i 10666
[=4]
Tevhide Hamm : Mısır prensesi.
t.+la 7369
[=1]
tevil : Bir sözü veya davranışı
görünür anlamından başka bir
anlamda kabul etme, çevri.
t.+dır 5278
[=1]
tevkif : Durdurma.
t. 12410, 4189, 4993, 4996,
5001, 5058, 5176, 6866, 7892, 8021,
8502, 9842
t.+i 3736, 8048, 9920
t.+inden 9943
t.+ine 5175
[=17]
Tevrat : Hz. Musa'ya indirilen ve
Tanrı buyruklarını kapsayan,
Musevilerin din kitabı, Ahd-i Atik.
t.+a 8214
[=1]
tevsi : Genişletme, yayma.
t.+ini 9498
[=1]
tevsik : Vesikalandırmak.
t.+a 4193
[=1]
tevzi : Dağıtma, üleştirme.
t. 1967
[=1]
teyit : Gerçekleme.
t. 12756, 2824, 4094, 4114,
7782, 9135, 9878
[=7]
tez : Üniversitelerde öğrencilerin
veya öğretim üyelerinin hazırlayıp
bazen bir sınav kurulu önünde
savundukları bilimsel eser.
t. 10800
t.+i 10408, 12343, 4557,
9899
t.+ler 12090
[=6]
tezahüf : Muharebede iki taraf
askerlerinin karşılaşması.
t.+leri 585
[=1]
tezahürat : Bağırıp çağırarak,
alkışlayıp tempo tutarak yapılan
gösteri.
t. 6199, 7889
[=2]
Tezakir : Cevdet Paşa'nın eseri.
t. 3544, 3884
t.+de 3877
t.+inde 6728
[=4]
Tezakir-i Cevdet : bkz. (Tezakir)
t. 3877
t.+e 3746, 4827
t.+inde 2899
t.+le 3878
[=5]
Tezakir-i Cevdet ve Maruzat :
bkz. (Tezakir)
t.+ta 3099
[=1]

tezat : Zıt.
t. 11456, 11723, 12188,
2443, 689, 7038, 7442, 9645, 9682
t.+a+(tezata) 2483
t.+in+(tezadın) 12661,
5659, 7336
t.+ında+(tezadında) 10851
t.+ını+(tezadını) 10833
t.+la 10740, 3554
t.+ları 11202
t.+ların 7034, 9668
t.+larını 7024
t.+larıyla 2003
t.+larla 8791
t.+tan 12209
[=24]
Tezer : Abdülhak Hamid'in eseri.
t. 12207, 12208, 12309,
12591
t.+de 11463, 12387
t.+deki 11410
t.+den 11464
t.+i 11022, 12207
t.+in 12383, 12387
[=12]
tezgahtar : Kahve, gazino, mağaza
vb. yerlerde tezgâhta duran, satış
yapan kimse.
t.+lar 3512
[=1]
tezkere : Askerlik görevinin
bittiğini bildiren belge.
t. 3887
t.+de 6857
t.+ler 6846, 6851, 6853
t.+lerde 3902
t.+lerin 3892
[=7]
tezkire : Divan şairlerinin hayatını
ve şiirlerini genellikle subjektif bir
bakış açısıyla değerlendiren eser.
t.+i 5464
t.+lere 4749
t.+lerinin 738
t.+si 6726
[=4]
tezkireci : Tezkire yazar kişi.
t. 6662
[=1]
Tezkire-i Şuara : Şairlerin
biyografilerine, eserlerine yer veren,
şiirleri hakkında değerlendirmelerin
bulunduğu eserlere denir.
t.+larda 6593
t.+sı 2532
[=2]
tezyif : Bir şeyi değersiz, adi,
bayağı, aşağılık göstermeye çalışma,
küçültmek isteme.
t. 6166
[=1]
tezyin : Süsleme.
t.+i 905, 909
[=2]
tezyinat : Bezekler, süsler.
t. 1008
[=1]
tezyinat-ı lafziye : Kelâmın lafzında
olan ve göze hitab eden edebî
san'atlar. Cinas, seci' gibi.
t.+nin 9266
[=1]

Therese Rauin : Emile Zola'nın
romanı.
t.+i 13181
t.+in 13188
t.+inde 6500
[=3]
Therese Rauin Tercümesi : bkz.
(Therese Rauin)
t. 13175, 13176
[=2]
Thibaudet : Fransız romancı.
t. 10315
t.+nin 6341, 6593, 714
[=4]
Thiers : Fransız devlet adamı,
gazeteci ve tarihçi.
t.+in 4065
[=1]
Thomas : Abdülhak Hamid'in
"Finten" dli eserindeki karakter.
t.+in 12606
[=1]
tıbaat : Matbaa, basımevi.
t. 9537
[=1]
tıbbi : Tıpla ilgili, hekimlikle ilgili.
t. 2603
[=1]
tıbbiye : Doktor yetiştiren öğretim
kuruluşu, tıp fakültesi.
t. 11172, 1681, 2611, 3216,
3421, 6139
t.+de 1568, 3151
t.+ye 3160, 6651
t.+yi 3425
[=11]
tıflı ekber : Büyük çocuk.
t. 11775, 11777
t.+dir 11775
[=3]
tıflı naim : Bolluk içindeki çocuk.
t. 2221, 5800, 5803, 7746
[=4]
tıflı ekber : bkz. (tıflı ekber)
t.+i 12077
[=1]
tıkaz : Tık naz.
t. 4504, 9528
[=2]
tıkızlık : Tık nazlılık.
t. 4271
t.+i+(tıkızlığı) 4733
t.+ına+(tıkızlığına) 4240
[=3]
tımar : Binek hayvanlarının
kıllarını, derisini temizleme.
t. 8994
[=1]
tımarhane : Akıl hastanesi.
t. 11582
t.+ye 11491, 11531
[=3]
tıp : Hastalıkları iyileştirmek,
hafifletmek veya önlemek amacıyla
başvurulan teknik ve bilimsel
çalışmaların tümü.
t. 2474, 2603, 2761, 7652,
7653
[=5]
tıpkı : Aynısı.
t. 10086, 10259, 10456,
10792, 11452, 12290, 12567, 12579,
1261, 12772, 12831, 136, 144, 1754,

1994, 2261, 2278, 2554, 257, 2921,
3260, 3835, 400, 419, 4436, 4490,
508, 5407, 5805, 5825, 5864, 5866,
5872, 5915, 6058, 6060, 6439, 6458,
6511, 6525, 6566, 6623, 688, 6884,
7260, 760, 7686, 7828, 8084, 8196,
8300, 8324, 8558, 8559, 8818, 8983,
9056, 9177, 9397, 9493, 9651, 9679,
9684
t.+sı 11409
[=64]
Tırhala : Yunanistan 'ın Yunanistan
Cumhuriyeti Balkan Yarımadasının
güneyinde, kuzeyden Arnavutluk,
Makedonya ve Bulgaristan,
Doğudan Türkiye, güneydoğudan
Ege Denizi, güneyden Akdeniz ve
batıdan Adyriyatik Denizi ile çevrili
ülke.
t. 12919
[=1]
Tırnovi : Bulgaristan'da bir kent.
t.+de 12918
[=1]
ticaret : Ürün, mal vb. alım satımı.
t. 1575, 2762, 3613, 3637,
3651, 3691, 3693, 4008, 4010, 5124,
787, 813, 826, 828, 837, 839, 840,
845, 904, 998
t.+i 2762, 2911, 3016, 856
t.+in 2903, 3014
t.+inde 1149, 791, 870
t.+inden 1277, 848, 864
t.+ine 2982, 806
t.+ini 866
t.+inin 1274, 3012, 3502
[=38]
ticari : Ticaretle ilgili.
t. 834, 836, 846, 849, 861
[=5]
tifo : Bulaşıcı bir hastalık.
t.+dan 10812, 10818
[=2]
tik : Herhangi bir kas kümesinin
irade dışı hareketi.
t.+i 11245
[=1]
tilmiz : Öğrenci.
t.+i 10231, 7522
t.+in 10995
t.+leri 5869
t.+lerinin 3590, 5681, 5959,
7910
[=8]
timsal : Örnek.
t.+i 11730, 8807, 9218
[=3]
Timur : Abdülhak Hamid'in
"Turhan" adlı eserindeki karakter.
t. 12705, 12722, 12723,
12738
[=4]
tıp : Karakter.
t. 10833, 4562, 8827
t.+e 12252
t.+i 12220, 4566, 8500,
8541, 8829, 8861
t.+idir 11100, 12743
t.+in 226
t.+inde 10852
t.+ini 8389, 8477
t.+inin 10334, 10810, 114,
12196, 212, 221

t.+ler 6124
t.+lerini 12131, 1882
t.+lerinin 12244
[=26]

tipik : Bir kimseyi veya nesneyi niteleyen, karakteristik.
t. 6884
[=1]

tirad : Oyun kişilerinin uzun soluklu konuşmalarına verilen ad.
t.+lar 12450
t.+lara 12284
t.+larını 8754
t.+larla 12206
[=4]

tiran : Eski Yunan'da siyasal gücü zorla ele geçiren, onu kötüye kullanan kimse.
t. 12267
[=1]

tirat : bkz. (tirad)
t.+ların 9549
[=1]

tiryakilik : Tiryaki olma durumu, iptila.
t.+i+(tiryakiliği) 2585
[=1]

Titie : Ressam.
t.+nin 8895
[=1]

titiz : Çok dikkat ve özenle davranan veya böyle davranılmasını isteyen (kimse), memnun edilmesi güç.
t. 4681, 5637, 6265
t.+dir 10213, 5691
[=5]

Titus : Shakespeare'in ilk eserlerinden ve en kanlılarından biri kabul edilir.
t.+un 12389
[=1]

tiyatro : Dram, komedi, vodvil vb. edebiyat türlerinin oynandığı yer.
t. 10198, 10309, 10410, 10433, 10435, 10865, 10872, 10873, 11354, 11480, 11484, 11485, 12084, 12085, 12142, 12171, 12173, 12273, 12273, 12318, 12434, 12646, 12781, 12783, 12783, 12796, 12809, 12831, 12853, 12855, 12914, 12915, 2871, 2883, 3234, 3235, 3237, 3266, 3269, 3275, 3276, 3284, 3288, 3305, 3309, 3312, 3314, 3319, 3335, 4306, 4715, 4738, 5551, 5569, 5854, 5921, 5926, 5927, 6031, 6112, 6113, 6114, 6114, 6115, 6117, 6125, 6126, 6128, 6136, 6137, 6139, 6141, 6152, 6153, 6153, 6179, 6186, 6189, 6197, 6238, 6238, 6240, 6242, 6244, 6245, 6254, 6260, 6268, 6271, 6271, 6278, 6513, 6513, 6618, 6622, 682, 7097, 716, 7487, 7876, 7880, 8093, 8310, 8321, 8333, 8344, 8405, 8412, 8456, 8591, 8749, 8750, 8755, 8786, 9041, 9346, 9552, 9649, 980
t.+da 10438, 12259, 12523, 12854, 12966, 5951, 6148, 6252, 6511, 7871, 8176, 8312, 8734
t.+dan 12148, 12173, 12181, 12225, 4603, 8292, 8403, 9279, 9353, 9356, 9663
t.+dur 6123

t.+durlar 5928
t.+ları 10401, 10401, 10416, 10707, 11431, 12084, 12853, 8289, 8749
t.+larımızın 6438
t.+larında 10865, 12186, 12392, 12485, 5898, 8220, 8324, 8381, 8502, 8742, 9098, 9216
t.+larından 7721, 8851
t.+larını 10397, 10438, 12184, 12268, 12295, 12776
t.+mu 8407
t.+muz 6154, 6191
t.+muzda 8777
t.+nun 10434, 12149, 12235, 12778, 12786, 8317, 8320, 9323
t.+su 11129, 12130, 12180, 12830, 12858, 1900, 3481, 6153, 6191, 7870, 7877, 8294, 8335
t.+sudur 4585, 8294
t.+suna 11976, 12493
t.+sunda 12100, 6264, 6545
t.+sundaki 9549
t.+sundan 6239, 695, 8501
t.+sunu 12222, 6196, 6269, 7851
t.+sunun 10405, 11156, 12149, 12170, 12293, 12511, 12742, 12825, 1884, 3291, 3315, 3319, 4538, 5841, 6549, 8318, 8741, 8822, 8914
t.+suyla 12970
t.+ya 10427, 12153, 12176, 12322, 12776, 12816, 13141, 4570, 5925, 6515, 7711
t.+yu 11158, 12147, 12781, 13120, 2875, 6207, 6251, 6256, 6259, 6525, 7488, 7875, 8290, 8290, 9321, 9698
[=262]

tiyatrohane : Tiyatro evi.
t. 7096
[=1]

Tiyatro ile Uğraşan Arkadaşlara : Namık Kemal'in makalesi.
t. 7873
[=1]

Tiyatro-yı Osmani : Gedikpaşa'da kurulan tiyatro.
t. 6193
[=1]

Tiyatro-yı Osmani : bkz. (Tiyatro-yı Osmani)
t. 10402, 6243
[=2]

Todoraki Efendi : Encümen-i Daniş azasından.
t.+nin 3212
[=1]

tohum : Bitkilerde dölllenme sonunda yumurtacıktan oluşan ve yeni bir bitki oluşmasını sağlayan tane.
t. 11509, 11985
t.+lar 8094
t.+ları 5340, 7952
t.+larını 3474
t.+larını 1456
t.+u 7899
t.+un 11678
t.+unu 2737, 8166
[=11]

tokluk : Aç olma durumu.
t. 8138
[=1]

ton : Bin kilogramlık ağırlık birimi.
t.+larını 4593
[=1]

tonalite : Belirli bir tonda yazılmış müzik parçasının niteliği.
t.+ler 291
[=1]

top : Gülle veya şarapnel atan büyük, ateşli silah.
t.+ların 1094
[=1]

topal : Aksak.
t. 4943
[=1]

Topal Osman Paşa : Mahmut saltanatında, 21 Eylül 1731 - 12 Mart 1732 tarihleri arasında altı ay iki gün sadrazamlık yapmış Osmanlı devlet adamıdır.
t.+dan 7526
t.+nın 7528, 7539
[=3]

Topal Şeytan : Lesage'in eseri.
t. 6287
[=1]

toparla- : Bir araya getirmek, toplu bir duruma sokmak.
t.-masını 2368
t.-yan 8216, 9567
t.-yordu+(toparlıyordu)
6053
[=4]

toparlan- : Toparlama işine konu olmak veya toparlama işi yapılmak.
t.-dığı 7165
[=1]

toparlayıcı : Toparlama işi.
t. 10885, 9581
[=2]

topçu : Topların kullanılışı, bakımı üzerine yetiştirilen asker sınıfı.
t. 1075, 1316, 4078, 927
[=4]

Tophane : İstanbul'da bir semt.
t. 3119, 3126, 3146, 4081, 4084, 4088
t.+de 9709
t.+deki 4081
t.+dendir 4762
t.+nin 1094
[=10]

Topkapı : İstanbul'da bir semt.
t. 3960
[=1]

Topkapı Sarayı : İstanbul'da tairhi bir saray.
t. 917
[=1]

topla- : Bir araya getirmek.
t.-dı 5687
t.-dığı 13179, 1712, 4036, 4623, 5328, 7328
t.-diğimi 4722
t.-dikları 6214
t.-ma 13150, 4236
t.-mak 12233, 3430, 5734, 7965, 8710, 8899
t.-makla 389
t.-maktan 8149
t.-malıdır 4402

t.-ması 2070
t.-maya 11874
t.-mayı 13101
t.-miş 2723
t.-mişti 1194, 1510
t.-miştir 12089, 1902, 7800
t.-mıyor 374
t.-nabilir 9535
t.-r 10448, 10503, 11598,
11936, 2369, 3978, 5255, 7011,
8986, 9589

t.-rken 5966
t.-yan 10524, 11729, 1743,
2101, 2139, 2538, 2987, 4069, 4210,
7011, 8182

t.-yarak 175
t.-yıcı 750
[=55]

toplana- : Toplama işine konu
olmak.

t.-abileceğini 9367
t.-acak 1229, 4770
t.-acaktır 11805, 5314
t.-an 10343, 11264, 2648,
2829, 3488, 4228, 5611, 7559, 7993,
8308

t.-anların 5005
t.-dı 10060, 3255
t.-dığı 11984, 12857, 5311,
6773, 7934

t.-dığını 12592, 5751, 8278
t.-dikleri 9557
t.-ınca 195, 2059
t.-ip 10529

t.-ır 10200, 10386, 12733,
13157, 1465, 2348, 2605, 2692,
4075, 655, 7477, 7687, 8162, 8234,
8375, 9487, 9692

t.-ırdı 173
t.-ırlar 10004, 7105, 9692
t.-ıyor 11799

t.-ıyorlardı 8085
t.-ma 5518
t.-madır 202

t.-ması 2725, 7845
t.-masına 12960, 620, 7837
t.-masından 3375, 4763
t.-masını 2940, 7849, 7981,
8014

t.-mış 10469, 12717, 1313,
13235, 1346, 3461, 9566
t.-mıştır 3475, 5089, 9875
[=76]

toplantı : Birden çok kimsenin
belirli amaçlarla bir araya gelmesi,
içtima.

t.-da 5170
t.-dan 5145
t.-sında 4828
[=3]

toplata- : Toplama işini yaptırmak.
t.-masıdır 7840

[=1]
toplattı- : Toplama işi yaptırılmak.
t.-acağı 7843

t.-mak 7847
[=2]

toplattı : Toplama yapan.
t. 11340
[=1]

toplattı : Toplama işi.
t. 13131
[=1]

toplula- : Hepsi bir arada bulunan,
toplanmış.

t. 11808, 11929, 3869,
4262, 6069, 6245, 6613
[=7]

topluluk : Nitelikleri bakımından
bir bütün oluşturan kimselerin hepsi,
toplum.

t.+ların 1905
t.+unda+(topluluğunda)

6375
[=2]

toplum : Aynı toprak parçası
üzerinde bir arada yaşayan ve temel
çıkarlarını sağlamak için iş birliği
yapan insanların tümü, cemiyet.

t. 5078
t.+a 9174
t.+un 5562
[=3]

toprak : Yer kabuğunun, toz
durumuna gelmiş türlü kütle
kıvrımlarıyla, çürümüş organik
cisimlerden oluşan ve canlılara
yaşama ortamı sağlayan yüzey
bölümü.

t. 11730, 11751, 2939, 963
t.+a+(toprağa) 11509, 3024
t.+ı+(toprağı) 12640
t.+larında 551
t.+tan 10003, 2363
[=10]

toptan : Büyük ölçüde, çok
miktarda yapılan.

t. 1060, 4351, 5765, 5768,
577, 5777, 6536, 8850
[=8]

topu topu : Toplam olarak.
t. 4328
[=1]

Topuzoğulları : Cevdet Paşa'nın
annesinin soyu.

t.+ndan 3537
[=1]

torun : Bir kimseye göre çocuğunun
çocuğu.

t. 5981
t.+u 11704, 2116, 2198,
3537, 4956, 7540
t.+un 2203
t.+una 11002, 11702
[=10]

toy : Deneysiz, acemi, çaylak.
t. 8687, 8880
[=2]

toz : Çok küçük ve hafif
parçacıklara bölünmüş toprak.

t.+uyla 4184
[=1]

töhmüt : Birine yüklenen, işlenildiği
sanılan fakat henüz aydınlanmamış
olan suç, suçlama.

t.+iyle 5174, 8021
[=2]

tören : Merasim.

t.+le 3166
[=1]

Trablus : Osmanlı dönemindeki
adıyları Trablusgarp, Libya'nın
başkenti ve en büyük şehridir.

t. 7562
[=1]

Trablusgarp : bkz. (Trablus)

t.+a 10482
[=1]

Trabzon : Bir il.
t. 12924
[=1]

Traitede Droit Desgens : Katib
Çelebi'nin tercüme eseri.

t.+ının 4728
[=1]

trajedi : Konusunu efsanelerden
veya tarihsel olaylardan alan, acıklı
sonuçlarla bağlanan bir tür tiyatro
eseri, facia, tragedya.

t. 10409, 10652, 12379,
12469, 12549, 12775, 3236, 585,
5877, 6147, 6194, 6246, 6246, 641,
663, 8826

t.+de 12386, 1955
t.+lerinde 11100

t.+lerinden 6131
t.+lerinin 12037
t.+nin 12337, 12341,

12351, 4341, 578, 683, 8826

t.+si 12400, 6177

t.+sidir 5580

t.+sinde 12340, 8400

t.+sindeki 8542

t.+sinden 11456

t.+sini 12039

t.+sinin 12385, 591

t.+ye 10167, 10305, 11579,
5890, 695

t.+yi 12365, 12806, 6261
[=46]

trajik : Çok acıklı, feci.

t. 10168, 12411, 12806,
573, 578, 608, 640, 650, 8325, 9188
t.+e+(trajige) 634

t.+i+(trajigi) 12137
[=12]

trampet : İki değnek ile çalınan
küçük davul.

t. 1590
[=1]

trampetçi : Davulcu.

t. 2555
[=1]

transcendantal : Üstün.

t. 5702
[=1]

Trayan : Trayan sütunu.

t. 627
[=1]

tren : Demir yolunda yolcu ve yük
taşımakta kullanılan, bir veya birkaç
lokomotif tarafından çekilen
vagonlar dizisi.

t. 12118
[=1]

Triyeste : Slovenya sınırına doğru
İtalya'nın kuzey doğusunda bulunan
bir şehir ve limandır.

t. 850
[=1]

Troke : Fransız denizellerinden
binbaşı.

t.+nin 1140
[=1]

trubador : Müzik adamı.

t.+lar 8545
[=1]

tufan : Çok yoğun veya şiddetli şey.
t.+ı 8742

t.+ında 10349, 4247
[=3]
tuhaf : Garip.
t. 11199
[=1]
tuhaflık : Gariplik.
t.+ını+(tuhaflığını) 5561
[=1]
Tuleytille : Endülüs'de bir yer.
t.+de 12432
t.+den 12474
[=2]
tuluat : Doğaçlama.
t. 10397
[=1]
tumturak : Gösteriş, debdebe.
t.+lı 13000
[=1]
Tuna : bkz. (Tuna gazetesi)
t. 5688, 7983
t.+ya 97
[=3]
Tuna gazetesi : Naci'nin yazılarını neşrettiği gazete.
t.+nde 12890
t.+ne 9734
t.+nin 9720
[=3]
Tuna vilayeti : Bugünkü kuzey Bulgaristan'ı kapsayan vilayet.
t. 9716
t.+nde 10229
[=2]
tur : Dolaşma.
t. 5700
[=1]
Turhan : Abdülhak Hamid'in eseri.
t. 11121, 11953, 12037, 12154, 12165, 12301, 12517, 12687, 12696, 12702, 12716, 12752, 12818, 12821, 12856
t.+da 11258, 12663, 12709, 12765, 12790
t.+daki 11279
t.+dır 12692
t.+ın 12180, 12658, 12706, 12722, 12724, 12732
t.+la 12774
[=29]
turuerie : Toprak karışılığı, dolgun para yardımı ile imparatorluğa davet edilen, bunun yanında oryantalist akımları inceleyen ressamların istanbul'a davet edilmesi üzerine devamı süregelen ve zamanında amacına ulaşan çalışmalardır.
t. 996
[=1]
tut- : Elde bulundurmak, ele almak.
t.-abilecek 6712
t.-abilen 4682
t.-abilmek 1529, 889
t.-acak 3616, 5421
t.-acaktır 11146
t.-amamasına 11841
t.-amaz 9040
t.-amazdı 4804
t.-an 10511, 10675, 10909, 11185, 12452, 12479, 12505, 2088, 2214, 2635, 3512, 4311, 433, 4890, 597, 6368, 6599, 6907, 866, 8853, 9808
t.-anı 13000

t.-anlardan 2599
t.-ar 12255, 12720, 13058, 13233, 1826, 2084, 287, 4443, 6492, 9813
t.-arak 2064, 4917, 5257, 6777, 7734
t.-mağa 1297
t.-mak 10731, 4552, 6252, 6707, 9507
t.-makta 4165, 6874, 826
t.-mamaktaydı 6797
t.-mamalıdır 6923
t.-maması 1522
t.-ması 631
t.-maya 3080
t.-mayan 2645
t.-maz 985
t.-muş 7716
t.-muştur 12636
t.-tu 9850
t.-tuğu 10008, 10071, 10967, 11292, 12096, 1508, 3090, 4557, 9799
t.-tuğunu 1419, 1907, 1907, 4563, 9963
t.-tukları 4491
t.-up 7418
t.-uyordu 1606
t.-uyordı 7786
[=85]
tutar : Nicelik bakımından bir şeyin bütünü.
t.+da 7267
t.+ında 7990
[=2]
tuttur- : Tutmasını sağlamak.
t.-mak 4668
[=1]
tutuk : Akırcı, rahat konuşamayan.
t. 4601
[=1]
tutul- : Tutma işi yapılmak veya tutma işine konu olmak.
t.-duğunu 4140
t.-mamasını 7234
t.-mayan 10732
t.-ursa 12500, 2181, 2711, 280, 4636
[=8]
tutumlu : Aşırı harcamalardan kaçınan, idareli.
t. 4140
[=1]
tutun- : Tutup bırakmamak, dayanmak.
t.-ma 10142
t.-mayan 10387
[=2]
tutuş- : Birbirini tutmak, birbirine ilişip dokunmak.
t.-anın 5694
[=1]
tutuştur- : Tutuşmalarını veya tutuşmasını sağlamak.
t.-ur 5521
[=1]
tutuşturucu : Tutuşturmaya yarayan.
t. 7107
[=1]
tuvalet : İnsanın dışkıyla idrarını boşalttığı yer.
t. 2854

[=1]
tuyuğ : Mâni biçiminde aruzla yazılmış manzume.
t. 5866
[=1]
tuz : Kokusuz, suda eriyen, yiyecekleri korumada ve tatlandırmada kullanılan billursu madde.
t. 13162
[=1]
tuzak : Güç ve tehlikeli bir duruma düşürmek için kurulan düzen, kompo.
t. 10118
t.+la 8819
[=2]
tüccar : Ticaret yapan, ticaretle uğraşan kimse, tacir.
t. 1274, 1279, 789, 804, 820, 832
t.+lar 2914
t.+ları 2854
t.+ların 870
t.+larının 1277
[=10]
tüken- : Bitmek, sona ermek, kalmamak
t.-diğini 3827
t.-ir 1939, 340
t.-mez 1173, .3386, 5971, 943
[=7]
tükeniş : Tükenme işi.
t. 1924
[=1]
tüket- : Kullanarak, harcayarak yok etmek, bitirmek.
t.-en 5617
t.-ir 6029
t.-meleri 10807
t.-tiği 2209
[=4]
tül : Çok ince gözenekli pamuk, ipek veya sentetik dokuma.
t.+lerden 10610
t.+leri 8778
[=2]
türbe : Genellikle ünlü bir kimse için yaptırılan ve içinde o kimsenin mezarı bulunan yapı.
t.+sini 10692
[=1]
türbedar : Türbede hizmet gören, türbeyi bekleyen kimse.
t.+a 11511
[=1]
Türk : Türkiye Cumhuriyeti sınırları içinde yaşayan halk ve bu halktan olan kimse.
t. 10064, 1023, 10297, 10337, 10381, 10763, 10774, 10780, 11059, 11074, 11076, 1132, 1143, 11430, 11622, 11842, 12100, 12161, 12165, 12511, 12660, 12742, 1277, 12825, 1291, 12917, 12933, 13046, 13184, 1373, 1397, 1415, 1655, 1698, 2210, 2385, 2405, 26, 2798, 2858, 2932, 3019, 3243, 3245, 3306, 3312, 3313, 3314, 3316, 3319, 3488, 3501, 387, 3917, 3921, 3941, 3977, 40, 4043, 4208, 4221, 4332, 4350, 4538, 4562, 4631, 4697, 4710, 4739,

4968, 50, 5091, 5430, 5431, 5438, 5440, 5450, 5452, 5453, 5455, 5476, 5491, 5502, 59, 6040, 6062, 6107, 6171, 6232, 6235, 6240, 6264, 6370, 6371, 6395, 6396, 6399, 6407, 6474, 6492, 6499, 6503, 6509, 6524, 6565, 6579, 6628, 6656, 671, 7119, 7457, 7457, 7478, 748, 7495, 751, 752, 753, 757, 7683, 7708, 7716, 8217, 8478, 860, 8941, 9071, 908, 912, 9132, 9171, 9206, 9388, 948, 950, 959, 9598

t.+ler 10378, 3403, 5444, 5475, 8582

t.+leri 12, 2620, 799
t.+lerin 13, 1320, 5459, 5462, 828

t.+lerinin 789
[=151]

Türkçe : Genel Türk dili.

t. 10828, 11280, 11305, 11829, 158, 2408, 2589, 28, 3227, 3312, 3924, 3980, 4281, 4332, 4347, 4363, 4379, 457, 4647, 4717, 4881, 5205, 5456, 5481, 5484, 5495, 5539, 5881, 5883, 5901, 5902, 6142, 6149, 6151, 6193, 6219, 6234, 6535, 6633, 680, 7440, 7472, 7475, 749, 7707, 7869, 83, 9163, 9254, 9270, 9271, 9771, 9772

t.+de 10159, 11840, 11872, 12635, 13025, 13108, 3217, 3334, 3975, 4064, 4118, 4265, 4719, 4755, 5796, 5807, 5814, 5826, 6023, 6027, 6091, 6116, 6298, 6562, 7109, 7428, 7432, 7651, 781, 8838, 9258, 9261, 9266

t.+deki 13162
t.+leri 10848
t.+lerinin 2401
t.+mizdir 69
t.+nin 11478, 11870, 11887, 12834, 13111, 13186, 2619, 2626, 3530, 3782, 3879, 424, 4246, 4272, 4312, 436, 455, 46, 4614, 5481, 5536, 5563, 66, 74, 7496, 7508, 7617, 90, 9191, 9656

t.+si 89
t.+sinde 4051
t.+sine 5758
t.+sini 9342
t.+sinin 65
t.+ye 1083, 1138, 11435, 11442, 11670, 12817, 13153, 13169, 2407, 2601, 2614, 2614, 2616, 2618, 3193, 3210, 3287, 3923, 4249, 4334, 4341, 4358, 4359, 4379, 438, 4385, 4915, 5485, 5791, 5816, 5823, 5823, 5880, 5923, 5924, 6013, 6109, 6260, 6283, 6290, 6330, 7485, 7500, 7623, 7657, 782, 92, 9211, 9214, 9686

t.+yi 10654, 11074, 13168, 3260, 4346, 459, 4710, 6232, 6232, 7498, 9630

t.+yle 66
[=187]

Türkçe Katipliği : Türkçe yazmanlığı.

t. 9719
[=1]

Türkçeleş- : Türkçe niteliğini kazanmak.

t.-mesiydi 486

[=1]

Türkçü : Türkçülük akımını benimseyen.

t.+lere 5427

[=1]

Türkçülük : Osmanlı Devleti'nin son yıllarında ortaya çıkan, Osmanlılık ve İslamcılık akımları karşısında bütün Türklerin tek vatanda ve tek bayrak altında birleştirilmesini amaçlayan akım.

t. 12711, 3509, 5432, 9272

[=4]

Türk Edebiyatı : Türklere ait edebiyat.

t. 1697, 5502, 9285

t.+na 12843

t.+nda 9580

t.+nın 10901, 31

[=7]

Türk İmparatorluğu : 10. yüzyılda Orta Asya'nın Batısında bir imparatorluk kuran Karahanlılar, Müslümanlığı benimseyen ilk Türk hanedanıydı.

t.+nun 847

[=1]

Türkistan : Bir ülke.

t. 917

[=1]

Türkiyat Enstitüsü : Atatürk'ün düşünceleri doğrultusunda, Türk Dünyasının kültür varlığını disiplinler arası bir yaklaşımla inceleyerek evrensel ölçülerde bilim dünyasına kazandırmak; bu amaçla lisans üstü düzeyde eğitim-öğretim, bilimsel araştırma ve uygulamalar yapmak, yurt içi ve dışındaki benzer kuruluşlarla işbirliğinde bulunmak amacıyla kurulmuştur.

t. 6674

[=1]

Türkiyat Mecmuası : Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü'nün yayımladığı mecmua.

t. 12884

[=1]

Türkiye : Bir ülke.

t. 1546, 4805, 5267, 7978, 8051, 865

t.+de 3276, 4492, 4975, 7982, 9375

t.+den 5278

t.+nin 5280, 7867

t.+si 4803

t.+sinde 4597, 4740

t.+sine 2760

t.+sini 9022

t.+siyle 12659

t.+ye 1074, 1092, 1125, 1142, 3429

t.+yi 1161, 1163, 852

[=28]

Türkiye murahhası : Türkiye elçisi, görevlisi.

t. 9940

[=1]

Türklük : Türk olma durumu.

t.+ünün+(türklüğünün)

1550

[=1]

Türkoloji : Türklük bilimi.

t.+nin 5490

[=1]

Türk şairleri Antolojisi III : Fuad Köprülü'nün eseri.

t. 2241

[=1]

türkü : Hece ölçüsüyle yazılmış ve halk ezgileriyle bestelenmiş manzume.

t. 5890, 8218, 8560

t.+lere 8220

t.+lerinde 6485

t.+lerini 13055

t.+sü 5894, 6936, 8561

t.+sünden 1951

t.+sünü 13143, 2215, 8560

t.+yü 12496

[=14]

türlü : Çeşit.

t. 10126, 10147, 10224, 10294, 10542, 10778, 10954, 11093, 11214, 11755, 12110, 12213, 12323, 12541, 12559, 12599, 12627, 12654, 12927, 12997, 13083, 13086, 13102, 13238, 13241, 152, 1702, 1883, 1935, 213, 2152, 2266, 251, 2522, 2569, 2965, 2999, 3000, 3364, 3428, 3476, 3676, 3733, 3886, 4404, 4435, 4435, 4602, 4846, 4866, 509, 51, 5235, 5334, 5356, 5382, 5706, 5725, 5793, 5877, 6006, 6154, 6316, 644, 6470, 6537, 669, 6853, 6858, 6886, 6988, 70, 7190, 721, 728, 73, 7314, 758, 7701, 7723, 7772, 7882, 7896, 8069, 8307, 8311, 8393, 868, 8681, 8683, 8860, 889, 8902, 8926, 8957, 8961, 9277, 9303, 9575, 9615

t.+dür 9411

t.+südür 11882

[=102]

tütüncü : Tütün yetiştiren veya satan kimse.

t. 3152

[=1]

Q

Qartier Latin : Paris'te bir yer.

q. 4585

[=1]

U

ucuz : Pahalı olmayan.

u. 3515

u.+a 7202

[=2]

uç : Bir şeyin baş veya son noktası.

u.+a+(uca) 10205

u.+larda 12092

u.+u+(ucu) 211, 7049, 8544

u.+unda+(ucunda) 11432, 6091

[=7]

uç- : Havalanmak.

u.-an 11770

[=1]

uçarı : Ele avuca sığmaz.

u. 1840

[=1]

uçurtma : Üzeri renkli kâğıtlarla kaplanmış, genellikle çokgen biçimindeki bir gövde ve süslü bir kuyruktan oluşan, sicimle bağlanarak rüzgâr yardımıyla uçurulan bir çeşit oyuncak.

u. 13068
[=1]

uçurum : Yar.

u. 11729
u.+larını 1730
u.+un 6542
u.+undan 2426
[=4]

uçuş : Uçma işi.

u.+a 2045
u.+unu 10103
[=2]

ufak : Minik.

u. 10412, 10573, 10659, 10681, 10715, 11084, 11741, 1210, 12141, 12461, 12754, 12890, 12907, 1944, 2426, 2655, 2776, 3541, 3638, 3897, 400, 4262, 4448, 4545, 5511, 5590, 6136, 625, 7069, 7183, 7252, 7344, 7924, 8152, 8706, 8853, 904, 9231

[=38]

ufal- : Büyükkken daha ufak duruma gelmek, küçülmek.

u.-ır 1727
[=1]

ufuk : Düz arazide veya açık denizde gökle yerin birleşir gibi görüldüğü yer.

u. 12847, 3196, 3462, 4397, 4600, 6001, 6043, 6404, 6829, 6885, 7467, 9373

u.+lar 10658
u.+lara 4418
u.+lardan 2722
u.+ları 9504, 9814
u.+tur 9395
u.+u+(ufku) 3232, 6550,

9253, 9277

u.+unu+(ufkunu) 2728,

9037

[=24]

ufuklu : Ufku olan.

u. 654
[=1]

ufuksuz : Ufku olmayan.

u. 79
[=1]

ufuksuzluk : Ufku olmayan.

u.+ta 12111
u.+u+(ufuksuzluğu) 1902
[=2]

uğra- : Yola devam etmek üzere, bir yerde kısa bir süre kalmak.

u.-dığı 12431, 2422, 2855, 3293, 647, 7738

u.-diğini 8821
u.-madan 11014
u.-madığı 4559
u.-ması 4906
u.-maz 1167
u.-miş 11690, 2454
u.-miştir 12592
u.-yordu+(uğruyordu)

4803, 9825

[=16]

uğrak : Çok uğranılan yer.

u.+ları 7033

u.+larında 7070
u.+larından 9032

[=3]

uğraş- : Bir iş üzerinde sürekli çalışmak.

u.-anlardan 9488
u.-arak 3564
u.-ır 11084, 11762
u.-ıyor 10744
u.-ma 10010
u.-madığını 3786
u.-maktan 10069
u.-ması 11621
u.-mıştır 3781
u.-tiği 10486, 12584

[=12]

uğrat- : Uğrama işini yaptırmak, uğramasına sebep olmak.

u.-ır 5572
[=1]

uğultu : Gürültülü, boğuk ve anlaşılmaz ses, uğuldama sesi.

u. 11740
u.+su 8209
[=2]

uğultulu : Uğultusu olan, uğultu çıkaran.

u. 320
[=1]

uğur : . Bazı olaylarda görülen ve insana iyilik getirdiğine inanılan belirti veya bazı nesnelere var olduğuna inanılan iyilik kaynağı.

u.+una+(uğruna) 10230, 10648, 10820, 12742, 4322, 4353, 5789, 8682, 9605

u.+unda+(uğrunda) 10043, 10408, 11660, 12104, 12199, 12208, 12212, 12215, 12235, 12247, 1477, 2945, 3225, 4290, 4918, 8047, 8155, 8305, 9058

[=28]

uğurla- : Gideni esenlik ve sevgi dilekleriyle geçirmek, yolcu etmek, selametle göndermek.

u.-yan 12399
[=1]

uhuvvet : Kardeşlik.

u. 9691
[=1]

ula : Birinci. Şan ve şeref sahibi kimse.

u. 4193, 6720
[=2]

ulaş- : Varmak, gelmek.

u.-ma 8654
u.-makla 592

[=2]

ulaştır- : Ulaşmasını sağlamak.

u.-mayı 9079
[=1].

ulema : Bilginler.

u. 10947, 10964, 1284, 1440, 3397, 3687, 4763, 5104

u.-dan 4995
u.-mız 5389
u.-nın 902
[=11]

ulemalık : Bilginlik.

u.+a+(ulemalığa) 5013
[=1]

ulema sınıfı : Bilgin sınıfı.

u. 1666

[=1]

ulubiyet : Tanrılık sıfatı, Allahlık vasfı

u. 12044, 5737
u.+e 9410

u.+in 12022, 12049, 4533, 693, 7072

u.+le 7050
[=9]

Ulum : bkz. (Ulum gazetesi)

u. 5055, 5141, 5152, 5437
u.+daki 5214

[=5]

Ulum gazetesi : Ali Suavi'nin çıkardığı gazete.

u.+nde 5467
[=1]

ulviyet : Yücelik.

u.+i 11078
[=1]

um- : Bir şeyin olmasını istemek, beklemek.

u.-an 11738
[=1]

umde : İlke.

u.+lere 1696
u.+lerini 1695
u.+lerle 3327
[=3]

umman : Büyük deniz.

u.+ında 7477
[=1]

umul- : Umma durumu yaratılmak veya umma durumuna konu olmak.

u.-madık 2008, 2617, 7618
[=3]

umum : Bütün, tüm, kamu.

u.+a 11789, 2853, 3495, 3629, 4692, 5549

u.+i 92
u.+un 3214, 5548
[=9]

umumi : Genel.

u. 10215, 10495, 10496, 105, 10563, 10882, 11563, 11710, 12326, 1286, 1399, 1410, 1559, 1623, 1630, 1632, 1725, 1765, 1922, 2086, 2256, 2464, 2711, 2748, 2775, 2811, 2845, 2867, 2987, 3224, 3268, 3281, 3290, 3307, 3462, 3521, 3577, 3750, 4033, 4066, 4230, 4281, 4475, 4507, 4562, 5133, 5460, 5606, 6239, 6276, 6529, 6536, 6917, 7150, 7184, 7247, 7312, 782, 7876, 839, 8539, 8924, 9227, 9295, 9517

u.+dir 10579
u.+ye 3626
u.+yesine 3014
u.+yeyi 1418
[=69]

umumi tarih : Genel tarih. Mustafa Nihat Özön'ün okuttuğu dersler.

u. 9952
[=1]

umumiye : Genel.

u. 3160, 3450, 5577, 6166, 6756, 7629, 7631

u.+de 5174
u.+sinden 924
u.+sine 11076
u.+yi 6795
[=11]

umumiyyet : Genellik.

u. 11526
u.+le 1700, 2790, 60, 8320
[=5]

umur : İşler.

u.+ı 3665
[=1]

Umur Bey : Gazi Timurtaş Paşa'nın oğlu.

u.+e 10471
[=1]

umur-ı bahriye nazırı : Donanma işleri komutanı.

u. 1303
[=1]

umur-ı hariciye nezareti : Dışişleri bakanlığı.

u.+ne 2105
[=1]

umur-ı mülkiye nazırı : İçişleri bakanlığı.

u. 2110
[=1]

umur-ı nafia meclisleri : eğitim sistemimizin düzenleme işleriyle görevli ilk organı.

u. 1576
[=1]

umursa- : Aldırış etmek, önem vermek.

u.-mamaya 11900
[=1]

umursamamazlık : Umursamama, aldırış etmeme durumu.

u.+la 7243
[=1]

umursamazlık : bkz. (umursamamazlık)

u.+ı+(umursamazlığı) 7256
u.+ın+(umursamazlığın)

7083

[=2]

un : Öğütülerek toz durumuna getirilmiş tahıl ve başka besin maddeleri.

u. 5846
[=1]

union : Birlik.

u. 5263
[=1]

Unkapanı : İstanbul'da bir semt.

u. 2861
[=1]

unsur : Öge.

u. 10309, 11403, 12019, 12150, 12516, 13139, 1633, 3456, 3721, 3721, 5503, 5513, 5585, 6420, 7107, 7433, 8606

u.+a 11699, 6493
u.+dan 8967

u.+du 8680
u.+dur 13223

u.+e 8126
u.+la 1650, 5992

u.+lar 116, 12010, 12010, 12628, 1631, 190, 2336, 2337, 305, 420, 4435, 5091, 5999, 7104, 9691

u.+lara 2382, 3088, 621, 680

u.+lardan 2289, 42, 8327
u.+lardır 10566, 2209

u.+ları 11394, 11425, 12159, 1646, 1919, 2852, 306, 3090,

315, 3485, 406, 482, 518, 562, 5807, 5841, 6027, 6426, 668, 6947, 7137, 8140, 8707

u.+ların 11642, 11845, 11984, 12560, 12792, 1473, 3442, 3445, 422, 7013, 9646

u.+larına 10591, 10909, 11934, 12002, 12393, 3028, 6989

u.+larında 12506
u.+larından 10115, 10384,

1915, 5354, 5996, 6568, 7973, 8929
u.+larını 1026, 10771,

12012, 1611, 2298, 6108, 7011, 8709, 8935, 9566

u.+larının 11975, 12156, 1801, 648, 6935

u.+larıydı 1865
u.+larıyla 11485, 1642,

1825, 430, 6003, 8940
u.+larıyla 6787

u.+larıyla 8184
u.+larla 1410, 2253, 407,

424, 428, 6011, 6078
u.+u 10688, 11266, 11406,

1666, 1833, 1863, 2159, 2274, 2997, 311, 3468, 3727, 4250, 488, 6356, 7050, 7691, 7770

u.+udur 10168
u.+un 12874, 1647, 1930

u.+una 3478, 8069
u.+unu 11721, 1901, 1930,

1930, 9530
u.+unun 11480, 9638

u.+uyla 3328, 8817
[=163]

unut- : Aklında kalmamak, hatırlamamak.

u.-acağı 10248
u.-amaz 12543, 7398, 7398,

9762
u.-an 12951

u.-ma 11180
u.-madan 4528

u.-mamak 6247, 6325
u.-mamalı 11162, 11975,

12209, 13045, 2042, 3840, 9306, 9590, 9787

u.-mamalıdır 10196, 10776, 11835, 2623, 3701, 5364, 61, 8281

u.-mamıştır 4047
u.-mayalım 10204, 10218,

10538, 10709, 10765, 10778, 11371, 11520, 11838, 12183, 1792, 1904, 3883, 4414, 4521, 5565, 6112, 7166, 9687, 9856, 9982

u.-mayan 12941
u.-maz 10389, 12943, 5228

u.-muş 12990, 3663, 768, 938, 9542, 9678

u.-muştı 8355
u.-muyoruz 9297

u.-tuğu 10289, 2510
u.-tuğunu 4114

u.-ur 12640, 7054, 8779
[=67]

unutur- : Unutmasına yol açmak veya unutmasını sağlamak.

u.-amaz 13043
u.-duğu 10077

u.-masına 12100
u.-muştur 7264, 9190

[=5]

unutul- : Unutma işine konu olmak.

u.-amaz 6900, 6917

u.-mamak 1382, 9183

u.-mamalıdır 11157, 6240

u.-maması 1291, 9446

u.-ması 7029

u.-masına 4262, 5293

u.-mayacak 3895, 4078,

5667

u.-mazlar 7204

u.-muş 13226, 2376, 2560,

4041, 4049, 7433

u.-muştur 9116

u.-ur 1112, 12262

u.-uyordu 6073

[=25]

unvan : San.

u. 138

u.+ı 2105

u.+ının 4835

[=3]

ur : Tümör.

u.+dan 4206

[=1]

urban : Çöl Arapları.

u. 927

[=1]

uslu : Toplumunu, çevresini rahatsız etmeyen.

u. 7635, 8890

[=2]

uslup : Anlatma, oluş, deyiş veya yapış biçimi, tarz.

u. 3914

u.+a+(üsluba) 8736

u.+lardaki 227

[=3]

usta : Bir zanaatı gereği gibi öğrenmiş olan ve kendi başına yapabilen kimse.

u. 10995, 2301, 5649, 6934, 7641, 8085, 8368, 9080, 9518, 9824

u.+dır 10696

u.+lara 3496

u.+ları 447, 6555, 877

u.+ların 2258, 2883

u.+larının 5755

u.+larıdır 4695

u.+nın 7612

u.+sı 10630, 12854, 12869, 3965, 6015, 8132, 927

u.+sına 8125

u.+sının 12953

[=29]

ustaca : Usta gibi.

u. 10843, 711, 7416, 8123

[=4]

ustalık : Ustanın yaptığı iş.

u. 10528, 13114, 9658

u.+a+(ustalığa) 12185

u.+ı+(ustalığı) 1856, 2335

u.+ın+(ustalığının) 506

u.+ından+(ustalığından)

13107

u.+la 1808, 2020

[=10]

ustura : Tıraş için kullanılan, açılır kapanır, çok keskin bıçak.

u. 10191

[=1]

usul : Kökler, asıllar.

u. 1255

u.+le 5722

u.+leri 5336
u.+lerin 2974
u.+ü 10087, 11446, 1593,
1605, 2857, 4645, 7352, 7603, 7734
u.+ün 1043
u.+ünü 3843, 4845, 7357
u.+ünün 1583, 2683, 2935,
4834, 9491
u.+üyle 1209, 1570
[=24]
usul-i idare : İdare tarzı.
u. 4493
[=1]
usul-i meşveret : Konuşma üslubu.
u.+e 4796
[=1]
Usul-i Muhakeme-i Hukukiye ve Belagati Osmaniye : Cevdet Paşa'nın verdiği ders.
u. 3655
[=1]
Usul'ül Hikem fi Nizamü'l Ümem
: Mahmud I'in yazısı.
u.+in 1035
[=1]
Usul'ül Maarif fi Tertib'il Ordu ve Tahsin-i Hümuvaakkaten : De Laffite'in verdiği derslerin bir kısmının genel adı.
u. 1139
[=1]
Usul'ül Maarif fi Vechi Tasnif-i Sefain-i Donanma ve Fenni Tedbir-i Harekatiha : Troke'nin denizcilikle ilgili eseri.
u. 1141
[=1]
usül : Yöntem.
u.+üyle 4755
[=1]
uşak : Erkek hizmetçi.
u. 10334, 8422
u.+ı+(uşağı) 11017
u.+ın+(uşağın) 8774
u.+ıyla+(uşağıyla) 10333
u.+lar 8988
[=6]
Uşakizade : Halit Ziya Uşaklıgil'in soyu.
u.+nin 8415
[=1]
utanç : Utanma duygusu, hicap.
u.+ından+(utancından)
8365
[=1]
uy- : Renk, biçim vb. yönünden birbirini tutmak, uygun düşmek.
u.-an 8141
u.-arak 5840, 6387
u.-ma 7471
u.-mak 4823, 8534
u.-masına 12444
u.-masını 3025
u.-mayan 11870, 1402,
151, 9221
u.-mayanı 2444
u.-unca 13183
[=14]
uyan- : Gerçekleri anlar, kavrar duruma gelmek.
u.-an 1220, 3856
u.-anlar 7752
u.-dığıdır 7110

u.-dığını 11024, 6134
u.-ır 11750, 3243, 4592
u.-ırsa 4591
u.-ma 1019
u.-madığı 6343
u.-mağa 998
u.-ması 3257
u.-miş 11170, 13234, 3742,
5500, 8079
[=19]
uyandır- : Uyanmasına yol açmak.
u.-acak 3818
u.-acaktı 3354
u.-acaktır 10202
u.-an 11856, 4508
u.-dığı 1164, 11711, 11732,
2157, 3399, 4223, 5027, 5174, 6855,
7661, 7961, 8289, 8341, 977, 995
u.-dığını 2770, 3266, 4118
u.-dıkları 3201
u.-ıcı 4504
u.-ır 11259
u.-iş 9753
u.-ıyor 2026
u.-ma 4882
u.-mak 7753, 9309
u.-makla 9543
u.-maktır 923
u.-maya 3468, 4880
u.-mayacak 9290
u.-miş 576
u.-mişti 7362
[=38]
uyandırıl- : Uyandırma işine konu olmak.
u.-ışına 7430
u.-miş 13075
[=2]
uyanık : Açık göz.
u. 10749, 11588, 1321,
1680, 2480, 2642, 3548, 3855, 7751,
879, 9681
[=11]
uyanıklık : Açık gözlük.
u.+ı+(uyanıklığı) 1105
[=1]
uyanış : Uyanma işi.
u. 12965, 13167, 3830
u.+ı 3190, 4611, 4975,
6391
u.+ıdır 4753
u.+ın 1019, 5698
u.+larla 10740
[=11]
uydur- : Uyumasını sağlamak.
u.-acakları 7841
u.-arak 12410
u.-ma 491, 5447, 8691,
8970
u.-maktan 13111
u.-malarla 2539
u.-maya 11456
u.-ur 7208, 8690
[=11]
uydurul- : Uydurma işi yapılmak.
u.-duğunu 7401
u.-muş 10046, 10759, 5297
u.-muştur 12405
[=5]
uygun : Elverişli, yarar.
u. 10774, 11110, 1826,
3079, 3936, 4257, 5368, 5592, 5890,
6260, 7873, 8146, 8152, 9275

u.+suz 6730
[=15]
uygunluk : Elverişlilik.
u. 13142, 13196, 4442
u.+lar 5631
u.+u+(uygunluğu) 117, 495
[=6]
Uygur : Çoğunluğu Çin Halk Cumhuriyeti'ne bağlı Sincan Uygur Özerk Bölgesi'nde yaşayan Türk halkıdır.
u. 5450, 5452
[=2]
Uygurca : Uygur dili.
u. 4629
[=1]
uyku : Dış uyarılara karşı bilincin, bütünüyle veya bir bölümünün yitdiği, tepki gücünün zayıfladığı ve her türlü etkinliğin büyük ölçüde azaldığı dinlenme durumu.
u. 10131, 12645
u.+sunu 8200
[=3]
uykusuz : Uykusunu tam alamayan.
u. 10029, 7405, 8855
u.+dur 12204
[=4]
uykusuzluk : Uykusuz olma durumu.
u. 8921
[=1]
uysal : Başkalarına kolayca uyabilen, sözlerini dinleyip karşı gelmeyen, yumuşak başlı.
u. 11205
[=1]
uysallık : Uysal olma durumu.
u.+ı+(uysallığı) 10011
[=1]
uyu- : Uyku durumunda olmak.
u.-r 6092
u.-yamazdı 12931
[=2]
uyuş- : Anlaşmak.
u.-acak 9829
u.-amadığı 1074, 11225,
6718
u.-amadıklarından 7990
u.-amayacak 11553
u.-amaz 11850
u.-ması 4031
u.-maya 66, 828
u.-maz 11535
u.-tuğu 13187
[=12]
uyuştur- : Anlaşmalarını sağlamak.
u.-maya 3054
[=1]
uza- : Uzun duruma gelmek, boyu büyümek.
u.-yan 8940
[=1]
uzak : Yakın olmayan yer.
u. 10100, 11370, 11458,
12091, 12105, 12138, 12166, 12304,
12426, 13032, 13139, 3587, 3873,
4046, 4207, 5040, 524, 5521, 6253,
6277, 6479, 6877, 7249, 7538, 8069,
8493, 8568, 8826, 8972, 9035, 907,
9163, 983
u.+a+(uzağa) 10421
u.+lara 4377

u.+lardan 11309
u.+ta 2281, 3067, 3602,
3645, 8749
u.+taki 11398
u.+tan 1008, 10421, 12521,
12650, 12678, 1637, 1760, 4233,
6375, 8082, 8096, 8392, 9542
u.+tır 11557, 12342, 1989,
5524
[=59]
uzaklaş- : Bir şeyden, bir yerden
veya kimseden ayrılıp uzağa gitmek.
u.-abilse 11867
u.-ır 7635
u.-ırken 8903
u.-ıyor 362
u.-mak 13138, 5278, 8466
u.-mamıdır 7640
u.-ması 5279
u.-masını 3634
u.-maz 7635
u.-miş 8023
u.-tiği 4385
u.-tiğini 10683
u.-tıkça 97
[=15]
uzaklaştır- : Uzağa götürmek.
u.-ır 13070
u.-mağa 2131
u.-mak 1419, 2522, 6862,
8003
u.-ması 8019
u.-masını 6844
u.-maya 6702
u.-miştir 9286
[=10]
uzaklaştırıl- : Uzaklaştırma işine
konu olmak.
u.-mak 7788
u.-ması 5195, 8048
u.-miş 2048, 6866
u.-miştir 4898
[=6]
uzaklık : Uzak olma durumu,
ıraklık.
u. 8755
u.+ından+(uzaklığından) 60
[=2]
uzan- : Boylu boyunca yatmak.
u.-abilir 11503
u.-acak 5817
u.-an 10605, 11008, 12164,
12474, 12923, 2916, 590
u.-ır 1874, 8425
[=11]
uzat- : Uzamasına sebep olmak,
uzamasını sağlamak.
u.-ır 12800, 9662
u.-tığımızı 13048
[=3]
uzatış : Uzatma işi.
u.+ımı 10114
[=1]
uzlaştır- : Uzlaşmalarını sağlamak.
u.-dı 9827
u.-mak 9779
u.-maya 8160
[=3]
uzlaştırıcı : Uzlaşmayı sağlayan
kimse.
u.+dır 3670
[=1]

uzlet : Toplum yaşayışından kaçıp
tek başına yaşama.
u. 11067
u.-inde 1188
[=2]
uzun : Başlangıcı ile bitimi arasında
fazla zaman aralığı olan, çok süren.
u. 10130, 10138, 10575,
10575, 10617, 10757, 11010, 11033,
11115, 1127, 11520, 12206, 12284,
12411, 12438, 12450, 12452, 12463,
12487, 12503, 12625, 12949, 13013,
13204, 1373, 1446, 1486, 1489,
1830, 1867, 2075, 2083, 2167, 2209,
2498, 2560, 2627, 2686, 2690, 2790,
2999, 30, 3044, 3151, 3163, 3175,
3198, 3328, 3372, 3432, 3717, 3718,
4751, 4897, 5035, 560, 5604, 5647,
5821, 6005, 617, 6239, 6359, 6413,
6635, 7455, 7566, 7589, 7633, 7691,
7913, 7925, 794, 8081, 8343, 8402,
841, 8429, 8460, 852, 8975, 9142,
9763, 9804, 9851
u.+ca 1674, 2089, 2093,
5854
[=89]
uzunluk : Bir şeyin bir uçtan öbür
uca kadar olan uzaklığı.
u.+undan+(uzunluğundan)
8788
[=1]
uzun uzadıya : Uzatarak,
derinleştirerek, genişleterek.
u. 11347, 1990, 2760,
4871, 7203, 9625
[=6]
uzuv : Organ.
u.-larıdır 4497
u.+larından 1345
u.+udur+(uzvudur) 7675
[=3]
uzuvlaş- : Organlaşmak, uzuv
haline gelmek.
u.-ma 9467
u.-madır 4500
u.-malardır 4501
[=3]

Ü

üç : Bir sayı.
ü. 10729, 10745, 10872,
11054, 11103, 1119, 11190, 11270,
11623, 11627, 11628, 11642, 11650,
12252, 12544, 12931, 13174, 13201,
1565, 173, 177, 2295, 2533, 3237,
347, 347, 3474, 3523, 3525, 3527,
3577, 3915, 4010, 4272, 444, 4979,
5110, 5265, 5315, 5805, 5837, 5842,
5846, 5858, 5887, 5929, 60, 6065,
6087, 6088, 6184, 6185, 7120, 7191,
7225, 7303, 7495, 7544, 7687, 7741,
7750, 7795, 8058, 8319, 8601, 8641,
8643, 8781, 9, 9085, 9094, 9121,
946, 9562, 9603, 9639, 9687, 9870
ü.+e 1041, 10894
ü.+ü 5929, 7191, 9019
ü.+ünde 5929
ü.+ünü 11195
ü.+ütün 5933, 9002
[=87]

üçanbarlı : Kalyon sınıfından
yelkenli savaş gemilerinin en
büyüğü.
ü.+ya 4996
[=1]
üç buçuk : Bir sayı.
ü. 9940
[=1]
Üçleme Deyiş : Türk şiirindeki
nazımlar.
ü. 7458
[=1]
üçüncü : Üç sayısının sayı sıfatı.
ü. 10079, 10138, 11164,
11283, 11296, 11638, 11655, 11659,
11816, 11818, 11860, 11882, 11908,
11920, 11987, 12108, 12120, 12172,
12413, 12547, 12898, 12988, 13200,
13231, 2219, 2973, 3034, 3299,
4095, 4164, 4406, 4819, 4874, 5827,
6401, 6640, 6679, 6700, 6701, 6744,
7307, 7446, 7894, 8178, 8235, 8238,
8248, 8374, 8592, 8607, 8638, 8708,
8717, 8956, 9089, 9421, 9546, 9633
ü.+sü 355, 3918, 5317,
9638
ü.+sünde 174
ü.+sünün 9642
[=64]
Üçüncü Abdurrahman : Abdülhak
Hamid'in "Tezer" adlı eserinin
kahramanı.
ü. 12246
ü.+ı 12210
ü.+ın 12207, 12387
[=4]
Üçüncü Zemzeme : Recai-zade
Ekrem Bey'in mukaddimesi.
ü. 10590
[=1]
üçüz : Üçü bir arada doğan (çocuk).
ü.+lü 5629
ü.+ü 3167
[=2]
üçüzlü : Üçüzü olan.
ü. 286, 7193, 7248, 8600
ü.+dür 12310
[=5]
üç yüz : Bir sayı.
ü. 7303
[=1]
üç yüz bin : Bir sayı.
ü. 6810
[=1]
üdeba : Yazarlar, edipler.
ü. 3255
ü.+sı 3254
[=2]
ülfet : Alışma, kaynaşma.
ü. 11406, 7779
ü.+i 7779
[=3]
ülke : Bir devletin egemenliği
altında bulunan toprakların tümü,
diyar.
ü. 12409, 12438
ü.+sini 4822
[=3]
üluhiyet : İlahlık, Allah'ın kâinattaki
ve hâkimiyeti ile her şeyi kendisine
ibâdet ve itaat ettirmesi.
ü.+in 12043

[=1]
ümera : Beyler, amirler.
 ü. 8666, 8675
 [=2]
ümit : Umut.
 ü. 12827, 13058, 1418,
 3732, 5338, 5709, 7114, 9767
 ü.+in+(ümidin) 6887
 ü.+ini+(ümidini) 7939
 ü.+le 11738
 ü.+leri 5314, 5336, 6695,
 8083
 ü.+lerinde 6490
 ü.+lerini 7241
 ü.+lerinin 6878, 7017
 ü.+leriyle 10796
 [=20]
ümit kesil- : Umudu kalmamak.
 ü.-en 1209
 [=1]
ümitlen- : Umutilanmak.
 ü.-erek 4907
 [=1]
ümitsiz : Umutsuz.
 ü. 10283, 1433, 5321, 5924
 [=4]
ümitsizlik : Umutsuzluk.
 ü. 6835
 ü.+in+(ümitsizliğin) 3747
 ü.+ine+(ümitsizliğine)
 10311
 ü.+ten 12417
 [=4]
Ümmü'l-Asam : Abdülhak
 Hamid'in "İbi Musa" adlı eserindeki
 karakter.
 ü. 12216, 12463, 12464
 ü.+ın 12481, 12495, 2215
 [=6]
üniversite : Bilimsel özerkliğe ve
 kamu tüzel kişiliğine sahip, yüksek
 düzeyde eğitim, öğretim, bilimsel
 araştırma ve yayın yapan fakülte,
 enstitü, yüksekökol vb. kuruluş ve
 birimlerden oluşan öğretim kurumu.
 ü. 2511, 3204, 9136
 [=3]
ünsiyet : Alışkanlık.
 ü. 3362
 [=1]
ünvan : bkz. (unvan)
 ü.+a 2148
 ü.+ımı 2129
 [=2]
ürk- : Korkmak.
 ü.-en 4999
 ü.-müşe 6541
 ü.-müştür 12140
 [=3]
ürkek : Korkak.
 ü. 2473
 [=1]
ürküt- : Korkutmak.
 ü.-en 8950
 ü.-memek 3297
 ü.-mesi 7838
 [=3]
ürkütül- : Korkutulmak.
 ü.-müş 8089
 [=1]
ürper- : Korku, tiksinti, üşüme vb.
 yüzünden tüylerin dikilip derinin

nokta nokta kabarmasıyla görülen
 ani titreme.
 ü.-me 11060
 ü.-medir 11843
 ü.-meye 7141
 [=3]
Üsküdar : İstanbul'da bir semt.
 ü.+a 8988
 ü.+da 1080
 [=2]
Üsküdarlı Hakkı Bey : Türk şairi.
 ü.+in 5657
 [=1]
Üsküdarlı Hakkı Talat Bey : bkz.
 (Üsküdarlı Hakkı Bey)
 ü.+lerle 5761
 [=1]
üslup : bkz. (üslüp)
 ü. 10347, 10894, 2079,
 2416, 2785, 3860, 3932, 4603, 4665,
 492, 5616, 6487, 6589, 764, 7669,
 8331, 8706, 8811, 8844, 8918, 8935,
 8974, 8979, 9237, 9268, 9523, 9563,
 9643
 ü.+a+(üsluba) 4266, 9098,
 9517, 9698
 ü.+ı 4141
 ü.+la 4054, 4071, 7668,
 8848, 9192, 9521, 9610
 ü.+lar 11717, 5615
 ü.+ların 529
 ü.+larına 501
 ü.+larında 2419
 ü.+larından 11476, 9162
 ü.+lu 7617
 ü.+ta 3949, 9653
 ü.+taki 9595
 ü.+tan 762, 9344
 ü.+tur 4051
 ü.+u+(üslubu) 10074,
 10894, 12137, 13241, 2430, 2437,
 2562, 3248, 3485, 3925, 3928, 4050,
 6246, 6324, 6379, 6380, 6381, 7283,
 7286, 7319, 7326, 8122, 8203, 8954,
 8966, 9170, 9506, 9512, 9512, 9701,
 9977, 9980
 ü.+un+(üslubun) 10393,
 2401, 3940, 3953, 3978, 3994, 6018,
 7287, 9168, 9561, 9565
 ü.+una+(üslubuna) 2433,
 3969, 3986, 9333
 ü.+unda+(üslubunda) 3326,
 3859
 ü.+unu+(üslubunu) 10074,
 2361, 2587, 3915, 3949, 3983, 4141,
 5269, 6569, 7604, 8263
 ü.+unun+(üslubunun)
 10451, 2740, 3498, 3946, 4240,
 8791, 8846, 8859, 9166
 ü.+uyla+(üslubuyla) 13187,
 2789, 6017, 7665
 [=127]
Üss-i İnkılab : bkz. (Üss-i İnkılab)
 ü. 6863, 9867, 9905, 9921,
 9928
 ü.+ı 10036
 ü.+ın 10108, 9868, 9872,
 9884
 ü.+ında 3378
 ü.+ından 6819
 ü.+tan 9930
 [=13]

Üss-i İnkılab : Ahmet Mithat'ın
 eseri.
 ü.+ın 3400
 [=1]
Üss-i Zafer : Mehmed Esad
 Efendi'nin eseri.
 ü. 2418, 2500, 2508
 ü.+de 2496
 [=4]
üst : Bir şeyin yukarı, göğe doğru
 olan yanı.
 ü.+ten 2312
 ü.+ü 10929, 7181
 ü.+ünde 10034, 10660,
 10819, 11270, 12348, 12566, 12602,
 12652, 12732, 12784, 13251, 162,
 214, 3838, 4084, 4446, 4659, 477,
 51, 5475, 5493, 632, 6878, 8405,
 8957
 ü.+ündedir 3703
 ü.+ündeki 11728, 1803
 ü.+ünden 3411
 ü.+üne 10361, 11732,
 12276, 13102, 297, 4606, 4802,
 5041, 5146, 5289, 5882, 6925, 8653,
 9062, 9079
 [=47]
üstad : Bilim veya sanat alanında
 üstün bilgisi ve yeteneği olan kimse.
 ü. 13200
 ü.+larına 5987
 [=2]
**Üstadı Saniye Tebrik ve Teşekkür
 manzumesi** : Namık Kemal'in
 manzumesi.
 ü. 11082
 [=1]
üstat : bkz. (üstad)
 ü. 11035
 ü.+ı+(üstadı) 10924, 11944,
 12847, 6617
 ü.+ına+(üstadına) 7602,
 7604
 ü.+ının+(üstadının) 10492,
 6263
 [=9]
üstelik : Üste verilen şey, fark.
 ü. 10043, 10921, 1136,
 12376, 12541, 1367, 1436, 1549,
 2464, 2645, 4869, 5144, 5222, 6230,
 6327, 6713, 7774, 8085, 983
 [=19]
üstün : Benzerlerine göre daha
 yüksek bir düzeyde olan, onları
 geride bırakan.
 ü. 12129, 12534, 12627,
 1413, 1829, 4589, 5401, 5465, 5496,
 6168, 6415, 7463, 9040
 ü.+dür 11651, 11726,
 12171, 3957, 5342, 8259
 [=19]
üstünlük : Üstün olma durumu,
 faikiyet, rüçhan.
 ü. 5466, 945
 ü.+lerini 9284
 ü.+ten 946
 ü.+ü+(üstünlüğü) 954
 ü.+ünü+(üstünlüğünü)
 9335
 [=6]
üst üste : Çok kalabalık, sıkışık.
 ü. 10080, 10609, 11046,
 11202, 11455, 1169, 11924, 12090,

12347, 12475, 12992, 13208, 2571,
3033, 3921, 5188, 5634, 5962, 6771,
6903, 7975, 8157, 9745, 9800, 982

[=25]

ütöpi : bkz. (ütopya)

ü.+den 8069

[=1]

ütopya : Gerçekleştirilmesi
imkânsız tasarı veya düşünce.

ü.+yı 10006

[=1]

üvey : Öz olmayan.

ü. 10420, 12196, 1221,

7759, 7927, 8773

[=6]

üvey anne : Cici anne.

ü. 12122

ü.+si 12735, 8689

[=3]

üz- : Üzüntü vermek.

ü.-memek 10039

[=1]

üzere : Amacıyla.

ü. 10215, 10223, 10283,

10431, 10554, 1069, 10982, 11011,

11019, 1157, 11606, 11651, 1194,

1213, 12163, 1217, 12207, 12330,

1239, 1249, 12696, 12823, 12894,

1304, 13207, 1347, 1358, 1457,

1570, 1651, 17, 173, 1978, 2014,

2229, 2448, 2548, 2656, 2819, 2849,

3064, 3110, 3167, 3191, 3335, 3368,

3421, 3443, 3640, 3692, 3696, 3759,

3887, 4163, 4194, 4200, 4399, 4674,

4776, 4849, 4910, 5063, 5091, 5132,

5168, 5333, 5429, 5466, 5569, 5581,

5623, 5767, 5855, 5921, 6032, 6088,

6289, 6433, 6748, 678, 7012, 7069,

7078, 7213, 7271, 7707, 7728, 789,

7890, 805, 8074, 830, 8305, 8376,

8494, 8660, 8731, 9003, 9007, 9112,

9139, 9157, 9241, 9389, 9739, 9765,

9883

ü.+dir 12413

ü.+ydi 4822

[=109]

üzeri : Bir şeyin yukarı, göğe doğru
olan yanı.

ü.+de 985

ü.+nde 1000, 1001, 10015,

10167, 10309, 1034, 1038, 10457,

10472, 10519, 1055, 10558, 10589,

10698, 10706, 10737, 10795, 108,

10867, 10875, 10894, 10906, 10916,

10968, 11094, 11100, 11174, 11212,

11298, 11335, 11417, 11446, 11497,

11506, 11516, 11518, 11523, 11533,

11565, 11566, 11583, 118, 11822,

11827, 11937, 11949, 11982, 11994,

12007, 12055, 12061, 12113, 12121,

12148, 12179, 12378, 12382, 12434,

12462, 12480, 12482, 12489, 12578,

12703, 12734, 12785, 12787, 12788,

12811, 12821, 12835, 12848, 12853,

12870, 12873, 12892, 12928, 13002,

13040, 13079, 13092, 13109, 13157,

13192, 13192, 13221, 13221, 13227,

13228, 1408, 1429, 1515, 1668,

1714, 1715, 1741, 1776, 1798, 1883,

1913, 1915, 1918, 1931, 1938, 2147,

2169, 2183, 22, 2228, 2273, 2279,

2289, 2302, 2305, 2344, 2373, 2435,

2441, 2464, 2576, 2589, 2616, 2659,

2665, 2672, 2715, 2759, 2779, 2819,

2822, 291, 3023, 3037, 3182, 3202,

3233, 3307, 3330, 342, 3458, 3529,

3530, 3689, 3782, 3818, 391, 4097,

416, 4167, 4223, 4243, 4244, 4268,

4291, 4314, 4339, 4340, 4371, 438,

4451, 4487, 4525, 4529, 4533, 4562,

4614, 4618, 4631, 4649, 4649, 4654,

4689, 4691, 4704, 4708, 4718, 4786,

482, 485, 4872, 4968, 5010, 5198,

5237, 5240, 5241, 5250, 5277, 5314,

5346, 5491, 5492, 5500, 5721, 5767,

5806, 5815, 5842, 5904, 5977, 6072,

6212, 6238, 6255, 6384, 6431, 6526,

6571, 6586, 6592, 6596, 6602, 6625,

6633, 6637, 6653, 6763, 6993, 7015,

7034, 7065, 7095, 7132, 7165, 7202,

7289, 7339, 7393, 7405, 7409, 75,

753, 76, 7622, 7663, 7748, 7755,

7757, 7772, 7805, 7858, 7989, 799,

7994, 8010, 8310, 8487, 8689, 8733,

8745, 8801, 8823, 883, 8839, 8931,

8937, 8949, 9028, 9057, 913, 916,

9197, 9199, 9210, 9226, 9280, 9285,

9292, 9391, 9440, 946, 9484, 9485,

9494, 9511, 9535, 9552, 9623, 9667,

9677, 9748, 9852, 9883, 9929

ü.+ndedir 7998

ü.+ndeki 10579, 10728,

11102, 11143, 12957, 12979, 13250,

1543, 2076, 2976, 4283, 4515, 4892,

5025, 5406, 5452, 5479, 6416, 6754,

7387, 7548, 7666, 769, 8496, 8789,

8985, 9794

ü.+nden 12923, 1880,

5042, 64, 6542

ü.+ne 10026, 10248,

10250, 10410, 10480, 10484, 10489,

10581, 10762, 10931, 10972, 10974,

10985, 11007, 11046, 1115, 1118,

1136, 1164, 1204, 12322, 12405,

12409, 12415, 12429, 12552, 12700,

12757, 12869, 12899, 12919, 12926,

12939, 12944, 12948, 13202, 1574,

1690, 1712, 1837, 1962, 1963, 1965,

1970, 2107, 2121, 2123, 2125, 2132,

2144, 2160, 2624, 2800, 2860, 2921,

2960, 3132, 3184, 3253, 3319, 3550,

3574, 3575, 3588, 3588, 3591, 3599,

3610, 3619, 3639, 3642, 3658, 3735,

3761, 3774, 3778, 3800, 3844, 3846,

3885, 3891, 4091, 4202, 4219, 4551,

4824, 4906, 4967, 4970, 4980, 4987,

5038, 5041, 5055, 5066, 5113, 5122,

5142, 5146, 5153, 5156, 5166, 5170,

5180, 5274, 5277, 6096, 6278, 6693,

6697, 6719, 6741, 6770, 6791, 6804,

6821, 6831, 6846, 6847, 6860, 6913,

7148, 730, 7355, 7586, 7600, 7643,

7730, 7731, 7787, 7801, 7853, 7855,

7881, 7968, 7979, 7987, 802, 8028,

8033, 8063, 8117, 822, 823, 8293,

8326, 8345, 8508, 8520, 8636, 8998,

911, 923, 9496, 9558, 9772, 9774,

9781, 9799, 9833, 9836, 9920, 9925,

9967

ü.+nedir 3250, 794

[=484]

üzül- : Üzüntü duymak,

kaygılanmak.

ü.-dügümüz 12101

ü.-memek 12100

ü.-meye 5437

ü.-mez 10791

ü.-ür 11035, 2771

[=6]

V

vaad : Bir işi yerine getirmek için
verilen söz.

v. 4859

[=1]

vaat : bkz. (vaad)

v. 10619

v.+in+(vaadin) 6750

v.+inde+(vaadinde) 7030,

8509

v.+inin+(vaadinin) 10732

v.+lerde 593

[=6]

vaaz : Cami, mescit vb. yerlerde
vaizlerin yaptığı, genellikle öğüt
niteliği taşıyan dini konuşma.

v. 5135

v.+lar 5127

v.+ları 5174

v.+ların 5105

v.+lere 5129

v.+leri 5128

v.+lerinde 5135

[=7]

vaadet- : Bir işi yerine getireceğine
söz vermek.

v.-en+(vadeden) 6734

[=1]

vadi : İki dağ arasındaki çukurca
arazi veya geçit, koyak.

v. 12924

v.+sine 8344

[=2]

vahdaniyet : Tanrı'nın birliği, bir
olması.

v.+i 11541

[=1]

vahdet : Bir olma, tek olma, birlik,
teklik.

v. 5635, 5733, 8155

v.+e 5707

v.+i 1182

v.+in 1791

v.+lerinin 8317

[=7]

vahdet-i vücut : Her yerde ve
herşeyde kalbini yalnız Allah ile
meşgul etme hali ve yaşayışıdır.

v. 1838, 2159, 2186

[=3]

vahid : Bir, tek.

v.+in 4497

[=1]

Vahid Efendi : Azade Galib
Efendi'nin babası.

v. 1332

v.+nin 13198, 1431

[=3]

vahim : Ağır, korkulu, çok tehlikeli,
vahametli.

v. 10988, 1165, 1475,

1607, 2435, 3015, 3863, 4867, 6317,

7866, 7982, 8010, 9001

[=13]

vahimleş- : Vahim duruma gelmek.

v.-en 2812

[=1]

vahimlilik : Vahimli olma durumu.

v.+ini+(vahimliliğini) 2644
[=1]
Vahyi Efendi : Azade Galib Efendi'nin ders aldığı hoca.
v.+nin 13203, 13205
[=2]
vai : Hâfiz.
v. 4097
[=1]
vaid : İyiliğe sevk veya kötülükten kurtarmak için ileride olacak kat'i hâdiseleri haber vererek korkutmak.
v.+leri 2843
v.+leriyle 12689
[=2]
vait : bkz. (vaid)
v.+lerinin 7233
[=1]
vaiplik : Vaizin yaptığı iş.
v. 5104
[=1]
vaka : Olay.
v. 10130, 10141, 10175, 10218, 12148, 12310, 12370, 12419, 12611, 12684, 2048, 3034, 3250, 4546, 5177, 5178, 5317, 5328, 6250, 6375, 6397, 7533, 8384, 8425, 8427, 8999, 9004
v.+da 12491, 8532
v.+dan 1479, 5310, 8696
v.+dır 10169, 8437, 8598
v.+i 3800, 3845
v.+lar 12519, 4668
v.+lara 4476
v.+larda 12091, 2597
v.+lardır 12304
v.+ları 1170, 2481, 2510, 2538, 3357, 6214, 7210, 8629, 8634, 8643, 9934
v.+ların 12462, 2513, 2534, 6385, 6416
v.+larına 9890
v.+larında 6410
v.+larını 12659
v.+larının 6855
v.+larıyla 4007
v.+larla 3830
v.+nın 10116, 10134, 10140, 10754, 12186, 12300, 12472, 12491, 12714, 2559, 4561, 6221, 630, 6383, 8345, 8368, 8595, 8724
v.+sı 10343, 1492, 1662, 1965, 4160, 5193, 5317, 6187, 6513, 7970, 8569, 8998
v.+sıdır 4545, 8303, 9787
v.+sına 12414, 5308
v.+sından 5318, 8638
v.+sını 10991, 12411, 12531, 5177
v.+sının 10328, 5187, 8548
v.+sıyla 12103
v.+ya 2420, 5193, 8304, 8605
v.+yı 103, 11019, 12301, 12309, 12312, 12327, 12394, 2500
v.+yii 12492
v.+yla 12630
[=124]
Vaka-i Hayriye : 16 Haziran 1826 İstanbul'da Osmanlı padişahı II. Mahmut tarafından Yeniçeri Ocağı'nın kaldırılmasıyla sonuçlanan olaylara verilen isimdir.

v.+den 1554, 1991, 5618
[=3]
Vaka-i Hayriye : bkz. (Vaka-i Hayriye)
v.+nin 3872
[=1]
Vaka-i Selimiye : Mustafa Necib Efendi'nin Kabakçı ve Alemdar vakalarını anlatan eseri.
v.+sini 2535
[=1]
vakanüvis : Osmanlı Devleti'nde zamanın olaylarını tespit etmek ve yazmakla görevli devlet tarihçisi.
v. 2533, 3578, 6285
v.+lerde 2868
v.+lerle 6562
[=5]
vakanüvislik : Vakanüvisin görevi.
v.+in+(vakanüvisliğinin) 2471
v.+inden+(vakanüvisliğinden) 2509
v.+ten 3885
[=3]
vakfet- : Adamak, bir şeyin bütünüdür bir işe vermek.
v.-en+(vakfeden) 4456
[=1]
vaka : Olay.
v. 10114, 10237, 10294, 10520, 10828, 10890, 10934, 11281, 11312, 11468, 11476, 11552, 1166, 11725, 11965, 12017, 12052, 12122, 12321, 12780, 12878, 13190, 1739, 1790, 2118, 22, 2207, 2226, 2334, 2514, 2668, 2779, 2790, 2927, 2933, 3318, 3493, 376, 3809, 3858, 4103, 4261, 4610, 4617, 4651, 525, 5391, 5820, 601, 6041, 6357, 6470, 6528, 685, 6971, 7024, 7145, 7292, 7433, 7613, 7826, 7833, 8406, 8560, 8565, 867, 9457, 9883
v.+dır 10009, 11315, 13017, 2195, 662
v.+lar 3142, 783
v.+lardı 1438
v.+nın 11519, 1749, 8281
v.+paşa 2196
v.+sı 2756
v.+sıdır 31, 37
v.+sını 11685
v.+sının 7425
[=85]
vakıf : Bir hizmetin gelecekte de yapılması için belli şartlarla ve resmî bir yolla ayrılarak bir topluluk veya bir kimse tarafından bırakılan mülk, para.
v. 11546, 1280, 2495, 7202
v.+ı+(vakfî) 1814
v.+lar 8078
v.+larınca 210
v.+tır 2689
[=8]
vaki : Olan, olmuş.
v. 11546, 6734, 9913
v.+leri 5069
[=4]
vakii : bkz. (vaki)
v. 4552
[=1]
vakit : Zaman.

v. 11829, 12104, 1620, 1706, 3723, 6627, 7729, 8508
v.+e+(vakte) 1090, 10904
v.+in+(vaktin) 3254
v.+inde+(vaktinde) 10847, 3063, 7957, 9238, 9589
v.+inden+(vaktinden) 5139, 568, 6158, 689
v.+ini+(vaktini) 3548
v.+iyle+(vaktiyle) 11081, 11256, 1213, 2125, 2127, 437, 7936, 7941, 8349
v.+ler 3283
[=31]
Vakit gazetesi : Tanzimat döneminin gazetelerinden.
v.+ne 9848
[=1]
Vakit matbaası : Moliere'in tercüme eserinin basıldığı matbaa.
v. 6673
[=1]
vakitsiz : Zamansız.
v. 12870
[=1]
vakur : Ağırbaşlı.
v. 8721
[=1]
vala : Yüksek, yüce.
v. 6720
v.+nın 3609
v.+ya 4193, 6735
[=4]
Valery : Fransız şair ve yazardır.
v.+nin 364
[=1]
vali : Bir ilde devleti temsil eden en yetkili yönetim görevlisi.
v. 11009, 4826, 4835, 4840, 4845, 4984, 5685, 6752, 6908, 7684
v.+nin 4829, 4830
v.+sı 1533, 5139, 7810
v.+sinden 7202
v.+sini 7785
v.+sinin 4978
[=18]
valide : Ana.
v. 7544
v.+m 12066
v.+sini 8879
[=3]
Validem : Abdülhak Hamid'in şiiri.
v. 10267, 11121, 12060, 6428
v.+de 11257
[=5]
Valide Sultan : Osmanlı padişahlarının saltanatları sırasında hayatta olan annelerine verilen ünvanı.
v.+in 5318
[=1]
valilik : Vali olma durumu.
v. 4836, 5023
v.+i+(valiliği) 1605, 3643, 4834
v.+inde+(valiliğinde) 3602
v.+inden+(valiliğinden) 7983
v.+ine+(valiliğine) 3617, 3622, 3642, 3651, 6845, 6849, 6865, 6868

v.+ini+(valiliğini) 4201,
8023
v.+leri 3694
[=18]
Vali Muavini Raif Efendi : Midhat Paşa'nın sadrazamlığında Babiâli evrak müdürlüğü yapmış olan vali.
v. 9762
[=1]
Vali Topal Osman Paşa : bkz. (Topal Osman Paşa)
v.+nın 6724
[=1]
Van : Bir il.
v.+da 5685
[=1]
Vaniköy : İstanbul'un Üsküdar ilçesinin sınırları içinde Boğaziçi'nin Anadolu yakasında Çengelköy ile Kandilli arasındaki bir Boğaz semtidir.
v.+de 10471
[=1]
Van Moor : Ressim.
v. 1022
[=1]
vantralog : Karnından konuşan.
v. 12799
[=1]
vapur : Su buharı gücüyle çalışan gemi.
v. 11029
v.+a 12643
v.+da 10274, 12621, 7424,
7898
v.+larına 2984
v.+u 7414, 7414
v.+un 1583, 7411
[=11]
var : Mevcut, evrende veya düşüncede yer alan.
v. 10301, 10379, 10409, 10807, 11271, 11613, 11767, 11789, 11983, 12025, 12034, 12125, 12244, 12249, 12350, 2130, 404, 472, 5167, 5279, 5613, 5728, 6703, 6825, 6859, 7461, 7840, 7917, 9319, 9643, 9650
v.+dı 10053, 10758, 10889, 11166, 11300, 11332, 1154, 12097, 1238, 12796, 13004, 13074, 1335, 1379, 1413, 1437, 1601, 1757, 2406, 2647, 2888, 2949, 3046, 3089, 3739, 4297, 4363, 442, 4613, 4650, 4676, 4725, 4743, 4861, 4868, 5088, 5216, 535, 5754, 5785, 5922, 5936, 5941, 5948, 6, 6120, 6122, 6133, 6279, 6427, 6450, 6458, 6713, 686, 7344, 7754, 7758, 7763, 7780, 7863, 7910, 8107, 814, 8383, 8586, 8715, 9039
v.+dığı 10063
v.+dih 9366
v.+dır 10002, 10013, 10019, 10026, 10031, 10039, 1006, 10076, 10125, 10149, 10179, 10180, 10183, 1019, 10192, 10199, 10209, 10251, 10262, 10281, 10324, 10339, 10366, 10453, 10467, 10484, 10507, 10509, 10539, 10553, 10572, 10606, 10621, 10623, 10643, 10662, 10671, 10676, 10687, 10711, 10722, 10745, 10762, 10795, 10804, 1083, 10835, 10841, 10873, 1089, 11010, 11015, 11075, 11091, 11125, 11150, 11178,

11184, 11243, 11246, 11248, 11270, 11272, 11350, 11361, 1141, 11447, 1145, 11465, 11466, 11479, 11522, 11548, 11552, 11575, 11580, 11615, 11630, 11636, 11681, 11748, 11762, 11837, 11849, 11895, 11904, 11926, 11929, 11971, 11988, 11997, 12010, 12043, 12047, 12051, 12177, 12188, 12193, 12212, 12236, 12248, 12278, 12291, 12303, 12349, 12387, 12389, 12404, 12412, 1246, 12460, 12473, 12491, 12504, 12558, 12571, 12595, 126, 12604, 12628, 12659, 1268, 12685, 127, 12708, 12710, 12718, 12738, 12752, 12771, 12825, 1284, 12852, 12860, 12866, 12894, 12908, 12915, 13044, 13059, 13095, 13100, 13115, 13158, 13161, 13167, 13183, 1388, 141, 1424, 144, 1444, 1794, 1808, 1842, 1846, 1861, 1903, 1916, 1959, 1979, 2002, 201, 2012, 2043, 2044, 2077, 2089, 209, 2141, 2144, 2158, 2207, 2213, 2230, 2263, 2312, 2327, 2347, 2353, 2364, 2370, 2411, 2472, 2503, 2504, 2532, 2534, 2544, 2548, 2550, 2562, 2581, 2592, 2599, 2631, 2639, 2656, 2660, 2665, 268, 2682, 2745, 2750, 2758, 2768, 3082, 3100, 3129, 3140, 3207, 3238, 326, 3290, 3380, 3469, 3568, 3619, 3620, 3682, 3737, 3768, 3795, 3823, 3833, 3882, 3910, 3968, 4007, 4011, 4050, 4072, 4092, 4146, 4162, 4176, 4218, 4249, 426, 430, 431, 4328, 4378, 4424, 4432, 4436, 4439, 4478, 4528, 4540, 4558, 4564, 461, 4618, 4672, 4745, 4779, 4781, 481, 4949, 4972, 504, 5042, 5056, 5064, 5097, 5103, 5190, 521, 5226, 5245, 5249, 5265, 5309, 5420, 5452, 5460, 5520, 5537, 5576, 5578, 5580, 5650, 5681, 5701, 5761, 582, 5839, 5843, 5857, 5859, 5870, 5932, 6039, 6042, 6093, 6112, 613, 6151, 6164, 6230, 625, 6271, 6353, 6421, 6435, 6438, 6447, 6496, 6500, 6521, 6524, 6567, 659, 6639, 6806, 6842, 6851, 6909, 7019, 7068, 7098, 7100, 711, 7123, 7137, 7187, 7200, 7221, 7284, 7301, 7324, 7446, 7469, 7482, 7486, 7495, 7497, 7504, 7513, 7553, 7596, 7603, 7837, 7850, 7905, 8067, 8080, 8113, 8140, 8181, 8206, 8219, 8238, 8262, 8279, 8309, 8362, 837, 8443, 8461, 8481, 8525, 8535, 8551, 8555, 8557, 8572, 8578, 8591, 8633, 8643, 8705, 8752, 8793, 8830, 886, 8920, 8944, 8965, 9027, 9040, 9049, 9058, 912, 926, 9269, 9271, 9285, 9288, 9377, 9378, 9390, 9408, 9414, 9423, 9457, 949, 9502, 9568, 9585, 9586, 9620, 9640, 9663, 9678, 9730, 9749, 9819, 9875, 9905, 9935, 9957, 9973, 9997
v.+ım 12034
v.+ım 11798
v.+ır 4839
v.+ımı 10642
v.+mıdır 11809, 3873,
7113, 7166
v.+mış 7145
v.+sa 11124, 11933, 4021,
4903, 6270, 7109, 7449, 7694, 8431,
9194, 9357

[=535]
var- : Erişilmek istenen yere ayak basmak, ulaşmak.
v.-abilmiştir 12099
v.-acağı 3350
v.-acak 4570
v.-amadığı 1887
v.-amamasıdır 74
v.-amamış 10000, 10724
v.-amaz 10865
v.-an 1423, 5632, 6540
v.-dı 178, 420, 78
v.-dığı 11632, 11800,
12030, 12072, 12850, 4348, 5593,
5705, 6603, 6976, 9606
v.-dığını 11672, 66, 8016
v.-dır 7479
v.-ıncaya 10120, 10817,
11976, 2230, 6418, 6477, 674, 7130,
8939
v.-ır 10305, 11819, 2334,
3660, 3919, 3975, 7061, 7154, 9438,
9533, 9887
v.-ırız 2331, 4437
v.-madan 2891, 7516
v.-mak 1254, 1889, 5834
v.-mamak 4775
v.-mamakla 3096
v.-ması 13042
v.-maz 12798
v.-miş 10320, 10871,
11995
v.-miştir 5644, 9654
[=65]
varaka : Varak.
v. 6021
[=1]
vardır- : Ulaştırmak.
v.-mak 1733
[=1]
varıl- : Ulaşılmak.
v.-abilecek 3919
v.-ır 8601
v.-mış 9647
[=3]
varid : Olabileceği akla gelen.
v.+dir 4638
[=1]
varidat : Gelirler.
v.+ını 7206
v.+ıla 1229
[=2]
varlık : Var olma durumu, mevcudiyet.
v. 11604, 11763, 125,
2169, 2183, 579, 6529, 8912
v.+ı+(varlığı) 2188, 2204
v.+ın+(varlığın) 11766,
2160, 584
v.+ından+(varlığından)
12967
v.+ını+(varlığını) 10272,
11979, 13163
v.+ının+(varlığının) 56
v.+ıyla+(varlığıyla) 10447,
271, 403
v.+tır 13160
[=22]
Varna : Bulgaristan'ın Karadeniz kıyısında bir şehridir.
v.+da 12869, 12878, 12908
v.+daki 12885
[=4]

Varna mutasarrıfı : Varna sancak yöneticisi.

v. 12916

[=1]

Varna rüştiyesi : Varna ortaokulu.

v.+ne 12888

[=1]

vasat : Orta.

v.+tan 1435

[=1]

vasıf : Nitelik.

v. 10069, 10553, 1824, 1828, 1855, 1858, 1861, 1886, 1889, 1900, 1920, 1929, 1932, 1933, 1936, 1942, 1950, 2002, 2004, 3823, 3855, 5593

v.+a 1874

v.+da 1739, 1769, 1777, 1806, 1837

v.+dan 6959

v.+ı 10660, 1918, 1941

v.+ı+(vasfı) 10523, 1732,

2317, 3689, 5087, 5406, 6348, 7287

v.+ıdır+(vasfıdır) 3477

v.+ın 10760, 12021, 1823,

1840, 1844, 1845, 1868, 1873, 1881, 1908, 1925, 1927, 2113, 2201, 4594, 5588, 5616, 5830, 7077

v.+ında+(vasfında) 9292

v.+ındaki+(vasfındaki) 232

v.+ını+(vasfını) 11142,

8131

v.+ıyla+(vasfıyla) 5780

v.+lar 10890

v.+lardan 3046

v.+lardır 3793

v.+ları 3669, 4457, 6518

v.+larıdır 1703

v.+ların 231, 693, 7753

v.+larından 10942, 11653,

13037, 1911, 2233, 6220, 6547

v.+larını 138, 5109

v.+ta 1851, 1939, 1945,

5632

v.+tan 10575

[=89]

Vasıf Efendi : Osmanlı devlet adamı, şair.

v.+sini 1870

[=1]

Vasıf-ı Enderuni : Enderunlu Vasıf.

v. 1806

[=1]

vasıflandır- : Nitelendirmek.

v.-dığı 1198, 2593

v.-mak 1742

[=3]

Vasıf Paşa : Dönemin paşası.

v.+ya 6786

[=1]

vasıl : Ulaşan, erişen, kavuşan. Hakka vâsil olan.

v.+ı+(vaslı) 12332

[=1]

vasıta : Araç.

v. 12813, 13159, 4902, 5328, 5512, 6207

v.+dır 4412, 751

v.+lara 5231

v.+ları 6263

v.+ların 7924

v.+larında 2707

v.+larından 5993

v.+larından 5474

v.+nın 5576, 5727

v.+sı 106, 1262, 1894, 270, 3016, 364, 4439, 4661, 4908, 5165, 5633, 7488, 764, 7711, 8128

v.+sını 12855

v.+sıyla 10174, 11371,

1187, 11971, 1328, 1403, 1970, 1987, 2004, 2815, 2973, 3459, 4061, 4910, 5386, 5551, 6024, 6974, 8064, 8313, 875, 904, 9642

v.+sıyladır 1183

v.+sıyle 1226, 8034

v.+sıyle 3679, 5412, 8032

[=61]

vasıtasıyla/vasıtasıyle/vasıtasıyle : Aracılığıyla.

v. 12610, 2912, 12680, 12689, 9904

[=5]

Vasilaki : Tercüme kaleminde çalışan azınlık aydınlarından.

v. 3174

[=1]

vasiyet : Bir kimsenin ölümünden sonra yapılmasını istediği şey.

v.-ini 8448

[=1]

vasiyetname : Bir kimsenin vasiyetini yazmış olduğu belge.

v. 7182, 8623

v.-den 8579

v.+sıyle 9130

v.-yi 8623, 8626

[=6]

Vassaf : Şair.

v. 7611

v.-ı 9156

[=2]

Vassal Efendi : Osmanlı devlet adamı.

v. 2571

[=1]

vatan : Yurt.

v. 11141, 11655, 12261, 12281, 12382, 12424, 12495, 3242, 3259, 4038, 5515, 5915, 5988, 6101, 7377, 7831, 790, 8155, 8171, 8234, 8235, 8304, 8345, 8380, 8413, 8443, 8456, 8985, 9118, 9121, 9377, 9379, 9381, 9424, 9426, 9689

v.+a 6808, 9021, 9435,

9499

v.+da 9378

v.-dan 8283

v.+ı 4710, 7779, 8197,

8232

v.+ımızın 11075

v.+ın 1292

v.+ına 4659

v.+ından 12214, 6451

v.+ını 12193

v.+i 8113, 8165, 8246

v.+larından 2893

[=56]

vatandaş : Yurttaş.

v. 11512, 2695, 2894

v.-a 9425

v.-ı 8003

v.-ın 9426

v.-la 6906

[=7]

vatandaşlık : Yurttaşlık.

v. 4660, 8487

v.+ı+(vatandaşlığı) 9927

[=3]

Vatan-ı Osmani : Namık Kemal'in eseri.

v. 11147

v.+nin 8243

[=2]

vatani : Yurtsal.

v. 11084, 11146

[=2]

Vatan Makalesi : Namık Kemal'in makalesi.

v.+nde 9567

v.+yle 9381

[=2]

Vatan neşidesi : Edilina Merkado'nun eseri.

v. 11147

[=1]

vatanperver : Yurtsever.

v. 8043

[=1]

vatanperverlik : Yurtseverlik.

v. 7976, 8294

v.+ı+(vatanperliği) 3446

v.+ın+(vatanseverliği)

8209

[=4]

Vatan piyesi : Namık Kemal'in piyesi.

v.+nin 9967

[=1]

vatansever : bkz. (vatanperver)

v. 4975, 6856

[=2]

vatanseverlik : bkz. (vatanperverlik)

v. 11142

[=1]

Vatan Şarkısı : Namık Kemal'in şiiri.

v. 11080

[=1]

Vatan yahut Silistre : Namık Kemal'in eseri.

v. 5572, 5578, 6199, 7851, 7868, 7869, 8300, 8339, 8408, 8412, 8753, 9842

v.+de 8490

v.+deki 8169

v.+den 10403

v.+nin 11128, 5508, 5914,

7888, 8339, 9693

v.+sinin 6204

v.+yi 7874

[=23]

Vautri : Yazar.

v.+nin 8958

[=1]

Vaveyla : Namık Kemal'in şiiri.

v. 5860

v.+da 8231, 8234, 8238

v.+daki 8197

v.+nın 8185, 8243

v.+sına 12494

v.+ya 5912

[=9]

vaz : Konma, konulma.

v.+ı 2828, 3076

v.+ına 1620

v.+ını 12354

[=4]

vazet- : Koymak.
v.-en+(vazeden) 1299
v.-tiği 4373
[=2]
vazgeç- : Kendi hakkı saydığı bir şeyi artık istemez olmak.
v.-emez 7300
v.-er 11009, 8674
v.-erek 10454, 9383
v.-memek 6780
v.-memekle 8066
v.-memizi 9436
v.-mesi 7262
v.-meye 4893
v.-meyecek 5566
v.-meyen 11853
v.-miş 1729, 5774, 7042, 7196, 9215
v.-miştir 5344, 8967
v.-tiği 7445, 9683
v.-tiğini 5243
[=22]
vazgeçil- : Vazgeçme işi yapılmak, feragat edilmek.
v.-irse 966
[=1]
vazih : Açık, aydın, belli.
v. 11752, 12744, 1557, 2431, 2432, 323, 5062, 731, 7651, 9547
v.+dır 12041
[=11]
vazife : Görev.
v. 11010, 12235, 12246, 12337, 12345, 12384, 12400, 12435, 12927, 1373, 3565, 3618, 4088, 4109, 4468, 4502, 5019, 6714, 6728, 6750, 6866, 8020, 8304, 8584, 8597, 8597, 9170, 9181, 9429
v.+de 1348, 3649, 4897, 6817
v.+den 10055, 12921, 5126
v.+ler 1130, 2304, 2643, 3047, 3695
v.+lerde 1304
v.+lerden 2131
v.+leri 1344, 3694
v.+lerinde 3710, 4026
v.+lerine 4485, 4987
v.+lerini 10419
v.+lerinin 4660
v.+lerle 1517, 2100, 811
v.+nin 2104, 2961, 3611
v.+si 11001, 11025, 11108, 13031, 2004, 2636, 3570, 3581, 3636, 3640, 3640, 3647, 3664, 4084, 4472, 4478, 6715, 6721, 7592, 7691, 8060, 886, 9425, 9427, 9737
v.+sinde 3653, 9717
v.+sinden 11095, 11115, 4125, 4157, 6811, 9724
v.+sine 1967, 2123, 8058, 8440
v.+sini 10481, 11007, 1305, 1369, 3027, 3801, 4785, 5365, 6725, 8364
v.+sinin 7390, 9183
v.+siyle 4031, 4463
v.+yi 11027, 12945, 9174
[=111]
vaziflendiril- : Görevlendirilmek.
v.-mesidir 4619
v.-mişti 7213

[=2]
vazifeli : Görevli.
v. 11035, 592
[=2]
vaziyet : Hal.
v. 11691, 1626, 2214, 3020, 3338, 3434, 4986, 5368, 6048, 635, 637, 676, 6795, 7035, 7237, 7479, 7857, 7882, 849, 9360, 9827, 9851
v.+e 12119, 3395, 7957, 7964, 7974, 8674, 8683
v.+i 10824, 1088, 11223, 1146, 1552, 3293, 3376, 4293, 4561, 4793, 4813, 5355, 5417, 6164, 6656, 7404, 7409, 757, 7863, 8539, 8797, 8871, 950, 9996
v.+idir 3314
v.+imiz 7054
v.+in 3053, 6798, 7332
v.+inde 2457, 3807, 4823, 9354
v.+inden 12427, 4099, 7854, 8884
v.+ine 6231, 6888, 7664
v.+ini 10450, 10862, 11601, 1987, 5215, 6735, 7422, 7784, 8871, 9045, 9993
v.+iyle 7796
v.-le 9488
v.-ler 1365, 650
v.-lerde 1956, 6221, 6912
v.-lere 10377, 670
v.-leri 1241, 1493, 1539, 5097, 784, 8325, 8645, 8755
v.-lerin 2440
v.-lerini 718
v.-lerle 6897
v.+te 2951, 3295, 6747, 7641, 910
v.+tedir 8420
v.+ten 1433, 9017
v.+teydi 2933
v.+ti 5772
[=110]
ve : Bir bağlaç.
v. 10, 10, 100, 1000, 1000, 10001, 10006, 10008, 10008, 10010, 10013, 10018, 10018, 10020, 10023, 10024, 10027, 10028, 1003, 10035, 1004, 10041, 10042, 10043, 10045, 10046, 10047, 10052, 10056, 10056, 10058, 10059, 10060, 10065, 1007, 10076, 1008, 10085, 10086, 10090, 10103, 10106, 10106, 10108, 10109, 1011, 10113, 10116, 10118, 10120, 10125, 10127, 10128, 10128, 10134, 10136, 10136, 10138, 10138, 10139, 10141, 10148, 10152, 10154, 10156, 10160, 10163, 10165, 10165, 10165, 10170, 10171, 10172, 10173, 10180, 10181, 10185, 10187, 10190, 10195, 10196, 102, 1020, 10214, 10222, 10224, 10226, 10227, 10240, 10240, 10243, 10250, 10252, 10255, 1026, 10266, 10268, 10270, 10270, 10271, 10271, 10282, 10283, 10287, 10287, 10291, 10299, 10304, 10306, 10306, 10308, 10309, 10323, 10335, 10339, 10340, 10341, 10345, 10347, 10348, 10351, 10356, 10358, 10359, 10360, 10370, 10372, 10374, 10378, 1038, 10384, 10385, 10385, 10387, 10391,

10391, 10392, 10399, 104, 104, 10400, 10401, 10402, 10404, 10408, 10409, 1041, 1042, 1042, 10420, 1043, 10430, 10431, 10433, 10435, 10437, 1044, 10441, 10454, 10455, 10456, 10459, 1046, 10461, 10461, 10465, 10466, 10466, 10468, 10472, 10476, 10480, 10496, 10499, 10499, 10502, 10503, 10505, 10506, 10507, 10508, 10517, 1052, 10522, 10523, 10526, 10527, 10529, 10533, 1054, 10542, 10543, 10544, 10546, 10554, 10555, 10556, 10564, 1057, 1057, 10571, 10571, 10572, 10573, 10581, 10581, 10587, 10589, 10590, 10591, 10594, 10601, 10601, 10607, 10608, 1061, 10615, 10622, 10629, 10636, 10639, 10640, 10641, 10644, 10645, 10647, 10650, 10652, 10659, 1067, 10674, 10674, 10681, 10682, 10683, 10684, 10685, 10686, 10688, 10691, 10692, 10696, 10699, 10699, 10700, 10702, 10705, 10707, 10718, 10730, 10732, 10733, 10734, 1074, 10744, 10754, 10758, 10763, 10766, 10772, 10775, 10777, 10780, 10784, 10785, 10787, 10788, 1079, 10794, 10796, 10797, 10798, 10798, 108, 10804, 10806, 1081, 10810, 10811, 10812, 10813, 10814, 10818, 10819, 1082, 10825, 10826, 1083, 10834, 10837, 10839, 10839, 10846, 10847, 1085, 10851, 10858, 10858, 10861, 10863, 10876, 10879, 10880, 10880, 10884, 10886, 10888, 10888, 10889, 10892, 10892, 10894, 10895, 10896, 10898, 10899, 109, 10902, 10903, 10905, 10906, 10907, 10908, 10909, 1091, 10913, 10915, 10915, 10924, 10926, 10927, 10930, 10933, 10934, 10936, 10937, 10938, 10939, 1094, 10940, 10941, 10943, 10954, 10955, 10956, 10958, 1096, 10960, 10962, 10962, 10969, 1097, 10973, 10975, 10982, 10983, 10986, 10989, 10993, 10995, 10999, 11002, 11009, 1101, 11021, 11022, 11023, 11041, 11054, 1106, 11060, 11066, 11069, 11073, 11074, 11075, 11078, 11078, 11083, 11086, 11087, 11087, 11087, 1109, 11094, 11095, 11096, 11096, 11099, 11127, 11128, 11129, 1113, 11132, 11135, 11136, 11138, 11142, 11142, 11146, 11153, 11161, 11163, 11165, 1117, 1117, 11171, 11173, 11175, 11185, 11188, 11189, 11192, 11192, 11193, 11196, 11198, 11199, 11199, 11199, 11210, 11212, 11217, 11219, 11223, 11223, 11235, 11239, 1124, 11240, 11248, 11250, 11258, 11268, 11270, 11272, 11277, 11277, 11279, 11279, 1128, 11283, 11284, 11285, 11287, 1129, 11290, 11297, 11298, 113, 113, 1130, 11300, 11301, 1132, 1132, 11321, 11325, 11330, 11332, 1134, 11340, 11344, 11346, 1135, 11350, 11356, 1136, 11360, 11364, 11365, 11368, 11372, 11379, 11382, 11388, 11396, 11400, 11402, 11404, 11405, 11406, 11406, 11407, 11409, 11413, 11416, 11419, 11421, 11421, 11426, 11426, 11427, 1143, 11433, 11435, 11436, 1144, 11443, 11449,

11450, 11456, 11458, 11458, 11465, 11466, 11467, 1147, 11470, 11471, 11473, 11475, 11476, 11479, 1148, 11481, 11483, 11484, 11487, 11489, 1149, 1149, 11491, 11495, 11504, 11505, 1151, 11510, 11510, 11512, 11513, 11514, 11516, 11517, 11522, 11529, 11529, 1154, 1154, 11541, 11544, 11544, 11549, 11553, 11555, 11558, 11561, 11561, 11562, 11564, 11564, 11567, 1157, 11574, 11578, 11581, 11589, 1159, 1159, 11591, 11595, 116, 11600, 11604, 11616, 11618, 11620, 11624, 11625, 11628, 1163, 11630, 11634, 11637, 11638, 1164, 11640, 11644, 11649, 1165, 11650, 11650, 11652, 11659, 11662, 11663, 11665, 11669, 11669, 11671, 11675, 11686, 11689, 1169, 11692, 11695, 11696, 11699, 117, 11702, 11708, 11709, 11711, 11713, 11715, 11718, 11719, 11722, 11723, 11724, 11727, 11729, 1173, 11731, 11731, 11734, 11736, 11736, 1174, 11741, 11742, 11745, 11745, 11745, 11747, 11747, 11748, 11751, 11754, 11759, 1176, 11762, 11765, 11766, 11768, 11783, 11787, 11795, 11795, 118, 11800, 11801, 11805, 11807, 1181, 1181, 11812, 11815, 11816, 11817, 11818, 11822, 11831, 11833, 11834, 11834, 11838, 11839, 11840, 11841, 11848, 11850, 11851, 11854, 11854, 11858, 11861, 11863, 11864, 11867, 11869, 11870, 11871, 11873, 11878, 1188, 11882, 11884, 11890, 11891, 11893, 11896, 119, 11901, 11902, 11902, 11904, 11905, 11906, 11908, 11913, 11918, 1192, 11920, 11920, 11921, 11923, 11928, 11929, 1193, 11941, 11941, 11943, 11945, 11945, 11950, 11953, 11957, 11964, 11967, 11972, 11973, 11975, 11977, 11981, 11983, 11988, 11990, 11991, 11995, 11999, 12, 120, 12001, 12003, 12006, 12006, 1201, 12012, 12014, 12015, 12015, 12015, 12021, 12022, 1203, 12032, 12033, 12039, 12039, 12042, 12049, 12053, 12054, 12057, 12059, 12060, 12060, 12062, 12068, 12068, 12068, 12084, 12086, 12089, 12091, 12096, 12097, 12098, 12103, 12106, 1211, 12110, 12111, 12111, 12113, 12115, 12119, 1213, 12131, 12131, 12138, 1214, 12140, 12142, 12143, 12150, 12151, 12151, 12152, 12154, 12160, 12160, 12161, 12161, 12164, 12165, 12169, 12171, 12171, 12172, 12174, 12180, 12180, 12184, 12186, 1219, 12191, 12192, 12194, 12198, 12201, 12202, 12203, 12204, 12207, 12210, 12212, 12213, 12218, 12219, 12221, 12222, 12223, 12228, 12229, 12232, 12234, 12237, 12237, 12238, 12243, 12247, 12250, 12251, 12253, 12254, 12256, 12258, 12259, 1226, 1226, 12260, 12270, 12270, 12272, 12274, 12276, 12278, 12282, 12283, 12285, 12288, 12289, 12290, 12291, 12295, 12297, 12298, 1230, 12300, 12301, 12302, 12304, 12305, 12311, 12311, 12314, 12315, 12323, 12324, 12326, 12331, 12333, 12334, 12337, 12338, 12343, 12343, 12348, 1235, 12357, 12358, 1236, 12362, 12364, 12366, 12367, 12368, 12379, 1238, 12388, 1239, 12391, 12396, 12396, 124, 12400, 12404, 12405, 12406, 12409, 12412, 1242, 12421, 12422, 12423, 12424, 12425, 12425, 12427, 12427, 12430, 12437, 12445, 12446, 12447, 12455, 12457, 12459, 12465, 12466, 1247, 1247, 12470, 12476, 12476, 12477, 1248, 1248, 12481, 12491, 12491, 12492, 12496, 125, 12502, 12504, 12505, 12506, 12507, 1251, 12510, 12510, 12512, 12518, 12519, 12521, 12530, 12530, 12534, 12538, 12539, 12544, 12545, 12546, 1255, 1255, 12550, 12551, 12551, 12551, 12552, 12554, 12555, 12556, 12557, 1256, 1256, 12560, 12562, 12563, 12563, 12565, 12566, 12573, 12579, 12580, 1259, 12598, 126, 1260, 12606, 1261, 1261, 12613, 12615, 12616, 12617, 12619, 1262, 12623, 12625, 12627, 1263, 12630, 12633, 12637, 12650, 12651, 12652, 12654, 12656, 12658, 12661, 12662, 12663, 12663, 12667, 12668, 12670, 12672, 12672, 12675, 12675, 12679, 1268, 12685, 12688, 12689, 12689, 12690, 12691, 12699, 127, 1270, 12700, 12701, 12703, 12704, 12705, 12707, 12708, 12709, 1271, 12717, 12718, 12719, 12729, 12730, 12731, 12735, 12736, 12737, 1274, 12741, 12741, 12742, 12750, 12752, 12753, 12756, 12766, 12768, 1277, 12771, 1278, 1279, 12797, 128, 1280, 1280, 12801, 12803, 12804, 12807, 12811, 12813, 12817, 12820, 12820, 12821, 12829, 12831, 12832, 12832, 12832, 12833, 12835, 12837, 12838, 1284, 12845, 12845, 12848, 12865, 12867, 12873, 12873, 12876, 12881, 12885, 12887, 12887, 12889, 12895, 12899, 12901, 12904, 12906, 12910, 12913, 12918, 12923, 12923, 12926, 12931, 12936, 1294, 12940, 12940, 12947, 12948, 12955, 1296, 1297, 12975, 12976, 12982, 12988, 12989, 1299, 12992, 12993, 12995, 12995, 12997, 12999, 130, 130, 13000, 13001, 13007, 13007, 13014, 13015, 13016, 13017, 13019, 13019, 13019, 13021, 13025, 13026, 13027, 13029, 13030, 13035, 13044, 13044, 13058, 13065, 13065, 13067, 13073, 13076, 13077, 13077, 13078, 13079, 13083, 13084, 13085, 13090, 13091, 13093, 13094, 13096, 13096, 13097, 13099, 13100, 13100, 13103, 13104, 13106, 13106, 13109, 13112, 13116, 13124, 13126, 13126, 13131, 13135, 13137, 13138, 13138, 13139, 13140, 13141, 13146, 13147, 13148, 1315, 13150, 13152, 13153, 13155, 13156, 1316, 13166, 13168, 1317, 13172, 13175, 1318, 13185, 13189, 13193, 13195, 13196, 13198, 13203, 13206, 13208, 1321, 13215, 13216, 1322, 13224, 13225, 13228, 13229, 1323, 13233, 13235, 13236, 13237, 13238, 1324, 13240, 13241, 13243, 13244, 13246, 13247, 1325, 13250, 1326, 1327, 1332, 1334, 1336, 1337, 1339, 1339, 1340, 1341, 1342, 1346, 1347, 1349, 1354, 1355, 1356, 1360, 1361, 1362, 1363, 1363, 1364, 1369, 1371, 1373, 1374, 1375, 1376, 1377, 138, 1380, 1383, 1385, 1387, 1388, 1390, 1393, 1394, 1396, 1399, 14, 1401, 1403, 1404, 1405, 1406, 1408, 1409, 141, 1412, 1416, 1419, 142, 1426, 1427, 1437, 1437, 1442, 145, 1450, 1453, 1454, 1455, 1458, 1459, 1460, 1461, 1462, 1462, 1466, 1466, 1467, 1467, 1468, 147, 1470, 1471, 1474, 1474, 1475, 1477, 1478, 1479, 1481, 1483, 1487, 1488, 1489, 1489, 1490, 1491, 1492, 1493, 1493, 1497, 1499, 1500, 1502, 1503, 1503, 1504, 1507, 1509, 1510, 1512, 1513, 1515, 1516, 1516, 1517, 1518, 1519, 1519, 1520, 1525, 1525, 1527, 1527, 153, 153, 1530, 1531, 1533, 1535, 1537, 1538, 154, 154, 1540, 1540, 1540, 1543, 1546, 1547, 1548, 1549, 1549, 1552, 1552, 1553, 1555, 156, 1560, 1563, 1566, 1570, 1575, 1586, 1592, 1593, 1594, 1595, 1596, 1599, 16, 16, 1601, 1604, 1608, 1609, 1610, 1616, 1619, 162, 1626, 1628, 1629, 1630, 1632, 1634, 1636, 1636, 1638, 164, 1644, 1645, 1649, 1649, 165, 1651, 1656, 1657, 1657, 1658, 1660, 167, 1678, 1685, 1685, 1687, 1688, 169, 1690, 1691, 1691, 1692, 1693, 1694, 1696, 17, 17, 1700, 1700, 1704, 1707, 1709, 1709, 1709, 171, 1710, 1710, 1711, 1714, 1715, 1721, 1723, 1723, 1724, 1725, 1728, 1729, 173, 1730, 1731, 1734, 1735, 1735, 1737, 174, 1740, 1743, 1746, 1748, 175, 1750, 1751, 1751, 1754, 1756, 1758, 176, 1761, 1765, 1767, 1767, 1770, 1772, 1773, 1774, 1775, 1776, 1779, 1782, 1785, 1789, 1789, 1795, 1795, 1799, 1809, 1814, 1816, 182, 1821, 1822, 1826, 1826, 183, 1836, 1839, 1839, 184, 1842, 1848, 1850, 1851, 1851, 1852, 1855, 1859, 1863, 1863, 1865, 1867, 1867, 1869, 1872, 1873, 1878, 1880, 1882, 1882, 1884, 1887, 1888, 1890, 1891, 1896, 1899, 19, 190, 1901, 1902, 1902, 1912, 1913, 1916, 1919, 1924, 1924, 1928, 1930, 1933, 1938, 1939, 1944, 1946, 1947, 1948, 1949, 1953, 1954, 1958, 1959, 1959, 196, 1964, 1966, 1970, 1974, 198, 199, 1994, 1998, 1999, 2, 20, 20, 2002, 2003, 2007, 2008, 2010, 2013, 2014, 2019, 202, 2022, 2023, 2024, 2029, 2031, 2036, 2037, 2039, 204, 2040, 2048, 2048, 2049, 205, 205, 2055, 2056, 2059, 206, 2064, 2071, 2073, 2074, 2075, 2076, 2077, 2079, 2079, 208, 2080, 2084, 2085, 2086, 2088, 209, 2094, 2096, 2098, 2098, 21, 2104, 2110, 2111, 2113, 2116, 2120, 2121, 2122, 2125, 2126, 2132, 2134, 2136, 2137, 2138, 2139, 214, 2145, 215, 2151, 2168, 2169, 2170, 2173, 2174, 2182, 2182, 2182, 2185, 2187, 2194, 2199, 22, 2200, 2204, 2204, 2206, 2208, 221, 2212, 2214, 2215, 2216, 2219, 222, 2221, 223, 2235, 2236, 2238, 2238, 224,

2241, 2244, 2245, 2247, 2248, 2250, 2251, 2253, 2254, 2256, 2257, 2259, 2264, 2266, 2268, 227, 2270, 2271, 2271, 2278, 2281, 2283, 2284, 2285, 2286, 2289, 229, 2290, 23, 23, 2300, 2303, 2305, 2309, 2314, 2315, 2316, 2317, 2318, 2318, 232, 2320, 2322, 2324, 2325, 2328, 233, 2333, 2339, 234, 2340, 2346, 2347, 235, 235, 2351, 2353, 2361, 2362, 2362, 2362, 2365, 2368, 2369, 2369, 2374, 2376, 2379, 2383, 2385, 2391, 2395, 2401, 2405, 2407, 2409, 2416, 2417, 2417, 242, 2424, 2425, 2425, 2426, 2428, 2428, 2429, 243, 243, 243, 2430, 2431, 2436, 2440, 2441, 2442, 2445, 2449, 2450, 2451, 2452, 2454, 2457, 2458, 2458, 246, 2462, 2463, 2468, 2468, 247, 2472, 2473, 2474, 2474, 2475, 2477, 248, 2480, 2489, 2490, 2493, 2495, 2506, 2512, 2513, 2514, 2517, 252, 2523, 2525, 2526, 2534, 2538, 2538, 2539, 2539, 2540, 2541, 2542, 2543, 2547, 2553, 2554, 2559, 2560, 2560, 2567, 2568, 2568, 2570, 258, 2580, 2583, 2584, 2584, 2585, 2590, 2591, 2591, 2595, 2596, 2597, 2598, 2598, 2600, 2603, 2603, 261, 2611, 2617, 2618, 2619, 2624, 2625, 2630, 2630, 264, 2640, 2641, 2642, 2642, 2644, 2646, 2648, 2649, 2651, 2652, 2652, 2653, 2654, 2654, 2655, 2656, 2658, 266, 2665, 2668, 2673, 2676, 2677, 2679, 268, 2681, 2682, 2682, 2684, 2685, 2688, 2689, 2689, 2693, 2695, 2695, 2696, 2702, 2703, 2704, 2708, 2708, 2710, 2714, 2716, 2717, 2717, 2717, 2717, 2717, 2720, 2721, 2725, 2726, 2726, 2727, 2728, 2730, 2731, 2732, 2732, 2732, 2734, 2734, 2742, 2743, 2748, 2750, 2752, 2754, 2758, 276, 2760, 2761, 2764, 2765, 277, 2777, 2777, 278, 2783, 2790, 2791, 2792, 2794, 2798, 2811, 2813, 2818, 282, 2820, 2822, 2822, 2824, 2824, 2829, 2831, 2833, 2834, 2835, 2842, 2846, 2849, 2851, 2852, 2854, 2857, 2860, 2863, 2866, 2868, 2869, 287, 2871, 2872, 2875, 2878, 288, 2885, 2885, 2889, 2893, 2896, 2896, 2897, 2898, 2899, 290, 2900, 2901, 2902, 2903, 2903, 2905, 2906, 2909, 2910, 2914, 2915, 2916, 2918, 2918, 292, 2920, 2921, 2921, 2922, 2925, 2928, 2929, 2930, 2930, 2933, 2936, 2938, 294, 2943, 2943, 2944, 2945, 2946, 2949, 295, 2950, 2951, 2952, 2956, 2957, 2962, 2964, 2965, 2968, 2972, 2972, 2977, 2977, 2979, 2979, 2980, 2980, 2985, 2986, 2988, 2994, 2995, 2996, 2998, 2998, 3001, 301, 3012, 3015, 3017, 3019, 3021, 3024, 3027, 3028, 303, 3030, 3032, 3032, 3033, 3036, 3037, 3038, 3041, 3044, 3048, 3048, 3050, 3050, 3051, 3053, 3055, 3055, 3065, 3074, 3078, 3079, 3080, 3081, 3089, 3089, 3092, 3099, 310, 3100, 3102, 3104, 3105, 3108, 3109, 3110, 3113, 3116, 3121, 3122, 3122, 3126, 3127, 3129, 3130, 3133, 314, 3140, 3141, 3141, 3148, 3149, 3152, 3156, 316, 3161, 3162, 3165, 3166, 3173, 3174, 3176, 3182,

3189, 3191, 3191, 3193, 3193, 3196, 32, 3201, 3208, 3217, 3217, 3218, 3219, 3223, 3224, 3224, 3226, 3230, 3233, 3243, 3245, 3251, 3255, 3256, 326, 3263, 3265, 3266, 3271, 3273, 3277, 3278, 3279, 3280, 3291, 3292, 3295, 3297, 330, 3301, 3302, 3304, 3305, 3306, 3307, 3309, 331, 3310, 3312, 332, 332, 3322, 3326, 3328, 3329, 3331, 3332, 3335, 3338, 3340, 3341, 3342, 3344, 3348, 335, 3356, 3357, 3360, 3361, 3362, 3365, 3365, 3367, 3368, 3369, 3371, 3373, 3374, 3378, 3383, 3384, 3384, 3385, 3386, 3387, 339, 3390, 3391, 3393, 3395, 3396, 3397, 34, 340, 3410, 3411, 3412, 3419, 342, 3420, 3420, 3424, 3431, 344, 3440, 3447, 3453, 3453, 3454, 3457, 3459, 3460, 3466, 3467, 347, 3470, 3470, 3473, 3475, 3476, 3477, 3480, 3480, 3482, 3483, 3484, 3486, 3487, 3489, 3490, 3492, 3496, 3497, 3498, 350, 3502, 3504, 3506, 3506, 3507, 3508, 3508, 3508, 351, 3510, 3510, 3511, 3512, 3512, 3514, 3517, 3522, 3525, 353, 353, 353, 3531, 3531, 3539, 354, 3543, 3544, 3545, 3546, 3548, 355, 3555, 3561, 3562, 357, 3570, 3573, 3576, 3577, 358, 3581, 3582, 3583, 3587, 3590, 3595, 3597, 3598, 36, 36, 3600, 3607, 3609, 361, 3611, 3613, 3614, 3615, 3617, 3618, 3619, 3624, 3627, 3633, 3636, 364, 3641, 3642, 3643, 3644, 3653, 3656, 366, 3662, 3667, 3668, 3670, 3671, 3672, 3672, 3673, 3676, 3678, 3680, 3681, 3684, 3688, 3693, 3693, 3694, 3694, 3694, 3695, 3696, 3697, 370, 370, 3705, 3706, 3707, 3709, 3711, 3712, 3712, 3715, 3716, 3717, 3717, 3718, 3719, 3726, 3727, 3728, 3729, 373, 373, 3733, 3734, 3734, 3736, 374, 3743, 3745, 3745, 3745, 3749, 3750, 3757, 3757, 3757, 3758, 3759, 3762, 3762, 3764, 3767, 3769, 377, 3771, 3773, 3774, 3775, 3775, 3776, 3777, 3782, 379, 379, 3790, 3791, 3793, 3794, 3795, 3798, 38, 38, 38, 3806, 3809, 3819, 3829, 3832, 3835, 3836, 3839, 384, 3841, 3844, 3850, 3853, 3854, 3855, 3855, 3856, 3861, 3868, 3869, 3870, 3877, 3877, 3878, 3880, 3883, 3887, 3888, 3896, 3899, 3899, 3904, 3922, 3924, 3927, 3934, 3934, 3943, 3947, 3949, 395, 3951, 3955, 3955, 3959, 397, 3971, 3972, 3972, 3973, 3973, 3977, 3984, 3984, 3985, 3985, 3985, 3995, 3997, 4, 40, 4001, 4006, 4024, 4027, 403, 403, 4032, 4032, 4038, 405, 4059, 406, 4060, 4060, 4060, 4061, 4063, 4069, 4075, 4076, 4076, 4080, 4080, 4084, 4087, 4088, 4089, 409, 4092, 4094, 4099, 41, 4103, 4110, 4111, 4113, 4114, 4121, 4126, 4130, 4136, 4137, 4139, 4139, 4148, 415, 4151, 4151, 4159, 416, 4168, 4178, 4180, 4185, 4186, 419, 419, 4194, 4195, 4200, 4203, 4209, 421, 4210, 4212, 4214, 4216, 422, 4221, 4221, 4222, 4229, 4229, 4230, 4231, 4231, 4235, 4235, 4237, 4244, 4248, 425, 4250, 4251, 4252, 4256, 4257,

4259, 4259, 426, 426, 4262, 4262, 4266, 4266, 4266, 4270, 4275, 4278, 4279, 4287, 429, 4290, 4292, 4298, 43, 4300, 4301, 4303, 4305, 4307, 4310, 4314, 4315, 4316, 4317, 4320, 4321, 4323, 4329, 4332, 4332, 4337, 4338, 4342, 4343, 4344, 4351, 4356, 4357, 4358, 4359, 436, 4362, 4369, 4376, 4376, 4378, 438, 4380, 4381, 4396, 4396, 4398, 4399, 44, 44, 4408, 4411, 4418, 4419, 4420, 4425, 4426, 4426, 4427, 4428, 4430, 4431, 4431, 4432, 4439, 4440, 4442, 4444, 4447, 4449, 445, 4451, 4455, 4456, 4457, 446, 4461, 4463, 4471, 4475, 4479, 448, 4483, 4485, 4486, 4487, 4489, 449, 4495, 4496, 45, 4502, 4503, 4504, 4507, 4507, 451, 451, 4515, 4517, 4517, 4518, 4518, 4519, 4521, 4523, 4523, 4524, 4530, 4532, 4535, 4547, 4547, 4548, 4549, 455, 4560, 4564, 4578, 4584, 459, 4597, 46, 4602, 4604, 4606, 4611, 4619, 462, 4625, 4626, 4628, 4629, 4631, 4633, 4634, 464, 4644, 4649, 4653, 4662, 4664, 4669, 467, 4670, 4674, 468, 4681, 4681, 4682, 4684, 4685, 4686, 4687, 4688, 4693, 4694, 4694, 4696, 471, 4711, 4711, 4722, 4729, 4731, 4736, 4738, 4750, 4751, 4753, 4755, 4758, 4758, 4764, 4765, 477, 4773, 4777, 4778, 478, 4780, 4782, 4783, 4787, 4789, 4791, 4792, 4792, 4794, 480, 480, 480, 4802, 4809, 481, 4812, 4817, 482, 4825, 4826, 483, 4830, 4832, 4834, 4836, 484, 4858, 4859, 4861, 4864, 4864, 4865, 4866, 4869, 487, 4870, 4876, 4871, 4872, 4873, 4884, 4898, 4899, 49, 4902, 4902, 4903, 4905, 4907, 4908, 4912, 4912, 4915, 4916, 4920, 4928, 4929, 493, 4931, 4932, 4932, 4934, 4937, 4946, 4947, 4948, 4949, 4950, 4955, 4959, 4959, 496, 496, 4962, 4963, 4963, 4964, 4964, 4965, 4966, 4971, 4973, 4976, 4976, 4976, 4982, 4984, 4987, 4995, 4996, 50, 5000, 5001, 5002, 5006, 5007, 501, 5012, 5019, 5024, 503, 5034, 5037, 5042, 5043, 5049, 5051, 5055, 5059, 506, 5066, 5067, 5068, 5068, 5076, 5076, 508, 5080, 5081, 5082, 5082, 5083, 5085, 5087, 5088, 509, 5096, 5096, 5097, 5099, 5106, 5109, 5115, 5117, 5120, 513, 5134, 514, 514, 5141, 5143, 5145, 5149, 515, 515, 5153, 5154, 5158, 516, 5160, 5160, 5162, 517, 5170, 5172, 5181, 5189, 519, 5190, 5191, 5191, 5192, 5194, 5198, 5198, 5198, 5200, 5201, 5209, 5210, 5212, 5216, 5218, 5228, 5231, 524, 5243, 5246, 5247, 5249, 5252, 5256, 5259, 5260, 5265, 5267, 527, 5270, 5270, 5272, 5274, 5276, 5277, 5289, 5298, 530, 5300, 5306, 5309, 531, 5313, 5318, 5319, 5320, 5321, 5323, 5324, 5324, 5328, 5334, 5337, 5342, 5345, 5346, 5346, 5347, 535, 535, 5357, 5368, 5368, 5372, 538, 5386, 5386, 5387, 54, 5400, 5408, 5409, 541, 541, 5412, 5413, 5413, 5413, 5415, 5424, 5429, 5429, 5430, 5435, 5439, 5439, 545, 5452, 5453, 5453,

5455, 5461, 5465, 5466, 5470, 548, 5480, 5481, 5483, 5486, 5490, 5492, 5492, 5493, 5494, 5494, 5502, 5503, 5504, 5505, 5506, 5507, 551, 5510, 5519, 552, 552, 5524, 5526, 553, 5530, 5530, 5531, 5535, 5538, 554, 5541, 5542, 5546, 5547, 5548, 5548, 5549, 5550, 5551, 5552, 5553, 5553, 5554, 5554, 5559, 556, 5561, 5564, 557, 5574, 5576, 5577, 5580, 5583, 5584, 5588, 5590, 5590, 5593, 5596, 5596, 5601, 5603, 5603, 5605, 561, 561, 5610, 5611, 5614, 5615, 5618, 562, 5620, 5623, 5625, 5625, 5628, 5628, 5629, 5631, 5633, 5634, 5635, 5636, 5636, 5637, 5637, 5639, 5642, 5643, 5643, 5645, 5645, 5651, 5663, 5664, 5665, 5666, 5667, 5672, 5672, 5680, 5687, 5690, 5697, 5698, 5701, 5702, 5703, 5704, 5705, 5706, 5707, 5707, 5709, 5712, 5716, 5718, 572, 5721, 5722, 5725, 5734, 5737, 574, 5741, 5741, 5742, 5745, 5746, 5749, 5751, 5753, 5756, 5758, 5762, 5764, 5764, 5768, 5769, 5771, 5771, 5773, 5774, 5775, 5779, 578, 5790, 5791, 5792, 5794, 5795, 5797, 5799, 58, 5804, 5810, 5811, 5815, 5815, 5817, 582, 582, 5822, 5823, 5832, 5836, 5838, 5841, 5846, 5846, 585, 5851, 5855, 5860, 5864, 5866, 5868, 5873, 5877, 5879, 5883, 5883, 5884, 5888, 5891, 5893, 5894, 5900, 5907, 5909, 5909, 5912, 5914, 5915, 5915, 5916, 592, 5922, 5924, 5926, 593, 5931, 5931, 5934, 5937, 5939, 5941, 5942, 5943, 5946, 5947, 5948, 5948, 5953, 5953, 5953, 596, 5960, 5964, 5965, 5965, 5966, 5969, 5969, 5973, 5974, 5974, 5976, 5983, 5985, 5986, 5991, 5991, 5993, 5993, 5995, 5996, 5999, 5999, 60, 6000, 6000, 6002, 6003, 6003, 6006, 6007, 6007, 6008, 6008, 6010, 6018, 6028, 6033, 6034, 6036, 6039, 6040, 6044, 6048, 6051, 6051, 6052, 6054, 606, 6065, 6066, 6066, 6066, 6067, 6069, 6069, 6070, 6071, 6072, 6073, 6074, 6076, 6077, 6077, 6078, 608, 6081, 6083, 6084, 6090, 6095, 6096, 6097, 6099, 6100, 6106, 6107, 611, 6111, 6112, 6113, 6115, 6115, 6116, 6119, 6121, 6123, 6126, 6129, 613, 6131, 6133, 6137, 614, 6142, 6143, 6148, 6157, 6159, 6159, 6161, 6165, 6172, 6172, 6176, 6178, 6179, 618, 6188, 6191, 62, 620, 6202, 6202, 6203, 6205, 6206, 6207, 6212, 6212, 6212, 6213, 6216, 6218, 6221, 6222, 6226, 623, 6232, 6233, 6236, 6238, 6239, 6242, 6246, 6249, 6250, 6254, 6258, 6261, 6265, 6269, 6271, 6272, 6273, 6274, 6277, 6277, 6278, 6279, 6282, 6282, 6283, 6289, 629, 6294, 6298, 6298, 63, 630, 6302, 6302, 6304, 6307, 6310, 6310, 6311, 6321, 6322, 6325, 6332, 6333, 6335, 6343, 6345, 6349, 6351, 6355, 6357, 6358, 6360, 6361, 6363, 6364, 6367, 6368, 637, 6374, 6375, 6380, 6384, 6387, 6388, 639, 6391, 6398, 64, 6401, 642, 6422, 6425, 6427, 6428, 643, 6432, 6433, 6435, 6436, 6436, 6442, 6445, 645, 6450, 6454,

6454, 6456, 6456, 6457, 6464, 6467, 6469, 6469, 6471, 6477, 6477, 648, 6487, 6488, 649, 6492, 6494, 6495, 6496, 6504, 6505, 6507, 6508, 6510, 6512, 6512, 6514, 6518, 6520, 6523, 6524, 6525, 6529, 6529, 6531, 6535, 6537, 654, 654, 6540, 6541, 6543, 6544, 6544, 6545, 6546, 6548, 6550, 6552, 6552, 6556, 6557, 6560, 6562, 6563, 6564, 6566, 6568, 6570, 6573, 6574, 6576, 6577, 6578, 6579, 658, 6580, 6581, 6582, 6585, 6586, 6587, 6588, 6589, 659, 6590, 6591, 6592, 6593, 6594, 6598, 6598, 6599, 66, 6608, 6609, 6616, 6618, 6620, 6621, 6624, 6626, 6628, 6630, 6634, 6635, 6636, 6641, 6643, 6645, 6645, 6646, 6648, 665, 6650, 6656, 6659, 6660, 6663, 6664, 6677, 6686, 6686, 6693, 6698, 6699, 6699, 670, 6702, 6703, 671, 6710, 6713, 6716, 6718, 6723, 6724, 6726, 6730, 6731, 6734, 6744, 6744, 6745, 6746, 6748, 6749, 6756, 676, 6762, 6762, 6763, 6766, 6767, 6772, 6772, 6776, 6778, 6792, 6793, 6799, 6800, 6801, 6802, 6805, 6807, 6818, 6820, 6821, 6822, 6824, 683, 6835, 6841, 6848, 6852, 6860, 6862, 6868, 6869, 6872, 6873, 6875, 6876, 6876, 6877, 6878, 6881, 6884, 6885, 6886, 6888, 689, 6892, 6894, 6896, 6914, 6918, 6919, 6922, 6924, 6926, 6927, 6929, 693, 6933, 6935, 6935, 6937, 694, 6940, 6945, 6945, 6947, 6948, 6949, 6950, 6953, 6955, 6958, 6964, 6965, 6967, 6969, 697, 6970, 6974, 6977, 6986, 6987, 6990, 6994, 6996, 6996, 6999, 7001, 7001, 7003, 7003, 7004, 7006, 7007, 7008, 7009, 7009, 7013, 7016, 7025, 7027, 7029, 7029, 7031, 7034, 7034, 7035, 7036, 7040, 7040, 7043, 7048, 7048, 705, 7050, 7053, 7055, 706, 7065, 7067, 7072, 7078, 7081, 7088, 7090, 7091, 7095, 7095, 7096, 7098, 7099, 71, 7104, 7105, 7111, 7115, 7117, 7122, 7123, 7125, 7126, 7127, 7128, 7129, 7131, 7132, 7133, 7138, 7139, 7144, 7150, 7152, 7155, 7156, 7157, 7159, 7161, 7162, 7167, 7169, 7169, 717, 7172, 7181, 7182, 7183, 7186, 719, 7196, 7199, 72, 720, 720, 7202, 7203, 7206, 7207, 7209, 7211, 7211, 7212, 7215, 7218, 722, 7220, 7222, 7225, 7226, 7228, 7230, 7230, 7233, 7234, 7236, 7237, 7238, 7241, 7243, 7246, 725, 7250, 7250, 7251, 7254, 7255, 7255, 7258, 7263, 7265, 7266, 7267, 727, 7279, 728, 7283, 7283, 7284, 7285, 729, 7291, 7294, 7296, 7297, 7299, 730, 7302, 7304, 7307, 7310, 7316, 7324, 7324, 7325, 7329, 733, 7331, 7333, 7339, 7341, 7356, 7359, 736, 736, 7364, 7367, 737, 7370, 7376, 7381, 7382, 7385, 7386, 7388, 7389, 7394, 7395, 7399, 740, 7400, 7402, 7403, 7403, 7404, 741, 7411, 7415, 7419, 742, 7421, 7425, 7431, 7436, 7438, 7438, 744, 7447, 7448, 745, 7452, 7453, 7458, 7459, 746, 746, 7461, 747, 747, 7471, 7474, 7475, 7476, 7478, 7482, 7487, 7493, 7496, 7499, 7503, 7509, 751,

751, 7513, 7513, 7515, 7515, 7518, 7519, 7529, 753, 7530, 7534, 7535, 7538, 7541, 7544, 7545, 7550, 7552, 7556, 7558, 756, 7564, 7565, 7568, 7570, 7576, 7584, 7587, 7590, 7592, 7595, 76, 760, 7600, 7602, 7609, 7612, 7615, 7616, 7617, 7623, 763, 763, 763, 7631, 7632, 7641, 7649, 7652, 7654, 7657, 7657, 766, 7663, 7665, 7665, 7668, 7669, 7673, 7673, 7675, 7676, 7679, 7683, 769, 7690, 7691, 7696, 7701, 7705, 7707, 7708, 7708, 771, 771, 7712, 7712, 7715, 7719, 772, 772, 7723, 7723, 7728, 7729, 773, 7732, 774, 7752, 7753, 7758, 7759, 7759, 776, 7763, 7766, 7772, 7774, 778, 7780, 7783, 7785, 7789, 779, 780, 7801, 7801, 7804, 7809, 781, 7810, 7811, 7812, 7817, 7823, 7824, 7833, 7838, 7839, 7839, 7841, 7842, 7843, 7846, 7849, 785, 7857, 7864, 7868, 787, 787, 7870, 7871, 7871, 7873, 788, 7883, 7887, 7888, 7891, 7892, 7895, 7899, 79, 79, 790, 7902, 7904, 7904, 7909, 791, 791, 7913, 7914, 7920, 7921, 7922, 7923, 7925, 7926, 7929, 7929, 7932, 7937, 7937, 7944, 7950, 7954, 7955, 7957, 7967, 7967, 7968, 7969, 7971, 798, 7980, 7980, 7981, 7988, 7989, 799, 7991, 7991, 7992, 7994, 7999, 80, 800, 8001, 8002, 801, 8012, 8012, 8013, 8021, 803, 8034, 8035, 8035, 8036, 8037, 8043, 8045, 8047, 805, 8050, 8050, 8053, 8054, 8058, 8059, 806, 806, 8063, 807, 8071, 8082, 8088, 809, 809, 8096, 8095, 8096, 8096, 81, 8105, 8106, 8107, 8109, 8111, 8115, 8118, 812, 8120, 8122, 8126, 8131, 8132, 8136, 8137, 8138, 8138, 8140, 8141, 8143, 8144, 8147, 8149, 8150, 8152, 8158, 816, 8160, 8163, 817, 8170, 8171, 8171, 8172, 8175, 8177, 8179, 8180, 8181, 8186, 8187, 8187, 8188, 8192, 8199, 820, 8202, 8202, 8204, 8209, 821, 8210, 8211, 8214, 8215, 8218, 822, 8221, 8226, 8228, 8231, 8233, 8235, 8238, 8244, 8247, 825, 8254, 8255, 8256, 8258, 8259, 826, 8262, 8266, 8268, 827, 8276, 8277, 8277, 8281, 8282, 8284, 8284, 8285, 8287, 8288, 829, 8290, 8297, 83, 830, 8304, 8307, 8308, 8309, 831, 8313, 8313, 8316, 8317, 832, 8320, 8322, 8327, 8329, 8329, 8332, 8335, 8337, 8342, 8344, 8350, 8353, 8363, 837, 8372, 8375, 8378, 8378, 8379, 8381, 8381, 8387, 8389, 839, 8390, 8391, 8393, 8401, 8402, 8407, 8413, 8418, 8419, 842, 842, 842, 8426, 843, 8432, 8436, 8436, 8438, 844, 8441, 8442, 8445, 8449, 845, 845, 8456, 8457, 8458, 8467, 8468, 8469, 8471, 8474, 8475, 8478, 8485, 8487, 8492, 8498, 85, 850, 8500, 8502, 8505, 8506, 851, 8513, 8527, 8536, 8539, 8543, 8544, 8544, 8544, 8545, 8547, 8549, 8550, 856, 8563, 8564, 8568, 8569, 857, 8575, 8576, 8576, 8579, 8581, 8583, 8584, 8585, 8589, 8590, 8592, 8593, 8594, 8596, 8602, 8604, 8607, 861, 8610, 8611, 8612, 8615,

8620, 8625, 863, 8630, 8633, 8633, 8634, 8635, 8637, 8642, 8646, 8649, 865, 8659, 866, 8660, 8661, 8665, 8668, 8670, 8674, 8684, 8686, 8687, 8689, 8690, 8691, 8698, 8700, 8703, 8705, 871, 871, 8716, 8723, 8726, 8728, 8730, 8735, 8738, 8744, 8746, 8747, 875, 8753, 8763, 8769, 8769, 877, 8773, 8774, 8775, 8778, 878, 8782, 8785, 8790, 8791, 8792, 8793, 8798, 8799, 88, 8803, 8809, 8811, 8813, 8819, 882, 8825, 8826, 8828, 8836, 8843, 885, 8850, 8850, 8855, 886, 8866, 8868, 8877, 8879, 888, 889, 8890, 8899, 8909, 891, 8914, 8915, 8918, 8922, 8923, 893, 8932, 8934, 8939, 8941, 8941, 8943, 8945, 8946, 895, 895, 8955, 896, 8960, 8960, 8969, 8970, 8976, 8979, 8983, 899, 8994, 8997, 9, 9001, 9006, 901, 9011, 9012, 9016, 9019, 902, 902, 9029, 9032, 9035, 9036, 9037, 9037, 9038, 9038, 9048, 905, 905, 9051, 9057, 9058, 906, 9061, 9066, 9074, 9076, 9077, 9078, 9080, 909, 909, 9095, 9097, 9098, 9099, 91, 9101, 9103, 9107, 911, 9111, 9112, 9113, 9115, 9119, 9122, 9128, 913, 9132, 9142, 9145, 9150, 9155, 9156, 9156, 9159, 9165, 9165, 917, 9170, 9174, 9175, 9184, 9185, 9188, 9195, 9195, 9196, 920, 9200, 9203, 9206, 9211, 9211, 9214, 9216, 9217, 9218, 9220, 9220, 9222, 9228, 9228, 9230, 9231, 9234, 9234, 9237, 924, 9240, 9240, 9242, 9247, 9247, 9249, 9251, 9256, 9256, 9258, 9259, 926, 926, 9260, 9262, 9262, 9263, 9264, 9265, 9268, 9272, 9275, 9277, 9278, 928, 9281, 9283, 9286, 9286, 9287, 9288, 929, 9290, 9291, 9294, 9299, 93, 930, 9301, 9306, 9307, 9308, 9308, 9309, 9309, 931, 9313, 9314, 9316, 932, 9323, 9328, 933, 9331, 9333, 9338, 9339, 9343, 9343, 9343, 9344, 9346, 9346, 9349, 935, 935, 9350, 9350, 9352, 9353, 936, 9365, 9368, 937, 9374, 9378, 9382, 9388, 9391, 9393, 9397, 940, 9403, 9410, 9411, 9412, 9413, 942, 9424, 9426, 9431, 9431, 9432, 9433, 9435, 9437, 9437, 9437, 9438, 944, 944, 9441, 9444, 9446, 9446, 9447, 9449, 945, 9450, 9451, 9451, 9452, 9453, 9454, 9457, 9460, 9461, 9462, 9465, 9465, 947, 9470, 9471, 9474, 9475, 95, 95, 9501, 9506, 9508, 9514, 9514, 9521, 9523, 9524, 9524, 953, 953, 9531, 954, 9540, 9547, 9549, 9554, 9563, 9564, 9566, 9567, 9568, 9572, 9573, 9574, 9575, 9577, 958, 9580, 9583, 9585, 9588, 9590, 9593, 96, 9605, 9608, 9610, 9615, 9616, 962, 9622, 9627, 963, 963, 9638, 9638, 9644, 9646, 9648, 965, 965, 9652, 9657, 9658, 9665, 9669, 9669, 9670, 9670, 9676, 9677, 9679, 9682, 969, 9698, 97, 97, 970, 9700, 9705, 9711, 9715, 9717, 9726, 9727, 9729, 9730, 9732, 974, 9745, 9748, 9750, 9750, 9751, 9752, 9755, 9768, 9770, 9772, 9776, 9779, 978, 9782, 9785, 9788, 9789, 9790, 9794, 9795, 9797, 98, 980, 9802,

9803, 9805, 9807, 9809, 981, 9810, 9813, 9815, 9815, 982, 982, 9820, 983, 9830, 9832, 9837, 9838, 9842, 9844, 9847, 9849, 985, 9851, 9859, 9864, 9866, 9867, 9871, 9885, 9889, 9892, 9893, 9899, 9907, 9916, 9929, 9930, 9932, 9936, 9939, 994, 9940, 9944, 9946, 995, 9954, 9958, 996, 9961, 9966, 9968, 9969, 9970, 9975, 9976, 9978, 998, 998, 998, 9981, 9983, 9984, 9987, 999, 999, 9992, 9994, 9999
[=4810]
vecd : Sevgi veya heyecandan doğan coşkunluk, kendinden geçme, esrime.
v. 10666, 353
[=2]
veciz : Kısa ve etkili.
v. 3954, 4268
[=2]
vecize : Özdeyiş.
v. 3917
v.+lere 10675
veçhile : Şekil bakımından.
v. 2508
[=1]
veda : Ayrılrken birbirine selam ve esenlik dileme.
v. 1480, 7417, 8357, 8401, 8441
v.+sına 7610
[=6]
Vefa ile Sefa : Muallim Naci'nin manzumesi.
v. 13119
[=1]
vefah : Vefakâr.
v. 6875, 7675
[=2]
vefat : Ölüml.
v. 1301
v.+ından 1103
[=2]
Vefik : bkz. (Ahmet Vefik Paşa)
v. 3508
[=1]
Vefik Paşa : bkz. (Ahmet Vefik Paşa)
v. 10870, 11132, 6264
v.+nın 12094, 3182, 3661, 5490, 6178, 6195, 6318, 7477
v.+yı 10435
[=12]
Vehabi : İslamiyet'te dört hak mezhebin dışında kalan bir akımla anılan isyan.
v. 1427
[=1]
Vehabi hareketi : bkz. (Vehabi)
v. 1492
[=1]
vehamet : Güçlük, korkulacak tehlikeli durum.
v.+i 1438, 913
[=2]
Vehbi Cem Aşkun : Sivashlı şair, yazar.
v. 2244, 2249
[=2]

Vehbi Molla : Şinasi'nin Ebullaklaka ile kastettiği kişi.
v.+sını 4566
[=1]
vehim : Kuruntu.
v. 10740, 4203
v.+in+(vehmin) 4214
v.+inde+(vehminde) 5738
v.+inden+(vehminden) 10081, 2157
v.+ini+(vehmini) 5193, 5562, 8945, 9587
v.+inin+(vehminin) 4012, 7640
v.+iyle+(vehmiyle) 5561
[=13]
vehmet- : Yersiz korkuya, kuşkuya düşmek, kuruntuya kapılmak, evhamlanmak.
v.-en+(vehmeden) 4999
[=1]
vekalet : Vekillik.
v. 3631
[=1]
vekar : Ağırbaşlı.
v.+ımı 2925
[=1]
vekayi : Kronik.
v.+i 1293
v.+inden 3198
[=2]
vekayiname : Günü gününe yazılmış olayları içine alan eser, kronik.
v.+sine 3886
[=1]
vekillik : Birinin yerine iş görme yetkisi.
v.+inden+(vekilliğinden) 5401
v.+ini+(vekilliğini) 3171
[=2]
velayet : Velilik.
v. 7772
[=1]
velev : İsterse, olsa da, kaldı ki.
v. 11747, 12386, 1740, 1834, 2164, 2260, 3998, 4619, 465, 6165, 6388, 8529
v.+ki 8487
[=13]
velhasıl : Kısacası.
v. 1148, 2569, 982
[=3]
veli : Ermiş.
v.+ler 2162
[=1]
veliahd : Bir hükümdarın ölümünden veya tahttan çekilmesinden sonra tahta geçmeye aday olan kimse.
v. 1196
[=1]
veliaht : bkz. (veliahd)
v. 10786, 12330, 4934, 4938, 7344, 7360, 7947, 8672, 8674
v.+ı 4762
v.+ı+(veliahdı) 9003
v.+la 6818, 8031
[=13]
veliahtlık : Veliaht olma durumu.
v.+inde+(veliahtlığında) 6684

- [=1]
Veliaht Murad Efendi : Osmanlı şehzadesi.
v. 7680, 7924
v.+nin 7702
[=3]
velid : Yeni doğmuş çocuk.
v.+e 12317
v.+in 12465, 12487
[=3]
velinimet : Birine, etkisi yaşadıkça sürecek bir iyilik ve bağışta bulunan kimse.
v. 13016, 3097
v.+i 9943
[=3]
velut : Çok eser ortaya koyan, verimli.
v. 11021, 11054, 11616
[=3]
velvele : Gereklessiz telaş, gürültü ve heyecan.
v.+li 5208
[=1]
velveleli : Heyecanlı.
v. 585, 6876, 7263
[=3]
Venedik : Kuzey İtalya'nın doğusunda Adriyatik denizi kıyılarında, İtalya'ya bağlı ada şehir.
v. 791, 814, 826
v.+te 1391
[=4]
Venedikli : Venedik'te yaşayan.
v.+ler 788, 805, 829
[=3]
Venus : Bir gezegen.
v. 6090, 9599
v.+e 8194
[=3]
ver- : Üzerinde, elinde veya yakınında olan bir şeyi birisine eriştirmek, iletmek.
v.-di 10096, 10929, 1549, 3060, 7749, 7891, 7952, 9844
v.-diği 10033, 10038, 1031, 10397, 10497, 10703, 1071, 10773, 10884, 10902, 1096, 11055, 11086, 11150, 11198, 1121, 11230, 1138, 11528, 11549, 11774, 11923, 1194, 12153, 12429, 12448, 12636, 12878, 12893, 12932, 12948, 12970, 13009, 13010, 13085, 13199, 1344, 1526, 2091, 2120, 2148, 2170, 2192, 2227, 2571, 2759, 2765, 2905, 2937, 3112, 3144, 3231, 3234, 350, 3787, 3806, 4014, 4055, 4066, 4094, 4111, 4115, 4144, 4218, 4219, 4231, 4264, 431, 4367, 4392, 4398, 4416, 4505, 4523, 4555, 4622, 4640, 4786, 4830, 4887, 4974, 5007, 5114, 5155, 5178, 5202, 529, 5453, 5562, 5667, 606, 6230, 6236, 6603, 6607, 6684, 6697, 6727, 6808, 6911, 7179, 7275, 7387, 7577, 7621, 7636, 7715, 7726, 7733, 7740, 7747, 776, 7814, 7941, 7948, 7956, 8025, 8092, 8095, 8103, 8402, 8615, 8694, 8841, 9023, 9134, 9495, 950, 9801, 9914, 998, 9997
v.-diğimiz 11274, 2240, 26, 786
v.-diğimizi 755
v.-diğine 11900
v.-diğini 1070, 12509, 3686, 3997, 489, 5132, 5597, 6531, 7359, 8025, 9111, 9337, 9415, 9696
v.-dikleri 10621, 1246, 1409, 2566, 313, 450, 6270, 7394, 7901, 8917, 996
v.-diklerinin 9694
v.-dikten 11999
v.-ebileceği 357
v.-ebileceğine 13161
v.-ebilecek 11224, 13034
v.-ebilir 10412, 10646, 12527, 13062, 2146, 3022, 9471, 9595
v.-ebilirdi 1943, 6316, 656
v.-ebilmek 11663, 2715, 4246
v.-ebilmesindedir 2435
v.-ebilmiş 3221
v.-eceği 11468
v.-eceğinden 7354
v.-eceğine 4636
v.-eceğini 3732
v.-ecek 1252, 1704, 273, 3224, 3307, 3311, 4234, 7288, 7641, 8421, 8449, 8722, 8945, 9587
v.-eceptir 13121
v.-elim 11416
v.-ememiştir 10574, 12052
v.-emez 392, 4679
v.-emezdi 388
v.-en 10297, 10855, 10948, 11329, 11823, 12507, 12895, 135, 1503, 1775, 1842, 1922, 207, 2219, 226, 238, 2641, 2708, 2736, 276, 291, 2927, 3103, 3439, 3472, 41, 4118, 4306, 4382, 440, 4745, 4978, 4998, 5079, 5511, 6071, 6172, 631, 6343, 6406, 6497, 6506, 6604, 6823, 6842, 7517, 7656, 7916, 8003, 8117, 8147, 8230, 8776, 8910, 8973, 9, 9026, 9068, 9098, 9365, 9382, 9437, 9546, 9636, 9909
v.-enler 3407
v.-enlerden 8263
v.-enlerdendi 10518
v.-enlerin 4249
v.-erek 1060, 3705, 4824, 7607
v.-ici 1629
v.-in 10088, 1899
v.-ince 10233, 8153
v.-ir 1001, 10032, 10143, 10207, 10228, 10253, 10469, 10599, 10669, 10676, 10825, 10842, 10854, 11032, 11064, 11071, 11119, 11128, 11388, 11395, 11749, 11781, 12049, 12079, 12090, 12425, 12438, 12485, 12538, 12559, 1256, 12705, 1282, 12822, 12863, 12959, 12989, 12991, 12995, 13052, 13186, 13194, 139, 160, 1618, 1879, 2050, 2074, 2185, 2338, 2413, 2425, 2445, 2553, 2588, 2698, 2868, 3153, 3162, 3236, 3400, 3429, 3479, 3499, 3656, 3723, 3847, 3893, 3915, 4058, 408, 425, 4319, 4392, 4454, 4477, 4699, 4748, 497, 5120, 5127, 5229, 5438, 5537, 5551, 5587, 5662, 5734, 5836, 626, 6618, 6855, 6884, 7069, 7252, 731, 7378, 7512, 7611, 8081, 8123, 8131, 8199, 8386, 8392, 8403, 8478, 8509, 8531, 8697, 8923, 9015, 9063, 9074, 9233, 9562, 9565, 9675, 9682, 9718, 9765, 9823, 994, 9976
v.-irdi 10379
v.-irken 12704, 372, 4664
v.-irler 11530, 11545, 2220, 2264, 2271, 2275, 2330, 3940, 4416, 6096, 6971, 8364, 8764, 9168
v.-irse 11820, 2791
v.-iyor 7720
v.-iyordu 10197, 13170, 1496, 229, 2827, 2880, 3765, 4033, 4675, 5630, 584, 6010, 6057, 6144, 6768, 8148, 8149
v.-iyorlardı 2844, 3289, 4809, 94
v.-me 1263, 12950, 1644, 6630, 7403
v.-meden 11885, 12650
v.-mediği 3183, 4705, 5646, 5946
v.-mediğini 3021, 59
v.-medikleri 4128
v.-mediler 1658
v.-meğe 10259, 2254, 4550
v.-mek 10501, 10766, 10804, 10906, 11201, 11455, 11625, 12535, 1287, 2779, 289, 3383, 3417, 346, 3560, 3641, 5350, 5791, 7257, 7708, 7789, 8838, 9053, 9689
v.-mekle 10562, 11062
v.-mektir 12319, 4123, 8385, 9136
v.-mektteki 9919
v.-mekten 10155, 2955, 9148
v.-melere 908
v.-meleri 3881
v.-melerindedir 2516
v.-melidir 9303
v.-memek 1488, 3084
v.-memesi 3179, 749, 9207
v.-memesinden 3063
v.-memişse 8810
v.-memişti 3062, 7634
v.-memiştir 7350, 7520, 904
v.-memiz 5422
v.-mesi 12018, 1568, 252, 362, 4907, 7585, 8269, 8659, 8844
v.-mesidir 113, 12078, 13240
v.-mesindedir 6245
v.-mesinden 12942
v.-mesine 4701, 8343, 9209, 9327
v.-mesinin 7330
v.-meye 12062, 13112, 2301, 3033, 3577, 3653, 6565, 6901, 7146, 7869, 8308, 870, 9249, 9601
v.-meyeceğim 10159
v.-meyercek 3074
v.-meyelim 5973, 6104
v.-meyen 10028, 11047, 12484, 12927, 1533, 8426
v.-meyi 2565
v.-mez 10822, 11096, 12254, 2669, 2749, 3435, 5406, 5817, 7332, 8618, 8861, 9197
v.-mezler 10678
v.-miş 12113, 12366, 13155, 2299, 2798, 341, 3748, 6101, 6774, 6785, 7364, 8030, 8466, 9103, 9599, 9901

v.-mişse 4694, 7939
v.-mişti 1426, 1506, 3558,
3801, 4017, 6012, 7464, 8408, 8464
v.-miştir 12626, 2118,
2287, 3951, 4100, 6936, 8621, 9006,
9017, 9188

v.-se 5496
v.-sin 4436, 4553
[=628]

veraset : Mirasta hak sahibi olma.
v. 4834, 5022, 7343, 7352,
7354, 7357, 7359
v.+e 7293
[=8]

Veraset-i Saltanat-ı Seniyye : Ziya
Paşa'nın eseri.

v. 6671
[=1]

Veraset Mektupları : Ziya Paşa'nın
eseri.

v. 5025, 5049, 7265, 7338,
7339

v.+dır 7379
v.+nı 6771
v.+nın 5026, 7372, 7381
[=10]

verdir- : Verme işini yaptırmak,
vermesini sağlamak.

v.-diği 9915
v.-ir 10493
[=2]

verem : Bulaşıcı bir hastalık.
v. 12124, 6476, 6480,
6880, 8423

v.+den 10311, 10818,
6481, 8351

v.+e 10309
v.+ın 12123
[=11]

veremli : Verem hastası olmayan.
v. 12607, 12613, 12619,
12639, 6491

[=5]

Veremli Kız : Abdülhak Hamid'in
"Finten" adlı eserinde bir karakter.

v.+ın 12602
[=1]

verese : Mirasçılar.
v.+den 7730

v.+si 4637
v.+sine 4627
[=3]

vergi : Kamu hizmetlerine
harcanmak için hükümetin, yerel
yönetimlerin yasalara göre doğrudan
doğruya veya bazı malların
fiyatlarının üstüne koyarak dolaylı
yoldan herkesten topladığı para.

v. 140, 2679, 2971, 7232
v.+den 7325
v.+lerin 2934
[=6]

vergi dairesi : Vergi işleriyle
ilgilenen devlet dairesi.

v. 10478
[=1]

veri : Bir araştırmanın, bir
tartışmanın, bir muhakemenin
temeli olan ana öge.

v.+lere 10885
v.+leri 267
v.+leriyle 9811
[=3]

veril- : Verme işine konu olmak.

v.-di 13031, 2123, 2133,
9711

v.-diği 4688, 7355
v.-diğini 10862, 4335
v.-ebilir 2027
v.-emez 8169
v.-en 10033, 10178, 1024,
10276, 11085, 1171, 11775, 1239,
1250, 1303, 1535, 1569, 1654, 3270,
3277, 3303, 3347, 3447, 3649, 4854,
4957, 508, 5146, 5306, 5375, 5543,
5671, 6132, 621, 6714, 6824, 709,
7231, 7592, 788, 8023, 8053, 8179,
8368, 8533, 8692, 9924

v.-ir 11008, 1271, 1966,
2916, 3160, 3606, 3664, 4492, 4925,
5175, 6331, 9719, 9737

v.-irdi 6839
v.-memesini 4842

v.-memiş 5777
v.-memiştir 6741

v.-mesi 11854, 2807
v.-mesine 4828, 5232

v.-mesinin 7837
v.-mez 9897

v.-miş 10073, 10805, 2148,
4116, 5071, 6405, 8039, 8059, 857,
923

v.-mişler 833
v.-mişti 10965, 1316, 4827,
9864

v.-miştir 8971
[=91]

verim : Çalıştırılan, işletilen,
bakılan bir şeyin verdiği sonuç veya
bu sonucun niceliği, mahsul.

v.-leri 7132
v.-lerine 10959, 1513

v.-leriyle 8946
[=4]

verimli : Verimi iyi ve bol olan.
v. 3656, 963
[=2]

verimsiz : Verimi iyi olmayan.
v. 6228
[=1]

vesaire : Ve benzeri.
v. 13135, 2163
[=2]

vesayet : Vasilik.
v.+inden 6686
v.+ten 4899
[=2]

vesika : Belge.
v. 10388, 13190, 13237,
2460, 3231, 3323, 3813, 3821, 4212,
7427, 7608, 7641, 8067, 8068, 8070,
9230, 960, 974

v.+da 6845
v.+dır 2175, 3890, 7141
v.+lar 1430, 3280, 3807,
7696, 7717, 7986, 8067, 8070, 920,
951

v.+larda 4089, 7798
v.+lardan 1987, 4181,
7687, 7698, 9218

v.-lardır 2812
v.-ları 9871
v.-ların 1260, 5107, 6910,
8077

v.+larına 1121, 1199
v.+larından 5498

v.+larını 2330, 3822, 6779
v.+larıyla 1196

v.+larla 3811
v.+mız 6

v.+nın 2823, 7996
v.+sı 4014
v.+sıdır 1876

v.+sını 10469, 2435
v.+ya 4015
[=61]

vesikacı : Vesika işleriyle uğraşan
kimse.

v.+dır 3808
[=1]

vesile : Sebep, bahane.
v. 11036, 11053, 11692,
11717, 12284, 12715, 13102, 1330,
2638, 3441, 3576, 447, 470, 4723,
4957, 5999, 6799, 8446, 9292, 9734,
9738, 9925

v.+den 7198
v.+ler 1245
v.+leri 12995
v.+lerle 12586, 12666,
3132, 6956, 8065, 861

v.+si 10855
v.+yi 7214
v.+yle 9907
[=34]

Vesilet'üt Tibaa : İbrahim
Müteferrika'nın eseri.
v. 1033
[=1]

veya : Bir bağlaç.
v. 100, 10005, 10014,
10132, 10167, 10286, 10325, 10464,
10616, 1065, 10653, 10809, 10842,
11059, 11180, 11206, 11239, 11249,
11253, 11378, 11386, 11398, 11428,
11429, 11430, 11432, 11496, 11513,
11519, 11722, 11727, 11730, 11766,
11815, 12048, 12076, 12147, 12190,
12247, 12252, 12262, 12267, 12297,
12310, 12319, 12410, 12453, 12490,
12493, 12551, 12575, 12604, 12734,
12792, 12795, 12891, 12962, 12971,
13053, 13199, 13244, 1390, 1394,
143, 1560, 1622, 1633, 168, 1714,
1760, 1780, 1787, 1934, 204, 2131,
215, 2177, 227, 2278, 2298, 2312,
2335, 2358, 236, 2367, 2430, 2446,
2448, 2509, 2640, 2669, 271, 2891,
2975, 3078, 313, 314, 3186, 3238,
327, 3310, 337, 337, 3427, 3466,
3482, 35, 351, 354, 372, 3813, 3863,
388, 3884, 389, 3892, 3926, 3931,
398, 399, 4174, 420, 427, 4325,
4381, 4385, 442, 444, 4500, 4569,
4576, 4585, 4603, 4603, 464, 465,
466, 4669, 4742, 482, 486, 491, 493,
5051, 512, 5199, 529, 5315, 5327,
5349, 5398, 5399, 5400, 5418, 5514,
556, 558, 5605, 5640, 5642, 570,
5715, 5862, 5887, 591, 5932, 5938,
5945, 5959, 599, 6029, 6186, 6219,
6253, 627, 6337, 6364, 6366, 6368,
6371, 6375, 6407, 6424, 6434, 6437,
646, 647, 649, 6513, 6526, 6538,
6561, 6577, 672, 679, 6949, 6969,
7155, 716, 7303, 733, 7443, 7527,
8021, 8126, 8142, 8194, 8296, 8302,
8306, 8386, 8386, 8411, 8465, 8520,
8580, 8642, 8643, 8739, 8741, 8958,

9025, 9056, 9082, 9127, 9147, 9196, 9299, 9398, 9408, 9544, 9576, 9587
[=233]
veyahut : Bir bağlaç.
v. 1246, 12710, 2670, 3724, 4881
[=5]
vezin : Ölçü.
v. 11882, 11887, 13044, 1931, 5871, 5875, 5885, 5895, 5899, 5902, 67, 8168, 8223
v.+ce 13046
v.+de 474
v.+e+(vezne) 10640, 2307, 30, 5899
v.+i 2215, 2292
v.+i+(vezni) 11465, 11619, 1941, 33, 3783, 5871, 8174, 8218, 8226, 9336
v.+in+(veznin) 10693, 13065, 13110, 27, 285, 494
v.+inde+(vezninde) 5893
v.+indeki+(veznindeki) 6936, 8114
v.+ine 2295
v.+ine+(veznine) 2260, 5802
v.+ini+(veznini) 10530, 10673, 11151, 11152, 11276, 11351, 11885, 12498, 2200, 5816, 5888, 5897, 6260
v.+inin+(vezninin) 1711, 2211, 3782, 44
v.+iyle+(vezniyle) 5856, 8223
v.+iyledir+(vezniyledir) 12496
v.+le 11614, 11621, 12791, 13109, 13130, 2286, 6262
v.+ler 32
v.+lere 28
v.+lerin 4303
v.+lerinde 2075
v.+lerini 11835
v.+lerle 5898
[=76]
vezinli : Ölçütlü.
v. 2282, 5887
[=2]
vezinsiz : Ölçüsüz.
v. 11277, 11419, 12032, 5897
[=4]
vezir : Osmanlılarda devletin bakanlık, valilik gibi yüksek görevlerinde bulunan ve paşa unvanını taşıyan kimse.
v. 12677, 1594, 233, 2906, 3121, 3488, 3885, 4394, 5199, 6446, 7821, 997
v.+den 3128
v.+i 12672, 4852
v.+in 2975, 3061, 3436, 3725, 5278
v.+inin 6901
v.+le 2738
v.+ler 2891
v.+lerine 1401
v.+lerinin 1012
v.+lerle 6888
[=26]
vezirane : Vezire yakışır biçimde.
v. 4141

[=1]
vezirlik : Vezir olma durumu, vezaret.
v. 12670, 1285, 2105, 3606, 4012, 8022
v.+e+(vezirliğe) 7529
v.+le 6846, 6849
[=9]
Vezir Mirza Süleyman : Namık Kemal'in "Cezmi" adlı eserindeki karakter.
v.+a 9015
[=1]
VI. Louis : 1108'de tahta çıkan VI. Louis Fransa'nın ilk ulusal ordusunu kurdu.
v.+nin 1197
v.+ye 1135
[=2]
vicdan : Kişiyi kendi davranışları hakkında bir yargıda bulunmaya iten, kişinin kendi ahlak değerleri üzerine dolaysız ve kendiliğinden yargılama yapmasını sağlayan güç.
v. 11854, 12204, 12234, 12255, 12255, 12596, 12617, 7623, 8728, 9437
v.+a 11853
v.+da 11710
v.+ında 9182
v.+ının 9420
[=14]
Victor Hugo : Fransız yazar.
v. 10128, 13177, 6289
v.+nun 8200, 8541, 8974, 11928
v.+sunda 11928
[=7]
Victorien Sardou : Fransız yazar.
v.+nun 8410
[=1]
Vidin : Bulgaristan'ın kuzeybatı ucunda Tuna Nehri kıyısında yer alan bir şehirdir.
v.+de 9709
[=1]
Vigny : 1797-1863 yılları arasında yaşamış Fransız şair, oyun ve roman yazarı.
v.+nin 8369
[=1]
vilayet : İl.
v. 3623, 4159, 4710, 4768, 8058, 8061, 9739, 9745
v.+i 3602, 4892
v.+inde 12919
v.+ine 5688
v.+ler 4780
v.+lerden 4770
v.+lere 2996
v.+lerinde 7549
[=16]
Vilayet Gazetesi : Bağdat'ta çıkarılan bir gazete.
v.+ni 9737
[=1]
Virgil : Dante'nin "İlahi Komedya"sındaki karakterlerden biridir.
v. 12052
[=1]
visal : Kavuşma.
v. 5635

[=1]
vision : Görüş.
v. 2071, 2343, 8233
[=3]
Viyana : Bir ülke.
v. 1239, 1390, 5042, 5042, 941, 974
v.+da 11117, 1122, 1254, 2638, 2659, 2685, 2706, 961, 970
v.+dan 1675
v.+sındaki 1002
v.+sını 2709
v.+ya 10511, 1103, 960, 975
v.+yı 968
[=23]
Viyana kongresi : Napolyon Savaşları sonunda Fransız Orduları'nın Koalisyon Orduları tarafından tümüyle yenilgiye uğratılmasının ardından, Avrupa'daki sınırları ve güçler dengesini yeniden belirlemeye yönelik kararlar almak üzere toplanmış olan kongredir.
v.+nden 2688
[=1]
Viyana tababet mektebi : Viyana tıp okulu.
v. 1100
[=1]
vizyon : Görünüm.
v. 386
v.+u 325
[=2]
V. Louis : Fransa kralı.
v.+nin 7829
[=1]
vodvil : Hareketli, eğlenceli bir konuya dayanan, şarkılara da yer verilen hafif güldürü.
v. 10404, 10842, 11882, 3236
v.+den 11434
[=5]
Volney : Fransız filozof, tarihçi, doğubilimci ve politikacı.
v.+in 6059
[=1]
volta : Sürekli aşağı yukarı gidip gelme, yürüme, dolaşma.
v. 7483
[=1]
Voltaire : Fransız yazar.
v. 10349, 10370, 1156, 1180, 4530, 6645, 7117, 7120
v.+den 4036, 6290, 6331, 9342
v.+i 10368, 7597
v.+in 10242, 10351, 11947, 11948, 7122, 7598, 7609, 7829
v.+nin 3209
[=23]
Von Grunebaum : Müslüman İdeolojisi ve Arap Estetiği adlı makalenin yazarı.
v. 686
[=1]
vuku : Olma, meydana gelme.
v.+a 7534, 8177
v.+unu 9571
[=3]
vukua : bkz. (vuku)

v. 1149
[=1]
vukuf : Anlama, bilme, bilgi.
v.+undan 9159
[=1]
vulgarisation : Uluslaştırma.
v.+unu 8935
[=1]
vur- : Elini veya elinde tuttuğu bir şeyi bir yere hızla çarpmak.
v.-an 10421
v.-duğu 8592
v.-mak 5072
v.-makta 1425
v.-ması 5180
v.-maya 3035
v.-muş 3455, 5816
v.-sun 7178
v.-ur 8515
v.-urlar 12482
[=11]
vurul- : Vurma işine konu olmak.
v.-muş 2920, 4282, 4432,
8526
[=4]
vuslat : Kavuşmak.
v. 10513, 10867, 11490
v.+ı 8414
v.+ının 6204
[=5]
vuzuh : Açık olma durumu, açıklık, aydınlık.
v. 3815, 4384, 4433, 6380
v.+a 4359
v.+la 12978, 75
v.+u 3855, 4294, 7758
v.+un 750
v.+unu 97
v.+uyla 8044
[=13]
vuzuhlu : bkz. (vuzuh)
v. 1152
[=1]
vuzuhsuz : Açık olmama.
v. 12519, 12530
[=2]
vuzuhsuzluk : Açık olmama durumu.
v.+larıyla 8050
v.+un+(vuzuhsuzluğun)
12974
[=2]
vücut-i mutlak : Tek vücud.
v. 11782
[=1]
vücut : Beden.
v. 12274, 2182, 2227, 3284
v.+a+(vücud) 1032,
10629, 10689, 10783, 1131, 11369,
12009, 12316, 1468, 1597, 1805,
1893, 2846, 316, 3584, 417, 4577,
5517, 5549, 5626, 577, 6206, 6267,
7192, 8967
v.+e+(vücade) 10417,
10943, 11844, 11848, 12412, 12457,
12929, 6187, 7338, 7872, 8112,
8392
v.+larında 8770
v.+u+(vücudu) 10715,
11791, 11940, 2663, 4423
v.+umuzun+(vücudumuzun
) 127

v.+un+(vücudun) 11795,
2186, 4496
[=51]
vücutça : Bedence.
v. 2178
[=1]
vükela : Osmanlı Devleti'nde bakanlar, vekiller.
v. 2968, 3080, 4828
v.+nın 2886, 2908, 7390,
7886
v.+yı 2936
[=8]
vüsat : Genişlik.
v. 2762
[=1]
Wagnerimsi : Wagner'e benzeyen fikirler.
w. 12790
[=1]
Wallensteine : Schiller'in eseri.
w.+i 8590
[=1]
William Shakespeare : İngiliz tiyatro yazarı.
w. 8314, 8793
w.+de 11986
w.+den 11914
w.+inde 8832
[=5]

X

Xavier de Montepin : Fransız yazar.
a. 10128
[=1]

Y

ya : "Ey, hey" anlamlarında bir seslenme sözü.
y. 12187, 187, 4251, 4709,
5397, 5398, 6590, 7585, 8739
[=9]
yaban arısı : Zar kanatlılar takımındaki Apocrita alttakımından, Vespidae familyasına dahil kanatlı böcekler.
y. 10638
[=1]
yabancı : Başka bir millettten olan, başka devlet uyruğunda olan (kimse).
y. 10290, 106, 11144,
11279, 11302, 11307, 11430, 11494,
11806, 12169, 12307, 12385, 12438,
12635, 12770, 12772, 12856, 12902,
1389, 1410, 1560, 1656, 2116, 2388,
270, 2782, 2817, 3148, 3276, 3483,
35, 3779, 3926, 4719, 5096, 524,
5251, 5482, 5636, 5872, 6147, 6219,
6234, 6241, 6420, 6451, 67, 6815,
704, 7282, 833, 862, 88, 9036, 9261
y.+dan 9714
y.+dır 8328
y.+sı 10270
y.+sıydı 5487
y.+ydı 10409, 2983
[=61]
Yabancı Dostlar : Abdülhak Hamid'in eseri.
y. 11121

[=1]

yabancılık : Yabancı olma durumu.
y.+ı+(yabancılığı) 7033
[=1]
Ya det Souvienttoi manzumesi : Rezaizade'nin Alfred Musset'ten tercüme ettiği eser.
y. 10671
[=1]
yadırga- : Kendine yabancı gelen bir kimseye, duruma veya şeye alışmamak, ısınmamak.
y.-ma 12015
y.-mak 10002
y.-malarındır 6221
y.-r 7052
y.-yordun+(yadırgıyordu)
9949

[=5]

yadırgan- : Yadırgama işi yapılmak.
y.-acak 6972
y.-maz 9907
[=2]

yadı-ı şebabet : Osmanlıca'da gençlik hatırası anlamına gelmektedir.
y. 9692
[=1]

Yadigar-ı Harp : Abdülhak Hamid'in eseri.

y. 11121

y.+te 12306

[=2]

Yadigar-ı Şebab : Rezaizade Mahmut Ekrem, ikinci şiir kitabı.

y. 10512, 10566

[=2]

yağ- : Yağmur, kar, dolu gökten düşmek.

y.-ar 10042

[=1]

yağdır- : Yağmasını sağlamak.

y.-an 11972

[=1]

yağmur : Bir yağış şekli, bereket.

y.+u 11166

[=1]

yağmurlu : Yağmuru olan, yağmur yağan.

y. 8017

[=1]

Yahudi : Hz. Musa'nın dinine bağlı olan kimse.

y. 10137, 57

y.+lerin 10136

[=3]

yahut : Bir bağlaç.

y. 10024, 10152, 10295,
10321, 10544, 10740, 10782, 10836,
11070, 11210, 11370, 11444, 11617,
11634, 11722, 11722, 11763, 11769,
11774, 11783, 11822, 12015, 12081,
12147, 12149, 12188, 12261, 12292,
12473, 12478, 12480, 1251, 12570,
12604, 1269, 12723, 12783, 12798,
12962, 13048, 13140, 13244, 1739,
1793, 1802, 1832, 1850, 187, 1941,
2005, 2010, 2054, 206, 2217, 2300,
2650, 279, 29, 310, 3121, 327, 3353,
3381, 3659, 3762, 3880, 3912, 3926,
4051, 4068, 4090, 4158, 4170, 4247,
4251, 4275, 4286, 4367, 4391, 4424,

4425, 4457, 4493, 4558, 4660, 4709, 4737, 4876, 493, 4999, 5138, 5195, 5210, 5240, 5340, 5374, 5398, 5421, 5558, 5573, 5619, 5634, 5678, 5697, 5882, 5904, 601, 631, 6335, 6375, 6409, 6411, 6478, 6522, 6590, 6597, 6769, 6850, 6961, 710, 7269, 7290, 7487, 7585, 7682, 7938, 806, 8128, 8205, 8209, 8596, 8600, 8662, 8701, 8747, 8772, 8812, 8865, 8931, 8958, 8968, 9040, 9131, 9221, 9231, 9274, 9407, 9441, 9451, 9480, 9560, 973, 9853

[=153]

Yahya Bey : bkz. (Yahya Kemal)

y.+in 5564

[=1]

Yahya Efendi : bkz. (Yahya Kemal)

y. 66

y.+nın 68

[=2]

Yahya Kemal : Türk şair ve yazardır.

y. 5903, 773

y.+de 11263

y.+in 4389, 457, 507, 5748,

68, 8283

[=9]

yak- : Yanmasını sağlamak veya yanmasına yol açmak, tutuşturmak.

y.-abildikleri 459

y.-acak 1922

y.-ma 6764, 7435

y.-madan 12261

[=5]

yaka : Giysilerin boyna gelen, boynu çeviren bölümü.

y. 2585

y.+sına 7089, 7112

y.+sından 7911

[=4]

yakala- : Bir kimseyi veya bir şeyi elle tutmak.

y.-dığı 5557

y.-mak 11739, 12104,

4243, 9707

y.-makla 12117

y.-maktaki 11200

y.-maktan 10314

y.-malarındır 6519

y.-masa 11647

y.-maya 1882, 6036, 6365,

9187

y.-mış 5217

y.-r 637, 7024

y.-yabilmek 11049, 13090

y.-yacağı 6883

y.-yan 2443, 3709, 9299

y.-yor+(yakalıyor) 6560

[=24]

yakalan- : Yakalama işine konu olmak.

y.-mış 4574

[=1]

yakalayış : Yakalama işi.

y.+lar 11366

[=1]

yakıcı : Yakma özelliği olan, yakan.

y. 11051, 12191, 12292,

7283

[=4]

yakul- : Yakma işi yapılmak.

y.-an 10020

y.-ması 5329

[=2]

yakın : Az bir ara ile ayrılmış olan.

y. 10023, 10433, 10586,

10871, 11045, 11128, 11153, 11305,

11307, 11407, 11471, 1149, 11603,

11707, 11860, 11935, 11945, 12042,

12175, 12450, 12510, 12866, 1294,

13081, 2092, 2183, 2212, 2258,

2265, 2307, 232, 249, 3091, 3340,

345, 3561, 3696, 3861, 3895, 3922,

3931, 4177, 4317, 4379, 4790, 5021,

5033, 5708, 5758, 6337, 6380, 6510,

6531, 6867, 6887, 6965, 7068, 7929,

8493, 8555, 8568, 9214, 9408, 9483

y.-dan 10507, 10585,

10728, 1177, 12093, 12355, 12518,

12744, 1760, 2386, 2451, 2485,

2688, 2708, 2740, 2852, 3048, 3049,

3460, 3959, 3967, 4615, 4962, 5454,

5761, 6274, 7216, 7353, 7637, 7681,

7760, 795, 8542, 896, 9594, 9595,

9748

y.+dır 12384, 2521, 2566,

6568, 8673

y.-dırlar 2257

y.-tı 10509

y.-ından 88

y.-larına 1396

y.-larından 1432

y.-larını 7346

[=112]

yakınık : Yakın olma durumu.

y.-lara 13214

[=1]

yakınlık : Yakın olma durumu.

y. 1, 11605, 11962, 12003,

12135, 1822, 4291, 6484, 8464,

8789, 9069

y.+ı 120, 2587

y.+ı+(yakınlığı) 13122,

5818, 8491, 8553

y.+dır+(yakınlığıdır)

13212

y.+ına+(yakınlığına)

11569, 9169

y.-lar 11926, 11997

y.-ları 11997

y.-ların 10916

[=24]

Yakın Şark : Yakın Doğu.

y.-ı 3084

[=1]

yakış- : Uygun olmak.

y.-acak 10012, 2411, 650

y.-mayan 2718

[=4]

yakışksız : Uygun olmayan.

y. 8821

[=1]

yaklaş- : Arada az bir aralık kalacak biçimde ilerlemek, aradaki uzaklığı azaltmak veya bütünü ortadan kaldırmak için ileri gitmek.

y.-acak 8125

y.-amaz 8825

y.-an 12493, 1830, 4816

y.-anıydı 12879

y.-ılabileceğini 10654

y.-ır 11629, 11767, 12322,

13064, 4601, 7179

y.-ırken 11257

y.-ırlar 6341

y.-ma 1065

y.-mak 1352, 6280, 8557

y.-malar 496

y.-maya 2255

y.-maz 4601

y.-mış 3439

y.-mıştı 2863

y.-mıştır 10407, 11914

y.-tığı 11905, 13056, 2383,

5665

y.-tığını 10074

y.-tığa 3848, 9286

[=33]

yaklaşık : Yaklaşık.

y.+sı 3323

[=1]

yaklaştır- : Bir şeyi kendine yakın duruma getirmek.

y.-an 12223

y.-ır 1085

[=2]

Yakovakî : Divan-ı hümayun tercümanı.

y. 3192

[=1]

Yakub Çelebi : Abdülhak Hamid'in "İlhan" adlı eserindeki kahraman.

y. 12701

[=1]

Yakup : bkz. (Yakub Çelebi)

y.+u 12699

y.+un 12699

[=2]

Yakup Bey : bkz. (Yakub Çelebi)

y.+in 12698

[=1]

Yakup Çelebi : bkz. (Yakub Çelebi)

y. 12751

[=1]

yalan : Doğru olmayan.

y. 10808, 11500, 5039

y.+dan 5226

y.+dır 10802, 10834

y.+ı 10814

y.+ıyla 10809

y.+lariyle 10108

[=9]

yalancı : Doğru söylemeyen.

y. 10811, 12736, 3086,

671, 8870

y.+dır 10811

[=6]

yalı : Deniz, göl, ırmak gibi su kıyasına yapılmış bina.

y. 10092, 10614, 5206,

8198, 9994

y.+da 10471, 10946

y.+dan 10472

y.+lar 2947

y.+ları 10785

y.+larının 1405, 3489

y.+nın 1407

y.+sı 10107, 1973

y.+sına 6764, 7402, 8029

y.+sında 10096, 3667, 7404

y.+sının 1370, 9625

y.+yı 7419, 9939

[=25]

yalnız : Tek, sadece.

y. 10023, 10329, 10454,

10593, 10738, 10787, 10806, 10834,

10836, 1100, 11072, 11277, 1142, 11457, 11485, 11561, 11703, 11770, 11787, 11816, 12053, 12071, 12135, 12206, 12230, 12243, 12257, 12369, 12667, 12688, 12694, 12719, 12728, 12782, 12820, 1291, 12978, 12991, 12994, 13105, 13125, 13227, 204, 2053, 2407, 2821, 297, 363, 4046, 4190, 4253, 4286, 4450, 4464, 4504, 4726, 4903, 493, 4942, 5103, 5171, 5190, 5200, 5217, 5235, 5241, 5288, 5321, 5425, 5444, 5456, 5460, 5548, 5576, 5611, 5697, 5739, 5760, 5816, 5848, 5937, 597, 5976, 6074, 6122, 6162, 6169, 6218, 6255, 6301, 6330, 6411, 660, 6617, 6636, 6709, 690, 6923, 7036, 7242, 7272, 7312, 7371, 740, 7504, 751, 756, 7641, 7724, 7908, 7946, 8161, 8389, 8399, 8470, 8494, 8619, 8625, 8673, 8720, 8732, 8764, 8790, 8824, 8842, 9031, 9039, 9129, 9186, 9267, 9359, 94, 946, 9475, 954, 9637, 9663, 9829, 9957

y.+dı 3689

[=140]

Yalnız Gezerin Hayalleri : Jean Jacques Rousseau'nun eseri.

y.+nden 10604

[=1]

yalnızlık : Yalnız olma durumu.

y. 11314, 13087, 13090,

8923

y.+a+(yalnızlığa) 11318

y.+ı+(yalnızlığı) 13085,

3686, 7033

y.+ın+(yalnızlığın) 11034,

11306, 11308, 13076, 3687, 7031

y.+ına+(yalnızlığına) 8754

y.+ında+(yalnızlığında)

5578, 8256

y.+ta 11310

[=18]

yalvar- : Birinden ısrarla, kendine acındırarak sözlerle, saygılı bir biçimde bir şey istemek.

y.-irken 5693

[=1]

yan : Bir şeyin ön, arka, alt ve üst dışında kalan bölümü.

y. 10131, 13241, 164, 7639

y.+a 12880, 3812, 7639

y.+da 11067, 12951, 1885

y.+dan 10259, 10353,

10376, 10750, 10916, 11068, 11211,

11688, 12041, 12064, 12942, 12971,

12983, 12990, 13024, 1758, 1758,

1926, 2258, 456, 500, 536, 5634,

672, 7959, 9845

y.+ına 10970, 12869, 5031,

8064, 8425, 9011, 9710, 9711

y.+ında 10365, 11010,

12026, 12176, 12305, 12550, 12574,

12808, 12934, 2270, 5685, 5728,

575, 5869, 6062, 7358, 7543, 7647,

8254, 8813, 8890, 983.7, 9841

[=67]

yan- : Tutuşmak.

y.-an 4459

y.-diğini 5594

y.-miş 12357

[=3]

yanış- : Bir şeyin, bir kimsenin yanına gelmek.

y.-abilmek 6466

y.-mak 9325

y.-maz 12321

y.-miş 7709

y.-mişti 10673

y.-tığı 2434

[=6]

yanışıl- : Yanaşma işine konu olmak.

y.-mamış 3071

[=1]

yangın : Zarara yol açan büyük ateş

y. 12956, 1540, 7393,

7661, 7662, 8166, 8976, 9050

y.-lar 3301

[=9]

yanı başı : Yakını, hemen yanı, omuz başı.

y.+na 10436

y.+nda 1003, 10363,

10551, 1063, 10662, 10721, 1140,

11523, 11674, 11677, 1209, 12458,

12472, 1730, 208, 2235, 2610, 2613,

2743, 2883, 2885, 2990, 2993, 2993,

3002, 3003, 3117, 3119, 3145, 3342,

3343, 3359, 3550, 3811, 3828, 3866,

3931, 3933, 4309, 4404, 480, 5053,

5552, 5568, 5701, 5922, 6068, 6080,

6267, 650, 6657, 6951, 7479, 7693,

7862, 8079, 8113, 8255, 8750, 9388,

9395, 9500, 9548, 9677, 9703, 9818

[=67]

yanık : Yanmış olan.

y. 11734, 7507

[=2]

yanıl- : Tanımayarak, niteliğini iyi anlamayarak aldanmak.

y.-dığı 7999

y.-ması 8010

y.-miş 3960

[=3]

yanılt- : Yanılmasına yol açmak.

y.-ır 9360

[=1]

yani : "Demek, şu demek ki" anlamlarında bir söz.

y. 10064, 10178, 10239,

10307, 10319, 1045, 10703, 10751,

10793, 10882, 11263, 11546, 11676,

11721, 11726, 11764, 11772, 11826,

11856, 11913, 11925, 11927, 11973,

11987, 122, 12290, 12354, 12369,

12387, 12391, 12525, 12546, 12580,

12583, 12640, 12692, 12702, 12723,

12799, 1371, 1683, 1688, 1708, 175,

177, 1790, 1819, 1840, 1866, 1896,

1915, 1940, 1991, 2003, 2158, 2254,

2262, 2520, 2565, 2624, 289, 305,

3208, 325, 3276, 330, 3306, 3373,

3462, 3468, 3614, 3701, 3800, 381,

3837, 3845, 4208, 4402, 4409, 4661,

4691, 4719, 4737, 4773, 4779, 4856,

4905, 4969, 5220, 5316, 5373, 5415,

5423, 5493, 5598, 5598, 5755, 5790,

5894, 5918, 5921, 5932, 5951, 6068,

6092, 6158, 6273, 6451, 6743, 6961,

6991, 7096, 7106, 730, 7303, 736,

7563, 7679, 771, 8229, 8277, 8319,

8327, 8378, 8628, 8639, 8651, 8912,

8992, 9008, 9193, 9282, 9299, 9421,

9427, 9429, 9440, 9443, 9446, 9448,

9480, 9484, 9498, 9534, 9605, 9672,

9955, 9983

[=148]

yanıksız : Yanıksız olmayan.

y. 477

[=1]

yanılı : Taraflı.

y. 375

[=1]

yanılış : Bir kurala, bir ilkeye, bir gerçeğe uymama durumu, yanılışı.

y. 10030, 11160, 1122,

11878, 1405, 2932, 3591, 4514, 462,

4695, 4734, 5515, 6850, 7041, 7510,

7514, 8206, 8438, 893, 9698

y.+a 4720

y.+ı 10052

y.+ın 7040

y.+ını 3822

y.+larına 3897

y.+larını 9312

y.+tır 1050, 3183, 5485,

5656

[=30]

yanılışlık : Yanılış olma durumu.

y.+ından+(yanılışlığından)

1577

y.+lar 10837

[=2]

Yanya : Yunanistan'ın Epir coğrafi bölgesine dahil bir il.

y. 12919, 1533

y.+ya 3634

[=3]

yan yana : Birbirinin yanında olan.

y. 11278, 11713, 11714,

6030, 9632

[=5]

yap- : Ortaya koymak, gerçekleştirmek.

y.-abileceği 2526, 9227

y.-abilecek 10346

y.-abilir 5415

y.-abilirdi 10849, 8406

y.-abiliriz 11276

y.-abilmek 11220, 1152,

12469

y.-acağa 5891

y.-acağı 11131, 12972,

3549, 3638, 3721, 7304, 7367

y.-acağımı 11015, 11247,

12781

y.-acağız 7037

y.-acak 19, 2305, 2752,

4352, 4860, 5754, 8315

y.-acaklardır 10133, 11638

y.-acaktı 3450, 8900

y.-acaktır 10624, 1782,

5247

y.-amadı 6168

y.-amadığı 13141

y.-amamış 11214

y.-amamıştı 3076

y.-amayacağı 13140

y.-amayız 7038

y.-amaz 11664

y.-amazdı 10750

y.-an 10036, 10333, 10713,

10732, 10733, 10737, 10930, 11192,

11219, 11247, 11424, 11695, 11773,

12105, 12378, 12519, 12580, 12632,

12695, 12720, 12778, 12869, 1302,

14, 1502, 1532, 1589, 1690, 1858,

2030, 208, 2336, 2431, 2642, 2704,

2983, 325, 3722, 3819, 3933, 4026,

4289, 4387, 4401, 4461, 4601, 4604,
4819, 5108, 5470, 5512, 5709, 6312,
6507, 6581, 6602, 6618, 6930, 6992,
7277, 756, 7574, 8561, 9245, 945
y.-anlara 9966
y.-anlardır 3408
y.-anları 1368
y.-anların 60, 6860
y.-ar 10229, 10342, 10415,
10481, 10526, 10660, 10692, 11093,
11246, 11590, 11725, 11814, 12198,
1224, 12295, 12440, 12677, 12887,
12920, 12927, 12989, 137, 1422,
1918, 2088, 2326, 2459, 3171, 3432,
3531, 3567, 3595, 3617, 3754, 384,
389, 3898, 4078, 4205, 5093, 5121,
5124, 5127, 5144, 5160, 5412, 5462,
5827, 6223, 6228, 6385, 6438, 6474,
6566, 6906, 7441, 7460, 7561, 8326,
8418, 8675, 8809, 8834, 8869, 8949,
8973, 9028, 9431, 9445, 9574, 9749,
9938, 9941
y.-arak 10212, 1043, 7345
y.-ardı 11868, 6890
y.-arken 13228, 370, 3864,
9045
y.-arlar 11143, 11304,
11840, 192, 195, 2912, 5073, 9132
y.-arları 6448
y.-ıcı 1190
y.-ilmesini 4780
y.-ıboz-ması 11137
y.-iyor 311
y.-iyordu 10773, 11268,
11444, 12972, 1712, 3028, 380,
9600
y.-iyorlardı 10541, 6539
y.-ma 157
y.-madan 5190, 5988
y.-madı 10054
y.-madığı 8081
y.-madığını 1104
y.-mak 10376, 10747,
11640, 1267, 12773, 1938, 2751,
4263, 4559, 4608, 4613, 4725, 4767,
494, 5693, 5694, 5833, 6612, 6812,
6882, 787, 8028, 8091, 8760
y.-makla 9177
y.-maktan 1878, 3935,
7320, 7323
y.-maktı 8011
y.-maları 1776, 2701
y.-malı 12712
y.-malıdır 9351
y.-maması 4872
y.-mamış 4040
y.-mamıştı 1515, 568
y.-mamıştır 11533
y.-mamızı 9430
y.-ması 11320, 13006,
5812, 7363
y.-masıdır 7071
y.-masın 10748
y.-masına 8761
y.-masını 1271, 3547,
6745, 6750
y.-maya 10037, 11323,
12428, 13225, 1708, 3364, 3426,
4808, 6487, 7164, 9176
y.-mayalım 8404
y.-mayı 351, 4621
y.-mazlar 11302, 12716

y.-miş 10960, 11327,
12293, 1307, 3567, 3864, 5671,
6608, 7138, 7850, 800, 8577, 958,
9629
y.-mişlardı 506
y.-mişti 11163, 11333,
1429, 5135, 551, 729, 8106, 9800
y.-miştir 10511, 11151,
11251, 11304, 1811, 2632, 3126,
3949, 4324, 4611, 5499, 6556, 6638,
7132, 7142, 8727
y.-mıyor 622
y.-tı 11117, 12976, 2103,
3538, 5687, 5923, 7734, 782
y.-tuğu 10065, 10138,
10225, 1026, 10446, 10635, 10920,
10931, 11202, 11208, 11274, 11335,
11353, 11401, 11420, 11511, 11534,
11565, 11822, 11891, 11909, 1191,
11980, 11996, 12433, 12482, 12489,
12596, 13067, 13129, 1795, 1908,
1944, 2026, 2202, 2279, 2344, 2452,
2467, 2513, 2734, 3047, 3049, 3080,
3084, 3086, 3116, 3324, 3507, 3554,
3605, 3710, 3861, 3954, 3971, 3992,
4136, 4223, 4245, 4254, 4287, 4295,
4308, 4310, 4354, 4360, 4405, 4620,
4655, 4878, 4910, 4912, 5134, 5261,
5266, 5334, 5436, 5457, 5671, 5743,
5766, 5824, 5849, 5997, 6291, 6432,
6584, 6746, 6778, 6871, 6898, 7168,
7216, 7266, 7407, 753, 7593, 8000,
8063, 8968, 8975, 9054, 9190, 9321,
9334, 9342, 9405, 9520, 9604, 966,
9684, 9743, 9834, 9898, 9959
y.-tığımız 1083, 1457, 7428
y.-tığma 4355
y.-tüğünden 4295
y.-tüğünü 11475, 12509,
13128, 2952, 3590, 4314, 4369,
4740, 5157, 5165, 7495, 8253
y.-tüğünün 11409, 2161
y.-tüğünüz 1353
y.-tıkları 12790, 2060,
3598, 4488, 4886, 5145, 5319, 545,
5462
y.-tıklarını 1058, 11718,
12861, 3159, 7212, 7694, 7799
y.-tuklarıyla 4284
y.-tılar 12838
[=493]
yapı : Barınmak veya başka
amaçlarla kullanılmak için yapılmış
her türlü mimarlık eseri, bina.
y. 2787, 4260, 4262
y.+sı 11476, 11479
y.+sına 11460
y.+sında 8210
y.+ya 3980
[=8]
yapıcı : Yapan, oluşturan, ortaya
çıkaran, meydana getiren.
y. 12767, 3525, 3670,
5513, 5584
y.+sı 5640
y.+yı 11684
[=7]
yapıl- : Yapma işine konu olmak.
y.-abilirler 4494
y.-acak 12016, 1247, 1282,
1327, 1689, 2610, 3127, 3184, 4611,
4635, 498, 625, 6315
y.-acaktı 2949

y.-an 10105, 10613, 1071,
10760, 1113, 11441, 1169, 11693,
1286, 1317, 1534, 1557, 1607, 1670,
1835, 1915, 2262, 2392, 2606, 2613,
2807, 304, 312, 3218, 33, 3332, 360,
3690, 3692, 4035, 4106, 4765, 4785,
5008, 505, 5113, 5337, 5781, 5940,
6078, 6308, 6869, 7233, 7587, 7888,
8025, 9144, 9600
y.-dı 4777, 6437
y.-dığı 12346, 3192, 4712,
7980
y.-diğına 5322
y.-diğını 5188, 5315, 6598,
7236
y.-ır 2410, 2772, 2954,
9429
y.-ırdı 189
y.-ırsa 12973
y.-iyor 2856
y.-mak 2942
y.-makta 7824
y.-mamış 525
y.-ması 12118, 1582, 1587,
2859, 2939, 7350, 9255, 9430
y.-masını 13165, 3443,
7662, 9263
y.-masının 51
y.-mayışı 75
y.-miş 10876, 10878,
11355, 13150, 1459, 1671, 3186,
424, 4362, 4759, 5679, 5854, 6044,
6206, 8144, 8254, 9610
y.-miştir 2725, 8117
y.-sa 2625
[=118]
yapılış : Yapılma işi.
y.+tadır 2795
[=1]
yapış : Yapma işi.
y.+ında 2016
y.+larda 8567
[=2]
yapış- : Yapışkan bir maddeye
bulanmış olan bir şey ayrılmayacak
bir biçimde bir yere tutunup kalmak.
y.-ır 2154, 7089
y.-tuğu 10788
[=3]
yapmacık : Doğal olmayan
davranış.
y. 7209, 9646
y.+a+(yapmacığa) 9098
y.+tan 9163
y.+tır 2052
[=5]
yapmacılık : bkz. (yapmacık)
y.+a+(yapmacılığa) 4270
y.+ından+(yapmacılığından
) 4269
[=2]
yaprak : Bitkilerde solunum,
karbon özümlemesi, terleme vb.
olayların oluştuğu, çoğu klorofilli,
yeşil ve türlü biçimdeki bölümler.
y.+ı+(yaprağı) 384, 7015
[=2]
yaptır- : Yapmasını sağlamak.
y.-acağı 7818
y.-dığı 3486, 6153, 6800
y.-diğını 4628
y.-dıktan 6691
y.-ır 8369

- y.-mak 2449
y.-maktan 2883
y.-mıdır 6904
[=10]
- yaptırıl-** : Yaptırma işine konu olmak.
y.-an 2909
y.-mış 10355
[=2]
- yâr** : Arkadaş, sevgili.
y. 2311
[=1]
- yara** : Keskin bir şeyle veya bir vuruşla vücutta oluşan derin kesik.
y. 8769
y.+dan 8158
y.+lara 1299
y.+larını 5997
[=4]
- yara-** : Bir şey yararlı olmak, yarar sağlamak.
y.-madığına 1528
y.-mayacaklar 1680
y.-maz 11763
y.-mıdır 218
y.-r 7023
y.-yacak 1243
y.-yanı 10652
[=7]
- yarabbim** : Allahım.
y. 8685
[=1]
- yaradılış** : Bir kimsede doğuştan bulunan vücut ve ruh özelliklerinin tümü, mizaç.
y.+a 6888
y.+ı 6941
y.+ın 9183, 9328, 9414
y.+ına 5592
y.+ındaki 11223
y.+ını 3111
y.+ının 6950
y.+ıyla 7004
y.+lardandır 978
y.+ta 1451, 8436
y.+tan 10652
[=14]
- yaradılışlı** : Yaradılış sahibi.
y. 4351
[=1]
- yarala-** : Silah, bıçak vb. bir araçla yara açmak.
y.-ması 2107
[=1]
- yaralan-** : Yaralama işi yapılmak.
y.-dığı 8359
y.-maları 10271
y.-mış 7575, 982
[=4]
- yaralı** : Yarası olan.
y. 12358, 5266, 6106, 8374
[=4]
- yarana-** : İçten olmayan davranışlarla birini memnun etmeye, gözüne girmeye çalışmak.
y.-ma 9850
[=1]
- yarat-** : Allah, olmayan bir şeyi var etmek.
y.-acağı 5080
y.-acak 680
y.-acaktı 5961
y.-amaması 8256
- y.-an 11507, 2303
y.-ır 12749
y.-ıyordu 6099
y.-ma 437
y.-mağa 2478
y.-mak 6864, 8690, 8960
y.-maktan 8326
y.-manın 12848
y.-ması 305, 36, 9447
y.-maya 11717, 2995, 936, 9888
y.-mıdır 4434, 6275, 6985
y.-tığı 111, 11558, 12039, 5066, 5697, 5935, 6344, 6577, 7072, 8862, 9842
y.-tığına 13054
[=37]
- yaratıcı** : Üretken.
y. 10, 11144, 11553, 11560, 11781, 1722, 1743, 2931, 3, 3475, 381, 7295, 747
y.+larından 10937
y.+sı 10243, 4461
y.+sını 11556
[=17]
- yaratıcılık** : Üretkenlik.
y.+tan 2927
[=1]
- yaratıl-** : Yaratma işine konu olmak.
y.-an 10441
y.-mış 12039, 12222
y.-mişler 10757
y.-mişlerdir 8428
y.-mıdır 11756
[=6]
- yaratılış** : bkz. (yaradılış)
y.-ı 10771, 12241, 4037
y.+ın 11561, 7012
y.+ına 1923
y.+lardan 6360
y.+taki 7061
y.+tan 2527, 2689, 6873
[=11]
- yardım** : Kendi gücünü ve imkânlarını başka birinin iyiliği için kullanma.
y. 10407, 1092, 10944, 11389, 11483, 11580, 1203, 12482, 12488, 12612, 13242, 1526, 2288, 3120, 3532, 3587, 3632, 3715, 3835, 3874, 4120, 4499, 4882, 5164, 5550, 6041, 6334, 6385, 6410, 6553, 6788, 6958, 6966, 7551, 7704, 7925, 7925, 7954, 8421, 86, 8751, 9183, 9349, 9482, 9572, 9820, 9934
y.-a 12695
y.-ı 10393, 1258, 1465, 3834, 4679, 6307, 7089, 7269
y.+ın 2735
y.+ından 6578, 732
y.+ını 12780, 12897, 3101, 5006, 9819
y.+ının 7576
y.+ıyla 10825, 11452, 12533, 12887, 13088, 13094, 1542, 1771, 1981, 2171, 4179, 489, 5319, 6591, 9517, 9750, 9946
y.+ıyla 4547
y.-iyle 4329
y.-la 4497
y.+larından 4131
y.+larını 7703
- y.+larıyla 9010
y.+larıyla 3614
[=89]
- yardım** : Yardım eden veya gerektiğinde yardım edecek olan kimse.
y. 4724, 5496, 8327, 87
y.+lar 1295
y.+lardan 6526
y.+ları 3768
y.+sı 12480, 3940, 6478
y.+sıdır 12260
[=11]
- yarenlik** : Dostluk.
y. 10130, 1706, 9960, 9974
y.+i+(yarenliği) 10394
y.+in+(yarenliğinin) 13067
y.+ler 10142
[=7]
- yarı** : Bir bütünü oluşturan iki eşit parçadan her biri.
y. 101, 10428, 10683, 10773, 10958, 11087, 11205, 11206, 11399, 11428, 11433, 11433, 11517, 11617, 12105, 12109, 12618, 12645, 1724, 2185, 2185, 2199, 2324, 2591, 2702, 3453, 5571, 5668, 6588, 6877, 74, 7812, 8075, 8118, 815, 815, 825, 8302, 8715, 95, 9625, 9749
y.+da 12376, 1907, 2068, 7748, 8530
y.+sına 4317, 7741
y.+sında 10949, 1697, 1698, 2366, 5317, 5585, 8463
y.+sındaki 10216
y.+sından 11829, 5715, 8853
y.+sını 1019, 8691, 9694
[=63]
- yarım** : Bütün bir şeyin ayrıldığı iki eşit parçadan her biri.
y. 11338, 1194, 13249, 1703, 1745, 1750, 1804, 2073, 2237, 2570, 289, 3549, 3816, 8587, 8876, 9238
y.+ının 2709
[=17]
- yarım yamalak** : Kusurlu, eksik.
y. 10825
[=1]
- yarış** : Müsabaka.
y. 3482, 4788
y.+ı 12633, 2856
y.+ına 10419
[=5]
- yarış-** : Rekabet etmek.
y.-an 11147, 320
[=2]
- Yassı Çemen** : 1230 yılında Erzincan yakınlarında Anadolu Selçuklu Devleti - Eyyubiler ittifakı ile Harzemşahlı arasında yapılan muharebe.
y. 8725
[=1]
- yaş+(1)** : Doğuştan beri geçen ve yıl birimi ile ölçülen zaman.
y. 10444, 10445, 5117, 7415
y.+ı 12138, 2491
y.+ına 12439, 12904
y.+ında 10082, 10249, 10249, 10349, 10474, 10963, 12868,

12888, 13201, 4417, 5113, 5116,
5116, 5739, 6424, 6451, 6891, 7547,
7554, 7554, 7555, 7555, 8104
y.+ındaki 10856, 11157,
8419
y.+ından 3051, 8088
y.+ları 5121, 6661
y.+larında 10030, 5117,
7613
y.+ta 11197, 1229, 12736,
12888, 1955, 3419, 3424, 4039,
4081, 4401, 6660, 7754, 9517
y.+tan 11468
[=55]
yaşa- : Canlılığını, hayatını
sürdürmek.
y.-dı 11116, 2100
y.-dığı 10363, 10923,
11393, 12108, 12167, 1296, 1800,
2007, 2361, 2412, 2472, 2802, 3685,
3721, 3751, 3848, 3864, 3880, 3883,
4441, 562, 7194, 7324, 7517, 8108,
8118, 8941, 9300, 9501, 9507
y.-dığımız 6251
y.-diğini 7060, 7436
y.-dikları 11162, 250, 6527
y.-ma 10136, 11238,
11789, 2177, 281, 9378, 9389, 9427,
9504, 9815
y.-madı 3175
y.-mak 11026, 11792,
12545, 12732, 1630, 1790, 4494,
6351, 9435
y.-maktan 2032, 3101
y.-maları 10806
y.-malarını 2929
y.-manın 9511
y.-ması 10181, 3068
y.-masıdır 6932
y.-masından 3717
y.-masının 6230
y.-maya 11294, 1600, 8597
y.-mayı 11165, 570
y.-maz 11225
y.-miş 2030, 3718, 3873,
5207, 7138
y.-mıdır 2457, 6933
y.-r 12202, 12733, 12737,
3825, 6057, 6925, 7017, 8547, 9059,
9467
y.-rken 12734, 947
y.-rlar 11278, 12763, 3902,
9031
y.-sak 7036
y.-saydı 5740
y.-yabileceğini 7867
y.-yabilmek 7820
y.-yacaktır 11785, 8422,
9829
y.-yan 11073, 11264,
11862, 11864, 12099, 12803, 1387,
1414, 1560, 166, 1848, 1866, 2083,
4207, 4453, 4588, 460, 5260, 5369,
552, 553, 6066, 883, 92, 9641
y.-yanı 10794
y.-yanlar 12249
y.-yanların 10341
y.-yayımdır 12365
y.-yış 151, 1585
y.-yor+(yaşıyor) 3539
y.-yordu+(yaşıyordu) 3003,
5223, 6816, 958

y.-yorlardı+(yaşıyorlardı)
11508, 547
y.-yormuş+(yaşıyormuş)
11795
[=143]
yaşam : Hayat.
y.+a 170, 244
[=2]
yaşan- : Yaşama işi yapılmak.
y.-an 10175, 12096, 1751,
1847, 1878, 2059, 2066, 2550, 5603,
6036, 6066, 6070, 639, 9579
y.-mamış 9706
y.-ması 10561
y.-mış 10279, 10721,
10860, 11714, 11838, 12050, 12763,
2039, 2051, 2072, 2187, 344, 346,
5993, 8385, 8944, 9587, 9587, 9855
y.-mişin 284
[=36]
yaşat- : Yaşamasını sağlamak veya
yaşamasına imkân vermek.
y.-an 12729, 2709
[=2]
yaşayış : Yaşama işi.
y. 10027, 2880, 2900,
2917, 2991, 6418
y.+ı 11225, 3476
y.+ını 2946
y.+ımı 13191
y.+ıla 10385
y.+ta 3409
[=12]
yaşayışlı : Herhangi bir yaşayış
benimsemiş olmak.
y. 7942
[=1]
yaşıt : Aynı yaşta olan.
y.+ı 7557
[=1]
yaşlı : Yaşı çok olan, ihtiyar.
y. 3172, 4547, 4583
[=3]
yat- : Bir yere veya bir şeyin üzerine
boyulu boyunca uzanmak.
y.-acak 12931
y.-an 12602, 12622
y.-ıp 11367, 5305
y.-maya 9352
[=6]
yatak : Uyuma, dinlenme vb.
amaçlarla üzerine veya içine yatılan
eşya, döşek.
y. 8941
y.+ı+(yatağı) 3797
y.+ının+(yatağının) 11966
[=3]
yataklık : Suçluları barındırma,
gizlice yardım etme.
y. 3028
[=1]
yatıştırıcı : Sakinleştirici.
y. 5140, 7691
[=2]
yatkınlık : Yatkın olma durumu.
y.+larıdır 4053
[=1]
yavan : Katiksız.
y. 4376
[=1]
yavanlan- : Yavan duruma gelmek.
y.-miş 2050
[=1]

yavaş : Ağır.
y. 1011, 1011, 10657,
10658, 11309, 11309, 11310, 11310,
11334, 11334, 11377, 11377, 11383,
11383, 11456, 11456, 11597, 11597,
11702, 11702, 1179, 1179, 1228,
1228, 12745, 12745, 1389, 1389,
1411, 1463, 1463, 1555, 1561, 1561,
1579, 1579, 1678, 1678, 1687, 1687,
1727, 1727, 1746, 1746, 1771, 1771,
2389, 2389, 2415, 2415, 2423, 2423,
2850, 2850, 3031, 3031, 3108, 3108,
3138, 3138, 3147, 3147, 3152, 3152,
3154, 3154, 3366, 3366, 3495, 3495,
35, 35, 3510, 3510, 38, 38, 3865,
3865, 4623, 4623, 47, 47, 4741,
4741, 4812, 4812, 4820, 4820, 486,
5490, 5490, 5513, 5513, 5542, 5542,
5558, 5558, 5801, 5801, 6014, 6014,
6076, 6076, 6080, 6080, 6094, 6094,
6097, 6097, 6318, 6318, 6340, 6340,
6363, 6363, 6397, 6397, 7138, 7138,
7408, 7408, 7770, 7770, 862, 863,
8679, 8679, 9082, 9082, 910, 910,
930, 930, 9524, 9524, 9790, 9790,
991, 991, 995, 995
[=141]
yavaşça : Oldukça yavaş bir
biçimde, usulca.
y. 7411
[=1]
yavaşla- : Yavaş gitmeye başlamak,
hızını azaltmak.
y.-r 8252
[=1]
yaver : Yardımcı.
y.+in 2993
[=1]
yaverlik : Yardımcılık.
y.+ler 1579
[=1]
Yavuz : bkz. (Yavuz Sultan Selim)
y. 9176
y.+dan 9145
y.+un 9156, 9188
[=4]
Yavuz Sultan Selim : 9. Osmanlı
padişahı ve 74. İslam halifesidir.
y.+in 7736, 902
[=2]
yay : Ok atmaya yarayan, iki ucu
arasına giriş gerilmiş, eğri ağaç veya
metal çubuk.
y. 165
[=1]
yay- : Bir şeyi açarak, düzelterek bir
alanı örtecek biçimde sermek.
y.-an 4316, 5347, 7967
y.-arak 7818
y.-arken 12971
y.-dı 4651
y.-dıkça 3679
y.-mak 6207
y.-makla 3159
y.-maya 13149, 1403, 9405
[=12]
yaygın : Çoğu kimselerde
duyulmuş, öğrenilmiş, kullanılan
veya benimsenmiş olan.
y. 7131
[=1]
yayıl- : Genişlemek, büyümek.
y.-an 2359, 2675

- y.-diğini 5446
y.-iyordu 4818
y.-ma 5060
y.-madır 9082
y.-ması 3256, 5518
y.-masına 5550
y.-maya 4514
y.-miş 6924
y.-mişler 1045
[=12]
- yayıls** : Yayılma işi.
y.+ını 9084
[=1]
- yayın** : Basılıp satışa çıkarılan kitap, gazete vb., neşriyat.
y. 4964
[=1]
- yayınla-** : Bir izleneyi televizyonla yaymak.
y.-dığı 3331
y.-mamasının 9989
[=2]
- yayınlan-** : Yayınlama işi yapılmak.
y.-ması 11000
[=1]
- yayvanlık** : Yayvan olma durumu.
y.+ı+(yayvanlığı) 4705
[=1]
- yaz** : Bir mevsim.
y. 10093
y.+ın 2850
y.+ında 7745
y.+ından 7735
[=4]
- yaz-** : Söz ve düşüncüyü özel işaret veya harflerle anlatmak.
y.-abilmek 11414
y.-acağı 12129, 5457
y.-acak 11621, 12656, 5158, 7750, 7929
y.-acaktır 11094, 8627
y.-amadı 10911
y.-amadığı 3886
y.-amazlar 9418
y.-an 10026, 10227, 10390, 11074, 12113, 3776, 4512, 6170, 6262, 7436
y.-anların 12960, 2237
y.-ar 10123, 10265, 1070, 10950, 11079, 11195, 11313, 12779, 2499, 3774, 4181, 4541, 5296, 5521, 5592, 5897, 5989, 6296, 6838, 7722, 7844, 8042, 9214, 9758, 9941, 9960, 9977
y.-arak 4114, 7855, 8373, 9244, 9992
y.-arken 10568, 2025, 4562, 5559, 5560, 6082, 6245, 9151, 9155, 9157, 9993
y.-arsa 1807
y.-dı 6160, 8838, 9849
y.-dığı 10098, 10109, 10217, 10232, 1034, 10375, 10418, 10431, 10445, 10598, 10900, 10966, 10986, 10997, 10998, 11023, 11032, 11035, 11038, 11043, 11077, 11081, 11148, 11242, 11281, 11297, 11463, 11477, 11498, 11565, 11616, 11627, 11679, 11681, 11890, 11958, 1197, 11987, 11993, 11999, 12306, 12398, 12794, 12843, 12851, 1288, 1289, 12898, 12963, 12981, 12998, 1302, 13031, 13036, 13046, 13168, 13207, 13227, 13235, 13246, 1401, 1808, 1818, 1819, 2006, 2116, 2132, 2198, 2282, 2321, 2370, 2372, 2375, 2659, 2700, 2784, 3113, 3444, 3757, 3758, 3847, 3968, 3996, 4023, 4235, 4372, 4480, 4483, 4641, 4643, 4788, 4799, 4913, 4970, 4982, 5118, 5140, 5163, 5276, 5298, 5334, 5385, 5657, 5801, 6621, 6771, 6945, 6955, 6998, 7071, 7073, 7079, 7224, 7258, 7265, 7583, 7602, 7644, 7719, 7777, 7781, 7782, 7943, 8073, 8099, 8113, 8179, 8250, 8260, 8354, 8411, 8785, 8916, 895, 9086, 9109, 9127, 9143, 915, 9197, 9242, 9248, 9265, 9461, 9525, 9618, 9629, 9651, 9654, 9701, 9775, 9822, 9860, 9908, 9920, 9950, 9967, 9968, 9970
- y.-dığdır 8264
y.-dığım 7632
y.-diğina 3249
y.-diğini 1322, 2751, 4348, 5123, 5435, 5718, 6190, 7575, 8484, 8785, 9102, 9964
y.-diğının 4715
y.-dikları 10554, 12174, 12937, 1431, 1676, 2785, 3097, 3194, 3220, 3529, 6243, 6443, 705, 9310
y.-diklarına 1869, 974
y.-diklarından 7239
y.-diklarını 11174, 3105, 61
y.-diklarının 972
y.-diktan 7356, 8577
y.-ilmasıdır 4379
y.-ıp 1969
y.-ıyor 1120, 1215, 5148, 7805
y.-iyordu 9846, 9944
y.-iyorlar 12962
y.-iyoruz 4007
y.-ma 4665, 9012, 9713, 9797
y.-madan 2570, 4542
y.-madığı 12085, 7778
y.-madığını 12776, 6211, 7726
y.-mağa 3983
y.-mak 10617, 3801, 434, 4363, 8102, 8897, 8929, 9022, 9202, 9267
y.-makla 9515
y.-maktadır 4627, 8781
y.-maktaki 3848
y.-maktan 10742, 5012, 9974
y.-maları 1444
y.-mamak 12777, 12778
y.-mamasına 7264
y.-mamasını 7739
y.-manın 2777, 9521
y.-ması 10121, 11326, 4147, 4158, 7191
y.-masıdır 6155
y.-masını 12916, 347, 6174, 7389, 9950
y.-maya 10829, 12964, 12985, 3579, 4196, 5122, 6366, 7801, 8101, 8227, 8810, 9081, 9103, 9769, 9844
y.-mayacağını 11324
- y.-mayı 10492, 4380, 4873, 5109, 6733, 7471, 7755, 9125, 9201, 9531
y.-miş 10212, 10410, 11110, 12297, 12489, 1376, 2400, 2655, 2753, 4544, 5964, 6675, 6676, 7448, 7518, 7875, 7930, 8007, 8180
y.-mişsa 11005
y.-mişti 10084, 10242, 10552, 3800, 3887, 7651, 9926
y.-mıştır 2308, 7672, 8849
y.-sın 1807
[=384]
- yazar** : Bilim, edebiyat, sanat alanlarında kitap yazan veya kitap hazırlayan, bir eseri ortaya koyan ve eserin sahibi olan kimse, kalem erbabı, müellif.
y. 8905, 9958
y.+ının 8750
y.+lara 12971
y.+ları 10435
[=5]
- yazarlık** : Yazarın yaptığı iş.
y.+ı+(yazarlığı) 6449
[=1]
- yazdır-** : Yazmasını sağlamak.
y.-dığı 13209, 5298, 9695
y.-ır 8623
y.-mıştır 1512
[=5]
- yazdırıl-** : Yazdırma işine konu olmak.
y.-ması 2507
y.-masını 3164
y.-miş 5050
y.-miştir 6864
[=4]
- yazdır-** : bkz. (yazdır-)
y.-arak 4841
[=1]
- yazı** : Düşüncenin belli işaretlerle tespit edilmesi, yazma işi.
y. 10033, 10265, 10716, 10972, 11201, 11211, 12028, 12895, 1863, 2391, 2635, 3237, 3268, 347, 3954, 3983, 399, 4131, 4161, 4248, 4281, 4664, 4694, 4695, 4972, 4977, 5166, 5549, 6311, 6312, 6334, 6551, 7388, 7574, 7576, 7739, 7755, 7788, 9521, 9588, 9720, 9772, 9826, 9941, 9950, 9971, 9985
y.+da 10600, 11354, 4643, 4647, 7487, 7657, 7779, 7782, 9536, 9587
y.+dan 4255, 8186, 9816
y.+dır 6616
y.+lar 12890, 2746, 3242, 4062, 4416, 4714, 6745, 7326, 9824, 9849, 9964
y.+larda 9695
y.+lardaki 9700
y.+lardan 9968
y.+lardır 13236, 7290
y.+ları 10687, 12990, 2145, 2719, 3108, 4268, 4708, 5286, 6743, 7666, 7803, 9965
y.+larıdır 3914
y.+ların 1378, 3265, 4700, 4944, 738
y.+larına 10430, 2733, 7676

y.+larında 1518, 2580, 2600, 2710, 3364, 4174, 5261, 5333, 6016, 7290, 7553, 7827, 9387, 9439, 9494, 9520, 9535, 9539, 9599, 9615, 9800

y.+larındaki 8185
y.+larından 9515
y.+larındandır 10097
y.+larını 13154, 5191, 9696
y.+larıyla 13019
y.+larla 6026, 9601, 9817
y.+nın 10711, 10716, 12911, 4705, 9569, 9584, 9611, 9631

y.+sı 4065, 4204, 5452, 5652, 7787, 9241, 9534, 9801, 9802, 9804, 9831

y.+sıdır 8078
y.+sında 11141, 12915, 13145, 4072, 4314, 4644, 4952, 5129, 5474, 8290, 9105, 9537, 9547, 9636, 9829, 9836

y.+sından 9513
y.+sını 4689, 6791, 9104
y.+sıyla 12143
y.+sıyladır 6794
y.+sıyla 5046
y.+ya 4694, 9792
y.+yı 13009, 5247, 7650, 7761

[=178]

yazıcı : Yazar.

y.+lar 3245
[=1]

yazık : Acınma, üzüntü anlatan bir söz.

y. 10639, 10725, 11042, 1105, 11199, 11423, 11443, 12051, 12664, 13037, 1408, 1547, 1949, 2066, 2429, 2524, 2553, 2627, 3060, 3103, 3296, 3656, 4211, 4605, 5694, 5701, 5744, 6073, 6157, 6258, 6320, 6460, 7584, 7637, 7779, 7978, 8079, 8531, 8986, 9215, 9657, 9756, 9858, 992

[=44]

yazıl- : Yazma işine konu olmak.

y.-amayacağını 3904
y.-an 10345, 10930, 11358, 11386, 11469, 11614, 11625, 12272, 1574, 2069, 2653, 444, 6846, 6851, 7075, 7088, 7096, 7607, 8413, 9095, 921, 9521, 9874, 9887, 9916

y.-anlardan 6167
y.-arak 3621
y.-dı 9033
y.-dığı 10723, 10746, 10847, 12093, 12662, 12664, 12765, 13040, 2092, 2464, 3401, 3667, 4399, 5483, 5598, 6161, 7184, 7465, 7491, 8098, 8815, 8955, 9783
y.-diğina 2005

y.-diğını 10566, 11186, 12178, 12334, 4407, 6726, 7599, 7933, 8205, 8305

y.-dikları 12280, 12710
y.-ır 10512, 12932
y.-iş 7427
y.-iyordu 7669
y.-malarındır 3908
y.-mamasının 681
y.-mamış 2540, 973
y.-ması 12784, 4123, 5494

y.-masına 10886, 11198, 6799

y.-masında 11521, 12094
y.-masından 7629
y.-masını 4944
y.-maya 3317
y.-mayan 12783

y.-miş 103, 10370, 10423, 10767, 1082, 11348, 11361, 11389, 11453, 11480, 11569, 11574, 11622, 11672, 11779, 1200, 12177, 12183, 12338, 12363, 12635, 12717, 1292, 13133, 13144, 2144, 2505, 2534, 3334, 4253, 4258, 472, 5390, 5786, 5856, 6096, 6389, 6649, 7077, 7400, 76, 7603, 7609, 7665, 7724, 7736, 7762, 8072, 8133, 8223, 8270, 8345, 8392, 8513, 9087, 9089, 9128, 913, 9227, 9586, 960

y.-mışa 7516
y.-mişlarsa 5437
y.-mişsa 4573
y.-mişti 6732, 7790, 8009, 9138

y.-mıştır 11111, 11876, 12128, 12302, 12344, 12783, 3891, 3909, 4362, 6988, 7057, 7188, 7212, 8305, 8426, 8455, 8749

[=170]

yazılı : Adı geçen.

y. 5465, 6126
y.+dır 4688, 8191

[=4]

yazılış : Yazılma işi.

y. 10751, 10751, 10773, 11471, 11810, 11912, 12500, 12659
y.+ma 11822
y.+ında 11902, 3872
y.+ındaki 12743
y.+ından 10729, 11466
[=14]

yazış : Yazma işi.

y. 11474, 2387, 2439, 4663, 7453

y.+ı 7455
y.+tan 12069

[=7]

yazılık : Yazın oturlan yer.

y. 1406
[=1]

yazma : Basım tekniğinin gelişmediği dönemlerde elle yazılmış kitap, yazma nüsha.

y. 2138, 2547, 3204, 4020, 7708, 9137

y.+lar 3185, 8116
y.+ları 1077, 2511

y.+larından 916
y.+sı 427

[=12]

ye- : Yemek yeme, karın doyurma işi.

y.-diğinden 5129
y.-mek 2447
y.-mekten 7746
y.-miş 6452
y.-miştir 10043
y.-r 10123
y.-yen+(yiyen) 11560, 6878, 8909

[=9]

yedi : Bir sayı.

y. 10249, 10444, 10453, 10620, 1108, 11137, 3066, 3072, 4100, 4405, 5796, 7020, 7327, 7584, 7815, 8602, 9104

[=17]

yedi bin iki yüz : Bir sayı.

y. 8057

[=1]

yedinci : Yedi sayısının sayı sıfatı.

y. 11602, 11812, 1429, 3667, 8738

[=5]

yeğen : Kardeş çocuğu.

y.+i 12200, 12398

[=2]

yeis : Üzüntü.

y. 1433, 5709, 6943, 8103, 8615

y.+e 957

y.+i 8728

y.+in 11738

y.+ini 5649

[=9]

yek : Bir, tek.

y. 392

[=1]

yekdiğer : Eski dilde bir başkası, birbiri

y.+ine 8681

[=1]

yeknesak : Tekdüze.

y. 1056

[=1]

yekpare : Bir parçadan oluşan, tek parça, bütün.

y. 11745, 4356

[=2]

yekparelik : Bütünlük.

y.+ini+(yekpareliğini)

11413, 11668, 2922

[=3]

yekün : Toptan.

y. 2088

[=1]

yelek : Ceket altına giyilen kolsuz ve kısa giysi.

y. 649

[=1]

yem : Hayvan yiyeceği.

y. 8254

y.+ini 2286

[=2]

yemek : Yenmek için pişirilip hazırlanmış yiyecek.

y. 10115, 10119, 5129
y.+in+(yemeğin) 10119

[=4]

yemin : Ant.

y. 2825

y.+in 2827

y.+le 2824, 2828

y.+leriyle 8402

[=5]

yen- : Kazanmak.

y.-ecek 12718

y.-emeyince 7200

y.-en 4455

y.-er 10121, 12681

y.-mek 5230

y.-mesidir 10177

y.-meye 185, 9636

y.-miş 12744, 764, 9057

y.-miştir 2172

[=13]
Yenge Kadın : Şinasi'nin „Şair Evlenmesi“ adlı eserinde bir karakter.

y.+ın 4547

[=1]

yeni : Eski olmayan.

y. 10003, 10003, 10053, 10084, 10105, 10158, 10179, 10183, 10224, 10228, 10232, 10296, 10299, 10373, 1043, 1044, 10450, 10503, 1053, 10533, 10546, 10562, 10567, 10585, 1062, 10625, 10631, 10658, 10678, 10680, 10684, 10694, 10702, 10732, 10766, 10792, 10796, 10854, 10895, 10899, 10902, 10906, 10917, 1094, 1096, 11042, 11077, 11133, 11135, 11171, 11221, 11248, 11249, 11253, 11253, 11267, 11344, 11346, 11366, 11373, 11420, 11421, 1147, 11480, 11513, 11530, 11590, 11612, 11634, 11634, 11635, 11654, 11666, 11667, 11688, 11708, 11717, 11744, 11873, 11921, 11976, 11991, 12088, 12088, 1209, 12100, 12162, 1226, 1227, 1228, 1229, 1240, 1249, 12541, 1266, 12694, 1271, 1271, 1277, 12789, 12932, 12959, 12961, 12961, 12962, 12967, 12977, 12993, 13025, 13025, 13036, 13052, 13128, 13228, 1470, 1482, 1486, 1494, 1562, 1572, 1586, 1586, 1599, 1610, 1614, 1618, 1632, 1637, 1639, 1660, 1690, 1695, 1696, 1717, 1748, 1770, 1772, 1783, 182, 182, 1832, 1841, 1885, 1887, 1932, 194, 2070, 2105, 2117, 2150, 2189, 2207, 2226, 2229, 2277, 2278, 2279, 2367, 2372, 2377, 2397, 2397, 2406, 2419, 2545, 2583, 2609, 2611, 2633, 2634, 2677, 2728, 2743, 2756, 2801, 2809, 2811, 2814, 2819, 2822, 2824, 2838, 2843, 2843, 2856, 2897, 2899, 2908, 2908, 2913, 2917, 2928, 2934, 2940, 2944, 2949, 2949, 2964, 2971, 2974, 2977, 2980, 2995, 2996, 3001, 3002, 3004, 3021, 3087, 3088, 3121, 3126, 3137, 3138, 3138, 3155, 3161, 3168, 3188, 3227, 3227, 3327, 3338, 3338, 3343, 3379, 3385, 3422, 3455, 3455, 3456, 3457, 3462, 3471, 3484, 3524, 3605, 3692, 3741, 3820, 3843, 3998, 405, 4197, 4205, 4206, 4208, 4233, 4279, 4293, 4299, 4299, 43, 4301, 4302, 4302, 4305, 4309, 4328, 4338, 4343, 4343, 4347, 4370, 4373, 4374, 4377, 4386, 4391, 4393, 4393, 4423, 4424, 4425, 4425, 4442, 4451, 4452, 4454, 4455, 4479, 450, 4511, 4513, 452, 4559, 4603, 4605, 4646, 4650, 466, 4675, 468, 468, 4704, 4709, 471, 4738, 4743, 4798, 481, 482, 4872, 4873, 4876, 4876, 4906, 4958, 4978, 4987, 5047, 5053, 5086, 5096, 5137, 5149, 515, 518, 5244, 5255, 5275, 529, 5343, 5355, 5357, 5365, 5503, 5539, 5541, 5549, 5550, 5569, 5569, 5670, 5760, 5762, 5762, 5764, 5764, 5773, 5776, 5784, 5789, 5792, 5793, 5796, 5796, 5799, 5799, 5813, 5818, 582, 5820, 5823, 5823, 5826, 5830, 5831, 5833, 5836, 5839, 5851, 5887, 5905, 5905, 5909, 5910, 5912, 5914, 5917,

5917, 5917, 5918, 5919, 5925, 5935, 5950, 5955, 5957, 5959, 5968, 5969, 5970, 5978, 5991, 5991, 5994, 5998, 6003, 6012, 6013, 6014, 6030, 6034, 6035, 6035, 6043, 6046, 6048, 6051, 6054, 6063, 6063, 6068, 6069, 6074, 6085, 6089, 6094, 6095, 6096, 6099, 6101, 6114, 6176, 6189, 6217, 6220, 6300, 6342, 6369, 6389, 6413, 6420, 6499, 6500, 6508, 6510, 6563, 6563, 6601, 6617, 6625, 6668, 6707, 6712, 6713, 6753, 6754, 6754, 6766, 6771, 6779, 68, 6800, 7002, 7111, 7125, 715, 716, 7189, 7298, 7333, 7360, 7397, 7422, 7437, 7519, 7580, 7658, 7659, 7670, 7673, 7678, 7683, 7687, 7710, 7728, 7764, 7825, 7866, 7878, 789, 7904, 7915, 7931, 7965, 8020, 8038, 8049, 8097, 8104, 8114, 8160, 8161, 817, 8175, 8180, 8180, 820, 8210, 8212, 822, 8223, 8227, 8247, 8257, 831, 8343, 835, 839, 8438, 8451, 8468, 8469, 8560, 864, 8681, 871, 8840, 8842, 8856, 8925, 8927, 8937, 8966, 9208, 9208, 9321, 9345, 935, 943, 9504, 9521, 9537, 9546, 9573, 9580, 9590, 9610, 9617, 9630, 9656, 9660, 9683, 9688, 9720, 9742, 9778, 9809, 9825, 9854, 9862, 9887, 9892, 9897, 9963, 998

y.+de 2930, 5886

y.+den 11040, 1342, 1585,

1721, 2573, 3602, 3620, 3828, 4354, 4446, 4533, 5583, 5726, 6829, 696, 747

y.+dir 12129, 12501, 1880, 2155, 4263, 4453, 5895, 6939, 7034, 8212, 9170

y.+ler 12914, 12937, 5921

y.+lerden 9317

y.+lerin 12986, 4045

y.+lerinde 8319

y.+lerini 5360

y.+lik 1219

y.+nin 10089, 10634,

11230, 12287, 12864, 12889, 13007, 1758, 1926, 2424, 3141, 3851, 4285, 4382, 519, 5647, 5754, 5907, 7060, 7627, 9247, 9401

y.+si 1042, 1758, 3009

y.+sine 6366

y.+sini 11246

y.+sinin 1471

y.+ydi 10353, 10908, 11248, 11360, 11454

y.+ye 10559, 10907,

10931, 11138, 11329, 12946, 12995, 13013, 2094, 2320, 2720, 3333, 4384, 5523, 7027

y.+yi 10538, 10938, 11329, 12797, 12894, 12971, 1681, 2238, 3396, 5772, 5775, 8160, 9193

y.+yse 9576

[=648]

yeniçeri : Orhan Gazi tarafından Yeniçeri Ocağı adıyla 1362'de kurulan, İkinci Mahmut zamanında 1826'da Nizamıcedit adındaki asker ocağının kurulmasıyla ortadan kaldırılan Osmanlı Devleti'nin piyade asker sınıfı.

y. 1418, 1487, 1495, 9232, 9236

y.+ler 6298, 10340

y.+lerde 10364

y.+lerin 1470, 1547, 1603, 2466, 2496, 3865, 6135, 7660

[=16]

yeniçerilik : Yeniçerili olma.

y.+in+(yeniçeriliğin) 1664

[=1]

yeniçeri ocağı : Osmanlılarda, 1362-63'te kurulup 1826'da kaldırılan, 196 ortadan oluşmuş askerî örgüt.

y.+na 1440

y.+nın 1209, 1528

y.+nın) 1437

[=4]

yeniden : Tekrar.

y. 10466, 10656, 11712, 11977, 12073, 12759, 13099, 3069, 649, 8637, 8642, 9310, 9671

[=13]

Yenikapı Mevlevihanesi : Mevlevî tarikatının İstanbul'da Galata Mevlevihanesi'nden sonra faaliyete geçirdiği ikinci dergâhtır.

y. 1421

[=1]

yenil- : Kaybetmek.

y.-mesini 8576

y.-mesinin 7744

y.-miş 12769

[=3]

yenile- : Bir kimse veya bir şeyin yerine yenisini koymak.

y.-diği 12877, 6942

y.-mek 11408, 12620, 1919

y.-mekte 1639

y.-meye 5617

y.-miş 9194

[=8]

yenilen- : Bir şeyin yerine yenisi konulmak.

y.-me 5871, 5876, 5882, 6001, 6080, 6301, 6465, 6608, 7162

[=9]

yenileş- : Yeni bir hal almak.

y.-ir 11086, 6049

y.-me 1089, 1133, 11598, 1457, 1480, 2802, 3071, 3467, 3836, 5616, 6010, 6158, 993

y.-mesi 6048

y.-mesidir 2218

y.-mesine 1669, 2288

y.-meve 1184

[=20]

yenileştir- : Yenileşmesini sağlamak.

y.-erek 9260

y.-mek 2297, 8937

y.-meye 8846

[=4]

yenilik : Yeni olma durumu veya yeni olan bir şeyin özelliği.

y. 10332, 10447, 10577, 10641, 11063, 1112, 11123, 1114, 11330, 11337, 11443, 11510, 1164, 11645, 11707, 1189, 12029, 12860, 12938, 12965, 13011, 1306, 13194, 1337, 1354, 1417, 1454, 1466, 1484, 1540, 1547, 1555, 1617, 1626, 1645, 1656, 1677, 1687, 1849, 1881, 1943, 2087, 2231, 2478, 2523, 2563, 2610, 2646, 2998, 3011, 3124, 3195, 3223,

3955, 4041, 4283, 4295, 4321, 4336,
4392, 4874, 4883, 5584, 5589, 6213,
6278, 6654, 7363, 7569, 8272, 8273,
8342, 9356

y.+e+(yeniliğe) 11085,
11154, 11160, 13022, 1491, 2628,
2735, 2884, 7444

y.+i+(yeniliği) 10461,
11353, 11880, 1402, 1881, 2844,
4315, 4351, 454, 5509, 5768, 5809,
8253

y.+in+(yeniliğin) 11127,
11328, 12984, 2873, 2876, 3226,
3523, 5073, 5077, 9331, 9514

y.+indedir+(yeniliğindedir)

2380 y.+ine+(yeniliğine) 11149,

9465 y.+ini+(yeniliğini) 12499

y.+ler 10572, 1113, 11139,
12787, 1286, 1476, 1627, 1684,
1928, 2322, 2580, 2809, 2850, 3007,
3267, 4339, 4602, 4785

y.+lerde 1133, 7361

y.+lerden 12504

y.+lere 2807

y.+leri 10557, 1382, 1607,

2353, 3041, 3049, 4210

y.+leridir 1095

y.+lerin 1317, 1460, 1601,

2083, 2262

y.+lerine 10578, 4002

y.+lerini 11364, 2304

y.+lerinin 5587

y.+leriyle 10340

y.+lerle 12458

y.+ten 12503, 5849

y.+tir 5800, 9577

[=156]

Yeni Osmanlılar Tarihi : Ebuzziya

Tevfik'in eseri.

y.+nde 4897

[=1]

Yeni Osmanlı Edebiyatına Dair

Taslaklar : Gordlevski'nin eseri.

y. 4117

[=1]

Yeni Osmanlılar : On dokuzuncu
yüzyılın ikinci yarısında, Osmanlı
Devleti'nde, batı tarzı idare ve
fikirlerin gelişip yayılması için
çalışanlara verilen isim.

y. 10452, 10487, 10968,
4511, 4778, 4915, 4916, 4952, 5009,
5010, 5387, 6690, 6775, 6912, 7605,
7894, 7936, 9788, 9873

y.+a 4908, 4990, 9482

y.+da 4933, 5352, 9835

y.+dan 4778, 5158, 5360

y.+ın 4111, 4774, 4776,

5350, 6787, 9471

y.+la 4939

[=35]

Yeni Osmanlılar Cemiyeti : bkz.

(Yeni Osmanlılar)

y. 4757, 4760, 4883, 4904,

4964, 4993, 5001

y.+nde 9402

y.+ne 9404

y.+nin 4997

[=10]

Yeni Osmanlılar Tarihi : Ebuzziya

Tevfik'in eseri.

y. 7696

y.+nde 4943, 7900, 9555

y.+nin 4928

[=5]

Yenişehir : Yunanistan'da bir yer.

y. 5651

[=1]

Yenişehir feneri : bkz. (Yenişehir)

y.+ne 12920

[=1]

Yenişehirli Avni : On dokuzuncu

asır divan şairlerinden.

y. 7558

[=1]

Yenişehirli Avni Bey : bkz.

(Yenişehirli Avni)

y. 5641

[=1]

Yeni Tasvir-i Efkar : Ebuzziya

Tevfik tarafında devam ettirilen

gazete.

y. 7605, 7697

[=2]

yepyeni : Çok yeni olan.

y. 11840, 2223, 2823,

3402, 4025, 4843, 5596, 7457, 7568,

7657

[=10]

yer : Mekan.

y. 10008, 10028, 10349,

10511, 10675, 10821, 10821, 10908,

11185, 11384, 11429, 11449, 11811,

11923, 12098, 12098, 12123, 12159,

12285, 12479, 12484, 12498, 12505,

12509, 12931, 13058, 13233, 1595,

1748, 1761, 1762, 1826, 1906, 1907,

1908, 1922, 198, 2046, 2046, 2084,

2214, 2305, 2442, 2478, 2478, 2512,

2512, 2563, 2563, 2588, 2635, 2779,

2973, 2973, 2990, 2990, 307, 310,

3142, 3293, 381, 433, 4350, 4392,

4392, 4890, 5094, 5613, 621, 6491,

6901, 7050, 7226, 7226, 7294, 7903,

7913, 7916, 8147, 8307, 9098, 9207,

9337, 9640, 985

y.+de 10323, 10505,

10609, 10615, 10875, 11072, 11794,

12312, 12314, 12752, 12809, 13012,

2412, 365, 3845, 4053, 5386, 5517,

5845, 5951, 6052, 6053, 6387, 6892,

7199, 7504, 8613, 8653, 8954, 9277,

9296, 9793

y.+den 10727, 289, 8527

y.+di 10022

y.+dir 431, 7397

y.+e 10071, 10700, 10794,

11587, 12391, 1538, 2639, 3252,

440, 4470, 5135, 5202, 5263, 5403,

607, 6968, 7060, 7674, 7726, 8349,

8927, 9662, 9782, 9824

y.+i 10154, 10808, 10888,

10966, 11568, 12153, 12261, 12279,

12500, 12557, 12659, 12771, 13182,

136, 2656, 275, 2797, 292, 3128,

4128, 420, 5029, 5396, 582, 5839,

594, 5979, 6072, 6102, 6156, 631,

6991, 7068, 7912, 8394, 8572, 9946

y.+inde 11044, 11743,

1232, 1861, 2026, 2861, 3283, 3722,

4929, 5407, 619, 6869, 7437, 7507,

774, 8708, 8947, 8951, 9867

y.+indedir 2513, 387, 4397,

687

y.+inden 7636, 8229, 8249,

9594

y.+ine 10492, 10922,

11017, 11067, 11105, 11186, 11246,

11378, 11383, 11617, 11764, 11883,

12330, 12543, 13203, 1416, 1471,

1484, 1543, 1549, 1596, 168, 1711,

2208, 2323, 2753, 2800, 3009, 3033,

3346, 3415, 3599, 3630, 3849, 3984,

3985, 4091, 4154, 4548, 5360, 5886,

5926, 5958, 6070, 618, 6693, 6723,

6750, 6821, 6971, 7097, 7393, 7578,

7936, 7967, 7985, 8026, 814, 8140,

8448, 8511, 8512, 870, 8783, 8914,

9602

y.+ini 10255, 10335,

10622, 10731, 11661, 11781, 11859,

11965, 12255, 13105, 1765, 1853,

1939, 287, 294, 3109, 351, 3515,

5567, 5577, 5584, 5615, 5728, 6053,

6082, 6570, 6570, 7366, 760, 7774,

8157, 8913

y.+inin 7650

y.+iydi 5979

y.+ler 2758, 2855

y.+lerde 1221, 2433, 4929,

5443, 5518, 5683, 6982, 7280, 9250

y.+lerdi 11291

y.+lerdir 4385

y.+lere 8320

y.+leri 10564, 11291,

11431, 12393, 9641

y.+lerin 1240, 2782

y.+lerinde 2749, 9697

y.+lerinden 5681, 7958

y.+lerine 7662

y.+lerini 12266, 204, 3914,

4409, 5960, 7931

y.+lerinin 11574

y.+leriyle 3479

[=345]

yer- : Eleştirmek.

y.-mesine 6632

[=1]

yerleş- : Bir yerde oturmaya,

yaşamaya başlamak.

y.-ir 9773

y.-me 16

y.-melerinin 2900

y.-mesi 2738, 9111

y.-mesinde 3226

y.-mesinden 7474

y.-mesini 1087

y.-meye 897

y.-miş 10794, 12305, 4296,

9820

y.-mişlerdir 906

y.-tiği 10948, 9975

y.-tikten 10946

[=17]

yerleşil- : Yerleşme işine konu

olmak veya yerleşme işi yapılmak.

y.-en 17, 19

[=2]

yerleştir- : Yerleşmesini sağlamak.

y.-emedi 7738

y.-ir 13117

y.-mek 6456

y.-mesiyle 2296

[=4]

yerleştiril- : Yerleştirme işine konu

olmak.

y.-miş 8338

[=1]
yerli : Belli bir bölgede yetişen.
y. 10156, 10330, 10384, 10392, 10797, 11044, 12098, 12104, 1260, 13099, 13139, 13223, 1366, 1379, 1399, 1404, 1417, 1436, 167, 1702, 1855, 19, 2231, 2435, 2633, 2719, 2866, 2870, 2891, 2946, 2950, 2989, 2991, 3107, 3274, 3317, 3335, 3484, 3511, 3715, 4579, 4586, 4595, 4874, 5418, 5807, 602, 6150, 6152, 6154, 6170, 6211, 6366, 6422, 6435, 6509, 7400, 7872, 8140, 832, 8476, 8827, 9053, 9157, 9228, 9631, 9638
y.+dir 2475, 8569
y.+nin 3492
[=70]
yerlileş- : Yerli olma.
y.-ir 3312
[=1]
yerlilik : Yerli olma durumu.
y. 1704, 1713
[=2]
yersiz : Yerde olmayan, uygunsuz, anlamsız.
y. 12121, 13087, 2968, 6801, 8501, 9903
y.+dir 8245
[=7]
yersizlik : Yersiz olma durumu.
y. 370
[=1]
yeriyüzü : Yer kabuğu.
y.+nde 12046, 123, 212
[=3]
Yesarizade İzzet Efendi : Osmanlı Kazaskeri.
y. 3170
[=1]
yeşer- : Bitki yaprak vermek, yapraklanmak.
y.-mişti 8094
[=1]
yet- : Kafi gelmek.
y.-er 414, 4699, 7069, 755
y.-iyordu 453
y.-meyeceğini 13180
y.-mez 11787, 7047
[=8]
yeterlik : Yeterli olma durumu.
y. 13094, 13096, 664
y.+i+(yeterliği) 11299
[=4]
yetersizlik : Yetersiz olma durumu.
y.+i+(yetersizliği) 7068
[=1]
yetim : Babası ölmüş olan (çocuk), babasız.
y. 10713, 11739, 12623
y.+di 12624
[=4]
yetin- : Kanaat etmek.
y.-diğini 394
y.-emeyen 10631
y.-en 4366, 7433, 9547
y.-endir 418
y.-ir 9543
y.-memiş 10918, 6011, 6695
y.-mesi 4531
y.-mez 11918
y.-miştir 11292
[=13]

yetiş- : Ulaşmak, ermek, varmak, vasil olmak.
y.-ecek 12380, 9379
y.-ememek 13098
y.-emez 2045
y.-en 10554, 1064, 12125, 1672, 2268, 2276, 2345, 2366, 3144, 3155, 3775, 6144, 8616
y.-enler 3407, 4285, 6644
y.-enlere 2406, 3048
y.-enlerin 10455
y.-enlerle 10448
y.-ip 10298
y.-ir 10888, 2724, 8750
y.-irler 5530
y.-me 10457, 12867, 12886, 13247, 1764, 1822, 2146, 344, 3856, 5486
y.-mek 10024, 12994, 13112
y.-mekten 12871
y.-meleri 3526
y.-meleridir 3419
y.-melerinde 2395
y.-meleriyle 9400
y.-memekle 12516
y.-mesi 2284, 2475, 2620, 3045, 4001, 5198, 5218, 8992
y.-mesinde 12893
y.-mesindeki 12901
y.-mesine 12320
y.-meye 3168
y.-miş 11807, 12165, 12897, 150, 1867, 2251, 2281, 2371, 3442, 3466, 3705, 4962, 80, 8242
y.-mişlerdi 2889
y.-mişlerdir 3428
y.-mişti 1189, 1853, 3703, 5099
y.-miştir 13054, 8886
y.-ti 1959, 4227, 6887, 9708
y.-tiği 11189, 11206, 11251, 11252, 12870, 1333, 3533, 3669, 3678, 3804, 8106
y.-tiğini 1855
y.-tikleri 2270, 3093, 7477
[=101]
yetiştir- : Bakmak, büyütmek.
y.-diği 11155, 1130, 1691, 1865, 3465, 4986, 5073, 6468
y.-en 2598, 2720, 3081, 3137, 3137
y.-me 1255
y.-meğe 3102
y.-mek 1681, 2696, 3422, 4684, 6708, 7694, 9976
y.-mektir 887
y.-meleridir 6447
y.-menin 1244
y.-mesi 10256, 1604, 1773, 3090
y.-meye 1306, 1605
y.-miş 1191
y.-miştir 4523
[=33]
yetiştirici : Yetiştiren.
y. 3098, 5531
[=2]
yetiştiril- : Yetiştirme işine konu olmak.
y.-mesi 1612
y.-meye 1275

y.-miş 8904
[=3]
yetmiş : Bir sayı.
y. 6446
[=1]
yetmiş beş : Bir sayı.
y. 7587
[=1]
yığ- : Bir tepe oluşturacak biçimde üst üste koymak.
y.-dığı 1850, 6999
y.-diğini 11275
y.-diklarını 2368
[=4]
yığıl- : Bir tepe oluşturacak biçimde üst üste koymak.
y.-arak 5289
y.-ma 202, 6521
[=3]
yığın : Bir şeyin yığılmasıyla oluşturulan küme.
y. 10025, 10045, 10047, 10101, 10184, 10395, 10424, 10647, 11245, 11320, 11342, 11881, 12090, 12315, 12318, 12472, 12667, 1268, 12749, 12785, 12824, 12825, 12969, 13099, 1362, 143, 1494, 151, 1555, 1768, 1802, 1835, 2114, 2167, 2303, 2422, 2445, 2528, 2569, 2613, 2844, 2935, 3032, 316, 3337, 3355, 3441, 3443, 3712, 3756, 3759, 3760, 3833, 47, 5186, 5222, 5223, 5573, 576, 576, 582, 6353, 637, 6447, 6520, 6529, 6618, 6718, 6850, 6926, 698, 6993, 6999, 7050, 7051, 7060, 733, 7366, 7614, 7763, 8272, 8543, 8662, 8763, 8948, 8952, 9218, 9293, 9679
y.+ı 11730, 413
y.+ında 12264
y.+ını 7108
[=93]
yık- : Kurulu bir şeyi parçalayarak dağıtmak, bozmak, tahrip etmek.
y.-abilir 5225
y.-an 12846, 326
y.-ar 10214
y.-arak 12242, 4341
y.-arlar 6893
y.-iyor 4709
y.-mak 7198
y.-maktadır 1727
y.-maya 11419
y.-tıktan 9315
[=12]
yıka- : Su veya başka bir sıvı kullanarak bir şeyi temizlemek.
y.-mayan 5910
[=1]
yıkan- : Kendini yıkamak.
y.-an 9625
[=1]
yıkacı : Bir şeyin zarar görmesine, bozulmasına, yok olmasına, ortadan kalkmasına yol açan.
y. 8575, 9123
[=2]
yıkıcılık : Yıkıcı olma durumu.
y.+ına+(yıkıcılığına) 2191
[=1]
yıkıl- : Devrilmek.
y.-amayacağı 7239
y.-an 12058
y.-ır 10815

y.-makla 2006
y.-ması 1665, 802
y.-masından 2324
y.-mıştır 12357, 1764
[=9]
yıkılış : Yıkılma işi.
y. 10468, 10692, 12929,
13093, 8607
y.+ın 9486
y.+ına 12740
y.+ını 7232, 9234
y.+ımın 12766
y.+ta 8608
[=11]
yıkış : Yıkış işi.
y.+ında 12592
[=1]
yıl : Sene.
y. 11022, 11038, 11129,
11466, 11992, 16, 1753, 1816, 3180,
3336, 4159, 4194, 5503, 5588, 5656,
6151, 6679, 7580, 8586, 9715, 9718,
9768, 9771, 9864
y.+da 11641, 934
y.+dadır 4123
y.+dan 3072
y.+ı 11037, 3402, 3524,
4087, 5114, 5501, 5509, 7524, 7567,
7580, 7671, 9770
y.+dır 10485, 9770
y.+ın 9934
y.+ına 7563, 7590
y.+ında 10945, 11095,
2547, 2573, 4147, 4178, 5578, 5803,
6195, 6988, 7071, 7577, 7609
y.+ındaki 10402
y.+ından 8252, 9747
y.+ımı 3336
y.+ımın 10970, 5750
y.+lar 6372, 8097
y.+larca 8768
y.+larda 11014, 11094,
11479, 11701, 12932, 12965, 3260,
4121, 4339, 5801, 6027, 6736, 8080,
9032, 9786, 9952
y.+lardaki 8207, 9744
y.+lardır 10487, 8098
y.+ları 11054, 2320, 3267,
3335, 5497, 5501, 5501, 5587, 5744,
6163
y.+larına 11332, 3232
y.+larında 11127, 11227,
12993, 2493, 2734, 3088, 5606,
5681, 7264, 9513, 9704
y.+larından 4180, 4440
y.+larını 3324
y.+larının 10099, 11240,
12899, 3473, 3956
[=118]
yılan : Sürüngen bir hayvan.
y.+ın 8770
y.+la 8765
[=2]
yılbaşı : Yılın ilk günü.
y. 2879
[=1]
yıldırım : Gök gürültüsü ve
şimşekle görülen, hava ile yer
arasındaki elektrik boşalması.
y. 12698, 1840
y.+ın 10609
y.+larını 11972
[=4]

yıldız : Işıklı gök cisimlerinden biri.
y. 3043
y.+a 4074
y.-dan 11585, 3185
y.+ı 5750, 9067
y.+ımın 11233, 8710, 8720
y.+lara 204
y.-lardan 2481
y.+ları 11529, 12045, 309
y.+ların 11741, 303
y.+larla 203
[=17]
yıldız kitapları : Çok ilgi gören
kitaplar.
y. 9136
[=1]
yıldönüm : Bir olay olduktan sonra
geçen her tam sene olayın
yıldönümüdür.
y.+ü 3698, 4022
[=2]
yıpran- : Çeşitli etkenlerle eski
gücü kalmamak.
y.-masından 1748
y.-mı 1724, 2236
[=3]
yıprat- : Türlü etkenler eski gücünü
yok etmek.
y.-mı 3069
[=1]
yıpratıcı : Yıpratmaya neden olan.
y. 7771
[=1]
yırt- : Kâğıt, kumaş gibi bükülüp
katlanan şeyleri parçalamak.
y.-a 9583, 9583
[=2]
yırtıl- : Yırtma işi yapılmak veya
yırtma işine konu olmak.
y.-an 12484
y.-mı 8626
[=2]
yine : Yeniden, bir daha, tekrar,
gene.
y. 10016, 10024, 10171,
10247, 10269, 10342, 1035, 10430,
10441, 10489, 10504, 10507, 10536,
10558, 10584, 10592, 10595, 10597,
10599, 10730, 10734, 10777, 10803,
10828, 10854, 10952, 10964, 10978,
11004, 11059, 11094, 1110, 11113,
11117, 1117, 11189, 11209, 11251,
11348, 11389, 11402, 11593, 11622,
11642, 11747, 11750, 11848, 11850,
11854, 11942, 11992, 12020, 12050,
12078, 12125, 12129, 12248, 12287,
12302, 12306, 12421, 12449, 12501,
12515, 12517, 12558, 12599, 12646,
12646, 12657, 12701, 12731, 12738,
12791, 12875, 12887, 12920, 1312,
13169, 1323, 1336, 141, 1545, 1634,
1636, 1648, 1709, 177, 1782, 1794,
1816, 1950, 197, 1977, 2001, 2123,
215, 2370, 2371, 2380, 2413, 2490,
2526, 2571, 2587, 2653, 2710, 2808,
2830, 2833, 2866, 2907, 2914, 2921,
2937, 301, 3020, 3096, 3163, 3193,
32, 3213, 3331, 3333, 3360, 3446,
3540, 3546, 3578, 3592, 3600, 3626,
3651, 367, 3701, 3758, 3766, 379,
3859, 392, 3993, 4084, 4087, 4109,
4196, 4200, 4204, 4222, 4448, 4454,
4521, 4599, 4627, 4740, 4831, 4863,

4921, 4995, 5012, 5053, 5057, 5123,
5124, 5141, 5167, 5307, 5308, 584,
5858, 5984, 6, 6026, 6056, 6141,
6242, 6274, 6283, 6287, 6297, 6322,
634, 6367, 6389, 644, 6472, 6495,
6567, 6568, 6633, 6645, 6652, 6702,
6735, 6741, 6773, 6784, 6830, 6847,
6854, 699, 7014, 7019, 7087, 7090,
7093, 7095, 7182, 7188, 7265, 7394,
745, 7547, 7624, 7835, 7886, 7933,
7940, 7970, 8016, 8032, 8039, 8042,
8158, 8202, 8214, 8234, 8250, 8362,
8365, 8390, 8400, 8559, 8625, 8659,
8689, 8838, 8963, 9041, 9063, 9120,
918, 9243, 9273, 9393, 9434, 9537,
9551, 9597, 9610, 9620, 9681, 9706,
9710, 9744, 9758, 9869, 9952, 9965
[=258]
yirmi : Bir sayı.
y. 10030, 10349, 11325,
1168, 12439, 1385, 3282, 3342,
3616, 5117, 5121, 6480, 8714, 9493
[=14]
yirmi altıncı : Yirmi altı sayısının
sayı sıfatı.
y. 4126, 4676
[=2]
yirmi beş : Bir sayı.
y. 4417, 4675, 6368, 7555
[=4]
yirmi beş bin : Bir sayı.
y. 7813
[=1]
yirmi bin : Bir sayı.
y. 4844, 5544
[=2]
yirmi bir : Bir sayı.
y. 5117, 5121
[=2]
yirmi dördüncü : Yirmi dört
sayısının sayı sıfatı.
y. 7240
[=1]
yirmi dört : Bir sayı.
y. 4417
[=1]
yirmi dört bin : Bir sayı.
y.+e 5546
[=1]
yirmi iki : Bir sayı.
y. 6151, 7555
[=2]
yirmi sekiz : Bir sayı.
y. 6371
[=1]
Yirmisekiz Çelebi :
Osmanlı'nın Fransa
nezdindeki büyükelçisi.
y. 994
y.+nin 1017
[=2]
Yirmisekiz Çelebi Mehmed Efendi
: bkz. (Yirmisekiz Çelebi)
y. 968
y.+nin 1059, 988
[=3]
Yirmisekiz Mehmed Çelebi : bkz.
(Yirmisekiz Çelebi)
y. 978
y.+yi 2749
[=2]
yirmi üçüncü : Yirmi üç sayısının
sayı sıfatı.

- y. 3242
[=1]
- yirmi yedi** : Bir sayı.
y. 12904
[=1]
- yiyci** : Yiyen.
y. 8439
[=1]
- yoğ** : Yok.
y. 476
[=1]
- yoğusa** : Yok ise.
y. 3984
[=1]
- yoğrul-** : Özellikleri, nitelikleri birbirine karıştırılmak.
y.-mamıştı 9307
y.-muş 2171, 8257
[=3]
- yoğur-** : Bir kişiye istenilen nitelikleri kazandırmak, yeteneklerini geliştirmek.
y.-muş 7099
[=1]
- yohsa** : Yoksa.
y. 3984
[=1]
- yok** : Olmayan, bulunmayan şey.
y. 1037, 11324, 11796, 11798, 11872, 12706, 2757, 3862, 4465, 5165, 5278, 8405, 8668, 8898, 9018, 9116, 9391, 9581
y.+ken 634
y.+sa 12354, 3177
y.+tan 7373, 7667
y.+tu 10072, 10892, 11661, 1513, 2927, 3251, 3784, 456, 4685, 5202, 5211, 5258, 560, 5786, 7364, 743, 9301, 952
y.+tur 10029, 1005, 10076, 10113, 10125, 10240, 10277, 10322, 10348, 10393, 10440, 10747, 10921, 1100, 11247, 11266, 11299, 11365, 11845, 11943, 11951, 12033, 12145, 12298, 12314, 12577, 12721, 12775, 12785, 12809, 12839, 1417, 1852, 1862, 1891, 2001, 2031, 2335, 2419, 2431, 244, 2487, 2719, 2781, 347, 3792, 3852, 3900, 3911, 4018, 4089, 4104, 415, 4161, 4184, 4224, 423, 4235, 4237, 4567, 4580, 4614, 4642, 4762, 5052, 5248, 5303, 5437, 5613, 5709, 5720, 5849, 6365, 6383, 6413, 7039, 7047, 7056, 7067, 714, 7149, 739, 7429, 8152, 8412, 8470, 8548, 8789, 8848, 8892, 8919, 9474, 9543, 9973
[=135]
- yokla-** : Dokunarak incelemek.
y.-dığını 9814
y.-diklerimi 706
y.-ma 5110
y.-masına 11925
y.-maya 12044
y.-miş 8452
y.-r 10549, 6968
y.-yamadığı 12139
y.-yan 1722, 6170
[=11]
- yoklayış** : Yoklama işi.
y.+ları 11262
[=1]
- yokluk** : Yok olma durumu.
y. 2163, 2166, 2168, 2169, 2422
y.+u+(yokluğu) 10689, 10797, 10940, 11318, 1723, 5535, 6320, 681, 730, 8336
y.+udur+(yokluğudur) 11204, 713, 76, 8609
y.+una+(yokluğuna) 12101, 2349
y.+unda+(yokluğunda) 10838
y.+undan+(yokluğundan) 10284, 10628, 13051, 13195, 2181, 609, 6273, 770, 775
y.+unu+(yokluğunu) 10734, 11551, 12807, 579, 5880, 6576, 683, 700, 726
y.+unun+(yokluğunun) 11744, 6333, 667
[=43]
- yoksa** : “Aksi takdirde” anlamında kullanılan bir söz.
y. 11770, 12365, 2417, 3984, 7042
[=5]
- yoksullu** : Fakirli.
y. 1701
[=1]
- yokuş** : Aşağıdan yukarıya gittikçe yükselen eğimli yer.
y.+un 12241
[=1]
- yol** : Karada, havada, suda bir yerden bir yere gitmek için açılan uzaklık, tarik. 2. Karada insanların ve hayvanların geçmesi için açılan veya kendi kendine oluşmuş, yürümeye uygun yer.
y. 10131, 10277, 10559, 10858, 10886, 11059, 1147, 12084, 12475, 1333, 1341, 1389, 1545, 17, 1768, 1838, 2189, 2194, 2722, 290, 2911, 2955, 3356, 3377, 3528, 4073, 4270, 4342, 435, 4862, 5182, 5341, 5383, 5432, 5523, 5606, 565, 5723, 5818, 5967, 5975, 6029, 6049, 6140, 6264, 6539, 6617, 7000, 7011, 7051, 7070, 7334, 7441, 7460, 8433, 8534, 8688, 9031, 9330, 9743, 9983
y.+a 12351, 1613, 468, 7643, 9739
y.+da 10876, 13165, 2609, 3684, 4505, 4610, 4989, 5899, 6047, 6170, 7364, 74, 7448, 7464, 8988, 9598
y.+daki 5760
y.+damı 12354
y.+dan 218, 3772, 6603, 7152, 8958, 9308
y.+lar 7171
y.+lara 3055
y.+lardan 13048, 2238, 2744, 5264, 593, 6459, 6995, 9072
y.+ları 6358
y.+ların 4213, 5942
y.+larına 2970
y.+larında 10789
y.+larını 3224, 5840
y.+suz 6730
y.+u 10153, 11124, 11942, 12026, 12406, 12835, 12924, 13042, 1834, 3531, 3717, 3998, 4044, 4570, 5534, 6283, 6446, 7373, 850
y.+udur 6264
y.+umuzu 13048
y.+un 11856
y.+una 7074
y.+unda 11357, 12189, 12230, 2006, 3486, 6173, 7766
y.+undaki 1617
y.+undan 9395
y.+unu 10517, 11113, 11268, 12471, 13123, 1926, 3802, 436, 5585, 5607, 6890, 7025, 7053, 8860, 9520, 9850
y.+unun 1428
y.+uyla 154, 313, 4617, 6335, 6750, 9696
[=163]
- yolagel-** : İstenilen biçimde davranışı kabullenmek, düzelmek, uslanmak.
y.-eceğinden 1418
[=1]
- yolculuk** : Seyahat.
y. 3549, 5956, 9742
y.+a 6305
y.+a+(yolculuğa) 5957
y.+u+(yolculuğu) 1784, 3566, 7902,
y.+un+(yolculuğun) 5143, 7895, 9740
y.+unu+(yolculuğunu) 11162, 2378, 9741
y.+unun+(yolculuğunun) 10207
[=15]
- yoldaş** : Ortak bir görüşü benimseyenlerden her biri.
y.+ı 3775
y.+larının 10173, 3592
[=3]
- yoldaşlık** : Yoldaş olma durumu.
y.+ı+(yoldaşlığı) 3719
[=1]
- yolla-** : Göndermek.
y.-dığı 12614, 12860
[=2]
- yolsuz** : Kurallara aykırı, uygunsuz, yöntemsiz.
y. 7827
[=1]
- yolsuzluk** : Yolsuz olma durumu.
y.+unu+(yolsuzluğunu) 4827
[=1]
- yolun-** : Çok kederlenerek çırpınmak.
y.-an 384
[=1]
- yor-** : Yorgun duruma getirmek.
y.-abilirim 9699
y.-an 13045
y.-ar 6719
y.-ardım 8754
[=4]
- yordam** : Yöntem.
y.+ıyla 1671
y.+iyle 10943, 6318
[=3]
- Yorgaki Dandini** : Ahmet Vefik Paşa'nın tercüme eseri.
y. 6185
[=1]
- Yorgancı Mehmed** : Şinasi'nin hikayesi.

y.+in 4668
[=1]
yorgun : Çalışma vb. sebeplerle beden veya zihin etkinliği yavaşlayan, yorulmuş olan.
y. 12426, 1729, 432, 6748, 7370, 8266
y.+du 1427
[=7]
yorgunluk : Yorgun olma durumu.
y. 1921
y.+u+(yorgunluğu) 2236
[=2]
Yorick : Shakespeare'ın Hamlet adlı eserinde geçen karakter.
y.+in 12600, 8563
[=2]
yorucu : Yorgunluk verici.
y. 3695, 9164, 9978
[=3]
yorul- : Yorgun olmak.
y.-madan 7505
y.-mayan 2098
y.-maz 10034
y.-muş 1919, 2350
y.-muştur 4680
[=6]
Yozgat : Bir il.
y.+ta 2131
[=1]
yön : Belli bir noktaya göre olan yer, taraf.
y.+den 54, 659
y.+ler 584
[=3]
yönel- : Belli bir yön tutmak, yüzünü belli bir yöne doğru çevirmek.
y.-en 9973
y.-me 5506, 9453
[=3]
yöneltil- : Yönelmesini sağlamak.
y.-ecek 1703
[=1]
yöneltil- : Yönelme işine konu olmak.
y.-mişti 6074
[=1]
yuğrul- : bkz. (yoğrul-)
y.-muş 6109
[=1]
yuğur- : bkz. (yoğur-)
y.-uyor 4710
[=1]
yukarı : Bir şeyin üst bölümü.
y. 1388
y.+da 10068, 10073, 10143, 10368, 10403, 10557, 10669, 10939, 11218, 11274, 11284, 11315, 11629, 11665, 11671, 11700, 11839, 11966, 11974, 12002, 1202, 12116, 12264, 12335, 12339, 12565, 12570, 12599, 12808, 13005, 13079, 13179, 159, 1721, 1845, 1968, 2038, 2185, 2191, 2197, 2264, 2360, 2387, 2485, 2500, 2589, 2796, 2810, 3228, 3259, 3270, 3706, 371, 3799, 3933, 3944, 3966, 3979, 4053, 4189, 4274, 429, 4377, 4401, 4732, 485, 4878, 4933, 4985, 5104, 5136, 5182, 5343, 5533, 5660, 5794, 5880, 5975, 608, 6155, 6178, 6198, 6284, 6301, 6328, 6332, 6513, 6516, 6545, 6639, 6739, 6766,

6776, 6988, 7175, 7323, 742, 756, 7678, 7680, 7686, 7753, 779, 8110, 8204, 8222, 8226, 8260, 8274, 8323, 8521, 8540, 8628, 8722, 8794, 9059, 9076, 9154, 9158, 9173, 9178, 9188, 9357, 9408, 9414, 9471, 9498, 9525, 9536, 9596, 9644, 9674, 9890
y.+daki 11824, 5664, 7628, 9283
y.+dan 10688, 10768, 12031, 12785, 13108, 219, 239, 3420, 3470, 3734, 4209, 5513, 8485, 9367
y.+ki 3826, 9690
y.+larda 10786, 10951, 12839, 4793, 8100, 8183
y.+lardaki 13082
y.+lardan 12101
y.+sına 2058
y.+ya 11892, 11940, 151, 2330, 2860, 8195, 8314
[=170]
yumruk : Parmakların kapanmasıyla elin aldığı biçim.
y.+unu+(yumruğunu) 4485
[=1]
yumul- : Kendini bir işe istekle vermek, girişmek.
y.-ursa 4233
[=1]
yumuşak- : Yumuşak olmak.
y.-mı 8966
y.-yan 1010
[=2]
yumuşak : Dokunulduğunda veya üzerine basıldığında çukurlaşan, eski biçimini kaybeden.
y. 10943, 7937
[=2]
yumuşat- : Yumuşak olmasını sağlamak.
y.-mak 4447
y.-maya 3438, 9529
[=3]
Yunan : Yunanlı olan.
y. 1155, 12161, 1549, 2462, 3051, 3832, 4849, 541, 551, 553, 561, 561, 591, 6081, 627, 629, 629, 6325, 6327, 663, 664
[=21]
Yunanca : Yunan dili.
y. 3810
[=1]
Yunan Harbi : Osmanlı Devleti'nin kazandığı son zafer 1313 (1897) tarihli savaşı.
y. 10375, 10679, 11103
[=3]
Yunanlı : Yunanlı ilgili.
y. 216, 3328
[=2]
Yunanistan : Bir ülke.
y.+ın 1651
[=1]
Yunan isyanı : Yunanların Osmanlı egemenliğine karşı başlattığı, 1821-1829 yılları arası süren ve Avrupa'nın büyük güçlerinin müdahalesi sonucu Yunanistan'ın Osmanlı Devleti'den bağımsızlığını kazanmasıyla sonuçlanan ayaklanmadır.
y. 1521

[=1]
Yunanlı : Yunan halkından olan.
y. 1542
y.+ların 661, 9945
[=3]
Yunus : Anadolu'da Türkçe şiirin öncüsü olan bir şair ve mutasavvıftır.
y. 524
y.+tan 424
[=2]
Yunus divanı : Yunus Emre'nin eseri.
y. 8
y.+yla 41
[=2]
Yunus Emre : bkz. (Yunus)
y. 753
[=1]
yurt : Vatan.
y.+umuzda+(yurdumuzda) 6128
[=1]
Yusuf İzzeddin : Osmanlı padişahı Abdülaziz'in henüz şehzade iken doğan oğludur.
y.+den 7362
[=1]
Yusuf İzzeddin Efendi : bkz. (Yusuf İzzeddin)
y. 7927
y.+nin 6784, 7347
[=3]
Yusuf Kamil Paşa : Sultan Abdülaziz'in sadrazamlarından. Telemaque'ı Türkçeye kazandırmıştır.
y. 3129, 4139, 4829, 4852, 5797, 6801, 7242, 7747
y.+da 4130
y.+nın 3324, 4110, 4121, 4140, 6284, 6324, 9604
y.+ya 4841
[=17]
yut- : Ağızda bulunan bir şeyi yutağa geçirmek.
y.-masına 12904
y.-maya 10145
[=2]
yutucu : Yutma özelliği olan.
y. 11722
[=1]
yuva : Kuşların ve başka hayvanların barınmak, yumurtlamak, kuluçkaya yatmak, yavrularını büyütme veya yavrulamak için türlü şeylerden yaptıkları ve türlü biçimlerde hazırladıkları barınak.
y. 3256
[=1]
yucarlan- : Kendi üzerinde dönerek hareket etmek.
y.-ması 8907
[=1]
yük : Araba, hayvan vb.nin taşıdığı şeylerin hepsi.
y. 2450
y.+ü 9760
y.+ünü 12186, 12472, 1880, 8543, 8545, 8947
[=8]

yükle- : Bir yükümlülük altına sokmak, sorumlu tutmak.
y.-diği 8330
y.-r 12572, 5186
y.-rler 5194
y.-yen 9528
[=5]
yüklen- : Sorumluluk almak.
y.-diği 11831
y.-diğini 643
y.-emeyecek 7371
y.-en 11403, 5991, 6113,
6478
y.-erek 322
y.-ir 288, 3787, 8948, 9760
y.-irler 3341
y.-mekle 2161
y.-mesi 1719, 9680
[=16]
yükletil- : Yükletme işi yapılmak.
y.-en 8828
[=1]
yüklü : Yüklü olan.
y. 2495, 5535, 5758, 8536,
9522
[=5]
yüklülük : Yüklü olma durumu.
y.+üne+(yükülülüğüne)
5723
[=1]
yüksek : Yukarıda, üst tarafta olan yer.
y. 10894, 12396, 1545,
1732, 1812, 1868, 1871, 2317, 2459,
2694, 2702, 2742, 2832, 2985, 3114,
3743, 4869, 4959, 5582, 5618, 5650,
652, 6882, 7898, 8119, 8172, 8282,
8380, 9607, 992
y.+e+(yükseğe) 9454
y.+i+(yükseği) 5661
y.+ini+(yükseğini) 3969
y.+ten 7195
[=34]
yükseklik : Yüksek olma durumu.
y.+i+(yüksekliği) 8813
y.+indendir+(yüksekliğinde
ndir) 8811
[=2]
yüksel- : Yükselme işi.
y.-diği 2020
y.-en 2493, 7518, 7535
y.-ir 8372, 9183
y.-irlerse 4317
y.-mesi 7297
y.-meyen 274
y.-miş 6883, 8767
y.-miştir 7529
y.-sinler 4317
[=13]
yükseliş : Yükselme işi.
y. 9075
[=1]
yükselt- : Yükselmesini sağlaması.
y.-mek 4463
[=1]
yükseltici : Yüksek düzeyde.
y. 12262, 5945
[=2]
yükselttil- : Yükseltme işine konu olmak.
y.-miş 6702
[=1]
yürü- : Adım atmak.

y.-düğü 987
y.-düğünü 12745
y.-düler 6173
y.-mek 10682, 2744, 4505,
4779, 6459, 7464
y.-mekle 11292, 6170
y.-mesi 3140
y.-meye 6030, 6997
y.-mez 6258
y.-müştü 939
y.-müştür 11525
y.-r 10719, 11045, 12547,
12687, 136, 1590, 1618, 4049, 4384,
5389, 6061, 6952, 7260, 751, 8567
y.-rler 12230, 9682
y.-seler 593
y.-yebilecekle 7045
y.-yeceği 6892, 8653
y.-yecektir 12063
y.-yemediği 7448
y.-yemeyeceğine 7378
y.-yen 11566, 11714,
11988, 1476, 1641, 2292, 89, 9122
y.-yerek 11671, 5381,
8928, 9395
y.-yordu 2926
y.-yüşünü 224
[=55]
yürük : Göçebe olan.
y.-lerin 2621
[=1]
yürüt- : Yürütmesini sağlamak.
y.-en 11721, 3044, 8457
y.-meye 4346
y.-ür 11273
[=5]
yürütül- : Yürütme işine konu olmak.
y.-müs 2820
[=1]
yürüyüş : Yürüme işi.
y.-e 8170
y.-le 5043
y.-te 6318
y.-ü 5676, 9682
y.-ünde 12715
y.-üne 9456
y.-ünü 6503
[=8]
yüz+(1) : Sayı.
y. 12639, 355, 3917, 5184,
7962, 8905
[=6]
yüz+(2) : Surat.
y. 11710, 1533
y.-leri 8927
y.-ü 12750, 137, 2881,
3452, 3453, 7447, 13215
y.-üdür 9431
y.-ünde 259
y.-üne 1045, 6252, 7407,
8905
y.-ünü 11667, 12641,
1333, 2329
[=20]
yüz- : Kol, bacak, yüzgeç vb.
organların özel hareketleriyle su
yüzeyinde veya su içinde ilerlemek,
durmak.
y.-en 9620
y.-er 8749
[=2]

yüzbaşı : Orduda rütbesi
üsteğmenle binbaşı arasında olan
subay.
y. 1127, 8362, 8379
y.+larından 4079
[=4]
yüz bin : Bir sayı.
y. 4850
[=1]
yüzden : Sebebiyle.
y. 10205, 10499, 10523,
10685, 10727, 10734, 11071, 1108,
11202, 11342, 12323, 12420, 12829,
13017, 13191, 1893, 2963, 3066,
3262, 3819, 4802, 5379, 5702, 5781,
613, 6274, 6709, 6797, 690, 7333,
7366, 8015, 8229, 8350, 8530, 8677,
8846, 9271, 9304, 9723, 9741, 9969
y.+dır 11326, 1523, 367,
3840, 3862, 4470, 464, 5507, 6934
[=51]
yüz eli : Bir sayı.
y. 1568
[=1]
yüzgörümlülük : Damadın geline
taktığı hediye takı.
y.+ü+(yüzgörümlülüğü)
4583
[=1]
yüz kırk : Bir sayı.
y. 8863, 9738
[=2]
yüzlü : Yüzü herhangi bir nitelikte
olan.
y. 6537
[=1]
yüz on üçüncü : Yüz on üç
sayısının sayı sıfatı.
y. 6833, 8019
[=2]
yüz seksen birinci : Yüz seksen bir
sayısının sayı sıfatı.
y. 5858
[=1]
yüzüncü : Yüz sayısının sayı sıfatı.
y. 5045, 6407, 6792, 6797,
7777, 7782
[=6]
yüzünden : -den ötürü.
y. 10186, 10232, 10248,
10274, 10304, 10328, 10332, 10510,
10689, 10697, 1098, 11020, 11098,
1111, 11144, 11234, 1135, 11631,
1171, 11883, 11887, 12118, 12261,
12379, 12414, 12552, 12713, 12735,
12867, 12891, 1303, 132, 13207,
1356, 1365, 1427, 1482, 1504, 1972,
2006, 2285, 2322, 2408, 2454, 2456,
2488, 2813, 2904, 3029, 3032, 3065,
307, 3121, 3447, 3643, 3646, 365,
3663, 4036, 4093, 4294, 4415, 455,
4820, 4842, 5044, 5119, 5152, 5174,
5181, 5237, 5323, 5333, 5378, 6234,
6237, 6272, 6308, 6352, 6405, 6794,
6835, 6903, 708, 7131, 7193, 7316,
7391, 7585, 7865, 7947, 7956, 7958,
7977, 7980, 848, 8523, 8531, 8597,
8611, 862, 8696, 8779, 8878, 8902,
9001, 903, 9688, 9775, 9899, 9912
y.+dır 560, 664, 7043
[=114]
yüzyıl : Bir asır.
y. 7117

y.+a 967
y.+da 154, 801
y.+dan 9502
y.+ın 10949, 1177, 1697,
939
[=9]

Z

zaaf : Düşkünlük.
z. 12316, 2689, 4904, 8267
z.+ı 1098, 11206, 12310,
12402, 12454, 6276, 8246, 8742
z.+ın 12808
z.+ımı 1442, 4909, 5223,
6515, 7859, 8960
z.+i 4262
z.+lar 10939, 12459
z.+lara 8532
z.+ları 10158, 13079, 6230
z.+ların 12459
z.+larına 12083, 13073
z.+larından 3746, 9313
z.+larından 11825
z.+larını 10001
z.+tan 12488
z.+tır 9231
[=35]
zabit : Tutanak.
z.+larından 4764
[=1]
zabıta : Belediye hizmetlerinin
güvenliğini sağlamakla görevli
yönetim.
z.+sında 5186
[=1]
zabit : Rütbesi teğmenden binbaşıya
kadar olan asker.
z. 1056, 1117, 1233, 1255,
2555
z.+i 1074, 1126, 1128
z.+ler 1143, 7909
z.+lerden 1361, 1361
z.+leri 1116
z.+lerinden 4082
z.+lerininkini 1615
[=15]
zabtiye : Osmanlı Devleti'nde
toplum güvenliğini sağlamakla
görevli askerî polis kuruluşu.
z. 8039
[=1]
zafer : Savaşta kazanılan başarı.
z. 12258, 1471, 2727, 5439,
9120
z.+den 12406
z.+e 12697
z.+i 11867, 11869, 12361,
3866, 4774
z.+idir 1849, 3690
z.+in 3835
z.+ine 5648
z.+ini 1475
z.+inin 3835
z.+iydi 1546, 2802
z.+le 7028
z.+ler 12347
z.+leri 10038, 4378
z.+lerle 7975
[=25]
zaferli : Zafer kazanmış.
z. 571
[=1]

Zafername : Ziya Paşa'nın eseri.
z. 7185, 7186, 7187, 7211,
7235, 7247, 7252, 7258
z.+de 5560, 7198
z.+nin 5049, 6799, 6917,
7215, 7382, 7427
z.+sında 3388, 6826
z.+yi 7250
[=19]
Zaharya : Klasik Türk musikisinin
bütün devirlerdeki en büyük
bestekarlarının en başta
gelenlerindedir.
z. 1422
[=1]
Zahide : Namık Kemal'in "Celal"
adlı eserindeki karakter.
z. 8689, 8704
z.+nin 8688
z.+yi 8703
[=4]
zahir : Açık, belli.
z.+de 3640
z.+en 1369
z.+i 7834, 9918
[=4]
zahiren : Görünüşte, görünüşe göre.
z. 11539, 1552, 4174, 941
[=4]
zahiresizlik : Görünüşte, görünüşe
göre.
z. 1279
[=1]
zahmet : Güçlük.
z. 10068
z.+lerini 9975
[=2]
zakkum : Zakkumgillerden,
Akdeniz ülkelerinde yetişen,
çiçekleri beyaz veya pembe renkli,
kışın yapraklarını dökmeyen zehirli
bir ağaççık.
z.+a 9047
[=1]
zalim : Acımasız ve haksız
davranan, zulmeden.
z. 10993, 11061, 12237,
12247, 12260, 12289, 12329, 12571,
12679, 12707, 12736, 12900, 13035,
1396, 2757, 5065, 6875, 6881, 6916,
7038, 7215, 7226, 7248, 7258, 7283,
8524, 8649, 8709
z.+di 1509
z.+dir 12557, 8765
z.+i 11747
[=32]
zalimane : Acımasızca.
z. 9481
[=1]
zalimce : Acımasız.
z. 11896, 8505
[=2]
zam : Bir şeyin fiyatını artırma,
bindirim.
z.+mı 7587
[=1]
zaman : Vakit.
z. 1, 10225, 10226, 10239,
10389, 105, 10531, 10573, 10617,
10650, 10767, 10768, 10778, 10847,
10987, 10997, 11001, 11018, 11033,
11053, 11112, 11117, 11213, 11225,
11248, 11273, 11282, 11381, 11460,

11460, 11557, 11567, 11573, 11600,
11601, 11647, 11658, 11722, 11804,
11833, 11835, 11858, 11893, 1190,
12159, 12185, 12263, 12275, 12305,
12322, 12371, 12381, 12463, 12548,
12665, 12741, 12776, 12916, 12919,
12954, 13013, 13056, 13085, 13162,
1348, 1368, 1504, 1557, 1648, 1658,
1668, 1671, 1760, 1830, 1867, 188,
1998, 2045, 2065, 2130, 2313, 2335,
2399, 2438, 2438, 2466, 2506, 2539,
2560, 2563, 2566, 2572, 2627, 274,
277, 2865, 298, 299, 2999, 3044,
3132, 3151, 3158, 3163, 3239, 3282,
3315, 3328, 3372, 3408, 3432, 3438,
3459, 3550, 3553, 3598, 3616, 3636,
3662, 3666, 3718, 3767, 3779, 3784,
3785, 3791, 3792, 3795, 3801, 3892,
3895, 3942, 396, 3986, 4013, 4074,
4230, 4242, 4381, 4383, 4406, 448,
4509, 4546, 4608, 4652, 4730, 4772,
482, 4853, 4897, 4900, 4905, 4908,
4942, 4953, 497, 5006, 5021, 5035,
5113, 5128, 5162, 5180, 5197, 5206,
5207, 5271, 528, 5280, 5291, 5296,
5310, 5340, 5359, 5378, 540, 5419,
5512, 5563, 5566, 5604, 5635, 5765,
58, 5821, 5914, 5949, 6, 6050, 6127,
6232, 6239, 6246, 6249, 6255, 6360,
6413, 6584, 6595, 6635, 6666, 6725,
6867, 7, 7008, 7009, 7145, 7172,
7223, 7224, 7349, 7369, 7395, 7558,
7560, 7566, 7578, 7616, 7619, 7644,
7647, 7691, 7755, 7778, 7795, 7814,
7817, 7848, 7883, 7903, 8106, 8112,
8228, 8247, 8285, 8305, 8316, 8318,
8320, 8372, 8450, 8468, 852, 8583,
8628, 8641, 867, 8750, 8851, 8854,
8941, 8952, 9031, 9101, 9137, 9162,
928, 9290, 9323, 9381, 9416, 9429,
9514, 9571, 9629, 9683, 9728, 9762,
981, 9827, 9841, 9857, 9903, 9980,
9997
z.+a 1013, 10322, 10881,
11051, 11427, 11592, 11607, 11630,
11703, 11843, 12581, 12966, 12984,
13000, 13239, 1587, 1763, 1767,
2158, 2272, 2546, 2643, 2868, 2910,
3268, 3352, 3458, 3466, 3780, 3786,
3791, 4038, 4519, 4558, 4581, 4785,
5513, 5540, 5547, 5557, 5763, 5777,
5964, 5992, 6218, 6355, 6940, 6941,
7916, 8068, 8710, 8820, 8827
z.+da 10026, 10700, 10769,
11012, 1125, 11386, 1210, 12209,
1244, 12539, 1272, 13005, 1415,
1627, 1764, 1775, 1778, 178, 183,
1852, 2429, 2534, 2617, 2676, 2863,
3429, 3561, 3823, 3864, 4151, 5372,
5429, 5979, 6369, 6734, 6752, 6854,
6875, 6885, 7146, 7601, 7769, 823,
8994, 9282, 9590, 9720, 9758, 977,
9854, 9900
z.+dan 10561, 11162,
11255, 1178, 12167, 7241, 7654
z.+dır 4107
z.+ı 11559, 11604, 1185,
13242, 1370, 3357, 3473, 3792,
3842, 5480, 5504, 6253, 69, 7775,
8883
z.+ımızı 6857
z.+ın 10665, 12580, 12849,
1371, 1652, 2493, 2739, 3086, 3254,

3477, 4051, 4895, 6337, 6480, 7376, 8675

z.+ına 1997, 9285
z.+ında 10173, 1099, 11079, 1118, 1123, 11320, 1197, 12431, 1269, 13220, 1364, 1501, 2354, 2469, 2599, 2614, 2800, 3092, 3099, 3122, 3130, 3193, 3433, 3643, 3645, 4116, 4285, 4470, 4597, 4750, 4834, 4843, 5115, 5686, 6136, 6324, 6834, 7268, 7454, 7519, 7822, 7835, 875, 896, 900, 9180, 989
z.+ındaki 3125, 4679, 7140, 9918

z.+ından 8462, 9700
z.+ının 1057, 10953, 11260, 12166, 12574, 2008, 2686, 2687, 2760, 3144, 3559, 3988, 5758, 6418, 6664, 7456

z.+ıyla 9523
z.+ki 10182, 10362, 1482, 2526, 2788, 3992, 4016, 6139, 6345, 6407, 6417, 6423, 9417, 9428, 9986
z.+la 12168, 223, 36, 36, 511, 5340, 5582, 6339, 6541, 6939, 7026, 9142

z.+lar 10682, 10985, 11004, 11292, 11294, 11976, 12811, 1316, 2319, 2462, 2504, 3018, 3172, 3426, 3487, 3721, 5241, 5332, 6198, 6241, 6397, 6838, 7547, 9152, 9484, 9959

z.+lara 10032, 13151
z.+larda 1273, 12795, 1541, 16, 2266, 2699, 3050, 3120, 3587, 3590, 3990, 4049, 4156, 4403, 4506, 5485, 5614, 5943, 6115
z.+lardaki 2356

z.+lardan 2980, 3546
z.+ların 10990, 11286, 4067, 7669

z.+larına 10954, 345
z.+larında 10227, 11159, 11679, 3248, 3692, 3988, 7787
z.+larından 5171, 546, 856
[=585]

Zamana Birkaç Hitab : Hamid'in eseri.

z. 11567
[=1]

zamanca : Zaman bakımından.

z. 6537
[=1]

Zamane-i Ab : Hamid'in eseri.

z. 11628
z.+da 11962
[=2]

zamansızlık : Zaman yetmemek.

z. 3447
[=1]

zaman zaman : Ara sıra.

z. 10525, 10573, 1079, 11037, 11181, 11283, 11800, 11827, 11945, 12029, 12761, 12901, 13037, 1314, 1609, 1872, 1950, 2014, 2029, 2334, 2339, 2346, 2374, 2388, 2483, 2495, 2947, 2964, 2968, 3322, 352, 3694, 4284, 5566, 5660, 6129, 6589, 7196, 7346, 8120, 8707
[=41]

zamir : Kişi, dönüşlülük, gösterme, soru ve belirsizlik kavramları vererek varlıkların yerini tutan söz.

z.+i 2365, 5958
[=2]

zan : Sanı.

z.+ları 3591
z.+nı 6834
z.+nımızdan 1925
z.+nını 3060, 6842
z.+niyle 12555
[=6]

zanaat : İnsanların maddeye dayanan gereksinimlerini karşılamak için yapılan, öğrenimle birlikte deneyim, beceri ve ustalık gerektiren iş.

z.+a 12879
[=1]

zanaatkar : Zanaat sahibi.

z.+ı 2627
z.+ın 12877
[=2]

zannet : Sanmak.

z.-en+(eden) 8444
z.-en+(zanneden) 10490, 11720, 2119

z.-enlere+(zannedenlere)

9505

z.-er+(zanneder) 10757,

8748

z.-erdik+(zannederdik)

10284

z.-erek+(zannedererek)

10518, 7414

z.-erim+(zannederim)

12716

z.-erse+(zannederse) 8748
z.-ildiği 10217, 2562, 468
z.-ildiğinden 11310, 13038,

13101, 5430, 9300

z.-

ildiğinden+(zanneditildiğinden) 5242

z.-ilebilir+(zanneditilebilir)
10475, 4125, 4171, 7551, 8270, 9904

z.-ileceğinden 13133

z.-ilen 5514

z.-ilen+(zanneditilen) 3008,

4245, 5253, 8820

z.-ilir+(zanneditilir) 11361

z.-iyordu+(zanneditiyordu)

2129

z.-iyoruz+(zanneditiyoruz)

756

z.-mek 6130

z.-mem 4659

z.-memelidir 3987, 4266,

9144

z.-mesi 9659

z.-mesinden 8918

z.-meyelim 10850

z.-tiği 11286

z.-tiğini 11501

[=46]

zannettir : Öyle sanmasını

sağlamak.

z.-ecek 1268

[=1]

zannolun- : bkz. (zannet-)

z.-duğu 8054

z.-duğundan 3990

[=2]

zapt : Zor kullanarak ele geçirme.

z.+ı 6955, 8611

z.+ıdır 8723

z.+ına 12409

z.+ından 8635

[=5]

zaptet- : Zorla almak.

z.-en+(zapteden) 10802,

8192

z.-er+(zapteder) 3543

z.-ildiğidir 3108

z.-ilenler+(zaptedilenler)

8622

z.-mekle 754

z.-mesini 1294

z.-miştir 12596

z.-tiği 679

[=9]

zaptiye : Osmanlı Devleti'nde toplum güvenliğini sağlamakla görevli askerî polis kuruluşu.

z. 4009, 4923, 6714, 7190,

7416, 7420, 7703, 8384

[=8]

zarar : Bir şeyin, bir olayın yol açtığı çıkar kaybı veya olumsuz, kötü sonuç.

z.+a 2598, 3011, 4832

z.+ına 10633

z.+ları 7394

[=5]

zararlı : Zarar veren, zararı dokunan.

z. 4742, 5822

[=2]

zararsız : Zararı olmayan.

z. 2441

[=1]

zarf : Bir fiilin, bir sıfatın veya bir zarfın anlamını zaman, yer, ölçü, nitelik, soru kavramları bakımından etkileyen kelime

z. 4451, 9351

z.+ında 10475, 1469, 1649,

2130, 6152, 6237, 7795, 981

[=10]

zarif : Narin.

z. 12502, 1509, 168, 1956,

2023, 2087, 2442, 2458, 2929, 7512,

8812

[=11]

Zarifi : Dönemin sarraflarından.

z. 9417

[=1]

zaruret : Zorunluluk.

z. 1472, 1964, 3054, 3423,

5769, 6212, 790

z.+e 1483

z.+i 1019, 490, 492

z.+in 3741

z.+ine 8754

z.+ini 11640

z.+inin 12848

z.+iyle 12211

z.+ler 1456, 1459, 1566,

496, 7833

z.+lere 9479

z.+leri 7316

z.+lerin 1333, 1545

z.+lerinden 9356

z.+lerle 1545, 4750, 8071

z.+ti 5782

[=30]

zaruri : Zorunlu.

z. 10550, 1081, 11191,

11718, 12169, 2434, 2810, 2817,

2948, 2984, 3285, 3414, 3681, 3819,
42, 495, 527, 5397, 5534, 6121,
6159, 6422, 713, 7981, 8161, 8229,
8612, 9451, 9463, 9512, 9865

z.-dir 11657, 2779, 4241,
4605

[=35]

zarüri : bkz. (zaruri)

z. 10204

[=1]

zat : Kişi.

z. 5125, 7710, 9751

z.+ın 1078, 1215, 1327,

3194, 4142, 4969, 5327, 6190, 7543,
7718

z.+lar 4994

z.+larla 5173

z.+mış 5108

z.+tan 4082, 4216, 7695

z.+tır 5031, 9572

[=21]

zaten : Doğrusu, doğrusunu
isterseniz.

z. 10021, 10300, 10455,

10531, 10573, 10633, 10741, 10821,

10995, 11100, 11379, 11678, 11719,

11767, 11772, 11833, 11900, 12127,

12463, 1249, 12553, 12665, 12800,

12961, 1428, 1817, 1829, 207, 2913,

3405, 3570, 3706, 4040, 4052, 4290,

4447, 4480, 4495, 4499, 4528, 453,

4727, 4923, 5215, 5278, 5333, 5409,

5461, 5473, 5486, 5525, 5574, 5719,

5942, 6111, 6211, 6228, 6861, 6864,

7043, 7124, 7211, 7228, 7398, 7554,

7748, 7972, 8252, 8474, 8555, 8562,

8618, 8676, 8705, 8915, 9160, 9224,

9361, 9398, 9519, 9543

[=81]

Zati : Divan Edebiyatı şairidir.

z. 7496

z.+ye 474

[=2]

Zatülcemal : Abdülhak Hamit
Tarhan'ın eseri.

z. 12198, 12463, 12465

z.+dir 12471

[=4]

zatürre : Sancı, ateş ve öksürükle
beliren, tehlikeli bir akciğer
hastalığı.

z.+den 8062

[=1]

zatürriye : bkz. (zatürre)

z.+den 11120

[=1]

zavallı : Acınacak kadar kötü
durumda bulunan.

z. 7016

z.+ların 6426

[=2]

Zavallı Çocuk : Namık Kemal'in
eseri.

z. 6488, 7929, 8301, 8412,

8414, 8454

z.+un 8428

z.+unda 6227

z.+unun 10867

[=9]

zaviye : Anlayış, görüş, bakış açısı.

z. 12754

z.+den 12585, 9301

z.+si 3854

z.+sinde 2794

z.+sinden 1525, 2261, 3804

[=8]

zayıf : Kilosu az olan.

z. 10392, 10523, 10672,

11652, 12066, 3223, 3452, 408,

7105, 7829, 8266, 8738, 8812, 9225

z.+ın 7067

z.+tır 12563, 3811, 8368

[=18]

zayıfla- : Zayıf olmak.

z.-masından 1705

[=1]

zayıflat- : Zayıflamasını sağlamak.

z.-arak 10101

[=1]

zayıflık : Zayıf olma durumu.

z.+lar 11654

[=1]

zebun : Güçsüz, zayıf, âciz.

z.+u 7016, 7808

[=2]

zedele- : Zarar vermek.

z.-diği 7906

z.-mişti 11137

z.-miştir 443, 5648

z.-r 3601

z.-yecek 9929

z.-yen 4014

z.-yordu+(zedeliyordu)

9673

[=8]

zehir : Organizmaya girdiğinde
kimyasal etkisiyle fizyolojik
görevleri bozan ve miktarına göre
canlıyı öldürebilen madde.

z. 10192, 12150, 12743,

8428

z.+le 8821

[=5]

zehirle- : Öldürmek amacıyla
yedirme, içirme vb. yollarla zehir
vermek, ağıllamak.

z.-di 8104

z.-melerinden 2135

z.-yecek 6904

z.-yen 12190

[=4]

zehirleyici : Zehirleyen.

z. 2568

[=1]

zehirli : Zehri olan.

z. 8769

[=1]

Zehra : Hamid'in "İbni Musa" adlı
eserindeki karakter.

z. 12437, 12445

z.+da 6437, 6498

z.+nın 12449

[=5]

Zehra binti Musa : bkz. (Zehra)

z.+yı 12225

[=1]

zekâ : İnsanın düşünme, akıl
yürütme, objektif gerçekleri
algılama, yargılama ve sonuç
çıkarma yeteneklerinin tamamı.

z. 9344

z.+da 9417

z.+daki 11241

z.+lar 11912

z.+nın 10256, 11916, 3058,

4753, 7486

z.+sı 1511, 1824, 1960,

3790, 7293

z.+sıyla 9752

z.+ya 4207

z.+yı 3715

[=17]

zeki : Anlama, kavrama yeteneği
olan, zekâsı olan.

z. 10076, 1321, 1510, 1527,

2097, 2526, 2734, 3996, 4214, 4890,

6872, 6881, 6926, 7228, 8774, 980

[=16]

zekice : Zeki olan.

z. 2441, 2483

[=2]

Zekiye : Namık Kemal'in "Vatan
yahut Silistre"deki kahramanı.

z. 5915, 5931, 8348, 8349,

8357, 8377, 8388

z.+nin 8374, 8379, 8397

[=10]

Zekiye Hanım : bkz. (Zekiye)

z.+ı 10210

[=1]

zelil : Hor görülen, aşağı tutulan,
aşağılanan.

z. 8370

[=1]

zelzele : Deprem.

z. 12929

z.+nin 12928

z.+sinin 13092

[=3]

zemberek : Çok soğuk.

z. 11052

z.+i+(zembereği) 690

z.+i+(zembereği) 8598

[=3]

zemin : Taban, döşeme, yer.

z. 11415, 11706, 12492,

2420, 3527, 5974, 7566

z.+e 10249

z.+i 11131, 1174, 1534,

3041

[=12]

zemet- : Yermek, kınamak,
kötülemek, çekiştirmek.

z.-en+(zemmeden) 3390

[=1]

Zemzeme : Recaizade Mahmut
Ekrem tarafından yazılmış 3 ciltlik
şiir serisidir.

z. 10459, 10512, 10569,

10593, 12988, 6640

z.+deki 10578, 10661,

10915

z.+lerin 10580

z.+nin 10458, 10936

z.+ye 10928

z.+yi 12987

z.+yle 10500

[=15]

Zemzeme II : bkz. (Zemzeme)

z. 10513

z.+de 10622

[=2]

Zemzeme III : bkz. (Zemzeme)

z. 10513

[=1]

Zemzeme-i Aşıkane : bkz.
(Zemzeme)

z. 6021

[=1]

Zemzemeler : bkz. (Zemzeme)
z. 10569
[=1]

Zemzeme Mukaddimesi : bkz. (Zemzeme)

z. 10912, 10912
[=2]

zenaat : bkz. (zanaat)
z.+a 333
z.+te 334
[=2]

zenaatkarlık : bkz. (zanaatkarlık)
z.+ta 393
[=1]

zenberek : bkz. (zemberek)
z.+e+(zenbereğe) 10022
z.+ini+(zenbereğini) 8922
z.+lerden 1464
z.+lere 10837
z.+leri 2057
[=5]

zenci : Siyah ırktan olan kimse, siyahi.

z. 4133, 7575, 7577
[=3]

zengin : Çok parası olan.
z. 10099, 11656, 12068, 1393, 205, 2617, 2899, 2944, 3295, 3478, 3490, 4296, 4853, 4959, 5629, 5991, 6194, 6435, 6457, 6873, 734, 801, 8421, 8873, 8909, 963
z.+dir 1746, 2138, 2370
[=29]

zenginleş- : Zengin olmak.
z.-erek 1411
z.-ir 10337, 5503
z.-irken 5764
z.-mesine 6074
z.-mesini 5482
z.-tırmeye 10635
[=7]

zenginleştir- : Zengin olmasını sağlamak.

z.-ebilecek 8722
z.-ecek 365
z.-en 10639
z.-erek 12412
z.-ir 9374
z.-meğe 2253
[=6]

zenginlik : Zengin olma durumu.
z.+i+(zenginliği) 11090, 2476

z.+ine+(zenginliğine) 2685, 9114

z.+ini+(zenginliğini) 11663, 2622
z.+inin+(zenginliğinin) 2477, 341
[=8]

zenne : Erkek dansöz.
z. 1898

[=1]
zerafet : Zarıflık.
z. 369, 996
z.+i 1960
[=3]

zerrat-ı uluhiyet : İlahi zerreler.
z.+ten 11556
[=1]

zerre : Tanecik.
z.+den 7014
z.+dir 11556, 12034

z.+sine 1640
[=4]

zevahir : Görünüm.
z.+de 10295
[=1]

zevce : Kadın eş.
z.+lerinin 2965
z.+sine 4582
[=2]

zevk : Hoşa giden veya çekici bir şeyin elde edilmesinden, düşünülmesinden doğan hoş duygu.
z. 1009, 10136, 10646, 10888, 10889, 109, 10923, 10927, 10937, 10958, 12391, 12809, 13025, 1409, 1700, 1734, 1851, 1876, 1936, 1946, 2142, 23, 2727, 3478, 3499, 3503, 3899, 417, 417, 43, 5644, 5661, 5675, 6627, 743, 7515, 8131, 8247, 8853, 8856, 9343, 9671, 994, 996, 998

z.+e 11441, 1827, 419, 8156

z.+i 12171, 12171, 12809, 13070, 13165, 1704, 2012, 2017, 2145, 2253, 2276, 2292, 253, 262, 2930, 35, 3501, 36, 3784, 7463, 7501, 7616, 9038, 9306, 9306, 9732, 9744

z.+idir 10061, 10646
z.+imiz 7474
z.+imizi 246
z.+in 1738, 2011, 2308, 279, 293, 3498, 92
z.+inde 5617
z.+inden 5642, 71
z.+ine 11870, 12073, 3316, 4230, 5605, 5627, 5677, 6513, 71, 73, 8119

z.+ini 10506, 10542, 10967, 11833, 12889, 1379, 3555, 5544, 5756, 5759, 6059, 6143, 65, 8176, 9312, 95

z.+inin 10468, 10628, 10939, 3319, 3321, 39, 6540, 6950, 73, 8139, 8335, 9

z.+iyle 12169, 6258, 8141, 9307

z.+le 1595, 2092, 2913, 403, 5629

z.+leri 13226, 3302
z.+li 1596

z.+sizce 7468
z.+te 2074, 2307, 3473
z.+ten 357
z.+tir 293
[=147]

zevkli : Beğenilen, hoş giden.
z. 2928
[=1]

zevkperestlik : Zevkine düşkün olmak.

z.+i+(zevkperestliği) 7081
[=1]

zevksiz : Zevki olmayan.
z. 10526, 5205, 6089, 8660
[=4]

zevksizce : Zevki olmamak.
z. 11849
[=1]

zevksizlik : Zevksiz olma durumu.
z.+i+(zevksizliği) 10645
[=1]

Zevra gazetesi : Haftalık dört sayfa Türkçe yayınlanmaktaydı.

z.+nin 9745
[=1]

Zeybekler : Ahmed Midhat'ın eseri.
z. 10439
[=1]

zeyil : Bir eseri tamamlamak için sonradan yazılan ek eser.
z.+i+(zeyli) 10344, 11022, 12036

z.+inde+(zeylinde) 12508
z.+lerde 1026
z.+lerinde 1028
[=6]

zeyl : bkz. (zeyil)
z.+i 9156
[=1]

Zeyneb : Abdülhak Hamid'in eseri.
z. 11095
z.+in 11094, 12221
z.+te 11099
z.+teki 12245
[=5]

Zeynep : bkz. (Zeyneb)
z. 11059, 11062, 11322, 12154, 12163, 12174, 12197, 12205, 12230, 12231, 12237, 12304, 12517, 12517, 12532, 12535, 12538, 12548, 12550, 12553, 12554, 12561, 12562, 12574, 12655, 12818, 12820, 12856
z.+i 12534, 12543, 12554, 12578, 12580, 12585, 12589
z.+in 12518, 12528, 12539, 12542, 12573, 12587
z.+le 12539, 12556, 12573
z.+te 11501, 11865, 12479
z.+teki 12218
[=48]

zıddiyet : Karşıtlık.
z.+in 3178
[=1]

zımmi : İslâm ülkesinde, kendi dîni inanç ve ibâdetlerini yaparak serbestçe ve huzur içinde yaşamak isteyen ve bunun için de cizye denilen vergiyi ödemeyi kabul eden gayri müslime (gayr-i müslime) denir.

z. 5400
[=1]

zımnin : Üstü kapalı bir biçimde, dolaylı olarak.

z. 9498
[=1]

zımdık : Tanrı'ya ve ahirete inanmayan.

z.+lar 1181
[=1]

zırh : Savaşlarda ok, kılıç, süngü vb. silahlardan korunmak için giyilen, demir ve tel levhalardan yapılmış giysi.

z.+larının 8545
[=1]

zıt : Karşıt.
z. 11538, 12955, 3353, 4666, 4870, 621, 6638, 7500, 8436, 8984

z.+ına+(zıddına) 4580
z.+ları 11374
z.+ların 620, 9829
[=14]

- zıtlık** : Karşıtlık.
z.+ıyla+(zıtlığıyla) 4680
[=1]
- Ziba** : Ahmed Midhat'ın eseri.
z. 10439
[=1]
- Zibadudu** : Şinasi'nin "Şair Evlenmesi" adlı eserindeki karakter.
z.+dur 4568
[=1]
- zifaf** : Gerdek.
z. 11864, 11893, 11965, 12195, 8687
[=5]
- ziglas**
z.+ın 10312
[=1]
- zihin** : Canlının duyu ve davranışlar dışındaki ruhsal süreç ve etkinliklerinin bütünü.
z. 6561, 9199
z.+de 11863
z.+den 11453
z.+i+(zihni) 11634, 11866, 12274, 125, 3387, 3463, 3707, 5459, 5591, 6002, 6404, 6551, 6950, 7004, 7064, 9052, 9582
z.+imizde+(zihnimizde) 2157
z.+in+(zihnin) 8948
z.+inde+(zihninde) 11661, 7099, 9669
z.+ini+(zihnini) 7119
z.+leri 10906
[=28]
- zihni** : Zihinle ilgili.
z. 2246, 2264, 2270, 2287, 2288, 2301, 2304, 242, 273, 283, 3111, 326, 4292, 4351, 5335, 6929, 710
z.+nin 2298, 2335
[=19]
- zihnilik** : Zihinle ilgili olma durumu.
z.+ine+(zihniligine) 11709
[=1]
- zihniyet** : Anlayış.
z. 10299, 10308, 10851, 1106, 1462, 1634, 2365, 2426, 2649, 2980, 3006, 3007, 3406, 5066, 6466, 901, 9323, 9982, 999
z.+e 1685, 530
z.+i 3716
z.+idir 9999
z.+in 1546, 1586, 5072, 531, 935
z.+inden 1638, 6064
z.+ine 3554
z.+ini 3297, 7318
z.+inin 83
z.+iyle 2363, 5191
z.+le 3086, 6649, 7319
z.+se 9999
[=40]
- zihniyetçe** : Zihniyet bakımından.
z. 11439
[=1]
- zikret-** : Dile getirmek.
z.-eceğiz+(zikredeceğiz) 9152
z.-elim+(zikredelim) 10372, 13122, 329, 4024, 5762
z.-erse+(zikrederse) 10439
- z.-ersek+(zikredersek) 1064
z.-ilen+(zikredilen) 2240
z.-ilmesi 3355
z.-ilmeyen+(zikredilmeyen) 187
z.-mediği 5673
z.-mekle 6730
z.-meksizin 5244
z.-mesi 2439
z.-meye 9922
z.-tiği 3808, 661
z.-tiğimiz 2264
[=19]
- zilhicce** : Ay takviminin on ikinci ayı, kurban ayı.
z. 4687, 4688, 6849
[=3]
- zilkade** : Ay takviminin on birinci ayı.
z. 4982
[=1]
- zincir** : Birbirine geçmiş bir sıra metal halkadan oluşan bağ.
z.+den 12151
z.+i 11250, 8954
z.+in 590
z.+ini 2569
z.+lerdir 4432
z.+lerinden 5440
z.+lerle 6106
[=8]
- zindan** : Tutuklu veya hükümlülerin içine konulduğu kapalı yer.
z. 12476
z.+da 12540
z.+dan 12547
z.+ında 8509
z.+lar 12558
[=5]
- zindancıbaşı** : Gardiyan.
z.+nı 12539
[=1]
- ziraat müdürlüğü** : Ekincilik işlerine bakan müdürlük.
z.+ne 9735
[=1]
- zirve** : Doruk.
z.+lere 10654
z.+sinden 9816
[=2]
- Ziver Paşa** : Dönemin paşası.
z. 5589
z.+yı 6691
[=2]
- Ziver Paşazade** : bkz. (Ziver Paşa)
z. 10998
[=1]
- Ziya** : Türk yazar, şair ve devlet adamı.
z. 6876, 7558
[=2]
- Ziya Bey** : bkz. (Ziya)
z. 4990, 6691, 6695, 6703, 6704, 6709, 6711, 6731, 6759, 6771, 6776, 6776, 6804, 6825, 6849, 7213
z.+den 6824
z.+e 4798, 6714
z.+i 7054
z.+in 4984, 5015, 5061, 5149, 5169, 6682, 6686, 6698, 6730, 6765, 6987, 7378, 6699
z.+le 5274, 6840, 9481
- [=36]
- Ziya Bey Efendi** : bkz. (Ziya)
z. 4796
[=1]
- ziyade** : Fazlasıyla.
z. 10013, 1030, 10463, 10517, 10517, 10521, 10537, 10544, 10579, 10589, 10634, 10666, 10726, 10742, 10771, 10814, 10856, 10880, 10891, 10913, 10913, 11210, 11366, 11377, 11434, 11462, 11471, 1154, 11724, 1182, 11882, 11933, 11965, 12004, 12069, 12135, 12186, 12205, 12231, 12251, 12338, 12340, 12383, 12493, 12590, 12592, 12687, 12710, 1299, 12994, 13176, 13177, 13192, 1328, 1410, 1452, 1538, 155, 1689, 1702, 1705, 1716, 1748, 1767, 1800, 1878, 189, 2018, 2032, 2093, 2099, 2265, 227, 2274, 2337, 2348, 2358, 2366, 2367, 2385, 2416, 2479, 2501, 2515, 2519, 2536, 2539, 2565, 2602, 262, 3041, 3184, 3200, 3229, 324, 3259, 3263, 3272, 3307, 3431, 345, 368, 3812, 3909, 3925, 3988, 4076, 416, 4169, 419, 4227, 4255, 4289, 4354, 4387, 4416, 4460, 451, 4526, 4529, 4562, 4579, 4584, 4607, 4965, 5003, 5215, 540, 5510, 5580, 5777, 5786, 5844, 5867, 5908, 5931, 5944, 6024, 6212, 6266, 6281, 6597, 6601, 6602, 6603, 6852, 6964, 6971, 7035, 710, 7126, 7129, 7169, 7246, 7291, 736, 7372, 7503, 7516, 7698, 7716, 7718, 786, 8118, 8143, 8145, 8275, 8281, 829, 8290, 8313, 8386, 8402, 8403, 8474, 849, 8523, 8540, 8554, 8556, 8740, 8799, 8806, 8832, 8857, 891, 9072, 9191, 9207, 9218, 9310, 9333, 9354, 9458, 9486, 9559, 9783, 9826, 99, 994, 9974
[=201]
- Ziyaeddin Fahri Fındıkoğlu** : Türk halk bilimci, yazar.
z. 2246
[=1]
- Ziyaettin Fahri Fındıkoğlu** : bkz. (Ziyaeddin Fahri Fındıkoğlu)
z. 9476
[=1]
- ziyafet** : Eğlenmek veya bir olayı kutlamak amacıyla birçok kimsenin bir araya gelerek yedikleri yemek.
z. 5071
z.+idir 12444
[=2]
- Ziya Paşa** : bkz. (Ziya)
z. 10464, 11132, 11195, 11525, 11529, 11532, 11532, 11599, 12007, 12025, 2076, 3093, 3095, 3149, 3598, 3922, 4001, 4909, 4969, 5022, 5025, 5032, 5043, 5051, 5143, 5528, 5560, 5593, 5599, 5753, 5890, 5966, 5987, 6540, 6635, 6657, 6736, 6743, 6757, 6789, 6815, 6843, 6851, 6852, 6867, 6883, 6892, 6906, 6914, 6924, 6933, 6934, 6945, 6952, 6981, 6983, 6992, 7001, 7005, 7021, 7023, 7043, 7051, 7059, 7083, 7089, 7099, 7101, 7127, 7137, 7144, 7167, 7168, 7184, 7193, 7217, 7231, 7264, 7284, 7314, 7319, 7348, 7354, 7374, 7375, 7379, 7384, 7397, 7406, 7418, 7425,

7436, 7438, 7439, 7456, 7459, 7461,
7470, 7471, 7484, 7492, 7500, 7505,
7511, 7689, 7689, 8013, 8022, 8263,
9319, 9397, 9474, 9545
z.+da 6918, 9368
z.+daki 12019
z.+dan 12023, 5040, 7250,
9316
z.+dır 12009
z.+nın 11193, 11473,
11523, 11533, 11598, 12017, 12119,
12162, 12912, 13003, 13236, 2229,
2346, 2347, 3382, 3388, 4746, 5030,
5037, 5041, 5074, 5131, 5161, 5352,
5638, 5893, 5963, 6056, 6634, 6673,
6746, 6762, 6769, 6813, 6898, 6915,
6946, 6960, 6973, 6997, 7035, 7038,
7048, 7061, 7070, 7109, 7112, 7114,
7121, 7126, 7147, 7153, 7158, 7167,
7175, 7185, 7225, 7253, 7263, 7275,
7276, 7279, 7288, 7314, 7339, 7341,
7405, 7412, 7429, 7435, 7449, 7469,
7477, 7490, 7494, 7502, 7510, 7515,
7518, 7691, 8007, 8007, 8012, 8048,
9243, 9312, 9320, 9322, 9588
z.+ninki 7686
z.+ninkiler 9493
z.+ya 6768, 6775, 6903,
7353, 7412, 7413, 7421, 9308
z.+yı 10549, 11527, 12906,
13021, 6900, 6902, 6905, 6923,
7234, 8950
z.+yunanistan.ın 6716
[=231]
Ziya Paşa'nın Arzı Hali : Ziya
Paşa'nın eseri.
z. 6670
[=1]
ziyaret : Birini görmeye, biriyle
görüşmeye gitme.
z. 12220, 12542, 2988,
5979, 7741, 7743
z.+e 11112, 7204
z.+i 11009
z.+inde 4919, 7744, 7746
z.+ine 1015
z.+leri 11228, 3295
[=15]
Ziyaret manzumesi : Türk şehitleri
için yazılmış manzume.
z. 11623
[=1]
ziynet : Mücevher.
z. 9068
[=1]
Zola : Fransız yazar Emile Zola.
z. 10083
z.+nın 6500

z.+ya 13183
[=3]
zor : Güç.
z.+la 12158, 12198, 13075,
2048, 2059, 4584, 4847, 6424, 6451,
8687
z.+unda 1631
z.+uyla 3762, 8254
[=13]
zoraki : Güçlülük.
z. 12193, 7617
z.+dır 7226, 9042
[=4]
Zoraki Tabib : Ahmet Vefik
Paşa'nın tercüme eseri.
z. 6184
[=1]
zorbalık : Zorbaca davranışta
bulunma, müstebitlik.
z. 1171
[=1]
zorla- : Birine bir şey yaptırmak
amacıyla güç kullanmak.
z.-dığı 1746
z.-maktan 11853
z.-maya 5028
z.-mayı 6892
z.-miş 4289, 6006
z.-mişa 5722
z.-mişti 5791
z.-r 4272, 5023, 708
z.-yacak 5768, 799
z.-yan 11478, 1884, 2224
[=16]
zorluk : Güçlük.
z.+la 12720
z.+larına 11888
z.+u+(zorluğu) 492
[=3]
Zor Nikah : Ahmet Vefik Paşa'nın
tercüme eseri.
z.+ı 6184
[=1]
zorunda : Mecbur.
z. 3469
[=1]
zuhur : Ortaya çıkma, görünme.
z. 11542, 4777, 7071, 8642
z.+u 5608
[=5]
zulmet : Karanlık.
z. 4426
[=1]
zulüm : Eziyet.
z. 11554, 11555, 12557,
4427, 4430, 4431
z.+e+(zulmü) 8303
z.+le 6425

z.+leri 8534
z.+lerinde 12672
z.+lerini 8499
z.+ü+(zulmü) 12679, 4438,
4474, 7160
z.+ün+(zulmün) 4474
[=16]
Zübdet'ül Hakayık : Said Paşa'nın
eseri.
z. 9905
z.+ın 9869
[=2]
zühdi : Her türlü zevke karşı
koyarak kendini ibadete veren.
z. 11510, 38
[=2]
zühre : Çoban Yıldızı, Venüs.
z.+si 6090
[=1]
Zülali : Türk şairi.
z.+den 2383
z.+dir 2375
[=2]
Zülfikar : Namık Kemal'in
"Gülnehal" adlı eserindeki karakter.
z. 8510, 8515
[=2]
zümre : Topluluk, takım, grup,
camia.
z. 10024, 2027, 2366, 36,
4932, 5327, 5618, 5672, 8341, 9813,
9915, 9960
z.+de 1010, 3257, 3491
z.+dir 6344
z.+ler 3483, 5613
z.+lerde 2269
z.+leri 907
z.+lerin 458, 7320
z.+nin 10017, 13240, 2628,
3451, 3680, 5201, 5547, 5920, 6341,
6896, 7655
z.+si 11332, 1335, 1487,
833
z.+sinden 3688
z.+sine 261
z.+sinin 1418
z.+ye 2521, 2990, 5398
z.+yi 9975
[=44]
züppe : Giyinişte, söz söyleyişte,
dilde, düşünüşte toplumun gülünç ve
aykırı saydığı yapmacıklıklara ve
aşırılıklara kaçan.
z. 6467
[=1]
zürriyet : Döl, soy sop, sulp.
z. 7347
[=1]

Toplam kelime: 157578
Geçerli kelime: 157578
Geçersiz kelime: 0
Alt madde: 30840
Madde başı: 9725

3.1. KİŞİ ADLARI

A

A. Adnan Adıvar
Abdi Efendi
Abdullah Cevdet
Abdullah Molla
Abdurrahman Adil Bey
Abdurrahman Paşa
Abdurrahman Şeref
Abdurrahman Şeref Bey : bkz.
(Abdurrahman Şeref)
Abdülaziz
Abdülaziz Han : bkz. (Abdülaziz)
Abdülhak Hamid
Abdülhak Molla
Abdülhak Şinasi
Abdülhalim Bey
Abdülhalim Efendi
Abdülhalim Memduh
Abdülhamid
Abdülhamid Efendi : bkz.
(Abdülhamid)
Abdülhamid Han : bkz.
(Abdülhamid)
Abdülhamid I : (Abdülhamid)
Abdülhamid II
Abdülhamid Ziyaeddin
Abdülkerim
Abdüllatif Paşa
Abdülmecid
Abdülmecid Han : bkz.
(Abdülmecid)
Adrienne
Ağah Efendi
Ahmed Ağa
Ahmed Ağribozi
Ahmed Bey
Ahmed Cemil
Ahmed Cevdet Efendi
Ahmed Cevdet Paşa : bkz. (Ahmed
Cevdet Efendi)
Ahmed III
Ahmed Midhat
Ahmed Midhat Efendi : bkz.
(Ahmed Midhat)
Ahmed Midhat Paşa : bkz.
(Ahmed Midhat)
Ahmed Münif Efendi
Ahmed Paşa
Ahmed Rasim
Ahmed Ratib Paşa
Ahmed Vefik
Ahmed Vefik Efendi : bkz.
(Ahmed Vefik)
Ahmed Vefik Paşa : bkz. (Ahmed
Vefik)
Ahmet
Ahmet Cemil : bkz. (Ahmed Cemil)
Ahmet Cevdet : bkz. (Ahmet
Cevdet Efendi)
Ahmet Kutsi Tecer
Ahmet Lütfi Efendi
Ahmet Midhat : bkz. (Ahmed
Midhat)
Ahmet Talat
Ahmet Vefik Paşa : bkz. (Ahmed
Vefik)

A. H. Tanpınar
Akif
Akif Paşa : bkz. (Akif)
Alexandre Dumas
Alexandre Le Grand
Aleko Efendi
Alemdar
Alemdar Paşa : bkz. (Alemdar)
Alfred de Musset
Ali
Ali Bey
Ali Canip Yöntem
Ali Efendi
Ali Ekrem
Ali Ekrem Bey : bkz. (Ali Ekrem)
Ali Ferruh Efendi
Ali Fuad
Ali Haydar Bey
Alim Recai Efendi
Ali Paşa : bkz. (Ali)
Ali Suavi
Ali Suavi Efendi : bkz. (Ali Suavi)
Ali Şir Nevai
Alparslan
Anne Radeliffe
Arif Bey
Arif Efendi : bkz. (Arif Bey)
Arif Hikmet
Arif Hikmet Bey : bkz. (Arif
Hikmet)
Aristo
Asaf Hüsnü Paşa
Aşık Çelebi
Aşık Paşa
Aşık Ruhsati
Aşık Seyrani
Aşık Veysel
Atabeğ Özbeğ
Ataullah Efendi
Auguste Comte
Avni Bey
Ayıntablı Ayni Efendi
Ayıntablı Mehmed Efendi
Aynî
Aynî Efendi : bkz. (Aynî)
Ayşe Sünbül Hanım
Azade Galib
Azade Galib Efendi : bkz. (Azade
Galib)
Aziz : bkz. (Abdülaziz)
Aziz Efendi
Azmi Bey

B

Bachelard
Bahaeddin Bey
Bahaeddin Efendi : bkz.
(Bahaeddin Bey)
Baki
Balzac
Baron de Tott
Barthold
Bayburdlu Zihni/ Bayburtlu Zihni

Bayezit/Bayezid
Bazı Avrupa Ministrolarının.
Behçet Molla
Behzat
Bekir Ağa
Bergson
Bernardin de Saintpierre
Beşir Fuad
Beşir Fuad Bey : bkz. (Beşir Fuad)
Beyazıt : bkz. (Bayezit/Bayezid)
Bianchi
Boileau
Bolulu Mehmet Ağa
Bosche
Bosco
Bossuet
Bostancıbaşı Halil Ağa
Branger
Brüksel sefiri
Buffon
Bukrat
Büyük Petro

C

Cabi İsmet Bey
Cabir
Cahit Öztelli
Calinos
Castellan
Cavour
Cebbarzade Süleyman Bey
Celal Bey
Cemaleddini Efgani
Cemil Paşa
Cemşid
Cenab
Cenab Şehabeddin : bkz. (Cenab)
Cerrahpaşalı Salih Efendi :
Cervantes
Cevdet
Cevdet Efendi : bkz. (Cevdet)
Cevdet Paşa : bkz. (Cevdet)
Cezayirli Hasan Paşa
Chatauneuf
Chateaubriand
Chesterton
Choiseul Gouffier
Churchill
Clave
Cocteau
Comte de Bonneval
Comte de Nessellrode
Contrat Social
Copernic
Corneille
Cüveyni

Ç

Çandarlı Halil
Çavuşbaşızade Raşid Efendi

Çelebi Efendi
Çelebi Mustafa Reşid Efendi
Çerkes Hasan
Çetin Eflatun Güney
Çıplak Mustafa

D

Dadaloğlu
Dallaway
Damad Fethi Ahmed Paşa
Damad Mehmed Ali Paşa
Damat İbrahim Paşa
Daniel Defoe
Dante
David
Davut Paşa : bkz. (Davud Paşa)
Dede Efendi
De Laffite
Deli Hayret
Deli Hikmet
Deliktaşlı Ruhsati
De Rochefort
Dertli
Deruni
Derviş Paşa
Descartes
de Sébastiani
Desila
Develili
Dickens
Direktör Ali Bey
Dohsson
Doktor Spitzer
Dostoyevski
Dubois
Dumas Fils
Dumas Pere

E

Ebubekir
Ebubekir Ratib Efendi
Ebulgazi Bahadır Han
Ebulula Mardin
Ebu Said
Ebu Şame
Ebuzziya
Ebuzziya Tevfik : bkz. (Ebuzziya)
Ebuzziya : bkz. (Ebuzziya)
Ebuzziya Bey : bkz. (Ebuzziya)
Ebuzziya Paşa : bkz. (Ebuzziya)
Ebuzziya Tevfik : bkz. (Ebuzziya)
Ebuzziya Tevfik Bey : bkz. (Ebuzziya)
Edhem Paşa : bkz. (Edhem Pertev Paşa)
Edhem Pertev Paşa
Edmond Pourchot
Eflatun Paşa
Eflatun
Eflatun Cem Güney
Eflatun Paşa
Ekrem
Ekrem Bey : bkz. (Ekrem)
Eliot
Elizabeth
Emile Zola
Emin Nihad Bey

Emin Nihad Bey : bkz. (Emin Nihad Bey)
Emin Şükuhi Efendi
Emir Mehmed bin Hasan Suud
Emmerich de Vattel
Emrah
Enderuni Osman Vasıf Bey
Enderunlu Fazıl
Enver Ziya Karal
Ermeni Legofeti Hoca
Ernest Renan
Erzurumlu Aşık Emrah : bkz. (Emrah)
Erzurumlu Emrah : bkz. (Emrah)
Esad Efendi
Esad Efendi Tarihi Esad Paşa : bkz. (Esad Efendi)
Ethem Pertev Paşa
Eugenne Sue
Everekli
Evliya Çelebi
Eyyubi

F

Faik Memduh
Faizî
Fatih
Fatih Sultan Mehmed : bkz. (Fatih)
Fatin
Fatin Efendi : bkz. (Fatin)
Fatma Aliye
Fatma Aliye Hanım : bkz. (Fatma Aliye)
Fatma Hanım
Fatmiye
Fazıl Mustafa Paşa
Fazıl Paşa : bkz. (Fazıl Mustafa Paşa)
Fehim
Fehim Efendi
Fehmi
Fenelon
Feridun Bey
Feridun Efendi
Ferik Edhem Paşa
Ferik Halil Edhem Paşa
Ferik Hilmi Paşa
Ferit Kam
Ferruh Ali Paşa
Fethi Ahmed Paşa
Fethi Paşa
Fethi Mehmed Ali Efendi
Fevziye Abdullah Tansel
Feyzi Paşa
Fındıklılı Mehmed Ağa Raşid
Figani
Fikret
Filip Efendi
Fontenelle
Fuad
Fuad Efendi
Fuad Köprülü
Fuad Paşa : bkz. (Fuad)
Fuzuli

G

Galib/Galip
Galib Bey/ Galip Bey
Galitée
Galland
garabet
Gazi Hasan Paşa
Gazi Timurtaş Paşa
General De Laffite : bkz. (De Laffite)
General de Sebastiani : bkz. (de Sebastiani)
Gobineau
Goldoni
Gordlevski
Güllü Agop
Güzin Dino

H

Hacı Akif Efendi
Hacı Edhem Paşazade
Hacı İbrahim Efendi
Hacı Süleyman Ağa
Hacı Yusuf Ağa
Hafız Ağa
Hafızın Şirazi
Hafız Şirazi : bkz. (Hafızın Şirazi)
Hafız İbrahim
Hafız Müşfik
Hakkı Bey
Hâlet Bey
Hâlet Efendi : bkz. (Hâlet Bey)
Halid Ziya
Halid Ziya Uşaklıgil : bkz. (Halid Ziya)
Halil Bey
Halil Edhem Paşa
Halil Hamid Paşa
Halil Rifat Paşa
Halil Şerif Paşa
Halil Vedad Fıratlı
Halis Ali Saffet
Halis Efendi
Hallacı Mansur
Hamami İsmail Dede Efendi :
Hamdi Bey
Hamdi Paşa
Hamdullah Suphi
Hamid : bkz. (Abdülhak Hamid Tarhan)
Hamid Bey : bkz. (Abdülhak Hamid Tarhan)
Hamid II : bkz. (Abdülhamid II)
Hamit : bkz. (Hamid Bey)
Hammer
Hançerli
Hançerli Bey : bkz. (Hançerli)
Harâbat Mukaddimesi : bkz. (Harâbat)
Hasan Bedreddin
Hasan Paşa
Hasanpaşa Karakolu
Haşim
Haşim Nezihi Okay
Hatice Sultan
Haubert
Hayreddin
Hayri Efendi
Hayrullah Efendi
Hayyam

Hegel
Heideger
Hekimbaşı Abdülhak Molla :
Hekimbaşı Behçet Efendi :
Henry
Heraklit
Heraklite : bkz. (Heraklit)
Hersekli
Hersekli Arif Hikmet : bkz.
(Hersekli)
Hersekli Arif Hikmet Bey : bkz.
(Hersekli)
Herzegovine
Heumarchais
Hidiv İsmail Paşa
Hirche
Hoca Fehim
Hoca İshak
Hoca Naum
Hoca Neşet
Hoca Sahak
Hoca Tahsin
Hoca Tahsin Efendi : bkz. (Hoca
Tahsin)
Hoca Veliyeddin Efendi
Homer
Homiros
Hugo
Humbaracı Ahmed Paşa
H. Uzunçarşılı
Hüseyin Ağa
Hüseyin Avni Paşa
Hüseyin Daniş
Hüseyin Paşa
Hüseyin Rahmi
Hüsni Paşa
Hüsrev Paşa

I

II. Mahmud
I. Murad
IV. Louis

İ

İbni Davud
İbni Haldun
İbnülemin İnal
İbnülemin Kemal : bkz. (İbnülemin
İnal)
İbnülemin Mahmud Kemal : bkz.
(İbnülemin İnal)
İbnülemin Mahmud Kemal Bey :
bkz. (İbnülemin İnal)
İbnülemin Mahmud Kemal İnal :
bkz. (İbnülemin İnal)
İbrahim Edhem Paşa
İbrahim Efendi
İbrahim Müteferrika
İbrahim Nesim Efendi
İbrahim Paşa
İbrahim Şinasi Efendi
İdris-i Bitlisi
İhsan Sunğu
İ. H. Uzunçarşılı
İkinci Abdühamid : bkz.
(Abdülhamid)
İkinci Katerina
İkinci Yezid

İmam-ı Ali
İmam-ı Gazali
İsa
İshak Bey
İsmail Ağa
İsmail Bey
İsmail Hakkı : bkz. (H.
Uzunçarşılı)
İsmail Hakkı Uzunçarşılı : bkz. (H.
Uzunçarşılı)
İsmail Paşa
İsmail Safa
İsmail Uzunçarşılı : bkz. (H.
Uzunçarşılı)
İsmet Bey
İsmet Molla
İstefenaki
İzzeddin
İzzet Ali Bey
İzzet Molla

J

Jacues Robbs
Jean baptiste Rousseau
Jean De Laffite : bkz. (De Laffite)
Jean Jacques Rousseau
Jean Pietri
Jouvet
Juchereau de Saint Denis
Jules Verne

K

Kabakçı Mustafa
Kabuli Paşa
Kadri Bey
Kadri Efendi Paşa : bkz. (Kadri
Bey)Kadri Özyalçın
Kafka
Kağızmanlı Hıfzı
Kamil Paşa
Kani Efendi
Kani Paşa
Kani Paşazade : bkz. (Kani
Paşa)Kani Paşazade Rifat Bey
Kani Paşazade Rifat Bey : bkz.
(Kani Paşazade Rifat Bey)
Kanuni
Kara Mehmed Paşa
Kasaparif
Katerine
Katib Çelebi
Katip Çelebi : bkz. (Katib Çelebi)
Kavalalı Hoca Hüseyin Efendi
Kaymakam Feyzi Bey
Kazım Paşa
Keçecizade
Keçecizade İzzet Molla : bkz.
(Keçecizade)
Keçecizade Salih Efendi :
Kemal
Kemal Bey : bkz. (Kemal)
Kemal Gürpınar
Kemal Paşa
Kemal Paşazade Said Bey
Kethüdazade Arif Efendi
Kıbrıs
Kıbrıslı Mehmet Paşa
Kleatis Kaliyeri

Koca Reşid Paşa
Koca Sekbanbaşı
Koca Yusuf Paşa
Kopernik
Köroğlu
Kuşadalı
Kuşadalı İbrahim Efendi : bkz.
(Kuşadalı)
Küçük Ahmed
Küçük Hüseyin Paşa
Küçük Said Paşa

L

Lady E. Crawen
Laffite : bkz. (De Laffite)
La Fontaine
Lamarck
Lamartine
Lamii
Lastik Said Bey
Latifi
Lebib Efendi
Leonardo
Leonardo da Vinci : bkz.
(Leonardo)
Le Play
Lesage
Leskofçalı
Leskofçalı Galib : bkz. (Leskofçalı)
Leskofçalı Galib Bey : bkz.
(Leskofçalı)
Leskofçalı Galip : bkz. (Leskofçalı)
Leskofçalı Galip Bey : bkz.
(Leskofçalı)
Leyla Hanım
Leyla ile Mecnun
Leyla ve Mecnun : bkz. (Leyla ile
Mecnun)
Liszt
Lope de Vega
Louis XIV
Louis Philippe
Louis XV
Louis XVI
Lumley Davids
Lutfi Efendi
Lütfi Efendi : bkz. (Lutfi Efendi)

M

Macar Ömer Paşa
Mac Farlane
Maculay
Madam Montagu
Mademoiselle de Noyery
Madrubi Seyid Ahmed Efendi
Mahir Bey
Mahmud Celeleddin Paşa
Mahmud Efendi
Mahmud I
Mahmud II
Mahmud Nedim Paşa
Mahmud Raif Efendi
Mahmut Arslan
Mahmut I : bkz. (Mahmud I)
Mahmut II : bkz. (Mahmud II)
Malherbe
Manastırlı Hoca Naili Efendi
Manastırlı Mehmed Rifat Bey

Marie Antoinette
Massignon
Maverdi
Mecid : bkz. (Abdülmeccid)
Mehmed Akif Paşa
Mehmed Ali Paşa
Mehmed Bey
Mehmed Cevdet
Mehmed Emin Rauf Paşa
Mehmed Fuad Efendi
Mehmed IV
Mehmed Lebib Efendi
Mehmed Bey
Mehmed Rauf
Mehmed Rüşdü Paşa
Mehmed Said Efendi
Mehmet Emin
Mehmet Kaplan
Mehmet Müfit Paşa
Melek Hanım
Melling
Memduh Faik
Memduh Paşa
Menemenlizade
Menemenlizade Tahir : bkz. (Menemenlizade)
Menemenlizade Tahir Bey : bkz. (Menemenlizade)
Mesude Örnekol
Mesut Efendi : bkz. (Mesud Efendi)
Metternich
Mevlana
M. Fanton
Mısırlı Paşa Bey
Michaux
Michelangelo
Michelet
Midhad Efendi : bkz. (Ahmed Midhat)
Midhat : bkz. (Ahmed Midhat)
Midhat Efendi : bkz. (Ahmed Midhat)
Midhat Paşa
Mihnetkeşan : bkz. (Mihnet-i Keşan)
Mirza Şevket
Mister Gibb
Mithat Cemal Kuntay : bkz. (Mithat Cemal Bey)
Mithat Efendi : bkz. (Ahmed Midhat)
Mithat Paşa : bkz. (Midhat Paşa)
Mizancı Murad
Mizancı Murad Bey : bkz. (Mizancı Murad)
Mizancı Murat Bey : bkz. (Mizancı Murad)
M. N. Özön
Molière
Monnier
Montagein
Montecucoli
Montesuieu
Mösyö Fanton : bkz. (M. Fantom)
Mr. Bailly : bkz. (Bally)
Mr. Churchill
Mr. Fanton : bkz. (M. Fantom)
Mr. Gibb : bkz. (Mister Gibb)
Muallim Cevdet
Muallim Naci
Muallim Naci Efendi : bkz. (Muallim Naci)

Muhammed
Muhammed Can Muattar
Muhiddin-i Arabi
Muhteşem-i Kaşani
Mukaddime-i Celal : bkz. (Celaleddin Harzemşah)
Murad
Murad Bey
Murad Efendi
Murad III
Murad V
Murat Efendi : bkz. (Murad Efendi)
Murat Molla
Murat V
Murger
Musa : bkz. (İbn-i Musa)
Musa Paşa
Musset
Mustafa
Mustafa Asım Bey
Mustafa Asım Paşa
Mustafa Fazıl Paşa
Mustafa II
Mustafa III
Mustafa IV
Mustafa Mazhar Efendi
Mustafa Naili Paşa
Mustafa Necib Efendi
Mustafa Nihad Özön : bkz. (M. N. Özön)
Mustafa Nihat Özön : bkz. (M. N. Özön)
Mustafa Paşa
Mustafa Rasih Efendi
Mustafa Refik
Mustafa Refik Bey : bkz. (Mustafa Refik)
Mustafa Reşid : bkz. (Mustafa Reşid Paşa)
Mustafa Reşid Efendi
Mustafa Reşid Paşa
Mustafa Sami Efendi
Münib Efendi
Münif Efendi : bkz. (Münif Paşa)
Münif Paşa
Mütercim Asım
Mütercim Mehmed Rüştü Paşa
Mütercim Rüşdü Paşa : bkz. (Mütercim Mehmed Rüştü Paşa)
Müverrih Edib Efendi

N

Nâbi
Nabizade
Nabizade Nazım : bkz. (Nabizade)
Naci : bkz. (Muallim Naci)
Naili
Naima
Namık : bkz. (Kemal)
Namık Kemal : bkz. (Kemal)
Namık Kemal Bey : bkz. (Kemal)
Napoleon
Napolyon : bkz. (Napoleon)
Nasuhî Bey
Nazım Bey
Nazım Paşa : bkz. (Nazım Bey)
Nazif Efendi
Necati

Necati Bey : bkz. (Necati)
Necib Efendi
Necib Paşa : bkz. (Necib Efendi)
Necip Paşa : bkz. (Necip Efendi)
Necip Efendi : bkz. (Necip Efendi)
Nedim
Nefi
Nejad
Nelly
Nelly Hanım : bkz. (Nelly)
Nesime Hanım
Nesimi
Neşati
Neşet Halil
Nevruz Bey : bkz. (Nevruz)
Newton
Nureddin-i Münşi : bkz. (Nureddin)
Nuri
Nuri Bey
Nuri Efendi
Octave Feuillet
Odise : bkz. (Odesa)
Odyan Efendi
Ohannes Efendi
Olga
Olivier Cromwel
Olivier Cromwell : bkz. (Olivier Cromwel)
Oscar Wilde
Osman : bkz. (Osman III)
Osman III
Osman Paşa : bkz. (Topal Osman Paşa)
Osman Şems Efendi
Ömer
Ömer Talib
Özdemiroğlu Osman Paşa
Özgen Karabey

P

Palabıyık Mustafa Paşa
Parménide
Paşa İbrahim Müteferrika : bkz. (İbrahim Müteferrika)
Paşazade Mehmed Bey
Paul Berret
Paul de Kock
Paul et Virginie
Paul ve Virginie : bkz. (Paul et Virginie)
Paul ve Virgnie : bkz. (Paul et Virginie)
Pavet de Courteille
Peçevi
Perni
Pertev Efendi
Pertev Naili Boratav
Pertev Paşa : bkz. (Pertev Efendi)
Petros Baronian
Pierre Bayle
Piri Reis
Pirizade : bkz. (Pirizade Sahib Molla Bey)
Pirizade Sahib Molla Bey
Pirizade Sahip Molla
Platon
Plutarue
Prens de Metternich : bkz. (Metternich)

Prince Eugne de Savoie
Prof. Ebülüla
Profesör Fuad Köprülü
Profesör Kaplan : bkz. (Mehmet Kaplan)
Profesör Zeki Velidi
Prof. Mehmed Kaplan : bkz. (Mehmet Kaplan)
Prudhomme
Pulatkaran Ahmet Ağa : bkz. (Ahmet Ağa)
Puşkin

R

Racine
Ragıp Paşa
Rasim : bkz. (Ahmet Rasim)
Rasim Efendi
Raşid Paşa
Ratib Efendi
Recaizade
Recaizade Ekrem : bkz. (Recaizade)Recaizade Ekrem Bey : bkz. (Recaizade)
Recaizade Mahmud Ekrem Bey : bkz. (Recaizade)
Refik Ahmed Sevengil
Refik Ahmet Sevengil : bkz. (Refik Ahmed Sevengil)
Refik Bey
Reis'ül Etibba Mustafa Mesud Efendi
Reisülküttab Atf Efendi
Remzi Efendi
Reşad Bey
Reşid Efendi : bkz. (Mustafa Reşit Efendi)
Reşid Paşa : bkz. (Mustafa Reşid Paşa)Reşid Paşazade
Reşit Paşa : bkz. (Mustafa Reşid Paşa)
Rıfat Bele
Rıfat Paşa
Rıza Tevfik
Rıza Tevfik Bey : bkz. (Rıza Tevfik)Rıfat Bey : bkz. (Kani Paşazade Rıfat Bey)
Rousseau : bkz. (J. J. Rousseau)
Rude
Ruhsati
Ruşen Eşref
Rüşdü Paşa
Rüştü Paşa : bkz. (Rüşdü Paşa)

S

Sacy
Sadettin Nüzhet Ergun
Sadık Paşa
Sadık Rıfat Paşa
Sadık Rıfat Paşa : bkz. (Sadık Rıfat Paşa)
Sadi
Sadrazam Ali Paşa
Sadrazam Fuad Paşa
Sadullah
Sadullah Bey : bkz. (Sadullah)

Sadullah Paşa : bkz. (Sadullah)
Saffet Paşa
Safiye Sultan
Safvet Paşa
Sağır Ahmed
Sağır Ahmed Bey : bkz. (Sağır Ahmed)
Sahak Ebru
Sahib Molla
Sahib Molla Bey : bkz. (Sahib Molla)
Said Bey
Said Galib Paşa Said Galip Paşa : bkz. (Said Galip Paşa)
Said Mehmed Efendi
Said Nazif
Said Paşa
Said Sermedi
Said Sermedi Bey : bkz. (Said Sermedi)
Saint Augustin
Salahaddin
Salahaddin Bey : bkz. (Salahaddin)
Salahaddin Eyyubi : bkz. (Salahaddin)
Salahaddin-i Eyyubi : bkz. (Salahaddin)
Salahaddin-i Eyyubi : bkz. (Salahaddin)
Salahi Bey
Salih Efendi
Sami Efendi
Sami Paşa
Samipaşazade
Samipaşazade Sezai : bkz. (Samipaşazade)
Samipaşazade Sezai Bey : bkz. (Samipaşazade)
Samipaşazade Sezai Bey : bkz. (Samipaşazade)
Samuel Sacy
Sardou
Sarım Paşa
Sarraf Mıgırduç
Schelling
Schiller
Scribe
Serasker Avni Paşa
Seydi Ali Paşa
Seydi Yahya
Seyit Nesimi
Seyrani
Seyyid Mustafa Efendi
Sezai Bey : bkz. (Samipaşazade Sezai)Shakespeare
Shelly
Sıtkizade
Silleli Nigari
Sinan Paşa
Sir Ponsonby
Spinoza
Spitzer : bkz. (Doktor Spitzer)
Stendhal
Suavi : bkz. (Ali Suavi)
Suavi Efendi : bkz. (Ali Suavi)
Subhi Paşa
Sultan Abdülaziz : bkz. (Abdülaziz)
Sultan Abdülhamid : bkz. (Abdülhamid)
Sultan Aziz : bkz. (Abdülaziz)
Sultan Murad

Suphi Paşa : bkz. (Subhi Paşa)
Suphi Paşazade : bkz. (Subhi Paşa)Suphi Paşazade Ayetullah Bey : bkz. (Subhi Paşa)
Sururi
Süleyman
Süleymaniyeli Mehmed
Süleymaniyeli Said Paşa
Süleyman Nazif
Süleyman Paşa

Ş

Şah-ı Nakşibend
Şair Avni
Şair Fehim
Şakir Bey
Şakir Efendi : bkz. (Şakir Bey)
Şakir Paşa : bkz. (Şakir Bey)
Şanizade : bkz. (Ataullah Efendi)
Şarih'ül Mennarzade
Şehremini İbrahim
Şehsuvar Paşazade İsmail Paşa
Şehzade Süleyman
Şemseddin Bey
Şemseddin Sami : bkz. (Şemseddin Bey)
Şerif Efendi
Şeyh Ahmed Efendi
Şeyh Efendi : bkz. (Şeyh Ahmed Efendi)
Şeyh Efendi Paşa : bkz. (Şeyh Ahmed Efendi)
Şeyh Galib :
Şeyh Galip : bkz. (Şeyh Galib)
Şeyhi
Şeyhizade Mehmed Esad Efendi
Şeyhülislam Arif Efendi
Şeyhülislam Arif Hikmet Bey : bkz. (Şeyhülislam Arif Efendi)
Şeyhülislam Arif Hikmet Beyefendi : bkz. (Şeyhülislam Arif Efendi)
Şeyhülislam Halil Efendi
Şeyhülislam Hayrullah Efendi
Şeyhülislam Yahya Efendi
Şeyh Vasfi Efendi
Şinasi
Şinasi Efendi : bkz. (Şimasi)
Şirvanizade
Şirvanizade Rüşdü : bkz. (Şirvanizade)
Şirvanizade Rüşdü Paşa : bkz. (Şirvanizade)

T

Taberî
Taha Toros
Tahir Bey
Tahir ile Zühre
Tahsin Efendi
Tahsin Öz
Taine
Talleyrand
Taşlıcalı Yahya Bey
Tatarcıkzade Abdullah Efendi
Tatarcıkzade Abdullah Molla : bkz. (Tatarcıkzade Abdullah Efendi)

Tayyar Paşa
Teodor Kasab
Teodor Kasap : bkz. (Teodor Kasab)
Tepedelenli
Tepedelenli Ali Paşa : bkz. (Tepedelenli)
Tevfik Fikret
Tevhide Hamım
Thibaudet
Thiers
Titie
Todoraki Efendi
Topal Osman Paşa
Troke

U

Umur Bey

Ü

Üsküdarlı Hakkı Bey
Üsküdarlı Hakkı Talat Bey : bkz. (Üsküdarlı Hakkı Bey)

V

Vahid Efendi
Vahyi Efendi
Valery
Vali Muavini Raif Efendi

Vali Topal Osman Paşa : bkz. (Topal Osman Paşa)
Van Moor
Vasif Efendi
Vasif-ı Enderuni
Vasif Paşa
Vasilaki
Vassaf
Vassal Efendi
Vautri
Vefik : bkz. (Ahmet Vefik Paşa)
Vefik Paşa : bkz. (Ahmet Vefik Paşa)
Vehbi Cem Aşkun
Vehbi Molla
Veliht Murad Efendi
VI. Louis
Victor Hugo
Victorien Sardou
Vigny
V. Louis
Volney
Voltaire
William Shakespeare

X

Xavier de Montepin

Y

Yahya Bey
Yahya Efendi : bkz. (Yahya Bey)
Yahya Kemal : bkz. (Yahya Bey)

Yavuz
Yavuz Sultan Selim : bkz. (Yavuz)
Yenişehirli Avni
Yenişehirli Avni Bey : bkz. (Yenişehirli Avni)
Yesarizade İzzet Efendi
Yirmisekiz Çelebi
Yirmisekiz Çelebi Mehmed Efendi : bkz. (Yirmisekiz Çelebi)
Yirmisekiz Mehmed Çelebi : bkz. (Yirmisekiz Çelebi)
Yunus
Yunus Emre : bkz. (Yunus)
Yusuf İzzeddin
Yusuf İzzeddin Efendi : bkz. (Yusuf İzzeddin)
Yusuf Kamil Paşa

Z

Zaharya
Zarifi
Zati
Ziver Paşa
Ziver Paşazade : bkz. (Ziver Paşa)
Ziya
Ziya Bey : bkz. (Ziya)
Ziya Bey Efendi : bkz. (Ziya)
Zülali

3.2. ESER ADLARI

A

Abdurrahman'ı-Salis
Abdullahü's-Sagır
Abdürrahmanü's-Sâlis
Açık Baş
Adem kasidesi
Afife Anjelik
Ahbar-ı asara temin-i enzar
Ahlâk-ı Alâi
Ahlak Risalesi
Ahmed Metin ve Şirzad
Ahz-ı Sar
Ahz-ı Sar yahut Avrupa'nın Eski
Medeniyeti
Akif Bey
Akif Paşa Mersiyesi
Amiens
Annemin Derdi
Antony
Araba Sevdası
Arapça Sarf Kaideleri
Arnavutlar
Arnavutlar Solyotlar
Arziler
Aşk-ı Memnu
Atala
Atala Tercümesi : bkz.(Atala)
Ata Tarihi
Athalie
Atlas
Attar
Avrupa Risalesi
Avrupa Seyahatnamesi
Ayyar Hamza
Aziz bin Musa
Aziz İbni Musa

B

Bahar-ı Efkâr
Bahar-i Dâniş Mukaddimesi
Bahar-i Dâniş Tercümesi : bkz.
(Bahar-i Dâniş Mukaddimesi)
Bahariye
Baladan Bir Ses
Barika-ı Zafer
Bazı Avrupa Ministrolarının
Tercüme-i Hali
Belagat-ı Osmaniye
Belagat-i Osmaniye : bkz.
(Belagat-ı Osmaniye)
Belde yahut Divaneliklerim
Berenice
Besa
Beyan'ül-esfar
Binbir Gece
Binbir Gece ve Makameler : bkz.
(Binbir Gece)
Bir Edebiyat Sosyoloji Denemesi
Bir Küçük Çocuğun Kabri
Üzerinde Muharrerdir
Bir Ölünün Defteri
Bir Yetimin Mezar-ı Maderini
Ziyareti
Bohem Hayatı Sahneleri
Bunlar Odur

Burhan : bkz. (Burhan-ı Katı)
Burhan-ı Katı
Büyük Larousse

C

Cabi İsmet Bey Tarihi
Candide
Celaeddin Harzemşah
Celaeddin-i Harzemşah : bkz.
(Celaeddin Harzemşah)
Celalettin Harzemşah : bkz.
(Celaeddin Harzemşah)
Celalettin Harzemşah
Mukaddimesi : bkz. (Celaeddin
Harzemşah)
Celal Mukaddimesi : bkz.
(Celaeddin Harzemşah)
Celal piyesi : bkz. (Celaeddin
Harzemşah)
Cevdet Paşa Tarihi
Cevdet Tarihi : bkz. (Cevdet Paşa
Tarihi)
Cezmi
Colonel Chabert
Comedie Humaine
Cromwell

Ç

Çalığışu
Çerkes Özdenleri
Çok Bilen Çok Yanılır

D

Dasitan-ı Ali Osman
Dede Korkut
Dede Korkut Hikayeleri : bkz.
(Dede Korkut)
Defter-i Amal
Dekameron
De'l-amour
Demdeme
Devhatü'l-Mehamid Fi
Tercemet'ül-valid
Devhat'ül-Meşayih Zeyli
Devran-ı Muhabbet Devr-i İstila
Diatribes de l'ingénieur sur l'état
actuel de l'art militaire, du génie
et des sciences à Constantinople
Dieux
Divaneliklerim
Divan-ı Şinasi
Divan-ı Türki Basit
Diyorlar ki
Dolaptan Temaşa
Don Quichotte
Duhter-i Hindu
Durub-ı Emsal
Durub-ı Emsal-i Osmaniye : bkz.
(Durub-ı Emsal)
Durub-ı Emsal-i Osmaniye
Mukaddimesi : bkz. (Durub-ı
Emsal)

Durub-i Emsal-i Osmaniye : bkz.
(Durub-ı Emsal)
Dünyaya İkinci Geliş
Dürdane Hanım
Düstür'ül-amel fi Islahilhale
Düşündüklerimden

E

Ebu Ali Sina
Ecel-i Kaza ,
Elhan
Elhan mukaddimeleri
El mukaddimet-ü fi kavaidi fenni
tarih ve usul-i metali'üt tevarih
El-mustatraf
El ravzeteyn fi ahbar-i devleteyn
Elvire
Emile
Emir Nevruz
Emir Nevruz Bey : bkz. (Emir
Nevruz)
Endülüs tarihi
Engelhard
Engizisyon Tarihi
Esaret-i Sergüzeşt
Eser-i Akif Paşa
Esrat-ı Cinayat
Esther
Eşar-ı Ziya
Eşber
Eşek ile Tilki Hikayesi
Evliya Çelebi Seyahatnamesi
Evrak-ı Perişan
Evrak-ı Siyasiye
Eyvah
Ezhar-ı Efkâr

F

Falstaff
Fantine
Fatin Efendi Tezkiresi
Fatin Tezkiresi : bkz. (Fatin Efendi
Tezkiresi)
Faust
Felatun Beyle Rakım Efendi
Felsefe-i Zenan
Feraheng-i Şuuri
Finten
Füyuzat'ül Mıknatisiye

G

Garam
Gave
Gazeteci Lisanı
Gülñihal
Gülşen-i Aşk
Gürcü Kızı

H

Hace-i Evvel
Hace'nin Telaşı
Hacle
Hadis-i nev yahut tarih-i hindi
garbi
Hafız Divanı
Hamlet
Harâbat
Hasan Mellah
Hasenat-ü Hasan
Hayrullah Efendi Tarihi
Hazan Bülbülü
Hazan-i Asar
Hazine-i Evrak
Hernani
Hevesname
Heyet-i Sabıka-i Kostantaniye
Hikaye-i Feylosofiye-i
Mikromegas
Hikaye-i İbrahim Paşa
Hikaye-i İbrahim Paşa ve
İbrahim-i Gülşeni
Histoire de Charles II
Horace
Hük-m-i Dil
Hülasat'ül Beyan Fi Telif-i Kuran
Hülasat'ül Kalam-it Redd'il
Avam
Hülyada Bir Temaşa
Hürriyet kasidesi
Hüseyin Fellah
Hüs-n-ü Aşk
Hüsrev ü Şirin
Hüsrev ve Cemşid
Hyde Parktan Geçerken

I

Ihlamurlar Altında
İstılahat-ı Edebiye

İ

İbni Haldun Mukaddemesi
İbni Haldun Tercümesi : bkz. (İbni
Haldun Mukaddemesi)
İbni Musa
İbn Musa : bkz. (İbni Musa)
İçli Kız
İki Dost
İkinci Ersas
İkinci Zemzeme
İlham-ı Vatan
İlhan
İlim ve Beşer
İlm-i kıyas-ı müsellesat
İlm-i Tabakat'ül Arz
İlyada
İntibah
İntikad
İrfan Paşa'ya Mektup
İslam Medeniyeti Tarihi
İstanbul veraset mektupları
İtalya Seyahatnamesi
İzahlı Halk Şiiri Antolojisi

J

Jöneviev
Julius Caesar

K

Kafkasya hikayeleri
Kahbe yahut Bir Sefilenin
Hasbihali
Kamus'ul Muhit
Kanije
Kanije Muhasarası : bkz. (Kanije)
Kanije Risalesi : bkz. (Kanije)
Kanun-i Mersiyesi
Karabela
Karabibik
Kavaid-i Osmaniye
Kavaid-i Türkiye
Kerem ile Ash
Kırk Ambar
Kırk Anbar : bkz. (Kırk Ambar)
Kırk Yıl
Kırlangıç
Kırmızı Mektuplar
Kıyas-ı Enbiya
Kitab'ül Buyu
Kitab'üz Zühre
Koçibey Risalesi
Komşunun Perdesi
Kur'an
Kurt ile Kuzu hikayesi
Kutadgu Bilig
Küçük Şeyler
Külbe-i İştıyak
Külliyat-ı Ziya Paşa
Kürsi-i İstiğrak
Kürt Kızı

L

La Dame aux Camelias
La Fin de Satan
La Legende des Siecles
Lamartine Tercümesi
La méthode pour apprendre
facilement la Géographie
La Reine Margot
Le Cid
Leonce Pingaud
Les Burgraves
Les Confessions
Les Contemplations
Le Secretaire Des amants
Le Sieclede
Leskofçalı Galib divanı
mukaddemesi
Les legendes des siecles
Les meditations
Les Trois Mousquetaires
Letaif-i Rivayat-ı Enderunu
Letaif-i Rivayat
Letaif-i Rivayet : bkz. (Letaif-i
Rivayat)
Liberte
Lisan-ı Osmani
Lisan-ı Osmaninin Edebiyatı
Hakkında Bazı Mülâhazatı
Şamildir : bkz. (Lisan-ı Osmani)
Lutfi Tarihi

Lügat-i Naci**M**

Macbeth
Macera-yı Aşk
Mahpusluk Hayatım
Mai ve Siyah
Makber
Manon Lescaut
Mebhuse't'ün Anha
Mehmed'in Hikayesi
Mehmet Muzaffer Mecmuası
Mektuplar
Mektuplar I
Mektuplar II
Mektuplarım
Mesnevi-i Şerif
Mesud-i Harabati
Mesprison Muahezenamesi
Mesprisons : bkz. (mesprison
muahezenamesi)
Mesprisons Muahezenamesi : bkz.
(mesprison muahezenamesi)
Mesprisons tercümesi : bkz.
(mesprison muahezenamesi)
Metni Metin
Mevlid
Micromegas
Midhat ve Rühdü Paşaların
Muhakemesi
Mihnet-i Keşan
Miyar-i Sedat
Mizan'ül-Hakfi
Molière Tercümesi
Monte Cristo
Montenegro
Muallim Naci ve Mehazları
Muhabbet
Muhaberat ve Muhaverat
Muhallefat-ı Şinasi
Muharrerat-ı Hususiye-i Akif
Paşa
Muhaverat-ı Hikemiye
Muhayyelat
Muhayyelat-ı Aziz Efendi : bkz.
(Muhayyelat)
Muhsin Bey
Mutlak Peşinde
Müdafaa ve Mukabele
Mühürlü Mektup
Mülâhazat-ı Felsefiye
Münşe'at-ı el hac Akif Efendi
Müntehabat-ı Asar
Müntehabat-ı Eşar : bkz.
(Müntehabat-ı Asar)
Müntehabat-i Asar : bkz.
(Müntehabat-ı Asar)
Müşahabat-i Leyliye
Müşameretname
Müşahadat

N
Nağme-i Seher
Naima tarihi
Namık Kemal Antolojisi
Namık Kemal Hukukçu
Namık Kemal ve Fatih
Nemide

Nesayihî Ebu Hanife
Nesteren
Nevruz
Nevruz Bey Mukaddimesi : bkz. (Nevruz)
Nouvelle Heloise
Nouvelle Heloise tercümesi : bkz. (Nouvelle Heloise)
Nouvelles Heloise : bkz. (Nouvelle Heloise)
Numune-i Edebiyat
Numune-i edebiyat-ı Osmaniye : bkz. (Numune-i Edebiyat)
Nümune-i Edebiyat : bkz. (Numune-i Edebiyat)
Nümune-i Edebiyat-ı Osmaniye : bkz. (Numune-i Edebiyat)

O

Odesa
Odun Kılıç
Ömer'in Çocukluğu
Orhon Abideleri
Orhon Kitabeleri : bkz. (Orhon Abideleri)
Osmaniye
Osmanlı Türklerinde İlim
Othello

P

Palmir Harabeleri
Paris Sefaretnamesi
Polyeucte

R

Ravzat'üs Safa
Razi Dil
Renan
Renan müdafaanamesi : bkz. (Renan)
Révolutions de Constantino Pleen
Risalet'ül Firasiye Vel Siyasiye
Rıyanın Encam-ı
Robinson Cruzoe
Roma'nın İtila ve İzmihlaline
Romeo Juliet
Romeo ve Juliet : bkz. (Romeo Juliet)
Ruhlar
Ruy Blas
Rübab
Rübab-ı Şikeste : bkz. (Rübab)

S

Sabr-u Sebat
Sabr-ü Sebat : bkz. (Sabr-u Sebat)
Sahra
Saibdesöz
Sakiname
Sardanapal
Sarf ve Nahiv
Sayd'ul Mefkud
Sefiller
Sergüzeşt-i Perviz

Seyahatname
Sıyret-i Salahaddin
Son Asır Türk Edebiyatı Tarihi
Son Asır Türk Şairleri
Son Asır Türk Şairleri ve kaynak : bkz. (Son Asır Türk Şairleri)
Son Asır Türk Şairleri ve Mehaz : bkz. (Son Asır Türk Şairleri)
Son Pişmanlık
Son Pişmanlık Mukaddimesi : bkz. (Son Pişmanlık)
Son Sadrazamlar
Sözde Sebat
Süleyman Musli

Ş

Şair Evlenmesi
Şairliğin Hazin Bir Neticesi
Şecere-i Evşal-i Türkiye
Şecere-i Türki
Şehname
Şemsa
Şeyh Müştak
Şeyh Müştak'a Mektub : bkz. (Şeyh Müştak)
Şiir ve İnşa
Şikayetname

T

Taaşşuki Talat ve Fitnat
Taaşşuki Talat ve Fitnat : bkz. (Taaşşuki Talat ve Fitnat)
Tableau des nouveaux réglements de l'Empire Ottoman
Tableau general del empire ottoman
Tabsıra
Tabsıra-i Akif Paşa : bkz. (Tabsıra)
Tac'üt-Tevarih
Taharriyat-ı Suavi Ala Tarihi Türk
Tahrir-i Harabat
Takdir-i Elhan
Takib
Takib-i Harabat
Takip : bkz. (Takib)
Takvim'ül-Edvar
Talim-i Edebiyat
Talim-i Edebiyata Dair
Talim-i Edebiyata Dair Risale : bkz. (Talim-i Edebiyata Dair)
Tanzimat ve Yeni Osmanlılar
Tarık
Tarih-i Cevdet
Tarih-i Harabat
Tarih-i Hindi Garbi
Tarih-i Kudema-yı Yunan ve Makedonya
Tarih-i Liva
Tarih-i Musahabeleri
Tarih-i Seyyah
Tarih-i Tabii
Tayflar Geçidi
Tazarruname
Tefsir'ül-Mevakib
Telemak
Telemaue : bkz. (Telemak)

Telemaue tercümesi : bkz. (Telemak)
Telhis-i Hikmet-i Hukuk
Terci-i Bend-i Müseddes
Tercüme-i Hikaye-i Elzir
Tercüme-i Manzume
Tertib-i Cedid
Tevarih'ül-Hülefa
Tezer
Therese Rauin
Therese Rauin Tercümesi : bkz. (Therese Rauin)
Tezakir
Tezakir-i Cevdet : bkz. (Tezakir)
Tezakir-i Cevdet ve Maruzat : bkz. (Tezakir)
Topal Şeytan
Traitede Droit Desgens
Turhan
Türk şairleri Antolojisi III

U

Usul'ül Maarif fi Vechi Tasnif-i Sefain-i Donanma ve Fenni
Tedbir-i Harekatihâ

Ü

Üçüncü Zemzeme
Üss-i İnkılab : bkz. (Üss-i İnkılab)
Üss-i İnkılab
Üss-i Zafer

V

Vatan-ı Osmani
Vatan neşidesi
Vatan piyesi
Vatan yahut Silistre
Veraset-i Saltanat-ı Seniyye
Veraset Mektupları
Vesilet'üt Tibaa

W

Wallensteine

Y

Yabancı Dostlar
Ya det Souvienttoi manzumesi
Yadigar-ı Harp
Yadigar-ı Şebab
Yalnız Gezerin Hayalleri
Yeni Osmanlılar Tarihi
Yeni Osmanlı Edebiyatına Dair Taslaklar
Yeni Osmanlılar Tarihi
Yorgaki Dandini
Yunus divanı

Z

Zafername
Zamana Birkaç Hitab
Zamane-i Ab
Zatülcemal
Zavallı Çocuk
Zemzeme

Zemzeme II : bkz. (Zemzeme)
Zemzeme III : bkz. (Zemzeme)
Zemzeme-i Aşıkane : bkz.
(Zemzeme)
Zemzemeler : bkz. (Zemzeme)
Zemzeme Mukaddimesi : bkz.
(Zemzeme)

Zeybekler
Zeyneb
Zeynep : bkz. (Zeyneb)
Ziba
Zübdet'ül Hakayık

3.3. YER ADLARI

A	Çiçek Pazarı Çin Çukurova	İspanya İspanyol İstanbul İstinye İsveç İsviçre İtalya İzmir İzmit İzvornik
Adana Afyon Ahlat Akdeniz Akka Aksaray Amasya Amerika Anadolu Anadolu Kavağı Arabistan Aşyan Âtina Avrupa Avusturya Ayıntab Azerbaycan	D Danimarka Develi Diyarbakir Dolmabahçe	K Kadıköy Kafkasya Kahire Karadağ Karadeniz Karlofça Kars Kastamonu Kazvin Kerbela Keşan Kırım Kırklareli Kocaeli Kozan Kuleli Kumbaracılar Yokuşu Kuzguncuk
B	E Edirne Eflak Ege Denizi El-cezire Ereğli Erenköy Erzurum Eyüp	
Babîali Caddesi Bağdad/Bağdat Balat Balcioğlu Çiftliği Balkan Barkley Suquare Basra Körfezi Bayezid Belgrad/Belgrat Berlin Beşiktaş Beykoz Beylerbeyi Beyoğlu Beyrut Bolayır Bombay Bosna Bosna Hersek : bkz. (Bosna) Bozok Brüksel Buğdan Bulgaristan Bursa Büyükdere	F Fas Filibe Flaman Floransa Fransa	
C	G Galata Galatasaray Girit Golos Göksu Gürcistan	L Labrador Lahey Lehistan Leskofça Levend çiftliği Limni Lofça Londra Lübnan Lyon
Camlı Han Canik Cebel-i Lübnan Ceneviz Cenova Cerrahpaşa Mahallesi Cezayir Cidde	H Habeşistan Halep Hersek Hindistan Hindusitan : bkz. (Hindistan) Hollanda Horasan	M Macaristan Magosa Maraş Marsilya Medine Mekke Memlük Mercan Mısır Mısır Çarşısı Midilli
Ç	I Irak	
Çamlıca Çarşamba Pazarı Çerkezistan	İ İngiltere İran İskenderiye İskoçya	N Napali Nis

Niş
Nizip
Nusaybin
O

Orta Asya

P

Padu
Paris
Pisa
Poti
Prag
Prusya

R

Rami
Rize
Rodos
Roma
Romanya
Rumanya : bkz. (Romanya)
Rumeli
Ruşçuk
Rusya

S

Sadabat Bağları
Sahrayıcedid
Sakız
Serdaroğlu Çiftliği
Sırbistan

Sırmakeşsuyu
Silistre
Simav
Sivas
Sivastapol
Sivastopol : bkz. (sivastapol)
Sunbat Kasabası
Suriye

Ş

Şam
Şehzadebaşı
Şemsipaşa
Şumnu

T

Tahran
Tahtakale
Taif
Tarabya
Taşkuşla
Taşkurşunlu
Tebriz
Tekirdağ
Tırhala
Tırnovi
Tophane
Topkapı
Trablus
Trablusgarp : bkz. (Trablus)
Trabzon
Triyeste
Tuleytille
Tuna vilayeti
Türkistan

Türkiye

Q

Qartier Latın

U

Unkapanı

Ü

Üsküdar

V

Van
Vaniköy
Varna
Venedik
Vidin
Viyana

Y

Yanya
Yenişehir
Yenişehir Feneri : bkz. (Yenişehir)
Yozgat

Yunanistan

SONUÇ

Şair ve yazarların eserlerinde kullandıkları kelime sayısı, bunları ne kadar sıklıkla kullandıkları, hangi tür kelimelere ağırlık verdikleri bize onların duygu ve düşünce dünyalarını tanıtmada yardımcı olabileceği gibi o dönemin kültürü, yaşayışı, dili, dini hakkında da bilgi verir.

Dizin çalışmamızda Tanpınar'ın kullandığı kelime sayısının yaklaşık 10.000 olduğu tespit edilmiştir. Metinde 1051 adet fiil geçmektedir. Yardımcı fiillerin dışında edilgen yapıli fiillerin de yaygın olarak kullanıldığı nazarı dikkate alınınca bu durumu Tanpınar'ın eserindeki anlatıcı, betimleyici üslubun bir yansıması olarak değerlendirebiliriz. Ayrıca eserde 11202 özel ad geçmektedir. Bunlardan 1020 tanesi kişi adı, 1035 tanesi de eser adıdır. Geri kalanlar ise yer adları, dil adları, kuruluş adları, olay, savaş adları vs.dir. Sadece bir kitabının incelenmesiyle ortaya çıkan bu sonuç gösteriyor ki Tanpınar oldukça zengin bir kelime hazinesine sahiptir.

19. Asır Türk Edebiyatı Tarihi'nde bağlaçların, özellikle cümleleri birbirine bağlamakla görevli bağlaçların kullanımına dair birçok örnekle karşılaşmak mümkündür; çünkü Tanpınar çoğu zaman uzun ve birden fazla cümleyle bir meramı anlatmak veya bir yorumu ayrıntılarıyla bütünlük içinde arz etmek suretiyle paragraflarındaki cümleleri bu bağlaçlarla ilişkilendirir. Örnekler incelendiğinde eserde çoğunlukla "ve" bağlacının kullanıldığı, onun yanı sıra "ile, de, veya, yoksa, fakat, yahut, ya...ya, hem...hem, ne...ne, gerek...gerek, ya...yahut" bağlaçlarının kullanıldığı da görülür.

Tanpınar'ın bu eserde kullandığı bağlaçlarla ilgili bir diğer dikkat çekici durum da bu kelimelerin kökeniyle ilgilidir. Tanpınar, iki cümleyi birbirine bağlama ihtiyacı hissettiğinde, genellikle Arapça kökenli bağlaçlara müracaat eder. Kitabı eline alan okuyucu bu bağlaçların kullanımına başlarda yabancılik çekebilirse de kitabın sonuna geldiğinde onlara alışmış olur. Bu bağlaçları şöyle gösterebiliriz:

behemehal (21 kez)

bilakis (8 kez)

binaenaleyh (15 kez)

bilahare (9 kez)

bilhassa (245 kez)

bittabi (29 kez)

bizatihi (3 kez)   hülasa (112 kez)   fakat (676 kez)
filhakika (265 kez)   yahut (153 kez)

Buna karşılık Türkçe kökenli bağlaçların durumu da şöyledir:

ancak (140 kez)   böylelikle (2 kez)
ayrıca (139 kez)   dolayısıyla (73 kez)
bir bakıma (26 kez)

Tanpınar'ın metinde kullandığı yabancı kelime hazinesi de dikkat çeker. Metinde çoğu kez bir veya birkaç kere geçen bu kelimeleri Tanpınar bazen Türkçe ekleri de eklemek suretiyle kullanım alanına sokar:

act (1), abstre (abstre+sinde), adese (adese+sine, adesesinde, adesesinden), combinaison (combinaison+larıyla), developman (developman+ını), digressions (digressions+lar), discontiuite (discontiuite+nin), dynastie (dynastie+nin), ekspose (ekspose+sidir), fanny (fanny+sinden), fiction (fiction+a, fiction+da, fiction+un).

Metinde yer alan eşanlımlı olup da biri Türkçe biri Osmanlıca olan iki kelime karşılaştırıldığında bunlardan Osmanlıca olanın kullanım sıklığının daha fazla olduğu görülür. Bu durum Cumhuriyet dönemi yazarlarımızdan Tanpınar'ın içinde yetiştiği kültür dilini göstermesi bakımından önemlidir.

alâka (55 kez)   ilgi (10 kez)   evvel (205 kez)   önce (20 kez)
alâkadar (15 kez)   ilgilen- (3 kez)   evvela (65 kez)   önceki (2 kez)
alâkalı (12 kez)   ilgili (2 kez)   evvelki (28 kez)
alâkasız (3 kez)   evvellik (1 kez)

Kelimeleri kullanım tarzı ve kullanım sıklığı sanatçının üslûbunu ortaya koyar. Biz de Tanpınar'ın üslûbunu anlamak ve bununla ilgili yorum yapabilmek için kullanım sıklığı bakımından ilk yüz isim ve fiili sıraladık.

Bu sıralamada dikkati çeken unsur, zamirlerle kelimeler ve cümleleri birbirine bağlayan edat ve bağlaçların kullanım sıklığının fazla olmasıdır. Fiillerden ise en çok yardımcı

fiillerin (et-, ol-) kullanıldığını görüyoruz. Ancak burada yardımcı fiillerin daha çok yer almasının sebebi, bunların ayrı yazılan birleşik fiillerin kuruluşunda da kullanılmasıdır. Biz bunları ayrı kelimeler olarak değerlendirdik. Dolayısıyla tek başına anlamı olan ve en çok geçen fiil olarak “gel-“ fiilini kabul edebiliriz.

Kullanım Sıklıklarına Göre İlk Yüz İsim

ve 4810	şekil 592
bir 4775	ilk 590
bu 4744	eski 586
o 2270	zaman 585
de 1163	fikir 553
gibi 1158	var 535
kendi 1098	iç 526
ile 1028	taraf 524
için 936	büyük 523
da 904	biz 499
çok 874	şey 491
kadar 874	dil 486
şiiir 858	üzeri 484
daha 845	ki 481
eser 824	şair 442
sonra 792	insan 439
devir 770	her 433
hayat 709	iki 426
bütün 680	son 424
fakat 676	en 418
yeni 648	beraber 364
ara 607	bazı 363

hatta 356
karşı 351
yer 345
ne 335
sene 324
edebiyat 320
ise 320
mesele 318
bile 316
baş 315
tesir 312
tarih 302
değil 297
aynı 294
iş 289
asıl 284
hal 278
mısra 277
daima 276
etraf 275
kitap 271
hikaye 268
filhakika 265
tiyatro 262
piyes 259
yine 258
az 256
hiçbir 256
devlet 255
mühim 255
sadece 246
bilhassa 245
başka 244
halk 244
adam 243
nevi 241
sanat 241
veya 233
hiç 229
bura 224
rağmen 220
doğru 219
biraz 218
el 217
hareket 215
memleket 215
muharrir 215
gazete 214
ölüm 213
devam 210
asır 209
biri 208
evvel 205
dikkat 202

cemiyet 201

ziyade 201

ikinci 199

tercüme 194

Kullanım Sıklıklarına Göre İlk Yüz Fii

ol- 3622

et- 2094

gel- 646

ver- 628

edil- 566

yap- 493

de- 449

gör- 447

söyle- 446

al- 442

başla- 437

kal- 428

yaz- 384

bulun- 375

çalış- 375

göster- 301

iste- 290

git- 276

çık- 272

bahset- 267

gir- 267

geç- 261

bul- 236

anlat- 233

konuş- 223

bil- 220

getir- 203

i- 203

görül- 182

yazıl- 170

benze- 162

yaşa- 143

dur- 138

dön- 135

sev- 132

görün- 129

değiş- 120

aç- 119

ara- 119

yapıl- 118

alın- 117

kullan- 117

oku- 114

bırak- 110

yetiş- 101

değiştir- 100

doğ- 98	bilin- 58
öğren- 95	dayan- 58
tanı- 95	addet- 57
açıl- 93	neşredil- 56
düşün- 92	bit- 55
veril- 91	topla- 55
ayrıl- 90	yürü- 55
anla- 89	benimse- 54
çıkâr- 87	anlaşıl- 53
neşret- 85	geçir- 53
tut- 85	koy- 53
kurul- 84	oyna- 53
kur- 83	at- 52
öl- 78	düşünül- 51
geliş- 77	sür- 51
hazırla- 76	tamamla- 50
kazan- 76	eriş- 49
toplan- 76	inan- 49
kaybet- 73	kaç- 49
götür- 71	hazırlan- 48
say- 71	söylen- 48
unut- 67	evlen- 46
düş- 66	zannet- 46
ver- 65	çek- 44
bak- 63	birleş- 43
karşılaş- 62	çekin- 43
taşı- 59	kurtul- 43

Tanpınar'ın eserinde kavram olarak en çok geçen ilk 10 kelime aşağıda sıralanmıştır:

şiiir 858	şekil 592
eser 824	eski 586
devir 770	zaman 585
hayat 709	fikir 553
yeni 648	dil 486

Bu sıralamaya göre Tanpınar'ın büyük şair, yazar, fikir adamı, dil ustası, hem yenilikçi hem eskiye bağlı bir sanatçı olarak en sık kullandığı kavramlar onun sanatçı kişiliğini yansıtmaktadır. Büyük bir şair ve yazar olarak en çok “şiiir ve eser” kavramına yer vermiştir. Eserlerinde “zaman” kavramı üzerinde oldukça duran ve bu kavramı ana tema olarak kullanan Tanpınar'ın bu eserinde de “zaman” kelimesi en sık kullanılan kelimeler arasında yer alıyor.

KAYNAKLAR

- AKSAN, Doğan (2000), *Her Yönlüyle Dil Ana Çizgileriyle Dilbilim*, TDK Yayınları, Ankara.
- Ana Britanica (Genel Kültür Ansiklopedisi) (1990), Edt. Philip W. Goetz ve diğerleri, Ana Yayıncılık, İstanbul.
- AYTAC, Gürsel (1990), *Çağdaş Türk Romanları Üzerine İncelemeler*, Ankara.
- BANARLI, Nihad Sami (2000), *Resimli Türk Edebiyatı Tarihi*, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul
- BİLGEGİL, M. Kaya (1984), *Türkçe Dil Bilgisi*, İstanbul
- BANGUOĞLU, Tahsin (2007), *Türkçenin Grameri*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara
- ÇETİN, M. Nihat (1986) *İslam Ansiklopedisi*, C.13, İstanbul
- DEVELLİOĞLU, Ferit (2005), *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lügat*, Aydın Kitabevi Yayınları, Ankara
- ERGİN, Muharrem (2004), *Türk Dil Bilgisi*, Bayrak Yayınları, İstanbul
- ERGÜZEL, M. Mehdi (2007) *Dil ve Kültür Üzerine Yazılar*, 1 TEDEV Yayınları, İstanbul
- ERGÜZEL, M. Mehdi (2007), *Kuşlar Kitabı Bâz-Nâme-i İndî*, Türk Edebiyat Vakfı Yayınları, İstanbul
- GÜNAY, V. DOĞAN (2007), *Sözcükbilime Giriş*, Multilingual Yayınları, İstanbul.
- İLERİ, Selim (1975) "Türk Öykücülüğünün Genel Çizgileri" *Türk Dili (Aylık Dil ve Yazın Dergisi)* , sayı:286, cilt:32, SS: 2-29.
- KABAKLI, Ahmet (2002), *Türk Edebiyatı II*, Türk Edebiyatı Vakfı Yayınları, İstanbul

KAPLAN, Mehmet, “Tanpınar Hakkında Birkaç Söz”, Huzur romanından.

KARAALIOĞLU, Seyit Kemal, *Resimli Türk Edebiyatçılar Sözlüğü*, İnkılap ve Aka
Yayınları, İstanbul

KOCATÜRK, Vasfi Mahir (1970), *Türk Edebiyatı Tarihi (Başlangıçtan Bugüne Türk
Edebiyatının Tarihi, Tahlili, Tenkidi)*, Edebiyat Yayın Evi, Ankara

KÖPRÜLÜ, Mehmet Fuat (1966), *Edebiyat Araştırmaları II*, Ankara

TANPINAR, Ahmet Hamdi (1997), *19'uncu Asır Türk Edebiyatı Tarihi*, Çağlayan
Kitabevi, İstanbul.

EKLER

EK 1: “19. ASIR TÜRK EDEBİYATI TARİHİNİN” DİZİN METNİ

1. Eski edebiyatımız dil bakımından aralarında hiçbir yakınlık bulunmayan, zaman itibarıyla aynı çağ
2. içinde muayyen fasılalarla teşekkül etmiş iki edebiyatın, Arap ve Fars edebiyatlarının, kuvvetli
3. tesirleri altında müşterek medeniyetin son yaratıcı büyük halkası olarak teşekkül eder.
4. Bugünkü Arap edebiyatının başlangıç noktası olan Cahiliye kasideleri ve “Kur’an” ile İran edebiyatının aslı
5. kendisini idrâk ettiği ana kitap diyebileceğimiz “Şehnâme” arasında ancak dört
6. asırlık bir zaman vardı. Yine “Kur’an” ile İslâmlaşmadan evvelki ilk büyük dil vesikamız olan
7. Orhon Kitabeleri arasında ancak bir asırlık bir zaman bulunduğu halde, Anadolu lehçesinin kendisini
8. idrâki demek olan “Yunus Divanı” XIV. asrın başlarında, Moğol istilâsından sonra teşekkül
9. eden her üç lehçede dil zevkinin dönüş noktalarını veren, Ali Şîr Nevaî, Necati ve
10. Fuzulî divanları ise XV. ve XVI. asırlardadır. Kuruluşuna büyük kitleler ve yaratıcı hamleler halinde iştirâk
11. ettiğimiz bir medeniyetin içinde bu gecikmenin başlıca sebebi şüphesiz İslâmlaşma
12. tarihimizin kendisidir. Filhakika İslâm dini, Türkleri İranlılar gibi muayyen bir coğrafyada ve kesin neticeli
13. bir muharebenin sonunda bulmaz. Türklerin İslâmlaşması Orta Asya’dan Garb’a doğru, dört
14. asırdan fazla süren parça parça bir akışla ve bütün Müslüman Orta Asya tarihini yapan büyük birleşmeler,
15. çoğu istikrarsız siyasi teşekküllerle olur. Kültürünün çekirdeği olacak dini böyle ayrı ayrı
16. zamanlarda ve daima başka coğrafyalar arasından geçerek alması, her yıl yerleşme ve
17. teşekkülün başta geçilen yol ve yerleşilen kıta olmak üzere ayrı şartlara bağlı oluşu, büyük ve siyasi
18. kültür merkezleri kurulur kurulmaz, hemen arkadan gelen kitlelerle kavmi geleneklerin bu
19. merkezlerin tesirine az çok aksülamel yapacak derecede beslenmesi, yerleşilen kıtanın yerli halk ve
20. komşu kültürle olan münasebetleri, din ve tarikatler tarihimizde olduğu kadar dil ve edebiyat
21. tarihimizde ve halk psikolojimizde de tesirleri iyiden iyiye araştırılması gereken büyük tarihi
22. realitelerden biridir. Teferruatı üzerinde durmayacağımız bu mühim vâkıa diğer tarihî ve içtimâî etkilerle
23. beraber Tanzimat’a kadar devam edecek bir zevk ve dil tabakalaşmasını ve onun neticesi
24. olan bir nevi ikiliği doğurmuştur. Filhakika edebiyat tarihimize dikkatli bir bakış onun daima bir
25. dil mihverinde kaldığını görmekte gecikmez. Bu ikiliğin belli başlı âmili, bugün Divan şiiri
26. adını verdiğimiz şiirin Türk dilinden çok ayrı hususiyetler taşıyan, ayrı kanunlara bağlı olan
27. Farsçadan hemen hemen olduğu gibi aldığımız bir veznin, aruzun etrafında gelişmiş
28. olmasıdır. Filhakika Türkçe metrik vezinlere, meselâ Latinceye kıyas edilirse, Fransızca’dan daha az
29. müsait olan bir dildi. Aksanı olmayan yahut ancak konuşulan cümleye göre bazı aksan değerleri
30. kazanabilen bu dilin uzun gelişmesinde bu vezne intibakı belki de
31. Türk edebiyatının en mühim vâkıasıdır. İslâmlaşma devri şairlerinin hecenin dörtlüklerine
32. benzeterek kullandıkları “Fâilâtün” gibi vezinler ve yine bugün kullandığımız (6 + 5) in bir başka şekli olan
33. muadili “Şehnâme” vezni ile yapılan tecrübeler (Kutadgu Bilig) şiir dilimizin etrafında döneceği
34. ve teşekkül edeceği mihverin başlangıcıdır. Dilin bünyesine bu kadar
35. yabancı bir âletin ona bu tarzda hâkim oluşu, yavaş yavaş milli zevki benimsemesi veya kendi etrafında
36. zamanla kökleşecek ve tesir dairesini zamanla genişletecek bir zümre zevki ve dili yaratması şiir
37. tarihinin çok dikkate değer bir vâkıasıdır. Burada, dil gelişmesinde ilk merkezleşmeleri sağlayan dinî
38. ve zühdi-tasavvufî bir edebiyattan yavaş yavaş saray şiirine ve lirik şiire geçişi ve bu suretle klasik
39. tanınan İran şiir zevkinin edebiyatımıza hâkim oluşunu belli başlı bir merhale olarak işaret
40. edelim. Filhakika, XIV. asrın sonuna kadar Türk şiirinin ve hattâ dilinin havasını bize
41. veren “Yunus Divanı”yla ve XIV. asrın diğer dinî eserleriyle XV. asrın herhangi büyük bir şairini
42. karşılaştırırsak, arada hemen hemen dilin zarurî çatısını teşkil eden unsurlardan başka
43. bir münasebet olmadığını ve yeni bir zevk iklimine geçilmiş olduğunu görürüz. İşte bu kökten değişme
44. aruz vezninin etrafında ve İran örneklerinin tesiriyle olur. Gerek tasavvufta ve gerek

45. saray şiirinde Nesimî ve Şeyhî ile başlayan bu değişme dilin içinde, bugüne kadar sürecek olan
46. gizli bir mücadelenin kapısını açar. Türkçenin gramatikal ve bilhassa sentaks hususiyetlerinden istifade
47. eden XV. asır şairlerimiz yavaş yavaş örneklerinde gördükleri bir yığın özelliği şiire
48. getirmeğe çalışırlar. Denebilir ki aruz, İran şiirindeki ses kuvvetine erişmesi için ihtiyacı olan
49. kelimeleri ve ahenk konbinezonlarını kendiliğinden dilimize taşır. Tecvidin dini
50. terbiyenin içinde bulunması ve Arap telâffuzunu, hattâ harf mahreçlerine kadar, Türk ağzına
51. aşılmasının, medrese tahsilinin tamamıyla Arapça yapılmasının, her türlü edebi örneklerin üstünde
52. Arapçanın bütün Müslüman teşekküllere kendisini kabul ettirmiş bulunmasının bu iklim değiştirmede
53. elbette büyük tesiri olmuştur. Fakat en büyük pay şüphesiz ki bu XV. asır şairlerimizin aruza İran şiirindeki
54. güzellikleriyle ve mânâ alemiyle, her iki yönden sahip olmaktadır çok tabii isteklerindedir. İran şiiri
55. örneklerine bu behemehal erişme arzusunun doğurduğu oldukça keyfî lügat, Divan şiirimizin
56. hemen hemen sonuna kadar büyük bir tarafla oyunda kalmasına, hiç olmazsa varlığının
57. sıcaklığı geçmemiş bir dille konuşmasına sebep olur. Kafka hatırlarında bir Yahudi
58. için, Almanca anne ve baba kelimelerinin hiçbir zaman tam mânâsıyla bu kelimelerden beklenen
59. sıcaklığı vermediğini söyler. İşte Türk şiiri büyük bir tarafla çok defa bu iç
60. uzaklığından konuşacaktır. Bu şiiri yapanların umumiyetle nesir ve nazım, üç dilde
61. yazdıklarını unutmamalıdır. Heideger'in ... dediği dilin bu tarzda çoğalması, tabiiyle insanın
62. dağılması neticesini doğuracaktı. Eski şiirin asıl inkişaf devri İstanbul'da ve İstanbul lehçesi
63. teşekkül edince başlar. O kadar az tanınan Necati'nin ve bilhassa Bâkî'nin
64. büyüklüğü dağınık şive ayrılığı üzerinden ve bu karışık dilin arasında
65. şehirli Türkçesinin zevkini, parça parça olsa da bulmalarıdır. Filhakika ancak ondan sonra gelen Nef'i,
66. Yahya Efendi gibi şairlerdedir ki biz Türkçeyi aruzun tam bir uyuşmaya vardığını ve Türkçenin aruz
67. âhengini hakkıyla benimsediğini görürüz. Nef'i derken aruz yabancı vezin olmaktan çıkar.
68. Yahya Efendi'nin mısraı ise Şinasi'nin bazı yeni mısra tecrübelerine, hatta Yahya Kemal'in manzumelerine
69. kadar aradan geçen zamanı lüzumsuz kılacak derecede bizim Türkçemizdir. Fakat şairlerimizin
70. biraz evvel bahsettiğimiz örneklerinin tesadüfüne bağlı o keyfî lügatten bir türlü kurtulamamaları
71. kelime zevkenden dil zevkine çıkamamaları, bu ve buna benzer mısraların, eserlerinde daima bir
72. istisna gibi kalmasına sebep olacaktır. Eski şiirin paradoksal tarafı son derecede kelimeci olmasına ve
73. baştan aşağı kelime zevkinin idare etmesine rağmen hakikî dil zevkine bir türlü
74. yaramamasıdır. Bu yarı yolda kalışın bir sebebi Türkçenin mazbut bir lüğatinin
75. yapılmayışı ise öbür sebeplerinden biri de şüphesiz şiirimizin üzerinde vuzuhla konuşan eserlerin
76. yokluğudur. Filhakika eski edebiyatımız üzerinde, kendi devrinde yazılmış ve
77. onun meselelerini dikkatle ele alan hiçbir esere tesadüf edilmez. Halbuki İslâm kültüründe
78. bunun örnekleri vardı. Arap şiiri bilhassa Abbâsî devrinden itibaren gerek
79. Bağdat'ta ve gerek Endülüs'te çok muayyen ve ufuksuz hudutlar içinde kalsa bile daima sıkı bir
80. tenkide maruzdu. Medrese kültürüyle yetişmiş şairlerimiz bu kitapları ve Fars dilindekileri
81. okuyorlar, onlardaki belâgat meselelerini bizim dilimize olduğu gibi tatbik
82. ediyorlardı. Fakat bu meseleleri dilimize mal etmek akıllarından
83. geçmiyordu. Türkçe onlar için Arapçanın ve Arap zihniyetinin hususiyetlerinden doğmuş bir
84. belâgatın tatbik sahasıydı. Hakikatte bu şiir, lügatî inzibat altına alınmayan, kenarda kalmış bir iki
85. tecrübeden başka sarf ve nahvi etrafında hiçbir ciddî gayret sarf edilmeyen, tedris müesseselerinden
86. herhangi bir şuurlu yardım görmeyen, hattâ herkesçe ehemmiyeti kabul edilmiş bir nesir kitabı
87. bulunmayan bir dilin şiiriydi. Denebilir ki şairlerimiz için asırlar boyunca tek yardımcı, daima çok
88. yakınından takip ettikleri ve yabancı örneklerine rağmen daima tesiri altında kaldıkları şehirli
89. Türkçesi olmuştur. Filhakika tarihin ortasında tek başına yürüyen bu şiirde bütün oyun tarafına rağmen
90. Türkçenin halk ağzındaki gelişmesini adım adım takip mümkündür. Nâilî, Neşatî, Nâbî,
91. Nedim, Galib gibi şairlerimiz içinde mahpus buldukları estetiğin sıkı ve hemen hemen
92. hayatı reddeden kaidelerine rağmen yaşayan Türkçeye dikkatleri sayesinde umumi zevkin
93. kabul ettiği havalı mısra ve beyitler söylemişlerdir. Nailî derken, Neşatî çılgınlığını atarken,

94. biraz da halkın ağzından aldıklarını halka veriyorlardı. Eski şiir Fars edebiyatından yalnız
95. kelime zevkini ve hayal sistemini almaz; onun yarı tarihi ve çok İslâmlaşmış mitolojisini,
96. imparatorluğun şartları ve tarihi ile biraz daha genişleyen coğrafyasını da alır.
97. Uzaklaştıkça vuzuhunu kaybeden ve masallaşan bu coğrafya Çin'den başlar, Tuna'ya ve hatta
98. Fas'a Habeşistan'a kadar gider. İstanbul ve İstanbul sayfiyelerinin dışında bize ait şeylerden âdeta
99. sakınan bu edebiyatta, Arabistan coğrafyası imparatorluğun bir parçası olmaktan ziyade
100. kültür veya din ile ilgili olarak mevcuttur. Halk edebiyatı bile bazı Anadolu ve Rumeli şehirlerini ilâve
101. ederek bu yarı efsanevî coğrafyayı ancak bizim olan şeylerle bir tarafından genişletir.
102. Mitoloji ise doğrudan doğruya “Şehnâme” den, büyük masallardan ve Arap kültüründen alınmıştır. Böylece
103. belli bir vakayı anlatmak için yazılmış eserlerin dışında, bu şiirde bize ait herhangi bir şey aramak
104. hemen hemen beyhudedir. Eski şiir İran ve Arap şiirinin dünyasına bağlıdır ve ancak şairin hususî hayatına
105. girdiği zaman bu umumi kültür dünyasından ayrılır. Bununla beraber nesrin pek az râğbet gördüğü bu
106. devirde bu şiir yabancı modaların arasından olsa bile konuşmanın tek vasıtası idi. Şairlerimiz, şaka,
107. hiddet, isyan, hiciv, ölüm kederi, şikâyet, hayatlarının bütün arızalarını tek ifade şekli saydıkları
108. aruz sokarlardı. Eski şiirin, Tanzimat'tan sonra üzerinde en fazla durulan ve tenkit edilen tarafı, şüphesiz
109. ki, hayal dünyasıdır. Şiirimizde birdenbire bir bütün halinde görülen ve o kadar zevk
110. değişikliğine rağmen asırlarca devam eden bu hazır hayallerin, değişmez
111. sembolü ye çok renkli hususî bir dil yarattığı muhakkaktır. Fakat daha dikkate değer tarafı
112. mücerret dille muayyen bir güzelliğin muayyen bir şekilde övülmesi, hattâ muayyen bir
113. aşk tarzını bize vermesidir. Bütünü ile bakılınca bu hayal ve sembollerin, bu aşk tarzının ve sevgili
114. tipinin alelâde bir belâgat oyununda kalmadığını, asırlar boyunca süren bir çalışmanın neticesi olsa bile
115. şairin hayat şartlarıyla olduğu kadar, içtimaî nizamla da o alâkalı bir sistemi ortaya koydukları inkâr
116. edilemez. Filhakika bütün bu dağınık unsurlar hiç olmazsa açıktan açığa dinî ve tasavvufî olan
117. eserlerin dışında bize geniş ve büyük bir saray istiaresi gibi görünürler. Bu uygunluğu
118. göstermek için saray kelimesi üzerinde duralım. Saray aydınlığın ve feyzin
119. kaynağı muhteşem bir merkeze, hükümdara, onun cazibesine ve iradesine bağlıdır. Her şey
120. onun etrafında döner. Ona doğru koşar. Ona yakınlığı nisbetinde feyizli ve mesuttur. Çünkü, bir sarayda
121. olan her şey hükümdarın iradesi itibarıyla keyfî, az çok ilahî Allahlaştırılmış özü itibarıyla de
122. isabetli, yani hayrın kendisidir. Hükümdar, gölgesi telakki edildiği manevî alemi, Allah'ı
123. -Müslüman şarkta olduğu kadar Hıristiyan garp'te de- nasıl yeryüzünde temsil ediyorsa
124. hayatı da öyle düzenler. Bütün tabiat ve eşya, müesseseler onun temsil ettiği bir hiyerarşiye göre
125. tanzim edilmişti. Aşk, zihnî hayat, hayvanlar ve bitkiler alemi, kozmik nizam, varlık, hattâ adem
126. (çünkü ölümün ve ahretin karşılığı olarak bir «saray, seray-ı adem» vardır), bütün mefhumlar,
127. vücudumuzun kendisi, hepsi saraydır. Hepsinin hükümdarları vardır. Bütün Ortaçağ ve
128. Rönesans edebiyatlarında ve hayal sistemlerinde görülen bu saltanatların bir kısmı her kültürde
129. birbirinin aynıdır. Hayvanlar arasında en gösterişlisi olan aslan, çiçekler arasında gül böyledir.
130. Buna mukabil Avrupa Ortaçağ ve Rönesans edebiyatlarında bu saltanat ağaçlar arasında meşe ve
131. gürgüne giderken bizde edebiyatımızın daha sıkı şekilde şehre kapalı kalması
132. yüzünde çınar en muhteşem ağaç addedilir. Hükümdara benzetilmese bile şeyhe,
133. mürşide benzetilir. Binaenaleyh aşk da bu cinsten bir istiare olacak, sevgili hükümdara
134. benzeyecekti. O kalb âleminin hükümdarıdır. Bu sistemde hükümdara, dolayısıyla sevgiliye asıl
135. hususiyetlerini veren güneştir. Ortaçağ hayallerinde hükümdar daima güneştir. Onun gibi kendi menziline
136. ağır ağır yürür. Rastladığını aydınlatır. Gül, bulunduğu yeri, tıpkı güneş gibi parlaklığıyla bir merkez,
137. bir nevi saray yapar. Hayvanlar âleminde aslanın hükümdarlığı da yüzü güneşe
138. benzediği içindir. Böylece hükümdara, dolayısıyla güneşe benzeyen sevgili, onun unvan ve vasıflarını,
139. kudretlerini elbette ki taşıyacaktır. İşte edebiyatımızın aşk etrafındaki hayalleri bu sistemi bize verir.
140. Sevgilinin bütün davranışları hükümdarın davranışlarıdır. Sevmez, bir nevi tabii vergi gibi sevlilmeyi Kabul
141. eder. İsterse iltifat ve lutfeder. Hattâ hükümdar gibi ihsanları vardır. Yine onun
142. gibi isterse, bu lutfu ve ihsanı esirger. Hattâ cevri eder, işkence eder, öldürür.

143. Kıskanılır, fakat kıskanmaz. Bir saray, bir yığın mabeyinci, gözde veya gözde olmaya namzetlerle
144. doludur. Sevgilinin etrafında da rakipler vardır. Aşık tıpkı bir saray adamı gibi bu rakiplerle
145. mücadele halindedir. Hülâsa saray nasıl mutlak ve keyfi irade, hattâ kapris ise, sevgili de öylece naza
146. giden hür iradedir. Peyzajda, güneş sisteminde, kozmik hadiselerde benzerlerini gördüğümüz bu
147. aşk istiaresi tabiatıyla duyuş ve duygulanma tarzlarını da tayin edecekti. Eski şiirimizde
148. aşk, sosyal rejimin ferdi hayata aksi olan bir kulluktur. Sert, ölümü ikbalin tabii şartı sayan, sırasına göre
149. hoyrat, epiküryen, stoik, hattâ şüpheci, hayatta Allah'tan başka hiçbir şeye lüzumundan fazla bağlanmamak
150. terbiyesiyle yetişmiş atalarımızın kalb maceralarını anlatırken hemen sızlanmaya başlamaları, hiç de
151. yaşayış şekillerine uymayan bir yığın ızdırabı benimsemeleri, şüphesiz bu aşağıdan yukarıya
152. seviş tarzının türlü şartlar altında tam bir santimentalizmde kıvımını kaybeden tabii bir
153. neticesidir. Bizde ve İnan şiirinde büründüğü şekil ve modalar ne olursa olsun esas itibariyle bu aşk
154. tarzının hicri dördüncü yüzyılda başlayan ve Endülüs yoluyla İspanyol ve Avrupa edebiyatlarına
155. geçen "amour courtois"ya çok benzediğini fakat tamamıyla aynı olmadığını, bu ikincisinin daha ziyade
156. İbnî Davud'un "Kitabü-z-zühresi"nde âdâp ve teşrifatını anlattığı platonisyen bir sistem olduğunu burada
157. söyleyelim. Bu ayrılığa rağmen bu aşk sisteminde garp dillerinde kalan "cour yapma"
158. kelimesinin devrinde hem prense, hem de aileye mensup kadınlara karşı kullanılırdı Türkçe
159. karşılığı yukarda söylediğimiz kulluk kelimesidir. Bu "kulluk" münasebetini hükümdarla sevgili
160. arasındaki benzerlikler daha iyi verir. Nâmık Kemal'in Azerbaycan şairi Cabir'le beraber eski şiire
161. hücum ederken o kadar alay ettiği, güzelliğe ait teşbihlerin çoğu, iyi
162. düşünülürse, haddizatında bir kahraman olması icap eden hükümdarın üstünde ve
163. şahsında bulunan şeylerdir. Filhakika göz kamaştırıcı aydınlığıyla güneşe;
164. güzelliği, naz ve istiğnasıyla güle benzeyen sevgili, kaşı, gözü, kirpiği, yan
165. bakışı ile de hükümdar gibi silahlıdır (hançer, kılıç, ok, yay, kemend, doğan ve şahin). Nâmık Kemal bizim
166. halk dilimizde bile çok tabii şekilde yaşayan şahin bakışlı, çakır pençe, atmaca gibi, bir hayal sistemini
167. kelimesi kelimesine alarak ondan bir karikatür çıkarmıştı. Halbuki bu av ve harp silahlarını yerli
168. yerine koysaydı, Behzat'ta veya herhangi bir Şark ressamında gördüğümüz zarif, baştan aşağı silahlı,
169. avcı ve muharip hükümdar minyatürlerinden birini kendiliğinden elde
170. ederdi. Filhakika bu hayallerde biz sade birkaç silâhi değil bütün bir sarayın yaşama tarzını
171. buluruz. Müslüman şark sarayının büyüklük ve debdebesi hükümdarın kudreti, hülâsa hükümdarlık
172. fikrinin bazen da realiteye rağmen düşüncelere kabul ettirdiği değerler güzellik de
173. içlerinde olmak üzere üç büyük işte toplanırdı: muharebe, av, şarap ve musiki meclisi. Bunların ilk
174. ikisinde hükümdarın kahramanlığı ve fizik kuvveti görünür, üçüncüsünde ise o bir gül
175. gibi, sadece güzelliği ile ve her şeyi yani bütün sarayı etrafına toplayarak parlardı. Dindarlıkta
176. ve adalette daima İslâmîliğin dört halifesine benzeyen hükümdarın (adalette "Şehnâme"den
177. alınmış örnekler de girer) bu üç işte yine "Şehnâme"den, yani masallaşmış İnan tarihinden gelme kıyas
178. hadleri vardı. Kaba bir ayırma ile Hüsrev ve Dara muharebe için - harp aynı zamanda gaza idi, tabiatıyla
179. Müslüman kahramanlar da girerdi - Behram av için, Cemşid bezm için örneklerdi. Eski İnan hükümdarlarının
180. böyle örnek alınmasında "Şehnâme"nin tesiri elbette önde gelir, Fakat İslâm ananesinde bu tesirin çok
181. evvel başladığını Emeviye halifesi İkinci Yezid'e izafe edilen şu sözlerden biliyoruz: Taberi'nin naklettiği bu
182. sözler yeni yeni teşekküle başlayan bir medeniyetin programı gibidir. Filhakika kayser ve hattâ İskender
183. olan Müslüman hükümdarları aynı zamanda han ve hakandır. Sevgili de güzellik aleminin kayseri, hakani,
184. sultanı, Hüsrev ve Cemşidi idi. Bu, bütün tarihiyle (bir) in etrafında teşekkül etmiş, bütün cehti ve
185. gayretiyle onun gayrısını yenmeye çalışan bir cemiyet nizamının ferdi hayata
186. aksiydi. Aşk eğer ilahî şekilde ezelden bahşedilmiş bir hidayet gibi tecelli etmezse,
187. ya başlangıcı zikredilmeyen bir esirlik şeklinde görünür, yahut da
188. avcının pek haberdar olmadığı bir av gibi başlardı. O zaman bir gönül avı (sayd-ı dil) hadiselî olurdu ki, daha
189. ziyade "şehbaz-ı nigah"la yapılırdı. Her ne şekilde başlarsa başlasın bir nevi esirlik gibi devam
190. ederdi. Bu imaj sisteminde av ve muharebeden gelen unsurlar birbirlerinin tabiatıyla
191. aynıdırlar. Buna mukabil bezme ait olanlar, şarap, kadeh, musiki, musiki makamları,

192. sarhoşluğun hâletleri, sakî imajıyla beraber ikinci bir kategori yaparlar. Bahar bu
193. sonuncusuna kendiliğinden karışır. Gül, ile, nerkis, menekşe, sümbül, şakayık, reyhan,
194. hülâsa bütün çiçekler dünyası, yeni çiçek açmış meyva ağaçları, meyvalar, çınar, servi, şemşir, erguvan
195. (bilhassa Baki'de) gibi süs ağaçlarıyla ayrı bir sınıf yaparlar. Bu sınıfın hayalleri toplanınca ortaya çiçek
196. açmış tabiatın kendisi olan bir şahsiyet istiaresi, bir çeşit şarap ve bahar tanrısı -isterseniz buna bir
197. Cemşid-Diyonizos birliği diyebiliriz- çıkar. Yine bu iştret kategorisine ait olan
198. meyhane, bu yer değıştirme sayesinde şaire bir nevi hür ve mahrem hayat temin eder.
199. Denebilir ki şair nasıl takva adamlarının elinden rind ve kalender olduğı meyhanede kurtulursa saray
200. teşrifâtından da orada kurtulur. Bu sonuncusunu tasavvuf iyiden iyiye benimseyecektir. Fakat bu imaj
201. sistemini içtimaî rejim, sadece hayat modalarında beslemez. Hükümdarın serveti de vardır. Her
202. saltanat bir yığılma ve toplanmadır. Hazine kapalı odanın baharıdır. Her çeşit mücevher, kıymetli madenler,
203. onların geldikleri Asya memleketleri, adlarına bağılı masallarla, hasiyetlerini aldıkları yıldızlarla,
204. bazen de yerlerini yalnız o yıldızlara ve hâsiyetlere veya coğrafyaya bırakarak gelirler. Kıymetli
205. ağaçlar, misk ve anberler bu zengin ve solmaz baharı koku hissinde tamamlar. Görülüyor ki eski
206. şiirde aşk, bir cemiyet haddini, hattâ dinle ve tasavvufla beraber alınırsa iki haddi, yahut fenomenolojist
207. lügati kullanırsak iki tabakayı birden veren bir istiare idi. Zaten Ortaçağ sanatlarında allegori esastır. Bu
208. saray istiaresinin yanı başında eski cemiyette insanın iç nizamını yapan din ve bilhassa şiirde o kadar
209. tesiri olan tasavvuf vardır. Tasavvuf sadece eski şiire sembolik lügatini ve mânâ âlemini ilâve
210. etmemiş, bu hayal sistemini de benimseyerek kendi "müteal"ine çıkartmış, sırrı ancak vâkıflarınca
211. bilinen, neş'esini hakkıyla onların idrak edebileceğı bir ucu sonsuzluğa
212. dayanan bir dil haline getirmiştir. Böylece sevgiliye ait çizgiler onunla hükümdar tipinin yeryüzünde
213. sadece bir aksi olduğı Allah'a kadar çıkar. Bu çifte prestijin eski şiirin lirizmine her türlü dil
214. davasının üstünde bir keskinlik ve derinlik kattığı muhakkaktır. Diğer taraftan bu imaj sisteminin
215. devamını da temin eden yine tasavvuftur. Burada bu aşk tarzının ve onun şu veya bu şekilde
216. ifadesi olan hayal sisteminin, yunanî aşk diyebileceğimiz örfî hususiyetiyle olan
217. münasebetinden de bahsetmek lazımdır. İnkârî hiç kabil olmayan bu münasebet, bizce sistemin doğmasına
218. değıil belki de tasavvuf gibi, fakat şüphesiz çok ayrı yoldan, devamına yaramıştır. Filhakika sadece
219. edebi bir moda da olsa cemiyetin sansürüne maruz olan bu temayül yukardan beri anlattığımız bu
220. sistemde hem muhtaç olduğı idealleştirmeyi, hem de bu idealleştirmenin tecride kadar
221. giden lügatini ve sevgili tipinin bütün lüzumlu teferruatını buluyordu. Büyük mesnevi
222. mevzularında aşkın mutlak surette kadın ve erkek arasında geçmesi bittabiî sarayı başka şekilde
223. merkez kılıyordu. Fakat bu imaj sistemini ve onun zamanla adeta mücerrede doğıru
224. yürüyüşünü ve devir geçtikçe şairin ferdi ilhamında dağılışını, mebdaini tayin etmemize imkan
225. olmayan bir faraziye ile tamamiyle izah etmek mümkün değıildir. Şunu da söyleyelim ki bu ideal
226. sevgili portresini olduğı gibi veren, tipin kendisine sadık eserlerde sevgilinin cinsini tayin güçtür. O bize
227. daha ziyade çok idealist uslüplardaki heykel veya resimler gibi sadece güzelliğı ve kudretiyle
228. gelir. Gerçeğı şu ki her büyük sanat geleneğı gibi eski şiirimiz de ne kadar dolayısıyla
229. konuşursa konuşsun, evvelâ içinde doğduğı ve bağılı bulunduğı içtimaî sistemi veriyordu. Her
230. şeyden evvel bu şiir dilinin daima bir saray etrafında teşekkül ettiğini düşünmek bizim için kâfi
231. bir delildir. Bu sevgiliye ait vasıfların büyük bir kısmının Peygamber için söylenmiş na'tlerde
232. ve Peygamber'e yakın olan din adamları vasfındaki manzumelerde çok rahmanîleşmiş
233. şeklinde, hükümdar, vezir ve şeyhüslâm kasidelerinde şuhluk çizgisi tamamiyle hür iradeye,
234. kahramanlığa ve hikmete, bilgiye geçmek şartıyla hemen hemen aynıyle
235. bulunur. XVI. ve XVII. asırlardaki büyük şairlerimizin birçok gazellerinde bilhassa Bâki ve Sabri'de hakiki
236. muhatabın sevgili veya hükümdar olmasında âdeta tereddüde düşülmesi bazen de
237. aynı gazelin içinde birinden öbürüne şairin sözü hiç kırmadan geçmesi bu ayniyet
238. ihtimalini kuvvetleştirir. Tekrar edelim, eski edebiyat her noktasi birbirine cevap veren kapalı,
239. yukardan aşağıya doğıru düzenlenmiş bir âlemin ifâdesidir. Tabiatıyla din, kozmik âlem, siyâsi rejim, ferdi
240. hayat bu silsileye göre derece derece birbirinin aksi olacaktı. O ilahî âlemden aşağıya doğıru inen

241. kademelerle düzenlenmiş bir mutlakın malikânesidir. Bu kademelerin hepsi aynı tarz istiarelerle ifade
242. edilir. Bu itibarla “Kutadgu Bilig”in zihni melekeleri ve faziletleri konuşuran istiaresi ile
243. Lâmiî'nin Bursa'daki lodos ve poyraz arasındaki muharebesi ve bütün sabah ve mevsim tasvirlerindeki
244. cenkler arasında hiçbir fark yoktur. Hepsinde aynı yaşama sisteminin modaları etrafında teşekkül
245. eder. Şair bu mutlakta çıkar çıkmaz duyularının adamı olurdu. Bizi bugün o kadar şaşırtan,
246. zevkimizi hırpalayan, bazen o çok kaba seksüelitate ve sansüalizm, sonuna kadar kendisini bir mutlakta
247. mahpus gören ferdin mizacına, tahsil ve terbiye şekline, cemiyet hayatındaki
248. mevkiine (meslek terbiyesinin ehemmiyeti), müesseselerdeki ahenksizliğe ve gevşeyişe göre
249. hızı değişen tepkisidir. Bu itibarla şahsiyetleri birbirine çok yakın olan Bâki ile Nedim arasındaki fark,
250. iki şairin yaşadıkları devirden ibarettir, demek pek de hatalı bir hüküm sayılamaz. Eskilerce o kadar
251. beğenilen cins sanatı -bütün Arap belâgatçilerinde bu sanata dair düşüncelere rast geliriz - her türlü şakaya
252. ve şüpheli mânâyâ imkân vermesi dolayısıyla çok defa bu aksülâmelin mekanizmasını temin
253. ediyordu. Şurasını da söyleyelim ki klasik diyebileceğimiz bu zevki
254. bütünüyle hiçbir devirde bulamayız. Bunun bir sebebi de şüphesiz edebiyatımızın, daha
255. teşekkülü anında hemen hemen gelişme devrelerini tamamlamış olan İran şiirinin hazır örneklerinin
256. bütünüyle karşılaşmış olmasıdır. Eski edebiyatta daima birçok cereyan birden görülür. Bunun
257. sebebi tıpkı Tanzimat'tan sonraki edebiyatta o kadar değişikliğin bir araya
258. gelmesine sebep olan bu örnek bolluğudur. Denebilir ki XI. asırdan sonra İslâm medeniyeti ve
259. kültürü mevcut çerçevelerin kifayetsizliğini görür, fakat örneksizlik yüzünde kendi
260. duvarına çarparak kalır. Bununla beraber bu klâsik çerçeve içinde kalmayışın çeşitli sebepleri
261. arasında şark sarayının hususiyetlerini de koymak lâzımdır. Bir aristokrasi zümresine dayanmayan ve
262. merasimde kadınsız olan şark sarayı daha ziyade maiyettir. Bu hal merasimi doğuran, besleyen, zevki
263. hayata hâkim kılan eğlencenin fakir kalmasıyla neticelenir. Bu mülâhazaları hulâsa etmek için eski
264. şiirin sıkı bir idealleştirme ile onun bir nevi öcü gibi olan çok realist ve iptidâî bir günlükün
265. arasında dolaştığını kabul etmemiz gerektiğini söyleyelim. Bu iki haddin arasında
266. şairlerimizin, ötedenberi “hikmet” kelimesiyle hulâsa edilmesine alıştığımız, hayat, insan tabiatı ve kaderi
267. hakkındaki o bedince realist görüşleri, kısacası değerler âleminin doğrudan doğruya verileri olan
268. düşünceler vardır. Eski edebiyatın en şaşırtıcı tarafı lafız ve mânâ sanatlarının arasında
269. gidip gelen bir şiir telâkkisinin emrinde başka dillere ait bütün incelikleri,
270. dilin dehasına yabancı bir nazım sistemi ile beraber bir lezzet vasıtası olarak almasıdır. Her şairin
271. İran veya Arap şiirindeki örneklerle göre seçtiği son derecede keyfi kendi varlığıyla hiçbir
272. alâkası olmayan bir dil kullanması, müşterek bir lügatin ta Tanzimat'a kadar teşekkül etmemesi
273. eski şiiri tamamiyle bu oyunların eline verecek, daha doğrusu onu zihni bir oyun, bir nevi hüner haline
274. getirecekti. Arap şiirinde pek az rastlanan, İran şiirinde hiçbir zaman bizimki derecesine yükselmeyen
275. mazmunun eski şiirdeki büyük yeri bu paradoksa bağlıdır. Mazmun Müslüman süsleme
276. sanatlarındaki o girift ve tenazurlu şekiller -arabeskler- gibi her tarafı birbirine cevap veren bir âlemdi. Bu
277. kapalı âleme, her kelime kendi hususi mânâları ve çağrışımlarıyla gelir, ancak bilmece çözüldüğü zaman
278. gizli den gizliye kurmuş olduğu bu kıyaslarla ve oyunun araya koyduğu psikolojik mesafeden
279. söylemek istediğini söyler, yahut çok defa ima ederdi. Eski şiir, asırlar boyunca zevkin
280. seçtiği nadir örnekleriyle değil, bütünüyle göz önünde tutulursa daima bir “kendinin dışından” konuşma,
281. hattâ kendi dışında yaşama ameliyesi gibi görünür. Pek az edebiyatta konuşan benliğin bu
282. cinsten ve bu kadar ısrarla kendisini inkârına rastlanılır. Elbette ki böyle bir anlayış şiiri, çok tabii bir,
283. surette zihni bir bakışla dışarıdan seyredilebilecek bir şekil, bir nevi parıltılı düğüm haline getirecekti.
284. Başka ihsaslar gelmek şartıyla yaşanmış bütün izlerini silen, çok defa halk ağzından
285. seçilmiş bir tabirin etrafında- bazen de veznin icabı ile bu tabirin kendisi karışık
286. dile tercüme edilirdi- ikizli, üçüzlü oyunlarda kendisini harcayan bu oyunu tek bir şey kurtarır: Ses.
287. Eski şiirimizde, ses ve hançere cihazı bütün bu hapsedilmiş iç hamlelerinin yerini tutar. O çok
288. defa mânâdan ayrı, kendi âleminde her şeydir, ve tek başına bütün ifadeyi yüklenir. Hakikaten eski şiir
289. düştüğü yerden, yani aruzdan kalkar. Bu hususta bir fikir vermek için yarım asırdan beri edebiyat

290. bilgilerimiz için bir muamma olan ve hocamız Ferit Kam'dan başlayarak o kadar değişik tefsire yol
291. açan beyti üzerinde duralım. Bu telâssız, rahat, her adımda sese ayrı bükülüşler, ayrı tonaliteler veren,
292. sonuna kadar her hecenin yeri ve ifade kudreti evvelden hazırlanmış beyiti okumak eski şiir
293. dilimizi iyi bilenler için hakiki bir zevktir. Fakat mânâsına dikkat ettiğimiz anda bu zevkin
294. yerini ister istemez bütün bu beyhude gayrete ve ciddiliğe -çünkü pek az beyit bu
295. kadar ciddi edalı olabilir ve teşrifatını okuyucuya kabul ettirir- acıyan bir gülümseme alır. Fakat
296. asıl mühim olanı böyle bir dikkate beytin bütünlüğünün gitmesidir. Filhakika
297. biraz üstüne düşünce bahsettiğimiz hazzın yalnız birinci mısraa ait olduğunu, hatta, mânânın onda
298. tamamlandığını görürüz. Şair bizim için, gururunun cezasını elbet çekeceksin dediği zaman şairdir, bunu
299. bir kıyasla tamamladığı zaman sadece başladığı sözü gereği gibi bitiremeyen bir hüner adamıdır.
300. Eski estetikte beytin esas olmasına rağmen, çok defa bu mısralardan birinin lüzumsuz görünmesi
301. buradan gelir. Ve yine iyi dikkat edilirse bu seçilen mısraın doğrudan doğruya, oyunsuz konuştuğu
302. görülür. Bâki'nin "kevkib" redifli gazelinden aldığımız aşağıdaki beyitler de oldukça şahsî iki tabiat
303. görüşünün (yıldızların göz kırpması, altın kayalara benzetilmesi), karanlıkta göz kırpmak ve taş
304. basmak (taşalmak) gibi tabirlerin etrafında yapılan bir oyuna nasıl harcandığını iyi gösterir. Bu beyitlerin
305. ikisinde de bizde asıl şiir hâlini yaratması icap eden unsurlar, yani ihsasların kendisi
306. birdenbire ikinci derecede kıyas unsurları haline geliyor. Bilhassa ikinci beyitin son mısrasında
307. değerlerin lüzumsuzu doğru bu yer değiştirmesi, buluşun hususiliği yüzünden hakikaten
308. göz çarpıyor. Bir tabiat enpresyonunu şöyle böyle bir nükte haline getiren bu mısralara bir daha dikkat
309. edelim. Bâki kendine seçtiği "kevkib" redifinin etrafında çalışırken yıldızları altın kaya
310. parçalarına yahut çakıllara benzeterek bir şiir hali elde ediyor. Sonra hayale yer ve
311. mahiyet değiştirerek bir kıyas unsuru yapıyor. Bununla beraber imaj tamamıyla kaybolmuyor. Biz garip bir
312. ikizlikte hem onunla hem de onunla yapılan nükteyi fark ediyoruz. Belki de eskiler kıyas
313. yoluyla da olsa bir kelimenin veya hayalin beyitte bulunuşunun da verdikleri mânânın dışında ayrı
314. bir kıymet olduğuna inanırlardı. Bâki'de ve bütün eski şairlerde bu cinsten kaybolmuş veya müphemiyette
315. bırakılmış şiir unsurları tahmin edilemeyecek kadar çoktur. Onun küçük bir şaheser olan "Hazan" gazelinde
316. bu mazmun ve istiare endişesi şiiri vücuda getiren tabiat anlayışıyla bir yığın kıyasın
317. arasında işlenmemiş mücevherler gibi parlayan asli hayalleriyle adeta cenk halindedir. Filhakika
318. başlangıcın o güzel mısraının daussılasından hemen sonra gelen mısraı ancak Bâki'nin
319. daima bir ruh hali sindirmesini bildiği gür sesinin kurtardığı bir oyundur. Bâki'nin
320. büyüklüğü sonuna kadar bu istiare oyununda son bahar rüzgârlarıyla yarışan aynı uğultulu
321. sesi devam ettirmesidir. Nihayet son beytin geniş insanlaştırmasında (teşhis sanatı) bu gür
322. ses, tevekkül, rıza, isyan, içlenme bütün bir karışık ruh halini yüklenerek sanatkarla birleşir. derken biz asıl
323. şiir haline erişiriz. "Sünbül" kasidesinden aldığımız aşağıdaki beyitte bunu daha vâzıh görürüz. Bu
324. beyitte daha ziyade bir muharebe atını, şüphesiz suvarisiyle beraber hatırlatan ilk mısra ile bu destanî
325. vizyonu, anında bir çiçek yapan ikinci mısra yani asıl mazmunun kendisi arasında ancak
326. haberciye (sâi) benzetmeden gelen ve çok zihni, bütün canlı görüşü yıkan bir ilgi vardır. Hakikatte bu
327. benzetme ile elimizde kalan çiçek, yahut sünbül at veya insan, birinci mısraın doludizgin, nefesnefese
328. hızından birdenbire cansız bir maddeye-Massignon'un Müslüman Şark sanatları için o kadar doğru
329. hükümleri olan konferansını burda zikrederim - bir nevi "halı desenine" düşer. Bununla
330. beraber bu birinci mısra mevcuttur. Ve daha sonra düşünülmüş, yani haber kafiyesinin telkiniyle çalışma
331. esnasında bulunmuş- olsa bile -ve şüphesiz Necati divanının tesiri de işin içine girer- bütün
332. hareketiyle ve güzelliğiyle mevcuttur ve asıl muhayyilenin malı odur. Böylece tek bir
333. beyitte şiirden halıcılık gibi bir zanaata kendiliğinden gitmiş oluruz. Hakikatte eski şiir
334. çok defa zenaatte kalırdı. Bu hünerde kalışın asıl sebeplerinden biri de Araplardan gelen kaside
335. şeklinin kendisidir. Bir tek kafiyenin etrafında ve her beyitte mânânın bir âlem olması
336. şartıyla şairin ilhamının sonuna kadar mahbus kalması şiirin organik olmasını men edecek,
337. onu eski altın veya gümüş belkemerleri veya kıymetli taşlardan gerdanlıklar gibi ayrı ayrı parçalardan,
338. çok dikkatle işlenmiş madalyonlardan teşekkül etmiş bir iş haline getirecektir. Garpte başından

339. itibaren asıl birlik manzumenin kendisidir; bizde ise beyit esastır. Ve beyit kendi başına bir güzelliştir.
340. Şairin mânâ âlemi orada başlar ve orada tükenir. Arap dilinin hususiyetlerinin,
341. zenginliğinin bu sistemle Arap şairlerine her istediklerini söylemek imkanını vermiş
342. olması üzerinde fazla durmayalım. Kaldı ki onlar bir nevi tahkiyeyi kabul etmiş gibidirler ve
343. beytin aynı şekilde buluşa dayanan istiklaline rağmen manzume devam ederdi.
344. Muallâkat gibi Endülüs şiiri de çok defa yaşanmış hayattır. Eskilerden -ve hatta Araplardan- yetişme
345. şekillerine göre çok istifade etmiş olmalarına rağmen daha ziyade kendi zamanlarına yakın İran
346. şiirinin tesirinde kalan bizim şairlerde ise bu yaşanmış hayatı vermek endişesi, muayyen çerçevelerin
347. dışında yoktur. Bu değişikliği üç ayrı dilde sanatkârane yazı yazmasını bilen ve üç
348. ayrı dilin lügatini aynı eserde kullanan bir hünerbazlığın tabii neticesi saymak da
349. mümkündür. Böyle beyit beyit çalışmanın, eski şairlerimize teksif dediğimiz, her sanatın ilk şartı
350. sayılabilecek o büyük imkanı verdiği âşikardır. Onlar bir beyit ve hattâ mısraı bütün hayat tecrübelerinin
351. yerini alabilecek bir âlem yapmayı, düşünceyi veya hayali oyunun şekli ve söyleyiş tarzı haline
352. getirmeyi bilirlerdi Peyzaj psikolojik dikkat, ihsasların cünbüşü, hikmet, şikayet, zaman zaman şaka, tevekkül
353. ve rıza, mistik vecd, feragat ve oyun. Fakat bu bütünlük tam bir bütünlüktü ve en çoğu otuz iki hecenin
354. içinde elde edilen bir şeydi ve hemen arkasından ayrı bir istikamette veya kafiyenin delâletiyle
355. ona mütenazır ikincisi ve üçüncüsü geliyordu. Böylece gazelde beş altı, kasidelerde yüz kadar ayrı
356. bütünlüklerin birleşmesi tabiatıyla tek bir fikrin etrafında kendisini bulan bir gelişmeyle
357. karşılaşmanın verebileceği zevkten ve kuracağı psikolojik ilgiden çok ayrı bir şey oluyordu. Burada
358. bildiğimiz okuyucu ve şair psikolojileri tamamiyle değişirdi. Okuyucu bu birbirini kovalayan
359. mükemmeliyet sürelerinde sanat eserinden istediğimiz büyülenmeyi temin edecek
360. istikrardan tabiatıyla mahrum kalıyor, ancak yapılan işe hayran oluyordu. Bu büyülenme ancak çok sonra,
361. beğenilen mısra ve beyit seçilince başlıyordu. Şair ise her lahza hiç olmazsa çalışmanın
362. vermesi icap eden o deruni istiğraktan ister istemez uzaklaşıyor, her an kendini buluyor,
363. yalnız eldeki kafiye malzemesiyle hünerinin peşinden koşuyordu. Hülâsa psikolojik araştırmanın
364. vasıtası olması icap eden teknik ve kaideler, mesela Valery'nin anladığı gibi insanı
365. zenginleştirecek yerde fakirleştiriyor, bunların getirdiği teksif yüzünden şairin iç dünyası adeta
366. semalaşyordu. Müslüman şark şiirinin çok defa naslarla konuşmasının ve evvelden kabul edilmiş
367. şeylerde kalmış gibi görünmesinin bir sebebi de budur. Yine bu yüzdendir ki şiir bütün iddiasına
368. rağmen bir coşkunluk işi olmaktan ziyade bilenler (connaisseurs) arasında tadılan bir şey haline
369. geliyor, gah nükte, gah zerafet dikkati çekiyor, çok defa söyleyiş tarzında duruluyordu. Fakat asıl mühimi,
370. yaparken ve tadarken şairin ve okuyucunun duydukları o psikolojik yersizlik, ruhi sallantıda
371. kalma idi. Nâîli'nin o harikulâde, beyti bu iki taraflı ruh halini çok iyi gösterir. Bu itibarla yukarıda
372. bahsettiğimiz konferansı verirken, Massignon'un bu beyiti görmemiş veya hatırlamamış
373. olmasına hakikaten müteessirim. Nâîli'nin anlattığı bu hayran ve acele geçişte şair ve amatör kendilerini
374. her beyitte ilga ederlerdi. Sanat eseri onları toplamıyor, kendi içlerinde ve kendisiyle
375. beraber dağıtıyordu. Hakikatte bir nevi kendinden çıkmak demek olan bu şiir anlayışı iki yanlı,
376. methedilen kadar metheden için de, bir nefis ikrarı olan kasidede daha çok göze çarpar. Vâkıâ
377. kaside eski şiirin peyzaj, tarihi hâdise, mevsimler, hulâsa en ferdi şeklinde bile hayata ve tabiata
378. hatta estetik mülâhazara açılmış kapısıdır. Fakat tek kafiyenin etrafındaki devamlı istiare, bu istiaresinin
379. içindeki yine benzetmelerle konuşma ve bilhassa bu beyitlerin aynı mânâ âlemleri oluşu ve tedainin
380. kafiyeye bağlılığı orada da aynı dağılışı yapıyordu. Bütün bunlar manzumenin
381. şeklinden (yani kafiyesinden) başka sanatkâra yaratıcı iradesini göstereceği yer
382. bırakmıyordu. Bir kasideden istediğimiz kadar beyiti çıkarmakla dağınık bazı güzellikler feda
383. etmiş olur, fakat bütünü bozmuş olmayız. Bütün bunlar eski şiiri büyük şekillerinde muayyen bir
384. kafiyenin etrafında oyunlar dizisi yapar. O, teker teker yolunan ve her düşen yaprağı kısa
385. bir an için kendi renkli hayalini gözümüzde parlatıp sönen bir gül gibi tek kafiyesinin etrafında
386. dağılan bir dünya, daha doğrusu bu kısa vizyon anlamın kendisidir. Bu itibarla Massignon'un ... demesi gayet
387. yerindedir. Türk-İran, şiirinde lisan hususiyetleri dolayısıyla kullanılan redif sistemi dahi bu şiire tam

388. bir birlik veremezdi. Belki kafiyenin nisbi değişikliğini muayyen bir kelimenin veya
389. gramatikal bir hareket veya halin etrafına toplamakla onu çok defa tam bir hendesi tenazur yapar.
390. Neşatî'nin «Nihânız» redifli gazeli bu tenazur oyununun kuyumculuk eserlerini andıran küçük bir
391. şaheserdir. Hiçbir gazel şark muhayyilesinin muayyen motifler üzerinde işlemekten hoşlanan
392. inceliğini onun kadar veremez. Buna karşılık yine hiçbir eserde bu “yek-âvaz gazel”de olduğu
393. kadar muhayyelenin hakikî fonksiyonunu kaybettiğini, harikulâde bir zenaatkârlıkta sadece kendi kendisini
394. taklide yetindiğini göremeyiz: ... Bu gazelde her beytin, tek başına alındığı takdirde
395. matla mısralarından itibaren mânâ ve şekil bakımından erişilmez güzellikler olduğu muhakkaktır.
396. Bir bakıma göre şark kelimeciliği hiçbir zaman bu kadar güzel olmamıştır. Kelimeler
397. ayrı renklerde kıymetli taşlar gibi her beytin arabeskinden ve her istikamette,
398. düz veya diyagonal, kendi parlıtlarını gönderirler. Öyle ki insan bu gazeli XVI. asırdan kalmış lake bir kitap
399. cildi veya kendi asrının bir yazı levhası gibi hayranlıkla seyredebilir. Bununla
400. beraber en ufak dikkatte, son beyite kadar bütün gazelin tıpkı ayrı ayrı makamlardan –mânâ
401. iklimlerinden- geçerek hep aynı noktaya gelen eski musikimizdeki “karar”lar gibi hep ilk mısranın
402. bulunuşunu tekrar ettiği görülür. Ancak son beyitte Neşatî'nin ilhamı birdenbire silkinir, o kadar
403. dikkat ve zevkle ördüğü arabesti kendi fânî varlığıyla beraber tek bir kanat çarpışında siler ve
404. bizi “birlik” aynasının kamaştırtıcı aydınlığıyla baş başa bırakır. Dahası var. Bütün bu
405. manzumede ne kelime, ne hayal, yeni hiçbir şeye tesadüf etmeyiz. Bütün renkler ve kıyaslar, bütün
406. parlıtlar bir mozayığın hazır unsurları gibi gelirler ve terkibe girerler. İşte bu hazır
407. unsurlarla kendisini anlatmak, söylemek istediğini söylemek, ki eski şiirin belli başlı hususiyetidir, şark
408. muhayyilesinin hem zayıf tarafını, hem de şaşırtıcı çekiciliğini verir. Hakikatte Müslüman
409. şark muhayyilesi bir defa için bulmuş ve sonuna kadar bulduğu şeylerle oynamışa benzer.
410. Bu itibarla garpteki mânâsıyla muhayyele Müslüman şarkta tesadüf
411. edemeyeceğimizi söylemek pek de hatalı olmaz. Beş altı rengi saf halinde
412. kullandığı için daima çok renkli sanılan minyatür sanatı hakikatte nasıl renk fikrinden
413. mahrumsa hep ayın malzeme yığını içinde -dikkat edilirse Neşatî her beyitte bir evvelindeki
414. kelimeleri bile kullanmaktan çekinmez- küçük terkip değişikliklerini, şahsi olmak için yeter sanan eski
415. şiirde de öylece hakiki mânâsında muhayyele yoktur. Eski şiirin hakikaten güzel olan taraflarını, tabiat ve
416. insan ruhuyla gittikçe derinleşen bir alıveriştin ziyade kültürün ve sistemlerin getirdikleri üzerinde
417. çalışan zevk vücuda getirir, diyebiliriz. Gerçeği de bu ki zevk,
418. arkasındaki insan değişmemek şartıyla meleklerimiz içinde elde bulunanla en fazla yetinendir.
419. Daha ziyade zevke ve kültüre hitap eden eski şiirde ve onun hayallerinde tıpkı bir kuyumculuk
420. eseriymiş gibi hazır maddenin mühim bir yeri vardı. Bu hazır madde veya unsurlar kıymetli
421. taştan, çiçeklerden, tasavvufî eserlerde, “Kur'an”a kadar gider. Beraberinde bütün bir dini ve
422. tasavvufî duygular âlemini ve rahmaniyeti getiren bu sonuncu unsurların, içinde bulunduğu
423. manzumeye nasıl bir keskinlik kattığını, onu nasıl aydınlattığını burada anlatmaya lüzum yoktur.
424. Yunus'tan sonra Türkçenin ilk büyük şairi olan Seyit Nesimi'de bu unsurlarla yapılmış hayaller bu şairin
425. belki de bugün bizi en fazla şaşırtan ve büyüleyen tarafını verir. Bir Celvetî şairin aşığıya aldığımız
426. beyitle çizdiği portrede de aynı sihir vardır : ... Bu ve buna benzeyen beyit ve mısralar dilin,
427. ortasında kendiliklerinden Hamdullah yazması bir “Kur'an” sayfası veya Süleymaniye'nin renkli camları gibi
428. parlarlar. İyi dikkat edilirse eski şiirin gerek halktan aldığı ifadelerle, gerek bu cinsten dini unsurlarla,
429. yukarıda anlattığımız hazır hayalleriyle hat ve musikî gibi sanatlara telmihleriyle, kaynak eserlerden
430. aldığı kıyas unsurlarıyla daima bir hazır malzeme tarafı vardır. Bu şiirin dikkat edilecek diğer bir
431. hususiliği de -aynı şey nesirde de vardır- dil hünelerine verdiği yerdir. Eskiler
432. herhangi bir şeyden ona ait kelimelerle bahsetmekten hoşlanırlardı. Her yorgun sanat
433. geleneğinde mühim bir yer tutan bu cins dil hüneleri bazı kaside nesiblerini
434. muayyen mesleklerin ıstılah lügati haline getirdiği gibi, herhangi bir eseri noktasız harflerle yazmak
435. gibi tam inkıraz devri iddialarına da yol açıyordu. Gerçeği şu ki, devamlı
436. gayreti ile bize bugünkü Türkçenin yolunu açan bu şiir çalışması, Arap ve İran şiiriyle olan

437. münasebetlerinde büyük yaratma devrini geçirmiş, artık vaktiyle bulmuş
438. oldukları üzerinde oynayan bir kültürün devamıydı. Eski şiirin güzel tarafını Türkçeye ve
439. halkın ağızına bakan tarafı olduğunu bir daha hatırlattıktan sonra dil hünerine bu kadar
440. ehemmiyet veren bir gelenekte nazireciliğin aldığı yere hayret edilemeyeceğini
441. de ilâve edelim. Bu şekilcilikte, şairlerimizdeki mürettep divana sahip olmak arzusunun da
442. elbette payı vardı. Arap alfabesinin her harfi için hiç olmazsa bir veya iki gazel söylemek
443. mecburiyeti hemen her büyük şairin eserini zedelemiştir. Sonuna doğru, fertle eserin münasebetlerini o
444. kadar değiştiren bu şekilcilik, iki üç veya dört kişi tarafından yazılan o müşterek gazellere kadar
445. gider. İzzet Ali Bey'den Nâmık Kemal'e ve Hersekli'ye kadar gelen bu moda da elbette bu hüner
446. fikrine bağlanır. Müşterek temler ve hayallerle girilen bu temrin o kadar müşterek kültürün
447. malıdır ki şairlerimiz sadece kendi dillerindeki ustaları değil, Fars dilindekileri de her vesile ile
448. hatırlarlar ve onlarla kendilerini ölçerler. Eski şiir bu tarafıyla zaman içinde tersine bir koşuya
449. benzer. Gerçeği şudur ki şekle ait bir temadan başka bir şey olmayan kafiyeler ve redifler
450. etrafında öteden beri mevcut hayallere getirdikleri bazı nüans değişiklikleri, kıyaslara verdikleri yeni biçim
451. ve bükülüşler, Nâîli ve Nedim gibi pek azlarında görülen (birincisinde daha ziyade “sebk-i Hindî”nin
452. tesiriyle, Nedim mektebinde halk diline daha derinden bir dönüşle) yeni kelime
453. kombinezonlarını buluş, orijinal olmak için bu şairlere yetiyordu. Zaten hemen hemen asıl
454. yeniliği temin eden şehirli dilinin değişmesi idi. Sarayın, dışarlardan gelen
455. kadınlar dolayısıyla ve şehzadelerin muayyen bir terbiye sistemi bulunmaması yüzünden Türkçenin
456. gelişmesinde, hatta muhafazasında hiçbir rolü yoktu. Öbür yandan ilim müesseseleri de böyle bir
457. meseleyi tanımıyorlardı. Bir kelimeyle, Türkçe halkın ağızındaydı. Yahya Kemal'in dediği
458. gibi, onun ... genişliyor, muhtelif zümrelerin tasarrufuyla değişiyor, güzelleşiyordu. Büyük
459. şairlerimizin hemen çoğu işte bu halkın ağızında değişen ve gelişen Türkçeyi yakabildikleri
460. nisbette yaşayan tek değer bulmuş oluyorlardı. Fakat nazireciliğin daha başka bir
461. sebebi vardır. Bu şiir her şeyden evvel muayyen bir şeklin şiiriydi. Filhakika şiirde
462. asıl temanın kafiyeler ve redif olduğunu iddia etmek hiç de yanlış olmaz. Şairin ilhamını hemen tek başına
463. bunlar idare eder. En geniş şiir nevi olan kasidelerde ara sıra şairlerimizin
464. kafiyeden ve onun darlığından veya imkânından bahsetmeleri bu yüzdendir. Hakikatte,
465. düşünce veya hayal onun mihveri etrafında kuruluyor, onun imkânlarıyla şair, velev ki kıyas koluyla
466. olsun, duygularının veya duyularının dünyasına giriyordu. Bu itibarla şairlerimizin getirdikleri yeni redif
467. ve kafiyelere göre şiirin orkestrasına ilâve ettikleri şeyi bulmak daima mümkündür. Bu gelenekte her
468. yeni kafiyeler ve redif yeni bir mânâ âlemine açılmış bir yola benzer. Fakat mesele zannedildiği kadar
469. basit değildir. Bir evvelki şiirde, bazen sadece bir sanat oyunu olan bir redif, bir nesil sonraki şiirde bütün
470. bir sarıh şahsiyet ikrarına vesile olur. Bazen de, şekilden gelen bu temasından asıra dolaştıktan sonra
471. ancak yeni ifadesini bulur. Nedim'in en güzel ve bugüne en fazla hitap edebilecek eserlerinden biri
472. olan “var içinde” redifli gazelinin başlangıcını Nâî'nin aynı redifte düzgün dille yazılmış
473. olmaktan başka meziyeti olmayan iki gazelinde buluruz. Buna mukabil ... beyti bulunan o güzel
474. gazel ise, aynı vezinde olsa bile, redifiyle ta Zâtî'ye kadar çıkan bir gelenekten henüz kurtulmuş, tamamiyle
475. şahsi bir mahsüldür. Buna mukabil Sabri'nin, kısa araştırmamızda kendisinden öncesinde tesadüf
476. etmediğimiz, “Yoğ idi” redifli o çok güzel gazeli -hemen hemen bir poem denebilir- Âkif Paşa'nın
477. “Adem kasidesi”ne kadar adeta hiç yankısız kalır ve ancak bizi o kadar üstünde durmaya mecbur
478. eden bu eserde muhtevası olan “non-être” iştiyâkı ile -çünkü Sabri bütün hayat tecrübesini ve
479. kozmik oluşu reddeder- büsbütün başka bir şekilde karşımıza çıkar. Bütün bunların
480. yanı başında hemen her şairin gerek kaside ve gerek gazelde kendi bulduğu ve bu şekli temalar silsilesine
481. kattığı yeni kafiyeler ve rediller vardır. Başlangıçtan itibaren bu rediflerin daha fazla halk
482. dilinden geldiği ve zaman geçtikçe yeni tabiat unsurları veya duyular üzerinde durduğu görülür.
483. Birinciler için Nâî ve Nedim en iyi örneklerdir. Galib ise şiirinin büyük sırlarından birini “Mehtab” redifli iki
484. kasideyle bize açar. Hakikat şu ki, eski şiir, şairi rahatça konuşmaya bırakmayan imaj sistemi ve
485. şekilciliğine rağmen iki mihver üzerinde gelişir. Bunlardan biri, yukarıda da söylediğimiz

486. gibi mısraın veya aruzun Türkçeleşmesiydi. İkincisi ise -her büyük sanat ananesinde olduğu gibi- çok yavaş
487. bir ritim ile ve dolayısıyla olsa da tabiatın keşfi idi. Çerçeveyi tamamlamak için halk
488. ağzından alınmış ifade tarzlarının eski belâğatin en mühim unsuru olan cinas sanatının da
489. yardımıyla bu şiire bir nevi folklor edası verdiğini de söyleyelim. Şiirin böyle sıkı sıkı kafiyeye bağlı bir
490. şekil meselesi olması nazireciliği bir bünye zarureti haline getirecekti. Tazminler (tahsis,
491. tesdis v.s.) bir evvelki şairin seçilen sözünü veya bütün eseri kendi içine alarak ona ayak uydurma
492. zorluğu ile bu zarureti tam bir üslup temrini hâline getiriyordu. Her parçanın sonunda tazmin
493. edilen veya beşliğe yahut altılığa çıkarılan beyite yalnız kafiyenin ve
494. veznin delaletiyle geçiş noktası bulmak, başkasının sözünü kendi sözünün devamı yapmak
495. sade hüneri değil, içten bir uygunluğu da zarurî kılıyordu, İşte bütün bu teknikten gelen
496. zaruretlere ve yaklaşımlara eski şiire, şahıs ve söyleyiş değişikliklerine rağmen hiç olmazsa dışardan
497. bakanlara tek bir benliğin geniş zaman için de konuşması manzarasını verir. Öyle ki bu
498. eserlerden yapılacak iyi bir antolojiye, dilin kendi dehasının mahsulüdür, denebilir. Bu temrinler eski
499. şiiri hakiki bir atölye çalışması haline getiriyordu. Fuzûli, Necati Bey'e seslenir; Bâki, Fuzûli'yi; Nedim,
500. Bâki'yi hatırlar. Öbür yandan bugün sadece ilhamın birkaç modada hapsolmesine bakarak
501. kötülediğimiz nazirecilik, şaire, dile ve geleneğin bütün üslûplarına, tasarrufu temin
502. ediyordu. Sanatta bu cinsten tasarruf, dünyasına tasarruftan başka bir şey değildir. İyi
503. düşünülürse bütün bu temrinleri garplı ressamın müze çalışmalarına benzetmek daima mümkündür. Ve
504. neticeleri de öyle olmuştur. Eski şiirin kendisine mahsus bir “academique”i vardır. Tazmin
505. edeceği beyitin arasına kendi mısralarını sokarak yapılan “taştir” bu
506. ustalığın en güç şekli idi. Nitekim eski şairler pek az taştir yapmışlardı. Ve
507. doğrusu istenirse, Yahya Kemal'in Bâki taştirine kadar. Nedim de dahil, eski edebiyatta hakikaten muvaffak
508. taştir bulmak güçtür. Terci ve terkib-i bendler, tıpkı muhammes ve müseddes adları verilen diğer musammat
509. şekilleri gibi, düşünce ve hayal dünyalarını bir türlü geliştiremeyen şairlerimizin beyit
510. estetiğinden az çok kurtulduları şekillerdir. Araplardan başlayarak Müslüman şark
511. edebiyatlarının tarihine dikkat edilirse zamanla bu şekillere rağbetin arttığı görülür. Bilhassa bizim
512. edebiyatımızda musammat fazladır. Ana kafiyeyi tekrar eden mısraı veya bend
513. beyitini geriye atmak suretiyle elde edilen bu nisbî hürriyet Şeyhî'den ve
514. Necati Bey'den başlayarak Fuzûli, Bâki, Nev'î, Nâilî ve Nâbi'ye, Galib'e, hatta kaside ve şarkıda Nedim'e çok
515. yeni imkânlar ve buutlar kazandırmıştır. Filhakika kasidenin istiaresinden ve eski beyitin kapalı
516. oyunundan kurtulan ve manzumelerde şair -hiç olmazsa çok büyükleri- dille daha geniş bir şekilde baş
517. başa kaldığı için ilhamına daha derin ve köklü şekilde sahip olur. Bu şairlerin içinde bilhassa Galib'in
518. bazı musammatları bütün unsurları eski olmasına rağmen hakikaten yeni, bir lirizmin peşinde gibi
519. görünürler. Öyleki “Hüsni ü Aşk”daki ve “Divan”daki tardiyeler, bir iki müseddesle beraber yeninin kapısında
520. hissini bırakırlar. Hakikatte ise şiirimiz XVI. asırdan itibaren -şüphesiz öbür Müslüman şiirlerinde de bu
521. vardır- bugünkü mânâsiyle manzumeyi durmadan aramıştır. Fakat etrafında teşekkül ettiği
522. beyit estetiğinden çıkmadığı, diğer taraftan insan değişmediği, kâinat görüşü aynı kaldığı
523. için hamlesi hep aynı duvarlara çarparak durmuştur. Şekil hâkimiyeti o kadar fazla olmayan, dilde
524. yabancı tesirlerden nisbeten uzak kalmış halk ve tekke şiirinde Yunus gibi büyük bir örneğe
525. rağmen çok fazla bir şey yapılmamış olması da buradan gelir. Vakîa bu şairlerin bazılarından bize çok
526. güzel, hatta dilin bütün imkânlarıyla oynayan sesler kaldı. Fakat bu eserler de bir nevi
527. seçmeyi zarurî kılarlar. Doğrusu şu ki, eski şiiri asıl birimi olan mısralarında ve beyitlerinde
528. aramalıdır. O zaman onun gelişmesinde herhangi bir şiir mektebinden aşağı kalmadığı,
529. hattâ çok yeni nazariyelerin veya üslûpların güzelliğini sadece hünerleriyle verdiği görülür.
530. Eski şiir ve edebiyat için ileri sürülecek her mütalâa bizi insana, kültürün asıl mekanizması olan zihniyete
531. götürür. Fikirlerimi daha iyi alatabilmek için bu zihniyetin teşekkülünün ve çalışma tarzını arayalım.
532. Bu hususta sorulacak ilk suali şüphesiz ki tekâmül fikrinin kendisi olan tarih anlayışı teşkil
533. eder. İslâm medeniyeti sonuna kadar etrafında teşekkül ettiği kendi altın çağına,
534. asr-ı saadete bağlı kalmıştır. Bütün siyasî teşekküllerin de -mesela bizdeki Kanunî devri gibi-

535. hususî altın çağları vardı. Cemiyet ve medeniyetin bütün gayreti bu kaybolmuş mazi ve onun
536. değerlerinin peşindeydi. Öbür yandan insanlığın mazisi hakkındaki her bilgi bu
537. medeniyetin özü olan İslâmlığa mal ediliyor, sevilen tarihi şahıslar İslâmiyetten çok evvele
538. götürülmüş bir İslâm ve küfr mücadelesinin, mesela “Şehnâme”de olduğu gibi, kahramanı oluyordu.
539. Böylece tarih hakkındaki bütün bilgiler ilk büyük Arap müverrihlerinin çok ciddi eserlerine rağmen, hakiki
540. çehresini kaybederek daha ziyade folkloru andıran, acayip, zaman fikrinden
541. mahrum bir halitaya mal olmuşlardı. Filhakika bütün Yunan ve Lâtin tarihi, Mısır ve Bizans tarihi, Ellenistik
542. kültürün öbür bakıyeleri, hep bu mücadeleyi takip eden görüşün adesesinde,
543. Müslümalığın maziye teşmil ettiği bir hava içinde eriyorlardı. İskender, Eflâtun,
544. Aristo, Sokrat, Calinos, Bukrat; hulâsa antikitenin İslâmca beğenilmiş bütün seçkin şahsiyetleri, İslâmî
545. değilse bile, Allah'ın birliğine imanı evvelden bulmuş kimselerdi. Hepsî yaptıkları işle ve çok
546. değişik bir tefsire göre çizgileri bozulmuş şahsiyetleriyle kendi zamanlarından koparılmış, tarihî hiçbir
547. karakter taşımayan İslâmiyet müjdecisi bir devirde yaşıyorlardı. Her büyük medeniyet
548. kendinden önceki devirlerden efsaneleştirdiği birtakım kahramanların seçer ve kendi
549. diyalektiğinin dayandığı mütefekkirleri benimser. Bu, Bergson'un anlattığı, bugün
550. ışığında maziye görmek keyfiyettir. İlk devirlerde Hıristiyanlık da az çok aynı şeyi
551. yapmıştı. Fakat Lâtin ve Yunan topraklarında, Garb'î Roma'da beşinci asra kadar, Şarkî
552. Roma'da sonuna kadar, aynı devlet müessesesinin idaresinde yaşayan ve gelişen, bölündüğü şark ve garp
553. kiliselerinde Lâtin ve Yunan dilini kullanan Hıristiyanlık, bilhassa bu dillerin mazisinde yaşayan
554. eserler sayesinde bu anakronizmden çabuk kurtulmuş, mazi şahsiyetini kazanmış ve tarih fikri -belki de ilk
555. defa olarak- teşekkül etmişti. Bu hususta kilise tarihi kadar Lâtin edebiyatının da malı olan
556. Saint Augustin'in ve çağdaşı olan ilk kilise adamlarının eserlerini hatırlatmak kâfidir. Greko- Lâtin veya o
557. kadar tesiri altında kaldığı Ellenistik medeniyetten sadece büyük ilimlerle, felsefî eserleri ve bunların
558. içinde bilhassa akidenin işlenmesi için lazım olanları tercüme veya hulâsa şeklinde
559. almış, tarih, edebiyat, hitabet gibi dallara hemen hemen hiç geçmemiştir. Müslüman
560. medeniyetinde ise böyle bir mazi yoktu. İşte bu fark yüzündendir ki, meselâ Hıristiyanlık uzun asırlar
561. mahkûm ettiği Yunan ve Lâtin mitolojisini -şüphesiz biraz da Yunan ve Lâtin dillerinin köklerinde
562. yaşadığı için- çarçabuk benimsemiş, Müslüman kültürü ise bazı unsurları çok değişik çizgilerle ve epeyce
563. mahiyetini kaybetmek şartıyla, hikaye hattâ minyatüre geçtiği halde, ondan bütünüyle gafil kalmıştır.
564. Kaldı ki “İhvan-ı safâ”da asıl hızını bulan felsefî hareket de dini endişelerle durdurulmuş, kelâm bile
565. felsefeye yol açtığı için men edilmişti. Bu hususta meselâ İmam-ı Gazalî gibi büyük
566. bir şahsiyetin oynadığı rol bizzat Arap, mütefekkirleri tarafından bile tenkit edilir.
567. Buna mukabil sünî akidenin içine dahi bir sistem bütünlüğüyle giren tasavvuf ise ancak
568. vaktinden evvel gelen bazı hüriyetler temininden fazla bir şey yapmamıştı. Hakikatte
569. tasavvuf büyük bir fuar kapısıydı. Hayatın çerçevesini genişletmiyor, belki onun dışında sadece istiğrak
570. içinde veya kalenderce yaşamayı temin ediyordu. Birinci şekilde, hayat
571. karşısında devamlı bir nefis mücadelesiyle bir nevi zaferli ölüm, ikinci şekilde ise eskilerin de
572. pek haklı olarak hoşuna gitmeyen cûşîli bir anarşi idi. Hakikatte tasavvuf Sünî akide kadar ve belki de
573. biraz daha fazla insanla hayatın trajik duygusu arasındaydı. Hatta onun tam inkarıydı. Bütün bu
574. saydığımız eksikler içinde şüphesiz en mühimi asıl felsefî hareketi ve endişeyi doğuracak olan
575. kelâm ilminin durdurulmasıydı. Her din gibi İslâmlık da getirdiği tatminin yanında
576. kendiliğinden bir yığın huzursuzluk uyandırmış, bir yığın meseleyi ortaya atmıştı.
577. Tasavvuf felsefesi bu huzursuzluğu mutlak vücuda kavuşmak ihtiyakiyle toptan
578. reddediyordu. Massignon, Müslüman sanatlarında trajedinin ve trajik hissin
579. yokluğunu, İslâmın Allah'tan başka varlık kabul etmemesi, hayatı bir gölge oyununa
580. indirmesiyle izah eder ki bir bakıma çok doğrudur(1). Fakat hemen hemen her dinde az çok
581. buna tesadüf edilir. Sünî akidede ne kadar inkar edilmiş görünürse görünsün insanın
582. hayatta, yeni bir yeri vardır. Kaza ve kader meseleleri bir yığın, şüpheyi ve mesuliyeti
583. kendiliğinden doğuruyordu. Tasavvuf bu endişeleri de ortadan kaldırıyor, daha doğrusu

584. onlara büsbütün başka yönler veriyordu. Aynı mutlak varlığın yine kendisine dönecek değişik
585. ve geçici tezahüfleri olan bir dünyada elbette trajedi olmazdı. Aşk bile ne kadar vevleli başlarsa
586. başlasın bu sistemde muayyen bir merhaleye erişir erişmez sadece fâni objesini değil, duyan
587. benliği de beraberce ortadan kaldıran bir ayniyette kendiliğinden değişiyordu.
588. Hülâsa, eski medeniyetimizde insan kendi kederi ile büyük mânâsında karşı karşıya kalmak fırsatını
589. bulamıyordu. Eskiler insanı tebcil ederlerdi, fakat kendi talihinin dışına çıkararak.
590. Şeyh Galib, bütün tasavvuf şiiiri boyunca uzanan muhteşem bir zincirin son halkası olarak : ... derken
591. devrimizin veya Yunan trajedisinin bahsettiği insanı kasetmiyordu. Nitekim, aynı
592. musammatın ... mısraında onu sadece ebedi hakikate ve asl'a ulaşmakla vazifeli gördüğünü sarih
593. şekilde söyler. Görülüyor ki ayrı ayrı yollardan yürüseler bile, sünnî akide de, tasavvuf da vaatlerde ve
594. mükellefiyetlerde ne kadar ayrılırsa ayrılınsınlar insanın kâinatındaki yeri hakkında birleşiyorlardı. İnsan
595. her ikisinde de tam Platoncu mânâsında bir gölge oyunu olan bu fani hayatın karşısında değil, asıl büyük
596. kaderi olan ebediyat karşısında ve onun içinde bulutlarını buluyordu. *(I)Bazı müşterikler ise İslamiyeti*
597. *doğrudan doğruya yalnız ahreti göz önünde tutan bir din addederler ki bu, bazı hususiyetlerin lüzumundan*
598. *fazla şümullendirilmesidir. O kadar parlak başlayan Arap hikâyesinin -Binbir Gece ve Makameler- sadece*
599. *anekdotta, şehirli mizahında veya tabiatüstü tesadüflerde kalmasının başlıca sebebi de insanın*
600. *kâinatına sahip olmayışından gelse gerektir. Tasavvuf sistemi Müslüman edebiyatlarındaki hikâye*
601. *mevzularını benimseyince yahut bütün ibdai muayyen mevzulara indirince bu hâl daha kuvvetlenir. Vâkıa*
602. *şairlerimiz XV. asırdan itibaren daima bu klasik mevzuların dışında yerli hikaye mevzuları ararlar. Fakat*
603. *medeniyetin kendisinde olmayı elbette ki bulamazlar. "Hevesnâme", makameler gibi şehirli hayatında*
604. *kalır. Nâbi'nin "Attar zeyli", İran şairinin mesnevisindeki entrikayı tasavvufi istiare mahiyetini, kısmen*
605. *muhafazaya çalışmak şartıyla bazen de kaybeder, lüzumsuz şekilde tekrar eder.*
606. *Matbaanın verdiği imkânla o kadar çok okunan, Abdülaziz devri şair ve muharrirlerinin o kadar*
607. *iyi tanıdığı Aziz Efendi'nin "Muhayyelât", XVIII. asrın sonunda dinî dâvalarla lüzumsuz yere*
608. *ağırıştırdığı bir "Binbir Gece"ye döner. Bütün bu tekrarlar hep yukarda bahsettiğimiz trajik duygunun ve*
609. *asıl mânâsında realite terbiyesinin yokluğundan geliyordu. Mademki "Binbir Gece"den*
610. *bahsettik, Müslüman hikâyesinde harikulâdenin oynadığı rolden de bahsedelim*
611. *ve en realist sayılabilecek hikâyede bile bu harikulâdenin, insanın talihiyle karşı karşıya gelmesine nasıl*
612. *mani olduğunu belirtelim. Filhakika, hangi kaynaktan gelirse gelsin, Müslüman hikâyesinde çok defa bu*
613. *harikulâde tesadüfler, periler ve cinler vardır. İşte bu yüzden şark hikâyesi folklor sınırı içinde*
614. *kalmıştır. Ve bu harikulâdenin kendisi de az çok dinin himayesi altında idi. Hiç olmazsa müphem*
615. *şekilde ona bürünürdü. Bu münasebetle "Ebu Ali Sina hikâyesi"ni hatırlatalım. Büyüyü, simya adıyla o kadar*
616. *kolayca mubahın çerçevesi içine almasaydı, bu hikâye bizim eski kültürümüzün Faust hikâyesi*
617. *olabilirdi. Massignon, Hallac-ı Mansur'un uzun süren muhakemesinden bahsederken İslâmın*
618. *esasının ibadetle şahadet olduğunu ve bu şartları yerine getiren insanın kolay kolay küfürle itham*
619. *edilemeyeceğini söyler ki çok yerinde bir müşahededir. İşte bu mukavemetsizlik İslâm içinde*
620. *birçok zıtların toplanmasına sebep olmuştur. Simya ve alelunun ulûm-ı gaybiyeye gösterilen müsamaha da*
621. *bunların arasındaydı. Zıt unsurlara kendiliğinden verilen bu yer, sade akidede*
622. *karışıklık yapmıyor, belki kültürlerin özü olan büyük karşılaşmaların kuvvetini de gideriyordu.*
623. *Ebu Ali Sina hikâyesinin ve benzerlerinin sadece tatlı bir değişmeler oyunu halinde başlayıp*
624. *bitmesinin sebeplerinden birisi de bu olsa gerekir. Şüphesiz bunda kompozisyon anlayışının da*
625. *büyük payı vardır. «İlyada » ile «Şehnâme» arasında yapılacak ufak bir mukayese şark sanatlarına*
626. *hakim olan anlayışın ta kendisi olan bu kompozisyonu bize bütünü ile verir. Bu iki destan*
627. *arasındaki fark Sargon sarayı kabartmaları veya Trayan sütunu ile klâsik Yunan*
628. *heykeltraşlığının arasındaki farkı andırır. Homiros'un destanında bütün*
629. *Yunan alemi, kozmogoni, tanrılar, Yunan sitelerinin hayatı, işler ve sanatlar, hülâsa kavmin*
630. *Ve medeniyetin bütün hayatı tek bir vak'anın hikâyesine girer. «İlyada» çok şuurulu planında teferruatı*
631. *atlamasını bilen yahut bütünün içinde ona hakikaten tutması gerektiği yeri veren bir*
632. *eserdir. "Şehnâme" ise, her teferruatın üstünde aynı ehemmiyetle duran düz tahkiyedir. Şark hikâyesi işte bu*

633. düz tahkiyenin hikâyesidir. Harikulâde, şark hikâyesinin, realiteyi inkâr eden, hattâ reel
634. fikrini dağıtan kolaylık mekanizmasıdır. Fakat o yokken de trajiğe yine güç
635. tesadüf edilir. Bütün “Binbir Gece”de hakikaten dramatik denecek tek bir vaziyet bulmak güçtür. Buna
636. rağmen maşerî muhayyele nadir eserlerde olsa bile kendi hayatındaki dramatiği görür
637. ve yakalar. “Dede Korkut Hikâyeleri”nde bu cinsten bir yığın vaziyet bulunduğu
638. gibi çok realist bir saray entrikasına dayanan “Tahir ile Zühre”, “Kerem ile Ashî” hikâyeleri ortaya
639. attıkları büyük problemlerle yaşanan hayatın kendileridir ve bahsettiğimiz duygunun elbette ki
640. bir ifadesidirler. “Tahir ile Zühre”nin mezar kısmı bu trajik kader duygusunu ölümün ötesine
641. bile nakleder. “Hüsrev ü Şirin”in Ferhad’ı da bizi aynı trajedi fikrine götürecek
642. mahiyettedir. Fakat halk hikâyesinin ve şiirin o kadar benimsediği bu kahramana tasavvufun nasıl
643. yüklediğini biliyoruz. Nizami’den Şeyhî’ye kadar din ve tasavvuf sistemi, bu mesnevîde bilhassa onu
644. benimsemeye çalışır. Yine halk hikâyelerine dönerek resmi kültürün türlü cereyanlarına az çok
645. mukavemet eden ve az çok şahsiyetlerini muhafaza eden bu eserlerin, mesela
646. “Köroğlu”nda olduğu gibi, bu cins destan veya hikâyeden beklenen seviyeye birçok parçalarında
647. erişemediklerini veya şifahi an’anesinde uğradığı değişikliklerde onu kaybettiklerini söyleyelim.
648. Kerem’in o kadar güzel ve büyük şiir unsurlarının, bütün esere hâkim olan o gurbet duygusunun
649. ve masalın sonu olan, o her çözüldükçe yeniden iliklenen gömlek veya yelek sembolü etrafındaki
650. trajik kader anlayışının yanı başında, ancak komik vaziyetler arayan bir şehirli masalına yakışacak
651. dış çekirme parçası, cemiyetin bünyesindeki kültür tabakalaşmasının neticeleri addedilebilir.
652. Filhakika garp orta çağı ile bizim orta çağımız arasındaki esaslı farklardan biri de yüksek tabakayı
653. halktan gelen her şeye karşı kapatan ikiliktir. Bu ikilik olmasaydı biz bu eserleri belki de büsbütün başka
654. şekilde ve daha geniş ufuklu görürdük. Belki de bütün mesele sünî akidenin, kendisini edebiyata ve sanata
655. muhtaç addetmemesi keyfiyetinde toplanır. Dinî duygunun esas olduğu o devirlerde insana
656. bütünlüğünü ancak bu kaynaşma verebilirdi. Burada örnekler meselesi de
657. kendiliğinden işe girer. İslam medeniyeti antik örneklerin tamamıyla cahilydi. İslâm
658. edebiyatlarının bütün gelişmesinde Arapların kendi dillerine ve onun mahsullerine karşı taassup
659. derecesinde sadık olmalarının ve buna inanmalarının büyük tesiri vardır. İbni Haldun gibi her yönden
660. bir medeniyetin öğüneceği bir adam bile, şiirden bahsederken bu sanatın yalnız Araplar’a
661. mahsus olamayacağını, başka milletlerde de şair bulunabileceğini, Yunanlıların, Aristo’nun sık sık zikrettiği
662. Homer adlı büyük bir şairleri olduğunu söyleyerek anlatır ki, oldukça dikkate değer bir vâkiadır. Arap
663. kitabiyatında ise Yunan trajedi şairlerinin adını bile bulmak mümkün değildir. İşte bu kendi kendine
664. yeterlik duygusu yüzündendir ki Yunan edebiyatının hiçbir büyük eseri Arapçaya tercüme edilmemiş,
665. hattâ -bu en ehemmiyetli noktadır- Eflâtun diyaloglarının çoğu şekli bozularak ve hülâsa halinde
666. nakledilmiştir. İnan kanalıdan gelen Hint tercümelerinin bazılarının da Abbasiler devrinde
667. nasıl bir mukavemete maruz kaldığını biliyoruz. Bu örnek yokluğunun ne kadar mühim
668. olduğunu bütün unsurları daima mevcut olduğu, hattâ bazı başlangıçları bulunduğu halde komedinin bir
669. türlü doğmayışı çok iyi gösterir. Filhakika medeniyetin kendisi daha Arap hikâyelerinden itibaren komik
670. vaziyetlere alıştı ve bütün orta çağ cemiyetleri gibi kendi hayatının tadını çıkarıyordu. Bu her
671. sınıf şehirli hayatına has edebiyattan başka Arap ve Türk hikâyelerinde devlet memuru, sahte sofu, yalancı,
672. hilebaz insan, karı-koca meseleleri daima mevcuttur. Öbür yandan hangi medeniyetten veya kavimden
673. gelirse gelsin daima Eflâtun’un mağarasındaki gölgeleri hatırlatması itibariyle kültür Karagöz oyununu
674. benimsemişti. Ahmet Kutsi Tecer’in son tetkikleri halk arasında, hatta kukla oyununa varıncaya
675. kadar, bazı temsili oyunlar bulunduğunu gayet sarîh surette gösteriyor. Meddah hikâyeleri ise tam bir
676. karakter ve komik vaziyet repertuarı idiler. Büyük Osmanlı müverrihleri dedelerimizin karakter
677. müşahedesinden ne kadar hoşlandıklarını gösterirler. Başta, kaynağı Şarihülmennarzâde olmak
678. üzere Naima, Fındıklılı Mehmed Ağa, Râşid, hele Evliya Çelebi komik çizgiyi hiç kaçırmayan insanlardı.
679. Naima’nın zaptettiği bazı konuşmalar kendiliğinden bir Moliere veya hiç olmazsa Scribe
680. komedisini yaratacak sahnelerdir. Bütün bu hazır unsurlara rağmen „Şair Evlenmesi“ne kadar Türkçe komedi
681. yazılmamasının tek sebebi şüphesiz ki bu örnek yokluğu meselesidir. Hristiyan garpte

682. tiyatro hareketinin başlangıcı olan mystere'e gelince, şiilerin Muharrem âyinleri, realizm
683. mübalâğasına rağmen daima bir mystere mahiyetindedir. Bu itibarla trajedinin yokluğunu ve
684. bize mahsus muayyen Ortaçağ masalından öbür nevilere, romana geçilmemesinin sebebini
685. sadece dini ahkamda aramak doğru değildir. Vakıa İslâm dini bir fütuhatla başlamıştır. Fakat
686. tasavvufun bütün bir mazlumlar silsilesi vardı. Aynı mevzuu alan G. E. Von Grunebaum
687. Müslüman İdeolojisi Ve Arap Estetiği » adlı makalesinde ... der. Dikkat yerindedir. Müslüman dininin ilk
688. günahı kabul etmemesi, binaenaleyh insanın baştan mahkûm olmaması, -tıpkı İslâmîlığın
689. vaktinden evvel getirdiği o tezat dolu ve hiçbir içtimaî müeyyidesi bulunmadığı için
690. yalnız sınıfların teşekkülünü önleyen, bu yüzden garpte terakkinin zembereği olan
691. mücadeleyi ortadan kaldıran demokratik esaslar gibi- İslâm cemaatlerini sadece tarihî gaiyyet
692. fikrinden mahrum etmiyor, ayrıca dinî dramın teşekkülünü de imkânsızlaştırıyordu. Diğer
693. taraftan ulûhiyetin mutlak surette insanî vasıfların dışında, tamamiyle tenzihî oluşu ve ibadetin
694. değışmez şekilleri bunu imkânsızlaştırıyordu. Görülüyor ki Müslümanlarda dram ve komedinin
695. doğmamasına sebep bir tane değildir. Asıl trajediye gelince, onun ne mystere'den ne de halk tiyatrosundan
696. doğmadığını biliyoruz. O, doğrudan doğruya “humanistique” etüdlerle gelen bir yeniden doğuştur. Burada
697. Racine ile Lope de Vega ve Elizabeth devri şairleri birleşirler. Müslüman edebiyatlarının orta çağ
698. hikâyesinden romana geçemeyişi bahsinde de hemen hemen aynı cinsten bir yığın
699. sebeple karşılaşırız. Bunların başında yine şüphesiz insanın reel hayata inanarak sahip olmaması gelir.
700. Ayrıca psikolojik tecessüsün yokluğunu da söyleyebiliriz. Dinde günah çıkarmanın
701. bulunmaması ferdin kendi içine eğilmesini daima men eder. Medeniyetimizin
702. gözü önünde gelişen Rus romanının büyük hususiyetlerinin ortodoks kilisesindeki alenî itiraf
703. müessesesine neler borçlu olduğunu biliyoruz. Bununla, eskilerde hiç psikoloji bulunmadığını iddia
704. etmiyoruz. Bu kadar büyük bir medeniyet tecrübesi insana sonuna kadar yabancı kalamazdı. Eski
705. şairlerimizin aşk için, insan tabiatı için yazdıkları şeyler kendi kalblerini ve
706. hayatlarını nasıl iyiden iyiye yokladıklarını gösterir. Fakat şiirin şekli ve teksif nizamı bu
707. dikkatlerin derinleşmesine mani olur. Eski mesnevi çerçevesi içinde bu dikkatlerin hikâyeye
708. nakli ise gelenek yüzünden kabil değildi. Şark çizilmiş hadleri durmadan zorlar fakat ötesine
709. geçemezdi. Müsteşrikler tarafından o kadar ehemmiyet verilen Hay bin Yakzan'ın o çok güzel
710. hikâyesine gelince, Müslüman âleminin tek romanı olan bu zihnî dramda psikolojiden ziyade, yahut
711. onunla beraber, çok ustaca idare edilmiş bir muakale vardır. Bizce Müslüman hikâyesinin romana
712. istihale edememesinin, saydıklarımızdan başka bir sebebi de tenkit
713. fikrinin yokluğudur. Hakiki tenkit zaruri şekilde tarih fikrine bağlıdır.
714. Hareket noktası olarak maziye değil bugünü alır. İslâm fikriyatında ise bu yoktur. Thibaudet'nin,
715. Don Quichotte için söylediği şey sadece parlak bir buluş olamaz. Her yeni hikâye bir öncekinin
716. tenkididir. Tiyatro veya hikâye, yeni bir nevin doğması için cemiyet bünyesinin ileri bir hamle
717. ile değışmesi şarttı. Halbuki Müslüman cemiyetlerde bütün müesseseleri beraberinde sürükleyen ve sosyal
718. tabakaların karşılıklı vaziyetlerini değıştiren bu cinsten bir değışiklik görülmez. O kadar arızalı olan,
719. Moğol istilâsı ve Ehl-i Salip seferleri ile âdetâ ortadan bölünen Mısır'ın Fatmiye devri gibi mühim bir mezhep
720. ayrılışını, Endülüs Rönesansını ve Osmanlı istilâ ve ihtişamını idrâk eden İslâm tarihi bütün bu
721. büyük hadiselere rağmen içtimaî bakımdan hemen hemen olduğu gibi kalmış, bir türlü burjuvazisi
722. doğmamış ve Müslüman sarayı değışmemiştir. Belki de fikrî hayatın durgunluğunun,
723. hatta düşüklüğünün, iç buhranlarının en mühim âmili olan içtimaî çöküntüler istisna
724. edilirse Müslüman cemiyetlerinin tarihinin en büyük eksigi bu burjuvazinin teşekkül
725. edemeyişidir. Nihayet bu sebeplere kadın ve erkek münasebetlerinin
726. yokluğunu da ilâve etmek lazım gelir. Müslüman hikayeleri, „Dekameron“u çok andıran
727. entrikalarla gizli münasebetlerin, kıyafet değıştirmek suretiyle satılığa çıkma buluşuyla ve
728. diğer entrikalarla esirlik müessesesinin, ani tesadüflerle ve onların türlü şekilleriyle sevgililer arasında
729. içtimaî seviye ve mevki farkının hikâyesini yapmıştı. Bütün bu hikâyeler iyi okunursa esas çatının daima
730. aynı hususiyetin, yani devamlı ve tabii kadın erkek münasebetinin yokluğu üzerine kurulduğu

731. görülür. Tanzimat'tan sonraki ilk romanın bocalayışı bunun vâzih misalini verir. Şunu da ilâve
732. edelim ki, eski edebiyatımız teşekkül etmiş bir nesrin yardımından da
733. mahrumdu. Eski nesrin çok defa lüzumsuz bir yığın sanat veya şakada kalmasının- ve tarih gibi
734. çok zengin bir müşahede kaynağına dayanan taraflarında bile genişleyememesinin hakiki
735. sebebi kültürün insana ayırdığı sahanın darlığıdır. Filhakika bu nesrin, dinî
736. tasavvufî öğretici eserlerin, "Kur'an" ve hadis tercümelerinin -birinciler daha ziyade başlangıçta yani XIII. ve
737. XIV. asırlarda- tefsirlerin ve bazı istisnalar dışında daima saraya bağlı tarihlerle, tarih düşüncesiyle hiç alakası
738. olmayan terceme-i hal tezkirelerinin, fermanların, resmi yazıların, siyasi konuşma fezlekelerinin, layihaların
739. dışında hemen hemen tatbik sahası yoktur. Arap nesri bu dar sahada bile dikkate değer bir
740. kütüphane bırakmıştır. Fakat Araplar yalnız kendi dillerini kullanıyorlardı ve Arap nesri
741. medeniyet ve kültürün kuruluşu devrinde teşekkül etmişti. Eldeki ilk büyük eseri
742. «Kur'an» gibi her bakımdan mütakâmil bir eser olduğu gibi, hikâye ve mektup nevini de yukarıda anlattığımız
743. şartlar içinde olsa bile kullanmıştı. Arap cemiyetinde bizdeki gibi zevk tabakalaşması yoktu. Seci
744. gibi nesir sanatlarının ve şiire o kadar kuvvetle hakim olan belâgat kaidelerinin, hüner endişelerinin,
745. başlangıcını yine Arapçadan alan teşrifat ve merasim cümlelerinin, iki dilin
746. lügatini ve hazır malzemesini (ayet, hadis, büyüklerin sözü, Arapçadan alınmış mısra ve beyitler) birden
747. kullanan ve medeniyetin asıl yaratıcı devrini bitirdikten sonra yeniden ve çok karışık bir
748. sözlükle teşekkül etmeye çalışan Türk nesrinde bu canlılığa imkân
749. vermemesi tabî idi. Halbuki Türkçe, tarihe Orhon âbideleri gibi hakikaten olgun bir nesir eseriyle girmişti.
750. Daha o devirde bile her şeyden evvel bir nesir dili gibi görünür. Toplayıcı nahvi vuzuhun ta
751. kendisidir. Fakat nesir ancak bir vasıttır. Ve yalnız insanda ve insanla beraber yürür. Bu itibarla Türk
752. nesrinin macerasını anlamak için tarihî çerçeve içinde Türk insanını mütalâa etmek
753. gerekir. Prof. Kaplan'ın Dede Korkut, Yunus Emre, Türk destanları ve Âşık Paşa üzerinde yaptığı etüdler
754. bize bu insanın XV. asra kadar ancak değişen hayat şartlarını zaptetmekle meşgul olduğunu gösterir.
755. XV. asırdan sonrakiler içinse eski şiiri mütalâa ederken yeter derecede bir fikir verdiğimizizi
756. zannediyoruz. Yukarıda bahsettiğimiz oyunları ve teşrifatı yalnız iki dilde yapan Fars
757. nesrinin Arap nesri karşısındaki tali vaziyeti düşünülecek olursa Türk
758. nesrinin bir türlü teşekkül edememesinin sebepleri daha iyi anlaşılır.
759. Hakikatte bizim bugün «inşa» kelimesiyle hülâsa ettiğimiz bu sanatlar iyi bir nesrin asıl
760. kuvvet ve hususiyetlerini alacağı ferdin yerini, tıpkı şiirde olduğu gibi fakat ondan daha
761. başka, bütün hayatlığı giderecek şekilde, hünerin alması demektir. Onun içindir ki eski nesirde
762. ferdin asıl malikânesi olan üslûptan çok güç bahsedilebilir. Sinan Paşa'yı istisna
763. edersek, Naima ve Şarihülmennarzâde ve Evliya Çelebi gibi bu sanat ve inşa merakını,
764. nesri bir ifade vasıtası addettikleri için yenmiş olanları bile tam mânâsıyla bir üslûp
765. sahibi addedemeyiz. Eski nesri boğan bu söz sanatları iptilâsının mühim
766. bir sebebi de şüphesiz ki başka dillerde plastik sanatlardan ve resimden gelen terbiyeden,
767. onların insana açtığı sarîh görüş imkânından mahrum oluşudur. Burada edebi eserin her kültürde
768. diğer sanatlara takaddüm ettiği hakikatini unutmuş değiliz. Ancak muayyen bir gelişme
769. devrinden sonra diğer sanatlardaki çalışmaların, dilin ve insanın üzerindeki tesirin
770. yokluğundan bahsetmek istiyoruz. Çizginin, resmin, heykeltraşının
771. yani rengin ve hacmin tecrübesinden geçmemiş, reel müşahedesinin nizanımı ve
772. nisbet fikrini bunlarda denememiş ve bunların tecrit terbiyesini almamış bir edebiyatta ve
773. bilhassa nesirde, elbeteki eşya ve dış dünya ile temas çok sathi kalacaktı. Yahya Kemal ... der ki çok
774. yerinde bir mütalâadır. Filhakika bizim bugün o kadar suçlandırdığımız insanın lüzumsuz ve donmuş
775. süsleri hep bu terbiyenin yokluğundan gelir. Hakikatte eski nesrin asıl
776. sığlığı inşa değildir. Fuzulî ve İdris-i Bitlisî'nin verdiği örnekle başlayan inşa ancak XVII. asrın
777. ortasına kadar nesre hakim görünür. Ondan sonra, en mübalağalı eserlerinde bile ancak muayyen
778. teşrifat cümlelerinde rastlanır. Hakikatte asıl eski nesir, bir çeşit rahat ve dağınık konuşmada kalmıştır.
779. Yukarıda anlattığımız gibi ilim dili olmamış ve ilmin dile getirdiği sarahatin

780. tecrübesini tatmamış bu çözümlü konuşma asırdan asıra ve muharirden muharrire gelen asıl tarzıdır.

781. Türkçede nesrin teşekkülü için insanın ve cemiyet müesseselerinin değişmesi, tahsil sisteminin

782. Türkçeye dönmesi lazımdı. İşte Tanzimat bunu yaptı. **Garplılaşma Hareketine Umumî Bir Bakış**

783. **Başlangıçtan 1789'a Kadar** XVIII. asra kadar Avrupa ile münasebetlerimiz siyasi vâkıalar istisna edilirse, coğrafi

784. vaziyetleri itibarıyla birbirinin âdeti tamamlayıcısı bulunan iki âlemin arasında mevcudiyeti tabii

785. olan iktisadî münasebetin hudutlarını hemen hemen geçmez ve bu şekilde dahi, daha

786. ziyade, memleketimize gelen Avrupalılar tarafından idare edilirdi. Şimdi kapitülasyon adını verdiğimiz

787. muhtelif mukaveleler ve müsaadeler ile kendilerine memleket içinde oturmak, ticaret yapmak ve

788. seyahat etmek hakları verilen “müste'men” ecnebler (ilk devirlerde başta Ceneviz ve Venedikliler⁽²⁾)

789. olmak üzere tüccar ⁽²⁾*Anadolu Selçuk Türklerinin Avrupa ile ilk teması, henüz teşekkül halinde bulunan yeni*

790. *vatan coğrafyasının zaruret ve şartları içinde olur. Daha bizim Malazgirt zaferini kazandığımız*

791. *senelerde (1071) Venedik ve Pisa birer iktisadî teşekkül halinde mevcuttular ve Şarkî Akdeniz ticaretinde rol*

792. *oynamaktaydılar. Biraz sonra bunlara, gittikçe mühim bir denizci site halini alan Cenova iltihak*

793. *eder. Fakat bugün garplı dediğimiz milletlerle asıl büyük temasımız Haçlı seferinin başlaması*

794. *üzerinedir. Büyük hücum dalgalarıyla iki buçuk asır süren bu uzun mücadele esnasında her iki tarafın*

795. *birbirini çok yakından tanımak imkânını bulduğu muhakkaktır. Daha bu devirden itibaren*

796. *Anadolu Selçuklarının tarihinde bazı mühim ihtidâlara tesadüf edildiği, Hospitalier şövalyeleri kabilinden*

797. *bazı dini, askeri teşekküllerin Selçuk sultanları emrinde çalıştığı görülür. Bununla beraber*

798. *henüz lâıykıyla tedkik edilmemiş bulunan bu münasebetlerin derecesi ne olursa olsun Suriye ve*

799. *Anadolu Türkleri üzerinde, Müslüman Şark medeniyetinin ve harsının çerçevelerini zorlayacak şekilde*

800. *mühim bir tesir yapmış olmaları ihtimali azdır. Olsa bile bunu milletlerin örfü dediğimiz ağır ve*

801. *zengin halitada lâıykıyla ayırt etmek güçtür. XIII. yüzyılda büyük Haçlı dalgalarının duraklaması ve*

802. *İstanbul'da teşekkül eden Lâtin İmparatorluğunun (1204-1261) yıkılması üzerine Garp milletleriyle*

803. *münasebetlerimiz mühim bir safhaya girer. Lâtinlerden İstanbul'un istirdadiyla eski paytahtına ve*

804. *tamamlığına kavuşan Bizans, hakikatte tüccar İtalyan sitelerinin iktisadî esaretine*

805. *düşer. Müteşebbis İtalyanlar, başta Cenevizliler ve Venedikliler olmak üzere Bizans sahillerini istila*

806. *ederler, Karadeniz ve Akdeniz ticaretine hakim olurlar ve ellerinde bulunan yahut*

807. *teşebbüslerine açık olan limanların arkasındaki kara kıt'alarıyla geniş manada siyasi ve iktisadî*

808. *münasebetlere girişirler. Moğollar'ın Anadolu'yu istilâ ettikleri devirde Cenevizliler'in, 1270'den itibaren Sivas'ta*

809. *ve İtalyan tebaası, sonraları Fransızlar, İngilizler, Hollandalılar ve diğer Avrupa milletleri) sadece bu iki*

810. *âlemin arasındaki teması temin etmekle kalmazlardı; içlerinde sarayın ve Bâbüâli'nin*

811. *emniyetini kazanmış insanlar sıfatıyla, bazılarının, mühim vazifelerle tarafımızdan Avrupa'ya bile*

812. *gönderildikleri olurdu. Bittabi hemen hemen tek cephe olan bu tarzda bir münasebetten fikir ve sanat*

813. *sahasında büyük tesirler beklenemezdi. Binaenaleyh garp'la, 1304'den itibaren de Tebriz'de birer ticaret konsoloslukları*

814. *vardı. İstanbul'un yerine Galata'nın hâkim olduğu, Ceneviz-Venedik rekabetinin sürekli harplere*

815. *meydan açtığı, büyük İtalyan sitelerinden gelmiş müteşebbislerin, yarı iktisadî yarı askeri küçük Latin*

816. *teşekküllerinin Ege Denizi'ndeki adalara hakim olduğu ve Bizans imparatorluğu dahilinde her kalkınma*

817. *hareketini ani ve düşmanca tedbirlerle karşıladıkları bu büyük karışıklık devrinde, yeni*

818. *teşekkül etmekte olan Osmanlı hükümeti Anadolu'nun garbında Bizans'a karşı tamamladığı*

819. *fütûhatını Rumeli kıt'asına nakleder. Bu suretle şarkî Akdeniz'deki iktisadî faaliyette*

820. *XIV üncü asrın sonuna doğru yeni bir âmil hâkim olur. Tüccar İtalyan cumhuriyetleri, şarktaki menfaat ve*

821. *teşebbüslerini, önüne geçmek imkânını kendilerinde bulamadıkları bu kuvvetin irade ve müsaadesine*

822. *göre yeni baştan tanzime mecbur kalırlar. 1453'te İstanbul'un fethi üzerine Galata teslim olur ve bunu*

823. *takip eden zamanda Karadeniz sahillerinin tamamıyla fethedilmesi üzerine doğu Akdeniz'in*

824. *şimalindeki Ceneviz hâkimiyeti sona erer, Ragusa cumhuriyeti biraz daha evvel*

825. *İmparatorluğa tâbi yarı müstakil bir, teşekkül halini alır. Öteden beri Suriye'de ve*

826. *Mısır'da kendisine geniş bir ticaret ve nüfuz sahası temin etmiş olan Venedik, elinde tutmakta*

827. *olduğu Kıbrıs ve Girit sayesinde mühim bir deniz imparatorluğu mâhiyetini muhafaza*

828. *etmesine rağmen, ticaret menfaatleri için imparatorlukla uyuşmaya mecbur kalır. İşte fâtiht Türklerin*

829. geniş mânâda münasebette buldukları ilk garplı kavimler daha ziyade başta Ceneviz ve Venedikliler
830. olmak üzere bu İtalyan siteleri oldu. Ahitle teslim olan ve sakinlerine bazı imtiyazlar temin
831. eden Galata, Anadolu ve Rumeli'de yeni baştan teessüs eden istikrardan istifade
832. etmek isteyen birçok Avrupalı tüccar ve iş adamıyla dolar. Bu suretle İstanbul'un bir köşesinde, yerli
833. hayata az çok yabancı, küçük bir müste'menler (aman verilmişler) zümresi teşekkül eder.
834. Şark'la Garp'ın arasındaki büyük ticari mübadelenin beslediği bu küçük kalabalığın
835. arasında, yeni saray nezdinde bulunmak hakkı bir lütuf şeklinde kendilerine bahşedilen
836. garplı devletlerin sefirleri, balyozları, maslahatgüzarları da bulunur. Arkalarında da ticari şirketler
837. vardır, Biraz sonra, XVI'inci asırda bunlara İngiliz Şark kumpanyası ile Marsilya ticaret odası ve Hollanda
838. teşebbüsleri iltihak eder. Bu suretle daha bu asırdan itibaren bize nisbetle garp sayılan alemin
839. memleketimizle ticaret münasebetleri hemen hemen umumi bir şekil alır ve yeni keşiflere ragmen garp
840. dünyasının mühim bir kısmını bu ticaret besler. Bu şirketlerden birincisinin şarktaki faaliyeti
841. hakkında, İstanbul'da uzun müddet oturan Juchereau de Saint-Denis, ... tâ Haçlı seferleri devrinde
842. başlayan sıkı ve devamlı bir temasa rağmen Ahmet III devrine kadar ne örf ve adette, ne de fikir ve sanat
843. meselelerinde belli başlı ve doğurucu kıymetlere mâlik bir tesiri kaydetmek mümkün değildir. Grup
844. dünyasının alt üst eden Rönesans hareketi ve onun hayata getirdiği imkânlar, tamamıyla
845. meçhulümüz kalmış ve aradaki medeniyet farkına ... der. Marsilya ticaret odasına gelince, bu XVI. ve
846. XVII. asır Fransa'sının belli başlı refâh kaynağıdır. Bu ticarî teşebbüsler sadece
847. Türk imparatorluğunun servet menâbii ile geçinmezler. Karadeniz'in XVII'inci asra kadar münhasıran bizim
848. olması yüzünden bir kısım Rus ticaretinden de istifade ederler. [Bütün XVIII. asır boyunca Fransa'nın
849. şark siyaseti daha ziyade bu mühim ticari vaziyet etrafında dolaşır. Asrın başında Avusturya'nın
850. Triyeste yolu ile Akdeniz'e açılması ve Karadeniz'in Rus gemilerine serbestleşmesi Fransız
851. diplomasisine ilk mühim darbe olur. Ve bundan sonra hiçbir suretle mütevazın olmayan bir siyasetin
852. değişmeleri içinde Fransa, uzun zaman Türkiye'yi, her an imparatorluk arazisinde ilerlemek
853. suretiyle kendisine bu mühim kazanç menbaını kaybettirmek tehlikesini gösteren bu iki devlete karşı
854. hazırlamağa çalışır. Asrın sonuna doğru ise Rus savletinin önüne doğru geçilemeyeceğine kani
855. olan Fransa, bu siyaseti açıktan açığa terk etmemekle beraber bizzat Rusya ile de Karadeniz
856. ticareti için anlaşmak ister. Daha Osman III ve Mustafa III zamanlarından itibaren bu husustaki teşebbüsler
857. açıkça görülür.] Bu suretle muhtelif tarihlerde verilmiş imtiyazlarla, hakları bizce mahfuz olan ve mensup
858. oldukları devletlerce gayet şuurulu bir tarzda himâye edilen bu ecnebi müteşebbis sınıfının, etrafında
859. birdenbire teşekkül eden azınlık tebaadan mutavassıt bir sınıfla imparatorluk içinde
860. faaliyette bulunmasının iki mühim neticesi olur. Bunlardan birincisi Müslüman Türk tebaanın
861. garbı ticari vesilelerle dahi olsa tanyamaması, onunla kendi memleketinde ve ikinci netice ise
862. daha mühimdir. Teşebbüsün yabancı ellerde kalması yüzünden, iktisadi hayatın memlekette yavaş
863. yavaş bozulması ve servetin azalmasıdır. XVII. asır Anadolu tarihini dolduran büyük isyan hareketlerinde bu
864. iktisadi buhranın mühim bir âmil olduğu muhakkaktır. Yeni keşiflerden sonra büyük şark ticaretinden
865. mahrum kalan Türkiye, tabiatıyla iktisadi bir sıkıntı geçirecekti. Mısır'a Irak ve Suriye'ye, Kafkasya'nın
866. mühim bir kısmına sahip olan ve Karadeniz ticaretini elinde tutan bir iktisadi bütünlük
867. sıfatıyla, bu sıkıntı vakta hiçbir zaman tam bir refahsızlık şekline girmez; fakat teşebbüsün
868. elimizde bulunamaması, sermayenin bir türlü teşekkül edememesi bunun neticesidir.
869. XVII. asrın ortasından itibaren para muzayakası memlekette başlar. Daha, Haçlı seferleri esnasında garplı
870. tüccarların şark ticaretinde para yerine mal vermeye başladıkları görülür. rağmen sızabilen bazı bilgi
871. ve keşifler de, memleket içindeki hayata ve ilmi faaliyete yeni bir şey ilâve etmemişlerdi. Bununla
872. beraber, Osmanlı imparatorluğunu garpta olan biten her şeyden büsbütün habersiz de sanmamalıdır.
873. Matbaanın icadından hemen biraz sonra bu mühim keşfin memleketimize
874. getirildiğini biliyoruz. Bugün mühim bir parçası elimizde bulunan Piri Reis haritası coğrafi keşiflerin
875. bizde tam zamanında bilindiğini gösteriyor(3). Kâtib Çelebi'nin "Atlas" tercümesi vasıtasıyla Copernic ve
876. Galitèe'nin sistemlerinden haberdar bulunduğumuz anlaşılıyor. Sanatkâr Avrupa ile münasebetimiz ise daha
877. eski ve oldukça devamlıdır; Fatih'in sarayında Rönesans ustaları çalışmış, Bayezid II devrinde

878. Michel Angelo ile Leonardo da Vinci'nin VII. ve XVIII. asırlarda ise bu hal memleket içinde kuvvetle
879. hissedilir. Mevcut sistemi değiştirmemekle beraber iktisadi meselelerde bir nevi uyanık suur
880. taşıyan imparatorluk bu hal karşısında ecnebi ithalatını tahdit için oldukça geniş gayretler
881. sarfeder. Muhtelif devirlerde bazı ecnebi emtiasının istihlâkını meneden emirler
882. neşredilir. Bizim bu süreksiz ve dar sahalı tedbirlerimize mukabil Avrupa milletleri bir taraftan
883. bu iktisadi istismarı devam ettirebilmek, diğer taraftan şarkta yaşayan Hristiyanlar üzerinde manevi bir
884. nüfuz temin edebilmek için çok esaslı tedbirler alırlar. Daha XVI. asırdan itibaren şark, büyük bir tecessüs
885. mevzuu olur ve şark lisanlarını öğrenmek merakı başlar, XVII. asırda İstanbul'da Fransız seferethanesinde bir
886. Fransız Lisânı Çocukları Mektebi“ vardır ki, vazifesi şarkta kullanılacak memur ve tercüman
887. yetiştirmektir. Hemen aynı senelerde Avusturya imparatorluğu aynı müesseseyi kurar. Öbür taraftan
888. memleket içine dağılmış bulunan küçük iktisadi birlikleri sıkı bir nizam ve teftişe tabi bulundurulur
889. ve bu menfaatların inhisarını elde tutabilmek için her türlü siyasi çareye başvurmaktan çekinmezler.
890. Hülâsa, daha XVII. asırdan itibaren şark siyaseti, bir bakıma göre bir iktisadî rekabet mihveri etrafında döner.
891. XVIII. asrın sonunda ise, bu siyaseti ve imparatorluğun mukadderatını, „en ziyade
892. müsaadeye mazhar millet“ imtiyazının bütün komşu devletlere şumüllendirilmesi mecburiyetiyle hülâsa
893. etmek yanlış olmaz. (3) Fazla ve etraflı izahat için bk. A. Adnan Adıvar „Osmanlı Türklerinde İlim“ İstanbul
894. 1934. Profesör Fuad Köprülü'nün, Barthold'un «İslâm Medeniyeti Tarihi» tercümesine [İstanbul 1940] ilâve suretiyle
895. yazdığı „izahlar ve düzeltmeler“ kısmında iyice anlattığı gibi [s. 255 ve devamı, not 95] XV. asır
896. sonundaki keşfiyat ile imparatorluk gayet yakından ve tam zamanında alâkadar olur. Daha Beyazıt II
897. devrinden itibaren Memlûklerle teşriki mesai edilerek Basra körfezine yerleşmeye teşebbüs
898. eden Portekizlilere karşı mücadele edildiği gibi, XVI asırda da bildiğimiz Hint seferleri tertip edilir
899. Ayrıca Sokullu 'nun- İstanbul'a getirilmesi için teşebbüslerde bulunulmuştu(4). Ayrıca saraya ve devlet adamlarına gelen
900. muhtelif hediyelerle bu cinsten sanat eserleri memlekete giriyordu. Fakat bütün bu tam zamanında olan
901. münasebetler, aradaki zihniyet farkı ve bilhassa dahilî politikanın XV. asır sonunda birdenbire değişmesi,
902. ve ehli sünnet ulemânın gittikçe efkârı umumiyeye hakim olması ve Yavuz Sultan Selim'in
903. İran seferinden sonra eski Müslüman sanatları an'anesinin oradan getirdikleriyle kazandığı hız yüzünden satıhta kalan
904. bazı ufak tefek tesirlerden başka bir netice vermemiştir. Ticaret eşyası vasıtasıyla memlekete giren bazı
905. tezyini sanat motiflerine gelince, bunlar İslâm medeniyeti ve kültürü dediğimiz büyük ve çok inzibatlı
906. terkinin içinde derhal hüviyetlerini kaybetmişler ve yerleşmişlerdir. Esasen muhtelif
907. medeniyet zümreleri arasında, tarihin en uzak devirlerinde bile tesadüf edilen bu cinsten alıp
908. vermelere, kendi alanları dışında mühim bir kıymet atfetmek doğru olamaz. Mustafa III devrine kadar Türk
909. mimarisinde ve tezyini sanatlarında ve bazı küçük hüner an'anelerinde daima bu cinsten tesirler, ancak
910. aranılırsa bulunabilecek vaziyette kalırlar. Bu devirden sonradır ki, terkinin yavaş yavaş
911. bozulması üzerine onlar geldikleri kültür ve an'aneyi ifşa etmeğe başladılar. *sadareti esnasında*
912. *Süveyş kanalının açılması teşebbüsü vardır. Bundan maadâ, Türk münevverleri de iktisadî hayattaki bu*
913. *değişikliğin vehameti üzerinde dururlar. 1580'de yazılmış olan ve İbrahim Mütefferrika tarafından*
914. *tabedilen «Hadis-i Nev yahut Tarih-i Hind-i Garbi» adlı eserin sahibi Emir Mehmed bin Hasan Suud adlı*
915. *muharririn bu hususta yazdığı şeyler çok şâyânı dikkattir. Profesör Zeki Velidi, bu kitabın*
916. *yazmalarından birine Ömer Tâlib adlı meçhul bir muharririn aynı mevzu üzerinde ilâve ettiği bazı*
917. *haşiyeleri «Türkistan» adlı eserinde neşretmiştir. (4)Topkapı sarayı arşivinde bulunan (E. 6184 numarada kayıtlı) ve*
918. *Leonardo'ya ait olduğu tahmin edilen bir mektupla, yine Leonardo'nun notları içinde bulunan,*
919. *Beyoğlu ile İstanbul arası için çizilmiş bir köprü taslağı Leonardo'nun İstanbul'a daveti meselesinde*
920. *bizce hemen hemen hiç şüphe bırakmamaktadır. (Bu vesikalar ve bunlar etrafındaki tarihi izah at için*
921. *bk. ... „Ceneviz'den Lionardo“ namıyla yazılan bu mektupta Sultan'a, bir değirmenle, İstanbul - Galata arasında*
922. *bir köprü inşası için bazı projeler anlatılmaktadır. Mektuptaki ifade, bunun, daha evvel bildirilmiş bazı*
923. *istekler üzerine hazırlanan tasarımlardan sonra verilmiş bir cevap olduğu intibamı uyandırmaktadır.*
924. *Michel Angelo'nun davet edildiği ve çok dindar olan büyük sanatkârın Hristiyanlık efkârı umumiyesinden*
925. *çekinerek gelmediği iyice biliniyor. Bu sanatkâra dair herhangi bir eserde bu hususta kâfi izahat*
926. *vardır. Askerlik ve gemicilik sahasında da her iki tarafın birbirini takip etmesi ve bazı teknikleri*

927. alması tabiiydi. Fâtih'in Macaristan'dan getirttiği topçu ustası Urban buna bir misâldir. Fakat burada
928. da fazla ileri gidilmemiş ve zaman geçtikçe aradaki fark lehimize olmaktan çıkmıştı. XVIII. asırda
929. Avrupa devletlerinin muntazam askerî teşkilâtlarına ve gittikçe ilerleyen gemiciliklerine mukabil,
930. Osmanlı imparatorluğunda yavaş yavaş bu iki teknik şubesi bir ihtisas ve meslek olmaktan çıkmakta
931. bulunuyordu(5). Hülâsa, on sekizinci asrın başlarında, Rönesans'ı ve onun hayata getirdiği feyizli
932. değişiklikleri idrak eden, coğrafi keşifler sayesinde Amerika'yı kendisine eklemek ve eski
933. dünyanın mühim bir kısmında doğrudan doğruya faaliyete geçmek suretiyle sahasını ve
934. istihsal imkânlarını iki yüz yılda birkaç misli genişleten, kültür birliğinin şuuruna ermiş,
935. iskolastik zihniyetin ve feodal sistemin dar ve kat'î çerçevelerinden çıkarak kendisine yeni hayat şekilleri
936. yaratmağa başlamış olan bir Avrupa karşısında, ilmi hayatı durmuş, iktisadî nizâmî ve istihsal kuvvetleri
937. birbiri peşinden gelen devamlı harpler, isyanlar ve iğtişâşlarla altüst olmuş, birçok sahalarda tekâmülün
938. mucizesini unutmmuş bir Osmanlı imparatorluğu mevcuttu. Bu iki âlem arasındaki devamlı çarpışma
939. XVII. yüzyılın sonuna kadar nisbî bir kuvvet muvazenesiyle yürümüşü. İmparatorluk, Karlofça muahdesiyle
940. (1699) neticelenen Avusturya harbinden (1683) hemen biraz evvel dahi Girit'te ve Avrupa'daki seferlerinde eski şevketini
941. zahiren olsun muhafaza etmişti. Ancak Viyana hezimetinden sonra, bilhassa onun neticesi olarak ki
942. bu muvazene esasından bozulur. Filhakika kırk senelik devamlı bir muharebe devresi ve bitmez
943. tükenmez dahili karışıklıklarda geçen bu devrin sonunda Rusya da yeni bir kudret olarak
944. atılmış bulunuyordu. Böylece imparatorluk için, nüfusça, bünye ve teşkilâtça ve bilhassa doğuşen ordunun
945. asıl kuvvetini yapan teknik ve düzen itibariyle üstünlük cevri artık geçmiş bulunuyordu. Bu
946. saydığımız üç üstünlükten o devirde yalnız orduya ait olanın üzerinde durulması tabii idi. Mensup
947. olduğu medeniyet, ezası birbirine bağlı ve birbirini tamamlayan bir terkip halinde yaşarken asrın
948. istediği tarzda bir düzeni temin için bütün bir cemiyet sistemini değiştirmek elbette ki- (5) *Türk gemiciliğinin*
949. *tarihi hakkında hülâsa şeklinde Cevdet Paşa'da malûma vardır. «Cevdet tarihi» V, s. 109. XVIII asırda*
950. *Türk bahriyesinin vaziyeti hakkında, Enver Ziya Karal'ın tercüme ettiği, Comte de Bonneval'ın 1784'de verdiği*
951. *rapora, «Osmanlı tarihine dair vesikalar» Belleten, nr. 14-15. 1949, s. 178-181. kimsenin aklına*
952. *gelmezdi. Kaldı ki ilk bakışta buna lüzum da yoktu. Devlet müesseselerinde görülen çöküntüye rağmen*
953. *cemiyet hâlâ kuvvetli ve sağlam ve harice karşı hakikî bir mücadele şevkinde idi. Diğer taraftan*
954. *yalnız orduyla ve sanayiî bazı nûmuneleriyle tanılan bir medeniyetin üstünlüğü meselesi*
955. *elbette tek bir hezimetin tecrübesiyle kabul edilemezdi. Osmanlı cemiyeti, kendisine karşı daima az çok*
956. *birlik halinde bir Avrupa görmeğe alışmıştı. Hattâ dinî bağların bile dağınık Müslüman coğrafyasında*
957. *böyle bir tesanüdü temin edememesi de onu yeise düşüremezdi. O, tarihini tek başına*
958. *yapmış ve öyle yaşıyordu. Bu itibarla on sekizinci asıra kadar garba bakışımızda*
959. *mühim bir değişiklik görülmemesi gayet tabiidir. Elimizde bir Türk muharriri tarafından Avrupa için*
960. *yazılmış müşahedeye dayanan ilk mühim vesika, Kara Mehmed Paşa'nın sefâret heyetiyle Viyana'ya gitmiş*
961. *olan Evliya Çelebi'den gelir. Müşahedelerinde hiç de safdil olmayan Evliya Çelebi, Viyana'da bizimkinden*
962. *çok başka bir âlem görmüştü. Muntazam ve itaatli bir ordu, bizimkinden çok daha iyi tanzim edilmiş bir*
963. *tahkimat sistemi, mâmur ve verimli bir toprak, müreffeh mesut, neşeli bir halk kütlesi, zengin bir mimarı ve*
964. *inzibatlı bir şehirle karşılaşmıştı. Bir kelime ile bu, Rönesans'ın doğurduğu Avrupa idi. Bütün bunları*
965. *kendisine has mübalâğa ve fantazi ile teker teker anlatan Evliya Çelebi'nin saatler ve kütüphaneler hakkında*
966. *yaptığı küçük bir iki dikkatten vazgeçilirse bu sayfalarda herhangi bir mukayeseye dahi girişmediği*
967. *görülür(6). Bu itirafı çok gizli olmak şartıyla bulabilmek için XVIII. yüzyıla kadar gelmek lâzımdır. Ahmed III'ün sefiri*
968. *Yirmisekiz Çelebi Mehmed Efendi 1721'de gittiği Paris'i, Evliya Çelebi'nin Viyana'yı seyrettiği gibi Kanunî*
969. *asrının şanlı hatıraları arasında ve bir serhat mücahidinin mağmur gözüyle görmez(7). O, XVIII. asır Paris'ine*
970. *Karlofça'nın ve Pasarofça'nın (6)«Evliya Çelebi seyahatnâmesi», VII, s.267, 275. Evliya Çelebi'nin Viyana'da gördükleri*
971. *arasında bilhassa tekniğe ait şeyler ile şahit olduğu bir kafatası ameliyatının kendisini fazla*
972. *alâkadar ettiği anlaşılıyor. Seyyahın diğer Avrupa memleketleri hakkında yazdıklarının*
973. *kaybolmuş olması, yahut yazılmamış bulunması çok hazin bir şeydir, elimizde güzel bir*
974. *vesika bulunacaktı. Viyana için yazdıklarına gelince bunlarda garp tekniğine ve*
975. *teşkilâtına karşı bir nevi hayranlığı bulmamak kabil değildir. Fakat Viyana'ya bütün bir serhat*

976. *destanını beraberinde taşıyarak giden Evliya, bu hissi çok kuvvetle gizler. Bununla beraber,*
977. *daha o zamanda Frenk icadının memleket içinde bir alâka uyandırdığı görülür.*
978. *(7)Yirmisekiz Mehmed Çelebi bakmasını, görmesini ve göstermesini bilen nâdir yaratılışlardandır. Hakikatte*
979. *bu küçük sefaretnâmede devrinin bütün Fransa'sını bulmak mümkündür. Çelebi, sade „rasadhâne,*
980. *teşrihhâne, tiyatro millî şuurda açtığı hazin gediklerden ve devlet işlerinde pişmiş zeki bir memurun*
981. *tecrübesiyle bakar. Filhakika aradaki zaman zarfında imparatorluk iki büyük ve kanlı macera geçirmiş,*
982. *cihangir muharip ve mücahit gururu yaranlanmış, üst üste Budin'i ve Belgrat'ı kaybetmiş, velhâsıl, şartlar*
983. *mühim bir surette ve aleyhimizde olarak değişmiş bulunuyordu. üstelik Evliya Çelebi'nin uzak bir tehdit*
984. *halinde sezdiği Rus tehlikesi artık fiilen mevcuttu. Hiçbir kitap garplılaşıma tarihimizde bu küçük*
985. *“Sefaretnâme” kadar mühim bir yer tutmaz. Okuyucu üzerinde «Binbir Gece»ye iklim ve maâhiyet*
986. *değiştirmiş hissini bırakan bu kitabın hemen her satırında gizli bir mukayese fikrinin beraberce*
987. *yürüdüğü görülür. Hakikatte bu sefaretnâmede bütün bir program gizlidir.*
988. *Yirmisekiz Çelebi Mehmed Efendi'nin “Sefaretnâme”sinin devrine doğrudan doğruya müessir*
989. *olduğunu kabul etmesek bile, bu kitabı zamanında az çok mevcut olan bir ruh haletinin*
990. *ifadelerinden biri olarak görmek lâzım gelecektir. Filhakika Avrupa ile münasebetlerimiz bu kadar*
991. *sıklaştığı bir devir pek azdır. Bu, Fâtih'den beri İstanbul'da mevcut olan ecnebi kolonisinin yavaş yavaş*
992. *yüksek tabakanın hayatına az çok girmeye başladığı devirdir. Yazık ki, ne Damat İbrahim Paşa bir*
993. *yenileşme programını hazırlayabilecek kadar irâdeli bir şahsiyetti, ne de devri buna müsâitti. Bu*
994. *itibarla, bu ilk temas daha ziyade zevk ve sanat sahasında eser verir. Nasıl, Yirmisekiz Çelebi sefâret heyetinin*
995. *ve İstanbul'a gelen Madam Montagu gibi bazı seyyahların garpta bize karşı uyandırdığı alâka yavaş yavaş*
996. *Avrupa merkezlerinde frenlerin “Turquerie” adını verdikleri bize ait bir zevk, giyim kuşam, dekor ve zerafet*
997. *modasını tesis ederse, İstanbul'da vezir Damat İbrahim Paşa'nın etrafında da ecnebi temasların*
998. *verdiği yeni ve mukabil bir zevk uyanmağa başlar. Muhtelif hediyelerle ve ticaret ve sanat eşyasıyla iki*
999. *âlem birbirini tadyordu. Bu devirde zihniyet farkının ve opera gibi ilim ve kültür*
1000. *müesseselerini anlatmakla kalmaz. Ayrıca Fransız saray ve bahçe mimarisi üzerinde çok ve mühim tafsilât*
1001. *verir, aynacılık, halıcılık gibi büyük Fransız sanatları üzerinde durur, bazı teknik inkişafı dikkat*
1002. *eder, Evliya Çelebi'nin Viyana'sındaki otomatlara mukabil o „İlm-i cerr-i eskâ“dan*
1003. *bahseder. Bunların yanı başında Fransız askerinin talim ve manevra şekillerini. askeri*
1004. *hastahaneler ve kışlaları anlatır. Krallık kalelerinin maketlerini ihtiva eden dîvanhâne bilhassa*
1005. *dikkatini çeker. Kitapta açık mukayese yoktur, fakat her sahifede insan emeğinin bizimkinden*
1006. *çok başka bir tarzda idare edildiği bir âlemi görmekten gelen bir his vardır. müsaade ettiği*
1007. *nisbette bazı Fransız ve Avrupa modaları memleketimize girer. Fransız bahçesi, Fransız mimarîsi çok*
1008. *değiştirici nisbetler ve müdahalelerle uzaktan taklit edilir, bazı eski tezyinat geleneklerimize garplı*
1009. *motifler, bir nevi natüralist zevk getirir. Fakat asıl mühim olanı, harice karşı çok mahdut bir*
1010. *zümrede olsa bile, yumuşayan bir tarafın bulunmasıdır. Bu müsamaha ile İstanbul'daki ecnebilerin de*
1011. *hayatı serbestleşir ve onların etrafındaki mutavassit sınıfta yavaş yavaş garp muaşeretini taklit edilir.*
1012. *Ahmed III ile vezirlerinin etrafında tekrar, şark hayatında İl- ham arayan bir takım garplı ressamlar*
1013. *görünmeye başlar(8). Hakikatte o zamana kadar kapalı duran bir kapı açılmış demektir. Filhakika bu ceryan,*
1014. *muhtelif tepkilere rağmen bütün asır boyunca devam edecektir. 1775'de İstanbul'a gelen*
1015. *Baron de Tott, karısının ziyaretine gittiği bir sultan sarayında - Ahmed III'ün kızı - bütün bir Fransız*
1016. *dekorunu hazır bulduğunu söyler. Devrin haddizatında büyük bir mânâ taşıyan hadisesi,*
1017. *Yirmisekiz Çelebi'nin oğlu Said Mehmed Efendi'nin –bilâhere Paşa- İbrahim Müteferrika ile*
1018. *açtıkları matbaa'dır. Bu ilk matbaa'nın bastığı eserlere(9) dikkat edilecek olursa XVIII. asrın ilk*
1019. *yarısını hakikaten bir uyanma devri addetmek zarureti vardır. Bu uyanışın en mühim âmili*
1020. *İbrahim Paşa'nın, daha sonra Mahmud I' in ve bilhassa asıl matbaacılığın kurucusu olan*
1021. *Said Galib Paşa'nın himayelerine mazhar olan İbrahim Müteferrika'dır. Tab'ettiği “Cihânnümâ”ya (8)Bu*
1022. *ressamların içinde en şöhretlisi Van Moor, (1671-1737)'dur. Gerek onun, gerek diğer son İstanbul ressamaları*
1023. *için... (9)İbrahim Müteferrika'nın bastığı kitapların tam listesi için S. N. Gerçek, «Türk matbaacılığı». Bu*
1024. *devirde coğrafyaya verilen ehemmiyeti gösteren eserlerden biri 1732 -1733 arasında Petros Baronian tarafından*

1025. «Risâle-i Coğrafiyye» adıyla tercüme edilen Jacques Robbs'in «La méthode pour apprendre facilement la Géographie»,
1026. nâmındaki eseridir. yaptığı zeyillerde bize modern astronominin unsurlarını getiren, Copernic ve
1027. Descartes sistemlerinden bahseden İbrahim Müteferrika, ayrıca «Füyûzâtü'l-mknatişîye» adlı bir
1028. eserle de mîknatıstan bahseder. İbrahim Müteferrika bu zeyillerinde Edmond Pourchot adlı
1029. Descartes'cı bir profesörün eserinden serbestçe tercüme suretiyle istifade etmiştir. İbrahim Müteferrika
1030. ilk defa «Risâle-i İslâmiye» adlı bir telifle nazarı dikkati çekmişti. Fakat kendisini daha ziyade coğrafyacı
1031. addediyordu. Bastığı kitaplar arasında coğrafi eserlere verdiği ehemmiyetten maâda,
1032. devri için mükemmel haritalar da vücuda getirmişti. Matbaanın lüzumunu gösteren bir
1033. lâyhadan başka bir şey olmayan “Vesiletü't-tibâa” adlı eserinde devlet adamlarının coğrafya bilmelerinin
1034. ehemmiyeti üzerinde ısrar ettiği gibi Mahmud I'nin cülûsu senesinde yazdığı
1035. «Usûlü'l-hikem fî nizâmü'l-ümem»in(10) bir bahsini de yine askerlik için çok ehemmiyetli gördüğü bu
1036. ilme tahsis eder. Bizde Avrupalılaştırma hareketin beyannâmesi addedilmesi lâzım
1037. gelen bu eser, hiç şüphe yok ki İbrahim Müteferrika'nın en mühim eseridir. Diğer eserlerinde sadece muayyen
1038. mevzular üzerinde az çok ihtiyatlı ve mütereddid bazı fikirler getiren muharrir-tâbi, burada
1039. ehemmiyeti itibariyle- bütün hayata şâmil olan bir görüş, daha iyisi bir teklif sahibidir.
1040. Kitabın başında Lâtince bildiği için Avrupa milletleri hakkında fikir sahibi olduğunu
1041. söyledikten sonra “monarkiya”, “aristokrasiye” ve «demokrasiya» adlarıyla üçe ayırdığı idare tarzlarını kısaca
1042. anlatır ve askerliğin lüzumundan bahseder ve nihayet eski askerlik tarzıyla yenisi
1043. arasında bir mukayese yaparak yeni usulün faydalarını bir bir sayar ve Avrupa'nın inkişafındaki
1044. sırrın burada olduğunu söyler. Ona göre bu yeni ordu ve teşkilât sayesinde haddi zatında azlık
1045. olan bir taife - yani Avrupalılar - bütün dünya yüzüne yayılmışlar, Amerika'dan istifade ettikleri gibi
1046. “muhit-i şarkî ve garbîde nice diyâra musallat olmuşlar”dır. Sadece bu fikrin çerçevesinden mütalea
1047. edildiği takdirde İbrahim Müteferrika'nın «Târih-i Hind-i Garbî» ile “Târih-i Seyyah”ı niçin tab'ettiği anlaşılır.
1048. Hakikatte o, «Târih-i Hind-i Garbî» (10)Koca Sekbanbaşı, İbrahim Müteferrika'nın bu kitabından şu
1049. satırlarla bahseder: ... «Hülâsatü'l-kelâm it redd'il-avam'tı» Numûne-i Edebiyat-ı Osmanîye,
1050. 6. tab., s. 81. Eser 1831 tarihinde teb'edildiğine göre bu fıkranın sonundaki hüküm yanlıştır. Asıl
1051. mühim olan, ordunun islahı mevzubahs olan bu eserde İbrahim Müteferrika'dan bahsedilmiş olmasıdır.
1052. muharririnden ve şârihinden sonra Müslüman şark âlemini tehdit eden tehlikeyi gösteren ilk
1053. muharrirdir. Risâlenin bundan sonraki kısımları, muharririn yeni askerlik sisteminin kurulması
1054. hakkındaki fikirlerinden ibarettir. İki ayrı babda, araziye tanımak ve bilmek ile istihbârat meselesinin
1055. ehemmiyeti üzerinde duran muharrir, süratle hareket kabiliyetini hâiz küçük cüzitamlardan mürekkep,
1056. yeknesak kıyafetli, aynı silahla mücehhez, bol bir zabıt kadrosuna mâlik, mutî bir ordunun lüzumunda ısrar
1057. eder ve zamanının tâbiye ve sevkülceşininin kaidelerini hülâsa eder. Kitap, bir misal
1058. şeklinde Büyük Petro'nun yaptıklarını hülâsa ederek biter. Bu suretle,
1059. İbrahim Müteferrika, Yirmisekiz Çelebi Mehmed Efendi'nin «Paris sefaretnâmesi» ile başladığı işi, daha hususî bir
1060. sahada inkişaf ettirdikten başka, toptan bir değişmenin misalini vererek,
1061. imparatorluğun ve Müslüman şarkın kurtulmasının tek çaresini göstermiş olur.
1062. İmparatorluğun bundan sonraki tarihinde bu, orduyu yeni baştan tanzim meselesi ilk
1063. safta gelecektir. İbrahim Müteferrika'nın yanı başında ortağı Mehmed Said Efendi'nin -Osman III'ün
1064. sadrâzamı Said Galib Paşa - adını zikredersek XVIII. asrın başında yetişen, garba
1065. yaklaşma veya ondan istifade etmek isteyen belli başlı şahsiyetleri tamamlamış oluruz. Bununla
1066. beraber ordunun Avrupalıca tensiki fikrinin İbrahim Müteferrika'nın eserine tekaddüm
1067. ettiğini ve daha Ahmed III devrinin ortalarından itibaren bu hususta bazı kımıldanışlar
1068. bulunduğunu da söyleyelim. Nitekim Hammer, 1716'da De Rochefort adlı bir Fransız asilzâdesi'nin Bab-ı âlinin
1069. emrinde çalışmak üzere ecnebi mühendislerden mürekkep bir kıt'anın teşkili hakkında
1070. sadrâzama bir lâyiha” verdiğini yazar. İbrahim Paşa'nın bu projeye ne dereceye kadar ehemmiyet
1071. verdiği mâlûm değildir. Fakat devrinde yapılan askerî islahat teşebbüslerinin mühimsenecek
1072. bir tarafı olmadığı da muhakkaktır. «Lâle devri», bu hususta sadece bir tasavvuru kaydetmekle kalır.
1073. Mahmud I devrinde Louis XV. ile anlaşamadığı için Avusturya'ya, Prince Eugène de Savoie'a

1074. sığıman ve sonra onunla uyuşmadığı için de Türkiye'ye gelen Comte de Bonneval adlı Fransız zabiti
1075. -Müslüman olduktan sonra Humbaracı Ahmed Paşa- nın riyaseti altında topçu sınıfının ıslâhı için bazı
1076. tedbirler alınır(11). (11)Ahmed Paşa'nın Mahmud I devrinde hükümete takdim ettiği muhturalardan
1077. birisi İstanbul'da Millet kütüphanesi tarih kısmı yazmaları içinde 18 numaradadır. Bizim menbaların pek
1078. az bahsetmesine rağmen, asrının belki de en büyük askeri dehası olan bu zatın memlekete
1079. geldiği gündən itibaren ordunun ıslahına çalıştığı ve zaman zaman siyasi hayatta da mühim- Ata tarihi'nin
1080. 1734'de Üsküdar'da açıldığını söylediği Hendesehâne onun ısrarıylaadır. Bu mektebin açılması garp
1081. teknik ve bilgilerinin memlekete girmesini zarurî kılar. Aynı seneler içinde bazı garp menbalarından
1082. istifade edilerek yazılmış bir «İlm-i kıyas-ı müsellest» ile Montecuccoli'nin askerlik ve kumanda bilgisine ait
1083. olan meşhur eserinin Türkçeye tercümesi vardır. Rus ve Avusturyalıları yaptığımız sefer esnasında
1084. diplomatik temasların artması, Humbaracı Ahmed Paşa'nın bir nevi müşâvir olarak İstanbul'da bulunuşu,
1085. bizi 1730-1754 senelerinde garba ve bilhassa Fransa'ya yaklaştırır. Hakikatta bu devir, aradaki
1086. Patrona Halil ihtilâline rağmen “Lâle devri”nin bir devamıdır, hiçbir büyük tesiri kaybetmemekle beraber
1087. garpcılık fikrinin memlekette yerleşmesini temin eder. Bunu takip eden
1088. Osman III devrinde ise garba karşı sarayın vaziyeti değişir. Bu kısa fâsıladan sonra
1089. gelen Mustafa III devrinin (1757 - 1773) yenileşme hareketimizde çok mühim bir mevki vardır. Filhakika
1090. vakte kadar sadece bazı dağınık teşebbüslerden ibaret kalan ordunun garp nizamına göre ıslâhı
1091. fikri bu devirden sonra devamlı ve esaslı bir mesele hâlini alır. Baron de Tott adlı, aslen Macar
1092. olan bir Fransız ajanı bu hususta hükümdara yardım eder. Türkiye'ye gelişindeki maksat ne
1093. olursa olsun Baron de Tott'un orduyu ıslâh hususunda hakikî bir gayret sarf ettiği muhakkaktır.
1094. Süratçi ocağının teşkili ve yeni icat topların kullanılması, tophânenin ıslahı, Mühendishane mektebinin
1095. tesisi hep bu devrin yenilikleridir. Bilhassa bu sonucusuyla, memlekette riyazî bilgiler etrafında
1096. yeni ve mühim bir hareket olmuştur. Baron de Tott'un Mühendishane'de verdiği dersler, bizim Avrupa irfan
1097. ve tekniğiyle resmî alenî şekilde ilk temasımız olur. Bunun haricinde pâdişahın
1098. iki zaafî yüzünden Avrupa tababeti ile modern astronomi de memlekete girer. Bazı ecnebi seyyahlar
1099. Mustafa III zamanında tahsil için Avrupa'ya birkaç talebe gönderildiğini kaybederlerse de
1100. bu hususta elde kâfi malûmat yoktur. Yalnız, Viyana tababet mektebi ile münasebâtımızın bu devirde
1101. başladığı ve hattâ bazı gençlerimizin orada tahsil ettiklerini Şânîzâde'nin bir kaydından
1102. anlıyoruz(12). roller oynadığı muhakkaktır. Hammer, onun için ... der (12)«Şânî-zâde»,
1103. III, s. 135, sabık Reisületibba Mustafa Mes'ud Efendi'nin vefâtından bahsederken, onun Viyana'ya tahsil
1104. için gittiğini (2. ciltde de Seretibbâhktan azli dolayısıyla) fakat ciddi bir tahsil yapmadığını,
1105. kaçarak geri Yazık ki hakikî bir uyanıklığı gösteren bütün bu hareketlere rağmen
1106. memleketteki zihniyet olduğu gibi kalmış ve devlet, Avrupa politikasının çok müteharrik bir muvazene
1107. peşinde dâimâ değişen oyunlarını anlamak şöyle dursun, müdhiş bir kifayetsizlikle şarkta sadece kendi
1108. iktisadî menfaatlerini düşünen Fransız siyasetine alet olmuştur. Bu yüzden evvelâ Yedi-sene muharebesi
1109. esnasında (1756-1763) Rusya ve Avusturya'ya karşı muvaffakiyet ihtimali daima mevcut olan bir harbi
1110. açmak fırsatını kaybettiği gibi, yine aynı Fransız siyasetinin telkini ile, biraz sonra Lehistan
1111. krallığı meselesi yüzünden Kaynarca felâketiyle bitecek olan meşum Rus muharebesine (1768-1774)
1112. sürüklenmiştir. Kaynarca muahedesinden sonra yenilik hareketi bir müddet unutulur. Baron de Tott'un
1113. gitmesinden biraz sonra yapılan yenilikler ilga edilir ve imparatorluk tekrar eski
1114. hareketsizliğine döner. Ancak yenilik tarihimizde çok mühim bir mevki olan
1115. Halil Hâmid Paşa'nın sadarete gelmesi üzerine tekrar bu hususta harekete geçilir. Evvelâ Süratçılar Ocağı
1116. tekrar tesis edilir. “Hendesehâne-i Bahrî” açılır, ordu için mühim miktarda mütehassıs ecnebi zabitleri heyeti
1117. getirilir, yine ecnebi zabıt ve mühendislerinin, nezâreti altında gemi inşaatına ve tersanenin ıslahına çalışır
1118. (13). Fakat Halil Hâmid Paşa'nın azli üzerine döndüğünü söyler. Selim III zamamnda İstanbul'a gelen seyyah
1119. Castellan, kaptan Küçük Hüseyin Paşa'nın mütemedi İshak Bey'den bahsederken onun üç
1120. arkadaşlarıyla beraber Mustafa'nın tarafından Avrupa'ya tahsil için gönderildiğini yazıyor. İshak Bey'in
1121. hayatı arşiv vesikalarına istinaden kısmen tesbit edilmiş bulunduğu için Castellan'ın verdiği malûmatın
1122. yanlış olduğu anlaşılıyor. Maamafih Mes'ud Efendi'nin Viyana'da tahsil etmiş olması Castellan'ın

1123. rivayetiyle birleştirilirse Mustafa III zamanında ecnebî memleketlerine tahsile giden diğer bazı
1124. gençlerin mevcut olduğu da tahmin edilebilir. Esasen XVII. asrın ikinci nisfından sonra Avusturya ve
1125. Rusya ile münasebetlerimiz hakkında henüz ciddi bir tetkik mevcut değildir. (13) Bu zamanda Türkiye'ye gelen
1126. ecnebi mütehasısların nisbeten tam listesi için bk. ... Bunların içinde başta istihkâm zabiti Jean de Laffite,
1127. Clave ile muavini yüzbaşı Monnier'yi bilhassa saymak lâzımdır. Memleketimizde uzun müddet kalan bu
1128. Fransız zabiti, Baran de Tott tarafından tesis ve Gazi Hasan Paşa tarafından tekrar kurulan mektepte
1129. (Hendesehâne) istihkâmcılık tedrls etti, Karadeniz kalelerini tefiş etti ve bazı istihkâmlar bina
1130. etti ve nihayet 1737 harbinde bazı mühim vazifeler gördü. Laffite'in burada yetiştirdiği
1131. talebeler, Baron de Tott'un talebelerinden sonra, tâbir caizse ikinci garplı nesli vücuda
1132. getirir. Büyük Türk riyaziyecisi ve âlimi Gelenbevi İsmail Efendi bu mektepte hocaydı ve Selim III
1133. devrindeki yeniliklerde o kadar işler gevşer, daha sonra da bu yenileşme hareketinin
1134. aldığı şumüllü ehemmiyetten ve biraz da Fransız siyasetinin İstanbul'da kazandığı mevkinden
1135. kuşkulanan Avusturya ve Rusya devletlerinin XVI. Louis'ye müracaatları yüzünden mütehasıs heyetinin
1136. memleketi terk etmesi üzerine bu büyük ve hakikî kalkınma hareketi akîm kalır(14). Üstelik hâdiseler
1137. de «meşum» bir kader şekline almıştır. mühim hissesi olan Çelebi Mustafa Reşid Efendi mektep
1138. nâzırı bulunuyordu, De Laffite'in verdiği derslerin bir kısmı Türkçeye çevrilerek:
1139. «Usul'ülmaarif fi tertib'il-ordu ve tahsinihü muvakkaten» adıyla 1786'da Fransız sefarethânesi matbaasında tab
1140. edilmiştir. Bu kitabın yanı başında Fransız denizellerinden binbaşı Troke'nin
1141. «Usul'ülmaarif fi vech-i tasnif-i sefâin-i donanma ve fenn-i tedbîr-i harekâtîha» adlı denizcilik eseri vardır.
1142. Maamafih bu devirde Türkiye'ye gelen ecnebilere yalnız bunlardan ibaret addetmemelidir. Prusyalı, İngiliz
1143. ve İsveçli, bir çok zabîter, bazıları da Müslüman olarak Türk ordusunda çalışıyordu. (14) Fransız heyetinin
1144. gitmeğe mecbur kalması 1787 harbi içinde olur. Ve Kraliçe Marie Antoinette'in etrafındaki
1145. Avusturya taraftan partinin bunda mühim hissesi vardır. Bu tarihte Fransa'nın bize karşı olan
1146. vaziyeti oldukça gariptir, bir taraftan Louis XVI sarayı Osmanlı İmparatorluğuna ananevi muhasımlarına
1147. karşı muvaffakiyetle harp edebilmek için yol göstermeğe çalışır, askeri mütehasıs ve yeni harp
1148. malzemesi nümunesi gönderir, velhasıl Kaynarca muahedesinin ve Aynalı-Kavak tenkihnamesinin, bazı
1149. maddeleriyle Karadeniz ve yakın-şark ticaretinde Rusya ve Avusturya lehine vukua gelen büyük
1150. değışiklikleri önleyecek tedbirler almağa gayret eder. Diğer taraftan ise mühim bir saray partisi
1151. Avusturya ve Rusya ile teşriki mesai eder. Hakikatte 1756'dan itibaren Avusturya ile anlaşılan Fransa
1152. siyaseti lehimizde ciddi bir hareket yapabilmek şöyle dursun, şark işlerinde vuzuhlu bir görüşe dahi malik
1153. değildir. XVIII. asrın son rub'unda ise iyiden iyiyeye Rusya'ya teveccüh eden bir efkârı umumiye
1154. ve muhit temâyülü de vardı. Asrın başında daha ziyâde arkeolojik ve edebi
1155. diyebileceğimiz sâiklerle başlayan bir Yunan dostluğu
1156. aleyhimizde bir renk almağa başlamıştı; Katherine ile dostane münasebetlerde bulunan Voltaire başta
1157. olmak üzere, birçok Fransız muharrirleri Rusya'nın imparatorluk arazisindeki inkişafını tebci ve temenni
1158. ediyorlardı. Bu ruh hâletinin neticeleri 1787 muharebesinde bilhassa görüldü. Ordumuzda
1159. General de Laffite ve bazı arkadaşları bilfiil hizmet görürken, öbür tarafta, Rus ordusunda ve donanmasında
1160. da çok ehemmiyetti miktarda Fransız gönüllüsü bize karşı harp ediyordu. Aynca, İstanbul'a
1161. Türkiye'yi kalkınma hareketine sevk edecek talimatla gönderilen Fransız elçisi
1162. Choiseul-Gouffier, paytahta bulunan bazı esirleri tekrar Rusya'ya kaçırtıyordu. Nitekim biraz sonra da askeri
1163. heyet ve General de Lattife Türkiye'yi terke mecbur kaldılar. Kırım'ın Rusya tarafından istilâsının
1164. uyandırdığı asabiyet üzerine 1787'de açılan Rus ve Avusturya muharebeleri, sadece başlayan yenilik hareketlerini
1165. değil, vahim neticeleriyle bizzat, imparatorluğun hayatını ve bütünlüğünü
1166. tehlikeye atacak bir mahiyet alır. Vâkıa Zıştovi ve Yaş muahedeleriyle sona eren bu muharebede
1167. imparatorluk büyük arazi kayıplarına uğramaz. Fakat memleket âsâyiş noktasından büyük bir buhrana
1168. düşer. Rumeli'nin kaybını tâcil eden sebeplerin başında, yirmi sene içinde
1169. üst üste yapılan bu iki muharebe ile onların getirdiği sarsıntının ve iktisadî buhranın doğurduğu
1170. Paspan oğlu isyanı cinsinden mühim vak'aları görmek hatalı bir görüş olmaz. «Cevdet Tarihi»nin çok iyi
1171. anlattığı gibi bu isyanlar yüzünden Rumeli'nin mühim bir kısmı «âyan» adı verilen, zorbalık hakkı

1172. devletçe tasdik edilmiş bir mütagallibe sürüsünün elinde kalır. Diğer taraftan
1173. bitmez ve tükenmez dahili mücadelelerin getirdiği karışıklık, ecnebi propogandasının gayri müslim
1174. tebaa arasında kökleşmesine müsait zemini hazırlar ve bazı Hıristiyan kitlelerde isyan
1175. fikrini besler. İşte asrın sonunda patlayan büyük Fransız ihtilalinin Avrupa işlerine
1176. getirdiği değişikliğe ve beklenilmeyen hadiseler silsilesine biz bu sarsıntıların
1177. arasından gireriz. XVIII. yüzyılın başından beri Rusya'nın yakından meşgul olmağa başladığı Rumeli'deki
1178. Hıristiyan ahali, bu zamandan itibaren Rus politikasının etrafında dolaşacağı değişmez bir mihver olur.
1179. Diğer taraftan büyük ihtilâlin propagandası yavaş yavaş imparatorluğun
1180. birliğinde açılan gediklerden sızmaya başlar. Reisülküttab Atıf Efendi'nin «Voltaire,
1181. Jean Jacques Rousseau nâmlarıyla mâruf ve meşhur olan zındıklar ve anlar misüllü dehriler» diye
1182. bahsettiği XVIII. asır filozoflarıyla ilk temasımız daha ziyade imparatorluğun vahdeti aleyhine
1183. tevcih edilmiş olan bu propogandalar vasıtasıyladır. **İKİNCİ SAFHA: 1789 – 1807** 1789 ile 1807 arasındaki devri
1184. garba doğru gidişimizin ikinci safhası addetmelidir. Hakikatte yenileşme ve müesseselerimizi
1185. Avrupalılaştırma fikrinin asıl kökleşme zamanı bu on sekiz senedir.
1186. Şehzâdeliğinde Fransız kralı Louis XVI ile gizli gizli muhabere eden, İshak Bey
1187. namında(15) bir mütemedi vasıtasıyla Avrupa ahvâli hakkında fikir edinmeye çalışan, tahta çıkınca
1188. bastıracağı “sahihül-âyar” sikkelerin desenlerini kafes arkasındaki uzletinde çizen Selim III, Mustafa III ve
1189. Abdülhamid I devirlerindeki yenilik fikirleriyle yetişmişti. Bu suretle garplılaştırma fikrinde
1190. hadiselerin tazyikine başka bir âmil, «zaman» denen yapıcı da karışmış, garplılık cereyanı kendi
1191. neslini yetiştirmiş oluyordu. Selim, ıslahat hareketlerine ricâl arasında yaptığı bir anketle
1192. başlar. Daha hükümdarlığının ilk senesinde Rus ve Avusturya muharebeleri devam
1193. ederken, memlekette adaletin temini ve maliye işlerinin düzeltilmesi çarelerini konuşmak
1194. üzere bir meşveret meclisi toplamıştı. Fakat harbin verdiği imkânsızlıklar içinde, yarım
1195. kalması tabii olan bazı tedbirlerden başka bir netice alınmamıştı. (15)İsmail Hakkı Uzunçarşılı, bu muharebeyi
1196. arşiv vesikalarıyla neşretmiştir. “Selim III ün veliahd iken Fransa kralı ile Lui XVI. ile muhaberelemi”,
1197. XVI Louis'nin Selim III'e yazdığı mektup Tahsin Öz tarafından neşredilmiştir. Abdülhamid I zamanında
1198. İstanbul'da oturan Lady E. Crawen'in “Garpçı bir Türk, diye vasıflandırdığı İshak Bey hakkında en esaslı malûmat,
1199. H. Uzunçarşılı'nın etüdüindedir. Leonce Pingaud'nun Fransız hariciyesi vesikalarına göre
1200. yazılmış olan “ChoiseulGouffier” adlı kitabındaki hususî fasıl, İshak Bey'in buradan Fransa'ya
1201. gidişi ve oradaki ikameti hakkındaki mâlûmatıyla bu tedkiki tamamlar. Mamefih her iki eserde de
1202. İshak Bey'in hayatı muayyen bir noktaya kadar takip edilmektedir. Yukarıda adı geçen Castellan, onun
1203. Selim III devrinde Küçük Hüseyin Paşa'ya yardım ettiğini ve ölümünden sonra
1204. çiftliğine çekildiğini söyler. Juchereau de Saint-Denis de, İngiliz sefirinin müracaatı üzerine,
1205. General Aradan geçen birkaç senenin acı tecrübesinden kuvvetini alan ikinci teşebbüs1792 (1207) dedir.
1206. Daha ordu Silistre'de iken, sadrazam Koca Yusuf Paşa'ya gönderilen bir emirde “nizam-ı devlete
1207. dair, herkesin mutaleatını” bir lâyiha şeklinde kaleme alması emredildi. “Cevdet tarihi”nde
1208. her biri ayrı ayrı hülâsa ve münakaşa edilen bu lâyihaların büyük bir kısmı(16), ıslahından
1209. ümit kesilen Yeniçeri ocağının yanı başında Avrupa usulüyle tâlim görmüş yeni bir
1210. ordunun kurulması hususunda tatbikata ait ufak tefek farklarla- birleşiyorlardı. Aynı zamanda bu ordunun
1211. ihtiyaçları için Frenklerin harp fenni kitaplarının tercümesi ve Avrupa ordularından mütehassıslar
1212. getirilmesi tavsiye ediliyordu. Bittabi Humbaracı, de Sébastiani'ye paytahtı hemen terk etmesi
1213. lüzumunu tebliğ etmek üzere, vaktiyle Baron de Tott tarafından Fransa'ya gönderilmiş olan ve Avrupa'da
1214. Louis XVI tarafından himaye edilen ve bu itibarla eski Fransız rejimine taraftar olan İsmail Bey nâmında bir
1215. zâtın divan tarafından gönderildiğini yazıyor. (Révolutions de Constantinople», II, s. 71) İsmail Bey adı başka bir
1216. menbada geçmediğine göre, bunun İshak Bey olması muhtemeldir. O takdirde Selim III'ün
1217. mütemedi, devrin sonuna kadar daima ikinci derecede kalmak üzere devlet işleri ile
1218. alâkadar oluyor demektir. Bu devrin sonu ile Mahmud II devrinin başları hakkında,
1219. çok dikkate değer şeyler anlatan Câbi İsmet Bey tarihi ise, gerek hükümdarın yenilik fikirlerinde ve gerek
1220. bu idareye karşı etrafta uyanan aksülamelde hissese olanlar arasında İshak Bey'den sık sık

1221. *bahseder. Ayrıca onun Safiye Sultan'ın üvey oğlu olduğunu müteaddit yerlerde*
1222. *serahatle kaydeder.(16)Bu lâyhâlardan Defterdar Şerif Efendi'ninki ile, en ehemmiyetlisi olan Abdullah Molla'nun*
1223. *lâyhâsı Tarih-i Osmani Encümeni Mecmuası'nın 41, 42, 43. sayılarında neşredilmişlerdir. Cevdet Paşa,*
1224. *ayrıca pek beğendiği Abdullah Molla lâyhâsının teferruatlı bir hulâsasını yapar. Diğer lâyhâlar*
1225. *arasında, sonraları Nizâm-ı cedid teşkilatında büyük bir rol oynayan Çelebi Mustafa Reşid Efendi'nin*
1226. *lâyhâsı, teşkil edilecek küçük ve yeni ordu vasıtasıyla Rumeli'nin âyân ve mütegalibe*
1227. *elinden yeni baştan fethine açıktan açığa lüzum görmesi itibarıyla, ehemmiyetlidir.*
1228. *Mustafa Reşid Efendi'ye göre, Rumeli bu suretle yavaş yavaş tekrar ele girdikçe temin edilecek yeni*
1229. *vâridatla bu ordunun kadrosu genişletilecektir. Yeni ordunun çok genç yaşta toplanacak çocuklardan*
1230. *teşkil edilmesi lâzımdır; aksi takdirde itaatın temini güçtür. Şayet askerlik çağına gelmiş olanlardan ve*
1231. *mevcut ocaklardan asker alıp tâlimine başlanılacaksa, o takdirde, Avrupa'ya adam gönderilip onların*
1232. *ordularında itaatın nasıl temin edildiği yerinde tetkik edilmelidir. Ayrıca lâyiha sahibi 400 kişilik*
1233. *bir zabıt kadrosunun lüzumundan bahseder. İleride bahsedeceğimiz*
1234. *Ebubekir Ratib Efendi sefaretnâmesinin tarihi 1205 senesi olduğuna göre, Avrupa ordularının teşkilâtını tetkik*
1235. *hususundaki faaliyetin Reşid Efendi lâyhâsından evvel başladığını ilâve edelim. lağımçı ocakları ve*
1236. *Sür'at topçuları gibi, daha evvelden kurulmuş teşekküllerin de ıslah ve kadrolarının genişletilmesi çareleri*
1237. *ayrıca aranıyordu. Bunlardan başka bazı lâyihâlarda, son derece bozulmuş olan iç işlerinin düzeltilmesi*
1238. *hususunda da teklifler vardı. Biraz sonra ilk defa olarak Avrupa'da daimi sefirlikler ihdas edilir ve*
1239. *başta Londra olmak üzere Viyana, Berlin ve Paris'e sefirler gönderilir. İşte bunlara verilen tâlimatnameler*
1240. *ile bu anket âdeta memleket dışına nakledilmiş olur. Filhakikayeni sefirler, gittikleri yerlerin*
1241. *“sûret-i idaresini, nizâm-ı mülke dâir kâffe-i hâlâtını, askerlik sahasındaki vaziyetleri ile” tetkik*
1242. *ederek bildirecekler, maiyetlerinde bulunanlarsa orada ecnebi lisanı öğrenecekler ve devletin*
1243. *işine yarayacak bilgiler tahsil edeceklerdi. Avrupa ile doğrudan doğruya temasımız*
1244. *demek olan bu teşebbüs, aynı zamanda garbî görmüş adamları yetiştirmenin, o devir için en iyi çaresiydi.*
1245. *Bu senelerde muhtelif vesileler ile Avrupa'ya gidenlerin, oranın ahvâline dair hükümdara*
1246. *verdikleri birçok lâyiha veyahut sefaretnâme vardır. Bunların içinde bazıları bir program*
1247. *mahiyetini hâiz geniş ve teferruatlı eserlerdir(17). Bu suretle, yapılacak şeyler için, dışardan ve içeriden fikir*
1248. *alınırken, diğer taraftan da ecnebi devletlerden (Fransa, İngiltere, İsveç ve Prusya'dan), kara ve deniz orduları*
1249. *için, mütehasıslar isteniyordu. Zaten, başta Tatarcık-zâde Abdullah Molla olmak üzere, yeni orduyu tâlim*
1250. *ettirmek için, “Prusyalı ofisçiyaller (official)” getirilmesi verilen lâyhâlarda ısrarla tavsiye edilmişti. Burada*
1251. *ne Nizâm-ı cedid'in, yahut onun ilk şekli olan Talimli askerinin teşkiline ve tarihine, ne de o devirde*
1252. *memlekette askerlik işlerinde çalışan ecnebilere dâir izahat verecek değiliz. Esasen belli başlı birer tetkik*
1253. *mevzuu olan bu meseleler hakkında bugün bildiklerinizi tamamlayacak şekilde sarîh neticelere*
1254. *varmak için, bu husustaki ecnebi kaynaklar -sefaret(17)Ebubekir Ratib Efendi 1791 (1206) senesinde gittiği Viyana'da*
1255. *Avusturya'nın teşkilatını tetkik eder. Zabıt ve tâlimli asker yetiştirme usûl ve müesseseleri,*
1256. *levâzım ve cephe gerisi hizmetleri, harp malzemesi ve askeri hastahaneler hakkında geniş mâlûmat verir.*
1257. *Ayrıca Avrupalı ordunun esasını teşkil eden itaattan bahseder. Nizâm-ı cedid'in kurulmasının*
1258. *düşünüldüğü bu senelerde askerî ıslâhatla meşgul olanlara bu sefaretnâmenin büyük yardımı dokunmuş*
1259. *olması mümkündür. raporları, şahsî hâtırat, seyahatnâme ve*
1260. *tedkikler- ile o devre ait bütün yerli vesikaların ve bilhassa arşivdekilerin iyiden iyiye incelenmiş*
1261. *olması lâzımdır. Selim III, tıpkı XVII. ve XVIII. asırlar Avrupa'sında olduğu gibi, hükümdarlığa sadık ve*
1262. *muasır teknik ile mücehhez bir ordu kurmak ve onun vâsıtası ile memlekette mutlak bir nüfuz temin*
1263. *ederek, tasarladığı siyasi ve içtimâî düzen verme tedbirlerini tatbik etmek*
1264. *istiyordu. Bu sûretle bir taraftan hükümdarlıkla ocak arasında öteden beri devam edegelen*
1265. *nüfuz mücadelesi sona erecek, diğer taraftan da memleketin tehlikede olan âfisi, hatta*
1266. *bütünlüğü yeni tedbirler sayesinde kurtulacaktı. Hareket muvaffak olmadığı için, hükümdarın*
1267. *neler yapmak istediğini katıyetle tesbit çok güçtür. Bununla beraber ortada az çok şumüllü bir*
1268. *programın mevcut olduğunu zannettirecek bir yığın teşebbüs ve tecrübe vardır. Evvela Abdülhamid I*
1269. *zamanında, yahut daha sarihi, kapudan-ı derya Cezayirli Rasan Paşa'dan beri ön safta bir mesele halini alan*

1270. tersâne ve denizcilik işlerine, devrin kapudan-ı deryası olan Küçük Hüseyin Paşa'nın gayretiyle
1271. büyük bir ehemmiyet verilir. İstanbul'a, gerek yeni havuzlar inşası ve gerek yeni şekilde gemiler yapmasını
1272. teçhiz etmesini öğretmeleri için, ecnebî heyetler çağrılır, aynı zamanda Baron de Tott'un kurduğu
1273. Hendesehane ıslah edilir(18). Diğer cihetten, son zamanlarda melekesini kaybetmiş olduğumuz, deniz
1274. ticaretinin inkişafını temin edecek olan esaslı tedbirler alınır. Tüccar gemileri teçhizine ve
1275. bu gemiler için, icabında donanmada dahi kullanılabilirler tayfalar yetiştirilmeye çalışılır.
1276. Daimî sefirlikler ihdası için sayılan sebepler arasında, devrin müverrihleri, bilhassa bu deniz
1277. ticaretinden bahsederek, yeni sefirlerin ecnebi memleketlerinde Türk tebaa ve tüccarlarının
1278. haklarını himaye ve müdâfaa edeceklerini söylerler. Hattâ daha ileriye gidilerek,
1279. İstanbul'da hüküm süren zahiresizlik dolayısıyla, devlet adamlarının ve saray mensuplarının birer tüccar
1280. gemisi satın almaları ve gemicilik işlerine vakıf olanlarla şirket kurmaları bile emredilir. Barut ve
1281. kağıt imâlâthaneleri gibi, sınaî müesseseler kurulur. Bu (18) *Bu mektep için Juchereau de Saint-Denis, muhtelif*
1282. *malîmat arasında, şu izahatı verir: ... sûretle, mahdut bir sahada olsa bile, Avrupa'dan yapılacak*
1283. *ithâlâtın önüne geçilmeğe çalışılır. Bu tedbirlerin bir de memleketin iç hayatına ait kısmı*
1284. *vardır. Bunların başında rüşvetin ve suistimallerin men'i, adaletin temini ön safta gelir. Ayrıca ulemâ*
1285. *sınıfının ıslahı çâreleri de düşünülür, vezirlik kanunu tanzim edilir. Pek mühim olmamakla beraber*
1286. *manalı hareketlerden biri de Avrupa umumî efkârına memlekette yapılan yenilikler*
1287. *hakkında bir fikir vermek için teşebbüse geçilmesidir. «İngiliz» lâkabıyla maruf*
1288. *Mahmud Raif Efendi'nin yazdığı "Tableau des nouveaux réglemens de l'Empire Ottoman" adlı eseriyile*
1289. *Mühendishâne hocalarından Seyyid Mustafa Efendi'nin yazdığı*
1290. *«Diatribes de l'ingénieur sur l'état actuel de l'art militaire, du génie et des sciences à Constantinople» adlı kitabı bu*
1291. *itibarla, unutulmaması lâzım gelen eserlerdir. Bu iki kitap yalnız, bir Türk tarafından ecnebî dilinde*
1292. *yazılmış ilk eserler olarak kalmazlar, vatanın dışına hitap eden ilk propaganda kitapları*
1293. *olurlar. Müverrih Edib Efendi, tarihinin baş tarafında bizzat pâdişahın kendisine çok açık bir lisanla vekayii*
1294. *zaptetmesini emrettiği söyler ki, bu sûretle sâde ve halk diline yakın bir ifadeye karşı gösterilen ilk*
1295. *resmî alâkaya şahit oluruz. Selim III bütün bu işlerde kendisine birtakım yardımcıları bulmuştu.*
1296. *Bunların başında yaşadığı müddetçe efendisine tasavvurlarını tatbik için muhtaç olduğu emniyet ve*
1297. *âsâyîşi temin eden ve payitahtı sıkı bir nizam altında tutmağa muvaffak olan kapudan-ı derya,*
1298. *küçük Hüseyin Paşa'yı anmak lâzımdır. Lâyihasıyla devrin meselelerini çok sarîh şekilde*
1299. *vazeden ve bütün yaralara dokunan kazasker Abdullah Molla daha ziyade fikir tarafını idare*
1300. *eder(19). Bunlardan başka müteaddüt defalar sadâret (19) *Abdullah Molla (1730-1211)'nin tercemesi için**
1301. *bk. Cevdet Paşa'nın 1809 (1225) de vefat eden müderris Madrûbî Seyid Ahmed Efendi'den*
1302. *bahsederken yazdığı ... kethüdâlığı yapan İbrahim Nesim Efendi ile,*
1303. *merhametsizliği yüzünden "Gizli sıtma" lâkabı verilen umûr-ı bahriye nazırı*
1304. *Hacı İbrahim Efendi(20), bütün devir boyunca ikinci derecede vazifelerde kalmak üzere hakikî bir saltanat*
1305. *müşteşarı vazifesini gören Çelebi Mustafa Reşid Efendi(21), sefaret katipliği ile gittiği Londra'da*
1306. *kendisini adeta bir garplı gibi yetiştirmeye muvaffak olan İngiliz Mahmud Efendi yenilik fikrine*
1307. *adları bağlı olarak kalacak devlet adamlarıdır(22). Bunların arasında, iki defa reisülküttâblık yapmış olan*
1308. *meşhur "Sefaretnâme" sahibi Râtib Efendi'yi de saymak lâzım gelir. Hülâsa edilirse hükümdarın*
1309. *etrafında, bazıları memlekete gelen ecnebilerle temas ederek ... cümlesi (IX, s, 183, tert. c. 2. tab.) *Abdullah Efendi'nin**
1310. *nizâm-ı cedid işleriyle tahminimizden fazla alâkadar olduğunu göstermektedir. Bir istidrat olarak, 1807 ihtilalinde*
1311. *menfî bir rol oynadığı kuvvetle söylenen Atau İlah Efendi hocası meşhur âlim Münib Efendi'nin de ...*
1312. *etmiş olduğunu yine Cevdet Paşa'dan naklen söyleyelim. (20) *Devrin sonunda bütün nüfuz,**
1313. *mühimmat-i seferiye nâzırı bulunan İbrahim Nesim Efendi'de toplanmış bulunuyordu. (21) *Kısa hal tercümesi için**
1314. *bk. *Devrin menbalarında zaman zaman ... diye adı geçer. Nizam-ı cedid'in tesisinde**
1315. *« İrad-ı cedid » destdarlığıyla «Tâlimli asker nezaretine» tayin edilmiş ve bir müddet sonra da*
1316. *« topçu nezareti » kendisine verilmişti. O zamanlar ve hattâ biraz sonraları İstanbul'a gelen ecnebiler devlet*
1317. *işlerinde dâimâ birinci derecede müessir olduğunu ve yapılan yeniliklerin çoğunda hissesi bulunduğunu*
1318. *söylerler. Juchereau de Saint-Denis, onun 1807 ihtilâlden kurtuluşunu, Cevdet Paşa ve menbalarından farksız*

1319. olarak, anlattıktan sonra Mahmud II devrinde de hükümdara aynı tarzda hizmet ettiğini
1320. müphemce kaydeder. İleride sık sık adı geçecek olan seyyah Mac-Farlane onu Türklerin
1321. en zeki ve uyanık adamı, Selim III'ün akıl hocası olarak gösterir. Nizâm-ı cedid tâlimnâmesini kaleme
1322. alan Çelebi Efendi'nin, bir de hacıların hıfzıssıhhasına dair bir kitap yazdığını ve bunda İngiltere
1323. sefarethânesi doktoru Desila'nın sözlerinden ve reçetelerinden istifade ettiğini yine ondan
1324. öğreniyoruz. Selim III devrinde İstanbul'da bulunan ve çok mühim seyahatnâmesi aynı devirde
1325. neşredilen Dallaway, Çelebi Efendi'nin Levend çifiliğinde tâlim gören askere nezâret ettiğini ve
1326. Boğazlar'daki askerin kendi elinde bulunduğunu kaydeder. Arşiv tedkikatının ve diğer
1327. kaynaklarda yapılacak araştırmaların bu mühim zâttın hayatını ve hakiki şahsiyetini ortaya koyacağına
1328. temenni edelim. (22)Selim III daha ziyade ikinci derecede mevki sahibi ricâl vasıtasıyla iş
1329. görürdü. Câbi İsmet Bey tarihi bunları şu suretle saymaktadır: ... Abdülhamid I devrinde, de Laffite
1330. ile beraber çalışan Çelebi Mustafa Reşid Efendi gibi- aydınlanmış, bazıları da herhangi bir vesile ile ecnebi
1331. diyarına giderek garp hakkında, hiç olmazsa basit mukayeseye dayanan bir fikir sahibi
1332. olmuş (Mustafa Râsîh Efendi; Ebubekir Râtîb Efendi, Vâhid Efendi) ve mühim bir kısmı da, bizzat işin
1333. içinde yetiştiği için, başka çıkar yol olmadığını anlayarak, zaruretlerin sevkıyla yüzünü
1334. garbe döndürmüş olan (Koca Yusuf Paşa, Küçük Hüseyin Paşa ve Tatarcık zade Abdullah Efendi vs.) bütün
1335. bir ricâl zümresi vardı. Şüphesiz bunların hepsi de garbî çok mahdut bir sahada, sadece
1336. askerlikle ve idarede bir örnek almak fikrinde idiler. Fakat nisbî de olsa, onu yine bir
1337. örnek gibi görüyorlar ve değişmek istiyorlardı. Bu yenilik hareketlerini mütalea
1338. ederken, onların devri açıp kapayan iki büyük Rus seferi ile, Napolyon'un Mısır'ı
1339. istilası, müteaddit ve sürekli isyan ve ihtilaller arasında iktisadî nizâmı altüst olmuş bir âlemde,
1340. bozulmuş müesseseleri ile eskinin şiddetle hüküm sürdüğü bir muhitte düşünülen ve tatbikine çalışılan
1341. acele tedbirler olduğunu ve kendilerine yol açacak büyük bir fikrî hazırlık tarafından
1342. desteklenmediklerini dâimâ göz önünde bulundurmalıdır. Devleti ve orduyu garp disiplini ile yeniden
1343. İsmet Bey'in bu listesine Cevdet Paşa'nın ... diye övdüğü sır-kâtibi Ahmet Bey'i de ilâve
1344. etmek lâzımdır. Cevdet Paşa'nın, «Atabekân-ı saltanat» adını verdiği bu şahısların çoğu vazifeleri
1345. itibarıyla divanın tabîi uzuvlarından idiler. Buna dikkat eden Dallaway hükümdarın,
1346. sadrazamda toplanmış olan nüfuzu dağıtmak ve onu divanın diğerlerinden farksız bir âzâsı haline
1347. getirmek istediğini söyledikten sonra, ... der, ve en nüfuzlularından olmak üzere Hacı Yusuf Ağa ile
1348. reisülküttap Râtîb Efendi'yi, sadâret kâhyası Çavuşu (o zaman bu vazifede bulunan
1349. çavuş başı zâde Raşid Efendi) Küçük Hüseyin Paşa'yı ve Çelebi Efendi'yi sayar. İstanbul'da, İngiliz sefarethânesi
1350. doktoru olarak bulunan muharririn Selim III'e atfettiği tasavvur ne kadar doğrudur? Bunu tahmin
1351. etmek çok güçtür. Mamañh hükümdarın, divanın iş bölümü esasına göre taazzuv etmesini istemiş
1352. olması muhtemeldir. tanzimi o kadar isteyen bu on sekiz sene içinde garp tefekkürüne yaklaşmak için
1353. yaptığımız bütün gayretler, bir iki coğrafya kitabıyla askerliğe dair birkaç risâlenin
1354. ve bazı riyâzi eserlerin hududunu geçmez(23). Şurasını da söyleyelim ki yenilik, sadece saray
1355. ve etrafında hissedilmez; çözülmüş halinde bulunan imparatorluğun dört tarafı ecnebî
1356. nüfuz ve cereyanlarına açıktır. İstanbul'da birbiri ardınca akdedilen ittifaklar yüzünden,
1357. öteden beri şehrin bir köşesinde kapalı olarak mevcut olan Avrupalı hayat biraz daha açılır. Başta
1358. padişah olmak üzere devlet adamları sık sık ecnebilerle temas halindedirler. Daha Abdülhamid I
1359. devrinden itibaren payitahtta mühim bir ecnebî kolonisi mevcuttu. Bir kısmı ihtida
1360. etmiş olarak ve bir kısmı da müşavir sıfatıyla, tâbiyetini muhafaza ederek ordu
1361. da kullanılan zabıtlardan ve küçük zabıtlardan başka, devrin modasına tâbi olarak, çoğu kadim
1362. sanat meraklısı olan ecnebî sefirlerin maiyetinde çalışan ressam, mimar, arkeolog bir yığın sanatkâr ve âlim,
1363. hemen hepsi devlet adamlarıyla ve sarayla münasebette bulunan doktorlar, tali'in ve sergüzeşt merakının
1364. İstanbul'a düşürdüğü gözüpek iş adamları Galata ve Beyoğlu'nu dolduruyordu. Selim III zamanında, büyük
1365. Fransız ihtilalinin ihdâs ettiği vaziyetler yüzünden, memleketimize gelen mültecilerle bu ecnebi
1366. kadrosu bir kat daha artmıştı. Bu ecnebi kalabalığı yerli hayatla az çok temas halinde
1367. idiler. Üstelik münasebetlerin şekli de değişmişti. Filhakika bu devirde sefir General de Sebastiani

1368. gibi bir zaman adeta devlete müşavirlik, yapanları, Juchereau de Saint-Denis gibi(24) ordu da
1369. istihkâm umum mufettişliği (?) vazifesini görenler ve Melling gibi zahiren Hatice Sultan'ın
1370. Defterdar - burnu'ndaki yalısının bahçe mimarisini tanzim (23)Selim III zamanı ilmi hareket bakımından
1371. Abdülhamid I devrinin, yani 1774 intibahının devamıdır. Bu zamanın âlimleri ve ilmi eserleri için ...
1372. (24)Miralay Juchereau de Saint-Denis, Büyük ihtilâl'in Fransa'ya terke mecbur ettiği asilzâdelerdendir. 1793'de
1373. İngiliz ordusuna girerek uzun müddet orada vazife gördü. 1805'de Türk ordusuna girdi ve 1807'de İstihkâmlar baş
1374. müfettişi oldu. Kendisine karşı pek cömertçe ve lütüfkâr hareket eden Selim III'ün ölümünden
1375. birkaç ay sonra, 1809'da tekrar Fransa'ya döndü ve Napolyon'un İspanya muharebelerine istihkâm miralayı sıfatı
1376. ile iştirak etti. İstanbul'daki müşahede ve tedkiklerine dayanarak yazmış olduğu
1377. «Révolutions de Constantinople en 1807 et 1808» adlı eseri gerek imparatorluğun teşkilâtı ve
1378. gerek Selim III devrinin son seneleri hakkında garpta yazıların en iyilerinden biridir. ettiği halde,
1379. hakikatte bütün bir garp zevkini yerli hayatın hârimine sokmağa muvaffak olanlar vardı. Bu
1380. sonuncunun devrin nihayetine doğru imparatorluğun mebâni ve inşaat
1381. işlerinin kethüdası olduğunu görüyoruz. Bu sıkı temaslara, -siyasi nüfuz rekabetlerinin memleket işlerine
1382. getirdiği karışıklık unutulmamak - şartıyla- hayatımıza fark edilmeden giren birçok yenilikleri borçlu
1383. olduğumuz gibi, ayrıca memleketimizin örf, âdet, teşkilat, manzara ve kıyafetini devir devir tesbit etmiş
1384. olan birtakım eserleri de borçluyuz. Bunların başlıcaları Abdülhamid I devrinde İstanbul'da
1385. ikamet eden İsveç maslahatgüzarı d'Ohsson'un yirmi senelik bir gayret ve çalışma ile hazırladığı
1386. «Tableau general de l'Empire Ottoman» adlı büyük kitabı ile Melling'in o harikulade desenlerinin teşkil
1387. ettiği muazzam eserdir. Ayrıca bu devirde İstanbul'da yaşayan ve sadece gelip geçen birçok
1388. sanatkâr ve seyyahın eserleri de vardır. Yukarı tabakanın gösterdiği alâka sayesinde kadrosu
1389. serbestleşen ecnebî hayatı yavaş yavaş halkımızın arasına bazı yabancı modaların sızmasına yol
1390. açacaktı. Bilhassa XVII. asırdan itibaren gözünü dışarıya çevirmiş olan ve çocuklarını Viyana, Padu veya
1391. Venedik'te tahsil ettirmeye başlayan azınlık tebaanın müreffeh kısmı arasında, Avrupa
1392. muâşeret şekilleri rağbet kazanır. Mehmed IV. devrinde Fransız sefarethânesinde amatörler
1393. tarafından oynanan Racine ve Molière temsillerini anlar anlamaz seyreden zengin Fenerli
1394. aileler, bu sefer Beyoğlu'nda ve Boğaziçi'nde, Tarabya veya Büyükdere'de gördükleri ecnebîleri
1395. taklide başlarlar, onların muhitlerine girmeye heves ederler. Aynı modalar
1396. Selim III'ün yakınlarına, Tayyar Paşa'nın o kadar kinle bahsettiği ve Mütercim Âsım'ın ölümlerini çok zâlim
1397. bir hazla anlattığı kurenâsının hayatlarına da geçer. Ecnebî lisanı öğrenmek arzusunu taşıyan Türk
1398. gençleri çoğalır. Bütün bunlar hükümdar tarafından az çok açık bir şekilde himâye görmekteydi.
1399. Umumî terbiyesiyle tamamıyla yerli olan ve mutavassıt bir şairle büyük bir musikişinası
1400. nefsinde birleştiren Selim III kendisini memlekette Avrupalılığın mübeşşiri
1401. addediyor ve vezirlerine yazdığı “hat”larda onlara garp muâşeretinin husûsiyetlerini,
1402. onların bize uymayan taraflarını anlatmaktan hoşlanıyordu. Melling, onun İstanbul'da yeniliği
1403. kadınlar vasıtasıyla yaymaya çalıştığını ve Hatice Sultan'ın sarayının bir örnek olduğunu söyler ki, dikkat
1404. edilecek bir noktadır. Mimârîsi itibarıyla çok yerli olan bu sahilhânenin bahçesi ve döşemesi ile
1405. Mahmud II ve Tanzimat devirleri yalılarının ilk nümûnelerinden biri olduğunu iddia etmek pek yanlış
1406. olmaz. Büyükdere ve Tarabya'da ecnebî sefâretlerinin yazlık binalarının daha o devirden itibaren
1407. nazarı dikkati celbetmekte olduğunu, bu yalının bahçesinin tanziminin Melling'e havale edilmiş olması
1408. gösterir. Yazık ki her seyyahın üzerinde ayrı ayrı durduğu bu bina hakkında Melling'in deseninden ve bazı
1409. seyyahların verdikleri izahattan başka hiçbir şey bilmiyoruz. Böylece, bir taraftan memlekette zevk ve
1410. umumî hayat temayülleri, daha ziyâde eskinin çerçevesi içinde kalmak şartıyla, yabancı unsurlarla
1411. zenginleşerek yavaş, fakat dâimâ hissedilir bir şekilde garba doğru giderken, diğer
1412. taraftan büyük ve çok esaslı bir sanat şubesi, eski mûsiki de son rönansını hazırlar. Hükümdarın etrafında
1413. hepsi birbirinden üstün sanatkarlardan mürekkep bütün bir pléiade vardı. Bilahare Dede'nin dehasıyla
1414. tamamlanacak olan bu rönans, bugün bizim için bu devrin asıl yaşayan tarafını teşkil
1415. ediyor. Filhakika, Türk tarihinde, musikinin tek başına olarak, bu zamanda olduğu kadar kuvvetle
1416. bütün bir devri benimsediği, onu realitelerini ve diğer gösterilerini silip yerine geçtiği

1417. başka bir devir yoktur. Gariptir ki, bu çok yerli inkişafıta bile yenilik fikirlerinin az çok hissesi olur;
1418. filhakika, Yeniçeri zümresinin yola geleceğinden ümit kesen hükümdârın efkârı umumiyeyi ocaktan
1419. uzaklaştırmak için, şahsen de mütemâyil olduğu mevlevîliği gittikçe daha fazla tuttuğunu ve
1420. böylece bektâşilik ananesine dayanan ocağa karşı adeta ruhanî bir aksülâmel hazırlamağa
1421. çalıştığını biliyoruz. Mevlevîlik ise, bilhassa Yenikapı mevlevîhanesi ile, o devirde mûsikinin aslı
1422. ocağı idi. Mûsikimiz Zaharya ile Dede arasındaki tekâmülünü bu ocakta yapar. 1826'dan sonra
1423. bektâşiler hakkındaki tâkibâta kadar varan bu aksülâmelin bazı mühim neticelerinden ileride
1424. bahsedeceğiz. Fakat madalyanın bir de ters tarafı vardır. Hükümdârın mütereddît, telaşlı,
1425. kat'î darbeyi vurmakta dâimâ geciken mizacı(25), etrafındakilerin aşırı şımarıklığı(26)
1426. memlekette taassuba ve demagojiye büyük fırsatlar vermişti. Halk, sık sık değış dış
1427. politikanın akisleri ve birbiri peşinden gelen muharebeler yüzünden yorgundu. Bilhassa Vehâbî isyanının
1428. aldığı son şekil -Medine'nin âsiler eline geçmesi, Hac yolunun kapanması v.s.- zâten
1429. mütereddît olan fikirler üzerinde hakikaten meşum bir tesir yapmıştı. Cevdet Paşa, tarihinin yedinci
1430. cildine aldığı vesikalar arasında kazasker İsmet Molla Bey ile devrin
1431. resülkuttabı Vâhid Efendi'nin bu meseleye dair birbirlerine yazdıkları birkaç
1432. mektubu neşretmiştir. Her ikisi de hükümdârın yakınlarından olan bu iki devlet adamının,
1433. vaziyetten bahsederken kullandıkları ümitsiz lisan, satırlardan taşan mutlak yeis
1434. devrin son senelerinde memlekette hüküm süren ruh hâleti hakkında bizi aydınlatmaya kifâyet
1435. eder. Bittabi menfaatlarını eskinin devamında bulanlar bu müsait vasattan faydalanacaklardır.
1436. Üstelik ecnebî, yerli birçok tahrikçiler serbestce faaliyette idiler. Nihayet ortada büyük bir mili buhran
1437. vardı ve Yeniçeri ocağının kargaşalığı, Rumeli ve Anadolu'daki iğtişâşlar, hepsi bu
1438. buhranın beslediği içtimâî vâkıialardı. İmparatorluk içinde, vehâmeti gittikçe artmak şartıyla bir
1439. asırdan beri devam eden bu buhran, payitahtın fakir halkının mühim bir kısmını hayatı
1440. menfaatlerle Yeniçeri ocağına bağlamıştı. Diğer taraftan ulemâ sınıfı bütün imtiyazlarını devletle ocak
1441. arasındaki (25) Dallaway, *Selim III'ün Islâhat hareketlerinden, hal'inden aşağı yukarı on sene evvel şöyle*
1442. *bahseder: ... Cevdet Paşa'nın bir cümlesi de bu mızac zâfını gayet iyi anlatır: ... (26)«Cevdet tarihi», VIII. s. 139 ve*
1443. *devamı. «Câbi İsmet Bey tarihinde » bu devir ricâlinin suistimallerine dair çok dikkate değer mâlumat*
1444. *vardır. (Edebiyat Fakültesi Tarih Kütüphanesi yazmalan içinde). Cevdet Paşa, Kabakçı isyanı'nın*
1445. *sebepleri arasında İstanbul halkında peyda olan aksülâmelden bahsederken ... der ki,*
1446. *1808'den sonra uzun müddet memlekette hâkim olan psikolojinin en iyi izahıdır. nüfuz mücadelesi sayesinde*
1447. *muhafaza edebiliyor, Abdülhamid I devrinden beri Rumeli'yi eline geçirmiş olan âyan,*
1448. *merkezi kuvvetleştirecek herhangi bir harekete dâimâ düşmandılar. Binaenaleyh, tabiatıyla bu kadar köklü*
1449. *bir programla islâhat hareketine hazırlanan bir idareye karşı ocağın tarafından idiler. Kökü*
1450. *kendisinden çok evvel dayanan bu şartlar içinde ve onlara rağmen muzaffer olabilmek için,*
1451. *Selim III'ün çok başka yaradılıştâ olması lâzım geliyordu. Halbuki sanatkâr mizaçlı hükümdar hareketten*
1452. *ziyâde, hareketin hülyâsından hoşlanıyordu. Nihayet, Nizâm-ı cedid'in Rumeli'de kurulması için*
1453. *Abdurrahman Paşa'nın ordusuyla İstanbul'dan Edirne'ye hareketi bir fırsat bilindi ve mukavemetler başladı.*
1454. *Padişahın dahilî harbi önlemek için Abdurrahman Paşa'yı geriye çağırması yenilik ve saray*
1455. *muhitinde ilk bozgun oldu (1805). Arkasından patlayan Kabakçı isyanı ile bu nisbî aydınlanan ve tereddüt devresi*
1456. *kapandı. Fakat, hayata serpilmiş olan tohumlarını zaruretler beslediği için ölmedi. XIX. ASIRDA GARPLILAŞMA*
1457. **HAREKETİ 1826 – 1839** Yaptığımız hülâsadan anlaşılacağı üzere XVIII. asırda yenileşme hareketinin
1458. tarihi, cemiyet bünyesinde herhangi bir esaslı değışmeyi hedef olarak almadan, muayyen ihtiyaç ve
1459. zaruretlere karşısında bazı teknik ve bilgilerin memlekete nakledilmesi için yapılmış az çok ciddi
1460. teşebbüslerden ibaretti. Bazı sahalarda tatbik edilen yeniliklerin elde ettikleri kısa ve âni
1461. muvaffakiyetler istisna edilirse en büyük kazancı harplere ve içerde gördüğü mukavemetlere
1462. rağmen devam etmesi ve asrın sonuna doğru çok eksik olsa da bir nevi zihniyet ve dünya
1463. görüşü şeklini alabilmesidir. Bilhassa 1774'den sonra yavaş yavaş bu fikrin cemiyet hayatımızı
1464. idare eden büyük zenbereklerden biri haline girdiği görülür. Bütün dahilî meseleler, buhranlar
1465. onun etrafında toplanır. XIX. asırda, fikrin tekâmülü, şüphesiz hâdiselerin yardımı ile daha çabuk olur

1466. ve yenilik, hayatın her safhasına şamil geniş bir mânâ ve mahiyet alır. Artık bahis mevzuu olan şey
1467. ordunun bâzı tekniklerini ve sınıflarını garptan gelen bilgi ve nizamla ıslâh etmek değildir; belki
1468. bütün hayatın, cemiyetin bünyesi ve mânevî insanı vücuda getiren kıymetler manzumesinin,
1469. hepsinin birden değişmesidir. Bunda tabiatıyla aradan geçen bir asır zarfında eskinin kat'î surette
1470. çökmesinin büyük tesiri olmuştur. Evvelâ 1826'da Yeniçerilerin ilgası ve yeni ordunun kurulması ile ilk büyük
1471. zafer elde edilir. Bu suretle ıslah fikri yerine «ilgi» ve «yenininin kurulması
1472. prensibi» bir zaruret olur. 1839'da devlet kendisi için Avrupalılaşmayı resmi bir program olarak ilan
1473. eder. Nihayet 1876'da da devlet müessesesinin dışındaki unsurların tazyiki altında idare şekli
1474. esasından değişir ve başında, askerî ıslahattan ibaret olan bir hareket, böylece bir rejim ve amme hukuku
1475. meselesinde son zaferini idrâk eder. Çok vahim siyasî hadiselerin ve iktisadî şartların
1476. beraberinde yürüyen bu yenilikler hakikatte, bir medeniyet dairesinden öbürüne geçmek, asırlardan
1477. beri inanılmış ve uğrunda mücadele edilmiş değerler dünyasından ayrılmak demektir.
1478. Bununla beraber asır, bir irtica hareketiyle başlar. Kabakçı isyanı ve onun cevabı olan
1479. Alemdar hareketi ve nihayet, Alemdar'ın ölümüyle neticelenen çok kanlı vak'adan sonra imparatorluk bir
1480. müddet için, herhangi bir yenileşme fikrine ebediyen vedâ etmiş görünür. Fakat gerek
1481. hükümdar, gerek ricâlin mühim bir kısmı ve bilhassa, diplomatik münasebetlerin âzami surette
1482. inkişafı yüzünden garplarla daimî temasta bulunan o zamanki hâriciye memurlarımız yeni ordunun
1483. tesisindeki hayatî zarurete ve bazı devlet müesseselerinin garplılaşması lüzumuna iyiden iyiye inanmış
1484. bulunuyorlardı. Mustafa IV'ün yerine çıkarılan Mahmud II'nin, yenilik fikrini bir müddet
1485. beraberce kafeste kaldıkları Selim III'den aldığı bütünü kaynaklar müttefiktiler. Bununla beraber
1486. yeni hükümdâr, Alemdar'ın öldürülmesinden sonra uzun müddet bu husustaki projelerini etraftan
1487. gizlemeye mecbur kaldı. Yeniçeri zümresi devlete tekrar hâkim oldu ve kendi aleyhinde herhangi bir
1488. harekete meydan vermemek için çok şuurlu bir surette hükümeti ve icraatını göz hapsine aldı. 1807'den 1826'ya kadar
1489. devam eden bu devir, uzun ve sürekli muharebelerin, dahilde isyan ve ayrılık hareketlerinin,
1490. tasallut ve tegallübün bütün dehşetiyle hüküm sürdüğü bir devirdir. Fakat cemiyetin
1491. hayatında garip bir değişiklik olmuş ve fikirler resmî hayattan koyulan yeniliğe daha fazla
1492. hazırlanmıştır(27). Vehâbî hareketi, Sırp isyanı, Eflâk ve Buğdan'daki isyan hareketleri, Tepedelenli vak'ası,
1493. Rum isyanı, Mısır'ın ve Akkâ'nın serkeş vaziyetleri, Irak'taki karışıklıklar, Anadolu ve Rumeli'de her an
1494. yeni bir tenkil hareketine ihtiyaç gösteren küçük, büyük bir yığın mütegalibe, devletin asıl
1495. güvenmesi lâzım gelen yeniçeri askerinin devlet adamlarının bilgisizlikleri, ihtirasları
1496. imparatorluğun tam bir inhilâl arifesinde bulunduğu hissini veriyordu. Mahmud II her
1497. şeyden evvel merkezin kuvvet ve nüfuzunu iâde etmek, çözülen bağları tekrar kuvvetlendirmek (27)O
1498. devirde Avrupalularla Müslüman halkın münasebeti hakkında Kethüdâ zâde Arif Efendi'den nakledilen şu
1499. cümle çok dikkate değer: ... arzusunda idi(28). Fakat ricâle ve bilhassa sadrâzamlara itimat
1500. edemiyor, çoğu mesuliyetsiz, siyasî terbiye ve tecrübeleri az adamlarla istişâre
1501. ediyordu. Şehremini İbrahim Efendi, Berberbaşı Ali Ağa, Selim III zamanında Napolyon
1502. nezdinde sefirlik yapan ve daha sonra Bağdat'daki karışıklığın halline memur edilen
1503. Hâlet Efendi, 1828 Rus muharebesine saf dilliği ve cehaleti ile sebebiyet veren ve o muharebedeki
1504. mağlubiyetimiz yüzünden Mısır meselesinin doğmasına sebep olan Pertev Paşa -o zaman fendi ve sadaret
1505. kethüdası- bunların başında gelir. Asıl mesuliyeti taşımayan insanların devlet işlerinde sahip oldukları
1506. nüfuzdan şikayetçi olan halk bu gözdelere çok defa taşsız padişah lakabını vermişti. Büyük bir
1507. entrikacı olan Hâlet Efendi, sarayı, ocağı ayrı ayrı idâre etmesini çok iyi biliyor ve elinde
1508. tuttuğu bu iki kozla çok tehlikeli bir oyun oynuyordu. Memleketi âdeta haraca
1509. kesmişti. Şahsen çok sevimli, cüretkâr, zarif ve aynı derecede zâlimdi. Devrinin hemen hemen
1510. bütün zeki ve kibar adamlarını etrafına toplamıştı; Keçecizâde İzzet Molla, onun konağında, bir
1511. hükümdâr sarayında imiş gibi i'zaz ediliyordu. Hâlet Efendi'nin zekâsı, çok defa bayağı bir cynisme'e
1512. giden nükteleri ve garip halleri Şânizâde ile Cevdet Paşa'ya güzel sahifeler yazdırmıştır. Bununla
1513. beraber memleket hakkında, realitenin verimlerine dayanan hiçbir bilgisi yoktu. O nüfuz ve tahakküm
1514. arzusundan başka politika ile ciddi bir alâkası olmadığı halde hayatlarını politikaya bağlayan

1515. insanlardandı. Paris'teki ikameti hemen hemen üzerinde hiçbir tesir yapmamıştı. Oraya, garba ve
1516. garp hayatına karşı lâkayt gitmiş ve düşman dönmüştü. Selim III devrinde, diğer sefir ve
1517. murahasların ve muhtelif vazifelerle seyahat edenlerin hemen hepsinde gördüğümüz
1518. Avrupalılaştırma fikrine onun yazılarında tesadüf etmek imkânsızdır. Hâlet Efendi, Avrupa örf ve
1519. âdetini bizimkine isabetle, çok bayağı buluyor ve bazı noktalarda müşahede ve kabul ettiği farkların
1520. da, şöyle küçük bir hüsnüniyetle ve bir iki senelik bir gayretle ortadan kalkacağını
1521. söylüyordu. Yunan isyanı esnasında tavsiye ettiği tedbirler, devletin ne kadar liyakatsiz
1522. ellerde kaldığını gösterir. (28)Devrin başından sarayın Alemdar Paşa'yı tutmaması, hatta
1523. düşmesini hazırlaması bu yüzdendir. Filhakika, Paşa'nın riyasetinde tanzim edilen meşhur ittifak
1524. senedi ile imparatorluk bir nevi nizamsız feodalite sistemini resmen kabul ediyor.
1525. Asayiş ve emniyetini onun kefaletine koyuyordu. Bu senede Cevdet Paşa'nın görüş zaviyesinden ve onun
1526. verdiği ehemmiyet ile bakmak, devrin bazı hadiselerin anlamaya yardım eder.
1527. Hakikatte bu zeki ve epiküriyen adam, devlet işlerinde birinci sınıf bir cahil ve avampesent bir entrikacı idi.
1528. Yeniçeri ocağının bir işe yaramadığına o da kani idi, fakat onu, hükümdarı elinde
1529. tutabilmek için bir silah gibi kullanıyordu. ... sözü sadece iki asırlık Osmanlı iç politikasını hülasa etmez,
1530. bu mevlevî muhibbi ve sırasına göre şâir adamın gerek pâdişaha, gerek ocağa nasıl bir
1531. gözle baktığını gösterir. Gençliğinde Fener Rumlarına intisab eden ve onların
1532. katipliğini yapan Hâlet Efendi, hemen hemen bu taifenin adamı olmuş gibiydi. Kendisine
1533. yüz vermeyen Yanya valisi Tepedelenli Ali Paşa'nın ve ailesinin izalesine ısrarla çalışmakla
1534. Rum ihtilaline en müsait zemini hazırlamış, ayrıca da bu ihtilal için yapılan hazırlıklara dair devlete
1535. verilen malumatı gizleyerek ve bu husustaki tahkikatı isyan cemiyetlerine dahil Rumlara emanet
1536. ederek sarıh bir şekilde ihanet etmişti. Rum isyanı, ocağın
1537. faydasızlığını devlete ve halka bir kere daha anlattı. İmparatorluk bir asırdan fazla bir
1538. müddet bu korkunç ve daha ziyade taşıyanın aleyhinde olan tehlikeli silahı beyhude yere muhafaza
1539. etmişti. Kendi muhtariyetini muhafaza etmek için, en elim vaziyetleri hazırlamaktan çekinmeyen,
1540. bütün yenilik ve değişme fikirlerine şuurlu bir şekilde karşı gelen ve her tedbiri, isyan, katil ve hattâ yangın
1541. ile karşılayan bu teşekkül, son zamanlarda devlet müessesesini bütün hürriyetlerinden mahrum etmişti.
1542. Nihayet, Yunanlı âsîlere karşı Mısır ordusunun yardımıyla kazanılan Misolonya zaferinin efkârı umumîye
1543. üzerindeki tesirinden istifade edilerek ocak ilga edildi. Ve yerine asrî bir ordu kuruldu. Bir bakıma göre
1544. sadece askerlik alanında bir değişiklik olan bu hareket, hakikatte bir asırdan beri memleket içinde
1545. yol açan bir fikrin, zaruretlerin ilcâsıyla yüksek sınıfta doğan, yine bu zaruretlerle
1546. beslenen bir zihniyetin ilk ve çok ehemmiyetli zaferiydi. Filhakika bundan sonraki Türkiye tarihi, biraz da
1547. yenilik ve garplılık fikrinin tarihidir. Yazık ki imparatorluk, yeniçerilerin ilgâsını takip
1548. eden hâdiselerde aynı dirayet ve kemâl gösteremedi. Rusya'ya 1828 muharebesini açmak
1549. fırsatını verdi ve Avrupa tarafından teklif edilen Mora muhtariyeti yerine, Yunan istiklâlini ve üstelik
1550. de Rumeli Türklüğünün mahvını intaç edecek olan cenup İslâvları
1551. hareketinin mukaddemesi mahiyetinde bir Sırbistan muhtariyetini kabule mecbur kaldı. Avusturya'nın,
1552. müdahalesiyle zahiren kurtulan Eflâk ve Buğdan'nın vaziyeti gayrı tabii bir şekil aldı ve orada, bizimle
1553. ancak nisbî bir alâkası kalan ve aleyhimizdeki herhangi bir teşebbüse dâimâ açık olan düşman bir teşekkül
1554. meydana geldi. Bununla beraber Mahmud II'nin "Vak'a-i hayriye"den sonraki saltanat senelerinde, devlet bu
1555. mağlubiyete ve onu takip eden bir yığın müşkülâta rağmen yenilik hareketinde yavaş, fakat
1556. emin surette devam eder ki, devrin asıl hayati ehemmiyeti haiz olan tarafı buradadır.
1557. 1826 ile 1839 arasındaki kısa zaman içinde yapılan işlere bakılacak olursa belki vâzih bir program
1558. görülemez; fakat hiç olmazsa devlet müessesesini Avrupalılaştırmaya gayret edildiği aşîkârdır. Selim III
1559. devrinin sonlarına doğru, âdetâ bir nevi umumî anket halini alan, Avrupa teşkilatına dair
1560. lâyiha veya sefaretnâmelerden, yabancı devlet sefirlerinden ve aramızda büyük miktarda yaşayan çoğu
1561. büyük ihtilâl serpintisini ecnebîlerden öğrenilen şeyler yavaş yavaş tatbik mevkiine konmaya başlanır.
1562. Bunların arasında yeni teşekkül eden ordunun ihtiyaçları başta gelecekti. Harbiye mektebi
1563. açılır. Bu mektep, daha evvel açılıp bu devirde ıslah edilen Mühendishâne ve 1839'da kat'i şeklini

1564. alan Mekteb-i Tıbbiye ile beraber, memlekete muhtaç olduğu müsbet Avrupa bilgisini taşıyacaktır. Bu
1565. üç mektep, arkalarında seneden seneye teşekkül eden kütüphaneleri ile, bizzat
1566. mevcudiyetlerinin doğurduğu zaruretler ve ihtiyaçlar ile, dünyamızın değişmesine hizmet
1567. ederler. Orta tahsili temin için bir rüşdiye mektebi tesis edildiği gibi, Avrupa'da tahsil için
1568. yüz elli kadar genç gönderilir. Buna Tıbbiye'de Fransızca tedrisâtın kabulü, ecnebi hocaların ders vermesi
1569. gibi emri vâkiler de ilâve edilirse, garplılaşıma işine verilen ehemmiyetin derecesi anlaşılır. Diğer
1570. taraftan Avrupa usulüyle tensik edilen ve giydirilen ordunun ihtiyaçlarını karşılamak üzere, bugün bir
1571. kısmını o devirden kalma binalar içinde gördüğümüz bazı fabrikalar tesis edilir. Devlet
1572. mekanizması yeni baştan kurulur. Salâhiyetleri faaliyet sahalarına inhisar eden mesul
1573. nâzırlıklar ihdas edilir, devlet bürosu teşekkül eder(29). Mehmed Emin Rauf Paşa'nın Başvekâlet'e
1574. tâyini üzerine yazılan ferman bu hususta hükümdarın düşüncelerini çok sarih surette anlatır: ... (29)*Mâlîye*,
1575. *Ahkâm-ı adliye, Hâriciye, Dahiliye, Ticaret nâzırlıkları kurulur, Ahkâm-ı adliye, Dar'üüşûrâ'yı askerî ve*
1576. *Umûr-ı nâfia meclisleri teşkil olunur.* ... Filhakika, başvekilin rolü hakkındaki düşüncenin
1577. yanlışlığından sarfınazar, bu artık Avrupa'da gördüğümüz tarzda kabine teşekkülünün
1578. başlangıcıdır. Saray, Avrupa saraylarına göre tanzim edilir; mabeyin müşirlikleri, mabeyin
1579. katiplikleri, yaverlikler ihdas edilir. Babialı kalemleri ıslah edilerek yavaş yavaş bir nevi mektep haline
1580. getirilir. 1830'da «Takvim-i Vekayi» tesis edilir. Bütün bunlara, bir nevi ilk tedrisat mecburiyeti kanununa benzeyen
1581. meşhur fermanın neşri, ecnebi memleketlerde daimi sefirler bulundurulmaya katiyetle devam
1582. edilmesi, mahdut bir sahaya inhisar etse bile ilk defa nüfus sayımı yapılması, muntazam posta
1583. teşkilatına(30) başlanması, pasaport usulünün ihdası, ilk buharlı vapurun devletçe satın alınması gibi mühim
1584. başlangıçlar da ilâve edilmelidir. Bu saydığımız şeyler arasında kıyafetin değişmesi ile devlet
1585. müesseselerinin Avrupalıca yeniden kurulması bilhassa mühimdi. Bunlar cemiyetin manzarasını, yaşayış
1586. tarzını değiştiren, taklid tarzında olsa bile yeni bir zihniyetin ve yeni modaların hayata girmesi neticesini
1587. doğuran hareketlerdi. Böylece o zamana kadar çok dar bir sahada yapılması düşünülmüş düzenleme işi
1588. birdenbire cemiyetin hayatında geniş bir değişiklik haline girer. Alaturka musikinin bile hoş görülmediği
1589. bir şehir içinde birdenbire ecnebi havaları çalarak geçit yapan askerî bandoya tesadüf edilmeye
1590. başlar. Büyük ihtilal ordularında olduğu gibi trampet çalan küçük çocuklar bu bandonun başında yürür.
1591. Seyyah Mac-Farlane, hatıratında İstanbul sokaklarında gezerken duyduğu bir İtalyan parçasından nasıl
1592. şaşırıldığını anlatır ve aynı bandodan kendi memleketi olan İskoçya havalarını da dinlediğini söyler. Daha
1593. 1812'de muasır hayatın birçok hususiyetlerini ihtiva eden Beyoğlu'nda garp usulü lokanta, kahve ve
1594. oteller açılmaya başlar. Saraylarda, vezir ikametgahlarında Avrupalı mobilya ve Avrupa eşyası belli başlı
1595. bir yer alır. Asırlarca işlene işlene tekamül etmiş bir zevkle döşenmiş sofalar ve odalar
1596. yerine orta halli bir Avrupa burjuvasının ikametgahını andıran belirsiz zevkli bir mobilya ve dekor
1597. ortasında, imparatorluğun bir asırdan beri (30)*Muntazam posta teşkilâtı vücûda*
1598. *getirmeği daha evvel Selim III'ün düşündüğünü Dallaway kaydetmektedir.* peşinde koştuğu askerî ıslahatı
1599. temine muvaffak olan hükümdar, Avrupa saraylarını taklit eden birtakım yeni merasim ve
1600. hakikatte mâzi ile mukayese edilirse, çok fakir bir debdebe içinde yaşamağa başlar. Bittabi çoğu
1601. satıhta kalan bu yeniliklerin içinde halkın ve ricâlin hoşlanmadıkları birçok şeyler vardı. Resmi
1602. müesseselere hükümdarın askerî merasimle kendi resmini astırmış olması epey dedikodu
1603. çıkarmıştı. Fakat, yeniçerilerin kanlı ilgasını gören İstanbul halkı artık bu gibi şeylere itiraz
1604. edecek halde değildi. Diğer taraftan Küçük Hüseyin Paşa'nın yetiştirmesi olan ve kısa
1605. valiliği esnasında, Mısır'da ilk defa Avrupa usulü asker yetiştirmeye teşebbüs eden
1606. Serasker Hüsrev Paşa, hükümet merkezini çok sıkı bir elle tutuyordu. Bununla beraber, bilhassa siyasi
1607. meselelerin aldığı vahim şekil dolayısıyla, yapılan yenilikleri Hıristiyanlık alemleri karşısında bir nevi
1608. teslimiyet gibi telakki eden ve asabiyeti artan halkı kuşkulandırmamak arzusu, hükümeti
1609. zaman zaman ve bazı sahalarda fedakarlıklara mecbur etmiyor değildi. İşte bu sebeplerdir ki ordu
1610. inkılabının ilk safhasında, yeni kurulan ordunun talim ve terbiyesi için muntazam bir ecnebi
1611. kadrosundan istifade edilememiş, hükümet şurada burada eline geçen dağınık ecnebi unsurlarını
1612. kullanmayı tercih etmişti. Bunun neticesi olarak ordunun yetiştirilmesi işi hem gecikmiş, hem de

1613. oldukça sarp bir yola girmişti. Kıyafet değiştirilmesi hususunda da aynı şey olmuş, Avusturya'dan
1614. getirilen elbise nünuneleri hiç açılmadan resmi daire anbarlarında kalmıştı. Yeni ordu için bir müddet
1615. Mısır askerine benzer bir kıyafet kabul edilmiş, bizzat hükümdar bile Mısır zabitlerininkini andıran bir
1616. kıyafetle bir müddet dolaşmıştı. Bununla beraber bayram alaylarında ve dini merasimde eski kıyafetle
1617. halkın karşısına çıkıyordu. Bu iki kıyafet yenilik yolundaki imparatorluğun hakiki
1618. simasını verir. Hakikatte o, yeni girmeye başladığı bu aleme doğru daimi bir tereddütle yürür. Bu
1619. tereddüdün en güzel misalini bir asırdan beri sağdan soldan tavsiye edilen ve müteaddit
1620. defalar vaz'ına kalkışılan karantina sisteminin tatbikinde 1826'dan sonra bile epeyce vakit geçirilmesi teşkil
1621. eder. Kendisiyle beraber taazzuv etmiş bir müessesenin bu kadar kanlı bir şekilde
1622. ilgasından sonra, devlet kendisini bir çok sahalarda, mesela Abdülhamid I veya Mustafa III devirlerinden daha
1623. az serbest hissediyor gibiydi. Bunun sebebi de bu tenkilden sonra umumi hayata
1624. şiddetli bir dindarlık hissini başlamasıydı. Bizzat hükümet, halkın teveccühünü kazanmak için bu hissi
1625. şiddetle körüklüyordu. Dini meselelere dair emirâmeler, hatlar, fermanlar, tenbihler,
1626. yenilik için çıkarılanlardan az değildi. Mehmed Ali Paşa'nın Mısır'ın hususi vaziyet ve şartlarından
1627. istifade ederek az zamanda başardığı yenilikler, imparatorluğa tabi bir
1628. Müslüman memleketinde muvaffak olmuş bir tecrübe sıfatıyla Mahmud II'ye ve etrafındakilere cesaret
1629. verici ve takviye edici bir örnek olmuştu. Fakat İstanbul, Kahire değildi. Burada hükümet
1630. halkın gözü önünde, az çok sokağın ve bir umumi efkarın murakabesi altında yaşamak
1631. zorunda idi. Diğer taraftan Mısır'daki ayıklama burada olmamıştı. Elde bulunan bütün unsurlar
1632. eskidi ve yeni gelen her şeyi çarçabuk temsil ediyor, umumi mozaikte sadece pittoresk bir
1633. unsur haline getiriyordu. Kenarı altın veya ipek işlemeli fes, Fransız kralının elbisesine benzeyen
1634. hükümdar elbisesi ve omuza atılan harmanın altında eski zihniyet gibi kalıyordu. Bununla beraber yine
1635. ortada bir çok şeyler değişmişti. Akif Paşa, İngiliz sefaret tercümanına "ministroca" idare-i kelâm etmekle
1636. iftihar ederken ve Bâbüâlî mütercimi Halis Efendi yine aynı tercümana "Hukuk-i amme ve
1637. düvelde" bahsederken elbette ki çok uzaktan olsa bile yeni bir dünyanın
1638. penceresinden bakarak konuşuyorlardı; fakat mensup oldukları medeniyet ve onun zihniyetinden
1639. kurtulmuş değillerdi. Mesele şu idi: İmparatorluk silahını yenilemekte o kadar gecikmişti ki, şimdi bu yeni
1640. silahı kullanabilmesi, ona intibak edebilmesi için, eskiyi en küçük zerresine kadar fedâ etmesi,
1641. atması lâzımdı. Halbuki eski, -yürüyen hayat karşısında son sözünü söylemesine rağmen- cemiyetin
1642. içinde, ruhlarda bütün unsurlarıyla çok derin surette hâkimdi. Bütün hayat onunla doluydu. Canlı bir
1643. terkip olmayı çoktan bırakmış, fakat dağınık eczası, ayak bağları şeklinde her adıma engel
1644. oluyordu. O halde büyük ve cezri bir iç düzen verme hareketi lazım geliyordu. Buna ise siyasi hadiseler
1645. imkan ve fırsat bırakmıyordu. Yenilik ihtiyacının baş gösterdiği 1718'den beri kaybedilen bir asırlık
1646. müddet içinde, imparatorluğun muhtelif unsurları arasındaki bağlar bir daha eski
1647. bütünlüğe dönmeyecek şekilde gevşemiş, iktisadi hayat altüst olmuş, asli unsurun nüfusu
1648. bazı mıntakalarda milli bir felaket teşkil edecek kadar azalmıştı. Diğer taraftan yine bu zaman
1649. zarfında, kendisini Avrupa teknik ve irfanıyla techiz etmiş olan Rusya kuvvetlenmişti. Ve ona
1650. güvenen gayri milli unsurlar imparatorluğun dağılmasına açıktan açığa
1651. çalışıyorlardı. Mahmud II devri, "Memleketeyn" başta olmak üzere, Sırbistan ve Yunanistan'ın fiilen
1652. kaybedildiği devirdir. Hakikatte o zamanın ricâli kaybın bu kadarla kalmayacağından, ayrılık
1653. hareketinin Bulgaristan'a da geçmesinden endişe ediyorlardı(31). (31) *İzzet Molla lâyihası'na*
1654. *Âkif Paşa tarafından verilen cevaba Pertev Paşa'nın ilâve ettiği cümle, «Lûtfî tarihi», I. s. 405. Mısır*
1655. meselesi ile bu ayrılık hareketi devletin Türk olmayan Müslüman memleketlerine de sirayet etmişti.
1656. 1826'dan sonra ise menfaatlarını imparatorluğun dağılmasında gören yabancı siyasetler, yenilik ve
1657. kalkınma hareketlerine, harpler ve siyasi buhranlarla mâni olmaya çalıştılar ve devlete iç işlerini
1658. rahatça tanzim edebilmek için zaman ve fırsat vermediler. Bütün müşküller karşısında imparatorluk,
1659. milletlerarası muvazenede kendisine bir istinat noktası aramaya mecbur kaldı. Ardi arası
1660. kesilmeyen bir takım tavizlerle elde edilen bu müzaharetler ise, daima yeni ve music buhranlar
1661. doğuruyordu. Memleket içinde ecnebi müdahalesi gittikçe artıyordu. Haddi zatında alelade bir polis

1662. vak'ası olan Churchill hadisesinin alevlenmiş şekli bu müdahalenin
1663. nerelere kadar gidebileceğini
1664. gösterir Yeniçeriliğin ilgasının büyük neticelerinden biri, devlet bünyesindeki
1665. muvazenenin yıkılması olmuştur. Filhakika ocağın ortadan kalkması ile beraber, onunla
1666. hükümdârlık makamı arasında bir nevi muvazene unsuru olarak rol sahibi olan ulema sınıfı
1667. da birdenbire ehemmiyetini kaybetmiş, bu suretle hükümdârlık müessesesi tek başına hakim kalmıştı.
1668. Bunun imparatorluğun mukadderatı üzerinde oynadığı menfi neticeler zaman
1669. geçtikçe hissedilecektir. Müsbet neticesine gelince, devlet mekanizmasının yenileşmesine ortada
1670. ciddi engel kalmamasıdır. 1826'dan sonra yapılan hareketlere dikkat edilirse ortada bir programın mevcut olmadığı
1671. görülür. İlk hamleler hemen hemen el yordamıyla yapılmış gibidir. Fakat zaman geçip de
1672. hadiselerin terbiyesiyle yetişen bir nesil iş başına gelince, az çok muayyen hedefler belirlemiştir. 1830'dan sonra
1673. harp tazminatı meselesi için Rusya'ya gönderilen Halil Rifat Paşa, İstanbul'a döner dönmez, ... olmadığını
1674. açıkça söylemişti. Daha sonraları ise Sadık Rifat Paşa, Mustafa Reşid Paşa gibi Avrupa'da uzunca müddet
1675. kalmış olan devlet adamları daha sarıh tekliflerde bulundular. Sadık Rifat Paşa'nın Viyana'dan
1676. yazdıkları bir program mahiyetini haiz eserlerdi. Bu tesirler, siyasi hadiselerin de tazyikiyle devleti
1677. daha esaslî hareketlere sevk ediyordu. Devrin sonuna, doğru yenilik hareketinin
1678. aldığı ritm büsbütün değişti. Ve yavaş yavaş devlet bünyesini değiştirmeye doğru gitti. Bütün bu
1679. işlerde Mahmut II'nin hesabına kaydedilebilecek en esaslî tedbirler, bir taraftan gençler
1680. arasında hakikaten uyanık fikirli ve bulup çıkarmaya çalışırken -hiç işe yaramayacaklar da
1681. çoktu- diğer taraftan, yeniyi hakikaten benimseyecek bir nesli yetiştirmek için Harbiye, Tıbbiye,
1682. Mühendishâne mekteplerini, -devrin sonuna doğru Bahriye mektebini tesis
1683. etmesi, yani imkân nisbetinde istikbali hazırlamaya çalışmasıdır. Ancak bu suretlerdir ki
1684. hududu devlet teşkilâtından ileriye geçmeyen yenilikler, cemiyet hayatını idâre
1685. eden zihniyete doğru genişlemek ve derinleşmek imkanını buldular. Ancak bu mektepler ve
1686. onlara benzer bazı tedbirler -Avrupa'ya talebe gönderilmesi, Babıali Tercüme Odası'nın kurulması
1687. gibi- sayesinde, yenilik hareketi yavaş yavaş cemiyetin kendi malı olan şuurlu ve iradî bir hareket haline
1688. girdi. Yani hamle, cemiyetin içine nakledilmiş oldu ve kökleşti. Filhakika, bundan sonra memleket
1689. içinde yapılacak mücadeleler, artık devlete ait herhangi bir ıslahat meselesinden ziyade, nesillerin
1690. rüyasını yapan fikirlerin ve yeni kıymetlerin etrafında olur. Daha ıslahatçı hükümdarın ölümü üzerine,
1691. onun yetiştirdiği ilk nesil iş başında ve onun başladığı şeyleri daha derin ve ihâtalı bir berraklık
1692. ve kesinlik ile devam ettirir görürüz. Mahmud II devlet müessesesini garplaştırmağa çalışmıştı. Bu ilk nesil,
1693. bilhassa onun başladığını tamamlayacaktı. Filhakika nazırlıkların ve az çok teşrii mahiyeti bulunan
1694. memurlardan mürekkep meclis ve şûrâların kurulması gibi hareketlerin tam kıvamını alabilmesi için,
1695. devletin kendi esas umdelerini yeni baştan tanzim etmesi, tebaası ile arasındaki hukukî
1696. münasebetleri bu yeni umdelere göre ve eskisinden başka bir planda tesbit etmesi lâzımdı. İşte bunu gerçekleştirmek
1697. bu ilk nesle nasip oldu. **BİRİNCİ BÖLÜM XIX. YÜZYILIN İLK YARISINDA TÜRK EDEBİYATI I. Şiir**
1698. **DİVAN ŞİİRİ** Ondokuzuncu asrın ilk yarısında Türk şiirinin manzarası bir bakıma geçen
1699. asırlardan pek farklı değildir. Nedim'den sonra arazi iyiden iyie görülen, fakat başlangıcı daha
1700. evvelce çıkan bir zevk bozulması ve dağılışı, ilhamın umumiyetle küçük ve kelime, ifade oyunlarına
1701. dayanan buluşlardan öteye geçememesinden gelen bir yoksullu, mesnevilerde Nâbî'den beri çalışılan
1702. fakat bir türlü sırrı bulunamayan bir yerli icat arzusu, daha ziyade nesre ait hususiyetlerin artması, bu
1703. yarım asrın şiirinin de esas vasıflarıdır. Hamlesini yöneltecek, dağınık tecrübelerine düzen
1704. verecek ana fikirden mahrum olduğu için bayağılıktan öteye geçemeyen bir realizm ve yerlilik zevki(32),
1705. daha ziyade değerlerin zayıflamasından gelen bir sensualite teşhiri, söyleyecek hiçbir şeyi olmayan
1706. insanların vakit geçirmek için konuşmasını andıran yarenlik edası, ilk göze çarpan şeylerdir. Ne halk
1707. ifadesine ve diline karşı gittikçe artan ilgi, ne nazirecilik, dolayısıyla sık sık eserlerine dönülen eski
1708. şairlerin tesirleri, ne de geçen asrın sonunda, yani Galib'in musammatlarla yapmağa çalıştığı
1709. geniş nefesli ve hamleli şür tecrübesi ve yine onun tesiriyle hızını arttıran mevlevî ve tasavvufî ilham bu,
1710. çözülmüş manzarasını değiştiremez. Sanki bütün pınarlar kurumuş ve insan çınlıçlıktır. Ve sanki insanın

1711. yerine aruz vezninin bizzat kendisi ortada dolaşiyor, halk ağzından ve
1712. hayattan topladığı ifadeler üzerine tek başına küçük, mânâsız oyunlarını yapıyordu. Tekrar
1713. edelim ki bu hamlesiz sensualisme, bu yerlilik merakı, bu halk ağzından alınmış
1714. kelime veya ifade üzerinde ısrarla duruş ve onun etrafında küçük buluşlarla oyun, şiirimizde öteden beri
1715. mevcuttu. Mukaddememizde sebepleri üzerinde o kadar ısrar ettiğimiz o çeşitli ve beraber gelişme,
1716. edebiyatımızda on altıncı asırdan on dokuzuncu asrın ortasına kadar (32) *Nedim'den ziyâde*
1717. *Enderûnlı Fâzıl'a bağlanması doğru olur.* tam mânâsıyla hakikaten yeni diyebileceğimiz
1718. hiçbir tarzın teessüsünü mümkün kılmaz. Kendisinden beş asır evvel teşekkül etmiş olan İran şiirinin
1719. mirasını bir asır içinde yüklenmesi, ona karşılık çıkan mahalli cereyanların kendilerini besleyecek
1720. bir fikir hareketinden mahrum bulunması, edebiyatımızın tali'ini nasıl başından itibaren tayin etmiş
1721. bulunduğunu yukarda gördük. Arkasında nesilden nesile değişen, hayatı ve insanı her an yeniden
1722. keşfe çalışan, büyük kökleri durmadan yoklayan, şüphesi imanı kadar yaratıcı bir kültürün
1723. yokluğu, şekillerin ve prensiplerin bir defa için ve geniş olarak kabul edilmiş olması, çoktan
1724. yıpranmış, yarı tasavvufi bir lügatin ve hayatla ilgisini kesmiş olmakla övünen bir duruşun rindlik
1725. mutlak hakimiyeti ve umumi şeklinde hayatın hep aynı mihverlerin etrafında dönüp durması,
1726. -Müslüman şark medeniyetinde insan değişmez, canlılığını kaybeden değerlerin
1727. etrafında yavaş yavaş ufalır. Tanzimat'ın büyüklüğü burada, bu çemberi yıkmaktadır,-
1728. kendisini arayan diyemesek bile, kendisinden memnun olmayan ve değişmek isteyen
1729. insanın hamlelerini daima aynı boşluklara, mücadeleden vazgeçmiş, yorgun ve kötümser bir hikmetle
1730. duanın hemen yanı başında uçurumlarını açan küçük bir hazcılığa ve hayatı çok dışardan
1731. temâşâyâ çıkartıyordu. Bununla beraber on altıncı, bilhassa on yedinci asırlarda ve bazı büyük on sekizinci
1732. asır şairlerinde -Nedim, Galib-, şiirimizin esas vasfı olan o yüksek artisan'a, şairlerimiz
1733. kullandıkları itibari dili son mükemmellik hadlerine vardırmaq için sarf ettikleri gayret sayesinde
1734. elde ettikleri zevk asaleti, teksif kudreti, plastik ve müzikal kıymetler bu boşluğu
1735. örtüyor, değişen ve daima mükemmele giden söyleyiş, hiç değişmeyi ve tekrar
1736. edeni az çok örtüyordu. İşte on dokuzuncu asrın ilk nesli diye
1737. tanıyacağımız şairlerde ve onları hemen takip edenlerde bilhassa dikkate çarpan bu
1738. klasik diyebileceğimiz zevkin hiç olmazsa bazı şairlerde hemen hemen kayıp olmasıdır.
1739. Vakıa İzzet Molla'da, Vasıf'da, eserin bütünü ile pek tanınmayan Akif Paşa'da, yahut devrin ikinci
1740. derecede, hatta hiç şöhretsiz şairlerinde rastlanan beş on güzel beyit ve mısra ile -velev
1741. Şeyhülislam Yahya Efendi'nin mukaddememizde o kadar üzerinde durduğumuz mısra'ı cinsinden olsun
1742. bütün bir devri vasıflandırmak imkansızdır. Hakikat şudur ki divan şiirinin bir bakıma göre asıl
1743. yaratıcı dehası olan ve asırlar boyunca bütün gelişmeyi etrafında toplayan aruz mısra, Şeyh Galib ile
1744. Avni Bey arasında çok şaşırtıcı bir acemiliğe kendiliğinden düşer.
1745. Bununla beraber iyi dikkat edilecek olursa pek az devir, bu yarım asır kadar gelecek ihtimallere açık
1746. ve onlarla zengindir. Sanki zorladığı bütün kapıları kendisine kapalı bulan insan, yavaş yavaş kendi
1747. içinde değişmenin imanlarını aramaktadır. Bu her şeyden evvel, ne şekilde olursa olsun,
1748. ferdin doğuşudur. Yeni kazançlardan ziyade, eski bağların yıpranmasından, yer ve mahiyet
1749. değiştirmesinden gelen bu vakıanın belli başlı arazi, bir nevi huzursuzluğa benzeyen bir
1750. kötümserlik, geçen yarım asırda görülenden çok daha belirtili ve daha kuvvetli bir hissilik ile, sanatın
1751. özünü ve ağırlık merkezini az çok yaşanan hayatta aramak ve kendisinden bahsetmek
1752. ihtiyacıdır. Öyle ki, küçük, düzensiz, hatta devamsız çizgilerle olsa bile bir nev'i romantizm
1753. hazırlanıyordu, demek hiç de hatalı olmaz. Hakikat şudur ki bu elli yıl içinde cemiyetin geçirdiği
1754. buhran insanı serbest ve adeta tali'i ile baş başa bırakmıştı. Fert, tıpkı siyasette olduğu gibi cemiyet
1755. müeyyidelerini kendi içinde eski kuvvetiyle duymaz. Bu her bakımdan Kabakçı Mustafa isyanı ile
1756. Nizip çöküntüsünün arasındaki devredir. Fakat Kabakçı isyanından evvel Selim III devri ve
1757. on dokuz sene sonra da 1826 hareketi vardı. Nizip'in hemen peşinden ise Gülhane Hattı gelir. Bu demektir ki,
1758. eski tertip bir yandan çözülürken, öbür yandan yenisi hazırlanır. Şiir ve edebiyatta yeninin böyle
1759. hazırlanışı, siyasette olduğu kadar keskin çizgilerle görülmez. Sanat cemiyetin ifadesidir; büyük

1760. manasında onu uzaktan veya yakından daima takip eder, fakat her zaman aynı kıymetleri
1761. aksettirmedeği gibi, aynı sarahatle de konuşmaz. İlk dikkat edilecek şey, nev'ilerin arasındaki yer ve
1762. mahiyet değişmesidir ki, hakikatte değerlere ait bir yer değiştirme saymak çok mümkündür. Bir
1763. kelime ile ifade edilecek olursa, o zamana kadar eski şiirimizi idare eden “mutlak” hemen her
1764. sahada yıkılmıştır. Hiçbir devirde yetişme muhiti, hayat arzuları bu kısa zamanda olduğu kadar kültürün
1765. yerini almamıştır. Şair, hayat karşısındaki, o gayri şahsi ve ağırbaşlı duruşunu -umumi, hatta resmi
1766. manzara daima bu idi- birdenbire bırakır. Nükte birdenbire karikatüre kaçır. Acayip bir safdilanelik
1767. ifadeyi değiştirir. O zamana kadar daha ziyade bir nevi teccüs ve maharet gösterme hevesiyle gidilen ve
1768. bir yığın mısra' temrinlerine yol açan halk kaynakları -dil, hayat şekli, pittoresk- şiirin
1769. hemen hemen bütünü kaplar, hatta daha ileri geçer, Vasıf'da olduğu gibi orta insanın çeşitli
1770. portrelerini çizer. Diğer taraftan hayat ve tali' karşısında fertte, hiç de eskinin devamı olmayan yeni bir
1771. duruş peyda olur. Musikinin de yardımıyla hızını arttıran çok kuvvetli bir sentimentalisme, yavaş yavaş
1772. tali' karşısında hiç de eskinin de-vamı olmayan yeni bir duruş ve davranış şekline girer. Macera,
1773. biri çok hususi bir muhitin yetiştirmesi olan, öbürü klasik kültürün en sağlam tarafından -bilgi ve rasyonel
1774. çalışma- gelen iki insane arasındadır ve asıl dikkate değer tarafı her ikisinin de eski şiirin, dolayısıyla
1775. en gayri şahsi ve aynı zamanda çeşitli geliştirmelere imkan veren mürekkep bünyesi itibariyle hayata
1776. en açık tarafı olan kaside şekli ve ona bağlı nev'iler üzerinde ameliyelerini yapmaları, sonunda
1777. onun mahiyetini değiştirmeleridir. Vasıf'da kaside -ileride göreceğimiz gibi- bağlı olduğu muhitte de
1778. teşvik gören bir nevi laübali saray kroniği olmakla kalmaz, aynı zamanda bazan çok hususi
1779. çalışma ve işlerin, bazan günlük hayatın lügatı ile bir nevi hikaye malzemesini de içine alır.
1780. Akif Paşa'nın Adem kasidesinde ise nevi, eskinin hiçbir hususiyetini terk etmeden modern veya garplı
1781. poem mahiyetini kazanır. Akif Paşa, aynı ameliyeyi küçük mersiyesiyle, koşma şeklinde de
1782. yapacaktır. Fakat asıl mühim olanı -yine ileride göreceğimiz gibi-, onun bu iki şiirde hayat ve ölüm
1783. karşısında -edebiyatımız için yeni olan- ferdi davranışdır. Hakikat şudur ki, bu devirde insan kendi
1784. kendisiyle eskisinden farklı bir şekilde karşılaşır. Bu itibarla İzzet Molla'nın Keşan yolculuğu
1785. esnasında arabasının aynasında kendisini görmesi ve tasvir etmesi herhangi bir buluştan çok ileri
1786. gider, bütün bir sembol olur. ... Edebiyatımızda ilk defa olarak şair bu kırık dökük mısralarda kendi
1787. kendisiyle baş başa kalır. Bu mısra'ların hakiki manası, şairin başlangıcını İran veya diğer
1788. Müslüman masallarının kahramanlarından alan bir duruşun mümessili olmaktan çıkması, artık
1789. Ferhad ve Mecnun'unkine benzemeyen çizgilerle, kendi eti ve kemiği ile, kendisi olarak
1790. yaşamak istemesidir. Vâkıa, hemen arkasından gelen beyit ile, yani arabanın ilk sarsıntısında şair bu hayali
1791. kaybeder. Realitenin aynası çarçabuk -“mir'at” gazelinde- “vahdet”in aynası olur. Fakat, bu hiçbir şey
1792. ifade etmez; çünkü insan bir kere kendisiyle karşılaşmıştır, Unutmayalım ki Avrupalı resmin
1793. devletçe resmen kabul edildiği, yahut edileceği devredeyiz. İzzet Molla'da devrin ikinci bir
1794. anahtarı daha vardır. O da nesre olan ihtiyaçtır. Keşan sergüzeşinde şair, yine bütün
1795. edebiyatımızda ilk defa olarak ve şüphesiz yaptığı işin ehemmiyetini bilmeden sırf oyun ve hüner
1796. göstermek için, birdenbire kalemine nesri denemesini teklif eder: ... Fuzuli, Baki, Nedim
1797. gibi nesirle nazmın her ikisini de İzzet Molla'dan çok iyi kullanan şairlerin hiçbirinde
1798. görmediğimiz bu temenninin üzerinde ne kadar durulsa azdır. Şüphesiz bu mısra'lara bakarak,
1799. İzzet Molla, için Keşan hikayesinin nesirle daha rahat ve daha iyi anlaşılacağı duymuştu,
1800. diyemeyiz. Fakat yaşadığı devrin şiirinde daha ziyade nesrin
1801. unsurlarının kullanıldığını da inkar edemeyiz. Filhakika bu devrin şiir
1802. mahsullerinin çoğu onun boşluğunu dolduruyor, yahut -daha iyisi- bir yığın sakatlık
1803. arasından tahta kafesi, üstündeki ağırlığa dayanamayan bir heykel tasladığı gibi ona doğru
1804. çöküyordu. Bu yarım asırda şiirin macerasını, büyük bir tarafında nesrin, hatta bizde mevcut
1805. olmayan nesir nevelerinin malı olan mevzuların vücuda getirdiği ileride göreceğiz.
1806. **Vâsıf-ı Enderunî** Vasıf'da(33) Nedim tesiri, adeta şahsiyetin, hareket noktasıdır. Kimi taklit ederse
1807. etsin, hangi şiir nevinde yazarsa yazsın, eserin gelişme tarzında, hayata bakışında, dil
1808. karşısındaki duruşunda daima ona bağlı bir taraf vardır. Hatta az çok ustalıkla yazdığı Nefî

1809. naziresi kasidelerinde bile hitap ettiği insanla ve konusu ile kurduğu münasebet, ister istemez bu
1810. tesirle değişir. Nefi'nin insanı daima «müteal» hadlerin arasında gören o sıkı nizamlı «monumental»i çok defa
1811. (33)Enderûni Osman Vâsîf Bey, tahsilini Enderûn'da yapmıştır. Selim III devrinden itibaren,
1812. hünkâr baş-lalası, peşkir ağası, anahtar ağası, kiler ağası gibi oldukça yüksek saray hizmetlerinde
1813. bulduktan sonra, kendi isteğiyle sarayı terk ederek 1818'de Hâcegân sınıfına geçti
1814. ve Bolayır'da Şehzâde Süleyman vakfı tevelliyetine tâyin olundu. 1824'de İstanbul'da öldü. Sadrazam eski
1815. Belgrat muhafızı bostancı başı Halil Ağa'nın kardeşinin kızının oğluydu. Divanı 1841'de Mısır'da
1816. Bulak ve yine o yıl İstanbul'da Takvim-i Vekayi matbaalarında basılmıştır. onda bir hasbihal
1817. şekline girer. Zaten kasidelerinin mühim bir kısmı doğrudan doğruya Nedim'den gelir.
1818. Selim III'e yazdığı "Ramazaniye"nin nesibi, Nedim'in "Ramazaniye"sinin başka plânda gelişmesi,
1819. yani muayyen şahıslı bir hikâyeye gitmesidir. Mahmud II için yazdığı "Kasîde-i Remhiye" de belki en orijinal
1820. kasidesi- Enderûn'a ait gündelik bir hadisenin çok sarahatlı bir hikâyesi olmak itibarıyla az çok oraya
1821. bağlanır. Gazellerinin birçoğu ve şarkıları ise doğrudan doğruya Nedim'in getirdiği bazı hususiyetlerin
1822. kendi mizacına ve yetiştirme tarzına göre gelişmesinden ibarettir. Bu yakınlık bir tesadüf
1823. değildir; Vâsîf'in şahsiyetinde çok esaslı bazı hususîlikler onu besler. Bunun başında onun da ilhamı ile
1824. İstanbullu olması gelir. Vâsîf da Nedim gibi, zekâsı, neşesi, teccüssüleri, konuştuğu dile kadar sanatının
1825. birçok unsurlarıyla şehir çocuğudur. Divanında İstanbul giyim-kuşamı, İstanbul ağzı,
1826. İstanbul mesireleri ve bilhassa Boğaziçi mühim bir yer tutar. En güzel, geleneğe en uygun ve
1827. bugüne en fazla hitap eden mısraları bu zevke bağlıdır. ... derken İstanbul hayatının mühim bir
1828. tarafıyla beraber Nedim'i de bulur. Fakat Vâsîf, hareket noktalarını çabuk kaybeder. O,
1829. bulduklarını devam ettiremeyen adamdır. Zaten parça parça bulur. Aynı şarkıda bu üstün söyleyişe
1830. yaklaşan tek bir mısra bulamazsınız. Kurduğu hadlerde hiçbir suretle uzun zaman kalamaz. Hattâ
1831. kendisini çok defa alelâdede harcamaktan hoşlanır. Mahmud II için söylediği bir başka şarkısında oldukça
1832. yeni bir buluş olan, yahut hatırlatılan musiki eserinin tesiriyle öyle görünen: ... mısra'ını o kadar şahsiyetsiz
1833. mısralarla çevçeveller ki, şiir unsuru kendiliğinden kaybolur. Fakat buna rağmen bu mısra
1834. ile mûsikimizin bir şaheserinden, şiirinde ilk defa -velev benzetme yolu ile olsun- adını anarak
1835. bahseden, mûsikî etrafında bütün şiir tarihimiz boyunca yapılan bir yığın mücerret temrini ilk
1836. defa müşahhasa nakleden odur. Bu cinsten dikkatlere, aynı süreklilik ve çabuk kaybetmelerle
1837. Vâsîf'da sık sık tesadüf edilir. ... beyti şüphesiz ki şiirimizde, hattâ bütün edebiyatımızda aşk üzerine
1838. söylenmiş sözlerin en orijinalidir. Çünkü bu artık, ne vahdet-i vücud felsefesinin ilâhi aşkı, ne de ona yol
1839. açan ve dâimâ evvelden nasip mecazî aşk, ne de annenin ve örfün kabul ettiği o birdenbire
1840. yıldırım gibi başlayan aşktır. Hattâ Vâsîf'in kendisinin, -yani eski şiirimizin- uçarı çapkınlığı
1841. dahi değildir. Burada onlardan çok başka, insanı tanımakta onlardan ileri giden, belki de yeni bir
1842. insanı haber veren bir aşk romanının başlangıcı ve bütün bir psikoloji dikkati vardır.
1843. Filhakika bu iki mısra'ı genişletin, derinleştirin, iki taraflı bir konuşma haline getirin,
1844. kendiliğinden Stendhal'in «De l'Amour»u çıkar. Fakat Vâsîf'in daima gelişigüzelde kalan
1845. ilhamı bu başlangıca hiçbir şey ilâve edemez. Yukarda Vâsîf'in Nedim'den
1846. hareket ettiğini söyledik. Fakat aralarında mühim bir fark vardır. Nedim, dehasından sarfı nazar,
1847. klasik medrese tahsili görmüş, aruzun sırları gibi eski kültürün bütününe sahip, sanatını yaşayan
1848. hayattan ve yaşayan dilden olduğu kadar, bu kültürün kaynaklarından da besleyen bir şairdir. Şiire
1849. getirdiği yenilik, asırlarca süren dağınık tecrübelerin zaferidir. Mukaddememizde onun hayatla insan
1850. arasında kültürün ve ananın yığıldığı şeyleri nasıl araladığını, yahut sesinin onların arasından
1851. ve onları benimseyerek nasıl olduğu gibi, konuştuğunu gördük. Vâsîf'ta bu kültür, bu zevk ve bu tasarruf
1852. yoktur. O Enderûn'da, bu müessesenin de diğerleri gibi az çok değiştiği bir zamanda ve kültürün
1853. hayattaki yerini şehre terk ettiği bir devirde yetişmişti. Tahsili hakkında hiçbir şey
1854. bilmiyoruz. Fakat büyük kaynaklara kadar gitmediği, bazı başlangıçlarda kaldığında şüphe edilemez.
1855. Divanında her şey onun sadece yerli tesirlerle yetiştiğini gösterir. Vâsîf, eski şiirin lugatine, ve sanat
1856. kaidelerine ancak dış tarafından hakimdir. Ustalığı mısranın içine, kelimedden ötesine
1857. geçmez. Onda öbür şairlerimizde rastlanan mazmunları aramamalıdır. Diğer taraftan şiirimizin

1858. mühim bir kısmını yapan tasavvufu da alakası meçhuldür. Belki Vâsîf, “Mesnevî”yi okuyacak
1859. kadar Farsça bildirdi ve belki de bu belli başlı eseri ders olarak da okumuştur. Fakat bu bilginin tesirini
1860. şiirinde aramak beyhudedir. Divanında mevlevîliğe intisabına dair bazı
1861. emareler vardır; hatta bir iki yerinde kendisini “Derviş Vâsîf” diye takdim eder.
1862. Fakat burada kalır. Ruh hâletlerinde bu intisabın tesiri yoktur. Buna mukabil eski terbiyenin
1863. mühim iki unsuru olan güzel yazı ve musiki ile meşgul olduğunu, cirit ve ok atma gibi sporları
1864. çok iyi tanıdığını eseri bize gösterir. Bunlar bütün eski hayatımızda olduğu gibi, Enderun terbiyesinin de
1865. esaslı unsurlarıydı. Bir kelime ile o, eski terbiyenin yetiştirdiği orta seviye adamıdır. Ve bu orta seviye
1866. adamı Enderûn'da, yani beraber yaşayan, beraber eğlenen bir erkek kalabalığı içinde
1867. yetişmiş ve hatta uzun zaman orada kalmıştır. Fantezisi, hür mizâcî -cemiyet müeyyidelerine ve
1868. yüksek kültüre karşı-, halk modalarına kendisini teslim ettiği hep bunu gösterir. Vâsîf'ın bazı kasidelerine
1869. ve tarihlerine, bilhassa Selim III devrinde yazdıklarına bakılırsa bu Enderûn mahremiyetinin ne
1870. olduğu iyice görülebilir. Bu eserlerin çoğunda Vâsîf, efendisini övmek kadar eğlendirmeyi de düşünen
1871. emektar “daire adamı”nın, az çok yüksek rütbeli “saray hizmetkarı”nın ağzıyla konuşur. Sanki
1872. günlük hizmette kullanılan dil, zaman zaman aksayan ve sırasına göre şahsi fantezi ile cümbüş kazanan
1873. bir aruzda ancak değişir. Bu, evin adamı sıfatıyla konuşma, ondan gelen laübali ve samimi eda, Vâsîf'ın
1874. bazı dinî ilticalarına, nâ'tlerine kadar uzanır. Bütün bu saydığımız hususiyetler Vâsîf'a, çok defa
1875. muhatabı ile sanatın hudutlarını az çok aşan bir münasebet kurmasını temin
1876. eder. Filhakika bu eser her şeyden evvel bir zevk çözümlüğünün vesikasıdır. Bayağılıktan dahi
1877. çekinmeyen mizacı, kanatsız, fakat hakikaten mevcut realizmi, küçük aşk nâmelerine benzeyen
1878. gazeller ve şarkılarla yaşanan hayata durmadan dönüşü, bize daima yapmaktan ziyade bozmak, bir
1879. seviyeyi düşürmekle elde edilen neticeler hissini verir. Sevimliliği de buradan gelir. O
1880. kültürün yükünü aralamış değil, üzerinden atmış adamdır. Ve bunun için yenidir. Fakat aldanmamalı;
1881. bu yenilik doğrudan doğruya şiirin yeniliği değildir. Filhakika Vâsîf'ın pittoresk aşkı, halk
1882. ifadesine ve halk hayatına merakı, halk tiplerini yakalamağa çalışması, gündelik hayatın ve duyguların
1883. üzerinde ısrarla durması, ister istemez onun şiirini mahiyetinin dışına çıkarır, onu, eseri bir türlü
1884. doğamayan bir örf romanının ve bir halk tiyatrosunun, şiirin tabii çerçevesini iyiden iyiye zorlayan, hatta
1885. onun dışında yeni bir nevi görünene, yanda kalmış mahsülleri haline getirir. Mukaddememizde
1886. gördüğümüz gibi Vâsîf bu işte tek değildir; bu temayül şiirimizin apanesinde öteden beri mevcuttu. Eski
1887. şiirimiz, değişen bir fikir, yeni bir insan ve dünya görüşü ile varamadığı bir merhaleye, marifet
1888. ve hünerle gündelik hayatın kendisine mahsus lugatını şiirin bünyesine sokmağa çalışmakla
1889. varmak istiyordu. Vâsîf, bu hususî lugatı muayyen sahalarda -çok sarıh bir şekilde olmasa
1890. bile- en fazla tanıyan ve seven adamdır. Devrinin binicilik, cirid, ok atma tabirlerini onun
1891. kadar kullanan yoktur. Fakat asıl merakı halk ifadesidir. Buna kadın ve erkek kıyafetinin modalarını da
1892. ilâve etmek gerekir. Pek az şiir günlük hayat bu kadar ısrarla bakar. İşte bu malzeme
1893. bolluğudur ki dediğimiz değişikliği vücuda getirir. Bu yüzden, bir
1894. taraftan nesir kendiliğinden bu sanat için en iyi ifade vasıtası olur, diğer taraftan da şiir
1895. kendinden gayrı nevilere sahasına girer. Bir sanat eserinin talii daima malzemesine bağlıdır; dil ise
1896. bu malzemenin en sarıh şekilde konuşanı, yani kendi hususiyetlerini esere en fazla ve âşikâr şekilde
1897. geçirenidir. Bunun en güzel misâlini Mr. Gibb'in o kadar beğendiği mahalle karısı ile kızının
1898. konuşmasında buluruz. Bir Enderun alayından, hattâ ”zenne” taklidinden doğduğuna hiç şüphe
1899. etmediğimiz bu iki manzumeye diyalog nevinin istediği şart ve hürriyetleri verin, meydana bütün
1900. hususiyetleriyle bir halk tiyatrosu çıkar. Filhakika Vâsîf bu çok sevimli ana-kız
1901. anlaşmazlığı etrafında bütün bir terbiye ve muhit unsurunu kendi ağızlarından almak
1902. şartıyla toplamıştır. Mahalle ve bir sınıfa mahsus bütün bir terbiye ve hayat ufuksuzluğu,
1903. hülâsa her şey bu iki manzumede vardır. Bu, daha o devirden çekirdek halinde Hüseyin Rahmi'dir.
1904. Unutmayalım ki Selim III devrinde sarayda Karagöz, belki bir nevi ortaoyunu rağbette idi.
1905. Taklit ise, meddah hikâyelerinden sarfınazar, hususî toplulukların daimâ kendi kendine icat ettikleri bir
1906. eğlencedir. Kaldı ki, “Letâif-i Rivâyât-ı Enderûn” bize sarayda taklidin ne kadar mühim bir yer

1907. tuttuğunu gösterir. Fakat bu yarıda kalmış
1908. diyalog, Vâsıf'ın eserinde bir istisna değildir. Filhakika bunlarda yaptığı değerlere yer değiştirme
1909. ameliyesini o, münferit beyitlerde, birçok tehzil gazellerinde, musammatlarında başka başka şekillerde
1910. daima halkın ağzından alınmış ifadelerden hareket etmek şartıyla- tekrarlar. Hakikatte,
1911. farkında olsun olmasın o çok defa gelenekle karşı karşıyadır. "Parodie", şahsiyetinin vasıflarından biridir,
1912. hiç olmazsa eserinin elde bulunan kısmında böyle görünür. Filhakika: ... cinsinden mısra' ve
1913. beyitler : ... gibi kıt'alar ve doğrudan doğruya şiirin değerler cetveli üzerinde oynayan eserlerdir. Bunlarda
1914. biz asıl şiirden olduğu kadar, eski şairlerde mutad olan şakanın dahi dışına çıkarız. Burada doğrudan
1915. doğruya şiirin esas unsurlarından biri olan duygular üzerinde yapılan bir ameliye, yani öteden beri kabul
1916. edilmiş olan şairin dünyasına hücum vardır. İşte bir taraftan şiir diline günlük hayatı ve
1917. sokağı ısrarla sokması, diğer taraftan şiirin, biraz da onun tabii bir neticesi olarak değerler
1918. üzerinde böyle serbestçe oynaması Vâsıf'ı edebiyatımızda çok hususî bir aksülâmelin adamı yapar.
1919. Filhakika onun, eseri, yorulmuş, kendi unsurları ve mirasları içinde kendisini yenilemek imkânından
1920. mahrum bir geleneğin istifaya benzer ifadeleriyle doludur. Asıl, şair Vâsıf : ... derken biraz da bu
1921. yorgunluk duygusunu anlatır. Eserin bütününe değilse bile bir kısmını ölümünden evvel
1922. yakacak kadar dindar olan, divanında en pişman ilticalara, yer veren, umumi bir bakışla her hususta
1923. ananenin devamı gibi görünen bir şairin ağzında bu itirafın, -yaratılışına ait bir kısırlık,
1924. muhayyile ve icat noktasını ve erken tükeniş gibi birtakım hususiyetlerin tesirini kabul etmek bile-
1925. zannımızdan fazla mânâlı olduğunu bir daha tekrar edelim. Vâsıf'ın eseri bir taraftan bu
1926. mısra ile eskiyi kaparken, öbür yandan da kendi başına devamı imkansız olan bir yeninin yolunu
1927. açmağa çalışır. Namık Kemal, "Tahrih-i Harâbât"ta eski şiirden bahsederken Vâsıf'ın şiirimize
1928. getirmek istediği yenilikler hakkında: ... der. Bizden çok evvel Mr. Gibb'in ve profesör Fuad Köprülü'nün
1929. dikkatini çeken bu mütalaa ilk bakışta haklı görülebilir. Çünkü Vâsıf hakikaten halktan alınmış sade bir
1930. dil unsurunu şiire getirmişti. Fakat bu dil unsurunu kullanış şekli ve bizzat bu unsurun
1931. kendisi üzerinde dikkatle düşünülürse, meselenin sadece bir vezin meselesi olmadığı meydana çıkar.
1932. Vâsıf yeni bir estetiğin peşinden koşmuyordu. Nef'i, nasıl klasik İran şiirinin
1933. ahenginden ve kelimesinden hareket etmişse, Vâsıf da şehirli ifadesinden hareket
1934. ediyor, onunla nükte veya mazmuna gidiyordu. Eseri, kât'i çerçevelerinden bir
1935. türlü çıkamayan bir geleneğin, etrafında teşekkül ettiği «mutlak» kaybetmesinden doğan
1936. bir buhranın ifadesidir. O her şeyden evvel, devrinin malı olan bir zevk çözülsüdü. Vâsıf, bu
1937. çözülsü -tekrar edelim- şiirimizde ötedenberi mevcut olan halk ifadeleri etrafında hayaller
1938. ve oyunlar yapmak modasının üzerinde fazla ısrar etmek suretiyle en ileri hadlerine götürmüştür.
1939. Vâsıf'da şiirin enfülliliği hemen bir iki mısradaki tükenir ve onun yerini reel hayat -tabii
1940. şairin erişebildiği nisbette- yani sadece bir dil malzemesi olarak alır. Bütün bunlar düşünülürse
1941. Vâsıf'ı kendi ölçülerine eriştirecek şeyin hece vezni(34) olmadığı, belki nesir, yahut daha sarîh olmak
1942. için, bizde mevcut olmayan nesir neveleri olduğu anlaşılır. Ancak o sayede Vâsıf, dağınık malzemesi ile
1943. eserini kaplayan şehirli hayatına sanattaki hakiki şeklini verebilirdi. Nitekim yenilik
1944. devirlerinin mütereddit ve kıvamsız hareketlerine yaptığı ufak tefek tesirlerden sarfınazar edilirse, bir örf
1945. romanının teşekkülüne kadar onun sesi cevapsız kalmıştır. Buna mukabil, kendisinden biraz sonra, Vâsıf'da
1946. âzâmi haddini bulan bu zevk çözülsüne karşı aksülâmel başlamış ve tekrar on yedinci asır modalarına
1947. dönen şiirimiz, daha evvel hiçbir suretle erişemediği, klasik denecek kadar düzgün bir dil ve şekil
1948. mükemmelliği ile ve hakikaten şairane edalarla asıl büyük temi olan tasavvufi ilhama
1949. yazık ki hayatın büsbütün başka mecrâlara girdiği ve insanın az çok değiştiği bir devirde- sarılmıştır.
1950. (34)Vâsıf aruzla da bu neticeyi zaman zaman elde ediyordu. Bu musammatında yine halk
1951. ağzında, belki de bir halk türküsünden aldığı şu mısradaki olduğu gibi: ... İzzet Molla
1952. Keçeci-zâde İzzet Molla'nın hayatı için devrinin en dikkate değer romanıdır, denebilir(35). Selim III
1953. devrinin muhteris, sözünü sakınmaz ve talihsiz kazaskeri Salih Efendi'nin oğlu,
1954. bu romana, mesut şekilde bitiş bir operet entrikasını andıran bir intihar teşebbüsü ile başlar ve sonunda,
1955. henüz genç denecek yaşta menfada ölümü ile hakiki bir trajedide onu bitirir. Bu ikisinin ortasında,

1956. zarif, nüktedan, bazen en tehlikeli vaziyetlerde bile sözünü esirgemeyecek kadar cesur, taliin ihanetlerini
1957. tevekkülle karşılaşmasını bile, sırasına göre birinci safda ikbalde, bazan da ölümü bizzat padişah tarafından
1958. istenecek derecede gözden düşmüş bir devlet adamının hayatı ve bu hayatı ters bir tali' gibi idare
1959. eden ihtiyatsız ve fem heyecanı vardır. Ailesi itibariyle, ilmi ve siyasi bir muhitte yetişti.
1960. Zekası, bazan en tehlikeli cesareten bir nevi cynisme'e, kadar giden zerafeti, şahsi meziyetleri,
1961. kararsız taliinin kendisi için açtığı ikbal imkanlarını kolaylaştırdı. Halet Efendi'nin
1962. dostluğu ile başlayan ikbâli, onun idamı üzerine belki de sadece eski gözdeyle fazla (35)Kazasker
1963. Keçecizâde Salih Efendi'nin oğlu İzzet Molla 1785'de İstanbul'da doğar. Babasının erken ölümü üzerine,
1964. zaruret içinde medrese tahsilini bitirir. 1797'de müderrislik rüüsünü alır, Hâlet Efendi'ye intisap eder ve himâyesini
1965. görür. 1809'da Bursa'ya Müfettiş 1820'de Galata Kadısı olur. 1822'de Hâlet Efendi vakası üzerine Keşan'a nefyedilir
1966. 1823'de affedilerek İstanbul'a döner. 1825'de Mekke Kadılığı verilir, 1826'da İstanbul payesini alır ve Haremeyn
1967. müfettişi olur. 1827'de eyaletlerin tevzi defterini teftiş vazifesine -mahalli idare masrafları için halktan alınan
1968. paraların defteridir- Mahmud II tarafından gösterilen iki namzet arasından sadarete seçilir. 1828'de yukarda
1969. bahsettiğimiz lâyhayı defterdar kesedarı Rasim Efendi ile beraber yazıp hükümdara takdim
1970. etmesi üzerine (Lûtfi Efendi'ye göre Râmi kışlasında ve bir mabeyinci vasıtasıyla) Sivas'a nefyedilir.
1971. Rasim Efendi de Rodos'a nefyedilmişti. 1829'da orada ölür. Rivayete göre İzzet Molla gençliğinde,
1972. parasızlık yüzünden çok sıkıntıda olduğu bir gün, intihar etmek niyetiyle Göksü'ya, giderken,
1973. kayıta meşhur lûgat sahibi Hançerli Bey'ln yalıtı önünden geçiyormuş, pencere önünde
1974. oturan Hançerli Bey bu genç molladan bir müşkilini halletmesini rica etmiş. Dost olmuştur ve onun
1975. delaleti ile Hâlet Efendi ile tanışmış. Eserleri: İlk divanı olan „Bahar-ı Efkâr“, 1839'da Bulak'da muhtevasının bir
1976. kısmını birinci divanında görmek mümkün olan «Hazân-i Âsâr»da 1841'de Matbaa-i Âmire'de, «Gülşen-i Aşk»1848'de
1977. İstanbul'da, Mihnet-i Keşan 1852'de yine İstanbul'da Ceride-i Havadis matbaasında basılmıştır. Bunlardan başka,
1978. «Devhatü'l-mehamid fi tercemetü'l-vâlid» adlı, babasının tercüme-i hâliyle, birisi devrin modası üzere
1979. nizamı devlete ait olan iki lâyhası vardır. Nefyine sebep olan sonucu lâyhayı
1980. „Lûtfi tarihi“nin ilk cildinde görmek mümkündür. dost olduğu için bir müddet karardı, Keşan'a nefyedildi(36).
1981. Dostlarının yardımıyla affedildikten biraz sonra bu ikbal, Mahmud II'nin teveccühüyle arttı(37). Haremeyn
1982. pâyesi ile Mekke kadısı oldu, mühim devlet işlerine iştirak etti; 1826'dan sonra hükümdarın bizzat iltifatına
1983. mazhar oldu. Fakat ihtiyatsızlık İzzet Molla'da bir nevi aile mirası gibiydi. 1828 muharebesi esnasında, harp
1984. ilanından evvelki meşveret meclisinde, kendisinin de bizzat bulunarak herkesle beraber kabul ettiği
1985. kararlara sonradan itiraz (36)İzzet Molla «Mihnet-i Keşan»da, bu nefye olan hadiseyi
1986. İbnülemin Mahmud Kemal'in aldığı aşağıdaki mısra'larla anlatır: ... Son iki mısra, eski imparatorluk içinde
1987. münevverin hakiki vaziyetini gösteren sahih vesikalardan biridir. (37)İzzet Molla'nın Hâlet Efendi vasıtasıyla
1988. Mahmud II'nin meclisine girdiği, nedimlik derecesinde ona intisap ettiği, hattâ beraberce iştret
1989. ettikleri öteden beri rivâyet edilmektedir. Hakikat ise bundan çok uzaktır. İzzet Molla, «Hazân-i Âsâr»ındaki
1990. «rîyâ» manzumelerinde padişahla ilk karşılaşmasını uzun uzadıya anlatır. Bu manzumelere göre Molla,
1991. 1239 senesinde, yani Vaka-i Hayriye'den evvel, fakat Hâlet Efendi'nin âkibetinden epeyce sonra, bir gece rüyasında,
1992. bir câmide Mahmud II ile karşılaşır. Hükümdar kendisine bir fıkra anlatarak ... diye iltifat eder.
1993. Aradan iki sene geçtikten sonra, 1242 senesi ramazanında Ayasofya Câmii'nde İzzet Molla, arkadaşı
1994. Abdülhak Molla ile beraber gezinirken hükümdar oraya gelir ve tıpkı rüyasında olduğu gibi kendisine
1995. iltifat eder; bu suretle rüyasının aynen çıkmasını padişahın kerametine atfeden şâir de
1996. orta halli bir kaç beyitle efendisini tekrar medheder. Bu kadar serahat karşısında İzzet Molla'nın
1997. padişahla olan münasebetini Hâlet Efendi zamanına çıkartmak mümkün olamayacağı aşikârdır. Diğer
1998. taraftan 1242'den itibaren başlayan bu münasebet de hiçbir zaman bu husustaki rivâyet ve fıkraların göstermek
1999. istediği dereceyi almamış, hattâ kendisini öven ve devrini teganni eden bir
2000. şaire, bir hükümdarın göstereceği teveccühün derecesini aşmamıştır. Hayatından bahsetmesini pek seven
2001. İzzet Molla'da daha evvel, hükümdarla karşı karşıya geldiğini gösterecek başka bir şey yoktur; yine aynı
2002. divanda ve bu tarihten biraz sonra. çok muhtemel olan ikinci bir iltifatın aksi vardır. Bu takdirde Vâsıf
2003. ile kendisinin evsiz olduklarını, karınca ve fil tezatlarıyla «Süleyman-i zaman»a (yani hükümdara) anlatan
2004. meşhur kut 'anın, eğer Mahmud II'ye takdim edilmiş ise, sarayda vazifesi bulunan Vâsıf vasıtasıyla takdim

2005. *edildiğine yahut da hakikaten Süleyman adlı bir başka kimseye hitaben yazıldığına inanmak lâzım*
2006. *geliyor.* yolunda yazdığı lâyiha yüzünden bu ikbal bir anda yıkılmakla kalmadı; belki ölümünü
2007. de tacil etti. İzzet Molla, yaşadığı devri dolduran insanlardandır. Mizah ve hicvi,
2008. zamanının hadiselerini ve şahsiyetlerini bazan en umulmadık tarafından aydınlatır, felaketine sebep olan
2009. layiha ise, bu çehreye büsbütün başka çizgiler ilâve eder(38). İzzet Molla'nın eserini birinci derecede
2010. şahsi bulmak ve onu şiirimizde bir çığır sahibi addetmek, yahut tam bir mükemmeliyete erişmiş
2011. saymak mümkün değildir. XVIII. asrın sonlarına doğru şiirimize büsbütün hakim olan eclectique zevkin
2012. bütün hususiyetleri onda vardır; ayrıca Şeyh Galib'den gelen ince hayaller zevki devrin öteki
2013. şairlerinde tesadüf ettiğimiz diğer çizgilerle beraber bu esere hakimdir. Başta Nefî ve Şeyh Galib
2014. olmak üzere, Nâbî, Nedim, Sâbit, Nâilî ve daha evvelki şairler bu ilhamı zaman zaman idare
2015. ederler. Nefî'nin eseri onun için bir nevi mektep olmuştur. Kasidelerinin hemen çoğu ona
2016. naziredir; ayrıca bu manzumeleri idare ediş tarzında, hayallerin tertibinde, mısraı yapısında bu
2017. tesir açıkça görülür. İzzet Molla'nın bu kasidelere az çok soktuğu mahallilik zevki, hasbihal çeşnisi
2018. devriyle birleştiği noktaldır. Bu kasideler için İzzet Molla'nın, şahsiyetine en ziyade sahip
2019. olduğu eserlerdir, denemezse de en kusursuz eserleri olduğu ve bazen kendisinden beklenmeyecek bir
2020. ustalıklı söylenmiş beyitlere, hatta manzume parçalarına yükseldiği inkâr edilemez(39). ... beytiyle
2021. şikayet eden İzzet Molla'nın gazellerinde, bu devrin sanat modalarıyla mevlevi
2022. ilhamın enfüsü iği garip bir tarzda birleşirler. İzzet Molla'nın tasavvufu, devrin ve
2023. feleğin cilvelerinden şikayetlerini bazı defalar çok zarif - ve hatta asil - bir tarzda örten bir nevi
2024. ferâgat hissinden ve hayat (38)*Lûtfi Efendi'nin bu meseleden bahsederken ... demesi*
2025. *İzzet Molla'nın bu lâyihayı yazarken, harbe muhalif bir saray partisinin teşviki değilse bile*
2026. *tesiri altında bulunduğu hissini uyandırıyor; yaptığı bazı yerinde tenkitlerden müverrih*
2027. *Esad Efendi'nin de bu zümre içinde bulunduğuna ihtimal verilebilir. (39)Nefî'nin bir kasidesini tanzir*
2028. *ederek söylediği - Sıtkî zâde için - musammatta bu hal daha iyi göze çarpar.* arızaları karşısında
2029. bir dergâha ilticâdan pek ileriye gitmez. Filhakika nükteli, haz düşkünü ve zaman zaman bir devir sonunda
2030. yaşamış olmanın sezilerleriyle dolu olan bu şiirde, asıl büyük mutasavvıfların kudretini yapan ruh
2031. fırtınaları, o çılgın şikayet ve isyanlar yoktur. Hülâsa birçok şairlerimizde olduğu gibi, o da mistik hali
2032. muhtelif safhalarıyla yaşamaktan ziyade onu kabul eder. Bununla beraber İzzet Molla, her iki
2033. divanındaki gazelleri tasavvufi ilhama ithaf etmiştir. «Bahar-i Efkâr» mukaddemesindeki “tenbih”de
2034. Mevlânâ'nın ismini ihtiva etmeyen herhangi bir gazeli divanına sokmamasını
2035. müstensihlerden rica bile eder. İkinci divanın dili şiirler de bir kıt'a ile Şah-ı Nakşibend'e ithaf
2036. edilmiştir. Eski şiirin bütün repertuarım içine alan ve ayrıca, Mahmud II devrinin sanat
2037. hususiyetlerinden birini teşkil eden lakayit ve rindane hayatın bütün şuhluklarına iştirakten
2038. çekinmeyen bu gazeller, son beyitleriyle daima Mevlana'ya dönerler. Bu suretle biraz yukarda geçen
2039. bütün hayal ve mazmunlar, yaşanmış hayat serpintileri, bu son beyitle birdenbire adeta mecazi bir ifade “sırrı”
2040. bir derinlik kazanırlar, çok defa da, aydınlığın karşısında silinen gölgeler gibi, ezeli ve biricik
2041. hakikatın tecellisi ile kendiliklerinden kayboluverirler. İşte en maddi hazlarla «sırrı» bağlanış arasındaki
2042. bu gidip gelme, İzzet Molla'da dikkat edilecek taraftır. Fakat unutmamalı ki bu tarz gazel
2043. kendisinden evvel az çok vardır. İzzet Molla'nın hususiyeti bunda ısrardır. Molla'nın divanında bir
2044. de Ruhi'ye nazire olarak söylenmiş bir terki-i bend vardır. Bittabi hemen çok defa hamlesiz olan mısraı,
2045. hiçbir zaman örneğindeki keskin uçuşa yetişemez. Keşan macerasını hikaye
2046. eden «Mihnet-i Keşan»a gelince bu mesnevîde yer yer tesadüf edilen neşeyi, eğlenceli ifade
2047. tarzını, sızlanmaları sevmemek kabil değildir. Payitahtın dışında, ailesinden, itiyatlarından, dostlarından, bir
2048. sarayın etrafında daima canlı ve çekici olan gündelik vak'a ve dedikodulardan zorla uzaklaştırılmış çelebi
2049. şehirlerinin keder ve can sıkıntısı, mesnevinin bazı sahifelerinde hakikaten renkli teferruatla dolu bir
2050. hiddetle patlak verir. Bu suretle eski mesnevî hikaye tarzının yavanlanmış modaları arasında,
2051. bizzat yaşanmış olan bir huzursuzluğun içinde hususi bir mizac canlanır. Şüphesiz ki
2052. İzzet Molla'nın hiddeti biraz yapmacıktır. Hemen hemen bütün rahatsızlıklarının kulaktan geldiğini
2053. düşünmek bunu kabul etmek için kafidir. Yalnız bu kadarını icat edebilir. Onu, kah kendisini Keşan'a

2054. götürmeğe memur olan mübaşir, kah musiki meraklısı şeyh Şakir Efendi, kah Keşan camiinin imamı, yahut
2055. bed sesiyle ve çalmasını bilmediği davulu ile ramazan başında kendisine musallat olan mahalle bekçisi,
2056. ve nihayet bir Müslüman gencine aşık olduğu için sabahlara kadar ağlayan, sızlayan komşusu
2057. Hıristiyan kızı taciz eder. Zenberekleri çok açıkta işleyen bu mizah tecrübelerinde
2058. İzzet Molla, fıkradan yukarısına pek az çıkabilen eskilere hemen hemen hiçbir şey ilâve etmez.
2059. Bununla beraber hepsi birden ve Molla'nın sergüzeşti etrafında toplanınca, biraz zorla dahi olsa, yaşanan
2060. hayata açılmış bir pencere tesirini yaptıkları da inkar edilemez. İşte "Mihnet-i Keşan"ın
2061. hususiliği buradadır. Filhakika onun ışığında İzzet Molla'nın eserini mütalaa
2062. edersek, mesela, "Devhatü'l-mehâmid fi tercemetü'l-vâlid" adlı küçük mesnevisinden babasının
2063. tercüme-i halini naklettiğini, ilk mesnevisi olan "Gülşen-i Aşkın" kahramanının kendisi olduğunu düşünür,
2064. kasidelerinde, her iki divanında dostlarından ve kendi hayatından bahsediş tarzını göz önünde tutarak o
2065. zaman şairimizi daha iyi anlarız. Hakikatta hayata bir intihar teşebbüsüyle giren İzzet Molla'da şahsen
2066. yaşanan bir sergüzeşt daima esastır. Yazık ki, eski geleneğe çok bağlı olan şair, evvela
2067. nazımın göreneğinden kurtulamadığı, sonra da hakikaten icat edici
2068. bir muhayyileye sahip olmadığı için eseri yarıda kalmıştır. «Gülşen-i aşk» bu iki noktayı da çok iyi aydınlatır.
2069. Bariz bir Şeyh Galib tesiri altında yazılan bu küçük mesnevide şairin bütün eski aşk hikayelerini,
2070. kahramanlarını kendi etrafında bir araya toplaması fikri yeni bir şeydi. Fakat İzzet Molla'nın
2071. icat kabiliyeti bu buluşu hakiki bir «vision» haline getirememiş, Şeyh Galib'in kısa ve hamlesiz bir
2072. taklidinde kalmıştır(40). Diğer taraftan bu küçük mesnevinin mebbeini, yaşanmış bir ruh halinden
2073. aldığı aşıkârdır. İzzet Molla'nın eseri bize bu yarım kalmış ve şeklini bulamamış
2074. hamlelerin dışında, eski şiirin orta zevkte birçok güzel mısra ve beytini verir. Mesnevi
2075. vezinlerinde ve uzun hikayede çok ihmaleci olan şair, sözle oynarken hakiki bir nazım kudreti kazanır.
2076. Onun sanatının kendisinden sonra gelenler ve bilhassa Ziya Paşa üzerindeki tesirini ilerde göreceğiz.
2077. Filhakika «Terkib-i bend» ve «Terci-i bend» şairinde "Bahar-ı efkâr" şairinin birçok başlangıç noktaları vardır.
2078. Devrin şairleri içinde dikkate değer bir çehre de, bariz bir Şeyh Galib tesirini
2079. asrındaki şiir modalarıyla oldukça çözümlü ve ihmaleci bir üslup ve ilhamda birleştirmiş olan
2080. Bâbîli Hocası Ayıntablı Aynî Efendi'dir(41). (40)«Mihnet-i Keşan»daki nesir parçasında şiiri ve şairliği ... diye
2081. tarif İzzet Molla da elbette ki göreneğin çemberini kolay kolay kıramazdı. (41)Ayıntablı Seyyid Hasan Aynî Efendi 1766
2082. Fatin Efendi'ye göre 1756'da Ayıntab'da doğdu. 1790'da İstanbul'a geldi, medrese
2083. tahsilinden sonra müder- 1826'dan sonra uzun müddet yaşayan bu şairde, Mahmud II devrindeki yeniliklerin
2084. akisleri mühim bir yer tutar. Bunlar, devrin diğer şairlerinde de az çok tesedüf edilen ve
2085. ideolojik hiçbir kıymet taşımayan birtakım kaside ve tarihlerden ibarettir. Ayrıca kıymet
2086. değişikliğinin umumi bir başlık haline getirdiği fesi, Nedim ve Ragıb Paşa'da da
2087. bulunmasına rağmen, bir yenilik addederek onun etrafında hiç de zarif olmayan
2088. mazmunlar ve sanatlar yapar. Aynî'nin oldukça büyük bir yekün tutan eserleri arasında bir
2089. "Sakiname"si vardır. Ecnebi içkilerinin nevilerini sayan uzunca bir manzumesi ile, bizde garp
2090. sazlarından ilk defa bahseden bir manzumeyi, bu mevzuların şiirimizde ilk defa görünüşleri
2091. itibarıyla kaydedelim. Selim III'e verdiği «mehtab» redifli kasidesi, belki de Şeyh Galib'e çok
2092. yakın bir zevkle yazıldığı için, en muvaffak eserlerinden birisidir. Aynı hükümdar için söylediği her mısraı
2093. kafiyeli bendlerden müteşekkil uzunca mersiyesi ise daha ziyade Taşlıçalı Yahya Bey'in meşhur mersiyesini
2094. taklit eder. **Akif Paşa** Aynî Efendi eserinin yeniye bakan tarafıyla Mahmud II ve Tanzimat
2095. senelerinde dış tarafından değişen dünyadır. Bu değişmeyi biz, hiçbir fikri
2096. başlangıca bağlanmaksızın devrin divan ve saz şairlerinin çoğunda buluruz.
2097. Mahmud II devrinin en ileride münşisi, zeki, hırçın, kindar, didişmekten olduğu kadar
2098. sızlanmaktan da yorulmayan haris devlet adamı ve ancak sıkıntı ve ıstırap anlarında şair
2099. olan Akif Paşa(42) (1787-1845) müderrislik mesleğine girdi; fakat her nedense orada kalmayarak, daha ziyade
2100. hususî vazifelerle bazı paşaların maiyetinde yaşadı. 1831'de Babîli Hocası oldu. 1838'de İstanbul'da öldü. Muhtelif
2101. manzum eserlerini bir araya toplayan divanı 1842'de tabedilmiştir. (42)Mehmed Akif Paşa Bozok'ta doğdu. Hususî
2102. tahsil gördü. Ayıntablı Mehmed Efendi'nin oğludur. Bozok'ta Cebbarzâde Süleyman Bey'in divan kâtibliğın

2103. yaptı. 1813'de amcası reisülküttap Mustafa Mazhar Efendi'nin delâletiyle Divân-ı Hümayun kalemine girdi. Daha
2104. ilk günlerinde padişahın teveccühünü kazandı. 1815'de Âmedci, 1827'de Beylikçi, 1832'de Reisülküttab ve bu vazifenin
2105. adı yeni teşkilatta Umur-ı Hariciye Nezaretine çevrilince «efendi» unvanı, fakat «vezirlik» rütbesiyle ilk
2106. hariciye nazırı oldu. 1836'da, Kadıköy'ünde oturan İngiliz tebasından Mr. Churchill'in -Tanzimat'ta «Ceride-i Havadis»i
2107. çıkararak- avlanırken kaza ile bir çocuğu yaralaması üzerine çıkan hadise, İngiliz sefiri
2108. Sir Ponsonby'nin ısrarı ile siyasi bir şekil alarak, bütün ecnebi sefirlerin müşterek teşebbüsü
2109. şekline girince hastalığı bahanesiyle azledildi. Bu azilde bilhassa eski kalem
2110. arkadaşı ve Umûr-ı Mülkiye nazırı Pertev Paşa'nın ise az çok değişen insanla karşılaşırız. O on dokuzuncu
2111. asır başının hayatında, fikri itiyatlarında, dilinde sarsılmış, değerlere bağlılık ve güveninde eski cemiyetin
2112. kesin standardından huzursuz bir ferdiyete giden insandır. Bu itibarla
2113. Keçecizade'nin, Vâsıf'ın ve onlardan evvel gelenlerin birçoğunun eserlerinde hafif belirtiler halinde
2114. görünen bir yığın şey, Paşa'da bir nevi sarahat kazanır, demek hiç de hatalı olmaz. Nedim müstesna,
2115. Akif Paşa edebiyatımızda bir mizacı bütün ilcalarıyla konuşuran adamdır. «Tabsıra»sı, bazı hususi
2116. mektupları, “Adem kasidesi” ve bilhassa torunu için yazdığı o küçük mersiye ile, herhangi bir yabancı
2117. tesire maruz kalmaksızın, sadece hayatının arzalarıyla yeni denilebilecek bir edebiyatın nümunesini
2118. vermiştir. Vakia bu saydığımız eserler, Paşa'nın öbür eserleri arasında bile hacim itibarıyla çok küçük
2119. kalırlar, Paşa da hissesi bulunduğunu zanneden Akif Paşa rakibi aleyhine şiddetli bir
2120. mücadeleyle girdi. Biraz da onun verdiği jurnallerin neticesiyle ve bilhassa Paşa'yı çekemiyen Hüsrev Paşa
2121. takımının gayretiyle Pertev Paşa'nın azli ve Edirne'ye nefyi üzerine pašalık rütbesiyle
2122. mülkiye nazırı oldu. Ve bu nezaretin adını „Dahiliye Nezareti“ne çevirtti. Altı ay sonra Mehmed Rauf Paşa'nın
2123. Başvekâlet'e tayin edilmesi üzerine yine hastalığı sebep gösterilerek vazifesine son verildi. Bir
2124. müddet sonra 1839'da Kocaeli mutasarrıflığına tayin edildi. Fakat biraz sonra halkın şikayeti
2125. üzerine rütbesi dahi alınmak şartıyla azledilerek, vaktiyle Pertev Paşa'nın sürüldüğü ve gizlice
2126. idam edildiği Edirne'ye gönderildi. Ve oraya gönderilen bir heyet tarafından hakkında tahkikat açılarak
2127. iki sene nefye mahkum edildi. Akif Paşa bu son darbelerin kendisine vaktiye
2128. Pertev Paşa tarafından himaye edilmiş olan Mustafa Reşid Paşa tarafından indirildiğini
2129. zannediyordu. Mektuplarının birinde Mustafa Reşid Paşa için «hasm-ı elîdimiz» ünvanını
2130. kullanır. Şurası da var ki, Akif Paşa, Dahiliye nazırı bulunduğu zaman zarfında Mustafa Reşid Paşa'nın
2131. adamlarını mühim vazifelerden uzaklaştırmağa çalışmıştı. Cezasını doldurunca Bursa veya Yozgat'da
2132. ikametine müsaade edildi, padişaha ve sağa sola yazdığı rica mektupları üzerine hükümdarın hususî
2133. emriyle İstanbul'da oturma izni verildi. Bir müddet sonra 1844'de Hac niyetiyle Hicaz'a gitti.
2134. Dönüşte, 1845'de İskenderiye'de hastalanarak bir müddet sonra öldü. Akif Paşa, Edirne'de ve sonra Bursa'da iken
2135. daima hastalıktan şikayet etmiş, ayrıca gönderilen doktorların kendisini zehirlemelerinden korkmuştu.
2136. Sürgün hayatının sonuna doğru oğlu ve karısıyla da arasının açıldığını Ebüzziya'nın «Nümüne-i edebiyat»ta
2137. neşrettiği bir mektup parçasından anlıyoruz. Eserleri:«Münşeât-ı Elhac Âkif Efendi» ve «Divançe» İstanbul 1259;
2138. Bulak 1262. (Ün. K. ty. nr. 2597 deki yazma nüsha bu iki baskıya nazaran daha tam ve zengindir). «Tabsıra»,
2139. Matbaa-i Amire (tarihsiz); Matbaa-i Ebüzziya 1300Ölümünden sonra neşredilen ve muhtelif mektuplarını toplayan;
2140. «Eser-i Âkif Paşa». İstanbul 1290; „Muharrerat-ı hususiye-i Âkif Paşa“ (Ayrıca Arapçadan bazı ilâvelerle tercüme
2141. ettiği «Risaletü'l-firasiye vel-siyasiye» adlı basılmamış bir eseri daha vardır. ün. nr. 1223). haddizatında edebiyatı hiç
2142. de meslek edinmemiş bir devlet adamı olduğu gibi zevk itibarıyla de tamamıyla eskiye bağlıydı.
2143. Ebüzziya Tevfik'in neşrettiği muharreratında, Paşa'nın menfada iken İstanbul'dan büyük bir ehemmiyetle
2144. gönderilmesini istediği Bağdad üzerine yazılmış bir mektup vardır, tamamıyla eski nesrin
2145. çerçevesinde olan bu esere gösterdiği bağlılık, «Münşeât»ındaki eski tarz yazıları bize onun zevki ve
2146. yetişme tarzı hakkında tam bir fikir verebilir. Akif Paşa eskinin devamıdır. Hattâ Ebüzziya'dan beri
2147. üzerinde o kadar durulan «Adem kasidesi» bile bu dairenin içindedir. Mr. Gibb'in meşhur bir İngiliz şiirine
2148. verilmiş ünvana kıyasla «Bedbinlerin Marsaillaise'i» adını verdiği bu şiirde, dil, hayal sistemi, mısrai idare
2149. ediş tarzı, mazmunların kuruluşu, skolastik: bilginin hayallerde oynadığı rol, kafiyenin tesadüflerine göre
2150. gelişme, her şey eski estetiğe sıkı sıkıya bağlıdır. Hareket noktası pek yeni bir şey getirmez.
2151. Tali'in cilveleri karşısında hayattan şikayet, ölüme bir kurtuluş gibi bakmak bizde ve az çok

2152. edebiyatta, halk dilinde de türlü ifadeleri bulunan tabii bir ruh hali, hatta boşalma çaresidir. Fakat,
2153. Akif Paşa sadece kafiyenin ısrarıyla olsa bile bu ruh haline kendini öyle teslim eder, iç
2154. darlığına öyle sıkı sıkı yapışır ki, bu alelade şikâyet, ister istemez tali karşısında hususi bir
2155. davranış haline girer. İşte bu davranışın kendisi yenidir. Filhakika burada, manzumeyi baştan aşağıya
2156. idare eden eski sanat oyunlarına rağmen -Paşa, şiirinin örgüsünü, hatta sevgilisini “adem”
2157. kelimesinin zihnimizde uyandırdığı sonsuz boşluk vehminden adeta beyit beyit,
2158. yani parça parça çeker çıkarır- insan tali'ine karşı o zamana kadar görülmeyen bir isyan vardır.
2159. Şair kendisine kadar, edebiyatımızda ancak vahdet-i vücud sistemlerinin bir diyalektik unsuru olarak
2160. kullanılmış olan bir mefhumu birdenbire varlığın karşısına dikmek, onun üzerine
2161. yüklenmekle, farkında olmadan bütün bir sistemin dışına çıkar. Fakat paşa, acaba yaptığının hakikaten
2162. farkında değil miydi? Çünkü eski cemiyette tabii olan sığınmalara (Allah, peygamber, veliler, cemiyet
2163. planında hükümdar, devlet adamları, vesaire...) karşı yokluk fikrine böyle sığınmanın, onu övmenin
2164. bizzat kendisi, velev tek bir eserde olsun, -ki Akif Paşa'da böyledir- tahminimizden çok büyük köprüleri
2165. atmaktadır. Daha manzumeye başlarken: ... beytinin ilk mısraında ölüm düşüncesiyle
2166. kurtuluş fikrini birleştirirken, ikinci mısra da yokluk birdenbire hayatın özü “essence” olur. Bittabi bir
2167. kelimenin etrafında söylenmiş altmış dokuz beyitlik uzun bir kasideye ister istemez bir yığın tekrar,
2168. ıttıradırlık ve oyun girecektir. Şair, “adem” kelimesini bazen fert hayatının sona erişini, bazen de büyük yokluk
2169. “neant” manasında kullandığı gibi, “varlık” ve “yokluk” kelimelerinin çift manaları üzerinde oynamaktan
2170. çekinmez: ... Belli ki Akif Paşa, bir sıkıntı anında ve biraz da rahatsızlığının verdiği ıztırapla(43)
2171. kasideye başlamış, fakat eski şiirin bütün imkanlarıyla yoğunlaşmış sanatı biraz da kafiyenin yardımıyla bu
2172. duyguyu insanı tam konuşturamayacak şekilde yenmiştir. Bununla beraber şairin ruh hali, hayat
2173. bıkkınlığı, eski oyunların, mantık ve kıyas geliştirmelerinin arasından açık şekilde görülür.
2174. Bu haliyle “Adem kasidesi” şair için olduğu kadar, cemiyet şartları ve devri için de ehemmiyetli bir
2175. psikolojik vesikadır. Klasik devirlerde, ne böyle bir mefhum tek başına şiir mevzuu alınır, ne de ferdi bir ruh
2176. darlığı bu kadar kuvvetle ön plana geçerdi. ... beyti, daha doğrusu bu beyitteki
2177. “diltengi-i hesti” “yaşama azabı-angoisse” kelime veya tabiri gözden kaçınmadan okunmalıdır. Bittabi
2178. burada gerek (43) *Akif Paşa vücutça hasta idi. her iki azlinde de hastalığı resmen sebep gösterilir.*
2179. *Avrupa'da olduğu gibi, bu siyasi bir mazeret addedilebilirse de ikinci azlinde*
2180. *devamsızlığından da bahsedilir. Nefyinden sonraki mektuplarında sık sık*
2181. *hastalıktan, doktor yokluğundan bahseder. Bu göz önünde tutulursa: ...*
2182. *beytinin ve benzerlerinin manası değişir.* bu kelime ve gerek adem-vücut karşılaştırması ve cevher, hatta bazen
2183. varlık kelimesinin şiirde kazandığı “existence” tabirine yakın mana üzerinde fazla ısrar edecek değiliz. Bununla
2184. beraber bu kelimeler, Paşa'nın şiirinde sık sık geçtiği gibi, birbirine de az çok sıkı bir şekilde bağlıdırlar. Âkif Paşa:
2185. ... derken kasidenin hız aldığı fikir sistemini bize yarı oyun ve yarı ruh hali ifadesi olarak açıkça verir; bu, yukarıda
2186. işaret ettiğimiz gibi, vahdet-i vücud felsefesindeki “vücut”un “adem”e aksiyetle suretler
2187. aleminin doğuşu meselesidir. Bizce asıl mühim olan tarafı, kuvvetle yaşanmış ve bir ruh halinden hareket
2188. ederek varlığı inkara kadar giden isyanıdır. ... gibi beyitlerde bir nevi “abes”
2189. düşüncesine yol açtığı gibi, öbür taraftan da ... beytinin şiirimizce o kadar yeni olmayan,
2190. fakat bu manzumenin içinde alışılmış çehresini birdenbire kaybeden
2191. yıkıcılığına kadar gider. Âkif Paşa'nın mizacından yukarıda bahsettik.
2192. Paşa'da tali'den şikâyet esasdır. Daha gençliğinde amedi Enveri Efendi'ye verdiği kasidede:
2193. ... diye döğünen şâir, «Adem -kasidesi» nde bu şikâyeti : ... diyecek kadar ileri götürür. Bu inkâr,
2194. bu ihtiras ve didinme, ferdi mes'elelerin bu tarzda bir nevi felsefi azaba yol açacak kadar
2195. plan değiştirmesi, eski edebiyatımızda ilk defa görülen bir vakıadır. Bu, insanın kendi tali'i ile
2196. karşılaşmasıdır. Vakıa Paşa, kasidesinin sonunda: ... diyerek halis Müslüman akidesine, tam ikrarı
2197. döner. Fakat ok bir kere atılmıştır. Kasidenin diğer ehemmiyeti de yukarıda söylediğimiz eskinin
2198. şartlarını bozmadan, kendiliğinden poeme gidişidir. Torunu için yazdığı
2199. mersiyyede şairin ilhamı, kasidede olduğu gibi eski şiirin insanı yarı susturan ve hislere mahiyet
2200. değiştiren sistemi ile karşılaşılmaz. Sanki hece vezni ve koşma şeklini

2201. almasıyla teessüri hayat birdenbire bütün hürriyetini kazanır. Burada Namık Kemal'in, Vasiî'nin şiiri
2202. için yaptığı dikkatin isabeti meydana çıkar. Değişen teknik ile sanki insanın kendisi meydana çıkmıştır.
2203. Filhakika daha ilk kıt'adan itibaren hakikaten duyulmuş şeylerin, dünyasına gireriz. Kaybedilen torunun
2204. küçücük ve sevimli varlığı ve asıl mühimi ölümün kendisi, gerisi olmayan macera
2205. bizi birdenbire sarar. Bu artık ne eski mersiye, ne de tarih düşürme sanatının doğurduğu manzumelerin
2206. muvazaalı dünyasıdır, hattâ ne de halk ağıtıdır. Küçük şeklinde ve nisbeten durulmuş
2207. dilinde insanın ta kendisini arayan yeni şiirdir. ... Vakıa burada da klişe vardır. "Gonce-dehen,
2208. firak, telh-kâm, sünbül (saç yerine)" gibi kelimeler ve tabirler, gülşende hatırlama gibi şairane söyleyişler,
2209. uzun bir kullanışın halk ağzında dahi tesirini tükettiği unsurlardır. Fakat Âkif Paşa'nın koşması
2210. onlarla büsbütün başka bir tertip kurar. Türk romantizminin başlangıcını bizce bu eserde
2211. aramalıdır. Filhakika pek az eser onun kadar tesir etmiştir. Hece vezninin
2212. Tanzimat'tan sonra birdenbire kazandığı rağbette bu koşmanın, en yakın devirde ve gelenekten kopmuş
2213. örnek sıfatıyla mühim bir hissesi vardır. Diğer taraftan Tanzimat'tan sonraki şiirde o kadar mühim bir
2214. yer tutan ferdî ölüm karşısındaki vaziyet ve mersiye şiiri de ona bağlanabilir. Bunların içinde
2215. Hâmid'in "İbn-i Mûsâ"daki Ümmü'l-Asâm'ın türküsünü ve bütün sahneyi, "Nejad Ekrem"deki hece vezni
2216. manzumelerin birçoğunu doğrudan doğruya devamı olarak sayabiliriz. Bunların dışında ve daha mühimi,
2217. "Makber" in esas temlerinden biri olan «ölümle değişme» fikrinin de bu koşma ile başlaması, yahut
2218. bu temin öteden beri her edebiyatta az çok mevcut olduğu düşünülürse, yenileşmesidir. Filhakika ikinci
2219. kıt'adaki : ... sorusu, bütün üçüncü kıt'a ve manzumeye son veren ... beyti, ölmüş sevgilinin Hâmid'in
2220. muhayyesindeki macerasını ondan çok evvel verirler. Son olarak, bu küçük manzume ile
2221. Edhem Pertev Paşa'nın "Tıfl-ı nâim" tercümeninden evvel çocuk ve çocuk sevgisi temlerinin edebiyatımızda
2222. başladığını da söyleyelim. Böylece Âkif Paşa, bu onaltı mısra'nın içinde şiirin insanla münasebetini
2223. değiştirdiği gibi, yepyeni bir tem de getirmiştir. Tekrar edelim ki on sekizinci asrın
2224. başından, Nedim'den itibaren çerçevelerini zorlayan şiirimizde bu koşma, sadece teessüri sahada
2225. kalmasına rağmen ilk muvaffak hamledir. Âkif Paşa'nın ancak Şinasi'den sonra nesil tarafından tanınmış
2226. olması da, onun eseriyle edebiyatımızda ne kadar yeni olduğunu gösterir. Vakıa, divanınının
2227. başlangıcı olan "vücut" redifli na'tinde Nevres'in "Adem kasidesi"ne verdiği cevap istisna
2228. edilirse Paşa'nın eski şiirin son eserleri üzerinde hemen hiçbir tesiri olmamıştır. Buna mukabil
2229. Ziya Paşa'nın "Terkib-i bend"inden başlamak üzere yeni şiirde, belki Servet-i Fünun şiirinin
2230. bedbinliğine varıncaya kadar az çok Âkif Paşa'dan gelen bir şeyler vardır.
2231. Onun eseri yenilik devri şairlerimizde hiç olmazsa garplı örneklerinin yerli kardeşleri gibi
2232. görülmüştür. Son olarak eğer «Divançe» deki bir mısra'nın tazmini ile gazel diye adlandırılan
2233. musammattaki: ... mısra'ı kendisinin ise, Paşa'nın on dokuzuncu asır başı şiirinin karakteristik vasıflarından biri
2234. olan hissiliğe aruzun en güzel mısralarından biriyle katıldığını da söyleyelim. **HALK ŞİİRİ**
2235. Divan şiirinin naklettiğimiz bu macerasının yanı başında on dokuzuncu asra, aynı dil ve
2236. muhteva yorgunluğu, aynı aşınmış hayaller ve yıpranmış şairce duruşlarla giren aşık tarzı
2237. da bu yarım asırda çeşitli gelişmeler gösterir(44). Nasıl, klasik şiirde yazarların çoğu, ayrı ayrı
2238. yollardan dahi olsa yeniyi şehirli hayatında ve ağzında ararlar ve Âkif Paşa gibi bu şiirin en
2239. (44)Kitabımızın bu kısımda sadece halk şiirinin XIX. asırdaki büyük merhalelerini işaret etmek
2240. istediğimiz için, verdiğimiz izahata hususî bir etüd nazarıyla bakılmamalıdır. Burada zikredilen metinler
2241. hususunda bilhassa Fuad Köprülü'nün "Türk Şairleri Antolojisi III., ile Pertev Naili Boratav ve Halil Vedat Fıratlı'nın
2242. „İzahlı Halk Şiiri Antolojisi" (Ankara 1943) isimli kitabına müracaat edilmelidir. Bahis mevzuu olan şairler hakkında
2243. daha geniş malûmat, Fuad Köprülü'nün adı geçen eseri ile isimlerini aşağıya naklettığımız şu monografilerde,
2244. mevcuttur. Emrah: Fuad Köprülü, «Erzurumlu Emrah», İstanbul 1929; Vehbi Cem Aşkun. «Emrah, seçme şiirleri ve
2245. Selcivan hikâyesi», Sivas 1942; Eflatun Cem Güney-Çetin Eflatun Güney, «Erzurumlu Aşık Emrah, hayatı ve şiirleri,
2246. İstanbul 1952. Zihni : Ziyaeddin Fahri Fındıkoğlu, «Bayburtlu Zihni, Bir edebiyat sosyoloji denemesi», İstanbul, 1950.
2247. Dertli: Ahmet Talat, «Dertli, Hayatı, Divanı», Bolu 1928; Cahit Öztelli, „Dertli ve Seyrani", İstanbul 1953. Seyrani:
2248. Haşim Nezihî Okay, «Everekli (Develili) Aşık Seyrani», İstanbul 1952. Ruhsatî: Kadri Özyalçın, «Deliktaşlı Ruhsatî I»,
2249. Kadri Özyalçın-Kemal Gürpınar, „Deliktaşlı Ruhsatî"; Vehbi Cem Aşkun, „Aşık Ruhsatî; Eflâtun Cem Güney

2250. *Çetin Eflâtin Güney, Aşık Ruhsatı, hayatı ve şiirleri, Dadaloğlu: Taha Toros, «Dadaloğlu, XIX. asır Çukurova saz şairi,*
2251. *Cahit Öztelli, «Köroğlu ve Dadaloğlu», sağlam ananesinde yetmiş bir şair bunu elde etmek için*
2252. *doğrudan doğruya halk şiiri şeklini kullanırsa, bu devrin aşıkları da sanatlarını divan*
2253. *şiiirinden alınmış kelime ve unsurlarla zenginleştirmeğe, koşmaya daha sağlam, hatta bir nevi kelime zevki*
2254. *taşıyan bir şekil vermeğe, hülâsa büyük tanıdıkları ve tekniğine, (yani aruza) az çok sahip*
2255. *oldukları sanata yaklaşılmaya çalışırlar. Emrah, Bayburdlu Zihni, Dertli gibi bu asrın içinde şiir*
2256. *söylemeğe başlamış saz şairlerinin eserlerinin kelime ve hayal itibariyle, hatta umumi hava ile klasik şiire*
2257. *çok yakındırlar. Bunların asrın başında ve içinde doğan çıraqları ise bir taraftan teknikleri*
2258. *ile yakın ustaların az çok başarı ile taklit ederler, öbür yandan da Tanzimat'la gelen*
2259. *içtimai değişikliklerin tesiri altında bu şiirin muhtevasını genişletirler ve onlarla ilk defa olarak hece*
2260. *veznine sosyal temler girer. Böylece saz şiiri, aruz şiirden daha evvel, velev bir aksülâmel*
2261. *zaviyesinden olsa bile, cemiyet meselelerine açılmış olur. Diğer taraftan, tıpkı klasik şiirde olduğu gibi bu*
2262. *hece şairlerinde de bu hareketin tam aksi, yani devlet iradesiyle yapılan yeniliklerin medhi*
2263. *vardır. Nihayet, aşiret hayatına bağlı bazı halk şairleri de kapalı muhitlerin kendilerine temin*
2264. *ettikleri muhteva ve dil ananesinde eserlerini verirler. Yukarıda zikrettiğimiz Emrah, Zihni, Dertli*
2265. *gibi şairlerin daha ziyade Rıza Tevfik ile başlayan hece koluna kuvvetle tesir ettiğini, daha yakın*
2266. *zamanlarda keşfedilen Seyranî ve şakirtlerinin ise bugünkü türlü şiir ceryanlarıyla hiç olmazsa muhteva*
2267. *itibariyle birleştiğini şimdiden söyleyelim. Mahmut, II devrini idrak eden şairlerle*
2268. *Anadolu'da onun ve Tanzimat'ın aksülâmelini duyan muhitlerde yetişen şairler arasındaki fark bize*
2269. *muhtelif zümrelerde büyük cemiyet hadiselerinin ne kadar değişik tarzda tesir ettiğini gösterir.*
2270. *Filhakika Emrah, Zihni, hatta Dertli eskinin devamıdır ve klasik şiir yanında halk şiirinin-yetiştikleri*
2271. *muhit ve terbiye tarzlarına göre tabii gelişmesini verirler. Seyranî ve ondan sonra gelenler ise büyük bir*
2272. *içtimai değişimin aksülâmelini ifade ederler. Şaz şairlerinin o zamana kadar kullandıkları*
2273. *dili divan edebiyatı lügatına bilhassa açan Erzurumlu Emrah (?-1844) ın üzerinde fazla ısrar*
2274. *etmeyelim. Hamlesiz, daha ziyade şairane bir duruşa benzeyen bol bir tasavvuf unsuru, bazı mahalli*
2275. *dil hususiyetleri onun şiirine ancak hususi bir çeşni verirler. Emrah'ın eseri, ancak muayyen hudutlar*
2276. *içinde kalan mahalli bir zevki tatmin edebilen eserlerdendir. O da, her iki gelenekte yetişen birçok*
2277. *muasırları gibi, devrinin resmi hayata getirdiği muayyen yeni ıstılahları şiirine sokar.*
2278. *... Kabilinden kıt'a ve mısralarla, tıpkı yeni moda olan bir kumaş veya kıyafet hususiyeti gibi, Mahmud II*
2279. *devrinin yeni ihdasları olan kelimeler üzerinde yaptığı oyunlar hakikatte aşık tarzına büyük*
2280. *bir şey ilâve etmez. Her asırda mevcut olan birçok benzerleri gibi taşrada devrinin edebi*
2281. *muhitlerinden uzakta yetişmiş ve bu muhitlere ancak şahsiyeti tamamiyle teşekkül ettikten sonra*
2282. *girmiş bir aruz şairi olan Bayburdlu Zihni (?-1854), sadece bu vezinli yazdığı şiirlerle kalsaydı. Oluğça*
2283. *muntazam klasik tahsiline, aruz diline sahip oluşuna ve çeşitli eserlerine rağmen şüphesiz bugün pek*
2284. *az hatırlanırdı. Fakat halk şiirinin ananelerine şiddetle açık bulunan bir muhitte ve devirde yetişmesi*
2285. *ve şüphesiz bugün bizim bilmemize imkân olmayan başka amiller yüzünden bu aruz şairi hece*
2286. *yemini de kullanmış ve bu vezinle kendisini devrin en dikkate değer sanatkarları arasında*
2287. *koyan birkaç eser vermiştir. Zihni, biraz Âkif Paşa'ya benzer. Şu farkla ki, Âkif Paşa küçük mersiyesinde*
2288. *getirdiği şeylerle doğrudan doğruya duyuş tarzımızın yenileşmesine yardım etmiştir. Zihni ise*
2289. *pseudo-classique bir muhteva ve unsurlardan hareket ettiği için gelecek nesiller üzerinde o kadar*
2290. *şümüllü ve değiştirici tesiri olmaz. Buna mukabil bazı manzumelerinde eriştiği şekil*
2291. *mükemmelliği ile koşma tarzını adeta değiştirmiştir. ... kıt'asıyla başlayan meşhur*
2292. *manzumesi için iki ayrı koldan yürüten zevki, hece vezni geleneğinde birleştirmeğe*
2293. *çalışan ilk tecrübedir demek pek hatalı olmaz. Aşık edebiyatının pek az eserinde kelime dediğimiz şey bu kadar*
2294. *telkin edici bir rol oynar. Onun kadar mükemmel olmamakla beraber: ... beytiyle*
2295. *başlayan koşması ise hece veznine o devirde pek tabii olan bazı kolay mısralarına rağmen üç kıt'anın*
2296. *içine Leylâ ve Mecnun gibi klasik bir aşk hikayesini yerleştirmesiyle ayrıca dikkate değer. Bu iki koşma,*
2297. *eski temleri hecede yenileştirmek tecrübesidir. "Gel" redifli koşmada ise doğrudan doğruya halk şiirinin*
2298. *unsurlarını kendine kaynak olarak aldığı söylersek, Zihni'nin bilerek veya bilmeyerek ne kadar*

2299. mühim bir tecrübe ye girdiği hakkında bir fikir vermiş oluruz. Hakikatte onun sanatı, kültürden hareket
2300. eden, ferdi hayatı ve arzularını onun sayesinde masallaştırmağa, yahut eski masalların
2301. arasında bize onu vermeğe çalışan usta bilgç bir sanattır. Bu itibarla Zihni mahlasını almış
2302. olması üzerinde düşünülecek bir tesadüftür. Çok gezen, gerek İstanbul'da, gerek taşrada derbeder
2303. hayatıyla ölümüne kadar bir yığın menkıbe ve rivâyet yaratan, birçok muasırları gibi Mahmud II
2304. devrinin yeniliklerini öven, resmi iltifatlara mazhar olan, resmi vazifeler gören Dertli (1772 - 1845) Zihni
2305. gibi bir kültürün ve geleneğin üzerinde ameliyeler yapacak, değerlere yer değışirticek
2306. bir şair değıldir. Eserine bütünüyle bakılacak olursa aşık ananesine çok sıkı bağılı olduğu
2307. görülr. Bununla beraber, ara sıra kullandığı aruzun tesiriyle, o da klasik vezne yakın bir zevkte
2308. koşmalar, divanlar yazmıştır. ... beyitleriyle başlayan koşmalar, iki zevkin ortasında, klasik şiirden
2309. az çok halk ağzına geçmiş kelime ve ifadelerin etrafında hususi, hatta az çok plastik
2310. bir eda ile söylenmiş manzumelerdir. Fakat onun asıl sanatını sonuna kadar aynı kudretle geliştiremediği
2311. bu cins eserlerde değıl, hiç de kendisine yar olmayan taliile karşı karşıya kaldığı, onun cilvelerine çok
2312. üstten baktığı veya eserlerde aramalıdır. Filhakika Dertli'de bir nevi tali' şuurı vardır. Ancak o
2313. zaman sanatının sırrı olan lirik neşeye erişir. Bunlardan, her suretle aşık edebiyatının
2314. geleneğinde eski bir motif gibi görünen ve kendisinden sonra o kadar çok taklit edilen
2315. meşhur «kara bahtım» koşması, şekil itibariyle bu asrın belki de en mükemmel eserlerinden biridir. Ve
2316. sade Dertli'nin mizah kuvvetini, stoicism'ini göstermez; ayrıca şiirimizin Bâki'den ve bilhassa Neff'den beri
2317. belli başlı vasfı olan o erkek edaya ve yüksek söyleyişe de sahiptir. Bu koşma o kadar mükemmel
2318. olmamakla beraber: ... kıt'asının şikâyeti ve gizli inkârı ile biten koşma da, bu şilirin gelenekten ve onun
2319. şairane teferruatından kurtulduğu zamanlar hangi hadlere erişebildiğini gösterir. Bu şiirin başı olan
2320. : ... mısraı ise onun şiirinin yeniye bakan tarafıdır. 1839-1861 yılları arasında İstanbul'da bulunduğu ve
2321. yazdığı hicivlerin neticesinden korkarak tekrar memleketi olan Develi'ye kaçarak orada
2322. öldüğü söylenen Kayserili Seyrani (1807-1866) yi Mahmud II ve Tanzimat'ın getirdiği yenilikler yüzünden doğan
2323. huzursuzluğun şiiri addetmek en doğrusudur. Filhakika, yerine gerçekleşmiş bir
2324. devlet otoritesi ve muntazam bir teşkilat konmadan eski yarı feodal sistemin yıkılmasından doğan buhran,
2325. inançlarında sarsılmış cahil bir efkârı umumiyenin hoşnutsuzluğu bu haşin ruhlu ve sert
2326. dilli şiirin eserinin asıl şahsı tarafını yapar. Şüphesiz bunda 1826'dan sonra bektâşiliğe karşı
2327. gösterilen aksülâmelin tesiri de vardır. Her ne şekilde olursa olsun Abdülmecid devrinin
2328. gizli kroniğini Seyrani'nin şiirinde aramalıdır. Bu itibarla: ... kıt'a ve beyitleriyle başlayan
2329. koşmalar bize „Takvim-i Vekayi“in öbür yüzünü, Kuleli Vak'ası cinsinden aksülâmeleri hazırlayan bir
2330. ruh halinin en sıhhatli vesikalarını verirler. Bazan bu hicivler yukarıya birinci kıt'asını aldığımız
2331. koşmayı bitiren: ... kıt'asında olduğu gibi hakiki bir polemige varırız. Bazan bu hiciv daha
2332. ileriye gider, bizzat padişahu hedef alır : ... Bazan da eski dünyanın hasreti olur: ... Seyrani'nin
2333. tasavvufu ve aşk şiirleri doğrudan doğruya geleneğin devamıdır. Fakat bunlarda dahi
2334. zaman zaman halk edebiyatımızda az görülen kudrette şahsî hayallere varır: ... Vâkıa Seyrani bu
2335. mükemmellikte her zaman kalamaz. Onda Zihni'nin veya Dertli'nin şekil ustalığı yoktur. Daha
2336. doğrusu Seyrani'nin şiirinin bizce asıl kuvvetini yapan unsurlar, çok defa halk şiirinin ananesinde hiç
2337. olmazsa ifade tarzıyla öteden beri bulunmayan unsurlar olduğu için manzume ister istemez daha ziyade
2338. muhtevanın kuvvetiyle bir tamamlık hissi verir. Seyrani'nin sanatı sadece hicivde kalmaz. Daha doğrusu
2339. bu isyan hissi zaman zaman daha geniş ve kuvvetli hayallerde ifadesini bulur. Kendi ömrünün
2340. macerası kadar, doğduğu kasabanın ve talih benzerlerinin de az çok hikayesi olan «görünür»
2341. koşmasının şu ilk kıt'asında olduğu gibi: ... Burada, rüyada gördüğü anasıyla bütün bir realiteyi birleştirmesi,
2342. anayı bu suretle bir sembol haline getirmesi gerçekten düşünülecek bir şeydir. Bu hayal kudreti, «ağlar»
2343. redifli semaisinin ortasında birdenbire hakiki bir “vision” olur. ... bir başka şiirinde, bütün kozmik nizam şu tek
2344. mısra'a sığar: ... aynı şiirin sonunda Seyranî, halk şiirinin öteden beri memleket isimleri, üzerinde yaptığı
2345. oyunun mihverini şaşırtıcı şekilde iç aleme doğru kaydırır: ... Bektâşi ananesinden yetişen, aruz şiirin
2346. tekniğini az çok tanıyan dindar ve cezbeli Seyrani'nin şiirlerinde zaman zaman Ziya Paşa'nın
2347. makalelerini andıran bir realite görüşü ve siyasi hiciv, vardır. Şu farkla ki Ziya Paşa'nın mukabil teklifi

2348. «hürriyet» kelimesi etrafında toplanır, eski Müslüman idealine sıkı sıkıya bağlı olan Seyranî ise daha ziyade
2349. «adalet» mefhumunun etrafındadır, daha doğrusu onun yokluğuna isyan eder, aşık
2350. şekilde eskinin arkasından ağlar. Onun asıl kudreti, aşık tarzının yorulmuş olan dilini günlük işlere
2351. dönmek suretiyle hiç beklenmedik şekilde tazelemiş olmasındadır. Bu itibarla eserinin tam bir tedkiki ve
2352. bilhassa maziye olan borçlarının gösterilmesi lâzımdır. Dil itibarıyla ondokuzuncu asırda halk şiirinin en
2353. dikkate değer tecrübesi onundur. Seyranî'de bazı dil ve ifade yenilikleri de vardır. «Bana»
2354. redifli koşmasından aldığımız şu mısralarda başka gelen sıfatlarda olduğu gibi: Tam zamanında
2355. tesbit edilmemiş, çoğu şifahi geleneklerden gelen bir eserde bu tarzda tasarruflar daima şüpheli
2356. addedilebilir. Bunun gibi Seyranî'ye dair son zamanlardaki neşirlerde gördüğümüz bazı mısralar da bu
2357. esere daha sonraki devir saz şairlerinin eserlerinin karışmış olması ihtimalini de kuvvetle hatıra getirmektedir.
2358. Filhakika 1866'da veya 1867'de ölen bir halk şairinin: ... mısramı söylemesi biraz güç olduğu gibi, daha ziyade
2359. Abdülhamid II devrinde yayılan «muhbir-i sadık» kelimesi etrafındaki: ... mısra'ı az çok şüphe ile
2360. karşılanabilir. ... kıt'asıyla başlayan meşhur koşmanın şairi Dadaloğlu'nda şüphesiz ki yukarda bahsettiğimiz
2361. şairlerin bilg iç üslubunu ve karışık dilini aramak beyhudedir. O, içinde yaşadığı
2362. sert tabiat ve insanlara benzeyen çok saf ve sağlam bir dille ve aşiret hayatının kendine mahsus
2363. zihniyetiyle karşımıza çıkar. Dadaloğlu'nun insandan, topraktan, hayvandan çok hususi bir bahsedici
2364. vardır. O, tam manasıyla kabilenin şairidir. Cevdet Paşa heyet-i islahiyesi» hareketini: ... mısralarıyla hakiki
2365. bir muharebe şevki içinde karşılayışı da bu zihniyet ve görüş farkını gösterir. «Biz» zamiri, onda bir
2366. estetikten ziyade, muayyen bir zümre anlayışının ifadesidir. Asrın ikinci yarısında yetişen saz
2367. şairleri arasında Ruhsatî (1856-1899), yeni bir duygu veya dil getirmekten ziyade geleneğin
2368. yığıldıklarını toparlamasını bilen bir şairdir. ... diye başlayan büyük destanında bütün bir şairler ve
2369. erenler kafilesini bir araya toplar ve «gözlerin» koşmasında bütün bir memleket ve İslam coğrafyası
2370. vardır. At için yazdığı koşma yine bütün bir hayal geleneğiyle zengindir.
2371. Sille'li Nigârî'nin (1858 -1917) aşar destanı, yine Sille'den yetişmiş olan Figânî (1878 - 1928) nin askerdeki oğluna
2372. yazdığı mektup, halk şiirine içtimai hayattaki değişikliklerin getirdiği yeni motiflerdir. Fakat
2373. Seyranî'den sonra bizce asıl üzerinde durulması gereken şair, kuvvetli bir Âşık Kerem tesiri altında
2374. olmakla beraber, zaman zaman temiz dili ve canlandırma kabiliyeti ile çağdaşlarından ayrılan
2375. Zülâlî'dir. Onun, Âni şehri için yazdığı manzume, eskiye en fazla bağlı olan şiirlerinden biri
2376. olsa bile, Âşık Kerem'den beri unutulmuş olan bir temaya tekrar dönüşü ve enfüsiliği ile
2377. dikkate değer. Fakat, «göründü» redifli koşması sadece aşık tarzında yeni bir ifade bulmaz, 93 harbinin
2378. felaketleriyle ağırlaşan bir sıra yolculuğunu şahsi bir masal haline getirir: ... diye
2379. başlayan bu manzumede ki : ... mısraı halk şiirimizde nadir görülen bir genişlikte ve teknik
2380. yeniliğindedir. Yine aynı harbin ıztrabını bir mezar başında, ferdi bir
2381. kaybın ıztrabı ile birleştiren «kurumuş» redifli koşmasını ise, ihtiva ettiği bütün
2382. eski unsurlara, adeta bomboş sallanan bazı mısralarına rağmen aşık tarzının hemen hemen modern şiir
2383. anlayışına yaklaştığı bir eser gibi görmemek kabil değildir. Zülâlî'den sonra Kağızmanlı Hıfzı'nın ağıtı ve
2384. Âşık Veysel'in şiirleri adeta kendiliğinden beklenmesi icap eden eserler
2385. haline girer. **NESİR** Türk nesrinde değişiklik daha ziyade resmi dilde ve onun bir kolu
2386. gibi görünen gazete dilinde başlar. Bütün icraatında Selim III devrini yakından takip
2387. eden Mahmud II'un kolayca anlaşılır, sade bir yazış tarzının taraftarı olduğunu yukarda söylemiştik.
2388. Devletin içinde bulunduğu siyasi güçlük, yabancı devletlerle olan münasebetleri arttırdığı gibi, zaman zaman olsa
2389. bile, hükümeti efkarı umumiyeden müzaheret istemeğe de sevk ediyordu. Yavaş yavaş
2390. ıslahat işinin bu müzaherete ne kadar derinden muhtaç olduğunu anlayan hükümet sık sık beyannameler
2391. ve fermanlarla halka müracaat ediyordu. Bu suretle ayıklanmış, kolay anlaşılır bir yazı
2392. tarzına gittikçe daha fazla ihtiyaç görülmüyordu. Bu devirde Babıali memuriyetlerinde yapılan terfilerde,
2393. hemen daima sade, etraflı, açık bir ifade tarzı meziyet olarak aranılıyordu. Devrin iki münşisi olan
2394. Pertev ve Akif Paşa'ların ikbali bu suretle başladığı gibi, Mustafa Reşid Paşa, Sadık Rifat Paşa gibi gelecek
2395. devrin büyük siyaset adamlarının yetişmelerinde de en büyük hisse, muhtelif takrir ve telhisleri
2396. dolayısıyla mazhar oldukları teveccühündür. «Takvim-i Vekâyi»nin 1832'de kurulmasından sonra bu sadelik cereyanı,

2397. sahasını biraz daha genişletir. Bu gazetenin ilk nushalarında ne yeni bir ifade tarzını, ne de yeni bir görüşü
2398. buluruz. Fakat, halkı mühim hadiseler etrafında aydınlatmak hedefi belirledikçe gazetenin dilinde bir
2399. çözümlüş başlar. Hükümdarın Rumeli'ye seyahatı dolayısıyla, o zaman Takvim Nazırı bulunan
2400. Esad Efendi'nin gazete için yazmış olduğu hülasada, Mahmud II "çetür, gerdune" gibi kelimelerin
2401. Türkçelerinin kullanılmamasını ve üslubun sadeleşmesini tavsiye etmişti. Biraz sonra
2402. Salih Efendi'nin tercüme ettiği «Elmustatraf» Esad Efendi'ye, ibaresin sadeleştirilmesi için tevdi
2403. eder. Bütün bunlar gitgide tesir sahasını genişleten bir cereyanın başlangıcı
2404. olurlar. 1832 senesinde Babıali'de "Tercüme Odası"nın kurulması ile, dil meselesi daha mühim bir safhaya
2405. girer. Bu odanın ilk Türk memurları Hâlis, Ali, Saffet ve Fuad Efendi'ler idi ve hepsi ecnebi dili
2406. biliyorlardı. Oda'nın ayrıca yeni yetişenlere Fransızca öğretmeğe memur hocaları vardı. Bu ilk devirde
2407. herhangi bir ecnebi lisanın Türkçeye gramer ve sentaks bakımından bir te'siri görülmez. Yalnız
2408. devrin sonuna doğru bu münasebet yüzünden, Türkçe, hayata girmiş teknik kelimeler
2409. haricinde, garp siyaset aeminin tabir ve kelimelerini almağa başlar. Hatta onlarla, mesela
2410. Akif Paşa'daki "mesail-i politikiye" tabiri gibi Farisi kaidesine göre terkipler bile yapılır. Akif Paşa'da bu
2411. cinsten bir kaç benimseme daha vardır; Paşa, «bir nazıra yakışacak şekilde» diyecek
2412. yerde, "ministroca" demekten çekinmediği gibi, Pertev Paşa'nın içinde yaşadığı debdebeyi ima için
2413. de, sahilhanesine "palais" ismini verir. Yine bu devirde devlet adamlarına padişahın hediye
2414. ettiği merasim kılıçlarını Takvîm-i Vekayi "epee" diye kaydeder. Bütün bunlar lisana
2415. yavaş yavaş garbın sızdığını gösteren küçük misallerdir. Devrin nasirleri içinde
2416. tarihçileri başta sayacağız. Fakat bu ehemmiyet, dil, üslûp ve bizzat tarih anlayışından ziyade, nev'in
2417. ehemmiyeti ve müverrihlerin şahsiyet ve mizaçları dolayısıyladır. Yoksa ne Asım, ne Şanizade, ne de
2418. "Üss-i Zafer" sahibi Esad Efendi memlekette mevcut tarih telakkisine bir şey ilâve etmezler.
2419. Üslûplarında da yeni bir devri müjdeliyen bir taraf yoktur. Asım'da hadiseleri hikaye ediş tarafı
2420. oldukça şahsidir. Vak'aya başlamadan evvel bir nevi psikolojik zemin hazırlar. Ağır şekilde hicve
2421. meyyaldır. Mübalaâgalı bir "gayri menmun", tatmin edilmemiş adam hali eserinde daima göze çarpar.
2422. Hayatını yokluk içinde geçirmesi, birbiri peşinden uğradığı bir yığın talihsizlik mizacı gibi
2423. eserini de karartmış gibidir. Bunun dışında Asım, okuyanlara hayata yavaş yavaş girmeğe başlayan
2424. "yeni"nin karşısında, eski şekillere bağlı ve onların değişmesinden korkan bir ruh haletini temsil
2425. ediyor hissini verir. Avrupa'yı ve devrini hiç anlamayan ve aradaki farkın
2426. bütün bir zihniyet uçurumundan habersiz, ufak bir iki gayretle ve bazı teknik eksiklerin tamamlanmasıyla
2427. ortadan kalkacağını sananlardandı. Bu muhafazakar şahsiyet bize bir taraftan Selim III'ün ıslahat
2428. teşebbüslerini iflas ettiren tecrübesizlikleri ve laübalilikleri, öbür taraftan Musa Paşa ve Atullah Efendi'nin
2429. döndürdükleri dolapları aynı nefretle kaydetmiştir. Yazık ki, büyük bir alim ve aynı zamanda dilci
2430. olmasına rağmen, üslubu ihmallerle dolu, tatsız ve ağırdır. Ali veya Naima tarihlerinin cazibesini
2431. yapan o rahatlık, genişlik ve vazih çizgilerle mevzuunu kavramak kabiliyeti onda yoktur. Buna mukabil,
2432. Fuad Köprülü'nün etüdünde l gayet vazih surette anlattığı gibi hislerinin en fazla esiri olduğu
2433. yerlerde bile üslubuna hiçbir revnak gelmez. Devrinin hususiyetleri dolayısıyla
2434. zarurî olarak yaşadığı harici meseleleri kavramakta aciz değildir. Asım'ın bütün meziyeti, hakikaten
2435. vahim olan bir takım hadiseler üzerinde bize çok yerli bir aksülâmelin vesikasını verebilmesindedir.
2436. Devrenin en alim hekimi olan ve Avrupa tababetini memleketimize getirenlerin başında
2437. sayılması icabeden Şanizade'nin üslubu Asım'inkinden biraz daha sade olmakla
2438. beraber, hiçbir zaman daha sonraki zaman için bir örnek teşkil edebilecek hususiyetler taşımaz. Hatta bu
2439. itibarla Naim Kemal'in, onun yazış tarzını bozulmuş olan eskiye bir misal olarak zikretmesi gayet
2440. haklıdır. Bununla beraber çok sevimlidir; müşahede kuvveti, istihzası, gülünç vaziyetlerin ve bariz karakter
2441. hatalarının üzerinde zekice ısrardan ileriye geçmeyen zararsız ve eğlenceli hicvi, ona eski
2442. mektebin en zarif muharrirleri arasında bir yer kazandırır. Şanizade, gören ve
2443. gördüğünü hususi bir, şekilde yakalayan muharrirlerdendir. Gülüncü, tezat halinde olanı,
2444. aklı selime uymayanı hiç kaçırır. Tarihi, Mahmud II devrenin İstanbul'unu, bazan mübalağaya
2445. kaçan bir yığın karakter ve portrede verir. Seydi Ali Paşa'nın

2446. kaptanıderyalığında bahsederken veya Rum
2447. kargaşalığında Halet Efendi'nin aldığı, mesela ısrafın önüne geçmek için yemek
2448. adetlerinin miktarını azaltmak, veya Rumlara karşı tedbir olmak üzere kalem efendilerine silah talimi
2449. yaptırmak gibi bazı tedbirleri anlatırken hakikaten emsalsizdir. Asım'da lüzumsuz ve ağırlaştırıcı bir süs,
2450. hatta bir yük olan birtakım sanatlar ve oyunlar çok defa, onun kaleminde mevzuunu gittikçe daha
2451. yakından sıkıştıran küçük ve muvaffak çizgilerin asıl fişkırdığı kaynak olur. ... tarzında halk tabirlerinden
2452. istifade ederek yaptığı tasvir ve tarifler, buluşlar, Mahmud II'nin cülusundan 1237 senesine kadar
2453. olan biteni ihtiva eden bu dört ciltte tahmin edilebileceğinden çok fazladır. O da Asım
2454. kadar gadre uğramış, hakkı olan hekimbaşlığı Behçet Molla ve dostlarının yüzünden
2455. ele geçirmek şöyle dursun, Latinceden lisanımıza doğrudan doğruya ilk nakledilen eser olan teşrih
2456. kitabını bile Şeyhülislam Halil Efendi'nin düşmanlığı yüzünden bastıramamış, daima
2457. ikinci safta, ve sadece kudretsiz tenkit vaziyetinde yaşamıştır. Fakat Şânizâde bu talihsizliklerinden şikayet
2458. ederken bile son derece hafif ruhlu ve zarif kalır; hatta talihin cilvelerine karşı geniş ve
2459. yüksek ruhlu bir katlanış gösterir denebilir. Bütün bunlar onu son derecede sevimli yapar. Tarih anlayışı
2460. eskilerden pek farklı değildir. Kitabının Cevdet Paşa tarafından ehemmiyetli addedilerek vesika
2461. şeklinde aynen alınan "El-mukaddimetü fi kavaidi fenn'it-tarih ve usul-i metali'üt tevarih" adlı
2462. mukaddimesi onun tarihi zamanlar hakkında bazı fikirlere sahip olduğunu, Roma ve Yunan tarihlerini
2463. bildiğini ve hatta bazı garp tarihlerini okuduğunu gösterir. Fakat tarihçi için koştuğu şartlar, ancak
2464. yazıldığı devir düşünülürse üzerinde durulacak şeylerdir. Üstelik umumi menfaat için bazı hakikatlere
2465. göz yumulmasına bile açıktan açığa razıdır. Ayrıca eserlerinden istifade ettiği selefleri ile
2466. olan münasebetlerinde hiçbir zaman tenkit fikriyle hareket ettiği görülmez. Yeniçerilerin
2467. taşkınlıkları dolayısıyla, muasırlarında, daha eskilerde tesadüf edilen tarzda, yaptığı bazı mülahazalar bir
2468. tarafa bırakılırsa, memlekette mevcut müesseselere ve idare şekline karşı hemen hiçbir şüphe ve
2469. imâya tesadüf edilemez. Hülâsa, imparatorluğun en karışık zamanında, hadiselerin
2470. içyüzünü tanımış olması ona pek az şey ilâve etmiş görünür. Bunda, resmi
2471. vak'anüvisliğin çok sıkı şartlara bağlı ikinci derecede bir devlet memurluğu
2472. olmasının ve yaşadığı devre hakim dehşetin de elbette hissesi vardır. Diğer taraftan,
2473. hekimbaşı olmayı beklerken müverrihliğe tayin edilen bu ürkek ve çelevi mizaçlı kazasker,
2474. tıp gibi müsbet bilgilere dayanan bir, şube de çalışmış olmasına ve riyaziye ve tabii ilimler ile olan
2475. münasebetine rağmen yetişmesi ve mizacı ile son derecede yerlidir. Böyle olunca bir tarihçi
2476. sıfatıyla muasırlarından ancak tabiatının zenginliği ile ayrılabilirdi. Fakat bu mizaç
2477. zenginliğinin derecesi ne olursa olsun, tarih gibi insanı, cemiyet ve bütün hayatı içine
2478. alan bir sahada bir yenilik yaratmağa kafi gelemezdi. Yer yer onda da birçok tenkitlere
2479. rastgelenir; fakat bunlar bir sistemden ziyade akli selimin hadiseler karşısındaki aksülamelidir. Bu
2480. tenkitlerinde ve karakter tasvirlerinde çok uyanık olan Ataullah Efendi, cemiyette oynadığı müsbet bilgi
2481. öncülüğüne rağmen, mühim vak'aları yıldızlardan çıkardığı ahkamla izahtan da çekinmez.
2482. Geniş iktibaslarından sonra Şânizade'nin bu ilm-i nücum hesaplarını birçok defalar düzeltmeğe
2483. mecbur kalan Cevdet Paşa, zaman zaman bu tezada çok zekice hayret eder. Bütün
2484. bunlardan sonra, onun dünya meseleleri karşısında devrine göre çok bilgili düşündüğünü,
2485. Avrupa işlerini çok yakından kavrayarak izah ettiğini söyleyebiliriz. Şânizade de, yukarda adı
2486. geçen "Beşiktaş Cemiyet-i Felsefe-i İslamiyesi"nin müessislerinden idi. Bu cemiyetin azalarının
2487. farmasonluğu hakkında öteden beri bir rivayet mevcut ise de hiçbir müsbet delili yoktur.
2488. Dolayısıyla ölümüne sebep olan nefyinin kendisine isnat edilen bekaşılık yüzünden,
2489. olduğunu ve aynı cemiyet azasından Ali Ferruh Efendi'nin, çalışmakta olduğu "Tefsirü'lmevakib" adlı
2490. tercümesi ileri sürülerek bu akibetten kurtulduğunu ve yine aynı cemiyet azasından
2491. Kethüdazade Arif Efendi'nin ileri yaşı dolayısıyla affedildiğini Esad Efendi tarihi ile Cevdet Paşa'dan
2492. anlıyoruz. Mahmud II devrinin birçok nimetlerine erişikten sonra, Tanzimat
2493. yıllarında Mekatib-i Umumiye Nezaretine kadar yükselen ve bu zamanın ikinci sınıf ricali arasında
2494. daima mühim bir mevki sahibi olan Sahaflar Şeyhizade Mehmed Esad Efendi'ye gelince, o eski

2495. inşanın sırlarına vakıf, oldukça yüklü ve zaman zaman düzgün ifadeli bir muharrir olmaktan 115 ileriye gitmez.
2496. Gerek Yeniçerilerin kaldırılmasını anlatan “Üss-i zafer”de olsun, gerek asıl tarihinde olsun, ifadenin
2497. birliğini bozan eski nesir sanatlarının hiçbirini ihmal etmez, lüzumsuz dibacelede
2498. başladığı sözü uzun cümlelerle birbirine bağlar. Bununla beraber Esad Efendi, Takvim
2499. nazırlığından sonra biraz daha sade yazar. Bunun hükümdarın teşvikiyle olduğunu
2500. yukarda söyledik. «Üss-i zafer», muharririn bizzat şahidi olduğu bir vak’ayı hikaye eden
2501. bir eser olmasına rağmen pek dikkati çekecek mahiyette değildir. Daha ziyade resmi görüşü ihtiva
2502. eder; bununla beraber sadece tahkiyenin samimiyetinden gelen çok kuvvetli sahifeleri
2503. vardır. Bu kitabın Pertev Efendi tarafından tashih edilmiş olması hakkında, bu gün için
2504. tahkiki biraz da imkansız olan bir rivayet vardır. O zamanlar çok genç bir molla olan Esad Efendi’nin
2505. ocağın ilgasına dair Pertev Efendi kalemiyle yazılmış olan fermanı Sultan Ahmed camiinde halka
2506. okuduğunu ve ikbalinin bu suretle başladığını biliyoruz. Mümkündür ki hadiseden sonra, o zaman gözde
2507. olan Pertev Efendi’nin nezareti altında bu kitabın kendisine yazdırılması emredilmiş olsun.
2508. “Esad Efendi tarihi”, «Üss-i zafer» ayarında dahi değildir. Eskilerde adet olduğu vechile
2509. vak’anüvisliğinden evvelki devirleri de seleflerinden iktibas veya tashih suretiyle
2510. alan müverrihin; bu kitapta bazı mühim vak’aları unuttuğu gibi, tarih sıralarını bozduğu da olur.
2511. Bu itibarla, üniversite kütüphanesi yazmaları arasındaki bir nüshasının haşiyesinde müverrihi tenkit
2512. eden ve yer yer kitabı tamamlamağa çalışan dikkatli müntensihin
2513. serzenişleri yerindedir. Esad Efendi’nin hususiyeti, vak’aların ve şahısların etrafında yaptığı
2514. mülahazalar ve tenkitlerdir. Vakıa bunlar ne Asım’da olduğu gibi kat’i bir kıymet hükmü taşır,
2515. ne de Şanizade’de olduğu gibi hicvin kuvvetiyle ehemmiyetlidir. Ehemmiyetleri daha ziyade,
2516. perdenin arkasında olup bitenleri haber vermelerindedir. 1826’dan sonra sarayda nüfuz sahibi olan
2517. Hüsrev Paşa kolunun iç ve dış siyasette oynadıkları rolü beğenmediğini anlatan bu tenkitler,
2518. Esad Efendi’de bir nevi görüş kabiliyetinin fazlasıyla mevcut olduğunu göstermekle kalmaz; onun diğer
2519. ihtiraslarla az çok temasta olduğunu da anlatır. Filhakika Esad Efendi, bilhassa 1828 sıralarında daha ziyade
2520. Hekimbaşı Behçet Efendi ile etrafındakilere, yani Pertev Efendi’nin siyasetini beğenmeyen harp aleyhtarı
2521. zümreye daha yakındır. Hüsrev Paşa’nın iç işlerindeki rolünü ise sonuna kadar beğenmemiştir. Gerek
2522. hükümdarın, etrafında kendisinden başka türlü düşünceleri uzaklaştırmak için aldığı tedbirleri (mesela
2523. Mısır Kapı kethüdası Necib Efendi için olduğu gibi), gerek yenilik namı altında garp örf ve adetlerini
2524. memlekete sokmağa çalışmasını daima tenkit etmiştir. Yazık ki müverribimiz bütün bunlarda sadece
2525. bir kaç fıkra anlatmak ve bazı mülahazalarda bulunmakla kalmıştır. Onun için, isteseydi tam bir portresini
2526. yapabileceği o zamanki sarayın içyüzü bize yine meşhul kalır. Bununla beraber, ne olsa çok zeki ve
2527. yaratılıştan mütecessis bir saray adamının elinden çıkması itibariyle bu eser, devrini
2528. tanımak için ihmal edilmemesi lazım gelen bir yığın ipuçları ile doludur.
2529. Çok iyi bir nakil olan müverrih Lütfi Efendi
2530. onun bu meziyetini bildiği için sırası geldikçe bu tenkidleri kitabına geçirmekte
2531. tereddüt etmemiştir. Bazen bu istidatların, dışarının bütün dedikodusunu aksettiriliğini de ilâve
2532. edelim. Esad Efendi’nin eksik olan küçük bir “tezkire-i şuara”sı da vardır. Fakat muharririnin
2533. şahsiyetine hiçbir şey ilâve etmez. Resmi vak’anüvis olan bu üç muharririn eserinden başka, bu
2534. zamanda yazılmış birçok tarihi eser daha vardır. Kabakçı ve Alemdar vak’aların anlatan
2535. Mustafa Necib Efendi’nin “Vak’a-i Selimiyye”sini bunların başında saymak gerekir(45). Cevdet Paşa’nın mehzaları
2536. arasında başta saydığı bu kitap, daha ziyade muhtevası itibariyle ehemmiyetlidir. Abdülhamid I
2537. devri ile Mahmud II’nin ilk seneleri arasındaki bazı badiseleri, Nizam-ı cedid’in teşekkülü ile
2538. Kabakçı ve Alemdar vak’aları etrafında, gayet karışık ve nizamsız bir şekilde toplayan “Câbî İsmet Bey tarihi”
2539. daha ziyade bir kahve, dedikodusunu andıran uydurmalarla dolu olmasına, hiçbir zaman, ve mekan ve hatta
2540. rakam fikri taşınmasına, son derecede cahil bir kafadan çıkmasına, ve yazılmamış denecek
2541. kadar bozuk ifadesine rağmen, bu devre ve bilhassa Selim III’ün etrafındakilere dair başka
2542. kaynaklarda bulunmayan bazı tafsilatı ihtiva etmesi ve hadiselerin halka aksediş şeklini
2543. göstermesi itibariyle anılmağa lâyıktır. **Hatıralar ve muhtıralar** Bu devirde bizi böyle bir bahis

2544. açmağa sevk eden bir iki eser vardır ki, mevzularından başka nevilerinin tek nümunesi
2545. olmalı itibarıyla de ehemmiyetli sayılabilirler. Abdülhak Molla'nın "Tarih-i liva"sı 1823 muharebesinde, yeni teşkil
2546. ettiği bir livayı talim ettirmek için, Mahmud II'nin Rami kışlasında kaldığı zamana ait gündelik bir
2547. hatıra defteridir. (45) *Yazma ve matbu nüshalarında değişik isimler alan bu eserin 1280 yılında biri*
2548. *Matbaa-i Âmire, diğeri Ceride-i Havadis matbaasında olmak üzere iki tab'ı vardır.* Selim III'ün
2549. sır-katibi Ahmed Bey'in ruzname'sinden sonra bizde ilk mühim journal olan bu eserde
2550. kendisinden evvelkinden daha fazla yaşanan hayata bir açılış vardır. İhtiyatlı bir saray adamı olan
2551. Abdülhak Molla'nın hükümdarın etrafında dolaşan bu eserde, gözüne çarpan her şeyi nakletmediğini, hele
2552. büyük meselelere hiç dokunmadığını söylemeğe lüzum olmasa gerekir. Bununla beraber İstanbul'un bir
2553. senesini garip ve hatta tatlı bir acemilikle verir. Yazık ki, Abdülhak Molla, o kadar bağlı olduğu efendisininin
2554. bir tek sözünü ve hakikaten ehemmiyetli bir fikrini biz nakletmiş değildir. Orduya tıpkı
2555. Fransızlarda olduğu gibi- trampetçi olarak erkek çocuk elbisesiyle iltihak eden zabıt karısının
2556. hikayesi, İzzet Molla'nın ikinci nefyine dair hatıralar kitabın güzel taraflarındandır.
2557. Fakat asıl mühim olanı, şüphesiz ki devre hakim olan emniyetsizlik havasının eserde
2558. görülmesidir. Akif Paşa'nın "Tabsıra"sına gelince, haddizatında rakibi olan Pertev Paşa'nın sukutunu
2559. ve daha sonra da idamını hazırlayan jurnallerden birisi olmasına rağmen, muayyen bir tarihi vak'anın
2560. Churchill hadisesininin tam bir muhtırasıdır. "Tabsıra" uzun zaman unutulmuş ve Ebüzziya'nın himmetiyle ve
2561. şüphesiz Namık Kemal'in telkiniyle çıkmıştır(46). Esasen bu anlayışlı muharririn, Akif Paşa'nın bugünkü
2562. şöhretinin meydana gelmesinde büyük hissesi vardır. Eserin üslubu zannedildiği kadar
2563. yenilik göstermez. Daha doğrusu hiçbir zaman aynı seviyede kalmaz. Yer yer ağırlaştırmasına,
2564. kelime oyunlarıyla, muhtelif söz sanatlarıyla doldurmasına rağmen, kitap Akif Paşa'nın ikinci tarzı
2565. diyebileceğimiz tarza, yani sanat göstermekten ziyade kendisini olduğu gibi vermeyi
2566. tercih ettiği eserlerine yakındır. Kendilerini, konularına tam verdikleri zaman eskilerde çok defa
2567. rastgeldiğimiz o canlı konuşma "Tabsıra"da hakikaten güzel ve kuvvetli bazı sahifeler doğurmuştur. Tahkiye
2568. daima iyidir ve mantiki silsile hiç kaybolmaz. Hiddet, kin, nefret, acındırma, küçük ve zehirleyici istidrat, açık
2569. düşmanlık, velhasıl zincirini kırmış, her türlü kaydın ötesinde bir yığın anlaşılması için, onu
2570. yazmadan evvel Akif Paşa'nın Pertev Paşa ve damadı ihtiras bu yarım kalmış muhtırayı daima
2571. besler. Fakat "Tabsıra"nın, iyi Vassal Efendi aleyhine üst üste saraya verdiği jurnallerle, yine o nikbet
2572. devrine ait hususi mektuplarla beraber okunması lâzımdır. O zaman sadece (46)«*Tabşıra-i Âkif Paşa*»
2573. *ismiyile 1882 (1300) yılında kendi matbaasında yeniden basar. Fakat asıl mühim olanı, Ebüzziya'nın bu*
2574. *küçük eserden « Numûne-i Edebiyat-ı Osmaniye'ye aldığı parçalarla daha başından Akif Paşa'yı tanıtmış*
2575. *olmasıdır.* kinin Akif Paşa'yı nerelere götürdüğü anlaşılmaz, nasıl dirilttiği de görülür.
2576. Hasminın, bazısında kendisinin de hissesi olan siyasi hataları üzerinde şiddetle durduktan,
2577. ikbalini muhafaza için başvurduğu çareleri izah ettikten, damadıyla kardeşinin
2578. fenalıklarını teşhir ettikten sonra, öldürülmelerini bile açıktan açığa tavsiye eder.
2579. «*Tabşıra*» bizi tabiatıyla Akif Paşa'nın diğer nesir eserlerine götürecektir. Paşa'nın şiirinde olduğu gibi
2580. nesrinde de büyük yenilikler aranmıştır. Hakikatte, gerek resmi ve teşrifatlı yazılarında, gerek
2581. çok sade olan mektuplarında daima eskidir. Onda eski nesrin bütün sakat anlayışları vardır.
2582. Fakat hususî mektuplarında "Tabsıra"yı canlandıran ruh halleri daha sık görülür. Kime hitap ettiği belli
2583. olmıyan ve Ebüzziya'dan beri "Şeyh Müştak'a mektub" adıyla tanılan mektup şüphesiz en güzel eserdir. Yeni
2584. denecek hiçbir tarafı bulunmayan bu sade ve kuvvetli eser, bıyık altından gülen ve güldüren hiddetiyle,
2585. pervasızlığıyla, tiryakiliği ve yaka silkişi ile emsalsizdir. Namık Kemal'in
2586. Akif Paşa'ya gitmesi, onda bir mizacın adamı olmanın en iyi dersini bulduğu içindir. Bu
2587. yakınlığı, kendi üslubunu da hulasa edebilecek olan birkaç satırda yine kendisi anlatır.
2588. Akif Paşa'nın bu mektupları, kullandığı dille ona nesir tarihimize çok hususi bir yer verir. Belli ki,
2589. Paşa Türkçe üzerinde sathi de olsa durmuş, hatta eski nesri adeta bu iş için taramıştır. Yukarda
2590. bahsettiğimiz mektupta ve ona benzeyen diğerlerinde, bu devrin bir hususiyetini teşkil
2591. eden ve biraz da Kani Efendi'den kalan seci'li ve kelime oyunlu, yarı şaka hiddetin az çok
2592. hissesi vardır. Fakat devrin bu modasını tam görmek isteyenler, Ebüzziya Tevfik'in

2593. “dahiye-i berpa” diye vasıflandırdığı Şeyh Müştak'ın münşeatına bakmalıydılar. Devrinde
2594. çok tanınmış olan bu tasavvuf adamının ne kadar gülünç şekilde manasız oyunlarla sağı solu
2595. eğlendirdiği ve kendi kendisine eğlendiği görülür. Akif Paşa'nın rakibi Pertev Paşa, «cümlelerin
2596. malumudur ki» diye başlayan ve en muğlak siyasi meseleleri bir çeşit sathi mantık ile halle çalışan
2597. ferman ve beyannamelerin büyük bir kısmının muharriridir. Birçok siyasi vak'alarda devleti
2598. muhataraya ve zarara sokan bu derviş ruhlı devlet adamının Mustafa Reşid Paşa'yı yetiştiren ve
2599. tutanlardan biri olmak gibi büyük bir meziyeti de vardır. Zamanında iyi bir münşi şöhretini kazanmış
2600. olmasına ve yazılarında bir nevi sadelik bulunmasına rağmen, şiirleri gibi nesri de bariz bir
2601. hususiyet taşımaz. Mahmud II devrinde garp dilinden Türkçeye çevrilen eserler, ileride
2602. bahsedeceğimiz bir iki tarih kitabı istisna edilirse, daha ziyade
2603. askerliğe ait talimatnameler ve öğretici eserlerle, tıp ve riyaziyeye ait ilim eserleridir. Tıbbi
2604. eserlerin başında Şanizade'nin eserlerini anmak lâzımdır. Mühendishane hocalarından Hoca İshak'ın
2605. tercümelemleri askerlik ile riyazî bilgiler etrafında toplanır. Bu iki büyük alimin mesaisinden sonra, gündelik
2606. ihtiyaçları tatmin için yapılan tercüme gelir. Bu devirde askerliğe ait tercüme hareketinin
2607. en büyük teşvikçisi Hüsrev Paşa'dır. Sarım Paşa, - bizzat hükümdara takdim ederek bu işe
2608. başlattığı Mütercim Rüşdü Paşa hep onun bulduğu gençlerdir. Bununla beraber bu ilk tercümelemler
2609. arasında, memlekette yeni bir fikir hayatı kuracak hiçbir esere rastgelinmez. O kadar ki, bu yolda
2610. yapılacak bir mukayese, bu yenilik devrimizi daha evvelki asırların yanı başında bile sönük
2611. bırakabilir. Fakat hazırlama mahiyetleri düşünülürse, yeni kurulmuş Harbiye, Tıbbiye ve Mühendishane
2612. gibi mekteplerin ihtiyaçlarını temine çalışan bu gayretin ne kadar esaslı olduğu anlaşılır. Garptan
2613. yapılan bu lüzumlu, fakat sahası dar tercümelemlerin yanı başında, müslüman şark dillerinden bir yığın eser
2614. de Türkçeye çevrilir. Daha Selim III zamanında farsçadan “Burhan-ı Katı” adlı lügatı Türkçeye çeviren
2615. Mütercim Asım, biraz sonra Mahmud II'ye “Kamusu'l-muhit” tercümesini takdim eder. Bizden evvel
2616. birçok muharrirlerin ehemmiyeti üzerinde durmuş oldukları bu tercümelemlerle, hakiki Türkçeye doğru en
2617. umulmadık bir zamanda büyük bir adım atılmış olur. Filhakika Asım, Farsça ve bilhassa Arapça gibi zengin
2618. dillerin müfredatını Türkçeye çevirirken ister istemez, mühim merkezlerde ve münevver muhitte
2619. kullanılan Türkçenin dışına çıkmış ve halk diline gitmeğe mecbur kalmıştır. Kendisinin, birçok dil
2620. hususiliklerini olduğu gibi saklayan cenup Anadolu Türkleri arasından yetişmesi, bu taraflarda bazı
2621. gelenekleri en saf şekilde gündelik hayatlarında devam ettiren Yürükler'in bulunması, her iki
2622. eserin zenginliğini temin etmiştir. Daha sonraları Asım'ın eserinin kazandığı
2623. ehemmiyet buradan gelir. Şurasını da unutmamalıdır ki, Asım, lügatlerinde, ifade itibarıyla, tarihinden çok
2624. daha sade ve dikkatlidir. Onun çalışması devri üzerine tesir edebilse, yani daha Tanzimat'ın
2625. başında düşünüldüğü gibi bu iki lügatten Avrupa tekniği ile bir sözlük yapılsa ve ilk ilim
2626. stılları, çalışmalarında bunlardan faydalanılsa idi Türkçenin bir asırlık macerası büsbütün başka
2627. olurdu. Yazık ki Asım'ın bu lügat tercümelemleri, zanaatkarı bulunmayan bir alet gibi uzun zaman sadece
2628. geleneğin mahbusu muayyen bir zümrenin elinde kalmıştır. **Yeniliğe Doğru**
2629. Buraya kadar saydığımız eserler, bu hulasanın çerçevesine giremeyenlerle beraber memlekette ötedenberi
2630. süregelen bir geleneğin ve anlayışın mahsulleridir. Bu itibarla içlerinde, dil ve mahiyet
2631. itibarıyla daha ileriye tesir edebilecek bazı kıymetleri taşıyanlar bulunsun bile - nitekim vardır – fikir
2632. hayatında ciddi bir tesiri olmamıştır. Bu tarzda bir tesiri iki muharrir yapmıştır Sadık Rıfat Paşa ile
2633. Mustafa Sami Efendi'nin hususilikleri, cemiyet hayatında yeni bir görüşü ortaya atmaları, çok yerli
2634. nev'ilerin içinde olsa bile- yeni bir devri açmalarıdır. Sadık Rıfat Paşa'nın
2635. “Müntehabat-ı Asar”ında(47) ancak on iki sahifelik bir yer tutan “Avrupa ahvâline dair risale” adlı yazı, bir bakıma
2636. göre, bizde öteden beri adet olan şekilde bir seyahatnamenin, Paşa'nın resmi vazifesi
2637. düşünülürse, sefaretnamenin hududunu geçmez. Kendisinden evvel Avrupa'ya herhangi bir
2638. vesile ile gönderilmiş birçok devlet memurları gibi o da Viyana'da gördüklerini anlatır. Fakat kendisinden
2639. evvelkilerin görmüş oldukları şeyler arasında büyük fark vardır. O artık her gittiği yere, safdilce
2640. hayranlığını beraberinde götürün ve esasa gelince göz yuman bir seyyah veya müşahit
2641. değildir. Aksine olarak cemiyet hayatının görünüşleri altında, bu hayata şuur ve istikamet veren, ondaki

2642. canlılığın mana ve hüviyetini yapan sırrı ve hatta sistemi arıyan uyanık fikirli bir devlet
2643. adamıdır. O zamana kadar bulunduğu Beylikçi, Amedi gibi mühim vazifeler sayesinde idare makinemizin
2644. bozukluğunu, içinde bulunduğumuz şartların vahimliliğini, esaslı ve
2645. çabuk tedbirlerin saati geldiğini iyi biliyordu. Üstelik devrinin hiç de birbirini tutmayan
2646. dağınık yenilik hareketlerine şahit olmuştu. Bu itibarla sadece dış hayatla ve teknik değişikliklerle meşgul
2647. olamazdı. Misafiri olduğu alemde arayacağı bir ders vardı. Nitekim öyle oldu. Orada, bütün
2648. hususilikleri, kuvvet ve mantığı, “insan”ın etrafında toplanan bir sistemi gördü. Risalenin bizce
2649. en ehemmiyetli tarafı, devlet idaresindeki ıslahı bir zihniyet meselesi olarak almasında, örf ve
2650. göreneğin, yahut da kıymetini kaybetmiş birtakım “imperatif”in hakim olduğu, çok defa
2651. keyfî kalan bir idare sistemine mukabil, esas olarak «insanı», onun tabiatını, hak ve ihtiyaçlarını
2652. alan ve akılcı bir devlet ve idare telakkisini tereddüt etmeden ortaya atmasındadır. Bu küçük
2653. risalenin hemen her sahifesinde sezilen ve Paşa'nın yine aynı seneler içinde yazılan
2654. “Devlet-i Aliye'nin ıslah-ı ahvâli hakkında” mütalaanamesi ile bazı muhtıra ve layihalarında ve bilahare
2655. Tarizimat'tan sonra yazmış olduğu diğer bu (47)«Müntehabât-i Âsar»ın biri büyük ve mufassal, diğeri daha ufak
2656. olmak üzere, iki ayrı tab'ı vardır. On iki cüzüden ibaret olan büyüğünün tab'ı yeri ve
2657. tarihi kayıtlı değildir. Daha az cüzü ihtiva edenin baskısı 1858 (1257) de “Takvimhâne-i Âmire”
2658. matbaasındadır. Bahsettiğimiz risâle her iki baskıda da «Rusya muharebesi» ve “Gülün-i inşâ” kısımlarından
2659. sonra gelir. Üzerinde Viyana'da ibtidaki sefâretinde Avrupa'nın ahvâline dair yazdığı risâledir”
2660. kaydı bulunduğu göre Tanzimat'tan evveldir. İtalya seyahati notlarında da aynı kayıt vardır.
2661. Eserin baş tarafına Paşa'nın küçük bir tercümei hali konulmuştur. cinsten eserlerde az çok tesadüfi
2662. edilen bu ana fikrin etrafında Paşa, Avrupa ile aramızdaki esas farklara şu şekilde işaret
2663. eder: ... Görülüyor ki hükümetlerin hikmeti vücudu meselesinde eski telâkkilerden pek
2664. ayrılmayan paşa, onun gayesinden gayet sarıh bir dille bahsediyor. Devletin idare
2665. etmek hakkı vardır, fakat nihayet bu hüküm ve idare insan dediğimiz mahlûkun üzerinde kurulur,
2666. tarzında tefsir edilebilecek olan «tabayı-i beşer icabınca» kaydı bütün bir programdır.
2667. Daha aşağılarda bu program: ... satırlarıyla itiraz kabul etmez bir şekilde inkişaf ettirilir. İnsanları idare
2668. etmek için onları ve tabî olan haklarını tanımak lâzımdır. Vâkıa henüz, halka tâbî olacağı hükümet
2669. şeklini seçmek hakkını vermez, fakat bu hükümete sadakatle bağlanmak veya bağlanmamak
2670. ihtiyarına sahip olduğunu kabul eder; halkın göstereceği sessiz bir mukavemet veyahut
2671. çıkaracağı bir isyan bir devlet için en korkunç tehlikedir, der. Ayrıca paşa gerek bu risâlede, gerek
2672. diğer eserlerinde “hürriyet” kelimesi üzerinde birkaç defa ısrar eder. Bu fikirlerin İslâm
2673. hukukunda ve devletçiliğinde ne dereceye kadar bulunup bulunmadığını münakaşa
2674. edecek değiliz, sadece cemiyet hayatının ağırlık merkezini «insana» kaydırmasıyla,
2675. Fransız ihtilâlden sonra Avrupa'ya yayılan fikirlerle büyük bir münasebeti olduğunu, tam muhtaç
2676. olduğumuz bir zamanda ve ilk defa memleket içinde söylendiklerini kayıt ile kalacağız. Böyle bir
2677. «insan hakkı» fikri, muntazam ve mazbut bir kanun telâkkisi ile yeni bir devlet teşkilatını kurmak
2678. fikrini kendiliğinden getirir. Filhakika Paşa, keyfî idarenin tamamıyla
2679. kaldırılmasını, adlî ve idarî kanunların tanzimini, askerlik, vergi gibi belli başlı halk mükellefiyetlerinin
2680. muayyen esaslara bağlanmasını devlet mefhumunun tabîi tamamlayıcısı olan gayeler
2681. addeder. Paşanın ... tarzındaki cümlesi ve onu tamamlayan satırlar bütün bir hukuk sistemidir.
2682. Bunun dışında halkın terbiyesi, ordunun ve donanmanın tensik ve tanzimi, sanayiîm himâyesi vardır.
2683. O, Avrupa'daki himaye usulünün o memleketlerin sanayiine ne kadar faydalı olduğunu bilir.
2684. Az ithalata karşı bol ihracat, senelik sergi, ihtiraları himâye ve millî mâmulâta rağbet gibi tedbirlerle oraların
2685. zenginliğine ve kalkınmasına nasıl hizmet edildiğini anlatır. Viyana'da iki
2686. sefîrlüğünde uzun müddet kılması, bilhassa zamanının Prens de Metternich gibi çok dikkate
2687. değer bir devlet adamıyla sık sık temas halinde bulunması, Sâdık Rıfat Paşa'ya zamanının Avrupa siyasetini
2688. çok yakından öğretmiştir. Denebilir ki Paşa, Viyana Kongresi'nden sonraki siyasetin büyük prensiplerine ve
2689. ana ihtiraslarına olduğu kadar, zaaf ve kuvvetlerine de vâkıftır. Yaratılıştan sulhçu olan ve ... sözünü âdeta
2690. bir düstur gibi kabul eden paşa, devlete her şeyden evvel uzun bir sulhu tasviye eder.

2691. Maziye ait tenkitleri de sakınılması kabil olan meselelerde birçok defalar harbin tercih edilmiş
2692. olması noktasında toplanır. Ona göre sulhu muhafaza etmenin en iyi çaresi, herhangi bir ecnebi
2693. müdahalesine sebep olacak dahili bir kargaşalığın önüne geçmek ve memleket
2694. kaynaklarından en yüksek şekilde istifadeyi temin edebilecek dahili bir idare sistemini kurmaktır. Bu
2695. sadece nizam ve kanunla olmaz, ayrıca vatandaş ahlâkını taşıyan namuslu ve iş anlar memurlar
2696. yetiştirmek de lâzımdır. Fakat bunun temini için de memurun muayyen haklara sahip ve istikbâlden
2697. emin olması lâzımdır. Olur olmaz şeyler için taşra memurlarının tebdili, mallarının müsaderesi, tabiatıyla
2698. fena neticeler verir. Sâdık Rıfat Paşa, devlet memuriyetinde çalışanların ahlâkıyla cidden meşguldür.
2699. Meclis-i Vâlâ reislîğinden ilk defa ayrıldığı zamanlarda, çocuklar için bir baba ağzından –dâimî
2700. eski anelerin devamı!- yazdığı «Ahlâk risâlesi»ne devlet memurluğunda bulunanların
2701. yapmaları lâzım gelen şeylerden bahseden bir ek bile ilâve edecektir. Onun
2702. Avrupa'da gördükleri sadece anlattıklarımıza inhisar etmez. İlk, orta, yatı ve yüksek mektepleri ile,
2703. matbaaları; kitap basma faaliyeti ile bütün bir maarif teşkilâtı, halkın istirahatını temin eden ve
2704. hayata büyük kolaylıklar bahşeden bir belediye hizmeti ve nihayet hayatın neşesini yapan
2705. bütün eğlenceler, balolar, konserler, çalgılı kır gezintileri de paşa'nın dikkatleri arasındadır.
2706. Sâdık Rıfat Paşa'nın Viyana'da bulunduğu senelerde bu şehre iki şey hâkimdi. Metternich'in,
2707. vasıtalarında biraz çapraşık olan muhafazakâr siyaseti ile - Paşa, son sefaretlerinde bu siyasetin iflasını
2708. yakından görür ve anlatır - bu orta Avrupa Paris'ine karakterini veren ağır ve hafif her iki
2709. şekilde XIX. asrın ilk yarımının Viyana'sını bugün bile muhayyelemizde yaşatan musiki...
2710. Halkı avundurmayı siyasî bir tedbir gösteren paşa, yine muhtelif yazılarında halk ve memurlar için eğlence
2711. hürriyetinde daima ısrar eder. Umumi çizgileri göz önünde tutulursa «Avrupa ahvâline dair
2712. risale»nin, orada gördüklerini memleket ahvâline tatbikten başka bir şey olmayan
2713. «Devlet-i aliyenin Islâh-ı ahvâlî» hakkındaki mütâlâanâme ile beraber Gülhane Hattı'nın esaslarına bir nevi
2714. hazırlığa benzediğini ve asıl mühim, belki Reşid Paşa'yı bile geçen tarafının, insanın
2715. üzerinde ısrar edışı olduğunu söyleyelim. Bu hususta bir fikir verebilmek için, devrinde tesir
2716. saha ve derecesi hakkında hiçbir fikre sahip olmadığımız bu küçük risaleyi bitiren son cümleyi
2717. alıyorum: «Ve sokaklar müstevi ve muntazam olduğundan eşya ve hamule, bargirler ve ianet-i külliye ve
2718. el arabaları ile naklolunup «fitrat-ı insaniyeye yakışmayan arka hamallığı» misillü san'at-ı
2719. müşkile yoktur.» Ecnebi dili bilmeyen tahsil itibariyle tamamıyla yerli olan Rıfat Paşa'nın yazıları
2720. hakikaten dikkate değer bir halitadır ve her şeyden evvel, kendisini yetiştiren muhitin yeniye karşı ne
2721. kadar açık ve onu kabule nasıl hazır olduğunu gösterir. Bu böyle olmakla beraber, bizzat kendisinin
2722. geçtiği yol da çok mühimdir. Onun nerelerden, hangi ufuklardan geldiğini anlamak için,
2723. gençliğinde, katipliğe ilk başladığı devirde toplamış olduğu “Gülbün-i inşa”ya bir
2724. göz atmak yetiştir. Birkaç satırlık mukaddemesinde, ... ile tertip eylediğini söylediği bu küçük mecmua,
2725. bir takım klişelerin bir araya toplanması ile yapılmıştır. Peygamber ve hükümdar hakkındaki medihler,
2726. muhtelif mevzulara göre söz başlangıçları, devlet ve ikbâle, azil ve idbâra, mevsimlere, dâvetlere,
2727. hastalığa, ölüme, zafer ve galebeyle dair, eski sanatın bütün o manasız, lüzumsuz, ölü zevk
2728. misülleri ile dolu olan bu eser, bize yeni bir hayatın ufkunu açan birçok realist işaret ve
2729. düşüncelerin nasıl karışık bir kaynaktan geldiğini gösterir. Buna mukabil, küçük “İtalya seyahatnâmesi”, eski
2730. nesrin belki sade eserlerinden biridir ve edebiyatımızda bu iklimin ilk aksi addedilebilir.
2731. Eserin en güzel tarafı, Avrupa muaşeretine paşanın çok rahat bir ruhla ve hiç şaşırmadan intibakıdır.
2732. Hikaye ve tasvir daima sadedir. Bununla beraber şehirlere ait tasvir ve tarifler, iklim ve merasime ait
2733. tafsilattan başka mühim addedilecek bir şey ihtiva etmez. Paşa'nın diğer yazılarına gelince, bunlar
2734. Tanzimat'ın ilk yıllarında bu zeki ve anlayışlı adamın oynadığı rolü ve Koca Reşid Paşa'nın eserine yaptığı
2735. yardımın derecesini göstermek itibariyle çok mühimdir. Mahmud II'nin son senelerinde yeniliğe
2736. kadar büyük imkânlar veren Mehmed Emin Rauf Paşa'nın başvekilliğinde Tanzimat'ın
2737. tohumunu atan Sâdık Rıfat Paşa, “Reşid Paşa devri” diyeceğimiz senelerde de
2738. büyük vezirle aralarında çıkan hadiselerle rağmen, Tanzimat'ın idarî, adlî sahalarda yerleşmesi için
2739. çalışmıştır. Bundan başka, onun eski nesirden ayrılmamakla beraber, mevkii itibariyle, zamanın çoğu

2740. memur olan gençleri tarafından çok yakından tanıdıkları üslûbunun, lisanın sâdeleşmesi
2741. hususunda bir hissesi bulunması lâzım geldiğini de, bir tahmin şeklinde olsa bile, ilâve
2742. edelim. **Mustafa Sâmî Efendi** Sâdık Rıfât Paşa'nın yüksek devlet makamlarını ikaza çalışan ve
2743. memlekette yeni bir hak ve hukuk anlayışını müjdeleyen eserlerinin yanı başında, büsbütün başka
2744. yollardan yürümek şartıyla onu tamamladığı için aynı sırada mütalaa etmemiz lâzım gelen bir
2745. eser daha vardır. Bu, Takvim nazırlığı esnasında (1840 - 1841) büyük siyasî hâdiseler hakkında bu gazetede bazı
2746. makalemsi yazılar neşreden Paris sefaretî başkatibi Mustafa Sâmî Efendi'nin «Avrupa Risâlesi»dir. Sâmî Efendi'nin
2747. kitabı da eski sefaretnamelerin ananesindedir. Sâmî Efendi daha
2748. umumî şekilde Avrupa'dan bahsetmekle beraber, gördüklerini ve düşündüklerini onlardan pek değişik
2749. olarak vermez. Hattâ kitabın birçok yerlerinde Yirmisekiz Mehmed Çelebi'yi hatırladığı bile
2750. olur. Bununla beraber arada mühim bir fark vardır. Sâmî Efendi, risâlesini halk için ve memlekete
2751. bir iyilik yapmak kasdiyle yazdığını açıkça söyler. Hattâ daha ileriye giderek,
2752. ... olmasının tabîliğini anlattıktan sonra, cami ve köprü nevinden hayrat yapacak parası
2753. olmadığı için onların yerine bu kitabı yazmış olduğunu söyler ki ne kadar cüretli, bir
2754. Avrupalılaştırma taraftarlığı ile eskilerden ve hattâ muasırlarından ayrıldığını anlamağa
2755. kâfidir. Filhakika biz burada Şinasi'nin Reşid Paşa için kullandığı “medeniyet resulü” tabiri cinsinden bir
2756. yeni değerler vâkıası, hattâ «değerler ikamesi» karşındayız. Mustafa Sami Efendi hakkında muasırlarının o
2757. kadar zâlim davranmasını da ancak böyle bir değerler meselesi izah edebilir. Burada artık teklif yok, iman
2758. vardır(48). Sami Efendi, gezdiği yerler içinde, Londra, Napali, Roma, Floransa, Yenerlik ve Paris
2759. üzerinde durur. Çok büyük bir ehemmiyet verdiği Roma'da onu tam manasıyla bir sanat eseri meraklısı
2760. olarak görürüz. Zamanının Türkiye'sine, uzun uzadıya kadim eserlerin ehemmiyetini ve müzelerin
2761. faydasını anlatır. Floransa'da teşrihbane ve tıp müesseselerinden bahseder, Londra'nın,
2762. devri için şaşırtıcı bir vüsat kazanmış olan ticaret hayatından, İngiltere'nin deniz ticareti
2763. donanmasının büyüklüğünden, şehrin hususiyetlerinden, sisinden,
2764. mamurluğundan, hayat kesafetinden ve nihayet kadınların güzelliğinden
2765. bahseder. Fakat bilhassa sevdiği ve ehemmiyet verdiği şehir Paris'dir. Ondan
2766. bahsederken gibi ayrı başlıklar taşıyan fasıllar bile açar. Parislilerin
2767. mizacını ... cümlesiyle anlatır. Mustafa Sâmî Efendi'nin her gezdiği şehir hakkında bu cinsten
2768. dikkatleri vardır. Bazılarında daha derine gittiği de olur. Fakat onun asıl gizli tekliflerini ihtiva
2769. eden kısım “Der-beyan-ı ahvâl-i umumiye-i Avrupa” serlevhası altındaki (48) *Sâmî Efendi'nin hayatı için bk.*
2770. *“Son Asır Türk Şairleri”, IX. s. 1646 Kitabın devirde nasıl bir tepki uyandırdığını, bu tercümei haldeki hicvîyeler*
2771. *göstermektedir. Ecnebi dili bilmediği için kitabında üzüldür. “Avrupa risalesi” 1840 (1256) da Takvim-i Vekayi*
2772. *matbaasında basılır. 1851 (1262)'de taş basması olarak ikinci tab'ı yapılır. 1855'Te delirerek ölen bu adamın*
2773. *kitabında garp memleketlerinde delilere nasıl merhametle bakıldığını hüznle anlatması*
2774. *oldukça garip bir tesadüftür.* kısımdır. Burada Avrupa'daki din serbestliğinden, maarifin
2775. ehemmiyetinden, tecrübenin hayattaki mevkiinden, hastahaneler gibi umumi hizmet müesseselerinin
2776. intizamından ufak tefek mukayeselerle bahseder. Ayrıca mühim bir istidrat açarak
2777. matbaanın ehemmiyetini ve okuyup yazmanın milli iktisat muvazenesinde oynadığı rolü anlatır ve ...
2778. diye bahsi bitirir. Bu kitabıyla Mustafa Sâmî Efendi'ye, bizde Avrupa'yı,
2779. üzerinde düşünmek şartıyla görenlerin ilk safında bir yer vermek zaruridir. Vâkıa onun eserinde ile
2780. mütefekkir Avrupa'yı, ne de kendi âlemimizle Avrupa arasındaki esaslı ayrılış noktalarını bulabiliriz.
2781. Mânevî bakımdan ortaya koyduğu hiçbir mesele yoktur. Gördüğü şeyler de, ecnebi dil bilmeyen,
2782. gezdiği yerlerin kültür hareketlerine yabancı bir adamın görebileceği şeylerdir. Buna rağmen
2783. dikkatleri satıhta dolaşmaz; az çok derine iner. Çünkü garbî tanımasa bile bizi tanır ve
2784. eksiklerimizi iyi bilir. Onun Londra için yazdığı şeyler ile, Namık Kemal'in aradan o kadar sene
2785. geçtikten sonra bu şehir için yazdıkları, üslûp meselesinin dışında bir bakışla karşılaştırılırsa,
2786. büyük muharririn bu isimsiz adama neler borçlu olduğu anlaşılır. Denebilir ki bazı noktalarda
2787. Namık Kemal, Sâmî Efendi'yi genişletmekle iktifa eder. Bu, hattâ cümlelerin yapı
2788. şeklinde bile görülür. Kitapta temas edilen birçok meselelerin, o zamanki ıslahat

2789. hareketlerinde ön safta olduğunu söylemeliyiz. Nihayet Mustafa Sâmî Efendi, üslûbuyla da
2790. şayanı dikkattir. Vâkıa cümleleri uzun, birbirine bağlıdır ve umumiyetle eski inşadan ayrılmamıştır. Fakat
2791. lûgat itibarıyla sade ve külfetsizdir. Ayrıca, nasıl Sâdık Rıfat Paşa bize “hürriyet” kelimesini verirse, o da
2792. “hubb-i vatan ve millet” gibi Şinasi nesrinin getirdiği sanılan bazı mefhumları öylece sunar. Fakat
2793. Şinasi'nin dolayısıyla Namık Kemal'in, Mustafa Sami Efendi'ye borçlu olduğu şeyler, sadece böyle bir iki
2794. mefhumda ve ilk önce onun kalemîyle ayarlanan bir görüş zaviyesinde kalmaz. Ayrıca Şinasi cümlesinin
2795. ilk örneklerini de buluruz: ... cümlesi, Şinasi'de sık sık tesadüf edilen bir yapıdır. Mustafa Sâmî Efendi'nin
2796. “Takvim-i Vekayi”de neşrettiği yukarıda söylediğimiz bazı makale denemelerinin bu nev'in bizde ilk
2797. örnekleri olduğunu hatırlarsak bu mühim şahsın eserine, çoktan beri hak kazandığı yeri
2798. vermiş oluruz. İşte bu iki eserle Türk cemiyeti, açık bir tenkit ve mukayese fikriyle eskinin
2799. dışına çıkmış demektir. **İkinci Bölüm Tanzimat Seneleri I 1839'dan 1860'a Kadar I Tanzimat Fermanı**
2800. Mahmud II'nin 1839 tarihinde ölümü üzerine, yerine çıkan Abdülmecid Han'ın zamanında ilân edilen
2801. Gülhane Hattı ile cemiyet hayatında yeni bir devir başlar. Bu ferman, tarihini kısaca anlatmağa çalıştığımız
2802. yenileşme hareketinin ikinci zaferiydi. Onunla imparatorluk, asırlarca içinde yaşadığı bir medeniyet
2803. dairesinden çıkarak, mücadele halinde bulunduğu başka bir medeniyetin dairesine girdiğini ilan
2804. ediyor, onun değerlerini açıkça kabul ediyordu. Abdurrahman Şeref Bey,
2805. eserinde Tanzimat'tan bahsederken, ilanının Mahmud II'nin ölümünden bir sene evvel düşünüldüğünü
2806. söyler. Takvim-i Vekayi'in 11 Muharrem 1254 tarihli nüshasında “Tanzimat-ı hayriye” tabirine tesadüf edilir. Her
2807. ne kadar bu hükümdarın son senelerinde devlet teşkilatında yapılan yeniliklere bu adın verilmesi bir adet
2808. idiye de, Gülhane'de ilân edilen esasların aynı olmasa bile, yine az çok o mahiyette bazı tedbirlerin
2809. alınması düşünüldüğü tahmin edilebilir. Hakikatte, idare şekline giren yenilikler, devletin yeni
2810. esaslara göre tanzimini zaruri kılacak bir dereceye gelmişti. Yukarıda bahsettiğimiz Sâdık Rıfat Paşa'nın
2811. lâyiha ve mütalaanâmeleri, Mustafa Sami Efendi'nin eseri umumi hayatı yeni baştan nizamlayacak bir
2812. sistem ihtiyacını gösteren vesikalardır. Mahmud II 'nin son senelerinde, gittikçe vahimleşen
2813. Mısır meselesi yüzünden müzaheretine muhtaç bulunduğumuz Avrupa siyaseti ve efkârı umumiyesi de, bir
2814. taraftan Hıristiyan tebanın hukuki müsavati, diğer taraftan yeni esaslara göre tanzim edilmiş, iyi işleyen
2815. bir adliye cihazı vasıtasıyla gittikçe memlekette artmakta olan iktisadi alakalarının emniyetini temin
2816. edebilmek için böyle bir esaslı değişiklik istiyordu. Nihayet, imparatorluğun
2817. devamını Avrupa muvazenesi için zarurî gören yabancı devletler öteden beri bunun ancak böyle bir
2818. değişme ile kabil olacağına kani idiler ve bunu açıkça söylüyorlardı. Başta
2819. Mustafa Reşid Paşa olmak üzere yeni nesil devlet ricali de bu fikirde idi. Tanzimat fermanı üzerinde
2820. şimdiye kadar birçok mütalaalar yürütülmüş ve bu mühim eser bir çok cephelerinden izah edilmiştir. Onun
2821. için burada, fermandaki hükümleri teker teker inceleyecek değiliz. Yalnız şurasını belirtelim ki, adli, siyasi
2822. ve idarî sahalarda devlet bünyesini yeni esasların üzerinde teşekküle davet eden ve devletle
2823. fert arasındaki münasebetleri yepyeni bir plana geçiren bu vesikanın en ehemmiyetli noktası,
2824. hükümdarın kendi hak ve selahiyetlerini bu yeni esaslara göre hudutlandırması ve bunu bir yeminle teyit
2825. etmesiydi: ... diye devam eden bu yemin, Müslüman şark tarihinde bir hükümdar
2826. ağzından çıkmış ilk taahhüdü; bir bakıma göre de keyfî idareye bir kalemde son
2827. veriyordu. Yeminin şekli, hükümdarın hakları noktasından bakılacak olursa adeta meşrutiyet
2828. idaresine benzer; fakat vâz-ı kanun cihetinden bakılacak olursa müphemdir. Filhakika bu yeminle 1826'dan beri
2829. sadece sarayda toplanan nüfuz ve kuvvet, birdenbire hükümdara karşı mesul bir kabine ile, onun etrafında,
2830. istişarî mahiyetlerine rağmen az çok teşriî selahiyetler ile kurulmuş, yine memurlardan mürekkep
2831. encümen ve meclislere geçiyordu. Bu suretle imparatorluk şahsi hükümet mahiyetinden çıkıp bir
2832. yüksek rütbeli memurlar imparatorluğu haline geliyordu. Bir taraftan hükümdarın
2833. nüfuzunu tahdit eden ve diğer taraftan iradenin kaynağını - yine şeriat dairesinde
2834. kalmak ve bu suretle devletin bir hilâfet devleti mahiyeti devam etmek şartıyla - dolayısıyla olsa dahi
2835. ikinci bir ele geçiren bu noktanın, bütün Mecid ve Aziz devirlerinde bir meşrutiyet ilânının kolayca
2836. oluverecek bir şey görünmesinde âmîl olduğu gibi, bizzat arz ettiği noksanla da, başından itibaren
2837. Tanzimat'a karşı açılan mücadelelerde büyük hissesi olmuştur. Fermanın ikinci büyük ehemmiyeti bütün

2838. hükümleriyle insan hukukunu yeni bir safhaya sokması, devletle fert arasındaki karşılıklı
2839. mükellefiyetlerin mahiyetini değiştirmesidir. İlân edilen mal, can, ırz masuniyeti, ferdin haklarını
2840. en mutlak şekilde kabul etmekte. Böylelikle imparatorluk bir taraftan Fransız ihtilalinin ana fikirlerini
2841. kabul ediyor, diğer taraftan da XVIII'inci asırdaki Avrupa hükümetlerini çok andıran iyi tanzim
2842. edilmiş bir mutlakiyet şekline giriyordu. Fermandaki idare, maliye, adliye ve askerlik
2843. sahalarındaki ıslahat vaidleri ise, devletin yeni anlayışlara göre yeni baştan kurulması demektir. Bunlar bir
2844. yeniliği müjdeledikleri kadar, ameli sahada bir yığın güçlükleri de haber veriyorlardı. İlerde bu
2845. güçlükleri göreceğiz. Umumi görüşle, ferman imparatorluğun kendisini garba
2846. açması, onu vücuda getiren esasları ve kıymetleri kabul etmesi demektir.
2847. **2 - İSTANBUL'DA HAYATIN DEĞİŞMESİ** Devletin garba bu şekilde kendisini açışı ile
2848. İstanbul'da hayat birdenbire değişir. Başta, daha Mahmud II devrinde Avrupalılaşımağa
2849. başlayan saray, genç hükümdar ve nihayet hareketin asıl mürevvici olan Mustafa Reşid Paşa olmak üzere
2850. Tanzimat ricâlinin muhitlerinde başlayan yenilikler yavaş yavaş halkın arasına sokulur. Yazın
2851. Tarabya'da, Büyükdere'de görülen ecnebi kıyafet ve adetlerini Müslüman halk, artık sık sık gidip
2852. gelmeğe başladığı Beyoğlu'nda kışın daha yakından görür. Garp hayatının unsurları, taklit ve moda
2853. sayesinde gündelik hayatımıza girerler. Beyoğlu'nda umuma açılmış Avrupakârî müesseseler, terziler,
2854. manifatura tüccarları, tuvalet eşyası ve mobilya satan dükkanlar, bilhassa Kırım harbinden sonra Müslüman
2855. halkın daha sık uğradığı yerler olur. Devrin gazetelerinde görülen ilanlar her gün
2856. Avrupa'dan yeni bir modanın girdiğini gösterir. Bugün Büyükdere'de kotra yarışı yapılıyor, ertesi günü
2857. İngiliz usulü mobilya satılıyor, daha bir başka seferinde, ecnebi bir kadının “piyano denen ve bizim kanuna
2858. benzeyen bir çalgıyı” istenirse haremde öğreteceği ilan ediliyordu. Türk ricalinin de bulunduğu sefaret
2859. balolarının, süvarelerin havadisleri ağızdan ağıza naklediliyordu. Dolmabahçe sarayının yapılması
2860. ve hükümdarın orada ikameti üzerine Müslüman İstanbul, Beşiktaş'tan yukarıya doğru müstakil bir semt
2861. gibi büyümüşü. Bugünkü Unkapanı köprüsünün yerinde bir köprü, İstanbul'la karşı tarafı
2862. birleştiriyordu. Bu suretle Müslüman hayatı iki koldan Avrupa taklidi bir küçük şehir
2863. benzeyen Beyoğlu'na yaklaşmıştı. Bu zamanda İstanbul ve Beyoğlu'nun hayatındaki değişiklikleri, birbiri
2864. arkasından gelen seyyahlardan takip etmek, Mahmud II 'un son senelerinden Kırım harbine kadar olan
2865. zaman içinde şehrin manzarasının seneden seneye nasıl değiştiğini gösterir. Biz böyle bir
2866. etüde intizaren yine aynı menbalardan ve bilhassa Cevdet Paşa gibi yerli muharrirlerden istifade
2867. ederek burada bu değişikliği umumi şekilde göstermeğe çalışacağız. 1842'de ecnebi
2868. kumpanyaları memlekete gelir ve temsiller verir. O zamana kadar Avrupa'dan, vakanüvislerde ara sıra
2869. bahsi geçen pehlivanlar ve hokkabazlar gelirlerdi; bize ait bir dekor içinde marifetlerini
2870. gösteren, bu ecnebler, yerli hayatın arasında günlerce, adeta onunla karışmış olarak kalırlar, oyunları
2871. bütün halkı alakadar ederdi. Halbuki şimdi, tiyatro ve opera garp muâşeretini bizden ayrı bir
2872. dekor içinde tekrarlıyor, Avrupalıca giyinmiş devlet ricali, genç memurlar ve azınlık
2873. tebaa tarafından seyrediliyordu. Bu yeniliğin fikri tarafını Reşid Paşa idare
2874. ediyordu. Şekle ait kısımlarını terviç eden ise genç hükümdardı. Az
2875. çok Fransızca okuyup söyleyen, piyano çalan, tiyatroyu ve garp musikisini seven, Fransızca resimli
2876. gazetelerden hoşlanan genç Abdülmecid her gün bir yeniliğin peşinde idi. Kah ani bir kararla
2877. imparatorluk içinde esirlik müessesesini ilga ediyor, bir başka defasında behemahal bir
2878. banka açılmasında ısrar ediyor ve bir başka sefer de Babıalî'deki bayramlaşmalarda Avrupa
2879. hükümdarlarının, parlamentoların açılışlarında söyledikleri nutka benzeyen bir yılbaşı
2880. nutku veriyordu. Hususî hayatında ise elinden geldiği kadar alafranga yaşayış tarzını tercih
2881. ediyordu. Ölüm döşeğindeki karısını, hususî doktoru Spitzer'e ancak yüzü
2882. örtülü olarak gösterecek kadar efkârı umumiyetin tenkidinden çekinen genç hükümdarın,
2883. Dolmabahçe sarayının yanı başında küçük bir tiyatro yaptırmaktan çekinmediği, Avrupalı ustaların idaresi
2884. altında bir saray orkestrası kurduğu düşünülürse yeniliğe olan sevgisinin derecesi anlaşılır.
2885. Saray kadınlarına alaturka teganni ve sazın yanı başında garp musikisi öğretiliyor, küçük balet ve dans
2886. heyetleri teşkil ediyordu. Vükelânın çoğu Avrupa'yı tanımış insanlardı. İçlerinde saray

2887. feriki Edhem Paşa gibi orada tahsil edenler, Sarım Paşa gibi kısa bir müddet için olsa bile
2888. orada staj görenler, Mütercim Rüşdü Paşa gibi bir garp dilini iyi bilenler vardı. Reşid Paşa,
2889. Ali ve Fuad, Fethi Ahmed ve Sâdık Paşa'lar Avrupa'da sefirliklerde ve sefalet memurluklarına yetişmişlerdi. Geri
2890. kalanların bir kısmı da muvakkat memuriyetlerle gidip gelmişlerdi. Çoğu ferdi
2891. hayatlarında eski geleneklere sıkı sıkıya bağlı olan bu vezirler, farkına varmadan veya bilerek yerli
2892. hayata Avrupa'da gördükleri şeyleri naklediyorlardı. Ecnabilerle temas gittikçe artmıştı.
2893. Fransız büyük ihtilâlinin muhtelif safhaları, Macar ve Leh meseleleri gibi hadiselerin vatanlarından söküp
2894. çıkardığı birçok ecnebiler İstanbul'da kimi mütehasıs, kimi ihtida etmiş vatandaş sıfatıyla devlet
2895. memuriyetlerine kabul edilmişlerdi. Devlet ricalinin resmi elbisesi olarak “İstanbulun” kat ediliyor, saltanat
2896. arabası moda oluyor ve sadece bu arabanın kullanılması ile Cuma ve Bayram alaylarının çok mahalli olan
2897. mana ve mahiyeti değişiyordu. Bu değişmeler cemiyet hayatına yeni amillerin girmesiyle büsbütün
2898. genişler. Cevdet Paşa, gerek “Maruzat”ında ve gerek onların daha geniş bir müveddesi gibi görünen
2899. “Tezakir-i Cevdet”inde, İstanbul'da başlayan yeni ve ısrıflı hayattan bahsederken, zengin
2900. Mısırlı paşa, bey ve hanımların eski başkente gelip yerleşmelerinin, alafranga yaşayış modalarının şehirli
2901. arasına girmesinde büyük tesiri olduğunu ve biraz sonra başlayan Kırım muharebesi dolayısıyla
2902. ecnebilerle temas genişleyince bu cereyanın büsbütün arttığını söyler. Bu suretle Tanzimat, saray ve ekabir
2903. konağından yahya ve köşke geçer. Avrupa ile ticaretin artması ve Kırım muharebesi
2904. yüzünden ecnebilerin İstanbul'a gelmesiyle işler çoğalır, emlak pahalılır, kazanç artar. Cevdet Paşa'nın
2905. “servet'i kazibe” adını verdiği suni bir refah başlar. Biraz sonra sultanlar ve saray kadınları, hükümdarın
2906. gözdeleleri, vezir aileleri Avrupalı muaşeretini, mobilyeyi ve debdebeyi bizden evvel almış olan
2907. Mısır hanedanının kadınlarını taklide kalkarlar. Yine Cevdet Paşa'nın dediğine göre, Mahmud II
2908. devrinde adeta vükelanın iltimasıyla kendilerine şehirli kadınların yeni yeni giydikleri
2909. feracelerden yaptırılan saray kadınları, Cuma ve Bayram alaylarına hususi saray arabalarıyla gelmeğe
2910. başlarlar. O zamana kadar kapalı olan ve çok mütevaziane devam eden kadın hayatı birdenbire
2911. dışarıya açılır. İstanbul'da Beyoğlu'nda muazzam bir mücevher ticareti yol alır. Saray kadınları,
2912. haremağaları vasıtasıyla dışarıda borç bile yaparlar. Diğer taraftan Boğaziçi moda olur. Selim III, Mahmud II
2913. devirleri, Boğaz'ın muhtelif semtlerini zaten yeni bir zevkle benimsemişti. Bu sefer her sınıf halk, hattâ
2914. orta halli memurlar ve tüccarlar sayfiyeye çıkarlar. Büyük müverrihin yine «Maruzat»ta, bizzat iştirak
2915. etmekten o kadar haz duyduğunu söylediği mehtap safaları ve musiki alemleri hız alır.
2916. Mehtabın Büyükdere ve Bebek gibi koylarda uzanan akislerine «gümüş servi» adı verilir. Hülâsa,
2917. İstanbul'da bütün halka şamil yeni bir yaşayış devri açılır. Büyük sanat modalarına henüz nüfuz
2918. etmeyen ve ancak hayatın dış tarafında kendisini gösteren bu terkinin güzel ve çekici
2919. tarafları bulunduğu inkâr edilemez. Fakat çok satıhta kaldığı da muhakkaktır. Hakikatte bu Abdülmecid
2920. devri Avrupalılığı, bazı sahalarda milli ve mahalli hayata vurulmuş küçük bir Frenk
2921. cılası olarak ve tıpkı eski camilerde kadim ve asil süslerin üzerine yine aynı devrin
2922. geçirmekten çekindiği rokoko nakışlar gibi dışta kalır ve sadece eskinin yekpareliğini
2923. bozar. En hazin tarafı, bir çöküşün ortasında geldiği için hamlenin hiçbir büyük şeyi
2924. besleyememesidir. Eski şiir son sözünü çoktan söylemişti. Mimarî bir asırdır garbî taklit
2925. ediyordu. Hatta musiki bile, Dede'nin bir iki dehalî talebesi hariç, mahiyet ve vekarını
2926. kaybederek soysuz bir hissiliğe doğru adım adım yürüyordu. Hülâsa, büyük
2927. devirlerin hususiyetini veren, o bütün hayatı kucaklayan yaratıcılıktan eser yoktu. Vâkıa, bütün bu insanlar
2928. son derecede ince zevkli idiler; asırlarca sürmüş bir terbiye ve yeni tecrübeler, onların hayatlarını bir nevi
2929. sanat eseri gibi yaşamalarını temin ediyordu. Güzel, zarif, muhteşem her şeyi seviyorlar ve
2930. bunu temine çalışıyorlardı. Büyük bir servet ve debdebe içinde, bu zevki eskide ve yenide
2931. göstermekten hiç çekinmiyorlardı. Fakat, hayatın yaratıcı pınarı kurumuştu. Buna mukabil bizzat bu hayat,
2932. ısrarıyla, yanlış adımları ile memleketin istikbalini tehlikeye atıyordu. 1839'da Türk maliyesi perişan bir
2933. vaziyetteydi. Paranın ayarı bozuk, hazine ise hemen hemen boştu. Vâkıa, Tanzimat'la beraber para son ve katf
2934. olarak düzeltilmişti. Fakat mali buhran devam ediyordu. Vergilerin tanzimi yeni fermanla
2935. taahhüt edilmiş olmasına rağmen ciddi bir tedbir alınmamıştı. iltizam usulünün doğurduğu bir yığın

2936. suiistimal; vükelayı ve etrafında bulunanları lekeliyordu. Bizzat Padişah'ın "sirkat-i müevvele"
2937. adını verdiği bu sistemin mahzurlarını kaldırmak için bulunan arttırma ile aşar ihalesi dahi, yine
2938. hazinenin ve halkın lehine doğru dürüst bir fayda temin edememişti. Hakikatte çok esaslı
2939. bir iktisadi ıslahat yapılması lazımdı. Geniş çiftçi imparatorluğunu toprak istihsalinde
2940. yeni baştan teçhiz etmek, bir sermaye toplanmasını sağlamak, memleketin servetlerini açmak
2941. icap ediyordu. Bunları düşünmek şöyle dursun, daima kendisini arzeden
2942. Avrupa sermayesinden sadece istikrazlar yapılmak suretiyle istifade edildi. Avrupa devletler ailesine
2943. girmiş olmayı, Avrupa saray ve kibar aleminin hayatını ve merasimini şöyle böyle taklit manasında
2944. alan yeni devir, hakikaten zengin ve müstahsil memleketlerin bütçelerinde bile bir mesele olan debdebe
2945. ve teşrifatın derhal temini uğrunda büyük masraflara girdi. Halbuki, eskiden tamamıyla
2946. ayrılmadığı için, yerli ve gelenekten gelen yaşayışın icapları da devam ediyordu. At,
2947. araba, yalılar için çifte denilen kayıkçı adeti, devleti hususi kararlar almağa zaman zaman götürecekt
2948. kadar mühim meselelerdi. Diğer taraftan, kurucu olan bir devrin çok zaruri masrafları da
2949. vardı. Yeni binalar, kışlalar, yeni ordu, donanma, tersane ve saire yapılacaktı. Bunlar geniş surette para
2950. isteyen şeylerdi. Sade Dolmabahçe sarayının masrafları devleti, yerli ve Avrupalı sarraflara karşı birkaç
2951. defa hacil vaziyette düşürmüştü. İstanbul günün birinde birkaç azınlık amelenin ve kalfanın hükümdarın
2952. penceresi önünde nümayiş yaptığını ve devleti Avrupa sefirlerine şikayet ettiğini gördü. Daha
2953. Kırım harbinden evvel, devlet mali bir buhrana doğru gidiyordu. Harbe hemen
2954. tekaddüm eden günlerde Avrupa ile ilk istikraz yapılır: bu suretle memleketin istikbalini
2955. rehine vermekten başka bir şey olmayan çok şeametli bir mali sistem yol alır(49). Devlet adamları
2956. bol ve "müstevfi" maaşlara, aidata, ihsanlara rağmen, hiç olmazsa hediye şeklinde sui istimallerle
2957. kendi masraflarının altından ancak kalkabiliyorlardı. Birdenbire teşekkül eden ve çoğu damat
2958. olan bu "memur aristokrasisi", hayat şekillerini (49)*Daha evvel olan birinci istikraz teşebbüsü, hatta kabine*
2959. *tarafından tasdik edilmiş olduğu halde, Abdülmecid Han'ın: ... diyerek, hattâ aksi takdirde*
2960. *saltanattan çekilmekten bahsederek reddetmesi üzerine kalmıştı.* muhafaza edebilmek için
2961. daima bir iki vazifenin sahibi olmak mecburiyetinde idiler. Birbiri arkasından teşkil
2962. eden Meclis-i Şura-yı Askeri, Meclis-i Ahkam-ı Adliye, Meclis-i Tanzimat gibi büyük ve bir çeşit teşrii
2963. selahiyeti haiz meclisler bu yüzden mahiyetlerini kaybettiler. Abdülmecid Han'ın gelip geçici sıkı tasarruf
2964. arzularına rağmen saray ve etrafı gittikçe masrafını arttırdı. Yeni rejimin zaman zaman en esaslı rükünleri
2965. gibi görünen bazı damatların ve zevcelerinin masraflarının önüne bir türlü geçilemedi. Tanzimat'ın
2966. kurduğu esaslar dairesinde bu israfın önünü almak için Babıali'nin sarf ettiği gayret, daha
2967. başlangıcında şeklini değiştirir. Saraya intisabı olanların entrikaları
2968. karşısında aciz kalan diğer vükela - zaman zaman ve bazan da yersiz denecek kadar şiddetli müdahalelerde
2969. bulunmakla beraber -, rakiplerine karşı mağlup olmamak için sarayın arzularını daha evvelden karşılamak
2970. yollarına bile giderler. Diğer taraftan milli sahada öteden beri devam edegelen sistemin
2971. değişmesi, yeni vergi tarzlarının kontrolsuz tatbiki memleketin hayatına şiddetle tesir eder.
2972. Devlete karşı mükellefiyetini, kendisine ve istahsal menbainın muhafazasına karşı kayıtsız ve son derecede
2973. kifayetsiz üçüncü bir el vasıtasıyla ödemeğe mecbur kalan köylü sınıfı yer yer ezilir.
2974. Tanzimat'ın ilk seneleri bu yeni mili usullerin doğurduğu suistimallerin gürültüsüyle doludur. Bütün o
2975. muhakemeleri, sarraf defterleri tetkiklerini, alakadar paşa veya vezirin etrafında değil, asıl mağduru olan
2976. sınıfın üzerindeki tesirlerini düşünerek okumak lazım gelir. Hakikatte, Sarraf Mıgırdıç'ın defteri, şair
2977. Seyrani ile halk şiiirinde başlayan şikayet ve sızlamanın mukaddemesidir. **YENİ VE ESKİ** 1839'dan sonraki
2978. devrin bir hususiliği de memlekette gittikçe kuvvetini arttıran bir ikiliği
2979. doğurması, onun manzara ve ruh bütünlüğünü kırmasıdır. Bugün bile halk dilinde ve hatta
2980. fikir hayatında o zamanlardan kalan "alafranga" ve "alaturka" (musikide olduğu gibi), "eski" ve "yeni" (zihniyet
2981. meselelerinde) tabirleriyle ifade edilen bu ikilik realitesi Tanzimat'ın en büyük fatalitesidir. İzmir gibi,
2982. Selanik gibi öteden beri Avrupa ticaretine alışık bazı sahil şehirleri istisna edilirse bütün memleket,
2983. İstanbul'da başlayan hayata yabancıydı. Asıl İstanbul'u yapan mütevazi şehirli hayatı ise, garptan, gündelik
2984. hayatında zaruri gördüğü şeyleri ancak içine alabiliyordu. Şehir, 1851'den itibaren işleyen şirket vapurlarına,

2985. İstanbullu, nişanlı yüksek sınıf memurlarına, arabalı, alafranga sofralı konaklarına rağmen örf ve adeti,
2986. insanların kıyafeti, çarşı, pazarı ve bu pazarları dolduran insan kalabalığının kendisi ile
2987. umumi manzarasında bütün Müslüman şarki içinde toplayan eski imparatorluk başkenti idi. Bu
2988. devirde İstanbul'u ziyaret eden İtalyan ve diğer ecnebi ressamlarının tablolarına şöyle bir
2989. bakılınca asıl hayatla devrin bizdeki hayali arasındaki fark derhal göze çarpar. Bu yerli
2990. manzaranın yanı başında müreffeh birkaç zümreye mahsus ikinci bir hayat yer yer teessüs
2991. etmişti. Bununla beraber en garplı yaşayış bile içinden daha çok yerli idi. Bütün bu konaklarda,
2992. Ramazanlarda alaturka sofralar çıkıyor, harem devam ediyor, cariye alım satımı oluyor, saray
2993. dışarıya kadın çırağ ediyor, yaverin yanı başında haremağası, piyano hocasının yanı başında
2994. alaturka saz ve musiki hüküm sürüyordu. Bunlar şüphesiz, cemiyeti sonunda tasfiyeden tasfiyeye gitmek
2995. şartıyla kendisini yeni ve hususi bir hayat çerçevesi yaratmağa götürebilirdi, Asıl ehemmiyetlisi, müesseselerde
2996. ve manevi insandaki ikilikti. 1839'dan 1856'ya kadar imparatorluk yeni teşkilatı bazı vilayetlere o da kendisini
2997. hakkıyla kavrayan memur unsuru çok az olmak şartıyla- ancak sokabilmişti. Tanzimat'ın ilanına
2998. takaddüm eden geniş ve tam bir fikir hareketi olmadığı için, yenilik çok dar ve insicamsız
2999. bir kadro ile işe girmiş, uzun zaman maarif meselelerini bir türlü halledemediği için de bu
3000. kadroyu bir türlü istenilen bir hale getirememişti. Eski idare sistemi az çok değişikliklerle taşrada
3001. sürüp gidiyordu. Adliye ıslahatının icap ettirdiği yeni "tesisler ve kanunlar, eskilerinin
3002. yanı başında olduğu gibi duruyordu. Bunun gibi 1826'dan beri baştan kurulmağa çalışılan yeni maarif teşkilatının
3003. yanı başında eski medrese olduğu gibi yaşıyordu. Hülâsa, en ehemmiyetli müesseselerde
3004. Tanzimat, ne eskinin tabii, bir istihale ile yeni icaplara göre gelişmesini sağlayabilmiş, ne de onu ordu
3005. meselesinde olduğu gibi tamamıyla ortadan kaldıracabilmişti. Bu surette milli hayat, hangi tehlikeli
3006. mntakalara kadar gideceği bilinmeyen bir zihniyet mücadelesine terk edilmiş gibiydi. Halkta
3007. eski zihniyet olduğu gibi devam ediyordu. Satha ait yenilikler şöyle böyle kabul
3008. ediliyor, fakat dini geleneğe bağlı zannedilen müesseselere dokunulması istenilmiyordu.
3009. Hakikatte asırlardan beri devam eden iktisadi bir sistem, yerine yenisi konulmadan
3010. bozulmaktaydı. Halkın bir kısım rahatsızlığı buradan geliyordu. Karşılık tedbiri alınmadan
3011. girişilen her yenilik hareketi halkı kendi menfaatlerinde zarara sokuyordu. Bu itibarla, mesela esir
3012. ticaretinin ilgası gibi dıştan o kadar meşru ve tabii görülen bir hareket bile muhtelif şekillerde
3013. aksilamellerle karşılaşmaktaydı. Amerika'daki esaret muharebeleri dolayısıyla galeyan halinde bulunan
3014. Avrupa efkan umumiyesine hoş görünmek için Abdülmecid bu ticaretin memlekette men'ini
3015. kararlaştırmıştı. Bu kararın neticesi olarak Cidde ve Hicaz'da(50) sonu vahim olabilecek bir isyan çıktığı gibi,
3016. bu ticareti bir geçim vasıtası bilen bazı Kafkas kavimleri de Kırım harbi esnasında bize layıkıyla
3017. müzaheret etmediler. Cevdet Paşa, gerek muharebe esnasında ve gerek sulh müzakerelerinde bizim
3018. tarafımızdan Kafkasya'ya müteveccih hareketlerin akim kalmasına biraz da esaretin devletçe o zamanlar
3019. hoş görülmemesinin sebep olduğunu söyler. İmparatorluğun Türk olmayan ve öteden beri
3020. mahalli örfle idare edilen diğer Müslüman kıt'alarında da aşağı yukarı vaziyet aynı idi. Yine Cevdet Paşa'nın
3021. Bosna ve Hersek ahalsinin yeni ordunun teşekkilden beri devlete asker vermediğini naklettiği satırlar bu
3022. hususta bize kafi bir fikir verebilir. Diğer taraftan Çarlığın propagandası bütün Rumeli İslavları
3023. üzerinde çalışıyordu. Memleketeyn'den, Bosna - Hersek'ten Bulgaristan'a kadar devam eden büyük
3024. arazi ve çiftlikler, toprağa sahip olmayan gayrı müslim tebaanın, gittikçe milliyetçi mahiyeti
3025. artan bu propagandaya uymasını kolaylaştırıyordu. Rumanya bilhassa Kırım harbinden sonra
3026. devletle alakası şüpheli bir muhtariyet kazanmıştı; bir rejim ayrılığına kadar giden bu
3027. muhtariyet Rus propagandasına bir ön karakol vazifesini görüyor, Sırbistan ve Karadağ aynı suretle silahlı
3028. ve silahsız iğtişaş unsurlarına yataklık yapıyordu. 1855'de müttefikimiz olarak Rusya ile muharebe eden
3029. Fransa daha muharebe esnasında, biraz da Avrupa meselelerinin aldığı şekil yüzünden Rus politikasına
3030. temayül etmişti. Bu suretle değişen havadan Çarlık, azami surette istifade etmiş ve galip devlet
3031. sıfatıyla akdettiğimiz Paris müsalahasının maddeleri yavaş yavaş aleyhimize çevrilmiş bir silah haline
3032. gelmişti. Ecnebi nüfuz ve rekabetinin sebep olduğu müdahaleler ve karışıklıklar yüzünden, devlet bir yığın
3033. taahhütlere giriyor ve yerine getiremediği için sağa sola üst üste tavizat vermeğe mecbur kalıyordu.

3034. Üçüncü (50)Bu Hicaz isyanı, tarihlerimizde kısacageçtiği şekilde alelâde bir vak'a değil,
3035. Kırım muharebesinin ortasında, devleti arkadan vurmaya çalışan büyük bir isyanın
3036. başlangıcı idi. Nitekim Reşid Paşa, 1856 fermanını tenkit eden meşhur lâyihasında ve bu
3037. lâyiha ile beraber mâbeyne takdim ettiği arzede bu mesele üzerinde durur ve tekerrürünü men
3038. edecek tedbirler söyler. Napoleon'un haris, atılgan politikası ve onunla atbaşı gitmek isteyen
3039. diğer siyasetler devletin bir çok teşebbüslerini akim bırakıyordu. Daha harp bitmeden Babialı'nın
3040. müttfiklerimizden ısrarıyla ilan etmeğe mecbur olduğu 1856 Fermanı, bu menfi imkanların gelişmesine en
3041. müsait zemini hazırlayacaktır. **REŞİD PAŞA VE DAİRESİ** 1839'dan sonraki devirde, fikir yenilikleri daha ziyade
3042. muayyen muhitlerden taşıyordu. Bu muhitlerin başında Mustafa Reşid Paşa'nın konağını
3043. saymak icap eder. Cevdet Paşa'nın tabirince ... birdenbire doğan bu parlak yıldız, devlet gemisini
3044. hadiselerin denizinde meharetle ve ehliyetle yürüten bir kaptan olarak kalmamış, uzun zaman fikir tarafını
3045. da idare etmiştir. Reşid Paşa, yetişmesi itibariyle Mahmud II devrinin adamıydı. Bugün «Eski
3046. Osmanlı» tabiriyle hülâsa edilen büyük vasıflardan birçoğu, bazı nakiselerle beraber, onda vardı.
3047. Gençliğinde muhtelif vazifeler dolayısıyla yaptığı seyahatlerle memleketi, kendi
3048. neslinden olanlara ve sonradan yetişenlere nazaran çok yakından tanıdığı ve ihtiyaçlarını
3049. öğrendiği gibi, sık sık müzakereler için gittiği Mısır'da Mehmed Ali Paşa'nın yaptığı yenilikleri yakından
3050. görmüş ve nihayet elçilikle bulunduğu Paris ve Londra'da geçirdiği zamanlarda Avrupa'yı iyi tanıdı.
3051. Çok genç yaşından itibaren Yunan isyanı, Mısır meselesi gibi hadiselerin içinde pişmiş ve koca
3052. imparatorluğun ölüm tehlikesiyle nasıl çatırdadığını görmüştü. Hülâsa, elim olan bir
3053. vaziyetin tam terbiyesini almıştı. Milletlerarası siyaseti iyi biliyor ve devlet haysiyeti fikri ile
3054. milli menfaati birbiriyle uyuşturmağa daima muvaffak oluyordu. İç siyasette, belki de zaruret
3055. icabı olarak biraz girift ve entrika lı yollara başvurmasına rağmen, icabında, çok çetin ve
3056. mukavemetli olurdu. Mısır meselesinin hallinde, Tanzimat'ın ilanında, mülteciler işinde, Kırım
3057. harbini karşılayan ittifakların akdinde, hatta Paris muahedesine hazırlık devresinde
3058. bu nadir zekanın ne derece sağlam hesaplarla iş gördüğü, memleket menfaatlerini nasıl koruduğu herkesin
3059. bildiği bir şeydir. Bu çalışma sayesinde imparatorluk, bir an bütün dünyaya kendisini tehdit
3060. eden tehlikelerden kurtulmuş zannını verdi, Yazık ki, ne iç siyaset, ne de devleti hareket
3061. serbestliğinden mahrum eden harici nüfuzdur, bu ileri görüşlü vezirin serbest
3062. bir surette çalışmasına imkan vermemişti. Daha, Mısır meselesinin halli esnasında, Mehmed Ali Paşa'nın
3063. müşterek notaya vaktinde cevap vermemesinden istifade ederek onu bütün
3064. imtiyazlarından mahrum etmek üzere iken saray mensuplarına dağıtılan altmış bin kese rüşvet
3065. yüzünden ve biraz da Fransız politikası ağır bastığı için Hariciye nazırlığından
3066. azledilmişti. Bu yüzden kendi ilan ettiği Tanzimat'ın henüz başlangıcında, yedi sene
3067. iktidar mevkiinden fiilen uzakta, Hariciye nazırlığıyla bulunduğu sefaret merkezlerinden devletin sadece
3068. dış politikasını idare ederek yaşaması, hakikatte Tanzimat'ın hamlesini daha başında
3069. yıpratmış, gayesi devleti yeniden kurmak olan bir hareketi, müeyyidesi sadece Avrupa'ya karşı
3070. taahhütlerimiz olan bir hukuk-ı umumiye davası şekline indirmişti. Servet menbalarını
3071. açmak suretiyle yenileşme hareketini destekleyecek iktisadi bir kalkınmaya hiç yanaşılmamış, maarif
3072. meselesi daima geriye atılmış, ancak nisbi bir ordu tensikatıyla iktifa edilmişti. Bu yedi yıldan sonra
3073. Reşid Paşa sadarete geçince, eski çalışma kudretini bir daha bulamamış, daha doğrusu genç
3074. hükümdarın etrafında böyle bir çalışmaya imkan vermeyecek surette gelişmiş bir saray muhiti ve
3075. geleneği ile karşılaşmıştı. Bu itibarla muhtelif harici meselelerde gösterdiği muvaffakiyetin
3076. dışında, bazı kanunların vaz-ı ile maarif sahasında bazı teşebbüslerden başka bir şey yapamamıştı. Bu
3077. muvaffakiyetsizlikte devletin içinde bulunduğu gailelerin, memlekette müterakim servet
3078. bulunmamasının, menfaatlerini eskinin veya anarşinin devamında bulanların ve onları destekleyen cahil
3079. ve mutaassıp mubitlerin büyük hissesi olduğu gibi, mevcut kanunlara son derecede uygun şekilde kimseyi
3080. darıltmadan yaptığı vükela combinaison'larıyla idareyi elinde tutmağa çalışan ve durmadan
3081. sadrazam yetiştiren Abdülmecid Han'ın ve damatların etrafında teşekkül eden saray partilerinin
3082. de hissesi vardır. İşte Reşid Paşa'nın nüfuzu çok defa ecnebi nüfuzuna dayanan bu cereyanlarla

3083. karşılaştı. Bununla beraber sade Kırım harbi esnasında Süveyş kanalını imtiyazını ecnebilere
3084. vermemek, bu suretle Yakınşark'ı sonu meçhul müdahalelerden muhafaza etmek için yaptığı gayret
3085. düşünülürse, bazan mubasımların silahnakendisi de müracaat eden Paşa'nın ne kadar salim
3086. bir zihniyetle çalıştığı görülür. 1856 Fermanı için yaptığı tenkit ise, gelecek zamanın tek satırını yalancı
3087. çıkarmadığı bir görüştür. Devlet müesseselerinin yeni baştan kurulmasına çalışıldığı, Avrupa ile
3088. münasebetlerin büsbütün başka bir şekil aldığı bu Tanzimat yıllarında, devletin yeni unsurlara, açık
3089. fikirli, dürüst ve iş bilir siyaset ve idare adamlarına ihtiyacı vardı. Reşid Paşa'nın büyük
3090. hizmetlerinden biri bu unsurları yetiştirmesi olmuştur. Daha ilk devirlerde tuttuğu Sadık Rıfat Paşa,
3091. Nuri Efendi, Sarım Paşa gibi kendi nesline yakın, Ali, Fuad, Ahmed Vefik, Ahmed Midhat Paşa'lar gibi
3092. kendi zamanında ve kendinden sonraki devirde siyasi hayatta daima ön safta görülecek olan şahsiyetler
3093. heyhat, Mahmud Nedim Paşa'da içlerindedir - bu mektepten yetiştikleri gibi, Şinasi, Ziya Paşa gibi 1826 sularında
3094. doğmuş münevverlerin çoğu da bu dairenin az çok mensubu idiler. Devrinin
3095. en anlayışlı adamlarından biri olan Şinasi'nin Paşa'yı şiiirlerinde nasıl övdüğünü biliyoruz. Ziya Paşa ise,
3096. Şinasi'nin anlayışına varmamakla beraber, yine onu gerek kasidelerinde, gerek büyük mersiyesinde tebci
3097. eder. Ali ve Fuad Paşa'lar birbirlerine yazdıkları mektuplarda ondan «velinimet» sıfatıyla
3098. bahsederek şükranlarını gösterirlerdi. Fakat asıl onun yetiştirici tarafını anlatan
3099. Cevdet Paşa'dır. Gerek «Cevdet Paşa ve zamanı»nda, gerek «Tezakir-i Cevdet» ve «Maruzat'ta Paşa'nın şahsı
3100. ve konağı hakkında epeyce malumat vardır. Bu sayede biz, Reşid Paşa'nın kendi mensupları
3101. arasında yaşamaktan, devlet işlerinde onların yardımını temin ederek çalışmaktan
3102. hoşlandığını, elinden geldiği kadar ve istidatları derecesinde onları yetiştirmeye çalıştığını
3103. öğreniyoruz. Yazık ki, bize Paşa hakkında daima faydalandığımız bilgileri veren Cevdet Paşa onun hakiki
3104. fikri seviyesi, garp irfaniyle olan münasebetleri ve bilhassa istikbal için tatbikini düşündüğü
3105. projelerden hiçbir suretle bahsetmez. Öyle ki, Cevdet Paşa'nın ve muasırlarının onun için yazdıklarını
3106. okuduktan sonra, Şinasi'nin «medeniyet resulü» diye övdüğü adam bizim için bir muamma olmaktan
3107. çıkmaz. Cevdet Paşa'nın efendisi için söylediği en sarih şey bize ancak onun da yerli ahlak tarafından
3108. sonunda yavaş yavaş zaptedildiğidir. Paşa'nın elde bulunan yazıları sadece siyasi eserlerdir ve ancak
3109. devrin resmi inşasındaki yerini gösterirler. Başta, ... beyti ile o kadar tanınmış ve
3110. sevilmiş olan gazeli bulunmak üzere manzum eserleri, mevcut gelenekten hiçbir suretle ayrılmayan ve
3111. Paşa'nın ancak zihni yaradılışını gösteren şeylerdir. Lamartine'i himayesi, Şinasi'ye Avrupa'ya
3112. giderken gerek büyük şaire, gerek Sacy ailesine onun için verdiği söylenen tavsiyeler,
3113. Auguste Comte'un kendisine yazdığı mektuplar, devrin politik hayatına iyice girmiş ve
3114. yüksek muhitlerde tanınmış bir adam için pek tabii olan münasebetlerden fazla, bir şey ifade etmez.
3115. Bununla beraber Paşa'nın bilhassa Tanzimat'tan sonraki devrede Paris'teki ikametinde kendisine büyük bir
3116. şöhret ve muhit yaptığı tahmin edilebilir. Bütün bunlar ayrı etüdlere ihtiyaç gösteren suallerdir.
3117. Hazırlığı ne şekilde olursa olsun, Reşid Paşa'nın, siyasi hayatının yanı başında
3118. devrinin hiç olmazsa resmi inşasını değiştiren adam olduğunu bir daha hatırlatalım.
3119. Cevdet Paşa bu tesiri şöyle anlatır : ... Reşid Paşa'nın yanı başında Tophane Müşiri Damad Fethi Ahmed Paşa'yı
3120. saymak lazımdır. Saraydaki mevkii dolayısıyla ilk zamanlarda Reşid Paşa'ya çok yardım eden
3121. bu aydın ve işbilir vezir, yeni açılan Encümen-i Daniş'e aza seçilmemesi yüzünden, yahut bu hadiseye
3122. takaddüm eden bilmediğimiz bir sebepten dolayı ona darılmış ve zamanında kibir ve
3123. nahvetiyle meşhur olan Damad Mehmed Ali Paşa taraftarlarıyla birleşerek aleyhinde çalışmış, bu suretle
3124. 1852'de ikinci sadaretinden ayrılmasına sebep olmuştu. Buna rağmen Fethi Paşa, sonuna kadar yenilik taraftarı
3125. kalmış, ilk istikraz teşebbüsünü şiddetle önlemiş, Mecid zamanındaki küçük sanayi kımıldanmalarında
3126. belli başlı amil olmuş ve Tophane kalemlerini yeni fikirlerin bir ocağı yapmıştır. Lamartine'in çok
3127. beğendiği ve övdüğü Fethi Ahmed Paşa'nın garplılaştırma hareketimizde, ilerde yapılacak ciddi
3128. çalışmalarla aydınlanacak bir yeri bulunduğu muhakkaktır. Bu iki büyük vezirden başka, konaklarını
3129. ilim ve sanat adamlarına açmış kaç kişi daha vardır. «Telemak» mütercimi Yusuf Kamil Paşa, onun
3130. oğlu olan ve şark kadar, garbi da tanıdığı iddia edilen, zamanında meskukat
3131. ilminde büyük bir kudret gösterilen Subhi Paşa, bunların başında gelir. Fakat ilerde muhtelif

3132. vesilelerle üzerine döneceğimiz şu şahsiyetlerin hiçbir zaman mühim tesirleri olmamıştır. **DEVLET**
3133. **TEŞİSLERİ VE FİKİR HAYATI Kalemler** Devlet işleri için ecnebi dili bilen gençlere olan
3134. ihtiyacın 1839'dan sonra artması tabii idi. Bu ihtiyacı karşılamak için mekteplerde okutulan
3135. ecnebi dillerinden başka bazı tedbirler daha alınır ki, bunların arasında 1832'de kurulan "Tercüme odası"nı
3136. önde saymak icap eder. 1839'dan sonra burası adeta bir mektep haline gelmiştir. Tanzimat
3137. devrinde Ali, Fuad, Safvet Paşa'ları yetiştiren bu oda, sade yeni yetiştiren ecnebi dili
3138. öğretmekle kalmaz. Yavaş yavaş yeni bir dünya görüşünün, yeni bir siyasi idealin geliştiği çok ileri bir
3139. muhit olur. Abdülaziz devrinde hızlanan fikir hayatının başında bu kalemin büyük hissesi
3140. vardır. Garplılaşma fikrinin, siyasi mücadele fikriyle beraber yürümesi ve
3141. yeninin bütün düşünce ve sanat hayatını sarması, nisbeten sade dil ve düzgün nesir endişesinin ön safta
3142. yer alması gibi vakıalar, bu kalemde kendiliğinden teşekkül eden
3143. muhitin tabii eserleridir. Mustafa Refik, Namık Kemal, Edhem Pertev Paşa, Sadullah Paşa gibi Abdülmecid
3144. zamanının son senelerinde yetişen gençler, Said Beyin "Babialı'nın muhalefet fırkası" adını verdiği bu
3145. muhitte şahsiyetlerini idrak ederler. Bir müddet sonra Babialı Tercüme odası'nın yanı başında,
3146. Mabeyin kalemi, Tophane kalemi, Gümrük kalemi gibi teşekküller görülür. Diğer taraftan Mahmud II
3147. devrinde Avrupa'ya tahsil için gönderilen talebe 1839'dan sonra yavaş yavaş memlekete dönmeğe
3148. başlar. Bunlar buldukları muhitlerdeki gençleri yabancı dillere ve garp irfanına sevk
3149. ederler. Sade, Mabeyin müşiri İbrahim Edhem Paşa'nın Ziya Paşa ve Edhem Pertev Paşa'nın
3150. hayatlarında oynadığı mühim rol düşünülecek olursa bu tesirin derecesi anlaşılır. Nihayet, memlekette
3151. açılan mekteplerden bilhassa Tıbbiyede uzun zaman dersler Fransızca okunmuştu. Bütün bunlara, ecnebi
3152. gazete ve kitaplarının yavaş yavaş memlekete girmeğe başladığını, bazı tütüncü dükkanlarında ecnebi
3153. eserleri satıldığını -bunlardan Dubois isminde bir Fransızın adını "Ceride-i havadis" verir- ilâve
3154. edersek devrin garba nasıl muhtelif kollardan yavaş yavaş açıldığını
3155. anlarız. Hakikat şu ki, yeni yetişen gençlerin mühim bir kısmı XVIII. asrın büyük muharrirlerini
3156. asıllarından okuyorlar, fikirlerini aralarında münakaşa ediyorlar, ecnebi ve bilhassa
3157. Fransız gazetelerinin neşriyatından siyasi hadiseleri, memlekette aksettiğinden büsbütün başka şekilde
3158. görüyorlardı. **Encümen-i Daniş** 1839'dan Reşid Paşa'nın ikinci sadareti tarihine kadar olan zaman içinde eğitim
3159. işleri de hemen hemen Mahmud II devrinin yaptıklarını yaymakla iktifa edilir. Rüşdiyelerin
3160. sayısı çoğalır, Tıbbiye'ye daha geniş ehemmiyet verilir; bir Maarif-i umumiye nezareti teşekkül
3161. eder. Reşid Paşa'nın ikinci sadareti maarif ve kültür işlerine Encümen-i Daniş'in tesisi ile yeni hız
3162. verir. Encümen-i Daniş, resmi şekilde açılması öteden beri ön safta düşünülen ve hatta binası hazırlandığı
3163. halde uzun zaman yine açılmayan Darülfunun'da okutulacak dersler için lazım olan kitapların bir an evvel
3164. yazdırılmasını temin maksadıyla kurulmuş bir müesseseye idi. Hakikatte ise diğer Avrupa
3165. memleketlerinde olduğu gibi bizim, milletlerarası ilim ve fikir hayatıyla temasımızı sağlayacak bir
3166. akademi idi. Padişahın da bulunduğu bir törenle ve Reşid Paşa'nın meşhur nutkuyla açılan bu
3167. encümenin azaları arasında başta Tanzimat'ın üçüzlü bulunmak üzere, mutat olduğu gibi
3168. devrin mühim devlet adamları, damat paşaları, ilmiye ricali, ayrıca da yeni yetişmeğe
3169. başlayanlardan Cevdet ve Ahmed Vefik Efendiler, Sami Paşa, Subhi Paşa, "Devhatü'l-meşayih zeyli"
3170. sahibi Yesari-zade İzzet Efendi, Behçet Molla, kardeşi Abdülhak Molla, onun oğlu müverrih
3171. Hayrullah Efendi -Encümen'in bir aralık reis vekilliğini yapar "İlm-i tabakatü'l-arz" müellifi
3172. Feth Mehmed Ali Efendi gibi alimler, dışardaki azası arasında da o zamanlar çok yaşlı bulunan
3173. müverrih Hammer, lügat sahibi Redhouse, Macar Bianchi gibi şarka ve bize ait çalışmalarıyla
3174. tanınmış ecnebilir ve nihayet Vasilaki, Hoca İshak, İstefenaki, Ermeni Legofeti Hoca gibi çoğu tercüme
3175. kalemlerinde çalışmakta olan azınlık aydınları bulunuyordu. Encümen-i Daniş uzun müddet yaşamadı.
3176. Devrin menfi hususiyetlerinden biri olan sadaret ve kabine değişiklikleri arasında kaynadı
3177. gitti. Arada bizim bilmediğimiz başka sebep yoksa, Reşid Paşa ile Ali Paşa arasında başlayan
3178. zıddiyetin en fena neticelerinden biri de bu müesseseye, bu sonuncunun lâıyk olduğu ehemmiyeti
3179. vermemesi olmuştur denebilir. Filhakika Paşa'nın 1852'de sadareten ayrılmasından sonra encümen rağbetini
3180. kaybetmiş, şöyle böyle 11 yıl daha mesaisine devam ettikten sonra, belki de bu ölçüsüz israf devrinde,

3181. lüzumsuz bir masraf addiyle lağvedilmiştir. Encümen-i Daniş'in çok kısa devamında Cevdet Paşa «Tarihi» ile
3182. «İbn-i Haldun tercümesi» ve Vefik Paşa'nın tarih üzerinde bir iki kitabından başka bir eser
3183. vermediği -fikir Cevdet Paşa'nındır- öteden beri söylenir ki yanlıştır. Kadrosunun faal kısmına
3184. bakılacak olursa, encümen daha ziyade tercüme esası üzerine kurulmuştu. Hakikatte de, ilk yapılacak şey
3185. bu idi. İstanbul Üniversitesi kütüphanesine Yıldız'dan devredilmiş yazmalar içinde doğrudan doğruya
3186. encümen azası tarafından veya encümen namına yapılmış bazı tercümelere tesadüf edildiği gibi,
3187. 1271 tarihlerine doğru basılmış olan bazı eserlerin de bu encümenle alakası görülmektedir. Tarih, coğrafya,
3188. riyaziye, iktisat, tabiat ilimleri gibi muhtelif bilgi şubelerine ait olan bu eserlerin arasında yeni çağlar
3189. tarihine dair olanlar ön safta gelirler. Daha Mahmud II devrinde, Büyük Petro ile başlayan ve
3190. İkinci Katerina ile XVIII. asırda kemal devresini idrak eden Rus, uyanışı ile Napoleon muharebeleri
3191.ecessüs ve dikkati çekmeğe başlamıştı. Bu devirde İstanbul'da ve Kahire'de olmak üzere iki baştan bu
3192. cins tarihi tercüme yapıldığı görülür. Yakovaki isminde bir divan-ı hümayun tercümanı
3193. tarafından Türkçeye çevrilen ve Kahire'de Mehmed Ali Paşa zamanında bastırılan «Tarih-i Katerina» (1240) ve yine
3194. 1249'da meşhur «Münşeât» sahibi Aziz Efendi adında İtalyanca bilen bir zatın beraberce yazdıkları
3195. Napoleon'un İtalya seferleri tarihi bunlardandı. Tanzimat devrinde yenilik hareketinin başında
3196. bulunanların memleketin siyasi terbiyesini sağlamak ve ona bir ufuk açmak için bu tarih disiplinini
3197. lüzumlu gördükleri anlaşılıyor. Encümen, bir taraftan ilk iş olarak Ahmed Cevdet Efendi'ye Hammer'i
3198. tamamlayacak uzun bir çalışma ısmarlar, -1774 vekayiiinden başlayan «Cevdet tarihi» bu teşebbüsün ölmez
3199. abidesidir-, diğer taraftan Subhi Paşa'nın «İbn-i Haldun mukaddemesini» tercüme etmesi kararlaştırır. Fakat,
3200. bu çalışmanın asıl genişliğini gösteren eserler, daha ziyade kütüphane köşelerinde müsvedde
3201. halinde kalan ve basıldıkları halde uyandırdıkları alaka bize kadar gelemeyen eserlerdir. Bunlar, kadim
3202. tarihten günün canlı meselelerine kadar geniş bir saha üzerinde dağılmış bir öğrenme
3203. ihtiyacının delilleridir. Bu muharrirler arasında şahsiyeti bizce meçhul olan Sahak Ebru
3204. adındaki müellifin eserleri hakikaten dikkate değer. Üniversite Kütüphanesi'nin yazma eserler
3205. kısmında 1232 numarada kayıtlı olan «Tarih-i Umumi» tercümesinin başında kitabını
3206. Encümen-i Daniş'e takdim eden bu müellifin, 1271'de Matbaa-i Amire'de basılmış olan
3207. «Bazı Avrupa ministrolarının tercüme-i hali» adlı bir telifi daha vardır. Talleyrand, Metternich,
3208. Comte de Nessellrode ve Cavour'dan, yani günün hadisesi olan devlet adamlarından bahseden
3209. bu tercümenin nukaddimesinden öğrendiğimize göre, Sahak Ebru, Voltaire'nin «Histoire de Charles XII»'ni de
3210. Türkçeye tercüme etmiş bulunuyordu. Kim olduğunu henüz tahkik edemediğimiz
3211. Ahmed Ağribozi isminde diğer bir muharririn elimizde «Tarih-i Kudema-yı Yunan ve Makedonya»
3212. adlı bir eseri bulunduğu gibi, Encümen-i Daniş'ın başından Todoraki Efendi'nin (bilahare Paşa) bir «Avrupa tarihi»
3213. tercümesiyle yine aynı encümen başından Aleko Efendi'nin imzasıyla Napoleon'un son muharebelerine
3214. dair «Beyanül-esfar» adlı bir tercümeyle rast geliyoruz. Çoğu tab edilmediği için umumun istifade
3215. edemediği bu eserler, bugün bizim için sadece devrin fikri hayatı
3216. hesabına kaydedilecek bir alanın delilleri olarak kıymetlidir. Bu kitaplara, Tıbbiye, Harbiye
3217. ve Bahriye mekteplerinde okutulan bilgiler için Türkçede bir başlangıç olan ders kitaplarını ve nihayet
3218. Abdülhak Molla tarafından yapılan Buffon'un «Tarih-i tabii» tercümesini ve Encümenin açıldığı gün, basılmış
3219. nüshası hükümdara takdim edilen Fuad ve Cevdet Efendi'lerin - sonra ikisi de Paşa - Bursa'da beraberce
3220. yazdıkları «Kavaid-i Osmaniye» kitabını ilâve edersek Encümen'in çalışmaları
3221. hakkında nisbeten tam bir fikir verebilmiş oluruz. Bu sonuncu eser, bu çalışmaya iştirak
3222. edenlerin işi ne kadar başından aldıklarını gösterir. Tanzimat'ın bu ilk devresinde
3223. maarif meseleleri daima ikinci safta kalmış, eskinin karşısında zayıf ve mütereddit durumlu kalan yenilik,
3224. asıl hızını verecek ve kendisine hayat yollarını açacak olan umumi tahsil ve terbiye işlerini gündelik
3225. kaygular uğruna ihmal etmiştir. **GAZETE, GAZETECİLİK, MAKALE**
3226. Yeniliğin memleket içinde yerleşmesinde ve gelişmesinde amil olan şeyler arasında
3227. yeni yeni filiz süren gazeteciliği de saymak lâzım gelir. «Takvim»den sonra, ilk Türkçe gazete,
3228. yukarıda Akif Paşa'dan bahsederken adı geçen İngiliz tebaasından Churchill'in
3229. çıkarttığı «Ceride-i Havadis»dir. «Takvim-i vekayi», sadece devlet eliyle çıkardı. Muhteviyatı da daha ziyade

3230. beyanname, tevcihat ve teşrifat gibi resmi hayata ait neşriyattan ibaretti. Ara sıra merak çekici bazı dünya
3231. havadisleri verdiği de olurdu. Her resmi gazete gibi, bazı meselelerde bugün mühim bir vesika kıymetini
3232. haiz olan bu gazetenin ufku kendiliğinden dardı. 1826 - 1839 yıllarına nisbetle daha müsait
3233. bir havada çıkan “Ceride-i havadis” ilim, ahlak ve hatta edebiyat üzerinde makaleler, 1842 senesinde memlekette
3234. başlayan tiyatro hayatının verdiği imkanlarla bazı piyes hülusalaları neşretmek suretiyle bu daireyi daha
3235. çok genişletir. Altmış üçüncü nüshasında (H. 1257) çıkan “Tiyatro” makalesi, bu sanat şubesinin, doğuşundan
3236. başlayarak, trajedi, komedi, vodvil, pandomim, opera, balet gibi muhtelif nevileri hakkında malumat verir ki,
3237. bizde bu mevzua dair ilk yazı olduğu muhakkaktır. Bundan üç nüsha evvel de Londra’daki bir tiyatro
3238. binasının tarifi vardır. Labrador’da bir avcı hikayesinden (bir roman veya hikaye hülçası olsa gerek)
3239. Çince bir şiir tercümesine - o zaman, günün hadisesi olan Çin muharebesi münasebetiyle – kadar
3240. giden karışık münderecatı arasında basit bir hikaye haline indirilmiş roman mevzularına,
3241. Avrupa gazetelerinden alınmış gündelik garip hadiselere sık sık tesadüf edilir. Bunlardan başka, mesela
3242. yirmi üçüncü nüshasında vatan sevgisi hakkındaki makale gibi devri için ehemmiyetli yazılar da
3243. bulunuyordu. Türk okuyucusunun dünya hareketlerine alaka ve merakı biraz da bu gazete ile uyanır.
3244. Kırım harbi esnasında neşrettiği ilâvelerle sahası daha genişler. “Ceride-i Havadis”, ilk numaralarından itibaren
3245. Türk yazıcılar tarafından dolduruldu. Bunların arasında Ali Bey ve Hafız Müşfik’le beraber,
3246. Münif Efendi’nin - sonra Paşa - ilk safta sayılması icab eder. Münif Efendi’den ilerde
3247. bahsedeceğiz. Ondan daha evvel olan Ali ve Hafız Müşfik’e gelince, XIX. asrın ortalarına
3248. doğru şöhret kazanan bu iki münşi, zamanlarında Babıali’de kullanılan üslubu gazeteye
3249. naklettiler. Hafız Müşfik’in “Ceride-i havadis”e girişi -Cevdet Paşa’nın yazdığına göre- Ali Paşa ile
3250. aralarında geçen bir vak’a üzerinedir. Babıali mektubi kaleminde bulunan Hafız Müşfik
3251. -Cevdet Paşa, onu “şiir ve inşada manendi yoktu” diye över- Amedi hülefahlığına
3252. namzettii. Halbuki, burada boşalan yere Ali Paşa, damadı Salahaddin Bey’i tayin
3253. eder. Bunun üzerine darılan Hafız Müşfik, “Ceride-i havadis” başmuharrirliğine,
3254. zamanın tabirince ser-kitabetine geçerek Babıali’yi bırakır. “O vaktin üdebası anın başına
3255. toplandı. Ceridehane bir nevi encümen-i üdeba oldu ve daha doğrusu muahharen Jön Türk namını alan
3256. gençlere bir yuva oldu. Cevdet Paşa’nın bu cümlesi, hürriyet ve meşrutiyet. fikirlerinin yayılması değil de,
3257. münevver zümrede Ali Paşa’ya karşı ilk muhalefet fikrinin uyanması manasına alınırsa belki
3258. daha doğru olur; esasen rivayet hiçbir suretle sarih değildir. Binaenaleyh bizce “Ceride Havadis”in rolü daha
3259. ziyade, başta şümüllü manasıyla “vatan” mefhumunu koymak şartıyla, yukarda saydıklarımızdan ibarettir.
3260. Buna, nisbeten sade bir Türkçeyi de ilâve edebiliriz. Tıpkı öğretimde olduğu gibi, bu ilk yıllarda iktidar
3261. mevkiinde bulunanların hiçbiri memleket içinde matbuatın kuvvetinden istifadeyi ciddi surette
3262. düşünmüş değildir. Onda ancak harice karşı kullanılacak bir silah görüyorlardı. Bu yüzden daha
3263. ziyade ecnebi dille ve çoğu ecnebiler - tarafından çıkarılan gazeteler himaye ediliyordu. Memlekete
3264. dışardan gelen gazeteler için bazı tedbirler alındığı, haklı tahrik edici mahiyette görülen
3265. havadis ve yazıların bulunduğu gazete nüshalarının sansür edildiği de oluyordu. 1860’dan sonra bu gazetelerin
3266. neşriyatının memlekete ne kadar mühim akisler uyandırdığını ilerde göreceğiz. **TİYATRO VE DİĞER**
3267. **GARP NEV’İLERİNİN GÖRÜNMESİ** 1839 - 1856 yılları arasında memlekete giren yenilikler arasında
3268. bizce en mühimmi, o zamana kadar pek az bilinen bir yazı nev’ini tanıtmayı, sonra da bir taraftan umumi
3269. hayata, diğer taraftan gelecek nesillerin fikri çalışmasına tesiri itibariyle tiyatro olmuştur.
3270. Yukarda bir münasebetle daha Mehmed IV devrinde Fransız sefarethanesinde verilen Racine
3271. ve Moliere temsillerinden bahsetmiştik. Bizzat kendisinin de rol sahibi olduğu bu temsillerin
3272. hikayesine Galland’ın hatıratında sık sık rastlanır. Daha ziyade hususi mahiyette bir kapalı muhit eğlencesi
3273. olan ve şehrin hayatına hiçbir surette girmeyen bu amatör - oyunlarının İstanbul’da daima devam
3274. ettiğini biliyoruz. Çok muhtemeldir ki bu temsillerden yerli geleneklere bir takım sızıntılar da
3275. karışmış olsun. Fakat kendi binası içinde, bütün şehir halkına açık olarak bir tiyatro eserinin temsili,
3276. yani bildiğimiz. manada tiyatro hayatının başlaması 1842 senesindedir. Türkiye’de yabancı -milletlere mensup
3277. sanatkarlar tarafından ve ecnebi diliyle verilen bu temsiller hakkında «Ceride-i havadis» koleksiyonları
3278. az çok malumat edinmeğe müsaittir. Ayrıca, Refik Ahmed Sevengil, Mustafa Nihad Özön ve

3279. Selim Nüzhet'in çalışmaları ve onları dağınık şekilde tamamlayan diğer tetkiklerle, şimdiye kadar ele
3280. geçmiş olan vesikalar ve mevcut malumat, bu faaliyeti layıkıyla takip edebilecek derecede tasnif
3281. edilmiş sayılabilir. Biz burada bunun umumi çizgileriyle gerek başlangıcını, gerek memleketteki
3282. tesirlerini anlatmağa çalışacağız. Yirmialtı numaralı (1256 senesi) "Ceride-i havadis"te, o zaman, şimdiki
3283. Galatasaray'ın yerinde bulunan Mekteb-i Tıbbiye karşısında Bosco adlı bir Sardunyalı'nın - o vakitler
3284. henüz İtalya ittifadı vücut bulmamıştı bir tiyatro açtığını öğreniyoruz. Bunu diğer haberler
3285. takip eder. Zaruri olarak ecnebi diliyle oynanan piyeslerin hülâsa şeklinde
3286. tercümelerinin basılması bir anane olur. "Ceride-i havadis" bu hülâsaları bastığı gibi, biraz sonra da
3287. İtalyancadan "şena" sonradan bu kelime halk dilinde «şano» olur - adıyla Türkçeye geçirdiği sahnelerin
3288. aynen tercümesini neşreder. Bu tiyatro teşekkülleri ara sıra imkanlarını, diğer opera, operet gibi
3289. sahne sanatlarına da veriyorlardı. Böylece İstanbul şehrilişi sahne musikisini dahi tanıyordu. Bu arada,
3290. sarayda kurulmuş olan orkestranın umumi konserleri de vardır. Abdülmecid'in garptan gelen her
3291. şeye karşı olan, merak ve sevgisi, 1840'dan sonra küçük bir saray tiyatrosunun inşasını mümkün kılar. Burada bazı
3292. piyeslerle, bazı opera ve operetler oynanır. Gerek sarayın alakası gerek hükümetin muhtelif devirlerde
3293. koruyucu vaziyeti ile İstanbul, muhtelif trupların sık sık uğradığı yer olur. Diğer taraftan bazı büyük
3294. sanatkarlar da İstanbul'a gelirler; 1846 - 1848de Liszt gelmişti. Geniş ecnebi kalabalığıyla, garp modalarını
3295. benimsemeğe başlamış kibar ve zengin sınıflarıyla İstanbul, bu gibi ziyaretleri çekebilecek vaziyette idi.
3296. Yazık ki Tanzimat, bu gibi işleri himaye edebilmek için kitlenin tam bir müzaheretinden mahrum
3297. bulunuyordu. Mutaassıp ve cahil Müslüman zihniyetini ürktümemek, devletin en başta düşündüğü şeydi.
3298. Kaldı ki, hükümeti idare edenler de, bizzat piyanoya çalışan padişah hariç, garp musikisine
3299. karşı fazla alakadar değildiler. Liszt'in ancak üçüncü rütbeden bir Mecidi nişanı ile taltif edilebilmesi, bu
3300. sanata duyulan ilginin derecesini değilse bile, hükümetin bu gibi meselelerde efkarı umumiye karşısındaki
3301. çekingenliğini gösterir. Yangınlar ve muhtelif sebeplerle sık sık değişen bir binada,
3302. oldukça kifayetsiz bir sahnede, zevkleri ve kabiliyetleri hakkında hiçbir şey bilmediğimiz birtakım
3303. sanatkarlar tarafından verilen bu ilk oyunlar, bir taraftan memlekete Avrupa muaşeretinin
3304. adabını sokarken, diğer taraftan da, ecnebi diliyle temsiller ve hülâsa tercümelemlerle olsa bile,
3305. Heumarchais' den Shakespeare'e ve Goldoni'ye kadar bütün bir tiyatro repertuarını şaheserleriyle, mevsimlik
3306. şöretleri, komedi ve cinai dramlarıyla tanıtır. 1826 ile 1840 arasında doğanların, yani müstakbel Türk sahnesinin
3307. ilk eserlerini verecek olanların üzerinde, bu karışık ve umumi manzarasıyla daha ziyade melodrama
3308. kaçan repertuarın elbette çok mühim tesirleri olmuştur. Hakikat şudur ki, Namık Kemal – Hamid
3309. mektebinin eserlerinden çok evvel İstanbul'da romantik tiyatro ve büyük komedi, çok eksik
3310. veya değişik çizgilerle olsa bile az çok tanılıyordu. Burada bu ilk temsillerin ve memlekete gelen
3311. ecnebi kumpanyalarının tam tarihini verecek değiliz. 1860'da Hoca Naum, Ermeni artistlerinden bir kumpanya kurar;
3312. bu suretle tiyatro hareketi yerleşir ve Türkçe temsiller başlar. Henüz sahneye Türk artisti çıkmamış,
3313. hakiki Türk şivesi sahnede duyulmamıştır. Doğrusu istenirse, Tanzimat'ın, garbın
3314. eşliğindeki büyük tereddütlerinden biri de tiyatro karşısındaki bu vaziyettir. Filhakika bir Türk
3315. tiyatrosunun teşekkülü için hiçbir ciddi devlet teşebbüsüne şahit olmayız. Bununla beraber, 1856'ya kadar ki zaman
3316. içinde Türk münevverleri sahne zevkine iyiden iyiye alışmış bulunuyorlardı. Bu kadarla da kalmaz
3317. daha 1844 senesinden itibaren yerli piyes yazılmağa başlar. Hekimbaşı Abdülhak Molla'nın oğlu
3318. müverrih Hayrullah Efendi'nin «Hikaye-i İbrahim Paşa be-İbrahim-i Gülşeni» 16 adlı eseri, vakia neşredilmediği
3319. için Türk tiyatrosunun müstakbel inkişafı üzerine tesir etmiş değildir, fakat yitiro zevkinin bu devirde bir
3320. ibda tecrübesine kadar gittiğini göstermesi itibariyle mühim olduğu gibi, Abdülhak Hamid'deki tarihi piyes
3321. zevkinin nerelerden geldiğini göstermesiyle de mühimdir. Bu küçük piyesin, hiçbir sahne
3322. istidadını göstermemekle beraber konuşmaların özentsiz oluşu ve zaman zaman tabiiye
3323. yaklaşıpı ile vesika kıymeti artar. Bununla beraber garp edebi nevelerinin memlekete tam girmesi için 1859–1863
3324. yıllarını beklemek lâzımdır. Yusuf Kamil Paşa'nın yaptığı «Telemaque» tercümesini, garplı romanın
3325. edebiyatımızda görülen ilk örneği diye kabul etmek ne dereceye kadar doğru
3326. olabilir? Kaldı ki, Fenelon'un eseri, Paşa'nın ağır ve çok şarklı üslubunda hemen hemen bütün
3327. hüviyetini kaybeder. Bununla beraber, ihtiva ettiği ahlaki umdelerle, bizim için yeni olan

3328. hayal sistemiyle ve taşıdığı Yunani unsuruyla uzun zaman - bilhassa Namık Kemal - Ekrem nesline
3329. tesir edecektir. Ahmed Münif Efendi'nin "Muhaverat-ı hikemiye" tercümesi, daha işlek ve süzölmüş bir
3330. dille "Telemaque"ta aranan ahlaki kıymetler üzerinde ısrar eder. Fakat en mühimi, Şinasi'nin
3331. yine 1859'da «Tercüme-i manzume» ad altında yayınladığı şiir tercümeleridir. Lamartine'den, Musset'den, Hugo ve
3332. Racine'den çoğu münferit mısra ve beyine de yapılan bu tercümelele garp şiiri damla damla dahi
3333. olsa, memleketimize girer. Hakikatte bu küçük kitap, yeniye açılan bir kapı gibidir. Nihayet, yine Şinasi'nin
3334. "Tercüman-ı ahvâl"de tefrika edilen "Şair Evlenmesi" ile Türkçede ilk piyes yazılmış olur. Böylece, sonuncusu
3335. yerli olmak üzere garp hikayesi, garp denemesi, garplı şiir ve tiyatro, dilimizde görünürler. **II 1856-1876 yılları**
3336. 1856 yılını kitabımızın bölümünde bir had gibi almamızın sebebi, bu yıl içinde
3337. Islahat Fermanı'nın neşredilmesidir. Bu fermanla iç politikada, ilerideki bir yığın ihtilatı doğuracak
3338. yeni bir vaziyet meydana gelir. Ayrıca bu fermanla yeni bir nesil, çok acemice ve acele olsa bile, ilk defa
3339. olarak kendi adlarına konuşurlar. Filhakika bu fermanla, Ali ve Fuad Paşa'lar, artık Reşid Paşa
3340. mektebinin talebeleri ve onun yakın iş arkadaşları olmaktan çıkarlar; Gülhane Hattı'nda
3341. daha mühim ve değiştirici bir devrin mesuliyetini kendi başlarına yüklenirler. Bu bir bakıma,
3342. sekiz sene sonra Namık Kemal'in Şinasi'nin yanı başında ve yirmi sene sonra da Hamid'in Namık Kemal'in
3343. yanı başında konuşmasına benzer. Hakikatte bu fermanla Tanzimat hareketi yeni bir devresine girer.
3344. Mustafa Reşid Paşa'nın, Islahat Fermanı'nı ve Paris muahedesinin ona dayanan maddelerini tenkit
3345. eden lâyihanın bir manası da, Gülhane hatt-ı hümayunu'nun kendisinden sonra gelen karşısında
3346. muhafazakar bir efkâr-ı umumiye yerine geçmesidir. Islahat Fermanı'nın esasını, Hıristiyan teabaya
3347. verilen siyasi haklar teşkil eder. Hıristiyan tebaa onunal, bir taraftan öteden beri mevcut olan dini
3348. imtiyazlarını ve cemaat haklarını muhafaza ediyorlar, diğer taraftan da Müslüman tebaanın
3349. bütün siyasi haklarına sahip oluyorlardı. Az çok, bir bakıma göre Gülhane Hattı'nın ileriye doğru atılmış
3350. en tabii adımı addedilmesi lazım gelen bu esas, devletin er geç varacağı bir nokta idi. Nitekim
3351. Reşid Paşa da, bahsettiğimiz layihasında ... bizzat kendisi söyler. Fakat öteden beri alışılmış olan
3352. "millet-i hakime" fikrini ortadan kaldıran, devletin o zamana kadar dayandığı dini prensipleri ikinci
3353. dereceye indiren, yahut onunla bir zıt teşkil eden böyle bir esasın kabulü müslüman
3354. efkâr-ı umumiyesinde tabiatıyla bir takım tepkiler uyandıracaktı. Diğer taraftan bu fermanın esaslarının
3355. Paris muahedesinde bir nevi taahhüt şeklinde zikredilmesi de ileride bir yığın ecnebi
3356. müdahalesine yol açmıştır. Daha, sulhün arefesinde başlayan ikinci Cidde isyanı, Cebel-i Lübnan ve
3357. Suriye vak'aları, Bosna ve Hersek hadiseleri onun tepkileri olduğu gibi, 1856'dan sonraki zamanı dolduran siyasi
3358. hadiseler de hep onun ecnebi müdahalesine açık bıraktığı kapılardan gelir. Reşid Paşa'nın tenkitlerini
3359. siyasi bir kehanet haline getiren bu hadiselerin yanı başında, memlekette gelişmiş ideolojik hareketler de
3360. yine az çok bu fermanın etrafında teşekkül ederler. **Tanzimat ideolojileri medeniyet ve**
3361. **medeniyetçilik** Tanzimat devrinin ilk ideolojisi medeniyetçiliktir. Sâdık Rıfat Paşa ve
3362. Sami Efendi'den itibaren «medeniyet, temeddün, ünsiyet, meni'isiyet, teennüs» gibi kelime ve terkiplerle Frenkçe
3363. «civilisation» kelimesinin karşılığı aranıyordu. Reşid Paşa, Ali Paşa, Cevdet Paşa, Münif Paşa,
3364. Sultan Abdülaziz türlü yazılarında, fermanlarda hep onun tarifini yapmağa çalışırlar. Cevdet Paşa, «Tarih»ini
3365. medeniyet ve bedavet hallerini mukayese ile başlatır. Ve nihayet Şinasi, Mustafa Reşid Paşa'dan «medeniyet
3366. resulü» diye bahsederek hayatımıza yavaş yavaş sızan bu mefhumu kendi
3367. nesli ve gelecekler için bir din haline getirir. Tanzimat'tan sonra ilk ideoloji cristallisation'u bu
3368. kelimenin etrafında olur. Ve aşağıda göreceğimiz üzere "Meşrutiyetçilik", "Osmanlıcılık", "İslamcılık" gibi
3369. ideolojiler çıktıktan sonra dahi, ikinci defa parlayacağı ve Fikret'te asıl şairini bulacağı Servet-i Fünun
3370. devrine kadar fikir hayatımızı bir taraftıyla o idare eder. Sadullah Paşa'nın
3371. "Ondokuzuncu asır" manzumesi bu nisbi kararına devrinin eseridir ve bilindiği gibi Şinasi ile
3372. Fikret'in arasında bir nevi geçit teşkil eder. **Osmanlıcılık** Uzun zaman fikir hayatımızın hiç
3373. olmazsa resmi şekilde mihveri olan az çok anasırı ve garpçi Osmanlılık, yani Osmanoğulları
3374. ocağının etrafında din farkı gözetmek sizin aynı haklara sahip muhtelif kavim ve milletlerin
3375. toplanmasından doğan içtimai bir heyet ideolojisi de Islahat fermanı'nın neticesinden biridir.
3376. Kırım harbinin sonlarına doğru hasıl olan siyasi buhranın kendilerine cebrettiği vaziyeti ister istemez

3377. takip edilecek bir yol gibi benimsemiş bulunan Ali ve Fuad Paşa'lar, sonradan Namık Kemal'in muhtelif
3378. makalelerinde geliştireceği ve Ahmed Midhat Efendi'nin "Üss-i İnkılab"ında bütün imparatorluk tarihine teşmil
3379. edeceği(51) bu ideolojinin asıl kurucularıdır. **İslamcılık** Yeni gelişen hukuki realitelerin bir
3380. ifadesi olan bu ideolojiyi hemen akabinde karşılayan hareketler vardır. Abdülaziz
3381. devrindeki meşrutiyet fikrinde bütün teklifleri İslami esaslara bağlamak, yahut
3382. onlardan hareket etmek esas daima görülecektir. Ziya Paşa'nın, Suavi'nin, Namık Kemal'in
3383. mücadelelerinde, keyfi idareye son vermek kadar, 1856'yı karşılamak düşünce ve gayreti hakimdir. Bu
3384. muharrirler, sadece, tarihi ve gelişmesi itibarıyla garplı olan ve kendilerine garptan gelen
3385. parlamenterizmin esaslarını "Kur'an"da ve İslam tarihinin ilk devirlerinde aramakta kalmıyorlar, yeni
3386. tesisler için fıkhi tükenmez ve ihmali hiçbir suretle caiz olmayan bir kaynak gibi gösteriyorlardı.
3387. Bu devirde bütün zihni gerginlikler fıkhnın ve İslam hukukunun etrafındadır. Hürriyet
3388. için, medeniyet için mücadele eden Ziya Paşa'nın, "Zafernamesi"nde Ali ve Fuad Paşa'lar hakkında
3389. kullandığı dil, 1856 fermanını beğenenleri, Müslüman kıyafetli Frenk bozmaları tabiriyle
3390. zemmeden Cevdet Paşa'nın dilinin hemen hemen aynıdır. Namık Kemal ve Suavi, devlet
3391. tesislerinde, bir taraftan fıkhi ve İslam hukukunu müdafaa ederlerken, diğer
3392. taraftan da büsbütün başka amillerle ittihiad-ı İslam fikrine gideceklerdir. Böylece,
3393. 1856 fermanı bir taraftan kendi ideolojisini, diğer taraftan da karşılığı olan bir asabiyeti ve görüşü
3394. getirmiş olacaktır. Hemen hemen Namık Kemal kadar anasırı Osmanlı olalı Suavi'nin, ileride göreceğimiz
3395. hilafet ve imamet meseleleri hakkındaki cesur fikirleri de bu vaziyete bağlanabilir. Cevdet Paşa gibi
3396. Tanzimat'ı ve yeniyi tamamiyle benimsemiş medeniyetçi bir insan tarafından bile sonradana kadar
3397. mukavemet maruz kalan meşrutiyet fikrinin Aziz devrinde medreselerde ve ulema
3398. arasında geniş bir surette taraftar bulmasının bir sebebi de bu fermanın memlekette
3399. uyandırdığı ruh haleti olsa gerektir. (51)Midhad Efendi, ... dedikten sonra, bir sahife ilerde de,
3400. hükmünü verir. "Üss-i İnkılab"ın bu kısmı, Osmanlılık ceryanının, aşağı yukarı
3401. kitabın hangi şartlar altında yazıldığı düşünülürse, hükümdarın tasvibine mazhar
3402. olmuş beyannamesi addedilebilir. **Değişen şartlar** Bütün bunlar, bize 1856 yılı ile yepyeni bir
3403. problemler devrine girdiğimizi gösterirler. 1861'de Türkler arasında gelişen gazetecilik, bu problemleri
3404. efkârı umumiyeye çabucak mal eder, memlekette hiçbir devirde görülmemiş bir fikir
3405. gerginliği başlar. Zaten 1858'de Reşid Paşa, 1861'de Abdülmecid'in ölümleri ile Tanzimat'ın ilk devri
3406. kendiliğinden kapanmış bulunuyordu. Reşid Paşa ile bir zihniyet, son büyük mümessilini
3407. kaybetmiş oluyordu. 1856'dan sonra hayata istikamet verenler ise, Reşid Paşa devrinde yetişenler, siyasi
3408. terbiyelerini o zaman yapanlardır. Reşid Paşa ile Ali, Fuad ve Midhat Paşa'lar arasındaki fark, evvela bir
3409. nesil, farkıdır. Bunlar gerek siyasette, gerek yaşayışta, bazı çizgi ayrılmalarına rağmen daha fazla
3410. garplı ve garpçı olacaklardır. Ali ve Fuad Paşa'ların Avrupacılığı, Fuad Paşa'nın oldukça gizli
3411. kalan meşrutiyet taraftarlığı, aradaki görüş ve mizaç ayrılıklarının üstünden bir noktada
3412. birleşirler, eskiye karşı daha geniş bir tepki. Ali Paşa bunu hukuk ve kanun sahasında, bazı idari
3413. müesseselerde tatbik ile kalır, Midhat Paşa, bu değişme fikrini meşrutiyet fikriyle
3414. devletin esas bünyesine kadar götürür. Bunlar şüphesiz evvelce atılmış adımların hatta zaruri denebilecek
3415. neticeleridir; fakat Abdülmecid devrinin muhtelif encümenlerinin yerine Şura-yı Devlet'i kurmak,
3416. idare-i vilayet kanununu neşretmek, geçen devrin maarif hareketlerine hakim olan
3417. tereddüde Galatasaray'ı açmakla bir son vermek, ancak 1810'dan sonra doğanlara nasip olmuştur. Reşid Paşa
3418. 1798'de doğmuştu. Ali ve Fuad Paşa'lar 1814'de doğarlar. Aradaki on altı senenin asıl manası, sonuncuların
3419. 1826'da çocuk denecek yaşta bulunmaları ve bu tarihten sonra memlekette esen hava içinde yetişmeleridir.
3420. Filhakika 1826'dan sonra, yukardan beri gördüğümüz gibi, memlekette en başta tahsil ve terbiyenin şekil ve gayeleri
3421. olmak üzere birçok şey değişmişti. Klasik addedilen tahsil şekillerinin çoğu bozulmuştu. Tıbbiye, Harbiye
3422. açılmış, Mühendishane mektebi yeni şekilde tanzim edilmiştir. Bunlara talebe yetiştirmek için
3423. rüşdiyeler kurulmuş, ecnebi lisanına devlet işlerinde çalışacak olanlar için bir zaruret gibi bakılmağa
3424. başlanmıştı. Ali Paşa çok genç yaşta, Tercüme Odası'na girer ve biraz sonra da Akif Paşa'nın
3425. Hariciye nazırlığında tercüman olur. Tıbbiye'yi bitiren Fuad Paşa, Fransızca'yı iyi bildiği için

3426. Tercüme odası'na alınır. Her ikisi de adlarını yapmağa başladığı zamanlar, öteden beri memlekette mevcut
3427. tahsil şekillerinin dışında sistemli veya sistemsiz birtakım bilgilerin sahibidirler. Hülâsa, başka
3428. türlü yetişmişlerdir. Fakat, bu seneleri daha evvelki devreden ayıran şey sadece bir nesil meselesi değildir.
3429. Bütün hayat bu ayrılışı verir. 1839 - 1856 arasındaki zamanda Türkiye'ye Reşid Paşa'nın çehresi hakimdir.
3430. 1856 - 1876 senelerini böyle tek bir ismin etrafında - ne Ali ve Fuad Paşa'lar, ne de Sultan Abdülaziz – toplamak
3431. mümkün değildir. Bu devreyi tek fikirden ve tek insandan ziyade açıkça birbirleriyle çarpışan fikirler
3432. yapar. Siyasî hayatta Ali ve Fuad Paşa'larla Reşid Paşa mektebi uzun bir zaman devam
3433. eder görünür. Fakat, onun zamanında olduğu gibi hadiselere hükmedemez.
3434. Belki onun emri altında kalırlar. Ne içindeki vaziyet, ne devletler arasındaki politika
3435. cereyanları, hükümete iradesini bir evvelki devir kadar serbestçe kullanmasına imkan vermez. Bütün
3436. tarihimizde misli pek az görülmüş bir dostlukla birbirine bağlı olan bu iki vezirin
3437. -Mütercim Mehmed Rüşü Paşa da onlarla beraberdir- olanca gayretleri dışardan gelen darbelerin tesirini
3438. yumuşatmağa harcanır. Aradaki zaman fasılasından bakılınca, imparatorluğun
3439. tasfiye saatlerinin yaklaşmış olduğu duygusunu veren bu senelerde, Ali ve Fuad Paşa'lar ellerinden
3440. geldiği kadar bu çözümlü önlemeğe çalışırlar. Fakat Abdülaziz Han'ın iradesizliği ve
3441. müsrifliği, dış politikanın hemen her vesile ile imparatorluğa bir yığın gaile
3442. çıkarmağa muvaffak olması, ihtiyaçlara göre yetişmiş unsurların azlığı, başta Mısır hanedanı olmak
3443. üzere gemi azya almış bir yığın ihtiras, ciddi bir iş yapılmasını men eder. Ali Paşa'dan kalan
3444. eserler, ezcümle, Girit meselesi için yazdığı layiha, onun muayyen bir sistem sahibi olduğunu
3445. gösterir. O, muhtelif unsurların tam bir müsavat içinde birleştikleri bir Osmanlı
3446. vatanperverliği kurmak istiyordu. Fakat, yine aynı layihada, mesela ecnebilere
3447. verilen serbest öğretim hakkı ile dış müdahaleler ve zamansızlık yüzünden bunun güçlüğü
3448. de görüyordu. Eskinin devamının imkansızlığını bilen bu adamların, fikirlerinin tam
3449. tabiki için muhtaç oldukları çalışma serbestliğinden mahrum olmaları hazindi.
3450. Islahat Fermanı ile işe başlamış olmaları, onları efkarı umumiye karşısında daima sevimsiz yapacaktı.
3451. Ayrıca, aydın zümrenin müzaheretinden de mahrum kalacaklardır. Onların ölümünden sonra ise,
3452. imparatorluk kötü talihine teslim olmuş gibidir. Bu talibin bir yüzü Abdülaziz Han'ın zayıf
3453. iradesi, gururu ve yarı deli insiyakları ise, öbür yüzü de Mahmud Nedim Paşa'nın riyakar ve sinsî
3454. şahsiyeti, mali iflas ve devlete karşı emniyetsizliktir. Bütün bunlar eski arazın bu devirde açığa
3455. vurmuş inkişaflardır. Nihayet, bu devirde hayatı idare eden amiller arasına yeni yeni
3456. gelişmeğe başlayan gazetenin girdiği görülür. Bu yeni unsur sayesinde dış dünya ile temas büsbütün
3457. başka bir safhaya girer. Islahat ve Tanzimat sadece bir devlet programı olmaktan çıkar. Yeni bir nesil, 1826 – 1840
3458. arasında doğanların nesli, meselelerin üzerinde o zamana kadar görülmemiş bir şekilde
3459. durmağa başlar ve onları gazete vasıtasıyla halkın arasına, agora'ya taşırlar. Bu suretle az zaman
3460. içinde ortaya, hadiseleri daha yakından ve daha anlayışlı bir şekilde takip eden bir
3461. «efkar-ı umumiye» çıkar. Hülâsa, garbın tesiri altında ilk defa bir siyasi ideal etrafında toplanmış bir
3462. umumi kanaat teşekküle başlar. Bu tam manasıyla bir ufuk değişmesidir; yani kıymet hükümlerinin, yeni
3463. mefhumların cemiyeti sürüklemesidir. Bu heyecanın, bu zihni gerginliğin neticesi
3464. olarak devlet ile münevverin arasındaki münasebetin şekli değişir. Tanzimat, mektepleriyle,
3465. kalemleriyle, gazeteleriyle yetiştirdiği nesle karşı tedbirler almağa mecbur olur. İleri hamle,
3466. çoğu küçük veya büyük memur aristokrasiden yetişmiş gençlerin eline geçer ve o zamana
3467. kadar yenileşme hareketinde önde giden devlet, kendi tesislerinin içinde dahi bir muvazene ve
3468. hatta muhafaza unsuru olmak durumuna düşer, yani uyandırmaya çalıştığı fikrin hızını
3469. kesmek zorunda kalır. Rollerin bu suretle değişmesinin aşikar bir manası vardır: Devletin iradesiyle
3470. dıştan ve yukardan gelen bir, düzenleme hareketi, içe intikal etmiş ve bir ihtilal mahiyetini
3471. almıştır, Bu da bir evvelki devrin değişerek devamıdır. **Yeni terkiplere doğru**
3472. Devre çok hususi bir mahiyet veren bu değişikliklere hayatın kendisinde de rastlarız. Abdülaziz
3473. zamanı, zevkte, eğlencede, elbise ve muâşeretinde mirasına konduğu ilk Tanzimat yıllarının attığı
3474. tohumların geliştiğini görür, Hudutları hala üç kıt'ada çalkanan imparatorluğun bütün

3475. imkanları, saray ve etrafında toplanmıştır. Aslında yaratıcı olmamaktan doğan
3476. rahatsızlığını bin türlü israf ve debdebe ile avutmağa çalışan bir mirasyedi yaşayışı bu
3477. zamanın ayırıcı vasfıdır. Beyoğlu, Avrupalı lokanta ve kahveleriyle, en basit gündelik ihtiyaçtan,
3478. en pahalı zevk unsuruna kadar her şeyi Avrupa'dan tedarik eden zengin mağazalarıyla, gece
3479. hayatıyla, eğlence yerleriyle Avrupa hayatının küçük bir nümunesini verir. Her modasıyla büyük
3480. Avrupa merkezlerine, bilhassa Paris'e tabidir. Giyim ve kuşamda, debdebe ve sefahatte onu takip
3481. eder, eğlencede onun artıklarıyla geçinir; Bendre fabrikasından araba, Bulvar tiyatrosu,
3482. cafe chantant, Fransız veya İngiliz tarzı mobilya, cins yarış ve araba atı, alafrağa sofa, Fransız şarabı,
3483. ecnebi mürebbiye, yabancı dil hocası, bazı zümreler için olsa dahi şehir hayatının, orta - oyunu ve Karagöz
3484. gibi yerli gelenekler ve biraz sonra doğacak yeni edebiyatla beraber derece farklarıyla besleyecek
3485. unsurları haline girer. Lac'lı, kameriye'li, rocaille süslü Fransız uslubu bahçe, Mustafa Fazıl Paşa'nın
3486. çamlıca yolunda köşkünün karşısında yaptırdığı ve halka açtığı bahçe ile hususi hayattan
3487. şehrin hayatına doğru taşar. Alafranga muşeret, o zamanlar Şehzadebaşı, Bayezit ve Aksaray
3488. semtlerinde toplanan vezir konaklarıyla İstanbul'un içine, asıl Türk halkın arasına sokulur. Bu,
3489. araba sevdalarının, Sahrayıcedid köşklerinin, çamlıca bağlarının ve Boğaz yalılarının, büyük koruların
3490. zengin, teşrifatlı, tenperver ve müsrif mevsimidir. Hülâsa, müreffeh sınıflarda, ferdi hayat hemen her
3491. safhasında mahiyeti tam bilinmeyen garba doğru kaymıştır. Birkaç zümrede olsa dahi, tereddüt
3492. ortadan kalkmış ve eski ile yerlinin gelenekten, alışkanlıktan, dini terbiyenin aksülamelinden başka
3493. dayanacağı şey kalmamıştır. Vakıa, birçok eski gelenek hala devam eder. Fakat ona büyük bir şey
3494. ilâve etmek şöyle dursun, bu devam ediş çok defa garip bir hissiliğin tesiri altında bir nevi
3495. soysuzlaşma manzarası gösterir. Yavaş yavaş umuma açılan, kahveye, mesireye taşınan günün musikisi
3496. bunu pek ala gösterir. Şiirde ancak daha eski devirlere, eski ustalara dönen ve onları taklit
3497. eden bazı eserler - mesela gazel ve kasidelerde Nef'i tesiri gibi - dıştan bir salabat manzarası
3498. gösterirler. Bu devirdeki meleze ve kontrolsüz zevkin bir hususiyetini de Arab üslubunun
3499. birdenbire kazandığı ehemmiyet verir. çırağan sarayının zevk tarihimizdeki manası, her çeşit modaya karşı
3500. bir mukavemetsizlikten başka bir şey değildir. Bilahare inkişaf edecek olan sedef işi şam
3501. mobilyası da böyledir. Halbuki bütün sanat tarihinde Türk zevki, cenuptan, Arabistan'dan gelen her şeye
3502. karşı durmuştu. Biraz Mısır'ın, biraz da ecnebi nüfuz ve ticaretinin çok açıkça girdiği Suriye merkezlerinde
3503. başlayan büyük inkişafın payı bulunan bu zevk değişikliğinin asıl şaşılacak noktası,
3504. bizimle pek az münasebeti bulunan bu eserlerin ve modaların garip bir aksülamelle adeta milli
3505. sayılmasıdır. Filhakika Abdülaziz devrinde, resmi hayatta olan Avrupacılığa
3506. mukabil gazetenin, coğrafya bilgisinin, kitap ve seyahatin getirdiği bir şark ve İslam alemi anlayışı da
3507. başlar ki fikir hayatına yaptığı tesirleri ilerde göreceğiz. Zetenin, coğrafya bilgisinin, kitap ve seyahatin
3508. getirdiği bir şark ve İslamlık ve İslam medeniyeti gururunu doğurmuştu. Buna Suavi ile Vefik ve
3509. Süleyman Paşa'lar gibi bazı muharrirlerde başlayan Türkçülük fikri ilâve edilmelidir. Alafranganın
3510. yavaş yavaş orta sınıfa ve oradan Anaoolu'ya ve Rumeli'ye girmesinin bir tesiri de memleketteki küçük
3511. sanayi ve yerli tekniklerde görülür. Hiçbir müdafaa kıymeti kalmamış olan gümrüklere rağmen memleket
3512. hayatını tutan ve bütün mukavemetlerimizin sırrını teşkil eden küçük tezgahlar ve teknikler
3513. çökmeğe başlar. Gittikçe artan merkezîyet idaresi mahalli halk teşekküllerini söndürür. Bu suretle
3514. memleketin, iç bünyesinde çöküş başlar. Çarşı ve pazar çehresini değiştirir. 1840'dan sonraki büyük sanayi
3515. inkişafı bizim imalatımızı durdurur. Ucuz seri imalat el emeğinin yerini almağa başlar. Bu
3516. suretle garba karşı mukavemet imkanı azalır. Devrin sonuna doğru başlayan inhisarlar,
3517. müstahsilin hiçbir faydası görmediği bir pahalılığı doğururlar. Devletin esham ve senetler
3518. dolayısıyla ara sıra aldığı ilga tedbirleri, bilhassa payitahta orta sınıfların refahını tahrir
3519. eder, hayatı biraz daha devlet kapısına bağlar. Bu son nokta gayet ehemmiyetlidir. 1876'dan sonraki
3520. Abdülhamid mutlakiyeti ancak iktisadi istiklali tamamiyle ezilmiş bir hükümet merkezinde kabul
3521. olabilirdi. Bütün bunlar, gittikçe ziyasını arttıran siyasi hadiselerle ilâve edilirse 1860 ile 1876 arasında umumî
3522. hayatın nasıl bir buhran içinde olduğu görülür. 1860'dan sonraki fikir gelişmelerinde bu buhran ve onun
3523. baskısı daima ön safta bir amil olacaktır. **YENİLİĞİN ÜÇ BÜYÜK MUHARRİRİ**

3524. Dilimizde garp nevelerinin ilk defa olarak görüldüğü 1859 yılı ile Yeni Osmanlılar'ın teşekkül tarihi olan
3525. 1865 senesi arasında fikir ve sanat hayatımızda bilhassa üç kişi yapıcı rol oynar. Bunlar, Ahmet Cevdet,
3526. Mehmet Müfit Paşa'lar ile İbrahim Şinasi Efendi'dir. Yetişmeleri kadar, tesirleri de çok başka başka şekillerde
3527. olmakla beraber, bu üç insanın çalışması gelecek nesillerin faaliyetine adeta zemin hazırlar. Bunların
3528. içinde Şinasi Efendi gerçekten bir yol açıcudur. Her şey onunla başlar. Cevdet Paşa, gelecek nesiller
3529. üzerinde belki en az tesir edenidir. Fakat, Fuad Paşa ile beraber yazdıkları gramerle
3530. Türkçenin üzerinde ilk duran o olduğu gibi, "Tarih"i ile Tanzimat'ın adeta ideolojisini de az çok o
3531. yapar. Münif Paşa ilk gazetecilik ve tercüme yolu ile olsa bile, ilk felsefi ve ilmi kimıldanıştır.
3532. Şinasi'nin başladığı, garp dünyasıyla temas işine bu ilk senelerde en geniş yardım ondan gelir.
3533. **I Ahmed Cevdet Paşa Hayatı** Cevdet Paşa'nın hayatı etrafında, yetiştiği devrin tahsil sisteminden
3534. başlayan bütün tesirlerini görmek mümkündür. Bu itibarla, bu teferruatı baş döndürücü çalışmayı kısa
3535. çizgileriyle görmek bizim için faydalıdır. Kırklareli'nden Lofça'ya nakletmiş eski bir ailedendir. Tanınan
3536. ilk dedesi Pulatkıran Ahmet Ağa, 1711 hârbine iştirak edenlerdendi. Paşa, burada
3537. 1822 senesinde onun torunu İsmail Ağa ile Topuz oğullarından Ayşe Sünbül Hanım'dan doğdu. İlk tahsilini
3538. kasabasında yaptı, 1839'da tamamlamak için İstanbul'a geldi. Fatih camiinde, derslere devam etti,
3539. Çarşambapazarı'nda bir medresede oturuyordu. Müreffeh bir talebe hayatı yaşıyor ve çok
3540. çalışıyordu. Daha bu seneler medrese bilgilerini modern bilgi ile tamamlamak çaresini arar. ... Yine bu
3541. senelerde bazı ufak risaleler telif eder. 1843'den itibaren muhtelif imtihanlarda muvaffak olur; nihayet
3542. Sahn-i Seman medreselerinden Taşkurşunlu'ya geçer. 1844'de 150 kuruş maaşlı Çanat mertebesinden Premidi
3543. kazasını birkaç ay için zapteder ve daha müddeti bitmeden 1845'de İstanbul rüusunu alarak
3544. müderris olur. Cevdet Paşa, gerek Fatma Aliye Hanım'ın eserinde, gerek "Tezakir" ve "Maruzat"ta bu tahsil
3545. senelerinden çok lezzetle bahseder. Bu sayfeler, bize ondaki öğrenmek hırsıyla erişmek ve
3546. bilhassa dünyayı, etrafı tanımak arzusunu büyük bir sevk ve doğrulukla anlatır. Yine o zamanlardan
3547. itibaren hayatının her tesadüfünü kendisi için faydalı yapmasını bilir. Hülâsa, bu tahsil senelerinde daima
3548. uyanık ve şuurlu, vaktini hiç israf etmeden, adeta sefere hazırlanan bir gemi gibi kendisini
3549. dikkatle teçhize çalıştığı muhakkaktı. Filhakika, yapacağı yolculuk yarım asırdan fazla sürecektir. Medrese
3550. tahsilinin yanı başında o zaman çok meşhur olan Murat Molla'nın tekkesine devamı, hayatı üzerine tesir
3551. eden hadiselerdendir. Paşa burada Farisi öğrenir; asrın büyük mesnevihanlarından
3552. olan Murat Molla'dan mesnevi okur. 1884'de Darülmünevi'nin açılma merasiminde Padişahın huzurunda
3553. «Mesnevi-i şerif» icazeti alır. Cevdet Paşa hiçbir zaman mistik tecrübeye kendisini kaptırmamıştır. Fakat
3554. tekke hayatı, medrese zihniyetine yaptığı tezatla onun için faydalı olur; burada genç softa etrafla temas
3555. ediyor, edebiyat ve şiirin zevkini tadıyordu. Şair Hoca Fehim ile, devrin
3556. büyük tasavvufi şöhretlerinden Kuşadalı İbrahim Efendi ile burada tanıştı. Bu taraftan tasavvuf edebiyatını,
3557. bilhassa Muhiddin-i Arabi'yi okuyor, diğer taraftan şair Fehmi'in konağına devam
3558. ediyordu. Cevdet mahlasını ona Fehim Efendi vermişti. Murat Molla tekkesinin hayatına
3559. getirdiği bir değişiklik de, zamanının mühim devlet ricaliyle temasını temin etmesi oldu. Nihayet
3560. Reşit Paşa'ya tavsiye edilir, çocuklarına hususi ders vermek için konağa devama başlar. Bilgisi,
3561. anlayışı ve çalışkanlığı ile az zamanda kendisini sevdiren. Ali ve Fuad Efendi'lerle yakın
3562. dost olur. Reşid Paşa bir iki sene içinde onu mahremiyetine alır ve kendisini bazı, mühim devlet
3563. işlerinde hususi şekilde kullanmağa başlar. Bu suretle ömrünü kafi derecede bir rütbe ile bir
3564. müderrislikte, kimseye muhtaç olmadan ilimle uğraşarak geçirmek isteyen genç softa; farkında olmadan
3565. politika hayatına girer. 1848'de onu ilk mühim vazife de görürüz. O sene Memleketeyn'de bulunan Fuad Efendi'ye,
3566. Paşa'nın şifahi talimatını götürmeğe memur olur. Cevdet Paşa, bu yolculuğu setre pantolonla
3567. yapmış olduğunu söyler, böylece o kadar bağlı olduğu mesleğine ilk ihanetini yapar.
3568. Dönüşünden bir müddet sonra Fuad Efendi ile Bursa seyahatleri vardır. Orada iki arkadaşı,
3569. "Kavaid-i Osmaniye" ile Şirket-i Hayriye nizamnamesinin esaslarını hazırlarlar. Cevdet Paşa'nın ilk resmi
3570. vazifesi, 15 Ağustos 1850'de tayin edildiği Meclis-i Maarif azalığı ve Darülmualimin müdürlüğüdür. Zaten
3571. birincisi kurulduğu andan itibaren, bütün faaliyetine iştirak etmekte idi. Cevdet Paşa bu tayinle
3572. hayat şartlarının nasıl değiştiğini ... cümleleriyle anlatır. 1851'de Encümen-i Daniş'in açılması merasiminde

3573. «Kavaid-i Osmaniye» Abdülmecid'e takdim edilir ve basılması emri alınır. Ayrıca,
3574. azalışına tayin olunduğu bu encümenin kararı üzerine «Tarih-i Cevdet» ile
3575. “İbn-i Haldun mukaddemesi” tercümesini üzerine alır. Cevdet Paşa'nın bundan sonraki hayatı, sık sık değişen
3576. memuriyetlerinin ve her vesile ile hazırladığı eserlerinin tarihinden ibarettir. Bu çalışmayı en lüzumlu
3577. tafsilatıyla ve umumi çizgiler ile vermeğe çalışalım. 1855'de « Tarih »in ilk üç cildini Abdülmecid'e takdim
3578. eder, Süleymaniye rütbesine geçer, vak'anüvis olur. Yine aynı sene Metn-i Metin
3579. komisyonuna geçer; fikhın muameleat kısmında «Kitabü'l-buyu»u yazmağa
3580. başlar. 1856'da Galata Mollası olur, 1857'de Mekke payesi alır. Meclis-i Ali-i Tanzimat'ta hususî şekilde devam
3581. edegelen vazifesi azalık olur ve burada Ceza kanunnamesinin tamamlanmasına çalışır. Bu suretle, bütün
3582. ömrünce devam edecek adliye ve hukuk sahasındaki çalışmaları başlamış
3583. demektir. Bu çalışmaları, Arazi kanunnamesi, Tapu nizamname, talimatname ve tarifnamesinin
3584. vücade getirilmesine sebep olan Arazi-i Seniye komisyon reisliği ayrıca genişletir.
3585. Kırım harbi esnasında Cevdet Efendi, Reşid Paşa ile Ali ve Fuad Paşa'lar arasındaki
3586. anlaşmazlığın bütün ıztıraplarına maruz kalır. Bununla beraber daima Reşid Paşa
3587. tarafındadır ve ikbalden uzak olduğu zamanlarda onun etrafına temasına yardım eder. Paşa'nın
3588. İslahat Fermanı hakkındaki tenkitleri üzerine çıkan muhakeme altına alınmak tehdidi üzerine,
3589. onun namına Şeyhülislam Arif Efendi ile görüşür. Cevdet Paşa, bütün bunları büyük bir dürüstlikle, hiç
3590. kimseyi kırmadan yaptığını ve Reşid Paşa ile eski tilmizlerinin arası açıldığı zamanlarda aleyhinde
3591. başlayan yanlış zanları bu dürüstlük sayesinde önlediğini söyler. Onun için Paşa'nın ölümü üzerine eski
3592. kapı yoldaşlarının yine en fazla güvendikleri adam olur. 1859'da Kıbrıslı Mehmet Paşa'nın Rumeli Müfettişliği
3593. esnasında onunla beraber gitmesi bu güvenin neticesidir. Cevdet Efendi, Ali ve Fuad Paşa'lardan aldığı
3594. hususi talimatla -Sadrazamın icraatından Babialı, onu mesul biliyordu- adeta Paşa'nın
3595. müsteşarlığını yapar. 1861'de İstanbul payesi alır, ve iki meclis birleştirilerek kurulan
3596. Meclis-i Vala'ya aza olur, hemen arkasından da İşkodra fevkalade komiseri tayin edilir, muvaffakiyetle
3597. dönüşünde, Abdülaziz'in Mısır seyahatinden soma Anadolu ve Rumeli'ye gönderilen müfettişlerin
3598. Babialı'ye yaptıkları tavsiyeleri tetkike memur heyetin başına getirilir, ve 1862'de Ziya Paşa (o zaman henüz Bey)
3599. hakkındaki şikayet üzerine onun yerine Bosna - Hersek Müfettişi olur. Nihayet, 1865'de Kozan ıslahatına
3600. memur edilir. Yine 1865'de Meclis-i Hazain'e aza olur. Kozan ıslahatı, muvaffakiyetine ve devleti bir gaileden
3601. kurtarmasına rağmen, Fuad ve Ali Paşa'larla arasındaki dostluğu zedeler, onun için
3602. 1866-68 arasını İstanbul'dan uzakta, çok -geniş bir şekilde yeniden kurulan Halep vilayeti valiliğinde
3603. geçirir. Cevdet Paşa bu gerginliğin, bilhassa Derviş Paşa ile beraber Kozan'dan döner dönmez
3604. bu hareket için gösterdikleri masraflı azlığından çıktığını söyler. Ona göre, Babialı'nın bir sene
3605. evvel yaptığı yeni, bir istikraz için gösterilen mucip sebepler arasında bu Kozan hadisesi de bulunuyormuş.
3606. Bu memuriyete tayini esnasında kendisine Vezirlik rütbesi verilir. Bu suretle, bir iki defa
3607. Şeyhülislamlığı söylenen ve hatta son defasında Abdülaziz tarafından istenen, fakat eski dostları
3608. tarafından belki de bir daha nüfuzuna had çekilemez korkusuyla reddedilen Cevdet Efendi, ilmiye
3609. mesleğinden ayrılarak Cevdet Paşa olur. 1867'de Meclis-i Vâlâ'nın tekrar Divan'ı Ahkâm-ı Adliye ve
3610. Şura-yı Devlet adlarıyla iki meclise ayrılması üzerine Ahmed Cevdet Paşa 1868'de Divan-ı Ahkâm-ı Adliye
3611. reisliğine çağrılır ki, bilahare bu vazifenin adı Nezaret olur ve Cevdet Paşa'nın ta 1272'den beri
3612. fasıllı olarak çalıştığı “Kanun-ı Medeni” meselesi tekrar ortaya atılır. Kanun-ı Medeni'nin tercümesi için
3613. Midhat Paşa'nın ve bilhassa Ticaret Nazırı Kabuli Paşa'nın gayretlerine rağmen Cevdet Paşa
3614. Şirvani zade Rüşdü ve Fuad Paşa'ların yardımlarıyla- fikhın esaslarına göre bir kanun, yani «Mecelle»
3615. tertibi fikrini kabul ettirir ve Mecelle cemiyeti kurularak onun
3616. reisliğinde çalışmaya başlar. Hemen hemen yirmi senelik bir zaman tutacak olan bu çalışma
3617. onun, devrindeki asıl şöhretini yapar. 1870 nisanında azil ve Bursa valiliğine tayin
3618. edilirse de o vazife de elinden alınır ve Paşa boşta kalır. 1871'de Şura-yı Devlet Tanzimat dairesi
3619. reisliği ve Ali Paşa'nın ölümü üzerine ıslahat komisyonu azalığı vardır. Bu devrede
3620. Babialı'den Meşihat'a nakledilmiş olan Mecelle Cemiyetinde yeniden çalışması vardır. Bu
3621. kitabın onsuz çıkan altıncı kısmı bu esnada imha edilir, tekrar yazılarak basılır. Fakat,

3622. Mahmud Nedim Paşa ile geçinemediği için Maraş valiliğine tayin edilirse de gitmez. Midhat Paşa'nın
3623. sadrazamlığında - Mahmud Nedim Paşa tarafından teşkil edilmiş olan - bu vilayet ilga
3624. edilince İstanbul'a döner. Divan-ı Ahkam-ı Adliye reisi olur ve tekrar Meşihat'tan Babıaa'ye alınan Mecelle
3625. cemiyetindeki çalışmalara devam eder. Biraz sonra tekrar Şura-yı Devlet azalığına
3626. geçer, 1873'de Evkaf nazırı, Şirvani-zadenin sadaretinde yine aynı senede Maarif-i Umumiye nazırı olur, ilk
3627. tahsil işini ve idadiler meselesini ele alır. İdadiler için «Miyar-i Sedat» ile “Kavaid-i Türkiye”yi
3628. neşreder, “Kıyas-ı Enbiya”ya başlar. Divan-ı Ahkâm-ı Adliye dairesinde mülkiye memurlarına
3629. mahsus olan hukuk derslerini umuma açar. Galatasaray'a hukuk dersi koyar. Bir sene sonra
3630. Hüseyin Avni Paşa'nın sadaretinde hastalık dolayısıyla Mısır'a giden Kamil Paşa'nın yerine
3631. vekalet etmek için Şura-yı Devlet Mülkiye dairesi reis muavirliğine tayin olunur,
3632. ayrıca da Babıali'de dahili işlerde sadrazama yardım eder. Hüseyin Avni Paşa, Cevdet Paşa'nın
3633. kabiliyetlerini biliyor ve ondan elinden geldiği kadar fazla istifade etmek istiyordu.
3634. Buna rağmen 1874 senesinde Yanya'ya tayin ederek İstanbul'dan uzaklaşmasını istemesi,
3635. Abdülaziz'i hal'etmek hususundaki fikrine muhalefet eder korkusu idi.
3636. 1875'de Hüseyin Avni Paşa düşünce, ikinci defa Maarif nazırı olur ve az bir zaman sonra vazifesi Divan-ı Ahkam-ı Adliye
3637. nazırlığına nakledilir. Fakat çok kalamaz. Ticaret mahkemelerini adliyeye
3638. ilhak etmek gibi ufak tefek bazı icraattan sonra, sadrazam Mahmud Nedim Paşa'ya, yapacağı istikraz için
3639. rehine olarak, gümrüklerin ecnebi sermayedarlarına teslimi meselesinde şiddetle itirazı üzerine namlık
3640. vazifesi kalmak üzere Bulgaristan ahvâlini tetkike gönderilir (Mart 1876). İki ay sonra, zahirde muvakkat vazifesi ile
3641. dair rapor vermek ve hakikatte istikraz meselesinin mahiyetini anlamak için İstanbul'a dönüşünde aynı
3642. itirazları tekrar etmesi üzerine azledilir ve Suriye valiliğine tayin edilir. Fakat istikraz işi
3643. de bir talebe isyanı yüzünden kalır. Cevdet Paşa'nın kısa süren bu valiliği zamanında Abdülaziz'in hal'i ve
3644. Murat V'in cülüsü (1 Haziran 1876), Abdülaziz'in ölümü (5 Haziran 1876) Murad V'in hal ve Hamid II'nin cülüsü
3645. (12 Eylül 1876), gibi hadiseler oluyordu. Payitahtın bu karışık zamanında İstanbul'dan uzakta bulunan Cevdet Paşa,
3646. efkârı umumiyenin kanun-ı esasi müzakereleri yüzünden gerginleştiği bu sıralarda, Rüşdü Paşa sadaretinde
3647. (1 Ekim 1876) İstanbul'a çağrılır. Biraz sonra vazifesi Evkaf nazırlığına tebdil edilir. Midhat Paşa'nın
3648. Avrupa'ya nefyinden sonra Dahiliye nazırı olur. Elinden geldiği kadar harbi
3649. önlemeğe çalıştığı bu vazifede, Mevkib-i Hümayun taburları adı verilen gönüllü asker
3650. meselesinde büyük gayret sarf eder. Fakat şüpheyi davet ettiği için 1876'de tekrar Suriye
3651. valiliğine tayin edilir. Yine, aynı sene Ticaret nazırlığı ile İstanbul'a çağrılır.
3652. Hayreddin Paşa'nın başvekilliğinden sonra 15 gün Meclis-i vükelaya nezaret eder.
3653. 1879'da Adliye nazırı olur. Bu son vazifesinde imparatorluk adliyesine tam bir şekil vermeğe muvaffak olur ve
3654. böylece Tanzimat'tan beri sürüp gelen bir meseleyi halletmiş olur. Ayrıca, öteden beri açılması düşünülen
3655. Mekteb-i Hukuk'u açar (1880); orada Usul-i muhakeme-i hukukiye ve Belagat-i Osmaniye derslerini
3656. verir. Belagat kitabı bu meseleyi halleder. Yazık ki, hayatının en verimli ve başarılı
3657. devirlerinden biri olan bu nazırlığında Cevdet Paşa, Midhat Paşa davasıyla Abdülhamid'in
3658. sadece bir aleti olur. Mürettep bir muhakemenin bütün mesuliyetini üzerine alarak lekelenir,
3659. efendisinin emrini ifa hususundaki gayreti, yahut şahsi kini, kabine azasının haberi olmadan
3660. bizzat izmir'e giderek Midhat Paşa'yı getirmeğe kadar varır. Bu muhakemenin her safhası
3661. Abdülhamid kadar, Cevdet Paşa'nın da aleyhindedir (1881). Bir sene sonra da (1882 Ekim) Vefik Paşa'nın kırk sekiz saatlik
3662. başvekilliğinde azledilir ve tekrar Said Paşa- sadarete geldiği zaman aralarındaki
3663. açıklık yüzünden kabineye giremez. Abdülhamid bile, kirlettiği bu adamı unutmuş gibidir. Kendisine
3664. senelerden sonra ancak 1885'de Rumeli-i Şarkı komiserliği vazifesi verilir. 1886 senesinde tekrar Adliye
3665. nazırı olur, Umur-ı Maliye komisyonuna memur edilir. Girit Fermani komisyonuna reislik eder. Hatta
3666. bir zaman Padişahın hususi kameriliasına dahil olur. Bu seneler, “Hülasatü'l beyan fi te'lif-i Kuran”, “Hilye-i Saadet”
3667. ile “Kıyas-ı Enbiya”nın altı ve yedinci cüzlerinin yazıldığı senelerdir. Fakat 1890'da azledilir. 1895'de Bebek'teki yalısında
3668. ölür. **Bazı dikkatler** Cevdet Paşa, Tanzimat'ın ve bilhassa Reşid Paşa devrinin benimsediği
3669. medresedir. Onda, her şey bu iki muhitten gelir. Yetiştirdiği devrin ana vasıfları olan çizgilerle
3670. bütün eserini izah etmek kabildir. Devri gibi kurucu, yapıcı ve uzlaştırıcıdır. Devri

3671. gibi Avrupa'ya hayran ve medeniyetçidir. Terakkiye inanır. Buna karşılık, bu terakkinin milliyetin esası
3672. gibi aldığı din ve şeriat kadroları içinde temin olunmasını ister. Örf ve adete, ihmalî caiz
3673. olmayan bir realite gibi bakar ve muhafazasında son derece ısrar eder. Kıymetler cetveli, biraz
3674. derine inebilecek herhangi bir değişimin aleyhinde idi, denecek kadar eskiye sıkı sıkı bağlıdır. Bütün
3675. Tanzimatta görülen bu ikilik, hayatının her merhalesinde adeta birbiriyle karşılaşır. Garip bir talihle,
3676. medresenin ve bir türlü nail olamadığı meşihatın karşısına asrın tesisleri daima onun eliyle
3677. dikilir. O, ilk Adliye nazırıdır, ilk Darülmualimin müdürüdür, ilk Hukuk mektebinin
3678. açıcısıdır. Denebilir ki, içinden yetiştiği sınıfın hayat sahasını ve statüsünü her sahada biraz daha
3679. daraltır. Hazırladığı Mecelle vasıtasıyla fikhını, asıl malî olması lazım gelen hayata yadıkça,
3680. asırlardır onu benimseyen zümrenin ve müesseselerin fonksiyonunu adeta hiçe indirir. Hayatının birçok
3681. tesadüfleri gibi, iç dramı da bu bağlılık ve zarurî kopuştan gelir. Çünkü Cevdet Paşa'nın bir dramı
3682. vardır. O, bir tereddüdün adamıdır. İlk gençlik seneleri Fatih camii ile Murat Molla dergahı
3683. arasında sallanır. Ondan sonra Reşit Paşa konağındaki hayatın, Reşid Paşa'ya olan
3684. sevgisinin, dünya işlerine merak ve teccüsün, kendisini sürüklediği yolda, kat'i dönüş kararını
3685. her an geciktirerek bir eşikte imiş gibi, kararsızlık içinde yaşadığı seneler gelir. Kendisini iyiden iyiye
3686. Tanzimat'a verdiği anlayınca birdenbire yalnızlığı başlar. Ömrü boyunca tekrar
3687. etmekten çekinmediği tarafsızlığı bu yalnızlığın neticesidir. O, ulema
3688. sınıfı içinde asrını tanımış ve sevmiş, arkadaşları olan paşalar arasında zümresinden
3689. kopmuş insan sıfatıyla yalnızdı. Bunun dışında, üzerinde durulacak asıl vasfı
3690. çalışkanlığıdır. Hayatı, işin terbiyesi, işin zaferidir. 1850'den 1895'e kadar memlekette yapılan şeylerin
3691. büyük bir kısmı onun eseridir. Adliye, Maarif, Ticaret, Dahiliye, Evkaf nezaretleri asıl teşkilatlarını
3692. onun nazırlık zamanlarında tamamlar. Başta Mecelle olmak üzere yeni yapılan kanunların çoğu onundur.
3693. Ceza, Ticaret ve Arazi kanunları onun kavrayıcı ve amelî zekasının mahsulüdür. Meclis-i Maarif, Meclis-i Vela
3694. Ve Şura-yı Devlet'teki vazifeleri, muhtelif nazırlıkları, valilikleri ve zaman zaman memur edildiği ıslah ve
3695. tenkil cinsinden fevkalade vazifeler gibi hakikaten mühim ve yorucu işlerin arasında başta
3696. Tarih-i Cevdet olmak üzere telif ve tercüme 30 cilde yakın, devri için daima ön safta kalan bir
3697. eseri ve onu destekleyecek fikri mesaiyi devam ettirebilmesi hakikaten şartı bir şeydir.
3698. Abdülhamid, onun İstanbul'a gelişinin ellinci yıldönümü o kadar iltifatla
3699. kutlarken memleketin bir numaralı iş adamını mükafatlandırıyor. Bu büyük çalışmanın bir başka eşini
3700. görmek için kendisinden çok daha büyüklere çıkmak lâzımdır. Bu çalışmada devrinin ne
3701. olsa yine en mükemmel tahsil ananesinden - yani medreseden - gelmesinin payını unutmamalıdır. Bizdeki
3702. skolastiğin en iyi tarafıyla, işe kelimenin manasını öğrenmekle başlayan o sabırlı çalışma
3703. ile yetişmişti. Fakat doymak bilmeyen bir teccüsün daima beslediği bilgisi, medresenin çok üstündedir.
3704. Daha talebiliği sıralarında onun, şark ilimlerini öğrenmek isteyen başka muhitlerden
3705. yetişmiş nesil arkadaşlarına ders vererek, karşılığında riyaziye, mihanik ve müsbet ilimler
3706. öğrendiğini yukarda gördük. Zaten onda öğrenmek esastır. Çabuk ve iyi öğrenir. Sonuna doğru bu
3707. zihni melekeyi adeta makinalaştırır ve bir metod gibi, kendisine gösterilen her sahaya tatbik
3708. eder. İdarede, teşkilatta, kanun hazırlamakta, diğer fikri çalışmalarının hepsinde,
3709. mevzuunu gittikçe daha sıkı yakalayan bir anketle işe başlar. Bilhassa İşkodra'da ve Bosna - Hersek'teki
3710. muvakkat idari vazifelerinde gösterdiği başarıların sırrı mahallinde yaptığı bu tetkiklerdedir.
3711. Mevcudu bilmek ve ayıklamak! İşte, «Kavaid-i Osmaniye» ile «Tarih-i Cevdet»i, «Mecelle»yi, onun
3712. kaleminden çıkmış bir yığın nizamname ve talimatnameyi, fikir ve teşkilat sahalarındaki başarılarını hep
3713. birden izah edebilecek formül konusuna göre bazen bu formül Tanzimat'ın belli başlı
3714. sualleri olması lazım gelen «Bizde nasıldı? Garp'ta nasıldır?» şekline girer. Bütün bunlara, çok
3715. kavrayıcı bir zekayı, kendisini halkla birleştiren, halkı ve hayatı anlamasına yardım eden yerli
3716. bir zihniyeti - o daima ayıklanmış eskidir - meseleler karşısında şaşırmasına imkan bırakmayan ve bazen en
3717. kısa ve iyi yolu bulan bir aklı selimi ve bir nevi halk realizmini, uzun müddet kuliste yaşamasından
3718. gelen iç siyaset ve insan bilgisini de ilâve edelim. Uzun zaman Reşid Paşa ile beraber yaşamış,
3719. ona sırdaş olmuş, Ali ve Fuad Paşa'larla kapı yoldaşlığı etmişti. Cevdet Paşa gibi dikkatli ve

3720. muvaffak olmağa azmetmiş bir adam için bundan kuvvetli bir mektep bulunamazdı. Bütün bu meziyetlerin,
3721. bilhassa yaşadığı zamanlar için, onu nasıl faydalı bir unsur yapacağı anlaşılır. Burada «unsur» kelimesini
3722. tam yerinde kullandığını sanıyorum. Bu kelime, Paşa'nın şahsiyetini yapan esas çizgilerden bir
3723. başkasını verir. Filhakika, siyasette hiçbir vakit birinci sınıf adam olmamış, daima tabi kalmıştır. İstiklalini
3724. hayatın karsısında değil, kendisine gösterilen muayyen bir işin içinde, veyahut her şeyin dışında
3725. serbest tenkit mevkiinde bulanlardandı. Koca Reşid Paşa devrinde, bu vezirin itimat ettiği
3726. adamdır; Abdülaziz devrinde ilk önce Paşaların dostu ve emindir, onlarla bozuşunca
3727. Abdülaziz'in teveccühüne dayanır ve iç politikada bir muvazene unsuru olur. Abdülhamid
3728. devrinde ise düpedüz alettir. Devrini ve insanlarını muhtelif eserlerinde o kadar ısrarla ve o kadar
3729. büyük prensipler namına tenkit eden bu adamın birdenbire Midhat Paşa
3730. muhakemesindeki kötü mevkie düşmesinin sebebi, şahsiyetindeki bu noksan olsa gerektir.
3731. Ne muhafazakarlığı, ne Abdülaziz Han'ın katline gerçekten inanması, ne
3732. Abdülhamid mutlakiyetinin memleketteki fikir anarşisine son vereceğini ümit etmesi, - 93 mağlubiyetini
3733. hazmedemeyen, fakat bunu mesela Namık Kemal ve Abdülhak Hamid'den çok başka türlü
3734. aksülamellerle gösterenlerdendir - dışardan ve yukardan alınan emirle idare edilen mürettep ve haksız bir
3735. muhakemenin mesuliyetini üzerine almak ayıbından onu kurtaramaz. İzmir'e kadar
3736. gidip Midhat Paşa'nın tevkifi ve İstanbul'a getirilmesi hususundaki gayretleri ise- bu lekeyi
3737. büsbütün ağırlaştırır. Bütün bunlara bir tek mazeret vardır: Cevdet Paşa'nın şahsiyetindeki istiklalsizlik!
3738. Kullanan elle şahsiyeti adeta değiştirir. Tanzimat ondan arkadaş istemişti; o, arkadaş oldu.
3739. Abdülhamid'in sadece alete ihtiyacı vardı; Cevdet Paşa illet oldu. Şurasını da
3740. söyleyelim ki, Cevdet Paşa bilhassa Reşid Paşa'nın ölümünden sonra sarayla daima
3741. münasebette idi. Dikkat edilecek ikinci nokta da, yeni bir devlet makinesinin kurulması zaruretin
3742. inanmakta beraber, sonuna doğru Tanzimat'a karşı onda bir aksülamelin uyanmış olmasıdır. 1839'dan sonra
3743. memlekette teessüs eden yüksek memur aristokrasisinin ve Babiali istiklalinin, işleri büsbütün
3744. karıştırdığına, büyük bir kurulma hareketi için lazım gelen sükuneti temin edemediğine, para
3745. ve nüfuz dalavereleri arasında büyük ve esaslı menfaatlerin kaybolduğuna inanıyordu. “Maruzat” ve
3746. «Tezahir-i Cevdet»e, o kadar çok sevdiği Reşid Paşa'nın bile devrinin zaaflarından kurtulmadığını
3747. anlatırken kullandığı dil, ümitsizliğin dilidir. Bütün bunlar ona, sarayı, devlet
3748. işlerindeki anarşiyi önleyebilecek bir silahla teçhiz etmek fikrini vermiş olabilir. Fakat bu
3749. mülahazalar, Midhat Paşa muhakemesinin ayıbını gideremez. Bu muhakeme ve onun şeametli
3750. neticesini bir tarafa bırakırsak, Cevdet Paşa'yı devrinin ahlaklı ve umumi menfaati düşünen
3751. adamlarından biri olarak kabul etmemek kabil değildir. Yaşadığı devirde pek az insan onun
3752. kadar haklı dövüşmüştür. Şimendifer meselesinde, Mahmud Nedim Paşa'nın istikraz işlerinde daima en
3753. tehlikeli celadetleri göstermekten çekinmemiştir. Kanun-ı Medeni tercümesinde de kendi görüşünün tam
3754. müdafaasını yapar. Çocukluğundan beri tanıdığını sık sık söylediği Midhat Paşa'ya karşı
3755. olan kininin başlangıcı, belki de öteden beri kabul edildiği gibi bu münakaşalardır. **Eserleri**
3756. Cevdet Paşa, tarihten hukuka, gramerden ölçülere, mantık'tan belagate kadar büyük küçük bir yığın eserin
3757. sahibidir. İškodra ve havalisi, Kafkasya ve Kırım için, Ermeniler ve Ermeni dini için yazdığı
3758. küçük monografileri, muhtelif takrizlerini, lahiyalarını ve yine Fuad Paşa ile beraber yazdığı
3759. Şirket-i Hayriye nizamnamesinden başlamak üzere, kaleme aldığı bir yığın nizamname, talimatname ve
3760. tefsirleri ilâve edersek bu yığın, insanı şaşırtacak şekilde kabarr. Bu eserde dikkat edilecek
3761. ilk nokta, hemen hiçbir sahada kendiliğinden işe girmemesi, daima resmi bir iş üzerine,
3762. yahut iş ve durumun zoruyla çalışmasıdır. Öbürlerine nisbetle daha serbest görünen «Kavaid-i Osmaniye» ve
3763. Şirket-i Hayriye nizamnamesinde bile böyledir. Bunlardan birincisi, açılacak olan Encümen-i Daniş'in
3764. çalışmasına bir mukaddeme idi. Bu encümenin imla ve dil hakkındaki kararlarına evelden cevap
3765. veriyordu. Nizamname ise, tabiatıyla şirket fikrinden doğar. Bundan sarfinazar, bu iki teşebbüs
3766. de yine tek başına değildir, hiç olmazsa Fuad Paşa ile beraberdir. Bu müşterek çalışma Cevdet Paşa'dan her
3767. zaman görülür. Baştan aşağı son şeklini kendisinden alan «Metn-i metin» ve «Mecelle» hep bir
3768. komisyonun mahsulü olduğu gibi, “Tarih”inin de Hoca Sahak gibi mütercim - yardımcıları daima vardır.

3769. Hakikatte, o devrinin en büyük çalışma cihazlarından biriydi ve bütün ömrünce
3770. gösterilen ihtiyaçları karşılamıştı. Tanzimat'ın ilk merhalede gördüğü boşlukları doldurmakla işe başlar
3771. ve sonuna kadar öyle devam eder. “Tarih-i Cevdet” kendisine encümenin kararıyla sipariş edilir.
3772. «İbn-i Haldun» tercümesi o yoldan gelir. «Miyar-i Sedat», «Belagat-ı Osmaniye», «Kıyas-ı Enbiya» hocalık devirlerine
3773. aittir, «Kırım ve Kafkasya» risalesi Paris konferansına hazırlıktır. Bunlar gibi, «Takvimü'l-edvar» risalesini
3774. Şura-yı Devlet'in bir suali üzerine yazar. Şair Fehim'in, Kuşadalı'nın meclislerinde tam bir şiir ve sanat
3775. dilettanı olarak yetişen, Reşid Paşa'nın ve kapı yoldaşı arkadaşlarının gazellerini tahmis ve tanzir eden,
3776. Fuad Paşa ile müşterek gazeller yazan ve Reşid Paşa'ya devrinin galiba en bilgiç
3777. kasidelerini sunan genç ve çok gayretli softa, şahsi meziyetlerini gösterir göstermez, durmadan iş başına
3778. çağrılır. Onda asıl çalışma, işi üzerine aldıktan sonra başlar. Eserlerinde o kadar muvaffakiyetle
3779. meşgul olduğu mevzuların çoğu, bu eserlere başladığı zaman kendisi için yabancı olan mevzulardır.
3780. “Kavaid-i Osmaniye” müellifi, edebiyatı sevmekle beraber dil meseleleri ile ozamana kadar ancak Arab
3781. gramerini öğrenirken uğraşmıştır. Fakat başladıktan sonra, ömrünün sonuna kadar bu işin
3782. üzerinde durur. Ve nihayetinde «Tevarihü'l-hülefa»nın son cüzünde hece vezninin, türkçenin
3783. hakiki vezni olduğunu iddia edecek kadar derinleşir. Ömrünün büyük
3784. abidesi olan tarihine başladığı zaman, tarih için hiçbir hususi zevki yoktu. Kendisine sipariş edilen iş
3785. bittiği zaman en büyük müvverrihlerimizden biri olur. Aynı şeyi “Mecelle”de görürüz. Bu komisyona
3786. aza olduğu zamana kadar fıkıhla ciddi şekilde uğraşmadığını muhtelif eserlerinde söyler. Birkaç sene
3787. sonra ise Tanzimat'ın büyük hukukî tesislerini o yüklenir. İyi manasında skolastiğin verdiği
3788. o mantık terbiyesi, tefekkür mümâresesi, edebiyata olan sevgisi, başladığı işi behemehal başarmak hırsı
3789. – kalemî mürekkebe batırdığı andan itibaren, kendisini ölümüne kadar o işe bağlanmış
3790. sananlardandır - kavrayıcı zekası, öğrenmek iştihası ve öğretici insiyakı, nihayet bu cins adamlarda daima
3791. görülen ve hususi bir metoda çok benzeyen zamana sahip olma şekli, - Cevdet Paşa için zaman
3792. darlığı yoktur, bu demektir ki zamanı israf etmez - işe koyulduğu zaman mücehhez olduğu
3793. asıl vasıflardır. Bunun dışında kalan her şey, başta, o geniş tebahhuru olmak şartıyla, iş başında ve
3794. çalışırken kazanılmıştır. Bugün bizi şaşırtan bu muazzam eserin arkasında altmış senenin sabır ve gayreti
3795. vardır. **Tarih-i Cevdet** Bu eserde tarih ön safta gelir. Cevdet Paşa, bugün ve gelecek zaman için her
3796. şeyden evvel müvverrihtir. Bunun bir sebebi eserin ehemmiyeti ise, öbürü de tarihin kendisi için
3797. bir disiplin olması, bütün diğer çalışmalarının, ana yatağı besleyen küçük sular gibi hep oraya
3798. akmasıdır. Cevdet Paşa, Peçevi'ye, Ali'ye, Katib Çelebi'ye, hatta o kadar lezzetli ve dikkatli olan Naima ile
3799. Şarihü'l-Mennar-zade'ye rağmen en büyük müvverrihimizdir. Yukarıda söylediğim gibi, Paşa, tarihini
3800. resmi karar üzerine yazmıştı. 1851'de açılan Encümen-i Daniş, 1774'den 1826'ya, yani Kaynarca'dan Vak'a-i Hayriye-ye
3801. kadar zaman için Hammer'i tamamlayacak bir tarih yazmak vazifesini ona vermişti. Sonradan irade-i seniyesi
3802. de çıkan bu karar, ona otuz senelik bir çalışmanın yolunu açmıştır. Cevdet Paşa,
3803. seleflerinden çok hususi bir görüşle ayrılır. Hammer'in çalışmasında kendisine büsbütün başka bir örnek
3804. bulan müvverrih, yetiştiği devrin görüş zaviyesinden, bu devir tarafından inkar edilen bir
3805. devre bakar. Filhakika, devrinin bir aksülamel devri olmasının kendisine
3806. verdiği tenkit imkanı ve hürriyeti, Cevdet Paşa'nın mazhariyetlerinden biridir. Fakat, eskilerden asıl ayrılış
3807. noktasını vesikalar karşısındaki vaziyetinde aramalıdır. Cevdet Paşa her şeyden evvel iyi bir
3808. vesikacıdır. Kitabının mukaddemesinde bir kısmını zikrettiği kaynakları, onun ne
3809. kadar ciddiyetle işe giriştiğini gösterir. Vakıa, garplı manasında büyük bir alim olan ve şark dilleriyle
3810. beraber, Yunanca, Latince'den başka, belli başlı bütün Avrupa dillerini bilen Hammer'in kaynaklarının
3811. yanı başında Cevdet Paşa'nın kiler epeyce zayıftır. Diplomatik vesikalarla, bazı mevzulara ait garp eserleri bir
3812. yana bırakılırsa bu kaynaklar daha ziyade bir taraflı kalırlar. Fakat, imkanlarının içinde mütalea
3813. edilince müvverrihimizi beğenmemek kabil değildir. Onun elinden geçen bir vesika veya
3814. kitaba tekrar müracaat etmek ihtiyacı hemen hemen duyulmaz. Cevdet Paşa,
3815. okuduğu bir metnin can alıcı noktalarını bulup çıkarmasını bilir. Diğer taraftan vuzuh merakı,
3816. onun hiçbir meseleyi yarım anlatmasına müsaade etmez. İbn-i Haldun'un bu son şakirdi,
3817. imparatorluğun tarihini adeta müesseselerinin tarihinde mütalaa ediyor düşüncesini

3818. uyandıracak kadar derin bir perspektifle cemiyetimizi garplaşmağa götüren hadiselerin üzerinde durur.

3819. Muayyen bir görüşün müdafaasını yapan ve bu yüzden zaruri olarak tenkit fikrine dayanan bir

3820. eser için bundan tabii bir şey de olamazdı. «Tarih-i Cevdet»i tamamlamak daima mümkündür. Her yeni

3821. bulunan vesika ona bir şeyler ilâve edectiktir. Fakat, doğrudan doğruya bize ait

3822. kısımlarında yanlışını bulmak güçtür. Vesikalarını çürütmek ise pek kabil değildir. «Tarih-i Cevdet» için bir

3823. tenkit eserdir, dedim. Filhakika bu vasıf, eserin konusu olan zamanda vardır. 1774 ile 1826 arasındaki devir,

3824. imparatorluğun kökünden sarsıldığı devirdir. Bir taraftan hudutlar kat'i mahiyetini

3825. kaybeder, koca imparatorluk harice karşı adeta emniyetsiz yaşar. Diğer taraftan ise

3826. cemiyet hayatı bütün müesseseleri ile bir ihtilal manzarası gösterir. Bu seneler, yukarki hülasamızda

3827. gördüğümüz gibi, bir medeniyetin içten tükendiğini anladığı acı gerçeklerin devridir. Bu itibarla

3828. bu çözüme manzarasının yanı başında gittikçe artan, her şeyi yeniden kurmak ihtiyacı

3829. hissedilir. Bu değişikliğin mühim ve çok mütereddüt merhalelerinden biri olan 1774'den sonraki

3830. uyanış ile 1826'nın kati hareketi arasındaki bu karışık, melalli, neticeleri daima kendilerinden şümlülü vak'alarla

3831. dolu elli iki seneyi alır. Bu elli iki sene içinde Selim III devrinin her bakımdan

3832. ehemmiyetli olan o kısa rönesansı, Mısır ve Yunan işleri, cemiyet hayatımızı ileriye doğru hamlesinde

3833. daima sarsan bir yığın cezir ve med vardır (52). Görülüyor ki, «Tarih»in mevzuu, eski

3834. imparatorluğun son selamet çaresi gibi görünen bir fikrin, hadiselerin yardımı

3835. ile - ve tıpkı bu yardım gibi, araya koyduğu engellerle - zaferinin tarihidir. Bu zaferin ilk merhalesi 1826'dır.

3836. İkincisi ise, yenileşme hareketinin asıl kafi ve bütün cemiyet hayatına şamil şeklini alır

3837. görüldüğü 1839, yani Tanzimat'ın ilanı olacaktır. Böyle bir mevzu ister istemez bir tenkit fikrini, hatta

3838. onun üstünde bir şeyi, bir iddiayı taşır. Fakat bununla da kalamaz, cemiyet hayatını bütün müesseseleriyle

3839. görmek lazım gelir. Cevdet tarihini dolduran ve nihayet son tab'ında müstakil birer etüd

3840. şeklinde bir cilt haline gelen hususi bahisler bu yüzdendir. Unutmamalı ki, bu istidatlar bizde

3841. devlet müesseseleri tarihine ait ilk büyük ve ciddi tecrübelerdir. Bu suretle «Tarih-i Cevdet», kendi kadrosu

3842. içindeki zamanı, bütün tafsilatıyla, az çok eskiyi devam ettiren bir şekilde anlatırken, bir taraftan

3843. da tarihçiliğimiz için çok mühim, hatta tamamıyla yeni olan bir monografiler usulünü

3844. açmış olur. (52) *Namık Kemal, tarihin XI. ve XII. ciltlerinin neşri üzerine Cevdet Paşa'ya gönderdiği bir*

3845. *teşekkür mektubunda eserin 1826'da, yani Vak'a-i Hayriye ile bitireceği yerde, niçin Mısır*

3846. *meselesinin sonuna kadar devam etmediğini sorması üzerine, Cevdet Paşa, Encümen-i Daniş kararının*

3847. *bu tarihe kadar olduğu cevabını verir. Bu hususta Sadullah Paşa'ya yazdığı mektup daha*

3848. *sarihdir. Paşa orada, yaşadığı devre yaklaştıkça tarih yazmaktaki güçlükten ... diye*

3849. *bahseder.* Bütün bunları söyledikten sonra, müverrihin fikir hayatımızdaki yerine

3850. geçebiliriz. Cevdet Paşa, devlet adamı sıfatıyla nasıl Tanzimat ve medresenin birbiriyle kaynaşması ise,

3851. müverrih olarak da eski ile yeninin böyle bir kaynaşmasıdır. Garbın hiç de cahili olmamakla (53)

3852. beraber, tarihçi sıfatıyla ona borçlu olduğu büyük bir şey yoktur. Tarih telakkisi, mukaddimesini tercüme

3853. ettiği İbn-i Haldun'dan pek ileriye gitmez. Ve tarihi de, kendisine ait meziyetler bir tarafa bırakılırsa

3854. çok dikkatli bir telhis ve teltikin ötesine geçmez. Devrinin görüş zaviyesi müstesna, onu

3855. diğer müverrihlerden ayıran belli başlı vasıf, çalışkanlığı ve dikkati, vuzuhu, daima uyanık ve

3856. etraflı oluşudur. İlk yetişme çağlarından sonra, hatta memlekette uyanan ve muhtelif kollarla İnkışaf

3857. eden fikir hayatının bile onda belli başlı bir tesirini bulamayız. Bir bakıma göre 1309'da o, tek bir ada gibi

3858. ciltlerin çıktığı senelerin, 1851 ile 1855 arasının birçok hususiliklerini devam ettirir. Vakıa

3859. üslubunda az çok bir değişiklik göze çarpmaz değildir. Fakat bu değişikliğin sırrı yine

3860. kendisindedir. Bu üslup kendi geleneğinde kapalıdır. Onun dili, eskinin kendi

3861. içinde yaptığı bir ayıklamadır. Daima güzel ve bize yakın kalmakla beraber, nesrimizin

3862. gelişmesinde hemen hiç tesiri olmaması bu yüzdendir. Söylemeye hacet yok ki «Tarih-i Cevdet», muhafazakar

3863. terakkici veya muhafazakar medeniyetçi görüşüyle çok vahim bir devrin tenkidini

3864. yaparken, aynı zamanda yaşadığı devrin de tenkidini yapmış olur. Son ciltlerde

3865. yavaş yavaş "efkar-ı umumiye" kelimesinin ağır basması şayanı dikkattir. Paşa, Yeniçerilerin imhasını

3866. hükümetin, sarayın gayretlerinin yam başında hemen hemen biraz da efkarı umumiyenin zaferi gibi bayağı, o

3867. kalabalıkta, aynı hislerle mütehasis imiş gibi, o halkla beraber çarpışmış gibi anlatır(54). Esasen
3868. Cevdet Paşa'da kalabalık ve muharebe tasvirleri bazen çok güzeldir, bu sahifelerdeki canlılık, bize bu
3869. efkar-ı umumiye, mefhumunu Bu hususta muhtelif kaynaklar ve toplu bilgi için Ebulula Mardin
3870. (53) Muallim M. Cevdet, hocası Selim Sabit'e aften Cevdet Paşa'nın Michelet, Taine, Hammer, Buckle, Maculay ve
3871. Montesquieu gibi garp tarihçilerinden istifade ettiğini söyler. (54)Cevdet Paşa'nın bir tarafıyla bir halk
3872. hareketi gibi anlattığı Vaka-i Hayriyye'nin yazılışında acaba, Büyük İhtilal'in her safhasını bizzat içinde
3873. yaşamış gibi anlatan Michelet'nin uzak da olsa bir tesiri var mıdır? Filhakika çok muhtemeldir ki,
3874. Hoca Sahak gibi, ecnebi kaynaklar hususunda kendisine yardım edenler, bu eseri onun için
3875. kısmen tercüme etmiş olsunlar. Paşanın Hammer tarihini de tam okuyup okumadığı keyfiyeti
3876. tahkike muhtaçtır, aşağı yukarı tarihten aldığı en mühim ders gibi gösterir. Filhakika, biz bu
3877. efkar-ı umumiye fikrini "Tezakir"de ve "Maruzat"ta aynıyla bulacağız. **Tezakir-i Cevdet ve Maruzat**
3878. Cevdet Paşa'nın «Maruzat» ve «Tezakir-i Cevdet»le çok kuvvetli bir hatıra muharriri olduğunu söyleyelim. Bu
3879. kitaplar Tahkiye itibariyle Türkçenin ihmal edilmeyecek eserleri arasındadır. Bir hazırlık mahsulü
3880. olmadıkları ve Paşa'nın yaşadığı devirde görüp duyduklarını, yahut düşündüklerini naklettikleri için
3881. onun müşahede kudretini vermeleri itibariyle de ehemmiyetlidirler. Cevdet Paşa'da büyük hatıracıların
3882. birçoğu gibi, sıkmadan kendisinden bahsetmek kabiliyeti vardır. Bu mazhariyetin ilk sırrı hikâye
3883. edişteki rahatlıktır. Bununla beraber unutmayalım ki, Paşa bu eserlerde kendisinden ve yaşadığı
3884. devirlerden bahsetmekle beraber, ne "Tezakir" ne de «Maruzat», tam bir hatıra veya hayat hikâyesi değildir.
3885. Birincileri, vezir olması üzerine vak'anüvislikten ayrıldıktan sonra halefi Lutfi Efendi'ye, büyük
3886. meşguliyetleri esnasında bir türlü yazamadığı vekayinamesine ait resmi kağıtları gönderirken
3887. yazmıştı. Bu kırk tezkere, son kısımları kendi hayat ve hatıraları dahil olmak üzere Abdülmecid'in
3888. cülusundan 1313 senesine kadar olan hadiseleri bazan kısa not şeklinde ve bazan da geniş
3889. teferruatıyla anlatır. Bu itibarla tam manasında şeklini almış bir eser denemezse de
3890. içindekiler düşünülecek olursa devri için eşsiz bir vesikadır. «Maruzat»a gelince, şahsi bir
3891. iradesi üzerine Abdülhamid'e takdim için yazılmıştır. Osmanlı Tarih Encümeni mecmualarında elde
3892. bulunan kısımları çıkan «Maruzat», bahsettiği iş veya zaman için, Tezkerelerin bir nevi hülâsasına benzer.
3893. Şekil itibariyle de daha bitmemiş fikrini verir. Her ikisinde de, cazibesine kapıldığımız
3894. hikayecinin arkasında, etrafını, iktidar mevkiindekilerin ruhi hallerini, kendi şahsi menfaatlerini düşünen
3895. devlet adamının daima kendisini hissettirmesiyle yakın mazinin hiçbir zaman unutulmayacak iki mühim
3896. şahidine benzer. Cevdet Paşa, gören ve gördüğünü, ne kadar sonra olursa olsun, ilk intibah
3897. sıcaklığını pek kaybetmeden anlatan adamdır. Ufak tefek hatıra yanlışlarına rağmen bu hayat
3898. sıcaklığı, bu eserlerin büyük hususiyetini yapar. Abdülmecid devrinin İstanbul'unu,
3899. Kırım harbi sıralarındaki zevk ve hayat değişikliğini, mali güçlükleri ve buhranları
3900. anlatırken paşanın garplı bir muharrirden hiçbir farkı yoktur. Reşid Paşa, Damat Mehmet Ali Paşa,
3901. Şeyhülislam Arif Hikmet Beyefendi, Arif Efendi, Ali ve Fuad Paşa'lar, Fethi Paşa, Mütercim Rüşdü Paşa, Midhat Paşa,
3902. bu tezkerelerde sırasıyla gözümüzün önünde, hem çok defa kulisteki çehreleriyle yaşarlar. Halefi
3903. Lutfi Efendi'ye, aradan hiç olmazsa "bir karn geçmeden" bir devrin tarihi
3904. yazılamayacağını söyleyen Cevdet Paşa, Abdülmecid ve Abdülaziz devirlerinin hadiselerini anlatırken,
3905. muasırları hakkında duyduklarını olduğu gibi ortaya dökmekten çekinmez. Billhassa Mehmed Ali Paşa ile
3906. Reşid Paşa arasındaki rekabete, Ali ve Fuad Paşa'ların hususi hayatlarına, Abdülaziz'in hal'i gibi
3907. hadiselerine onun getirdiği ışık, hakikat en ehemmiyetlidir. Bu iki eserin bir ehemmiyeti de örneksiz
3908. yazılmalarıdır. Filhakika «Tarih-i Cevdet», kendisinden evvelki müverrihlerin eserlerinden istifade edilerek
3909. yazılmıştır. Bu son iki ciltte beğendiğimiz birçok şeylerin, Cevdet Paşa'dan ziyade, kronoloji sırasıyla takip
3910. ettiği seleflerine ait olması ihtimali vardır. Bu itibarla kitabın mukayeseli bir tetkiki
3911. çok lazımdır. Halbuki bu sonuncuların örneği yoktur. Tarihte portre çizmekten çekinmeyen
3912. Cevdet Paşa, hatıralarında ancak karakter tasviri ile iktifa eder, yahut sadece açık tenkitle, küçük
3913. fakat aydınlatıcı fıkralarda kalır. Bence, Paşa'yı gerek mizaç, gerek şahsi kudretlerinde en iyi
3914. gösteren eser, bazı yerlerini adeta müsvedde halinde bıraktığı bu son yazılarıdır. **Uslûp** Cevdet Paşa'nın
3915. üslubunu bize üç kitap verir. Bunlardan birincisi «Tarih»tir. Ciltten cilde dilinin

3916. birkaç sene içinde nasıl değiştiğini göstermesi itibarıyla de tarih, ön safta gelir. İkincisi Arapçadan
3917. tercüme olan “Metn-i Metin”dir. Bu yüz mantık kaidesinin vecize kuvvetli, Türk nesrinin
3918. tarihin de belli başlı bir hadisedir. Üçüncüsü olan «Kıyas-ı Enbiya»da ise bu dil, eskinin tasfiyesi ile
3919. varılabilecek son kemal noktasına varır. «Kıyas-ı Enbiya» ile biz, bir kere daha, edebiyatta örnek meselesinin ne
3920. kadar ehemmiyetli olduğunu anlarız. Cevdet Paşa'nın “Kavaid-i Osmaniye”sinin çıktığı seneden
3921. “Kıyas-ı Enbiya”nın son cüzülerinin neşir tarihi olan 1896 senesine kadar Türk nesri, üst üste Şinasi,
3922. Namık Kemal, hatta Paşa'ya çok yakın bir merhaleden işe başlayan Ziya Paşa ve Ahmed Midhat Efendi'nin
3923. tecrübelerini, Türkçeye getirdiklerini görmüştü. 1870'den sonra ise, Recai-zade'de, Sami Paşa zade Sezayi Bey'de,
3924. Nabi-zade Nazım'da Türkçe, içten ve dıştan bir ikinci değişikliğe hazırlanıyordu.
3925. Cevdet Paşa ile bütün bu muharrirlerin üslûbu arasındaki fark, onların daha ziyade dışarıya
3926. bakması, esaslı veya esassız, fakat daima şuurlu, yahut hiç olmazsa özentili bir dikkatle yabancı örnekler
3927. karşısında, hususi bir duyuş ve görüş şeklinin peşinde koşmalarıydı. Buna mukabil,
3928. Cevdet Paşa'nın üslûbu şark dünyasının dışına çıkmadan, muayyen bir dil telakkisinin
3929. içinden geçerek süzölmüştür. Onun içindir ki, büsbütün ayrı bir hususilik taşır. Onda mizah,
3930. tasvir, hareket hep eskidir. Fakat bu eskilik onun maziden ayrılmaması demek değildir. Hatta aksine
3931. olarak, bir Ali veya Naima'nın, hatta kendisine o kadar yakın olan bir Esad Efendi'nin yanı başında bu
3932. Tanzimat aliminin çehresi ne kadar değişik görünürse, bu üslûp da, son halkası olduğu mazi eserlerinin
3933. yanı başında o kadar değişik görünür. Eski nesrin yukarda da söylediğimiz gibi, asıl hususiyetini yapan
3934. seci' ve cinas ve nükte sanatlarıdır. Daha tasfiye edilmiş şekilde olsa bile, Cevdet Paşa'nın
3935. nesrinde bu iki sanat mevcuttur. O da, oyun yapmaktan hoşlanır. Mustafa III 'ün orduyu ıslahı
3936. düşündüğü sıralarda ölümünü, behemehal bu fikri sabite en uygun şekilde söylemek için
3937. «talimhane-i fenadan» tabirini bulur. Seci'de ise, mesela Şinasi'de olduğu gibi, onu nesrin
3938. bünyesine tamamiyle mal edemez. Fakat eskilerde olduğu gibi de bir haşiv
3939. şeklinde büsbütün başı boş bırakmaz. Hülasa, eskilerde lüzumsuz bir süs olan bu oyunlar onda
3940. üslubun bazan yardımcı olurlar, bazan da cazibesini verirler. Diğer taraftan aşağıda
3941. Ebüzziya'nın ağzından da öğreneceğimiz gibi, ilk Türk gramerinin muharriri, “Metn-i Metin”
3942. tercümeleleri bir tarafa bırakılırsa, hiçbir zaman lisanın içinde kurulmasını teklif ettiği inzibatı
3943. kendi eserinde tesis edememiş, daima atf sigaralarıyla birbirine dışından bağlı, “ve
3944. dahi”lerle çengellenmiş cümlelerle konuşmuştur. Cevdet Paşa, yukarda bahsettiğimiz Namık Kemal'e
3945. mektubunda ... derken bunu anlatır. Burada bir noktayı da tekrar edelim ki,
3946. Cevdet Paşa üslûbunun ilk şeklini Reşid Paşa'dan alır. Müverrihimiz, muhtelif
3947. eserlerinde efendisinin kitabet tarzını niçin ve nasıl tercih ettiğini anlatır. Fakat bu başlangıç
3948. noktasında kalmaz. İleriye, geriye durmadan gider gelir. Denebilir ki, eserlerini hazırlarken
3949. dilini ve üslubunu da yapmıştır. Filhakika, bu üslûpta en kuvvetli tesir eski
3950. müverrihlerimizden gelir. O tabii halde, konuşmaya benzeyen ifade şekli onlarındır. Fakat paşa,
3951. eskilerde çok derbeder ve nizamsız olan bu konuşma şekline bir nevi plastik eda vermiştir; atf
3952. sigaralarının bolluğuna rağmen onun cümlesi daha derli topludur. Onlardan bir ayrılış noktası
3953. da, eski müverrihlerde halk lisanından gelme tabirlerin paşada üslubun malı olmasıdır. Adeta
3954. yazı diline girerler. Diğer taraftan, Arapçadan yaptığı tercümelelerin tesiriyle, daha veciz ifade şekilleri
3955. arar ve bulur. Dile hiçbir yenilik sokmağa çalışmadan, lugatı geniş ve renklidir. Ayrıca ilk Tanzimat
3956. yıllarının büyük iddiası olan sadelikte ısrar eder. Anlatacağı şey için lazım olan kelimeyi
3957. bulmakta eskilere çok üstündür. Devrinin Avrupa'dan alınmış istilahlarının çoğu
3958. karşılığı- mesela “crise” mukabili «buhran» kelimesi gibi - onundur. Cevdet Paşa için, eski nesirdeki
3959. örneklerini yakından takip ede ede hemen onların bütün güzel ve kabiliyetli
3960. taraflarını kendisine ilâve etmiştir, dersek yanılmış olmayız. Alemdar Paşa'nın Topkapı sarayına ilk
3961. defa girişini anlatan sayfalar, Selim III'ün mizacını birkaç seci'nin birbirini kovalayışından
3962. çıkarttığı çizgilerle anlattığı satırlar, Kabakçı isyanının muhtelif safhalarının hikâyesi, Mehmet Efendi'nin
3963. şahsiyetini nakleden parçalar, ilk ciltlerde, dedesinin iştirak ettiği Lofça muharebesinin
3964. muhtelif safhaları, Anape'de Ferruh Ali Paşa'nın Çerkesleri Müslüman edişine dair kısımlar, eski

3965. nesrin aslına hiç benzemiyen son şaheserleridir. Fakat eskiler onun tek ustası
3966. değildirler Onlara, yukarda söylediğimiz gibi Arapçayı da ilâve etmek lazımdır. Cevdet Paşa, Acem
3967. edebiyatına dair küçük bir eser sahibi olmakla beraber, Arapça ile daha yakından meşguldür. Daha,
3968. gençliğinde bu dille yazdığı risaleler vardır. “Metn-i Metin” tercümesi, onun
3969. üslûbuna bu lisandan alınabilecek derslerin en yüksekini temin etti.
3970. Bir bakıma göre Cevdet Paşa'nın nesrinde Arapçanın tesiri, garp muharrirlerine kadim Latin
3971. edebiyatının yaptığı hayırlı tesire benzer. O mantıki selabet, o tarif ve izah kudreti, fikre daima
3972. hakim oluş, Paşa'nın büyük meziyetlerinden biri olan tam kelimesini aramak ve bulmak endişe ve
3973. ısrarı, denebilir ki bu kaynaktan ve terbiyeden gelir. Cevdet Paşa, “Kıyas-ı Enbiya”da ve bilhassa bu
3974. kitabın, Peygamber'in hayatına ait olan kısmında nesrinin kemal
3975. noktasına varır. Türkçede “Mevlid”den başka hiçbir kitap, bu kadar herkesin dilini konuşuyor
3976. hissini bırakmaz. Bununla beraber her ikisinin de sırrı sade lügatta değildir. “Kıyas-ı Enbiya”,
3977. “Tazarruname”den XVIII. asır ve XIX. asır muharrirlerimize kadar Türk nesrinin bütün tecrübelerini kendinde
3978. toplar. Bu üslûbun devrince pek makbul görülmediğini de ilâve
3979. edelim. Çünkü onun eserlerini tamamladığı olgunluk devrinde, yukarda
3980. söylediğimiz gibi. Türkçe, büyük bir hızla sentaksının tabii icabı olan sade bir yapıya doğru
3981. gidiyordu. Nitekim Ebüzziya Tefik gibi hükümlerinde çok defa nesline tercüman
3982. olan bir muharrir, Cevdet Paşa'dan şöyle bahseder; ... Bu tenkidin daha aşağısında,
3983. “Kıyas-ı Enbiya”nın üslûbunu överken de istedikleri halde her tarzda yazı yazmağa muktedir
3984. oldukları eserleriyle müstedel iken hala “yoksa” yerine “yohsa” ve “yoğisa” ve “hani, hangi” makamında “kani
3985. ve kaniya” ve “kangi” ve “kimse” yerine “kimesne” kullanması gibi Paşa'daki eskilik merakını tenkit eder.
3986. Bununla beraber, Cevdet Paşa'yı her zaman üslûbuna aynı kudretle hakim bir muharrir
3987. zannetmemelidir. Kendisinin de söylediği gibi, tarihiyle çok defa ancak iki memmuriyet arasındaki boş
3988. zamanlarında meşgul olan(55) müverrihin zamanının büyük kısmını daha ziyade “Mecelle”
3989. ahyordu. Bir komisyon tarafından hazırlanmasına rağmen, bu muazzam eserde Cevdet Paşa'nın hissesi
3990. zannolunduğundan çok büyüktür. “Mecelle”nin Cevdet Paşa'nın komisyonda bulunmadığı zamanlarda tab'
3991. edilip de, Paşa tekrar riyasete geçtikten sonra imha edilen altıncı kitabından,
3992. Prof. Ebül'ûla'nın seçtiği parçalarla eldeki «Mecelle» arasında yaptığı mukayese bilhassa o zamanki
3993. hukuk dilimizin Cevdet Paşa'ya ne kadar borçlu olduğunu gösterir. Diğer taraftan, yine eskilerde
3994. olduğu gibi Cevdet Paşa'da birkaç üslûbun beraber mevcut olduğunu, bazı takrizlerde en
3995. musanna dil ve ifadeyle işi anlattığını, Ebüzziya'nın “Nümune-i edebiyat-ı Osmaniye”nin ilk tab'larına
3996. aldığı, Fuad Paşa'ya yazdığı mektup gibi bazılarında da çok Avrupalı müşahedeler, zeki dikkatler
3997. ve telmihlerle devrinin en iyi eserlerinden birini verdiğini söyleyelim. Hülâsa
3998. edecek olursak Cevdet Paşa, velev ki eskinin tasfiyesi yolu ile olsun, yeni
3999. diyemezsek bile, sağlam bir tarih dili bulmuştur. (55)*Müverrih bu hususu, tertib-i ceddidinin ikinci*
4000. *tabında ilk cildin baş sayfasında belirtmek lüzûmunu duyar: ... II Münif Paşa “Münif Paşa”(56) 1828’de doğar. Bu*
4001. *itibarla, Cevdet Paşa, Şinasi ve Ziya Paşa ile aynı nesilden sayılır. Yetişmesi de onlara benzer.*
4002. *Çocukluğunda babasıyla beraber bulunduğu Mısır'da Mehmed Ali Paşa'nın yeniliklerine*
4003. *şahit olduktan sonra, 1852’de Tercüme Odası’na girer. Orada, muhtedi Emin Efendi'den Fransızca öğrenir.*
4004. *1855'de Kemal Paşa'nın maiyetinde Berlin'e gider, Avrupa'yı görür, Almanca öğrenir. Münif Paşa “eclectique”*
4005. *bir adamdı. Gazetecilikten başka, hukuk, iktisat, edebiyat, felsefe, hepsi onu çekmiştir. Herkesin, her şeyi*
4006. *birden öğrenmeğe çalıştığı ve gençlerin bazan (56)*Münif Paşa'nın, «Son Asır Türk Şairleri»nde oldukça geniş bir**
4007. *tercüme-i hali vardır. (s. 996) Biz, oradan alarak hayatını belli başlı vak'alarıyla yazıyoruz:*
4008. *1852'de Tercüme odası'na girer, 1855'de Berlin sefaretini ikinci katibi olur. 1861'de Ticaret mahkemesi ikinci reisi,*
4009. *1863'de mütercim-i evvel, 1867'de zaptiye müsteşarı, 1868'de Divan-ı Temyiz reisi, 1869'da Meclis-i Maarif reisi olur.*
4010. *1877-84 senelerinde üç defa Maarif Nazırı olur. İlk defasında Ticaret Nazırlığı da kendisinde idi. Arada, 1890 senesinde*
4011. *Meclis-i Fevkalâde-i sıhhiye reisliği vardır. 1896'da Tahran'a teşrifat memuriyetiyle gönderildi; sonra*
4012. *da oraya sefir oldu. Vezirlik tarihi 1879'dur. Münif Paşa, Abdülhamid'in vehminin takip ettiği*
4013. *insanlardandı. Bununla beraber saraya mensuptu. Hatta bir zaman Abdülhamid'e Ekonomi Politik dersi*

4014. verdiği de söyleniyor. Abdülhamid II ile, Paşa'nın siyasi hayatını zedeleyen bir münakaşanın vesikası
4015. neşredilmiştir. Bu vesikaya nazaran Münif Paşa, hükümdara memleket işlerinin ancak maarifle
4016. düzelebileceğini söylemiştir. O zamanki Hukuk mektebinde hikmet-i hukuk, edebiyat, belâgat, ilm-i servet gibi
4017. dersler vermişti. Bu mesai, Paşa'nın ne kadar eclectic bir ilim adamı olduğunu gösterir. Münif Paşa'nın
4018. resmi hayattaki mesaisinden burada bahsetmemize imkan yoktur. Bu ehemmiyetli adamın hayatının
4019. hususi bir tedkike ihtiyacı olduğunu hatırlamakla kalacağız. Bildiğimiz eserleri:
4020. Muhaverat-ı hikemiye, Telhis-i hikmet-i hukuk, Medhal-i ilmi hukuk, İlm-i servet, Hikmet-i hukuk, Belâgat dersleri (Yazma
4021. olarak İnkilâp Kütüphanesinde). Münif Paşa'nın bazı şiirleri varsa da, devrinin şairleri
4022. arasında anılacak kıymette değildirlir. Ayrıca, Osmanlı devletinin kuruluşunun 600. yıldönümü
4023. münasebetiyle yazdığı, devrine kadar olan Osmanlı padişahlarının her birini birkaç mısra
4024. içinde alan eserini de zikredelim; «Dasitan-ı Âl-i Osman», İstanbul 1299. hiçbir hocasız ve rehbersiz
4025. yepyeni bir bilginin ortasına tek bir kitapla atıldığı böyle devir de bu çok tabii idi. Fakat asıl huviyetini, ne
4026. buecessüs, ne de resmi hayatını o kadar başarılı yapan büyük vazifelerinde aramalıdır. O da
4027. Cevdet Paşa gibi, öğretmek için doğanlardandı. Ve ömrünün sonuna kadar öğretti.
4028. Gazeteciliği dahi bir nevi hocalıktır. Münif Paşa'nın ilk eseri, 1859 da neşrettiği
4029. “Muhaverat-ı hikemiye” dir. Bundan iki sene sonra onu (1861) “Ceride-i havadis” başmuharriri görürüz. Burada
4030. çalışırken “Tercüman-ı ahvâl”e rekabet için «Ruzname-i ceride-i havadis» adıyla, gazetenin günlük nüshasını
4031. neşre başladı. 1863'de Mütercim-i evvel olunca, resmi vazifesiyle uyuşması imkanı olmayan bu işi terk
4032. eder ve Cemiyet-i Tedrisiye-i Osmaniye'yi kurar; ve onun organı olan “Mecmua-i fûnun” çıkarmaya
4033. başlar. Bu cemiyet, hükümet tarafından tahsis edilen, Çiçek Pazarı'ndaki okulda umumi dersler veriyordu.
4034. Bu çalışma iki sene devam etti. Büyük kolerada (1865) mecmua durur. Bir müddet sonra tekrar neşredilirse de
4035. devam etmez. 1882'de çıkardığı «Mecmua-i fûnun» ise, daha ilk nüshasında Abdülhamid'e yapılan bir tariz
4036. yüzünden kapatılır. “Muhaverat-ı hikemiye”, Münif Paşa'nın “Fenelon, Fontenelle, Voltaire”den topladığı bazı
4037. diyaloglardan teşekkül eder. Bu eserle ilk defa okuyucular, insan yaratılışı, şöhret telakkisi, ferdi ihtiras,
4038. vatan sevgisi, cemiyet ahlakı, genç kız ve kadın terbiyesi gibi esaslı meselelerle, bizde o zamana kadar
4039. hakim olan görüş tarzından ayrı bir şekilde karşılaşılır. Bilhassa genç yaşta okuyanların düşüncesinde, bu
4040. küçük kitabın bir ihtila” yapmamış olması imkansızdır. Zaten bu diyalogları geçen muharrir
4041. de böyle bir tesir istiyordu. “Muhaverat -ı hikemiye”, yenilik tarihimize adı unutulmuş bir
4042. kahramana benzer. Hamid'in, hatta Namık Kemal'in piyeslerinde, biz bu fikirlerin aşağı yukarı aynı
4043. çerçeveler içinde Türk muharrirlerinin kalemiyle tekrar ortaya konduğunu göreceğiz. Aşağı yukarı
4044. bütün bir nesil bu fikirlerle kımıldanacaktır. Münif Paşa, Tanzimat hareketinin, tercüme yolu ile ahlak
4045. prensiplerini münakaşaya koyan adamdır denebilir. Münif Paşa'dan yenilerin fazla bahsetmemesi, hatta
4046. onu kendi aralarında saymamaları, 1864'ten sonraki siyasi hareketlere uzak durmasındandır. Yalnız
4047. Ebüzziya Tevfik, kendi neslinin ona neler borçlu olduğunu unutmamıştır. ... cümlesi gerçek bir
4048. borcu öder. Bunu, Şinasi ile Namık Kemal'in karşısına behemahal bir adam çıkarmak için söylemiyoruz;
4049. sadece unutulmuş bir borcu ödüyoruz. Paşa, ilk zamanlarda Şinasi ile atbaşı yürür.
4050. Fakat “Muhaverat-ı hikemiye”nin daha ehemmiyetli tarafı vardır. Münif Paşanın üslûbu, bu
4051. kitabın çıktığı senelerde en ileri üslûptur. ... yahut, ... tarzındaki cümleler o zamanın Türkçesinde bir
4052. merhale idi. Münif Paşa, bazı aksayışlara rağmen bu güzel dili daima muhafaza eder. Zaten bu
4053. aksayışların çoğu, yukarda olduğu gibi, ... diyeceği yerde ... tarzındaki el yatkınlıklarıdır.
4054. Münif Paşa'nın 1863'e kadar devam eden “Ceride-i Havadis” muharrirliği hep bu üslûpla
4055. olur; bu gazetede çalışmalarıyla da ahlaki bahislere çok ehemmiyet verdiği görülüyor. Bu tarihte
4056. kurduğu “Cemiyet-i Tedrisiye-i Osmaniye” ile Paşa, daha ehemmiyetli bir rolün başına geçer. Gayesi
4057. memleketi aydınlatmaktı. İşte, “Tasvir-i efkâr”dan birkaç gün ara ile neşredilen “Mecmua-i fûnun” bu cemiyetin
4058. organıydı. İlk sayısında cemiyetin nizamnamesini verir: ... bir mecmua neşri, ... “Mecmua-i Fûnun” tam bir
4059. mekteptir ve bizde, büyük Fransız ansiklopedisinin onsekizinci asırdaki rolünü oynar. Sadece muhtelif
4060. bilgiler değil onların muhassalası olan muasır ve müsbet görüş ve ayrıca ilim ve felsefe dili, onun
4061. vasıtasıyla münakaşa sahasına girer. Daha başından itibaren tarih, kozmoğrafya, coğrafya, jeoloji ve
4062. iktisada dair kimisi tefrika, kimisi tek makale yazılar görülür. Dördüncü sayıdan itibaren «mütalaat

4063. ve muhakemat» karıştırılmaksızın o ay içinde olup bitenlerden de bahsedilmeğe başlanır. Nihayet
4064. beşinci sayısında bizzat Münif Efendi'nin «Ehemmiyet-i terbiye-i sibyan» adıyla Türkçede modern pedagojiye
4065. dair ilk tecrübe olan yazısı çıkar. Mecmua on ikinci nüshasında Thiers'in Fransız Mebusan Meclisinde
4066. 1864 senesinde Avrupa umumi politikası hakkında verdiği o mühim nutku neşreder. Bu
4067. mecmua, belki de o zamanların en faydalı teşebbüsüdür. Edhem Paşa, Cemil Paşa, Reşid paşazade Halil Bey,
4068. Kadri Efendi (Paşa), Ohannes Efendi gibi Avrupa'da tahsil etmiş, yahut İstanbul'da Fransızca öğrenmiş,
4069. mevki sahibi gençleri toplayan mecmua, Münif Paşa'nın kalemile ve "Ebna-yı vatana bir hizmet-i
4070. acizane ibraz niyet-i hayriyesinden mütevellit" olduğu için bir "birader-i tev'em" olarak bahsettiği "Tasvir"den
4071. hiç de aşağı kalmaz. İkinci sayısında Ali Paşa'nın, Şinasi'yi az çok hatırlatan bir üslûpla bir takrizi
4072. vardır. Paşa, bu yazısında ... diyerek mecmuanın kuruluş gayesini över. Münif Paşa'nın büyük
4073. yol açıcı rolü bu mecmua ile biter. Paşa "Mecmua-i funun"u 1882 de tekrar çıkarmağa teşebbüs
4074. ederse de ilk nüshasına koyduğu "Bir Yıldız Böceği" fıkrası, o zaman artık tamamıyla Yıldız'a
4075. çekilmiş olan Abdülhamid'i kuşkulandırdığı için mecmua kapatılır ve nüshaları toplanır. Abdülhamid
4076. devrinde neşrettiği kitaplar ve derslere gelince, onlar daha ziyade bilgi ve öğretim tarihimizi
4077. ilgilendiren eserlerdir. Fakat, bu kadarı da Münif Paşa'yı -daha doğrusu Münif Efendi'yi- bizim için
4078. unutulmayacak çehrelerden biri yapar. **III İbrahim Şinasi Efendi** Şinasi 1826'da İstanbul'da doğdu. Babası topçu
4079. yüzbaşlarından, 1828 muharebesinde, Şumnu muhasarası esnasında şehit düşen Bolulu Mehmet Ağa idi.
4080. Annesi ve anne akrabası tarafından büyütüldü. Mahalle mektebinde ve asıl semti olan
4081. Tophane'deki Feyziye mektebinde okudu; sonra çocuk denecek bir yaşta Tophane kalemine girdi; orada
4082. İbrahim Efendi adlı bir zattan eski şark ilimlerini gördü; ayrıca da Fransız mütehasıs zabitlerinden.
4083. Chatauneuf'den - ihtida ettikten sonra Reşad Bey - Fransızca dersi aldı. 1849 da (1265) Fethi ve Reşid Paşa'ların
4084. teveccüh ve delaletleriyle Paris'e gönderildi. Tophane kalemindeki vazifesi yine üstünde bırakılmıştı.
4085. İstanbul'a dönüşünden sonra, 1855 de Meclis-i Maarif azalığına tayin edildi. (Bu dönüşün hakiki tarihi
4086. bilinmemekte ise de, resmi salnamede 1272 senesinden 1280 senesine kadar, muntazam surette Encümen azaları
4087. arasında adına tesadüf edildiğine göre 1271 yılı başlarına olduğu ve geldikten sonra bir müddet yine
4088. Tophane kaleminde, çalıştığı anlaşılıyor) Ebuzziya Tevfik Bey, bu vazife ile beraber Encümen-i Daniş ve
4089. Meclis-i Maliye azalıklarına da tayinini söylerse de salnameler ve diğer vesikalarda böyle bir işaret yoktur.
4090. Bütün bunlar Reşid Paşa'nın sadarete iken, Şinasi için düşündüğü, yahut teşebbüs etmiş olduğu, fakat
4091. sadareten ayrılması üzerine yerine getiremediği tasavvurlar olabilir. Filhakika 1273 tarihli kasidede
4092. Encümen-i Daniş'ten bahis vardır. Bunun gibi, Ali Paşa tarafından ve Reşid Paşa'ya mensup olduğu için,
4093. bir saç kıran hastalığı yüzünden sakalını kestirmiş olması bir kabahat sayılarak azledildiği
4094. hakkında Ebuzziya'nın verdiği malumat, Cevdet Paşa ve diğer kaynaklar tarafından da teyit olunuyorsa da
4095. tarih tesbiti güçtür. Mustafa Nihat Özön bu azlin Ali Paşa'nın üçüncü sadaret tarihi olan 1271 senesinde
4096. olduğunu kabul eder görünüyor. Bu azil hadisesinin 1272 - 1273 tarihleri arasında, hatta Cevdet Paşa'nın
4097. dediği gibi, 1273 de vai olması bizce daha muhtemeldir. Filhakika, üzerinde hiçbir kayıt bulunmadığı için,
4098. olduğu gibi neşredildiği anlaşılan 1272 kasidesi, sadece Reşid Paşa'nın trafında döner. Şinasi, 1273 kasidesinde
4099. Ali ve Fuad Paşa'lara hücum eder ve kendi vaziyetinden şikayetçi görünür. Ebuzziya, şairin bu
4100. kasidenin ortasından kaldırdığı yedibeytin ikisini bize vermiştir. ... beyitlerinin birincisi
4101. Reşid Paşa'yı muhakemeye sevk sözüyle tehdit eden Şeyhülislam Arif Efendi, ikincisi de
4102. Fuad Paşa içindir. Bilindiği gibi Reşid Paşa ile Ali Paşa takımının arası Kırım harbinin
4103. sonlarında ve bilhassa Paris Muahedesi sıralarında açılmıştı. Vakıa, 1274 kasidesinin baş tarafından da beş beyit
4104. kaldırılmıştır. Buna rağmen, kasidenin içinde şairin şahsına ait hiçbir iması yoktur.
4105. Muhtemeldir ki, şair bu kasidede Reşid Paşa polemiğini devam ettirmiş olsun. Bütün bunlar,
4106. bizi Şinasi'ye karşı yapılan düşmanlığın 1272 - 1273 arasında olduğu fikrine götürüyor.
4107. Encümen-i Daniş'e eğer hakikaten tayin edilmişse, oradan çıkarılma tarihi de bu zamandır. Ebuzziya'nın
4108. söylediği, Memleketeyn'deki ordunun hesaplarını teftiş memuriyetinin de Reşid Paşa'nın beşinci sadıretine
4109. ait muvakkat bir vazife olması icap eder. Yine Ebuzziya, Reşid Paşa'nın ölümünden sonra
4110. Yusuf Kamil Paşa'nın kendisini himaye ettiğini ve onun hatırı için şaire ilişmediklerini söyler, Tarih
4111. itibariyle, Ebuzziya'nın Yeni Osmanlıların ve "Nümune-i edebiyat"ın son tab'ının verdiği malumat görmesi

4112. ihtimali olmayan, fakat bu kanaldan her ne şekilde olursa olsun epeyce şey öğrendiği muhakkak olan
4113. Mr. Gibb ise, Fuad Paşa ile bu sayede aralarında hakiki bir dostluk başladığını ve Ali Paşa'nın da kinini
4114. unuttuğunu yazarak bunu teyit eder. Bazı kaynaklar onun bütçe ve mali meseleler
4115. hakkında Babıali verdiği bir layihadan bahsederler. Bugün elde bulunmayan bu
4116. layihanın daha evvel Resid Pasa zamanında verilmiş olması icap eder. Gordlevski
4117. “Yeni Osmanlı Edebiyatına dair taslaklar” adlı Rusça eserinde Şinasi'nin bu layihasının, Babıali'de çok cezri
4118. fikirleriyle büyük bir aksülamel uyandırdığını söyler. 1859'da Türkçe'de garp şiirinde ilk nümuneleri veren
4119. «Tercüme-i Manzume»yi neşreder. İlk tab'i litografya ile olan bu on dört sahifelik eserdeki
4120. tercümelere Fransızca asılları ile beraber neşre edilmesi, şüphesiz gençlerin Fransızca çalışmalarına yardım
4121. içindir. Bu yıllarda Yusuf Kamil Pasa'nın «Telemaque» ve Münif Paşa'nın “Muhaverat-ı hikemiye” tercümesinin
4122. çıkmış olması bize, garp nevelerini memlekete getirmek için müşterek bir hareket başladığı
4123. fikrini vermektedir. Bilindiği gibi “Şair evlenmesi”nin yazılması bu yıldadır. “Mebhuse'tün-anha”da
4124. bahsedilen Arapça sarf kaideleri kitabının tarihini tespit imkansızdır. Fakat, Medis-i Maarifteki
4125. vazifesinden sonra olduğu zannedilebilir. 1861 de Agah Efendi ile beraber «Tercüman-ı ahvâl»i neşreder.
4126. Fakat yirmialtıncı nüshada gazeteden ve ortağından ayrılır. Bu gazetenin imtiyazının
4127. Agah Efendi tarafından alınmış olması, acaba Gordlevski'nin dediği gibi kendisine henüz gazete çıkarmak
4128. imkanını vermedikleri için midir, bunu bilmiyoruz. 1862'de fikir hayatımızda o kadar büyük yeri olan
4129. “Tasvir-i efkar”ı dokuz ay süren bir hazırlıktan sonra neşre başlar. Bu devirde Şinasi'nin
4130. Yusuf Kamil Paşa'da başka çoğu Encümen-i Daniş ve Meclis-i Maarif'te aza olan Suphi Paşa, Ahmet Vefik Paşa
4131. gibi ön safta bulunan nesil arkadaşlarıyla dost olduğunu, gazeteye yazı yardımlarından
4132. anlıyoruz. Daha gençler, biraz sonra iltihak edecektir. Namık Kemal'in
4133. “Talim-i edebiyat'a dair risale”de tercüme ettiğini söylediği “zenci fıkrası” “Tasvir”in Teşrinevvel 1279 nüshasında
4134. olduğuna göre, hemen hemen ilk sene içinde iltihak etmiş demektir. Ebuuziyya'yı, Şinasi'ye
4135. Namık Kemal'in tanıttığını biliyoruz. Şinasi bir taraftan gazetesini, neşre ediyor, diğer taraftan
4136. da “Ceride-i havadis”in ve “Tercüman-ı ahvâl”in yaptığı gibi, matbaasında bastığı kitaplarla bir kütüphane
4137. kurmağa çalışıyordu. Bunların bir kısmı “Telemaque” tercümesinin ikinci tab'ı ve «Koçi bey risalesi»
4138. gibi gazete ile alakalı olmayan eserlerdi. Bir kısmı ise, gazetede tefrika edilmiş olanlardı. Bu
4139. devirde Şinasi'nin Yusuf Kamil Paşa ve Fazıl Mustafa Paşa'lar ile bilhassa dost olduğunu ve onlar tarafından
4140. tutulduğunu söyleyebiliriz. Medihlrinde o kadar tutumlu olan Şinasi'nin Yusuf Kamil Paşa'nın “Telemaque”
4141. tercümesinin üslûbunu, ikinci tab'ı dolayısıyla «üslûb-ı vezirane» cümlesiyle medhetmişti.
4142. Nazif Efendi namında bir zatın ihtilasını anlatan bir tahkikat fıkrasında, Mustafa Fazıl Paşa'nın hukuk-ı
4143. mektûme-i hazine”yi korumasından bahs etmesi bunu gösterir. Şinasi'nin 1279 tarihinde divanının
4144. ilk tab'ını neşre cesaret etmesi, belki de Fuad Paşa ile olan dostluğunun verdiği
4145. güvenledir. Bilindiği gibi “Divan” devrinin en kuvvetli polemic eseridir. Maamafih bu
4146. dostluğa başka deliller de vardır. Fuad Paşa'nın sadrazamlıkla beraber serasker olduğu
4147. 1863 yılında (1280) neşrine başlanan «Ceride-i askeriye» için bir makale yazması, hatta bu makaleyi
4148. neşrinden evvel Paşa'ya göstermiş olması ve onun istediği şekilde tashihine razı olması,
4149. aralarında sıkı denebilecek bir münasebet mevcut olduğuna delalet eder. Ebuuziyya,
4150. «Nümune-i edebiyat»ında hem bu makalenin tashihten evvelki şeklini, hem de Fuad Paşa'nın
4151. cümleler çıkarmak ve ilâve etmek şartıyla onu değiştiren ve aynı zamanda Şinasi'den
4152. “Ceride-i askeriye”nin “bir iki nüshasının” çıkarmasına nezaret etmesini rica eden
4153. mektubunu beraberce neşretmiştir. Bu mektubun dikkate en çok değen tarafı,
4154. Fuad Paşa'nın Şinasi'nin makalesinden çıkardığı bir cümle yerine, ... fıkrasının ilâvesini rica
4155. ederken, ... diyerek, Şinasi'yi bütün fikirleriyle olduğu gibi kabul ettiğini
4156. göstermesidir. Son zamanlarda arşivde bulunan bir irade-i seniye ile, Şinasi'nin hükümetle arasının o
4157. kadar iyi olduğu bu 1280 (1863) senesinde Meclis-i Maarifteki vazifesinden, gazetesine «mesalih-i devlet aleyhinde
4158. muterizane şeyler» yazması bahanesiyle azil edildiğini, yahut azlinin Babıali'den istendiğini
4159. öğreniyoruz. “Tasvir”in o yıl içindeki nüshalarında, vilayet mektuplarından ve devleti o devirde hakiki
4160. bir muharebe gibi işgal eden Karadağ vak'ası etrafındaki neşriyattan başka hükümet icraatıyla

4161. fazla alakalı yazı yoktur.(57) Kaldı ki, (57)«Tasvir»in birinci nüshasında (Dahiliye) başlığı altında «devleti işgal
4162. eden devr-i sabıktan kalma bir iki mesele vardır, bunlardan biri maliyenin
4163. hallidir» dedikten sonra, hükümetin tedbirleriyle ıslah edilmek üzere olduğunu söyler, ikinci nüshada ise
4164. Karadağ meselesini ele alır, fakat üçüncü nüshada devam etmez. Şinasi şehrin
4165. sokaklarının aydınlatılması hususundaki karar gibi, hükümetin bazı icraatını tutmakta idi. Şinasi,
4166. Sırbistan'daki kalelerde bulunan Müslüman ahalinin geriye alınmaları hakkındaki kararı bile olduğu gibi,
4167. hiç bir mütalaada bulunamadan neşreder. Onun gazetesinde, üzerinde bilhassa durduğu
4168. meseleler, Kafkaya'da Rusların Çerkezlerle karşı mücadeleleri, Rus Lehistanı meselesi ve Prusya
4169. - Danimarka harbidir. Bu itibarla bu iradeye, daha ziyade hükümdara karşı fazla muhabbetkar görünmemesinin,
4170. yahut bahsederken, sadece imparatorluk camiasının başında bulunmasını tabii gören bir
4171. dil kullanmasının sebep olduğu zannedilebilir. Filhakika, devrin gazeteleri durmadan çok
4172. teşrifatlı bir dille Abdülaziz Han'ı medh ediyorlardı. Hülâsa, Şinasi bir nevi hususi
4173. tavra benzeyen sükutuyla sarayı kuşkulandırmış olabilir. İkinci ihtimal de, dahili politika ile hiç
4174. alakadar görünmeyen yazılarında dahi zahiren çok basit bir veya iki cümle, ile idare meselesine, daima telmih
4175. etmesi buna sebep olmuş olabilir. "Seele" makalesindeki ... cümlesi bu cinstendir. Nihayet, bizzat
4176. "Divançe"deki bazı mısraların dikkati çekmiş olması ihtimali vardır. Her halde, sarayın bu kararının
4177. hakiki sebebi şimdilik meçhuldür. Şinasi bu azilden sonra iki seneye yakın bir müddet daha
4178. İstanbul'da kalır ve gazetesi bizzat neşre devam eder. 1862 yılında Courier d'Orient
4179. sahibi Jean Pietri'nin yardımıyla birdenbire Parise kaçır. Ebüzziya Tevfik Bey bu kaçışın,
4180. Paris'teki tahsil yıllarından beri arkadaşı olan ve beraberce 1848 ihtilaline iştirak ettiklerini söylediği
4181. ... olduğunu yazar. Resmi vesikalardan Şinasi'nin Paris'e 1849'da gitmiş olduğunu iyice bildiğimiz için
4182. Commune ihtilaline katılması ihtimali kendiliğinden kalkar. O tarihlerde İstanbul'dan
4183. Paris'e giden bir gencin hiçbir fikri hazırlığı bulunmadan
4184. ayağının tozuyla 1848 ihtilali gibi bir davaya karışmasına imkan yoktur. Çok muhtemeldir ki
4185. kendisinden daha evvel Avrupa'ya gitmiş olan(?) Said Sermedi bu harekete girmiş bulunsun ve
4186. aralarındaki dostluk dolayısıyla ve bilhassa Şinasi'nin, Hugo'nun «Les Burgraves» adlı piyesinin
4187. mukaddemesinin sonundaki ... cümlesinin bir nevi tercümesi olan: ... mısraına dayanılarak, onun bu ihtilale
4188. katılma keyfiyeti Şinasi'ye de teşmil edilmiş olsun. Diğer taraftan, bu Said Sermedi Bey hakkında da,
4189. yukarıda bahsettiğimiz suikast dolayısıyla Fuad Paşa'nın sadareti esnasında tevkif edilip Akka'ya
4190. nefyedildiğinden başka hemen hemen hiçbir şey bilmemekteyiz. Yalnız Namık Kemal bir
4191. mektubunda ondan bahseder. Diğer rivayetlerin hemen hepsi Ebüzziya'nın
4192. tekrarıdır. Şinasi hakkında bütün bildiklerimizi borçlu olduğumuz Ebüzziya'nın söylediklerinin birçoğu
4193. maalesef tevsika muhtaçtır. Ebüzziya'ya göre, tam o sıralarda Şinasi ula rütbesi ile Meclis-i Vala'ya tayin
4194. olunmak üzere imiş. Şinasi bu ikinci seyahatinde, 1867'deki kısa bir İstanbul seyahati hariç, Paris'te beş yıl kalmış ve
4195. Ebüzziya'ya göre, bilhassa dil meselesiyle meşgul olmuş ve bugün elde bulunmayan lügatını
4196. yazmağa çalışmıştır. Ernest Renan ile dostluğu bu devrededir. Yine aynı kaynaktan,
4197. Mustafa Fazıl Paşa ile dostluğunun devam ettiğini, hatta Yeni Osmanlarla da
4198. görüştüğünü, fakat siyasete hiç girmediğini öğreniyoruz. 1867 dönüşünün, o esnada Abdülaziz'le beraber
4199. Avrupa'da bulunan Fuad Paşa'nın ısrarıyla olduğunu, fakat Şinasi'nin İstanbul'a gelir gelmez karısını
4200. boşadığını ve tekrar bazı evrakını getirmek üzere Fuad Paşa'nın rızasıyla Paris'e döndüğünü yine
4201. Ebüzziya'dan öğreniyoruz. Mr. Gibb'e göre, Fuad Paşa Şinasi'yi İzmir valiliğini dahi kabul
4202. etmeğe kandırılmış bulunuyordu. Şinasi 1870 muharebesi üzerine İstanbul'a döner. Fakat, artık eski Şinasi
4203. değildir. Sori günleri acı bir vehim içinde geçer. Pek az insanla konuşur ve ortada el
4204. yazısı bırakmamağa çalışır. Bununla beraber fikri mesaisi yine devam etmektedir. Bilhassa
4205. matbaası ile meşguldür. Divanının ikinci tab'ını yeni döktürdüğü harflerle yapar. Ayrıca da sadalı harfler
4206. için yeni işaretler arar. 1871 senesi Eylülünün onüçünde beyninde çıkan bir urdan ölür.
4207. **Bütünüyle Şinasi** Hayatının sonuna doğru, herkesten uzak, garip bir sükut içinde yaşayan bu zekaya
4208. Türk irfanının Avrupalılaşmasını, yani yeni bir dünya görüşü içinde kendimizi bulmayı borçluyuz.
4209. Filhakika, yukardan beri anlattığımız şekilde parça parça gelen ve mahdut hedeflerin ötesine

4210. geçemiyen, yenilikleri muayyen bir istikamette toplayan ve hamleyi en muhtaç olduğumuz
4211. şeklinde cemiyete döndüren, o olmuştur. Yazık ki, fikir hayatımızın bu değişme merhalesini
4212. bize gereği gibi tanıttak vesika ve bilgilerden hemen hemen mahrumuz. Onun hazırlanış tarzını,
4213. şahsiyetini bugün tanıdığımız çizgilere götüren düşüncenin mahiyetini, hülâsa seçtiği yolların
4214. hiçbirini layıkıyla bilmiyoruz. Sonunda vehmin ve melankolinin rüzgarıyla kararan bu zeki
4215. bizim - için adeta bir muamma kalacaktır. Avrupa'ya gitmezden evvelki hayatı hakkında bildiğimiz şeyler,
4216. İbrahim Efendi isminde bir zattan Arapça dersi aldığı ve muhitinde az çok şöhret
4217. sahibi bir şair olduğudur. Avrupa'daki hayatı hakkında ise elimizde sadece Ebüzzıya'nın
4218. verdiği malumat vardır. Ona göre, Fransızca'yı tam öğrendikten sonra, İstanbul'dan aldığı emir
4219. üzerine maliyecilik tahsil etmiş, bunun dışında da Reşid Paşa'nın verdiği tavsiyelerle, aslı
4220. İstanbullu bir müsteşrik olan meşhur dilci Sacy'nin oğlu Samuel Sacy'nin muhitine girmiş, ayrıca
4221. büyük bir Türk dostu ve müverrihi olan Lamartine ile tanışmıştır; ikinci seyahatinde Littre ve Renan ile
4222. aralarında bir dostluk başladığını yine aynı kaynak söyler. Fakat Fransız şiir ve edebiyatıyla
4223. alakasından, bu edebiyatın kendisinde uyandırdığı akislerden, muhitin üzerinde yaptığı tesirlerden
4224. bahseden tek bir satır yoktur. Halbuki ondokuzuncu asır ortası Paris'ini bize Şinasi'nin
4225. ağzından nakledecek bir kitap kadar, pek az şey faydalı olabilirdi; meğer ki
4226. düşüncesinin gelişmesini gösteren, bize buluşlarını nakleden bir eser olsun. Bütün bu
4227. eksiklerin hülâsası şudur: Şinasi nasıl yetişti? Bunu bilmiyoruz. Eserlerine gelince; ilk bakışta, daha ziyade
4228. bir deniz kazasından sonra şurada burada toplanan enkazı andıran dağınık şeylerdir. Bize kadar gelen
4229. şiiri az ve kurudur; bazı maharet ve hünerlerine rağmen, - bütün eski sanatları bilir, bilhassa iyi tarih
4230. düşürür - hiçbir zaman gerçek ve saf bir şiir zevkine hitap etmezler. Umumi olarak Şinasi'nin şiirini, biz
4231. ancak açtığı ve hız verdiği büyük hareketle beğenir ve severiz. O, edebiyatımızda bugün dahi devam
4232. eden bir "dynastie"nin sahibi olduğu için büyüktür. Manzum tercümelere, - bizim için
4233. yeni bir alemin müjdecisi olmalarına göz yumulursa - asıllarının güzelliğini uzaktan bile
4234. hatırlatmadığı gibi, Lamartine'den çevirdiği dört kıt'alık bir parça hariç, bir bütünlük fikri verecek
4235. kadar tam bir tercümesi de yoktur. "Tercüman-ı ahvâl", ve "Tasvir-i efkar"da yazdığı içtimai ve siyasi
4236. makaleleri küçük bir plaketi ancak doldurabilir. Nihayet "Durub-ı emsal-i Osmaniye" toplama bir eserdir.
4237. Kendisini bir dil alimi olarak tanıttak olan "Lügat"ı ve "Sarf ve Nahiv" kitabı ortada yoktur. Bu iki
4238. eserin müsveddelerinin Avrupa kütüphanelerinde bulunduğu rivayeti de teyyüt etmemiştir. Bütün
4239. bunlara, hatta şahsiyetinin durgunluğuna, hamlesinin devamsız oluşuna,
4240. üslûbunun tıksızlığına rağmen tesiri hiç kimse ile ölçülemeyecek derecede
4241. büyüktür. Hakikat şudur ki, Şinasi'yi çok defa bir muamma çözer gibi okumak zaruridir. Onun eseri hiçbir
4242. zaman cömert bir kaynağıyla bize gelmez. Onu, ancak bir hatifi dinliyormuş gibi dikkatle
4243. üzerinde durulması icap eden birtakım kısa işaretlerde yakalamak mümkündür. Bu işaretlerin
4244. manası çözülmüş Şinasi'nin nasıl bir şuurla bir takım çok esaslı şeylerin üzerinde durduğu ve tesadüfi
4245. zannedilen bu eserin, nasıl bir hesabın neticesi olduğu anlaşılır. Şinasi'nin yaptığı hakkında bir
4246. hüküm verebilmek için, Türkçenin onun eline geçtiği gün nasıl bir durumda olduğunu
4247. düşünmek lâzımdır. Filhakika eski nesre, fikri bir süs tufanında boğan, yahut da herhangi
4248. bir salabetten ve nizamdan mahrum olarak konuşan nesrimize, bir yazı dili haysiyetini
4249. verenlerin başında mutlak surette o vardır. Nesir onunla başlar. **Şinasi'nin nesri** O, Türkçeye
4250. dil ve hayal unsuru itibariyle sad eve şiirler bütün alakalarını kesmiş bir cümle getirdi. Diğer taraftan,
4251. seci'yi ya tamamıyla atarak, yahut da cümlenin tabii ve mantiki bünyesine mal ederek,
4252. birtakım nükte ve cinaslardan hemen hemen elden geldiği kadar hudutlandırmağa çalıştığı bir sözlük
4253. içinde kurtardı bu cümlenin, yalnız sade olmasına çalışmadı, ayrıca "söylenmiş söz değil, yazılmış
4254. söz" olmasını istedi. "Tasvir-i efkar"ın nesriyle, Münif Paşa'nın katipliğini yaptığı
4255. "Ceride-i havadis"ın nesri arasındaki fark, ikincisinde sadeliğin yazıdan ziyade
4256. konuşmaya gitmesinde ve lisanın nizamsız oluşundadır, Şinasi'nin cümlesi ile dil, kendi bünyesine
4257. uygun bir tasarrufun eline geçer, ayrıca karışık ve ötedenberi muharririn fantezisine tabi olan
4258. lugat, kayıt altına alınır. "Tasvir"den on sene evvel yazılmış olan «Kavâid-i Osmaniye» mukaddemesinde

4259. Ahmet Cevdet ve Mehmed Fuad Efendi'lerin kullandığı dil ile “Tercüman-ı ahvâl”in ve “Tasvir”in dili
4260. mukayese edilince, Şinasi'nin lügatı ayıklamakta ne kadar muvaffak olduğunu, nasıl bir planlı yapı
4261. kurduğunu anlarız. Vakıa “Tasvir”in başındaki beyannamede olduğu gibi, onda da bazı izafet edalarının
4262. unutulmasına, ufak tefek “zaaf-i telif”lere tesadüf edilir. Fakat kısa ve toplu söz, açık ifade ve yapı itibarıyla bu
4263. cümle yenidir. Şinasi'nin nesirde yapmak istediği şeyi anlamak için devrinde resmi kitabeti
4264. değiştirdiği herkesçe kabul edilen Reşid Paşa'ya verdiği “Kaside-i Raiyye”nin matla beytini
4265. hatırlamak gerekir: ... Gerçekte bu beyit Türkçede ilk kompozisyon dersi gibidir. Bütün bunlarla Şinasi'nin
4266. çabukça canlı ve vakat bir ifade ve üsluba eriştiğini zannetmemelidir. Şinasi, dili canlı ve
4267. incelemeğe layık bir madde gibi ele almış, İstanbul'a ilk dönüşünden “Tasvir”i çıkarttığı seneye
4268. kadar üzerinde çalışmıştır. “Tasvir”deki yazıları ise seneden seneye değişmiştir. Veciz söz söylemek
4269. merakı, Şinasi'yi bazan eski nesrin yapmacılığında, daha az tabii değilse
4270. bile, daha sevimsiz bir yapmacılığa düşürmüş ve ... tarzında cümlelere yol açmıştır.
4271. Sözü riyazi bir düstur şeklinde söylemek arzusunun gelen bu tüküzlük, şiveyi bazan
4272. eskilerden daha fazla zorlar. Şinasi cümlesinde sık sık tesadüf edilen “ki” edatları Türkçenin bünyesine, üç
4273. asır süren İran edebiyatıyla temasın dahi gereğiyle alıştıramadığı bir ifade tarzını sokmağa
4274. çalışır. Mamafih, Şinasi nesrinin örneğini ne yukarıda aldığımız cümlede, ne de
4275. Ahmed Rasim'in ve neslinin o kadar beğendikleri ... aruz mısraında, yahut da: ... cümlesi
4276. şeklindeki araştırılmış, bulunmuş riyazi kalıplarda aramalıdır(58). Bunlardan birincisi
4277. darb-ı mesel diliyle söylenmiştir. İkincisi ise gazete sütunu ile hitabet kürsüsünü birleştiren
4278. cümlelerdendir. Şinasi cümlesini “Tasvir”deki tercümeyle, küçük piyesinde ve nihayet adedi çok
4279. az olmakla beraber plan, ifade, doğruluk ve sağlamlık itibarıyla devri için çok yeni olan «Seele»,
4280. “İnfak-ı muhtacin” gibi makalelerde aramalıdır. Ahmed Midhat Efendi'nin hakiki ihtiyacını
4281. «halka pir lisan-ı umumi teşkil etmek» formülü ile ifade ettiği yazı dili olarak Türkçe, bu
4282. makalelerin aklın mizanını iyiden iyiye vurulmuş cümleleriyle başlar. **Şinasi'nin şiiri** Şinasi'nin
4283. nesri daima en ilerde bir yenilik olarak selamlandığı halde şiiri üzerindeki hükümler daima
4284. değişmiş, bu şiirin edebiyatımızdaki mevkii zaman zaman münakaşa edilmiştir. Onun yaptıklarıyla tam
4285. zamanında karşılaşan Namık Kemal, bu şiire yeninin ta kendisi olarak baktığı halde, daha sonra yetişenler
4286. onu yalnız ihtiva ettiği fikir hamulesi, yahut mefhum delaletleriyle sevmişler, bir kısmı da,
4287. mesela “Şinasi'nin mücedditliği” makalesinde Süleyman Nazif'in yaptığı gibi sevimsiz ve
4288. değersiz bularak reddetmişlerdir. Bu anlaşmazlığın sebebi, ameliyesini
4289. daha ziyade, dıştan bakıldığı takdirde pek zorlamış görünmediği eski şiirin çerçevesi içinde yapan
4290. Şinasi'nin, getirdiği sade dil ve halka mahsus edebiyat gayeleri uğrunda, zaten (58)Şinasi'nin bu
4291. tarzdaki cümleleri ile Cevdet Paşa'nın Metn-i Metin tercümesi arasındaki yakınlık, üzerinde durulmağa
4292. değer bir keyfiyettir. durgun ve zihni olan ilhamını, herhangi bir ölçüşmeyi imkansızlaştıracak kadar
4293. fakirleştirmesindedir. Hamid'le başlayan yeni şiir karşısındaki vaziyeti de aşağı yukarı böyledir. Onun
4294. eseri, şiirimizin iki geleneği arasında fazla vuzuhu yüzünden müphem görünen bir işaret
4295. benzer. Şinasi'nin şiirimizde yaptığı yenilik, bir itibarla nesirde yaptığından hem büyük, hem de çok güçlü.
4296. O nesirde, aşağı yukarı boş bir sahada çalışıyordu. Şiirde ise beş asırlık zengin, her itibarla yerleşmiş köklü
4297. bir geleneğe karşı karşıya idi. Bu geleneğin arkasında ise doğrudan doğruya insan vardı.
4298. Şinasi, bu eski ağacı kökünden sarsarken, arkasındaki değerler cetvelini de sarsan ve söken
4299. adamdır. **Yeni manzume** Evvela şiirimizde, yeni diyemezsek bile çok sade bir dil
4300. aramış, ilk bakışta son derecede iptidaî ve fakir görünmek pahasına olsa da, eski hayal sistemini
4301. redderek yeni ve müşahhasa giden bir hayal sistemi kurmaya çalışmış, küçük
4302. temrinlerle yeni bir kafiye anlayış, hatta yeni bir şiir şekli bile getirmiştir. Filhakika, ötedenberi
4303. mevcut olan mesnevi şeklindeki manzumeyi muayyen ve dar vezinlerin çerçevesinden
4304. çıkararak, daha geniş mısralarla söylenmiş düz kafiyeli şiir haline sokan odur. Buna müslüman şark
4305. edebiyatlarının öteden beri alışık olduğu hayvan hikayelerinin karşısına, geniş ve yeni mısralarıyla, insana
4306. kendiliğinden manzum bir tiyatro dilinin eşliğinde imiş hissini veren,
4307. hakikatte de böyle olan iyi tanzim edilmiş diyaloguyla, mevzuunu ve kahramanlarını alış tarzıyla

4308. La Fontaine hikayesini çıkardığı da ilâve edersek, teknik itibariyle yaptığı şeylerin ne kadar mühim
4309. olduğunu anlarız. Bunların yanı başında, bize, Reşid Paşa kasidelerinde mefhumlarını öğrettiği yeni bir
4310. dünya ve insan görüşünü açtığını, Nefî'ye yaptığı küçük nazire ile şark fatalizminin dışına çektiği
4311. insanı, akılcı bir dünyaya çıkarmağa çalıştığını düşünürsek, ancak 88 sahife tutan küçük şiir mecmuasının
4312. Türkçenin içinde nasıl bir dinamizm ile parladığını tasavvur edebiliriz. Namık Kemal, bir Ramazan
4313. günü Beyazıt camii avlusunda gezerken bir satıcı çocuktan otuz paraya satın aldığı, Şinasi'nin ilahisinin(59)
4314. üzerinde nasıl bir tesir yaptığını iki yazısında anlatır. (59) "*Tasvir-i Efkar*"ın 10 Zilhicce 1279 tarih ve 54 numaralı
4315. nüshasında bu ilahinin Fransızca'ya tercümesi ve notası çıkar. Filhakika, yeniliği bütün
4316. edebiyatımıza ve hayatımıza yayan Namık Kemal, doğrudan doğruya bu divana bağlıdır. Ondan sonra
4317. derhal gelenlerse, hangi tepelere yükselirlerse yükselsinler, bu küçük ve yarısına yakın bir kısmı
4318. kendisi olmayan eserin tesirine maruz kalacaklardır. "Makber"e kadar birçok bakımından şiirimize asıl
4319. istikameti, bu küçük eser verir. Şinasi divanı için mühim bir kısmı kendisi değildir, dedim.
4320. Filhakika nazirelerinin aslı olan kaside ve gazelleri dahi içine alan "Müntehabat-ı Eş'ar"daki
4321. bütün o tarih manzumelerini, eskinin devamı olan gazelleri çıkarırsak epeyce hafifler. Sadelik ve yenilik
4322. uğruna, alışılmış mükemmelliklerden kaçınan, kafiye temrinlerini, bitirilmiş şiire tercih
4323. eden şair, dilimize ve edebiyatımıza mihver değiştiren aksiyonunu sekiz on manzume ile
4324. bir kaç kıt'a münferit beyitle yapmıştır. Şinasi'nin bu kafiye temrinlerini küçümsemek hiç de doğru olmaz. O,
4325. nasıl seci'i cümlelerin mantıki bünyesine mal etmek suretiyle nesrimizi bir şaka veya
4326. nükteli oyun olmaktan kurtarmışsa, şiiri de redifin kolaylığından doğan tenazurlardan,
4327. tekrarlardan öylece kurtarmağa çalışmıştır. Filhakika Şinasi, hemen hemen en az redif kullanan
4328. şairimizdir. Yeni addedilecek manzumelerinde ise topu topu on iki redif vardır. Onda beyit iki
4329. kafiyesinin arasında ve kullandığı her kelimenin yardımıyla mananın tamamlığını
4330. bulur. Kafiye bu tarzda kullanmakla, Şinasi dile eskilerden çok başka şekilde tasarruf etmiş
4331. oluyordu. Filhakika, beyit beyit aynı kafiyelerle gelişen "Münacat", "İlahi" şiirleriyle kasideler (1272 - 1274 tarihli),
4332. "Arz-i muhabbet" manzumesi ve "Eşek ile tilki" hikayesi ile ve safi Türkçe kıt'alarla, klasik Türk şiiri ilk defa
4333. olarak eski şekillerden çıkmış olur(60). Burada "Tercüme-i manzume"nin ehemmiyetinden bahsetmemiz icap
4334. eder. Şinasi'nin bu eseriyle Türkçeye garpli şiir örneklerini getirdiğini işaret (60) *Bazı mesnevilerde*
4335. *düz beyitli medih manzumelerine "kasde makrun" şiir manasına kaside adı verildiğini hatırlatalım. Bu*
4336. *itibarla, Reşid Paşa kasidesinin şekli bir yenilik sayılmaz.* ettik. Ayrıca Lamartine'in
4337. "Souvenir"inden çevirdiği dört kıt'anın kafiye sistemi ve şekliyle, sonra da tek bir hissini
4338. derinleşmesinden doğmuş hayalleri ve örgüsüyle dilimizde ilk yeni manzume olduğunu söyleyelim.
4339. Neşredildiği yıllarda pek göze çarpmayan bu yenilikler, sonradan genç Hamid'in üzerinde tesirini
4340. gösterecektir. Bununla beraber, bu temrinlerin asıl tesirini kendi şiiri üzerinde aramalıdır. Filhakika
4341. Racine'in "Athalie"sını, trajedinin bütün güzelliğini yarak Türkçeye nakle çalıştığı
4342. mısralarla Şinasi; kendi "Münacat" ve "İlahi"sine yol açmıştır. La Fontaine'in «Kurt ile kuzu» hikayesinin
4343. tercümesi de "Eşek ile tilki" hikayesini hazırlar. **Yeni dil ve hayal** Bu yeni şekil tecrübesi, saydığımız
4344. manzumeler içinde bilhassa "Münacat" "İlahi" ve masalda bir nevi mükemmelliğe erişir.
4345. Filhakika Şinasi bu eserlerde, manzumenin bütünü şamil olmamakla beraber hiçbir ifrata kaçmayan
4346. sade bir Türkçeyi aruzla birlikte yürütmeğe muvaffak olmuştur. "Eşek ile tilki hikayesi" sakat mısralarına
4347. rağmen, bu itibarla yeni edebiyatın hala bile geçilemeyen bir merhalesidir. Şinasi'nin «safî Türkçe» ile
4348. yazdığını söylediği şiirlerden sonra vardığı bu konuşulan dil fikri, şüphesiz ki ondan
4349. gelen en büyük kazancımızdır. Mukaddememizden beri, aruz karşısında dil
4350. meselesinin Türk şiirinin gelişmesinde ne kadar mühim yer aldığını gördük. Nedim'den sonra, bu
4351. meselede ilk hal çaresini getiren Şinasi'dir. Durgun ve zihni yaradılışlı Şinasi, bu toptan yeniliği
4352. tam yapacak adamdı. O her şeyden evvel bir fikrin adamı olmayı biliyordu, şiiri düşüncesi
4353. uğruna fakirleştirmekten çekinmiyordu. Aynca, evvelden beri mevcut olan güzel şeylerden
4354. ziyade, yeniden taş taş kuracağı bir binanın peşinde idi. Bir bakıma onun bizde yaptığı, şey,
4355. Fransız şiirinde Malherbe'in yaptığına benzer. Şinasi, eski şiirin hayal sisteminden çıkmağa çalıştı;
4356. mücerretten müşahhasa döndü. Kasidelerinde gördüğümüz o düz, yekpare ve fikrin kendisi olan

4357. ifade tarzını, kendine mahsus nazım lisanım buldu. Sonra, bu dili sadeleştirdi. Ve nihayet tecrübeyi
4358. daha ileriye götürerek aruzu Türkçeye, hatta evde ve sokakta konuşulduğundan biraz daha saf bir
4359. Türkçeye bile tatbika çalıştı. Darb-ı meselelerle çok fazla düşüp kalkması, fikre ve vuzuha
4360. bağlılığı bunu kolaylaştırdı. Bir bakıma göre Şinasi'nin yaptığı, eski edebiyatta pek de tesadüf
4361. edilmeyen bir şey değildir. Ta Necati'den başlayarak, eski şiirimizde bir çığır halinde devam
4362. edegelen atasözlerinden yapılmış mısra ve beyitler, sade dille yazılmıştır. «Divan-ı Türk-i basit»te olduğu
4363. gibi sade Türkçe ile şiir yazmak arzusunu gösterenler de vardı. Fakat birinciler hakim ananenin
4364. içinde ancak hususi bir not olabilmişler, ikinciler ise büyük sanatın buudlarına pek az erişmişlerdi.
4365. Bu tecrübeleri bilmesi çok muhtemel olan Şinasi ise evvela nükteyi, mazmunu edebiyattan çıkararak,
4366. kelimeyi çıplak bırakmakla işe başlamıştır. Böylece, fikrin kendisiyle yetinen bir şiir dilinin,
4367. yahut konuşmanın kapısını açmıştır. 1265'te Reşid Paşa'ya verdiği kasidenin başına ilâve ettiği ... sözüyle
4368. öbürlerinden ayırmasının sebebi budur. Şinasi, eski şekillerin çerçevesinden kurtarmak suretiyle
4369. az çok nev'inin dışına çıkardığı kasidelerinde tesadüf edilen ... gibi beyitler ve mısralarla ne yaptığını
4370. gayet iyi biliyordu. Öteden beri tekrar edildiği gibi cemiyet hayatına yeni bir ideolojinin geldiğini gösteren
4371. bu mısraların manası üzerinde daha sonra duracağız. Şimdilik burada eskiden ne kadar ayrıldığını
4372. göstermekle kalalım. Şinasi'nin bilhassa Reşid Paşa için yazdığı kasideler, bundan böyle hayatımızın
4373. etrafında döneceği yeni telakkileri, hatta Tanzimat'ın vaz 'ettiği esaslardan ileriye gitmek şartıyla anlatan
4374. eserlerdir. Bugün bile kullanılan ... gibi tabirler bize yeni bir dünya anlayışını açan buluşlardır. Bu
4375. itibarla Şinasi'nin şiiri, nesriyle birleşir, hatta cesareti itibarıyla onu geçer. “Arz-ı muhabbet”,
4376. çözümlü ve yavan, fakat inadına müşahhas örgüsü ile bizi minyatürden ve mücerret hayallerin “güzel”
4377. anlayışından ne kadar uzaklara götürür. «Eşek ile tilki» hikayesinde ise, yukarıda bahsettiğimiz bu yeni kafiye
4378. ve dil anlayışının hakiki zaferleri vardır. ... Dikkat edilecek bir taraf da bütün bu mısraların evde,
4379. sokakta konuşulan Türkçeye yakın bir dille yazılmasıdır. Şinasi, bu iddiayı halis Türkçe kelimelerle
4380. manzumeler yazmayı isteyecek kadar benimser: ... Fakat asıl şair ve çığır sahibi Şinasi, bu
4381. kıt'anın ve benzerlerinin ifratından, Reşid Paşa kasidelerine veya “Münacat”a geçildiği zaman görülür. ... Bu
4382. ifade, yeninin ta kendisidir. İkinci mısraın hızını veren hareket kudreti de ayrıca dikkate değer. Şinasi,
4383. istediği zaman hakikaten mısraa tasarruf eder. Çok gençken şiire başlayan Şinasi'de bir nevi
4384. vuzuh arzusu, eski oyunların hendesi tekrarı ile beraber yürür. Fakat yeniye bakan tarafı, katıksız olarak
4385. fikir veya hayalleriyle ondan uzaklaştığı yerlerdir; bunu bazan eski dilden, daha sade Türkçeye
4386. geçmekle de sağladığı olur; mesela bize o kadar yeni görünen: ... mısraının güzelliğini
4387. yapan daha ziyade bu sadeliktir. İcabında her mısraı ayrı ayrı tarih düşen manzumeler
4388. söyleyecek kadar eskiyi bilen Şinasi'de, bazan pek nadir olsa bile eski şiirin güzel nümuneler
4389. arasında, sayılacak mısralara da tesadüf edilir. Yahya Kemal'in pek sevdiği : ... mısraı bu cinsendir.
4390. Ebüzziya tarafından Şinasi'nin olmadığı söylenen: ... beyitinin de bizzat kendisi tarafından neşredilen
4391. divanda bulunduğunu ilâve edelim. **Yeni insan** Şinasi'nin “Müntehabat-ı eş'ar”ı, yahut
4392. Ebüzziya'nın verdiği adla «Divan-ı Şinasi», yer yer bize bu yenilik duygusunu verir. Hakikatte bu
4393. küçük kitap, asıl manasında insanın değişmesini müjdelir. Biz orada yeni bir kainat görüşüyle, yeni bir
4394. dil anlayışıyla karşılaşırız. Reşid Paşa kasideleri ile sadece herhangi bir vezir medhedilmez, asırlardan
4395. beri sürüp giden bir ruh tenbelliği sarsılır; geleneğin, müphem
4396. dünyasından, aklın ve aydınlık düşüncenin dünyasına geçer. Bu itibarla Mr. Gibb'in bu kısır ve kapalı
4397. adamı, hiç de şair olmayan bu ufuk açısı şairi, ... diyerek övmesi çok yerindedir. Kitabın
4398. fikirce ehemmiyetli tarafı Reşid Paşa'ya verdiği kasidelerdir. Bunlardan dördüncüsü, ilkidir ve Paris'e
4399. gönderilmek üzere olduğu sıralarda yazıldığı : ... beytinden anlaşılıyor. Eski tarzda ve oldukça
4400. tatsız bir eser olan bu kasidenin en dikkate değer parçası, Şinasi 'yi garplılaştırma fikrinin daha o
4401. yaşta başı yapan: ... beyitleridir. **Şinasi'nin fikirleri** Yukarıda «Kaside-i Raiye»nin matla'ında aklı nasıl
4402. ile ileri sürdüğünü gördük. Hislerimizi bile o derlemeli toplamalıdır, yani insana o hakim olmalıdır.
4403. Tesadüfî olmak tan kurtulduğu zamanlarda sadece teessürî hayata bağlı görünen eski edebiyatımızın
4404. yanı başında akla dayanan bir edebiyat başka türlü kurulamazdı. Şinasi «Divançe»sinde, bu noktadan çok
4405. ehemmiyetli bir eser de, Nefi'nin meşhur: ... matla'lı kasidesinin yedi beytine yaptığı naziredir ki,

4406. üçüncü beyitten itibaren Nef'i'nin eskiler için tabii olan fatalisme'i, ... mısralarıyla karşılar. Ne zaman
4407. yazıldığını bilmediğimiz, fakat divanındaki gazel nazirelerinden sonra olduğunu tahmin ettiğimiz bu
4408. nazire ile Şinasi daha sarıh ve daha bütün konuşur. Bu namenin hakiki manası insanın kader karşısında,
4409. yani biraz da kendi içinde hürriyettir. O, insanlanımızın dünyamızdaki hakiki yerlerini almalarını
4410. istiyordu. Bu da ancak akılla mümkündür. Filhakika Şinasi'nin birçok şiirinde "akıl" kelimesi
4411. geçer. Bilgi akılcıdır ve akılcı olmalıdır. "Tasvir"de Avrupa'da hurafelerin ne kadar hakim olduğunu
4412. anlatan bir tercüme fikra "maarif-i akliyenin" tabiriyle başlar. Fakat akıl bir vasıttır, onunla erişeceğimiz bir
4413. şey olması lâzım gelir. Burada medeniyet kelimesi gelir. Bu kelime, onun teklif ettiği sistemi, cihazın
4414. bütününe hülâsa eder. Unutmayalım ki Şinasi kısır adamdır. Belki de devrinin
4415. hususiyetleri yüzünden sarahatle konuşmamıştır. Başka şairlerde daha geniş geliştirmelere müsait olan
4416. nesir yazılar, şiirin anahtarlarını verirler. Şinasi ise daha ziyade, Reşid Paşa kasidelerinin kendisine verdiği
4417. fırsatla konuşur. Daha 1265 kasidesinde, yirmi dört, yirmi beş yaşında bir gençken, eski şiirin henüz değiştirmeye
4418. kalkmadığı çerçevesinden hangi ufuklara baktığını gördük. O garpcıdır, medeniyetçidir, Tanzimat'ı ve
4419. onun getirdiği kanun fikrini benimsemiştir. 1272, 1273, 1274 tarihli kasidelerde ise, bu fikir daha şumullenir ve
4420. sarahat kazanır. Şinasi, bu kasidelerde medeniyetten bir din gibi bahseder. Hiç olmazsa kıyas ve
4421. ikamelerini dinin lügatinden alır. Getirdiği nizamla bize medeniyetin kapısını açan Reşid Paşa'yı bir
4422. peygamber gibi över. O bazen "medeniyet resulu", bazen "fahri cihan-ı medeniyet" olur, devri « asr-ı saadet»,
4423. vücudu « mucize », millet arasında görüşünü "bi'set" (Hak tarafından gönderilme) dir. Bu yeni
4424. dinin kitabı vardır: "kanun". Kanun bu yeni dinin getirdiği hükümlerin yahut değerlerin
4425. müeyyidesidir. Bu değerlerin başında adalet, hikmet ve hak inefhumları gelir. Bu yeni din de, yahut yeni
4426. asr-ı saadet de, eskisi gibi bir "zulmet" ve "cehalet" devrini kapar, akıl ve irfan devrini
4427. başlatarak, zulüm ve esaretten bizi kurtarır. Şinasi doğrudan doğruya hürriyet kelimesini kullanmaz,
4428. hiçbiri rejim değişikliği tavsiyesinde bulunmaz. Nesrinde ve
4429. nazmında adeta tarafsızlaştırdığı padişahlık müessesesi de onu pek rahatsız etmez. Fakat
4430. zulüm ve esaretin elinde köle idik, Reşid Paşa'nın kanunu, sultana haddini bildirerek bizi azad
4431. etti, der. Fakat zulüm ve esaret de tek başına değildir. Bu makinenin arkasında cehalet ve taassup
4432. denen kuvvetler vardır. Taassup ve cehalet bize kendi içimizden vurulmuş zincirlerdir.
4433. 1273 kasidesinde bu sistem biraz daha vuzuh kazanır. ... Hakkın muradı hürriyetimizdir. Bizi ezelden hür
4434. yaratmıştır. Fakat insanın aklı Allah'ın bütün düşüncesini kavrayamaz. Hayat dediğimiz bu
4435. curcunaya o kadar türlü türlü unsurlar girer ki, sonunda iş bir güçlü - güçsüz münasebetine iner. Bereket
4436. versin ki aklımız vardır. Şu halde, Allah'ın bizim için istediğine, tıpkı kendisine olduğu
4437. gibi, akılla varırız. Böylece bize irademizi bahşeden Allah, hürriyetimizi de bahşetmiş
4438. oluyor. ... Görülüyor ki, Şinasi için dinler de zulmü men eden bir kanundan başka bir
4439. şey değildir. Bu kanunun iki vasıtası vardır: Kalem ve kılıç. Bütün bunlar, kalemiyle,
4440. kılıcıyla, adalet terazisiyle Mahmud II devrinin son yıllarından itibaren devletin ve
4441. Tanzimat'ın remzi olan armanın ta kendisidir. Bir bakıma, pek az muharrir yaşadığı devrin dış
4442. çehresiyle bu kadar uygunluk içindedir. Şinasi bu yeni değerler içinde akli ve adaleti
4443. daima ön safta tutar. Çünkü bu iki değer birbirini tamamlar. Adalet aklın
4444. emrindedir ve insan işlerinde onu tecellisidir. Öbür değerler az çok duygularımıza
4445. bağlıdır, hemen keyfilesirler, onları istismar kabildir. Fakat Nemesis'i - çünkü burada - adalet, büyük
4446. Fransız İhtilali'nin yeniden hayata hakim kılmak istediği o eski soğuk, sakın, her şeyin üstünde Romalı
4447. mabudedir - aldatmak, yumuşatmak imkansızdır. Zaten Şinasi'nin sözünde akıl ve hikmet, kanun kelimeleri
4448. adaletle birleşince yine o kaynağa bağlanır. Fakat bunlar ufak çizgi değişimleridir. Sistemin
4449. bütününe bakılınca, Şinasi'nin istediği şeylerin hepsi birden eskilerin ... 'inden başka bir şey değildir. Taassup ve
4450. cehalet kelimelerini bütün Tanzimat'ın Şinasi ile aynı manada kullandığını hatırlatalım. Yalnız, Şinasi
4451. onların üzerinde o kadar yeni şekilde ısrar ve öyle bir zarf içinde takdim eder ki, medeniyet
4452. kelimesi neticede değişir. Yeni bir insan ortaya çıkar. Filhakika Şinasi'nin telkin etmeye çalıştığı gibi,
4453. aklın çağında yaşayan insan yenidir. **Medeniyet fikrinin kahraman telakkisi** Bu
4454. yeni insanı, bize bir kahraman örneği verir. Bu kahraman yine Reşid Paşa'dır. Şair, ... derken, bize

4455. erişilecek yeni ideali tesbit eder. Kahraman, her şeyden evvel nefsinin yenen ve
4456. kendisini insanlığa, onun ıslahına, «tenvir ve tehzibine» vakfeden insandır. Allahın
4457. „adalet ve hikmet“ vasıfları onda tecelli eder, yahut onunla harekete gelir. Bu düşünceyi şöyle de
4458. tanımlayabiliriz: kahramanlar, aynı ilahi kıvılcımı taşıyarak aramıza gelirler. Onun için ayrı ayrı
4459. lambalarda yanan aynı ışığa benzerler. Reşid Paşa'ya tarihte benzeyen birtakım insanların
4460. bulunduğunu düşündükçe, şair nerede ise “tenasüh-i ruh”a inanacaktır. 1272 kasidesinde, kahraman daha ziyade
4461. düşünce adamıdır. Kılıcı yapan insan oğludur, fakat „levh ü kalem“in yaratıcısı
4462. „rabb-i müteal“dır. O, Allah'ın silahını taşır. **Millet telakkisi** Sadece fertler değil, milletler de
4463. insanlığa hizmetle, onu yükseltmek ve aydınlatmak vazifesiyle mükelleftirler: ... Bu düstur eski
4464. cemiyetimizdeki İla-yı kelime'tu'l-lah idealine çok benzer. Yalnız gaye değişir. Burada gaye
4465. insanlığın kendisine erişmektir. Söylemeğe hacet yok ki, Şinasi burada da Fransız Büyük
4466. İhtilalinin havasındadır. Filhakika Büyük İhtilal, hatta Napoleon orduları insanlığı kurtarmak
4467. için harp ediyorlardı. Fakat nerden gelirse gelsin, bizim için ehemmiyetli olan Şinasi'de,
4468. bir vazife hissini fert için olduğu kadar, cemiyet için de şart olmasıdır. İmparatorluğun
4469. kurulma devrinde cemiyetimizin misyonu adaletti. Aşere-i mübeşşereye benzeyen ilk on
4470. hükümdarın zamanında o her gittiği yere adalet fikrini götürdü. Bu yüzdendir ki rast geldiği kavimler,
4471. onun kılıcının - parlıtısına koştu. Sonra milletimiz bir takım inkılabat-ı şedide geçirdi ve eski
4472. değerleri kaybetti. Osmanlı camiasının şimdiki vazifesi; evvela cedlerin kurduğu devleti muhafaza
4473. etmektir. Bu suretle mevcut olmakla devam edecek, sonra da memleketimizi istilaya hazırlanan
4474. kuvvetleri önlemekle bir zulmün önünde geçecektir. Çünkü zulmü önlemek de
4475. insanlığa hizmettir. «Ceride-i askeriyeye» makalesinin umumi manası bu olduğu gibi, Çerkes ve
4476. Kafkasyahlarda Ruslar arasında, Lehler ile Ruslar arasında geçen vak'alara o kadar dikkat
4477. eden “Tasvir-i efkar”ın da havası bunu verir. Mamafih Osmanlı camiasının, coğrafyasından gelen
4478. ikinci bir vazifesi vardır. O, şarkla garbın köprüsüdür. «Asya'nın akl-ı piranesi ile
4479. Avrupa'nın bık-ı fikri» burada birleşirler. Belki yeni ve daha insai bir medeniyet kurabilir. Auguste Comte'un
4480. Reşid Paşa'ya yazdığı mektupları burada hatırlayalım. Zaten acele terkibiyle bütün
4481. Tanzimat da bunun peşinde idi. Işık, Şinasi'de esas hayallerdendir. O, akıldır, Allah'ın rahmeti, feyz-i
4482. lutfudur. Elverir ki bu aydınlığa layık olalım. İstanbul sokaklarının aydınlatılması
4483. için yazdığı makalede: ... beytiyle söze başlayan Şinasi, bu temizlemeyi ve
4484. aydınlığı ... Bu basit fikrin hemen arkasından, onu ideoloji alanına taşıyan cümle gelir
4485. ve ... azası, en kuvvetli yumruğunu sallar: ... Burada devletin vazifelerine gireriz. **Devlet,**
4486. **hükümet, millet ve mesuliyet fikri** Medeniyetin esası akıl olmalıdır. Garp medeniyeti böyledir.
4487. Eskiden Müslüman medeniyeti de bu esas üzerinde idi. Fakat hurafeler istila etti ve mahiyetini
4488. değiştirdi. Hükümetler de fertler gibidir, yaptıkları işe göre hüküm olunurlar. Burada Şinasi, her millet
4489. layık olduğu hükümete mazhar olur, düsturunu çevirerek: ... der. Devlet ve hükümet fikirleri mesuliyet
4490. fikrinden ayrılamaz (tıpkı fert gibi) Her hükümet, sırtındaki bu mesuliyeti, halkını memleketin
4491. idaresine iştirak ettirdiği nisbette hafifletir. İstibdat idareleri her işi ellerinde tuttıkları için
4492. mesuliyetleri daima en ağır olanlardır. Binaenaleyh haklarında en ağır hükümler verilir. Türkiye'de mevcut
4493. „usul-i idare iktizasınca“ halka ait işlerin hemen hepsi devlete bağlıdır. Onun teşebbüsüyle, yahut onun
4494. teşvikiyle, yapılabilirler. Biz medeniyet değiştirdik ihtiyaçlarımız çoğaldı; insan, yaşamak için
4495. fikren ve bedenen daha fazla çalışmağa mecburdur. Cemiyet hayatı bir bütündür, zaten insanlık
4496. bir bütündür. Çalışmayanlar ve çalışmayanlar bu tek vücudun, onun dediği gibi,
4497. „cism-i müteneffiz-i vahid“in ızdırıp çeken uzuzlarıdır. Devlet bunlara yardımcı mükelleftir. O halde
4498. „sunuf-ı teb'asının fukarasını“ düşünmeğe mecburdur. Fakat bununla da kalmaz, icabında teb'asını
4499. da muhtaç olana yardım etmeğe davet eder. Zaten ona göre „mebna-yi temeddün bir
4500. madde-i taavvün“dür. Bu fikri biraz daha genişletin, cemiyet hayatı bir uzuvlaşmadır veya
4501. uzuvlaşmalardır hükmüne çıkarsınız. „Tasvir“ in başındaki ilk sözde Şinasi en manalı şekilde
4502. bu meseleye döner. Devletle fert arasındaki münasebetler mütakabil bir hak ve vazife meselesidir.
4503. Görülüyor ki, Şinasi dört manzume ile beş altı makale ve bendin içinde hemen hemen cemiyet

4504. hayatımızın bütün halkı uyandırıcı meselelerini koymuştur. Yalnız, onu okurken tartılı ve tıkız
4505. cümlelerinin verdiği işaretleri çözmek, bizi başına kadar getirdiği yolda cesaretle yürümek icap
4506. eder. O, açıktan açığa konuşmadığı zamanlarda - kasidelerde olduğu gibi - bedahatlerin,
4507. umumi kaidelerin etrafında ve onların delaletiyle mevcut nizam ve alışılmış şekiller hakkında sarih
4508. şüpheler uyandıran, düşünceyi harekete getiren insandır. Bu itibarla mesela istibdatla idare edilen
4509. hükümetlerin „mahasal-i efaalin“e tahammül etmeleri icap ettiğini söylediği zaman
4510. parlamantarizmden bahsettiğini anlamak icap eder. Bu bir şumullendirme değil, çok haklı bir
4511. tefsir, hatta tasrifdir. Gerçeği budur ki, Yeni Osmanlılar mücadelesi alevlenmeden evvel, yeni siyasi
4512. fikirler „Tasvir“in makalelerinde münakaşa edilmiştir. Bunları yazan adamın, hususi konuşmalarında
4513. daha fazla açılacağı aşikardır. Bu itibarla, Cevdet Paşa'nın «Maruzat»ta yeni siyasi fikirlerin Şinasi ile
4514. yayılmağa başladığını söylemesi pek o kadar Yanlış addedilemez. **Şinasi'de garp tesiri**
4515. «Tercüme-i manzume»de bulunan „Athalie“ temrinlerinin, „Münacat“ ve «İlahi» üzerindeki tesirleri bir tarafa
4516. bırakılırsa, Şinasi'yi garpta muayyen bir muharririn tesirine doğrudan doğruya bağlamak imkansızdır. O,
4517. garptan filan ve falan muharririn değil, bir medeniyetin ve düşünce sisteminin dersini almıştır.
4518. Filhakika, bütün bu düşünceler XVIII. ve XIX. asır Fransa'sından gelen düşüncelerdir. Hatta, terakki fikri ve
4519. akılcılık Pierre Bayle ve Fontenelle ile XVII. asrın sonuna kadar çıktığına göre bu tesir daha derin zamana
4520. gidebilir. Fontenelle'in o devirde bazı parçaları tercüme edilecek kadar
4521. beğenildiğini unutmayalım. Adalet, hak ve yine
4522. akıl esasları, bilhassa Fransız İhtilali'nde bir nevi tanrılık kazanacak kadar günün modasıdır. Akıl
4523. ve aydınlanma, XVIII. asra adını verdiği gibi, büyük şampiyonlarını yetiştirmiştir. Hükümet ve halk
4524. arasındaki münasebet fikri, XVIII. asır ve bilhassa Montesquieu'dur. Nihayet, bütün bu tesirlere
4525. Şinasi'nin okuyucu üzerinde bıraktığı pozitivist intibalarla August Comte'u da ilâve edebiliriz. Şinasi, hiçbir
4526. din meselesine temas etmemiştir. Makalelerinde geçen ... gibi kelimeler, daha ziyade fikirlerinin
4527. dayandığı cemiyet realitelerine bağlıdır. Bununla beraber, dini duygularla konuşan iki manzumesi
4528. vardır. Tamamiyle ferde ait bir sahaya girdiğimizi unutmadan - şiir zaten ferdi sahadır - bu iki
4529. manzumenin garpla münasebetleri üzerinde duralım. Daha ziyade büyük saate saatçi arayan „Münacat“da
4530. bir nevi Voltaire tesiri bulmamak imkansızdır. Korkuyu ve hatta pişmanlığı
4531. reddederek Allah sevgisiyle yetinmesi de bu kaynağa bağlanır. Bilindiği gibi,
4532. Şinasi'nin „Münacat“ı «Havf-ı ilahi» beyti ile hemen hemen bittikten sonra Allah'ın lütf ve
4533. merhametine güvenmek temi etrafında yeniden gelişir. Uluhiyetin dünya saltanatları üzerinde hakiki
4534. saltanat olduğu fikri, mutlaka garptan bir başlangıç istenirse, XVIII. asırdan daha evvele, iyi tanıdığı şair
4535. sıfatıyla Racine'e çıkartılabilir. Bütün bunların bizim klasik ve tasavvuf şiirimizde de mevcut olduğunu bir
4536. kere daha hatırlayalım. Dikkat edilecek noktalardan biri de, düşürdüğü, ölüm tarihlerinin dışında, Şinasi
4537. divanında Peygamber'in ismine hiç tesadüf edilmemesidir. Hakikatte bu küçük divan, bizde belki
4538. de na'tsız ilk divandır. **Şair evlenmesi** Türk tiyatrosunun başında Şinasi 'nin bu addaki bir perdelik
4539. komedisinin bulunduğunu söyledik. Fakat „Şair Evlenmesi“nin ehemmiyeti, sade ilk tecrübe oluşunda
4540. kalmaz. Bu küçük piyeste bugün bile alınacak derslet vardır. “Şair Evlenmesi”ni Şinasi, 1859 tarihinde
4541. yazar, fakat 1860'da “Tercüman-ı ahvâl” gazetesinde tefrika ettikten sonra ayrıca kitap şeklinde
4542. çıkarır. Şinasi, daha piyesini yazmadan evvel «fikra, fasıl» gibi sahne tabirleri dilimizde tecrübe
4543. edilmekte idi. İlk tefrikanın başındaki bir nottan anladığımızı göre, Şinasi bu piyesi iki perde olarak
4544. yazmış, sonra birinci perdeyi kaldırmıştır. Piyesin konusu, iş bilir, aklı başında bir dost
4545. tarafından bir ufak rüşvetle düzeltilen, hileli bir evlendirme vak'asıdır. Şair Müştak Bey, Kumru Hanım'la
4546. sevişir. Vak'a başladığı zaman, onunla evlendiğini sanıyor. Fakat kızın ailesi, sağdıç hanımın,
4547. yenge kadının ve imamın yardımıyla ona kızın, çirkin, huysuz ve çok yaşlı ablasını nikahlamışlardır.
4548. Müştak Bey, sevgilisinin yerine, çirkinliğinden ve
4549. münasebetsizliğinden şikayet ettiği ve meramına ermiş aşık
4550. taşkınlığıyla arkadaşı Hikmet Efendi'ye, vermeğe kalktığı Sakine Hanım'ı görünce, tabii razı
4551. olmuyor. Bunun üzerine işi tertip eden sağdıç hanım, imamla mahalle kahvesinde bulunan
4552. halka haber gönderiyor. Onlar gelince, emri vakii tutmak için bütün bir şirretlik

4553. başlıyor. Bereket versin, Hikmet Efendi henüz evde, selamlıktadır. O esnada “istemeyiz...”
4554. diye sahneye, giren Atak Köse - mahallenin süprüntücü başısı - ile bir iki cevaplaşmadan sonra, imama
4555. gizlice verdiği rüşvetle işi halleder. Dokuzuncu fıkrada Hikmet Efendi, işi düzelir düzelmez
4556. mizacındaki kayıtsızlığa kavuşan Müştak Bey'in alayları arasında: ...
4557. diyerek komedinin tuttuğu tezi belirtir. Hemen hemen mevzusuz denecek kadar basit olan bu
4558. komedi yahut „farce“ in iki büyük hususiyeti vardır. Bir taraftan, bize edebiyatımızın o zamana, kadar
4559. semtine uğramadığı yeni bir realizmin kapısını açar, öbür, taraftan da, bunu yapmak için halka
4560. gider, orta oyunu ve meddah hikayeleri gibi mahalli sanatlardan faydalanır. Filhakika, piyesin hayat
4561. karşısındaki mübalağalı vaziyeti, çok açık konuşan mizahı, vak'anın gelişmesindeki çabukluk, nihayet
4562. fertten ziyade umumi tip üzerinde duruşu. İlk Türk komedi muharririnin, eserini yazarken bu
4563. geleneği göz önünde tuttuğunu gösterir. Hatta, isimlerde görülen rolle mutabakatta bile biraz
4564. bu hal vardır; boş bir değirmen gibi konuşan, fakat hükümlerinde daima kesin olan cahil ve düzenbaz
4565. imam efendi Ebüllaklaka'dır(61); süprüntücü Atak Köse'dir, (61)Bazı ecnebi müellifler bilhassa Gordlevski, Şinasi'nin
4566. bu eserdeki Ebullaklaka tipi ile Meclis-i Maarif'in meşhur Vehbi Molla'sını kasdettiğini söylerler. Bu hususta
4567. piyesin kendinde hiçbir delalet yoktur. bekçi Batak Ese'dir; aşkın adı Müştak'dır; evlilik çağındaki genç
4568. kız Kumru'dur; aklı başında, becerikli dost Hikmet Efendi'dir, sağdıç hanım Ziba Dudu'dur.
4569. Bununla da kalmaz; bütün bu şahsiyetler hususi şive veya hiç olmazsa mesleki dil ile konuşur.
4570. „Şair evlenmesi“nde Şinasi'nin milli bir tiyatroya varacak en kısa yolu aradığı muhakkaktır. Bu,
4571. ancak halk ananesi ile olabildi. Mustafa Nihat Özön, bu piyesin kendi tarafından hazırlanan baskısının
4572. mukaddemesinde, Şinasi tarafından sonra eserden çıkarılan ilk perdede Müştak Bey'in sevgisinin
4573. evvellerini anlatmış olduğunu tahmin ediyor. Bizce, eğer yazılmışsa, bu perdenin
4574. kaldırılmasının sebeplerinden biri de, halk gözüyle yakalanmış realite duygusunu, birbirini takip
4575. edecek aşk sahnelerinin muvazaalı lirizmi içinde kaybetmemek endişesidir. Şinasi için,
4576. herhangi bir garp muharririnin eserini tercüme veya adapte etmek, hatta taklit ederek daha
4577. geniş kadroda büyükçe bir sahne eseri vücuda getirmek kabildi. Bunu bırakıp, bu küçük mevzuu
4578. ile, ilk bakışta insana manasız görünecek şakayla iktifa etmesi, ihtirasının daha büyük ve derin
4579. olduğunu, laalettayin eserden ziyade, bir çıkış açmak istediğini gösterir. Bu sözümüzle, piyeste yerli
4580. olmayan hiçbir şey yoktur iddiasında bulunmuyoruz. Tam zıddına olarak asıl kahramanın, şair
4581. Müştak Bey'in, bizde o zamana kadar görülmeyen bir karakter olduğunu da söylemeliyiz, Filhakika,
4582. Müştak Bey'in neşeli bohemi bizdekine hiç benzemez. O taşkınlıkları, konuşma tarzı, zevcesine
4583. yüz görümlülüğü olarak şarkı hediyesi, yaşlı baldızını sokak ortasında arkadaşına adeta
4584. zorla ye büyük bir kayıtsızlıkla ikram ediş tarzıyla, hatta piyesi bitiren sahnedeki acelesiyle daha ziyade
4585. Quartier Latin veya Boulevard tiyatrosudur. Murger'in «Bohem hayatı sahneleri», cinsinden bir eserle pek ala
4586. bağdaşabileceği gibi, Paul, de Kock'a da gidebilir. Fakat dışardan gelen bu karakter, tamamıyla yerli olan
4587. heyeti umumiyenin arasında insanı rahatsız etmez. Dikkat edilecek bir nokta da konuşma
4588. şeklidir. Şinasi'nin kahramanları, hayatta yaşayan dille, sokağın, halkın
4589. diliyle konuşurlar. Bu sade, bir kelime meselesi değildir; kelimedden daha üstün, daha canlı olan
4590. söyleyiş, anlatış meselesidir. Nasıl, Şinasi'yi okurken insanda, şahıslarını „sen gel! sen gel!“ diye
4591. hayatın ortasından sahneye çekip almış fikri uyanırsa, bu konuşmayı da öylece hayattan
4592. aynıyla almış hissi uyanır. Sağdıç kadın, İmam efendi, bu konuşma sayesinde hayatın bütün bir renkli
4593. tarafını, en doğru tonlarını beraberlerinde getirerek sahneye girerler. Bütün bu izahattan
4594. anlıyoruz ki, Şinasi, piyesine hemen hemen asrın başında Vasıf'ın ana-kız
4595. diyalogunda bizi bıraktığı noktadan başlamıştır. Böylece, garplı şair, yerli Enderun şairinin eserini
4596. cevaplandırıyor. Bittabi, bugün için „Şair evlenmesi“ni ancak beğenebiliriz. Şinasi, kendi başına kalınca ne
4597. bir Moliere, ne de bir Goldoni'dir; fakat, eseri kendi zamanında, 1860 senelerinin Türkiye'sinde taşıdığı mana ve
4598. işaretlerle görürsek bu küçük komedinin mahiyeti değişir. Gerçek şu ki: Şinasi bu eseri ile bize, bir
4599. münekkidin, Chesterton'un, yine kendisinden alarak Dickens'i tarif ettiği tabirle,
4600. sokağın anahtarına hediye etmiş, tek ufuk olarak canlı hayatı göstermiştir. Etrafına o kadar
4601. tesir yapan diğer eserlerinde tutuk gördüğümüz Şinasi, bu kaynağa yaklaşır yaklaşmaz başka

4602. türlü canlanır. Büyük yenilikler devrinde ilk işaret, lirik şiirden ve hatta romandan evvel, masal
4603. veya tiyatrodan, bilhassa komediden gelir. Çünkü yeni, sadece bir teknik üslûp veya duygulanma işi
4604. değildir. O, insanı yapan kıymetlerin değişmesiyle başlar. Burada içe ve dışa çevrilmiş tenkit, hatta
4605. hiciv zaruridir. Şinasi her haliyle, cemiyetimizde „yeni insan“ın başlangıcıdır. Yazık ki bu
4606. başlangıç, çok defa bir nokta gibi kendi üstüne kapalı görünür. **Şinasi ve dil** „Şair evlenmesi“, bizi,
4607. Şinasi'nin nesrinden, hatta şiirinden ziyade, onun, hareket noktalarından birine götürmektedir.
4608. Çünkü bu piyeste, öbür eserlerinden çok farklı bir şekilde, ne yapmak istediğini görürüz. O zaman,
4609. “Durub-ı emsal-i Osmaniye”nin bir tesadüf olmadığını anlarız. O, asıl kaynak tanıdığı halka doğru gitmek
4610. istiyordu. Vakıa, “Durub-i emsal-i Osmaniye” bizde bu yolda ilk hareket değildir. Fakat, Şinasi
4611. geniş bir görüşle, ilk hamlede yapılacak şeyi yapmıştır. Bu itibarla, onun bu uyanışı Kamus ve Gramerde
4612. tamamlamaya çalışması inanılmayacak bir şey olmaktan çıkar. Kaldı ki, Şinasi'de başladığı işi sonuna
4613. kadar götürmek, adeta kendisine musallat bir fikir yapmak gibi bir hususilik vardı. Şinasi'nin
4614. “gramer”inden bu gün elde bir şey yoktur. Bununla beraber, Türkçenin sentaksı üzerinde bu kadar
4615. yakından düşünen bir adamın lisanın bünyesini bir mesele olarak almaması kabil değildir. Kaldı ki
4616. “Ruzname-i ceride-i havais” ile arasında geçen meşhur “Mesele-i Mebhusetü anka” münakaşasında,
4617. muarız ona tariz yoluyla: ... diye bir sual sorar. Şinasi'nin bu tarize cevabı, vakıa red
4618. mahiyetindedir: ... Bu cümlelerin işaret ettiği bir hakikat vardır; o da, Şinasi'nin dil üzerinde
4619. çalıştığı, velev Arab grameri bile olsa, bu iş için bir ehil tanınması ve vazifelendirilmesidir. Çok
4620. muhtemeldir ki, Şinasi sonradan bu eseri tamamlamış olsun. Hatta, “Ruzname” muharriri ile yaptığı
4621. münakaşadan sonra bunu yapmayı düşünmüş olması daha çok muhtemeldir. «Lügat» meselesi daha
4622. karışıktır. Ebuzziya'nın bu kamus için verdiği mahimat o kadar sarıhtir ki, bu hususta hiçbir şüphe edilemez.
4623. Şinasi'nin Paris'te topladığı notlarını İstanbul'da yavaş yavaş tanzim ederek bir hattata temize
4624. bile çektiğini sarahatle söylediği gibi, Paris'teki ikameti esnasında hayatının da hemen hemen bu işin
4625. etrafında tanzim edildiğini söylemektedir. “Muhallifat-ı Şinasi ve ahvâl-i hususiyesi” adlı makalesinde ise,
4626. ölümünden sonra terekisi tesbit edilirken bu müsveddelerin bulunduğu sandığı gördüğünü ve
4627. bu sandığın veresesine teslim edildiğini açıkça yazmaktadır. Yine Ebuzziya, Şinasi'nin, lugatini
4628. bastırmak için, son günlerini geçirdiği Sormagir'deki evinin bahçesinde kagir bir matbaa yaptırdığını ve
4629. Paris'ten lugatı için lazım olan “çince, uygurca, sanskritçe” kelimeler için harfler ve şekiller getirttiğini
4630. söylüyor. Bu son rivayetin sıhbat derecesini tayin edemezsek bile, o sayede
4631. Şinasi'nin bütün Türk lehçelerini içine alan ve etimolojik hususiyetler üzerinde duran bir
4632. kamusa çalıştığını öğreniyoruz. Pavet de Courteille, meşhur lugatının mukaddimesinde Şinasi'den “alim
4633. hocam ve dostum” diye bahsettiğine, Littre ile dostluğunda o kadar ısrar edildiğine
4634. göre, Şinasi'nin devrin büyük müsteşrikleri ve filologları ile münasehette bulunduğu aşıkardır.
4635. Garplı kaynaklarda yapılacak daha sıkı araştırmaların bize Şinasi'nin adıyla sık sık karşılaşmak fırsatını
4636. vereceğine eminiz. Bütün bunlar gözönünde tutulursa, Şinasi'nin böyle bir lugat çalışmasına başlamış
4637. olması gayet tabîi addedilebilir. Bizce bu lugatın, veresesi elinde kaybolmuş olması ihtimali
4638. kuvvetle variddir. Filhakika Peşte Milli Kütüphanesindeki Lugat-ı Şinasi'nin kendisinin olmadığını
4639. Muallim M. Cevdet'ten sonra iyice biliyoruz. Bununla beraber, bu lugat için Ebuzziya'nın u harfine kadar biner
4640. sahifeden mürekkep on dört ciltlik diye verdiği malumat, bize oldukça mübalağalı görünmektedir.
4641. Meğer ki, Ebuzziya, kelimelerin fişlerini sahife adanmış olsun. Esasen, ölümüne dair yazdığı
4642. makalede böyle bir malumat yoktur. Diğer taraftan, “Tasvir”in dört yüz on bir numaralı nüshasında
4643. Namık Kemal, yazdığı bir yazıda lugat meselesini edebiyatımızın diğer mühim meseleleriyle beraber
4644. münakaşa etmiştir. Namık Kemal, bu yazısında “Bazı mahafilce [...] Kamus ve Burhan”ın muhteiyatının garp
4645. usulü bir lugat haline getirilmesinin düşünüldüğünü söyledikten sonra, bu tarzda bir çalışmanın
4646. ihtiyaca kafi gelmeyeceğini, bize lazım olanın, yeni konan istilahlarla her iki dilden
4647. dilimize geçmiş kelimeleri alan büyük bir Türkçe sözlük olduğunu anlatır. Bu yazıda
4648. bahsedilen tasavvurun, Şinasi lugatı ile alakalı olup olmadığı sorulabilir. **Şinasi gazeteci** Şinasi, sadece
4649. dilin bünyesi üzerinde düşünen adam değildi. Cemiyet hayatı, insan ve insan hakları üzerinde bizim
4650. için oldukça yeni bir takım düşünceleri de vardı. Onun Avrupa'daki tahsilinden tam bir sistemle

4651. döndüğünü ister istemez kabule mecburuz. İşte bu sistemi gazeteci Şinasi yaydı. Vakıa Şinasi, çıkardığı
4652. gazetelerin her ikisinde de, hiçbir zaman kasidelerinde olduğu kadar cesur görünmemiştir; fakat, gerek
4653. «Tercüman-ı ahvâl»in ve gerek “Tasvir”in, memleketin siyasi terbiyesinde mühim bir rol oynadığı
4654. muhakkaktır. Abdülhak Hamid, gençliğinde “Tasvir”de okuduğu bir tercümen’in üzerinde
4655. yaptığı tesirden bahseder. Bu tesir elbette ki tek başına değildir. Bu tercüme, adedi
4656. çok az makaleleriyle beraber onun düşüncesinin hiç olmazsa büyük nirengi noktalarını tesbit
4657. ederek aydınlatır. Şinasi’ye göre gazete, evvela bir amme hukuku meselesidir.
4658. “Tercüman-ı ahvâl”in ilk nüshasına koyduğu küçük beyanname şu satırla başlar: ... Bu cümledeki «müktesep
4659. - kazanılmış» sözünün ehemmiyeti üstünde durmağa zannetmem ki lüzum olsun; vatanına ait işler
4660. hakkında fikirlerini söylemek hakkı vatandaşlık vazifelerinin neticesi, yahut karşılığı oluyor.
4661. Böylece, gazete sadece halk için değil, halkın ifade vasıtası oluyor. Yani, muharrir sınıf değiştiriyor;
4662. devletten öbür tarafa geçiyor. Daha aşağıda ise: ... diyerek gazetenin programını, dil ve
4663. yazı tarzı için sarıh bir halkçı hedef göstererek tamamlar. Aynı, nüshadaki sualli - cevaplı bir makalede
4664. gazete, matbaa ve tefrika kelimeleri hakkında izahat verirken ... diyerek, bu anlaşılacak gibi yazı
4665. yazma isteğinin, muharrirlerin şahsi üslûp sahibi olmaları fikriyle bir
4666. zıt teşkil etmediğini söyler. “Tercüman-ı ahvâl”de Şinasi evvela, kendi “Şair evlenmesi”ni, sonra da
4667. Kostaki Efendi’nin “Heyet-i sabıka-i Kostantaniye”sini (Rumcadan tercüme) tefrika eder, gazeteyi
4668. tutturmak için heyecanlı mahalli vak’alar koymak - sekizinci numarada Yorgancı Mehmed’in hikayesi başlar
4669. ve iki nüsha sürer-, okuyuculara bazı riyazi meselelerin hallini veya kendi beyitlerinin tanzir edilmesini
4670. teklif etmek gibi çarelere başvurur. Ayrıca, fizik ve kimya makaleleri neşreder. Bazı
4671. istidatlı gençler de bu makaleler dolayısıyla manzum bilmeceler tertip ediyorlardı. Beşinci
4672. numarada Fransa’nın İtalya siyaseti hakkında bir ecnebi gazeteden alınmış bir bend de vardır. Bu
4673. suretle milletler arası meseleler de gazeteye girer. Bütün bunlara - Kazım Paşa da içlerinde olmak
4674. üzere birçok şairlerin takriz manzumeleri ve tarihleri de katılıyor, Şinasi bunlara manzum cevaplar
4675. veriyordu. Hülâsa, bu yirmi beş numaranın, kendisini yeni bir dünyanın eşliğinde görmekten
4676. mesut bir hali vardı. Fakat, yirmi altıncı nüshada Şinasi ayrılır. Agah efendi tek başına kalır. Gazete
4677. hükümdarı fırsat düştükçe öven, dil meselelerinde tamamıyla kayıtsız olan, şöyle böyle bir havadis
4678. gazetesi olur. Bir aralık, “Mir’at” mecmuası sahibi Refik Bey muharrirlik ederse de, henüz
4679. çok genç olan bu muharririn yardımı da, Şinasi’nin zamanındaki revnakı veremez. Şinasi ile
4680. Agah Efendi’nin ayrılmaları hemen herkesce tabiat zıtlığıyla yorulmuştur. Şinasi, birçok
4681. şeylerde çok titiz ve hatta tahammülsüz olmasına rağmen, laubalilik ve mahsustan anlamamazlık karşısında
4682. ... demiş. Ağır başlı, heyecanlarını tutabilen, fakat düşündüğü ve inandığı şeylerden de şaşmayan,
4683. devrinin ortasında : ... demek kudretini kendinde bulan adamdı. Her işe temelinden başlardı.
4684. Gazetede okuyucusunu kendi eliyle yetiştirmek istiyordu. Ayrıca gazete ve
4685. gazeteciliği, kitap ve matbaa işlerini benimsemişti. Devlet memuriyetinde gözü yoktu.
4686. Agah Efendi ise atak, kavgacı, sabırsız ve hatta muharriristi. Şinasi’nin asıl çalışma sahası “Tasvir-i efkâr” oldu.
4687. 2 Temmuz 1861 tarihli ve 614 numaralı “Takvim-i vekayi”de, Şinasi Efendi’ye bu adda bir gazetenin neşri
4688. için izin verildiği yazılıdır. Fakat gazete, hazırlıklarını ancak bir senede bitirebilir ve 27 Haziran 1862 (Zilhicce 1278) de
4689. çıkar. “Tasvir”in ilk sözü de(62) “Tercüman-ı Ahvâl”inki kadar üzerinde du- (62)Bu çıkış yazısını olduğu gibi derc
4690. ediyoruz: ... rulmağa layıktır. Bunun birinci paragrafının sonu, bize Şinasi’nin asıl gayesini
4691. bir daha gösterir: Halka, kendi menfaatlerini düşünmeyi, yani bugünün diliyle, meseleleri üzerinde
4692. durmayı öğretecekti. İkinci paragrafın sonunda, “umuma hizmet” tabiriyle cemiyetteki rolünü tayin
4693. eder. Gazete daha ilk nüshasında öbürlerinden ayrı, güzel ve muntazamdır. Şinasi, nasıl muayyen
4694. bir devrinde yazıya başlamadan evvel yazı dilini düşünmüş ve ona düzen vermişse, matbaa ve gazete
4695. işlerini de öyle düzenlemiştir. Başlıklar, en büyük yazı ustalarınınındır. Yanlış dizi, “Mebhusetü anha”
4696. münakaşasındaki şikayetine rağmen çok azdır. Harfler güzeldir ve daima daha güzele gidebilecek
4697. haldedir. Çünkü, Şinasi eski Türk harflerinde birleşik şekiller meselesini iyice ele almıştır. Hülâsa,
4698. okuyucu bu gazetede nasıl gittikçe güzelleşen bir dil bulursa, öylece kusursuz bir çerçeve ile karşılaşır.
4699. Bu meselede, Ahmed Rasim’in Şinasi hakkında neşrettiği kitap bize yeter derecede fikir verir. Mısır’daki

4700. Bulak tabı'larının -İstanbul'dan giden Aziz efendi idaresinde - matbaayı, ta'lik ile güzel yazıların
4701. emrine vermesine karşılık, Şinasi, iyi okunaklı, güzel, sahifeyi pek az delen bir harf sistemini
4702. matbaasının bünyesine sokar. Gazetecilikteki sahife düzenlenmesi de onunla başlar. O, Mahmud
4703. I devrinden sonra matbaacılığımızın ilk büyük adamıdır. Şinasi, Paris'ten
4704. son dönüşünde doğrudan doğruya matbaa harfleri üzerinde çalışmışsa da pratik olmasını istediği yeni
4705. harf sistemi fazla yayvanlığı ile, eski yazının güzelliğine cevap vermediği için
4706. beğenilmemiştir. Esasen o devirde matbaacılığımız biraz daha ilerlemişti. Bilindiği gibi,
4707. biraz sonra Ebüzziya Tevfik bu san'atı bir kat daha ilerletecektir. **Gazete bir bütündü** "Tasvir" in en
4708. ehemmiyetli yazıları, şüphesiz ki, Şinasi'nin üzerinde durduğumuz makaleleri, küçük bendleridir.
4709. Kaleminden her çıkan satır, kafamızda ya bir hurafeyi yıkıyor, yahut da memlekete yeni bir şey
4710. getiriyordu. Fakat, imzasını atmadıkları da Türkçeyi yuğuruyor, Türk okuyucusuna vatani – vilayet
4711. mektupları ile - ve dünyayı beraberce açıyordu. Bütün o tercümelemlerin çoğunun kendisi tarafından
4712. yapıldığı, hiç olmazsa tashihinden geçtiği şüphe götürmez. Ebüzziya, Şinasi'nin evinde terekesi tesbit
4713. edilirken gördüğü müsveddeler arasında, neşrine maarifce müsaade edilmemiş siyasi
4714. yazılar bulunduğunu da söyler ki, bu, "Tasvir" in hangi şartlar içinde çıktığını gösterdiği gibi, Şinasi'nin
4715. her yazdığının da elimizde bulunmadığını anlatır. Şinasi ile edebiyatımıza tiyatro ile beraber
4716. gereği gibi giren nevi makedir. Filhakika, Mustafa Sami Efendi'nin «Takvim»de, daha gençlerin
4717. «Ceride-i havadis»te neşrettikleri tecrübelerden sonra Türkçe hakiki makale ve musahabe Şinasi ile başlar.
4718. Burada, «Mebhusetü anha» münakaşası üzerinde durmayacağız. Bu dil polemigi, Şinasi'nin münakaşa
4719. kabiliyetini, mantıkdaki kudretini, dil bilgisini gösterir. O, Türkçede yabancı kelimeleri azaltmak, yani
4720. muayyen bir sözlüğü kurmak taraftarı idi. Fakat, hangi gramerde olursa olsun, yanlış da
4721. tahammül edemiyordu. Şinasi'nin Şark dillerindeki kudretini gösteren bu münakaşa
4722. ve bahsi idare ediş tarzı etrafında büyük bir hürmet topladığını, hatta Fuad Paşa ile asıl
4723. dostluğunun bu vesile ile başladığını Ebüzziya, «Numune-i edebiyat»ın son tabında söyler.
4724. Namık Kemal'in daha başlarda gazetede onunla beraber çalıştığını biliyoruz. Şüphesiz, başka yardımcı
4725. gençler de vardı. Şinasi, gazetesini bir nevi mektep yapmak istediği için muntazam şekilde kitap
4726. efrika ediyordu. Gazetede, yalnız bu tefrikalar onun tashihinden geçmiyor, imzalarını
4727. taşıdığı muharrirlerin mesuliyetleriyle çıkıyordu. Zaten bunların bir kısmı, Katib Çelebininkiler
4728. gibi eski metinlerdi. Tefrikalar arasında Emmerich de Vattel'in «Traite de droit des gens»ının «Hukuk-i nas» adı
4729. altında tamamlanmamış bir tercümesi ile Ahmed Vefik Efendi'nin «şecere-i evşal-i Türkiye» tercümesi ve
4730. "Hikmet-i tarih"inin, Subhi Paşa'nın o zaman için ehemmiyetli bazı tarihi eserlerinin, Katib Çelebi'nin
4731. "Düstürü'l-amel fi islahi'l-hale!" ve "Mizanü'l-hak fi ihtiyarü'l-ahak" adlı iki eserinin, Salih Efendi'nin «Tarih-i tabii»
4732. derslerinin, Behçet Mollanın Buffon'dan «Tarih-i tabii» tercümesinin bulunduğunu söyleyelim. Yukarda,
4733. Şinasi'nin eserini bir noktaya benzetmiştik. Tıkızlığı, ilk temasta kendisini açmayışı ile
4734. onun eseri için böyle bir benzetme yanlış değildir. Hakikatte ise bu eser, devrinde bütün
4735. aydınlığın geldiği ocaktır. Puşkin'in Büyük Petro için söylediği hayalle söyleyelim, o bizim
4736. için "garbın aydınlığına açılmış hakiki pencere" olmuştur. Şiirde ve nesirde dil,
4737. yani insan onunla başlar. Eski şiiri kapatmakla, yahut hayatın dışına atmakla kalmaz, "İlahi"si ile,
4738. Lamartine tercümesi ve masalı ile, öbür tecrübeleriyle yeni şiirin kapısını açar. Tiyatro onunla gelir.
4739. Şark edebiyatlarının en büyük noksanı olan nesir ise, doğrudan doğruya onun eseridir. Türk cemiyetinde
4740. fikir, yine onunla başlar. (63) Şinasi'nin yaptığını iyice anlamak için, 1860 senelerinin Türkiye'sinde, onun
4741. ışığı ile yavaş yavaş aydınlanmış olmak lâzımdır. Kendisinden sonar gelenler, onun dersini
4742. anladıkları nisbette müsbet iş gördüler, ondan ayrıldıkları nisbette eserlerine lüzumsuz veya zararlı
4743. karıştı, diyebiliriz. Çünkü, bu yeni eserin arkasında hakiki bir ölçü fikri vardı. Namık Kemal,
4744. Ahmed Midhat, Recai-zade, hatta Hamid doğrudan doğruya ona bağlıydılar. Bunların dışında,
4745. Ahmed Vefik Paşa'nın, Muallim Naci'nin eserlerinde ona cevap veren birçok noktalar vardır.
4746. Ziya Paşa'nın ilk tercümelemlerinden sonraki nesri - eskinin çok dikkatli bir tasfiyesi olmasına rağmen
4747. - oraya bağlanabilir. Dil, onunla değilse bile, ondan sonra günün meselesi olur. Hatta, edebiyat tarihi
4748. gibi bazı ilmi çalışmaların ilk direktifini o verir. «Tasvir»deki Fatin Efendi tezkiresinin tab'ı için ilan

4749. ettiği proje, müsbet bir edebiyat tarihi fikri olduğu kadar, bütün eski tezkirelere teşmili kabil
4750. bir tenkit görüşüdür. Hiçbir hareket onunki kadar müsbet ölçülü ve zamanında olmadı. O, zaruretlerle
4751. döğüştü. Uzun seneler bu esere dikkat ettik ve bunu kendi hakiki muhitinde görmeğe çalıştık.
4752. Sonunda, onun cemiyetimizde biolojik manasiyle - hakiki bir sıçrayış, cins değıştirmesi olduğuna inandık.
4753. Filhakika o, edebiyatımızda ve dilimizde aydınlatıcı zekanın uyanışdır. (63)Şinasi'nin musiki bildiğini,
4754. harmonika çaldığını, hatta başkalarına, öğretecek kadar notaya aşına olduğunu Ebüzziya
4755. söylüyor. "İlahi"sinin -soft usülüyle- "Şair evlenmesi"ndeki şarkının ve marşının -Türkçede ilk marş-
4756. bestelendiğini biliyoruz. Şinasi, bunları notalarıyla birlikte neşretmişti. Bu bestelerin kimin olduğu belli
4757. değildir. Marş son otuz seneye kadar söylenirdi. Şinasi'den sonra YENİ OSMANLILAR CEMİYETİ 1856'dan sonra
4758. siyaset ve fikir hayatını alt üst eden ve mücadelesinde, Tanzimat'ın getirdiği prensipleri halka
4759. doğru genişleten, bu suretle devlet eliyle yapılmış bir ıslahat hareketini, ona karşı girişilmiş içtimai bir
4760. mücadele şekline sokan bir harekete tesadüf edilir. Bu Yeni Osmanlılar Cemiyet i adıyla
4761. tanıdığımız siyasi teşekkülün meydana çıkmasıdır. Mecid devrinde açık bir muhalefet hareketi
4762. yoktur. Veliahdı tahta çıkarmak isteyen bir iki ordu mensubunun - çoğu Tophanedendir-,
4763. hükümdarın garplı temayüllerini hoş görmeyen ulema sınıfından birkaç kişinin etrafında toplanmasından
4764. doğan ve her hangi bir ileri fikir kıymetini taşımadığı, neşredilen muhakeme zabıtlarından anlaşılın
4765. Kuleli vak'ası istisna edilirse, devlet idaresi hakkında yapılan tenkitlerin ve efkari umumiyedeki
4766. hoşnutsuzluğun hareket halinde sarıh bir ifadesine rastlanmaz. Buna mukabil, idare
4767. şeklinde cezri bir değışildik yapmak fikri devlet adamlarında daima mevcut, bir şey gibi
4768. görünür. Reşid Paşa'nın faaliyetleri arasında kurmağa çalıştığı vilayet meclisi idarelerini meşrutiyet
4769. şekline bir mukaddeme gibi tefsir edenler olmuştur. Aynı devlet adamı, memleket
4770. ihtiyaçlarını tesbit için İstanbul'da toplanacak bir meclise vilayetlerden murahhaslar intihap ettirir ki,
4771. tasavvur tam tatbik olunsaydı bir nevi Kurucu Meclisi teşkil edilmiş olacaktı. Abdülaziz
4772. devrinde ise Fuad ve Midhat Paşa'ların, hatta bizzat Ali Paşa'nın bile(64) bir zaman için olsa dahi, bu
4773. fikre taraftar olduklarını ve (64)Şûrâ-yı Devlet'in açılması 1868'de, yani Abdülaziz'in Avrupa seyahatinden dönüşünden
4774. sonradır. Bu tarihte Londra'da çıkmakta olan «Hürriyet» gazetesi, hadiseyi Yeni Osmanlılar'ın bir zaferi gibi
4775. telakki eder. ... cümlesini, "serbestiyet derecesine varmamak" hükmüyle takyid
4776. ederken. Yeni Osmanlılar'ın gösterdiği itirazlar netayicinden olmak üzere nutk-ı hümayunda
4777. «hürriyet-i amme» temin olundu. Tafsilat-ı idarede ise, her ne yapıldı ve her ne zuhur etti ise, hemen cümlesi,
4778. Yeni Osmanlılar âzasının iş'arat ve ihtaratına muvafık çıkmıştır. Yeni Osmanlılar'dan- çok ihtiyatlı tedbirlerle
4779. tatbikine doğru yürümek istediklerini gösteren emareler vardır. Şûrâ-yı Devletin kurulmasını, yani
4780. vilayetler idaresi kanununun yapılmasını Engelhard, "bir meclis-i meb'usan' ve meşrutiyet idaresi" için küçük bir
4781. tecrübe addeder. 1856'dan sonra devlet idaresinin garip bir manzarası vardır. Mutlakiyetle idare edilen
4782. ana-vatana, Eflak ve Buğdan, Sırbistan gibi, milli meclisleri olan muhtariyetler tabidir. Aziz
4783. devrinde Mısır ve Lübnan da bunlara iltihak eder. Mısır Nüvvab Meclisinin
4784. açılması ise, memlekette bir meşrutiyet idaresinin kabulü için atılmış bir adım gibi, telakki edilmişti.
4785. Filhakika, o zamana kadar bu eyalette yapılan birçok yenilikler, devlete ilk tecrübe vazifesini görmüştü.
4786. Mısır Meclis-i Nüvvabı'nın açılışı üzerinde Fuad Paşa'nın verdiği talimat, bu ruh haletine en iyi misaldir.
4787. Fuad Paşa, Mısır'ın gazetelerimiz tarafından bir örnek gibi halka ve hükümete gösterilmesini ister.
4788. Abdülaziz ise, sanki bu meselede onunla yarış eder gibi Şûrâ-yı Devlet için yazdığı
4789. hattı humayunda "hakimiyet amme" tabirinin kullanılmasına ve hürriyetten bahsedilmesine razı olur.
4790. (17 Muharrem 1285). Bütün bunlar düşünülürse, bir meşrutiyet idaresine ne kadar yakın olduğumuz görülür.
4791. Reşid Paşa'nın ölümünden (1858) sonra birbirini takip eden ikinci Cidde, Lübnan, (1860-1861) meseleleri, Eflak ve
4792. Buğdan'ın prenslik oluşu (1861) ve hemen arkasından çok kuvvetli bir muhtariyete doğru gidişi, mali buhranlar ve
4793. onları doğuran israflar, Mısır'ın 1864-1865 seneleri arasındaki vaziyeti; hülâsa yukarılarda izah ettiğimiz
4794. meselelerin, efkari umumiyedeki hoşnutsuzluğu arttırması ve onu son bir tedbir gibi bazı
4795. siyasi kanaatlere götürmesi gayet tabiiydi. Abdülaziz devri, israf hususunda müşarüniyleh
4796. Ziya Bey Efendi ki, ... diye meclis meclis arz-ı efkâr ederdi. Şimdi usül-i meşverete karşı
4797. itihaz olunan tedbir ki, meclis-i Şûrâ-yı Devlettir. Esası müşarüniylehin bu tedbirinden ibarettir"

4798. *diyerek bu yeni teşekkülün ilk fikrini Ziya Bey'e atfeder. Namık Kemal ise,*
4799. *Şûrâ-yı Devlet'in açılmasını, o tarihlerde babasına yazdığı bir mektupta «Bizim Millet Meclisi meydana*
4800. *çıkarak geldi... Biz kazandık, millet kazandı...» cümleleriyle Meşrutiyet rejiminin başlangıcı*
4801. *olarak gösterir. Abdülmecid devrini çok geçmişti. İstikrazlar birbirini takip*
4802. *ediyor ve devletin itibarı hariçte ve dahilde bu yüzden, hacalet üstüne hacalet*
4803. *uğruyordu. Abdülaziz Türkiyesi, meşrutî bir idare altında birliğini kurmuş olan*
4804. *Romanya'yı artık elinde tutamazdı. Sırbistan'a gelince, onu hakikatte 1830'dan itibaren kaybetmiştik. Girit*
4805. *isyanının nasıl bir çıkmaz olduğunu Ali Paşa'nın meşhur layihâsından anlamak mümkündür. Türkiye,*
4806. *ecnebiler için öğretim serbestliğini bir esas olarak kabul etmekle, 1856 fermanından itibaren*
4807. *haricî en muzır propagandasına kendiliğinden meydanı bırakmış bulunuyordu.*
4808. *Karadağ, her an korkunç ihtilâtlar yapmağa müsait azgın bir çıbandı. Hersek, Bulgaristan, Sırbistan, İslav*
4809. *cemaatleri arasındaki herhangi bir ayrılış hareketine anında cevap veriyorlardı. Rus ve Avusturya*
4810. *politikasının ayrı ayrı çalıştığı bu, memleketlerde, devletin teşebbüs ettiği cezri tedbirler derhal*
4811. *müdahalelerle akim bırakılıyordu. Bu itibarla, Babıali'nin maziden devir aldığı bazı hesapları*
4812. *yavaş yavaş tasfiye etmesi ve tasfiye edemeyecekleri için muvakkat hal tarzları*
4813. *aramağa katlanması tabii idi. Fakat, memleketin vaziyeti, sonuna kadar sürecek gibi görünen bu*
4814. *gerileme siyasetine tahammül edecek halde değildi. Efkâr-i umumiye gerçekten gergindi.*
4815. *Bazan hakiki bir muharebe mahiyetini alan tenkiller, Sultan Aziz'in donanma merakı, sık sık asker*
4816. *kıyafetinin değişmesi devlete çok pahalıya mal oluyordu, Mali iflas gittikçe yaklaşan bir tehlikeydi. Halk*
4817. *bunu bilmeseydi bile, her gün gayri memnun muhitlerden taşan israf ve suistimal dedikoduları etrafa*
4818. *yayılıyordu. XIX. asrın ortaları bazı Avrupa memleketleri için, bir nevi mali İskandallar devri*
4819. *olmuştu. Siyasi stajını Üçüncü Napokon'un rnektebinde yapan Abdülaziz'in*
4820. *devrinde bu moda bize de gelmişti; sırf bu meşum para ihtirası yüzünden yavaş yavaş devlet,*
4821. *tekrar ele geçirmek için iki defa imparatorluğun mukadderatını tehlikeye koyduğu*
4822. *bir ülkesini, Mısır'ı kaybetmek üzereydi. Filhakika Abdülaziz devrinde saray ile, ona ister*
4823. *istemey uymak vaziyetinde kalan Babıali, rüşvet, hediye - hatta komisyon - şeklinde gizli, aşkar*
4824. *alınan paralar mukabilinde tavizat üzerine tavizat vererek bir taraftan Mısır'ın devletle olan*
4825. *bağlarını pamuk ipliğe haline indirmiş ve diğer taraftan bu memleketin biraz sonra düşeceği*
4826. *mali buhranı ve onun neticelerini hazırlamıştı. Vali Said Paşa'ya hariçten istikraz hakkı devletçe*
4827. *verilmişti. "Tezakir-i Cevdet" e göre ilk önce böyle bir müsaadenin yolsuzluğunu söyleyen*
4828. *Ali Paşa, bir hafta sonraki Meclis-i Vükela toplantısında bilakis lehinde bulunarak müsaadenin verilmesine*
4829. *sebebi olur. Paşa'ya göre, Ali Paşa'yı buna meylettiren, valinin eniştesi Yusuf Kamil Paşa olmuştur. Bu hizmet*
4830. *mukabilinde valinin Ali Paşa'lara hünkarın ikişer bin kese verdiği ve biraz sonra da Ali az sonra da*
4831. *Ali ve Kamil Paşa'lara hünkarın ikişer bin kese ihsanda bulunduğunu yine aynı menba söyler. Mısır*
4832. *meselesinin ikinci safhası, Sultan Aziz'in para ihtiyacına hizmeti, kendi kesesinden ve zarara*
4833. *iştirak ettirmemek şartıyla Paris'te onun hesabına borsa oyunları oynatmağa kadar*
4834. *giden İsmail Paşa'nın valiliği zamanında, Mısır veraset usulünün değişmesi ile baslar ve*
4835. *bunu Vali unvanının "hidiv" adıyla tebdili meselesi takip eder. Saraya takdim edilen rüşvetler*
4836. *sayesinde irsi valilik bir nevi emirlik şeklini alır ve çok az olan selahiyetleri, anavatana*
4837. *olan ilgisini tehdit edecek şekilde genişler. Nihayet, İsmail Paşa'nın hükümdarlık oyunu,*
4838. *Süveyş kanalının açılma merasiminde Avrupa hükümdarlarını Osmanlı hariciyesinin tavassutuna lüzum*
4839. *görmeyden çağırmağa kadar varır. Kaldı ki kanalın açılması işi devlet için mühim bir gaile olmuştu.*
4840. *Müttefik Fransa hükümetine karşı bu teşebbüsü açıkça reddedemeyen Reşid Paşa, onu vali*
4841. *eliyle karşılamak için heyet-i vükela kararıyla Yusuf Kamil Paşa'ya bir mektup yazdırarak, Said Paşa'ya*
4842. *imtiyazın verilmemesini tavsiye ettirmiş, fakat sefirin işten haberdar olması yüzünden Kırım harbinin en*
4843. *buhranlı zamanında Reşid Paşa istifaya mecbur kalmıştı. Kanalın açılmasına başlanınca yepyeni bir takım*
4844. *meseleler meydana çıkmıştı. Mısır hükümeti, bu iş için, devletin gözü önünde en aşağı yirmi bin teb'asını*
4845. *angarya ile çalıştırıyordu. İsmail Paşa vali olunca angarya usulünü kaldıracağını söylediği halde buna*
4846. *muvaffak olamamıştı. İsmail Paşa; Said Paşa'dan çok başka türlü idi. O, bir taraftan müstakil hükümdarlık*

4847. arzusunu zorla Babilali'ye kabul ettireceğini sandığı ecnebi nüfuzuna, kendisini kayıtsız şartsız teslim
4848. etmişti. Diğer taraftan da bu hükümdarlık oyununu, israf, debdebe, ecnebi hükümdarlarına nezaketsiz
4849. cemilerle tatmine çalışıyordu. Bu cemiler arasında Girit mültecilerine sarfedilmek üzere Yunan
4850. kraliçesi Olga'ya hediye ettiği yüzbin frank başta sayılmalıdır. Bütün bunlar, hem devlete, hem de
4851. Mısır'a pahalıya mal oluyordu. Mısır 12 sene içinde 2 milyar 225 milyon frank borçlandı. Devletin büyük bir
4852. veziri, Yusuf Kamil Paşa Hidiv'in İstanbul'da gayri resmi maslahatgüzarı gibi idi. Ali ve Fuad Paşa'lar, sarayla
4853. her istediği zaman münasebette bulunan bu zengin arkadaşlarının tesiri altında idiler. Doğrudur. şudur ki,
4854. Tanzimat'I çürüten amillerin başında biraz da Mısır parası gelir. Mısır'a verilen bu müsaadelerde
4855. Napoleon III'ün siyasetinin büyük hissesi olduğunu da söyleyelim. Ancak, bu siyaset tamamiyle iflas ettikten,
4856. yani 1871'den sonradır ki Ali Paşa, Hidiv'in selahiyetlerini tah'dide çalışmıştır. Fakat, neticede Mısır donanmasının
4857. bazı bidiklerini satın almak gibi, hiçbir şey ifade etmeyen küçük tedbirlerden ileriye
4858. gidememiştir. İkinci mühim amil de, Babıali'nin cezri tedbir almak ve 1839-1856 fermanlarının
4859. vaad ettiği ıslahat tedbirlerini sağlamak hususundaki tenbelliği ve
4860. kararsızlığıydı. Devlet, bir kelime ile, tanzim edilmemişti. Kaldı ki, yapacak işler
4861. içinde adli ve idari kısımlar gibi dışa karşı ,taahhüt edilmiş olanlar vardı. Bunların sürüncemede
4862. kalması, o kadar şikayet edilen ecnebi müdahalelerine bir sürü yol açıyordu. Tanzimat'tan sonra
4863. devletin, kapitülasyonların ilgası hususundaki bazı teşebbüslerine de yine bu mani oluyordu. Memleketin
4864. servet kaynaklarının açılması, tam bir iktisadi ve içtimai kalkınmayı temin edebilecek bir kültür ve öğretim
4865. piogramının tanzim ve tatbiki gibi şeyler ise büsbütün ihmal edilmişti. Denebilir ki, Selim III rönansansı,
4866. nasıl ayanın ve ocağın kuşkulması boğmuşsa, Tanzimat'la başlayan hamleyi de bir türlü esas
4867. meselelere girememek öylece akim bırakmıştı. Birbirine eklenen bu vahim hadiselerin tek bir manası
4868. vardı. İmparatorluk göz göre göre çözülmeye tehlikesindeydi. Bu tehlikeli durumun, çoğu sarayın
4869. etrafındaki yüksek memur ailelerinin çocuğu olan ve üstelik Babıali, Hariciye, Mabeyin
4870. kalemleri. gibi, bütün bu meselelerin en açık ve teferruatlı şekilde aksettiği birbirine zıt kanaat ve
4871. ihtiraslara göre uzun uzadıya tenkit ve münakaşa edildiği muhitlerde çalışan devrin gençleri
4872. üzerinde tesir yapmaması kabil değildir. **Yeni bir nesil** 1826 ile 1840 arasında doğmuş olan - çoğu 1840 sıralarında- ve
4873. hemen hepsi yeni açılan mekteplerde okuma ve yazmayı öğrenen, ecnebi lisanı bilen bu gençler,
4874. yenilik devrinin aşağı yukarı üçüncü neslini teşkil ediyorlardı. Yerli
4875. irfanla ilgileri ne derecede olursa olsun, garp fikirlerine daha fazla aşıktılar. Hemen hepsi, on sekizinci asır
4876. Fransız muharrirlerini yeni bir dünya keşfetmiş gibi okuyorlar, yahut okumağa çalışıyorlar, hayata yeni
4877. prensiplerin arkasından bakıyorlardı. Diğer taraftan, gittikçe kuvvetini arttıran matbuatın düşüncelere
4878. yaptığı tazyiki daha iyi hissediyorlardı. Yukarda Şinasi'nin "Tasvir-ı Efkar"ı ile
4879. Münif Paşa'nın "Mecmua-ı fûnun"unun bir iki sene içinde ne kadar ciddi meselelere temas
4880. ederek fikirleri uyandırmağa çalıştığını, gerek ecnebi gazetelerin, gerekse ecnebi
4881. diliyle memlekette çıkan veyahut Rum, Ermeni harfleriyle, fakat Türkçe olarak neşredilen «Anadolu»
4882. gibi gazetelerin bu uyandırma hareketine nasıl yardım ettiklerini, bilhassa "Courier d'Orient" ın
4883. memleketteki siyasi yenilik fikirlerini nasıl beslediğini söylemiştik. İşte, "Yeni Osmanlılar Cemiyeti" bu hava
4884. içinde, fikirlerin ve hadiselerin müşterek baskısı altında kurulur. Ebuzziya'ya göre cemiyet, 1865 senesi
4885. Haziranında bir Pazar günü Mehmed, Reşad, Nuri, Mustafa Refik – "Mir'at" mecmuası sahibi-,
4886. Namık Kemal Bey'lerin Belgrad, ormanında yaptıkları bir tenezzüh esnasında kurulmuştur. Ebuzziya'nın
4887. verdiği malumatı, İbnülemin Mahmud Kemal İnal' ın Mehmed Bey'in büyük kızı Şefika Hanım'dan
4888. naklettiği şeyler, şu suretle tamamlamaktadır: ... **Mustafa Fazıl Paşa** Bu rivayet doğru ise, cemiyet daha ilk
4889. devirlerinde Prens Mustafa Fazıl Paşa ile alakadar bulunuyordu. Siyasi hayatımızda olduğu kadar, fikir
4890. hayatımızda da mühim bir yer tutan, bu haris, hatta zeki, fakat mizacına mağlup, müsrif devlet
4891. adamının bu teşebbüse nasıl atıldığını tahmin etmek güç değildir. 1282 senesinde (Cemaziyülahır) Mısır
4892. vilayeti üzerindeki bütün haklarından, tazminat olarak aldığı birkaç milyon İngiliz lirasına mukabil
4893. vazgeçmeğe mecbur kalan Mustafa Fazıl Paşa, bütün ömrünce, büyük bir entrikacı olan
4894. kardeşinin elinden Mısır hükümetini tekrar alabilmek emelini bırakmayacaktır. 1865 senesi
4895. Teşrinisanisinde onu, bir hatt-ı hümayunla Meclis-i Hazain Reisliğine - o zamanın Maliye

4896. nazırlığı - tayin edilmiş görüyoruz. Paşa'nın maliyeyi ıslah hususunda başvurduğu çareleri

4897. Ebüzziya Tevfik, "Yeni Osmanlılar Tarihi"nde anlatır. Fakat, Paşa bu vazifede uzun zaman kalmamış, bir iki ay

4898. sonra azledilmiş ve hemen arkasından da Abdülaziz'in ani bir iradesiyle Avrupa'ya uzaklaştırılmıştır.

4899. Abdülaziz Han'ın, memleket için ne kadar faydalı olursa olsun, mali meselelerde fazla vesayetten ve cezri

4900. ıslahattan hoşlanmadığını bildiğimize göre, o zaman için bundan tabii bir netice olamazdı.

4901. Mustafa Fazıl Paşa'yı, Mısır sülalesindedir diye sadece ikbal hırsıyla hareket eder

4902. görmek ve ıslahat ve meşrutiyet hakkındaki fikirlerini, sadece gayesine erişmek için başvurduğu bir vasıta

4903. sanmak elbette haksızlık olur. Ya İnanç, iyice bilinen bir şey varsa, ikbal ve mevki hırsının onda esaslı bir

4904. zaaf olduğudur. Yeni Osmanlılar cemiyeti azasını Avrupa'ya davet ettikten sonra, kendini affettirerek

4905. birdenbire İstanbul'a dönmesi ve 1870 muharebesinden sonra, yani Fransız siyasetinin şarkta bir zaman için

4906. felce uğraması üzerine, Ali Paşa'nın Hidiv İsmail Paşa'ya karşı takip ettiği yeni hareket

4907. tarzından ümitlenerek onunla anlaşması ve Ali Paşa'yı desteklemek için Avrupa'dakilere emir vermesi,

4908. hatta Yeni Osmanlılara, istediği zaman harekete geçecek bir alet, bir tehdit ve şantaj vasıtası gibi

4909. bakması, bu mizacın zaafını gösterir. Ziya Paşa, onun bu emrine karşı, Ali Paşa

4910. aleyhinde el ele çalışmak üzere, Hidiv İsmail Paşa'nın, iş adamı Eflatun Paşa vasıtasıyla yaptığı teklifleri

4911. kabul etmiş, Namık Kemal 'ise İstanbul'a dönmek çarelerini aramıştır. Bununla beraber Paşa'nın,

4912. asıl saiki ne olursa olsun, bizde saraya ve mutlakiyet rejimine karşı ilk aksülameli yaptığı ve Sultan Aziz'e

4913. hitaben Paris'ten yazdığı Fransızca açık mektubun, meşrutiyet fikri etrafında

4914. başlayacak olan mücadelenin ilk beyannamesi olduğu inkar edilemez. Çok acı bazı hakikatleri

4915. içine alan bu mektup, İstanbul'da Yeni Osmanlılar tarafından Türkçeye çevrilerek, bastırılmış ve

4916. paket paket dağıtılmıştır. **Yeni Osmanlılar ve siyasi muhitler** Avrupa'da o devirde pek revaçta olan ihtilal

4917. cemiyetlerini gözönünde tutarak kurulan bu cemiyetin esas maksadı, rejimin değişmesi idi.

4918. Biraz sonra, bu gaye uğrunda ilk büyük teşebbüsünü tasarlar. Abdülaziz'e Muharrem dolayısıyla

4919. Babıali'yi ziyaretinde bir istida ile müracaat ederek ,meşrutiyetin ilanını rica

4920. edecek ve iyi niyetlerinden şüphe edilmeyecek mesul bir kabine kurulmasını teklif

4921. edecekti. Yine Ebüzziya'ya göre, bu müracaatın karşısında hükümdarın fikir danışacağı

4922. Şirvani-zade Rüşdü Paşa, Midhat Paşa, Mütercim Rüşdü Paşa gibi devlet adamları da, kendilerine taraftar

4923. olacaktı. Ebüzziya'ya göre, zaten Şirvanizade, Zaptıye muavini Mustafa Asım Paşa, İstanbul Karakollar Feriki

4924. Merkez kumandanı Macar Ömer Paşa gibi bir çok tanınmış adamlar gizli cemiyete mensuptular. Fakat, bu

4925. safdil program tatbik edilmeden, cemiyet Ali Paşa'ya haber verilir. Bu hususta bütün söylenenleri burada

4926. anlatacak değiliz. Keza, cemiyetin hakikaten itham edildiği gibi, Ali Paşa'nın şahsına bir

4927. kasdi olup olmadığını da münakaşa etmeyeceğiz. Sadece Ebüzziya'nın

4928. „Yeni Osmanlılar Tarihi“nin bu hususta biricik kaynak olduğunu ve bu muharririn bazı meseleleri hiç

4929. yerinde olmayan bir sükutla geçmesinin ve bazı yerlerde de asıl meseleyi bütün bir roman

4930. teferruatı içinde kaybetmek huyunun işi çok karıştırdığını tekrarlayalım. Muhakkak olan taraf,

4931. hareketin bazı siyasi şahıslar ve ihtiraslar tarafından beslenmiş olması keyfiyettir. Bu cinsten siyasi

4932. huzursuzluk devirlerinde muhtelif zümre ve muhitlerin, genç ve idealist teşekkülleri istismar ettiği

4933. daima olagelmıştır. Yeni Osmanlılar'da da böyle oldu. Yukarda, Prens Mustafa Fazıl Paşa'nın cemiyetle

4934. alakasını gördük. Bu tek başına kalmaz. Velihat Murad Efendi'nin ve bilhassa dairesi mensuplarının,

4935. bilhassa büyük bir entrikacı olan, sonuna kadar oğlunu saltanat mevkiinde görmek için

4936. elinden gelen gayreti esirgemeyen annesinin, memleketteki hoşnutsuzluğu bir

4937. saltanat değişmesi şekline sokmağa çalıştıkları, cemiyet erkanından Mehmed ve Nuri Bey'lerle ve

4938. bilhassa Namık Kemal'le temasta buldukları malumdur(65). İkinci veliaht olan Abdülhamid Efendi ise, hiçbir

4939. siyasi emel izhar etmemekle beraber, başından beri Yeni Osmanlılar'la, el altından olsa bile, bir nevi

4940. münasebeti devam ettirmiştir. Az çok fikirlerine sadık bir ihtilalci, hiç olmazsa gözünü esirgemeyen

4941. bir maceraperest gibi görünen Mehmed Bey'in, -Sağır Ahmed Bey'in oğlu- devrin (65)Murad Efendi ile

4942. Namık Kemal'in ne zaman karşılaştıklarını tam bilmiyoruz. Yalnız, bir dava dolayısıyla Murad Efendi'nin

4943. Namık Kemal'e, Ebüzziya'nın « Yeni Osmanlılar Tarihi »nde sık sık adı geçen topal Süleyman'ı gönderip

4944. lazım gelen yazıların onun kalemıyla yazılmasını istediğini, neticeden memnun olarak Namık Kemal'den

4945. *edebiyat dersi aldığı Mithat Cemal Kuntay'ın eserinden öğreniyoruz. Bu dostluk çarçabuk, bir intisap*
4946. *şekline girer ve sonuna kadar devam eder. Abdülaziz devrinde*
4947. *Namık Kemal ve arkadaşlarınıü nefyinin asıl sebebi de, Murad Efendi ile Kemal'in*
4948. *münasebetlidir. Abdülhamid Han'ın hatıralarında Mehmed Bey'in Murad Efendi ile ve kendisiyle*
4949. *münasebetini gösteren bazı fıkralar vardır. Namık Kemal, Murad Efendi'den mektuplarında «hazret ve*
4950. *bizimki» diye bahsederdi. en haris ve entrikacı siması olan amcası*
4951. Mahmud Nedim Paşa'nın sadrazam olmasında ısrar ettiğini, diğer bazı azanın da Ahmed Vefik Efendi'nin
4952. sadrazam olmasını istediklerini, Abdurrahman Şeref Efendi Yeni Osmanlılar hakkındaki bir yazısında
4953. söyler. Ahmed Vefik Efendi'nin sadarete getirilmesi keyfiyetinin, İngiliz sefreti tarafından da bir zaman
4954. ortaya atılmış olması hakkındaki rivayet de dikkate değer. Cemiyetin nüfuzlu azasına gelince, bunların
4955. bazısının Namık Kemal gibi, öteden beri saraya ve saltanata mensup ailelerin çocukları, bazısı
4956. Suphi Paşazade Ayetullah, Necip Paşa torunu Mehmed Bey, damat olduğu halde altı ay sonra karısından
4957. boşatılıp, bu vesile ile verilen ferik rütbesi alındıktan sonra Paris sefreti maiyet
4958. memurluğuna tayin edilen, ikbal düşkünü Kani Paşazade Rıfat Bey gibi, yeni teşekkül
4959. eden yüksek ve zengin, memur aristokrasisine mensup olmaları ve nihayet içlerinde bir
4960. prensin süt kardeşi bile bulunması -Nuri Bey, Abdülhamid'in süt kardeşidir- düşünülecek bir meseledir.
4961. Tekrar edelim ki, bu gençlerin hemen hepsi Tercüme Odası, Mühimme Kalemi,
4962. Mabeyn-i Hümayun gibi devlet işleriyle yakından alakalı muhitlerde yetişmiş ve birbirlerini tanımışlardı.
4963. Bu itibarla siyasi ve içtimai her iki manasında «muhitten» idiler. Siyasi ihtiras ve erişme hırısı, kendilerinde
4964. adeta aile mirası ve terbiyesi idi. **Yayın hareketleri ve Kararname-i Ali** Yeni Osmanlılar cemiyeti, bir
4965. taraftan teşkilatını tamamlar ve daha ziyade bir gençlik hülyasına benzeyen rejim
4966. değişikliğini tasarlar, diğer taraftan en mühim aza ve şahsiyetleri, biraz sonra bu
4967. cemiyetin kadrosu içinde göreceğimiz genç matbuat da, günün meseleleri üzeri- ne mücadelesine
4968. başlar. 1864-1867 seneleri Türk matbuatının gelişme seneleridir. Bütün memleket meseleleri üzerinde durulur. Bu
4969. mücadelenin ilk safında Filip Efendi adında bir zatın imtiyazını aldığı «Muhbir gazetesi», yani Ziya Paşa
4970. ile Suavi Efendi gelir. Girit, Şark meselesi, mali buhran üzerine yazdığı makalelerle „Tasvir-i efkar“ ona
4971. iştirak eder. «Muhbir» gazetesinde, Girit ve Belgrat meseleleriyle, ecnebi borçları hakkında çıkan
4972. makalelerden başka, doğrudan doğruya meşrutiyet idaresini isteyen bir yazı da vardır. Her iki gazete
4973. Mustafa Fazıl Paşa'nın İsveç'te çıkan ve Şark meselesinde Rus donanmasına alet olduğu söylenen
4974. Nord gazetesine verdiği cevabı neşrederler. Hatta, “Tasvir” bu mektubu
4975. Türkiye'de başlayan vatansever uyanışı öven bir de mülhaza ilâve eder. Fakat, hükümeti asıl
4976. kuşkulandıran ve «Muhbir»in bir ay için kapatılmasına ve sonradan «Kararname-i Ali» adıyla anılan ve matbuat
4977. hürriyetini ilga eden o meşhur sadaret emrinin neşrine sebep olan yazı,
4978. Ali Suavi'nin Mısır valisinin yeni isteklerini haber veren fıkrası olmuştur. ... Ertesi gün «Tasvir-i efkar»,
4979. « Muhbir »in bu fıkrasını ... cümleleriyle başlayan bir mülhaza ile neşretti. Üç gün sonra « Muhbir » tatil ediliyor.
4980. «Muhbir » in tatili üzerine Filip Efendi'nin neşrettiği itirazımsı bir beyannameyi oldukça ihtiyatlı bir dille
4981. tasvip eden «Tasvir-i efkar »da, aynı günde Namık Kemal'in «Reşid Paşa lisanını takliden»
4982. yazdığı «Mesele-i şarkıye » makalesi çıkıyor. Bunu, Kararname-i Ali (8 Zilkade 1283) ve onu da Suavi ile
4983. « Tercüman-ı ahvâl» sahibi Agah Efendi'nin Kastamonu'ya nefyedilmeleri, Namık Kemal'in Saniye
4984. rütbesiyle Erzurum vali muavinliğine ve Ziya Bey'in de Kıbrıs
4985. mutasarrıflığına tayinleri takip ediyor. Bu suretle, yukarda söylediğimiz
4986. gibi, Tanzimat kendi yetiştirdiği nesle karşı vaziyet almış olur. Bir müddet ayak sürçmek
4987. suretiyle yeni vazifelerine gitmiyen muharrirler, Mustafa Fazıl Paşa'nın daveti üzerine ve « Courier d'Orient»
4988. sahibi Jean Pietrinin delaletiyle Paris'e kaçarlar. Aynı suretle davet edilen Ali Suavi ile
4989. Agah Efendi, kendilerine yolda iltihak ederler. Kani Paşa-zade Rıfat Bey ise, memur olarak
4990. Paris'te bulunuyordu. Ziya Bey, bu fıkrarla Yeni Osmanlılar'a fiilen girmiş olur. Namık Kemal'le onun
4991. Avrupa'ya çıkış tarihlerini Ebüzziya Tevfik, 14 Mayıs Efrenci olarak gösterir. Bir diğer rivayete göre 17 Mayıs
4992. 1867 de İstanbul'dan ayrılırlar 12. Bunların hareketlerinden birkaç gün sonra da (Muharrem'in 16.ncı Pazartesi
4993. günü) Yeni Osmanlılar cemiyeti hakkındaki takibat başlar. Ebüzziya'nın ilk hamlede tevki olunduğunu

4994. söylediği zatlar, Kapu kethüdası Azmi Bey, Şakir Efendi (?), Bab-ı Seraskeri memurlarından Tahsin Efendi, müderris
4995. Hoca Veliyeddin Efendi, yine ulemadan Süleymaniyeli Mehmed ve Cerrahpaşalı Salih Efendilerdir. Bunlar
4996. “evlerinden, medreselerinden kaldırılıp Üç-anbarlı'ya” nakledilmişler ve orada tevkif edilmişlerdir. Bu
4997. suretle Yeni Osmanlılar cemiyetinin İstanbul'daki faaliyeti sona erer; mülteci muharrirlerin Paris'teki
4998. mücadelesi başlar. Cemiyeti hükümete haber veren, Ali Paşa'nın şahsı hakkında katil kasdinden
4999. ürken, yahut böyle bir kasdı vehmeden Suphi Paşazade Ayetullah Bey'dir. Bunu haber alan
5000. Mehmed, Nuri Reşad Bey'ler daha evvel davranarak gizlenmişler ve sonra da Avrupa'ya kaçarak
5001. dostlarıyla birleşmişlerdir. Yeni Osmanlılar cemiyeti, bu tevkif ve bazılarının Avrupa'ya kaçmalarıyla
5002. fiilen dağılmış demektir. Bundan sonra, ne de olsa muayyen bir şahsa bağlı, küçük ve tesanütsüz bir
5003. teşekkül, hatta siyasi bir cemiyetten ziyade, bir fikir hareketi, birkaç muharririn açtığı bir mücadele
5004. olarak bir müddet Avrupa'da devam edecek, Ali Paşa'nın ölümünden sonra ise bu hareket
5005. sadece Namık Kemal'in etrafına toplananların neşriyatına inhisar edecektir. Her iki
5006. safhasında da bazı taraftarların teveccüh ve yardımını görecekseler de, bu hiçbir zaman şahsi
5007. dostluğun ve bazı fikirlere ısınmanın verdiği alakadan öteye geçmeyecektir. **Avrupa'da**
5008. **yapılan mücadele** İlk hareket, “Muhbir”in tekrar Suavi Efendi tarafından Londra'da neşri olur
5009. (31 Ağustos 1867). Fakat, Yeni Osmanlılar namına Mustafa Fazıl Paşa tarafından tesis edilen bir sermaye ile çıkan
5010. gazeteyi Suavi daha ilk nüshasında benimser, hatta üzerinde Yeni Osmanlılar Cemiyetinin mühürü
5011. bulunmasına rağmen, beyannamesinde “Avrupa'da bulunan bir cemiyet-i İslamiye tarafından çıkarıldığını”
5012. bile yazmaktan çekinmez ve yine ilk nüsbadan itibaren, cemiyetin gayeleriyle hiçbir alakası olmayan
5013. bir ulemalığa düşer, ayrıca gazetenin gayesini bir nevi maarif hareketi
5014. şeklinde göstermekten çekinmez 13. Sonunda, cephe birliğini bozmamak için
5015. Namık Kemal'in, hatta Ziya Bey'in sarfettikleri gayrete rağmen, her ikisini de, cemiyetin diğer erkaniyle
5016. beraber bir protesto mektubuyla “Muhbir”le alakaları olmadığını ilana mecbur
5017. edecek olan bu garip hareket, cemiyetin çalışmasında ilk anlaşmazlıklar. “Muhbir”in ilk
5018. nüshalarından sonra, Abdülaziz Han'ın Avrupa seyahatinden istifade ederek, kendisini
5019. affettiren ve Babiali ile barışarak İstanbul'a dönen -hatta daha sonra kabinde vazife alacaktır.
5020. Mustafa Fazıl Paşa'nın sıkı bir matbuat hareketine geçmekteki tereddütleri başlar. Gençler
5021. hemen hemen bir seneye yakın bir zaman, İstanbul'dan alınacak emri bekliyerek hareketsiz kalırlar.
5022. Ziya Paşa, Osmanlı hanedanı veraset meselesi hakkındaki bir dedikodudan istifade ederek, bu
5023. tereddüdü zorlar. Filhakika, İsmail Paşa valilik hakkının kendisinden sonra doğrudan doğruya
5024. oğluna geçmesi için ötedenberi çalışmakta idi ve ilk muvaffakiyet olarak,
5025. Mustafa Fazıl Paşa'yı Mısır hükümeti üzerindeki hakkından iskat ettirmişti (1283). Ziya Paşa «Veraset mektupları» ile
5026. 15 ancak 1873'de, Babiali'nin razı olacağı bu teşebbüsü, dolayısıyla karşılamış oluyordu. “Veraset mektupları”nın bütün
5027. memlekette uyandırdığı geliş akis, diğer taraftan Babial ile anlaşmasından beklediği neticelerin
5028. çıkmaması, Mustafa Fazıl Paşa'yı hadiseleri zorlamağa sevkeder. Böylece, fikir hayatımızda
5029. büyük bir yeri olan “Hürriyet” gazetesinin neşrine başlanır (ilk nüsha 29 Haziran 1868). “Hürriyet”in
5030. sahibi imtiyazı, Ziya Paşa'nın adamlarından olan - Ebüzziya, sohbetine meclup olduğu için Paris'e
5031. kaçıp yanına geldiğini söyler. - Kasap Arif adlı bir zattır. Gazete, beşinci nüshaya kadar Reşad Bey'in
5032. imzasıyla çıkar. Beşinci nüshadan sonra Namık Kemal'in imzasını taşır(66). Fakat, asıl muharrirleri Ziya Paşa ile
5033. Namık Kemal'dir. Kültürleri, fikirleri itibariyle birbirine çok yakın olan bu iki şair, Süleyman Nazif'in
5034. tabiriyle iki dost, aradaki nesil ve mizaç farkına rağmen “Hürriyet”in altmış üçüncü sayısına kadar, tam
5035. denebilecek bir işbirliği içinde çalışırlar. Uzun zaman Namık Kemal'in etrafında kalacak
5036. olan Reşad ve Nuri Bey'ler de onlarla beraberdir. 63'üncü nüshadan sonra Namık Kemal, Mustafa Fazıl Paşa'nın Ali Paşa
5037. ile, Hidiv İsmail Paşa aleyhinde anlaşması ve Ziya Paşa'nın buna mukabil Hidiv İsmail Paşa'nın tekliflerini
5038. kabul ederek Ali Paşa aleyhinde mücadeleye devam etmek kararı üzerine birbirinden
5039. ayrılırlar. Namık Kemal, bilindiği gibi (66)*Belki de Kemal'i, kendisine daha yalan addettiği için bunu Fazıl Paşa*
5040. *istemmiştir. Filhakika «Kur'an» tab'ı filan gibi mali meselelerde Ziya Paşa'dan uzak durur. Mamafih,*
5041. *Ziya Paşa'nın da Abdülaziz'le olan münasebeti üzerine doğrudan doğruya gazetenin mesuliyetini üstüne*
5042. *almamış olması ihtimali vardır.* Viyana üzerinden ve Viyana sefiri Halil Şerif Paşa'nın delaletiyle

5043. ve oldukça ağır bir yürüyüşle İstanbul'a döner. Ziya Paşa, "Hürriyet"i doksanmıncı nüshasına kadar Londra'da
5044. tek başına devam ettirir. Suavi'nin teşebbüsüyle açılan bir muhakeme yüzünden matbaasını bırakarak
5045. Londra'dan kaçmağa mecbur kalınca da, İsviçre'de taş basmasıyla yüzüncü nüshaya kadar çıkarır.
5046. Bu devrede gazete Arif Efendi'nin el yazısıyla çıkar. Mahmud Nedim Paşa'nın sadaretinde affedilerek
5047. İstanbul'a gelir. Mamafih bu aylık Yeni Osmanlılar cephesinde ilk çözümlü değildir. Daha evvel
5048. Kani Paşa-zade Rifat Bey, "Hakikat-i hal der def'i ihtiyal" adlı risalesiyle cemiyetten oldukça gürültülü bir şekilde
5049. ayrılmıştı. Babialı'nın emriyle ve bilhassa "Veraset mehupları" ile "Zafername"nin şiddetli
5050. hücumuna bir cevap olarak yazdırılmış olması muhtemel olan bu risale, hakiki bir dehaletname olmakla
5051. kalmaz, Suavi ve Ziya Paşa hakkında çok şiddetli hücumlara da girer. Rifat Bey'e göre, "Hürriyet" veya "Muhbir"
5052. gibi bir gazete çıkarmakla, silah elde devlete isyan etmek arasında hiçbir fark yoktur. Kaldı ki,
5053. Şura-yı Devlet'in kurulmasından sonra mücadele de lüzumsuzdur. "Hürriyet" in yanbaşında, yine Yeni
5054. Osmanlılık fikri etrafında Suavi'nin neşrettiği "Muhbir", onun neşir imkanı kaybolunca Paris'te
5055. çıkartmağa başladığı "Ulum" ve 1870 muharebesi üzerine Paris'ten kaçmağa mecbur olunca
5056. "Muvakkaten Ulum Müşterilerine" adlı gazete - mecmualar vardır, onları ayrıca mütalaa
5057. edeceğiz. Sağır Ahmed Paşazade Mehmed Bey'in çıkarttığı «ihtilal» gazetesi ile, yine
5058. Mehmet Bey'in, Abdülaziz'e karşı İstanbul'da bir suikast tertip etmek cürmüyle tevkif
5059. edilen ve sonra salıverilen Asaf Hüsnü Paşa'nın Avrupa'ya gelmesiyle, İsviçre'de beraberce çıkardıkları
5060. "İnkılab" gazetesinin yayılma hududu ne kadardır, bilmiyoruz. Bu iki gazeteyi, cemiyetin diğer
5061. azasının neşrettiği küçük risaleler gibi, maalesef göremedik. « Hürriyet » gazetesi, Namık Kemal'e Ziya Bey'in
5062. beraberce çalıştıkları altmış üçüncü nüshaya kadar oldukça vazih bir görüşün sahibidir. Daha ilk
5063. nüshadan itibaren, başta meşrutiyet idaresinin kurulması gelmek üzere, cemiyetin her sahadaki
5064. ihtiyaçlarını karşılamağa çalışan muayyen teklifleri vardır. Gazete bir taraftan Ali ve Fuad Paşa'ların
5065. idaresine karşı en zalim mücadeleyi devam ettirir, diğer taraftan Tanzimat'ın memleket içinde
5066. yarattığı ikizli zihniyet ve tenakuz halinde müesseseler üzerine dikkati çeker. Nihayet iktisadi meseleler,
5067. müstahsilin acıklı durumu, maliyedeki buhran ve borçlar gibi, hakikaten mühim olan günün mevzuları,
5068. Babialı'nın siyasi hataları ve ecnebi nüfuzu karşısındaki mütereddit ve baş eğici tavırları, Girit, Mısır, Balkan
5069. işlerinde emri vakileri kabul edişi, sarayın israfları, Mısır hidivinin ihtirasları bu mücadeleyi
5070. besler. Genç muharrirler, mücadelelerinde bazan demagojiye kadar inerler. Mesela, bir "İstanbul Mektubu"nda
5071. herhangi bir ecnebi gazeteden alınan, haremde verilmiş bir ziyafet havadisi behemahal Fuad Paşa'yı
5072. vurmak arzusuyla, onları asıl mücadele edecekleri zihniyetin safına bile geçirir. Bu
5073. suretle, yeniliğin yetiştirdiği gençler eski örfün müdafaasını yaparlar, muhasımlarını
5074. Hıristiyan örfünü kabulle itham ederler. Ziya Paşa'nın ... mısraı bu tenakuzun en güzel
5075. misalidir. Fakat buna tam manasıyla tenakuz denebilir mi? Her büyük hareket gibi, mevcut kadroyu tenkitle
5076. işe başlayan genç muharrirler, Tanzimat'ın getirdiği esasların İslam dininin ve şeriatın tabii icap ve
5077. emirleri olduğunu söylüyorlar, yeniliğin, garpla münasebetlerinde muayyen
5078. hadlerin ilerisine geçmemesini istiyorlar, fıkıh gibi toplum hayatının her
5079. ihtiyacına cevap veren, bin iki yüz elli sene işlenmiş büyük bir kaynak dururken, garptan kanun
5080. tercümesini gülünç ve lüzumsuz, hatta cemiyette yaratacağı ikilik dolayısıyla tehlikeli buluyorlardı. Onlar,
5081. ahlakın mebde'inde dahi dinci ve şeriatçı idiler. Ayrıca, Tanzimat'la başlayan tahsil
5082. ikiliğinin de aleyhinde idiler. Hülâsa, Tanzimat'ın ve ıslahatın milli ve mahalli bir rönesans
5083. olmasını istiyorlar ve bunu dini esasların kefaletinde görmeyi temel mesele addediyorlardı. Bütün bu mücadele
5084. müsbet bir teklifin etrafında olduğu için, bir sistem
5085. manzarasını daima gösterir. Bu ana teklif, Suavi'nin de iştirak ettiği „hürriyet ve meşrutiyet“
5086. fikridir. Yeni Osmanlılar'a göre - bilhassa Namık Kemal - devlet, Tanzimat'tan beri içtimai bir
5087. teşekkülün ilk vasfı olan „tevazün-i kuvva“dan mahrumdur. Eski rejimde bile, ilmiye sınıfı, Ocak ve
5088. Divandan müteşekkil bir denkleme vardı. Abdülaziz devrinde ise, irade sadece saray ve
5089. Babialı'de toplanmıştır. Netice olarak da Ali ve Fuad Paşa'ların istihdadı ortaya çıkmıştır. Dini
5090. ananenin bir esas gibi kabul ettiği meşveret fikri sistemli bir şekilde tatbik edildiği takdirde,
5091. birçok müşkiller, Türk olmayan unsurlar meselesi başta olmak üzere, kendiliğinden

5092. halledilmiş olacaktır. Namık Kemal bu hususta daha ileriye giderek, kurulacak parlamantarizmin
5093. esas hatlarını çizen bir proje bile yapar. İngiliz parlamento sistemine çok benzeyen, hanedan azasının da
5094. yer alacağı ayanıyla bu parlamento, bu atılgan gencin, bir tarafıyla ne kadar muhafazakar
5095. olduğunu gösterir. Şurasını da söyleyelim ki, bütün bu mücadele böyle tek taraflı kalmaz. Aleyhimizde
5096. olan garp matbuatına ve onların tercümanı olduğu yabancı ve azınlık ihtiraslara karşı da Yeni
5097. Osmanlılar'ın muayyen bir vaziyetleri vardır. **ALİ SUAVİ EFENDİ** Çoğu kibar aile çocuğu ve
5098. hemen hepsi devlet memuru olan bu gençlerin içinde, Ali Suavi Efendi büsbütün ayrı bir çehredir. O,
5099. halktan yetişmişti; bir esnaf çocuğuydu. Sonra da, halkın diliyle ve çok kere de
5100. mantığıyla konuşuyordu. Mamafih, tahsil şekli muasırlarından farklı değildir.
5101. Davutpaşa İskele Rüşdiyesi'nde birkaç sene okumuş, medrese tahsilini galiba hiç görmemiş, cami
5102. dersleriyle kalmıştı. Şinasi'den itibaren hemen bütün bu devir muharrirlerimizde cami derslerine gitmek
5103. şartıyla Arap gramerini, İslam fikriyatını, hatta hususi şekilde Farsçayı öğrenmek vardır; yalnız Suavi
5104. bu noktada kalmamış, ulema kıyafetini kabul etmiş, ayrıca camilerde vaizlik de etmiştir. Yukarda
5105. bahsettiğimiz halk mantığı ile konuşmak, bu va'zların onda şahsiyete eklenen bir hususiyeti
5106. olsa gerekir. İleride buna tekrar döneceğiz. **Hayatı** Fakat, önce bize gerek kendisinin ve gerek eldeki
5107. vesikaların anlattığı şekilde, hayatına kısaca bakalım: Suavi, İstanbul'da 1839 sıralarında (1255 Ramazan bayramı)
5108. Cerrahpaşa mahallesinde doğar. Babası, Hüseyin Ağa adında Bayezid'da mührecilik yapan bir zatmış.
5109. Okuma ve yazmayı karısından öğrenmiş olan bu adamın ahlaki vasıflarını, Suavi çok över. Suavi,
5110. Davud Paşa Rüşdiyesinden sonra Bab-ı Seraskeri'de üç sene kadar çalışır (Dersaadet yoklama kalemi). Adet
5111. olduğu gibi bu senelerde cami derslerine devam eder. Sami Paşa'nın Maarif
5112. mazırlığında kazandığı bir imtihanla Bursa Rüşdiyesi muallimi evvelliğine
5113. tayin edilir(67). O zaman on sekiz yaşında olması lazım gelir. Halk tarafından yapılan şikayetler üzerine, bir
5114. sene sonra oradan ayrılır. -Ölümünden sonra «Tercüman-ı (67)Suavi'nin kendi doğum yılı olarak verdiği 1255 senesi
5115. ve Sami Paşa'nın Maarif Nazırlığı zamanında (1273-1277) bu müsabakayı kazandığı rivayeti doğru ise,
5116. dediği gibi on beş yaşında değil, en aşağı on sekiz yaşında Rüşdiye muallimi olması lazım gelir. Bu
5117. takdirde Hicaz'a seyahati yirmi-yirmi bir yaşlarında olacaktır. Biz aşağıdaki sahifelerde bu tarih ve yaş
5118. meselelerinde fazla ısrar etmiyeceğiz. Şark" gazetesi, onun hayatına dair yazdığı çok ağır bir
5119. makalede bu şikayetlerin ahlaki sebepler yüzünden olduğunu söyler. -Bursa'dan ayrılışından sonra Simav'a
5120. gider, orada Kuşlu Medrese'de ders verir ve bir müddet de Rüşdiye baş muallimliği
5121. yapar. Yirmi-yirmi bir yaşları arasında - kendi rivayetine göre onyedi - onsekiz - hacca gider. Daha
5122. bu senelerde kitap yazmağa başladığını, ehl-i sünnet akaidi üzerine «Nesayih-i Ebu Hanife» adlı bir
5123. eser yazdığını kendisi söyler. Dönüşte, - Yine Sami Paşa'nın himayesiyle olacak - Filibe'de rüşdiye
5124. hocalığı, Sofya'da ticaret mahkemesi reisliği, yine Filibe'de tahrirat müdürlüğü yapar.
5125. Bu memuriyetler esnasında "Enderun tarihi" muharriri Ata Bey'le tanışır. Sonradan bozduğu bu zat - niçin,
5126. bilmiyoruz - bu son vazifeden azline sebep olur. İstanbul'a dönüşünde (1867 senesinde), bir taraftan
5127. Şehzade camiinde va'zlar verir, diğer taraftan da Filip Efendi'nin « Muhbir » adlı gazetesine muharrirlik yapar.
5128. Suavi'nin va'zleri o zaman İstanbul'da büyük bir şöhret kazanmış; kendi rivayetine nazaran Fuad Paşa bile
5129. bu va'zlere gelirmiş. Suavi, aynı yazısında Fuad Paşa'nın evinde yemek yediğinden bahseder.
5130. Bütün bunlar, Rumeli dönüşünde Suavi'nin oldukça şöhret kazandığını, az çok siyasi muhite girdiğini
5131. gösterir. Ziya Paşa'nın mücadelecî hayatının da başlangıç noktası olan „Muhbir“de Suavi'nin, başta
5132. meşrutiyet fikri olmak üzere bir tenkit hareketine hız verdiğini biliyoruz. Girit Müslümanları için
5133. iane gibi umumi duyguyu harekete getirecek teşebbüslerden sarfınazar bilhassa Belgrad kalesinin teslimi
5134. ve Mısır'ın devlete bağlılığı meselelerinde yaptığı tenkitler, gazetenin etrafında bir hava
5135. yapmıştı. Belki va'zlerinde de bu siyasi meseleleri konu olarak alıyordu. Fuad Paşa, beyhude yere va'z
5136. dinlemeğe gitmeyeceğine göre, buna hükmedebiliriz. Yukarda söylediğimiz gibi, Mustafa Fazıl Paşa'nın
5137. Nord" gazetesinde çıkan cevabı ilk defa bu gazetede neşredilmiş, bu suretle Yeni Osmanlılar,
5138. yahut „efkâr-ı cedide sahibi gençler“den efkârı umumiye haberdar olmuştu. „Muhbir“in kapanmasına
5139. sebep, Mısır valisi İsmail Paşa'nın arzularını vaktinden evvel karşılamak için Suavi'nin
5140. yazdığı meşhur benddir, Suavi, böylece Ali Paşa'nın yatıştırıcı siyasetiyle doğrudan doğruya karşı

5141. karşıya geliyor. Nihayet, gazete kapatılır ve Suavi de Kastamonu'ya nefyedilir. Oradan da, yine «Ulum»
5142. gazetesinde anlattığı gibi, Mustafa Fazıl Paşa'nın daveti üzerine, kaçarak Paris'e gider. Garip bir
5143. tesadüfle, Suavi, bu yolculuğun mühim bir kısmını Namık Kemal ve Ziya Paşa ile beraber
5144. yapar. Suavi'nin Avrupa'daki hayatı, memlekettekinden daha az dağdağalı olmadığı gibi, üstelik biraz
5145. daha fazla karanlıktır. Paris'te, Mustafa Fazıl Paşa ve- arkadaşlarıyla yaptıkları toplantıdan sonra Suavi,
5146. verilen karar üzerine „Muhbir“ gazetesini çıkarmak için Londra'ya geçer. Suavi, gazetesinin üstüne şu
5147. cümleyi, koymuştu: ... Fakat Suavi müşterek çalışmaya elverişli bir adam değildi. Daha ilk nüshalardan
5148. itibaren gazetesine ... çıkarıldığını yazıyor, kararlaştırılmış hedeflerin dışına çıkıyordu. Hülâsa, tek
5149. başına iş görüyordu. Nihayet, Yeni Osmanlılar'ın diğer erkanı ile arası ve Namık Kemal'le Ziya Bey'in,
5150. 25 Muharrem tarihli mektuplarıyla, kendisinden gazetenin altındaki resmi cemiyet mühürünün çıkarılması
5151. istenir. „Muhbir“, Londra'da birkaç nüsha devam eder; mabaada çalışan, bir Rumun matbaa
5152. aletlerini çalıp satması yüzünden kapanır. Bundan sonra, Suavi'nin Paris'te, „Ulum“ gazetesi etrafındaki
5153. çalışması başlar. 1870-1871 harbi üzerine gazetesini Lyon şehrine nakleder ve
5154. „Muvakkaten Ulum Müşterilerine“ adıyla çıkarır. Ayrıca da küçük ve müstakil teliflerle hayatını temine
5155. çalışır. Cemiyetin reisi Mustafa Fazıl Paşa'nın, Avrupa'ya gelen Sultan Aziz'e verdiği arzuhalle İstanbul'a
5156. dönmesi üzerine, arkadaşlarıyla hiçbir münasebeti kalmaz. Suavi, bundan sonra Mustafa Fazıl Paşa'yı
5157. maksada ihanetle itham edecek, hattâ Rus sefaretine ile iş birliği yaptığını
5158. yazacak ve “Paşa Yeni Osmanlılardan çıkarıldı” diyerek, eski arkadaşlarından daima
5159. “Fazıl Paşa maaşlıları” diyerek bahsedecektir. Böylece, bütün azası galiba
5160. kendisinden ve bir iki arkadaşından ibaret bir cemiyetin namına neşriyatını yapar(68). Namık Kemal'in ve
5161. Ziya Paşa'nın İstanbul'a dönüşlerini de aynı tarzda karşılar. Suavi'nin Avrupa'dan dönüşü daha sonra,
5162. Abdülhamid'in cülusu senesinde ve onun iradesiyledir. (Aradaki zaman içinde nasıl geçindiğini, ne
5163. (68)Sami Paşazâde Necib Paşa'nın Paris sefaret katipliğinde iken kardeşi Abdülhalim Bey'e yazdığı
5164. mektupların birincisinden, Suavi'nin Necib paşa'ya isterse para işlerinde yardım edebileceğini söylediğini
5165. öğreniyoruz. Sıkıntı çektiği yaptığını bilmiyoruz. Şurada buradaki neşriyatından başka geçim vasıtası yok
5166. gibidir.) Bu iradenin, Mithat Paşa'yı kaseden bir yazı üzerine olduğu tahmin edilmektedir.
5167. Şurası var ki, mabeyin feriki Said Pasa, bu devrede Suavi'yi himaye etmiştir. Yine, bu himaye ile,
5168. Abdülhamid'in harici meselelere dair Avrupa neşriyatını tercüme etmek üzere sarayda kendi
5169. reisliği altında kurduğu “Tercüme Heyeti”ne girer. Fakat Namık Kemal'le Ziya Bey'in şiddetli
5170. itirazları üzerine toplantıda bulunamaz ce bilindiği gibi heyet o gün fesh edilir. Suavi'nin hayatının en
5171. karanlık zamanlarından biri de bu aylardır. Yalnız, Sarayla arası iyi olmadığını, ne şahsi politikasındaki
5172. mağlubiyetini, ne de Ruslar' a karşı mağlubiyetimizi Abdülhamid II'ye atfetmediğini, Murat ve mensup
5173. bir takım zatlarla düşüp kalktığını, bir de Sami Paşa ailesiyle olan münasebetinin devamını biliyoruz.
5174. Camilerdeki va'zları yüzünden efkarı umumiyede bir nevi asabiyet uyandırdığı töhmetiyle, iki
5175. arkadaşıyla beraber – Necip ve Şeyh Ahmet efendiler – tevkifine Seraskerlik emriyle karar verilir,
5176. fakat Sadaret tarafından bırakılmaları emredilince, tevkif edilen arkadaşları bırakılır, kendisi de artık takip
5177. edilemez. Suavi'nin bu esnada Çırağan vak'asını hazırladığı muhakkaktır. Nitekim vak'a, hemen akabinde
5178. olur. Suavi, bu vak'a esnasında, Çırağan Sarayı'nda tahta çıkarmağa karar verdiği Murad V'in koluna girmiş,
5179. onu dışarıya doğru sürüklerken, harem sofasında Beşiktaş karakol kumandanı meşhur Hasan Paşa'nın – o
5180. zaman Ağa - kalınca bir sopa ile başına vurması üzerine ölür (20 Mayıs1878). Kısa hatlarıyla nakle
5181. çalıştığımız bu hayat, bilhassa kanlı akıbbeti ile Suavi'nin bazı fikirleri ve mizacı yüzünden,
5182. muhtelif tefsirlere yol açmıştır. «Tercüman-ı Şark» gazetesinin yukarıda bahsettiğimiz makalesi,
5183. Suavi 'nin sanılan Suavi'nin, bu devir de bu teklifi dikkate değer. İkinci mektupta ise Suavi'nin «hibbasından»
5184. bir hoca efendiden ayda yüz frank mukabilinde ders aldığını söyler. Bütün bunlar, onun Avrupa'da
5185. pek o kadar tek başına olmadığını gösteren, fakat bizi hiçbir muayyen neticeye de götürmeyen delaletlerdir.
5186. Avrupa'daki hayatına ispatı güç bir yığın suçlu yükler; hatta onu Fransız zabıtasında çalışmakla dahi itham
5187. eder. Namık Kemal ise, çırağan vak'asının, Rus ordusunun İstanbul'a girişini
5188. kolaylaştırmak için yapıldığını, Rıfât Bele üst üste gönderdiği iki mektupla iddiaya kadar
5189. gider. Şifahi rivayetler ve hükümler arasında onun bir İngiliz ajanı olması ihtimali dahi

5190. vardır. Suavi'yi yalnız fikirlerinde tanıyanlar ise, hiçbir mukayese ve tenkit yapmadan, sadece muayyen
5191. bazı yazılarını bugünün zihniyetiyle mütalaa ve tefsir ederler ve bu fikirlerin ehemmiyetini
5192. bütün hayatına teşmil ederek onu bir şehit ve daima öyle kalmış bir idealci gösterirler. Sadece
5193. vak'aya bakanlar ise, Abdülhamid'in meşhur vehmini çırağan vak'ası ile arttırmış olmak
5194. mesuliyetini, ona biraz haklı olarak yüklerler ki, gerek Midhat Paşa davası ve gerek bütün tecrübe görmüş
5195. devlet ricalinin iş başından uzaklaştırılması gibi ağır neticelerde çırağan vak'asının, - yahut daha iyisi
5196. Murad V'in, saltanata iadesi için çalışmaların - bir payı olduğu inkar edilemeyeceğine göre, haklıdır. Biz,
5197. aşağıki sahifelerde son devirler tarihimizin, bu belki de hiçbir zaman tam çizgileriyle aydınlanmayacak,
5198. hayat ve hüviyeti üzerinde düşünce ve tereddütlerimizi tespitte çalışacağız. **Yetişi ve mizacı**
5199. Fakat, bir daha tekrar edelim ki, bu mabeyinci, damat, saray mensubu aile veya vezir
5200. çocuğu kafilesi arasında, yalnız o halkandı. Halkın dilini ve bilhassa halk
5201. mantığıyla konuşuyordu. Refahın, görgünün, arkasında bütün bir sistem ve zümrenin
5202. kendisini koruyacağına emin olmanın verdiği rahatlık Suavi'de yoktu. Hiçbir yere dayanmadan
5203. erişmeğe mecburdu. Onun için, hareketleri daima mezbuhane olmuştur. Suavi, tabiyesi olmayan adamdır.
5204. Buna, mutlak bir şekilde sanat hissinden mahrum olmayı da ilâve edebiliriz, Suavi kurudur, Eserlerinde
5205. Türkçe onmsıraa tesadüf edilmez, Kendisinin söylediği bir iki mısra da hakikaten zevksiz şeylerdir.
5206. Kalabalığa tek başına hitap ettiği zaman belki daha rahat olurdu. Fakat yalı, konak
5207. sahibi, devlet düşkünü olsa bile muayyen bir hayat seviyesini bir zaman yaşamış, o tepelerden
5208. etrafa bakan, latifeci, velveleli, rahat insanların arasında kendini kaybediyordu,
5209. Suavi'nin bu insanlara, camilerdeki cahil ve safdil dinleyicilerine kendisini kabul ettirdiği gibi kabul
5210. ettirmesinin, yahut tanımadığı okuyucusuna hitap ettiği gibi rahat ve emniyetle hitap
5211. etmesinin imkanı yoktu. Ne birbiri arkasınca saydığı isimler onları şaşırtıyor, ne de kendi
5212. ilminden bahsedışı tesir ediyordu. Onlar, sadece sinirleriyle ve şüphesiz atavik
5213. aksülamellerle konuşan karşı tenkidin, hicvin, aklın silahlarını çıkartıyorlardı.
5214. Suavi'nin konuşmasını "Ulum"daki makaleleri gibi tasavvur edin, Fazıl Paşa'nın
5215. konağında, Mabeyin'de, Galatasaray'da onun vaziyetini anlarsınız, Zaten dosttan ziyade
5216. müride ihtiyacı vardı. O seviyeye indiremedikleriyle alakasını derhal kesiyor ve
5217. arkasından - sanki işşasından korktuğu mühim bir sırrını yakalamış gibi - düşman oluyordu. O, yalnız oldukça
5218. ve hareket halinde buldukça mevcuttu. Yetişi de garipti. « Herzegovine » adlı eserinin başında
5219. kendisini okuyucularına, Osmanlı İmparatorluğu içinde seyahat etmiş, « dinleri,
5220. insanları, hayat şekillerini mütalaa ederek », yani dikkat ederek, « hoca olmuş » bir din
5221. adamı diye takdim eder ki, az çok doğrudur. Fakat bu hoca klasik medrese tahsili
5222. görmemişti. Üstelik bir yığın çerçeveyi kırmıştı. Bir din alimi olduğunu iddia ettiği halde şapka
5223. giyiyor, Hıristiyan bir kadınla beraber yaşıyordu. Bütün bunlara, çok bariz bir yığın zaafını da
5224. ilâve edebiliriz. Suavi daima ön safta bulunmak isteyen adamdır, Hatta ön safta bulunabilmek için
5225. müşterek cepheyi yıkabilir, Garip bir narsisizm'le kendisine hayrandır. Övünmeği daima sever, lüzum
5226. görürse yalandan da çekinmez. Hayatında daima bir şantaj tarafı vardır. Suavi eseriyle değil,
5227. karakteriyle izah edilmesi lazım gelen adamdır. Ali Paşa ile sonuna kadar mücadele eder. Fakat
5228. „Hürriyet“ gazetesini de unutmaz. Hatta sonuna doğru İstanbul'u ihmal eder, Paris'i ve Londra'yı
5229. temizlemeğe kalkar. Eski arkadaşlarının hükümetle anlaşmalarını için adeta jurnaller verir.
5230. Mithat Cemal Kuntay'ın neşrettiği mektuplar Suavi'nin arkadaşlarını yenmek, hatta rahatsız etmek için
5231. hangi vasıtalara müracaat ettiğini gösterir, Bu mizac ayrılıkları, cesur hamleler ve huzursuzca dönüşler,
5232. onun hakkında daima çok büyük hükümler verilmesine sebep olmuştur. Bu hükümlere tamamiyle iştirak
5233. etmesek bile, Suavi'nin hayatının birçok meçhulleri bulunduğunu kabule mecbur olduğumuzu da
5234. itiraf edelim, Bilhassa, onun 1870-1876 seneleri arasındaki hayatı tamamiyle karanlıktır. Bu
5235. karanlıkta her türlü faraziye kurulabilir. Yalnız, bu seneler içinde fikirlerinin çoğunun değiştiğini de
5236. söyleyelim. Herhalde Paris'e ilk gittiği seneki Suavi olarak İstanbul'a dönmez. çektiği sıkıntı Belki
5237. söylediği gibi 1870 muharebesinin üzerinde bıraktığı tesirler yüzünden Suavi dönüşünde aynı fikirlerin adamı
5238. değildir. Onu mütalaa edenlerin, meşrutiyet mücadelesinde hanedandaki hilafet hakkının

5239. meşrutiyetini bile reddeden Suavi ile, hükümdara kayıtsız, şartsız teslim olmayı kabul
5240. eden Suavi'yi hep aynı adam telakki etmeleri, yahut bu şaşırtıcı değişimin üzerinde hiç
5241. durmadan, yalnız bir zamanlar söylediği bazı fikirler üzerinde kalmaları hakikaten gariptir. Hakikatte
5242. Suavi zannedildiğinden fazla değişen bir adamdır. 1876'dan sonraki hareketleri büsbütün şaşırtıcıdır. "19 Eylül 1876" da
5243. gazetesinde neşrettiği meşhur makale ile 8 sadece hürriyet ve meşrutiyet fikirlerinden vaz geçtiğini
5244. söylemekle kalmaz. Ayrıca, yeni hükümdara – adını zikretmeksizin - böyle bir şeye kat'iyen müsaade
5245. etmemesini adeta açıkça telkin eder. Avrupa'da ne politika vardır, ne millet!
5246. Parlamentarizm, demokrasi, bunlar büyük davaları küçük menfaatlerin ve küçük insanların
5247. oyuncağı yapacaktır. Devlet, hep aynı yazıyı hülâsa ediyoruz, politika ve istikrar
5248. (Suavi'nin sözlüğünde «sebat») ister. Avrupa'da bu istikrar yoktur. İstikrar Osmanlı
5249. İmparatorluğunda vardır. Bu fikirlere iyi dikkat edilir ve bilhassa baş tarafında
5250. İngiltere parlamento hayatının cilveleriyle alay etmeğe çalışan satırlar üzerinde durulursa, Suavi'nin,
5251. 1871'den sonra canlanan Fransız Kraliyetçi Fırkası etrafındaki edebiyata kulaktan olsa bile yabancı olmadığı
5252. anlaşılır. Padişah tarafından affına ve İstanbul'a gelmesi için müsaade edilmesine belli başlı amil olduğu
5253. zannedilen bu mektubu, «Sem u taat» cemiyetinin kuruluşundan bahseden mektup
5254. tamamlar. Bu sefer Suavi kendisine bir de Avrupalı imam bulmuştur. Filhakika, bütün tekliflerini, o sıralarda
5255. demokratik çalışmalarını yeni bir sistem kuran Fransız içtimaiyatçısı Le Play'in adı etrafında toplar.
5256. Le Play, Avrupa cemiyetlerinde mevcut buhranı, din, aile, muhit esasları etrafında ve büyük içtimai, tarihi
5257. realiteleri göz önünde tutarak halle çalışan bir sistem kurmuştu. Suavi'nin teklifleriyle Fransız
5258. içtimai mektebinin müessesinin fikirleri arasında elbette ki hiçbir münasebet yoktu. O, İngiliz sisteminin
5259. sırrını çözmüş, bilhassa oradan aldığı dersle ve bütün ömrünü dolduran çalışmasıyla,
5260. yaşayan içtimai realiteleri gözeterek ve hayat şartlarını ıslah ederek, gittikçe
5261. tehdidini arttıran buhranı önlemeğe çalışıyordu. Suavi, öteden beri bu cins yazılarında yaptığı
5262. gibi, bu sefer de Le Play'in etrafındaki edebiyattan aldığı birkaç Frenkçe kelime ile işi muğlaklaştırır.
5263. Filhakika, "oeuvre, union" gibi kelimeler bu beyannameye lüzumsuz yere sık sık geçer. Suavi'nin bu
5264. kadar dolambaçlı yollardan geçerek söylemek istediği şeyin manası sadece eski fikirlerinden
5265. istigfardı. Bu, mühim bir adam sıfatıyla - daima arkasında üç milyonluk bir kuvvet vardır - ve en müsait
5266. şartlarda dehaletin çaresiydi. Suavi'nin şahsı etrafında yaptığı bu şantajı, Londra'da yaralı
5267. askerlerimiz için açtığını söylediği "iane defterleri" ve tek "bir Londra seyaheti" ile Türkiye lehine
5268. İngiltere devletinin müzaheretini kazandığını ilan eden hazin mektubu tamamlar.
5269. Suavi üslubunu hiç gizleyemez. Bütün ömrünce imzasız mektuplarla kendini
5270. methetmiştir. Bu mektuplar ve makaleler onun megaloman ve persecutee manyak mizacını
5271. iyice açığa koyar. Şurasını da söyleyelim ki, gerek Abdülhamid gerek, mabeyin partisi - o zaman pek
5272. gözde, olan damat Mahmud Celaleddin Paşa ve mabeyin feriki Said Paşa - bu ilk günlerde Suavi'den istifade
5273. edilebileceğine kani idiler. Nitekim döner dönmez, padişah sarayda kurulmasını emrettiği edebi heyete
5274. Suavi'nin girmesini emreder ve Ziya Bey'le Namık Kemal'in müşterek itirazları üzerine içtima
5275. tatil edilir. Bu içtimain tatili yeni hükümdarın meşrutiyet taraftarlarıyla o ilk karşılaşmasıdır. Biraz sonra
5276. Midhat Paşa'nın azil ve hudut dışı edilmesi gelir. Suavi'nin bu hususta yazdığı makalelerde iki
5277. noktanın üzerinde durmak gerekir. Bunlardan birincisi, teb'id ve tebaud kelimelerinin üzerine kurduğu
5278. te'vildir. Suavi kısaca teb'id yok, sadece bir vezirin azli ile zaten Türkiye'den uzaklaşmak isteyen bir
5279. adamın uzaklaşması var, diyordu. İkincisinde ise, Midhat Paşa'yı doğrudan doğruya, ileride
5280. döndüğü zaman Türkiye'nin politikasına hakiki şekilde hizmet edebilmek fırsatını elde etmesi
5281. için Le Play'in mektebine gönderiyordu. Bu gayretkeşlik de sonuna kadar Suavi'nin aleyhinde
5282. sayılacak bir şeydir. Fakat bu dikkatler bizi fikirlerinin bu dönemecinde, onu anlamağa
5283. çalışmaktan alıkoymamalıdır. Suavi daha 1870 muharebesinden itibaren Fransız sistemine, Fransız hürriyetine
5284. düşmandır, O tarihte Fransa'da bile taraftar bulan Alman inkişafından kuvvetle müteessir olmasa benzer.
5285. Alman sanayiinin gelişmesini, Alman ordusunun harp kabiliyetini metheder. Commune isyanı
5286. ise, onu büsbütün inzibatlı bir cemiyet fikrine götürür. Bu itibarla, yazıları dikkatle okunursa
5287. Suavi'nin bu devirde "muhafazakar terakkiperver" bir siyasi akideye sahip olduğu görülür ki, bu da nihayet

5288. az çok sağlam bir siyasi duruştur. Yalnız Suavi o bu siyasi fikirlerini layıkıyla anlatmış değildir.
5289. Cümleleri birbiri üstüne yığılarak konuşan ve çok defa fikirlerini kendisinde bile کافی derecede
5290. geliştiremediği anlaşılın Suavi, meseleleri daima birbirine karıştırır. Saraya intisabıyla
5291. Galatasaray müdürlüğünden azli arasındaki zaman içinde, dikkat
5292. edilecek bir nokta da Suavi'nin matbuatla devamlı bir münasebeti muhafaza etmesidir. Suavi,
5293. kendisinin unutulmasına hiç de razı olmayan adamdı. Hatta daha ileriye giderek, seçimde
5294. kazanmamasının bile sarayın müdahalesiyle olduğunu söyleyebiliriz. Bilindiği gibi, parlamentarizm
5295. hakkında oldukça müphem konuşan Suavi Efendi, mebusluğa namzetliği
5296. konulduğunu işittiği zaman sevincinden ağladığını yazar. Meğer ki, bu namzetlik
5297. hikayesi de kendi tarafından uydurulmuş olmasın. O seneleri dolduran hadiseler içinde Suavi'nin
5298. kendi hakkında yazdığı ve yazdırdığı bu fıkralara, medihlere - hatta Galatasaraydaki bir konferans
5299. dolayısıyla talebesine bile kendini medih ettirir - ne dereceye kadar dikkat edilmişti, bunu bilmiyoruz.
5300. Fakat Abdülhamid II'nin, darbe-i hükümetini hazırladığı ve hiç olmazsa kendisine en az engel olacak
5301. bir meclis kurmağa çalıştığı bir sırada bunların farkında olmaması kabil değildir. Galatasaray
5302. müdürlüğünden azli hakkında şimdilik elimizde Abdurrahman Şeref'in
5303. «Tarihi Musahabeleri»ndeki fıkrasından başka bir bilgi yoktur. Bu fıkrada bilindiği gibi, Suavi'nin
5304. derbederliğinden, mektep tedrisatını altüst edişinden, aslen ecnebi olan karısıyla
5305. mektepte yatıp kalkmasının iyi görülmediğinden bahsedilir. Nihayet, son, bağları Meclis-i Mebusan 'da
5306. Mekteb-i Sultani'ye dair verilen bir fikir çözer ve Suavi işsiz kalır. Bu azilden ölümüne kadar olan devirde
5307. Suavi'nin hayatı hakkında yine pek az şey biliriz. Ta başlangıcında kendisini himaye
5308. eden Sami Paşa ailesinin evleri ona yine açıktır. Hatta çırağan vak'asına iştirak eden
5309. Rumeli muhacirleri arasında, bu ailenin Çamlıca'daki köşkerinde oturanlar da vardır ve Suavi'nin
5310. vakadan bir gece evvel bu köşke geldiği zaman bu muhacirlerle konuştuğu rivayet edilmektedir.
5311. Çırağan vakası, Suavi'nin hayatının bütün meçhullerinin toplandığı sondur. Fakat bunu münakaşa
5312. etmeden evvel Murat V'in saltanat hırsının öteden beri imparatorluğun kötü
5313. talilerinden biri olduğunu hatırlatalım. Hal'inden sonra ise, memleket içinde ve dışında birçok politika
5314. ümitleri bu talihsiz hükümdarın üzerinde toplanacaktır. Tahttan indirilmiş halifeyi tekrar tahta çıkarmak
5315. veya hiç olmazsa Avrupa'ya kaçırarak için üç ayrı teşebbüs yapıldığını İsmail Hakkı Uzunçarşılı'nın
5316. çalışmaları bize öğretti. Bunlardan birincisi Abdülhamid'in cülusundan iki buçuk ay sonra, yani 1876 senesi
5317. ikinci kanununun son yarısında, ikincisi, bizzat çırağan Vak'ası diye tanıdığımız vaka (21 Mayıs 1877), üçüncüsü de
5318. Suavi vak'asından bir buçuk ay sonra, Valide Sultan'ın ve Murad V mensuplarının İstanbul'da Mason
5319. localarının yardımıyla yaptıkları ve sonradan, bahsettiğimiz etüdlerin müellifi tarafından Kleati Skaliyeri
5320. - Aziz Bey Komitesi adıyla adlandırılan teşebbüstür. Suavi'nin teşebbüsü bunların içinde en mühim ve
5321. şartırcısıdır. Yalnız, İsmail Hakkı Uzunçarşılı'nın tedkiklerinden sonra, bu hareketin büsbütün ümitsiz ve
5322. adeta Suavi tarafından tek başına yapıldığına inanmak güçtür. Bizce, Suavi, efkârı umumiyede, bilhassa
5323. harbin fecaati ve ağır mütareke şartıyla, daha ağır sulh mukaddemeleri yüzünden büyüyen
5324. Abdülhamid aleyhdarlığına ve Sultan Murad hakkında gittikçe artan sevgi ve acıma hissine
5325. inanarak tek başına ortaya çıkmış değildir. Arkasında kendisini destekleyen bir kuvvet bulursa gerekir.
5326. Nitekim, bahsettiğimiz etüdde açıklanan Taşkılla'daki askerın gecikmesi rivayeti, bilhassa Nuri Bey adında
5327. bir zatın ifadesindeki ithamlar bunu açıkça göstermektedir. Bu kuvvet veya zümre ile Suavi'nin saraya
5328. hücum için topladığı kalabalık arasında tek vasıta kendisi olduğundan, vak'a esnasında ölümü ve
5329. karısı tarafından, beklenen işaret gecikince, eldeki evrakın yakılması, işin gerçeğinin
5330. tahkikini imkansız kılmıştır. Suavi'nin bu işe girişmesinin hakiki saiki ise büsbütün karanlıktır. Bir
5331. noktaya tekrar işaret etmek isterim. O da, 1876-1877 senelerindeki Suavi'nin 1870 1871 senelerindeki Suavi olmadığıdır. O
5332. zamanlar kendisinde mizac hususiyeti gibi görülen bazı haller bu son senelerde, belki de çektiği sefalet
5333. yüzünden artmıştı. Zaten, dönüşünden evvel başlamak üzere, son yazılarında bir çöküntü görünür. Bilhassa
5334. 93 harbi esnasında yazdığı son makaleler ve orada Abdülhamid'e yaptığı tavsiyeler, her türlü
5335. akıl çerçevesinin dışında bir cezbenin eseri değilse muhakkak ki zihni bir çöküşün delilidir. Suavi'nin
5336. teklifleri, ümitleri, hatta harp usulleri o kadar hayalidir ki, bunları 93 harbinin bu son safhası için

5337. yapılan ciddi tenkidlerle karıştırmak doğru olmaz. İlerdeki tetkiklerin bu hayatı ve hüviyeti daha iyi
5338. aydınlatacağını- bir daha ümit edelim. **Fikirleri** Ali Suavi'nin hayatındaki bu macera çeşnisi,
5339. fikirlerinde de hakimdir. Onun, cemiyetimizin hayatıyla ilgili birtakım- meseleleri ortaya attığı,
5340. zamanla gelişecek bazı tohumları serptiği, yahut da hiç olmazsa bu meselelere tekrar dönüldüğü zaman,
5341. kendisinin bir yol açıcı gibi hatırlandığı inkar edilmeyecek bir gerçektir. Fakat bu fikirlerin
5342. gerek doğusunda gerek gelişmelerinde tesadüften gelme ve aceleci taraflar, noksanlar daima üstündür.
5343. Kaldı ki, Yeni Osmanlılık davasından olduğu gibi, bu fikirlerden de, bilhassa siyasi fikirlerinden, yukarda
5344. gördüğümüz gibi sonunda açıkça vazgeçmiştir. Bir bakıma göre Suavi'nin fikirleri, bilhassa tek başına
5345. alındıkları takdirde, layisizmden milliyetçiliğe kadar imparatorluğun ve
5346. milli hayatın belli başlı bütün müessesesi, inanç ve değerleri üzerinde en geniş ve kökten değiştirici düşünce
5347. tecrübesidir. Suavi, kısa parlıtlı anları olan ve esaslı noktaları bulup bizde ilk defa yayan adamdır. Fakat
5348. bu fikirlerin hepsi için, «bunlar onundur!» demek de kabildir. Hele onları kendi geliştirme tarzından
5349. ayırarak, bir takımna veya formüllere indirerek tekrarlamak hükümlerimizi şaşırır. Suavi hakkında tam
5350. fikir vermek için, kımlıdattığı fikirlerin, önce Yeni Osmanlılar'm arasında, Sonra da alelumum İslam
5351. fikriyatında araştırılıp tetkik edilmesi lazım gelir. Rejim meselesinde, İngiliz parlamentarizmine benzeyen
5352. bir meşrutiyet arzusunun bütün Yeni Osmanlılar'da mevcut olduğunu, Namık Kemal'in, Ziya Paşa'nın, Lordlar
5353. Kamarası'na benzeyen bir ayan meclisi bile tasavvur ettiklerini, cumhuriyet idaresinin en iyi idare
5354. şekli olmasına rağmen, imparatorluğun karışık millet unsurlarından müteşekkil
5355. vaziyeti dolayısıyla hanedanın lüzümünü kabul ettiklerini, hatta Yeni Osmanlılar'ın mücadeleye
5356. giriştikleri devlet ricalinin - hiç olmazsa bir kısmının - meşrutiyet hakkında başka türlü
5357. düşünmediklerini biliyoruz. Diğer taraftan Şinasi'den beri yeni bir hukuk telakkisinin ve hatta bir hukuk
5358. sisteminin kurulmasına çalışıldığını da gördük. Şinasi, Tasvir'deki Hukuk-ı nas tefrikanı ile işe başlar,
5359. Namık Kemal «Hikmetü'l-hukuk» projesi ile hayatını bitirir. Aradaki zaman içinde
5360. Yeni Osmanlılar'dan birçoğu, atılan kıymetlerin yerine yenilerini getirmek gayretini
5361. güderler. Namık Kemal'in, gençliğinde Montesquieu tercümesine teşebbüsü de bu
5362. arzudandı. Din ile devlet işlerini ayırmak fikri ise, bilhassa Avrupa ile münasebet şekillerinin
5363. dışardan bize cebredildiği bu devirde ön safta bir mesele gibi alındığını, Kanun-ı Medeni'nin tercümesine
5364. teşebbüs edilmesinde, hatta «Mecelle» tedvininde bunun sebep olduğunu unutmamalıdır.
5365. Mustafa Fazıl Paşa'nın Yeni Osmanlılar Cemiyetine beyanname vazifesini gören
5366. mektubunda ise, bu fikir gayet sarıh şekilde ortaya atılır. Doğrusu istenirse, Suavi Efendi'nin
5367. fikirlerinin çoğu hayatımızda ötedenberi rol oynayan fikirlerdi, diyebiliriz. Bununla beraber
5368. onun rejim ve hilafet meselelerinde eski arkadaşlarından daha sarıh ve tarihi görüşe daha uygun bir vaziyet
5369. aldığı inkâr edilemez. **Rejim meselesi Hilafet müessesesi** Ona göre hilafet, yaşayan
5370. şekliyle şer'i bir esasa dayanmayan bir müessesedir. (İslamda halifelik,
5371. başlangıcından beri münakaşa edilmiş bir müessese olduğuna göre, bu fikirde Suavi'ye
5372. düşen hisse, o zamanda ve bizim aramızda bunu söyleyebilmesidir). Suavi'ye göre, Peygamber
5373. halifelik diye bir müessese kurmamıştır; sadece kendisine Ebu Bekir'i halife, yani halef tayin
5374. etmiştir. Bu itibarla Ebu Bekir'den sonra gelenler, bir evvelkinin şahsen tayin ettikleri, yahut örfle,
5375. hanedan kanunlarıyla, bu hak kendilerine verilen halefleridir. Suavi, bu fikri ileri sürerken
5376. Hıristiyanlıktaki papalık makamı gibi bir ruhani makamın İslam Camiasında mevcut olmadığını da söyler.
5377. Fakat Suavi fikirlerini kafi derecede geliştiremez. Gerek papalık, gerek halifelik müesseselerinin
5378. zaman içinde gelişim tarzlarını anlatmadığı gibi, belki de sünni inancı yüzünden İslam
5379. dünyasının diğer mezhepleri arasında bu müesseseye nasıl bakıldığından da bahsetmez. Bu yüzden
5380. iddiası boşlukta kalır. Fakat, onun hilafeti esassız addetmesi sadece bu müesseseye tevhil edilmiş bir
5381. hareket değildir. O, bu esastan yürüyerek devlet işleriyle din işlerinin birbirine karıştırılmamasını
5382. isteyecektir. Burada da Suavi mutlak surette ihtilalcidir. Bu itibarla Abdurrahman Adil Bey'in türlü tefsirlere
5383. yol açan ... hükmü gayet doğrudur. Şunu da söyleyelim ki layiklik, prensibini
5384. bizde ilk ortaya atan, Suavi değildir. ... cümlesi Mustafa Fazıl Paşa'nın Abdülaziz'e hitaben
5385. yazdığı mektubun en mühim tarafıdır. Suavi'nin, teklifi ise, layik denebilecek bir hükümet

5386. şeklinin, hayata her yerde ve her mezhepte el koymuş olan İslamlık vasıtasıyla ve
5387. onun esaslarına dayanarak müdafaasıdır. Yeni Osmanlılar - Mustafa Fazıl Paşa'ya rağmen - fikhın ve
5388. esasat-i İslamiyenin tatbiki ile modern bir devlet sistemine erişebileceği fikrinde ısrar
5389. ederlerken o, fikhın açıktan açığa aleyhinde yürür. Ulemamız tarafından dahi-
5390. doğru dürüst bilinmeyen bir dilde yazılmış bir takım, naslerden ahkam çıkararak hayatı idare
5391. etmek, ona göre manasızdır. **Suavi müçtehid** Vakıa Suavi, layikliğinde İslamiyetin
5392. dışında değildir. Hatta iddia edeceğimiz ki, onun bu makalelerle asıl özendiği rol bir nevi
5393. müçtehit rolüdür. O, İslamın esasına dönmek suretiyle devleti tanzim etmek istiyordu.
5394. Onun için, "halkın hakimiyeti, hakkın hakimiyeti" idi. Hatta bu husustaki etüdü "El-hakimü, hüva'-İlah"
5395. serlevhasını taşır. Kısaca bu, sistemi anlatalım: Hukuk, kaynağı itibariyle ilahidir: Tecelli
5396. yeri ise cemiyettir. (Burada Suavi, pek haklı olarak İslamın daima bir cumhuriyet telakki edilmesine,
5397. kurulmuş hanedanlarda bile bi'ati zaruri kılan "intihabla imamet" ananesine dayanır). Cemiyet bu hakkı ya
5398. bir ferde, ya bir kalabalığa veya daha iyisi bir zümreye, yahut, da kendisine saklar.
5399. Böylece oligarşi, monarşi veya cumhuriyet idare şekilleri doğar. Fakat her şekilde "imamet"
5400. cemiyetin zimmi veya sarih tasdikıyla olur. Bu tasdik bir kere elde edilince "imamet" hilafettir ve İmam – bu
5401. sefer peygamberin vekilliğinden de üstün Allah'ın gölgesidir, adalet-i ilahiye
5402. şahıslanmış şeklidir. Fakat bu imamet, kendisinde tabii şekilde mevcut haklar ne kadar kesin
5403. olursa olsun, aslına nazaran bir « emanettir ». Binaenaleyh aslına, sudur ettiği yere
5404. layık olmalıdır. İmam adaletten ayrılmaz, cemaatin menfaatını ihlal edemez, onu
5405. bozamaz; bozduğu takdirde -burada Suavi muhtelif İslam hukuk anlayışları arasındaki görüş
5406. ayrılıklarına pek ehemmiyet vermez- üzerindeki imamet vasfı kendiliğinden
5407. düşer. (Tıpkı adil olmayan, cemiyet menfaatını düşünmeyen, aklı yerinde olmayan halife
5408. ve padişahların half'i gibi). Görülüyor ki buraya kadar, Suavi öteden beri imparatorlukta devam
5409. eden İslami ananeden pek ayrılmış değildir. Zaten İmam-ı Ali, Maverdi ve diğer fakihler,
5410. Abbasoğullarının halifeliklerini daha az ağır şartlarla kabul etmemişlerdi(69). Suavi'nin fikirlerinin
5411. ikinci kısmı şöyle hülâsa edilebilir: Hukuk, kaynağı itibariyle ilahidir, dedik. Şu halde
5412. şari-i hakiki Allah'tır ve bunu mucize sahibi peygamber vasıtasıyla yapar. "Kavanin-i hakikiye"
5413. oradan gelir. Fakat idare ve siyaset, akla ve tecrübeye aittir. Onu akıl ve tecrübe muhite, şartlara
5414. - hatta bu arada « coğrafya » kelimesi de geçer - göre tanzim eder. Bunu bir kişi mi, cemaat mı
5415. yapabilir? Yani aklın ve tecrübenin emrettiği idare şekli ne olabilir? İslam
5416. aslında bir cumhur olduğuna göre, en iyi idare şekli cumhuriyettir. Fakat memleketin
5417. vaziyeti icabı, onu orta bir idare şekline, constitution dediği meşrutiyeti kabule götürür.
5418. Burada dikkat edilecek nokta, Suavi'nin bütün fikir geliştirmelerinde çok yerli veya İslami kalmasıdır. Hatta
5419. fıkıh ahkâmına göre değil, coğrafyaya, iktisadi şartlara göre memleketin idaresini istediği zaman bile İslam
5420. fikriyatının çerçevesi içindedir. Hiç olmazsa hanefî fikhında bu vardır. Bütün bunları
5421. göz önünde tutacak olursak, Suavi için İslam aleminin son müçtehidlerinden biridir, yahut böyle olmak
5422. istiyordu hükmünü vermemiz hiç de hatalı olmaz. Fakat Suavi burada da
5423. kalmaz. O, kavmiyetlerin (yani İslam içinde milliyetlerin) realitesini kabul eder. Onun için
5424. hutbenin her milletin kendi dilinde söylenmesini ister. Hatta „Kur'an“ bile tercüme edilebilir ve
5425. edilmelidir de. Yalnız namaz Arapça olmalıdır. Çünkü Arapça, Arapların dili değildir. İslamın
5426. dilidir. Onu, dini işlerde bllanmakla İslam birliğini muhafaza etmiş oluruz. Suavi'nin
5427. bu fikirleri daha sonra Cemaleddin-i Efgani tarafından geliştirilecek, oradan da ilk Türkçülere
5428. geçecektir. Doğrusu budur ki, başta, fıkıhtan ahkam çıkarılmasına itirazla bir nevi layisizmi kabul
5429. edişi gelmek üzere bu düşüncelerinde ve bilhassa o zamanda ve bizim aramızda bunları söylemesi
5430. ile Suavi zannedildiğinden daha büyük bir inkılapçıdır. **Suavi ve Türk tarihi** Getirdiği ikinci ana fikir
5431. Türk tarihi etrafındaki düşünceleridir. Suavi'nin sağlam bir tarih bilgisi olmadığı, aşıkardır. Bununla beraber
5432. milli tarihi bakımından bir yol açıcı olmuştur. Türkçülük hareketinin hiç olmazsa bir tarafı
5433. onundur. (69) *Suavi'nin fikirlerinin tam, fakat tenkitsiz etüdü için benim de çok faydalandığım eser,*
5434. *Neşet Halil Atay'ın «Ali Suavi kendine göre» adlı etüdüdür. İstanbul M., 1941-45 nr. 25-33. Daha Avrupa'ya kaçmadan*

5435. evvel yazdığını söylediği « Taharriyat-ı Suavi ala tarih-i Türk » adlı eseriyle, şark ve garp kültürlerinin
5436. mukayesesini yaptığı « Saydu'l-mefkud » adlı iki cildlik kitabının elde bulunmamasına,
5437. - gerçekten yazılmışlarsa tabii, çünkü Suavi'de övünme esastır - fazla üzülmeğe lüzum yoktur. Çünkü « Ulum »
5438. gazetesindeki makaleleri bize fikirlerini açıkça verir. Bu gazetenin ilk sayısında çıkan «Türk»
5439. adlı makalesinde muharririmiz, milli tarihin birliğini görür. Ve sonra da, bu tarihin sade bir zafer ve
5440. istilalar zincirlerinden ibaret olmadığını göstermeğe çalışır. ... Suavi'nin Türk makalesi bundan sonra şu
5441. cümlelerle devam eder: ... Suavi'nin bu fikirlerinin nereden geldiğini profesör Fuad Köprülü bir
5442. etüdünde göstermiştir: ... Bizim bu hükümlere ilâve edebileceğimiz şey, Suavi'nin esas kaynak
5443. olarak aldığı eseri bazı yerlerde kendi fikrine göre değiştirmek suretiyle adeta adım adım
5444. takip ettiğini kaydetmekten ibarettir. Filhakika yalnız bir noktada, Avrupalıların Türkler hakkındaki
5445. görüşlerine daima peşin hükümlerin karıştığı noktada onu işhad ederken adımı söyler.
5446. Medeniyetin Orta Asya'dan çıkıp yayıldığını „Platon'un Atlantid'i hakkında mektuplar“ adlı eserinde iddia
5447. eden Mr. Bailly'nin fikirlerini Lumley Davids'in uydurma şeyler diye reddetmesine
5448. mukabil, Suavi ... diyerek hem kaynağının Bailly'nin fikirlerini hülâsa ediş
5449. şeklini değiştirir, hem de bu mevzua girmekten sakınır. Bunun aşağısındaki ... cümlesi ise
5450. Lumley Davids'de: ... şeklindedir. Bunun gibi, Uygur harfleri hakkındaki izahat, Türk tarihinin kronolojik
5451. kaynakları, hatta bazı Çin karakteriyle tespit edilmiş isimler bu mukaddimede az çok farklarla
5452. vardır. Fakat Suavi, Lumley Davids'in sadece Türk tarihi üzerindeki fikirlerinden ve Uygur yazısı
5453. hakkında verdiği izahattan istifade etmez. Türk ve Müslüman harsının ve bilhassa Osmanlı kültürünün
5454. ehemmiyetini anlatırken de Suavi, bu muharriri az çok yakından takip eder. Daha doğrusu
5455. Suavi bu mukaddimeden sadece bir takım ilâveler, atlamalar ve davası lehinde tefsirlerle ayrılır. Türk
5456. lisanının güzelliği hakkında söylediklerinin çoğu bile mehazın aynıdır. Yalnız sade Türkçe
5457. meselesinde yaptığı teklifler kendisindedir. Gariptir ki, Suavi birkaç sene sonra yazacağı « Herzegovine »
5458. adlı eserinde, kendisini Osmanlı - İslam olarak Avrupa efkârı umumiyesine takdim edecektir.
5459. Böylece, Suavi'nin İslam medeniyeti içinde Türklerin gösterdikleri zihni faaliyetin
5460. muhasebesinde bile umumi çizgileriyle bu kitabın tesiri vardır. Yalnız Suavi bu muharririn
5461. zaten eksik olan çalışmasına, methodsuz ve çok defa ilmi tenkide tamammül
5462. edemeyecek ilâveler de yapar. Mesela, Türklerin İslam felsefesine yaptıkları
5463. hizmetlerden bahsederken ... gibi garip cümlelere. « Horasan felsefe mektebi »
5464. cinsinden sarîh olmayan izahata tesadüf edilir. ... kabilinden hükümler, tercüme-i halleri tezkire-i şuaralarda
5465. yazılı, şairlerin çokluğunun bir üstün edebiyat ve san'at hücceti gibi ortaya atılması, başta
5466. tabii ve riyazi ilimler bulunmak üzere garba karşı mutlak bir üstünlük iddiası Suavi' nin eserini
5467. tam bir demagoji haline getirir. Nitekim, daha o devirde Kani Paşa-zade Rifat Bey, Suavi'nin « Ulum » gazetesinde
5468. ileride tabedeceği etüdlerin biri Çince'ye, öbürü Fenikyaca'ya ait olacağını söyleyerek alay
5469. ediyordu. Namık Kemal'in ona şarlatanlık isnadı da, bu cinsten ciddi tetkik mahsulü
5470. olmayan fikir ve iddialardan geliyordu. Suavi'yi bazılarına göre Gobineau'nun fikirlerinin taraftarı yapan
5471. baştaki cümle bile, bu mukaddimede bir cümle değişmiş şeklidir. Bununla, Suavi'nin
5472. Gobineau'yu behemehal tanımadığını iddia etmiyorum. Sadece, bu akideye inanmış bir adam gibi
5473. görünmediğini söylemek istiyorum. Zaten « race » kelimesi Gobineau ile doğmuş bir kelime
5474. değildir. Ötedenberi tarih edebiyatının belli başlı müphem izah vasıtalarındandı. Kaldı ki, Suavi bu yazısında
5475. sıkı bir şekilde Türkler üstünde durmaz; dava bir müddet sonra İslam medeniyetinin davası olur. Suavi'nin
5476. her ne şekilde olursa olsun Türk tarihinin birliğini görmüş adam olduğu hakkını
5477. teslim etmek lazımdır. Fakat, devrine kendisini «mecmua-yı ulum» olarak tanıtan bu acayip adamın
5478. tarihte bir doktrin sahibi olduğunu iddia etmek, hatta herhangi bir bilgi şubesinde tam bir
5479. derinleşmeye eriştiğini kabul etmek imkansızdır. **Dil meselesi** Suavi'nin dil üzerindeki fikirleri
5480. daha şahsi ve temkinlidir. Filhakika bu meseleyi zamanı için oldukça ileri bir tarzda ele alır. Hiç
5481. olmazsa Arap ve Fars gramerinin Türkçe içinde kullanılmasına ilk itiraz ondan gelir. Türkçenin her
5482. dil gibi, yabancı kaynaklardan zenginleşmesini gayet tabii bulur, buna mukabil, dilimizin güzel bir
5483. ahengi bulunduğuna ve sade kısa cümlelerle yazıldığı takdirde çok güzel neticeler alınacağına

5484. inanır. Suavi, sade Türkçe hakkındaki fikirlerinde çok esaslı bir noktada muasırlarından ayrılır. Ona göre
5485. «Türkçe'ye, «Osmanlıca» demek yanlışır, «Osmanlı» kelimesi son zamanlarda bulunmuş bir «politika» tabiridir.
5486. Suavi, bu iddiasını birkaç eserinde tekrarlar. Suavi'nin eseri dağınıktır. Zaten kültürü ve yetişme tarzı da
5487. daha iyisine müsait değildi. İslam kitabiyatını bilmekle beraber, Suavi garbın epeyce yabancıydı.
5488. Buna mukabil, Suavi ansiklopedileri karıştırıyor, “Journal Asiatique”i takip ediyor, şarka ait
5489. neşriyattan hiç olmazsa haberdar oluyordu. Orta Asya tarihinin garp ilminin adesesine girdiği
5490. ve Türkolojinin yavaş yavaş kurulduğu bu senelerde bu dikkat tabiiydi. Onun eseriyle, Vefik Paşa'nın
5491. «şecere-i Türki» tercümesinden sonra Türk tarihi üzerinde daha geniş bir görüş memlekete girdi. Suavi bu
5492. dikkati, aynı eksiklikler, acele terkip merakı ve sahife üzerinde kalan iddialarla Hersek ve Karadağ
5493. isyanları ve Panslavizm ile Şark meselesi, yani günün büyük politika işleri üstünde de göstermiştir.
5494. “Herzegovine” ve “Montenegro” 20 adlı kitaplarının Fransızca yazılması ve Avrupa halkına hitap etmiş
5495. olması, onun tek başına açmağa çalıştığı büyük kapılardan biridir. Bu iki eserin, Türkçe
5496. makalelerinden daha üstün bir mantiki silsile göstermesi bize bir yardımcı arkadaş fikrini verse
5497. bile, bu, teşebbüsünün ehemmiyetini azaltmaz. Suavi'nin eseri, 1864-1876 yılları arasında memlekette mevcut
5498. kaynaşmanın en dikkate değer vesikalarından biridir. Ortaya koyduğu davalarda ne dereceye kadar
5499. doğrudan doğruya bir tesir yapmıştır, bunu bilmiyoruz. Fakat, bazıları eksik iktibaslar
5500. şeklinde olsa dahi bu davaların üzerinde durmuş olması, onun bir takım suallere uyanmış
5501. olduğunu gösterir. **Şinasi'den sonra NEVİ'LERİN GELİŞMESİ 1851-1885 yılları arası** 1851 yılı ile 1885 yılları
5502. arasında Türk dili ve Türk edebiyatı, gerek dış manzarasıyla, gerek bünye itibarıyla durmadan
5503. değişir, yeni unsur ve münasebetlerle zenginleşir. Bu, on, on iki yıl arayla düşüncenin ilerlediği, insanın
5504. gömlek değiştirdiği bir devirdir. 1861'e kadar olan zamanı, « Takvim » ve « Ceride-i Havadis »in, ilk açılan mekteplerin,
5505. Encümen-i Daniş'in etrafındaki çalışmalarla, diğer devlet tesislerinin ve ilk tercümelelerin idare ettiğini
5506. gördük. Bu sadece, yönelme devri idi. Nitekim daha derine giden işaret ve örnekler adeta
5507. fark edilmez. Şinasi'nin « Tercüme-i Manzume »sinin o kadar akissiz kalması bu yüzdendir. I **GAZETE Gazete ve**
5508. **gazete okuyucusu** İkinci devre, « Tercüman-ı Ahval »in çıktığı 1861 ile «Vatan yahut Silistre »nin oynadığı
5509. 1873 yılı arasındadır. Bu devirde gazete hemen hemen tek başına yeniliği idare eder.
5510. Birkaç senenin içinde ve birkaç el değiştirmede (daha ziyade Şinasi ile Namık Kemal arasında)
5511. ufak tefek hadiseleri nakletmek suretiyle dünya ile bir münasebet kuran, bazı faydalı bilgiler veren,
5512. okumayı zaman geçirme şekillerinden biri yapan bir vasıta olmaktan çıkar. Hakiki, manasında kürsü olur.
5513. Fikir, onun sayesinde yavaş yavaş yapıcı bir unsur olarak hayata girer. O zamana kadar yukardan gelen
5514. «imperatif »lerle idare edilen cemiyetimiz, onun sayesinde hayatın hakiki çehresi olan, veya zannedilen,
5515. çünkü yanlış konuşmuş da olabilirler, meselelerle karşılaşır. Vatan, millet, insanlık, hürriyet, hak, adalet gibi
5516. mefhumların etrafında hakiki bir insan teşekkül eder. Memlekette hatırı sayılacak bir
5517. efkârı umumiyeye vücuda gelir. Hiçbir yerde gazete bizdeki role benzer bir rol oynamamıştır.
5518. Başka yerlerde o, düşüncenin daha geniş surette toplanma yayılması için seçtiği hareket sahalarından
5519. biridir. Arkasında bütün cemiyet müesseseleri ve devam halinde olan, hayatla daima münasebetdar bir
5520. düşünce dünyası vardır. Bizde ise bütün işaretler oradan gelir. Kalabalık onun etrafında kurulur.
5521. Okumayı o yazar. Mekteplerin uzak bir gelecek için hazırladığı ocağı o tutuşturur. Dikkat
5522. edilecek bir nokta da bu devrede Şinasi'nin kitapları ile Münif Paşa'nın «Muhaverat-ı hikemiye»sinden başka
5523. yeniye yol açmak suretiyle tesir edici kitap bulunmamasıdır. Cevdet Paşa «Tarihi», ancak başladığı
5524. devrin görüşüne şahadet eder, ve henüz tamamlanmaktan çok uzaktır.
5525. Encümen-i Daniş'in hazırladığı kitapların çoğu basılmamıştır. Zaten Şinasi ile Münif Paşa'dan itibaren gazete
5526. bu devrede tefrikalarla kitabı da içine almış gibidir. Birkaç büyük politika adamının, ve
5527. belki de bazı müderrislerin, dışında bu devrede şöhret kazananların hemen hepsi gazetecidir.
5528. Küçük Said Paşa, Münif Paşa gibi politika adamları gazetecilikle işe başlarlar. Şinasi, Ziya Paşa, Namık Kemal,
5529. Suavi, Ebüzziya Tevfik, Ahmed Midhat Efendi, hepsi gazetecidir. 1873'den sonraki senelerde şiir alcemini iki kutup
5530. gibi paylaşan Recaizade ve Muallim Naci gazetede yetişirler. Ancak Hamn' id ve onun nesliyledir ki
5531. gazete yetiştirici, olmaktan çıkar. Hamid'in dil ve kelime meselelerindeki
5532. inzibatsızlığının belki de hakiki sebebi, gazetenin nizamından geçmemiş

5533. olmasıdır. Yukarda Şinasi bahsinde gazetenin etrafında bir nevi dil inzibatının
5534. kurulduğunu gördük. Halka hitabı düşünenler, zaruri olarak en emin yolu arıyorlardı.
5535. Servet-i Fünun şiirinin ve nesrinin fazla yüklü lehçesinde bile bu terbiyenin yokluğu
5536. bir sebep gibi düşünülebilir. **Gazeteci dili** Said Paşa, Türkçenin bu devirde geçirdiği macerayı
5537. anlattığı esere “Gazeteci lisanı” adını verir. Bu buluşun altında çok şumullü bir dikkat vardır. Burada da
5538. Şinasi'yi görürüz. Selim III ve Mahmut II'den sonra „Tercüman-ı ahvâl“in beyannamesi ile dil meselesini
5539. ortaya atan odur. Padişahla gazeteci-şair hedefte birleşirler: Halka hitap. Filhakika yeni Türkçe,
5540. gazetenin etrafında kendini bulur. Dil o zamana kadar görülmemiş bir sarahatin terbiyesini alır
5541. ve adım adım genişleyen bir dünya görüşü ile beraber kendi de genişler. Her kımıldanış yeni bir dara
5542. atar ve yavaş yavaş, gayesi insanın ifadesi olan bir nesir teşekkül eder. Hakikat şudur ki,
5543. Mahmut II devrinden beri az çok ehemmiyet verilen ilk tahsili gazete tamamlar. Kitleye
5544. okuma zevkini o aşılar. Gordlevski „Tasvir“in bazı nüshalarının yirmi bin sattığını söyler. Bu rakam
5545. hakiki bir miting kalabalığıdır. Aynı kaynak, „Mebhusetü anha münakaşasında bu rakamın
5546. “ yirmi dört bine çıktığını söyler. Bu mücadele gazetede, halkın gözü önünde olur ve aşağı yukarı
5547. galibi halk tayin eder. Bu demektir ki, o zamana kadar muayyen ve kapalı bir zümrenin
5548. imtiyazı olan fikir ve edebiyat umumun malı olmuştur. **Gazete ve nev'iler** Filhakika gazete yalnız bir
5549. efkârı umumiyeye ve umuma mahsus yazı dili vücuda getirmekle kalmaz, ayrıca yeni nev'ilerin
5550. girmesine ve yayılmasına yardım ederek yeni edebiyatın kurulmasını sağlar. Dilimizde
5551. tiyatro, tercüme ve telif ilk nümunelerini gazete vasıtasıyla verir. Roman nev'inin ilk ümünelerini o tanıtır.
5552. Bu karşılaşmalar hakiki ihtilallerdir. Bunların yanı başında makale, tenkit ve deneme gibi az çok
5553. gazetenin bünyesine dahil nev'iler girer. Makale ile politika ve hayat meseleleri, tenkit ve deneme ile
5554. edebiyat ve fikir meseleleri günün hadisesi olmaya başlar. **Gazete ve Şiir** Gazetenin aksiyonu burada
5555. kalmaz, daha ileriye gider, divanı bile parçalar, Şinasi'den itibaren münferit şiirler gazetede,
5556. sıcağı sıcağına neşre başlanır. Bu suretle şiirin tesir sahası değiştiği için kendisi de değişir.
5557. Filhakika o zamana kadar şiirler, daima tek başına yakaladığı okuyucu arasında geçen konuşma,
5558. yavaş yavaş onunla kitle arasında bir konuşma, yahut ona hitap olur. Namık Kemal, nasıl makalelerini
5559. yazarken kendisini bir kalabalık karşısında hissederse, «Hürriyet Kasidesi»ni ve benzerlerini
5560. yazarken de aynı suretle kendisini kalabalığın karşısında duyar. Ziya Paşa „Zafname“de
5561. hiciv ve tuhaflığını hep aynı kalabalık vehmiyle geliştirir. Eskilerde böyle bir
5562. kitle vehmini, şair ancak toplumun ruh haline cevap verdiği nadir anlarda duyabilirdi. İlk
5563. devirlerin dini eserleri hariç, bazı Muharrem kasideleriyle Türkçenin her zaman için güzel şiirlerinden biri
5564. olan Kanuni mersiyesi ve Yahya Bey'in mersiyesi cinsinden eserleri kastediyorum.
5565. Unutmayalım ki, mersiye daima az çok dine bağlı örfdür. Şiir 1873'den sonra, eski mahremiyetini kazandığı
5566. zaman dahi kendisine temin ettiği bu kürsüden vazgeçmeyecek, şair zaman zaman kendisini gazetenin
5567. agorasında hissedecektir. 1873'de gazete, hayattaki istisnai yerini, bir müddetten beri
5568. yanı başında belirmeğe başlayan kitaba, adeta birdenbire, hatta bir kaza eseri gibi terk
5569. eder. Daha evvel, onu yeni yeni kurulmaya başlayan tiyatro ile paylaşmak üzere idi. Çünkü
5570. sahnede bir nevi meydandır. Orada da, ferde ait olanlar gibi, kitleye ait ihtiraslar en müsait şekilde
5571. geliştirilebilir. Fakat Abdülaziz idaresinin bir kararı, sahneyi de, gazeteyi de beraberce yarı felce
5572. uğratar. «Vatan yahut Silistre» piyesi bir gecede kitap olur. İlerde göreceğimiz gibi bu piyes, insan taliini
5573. âriyet bir örtü gibi bürünmüştü. O her şeyden evvel, yahut bir yığın özenme ile beraber, hareket haline
5574. getirilmiş siyasi ihtiras ve irade olmak istiyordu, Fikir, bu piyesin muvazaasında zaten
5575. kitaba atlamış bulunuyordu. Abdülaziz Han'ın iradesiyle bu geçiş katileşir. Ondan sonra bir
5576. müddet yalnız kitap vardır. Bittabi vasıtanın değişmesiyle tesirin şekli ve sahası da değişir.
5577. Efkârı umumiyeye meydanının yerini okuyucunun muhayyilesi de muhakemesi alır. Şair ve
5578. muharrir, yalnızlığında onun şartlarını dinler. 1873 yılında „Vatan yahut Silistre“ vardır. 1885'de günlük
5579. münakaşa mevzuu „Makber“dir. Birincisinde insan bir muvazaa idi. „Makber“de ne politika, ne muvazaa
5580. vardır. O sadece insan talii, insan trajedisidir. Daha ziyade Namık Kemal'in havasında ve eserinin ilk
5581. mühim bir kısmı onun gibi kitleye hitap etmek üzere işe başlayan Hamid aradaki zamanla değişmiştir. Aradaki

5582. farkı, Namık Kemal'de kendisini ikrar etmenin en yüksek şekli
5583. olan ölümün, „Makber“de bir iç farkı olması gösterir. Böylece fert yeniden şiirde ve sanatta eski
5584. yerini alır. **II ŞİİR ESKİ ŞİİR** Eski şiir Bütün bu yenilik hareketlerine ve gazetenin hayata yapıcı
5585. bir unsur gibi girmesine rağmen XIX. asrın ikinci yarısında eski şiir, kendi yolunu takip
5586. eder görünür. Hatta biraz daha ileriye giderek Babiali Hocası Ayni gibi şairlerde
5587. kendisini devlet yeniliklerinin emrine bile verir. Filhakika, ne 1810-1815 yılları arasında doğan
5588. şairlerde, ne de on yıl fasıla ile onları takip edenlerde, Vasıf'ın diline ve sansüalitesine
5589. karşı bir aksülamelden başka bir yenilik görülmez Cevdet Paşa, Fuad Paşa, Ziver Paşa, biraz evvelinden
5590. Leyla Hanım eski şiirin bilgiç,elektrik, hayata ve saraya bağlı ve çapkınca modalarını ufak tefek farklarla
5591. devam ettirirler. 1826 etrafında doğanlar da böyledir, Avrupa'ya gitmeden evvelki Şinasi, zihni
5592. yaradılışına uygun kasideler yazar. Tarihler söyler, Avni Bey eski şiirin karışık dil oyunlarını,
5593. vardığı güzellik noktalarında kalmayan bir söyleyişle tekrarlar. Ziya Paşa hikem şiirle Nedim ve Vasıf
5594. tesiri arasında sallanır. Şüphesiz, Leskofçalı Galib'in yandığını bildiğimiz ilk şiirleri de bunlarınki
5595. gibi idi. Fakat, şiirin meşalesi 1826'dan sonra doğanların eline geçince iş, değişir. Avrupa'dan dönüşünde
5596. Şinasi'nin yepyeni ve bilinen manasında şiirle olan alakalarını. kesmiş bir dil ve anlayışla
5597. konuşmağa başladığını gördük. Şinasi'nin dönüşünden sonra Reşid Paşa'ya verdiğini bildiğimiz ilk kaside 1272 yani
5598. 1853 1854 tarihlidir. Paris'te yazıldığı muhakkak olan “Bir musavvirin zevcesine” şiiri ondan bir iki sene evvel, yani
5599. asrın ortasıdır. Hakikatte çok elektrik bir şair olan Ziya Paşa, Reşid Paşa kasidelerinden iki sene
5600. sonra, 1276'da “Terci-i bend”i ile eskinin bünyesini, başlangıcını garptan aldığı bir huzursuzlukla
5601. bulandırır. Ve eski modaların arasına polemiği sokar. Diğer taraftan Avni Bey'in şiirinde
5602. tasavvufi ilham birdenbire ağır basar. Nihayet bu nesilden Leskofçalı Galip Bey'ü ile eski şiir garip bir şekilde,
5603. kendisini yaşanan hayattan gelen her şeye kapar ve Neşati, Naili, Fehim gibi XVII. asır şairlerinin diline ve
5604. mutlak şekilde tasavvufi bir, şiir anlayışına döner. Böylece uzun zaman için devam edecek
5605. olan, hayat karşısında sadece istiğna veya ikrar olan bir tavırla çok seçkin bir dil ve söyleyiş zevkine
5606. yol açılır. Öyle ki, 1860 yıllarında şiirimizin umumi manzarası Şinasi'nin tecrübeleri gençler arasında
5607. yolunu hazırlayadursun, tamamıyla tasavvufidir. Namık Kemal, “Talim-i Edebiyata dair risale”de bu
5608. değişmeyi “Tasvir-i Efkar”ın zuhuru şiirce bir devr-i inkıtaa mebdede oldu dedikten sonra “bildiğimiz
5609. şairler manzum sözlerini tasavvufa hasrettiler” diyerek, izah eder. Filhakika hiç
5610. olmazsa Faik Memduh (sonradan Paşa), Hersekli Arif Hikmet ve kendisi gibi Leskofçalı'nın etrafında
5611. toplanan şairler hemen hemen Yalnız tasavvufi ve XVII. asrın ortasından gelen bir dili
5612. kullanıyorlardı. Bu dikkate çok değer içine kapanmanın sebeplerini layıkıyla bilmemize imkan
5613. yoktur. Şurası var ki, dışarıya kapalı sanat ananelerinde, bilhassa zümreler arasında yer
5614. değiştirmeye sebep olan büyük değişikliklerin dışında, - çünkü böyle zamanlarda halk sanatlarına gidilir ve
5615. resmi sanatın yerini onlardan gelen tarzlar ve üslûplar alır - eskiye dönülmek suretiyle bir
5616. yenileşme elde edildiğini biliyoruz. Asrın başında Vasıf'ın getirdiği üslûp çözümlüğünde bir
5617. imkanı tüketen şiirin, XVII. asrın klasik denebilecek dil zevkinde kendisini yenilemeye çalışması
5618. tabii addedilebilir. Diğer taraftan da, Vak'a-i Hayriye'den beri devlette, saray ve yüksek zümre hayatında
5619. başlayan Avrupa modalarının, yahut Avrupalılığın bir tepkisi olarak cemiyette koyu bir
5620. dindarlığın başladığını ve devletin belki de efkarı umumiye bir nevi gizli tavizat olarak,
5621. bunu beslediğini biliyoruz. Ayrıca Bektaşiliğin ilgasından sonra Mevlevîliğe karşı Selim III
5622. devrinden beri gösterilen teveccüh bir kat daha artmıştı. Hatta Abdülmecid
5623. devrinde sırf mesnevi okutulmak üzere bir Darülmenevî açılmış ve bizzat padişah
5624. imtihanlarda bile bulunmuştu. Cevdet Paşa, hayatını anlatırken bu merasimden bahseder. Şiirde
5625. Şeyh Galib ve etrafındaki şairlerle ve hemen arkasından gelen İzzet Molla ile tazelenen bu ilham, musikide
5626. ise bu sanatın bütün bir tarafını vücuda getiriyordu. İşte XVII. asır şairlerinin klasik
5627. diyebileceğimiz dil zevkine şiirimizin birdenbire gidişinde, bu hızını arttıran
5628. tasavvuf ve melevilik sevgisinin hissesi olduğu muhakkaktır. Filhakika Neşati ile Naili'nin ve Fehim'in
5629. remizlerle dolu, ikizli, üçzülü mazmunların gizli ve girit manasıyla zengin dili, böyle bir zevkle çok iyi
5630. cevap veriyordu. Bu şairlerin kullanım tarzları ile dil, eşya arasında imkansız denebilecek

5631. uygunluklar ve münasebetler kurmağa, “tekvin”i devam ettirmeğe en müsait hale gelmişti. Böylece bu XIX. asır
5632. ortası şairleri, bir taraftan Vasıf’da son çözümlüş merhalesine varan bir dil anlayışına kendilerini
5633. sıkı sıkıya kapamak suretiyle kelimeler ve deyişler vasıtası ile dahi olsa sanatlarında, hayattan gelen her
5634. şeyi reddederken, öbür yandan da dikkatle seçilmiş asil ve üst üste, yahut iç içe
5635. parlıtlarla dolu bir dilde içlerindeki vahdet ve visal hasretini taganni ettiler. Hiçbir zaman şiirimiz,
5636. halk ağzından gelen söyleyiş tarzlarına ve günlük hayata bu kadar yabancı olmadı ve
5637. kelimelerini bu kadar titiz ve sıkı şekilde sadece lügatte ve kültür geleneklerinde aramadı.
5638. Leskofçalı Galib’in muasırı olan Ziya Paşa’nın, hatta dini şair Nevres’in Kazım Paşa’nın şiirinden ayrılış
5639. noktası budur. Çünkü, bu 1860 senelerinde dil ve şiir etrafındaki asıl mücadele Şinasi ile Leskofçalı
5640. arasındadır. Birincisi şiiri ne kadar hayata veya onun yapıcısı olan düşünceye götürmek isterse,
5641. öbürü de o kadar hayatın imkanına gider. **Yenişehirli Avni Bey** Avni Bey, bulduğu şiir cevherini
5642. kaybeden ve çok şahane edalı bir dil zevkinden laubaliye veya alelâdenin tekrarına
5643. düşen şairlerdendir. Bununla beraber eskinin bütün söyleyiş tarzlarına sahiptir ve birkaç mısra ve
5644. beyti ile olsa dahi, kendisine kadar az erişilmiş zevk noktalarına varmıştır. Gençlik senelerini
5645. Rumeli’de ve Bağdad’da geçiren, bu şaire sefalet ve mahrumiyet içinde geçen hayatının, içki
5646. iptilasının herhangi bir eseri sonuna kadar aynı mükemmellikte devam ettirmek fırsatını vermediği
5647. tahmin edilebilir. Ayrıca Leskofçalı’ya nazaran biraz daha uzun süren ömründe, yeninin
5648. seneden seneye artan zaferine şahit oluşu da bu eseri içinden zedelemiştir diyebiliriz.
5649. Filhakika bu usta şairin düşüğü bazı laubaliliklerde sanatına artık inanmayanların yesini andıran bir
5650. hal vardır. Herhalde gençliğindeki yüksek tasavvuf neşvesine, sonuna doğru garip bir
5651. acılık hissi de karışır. Kendisini Yenişehir Feneri’nde gördüğünü söyleyen Naci’nin “Tercüman-ı Hakikat” ve
5652. “Mecmua-i Muallim”de, çıkan iki yazısı Avni Bey hakkında bize az çok sarıh bazı şeyler öğretiyor. Bunlardan
5653. birincisinde, onun sohbetinden çok istifade ettiğini söyleyen Naci, eskide ısrarını anlattıktan sonra
5654. onun da ... ettiğini söyler. İkincisinde ise, hakikaten mutasavvuf olduğu için şöhret metinden çekinerek
5655. eserini ihmal ettiğini, hatta hayatında pek az şiirinin neşredildiğinden bahseder.
5656. Filhakika ölümünden beş yıl sonra neşredilen divanı hem eksik, hem de yanlıştır. Avni Bey,
5657. Üsküdarlı Hakkı Bey’in divanına yazdığı takrizde bizi, birkaç mısra ile olsa dahi çok halis bir şiir
5658. telakkisinin başına götürür: ... Bu güzel mısraların Hakkı, Bey için söylenmiş olması, Avni Bey’in eserindeki
5659. tezadın en iyi numunesidir. Bir gazeline tasavvuf neşesini : ... mısrayla anlatan bu şairin, Naili’nin
5660. „dökülsek“ redifli gazeline söylediği naziredeki : ... beytini, yukarda zaman zaman eriştiğini
5661. söylediğimiz zevk noktalarının en yükseği olarak alalım. Ayrıca, bu beyit bize şairin
5662. eserinin belli başlı anahtarları gibi görünen mekan kompleksini de verir. Filhakika bazı kasidelerindeki evsiz
5663. olma şikayetinden(70) sarfı nazar, Avni Bey’in şiirine daima bir başka mekan ve genişlik daüsilası hakimdir
5664. ... beyti de yukardaki bahsettiğimiz huzursuzluğun ve acılığın ifadesi
5665. olan feryatlardandır . Nesiller tarafından sevilen ve ezberlenen: ... rubaisiyle, Hayyam'a o kadar yaklaştığı:
5666. ... rubaisini bu şiirin iki ayrı örneği gibi alalım. ... (70) *Abdülhamid'e ve Sami Paşazade Suphi Paşa'ya*
5667. *verdiği kasideler.* matlaı da çok rahat ve temkinli hicviyle, unutulmıyacak beyitleri
5668. arasındadır. Naci'ye kadar devam eden o yarı mutasavvıfane fahriyenin Leskofçalı Galip ile
5669. beraber Avni Bey'de başlamış olduğunu da ilâve edelim. **Leskofçalı Galip Bey** Galip Bey'in
5670. eseri Avni Bey'den daha çok düzgün, daha sıkı nizamlıdır. Denebilir ki o eski şiirde, Şinasi'nın yeni edebiyat
5671. için yaptığı şeyi yapmış, şiir dilini adeta inzibata almıştır. Sonradan Encümen-i Şuara adı verilen
5672. ve eski şiirin son ocağı olan zümre onun, şahsı ve deyiş tarzı etrafında teşekkül
5673. eder. Filhakika Naili'nin eserini – bittabi, zikretmediği Fehim ile beraber – genç şairlere tavsiye
5674. eden de odur(71). Galip Bey, bu XVII. asır şairlerinden aldığı dersin etrafında hemen hemen klasik
5675. denebilecek süzölmüş bir dil kurar. Onun şiirinde eskilerin zevk düşüklüklerine pek az rastlanır
5676. (72). Ayrıca manzumeyi bir tek sesin yürüyüşü halinde söylemesini de çok iyi biliyordu. Bu şiirin tek kusuru
5677. fazla kelime zevkine dayanması, bir de çok mahdut temlerin etrafında dönmesidir. Avni Bey'de kelime de
5678. çok defa tasavvufun hususi bir lügatından gelir yahut onun aydınlığı ile manasını değiştirir.
5679. Bu itibarla Leskofçalı'nın mısraı çok defa kıymetli taşlardan yapılmış bir mozayık gibi ağırdır.

5680. ... diyen şair bu ağırlığın altında ekseriya ezilir. Hersekli Arif Hikmet ve Namık Kemal gibi
5681. tilmizlerinin eserlerinde de bu hal vardır. (71)1828-1829 yıllarında yerlerinden sökülüp nefyedilen son Rumeli
5682. âyanından Şehsuvar Paşa-zade İsmail Paşa'nın oğludur. 1244-1245 tarihlerinde Leskofça'da doğdu.
5683. Çocukluğunda, babasının menfi olarak bulunduğu yerlerde dolaştı. 1266'da Sadaret
5684. Mektubi Kalemi'nde, arkasından Rumeli'de, 1853 harbi sıralarında Kırım'da Bahriye
5685. katipliğinden, sonra, Van'da vali olan babasının yanında memuriyetlerde bulundu.
5686. 1276'da Kani Paşa'nın eminliği zamanında İstanbul gümrüğünde tahrirat
5687. müdürlüğü yaptı. Burada kaleme Namık Kemal ve gençleri topladı. 1281'de Midhat Paşa ile beraber
5688. Tuna vilayetine, arkasından Cevdet Paşa ile Halep'e, daha sonra Mustafa Naili Paşa ile Girir'e gitti.
5689. Dönüşünde İstanbul'da 1867'de öldü. Hayatı hakkında daha geniş bilgi için bk. İbnülemin Kemal, "Leskofçalı Galib,,
5690. divanı mukaddemesi", İstanbul 1335, s. 4; «Son asır Türk şairleri», s. 441 (72), «Çiğir ve kebab» kelimelerini, hatta „hal“
5691. kelimesini şür lügatından çıkarması gibi. Arzuyu kullanışta Avni Bey'den daha titizdir. Leskofçalı Galib,
5692. İbnülemin Mahmud Kemal Bey'in de divanının mukaddemesine aldığı bir kıt'asında: ... diye Allah'a
5693. yalvarırken, şiirde yapmak istediği şeyi aşağı yukarı bize anlatır. O ateşin, parıltının, kendi içinden
5694. tutuşanın şiirini yapmak istiyordu. Yazık ki Naili'nin dilini alırken Sebki Hindinin iç
5695. içe hayallerle dolu mazmun kusurunu da almıştı. Onun için divanında ... gibi beyitler. ... gibi doğrudan
5696. doğruya söyleyişlerden çok fazladır. Leskofçalı Galib, şiiri için tasavvuf tecrübesindeki Hak ile halk olduğu
5697. anı seçmiş ve oradan yalnız o neşveyle yahut onun yarattığı hasretle konuşura benzer. Filhakika pek
5698. az eser onun küçük divanı kadar tek bir anın, tek bir içten kamaşma ve uyanışın mahsulü
5699. görünür. Aydınlığa ait kelimelerden sonra divanında en çok geçen kelimeler «Mirac,
5700. Tecelli, Tur, Lenterani, Enelhak, Cemal» gibi doğrudan doğruya bu tecrübeye bağlı olan kelimelerdir. Bunların
5701. yanibaşında „fakr, istiğna, cünun“ gibi hal ve davranış ifadeleri olan kelimeler vardır. Yazık ki, son
5702. derecede mücerret dili onu daima „müteale transcendantal“ ve rumuzlara götürür. Bu yüzden bahsettiği
5703. her şey, bütün duyular, şiirinde derhal plan ve mahiyet değiştirir. Eşya ile kainatla hakiki bir teması imkanı
5704. bırakmaz. Şairin kainat ve eşya ile hemhal olmasını sağlaması lazım gelen dil, onda her lahzada şairle
5705. kainatın arasındadır. Hülâsa, tasavvuf neşvesinde vardığı son noktanın lezzeti ve
5706. büyüklüğü ile dolu olması keyfiyetini bu eser birkaç türlü öder. Kainatı kendi içinde ve
5707. nutkunda sadece cemalin aksi ve eşyanın vahdete temessülü olan bir parıltı ve kamaşma
5708. haline getirmekle insanı adeta kaybeder. Galib Bey'de büyük mutasavvıfları bize o kadar yakın
5709. yapan o hasret, o çırpınış ve arama, yeis, ümit yoktur. Böyle bir eserin kendiliğinden
5710. fahriyeye düşmesi gayet tabiidir. İşte, bütün insan tecrübesini ortadan kaldırması, o kadar parlak
5711. şekilde kendi kendisini mutlaka idrak edışı, bizi sonuna doğru şairin otantisite'sinden şüphe ettirir. Düzgün
5712. ve seçkin dili, arkasındaki insanı o kadar parıltıya boğar ki, sonunda adeta tek başına işleyen muhteşem,
5713. fakat insanı tarh etmiş bir makine haline girer. Hiçbir şairin eseri Leskofçalı'nınki kadar kendisiyle
5714. fazla düşüp kalkmada kaybetmez. Bunun mesuliyeti elbette bütün meselelerini halletmiş olarak
5715. karşımıza çıkmasındadır. İnsan : ... kıt'asını veya ... mısralarını söyledikten sonra - ki divanın yarısından fazlası
5716. bu cins mısra ve beyitlerle doludur - diyecek pek az şey kalır. Kaldı ki, bu son beyitleri
5717. aldığımız manzumeyi - divanın başına kıt'a adıyla konan kaside - şairin, örfi'nin bir fahriyesini
5718. Namık Kemal'den dinledikten sonra ve bir gecede yazdığını biliyoruz. Bu anekdot, onun sanatının
5719. birçok taraflarını kendiliğinden ifşa eder. Zaten Leskofçalı'nın
5720. devrinin mutasavvıfları arasında hiçbir şöhreti yoktur. Acaba bu coşkunlukta içkinin
5721. hissesi nedir? Bu üzerinde durulacak meseledir. Filhakika o, sırrın kapısını tarikatlerin mutad çile ve
5722. riyazetlerinden çok başka ve daha şahsi bir usulle zorlamışa benzer. Bu bakımdan: ... matlâının itirafı
5723. belki bize bu şairi anlamak için yol gösterir. Fakat daha iyisi, bütün yüklülüğüne
5724. rağmen en güzel eserlerinden biri olan bu tasavvufî neşve şiirini olduğu gibi okuyalım : ... Beytten beyte
5725. ayın «hal» ve „neşve“nin türlü safhalarını dolaşan şair son mısra ile bütün bu imkanı kendisine
5726. bahşeden coşkunluğu yeniden elde eder. Bizce bu gazelde, bazı
5727. anlarda içkiden doğrudan doğruya şikayet eden şairin ilhamında bu vasitanın (böyle
5728. dememiz lazım!) yerini gösterecek gizli bir mana var gibidir. Onun yanında « görüp » redifli gazelin

5729. Fuzuli'nin, « duymasın » redifli gazelin Nedim'in malikanesi olan tahassür tarzlarını Galib Bey'in dilinin
5730. nasıl benimseyip değiştirdiğini göstermeleri itibariyle analım. « Efendim » redifli gazelde de Şeyh Galib'in
5731. o kadar doğrudan doğruya konuşan musammat na'tı aynı şekilde mahiyet değiştirir. « Muztarib », «gibi redifli
5732. gazeller Galib Bey'in şiirinin, çetin tecrit perdeleri arasından hayatiyle bir nevi alaka kurduğu nadir
5733. eserlerdendir. «İhlas» redifli, Namık Kemal'e ithaf edilmiş gazel bu nakışbendi vahdet şairinin iç dünyasını,
5734. matlaındaki « melamet » kelimesi etrafında toplamak imkanını bize verir. « Kalmamış» redifli gazel ve
5735. benzerleri ise eskilerde çok hususi bir tem olan devirden şikayetleri aynı müteal iklimlere taşınması
5736. bakımından dikkate değer. « Nabecadır hep» redifli gazelde şark kaderciliği muhteşem bir
5737. rıza olur. « Tecrit » ve iki «istiğna» redifli gazellerse şairin bütün divan gibi, nasıl kısır bir uluhiyet
5738. vehminde kendisini hapsedtiğini gösterirler. Şurasını da söyleyelim ki, elimizde
5739. bulunan Leskofçalı divanı onun yalnız bir devrine ait eseridir. Otuz dokuz yaşında ölen bu
5740. cezbeli şair, yaşasaydı sanatı belki de değişir, hiç olmazsa hayata daha geniş kapılar açardı. Nitekim:
5741. ... kıt'ası ve : ... matla ile başlayan gazeli, bu eserin bütünlüğünün kırılmağa ve
5742. şairin hayat karşısında bir tavır almağa başladığını gösterir. Bütün muasırları, Leskofçalı'nın coşkun ve
5743. mütehekkim şahsiyetinden, sohbetinin güzelliğinden, etrafına yaptığı tesirden
5744. bahs ederler. Yazık ki bu sohbetin bir tek cümlesi bile bize kadar gelmemiştir. 1855 ile 1863 yılları
5745. arasında edebiyatımızın bütün bir tarafı onun sesi ve bu sesin akisleriyle doludur. İnsana mutlak
5746. surette plan ve iklim değiştiren eseri, şiirde bazı tecrübelerin tehlikesini göstermesi itibariyle mühimdir.
5747. Bu dikkatlerden sonra, ruhundaki huzursuzluğu erişilmez bir tatmin
5748. şeklinde gösterecek kadar sanatına güvenen bu şairi, Yahya Kemal'in onun ruhuna ithaf
5749. ettiği gazelin çerçevesinden görmek belki, en doğrusudur. ... **Arif Hikmet Bey ve Encümen-i şüara**
5750. **şairleri** Eski şiirimizin son pleiadi Leskofçalı'nın yıldızı etrafında kurulur. İlk defa 1277 yılının sonlarına doğru
5751. Hersekli Arif Hikmet Bey'in evinde toplandığını ve bir sene kadar haftada bir kere birleştiğini öğrendiğimiz
5752. bu şairlerin arasında, Osman Şems Efendi Lebib Efendi, Kazım Paşa, Manastırlı Hoca Naili Efendi, Halet Bey ,
5753. Recaizade Celal Bey gibi tamamiyle eskide kalmış şairler bulunduğu gibi, Ziya Paşa ve Namık Kemal gibi
5754. biraz sonra yeninin kavgasını yapacak şairler de vardı. Bu şairler içinde Hersekli Arif Hikmet'le
5755. Namık Kemal - bu sonuncusu divanı, yani eski şiirleri ile - ustalarının sanatını, saf diyemezsek
5756. bile, klasik dil zevkini ve katksız tasavvufi ilhamını en çok benimseyenlerdendir. Namık Kemal'in
5757. şiirlerinden ilerde bahsedeceğiz. Arif Hikmet Bey'in şiir dilinin Leskofçalı'ya nazaran
5758. daha az yüklü ve zamanının Türkçesine nisbeten daha yakın olduğunu söyleyelim. Aralarında
5759. katılmamakla beraber Muallim Naci ile etrafındakiler Encümen-i Şüara'nın dil zevkini devam
5760. ettirirler. Yalnız Naci'nin eski tarz şiirlerinde dahi, ilerde göreceğimiz gibi yeni yoldaki tecrübelerinin
5761. tesiri vardır. Üsküdarlı Hakkı, Talat Bey'lerle Namık Kemal'in hayatına o kadar yakından girmiş olan
5762. Deli Hikmet'in sadece adlarını zikredelim. **YENİ ŞİİR Yeni şiir ve şekil** Eski şiir böylece kendi
5763. ananesinde bir taraftan o zamana kadar hemen hemen hiç duymadığı bir dil şuuru ile bir nevi salabet
5764. kazanarak, diğer taraftan yeni mefhumlar ve düşüncelerle zenginleşirken, yeni şiirde küçük ve büyük
5765. bir takım hamlelerle toptan bir değişme daha hızlanıyordu. Şekil değişikliği hiçbir zaman tek
5766. başına bir mesele olamazdı. Yaptığı hamlede ne kadar şuurlu olduğunu gördüğümüz Şinasi'nin bile
5767. şeklin üzerinde, onu ancak kendi içinden değiştirmek üzere durduğunu biliyoruz. Kaldı ki
5768. toptan bir şekil yeniliği, ancak dili zorlayacak kadar değişen bir düşünce ve görüş, duyuş
5769. (duyular ve imajlar) değişikliğinin sonunda bir zaruret olabilirdi. Bununla beraber,
5770. müzdeviç (düz kafiyeli) beytin dışındaki şekiller, bilhassa asıl Müslüman şark şiirinin bütün
5771. estetiği demek olan gazel ve kaside tarzı, hususi bünyesiyle dil ve insan karşısında o kadar
5772. sarıh bir vaziyetti ki, onu kırmadan yeniyi elde etmek adeta imkansızdı. Nitekim Şinasi, çok
5773. yeni fikirleri ihtiva eden 1272 kasidesinde, şeklin cebrettiği şartların manayı ve dili
5774. nasıl benimsediklerini görerek, daha sonrakilerde bundan vazgeçmiş ve düz beyitler kullanmıştı.
5775. Namık Kemal ve Hersekli'de ise bu şekil, yeniyi adeta kendi içinde eritiyordu. „Hürriyet kasidesi“nde,
5776. kasidenin mahiyet değiştirdiği muhakkaktır. Fakat yeni fikri o kadar alışılmış bir kadehte sunar ki,
5777. toptan bir değişmeden ziyade, o zamana kadar ehemmiyet verilmemiş herhangi bir cüz'ün ön plana geçişi

5778. hissini bırakır. Hakikatte de böyle idi; çünkü geliştirme şekli eski idi. Tek bir kafiyenin etrafında
5779. mazmunlar ve hayaller kurmakla, durmadan hareket noktasını derinleştirmek arasındaki farktı bu.
5780. Nitekim eskilerin şairlik kudretini „cevdet-i kariha“ vasfıyla övmeleri biraz da, manzumenin aynı
5781. kelimenin etrafında yapılan tenazur oyunu olmasından geliyordu. Bu yüzden şekli kırmak bir
5782. zaruretti. „Esther“in, „Athalie“nin parçalarını, Gilbert'in bir kıt'asını aşağı yukarı eski şekillerde tercüme
5783. eden Şinasi'nin, daha Lamartine'in „Meditations“undan aldığı dört kıt'ayı tercüme
5784. ederken yeni şekil aradığını görüyoruz. Filhakika dört misra'ı da birbiriyle kafiyeli
5785. kıt'alar (bilhassa müseddeslerde, hatta kaside matla'larında, eskilerde vardı. Fakat bu cins kıt'alarla
5786. yazılmış manzume yoktu. Şiirimizin her iki ananesinde kıt'a şeklinin daha ziyade musikiye
5787. refakat için kullanıldığını mukaddememizde söyledik. Bu itibarla kıt'aların, sonlarındaki kafiye
5788. bağlılıklarıyla bir nakarat gibi birbirini cevaplandırması gerekiyordu. İşte Şinasi'nin manzumesi, bu
5789. noktada yeni idi. Kaldı ki bu tercümede Şinasi, dili evvela sadelik uğruna, sonra da
5790. Lamartine'in düşüncesini mümkün olduğu kadar sadık kalarak ve muayyen bir şekil içinde, yani hiç
5791. olmazsa kıt'a bünyesine riayet ederek vermek için çok zorlamıştı. Ve böylece Türkçeye
5792. bilahare kendi yeni manzumelerinde de az çok devam eden çok acemi ve iptidaî olsa bile,
5793. yeni bir ses getirmişti. ... kıt'aları başka türlü bir hasretin sesiyle konuşuyorlardı. Bilhassa Recaizade'den
5794. bahsederken bu sese ve onun tesirine tekrar döneceğiz. Yukarda Şinasi'nin bu
5795. tercümesinden başka «İlahı», «Münacat», «Eşek ile Tilki hikayesi», «Arz-ı Muhabbet» şürlerinin ve son iki kasidesinin
5796. Türkçede yeni manzumeler olduğunu gördük. Bizce yeni şiir şekli, asıl bu yedi manzume ile
5797. başlar. **Edhem Pertev Paşa ve ikinci hamle** Ebüzziya'nın neşrettiği nesir parçaları, bu Yusuf Kamil Paşa
5798. konağının müdavininin fikir seviyesi hakkında bizi epeyce şüpheye düşürür.
5799. Edhem Pertev Paşa, Şinasi kadar bütünüyle yeni değildi. Fakat pek az olan tercüme ve şiirleri daima, yeni
5800. değilse bile şahsi tecrübelerdir. «Tıfl-ı naim» tercümesi, aşağıda görüleceği gibi bütün bir yeniliktir.
5801. Mahmud Nedim Paşa için yazdığı destanı, evvela o yıllarda yavaş yavaş moda olmağa başlayan hece
5802. veznine getirdiği hızla, sonra da bir halk şiiri şeklini bütün kaidelerine riayet
5803. ederek tazelemesiyle mühimdir. 1870 yılında «Hakayıkul'-Vekayi»de çıkan «Tıfl-ı naim» tercümesi şekil
5804. itibarıyla eski ile hiç alakası olmayan bir manzumedir. İlk dört mısraı çapraz kafiyeli ve ondan sonra gelen
5805. dört mısra tıpkı koşmalarda olduğu gibi birbirine kafiyeli üç mısradan sonra dördüncü mısram kafiyesiyle
5806. ilk kıt'anın manzumenin üzerinde döndüğü kafiyesine bağlanan iki dörtlükten müteşekkil parçalarıyla bu
5807. şiir, Türkçede yerli unsurları da içine alan ilk «ode» tecrübesiydi. Daha doğrusunu söylemek lazım
5808. gelirse Edhem Pertev Paşa, bu tercümesinde klasik koşmanın ilk iki kıt'asını birleştirerek elde
5809. ettiği sekizlik stroftan kullanmıştır. Fakat manzumenin yeniliği sade bu şekil araştırmasında
5810. ve bilhassa çapraz kafiyeli kıt'ayı, -çünkü bu sekizliklerin ilk dört mısraı kendi başına alınca tam bir
5811. dörtlütür-getirmekle kalmıyordu. Hatta, «alem-i Hayal» ve «hazret-i hayal» terkiplerini kafiye gibi kullanmak
5812. suretiyle «assonance» tecrübesini de yapması o kadar mühim değildir. Bu eser şeklinden başka,
5813. diliyle de mühimdir. Edhem Pertev Paşa, Hugo'nun edebiyatımız için çok yeni olan oyunlarının
5814. Türkçede karşılığını ararken Şeyh Galib'in "Hüsni ü Aşk"daki diline, bilhassa sonradan
5815. Hamid ve Namık Kemal'in üzerinde o kadar duracakları «tardiyeler»lerin diline gider ve ayrıca
5816. onun veznini de kullanılır. Bu bakımdan o yalnız, Hugo'nun şiirinin Türkçeye vurmuş, oldukça
5817. değişik bir gölgesini bize vermez, ta Cenab'dan Haşim'e ve Fecr-i Ati'ye kadar uzanacak bir Şeyh Galib
5818. tesirine de, yeni bir şekilde yol açar. Bilhassa Hugo'nun şiiriyle tem yakınlığı olan
5819. mesnevideki birinci tardiyenin tesiri ile tercümeyle aslından daha derin bir fatalite duygusunun
5820. katıldığı da ilâve edelim. Hamid'de, Şinasi ile bu yeni tesiri beraber göreceğiz. Vakıa, bir iki
5821. kımlıdanıştan sonra Pertev Paşa aradan çekilecek, fakat Galib tesiri uzun zaman kalacaktır. Dil
5822. bakımından karışık ve inzibatsız lügatıyla Şinasi'den çok ayrılan - bu itibarla belki de zararlı olan - bu
5823. tecrübe ile Türkçeye hakikatte yeni bir duyuş ve ses geliyordu. ... mısra larıyla Türkçeye tabiatıyla yeni bir
5824. kaynaşma giriyordu. Edhem Pertev Paşa'nın dahi sonra Jean Baptiste Rousseau'dan yaptığı ... diye
5825. başlayan tercümesinde aynı kıt'a tarzı kullanılmıştır. Fakat bu tercümenin neşredildiği devirde, tıpkı
5826. Sadullah Paşa'nın „Le Lac“ tercümesi gibi, yeni şiir, Türkçede kendi şeklini kendisi aramağa

5827. başlamıştı. Recai-zade, „Arz-ı sitem“ adlı manzume ile üçüncü tecrübeyi yapar. Ekrem Bey, bu manzumede eski
5828. müseddes- terkib-i bendi, tanınmayacak şekilde değiştirir. Öyle ki aralarında müzdevic kafiyeli beyitler
5829. bulunan bu çapraz kafiyeli kıt'alara artık müseddes denemeyeceği gibi, muhtevası itibarıyla de manzumeye
5830. yeni demek güçtür. Ekrem Bey, hemen hemen Vasıf'ın küçük şarkılarının bize getirdiği noktadan işe
5831. başlamışa benzer. Bu itibarla dilinin sadeliği dahi bizim için yeni addedilemez. Fakat, son
5832. kıt'asında şairin kendi adını söylemesine ve eski şiirlerin arasında neşretmiş olmasına rağmen,
5833. yapmak istediği şey anlaşılıyor. O da Şinasi gibi eski şiir şekillerini değiştirmek suretiyle yeni şiir
5834. şekline varmak istiyordu. Mehmed Bey'in «Güldan»ının sonundaki manzume,
5835. Nef'inin „Bahariyesi“nin çok biçare taklidi olmasına rağmen bir nevi müselleş şekliyle
5836. ve manzumenin sonunun hikayeye kaçmasıyla yeni bir şekil arar hissini verir. Filhakika baştaki
5837. aynı kafiyede üç mısra ile bu manzumede de eski musammatlardaki mısra adedi çoğaltılmış gazel
5838. şeklinden çıkarız. **Duhter-i Hindu ve nazım şekli** „Duhter-i Hindu“nun Hamid'in
5839. sanatında istisnai bir yeri vardır. Genç sanatkar bu eserde hem yeni manzume şekillerini, hem de
5840. Namık Kemal'den aldığı derse uyararak, sanatının maziyle birleşme yollarını aramıştır. İlerde
5841. ekzotik tabiat ve mahalli renk itibarıyla olduğu kadar, Hamid'in tiyatrosunun bay esahı unsurları dolayısıyla
5842. da üzerinde duracağımız bu eserde küçük manzum parçalardan sarfinazar üç şayanı dikkat manzume
5843. vardır. Bunlardan birincisi olan Surucuyi'nin ilk söylediği manzume Şinasi'ninkiler gibi düz kafiyeli
5844. beyitlerdir. Fakat bu beyitlerin diziliş tarzı şairin daha ziyade kıt'alarından müteşekkil manzume peşinde
5845. olduğunu gösterir. Filhakika bu altı beyit alt alta dizileceği yerde ayrı birlikler şeklinde
5846. ve ikişer beyit olarak dizilmiştir. Ayrıca bu üç kıt'anın her biri, (çemen, şebnem ve bulut gibi) ayrı tabiat
5847. unsurlarından müstakilen hareket ederler. Böylece her iki beyit kendi içlerinde beraberdir.
5848. Biraz sonra gelen „Tanaggum“ manzumesi, ise, yalnız Ekrem Bey'in daha evvel kullandığı çapraz kafiyeli
5849. kıt'alarla söylenir. Hamid'in Ekrem Bey'in yaptığı yenilikten haberdar olmamasına ihtimal yoktur. Buna
5850. rağmen bu şekli kendisine Mizancı Murad Bey'ın tavsiye ettiğini söylediğine nazaran, asıl
5851. nasihatın, bu yeni kıt'aların serbest bırakılması ve aralarına musammatlardaki gibi müstakil
5852. beyitlerinin girmemesi olduğunu tahmin edebiliriz. Beşinci faslın ikinci meclisinde muhtelif
5853. ağızlara taksim edilmiş aynı kafiyede dörtlüklerle onların aralarında bulunan düz beyitlerden
5854. yapılmış bu uzunca konuşma Hamid'in sanatını ilerde o kadar tehlikeye koyacak olan manzum tiyatro
5855. dilini ve nazım şeklini, içinde muhtelif korolar da bulunmak üzere denediği ilk eserdir.
5856. Hamid'in “Makber” vezniyle ilk yazılmış manzumesi olan bu konuşmada Şeyh Galib'in
5857. tardiyeleri'nin aşık bir tesiri vardır. Muhtelif kafiye dönüşleriyle birbirine bağlı bu karışık
5858. şeklin üç ağıza taksim edilmiş ikinci parçası tam Tardiyedir. Yüz seksen birinci sahifede yine
5859. Surucuyi'nin ağızından söylemiş bir tardiye daha vardır. Hamid'in «Sahra»sından itibaren,
5860. Namık Kemal'in “Vaveyla” ve “Hıla1-i Osman” gibi manzumeleri, Ekrem Bey'in bir kısmı tercüme olan
5861. birkaç manzumesi ile doğrudan doğruya garptan alınmış şiir şekilleri de görülür. Bunlar eskiden beri
5862. Fransız şiirinde mevcut sekiz veya daha fazla mısralı kıt'aları Hugo'nun değiştirerek elde ettiği
5863. on ikilik hatta daha fazla mısralı kıt'alardır ki, esas şekli Ethem Pertev Paşa'nın bizim konuşma
5864. kıt'alarından çıkarttığı şekildir. Hamid, Recai-zade ve Namık Kemal, bu şekli tıpkı Fransız
5865. romantikleri gibi oldukça serbest bir şekilde kullanmışlardır. Buna mukabil matlasız kasideler (eskiler
5866. bunlara mukattaat derlerdi). Rubai ve tuyuğ kıt'alarından teşekkül etmiş murabbalar, tıpkı her nevi
5867. musammatlar gibi, eskiden gelen şekillere daha çok rastlanır. Hakikatte bu devir de daha ziyade, eski gazel
5868. ve kaside şeklinin çerçevesini kırmağa çok evvelden hazırlanan Namık Kemal'in, Hamid'in
5869. tilmizleri olan şairler hep musammat şeklinde kalacaklardır. Bu eski şekillerin yanında
5870. şairlerimizin, mesela «Makber»in sekizliği gibi kendi buldukları mürekkep şekiller de vardır.
5871. **Vezin meselesi** Yenilenme devri şairleri şekil gibi, vezni de değiştirmek
5872. ihtiyacını duydular. Eski şiir, aruzun etrafında, tıpkı yabancı bir hanedanın etrafında oldukça
5873. karışık bir saray gibi teşekkül etmişti. Örnekler değişince ve dil meselesine gerek sözlük, gerek
5874. insanla münasebeti bakımından başka bir gözle bakılmağa başlanınca, tabiatıyla bu saltanatın
5875. kendisinden de şüphe edilecekti, Nitekim ilk devirlerde vezin hakiki bir mesele haline girdi. Kaldı ki daha

5876. XVIII. asırdan itibaren bu şüphe başlamıştı. Klasik şiir, Nedim'le heceye doğru kendini açmıştı. Yenilenme
5877. devrinde mesele başka türlü konur. İnsanı daha sıkı konuşuran, hatta trajedi ve komedide
5878. olduğu gibi doğrudan doğruya konuşuran örneklerin karşısında şairlerimiz eski aruzun
5879. adabını ve ahengini lüzumsuz bulmağa başlarlar. İşte asıl burada sağlam
5880. tenkidin yokluğunu görürüz. Yukarda daha XVII. asırdan itibaren aruzun Türkçeye mal
5881. edildiğini biliyoruz. XIX. asrın başında ise hakikaten Türkçe klasik denecek mısralar doğuyordu. Fakat
5882. ilk yenilenme devri şairleri estetiklerini bu mısralar üstüne kurmağı düşünemediler. ... yahut: ... gibi
5883. mısralar ve benzerleri hem halis Türkçe idiler hem de Racine'i ve Hugo'yu beraberce karşılayacak
5884. mükemmeliyette ve genişlikte idiler. Fakat şiirimizin ananesinde kendi kulağımızı
5885. denemeği öğrenmemiştik. Vezin dıştan tatbik edilen bir sun'î teneffüs cihazı, aşağı yukarı kapının önünde
5886. öğretilen bir etiketti. Yenide de öyle kaldı. Bunun yerine hecenin alınması düşünöldü. Eski şair nasıl
5887. çoktan beri iki veya üç dilli ise, yeni şair de çift vezinli oldu. Böylece kültürde öteden beri mevcut ikilik
5888. klasik bir şekil aldı ve hemen arkasından da dil ikileşti. Namık Kemal aruz veznini fazla
5889. ahenkli buldu. Ahmed Vefik Paşa, komediye laalettayın bir hecenini imkanlarını kafî gördü. Hamid, bu basit
5890. aleti trajediye tatbik çalıştı. Ziya Paşa, «Şiir ve İnşa» makalesindeki fikrine uygun bir iki türkü
5891. söyledi. Onda ve Namık Kemal'de halk şiiri bir ara bir nevi rönesans yapacağına benzer. Bununla
5892. beraber heceyi modern manzumede ilk defa tecrübe eden Namık Kemal'dir. Onun: ... kıt'ası hece
5893. vezninde ve aruzda hiçbir eski örneği olmayan eserdir. Buna mukabil Ziya Paşa'nın
5894. türküsü halk dili ve hayalleriyle şiirimizde ilk pastoral tecrübesidir, yani eski şeklin
5895. içinde yenidir: ... Hamid'in eserinde, bir bakıma bu vezin meselesi adeta bir nevi „fikri sabit“ haline
5896. gelir. Filhakika aruzun hemen her kalıbını kullandığı gibi, Acemlerin dahi kullanmadığı «fei feilatün»
5897. veznini bile kullanır. Ayrıca aruz ahengiyle, vezinsiz şiir dahi yazar
5898. (Baladan bir ses.), tiyatralarında şahıslarını ayrı vezinlerle konuşurmak tecrübesine girişir. Edebiyat-ı Cedide
5899. şairleri vezin meselesinde onun açtığı yolda devam ederler. Fikret vezne
5900. bilhassa inanır ve şiirinin büyük bir tarafını ondan bekler. Filhakika bu devirde her aruzun muhtelif
5901. bahirlerinin muayyen mevzulara ayrılma tecrübesine bile şahit oluruz. Fakat hiçbir Türkçe aruzu kendi
5902. tabii konuşmamızda aramağa çalışmazlar. Hakikatte vezin meselesini, ilk Türkçe aruz şairi
5903. Yahya Kemal halleder. **Konular, temler** Fakat şiir sadece şekil işi değildi. Ayrıca bu kadar
5904. ciddiyetle aranan, üzerinde durulan bu şekillerin bir de muhteva sahibi olması, yahut sanatta
5905. şekille muhteva birbirinden ayrılmadığına göre, bu yeni şeklin yeni muhtevasıyla beraber, canlı
5906. bir bünye şeklinde teşekkülü lazımdı. Eski şiir mektebi muayyen bir duyma, bir
5907. düşünme ve kainatla temas şekliydi. Hülâsa, muayyen bir insandı. Yeninin de böyle olması icap
5908. ederdi. Şinasi insanı ancak müphem bir şekilde işaret edebilmişti. O daha ziyade dili
5909. göstermiş ve bizi yeni bir tekniğin başına getirmişti. Bunların dışında ancak cemiyet ve halk
5910. fikrine temas etmişti. Henüz geleceği kendi içinde yıkamayan Namık Kemal, bu yeni
5911. insanı evvela, kendi makalelerindeki asil duyguların ateşinde aradı. İlk gazellerinden „Hamaset“
5912. kasidesine, ondan yeni tekniği az çok benimsediği „Hilal-i Osmani“ ve „Vaveyla“ya kadar onun
5913. şiiri büyük çizgileriyle hep ayın hislerin şiirde billurlaşmasıdır. Fakat Namık Kemal burada kalmadı. Biraz
5914. sonra, asıl yeni edebiyatçı mesleği başladığı zaman «Vatan yahut Silistre»nin ve öbür piyeslerinin
5915. kahramanları geldi. İslam Bey, Zekiye, tıpkı „Gülnehal“in İsmet'i ve Muhtat Bey'i gibi vatan ve millet
5916. duygularından başka bir de ferdi hayatları ve duyguları olması lazım gelen insanlardı. Böylece
5917. sanat bize yeni bir sevginin, yeni bir psikolojinin, hülâsa yeni insanın kapısını açıyordu.
5918. „Duhter-i Hindu“da ilk yeni şiirin Surucuyi tarafından, yani bir piyesin kahramanı tarafından söylenmesi
5919. kadar tabii bir şey olamazdı. çünkü bu yeni insan bütünüyle, sentetik bir şey gibi muhayyilede
5920. hazırlanıyordu. O, evvela bir zümrenin, sonra da muharrir dediğimiz ferdin rüyasıydı. Surucuyi'nin
5921. arkasında genç Hamid, yeniler de içlerinde olmak üzere bütün bir ilk tiyatro tecrübesi, yani ne kadar
5922. eksik ve biçare olursa olsun bir özenilen insan tecrübesi vardı. Hamid'n yanı başında Ekrem Bey
5923. ikinci, hatta daha manalı bir tecrübe yaptı. Chateaubriand'ın „Atala“sını evvela Türkçeye nakletmek suretiyle
5924. saf bir aşk, ümitsiz bir ihtiras ve bir tabiat görüşü örneğini Türkçe ye getirdi. Sonra onu bizzat

5925. tiyatroya çevirmek suretiyle konuşurmağa çalıştı. Böylece o da yeni şairanenin bir nevi repertuarını
5926. hazırlamış oldu. Hamid'in «Sahra» ve „Belde“sinde bu tiyatro ağzı «ben»ini yerine «o»
5927. diyecek kadar barizdir. Fakat dikkat edilirse onun büyük poemlerinin çoğunda bu tiyatro
5928. çeşnisi görülür. “Bir sefilenin hasbıhali“ , „Hacle“ daima değişen haleti ruhiyeleriyle az çok tiyatrodurlar.
5929. Filhakika bu üç eserin üçünde de şiirin developmanını aksiyon daima kırar. Üçü de bir ruh halinden
5930. öbürüne geçerek kendi kendilerini gözümüzün önünde ararlar, teşhir ederler.
5931. „Bir sefilenin hasbıhali“nde Hugo'nun Fanny'sinden ziyade Zekiye ve Şefika, hatta İçli Kız ve Surucuyu
5932. vardır; yani o da Shakespeare'in Juliet'inden hız alır. „Hacle“nin Hamid'i ise, bir nevi dul Hamlet veya
5933. Falstafftır. Fakat en dikkate değer nokta bu teatralın her üçünün de şahsiyetlerine geçmesidir. Bilhassa
5934. Recai-zade ve Namık Kemal'in mektuplarında bu çok iyi görülür. Bu demektir ki, nasıl eski şair az çok
5935. kendi prototipi olan masal kahramanlarının ağzından konuşursa, yeni şiir de bizzat yarattığı
5936. kahramanların ağzından konuşuyordu. Fakat daha mühimi vardı. Bu ilk manzume bir genç kızın
5937. ağzından söylenmişti. **Ferdin doğuşu ve lirik şiirin değişmesi** Bu suretle yalnız
5938. genç kız veya kadın edebiyata girmiyordu. Ayrıca da sevgi dediğimiz şey değişiyordu. O artık
5939. mücerredin etrafında, geleneğin hazır malzemesi ile ve bilhassa evvelden hazır
5940. psikolojik davranışlarıyla yapılan bir oyun olmaktan çıkacaktı. Filhakika eski lirik şiirin kendisine has bir
5941. sevmeye şekli vardı. Sevgili burada Allah ve padişahın hususi hayata geçmiş bir benzeri
5942. idi. Zaten aşk birincisine doğru giden yolların ilk merhalesi idi. Ve en dünyevi olduğu
5943. zamanlarda da hiç olmazsa ikincisinin etrafındaki merasim ve teşrifatla konuşurdu. Hülâsa
5944. mukaddememizde daha geniş surette bahsettiğimiz gibi hakiki ihtirastan ziyade nefse cebredilen
5945. yükseltici bir terbiye veya onun itibari bir taklidi sıfatıyla aşk biraz da ferdin inkarı idi. Bu itibarla
5946. hakiki insan talii ile hiçbir temas imkanını vermediği gibi cemiyetle de hiçbir karşılaşma ve mesuliyet
5947. fikrini doğurmazdı. Bunun dışında çoğu kafiye şakası olan ve bazan müstehcene kadar
5948. giden alelade çapkınlık ve arzu vardı. Mecnun ve Ferhad örnek alınmayınca kafiye başka
5949. hiçbir şeye sahil şekilde bağlı olmayan eğlenen adam başlardı. O zaman sevgili sadece bir arzunun sessiz
5950. objesi olurdu. Romantikleri taklit ile işe başlayan yeni şiir tabiatıyla aşkı bu muvazaanın dışında
5951. arayacaktı. Onu kendileri için en kolay elde edilir yerde, yani tiyatrodan aradılar. Hislerin
5952. dilini orada konuşturdular. Namık Kemal'in kalbin «hissiyat-ı ulviyesi» dediği şey ilk defa
5953. sahnede tecrübe edildi ve onun şartları içinde şiire girdi. Ve tabiatıyla lirik şiirin lügatı, edası ve
5954. mahiyeti birdenbire değişti. Bunun böyle olması bizim içi hadiseyi küçültmemelidir. Hakikatte bu
5955. yeni doğan ferdin kendisini edebiyatta aramasaydı. Biz bu ferdi ilk defa
5956. „Mihnet-i Keşan“ın yolculuk aynasında sarsılırken görmüştük. Şimdi bu sefer kendi peşinde, daha büyük bir
5957. yolculuğa çıkıyordu. Dikkat edilecek mühim bir nokta bu yeni şiirde eski
5958. coşkunun asıl ifade zamiri olan „biz“in kalkması, yerine „ben“in geçmesidir.
5959. Filhakika bu yeni fert bize Rousseau'nun veya tilmizlerinin mektebinden geliyordu. Bu
5960. mektepte emperatifler, yerlerini şahsi tecrübeye bırakıyordu. Şiir ve sanat artık bir kere için teşekkül
5961. etmiş bir „mutlak“ın saltanatından çıkmıştı. Şair kainatı gibi „mutlak“ını da kendi yaratacaktı. Filhakika
5962. bu, üst üste keşiflerin devri oldu. **Eski hikmetten felsefi endişeye** Akif Paşa iki manzumesinde
5963. eskinin çerçevesini, hiç bozmadan insan taliine isyan etmişti. Ziya Paşa'nın 1859'da, aşağı yukarı „Tercüme-i
5964. manzume“nin çıktığı sene, yazmış olduğu „Terci-i bend“i ile bu isyan, hikemi ve dini şiirde, o zamana
5965. kadar şiirimizde görmediğimiz geniş bir kainat ve insani görüşü ile birdenbire tazelenir ve keskinleşir.
5966. Ziya Paşa coşkun ve samimi dindar hüviyetinin etrafında kainatı toplarken, şiirimizin hiç tanımadığı bir
5967. „angoisse“a yol açar. İnsan taliindeki abes taraf onun hiç şüphe
5968. edemeyeceğimiz imamı ile adeta denkleştir. Bu yeni öğrenilen modern kozmografyanın
5969. ve tarihin tabii tesiridir. Sadece müsbet bilginin bu iki taraflı genişlemesiyle eski şiire yeni bir adalet ve hak
5970. sıtması girer. **Ölüm düşüncesi** Ferdi hislere açılmasını romantiklerden öğrenen yeni şiir için
5971. ölüm, en tabii ilham mevzularından biri olacaktı. Nitekim romantik şiir de onu bitmez tükenmez bir
5972. malikane gibi keşfetmişti. Lamartine'in «Le Lac» manzumesinin daha çok sonra, tercüme edilmiş olmasına
5973. ehemmiyet vermeyelim. Bu şairin Elvire'i ve garp şiirinin diğer benzerleri daha çok evvelden taklid edilir.

5974. Burada da gerek şiirimizin tarihinde ve geleneğinde ve gerek örfde zemin daha çok
5975. evvelden hazırlanmıştı. Yukarıda, tarih düşürme imkanının nasıl mezar kitabesi şiirlere yol
5976. açtığını gördüler. Bunlar, içlerini yalnız rızanın ve rahmet dileğinin doldurduğu hazır
5977. mersiye şekilleri idi. Diğer taraftan eski şiir kendi içinden ölüm üzerinde düşünmeğe başlamıştı.
5978. Akif Paşa mersiyesi onun yeni bir çehre ile, ferdi hislerimizin geliş çehresiyle şiire geliyordu. Nihayet
5979. mezarlık eski Müslüman şarkta sadece ziyaret yeri değildir. Aynı zamanda bir nevi gezinti yeriydi
5980. de. Diğer taraftan devrin musikisinde gördüğümüz hissilik bu cinsten muzlim bir ilhamı
5981. kolaylaştırıyordu. Daha Hamami İsmail Dede Efendi'de torun için söylenmiş mersiye – besteye
5982. rastlıyoruz. İşte bütün bu imkanlar romantik şiirin birkaç örneği etrafında
5983. birdenbire birleşir. Sanatının hızını Lamartine'in «Les Meditations»undan alan ve orta da kalan « intimiste »
5984. Recai-zade Ekrem, yine bu şaire bağlı murakkabesinin (« Tefekkür » manzumesi) sırrını mersiyede bulur. Onunla
5985. başlayan mezarlıkta ve mezar başındaki bu murakkabe Abdülhalim Memduh, Nabi-zade Nazım, İsmail Safa,
5986. hatta Rıza Tevfik ve Tevfik Fikret gibi şairlerde devam eder. Hamid'de mersiye daha « belde »deki
5987. Pere-Lachaise mezarlığından başlar. Hoca Tahsin, Ziya Paşa gibi sevdiği üstadlarına, Selim,
5988. Fatih gibi vatan kurucu padişahlara ilham ile mezarlar yapmadan evvel piyeslerindeki kahramanlar için
5989. mersiyeler yazar. Adil Giray'la Perihan'a, «Cezmi»nin ağzından mersiye söyleyen
5990. Namık Kemal'in „Hilal-i Osmani“si de bir nevi mersiyedir. Fakat, böylece içtimai fikirlerin de mesuliyetini
5991. yüklenen bu yeni ilhamla bilhassa dini şiir tazelenmiş gibi aşk ve hatırlama şiiri de çok yeni ve zengin bir
5992. unsurla değişir. Ölen genç kız, ölen sevgili, ölen eş, şiirin bütün bir tarafı olur. O zamana kadar
5993. şiirimizin sızlanma vasıtalarından biri olan hasret ve ayrılık, yaşanmış hayatın hatırası etrafında ve
5994. imkansızın eşliğinde derinleşir. İnsan taliine yeni bir gözle bakılır. Hamid'in „Makber“inde bu
5995. son iki çizgi, dönmesi imkanı olmayanla dini taraf ve ona bağlı isyan birleşir. Fikret, mersiyede içtimai
5996. şiirinin büyük unsurlarından birini bulur. Kız kardeşinin ölüsünü şiirinin Forum'una kadar taşır ve
5997. orada Shakespeare'in Antonious'unun Julius Caesar için yaptığı gibi onun yaralarını göstererek kadın
5998. hakları namına konuşur. **Tabiatın keşfi** Yeni edebiyatın daha ilk nümuneleri bizi Ortaçağ bahçe
5999. ve bostanından çıkarıyordu. Eşyayı dağınık unsurlar halinde ve sadece mazmunlara vesile olmak için
6000. saymakla iktifa eden gazel ve minyatür estetiğinden, geniş ve canlı tabiata doğru
6001. bu çıkış ilk yenilenme devrinin belki en mühim keşfi oldu. Çünkü bu sadece bir ufuk değişmesi
6002. değildi. Gözün ve batta bütün duyuların ruhi hayata doğrudan doğruya iştiraki, insanın zihni
6003. oyunların bilmecelerinin dışında kendini çok yeni ve bütün olarak idrakiydi. Bütün halleri ve unsurlarıyla
6004. ana tabiatla insan ruhunun birleşmesi, asırlarca süren cebri bir standardan insanın kendi
6005. sonsuzluğuna doğru genişlemesiydi. Eski şiir, uzun mazisinde bu kapıyı birkaç defa
6006. kuvvetle zorlamış, fakat tek başına kaldığı için bir türlü aşamamıştı. Hakikatte tabiat ve eşyayı
6007. muhayyilemize ve duyularımıza hakkıyla mal etmek muayyen bir tecrübe isterdi. Garp dilleri ve
6008. edebiyatları bu tecrübeyi resim ve heykel gibi büyük ve eski sanatların terbiyesiyle elde
6009. etmişlerdi. Kaldı ki Garp medeniyetinin kaynak kültürleri bu terbiyeyi onlara ayrıca hazır olarak
6010. veriyordu. Bizim yenileşme devrimizde asıl temas ettiğimiz romantik ve preromantik
6011. edebiyat ise bu hazır unsurlarla da yetinmemiş, kendini evvel XVIII. asrın içinde, sonra da
6012. XIX. asrın başında adeta resmin mektebine vermişti. İşte yeni edebiyat başka
6013. dillerin bu hazır tecrübelerini Türkçeye nakle çalışacaktı. Bu ilk önce nesirde başladı. **Yeni**
6014. **edebi nesir** 1870 senelerinden sonra dilimizde yeni bir edebi nesir yavaş yavaş görünür. Şinasi, nesri
6015. sadece fikre irca etmekle hemen hemen sahayı eskiden temizlemişti. Namık Kemal de ustası
6016. gibi ilk yazılarında tasvirde kaçır. Esasen o politik fikirlerini telkin için kendine mahsus bir hitabet
6017. üslubuyla konuşurdu. Londra makalesi, onun daha inkişaflı bir şekli olan „Cezmi“nin
6018. başındaki onuncu asır parçası bu uslubun değişik ve sonuncusunda şairane imajları havi ayrı
6019. ayrı numuneleridir. Dikkat edilecek bir nokta da, bu devirde Namık Kemal'de tabiata hiçbir bakış
6020. bulunmamasıdır. Ekrem Bey'in 1288'de neşrettiği „Nağme-i seheri“nin Asar-ı Nesriye kısmında
6021. „Alem-i hayalde Mehtab“, „Suret-i varaka“, „Sabah“, „Temaşayı rikkat-bahşa“, «Zemzeme-i aşıkane» adlı parçalarla bu
6022. bakış edebiyatımızda ilk defa kendisini dener. Bir kısmı küçük hikaye denemeleri olan bu

6023. parçalarda „Atala“ mütercimi Firenklerden almağa başladığı sesi Türkçede deniyor acemi bir dilde,
6024. daha ziyade tarife kaçan tasvirler vasıtasıyla da olsa, tabiatla bir nevi kaynaşma
6025. arıyordu. Bunu Namık Kemal'in „Rüya“sı ile Gelibolu mektubundaki
6026. meşhur tasvir takip eder. Yine acemice olsa bile bu son yazılarla garplı palet, hemen hemen
6027. resmin girdiği yıllarda, Türkçede kendisini deniyor, eskiden kalma unsurları fazla
6028. kullanmasma ve daha çok tarife kaçmasına rağmen tabiat ruh halimize çerçeve oluyor, hatta ona
6029. yol açıyordu. Eski şiir, tabiatın aldığı her şeyi kendi abstre'sinde tüketir veya tanınmayacak
6030. şekilde değiştirirdi. Bu yeni nesirde tabiatla insan yanyana yürümeğe çalışıyordu. Bu ilk
6031. tecrübelerle hemen hemen aynı devirde, konuşmak için daha müşahhas hayallere muhtaç olan tiyatro, başka
6032. planda olmak üzere tabiatla insan arasında münasebetler kurmağa çalıştı. Burda Namık Kemal'den
6033. sonra hamle Hamid'den gelir. „Duhter-i Hindu“daki iki manzumedden sarfınazar bazı konuşmalara ve sahne
6034. tariflerine yeni bir merhale gibi bakmak daima mümkündür. Hamid, egzotik bir tabiatı ve değişik bir örfü
6035. almak suretiyle kendisine yeni bir imkan hazırlamıştı. Fakat asıl mühimi yeni nesirde sırf bu tabiat
6036. görüşü için adeta müstakil bir nev'in doğuşudur. Filhakika mensur şiir bizde yaşanan hayat ve yakalamağa
6037. çalışılan tabiat etrafında teşekkül eder. Hakikatta, ne kadar iptidaî olursa olsun, bu hakiki bir
6038. keşiftir. Genç muharrirler her tabiat manzarasına, adeta bir arı raksı gibi, keşfin neşesiyle hücum
6039. ederler ve birbirlerine bunu gösterirler. Burada da tercümenin tesiri vardır.
6040. "Paul ve Virgnie" ve «Atala» gibi eserler, nasıl Fransız romantizminin bir tarafını hazırlarlarsa, öylece Türk
6041. romantizminin teşekkülüne yardım ederler. Vakıa bütün bu ilk tecrübelerle Amiens'in
6042. bahsettiği ruh halı - manzara arasında daha çok mesafe vardır. Göz, henüz muhayyeleden çok ayrı
6043. çalışıyordu. Fakat ne olsa ufuk açılmıştı. İnsan asırlaca süren cebri bir standarddan çıkıyor, yeni buudlar
6044. kazanıyordu. Hamid'in «Sahra» ve «Belde»si ile „Bunlar Odur“u hep tabiatın peşinde yapılmış tecrübelerle
6045. doludur. Hamid'de bu işi adeta bir nevi tabiatla çalışma haline götürdüğünü gösteren mısraları ilerde
6046. göreceğiz. Bu suretle onun şiiri hem yeni bir imaj sisteminin peşinde koşuyor, hem de dile gözün
6047. tecrübesini getirmeğe çalışıyordu. Recai-zade onu bu yolda takip eder. **Dini ilhamın**
6048. **yenileşmesi** Tabiat karşısındaki bu seyirci vaziyet, bu hayranlık biraz sonra mahiyet değiştirir ve yeni bir
6049. panteizme yol açar. Böylece dini şiir yenileşir. Bir bakıma doğrudan doğruya tasavvufa bağlı
6050. eserler müstesna, şiirimiz hiçbir zaman dini ilhama kendini bu kadar geniş şekilde açmamıştır.
6051. Burada Hamid'i ve ondan sonra Recai-zade'yi görürüz. Bu yeni panteizme dünyayı Allah'da ilga ve inkar
6052. edeceği yerde onun etrafında ve onun değişen cilveleri şeklinde
6053. toparlıyordu. Bu bir kelime ile „Enelhak“ın yerini her yerde „Allah“ın alışı idi.
6054. Böylece şiir ve insan yeni bir mutlaka kavuşuyordu. Burada da Lamartine'in tesirini görürüz. Bu şair
6055. bildiğimiz gibi daha ilk manzumelerinde kendisini dini hislerin şairi diye takdim
6056. ediyordu. Böylece, Ziya Paşa'nın garptan gelen angoisse'ına yine garplı bir şair cevap
6057. veriyordu. Hamid'in şiiri „Makber“e kadar olan devirde bu iki tecrübeyi kuvvetle yaşar. Recai-zade'nin
6058. ölüm etrafındaki murakkabelerine, tıpkı Lamartine gibi, bu tabiat sevgisi şiddetle karşır. Rıza Tevfik,
6059. Volney'in „Palmir harabeleri“nin tercümesinden gelen bir ilhamla bu murakabeye tarih zevkini karıştırır.
6060. Fikret'te şair muhayyilesi, tıpkı Halid Ziya'nın nesrinde olduğu gibi ressam atelyesiyle beraber
6061. yürür. Onun kendisini büsbütün hitabete terketmediği manzumelerde daima tablo estetiği
6062. hakimdir. Böylece Türk şiirinde eski teksif edilmiş beyit bütünlüğünün yanında,
6063. manzumeye ait yeni bir bütünlük fikri peydahlanır. **Yeni şiir anlayışı** Bütün bu tecrübeler
6064. tabiatıyla eski şiir zihniyetinden çıkmak demektir. Artık o sadece eski belagat kaidelerine göre söylenmiş
6065. söz olamazdı. Şair bir huzursuzluğun, bir ihtirasın ve duyguların adamıydı. Her üç teklifte
6066. de (Hamid, Namık Kemal ve Recai-zade) yaşanan hayat (duygular ve duyular) ve yaşayan insan için içine
6067. giriyordu. Böylece şiir, söze ait bir hususiyet olmaktan çıkıyor, insana ait bir bal oluyordu. Ve tabiatıyla bu
6068. yeni anlayışın yanı başında güzel mefhumu da değişiyordu. Güzel, şiiri aradığımız her şey, yani
6069. dağınık ve toplu halleriyle bütün tabiat ve insandı. Namık Kemal yeni şiir namına «sade fikir» isterken eski
6070. mazmunun yerine böylece duyulan ve yaşanan şeylerin geçmesini tasavvur
6071. ediyordu. Hülâsa şiirle teessüri hayat ve ona hız veren şeyler birbirine karışıyordu. İlerde

6072. daha geniş şekilde üzerinde duracağımız bu anlayışta eksik olan tek şey, sözün ve dilin yeri idi.

6073. Hakikatte asıl kaynak ve mükemmellik unutuluyordu. Filhakika bütün dikkatler insanın - yazık ki çok defa

6074. yalnız satıhtan - zenginleşmesine yöneltilmişti. **Yeni masallar ve istiarelerin değişmesi** Avrupalı

6075. örneklerle ilk ciddi temaslar başlayınca onların, etrafında teşekkül ettiği büyük istiare sistemleri

6076. yavaş yavaş dilimize girecek ve muhayyilemize sundukları hazır kalıplarla ifade şekillerimizi

6077. değiştirecekti. Eski şiirimizin hayal dünyasının, din, tasavvuf ve İran kaynaklarına nasıl bağlı olduğunu ve

6078. bu kaynaklardan gelen unsurlarla yapılan terkiplerin bazı masallar ve sanat eserleri hatıralarıyla daha

6079. kadim kültürlere, çok iptidaî çizgilere indirilmiş bir Greko-Romen dünyasından nasıl ayrıldığını gördük.

6080. İşte edebiyatımızın yenilenme devrinde bu mitosların yanı başında, yavaş yavaş,

6081. doğrudan doğruya Yunan kaynaklarından gelen mitoslar görünmeğe başlar ve sonuna doğru bunlar

6082. eskilerin yerini alır. Daha Şinasi o çok iptidaî: ... beytini yazarken İslam

6083. masallarından ve ona bağlı hayallerden dışarıya çıkmış bulunuyordu. Filhakika bütün edebiyatımızda su

6084. perisine (Nymphaea'ya) tesadüf edilmez. Burada da istiare değişmekle ağlamanın şekli ve manası

6085. değişmiştir. Fakat bu yeni masalların gelişi asıl Namık Kemal'dir. Mutasavvıfane şiirlerle işe başlayan

6086. şairin "Hilal-i Osmani"si bir bakımdan bu iki istiare aleminin birinden öbürüne geçiştir. Filhakika bu

6087. manzumenin başındaki: ... kıt'asının ilk üç mısraı, bir mefhuma şekil arayışı ile şayanı dikkattir. Hakikatte

6088. daha bu üç mısraı, bir adım ötede kendisini bekleyen benzetmede kaybolmak üzere, kadim güzellik

6089. tanrıçasını görürüz. Manzumenin dördüncü parçasının sonundaki oldukça zevksiz: ... mısraında ise, yeni mitos

6090. ve ondan doğan istiare doğrudan doğruya kendi adıyla görülür. Hamid'de eski şiirin Zühre'si Venüs olur,

6091. Eros, Türkçede oklarını denemeğe başlar; bazan annesinin ayağının ucunda bile

6092. uyur. Merih, adını pek değiştirmeden Mars, yani harp ilahı olur. Fakat Hamid'de daha mühim bir şey

6093. vardır. "Ordu-yı Hümayunda bir şair" manzumesinde bu iki istiare alemi adeta muharebe

6094. ederler. Asıl dikkate değer nokta, bu yeni masalların gelişiyle eski istiarelerin yavaş yavaş şiir

6095. dilinden çekilmesidir. Filhakikaa onlarla aramıza yeni örnekler ve anlayışlar girmiştir. Bu hususta

6096. bize en güzel misali yeni şiirde bülbül üzerine yazılmış manzumeler verirler. Hayal ve hislerimiz için

6097. böylece yavaş yavaş başka kültürlerin hazır kalıpları dile girerken, diğer taraftan da bugünü ve

6098. istikbali hazırlayan masallar teşekkül eder. Şinasi, Reşid Paşa'yı "Medeniyet Resulü" diye

6099. överken, cemiyetimiz için çok yeni bir medeniyet ve terakki masalı yaratıyordu. Fakat, Şinasi daima

6100. mefhumda ve mücerrette kalır. Bununla beraber, cemiyet işleriyle sıkı şekilde alakadar, ilhamını kitlenin

6101. emrine vermiş bir şair anlayışı, hülâsa yeni şair masalı onunla gelir. O, "vatan şairi" tabirini

6102. kullandığı andan itibaren edebiyatımızda Namık Kemal'in yeri hazırdır. Namık Kemal'le "hürriyet

6103. masalı" gelir. Bu itibarla "Rüya"sı en dikkate değer eserlerindedir. Bu eserin, oldukça şişkin bir

6104. nesre çevrilmiş, Rude'un "Gönüllülerin gidişi" olmasına fazla ehemmiyet vermeyelim.

6105. Peri-i Hürriyet'in elbette bir aslı olacaktı. "Hilal-i Osmani" manzumesinin istiaresi de oraya bağlanır.

6106. Birincisi biraz sonra koparacağı zincirlerle bağlıdır, öbürü yaralı ve mahzundur. Birisinin adımlarının

6107. önünde bütün istikbal genişler, öbürünün jestlerinde bütün bir İslam ve Türk tarihi canlanır. Bizce burada

6108. asıl mühim olanı, şairin muhayyilesinin unsurlarını bizde bulunmayan sanatlara ait tecrübelerde

6109. araması, başka dillerin plastikte yuğrulmuş terbiyesini Türkçeye geçirmeğe çalışmasıdır

6110. ... Bilhassa son mısraın işareti çok mühimdir. Şair adeta hayalin kendiliğinden görünmesini

6111. ister. Zaten bütün manzume nakıştan ve hayalden mücesseme geçiştir. Şüphesiz bütün bu jestlerde fazla

6112. tiyatro ve hitabet de vardır. Unutmayalım ki devir bilhassa onların da peşinden koşuyordu. Fikret'te

6113. cemiyetin mesuliyetini yüklenen şair, Promete mitosunu ile birleşir. **III TİYATRO NEVİNİN GİRMESİ VE**

6114. **GELİŞMESİ Yeni edebi nevi olarak tiyatro** Tiyatro nev'inin memleketimize girmesi sahne hayatımızın

6115. başlaması ve ilk tiyatro muharrirlerimiz ve sanatkarlarımız hakkında son zamanlarda Mustafa Nihat Özön,

6116. Selim Nüzhet Gerçek ve Refik Ahmet Sevengil'in büyük çalışmaları olmuştur. Bu nev'in Türkçede

6117. gelişmesini gösterecek olan bu sahifelerin başında bu çalışmaları anmak lazımdır. Tiyatro nev'i,

6118. Müslüman - şark edebiyatlarının en az tanıdığı sanat nevidir. Denebilir ki, Tanzimat'la memleketimize

6119. girmiş tek nev'i odur. Çünkü aradaki estetik farkına, iç nizamların ayrılığına rağmen şiir ve

6120. muhtelif nev'ileri bizde de vardı. Şark hikayesi, garplı romanla arasındaki farkın

6121. büyüklüğüne rağmen daima mevcuttu. Hatta felsefe ve teoloji mekteplerinin zaruri olarak
6122. birbirlerini tenkitle işe başlamaları düşünülürse, tenkit dahi edebiyatımızda tabiatıyla vardı. Yalnız
6123. tiyatrodur ki, nev'inin dışına çıkmamak şartıyla, gerek bizde ve gerek başka İslam edebiyatlarında benzeri
6124. bulunduğu iddia edilemez. Orta oyunu gibi, şahıs repertuarı muayyen tipler halinde evvelden tespit
6125. edilmiş sahne oyunlarına gelince, bu ananelerin hakiki tiyatro ile hiçbir suretle alakası olamayacağı
6126. aşıkardır. Tiyatro her şeyden evvel edebiyatın bir nev'i olduğuna göre, çoğu irticali olan ve yazılı
6127. repertuarlarda bir sanat kıymetine hiçbir zaman erişmeyen bu tekniklerle karıştırılmaz. Osmanlı
6128. imparatorluğu devrinde yurdumuzda hiç tiyatro faaliyeti olmamıştır,
6129. denemeyeceği gibi, ecnebler arasında zaman zaman oynayan eserlerin de memlekette ve bilhassa
6130. müslüman tabakada bir akis bıraktığını zannetmek doğru değildir. Galland'ın Fransız sefarethanesinde
6131. oynadığını söylediği Racine ve Corneille trajedilerinden başka, Baron de Tott da, hatıralarında Kırım hanı
6132. Kaplan Giray'ın huzurunda verilen bir Moliere temsilinden bahseder. Bu açık fikirli prensin
6133. garptaki şeylere büyük bir hevesi vardı. Fakat şimdilik Mustafa III ve Selim III devirlerinde Osmanlı
6134. sarayında da bu cinsten eserlere karşı bir tecessüs uyandığını gösteren hiçbir delil olmadığı gibi,
6135. yeniçerilerin ilgasından sonra efkârı umumiye karşısında az çok hürriyeti kazanan Mahmud II'nin
6136. zamanında da böyle bir şeye tesadüf etmiyoruz. Bu itibarla ufak tefek temaslar olsa bile, tiyatro geniş
6137. ve devamlı temasımızın, İstanbul'da ilk tiyatro kumpanyası olan Naum'la başladığını Kabul etmek en
6138. doğrusudur. 1842'de başlayan bu ilk temastan, bize "Ceride-i havadis"teki kayıttan başka bir şey kalmamıştır. Bu
6139. gazete havadisinde şimdiki Galatasaray'ın karşısındaki - o zamanki Tıbbiye Mektebi - tiyatro
6140. binasında oynayan bir piyesin tercümesi «dört yol ağzında kitapçı Dubois'nin dükkanın'da
6141. satıldığını» biliyoruz. "Ceride-i havadis"ın 1845 senesi koleksiyonunda yine tiyatro havadislerine rastlarız. **Şark**
6142. **Kumpanyası ve Türkçe oyun** Bu devirde İstanbul'a ecnebi kumpanyaları geliyor, çok kalabalık bir ecnebi
6143. kolonisinin ve onları örnek alan azınlık cemaatlerin zevkini ayarladığı Beyoğlu'nda kendi dilleriyle
6144. temsiller veriyordu. Tanzimatla yetişen, garba hayran bir sınıf Müslüman halk da, -bilhassa kibar
6145. tabakadan – bu temsillere gidiyor, onlardan kendi aralarında bahsediyordu.
6146. Çoğu İtalyanca olan bu piyeslerin mevzularının hülâsası "Ceride-i havadis"te çıkıyordu. Bodos oğlu Mannak'ın
6147. kumpanyasının teşekkülüne kadar (1863 - 1864 ramazanı) halkımız böylece, yabancı dilde trajedi, dram, komedi, opera
6148. ve operet seyrederek. Goldoni'nin bu tiyatrodaki oynanan "Hacenin telaşı" komedisi ile, aynı gece
6149. oynanan "Oğun Kılıç" adlı başka bir komedi, Türkçe olarak sahneye konan ilk eserlerdir. ("Ceride-i Havadis",
6150. numara 819). Bundan evvelki birkaç sene içinde yerli Ermenilerin kendi dillerinde oynadıkları piyesler
6151. vardır. Böylece, ecnebi dilleriyle ilk oynanan piyesten tam yirmi iki yıl sonra Türkçe oyun
6152. geçer. Bu müddet zarfında yerli bir tiyatro etrafında tek teşebbüs Abdülmecid Han'ın Dolmabahçe
6153. sarayında yaptırdığı tiyatro binasıdır. Bu saray tiyatrosu devam etseydi, tiyatro tarihimiz belki başka
6154. türlü gelişirdi. **Yerli eserler** Fakat Şark Kumpanyası'nın açılmasından evvel milli tiyatromuz için daha
6155. mühim olan hadise Şinasi'nin "Şair Evlenmesi"piyesini yazmasıdır. Yukarıda bahsettiğimiz bu piyes,
6156. ihtiva ettiği işareti anlayacak bir muhit bulsa idi, şüphesiz edebiyatımızda mühim bir dönüm yeri
6157. olurdu. Yazık ki Şinasi hakikaten az ve işaretlerle konuşan adamdı. Tek piyesini de
6158. vaktinden çok evvel, yani bir yenileşme devrinin sathı taklidi,
6159. heveslenmeleri ve kolay neticeleri zaruri kıldığı, kendi insanımızın ve hayatımızın realitelerine
6160. gözümüzün henüz açılmadığı, hulasa her nevi realite tecrübemizin çok kit olduğu bir devirde yazdı.
6161. "Şair Evlenmesi"nin yazıldığı ve kitap şeklinde basıldığı devirden biraz sonra münevverlerin
6162. politika mücadelesine girmeleri, hayatımıza yalnız o noktadan dikkat etmeleri belki buna sebep
6163. olmuştur. Bununla beraber "Şair Evlenmesi" nin 1864-1872 yılları arasının repertuarına girmemiş, olmasının
6164. şüphesiz başka bir sebebi daha vardır. Şinasi'nin piyesinin oynanmasına memleketin vaziyeti
6165. ve sahnenin imkanı müsait değildi. O devirde, Müslüman halk karşısında bir imam rolü – velev
6166. Ebulaklaka dahi olsa - ermeni artiste teslim edilemezdi. Bütün efkârı umumiye, bunu bir tezyif sayardı.
6167. Şinasi'nin sanatı devir için fazla cesurdu. Onun için, teknik itibarıyla kendisinden sonra yazılanlardan çok
6168. üstün olan bu piyes, tesirini sahnede yapamadı. Halbuki Şinasi'nin dilini sahneden duymak, bu devir
6169. için en mükemmel ders olacaktı. Yalnız dört kişi, Moliere adapteleriyle Ahmet Vefik Paşa, onun açtığı

6170. yolda yürümekle beraber, dramatik sahaları da yoklayan yerli komediler yazan director Ali Bey,
6171. Türk mizah gazeteciliğinin kurucusu olmakla kalmayarak çok güzel iki
6172. Moliere tercümesi de veren Teodor Kasap ve nihayet “Sabr ü sebat” ve “İçli kız”ı ile genç Abdülhak Hamid,
6173. Şinasi'nin yolunda yürüdüler. Ahmed Vefik Paşa, Abdülhak Hamid'e Şinasi'nin “Durub-ı emsal”ı ile piyes
6174. yazmasını söyler ki Ahmed Midhat Efendi de “Letaif-i Rivayat”ında bunu başka şekilde tecrübe
6175. etmiştir. Fakat Hamid'in mizacı, ilerde göreceğimiz gibi daha başka şeylerin peşinde idi.
6176. 1866'da Ali Haydar Bey'in, - Yeni Osmanlılar'dan Mehmed Bey'in ağabeyisi “Sergüzeşt-i Perviz” ve biraz sonra da
6177. “İkinci Ersas” adlı iki manzum trajedisi çıkar. Bu iki eserin bütün kıymeti, manzum piyeste ilk adım
6178. olmalarıdır. Daha ciddi teşebbüs, Vefik Paşa'nın yukarıda bahsettiğimiz Moliere adapte ve tercümeledir.
6179. Burada, hem sağlam bir garp kültürünün ve tiyatro anlayışının, hem de büyük bir mizac hususiyetinin
6180. karşısındayız. Çünkü Moliere'i tercih etmek, herhangi bir muhariri sevmeye benzemez. O,
6181. insanlığın kendisi olan sayısız az şairlerdendir. Orada biz, çıplak hakikatlerin dünyasına
6182. gireriz. Bu tercüme Ahmed Vefik Paşa'nın kullandığı dil, ilerde kendi bahsinde
6183. göreceğimiz gibi, biraz daha düzgün olsa idi, elbette ki ilk klasliğimiz o olurdu; çünkü
6184. Jouvet'nin dediği gibi ... Mamafih, 1859 senesinde çıkan ilk üç adaptesinin dili – “Zor nikah”, “Zoraki tabib”,
6185. “Yorgaki Dandini” - sonraki tercümelelerinden daha iyidir. Bu üç eser bugün bile lezzetle tadılmaktadır.
6186. Taş basması veya matbaada basılmış, basım senesi malum olmayan birtakım tiyatro eserlerinin bu devirde
6187. vücuda getirildiği tahmin ediliyor. “Tercüme-i hikaye-i Elzir” adlı eserle, - vak'ası
6188. “Muhayyelat-ı Aziz Efendi”deki Receb Peşe hikayesinden alınmış - “Sözde sebat” adlı eseri ve bir de
6189. “Leyla ile Mecnun” kaydedelim. Bu son ikisi ile, yeni tiyatro eski edebiyatın hazır mevzularından
6190. istifadeye çalışır. Mustafa isminde bir zatın yazdığını bildiğimiz “Leyla ve Mecnun” piyesi
6191. 1869 ramazanında oynamıştır. **Güllü Agop Kampanyası ve Osmanlı Tiyatrosu** 1868 senesi tiyatromuz için başka
6192. noktadan mühimdir. Bu sene ramazanında bazı neticesiz kalmış teşebbüslerden sonra, Güllü Agop
6193. tarafından Gedikpaşa'da “Tiyatro-yı Osmani” adlı bir sahne kurulur; 1870-1871 ramazanında Türkçe olarak tercüme, telif,
6194. opera, operet, trajedi, komedi, hülâsa oldukça zengin bir repertuvarla işe başlar. Bu repertuvarı hazırlayanlar
6195. içinde Ali Bey ile Vefik Paşa'nın bulunduğunu biliyoruz. 1872 yılında bu sahne faaliyeti ikinci bir adım
6196. atar, Güllü Agop sahnesinin etrafında Osmanlı tiyatrosunu ilerletmek için bir heyeti edebiye teşekkül
6197. eder. İçlerinde Namık Kemal'in de bulunduğu bu heyet, 1908'e kadar tiyatro tarihimizin ilk ciddi
6198. teşebbüsü olur. Fakat yukarıda dediğimiz gibi, Namık Kemal o zamanlar siyasetle meşguldu. Halkın,
6199. “Vatan yahut Silistre” oynarken gösterdiği tezahürat bilindiği gibi nefyine sebep olur.
6200. Namık Kemal'in Magosa'ya nefyinden sonra da bir müddet Güllü Agop kampanyasının
6201. etrafındaki faaliyet devam eder. Fazla izahata girmeden Ahmed Vefik Paşa'nın eserlerinin bir
6202. kısmının, Teodor Kasap ve Ali Bey'in eserlerinin, Ahmed Midhat Efendi'nin «Eyvah»ı ve
6203. Şemseddin Sami'nin “Besa” “Seydi Yahya” ve “Gave”si ile Ebüzziya'nın «Ecel i kaza»sının, Namık Kemal'in
6204. «Vatan yahut Silistre»sinin, Abdülhak Hamid'in ilk piyeslerinin, Recai-zade'nin «Vuslat»ının bu ilk hamlenin
6205. mahsulleri olduğunu söyleyelim. Bu devirde şark ve Müslüman şark tarihine dair piyesler, Moliere'den
6206. yapılmış orta oyunu adapteleri, mahalli operalar vücuda getirilir. Buna, mukabil Namık Kemal ve
6207. Abdülhak Hamid gibi, tiyatroyu seven ve fikirlerini yaymak için onu en iyi bir vasıta olarak gören
6208. muharrirler, kendi eserlerine devam ederler. Mamafih, oynatmak imkansızlığı
6209. bunların eserine şiddetle tesir eder. Abdülhak Hamid'in, bazı piyeslerinin
6210. hacmindeki, Namık Kemal'in «Celaledin-i Harzemşah»ındaki ölçsüzlükte sadece bazı romantik
6211. örneklerin tesirini görmemelidir. Zaten Hamid açıkça, oynanmak için yazmadığını söyler. Bu ilk yerli
6212. eserlerin, daha ziyade nev'in zaruret ve imkanlarını layıkıyla bilmeyen ve insan ruhu ve kaderi üzerinde
6213. eski hikmetin ve İslami tevekkülün dışında düşünmek fırsatını bulmamış olan bir muhite, sadece yenilik
6214. aşkıyle hareket eden muharrirlerin, muhayyilenin sathından topladıkları vak'aları
6215. şöyle böyle geliştirmelerinden ibaret olacağı tabiidir. İçlerinde garp eserlerinden adapteler de
6216. bulunuyordu. Namık Kemal'e kadar aşağı yukarı böyle devam eder. Onun ve Hamid'in eserleriyle
6217. bu noksanlara, yeni nev'in kazandığı bazı meziyetler eklenir. Bu ilk eserlerde muayyen bir tesiri
6218. aramak pek doğru değildir. Yalnız o zamana kadar memleketimizde Shakespeare ve Moliere'in,

6219. Goldoni'nin bazı eserlerinin yabancı dillerde veya Türkçe olarak sahneye konduğu gözden
6220. kaçırılmamalıdır. **Yeni nev'in şartları** Bu eserlerin müşterek vasıflarından biri de konuşma lisanını
6221. yadırgamalarıdır. Diyalog, hemen hepsinde acemidir. Dramatik vaziyetlerde, vak'anın düğüm ve çözülüş
6222. noktalarında bu acemilik daha açık görülür. Nisbeten sade bir dille sahneye çıkmak arzusu, fikir ve
6223. hisleri geliştirme imkansızlığı, ilk önceleri konuşmayı lüzumundan fazla iptidaî yapar.
6224. Namık Kemal'den sonra ise, tam konuşurmak arzusu eseri lüzumsuz bir belağat sağnağı haline
6225. getirir. Diğer taraftan edebiyatımızın ananesinde "introspection"un bulunmaması, insan psikolojisini ne din
6226. ve mistik tecrübenin, ne de eski edebiyatımızın derinleştirmemiş olması, bu tecrübeye ilk defa girmiş olan
6227. muharrirlerin eserlerini, Namık Kemal'in "Zavallı Çocuk"unda, hatta diğer eserlerinde olduğu gibi, baştan
6228. verimsiz yapar. Zaten hikaye bahsinde daha geniş surette anlatacağımız gibi bu muharrirlerin
6229. hiçbiri, insanı bir başlangıç gibi alarak işe koyulmuyorlardı. İnsana dikkat etmemiş bir medeniyetten
6230. gelmiş olmanın bütün zaafı bu eserlerde vardır. üstelik, kadının erkekten ayrı yaşamasının verdiği
6231. bir hayat tecrübesi eksikliği, bu saydıklarımıza katılıyordu. Bu sonuncu amil, sahne vaziyetine
6232. de tesir eder. Türk sahnesi, o zaman Türkçeyi ve bilhassa kadın ağzındaki Türkçeyi
6233. hususi şivelerden dinler. Halbuki, başka memleketlerde ana dilin en olgun ve güzel nümunesi,
6234. saraylardan sonra sahnededir. Bizde ise sarayda yabancı kadınlar yüzünden en az tadılan, Türkçe idi.
6235. Sahne ise azınlık şivelerinin terbiyesini alır. Bugün bile sahnede Türk diksiyonunun layıkıyla tanzim
6236. edilmeyişine sebep olan bu amillere, harplerin sebebiyet verdiği hicretler ve diğer içtimai sebepler
6237. yüzünden eski paytaht ahalisinin son asır zarfında daima değişmiş olmasını da ilâve edelim.
6238. **Tiyatro üzerinde ilk düşünceler** Bu devirde tiyatro ve sahne sanatları hakkında pek az şey bilindiği
6239. ve Güllü Agop tiyatrosundan uzun zaman sonra bile bu husustaki umumi bilginin pek az ilerlemiş
6240. olduğu unutulmamalıdır. Son senelere kadar tiyatro sanatının muhtelif meseleleri Türk aydınına
6241. tamamiyle yabancı kalmıştır. O zamanlar ise, Namık Kemal'in Celalettin Harzemşah mukaddimesi»ne kadar,
6242. bizde tiyatro edebiyatı "Ceride-i havadis"ın birkaç fıkrası ile yine Namık Kemal'in ve arkadaşlarının,
6243. Tiyatro-yi Osmani etrafındaki heyet kurulunca yazdıkları makalelerden ibaretti. "Celal mukaddimesi"nin
6244. ehemmiyeti, muayyen bir tiyatro şeklini Shakespeare dramını müdafaa ederken,
6245. tiyatro sanatı hakkında dedi toplu fikirler vermesindedir. Namık Kemal'in bu mukaddimeyi yazarken
6246. klasik trajedi ve trajedi üslubu hakkında pek az fikir sahibi olduğunu, hiçbir zaman
6247. edebiyatı tek başına almadığını unutmamak şartıyla, bu küçük esere - maalesef gerisi gelmeyen
6248. - bir başlangıç, hatta edebiyatımızın büyük bir merhalesi diye bakacağız. Abdülhak Hamid'in
6249. "Duhter-i Hindu mukaddimesi", "Celal mukaddimesi" gibi sadece dramla komediyi ayırmamak ve zaman, mekan
6250. ve vak'a birliklerini tabii bulmamaktan ibaret olan tekliflerde kalmaz. O, açıktan açığa romantik
6251. tiyatroyu ister. Hamid, bu mukaddimeye yaşadığımız günlük hayattan bahseden bir eserin, bir
6252. şahsın yüzüne ayna tutmak kadar lüzumsuz bir iş olduğunu söyliyerek, tiyatrodaki açıkça
6253. tarihi zamanı veya uzak memleketleri tercih eder. Sanat, eserinin insana daima ayna olduğu
6254. hakikatini tekrarlırsak, bu kıyasın aldatıcı tarafını göstermiş oluruz. Namık Kemal'in ve Hamid'in tiyatro
6255. hakkındaki fikirlerini ilerde eserleri üzerinde durduğumuz zaman göreceğiz. Yalnız birincisinin, tabii
6256. Hamid de aynı şekilde, tiyatroyu bir eğlence, mektep olarak kabul ettiğini kaydedelim.
6257. Aksiyona girmiş, hayatı bazı müspet fikirlerin adesesinden görmeğe alışmış bir muharrir için tabii olan
6258. bu görüş, yazık ki tam bir sahne anlayışıyla ve konuşma zevkiyle beraber yürümez. Namık Kemal'in
6259. "Celal mukaddimesi"ndeki mühim fikirlerinden biri de manzum tiyatroyu reddetmesidir. Ona göre manzum
6260. tiyatro gayri tabiidir; kaldı ki, aruz Türkçeye uygun değildi, hece veznini ise beğenmez.
6261. Ali Haydar Bey'den sonra manzum trajediyi benimseyen ve eserlerinin mühim kısmını o şekilde
6262. yazan Hamid'e gelince o, aruz, takti'siz hece, her şahsı ayrı ayrı vezinle konuşan aruz gibi
6263. vasıtaları kullanmakla üstadının bu şüphelerine iştirak etmiş benzer. 1873 senelerine doğru
6264. Türk tiyatrosunda belli başlı iki yol belirmişti. Birincisi Şinasi'nin yoludur ki, Vefik Paşa,
6265. Teodor Kasab ve Ali Bey - Ali Bey'den gayrısı, dilde onun kadar titiz olmamakla beraber - az çok
6266. farklarla devam ederler. Şinasi'den ziyade Moliere'in eserine bağlı olan bu çalışmanın
6267. yanı başında Hasan Bedreddin, Manastırlı Mehmed Rifat Beyler telif, tercüme birçok eserler vücuda

6268. getirmişler, hatta “Temaşa” adlı bir tiyatro gerisi kurmuşlardır. Moliere etrafındaki çalışmadan sonra, garp
6269. tiyatrosunu bize en fazla tanıtan, bu iki arkadaş olmuştur. İkincisi ise, Namık Kemal ve Hamid'in
6270. hemen bemen tek başlarına verdikleri, Hamid'in bir iki hayranının eserleri varsa da ehemmiyetli
6271. değildir, tiyatro eserleridir. Birincilerinin halka ve halk hayatına doğru bir gidişleri vardır ki, tiyatro
6272. sanatını birdenbire önleyen imkansızlıklar yüzünden ve biraz da, hakiki sahne adamının
6273. yokluğundan akim kalmıştır. Daha parlak başlayan ikincisi ise sokak ve evle, yani cemiyet
6274. ve insanla yakından temas etmemiş, fakat muharirlerinin yine bu yüzden çok mücerret kalan içtimai
6275. fikirlerinin etrafında bir hareket yaratmıştır. Belli başlı siyasi meselelerimiz etrafında 1908'e kadar devam
6276. eden umumi bir heyecanı doğuran bu eserlerin en büyük zaafı, realite fikrinden
6277. uzak olmalarıdır. Roman ve hikaye bahsinde, tekrar mevzular ve hayatla temas noktasından
6278. üzerine döneceğimiz bu tiyatro hareketini ve bütün yenilik edebiyatımız için fikirlerimizi burada bir daha
6279. hülâsa edelim: Tanzimat'tan sonraki fikir ve sanat hareketlerinin bir eksigi vardı;
6280. o da, yaklaşmak istediğimiz alemin mahiyetini anlatan bir el kitabından dahi mahrum
6281. olmamızdı. İkinci mühim nokta da Tanzimat münevverlerinin daha ziyade politik muhitlerden olması,
6282. halkla teması bulunmamasıydı. **IV HİKAYE VE ROMAN İlk tercüme ve İlk eserler** Hikaye nevinin
6283. başlaması daha sonra ve yine tercüme yolu ile. Türkçeye nakledilen ilk Avrupal hikayenin
6284. Yusuf Kamil Paşa'nın “Telemaque” tercümesi olduğunu yukarıda gördük. Bu eserin tabı 1862'dir. Bunu birkaç sene
6285. sonra “Ceride-i havadis” tefrika edilen bir sefiller hülâsası ile vak'anüvis Ahmet Lütfi Efendi'nin Arapça
6286. tercümesinden naklettiği “RobinsonCruzoe” (1864) takip eder. 1871 - 1873 senelerinde ise Teodor Kasab'ın
6287. “Monte Cristo” tercümesi, yine 1872'de Lesage'dan, “Topal şeytan” tercümesi, ile Recaizade Ekrem Bey'in
6288. Chateaubriand'dan tercüme ettiği “Atala”, 1873'te Bernardin de Saint-Pierre'in, “Paul ve Virginie”si çıkarlar. Bu suretle,
6289. içlerinde Lesage, Victor Hugo, Dumas Pere ve Anne Radcliffe ile Daniel Defoe bulunmak üzere roman
6290. nevinin birkaç büyük örneği Türkçeye geçer. Ahmed Vefik Paşa'nın Voltaire'den oldukça garip bir dille
6291. çevirdiği “Hikaye-i feylosofiye-i Mikromegas” tercümesi ile Lesage'dan yaptığı “Gil Blas” tercümesini bu saydıklarımıza
6292. ilâve edersek bu ilk devrenin kazançları hakkında tam bir fikir(73) edinmiş oluruz. Garp hikayeleri tarzında
6293. eserler ise 1870'de Ahmed Midhat Efendi'nin neşrettiği “Kıssadan hisse» ve “Letaif-i rivayat”ın ilk beş cüz'ü ile başlar.
6294. 1873'de başlayıp 1875'de biten, Emin Nihad Bey'in “Müsameretname”si ikinci teşebbüstür. 1872'de Şemseddin Sami'nin
6295. “Taaşuk-i Talat ve Fitnat”ı, 1876'da Namık Kemal'in İntibah adlı romanı görünürler. 1889'da Recaizade Araba Sevdası nı
6296. yazar (tab'ı daha sonra, 1898 dedir). 1880'de Cezmi, 1887'de Sergüzeşt, 1890'da “Küçük şeyler”(yine Sami Paşa zade'nin)
6297. 1885 le 1878 arasında Nabi-zade Nazım'ın eseri tamamlanır. Ahmed Midhat Efendi'nin
6298. «Letaif-i rivayet» serisi içinde neşredilen ve Türkçede ilk tarihi roman olan “Yeniçeriler” ile (1871) örf ve
6299. adetimizde başlayan iki lîği gösteren “Felatun Beyle Rakım Efendi”nin 1875'te çıktıklarını, Halid Ziya'nın
6300. “Nemide” adlı romanıyla yeni hikayenin esaslarını anlatan “Hikaye” adlı essais'sinin 1889'da çıktıklarını söylersek,
6301. yalnız mühim noktaları işaret eden bu silsileyi tamamlamış oluruz. Yukarıda yenilenme
6302. hareketimizin cemiyet ve kültür meselelerini dikkatle mütalaa eden, hayatın ve insanın
6303. değişme istikametlerini münakaşa eden ciddi bir tefekkürden, hatta onun hazırlık devresinden
6304. mahrum olduğunu söylemiştik. Tanzimat'ın bilhassa fikir cephesi, bu ilk devirde pusulasız ve dümensiz,
6305. suların kendi akışıyla bırakılmış bir yolculuğa ne kadar benzer. **Roman okuyucusu** Bu itibarla, garp
6306. karşısında, Şinasi'nin eseri hariç, şuurlu bir taklid fikrine rastlanmaz. Galatasaray'ın açılışına kadar ecnebi
6307. dil ve edebiyatlarına karşı büyük alakaya resmi öğretim müesseselerinin hiçbir ciddi yardımı
6308. dokunmaması yüzünden bütün kazançlar adeta tesadüfidir. Bu itibarla bu ilk devirde yapılan tercümelerin
6309. tam bir listesi kadar öğretici bir şey olamaz. Bütün teklifler, tesadüften herhangi bir ecnebi dili
6310. öğrenen ve tesadüfen birdenbire inkişaf eden matbaacılığın ve okuma
6311. arzusunun beslediği yazı hayatını, memuriyet hayatına tercih eden ve düşüncesinin şöyle böyle
6312. tekamülünü yazı hayatında yapan ferdlere gelir. Öyle ki, 1855-1875 (73) *Bu bibliyografya Mustafa Nihat Özön'ün daima*
6313. *faydalandığımız «Son asır Türk edebiyatı tarihi», s. 224'deki tercüme eserler cetvelinden alınmıştır.* seneleri arasındaki
6314. bocalayışlara bakıp da Reşid Paşa'nın Encümen-i Daniş teşebbüsünün iflasına bir kat daha acımamak
6315. kabil değildir. Filhakika, pek az şey, ilk yapılacak tercüme hususunda böyle bir akademinin tesiri
6316. kadar faydalı olabilirdi. Kaldı ki böyle bir teşebbüs dil meselesine de başka türlü bir hız verebilirdi.

6317. Burada Tanzimat'ın ilk vahim iflasının bu akademinin kapanması olduğunu bir daha söyleyelim. Bununla
6318. beraber bu el yordamiyle yürüyüşte bile yavaş yavaş bazı bütünlüklere tesadüf edilir. Vefik Paşa'nın
6319. Moliere'den sonra Lesage'in "Gil Blas"ını tercüme etmesi bir nevi anlayışı bütünüyle getirmeğe çalışma
6320. demektir. Yazık ki, sağlam bir dil yokluğu Ahmed Vefik Paşa'nın çalışmalarını hemen hemen
6321. akim bırakır. Filhakika Ahmed Vefik Paşa, ilerde göreceğimiz gibi dil hususunda son derece kayıtsız ve
6322. keyfi hareket etti. Bununla beraber, büyük tesirler yine bu nadir ve tesadüfi tercüme
6323. etrafında oluyordu. "Telemaque"ın tercümesinin edebiyatımızda büyük bir tesiri olduğu iddia edilemez.
6324. Yusuf Kamil Paşa'nın üslubu eski inşayı en lüzumsuz zamanında diriltmişti. Bununla beraber
6325. Yunan mitolojisine ve o kaynaktan gelen bazı hayallere bu piyesle açıldığımızı da unutmamak icap
6326. eder. Memlekette hikaye (fiction) ile realite arasında alaka hakkındaki mevcut fikri
6327. değiştirmiş, üstelik bize Yunan mitolojisinin bir tarafını açmıştı. Bu ilk tercüme arasında,
6328. roman nevinin bugün hakikaten büyük tanıdığımız nümunelerinin pek az bulunması da yukarıda
6329. bahsettiğimiz tesadüflüğün en iyi delilidir. Filhakika ne Cervantes, ne Balzac, ne Stendhal, ne
6330. Dickens bu devirde Türkçeye nakledilmemişlerdir. Yalnız Hugo'nun roman nevinin dönüştürme noktalarından
6331. biri olan "Sefiller"i hülâsa suretiyle verilir. Voltaire'den "Micromegas"ın tercümesine mukabil, Candide ihmal
6332. edilir. Bu keyfiyet yukarıda bahsettiğimiz, garpla fikir ve edebiyat münasebetlerimizi tanzim
6333. edecek öğretim ve kültür kurullarının yokluğunun tabii neticesidir. Böylece,
6334. yazı hayatına giren gençler Fransızca öğrenmelerine yardım eden kitabı - çünkü çoğu
6335. tercüme yoluyla Fransızca'yı öğreniyor, yahut ilerletiyordu - neşretmekle işe başlıyor ve
6336. ondan sonra da halkın en çok okuyacağı eseri naklediyordu. Daha sonra muayyen bir
6337. okuyucu seviyesi teşekkül edince, günün veya yakın zamanın garptaki şöhretlerine
6338. geçiliyordu. Bu hususta Teodor Kasab ile Ahmed Midhat Efen- di'nin tercüme ettikleri kitapların
6339. seviyelerinin zamanla değişmesi son derecede şayanı dikkattir. Tefrika romanlar ile işe başlayan bu
6340. muharrirler, yavaş yavaş etraflarında bir okuyucu seviyesi teşekkül ettiğine inandıkça asıl edebiyata
6341. yaklaşırlar. Bunun bir manası da Thibaudet'nin «roman okuyucusu» dediği zümrenin teşekkül etmesidir.
6342. Filhakika, yeni açılan mektebin çok iptidaî bir halde kaldığı, büyük manasında fikri
6343. tecessüsün henüz uyanmadığı bu devirde edebiyatımıza istikamet veren, biraz da birkaç mütercim ve
6344. muharririn kendi gayretleriyle ilk önce gazetenin etrafında yarattığı bu zümredir. **Nev'in ilk şartları** Bu
6345. dikkatlerimiz bizi şu noktaya götürür: O zamanki fikir hayatımız garptan ciddi ve ferdi bir tesir
6346. almamıza müsait değildi. O senelerde biz, ancak garph hikayeyi nevi' olarak almağa çalışırız.
6347. Burada teknik kelimesini kullanmıyorum. Çünkü büyük manasında teknik, nev' e değil, şahsa ait bir
6348. çeşit iç düzen işidir. 1870 - 1880 senelerinin ana vasfı, dış alemle olduğu kadar insanla, psikolojik hallerle
6349. alakalı mücerred ve müşahhas, dokunduğu her şeyi eskilerde olduğundan başka şekilde kuran bir anlatma
6350. şeklini, işin gücünü bilmeden benimsemeğe çalışmaktır. Bittabi bu çalışmanın
6351. ilk şartı hayatla temasa girmek olacaktır. Yaşamak, görmek ve aksettirmek ayrı şeyler olduğuna göre
6352. düğüm burada idi. Onun için bu, ilk hikayelerimiz, bilhassa muharririn imkanları yüzünden iptidaî
6353. olacaktır. Çünkü bir sanatın hayata tasarrufunun da kendine mahsus bir yığın şartı vardır. Sanat kendi
6354. malikanesini hangi devirde olursa olsun adım adım fethetmiştir. Avrupa resmine denizin
6355. hakkıyla girişi Rönesans'tan iki asır sonradır. Şiirde ve edebiyatta o zamana kadar mücerred bir hayal
6356. unsuru gibi kullanılan denizin rengi, kokusu, manzarası, saatleri ancak Chateaubriand'la tadılır.
6357. Vakıa Rönesans'tan beri inkişaf eden garp nesri ve hikaye neveleri bizim için hazır
6358. örnek sıfatıyla bu yolları çok kısaltmıştı. Fakat ne de olsa bu tecrübeyi kendi dilimize ve
6359. hayatımıza mal etmek için uzun bir alışkanlık devresi geçirmemiz lazımdı. Meğer ki, işe
6360. koyduğumuz zaman her şeyi kendisinde hazır bulan o mesut yaratılışlardan biri gelsin ve birdenbire
6361. cemiyetimizin düğüm noktalarını bulsun, sokağı ve insanlarını keşfetsin, bin senelik bir sükut
6362. içinde bekleyen bir kalabalığı birdenbire konuşursun. Böyle bir şey olmadığına göre,
6363. küçük ve iyi niyetli çalışmalarla, yavaş yavaş garbin insan tecrübelerini bize
6364. nakledecek veya ona intibak etmeğe, çok acemice ve tesadüfe bağlı denemelerle hayatı
6365. yakalamağa çalışacaktık. Halid Ziya'ya kadar, romancı muhayyilesiyle doğmuş tek muharririmiz yoktur.

6366. Hepsi roman veya hikaye yazmağa hevesli insanlardır. **Eski hikayeden yenisine doğru** İlk yerli
6367. hikayenin, Ahmed Mithat Efendi'nin "Kıssadan hisse"si (1870) ve yine aynı senede beş cüz'ünü neşrettiği
6368. "Letaif-i rivayat"ı ile başladığını söyledik. Yirmi beş cüz - veya sonuna doğru cilt- tutan ve 1895 senesine kadar geniş
6369. bir zamanda tamamlanan "Letaif-i rivayet", yeni edebiyatın iki devresini, Namık Kemal, Hamid devri
6370. ile, Türk realizminin başlangıcı senelerini idrak eder. Kimi doğrudan doğruya icat
6371. mahsulü, garp romancılarından hülâsa veya serbest şekilde alınmış olan bu yirmi sekiz hikayenin Türk
6372. halkını okumaya alıştırdığını kabul etmek lazımdır. "Letaif-i Rivayat"ın ilk cüzleriyle aynı yıllar
6373. içinde tamamlanan Emin Nihad Bey'in «Müsameretname»si aynı şekilde bir başlangıç olarak dikkate
6374. değer eserdir. "Müsameretname" ötedenberi şarkta ve garpta emsâline tesadüf edilen şekilde bir ahab
6375. topluluğunda şahsi bir macera veya işitilen, yahut uzaktan seyir ve takip edilen bir vak'a
6376. gibi anlatılan altı hikayedir. Fakat daha evvel isimlere dikkat edelim. "Letaif-i rivayat", minasıyla,
6377. işitilen birçok hikayelerin içinde en güzellerinin seçildiği hissini bırakır. "Müsameretname"nin manası
6378. ise, gece sohbetleridir. Böylece her iki muharrir, bu adlarla eski meddah hikayesini devam ettirmek
6379. istiyor gibidirler. "Müsameretname"nin üslubu, Ahmed Midhat Efendi'nin ilk hikayelerinin
6380. halk konuşmasına çok yakın ve vuzuh arzusuyla çözü, adeta şekilsiz üslubu ile, eski halk
6381. hikayelerinin üslubu arasındadır. Mamafih son hikayelere hafif bir Namık Kemal tesiri
6382. karışır. Bu ilk tecrübelerde ne psikoloji, ne canlı karakter, ne de etraftaki hayatı canlandırmak endişesi
6383. yoktur. Fakat, vak'anın tertip şekli, kahramanlarla etraf arasında kurmak istenilen alakalar,
6384. hadiseler üzerinde duruş tarzı ve bazı müşahede sızıntıları ile eski hikayelerden de çok ayrılırlar. **İnsan**
6385. **taliine açılış** Vak'aların çoğunun esasını, tesadüflerin yardım ettiği aşklar yapar. Fakat, ikisinde de
6386. bazan çok bakir inezvulara temas edilir. Midhat Efendi'nin "Mihnetkeşan"ı bu cinstendir. O devirde fuşu
6387. göreneğe uyarak kayıtsız ve şartsız mahkum edeceği yerde, fahişeye
6388. acıyan ve onun derdini paylaşmak isteyen bir eser, velev ki dışarıdan alınmış bir tesirle
6389. yazılmış olsa bile, yine mühimdir. Çünkü onunla edebiyatımıza yeni bir tema gelmiş olur. Acıma hissi,
6390. kökünü dinden alan bir ahlakın ötesine geçer. Bu manada bakılırsa "Mihnetkeşan" sadece
6391. mevzuuyla, bizde insani ahlakın ilk uyanışı ve istiklalidir. **Müsameretname** Emin Nihad Bey, buna benzer
6392. bir şey getirmemiştir. Fakat garpla münasebetlerimizin az çok derinleştiği bir devrin,
6393. hikayeci muhayyilesine ilk ilham edeceği şeyler olan iki mevzuu da kaçırmamıştır.
6394. Bunlardan birincisi, -icat kabiliyeti sadece satıhta çalışan bir eser!- Müslümanları Hristiyan etmeğe
6395. çalışan bir Avrupalı kadının çapraşık oyunlarından son dakikada kurtulan bir Türk gencinin
6396. hikayesidir. İkincisi ise, İngiltere'deki tahsili esnasında bir İngiliz kıızıyla sevişen bir Türk kaptanının
6397. başından geçenlerdir. Birinci hikaye, hakikaten avamfiribane bir vak'a ile, o zamanlar yavaş yavaş
6398. cemiyetimizde bir mesele olmağa başlayan ve aile felaketlerine sebep olan Beyoğlu hayatına girer.
6399. İkincisinde ise, Türk memleket dışına çıkar; fakat ne kadar gözleri kapalı olarak! Ne Londra, Londra'dır, ne
6400. İngiltere İngiltere. Bununla beraber ne olsa bu hikayede örf ayrılığı, dış alem tasviri, kızın
6401. babası ve akrabası gibi ikinci, üçüncü derecede şahısların portreleri, hatta hususiyetleri, edebiyatımızda
6402. başlangıç sayılabilecek şeylerdir. Muharririn, bu mevzuun istisnailiğine mühim bir dava
6403. gibi bakmasının sebebini anlamak güçtür; muhtemeldir ki, garpla bu ilk temas devirlerinde
6404. gençlerimizin dikkatini çekmek istemiş olsun. Belki de sadece zihni bir seyahati, bir ufuk
6405. değiştirmeyi istemiştir. Bunlar gibi, sırf acemilik yüzünden ancak bu şekilde verilmiş şahsi bir macera da
6406. olabilir. Şurasını da söyleyelim ki muharrirlerimize bu cinsten mevzuları veren sadece içtimai realite
6407. değildir. O zamanki hayatımızda Hristiyanlaşan veya Hristiyanla evlenmiş olan Türk, yüzüncü derecede
6408. bir mesele dahi olamazdı. Fakat henüz hayatın telkinlerini kabul edebilecek bir seviyede olmayan
6409. muharrirlerimiz elbette ki göze derhal çarpan bazı muvazaaları benimseyeceklerdi. Yahut da eski halk
6410. hikayeleri gibi tesadüflerin yardım ettiği aşk vak'alarında kalacaklardı. Bunların çoğunda
6411. kahramanların ikisi birden esirdir, yahut yalnız biri esirdir; bazen da komşu çocukları birbirini sever.
6412. Emin Nihad Bey'in kahramanları adeta otomatlar gibi, içleri boş olarak sevişirler. Hiçbir psikolojik
6413. realiteleri yoktur. Yeni girdiğimiz alemde uzun zaman bunun böyle devam eylediğin göreceğiz. Enebi
6414. kadın ile sevişme konusunun, İstanbul'da geçen bir tekrarı olana fakat teknik itibarıyla

6415. Emin Nihat Bey'den çok daha üstün olan "Salon Köşeleri"nde de aynı boşluğa tesadüf
6416. ederiz. "Müsameratname" üzerindeki bu kısa tahlilimizi, muharririn vakaların
6417. tertibinde o zamanki imparatorluğun geniş coğrafyasından istifade
6418. ettiğini, diğer taraftan bazı gayri tabii harem eğlencelerine varıncaya kadar, zamanının yaşayış
6419. tarzını az çok aksettirdiğini de burada söyleyerek bitirelim. **İkinci büyük tem: Esaret meselesi**
6420. Esaretin yeni gelişen hikayede mühim bir unsur olarak alınmasında, yabancı erkeklerle hür kadınlar
6421. arasındaki kaç-göçün tesiri vardır. Fakat bu, tek başına meseleyi izah etmez. İlk örnekler
6422. karşısında alelacele başlayan bir edebiyatta yerli hayat, zaruri olarak en göze çarpan müesseseler ve
6423. modalarını muharrirlere cebredecekti. Esirlik, o zamanki hayatımızın bu cinsten romanesk
6424. gelişmelere belli başlı en müsait müessesesiydi. Çok küçük yaşında köy veya kabilesinden zorla
6425. kopararak pazar pazar dolaştırılan, kırbaçla, zulümle terbiye edilen ve sadece müsait bir para mukabilinde
6426. bilinmeyen bir talihe teslim edilen zavallıların macerasında iptidai bir romanın bütün unsurları
6427. kendiliğinden vardı. Ahmet Midhat ve Abdülhak Hamid, bu macerayı kendi hayatlarında
6428. bir aile mirası olarak dinlemiş ve tanımışlardı. Bu itibarla Abdülhak Hamid'in "Validem" adlı büyük
6429. manzumesi, bütün bir neslin müşterek olduğu bir hislilik ile doludur. Bu duygu
6430. Hamdullah Suphi'nin "Annemin derdi" şiirine kadar gelir. Bununla beraber bu temin bu ilk muharrirlerimiz
6431. tarafından sadece hissi bir mevzu olarak alınması, üzerinde dikkatle durulacak bir meseledir. İçtimai
6432. hayatta tarih boyunca yaptığı tesirleriyle ayrıca mütalaa edilmesi lazım gelen bu müesseseler, şark hikaye ve
6433. masalını ötedenberi beslemişti. "Binbir Gece" başta olmak üzere şark hikaye ve masallarının çoğunda,
6434. pazardan satın alınan esir veya ayrıldığı sevgiliyi bulmak için kendisini cariye gibi satılığa
6435. çıkartan sultanlar vardır. Bu kadar zengin ve hüznünlü tarafı bulunan böyle bir mevzu, bu kadar yerli
6436. ve köklü imkanı ilk hikayecilerimiz kayırmayacaklardı. Kaldı ki, hayatta mevcuttu. İlk ve acele denemeler
6437. olarak onlarla yapıldı. "Müsameratname"de, "Letaif-i rivayat"ta, "İntibah"ta, "Sergüzeşt"te, "Zehra"da esir kadın veya
6438. erkek hikayesi daima vardır. İlk tiyatrolarımızın çoğunun eşhasını o yapar. Bu, ancak Edebiyat-ı Cedide
6439. romanıyla ön safhadan çekilir. "Aşk-ı Memnu"un Beşir'i, bu romanın Boğaziçi feerisinde, tıpkı bazı Rönesans
6440. tablolarındaki egzotik çehreler gibi görünür. Hiçbir şey, onun bu romanda oluşu kadar manalı olamaz.
6441. Filhakika, Halid Ziya'nın sanatında bu ölüm muharririn cemiyet hayatımızın mühim bir parçası için
6442. bulabildiği tek semboldür denebilir. Filhakika daha o devirde bu cins insan ve tali aramızdan
6443. çekiliyordu. Hülâsa bu ilk nesil romancıları yazdıkları eserlerde bu müessesenin bütün imkanlarını
6444. görmüyorlar, bir taraflı kalyonlardı. Filhakika romancıların hiçbiri esirliği, hayatımızda rol
6445. oynayan tarafıyla, erişme ve ikbal hırsı ile almazlar. Hakikatte erkek, kadın birçok insan için esaret
6446. eski rejimde hatta yetmiş, seksen sene evveline kadar, bir nevi ikbal yolu idi. Osmanlı sarayında vezir,
6447. damat bir yığın köle vardır. - Abdülmecid devri ricalinin birçoğu Hüsrev Paşa yetiştirmeleridir -.
6448. Kadın esirlere gelince, en iyi izdivacı çok defa onlar yaparlardı. Ta Abdülhamid
6449. devrine kadar cariyelerinin güzelliği, okur yazarlığı ile meşhur konaklar
6450. vardı. Öyle ki, son devirlerde tanınmış hanım efendilerin çoğu, Osmanlı ve Mısır saraylarıyla bu
6451. konaklardan gelirdi. Bu itibarla işin ters tarafı da, yani çocuk yaşında vatanından zorla ayrılmış, yabancı
6452. ellere satılmış, dayak yemiş, hakaret görmüş bu insanlarda, kökleşen erişmek hırsı, tahakküm
6453. etmek arzusu, bunların tatmini için giriştikleri sinsi mücadele, aralarındaki garip tesanüt, sonradan
6454. getirdikleri hisim ve akrabalarını - çünkü bu esirlerin mensup oldukları kavim ve kabileye göre talileri çok
6455. değiştirdi; Kafkas kabilelerinin çoğu, içlerinden çıkanları takip ediyordu: esirciler için
6456. bu ayrı bir kazançtı. - Getirmek ve yerleştirmek gayretiyle, kadın ve erkek ayrı ayrı talihleriyle bir romancı
6457. için çok değişik ve zengin imkanlardı: Kaldı ki bunların içinde cinsi hayatlarına kast edilmiş
6458. biçareler de vardı. Diğer taraftan bu müesseseler sayesinde tıpkı bir saray gibi evde kıskanç bir ana baba
6459. otoritesini muhafaza edebiliyorlardı. (74) Bu yollardan, yürümek şartıyla hem Stendhal'in psikolojik
6460. dünyasına, hem Balzac'ın o geniş sosyal anketine girilebilirdi. Yazık ki tecrübesizlik Amerika'daki esirlik
6461. muharebesinden (74) Bu hususta ev, hemen hemen sarayı taklit ediyordu:
6462. Ahmed Midhat Efendi'nin romancı olarak kaleminden çıkmış çok dikkate değer nadir sözlerden biri
6463. Rakım Efendi'nin ihtiyar kalfaya ... demesidir. Avrupa edebiyatlarına akseden heyecanın serpintisi,

6464. romanesk edebiyatın en esaslı cevheri sanılan ağlamalı bir mevzuun el altında bulunuşu ve bilhassa
6465. bu ilk yenilenme devrinin tek fikri kılmıdaticısı olan hürriyet fikrine en
6466. rahatça yanaşabilmek imkanı, romancılarımızı işin sadece teessüri tarafına sevk etti. **Zihniyet**
6467. **farkları** Ahmed Midhat'ın "Felatun Beyle Rakım Efendi" romanı, memlekette Tanzimat'la başlayan züppe ve
6468. köksüz insanla, memleket şartlarının yetiştirdiği hakiki münevver arasındaki farkı göstermek istiyen
6469. bir romandır. Onunla başlayan örf ve adet mücadelesi Hüseyin Rahmi'ye ve Halid Ziya'ya kadar devam
6470. eder. Namık Kemal'in "İntibah"ı bu mevzuun başka, türlü ele alınışıdır. Burada vakta örfler
6471. karşılaşmaz. Fakat sakat ve hissi terbiyenin fena neticeleri görülür. Realist olmak iddiasında bulunan
6472. "Araba sevdası" bir taraftan alafrangalığın, diğer taraftan da yine hissi terbiyenin
6473. hicvidir. Bu cins eserlerin arasına "Mai ve siyah"ı da katmak mümkündür. **Teessüri hayatın**
6474. **tek romaneski** Fakat Türk romanının bu devirde asıl örgüsünü teessüri mevzular yapar. Bu romanların
6475. bazılarına büyük aile felaketleri girdiği gibi, - "Taaşuk-i Talat ve Fitnat"da babasıyla evlenen kız
6476. - bazılarında da verem hastalığının adeta tek başına bir kader olduğunu görürüz.
6477. Halid Ziya'nın "Nemide"sine varıncaya kadar, bu hastalık, roman ve hikaye nevinin ve bazı sahne
6478. eserlerinin bir nevi yardımcı, yahut hemen hemen oyunu yüklenen en mühim taşıdır. Burada da cemiyete
6479. ait bir realitenin, edebiyata herhangi bir realizm endişesinden uzak, adeta hissi bir moda halinde girdiğine
6480. şahit oluruz. Filhakika o zamanın İstanbul'unda verem, belli başlı realitelerden biriydi. Yirmi sene fasıla ile
6481. iki hükümdar, Mahmud II ile Abdülmecid Han veremden, ölmüşlerdi. Sıhhi şartları bozuk, kadınla erkek
6482. arasındaki münasebeti tanzim edilmemiş, gittikçe hissileşen bir şehirli musikisinin telkinleri ile
6483. duyguları kırbaçlanan halk hayatında ise bu hastalık bütün dehşetiyle etrafi kasıp kavuruyordu. Halk
6484. muhayyilesi, bu hastalıkla aşk arasında garip bir yakınlık bulmuştu ki bugün bile Orta Anadolu halk
6485. türkülerinde - mesela, bir oyun havasının ... nakaratı gibi - aksi devam etmektedir. Devrin çok defa
6486. ağlamalı mevzular peşinde koşan edebiyatı ister istemez bu mevzuu benimseyecekti. Fikirleri itibariyle
6487. o kadar dinç olan ve üslup sürçmelerine rağmen, hakikaten erkeğe bir edebiyat yapmağa çalışan
6488. Namık Kemal bile bu modadan kurtulamamıştır. Onun "Zavallı çocuk" ve "Celaleddin-i Harzemşah"ının bazı
6489. hissi sahnelerini ikinci el romancılarımızın eserleri devam ettirir. Şurasını da söyleyelim ki, dışardan
6490. gelen kötü örnekler de bu havayı besler. Sefalet, terk edilmiş kadın, ümitlerinde aldatılmış kız, hatta
6491. veremli hasta, ondokuzuncu asır ortalarında, romantizmin serpintisi olan edebiyatlarda mühim bir yer
6492. tutar. Nabi-zade Nazım ve Sezai Bey gibi, Türk hikayesini realizme doğru götürmek isteyenlerde bile bu cins
6493. kederli mevzularda ısrar ön safta gelir. Sami Paşa-zade Sezai'nin "Sergüzeşt"inde bu hissi unsura henüz çok
6494. mütereddit bir "realism" arzusuyla, kibar ve sanatkarane, hatta Avrupalıca bir hayau aksettirmek endişeleri
6495. karışır. Yine bu romandaki konuşmaların bazılarında adeta Servet-i Fünun edebiyatının o şairane ve solgun
6496. hissiliği vardır. **Realizm ve natüralizm tecrübeleri** Nabi-zade'ye gelince "Kara Bibik"
6497. hikayesiyle realist, hatta natüralist bir köylü edebiyatının - tabii çok iptidai - bir nümunesini veren bu muharrir
6498. bazı eserlerinde, bilhassa "Zehra"da içtimai muhitte irsiyeti, insan kaderinde başlıca amiller olarak
6499. gösterecek kadar ileridir. Doğru istenirse 1880 -1895 senelerinde Türk edebiyatında yeni bir devre doğru
6500. hazırlık vardır. Ahmed Midhat Efendi, yeni öğrendiği Fransızcasını Zola'nın "Therese Raquin"inde tecrübe
6501. eden Muallim Naci Efendi, bir asker olduğu halde kendi kendine biyolojiye merak saran, Fransız
6502. natüralizminin akidelerini benimseyen, dinsiz, terakki fikrine inanmış Beşir Fuad Bey,
6503. Namık Kemal mektebine mensup olmasına rağmen, Türk hikayesinin yürüyüşünü
6504. beğenmeyen ve meşhur mukaddimesiyle adeta realizmin esaslarını anlatan Sami Paşa-zade Sezai,
6505. "Kara Bibik"i ve hikaye ye hakkındaki görüşleriyle Nabi-zade Nazım, Namık Kemal'in ölümünden sonra
6506. (1889) neşredeceği "Hikaye" adlı kitabıyla bu hazırlıklara istikamet veren Halid Ziya, hatta
6507. "Muhsin Bey" ve "Şemşa" gibi acıklı iki hikayesine, şiirinin cevherini yapan hissiliğe rağmen
6508. "Araba Sevdası"ndaki görme ve kaydetme, arzularıyla Recai-zade, hep bu yeni edebiyat anlayışını
6509. hazırlıyorlardı. İşte böylece küçük kazançlarla modern Türk hikayesi eski, yerli
6510. hikayelerin basit değişmelerinden yeni ve örneklerine daha yakın bir edebiyata doğru, hiç olmazsa. dış
6511. tarafından hayatı feth eden hamlelerle gider. Bu ilk hikayelerin, tıpkı tiyatrodaki olduğu
6512. gibi ve belki daha fazla çünkü Şinasi, Ahmed Vefik Paşa, Direktör Ali Bey, Teodor Kasab gibi muharrir ve

6513. mütercimlerin az çok tiyatro zevkine veya tiyatro vak'ası icat kabiliyetine sahip olduklarını yukarıda
6514. söyledik - bir takım nakisaları bulunacaktı. Bunların başında, kendi hayatımızı ve insanımızı görememek
6515. zaafını kaydedelim. Tiyatroya da aynı kudretle şamil olan bu noksanı söylemek öbür
6516. eksiklerin sayılmasına ihtiyaç bırakmayabilir. Muharrirlerimiz, yukarıda esirlik bahsinde
6517. söylediğimiz gibi cemiyet hayatının çok sathi bir müşahadesinde kalıyorlardı. Sanat insanı kaçırıldı mı, geri
6518. tarafı kendiliğinden sökülür. İngiliz, Rus ve Fransız romanının asıl büyük vasıfları insanı
6519. yakalamalarıdır. Bu da kendiliğinden olan bir şey değildir. Evvela bir cemiyet görüşüne,
6520. sonra da sanatkarı ve imkanlarını hazırlayan bir yığın tecrübeye muhtaçtır. Bize ani görünen her
6521. fişkırmannın altında asırlar boyunca devam etmiş bir yığılma, bir içten hazırlanma vardır ki, buna
6522. o cemiyetin kendi hayatına dikkati, yahut insan tecrübesi diyebiliriz. Ayrıca bir kültürün kendi
6523. beynelmileli arasındaki alışverişler ve nihayet sanatların birbirine karşılıklı tesirleriyle idrak edilen, o
6524. sırrına erilemez ve bereketli hazırlanışlar vardır. 1870 ile 1889 seneleri arasında Türk
6525. hikayeciliğini kuran muharrirler - tıpkı tiyatroyu tesis edenler ve daha
6526. sonraları garptan gelen diğer sanatlar veya neveler üzerinde çalışanlar gibi - bu yardımcılarından
6527. mahrumdular. Yaşadıkları cemiyet hakkındaki bilgileri azdı. Cemiyetin hakiki meselelerini
6528. göremiyorlardı. Vakıa, Namık Kemal devlet bünyesinde bir intilabın peşinde idi, fakat istediği
6529. şeyler pek umumi sırada kalıyordu. Hele insan onu, ancak devlet ve millet gibi “yığın” ve “meffhum – varlık”
6530. halinde alakadar ediyordu. Bu demektir ki, hiç alakadar etmiyordu. Ondan daha fazla
6531. halka yakın görünen, romanları ve hikayeleriyle halka okuma hevesi verdiğini iyice bildiğimiz
6532. Ahmed Midhat Efendi'nin de etrafındaki hayatla teması, babacan bir kucaklaşmadan ileri gitmemişti. O,
6533. Rodos'ta menfi iken hapishanedeki mahsuplar için mektep açacak kadar halka hizmet etmeği
6534. sever. Fakat, insanı fert olarak gördüğü şüphelidir. Devrinde bütün Avrupa'da akis bırakan
6535. “La Dame aux Camelias”ın Türkçe mütercimi, insan talihi karşısında şaşırın ve heyecan duyanlardan değildi.
6536. O da Namık Kemal gibi umumi görüyor, toptan iyi niyetlerin peşinde koşuyordu. Diğer taraftan bu ilk
6537. muharrirler büyük, meseleleri çok başka türlü olan, zamanca çok derin ve değişik yüzlü bir kültürün
6538. karşısında olduklarını hiç düşünmeden rastgeldikleri veya hemen devirlerinden seçtikleri örneklerin
6539. benzerini yapıyorlardı. Hiçbir hazırlık onlara yol göstermiyordu. Garp dünyasının o çok müşahhas ölçü
6540. ve zevkinin farkına varan Ziya Paşa “Harabat mukaddemesi”nde eski kültürümüzle garp arasındaki bu
6541. ayrılıktan adeta ürkmüşe benzer. Bu ayrılık ancak zamanla ve terbiye ile ortadan kalkacak bir şeydi. İşte
6542. ilk romancılarımız bu uçurumun üzerinden konuşurlar. Filhakika bu sanatların muvaffak olabilmesi için
6543. güzele ait bütün kıymet hükümlerinin ve en küçüğüne kadar dilin değişmesi lazım
6544. geliyordu. Ayrıca da insanı obje olarak alan bir felsefe ve hayat görünüşünün teşekkülü, bilginin ve
6545. tecessüsün mihverini insana doğru değiştirmesi lazımdı. Yukarda “introspection”un garp tiyatrosunda ve
6546. romanındaki mevkiini söylemiş ve bunun nasıl Hıristiyanlıktaki günah çıkartma ile başladığına işaret
6547. etmişim. Rus romanının büyük vasıflarından birinin - hiç olmazsa Dostoyevski'de – ortodoks
6548. kilisesindeki herkes karşısında günah çıkartmadan geldiğini biliyoruz. Dine ait bu tesis garp hikaye ve
6549. tiyatrosunun psikolojik tarafına bir başlangıç olur. **Tarıftan tasvire** Her medeniyette sanatlar
6550. birbirlerine tesir ederler. Birinin kazancı öbürünün ufku olur ve böylece
6551. kültür tamamlanır, insanın zihni terbiyesi teşekkül eder, Eski şiirimizde minyatür, yazı
6552. ve çini sanatlarının tesirini görmemek kabil değildir. Bazan hendesi, daima mücerret ve mücerrede
6553. kaçmağa hazır bir palet edebiyata yardım eder. Garp sanatı da böyle idi. Bilhassa XIX. asır
6554. romanında Balzac'la beraber başlayan resim tesirini görmemek imkansızdır. Balzac büyük bir portrecidir,
6555. Balzac ev içi anlatmalarında emsalsizdir. Fakat Balzac'tan evvel, garp resim ustaları asırlarca portre
6556. çizmiş ve hatta dini tablolarla bile ev içi resimleri yapmıştır. Balzac, sanatının bu sırrını ifşa
6557. etmese bile, mesela “Mutlak Peşinde”yi okuyanlar onun Hollanda ve Flaman resmine neler
6558. borçlu olduğunu görürler. Bu alış veriş büyük romancının bir çok eserlerinde derhal görülür. Balzac
6559. gördüğü şeyler için ... derken resmin terbiye ettiği bir hafızanın imkanlarıyla konuşuyordu.
6560. Kaldı ki dil buna hazırlanmıştı; renkleri, etraftaki havayı, hacimleri, jestleri yakalıyor ve
6561. ifade ediyordu. Dil veya zihin müşahhasın terbiyesinden geçmişti. Divan şiirinden

6562. ve son vakanüvislerle resmî kalemlerden gelen Türkçede bu imkanlar henüz aranmamıştı. Burada ilk
6563. hamlenin Namık Kemal'den geldiğini gördük. Yeni nesirle ve yeni nevirle açılmağa çalıştığımız bu
6564. harici alemden Namık Kemal bize tabiatı, Ahmed Midhat Efendi ehli hayatı - tabî çok acemice ve muayyen bir
6565. nisbette - vermeğe çalışırlar. “İntibah”la «Cezmi» nin arasında Türk nesri harici alemin ilk büyük
6566. tecrübesini yapar. Her iki eser de tam tasvire belki erişemez. Tıpkı Ahmed Midhat ve Recai-zade'de olduğu
6567. gibi “Cezmi”de çok defa tarifte kalmasına rağmen yine aralarında büyük fark vardır. “Cezmi”, bazı
6568. tasvirleri ve portreleriyle garba daha yakındır. Şark şiirinin unsurlarından yine bolca istifade
6569. etmesine rağmen geniş çizgi değilse bile muayyen duruşlar “Cezmi”nin üslûbunu değiştirir.
6570. Bittabi burada da şiirin yerini şairane, duygunun ve ihtirasın yerini hakiki dilini bulamadığı
6571. için «hissilik» alır. Bunun sebepleri üzerinde daha ileride duracağız. İyi okunmadığı için bu ilk nesil
6572. romancılarının en olgunu gibi gösterilen Sami Paşa zade'nin “Sergüzeşt”inde aynı acemilikleri daha açık
6573. olarak görürüz. “Sergüzeşt”te Erenköy'deki köşkün salonu, bu salondaki resimler, Fatih ve Napolyon
6574. resimleri, anne, baba, kızkardeş ve erkek çocuğun bu salonda gece oturuları insana ister
6575. istemez lisan metodlarının o herkesi bir işle meşgul eden levhalarını hatırlatır. Bu
6576. dikkatlerimize kadınlı erkekli hayatın yokluğunu, tanışma ve sevişmenin kafes arkasından
6577. veya mektupla olduğunu, bütün bunların ferdi hayatta yarattığı eksiklikleri ilâve edersek ve
6578. harici alemin tasvir hususunda dilin ve göz sanatlarının yardımından mahrum olduklarını tekrarlısak
6579. ilk Türk hikayesinin şartlarını saymış oluruz. **V TENKİT VE DENEME** Eski edebiyatımızın büyük
6580. noksanlarından biri şüphesiz fikir tarafının kıtlığıydı. Aynı dini ve hatta sünni akidenin hiç
6581. değişmeden asırlarca devamı, ona aksülamel yapan tasavvufun kendinden evvelki din ve
6582. medeniyetlerden alacaklarını aldıktan sonra muayyen şekillerde kabuklaşması ve bir takım
6583. inceliklerin getirdiği ayrılıklardan öteye geçmemesi fikir hayatını dondurmuş gibiydi. Hatta dini
6584. meselelerde bile, karşılaştıkça kültürlerin zaman içinde yaptığı o büyük terkiplerin- mesela Şiiilik, Alevlilik
6585. gibi - dışında bir hareket görülmez. Böyle bir muhitte şüphesiz sanat dahi hayat kadar durgun olacak ve
6586. üzerinde, onunla münasebeti olan bir şey gibi durulmayacaktı. Bütün mesleklerin ve işlerin geçmişi
6587. büyüklerden bir piri bulunan, çerçevesi sanki ezelden hazırlanmış bir hayatın içinde büyük ve küçük
6588. sanatlar yarı kudsiyet kazanmış, şekil ve ananeleriyle sürüp gidiyordu. Müslüman şark
6589. sanatlarının devamını zaman zaman kıran içten değişmeler ve üslup tesalüpleri de hiçbir fikir
6590. hazırlığı olmaksızın, ya daha eskilere dönmekle, yahut da “içtimai” hadiselerin tazyik ve
6591. yardımıyla adeta kendiliğinden gibi oluyordu. Öyle ki bazı teknik dikkatler ve
6592. hükümlerden başka sanat eserlerinin üzerinde konuşulmazdı. Nitekim Latifi ve Aşık Çelebi gibi
6593. “Tezkire-i Şuara”larda bu cins teknik münakaşalara ve Thibaudet'nin “şifai tenkit” dediği şeyin örneklerine
6594. tesadüf ederiz. Bazan Seyh Galib'in «Hüs n ü Aşk» mukaddimesinde olduğu gibi bu tenkit ve
6595. hükümlerin daha şahsileştiği de olurdu. Fakat hiçbir zaman sanat, hayatın içinde tek başına bir mesele
6596. gibi alınmamış, onun insanla, cemiyetle münasebetleri üzerinde kadim Greko-Latin dünyasında,
6597. Rönesans'dan sonraki Avrupa'da olduğu gibi durulmamıştı. Bu tenkit yahut teknik dikkatlerin daha ziyade
6598. şiire ve bilhassa Arap ve Fars aruzunun çok evvelden teşekkül etmiş kaidelerine göre yapıldığını, hele
6599. nesre ait ve bilhassa kompozisyonu göz önünde tutan bir tenkidin hiç bulunmadığını da
6600. tasrih edelim. Tanzimat bizatihi tenkit fikrinden doğmuş bir hareketti. Onunla
6601. başlayan yeni edebiyat da ister istemez tenkide dayanacaktı. Nitekim ameliyesini daha ziyade
6602. prensipler üzerinde yapan Şinasi'nin eseri herhangi bir örneği taklitten ziyade;
6603. tenkidin hız verdiği bir eserdir. Fakat Şinasi geçtiği yoldan ziyade, vardığı
6604. neticeleri bize veren insandır. Bu itibarla onda ebedi nevi olarak tenkide ancak
6605. “Fatin tezkiresi”nin ikinci tab'ını ilan eden fırkasında tesadüf ederiz: Buna mukabil
6606. hemen her makalesi içtimai tenkitti. Bununla beraber bu ilk devirde “Mebhuse'tü'n anha” meselesinde dil
6607. bakımından dahi olsa tenkide ilk maruz kalan Şinasi olduğu gibi muarızına verdiği cevaplarda
6608. ister istemez kendisi de tenkit yapmış oluyordu. Ondan sonra gelen ilk yenilenme şairleri ve
6609. muharrirleri şiir ve edebiyat hakkındaki fikirlerini, bir nevi “essai” diyebileceğimiz müstakil makalelerle
6610. anlattıkları gibi, Fransız romantiklerinin de sık sık başvurdukları beyanname mahiyetindeki

6611. mukaddimelerle de söylüyorlardı. Namık Kemal, Ahmed Midhat Efendi, Hamid Recai-zade,
6612. Sezai Bey bilhassa mukaddimelerinde, yapmak istedikleri şeyi okuyucuya anlatırken edebiyatımız
6613. hakkında toplu görüşlerini söylemek fırsatını buldular. Namık Kemal'le Recai-zade edebiyatımıza kendileri için
6614. getirdikleri mektup tarzını bu iş için kullandılar. Bu sahada ilk anılacak muharririmiz
6615. Namık Kemal'dir. Onun, daha Avrupa'ya gitmeden evvel "Tasvir"de çıkan "Edebiyatımız hakkında bazı
6616. mülâhazalar" makalesi bizde sanat ve fikir sahasında ilk ciddi hatta Şumullü teklifleri taşıyan bir yazıdır.
6617. Fakat Namık Kemal yalnız yol açmakla kalmaz; kendisini yeni neslin üstadı
6618. yapan bir yığın tenkit eseri ve deneme daha verir. Bunlar arasında "Hadika"da çıkan ilk büyük "Tiyatro"
6619. makalesiyle, "Celal mukaddimesi"ni, tam olarak elimizde bulunmayan "İntibah" mukaddimesini,
6620. "İrfan Paşaya Mektup"unu, Takib ve "Tahrib-i Harabat"ları, Ekrem Bey'in "Mes Prisons" (Mahpusluk hayatım) tercümesi
6621. hakkındaki tenkidini, Ekrem'e, Hamid'e, Sezai Bey'e ve Ebüzziya'ya yazdığı birçok
6622. mektupları sayılmalıdır. İlk saydığımız "Celal mukaddimesi"nin getirdiklerini tiyatro
6623. bahsimizde gördük. "İntibah" mukaddimesi de tıpkı onun gibi roman nev'ini memlekete
6624. az çok şart ve hususiyetleriyle tamtır. Öbürlerinde ise eski şiirin estetiğine hücum
6625. ederek ideali olan yeni sanatın çerçevesini çizer. İleride üzerinde geniş bir şekilde
6626. duracağımız bu tenkit makalelerinde ve denemelerde Namık Kemal'in ortaya attığı tekliflerin
6627. hepsinin doğruluğunu kabul ne kadar mümkündür? Namık Kemal hiçbir vakit sağlam bir zevk
6628. ve hüküm sahibi olmamıştır. Şiiri anlayışı epeyce sakattı. Ne tam garplı, ne de şarklıydı. Türk
6629. şiirini İran şiirinin tesirinden kurtarmağa çalışan bu idealistin ona Arap şiirini örnek olarak gösterdiği
6630. bile olur. Edebiyatı cemiyetin ve onun gayelerinin emrine verme hususundaki ifratı, Nedim
6631. gibi büyüklüğünü kendisi bile takdir ettiği, belki de en orijinal şairimizin sanatını
6632. küçümsemesine, bilhassa yermesine sebep olur. Bütün bunlara rağmen Divan edebiyatının klişeleşmiş
6633. hayal dünyasına, mücerret alemine ilk büyük itiraz ondan gelir. Yine kronoloji sırasıyla Türkçe üzerinde
6634. ikinci büyük düşüncü Ziya Paşa'nın "Şiir ve inşa" makalesidir. Nesrimize ve şiirimize örnek
6635. olarak halk şiirini gösteren Ziya Paşa bu makaleden soma edebiyat ve sanattan uzun zaman bir daha
6636. bahsetmemiş, yalnız "Harabat" mukaddimesinde muhtelif serlevhalar altında garp dünyasının şiir ve sanat
6637. telakkisi ile bizimki arasında bulunan farkı anlatmış, eski şairler üzerinde durarak adeta bir
6638. kıymetler muhasebesini yapmıştır. "Harabat mukaddimesi" ile "Şiir ve inşa" makalesinin birbirine zıt tarafları
6639. vardır. Bu iki muharrirden sonra Abdülhak Hamid'in yukarıda adı geçen "Duhter-i Hindu"
6640. mukaddimesini, Recai-zade Ekrem Bey'in üçüncü "Zemzeme mukaddimesi" ile "Takdir-i Elhan"ını sayacak
6641. olursak, Namık Kemal mektebinin tenkit ve denemedeki çalışmasını hülâsa etmiş
6642. oluruz. Bunlara Ahmed Midhat'ın bazı romanlarının mukaddimelerini de ilâve etmek lazım gelir.
6643. Filhakika Sami Paşa zade Sezai Bey'in "Küçük Şeyler" mukaddimesi daha sonraki faaliyetlerin müjdecisidir ve
6644. görüş tarzıyla Namık Kemal, Hamid neslinden ayrılır. 1876'dan sonra yetişenler arasında
6645. Beşir Fuad Bey'in "Hugo" ve "Voltaire" adlı iki tercüme ve ictibas şeklinde biyografisi, yine
6646. Beşir Fuad Bey'le Muallim Naci ve Ahmed Midhat arasındaki mektuplaşmalar, Nabi-zade Nazım'ın meşhur
6647. makalesi, Halid Ziya'nın "Hikaye", adlı kitabı Sezai Bey'in eserine bağlıdır. Bu muharrirler az çok
6648. daha realist bir edebiyatın peşinde idiler, hatta, Beşir Fuad Bey daha ileriye giderek şiiri ve şiir
6649. terbiyesini itham ediyor, sadece ilmi zihniyetle yazılmış eser istiyordu.
6650. İntihar ederken, can çekişme esnasında duyduklarını kaydetmekten çekinmeyen ve
6651. cesedini Tıbbiye'ye hediye eden bu ilim mistiği ayrıca "İlim" ve "Beşer" adlı iki
6652. kitap da bırakmıştır. Yine bu senelerde Mizancı Murat Bey'in kendi gazetesinde bazı tenkit makaleleri
6653. neşrettiğini kaydeder, başlangıçta Hamid'in sonra Ekrem Bey'in muhtelif eserleri üzerinde
6654. çıkan gazete münakaşalarını hatırlatırsak tenkit nev'inin yenilik edebiyatımızın bu ilk
6655. devrindeki gelişmesini tamamlamış oluruz. Böylece sadece iptidaî şartlar ile bazı sanatları
6656. tanıtmak ve bazı ananeleri inkara başlıyan Türk tenkidi, hayat karşısında sarih vaziyeti olan
6657. muayyen bir sanat anlayışını memlekete sokar. **Şinasi'nin yanı başında ZİYA PAŞA HAYATI**
6658. **Harabattan Mabeyne** Galata Gümrük katiplerinden, Feridun Efendi'nin oğlu
6659. Abdülhamid Ziyaeddin Bey(75) 1825 (1241) senesinde İstanbul'da doğar, Beyazıt rüştiyesinde okur, Arapça ve Acemceyi

6660. hususi hocalardan evde öğrenir. Çok genç yaşta şiire başladığını, ihtiyar bir lalanın tesiriyle aşık şiirini ve
6661. şairlerini sevdiğini, fakat daha sonra her halde, on beş on yedi yaşları arasında girmiş olduğu Sadaret
6662. Mektubi kaleminde tanıdığı tezkireci Fatin Efendi'den aruzu öğrendiğini "Emile"
6663. mukaddimesinde bizzat kendisi söyler. Bu kalemde iken devrin büyük münşileri ve şairleri ile
6664. tanışır, bazı şiirleri ve zamanının harabat alemlerine çoşkunca iştiraki ile şöhret kazanır. (75)Hayatı için:
6665. *İbnülemin Mahmut Kemal İnal, «Son Asır Türk Şairleri» (ve kaynakları) İhsan Sungu, «Tanzimat ve Yeni Osmanlılar»,*
6666. *Maarif Matbaası İstanbul 1940. Eserleri: Şiirleri ilk defa olarak damadı Hamdi Paşa (o zaman henüz*
6667. *binbaşı) tarafından «Eş'ar-ı Ziya» adıyla İstanbul'da Mihran matbaasında 1298'de ikinci defa olarak Süleyman Nazif*
6668. *tarafından «Külliyat-ı Ziya Paşa» ismi altında İstanbul'da yeni matbaası 1925 'de basılmıştır. «Endülüs Tarihi»,*
6669. *ilk tab't, I, Takvimhane-i Âmire Matbaası (Mehmed Lebib Efendi nezaretinde) 1276 İstanbul, II, Tercüman-ı Ahvâl*
6670. *Matbaası 1280 İstanbul. «Engizisyon Tarihi», ilk tab't, Ebüzziya Matbaası 1299 İstanbul. «Ziya Paşa'nın Arzıhali»,*
6671. *Gaspar Matbaası 1327 İstanbul. «Veraset Mektupları» (her iki mektup «Veraset-i Saltanat-ı Seniyye» adıyla)*
6672. *Gaspar Matbaası 1326 İstanbul. «Rüya», Gaspar Matbaası 1326 İstanbul. «Rıyanın Encamı» (Moliere'den tercüme*
6673. *Vakit Matbaası 1298 İstanbul. Harabat, Takvimhane-i Amire Matbaası İstanbul. Makaleleri: "Ziya Paşa'nın Hürriyet'teki*
6674. *makaleleri", İstanbul Edebiyat Fakültesi Lisans Tezi, Mes'ûde Örnekol, Türkiyat Enstitüsü "Âvân-ı Tufûliyet*
6675. *hakkındaki makalesi",. Fakat asıl şöhreti 1276'da yazmış olduğu "Terci-i Bend"ledir. Mamafih bu manzumeden*
6676. iki sene evvel Reşid Paşa mersiyesini yazmış bulunuyordu. Sadaret mektupçusu olan
6677. Mahmud Nedim Paşa delaletiyle Mustafa Reşid Paşa'nın teveccühüne mahzar olur. Onun - ve aynı suretle bir
6678. kaside ile intisap ettiği Şeyhülislam Arif Hikmet Bey'in - himayesi ile 1855'de beşinci katip sıfatı ile Mabeyin'e
6679. girer. Bu sıra rütbesi saniye idi. Birkaç yıl sonra üçüncü katipliğe terfi eder(76). Orada
6680. kendisini Fransızca öğrenmeye teşvik eden Mabeyili Feriki Edhem Pertev Paşa'nın teveccühünü
6681. kazanır. «Endülüs tarihi» ile «Engizisyon talih»i tercümeleri bu dostluk sayesinde. Mabeyin'e girişi ile harabat
6682. alemlerinden çekildiğini Ebüzziya söyler. Ziya Bey'in Mecid devrinde Mabeyinde hiçbir siyasi
6683. hareketine rastlamayız. Adı siyasi hadiseler Abdülaziz'in cülusundan sonra karışır. Daha
6684. veliahtlığında teveccühüne mazhar olduğu genç padişaha verdiği cülus kasidesi bu
6685. teveccühü arttırmış onu ön safta gözdeler arasına sokmuştu. Abdülaziz'in ilk saltanat aylarındaki
6686. hareket ve islahat sabırsızlığını ve Babialî'nin vesayetinden kurtulmak arzusunu Ziya Bey'in
6687. şüphesiz diğer gözde mabeyincilerle, bilhassa Sadrazam Fuad Paşa'nın sakalını okşadığı için saraydan
6688. çıkarılan Muhtar Bey'le beraber - Ali Paşa aleyhine çevirmeğe çalıştığı aşıkardır. Filhakika bütün kaynaklar
6689. Ali Paşa'nın 1861'de Sadareten azli meselesinde onun mühim bir rol oynadığında az çok birleşirler.
6690. Aşağı yukarı ilk biyografi olan Ebüzziya Tevfik ise bu hususta hepsinden kafidir. "Yeni Osmanlılar tarihi"ne
6691. göre Ziya Bey, padişahın Ali Paşa'ya karşı akrabasından olan Ziver Paşa'yı Emirül-hac yaptırdıktan sonra
6692. ayrıca da parasızlığından bahsederek kendisine bin beş yüz kese akçe atıye
6693. ihsan edilmesini istemesi üzerine artan hiddetinden istifade ederek "onu azil" ve «yerine o
6694. tarihte Suriye meselesinden dolayı iki senedir Şam'da bulunan Fuad Paşa'yı nasb» ettirir. Bu
6695. muvaffakiyetten ümitleri artan Ziya Bey bununla yetinmemiş ayrıca da Fuad Paşa'ya eski dostluklarını
6696. bırakarak gizlice kendisiyle elbirliği etmesi teklifinde bulunmuştur. Bu teklife paşanın
6697. verdiği küçümseyici cevap üzerine bu sefer onun azline çalışmağa başlayınca Mabeyinden
6698. çıkarılmıştır. Ziya Bey'in bu azil ve nasip işlerinde rolü ne olursa olsun Babialî'ninbu tarihten itibaren
6699. genç gözdeyi şiddetle takip ettiği ve İstanbul'dan (76)Bütün kaynaklar ve bilhassa Ebüzziya Ziya Bey'in
6700. mabeyinden ayrıldığı sırada üçüncü katip bulunduğunu söylerler. Devlet Salnamesi'nde ise ayrılış tarihi
6701. olan 1279'a kadar dördüncü katip olarak görülmektedir. Muhtemeldir ki cülusu müteakip üçüncü
6702. katipliğe yükseltilmiş ve yine o sene içinde saraydan ayrılmış olsun. uzaklaştırmağa
6703. çalıştığı muhakkaktır. Şurası da var ki Ziya Bey padişahla olan münasebetini daima devam ettirmiş ve
6704. onun teşebbüslerini Abdülaziz Han da hemen hemen cevapsız bırakmıştır. Diğer taraftan Ziya Bey de
6705. paşalara karşı susmamış, daima devrin çok müsait olan meselelerini onların aleyhine
6706. kullanmıştır. İlerde bütün safhalarıyla göreceğimiz bu mücadelenin esası Sultan Abdülaziz'in Tanzimatla
6707. Babialî'ye geçen idareyi elinde tutmak için Abdülmecit Han'ın Reşid Paşa'ya karşı kullandığı yeni
6708. devlet adamları yetiştirmek politikasını takibe çalışmasıydı. Midhat Paşa, Cevdet Paşa,

6709. Malimud Nedim Paşa, Ahmed Vefik Paşa, Subhi Paşa gibi Ziya Bey de bu yüzden takip edilmişti. Yalnız onlar
6710. kendilerini daha evvel, Abdülmecid devrine kabul ettirmiş, sabır ve tecrübe sahibi
6711. insanlardı. Mazileri kendileriyle fazla oynanmasına müsaade etmiyordu. Çok genç olan Ziya Bey ise
6712. işe yeni girmişti. Ayrıca ne şahsi serveti ne de padişahın başka kendisini tutabilecek aile münasebetleri
6713. vardı. Üstelik de ötekilerden daha yeni fikirli ve daha ataktı. **Siyasi mücadele** Mabeyinden çıkarılan
6714. Ziya Bey'e ilk verilen vazife Zaptiye müsteşarlığıdır. Fakat Fuad ve Ali paşaların onun
6715. İstanbul'da kalmasını tehlikeli gördükleri için vazifesi on üç gün sonra Atina Sefareti'ne nakledilir. Fakat
6716. Ziya Paşa Yunanistan'ın o esnada ihtilal içinde ve efkar-ı umumiyenin aleyhinde olduğunu bahane
6717. ederek istifa eder. Aynı sene Kıbrıs mutasarrıflığına tayin edilir.
6718. Havasıyla uyuşmadığı bu adada hastalanır ve başına bir yığın felaket gelir; bir çocuğu ölür, kendisi
6719. hastalanır, babasının felçten ölüşünü de bu kederlere yorar. Belki de saraya müracaatı üzerine Meclis-i
6720. Vala azalığı ile İstanbul'a döner. on beş gün sonra rütbesi mirmiranlığın ulâ
6721. sınıfına terfi ile Beylikçi olarak, sarayla vazifesi icabı temas mümkün olan ikinci derecede rical
6722. arasına girer. Aynı sene içinde padişah Bosna teftişine Babıali'nin inha ettiği Afif Bey
6723. yerine onun tayinini isteyecek kadar ona teveccühkardır. Bosna'da işten el çektiği ve
6724. muhakeme altına aldıkları Defterdarın ve Vali Topal Osman Paşa'nın gerek Babıali gerek tesadüflerin garip
6725. bir cilvesi olarak o zaman maliye nazırlığı vazifesini görmekte olan Fazıl Mustafa Paşa
6726. tarafından himaye edildiklerini ve azlı için saraya izin tezkiresi yazıldığını öğrenince daha erken
6727. davranarak bizzat padişaha istifasını takdim eder. Ebüzziya'nın verdiği bu malumata mukabil
6728. aynı vazife ile kendisinden sonra Bosna'ya gönderilen Cevdet Paşa "Tezakir"inde bu istifadan hiç
6729. bahsetmiyerek sadece azledildiğini söyler. Hatta azlin sebebini dahi söylemeden
6730. sadece: ... mısraını zikretmekle iktifa eder. "Maruzat"ta ise Ziya Bey'in "yolsuz ve uygunsuz hareket
6731. ve teşebbüs"ından bahseder. Ziya Bey Abdülhamid devrinde hemen hiç sevilmezdi.
6732. "Maruzat" ise bildiği gibi Abdülhamid'e takdim edilmek için yazılmıştı. Ancak birinci cildini
6733. neşredebildiği külliyatında Paşa'nın hayatı arasından devrin tarihini yazmayı
6734. vadeden Süleyman Nazif merhum «İki Dost»unda maalesef aynı zamanda vaki olan bu azil ve istifa
6735. vaziyetini çok müphem şekilde geçer. Dönüşünde yine irade-i seniye ile evvela Meclis-i Vala'ya, birkaç
6736. ay sonra da Deavi Nezareti'ne (1280 Rebiülahır) tayin edilir. Bu yıllarda Ziya Paşa, hakikaten Sarayla Babıali'nin
6737. arasındaki gizli çatışmanın kalkını imiş gibi bütün darbeler ona gelir. Bir müddet sonra ansızın
6738. Amasya'ya tayin edilir (Recep 1280). Bu sırada bildiği gibi Fuad Paşa sadrazam, Ali Paşa Hariciye Nazırı idi. Aynı
6739. sene içinde Şinasi'nin de doğrudan doğruya bir irade-i seniye ile azledildiğini yukarıda gördük.
6740. Hastalığı dolayısıyla mevsimin biraz hafiflemesini beklemek için istediği izin bile kendisine
6741. verilmemiştir. Kendi ifadesine göre yine İstanbul'da tertip edilmiş bir suistimal şikayeti üzerine
6742. 1865'de (Recep 1282) Canik Mutasarrıflığına nakledildi. 1866'da tekrar Meclis-i Vala'ya aza oldu (Cemadiülula
6743. 1283). Bu sefer Ziya Paşa, Babıali'nin siyasetine açıktan açığa, yani "Muhbir"deki yazıları ile itiraz etti.
6744. Bu, paşaların üçüncü ve efkar-ı umumiye karşısında ilk çatışmasıdır. Münif Paşa'dan Mustafa Refik Bey'e ve
6745. Şinasi'ye kadar Babıali, memurların gazetecilik yapmasını hoş görmemiş ve daha çok hafif yazılar için
6746. onları tevbih ve tecziye etmişti. Ziya Paşa'nın yaptığı ise açıktan açığa muharebe idi. Bununla
6747. beraber belki bu son vaziyette fazla ileriye gittiğini görerek kendisi de korktuğu için, belki de hakikaten
6748. yorgun ve hasta olduğu için Paris'e gitmek üzere Ali Paşa'dan izin ister. Paşa masraftan
6749. bahsederek Paris Sergisine gönderilecek eşya komisyonunda çalışmasını ve böylece
6750. vazife yoluyla bu seyahati yapmasını tavsiye eder. O bu vadin yerine
6751. getirilmesini beklerken ikinci defa Kıbrıs mutasarrıflığına tayin emrini
6752. alır. Fakat bu sefer ki tayinin manası başka idi. Filhakika Namık Kemal de aynı zamanda Erzurum vali
6753. muavinliğine tayin edilmişti (4 Muharrem 1284). Bu tarihte İstanbul'da Yeni Osmanlılar Cemiyeti
6754. çoktan teşekkül etmiş bulunuyordu. Yeni yeni gelişen basın, memleketin geleceği üzerindeki
6755. endişelerini açıkça söylemeğe başlamıştı. Girit, Sırbistan, Mısır meselelerini, istikraz işlerini, iktisadı
6756. bozukluğu ve idaresizlikleri efkarı umumiye karşısında münakaşa ediyordu.
6757. Ziya Paşa da «Muhbir»de neşrettiği makalelerle bu harekete iştirak etmişti. Kıbrıs'a tayini, Babıali'nin,

6758. gayri memnun gazetecileri memleket içine dağıtmak suretiyle basın tazyikinden kurtulmak için
6759. aldığı bir tedbirdir. Bunu bilen Ziya Bey, Kıbrıs'a gitmekten se Mustafa Fazıl Paşa'nın davetini kabul
6760. ederek Paris'e kaçmağı tercih etti (13 Muharrem 1284-17 Mayıs 1867). Esasen hem kendisi
6761. mizacını öğrenmiş, hem de hasmını tanımıştı. İbnülemin Mahinud Kemal Bey,
6762. Ziya Paşa'nın Ali Paşa'dan bir dostunun delaletiyle mülakat talep ettiğini ve orada bilhassa Belgrat ve
6763. diğer Sırbistan kaleleri üzerinde konuştuklarını ve durmadan Paşa'ya ... diye sorduğunu söyler.
6764. "Rüya"sında Ali Paşa'nın Bebek'teki yalısına dair olan satırlar, bilhassa lambadan sigara yakma sahnesi,
6765. belki de bu konuşmalardan birinin bu hayatı esere geçmiş bir hatırasıdır, Ziya Bey'in Avrupa'daki
6766. hayatı, Yeni Osmanlıların yukarıda anlattığımız macerasıdır; ve hemen hemen "Hürriyet" gazetesi etrafında
6767. geçer. Mustafa Fazıl Paşa'nın kendilerine temin ettiği imkanlar ile hayatını düzenler ve
6768. mücadelesine girer. Aralarındaki mukavde mucibince Ziya Paşa'ya ayda iki bin frank maaş veriyordu.
6769. Ziya Paşa'nın fikirlerinde, yahut da kininde sonuna kadar sebat ettiği muhakkaktır. Bilindiği gibi
6770. Mustafa Fazıl Paşa'nın Abdülaziz'le barıştıktan bir iki ay sonra İstanbul'a dönmesi üzerine oldukça
6771. sarpa saran Yeni Osmanlılar davasını Ziya Bey üstüste yazdığı "Veraset Mektupları"nın
6772. neşrederek canlandırır ve bu suretle Cemiyetin, Suavi ve Kani Paşa-zade Rıfat Bey'den gayri
6773. azasının toplandığı "Hürriyet" gazetesinin neşrine Fazıl Paşa müsaade eder. Yine
6774. bilindiği gibi "Hürriyet" in ilk nüshası çıktığı günlerde Babiali ile anlaşmaya karar vermiş olan
6775. Kanî Paşa-zade Yeni Osmanlılar bahsinde anlattığımız kitabıyla Ziya Paşa'ya hücum
6776. eder. Ziya Bey ve arkadaşlarının Suavi ile alakasını kestiğini yukarıda görmüştük. Ziya Bey bu
6777. devirde bilhassa Namık Kemal'le sıkı dosttur. "Hürriyet" gazetesinde Mustafa Fazıl Paşa'nın davasını tutarak
6778. Ali Paşa'ya yaptığı hücumlar, Ali Paşa Mustafa Fazıl Paşa ile tam barıştıktan ve devletin menfaati namına
6779. Hidiv İsmail Paşa'ya karşı, bazı vesikalarını sonradan Ebüzziya'nın "Yeni Tasvir-i efkar" da neşrettiği büyük
6780. mücadeleye girdikten sonra da aynı şiddetle devam eder. Hatta bu mücadeleden vaz geçmemek
6781. için Hidiv İsmail Paşa'nın iş adamı Eflatun Paşa ile anlaşmakta tereddüt bile etmez. Böylece
6782. altmış dördüncü sayısından itibaren "Hürriyet" i tek başına çıkarır. Fakat buna mukabil Abdülaziz Han'a olan
6783. intisabını da bırakmış değildir(77). Hatta o esnada Avrupa'da "İnkılap" (77) Bu arada
6784. Yusuf İzzeddin Efendi'nin kendisine 1000 lira gönderdiği rivayet edildiğini yine İbnülemin Mahmud Kemal Bey'den
6785. öğreniyoruz. *Filhakika bu Şehzadeye bir ara edebiyat dersi vermiş idi.* gazetesini çıkarmakta olan
6786. Mehmed Bey'le Vasıf Paşa'ya karşı şiddetle müdafaa eder. Namık Kemal'in İstanbul'a dönüşünden
6787. sonra da Yeni Osmanlılar'ın Avrupa'da kalan unsurlarıyla (Reşad ve Nuri beylerle), dostluğu
6788. devam eder. Hatta 1870 muharebesi esnasında onlara paraca da yardım ettiğini Ebüzziya'dan
6789. öğreniyoruz, Ziya Paşa bu esnada "Hürriyet" i seksen sekizinci nüshasına kadar Londra'da çıkarmağa devam
6790. eder. Bu arada barıştığı Suavi'nin gazetesinde neşretmiş olduğu Ali Paşa'nın muhakemesi
6791. adlı yazısını gazeteye aldığı için sadrazamın açtığı dava üzerine mahkum olmamak için
6792. avukatıyla mutabık kalarak İsviçre'ye geçer ve gazeteyi orada yüzüncü nüshasına kadar taş
6793. basmasıyla çıkarır. Bu nüshalar ta Bosna seyahatinden beri maiyetinde olan ve Avrupa'ya ona
6794. muhabbeti yüzünden geçen hem dostu, hem açısı Kasap Arif'in el yazısıyladır. Bununla beraber
6795. Mısır meselesinde Ali Paşa'nın İsmail Paşa'ya karşı takındığı vaziyet efkar-ı umumiyyeyi Paşa'nın lehine
6796. çevirmiş bulunuyordu. Bu itibarla Tamamiyet-i Mülkiye meselelerinde o kadar hassas olan halk "Hürriyet"
6797. gazetesini artık eskisi gibi tutmamaktaydı. Bu yüzden yüzüncü sayıda gazeteyi tatile mecbur kalır. Bu
6798. devirde vaziyetin tam bir tablosunu çizebilmek için padişahın İstanbul'a dönüşünden sonra gözden
6799. düşen ve Ali Paşa'nın "Zafername" nin yazılmasına vesile- olan Girit seyahati esnasında sadaret
6800. kaymakamı bulunmasına rağmen yeni yaptırdığı konağı elinden alınmak gibi acayib ve
6801. yersiz muamelelere hedef olan Fuad Paşa'nın Nis'de ölmüş bulunduğunu Ali Paşa'nın Yusuf Kamil Paşa ve
6802. Mehmed Rüşdü Paşa'ların çok oynak müzaheretlerinden başka hiçbir dostluğa güvenmediğini ve
6803. Abdülaziz'in biraz sonra bütün korkunç çizgileriyle meydana çıkacak mizacına tek başına
6804. karşı koymağa çalıştığını hatırlatalım. Ali Paşa'nın ölümü üzerine İstanbul'a gelen Ziya Bey 1872'de (14 Muharrem
6805. 1289) icra cemiyeti reisliğine tayin olunur. Gençliğinden beri tanıdığı ve himayesini
6806. gördüğü Mahmud Nedim Paşa ile aralarında büyük bir sevgi vardır. "Divan"ı, bu alakaya birçok

6807. tazmin, tanzir ve ithafada şahadet eder. Onun için Mahmud Nedim Paşa'nın sadrazam oluşunu
6808. hükümdara verdiği - belki de vatana dönmesine sebep olan - kasidesinde: ... diyerek alkışlamıştı.
6809. Fakat biraz sonra Rumeli şimendiferleri içinde aralan açıldı. Mahmud Nedim Paşa, devletin hakkını
6810. korumak için kendisine muhalefet eden eski dostunu Hirche'den üç yüz bin frank rüşvet
6811. almakla itham etti. Daha sonra da vazifesinden azledildi. Mütercim Rüşdü Paşa sadrazam olunca
6812. Abdülaziz kendisini Hariciye Nazırı yapmak istedi ise de, sadrazam istifaya kadar giderek kabul
6813. etmedi. Nihayet Şura-yı Devlet azalığına tayin olundu. (8 Sefer 1290-1873). Bu seneler, Ziya Paşa'nın
6814. geçimde en sıkıntılı seneleridir. Politikayı bırakmış gibiydi. Namık Kemal'in "İbret"te devam ettiği
6815. mücadeleye hemen hemen yabancı kalmıştı. O Magosa'da iken Ziya Paşa "Harabat"ı basmakla meşgul olur.
6816. Her haliyle gözden düşmüş bir devlet adamı olarak yaşıyordu. Abdülaziz'in tahttan
6817. indirilmesine kadar bu vazifede kaldı. Sonuna doğru Padişahı hal'e çalışanlarla iş birliği
6818. ettiğini ve Velihtla Midhat Paşa arasındaki münasebeti onun idare ettiğini Süleyman Paşa'nın
6819. "Hissi İnkilab"ından öğreniyoruz. Hal'den sonra (30 Mayıs 1876) mabeyin başkatibi oldu. Fakat Namık Kemal
6820. ve arkadaşlarını getirtmek için acele etmesi, hatta Cevdet Paşa'ya göre daha bi'at merasimi
6821. bitmeden sadrazamı bu hususta sıkıştırması üzerine azledildi ve yerine Defter-i Hakani nazırı
6822. Sadullah Bey (sonra Paşa) tayin edildi(78). Kendisinden nakledilen diğer bir rivayete göre Namık Kemal ve
6823. arkadaşlarının İstanbul'a getirilmesi emrini veren padişah'tır. Mütercim Rüşdü Paşa ise ağzından
6824. verilen bu, iradeyi ... cevabıyla reddetmiş ve padişahın bu husustaki acelesini Ziya Bey'den
6825. bilmıştır. Bu acaip huylu sadrazamdan her şey beklenebilir. Şurası var ki Ziya Bey, Mütercim Rüşdü Paşa'yı
6826. "Zafernamesi"nde epeyce hırpalamıştı. 1876 cülusundan beş gün sonra (11 Cemaziyülevvel 1293) Maarif Nezareti
6827. müsteşarlığına tayin edildi. Aynı gün Sultan Aziz intihar etmişti. On üç gün sonra da
6828. Hüseyin Avni Paşa öldürüldü. Ayrıca Namık Kemal'le beraber Kanun-ı Esasi Encümeni'nde çalışıyordu.
6829. Yeniden bir ufuk belirmişti. İkinci Abdülhamid'in ilk günlerinde sarayda teşkil edilen tercüme Cemiyeti'ne
6830. yine eski mücadele dostuyla beraber aza olur, fakat Padişahın, Suavi'nin de bu cemiyete alınması iradesine
6831. itirazda bulunurlar. Bunun üzerine cemiyet feshedilir. Abdülhamid'in hürriyet taraftarlarıyla giriştiği bu
6832. gizli mücadele devrinde hazırlanan Kanunî Esasi'ye Padişah tarafından ilâvesinde ısrar edilen
6833. yüz on üçüncü maddenin, hükümdarın herhangi bir şahsı doğrudan doğruya(78) Bu tayin Sadullah Paşa'ya
6834. Abdülhamid zamanında Sultan Murad taraftarlığı zannı altında bıraktığı için paşanın
6835. sefaretle gönderildiği Berlin'den memlekete dönmesine mani olmuş ve bu ümitsizlik yüzünden, bilindiği
6836. gibi, paşa orada intihar etmiştir. (bk. İbnülemin M. K. İnal, «Son asır Türk şairleri»). nefyedebilmesi hakkının
6837. kabulü bahsinde Midhat Paşa ile araları biraz bozulur. Bu münasebetle Midhat Paşa
6838. aleyhinde: ... kıt' asını yazar. Bununla beraber Eb-i Meşrutiyet - Midhat Paşa'ya, o zamanlar bu gibi isimler
6839. verilir - gerek onun, gerek Namık Kemal'in daima dostu kaldı, Abdülhamid'in Midhat Paşa'yı memleket
6840. dışına çıkarması ile biten bu mücadele esnasında, Ziya Bey'le Namık Kemal'in Askere Hediye cemiyeti
6841. şeklinde başlayan ve sonunda, Asakir-i Milliye Taburları adıyla gönüllü askerlerinin teşkili gibi,
6842. hiç olmazsa adı dolayısıyla Fransız ihtilali'ni taklit zannını veren bir teşebbüsleri vardır ki,
6843. Abdülhamid'in darbe-i hükümetini çabuklaştırdığı iddia olunabilir(79). Abdülhamid, birçok defalar Ziya Paşa ile
6844. Namık Kemal'i etrafından uzaklaştırmasını Midhat Paşa'dan istemiştir. Gerek Berlin - sefirliğine
6845. tayin için saraydan sorulmasını emreden vesikada, gerek Suriye valiliğine
6846. vezirlikle tayininden sonra Midhat Paşa'nın ona nişan istemesi üzerine mabeyinden yazılan tezkereler,
6847. paşanın İstanbul mebusluğuna namzet konulacağı haberi üzerine yine mabeyinden gelen
6848. ve her şeyi sarıh surette anlatan mektup bunu göstermektedir. Berlin sefirliği nedense olmaz.
6849. Nihayet Ziya Bey (16 Zilhicce 1293) vezirlikle Suriye valiliğine tayin edilir. Bu son altı ay içinde
6850. doğru, yanlış, yahut ihtiyatsız bir yığın siyasi hareketleri arasında Kanun-ı Esasi müsveddelerini hazırlamak
6851. gibi mühim bir hizmeti vardır. Ziya Paşa hakkında mabeyinden yazılan tezkereler, Abdülhamid'in
6852. kendisini nasıl bir gözle gördüğünü anlatır. Sarayca Ziya Paşa bilhassa "pek ziyade haris-i ikbal" olmak ve
6853. "bir şey arzusuna muvafık olmazsa onun aleyhinde türlü entrika imali" ile itham olunuyordu. Bu tezkereler
6854. aynı zamanda Midhat Paşa'yı da ikaz mahiyetinde idiler. Nitekim yine (79) Cevdet Paşa, buna
6855. Mevkib-i Hümayun taburları adını verir. Hakikatta Rumeli vakalarının halkta uyandırdığı

6856. *asabiyetin tabii bir neticesi olan bu vatansaver hareketin ne kadar fena idare edildiğini «İki Dost» çok güzel*
6857. *anlatır, s. 55-58. aynı tezkerede «Sadrazam hazretlerinin şu gailleli zamanımızı mevfaniden hali olarak idare-i umur*
6858. *etmeleri dahi bu türlü adamların buradan tebaüleriyle hasıl olacaktır» cümlesi bunu açıkça gösterir.*
6859. *Şurası da var ki Abdülhamid er geç açılacağını bildiği millet meclisinde, ne kalemleriyle hürriyet*
6860. *mücadelesi yapanların, ne de Midhat Paşa gibi Meşrutiyet ilanının mesuliyet ve şerefini üzerine alan*
6861. *devlet adamlarının, zaten Midhat Paşa tek başına kalmış gibiydi, bulunmasını istemiyordu. Sarayın ilk*
6862. *düşüncesi onların uzaklaştırmak ve ilan edilen Meşrutiyeti tek başına benimsernek olmuştur. Filhakika*
6863. *Abdülhamid mutlakiyeti hürriyeti bağrına basmakla başlar. “Üss-i İnkılab”, Padişah'ın etrafında bir*
6864. *hürriyet mistiği yaratmak için yazdırılmıştır. Bu bahse ileride tekrar döneceğiz. Zaten*
6865. *Paşa'nın Suriye valiliğine tayininden biraz sonra hadiseler birbirini takip eder.*
6866. *Midhat Paşa nefy, Namık Kemal tevkif edilir. Süleyman Paşa ise İstanbul'dan vazife ile çoktan uzaklaştırılmış*
6867. *bulunuyordu. Ziya Paşa Suriye'de altı aya yakın bir zaman kaldı. 1878 (18 - Cemaziyühür 1295) de Adana*
6868. *valiliğine tayin edildi ve 17 Mayıs 1880 de orada öldü. Hayatının son günleri, hakkında İstanbul'da*
6869. *yapılan şikayetlerin sıkıntısı içinde ve hastalıkla geçti. Meseleyi yerinde tahkik için*
6870. *İstanbul'dan büyük selahiyetle Divan ı Muhasebat azasından Hacı Akif Efendi gönderildi. Şikayetin esasını*
6871. *paşanın mühürdarının kendi haberi olmadan yaptığı suistimaller teşkil ettiği anlaşıldı.*
6872. **Mizacı ile düşünceleri arasında** *İşte zeki ve girgin bir saray adamı, hürriyet aşığı sırasına*
6873. *göre rind ve kalender; fakat daima muhteris ve zengin hayata düşkün, yaratılıştan büyük devlet adamı edalı,*
6874. *erişmek için çırpınan, fakat ikbalin eteğini tutmakta beceriksiz, gizli meramlı, fakat açık sözlü,*
6875. *sabırsız, zalim, kindar, fakat aynı zamanda vefalı ve insanları daima afva hazır, hülâsa mizacı ile*
6876. *ihtirasları ve fikirleri arasında perişan Ziya Paşa'nın velveleli ömrü, böylece merkezden ve*
6877. *peşinde koştuğu ikbalden, o kadar sevdiği mücadele ve didişmelerden uzak, yarı göz hapsinde, adeta*
6878. *ümitlerinin enkazı üstünde, rüşvet yiyen bir mühürdarla, kendisine ve fikirlerine aşık genç bir*
6879. *tahrirat müdürünün - gerek kendisi, gerek Namık Kema hakkında hatıralarından birçok şeyler öğrendiğimiz*
6880. *Nazım Bey ki, Paşa olur - arasında, bütün geçmiş felaketlerine verem döseğinde*
6881. *kahkahalarla gülererek sona erer. Talih, bu zeki, fakat sabırsız ve cömert ruhlu ikbalperestin hayatını zalim*
6882. *bir roman yapmak için hiçbir şeyi esirgememiştir. Kaç defa ikbalin peşinden en yüksek basamaklara kadar*
6883. *yükselmiş, fakat saçlarından yakalıyacağı sırada, sadece alaycı kahkahasını duymuştur. Ziya Paşa, ikinci*
6884. *Tanzimat devri adınının en tipik nümunesini verir. Bütün hayatı ve eseri tıpkı devri gibi*
6885. *acaip bir ikilik içindedir. O, devletin her şey ve tek ufuk olduğu bir zamanda, siyasi ihtirasların en fazla*
6886. *kaynaştığı muhitlerde, evvela Reşid Paşa'nın dairesinde, sonra da mabeyinde, her türlü imkanın ve*
6887. *ümidin insana o kadar yakın görüldüğü en müsait şartlar içinde yetişti. Hükümdarlarla dost*
6888. *oldu, vezirlerle doğuştü. Erişmek hırsı böyle bir yaradılışa ve mabeyindeki vaziyetine göre çok tabii idi.*
6889. *Mizacına mağlup olmasaydı, şüphesiz o da, başlangıçta kendisine her kapıyı açan*
6890. *meriyetleriyle yolunu yapardı. Fakat bir taraftan fikirlerin tazyiki altında idi; öbür taraftan da*
6891. *Mabeyin onu daha çok genç yaşında iken insanlara sadece bir alet gibi bakmağa alıştırmıştı. Bekliyeceği*
6892. *ve adım adım yürüyeceği yerde, talii zorlamağı tercih etti. Ziya Paşa bütün hayatı boyunca*
6893. *insanla karşı karşıyadır. Önce Ali ve Fuad Paşa'lar onun erişme hülyalarını yıkarlar; sonra*
6894. *Mahmud Nedim Paşa, daha sonra Mütercim Rüşdü Paşa, Abdillaziz ve Murad V. devirlerinde, iki defa karşısına*
6895. *çıkır. Nihayet Abdülhamid açıktan açığa kendisi reddeder. Bunların hepsi paşanın*
6896. *lehine kaydedilebilir. O bir zümrenin ve bir menfaatin reddettiği insandır. Fakat dikkat edilirse etrafında*
6897. *bir güvensizlik havası daima mevcuttur. Hakikatta o, vaziyetlerle fazla oynamıştı. Bununla beraber*
6898. *Ziya Paşa'nın bir düşünce kavgası yaptığı, birtakım davaları ortaya attığı, istihdatla güreştiği*
6899. *muhakkaktır. Ali Paşa'ya olan kininde, Abdülaziz'in sadrazamının sakat taraflarının büyük hissesi olduğu*
6900. *unutulamaz. Ziya Paşa'yı düşünürken memleket meselelerindeki iyi niyetlerine hiç olmazsa ikbal*
6901. *ihtirasları derecesinde yer vermeğe mecburuz. Ali Paşa ile olan münasebetinde Abdülaziz'in vezirinin*
6902. *Ziya Paşa'yı Avrupa'ya kaçana kadar hırpaladığı muhakkaktır. Arkadaşlarından hiç kimse onun kadar*
6903. *ısrarla takip edilmemiştir. Denebilir ki, Ali Paşa bu ısrarı yüzünden Ziya Paşa'ya üst üste bütün hayatını*
6904. *zehirleyecek hatalar yaptırmıştır. Bu hataların en büyüğü şüphesiz Hidiv İsmail Paşa ile*

6905. anlaşmasıdır. Burada Ziya Paşa'yı artık fikir mücadelesinin dışına çıkmış görürüz. Mustafa Fazıl Paşa ile
6906. arkadaşlığında Ziya Paşa bazı imkinlara sahip bir vatandaşla işbirliği yapar.
6907. Halbuki Hidivle birleşince Avrupa politikasına dayanarak devlete kafa tutan, hükümdar rolü oynayan,
6908. devlete karşı ayrılık hisleri çok aşikar bir vali ile işbirliği etmiş olur ki, arada büyük
6909. fark vardır. İşin daha hazin tarafı, paranın bu işe girmesidir. Filhakika Ali ve Fuad Paşa'lara karşı
6910. Mabeyin'deki hareket tarzı eldeki vesikalarda da az çok gösterdiği gibi genç hükümdarın bile bile
6911. fırsat verdiği bir saray entrikasına biraz fazla tecrübesizce kendisini kaptırması ile izah olunabilir. Ondan
6912. sonraki vaziyetlerde kendisi kadar, Ali ve Fuad Paşa'lar da kabahatlıdır. Yeni Osmanlılar bölümünde
6913. Şura-yı Devlet'in açılması üzerine "Hürriyet"te çıkan bendi gördük. Hakikat olduğundan hiç şüphe
6914. edemeyeceğiniz bu fıkrada görüldüğü gibi Ziya Paşa, fikirleri olan ve fırsat
6915. düşükçe onları söylemekten çekinmeyen adamdı. Ali Paşa'nın belki en büyük hatası, Ziya Paşa'nın
6916. kuvvetini anlamaması, onunla bu kadar zalim şekilde oynamağa kalkmasıdır. Ali Paşa'yı cenaze namazına
6917. kadar takip eden umumi kinde "Zafer-name"nin hissesi unutulamaz. Bizce bu hata, Abdülaziz
6918. devrinin siyasi talihsizliklerinden biridir. Bununla beraber Ziya Paşa'da, bütün asil ve cömert
6919. hislerine, doğru düşünceleri ve iyi niyetlerine rağmen bir nevi "cynisme"nin de bulunduğu inkar
6920. edemeyiz. Hakikatte onda tenakuz esastır. O her manasıyla mabeyincidir. Karşılıklı
6921. hadlerin arasındadır, Sanatı da böyledir. "Terci-i bend"i "Terkib-i bend", "Terkib-i bend"i son Terci karşılar;
6922. «Şiir ve inşa» makalesinin ve "Hürriyet"teki makalelerin karşısına "Harabat" mukaddemesinin çıktığı gibi. Bu
6923. tenakuzu kaydetmeli, fakat ondan yalnız Ziya Paşa'yı mesul tutmamalıdır. Gerçeği, budur ki
6924. Ziya Paşa, bütün devri gibi hayatınher sahasına yayılmış bir tereddüdü ve
6925. anlaşmazlığı yaşar. Devrinin tamamıyla üstüne çıkmamış olması, bir
6926. yığın red ve kabulün arasında bocalaması, hatta bazı ahlaki kıymetlere karşı kayıtsız görünüşü, bu zeki,
6927. güzel konuşan, mücadeleden bıkmayan, daima neşeli adamı, kanaatlerinin ve ihtiraslarının mağduru devlet
6928. düşkününü, bu sırasına göre alaycı, laübalî İstanbul çocuğunu, oldukça derbeder
6929. sanat anlayışı ve zihnî bir ilhamda ölümün siyah hesaplarına dalmış şairi sevmemize engel olamaz.
6930. Belki de onu bizim için sevimli yapan taraflarından biri de, bu ikiliği bir çok çağdaşları gibi
6931. gizlemeğe çalışmadan, bütün acı neticelerini nefsinde tada tada bir hastalık
6932. gibi gözümüzün önünde yaşamasıdır. Filhakika o, bir bakıma devrinin en canlı adamıdır.
6933. Ziya Paşa bir mizacın adamı olarak doğmuş ve öyle yaşamıştır. Belki de Rousseau'yu sevmesi,
6934. kendisine usta olarak seçmesi bu yüzdendir. **II ŞİİRLERİ** Ziya Paşa, son büyük mümessillerinden olduğu
6935. divan şiirinin hemen her - nev'inde, gerek şekil ve nizamiyle, gerek dil ve hayal unsurlarının bütünüyle,
6936. eskinin tam devamı sayılabilecek eser vermiştir. Filhakika, hece veznindeki meşhur türküsü
6937. ve onun oldukça itibari pastoralı bir tarafa bırakılırsa, Paşa'nın şiiri, eskinin çerçevesinden hemen hemen
6938. hiç ayrılmaz gibidir. Hatta "Harabat" mukaddimesindeki bazı manzumeleri düşünülecek olursa, bu eskiye
6939. bağlılık zamanla adeta artmıştır denebilir. Bununla beraber bu eser, garip bir şekilde yenidir. Onunla
6940. edebiyatımıza o zamana kadar tanımadığımız bir nevi felsefî huzursuzluk girer. İnsan tam ve insan
6941. yaradılışı, eski mektebin bu son dini - hikemi şairinin ilhamında, o zamana kadar etrafında
6942. döndüğü rıza mihverinden hemen hemen ayrılmışa benzer. Hiç olmazsa, yenilediği eski temlerdeki
6943. ısrarına bir nevi yeis çeşnisi girer. Bu eserin bizce çok mühim bir hususiyeti de, asıl kendisini temsil
6944. eden kısmında tek bir şiirin etrafında teşekkül etmiş olmasıdır. Filhakika asıl
6945. Ziya Paşa 1276'da yazdığı "Terci-i bend", ve onun imanı ve ikrarı ile, bu iman namına daima inkara çalıştığı akıl
6946. arasındaki mücadeledir. Ziya Paşa'nın şiirleri iyi okunduğu takdirde bu "Terci-i bend"nin, hiç olmazsa bazı
6947. unsurları ile onda ötedenberi mevcut olduğu görülebileceği gibi, gerek dil- ve mısra tekniği
6948. ve gerek içtimai planın ağır basışı ile ondan epeyce ayrılan "Terkib-i bend" dahi, hakikatte ondan kopmuş bir
6949. parçadan başka bir şey değildir. **Eş'ar-ı Ziya** Bu iki manzumenin ve onların hazırlığı veya
6950. devamı olan şiirlerin dışında kalanlar, Paşa'nın eklektik zevkinin ve zihni yaradılışının sağdan
6951. soldan seçtiği örneklerin şöyle böyle akisleri halinde, bu ana damarın yanı başında, çok defa onunla hiç
6952. kaynaşmadan, bazan nadir mısralarda ondan birkaç parıltı alarak yürür. Asıl dini şiirlerinde Ziya Paşa,
6953. nadir olarak birkaç sığınmaya ve samimi duaya erişir. Bu cins şiirleride: ... mısraının

6954. güzelliğine erişen başka mısraa tesadüf edilemez. Küçük “Filhrist-i Şahan-ı al-i Osman” manzumesi
6955. Çatana'nın ve Sivastapol tersanesinin zaptı için yazdığı tarih manzumeleri, Abdülaziz'e muhtelif
6956. vesilelerle sunduğu kasideler, cülusiyeler, tarih manzumeleri, şarkılar, şairine hiçbir şey ilâve etmeyen,
6957. ölü doğmuş eserlerdir. Bunların hemen hepsinde paşa, devrinin, aruzu en sakat kullanan
6958. şairlerinden biri olmakla kalmaz, gelişmesine o kadar yardım ettiği gazeteci ve resmi kitabet
6959. dillerinin hazin kolaylıklarına da sık sık düşer. Şarkılarında Vasıf'dan beri moda olan mutavassıt
6960. haddin bir adım ilerisine geçemez. Gerçekte Ziya Paşa'nın eklektizmi, hiç bir cevap almadan eski
6961. şiirin bütün büyük kapılarını çalar. Fuzuli'ye meşhur «dedim dedi» muhammesinde yani en az Fuzuli, yahut
6962. sadece Azeri geleneğinin devamı olduğu eserde nazire söylemeye kalkan şairimiz,
6963. kasidelerinde bilhassa Nef'i ile Nedim'in arasında, ne birincisinin erkek edalı söyleyişine, ne de
6964. öbürünün tatlı mahremiyet havasına ve pitoreskine erişmeden, - belki her ikisini de daha ziyade
6965. İzzet Molla'nın ve devrine yakın şairlerin arasından görmek şartıyla - gider gelir.
6966. Reşid Paşa mersiyesi, bu kısırlığa, dille şiir halinin doğmasına yardım edecek
6967. tam bir alış veriş imkansızlığına belki en iyi misaldir. Bu beş bendde (?) şair, Necati'den ve
6968. Baki'den Şeyh Galib'e kadar nev'in büyük mahsullerinin sesini beyhude yere yoklar. Gazellerinde de
6969. aşağı yukarı böyledir. XV. asır şairleri, Nedim, Nabi, Naili ve muasırları, Şeyh Galib, İzzet Molla, Namık Kemal, veya
6970. devrinin herhangi bir şairi, bilhassa eski dostu ve hamisi Mahmud Nedim Paşa, daima ona
6971. ilhamının çerçevesini verirler. Vakıa bu hal, mevzuun telkinleri yerine, daha ziyade redifin
6972. tekliflerini kabul eden bir gelenekte pek o kadar yadırganacak şey değildir. Bununla beraber
6973. Ziya Paşa'nın, daima bir örneğe muhtaç olduğu, bu hazır çerçeveler arasından, onlar
6974. vasıtasıyla - ve onların mükemmelliğine erişmeden - konuştuğu da inkar edilemez.
6975. Nitekim en şahsi olduğu eserlerini de böyle hazır çerçevelerde arayacaktır. Bu örneklerden Nedim, ilk
6976. devirlerde kendisini en fazla çeken şairdir. Ona erişmek için sarfettiği gayrette, vardığı birkaç ritim
6977. ve ahenk merhalesi bile mevcuttur. ... beyti bunlardan biridir. Filhakika, bu ses perdesine şiirimizde
6978. ancak Nedim'den sonra rastlanır. Bilhassa birinci mısraın çığlığı paşanın eriştiği nadir
6979. güzelliklerdendir. Bu gazelin daha aşağıda gelen: ... mısraı da, şairin ahenk kırışları ile elde ettiği
6980. güzel neticelerden biddir. Bununla beraber Nedim'in hayat karşısındaki duruşuna gelince iş değişir.
6981. Ziya Paşa sevdiği şairin ruh hafifliğine erişemez. Daha doğrusu Nedim divanından asıl
6982. Nedim'i ayıklamış değildir. **Terci-i bend** Fakat bir şairi bulamıyacağımızı iyice bildiğimiz yerlerde
6983. aramakta niçin ısrar edelim? Ziya Paşa, manzumeden manzumeye artan bir
6984. huzursuzluğun şairidir. O huzursuzlukla belki hem devrine tercüman olmuş,
6985. hem de bir tarafından onu yaratmıştır. Dikkate değer bir nokta da “Terci-i bend”in
6986. huzursuzluğunda ve insan talihi karşısındaki kötümser duruşunda, Paşa'nın hayatının
6987. bildiğimiz arızalarının hiç bir tesiri olmamasıdır. Terci, Ziya Bey'in genç ve gözde mabeyinci sıfatıyla her
6988. türlü ikbale namzet olduğu bir devirde, 1859 yılında yazılmıştır. Bir başka hususluluğu de, yukarıda
6989. söylediğimiz gibi, hayatının ne kadar evvelerine çıkarsak bu şiirin daima bazı unsurlarına rastlamamızdır.
6990. “Terci”, eskilerde bir çok eşini gördüğümüz gibi, Allah'ı eserinde arayan ve imanoğlunu kainatın
6991. içindeki hakiki yeri ile, yani gelip geçici bir hayalolarak gösteren, hayatı edebi hayatın
6992. hazırlığı olan bir tecrübe yapan o dini, tasavvufi, hikemi eserlerdendir. Fakat Ziya Paşa, bu iman
6993. ikrarına, eskilerin çok defa üzerinde durmaktan sakındıkları bir yığın meseleyi kurcalamak suretiyle
6994. birden bire mahrek değiştirir. Her hanenin sonunda daima aynı noktaya: ... beytinin hayret ve aciz
6995. itirafına dönmesine rağmen, düşüncesi öyle, tehlikeli yollardan geçer ki, duaya
6996. kendiliğinden bir nevi gizli isyan çeşnisi kırışır ve gayesi Allah'ı bulmak ve ona ermek
6997. olan insan talihi, birden bire “abes”le omuz omuza yürümeye başlar. Burada Ziya Paşa'nın imanına daima bir
6998. «hüccet-i ikrar» arayan muakeleci ilhamının payını ayırmak lazımdır. Daha 1270 de yazdığı Na'tta, biz onun
6999. peygambere olan sevgisinin, ortaya yığıldığı deliller ve bir yığın tasdik suali arasında güçlkle
7000. yol aldığını görürüz. Kaldı ki “Terci”de bu delillerin arasına modern kozmografya, Kopemik
7001. sistemi ve din tarihi gibi müsbet bilgiler de girmiştir. Ziya Paşa, dini hislerine ve laedriyec
7002. kaderciliğine, bu yeni bilgilere dayanan bir kainat görüşü ile girdiği için insanı daha

7003. muztarip ve küçük, hayat daha fazla tenakuz içinde bulur. Izıraba tahammülsüz ve
7004. zihni yaradılışıyla, - kendisini tam manasında mistik hayrete ve aşka bırakacak insan değildi, - daha
7005. bu on iki bendin eşliğinde onu: ... çığığımı atarken görürüz. Hakikatte Ziya Paşa
7006. bilhassa ölümü kabul edemez ve ona isyan eder. Bir bakıma göre o da kainatın
7007. nizamına hayrandır. Fakat, kozmoğrafyada sadece bu ilahi nizamın kanunlarını ve ahengini
7008. görmez. Onu, sonsuz “gençlik” ve “zaman” beraberce hırpalar. “Mekan” ona durmadan
7009. küçüklüğümüzü ve hiçliğimizi, “zaman” faniliğimizi ve
7010. hakikat karşısındaki acimizi hatırlatır. Daha ilk hanede paşa eski dünya görüşünün bütün
7011. yol ağızlarını toplar : ... Eski Müslüman felsefesinin bütün unsurlarını toplayan bu girişten sonra
7012. kainattan arza, arzdan hayvana, hayvandan insana geçmek üzere yaratılışın oyunu başlar. İnsan, her
7013. lahza unsurların terkip ve ihtilatıyla tevekkün eden, doğuran, değişen, başka başka şekillerde
7014. dirilen bu sonsuz kainat içinde, ona nisbetle bir zerreten daha küçük olan ateşten bir kürenin, yine
7015. kendisine nisbetle «bir asma yaprağı kadar ince» kabuğu üzerinde, hatta kendi hayatını
7016. bile idareden aciz olan zavallı aklıyla, biçare ve kör ihtiraslarının zebunu,
7017. ümitlerinin kurbanı olarak yaşar. Manzumenin bundan sonraki kısmı bizi tam bir
7018. Comedie Humaine'in içine atar. Fakat daha evvel din tarihinin etrafında bir hanelik bir duruş
7019. vardır. «Terci», adeta dinlerin tekamülünü, yine şüphesiz Allah'ın takdiriyle, insan aklının
7020. tekamülü ile izah eder ki, bu sünni akidenin az çok dışına çıkar(80). Bundan sonra gelen yedi
7021. parça için akılla imanın gizli bir mücadelesidir diyebiliriz. Filhakika Ziya Paşa akıldan
7022. muztariptir. ... Akıl öyle bir silahtır ki, ne hayatın sırrını anlıyabilir, ne de insan talihini olduğu gibi kabul
7023. edebilir. O sadece tenakuzları görmeye yarar. Filhakika Ziya Paşa, hayat dediğimiz bu
7024. kör döğüşünü, saati iyiden iyiye sökmüş gibi görür. Bütün tezatlarını yakalar. Vakıa şair, bu mücadeleden:
7025. ... (80)...*Dini akidede «bi'set» esastır ve hak yolunu Peygamberler gösterir. Manzumede ise bundan bahsedilmez.*
7026. *İnsan, sanki hakikatı zamanla çırpma çırpma sadece kendi aklıyla bulur. İşte bu anlayış, modern*
7027. *din tarihinden gelen bir şeydir ve bizce manzumenin yeniye en fazla bakan taraflarından biridir.*
7028. diyerek imanı namına bir nevi zaferle çıkar. Fakat neler bahasına! Asıl mühim olan, bazı “Esmâ”
7029. ve “Sıfatın” bu manzumede tamamıyla unutulması Allah'ın sadece mutlak kadir ve muhtar fail sıfatlarıyla,
7030. görülmüsidir. Hatta insanlara bir ebedi hayat vaadinde bile bulunmaz. İnsan bu manzumenin,
7031. çerçevesinde sadece korkunç bir yalnızlığın, akıl erdiremediği dehşetli ve girift bir
7032. hesabın mahkumu görünür. İşte manzume, eskilerde sık sık tesadüf edilen büyük düşünce
7033. uğrakları arasında, insanın bu yalnızlığı, etrafının kendisine yabancılığı,
7034. adeta evvelden mahkumiyeti ve içinde ve dışındaki tezatların üzerinde ısrarıyla yenidir. Hakikatta
7035. Ziya Paşa'nın hayret i kayıtsız şartsız bir inanış ve rızadan ziyade bir nevi «vaziyet tesbitine» benzer. Bu kadar
7036. yalnız olduğumuza göre bari makul yaşasak ve birbirimizi sevsek! Fakat ne gezer? Bunun için her şeyden
7037. evvel hür olmamız lazımdır. Halbuki biz ihtiraslarımıza esiriz: ... O halde ne yapacağız? Tabiatlarımız o kadar
7038. tezat haldedir ki, hemen hemen hiçbir şey yapamayız. Ziya Paşa'nın ilhamı burada bize en zalim tecrübeyi
7039. bile teklif eder: ... Akıl kafi bir silah olmadığı gibi, akıllı da yoktur. İnsan gülünç bir mahluktur. Bu
7040. iki beyitten sonra, doğru ve yanlışın mutlak izafiliği gelir. ... Akıldan bu şüphe ve şikayet, onun
7041. inkarı, bütün eseri gibi bu manzumenin de belli başlı mihverlerinden biridir. Fakat bunu yanlış
7042. anlamamalıdır. O akıl aciz bulduğu için inkar eder. Yoksa akıldan vazgeçmiş değildir.
7043. Zaten bütün münakaşa ve buhran onun yüzündendir. Ziya Paşa, ne “taklidi” şekilde, ne de Galib'in
7044. dediği gibi II «birden bire aşkı kendinde bularak» inananlardan değildir. Ancak aklın delaletiyle,
7045. onun ışığında hakikatlara doğru yürüyebilecek insandır. Hiç olmazsa şiirlerindeki
7046. davranışında akıl imanla denk gelir. Halbuki ne Allah'ı, ne de insan işlerini akılla anlamak mümkün
7047. değildir. Birincisine aklın kudreti yetmez, ikincisini makul bulmak imkanı yoktur. İşte
7048. Ziya Paşa'nın kötümserliği ve fatalizmi! Bu anlayamazlık, «ve oyunda sadece maruz
7049. kalmak» onun imanını bir nevi iztırıp haline getirir. Bittabi, bir ucu tasavvufta kımıldanan bu
7050. hikemi şiirde mukaddes tarih ve tasavvufun bir yığın unsuru yer alacak, araya uluhiyetle, bir
7051. yığın cilve girecektir. Fakat bunlarda da Ziya Paşa çok defa yol değiştirir. Maruz kalanın seve seve

7052. katlandığı, hatta isteyerek atıldığı tecrübeleri adeta yadırgar : ... derken hemen neredeyse «bu dünyanın bir
7053. derslane» olduğunu, katlanılan mihnet ve ızdırabın, bize ebedi saadetin yolunu açtığı
7054. hakikatini unuttur gibidir(81). Fakat Ziya Bey'i en çok muztarip eden kader karşısındaki vaziyetimiz,
7055. irademize sahip olmayışımızdır. (81)Mesela Nesimi'de hatta Necati Bey'de ve büyük mutavassıf şairlerde
7056. gördüğümüz aşk neşvesiyle ıztıraba koşma "Terc-i bend"de yoktur. Bilakis gerek "Terc-i"nin bu
7057. hanesi, gerek Na't'e aynı tecrübeden bahseden kısımlar en ihtirassız mısralarla yazılmıştır.
7058. diye başlayan düşünce sualleri, eskilerde de sık sık tesadüf edilen bir şey olmasına rağmen biri biri
7059. ardınca sıralarken, adeta insan bir nevi mazlum olur. O sadece maruzdur. İşte asıl burada Ziya Paşa
7060. yeninin başındadır. İnsanın sebepsiz yere bir yığın tenakuz içinde yaşadığını söylerken, belki
7061. merhameti bulmaz. Fakat yaratılıştaki haksızlığın farkına varır. (Ziya Paşa'nın imanından
7062. değil, belki de istediği gibi idare edemediği bu manzumedeki davranışından
7063. bahsediyoruz.) Bir kere bu noktaya geldikten sonra insan düşüncesine açılması mukadderdi.
7064. Nitekim eserinin bu marzumeden sonraki kısmında çok defa aynı zihni planda
7065. kalmak şartıyla, o daima insan talihi üzerinde düşünecek ve bilhassa adalet fikrinde duracaktır(82).
7066. **Terc-i bend'in kaynakları** "Terc-i bend"nin hemen her büyük teminin eskilerde mevcut olduğunu söylemeğe
7067. lüzum yoktur. Felek, kader ve insanın baştan mahkum olması fikirleri, zayıfın ezilişi, dünyanın bir tecrübe
7068. yeri oluşu, aklın yetersizliği hepsi eskilerde vardır. En yakın misal olmak
7069. üzere İzzet Molla'nın "Terkib-i bend"i ile ufak bir karşılaştırma bu hususta bize yeter derecede fikir verir.
7070. Ziya Paşa'nın hususiyeti bu yol uğraklarında başından itibaren fazla ısrar etmesi, onları kendisine
7071. bir nevi azap yapmasıdır. Daha 1268 yılında yazdığı «zuhur» gazelinde tabiatın kendine göre bizimkinden
7072. çok ayrı bir mantığı olduğunu söyler ve insanı, kendi yarattığı eserlerde bile, uluhiyetin iradesi
7073. hesabına inkar eder. 1271 'de yazdığı "Na'at"te kainatın, iyi bakmak şartıyla, bizi hak
7074. yoluna götürecektir hikmet aynasından başka bir şey olmadığı fikrine bütün klasik
7075. geliştirmeleri ile rastlarız (ki bir na't için tabii bir şeydir). Bu na'at'ten bir sene sonra (272) yazılan
7076. «Terc-i Bend-i Müseddes» ise asıl «Terc-i»nin bir nevi müseddesi gibidir. Bu manzumenin bend beyti
7077. asıl "Terc-i"nin hareket noktası olan : (82)Doğrudan doğruya Vasıf'ın tesiri altında yazılmış olan
7078. «Terc-i bend-i müseddes»de, tasavvufi fikirlerin payı ayrılmak üzere, aynı kötümserliğe ve
7079. mutlak ihtiyacının aynı tatminsizliğine bağlanabilir, Nitekim 1271'de yazdığı
7080. Mahmud Nedim Paşa'nın beytini tesdis eden «Terc-i bend»deki
7081. zevkperestliği de aynı kaderiyeciliğin ve insan iradesini inkarın tersine
7082. dönmüş bir şeklidir: ... gibi mısralarda eskilerde de sık sık tesadüf edilen bir
7083. umursamazlığın akisleridir. ... matla' beytidir. Ziya Paşa bu manzumede tasavvufi
7084. lügati iyiden iyiye benimsememiş görünür. Kainatın geçici bir masal olduğu, kendisine mahsus ayrı bir
7085. mantığı bulunduğu, her şeyin birbirini cevaplandığı, ölümün mutlak saltanatına rağmen
7086. hayata düşkün olduğumuzu söylemekle kalmaz, ayrıca da insan işlerinin
7087. gülünçlüğünden bahseder. 1270 tarihli "feryad", 1277 tarihli "nabedid" redifli gazellerde yine
7088. kader ve aklın aczi temlerine tesadüf edilir. 1274'de yazılan Reşid Paşa mersiyesinin birinci
7089. bendinde Ziya Paşa, biraz da mevzuun yardımı ile feleğin yakasına iyice yapışır. Fakat bu
7090. şikayetin, yine eskilerde daima rastlanan geliştirme tarzında mihnet ve ızdırap fikri "rıza"nın
7091. hududunu aşar. Paşa, insan talihi ve onun tenakuzlarıyla adeta ana
7092. rahminden itibaren meşguldür. Asıl dikkate değer tarafı bu manzumenin çok beklenmedik
7093. bir şekilde bir nevi hürriyet meselesini bile mevzu bahsetmesidir. Yine aynı bendde, "Terc-i"nin öğütücü
7094. değirmen hayaline "asiyab-i felaket" tabiriyle rastlarız. İkinci bendde ise: ... mısra ile şair, aklın
7095. aczine tekrar döner ve ölüm düşüncesi ve fanilik fikirleri etrafında yine insan talihi üzerinde
7096. durur. 1275 tarihinde yazılan "alem" ve «dad» redifli gazellerinde «kargah-i sun» bu sefer "tiyatrohane" olur, yani ta
7097. eskiden beri Müslüman şiiirinde devam edegelen hayal perdesi imajının yerine tiyatro geçer. Bu
7098. gazellerde de akıldan ve hayatının, mantıksızlığından şikayet vardır. Görülüyor ki
7099. Ziya Paşa aynı fikirleri senelerce zihninde yoğurmuş, hilkatın sırrını ve insan işlerini
7100. durmadan kurcalamıştır. Fakat daha ilerisi de vardır. Filhakika "Terc-i"de "asiyab-ı felaket-medar" imajı

7101. paşanın çocukluğuna kadar çıkar. Ziya Paşa, lalası ile çocukluğunda bir
7102. gece bulgur öğütürlerken ihtiyar lalanın kendisine değirmenin ağzından, aşağı yukarı
7103. “Terci-i bend”inin meşhur beytini söylediğini, “Emile” tercümesinin mukaddimesinde anlatır(83). İşte
7104. bütün bu parça parça unsurlar “Terci-i bend”de (belki fazla insicamlı olmamak şartıyla ve şüphesiz çok biçare
7105. bir lisanla ve daima zayıf bir aruzla) hep bir araya beklenmedik geliştirmelerle toplanırlar. Bu
7106. infilakta modern kozmoğrafyanın, din tarihinin, yani Avrupalı bilginin tesiri olduğu muhakkaktır. Fakat bu
7107. evvelden hazırlanmış ocağa asıl tutuşturucu unsur nerden gelmiştir? Bu dağınık düşünceler
7108. yığınına hangi tesir işletmiştir? Bunu hiç olmazsa şimdilik tayin etmek imkansızdır. Muhakkak olan
7109. bir şey varsa, Ziya Paşa 'nın bu şiiri ile, belki de ilk defa olarak Türkçede dini çerçeve içinde felsefi
7110. bir huzursuzluğun uyandıdığıdır. ... çılgılığı, hakikatta insan talibinden
7111. yeni bir tarzda duyulması ve ortaya konulmasıdır. Bu mısradan sonra paşanın hayretini, eski şiirin hayreti
7112. olarak almamız oldukça güçtür. Ziya Paşa'nın ebediyetin yakasına bu kadar ısrarla sarılmasında
7113. doğrudan doğruya garp tefekkürünün bir tesiri var mıdır? Ferik Halil Edhem Paşa'nın teşvikiyle ancak
7114. Mabeyin'de Fransızca öğrenen Ziya Paşa'nın 1859 senesinde Fransız kültürü ile tam bir teması ümit
7115. edebilir miyiz? Mamafih “Terci”in beşinci hanesinde insan muâşeretine ve örflerin
7116. değişikliğine dair beyitlerde Montesquieu'nün tesiri hatıra gelebilir.
7117. Laedriyeciliğini Voltaire'e ve XVIII. yüzyıl filozoflarına çıkarmak daima mümkündür(84).
7118. (83)*Mecmua-i Ebuzziya, II, nr. 14, 1328, s. 423, Bu eseri ilk defa neşreden Ebuzziya bey buna hususi surette işaret*
7119. *etmiştir. (84)Ta Ragıb Paşa'dan itibaren Türk münevverlerinin zihnini işgal*
7120. *eden Voltaire, bu devirde İstanbul'da okunuyordu. Nitekim, Namık Kemal'in “Terc-i bend”den üç*
7121. *sene sonra “Dictionnaire Philosophique”i okumakta olduğunu ilerde göreceğiz. Ziya Paşa'nın*
7122. *kaderiyeciliğinde ve laedriyeciliğinde Voltaire'in deizmini*
7123. *hatırlatan çok şey vardır. Diğer taraftan modern kozmoğrafya ile ve din tarihi ile temasın Paşa'da*
7124. *kendiliğinden bir kriz doğurmuş olması çok muhtemeldir. Zaten XVIII. asır Avrupasındaki dini*
7125. *kriz de bu yeni ilimlerin etrafında doğmuştu. Eski İslam felsefesi ve Terci-i bend* Bize kalırsa
7126. Ziya Paşa'nın şiirinin mebdelerine daha ziyade, huzursuz ve adalet peşinde koşan mizacı ile eski
7127. İslam felsefe ve tasavvufunda aramalıdır. Bir kere daha söyliyelim ki, Ziya Paşa tam mutasavvif değildir.
7128. Fakat “Terkib-i bend”de daha iyi görüleceği gibi, tasavvufun lügatını ve bazı davranışlarını benimsemiştir. O,
7129. daha ziyade eski felsefe ve kelâmın meseleleri ile, bilhassa irade problem ile meşguldür. Modern ilimlerle
7130. temas, ehli sünnet imamlarından İmami Gazali'ye varıncaya kadar bir çoğunun menettiği, fakat
7131. muhtelif tasavvuf tarikatları ve akideler yüzünden daima yaygın olan bu problemleri onun için daha keskin
7132. yapmıştır. Mamafih bu modern ve müsbet ilmin verimleri üzerinde de fazla durmayalım. Onlar
7133. belki paşanın laedriyeciliğini ve bedbinliğini bizim için daha
7134. keskinleştirirler, fakat asıl hayret çıkılığını: ... mısra ile sonsuzluk karşısında atmasına rağmen,
7135. manzmeden adeta mustakil gibidirler. Öyleleri birinci haneden sonra derhal beşinci haneye geçilse
7136. manzume pek bozulmaz. Buna rağmen bu ikilikte de huzursuzluğu arttıran bir taraf
7137. vardır. Her ne şekilde olursa olsun, Ziya Paşa, “Terci”in unsurları olan problemler ile senelerce beraber
7138. yaşamış, yavaş yavaş onları kendisine şahsı bir azab yapmış ve onlarla büyük manasında adalet
7139. ve insanın mesuliyeti meselelerinin eşğine kadar gelmiştir. Bu hemen hemen büyük Rus
7140. romanının kendi zamanındaki hareket noktasıdır. Bu itibarla “Terci” kendisi için olduğu kadar, devri
7141. için de mühim bir vesikadır. O, dinden metafiziğe geçiş noktasında kalmış bir ürpermeye
7142. benzer. Bunun içindir ki “Terci-i bend”, devrinde o kadar büyük akis yapmıştır. Namık Kemal,
7143. “Talim-i edebiyata dair risale”de bu manzumenin şöhret kazandığı seneyi adeta bir tarih
7144. başlangıcı gibi kullanır ve ... der. **Terkib-i bend** Ziya Paşa “Terkib-i bend”de bir nevi sükuna
7145. varmış gibidir. Vakıta, “Terci”in ana fikirlerini hiçbir zaman bırakmaz. Hatta aradan geçen
7146. zamanda gelişen tekniği ile onları daha derli toplu, daha mütekasif beyitlerde vermeye bile
7147. muvaffak olur. Bununla beraber “Terkib”, bütün harabat neşvesine rağmen bir polemik eseridir. Ziya Paşa'nın
7148. Babiali'ye karşı giriştiği hürriyet mücadelesinde, birkaç sene evvel geçirdiği metafizik buhran, üzerine sık
7149. dönülmekte beraber, sadece bir hareket noktası olmuşa benzer. Hilkatın sırrını anlamamıza imkan yoktur,

7150. onun için biz şu dünyamıza bakalım ve evvela onu adaletsizlikten temizleyelim. Umumi şekilde bakılırsa
7151. «Terkib-i bend», Ruhi'nin eserinden gelme harabat neşvesine rağmen her şeyden evvel bu adalet
7152. fikrinin şiiirdir. Ve bu yoldan, daha derin bir insan duygusuna, insanlık fikrine,
7153. hatta merhamete kadar gider. ... Böylece Ziya Paşa'nın insan düşüncesi mesuliyet fikrine
7154. varır. İnsan, kendisini mesul bildiği nisbette insandır. Son hanedeki mısraı, bütün bir ahlak
7155. prensibidir: ... Böylece "Terci"den ve onun başlangıcı olan manzumelerden veya,
7156. belki de kısırlığının kendisini sevkettiği düşünce temrinlerinden itibaren münakaşa ve inkar
7157. ettiği insan iradesini, paşa kabul etmiş olur. Bununla beraber gerek "Terci" ve gerek "Terkib"de bu
7158. düşünceyi takip etmek çok güçtür. Ziya Paşa'nın ilhamı beyitten beyite, gazelden gazele, biraz da
7159. kafiyeyle delaletiyle, her lahzaya tenakuza düşer. Şimdi : ... diye şikayet eder ve ezeli
7160. adaletin tecellisini isterken, hemen bir beyit aşağıda: ... diyerek zulmü de, hemen hemen
7161. ortadan kaldırır. İşte bir fikri bütünü ile, katıksız olarak takip edememesi ve
7162. bilhassa eski şiir şekillerine ve örneklerine bağlılığı, yenilenme devrinin hemen
7163. başındaki bu insan kılmıdanışının, insanın tam inkarından mesuliyet fikrine doğru bu gidişin
7164. gözden kaçmasına sebep olmuştur. Fakat böyle bir tecrit yapmağa, belki de hiçbir sistemin
7165. bulunmadığı, sadece eski şarkın son bir defa kendi üzerinde toparlandığı bir eserde behemehal bir sistem
7166. aramağa hakkımız var mıdır? Şurasını da unutmayalım ki, bizi bu tereddüdün
7167. eşğine kadar götüren, adım adım takip ettiğimiz Ziya Paşa'nın kendisidir. **Ziya Paşa ve hiciv**
7168. Bir gazeline: ... diyen Ziya Paşa için, kendisi de yaptığı işi belki de hakkıyla bilmiyordu, denilebilir.
7169. Filhakika, o daha ziyade kendisini heccav sayar ve hayatı davası addettiği düşmanları ile ve kinleriyle
7170. meşgul olur. "Terkib-i bend" in nizamsız dünyasında ne Ali Paşa'yı ne de öbürlerini bir lahzaya gözden kaçırmaz.
7171. Bütün yollar nasıl Roma'ya çıkarsa, bütün kafiyele de şairi onlara doğru götürür. Hiciv, teşhir, tehdit,
7172. her fırsatta kırbaç gibi şaklar. Onlar bittiği zaman sızlanma ve talihden şikayet gelir. Şimdi
7173. ömrün gerçeğine ermiş bir hakim sıfatıyla bütün arzularından soyunur, biraz
7174. sonra devrinin bir bezim sonu olduğunu hatırlayarak her şeye küser, her şeyi kötümser, fakat
7175. her defasında kafiye onu büyük kavgasına, paşalara döndürür. Yukarda, Ziya Paşa'nın hücumlarında küçük
7176. demagojiden bile çekinmediğini söyledik. Bütün silahlar onun için müsavidir; elverir ki kendisini kinle
7177. takip eden adamı, imparatorluğun kötü talii sandığı Ali Paşa'y
7178. (Fuad Paşa da beraber) vursun. Kin biraz hafifleyince ahlaki nasihatlar başlar, Manzumeye, sonuna doğru
7179. örneğine daha fazla yaklaşır. Taliine razı olmanın verdiği bir sükunet içinde Sultan Aziz'i
7180. hatırlar; ondan ayrı düşmenin acılarını söyler. Adeta, Şirvani-zade Rüşdü Paşa'nın icat ettiği
7181. Sultan Aziz aşkını o da benimsemiş gibidir. Ve nihayet on birinci hanede, hükümdara bir iki üstü kapalı
7182. nasihattan sonra, - ki bir nevi vasiyetname hüznü ve edasıyla belki en güzel mısralardır, - sözü yine kendisine
7183. çevirir ve manzumesini ufak bir övünme ile Ruhi'ye ithaf eder: ... "Terkib" in Ruhi'nin eseri örnek
7184. alınarak yazıldığı muhakkaktır. Manzumesinin umumi havasından başka birçok beyitlerinde de Ziya Paşa
7185. açıktan açığa onun düşüncesini takip eder. **Zafername** Ziya Paşa'nın şiirleri
7186. arasında bir de «Zafername» adlı bir kaside ve onun o kadar akis bırakan şerhiyle beraber neşrettiği bir
7187. tahmisi vardır. Oldukça şiddetli siyasi bir hiciv olan "Zafername", İzmit mutasarrıfı, Fazıl Paşa
7188. ağzından yazılmıştır, Paşa bu kasideyi yine Ali Paşa adamlarından karantina katibi
7189. Hayri Efendi'ye tahmis ettirir. Nihayet bu tahmisi Yeni Osmanlılar'ın, aleyhinde sık sık bulunmakla beraber
7190. bir türlü ilgilerini kesemedikleri, hele Namık Kemal'e oldukça da dostluk gösteren Zaptiye Müşiri
7191. Hüsnü Paşa'ya şerhettirir. Bu üç adamın üçü de, okuması yazması kıt tanılmış kimselerdi. Bir rivayete
7192. nazaran Paşa bu eseri Paris'te bilardo oynarken dikte ettirmek suretiyle vücuda getirmiş. Fazla
7193. ısrarı yüzünden, belki de kudretini kaybeden bu üçüzlü hicivde Ziya Paşa, bütün şahsiyetinden
7194. sıyrılmış gibidir. Ne içinde -yaşadığı o kozmik endişe, ne ölüm musallat fikri, ne de öbür
7195. eserlerinde düşmanlarına o kadar yüksekte hitap eden gururu, o hakiki devlet adamı edası,
7196. kendisini şiirlerinde zaman zaman, o kadar her şeyden vaz geçmiş, küskün ve hüznü gösteren hikmeti,
7197. hülâsa tecrübelerinin acılığını insan talibine mal eden davranışlardan hiçbirini
7198. görülmez. "Zafername"de düpedüz, düşmanıyla alay eden, onu yıkmak için her vesileden

7199. faydalanan, ıslığın kafi gelmediği yerde tekmeleyen ve ısırın, gülerək ... diye teşhir
7200. eden, hatta hırsını yenerneyince jurna lden bile çekinmeyen bir kavga adamı vardır. Onun
7201. için, devrinin bütün dedikodusu kitabı doldurur. Ali Paşa'nın, Sultan Aziz'den, Mısır
7202. Valisinden aldığı ihsanların, vakıf ve "mahlulattan" ucuza ele geçirdiği çiftliklerin üzerinde,
7203. Hüsnü Paşa, kendisine izafe edilen safderunlukla uzun uzadıya durur. (Bittabi Fuad Paşa ve diğer mensuplar da
7204. unutulmazlar.) Hüsnü Paşa'nın söyleyemediklerini, kendisini ziyarete gelen Şeyh Efendi tamamlar.
7205. Ali Paşa'nın Sirkeci'de, "babamın malıdır" diye hükümete sattığı odunluk hikayesi de bunlara
7206. dahildir. Şeyh Efendi Paşa'nın aldığı maaşlarda varidatını ve elinde bulunan serveti hesap
7207. eder. Dairesi halkının kalabalığını ve masrafını anlatır. Fakat bunlarla da
7208. kalmaz; XVIII. asırda moda olan hicivlere benzer hususi hayat sahneleri uydurur. İkide bir Paşa'nın bir kapıcı
7209. olan babası, kısa boyu, tebessümü, yapmacık addedilen ve bütün muasırlarınca sevilmiyen nezaketi
7210. ortaya gelir. Tabiatıyla bütün bu dedikodular o senelerin büyük siyasi vakaları, Sırbistan kaleleri, Romanya
7211. ve Lübnan işleri ve bilhassa Girit meselesi etrafında döner. Zaten "Zafername", Ali Paşanın Girit meselesini
7212. hal ediş tarzını ve güya onun adada yaptıklarını övmek için yazılmıştır. Ali Paşa bilindiği gibi
7213. 1868'de gittikçe sarpa saran Girit isyanını bastırmak üzere vazifelendirilmişti, Ziya Bey, Paşa'nın bu işteki
7214. dirayetsizliğini anlatmak için hiçbir vesileyi, kafiyenin hiçbir telkinini kaçırılmaz. Sanat
7215. mülâhazalarının dışında, "Zafername"nin çok kindar ve zalim bir fırça ile devrinin müşahhas bir
7216. tablosunu yaptığı inkar edilmez. Bu itibarla devlet işlerini yakından takip etmiş politika adamının
7217. dikkatine, müşahede kabiliyetine şaşırılmak güçtür. Ziya Paşa bu esere, belki "Hürriyet"teki makalelerinden
7218. daha kesif olarak dikkatlerini ve kinini koymuştur. Ali Paşa'nın, kendisine tevcih edilmiş bu silah
7219. karşısında ne düşündüğünü bilmiyoruz. Fakat ölümünü çabuklaştıran büyük darbelerden biri olduğu
7220. söylenmektedir. Herhalde, aleyhinde kabaran ve cenaze namazına kadar kendisini takip eden
7221. kinde hadiselerin hatirasını tazeleyen bu kitabın tesiri vardır. Kasidenin kendisi, bizdeki
7222. hiciv edebiyatının oldukça terbiyeli ve temiz örneklerindedir. Tahmis, beklenmedik kafiyelerin, alaycı
7223. medihten keskin hieve düşüşlerin gafil avlayışıyla, bazı muvaffak mısralarla, bu tesiri zaman
7224. zaman daha ilerilere götürür. Fakat bu kendi yazdığı kasideyi tahmis ederken, her redif
7225. ve kafiyeyi, tekrara düşmeden, aynı kuvvette üç defa muvaffakiyetle kullanmak Ziya Paşa'nın karı
7226. değildir. Şerhe gelince, hem zalim, hem de yer yer bayağı ve zorakidir. Hüsnü Paşa'nın cehaletini
7227. anlatmak, bu cehalete bürünerek. Babıali'nin gafletlerini saymak, düşmanlarına hücum etmek, hülâsa
7228. saflık ve hamakat perdesi altında bu kadar kinle, deşilmeğe hazır çibanla, iki yüz sabite zeki olmak zaten
7229. güç bir işti. Paşalara tevelli ettiği hücumların bazılarında haksız olduğunu, bazı meselelerde
7230. Babıali'nin ne kadar eli ve kolu bağlı bulunduğunu da söyleyebiliriz. Bunun gibi, Hukuk-ı Nas ve
7231. azınlıklara verilen mühim devlet işleri meselesinde Ziya Paşa tenakuz içindedir. Buna mukabil
7232. memleketin geçirdiği iktisadi buhranı, müstahsilin her gün biraz daha yıkılışını, vergi, aşar işlerinin
7233. bozukluğunu Avrupa'ya ve memleket efkarı umumiyesine karşı yapılan ıslahat vaatlerinin
7234. tutulmamasını, istikrazların ağır şartlarını ve lüzumsuz israflarını anlatırken Ziya Paşa'yı sevmemek kabil
7235. değildir. Paşa'nın kendisine düşman peydahlamak hususundaki dirayetini "Zafername" bir daha gösterir. Bu
7236. siyaset adamı, burası şüphesiz çok lehine ve civanmertcedir, siyasetin insanlarla yapıldığını, bir
7237. devrin tam tasfiyesinin çok güç olduğunu, teessüs etmiş vaziyet ve şöhretlerin, her
7238. değişmenin bir devir ve teslim şekli aldığı rejimlerde - çünkü kendisi de ihtilali kabul
7239. etmez - bir günde yıkılamayacağını hiç anlamaz. Mustafa Fazıl Paşa hakkında yazdıklarından
7240. sarfınazar (yirmidördüncü bend), devrin diğer ricali hakkında söylediği şeyler, onun gelecek
7241. senelerdeki ikbal ve refah ümitlerini daha o zamandan önler. Bu itibarla elli beşinci bend çok mühimdir.
7242. Burada ne Rüşdü Paşa ne Saffet Paşa, ne Yusuf Kamil Paşa, Şirvani zade, hiçbiri ihmal edilmez. Yalnız
7243. Mithat Paşa bu hücumlardan esirgenmiştir; bir de Ahmed Vefik Paşa, sadece istiğna- ve umursamamazlıkla
7244. kabahatlandırılır. Bu hücumların içinde en ağır, ... cümlesiyle Mütercim Rüşdü Paşa'ya tevcih edilmiştir,
7245. ki İstanbul'a dönüşünde en sonra Hariciye Nazırlığını kaydetmesine başlıca sebep olsa
7246. gerekir. Otuz ikinci bendin şerhi daha ziyade Fuad Paşa içindir ve şairin, ölümlerinden sonra da
7247. düşmanlarını affetmediğini gösterir. Umumi olarak "Zafername" hedefine isabet etmiş ağır bir darbe

7248. idi. Şurasını da söyleyeyim ki paşa bu üçüzlü hicivde ne kadar zalim olursa olsun eski hicivyelerin
7249. müstehcen geleneğinden hemen hemen tamamıyla uzak kalmıştır. Bunu iyice gören
7250. Namık Kemal ve Hamid, Ziya Paşa'dan bahsederken “Zafername”yi bilhassa över ve onun şark
7251. hicvinin çemberinden çıktığını söylerler. Hakikatte paşa, bu eseriyle ve öbür hicivleriyle garplı
7252. “satyr”i edebiyatımıza getirmiştir. Ufak tefek aksamalarına rağmen “Zafername” bu dikkate hak verir.
7253. Filhakika Ziya Paşa'nın hicvi nesirlerinde de gördüğümüz bir realite duygusunun ifadesidir. Bu
7254. hicvin arkasında işleyen büyük çark, paşanın görme ve tenkit etme kabiliyetidir. Paşa hiç
7255. olmazsa bir sınıfın psikolojisini çözmüş ve birkaç mısraın içinde olsa bile kötü manasında fertçi ve
7256. menfaatçi bir ahlakı, büyük işlerdeki umursamazlığı, kelimelerle maskelenen
7257. hayalperestliği bize vermek kudretini göstermiştir. Bu iribarla ömrünün
7258. sonuna doğru yazdığı o acı sekizlik “Terci-i bend”, “Terkib-i bend” ve “Zafername” ile birleşir. ... gibi zalim
7259. alaylar, devrin ahlakı namına bütün bir romanı çerçevesini hazırlar. Şurasını da tekrar
7260. edelim ki, bu cinsten bir hiciv tıpkı komedi gibi, daima bir ahlak anlayışı ile beraber yürür.
7261. **III MENSUR ESERLERİ Makaleleri** Edebiyata ikinci bir meşgale gibi bakması, garp nevelerini
7262. denememesi, bilhassa memlekete dönüştürten sonra mücadeleden vazgeçmesi, nihayet Namık Kemal'in
7263. velveleli ve hakim şahsiyeti ile karşılaşması Ziya Paşa'nın nesrine borçlu olduğumuz şeyleri
7264. unutturmuştur. Ziya Paşa, hayatının son yıllarında nazmın dışında hiçbir şey yazmamasına
7265. rağmen, “Muhbir”de ve “Hürriyet”deki makaleleri, yine aynı çerçeve içinde yazdığı “Veraset mektupları”
7266. ile “Rüya”sı, Mabeyinde iken yaptığı “Endülüs” ve “Engizisyon tarihleri” tercümelemleri, kendisinden çok sonra
7267. neşredilen “Emile” tercümesi ve onun mukaddimesiyle oldukça mühim bir tutarda nesir eser
7268. sahibidir. Bunlardan “Endülüs tarihi” tercümesi zamanında çok okunmuştur. Mütercimim
7269. (Halil Edhem Paşa'nın yardımı yahut iştiraki doğru ise, mütercimlerin) hakkıyla tarih bilmemesi, hatta
7270. kitabın ikinci derecede bir eser olması, Ebüzziya'dan Muallim Naci'ye kadar Hamid de
7271. içlerinde olmak üzere, mevzuunu “Endülüs tarihi”nden alan birçok eserin doğmasında bir payı
7272. bulunmasına mani olmamıştır. “Emile” tercümesinden bu tarzda bahsedemeyiz. Yalnız
7273. mukaddimesinde Paşa'nın kendi çocukluğundan bahsederken o ana
7274. kadar nesrimizde görülmemiş bir samimilik getirdiğini söyleyelim. Abdülaziz Han'a
7275. Avrupa'da iken verdiği arzıhale Ebüzziya'nın “Ziya Paşa'nın Avan-ı Tufuliyetine Dair Bir Makalesi” adıyla
7276. neşrettiği bu mukaddime Ziya Paşa'nın kendi hayatından bahsettiği eserlerdendir. Ebüzziya ile Adana'da
7277. iken Tahrirat müdürlüğünü yapan Nazım Bey'in bahsettikleri Rousseau'nun
7278. “Les Confessions” tercümesi ise elde değildir. Büyük bir cilt teşkil edecek kadar olan
7279. makalelerine gelince onlar bu geçiş devrinin en güzel ve kuvvetli şahitleridir. Ziya Paşa'nın
7280. “Muhbir”deki makalelerinden muhtelif yerlerde bahsettik. Bunlar onun mücadeleye nasıl bir iştiyakla
7281. atıldığını gösteren eserlerdir. Daha o senelerden itibaren, doğrusu istenirse Şinasi'nin
7282. nesrinden çok ayrı, şüphesiz ondan daha eski, sentaksa daha yabancı, bununla beraber daha
7283. akıcı; sırasına göre, ısırtıcı ve yakıcı bir üslubu, zalim olmasını bilen bir istihzası ve bilhassa
7284. meseleleri, kendisini etrafından çok ayıran bir koyuş ve izah ediş tarzı vardır. Ziya Paşa
7285. eski nesrin dil bakımından Cevdet Paşa'dan daha sıkı ve muvazeneli bir ayıklanması gibi
7286. görünen bu üslubu, hiçbir özentiyeye kapılmadan sonuna kadar devam ettirir. Asıl faaliyet sahası
7287. “Hürriyet” gazetesi olan bu üslûbun en büyük vasfı sonuna doğru secii büsbütün
7288. atılmış görünmesidir. Burada Ziya Paşa'nın makalelerinin tam bir filiristini verecek değiliz. Sade
7289. fikirlerinin üzerinde duracağız. Bu makalelerden bazıları doğrudan doğruya inandığı şeyleri telkin
7290. eden yazılardır. “Defter-i Amalim”, yahut meşhur “Şiir ve inşa” makalesi gibi yazılarında onun
7291. fikirlerine daha ziyade XVIII. asır Fransız muharrirlerinin “aydınlık asrı” filozoflarının insan ve cemiyet
7292. hakkındaki fikirleri temeldir. Rousseau'nun ilk mütercimi, vakta insanoğlunun mutlak surette iyi
7293. doğduğuna kani değilse de, verasete, biyolojinin henüz insane zekası için meçhul kanunlarının
7294. müdahalesine yer bırakır; hülâsa Rousseau'ya bir parça devrinin ilmi ve bazı hukuk
7295. telakkileri girer, terbiyenin hayattaki yaratıcı rolüne kanidir. Nitekim Münif Paşa'dan sonra ilk ciddi
7296. pedagoji hareketi de onun “Emile” tercümesine girişmesidir. Hülâsa o da Namık Kemal gibi terbiye

7297. ve tahsilin cemiyetin yükselmesi ve kurtulması için ilk şart olduğunu söyler; hatta kurtulmaktan daha ileri
7298. bir şeyi, yeni başları kurulması için bunu tek çare görür. Bundan sonra ikinci büyük fikir, “insan hür olarak
7299. doğar” fikri gelir. İçtimai mukaveleler ferdin bu hürriyetini ihtiyarı ile ve cemiyetin
7300. selameti namına kayıt altına almalıdır. Fert, bir başka fert için haklarından vazgeçemez. Bununla
7301. beraber cemiyet hayatının icap ettirdiği kayıtlar vardır; bunların tanzimi lazımdır. Bunu en iyi tanzim
7302. edecek ve fert hukukuna cemiyet namına kayıtlar koyacak içtimai nizam şekli
7303. “meşveret”, yani “meşrutiyet” şeklindedir. Çünkü paşa bir taraftan, üç yüz veya dört yüz kişinin, üç beş
7304. kişiden daha iyi ve etraflı düşüneneğine inanır, diğer taraftan icra işlerinde mes'ul insanların yapacağı iş
7305. daha sağlam, daha doğru olur, der. Bu doğrudan doğruya bir halk idaresi midir? Şüphesiz halk için, fakat tam
7306. halkın değil. Paşanın anladığı meşrutiyet sistemine İngiliz parlamentosu sisteminin örnek olduğu
7307. ... cümlesinden anlaşılıyor. Üçüncü ana fikir, adalet ve kanun fikridir. Cemiyet, adalet
7308. prensibinden ayrılamaz. Bunun temini de, herkes için aynı derecede kat'i mahiyeti olan
7309. kanunlarla kabildir. En kısa misalini paşa, Mısır'dan alır: ... Bu fikirler, doğrusu istenirse
7310. devrinin fikirleridir. Hatta hukuk ve mahkemeler meselelerinde İslamı çerçeve içinde
7311. kalmak hususunda ısrarı dahi hiç olmazsa devrinin devletçe benimsemiş fikirlerine karşı bir
7312. aksülameldir. Yalnız paşayı bu cinsten umumi fikirlerinde bütünüyle tanımış olmayız. Onun asıl kuvvetli
7313. tarafı, bu fikirlerini Aziz devri ricaline karşı bir silah gibi kullandığı makalelerdedir. Bu
7314. hücumlarda Ziya Paşa düşüncesine müşahede kuvvetini ekler. Ziya Paşa'nın bu mücadelede her türlü
7315. haksızlıktan çekindiği, son derecede insafılı davrandığı iddia edilemez. Hatta denebilir ki biraz kini
7316. yüzünden ve biraz da işin içinde olmadığı için hükümetin elini kolunu bağlayan zaruretleri
7317. gömemezlikten gelir. Ona göre her şeyden evvel Babıali'nin tam bir temizlenmesi lazımdır. Paşanın bir
7318. kudretinin muarızlarını dinlemek olduğunu söyledik. İkinci kudreti de halk zihniyetini okşayıcı bir
7319. üslubu olması, o zihniyetle konuşabilmesidir. Ziya Paşa darbesini tam indirebilmek için hiçbir
7320. şeyden, hatta demagoji yapmaktan, tenakuza düşmekten, tabiatıyla Tanzimat'a muhalif olan zümrelerin
7321. taassubunu körüklemekten bile çekinmez. Nasıl “Terkib-i bend”inde ... diye kendisinin de
7322. o kadar heveskar görüldüğü garpçılığı paşalara bir günah gibi isnat ederse,
7323. makalelerinde de aynı şeyi yapmaktan çekinmez. Bununla beraber yukarıda dediğimiz gibi müşahede
7324. kabiliyeti vardır. Halkın ve Anadolu'nun sefaletini bilir. İşte bu bildiği ve yaşadığı şeyleri anlatırken
7325. çekinmez. Sabansız köylüden, çıplak askerden, ağır vergiden küçülmüş ve insansız kalmış köyden
7326. bahsederken üslubu gerçekten büyüklük kazanır. Bu yazılar içinde
7327. okuyucuya İstanbul'dan gönderilmiş gibi takdim edilen “Hatıra” adlı - Paşa, “muhtıraya hatıra” der – yedi
7328. makalelik deneme serisi(85). Paşa'nın Tanzimat'tan sonraki tarih için fikirlerini topladığı eser olması itibarıyla
7329. belki en ehemmiyetlisidir. Burada evvela Tanzimat fermanının iyi bir tahlilinden sonra, bu kadar güzel ve
7330. faydalı bir işin bu kadar kötü bir netice vermesinin sebeplerini teker teker sayar. Devre ait hiçbir
7331. şahadet, bu küçük deneme kadar bize 1839'dan 1870'e kadar olan otuz senenin macerasını ve bu kadar müşahhas misallerle
7332. vermez. Gerek iktisadi vaziyetin bozukluğunu, gerek devlet mekanizmasının layıkıyla
7333. kurulmamış ve acz içinde olmasını yeni kanunların bu yüzden sadece işleri geciktiren bir
7334. bürokrasiye yol açmış olduğunu anlatırken biz her satırda tecrübeli devlet adamını karşımızda
7335. görürüz. Ona göre, Tanzimat hazırlıksız başlamış, insanı değiştirmeden terkibi bozmuştur.
7336. Bu noktadan hareket edilirse Paşa'nın eserinde görülen birçok tezadın
7337. kendiliğinden ortadan kalkacağı aşıkardır. İşte gerek bu dikkat, gerek bahsettiğimiz realite
7338. hissi bu makalelerin gündelik şeyler dışındaki kuvvetini vücuda getirir. **Veraset mektupları**
7339. “Veraset mektupları” Ziya Paşa'nın Babıali'ye indirdiği en büyük darbelerden biridir ve üzerinde düşünülünce,
7340. paşanın icabında hangi silahları kullanmaktan çekinmediğini gösterir. Çünkü, bu iki mektupta
7341. Ziya Paşa'nın hadiseleri ve memleket halini anlatış tarzına ne kadar hayran olursak olalım, bir şantaj
7342. kokusu bulmamak imkansızdır. (85) *Bu Hatıraların birincisi “Hatıra-i evveliyeye” başlığı ile Hürriyet,*
7343. *30 Şaban 1285, nr. 25 de çıkar.* Şunu da söyleyelim ki, veraset meselesinin dedikodu şeklinde olsa bile
7344. Abdülmecid devrinde başlayan ufak bir mazisi vardı. Oğlu Murad'ı veliaht
7345. yaparak, kardeşi Abdülaziz'i hükümdarlıktan mahrum etmek arzusu Ab-ı Abdülmecid Han'a gelmiş

7346. olmasa bile, onun hoşuna gitmek isteyen yakınlarını zaman zaman düşündürmüştü. Abdülmecid'in
7347. kendisini kıskandığını, hatta zürriyet sahibi olmasını istemediğini, Yusuf İzzeddin Efendi'nin
7348. Padişah'dan gizli olarak Eyüp'te doğduğunu, Ziya Paşa, bizzat Abdülaziz'in ağzından işittiğini
7349. söyler. Abdülmecid Han'ın doktoru olan Doktor Spitzer'e göre ise, o zaman halkın pek sevdiği Abdülaziz'e
7350. karşı bir suikast yapılması padişaha teklif edilmiş ise de padişah buna izin vermemiştir. Fakat mesele
7351. sadece Mahmud II nin iki erkek evladı arasındaki kıskançlık duygusu değildir. Garptaki
7352. hanedanların veraset usulü de ayrıca bir örnek oluyordu. Bu itibarla Abdülmecid'in bunu düşünmüş
7353. olması muhtemeldir. Ziya Paşa'ya göre Arif Hikmet Bey'in 1854 tarihinde, Meşihat'tan ayrılması bu işle yakından
7354. alakalıydı. Ziya Paşa, Reşid Paşa'nın Arif Hikmet Bey'in veraset işi için fetva vereceğinden emin olmadığını
7355. hükümdara söylemesi üzerine, şeyhülislamlığına son verildiği hakkında bir şayia
7356. çıktığını yazdıktan sonra, bizzat Arif Hikmet Bey'e meselenin aslını sorduğunu ve onun da
7357. Reşid Paşa'nın hakikaten veraset usulünü değiştirmek isteyip istemediğini bilmediğini, fakat kendisini
7358. makamından ayırmak için hükümdarın yanında böyle bir silahı kullandığı cevabını
7359. verdiğini söyler. Abdülaziz Han'ın tahta çıkmasıyla veraset meselesinin bu sefer Abdülmecid oğulları ve
7360. bilhassa Veliht Murad Efendi'nin aleyhine olarak yeni baştan canlanmış olması tabiidir. Kaldı ki birçok
7361. yeniliklerde ana vatana örnek olan Mısır'da hanedan kanununun değişmesi, bazı muhitlerde bu şüpheyi
7362. uyandırmıştı. Diğer taraftan Abdülaziz'in oğlu Yusuf İzzeddin'den prens lakabıyla
7363. bahsedilmesi, Murad Efendi'nin yenilik taraftarlarıyla iş birliği yapması, bir taht etrafında daima rastlanan
7364. gayretkeşlere böyle bir fırsatı vermiş olabilir. Bununla beraber bu yolda ciddi bir teşebbüs yoktu ve
7365. olması da imkansızdı. Evvela Abdülaziz'in oğlu henüz çok küçüktü. İş başa düştüğü takdirde
7366. babasının yerini alamazdı; bu yüzden bir yığın mesele ortaya çıkabilirdi. Sonra efkarı umumiyede
7367. bu mühim meselenin yapacağı tesir bilinemezdi ve bundan korkulabilirdi. Nihayet Ali ve Fuad Paşa'ların
7368. Saltanat müessesine ait hususlarda herhangi bir değişikliğe taraftar olmadıkları,
7369. Abdülaziz'in Mısır prensesi Tevhide Hanım'la izdivaç arzusuna, o zaman sadrazam bulunan Fuad Paşa'nın
7370. açıktan açığa razı olmayışı gösterir. Ayrıca Fuad Paşa, Avrupa'dan yorgun ve hasta dönmüş Ali Paşa,
7371. böyle bir mesuliyeti memleket karşısında tek başına yüklenemeyecek kadar yalnız kalmıştı. Bütün bu
7372. mülâhazalarla "Veraset mektupları"nın, ciddi bir tasavvurdan ziyade müphem bir projeyi karşılamış olması,
7373. hatta hiç yoktan Mısır'a kıyas yolu ile Babıali'nin başına bir mesele gibi çıkarılmış olması ihtimali
7374. kuvvetlenir. Esasen meselenin tekrar ele alındığını Ziya Paşa, Roma sefiri Hakkı Bey'in (sonra Paşa)
7375. babası Remzi Efendi'den, aldığı bir mektupla öğrendiğini söyler. Ziya Paşa, "Hürriyet"teki bir bendinde
7376. ... diye temas eder ve bu mesele için evvela zamanın
7377. müsaadesizliğinden bahseder; ... diye bu tasavvurun adeta vatan
7378. sevgisi ile beraber yürüyemeyeceğine hüküm verir. Herhalde Ziya Bey'in, Paşa'lar hakkında en kuvvetli
7379. hücumlarından biri de bu "Veraset mektupları"dır. Hülâsa Ziya Paşa bu küçük eser sayesinde bir taraftan
7380. Fazıl Paşa'nın mücadeleye razı olmasını temin etmiş diğer taraftan bilhassa Fuad Paşa'nın mevkiini
7381. gerek padişah nazarında gerek efkar-ı umumiyede adamakıllı sarsmıştır. **Rüya** "Rüya" "Veraset mektupları"nın ve
7382. "Hürriyet"teki makalelerin tenkidini, "Zafername"nin hücumunu kısa ve hareketli
7383. şeklinde belki daha kuvvetle tekrarlayan küçük bir fantezidir. Bir cuma sabahı okuduğu
7384. gazetelerdeki fena havadislerin tazyığı altında kalan Ziya Paşa Hampton Court sarayının bahçesinde havuz
7385. başında kendi kendine memleketin halini ve ömrünün, maceralarını düşünürken birdenbire
7386. su değişir, kendisini İstanbul'da Boğaziçi'nde, Beşiktaş Sarayı karşısında görür, saraya girer ve bahçe
7387. üzerindeki odada Abdülaziz'i bulur, onunla konuşur. Abdülaziz'in suallerine verdiği cevaplarla evvela
7388. Avrupa'ya kaçmasının sebeplerini, sonra «Muhbir» ve «Hürriyet» gazetelerini çıkarmasını onlarda yazı
7389. yazmasını izah eder, ondan sonra bir Millet Meclisi açılmasının lazım olduğunu ve bunun
7390. vazifesinin bilhassa saltanat haklarıyla tenakuz teşkil etmeyeceğini, sadece heyeti vükelanın memleketi
7391. istedikleri gibi idare etmelerine mani olacağını söyler, siyaset aleminde kötü idare yüzünden,
7392. memleketimiz aleyhinde düşünülen şeyleri anlatır, imparatorluk tebaasının çektiklerini, Rumeli'nin halini
7393. ... anlatır, Anadolu'nun "yangın yerine dönen" manzarası üzerinde durur, ecnebi müdahalesinden
7394. bahseder, Ali ve Fuad Paşa'ların fenalıklarını, memlekete verdikleri zararları sayar, yine Girit ve

7395. Mısır meselelerine döner ve padişah bütün bunların düzelmesi için kendisinden çare sorduğu zaman,
7396. Ali Paşa'nın azli ile Kıbrıs mutasarrıflığına tayinini tavsiye eder. Kıbrıs,
7397. Yeni Osmanlıların taliindehakikaten mühim yerdir, dönüp dolaşıp oraya gelider. Ziya Paşa ise,
7398. Kıbrıs'ta çektiklerini hiç unutamaz. Zaten o hiçbir şeyi unutamaz. "Rüya"nın birinci kısmını
7399. bitiren kısa konuşma çok ehemmiyetlidir. Çünkü Ali ve Fuad Paşa'ların meziyetleri ve milletlerarası
7400. diplomatik muhitlerdeki şöhretleri hakkında hala hatırat kitaplarında ve yerli bilgiyle yazılmış tekkiklerde
7401. çıkan inanılmaz metihlerin, sadrazama mensup insanlar tarafından nasıl uydurulduğunu anlatır. Nihayet
7402. Ali Paşa'nın azil ve Kıbrıs'a tayini emrini alarak yalısına gider. "Rüya"nın buraya
7403. kadar olan kısmını Sultan Aziz'e biraz hesap verme ve biraz da ona ve efkar-ı umiye,
7404. devletin içinde bulunduğu vaziyeti, fena idareyi ve suiistimalleri anlatmadır. Ali Paşa'nın yalısında
7405. geçen ikinci kısım ise, Ziya Paşa'nın kim bilir kaç geceyi üzerinde uykusuz geçirdiği asıl intikam
7406. rüyasıdır. Ziya Paşa, Ali Paşa'ya derhal Kıbrıs'a tayin edildiği emriyle geldiğini söylemez, evvela
7407. onunla münakaşa eder, yaptığı fenalıkları yüzüne karşı sayıp döker. Onu adeta
7408. yavaş yavaş küçültür, nihayet paşanın devrinde adeta efsanevi bir şöhret kazanan nezaketini
7409. bırakarak kendi kudretinden bahsetmeğe başlaması üzerinde, ona imalı sözlerle vaziyeti çitlatır.
7410. ... diyerek Padişahı nasıl aldattığını kasdeder. Burada diyalog durur, çünkü Mabeyin
7411. Kapıçuhadarı içeriye girer ve Ali Paşa'yı Kıbrıs'a götürmek için hazırlanan vapurun geldiğini yavaşça
7412. Ziya Paşa'ya söyler. Bundan sonraki kısımda Ziya Paşa'nın diyalogu iki büyük hareketle
7413. canlanır. Birincisi Ali Paşa'nın mührü, Ziya Paşa'ya teslimden sonra kendisini götürmeğe gelen
7414. vapuru, himaye gördüğü sefaretlerden birinin vapuru zannederek ... diye sevinmesidir:
7415. ... .. diyerek gözlerinden yaş gelmeğe başladı. ... Diyalogun ikinci büyük ve hakikaten
7416. ustaca değişmesi, birdenbire Zaptiye Müşiri Hüsnü Paşa'nın eski efendisi aleyhine dönmesidir. İntikam
7417. arzularını paşanın hareme gidip veda etmesine bile müsaade etmeyecek kadar ileri
7418. götüren Ziya Paşa, ayakları dibine düşen düşmanını kolundan tutup kaldırarak rıhtıma
7419. beraberce inince yalıtı dolduran dalkavukların ve maiyet halkının her birinin bir köşeye savuştuklarını
7420. görürler, en nihayet Zaptiye Müşiri Hüsnü Paşa, aşağı ruhlu mağdur memur sokulganlığı ile
7421. Ziya Paşa'ya sokularak ona karşı ihlasını ve Ali Paşa'ya hincını anlatır. Buradaki konuşma
7422. Hüsnü Paşa'nın Yeni Osmanlılar'a karşı olan şüpheli vaziyetini göstermesi itibarıyla de çok ehemmiyetlidir.
7423. O bir taraftan Avrupa'daki gençlerle münasebette idi, diğer taraftan onları şiddetle takip
7424. ediyordu. "Rüya"nın asıl mühim noktası, hatta eserin kilit taşı, vapurda Ali Paşa le konuşmasını
7425. bitiren şu cümledir: ... Bu cümle, Ziya Paşa vakiasının bütün sırrını çözer. Bir bakıma çok küçük ve biçare bir
7426. intikam, sadece hülyada kalan bir tatmin! Fakat Paşa'nın çektiği bütün ıztıraplarını taşımağa kafi geliyor.
7427. "Zafername"nin başka bir planda eşi olan bu kitap, psikolojik vesika mahiyeti dışında, yazılış bakımından da
7428. ehemmiyetlidir. Türkçede bu kadar muvaffakiyetle hareketli eser pek azdır. Yaptığımız kısa şemadan
7429. da anlaşılacağı gibi, Ziya Paşa'nın ne diyalogunda, ne de hikayesinde ölü nokta yoktur. Daima
7430. hareket halindedir. Başındaki hayatının hikayesinden, bahçe bekçisi tarafından uyandırılışına kadar
7431. okuyucu realite ile rüya arasında onun düşüncesini durmadan ve düşünmeden takip eder.
7432. Bu küçük fantezi hakikatte bir polemik eseri olduğu kadar, Türkçede ilk muvaffak hikaye de addedilebilir.
7433. Vakıa, sadece en lüzumlu olanla yetinen bu temiz anlatışta hiçbir psikolojik unsur unutulmuş değildir.
7434. Edebiyatımızda ilk defa olarak kudret karşısındaki aczin, o küçük düşme duygusunun
7435. ifadesine bu hikayede rastlanır. Ziya Paşa'nın lambadan sigarasını yakma sahnesi gibi bir sahneye nesir
7436. edebiyatımız belki ancak 1908 den sonra kavuşabildi. Hayır, Ziya Paşa hakikaten yaşadığını ve duyduğunu yazan
7437. adamdır. Ayrıca edebiyattan kaçmasını, yerinde çizgilerle konuşmasını bilir. "Rüya" bizce yeni
7438. nesrin ilk şaheseridir. **IV ZİYA PAŞA VE EDEBİYATIMIZ Şiir ve İnşa makalesi ve Harabat**
7439. **mukaddimesi** Ziya Paşa, edebiyatımız hakkında iki defa çok şumüllü şekilde konuşmuştur. Bunlardan
7440. birincisi Ebüzziya'nın "Nümune-i Edebiyatı"na aldığı "Şiir ve İnşa" makalesidir ki, paşayı saf Türkçe
7441. cereyanının, en büyük yol açıcılarından biri yapar. Öbürü de bu makalede bilhassa şiirimiz için
7442. söyledikleri ile az çok tezat teşkil eden, daha doğrusu o fikirlere temas etmeyen
7443. "Harabat mukaddimesi"dir. İkisinin arasındaki fark Abdülaziz'in son senelerinde efkanını umumiye de veya

7444. hususi muhitlerde yeniliğe karşı başlayan bir aksülamele teslim olmak değilse, aksiyondan
7445. vazgeçtiği senelerde paşanın düşüncesindeki büyük değişikliği gösterir. Münaşakası
7446. lüzumsuz olan bu meselede bir üçüncü izah şekli daha vardır: Paşa'nın “Şiir ve inşa”
7447. makalesinden sonra, yüzü tamamiyle eskiye dönük ve müdafaası gereken bir eserin sahibi
7448. olması ve teklif ettiği yolda yürüyemediği için, bu mukaddimeyi yazmış olmasıdır.
7449. Muhakkak olan bir cihet varsa Ziya Paşa'nın “Harabat mukadilimesi” ile “Şiir ve inşa” makalesindeki
7450. fikirlerini nakzeder görünmesidir. “Şiir ve inşa” makalesini, ihtiva ettiği tekliflere ayırarak
7451. mütalaa etmek daha doğrudur. Paşanın eski nesrimiz için söylediği şeyler, edebiyatımızda
7452. ve resmi hayatta söylenen şeylerin tekrarıdır. Bu Tanzimat münevveri, nasıl mali işlerimizin
7453. bozukluğundan şikayet ederse, hala bir yazış tarzı ve muayyen bir ima
7454. bulunmamasından öyle şikayet eder, bilhassa Ali ve Fuad Paşa'lar zamanında Babiali'de tekrar
7455. başlayan ağdalı yazışı, uzun cümleler, “musanna” ifade şekilleri, süslerle boğulan resmi kitabeti itham
7456. eder. Burada paşa görülüyor ki zamanının adamıdır. Şiir hakkındaki tekliflerinde ise Ziya Paşa,
7457. Türk dilinin gelişmesi tarihini yepyeni bir gözle gören bir adamdır. Filhakika asıl Türk şiirinin
7458. “şiirlerimiz arasında Kaya Başı ve Üçleme, Deyiş tabir olunan nazırlar” olduğunu iddia etmek tarihi
7459. görüşte en geniş ihtilaldir. Burada Ziya Paşa, Arap ve Acem tesiriyle dilimizde başlayan beş asırlık bir
7460. tekamül bir kalemde silmiş oluyor ki, bu fikir sahibini tam bir, yol açıcı yapar. Şurası
7461. var ki, Ziya Paşa, Profesör Fuad Köprülü'den beri Saz şairleri, dediğimiz ve her Ortaçağ edebiyatında
7462. mevcut olan orta sınıf kültür şairlerinin şiirlerini bizim asıl şiirimiz olarak kabul ederken
7463. ne eskiyi itham ediyor, ne debunların şiir zevki itibarıyla klasiklerden üstün olduğunu
7464. söylüyordu. O sadece, bu yolda yürümek gerektiği hükmünü vermişti.
7465. Manzum yazıldığı için fikirlerini layıkıyla geliştiremediği muhakkak olan mukaddimede ise, paşa ilk şiir
7466. hocası olan lalasinin tesiri altında, önce saz şairlerini nasıl tanıdığını, sonra klasik şiire nasıl girdiğini
7467. anlatır. Ayrıca da Fars şiirini keşfetmekle kendisine nasıl bir ufuk açıldığını “Harabat mukaddimesi”nde
7468. bize söyler. Paşanın Saz Şairleri için kullandığı zevksizce nükteli bazı mısralar bir tarafa bırakılırsa, bu
7469. mukaddimede sadece kendi şahsi tecrübesi vardır, diyebiliriz. Ziya Paşa'nın “Şiir ve inşa” makalesinde
7470. Mütercim Asım'ın bir hissesi olduğu muhakkaktır, Nitekim şu cümle bunu gösterir: ... Ziya Paşa bu şive ile
7471. yazmayı tabiata uyma kabul eder, ki bu da devrinin fikridir. **Ziya paşa ve**
7472. **Edebiyat** Paşa'ya göre, şiirimizin Baki'ye kadar olan, devrinde Türkçe kaba sözlerle doludur.
7473. Hatta Şeyhi'nin “Hüsrev ü Şirin”i bile beğenilecek tarafı pek bulunmayan bir eserdir. Ancak Baki ile, Arap,
7474. Fars kelimelerinin şiir dilimize iyice yerleşmesinden sonra, dil zevkimiz ve tahassüs imkanlarımız
7475. değişir, olgunlaşır. Böylece bizim kullandığımız Türkçe ve ona bir nevi ana kaynak gibi gördüğü
7476. çağatayca ile beraber dört lügat ve imkan, ayrı ayrı dört nehrin suları gibi osmanlıcanın
7477. ummanında toplanır. Ziya Paşa'nın, Şinasi'nin, Suavi'nin, Vefik Paşa'nın yetiştikleri bir devirde, dil
7478. tarihimiz ve Türk lehçeleri hakkındaki bu görüşüne sadece hayret edelim. Bu şaşırtıcı dil
7479. görüşünün yanı başında bir de garba karşı aldığı vaziyet vardır.
7480. “Der beyan-i şürut ve ahvâl-i şairiyet” adı altında açtığı ayrı bir kısımda Avrupa dillerini öğrenmenin
7481. lüzumundan bahsederken, Avrupa şiirinin taklit edilmesinin aleyhinde bulunur: ... Her iklimin
7482. kendisine göre tarihi ve dolayısıyla bedii bir terbiyesi vardır ki, onun dışına çıkılması kabil değildir.
7483. Tanzimat'tan beri geriye ilk volta olan bu mısralarda iklim kelimesinden kasd ettiği amilin, bizim bugün
7484. geniş manası ile “muhit” dediğimiz şey olduğu aşikardır. Görülüyor ki Ziya Paşa «muhit» terbiyesini ileriye
7485. sürerek garp, nevelerinin Türkçeye girmesine itiraz ediyor. Fakat o daha ileriye gider:
7486. bu iki alemde zekânın işleyiş tarzında bile ayrılık vardır. Garp sanatları ona göre evvela “tasviri”dirler:
7487. ... Tiyatro, yahut onun bu yazıda temsil eder görüldüğü edebiyat ve şiir anlayışı; işte bu tasvir
7488. kabiliyetinden doğar. ... Bu son iki beyit, tiyatroyu bir terbiye vasıtası, daha doğrusu eğlenceli bir mektup
7489. diye öven Namık Kemal'e cevaptı. Fakat bu mukaddimede Namık Kemal'in payı bu kadarla kalmaz:
7490. ... mısraları da onun hesabınadır. Ziya Paşa'nın “Harabat mukaddimesi” Namık Kemal'e karşı bir
7491. cephe alışı. Mukaddimenin yazıldığı 1291 tarihinde Namık Kemal, Şinasi'nin eserini daha geniş bir şekilde
7492. devam ettiriyordu; Ziya Paşa ise Abdülaziz Han'a sığınmış, Magosa'yı boylamamağa çalışıyordu. «Hürriyet»

7493. gazetesi muharriri, adeta siyasi mücadelesini ve fikirlerini inkar etmiş gibidir. Nitekim Namık Kemal
7494. cevabında bilhassa bu noktada ısrar etmiştir. Ziya Paşa'nın "Harabat mukaddimesi"nde
7495. şiirimizin küçük bir tarihini yaptığını söylemiştik. Ona göre Türk şiirinin üç büyük merhalesi vardır.
7496. Bunlardan birincisi Baki'ye kadar olan devirdir, burada Ahmed Paşa, Necati ve Zati Türkçenin esasını
7497. kurarlar. Baki olgunluk noktasıdır. Fakat onda da köhne tabirler vardır. Asıl büyük devir iki taşralı, - bu
7498. İstanbul çocuğu, buna çok hayret eder! - Nefi ile Nabi tarafından açılır. Onlar Türkçeyi
7499. «tetabu-i izafat"ları çoğaltmak, terkipleri genişletmek ve teselsül ettirmekle güzelleştirirler. Görülüyor ki
7500. Ziya Paşa bu tarihlerde Türkçeye tam devrinin görüşüne zıt bir noktadan bakmaktadır. Hele
7501. Nef'i ile Nabi'nin rolünü tayin eden: ... mısraının açıklığı Paşa'nın zevki hakkında hiçbir
7502. şüphe bırakmaz. Ziya Paşa'nın asıl tercihi Nef'iye gider. Fakat hangi Nef'i? ... mısralarının şairi ortada
7503. görülmez. O daha ziyade Nef'i'nin ahenk tarafını sever, tasvirdeki coşkunluklarına ve kasidelerine
7504. (Rahşiyeleri telmih) hayrandır. Yalnız bir yerde çok güzel bir dikkati vardır. O da Nef'i'nin bir
7505. manzumeyi yorulmadan bitirme kudretidir : ... Ziya Paşa, Fuzulî'de de aynı şekilde neyi seveceğini bilmez. O
7506. kadar ki, paşa sevgisini anlatınca, dili bir plastik madde ile oynar denecek kadar bilen; attığı
7507. adımların çoğunu hesap eden şairin yerinde, ortada sadece bağır yanık bir adam
7508. kalır. Türkçenin en olgun şiir kitaplarından birini bir kebabçı dükkanı haline getiren bu takdir, aşağı yukarı
7509. edebiyat tarihçilerimizin çoğunun sonradan kabullendiği ve aynıyla tekrar ettiği hükümlerin
7510. başlangıcıdır. Bu yanlış mülahazalardan Ziya Paşa'nın o kadar sevdiği, taklit ettiği Ruhi
7511. de payını alır. ... Ziya Paşa, Baki'nin büyük liriklerimizden biri olduğunu anlıyamadığı gibi, Ruhi'yi de
7512. anlayamaz. Nedim'in ise ancak bir tek çizgisini o da değiştirerek verir: ... Şüphesiz Nedim'de, hem de zarif
7513. şeklinde mizah ve alay vardır. Ve paşanın bize bunu bir merhale gibi göstermesi mühim
7514. bir dikkattir, Fakat Nedim sadece bu mudur? «Harabat mukaddimesi»nin bütün yanlış hükümlerini burada
7515. tenkit edecek değiliz. Esasen bu acele ve sakat eser, Ziya Paşa'nın zevk ve bilgisindeki
7516. boşlukları göstermek için yazılmışa benzer. Bizim için o, daha ziyade nesirleriyle farkına varmadan
7517. yaşadığı devrin kroniğini veren, bazı manzumelerinde bir nevi felsefi buhrana kadar
7518. yükselen adamdır. Ziya Paşa'nın nesir eserlerini Avrupa'da yazmış olması ve bunların memlekete
7519. ancak gizli olarak girebilmeleri bu nesrin daha yeni nesiller tarafından zamanında ve layıkıyla
7520. tanınmasına imkan vermemiştir. Bu itibarla Namık Kemal mektebinin dışındaki
7521. nesrimizde onun bir hissesi olup olmadığı tayin etmek epeyce güçtür. Şiirine
7522. gelince, tilmizi olan Nazım Paşa'nın meşhur «Terci-i bend»inden Serveti Fünun devrine kadar bu
7523. şiirin tesiri daima görülecektir. **Şinasi'den sonra NAMIK KEMAL İ HAYATI Şinasi'den evvel**
7524. Namık Kemal 1840 yılı, 21 birinci kanun Çarşamba günü (1256 Şevval 26) Tekirdağ'da doğdu. Babası müneccim başı
7525. Mustafa Asım Beydir. Baba tarafı, Mahmut I devrinde, İran harplerinde şehit olan, Hammer'in
7526. açık fikirliğini o kadar övdüğü sadrazam Topal Osman Paşadan gelir. (86) Osman Paşa ailesini
7527. sonraları daima saltanatın etrafında nisbi bir ikbalin tatlı veya acı cilvelerini tadarken
7528. görürüz. Topal Osman Paşa'nın oğlu şair Ahmed Ratib Paşa (ölümü 1757), hacedan, sınıfından
7529. vezirliğe kadar yükselmiştir. Onun oğlu ve Kemal'in dedesi Şemseddin Bey (ölümü 1825)
7530. Selim III tarafından o kadar sevilen ve ona ihanetiyle etrafı şaşırtan mabeyincilerdendir. Kemal'in
7531. babasının Abdülaziz devrinde fazla rağbet görmemesinde bu hadisenin tesiri olabileceği gibi,
7532. tarihi çok seven, fikirlerinde ondan hız alan Namık Kemal'in baba tarafından fazla bahsetmemesinin
7533. bir sebebi de bu vak'a olabilir. Şemseddin Beyin kardeşlerinden müderris Osman Paşa (ölümü 1755)
7534. cesareti ve macerası ile olduğu kadar tabiatında birdenbire vukua gelen değişikliklerle de dikkate şayan
7535. olan talihsiz bir alim ve muharıptir. Annesi Konica eşrafından mirlihanlığa kadar yükselen
7536. Abdülatif Paşa'nın kızı Nesime Hanım'dır. Namık Kemal'in annesi, Abdülatif Paşa'nın Afyon'da memur
7537. olduğu sırada ölmüştür. Namık Kemal bilhassa bu tarihten sonra Abdülatif Paşa'dan ayrılmamış
7538. çocukluğunu ve ilk gençliğini (86) *Ailenin uzak cedleri için fazla bir şey*
7539. *bilmiyoruz. Ali Ekrem, Topal Osman Paşa'nın babasının Konyalı Bekir Ağa olduğunu söyler. Namık Kemal de*
7540. *bir mektubunda bir Sadrazam ile bir Padişah kızının torunu olduğunu telmih*
7541. *eder. Bu hususta ve bütün bu etüd için bk. İbnülemin Mahmud Kemal, „Son Asır Türk Şairleri“,*

7542. *Namık Kemal s. 834, Mithat Cemal Kuntay, „Namık Kemal I“ Prof. Mehmet Kaplan. „Namık Kemal“, hemen hemen onun*
7543. *yanında geçirmiştir. Namık Kemal'in, tahsili de bu zatın memurluk tesadüflerine göre olmuştur.*
7544. *İstanbul'da bulunduğu sıralarda üç ay Beyazıt rüştiyesine ve sekiz ay kadar da Valide rüştiyesine devam*
7545. *etmiştir. Bu ilk çağların intibalarını bilmiyoruz. Oğlu Ekrem Bey'in biraz romanlaştırılmış ve*
7546. *çok tarafı müphem biyografisinde Namık Kemal'in asıl hayatı dedesinin Kars'a tayin edilmesi ile başlar.*
7547. *Namık Kemal dedesi ile beraber Kars'a gittiği zamanlar on iki yaşında idi. Oradan, yine dedesi ile, beraber,*
7548. *Sofya'ya geçerler. Bu seyahatlerin onun genç muhayyilesi üzerindeki bazı tesirlerini eserlerinde*
7549. *görmek mümkündür. “Cezmi”deki cirit oyununun, şark vilayetlerinde hala devam eden bu eski*
7550. *aneden geldiği muhakkaktır. Sofya'da iken hükümet konağına devam ettiği ve belki*
7551. *dedesinin kalem işlerine yardım ettiği zannedilebilir. Ali Ekrem Bey'in naklettiği babasına dair*
7552. *hatıralar arasında, Sofya'da halkın ızdırabıyla ve hakiki hayatla temasına ait bazı şeyler*
7553. *vardır. Fakat kendi yazılarında Namık Kemal bu bahse hiç girmez. Namık Kemal Sofya'da*
7554. *on altı yaşında iken evlenmiştir. Zaten onda her şey böyle erkendir. On dört yaşında iken bir defter dolusu*
7555. *şiiiri bulunacaktır. Yirmi iki yaşında divan sahibidir. Yirmi beş yaşında devrin en*
7556. *meşhur imzası olarak tanılır. 1274 (1857) de Sofya'dan İstanbul'a döner. Memduh Faik (Dahiliye Nazırı Memduh Paşa) ve*
7557. *Hayret (Deli Hayret) beyler gibi yaşıtı olan şairlerle tanışır, biraz sonra da Leskofçalı Galib,*
7558. *Hersekli Arif Hikmet, Yenişehirli Avni ve Ziya (bu sonuncusu o zaman henüz mabeyindedir) beylerle dost olur.*
7559. *1277'de Arif Hikmet'in evinde toplanan Encümen-i Şuara'nın arasında bulunduğu Ebuzziya söylemektedir.*
7560. **Şinasi ile tanışma** Kani Paşa İstanbul'da Emtia Gümrük Nazırı olduğu zaman Leskofçalı Galib Bey'i
7561. *kendisine tahrirat baş katibi (daha sonra mektupçu) yapar, o da çok sevdiği Namık Kemal'i*
7562. *gümrük kalemine getirir (1276-1859.). Namık Kemal burada Leskofçalı'nın Trablus Gümrük Eminliğine*
7563. *tayin tarihi olan 1278 yılına kadar, yani iki sene kalır. Bu iki senenin Namık Kemal'in sanatına, hatta bütün*
7564. *şahsiyetine mühim tesiri olmuştur. Filhakika Şinasi ile tanıştıktan ve eski şiirin dünyasını bıraktıktan*
7565. *sonra dahi Galib Bey'in şiirinden gelen tasavvufi lugat, bu şiirin dayandığı hayal sistemi ve davranışlar*
7566. *onda uzun zaman asıl şahsiyeti idare eden bir esas zemin gibi devam edecektir.*
7567. *1288 yılı, Namık Kemal'in hayatına iki mühim değişikliği getirir. Evvela o senenin ramazanında*
7568. *Şinasi ile tanışır ve aşağıda göreceğimiz gibi yepyeni bir fikirler alemine girer. Sonra da Said Bey'in*
7569. *... diyerek ehemmiyetini anlattığı Tercüme Odasına tayin edilmek suretiyle yenilik fikirlerinin*
7570. *ve iştiyakının kuvvetle hakim olduğu, büyük memleket meselelerinin daima canlı şekilde karşısına*
7571. *çıkacağı bir muhite geçer. Namık Kemal Şinasi ile ne surette tanıştığını “Talim-i edebiyata dair risale”de*
7572. *anlatmıştır: ... Bu cümleyi takip eden satırlarda, Namık Kemal, nesrini evvelce tanıdığı*
7573. *halde sevmediği Şinasi'nin “ilahi” bir “kelim” olduğunu ... der. Bundan sonra gelen cümle ise onu Namık Kemal*
7574. *yapan büyük sergüzeştin kısa hikayesidir: ... Bundan sonra da gazeteye ilk yazı olarak Mahut Arslan*
7575. *tarafından yaralanmış zenci fıkrasını yazdığını söyler. “Tasvir-i efkar”ın hemen hemen ilk sayılarında*
7576. *çıkan bu yazı sayesinde Namık Kemal'in gazeteye hangi tarihlerde başladığını ve yardımının henüz ne*
7577. *seviyede olduğunu öğreniyoruz. Filhakika zenci fıkrasının bize verdiği başlangıçla 1865 yılında Şinasi'nin*
7578. *yerine gazeteyi idare ettiği zaman tanıdığımız Namık Kemal karşılaştırılsa «Cezmi» muharririnin*
7579. *Şinasi'ye neler borçlu olduğu anlaşılır. Bu küçük tercüme fıkranın ilk delalet ettiği şey,*
7580. *Namık Kemal'in o tarihte Fransızcaya yeni başlamış olmasıdır. Bundan bir yıl sonra, 1279 yılı ramazanında*
7581. *Namık Kemal'i dostu Mustafa Refik Bey'in çıkarttığı «Mir'at» mecmuasında Montesquieu'nün*
7582. *“Roma'nın i'tila ve izmihliline dair” adlı eserini tercümeyle başlamış görürüz. Gerek bu tercüme, gerek ona*
7583. *yazdığı mukaddime onun Şinasi'yi tanıdıktan sonra nasıl bir hızla değiştiğini gösterir. Bu hakiki bir*
7584. *iklim değiştirmeye benzer. Yazık ki “Mir'at” gazetesi ancak yedi nüsha çıkabilmiş ve Münif Paşa ile*
7585. *aralarında çıkan bir münakaşa yüzünden Ali Paşa'nın kendisine ya tarziye vermesi, yahut mecmuasını*
7586. *kapatmasını teklif etmesi üzerine Refik Bey kapatmayı tercih etmiştir. Bu malumatı*
7587. *aldığımız Ebuzziya, paşanın Refik Bey'e yapılan yetmiş beş kuruşluk bir zammı çok gördüğünü ve*
7588. *kalemle çizerek hizasına surhile ... diye reddettiğini tasrih eder(87). 1279 (1862) de çıkan «Mir'at»*
7589. *mecmuasındaki bu tercümelere sonra Namık Kemal'in imzasını taşıyan bir esere uzun müddet tesadüf*
7590. *etmeyiz. Elimizde Namık Kemal'in, koleradan ve Refik Bey'in ölümünden bahsettiğine göre 1282 (1865) yılına*

7591. ait olduğu aşık olan bir mektup müsveddesi bulunmaktadır(88). Bu mektuba Namık Kemal'in,
7592. Halep'te bulunan ve kendisine bir maarif nizamnamesi hazırlamak vazifesi verilen Galib Bey'e bu
7593. hususta, yaptığı tavsiyeler genç adamın bu tanışmadan haline geldiğine gösterir. Bu mektupta genç
7594. Namık Kemal, leylî mektep sistemini ... cümlesiyle müdafaa eder ki buradaki annelerin
7595. «münasebetsiz rahm ve şefkati» daha genişleyerek “İntibah”taki Ali Bey'in çocukluğu olacaktır.
7596. Fakat bu mektupta asıl dikkate değer birkaç nokta daha vardır. Bunlardan biri o günlerde
7597. Namık Kemal'in Montesquieu'den başka Voltaire'i de okumakta olduğunu söylemesidir. ... diye
7598. başlayan kısmının Voltaire'in «Dictionnaire philosophique”ini bilhassa Allah maddesini
7599. okuduktan sonra sıcağı sıcağına yazıldığını gösterir. Mektup, Refik Bey'in ölümü
7600. üzerine bir müddet olduğu gibi kalmış ve on yedi gün sonra bitirilmiştir. Aşağı yukarı büyük bir esermiş
7601. gibi bir aylık bir zamanda hazırlanan bu mektubun sonunda Namık Kemal'in Leskofçalı Galib
7602. divanına aynı günlerde yazdığı ve üstadına müsveddesini göndermek istediği eski inşa
7603. usulü ile yazılmış bir mukaddime de vardır. Aynı mektupta eski ile teması henüz tamamiyle kesmemiş
7604. olan şair bu ikinci üslûbunu hangi kaynaklardan beslendiğini üstadına bizzat kendisi
7605. (87)*Yeni Tasvir-i Efkar, « Yeni Osmanlılar » tefrikası teşrinievvel. nr. 84, Refik Bey bilindiği gibi 1861 kolerasında ölür.*
7606. (88)*Mithat Cemal Kuntay, «Namık Kemal», klişe halindeki mektup. anlatır: ... dedikten sonra bu kadar özenilerek*
7607. yazılan eser hakkında ... hükmünü vererek, Galib Bey de bunu böyle bulursa « müftehir » olacağını
7608. söyler. Hiçbir vesika genç Namık Kemal'i anlatmakta bu mektup kadar mühim olamaz. Bir taraftan
7609. Leskofçalı divanına yazılmış olan mukaddime ile bu 1865 yılında Voltaire'in ve Montesquieu'nün dünyasına
7610. adım atmış genç adamın, bir daha dönmeyeceği sahillere vedaina benzer, diğer taraftan ise bütün
7611. Namık Kemal'i verir. Filhakika o Vassaf, Nergisi, Örfi, Fuzuli özenişleri, o bilerek benzerneğe çalışmalar, bir
7612. tek eserde birkaç ustanın ve tesirin peşinde koşma, onda ömrü boyunca devam
7613. edecek şeylerdir. Vakıa daha olgun yaşlarında Namık Kemal örneklerini böyle saymayacak,
7614. hatta elinden geldiği kadar gizleyecektir. Fakat eser daima çok soğukkanlı bir yığın
7615. hayranlığın ve hesabın mahsulü bir terkip gibi hazırlanacak, daima arkasında
7616. sahibinin iradesi ye onun hiçbir zaman kıvamını bulamayan zevki, arzu ve hevesleri
7617. görülecektir. Filhakika bu şişkin ve zoraki üslûplu mukaddimeyi Türkçenin şaheserlerinden biri olan
7618. «Şikayetname» He en umulmadık şekilde mukayese eden ... hükmü muharririmizin
7619. bütün bir tarafıdır. Şüphesiz bu mektup bir gençlik eseridir. Fakat Namık Kemal bu gibi şeylerde her zaman
7620. biraz genç kalacaktır. “Talim-i edebiyata dair risale”de Namık Kemal, Şinasi'nin kendi beyitlerinden birini
7621. tashih ettiğini de anlatır. Ayrıca bize Şinasi'yi tanıdıktan sonra söylediği beyitlerden verdiği iki misal,
7622. üzerinde durulmağa değer. ... Bu beyit bildiğimiz gibi Şinasi'nin ... diye başlayan meşhur cümlesinin
7623. nazına geçişidir. İkinci beyit Şinasi ile ve Avrupalı örneklerle Türkçeye giren «vicdan» kelimesinin
7624. etrafına döner: ... **Her şeyden evvel nesir** Yine aynı risalede Namık Kemal Şinasi'nin gelişi ile edebiyatın
7625. değişmesini şu şekilde anlatır: ... dedikten sonra Ekrem'in de biraz sonra kendilerine iltihak ettiğini
7626. söyler. Filhakika Avrupa'ya giderken gazeteyi ona emanet edecektir.
7627. Leskofçalı Galib'in İstanbul'dan ayrılışı Namık Kemal'i yeninin karşısında serbest
7628. bırakmış Avrupa'ya kaçması ise ona bir nevi rüşd getirir. Filhakika yukardaki mektubun
7629. yazılmasından hemen bir iki ay sonra biz efkarı umumiye karşısında özenme taraflarını az çok
7630. gizlemeğe muvaffak olan bildiğini sarahatle anlatan bir başka Namık Kemal görürüz. Şinasi Ebüzziyanın
7631. dediği gibi ... geldiğine inanıyordu. Namık Kemal ise ... olan insandı. O gazeteci ve efkarı umumiye adamı
7632. olarak doğmuştu. Her sabah bir gece evvel yazdığım ellerde ve düşüncelerle görmekten
7633. hoşlanıyordu. Efkar-ı umumiye ona göre uzun hazırlıklarla değil, heyecanla teşekkür ederdi.
7634. Şinasi, gazetesinin başında olduğu müddetçe Namık Kemal'e kendisi olmak fırsatını vermemiştir.
7635. Beğendiği insanlara kayıtsız şartsız teslim olan uslu çocuk, o İstanbul'dan uzaklaşır uzaklaşmaz, dizgini
7636. boynuna atılmış bir küheylan gibi yerinden fırladı. Kendini hür bilmenin verdiği bir
7637. olgunlukla birbiri ardınca meselelere hücum etti. Yazık ki birbirine bu kadar yakından bağlı
7638. olan bu iki insanın münasebetleri o andan itibaren bitmiş gibidir. Ne biraz sonra buluşacakları
7639. Avrupa'da, ne de dönüşlerinden sonra biz onları bir daha yan yana görmeyiz. Bu bir dargınlık mıdır?

7640. Sadece Şinasi'nin vehminin sebep olduğu bir uzaklaşma mıdır? Bu suallere bugün cevap
7641. verecek vaziyette değiliz. Yalnız iki vesika bu usta ve çirak münasebetini Namık Kemal
7642. hesabına hiç beklenmedik bir şekilde bizim için aydınlatır. Bunlardan biri Şinasi'nin
7643. Fuad Paşa'nın ısrarıyla Avrupa'dan memlekete dönmek için yola çıkması üzerine Namık Kemal'in o
7644. zaman "Tasvir"i idare eden Ekrem Bey'e yazdığı mektuptur. Namık Kemal bu küçük
7645. mektubunda dostuna artık Babıali'ye teslim olduğunu sandığı Şinasi'nin gazetesine
7646. muharrirlik etmemesini açıktan açığa tavsiye eder. İkincisi ise, Şinasi'nin ölümünü
7647. M. Fanton'un evinde iken haber aldığı zaman yanında bulunan Ebüzziya'ya ... demesidir ki eski
7648. bağlılığın avdetini gösterir. Bu iki şahadetin arası bizim için tamamiyle boştur.
7649. **Gazete ve meseleler** İlk kanaat darbesi «Lisan-ı Osmaninin edebiyatı hakkında bazı mülahazatı şamilidir» adlı
7650. deneme oldu. Sanki Şinasi'nin yerinin boş kalmadığını göstermek ister gibi, genç muharrir bu yazıyı
7651. bütün görüş kabiliyetini, vazih düşüncesini, dikkatini gösterecek şekilde yazmıştı. Türkçede ilk defa
7652. olarak edebiyat ve dil meseleleri bu, kadar etraflı şekilde ele alınıyordu. İkinci hamle Tıp tahsiline
7653. dair olan makaledir. Memlekette tıp tahsilinin çerçevesine giren bilgilere ait terim meselesini ele
7654. alan ve derslerin Fransızca okutulmasına itiraz eden bu makalesiyle daha o zamandan
7655. münevver zümrenin dikkatini çekiyor, kendisine bağlıyordu. Arkasından cemiyet
7656. hakkındaki tenkitlerini veren «Ramazan mektubu» geldi. Namık Kemal oldukça sert havalı bu
7657. yazıda pepyeni bir müşahede kudreti ve hakiki bir hiciv kabiliyeti göstermekle kalmıyor, Türkçeye ve
7658. cemiyetimize bir harici alem fikri, milli hayatla, tarihle yeni bir alaka getiriyordu. Gariptir ki
7659. daha bu, makalede Namık Kemal'in eski Osmanlı tarafı görünür. Yeni açılan Askeri Kıyafetler Müzesi'nde
7660. gezerken yeniçerilerin ilgasından bahsediş tarzı hemen hemen tarih etrafında ilk duygulanma tecrübesidir.
7661. Nihayet meşhur "Yangın" makalesiyle uyandırdığı hayranlık duygusu Ali Paşa'yı kendisine bir nişan ile
7662. taltife götürdü. Namık Kemal bu makalede yangın yerlerine kargir inşaat yapılmasını
7663. emreden bir hükümet kararını, daha evvelden bu meselenin bütün imkan ve şartları üzerinde
7664. düşünmek suretiyle, tasvip ediyordu. Bunların arkasından da maliyemizin vaziyetine dair
7665. Reşid Paşa üslubuyla yazılmış layiha kılıklı makalesi, kadın ve genç kız terbiyesine bir
7666. kadın hastahanesinin kurulması lüzumu üzerindeki yazıları gelir. Hakikatte birdenbire dikkatimizi
7667. kendimize çevirmekle hiç yoktan bütün bir edebiyatı doğurmuş olan bu makalelerin bazıları
7668. devri için şaşırtıcı sayılacak derecede külfetsiz ve tabii bir üslûpla, bir kısmı da ... demek
7669. ister gibi eski nesrin üslûp ve oyunlarıyla yazılıyordu. Bu zamanların mahsulü olan
7670. "Devr-i istila" risalesi bu ikinci kısımdadır. Kemal "Devr-i istila"yı Yeni Osmanlılar
7671. cemiyetinin kurulmasından beş ay sonra tanıdığı Ebüzziya Tevfik'e 1865 yılı ocağında bir gecede
7672. dikte etmek suretiyle yazmıştır. Ebüzziya ile bu dostluğu ömrünün
7673. sonum kadar sürecek ve daima şairin çalışmaları için faydalı olacaktır. O gerek "Tasvir" in ve gerek Yeni
7674. Osmanlıların her yere adeta görünmeden girip çıkan, her derdin çaresini bulan civa gibi
7675. hareketli, vefalı uzvudur. Gerek Şinasi'nin ve gerek Namık Kemal'in hayatı hakkında
7676. bildiklerimizin çoğunu yazılarına ve cömert dostluğuna borçlu olduğumuz bu muharrirden
7677. ilerde ayrıca bahsedeceğiz. Namık Kemal'in bu senelerde Recai-zade Ekrem Bey'le tanıştığını
7678. yukarda gördük. Avrupa'ya kaçarken "Tasvir"i ona bırakacaktır. Namık Kemal'in Yeni Osmanlılar
7679. cemiyetinin kurucularından olduğunu ve onun idealine de Abdülhamid'in darbei hükümetine, yani mutlak
7680. imkansızlığa kadar sadık kaldığını yukarda anlattık. Velihaht Murad Efendi ile daha
7681. Avrupa'ya kaçmadan evvel yakından dost olduğunu, Abdülhamidle tanışmış bulunduğunu da aynı
7682. şekilde biliyoruz. Ali ve Fuad Paşa'ların münavebe, yahut da infisal hulleleri ile memlekete idare ettikleri
7683. bu devirde yeni gelişen Türk matbuatının bazı mühim meseleler etrafında nasıl bir gayretle çalıştığını ve
7684. Kararname-i Ali'nin bunu nasıl karşıladığını, bu arada Erzurum vali muavinliğine tayin
7685. edilen Namık Kemal'in bir müddet İstanbul'da ayak sürüdükten sonra Paris'e ne şartla kaçtığını
7686. yukarda gördük. **Kemal Paris'te** Onun da Paris'teki hayatı tıpkı Ziya Paşa'nınki gibi aşağı yukarı "Hürriyet"
7687. gazetesi etrafında toplanır. Son neşredilen vesikalardan bu üç sene süren gurbette Yeni Osmanlılar
7688. arasındaki ahengi muhafaza etmek için nasıl bir gayret sarfettiğini öğreniyoruz(89). Gerek

7689. Ziya Paşa ile diğer aza arasında çıkan anlaşmazlıklarda, gerek Kani Paşa-zade Rifat Bey'le Ziya Paşa
7690. ve "Hürriyet" gazetesi muharrirleri arasındaki mücadelede Namık Kemal gençliğine
7691. rağmen uzun zaman bir hakem ve yatıştırıcı vazifesi görmüştür. Ziya Paşa'nın devletin en kıyıcı unsuru
7692. olan İsmail Paşa ile işbirliği etmesine mukabil Namık Kemal'in «Hürriyet» gazetesinden
7693. çekilmesi de bu olgunluğun işaretidir. Babıali ile giriştiği mücadelenin yanı başında kendini
7694. yetiştirmek hususunda yaptıklarını maalesef pek bilmiyoruz. Muhakkak olan bir şey varsa Mr. Fanton(90)
7695. isminde bir zattan hususi şekilde hukuk öğrendiğidir. Kemal (89)*Mithat Cemal Kuntay'ın*
7696. «Namık Kemal» ve „Suavi“ eserlerindeki vesikalar. (90)*M. Fanton hakkında bk. Ebüzziya, „Yeni Osmanlılar tarihi“,*
7697. „Yeni Tasvir-i Efkar“, *Mithat Cemal Kuntay, «Namık Kemal», II, 1949, bütün baş taraf. Bu sonuncusunun neşrettiği*
7698. vesikalardan anlaşılacağına göre *M. Fanton bir fikir adamından ziyade bir iş adamı idi. Namık Kemal'in*
7699. dönüşünden bir müddet evvel (2 Temmuz 1870) *İstanbul'a gelen Mösyö Fanton, daha Avrupa'da iken*
7700. *Mustafa Fazıl Paşa'nın giriştiği bir «Kur'an» basma işiyle meşgul olmuş, İstanbul'da şimendüfer imtiyazı,*
7701. *Maliye Nezaretine satılacak kağıtlar, şarap ve saat, Muzika-i Hümayun için musiki aletleri ithali gibi türlü*
7702. *mali teşebbüslere girişmişti. Bu teşebbüslerinde Mustafa Fazıl Paşa takımının, Velihat Murad Efendi'nin,*
7703. *Zaptiye Nazırı Hüsnü Paşa'nın yardımlarını temine çalışır, Kemal'in babası, diğer tanıdıkları da*
7704. *münasebetlerinde kendisine az çok yardım ediyorlardı. O, Tanzimat'la beraber*
7705. *İstanbul'a dolmaya başlayan büyük firmalarla alakalı müteşebbislerden ve iş simalarındandı. Fakat «Kur'an*
7706. *meselesinden gayrı olan işlerde büyük bir şey elde edememişti. İstanbul'da*
7707. *Mustafa Paşa kendisine Fransızca bir gazete çıkarmak ve ayrıca Türkçe bir mecmua neşretmek üzere bir*
7708. *matbaa kurması için sermaye vermek istemiş ve bu matbaada Türk ve Arap yazma eserlerinin de*
7709. *neşredilmesi düşünülmüştü. Hatta Ali Paşa bile bu fikre yanaşmış görünür. Biraz fazla hayal*
7710. *adamı olduğu Londra'da iken İstanbul'a gelen bu zat burada yeni Osmanlılarla bazı muhitler*
7711. *arasında temas vasıtası olmuştu. Ayrıca sık sık tiyatroya gittiğini, Fransız klasikleriyle beraber*
7712. *Shakespeare ve Hugo'yu ve romantikleri, günlük edebiyattan bazı şeyleri okuduğunu tahmin edebiliriz*
7713. (91). Namık Kemal İstanbul'a 1870 Kasım ayında döner. Aynı günlerde Teodor Kasap, "Diyojen" adlı mizah
7714. gazetesini çıkarır(92). Ali Paşa'nın ölümü tarihine kadar (6 Eylül 1871) Namık Kemal'in *anlaşılan M. Fanton'un bu*
7715. *teşebbüslerinin hangilerinde muvaffak olduğu pek belli değildir. Ali Paşa'nın kendisine verdiği nişan ve*
7716. *iki yüz lira ihsan daha ziyade gazetelerde Türk davasını tutmuş olduğu içindi. Elde bulunan*
7717. *vesikalar onun, Kemal'in İstanbul'a dönüşünden sonra geldiğini gösteriyor. Namık Kemal'le seviştikleri*
7718. *muhakkak olan bu zatın mali teşebbüsleriyle şairin kendisinden ziyade babasının alakadar olduğu*
7719. *anlaşıyor. (91)Namık Kemal, Abdülhak Hamid'e yazdığı bir mektupta tanıdığı ve sevdiği garp eserlerine*
7720. *dair bazı fikirler veriyor: ... «Mecmua-ı Ebuzziya». II. cüz 13. En güzel eseri romanlarından. «Monte-Cristo» ile*
7721. *«Les Trois Mousquetaires» tiyatrolarından «Antony» ile «La Reine Margot»dur. Mütealea edersen*
7722. *anlarsın. Dumas Fils ekseri asarı Fransa'ya müteallik müşahede ile yazar. Binaenaleyh neşriyatının*
7723. *lezzetini bulmak bayağı Paris'te bulunmağa ve Fransızların her türlü muamelat-ı siyaset ve maarifetin*
7724. *karışmağa tevakkuf eder. Yalnız «La Dame aux Camelias», insaniyet için yazılmış bir eserdir.*
7725. *Anın mahiyetini o eseri gösterir. (Hamid, Mektuplar I.). (92)Kemal meşhur «Nüfus» makalesinde Teodor Kasap'tan şöyle*
7726. *bahseder: ... "Diyojen"e verdiği bazı fıkralardan başka hiçbir yere bir şey yazmadığını*
7727. *bütün kaynaklar söylerler(93). Bu susma esnasında Avrupa'dan dönen arkadaşları Reşad ve Nuri Beyler de*
7728. *bulunmak üzere yeni bir ekip kurmuştu. Kemal'in ve arkadaşlarının bu devirdeki hayatları için sadece*
7729. *münasip vakit ve imkan beklemekten denebilir. Dağınık çalışmalar* Ali Paşa'dan birkaç gün ara ile
7730. Şinasi'nin ölümü üzerine (13/Eylül/1871) Fazıl Mustafa Paşa'nın, Tasvir-i Efkar matbaasını vereseden satın alarak
7731. Ebüzziya'ya hediye etmesi üzerine ikisi de tekrar gazeteciliğe başlamak fırsatını
7732. buldular. Ebüzziya, kendisi inisiyaz alamadığı için - bu gençler daima dikkat altında idiler ve hükümet
7733. Kararname-i Ali'nin verdiği ferahlığı kaybetmek istemiyordu, - az müşterili bir mecmua
7734. halinde çıkan "Hadika"yı iltizam usulü ile tutarak gündelik gazete yaptı. Sonra da "Sirac" adlı, imtiyazı
7735. kendine ait bir gazete kurdu. Ayrıca daha 1872 yazından itibaren kitap neşrine başladı. 1872-73 seneleri,
7736. evvelce yazılmış "Devr-i istila" risalesi ile "Fatih Sultan Mehmed" in, "Yavuz Sultan Selim" in,
7737. "Salahaddin-i Eyyubi" nin "Evrak-ı Perişan" adı altında cüz cüz, basıldığı devirdir. Fakat Ebüzziya, Namık Kemal'i

7738. istediği gibi gazetesinin çatısı altına yerleştiremedi. Gazetelerin sık sık tatile uğradığı bu devirde tek
7739. gazete ile (93)Ali Paşa, Namık Kemal'in memlekete dönmesi için yazı yazmamasını biricik şart olarak
7740. koymuştu, bu sikutun sebebi budur. Ebüzziya'nın verdiği malumata göre Kemal, dönüşünden
7741. sonra Ali Paşa'ya üç defa ziyaret etmiştir. Bunların birincisi 3 Ramazan 1286 gecesidir ki, Kemal gece yarısına
7742. kadar Mercan'daki konakta kalmıştır. Bu mülakatta Ali Paşa, Namık Kemal'e Fransız-Alman
7743. harbinin Avrupa'daki akislerini sormuştur. İkinci ziyaret bir ay sonra, bayram haftası
7744. içindedir. Bu ziyaretinde Ali Paşa Namık Kemal'den Fransa'nın yenilmesinin sebepleri hakkında bir
7745. layiha istemiştir. Kemal, hazırladığı layihayı o senenin yazında Ali Paşa'ya bir gece götürmüştür. Bu
7746. ziyaretinde Münif Paşa ile "Tıfl-ı nâim" sahibi Edhem Pertev Paşa konakta imişler. Yemekten sonra da
7747. Yusuf Kamil Paşa gelmiş Namık Kemal'in Ali paşa'ya verdiği bu layihada bilhassa hürriyet kelimesini
7748. üzerinde ısrarla durmuştu. katmak, hareketi yarıda bırakmak demekti: Zaten «İbret», «Hadika»dan birkaç
7749. ay evvel çıkmıştı (13/Haiiran/1872). Namık Kemal bu 1872-1873 senelerinde kudretlerinin bütün ölçüsünü verdi.
7750. İcabında iki üç gazeteye birden en pervasız bir dille makale yazacak, tenkit
7751. edecek, tekliflerde bulunacak, milli hayatın her köşesini, devrinin en uyanık
7752. adamı ve uyanıklar içinde en tesir edici şekilde konuşan sifatiyle teker teker adesesine alacaktır.
7753. Yukarda söylediğimiz gibi böyle bir hareketi uyandırmak ve beslemek için lazımgelen vasıfların
7754. çoğuna sahipti. Etrafını kendisine bağlayan sari bir şahsiyeti vardı. Daha çocuk denecek yaşta
7755. kalemlerde çalışması ona hem istediği zaman yazı yazmağı, hem de önündeki mesele üzerinde az
7756. çok metodlu şekilde düşünmeyi, onu kendi imkanlarına göre her cephesinden mütalaa etmeğı
7757. öğretmişti. Cemiyetimizin ihtiyaçları üzerinde durmuş, düşünmüştü. Bütün taşkın görüşlerine,
7758. saflıklarına rağmen kendisine has vuzuhlu bir görüşü vardı. Ayrıca okuyucu karşısına çok nazik ve
7759. terbiyeli çıkmasını biliyordu. **İbret gazetesi ve siyasi mücadele** Namık Kemal'in üvey dayısı olan ve
7760. hayatına çok yakından giren Mahir Bey müdür, Namık Kemal başmuharrir, Reşad Bey baş muharrir muavinidir.
7761. Gazetenin programını tesbit eden ilk numarasından itibaren birkaç nüsha fasıla ile çıkan yazıyı
7762. aşağıya alıyoruz: ... İktidara açıktan açığa harp ilan edercesine yazılmış olan
7763. bu küçük beyanname de bir yığın hakikat vardı. Evvela bu gençlerin gazetecilik ve edebiyatla geçinmek
7764. istedikleri söyleniyor, sonra yeni gazete imtiyazı almanın kendileri için güçlüğünden
7765. bahsediliyor, belki de hala hükümetçe faaliyetlerinin takip edildiğine ima ediliyordu. En sonra da. gazetenin
7766. asıl programına geçiliyordu. İbret", halka "kavai siyasiye" öğretecek ve medeniyet yolunda rehberlik
7767. edecektir; ayrıca daha elverişli bir basın kanunu elde etmek için çalışacaktır. "İbret"
7768. gazetesi, Mahmud Nedim Paşa'nın ilk Sadrazamlık devrinin hakiki çehresini takındığı bir
7769. zamanda çıkmağa başlar. Genç Osmanlılar o kadar mücadele ettikleri Ali Paşa'nın nasıl bir muvazene
7770. unsuru olduğunu yavaş yavaş öğreneceklerdir. Ali ve Fuad Paşa'lar büyük küçük suüstimallere rağmen, devlet
7771. nüfuzunun Babiali'de kalmasında muvaffak olmuşlar, yıpratıcı gayretler sayesinde olsa bile, hükümdarın
7772. üzerinde bir nevi velayet kurabilmişlerdi. Muvazenesiz denecek kadar haris ve her türlü ahlak
7773. kaydından mahrum bir adam olan Mahmud Nedim Paşa ise bütün devlet idaresini saraya
7774. devretmiş, üstelik bununla da kalmıyarak yerini sağlamlaştırmak ve etrafındakileri tatmin edebilmek
7775. için 1839'dan beri kurulan her şeyi alt üst etmişti. Namık Kemal "İbret"teki bir makalesinde bu zamanı, kıyaslarda
7776. kendisine has mübalağa ile ... diye anlatır(94). İşte Kemal, keyfi idarenin gemi bu kadar azıya
7777. aldığı bir devirde, sonradan gazetenin yüzüncü nüshası için yazdığı makalede ... olarak anlattığı
7778. gazetesini çıkarır. Güzel olsun diye yazmadığı zaman tatlı bir muharrir olan Namık Kemal
7779. aynı yazıda gazetenin vatani bir "meclis-i ülfet" haline getirdiğini söyler. Yazık ki bu "meclis-i ülfeti"
7780. bozanlar vardı. Ali Efendi'nin çıkardığı "Basiret", Filip Efendi'nin çıkardığı ve
7781. Kemal Paşazade Said Bey'in yazdığı "Hakayiku'l-vekeyi" gazeteleri "İbret"ten, "Diyojen"den, "Hadika"dan
7782. (94)Namık Kemal „İbret“in yüzüncü nüshası dolayısıyla yazdığı bir yazıda bu fikri teyit
7783. eder. bk. Mustafa Nihat Özön, „Namık Kemal ve İbret gazetesi“ çok ayrı bir gözle etrafa bırakıyorlar,
7784. devletin müşkil vaziyetini hiç göze almadan iktidara dalkavukluk ediyorlar, bilhassa
7785. Namık Kemal ve arkadaşlarının o kadar şiddetle ihtiraslarını açıkladıkları Mısır valisini - İsmail Paşa – bol
7786. para mukabilinde, açıktan açığa tutuyorlardı. "İbret" gazetesi Mahmud Nedim Paşa 'nın sadaretinin son

7787. zamanlarında on dokuzuncu sayısındaki Kemal'in "Garaz marazdır" adlı yazısı üzerine dört ay müddetle tatil
7788. olundu. Kemal de Gelibolu'ya mutasarrıflıkla uzaklaştırılmak istendi. Bilindiği gibi bu yazı, Bağdat'tan
7789. kaldırılan Midhat Paşa'nın aleyhinde ve bilhassa Sadrazamın telkiniyle çıkan dedikodulara cevap vermek
7790. için yazılmıştı. "Diyojen" ise daha evvel bilhassa Mısır meselesine dokunduğu için tatil edilmişti. Hakikat şu
7791. ki bu gençler memleket meselelerinde hiçbir hatayı affetmiyorlardı. Bu esnada Mahmud Nedim Paşa
7792. düşüp Midhat Paşa sadrazam oldu; gazete de hükmedilen ceza müddetini doldurmadan Eylül sonunda
7793. çıkmak müsaadesini aldı. Fakat "Kemal Bey devlet memuriyetini kabul etmiyor!" dedikodusundan
7794. kurtulmak için Gelibolu 'ya hemen o günlerde gitmeğe mecbur kaldı. Kemal'in Gelibolu
7795. mutasarrıflığı üç ay kadar kısa bir zaman sürmüştür. Bu müddet zarfında
7796. sancağın iktisadi vaziyetiyle meşgul olmuş, mektep açmağa çalışmış, belediyyeye ait bazı
7797. ıslahata teşebbüs etmişti. Kemal iyi memurdu, ömrünün sonuna doğru Adalardaki
7798. mutasarrıflıklarında ne kadar metodik çalıştığını İsmail Hakkı Uzunçarşılı'nın neşrettiği vesikalarda
7799. görmek mümkündür. Onun Gelibolu'da yaptıklarını Mustafa Nihat Özön gazetelerdeki kısa bendlerden
7800. toplamıştır; fakat azlinin hakiki sebebi pek bilinmemektedir. İstanbul'dan gitmeden
7801. evvel ve bilhassa Mahmud Nedim Paşa'nın düşmesi üzerine "Diyojen" ve "Hadika"da yazmağa devam
7802. eden Namık Kemal'in - "Hadika"da ilk numarasından itibaren N.K. imzasıyla, - kendi gazetesinde
7803. Gelibolu'dan başmuharrir imzalı yazıları çıkıyordu. İstanbura dönüşünden sonra tekrar gazetesinin başına
7804. geçti ve mücadelesine koyuldu. Bir taraftan fikirleri aydınlatmak için mühim memleket davalarını,
7805. anlatan büyük makaleler yazıyor, diğer taraftan da gündelik hadiseler üzerinde düşüncelerini
7806. söylüyordu. Fakat Sultan Aziz'in bu son seneleri büyük bir basın hareketine müsait değildi. En
7807. cömert hislerle tahta çıkan Abdülaziz, Ali Paşa'nın baskısından kurtulduktan sonra bütün bir muvazenesizlik
7808. içinde, değil bir padişahta herhangi bir fertte ayıplanacak kadar hasis ihtirasların zebunu olmuştu. Hiç
7809. işten anlamadığı muhakkak olan annesinin ve menfaatlerinden başka bir şey düşünmeyen saray
7810. takımının oyuncağı gibi idi. Ali Paşa'dan kurtulan Mısır valisi İsmail Paşa saray ve devlet
7811. ricalini İstanbul'a döktüğü para ile adeta çürütüyordu. Sadece münevverlere ve matbuata o kadar dost olan
7812. ve Avrupa'ya karşı oynadığı yarı hükümdar rolüne set çeken Hariciye nazırı Halil Şerif Paşa'yı
7813. [Mustafa Fuıl Paşa'nın damadı] azlettirebilmek için Mütercim Rüsdü Paşa'ya yirmi beş bin altın hediye
7814. etmeğe kalkışmıştı. İstanbul'a geldiği zaman saraya verdiği otuz bin altın sayesinde Dolmabahçe
7815. sarayına arabayla hükümdara mahsus kapıdan girmek hakkını kazanmıştı. Hal'inde kasasında yedi buçuk
7816. milyon liralık konsolid çıktığı söylenen Abdillaziz Han'da müthiş bir para hırsı başlamıştı. Esad Paşa'nın
7817. ikinci saaretinde masrafların ve maaşların azaltılmasına kalkıldığı zaman kendi tahsisatına dokunulması
7818. korkusu ile evvela Bağdat hattını "kese-i hümayundan" yaptıracağı haberini yayarak bu tedbiri önlemiş,
7819. sonra da Esad Paşa'yı sadareten azletmişti. Memleket meselelerinde hakikat kendisine anlatılınca
7820. fevkalade meyyus oluyor, hastalanıyor, fakat iki gün sonra keyfi istediği şekilde yaşayabilmek için
7821. Mahmud Nedim Paşa'yı sadarete getirmeği düşünüyordu. Bu acaip vezir imparatorluğun
7822. habis talihi olmuştu. İstanbul'da Rus politikası onun zamanında devleti pençesine aldı. Rumeli Rus
7823. ajanlarıyla dolu idi. Sırbistan, Karadağ, Bosna ve Hersek hatta Bulgaristan infilaka hazır dılar. Saray, Mısır
7824. meselesini, Avrupa'ya yapılmakta olan borçları ve bu saydığımız işlerin hiçbirini gözden kaçırmayan
7825. yeni mabuattan hiç hoşlanmıyordu. Devlet ricali ise Abdülaziz'i kuşkulandırmadan onun arzularına set
7826. çekmek gayretleri içinde matbuatın efkârı umumiyeyi kızıştırmasını hoş görmüyorlardı. Vakıa
7827. "İbret"teki yazılarında bilhassa Namık Kemal hükümetin yolsuz icraatından sık sık Sultan Aziz'e şikayet
7828. ediyor, onun doğru düşüncesine iltica eder görünüyordu. Fakat bu hal, tıpkı
7829. Voltaire'in "Le Siecle de Louis XIV"ı ile XV inci Louis'nin karşısına XIV üncü Louis'yi çıkarması gibi, bu zayıf iradeli
7830. hükümdarın karşısına "Evrak-ı perişan" ile iki şanlı dedesini çıkarmasına mani olmamıştı. Bunlardan biri
7831. Belgrat müstesna Sırbistan'ı kesin olarak vatan coğrafyasına katmış, Memleketeyn'i
7832. imparatorluğa bağlamış, öbürü ise Mısır'ı fethetmişti. Halbuki Abdülaziz Han
7833. elimizdeki Sırbistan kalelerini -vakıa çok büyük zaruretlere karşısında ve dost Avrupa kabirelerinin ısrarlı
7834. tavsiyeleri neticesi olarak - Sırlara teslim etmiş, Memleketeyn'in devletle zahiri bir rabitadan başka
7835. bir bağı olmayan bir Rumanya olmasına razı olmuştu. Mısır ise yine onun zamanında açıkça elden

7836. gidiyordu. Şüphesiz bu bir tefsirdir. Belki de “Evrak-ı perişan”ın Meclis Maarife gösterilmeden
7837. basıldığı bahanesiyle toplanmasına karar verilmesini başka sebebi vardır. Muhakkak olan
7838. cihet, bütün bu neşriyatın sarayı ve hükümeti beraberce ürkütmesi, kah eski matbuat. nizamnamesi
7839. ahkama göre ve kah Kararname-i Ali'nin ahkama göre gazeteleri tatil etmesi ve bazı kitapları
7840. toplatmasıdır(95). Şurası da var ki Abdülaziz idaresinin kararsızlığından rahatsız
7841. olmağa başlayan ve günlük emirlerle idare edilmekten bıkan gazeteler(96) adımlarını uyduracakları sarih bir
7842. matbuat kanununun tanzim edilmesini istiyorlar ve bunun için mücadele (95), „Evrak-ı perişan“ın
7843. Reşid Paşa'nın «Evrak-ı siyasiye»si, Midhat Efendi'nin «Dağarcık»ı ve diğer ruhsatsız eserlerin toplatılacağı
7844. hakkında ilk rivayeti «Hadika» yazar. İşin garibi eldeki nizamnameye göre ruhsatsız
7845. olduğu iddiasıyla bu kitapların toplanması mümkün iken hükümetin Şura-yı Devlet'e müracaat
7846. ederek oradan karar istemesidir. İbret 88, 99 ve 100 üncü nüshalarda bu meseleden
7847. bahsederek muayyen kanun ister. «Hadika», toplatılmak istenen «Evrak-ı perişan»dan:
7848. ... diye bahseder. O zaman Maarif Nazırı, «Hakayık'ul-vekayi» baş muharriri Lastik Said Bey'in
7849. babası Kemal Paşa olduğuna göre bu ruhsatsız eserlerin toplanmasını ve böylece kitap sansürünün
7850. şiddetlenmesini oğlunun telkiniyle yapmış olması ihtimali vardır. Namık Kemal
7851. „Vatan yahut Silistre“ tiyatrosunu Maarif Cemiyet'inden izin almağa mecbur olmamak için
7852. «Sıraç» gazetesinin edebi ilâvesi olarak, fakat kitap forması şeklinde alelacele çıkartmıştır.
7853. (96), „Diyojen“, „Hakayık“ gazetesinin jurnalı üzerine Kararname-i Ali ahkâmınca ilga edilmişti. „Hadika“ ertesi günkü
7854. 45 inci nüshasında «Hakayık» gazetesinin vaziyetinden bahsetti. 46 ıncı nüshasında Kararname-i Ali'yi aynen neşretti,
7855. 47 incide „İbret“in 96 ıncı nüshasında çıkan makale üzerine bir bend yazarak matbuatın muayyen bir rejime tabi
7856. olmasını istedi. «Diyojen»in kapanmasının asıl sebebi Hidiv İsmail Paşa'ya karşı başından beri
7857. aldığı vaziyet olsa gerektir. Bu gazetelerin hiçbiri (Diyojen, İbret ve Hadika) ileriye atılmış
7858. adımlardan geriye dönülmesine razı olmuyor, ne dediğimiz gibi eyaletler üzerinde ne de başka
7859. meselelerde devletin zaafını affetmiyorlardı. „Diyojen“in 166 ıncı nüshasındaki kapitülasyonlar bendi - ki lağv için
7860. sebep olabilir, - çok şayanı dikkattir. «İbret» ile «Phare de Bosphore» arasındaki münakaşadan
7861. bahsederken: ... der. Bu, açıkça Ali Paşa'nın ölümünden sonra işler bozuldu; demektir.
7862. ediyorlardı. Bu mücadelenin yanı başında İstanbul'daki muhalefet matbuatının şiddetini
7863. arttıran birçok meseleler daha vardı: Sırların İzvarnik'i istemeleri, Rumeli'de vaziyeti şüpheli bir
7864. çiftlik olan Praga işi, Piyango ve Promes denen tahviller, istikraz meselesi bunlardandı. Nihayet Kemal'in
7865. “İbret”in otuzuncu nüshasında çıkan Reji makalesi yüzünden devlet gazete aleyhine dava bile açmıştı
7866. (97). Fakat asıl hükümeti kuşkulandıran mesele borç meselesiydi. Yeni matbuat her fırsatta bu vahim meseleye
7867. dokunuyor. Türkiye'nin borçsuz yaşayabileceğini söylüyor, servet kaynaklarının işletilmesi
7868. fikrinde ısrar ediyordu. **Vatan yahut Silistre piyesi** İşte bu çok manalı ve şumullü
7869. hareket içinde idi ki “Vatan yahut Silistre” oynandı. Gedikpaşa'da Türkçe temsiller vermeğe hazırlanan
7870. Güllü Agop Tiyatrosu 1872 senesinde gazetelerde epeyce mesele olmuştu. Kemal ve bazı arkadaşları bu
7871. tiyatrodan telaffuz ve şive bozukluğundan başka kusur görmüyorlardı. “Diyojen” gazetesi ve
7872. Teodor Kasap ise yerli eserlerin vücude getirilmesini istiyordu. “Diyojen”e göre ecnebi
7873. eser bizim adet ve örfümüze uygun olamazdı. Bu münakaşaya “Tiyatro İle Uğraşan Arkadaşlara” adlı makale
7874. ile bir nevi ara bulucu gibi karışan Namık Kemal daha Gelibolu'ya gitmeden evvel “Vatan yahut Silistre”yi
7875. yazmış bulunuyordu. Makalesinde edebiyat neveleri içinde en çok tiyatroyu sevdiğini
7876. söylüyordu. Tiyatro etrafındaki bu umumi çalışmanın neticesi olarak Hariciye Nazırı
7877. Halil Şerif Paşa'nın himayesi altında Güllü Agop tiyatrosu Ali Bey'in “Ayyar Hamza”sı ile “Ecel-i Kaza”yı
7878. beraberce oynayarak yeni programı tatbik etmişti. Ayrıca sadrazamın himayesinde Dartüşsafaka
7879. menfaatına olarak “Paris fukarası” adlı bir piyes oynanmış 30 Martta “Eyvah” temsil edilmişti. Namık Kemal
7880. 31 Martta “İbret” gazetesindeki “Tiyatro” makalesinde hem elde edilen başarıyı öğüyor hem “Silistre”nin
7881. oynanacağını ayrıca da “Raz-i dil” „Diyojen“in tatili üzerine „Hakayık“la «Hadika»nın arasında çıkan
7882. münakaşa şöyle bir emirle kapatılır: ... Bu cins ihtarlar matbuata karşı sert vaziyet almaya bir türlü razı
7883. olamayan Sadullah Paşa'nın (o zaman Müdürü ve henüz Bey) bir tedbiriydi. (97)Bu dava dolayısıyla ilk defa
7884. bizim mahkemelerde avukatlar esbab-ı müşeddideden bahsederler. «İbret» Namık Kemal'e

7885. *kanunda ... şeklinde bir iddiada bulunur.* adlı bir piyesi hazırladığını söylüyordu.

7886. Burada da yine Abdülaziz devrinin kararsızlığı ile karşılaşırız. Vükelanın

7887. bazısının bulunduğu bir gecede oynanan ve alkışlanan Ebüzziya'nın piyesi hükümet tarafından izinsiz

7888. sayıldığı için takip edilmekte idi. **Menfa ve Edebiyat** “Vatan yahut Silistre”nin ilk temsilinde (1 Nisan 1873) yapılan

7889. büyük tezahürat, halkın muharriri sahneye istemesi, bulamayınca gazete idarehanesine kadar

7890. giderek aramaları, neşredilmek üzere bir teşekkürname bırakmaları, bu heyecanın Çarşamba

7891. ve Perşembe geceleri aynı şekilde tekrarı bütün bu çalışmalara son verdi. 5 Nisan cumartesi günü “İbret”

7892. kapatıldı ve muharrirleri tevkif edilerek 9 Nisanda İstanbul'dan nefyedildiler. Ebüzziya Tevfik ile

7893. Ahmed Midhat Efendi Rodos'a, Nuri Bey, Selim Bey Akka'ya, Namık Kemal de Magosa'ya(98) gönderildiler. Böylece

7894. Namık Kemal'in hayatı dediğimiz romanın üçüncü devresi kapanıyordu. Ebüzziya Tevfik, “Yeni Osmanlılar

7895. tarihi”nde gerek kendisi ve gerek arkadaşlarının bu ilk menfa hayatını yolculuğun başından

7896. itibaren teferruatıyla anlatır. Kemal'in çehresini çok başka türlü aydınlatan bu teferruat arasında onun

7897. arkadaşlarıyla beraber Sirkeci'ye inerken halkın galeyana ederek kendilerini kurtaracağına

7898. hakikaten inanması belki en garibidir. Vapurda ise sık sık yüksek sesle “Marseillaise”i söylermiş.

7899. Böylece Paris gurbetinde tohumu atılan hürriyet kahramanı ve mazlumu psikolojisi bu sürgünle kökleşir.

7900. Kemal'in Magosa'daki bu menfa hayatına dair Ebüzziya'nın «Yeni Osmanlılar tarihi»nde, Nuri Bey'in “Edebiyat

7901. kumkuması”nda verdikleri malumatı Mithat Cemal Bey'in neşrettiği mektuplar tamamlamaktadır. Ayrıca

7902. kendisi de “Mes Prison muahezenamesi”nde adaya çıktıktan sonraki yolculuğu ve Magosa'daki

7903. ilk geceyi anlatır. Magosa'da geçirdiği zaman, rutubetli yer, sıtma, göz hastalıkları, ötedenberi mevcut

7904. içki düşkünlüğünün (98)*Bu Kıbrıs ve Magosa'nın Namık Kemal'in hayatında ve Yeni*

7905. *Osmanlıların macerasında garib bir rolü vardır. Kemal iki makalesinde hem Akka'dan hem de*

7906. *Magosa'dan bahseder. ... der.* artmasıyla Kemal'in sıhhatini iyiden iyiye zedelediği muhakkaktır.

7907. Bir mektubundan ağzından kan geldiğini dahi öğreniyoruz. Bununla beraber

7908. hiç yalnız kalmadığını, çalışmasına mani olmadıklarını da biliyoruz. Birbiri ardınca gelip

7909. giden mutasarrıflarla dost olduğu gibi, adanın memurları ve zabıtlar içinde de hayranları

7910. vardı. Kemal büyük çizgi dışındaki tilmizlerinin bir kısmını bu menfada tanımıştır. Ayrıca

7911. Şeyh Ahmed Efendi isminde Kuleli yakasından beri Kıbrıs'a sürgün edilmiş bir alimle tanışır ki

7912. Kemal'in hayatında mühim yeri olan insanlardandır. Filhakika tasavvufi şiiirle işe başlayan

7913. medeniyetçi ve Osmanlıcı şairin hayatında uzun müddet dini hislerin fazla bir yer aldığı görülür.

7914. «Hürriyet» ve “İbret”deki mücadeleleri hep imparatorluğun etrafındadır. Şeyh Ahmed Efendi ile

7915. temastan sonra yeni bir dindarlık hissi başlar. Bazı mektuplarında adeta dini cezbe izleri görülür. Ayrıca o

7916. zamana kadar eserinde itihad-ı İslam fikrine pek az yer veren muharrirde bundan sonra

7917. bu ideoloji ön safta gelecektir. Şurası da var ki Osmanlılık Aziz devrinin politikası idi.

7918. Abdülhamid devrinde bir taraftan o en büyük hızını alırken diğer taraftan hilafet

7919. politikası devletçe, daha doğrusu padişah tarafından, gizliden gizliye fakat ciddi, bir şekilde takip, edilir.

7920. Bizce Namık Kemal'in Şeyh Ahmed Efendi ile münasebeti ayrı ve esaslı bir tetkike muhtaçtır. İstanbul'la

7921. münasebeti ise iki koldan devam ediyordu. Babası ve arkadaşları ile muntazam şekilde

7922. muharebe ediyor ve bu sayede payitahtta olup bitenleri adeta günü gününe

7923. takip ediyordu. Ayda bir iki defa hususi kurye diyebileceğimiz adamlarla kendisine para ve

7924. lüzumu olan eşya geliyordu. Velihaht Murad Efendi, aradaki vasıtaların ufak tefek ihanetlerine rağmen

7925. uzun müddet kendisine ve ailesine yardım etmişti. Bu yardım kesilince de Kemal büsbütün parasız

7926. kalmamış, İstanbul'da ve Kahire'de gizli gizli basılan kitaplarının parasını almıştı. Karısı tarafından

7927. Yusuf İzzeddin Efendi dairesine mensup olan üvey dayısı Mahir Bey bu münasebetleri idare

7928. ediyordu. Birbiri ardınca kurulan kabinelerdeki rical ise, bazıları kendisine hususi

7929. tavsiye mektupları yazacak kadar yakın ve hayrandırlar. Kemal, «Akif Bey» ve «Zavallı çocuk» piyeslerini

7930. Magosa'da yazmış, belki “Gülñihal”i de orada tamamlamıştı. “Celalettin Harzemşah”ın planını da orada

7931. hazırlamış olması hatta bazı yerlerini tamamlamış olmasına muhtemeldir. Yeni “Nevruz tercüme-i hali”

7932. ile İntibah romanını “İrfan Paşa'ya mektup”, “Takib” ve “Tahrib-i Harabat”, “Mes prisons muahezenamesi” gibi belli başlı

7933. tenkit eserlerinin yine bu devrede yazıldığını düşünürsek asıl edebiyat çalışmalarının bu menfa

7934. senelerinde toplandığı anlaşılır. Eserlerinin tam bir bibliyografyasının tesbitindeki güçlük biraz da bu
7935. eserlerin çoğunun gizli basılmasından ileri gelir. Esad Paşa'nın sadareten azlinden sonra,
7936. yerine gelen Şirvani-zade Rüşdü Paşa'nın, vaktiyle Yeni Osmanlılar Cemiyetiyle dost
7937. geçinen, az çok yumuşak bir insan olması ve bilhassa kabinede Midhat ve Raşid Paşalar gibi
7938. kendilerine teveccühleri olan iki şahsiyetin bulunması bir aralık menfilere af, yahut hiç olmazsa
7939. seyahat şartlarının tam bir değişmesi ümidini vermişse de müsbet bir netice çıkmamıştır.
7940. Halbuki Şirvanizade'nin oğlu Hakkı Bey, Kemal'e hakikaten hayrandı. Nitekim yine bu sıralarda
7941. onun kütüphanesini satın almıştı. Vaktiyle kumar oyununa iptilasını, eski imlanın verdiği
7942. oyun imkanlarından istifade ederek adeta adıyla sanyla ilan ettiği bu acayip yaşayışlı
7943. genç adama, bu münasebetle yazdığı teşekkür mektubunda Kemal ... diye şikayet
7944. eder ve bir eve çıkmayı istediğini söyler. Bu sırada Namık Kemal'in hayatının mühim
7945. hadiselerden biri de Murad Efendi'nin çok aşikar mürüvetsizlikleri hakkında fikirlerini gizlemiyen
7946. Ebüzziya ile aralarının açılmasıdır. Yalnız tek taraftan dinlediğimiz bu dargınlığın
7947. altında Ebüzziya'nın onun ile veliaht arasındaki münasebet yüzünden başına gelenleri affetmediği
7948. hissedildiği gibi, araya bazı meselelerinin verdiği dargınlığın da girdiği anlaşılıyor.
7949. Kemal'in menfa hayatı otuz sekiz ay sürer. Bu esnada İstanbul'da işler gittikçe kötüleşiyordu. Birbirini
7950. takip eden kabine değişmeleri ve küçük büyük menfaat didişmeleri arasında memleketin
7951. istikbali gittikçe tehlikeye giriyordu. Nihayet Esad Paşa'nın ikinci sadaretinde (1875) bu kadar senedir ekilen
7952. fenalık tohumları acı meyvalarını verdi. Evvela Hersek isyanı başladı. Sonra isyan Bosna'ya geçti.
7953. Mahmud Nedim Paşa'nın ikinci sadrazamlığında Bulgaristan halkı ayaklandı. Devlete
7954. tabi iki imaret olanı Sırbistan ve Karadağ asilere açıktan açığa yardım ediyordu.
7955. Diğer taraftan mali iflas sakınılmaz bir hale gelmişti. Rus elçisi general İgnatıyef, Saray ve Babıalı'nın bir
7956. nevi müşaviri olmuştu. Onun verdiği nasihatlar yüzünden kolaylıkla bertaraf edilecek mahalli hareketler
7957. gerek tedbirlerin vaktinde alınmaması ve gerek vaziyete hakim olabilecek ehliyet
7958. sahibi memurların yerlerinden kaldırılması yüzünden hakiki bir felaket şeklini
7959. alıyordu. Diğer taraftan ecnebi müdahalesi birkaç yandan devleti sıkıştırmaya başlamıştı.
7960. Mahmud Nedim Paşa'nın güya bütçe açığını kapamak için aldığı «devlet borçlarının faizini
7961. ödememek» kararı dışarda aleyhimize büyük bir cereyan uyandırdığı gibi İstanbul'da da büyük bir mali
7962. buhran doğurdu. Her sınıf halkın elinde bulunan yüz milyondan fazla esham ve demiryolları
7963. senetleri birdenbire kıymetlerini kaybettiler; geçinmek için onların getireceği faize güvenenler müşkil
7964. vaziyete düştüler. Bunun arkasından Mahmud Nedim Paşa'nın devlet borçlarını, birkaç milyon da
7965. fazlasını ilâve etmek şartıyla bir araya toplamak için giriştiiği yeni istikraz teşebbüsü
7966. efkârı umumiyeyi çıldırttı. Mahmud Nedim Paşa bu istikraz mukavelesini tam imzaladığı esnada meşhur
7967. Softa isyanı patladı ve Sadrazam yayan olarak Babıalı'den kaçmağa mecbur oldu. Yerine gelen
7968. Mütercim Rüşdü Paşa kabinesi tarafından Abdülaziz'in hal'i üzerine (30 Mayıs 1876) Kemal ve arkadaşları bildiğimiz
7969. gibi İstanbul'a döndüler. **Midhat Paşa ve Kanun-ı esasi** Bu günler İstanbul'un belki en karışık günleriydi. Hal'i
7970. takip eden Abdülaziz'in intiharı, Çerkes Hasan vakası gibi hadiseler, yine hemen o günlerde
7971. Sırbistan ve Karadağ ile açıktan açığa başlayan muharebe, Murad V de cülus günü görülen asabiyetin,
7972. gittikçe artarak bütün araziyle bir delilik haline gelmesi zaten gergin olan efkarı umumiyeyi büsbütün
7973. gergin hale getirmişti. En mühim unsurlarından ikisini (Serasker Avni Paşa ile Hariciye Nazırı Raşid Paşa'yı)
7974. kaybetmesine rağmen Rüşdü Paşa kabinesi vaziyete hakim olmağa muvaffak olmuş, Sırbistan meselesi
7975. Serdar-ı Ekrem Abdülkerim Paşa'nın üstüste kazandığı zaferlerle adeta hailedilmiş, Bulgaristan'da isyan
7976. hareketleri durmuştu. Memlekette büyük bir vatanperverlik havası esiyordu. Ayrıca gerek Abdülaziz Han'ın
7977. saltanatının son senelerindeki durumu gerek V. Murad'ın sıhhati yüzünden devlet işleriyle şahsen meşgul
7978. olmaması halk arasında meşrutiyet fikrini kuvvetlendirmişti. Yazık ki Türkiye kendi
7979. meseleleriyle başbaşa kalamıyordu. Sırbistan'ın mağlubiyeti üzerine Rusya açıktan açığa işe
7980. karışmış ve gerek onun teşviki ve gerek Bulgaristan'da yapıldığı iddia edilen mezalim yüzünden Babıalı,
7981. sonunda İstanbul konferansının toplanmasını zaruri kılacak müşterek ve ağır şartlı bir ecnebi
7982. müdahalesine maruz kalmıştı. İşte bu vahim şartlar içinde idi ki Türkiye'de Meşrutiyet'in ilanı için

7983. hazırlıklar başlamıştı. Daha Tuna valiliğinden itibaren devleti sağlam bir teşkilat kanuna
7984. bağlamak isteyen Midhat Paşa bu meşrutiyet fikrinin öncüsü idi. Paşanın doğrudan doğruya hal'e
7985. gitmeden Abdülaziz'e müracaat ederek Meşrutiyet'i, olmadığı takdirde onun yerine
7986. geçebilecek bir nevi şartnameyi kabul ettirmek istediğini eldeki vesikalar göstermektedir. Culus
7987. gecesi pek heyecanlı olan Murad V in sarayda kalmalarını emretmesi üzerine, orada hazırlanan culus
7988. hatt-ı hümayununda Meşrutiyet'ten bahsedilmesini paşa ileriye sürmüştü de, elde bulunan ve kendi
7989. hazırladığı layihanın bazı maddeleri üzerinde "Hüseyin Avni Paşa ve ona itbaan Rüşdü Paşa" ile
7990. uyuşmadıklarından hatt-ı hümayuna bu iş için bir şey koymamışlar, sadece doksan bin lira tutarında olan
7991. saray tahsisatını altmış bin liraya, indirmekle ve Ereğli kömür madenleriyle diğer bazı maden ocaklarının ve
7992. "çiflikat-ı hümayun" denilen arazinin Maliye hazinesine devir ve terki gibi bazı tedbirlerle kalmışlardı.
7993. Mesele ancak Avusturyalıların kapattıkları Kılık limanı dolayısıyla toplanan kabine heyetinde ele
7994. alınabilmiş ve hazırlanan layiha üzerinde konuşulmaya başlanmıştı. Abdülhamid'in cülusunda
7995. Şura-yı Devlet azalığına geçen Namık Kemal Kanun-ı esasi encümeninde çalışır.
7996. Namık Kemal'in bu encümendeki çalışmalarına ait bir vesikanın iki parçasını İbnül Emin Mahmud Kemal İnal,
7997. "Son sadrazamlar" adlı eserinin, Midhat Paşa kısmında neşretmiştir. Bunlardan birincisi
7998. Kanun-ı esasının saltanat hukukuna ait olan kısımlar üzerindedir ki burada Namık Kemal, tek bir nokta
7999. müstesna haklıdır. Yanıldığı nokta ise ... maddesine kabine ve mesul başbakan fikrini ilga
8000. edecek şekilde yaptığı itirazdır. Kemal, hakikaten başka memleketlerde böyle olmuyormuş
8001. gibi, bu cins meselelerin "Padişaha arz" edilmesinin doğru olacağını söyler ki, her bakımdan hatalı ve saltanat
8002. hukukunun lüzumundan fazla müdafaasıydı(99). İkinci parça sarayca ilâvesinde ısrar edilen ve hükümdara
8003. şüpheli gördüğü her vatandaşı memleketten uzaklaştırmak hakkını veren on üçüncü maddeye itirazlarını
8004. tesbit eden kısımdır. Burada Namık Kemal'in, Kanun-ı esasiyi, Tanzimat'ı bile ihlal
8005. eden, fikir kendisindedir, bu madde hakkında adeta dürüstçe sıraladığı dört itiraz, işi ne kadar
8006. ciddiye aldığını gösterir. Çok muhtemeldir ki Namık Kemal bu mütelaanameyi sırf bu itirazlarını
8007. tasrih etmek için yazmış olsun. Namık Kemal'e Ziya Paşa'nın bu (99)Ziya Paşa'nın „Rüya“sında buna
8008. benzer bir fikir bulunduğu gibi, Mahmud II nin, sadaret mevkiinin adını başvekillik'e çeviren
8009. Hatt-ı Hümayun'u da aşağı yukarı aynı anlayışla yazılmıştı. Bütün ömrünce meşrutiyet fikrini
8010. müdataa eden Namık Kemal'in mesuliyet meselesi üzerinde bu karar vahim şekilde yanılması
8011. çünkü bu fikir hakikatte padişahı icra kuvvetinin reisi yapmaktı izahı kolay olmayan garabetlerdendir.
8012. Belki de onun ve Ziya Paşa'nın meşrutiyet sistemlerinde „hilafet ve imamet“ müessesesinin şartları ağır
8013. basıyordu. Bir başka izah şekli de gerek Ziya Paşa ve gerek Namık Kemal'in bütün devlet nüfuzunun
8014. Babali'de toplanmasını istememeleridir. Filhakika Saray da bunu istemiyordu. maddenin kabulüne
8015. sonuna kadar itiraz ettiklerini, hatta bir gece Midhat Paşa ile münakaşalarının bu yüzden ağır bir
8016. kavgaya bile vardığını yine aynı eserden öğreniyoruz. Kanun-ı esasi bir hatt-ı hümayunla İstanbul
8017. Konferansı'nın açılış günü olan 14 Kanunuevvel 1876 da, yağmurlu bir günde ilan edildi. Namık Kemal'in hayatının
8018. bu dördüncü devresi bildiğimiz gibi Abdülhamid'in Midhat Paşa'yı, dostlarının bütün itirazlarına rağmen
8019. kabulüne safdilce razı olduğu yüz onüçüncü maddeye dayanarak Avrupa'ya uzaklaştırması ile kapanır.
8020. Sarayın bütün ısrarlarına rağmen taşrada bir vazife kabul etmeyen Namık Kemal de bu sırada yeni bir
8021. tahttan indirme teşebbüsü töhmetiyle veya hiç olmazsa ondan ima ile bahsettiği için tevkif edilir ve
8022. bildiği gibi beş buçuk ay hapiste kalır. Ondan tedbirli olan Ziya Paşa ise kendisine vezirlik rütbesiyle,
8023. verilen Suriye valiliğini kabul ederek İstanbul'dan uzaklaşmış, bulunuyordu.
8024. Midhat Paşa'nın Namık Kemal'in taşrada bir memuriyete nakli hususunda kendisine saraydan
8025. yapılan son tavsiyeye ... tarzında bir cevap verdiğini "Son sadrazamlar"dan öğreniyoruz(100). (100)Ebüzziya'nın verdiği
8026. malumata göre Namık Kemal Midhat Paşa ile ilk defa, Paşa'nın Mahmud Nedim Paşa yerine sadarete
8027. tayini gecesi görüşmüştür. Midhat Paşa'nın Bağdat'tan İstanbul'a döndüğü günlerde Murad Efendi
8028. doktorların tavsiyesi üzerine deniz banyoları yapmak için sık sık İngiliz sefiri Henry Eliot'ın
8029. Şemsipaşa'daki yalına geliyormuş. Namık Kemal de orada kendisi ile buluşuyormuş. Bir gün Ebüzziya'ya,
8030. Murad Efendi'den Midhat Paşa'ya hitaben Namık Kemal'i kabul etmesine dair bir mektup vermiş. Paşa
8031. ilk önce Kemal Bey'in ertesi gece konağına gelmesini söylemiş. Fakat Velihtla münasebeti

8032. olan bir adamı kabulde mahzur gördüğü için hemen ertesi günü yine Ebüzziya vasıtasıyla Kemal Bey'in
8033. gelmemesini rica etmiş. Bunun üzerine Murad Efendi de Midhat Paşa'dan mektubunu
8034. geriye istemiş ve hatta Süleyman Paşa vasıtasıyla aldırılmış. Bununla beraber Midhat Paşa kendisine o
8035. kadar bağlı olan ve gazetelerinde kozunu müdafaa etmekten çekinmeyen bu gençleri ve bilhassa
8036. Narmık Kemal'i seviyor ve adım adım takip ediyordu. Nitekim sadarete tayini gecesinde
8037. onları evine çağırılmış ve hatta „Sizleri kurtarmak için geldik“ diye iltifat etmiş. Filhakika
8038. „İbret“ gazetesi muharrirleriyle Ebüzziya'yı, yeni tayin edildikleri memuriyetlere tahtelhız göndermek için
8039. Zabtiye Nazırı Palabıyık Mustafa Paşa'ya emir verilmiş bulunuyordu. Yine Ebuzziya bir gün Midhat Paşa'nın
8040. kendisine eliyle tashih ettiği „İbret“ gazetelerini gösterdiğini söyler. Bu izahattan anlaşıldığına
8041. göre Kemal, Midhat Paşa ile sadaretine kadar tanışmadığı gibi Midhat Paşa da hiçbir surette Murat V'e
8042. mensup değildi. Yine Ebüzziya Midhat Paşa'nın o günlerde kendisine ... dediğini yazar ki, oldukça
8043. dikkate değer bir şehadettir. Bu son aylar Midhat Paşa'nın büyük vatanperver ve ihtiyatsız devlet adamı
8044. çehresinin bütün vuzuhuyle meydana çıktığı devirdir. Ondandır Taifte boğdurulduğu geceye kadar
8045. kendisini tekzip eden tek hareketi görülmeyecek; etrafındaki ihanet ve düşmanlık çemberi
8046. daraldıkça ahlaki salabeti artacaktır. Namık Kemal'in o kadar teganni ettiği hürriyet
8047. uğrunda şehitlik ona nasip olmuştur. **Abdülhamid ve Namık Kemal** Midhat Paşa'nın
8048. nefyi, Ziya Paşa'nın bir memurlukla İstanbul'dan uzaklaştırılması, Namık Kemal'in tevkifi hakikatte
8049. yeni bir devrin başladığını gösteren hadiselerdi. Abdülaziz devri bütün ideal
8050. mücadeleleriyle, tenakuz ve vuzuhsuzluklarıyla, mütereddit ve müteazzim ricaliyle ortadan çekilmişti. Şimdi
8051. Türkiye koltuğunda otuz üç sene kapalı duracak Kanun-ı esasisi ile 1877 harbinin
8052. kapısından Abdülhamid istibdadına girmeğe hazırlanıyordu. Namık Kemal, Subhi Paşa'nın reis
8053. olduğu bir mahkemede muhakeme edilmiş ve bir mecliste söylediği haber verilen Arapça ... mısra ile,
8054. zannolunduğu gibi Aziz ve Murad 'tan sonra Abdülhamid'in de hal edilebileceğine ima etmediğine kanaat
8055. getirildiği için - galiba biraz da Subhi Paşa'nın efendice sahabetiyle - beraat etmiş, fakat İstanbul'da
8056. oturması caiz görülmediğinden beş bin kuruş maaşla Midilli'de ikamete memur edilmişti. Biraz sonra da
8057. yedi bin iyi yüz kuruş maaşla oranın mutasarrıfı olmuştur. Bir müddet sonra Rus balıkçıları arasında
8058. çıkan bir meseleden dolayı vilayet merkezi plan Sakız'a çağırılmış ve üç ay on gün sonra, tekrar vazifesine
8059. iade edilmiştir. Kemal'e burada iken Abdülhamid'e gönderdiği bir eserden dolayı Bala rütbesi verilmiş ve 1882 de
8060. ikinci rütbeden Nişan-ı Osmani ile taltif edilmişti. 1884 Ekiminin 16'sında vazifesi evvela Rodos'a biraz sonra orası
8061. vilayet merkezi olunca Sakız'a nakledilmiştir. Namık Kemal bu adada 1888 senesi Kanunuevvelinin ikinci günü
8062. çifte zatürreden ölmüştür. Cenazesi, bu husustaki arzularından bahsederek Ebüzziya'nın
8063. saraya yaptığı müracaat üzerine, irade ile, Bolayır'a nakledilmiş ve orada çok sevdiği Rumeli fatihi
8064. Süleyman Paşa'nın yanına gömülmüştür. Kemal'in bu son senelerinde Ebüzziya'nın vasıtasıyla muhtelif
8065. vesilelerle saraya takdim ettiği arızalarla bazı mektupları İsmail Uzunçarşılı tarafından neşredilmiştir.
8066. Eski düşüncelerinden efkari umumiye karşısında hiçbir surette vaz geçmemekle beraber, Sarayla
8067. münasebette olduğunu aşikar surette gösteren bu vesikalar içinde bir de V numaralı vesika vardır.
8068. „başlığını taşıyan bu vesika – Midilli hakkında o zamana kadar misli az görülmüş bir etüdle
8069. - mahalli ihtiyaçları en basit unsuruna kadar karşılamağa çalışan her türlü ütopyden uzak bir islahat
8070. projesidir. Sade bu vesika Kemal'in ne kadar dikkatli bir adam olduğunu gösterir. Diğer vesikalar muhtelif
8071. zaruretle ve bazan da memurluğa tayin filan gibi şeylerden dolayı teşekküllerle
8072. hakkındaki şikayetleri önlemek için yazılmış arızalardır. **Son çalışmalar** Girit Müslümanları için
8073. Ebüzziya'ya yazdığı mektubu okumak bu hususta çok faydalıdır. O mektupla beraber
8074. saraya takdim edilmek üzere gönderilen arızanın kaybolması o kadar mühim değildir; çünkü, ... cümlesi
8075. bulunan mektubun kendisi kafidir. Orada biz yarı menfi Namık Kemal'in nasıl bir dikkatle
8076. memleket işlerini takip ettiğini görürüz. Fakat Kemal'in resmi memuriyet hayatına ait elimizde
8077. bulunan bu cins vesikaların en mühimi şüphesiz, Adanın Müslüman halkını korumak için bir nevi cemaat
8078. teşkilatının kurulmasını istemek olan “Vakıflar” yazısıdır. Bunlar bize onun bazı meselelerde nasıl
8079. uyanmış olduğunu gösterir. Ne yazık ki bütün bunların yanı başında, bahsettiğimiz dehalet mektupları,
8080. padişaha ondördüncü asr-ı hicriye girişi tebrik eden arızalar da vardır. Bu yıllarda

8081. Namık Kemal, belki de başka bir şey yapmadığı için kendisini tekrar edebiyata verir. Bu, uzun mektupların,
8082. uzaktan hasbihallerin devridir. Siyasi arkadaşlarının herbiri bir köşeye dağıldıktan ve
8083. mücadele ümitleri iflas ettikten sonra birdenbire ötekilerin, kendisinden gençlerin, Recai-zade Ekrem'in,
8084. Abdülhak Hamid'in, Sami Paşa-zade Sezai'nin adamı olur. Onlar da, tıpkı gazetecilikte beraberinde çalışanlar
8085. gibi kendisini usta tanıyorlar; adının etrafında toplanıyorlardı. Üstelik halkaları gittikçe
8086. genişliyordu. Menemenli-zade Tahir, biraz sonra Mustafa Reşid bu küçük kılığa iltihak
8087. ediyordu. Sulhün avdetinden sonra İstanbul'da geniş bir edebiyat hareketi başlamıştı. Genç
8088. Abdülhak Hamid yaşından, belki daha doğrusu kaygısız ve kabına sığmayan mizacından
8089. gelen bir taşkınlıkla dili, şiiri, edebiyatı, telakkileri alt üst ediyor, eskiyi ürkütülmüş arı avuluna
8090. düşmüş bir hayvan gibi çıldırtıyordu. Ekrem onunla beraberi. Ebüzziya matbaasını ve mecmua,
8091. çıkarmak neşriyat yapmak imkanlarını muhafaza etmişti. Ahmed Midhat Efendi kendi edebiyatına
8092. daima genişliyen bir okuyucu kitlesinin verdiği şevkle devam ediyordu.
8093. Gördüğü taziyeye rağmen tiyatro şevki bile sönmemişti. İstanbul'da iki genç adam "Temaşa" adıyla bir
8094. mecmua çıkarıyorlardı. Hülâsa bütün tohumlar yeşermişti. Bu çalışmalar içinde en mühimi Hamid'in ki
8095. idi. Ve çok defa hücumlar da onun aleyhine oluyordu. Namık Kemal inzivasının verdiği imkanlara göre
8096. bu mücadeleye uzaktan katılıyordu ve Ebüzziya'nın mecmuasında çıkan bir mektupla Hamid'i, Ekrem'i ve
8097. bazan da kendi kurduğu yeni edebiyatı müdafaa ediyordu. Bu yıllar "Celal" in bitirdiği,
8098. «Celal mukaddimesi»nin "Cezmi"nin yazıldığı yıllardır. Namık Kemal bu sonuncusunu 6 Rediülahr 1296 tarihinde
8099. Hamid'e yazdığı bir mektupta çok dikkate değer bir şekilde ... diye bahseder.
8100. «Renan müdafaaanesi» ile yukarlarda o kadar faydalandığımız "Talim-i edebiyata dair risale" de bu
8101. devirdendir. Bunlardan başak bir de geniş Osmanlı tarihi yazmaya başlar. İlk önce sadece bir askeri
8102. tarih yazmak isterken programını değiştirmiş, daha geniş bir çerçeveye kurmuştu. Kitabın
8103. mukaddimesi çıkar çıkmaz mabeyin neşrini menetti. Bu beklenmedik, kararın verdiği yeis
8104. hayatının son anlarını zehirledi. Namık Kemal 48 yaşında, tam olgunluk devresinde, belki de yeni bir
8105. çalışma hamlesine gireceği sırada öldü. Fakat bu erken ölüme ve hele huzur içinde, çalışmaya hiç
8106. imkan bulamamasına rağmen iki büyük iş yapmıştı. O öldüğü zaman memlekette doğduğu ve yetiştiği
8107. senelerde mevcut olmayan iki şey vardı: Bir efkârı umumiyeye ve bir edebiyat. Bunlardan birincisinde
8108. hissesi büyüktür; fakat ikincisi sadece onun himmetiyle olan bir şeydi. O, yaşadığı cemiyete kendi,
8109. meseleleriyle meşgul olmayı öğretmişti. **II ŞİİRLERİ** Namık Kemal'in şiire çok erken başladığını ve hatta
8110. Sof'ya'da iken bir mecmua teşkil edecek kadar şiirleri bulunduğunu yukarda söylemiştik.
8111. **Şinasi'den evvel** Asıl Namık Kemal «Divan»ı bu mecmuadan sonradır ve büyük kısmıyla 1857-58 den Paris
8112. seyahatine kadar olan zaman içinde vücutte getirilmiştir. Eski şiirin havasında olan bu
8113. manzumelerin yanı başında Şinasi ile tanıştıktan sonra yazdığı vatani manzumeler vardır.
8114. Yeni şiir şekillerini tecrübe eden manzumeler ile hece veznindeki denemeleri bu
8115. divanın bünyesinden kendiliğinden ayrılır. Elimizde en iyi matbu nüshası olan ve
8116. mevcut yazmalar hakkında lazım gelen izahatla beraber Kemal'in eserleri arasına karışmış bazı
8117. manzumeler hakkında da izahat veren Sadettin Nüzhet Ergun basması bu tasnif üzerine yapılmıştır. Divan
8118. şairi olarak Namık Kemal yaşadığı devrin ilham itibarıyla daha ziyade yarı tasavvufî, dil ve
8119. örnek itibarıyla eklektik zevkine bağlıdır. Fakat asıl kanatlarını açtığı tepe, Galib Bey'in yüksek sesli,
8120. istiğna ile dolu, devrinden zaman zaman ve çok gizli bir şekilde şikayet eden
8121. hakikatte ise hayattan muhteşem bir istifaya benzeyen tasavvufî eseridir. Namık Kemal divanının asıl
8122. örgüsünü bu tasavvufî ilhamın kendisi değilse bile, ki şüphesiz değildir, onun lugati ve üslubu
8123. verir. Hakikatte evvelden hazırlanmış bir malzemenin ustaca kurulmasına - montage'ına - benzeyen bu
8124. şiirler genç şairin adeta müstear bir şahsiyetle devrinin modalarını kabul ederek
8125. konuşması demektir. Namık Kemal bu tarzı hemen hemen ustasına yaklaşacak derecede bir kavrayışla
8126. benimser. Denebilir ki tesbihler, istiareler, ayetleri veya büyük dini ve tasavvufî deyişleri bir palet unsuru
8127. gibi kullanan mecazlar, telmihler arasında bu renkli, ahenkli, parıltılı dille, herbiri başlı başına bir
8128. telkin vasıtası olan kelimelerle, isimlerle sarhoş olur. ... gibi panteist hayallere yahut: ... gibi lirik coşkunklulara
8129. sık sık tesadüf edildiği gibi, nadir olarak da: ... mısraı cinsinden Haşim'i müjdeleyen şahsi denebilecek

8130. müşahhas tabiat görüşlerine de rastlanır. Gazellerinin mühim bir kısmının –bilhassa
8131. Leskofçalı Galib'i tanıdıktan sonrakilere- asıl vasfını lisanındaki, klasik zevk ve saflık verir. O da
8132. ustası gibi halk ifadesinden gelen rediflere ve onların etrafındaki oyunlara hemen hemen şiirini
8133. kapamıştır. Diğer taraftan eskilerde de bazan görüldüğü gibi aynı redifle yazılmış birkaç gazelde,
8134. düşüncenin bir çalışmadan öbürüne değişmelerini takip mümkündür. Bu cins şiirlerde bazan bir mısraın
8135. başka bir gazelin beytinde aynı ifade kalıbını muhafaza etmek şartıyla geliştiği görülür.
8136. ... mısraı bir diğer gazelinde: ... şekline girer. Bir düşünceyi ve hayalin bir kaç defa böyle ele alınmasına
8137. ve onun her defasında içten çoğalmak suretiyle değişmesine Namık Kemal'in nesrinde de
8138. tesadüf edeceğiz. Bazan da Nef'i ve Ragıb Paşa'dan gelme bir tokluk ve kuvvet fikri
8139. bu mısraları canlandırır. Bununla beraber bu mısra zevkinin onun şiirini bir nevi seri halinde imale
8140. götürdüğü de vardır. Bir nesir cümlesi gibi sentaks unsurları yerli yerine ve birbirine riyaçı
8141. şekilde uyan beyitler birbirini takip eder. ... Hakikatte bu şiir, kelime zevkiyle ve ondan gelen
8142. incelikleri, tek mısralı bir izafet dizisi ile bir sıfat veya hüküm haline getiren, çalışılmış bünyesiyle
8143. insandan ziyade bütün ağırlığıyla kültüre ve kullanılan dile dayanan bir devir sonu
8144. şiiridir. Ve garip şekilde hakikaten elle yapılmış bir sanat eseri, bir nevi mücevher sanem gibi kulaktan
8145. ziyade parıltılarıyla göze hitap eder. O, devrinin rağbette olan şiir tarzını, şüphesiz
8146. kendi mizacına uygun olduğu için benimsemiş, onunla konuşmuştu. Filhakika bu tasavvufi
8147. lugat ve mazmun, fahriyeye yer veren bütün bir gelenek ona kendisinden bahsetmek imkanlarını en
8148. geniş şekilde veriyordu. Hakikatte Namık Kemal'de bir nevi "narcisisme" esastır. Kainatı kendi etrafında
8149. toplamaktan daima haşlanır. Örfi ve Nef'iden beraberce gelen bir söyleyiş tarzı ona bu imkanı veriyordu.
8150. Tasavvufa kainatla arasındaki köprüleri atmış bir ruhun ızdırap ve neşvesi ile sürüklenmemiştir.
8151. Hatta devrinde henüz devam eden anane ile herhangi bir tarikata mensup olduğuna
8152. dair en ufak rivayet bile yoktur. Sonraları müsbet ve mücadeleci ruhuna daha uygun bir ideale kendisini
8153. verince - kendi tabirince kalemini "Hazret-i milletin" emrine hasredince - bu kendi
8154. nefesine hayranlık da mahrekini değiştirecek, mutasavvıfane fahriye, aşk-ı ilahi şehidi
8155. psikolojisi, sır-ı vahdet sarhoşluğu, bu sefer vatan uğrunda katlanılan
8156. fedakarlığa, gurbetin, nefyin, hapsin ezalarına tahammüldeki zevk
8157. yerini bırakacak, şair üst üste kendisiyle ahitler edecek, ölümü küçümseyecek, kefedenden,
8158. yaradan bahsedecektir. Ve bütün bunların hepsi yine kendisinin, bazan son derece
8159. mütevazı Namık Kemal'in etrafında olacaktır. **Şinasi'den sonra** Şinasi ile tanıştıktan sonra Namık Kemal
8160. eski şiiri bırakmaz, belki eski mısra ve manzume ile yeni fikirlerini uzlaştırmaya çalışır. Bu, yeniyi
8161. değişen muhtevada aradığı devirdir. Yalnız dil, o da zaruri olarak, yeni düşüncelerin etrafında
8162. toplanır. Esasen nesir çalışmaları bu dili kendiliğinden değiştiriyordu. Bu devirdeki
8163. nadir gazellerin bir evvelkilerden farkı Sebki-Hindi hayallerinden ve girift mazmunlardan sıyrılması,
8164. kendisinin "sade fikir" dediği doğrudan doğruya ifade ile konuşmasıdır. Filhakika bu devirden sonra Onu
8165. tasavvuf inceliklerinden kurtulmuş görürüz. Bu ikinci devreyi "gazelden vatani şiire" diye
8166. adlandırmak en doğrusudur. İlk tohumunu "Yangın" makalesinin Mithat Cemal Kuntay tarafından neşredilen
8167. müsveddelerinin başındaki(101) beyitten alan "Hamaset kasidesi" (101) *Filhakika Mithat Cemal Kuntay tarafından*
8168. *neşredilen bu müsveddelerle [bk. Namık Kemal, r, s. 55] biz (vezin farkına rağmen) Hamaset kasidesinin* : ile
8169. "Vatan yahut Silistre"deki marş dahil, bütün o heyecanlı manzumelere başka isim verilemez. Hakikatte bunlar,
8170. ne kadar sevdiğini ve bağlı olduğunu Ebüzziya'dan öğrendiğimiz Marseillaise'in peşinde bir yürüyüşe
8171. benzer. Bu vatan ve heyecan manzumelerinde şair, bazan gazel ve kaside, çok defa da eski musammat
8172. şekillerini kullanır. 93 Harbi'nin felaketlerinden sonra bu manzumelerin yüksek sesli ve heyecanlı
8173. hutbesine Namık Kemal'in mizacındaki santimentalizm'i meydana koyan bir mersiye edası
8174. karışacaktır. **Hece vezni şiirler** Bununla beraber bu ikinci devre hiç de bir bütün değildir. Şiiri bırakmayan
8175. fakat eski şekillere ve bilhassa aruza da eskisi gibi inanan şair yeni ifade imkanları aramağa
8176. başlar. Hece zevkini tiyatrodan denemeği Hamid'e tasviye ederken o kendi içinde
8177. vukua gelen ve şiir dünyasını alt üst eden bir değişikliği ifade
8178. ediyordu. **Üçüncü devre** Namık Kemal'in şiiri Gelibolu seyahatinden sonra bir defa değişir.

8179. Filhakika bu seyahatte yazdığı Gelibolu tasviri ve eğer eldeki 1326 tabının başında verilen tarih
8180. doğruysa oraya gitmeden yazmış olduğu “Ruya”(102) ile muharririmiz yeni bir hayal dünyasına ve yeni bir
8181. estetiğe girer. Bilindiği gibi “Gelibolu mektubu”nda renk ve harici alem vardır.
8182. “Rüya” ise Namık Kemal'in bundan sonraki bütün edebiyatını toplayan bir eserdir. Aşağıda
8183. bahsedeceğimiz “Rüzgar” şiiri ile yukarılarda bahsettiğimiz “Gece” kıt'ası bu küçük
8184. mensurede hemen hemen bütün unsurlarıyla hazırdır. Fakat “Rüya” bununla kalmaz. “İntibah”daki Çamlıca
8185. tasviri, “Vaveyla”nın, “Hilal-i Osmani”nin kadın allegorileri, diğer yazılarındaki tabiat imajları başlangıçlarını
8186. hep bu küçük yazıdan alırlar. Hakikatta “Ruya” Namık Kemal'e Hugo tesirinin başladığı ve
8187. muhayyilesinin tabiatın ve eşyadan gelen ihasalara açıldığı ve kimbilir nasıl bir tesirle Avrupa'da
8188. görmüş olduğu resim ve plastik sanat eserlerinin ... *mısraının aşağıdaki birbiri ardınca değiştirilen*
8189. *dört şekline rastlanz: ... Bu tashihler de gösteriyor ki bu devirde (1865) Namık Kemal hakikaten şiir*
8190. *tarzını değiştirmek için elinden gelen gayreti sarf ediyordu. (102),,Rüya “ İstanbul 1326. Başında*
8191. *1289 senesi Saferinin on dördüncü gecesi görülmüş bir rüya yazılıdır.* hatırasının tazelenildiği eserdir. Filhakika
8192. Namık Kemal'in muhayyilesini adeta zapteden kadın tasvirine biz ilk önce ve iyice okunursa
8193. antik bir heykeli hatırlatan bir sarahatle burada rastlarız. ... Aslından biraz fazla fakat
8194. gözümüzün önünde örtünen bu Venüs'e - veya David mektebinden herhangi bir resim – biz
8195. bundan böyle daima tesadüf edeceğiz. Yukarıya aldığımız satırların biraz aşağısında
8196. bu cins allegorik sanatlarda az çok görünen bir sansüalite içinde biz bu güzellik mabudesinin tıpkı
8197. “Vaveyla”daki vatani temsil eden kadın gibi dudağını, gerdanını,
8198. boynunu tasvir edilmiş görürüz. «İntibah»ın yalı tasviri, “Cezmi”deki Perihan tasvirleri hep aynı
8199. sınıfa girer. Fakat “Rüya” Namık Kemal'in şiir ve hayal dünyasının tetkiki için bize daha çok ipuçları verir.
8200. ... cümlesinin ilk parçası Victor Hugo'nun “La Legende des Siecles”inin ilk mısraıdır. Ondan evvelki uykusunu
8201. anlatan ... hayali şüphesiz ki Meryem tablolarından gelir. ... cümlesindeki ışık da şüphesiz resmin
8202. ışığıdır. Bu ışık ve renk tasvirindeki ... imajı ve onun devamı hatta bütün sahife bize yine resmi,
8203. hatta Bosche'un bazı resimlerini hatırlatır. Hülâsa üslubu bahsinde tekrar
8204. döneceğimiz bu küçük eser onun, şiir ve nesir, hayal dünyasının tam değiştiği noktadır. Yukarıda
8205. bahsettiğimiz iki manzumenin Magosa'dan evvel yahut o sıralarda yazıldığını tahmin etmek hiç de
8206. yanlış olmaz. Her halde bunlardan “Gece” kıt'ası “Rüya”da butünüyle vardır. Her ikisini karşılaştırmak
8207. Namık Kemal'in bu yıllardaki şiir çalışmalarını göstermek itibarıyla faydalı olacaktır. ... İkinci şiir karışık
8208. muhtevasıyla eskiyi çok andırmasına rağmen aynı tesire bağlıdır; ... Tasavvuf hatıraları, bahar neşvesi, rüzgar
8209. uğultusu ve vatanperverliğin yahut hürriyet aşkının birbirine karıştığı bu manzumenin
8210. dışardan çok eski görünen yapısında “iptida-yi hilkat, eşyanın hasret ve feryadı” gibi yeni imajlar,
8211. “subh-i ezel” ve “heva-yı aşk” gibi öteden beri mevcut eski hayallerle karşılaşırlar. Bunlardan sarfi nazar, birinci
8212. kıfanın dördüncü mısraı bütün kalıbıyla baştan aşağıya yenidir: ... Her kelimesi yeni olan bu
8213. mısra "Les Contemplations “ şairini daima hatırlatabilir. İkinci kıtadaki esirliğin alemin
8214. göğsüne çökmüş bir dev olması ve yine kıtayı bitiren: ... mısraı da Tevrat'a kadar
8215. çıkarılabilecek bir hayaldir ve şüphesiz aynı şairle düşüp kalkmaktan gelir. Fakat daha mühimi bu iki
8216. kıt'ayı toparlayan “dinleyin” hitabıdır. Garp şiirine doğrudan doğruya “Kitab-ı mukaddes”ten
8217. geçen bu hitaba Türk şiirinde tesadüf edilemez. Bu devirde Namık Kemal'in
8218. Mahmud Nedim Paşa aleyhindeki Bekçi destanı, diğer destan ve “Gülnehal”deki hece vezni türkü de
8219. vardır. Hecede bu tecrübelerini 1294 tarihli mektubunda Hamid'e de tavsiye
8220. eden Namık Kemal bu türkülere öbür tiyatrolarında da devam etmiştir. Mamafih bu hece
8221. tecrübelerinin dil itibarıyla sadeliği ve halk şiirine bir örnek gibi bakması bir tarafa
8222. bırakılırsa bu çalışmadan yukarıda bahsettiğimiz “Gece” kıt'asından başka mühim bir şey kalmış değildir.
8223. Tekrar edelim ki bu kıt'a hece vezniyle yazılmış ilk yeni şiirdir. Ayrı vezin
8224. kullanırken dilinin kazandığı sadeliğe rağmen bu devirde “Hamaset kasidesi”nden itibaren
8225. Namık Kemal'in dili mücerret mefhumlarla Arapça kelimeleri tam lugat manasında kullanmak
8226. suretiyle ağırlaşır. İşte hece vezni ile “Gece” kıt'asından ve yukarıda bahsettiğimiz “Rüzgar”
8227. manzumesinden epeyce sonra Hamid'in getirdiği yeni şiir şeklinde manzumeler yazmağa

8228. başladığı zaman Namık Kemal kendi içinden de bu değişikliğe maruz kalmış ve bu
8229. yüzden şiir dili zaruri olarak yerinden oynamış bulunuyordu. Asli, yani şahsiyetin
8230. bütünlüğünü veren hayallerde az çok aynı kalmak şartıyla “Hilal-i Osmani”de,
8231. “Vaveyla”da ve tarihi bilinmemekle beraber bu devrin (1294 senesinin) olması lazım gelen: ... diye
8232. başlayan manzumede kullandığı dil gazellerinin olduğu kadar vatani neşidelerinin dilinden de
8233. ayrılır. Bu manzumelerin ilk ikisinde bütün manzara, iç görü (vision manasına alıyorum) ve dram
8234. hep -aynı kadının, “Rüya”daki hürriyetin başı etrafında toplanır. O, “Vaveyla”da vatan, “Hilal-i Osmani”de yine
8235. vatan ve güzellik ilahesidir. Üçüncü manzumede müphem şekilde mahzun, örtüler içinde sevgili olur.
8236. Bu devir eserlerinde dikkat edilecek noktalardan biri de “tecessüm” kelimesinin şiire girmesidir. Hatta
8237. “Hilal-i Osmani” onunla başlar. ... Belli ki Namık Kemal’in sanatı müşahhasa doğru gidiyordu
8238. “Vaveyla”da birkaç güzel mısra ve beyit vardır. Üçüncü bendin başlangıcı olan
8239. dört mısra bütün teatral jestine rağmen sonunda bir büyüklük kazanır : ... Son kıt’anın ilk dört mısrası ise
8240. Hüseyin ve Hüseyin kafiyelerinin sözün akışına getirdikleri dönüşle güzelleşir. ... Fakat bunların
8241. haricinde kalan kısmı mücerredin mektebinde, onun
8242. nizamıyla yetişmiş şairin, müşahhas olmasını istediği bir hayali geliştirmekteki aczini gösterir.
8243. Gerek “Vatan-ı Osmani”nin (buna Hilal-i Osmani de denir), gerek “Vaveyla”nın en büyük kusuru o mersiye havası,
8244. kefen ve mezar kelimelerinin bir melodram “accessoire” gibi ortaya çıkmasıdır. Bu telaş, bu ağlamaklı eda
8245. hakikaten destanı bir ruh taşıması lazım gelen şiirde tahmin edilebileceğinden fazla yersizdir. Bütün bu
8246. hissiliğe diğer vatani şiirlerin çoğunda da tesadüf edilir. Fakat Namık Kemal’in zaafi sadece bu
8247. hissilik ve zevk kararsızlığı değildir. Namık Kemal hiçbir zaman bu yeni şekli tam
8248. olarak benimseyemeyecektir. Bu itibarla saydığımız eserlerin dışında bu tecrübenin sadece üçüncü defa
8249. olarak onun şiir dilini yerinden oynatmakla kaldığını söyleyelim. Bu hususta en güzel misal
8250. olarak yine bu 1294 senesinde Midilli’den Hamid’e yazdığı mektupta bahsettiği şiiri gösterebiliriz.
8251. içinde: ... gibi güzel bir beyit de bulunan bu şiirin dilinin özözlüğü hakikatten dikkate
8252. değer. Zaten bu 1294 yılından sonra onun şiirle düşünmek kalkması yavaşlar. Bu belki de devrinde
8253. hakiki yeniliği Hamid’in yaptığını hissetmesindedir. Belki de bütün imkanlarına geniş surette
8254. sahip olduğu eski sanatın yanında bu yem şiirlerini köksüz ve sadece irade zoruyla yapılmış
8255. addediyordu. Bu iki mühim sebebin yanı başında nesirle ve tarihle meşgul olması,
8256. Adalardaki yalnızlığında kendine mahsus bir şiir havasını yaratamaması ve bilhassa eski
8257. şiirin estetiğiyle yoğrulmuş ilhamının yeni şiirin icap ettirdiği geliştirmeyi bulamaması da
8258. düşünülebilir. Gazel ve kaside müstakil beyitleriyle biraz da “discontuite”nin şiiriydi. Filhakika bu devirde
8259. bitirdiği gazeller ve meşhur murabba ötekilerden üstündür. Namık Kemal’in bu son on senenin, içinde
8260. yazdığı şiirler, yukarda bahsettiğimiz eski tarz eserlerden maada, «Sultan Selim kasidesi» ile “Midhat Paşa
8261. mersiyesi”nin elde bulunan parçası, “Cezmi”nin terki-i bendiyle Cezmi dilinden söylenmiş
8262. mersiye. Bunların dışında bazı tesadüf beyitleri ve kıtaları, oyunlar vardır ki içlerinde kendi
8263. üslubunu en iyi verenlerden biri de şüphesiz Ziya Paşa ile beraber olan resimlerinin altına
8264. yazdığıdır. İtiraf etmeli ki bu eserlerde Namık Kemal hiç de eskiler kadar parlak değildir.
8265. “Selim-i Evvel kasidesi”, sonuna gelen fotoğraf, resim hayalleri ile, kafiyenin bütün telkinlerini adeta
8266. reddeden zayıf ve kıvamını bulamamış beyitleri ile, yorgun, baştan mağlubiyeti kabul
8267. etmiş bir eserdir. “Midhat Paşa mersiyesi”nin elde bulunan kısmı da aynı zaaf
8268. içindedir. «Cezmi»deki terki-i bend (Mersiye de onun devamıdır) Namık Kemal’in “irade” ve, “terakki”
8269. kelimeleriyle hülâsa edebileceğimiz olgun insan anlayışını vermesi itibarıyla mühimdir. Bu kitaptaki iki
8270. şiirin Midhat Paşa için düşünülmüş yazılmış olduğu zannedilebilir. Görülüyor ki Namık Kemal’in şiirleri
8271. hiç de şimdiye kadar sanıldığı gibi bir bütün değildir. Bilakis işe nerden başlayacağını pek bilmeyen
8272. - çünkü hakiki yenilik adamı sıfatıyla doğrudan doğruya dilden başlaması lazımdı - bir buhranın, bir yığın
8273. yenilik iştiafının parçaladığı bir eserdir. Ancak Namık Kemal’in lejander şahsiyeti bu eseri bir bütün
8274. olarak gösterebilir. Bununla beraber yukarda söylediğimiz gibi bu eser iç örgüsü ile de garip şekilde
8275. bütündür. Filhakika daha ziyade kültüre dayanması, hatta profesör Bachelard’ın kültür kompleksi dediği
8276. şeyin bulunmasına rağmen, Namık Kemal’in şiirlerinde ilk devrelerden itibaren hayallerin güneş ve

8277. aydınlıkla su ve denizde, yani akan; kaybolan, aydınlatan ve içinden aydınlanan şeylerin
8278. etrafında toplandığını görürüz. Görülüyor ki Namık Kemal'in şiiri bütün şahsiyetiyle beraber durmadan
8279. değişmiştir. Hatta bu değişmede bir nevi bölünme dahi vardır. Onun eseri bize tabii şartlar
8280. içinde gelmiş bir eser değildir. Bu itibarla onu tetkik ederken bir sanat eserinden
8281. ziyade içtimai ve psikolojik bir vakıanın karşısında bulunduğumuzu unutmamalıdır. Hakikatte onun şiiri
8282. de bütün eseri ve şahsiyeti gibi iradesinin mahsulüdür. Asıl Namık Kemal Neff'nin şiirlerindeki yüksek
8283. perdeli eda ile bize hürriyetten, vatandan bahseden Namık Kemal'dir. Yahya Kemal'in dediği
8284. gibi hayatının bir devirde çok erkek ve diri bir sesle konuştu ve bizi şark şiirinin kadınlaşmış edasından
8285. kurtardı. «Hamaset kasidesi», «Lazımsa», «Rağmına» gazelleri ve bilhassa her zaman için güzel olan
8286. : ... beytiyle biten gazeli birkaç nesle birden tercüman olmuş eserler olarak
8287. kaydedelim. ... diyerek daha mesut gelecekler için milleti namına sabırsızlanan ve
8288. kahramanı Adil Giray için mersiyesinde: ... diyecek kadar insanı ve insanlığı büyük
8289. gören şairi asıl muhayyilelerde uyandırdığı bu ateşle mütalaa etmelidir. **III TİYATROLAR**
8290. Namık Kemal bir yazısında edebiyat neveleri içinde en ziyade tiyatroyu sevdiğini söyler ve tiyatroyu
8291. her şeyden evvel faydalı bir eğlence olarak tarif eder. Orada evvela, insan ruhunun tahlilini,
8292. sonra, hayatın bir benzerini görürüz. Bu ilk makalelerin dikkat edilecek bir noktası da tiyatrodan
8293. bahsederken onu sahne üzerinne seyredilebilen her şeyi oyunla karıştırmasıdır. Bu eğlence
8294. fikrine rağmen Namık Kemal'in tiyatrosu bir dava tiyatrosudur. O bu eserlerde vatanperverlik,
8295. İslam ittihadı, insan hakları gibi inandığı belli başlı şeylerle cemiyetimizin kalkınması için
8296. lüzumlu gördüğü fikirlerini veya geleneklere karşı tenkitlerini tek bir nutkun birkaç ağza
8297. taksimi denebilecek tarzda söyler. Bu itibarla piyeslerin şahıslarını Kemal'in fikirlerine ve onların
8298. antitezlerine indirmek mümkündür. Buna rağmen bu piyesler dış manzarasıyla epeyce değişiklik
8299. gösterirler. Hemen hemen hiçbiri öbürünün mevzuunu tekrarlamadığı gibi bir kısmı da ancak
8300. dolayısıyla ideolojiktir. «Vatan yahut Silistre», muhasara altında bulunan bir kaleni - tıpkı Kanije kalesi gibi(103)
8301. - fedakarlıklarla kurtuluşudur. «Zavallı çocuk» ferdi saadet meselesini mevzuubahs eden bir eserdir.
8302. «Gülnehal» XVIII inci asır sonu veya XIX uncu asır başında yarı feodal bir Rumeli şehrinde geçen
8303. zulme karşı bir isyan vak'asıdır. «Akif Bey» ise sadece bir karakterin etrafında döner, öyle ki piyesin
8304. Namık Kemal'in vatan ve millet sevgisini aksettiren kısımları vak'aya eklenmiş hissini bırakır. «Celal», vazife
8305. uğrunda mücadelenin kasidesi olmak üzere yazılmıştır. Ne zaman yazıldığını bilmediğimiz
8306. «Karabela» ise bir ihtiras dramıdır. Gizli veya açıkça telkin ettiği fikirlerin daima ağır basmasına rağmen
8307. Namık Kemal bu piyeslerde aşk ve ihtirasa çok geniş bir yer ayırmış, onu türlü görünüşlerinde
8308. vermeğe çalışmıştır. Namık Kemal'in «insan niçin sever? Ve nasıl sever?» sualleri etrafında toplanan
8309. «Muhabbet» adlı bir nevi deneme mahiyetli makalesi vardır. Hayatına ait bazı gizli ve açık itirafların da
8310. bulunduğu bu makale onun ihtiraslarımız üzerinde düşünmek istediğini gösterir. Tiyatro için
8311. düşüncelerini anlattığı «Celal mukaddimesi»nde ise Celal'in tarihçe malum, hayatına sırf aşka dair her türlü
8312. «hissiyat-ı feciayı tasvir» edebilmek için tasarruf ettiğini söyler. Namık Kemal'in tiyatrodan sevdiği
8313. şairler Shakespeare, Hugo ve Corneille'dir. Fakat birincisine daha ziyade Hugo vasıtasıyla gittiği ve hele
8314. onun «William Shakespeare» adlı eserini okuduğu muhakkaktır. Namık Kemal Fransız klasiklerini, yukarıya
8315. parçalarını aldığımız mektubunda. aralarında mukayeseler yapacak derecede
8316. tanımakla beraber romantik dramı tercih ediyordu. Bu itibarla zaman, mekan ve mevzu
8317. vahdetlerinin ve klasik tiyatronun örgüsünde esas olan ifade seçkinliğinin aleyhinde idi.
8318. Fakat hiçbir zaman Shakespeare tiyatrosunun sahne şeklini de kabul etmemiştir. O Fransız
8319. dramının romantiklerde beş, daha yenilerinde beşle üç perde arasında değişen bölünüşünü, yani
8320. aksiyonun muayyen zaman ve yerlere bağlanmasını benimsemiştir ki modern tiyatronun umumiyetle
8321. kullandığı teknik de budur. Namık Kemal'de bir tiyatro muharririnden istenen bütün meziyetleri
8322. aramak beyhudedir. Hatta bu piyeslerin asıl bünyesinde değil, onların kuruluşunda, mevzuu icat ve
8323. tasarrufta dahi sonsuz acemilikleri bulunduğu inkar edilemez. Yukarıda Namık Kemal'de muhayyile
8324. noksanından bahsettik. Tıpkı santimental tarafi gibi bunu da bilhassa tiyatrolarında daha bariz bir şekilde
8325. görürüz. Bu muhayyile noksanı onun trajik vaziyetleri bulup piyesini (103), *Kanije* "de Kemal bu mukayeseyi

8326. *kendisi yapar.* onların üzerine kurmaktan menettiği gibi, bir atmosfer yaratmaktan, sahne teferruatına
8327. kadar eseri besleyecek yardımcı unsurlardan da mahrum eder, Her iki manasında - yani iç ve
8328. dış - harekete karşı yabancısıdır. Bir kelime ile söylenmek istenirse kahramanları muharrir istediği için
8329. konuşur, düşünür ve hareket ederler. Bu piyesler ve kahramanları adeta muharririn iyi
8330. niyetlerinin kendilerine yüklediği ağırlıklar altında kımıldamak kabiliyetini kaybederler.
8331. Namık Kemal'in makalelerinde hatta şiirlerinde bile o kadar göze çarpan «oratoire» üslup onlara sahnedeki
8332. hakiki gelişmeyi, kendi kendileri olmayı meneder. Tekrar, psikolojik gelişmeyi ve
8333. canlılığı imkansızlaştırır. Onun kahramanları konuşurken ölürlük. Jouvet «tiyatro dildir»
8334. derken bu sanatın insanın kendisi olduğunu, daha doğrusu insanı nerde aramak lazım geldiğini
8335. söylüyordu. İşte Namık Kemal'in tiyatrosu bu dilin, dil zevkinin ve dil ayarının
8336. yokluğu ile işe başlar. Bununla beraber bu piyesler, hiç olmazsa bazıları oldukça sağlam bir
8337. aksiyon çatısıyla kurulmuşlardır. Ne “Akif Bey” ne de “Gülnehal”ın aksiyonlarına ve kahramanlarının tasarlanmış
8338. tarzına fazla bir şey söylenemez. “Celal”, tarihi kadroya hiç de fena yerleştirilmiş değildir. Hatta
8339. “Vatan yahut Silistre”nin tertibi bile fazla tenkit edilemez. **Vatan yahut Silistre** Namık Kemal'in
8340. hayatta iken oynanan tek piyesi budur. Bu eserin Kemal'in hayatında ne kadar mühim bir rol oynadığını
8341. gördük. Onun İstanbul'da küçük bir zümre arasında olsa bile uyandırdığı heyecan, sade şaire otuz sekiz
8342. aylık bir mahbusluk hayatına mal olmamış, Abdülaziz devrinin matbuat ve yenilik karşısındaki
8343. uzun tereddüdüne son vermesine de sebep olmuştur. Ayrıca yeni kıpırdamağa başlayan
8344. tiyatro hareketlerini de çok sari şahsiyetiyle belagatin hakikatte daima ve her sanatta çorak olan vadisine
8345. sokmuştur. Adından da anlaşıldığı gibi piyes vatan sevgisi üzerine yazılmış bir eserdir. Muharrir vak'anın
8346. 1828 harbinde geçtiğini, fakat kendisinin - belki de muntazam ordu rütbesine muhtaç olan Sıtkı Bey'in,
8347. macerasını koyabilmek için - Kırım muharebesine naklettiğini söyler. Rumeli şehirlerinden birinde
8348. süt ninesiyle beraber oturan Zekiye isminde genç bir kıza orduya gönüllü olarak iltihak
8349. edecek olan İslam Bey aşık olur. Zekiye vaktiyle haksız yere rütbesi alınan
8350. ve bu yüzden ailesini bırakıp kaçan Sıtkı Bey adında bir subayın kızıdır. Annesi bu felakete
8351. dayanamıyarak ölmüş, biraz sonra da erkek kardeşi Sadık'ı kaybetmiştir. - İki de bittabi veremden ölürlük.
8352. Devrin edebiyatı başka hastalık bilmez gibidir. İntihar ise piyeslerin sonuna mahsustur.
8353. - İslam Bey sefere çıkmadan evvel sevgilisini görmek ister ve genç kızın odasının penceresinden
8354. girerek - bu laubali harekete Mizancı Murad Bey yazdığı bir tenkit makalesinde adab-ı islamiyeye riayet
8355. eylemediği için fena halde kız! Murad Bey acelesinden “Romeo ve Juliet”in balkon sahnesini unutmuştu.
8356. Hakikatte adab-ı İslamiye müsaade etseydi Namık Kemal kahramanlarını balkondan konuştururdu, ona
8357. hem aşkını söyler, hem de veda eder. İslam Bey'i bir görüntüde sevmiş olan Zekiye bir erkek
8358. elbisesi giyerek arkasından gider. İkinci perde, muhasara altındaki Silistire'nin bir tabyesinde
8359. geçer. İslam Bey'in yaralandığı muharebede biz piyesin öbür şahıslarını, Sıtkı Bey'i, Rüstem Bey'i,
8360. Abdullah Çavuş'u tanırız. Bu perdenin dördüncü meclisinde Sıtkı Bey ile Rüstem Bey arasındaki
8361. konuşmalarda birincisinin asıl macerasını dinleriz. Sıtkı Bey'in asıl adı Ahmet'tir. Ali Bey
8362. isminde yine yüzbaşı olan bir arkadaşı vardır. Ali Bey aralarında bir namus meselesi
8363. için geçen kavgada kumandanını öldürür ve Divan-ı Harpçe idama mahkum edilir. Ahmet Bey'e
8364. arkadaşını bölüğü ile kurşuna dizmek vazifesini verirler. Ahmet Bey bunu kabul
8365. etmediği için yine Divan-ı Harp kararıyla rütbesi alınır, o da utancından
8366. çoluk çocuğunu bırakarak kaçır. Bu sahnede çoluk çocuğunu terk
8367. ederek giden Ahmet Bey'in psikolojisini anlatan parça bilhassa devri için
8368. mühim bir şeydir. Fakat vak'anın kendisi zayıftır. Daha usta bir muharrir, Ahmet Bey'e verilen emri
8369. yaptırır, sonra ordudan ayırır. Bu tabii daha askerce olurdu. Vigny'nin «Mühürlü mektup» hikayesinde
8370. olduğu gibi. Ahmet Bey de bu çifte felakete Allah'ın adaletine İtimat kalmamış, insanı zelim görmeğe
8371. başlamış, hayata düşman olmuştur. Fakat askerliği sever. Onun için başka ad altında nefer
8372. olarak orduya girer. Ve büyük gayretlerle rütbesine kadar yükselir. O zaman Manastır'a mektup
8373. yazarak karısının haberini sorar, İlk önce onun, sonra da oğlunun öldüğünü haber
8374. alır. Üçüncü perdenin ilk meclislerinde yaralı olan İslam Bey erkek kıyafetindeki Zekiye'nin sevgilisi

8375. olduğunu öğrenir. Sonra Sıtkı Bey ve kaledeki kumandanlar toplanır. İslam Bey, teslim taraftarı olan bir
8376. kaymakamla şiddetli bir münakaşadan sonra Sıtkı Bey'den cephaneyi ateşlemek üzere düşman ordusuna
8377. -Abdullah Çavuş ile beraber - girmek emrini alır. Zekiye de beraber gidecektir.
8378. Dördüncü ve beşinci perdeler teşebbüsün muvaffakiyetiyle kalenin kurtulması ve Sıtkı Bey'in - yani eski
8379. yüzbaşı Ahmet Bey'in - Zekiye'nin kendi kızı olduğunu anlaması perdesidir. Böylece aşk, babalık ve evlat
8380. muhabbeti, dostluk, hülâsa en temiz, en yüksek taraflarıyla bütün hayat vatan çerçevesi içine girer.
8381. Sıtkı Bey'in macerası XIX uncu asrın ortalarına doğru Fransız ve diğer Avrupa roman ve tiyatrolarında sık sık
8382. geçen «Legian Etrangere» hikayelerine çok benzer. Bununla beraber Abdülaziz devrinde
8383. rütbesi alınarak neferliğe indirilen, nefyedilen çok büyük rütbeli askerler de vardı.
8384. Hüseyin Avni Paşa, meşhur Zaptiye Müşiri Hüsnü Paşa bunlardandır. Vak'a nereden mülhem olursa olsun bu
8385. macera, sahibine bir parça karakter, yaşanmış bir hayat izi vermektedir. İslam Bey, hayattan
8386. ziyade bir ahlak veya daha ağır nasihat veya propaganda kitabından alınmış hissini verir.
8387. İslam Bey konuşma tarzı ile her harp ve tehlike anında tabii olan bir işi gayritabiî hale koyar.
8388. Erkeğini birkaç defa ölüme kadar takip eden Zekiye bu itibarla İslam Bey'e çok
8389. benzer. Yalnız onda buradaki fedakar ve kahraman kadın tipini biz ikinci perdeden itibaren görürüz.
8390. Birinci perde ilk defa seven ve sevildiğini anlıyan genç kızın kararsız duyguları içindedir. Yine
8391. bu perdedeki intihar tecrübeleri, ölüm ve hayat düşünceleri insana behemehal "Romeo Juliet" in bazı
8392. sahnelerine uzaktan benzeyen bir şey vücade getirmek arzusuyla yazılmış hissini verir. Bu
8393. perdenin asıl ağır ve lüzumsuz kısmı ikinci meclistedir. İslam Bey'in doğrudan doğruya bir türlü
8394. konuşamaması, gideceği yeri söylemeden şişkin kelimelerle daima gitmekten bahsetmesi,
8395. nihayet muharebeye gideceğini anlatmak için şehrin mezarlığında
8396. ecdadından hiçbirinin kabrine tesadüf edip etmediğini sorması, İslam Bey'in
8397. kim olduğunu dahi tanımayan Zekiye'nin sanki bütün mezar taşlarını behemehal gözden geçirmiş olması
8398. lazım gelir gibi, sahne konuşmasını daha tanımayan bir tecrübe karşısında bulunduğumuzu gösterir. Bu
8399. ezberden sayılan mezar taşlarının "Hernani"deki ecdat portreleri sahnesinden geldiği aşikardır. Yalnız
8400. Hugo'nun trajedisinde ihtiyar koca hakikaten göz önünde bulunan şeyleri, sayar. Yine bu perdenin sokakta
8401. ve evin önünde geçen sahnesi sevgilisine henüz veda eden İslam Bey'in gönüllülere
8402. verdiği uzun nutku ile ahit ve dönmek yeminleriyle, - ki harbe gitmekten ziyade bir
8403. isyan hazırlanıyor hissini verir - o manasız Besa'larla bizi tiyatrodan ziyade acemi bir hitabet karşısında
8404. bırakır. Fakat haksızlık yapmıyalım! Piyesi'n etrafındaki halk heyecanı da onun devrinin ne
8405. kadar üstünde olduğunu gösterir. Söylemeğe hacet yok ki Nanuk Kemal bu piyeste asıl tiyatro mevzuunu,
8406. Ali Bey'le Ahmet Bey'in hikayesini kaçırmıştır; vakta onunla tam bir melodram yapabilirdi. Fakat hakikaten
8407. tiyatro mu istiyordu? Hepimiz biliyoruz ki o fikirlerinin tazyiki altında idi ve "Silistre"nin
8408. oldukça itibari mevzuu, acemi çatısı bunları söylemek imkanını vermişti. "Vatan yahut Silistre" memleket
8409. dışında da akis bırakmış eserlerdendir. Bilhassa Rus matbuatı bu piyesle ilgilenmiş olan
8410. Victorien Sardou'nun "La Patrie" adlı eserinden alındığını iddia etmiştir. Namık Kemal Ebüzziya'ya
8411. yazdığı bir mektupta bu iddiayı haklı olarak cerhetmiştir. Hakikatta bu eserde Sardou ile veya diğer
8412. bir tiyatro muharriri ile hiçbir alakası yoktur. **Zavallı çocuk** "Vatan yahut Silistre" Abdülaziz'in son senelerinde
8413. vatan ve millet mefhumlarının etrafında bütün bir heyecana sebep olmuştu. Ondan biraz sonra yazılan
8414. "Zavallı Çocuk", Abdülhamid'in ilk senelerinin hissi hayatına tesir eder. Recai-zade'nin "Vuslat"ı ile
8415. Abdülhak Hamid'in "İçli kız"ından, Uşşakizade'nin "Bir ölünün defter"ne kadar bütün bir edebiyatta bu küçük
8416. piyesin havasını buluruz. Piyesin asır mevzuunu, on dokuzuncu asrın en moda mevzularından biri
8417. olan ana babanın çocuklarını kendi menfaatlerini düşünerek evlendirmelerinin felaketle neticelendiği
8418. davası yapar. Namık Kemal daha evvel "İbret"te ve "Aile" adlı makalesinde çocuk terbiyesinden, evlat
8419. şefkatinden ve izdivaçtan bahsederken bu mevzua dokunmuştur. On dört yaşındaki Şefika,
8420. amcasının oğlu ile sevişmektedir. Fakat Şefika'nın babası Halil Bey, sıkıntılı bir vaziyettedir.
8421. Kendisine yardım edebilecek zengin bir paşaya kızını verecek olursa aile bu sıkıntıdan kurtulacaktır.
8422. Ayrıca kızcağız da at, araba, uşak, halayık arasında rahatça yaşayacaktır. Bunu annesinden
8423. öğrenen Şefika bu evlenmeyi istemeye istemeye kabul eder. Fakat düşünmeden verem olur!

8424. Ata Bey de sevgilisinin kurtulamıyacağını anlayınca eczahaneden getirdiği bir ilacı içer,
8425. hastanın yanına uzanır, beraberce ölürlər! Bu basit vak'a oldukça düzgün bir dille - fakat hiçbir
8426. geliştirmeye imkan vermeyen bir çerçeve içinde - yazılmıştır. Ne Şefika'nın, ne Ata'nın, ne de anne ve
8427. babasının vak'a dışında bir hayatları olduğunu tasavvur güçtür. Şahıslar davanın isbatı için
8428. yaratılmışlardır. Mustafa Nihat Özön, "Zavallı Çocuk"un son sahnesinde «Hernani»nin zehir sahnesiyle benzerlik
8429. bulmaktadır ki doğrudur. İster "Hernani", ister "Romeo ve Juliet", çünkü piyesin baş tarafında oldukça uzun
8430. süren ilanı aşk perdesi muharrirde bir aşk rüyası canlandırmak arzusu bulunduğunu da gösterir, piyesin
8431. bir örneği varsa biçareliği içinde bunu pek hatırlatmadığı muhakkaktır. Bu
8432. eser edebiyatımızda ve bütün hayatımızda devam edip giden neticeleriyle
8433. karşılaştığımız hissi edebiyata yol açtığını bir daha tekrarlıyalım. **Akif Bey** Namık Kemal'in gerek
8434. mevzu, gerek karakter itibarıyla en dikkate değer piyesi şüphesiz "Akif Bey" dir. Teknikte büyük bir değişiklik
8435. olmamasına rağmen insan karşısında muharrir daha serbesttir. Akif Bey artık, sadece herhangi bir
8436. fikrin muhtelif ağzlara taksim edilmiş metih ve senası değildir; birbirine zıt yaradılıştta ve
8437. düşüncede insanların, ayrı ayrı ihtirasların karşılanmasından doğan bir vak'adır. Bir harp sefinesini
8438. süvarisi olan Akif Bey çok yanlış tanıdığı ve görünüşüne aldandığı Dilruba ile yeni evlenmiştir. Dilruba
8439. modern fizyolojinin erkek iyici, «nymphomane», diye adlandırdığı kadınlardandır. Evlendikleri
8440. şehirde bunu Akif Bey'den başka herkes bilir. Kırım muharebesi başlamıştır, Akif Bey vazifesine
8441. gidecektir. Her ihtimale karşı bütün tedbirlerini alır ve karısına veda
8442. eder. Genç kadından ayrılmak onun için güçtür; fakat öbür tarafta ikinci sevgilisi deniz ve
8443. vatan vardır. Daha o kapıdan çıkar çıkmaz karısını bir düğüne gitmek için hazırlanır görürüz. Biraz
8444. sonra Akif Bey'in bir deniz muharebesinde öldüğü haberi gelir. Serbest kaldığını zanneden
8445. Dilruba, gözüne kestirdiği bir erkekle evlenecektir. Bütün şehir halkı bu ölüm ve düğünün etrafında
8446. dedikodu ile meşguldür. Bu vesile ile söylenen şeylerden Dilruba'nın hakiki çehresini, macerasını
8447. öğreniyoruz. Bu küçük Anadolu şehrinde hemen hemen hayatına bir afet gibi girmediği erkek
8448. kalmamıştır. Akif Bey'in babası oğlunun vasiyetini yerine getirmek için şehire
8449. gelir. Gelinine oğlundan kalan şeyleri verecek ve isterse onu himaye
8450. edecektir. Dilruba, ihtiyar adamı, oğlunu hiçbir zaman sevmemiş olduğunu
8451. gösteren sözlerle reddeder. O yeni bir aşk peşindedir. Dördüncü perdede mucizeli bir tesadüfle
8452. ölümden kurtulmuş olan Akif Bey'i sahnede görürüz; ölümü gözleriyle görmüş, elleriyle yoklamış,
8453. arasından geçerek gelmiştir. Şimdi de sevdiği kadına kavuşacaktır. Fakat evi saz sesleri, düğün
8454. neşesi içinde bulur. Piyes bermutat ölümle biter. "Zavallı çocuk" gibi "Akif Bey" de Mağosa da
8455. yazılmıştır; fakat Kemal piyesin şemasını daha evvel hazırlamış bulunuyordu. Bu eserde daha olgun bir
8456. tiyatro ve insan anlayışıyla karşılaştığımız muhakkaktır. "Akif Bey"de de vatan fikri hakimdir. Fakat
8457. hayatın ortasında ve onun parçası olarak görünür. Piyesi asıl yürüten Dilruba'nın muvaffak şahsiyetidir.
8458. "İntibah"ın Mehpeyker'ini, "Cezmi"nin Şehriyar'ını andıran bu kadının muharrir ne suretle ve nereden
8459. geldiğini tahmin etmek güçtür. "Akif Bey" in mevzuunun hayattan alınmış olması çok mümkündür. Her
8460. memlekette bilhassa uzun bir esaretten dönerek karılarını bazan kendi kardeşleriyle - hatta ana babalarının
8461. ısrarıyla - elvenmiş bulan talihsizler vardır. Bittabi böyle bir konuyu edebiyat ihmal
8462. edemezdi. Onun içindir ki daha Haçlılar zamanından itibaren bu mevzua az çok her
8463. milletin edebiyatında tesadüf edilir. XIX uncu asrın birinci yarısında Balzac bu cins hikayelerin en
8464. mühimlerinden birini vermişti. Filhakika onun "Colonel Chabert" adlı romanı "Akif Bey"le büyük bir yakınlık
8465. gösterir. Namık Kemal'in "Colonel Chabert"den veya ona benzer herhangi bir kitaptan müteessir olması çok
8466. muhtemeldir. Bu takdirde Dilruba'nın karakterini Balzac'tan uzaklaşmak arzusu vermiş olabilir. Filhakika
8467. Eylau muharebesinin kahramanı Colonel Chabert ölüm haberinden ve mirasının taksiminden çok sonra
8468. Paris'e geldiği zaman karısını bir başkasıyla evlenmiş ve yeni kocasından iki çocuk sahibi bulur.
8469. Karısı servetini elden kaçırmamak ve yeni kocasından ayrılmamak için kendisini tanımaz, bu suretle
8470. yalnız servetinden değil hüviyetinden de mahrum kalır. Dilruba'da ise bu para hırsı yoktur. Hatta ölmüş
8471. bildiği Akif Bey'den kalan şeyleri ve eski kayınbabasını reddetmekte cinsi bir haz bile duyar. O seçtiği
8472. adama gidecektir. Piyeste Dilruba, biraz daha iyi konuşsa hakikaten canlı bir karakter olurdu.

8473. Daha ilk sahnelerinden itibaren erkeğini anlamayan kadının karşısında kalırız. Akif Bey daha
8474. ziyade itibarı ve hissidir. Zaten Namık Kemal'de beğendiği, sevdiği, nutkunu emanet
8475. edeceği kahramanlar daima fazla şişkin ve bir taraflı olmaktan kurtulamazlar. Piyesin diğer
8476. şahısları sadece isimden ibarettir. Hatta Namık Kemal Akif Bey'in babasından bile yerli, eski kültürün
8477. hikmetiyle büyümüş tecrübeli bir ihtiyar tipini ortaya koyamamıştır. Bununla beraber bu piyes çok acemi
8478. ve sadece kelimedeki kalan bir talakla olsa da Türk edebiyatının denizle ilk temasını verir. Onun
8479. güzelliği, sarhoş edici tehlikesi, birdenbire amansız bir kader çehresi alışı, dilimizde ilk defa
8480. Akif Bey'in ağzından duyulur. Eserde düğün evi, kasaba kahvesi gibi mahalli hususilikleri
8481. bulunan birkaç güzel sahne de vardır. Bizce Akif Beyaz çok muvaffak olmuş tek bir karakterle bir
8482. eserin nasıl canlandırıldığını göstermesi itibarıyla Namık Kemal'in eserleri içinde en ehemmiyetlisidir.
8483. Piyesin kuruluş şeklinde büyük bir payı olmamakla beraber Namık Kemal onu içkinin
8484. muhtelif hallerini tasvir için yazdığını Hamid'e bir mektubunda söyler. **Gülñihal**
8485. "Celaleddin Harzemşah"la beraber siyasi ve ahlaki kanaatlerini en çok anlattığı, yukarıdan beri tanıdığımız
8486. hüviyetiyle en çok kendisi olduğu eserlerden biridir. Ayrıca hiç bir suretle ihtilali caiz görmeden sadece
8487. vatandaşlık değerleri ve insan hakları üzerinde duran bu ihtilalcinin vevlki merkezin rızasını sonradan
8488. tahsil etmek şartıyla olsa bile bir halk ayaklanmasına razı olduğu tek eserdir. Bu noktadan bakıldığı
8489. takdirde piyesin kahramanlarını birer sembol addetmek mümkündür. Nitekim "Gülñihal"ın ilk adı olan
8490. "Raz-ı Dil" ile "Vatan yahut Silistre"de o kadar çok geçen (maksat, murat) kelimelerinin arasında bir mana
8491. yakınlığı düşünülebilir. Piyesin mevzuu Osmanlı tarihinde, bilhassa XVIII inci asırla XIX uncu asrın
8492. başında sık sık geçen mahalli tegallüp ve isyan hadiselerinden alınmışa benzer. Rumeli şehirlerinden
8493. birinde hüküm süren Kaplan Paşa bütün rakiplerini, içlerinde kendi uzak, yakın akrabası da bulunmak
8494. üzere ortadan kaldırmıştır. Öyle ki ailesinden yalnız iki amcasının çocukları Muhtar Bey'le, İsmet Hanım
8495. kalmışlardır. İsmet ile Muhtar birbirlerini sevmektedirler. Kaplan Paşa ise bir taraftan İsmet'i
8496. sevmekte, öbür taraftan da Muhtar'ın halk üzerindeki nüfuzunu kıskanmaktadır. (Muhtar Bey belki de
8497. Sultan Murad'dır. O takdirde İbrahim Necmi Dilmen'in tahmini gibi piyes baştan aşağı Abdülaziz
8498. devrindeki hürriyet mücadelesidir). Şehirde hüküm süren korkuyu ve Kaplan Paşa'nın
8499. zulümlerini birinci perdede İsmet'in Gülñihal adlı dadısından işitiyoruz. Evi barkı söndürülerek esir
8500. edilen ve bu konağa satılan bu kadın tipi ilerde göreceğimiz gibi Fransız romantik
8501. tiyatrosundan gelir. Gülñihal'in korkuları yersiz değildir, Biraz sonra Kaplan Paşa'nın adamları Muhtar Bey'i
8502. İsmet'in evinde tevkif ederler. (Namık Kemal tiyatrolarında haklı olarak örf ve adete biraz
8503. serbestçe tasarruf eder,) İsmet de Kaplan Paşa'dan şu mektubu alır. ... Piyesin ikinci
8504. faslında Kaplan Paşa, çok mühim bir konuşmada annesi Paşo Hanım'a, Muhtar Bey'e karşı
8505. içindeki aşâğılık duygusunu ve İsmet'e olan sevgisini, Muhtar hakkındaki çok zalimce tasavvurlarını
8506. anlatır ve icabında kendisini dahi öldürebileceğini söyler. Kaplan Paşa'nın annesiyle bu
8507. konuşması, "Gülñihal"ın birinci perdede İsmet'i, tabir caizse, kaderine, hazırlayış sahnesinden daha çok
8508. canlıdır. İsmet, Gülñihal'in nasihatı üzerine Kaplan Paşa'ya birkaç, gün vakit kazanmak için nişanlanma
8509. vaadinde bulunur. Paşa bu sevinçli haberi Muhtar Bey'e zindanında bizzat haber verir. Fakat
8510. Muhtar Bey o gece, Gülñihal'in aşığı Zülfikar tarafından, cellat Karaveli'nin mahkeme ilamıyla
8511. idama mahkum edilmiş bir akrabası yerine serbest bırakılır. Bu suretle idama mahkum bir başkası
8512. kendi yerine öldürülen Muhtar Bey, elinde Kaplan Paşa aleyhine halk tarafından Sofya paşasına
8513. hitaben yazılmış bir şikayet mahzarı olduğu halde Sofya'ya gider ve oradan paşanın idam
8514. emriyle döner. Son perdede, Kaplan Paşa, İsmet'i kendisiyle evlenmeğe kandırmadığı için
8515. Gülñihal'i vurur, bu esnada Muhtar Bey'le şehir halkı konağı dolarlar. Zülfikar da Kaplan Paşa'yı
8516. öldürür. Piyesin bitişi biraz gariptir. Namık Kemal, Muhtar Bey'in şahsi bir tepkiyle Kaplan Paşa'yı
8517. öldürmesine razı olmamış merkezden ferman almak suretiyle ortadan kaldırmayı tercih etmiştir.
8518. Eğer sembolik olduğunu kabul edersek, buna Abdülaziz'in tahtından indirilmesi için lazım
8519. olan fetvadır, diyebiliriz. Belki de birinci şıkta halkı açıktan açığa isyana teşvik etmek
8520. ithamıyla karşılaşılabirdi; halbuki halkın şikayeti üzerine padişah fermanı veya şeriat fetvası ile idam
8521. olunan Kaplan Paşa Osmanlıtarihi için çok tabii bir şeydi. Kaldı ki Namık Kemal yukarıda birkaç defa

8522. söylediğimiz gibi ihtilalden, isyandan daima çekinmiştir. O, Tanzimat'ın çocuğudur; ihtilalden
8523. ziyade ıslahat adamıdır. Sebebi ne olursa olsun bu çekinme, yüzünden Muhtar Bey'in şahsiyeti
8524. oldukça müphemleşir; sevgilisini ne derece zalim olduğunu bildiği bir adamın elinde bırakarak
8525. Sofya'ya gidip gelmeğe razı olur. Piyesin son sahnelerinde ise garip bir mantıksızlık vardır.
8526. Elde silah Kaplan Paşa'nın odasına giren insanların Gülnihal'i vurulmuş bulmaları başkadır, - bu
8527. insanların gizlendikleri yerden çıkmak için Kaplan Paşa ile İsmet ve Gülnihal arasındaki
8528. konuşmanın ehemmiyeti ne olursa olsun onun öldürülmesini beklemeleri başkadır. Fakat Namık Kemal
8529. velevki Gülnihal 'ın lüzumsuz olarak ölümü bahasına da olsa kahramanlarının sözlerini kolay kolay
8530. yarıda kesmeğe razı olamaz. Belki bu yüzden Namık Kemal "Mukaddime-i Celal"de piyes hakkında şu
8531. satırlarla hüküm verir: ... Yazık ki bu hükme esas olan tenkitler sansür yüzünden kaybolmuştur.
8532. "Gülnihal"; vak'ada müşahede edilen bu cinsten zaafılara rağmen şümulü bir mana taşır. Muhtar Bey'in bir
8533. nevi seçişle şehrin idaresini eline alması, Kaplan Paşa'nın idamı için verilen fetva, onun
8534. zulümleri, hülâsa piyesin ilk adı olan "Raz-ı Dil"e uymak için hazırlanmışa benzeyen dolambaçlı yol
8535. müstesna bütün olarak bakılınca bir nevi sahne kabiliyeti de vardır. Bazı konuşmalar daha sade, daha
8536. az yüklü ve daha geniş çizgildir. Kaplan Paşa ile annesi arasında geçen muhavere ise, belki de
8537. muharrirde tesadüf edeceğimiz en muvaffak psikolojik tahlil nümunesidir. Kaplan Paşa
8538. şüphesiz ki bir ifrittir; fakat kendisinden bahsetmesini seven bir ifrittir. Piyesin geri kalan kısmı,
8539. mahkeme ve hapishane sahneleri, umumi vaziyeti beş on çizgi ile anlatmaları itibariyle dikkate değer
8540. sahnelerdir. Yukarıda Namık Kemal'in piyeslerinde daha ziyade Shakespeare ile Hugo'nun tesirlerinin
8541. bulunduğunu söylemiştik. «Gülnihal» her ikisinin de izini taşır. Asıl Gülnihal tipi Victor Hugo'nun
8542. "LesBurgraves" adlı son trajedesindeki ihtiyar kadını epeyce yakından hatırlatır. Onun gibi bütün piyesin
8543. yükünü sırtında taşır, tabii arada bir yığın farkla beraber. Hugo'nun poemi, büyük ve dondurucu
8544. salonları, acayip ve haşin örf ve adeti, bir ucu masalda biten batıra ve tarihiyle bir Alman
8545. ortaçağ şatosunda, trubadorlar, zırhlarının ağır yükünü bir talih gibi taşıyan şövalyeler, ok ve mızrakçılar,
8546. nöbetçi sesleri arasında ağır bir rüyaya benzer. İhtiyar kadın bu rüya atmosferinde etrafa hurafevi bir
8547. korku saçarak sevmiş olduğu delikanlının intikamını almak için yaşar. Bu ağır dekorla ve
8548. dayandığı destani maziyle "Gülnihal"ın vak'asının geçtiği Rumeli ayan konaklarının hiç alakası yoktur.
8549. Gülnihal esirdir, İsmet'in annesinin evinde barınmıştır ve orada hanımının tarafının Kaplan Paşa kolu
8550. tarafından ezildiğini görmüştür. Bu farka ve bilhassa Hugo'nun kahramanındaki esrar havasından mahrum
8551. bulunmasına rağmen piyesin fatalitesi olması itibariyle aralarında büyük bir benzerlik vardır. Bu
8552. benzerlik konuşma tarzına kadar gider. Filhakika Gülnihal'ın ilk sahnedeki o telkin etmek
8553. arzusuyla dolu konuşması bu yakınlığı açık şekilde gösterir. Piyesin Hugo ile münasebeti
8554. burada biter. Diğer taraflarında daha ziyade Shakespeare'in tesiri, onun peşinden gitmeler, onun bazı
8555. sahnelerinin yakın taklitleri vardır. Zaten Namık Kemal'de içten bir hazırlanma, muayyen bir terbiye
8556. manasında tam bir tesir aramamalıdır. Onda daha ziyade beğendiği muharrirlere doğru adeta parça
8557. parça yaklaşmak isteyen noktalar vardır. "Gülnihal"ın mezarlık sahnesinin "Hamlet"ın mezarlık sahnesi
8558. ile münasebeti bunların başında gelir. Muhtar Bey, tıpkı İngiltere dönüşünde Horatio ile mezarlıkta bulunan
8559. Hamlet gibi, geceleyin şehrin mezarlığına gelir. Orada yine tıpkı "Hamlet"de olduğu
8560. gibi yeni bir mezar kazan mezarlıkların türküsünü dinler: ... Vakıa bu türkü ile "Hamlet"deki insan
8561. ömrünün muhasebesini yapan mezarlıkların o güzel ortaçağ halk türküsü arasındaki fark
8562. çok büyüktür. Fakat benzetmek arzusu aşikardır. Zaten bu mezarlık sahnesi İngiliz şairini adım adım
8563. takibe çalışır. Hamlet mezarlıkta Yorick'in kafatasını bulur. Ve herkesçe bilinen sözleri söyler:
8564. ... Muhtar Bey de mezarlıkta evvela kendi sahte mezarını bulur ve kitabesini okuduktan sonra Ahmet Bey'in
8565. mezarını görür: ... Mezarlıkta Muhtar Bey vakıa Hamlet gibi sevgilisi için açılmış bir mezara rastgelmez,
8566. fakat bizzat sevgilisiyle karşılaşır. Bütün bu sahneleri dolduran muhavereelerde, kendi kendine felsefe
8567. yapışlarda, Namık Kemal büyük İngiliz şairinin adeta peşinde yürür gibidir. Fakat benzeyiş burada kalır.
8568. Namık Kemal'in piyesi, iç örgüsündeki hususiyetler müstesna, bu uzak ve yakın hatırlatmalara rağmen
8569. çok yerlidir. Gizli bir siyası kasdı olsun olmasın, o, vak'ası itibariyle memleket içinde ve
8570. bilhassa Rumeli tarihini bir buçuk asır dolduran muhtelif ayan hadiselerinden birinden alınmışa benzer.

8571. Fakat bu hal bizzat Kaplan Paşa'nın kral Macbeth' e benzemesini men etmez. **Celeddin Harzemşah**
8572. Namık Kemal'in eserleri arasında çok hususi bir yeri vardır. Namık Kemal onu diğer
8573. piyeslerine daima tercih ettiği gibi, iyi niyetini göz önünden ayırmayan münekkitleleri de aşağı yukarı bu
8574. fikrini paylaşırlar. «Celal», mevzuu itibariyle “Emir Nevruz Bey”in birinci kısmı sayılabilir.
8575. Namık Kemal'in Moğol istilasının evvela bir afet gibi coşmasını, sonra da bu asi ve yıkıcı kuvvetin bir fikir
8576. ve iman tarafından yenilmesini Celeddin ile Emir Nevruz'un hayatlarında anlatmak istemiş olması ve
8577. bunlardan ikincisini biyografi şeklinde yazdıktan sonra birincisinden bir dram yapmış
8578. olması ihtimali vardır. Herhalde “Celal”in son perdesinde Mogolların Müslüman olacaklarını
8579. müjdeliyen sözler ve bunun için çalışılmasını tavsiye eden vasiyetnameden sonra
8580. Emir Nevruz'un hayatı bu esere kendiliğinden bir ikinci kısım veya netice olur.
8581. Namık Kemal tarihte bağlandığı ve bahsettiği kalıramanları daima dikkatle seçer. O biyografilerinde
8582. Anadolu'nun Türkler tarafından istilasını takip eden dört mühim hadiseyi ele almıştı.
8583. Celal zaman içinde teşekkül eden bu bütünün belki en ağır ve mühim parçasıdır. Herhalde
8584. Namık Kemal'in gerek kahraman telakkisini, gerek birlik ve vazife aşkı fikirlerini, gerek
8585. İslamcılığını bazı içtimai ve ahlaki davalarıyla beraber taşımağa bu talihsiz fakat cesur
8586. hükümdarın hayatı kadar müsait pek az mevzu vardı. Celal'in on altı yıl imkansızlıklar içinde
8587. süren mücadelesi, Mogol istilası dediğimiz, Asya'yı yarım asır altüst eden o muazzam
8588. hadisenin belki en dikkate değer parçasıydı. Namık Kemal, bu hadiselerle dolu hayat, daha sonra
8589. “Mukaddime-i Celal”de bir kısmını tasrih ettiği değiştirmelerle almış ve ondan,
8590. Shakespeare'in tarihi piyesleri, Hugo'nun “Cromwell”i, Schiller'in, “Wallensteine”i gibi büyük ve bütün bir hayatı
8591. içine alan, bir tiyatro eseri çıkarmıştır. Piyenin bir kaç düğüm noktası vardır. Bunlar sırasıyla
8592. ikinci perdedeki suikast ve af sahnesi, üçüncü perdedeki Seyfeddin-i İraki'nin atının başına vurulduğu
8593. için ihanetle ordudan ayrılması, dördüncü perdenin sonunda Sind nehrine karısı ve
8594. çocuğuyla atılan Celal'in esir olmamak ve muharebeye devam edebilmek için
8595. onları feda etmesi sahneleridir. Piyenin geri kalan kısmında bu son vak'anın izi daima
8596. görülecek, Celal ölümlerine sebep olduğu, yahut beraber ölemediği karısı ve çocuğunu daima
8597. hatırlayacak, ölmesi lazım geldiği halde vazife aşkı yüzünden yaşamağa mecbur olan, bir nevi vazife
8598. mahkumu gibi görülecektir. Piyenin fatalitesi, büyük zembereği bu vak'adır. Babası
8599. Mehmed Harzemşah'ın Ab-ı sükun, adasında ölümünden bu nehir sahnesine kadar olan bu dört perdenin
8600. kuruluş tarzına bakılırsa Namık Kemal'in «Celal»i bir üçüzlü piyes olarak düşündüğü, yahut onun hayatını
8601. üç büyük kısma ayırarak eserini tertip ettiği kanaatine varılır(104). Filhakika bundan sonra
8602. gelen yedi perde Tebriz Melikesi Mihr-i Cihan'la evlenmesi(105) ve muhasara ettiği Tebriz'e hakim olması,
8603. kardeşi Giyaseddin'in Melik Nusret'i öldürdükten sonra kaçıp Barak Hacib'e iltica etmesi, nihayet
8604. peşinden koşan Celal'in muhasara ettiği Germiyen şehrinde Barak Hacib'in Giyaseddin'i ve
8605. annesini öldürmesi, büsbütün ayrı bir piyes olabilir. Bu kısımda Namık Kemal vak'aya oldukça lüzumsuz
8606. olan, ayrıca layıkıyla da istifade edemediği bir fantastik unsur sokmuştur : Mihr-i cihan ilk
8607. karısı Neyyire'ye benzer ve daima ölüyü hatırlatır. Üçüncü kısım, Celal'in ruhen yıkılış
8608. kısmıdır. Bu yıkılıştaki en büyük amil İslam arasında birliğin
8609. yokluğudur. Celal esir olarak kullandığı Mevlana Nureddin'i Moğollara karşı kendisi ile
8610. birleşmeğe davet için Bağdat halifesine, Eyyubi ve Selçuk saraylarına göndermiştir. Fakat Ahlak
8611. şehrinin muhasarası ve tahrip şeklinde zaptı yüzünden, ki Celal'in talihinin dönüm
8612. noktasıdır; zaruri olarak başlar, bir siyasi hata olarak biter, Eyyubiler ve Selçuk sultanları ona artık en
8613. büyük tehlike gibi bakmaktadırlar. Onun için davetine koşacakları yerde aleyhinde bir ittifak
8614. hazırlarlar. Artık Celal için talibin büyük saati gelmiştir. Her şey kendisine ihanet etmektedir. Son
8615. muharebesinden sonra bu yeis içinde ordusuz ve maiyetsiz kalmış Celal'in Barak Hacib'in para verdiği
8616. bir adam tarafından öldürülmesiyle biter. Celal, son demlerine yetişen karısı Mihr-i cihan'a,
8617. Cengizlilerin eline henüz düşmeyen Müslümanlara mücadelede (104)*Mukaddime*de bundan
8618. bahsetmez; *Fakat Namık Kemal, mukaddimelerinde bu cinsten teknik izahat zaten vermez. „Celal*
8619. *mukaddimesi“nde o yalnız şahısların hüviyetleri noktasından mevzua tasarruf şeklini anlatmıştır.*

8620. (105)Atabeg Özbeğ'in karısı ve Selçuk Sultanı Ertuğrul III'ün kızıdır; Mihr-i cihan adını ona Namık Kemal
8621. vermiştir; Celal'in bu kadınla evlenmesi Tebriz'e ikinci defa girişinden sonradır. Namık Kemal, piyesinde
8622. bunu göstermez. devam etmelerini, memleketleri zaptedilenler Moğolları Müslüman etmeğe
8623. çalışmalarını tavsiye eden bir vasiyetname yazdırır. Karısı vasiyetnameyi beraberinde
8624. getirdiği, askere okurken gaipten gelen bir ses dileğinin kabul edildiğini müjdeli; Celal de
8625. bu sevinçle ölü. Bittabiî Mihr-i cihan da kocasını bu ölümlle yalnız bırakmaz. Ve yine bittabiî bu
8626. vasiyetnameyi Mihr-i cihan kendi gömleğinden yırtılmış bir bez parçasına Celal'in
8627. kanına batırılmış serçe parmağıyla yazacaktır. Şimdi bu anlattığımız şemada
8628. yukarıda bahsettiğimiz zaman bölümlerini ayıralım. Birinci kısım, yani Mehmed Harzemşah'ın ölümünden
8629. Celal'in Sind nehrine atılarak esirlikten kurtuluşuna kadar olan dört perdenin vak'aları
8630. 1220 - 1221 seneleri, arasında geçer. Tebriz Hatun'uyla evlenmesiyle başlayan ve Gıyaseddin ile annesinin
8631. Barak Hacib tarafından öldürülmesi arasındaki İkinci kısım (5 inci perdeden 11 inci perdeye kadar)
8632. 1225 - 1228 seneleri arasındadır. Bu iki kısım arasında Celal'in Hindistan'daki maceraları, sonra İran'a dönüşü
8633. ve Irak-ı Acem'e kadar sahip olup devlet kurması ve Gürcistan seferleri vardır. Namık Kemal, bu
8634. kısımda tarihi vak'aları atlar ve değiştirir. Celal'in İslam aleminde kendisine o kadar şöhret temin
8635. eden Gürcistan muharebelerinden pek az bahsettiği gibi, Tebriz'in ilk defa zaptından ve
8636. Harun'un isyanı üzerine tekrar gelişinden de bahsetmez. Ayrıca Celal'in Germiyan'ı muhasara etmesi
8637. ve kendisine Hint dönüşünde itaat ettikten sonra tekrar isyan eden Barak Hacib'i yeniden
8638. itaat altına alması Gıyaseddin 'in ölümü vak'asından evveldir. Üçüncü kısım ise (12, 15 inci
8639. perdeler) Ahlat'ın fethinden sonra başladığına göre 1230 senesi Mayısıyla ölümü, yani
8640. 1231 Ağustosunun sonları arasındadır. Bu tarihlere dikkat edilirse Namık Kemal'in Celal'in macerasını hiç
8641. olmazsa üç zaman gurubu içinde mütalaa ettiği görülür. Doğrusuda bu idi: Celal'in
8642. hayatında hakikaten “zuhur” veya kendi adı altında mücadeleye atılması, yeniden «devlet kurma» ve «son»
8643. olarak bu üç devre vardır. Fakat perdeleri dolduran vak'aları seçiş veya tertip tarzı aynı
8644. muvaffakiyette değildir. Namık Kemal belki de caiz görülebileceğinden fazla tasarruf ettiği bu hayatta
8645. peşinden koşması ıazım gelen dramatik vaziyetleri bazan kendiliğinden
8646. kaybeder. Celal'in psikolojisini ve Harzem devletinin içinde bulunduğu şartları, Asya'nın
8647. tarihini anlatması icap eden birinci perde - hazırlık perdesi baştan aşağı kayıptır. Biz orada
8648. Celal ile Neyyire arasında evlenmelerinden on dört sene sonra karşılıklı bir aşk ile Celal'in babasına
8649. karşı lüzumsuz tarizleri arasında hemen hemen Cengiz'in çok kötü ve zalim olduğundan, bir afet gibi
8650. insanlığa musallat oluşundan, düşman karşısında kaçılmayıp muharebe edilmesi lazım
8651. geldiğinden, yani bilinen şeylerden başka hiçbir şey öğrenmeyiz. Hatta Mehmed Harzemşah'ın
8652. imparatorluğunun felaketine sebep olan meşhur tabiye hatasını, Celal'in tavsiyesini
8653. dinliyerek ordusunun bütünüyle Moğolların üstüne yürüyeceği yerde, bu orduyu
8654. birbiriyle ulaşma çareleri az, geniş bir coğrafyaya dağılmış kalelere parçalamak suretiyle
8655. kendiliğinden kudretten düşürmüş olmasını dahi öğrenmeyiz. Aynı şekilde Harzemşah
8656. İmparatorluğu'nun meseleleri, Mehmed Şah'ın, Kanlılardan olan annesinin devlet
8657. işlerine müdahalesinin kötü neticeleri de bize meçhul kalır. Bahsedilen şeyler de, istiareler, imalar
8658. arasında kaybolur. Perdenin sonuna doğru adaya gelen sadık emirlerden Özbeğ'in Mehmed Şah'a,
8659. annesini ve karılarını hazinesi ile beraber bıraktığı İylan kalesinin düşüşünü haber vermesi dahi, yine
8660. böylece, ölmek üzere olan hükümdara karşı olduğuna göre lüzumsuz ve zevksiz, tarizler arasında fark
8661. edilmez. İkinci perdedeki suikast sahnesi emirlerin ve şehzadelerin ihanetini, korkaklığını
8662. göstermek yahut daha iyisi bizi bir yığın kötü insanla karşılaştırmak için konmuştur. Namık Kemal burada
8663. Hugo'nun «Ruy Blas»ındaki meşhur sahneyi az farkla tekrarlar. Filhakika “Ruy Blas” da kraliçe kapı
8664. arasından İspanyol asilzadelerinin memleketi adeta paylaşmasına birbirlerine mukabil menfaatlar
8665. teminini dinler ve sonunda ağır bir şekilde müdahale eder, “Celal”de de güya kardeşi şehzade
8666. Arzağ'ın haklarını muhafaza etmek isteyen hain ümera onu Cengiz'e teslim ederek
8667. Moğollarla barış teminini düşünürler. Onları da Celal'in karısı dinler. Hakikatte ise Celal kendi aleyhinde
8668. bir suikastı dağıtmak değil, hükümdarlığını tanımayan ve kendisini yok

8669. etmek isteyen kardeşlerinin elinden hayatını kaçmak suretiyle güç kurtarmıştı. Daha
8670. Mehmed Şah hayatta iken, babasının annesi Terken Hatun'la arası iyi olmadığı ve bir cariyeden
8671. doğduğu, ayrıca büyük annesi kendi kabilesinden olan küçük gelinin oğluna
8672. imparatorluğun kalmasını istediği için Arzağ Sultan veliaht kabul edilmişti. Ancak
8673. ölümüne yakındır ki, Mehmed Şah yalnız öteden beri askerlik dehasına hayran olduğu büyük
8674. oğlunun vaziyete hakim olabileceğini düşünerek bu kararından vazgeçer ve Celal'i veliaht
8675. yapar. Zamanın örfüne göre, bilhassa annesine, Terken Hatun'a tabi olan ümera Celal'in saltanatını
8676. tanıyamıyordu. Zaten Namık Kemal bu sahnenin kendi ibdai olduğunu söyler. Şairin bu tarzda mevzuuna
8677. tasarruf etmesi çoktur. Bazan bu yüzden peşinde koştuğu dram imkanlarını bile kaybeder.
8678. Tebriz'de evlendiği Hatun'un, Celal'in bir seferi esnasında düşmanlarıyla birleşerek onun aleyhinde
8679. kıyam etmesi, psikolojik gelişmesi yavaş yavaş herkes tarafından terk edilmeğe doğru giden
8680. bir dram için mühim bir unsurdu. Fakat Namık Kemal ölen Neyyiretü'l-ikbal ile Mihr-i cihan'ın birbirine
8681. benzeyişleri yeni kendi ifadesi ile “oyunun muhabbete dair her türlü hissiyat-ı feciasını yekdiğerine rapt ile
8682. Celaleddin'in meşak-ı ruhaniesini tahammül olunmıyacak bir dereceye isal” sevdası uğruna
8683. kendiliğinden gelen bu vaziyete feda etmiştir. Bu, «sevgiye dair her türlü hissiyat-ı
8684. facia»nın tasviri arzusu, beşinci perdede Mihri cihan ile İzzeddin-i Kavezi ve Nureddin-i Münşi arasındaki
8685. o hiçbir aklın almıyacağı konuşmalara – yarabbim ne kadar az psikoloğtur; ne hükümdarı,
8686. ne aşkı bilir!- o gürültüler arasında Mihr-i cihan'ın devleti elinden alınmış ve hiç olmazsa
8687. kocasından zorla boşatılmış bir kadın! - bir genç ve toy kız hissiliği ile zıfak odası
8688. hazırlıklarına yol açar. Sekizinci perdeyi de Mihr-i cihan ile Zahide'nin, - şehzade Gıyaseddin'in
8689. annesi ve Celal'in üveyannesi - Zahide ile Celal'in yine bu aşk üzerinde konuşmaları doldurur. Böylece
8690. Namık Kemal kahramanına bir iç alem yaratmak için evvela ölü ile bir benzerlik uydurur ve bu
8691. uydurma eserin yarısını kaplar. Dokuzuncu perde İsfahan önünde geçer ve Gıyaseddin'in (26 Ağustos
8692. 1228 de) burada verilen muharebede kumanda ettiği sol cenah kıt'alarıyla kaçıp gitmesini anlatır. Bu
8693. kaçış bilindiği gibi Celal ordusunun az kalsın felaketine sebep olacaktı(106). (106)Mukaddimedede Namık Kemal'in
8694. bu hususta verdiği izahat onun tarihi şahıslara tasarruf ediş tarzını bir kere daha anlatır. Gıyaseddin ile
8695. Melik Nusret'in arası şehzadenin maiyetinden kaçarak Melik Nusret'in maiyetine giren bir sipah
8696. yüzünden açılmıştı. Gıyaseddin bir şarap meclisinde vak'adan bahsedince tabiatı latifeye
8697. meyyal olan Melik Nusret alayla ... cevabını verir. Bu istihzadan hoşlanmayan Gıyaseddin,
8698. Melik Nusret'i bir fırsatını bularak öldürtür ve biraz sonra da muharebe esnasında ordudan kaçır.
8699. Namık Kemal mukaddimedede (bk. s. 70) «Ravzatü's-safa»dan aynen aldığı cümleden sonra: Onuncu perde piyesin en
8700. muvaffak perdesidir. Bu perdede Barak Hacib, Germiyan'a gelen ve orada hükümdarlığını
8701. ilan eden, yahut buna hazırlanan, Gıyaseddin'in evvela annesiyle evlenmeğe kalkar, oldukça
8702. siddetli bir konuşma esnasında şehzadenin şehre tam hakim olmak için kendisini ortadan
8703. kaldırmak tertibatını haber alır ve şehzadeyi öldürür. Annesi Zahide'yi de kendi eliyle bıçaklar.
8704. Zahide şehre girmeğe muvaffak olan Celal'in dizleri dibinde ölmeğe muvaffak olur.
8705. Zaten piyesteki bütün iyi ve faziletli kahramanlar için tek bir mükafat vardır: Celal'in dizleri
8706. dibinde ölmek. Bu perde bazı ufak tefek üslup coşkunlukları, rüya, kabus gibi Namık Kemal'in
8707. ağzında çok dışta kalan unsurları bir tarafa bırakılırsa, hareketiyle, zaman zaman tam
8708. yerinde karşılaşılan cevaplarıyla baştan aşağı güzeldir. Üçüncü kısımda Namık Kemal'in Celal ayarında
8709. bir kahramana layık bir ölüm hazırlamağa çalıştığı, bunun için talihinin bütün zalim unsurlarını bir
8710. araya toplamak istediği aşikardır. Bu, Celal'in o zamana kadar dost düşman herkesi şaşkırtan yıldızının
8711. karardığı devirdir. Celaleddin Harzemşah imkansızlıklar içinde devletini kuran, Moğol istilasını
8712. senelerce önleyen, Kafkasya'nın Müslümanlar tarafından fethini tamamlayan bir hükümdardı;
8713. bilhassa halk içinde daha hayatta iken adı bir kahraman adı olarak tanınmış, halk muhayyilesi onu
8714. kendisine mal etmişti. Etrafında yirmi otuz sene doğmuş “Şehname” kahramanlarına benzeyen
8715. tecrübeli, yarı evliya çehreli emirler, ihtiyar askerler vardı. Hiçbir Müslüman hükümdar o devirde böyle
8716. bir şöhret kazanmamıştı. Battal Gazi ve Alparslan'dan sonra Anadolu'da halkın muhayyilesine geçmiş
8717. üçüncü kahraman odur. İşte Namık Kemal bu son kısımda böyle bir hayatı idare eden talihin

8718. sönüşünü anlatacaktır. Halbuki piyes - aşağıdaki anlatacağımız gibi - etrafa tamamiyle kapalıdır. Binaenaleyh
8719. biz kahramanın evvela hakiki hüviyetini kimsenin ağzından işitmediğimiz gibi, ikbal
8720. yıldızın kararmasını da yalnız kendi huzurundaki konuşmalardan ancak Celal'in hayatını evvelden
8721. bilmek suretiyle anlarız. ... *demek suretiyle kahramanın vakur görünmesi için hem tarihi hakikati*
8722. *verecek hem de dramı zenginleştirebilecek bir çizgiyi nasıl feda ettiğini gösterir.* Yukarda
8723. söylediğimiz gibi Celal'in hayatının dönüm noktası Ahlat muhasarası ve zaptıdır. Bu tam manasıyla
8724. meş'um vak'anın aksini Namık, Kemal Celal'in ağzından şu cümle ile anlatır: ... on üçüncü perde
8725. Celal'in müttefikleri gafil avlamak için hazırlıksız giriştiği Yassı Çemen muharebesinden (16 Ağustos 1230) mağlup
8726. dönüşünü anlatır. Bu bozgundan sonra Celal Erzurum'u ve Ahlat'ı düşmanlarına terk ederek
8727. müsalağa yapmıştır. (Piyeste bunu görmeyiz) on üçüncü perde karısının muhabbet telaşlarıyla başlar,
8728. Celal'in eski karısına ait vicdan azapları ve mağlubiyetin yeisi arasında bu muhabbete mukabelesiyle
8729. devam eder. On dördüncü perdede Moğollara karşı bir sene sonra giriştiği muharebenin
8730. sonunda ordusunu kaybeden Celal hasta ve bitkin haledir; tekrar döğüşmek çarelerini
8731. aramak üzere karısını bırakıp çıkar. Karısı da onu takip edecektir. On beşinci perde
8732. öldürülmesi sahnesidir. Yalnız burada Namık Kemal Elcezire dağlarını karlı göstermek suretiyle mevsimi
8733. değiştirir. Celal'in mevzuu üzerinde bu kadar geniş şekilde durmamız hazır bir maceraya muharririmizin
8734. tasarruf şeklini göstermek içindir. Pek az şey tiyatrodaki bu cins tarihi eserlerde olduğu
8735. kadar muharririn icat kudretini sanatının icap ettirdiği ayıklama ve geliştirmelerdeki ehliyetini gösterir
8736. Usluba ait mülahazalar bir tarafa bırakılsın, piyesin hareket noktası değilse bile, kitapta
8737. gördüğümüz şekilde Celal'in psikolojisi onun hayatında mevcut olmayan bir "fiction"a
8738. dayanıyor. Piyesin zayıf taraflarından biri on beş perdeden beşinci ve yedinci perdeler müstesna
8739. diğerlerinin daima Celal'in etrafında dolaşması, ya onun bir nutkuyla veya sefer için
8740. hareketiyle bitmesidir. Kaldı ki, söylediğimiz bu perdeler de tam perde değildiler, belki daha ziyade
8741. Shakespeare tiyatrosunun meclisleri veya modern dramın bir iki meclislik tablolarına benzerler. Fakat
8742. Celal'in en büyük zaafı bütün Namık Kemal tiyatrolarında olduğu gibi başlar başlamaz bir talakat tufanı
8743. haline gelen belagatindedir. İşin garibi o kadar kahraman olan Celal'in duygularında
8744. bahse başlar başlamaz alelade bir hissiliğe düşmesi ve sızlanmaya koyulmasıdır.
8745. Bu sızlanış hislerimiz üzerinde düşünmemiş bir kültürün tabii neticesidir. Ayrıca Namık Kemal'in kendisi
8746. de hissi ve teatraldır. Onun kahramanları his ile hissiliği, ihtirasla ihtiras taldidini
8747. , teatralı karıştırırlar. O nasıl sözün kudretini büyük ve şişkin kelime yahut hayalle elde edilir
8748. zannederse hislerin de helecanla, telaşla ifade edileceğini zanneder. Onun için
8749. söz bu eserde boşlukta yüzer. Bütün tiyatroları ezberden, sahneden uzakta yazılmıştır. Halbuki tiyatro
8750. muharriri her zaman sahnede değilse bile çok defa sahnenin yanı başında yetişir. Her tiyatro yazarının
8751. hayatında sahneyi beraberinde taşımasına yardım edecek bir sahneye beraberlik
8752. devri vardır. Kemal ise sahnesi henüz olmayan bir memlekette bu ananeyi bir hapishanede
8753. tesise çalışıyordu. «Vatan yahut Silistre» başlangıcını düşünmemsem, "Celal" in ve diğer
8754. piyeslerinin tiradlarını yalnızlığına, kendi kendisiyle konuşmak zaruretine yorardım. Bu
8755. uzaklık onun drama ait esas vaziyetleri kaçırmasında elbette bir amildir. Bununla beraber "Celal" de tiyatro
8756. muharriri sıfatıyla birkaç kilit noktası icad edebilmiştir. Gıyaseddin'in ölüm sahnesi
8757. bunlardan biriydi. Seyfeddin-i İraki'nin at hikayesi de güzel buluşlarındandır. Çünkü onun kahraman
8758. telakkisine bağlıdır. Namık Kemal, burada övülecek bir şey bulmuştur. Celal, Seyfettin-i İraki darılırsa
8759. muharebenin kaybedileceğini bilir. Onun gibi Namık Kemal de büyük emellere hizmet
8760. edenlerin siyasi hata yapmak hakkına malik olmadıklarını elbette bilir. Fakat Namık Kemal,
8761. kahramanın kendisine sadık olmasını ister. Aksiyonun ortasında olsa bile haksızlık yapmasına razı
8762. olamaz. Piyesin kahramanı sonuna kadar ruh sağlamlığını muhafaza eder. Diğer
8763. eşhas arasında iyiler Celal'in birer kopyasıdır ve insana eb'adı küçülen bir yığın aynaya
8764. akseden aynı çehreyi seyretmek gibi bir his verirler. Kötüdürler. Yalnız bir tanesi Barak Hacıp
8765. müsnesna. O canlıdır. Haristir; hilekardır, zalimdir, kindardır; yılanla kaplan arasında mitolojik bir
8766. mahluk gibi piyeste durmadan değişir. Barak Hacıp, mabeyinci liğin küçültücü

8767. seviyesinden müstakil emirliğe yükselmiş adamdır. Bütün ömrü boyunca kendisini
8768. idare eden hisleri keşfetmek mümkündür. İstihzası yıllarca kendisini gizleyenlerin, mahcup,
8769. mütebessim ve hayran bakışlarda kinini ve ihtirasını saklayanların bir yara değil gibi zehirli
8770. istihzasıdır. Gıyaseddin ile anası Germiyan'a gelir gelmez orada yılanın halkalarını vücutlarında
8771. hissetmeğe başlarlar Barak Hacib belki de en aşağı saray işlerini görürken efendisinin karısına aşkıdır;
8772. yahut sadece bütün hayatını ezmiş olan Harzemşah saltanatından bu kadında intikamını alacaktır.
8773. Belki Celal'in üvey babası olmak hoşuna gitmekte ve belki de bundan siyasi bir fayda beklemektedir.
8774. Gıyaseddin ile münakaşası liyakatsiz efendiyle zeki ve kudret sahibi olmuş uşağın
8775. meziyet ve kuvvetlerine güvenen sonradan görmüşün konuşmasıdır. Bütün aksamalarına rağmen
8776. Namık Kemal'e belki de Osmanlı hanedanı hakkındaki fikirlerini söylemek fırsatını veren bu manalı
8777. konuşma milli tiyatromuzda eşsiz denebilecek bir hareket içindedir. Piyesin kadınları, büründükleri
8778. iyilik ve fazilet tülleri içinde boğulmuş gibidirler. Namık Kemal'in Celal'i sevdiği muhakkaktır.
8779. Mukaddimede bunu açıkça söylediği gibi bu sevgi yüzünden, tarihi realiteleri de unuttur.
8780. Celeleddin Harzemşah'ın ömrünün sonuna doğru işrete düştüğünü, bir gözdesinin
8781. ölüsüyle üç gün bir çadıra kapanmak gibi ruhi muvazenesizlikler gösterdiğini kaynaklar yazmaktadır.
8782. Namık Kemal belki de, Neyyire ve Mihr-i cihan benzeyişinin getirdiği değişikliği, bütün
8783. kaynakların anlattığı bu manevi çöküşün yerine koymak için icat etmiştir. "Celal"i tetkik
8784. edenlerin çoğu bu piyesi Namık Kemal'in, Hugo'nun "Cromwell" adlı piyesini örnek
8785. alarak yazdığını söylerler. Bizce bu kanaat muharririn "Celal"den biraz sonra yazdığı ve
8786. tiyatro davasını şerhettiği "Celal mukaddimesi"nin Fransız romantizminin büyük beyannamelerinden biri
8787. olan "Cromwell mukaddimesi"ne benzetilmesinden, bir de piyesin ölçsüz sanılan
8788. uzunluğundan gelmektedir. Hakikatte "Celal" ile "Cromwell" arasında hiçbir münasebet
8789. yoktur. Yakınlık Hugo'nun Namık Kemal üzerindeki tesirlerindedir. Fakat bu tesiri de büyütmemelidir.
8790. Namık Kemal, Hugo'nun yalnız devrine hakim cezbeli adam tarafını sevmiş ve bazı ana fikirlerini
8791. benimsemiştir. O, Hugo'dan, üslubunun dış tarafını, tezatlarla konuşmasını, bazı belagatli ve
8792. şişkin edaları almıştır. Ve asıl tanıdığı eserleri de galiba "Sefiller"iyle, dramları, bir de
8793. "William Shakespeare" adlı şairiyle, etüdüdür. "Celal"de Hugo'dan 'alınan iki sahne vardır. Ve
8794. bunlar "Cromwell" piyesinde değil "Ruy Blas"dandır. Yukarıda Neyyiretü'l- ikbal ile emirler arasındaki
8795. ihanet sahnesinden bahsettik. İkinci sahne ise onuncu perdedeki Barak Hacib ile Gıyaseddin'in
8796. konuşmasıdır. Filhakika bu konuşmada hiç olmazsa başlangıcında şahsiyetlerin karşılıklı
8797. vaziyeti değişmek şartıyla Ruy Blas ile efendisinin konuşmasına benzer. Fakat bu sonuncu alış her
8798. sanatkarda görülen cinstendir. Namık Kemal, Shakespeare'i de aynı derecede sever ve onun de tesiri
8799. altındadır. Celal'i birinci perdeden itibaren dolduran hayaletler daha ziyade tecrübesiz ve ananesiz
8800. dramaturge'ün büyük İngiliz şairiyle fazla düşüp kalkmasının belki de sakınılmaz neticesidir. Son
8801. olarak Namık Kemal'in "Celal" üzerinde ne kadar çalıştığını mukaddimenin delaletiyle bir daha görelim.
8802. Bütün bu şahısların laalettayın konmadığını, onlarda muayyen bir karakter arandığını mukaddime bize
8803. gösteriyor. Muharrir, Celal'in hakiki hüviyetini bulmak için çalışmalarını anlattıktan ve nihayet
8804. Kemaleddin-i İsfahani'nin münşaatında tesadüf ettiği mektuplarla ahlaki kıymetlerine hayran
8805. olduğunu söyledikten sonra: ... Bu satırlardan sonra gelen kısımda piyesini nasıl tasavvur ettiğini
8806. anlatır: ... Görülüyor ki Celal bir insandan ziyade bir ahlakın canlı misalidir. Aşağıdaki parçada bu İslam
8807. ahlakının timsali, biraz da İslamiyeti getirene benzetilecektir. Hiç olmazsa piyesin Celal'den başka dört
8808. kahramanının hüviyetleri Peygamber'in dört halifesinin manevi portrelerine benzer: ... Fakat bu esas çizgilere
8809. bazı ilâveler de yapar: ... «Celal», Namık Kemal'in en şahsi eserlerindedir. Onu bütün iyi ve kuvvetli taraflarıyla
8810. yazmağa çalışmıştır. Eğer ideale doğru bu doğrudan doğruya savlet istenilen neticeyi vermemişse bu
8811. hedefin yüksekliğindedir. **Karabela** Namık Kemal'in belki üslup ve kuruluş itibarıyla
8812. en zayıf eseridir. Prenselerin halayık ağzıyla, yahut "Diyojen"deki o zarif "Ayol!"lu fıkraların
8813. ifadesiyle konuştuğu, halayık ve esirlerin efendilerinin yanında bir ifade yüksekliği
8814. kazandığı bu piyesin mevzuu harem ağalarının şark saraylarındaki meşum rollerini göstermek için tertip
8815. edilmiş benzer. Bu itibarla Hamid'in hiç olmazsa "Macera'yı aşk"ından sonra yazıldığı

8816. tahmin edilebileceği gibi, halk hikayelerimizin
8817. arasında feerik unsuruyla, kader fikriyle belki en güzeli olan “Tahir’le Zühre”yi
8818. de andırır. Tıpkı o hikayede olduğu gibi, Hint padişahının kızı Behrever’i çılgınca seven saray
8819. haremağlarının reisi Ahşid, genç kızın ve sevdiği Husrev’in, tertip ettiği bir tuzakla felaketlerine sebep
8820. olur. En son sahnesinde Behrever o zamana kadar hadım zannedilen Ahşid’in hançer darbesiyle
8821. taarruzuna uğradığını oldukça yakışsız bir şekilde söyleyerek içtiği zehirle ölür. Husrev de Ahşid’i
8822. öldürdükten sonra - Namık Kemal tiyatrosunun aşıkları için sakınılmaz bir tali’dir bu!
8823. - sevgilisinin cesedi üzerinde intihar eder. Fakat piyese aslı olduğunu
8824. sandığımız “Tahir’le Zühre” arasındaki münasebet yalnız mevzudadır. Halk hikayesinin bütün bir masal
8825. havası içinde geçen güzelliğine, tabiiğine ve safdilce asaletine yaklaşamaz.
8826. Konuşmalar trajedi’nin - çünkü mevzu trajedi mevzuudur. - ifade asaletinden uzak ve bayağıdır;
8827. bu tam manasiyle son zamana kadar devam eden yerli dramdır. Piyeste en canlı tip muharrir
8828. tarafından kendisine yükletilen fenalıkların ve piyese içinde dinlediği hakaretlerin bir mükafatı gibi
8829. Ahşid’dir. Namık Kemal’in bu tipi tasvir ederken Othello’yu düşünmüş olması ihtimali de
8830. vardır. Fakat psikolojik halleri değiştirilmiş, aslındaki asaletiyle,
8831. güzelliğiyle hiçbir alakası kalmamış bir Othello, daha doğrusu Othello kıyafetinde bir
8832. Iago, Behrever’in Ahşid’e ... tarzındaki hitapları daha ziyade Hugo’nun “William Shakespeare”inde bu muzlim
8833. rüya için söylediği cümleleri hatırlatır. **IV ROMANLARI Roman anlayışı** Namık Kemal,
8834. «Celal mukaddimesi»nde roman nevinin şark hikayesinden farkını anlattıktan sonra şu tarifi yapar:
8835. ... “Son pişmanlık mukaddimesi”nde ise bu iptidai tarif daha derinleşir: ... Böylece bu «edebiyat-ı sahiha» taraftarı,
8836. edebiyatta bir esas gibi gördüğü eğlendirmek ve faydalandırmak gayelerini bırakmamakla beraber
8837. psikolojik dikkati bu sanatın esası olarak alır. **İntibah** Kemal, «İntibah» 1873 - 1875 senelerinin çalışma hızı
8838. içinde Türkçede bu nev’e örnek vermek için yazdı. Yine “Celal Mukaddimesi”nde bu ilk
8839. hikayesinden: ... cümlesiyle bahseder. Kemal’in burada dilin istidadı üzerinde
8840. duruşunun, tesadüfi bir şey olmadığını ise “Son pişmanlık mukaddimesi”nde yeni edebiyata karşı itiraz
8841. eden Abdi Efendi’ye verdiği cevaptaki şu son cümleden anlıyoruz: ... Görülüyor ki
8842. Namık Kemal memlekete getirmek istediği bu yeni teknikte esas mesele olarak hemen hemen yalnız
8843. dili alıyor ve giriştiği işin nesillerin gayretiyle kıvamını bulacağına inanıyordu. Böylece bütün
8844. söz sanatları gibi hikayeyi de dilin emrine vermesi iki romanı arasında bütün bir üslup
8845. ayrılığı doğurmuştur. Filhakika “İntibah”ta modern hikayenin hudutları içinde kalmak
8846. şartıyla eski hikayenin uslubunun yenileştirmeğe çalışmakla beraber-belki de bu yüzden lisan
8847. çok sadedir. Bu romanın mukaddimesindeki. ... cümlesi bu gayeyi daha sarıh surette anlatmaktadır. “Cezmi”de
8848. ise bu çalışma yoktur. Namık Kemal bütün kudretlerine sahip olduğunu sandığı bir üslupla bu romanı
8849. yazmıştır. İhtirasları konuşurmakta aynı bilgisizlik, insan ruhunun en tabii hallerini bile kabul
8850. etmeyen toptan ve müsahsız bir hayat anlayışı, ne istediğini pek bilmeyen ve ancak mahkum
8851. ettiği zaman sesi duyulan bir ahlak, Ali Bey’in hikayesini hatta tiyatrolarından biraz daha fazla sakatlar.
8852. “İntibah”ın, Ali Bey’in Mehpeyker’den ayrılmasına kadar olan kısmını ayrı bir kitap gibi
8853. okumalıdır. Filhakika kitabın yarısından fazlasını tutan bu kısım bizim için ufak tefek zevk
8854. hatalarına, acemiliklerine rağmen az çok lezzetle okuyacağımız bir eski zaman hikayesidir. Ali Bey’in
8855. Mehpeyker’le karşılaşması ve uykusuz geçen gece, genç kadının safiyetine inancı, sonra onun alelade
8856. bir zevk kadını olduğunu bile bile kabulü, Kuzguncuk’taki ev, edebiyatımızda yeni olan şeylerdir. Bütün
8857. bu kısım romancıdan ziyade musahbecinin, kendinden bahsederken sevimli olmasını bilen
8858. Namık Kemal’indir. Şüphesiz burada da asıl bildiğimiz Namık Kemal teknik
8859. anlayışsızlığıyla sık sık müdahale eder. Üslubunun parlak
8860. hayallerde donmuş hadleri canlı hayatın yolunu daima keser. Ahlakçı, şahıslara bir türlü kendileri
8861. olmak fırsatını vermez. Kitabın en canlı tipi şüphesiz Mehpeyker’dir. Fakat onu muharririn bize
8862. gösterdiği ışıktaki değil de kendisi olarak almalıdır. Pek az kitapta muhayyilenin yarattığı şahıs o
8863. muhayyilenin kendisine bu küçük hikayede olduğu kadar itiraz eder. Bu yüz kırk sahife boyunca
8864. muharririn sesinden fazla biz behemehal olduğunun dışına çıkarılmak istenen biçare kadının itirazlarını

8865. duyarız. Sanki durmadan: ... der gibidir. Fakat Namık Kemal her defasında onun sözünü keser, yahut en kafi
8866. hükümlerle ve en ağır kelimeleri kullanarak çerçeveler. Hiçbir romancı onun kadar kahramanının açıktan
8867. açığa düşmanı değildir. Hakikatte Namık Kemal bu hikayede bir nevi ikilik içindedir. Bir
8868. taraftan Mehpeyker'i ve Ali Bey'e olan bağlılığını bütün kuvvetiyle anlatmak için lazım
8869. gelen her şeyi yapar. Diğer taraftan da okuyucuya onu en kötü çizgileriyle takdim eder.
8870. Mehpeyker yalancı değildir. Ali Bey'e karşı menfaat hissiyle hareket etmez. Hatta ona karşı evlenme
8871. teklifini reddedecek kadar kendi vaziyetini bilir. Daha ilk görüşte bu vaziyeti ima
8872. ederek konuştuğunu biliyoruz. Ali Bey'i tanıdığı günden itibaren bütün münasebetlerini
8873. kesmiştir. Hatta kendisine bakan Suriyeli Abdullah Efendi ismindeki zengin aşık ile olan
8874. bağlarını bile şerrinden korkmasa koparacaktır. Ali Bey'in Mehpeyker'in evinde tek başına geçirdiği
8875. buhranlı gece, hikayenin kilit noktasıdır. Annesini kırma pahasına gittiği evde sevgilisini bulamayan
8876. genç aşık ancak, yarım saat kadar ızdırıp çeker ondan, sonra doğru dürüst bir kıskançlık hissi bile duymaz. O
8877. sadece annesine karşı hareketinden pişmandır ve Mehpeyker'e bir taraftan kendisini sürüklediği
8878. «sevda-yı bi-ismetane» yüzünden, diğer taraftan da annesini kırmasına sebep olduğu için düşman olmuştur.
8879. Ve sabahı sabırsızlıkla beklerken "Mehpeyker'i istediği gibi terzil ile validesini tatyib" etmekten başka
8880. bir şey düşünmez. Bu, mutlak baba sultası altında büyümüş toy bir çocuğun
8881. ıstırabıdır. Filhakika baba bütün kitap boyunca ana oğulu gizlice idare eder.
8882. Mehpeyker ise bu esnada kendisine bakan eski aşıkının evinde, tamamıyla Ali Bey'in olabileceği birkaç
8883. aylık bir zamanı koparmak için onunla pazarlık etmektedir. ... Bu satırları okuduktan sonra muharririn
8884. Mehpeyker karşısındaki vaziyetinden şüphe edebilir miyiz? O kahramanına kirli mazisi için
8885. düşmandır. Fakat Mehpeyker bu maziden mesut değildir. Bunu sade kendisi değil muharrir de söyler. Daha
8886. başta bize onu «gayet alçak bir aile» içinde yetiştirmiş diye takdim eder(107). Ali Bey'in
8887. Mehpeyker'e olan kini ise büsbütün gariptir. Hiçbir deruni his, kaybolmuş masumluk, ilk ten tecrübesinin
8888. ağırlığı filan gibi bir şey de buna girmez. O Mehpeyker'i, sadece annesinin kendisine hazırladığı
8889. Dilaşub'la hemen o gece baş başa kalmak için adamakıllı döverek bırakır. Mehpeyker'in şahsiyeti
8890. yanında Ali Bey'i görür görmez aşık olan, her fırsatta düşüp bayılan, kuzu gibi uslu ve bir parça
8891. pornografik olmakla beraber son derecede güzel olan Dilaşub, muharririn bütün isteklerine rağmen silik
8892. kalır. Hakikatte bu esir kızın hiçbir şahsiyeti yoktur. O Mehpeyker'in karşısına çıkmak için icat
8893. edilmiştir. Fuhşun karşısında temiz insan. İşte bu kadar. Bu ahlaki karşılaştırmaya biraz
8894. göz yumun. Dilaşub'da - bütün çehre ayrılıklarına rağmen - Mehpeyker'in devamından başka bir şey
8895. göremezsiniz. Bu hemen hemen Titien'in gençlik tablosundaki ilahi aşkla maddi aşk antitezi gibi bir şeydir.
8896. İşte bu hal bizi romanın başlangıcına götürür. Hakikatte kadının anlamayan bir
8897. erkeğin romanını yazmak istiyordu. Bu pişmanlık romanı Namık Kemal'e hiç
8898. şüphe yok ki Dumas Fils'in "La dame aux Camelias"sından gelmişti. Fakat Namık Kemal'in sünni ahlaki, içtimai
8899. hayatı evin ve aile bağlarının etrafında toplamak arzusu, düşmüş bir kadını haklı çıkaramazdı. O
8900. halde ne yapacaktı; kendisine «La dame aux Camelias»dan gelen Mehpeyker'in şahsiyetini ikiye böldü. O, biri
8901. müfteris, öbürü mazlum iki insan olacaktı. Bizi bu, mülazazaya götüren şey muharririn bütün isteklerine
8902. rağmen Mehpeyker'in şahsiyetinin romanın baş taraflarındaki birkaç çizgi yüzünden bir türlü
8903. bozulamamasıdır. Ali Bey'in Mehpeyker'i iyice dövdükten sonra evden uzaklaşırken birkaç (107) *Mamañih bu*
8904. *aile muhiti de epeyce, şüphelidir. Mesela Mehpeyker'in biz şair Leyla Hanım tarafından yetiştirilmiş okur*
8905. *yazar bir, kadının ahbabı olduğunu biliyoruz: ... yüz liralık banknotu yüzüne atması da*
8906. "La dame aux Camelias"da kumar sahnesinin sonundaki jest benzer. Kitabın bundan sonraki
8907. kısmı iki ayrı hikayedir. Bunlardan birisi kadının kaybetmiş delikanlının sefahate yuvarlanması,
8908. insan olarak alçılmasıdır. Bu Abdülaziz devri sonu İstanbul'unun daha doğrusu Beyoğlu'nun
8909. macerasıdır. Burada biz parasını yiyen iradesiz ve zengin mirasyedi ile karşı karşıyayız. İkincisi
8910. ise tecrübesiz romancıya hikayeyi bitirmek imkanını veren o hazin melodram kısmıdır.
8911. Dikkate değer bir nokta da Mehpeyker'in Ali Bey'den almak istediği kanlı intikama, çifte cinayete bir
8912. başkası yani Abdullah Efendi tarafından sürüklenmesidir. Böylece diişkün bir kadının belki de tek varlık
8913. ikrarı olan bir sevginin hikayesi onun yerini alan bir başka kadının, Dilaşub'un, Ali Bey

8914. yerine ölümüyle biter. Shakespeare ve Hugo tiyatrosunun melodramının Namık Kemal'i kanlı
8915. sonlara alıştırdığını zaten biliyoruz. Namık Kemal'in sevgisinin ve ihtirasının hakiki dilini bilmediğini
8916. söyledik. Fakat o daha kadına karşı kullanılacak dili de bilmez. Ali Bey'in Mehpeyker'e yazdığı
8917. mektup Hüseyin Rahmi'nin bazı kadın kahramanlarının birbirine verdikleri nisbetli cevaplardan pek az
8918. farklıdır. Bu, muharririn şiddeti, hakiki ve güzel üslup zannetmesinden gelir. Filhakika bütün romanda bir
8919. kalp sıcaklığını ifade eden tek kelime yoktur. Buna mukabil dramın dışında
8920. Namık Kemal'in devrine göre çok tatlı konuşmaları vardır. Bunlardan en dikkate değer
8921. şüphesiz Ali Bey'in uykusuzluk gecesini anlatandır. Aşağıya aldığımız parçalar bize Namık Kemal'in
8922. şahsiyetinin iki büyük ve gizli zembereğini, mutlak iktidar hülyası ile sık sık ölüm
8923. fikriyle birleşen gece ve yalnızlık korkusunu, verir. ... Daha aşağıdaki parçalarda ise Namık Kemal
8924. bu tenhalıkta insanın düşündüğü şeylerden umumi şekilde bahsettikten sonra çok dikkate değer ifşaatta
8925. bulunur: ... İşte Magosa menfisinin yeni denelediği roman sanatı, «Mes Prisons muahezenamesi»nde,
8926. mektuplarında anlattıklarından çok başka türlü olan bu itiraflara götürmüştü. Roman için beyhude
8927. yere psikolojik bir teşhia sanatı denmemiştir. Bu yeni romana, tasvir tahlil hepsi, yüzleri arkaya,
8928. eski hikayeye çevrilmiş olarak, ona baka baka, yürüyerek girerler. Diyebiliriz ki
8929. “Son pişmanlık”ı eski hikayenin bütün unsurlarından istifade ederek yazmak
8930. istiyordu. Hatta bir tahmin olarak “Bahar-ı Laniş” tercümesine sırf bu hikayeye bir hazırlık olarak
8931. başlamıştır, yahut bu tercüme üzerinde çalıştığı sıralarda kendisinde eski şark hikayesinin hatırası
8932. tazelenmiştir diyebiliriz. Nitekim başındaki bahar ve çamlıca tasviri adeta büyük
8933. mesnevilerin başındaki kasidelerin “nesib”in benzer, hatta bizzat muharrir burada «girizgah»
8934. kelimesini bile kullanır. Hiçbir derin ve şahsi imajın bulunmadığı bu tasvir sadece eski şiir tabiatının bir
8935. vulgarisation'unu andırır. Hiç olmazsa üslup eskinin bütün unsurlarını kullanmağa çalışır. Daha bahar
8936. tasvirinde gül deyince bülbülü hatırlamasından şikayet eden Namık Kemal, eski hayallere
8937. az çok yeni bir ifade arar, daha iyisi, teferruat üzerinde duruşuyla onları yenileştirmek istediği
8938. ifadeye çevirir. Bunlardan Mehpeyker'in evi bize bu sanatın sırrını en çok açandır. ... cümlesiyle
8939. başlayan ve evin teferruatını, bahçesindeki ağaçlara varıncaya kadar hep bu hayali genişleterek
8940. uzayan tasvir, hakikatta eskiyi bütün unsurlarıyla kullanmaktı. Kemal, ancak evin içine girdikten
8941. sonra yaşadığı zaman ve realiteye döner. İtiraf etmeli ki bu oda ve yatak odası tasviri Türk
8942. nesrin de Ahmed Midhat Efendi'nin o esnada epeyce gelişmiş sanatına rağmen ilk ciddi
8943. denemedir. Kitapta göze ve kalbe ait şeylerde bütün bir mücerret terbiyenin, eski geleneklerin
8944. arasından bir nevi reel hayata doğru gitmek arzusu vardır. Baş tarafta yaşanmış hayattan
8945. alınmış vehmini verecek bazı kısımlar - bilhassa Çamlıca'daki tesadüf ve Mehpeyker'in evi gibi
8946. - bulunsa bile hiçbir ihsas kendi verimleriyle ve doğrudan doğruya gelmediği gibi, hiçbir müşahede bizim için
8947. hayatın bir kenarını aydınlatmaz. Denebilir ki eserin bütün yükünü iki alemin otta yerinde kalmış
8948. zihnin kendisi yüklenir. İşte bu hususiyeti, bir yığın alışkanlığın arasından bu
8949. konuşmadır ki bizim için «İntibah»ı üzerinde durulması lazım gelen bir eser yapar. Çünkü biz bu kitapta
8950. Ziya Paşa'yı o kadar ürküten şark ile garp arasındaki görüş farkıyla karşılaşırsınız. Bittabi Namık Kemal'in
8951. yerinde gerçekten hikayeci dehasıyla doğmuş bir adam bulunsa idi iş çok değişirdi. Nitekim Şinasi
8952. küçük piyes tecrübesiyle bir yığın güçlüğü ortadan kaldırmıştı. O zaman bu iki alemin
8953. arasındaki fark bile görünmezdi. Eskilerin o kadar saf dilane, fakat eşya ile doğrudan doğruya temasta
8954. gayet rahat üslubu ile işe girer, tekamülün zinciri adeta kesildiği yerde birleşirdi. Fakat
8955. bunu biz “İntibah”ın yazıldığı tarihten ne kadar sonra ve teenkidin hürriyetini kullanarak
8956. söylüyoruz. Kitabın üçüncü kahramanı olan Abdullah Efendi, bizi, para kuvvetiyle,
8957. her türlü ahlaki kıymetin üstünde oluşuyla Dumas Fils'den çok ayrı bir örneğe Balzac'a götürür.
8958. Onda Vautrin'in veya on üçlerden birinin bir aksini yahut da o yoldan gelme Fransız halk romanı
8959. kahramanlarından birini düşünmemek kabil değildir. Burada da Namık Kemal'in gerek kahramanını
8960. yaratmak ve gerek ihtirası anlatmak zaafını görürüz. Abdullah Efendi'nin kudreti ve imkanları
8961. romanın içinde kendisine ihtiyaç hasıl oldukça genişler. Mehpeyker'e olan sevgi de bir türlü karşımıza
8962. tam kararıyla çıkmaz. Her iki kadının tasvirinde şark hikayelerinin kadın tasvirinden çok istifade

8963. eden muharrir, Abdullah Efendi'nin portresini çizerken aşağı yukarı yine aynı masalların ifrit
8964. portrelerinden istifade etmiştir, denebilir. **Cezmi** “İntibah” ile “Cezmi”nin arasında dört senelik bir
8965. fasıla vardır. (1876-1880). Bu dört sene içinde Namık Kemal'in roman telakkisi biraz daha değişmiş,
8966. üslubu hem biraz daha yumuşamış, hem de artık eskinin içinde yeni aramaktan
8967. vazgeçmiştir. “Cezmi” iki alemin arasında, iki ayrı unsurdan vücuda gelmiş bir mahluk
8968. değildir. Şurasından burasından sızan bazı çizgiler, yahut muharririn büyük bir gayretle yaptığı müstakil
8969. tasvirlerde oldukça mücerret ve çok defa itibaridir; çehreden ruhu okumağa çalışan portreler
8970. hemen hemen “İntibah” kadar uydurma ve hükümlerinde katidir. Fakat hislerin inkişafına biraz daha
8971. ehemmiyet verilmiştir. Adil Giray ile Perihan'ın mektupları - şüphesiz Rousseau'nun, daha sarîh olarak
8972. “Nouvelles Heloise”in(108) uzak bir tesiri - romanın içinde bir teknik (108)Ali Bey, «Nouvelle Heloise» tercümesini
8973. 1302'den itibaren Ebüzziya'nun mecmuasında tefrikaya başlar. değişmesi yapar. Fakat romancıya asıl hızını veren
8974. Victor Hugo'nun “Sefiller”idir. Gerek üslûp, gerek eseri dolduran “digressions”lar hep oradan gelir.
8975. Baştaki, onuncu asır için o uzun konuşma, Hugo'nun 1817 senesi için, Louis - Philippe için, 1830 ihtilali için yaptığı o
8976. rahat konuşmaların bir eşidir. Yangın ve denize atılan adam tasviri aynı şekilde Hugo'nun romanındaki
8977. denizdeki adamdan gelir. Bazı mükâlemelere kadar bu tesir görülür. Ayrıca esir idamına itiraz, insan
8978. kanının esirgenmesi gibi ana fikirler de oraya bağlıdır. Fakat asıl Namık Kemal'e Hugo'dan gelen şey
8979. nisbi bir üslûp ve konuşma rahatlığıdır. Bu bahsi bitirmek için Şehriyar'la
8980. korucunun konuşmasının “Sefiller”in ikinci cildindeki baş rahibeyle Jean Vajeau'nun arkadaşı
8981. bahçıvan Fauchelevent'in konuşmalarına benzediğini, ayrıca “Cezmi”nin tarihi sergüzeşinde bulunan tabut
8982. hikayesinin “Sefiller”de geçtiğini söyleyelim. “İntibah” romanının Mehpeyker'ini birkaç defa Dilruba
8983. adıyla müsveddelerine geçiren Namık Kemal burada da bizi Şehriyar ve Perihan'ın tabiatlarında tıpkı bu
8984. romanda olduğu gibi iki zıt insan karşısında bırakır. “Cezmi” tarihi kadro içinde bir ideoloji romanıdır.
8985. Namık Kemal burada İslam itihadi fikrini vatan sevgisini, insan hakları üzerindeki
8986. fikirleriyle “Celal”den sonra bir kere daha bir araya toplar. Yazık ki kitap bitmemiştir. Romanın
8987. kahramanı Mehmed'in devrinin hadiseleri arasında en şayanı dikkati olan Sipahi isyanın
8988. tenkilinde, tabut içinde Üsküdar'a kaçarken yolda parasına tamah eden uşakları
8989. -tarafından öldürülen sipahi katibi Cezmi Bey'dir. Naima tarihinde [cilt 1 s. 311] teferruatı anlatılan bu isyanın
8990. hazırlayıcılarından olan Cezmi'nin hayatını Namık Kemal başından itibaren anlatmıştır. Fakat
8991. kitabı bitiremediği için adeta «Cezmi'nin çiraklık seneleri» diyeceğimiz
8992. kısmında, yani Murad III devrinin İran seferlerinde kalmıştır. Cezmi'nin yetişmesi,
8993. şair Avni'ye bir kaside ile intisabı, meşhur cirit oyunu sahnesiyle kitabın en iyi
8994. kısımlarındandır. Böylece kendisini tanıtan kılıç ve timar sahibi, aynı zamanda şair - fakat nedense
8995. musikiden hoşlanmaz- Cezmi kendi isteğiyle İran seferine iştirak eder. Bu muharebe
8996. esnasında evvela, Özdemiroğlu Osman Paşa ile, sonra da Kırım Hanı Mehmed Giray'ın kardeşleri
8997. Kalgay Adil Giray ile şair, musikişinas ve biraz sonraki devrin büyük harp adamı Gazi Giray'ı tanır.
8998. Bu iki hanzadenin esareti üzerine birinci cildin asıl vak'ası olan Kazvin sarayınaaki aşk macerası
8999. başlar. Peçevi'nin İran harbi dolayısıyla bahsettiği bu vak'a İran Şahı Hudabende'nin aczinden
9000. istifade ederek hükümeti ele alan karısı ile kız kardeşinin Kalgay Adil Giray'a aşık
9001. olmaları ve - belki de rekabet yüzünden meselenin saray korucuları tarafından duyulup oldukça vahim bir
9002. ayaklanmada üçünün birden öldürülmesidir. Adil Giray, Kırım Hanlığının hükümet mesuliyetini paylaşan
9003. veliahdı sıfatıyla, belki de sulh teşebbüsleri hazırlamak üzere sarayda alıkonulmuş, romanda
9004. pek silik geçen Gazi Giray Han, Kahkaha kalesine gönderilmiştir. Bu kanlı vak'a romanın diğer
9005. kısımlarında bazan tarihi hadiseleri adım adım takip eden Namık Kemal'e ideolojik bir entrika
9006. kurmak imkanını vermiştir. Filhakika şahın kız kardeşi (Perihan) Sünni mezhebindedir ve
9007. seviştiği Adil Giray ile İran saltanatını devirmek üzere beraberce bir komplo hazırlarlar. Perihan'ın dayısı
9008. Çerkes beylerinden Şemhal'dir. Perihan babası Şah Tahmasb'in ölümünden sonra yani daha muharrebeden
9009. evvel dayısıyla beraber İran'ın iç siyasetinde büyük rol oynamış, iki hükümdar değişmesine sebep
9010. olmuştur. Şimdi de kendisi gibi Sünni olan Adil Giray ile, Şemhal'in Osmanlı ordusunun yardımcılarıyla
9011. İran saltanatını ele geçireceklerdi. Bu iş için Adil Giray Cezmi'yi yanına çağırır ve Cezmi de

9012. harpte ölümden kurtardığı ve babasının evinde kaldığı müddetçe kardeşi Ayşe'ye okuma yazma
9013. öğrettiği, hatta babası Mirza Ömer'in ısrarıyla onunla nişanlandığı Pertev'le beraber Kazvin'e gelir. Gizlice
9014. büyük tehlikeler atlatarak Adil Giray'la görüşür, tertibatlarını alırlar. Fakat derviş kıyafetine girmiş bir
9015. adam para hırsıyla Vezir Mirza Süleyman'a bu hazırlığı haber verir; o da Şehriyar'a işi anlatır.
9016. Bütün bir intikam hırsı ve saray entrikası başlar. Şehriyar Perihan ile Adil Giray'ın ikisini de ortadan
9017. kaldırmaya karar vermiştir. Mirza Süleyman ise vaziyetten istifade ederek iradeyi tam
9018. eline almak için Şehriyar'ı da bu arada yok etmeği tasarlar. Beri taraftan işi sezdikleri
9019. için aynı gecede Adil, Perihan ve dayısının taraftarları da harekete geçerler. Neticede her üçü birden,
9020. Şehriyar sığındığı hocasının koynundan alınarak, Perihan Adil Giray ile beraber döğüşerek
9021. öldürür. Cezmi de onları gömdükten sonra vatana dönmek için derviş kıyafetinde kaybolur.
9022. Namık Kemal'in XVI inci asır sonu Türkiye'sini içine alacak geniş bir eser yazmak kasdıyla
9023. "Cezmi"ye başladığı, fakat tarihin verdiği hazır hikayenin ötesine geçemediği kanaatindeyiz. "Cezmi",
9024. Namık Kemal'in romantik edebiyata kendini en fazla teslim ettiği eseridir. Bizi bu düşünceye götüren
9025. şey Namık Kemal'in öbür eserlerinde kahramanlarını istisnai bir talihe hazırlayan veya onu kaderin
9026. cilvelerini Kabul etmek için doğmuş hissini veren hiçbir emareye tesadüf
9027. edilmemesidir. "Cezmi"de ise bunlar vardır. Bizce "İntibah"la "Cezmi"nin arasındaki
9028. büyük farklardan birisini de bu mutlak örnek değişmesi yapar. Üzerinde durulacak ikinci ayrılış noktası
9029. da şairane hayallerin, mübalağaların bolluğuna rağmen kahramanların muhitleri ve devirleri
9030. için tabii oluşlarıdır. Tarihçi Namık Kemal'in kahramanları tarihi çerçeve içinde, en tabii şartlarıyla
9031. yaşarlar. Yalnız muharrir tarafından sevkedildikleri zaman Fransız romantizminin belli başlı yol
9032. uğraklarından geçerler. "Cezmi", Namık Kemal'in Osmanlı tarihi ile iyiden iyiye meşgul olduğu yıllarda ve
9033. "Celaleddin Harzemşah"taki tecrübelerden sonra yazıldı. Muharrir biyografiyi, tarihi piyesi tecrübe
9034. etmiş bulunuyordu. "Cezmi"nin en dikkate değer tarafı tarihi bir eser olmasına rağmen mahalli renkten
9035. ve devir hayatının tasvirinden uzak olmasıdır. Bu romantizm amatörü dışarı alemle adeta alakasızdır.
9036. Onun muhayyilesi mimari, kostüm, silah, mobilya, devre ve mekana ait her şeye yabancı kalır.
9037. Sanki edebiyatımız ufkunu ve örneklerini değiştiren eşyaya ve sanat eserlerine ait tecessüs
9038. ve dikkatini kaybetmiştir. Çünkü eskilerde, birkaç defa söylediğimiz gibi mahalli renk zevki ve neşesi,
9039. yalnız kendilerinin gördüklerini anlatmak hevesi daima vardı. Bunun gibi, konuşmalar da alakayı
9040. tutamaz. "Cezmi"de "İntibah"tan fazla konuşma vardır; fakat piyeslerindeki kadar çok üstün yahut daha
9041. doğrusu tabii olmasına rağmen yine hiçbirini rahat değildir. Beş tiyatro eserinin tecrübesinden sonra gelen
9042. bu konuşmanın nükteleri, hissi ifadeleri, şiddetleri hep zorakidir. Her şahıs büyük bir dikkatle, fakat
9043. Namık Kemal'in hususiyetlerinden biri olan şiddetli ifade ile tasvir edilmiştir. Bazıları bir galeri gibi hep bir
9044. araya dizdiği, bir kısmını sırası geldikçe çizmek için hikayeyi durdurduğu bu portreleri
9045. yaparken sanatkar insan ruhunun muhtelif manzaraları karşısında rahat bir müşahit vaziyetini alamaz.
9046. Daima faziletlere hayrandır. Buna mukabil, reziletlere de harp ilanına hazırdır. Şehriyar behemehal
9047. zakkuma benziyecektir. Perihan ise melek letafetindedir. Hiçbirinin huyunun bizim tarafımızdan
9048. keşfedilmesine razı olamaz. Adı söylenir söylenmez. Hamza Mirza'nın muharebeden ve eğlenceden başka
9049. bir şey düşünmeyen bir adam olduğunu öğreniriz. "Cezmi"de birkaç büyük tablo vardır. Bunlardan
9050. birisi Cezmi'yi imparatorluğun talihiyle karşı karşıya bırakan yangın tablosudur.
9051. Kitabın başındaki hicri onuncu asra dair istitratlar, "İntibah"ın başındaki bahar ve çamlıca
9052. tasvirini zihni bir plana nakleden bir kaside nesibini andırır. Namık Kemal
9053. kitabına bundan başka roman nevine yerli bir çeşni vermek arzusuyla bir terki-i bend ile bir de
9054. mersiye ilâve etmiştir. Fakat "Cezmi"nin en büyük hususiyeti Adil Giray'ın psikolojisi için yaptığı
9055. hazırlıktır. Namık Kemal kahramanının hayatına romantiklerin "kader" telakkisini andıran bir acılık
9056. katmıştır. Adil Giray daha çocukluğundan itibaren tıpkı "Hermani" veya herhangi bir
9057. romantik kahraman gibi - fakat onlar gibi hakkı yenmiş ve biçare olmadı; çünkü bir taht üzerinde
9058. doğmuştur ve uğruna hizmet edeceği idealler vardır - içindeki bir
9059. boşlukla yaşar. Yukarda bahsettiğimiz terki-i bendin ışığı altında daha kuvvetlenen bu çizgiyi
9060. muharrir kahramanın çocukluğundan başlatır. O kürenin ağırlığını sırtında

9061. duyanlardandır. Terkib-i bend'de ise bu şairane metal, bu sonsuzluk ve boşluk duygusu daha keskinleşir. Hafif
9062. onu hayatının her safhasında kendi kendisinin üstüne çıkmaya davet eder: ... Bu mısraın
9063. hakikatini ise aşağıdaki beyit verir: ... Yine Adil Giray'ın çocukluğunun hikayesi esnasında
9064. geçen şair istiaresini başka bir planda tekrar eden bu manzume sadece kahramanım
9065. süslemek için olsa bile onun insan telakkisini anlatması itibarıyla mühimdir. Diğer bir nokta da bu
9066. susuzluk, kendi kendini bulmak ihtiyacına ve kader anlayışına muharririn şark mistisizmini
9067. katmasıdır. Filhakika Adil Giray adeta Şeyh Galib'in yıldızı altında doğması bile orada
9068. büyür: «Guya ki Şeyh Galib “Hüs ü Aşk”ında ziynet veren ninnisinin kendini Adil Giray'ın dayesi lisanından
9069. söylemiştir : ... Fakat yakınlık burada kalmaz, ölümünden sonra da Cezmi dostunu adeta
9070. Şeyh Galib'in diliyle metheder : ... Şeyh Galib ise meşhur beytinde
9071. insanı: ... diye tebci eder. Böylece Adil Giray'ın şahsiyetinde Fransız romantizmiyle Türk
9072. mistisizmi birleşirler. Adil Giray'ın bu ayrı yollardan gelen hüviyeti Namık Kemal'in daha ziyade
9073. XVII, XVIII inci asrın değişmeyen karakter kahramanlarına benzeyen şahısları arasında kendi mahrekinde de
9074. olsa bir nevi roman içinde değişen ve gelişen şahsiyet çeşnisini verir. Son olarak “İntibah”ın bir sukut,
9075. “Cezmi”nin ise bitmemiş şekliyle olsa dahi bir yükseliş, ölümden kendisini tamamlamış
9076. romanı olduğunu söyleyelim. **V BİYOGRAFİLER VE TARİH ÇALIŞMALARI** Yukarıda Namık Kemal'in
9077. tarih sevgisini ve fikirlerini çok defa tarihe, dayandırdığını söyledik. Destana meraklı, çökmeğe başlamış
9078. bir imparatorluğu kalkındırmayı ve fikren geri kalmış bir cemaati asrına
9079. ulaştırmayı, üstüne almış bir muharrir için de bundan tabii bir şey olamazdı. Kaldı ki hayran olduğu
9080. ve Şinasi'den sonra tek, usta bildiği Hugo da tarihten hareket ediyordu. Fakat
9081. Namık Kemal'in büyük bir Osmanlı tarihi yazmağa birdenbire başladığını sanmamalıdır. O bütün
9082. eserinde planlı veya plansız bir yayılmadır. Tarihte de böyle oldu. Küçük tecrübelerden yavaş yavaş geniş
9083. bir Osmanlı tarihi fikrine gitti. “Devr-i istila”nın 1867'de Osmanlı İmparatorluğunun muzaffer
9084. yayınlışını anlatmaya gayret eden küçücük bir makale olduğunu gördük. Kemal,
9085. “Evrak-ı perişan”daki mukaddimesinde bu küçük tecrübenin beş senede üç defa basılmasından haklı olarak
9086. övünür. Bu ilk tecrübeyi Avrupa'dan dönüşünden sonra yazdığı İstanbul fethine dair. “Barika-ı zafer” takip
9087. eder. Eski inşa, ile yazılmış olan bu makaleyi «Evrak-ı perişan»a almamış olması Kemal'in
9088. gerek bu eserin gerek tarihinin mukaddimesinde ısrar ettiği gibi halkın anlayacağı dille
9089. yazılmış olmayışındandır. Üçüncü tecrübe “Evrak-ı perişan”ı teşkil eden biyografilerdir. Kemal bu
9090. çalışmalara Magosa'da, Kanije muhasarasının şahidi olan Faizi'nin “Hasenatü' Hasan”ının sade
9091. dile geçmiş şekli olan «Kanije» risalesini ilâve eder. Kanije'nin son tab'ına
9092. merhum Süleyman Nazifin, ilk mukaddimesinden aldığı aşağıdaki parça muharririn halka okuyacağı
9093. kitap hazırlamak hususundaki düşüncesini çok açık olarak anlatır: ... Bu ilk çalışmalar arasında bizim
9094. için en dikkate değer şüphesiz biyografilerdir. 1872 ile 1873 arasında ilk üç cüzü (Salahaddin-i Eyyübi,
9095. Fatih, Sultan Selim) yazılan ve «Devr-i istila» ile beraber, “Evrak-ı perişan” adı altında neşredilen bu biyografilere
9096. Kemal, Magosa'da aynı bir mukaddime ile “Emir Nevruz”u ilâve etmiştir. Bu biyografiler - “Kanije» ile
9097. beraber - belki Namık Kemal'in en olgun, onu bize meziyet ve imkanlarında en çok tanıtan eserleridir. Roman
9098. ve tiyatrolarında yapmacığa, müstear üsluba o kadar yer veren muharrir burada
9099. adeta malikanesinde dolaşır; o kadar tabii ve rahattır. Namık Kemal, “Evrak-I Perişan” ın ilk cüzü olan
9100. “Salahaddin Eyyubi»yi Michaut'nun, devrinde çok şöhret kazanmış olan Haçlılar tarihini
9101. okuduğu zaman muharririn Salahaddin için söylediği şeylerden müteessir olduğunu ve İslam kahramanını
9102. müdafaa için yazdığını söyler. Bu başlangıca göre Namık Kemal bu ilk çalışmanın şevki
9103. içinde Fatih ve Selim için de ayrı birer biyografi yazmağa karar vermiş olabilir. Bununla beraber
9104. 22 haziran 1872 de, yedi numaralı “İbret”te çıkan «Avrupa Şarkı Bilmez» adlı yazısını bütün tarihi eserlerine başlangıç
9105. addetmek doğru bir tahmin olabilir. Bu yazısında Namık Kemal, Avrupalı alimlerin şarka karşı daima
9106. haksızlık etiklerini söyler. Ne şekilde başlarsa başlasın, bu biyografiler bugün bize bir bütün olarak
9107. görünüyor. O kadar ki Kemal'in ömrü ve hayatının tesadüferi müsaade etse idi bu dört
9108. biyografiyi daha birkaç büyük adam portresi ile devam ettirirdi sanıyoruz. Bu bütünlük fikri
9109. kitapların en sonucusu olan “Nevruz Bey”e yazdığı mukaddimelerden, bir de seçilen dört kahramanın

9110. hüviyetlerinden gelir. “Nevruz Bey mukaddimesi”nde Namık Kemal evvela bazı büyük ahlaki meziyetlerin
9111. insan ruhunda yerleşmesi için iyi misale ihtiyacı olduğunu ve tarihin bunu verdiğini
9112. söyledikten sonra ... der. Namık Kemal'e göre bütün milletler - eskiler de dahil olmak üzere ve belki de
9113. Plutarque da işin içine girer - kendi tarihlerinin mühim hadise ve şahsiyetlerini edebiyatlarında
9114. aksettirirler. Halbuki İslam tarihi bütün zenginliğine rağmen “Edebiyatımız bu ana
9115. gelinceye dek bir meslek-i sahiha dökülmediğinden” bu güzel işler ve büyük insanlar aramızda
9116. unutulmuştur. Söylemeğe hacet yok ki bu dört insanda Kemal, kendi fikirlerinin kahramanlarını
9117. görmektedir. Mücahedeleriyle Haçlılar istilasını karşılayan Salahaddin-i Eyyubi İslam birliğinin bir
9118. kahramanıdır. Fatih'in dehası, ona göre, bir istilanın kazançlarını bir vatan haline getirir. Sultan Selim
9119. Safavi'lerle olan mücadelesiyle, Mısır ve Arabistan fethiyle, Hilafetin İstanbul'a nakli
9120. ile yine İslam birliğinin kahramanıdır. Bu suretle biri garpla şarkın büyük karşılaşmasında zafer temin
9121. etmiş, biri bir vatan kurmuş, öbürü bir ideal tayin etmiş bu üç kahramandan sonra Kemal,
9122. Haçlılar istilasına şarkta adeta muvazi yürüyen Mogol istilasına geçer ve Mogolların İslamlaşmasını
9123. temin eden, bu suretle onları yıkıcı bir kuvvet olmaktan çıkaran Emir Nevruz Bey'i bulur
9124. Beşinci kahraman ise bu Moğol istilasını karşılamaya çalışan Celaleddin Harzemşah'tır. Kemal'in, Celal'in
9125. hayatını piyes şeklinde yazdığı tercih etmiş olması, onu burada, biyografilerini
9126. tasavvur ediş şeklinden bahsederken saymamıza mani değildir.
9127. “Celal” piyesine Kemal'in Nevruz Bey'i yazdığı sıralarda veya hemen bitirir bitirmez başladığını
9128. elimize geçen Ebüzziya'ya yazılmış ve neşredilmemiş bir mektubu açıkça
9129. göstermektedir(109). Yalnız Nevruz Bey'in büyük tarihi rolünün, adeta piyesin sonundaki Celal'in
9130. vasiyetnamesiyle başladığını bir daha söyleyelim. Dikkat edilirse bu beş kahraman - çünkü Namık Kemal'e
9131. göre onlar her şeyden evvel ahlaki kahraman yahut örnek insanlardır - XIII üncü asır başından XV inci asır ortasına kadar
9132. İslam ve Türk tarihinin en dikkate değer tarafını yaparlar. (109) *Namık Kemal'in, Celal'e Magosa'da iken*
9133. *başlamış olduğuna, mevzuunun Emir Nevruz'la olan münasebeti dolayısıyla, ötedenberi kani idik.*
9134. *Arkadaşımız Said Nazif'in, babası Süleyman Nazif'in kağıtları arasında bulup bize verdiği Ebüzziya'ya*
9135. *gönderilmiş, 22 Ağustos 1297 tarihli mektup bizim bu tahminimizi teyit ettiği gibi Kemal'in çalışması hakkında*
9136. *da, sarih fikir vermektedir. Kemal'in bu mektubu şimdi üniversite Kütüphanesi'nin Yıldız kitaplar*
9137. *arasında bulunan yazma Celal nüshasını (nr. 3006) Abdülhamid II'ye, takdim ettiği zaman Ebüzziya'ya*
9138. *yazılmıştı. Bu neşr edilmemiş mektubun bizi alakadar eden kısımlarını aşağıya*
9139. *alıyoruz: ... Bu fikradan anlaşıldığı üzere Kemal, “Celal”i rahatça tab ettirebilmek için bitirir bitirmez*
9140. *padişaha göndermiştir. Nitekim Ebüzziya, mecmuasında gerek piyesin gerek mukaddimesinin*
9141. *tefrikasından evvel, piyesin padişaha gönderilmiş olduğunu söyler. Bu hesaba göre „Celal“*
9142. *Namık Kemal'in en uzun zamanla bitirdiği eseridir. Kemal'in bu eserleri büyük bir şevk ile ve sevecek*
9143. *yazdığı muhakkaktır, fakat onların hatalarına, hatta tabiatlarındaki noksanlara büsbütün*
9144. *göz yumduğunu da zannetmemelidir. Fatih için yapılan tenkitleri reddederken ... cümlesiyle*
9145. *kahramanının tabiatındaki şiddeti kabul edecek ve Yavuz'dan*
9146. *bahsederken ... sualini soracak kadar tarafsız görünmeğe çalışır. Şüphesiz bu tarzda*
9147. *konuşmak da bir nevi müdahaadır. Bununla beraber bazı noktaları geçmesine rağmen, gizli veya aşıkâr,*
9148. *bir hüküm vermekten de çekinmiyor demektir. Onun bu kahramanlar içinde ahlak itibarıyla en fazla*
9149. *beğendiği Salahaddin-i Eyyubidir. ... Namık Kemal'in bu dört biyografisinin gerek kaynaklarının bulunması*
9150. *ve gerek fikirlerini redde çalıştığı garp müverrihlerinin tayini için geniş bir etüd lazımdır. Biz*
9151. *burada Salahaddin'i yazarken İbni Şeddad'ın “Siyret-i Salahaddin” adlı eseriyle Ebu Şame'nin*
9152. *“Elravzeteyn fi ahbar-i devleteyn” adlı eserini zikredeceğiz. Bunlardan birincisi, o zamanlar, hatta*
9153. *daha evvel Fransızcaya tercüme edilmişti. İkincisi Tanzimat'tan sonra İstanbul'da tab edilmiş bulunuyordu.*
9154. *Bu iki eserden başka Michaux'nun yukarda bahsettiğimiz “Haçlılar tarihi”ni gördüğünü, “Celal” piyesiyle*
9155. *“Nevruz Bey”i, yazarken mukaddimelerde ve eserde tasrih ettiği müelliflerden başka Cüveyni ile*
9156. *onun zeyli olan Vassafî ve bir de “Siyret-i Celaleddin Harzemşah”ı okumuş olduğunu, Fatih ve Yavuz'un*
9157. *hayatlarını yazarken başta “Tacü't-tevarih” bulunmak üzere eldeki yerli menbalarla,*
9158. *“Renan müdafaanamesi”, yukarda adı geçen “Avrupa Şarkı bilmez” gibi eserlerinde şark işlerine, hakkiyle*

9159. vukufundan ve biraz da iyi niyetinden şüphe ettiği fakat buna rağmen okunmasını tavsiye ettiği
9160. Hammer ile Lamartine'den istifade ettiğini söyleyelim. Zaten bu son iki biyografi biraz da Hammer'in
9161. her iki hükümdar hakkındaki hükümlerine cevaptır. Fakat bu biyografilerin asıl hususiyetleri Kemalın,
9162. eserinde dahi bir istisna teşkil eden üsluplarından gelir. Namık Kemal hiçbir zaman onlarda
9163. olduğu kadar temiz, sade, yapmacıktan uzak bir Türkçe kullanmamıştır. Sanki eski nesrin bütün
9164. yorucu, lüzumsuz taraflarını, manayı altında ezen süslerini atmış, onu pürüzlerinden kurtarmıştır.
9165. Kemal bu eserleri hazırlarken ve daha evvelden beri eski müverrihlerimizde ve nasirlerimizle düşüp
9166. kalkmıştı. Kullandığı kelimelere, üslubunun değişik hususiyetlerine bakılırsa bu saf
9167. tahkiyenin “Kıyas-ı Enbiya”dan dahi güzel olduğu görülür. Kitapta eski sanatların bazılarına tesadüf
9168. mümkündür. Fakat onlar da üslubun adeta bünyesinden imiş gibi ayrı bir lezzet verirler.
9169. Aşağıdaki seciler gibi: ... Fakat eskiye olan bu yakınlığına rağmen “Evrak-ı perişan”ın
9170. üslubu yenidir. “Evrak-ı perişan” bizi muharririmizin kahraman ve vazife fikrine getirir. O,
9171. sade fertlerin değil, cemiyetlerin dahi bir «misson» olduğuna kanidir. Türk milleti onun nazarında
9172. “İla-yı kelimeye memur” olan bir millettir, İslam ise “İtihatla mükellef”tir. Dostoyevski'nin
9173. «Tanrısını taşıyan millet»ine çok benzeyen bu düşüncenin Şinasi'den geldiğini yukarıda gördük. Kahraman
9174. topluma ait bu vazifeyi nefsinde en kuvvetli duyan ve duyuran adamdır. Salahaddin-i Eyyubi
9175. başa geçmekten o kadar çekinmesine rağmen emirliğe ve hatta,
9176. hükümdarlığa muayyen bir işi yapmağa memur olduğunu anladığı için razı olur. Yavuz,
9177. tıpkı Salahaddin gibi, cemiyet hayatının kendisinden istediği şeyi yapmakla mükelleftir. Fatih keza,
9178. yukarda söylediğimiz gibi, imparatorluğu tabii hudutlarına, Anadolu'yu milli, Rumeli'yi
9179. coğrafi birliğine kavuşturacaktır. O da misyona sahiptir. Emir Nevruz misyon
9180. sahibidir; Moğollar onun zamanında Müslüman olacaktır. Celal misyon sahibidir;
9181. Moğollara karşı İslam alemini müdafaa edecektir. Fakat bu vazife hissi nereden gelir?
9182. Kaderin bu işaretini insanoğlu işin arasında, kendi içinde, kendi vicdanında duyar. Hulasa insan,
9183. yaradılışın yardım payı unutulmamak şartıyla kendi vazifesinin şuuruna kendisi yükselir. Nihayet bu dört
9184. biyografinin Namık Kemal'in insan etrafında ve onun istisnai olsa bile talihi ile ilk karşılaşma denemesi
9185. olduğunu, kahramanlarında muayyen bir seviye, bir insan ve ahlak aramakla beraber onların ferdi
9186. hususiyetlerini dahi gözden kaybetmediğini, hulasa portrenin yalnız dışardan çizilmediğini muharririn
9187. iç insana inmeye, onu az çok yakalamağa, çok iptidai bir şekilde olsa bile, çalıştığını söyleyelim.
9188. Yavuz'un şiirleri ve trajik hayatı bu hususta Namık Kemal'e ötekilerden fazla fırsat vermiştir. Yukarıda bir
9189. notta «Evrak-ı perişan» hakkında Ebüzziya'nın söylediklerini gördük. Kitabın, devrinde
9190. büyük tesir yaptığı muhakkaktır. Fakat sonraları Namık Kemal'in diğer eserleri onu unutturmuştur. Bizce
9191. “Evrak-ı perişan” Türkçenin klasik diyebileceğimiz kitapları arasındadır. Bu kitaptan daha ziyade bir
9192. «essayiste» olduğu bir daha anlaşılan Namık Kemal bu üslupla devam etse idi bugün çok defa şahsi
9193. meziyetleriyle beğendiğimiz adamdan çok başka, hakiki yeniyi bulmuş yani mevcudu
9194. yenilemiş bir muharir karşısında kalırdık. Kitabın bir eksigi vaxsa o da sadece sefer
9195. tahkiyesinde ve portrede ve bir de mülahazalarda kalışıdır. Namık Kemal ne mimari, ne mobilya, ne kostüm,
9196. ne örf ve adet hakkında hemen hemen hiçbir şey söylemez. Hiçbir anı veya hareketi geniş bir tablo
9197. halinde vermez. Denilebilir ki yazdığı şeylerin, bahsettiği devirlerin üzerinde muhayyilesi hiç
9198. durmamıştır. Fakat bu, Namık Kemal'in, bütün eserlerinde tesadüf edilen, belli başlı eksigidir.
9199. Buna mukabil askeri hareketleri gayet güzel anlatır. O sahifeleri okurken zihin adeta bir harita üzerinde
9200. takip ediyormuş gibi aydınlık ve tereddütsüzdür. «Cezmi»de bu sanatın kemalini göreceğiz.
9201. Bu Namık Kemal'in belki de ilk devirlerden itibaren yazmağı düşündüğü Osmanlı muharebeleri tarihi
9202. için hazırlanışından gelir. Namık Kemal evvela sadece bir Osmanlı tarihi yazmak istemiş sonra da
9203. planını değiştirerek Roma ve İslam tarihlerinden bir methal ilâvesini düşünmüştür. Bu methalin
9204. Ebüzziya'nın baskı şaheseri olan daha ilk cüzünde, mukaddime kullandığı “kuyruklu yıldız”,
9205. “seyyale-i berkiye” tabirinden kuşkulanan Abdülhamid, tarihin basılmasını men etmiştir. Plan
9206. değiştirirken Hammer'den ve diğer garp müverrihlerinden müteessir olduğu aşikardır. Türk tarihinin
9207. Osmanlı lardan evvelki kısmına planında fazla yer vermemesi bizi, daha ziyade muayyen

9208. bir coğrafyada teessüs etmiş yeni bir milliyet gibi almasındandır. Bu yeni millete Osmanlı adını
9209. vermesine sadece devrinden gelme bir şey olarak bakalım. Namık Kemal'in
9210. tarihçiliği üzerinde fazla durmayacağız. Ecnebi isimlerin okunuş meselesine kadar dikkatli
9211. davranan ve Türkçeye mal olmamış şahıs ve mekan isimlerinin kendi dillerindeki söyleyiş
9212. şekilleriyle tarihine geçiren muharrir imkanları nisbetinde kaynaklar hususunda da dikkatli davranır.
9213. Fakat bizce asıl mühim olanı dildeki sadeliğidir. Hemen hemen konuşma diline
9214. yakın ve sanatsız yazar. “Kanije muhasarası”nı neferler için Türkçeye çeviren muharrir o kadar
9215. bırakılmaması taraftarı olduğu şark hayallerinden dahi vazgeçmiş gibidir. Yazık ki bu rahat eserde
9216. Namık Kemal romanlarında ve tiyatrolarında düştüğü hatalardan kendini kurtaramamıştır. Tarihi,
9217. içindeki kahramanlık aşkıyla seven muharrir, şahısları ve devirleri muayyen bir ahlakın katıksız
9218. timsali görmek arzusundan kurtulamaz. Bu hal onu vesikalardan ziyade bir yığın muakele ve
9219. mantığa götürür. O kadar ki Osmanlı tarihinden bahseden ecnebi müverrihlerle
9220. [bilhassa Hammer'le] aleyhteki her hüküm için ayrı ayrı cenkleşir ve kendi ahlak ve politika fikrine
9221. uymayan her hadiseyi behemehal redde çalışır yahut ona sahifelerce süren mazeretler arar.
9222. Hakikatte onun “Osmanlı tarihi” çok lezzetle okunan bir iman ve sevgi mücadelesidir, denebilir. O kadar ki
9223. kendi lisaniyla söylemek lazım gelse halkın terbiyesi ile mazinin terbiyesi kitabın çift
9224. hedefidir, diyebiliriz. Zaten ikisini de gizlemez. Bununla beraber Namık Kemal'in
9225. Osmanlı tarihini görüşü hiç de zayıf bir görüş değildir. Kayı aşiretini Harzemşah'lara bağlaması bugün bile
9226. üzerinde durulacak bir faraziyedir. Çandarlı Halil'in Bizanslılardan para aldığını reddeden
9227. sahifeler ancak bir tarihçinin yapabileceği mülahazalardır. Umumi olarak Hammer'e karşı yazılmış bir
9228. cevaba benzeyen ve el altında bulunan yerli ve ecnebi Osmanlı tarihinden istifade
9229. eden bu kitapta muharrir “Feridun Bey Münşeati”ndaki Farsçadan tercüme oldukları sonradan
9230. anlaşılın bazı ferman ve mektuplara fazla dayanır ki vesika tenkidi itibariyle bir tarihçi için tabii
9231. bir zaaftır. Buna rağmen Hammer'in ve diğer müverrihlerin ufak tefek bazı hatalarını tashihe yahut da hiç
9232. olmazsa bazı şüpheler getirmeğe muvaffak olmuştur. Namık Kemal, «Osmanlı tarihi»nde yeniçeri isyanlarıyla
9233. onaltıncı asrın sonundan itibaren memlekette ilmi hayatın duruşuna çok ehemmiyet verir
9234. ve imparatorluğun yıkılışını bunlarla izah eder (Cezmi'de ve bazı
9235. makalelerinde bu fikirlere rastlarız.) -Bu itibarla Bizans parasına karşı o kadar müdafaa ettiği
9236. Çandarlı Halil'in Murad'ın tekrar tahta çıkışını sağlayan meşhur yeniçeri isyanı dolayısıyla ithamı dikkate
9237. değer bir noktadır. Namık Kemal'in muayyen bir mizaçta, heyecanlı bir üslup sahibi ve fikirlerine
9238. bağlı bir muharrir oluşu, kitabın vaktinde neşredilememesi hatta yarım kalması
9239. [1479 senesinde kalır] kitabın layıkıyla okunmamasına sebep olmuştur, diyebiliriz(110). **VI NAMIK KEMAL**
9240. **VE EDEBİYATIMIZ** Namık Kemal'in tenkit ve deneme cinsinden eserleri başta.
9241. “Lisan-ı Osmaninin edebiyatı hakkında bazı mülahazatı şamildir” yazısı bulunmak üzere muhtelif tarihlerde
9242. yazdığı makaleler ve mektuplarla, mukaddimleri, “İrfan Paşa'ya mektup” adlı büyükçe bir
9243. tenkidi. Ziya Paşa'nın “Harabat”ını karşılayan “Tahrib-i Harabat”, ile “Takib-i Harabat”, yine onlar gibi
9244. Magosa'dan yazarak Recai-zade'ye gönderdiği “Mes Prisons muahezenamesi” ile “Renan müdafaaanesi” adlı
9245. eserinden ibarettir. Oldukça hacimli bir külliyat yapan bu eserleri burada teker teker mütalaa
9246. edecek değiliz. Sadece onun ana fikirlerini bulmağa çalışacağız. Bizce bu fikirleri iki büyük
9247. guruba ayırmak mümkündür. 1) Eskiye itham ve tenkitleri. 2) Yeninin etrafındaki mücadelesi ve onu
9248. tanıtına gayretleri. Bunların dışında münferit eserler için yazdığı tenkitler ile
9249. “Renan müdafaaanesi”nin XIX uncu asrın tarih bilgisine “istidlalat-ı akliye” ile cevap vermeğe kalkan ve
9250. gariptir ki seziş itibariyle bazı yerlerde haklı çıkan, iyi niyeti kalır. Daha
9251. “Lisan-ı Osmaninin edebiyatı hakkında bazı mülahazatı şamildir” makalesinde biz Namık Kemal'in dil ve
9252. edebiyatımız hakkındaki düşüncelerini tam olarak görebiliriz. Şinasi ile düşüp kalkmanın kendisine
9253. açtığı ufku iyice benimseyen genç muharrir bu makalede her şeyden evvel eskinin
9254. aleyhindedir. Fakat makale sadece bu kadarla kalmaz. Müsbet birtakım tekliflerde bulunur : 1) Türkçe bir
9255. gramer yapılması [Dile lazım olan Arapça, Acemce kaideler de bulunmak şartıyla] (110) *Namık Kemal'in*
9256. *tarih ve kahraman anlayışının «Devr-i istila» ile «Evrak-ı perişan» ve «Osmanlı tarihi» arasında geçirdiği*

9257. *değişiklik için bk. Prof. Mehmed Kaplan, "Namık Kemal ve Fatih",* Ecnebi dillerden alınacak kelimelerin
9258. tahdidini temin edecek bir, lügat tanzimi [Türkçede kullanılan Arapça ve Fransızca kelimelerle garp
9259. dillerinden alınacak ilmi istilahlara ve teknik kelimeler bu lügata girecektir. Namık Kemal bu
9260. lügat fikrinde "Kamus" ve "Ferheng-i Şuuri"yi yenileştirerek basmak isteyen Şinasi'ye karşı adını
9261. kullanmadan itiraz eder]. 3) Yabancı dillerden alınan bu kelimeleri Türkçede kullandıkları
9262. mana ile ve kullandıkları şekilde tesbit etmek. 4) "İfade-i meram ve rabt-ı kelam şivelerinin tabiat-ı lisana
9263. tatbikan tadil ve tecdidini" [ki bunun için bir antoloji yapılmasını teklif eder. Ebüzziya'nın
9264. «Nümune-i edebiyatı» bu fikirden doğacaktır]. 5) Lisanımıza mahsus bir belagat kitabının telif ve
9265. tedrisi [Ekrem Bey'in "Talim-i edebiyat"ı ve kendisinin ona dair yazdığı küçük kitap]. Bu beşinci teklif
9266. dolayısıyla bir ayağı daima şarkta kalacak olan muharririmiz, Türkçede tezyinat-ı lafziyenin bütün
9267. bütün kaldırılması icab etmediğini, hele secisiz yazmak çok güç olduğunu, yalnız bunların
9268. sadeleştirilmesi lazım geldiğini söyler. Daha o devirde İran şivesi dediği üslup ve şiir dilinden
9269. şikayetçidir: ... Aynı makalenin bir başka tarafında şu dikkate değer çifte tenkit vardır: ... **Tek dil** Fakat
9270. bu kadarla kalmaz. Onun eskiyi itham ettiği şeyler arasında edebi Türkçe ile halkın kullandığı
9271. dilin arasındaki büyük fark da vardır. Türkçe bu yüzden kültür mücadelesinde mağlup
9272. olmuştur. ... Hiç de ihmal edilecek cinsten olmayan ve Namık Kemal'i Türkçülük cereyanının ön safına
9273. getiren bu tarihi görüşü kaydettikten sonra yine edebiyata dönelim. **Eskinin tenkidi**
9274. Namık Kemal'in eskiye hücum ettiği noktalar onu evvela hakikate sonra da tabiata yahut
9275. tabiat-i eşyaya uygun bulmamasıdır. O eskilerin edebiyat anlayışına, ve hayal sistemine hücum
9276. eder. Ona göre eski edebiyat insanla hayat arasında tani bir münasebet kuramamıştır.
9277. Ufku dardır; ancak onun bittiği yerde duygularımızın kainatı ve hayatın türlü manzarası
9278. başlar. Burada - ve ne de bu fikirleri geliştirdiği öbür makalelerinde - Namık Kemal bir medeniyetin
9279. romandan, hikayeden, tiyatrodan, tenkitten, fikrin araştırmacı huzursuzluğundan,
9280. plastik alemin kıymetlerinden mahrum oluşunun sebepleri üzerinde durmaz. Hatta meseleyi eski
9281. edebiyatımızın mensup olduğu kültüre ve medeniyete indirmeği bile aklına getirmez. O, aynı
9282. zamanda "Renan müdafaaamesi" muharriri yani İslam medeniyetinin şampiyonudur. Bu
9283. itibarla bu medeniyetin bir eksikliği olabileceğine inanmaz. Hatta yukardaki tarim görüşten sarf-ı nazar, Arap ve
9284. İran edebiyatlarının üstünlüklerini, güzelliklerini kabul eder. Ona göre mücerret bir mesele
9285. vardır: O da İran edebiyatının Türk edebiyatı üzerinde kendi zamanına kadar devam etmiş olan
9286. tesiridir. Bu tesir bizi tabiatın ve hayattan uzaklaştırmıştır. Arap ve garp edebiyatlarına yaklaştıkça bu
9287. tabiat ve hakikatın elde edileceğini ilâve edersek büyük tekliflerinden birini daha
9288. kaydetmiş oluruz. Arap şiirinde hakikat ve sağlam düşünce vardır. Avrupa ise "temeddünle meşhur" dur.
9289. Tehlikeli bir miras gibi nesilden nesile devredilen hayaller dünyası da böyledir. Bu hayaller mecazlı
9290. dilden çıkarıldığı zaman hiçbir güzellik fikrini uyandırmayacak derecede manasız ve
9291. münasebetsiz hele birbirleriyle birleştirilirse çirkin ve ahenksizdir. [Onun dilinde, "düşmen-i hakikat"].
9292. Eskilerin insan güzelliği vasfında kullandıkları hayaller üzerinde her vesile ile
9293. durmuş, onlardan birbiri ardınca bir yığın karikatür çizmiştir[Menfur-ı tabiat]. Müslüman şark
9294. edebiyatlarının ve bilhassa İran kolunun en büyük noksanlarından biri, şüphesiz ki, evvelden hazır
9295. hayal sistemi idi. Konuşma dilinin fazla şairane olmasından gelen bu umumi mecazlar dilinin,
9296. şairi bir çok yerde tabdit ettiği muhakkaktır. Bunu söylerken eski şiirimizin kendisine ait bir nevi
9297. mükemmeliyete ermiş tarafları olduğunu unutmuyoruz. Baki'de, Nefi'de, Nedim, Naili, Neşati'de böyle
9298. evvelden hazırlanmış bir hayal sistemiyle konuştuklarımız bize hiç hatırlatmayan, insanı doğrudan doğruya
9299. yakalayan mısra veya beyit, yani bir kültürün asıl gayesi ve çiçeği olan şeyler, hatta kendi
9300. gelişme şartları içinde manzume zannedildiğinden çok fazladır. Fakat Namık Kemal'in yaşadığı
9301. devirde ve onun baktığı zaviyeden bunun görülmesine imkan yoktu. Onun eski karşısındaki duruşu bir
9302. mücadelecinin duruşudur. Bu itibarla ne eskiye olan hücumlarına, ne de eski şairlerimizi tenkit
9303. şekline bir aksülamelden daha başka türlü kıymet vermelidir. Süleyman Nazif'in "Diyorlar ki" deki
9304. cümlesinde dediği gibi o bir "hadise-i içtimaiye" değilse bile, onun emrindedir. Bu yüzden
9305. birincilerinde çok defa konuşan "polemiste"dir. İkincisinde ise büyük geçiş devirlerinin daima çok su götürür

9306. zevki hakimdir. Unutmamalı ki Namık Kemal'in zevki eski şiire Avrupalı bir anlayışla bakacak ve onu
9307. eliyecek kadar Avrupa şiir zevkiyle yoğrulmamıştı. O eskiyi kendi çerçevesi içinde görüyor ve o
9308. yoldan reddediyordu. **Tahrib ve Takip** “Tahrib” ve “Takib-i Harabat”da Ziya Paşa'ya karşı
9309. olan hiddeti de buradan gelir. Eski dostunun kendisi ve uyandırmak istediği sanat ve fikir hareketi
9310. aleyhinde yazdıkları şeylerden ziyade o, eski edebiyatın yeniden canlandırılmak istenmesine
9311. kızmıştır. Bu iki kitabı tek bir cümlede, ... cümlesinde hülâsa ederek anlamalıdır.
9312. Geri kalan kısmı Ziya Paşa'nın, karışık zevkini, yanlışlarını, ihmallerini teker teker karşılayan tariz
9313. ve imalarla dolu düzeltmeler, bazan sadece - Namık Kemal'in büyük zaaflarından biri - mantıki istidlallerde
9314. kalan mülâhazalar ve çok defa tatsız tarizlerdir. “Tahrib” “Harabat mukaddimesi”ni adeta adım adım takip
9315. eder. Onun çürük çatısını iyice yıktıktan sonra seçilen eserlere geçer. Belli başlı bir hata
9316. tashih eder mi? Herhalde edebiyatımızın tarihi hakkında Ziya Paşa'dan daha çok sarıh olduğu ve
9317. daha çok eser tanıdığı muhakkaktır. Kızdığı noktalardan bir başkası da paşanın yenilerden hiç
9318. bahsetmemesi, ikide bir devrinin orta halli nazımlardan olan Nevres'den bahsetmesidir. ... paşanın
9319. böyle kıymetsiz eserler ile meşgul olmasını affetmez. Fakat dahası var. Ziya Paşa kendi tertip ettiği
9320. müntehabatı kendi eserleriyle doldurmuştur : ... Bütün bu didişmede Ziya Paşa'nın doğrudan doğruya kendi
9321. yaptığı işleri, tiyatroyu, yeni edebiyatı hedef alan beyitleri de hissesini alır. “Tahrib”in
9322. kırk dokuzuncu sayfasından itibaren mühim bir kısmı Ziya Paşa'nın şark ile garp arasındaki
9323. zihniyet farkına ve tiyatronun her zaman bir ahlak mektebi olamayacağına dair söylediği
9324. şeylerin cevabıdır. Münekkinin paşada affetmediği şeylerden biri de
9325. Abdülaziz'e tekrar yanaşmak için sarf ettiği gayrettir. Eski hürriyet mücahidinin
9326. Abdülaziz'i metheden kasidelerini “Harabat”a koyması ona daha tenkidin başında şu
9327. ağır beyitlerle cevap vermesine sebep olur : ... Namık Kemal, paşanın mukaddimeye serpiştirdiği şiir
9328. tariflerine teker teker tarizve hücum eder. Ona göre şairin, yaradılışın ne çeşit mucizesi
9329. olduğunu «Cezmi»deki şair tasviri gösterir. Sadettin Nüzhet Ergun'un kendisine ait olmadığını söylediği,
9330. fakat bizim onun olduğuna inandığımız(111) manzumede ise, şair, bir milletin yol göstericisidir. Hugo'nun
9331. imanlı şakirdi, yeniliğin kurucusu ve müdafii, hatta müntehabatın “Harabat” adını almasını
9332. dahi haksız bulur. Şiir meyhane işi değil, ruh işi, ahlak işidir. (III)Sadettin Nüzhet Ergun, “Namık Kemal'in şiirleri”,
9333. *başlangıç kısmı s. XVIII, Daha ziyade Beşir Fuad'ın şiir aleyhinde ve kendi üslûbuna*
9334. *hücumlarına cevap olan bu manzumede idam cezasının kaldırılması için yaptığı mücadele dolayısıyla*
9335. *”Hugo”nun da adı geçer. ... Bütün manzume şairin üstünlüğünü anlatır. O kadar mecazlı*
9336. konuşan Kemal burada kelimenin manasında ısrar eder. Nihayet aruz vezni imalelerine dair
9337. münakaşalara da yer verdiğini söylersek bu mühim tenkit kitabının ne kadar canlı
9338. meselelerle dolu olduğunu anlatmış oluruz. “Takip”, misaller ve tashihler peşinde “Tahrib”i daha sönük
9339. olarak tamamlar. Hakikatte her şey söylenmiş ve oldukça ağır söylenmiştir. Kemal'in
9340. “İrfan Paşa'ya mektubu” öteden beri eski şiiri tenkit ederken söylediği
9341. fikirleri tekrar eden ikincinci derecede bir eserdir. “Mikromegas” tenkidine gelince hiç
9342. sevmediği Ahmed Vefik Paşa'nın Voltaire'den yaptığı tercüme dolayısıyla devrinin Türkçesini,
9343. maziden gelen ve cemiyete ait bir zevk ve terbiyenin mahsulü olan dili; fuzuli ve kararsız
9344. değişmelere karşı müdafaa eder. Üslûptan hatta mizaçtan gelen lüzumsuz şiddetlere ve zeka
9345. oyunlarına rağmen dil hakkındaki fikirleriyle devrine tesir ettiği tahmin olunur. **Yeni**
9346. **bir edebiyat anlayışı** “Nevruz Bey mukaddimesi”nde tiyatro ve roman bahislerinde, «Celal» ve “Son Pişmanlık”
9347. mukaddimelerinde o daima edebiyatın bir eğlence olduğunu söyleyerek işe başlar. Bununla beraber bu
9348. eğlence hiç olmazsa istenirse faydalı olabilir. Ahlakın düzelmesine, faziletlerin insan ruhunda
9349. kökleşmesine yardım eder. Ona göre sanat, insana ve insanlığa, bu
9350. insanlığın mensup olduğumuz dalına ve muayyen ideallere hizmet etmelidir. Ve bunu
9351. mümkün olduğu kadar güzel bir zarf içinde yapmalıdır. Hatta daha ileriye gider, “Ahlak-ı Alai”
9352. gibi bir kitabı okumaktansa onu okuma müddetince hapishanede yatmağa razı olur ve bu
9353. cinsten manevi bilgileri romandan ve tiyatrodan almayı tercih eder. Fikirlerini
9354. anlatmaktan ziyade birçok defa müdafaa etmek vaziyetinde kalan Namık Kemal'in mukaddimeleri

9355. içinde en sarıh olanı “Celal Mukaddimesi”dir. Ne hikayede, ne biyografide tanıtmak istediği nevin
9356. zaruretlerinden, tarihinden, bu mukaddimede tiyatrodan bahsettiği kadar bahsetmiştir. Eğer yenilik
9357. edebiyatımızın bir beyannameyi varsa, yukarıda nüve halinde olsa bile bütün fikirlerini ihtiva
9358. ettiğini söylediğimiz edebiyat makalesinden sonra, muhakkak bu neşri gecikmiş
9359. mukaddimedir. **VIII FİKİRLERİ** Namık Kemal'in eserini yalnız bir edebiyatçının eseri olarak mütalaa
9360. etmek bizi daima yanıltır. O, cemiyet karşısında müsbet bir vaziyet alan, muayyen teklifleri
9361. bulunan bir muharrirdir. Bu tekliflerin eklektik olması, onların ehemmiyetini küçültmez, Zaten Tanzimat
9362. bir «compromi»dir. Namık Kemal devrini tenkit ederken onun şartlarının dışına
9363. Çıkmış değildir. Bilakis o da Tanzimat'tır; hatta eskiyi bırakmak şöyle dursun, bazan eskinin karşısında
9364. muasırları kadar dahi hür olmayan bir Tanzimat'tır. Tanzimat bir devlet ıslahatı idi. Namık Kemal bu ıslahat
9365. hareketine kuvvet ve muayyen hedefler göstererek nizam veren bir düşüncedir diyebiliriz.
9366. Onun devirle çarpıştığı tarafları, onu tenkitleri, onun ifadesi olduğu tarafları vardı. **Hürriyet Fikri**
9367. Yukarıdan beri Namık Kemal'in fikirlerinin iki nüve etrafında toplanabileceğini gördük. Bunlardan birisi
9368. meşrutiyet fikridir ki, onun eserinde muasırlarından daha geniş bir mana kazanır; Ziya Paşa'da ve
9369. arkadaşlarında sadece temenni edilen bir devlet idaresi şekli, az çok fenalıkları önleyecek bir
9370. mekanizma kurma suretiyle işleri düzeltmenin tek çaresi görünen bu fikir birdenbire Namık Kemal'de
9371. insana ait haklarla karışır. Sanki Namık Kemal, Londra'da bir taraftan mücadelesine devam
9372. ederken bir taraftan da gazetelerinin başlığı olan “Hürriyet” kelimesini kendi
9373. içinde derinleştirir; onu Fransız ihtilalinin insanlığa getirdiği ufuk
9374. değişikliğiyle zenginleştirir. Ortaya böylece insanı fert olarak ve cemiyet hayatında
9375. içine ayrı ayrı alan bir dava çıkar. Namık Kemal Türkiye'de insan haklarının bayrağını
9376. ilk kaldıran adamdır. Namık Kemal'in “Evrak-ı perişan”da Fatih'ten bahsederken onu
9377. Olivier Cromwell'e benzetmesi vardır. Fatih'in İngiliz ihtilalcisine benzemediği muhakkaktır. Bir vatan
9378. ve millet kuran adamın o vatanda yaşama şeklini değiştiren adamdan elbette farkı vardır.
9379. Bir vatan kurmak demek, bir mekan içinde yetişecek bütün imkanlara kaynak olmak demektir.
9380. Elbette Namık Kemal bu farkı biliyordu, O halde Fatih, Olivier Cromwell'den bir bakıma çok büyük bir iş
9381. görmüştü. Fakat bu benzetmeyi “Vatan” makalesiyle birleştirin, o zaman Fatih, muayyen bir vatan içinde
9382. ve karşılıklı haklara sahip insular arasında kurulmuş bir hayata imkan veren adam olur. Fakat
9383. tefsirden vazgeçerek sadece Namık Kemal'in Fatih'i benzettiği insana bakalım. Olivier Cromwell,
9384. İngiltere'ye ferdi hürriyeti getiren adamdır. Cihan ihtilalcilerinin babasıdır; rolü bütün
9385. insanlığa şamildir. İşte Namık Kemal, Fatih-i övmek isterken kalemine bu hürriyet
9386. kahramanının adı geliyor. Biraz çocukça bir benzetme diyeceksiniz; fakat bir psikolojiyi
9387. izah ediyor. Namık Kemal'in bütün yazılarında bu hürriyet aşkını buluruz. İnsan hür doğar, işte
9388. Namık Kemal'in Türk cemaati içinde daima tekrarladığı büyük ve ana fikir. Bunun yanı başında aynı
9389. derecede ehemmiyetli olmak üzere Osmanlı imparatorluğunun yaşama çarelerini arayan adam
9390. vardır. Burada da Namık Kemal, devrinin birinci kalemi sıfatıyla daima ön saftadır.
9391. Söylemeğe hacet yok ki “terakki” fikrini bizde benimseyen ve onun üzerinde bir kaside edasıyla
9392. olsa bile duran muharrir, medeniyet kelimesini erişilecek bir ideal gibi cemiyetin karşısında parlatan
9393. adam yine odur. Namık Kemal, insana ve insanlığa inanır, terakki fikrine inanır. Fikret
9394. insan için “Rabb-i mümkünat” demeden evvel o “mucize-i kudret” demiştir. Hürriyet fikri, Namık Kemal'in Şinasi
9395. yolundan yürüterek kendi bulduğu ufuktur. Bunun yanı başında onun rejim davasındaki duruşu
9396. gelir ki burada devrinin öbür ileri düşünce adamları ile birleşir. Filhakika rejim meselesinde
9397. Namık Kemal de tıpkı Ziya Paşa gibi kurulacak meşrutiyetin İslami esaslara ve fıkha dayanmasını
9398. ister. Zaten meşrutiyet veya meşveret sistemini almakla İslamda ötedenberi mevcut bir esasa dönmüş
9399. olacağız. O halde diğer hukuki tesislerde niçin asırlarca o kadar gayretlerle, büyük insanların birbiri
9400. peşinden yetişmeleriyle gelişen İslam hukukundan, fıkıhtan istifade edilmesin. Hatta Kanun-ı esasinin bile
9401. her maddesinin fetvaya bağlanmasını isteyecek kadar bu hususta eski ile yeninin aynı şeyler
9402. olduğuna inanır. İşte Namık Kemal'in gerek Avrupa'da Yeni Osmanlılar cemiyetinde mücadele
9403. ederken ve gerek Avrupa'dan dönüşünden sonra bilfiil dağılmışa benzeyen

9404. Yeni Osmanlılar cemiyetine mukabil, kendilerinden bahsederken kullandıkları
9405. “fıkra-i hamiyetkaran” ile beraber yaptığı ikinci matbuat mücadelesinde etrafa yaymağa çalıştığı esas fikirler
9406. bundan ibarettir. Esas çizgilerine indirilmiş olan bu fikirlerin etrafında kendine mahsus bir insan anlayışı,
9407. muayyen meseleleri karşılayan teklifler, az çok tarihi olmağa çalışan yahut hiç olmazsa öyle başlayıp
9408. günlük veya yakın mazi hadiselerinde hızını bulan tenkitler vardır. Yukarıda Namık Kemal'in temel
9409. düşüncesinin insanın hürriyeti olduğunu söyledik. Ona göre insan hür doğar; hürriyetine taarruz,
9410. insanlığa ve ona bu hürriyeti bahşeden uluhiyete taarruzdur. ... Ona göre hürriyet iki
9411. türdür. Cemiyet içinde ve cemiyet halinde hürriyet. Birincisi ferdin bütün imkanlarını
9412. geliştirmeye temin eder. Bunu iki büyük başlangıç sağlar. Adalet ve müsavat. İyi tanzim edilmiş
9413. bir cemiyette bu iki koruyucu fikir daima mevcut ve hakimdir. **Kanun fikri** İnsanlar hür doğmakta
9414. müsavidirler, fakat müsavi olarak doğmazlar; yaradılışın müsavatsızlıkları vardır. Yukarıda
9415. Kanun-ı esasi dolayısıyla Abdülhamid'e verdiği söylediğimiz mütalaanamede mutlak müsavatın mümkün
9416. olmayacağından bahsederken aksi takdirde İstanbul'da o zaman pek tanınmış bir deli olan
9417. Çıplak Mustafa'nın zekada Said Paşa ile (o zamanki mabeyin feriki (**112**)), servette sarraf Zarifi ile beraber ölçülmesi
9418. lazım geldiğini söyler. Bu demektir ki müsavi doğmadıkları gibi müsavi yazamazlar da. Fakat kanun
9419. karşısında müsavidirler. Adalet ise insanın erişmesiyle “mükellef olduğu mehasin-i ulviyeden” olduğu için,
9420. insan vicdanının bir rüknü sıfatıyla mutlakdır. Kanun bu müsavatla adaleti temin eder. Burada
9421. üçüncü bir prensibe geliyoruz: Kanun, yani cemiyetin nizamı. Namık Kemal
9422. ömrünün mühim bir kısmında hukuk ile meşgul olmuştur. Fakat devam
9423. edelim. Hürriyetin bir de cemiyet halinde şekli vardır, bu istiklaldir. Burada
9424. vatan ve millet gibi büyük realitelerin dünyasına gireriz. Ferdi hürriyet kanunun kefaleti altındadır. O
9425. çiğnenince vatandaşa mücadele etmek, hakkını korumak vazifesi düşer. Cemiyet halinde
9426. hürriyetin remzi devlettir. O tehlikeye düşünce millet ve vatan tehlikeye düşer. Burada da vatandaşın
9427. vazifesi tehlikeye karşı mücadele etmesi, istiklalini, yani kütle halinde hür yaşama hakkını koruması
9428. (**112**)*Namık Kemal'in bu kıyası o zamanki saray partisinin en ileride adamı ile biraz da alaydır.* lazımdır. Bu fert
9429. olarak çok hususi anlarda yapılır; yani vazife hissi tek başımıza kaldığımız zaman dahi bunu
9430. yapmamızı emreder. Fakat evvela kütle halinde yapılması lazım gelen şeydir. Bunu devlet
9431. yapar. Devlet, cemiyetin manevi ve nizamlı yüzüdür. Binaenaleyh hem millet ve cemiyet olarak, hem fert
9432. olarak icabında bu mücadeleyi başarabilecek halde bulunmalıyız. **Fert ve değerler** Ona göre
9433. kanun fert olarak, devlet, cemiyet ve kütle olarak hürriyetimii kefaleti altına alır. Fakat bütün bunlar
9434. eninde sonunda yine ferde dayanırlar. Başkalarının hürriyetleriyle mukayyet olan bir fert hürriyeti
9435. hakikatte hürriyetsizliktir; bunun gibi behemehal bir vatana sahip olmak ve müstakil yaşamak, endişesi,
9436. arzumuzla, hatta seve seve hayattan vazgeçmemizi emreder. Bu iç kuvvetini sağlayacak olan
9437. nedir? Değerler ve onun kuvvetini veren ahlak ve ahlakın aynası ve kaynağı olan “vicdan”.
9438. Böylece Namık Kemal'in düşüncesi ferde ve onun iç dünyasına varır. Namık Kemal bir ahlakçı
9439. değildir. Bununla beraber muhtelif yazılarında, dolayısıyla olsa da ahlaka temas etmiştir. Edebi
9440. eserlerinde ise daima değerler üzerinde durmuştur. Bu itibarla onun ahlak telakkisini, yani kıymetler
9441. alemini kolaylıkla çıkarabiliriz. Namık Kemal, “hayır” ve “şef”, yahut bizim eski fıkıhçılardaki karşılıklarıyla
9442. “hüsün” ve “kubh” hakkındaki fikirlerini “Hukuk” adlı makalesinde anlatır. Muharrir bu makalede evvela ... der. Bu
9443. kayıt onun itikadınca hakimi kudretin tabii at-i külliyyede halk eylediği, hüsün ve kubhdan (yani
9444. güzelliğe ve çirkinliğe) dir. Böylece insanın ihtiyarını güzelle çirkin arasındaki temyiz kudretine icra
9445. ettikten sonra adeta Platoncu bir anlayışla ... diyerek hukukun tarifini yapar. Bu iki tariften
9446. bizce unutulmaması lazım gelen şey, “hakim-i kudretin tabiat-ı, külliyyede hüsün ve kubhü” yani, hayır ve
9447. şerri, güzel ve çirkin, [hukuki - gayrihukuki]yi beraber yaratması keyfiyetidir. İkincisi de insanoğlunun
9448. «mehasin-i mücerredeye [mücerret güzelliklere, yani mutlak adalete, mutlak hayıra, mutlak
9449. güzelliğe] olan alakasıdır. Şu halde Namık Kemal'e göre evvela tabiatı iyi ve kötü beraberce
9450. mevcuttur; ve insanoğlu iyi ile kötünün, güzelle çirkinin ahenkli ile ahenksizin imkanlarına kendinde sahip
9451. olarak doğar, yahut böyle olmasa bile tabiatındaki ifrat ve tefrit ile zaruri olarak kötüye, şerre, aklı ve
9452. ayırma hassasıyla ve bilhassa bir mahasin-i mücerrede mevzuu bahs olunca

9453. kendiliğinden mevcut olması lazım gelen onları özleme ve onlara doğru yönelme
9454. arzusuyla iyiye ve yükseğe bağlıdır. Fakat nasıl adalette şeriatı bir rehber kabul
9455. ediyorsa, faziletler karşısında da terbiyeyi öylece rehber kabul eder.
9456. ... **Meşrutiyet sistemi** Ferdin kendi hayatında “mehasin-i mücerredeye” doğru yürüyüşüne “kemal” deriz.
9457. Bu, cemiyette ve insanlığın kendisinde de vardır. Ona da “terakki” diyoruz. Vakıa
9458. bu sonuncusu daha ziyade maddi şartlar altında teşekkül eder, fakat nihayet
9459. insanlığın saadetine hizmet etmek de, insanın mayasındaki hürriyete hizmeti dolayısıyla
9460. bir olgunluktur. «Hukuk» ve “Hurdebin” makalelerinde Kani Paşa-zade Rıfat Bey'in kitabını tenkit için
9461. Magosa'da iken yazdığı ve Ebüzziya'nın çıkarttığı “Muharrir” mecmuasında neşrettiği
9462. “Mükatebat-ı siyasiye” adlı mektuplarda hep bu iyi ve kötüye olan istidatla onları seçme meleklerimiz
9463. sayesinde insan tabiatının iyiye doğru zaruri gidişini görürüz. Bununla beraber mücadele devam
9464. edecektir, çünkü “tab-ı beşer inhimak-i şerr ü zarar ukdesinden” kurtulamamıştır. [Burada hürriyet,
9465. medeniyet ve terakki fikirlerinin yeniliğine rağmen bu sistemin ve insan tabiatı hakkındaki
9466. fikrinin eskiye olan bağlılığını belirtelim.] Fert hür olarak doğar, dedik. Fakat
9467. cemiyet halinde yaşar. Cemiyet nizama muhtaçtır. Bu bir nevi uzuvlaşma mahiyetindeki nizamı devlet
9468. teşkil eder. O, hukuk-ı umumiye kefalet altına alan bir hakimiyettir. Fakat bu hakimiyet öyle
9469. XVII inci asır filozoflarının inandığı gibi semadan gelme bir hakimiyet değildir. Bu hakimiyet fertlerin kendi
9470. hürriyet ve nefislerine hakimiyetlerinin mecmuudur. “Hukuk-ı umumiye”(113) makalesinin birkaç bendi bu
9471. hususta bir fikir verebilir: ... Yukarda Namık Kemal'in ve Yeni Osmanlıların meşrutiyet şeklini
9472. nasıl anladıklarını izah ettik. Namık Kemal, İngiliz parlamantarizm sistemini beğenir. Fakat meşrutiyet
9473. idaresini kurmak için lazım gelen hukuki esasları dışardan almaz. Çünkü İslamiyette meşveret
9474. esastır. Bunun gibi kanun koymada da harici taklide ihtiyaç yoktur (Suavi ve Ziya Paşa ile beraber).
9475. Fakat Namık Kemal meşrutiyetin lüzumunu söylerken yalnız insan haklarının etrafında ve nazari
9476. düşünmez. Ayrıca bu meşrutiyet idaresini (113) *Daha geniş bilgi için bk. Ziyaettin Fahri Fındıkoğlu,*
9477. *«Namık Kemal hukukçu», «İş mecmuası», (Bu etüd bilhassa. Namık Kemal'in, 1872'de “İbret”in 5'inci sayısında çıkan*
9478. *“Hukuk” makalesiyle «Hukuk-umumiye» adlı makalesine dayanır. Bu sonuncusu için*
9479. *bk. “Numune-i edebiyat”, temsil-i sâni, s. 368)* tarihi zaruretlere de bağlar. İmparatorluk bilhassa bir devlet için esas olan
9480. kuvvetler muvazenesinden mahrum olduktan, yani Ocak kaldırılıp hakimiyet saraya, yahut Babıali'ye
9481. nakledildikten sonra açıktan açığa zalimane bir kudret olmuştur (Ziya Bey'le müşterek).
9482. Kırım muharebesinde bize yardım eden ... Yeni Osmanlılara göre bu Tanzimat'ın en büyük
9483. hatasıdır. Namık Kemal'in teklifleri daima tarihi tenkide dayanır. Bu tenkit bir taraftan yakın
9484. zamanlar üzerinde, yani “Nüfus” makalesinde Osmanlılar için “mebde-i saadet” diye tarif ettiği
9485. Tanzimat'tan sonraki hatalar üzerinde çalışır; bir taraftan da İmparatorluğun XVI. asırdan
9486. sonraki tarihinde yıkılışın sebeplerini araştırır. Tanzimat'a ait tenkitler daha ziyade 1856 fermanı etrafında
9487. toplanır. Bu tenkitler Reşid Paşa'nın meşhur layihasıyla başlar. **İktisadi fikirler** Namık Kemal Tanzimat
9488. muharrirleri içinde iktisadi vaziyetle en çok uğraşanlardan biridir. Nesli gibi o da birçok
9489. defalar kapitülasyonlar meselesine dönmüştür. Ayrıca teferruata inince realite duygusunu pek
9490. övemeyeceğimiz iktisadi kalkınma tedbirleri de tavsiye eder. Nitekim aynı makalede onun iyi
9491. niyeti iktisadi meselelerde bizim gibi memleketler için himaye usulünün lüzumundan da
9492. bahseder; hatta, “maşuka-i vicdan”ı olan hürriyetin aleyhinde olduğunu bile bile: ... Namık Kemal'in
9493. “Hürriyet”teki makaleleri tıpkı Ziya Paşa'nınkiler gibi bu yirmi otuz senenin çok sıkı tenkididir.
9494. Fakat biz burada onlar üzerinde duracak değiliz. Memlekete döndükten sonraki yazılarında
9495. Namık Kemal, Avrupa'daki kadar kalemini serbest kullanamaz. Artık, Abdülaziz'in 1868 senesinde verdiği
9496. nutukta hürriyetten bahsetmesi üzerine, hürriyet bize Allah'ın bir lütfudur, onu kimse
9497. bahşedemez; o şeriatın kefaleti altındadır, diyemez. Fakat bu işi bir olmuş
9498. bitmiş addederek tevsiini, yani hakimiyet-i ahalinin ilahını, zımnen olsun ister. Yukarda
9499. «Hukuk» makalesinden aldığımız cümle gibi. **Medeniyetçilik** Namık Kemal'in vatana, tarihe,
9500. kahramanlığa, ahlaki faziletlere dayanan milliyetçiliğin yanı başında bir
9501. de yaşadığı devri beğenen ve cemiyet realitelerini açık şekilde mukayeselerle tenkit

9502. eden hemen hemen tam bir sistem halinde bir medeniyetçi tarafı vardır. O, XVII yüzyıldan
9503. itibaren değişmeğe başlayan bilgi Avrupa'sını bilhassa "Terakki" makalesinde Londra şehri
9504. örnek olarak anlatır. İçinde cümlesi bulunan "Medeniyet" makalesinde yeni yaşama ufukları açtığı kadar
9505. medeniyeti sadece Avrupa'dan gelme bir eğlence zannedenlere de hücum eder.
9506. Çok rahat bir üslubu olan bu makalede Namık Kemal'in garpcılığı muayyen ve
9507. faydalı hudutlarda tutmak istediği, fakat garp medeniyetine yaşadığı asra hayran olduğu aşikardır.
9508. "Mecmua-i Ebüzziya"da, Londra'da bastırıldığı "Kur'an"ı müdafaa ederken aynı fikirlere ve
9509. medeniyetin maddi tarafına hayranlığını görürüz. Mazi bağlarının mahkumu olmamayı
9510. terakkinin şartlarından biri gibi gösteren "Görenek" makalesi de milli çerçeveyi bozmadan
9511. Avrupalılaştırmanın çareleri üzerinde duran makalelerinden biridir. Hakikatte o, değişmeyi yaşamamın
9512. zaruri şartlarından addediyordu. **VIII ÜSLUBU** Namık Kemal'in üslubu
9513. başlangıç noktasını Tanzimat'ın ilk yıllarında sadeleşmesi için o kadar çalışılan resmi kalem yazısından
9514. alır. Bu kalemler için, bir zaman yeniliğin, hatta meziyet ve iktidarın sade ve anlaşılır
9515. şekilde yazmakla ölçüldüğünü biliyoruz. Namık Kemal'in ilk yazılarından biri olan
9516. Montesquieu tercümesinde devrin kitabetinin bütün hususiyetlerini görmek mümkün olduğu
9517. gibi, bu umumi üsluba daha o yaşta biraz da tercümenin yardımıyla nasıl hakim olmağa başladığı
9518. da görülür. Tanzimat gençleri nesirde XVIII. asrın büyük Fransız muharrirlerinden daha iyi usta
9519. bulamazlardı. Nitekim Namık Kemal'de bu alış verişin tesiri daima duyulur. Zaten ona gazetenin
9520. yolunu açan Şinasi'nin de istediği buydu. Namık Kemal bir çok yazılarında eskilerin yaptığı gibi
9521. sadece münevverler için yazı yazmanın aleyhinde bulunur(114). Yeni ve sade üslûpla yazılan kitapların
9522. halk arasında kazandığı rağbeti anlatır. **İlk yüklü cümle** Bununla beraber başından itibaren
9523. zamaniyla ölçülünce kelime itibarıyla oldukça sade ve nahiv itibarıyla çok düzgün olan bu üslûp
9524. yavaş yavaş eserden esere muhtelif eserlerle ağırlaşacak ve değişecektir. Montesquieu tercümesini ve
9525. yukarda bahsettiğimiz Leskofçalı Galib'e yazdığı mektubunun bazı
9526. kısımlarını hareket noktası olarak alırsak, ilk değişikliği Tasvir'de çıkan
9527. "Lisan-ı Osmani'nin edebiyatı hakkında bazı mülahazatı şamildir" makalesinde görürüz. Namık Kemal burada
9528. birdenbire Şinasi 'nin tesiri altına girer. Şinasi 'nin bütün izahı, bir (ki) edatına yükleyen o çok defa tıkız
9529. cümlesini örnek olarak alır. Bu cümleyi, Kemal, bir taraftan adeta yumuşatmağa çalışır, diğer taraftan
9530. da ana cümlemin içine soktuğu tamamlayıcı cümlelerle bir kaç misli genişletir, her unsurunu ayrı
9531. benzetmelerle süsler. Doğrusu istenirse (114) *Namık Kemal sade ve halk için yazmayı hemen*
9532. *ömrünün her devrinde ileri sürmüştür, «Bahar-i Daniş» mukaddimesinde aşağıdaki*
9533. *hükme kadar varır. ... bk. A. H. Tanpınar "Namık Kemal Antolojisi", s. 71.* Kemal'in bu ilk gayreti Şinasi'nin
9534. tek bir yazısı yani "İstanbul sokaklarının tenvir ve tathiri" adlı makalenin aşağıya aldığımız kısmı
9535. üzerinde toplanabilir : ... Kemal'in muhtelif yazılarında aksini görmek mümkün olan bu ifade
9536. kalıbına dökülen ilk cümleye yukarda bahsettiğimiz yazıda rastlarız. ... 448 numaralı "Tasvir"de
9537. çıkan "Tıbaat" yazısında, yine aynı şekilde parantez içine alınan: ... Cümlesinin eski süsleriyle yeni
9538. ifadeyi birleştirmek isteyen tanziminde aynı tesiri bulmamak kabil değildir. Bazı cümlelerini soru ile
9539. bitiren Şinasi gibi Namık Kemal'de bu ilk yazılarında çok defa cümlelerini bir soru ile bitirir. O, Şinasi
9540. makalesinin mantığı kuruluşunu da alır. Davasını önce bir bedahat gibi koyup sonradan isbat ve
9541. münakaşasına girdiği makaleler bu cinstendir. "Hürriyet" gazetesindeki makalelerinde Namık Kemal bu
9542. tecrübeyi az çok unutmuş gibidir. Sanki bu uzaktan konuşmada efkar-ı umumiyei sadece
9543. uyandırmakla yetinir. Hiçbir hayranlık çekme, kamaştırma arzusu yoktur. Zaten bu devirde Namık Kemal
9544. edebiyatla pek meşgul de değildir. Bu Paris'te veya Londra'da tek başlarına kalmış, küçük koloninin
9545. dilidir. Kaldı ki bu devirde son derecede kuru bir nasir olan Ziya Paşa ile dosttur. Gazeteye düzenini
9546. veren de o görünür. **Yeni bir belagat cümlesi** Üçüncü değişme "İbret" gazetesi ile başlar. Kemal'i daha ilk
9547. nüshasında çıkan "İstikbal" yazısında çok vazih ve sarih, fikrin ta kendisi olmakla yetinen
9548. cümlelerin yanı başında hususi ifade kuvvetleri arayan, tekrarlarla kıyasla çoğalan bir hitabet
9549. cümlesiyle konuşur görürüz. İşte tiyatrosundaki tiratların ve coşkun konuşmaların da
9550. başlangıcı olan bu cümle doğrudan doğruya Bossuet'de en mükemmel numunesini

9551. gördüğümüz ritmik Fransız hitabet cümlesinin yine aynı kanaldan tesirlerle değişmiş bir şekli idi.
9552. Filhakika tiyatro, hitabet, romantik örnekler bu devirde Kemal'in üzerinde açık şekilde tesirlerini
9553. gösterirler. Bu makalenin “Onlar” ve “İstikbalimiz emindir, çünkü” diye başlayan cümleleri Namık Kemal nesrinin düğüm
9554. noktalarından biridir Filhakika bu (115), „İstiklal“ makalesi, M. N. Özön, «Namık Kemal ve İbret gazetesi», Ebuzziya Tevfik,
9555. Yeni Osmanlılar Tarihi “nde Kemal'in bazı parlak cümlelerini ezberleyip aralarına ona benzer ilâveler
9556. katarak konuşan Nuri Efendi isminde bir arkadaşılarından bahseder.
9557. Mahmud Nedim Paşa'nın sadrazam olduğunu haber aldıkları gece toplandıkları evde bu Nuri Efendi,
9558. Midhat Paşa'nın o gün padişahla konuşması üzerine Mahmud Nedim Paşa'nın ikbalinin söntüşünü ... devirden
9559. itibaren onun cümleleri çok defa tabii şeklinde birbirlerini takip etmezler, daha ziyade
9560. “çünkü” yahut “bir halde ki” gibi edatlarla her cümle bir evvelkinden doğar. “Terakki” makalesindeki Londra
9561. müşahedeleri her şeyden evvel karşısındakine heyecan aşılamağa çalışan bu üslûbun ikinci bir
9562. nümunesini verir. Bu makalenin baş taraflarında hemen iki üç cümlede bir değişik ifade tarzına rağmen
9563. daima aynı hitabet tesirlerinin peşindedir. Sonuna doğru ise üslûp birdenbire durulur ve ... gibi en sade
9564. cümlelerle devam eder. Bu makalede ... diye başlayan ve bir buçuk sahife devam
9565. eden cümle bu üslûbun başka bir şeklini verir. Filhakika bu bir buçuk
9566. sahifede biz Avrupa medeniyetinin ve irfanının bütün unsurlarını bir araya toplanmış görürüz. Bu iki
9567. makaleden sonra gelen “Vatan” makalesinde aynı hitabet cümlesi ve toparlayan hatta sayan cümleler
9568. vardır. **Tasvirî cümle** Lisanla beraber okuyucunun hisleri ve düşüncesiyle oynamak isteyen bu
9569. yazının hemen arkasında gelen Gelibolu tasvirinin bulunduğu makalede ise Namık Kemal'i
9570. nesri birdenbire tabiata açılır. ... .. cümlesiyle anlattığını nakleder. Filhakika hemen o
9571. anda, eski tabirle, tebeddülün vukuunu öğrenirler. Bu Nuri Efendi Magosa'da bulunduğu zaman
9572. Namık Kemal'e o kadar sadakatle gidip gelen ve yardım eden zattır. Bu satırlarla
9573. gelen şüphesiz tabiat ve saatlerimizdir. Fakat edebiyatımız için bu kadar yeni olan bir hadiseyi ne kadar
9574. eski bir cihazı harekete getirerek yapar. Muhayyile eski şiir ve hikayenin her şairane hadiseyi
9575. insanlaştıran, çok defa da iki genç ve güzel sevgili gibi gösteren sisteminden bir türlü ayırlamaz. Denebilir
9576. ki göz ne kadar yeniyse arkasında çalışan bakış o kadar eskidir. Fakat mesele teşbihte veya istiarelerde
9577. değil tabiat karşısında duyulan şeydedir. Sadece gurup ve akşamın girmesi bir yeniliktir. Ondan evvel
9578. hiç bir muharririmizde ... tarzında iki defa kırarak başlanan cümle görülmez. Bugün hoşlanmamız pek
9579. mümkün olmayan bu başlangıcın asıl manası yaşanan andan bahsetmek arzusudur. ... İşte
9580. yeni Türk, edebiyatında oluş halinde tabiat bu satırlarla başlar. Çok acemice bir başlayış. Hiçbir geniş ve
9581. toparlayıcı çizgi yok. Hiçbir “impression” tazeliğini muhafaza etmiyor. Fakat biraz dikkat
9582. edince bu sarahatin nasıl bir zihni gayretle elde edildiğini görürüz. Kemal,
9583. Gelibolu'nun akşam ve sabah saatlerini adeta dili yırtı yırtı bulur. Şunu da söyleyelim ki imajlarda
9584. eskiye bağlılığı ne olursa olsun bu yazının arkasında garplı resmin amatörü
9585. vardır. **Rüya ve Mensur Şiir** Fakat tecrübe ilk değildir. Daha evvel neşredilmemiş bir eser, baş tarafında
9586. 1289 Saferinde (1872 Nisanında) görüldüğü yazılmış olan «Rüya» vardır. “Rüya” tabiatın böyle tablolar çıkarmak
9587. iddiası biraz daha geniştir. Bu yazıda yaşanmış veya yaşanmış vehmini verecek olana,
9588. görülmüş tabloların ve sanat eserlerinin tesirinin karıştığını söylemiştik. Ziya Paşa'nın olan bu küçük yazı
9589. bilindiği gibi Kemal'in cemiyet için istikbal tasavvurlarını toplar. Bu istikbal rüyası vaktinde
9590. neşredilseydi, aynı zamanda yeni bir edebiyat ve nesir anlayışının da beyannamesi olacaktı. Unutmamalı ki
9591. Kemal, Fazıl Mustafa Paşa'nın damadı Halil Şerif Paşa'nın dostuydu. Halil Şerif Paşa ise Paris'in
9592. tanınmış büyük koleksiyoncularındandı. Paris'teki sanat koleksiyonunu satışı adeta bir matbuat hadisesi
9593. olmuştu. Şiir bahsinde bu küçük eserin Kemal'in dilini ve imaj sistemini nasıl
9594. yerinden oynattığını gördük. Hakikatte onun yakından tahlili muharririmizin plastik sanatlarla olan
9595. bu münasebeti hakkında sarih bir fikir verebilir. Üslûptaki bu sıçrama, birdenbire tabiatla böyle yakından
9596. alış veriş bittabi tek başına olmadı. Yukarıda şiir bahsinde Recai-zade Ekrem'in 1288'de çıkan
9597. “Nağme-i seher”indeki mensur parçalardan bahsetmiştik. Diğer taraftan yine Recai-zade'nin “Atalar” tercümesi (1272)
9598. Türk nesrine tabiatın kapılarını açmıştı. Nağme-i seher'in Namık Kemal'e bu yolda bir
9599. tercübe fikri vermiş olması mümkündür. Kaldı ki “Dağarcık”taki “Sabah”, “Venüs” yazılarında, bazı

9600. hikayelerinde Midhat Efendi aynı sene içinde bu tecrübeyi yapıyordu. Kendisiyle beraber yapılan bu
9601. tecrübelerden Kemal'in farkı tasviri hitabet cümlesine plastik bir eda vermeğe çalışmasıdır. Bu yazılarla
9602. sadece minyatürün renk hokkası yerine ressam paleti gelmiyordu. “Ruya”nın baş taraflarındaki
9603. cümlelere dikkat edilirse hemen hepsinin birbirini tamamlayan iki üç cümleden teşekkül ettikleri
9604. görülür. Bu suretle Kemal, Yusuf Kamil Paşa'nın Fenelon'dan yaptığı “Telemaque” tercümesinde eski inşa
9605. uğruna kayıp ettiği şeyi yani periodlu ve ritmik klasik cümleyi getirmiş oluyordu.
9606. „İntibah”da, “Cezmi”de, “Midilli mektubu”nda biz bu tasviri cümlelerin Kemal'da bulunduğu, en
9607. yüksek noktaları göreceğiz. Bununla beraber bu tesir derin olmamış, onda iç görüyü hiçbir suretle
9608. beslememiştir. Filhakika sanatında - nesir ve nazım - bu terbiyenin tam bir tesirini görmek mümkün değildir.
9609. Onlar küçük, adeta müstakil, bazan eseri ağırlatan almalar (emprunts) şeklinde kalmıştır. Bu
9610. yeni üslûpla yapılmış büyük ve şahsiyetin tam ifadesi bir hayale tesadüf edemediğimiz gibi yine
9611. oradan gelen geniş bir tabloya hatta derli toplu bir sahneye de rastlamayız. Fakat bu iki başlı yazının
9612. ehemmiyeti sade tabiata açılış değildir. Bilindiği gibi “Rüya”nın son kısmı aşikar bir hutbedir.
9613. Kemal'in tasviri hitabet cümlesinin ilk denemesi de ordadır. **İki alem ortasında** Bu iki tecrübeden sonra
9614. gelen, hiç olmazsa elimizdeki eksik kronoloji böyle ister, “İntibah”daki bahar Çamlıca tasviri, hikayeye
9615. ve şark hayallerine dönüştür. Namık Kemal türlü yazılarında bu şark hayallerinden
9616. bahsedecektir. Hakikatte o, tarihte, ahlakta, politikada olduğu gibi edebiyat ve şiirde de eski
9617. kıymetlerin tazelenmesini, yeni çerçeveler arasından bize gelmesini istiyordu.
9618. “Duhter-i Hindu” hakkında Hamid'e yazdığı mektubun bir parçası bu itibarla çok dikkate
9619. değer: ... Eski şiirin lügatını çok defa aynıyle kullandığı nesirlerinde Namık Kemal'in oldukça dar bir kıyaslar
9620. dünyası vardır. Güzel kadın hayali bunlardan biridir. Suda mehtap, çıplak yüzen (yine Şinasi'den
9621. gelme bir hayal) bir su perisidir. Mehpeyker'in evi belden aşağı suda duran bir malike-i deryaya benzer,
9622. hürriyet kız olarak rüyasına girer. Namık Kemal'in nesirde ve nazımda kullandığı bu imajları
9623. layıkıyla anlayabilmek için bu kadın hayali üzerinde biraz duralım. Namık Kemal “Ruya”daki hürriyet
9624. perisini ... diyerek onu bizzat kendisi kaynağına bağlar. “İntibah”da Mehpeyker'in
9625. yalısının körfezdeki aksini uzun uzadıya suda yıkanan yarı çıplak kadın tasviriyle anlatan
9626. sahifeye başlarken de ... diyerek muhayyilesinin iklim değiştirdiğine kendisi işaret
9627. eder. Şeyh Galib'den beri saray ve köşk tasvirleri epeyce istikamet değişmiştir. Namık Kemal'den
9628. önce İzzet Molla, II. Mahmud'un bir köşkünü : ... beytiyle övüyordu. Bir daha hatırlatalım ki Kemal
9629. “İntibah”ı yazdığı zaman “Bahar-i Daniş” tercümesini yapmış bulunuyordu. İçindeki kültür
9630. mücadelesinden yeni Türkçeyi çıkarmaya çalışan şair böylece nisbeten Avrupalılaştırmış bir gözle, terk
9631. edilen şarka dönmüştü. Hatta yazının içinde “Acemane” addettiği bu yerli hayalin hemen arkasından
9632. bizde ilk ev içi tasviri olan oda gelir. Böylece şair ilhamının iki ayrı dünyasını yan yana getirir. Fakat
9633. biz aynı kadın hayalini üçüncü bir defa olarak bu sefer allegorik mahiyeti hiç değişmeden kendi hayatıyla
9634. derin şekilde birleşmiş görürüz. “Hilal-i Osmani”deki ... beyti de bizim içimizde ister istemez
9635. şairin çocukken kaybettiği annesinin hayaliyle birleşir. Namık Kemal'deki santimental fonun, o kadar
9636. yenmeğe çalıştığı - hemen her yazısında bir defa - ölüm endişesinin başlangıcını veren bu
9637. anne kaybının yalnız bir tek eserde açıkça konuşmuş olması bizi şaşırtmamalıdır. Aynı hayal
9638. unsurunun, biri bütün sistemiyle garpten gelme öbürü şarklı ve yerli ve nihayet bir üçüncüsü de
9639. doğrudan doğruya kendi hayatına bağlı üç manzarasıyla karşılaştık. Şurasını da söyliyelim ki bu cins
9640. yer değiştirmeler hemen her şairde az çok vardır. Namık Kemal'de dikkate değer nokta, bir
9641. kültür kavşağında yaşayan şairin belki de bu sebepten dolayı ilk ikisinin geldiği yerleri
9642. açıkça söylemesidir. Fakat asıl sustuğu üçüncüsünün vasıtasıyla biz bu imajın - affif, idealize edilmiş kadın
9643. hayali - şairin asli hayaller dünyasına girdiğini görürüz. **Üslûp karışmaları** Şurası da var ki Namık Kemal,
9644. Hugo'yu tanıdıktan ve garbe iyice açıldıktan sonra da yukarıda söylediğimiz gibi eski
9645. hayal sistemine bir daha dönmüştür. Hugo'nun Kemal'in aldığı en esaslı şey tezat sanatıdır. Bazan
9646. kıyaslarının dayandığı unsurların hiçbirini cümlelerin gelişmesinde boş bırakmayan ve yapmacık da olsa
9647. aralarında münasebetler kuran Namık Kemal cümlesi bu dersin ifrata varılmış bir nümunesidir.
9648. Romantizmden gelen “ölü, mezar, hançer, öldürücü hayvan” imajlarını eski şiirden gelen “bahar” ve “feyiz, nur”

9649. hayalleri, idealizminin büyük dayanak noktası olan “ruh” kelimesi gerek tiyatro gerek romanlarında
9650. en basit konuşmalara kadar girer. Şurası da var ki Namık Kemal'de neveleri çok defa birbirine karıştırır.
9651. Hamid'e yazdığı edebiyata dair bir mektupta genç arkadaşına hitap eden bir cümle tıpkı
9652. “Gülrihal” piyesinin bir konuşması gibi “çocuk!” hitabıyla başlar ve öyle devam eder.
9653. Üslûpta bu kadar oynamasına rağmen Namık Kemal dili epeyce sadeleştirmiş, hele bazı eserlerinde çok
9654. rahat bir konuşmaya varmıştır. Magosa'dan yazdığı beslediği güvercinlerden
9655. bahseden mektupta(116), “Mes Prisons muahezenamesi”nde(117) “Osmanlı Tarihi”nde, “Kanije”de,
9656. “Celal Mukaddimesi”nin bazı sahifelerinde o Türkçenin ilk tatlı musahebecisidir. Şüphesiz getirdiği yeni nesir
9657. devri için bir kazançtı. Yazık ki Namık Kemal çabuk tesir alan ve kendisine çok güvenen
9658. dille oynamayı, ustalık göstermeyi seven ve gitmek istediği alemi pek az tanıyan adamdı.
9659. Edebiyatla belagati fazla karıştırmaması, hatta mücerredî «deruni» zannetmesi bu cümleyi
9660. ağırlaştırıyor, imajları donduruyordu. Yeni açtığı bu ifade aleminin ne ritim, ne de hayal melekesi
9661. kendisinde layıkıyla teşekkül etmemişti. O kadar ki bazı cümleleri sadece sarahat arzusu beyhude
9662. yere uzatır. Tasvir edeyim derken tarif eder [Bu hal Ekrem Bey'de daha
9663. doğrusu Halid Ziya'ya kadar gelen bütün muharrirlerimizde vardır. Yalnız, tiyatrodan gayri
9664. nesri az olan Hamid bunda sakınabilmiştir.]. Diğer taraftan dili layıkıyla ayıklamamıştır.
9665. Namık Kemal'de en şaşırtıcı şey kolaylıkla değiştirilmesi kabil olan lügatte ve lüzumsuz terkipte ısrar
9666. etmesidir. (116)Bu mektubu Rüya ile beraber Abdullah Cevdet Mısırdaki bastırılmıştır. (1317). (117)Tam olarak
9667. neşri : « Mecmua-i Ebüzziya », İstanbul 1339, s. 129 v. d. Bütün bunlara üzerinde düşünmek fırsatını bulamadığı
9668. sanatında tezatların oynadığı rolü de ilâve etmelidir. Sade örnekleriyle değil devriyle de
9669. antitezin çocuğuydu ve onu seviyordu. Şark-garp onun zihninde ve sanatında
9670. şahsiyetinin ve sanatının tamamlığını bozacak şekilde beraberce mevcuttular. Ve nihayet mühim bir
9671. kısmı da garbî iyi bilmemekten gelen bir zevk buhranı, her şeyin yeniden kurulması
9672. kap eden bir devir için tabî olan bir ekonomi yani, öğretme ihtiyacı onun sanatını
9673. zedeliyordu. Tabiatıyla bütün bunlar getirdiği nesir cümlesine de tesir
9674. edecekti. **Bazı hususilikler** Yukarıda Namık Kemal'in muhtelif istitratlarla sözü
9675. genişlettiğini söylemiştik. “Rüya”dan alınan aşağıdaki cümle bunun en güzel misalini verir : ... Dikkat
9676. edilirse bu cümledeki benzetmeler hep aynı fikir silsilesindedir ve böylece asıl fikrin
9677. yanı başında ölüm ve ikbal temi üzerinde ikinci bir cümle gibi devam ederler. Belli ki
9678. Ali Paşa'nın ölümünü şair henüz umutmuş değildir. Fakat dikkat edilecek daha mühim bir nokta vardır.
9679. O da bu istitratlarda evvela cümle hadlerinin tıpkı eskilerde olduğu gibi boş kalmamı bir yığın sıfat ve
9680. benzetme ile yüklenmesi, sonra da bu ilâvelerin dilinin daima eski oluşudur. “Cezmi»den aldığımız
9681. aşağıdaki cümle ise yine aynı şekilde güzel bir rüyayı uyanık halde bir kabusla bitirmesi itibarıyla bu çift
9682. yürüyüşü tezat halinde verir: ... Bu iki cümledeki ikisi de kendine mahsus hükümlerle yürürler. Sıfattan ve
9683. benzetmeden vazgeçtiği zaman Kemal'in ne kadar yeni olduğunu ikinci cümlede görürüz. “Rüya”nın
9684. başından aldığımız aşağıdaki cümleyi, Namık Kemal'in tıpkı Fransızların yaptığı gibi iktibas
9685. şeklinde aldığı mısraları sonuna getirerek bitirmek suretiyle ona tam manasıyla mal
9686. etmesi Fransız nesrinin bazı hususiyetlerini Türkçeye getirmek için ne kadar çalıştığını
9687. gösterir. ... Unutmayalım ki bu üç mısraın kendisi de fiilsiz olan birinci mısraın hal ifadesinin öbür
9688. mısralarda tamamlanması yüzünden yeni nesir cümlesinin mantıklı kurulmuş mısralardı. Benzetme
9689. merakı, sayma, tabit ifadeye kuvvet vermek için, bu nesri ağırlaştırır. “Vatan” makalesinin sonuna
9690. doğru ... diye başlayan sekiz cümleden soma gelen büyük cümlede yukarıki hükümlerin dayandığı
9691. bütün unsurlar “millet, hürriyet, menfaat, uhuvvet, tasarruf [mülkiyet], hakimiyet, ecdada hürmet, aileye
9692. muhabbet, yad-ı şebabet” bir su haznesinde toplanır gibi toplanırlar. Serahat merakı bu belagat cümlesinin çok
9693. defa hızını bile kırar. “Vatan yahut Silistre”nin dördüncü faslında İslam Bey'in Sıtkı Bey'le şu
9694. konuşmasını dinleyin: ... diyerek verdiklerinin yarısını geriye alır. Fakat asıl kayıp olan
9695. neticenin kendisidir. Namık Kemal bu ağır cümleden ancak dikte ederek yazdığı yazılarda
9696. kurtulmuştur. Onun “Devr-i istila” gibi oldukça oyunlu bazı yazılarını da dikte yoluyla verdiği
9697. biliyoruz. Bununla beraber daha “Cezmi”nin bazı yerlerinde biz muharririn nisbeten sade bir

9698. üslûba kavuştuğunu da söylemiştik. Bunu, çok yanlış bir tarafından aldığı tiyatroyu ve bir
9699. nevi hutbe telakki ettiği makaleyi bu devirde bırakmış olmasına da yorabiliriz. Buna rağmen daha
9700. Reşid Paşa zamanından itibaren başlayan resmi yazılardaki çok ağdalı ve teşrifatlı moda onun eski
9701. üslûbu tamamiyle bırakmasına mani oluyordu. Midilli'den sonra saraya yazdığı mektupların
9702. dili bu hususta iyi bir misaldir. Namık Kemal'in mektuplarının bazı hususiyetleri muharririmizde
9703. Akif Paşa'dan gelme kuvvetli bir tesiri de gösterir. **Namık Kemal'in yanı başında**
9704. **AHMED MİDHAT EFENDİ İ HAYATI** Ahmed Midhat Efendi'nin 'de, hiç olmazsa başlangıç yıllarında,
9705. hayatıyla eseri sıkı sıkıya bağlıdır. Tanzimat nesillerinde fikir ve eser hatta bugünkü manasıyla samimi
9706. şekilde yaşanmamış olsa bile, yine şahsi bir macera duygusu daha kuvvetle göze çarpar. Bu itibarla onun
9707. eserine hayatından girmek bu eseri yakalamak için sanılacağından çok faydalıdır. **Bir fakir delikanlının**
9708. **hikayesi** Midhat Efendi fakir bir esnaf ailesinden yetişti. Babası Bezci esnafından Hacı Süleyman Ağa idi. 1844'de
9709. İstanbul'da, Tophane'de, Kumbaracılar Yokuşu civarında bir mahallede doğdu. Asıl adı Ahmet'ti. 1854'te Vidin'de
9710. bulunan ağabeyi Hafız Ağa'nın yanına ailece gittiler, ilk tahsiline orada başladı. Sonra tekrar yine
9711. ailece İstanbul'a döndüler, 1857'de Mısır çarşısında bir attarın yanına çırak verildi. Bu çarşı ve çıraklık
9712. hayatı 1861'e kadar devam eder. Bu esnada, geceleri serbest saatlerinde, çarşı esnaf
9713. Hacı İbrahim Efendi'den evine giderek okuma yazma öğrenir; az sonra Galata'da bir
9714. yabancıdan Fransızca'ya başlar. Midhat Pasa dairesine mensup bulunan ağabeyi Hafız İbrahim, 1861 de aileyi Niş'e
9715. aldırınca Niş Rüştüyesine girer ve 1864 de mezun olur. Aynı yıl Rusçuk'a giderek, ağabeyinin
9716. delaletiyle, Tuna Vilayeti Mektubi Kalemine girer. 1865 de yüz kuruş aylıkla kalemin müsevvitlerindedir.
9717. Vazifesinde gösterdiği başarı ile Midhat Paşa'nın alaka ve takdirini kazanır. Paşa, ona kendi mahlasını
9718. verir. Paşanın kayınbiraderiyle birlikte medresenin sabah derslerine devam eder. O yıl
9719. içinde kendisine Politika Müdürlüğü, Türkçe katipliği de verilir. Daire müdürü Odyan Efendi ile bir Bulgar
9720. hocadan ders alarak Fransızcasını ilerletir. Aynı zamanda, yeni kurulan "Tuna" gazetesinin yazı
9721. işlerinde de çalışır. 1866'da olarak Sofya'ya gider. Orada, biraz da etrafındakilerin ısrarıyla fakat
9722. alacağı kızı görerek, evlenir. Onsekiz günlük evli iken Rusçuk'a geri çağırılır. Dönüşte ölçsüz bir
9723. sefahat hayatına atılan genç Midhat bu yüzden ağabeyisiyle bozuşarak onun evini terk eder
9724. (1867). Kalemdeki vazifesinden ayrılp hayatını tapu defterleri kopya ederek kazanır.
9725. Midhat Efendi'nin çıraklık devri gibi bu mihaniki kopyacılığı da hayatının eserine
9726. tesir edecek tesadüflerindedir. Bu sırada hayatını daima idare eden o kurtarıcı ve
9727. beklenmedik karşılaşmaların ikincisi olur. Kendisini elindeki tapu defterleriyle gören ve merak
9728. eden Muhacirin Komisyonu reisi Erkanıharp Şakir Paşa (o zaman Bey) onunla dost olur,
9729. himayesine alır(118). Midhat Efendi'nin hayatında bu Şakir Bey'in ve ilk tanıdığı gece misafir kaldığı evinin,
9730. aslen Rumanya'lı olan ve keman çalan karısının mühim tesiri vardır. Denebilir ki Midhat Paşa'dan
9731. sonra hayatında en mühim kapıyı hem "asker, hem şair, hem filozof" diye takdim ettiği saatler, hülâsa
9732. bütün bir ehli hayat zevki ve ferdi hayat fikri «Menfa»da kısaca anlatılan bu gecenin tesiridir.
9733. Sofya'dan karısını da getiren Ahmed Midhat aynı sene Tuna Nehir İdaresine sandık emini olur, fakat bir
9734. hesap fazlasını vesile ederek istifa eder. 1868 de "Tuna" gazetesine muharrir,
9735. Ziraat Müdürlüğüne katip olur. 1869 da gazetenin baş muharriridir. O sene Midhat Paşa, Bağdat'a tayin edilir.
9736. Midhat Efendi maiyette gidecektir. Fakat daha evvel kendisine İstanbul'dan, Bağdat'ta
9737. çıkarılacak Vilayet gazetesini kurmak için lazım gelen matbaayı satın alma vazifesi verilir. Babiali
9738. caddesinin müstakbel kurucusu bu vesile ile teknik işlerle meşgul olur. Her şey bittikten sonra yüz kırk
9739. kişilik vilayet kadrosu, başta Paşa olmak üzere yola çıkarlar. Rakım Efendi muharriri, bu
9740. yolculuğun Halep'e kadar olan kısmını "Felsefe-i Zenan" da anlatacağı gibi, ayrıca
9741. denizi, deniz yolculuğunu bu yüzden sevecek, çadır hayatına bağlanacaktır. Vilayet Politika müdürü ressam
9742. Hamdi Bey (Ferah Edhem Paşa'nın oğlu) Avrupa'dan yeni gelmiştir. Daha yolculuk esnasında
9743. dostturlar. Yol boyunca yaptığı resimler Midhat Efendi'ye derin şekilde tesir eder. Tabiatla
9744. olan bu alış verişe yine ilk defa gördüğü fotoğraf zevki girer. Hakikaten Midhat Efendi'nin bu yıllardaki
9745. hayatı üst üste bir kainat keşfidir. Bağdat'ta Vilayet matbaasının ve «Zevra» gazetesinin müdürüdür.
9746. (118)Birincisi, bilahare o kadar kıyasıyla ihanet edeceği Midhat Paşa'dır ki «Menfa»da ... diye

9747. *sahife boyunca över*. 1869 yılından Rodos'a nefyedilmesine kadar olan devir, Midhat Efendi'nin tam teşekkül
9748. devridir. Rastladığı her hadise ve yakından tanıdığı her insan onun üzerinde derin tesirler
9749. yapar. Bunların başında yarı meczup Muhammed Can Muattar adında bir İranlı entellektüel vardır.
9750. Merkez mutasarrıfı tayin edilen Şakir Bey'in yardımıyla hapisten kurtardığı ve gazetesine İngilizce, Arap ve
9751. Farsça mütercimi tayin ettirdiği bu zat, onu şark ilimlerine alıştırdı ve din meselelerinde tenkidi
9752. bir görüşü aşlar. Kendi tabiriyle, “münazara”dan ve “bahis”ten hoşlanan Ahmed Midhat'a, sade zekasıyla
9753. meseleleri hal edemeyeceğini söyleyen ilk adam budur. İkinci uyandırış
9754. Hamdi Bey'den gelir; “Menfa”, Avrupa’da az çok sağlam bir tahsil görmüş olan genç ressamın onu nasıl
9755. hırpaladığını ve okumaya teşvik ettiğini bize çok iyi anlatır. Hamdi Bey hatta onun ilk okuması lazım
9756. gelen kitapları Avrupa’dan kendisi ısmarlar. Yazık ki bu kitapların listesi elimizde değildir.
9757. 1870 de, Maarif Nezaretinin açtığı mektepler için basılacak kitaplar münasabakasına “Hace-i Evvel” ile girer.
9758. Hemen hemen aynı zamanda “Kıssadan Hisse”yi yazar. Bunları, yine kendi söylediğine göre,
9759. «Letaif-i Rivayat»ın ilk hikayeleri takip eder. Fakat bu faaliyet esnasında Basra mutasarrıfı bulunan
9760. ağabeyinin ölümü ile kalabalık ailenin bütün yükü onun omuzlarına yüklenir. İlk aile İstanbul'a
9761. gönderilir. Midhat Efendi onları gönderdikten sonra Bağdat'ta büyücek bir evde dört bekar (Hamdi Bey,
9762. Kaymakam Feyzi Bey, Vali muavini Raif Efendi), geçirdikleri hayatı hiçbir zaman unutamaz. Bu
9763. kitabın, musikinin (edebiyatımızda piyanonun ilk görünüşü bu evdedir), uzun konuşmaların
9764. devridir. Belki de bu harareti konuşmaların tesiri ile bir an evvel harekete geçmek
9765. üzere İstanbul'a dönmeğe karar verir. 1871 de, Midhat Paşa'nın ısrarlarına rağmen istifa ederek
9766. İstanbul'a gelir. Feyzi Paşa'nın delaletiyle “Ceride-i Askeriye”ye başmuharrir olur. Diğer taraftan, Tahtakale'de,
9767. oturduğu evde bir matbaa kurarak, ailece, nezaretin basmasından ümit kestiği “Hace-i Evvel” ile
9768. “Kıssadan Hisse” ve “Letaif-i Rivayat”ı cüz cüz basar, bunların satışı ile geçimini temine çalışır. Aynı yıl
9769. “Basiret” gazetesine de yazmağa başlar. Az sonra evdeki matbaayı Camlı Han'a, oradan da Babiali'ye
9770. naklederek genişletir. 1872 yılı Ahmed Midhat Efendi için hummalı bir faaliyet ve genişleme yılıdır.
9771. O yıl “İbret” gazetesini idareye başlar, Namık Kemal ile tanışır, Türkçe-Fransızca çıkan
9772. “Takvim-i Ticaret” gazetesinin baskısını ve Türkçe kısmının yazı işlerini üzerine alır.
9773. Marsilya'ya Fransızca harfler ısmarlar. Galatada bir matbaa alır, Beyoğlu'na yerleşir.
9774. Ahmed Midhat Efendi, Midhat Paşa'nın sadareti üzerine birincisi Mahmud Nedim Paşa'nın aleyhinde
9775. yazdığı baş makale yüzünden, sonra ilk sayısında lağv edilen, ikincisi on yedi nüsha çıktıktan sonra
9776. kapatılan “Devir” ve “Bedir” adlı iki gazete çıkarır. Kullandığı şiddetli lisan dolayısıyla kapanan bu gazetelerin
9777. sahibi olmasına rağmen, “Menfa”da, Rodos’a nefyedilmesinden evvelki hayatından
9778. bahsederken ... der. Hakikatte ise fikirlerinin, daha doğrusu çok yeni, sıcağı sıcağına öğrendiği
9779. bilgilerinin tazyiki altındaydı ve her an onları etrafındaki hayatla uzlaştırmak çarelerini
9780. arıyordu. Midhat Efendi politikayı sevmese bile daima bir gazetenin sahibidir
9781. binaenaleyh politikanın içindedir. Hatta ilerde bu imkanın bazı hazin mes'uliyetlerini de üzerine
9782. aldığı göreceğiz. “Menfa”nın bir gizlenme ve inkar kitabı olmasa bile haksız yere
9783. nefyedildiğini iddia için yazıldığı muhakkaktır. Bu itibarla bu kitapta daha ziyade Namık Kemal'le
9784. aralarında bu devirde mevcut olan düşünce ayrılığını göstermeğe çalışır. Filhakika birisi
9785. ferdi hayatı ve iktisadi inkişafı esas olarak almış görünen, öbürü bütün davaların hallini bir rejim
9786. meselesi gibi gören bu iki muharrir arasındaki anlaşmazlık belki de bu yıllarda, hayatının en dikkate
9787. değer vakasıdır. Unutmamalı ki ikisi de “hürriyet” kelimesini bir nevi manivela gibi kullanıyorlardı.
9788. Midhat Efendi Namık Kemal'in ve Yeni Osmanlılar neşriyatının kendi fikir hayatında bir merhale olduğunu
9789. “Menfa”da söyler. Ancak Rusçuk'tan ayrıldıktan sonra onların mücadelesine şahsi garaz ve menfaatin
9790. karışmış olduğunu yavaş yavaş anladığını, bu itibarla şahıslarını ve eserlerini sevmekle beraber bu tesirin
9791. eski şeklinde kalmadığını anlattıktan sonra ... Bu, aşağı yukarı Şinasi'nin her şeyden evvel halkı
9792. okutmak prensibine doğru gidişti(119). ... Bu yazıya “Hace-i Evvel” ile başlayan muharririmizin bütün
9793. şahsiyetidir. Midhat Efendi bütün ömrünce öğretmek için öğrenecektir. Her gittiği yerde
9794. ev ve mektebi beraber düşünecektir. (119)Midhat Efendi, Şinasi'nin üzerindeki tesirinden hemen hemen
9795. hiç bahsetmez. «Kıssadan Hisse»nin başına geçirdiği „Durub-ı Emsal-i Osmaniye“ mukaddimesi ve „Dağarcık“ta bazı

9796. makalelerdeki temasları istisna edilirse ismi bile geçmez. Fakat buna rağmen

9797. Şinasi'yi gazete makalelerine kadar okuduğu ve bilhassa halk için yazma fikrini ondan

9798. aldığı bizce muhakkaktır. Bu devirde Namık Kemal'le şahsen tanışmış, hatta “İbret”in bir takım teknik

9799. işlerini üzerine almış, Gelibolu'dan döndükten sonra Namık Kemal'in Beylerbeyi'nde tuttuğu evde

9800. onunla üst üste geceler münakaşalar yapmıştı. Midhat Efendi, Namık Kemal'e bazı yazılarında gizli cevaplar

9801. verdiği gibi açıktan açığa itirazlarda da bulunur. “Bedir”in beşinci nüshasında böyle bir yazısı

9802. çıkmıştı. “Dağarcık”taki “Medeniyet ve bedavet” yazısı, Kemal'den pek farklı bir şey söylemeyen, fakat

9803. meseleyi felsefe ve ilim [fizyoloji, psikoloji (!)] bakımından ele aldığını iddia ederek aynı

9804. harciarelem fikirlere uzun kavislerle gelen “Hürriyet nedir” isimli yazısı bunlar arasındadır. Bununla

9805. beraber iyi dikkat edilirse bu devirde de Kemal Bey'in tesiri altında olduğu görülür. **Dağarcık ve**

9806. **Kırk Ambar** “Bedir”den sonra Mithat Efendi “Dağarcık”ı çıkarır. Meclis-i Maarifin kararıyla izinsiz olduğu

9807. bahanesiyle neşri men edilen bu mecmua Münif Efendi'nin “Mecmua-i Ulum”unun, dili ve

9808. seviyesiyle biraz da halkı hedef tutan bir benzeriydi. Bütün Ahmed Midhat Efendi'yi hiç olmazsa

9809. okudukları ile Dağarcık'ta bulmak mümkündür. Bir taraftan yeni öğrendiği Avrupa ilmi ve

9810. felsefe tarihi ile dini akidelerinin arasındaki o rahat, buhransız sallanışı ve pozitivist felsefenin,

9811. Lamarkizmin verileriyle İslami esasları birleştirmeye çalışması, hatta “Kuran”da, Hadiste onlara dayanak

9812. araması, öbür taraftan “Teavün ve tenasur”, “Fakr ü gana” gibi büyük, bazı cümlelerinin cesaretiyle şaşırtıcı

9813. makalelerinde tutar görüldüğü sınıf ve zümre telakkisi, “namuslu fakir” tabiri bütün bir beyanname olabilir,

9814. muharririmizin hangi ufukları yokladığını gösterir. Bu son iki makale hakikaten bütün bir programdır.

9815. Şirket fikri ve şahsi teşebbüs, alayışsız ve sağlam kurulmuş hayat, çalışarak yaşama, içtimai adalet

9816. endişesi bu iki yazıdan başlayarak ömrü boyunca hatta eriştiği refahın zirvesinden

9817. okuyucularına aşılacağı şeylerdir. Bu yazılarla onun aynı senelerde çıkardığı hikayelerin nasıl

9818. birleştiğini ilerde göreceğiz. Bunların yanı başında hemen her ilim dalına ait bilgiler, bir nevi estetizm

9819. arzusu da vardır. Daha ilk nüshada yardımını rica ettiği Ekrem Bey kendisine daha olgun bir

9820. dil, daha çok yerleşmiş görünen bir bilgi ile ara sıra yardım ediyordu. “Dağarcık” ve

9821. menfada iken Mehmed Cevdet'in adı altında çıkarttığı “Kırk Ambar” devrin fikir hayatına tesir

9822. etmiş eserlerdir. Bu hususta bize en güzel şahadeti Fatma Aliye için yazdığı kitapta kadın

9823. romancının kendisine gönderdiği biyografik mektup verir. Beşir Fuad, Lamarek'tan ilk defa bahsetmiş olan

9824. Midhat Efendi'yi beyhude yere usta tanımaz. **Rodos'a nefyi** Bu yazılar cemiyet içinde çok

9825. yeni şeylerdir. Nitekim Midhat Efendi sık sık hücumu uğruyordu. «Basiret» gazetesinde çıkan bir

9826. yazı onu doğrudan doğruya küfürle itham etti. Midhat Efendi daha ziyade işi karıştıran şiddetli bir

9827. cevapta Lamarkizmle İslamiyeti uzlaştırdı. Onu hiçbir zaman sarıh vaziyet almış görmeyeceğiz.

9828. Şimdi mübet ilimle imanı, biraz sonra müphem bir hürriyet aşkıyla Abdülhamid istibdadını

9829. birleştirecek, daima yalnız kendi yazısında uyuşacak zıtların arasında yaşayacaktır. 30Mart 1872'de “Eyvah” piyesi

9830. temsil edilir. “İbret”in 3 Nisan nüshasında matbuat nizamını tenkit eden ve içinde

9831. “millet-i metbua” geçen çok şiddetli bir yazısı çıkar. Mithat Efendi, Rodos'a nefyinin hakiki

9832. sebebini daima bilmediğini iddia eder. Ona bakılırsa Namık Kemal ve

9833. arkadaşlarının kurbanı gibidir. Hakikatte ise “Dağarcık”daki neşriyatının çoktan beri dikkati üzerine

9834. çekmiş olması lazım gelir: Din meselesi, fakirlik etrafında yaptığı edebiyat, Lamarck'tan bahsediş

9835. Abdülaziz devrinin hoşuna gidecek şeyler değildi. Ayrıca Ebüzziya Tevfik, “Yeni Osmanlılar”da,

9836. Midhat Efendi'nin “İbret”te çıkan yazısında geçen “millet-i metbua” sözü üzerine Mustafa Fazıl Paşa'nın ne

9837. kadar sinirlendiğini ve kendisini Kamil Paşa'nın yanında nasıl azarladığını anlatır. Aksülameli

9838. sofradan kalkacak dereceye götüren ve hamisi ile bir daha görülmek fırsatını da bulamıyan Ebüzziya, bu

9839. işin bilhassa Kamil Paşa'nın huzurunda açılmış olmasının sebebini anlamamış gibidir.

9840. Hakikatte ise Mustafa Fazıl Paşa'nın bu şiddeti bilhassa sarayla münasebeti olan Kamil Paşa'nın

9841. yanında göstermek istediği aşıkardır. “Millet-i metbua” sözü o zaman için bütün bir ihtilaldir. Nihayet

9842. Namık Kemal'in “Vatan yahut Silistre” temsilinin yarattığı hava içinde, 6 Nisan'da tevkif ve 10 Nisan'da

9843. İstanbul'dan sürülür. Ebüzziya ile beraber Rodos'a nefyedilen Ahmed Midhat kısa bir intibaksızlıktan sonra

9844. kendini burada okumağa, okutmağa ve eser yazmaya verdi. Medrese-i Süleymaniye ismiyle

9845. çocuklar için açtığı mektepte ders okutmaya başladı. Bir yandan da “Dünyaya İkinci Geliş”,
9846. “Hasan Mellah”, “Hüseyin Fellah”, “Açık Baş”, “Ahz-ı sar” gibi eserlerini yazıyordu. Bunlardan bir kısmı
9847. akrabasından Mehmed Cevdet’in adıyla neşr edildi. Abdülaziz’in hal’i ve Murad V in cülusu ile af edilerek
9848. [11 Haziran 1876] İstanbul'a geldi. On beş gün sonra “İttihad” gazetesini çıkarmağa başladı. Bir ara “Vakit” gazetesine
9849. de yazılar yazdı. Ve Midhat Paşa'nın nefyinden sonra da arkadaşlarıyla rabıtayı
9850. atarak Abdülhamid II ye yaranma yolunu tuttu. “Menfa” şüphesiz ne bir dönüş ne de bir ihanetti. O
9851. bir nevi vaziyet tesbitiydi.Hatta Midhat Paşa için kullandığı dil ve uzun metih sahifesi, fikirlerindeki
9852. ayrılık üzerinde ısrar etmesine rağmen Namık Kemal için beslediği hayranlıktan bahsetmesi onun
9853. henüz cephe seçmediğini, yahut da iktidarda bulunan tarafı darıltmak istemediğini gösterir.
9854. Devrinde çok okunduğunu tahmin ettiğimiz bgibi bazı fikirlerden' de şahsi bir küçük kitap aynı zamanda yeni edebiyatta
9855. yaşanmış bir maceranın hikayesi olduğu gibi bazı fikirlerden de şahsi bir tecrübe gibi
9856. bahsediyordu. Unutmayalım ki bu devrin bütün muharrirleri gibi Midhat Efendi
9857. de kendisinden, bahsettiği zaman az çok kavrayıcı bir lezzet kazanıyordu. Hakikatte bu küçük kitap
9858. hayatın fethine doğru ilk hamleydi. Yazık ki o devirlerde edebiyatımız için tek örnek gibi
9859. kalmıştır. Midhat Efendi'nin gerek Sırbistan ve Karadağ harplerinin devamı, sırasında kendi çıkarttığı
9860. “İttihad” gerek Rus harbi başladıktan sonra diğer gazetelere yazdığı makalelerle aşikar
9861. şekilde ilan ettiği tarafsızlık daha doğrusu hükümdarlık makamına taraftarlık onu saraya,
9862. güvenebilecek bir insane olarak tanıttı. Evvela “Takvim-i vakay”e müdür oldu (Haziran 1878). **Yeni**
9863. **devrin sözcüsü** Midhat Efendi'ye teferruatını bilmediğimiz bu iltifatlara mukabil oldukça güç
9864. bir iş verilmişti. O, Midhat Paşa'yı nefy ile başlayan ve Meclis-i Mebusan'ın bir müddet için, otuz üç yıl,
9865. içtimamı tatil ile biten Abdülhamid'in ilk darbe-i hükümetini efkârı umumiye karşısında zaruri bir hadise
9866. halinde gösterecek ve bilhassa sarayın, Rus muharebesinde orduların hareket serbestliğini
9867. men edecek şekilde müdahalelerini makbul ve yerinde bir iş gibi övecekti. **Üss-i inkılap**
9868. “Üss-i inkılap”ın birinci cildi 1294 de, ikinci cildi 1295’de çıkar. 93 harbinin bilhassa sarayı müdafaa
9869. eden bir tarihi demek olan “Zübdetü'l-hakayık”ın neşri (yine 1295) bu iki cildin
9870. arasındadır. Bu itibada her üç cild Abdülhamid devrinin ilk iki senesinin sıcağı
9871. sıcağına - şüphesiz mühim meselelerde saray lehine onarlanmış ve vesikaları o tarzda seçilmiş
9872. – bir tarihtir. “Üss-i inkılab”ın ilk cildi Tanzimat’ı hazırlayan sebeplerle Abdülhamid’in cülusuna kadar olan
9873. devrin kısa bir tenkidi ekspozesidir. Gerek Abdülaziz devrinde Yeni Osmanlılar
9874. mücadelesinde gerek sonradan yazılan emsali eserlerde sayılan sebepler burada bir arada
9875. toplanmıştır. Bununla beraber kitabın dikkate değer noktası vardır. Bunlardan birincisi
9876. Abdülaziz’in hal’inin efkârı umumiyece istendiğini açıkça söyledikten sonra intiharı hakkında halk
9877. arasında dolaşan şayiayı kendisinin de kabul etmediği ikinci bir ihtimal gibi ortaya atarken
9878. kullandığı dolambaçlı lisandır. Hatta denebilir ki bu fikri teyit için daha evvel Sultan Abdülaziz’in hayatını
9879. emniyet içinde bulmadığına işaret etmekten çekinmez. İkinci nokta Hüseyin Avni Paşa'nın,
9880. Midhat Paşa konağında Çerkes Hasan tarafından [Hariciye nazırı Reşid Paşa ile beraber]
9881. öldürülmesini, meşrutiyeti ilan etmiyerek deli bir padişah namına memleketi idare etmek isteyen
9882. Paşa'yı ortadan kaldırmak için meşrutiyet isteyenler tarafından alınmış bir tedbir gibi gösteren halk
9883. şayiaları üzerinde sonunda cerh etmek üzere ısrar etmesidir. Vakti bunların her ikisi de bir kısım
9884. halkın ruh halini göstermesi itibarıyla pek ihmal edilecek şeyler de değildir. “Üss-i inkılap”ın bu birinci
9885. cildinde asıl güdülen gaye Murad V'in haddizatında hürriyet taraftarı olmadığını ve
9886. deliliği dolayısıyla tahttan tabii şekilde ayrılmış olduğunu göstermektir. Hatta Midhat Efendi
9887. ... iddiaya kadar varır, Böylece irade-i saniye ile yazılan bu kitap yeni hükümdarın etrafında bütün bir
9888. mistik yaratmağa çalışır. Bu birinci cildin mukaddime mahiyetinde olan ilk kısımlarının
9889. Osmanlıcılık ideolojisinin dikkate değer bir beyannameyi olduğunu, dil ve maarif meselelerinde ortaya
9890. çok düşündürücü fikirler attığını yukarıda gördük. Abdülhamid'in ilk saltanat senesi vak'alarına ait
9891. olan ikinci ciltte bittabi meşrutiyetin ilanı ön safta gelecekti, Filhakika rejimdeki bu değişiklik Müslüman
9892. şark talihinin en mühim hadisesi idi. Midhat Efendi ilan edilen meşrutiyeti ve bu yeni rejimin dayandığı
9893. kanun-ı esasinin kefaleti altında bulunan şahsi ve siyasi hürriyeti Abdülhamid'in doğrudan doğruya kendi

9894. arzusuyla teb'asına bahş ettiği bir lütuf gibi göstermeğe çalışır. Midhat Efendi, sarayın dikte ettiği bu
9895. görüşü, ... formülüyle ifade ediyordu. Hakikatte bunlar daha birkaç ay evvel
9896. "İttihad" gazetesinde, gerek Rousseau'nun "Contrat social"ın tercüme ederken, gerek
9897. «hürriyet alınır, verilmez.» düsturunu ileri sürerek yeni rejimin kendi mücadelelerinin semeresi olduğunu
9898. iddia edenlere karşı yaptığı müdafaalarda söylediği şeylerdi. Bu, doğrudan doğruya
9899. sarayın tezi idi. Bir imza yüzünden ve hatta kuvvetle ortada dolaşan bir şayiaya nazaran kardeşi iyileşir
9900. iyileşmez saltanatı kendisine bırakmak şartıyla tahta çıkan Abdülhamid(120) en tehlikeli zamanda – oyunu
9901. idare eden tek adam iken - Midhat Paşa'yı Avrupa'ya sırf hürriyeti taba'sına kendisi vermiş
9902. görünmek için nefyetmişti. Midhat Efendi'nin cülustan itibaren sarayla dolayısıyla olsun münasebette
9903. bulunduğunu iddia etmek hiç de yersiz addedilmez. Bu intisabın o zaman mabeyin katibi
9904. bulunan Said Paşa vasıtasıyla olduğu zannedilebilir. Nitekim kitapta Said Paşa'nın doğrudan doğruya
9905. methi olan satırlar vardır. Gerek "Üss-i inkılab" gerekse "Zübdetü'l-hakayık" dikkatle
9906. okununca muharririn, 1297 de açılan Midhat Paşa muhakemesinin muhtelif safhalarına o kadar çirkin şekilde
9907. karışması hiç de yadırganmaz. Böylece her vesileyle siyaseti sevmediğini ilaneden, ve bu
9908. isteksizliğini kayınbiraderi Mehmed Cevdet'e hitaben yazdığı, Teodor Kasab'a cevap
9909. veren mektupta: ... demeğe kadar götüren Midhat Efendi mürettep bir muhakemenin kulis arkasında çalışan
9910. aletleri arasına girmeğe bile razı olur(121). (120)Bu şayia için bk. İ. H. Uzunçarşılı,
9911. *Midhat ve Rüşdü Paşaların muhakemesi*, s. 51 de Ferik Hilmi Paşa'nın saraya gönderdiği telgraf,
9912. *Şeyhülislam Hayrulİlah Efendi'nin akibetinin bu şayia yüzünden o kadar feci olduğu söylenir. Bununla*
9913. *beraber İslam, hiç olmazsa Osmanlı örfünde bu cinsten şarta bağlı saltanat vaki değildir. Abdülhamid'in*
9914. *ricale verdiği, bu jurnalda bahsedilen, taahhüt senedi de ele geçmemiştir. Buna rağmen*
9915. *Midhat Paşa muhakemesinin telaşı şayilaya halt verdirdiği gibi Avrupa'da da bir zümre tarafınmdan*
9916. *Sultan Murad daima mahpus hükümdar ve halife telakki edilmiştir.(121)Mehmed Cevdet'e hitaben yazılan bu*
9917. *mektup "İttihad" gazetesinin 12 Şevval 1203 tarihli nüshasında çıkmıştır (nr. 80). İlk mizah sahibimizin*
9918. *Abdülhamid zamanındaki hapsinin zahiri sebebi Molliere'in hasisine «Pinti Hamid»*
9919. *adını vermekteki ısrarı olsa bile asıl sebebi ilk meşrutiyet ilanı sıralarında, giriştiği bu fikir*
9920. *mücadelesi olduğu tahmin edilebilir. Midhat, Efendi'nin, Midhat Paşa'nın tevkifi üzerine yazdığı*
9921. *makaleyi İsmail Hakkı Uzunçarşılı "Üss-i inkılab", Midhat Paşa'nın nefyi meselesine hemen hemen hiç*
9922. *temas etmez. İnkılapçılar arasında adını zikretmeğe razı olduğu Namık Kemal'i de Kanun-ı Esasi*
9923. *müzakerelerinde, "hukuk-ı şahaneyi" padişahıtan, fazla müdafa eder gösterir. Buna mukabil*
9924. *111 inci maddenin adı dahi geçmez. Tecrübesiz müverrih kendisine, verilen programa hakikaten sadıktır.*
9925. *Namık Kemal kitabın neşri üzerine Midhat Efendi'ye her vesile ile müsveddelerini*
9926. *çoğaltıp arkadaşlarına gönderdiği iki mektup yazmıştı. Midhat Efendi'nin matbuat*
9927. *vatandaşlığı haysiyetini kökünden sarsan bu mektup ancak Meşrutiyet'ten sonra*
9928. *neşr edilebilmiştir (122). Bununla beraber "Üss-i inkılab" Ahmed Midhat Efendi'nin müteakip senelerde sarayla olan*
9929. *münasebetini zedeliyecek şekilde hürriyet ve meşrutiyet meseleleri üzerinde ısrar*
9930. *ediyordu. "Üss-i inkılab"tan ve bilhassa Midhat Paşa muhakemesinden sonra Midhat Efendi'nin*
9931. *hayatı gittikçe artan refahının hikayesi ile daha evvel getirdiklerine hemen hiçbir şey ilâve etmeyen*
9932. *eserlerinin daima kabaran listesinden ibarettir. Fikri hayatı da hemen hemen Bağdat ve*
9933. *İstanbul'daki senelerde ayarlanmış gibidir. 1878'de Takvim-i Vakayi müdürü olur. O senenin 27 Haziranında*
9934. *"Tercüman-ı Hakikat"ı çıkarmağa başlar. Gazete, saraydan her ay nakdi yardım görüyordu. Bu yılın vak'aları*
9935. *arasında, Kemal Paşazade Said Bey ile Babıali caddesindeki meşhur kavgası vardır. 1879 da ayrıca*
9936. *Matbaa-i Amire'ye de müdür olur. Bu ve onu takip, eden seneler Ahmed Midhat için tam bir refah*
9937. *devresidir. 1880 de Akbaba'da Balcıoğlu çiftliğini satın alır, 1884' te Melek Hanım'la evlenir. Sırmakeş suyunun*
9938. *bulunduğu Serdaroğlu çiftliğini alır, kızının Muallim Naci ile düğününü yapar,*
9939. *Meclis-i Umur-ı Sıhhiye azası ve başkatibi olur, Beykoz'daki, yalıyı satın alır. 1889'da,*
9940. *Stockholm Müsteşrikler Kongresine Türkiye Murahhası olarak, iştirak eder ve Avrupa'da üç buçuk*
9941. *ay süren bir seyahat yapar. 1895'te Meclis-i Umur-ı Sıhhiye reisidir. Bu sırada gazetelere ara sıra yazı yazar.*
9942. *1908 *Mithat ve Rüşdü Paşa'lar muhakemesi» adlı eserinde neşr etmiştir. [Tarih Kurumu Yayınları,**

9943. s. 44 v.d.] «Tercüman-ı Ahvâl» gazetesinde Midhat Efendi, Paşa'nın tevkifinden evvel de eski velinimetini aleyhinde onu
9944. halkın gözünden düşürecek havadisler ve fıkralar yazıyordu. Bunların arasında en dikkate
9945. değerlerinden biri şüphesiz Midhat Paşa'nın ilk ifadesinde geçen İzmir'de Yunanlılar'ın askeri
9946. yardımıyla isyan çıkarmak hususundaki korkunç isnattır. [a. e. s. 56]. (122)Neşir yeri ve tarihi belli olmayan bu
9947. mektupların bir nüshası İstanbul Belediye Kütüphanesinde, eski harfler bölümünde 0/1154 numaradadır
9948. inkilabında tekrar "Tercüman-ı hakikat"ın başına geçer. Fakat eski prestiji kalmamıştır. Daha
9949. 1880 senelerinden beri matbuat alemi onu yadırgıyordu. 1908'den itibaren ise hemen hemen sadece bir
9950. hatıra olmuştu. 1909'da "Tasvir-i efkar"a yazı yazmasını teklif eden Ebüzziya'ya yazdığı,
9951. Mustafa Nihat Özön'ün de kitabına aldığı mektup kendisinin de bunun farkında olduğunu
9952. gösterir. Bu yıllarda Darülfunun'da Umumi Tarih, Dinler tarihi, Medresetü'l vaizin'de yine Dinler tarihi
9953. okutuyordu. Bir takım hayır cemiyetleri ile meşguldü. Ölümü 30 kanun-ı evvel 1913'dedir. O gece çok sevdiği
9954. Darüşşafaka'da idi(123). **II ESER VE İNSAN** Ahmed Midhat Efendi'nin eseri 1870 senelerinin okuyucu kitlesinin
9955. seviyesinden başlar. Bu biraz da kendi seviyesi, yani aşağı yukarı deniz sathının seviyesidir.
9956. Büyük özleyişlerle hareket eden Namık Kemal'de daima münevver kalabalığına hitap
9957. vardır. O, kalem arkadaşlarıyla, dostlarıyla konuşur. En yalnız bulunduğu anda bile bir takım
9958. idealler ve huzursuzluklar, aşılıyacağı bir okur yazar kalabalığı karşındaymış gibi davranır.
9959. Mithat Efendi ise bir zamanlar attar çıraklığı yaptığı Mısırcırsısı esnafının içinde, onlarla
9960. yarenlik edermiş gibi yazar. Bu zümre fikrini, "Letaif-i rivayet" müellifi bir sınıf
9961. imtiyazı gibi muhafaza edecek, en olgun ve (123)Bu eksik biyografiyi biraz tamamlamak için
9962. Murad V devrinde Midhat Efendi'nin «İttihad» gazetesinde milli davaları büyük bir asabiyetle
9963. tuttuğunu, ateşli bir hürriyet taraftan olduğunu yeni çıkanları kağıt paralar meselesinde ciddiyetle
9964. düşünen yazılar yazdığını ilâve edelim. Harbin devamı müddetince bütün
9965. gazete yazıları aynı sağlamlığı muhafaza eder. Yine bu devirde asıl inkılabı
9966. yapanlara, bilhassa Midhat Paşa ve Namık Kemal'e, karşı çok dosttur. Menfadan dönüşünden sonra
9967. Namık Kemal'in „Vatan“ piyesinin tekrar oynanması üzerine yazdığı makale bunu çok iyi gösterir.
9968. Namık Kemal hakkında yazdığı yazılardan biri de onun Kanun-ı Esasiye ve Meşrutiyete itiraz
9969. eden ve bu yüzden Midhat Paşa tarafından sarayın mukavemetine rağmen sürülenler
9970. dolayısıyla yazdığı ve „İttihad“da neşr ettiği „Meclis-i Umumi“ adlı makaleleri [Birinci, 12 Teşrin-i evvel 12Ş2, nr. 76]
9971. karşıyanıdır. Bu yazı aşağıya aldığımız çok hareketli satırlarla biter: şöhretli çağlarında bile
9972. loncanın seviyesini biraz geçen okuyucuyu eser kendiliğinden
9973. reddedecektir. Onun sanatı yoktur, daima halka yönelen iyi niyetleri vardır. Dil
9974. bu muharrirde sanki yazmaktan ziyade yarenlik içindir. Onda her şey, sokaktan, istikbalsiz hayattan
9975. içine girip yerleştiği ve zahmetlerini talihin koruyucu lutfu gibi kabul ettiği bu zümreyi
9976. verir. Onun disiplini ile onun faydası için, onun ruh hıfzı sıhhasını(124) düşünerek ve onu yetiştirmek
9977. arzusuyla yazar. Üslubu esnaf kahvelerinde dinlediğinden hiç şüphe etmediğimiz
9978. meddah hikayelerinin devamıdır. Hiç olmazsa, o meşhur ve yorucu "deyip de geçmiyelim" leri buradan
9979. gelir. Hayatının da az çok böyle bir meddah hikayesine benzediğini gördüler. Müellif bu
9980. üslubu şüphesiz çok genişletecektir. Fakat okuyucu ile olan konuşmasını hiçbir zaman bu karşı
9981. karşıyalıktan dışarı çıkarmıyacaktı. Onun hayatı attar kalfasının mektep hocası ve bölük çavuşuna doğru
9982. genişlemesidir. İlk kitabının adının "Hace-i evvel" olduğunu unutmayalım. Hatta zihniyet itibariyle
9983. de kendine bir ayna gibi seçtiği bu yol arkadaşından yani, ilk okuyucudan ayrılmaz. İhtiras ve
9984. temayülleri onun ihtiras ve temayülleridir. Babacan, elinden geldiği kadar namuslu, nefesine
9985. ait hürriyetlerden hiç feda etmemek şartıyla evcimen, hep aynı adamdır. Yazı hayatının ilk devresinde
9986. zamanki matbuatın hızı Midhat Efendi'yi bu çerçevenin dışına bir iki defa davet etti. Namık Kemal'le
9987. Ebüzziya'nın dostluğu ve şüphesiz devri sıtma gibi saran fikirler onu bir müddet için
9988. siyasi Kemal'in bu makaleleri o sıralarda Ebüzziya ile Teodor Kasap tarafından neşr edilen
9989. „İstiklal“ gazetesinde yayınlamasının sebebini bilmiyoruz. (124)Bu endişe Midhat Efendi'yi kendi
9990. tercüme ettiği eserlerin sansürüne bile götürür: ... ideallere götüreceği gibi oldu. Fakat Rodos menfası
9991. bu hevesi çabuk önledi. Hakikatte Ahmed Midhat Efendi'nin bütün eseri bir halk okuma odasıdır. Rodos'tan

9992. döner dönmez. “Menfa”yı yazarak Namık Kemal’le ve kendisine isnad edilen politik ideallerle
9993. aradaki köprüyü atar. Bu kitabı yazarken adeta bütün ideallere karşı vaziyetini tesbit
9994. etmişti. Ferdi hayatın ve huzurun adamı olacaktı. Beykoz’daki yalı Fikret’in Aşiyân’ından çok evveldir.
9995. Halbuki Fikret Aşiyân’ın bir nevi isteyerek seçilmiş menfa olmasını istiyordu.
9996. Bununla da kalmaz, Midhat Paşa muhakemesindeki o çirkin vaziyeti alır. ... diyenlere
9997. verdiği söylenen ... cevabının altında gizli bir sebep daha vardır. Hakikatte o bir zaman
9998. girmiş olduğu politikayı asıl sahiplerine bırakmak isteyen çarşıdır. İhanet kendi hayatının bir tesadüfüdür.
9999. Asıl olan zihniyetse huzurunu arayan esnaf zihniyetidir. Midhat Efendi kurduğu, işlemini ve
10000. devamını istediği matbaasıyla esnaftı. Bu iki istifa hakiki ahlak telakkisine varamamış, saadeti
10001. erişmekte arayan orta insanın zaaflarını gösterir. Muasır ve arkadaşı olanların hepsinde az çok
10002. aileyi yadırgamak, aileden kaçmak gibi hususiyetlere mukabil, onda evine kapanmak vardır. Bu
10003. aile bir işçi ailesidir. Sanki topraktan matbaaya yeni taşınmışlar gibi hepsi birden gazetenin, yeni basılmış
10004. kitabın etrafında toplanırlar. “Teavün ve Tenasur” makalesinde bu müşterek çalışma evini bütün
10005. cemiyete bile tavsiye eder(125). Kitap veya gazete bir harman kaldırılır gibi beraberce hazırlanır. (125)... *Bu*
10006. *ütopyayı Midhat Efendi makalesinde Anadolu Kavağı’nda tesis eder ve on sene, sonra da ... bir hale*
10007. *kadar getirir. Bu hakikatte daha Selim III’ün islahat programlarında tasavvur edilen şirkettir. («Dağarcık»,*
10008. *cüz II, s. 61) Aynı makalede emniyet ve refah kelimesinin, aç kalmak ve dinlenmek korkusunun tuttuğu yer dikkate*
10009. *değer bir vakiadır. Bütün Ahmed Midhat’ta hürriyet kelimesi daima „hukuk-ı şahsiye-i insaniye“*
10010. *karşıdır. Bu kendi işi ve gücüyle rahatça uğraşma arzusunun onda ne kadar*
10011. *esaslı olduğunu, nasıl bir iş adamı uysallığı ile tecelli ettiğini görmek isterseniz,*
10012. *Rakım Efendi’nin şu cümlesini hatırlayın: ... Dickens’in bazı kahramanlarına, Mister, Hep’in annesine yakışacak*
10013. *bu cevabın altında muharrirden ziyade matbaacı ve iş adamı vardır. Muharririmizin*
10014. *Namık Kemal’in cemiyet için her şeyi veya herkesi terketmeğe özendiği, bunu ilanla övündüğü bir*
10015. *devirde Midhat Efendi’nin itirafı, üzerinde durulacak şeydi. O, Namık Kemal’e, herkesin hüsn-i teveccühünü*
10016. *kazanmak için bozmuştu, Midhat Paşa’ya yine bunun için ihanet etti. Felatun Bey ve Rakım Efendi*
10017. *Hakikatte Midhat Efendi’yi muayyen bir ahlak anlayışı değil, içinden geldiği zümrenin, çarşı ihtiyacıtan*
10018. *ve istikrar arzusu ve nihayet onun seviyesi idare eder. Çarşı daima istikrarın peşindedir. Onun*
10019. *için her şeyden evvel kendi emniyeti vardır. Abdülhamid darb-i hükümetinin arkasında Tanzimat’tan*
10020. *beri birkaç defa cadde başlarında parası ve emniyeti yakılan bu çarşının bulunduğunu gözden hiç*
10021. *kaçırmamak lazımdır. Bununla beraber bir bakıma göre o çarşısı da bırakacaktır. Zaten bırakmıştı da.*
10022. *Burada ikinci bir zenbereğe geliriz. Çarşı Midhat Efendi için sığındığı yerd. Kısa*
10023. *duruşunda ondan yalnız bir takım itiyatlar ve sevk-i tabiye yakın kıvrımlar almıştı. Bunun dışında o*
10024. *yetişmek isteyen ve bunun için sınıf yahut zümre değiştiren adamdır. Yine Rakım Efendi bize bu hususta*
10025. *bir yığın kapı açar. Rakım Efendi hesaplı adamdır. Adı bile bu manaya gelir. Fakat kelimenin bir başka*
10026. *manası vardır. Aynı zamanda yazan adamdır. Bu hesap para üzerine kurulur. Küçük bütçe aile*
10027. *çerçevesi içinde saadet, alayışsız, oturaklı yaşayış, memnun, müreffeh ve hiçbir*
10028. *huzursuzluğa yer vermeyen bir hayat! Hiçbir felsefi ve içtimai*
10029. *huzursuzluğu bu kitapta göremezsiniz. Rakım Efendi’nin uykusuz hiçbir gecesi yoktur, ne*
10030. *de yanlış bir adımı. «İntibah»la onu şöyle bir karşılaştırma bize neler öğretmez. İki de yirmi yaşlarında*
10031. *olan bu delikanlı aralarında hesapla ihtirasın farkı vardır. Fakat Midhat Efendi bu romanda daha*
10032. *ileri gider. Gelecek zamanlara kendisini tanıttak ismi kahramanına verir. Filhakika*
10033. *Rakım Efendi’ye verdiği «işmakinesi» adıyla kendisine verilen “yazı makinesi” adı arasındaki fark pek*
10034. *azdır. Bu iş makinesi çalışmaktan yorulmaz. Çünkü çalışacağı işin üstünde fazla düşünmez.*
10035. *Midhat Paşa’nın nefyi ve o kadar kötü hadiselerin ortasında Abdülhamid’i hürriyetperver olarak*
10036. *efkar-ı umumiye takdim eden “üss-i inkılab”ı ancak her ısmarlanan işi aynı tarafsızlıkla yapan bir*
10037. *iş makinesi kabul edilebilirdi. Rakım Efendi’de muvaffak olmak için gerekeni yapmaya hazır akıllı*
10038. *insani zaferleri birbirini takip eder. Ders verdiği İngiliz kızları ona aşiktir. Beyoğlu’nda bir*
10039. *Frenk metresi vardır. Analığını - annesinin dadısı olan ihtiyar kalfa- üzmemek için şehirli*
10040. *kızla evlenmeyen bu genç adam eve aldığı cariye kendisine aşık eder. Onunla*

10041. evlendiği günlerde metresinden de bir çocuğu olur. Hülasa “opportuniste” ahlakının saadet ve ruhi
10042. muvazenesinin hakkı olan başarılar dört tarafından yağar. Buna karşı muvazenesiz ve sathı
10043. Felatun Bey babadan kalma, servetini kumarda ve sevdiği kadın uğrunda yemiştir. Üstelik de
10044. her an gülünçtür. Rakım Efendi kendisini talebesi olan kızlara sevdirmeye çalışırken o aynı
10045. ailenin aççisiyle muaşakaya kalkar. Ve Paul de Kock'dan gelen bir yığın kötü tesadüf ile mahcup olur. Fakat
10046. acaba hangisi hakikaten ahlaklıdır? Şüphesiz Rakım Efendi kitaba uydurulmuş ahlaklıdır. **Ev ve**
10047. **okuma saati** Fakat haksızlık etmiyelim. Gittikçe, küçük ve hasbı tarafı az bir yığın hesapta
10048. kapanmış görünmesine rağmen bu eser hayatta tahmin edilebileceğinden fazla iş görmüştür. O
10049. cemiyetimizde her şeyden evvel büyük kitlenin hiç tanımadığı bir mekanizmayı oynatır: Okuma, hiç
10050. okumayanın okuması, okumaya alışması(126). İlk matbaasını açmakla kurduğu Bab-ı Ali'yi halkın malı
10051. eden ödur. Namık Kemal ordudaki neferin “Kaniye Muhasarası”nı okumasını
10052. istiyordu. Bu, niyetlerinin asaleti kadar büyük bir hesap yanlış idi. Kaniye bir destandı. Ve
10053. destan plarak da yeni olmak gibi bir kabahati vardı. Halk, tabiatıyla kendi dilindeki “Battal Gazi”yi
10054. tercih edecekti. İlk roman okuyucumuz olan Ahmed Midhat Efendi böyle yapmadı. Kendi
10055. ihtirasını şehirli halka aşladı. Vazifeden, büyük ihtiraslardan değil orta insandaki o çok tabii kaçış
10056. hissinden işe başladı. Namık Kemal'de ve benzerlerinde mütalaa bir nevi mücadele idi. Onda dinlenme ve
10057. hülyadan gelen sıcaklıkta ısınma oldu. Birdenbire onun kitaplarıyla, çalışan insan hayatına dinlenme
10058. saati girdi. Okumaya ayrılan saat. İşte cemiyetimize getirdiği şey. Ve onunla küçük insanların hayatı
10059. değişti. Küçük ahşap evlerde lamba başındaki saatler başka bir mana ve hüviyet kazandılar. Bütün bir aile
10060. okuma bilenin etrafında toplandı ve okunanı münakaşaya başladı. Bu, (126), *Tercüman-ı Hakikat* “te neşr ettiği
10061. *seri makalelerden teşekkül eden „Müşahabat-i Leyliye“lerin ilk cüzünün adı „Okuma Zevki“dir*
10062. Küçük Ahmed'in ta çocukluktan beri duyduğu hasretti. Midhat Efendi biraz da “Gil Blas”daki doktora
10063. benzer. Nasıl o ilk vardığı gece karanlığına şaştığı şehir halkına hastalarına bakmayı,
10064. yani hasta olmayı, hastalığı kabul etmeyi öğrettiyse, Midhat Efendi de Türk cemiyetine
10065. roman okumayı öğretti. İtiraf etmeli ki yaptığı işe sonuna kadar sadık kaldı ve ömrünce
10066. bu saati doldurmağa çalıştı. Roman, gazete makalesi, hikaye halka indirilmiş bilgi eserleri ile daima bir
10067. nevi ailesi saydığı okuyucu kitlesini bir dev gibi besledi. Çeşitli eserlerinde birinden öbürüne
10068. geçerken hiçbir zahmet çekmiyordu. Yukarda onun cemiyette ilk öğretici olduğunu söylemiştik.
10069. Çocuğuyla uğraşmaktan hoşlanan ilk aile babası da odur. Bu iki vasıf sayesinde öğreticiden
10070. eğlendiriciye geçerken hiç iklim değişmiş olmuyordu. Eseri bir halk mektebi gibi başlar,
10071. bir halk ansiklopedisi gibi biter. Son romanı olan “Jön Türk”te Büyük Larousse'un tuttuğu yere
10072. bakın. Bu itibarla onun darülfünun hocalığı kadar tabii bir şey yoktu. Şu şartla ki onu
10073. ilmine değil kıdemine verilmiş bir mükafat telakki edelim. Yukarda
10074. Midhat Efendi'nin üslubunu meddah hikayesine çok yaklaştığını söyledik. Bu üslubu
10075. o, sanatı, daha iyisi, romancılıkta melekesi ilerledikçe biraz daha genişletir. - Çünkü hakikatte onun sanatı
10076. yoktur, melekesi vardır ve halk muharriri olarak belli başlı kusurlarından biri de budur - Kitap zeki
10077. meddah itiyadını okuyucuya unutturduğu gün Ahmed Midhat Efendi'nin romanları, okuyucusunu sıcaktır.
10078. Roman sanatı hangi seviyede olursa, olsun okuyucuyla kitabın baş başa kalmasını ister.
10079. Ahmed Midhat Efendi ise daima üçüncü bir şahıs gibi aradadır. Hatta daha fenası okuyucuyu romanın
10080. mutbağına kadar götürür, onu üst üste değişen tekliflerle hikayenin ilk şartı olan hakikaten
10081. olmuş vehminden mahrum eder. İlk hikayelerinde olduğu gibi “Çengi”de, “Henüz
10082. on yedi yaşında”da raslanan bu alış verişi, “Müşahadat”ta kendi roman tarzının alfabesi halini alır.
10083. Midhat Efendi bu romanı bildiğimiz gibi beğenmediği Zola mesleğine karşı müşahedeye
10084. dayanan yeni bir realimin nümunesi olsun diye yazmıştı. Daha başından itibaren aile babası
10085. ve ilk mektep hocası romancıyı bir tarafa atar. Roman istikrai bir ders misali hep beraberçe, bazan
10086. kahramanlarıyla istişare ederek tıpkı “Letai-i rivayat”ın ilk cüz'leri gibi bütün aile tarafından ve
10087. gözümüzün önünde hazırlanır. Bu usulü biraz derinleştirin, muharrire biraz seviye, fikirlerine biraz derinlik
10088. hayat karşısında hakiki bir görme kabiliyeti verin, bir nevi “Altı kişi muharririni arıyor”,
10089. elde edersiniz. Fakat Midhat Efendi ne yeninin, ne realizmin, ne-de romanın peşindedir. O

10090. sadece okuyacak şey hazırlayan adamdır. **Ev ve romancı** Rakım Efendi'nin kendi kurduğu eve
10091. bağlılığı bütün ömrü boyunca sürecek, ondan azami refahı isteyecektir. Fakat
10092. bununla da kalmıyacak okuyucularına onu daima bir örnek gibi sunacaktır. Beykoz'daki yalı, Akbaba'daki
10093. çiftlik, yaz mevsimini geçirdiği çadır, sandal safaları, çocuklarıyla meşgul olduğu saatler, 1310 seneleri
10094. okuyucusunun karşısında daima bir ideal gibi parlayacaktır. Burada çocuk sevgisinin de payını
10095. ayırmalıdır. Midhat Efendi sade kendi çocuklarıyla değil semt çocuklarıyla da sonuna kadar meşgul oldu.
10096. Yalısında onlara okuma öğretti, musiki dersi verdi. "İki Melek"te çocuğuyla meşgul olarak
10097. dinlenen aile babası onun bu tarafını en iyi anlatan yazılarındandır. Cevdet Paşa'nın kızı için
10098. yazdığı kitapta çocuğuyla meşgul olmak saadetini sahip oldukları için fakirleri hakiki
10099. zengin addeder. Bunu sadece erişme yıllarının bir hususiliği sanmamalıdır.
10100. Rodos'taki menfasında fakir delikanlının herkesten uzak, apaçık gözle gördüğü rüya da budur. Daha
10101. sonraki eserlerde bir yığın muvaffakiyet, müreffeh hayat, arzusun kuvvetini az çok zayıflatarak olduğu
10102. gibinin getirdikleri olması istenileni bozacak, tatmin edilmiş olmaktan gelen babacanlık, bir nevi
10103. hazım gevşekliği Rakım Efendi'de istenilen ve tahayyül edilen şeylere doğru uçuşunu
10104. durduracaktır. Filhakika Rakım Efendi'de ev her lahza bir hülya objesi gibi kütüphanesi, sofrası, ecnebi
10105. dostlarla yapılan piknik gezintileri, sandal safalarıyla karşımıza çıkar. Yeni teşekkür etmeğe başlayan
10106. burjuvazinin bütün hayat programı ve rahat çalışma arzusu oradadır. Ve doğrusu istenilirse
10107. "Mai ve siyah"taki Ahmet Cemil'in evi, hatta "Aşk-ı memnu"ndaki, Adnan Bey yalısı oradan başlarlar. Sürgünden
10108. ve sefaletten refahlı eve doğru bu içten akışı Ahmed Midhat Efendi "Üss-i inkılab"ın korkunç yalanlarıyla,
10109. "Tercüman-ı Hakikat"te Midhat Paşa muhakemesi için yazdığı makaleler ve havadislerle ödeyecektir.
10110. Filhakika bu ilk edebiyatçı evi en pahalı ev olacaktır. Fakat böyle olması Ahmed Midhat Efendi'nin hayat
10111. iştihasını bozmadı. Namık Kemal'de sofrası, sükutun ilk kademesi hatta sembolüdür. Ali Bey'in hazin
10112. macerası Mehpeyker'in evindeki sofradan başlar. Halbuki bu işret sofrası ne kadar mücerrettir.
10113. Teferruatına dair hiçbir malumatımız yoktur. Sadece Mehpeyker'in süzgül bakışlarını ve içki kadehini
10114. uzatışını hatırlarız. Midhat Efendi'de ise sofrası çok -defa birinci saftadır. O «Obur» hikayesinin Vakıa
10115. "Gil Blas"tan beri yemek, romanın mühim unsurlarından olmuştu, Midhat Efendi'nin peşinde koştuğu macera
10116. romam onu daima vakanın heyecanlı safhalarıyla karşılaşan bir hüküm ve saadet anı olarak
10117. kullanıyordu. Fakat aym örnekleri Namık Kemal de okumuştur. Bir ahlak namına konuşan Namık Kemal
10118. bütün dünya nimetleri gibi onda da bir tuzak görür ve kayıtsız kalır. Midhat Efendi ise biraz da sofranın
10119. başında kendini bulur. O hiç olmazsa iştahlı görünen adamdır. Yemek, yemeğin hazırlanışı çiy
10120. malzemeye varıncaya kadar onun için mühim şeylerdir. Ve bu iştah bir dev iştahıdır. Orada kantite
10121. daima kaliteyi yener. Okuması, yazması, bol konuşması hep bu nisbet ölçüsüzlüğü
10122. içindedir. Fikret, onun için: ... derken biraz da bunu, bu konsomasyon nisbetsizliğini
10123. anlatır. Dev, hazmı düşünmeden yer. Midhat Efendi de aynı şekilde okur, yazar. Bir su
10124. terarisi gibi şimdi sömürdüğünü biraz sonra okuyucularına dağıtır. Burada hakiki manasında hiçbir temsil
10125. yoktur. Sadet tercümelere kadar sathi bir değiştirme vardır. **Roman okuyucusu ve roman** Onun
10126. içindir ki Ahmed Midhat Efendi'de hiç bir ciddi tesir, türlü örneklerine karşı şuurulu bir özenme, hatta onları
10127. sınıflandırma ve seçme aramamalıdır. Bu devkari konsomasyon cihazı için Cervantes, Octave Feuillet
10128. ile Victor Hugo, Xavier ve Montepin ve Eugene Sue ile aynı saftadır. Hatta Emile Zola, Paul de Kock'a feda
10129. edilebilir. Haubert ise büsbütün küçümsenir. Bu cinsten bir değer cetveline dayanan roman elbette sadece
10130. söz gelişleriyle devam eden uzun bir yarenlik olacaktır. Vak'a birbiri peşinden gelen
10131. anekdotların, faydalı bilgilerin arasından güçlkle kendine yol açar. Bu yan uyku
10132. halindeki konuşmada anekdot bile serbest değildir. Midhat Efendi veya kahramanlarından biri onu dinler
10133. dinlemez behemehal bir naziresini yapacaklardır. "Dolaptan temaşa"yı açar açmaz bizi helva
10134. sohbetinin tarifı, ona dair Edirne'de geçmiş bir vak'anın hikayesi ve bu münasebetle eski şer'i mahkeme
10135. kayıtlarının ehemmiyeti hakkında bir istitrat karşılar. Bunlar biter bitmez Balat'taki içki
10136. faslının mukaddimesi başlar. Onu Yahudilerin zevk ve itiyatları, servet ve yaşama şekillerinin
10137. değişmesi hakkındaki faydalı bilgiler takip eder. Hemen arkasından Yahudi kayıkçının
10138. anlattığı üçüncü kadehten sonra, fıkrası ve derhal dinleyicilerden birinin ona yaptığı uzun ve manasız

10139. nazire gelir. Ancak bütün bunlardan sonra Balat'taki meyhanede meze tedariki ve eski cemiyetteki
10140. münasebetsiz şakanın hikayesi ile mevzua gireriz. Böylece okuyucu otuz sahife, vak'anın
10141. eşliğinde heyecansız ve alakasız bekler. Vak'a ise alelade birhalk hikayesinin genişletilmiş
10142. şeklidir. Fakat bütün bu fıkralar, "tarif"ler, yarenlikler Ahmed Midhat Efendi hikayesinin tutunma
10143. sırrını bize verir. Filhakika böylece önümüze açılan boşluk yukarda bahsettiğimiz okuyucu seviyesidir. O,
10144. bu kadar biçare şekilde canı sıkılan insanlara, daha doğrusu her ağzını açışta meselelerini
10145. yutmağa alışmış bu can sıkıntısının kendisine hitap ediyordu. Çünkü esnaf kahvesinde
10146. konuşma can alıcı hiçbir noktaya basmayacaktır. İztırap, sefalet. İnsan talibinin acı tarafları
10147. «saye-i şahaned» çoktan halledilmiştir. Metafizik endişeleri, her türlü huzursuzluğu ise
10148. dini akideler karşılar. Bizzat kendisi ... demiyor muydu? Bunun dışında hasbelbeşer işlenen bazı suçlar ve
10149. talihsizlikler vardır ki onları da Ahmed Midhat Efendi'nin iyi niyeti kötülerini tecziye ederek,
10150. iyilere mükafat, orta hallilerine hüsnühal kağıdı dağıtarak halledecektir.
10151. İşte Abdülhamid devrinin asıl beğendiği, mahzursuz gördüğü, hatta beslediği
10152. edebiyat (127). **III İLK ROMANCI** Bununla beraber Midhat Efendi hikaye ve romanda icat yahut adaptasyon
10153. yolu ile birkaç esaslı kapı açmağa muvaffak olmuştur. Getirdiği şeylerin çoğunu başkalarının
10154. derinleştirmesi ve tam şekilde hayatımıza mal etmesi bizi bu gayrete hak ettiği yeri
10155. vermekten men etmemelidir. Okuduğu romanı, gazete fikrasını, dinlemiş olduğu şehirli masalını
10156. hemen ertesi günü eğer doğrudan doğruya geniş ve serbest bir şekilde tercüme etmezse yerli bir
10157. hikayeye çeviren bu, behemehal hayatını edebiyattan kazanmağa azm etmiş muharrir, çalışma tarzının
10158. zaafı ne olursa olsun yeni nev'in temelini atar. (127)*Burada biz Midhat Efendi'nin tam bir*
10159. *bibliyografyasını vermeyeceğiz. Metne aldığımız tarihler M. N. Özön'ün „Türkçede Roman*
10160. *“ isimli eserine koyduğu bibliyografyadan alınmıştır. Öbür eserlerinin bibliyografyasının ve gazete*
10161. *makalelerinin çok geniş bir etüde muhtaç olduğunu söyleyelim.* Fakat buna geçmeden evvel
10162. bu eserin evvela "Kıssadan hisse" şeklinde fıkralarla başladığını sonra bu kıssaların hikaye
10163. olduğunu ve oradan da romana doğru genişlediğini söyleyelim. Onun romanını tetkikin en iyi
10164. şekli getirdiği şeyleri teker teker saymaktır. Daha «Esaret»te ("Letaif-i rivayat"ın ikinci cüz'ü, 1870) evvela
10165. hürriyet sonra da acıma ve nefisle mücadele - eski harem ve cariye telakkisine karşı - ve nihayet tesahup
10166. hakkının münakaşasıyla karşılaşırız. Bu hikayede Fatin ile Fitnat'ın birbiriyle sonunda kardeş çıkmaları
10167. üzerinde fazla durmalıyım. Kardeşin kardeşi sevmiş olması eski trajediye veya destana layık hakiki bir
10168. fatalite unsurudur. Fakat XIX. asrın büyük halk romanları bu cins temleri çok kullanıyordu. Bu trajik
10169. karşılaşmanın Midhat Efendi'ye nereden geldiğini bugün tahmin güçtür. Belki de olmuş bir vak'adır.
10170. Muharririn acemi liği, birkaç sene aynı evde barınan ve birbirlerini senelere seven iki
10171. insanın bu sırrı en son ve artık dönülmeyecek noktada yine birbirlerinden öğrenmelerindedir. Çerkesler
10172. arasında aile ve kabile meselelerinin ne kadar ehemmiyetli olduğunu hepimiz biliriz. Kaldı ki kapı
10173. yoldaşlarının hele ilk karşılaşma zamanında birbirlerine ilk anlatacakları şey kendi şahsi maceraları ve
10174. hatıralarıydı. Midhat Efendi'nin bu sırrı kahramanlarına başka bir insan vasıtasıyla öğretmemiş olması
10175. vak'a icadındaki aczinden gelir. Filhakika o yaşanan hayattan gelen şeyleri bile
10176. olması mümkün şekilde göstermeği çok geç öğrenecektir. Hikayenin en mühim tarafı şüphesiz
10177. kahramanın genç cariyeye duyduğu aşkı yenmesidir. Onun odasında geçirdiği tereddüt anı, çok
10178. acemi bir dille verilen karşısındakinin hislerine hürmet endişesi edebiyatımızda - yani adeta resmi
10179. şekilde - yeni bir insanın başlangıcıdır. Fitnat'ın evde bir odası vardır. Binaenaleyh ferdi
10180. hayatı vardır. Bu da bir başlangıçtır. Nihayet bu çok acemi hikaye ile edebiyatımıza çocuk ve çocuk
10181. terbiyesi girer. Erkek kahramanın evlenmekteki tereddüdü ve odalıkla yaşaması da
10182. evlenme müessesesinin o zamanki şekillerine karşı başlayan isyandır. Fitnat'ın bir kütüphanesi bile
10183. vardır. «Afife Anjelik, Jönevie, Leyla ile Mecnun...» Hakikatte Fitnat yeni başlayan edebiyatla hissi hayata
10184. açılmıştır. O roman okuyucusudur. Böylece bu küçük hikaye ile bir yığın şey birden edebiyatımıza girmiş
10185. olur. "Teelhül"ün (1870) mevzuu evlenmede aşk meselesi ve eski örfün genç kız hayatına tasarrufla
10186. gösterdiği şiddettir. Mazlum Bey sevdiği kıza sırf kendisini sevdiği için çıkan dedikodu yüzünden
10187. evlenemez. Bu iradesizlik hikayesi - devir ana-baba hakkının devridir ve bu hikaye de bu

10188. otoriteye karşı ilk itirazdır - evvela Hayfa Hanım'ın - bu ilk hikayelerde isimler çok defa manalı olacaktır
10189. – sonra da Mazlum Bey'in intiharıyla, biter. Mazlum Bey sonradan gerek Beşir Fuad'ın hiç olmazsa aynı
10190. şekilde öleceklerini düşünmeden, tam bir Romalı gibi sevmediği karısı ve kardeşliği olan
10191. cariyenin arasında hamamda bilek damarlarını ustura ile keserek intihar eder.
10192. Midhat Efendi'nin ilk hikayelerinde - (Fatin'le Fitnat), damar kesme, zehir – intiharın çeşidi vardır.
10193. İsterseniz bunu ferdiyetin bir nevi ikrarı, hiç olmazsa kadere karşı şeklini bulmamış bir isyan
10194. telakki edebiliriz. Bütün acemiliğine rağmen kendi hayatına, şahıs, böylece menfi bir şekilde
10195. olsa bile tasarruf ediyordu. Fakat bu isyan ve tasarruf şeklinin seçilmesinde his
10196. ve ihtirasları ancak bir fiil halinde gösterebilmenin acemiliğin payını da unutmamalıdır. Bu
10197. şekilde ölümler çok defa acemi hikayeciye işin içinden kolayca sıyrılmaya imkanını da veriyordu.
10198. Mazlum'un ölümü kötü tanzim edilmiş bir tiyatro sahnesine benzer. Fakat “Teahhül”ün dikkat edilecek bir
10199. tarafı daha vardır. O da hikayeyi anlatan Sabire Hanım'ın eserin ağırlık merkezi olmasıdır. Bu suretle
10200. eser bir kadının hissi hayatı etrafında toplanır. “Felsefe-i zenan”da (1870) Midhat Efendi bunu biraz daha ileriye
10201. götürür. Hikayeci nev'in biraz da kadın psikolojisi etrafında teşekkül ettiğini anlamıştır. O halde bu
10202. kitleyi kendine bağlayacak, onun için meseleler icat edecek hülasa onu uyandıracaktır.
10203. Romancımız için ilk dikkate değer şahadetin bir kadından hatta bir romancı kadından geldiğini
10204. unutmamalıyım (128). Kadın psikolojisi zaruri olarak erkekle, erkek hodbinliği ile karşılaşır.
10205. “Felsefe-i zenan” bu yüzden ta öbür uca, erkek korkusuna erkek düşmanlığına
10206. gidecektir. Bu hikaye “Menfa”dan çok evvel Bağdat seyahatindeki deniz
10207. yolculuğunun bir kadın kahramanın ağzından - hatıralarını verir. Hikayenin
10208. mühim kısmının mektup şeklinde olması kadına mahsus hususi bir itiraf dili
10209. aradığını gösterir. Fakat “Felsefe-i zenan”ın daha mühim bir tarafı vardır. Buradaki genç kız
10210. hayatta çalışan bir kızdır Hülasa “Çalıkluşu”ndaki Feride'den evvel biz Zekiye Hanımı görürüz
10211. “Mihnet-i keşan” (1871), dervri için hakiki bir kanat darbesidir. Burada artık merhamet karşımıza çıkar. Bu
10212. hikayenin kahramanı Dakik Bey okumuş yazmış bir adamdır. Hakkaklık yaparak geçinir. İşinde para
10213. hesaplarında olduğu kadar titizdir. Dakik Bey, insan işlerine dışardan bakmayı seven, eğlencesine düşkün
10214. bir merdümgerizdir. Bir tesadüf bu hodbinliği yıkar ve kalbi merhamete,
10215. insanlığa açılır. Onun umumi bir evde fuhşa sürüklenmek üzere iken görüp evlendiği genç
10216. kız şüphesiz XIX. asrın ilk yarısındaki romanesk edebiyatın bir aksidir. Belki de
10217. (128)Fatma Aliye Hanım için yazdığı kitapta parçalarını aldığı mektup. zannedildiği gibi Hugo'nun
10218. Fantine'inden gelir. Unutmamalıyım ki Midhat Efendi'nin hayatında daha sonra böyle bir vak'a olacaktır.
10219. Dakik Bey'in sefaletten kurtardığı kız hem ilk bakışta aşık olacak kadar güzeldir, hem de henüz
10220. kirlenmemiştir. Fakat çok ihtiyatlı olması bu merhamet jestinin kıymetini bizim için düşürmez. Doğrusu
10221. da bu ki, biz, Dakik Bey'in göz yaşlarıyla kaideci ahlaktan hakiki insan ahlakına doğruluruz. İçtimai sefalet
10222. ve insan talihi bu beceriksiz bidayetle edebiyatımıza girer. Muharririn adından da anlaşılmasını istediği
10223. üzere Dakik Bey inceleyen adamdı. Midhat Efendi'nin tekrarlıya tekrarlıya etrafına kabul ettirdiği içtimai
10224. filozof rolü onunla başlar. Birkaç sene sonra Rodos'ta yeni aldığı masa başında ve bir türlü kendisini
10225. beğendiremediği çok aristokrat Ebüzziya'nın karşısında hayatının muhasebesini yaptığı zaman bu isim
10226. değişecek Rakım Efendi olacaktır. Fakat bu merhamet ve insanlık duygularından hiçbir zaman
10227. ayrılmayacaktır. İyi musiki bilen, boş zamanlarında şiir yazan ve edebiyatı seven Dakik Bey,
10228. Midhat Efendi'ye yeni edebiyat hakkındaki fikirlerini söylemek fırsatını verir. Hatta ... diyerek
10229. şiirin tarifini de yapar. Tuna vilayetinde Leskofçalı'nın baş müsevvit olduğu kalemde şiire başladıktan
10230. sonra nesir uğruna bırakan Midhat Efendi ömrünün sonuna kadar şiirin bu tarifine
10231. sadık kalacak, bir nev'i tilmizi sayabileceğimiz Beşir Fuad ise onu doğrudan doğruya inkar
10232. edecektir. Bu şiir anlayışı evvela yeni lisanla yazdığı manzumeler yüzünden Naci ile
10233. dostluğuna sonra da şair kendisini tamarnıyla eskiye verince aralarındaki
10234. mabalağa rağmen “Tercüman-ı Hakikat”i onun takımına kapatmasına sebep olacaktır. «Firkat»
10235. (1871) baş taraflarında, Dakik Bey'in daha genişlemiş bir devamına benzer. Filhakika Midhat Efendi bu hikayeye
10236. hemen hemen «Dağarcık»ta çıkan “Teavün ve Tenasur”, “Fakr-ü Gana” makalelerindeki fikirlerinin tesiri altında

10237. başlar. Vakıa Memduh'un babası birinci makalede muharririn tavsiye ettiği gibi kendi hayat
10238. seviyesinde olanlarla birleşerek bir şirket kurmaz - muharririmiz hikayelerine gerek fikirlerini
10239. gerek kendi hayatım istediği şekilde hiçbir zaman koyamayacaktır - fakat onlardan biri yani "namuslu
10240. fakir"dir. İşinden başka hiçbir sermayesi ve ekonomisi yoktur. O, fakir ve cahildir. Fakat fakirliği
10241. hakiki servet, cehaleti ise tam irfandır. Midhat Efendi, "Dağarcık"ta sade ilk kooperatifi tavsiye etmemiştir.
10242. Mecmuanın daha ilk nüshalarında Voltaire'in hayatını da yazmıştı. Memduh'un babasının inandığı,
10243. kainattaki güzel ahengin ve güzelliklerin yaratıcısı eğer «Dictionnaire Philosophique»den
10244. gelmemişse muhakkak Şinasi'nin "Münacat"ından gelir. Bütün bunlar fikirlerinin bu ilk devirde ne kadar
10245. kuvvetle tazyiki altında olduğunu gösterir. Fakat hikayecimiz henüz çok acemidir. Realite içinde,
10246. fikirleri içinde olduğu gibi rahat kımıldanamaz, onun için iç portresi o kadar kuvvetle çizilen bu
10247. adamın biz işinin ne olduğunu bile bilemeyiz. O, Memduh'un, Ata Bey'in evine geçer geçmez yine
10248. aynı acemilik yüzünden unutaacağı çocukluğunun üzerine düşeceği bir nevi mücerret
10249. zemine benzer. Memduh yedi yaşında babasını, sekiz yaşında da annesini kaybeder. Burada
10250. çocuk talihi üzerine ilk defa eğilen romancının bulduğu çok güzel ve belki de bütün
10251. Ahmed Midhat Efendi'de tek hakiki romancı sahnesi vardır. İssız eve girdikten sonra tekrar
10252. sokağa fırlayan çocuk annesinin tabutu arkasından koşmağa başlar ve nereye gittiğini soran
10253. komşusu Ata Bey'e şu cevabı verir: ... Bu sözü Memduh'a Ata Bey'i karşısına çıkartan Allah
10254. söylemişti. Ata Bey, Memduh'u evlatlık edinir. Bu tesadüfün kolaylığıyla Midhat Efendi,
10255. Memduh'un öksüz çocuk tecrübesini birdenbire kaybeder ve onun yerini şaşırtıcı bir
10256. zekanın kendi kendini yetiştirmesi alır. Görülüyor ki hikayenin buraya kadar olan kısmı
10257. her iki şekilde de Midhat Efendi'nin kendi hayatıyla alakalıdır. Hiç olmazsa Memduh'un
10258. babası, onun, hakkında pek az şey bildiğimiz babasına az çok benzer. Fakat kahramanını kendisi
10259. gibi çıraklığa vermeğe razı olamaz. Öbür yandan Memduh'un hayatında tıpkı kendisinde
10260. olduğu gibi tesadüfler kurtarıcı rollerini oynarlar. Memduh Kafkasya seyahatine bu
10261. çocukluğu geçirmeden de başlayabilirdi. Fakat onun gençliğinde dikkat
10262. edilecek daha mühim şeyler vardır. Girdiği Babıali Mazbata Kalemi'nde etrafın kendisine karşı olan
10263. sevgisine rağmen duyduğu huzursuzluk, o boşlukta sallanış edebiyatımızda görülen ilk gençlik buhranı, ilk
10264. tatminsizliktir. Bu buhran Memduh'u evvela "Ceride-i Havadis"e götürür. Churchill'le arkadaş olur gazeteye
10265. yazı yazar. Sonra da şehir hayatından bıkar. Çerkezistan'a gidecektir. Hatta bunun için
10266. Çerkezce bile öğrenir. Midhat Efendi 'nin kahramanını bu Kafkasya seyahatine romantik edebiyatın ve
10267. macera romanlarının tesiri ile çıkarttığını farz edelim (Hamid'in "Validem" şiiri, daha evvel
10268. "Sahra" ve "Belde"si bu hikayeye de bağlanır). Memduh, Çerkezler arasında karışık bir aşk macerası geçirir.
10269. Evlat olduğu ailenin yine evlatlık olan kızını sever, evin. genç cariyesi kendisine aşık olur. Bütün
10270. de yabancı, almadığımız bütün bir hususi örf ve adetin beslediği kız kaçırılmaları ve
10271. yaralanmaları da dahil maceradan sonra İstanbul'a meyus ve biçare döner. Bu sefer Ata Bey öldüğü ve
10272. karısı da başka biriyle evlendiği için - bu kadının varlığını ancak bu şekilde hatırlarız - okuma
10273. meraklısı bir paşanın hizmetine girer. Adeta evin evladı olur. Tanıdıklar kendisini evlendirmeye
10274. kalkarlar. Vapurda beraber getirildiği halde etrafındaki esircilerin dikkati yüzünden görüp tanıyamadığı
10275. eski sevgilisi ile farkında olmadan evlenir. Fakat genç kız kabile örfüne bağlıdır. Memduh bir kere
10276. kardeşliği olmuştur. Gerek onlar için gerek kızı çeyiz halayı olarak verilen,
10277. kendisine aşık cariye için ölümden başka çıkar yol yoktur. Bu hikayede dikkat edilecek nokta,
10278. otobiyografi ile başlayıp lalettayın bir macerada bitmesidir. Realiteden bu ilk kaçış, Midhat Efendi için
10279. hemen hemen "fatale" olmuştur. Filhakika ondan sonra yaşanmış hayata ne kadar bağlı başlarsa başlasın
10280. onun hikayesi daima bir kaçış olacaktır. Burada örneklerin tesiri olduğu kadar biraz sonra başlayacak
10281. Abdülhamid istibdadının da tesiri vardır. Midhat Efendi'nin daha sonra "Kırk Anbar"da,
10282. "Fırkat"ın hazırlığı olan Çerkezlerin kabile hayatına ve siyasi teşkilatına dair bir etüdü
10283. çıkacaktır. Bu etüd olmasaydı. "Fırkat"ın ümitsiz bir aşk hikayesi olmak üzere tasavvur edildiğini ve insan
10284. tecrübesinin yokluğundan muharririn maceraya kaçtığını zannederdik.
10285. Şu itiraflı kendi ağzından dinliyelim: ... Görülüyor ki Midhad Efendi'nin

10286. iyimserliği hiç ödünç alınmış bir davranış değildir. “Arnavutlar Solyotlar” (1887). “Gürcü kızı veya
10287. İntikam” (1888) ve “Çingene”(1886) romanlarında bu hususi örf ve adet tasvirine Midhat Efendi tekrar dönecektir.
10288. Memduh'un çocukluğu ise muhtelif eserlerin başlangıç noktası olacak bazen de hikayelerini
10289. doğrudan doğruya mektep hayatından başlatacaktır. “Firkat”, Memduh'un birdenbire unuttuğu, binaenaleyh
10290. esere yabancı kalan çocukluğu ile Midhad Efendi'yi Bağdat'tan İstanbul'a getiren
10291. sabırsızlığa çok benzeyen bir huzursuzluk içinde Kafkasya seyahatine ve oradaki aşk
10292. macerasına atılışı ile mühim bir kayıptır. Midhat Efendi'nin romanında bu cinsten kayıplar daima
10293. görülecektir. Bunlardan biri de aslında Paul de Kock'dan gelen Felatun Bey'le Rakım Efendi'dir.
10294. Vakıa romancı bu hazır çerçeveleri birkaç defa ele aldığı halde bir türlü içlerini layıkıyla
10295. dolduramamıştır. Adeta mücerrette yahut zevahirde kalan bir ahlak telakkisine aldanışı bu iki kahramanın
10296. beraber bulunuşunu hemen hemen lüzumsuz kılar. Bununla beraber bu romanla edebiyatımıza yeni bir tem
10297. gelir. Türk romanına içtimai çizgilerinden birini veren bir mesele benzerini ilk defa ortaya atar.
10298. Halid Ziya yetişip de hakiki roman başlayınca bu basit akıllı-akılsız adam - hatta talihsiz talihi diyebiliriz
10299. - hikayesi edebiyatımızda bir zihniyet ve yeni ahlak meselesi şekline girecektir. Filhakika
10300. Ahmet Cemil ile Raci Efendi her şeyden evvel iki ayrı ahlakın adamıdır. Zaten bu romanın bütün
10301. hususiyetleri «Mai ve Siyah»da derinleşecek, cemiyetimizde insan talihine mal olacaktır. Şurası var ki
10302. Midhat Efendi, Paul de Kock'tan gelme komiğin peşinde idi. Halid Ziya ise neslini ifade
10303. eden eser istiyordu. Ahmed Cemil'in hayal sukütları, kardeşinin talihsiz evlenmesi
10304. Raci'nin mizaç ve itiyatları yüzünden ailesinin perişan olması realizmin o kadar dikkatle peşinde koştuğu
10305. trajediye varır. Hüseyin Rahmi aslına biraz daha sadık kalacaktır. Adını Ahmed Midhat'ın
10306. “Eyvah” piyesinden alan Meftun Bey, Edebiyat-i Cedide'nin ve hatta biraz da şiirin ve şairin parodisidir.
10307. Yani bir neslin temiz idealiyle alay eder. Bununla beraber kardeşi Raci ile o da aynı
10308. zihniyet ve ahlaklıdır. Bu roman hakkındaki dikkatlerimizi tamamlamak için devrin romanesk bir
10309. unsur olarak tiyatro ve hikayede o kadar üzerinde durduğu vereme, Midhat Efendi'nin
10310. iyimserliğinin getirdiği tedavi çaresinden de bahs edelim (“Finten”den evvel).
10311. Bu ilk devir edebiyatında hekimin ümitsizliğine rağmen veremden ilk kurtulan insan
10312. Zılgal'ın kızı Margerit'tir. “Felatun Bey ve Rakım Efendi”nin ehemmiyeti, iki 'nesilde tamamlanan bir temel
10313. başlangıç olmasıdır. Aynı şekilde “Esaret”i, “Sergüzeşt”e kadar götürebiliriz. Midhat Efendi'nin kıvamsız
10314. çalışmaları bir çok köprü başlarını yakalamaktan onu alıkoymamıştır. “Çengi”deki buluş daha büyüktür.
10315. Binaenaleyh kayıp daha esaslı olur. Thibaudet, romanı ... diye tarif eder. Bunun için de
10316. Don Quichette'u misal gösterir. Filhakika Cervantes'in kahramanı şövalyelik romanlarını okuyarak
10317. çıldırmıştı. Midhat Efendi “Çengi”de bunu kendiliğinden bulur; hikayesinin kahramanını
10318. bize “Don Quichotte İstanbul'da”- diye takdim eder. O da “Muhayyelat-ı Aziz Efendi”yi okuyarak aktı
10319. muvazenesini bozar Böylece romancılık sanatının kaynağına yani istersek hissi terbiye
10320. diyebileceğimiz başlangıca varmış olur. Fakat, kolay adaptasyon örneğine
10321. aynen bağlı kalma illeti “Çengi”yi alelade bir şaka yahut da fıkra haline indirir. Hakikatte Midhat Efendi'de bu
10322. cinsten bir başlangıç sona götürecek kabiliyetler yoktur. Onun içindir ki o zamana kadar hiç
10323. konuşmamış bir insanlığın doğması beklenen yerde cesareti ve imkanları nisbetinde
10324. örnekleriyle muvazi gitmeğe çalışan bir taklit vardır. Fakat hakikaten dünyamız ilk romancımızda
10325. konuşabilir miydi? Romanın veya herhangi bir sanatın da kendi şartlarına göre bir ekonomisi bulunması
10326. elbette lazımdı. O, ancak gelecek çalışmaların hayata mal edebileceği bazı temleri getirebilirdi. “Bir gerçek
10327. hikaye” Abdülaziz devrinin sonlarında bir Müslümana aşık olduğu için ihtida eden bir
10328. Buİğar kızı yüzünden çıkan o meşum Selanik vak'asının - ki hal'i hazırlayan büyük ecnebi müdahalelerinden
10329. birini doğurur - edebiyata geçmiş bir aksi addedilebilir. Yalnız, siyasi hadiselerde dikkatli olmasını
10330. öğrenen Midhat Efendi hikayesini sadece yerli ahali arasında geçer gösterir. Midhat Efendi anasırı
10331. Osmanlılık politikasını bu hikayede bilhassa destekler. Hikayeyi iki ayrı ağızdan anlatmak suretiyle bir
10332. yenilik göstermiştir. Bu hikayenin bir ehemmiyeti de şahsi hevesleri yüzünden iki sevgiliye o kadar fenalık
10333. yapan kahramanın karısının uşağıyla anlaşıp hile ile kocasından ayrılmasıdır. Midhat Efendi
10334. hikayesine bu suretle giren bu uşak tipinin hemen hemen aynı senelerin mahsulü olan “Bir Fitnekar”da

10335. birincisinde hakkın yerini bulması için oynadığı hilekar rolünün değiştiğini ve bütün bir ev halkının
10336. ölümüne sebep olan bir aşk entrikası sayesinde efendisini soyduğunu göreceğiz. Böylece hikayeden
10337. hikayeye Midhat Efendi'nin insan repertuarı zenginleşir. **Macera romanları** Midhat Efendi'nin Türk
10338. romanının gelişmesine doğrudan doğruya tesir eden eserlerini saydık. Bunların dışında onun
10339. bir de tarihi ve macera romanları vardır. Tarihi romanların en mühimi şüphesiz Selim III devri
10340. yenilikleriyle Kabakçı isyanını ele aldığı “Yeniçeriler” (1872) ve “Dünyaya ikinci geliş” (1874) romanlarıdır. Bu
10341. sonuncusunda iki sevgilinin ıssız bir adada ve mağarada senelerce mahpus kaldıktan sonra yaşayanların
10342. dünyasına tekrar dönmeleri bir nevi masal çeşniyi yapar. “Hasan Mellah”, (1874) yine aynı devrin sonuna
10343. doğru vak'ası Mısır'da toplanan bir Akdeniz romanı sayılabilir. Filhakika 1790 senelerinde Fas'tan başlayan bu
10344. romanın zeyli (1875) Fransızların Mısır'ı istilasıyla, Mehmed Ali Paşa'nın Mısır'a ilk hakimiyet seneleri
10345. arasında geçer. Rodos'ian döndükten sonra yazılan “Süleyman Musli”, Ehl-i Salip Muharebelerinin ve
10346. bilhassa Haşişilerin romanıdır. Fakat Midhat Efendi'nin sanatı bir fikrin romanını yapabilecek
10347. kudrette olmadığı gibi bir devri canlandırabilecek üslup meziyetleri, muhayyile ve tarih bilgisi de
10348. onda yoktur. Kaldı ki bunlar devri için de imkansızdı. Bu itibarla karışık aşk maceralarında ve
10349. hemen çoğu yer değiştirmek demek olan bir hareket tufanında harcanırlar. “Voltaire yirmi yaşında”
10350. (1883), büyük muharririn Mademoiselle De Noyer'ye gönderdiği on dört aşk mektubunun tefsirinden
10351. ortaya çıkmış eserdir Bu tefsirlerin büyük bir kısmının Voltaire'in biyografilerine ve
10352. mektupları ilk neşredene ait olması çok muhtemeldir. Bununla beraber tercüme bizim için çok
10353. yeniydi(**129**). Bu romanlara Fransız ihtilali de karışır. Öbür yandan “Para kuvveti”, “Monte Cristo” mütercimi
10354. böylece seneden seneye her okuduğu müellifin peşinde bazen, “Ahmed Metin ve Şirzad”da olduğu gibi
10355. İslam medediyetinin adeta arkeolojik seyahatlerine bile hususi şekilde yaptırılmış gemiyle - çıkar. Bu
10356. eserlerde, hızını Schiller'in “Haydutlar”ından alan halk ve macera romanının - cemiyetin ferdi
10357. ezen kanunlarına isyanı ilk getiren Schillerdir - ne şartlarını ne de cesaretlerini elbette bulamayız.
10358. Cemiyetteki muvazaneyi her ne pahasına olursa olsun korumak isteyen ve bunun için hiçbir
10359. fedakarlıktan çekinmeyen muharririmizin kahramanları daima kendilerine ve bilhassa kendisine çizdiği
10360. dairenin içinde dolaşacaklardır. Onlar ne Eugenne, Sue ve Alexandre Dumas'nın isyanını ne de
10361. Jules Verne'in kahramanlarının insan şartlarının üstüne çıkma ihtirasını taşırlardı. Bununla beraber bu
10362. romanlar hiç olmazsa o zamanki halkımıza göre geniş coğrafyalarıyla Tanzimat'ı karşılarlar. Bazen bu
10363. seyahatlere, muharririn- kitaplardan öğrendiği şeylerin yanı başında yaşadığı hayatın hatırları da
10364. Rumeli'yi görürüz. “Yeniçeriler”de bu Rumeli hayatı daha genişleyecek kale, mahpus hayatı da girecektir.
10365. Macera romanlarının yanında, Midhat Efendi'nin “Esrat-ı Cinayat” (1301) adlı oldukça muvaffakiyetli bir polis
10366. romanı da vardır. Bu romanda çok iyi bildiği Boğaziçi coğrafyasından faydalandığı gibi eski örfün
10367. bazı hususiyetlerinden istifade eder. Filhakika bir harem ağası (ak ağa) olan (**129**)*Ahmed Midhat Efendi,*
10368. *Voltaire'i daima sevmiştir. « Dağarcık »taki, yukarıda bahsettiğimiz tercüme-i halinden başka muhtelif*
10369. *eserlerinde de adı geçer. Ayrıca « Musahebat-ı Leyliye »nin Beşir Fuad'a hitaben mektup*
10370. *şeklinde yazılmış olan sekizinci ve dokuzuncu musahabeleri de ona aittir. « Voltaire », İstanbul 1304.*
10371. Hafize Necmi'nin çarşaf giyerek kadın kıyafetine girmesi bunlardan biridir. “Dürdane Hanım” romanını da
10372. telefonu İstanbul'da ilk kullanılan eser olarak zikredelim (1882). **Beyoğlu hayatı ve kozmopolizm**
10373. Beyoğlu, karışık cinsten insanlarıyla, yeni açılmış eğlence hayatıyla Midhat, Efendi'yi daima çekecektir.
10374. Ferdi hayatı için hatta şehrin dışını tercih eden ve muharrir romanlarında sık sık
10375. oraya döner. Bu bir taraftan - Yunan harbi dolayısıyla yazdığı “Gönüllü” (1896) da olduğu gibi anasırcı
10376. Osmanlı ideolojisinin bir nevi tatbik sahası, öbür yandan da yapmak istediği macera romanının tabii
10377. neticesidir. Bu nevi, bir çeşit kozmopolizme, ilk bakışta gayri tabii addedilecek vaziyetlere muhtaçtır.
10378. Kaldı ki kapalı kadın hayatı eski örfte sadece Müslüman ve Türkler arasında geçecek bir romana
10379. pek az imkan verirdi. Şurası da var ki, Midhat Efendi, bazen herhangi bir iddiasını isbat için de bu
10380. kozmopolizme müracaat edecektir. Devrinde, garba karşı duyulan
10381. kıskançlığın tersine dönmüş bir ifadesi olan “Paris'te bir Türk” bu cins eserlerdendir. Bu
10382. Beyoğlu romanlarında Midhat Efendi'nin azınlıklarla lövantenleri birbirinden ayırdığını, bazen
10383. Beyoğlu'nun ecnebi sakinlerini de romanın çevresine aldığı söyliyelim. Son romanı olan

10384. “Jön Türk”de bu kozmopolizm, macera romanının esas unsurlarından biri olan kadın kini ve intikamı, yerli
10385. yaşayışla Avrupalılık, eski örfler - mesela kitabın başındaki düğün ve gelin hazırlama hikayesi – ve
10386. Avrupa bilgisi hep bir arada toplanır. Denebilir ki, Midhat Efendi'nin romancılığını en iyi
10387. hülâsa eden eseri bu hiç tutunmayan ve çok az okunan hikayedir. Filhakika devri
10388. için o ancak bir vesika olabilirdi. Midhat Efendi, bir medeniyet buhranının çocuğu olduğunu hiçbir
10389. zaman unutmaz. İslamiyeti Hıristiyanlığa karşı müdafaa için «Müdafaa ve mukabele» serisini
10390. (İlk cüz'ü, Tercüman-ı Hakikat matbaası, İstanbul 1300) yazan muharririmiz hemen her eserinde bu buhrana
10391. döner. O, Hıristiyan dünyası ve Avrupa ahlaki karşısında daima saf ve Avrupa kültürüyle muvazeneli
10392. şekilde aydınlanmış yerli ahlakın ve örfün müdafii olacaktır. Bütün bunlardan sonra bu eserin asıl zayıf
10393. tarafını da söyleyelim. Midhat Efendi'nin eserine üslûbun hiçbir yardımı yoktur. Onun
10394. yarenliği, dede ağzı konuşması bir sanat eseri için belki de ilk şart olan şekil
10395. bütünlüğünü imkansızlaştırır. Son eserlerinden biri olan “Teaffün”de romancı bir yığın
10396. istitattan soma söze şu cümlelerle döner! ... İşte Ahmed Midhat Efendi'yi romancılıktan alıkoyan şey
10397. kendisine verdiği bu söz hürriyetidir(130). Nasıl tuluat tiyatrolarını aktörün devamlı surette seyirci ile
10398. konuşması öldürmüştü, Midhat Efendi romanını da muharirle okuyucunun daimi münasebeti öyle
10399. bozar. Hakikatte onun her romanının sonunda okuyucuya kalan şey muharirin kayıtsız ve şartsız
10400. denecek kadar iyi niyeti ve adeta saf şahsiyeti, daha doğrusu kendi kendisi için seçtiği babacan çehredir.
10401. **Tiyatroları** Midhat Efendi'nin tiyatroları, roman ve hikayesinin hemen hemen ayrı bir nev'in
10402. tekniğinde devamıdır. Onun 1872 yılındaki Tiyatro-yi Osmani çalışmalarına iştirak ettiğini ve
10403. “Eyvah” piyesinin “Vatan yahut Silistre”den evvel oynadığını yukarda söyledik. Piyes iki evil Meftun Bey'in
10404. acıklı macerası, tekrar evlenme şakaları ve tavla oyunuyla hemen hemen bir vodvil havasında başlar. İkinci
10405. perdenin başında da görülen bu hafif komedi havası bu piyesin hatta bütün Midhat Efendi tiyatrosunun
10406. bizce en güzel tarafıdır. Muharrir nerdeyse “Ayyar Hamza” sahibi Ali Bey'in o çok güzel diline
10407. yaklaşmıştır. Fakat içtimai davaları teşrih ederek hayata yardım etmek arzususunu,
10408. behemehal bir tezi olması ve onu ispata çalışması uğrunda bu güzel başlangıçlar harcanır.
10409. Bütün devri gibi o da trajedi ve dramın hakiki ifadesine yabancıydı. Şu kadarı var ki;
10410. Midhat Efendi, tiyatro nevi üzerine çok yazmış olmasına rağmen bu san'atı şahsına mal
10411. edecek herhangi bir gayret de göstermiş değildir. Bu hususta, Namık Kemal'in piyesleriyle
10412. onunkinlerin ufak bir mukayesesi bize çok sarih fikirler verebilir. (130)Midhat Efendi gerek muhtelif
10413. romanlarının mukaddimelerinde, gerek gazete makalelerinde romancılık sanatını bize anlatmıştır. Bu
10414. eserlerin arasında bilhassa «Tercüman-ı Hakikat»te çıktıktan sonra basılan «Ahbar-ı asara temin-i enzar» adlı
10415. kitapta kendi anladığı şekilde romancılığın hemen hemen tam bir tarifini yapar. Filhakika
10416. o, ne realist, ne de natüralist romanı kabul ediyordu. Hikayelerinde olduğu gibi tiyatroları
10417. da mevcudu harcamakla vücuda gelir. Fakat bu ilk devirlerde örf komedisinin onu
10418. çektiği muhakkaktır. Rodos'ta yazdığı “Açık Baş”piyesi, kendisini aldatan ikinci karısıyla gençlik
10419. yarışına çıkan, babalık vazifelerini ihmal eden, kızını, kansının telkiniyle onun aşıkının
10420. babasıyla evlendirmeye kalkan kahramanı Hüsni Bey'le, eve efsuncu sıfatıyla giren ve üvey annenin
10421. bütün hilelerini açığa vuran genç aşıkıyla uzaktan uzağa Moliere'den faydalanmak
10422. isteyen bir komedidir. Bu piyesin Hamid'in ilk piyesleriyle olan münasebeti, hiç olmazsa aynı senelerde
10423. yazılmış olmaları şayanı dikkattir. “Açık Baş” piyesinin, Hüseyin Rahmi'nin “Mürebbiye”sinde itibaren,
10424. “Hazan bülbülü” piyeside dahil, bir yığın eserine başlangıç olduğunu da hatırlatalım.
10425. “Ahz-ı sar yahut Avrupa'nın eski medeniyeti” (1875), tam bir melodramdır. Onu takip eden «Hükm-dil»“Gönül”
10426. romanından piyes haline getirilmiştir. “Çengi” piyesi bu isimdeki romanın mevzuunun oldukça değişik
10427. şekilde tiyatroya naklidir, Burada Daniş Çelebi'nin annesi Efsuncu kadının,
10428. oğlunun yarı meczup oluşunu istismar etmesi, hatta bu budalalığı aile
10429. muhitinin beslemiş olması şüphesiz ki bir buluştur. Tabii burada da melodram eserin komedi havasını
10430. birdenbire değiştirir. “Çerkes Özdenleri” Midhat Efendi'nin Kafkasya hikayelerine ve yazılarına bağlıdır. Yine
10431. aynı sene içinde yazdığı ve başına “Roman şeklinde okunmak üzere” ibaresini
10432. koyduğu “Siyavuş” piyesi ancak mevzuunun “Şehname”den alınmış olması itibariyle mühim sayılabilecek

10433. bir eserdir. Midhat Efendi'nin sade ve az çok halka yakın dili tiyatro çalışmalarının çok
10434. muvaffakiyetli olmasını temin edebilirdi. Fakat dediğimiz gibi o tiyatronun peşinde değildi.
10435. Efkarı umumiyenin o devir de tiyatro yazarları arasında Namık Kemal'i ve Vefik Paşa'yı o kadar ısrarla
10436. seçmesi hiç de beyhude değildir. Bu iki ismin yanı başına "Pinti Hamid"iyle
10437. Teodor Kasab'ı, «Ayyar Hamza» ve küçük tecrübeleriyle Ali Bey'i koymak lazım gelir. Fakat bu
10438. son ikisi tiyatrodaki ısrar etmemişlerdir. Ahmed Midhat'ın tiyatrolarını tetkik eden özgen Karabey
10439. onun «Çavuş», «Zeybekler», «Kürt kızı», «Ziba», «Arnavutlar» adlı basılmamış piyeslerini zikrederse de
10440. müsveddeleri henüz elde yoktur. Bunlardan «Çavuş» piyesinin «Gönüllü», «Arnavutlar», piyesinin
10441. «Arnavutlar Solyotlar» eseriyle alakalı ve «Kürt Kızı»nın yine kendisi tarafından yaratılan mahalli renk
10442. eserlerinden biri olduğunu tahmin edebiliriz. Midhat Efendi'nin, bunlardan maada, repertuarında ciddiyetle
10443. aranması lazım gelen bazı Karagöz «livret»leri de bulunduğu söylenmektedir. **Namık Kemal'den sonra**
10444. **Recai-zade Mahmud Ekrem Bey I Hayatı** Recai-zade Ekrem Bey, Namık Kemal'den yedi yaş küçük,
10445. Hamid'den dört yaş büyüktür. Namık Kemal'in, Hamid'e yazdığı mektuptaki o meşhur olmuş tabirle
10446. (131) aralarında asıl manasiyle birleştirici çizgi odur. Şinasi'den soma, ikinci nesil olan Kemal'in yaptığı
10447. yenilik onun varlığıyla Kemal-Ekrem-Hamid mektebi olacaktır. Ayrıca 1880 senelerinden sonra,
10448. yetişenlerle kendi devri arasında asıl birleştirici çizgi odur. Servet-i Fünun gençlerini o toplar.
10449. Eskinin içinden hiç çıkmamış olmasına rağmen edebiyatımızın şark edebiyatı karşısındaki
10450. vaziyetini ilk açıklayanlardan biri de odur. Yeni açılan mekteplerde tahsili, kalemlerdeki çalışması
10451. üslûbunun tercümeden hız alması, gazetecilikle işe başlaması, mürettep denilebilecek bir
10452. divan sahibi olması (Nağme-i seher), Yeni Osmanlılar idealini bir müddet için benimseyişi hep
10453. kendinden evvelkilerin devamıdır. Fakat aradaki yedi senenin getirdiği farklar da vardır.
10454. Filhakika politikadan çarçabuk vaz geçerek yalnız edebiyata sınırlanmıştır. Namık Kemal ve Şinasi'de olduğu
10455. gibi Arap ve Acem edebiyatlarıyla sıkı sıkıya meşgul olmamıştır. Zaten kendisinden sonra yetişenlerin çoğu
10456. bu edebiyatları, Tıpkı Hamid ve Muailim Naci'de olduğu gibi, ancak hayatlarının tesadüfleriyle tanıyacaklar,
10457. buna mukabil yetişme tarzları üzerinde Fransız edebiyatının tesiri gittikçe artacaktır. Ekrem Bey'de bu
10458. tesiri seneden seneye çok bariz şekilde takip etmek mümkündür. «Nağme-i seher»le «Zemzeme»nin,
10459. «Zemzeme» ile «Araba sevdası» ve «Nejad Ekrem»in arasındaki farklar bütün bir cemiyet macerası denecek
10460. kadar mühimdir. (131) *Namık Kemal'in Hamid'e 4 Rebiülevvel 1299 tarihli mektubu. Bilindiği gibi bu*
10461. *mektupta Kemal asıl yeniliği Şinasi ve Hamid'in getirdiklerini ve kendisinin arada bir*
10462. *"hatt-ı ittisal" olduğu söyler. bk. "Nümune-i edebiyat-ı Osmaniye"*, Ekrem Bey'de edebiyat politikadan
10463. ayrılır. O, amatör çalışmalarına rağmen daha ziyade ferdi duyuşların peşinde dolaşan bir edebiyatçı gibi
10464. karşımıza çıkar. Bu itibarla ne Şinasi, ne de Ziya Paşa veya Namık Kemal'dir. Tanzimat'ın bir ara sadece halka
10465. güvenerek ve halka baş başa kalmak isteyen münevverinin onunla tekrar muntazam memur hayatına döner
10466. ve edebiyat hayatının kenarında yeniden bir haşiye olur. Ekrem Bey'de şiir ve sanatla bir amatör gibi meşgul
10467. olan müreffeh bir aile çocuğunun bütün hususiyetleri vardır. Servet-i Fünun edebiyatının
10468. birçok tarafları onunla başlar «Nejad-Ekrem» bu müreffeh aile ve ferdi hayat zevkinin bir yıkılış etrafında
10469. toplanmış en manalı vesikasını verir. Babası Encümen-i Daniş, Meclis-i Maarif-i Umumiye azası,
10470. Takvimhane nazırı, Takvim-i Vakayi, matbaa-i Amire müdürü, muharrir, alim Recai Efendi'dir. Aile, baba tarafından
10471. Gazi Timurtaş Paşa'nın oğlu Umur Bey'e kadar çıkar. 1847 de İstanbul'da, Vaniköy'de, aileye ait yalıda
10472. doğdu, «Tefekkür»deki hatıralarında Ekrem Bey, bu yalıdan ve üzerinde büyük iz bırakan
10473. çocukluğundan bahseder. İlk önce Beyazıt Rüştiyesinde sonra Mekteb-i İrfani'de
10474. okudu. 1858 de Harbiye idadisine girdiyse de buradaki tahsiline devam edemedi. 1862'de on beş yaşında
10475. iken Hariciye Mektubi Kalemine girdi. Aradaki müddet zarfında hususi tahsil gördüğü zannedilebilir.
10476. Hariciye Mektubi Kaleminde, Ayetullah ve Namık Kemal beylerle tanıştı. Biraz sonra devrin
10477. şöhretli şairleriyle dost olarak Encümen-i Şuara'ya girer. Şura-yı devlete tayinine kadar Ekrem Bey,
10478. Vergi Dairesi, Esham Muhasebesi Mühimme Odasıdır. 1867 de Şura-yı Devlet aza muavinliğine,
10479. ertesi sene teşkilat tamamlanınca Nafia Dairesine tayin edilir. 1872 de Tanzimat Dairesine geçer. 1873'de bu dairenin,
10480. 1874'de Nafia, Dairesinin baş muavini olur. İlk meşrutiyetin ilanı üzerine ayan ve mebusan heyetlerinde
10481. Şura-yı Devletin komiserliği vazifesini yapar. 1898'de Şura-yı Devlet Temyiz Mahkemesi, aynı sene

10482. içinde Tanzimat Dairesi azası olur. Bu arada İtalyanların Trablusgarp'a tecavüzleri ihtimali
10483. ortaya çıkınca alınacak tedbirleri mahallinde tetkik eden komisyonda da azalığı
10484. vardır. Meşrutiyet'ten sonra (1910) Evkaf, hemen arkasından da Maarif Nazırı olur. İstifası üzerine ayan
10485. azalığına tayin edilir. Ölümü 1912 yılıdır. 1868'de Namık Kemal, Avrupa'ya kaçınca, Şinasi'nin
10486. "Tasvir-i Efkar"ını Ekrem Bey'e bırakmıştı. Bu seneler Ekrem Bey'in dolayısıyla olsa bile politikayla uğraştığı
10487. yıllardır. Namık Kemal'in elde bulunan bir mektubu onun Yeni Osmanlılar idealini o
10488. devirde iyiden iyiye benimsediğini, Murad Efendi'yle münasebette bulunduğunu gösterir. Filhakika bu
10489. mektupta Şinasi'nin (yine 1868 de) çok kısa İstanbul dönüşü üzerine onun Fuad Paşa ile tamamiyle anlaştığını
10490. zanneden Namık Kemal, Ekrem Bey'e, Şinasi'yle darılmadan gazete ile alakasını kesmesini
10491. söylüyordu. Namık Kemal'in dönüşünden sonra, onun politikayla hiçbir alakasını görmeyiz.
10492. Hatta üstadının gazetesi olan "İbret" yerine Midhat Efendi'nin "Dağarcık"ında yazmayı
10493. tercih eder. Bu alakayı kesiş, Ali Ekrem Bey'in ... hükmüne hak verdirir. Ekrem Bey,
10494. Namık Kemal'le olan mektuplarındaki çok hararetle hürriyetperverliğine rağmen
10495. politikanın dışında, kalır. Hamid'e olan bir iki mektubunda ise umumi şikayetten öteye
10496. geçmez (Fikret ve Servet-i Fünun'un umumi şikayetlerinin başlangıcı). 1871-76 seneleri Ekrem Bey'in
10497. edebiyata, kendisini en çok verdiği senelerdir. Bütün pasifliğine rağmen "Mes prisons" tercümesi
10498. hemen hemen Namık Kemal'in Magosa nefyini protesto etmek için seçilmiş bir esere benzer.
10499. Ve bu yüzden bir nevi siyasi hareket sayılabilir. "Atala"nın tercümesi (1288) ve piyes haline konusu da bu
10500. devirlerin mahsulüdür. İkinci büyük çalışma devri ilk "Zemzeme"yle beraber "Talim-i Edebiyat"ın
10501. çıkışı ile başlar ye küçük teliflerle kendisini hikayeye vermek ister gördüğü 1304 senesine kadar devam
10502. eder. 1895'te Servet-i Fünun'un edebi bir mecmua olarak çıkmasını o temin eder ve birçoğu
10503. talebesi ve tanıdığı olan gençleri etrafına toplar. Fakat "Araba sevdası"nın tefrikasından sonra belki de yeni
10504. bir edebiyatın başladığını anladığı için telif hızı yine durur. Şurasını da söyleyelim ki bu mecmuada
10505. fotoğrafın ve resmin aldığı mühim yerde Recai-zade'nin bir payı olduğu muhakkaktır.
10506. Filhakika "Nejad Ekrem"de onun buluşu kadar giden fotoğraf zevkini gösteren birçok sahifeler ve
10507. anekdotlar vardır. Yine Ali Ekrem Bey, yakından tanıdığı Recai-zade'nin musiki ve resimle meşgul
10508. olduğunu söyler. Ekrem Bey'in 1295-1298 senelerinde Galataray Sultanisinde ve Mülkiye'de edebiyat
10509. hocalığı vardır. Daima çok yakını gibi bahs ettiği Fikret, Galatasaray'da talebesiydi. Naci ile
10510. aralarında çıkan münakaşa bu mektepten ayrılmasına sebep olmuştur. Sıhhi sebepler yüzünden 1291'de
10511. Viyana'ya kadar küçük bir seyahat yapmıştır. Ekrem Bey'in şiirlerinde o kadar mühim yer tutan bülbül
10512. manzumelerinin ilki olan "Hasbihal" bu seyahatte yazılır. Eserleri: Nağme-i seher, Yadigar-ı şebab, Zemzeme 1,
10513. Zemzeme 2, Zemzeme 3, Naçiz, Tefekkür, Pejmürde, Nejad Ekrem, Afife Anjelic, Atala Tercümesi Vuslat,
10514. "Muhsin Bey", "Şemsa", "Araba sevdası", "Talim-i edebiyat", "Takdir-i elhan", "Takrizat", "Nefrin". Bibliyografya:
10515. İbnülemin Mahmut Kemal, "Son asır Türk şairleri"; Ruşen Eşref, «Diyorlar ki»; İsmail Hakkı, "Ekrem Bey"; Ali Ekrem,
10516. "Recai-zade Ekrem", Mustafa Nihad Özön, "Son asır Türk edebiyatı tarihi". **II ŞİİRLERİ** Ekrem Bey şiire hakiki
10517. istidaddan ziyade yolunu bulamamış bir edebiyat aşkıyla ve daha ziyade his hallerini şiir hali
10518. zannederek kendisini verenlendendi. Onun şiiri Hamid'le Fikret arasında içi boş bir
10519. muterizeye benzer. Bununla beraber kendisinden sonra gelenler üzerinde, gerek dersleriyle gerek
10520. etrafında dolaştığı hayat çerçeveleriyle mühim tesiri olmuştur. Vakıa edebiyatımızdaki, birdenbire
10521. başlayan, santimental davranış daha ziyade ondan gelir. Ekrem Bey şüphesiz lisan itibarıyla
10522. devrinin en acemi şairidir ve bu acemilik en kusursuz görünen eserlerine kadar devam
10523. edecektir. Kafi yeleri daima en kolay ve bu yüzden en zayıf kafiyelerdir. Bu iki vasfı
10524. birden toplayan "mukayyed" kafiyede, o da, asıl, icat eden Hamid kadar ısrar eder. Fakat
10525. Hamid'in kafiyeleri çok nadir de olsa bizi zaman zaman şaşırtır. Şiir kıvılcımı fırlar. Ekrem Bey'de ise bu
10526. şaşırmayı ancak zevksiz ve hiç a lışılmamış, kolaylıkla değiştirebilecek kelimelerin seçilmesi yapar.
10527. Hakikatte o muhayyilesiz ve icat kabiliyetinden mahrum doğmuş olanlardandı. Bununla beraber onun da
10528. nisbi bir ustalık devri olmuştur. **Nağme-i seher** İlk kitabı olan Nağme-i seher (1288) bu nakiseleri
10529. pek az gösterir. Alışılmış hayaller ve fikirler- sanki kendiliğinden toplanıp
10530. veznini bulur, redif tantanalı sistemiyle kafiye ihtiyacını ortadan kaldırır. Doğrusu

10531. istenirse asıl şair Ekrem Bey'i bu küçük divanda aramalıdır. Zaten o, eskiyi hiçbir zaman tam manasıyla
10532. bırakmadı. Az çok güzel manzumelerinin hemen hepsi bulandırılmış eskidir. Devrinde o
10533. kadar sevilen ve taklit edilen "Bülbül" bir musammattır. "Hülyada bir temaşa" yeni bir edebi tasvirin başladığı
10534. kaside şeklinde bir tesadüf hikayesidir. «Nejad Ekrem»deki "Tevelluat" manzumesi Naili'nin "dökülsek"
10535. redifli, gazelinin edasını "edebilsem" redifine nakleden kaside şeklinde bir
10536. mersiyedir. Bunların dışında yine beğenilen eserlerin çoğu musammat şeklindedir. Alt üst
10537. olmuş bir dilde eskiyi devam ettirmesi de gösterir ki Ekrem Bey daha ziyade mahrekini değiştirdiği
10538. için kaybolan insandır. Unutmayalım ki eskinin içinde yeniye böyle arayış bütün
10539. devrinde vardır. Namık Kemal'in murabba, müseddes manzumeleri, Hamid'in küçük
10540. şiirlerinin mühim bir kısmı, Menemenli-zade, İsmail Safa, Abdülhalim Memduh, Nabi-zade Nazım gibi
10541. Hamid mektebine mensup şairler, hatta Muallim Naci, hepsi az çok bunu yapıyorlardı.
10542. Ekrem Bey'in bunlardan farkı aruzda bir türlü hakim olamaması ve dil zevkini bulamamasıdır.
10543. "Nağme-i seher" devrinin birçok eski tarzda şiirleri gibi dil ve hayal itibarıyla Leskofçalı'nın
10544. - yahut daha ziyade Namık Kemal'in-tesiri altındadır. O kadar ki pürüzsüz bir dil ve tasavvufi imajlar
10545. arasından Ekrem Bey'in hakiki şahsiyetini diğer Encümen-i Şuara şairlerinden ayırmak güçtür.
10546. Namık Kemal'in bu kitaptaki: ... beytini ne kadar beğendiğini ve yeni bulduğunu "Talim-i edebiyata
10547. dair risale"den öğreniyoruz. Daha bu beyitte Ekrem Bey'in ilerdeki şiirlerinin esas olan kelimeleri
10548. bulmak mümkündür. Filhakika bu kuvvetli Encümen-i Şuara tesirine rağmen "Nağme-i Seher"de Ekrem Bey'in
10549. Ziya Paşa'yı çok andıran eklektizmi bir takım ferdi davranışları da yoklar. Kitabın bizce en
10550. orijinal tarafı bu ferdi tahassüslerle tasavvufi mevzuların arasında zaruri şekilde bocalamasıdır.
10551. Bununla beraber Ekrem Bey'de çok sevdiği Leskofçalı'nın tesirinin yanı başında, bildiği gibi o
10552. Leskofçalı'yı çok severdi, hatta bir ara basılacağı söylenen divanı için manzum bir takriz de yazmıştı,
10553. Vastf gibi biraz daha evvelki devir şairlerinin tesiri vardır. Filhakika Nedim'den sonra, bilhassa
10554. musikiyle münasebeti olan muhitlerde yetişen şairlerde ve onların bestelenmek üzere yazdıkları
10555. kısa ölçülü manzumelerdeki çözümlü ve basit dil anlayışı Ekrem Bey'de sonuna kadar devam
10556. eder(132). Kaldı ki Ekrem Bey'in bir çok aşk manzumeleri de bu şarkıların az çok, şekil ve muhteva
10557. itibarıyla, devamına benzer, Daha "Nağme-i seher"de bazı şekil yenilikleri peşinde olduğunu yukarda
10558. gördük. Bu tecrübe Edhem Pertev Paşa'dan sonra şiir şekilleri üzerinde ilk mühim ameliyeydi. Yine aynı
10559. kitaptaki "İmtihan" manzumesi çocukça muhtevasına rağmen yeniye yol arayan bir tecrübedir
10560. (133). Kitabın mühim bir tarafı da şüphesiz sonundaki nesirlerdi. çoğu hikayeye doğru giden
10561. bu nesirlerde yaşanması istenen çok seçkin duygular bize daha o zamandan bir çekirdek halinde olsa bile
10562. Ekrem Bey'in şiir dünyasını vermekle kalmazlar, onlarda ayrıca Tanzimat'ı takip eden bu yeni
10563. edebiyat neslinin peşinden koştuğu şeyleri de buluruz. Avrupalı modalarla açılan umumî
10564. gezinti yerleri, az çok kolaylaşan kadın tesadüfleri, tabiat karşısında küçük duygulanmalar ve
10565. nihayet Akif Paşa ile birdenbire ferdileşen mersiye, gelecek devrin şiirini besleyecek esas
10566. unsurlardır. "Nağme-i seher"den bir sene evvel yazıldığını söylediği "Yadigar-ı şebab" şairin peşinden koştuğu
10567. bu yeni duygulanmaların eski terci-i bend şekli içinde ilk örneği sayılabilir. Bu
10568. kıvamsız "elegie" de bittabiî Hamid'den evveldir. Hamid "Ölü" ile "Hacle"yi yazarken bu manzumenin
10569. şeklini belki de hatırlamıştır. **Zemzemeler** 1299 (mukaddimesi 1298) da birinci cüz'ü çıkan "Zemzeme" ile,
10570. Ekrem Bey'in şiiri ikinci devresine girer. Aradaki on bir sene içinde "Naçiz"i dolduran tercümelerin
10571. mühim bir kısmı, "Mes prisons" ve "Atala" tercümelemleri Alfred de Mussed ve bilhassa Lamartine ile
10572. teması ve nihayet Hamid'in getirdiği yenilikler vardır. Bu on bir sene içinde Ekrem Bey'in amatör
10573. istidadı zaman zaman ufak tefek tecrübelerine girer. Zaten o hiçbir zaman devamlı şekilde şiire ve
10574. edebiyata kendisini verememiştir. Bu itibarla bazı kitaplarının mukaddimeleri dikkate değer. Onu, daima
10575. bir amatör olduğunu hatırlıyarak okumalıdır. (132), „Araba Sevdası“nda Vasıftan uzun uzun bahseddiği bir tesadüf
10576. değildir. Bu şairin o devirde kadınlar tarafından çok okunduğunu da ondan öğreniriz. (133)Bittabi burada
10577. Ekrem Bey'in kasidenin adına «Siyatış» demesi gibi yenilik özentilerini fazla ehemmiyetli bulamayacağız. Bu
10578. isim yeniliklerine Ekrem Bey'de sık sık rastlanır. «Zemzeme»deki «Teenvüh» manzumesinin ismi
10579. bunlardan biridir. Lamartine'in Ekrem Bey üzerindeki tesiri daha ziyade umumdur. Büyük romantik

10580. şairden iki kitabının, “Tefekkür”le “Zemzeme”lerin adlarını aldığı bir tarafa bırakırsak
10581. tabi at karşısında hissi ve dini murakabeyi, hatıralar üzerine dönüşü [Namık Kemal’in bulduğu ve
10582. devrinin santimental manada kullandığı ihya-yi hatırat], hülasa layıkıyla idare
10583. edemediği o hüznü edayı almıştır. İkinci “Zemzeme”deki “Nağme” manzumesi de
10584. şüphesiz bu kanala bağlanır. Yine kitaplarında manzumelerin arasına serpiştirdiği nesirler de oradan
10585. gelir. Bununla beraber devri için yeni addedilen şiirlerde asıl yakından takip ettiği şair,
10586. Abdülhak Hamid’dir. Hamid mukayyet kafiye sistemiyle, nesre yakın olmasını istediği manzume
10587. diliyle Ekrem Bey’in ilhamını adeta idare eder. Buna bazı dini şiirlerinde ve La fontaine
10588. tercümelelerinde hatırlayacağı Şinasi’nin tesirini de ilâve etmelidir. Bu ikinci devre şiirlerinde
10589. Ekrem Bey daha ziyade ferdî hayatının arzuları üzerinde düşünen ve sızlanan “intimiste” bir
10590. santimentalitenin şairidir. Gerek “Talim-i edebiyat”ta gerek “Takdir-i Elhan” ve “Üçüncü Zemzeme”
10591. mukaddimelerinde şiiri “his”, “fikir” ve “hayal” unsurlarına ayıran şair ilhamının asıl malikanesi olarak
10592. hislerimizin dünyasını seçmiş benzer. Bununla beraber yine kendisi düşündürücü şeylerden daha çok
10593. hoşlandığını söyler. Yalnız buradaki fikir kelimesiyle büyük felsefi azapları karıştırmamalıdır. “Zemzeme”
10594. şairinin bahsettiği düşünce Lamartine’de şeklini bulan o tatlı, romantik ve hüznü hilyadır.
10595. Hamid yine Fransız şairinin kitabının adından giderek (Les Contemplations) buna bir
10596. manzumesinde “İstiğrak” der. Ekrem Bey’in çok meşhur bir şiirinin başlığı olarak aşağıdaki cümle
10597. yine Namık Kemal’den gelen bir formülle bu ruhi davranışı anlatır: ... **Tefekkür** Nejad’ın
10598. çocukluğu için yazdığı “Tefekkür” ise ... diye başlar. Bu manzumenin ilk kıt’ası
10599. Ekrem Bey’in bütün hissi davranışı verir(134) : (134)Yine «Tefekkür»deki „İstinye, küçük fikranın ilk
10600. cümlesi bize bu düşüncenin nasıl işlediğini anlatır: ... «Pejmürde»deki «Düşündüklerimden» adlı yazıda bu
10601. tefekkür çok karışık ve bütün kudretini ve şiirini kaybetmiş bir ifadeyle olsa dahi aynı romantik ilhama
10602. daha sıkı bağlanır. ... Buradaki “melal, iğbirar, inkisar” kelimeleri “Rûbab”ın bazı şiirlerinde en olgun nümunesini
10603. bulacak bir estetiğin programı gibidirler. Hakikatte bu Jean-Jacques Rousseau’nun
10604. “Yalnız gezerin hayalleri”nden beri coşan fırtınanın aradaki seksen sene içinde sabun köpüğü gibi
10605. sönmek için bizim dilimizin kıyılarına kadar uzanan son serpintileridir. Bu sönüşte Ekrem Bey’in
10606. kısırlığının, şair doğmayışının, edebiyatı bir amatör gibi alışının hisseleri elbette ki vardır.
10607. Filhakika daima sakat ve hakiki şekilden mahrum olan bu manzumeleri insanda derinden kaynaşan hiçbir
10608. hayal diriltmez ve hiçbir musiki onları canlandırmaz. Kader onun ilhamından şiirin tam sesini
10609. koparabilmek için bu talihsiz babayı boş yere üst üste dener. O, yıldımın çarptığı yerde bir sene evvelki
10610. gezintilerin hatıralarını arar. Ölüm, hayatına sadece siyah tüllerden bir dekor ilâve etmekle kalır.
10611. Şiirde dili kaybeden her şeyi kaybeder. Çünkü her şeyden evvel insanı
10612. kaybeder. Hiçbir düzeni olmayan, sadece lügatten seçilen, ne halkın ağzında, ne
10613. kültürde prestiji olan kelimelerle yapılan bu şiirler, bu rast gele kafiyeler ancak sakat çocuklar
10614. doğurabilirdi. Aşk şiirlerinde de aşağı yukarı böyledir. Çok defa yalı pencerelerinde tesadüf ettiği
10615. sevgilileri de onun sazından fazla bir şey koparamazlar. “Melalin“ bittiği yerde derhal “inhisar” ve
10616. “iğbirar” başlar. Denebilir ki hatırlamak veya darılmak için sever(135). Bununla beraber aşk da mersiye gibi
10617. sanatının mühim bir tarafıdır. Uzun zaman bir aşk hikayesi yazmak istemiştir. Nejad’a ithaf ettiği
10618. “Perviz”in neşredilmiş parçalarında onun aşk şiirlerini nasıl diğer şiir nevelerine tercih ettiğini görürüz.
10619. “Muhsin Bey”, başındaki ... sözünün bize vaat ettiği hicve rağmen acıklı bir aşk hikayesidir.
10620. “İkinci Zemzeme”de henüz bitirilmemiş olduğunu söylediği bir aşk hikayesine ait yedi sekiz manzume
10621. vardır. Bütün bunlar Recai-zade’nin şiirinde Hamid’le beraber “muharrikat-ı hissiyat” adını verdikleri
10622. kadının ve aşkın yerini gösterir. İlerde göreceğimiz gibi “Araba sevdası”nda aynı (135), „Zemzeme II“de ayrıca
10623. bir inkisar manzumesi vardır. Ekrem Bey şiirlerinde birkaç defa intihardan bahsedecek
10624. kadar kendi getirdiği hassasiyete mağlup görünür. muharrir aşkın da şiirin de parodisini yapacaktır. Buna
10625. rağmen devrinin şiirinde asıl manasıyla yeni aşk şiiri hemen hemen onunla başlar. Ekrem Bey
10626. ölçsüz hassasiyetini tabiat şiirinde de denemiş fakat Hamid’in “Sahra”da kurduğu itibarlıktan dışarı
10627. çıkamamıştır. Tekrar edelim ki bu kusurların büyük bir kısmı dil ayarının
10628. yokluğundan gelir. Nitekim Hamid’de de bu dil zevkinin kurbanı olan taraf, güzel

10629. olanlara galiptir. Şiir dil sanatıdır. Her edebiyatta kelime ve dile tasarruf onu vücuda
10630. getirir. Namık Kemal, hatta Şinasi dili mihverinden çıkartmışlardı. Ustası gibi sadece şiir dilinde
10631. yeni bir çığır açmakla yetinemeyen Namık Kemal'in, nesri alt üst etmesine karşı şiirde
10632. adeta sustuğunu gördük. Ondan sonra gelenler böyle bir sükuta razı olmazlardı. Ekrem Bey Fransız
10633. kitaplarından öğrendiği hassasiyetini dilin zararına bile olsa terennüm edecekti. Zaten
10634. yeninin tecrübesi ancak bir iki neslin fedasıyla olabilirdi. Onun için dilden ziyade - böyle bir
10635. şey kabilsen - edebiyatı zenginleştirmeğe çalışanlardandı, diyebiliriz. "Makber"e kadar Hamid'in yaptığı da
10636. az çok buydu. Bu gecikmiş ve kendisinden şüphe eden romantizmle edebiyatımızda
10637. "intimiste" şiir başlar, hakiki ihtirası bulamayan şair, etrafındaki küçük şeyleri bulur. "Kuş, ariyet
10638. kitabı arasında bulunmuş çiçek, kelebek", hatta "yaban arısı, kuzu otlatan kız" gibi mevzular
10639. onunla edebiyatımıza girdi. Yazık ki şiir ve hisler lügatini bu kadar zenginleştiren insan hiç de
10640. vezne hakim değildi. ... Bu tasvirlerin ne kadar itibarı olduğunu ve Ekrem Bey'in "Nağme-i seher"deki
10641. şiirlerinden sonra yenilik ve büyük ihtiraslar aşkıyla nasıl minnacık bir dünyaya hicret ettiğini ayrıca
10642. anlatmağa lüzum var mı? Bazan bu sahada hissi ilham resmi kitabet diliyle de birleşir : ... Onda
10643. muayyen bir dile sahip olmamanın bütün aksayışları vardır. "Teevvüh" manzumesinde de en iyi
10644. hayallerinden biri olan ve mısradan mısraa atlayışıyla de ayrıca dikkate değen: ... kıt' asından sonra gelen
10645. ... beytinin garabeti ve hele, ... diye başlayan kıt'anın hazin zevksizliğı bu
10646. hususta az çok fikir verebilir. Bu, intikal devrinin kontrolsüz zevkidir: Bu zevk Ekrem Bey'de
10647. ve arkadaşlarında bir yığın tabiat dışı doğuracaktı; ... Tarzında mısralar; ... gibi teatral jestler tabiatıyla birbirinin
10648. peşinden gelecektir. Bazen sade dil uğruna şiir bir latife haline girer: ... Pek nadir olarak da
10649. şiirin noksanına rağmen bu ayarsız teknik Tevfik Fikret'e örnek olacak derecede pürüzsüz bir konuşma
10650. dili elde eder: ... Çünkü teknik, alet ve malzeme hiçbir zaman nankör değildir. Onlar
10651. kendisine hizmet edenlere ne olsa gülümsemeyi bilirler. Asıl şaşılacak nokta manzum
10652. trajedi dili arayan, o kadar olmaz tecrübeler giren ve yaradılıştan her işine yarayanı
10653. benimsemekten çekinmeyen Hamid'in bu mısraı görmemesi ancak bu gibi mısralarla Racine veya
10654. Corneille'in buldukları zirvelere yaklaşılabileceğini fark etmemesidir. Çünkü bu pürüzsüz Türkçeyi
10655. şiire mal etmek birçok meseleyi halledecekti. Fakat asıl şiirin kendisi, o külçe halinde
10656. aydınlık, sözde yeniden nizamını bulan kainat, ona tesadüf edilemez. Bununla beraber şiirin
10657. hududu gittikçe genişler. İki arkadaş, Hamid'le Ekrem sadece eskiyi sarsmakla kalmazlar, yavaş
10658. yavaş kıvamını bulan yeni ufuklar da getirirler. Ekrem Bey'in ittatsız mısraları bu küçük hayretlerden,
10659. ufak deneyişlerden geniş tabiata, büyük melankoliye, ölüme ve onun ıztıraplarına doğru hamleler
10660. yapar. ... gibi Vasıf'ı hatırlatan komedi mısralarından sonra ... tarzında kendi üstünde dönen az çok
10661. mükemmel kıt'alar görülür. "İkinci Zemzeme"deki "Nağme" manzumesinde bu cinsten bazı mısralara tesadüf
10662. edebiliriz. ... gibi mısraların yanı başında: ... cinsinden devri için güzel söyleyişler de vardır.
10663. "Hülyada bir temaşa", Hamid'in şiirlerindeki çamlıca ilhamlarına mukabil mehtaplı Boğaziçi gecesidir.
10664. Devrinde çok sevilen "Bülbül" manzumesini de bunlar arasında saymamız lazımdır.
10665. Zamanın birçok şairlerinin bir nazire söyledikleri bu manzumede, Ekrem Bey'in ilhamı bütün kudretini
10666. gösterir. "Vecd" manzumesi daha ziyade Tevfik Fikret'i hazırlayan eserler arasındadır. Ekrem Bey'in
10667. başlıca hususiyeti sanatla teesürî hayatı birbirine karıştırmaktaki ısrarıdır. "Takdir-i Elhan"da bir
10668. manzumesinden ... diye bahseder. O daha başından elegiaque mısraların peşindeydi. Bu
10669. ağlamalı duruşu aşağıdaki mısraı çok iyi verir : ... "Tefekkür"den yukarda bahsettik. «Pejmürde»yi dolduran
10670. şiileri arasında Ekrem Bey'in şekil itibarıyla en güzel addedebileceğimiz Alfred de Musset'den
10671. tercüme ettiği. "Yad et!" (Souvient-toi) manzumesi vardır. "Naçiz"deki La fontaine tercümeleri onun, Şinasi'ye
10672. nazaran nazımda ne kadar zayıf olduğunu bize gösterir. Bu tercüme dolayısıyla Ekrem Bey ilk defa hece
10673. veznini tecrübeye yanaşmıştı. **Nejad-Ekrem** 1900 de oğlu Nejad'ın ölümü ile Ekrem Bey'in
10674. sanatı ikinci bir merhaleye girer. Daha "Tefekkür"de ve "Pejmürde"de, nesir ve nazım, edebiyat-ı cedidenin
10675. dilini hazırlayan şair - bu sonucusu ile "Naçiz"de (1302) Cenab'ın sanatında o kadar yer tutan vecizelere
10676. bile örnek vardır - bu edebiyatın şüphesiz mekanizması en açıkta işleyen eserini "Nejad-Ekrem"i verir.
10677. Filhakika ne "Rübab", ne de "Mai ve siyah" bu mektebin iki şaheseri olmalarına rağmen

10678. Servet-i Fünun edebiyat davranışını bize onun kadar çıplak vermezler. Mamafih tecrübe yeni değildir. Daha
10679. Yunan harbi esnasında Servet-i Fünun'un hususi nüshasında neşredilen "Kırmızı mektuplar" şiirinde biz onu, bu
10680. yeni neslin şiir estetiğini iyiden iyiye benimsemiş görürüz. Bu şiirle, Hamid'in
10681. "Ordu-yi hümayunda bir şair" ve Fikret'in «Hasan'ın gazası» şiirlerinin ufak bir karşılaştırması Ekrem Bey'in,
10682. devrin ve genç dostlarının peşinden yürümek için, bir zamanlar o kadar benimsemeğe çalıştığı
10683. romantizmden nasıl sıyrıldığını, nasıl uzaklaştığını ve nasıl bu kadar destanı bir mevzuda bile «intimiste», yarı
10684. realist bir köylü hikayesine gittiğini gösterir. Filhakika 1890'dan sonra meydana çıkan yeni pastoral tarzı ve küçük
10685. hikaye-şiir, buradaki şehit askeri çok değiştirir. Tam bir albüm olması istenilen ve o yüzden sahife
10686. numarası bile konmadan basılan ve ancak 1910'da meydana çıkarılan "Nejad Ekrem"de bütün hatıralarıyla
10687. beraber ölen oğlunun yazıları da vardır. Ekrem Bey bu kitapta bütün
10688. hissiliğini serbestçe konuşur. Yukardan beri onda şiirin asıl unsuru olan ve hatta duygu
10689. alemini bile vücuda getiren muhayyilenin yokluğu yüzünden nasıl eşyayı saymakta
10690. kalan küçük bir realizme, hiçbir şey canlandırmayan bir günlük şeyler dünyasına gittiğini anlattık.
10691. «Nejad-Ekrem»i dolduran manzumeler de böyledir. Asıl şiiri bulamadığı için çırpınışları ve hatıraları ile
10692. sevdiği oğluna türbesini yapar. Bu yıkılış abidesinde Fikret'in ve Mehmet Emin'in tesirleri
10693. beraberce görünür. ... diye başlayan hece manzumenin Mehmet Emin'den sonra bu veznin
10694. yeni şiirde ilk muvaffakiyetli denemelerinden olduğunu söyliyelim. Ekrem Bey de Rıza Tevfik gibi
10695. etrafındaki bütün tsirlere açıktı. Şu farkla ki Rıza Tevfik bütün nesil gibi nazımda "Pejmürde" şairinden çok
10696. ustadır. Bununla beraber kitaba hakim olan hava, nesir ve nazım, Servet-i Fünun dilinden gelen
10697. havadır. Dindar, kadere razı Ekrem Bey'in sadece aynı dili kullanması yüzünden Fikret'i hatırlatması
10698. oldukça üzerinde düşünülecek bir meseledir. Servet-i Fünun edebiyatının teatrali ile kendi ihmalci sanatının
10699. acemilikleri arasında bocalayan ve çok defa içi boş mısralarında insanı ve ızdırabını
10700. beyhude yere aradığımız bu eser bize aynı zamanda hissi mizaç ve davranışların bütün
10701. mekanizmasını çözer. Filhakika biz orada Ekrem Bey'in ızdırabı tazelemek için nelere başvurduğunu,
10702. ağlamak ihtiyacıyla nasıl eski ve yeni hatıraları kurcaladığını iyice görürüz(136). Ekrem Bey'in
10703. kitap için bize verdiği tarih doğruysa, yani kitap 1317 senesinde bitmişse, "Nejad Ekrem"deki "Şuun-i aleme karşı",
10704. manzumesiyle Fikret'in "Sis" arasındaki münasebet daima bir problem olabilir; Filhakika bu manzumenin
10705. "ey!" nidalarıyla başlayan mısraları "Sis" in ritim ve ifadesini çok hatırlatır. Ekrem Bey'in ölümünden sonra
10706. neşr edilen "Nefrin" manzumesi ne dil itibarıyla, ne şiir bakımından üzerinde durulacak eserlerden
10707. değildir. **III HİKAYE VE TİYATROLARI** Ekrem Bey, daha gençliğinde, 1291 senesinde
10708. Bir yetimin mezar-ı maderini ziyareti adlı bir mensure neşretmişti(137). Mersiyeyi biraz da çok (136) *Son söz «Hep Ve Hiç»*
10709. *manzumesi. Şairin gazetelerde Nejad'ın ölümüne dair haberleri araştırması. Unutmayalım ki*
10710. *Edebyat-ı Cedide'de bu davranışa daima rastlanır. Bu itibarla Halid Ziya'nın „Kırk yıl“ında dikkate değer*
10711. *birçok sahifeler vardır. (137)«Şemsa'nın sonuna konan bu yazının başındaki notta onun*
10712. *«Kasa» mecmuasında çıktığını söyler. «Şemsa», Alem matbaası, İstanbul, 1313, s. 55. kederli aile maceralarının tesiriyle*
10713. kendisine şiir sahası yapan muharririmiz burada yetim bir çocuğun annesinin mezarını
10714. arayışını anlatıyordu. "Çocuk, ama ninesi öldükten sonra hayalinden korkan, mezarının önünden
10715. geçmek istemiyen çocuklardan değil. Vücudu ufak fakat gönlü büyük" gibi
10716. cümleleriyle Ahmed Midhat'ı andıran bu yazı onun ilk hikayesi sayılabilir. Ekrem Bey bu yazının
10717. dokunaklı mevzunu hatta hiciv şeklinde olsa bile bırakmıyacak. „Muhsin Bey“de,
10718. Araba sevdası'nda ve son hikayesi olan "Şemsa"da hep aynı mihverin etrafında dolaşacaktır. O, gerek
10719. şiirinde, gerek nesrinde ... beytinin peşinde yürür gibidir. **Muhsin Bey**
10720. "Muhsin Bey" işte bu poetiğin nesre geçen ilk hikayesidir. Bununla beraber
10721. Ekrem Bey'in şiirinde olduğu gibi burada da acıklı şairanenin yam başında bir nevi yaşanmış hayatın
10722. peşinde koşuş da vardır. "Muhsin Bey" in "Graziella" gibi dokunaklı bir aşk hikayesi olmak arzusuyla
10723. yazıldığı aşıkardır. Bu itibarla hikayenin ikinci adı olan "Şairliğin hazin bir neticesi"nde sadece bu
10724. poetiğe karşı hedefine varamamış bir hiciv arzusunu görmemiz icab eder. Bu iki
10725. ismin karşılaşması Ekrem Bey'in sanatındaki kararsızlığı gösterir. Yazık ki hikaye
10726. tecrübesi çok az olan Recai-zade aşkın kendisinden ziyade ölen sevgilinin arkasından çekilen

10727. ızdırabı anlatmıştır. Bu yüzden hikayeye, adeta bitmesi gereken yerden başlar,
10728. denebilir. Biz aşağıda “Araba sevdası”nda “Graziella”nın şairin üzerindeki tesirini daha yakından göreceğiz.
10729. Yazılışından üç sene sonra basılan (1307) “Muhsin Bey”in sonundaki “Düşüm” redifli mersiye aşık Namık Kemal
10730. [Cezmi'deki mersiye] ve Şeyh Galib [tardiyeler] tesirlerinin arasından olsa da yine “Graziella”nın
10731. sonundaki “Premier regret”nin yerini tutmak içindir. **Araba Sevdası** “Araba sevdası”nı (1889-1896) bizim için o kadar
10732. mühim ve yeni yapan şey bu ikinci başlıktaki tutulmayan tenkit vaadinin derinleşmesi, bir nevi
10733. objektivite kazanmasıdır. «Araba sevdası»nda biz, muayyen ve şümüllü bir terbiyenin, insanı yapan değerlerin
10734. yokluğunu görürüz. Böylece “Muhsin Bey”de bir temel gibi alınan ve bu yüzden yine ikinci
10735. başlığına rağmen tabii gösterilen hissilik bu eserde cemiyete, daha doğrusu muayyen bir sınıfa
10736. ait şartların neticesi olarak hüküm giyer. “Araba sevdası”ndaki realizme Ekrem Bey’in nasıl eriştiği ni
10737. gerek kitabın son tab’ını yapan Mustafa Nihat Özön, gerek eser üzerinde çok ciddi iki etüd
10738. neşreden Güzin Dino beraberce sorarlar. Filhakika Ekrem Bey’i yalnız şiirlerinin çizdiği çehre ile
10739. görenler için, bu romandaki taarruz halindeki realizmin izahı daima güçtür. Meğer ki Ekrem Bey’in
10740. şahsiyetinde vehm edilecek bir tezatla, yahut gelip geçici uyanışlarla izah edilsin. Filhakika Ekrem Bey’in
10741. kendisine hassasiyet iklimleri arayan şairlerden olduğunu gördük. Zaten bu intikal
10742. devrinde Namık Kemal-Hamid mektebi, şiiri yazmaktan ziyade şiirin mevzuunu
10743. arıyorlardı. Ekrem Bey bunu etrafında hazır bulduğu şeylerden çıkarabilmek için
10744. uğraşiyor ve böylelikle bir nevi romaneski hazırlıyor. Kaldı ki kitabın kendisinde de
10745. bu sualin bir cevabı vardır. “Araba sevdası” bize üç tarihin arkasından gelir: Hikayenin
10746. geçtiği yazıldığı 1886, çıktığı 1895 seneleri(138). Görülüyor ki Ekrem Bey, Araba sevdası’nda gençlik senelerinin
10747. kronolojisini yapmak istemişti. Hiçbir muharrir yoktur ki, kendi neslinin hikayesini bir defa
10748. olsun yapmasın. Kemal’in “İntibah”ı, Mithat Efendi’nin “Felatun Bey”i, Hamid’in “Garam”ı hep nesil hikayesidir.
10749. Bu örf çarpışması devrinde bilhassa Abdülhamid istibdadının daima uyanık
10750. şüphesi mevcutken bunu daha geniş bir çerçeve ile yapamazdı. Öbür yandan (138)... *Ekrem Bey’in*
10751. *kitabının yazılış tarihini mukaddimenin yazılış tarihini, yani 1305 addedersek*
10752. *kitabın bu iki rakamdan birincisiyle 1280, ikincisiyle 1275 senelerinin İstanbul’unu ele almış*
10753. *olması icap eder. Mamañih bu rakamları fazla ciddiye almamalıdır. Kitap, «Nağme-i seher»in*
10754. *neşrinden sonra ve şairin Hamid’le büyük dostlukları sırasında geçmiş bir vak’anın*
10755. *değiştirilmiş bir hikayesi olabilir. Bizi bu tahmine götüren şeyi Hamid’in «Garam»ında da birbirine*
10756. *benzeyen iki kardeşin bulunmasıdır. «Garam»da bu kardeşlerden biri, iyisi, ölü. Ekrem Bey’in romanında ise*
10757. *sağ dil kahraman aynı kadını uzun müddet iki insan zanneder. bütün hissi yaratılmışlar gibi*
10758. bir nevi istihzasi vardı(139). Bu muhayyilesiz şair için bu istihzaya ve bir nevi realize sığınmak tabii bir
10759. şeydi. Hikaye, devrin alafranga taklidi için uydurulmuş anektodlara çok benzer. Bu
10760. anektod çeşni mesela Vasıf’ın “bir siyah çerde” şarkısı etrafında yapılan gelişmeler cinsinden fasıllarda
10761. görüldüğü gibi heyeti umumiyesinde de görünür. Fakat bu devrin havasında dolaşan şeyler
10762. üzerine kurulmuş çatısına rağmen kitabın bir takım inkar edilemeyecek meziyetleri vardır.
10763. Pek az Türk romanı “Araba sevdası” kadar adına bağlıdır. Kitap, bir modanın ve muayyen iktisadi şartlar
10764. etrafında hemen bir lahzada teşekkül etmiş köksüz bir kalabalığın romanıdır.
10765. Unutmuyalım ki o senelerde moda olan Çamlıca, Namık Kemal’de “İntibah”la, Hamid’de “Garam”la mevcuttur.
10766. Bu demektir ki ikisi de bu yeni şehirli modasından kuvvetle müteessir olmuşlar ve onu vermek
10767. istemişlerdi. Recai-zade’nin eserinin bu ikisinden farkı, onlardan çok sonra, hız dağıldığı zaman yazılmış
10768. olmasıdır. Aradaki geçen zaman içinde memlekette, sade roman nevi, yukardan beri
10769. anlattığımız safhaları geçirmemiş, aynı zamanda roman etrafındaki münakaşalar da realizme doğru
10770. mihver değiştirmişti. Kaldı ki, hoca, muntazam hayatlı büyük devlet memuru Recai-zade’nin garp bilgisi de
10771. artmıştı. İntimiste yaratılışı ile sanatının bütün unsurlarını muhayyilesinden ziyade günlük hayatında
10772. arayan şair, hakikatte Kemal-Hamid mektebinden gelen lügatin ve modaların
10773. arasından olsa dahi bir nevi yarı realist şiiri yapıyordu. Bizce - eğer verdiği yazılış tarihi doğrudu, bu,
10774. romanda izahı biraz güç olan tek mesele kitabın roman bünyesine uygun ilk Türk eseri
10775. olmasıdır. Santimantale ve sathiye karşı çevrilmiş bu istihzada şiirlerinin Hamid’le arasına koyduğu

10776. aşılmaz mesafenin tesirini de unutmamalıdır. Namık Kemal'in tenkit mektuplarıyla Ekrem Bey'i nasıl
10777. hırpaladığını biliyoruz. Ve yine o senelerde onun hemen hemen şiirle alakayı kesmiş gibi görüldüğünü
10778. unutmayalım(140). "Pejmürde" ile tekrar şiire başladığı zaman da (139) *Bir türlü idare edemediği bu*
10779. *istihza şiirine de geçer. (140) Bu bakımdan « Araba sevdası »nın sanata karşı o kadar lakayt mukaddimesi çok*
10780. *dikkate değer: ... Ekrem Bey'i sadece günlük hatıralarda ve dini sığınmada görürüz. Bütün bunlar bize Türk*
10781. *realizminin ilk kıvılcıklarından biri olan bu eserin hangi psikolojik şartlar altında doğduğunu gösterir(141).*
10782. Romanın büyük hususiyeti, bir modanın, kahramanın şahsiyeti ile birleştirilmesinde, yahut onu
10783. vücuda getirmesindedir. Hatta bu köksüz gölgeler kitabında asıl kahraman,
10784. Bihruz Bey'in parasını tam olarak ödemediği ve sonunda elinden aldıkları arabasıdır. O,
10785. kitabın sembolü ve fatalitesidir. Abdülmecid devri nasıl Cevdet Paşa'nın anlattığı Boğaz yalıları
10786. ise, Abdülaziz'in son seneleri de araba sevgisi idi. Biz yukarlarda veliaht Murad Efendi'ye kadar bütün
10787. devri bu ihtirasın nasıl hırpaladığını gördük. Hakikatte Bihruz Bey yalnız arabasını bilir, tanıır ve
10788. sever. Kendisini ve benzerlerini doğuran değerler buhranında farkında olmadan yapıştığı tek tahta
10789. parçası odur. Romanın bütün kahramanlarını, bütün devri gibi hep onun Çamlıca yollarında dolu
10790. dizgin dönen tekerleklerinin arasından görürüz. Fakat Bihruz Bey o kadar az mevcut bir insandır ki
10791. bu arabanın elden çıkmasına dahi üzülmez. O, küçük mirasyedi borçlarının hesapları içine gark
10792. olmuş, tıpkı devri gibi, yeni bir mal satarak temin edeceği muvazenenin peşindedir.
10793. Recai-zade'nin kitabında her şey moda yani geçicidir. Kitap sahifeler boyunca hakikaten
10794. yerleşmiş ve kökleriyle yaşayanı adeta beyhude yere arar. Bihruz Bey'in etrafa bakışında bile bu
10795. geçicilik vardır. Kitaptaki iki çamlıca tasvirinin üzerinde de ayrı ayrı durmak icap eder.
10796. Bunlardan biri Bihruz Bey'in yeni aldığı arabanın hevesiyle ve aşk ümitleriyle gördüğü Çamlıca'dır.
10797. İkincisi ise beyhude beklenen sevgilinin yokluğu arasından ve bütün o insicamsız yerli
10798. hayat realitesiyle görünür. Bu iki bakış arasındaki fark bir nevi şiir ve hayat farkıdır. Ve şüphesiz ki bu
10799. iki tasvirten sonuncusu "İntibah"tan sonra atılmış büyük adımlardan biridir. Dikkat edilecek noktalardan
10800. biri de kitabın "Garam"la olan münasebetidir. "Garam"da iki ahlaki tez halinde karşılaşan iki
10801. hemşire, burada bir tek insandır. "Garam"daki ölüm burada sadece kahramanın muhayyilesini
10802. zapteden bir yalandır. Böylece Hamid'in eserindeki mezar bir nevi karikatür olarak bu esere
10803. girer. Doğrusu istenirse "Araba sevdası"nda (141) *Yine « Araba Sevdası » mukaddimesinde muharririn kendisini*
10804. *büsbütün roman ve hikayeye vermek istediğini anlıyoruz: ... kuvvetli bir anti-poetik vardır. O,*
10805. «Garam»dan "Makber"e kadar, kendisinin dahil bütün bir edebiyata verilmiş cevaba benzer.
10806. Kitapta, insanların adeta bir gölge gibi ve sadece dışardan yaşamaları, yalnız sahip oldukları şeylerle
10807. var olmaları, kendilerini İspirto alevi gibi satıhta tüketmeleri, bizi Recai-zade'nin istitratlarından daha
10808. fazla içtimai tenkidle karşılaştırır. Arabadan sonra hikayede en mühim yeri yalan alır.
10809. Bihruz Bey'in gençlik aşkı veya eğlenme hevesi arkadaşı Keşfi Bey'in bir yalanıyla harap olur.
10810. Recai-zade'nin ve hatta o devir romanının en mühim tipinin bu Keşfi Bey olduğunu baştan söyleyelim.
10811. Keşfi Bey yalancı ve tabir caizse hasbi yalancıdır. Evvela Bihruz Bey'in Çamlıca'da bir kere gördüğü aşık
10812. olduğu sevgilisi Periveş Hanımı tanıdığına ve onunla münasebeti olduğuna, sonra genç kızın tifodan
10813. öldüğüne ve nihayet onunla karşılaştığını söyleyince, kendisi olmayıp kızkardeşi olduğuna inandırır.
10814. Bihruz Bey'in en son sahifedeki ikrahı ve acılığı daha ziyade bu yalanı keşfettiği içindir. Hamid'in
10815. : ... diye anlattığı hakikatle karşılaşır karşılaşmaz. Bihruz Bey'in bütün şiir dünyası yıkılır. Fakat,
10816. Bihruz Bey'i sade Keşfi Bey aldatmaz. Siyah kiralık lando ile Çamlıca'ya geldiği için sevdiği genç kız,
10817. Fransızca hocası Mösyö Piyer, iskelede bekleyen sandalcılara varıncaya kadar hemen herkes aldatır.
10818. Hatta sevgilisinin tifodan değil veremden ve kendi aşkıdan öldüğünü telkin ederek
10819. muhayyilesi bile aldatır. Eğer muharririn kudretinin çok üstünde olan devrin ve
10820. alafrangalığın tenkidi uğruna harcanmasaydı o devirde bundan güzel
10821. bir ilk gençlik kitabı olamazdı. Zaten kitap, yer yer devir tenkidiyle bu çağ
10822. psikolojisi arasında sallanır. Bununla beraber bu cinsten bir tefsire kitap ilk bakışta imkan vermez. O
10823. doğrudan doğruya anti-poetiktir denebilir. Ekrem Bey, Beşir Fuad'la beraber romantik şiirin aleyhindedir.
10824. Romantik şiire karşı alınmış bu vaziyeti bize, "Atala" mütercimi, Bihruz Bey'in felaketine sebep olan

10825. kitapların adlarıyla da verir: O, yarım yamalak ve hocasının yardımıyla da olsa Rousseau'nun
10826. "Nouvelle-Heloise"ini, "Manon Lescaut"yu, "Paul et Virginie"yi, "İhlamlar altında"yı ve "Graziella"yı - bu sonuncusunu
10827. gözümüzün önünde - okumuştur. Lamartine'in Ekrem Bey'in ilhamını o kadar gıdıklayan "Premier Regret"si
10828. kahramanın doğru dürüst Türkçe bilmediğini göstermek için olsa bile yine kitapta tehzil edilir. Vakıa
10829. Bihruz Bey bu büyük eserlerde kalmaz, aşk mektubunu yazmağa başlar başlamaz.
10830. "Le Secretair des Amants" gibi alelade eserlere hatta pornografik kitaplara bile düşer. Bununla beraber
10831. kitabın bütün bir romantik edebiyatı, dolayısıyla olsa bile, itham ettiği aşikardır. Bihruz Bey'in
10832. şahsiyeti Ali Bey'le Felatun Bey arasında dolaşır. Fakat Ekrem Bey, ne Namık Kemal gibi sünni bir
10833. ahlakta dramı arar, ne de Paul de Kock'dan gelen bir büreskte sosyal tip tezadını kurmağa
10834. çalışır. Bütün roman bir şakaya benzer. Hatta ölüm bile bir şakadır ve yalandır. Yalnız ağır basan bir tek
10835. realite vardır: Para işleri. İşte burada "Araba sevdası" içtimai kronik olur. Çünkü bahsettiği devirde de o
10836. kadar korkunç tehdi meseleler arasında yalnız para meselesi ağır basıyordu. Aşk bir şakadır, yahut
10837. yanlışlıklar komedisidir. Fakat gizli zenbereklerle gelince iş değişir. Terbiye ve değerler
10838. yokluğunda Recai-zade en sarih dille konuşur. Dikkat edilecek bir nokta da Bihruz Bey'in
10839. henüz ve daima bir talebe olmasıdır. O, adab-ı muaşeret ve Fransızca mükaleme talebisidir. Tanzimat,
10840. politikanın dışında, bir nevi mektep değil miydi? Araba'dan Çamlıca'dan sonra kitabın bir
10841. kahramanı daha vardır. O da Bihruz Bey'e aşkı öğreten "La Belle Helene" operetidir. Bu operet,
10842. kitabın hem manasını, hem de bahsettiği alemin seviyesini verir. Operet veya vodvil, o bir
10843. şakadır. Ekrem Bey, kitabın, o güzel, hakikaten ustaca tertip edilmiş Bihruz Bey'in rüyası gibi bazı
10844. parçalarında bu operet çeşnisini fantastiğe kadar götürür. Fakat tecrübesizliği
10845. çok sıhhatli hatta realist müşahedeli parçalarına rağmen - her iki çamlıca tasviri edebiyatımızın tanıdığı ilk
10846. realist tasvirlerdir - romanı güzel ve muvaffak sahifeleri olan şöyle böyle bir eser olmaktan kurtaramaz.
10847. "Araba sevdası" vaktinde, yazıldığı zaman, çok bol olan Fransızca kelime ve konuşmalar Fransız
10848. harfleriyle dizilip altlarına Türkçeleri konarak büyük kütlenin okuyacağı şekilde neşredilmiş olsaydı
10849. edebiyatımızda büyük tesir yapabilirdi. Bununla beraber mesajın büsbütün cevapsız kaldığım
10850. zannetmiyelim. "Mürebbiye", "Araba Sevdası"ndan iki sene sonra çıkar, fakat, asıl "Şipsevdi"dedir ki biz bu
10851. romanın tesirini buluruz. Filhakika Hüseyin Rahmi zihniyet ve terbiye tezadında
10852. Ahmed Midhat Efendi'ye ne kadar borçlu ise köksüz, alafranga kahraman tipinde Bihruz Bey'e de o kadar
10853. borçludur **Şemsi** "Araba sevdası"ndaki içtimai realizm arzusunun ne kadar geçici bir şey olduğunu bu son
10854. hikaye bize verir. Filhakika dil itibarıyla çok yeni olan "Şemsa"nın realizmi yine acıklı şairanenin
10855. etrafındadır. Eve alınan, sofrada bir kuş gibi beslenen, muharrire birçok "tefekürat-ı amika" vesilesi veren
10856. bu dört yaşındaki köylü kızının hikayesiyle biz daha ziyade Sami Paşa-zade Seza'nin "Küçük Şeyler"inin
10857. dünyasına gireriz. Eser de kendisine ithaf edilmiştir. "Şemsa"da küçük bir şeydi. Hikayenin bazı
10858. geliştirmelerinin çok muvaffakiyetli ve Servet-i Fünun şiir ve nesrindeki merhamete yol
10859. açan eserlerden biri olduğunu söyleyelim. Bittabi bu küçük hayattan Recai-zade'nin sanatı hakikaten
10860. büyük bir eser çıkaramazdı. Mersiye bir sığlık gibi bu yaşanmış ızdırabı çarçabuk
10861. benimsiyecikti. Şemsa'nın asıl adını Seher olduğunu ve efendisi tarafından bu ismin kendisine
10862. verildiğini de söylersek dil karşısındaki vaziyetini bir tarafından aydınlatmış oluruz. Bizce
10863. Recai-zade'nin hikayeciliğinin "Araba sevdası"yla bittiğini kabul etmek ve "Şema"yı
10864. sadece tekniğiyle ayrıldığı şiirlerinin arasında saymak en doğrusudur. **Piyesleri**
10865. Tiyatrolarında Ekrem Bey, "Araba sevdası"yla hikayede çıktığı noktaya varamaz. Ekrem Bey'in ilk tiyatro
10866. eseri "Afife Anjelik" adlı dramıdır. Ali Haydar Bey'in ilk manzum piyes tecrübelerinden biraz sonra gelen bu
10867. eserin üzerinde durmayacağız. «Vuslat» Namık Kemal'in "Zavallı Çocuk"unun tesiri altındadır. Bununla
10868. beraber kendisinden çok sonra gelen Muhsin Bey hikayesinin bir nevi ilk tasarısı denilebilir. Nitekim
10869. kahramanın adı da, Muhsindir. Meşrutiyet'ten sonra neşredilen "Çok bilen çok yanılır" komedisi "1001 Günden"
10870. alınmış bir hikayenin geliştirilmesidir. Bu hafif mevzulu piyeste Ekrem Bey, Moliere-Vefik Paşa
10871. mektebine çok yakın diliyle bir merhaleye varmış gibidir. Piyesinin mukaddimesi
10872. ise Namık Kemal'in tiyatro anlayışının aşağı yukarı bir tekrarıdır. Bu üç piyesten maada Ekrem Bey'in
10873. oldukça şaşırtıcı olan bir beşinci piyes tecrübesi vardır. Kendi tercüme ettiği "Atala"yı tiyatro

10874. şekline sokmuştur. Fikir itibariyle çok şayanı dikkat - adeta modern bir tecrübe - olan fakat
10875. Namık Kemal'in bir mektubundan başka bir yerde üzerinde durulmayan bu tecrübenin edebiyatımızda bu
10876. yolda yapılmış ilk çalışma olduğunu ve çok ciddi her etüde
10877. muhtaç bulunduğu söyliyelim. Filhakika bu piyesin gerek aslı olan hikaye ile gerek
10878. operasının "Livret"siyle iyi bir karşılaştırılması hatta kendisinden evvel "Atala"dan yapılmış adaptasyonlar
10879. bulunup bulunmadığının aranması lazımdır. **IV RECAİ-ZADE VE EDEBİYAT Talim-i edebiyat** Bu ders
10880. kitabı daha ziyade bir hareket olarak mühimdir. Filhakika Arabın «bedi ve beyanı» ve
10881. "belagati"yla ilk hesaplaşmamız onunla başlar. O zamana kadar söz sanatlarından
10882. bahsedenler, ister umumi çerçeveler içinde [yani, mevzuat-ı ulum cinsinden ilim tasnifi
10883. eserlerinde olduğu gibi]. İster tek başına meseleyi ele alsınlar daima Arap edebiyatına bağlı
10884. idiler. Ve Aristo'dan, Araplara intikal etmiş estetik kaideleri içinde onun gelişmesinin verdiği
10885. verilere dayanarak konuşurlardı. Cevdet Paşa'nın İbni Haldun tercümesi, bu bahisleri toparlayıcı eser
10886. sıfatıyla tazelemiş ve onun "Belagat-i Osmaniye"sinin yazılmasına yol açmıştır. "Talim-i edebiyat" bu
10887. çerçeveyi bir hamlede kırar. Bu kitabın ehemmiyetini anlamak için fasıl başlarını saymak
10888. yetiştir: "Kuva-yi zihniyenin edebiyatta fi'li" (yeri), efkar ve hissiyat, hayal ve hafıza, hüsn-i tabiat" (zevk). Bu
10889. fasıllardan bazıları, ezcümle hayal ve bilhassa hafıza ile zevk bahsi eskilerde de vardı. Fakat
10890. şairler için kullanılan bazı müphem vasıflar dışında edebiyat bir psikolojik vakıa olarak kabul
10891. edilmezdi. Daha ziyade muayyen, adeta pratik söyleyiş kaidelerinin içinde mütalaa edilirdi.
10892. Deha ve istidat tasnifi ise hiç yoktu. Bunlar garp estetiğinden ve felsefesinden mektep
10893. kitaplarına intikal etmiş şeylerdi. Ekrem Bey'in sade, müzeyyen, alı (sublime) diye
10894. üslubu üçe ayırması ve bilhassa üslûp üzerinde sanatta şahsiyetin en yüksek noktası gibi
10895. durması da bize göre çok yeni bir şeydi. Bu sade ve müzeyyen meselesinden eski belagette ancak secisiz
10896. ve secili nesir dolayısıyla bahs edilirdi. Tabiatıyla bu çok ayrı bir şeydi. Asıl mühim tarafı
10897. "Kabl-eş-şuru" adlı mukaddimesinde ilk defa "Arapça demek olmadığını teslim çaresizlik dergah olan
10898. Osmanlıcanın" kendine mahsus bir edebiyatı ve onun kaideleri olması kap ettiğini söyleyen
10899. Ekrem Bey'in, misallerinin çoğunu edebiyatımızdan ve bilhassa yeni edebiyattan almış olmasıydı.
10900. Böylece Cevdet Paşa'nın kitaba yazdığı takrizde istiklalini kabule mecbur olduğu
10901. Türk edebiyatının kaideleri kendi içinde mütalaa edilmiş gibi oluyordu. Ekrem Bey'in sık sık
10902. verdiği bu misaller arasında yeni şiir ve edebiyatla beraber bilhassa eski nesirden seçilmiş parçaların
10903. da bulunması ve nesrimizin böylece hususi bir dikkate arz edilmesi edebiyatımızda ilk defa
10904. görülen bir hadiseydi. Filhakika o vakte kadar nesrimiz münşeât kitaplarından
10905. dışarıya çıkmış değildi. Ve şiirle beraber hiç mütalaa edilmemişti. Diğer taraftan tanınmış
10906. birçok şairler ve şiirler üzerinde yeni hükümler vermek cesareti gösteriliyordu. Bütün bunlar zihinleri
10907. altüst eden ve yeniye imkanlar açan şeylerdi. Ayrıca söz sanatları kısmında
10908. da tasnif yeniydi. Ekrem Bey'in Ve o devrin estetiğinde o kadar mühim yer
10909. tutan şiirin his, hayal ve fikir unsurlarına ırcı da bu kitapla başlıyordu. Ekrem Bey bir nevi
10910. edebiyat tarihi şeklinde tasavvur ettiği kitabının ikinci kısmını
10911. yazamadı. Fakat bu eksik kitap, fikirleri mektep sıralarından itibaren karıştırmaya kafi geldi.
10912. **Zemzeme mukaddimesi** Tenkit eserleri için aynı şeyleri söyleyemeyeceğiz. "III.Zemzeme mukaddimesi" bugün
10913. daha ziyade safdilliğiyle nazarı dikkati çekebilecek bir eserdir. Ve daha ziyade kendi
10914. devrinin şairanesini bize anlatır. O, şiiri daha çok bütün hayatta mevcut bir güzellik hali gibi
10915. tasavvur ediyor ve bunun sözle ve nazım kaideleriyle ifadelerini ayırıyordu (bk. "III. Zemzeme"deki
10916. "Bu da bir şi'r-i muhzin-i diğer» şiiri). Öbür yandan sanatlar arasında mevcut yakınlıkların üzerinde,
10917. Namık Kemal'den sonra ilk defa olarak, duruyordu. ... gibi cümlelerin devri için ne kadar yeni
10918. olduğu düşünülün. Onun talebesi olan Fikret sadece bu dersle yetinmemiş ayrıca da şiirde resim
10919. tesirini aramıştır. "Takdir-i Elhan", Namık Kemal'in edebiyat hakkındaki fikirlerinden az çok ayrılır:
10920. ... Recai-zade'nin, Menemenli-zade'nin şiir kitabı olan "Elhan" hakkında yaptığı tenkitleri ile bu az
10921. çok doğru mütalaların hiçbir alakası yoktur. Üstelik Recai-zade sade tenkitte kalmaz tashih bile
10922. eder. Hiç olmazsa Tahir Bey'in : ... mısraının yerine, hiç de ondan az kötü olmayan:

10923. ... mısramı teklif edebilir. Fakat bütün bunlar yaşadığı devrin zevk buhranında pek fark
10924. edilmez. O etrafı için üstad-ı Ekrem'di ve böyle tanınmasında da tenkitlerin büyük
10925. hissesi oldu. Bilindiği gibi "Takdir-i Elhan" biraz da Muallim Naci'ye hücumdu. Baş tarafında "Ateşpare"
10926. şairinin kitaplarının isimlerine telmihlerle dolu bir fıkrada Ekrem Bey, Naci'nin oldukça güzel ve şüphesiz
10927. dil ve klasik zevk bakımından hiçbir kusuru olmayan "gark-ı nur" redifli gazelini tehzil
10928. ediyordu. Naci bunu görememezlikten gelemezdi. Nitekim "Demdeme" adlı – "Zemzeme"ye
10929. karşılık bir hücum eseriyle Ekrem Bey'e şiddetli bir cevap verdi. Ekrem Bey'in üstü kapalı telmihlerinden
10930. açıkça ağır bir lisan ile yazılan ve her satırında şahsiyet yapan bu kitabın, şairin ilerdeki
10931. çalışmaları üzerine menfi bir tesir yaptığı daima düşünülebilir. Bu tarihten itibaren Naci de yeniye karşı
10932. hemen hemen açıkça cephe alır. Ekrem Bey'in devrine en çok tesir eden tarafı
10933. şiiirleriyle beraber bu öğretici kitabı ve tenkit makaleleridir. Hatta bu tesir şiiirlerine nazaran biraz
10934. daha fazladır. Vakıa onun şiiiri 1875-1887 seneleri arasında Hamid'le beraber en çok tadılan şiiirdi ve
10935. edebiyatımıza iyi kötü birçok şeyler aşlamıştı. Fakat bu şiiiri bile etrafa kabul ettiren "Talim-i edebiyat"taki
10936. fikirler, "III.Zemzeme"nin mukaddimesi ve "Takdir-i Elhan" gibi eserler olmuştur. Hülâsa edecek
10937. olursak Ekrem Bey, yaratıcılarından biri ve başlıca kurbanı olduğu bir zevk buhranının arasında
10938. tercüme, telif, tenkit eserleriyle belki en sağlam ve besleyici kaynaklarından olmasa bile yeniye aramış
10939. ve bir çok modaları edebiyatımıza getirmiştir. Yukarıda bahs ettiğimiz ferdi zaaf lar dil zevkinin
10940. yokluğu ve nihayet bütün Tanzimat edebiyatında olduğu gibi kendisinden evvel gelen hiçbir
10941. fikri ve felsefi hazırlığa dayanmaması bu eserin belli başlı birçok noktalardan malul
10942. kalmasına sebep olmuştur, Filhakika Tanzimat'ın göze çarpan vasıflarından biri de biraz el
10943. yordamiyle vücade gelmesidir. Yumuşak, hissi ve alıngan mizacından hiçbir
10944. yardım görmeyen Recai-zade'nin sanatında bu, çağdaşlarına nazaran daha fazla hissedilir.
10945. **Namık Kemal'den sonra ABDÜLHAK HAMİD İ HAYATI** Abdülhak Hamid 1852 yılında İstanbul'da Bebek'te
10946. Orta Yalı den en babasına ait yalıda doğ ar. Aslı, bir ara Mısır'a gidip orada yerleştikten
10947. sonra İstanbul'a dönmüş eski bir ulema ailesinin çocuğudur. Mısır'da ailesinin adı, ilk hicret
10948. eden dedesi Abdullah Efendi'nin yerleştiği Sunbat kasabasından gelir. Bu bilgiyi bize veren
10949. hatıratı ailenin XVIII. yüzyılın ikinci yarısında dedesinin büyük babası Emin Şükuhi Efendi'nin İstanbul'a
10950. geldiğini yazar. Hamid'in babası meşhur tarih sahibi Hayrullah Efendi, onun da babası
10951. yukarlarda adı geçen Mahmud II devri alimlerinden Hekimbaşı Abdülhak Molla'dır. Babasının
10952. büyük babası Hayrullah_Efendi de hekimbaşı idi. İlk Buffon mütercimimiz yine Hekimbaşı Behçet Efendi
10953. Abdülhak Molla'nın büyük kardeşiydi. Abdülhak Molla, Mecid zamanının Reisüluleması idi. Böylece nasıl
10954. Namık Kemal'le ta Lale devrinden Selim III ve Mustafa IV zamanlarına kadar ikbalin her türlü meyvasını
10955. tatmış ve siyasi tecrübenin her dersini almış bir ailenin son halkasıyla, karşılaşırsak, Hamid'le de
10956. Mahmud II rönesansının ve Tanzimat'ın ilk senelerinin ilim aristokrasisi içine gireriz. Ayrıca
10957. Ahmed Vefik Paşa babasının, dayısı olduğu gibi, hayatına ismi çok bağlı olan
10958. Pirzade Sahib Molla Bey de eniştesi idi. Yarı mutavassıf, ilim, müsbet bilgilere açılmış, fakat zevk ve meşrep
10959. itibarıyla onların verimlerine karşı oldukça şüpheli, ikbal tecrübesini Mahmud II devrinin karışıklıkları
10960. içinde yapmış, saraya mensup bu aile muhitinin tesiri Hamid'in hayatında ve eserinde görülür. Bu
10961. muhitin ne olduğunu daha iyi anlamak için Abdülhak Molla'nın "Tarih-i Liva" adlı eserini, küçük amcasının
10962. "Letaf-i Rivayat-ı Enderun"unu babasının «Avrupa Seyahatnamesi» ve nihayet Hamid'in "Hatırat"ını ve
10963. mektuplarını okumak lazımdır. Hamid beş yaşında iken mahalle mektebine, sonra Hisar Rüştiyesine devam
10964. etmiştir. Yine aynı sene içinde kendisine ulema çocuğu sıfatıyla sekiz yüz kuruş maaşla
10965. İstanbul Ruusu verilmişti. Hususi hocalardan ders alıyordu. Bunların arasında ölümüne meşhur
10966. mersiye yi yazdığı fikir tarihimize o kadar mühim yeri olan Hoca Tahsin Efendi ile
10967. Bahaeddin Efendi'yi sayalım. Şiir zevkini Tahsin Efendi'nin aşıladığını söyler. Fakat mersiye nin tuttuğu
10968. ışıkla Hamid'in üzerinde bu Yeni Osmanlılar dostunun tesirinin bütün fikri hayatına şamil olacak
10969. derecede derin olduğu ve ona şiiirinin bazı büyük problemlerini aşıladığı tahmin edilebilir.
10970. 1863 yılının sonuna doğru ağabeyi Nasuhi Bey'le Paris'te bulunan babasının yanına gider. Orada
10971. küçük bir kolejde okur. Dönüşte de bir müddet Tercüme Odası'na devam etmiştir. Babasının

10972. Tahran sefirliğine tayini üzerine (1865 yazı) Tahran'a gider. Burada sefaret münşisi Mirza Şevket'ten
10973. Hafız'ın ve Sadi'nin dilini öğrenir. Hocası Bahaeddin Efendi de beraberlerindedir. Hamid bu seyahatin
10974. ikinci senesinde sefaret maiyet ikinci katıplığına tayin edilir. Babasının 1867'de ölümü üzerine
10975. İstanbul'a döner: Az sonra bir müddet için Maliye Mühimme kaleminde bulunur, sonra Şura-yı Devlet ve
10976. Sadaret kalemlerine girer. Hamid, Maliye Kaleminde Ebüzziya ile beraberdi. Orada ikisine de
10977. Hacı Edhem Paşa-zade Kadri Bey hocalık etmişti. Ebüzziya'ya göre Hamid, Kadri Bey'den Şeyh Galib'in
10978. "Hüsni Aşk"ını okumuştur. Yine bu senelerde Çamlıca'da komşuları olan Sami Paşa'nın kendi çocukları ile
10979. beraber ona da "Hafız Divanı"nı okuttuğunu biliyoruz. 1871'de akrabası olan Piri-zade ailesinden Fatma Hanım'la,
10980. Nasuhi Bey'in memuriyette bulunduğu Edirne'de evlendi. Bu seneler Hamid'in edebiyata başladığı
10981. senelerdir. İlk tecrübeleri elimizde olmamakla beraber Paris Seyahatına kadar, (1886-1292) başta "Macera-yı aşk"
10982. olmak üzere, "Sabr u sebat", "İçli kız", ve "Duhter-i Hindu" piyeslerini neşreder, "Sardanapal" ile "Nazife"yi
10983. hazırlar. Ayrıca şiirle de meşguldür. "Garam", "Kahbe" ve "Sahra"nın büyük kısımları bu devrindir.
10984. Edirne'ye gitmeden evvel Ahmed Vefik Paşa'nın Bozdoğan Kemerindeki konağında oturduğu
10985. zamanlar Recai-zade ile tanıştığı gibi, sanatı üzerine tesir ettiğini söylediği Mizancı Murad Bey'i,
10986. sonradan ölümü için bir mersiye yazdığı "Mir"at sahibi Refik Bey'i, Sami paşa-zade Sezai'yi ve
10987. Kemal'i tanımış bulunuyordu(142). 1875 de Paris sefaretini ikinci katıplığına tayin edildi. O zaman
10988. Paris sefiri Sadık paşa idi. Hamid Rumeli'ndeki isyan hareketlerinin en vahim devrinde
10989. Sultan Murad'ın hal'inden bir iki gün sonra İstanbul'dan ayrıldı. Bu ikinci Paris seyahatinin ve orada
10990. geçen sıkıntılı zamanların en sahil hikayesini "Mektuplar"da aramalıdır(143). Abdülaziz'in intiharını,
10991. Çerkes Hasan vak'asını, Murat V'in delirmesini, Abdülhamid'in tahta çıkmasını, Midhat Paşa'nın
10992. sadrazamlığını, Kanun-ı esasının ilanını, Abdülhamid'in hürriyet taraftarlarına karşı
10993. açtığı sinsi ve zalim mücadeleyi, Midhat Paşa'nın nefyini, 1877 harbinin feci
10994. safhalarını hep sahnenin dışından takip etmeğe mecbur kaldı. Bu devirde Namık Kemal'le daha doğru
10995. dürüst görüşmemişti. Zaten usta ve tilmizin münasebetleri kısa Midilli görüşmesi hariç daima mektupla
10996. olacaktır. (142)Ebüzziya Tevfik Bey Kemal'le Hamid'in kendi matbaasında, «Macera-yı aşk»ın tab'ı için konuşmağa
10997. geldiği zaman tanıştıklarını söyler. Halbuki Namık Kemal, Magosa'dan Recai-zade'ye yazdığı bir
10998. mektupta Hamid'ten ... (143)"Mektuplar", II. sonda Ziver paşazade şair Bahaeddin Bey'e yazdığı mektuplar.
10999. Paris'te iken neşrettiği "Nesteren" piyesiyle, "Belde" ve "Sahra"nın bazı parçaları bu seyahatin mahsulüdür.
11000. "Nesteren"ın Paris'te yayınlanması Sultan Abdülhamid'i kuşkulandırdığı için 1878'de sefirden izin alarak
11001. İstanbul'a geldiği zaman vazifesi lağvedildi. Bu tarihten itibaren Abdülhamid idaresi Abdülhak Molla'nın
11002. torununa daima şüphe eden bir gözle bakacaktır. Bununla beraber aile dostları ve bilhassa
11003. Abdülhamid'in o kadar emniyet ettiği Kızlar Ağası Hacı Behram'ın sayesinde fazla sıkıntı çekmemiştir.
11004. Bu sonuncusu bir zamanlar evlerinde köle idi. Yine bu Paris senelerinde Hamid "Liberte" adlı piyesini
11005. yazmışsa da neşredememiştir. İstanbul'a dönüşüyle Bombay Başşehbenderliği
11006. arasındaki devir şairin hayatının buhran devridir. Birçok teşebbüslerine rağmen Paris'teki
11007. vazifesini iade ettiremez. İlk önce Belgrat Şehbenderliğine tayin edilir. Kabul etmemesi üzerine
11008. Sadullah Paşa'nın sefir olarak bulunduğu Berlin'e verilir. Karadenizden ta Odesa'ya kadar uzanan bir
11009. seyahatten sonra Hamid buradan da vazgeçer. Bu esnada İzmir'de vali bulunan Midhat Paşa'yı ziyareti ve
11010. ondan vazife isteyişi vardır. Rize'de mutasarrıf olan ağabeyi Nasuhi Bey'in yanında uzun müddet
11011. ikamet eder. Hamid, Sultan Aziz'in katli muhakemesinin nerde ise başlamak üzere
11012. olduğu, İstanbul matbu atında Midhat Paşa'ya dair iftiraların çıkmaya başladığı zamanda ondan bir
11013. kaymakamlık istemiş, fakat paşa kendisinde bir nahiye müdürü bile tayin etmek selahiyeti olmadığını
11014. söyleyerek ona İstanbul'a uğramadan Berlin'e gitmesini tavsiye etmişti. Hamid'in bu yıllarda ne
11015. yapacağını bilmeyen bir hali vardır. Odesa'da iken Berlin'e gitmemek için, Hamid Bey çıldırdı,
11016. diye telgraf bile çekmiştir. Bu kararsızlık Poti'ye tayiniyle biraz durulur. Fakat Poti oturulacak
11017. gibi değildir. Onun için yerine, emektar uşağı Ahmed Ağa'yı bırakarak tekrar Rize'ye döner.
11018. Kısa bir zaman sonra da Golos Şehbenderliğine tayin edilir. O Rize'de iken Midhat Paşa muhakeme
11019. edilmek üzere İstanbul'a getirilmişti. Hamid bu vak'ayı "Kurbanlık bir koyun gibi" tabiri ile anlatır.
11020. Kendisi de bir müddet evvel Namık Kemal'le muhabere etmesi yüzünden Hasan Paşa Karakolunda

11021. sorguya çekilmişti. Bu dönüş ve kararsızlık seneleri Hamid'in velut devrelerinden biridir. "Eşber"i, "Tark"ı,
11022. "Tezer"i bu iki yıl içinde hazırladığı gibi "Tark"ın zeyli olan "İba. başlıni Musa"ya başlamış ve "Sahra"yı
11023. neşretmişti. Rize'den ve Golos'tan yazdığı mektuplar «Sahra» şairinde hakiki tabiat duygusunun
11024. uyandığını gösterir. Fakat ilerde göreceğimiz gibi bu devri n asıl mühim eserleri
11025. "Hazine-i Evrak"da çıkan küçük manzumelerdir. 1883 senesi içinde vazifesi kendi isteğiyle
11026. Bombay'a nakledildi. "Duhter-i Hindu"da anlattığı peysajda yaşamak fikri Hamid'in
11027. hoşuna gitmişti. Bununla beraber Hamid bu vazifeyi istemesine başka sebepler de gösterir. Ona
11028. Hindistan'ın Fatma Hanım'ın sıhhatine iyi geleceğini söylemişlerdir. Ayrıca geçerken olsun
11029. Namık Kemal'i görebilecekti. Nitekim Midilli önünde vapur durunca Namık Kemal geldi. Bir saat kadar
11030. konuştular. Fakat bu, hiç de Hamid'in istediği bir konuşma olmadı. Namık Kemal, Hamid'i belki de istibdat
11031. karşısında biraz gevşek gördüğü için ona ... demişti. Hamid hangi sebeplerle söylendiğini bilmediğimiz bu
11032. kelimenin cevabını Bombay'dan yazdığı, biraz fazlaca dekodu bir mektupla verir. Bu
11033. mektuba uzun zaman cevap alamaz. Bu seneler Namık Kemal'in omuzuna
11034. yalnızlığın çöktüğü senelerdir. Bundan sonra Hamid, Ekrem'e olsun, başkalarına olsun
11035. yazdığı mektuplarla. "Hazret-i üstad" dediği Kemal'den cevap alamayışına üzüdür, Midilli'nin vazifeli
11036. menfisinin taliine her vesile ile acır. Namık Kemal'in devri için ne olduğunu, herkesin
11037. zaman zaman ona nasıl sarıldığını bu iki arkadaşın mektupları gösterir. Hamid, Bombay'da 1883 yılı Kasım
11038. ayndan 1885 Nisanına kadar iki yıl kaldı. Oradan dostlarına yazdığı mektuplardan, bu seyahatin şairi
11039. nasıl büyülediğini öğreniriz. Hint tabiatı, kuşları, nebatları, maymunlarıyla onu birdenbire sarar. Bu iki
11040. sene hakikatte onun ilhamının yeniden gömlek değiştirdiği senelerdir. En iyi şiirlerinden olan
11041. "Külbe-i iştiyak" ve "Kürsi-i istiğrak"tan başka İstanbul'a döner dönmez neşredeceği
11042. "Bunlar Odur"daki manzumeleri hazırlar. Şiirine yeni sesler gelmiş gibidir. Yazık ki karısının sıhhati iyi
11043. gitmiyordu. Hindistan'dan yazdığı mektupların hemen hepsinde muhtemel felaketin korkusu açıkça
11044. duyulur. Bu, bazen bir hastalık sonu sıtması gibi her şeyi yerli yerinde bulmaktan gelen bir saadet
11045. hissiyle yürür. Bazen de yakın olan ölüm açıktan açığa konuşur. Hamid, Bombay'dan, bildiği
11046. gibi, karısının hastalığının ağırlaşması üzerine üst üste baş vurmaların hiçbirine cevap
11047. vermiyen merkezin emrini beklemeden ayrılır. Fakat Bombay'dan ayrılmak hastanın
11048. iyileşmesi demek değildir. 21 Nisan 1885 de Fatma Hanım Beyrut açıklarında ölür. Böylece "Makber"ın "Hacle"nin,
11049. "Ölü"ünün devri başlar. "Bunlar Odur"da Hint peyzajını olduğu gibi yakalayabilmek için elinde
11050. kalem, "pencereden pencereye koşan şair birdenbire bütün gençliği boyunca bir ilham
11051. kaynağı gibi baktığı meselelerle en yakıcı şekilde karşılaşır. O zamana kadar şiirin büyük temi
11052. gibi gördüğü ölüm, hayatında tam hüküm süren bir realite olur. Sanki büyük bir zemberek çevrilmiştir.
11053. Hamid bundan sonra hiçbir zaman karısı ölmüş şair olmaktan çıkmıyacak, acısını her vesile ile
11054. tazeliyecektir. İstanbul'da kaldığı 1301 1303 yılları, san'atının en velut ve en kuvvetli devridir. Bu üç
11055. manzumenin verdiği prestijle "Divaneliklerim"i, "Kahbe - yahut - Bir sefilenin hasbihali"ni, "Bunlar Odur"u
11056. neşreder. Fakat sonuna kadar çıkarmıyacak şiir mecmuası olan "Bir yadigar" ile - ki "Sahra"nın
11057. kabında ilan edilir; sonradan buna bir de «Hep yahut Hiç» adlı bir mecmua ilâve eder
11058. - Edirne'de iken başladığı "İbni Musa" biraz sonraki senelerin mabsulü olan fakat kafi tarih gösterilmesi güç
11059. olan "Zeynep" ile "Garam" yine dolaplarda veya yol çantalarında. "Makber"ın Türk şiirine getirdiği
11060. ürperme ve şairin ızdırabı bir müddet etrafına hürmet telkin eder. Fakat bu çok
11061. sürmez. Zalim bir tenkit başlar(144). Makber ismine bile itiraz ederler [Makbere demek
11062. lazımmış]. (144)Muallim Naci, Salahi Bey. Bu sonuncusu "Zeynep" aleyhinde saraya jurnal vermekte de itham
11063. edilirse de 1908'den sonra neşrettiği bir eserle bunu reddeder. Fakat yenilik de kendisini idrak
11064. etmişti. Menemenli-zade Tahir Bey'in «Gayret» mecmuası bu hücumlara cevap verir. Biraz da "Hacle"
11065. mukaddimesinin davet ettiği bu tenkitleri "Belde"nin çok alafranga görünen mısralarında kıstırtıyordu.
11066. 1301 sonlarında Londra sefaretı başkatibi tayin olunur. Bu sefer Hint nebatları ve kuş şakırtıları
11067. yerine Londra sisinin artırdığı bir uzlet başlar. Şair artık her gün "bir yanda güneşin cenazesi"ni
11068. seyreder, bir yandan da "güzeller mahşeri"(145) diye anlattığı Londra kibar aleminin genç
11069. ve bekar bir diplomata bahşedebileceği lezzetleri tadar. Hamid sonuna kadar Londra'yı sevecektir.

11070. Bu sisler ona «Beyrut'ta kumlara» gömdüğünü, yahut onun ölümünün canlandırdığı endişeleri beraberinde
11071. rahatça gezdirmek imkanını verir. Bu yüzden eğlenceleri daha derin, daha ısındır. Aşk maceralarını
11072. keskin vicdan azaplarıyla besler. Fakat büsbütün yalnız da değildir. İngiltere'de oturduğu yerde, şark
11073. güneşinde, Sadabat bağlarında ve Boğaz mesirelerinde yaşayan bir ıaam, İskoçya'nın bir köşesinde
11074. Türkçeyi ve şark dillerini kendi kendine öğrenip Türk şiirinin tarihini yazan Mister Gibb
11075. vardır. Bu alimle gurbetteki şair birkaç defa görüştüler. Haid vatanımızın ve dilimizin bu büyük
11076. dostunu “Gayret” mecmuasında Türk etkileri umumiyesine takdim etmekle kalmaz, ayrıca onun
11077. kendisine yazdığı mektupları neşreder. Böylece garpten gelen bu ses, bize yeni şiirimizi
11078. ve bilhassa aynı mektupta “ruhaniyeti ve ulviyeti” ile güneşe benzettiği Namık Kemal'i tanıtmış olur. Hamid,
11079. “Gayret” mecmuası çıktığı müddetçe oraya yazar. İlk nüshasında Rus Muharebesi zamanında neşredilen
11080. büyük “Vatan Şarkısı” çıkar. nüshasında bir «Kontesin çocuğuna» manzumesi, nüshasında “Hyde Park'tan geçerken”
11081. 18 inci nüshada vaktiyle “Talim-i edebiyat” dolayısıyla yazdığı
11082. “üstadı saniye tebrik ve teşekkür” manzumesi neşredilir: 19 uncu nüshada iki mısraı eksik olarak biraz da
11083. estetiğini ve dil karşısındaki durumunu anlatan “Nakafi” çıkar. Ayrıca İngiliz şiiriyle de
11084. biraz uğraşır. Shelly'den ufak bir tercüme bile neşreder. Namık Kemal'in vatani manzumeleri,
11085. muhtelif mektupları, yeniliğe çevrilmiş tenkitlere verilen cevaplar arasında çıkan bu
11086. manzumelerle Hamid'in ilhamı adeta yenileşir. İşte sefaret memurluğunun verdiği imkanlarla girdiği ve
11087. yarı lüzumsuz ve havai konuşmasını, örf ve adetini, servet ve debdebesini “Finten”in (145) “Mektuplar”. Hamid aynı
11088. mektupta Finten'den bahseder. o mantık dışı örgüsünde o kadar iyi aksettirdiği kibar
11089. muhitlerinde Fesli Diplomat'ın hayatı budur. Londra'da onun, daima genç kalan mizacının
11090. hoşlandığı bir muhit zenginliği bulduğu inkar edilemez. Fakat İngiltere'ye hayran olduğu bir
11091. nokta daha vardır. O da hürriyettir. “Hyde Park” manzumesindeki: ... mısraı bu hayranlığını
11092. ifadesidir(146). “Gayret”in tatilinden sonra Hamid'in neşriyatı bir müddet devam eder. Hatta sanatı bu
11093. devirde birkaç hamle yapar. Fakat bir türlü dilde tam nizamı bulamadığı için, istediklerine muvaffak
11094. olmuştur, denemez. Yine bu yıllarda “İbni Musa” ile in üzerinde duracak ve “Finten”i yazacaktır.
11095. Londra'da, 1890 yılında Nelly Hanım'la evlenir. Ve biraz sonra vazifesinden azledilerek İstanbul'a gelir, “Zeyneb”
11096. ve “Finten”in neşrine çalışırsa da maarif izin vermez. Aile dostlarının himayesiyle ve bir daha
11097. eser neşretmemek şartıyla tekrar İngiltere'ye gönderilir. Abdülhamid idaresinin, bilhassa enişesi
11098. Piri-zade Sahip Molla yüzünden(147) kuşkulandığı söylenirse de bizim için bu cezrı tedbirin asıl sebebi
11099. de “Hyde Park'tan geçerken” manzumesinin sansür tarafından çıkarılan mısra ve beyitleriyle, “Zeyneb” te o
11100. kadar üzerinde durulan müstebit padişah tipidir. Zaten Hamid'in bütün trajedilerinde Abdülhamid'e tevcih
11101. edilmiş birçok şeylere rastlanır. İlhamının gelişmeye çok müsait olduğu bir devirdebu mecburi
11102. susmanın şair üzerindeki tesirlerinden ilerde bahsedeceğiz. Hamid'in bundan sonra
11103. Abdülhamid devrinde üç eseri çıkar. Bunlardan biri Yunan Harbi dolayısıyla Servet-i Fünun'un
11104. hazırladığı hususi nüshada (1896) neşr edilen “Ordu-yi Hümayunda bir şair”dir. «Hediye-i sal» manzumesiyle imza
11105. yerine adının baş harflerini koyarak neşr ettiği “Finten” da aynı mecmuada çıkarlar.
11106. (146)“Gayret” mecmuasında ilk neşrinde bu mısradaki (hürriyet) kelimesini sansür çıkarır. Bunun gibi
11107. ... beytinin ilk mısraı da çıkarılır. (147)Meşrutiyet'ten sonra Şeyhülislam olan Sahib Molla Bey
11108. hükümdara açıkça muarız geçiniyordu. 1895 de vazifesi Lahey'e nakledilir. İki sene orada kaldıktan sonra birinci
11109. müsteşar olarak tekrar Londra'ya döner. Bir aralık Madrit sefirlğine tayini ortaya atılırsa da «Tarık»
11110. piyesini yazmış olan bir şairin İspanya'da bulunuşu politika nezaketine uygun görülmez. 1906 da Hamid
11111. Brüksel sefiridir. Meşrutiyet'in ilanı esnasında orada idi. “İlhan” burada yazılmıştır. 1911 de Nelly Hanım ölür. Hamid
11112. bu kadınla Fatma Hanım'a benzediği için evlenmişti. Gariptir ki kabrini ziyarete gittiği zaman
11113. yolunu yine Fatma Hanım'a benzeyen bisiklete binmiş bir genç kız gösterir, dönüşte mezar taşı
11114. için gittiği taşı dükkanında da Nelly adlı bir kadın için hazırlanmış bir mezar taşı görür. Böylece hayatının
11115. tesadüferi sanatının özülüyle birleşiyordu. 1912 de büyük kabine Hamid'i vazifesinden azletti. İstanbul'da uzun bir
11116. müddet sıkmtı içinde yaşadı. Nihayet Ayan Meclisi'ne aza seçildi. Birinci Dünya Harbi esnasında bir
11117. zaman için bu meclisin reis vekilliğini yaptı. Mütareke'den sonra Viyana'da yine parasızlığın
11118. ıztırabını çeker. Fakat Cumhuriyet Hükümeti kendisine Hidemat-ı Vataniye tertibinden maaş

11119. bağlar. İstanbul belediyesi ayrıca bir ev verir. 1928 de Büyük Millet Meclisine aza seçilir. salı günü nisbi
11120. bir refah içinde zatürriyeden ölür. Cenazesi milli merasimle kaldırılır. Bu son devir içinde, “Baladan bir ses”,
11121. “Validem”, “İlhan”, “Turhan”, ”Yadigar-ı harp”, “İlham-ı vatan”, «Tayflar geçidi», “Garam” «Yabancı dostlar», “Arziler”,
11122. “Hakan” ı neşreder. **II BAZI DİKKATLER** Abdülhak Hamid, Namık Kemal neslinin son
11123. halkasıdır. Filhakika Şinasi ile başlayan yenilik onun eserinde ilk büyük merhaleyi kaydeder.
11124. Sanatta ilk gelenlerin yolu açmak, kımıldatıcı fikri bulmak gibi imtiyazları varsa,
11125. geç kalanların da bu hazırlanışın meyvalarını idrak etmek gibi bir talihleri vardır, Bu
11126. sonuncularla düşünce şekil alır, müphem temayüller bir nevi muayyenlik kazanır. 1859’dan sonra
11127. yeniliğin ikinci büyük gelişme devri olan 1870-1875 yıllarında Hamid, Namık Kemal ve
11128. arkadaşlarıyla, ve kendisine daha yakın olan Ekrem’le beraber eserlerini verir. “Vatan yahut Silistre”nin
11129. oynadığı yıl Hamid’in ilk tiyatrosu «Macera-yı aşk» neşredilir. “Sabr u sebat”, “İçli kız” piyesleri “Gülnehal” ve
11130. “Akif Bey”e aynı senelerin mahsulü, “Duhter-i Hindu”, Kemal’in Magosa çalışmalarıyla beraberdir. Fakat bu
11131. beraberlik sadece kronolojidedir. Hakikatte ise Hamid yapacağı iş için bütün bir zemini hazır bulmuştu. O,
11132. Şinasi - Ziya Paşa - Namık Kemal dinastisi ile memlekete gelen ve Vefik Paşa ile Midhat Efendi’de bazı
11133. hususiyetler kazanan havada büyür, onların hazırladıklarıyla beslenir. Yeni düşüncenin dinamizmi
11134. içinde kendini idrak eder. Şinasi folklorun kapısını açmış hayatın bir köşesini
11135. göstermiştir. Sonra Namık Kemal, Hamid’in şiirinde mısra haline girecek olan yeni nesri ve
11136. dili bulmuştu. Fusununa çağdaşlarının o kadar inandıkları eski nesri adeta bir latife ve oyun
11137. gibi göz önünde- yedi sekiz şekilde yapıp bozması eskiye olan bütün bağlılıkları zedelemişti. Eski
11138. şiire olan hücumları ve yeniye girişmeden onun içine koyduğu o devir için imkansız gibi görünen
11139. yenilikler ise şiirde bir şekil ihtilalini günün işi haline getirmiş bulunuyordu. Devrini o kadar
11140. tatmin etmiş görünen “Eşber”, “Tark” gibi piyeslerin asıl çatısı olan fikir ise Namık Kemal’in sesiyle
11141. vatan havasını elektrikleşmişti, Abdülhak Şinasi Hisar bir yazısında Hamid için «hürriyet şairi»
11142. vasfını kullanır. İşte bu hürriyet ve vatanseverlik fikri, ona bağlı fikirler Hamid’in ve
11143. neslinin fikri terbiyesini yaparlar. Burada Namık Kemal’in Hamid üzerindeki
11144. tesirinden bahsedecek değiliz. Yabancı örneklerin çokluğu yüzünden bu yaratıcı
11145. tesir çok defa ikinci derecede bir şey gibi görünebilir. Şüphesiz Hamid asıl çalışma devirlerinde bir
11146. tarafla daima Namık Kemal’i hedef tutacaktır. Vatani şiirlerinin çoğu ondan ilham alan ve onunla
11147. yarışan eserlerdir. “Vatan-ı Osmani” ile “İbni Musa”daki Edeline Merkado’nun “Vatan neşidesi” gibi,
11148. 93 Muharebesi’nde yazdığı meşhur müseddes’i doğrudan doğruya Kemal’e bağlı eserlerindedir. Bunun
11149. dışında iddia edilen bütün yeniliğine rağmen Hamid’in konuşma dilinde hatta “Finten”e
11150. kadar Namık Kemal vardır. Kemal’in mektuplarla verdiği nasihatlerin de Hamid’e tesiri muhakkaktır.
11151. Hamid birçok tecrübesini onun fikirlerini değiştirerek yapmıştır. [Hece veznini kullanması, sahnede fazla
11152. ahenkten kaçınması, aruz veznini olduğu gibi kullanmağa razı olmaması]. Fakat bunlar küçük şeylerdir.
11153. Onların birbiriyle asıl münasebetleri sebeple neticenin birbiriyle münasebetidir. **Aile eve yakın tesirler**
11154. Fakat yeniliğe bu açılış bir tek kanaldan gelmez, Hamid’in aile muhitinde de
11155. bu hazırlığı buluruz. Babası Hayrullah Efendi, Tanzimat’ın ilk yetiştirdiği münevverlerdendir.
11156. Onun «Hikaye-i İbrahim Paşa» adlı bir tiyatrosunun bulunduğunu, Hamid’e bu eserin tesirini aramağa
11157. gitmeden hatırlayalım. Hayatının öbür tesadüfleri de unutulmamalıdır. Bilhassa genç yaşındaki Paris
11158. seyahati Hamid’i bir çok noktalarda devrinin çok ilerisine fırlatır. Hatırlarında tiyatroyu bu ilk
11159. seyahatte sevdiğini açıkça söyler. Son zamanlarında Hamid’te şahit olduğumuz eski çeşnisi, eskiye olan
11160. bağlılık yanlış anlaşılmalıdır. O kendi getirdiği yeniliğe bağlı kaldığı için eski görünüyordu.
11161. Gerçekte şahsiyetine ananeden karışan birçok şeyi sonradan ve ömrünün tesadüflerine göre
11162. kazanmıştır. Unutmamalı ki Hamid, bu Paris yolculuğunu yaşadıkları zamandan birçok
11163. noktalardan kurtuluşu iki insanla, ağabeyi Nasuhi Bey’le ve Hoca Tahsin ile yapmıştı. Ayrıca her şeyi
11164. alt üst eden bir fırtına gibi üçüncü bir insan, hayatına dair Hamid’in anlattığı sahnelerle, o tam
11165. Aziz devri mirasyedisini, müsri, yaşamayı seven, sofrası ve ten lezzetlerine düşkün babası Hayrullah Efendi
11166. vardı. Bir altın yağmuru içinde imparatorluğun kendisini tasfiyeye
11167. hazırlandığı bu senelerde Abdülhak Molla ailesinin elde kalan servetini daha evvelden tasfiye

11168. eden Hayrullah Efendi, Hamid'in "Hatırat"ının en canlı çehrelerinden biridir. Fakat
11169. oğlunun hatıralarına bu şekilde girmiş olması Hayrullah Efendi'ye, devrinin
11170. hakikaten uyanmış insanlarından birisi olarak bakmamızı men edemez. Tarihinde ciltten
11171. cilde değişen ve inkişaf eden görüşlerden sarfi nazar seyahatnamesinde yeni bir
11172. neslin adamı olduğunu gösterir. Bu, hekimliği sevmeyen tıbbiye mezununun
11173. devrin ne kadar ilerisinde olduğunu anlamak için "Seyahatnamesi"nde öğretim ve sistemleri,
11174. mektep kitapları üzerinde yazdıklarını okumak kafidir. Bu insanların hepsi eskiyle bağlarını
11175. koparmış insanlardı. Belki bu eski reisülulema ve şeyh ailesinde hayatın çetrefil bir düğüm olduğu tek
11176. nokta burasıydı. **Ölüm fikri sabiti** Hamid'in şiirlerindeki o dini-felsefi endişede, ölüm düşüncesi
11177. etrafında gittikçe daha göze çarpan merkezleşmede bu babanın Tahran'da ani olarak ölümünün büyük
11178. payı vardır, Bilindiği gibi Hamid avdan dönüşünde babasını ölmüş bulur. Korkunç akıbetle bu ilk
11179. karşılaşmanın onu nasıl sarstığını "Hatırat"ı bize anlatır. Babasının, ölümünden ancak dokuz ay sonra
11180. memlekete döner. Bu kaybolma, asıl etrafı olan şeyleri unutma, hakikatte kendisinden veya ölümden bir
11181. kaçıştır. Bu cins kayboluşları onda zaman zaman göreceğiz. Bununla beraber bu ölüm fikri sabiti
11182. belki de bu Çamlıca köşkündeki boş mezarla başlar. Böylece ölüm onun çocukluğuna bir
11183. muziplik masalı gibi girer. Dolu bir mezar nihayet alışılan bir şeydir. Boş mezarda ise muhayyileyi daima
11184. gıcıklayan bir taraf vardır. Hamid, bu boş mezarla bir nevi hikaye kahramanı olur. Filhakika bu boş
11185. bezar, ilk gençlik ve gençlik psikolojilerinde o kadar yer tutan sevgili için hazırlanmış evin
11186. yerine geçer. Bu itibarla "Garam" hikayesinin hakikaten söylediği devir de yazıldığını kabul
11187. etmek en doğrusudur. Makber, Hamid'in şuur altında Fatma Hanım'ın hikayesinden çok evvel bir
11188. sembol olarak mevcuttur. Bununla beraber bu tesadüflerin, şairin muhayyilesindeki mana ve ehemmiyeti
11189. alınmasında yine içinden yetiştirdiği ailenin hususiyetleri rol oynar. Bu, şeriatçi din adamı ve
11190. mutasavvıf ailesi üç batından itibaren hekimlikle meşguldür. Böylece Hamid'in dönüp dolaşıp geldiği
11191. meseleler onun irsiyetine girerler. Filhakika hangi devirde olursa olsun hekimliğin zaruri
11192. kıldığı müsbet bilgi ve onun, aile geleneklerinin temelini yapan tasavvuf ve teolojiyle karşılaşılıyor
11193. demektir. Buna felekiyatçı Hoca Tahsin Efendi'den aldığı dersleri ve Ziya Paşa'nın "Terci-i Bend"inin
11194. tesirini ilâve edersek bu ilhamın kaç koldan hazırlandığı hakkında bir fikir edinmiş
11195. oluruz. Dört mersiyesinden üçünü Hamid fikir hayranlıkları için yazar: Şinasi, Ziya Paşa, Hoca Tahsin.
11196. Madem ki Hamid'in çocukluğundan ve gençliğinden bahsettik. Onun
11197. daha o yaşta etrafım alan lezzetli eskiliklerin tadını çıkardığını da söyleyelim. "Sabr u sebat"ın,
11198. o tarzda yazılmasına, verdiği nasihatla sebep olan Ahmed Vefik Paşa acaba bu piye'sin ve "İçli kız"ın birçok
11199. şahıs ve sahnelerinde kendisinin ve etrafının konuştuğunu hissetmiş miydi? Yazık ki Hamid tuhaf ve
11200. garibi yakalamaktaki bu kudretini pek az kullanmıştır. Bununla beraber mektuplarında bazan
11201. bu kudret canlanır. İlk yazı hayatında etrafının kendisine nasihat vermek hususundaki gayretlerini, bu
11202. yüzden üst üste karşılaştığı tezatları anlatan satırları, kendisi ile sık sık yaptığı alaylar bu cinstendir.
11203. **Mizacı** Hamid'in hayatında dikkat edilecek bir nokta da tam disiplinin
11204. yokluğudur. Bizzat kendisi de «Hatırat»ında şımartılmış olduğundan, hatta ilk çağlarından
11205. itibaren uysal insan aradığından bahsederek, ilk gençliğinin yarı dalkavuk,
11206. yarı emektar dostlarını sayar. Yetiştirdiği kibar muhitin bu imtiyazı veya zaafı Hamid'in sanatına da tesir
11207. eder. Pek az şair onun kadar, kendisini olduğu gibi almıştır. Fakat buna bakarak
11208. kendisini daima beğendiğini sanmamalıdır. Yaptığı işin farkında olmasına rağmen kendisinden sık sık
11209. şüphe ettiğini, bazan büyük depresyonlara düştüğünü yine mektupları gösterir. Hatta,
11210. diyebiliriz ki Hamid, daha ziyade düşmanca itiraz ve tenkit, yahut istihfaf karşısında boyunu
11211. gösteren adamdır. Onun dışında eserine karşı az çok kayıtsız bile görünür. Öbür yandan yazı
11212. hayatının hiç olmazsa ilk onsekiz senesinde devamlı şekilde ve teknik meseleler üzerinde tahmin
11213. edeceğimizden çok çalışmıştır. Fakat hiçbir zaman çalışmayı kendisine bir iç
11214. nizam yapamamış, birçok şeyi birden bulmuş, fakat bulduklarını bir türlü birleştirememiştir. Bunu kendisi
11215. de bildiği için ... der. Bütün bunlara İran seyahatini de ilâve edelim. Daima erişmeden
11216. peşinden koştuğu o masal çeşni bu İran senelerinden gelir. O müslüman şarkın büyüsunü tatmış

11217. şairlerdendir. Eserinin bu eski alemle ve kültürle olan ilgisini ilerde anlatacağız. Hamid'in birçok şeyleri
11218. kendisinden evvel hazırlanmış bulduğunu yukarda söyledik. Bununla beraber asıl mesafeyi aşan
11219. mısra ve şiir şeklinde asıl ihtilali yapan odur. Kendisi şark şekillerinden tamamiyle
11220. çıkmasa bile şiirimizi bu şekillerden çıkartmıştır. Hamid'te böyle bir ihtilali yapabilmek için lazım gelen
11221. birçok şartlar birleşmiştir. O, devrinde yeni insandı. Hatta bununla da kalmıyarak «modem»
11222. insandı, diyebiliriz. Bu kelime ile hazırlıkları, kıymetler cetveli, meseleler karşısındaki
11223. vaziyeti ve bilhassa yaradılışındaki hususiyetler ile bir buhran ve intikal devrine cevap
11224. verebilecek imkanların bütünü kasedediyorum. Geleneklere karşı kayıtsızdır. Değerlerle
11225. uyuşmadığı zaman bir muvazaada yaşamaz, onları inkar edebilir. Yaşayışı, terbiyesi itibariyle
11226. belki devrinin en fütursuz adamıdır. O kadar aleyhinde bulunduğu Abdülhamid'in ilk saltanat
11227. yıllarında onun memuriyet hayatı bir bakıma göre devlet otoritesini hiçe sayan bir nevi Odise'dir. O
11228. İzmir'de Midhat Paşa ziyaretleri, Karadeniz dolaşmaları, kararsızlıklar sadece buhran halinde bir ruhu
11229. gösterir. Sonuna kadar çıkaramadığı şiir mecmuasının adına kadar her şeyde meydan okur. Filhakika bu
11230. mecmuaya verdiği «Hep yahut Hiç» adı bile başlı başına bir şahsiyet ikrarıdır. Bu seneler Hamid'in yeninin
11231. peşinde dolaştığı, kendisini ikrar için her çareye başvurduğu senelerdir. Hayatını bu macerada
11232. harcamaması aile muhitinin onda adeta bir insiyak gibi mevcut tecrübesiyle, biraz da
11233. ömrünün her şeyi birden hazırlayan mesut yıldızının sayesinde. Sade, Behram Ağa'nın bir
11234. çalınmış saat hikayesi yüzünden satılığa, çıkarılan eski köleleri olması düşünülürse onun
11235. hayatında bu tesadüflerin nasıl bir rol oynadığı görülür. Hamid bu pervasız mizaçla ve kendisine o kadar
11236. imkan hazırlayan talihiyle - çünkü muhtaç olduğu şeylerin çoğu ona çok defa
11237. kendiliğinden gelir - hayata atılır. Bu ilk devirden kalan iki eser bu mizacın ne
11238. olduğunu bize iyi anlatır. Bunlardan biri «Belde yahut Divaneliklerim»dir ki onun yaşama aşkını ifşa
11239. eder. öbürü, «Şehbal» mecmuasında neşrinden evvel veya sonra gördüğü tashihler ve
11240. ilâveler ne olursa olsun, 1875-1878 yıllarının bir nevi iç alem defterine benzeyen ve bu hareket aşkıyla çıldıran
11241. zekadaki hür kıvıldağı bir aşk hikayesine nakleden «Garam»dır. Fakat asıl genç Hamid'i
11242. şüphesiz ki Londra'ya gidişine kadar yazdığı mektuplarda buluruz. Bizde edebiyatsız edebiyatın
11243. bayalığa düşmeyen bu nadir nümunelerinde hemen hemen olduğu gibi insan vardır. Bu
11244. saydıklarımıza sahibini hiç rahat bırakmayan bir cümle-i asabiyeyi de ilâve etmelidir.
11245. Çocukluğundan beri baş ağrılarından şikayet eder. Bir yığın ruhi tiki
11246. vardır. Bütün bu hususilikler onu her şeyi alt üst etmeğe gelmiş adam yapar. Yerine yenisini
11247. koyacak mıdır? Bu sual lüzumsuzdur. Nesillerin yapacağını tek başına yapan sanatkar yoktur. Hamid'in
11248. eseri devri için yeniydi. Bu eserde bizim için ve her zaman yeni olan parçalar vardır. Bunlar
11249. muvaffak olmuş sanat eserinin şartlarını kendilerinde taşıyan, «yeni» veya «eski» tabirleriyle ölçülemeyen
11250. eserlerdir. Kaldı ki Hamid bir devam zinciri de kurmuştur. **Çalışma şekli ve eser** Pek az şair
11251. Hamid kadar yetiştiği muhite aksülamel yapmıştır. Buna mukabil yine pek az sanatkar onun kadar
11252. yetiştiği devrin hususiyetlerini sonuna kadar muhafaza etmiştir. O, son şiirlerinde eski
11253. olduğu kadar yeni, yeni olduğu kadar eskidir. Bu kadar iyi şekilde başlayarak kendi getirdiği bir veya
11254. birkaç ifade tarzında kalan şair pek azdır. Denebilir ki Hamid'te gelişme denen şey muayyen bir
11255. zamandan sonra durur, hatta durmakla da kalmaz gerisin geriye döndüğü olur. 1908'den sonra neşrettiği
11256. manzumeler içinde «Baladan bir ses», vaktiyle «Hacle»nin birkaç mısraında dilini
11257. hazırladığı Fikret'e yaklaşıırken, «Validem»de, «Makber»den evvelki devreye ait dili kullanır, «İlhan»da,
11258. «Turhan»da, «Tayflar geçidi»nde, «Garam»ın dili ve tekniğiyle konuşur. O kadar ki şairle etrafı
11259. arasında şiirin muhtaç olduğu, dayandığı beraberlik birdenbire kesilmiş hissini uyandırır. Halbuki
11260. Hamid cemiyetle daima alakadardır. Onun kadar - bilhassa son devrinde - zamanının fikirlerini
11261. takip eden, onu behemehal bir cevapla karşılamak isteyen şair pek azdır. İlhamı bunu
11262. istemese bile iyi niyetleri böyle olmasını ister. Fakat bütün yoklayışları dışta kalır. Hatta 1912 ile 1916 arasında,
11263. yani şiirimizin Yahya Kemal'de günün şairini beklediği o geçiş devrinde, getirdiği şiirin
11264. az çok devamı içinde bile etrafında toplanan hayranlık, yaşayan güzelliği karşılayan
11265. hayranlık değildir. Bunun başlıca sebebi şüphesiz Hamid'in muayyen bir dil anlayışına sahip

11266. olmayışıdır. Onda “dil-in mutlak”ı yoktur. Hiçbir sanatkar, sanatının en esaslı unsuru karşısında bu kadar
11267. keyfi kalmamıştır. Şinasi yeni bir dilin peşindeydi. Hedef olarak aldığı halk, ona bu
11268. dilin yolunu gösteriyordu. Namık Kemal, eskinin tesiri altındaydı ve ona aksülamel yapıyordu.
11269. Dili sadeleştirmekle işe başlayan Hamid bir müddet sonra kendisini doğrudan doğruya dilin
11270. üstünde görür(148). Onun için dil değil, üç dilden alınmış, karışık ve keyfi bir lügat vardır.
11271. Dildeki bu düzensizlik, Hamid'in şiirini bir nevi kararsızlık içinde bırakır. Şurası da var ki o
11272. mükemmeli istemiyordu. Bu disiplinsizlik çalışmasında da vardır, Lirik şiirle dramı, nazım ve nesir
11273. karışık dramla manzum dramı aynı zaman içinde yürütür. Tek bir kitapta birkaç cins tecrübeyi
11274. beraber yaptığı olur. Yukarda, hayatından bahsederken verdiğimiz kısa bibliyografya,
11275. onun aynı çalışma devresinde birbirinden çok ayrı şeyleri nasıl yığdığımız gösterir. Aynı dikkatleri şiir
11276. tekniği için de yapabiliriz. Aruzun hemen her veznini, heceyi,
11277. serbest nazmı, vezinsiz yalnız kafiyeli şiiri bir arada dener. Ve bittabi bu karışık ve
11278. beraber tecrübelerin çoğu şahsiyete mal olmaz. Bunlar beraberce mevcut hadler gibi yan yana yaşarlar.
11279. Teknik kusurun başlıca sebebi budur. (148)«İlhan» ve “Turhan”daki fikirlerden sonra ve “Yabancı
11280. dostlar”ın, son şiirlerin sade Türkçe iddiasından biraz evvel Hüseyin Daniş'in şiir mecmuası “Kârbân-ı Ömr”
11281. (İstanbul 1925) için yazdığı «Takriz» manzumesi. Vakıa “Makber”e kadar onun sanatı aşikar bir ilerleme
11282. kaydeder. Fakat bu ilerlemenin muhtelif merhaleleri adeta kendisinde her zaman müdahaleye
11283. hazır, ikinci, üçüncü şahsiyetler halinde mevcutturlar: Ve zaman zaman gizlendikleri köşelerden çıkarlar.
11284. Onun için yukarıda da işaret ettiğimiz gibi, “Makber”den çok sonra “Garam”ın ve “Sahra”nın diline
11285. dönmesi tabii bir haldir. Hülâsa onun sanatı muayyen bir devirden sonra daima bir cezir ve med halinde
11286. ilk zamanların hamlesini tekrarlar. Frenklerden aldığını zannettiği(149) mukayyet kafiyeye, aruzun
11287. ahenginden kurtarmak istediği mısra(150) ve bilhassa muayyen bir dil anlayışına erememesi,
11288. daima fikirden daha doğrusu kafiyeden hareket etmesi Hamid'i adeta basit bir çember içinde
11289. hapseder. Başka bir sebep de garpla şarkın ortasında kalmasıdır. Arap belagatiyle Avrupalı şiir
11290. modaları onda adeta çarpışır. Şimdiden söyleyelim ki “Makber”in ve “Eşber”in, devirlerinde sevilen birçok
11291. yerleri eski belagatin kaidelerine harfi harfine bağlandığı yerlerdi. Buna mukabil garbi
11292. göz önünde tuttuğu zamanlar ise çok defa muhtevanın peşinde yürümekle yetinmiştir. Son olarak,
11293. Hamid'in ömrünün büyük bir kısmını dışarı memleketlerde geçirdiğini
11294. söyleyelim. Hamid başından itibaren memleket dışında yaşamağa mecbur kalır. Bu gurbetin ilk zamanlar
11295. onun eserine büyük faydası olduğu şüphesizdir. “Sahra”nın, “Belde”nin getirdikleri değişiklikler hem
11296. eğlendiren, hem sıkın ilk Paris memuriyetinin neticesiydi. Fakat bu üçüncü sehayatten sonra iş değişir.
11297. Paris'ten, Poti'den, Golos ve Bombay'dan daha sonra Londra'dan, Brüksel'den yazdığı mektuplarda bu
11298. devamlı gurbetin şairin üzerinde nasıl çöktüğünü görürüz. Adeta her ismi ve hatırayı ayrı ayrı
11299. kucaklar. Onda Namık Kemal'in kendine yeterliği yoktur. Kaldı ki Namık Kemal gurbete kafile
11300. halinde gitmiş, hapiste ve menfada olsun memlekette kalmıştı. Etrafında daima bir muhit vardı.
11301. Bununla (149)“Nesteren”in sonundaki mektup: ... Halbuki Hamid'in kafiyeleri «rime riche»den daha fazla bir şeydir. Ve
11302. her halde Fransız şiirindeki tesiri yapmazlar, Çok defa bu kafiyeler yabancı dillerin lügatlerinden
11303. alınmadır. Ayrıca Hamid, bilhassa piyeslerinde, ahengin peşinde koşmadığı için aksi tesir
11304. yaparlar. Bununla beraber bu mukayyet kafiyeye o, şiirimizde redif sistemine aksülamel yapmıştır. Bazan
11305. da asıl Türkçe kafiyeyi bulan Fikret'e, yakın kafiyelere rastlanır. (150)“Eşber” mukaddimesinde aruzun fazla
11306. öttüğünden bile bahseder (İkinci baskı, İstanbul 1945. s. 4-5).beraber yalnızlığın onu sanattan adeta kopardığını
11307. gördük. Halbuki yabancı memleketlerdeki Hamid bu küçük de olsa besleyici, yakın hayranlıktan
11308. mahrumdu. Yalnızlığın baskısı elbette daha ağırdı. Mektupların ikinci cildini
11309. dolduran şikayetler yavaş yavaş çok uzaklardan çekilmiş imdat işaretleri haline gelir. Hakikatte gurbet
11310. yavaş yavaş sanatkarı tahrir ediyordu. Bu yalnızlıkta o zannedildiğinden çok fazla
11311. kaybeder. “Makber”den sonraki memuriyetlerinde çalışması, birdenbire bir amatör çalışması,
11312. tesadüflerin getirdiklerini kaybetmemek endişesinin kımlıdattığı bir çalışma olur. Vakıa Londra'da
11313. birkaç güzel şiir yazar. Fakat devam edemez. Hamid, hariciye memurluğuna ne kadar bağlı
11314. olursa olsun bu yalnızlık hayatında mühim bir rol oynar. Sanat ferde dayanmakla beraber içtimai

11315. bir vakiadır. Şiir, o kadar benzediği duadan burada, tek başına olamamasıyla ayrılır. Yukarıda
11316. bahsettiğimiz dildeki kararsızlıkta da bu gurbetin tesiri olsa gerektir. Hamid şehirli
11317. ağzından, etrafın konuşmasından istifade edemeyen tek şairdir. Bilhassa
11318. Londra dönüşü neşrettiği eserler bu yokluğu çok iyi gösterir. Bu yalnızlığa, onu
11319. bütün ömrü boyunca takip eden Abdülhamid sansürünü de ilâve edelim.
11320. Hamid'in, zamanında neşredilmiş olsa çok derin etkiler yapması muhakkak olan bir yığın eseri,
11321. edebiyatımızda talih ve dil adamakıllı değiştikten çok sonra neşredilmiştir. “Abdullahü's-sagîr”, “Liberte”,
11322. “Zeynep”, “Finten” “İbni Musa”, hatta “Garam” bize adeta ölümden sonra neşredilen eserler gibi gelmiştir. Fakat
11323. bununla da kalmaz. Bir şairin hiç de lehinde olmayan bir şeyi yapmağa, Abdülhamid Han'a sekiz sene
11324. fasılayla iki defa şiir yazmayacağını taahhüt etmeğe mecbur kalır. Söylermeğe hacet yok ki o
11325. sadece takip edilmiş adam değil, susturulmuş adamdır. Yirmi sekiz sene süren Londra ve Avrupa
11326. ikametlerinde o kadar az şiir yazması bu yüzdendir. Bununla beraber şiirimizde, ilerki
11327. sahifelerde göreceğimiz gibi, en ehemmiyetli ihtilali yapmış, düzensiz, kendi içinde cezr ü med halinde
11328. bir dille de olsa Şinasi ile başlayan yeniliğin şüphesiz ilk büyük merhalesi olan bir eseri
11329. ortaya koymuştur. Bu eserin sadece yeniye beğenen, yeniye kendisini veren edebiyatçılar tarafından
11330. tadılmış ve sevilmiş olması bizim için o kadar ehemmiyetli değildir. Bu yenilik devrinde
11331. hakiki eserin nesilden nesile gönderilen bir mesaj olması gayet tabiidir. Kaldı ki Hamid'in eseri etrafında
11332. 1885 yıllarına doğru oldukça kalabalık bir amatör ve okuyucu zümresi vardı. “Tarık” gibi başka dillere de
11333. çevrilen bazı piyesleri ise hakiki manada geniş bir akis yapmıştı. Fikret'in Abdülhak Hamid
11334. manzumesinden sonra bu şöhretin yavaş yavaş bir dahi şair telakkisine doğru genişlemesi, hayatının son
11335. devirlerinde tebci edilmemesi hep kendinden sonraki nesil üzerinde yaptığı büyük tesirden ileri gelir Son
11336. olarak Hamid'i layıkıyla mütalaa etmek için eserlerinin kronolojisini göz önünde bulundurmak lazım
11337. geldiğini söyleyelim. Bu yenilik şairinde, geleneğe bağlı, rahat devirlerin o birdenbire gelen
11338. feyzini aramak elbette doğru olmaz. Hatta mesela Puşkin gibi kendisinden evvel yarım asır
11339. süren bir fikri hazırlığa da dayanmaz. Onun sanatı eserden esere hazırlanır. Bu
11340. itibarla “Duhter-i Hindu”, “Sahra”, “Garam” gibi büyük ve toplayıcı eserler ne kadar ehemmiyetli ise
11341. aralarındaki küçük tecrübeler de o kadar ehemmiyetlidir. “Sardanapal”, arkaik mısralarıyla “Garam”a
11342. nazırlıktır. “Nesteren”, “Sahra”ya, “Eşber”, “Makber”e bir yığın gizli bağla bağlanır. Bu yüzden onu tanımak için
11343. hemen her eser aynı derecede ehemmiyetlidir. Böylece hazırlanan şeyin sadece dilin bir geçiş
11344. devrindeki bir teknik olmadığını belki bütün cemiyete ait yeni bir duyuş ve görüş
11345. şekli olduğunu bir daha hatırlayalım. **III ŞİİRLERİ 1 - MAKBER'E KADAR** Hamid'in
11346. “Duhter-i Hindu”daki “Tenaggum” manzumesinden, onun yeni şekil ve ifadesinden şiirin tekamülü
11347. bahsinde uzun uzadıya bahsettik (s. 266). Bu piyesteki manzumelerin Hamid'in ilk manzumeleri
11348. olduğu iddia edilemez. Çok muhtemeldir ki daha evvel yazılmış bazı gazeller bulunsun. Yine o
11349. tahlillerde şairin ilhamının Lamartine'le Şeyh Galib arasında sallandığını da gördük. “Duhter-i Hindu” ile
11350. “Sahra” arasında “Sardanapal”ın ve “Nesteren”in tecrübeleri vardır. Bunlardan birincisinde Hamid
11351. “Şehname” vezni oldukça muvaffakiyetsiz mısralarla tecrübe etmiş, ikincisinde ise takti'siz
11352. heceyi fazla sürçen bir dille kullanmıştı. bu itibarla “Sahra” onun asıl büyük şiir tecrübesi olur. Hamid
11353. şiir şeklinde yaptığı bu yeniliği Mizancı Murad Bey'in tavsiyesine borçlu olduğunu
11354. söyler(151). “Duhter-i Hindu”nun arkasına ilâve ettiği yazıda ise tiyatro hakkındaki düşüncelerinden sonra bu
11355. manzumeden, dilin garp manzume tarzına olan istidadını denemek için yapılmış bir
11356. tercübe olarak bahseder ve neticeden memnun olduğunu söyler. Bu şekil tecrübesinin
11357. kendisinden çok evvel başladığını söylemiştik. Kaldı ki Namık Kemal de ona garp yolunda şiir
11358. tecrübesini tavsiye ediyordu. Bir kısmı Avrupa'ya gitmeden evvel yazılan bu
11359. küçük şiir kitabının edebiyatımızda mühim bir merhale olduğu inkar edilemez. Hiç olmazsa
11360. şekil itibarıyla baştan aşağı yeniydi. “Sahra”, çok defa bir antitezi gibi telakki edilen “Belde” ile karşılaştırtır ve
11361. hatta ikisi beraber yazılmış zannedilir. Hakikatte ise bu anti tez “Sahra”nın kendisinde vardır.
11362. Kitabın başında gelen “Hoşnişinan” manzumesi XVIII. asır pastorallerini andıran bir kır hayatı
11363. övmesidir. Onu takip eden “Belde-güzin” şiiri ise büyük şehir hayatının hicvidir. Bu

11364. iki manzumeden sonra onların hayal ve şekil yeniliklerini devam ettiren manzumeler gelir. Birinci
11365. manzumenin çok itibari pastoralini Hamid'in hayatına bağlamanın imkanı yoktur. ... gibi hayal ve dili
11366. kullanış itibariyle yeni olan yakalayışlar bulunmakla beraber bütünü daha ziyade ... (151) *Mizancı Murad Bey'i*,
11367. *hamisi Şirvani zade'nin ölümünden sonra yatıp kalktığı Sahib Molla'nın evinde tamıdığını «Hatırat»undan*
11368. *öğreniyoruz.* cinsinden, tatsız ve hiçbir surette geride bırakmağa çalıştığımız divan şiirinin iyi taraflarıyla
11369. ölçülemeyecek tasvirler vücuda getirir. Bu manzumenin “Atala”, “Paul et Virginie” gibi okumaların
11370. mahsulü olduğunu kabul etmek daima mümkündür. Uzak, medeniyet dışı yahut medeniyet
11371. hududu bir hasrete Mîdhat Efendi'de de rastladığımızı unutmayalım. Başkaları vasıtasıyla da
11372. olsa Rousseau'nun bazı fikirlerinin geçiş devri edebiyatımızda kuvvetle hüküm sürdüğünü ve bu
11373. bağlanışı yeni girmeğe çalıştığımız alemin eşliğinde duyulan füturun da beslediğini bir daha
11374. söyleyelim. Hamid bu iki manzumede sanatının esaslarından biri olan zıtları karşılaştırmak hevesini bol
11375. bol tatmin eder. Filhakika “Belde güzin”, birkaç sene sonra neşredeceği “Belde”de o
11376. kadar cazibesini anlatacağı şehirli hayatının tam hicvidir. “Sahra”nın ehemmiyeti bu küçük
11377. karşılaştırma manzumelerinden ziyade “Mütehassir, Müteklî, Nevmid, Mazi” gibi şairin yavaş yavaş hikaye
11378. veya piyesin kahramanı yerine kendisinin konuşmağa başladığı manzumelerdir.
11379. “Mütehassir” manzumesi, “Duhter-i Hindu”nun, zaten piyesle alakası pek sarîh olmayan ve eserin içinde
11380. - tabîi muvaffak olduğu nisbette - lirik bir not gibi kalan “Tenaggum” manzumesinin değiştirilmiş
11381. şeldidir. Bizce “Sahra”yı bu manzumeden başlayarak okumak en doğrusudur. O zaman şairin
11382. kendi kahramanının ağzından sözü nasıl aldığı ve manzumeden manzumeye onu nasıl
11383. benimsediği, hülâsa yavaş yavaş kendi iç macerasının “fiction”un yerine nasıl geçtiği anlaşılır.
11384. Bununla beraber bu yer değiştirme henüz tam değildir. Filhakika “Sahra”nın kabında ilan
11385. edilen eserler listesi şairin henüz kendisini “fiction”da aradığını gösterir. Hiç olmazsa “Sahra” ile aynı
11386. zamanda yazılan veya düşünülen bu eserlerden “Garam”, “Kahpe” tek başına aynı hikayelerdir. Ne olduğunu
11387. bilmediğimiz “Bir Yadigar” ise belki de «Garam»ın mevzuu ile alakalı bir poemdir. İşte “Sahra” bu romantik
11388. hikayelerden ve kompoze eserlerden lirik şiire geçişi verir. “Mutekif” manzumesi bu hususta bize daha çok
11389. yardım eder. Yine “Duhter-i Hindu”nun etrafında yazılmış görünen bu manzumedeki ... gibi
11390. mısralarla çizilen dekor aşağı yukarı Hint dekorudur. Fakat bu ekzotik dekor içinde anlatılan ruh hali
11391. onun bizi hazırladığı ikinci ağızdan konuşma değildir. Filhakika, ... mısralarını 93 Harbinin bir aksi gibi
11392. almak, ... mısralarını da Paris seyahatinin şikayetli bir ifadesi saymak daima mümkündür. Hülâsa
11393. «Mutekif», Hamid'in yaşadığı bir duygudan, gurbetten bahseder. Hatta daha ileriye gider,
11394. nahiv unsurları birdenbire geçmiş, anjanbımanlı mısralarla beyit telakkisini değiştirdiği gibi
11395. romantizminin bazı hususiyetlerini de verir. ... beyti romantiklerden geçme bir davranışla da
11396. olsa kendisiyle daima cenkleşen ve kendisi karşısında şaşırان Hamid'in bir tarafıdır. Bu manzumenin
11397. son Terennüm'ünde garip bir mersiye edasında «hatırlama» ile “rüya” birbirine karışır: ... Bu beş mısradan da şiirin
11398. büyük bir tarafını başlar görmek mümkündür. Ölmüş veya uzaktaki sevgilinin maveraya ait bir hayal
11399. gibi gelmesi, bu yarı rüya, buluşma, “Makber”de asıl ifadesini bulacak büyük temlerdir. Fakat bundan daha
11400. mühimi buradaki mücerret mezar tabiridir. O, çocukluğunun acayip ve muammalı
11401. tesadüfî olan boş mezarın ta kendisidir. Hamid, onunla kendisi arasında yaptığı «identification»da
11402. yine “Makber”in büyük temlerinden birini bulmuştur. Böylece mezar onun şiirinde insan talihinin büyük ve
11403. esaslı remizlerinden biri olmadan evvel bu şiire bir psikolojik durumu tek başına yüklenen bir unsur
11404. olarak girer. Hakikatte bu, şiirimizin garplılaşmak için attığı ilk büyük ve sarîh adımla mersiye'nin
11405. içine düşmesidir. “Nevmid” ve “Mazi” manzumeleri fonu bu suretle hazırlanan dramın hissi sahada
11406. genişlemesidir. Kitabın sonundaki “Ülfet” ve “Davet” şiirleri dil ve hayal unsuru itibariyle
11407. eskiye, en yakın manzumelerdir. Bunlarda Hamid'in sanatı, Rıza Tevfik'in o kadar güzel ve teferruatlı
11408. şekilde anlattığı(152) eski mazmunları yenilemek tecrübesine ilk defa girer. İyi düşünülürse Namık Kemal'in
11409. nesirde yaptığının tıpkısı olan bu tecrübe, Hamid'in şiirinde devam edecek ve bu şiiri garip
11410. bir ikiliğe düşürecektir. Bu sekiz manzumeye “Tezer”deki Abdürrahmanissalis'in meşhur
11411. hasbîhalinin ilk şeklini de ilâve etmiştir (Feragatkar). “Sahra”nın heyeti umumiyesiyle
11412. Avrupa'ya gitmeden evvel hazırlandığına inanmak lazım gelir. **Hamid'in şiir anlayışı** Bu devirde Hamid,

11413. aruzun ahengini hafifletmek ve eski şiirdeki mısra yekpareliğini bozmak
11414. ister. “Nesteren”in sonundaki açıklamada angenbement'in, tabii yazabilmek için, nesirden sonra en
11415. mahsuldar zemin olduğunu söyleyerek bunun için sarfettiği gayreti misallerle anlatır. Bu misallerden bir
11416. tanesini verelim: (152)Rıza Tevfik, “Abdülhak Hamid ve mülahazat-ı felsefisi” Rıza Tevfik bu hususta misal
11417. olarak “Bir hüsnün hüznü” manzumesi üzerinde geniş şekilde durur ... beyitleri ... Görülüyor ki Hamid
11418. nesre benzeyen bir şiirin peşindeydi. Mütesadif manzumesiyle bu mısra anlayışı daha genişler
11419. ve eski mısraı daha derinden yıkmaya çalışır. İlerde bu tecrübenin büsbütün vezinsiz şiire kadar
11420. gideceğini göreceğiz. “Sahra”nın yaptığı tesiri bu gün ölçmemiz kabil değildir. Onunla yeni
11421. bir teknik ve bilhassa yeni bir aşk ve duyuş şekli edebiyatımıza giriyordu. **Belde** “Belde”nin,
11422. “Sahra”nın ilk tab'ında ilan edilen kitaplar arasında adı geçmez. Bununla beraber bu şiirlerin
11423. büyük bir kısmının hiç olmazsa Paris'te başladığına eminiz. Yazık ki şekille beraber bütün
11424. bir dünya görüşüne tepki yapan bu manzumeler çok geç neşredilmiştir. «Belde» daha sarıh ihtilaldı.
11425. Filhakika şair burada asırlık şekilleri, şiirin ayrılmaz unsurları sanılan mazmunları, her biri Asya'nın bir
11426. köşesine ve bir ananesine bağlı kelime ve hayalleri ilhamından tamamiyle atmışa benzer. Dil bile
11427. bir an için imalelere ve terkiplere rağmen kendini bulmuş görünür. O zamana kadar şark şehirlerinin
11428. yarı masal davetinden veya Boğaziçi köylerinin, eski bahçelerin mevsim basretinden, İstanbul semtlerinden,
11429. kökü din veya tarihe, dayananlardan başka yer adı tanımayan, sevgiliden onu eski hikayelerin Leyla,
11430. Şirin, - veya Azralsında gizlemeden bahsetmeyen Türk şiirine birden bire yabancı bir memleketin semt,
11431. eğlence yerleri, tiyatroları, meşhur muganniyelerinin, artistlerinin, eğlence kadınlarının adları girer.
11432. Arada bir mısraın ucunda veya içinde “lac, fiacre, sac, cascade» gibi Fransızca kelimeler
11433. şakırdar. Yarı alay, yarı kızdırma ve meydan okuma arzusunun ilham ettiği mısralar birbirini takip
11434. eder. ... İlk bakışta daha ziyade bir alafranga meraklısı ile alayeden bir vodvilden
11435. alınmışa benzeyen bu mısra ve beyitlerin Türkçe'ye garbın kapısını açmadıkları
11436. muhakkaktı. Bir medeniyet ve kültür daha çok ciddi bir şeydir. Ona ancak onun içinde kendimiz
11437. olmakla erişebiliriz. Fakat buna bir başlangıç oldukları, bu meydan okuyuşla şiirimizin eski bağlarının
11438. çok kuvvetle sarsıldığı şüphesizdir. Ondan sonra, hatta Hamid'in dönüşlerine rağmen eski bu çözümlüste
11439. devam edecek, bizi bugün zihniyetçe o kadar ileriye götüren büyük gelişme hiç
11440. durmayacaktır. Dikkat edilecek noktalardan birisi de, bir şiir kitabından çok tam XIX. asır modası
11441. genç, eğlence düşkünü bir hariciye memurunun hatıra defterine benzeyen, zevke, yapılan masrafı beraberce
11442. düşünen bu manzumelerde dilin sade Türkçe'ye doğru gidişidir. «Sahra» Şinasi'den sonra dilde ilk
11443. yenilik hamlesiydi. «Belde» bu hamlenin geniş ve daha dağıtıcı devamıdır. Ne yazık ki Hamid bu
11444. değişikliği muayyen prensiplere bağlamadan yapıyordu. Yahut bulduğunu çabuk feda
11445. eden bir mizaçtıdır. Onun için tecrübe hem çok tehlikeli, hem çok caziptir. Hamid bu
11446. manzumelerde nazım usulü üzerinde de pek durmuş görünmez. “Belde”de birçok manzume daha
11447. vardır. Bunların içinde “Pere-Lachaise” adlı mersiyesi manzumesi kaydedelim.
11448. Cenab Şehabeddin'in ilk şiirlerini çok evvelden hazırlayan bu manzume, ölen sevgiliyle, onun arkasından
11449. ağlıyan nişanlısı, anne ve babası ile insana nefes alacak bir yer bırakmayan o dört başı mamur
11450. hüznün ve matem manzumelerindedir. Fakat aldanmayalım. Hakikatte o bir az da Paris'in dramıdır. Hamid
11451. bu drama hiç olmazsa ilk şeklinin Paris'te hazırlandığına emin olduğumuz. “Kahbe”de bir kere
11452. daha, bu sefer Hugo'nun yardımıyla, dönmeğe çalışacaktır. Bu manzume de evvela dili ile, sonra tıpkı
11453. «Sahra»daki tabiat şiirleri gibi zihinden yazılmış olmasına rağmen, içine almağa çalıştığı hayat
11454. manzaralarıyla çok yeniydi. Şairin bu Paris senelerinde Fransız şiiriyle teması nedir? Bu suale cevap
11455. vermek güçtür. Herhalde onun beş sene içinde üst üste dört piyesini adapteye çalıştığı Corneille'i, bir
11456. trajedisinden ilham aldığı Racine'i, duyuş tarzına yavaş yavaş ayak uydurmağa ve tezat dolu hayaller
11457. dünyasına girmeğe çalıştığı Hugo'yu tanıdığı muhakkaktır. Yalnız bu sonuncusunun tesiri daha sonra
11458. görünecektir. “Sahra” ve “Belde”de daha çok Lamartine ve Musset'nin uzak tesirleri sezilir. Birincisinin daha
11459. bariz tesirini ilerki senelerde göreceğiz. Şurasını da söyleyelim ki Hamid'in garp şiiriyle
11460. teması hiçbir zaman mısraın iç yapısına tesir etmeyecektir. Hamid, hiçbir zaman garp şiirinden
11461. kendisini bizim klasiklere götüreceği şekilde faydalanmıyacak, ne onların hayalleri geliştirme tarzını, ne

11462. de mısralarının sırrını arayacaktır. Denebilir ki onun şiirinin tekniğine daha ziyade piyes
11463. çalışmaları hakimdir. “Nesteren”den sonra yazdığı “Tezer”de şu devri için güzel hayali buluruz:
11464. ... “Tezer”den sonra gelen “Eşber”de şairin tekniği eski belagatin tesirine kapılır. Bu tesirde hiç
11465. olmazsa vezni itibariyle örneği olan Fuzuli ve Şeyh Galib'in de payı vardır. **Garam**
11466. “Sahra”dan sonra ve belki de ondan daha evvel “Garam” vardır. İlk yazılışından 46 yıl sonra neşredilen bu
11467. romantik poemde hazırlanış senelerinin Hamid'ini, düşüncelerinin ve sanatının bütünüyle görmek
11468. mümkündür. Vakıa Hamid daha bu yaştan itibaren her şeyini koyacağı, kendisini tam vereceği eser
11469. çerçeveleri arıyordu. “Tarık”, «İbni Musa», daha sonra yazılan “Finten” gibi “Garam” da her şeyden
11470. evvel şairin iç dünyasının, birbirleriyle henüz kaynaşmamış ilâveler ve özenmeler halinde olsa bile,
11471. bir çeşit fihristidir. Poem dil ve yazılış itibariyle “Sahra”dan ziyade «Sardanapa1»e yakın, daha doğrusu bu
11472. ilk manzum piyesle 1297 den itibaren neşrettiği manzumelerin arasındadır. Gariptir ki Hamid kuvvetli Fuzuli
11473. tesirine rağmen eski mesnevilerden, bu arada İzzet Molla'nın “Mihnetkeşan”ını ve Ziya Paşa'nın
11474. “Harabat” mukaddimesini de sayalım, gelen bu yazış şeklinde kitabın
11475. neşrini beklediği müddet boyunca yaptığımız sandığımız değişiklikler ve ilâvelerde dahi ısrar
11476. etmiştir. Vakıa “Garam”ın arkaik dili ve bozuk mısra yapısı Hamid'in üslûplarından biridir. Nitekim
11477. ömrünün sonuna doğru yazdığı manzum hal tercemesinde de hem lûgati hem de
11478. Türkçenin sentaksını zorlayan bu ihmalci konuşmaya döner. Bununla beraber, Hamid'in eserinde onu
11479. karşılayan bir başka poem daha vardır: Aynı yıllarda aynı buhranlı dille fakat mısra yapısı ve
11480. tabiat unsurunun bolluğu ile daha yeni anlayışla yazılmış olan «Kahpe». İkisinde de tiyatro
11481. tecrübelerinden gelen hareketli ve dramatik bir ifadeyle tek bir insan konuşur. Hamid, “Kahpe” adının
11482. “Bir sefilenin hasbıhali”ine sansür tarafından çevrildiğini söyler. Bu doğruysa, bu "hasbıhali kelimesini bulan
11483. Abdülhamid sansürü eseri hakikaten anlamış ve ona yardım etmiş demektir. Gerek “Sahra”nın
11484. manzumelerinde gerek bu iki poemde tiyatro terbiyesi ve özenişi ilk planda gelir. Şu farkla ki “Kahpe”
11485. yalnız prolog'dan ibaret bir tiyatro eseridir. “Garam” ise sahne unsurlarıyla tek bir insanın
11486. ağzından konuşan hikayedir. Poem, bir ara deliliğe kadar giden bir
11487. gençlik aşkı ve kıskançlık buhranının hikyesidir. Hamid'in ta kendisi diyebileceğimiz kahramanı
11488. filhakika şair ağzından konuştuğu kahramanı kendisinden ayırmak için hiçbir gayret
11489. sarfetmez, tersine olarak bütün hususi çizgiler onu Hamid'e götürür oturduğu Çamlıca'da gördüğü ve
11490. sevdiği kadını bir başkasıyla vuslat halinde rastladığı, kendisine benzeyen kızkardeşiyle karıştırdığı için
11491. tumarhaneye kadar gider. Ve oradan asıl sevgilisi tarafından çıkarıldıktan sonra genç kadının
11492. ölümüne sebep olacak hatayı işler. Beraber geçirdikleri bir gecenin eğlence bedeli olarak ona bir ellilik
11493. banknot göndererek hakaret eder. Görüldüğü gibi hikayenin mekanizması «İntibah» ile
11494. “La dame aux camelias”nın arasında sallanır. Bildiğimiz gibi bu devir edebiyatımız birkaç yabancı
11495. kitabın etrafında döner: “Telemaque”, “Atala”, «Paul et Virginie», “Graziella”, “La dame aux camellias” ve
11496. “Sefiller”. Bunlar, falan veya flân esere değil sanatkarın şahsiyetine tesir eden eserlerdir.
11497. “Garam”daki birbirine benzeyen iki kadın kahramanının üzerinde de biraz durmamız icap eder.
11498. Süleyman Nazif, “Garam” a yazdığı “Bir mukaddime”de o sene (1292-1875) Çamlıca'da oturan iki hemşirenin şaire bu
11499. eseri ilham etmesi ihtimalinden bahseder. Celaleddin Harzemşah'ın iki karısının birbirinin
11500. eşi olduğunu, “Araba Sevdası”nda da Bihruz Bey'in bir yalan dolayısıyla tek bir kadını iki ayrı insan
11501. zannettiğini gördük. Hamid, bu benzeyiş motifini aynı devirde başladığını söylediği «Zeynep»te
11502. kullanmakla kalmayacak, senelerden sonra hayatında da arayacaktır. Bazan tamamıyla hayali olan
11503. bir eserin tesiri bütün hayata uzanabilir. Eski şark masalında sihir şeklinde rastlanan bu
11504. «benzerlik» motifini en son olarak Aziz Efendi'nin “Muhayyelat”ındaki “Şapur ve Hüma” hikyesinde görürsek
11505. de şüphesiz ona bağlayamayız. Bununla beraber, bir medeniyet ve kültürden öbürüne geçtiğimiz bu
11506. devirde ayn ahlak kıymetleriyle de gelse bu birbirinin aynı şahısların üzerinde duruş, bu benzerlik merakı
11507. bize büsbütün başka şekilde manalı görünmektedir. Bu benzetme masalını yaratan insanlar hakikatte bir
11508. «eşler» aleminde kendi şahsiyetlerinin gölgeleriyle cenkleşerek yaşıyorlardı. Bütün Hamid'i,
11509. henüz toprağa atılmış bir tohum gibi bize adeta bir ölüm sonrasında gelen bu hikyede
11510. bulmak mümkündür. İçtimai fikirleri, yenilik aşkı, bir aile mirası gibi taşıdığı sünni ve zühdi din ve ahlak

11511. telakkisini - türbedara yaptığı serzenişler, namuskar, çalışkan, dünyasına da ahreti kadar bağlı ahlak
11512. kıymetlerine sahip vatandaş isteyen ve bunun dışındaki tasavvufi coşkunkulukların aleyhinde bulunan
11513. sünni din ve dünya anlayışının tam hülasasıdır - Namık Kemal kanalından gelen düşünceleri, yeni veya
11514. sonradan öğrendiği felsefe ve eski teolojinin bütün davalarıyla bu hikayede bulmak mümkündür. Fakat
11515. asıl mühimi bu küçük kitabın, Hamid'in kendi iç masalıyla, Çamlıca'daki boş mezarla
11516. açılmasıdır. Bu dramın dekorunda ilk rastlanan ve üzerinde durulan bu boş mezardır. Onun sanatını
11517. başından itibaren kaplıyan ölüm fikri sabitinde ve felsefi düşüncelerde bu yarı şaka tedbicin nasıl
11518. bir rol oynadığını Hamid, kendisi anlatır: ... “Garam”da kısa fakat çok açık şekilde üzerinde durulan bu ruhi
11519. vakianın veya başlangıcın kendi hayatında asıl dramla karşılaşana kadar şiirden şiire nasıl
11520. genişleyip derinleşeceğini ilerki sahifelerde göreceğiz. Unutmuyalım ki Fatma Hanım'ın uzun süren
11521. hastalığı da bunu besler. Belki de “Garam”ın yazılmasında bu hastalığın meydana
11522. çıkmış olmasının da tesiri vardır. Filhakika bu çocukça dram ve manzume, içtimai fikirlerin
11523. yanı başında biraz da “Makber”in ilk müsveddesi gibidir. Hamid'in üzerinde Ziya Paşa'nın tesirinden de
11524. bahsetmek lazım gelir. Denebilir ki Namık Kemal'in şakirdi bütün ömrü boyunca “Terci-i bend”
11525. şairinin peşi sıra yürümüştür. Şu farkla ki Ziya Paşa sadece bazı garpli bilgilerin harekete getirdiği
11526. Müslüman şarktır. Hoca Tahsin'in talebesinde ise eski felsefenin umumiyet itibariyle dışına çıkmamakla
11527. beraber bir “angoisse”, bir nevi şüphe haline girer. Ayrıca Ziya Paşa'yı o kadar meşgul eden
11528. kozmoğrafyanın verdiği huzursuzluk da derinleşir. İlerde göreceğimiz gibi Hamid bütün ömrü
11529. boyunca gökyüzünün boşluğunu ve yıldızları doldurmak isteyecektir. Hakikatte Ziya Paşa ve
11530. Hamid yeni ilimle karşılaşan cemiyetimizin geçirdiği metafizik buhranı verirler. Aslı istenirse
11531. Hamid'in kahramanın tumarhaneye gönderen şey bu buhrandır. **Metafizik endişe** Bu açıklamadan sonra
11532. Ziya Paşa ile Hamid'in arasındaki farkları sayabiliriz. Ziya Paşa, Allah'ın mahiyetini düşünce konusu
11533. yapmamıştır. Halbuki Hamid, Allah'ı bir problem gibi alır. Ayrıca Ziya Paşa'nın hiç üzerinde durmadığı
11534. ruh meselesi ile sadece bir hayret konusu yaptığı ölüm keyfiyeti onun için çok mühimdir.
11535. ... diyerek adil bir Allah fikriyle uyumsuz gördüğü ölümün kanununa itiraz
11536. ettikten sonra: ... diyerek “Makber”deki “büyük değişiklik” fikrine girer. Bununla da
11537. kalmaz, “Makber”in esaslı temlerinden biri olan bütünü kaybolma korkusuna da bu şiirde rastlarız : ... Ruh
11538. dediğimiz nedir? Ona Sofiyun (can), Tabiyyun mesleğine salık onlar ise (gaz) diyor. Bu iki zıt fikir
11539. arasına zahiren büyük ayrılıklar olmakla beraber bir noktada, onun ebedi olması fikrinde
11540. birleşirler: ... Her iki telakki de Allah'ın eşyada mevcut alemşumul ruh olduğunu söyler. Allah'tan bizde bir
11541. eser olduğu için, şeyhler, mutasavvıflar, alemşumul ve alemin içine dahil vahdaniyeti tasdik
11542. eden filozoflar zuhur etmişlerdir. Hamid'e göre bunların başlıcası Spinoza, Schelling, Hegel,
11543. Ebu Said, İzzeddin'dir; hepsinden evvel Parmenide gelir. Bunlara göre, Allah her şeyin kendisine döndüğü
11544. «merci-i aslı»dır ve ruh da maddeden ona döner. Fen erbabına göre ise kainatın ve her şeyin
11545. mahiyetini, mayasını bir gaz (eter) teşkil eder ki buna “tabiat” adını verirler. Ten harap olunca,
11546. yani ölüm vaki olunca gaz gitmiş olur. Hamid'e göre işin hakikatine vakıf olanlar burada Allah'la tabiat
11547. adını bir görürler; fakat arada genç Hamid'in sanatını bir nevi iptidaî didaktiğe düşüren
11548. mısralarla ifade ettiği, ihmal edilemeyecek bir fark vardır : ... Filhakika mistiklerde bile, ... der.
11549. Manzumenin bundan sonraki kısmında «tabiyyuna» karşı Hamid'in verdiği mantiki ve ilzam
11550. edici cevaplar gelir; eski kelamcılarinkine çok benzeyen bu münakaşada Hamid ölümün
11551. yokluğunu iddiaya kadar gidecek gibi görünür. Bizim Allah hakkındaki
11552. düşüncelerimiz itibari şeylerdir. Vakıa kaderin bir çok cilveleri vardır ki nihayetinde ölüm
11553. kelimesiyle hülasa edilebilir. Ve belki de şuurlu bir yaratıcı fikriyle uyuşamayacak derecede
11554. «zulüm» manzarası arz eder. Fakat hakikatte “hayat” aslında mevcut değil ki “ölüm” bir
11555. zulüm olsun: ... Ruh mevcuttur, fakat görülmez, bu itibarla akla benzer ve bu benzeş dolayısıyla
11556. inkarı kabil değildir. Ruh, kainatı dolduran “zerrat-ı uluhiyet”ten bir zerredir. Yaratıcısını kendisine
11557. benzetmeğe çalışan insanoğlu hakikatte “tecelli”nin aynası olmaktan çok uzaktır. O hiçbir zaman “eşref-i
11558. mahlukat” da değildir, çünkü hayata bağlı ve muhteristir. ... Biz yarattığı şeylerin dışında Allah'ı idrak
11559. edebilir miyiz? Hayır, fakat tecellilerinden birini, “zaman”ı idrak edebiliriz. Asıl

11560. yaratıcı, başlangıç Allah adının muhafızı, doğuran doğurduğunu yiyen odur: ... (153) “Garam”dan
11561. “Makber”e geçen şeyler yalnız mezar, ölüm ve yaratılışın sırrı ve insan talihi karşısında şairin
11562. huzursuzluğu değildir, Bazı ruh halleri ve hatta bir sabit fikre benzeyen
11563. temalar, ruhi fobiler de umumi şeklinde bir taslak addedebileceğimiz
11564. bu eserden asıl poeme ve onun serpintisi olan şiirlere, “Ölü”ye ve “Hacle”ye geçerler. Bunlardan biri
11565. Hamid'in sinir cihazı üzerinde sessizliğin yaptığı tesirdir. Sessizlik daha “Garam”ı yazdığı
11566. senelerde şair için, ölüm ile el ele yürüten, onun çehresini takınan bir musallat fikirdir. (153) üzerinde
11567. durulması icap eden bu parça 1297 de “Hazine-i Evrak”ta «Zamana birkaç hitab» adıyla ve o zaman
11568. neşri caiz görülmeden mısraların yeri boş bırakılarak çıkmıştı. Bizim, “Garam”ı “Makber”e olan
11569. yakınlığına rağmen “Sahra” ile “Eşber”in arasındaki devirde yazılmış gibi mütalaa etmemizin bir
11570. sebebi Hamid'in “Makber”e kadar olan hemen her kitabında adına rastlamamız ise
11571. öbür sebebi de çok esaslı bir düşünceyi ihtiva eden bu parçanın ayrı neşridir.
11572. Hamid “Makber”de bilindiği gibi, belki de felsefe tarihinize az çok ciddiyetle merak sardığı gençlik
11573. devrindeki bu zaman anlayışına bir daha dönmeyecektir. Bununla beraber kitabın
11574. bazı yerlerinin daha Sonra ve bilhassa “Makber”den hemen evvelki devirde yazılmış olması ihtimali
11575. de vardır. Bu mısralarla, “Makber”in az tesadüf edilirderecede güzel parçalarından biri olan:
11576. ... feryadı bulunan parçası arasındaki fark, şeklini teksifte (condensation) bulan asıl
11577. düşünce ile ilk araştırmanın arasındaki fark gibidir. “Garam”, henüz şahsiyetinin hudutlarını
11578. almamış bir şairin eseri idi. Öyle ki bütün bunlar için, şairde hayatını alt üst edecek ve
11579. şahsiyetini tamamlayacak trajediye bir ruh hazırlığıdır, denebilir. “Garam”da bütün dağınık
11580. görünüşüne rağmen buhranlı dilinin de yardım ettiği bir kompozisyon benzeri vardır. Eski
11581. mısra çerçevesinde ve mukayyet kafiyede kalmış olmasına rağmen Hamid söylemek istediklerinin
11582. hemen hepsini söylemiştir. Kitabın sonlarına doğru tesadüf eden tumarhane sahnesi
11583. ise tek başına üzerinde durulması gereken parçalarındandır. Bu sahnede Hamid delilerin
11584. ağzından devrin birçok büyük içtimai meseleleriyle meşgul olur. Aylıkların
11585. çıkmaması, hazinede su-i istimal, medreseleri tenkit, Yıldız'dan memleketi idare eden
11586. Abdülhamid'in şahsı, etrafındaki dalkavuklar, Kıbrıs meselesi, mabeynciler, Mahmud Nedim Paşa'nın
11587. Rusya'dan aldığı iddia edilen para, Namık Kemal'in efsane-i umumiyeyi ikaz için beyhude yere sarf
11588. ettiği gayret, dost kayırma iptilası, hülasa devrinde uyanık bir adamın görüp
11589. beğenmeyeceği şeylerin hepsini bu deliler aleminde ve onların ağzından dinleriz.
11590. **Hazine-i Evrak'daki şiirler** Hamid'in ilhamı 1297-1299 seneleri arasında yeni bir hamle yapar. Bu, evvela
11591. “Hazine-i evrak”, sonra “Güneş” mecmuasındaki şiirlerin devridir. Hamid, “Hazine-i Evrak”ta “Garam” ve
11592. “Sahra”nın bir arada şairi gibidir. İlk neşri ettiği manzume, “Zamana birkaç hitab”, doğrudan doğruya
11593. “Garam”dan alınmış bir parçadır “Bir vaıza bir mev'ize”, “Mazi yolcusuna ati yolu”, yine “Garam”ın içtimai taraflarını
11594. tekrarlar. Fakat “Hazine-i Evrak”ın on sekizinci sayısında (1297) çıkan “Münacat”la birdenbire “Haram”ın seviyesini
11595. aşan bir çokşunlukla onun gizli temlerinden biri olan dini-felsefi meselelere gireriz. Bu şiir ve onu takip
11596. eden “Bir safiline tesellisi”, “Melekuttan safiline bir nazar” manzumeleri, aşağı yukarı “Makber” şairinin,
11597. bir taraftan yavaş yavaş içinde konuşmaya başlayan ölüm fikri sabitiyle, bir taraftan
11598. Ziya Paşa'nın tesiriyle önünde açılan problemlerin hemen hepsini toplar. Kozmografya bu yenileşme
11599. devrinin hakikaten büyük endişeler getiricisidir. Hamid, burada Ziya Paşa gibi sadece hilkatın
11600. sır ve azametinde Allah'ın büyüklüğüne delil aramakla kalmaz. (154) Zaman parçasının
11601. büyük ehemmiyeti sonundaki: ... beytiyle, Hamid'in kendi zaman karşısındaki vaziyetini aşıkardır bir
11602. şekilde tasrih etmesidir. “Hazine-i Evrak”ın yedinci sayısında çıkan “Lahika” şiirinde ... beytiyle
11603. de aynı ruh haline eski reybuğe çok yakın bir şekilde dönmüş oluruz. ... gibi mısralarda ifade
11604. edilen fikirleri Newton'un, zamam mutlak bir varlık sayan ve Tanrı'nın bir nevi organı
11605. addeden «Sensorium Dei» teakkisine bağlanabilir. Daha aşağıdaki: ... beytinde yakınlık
11606. daha aşıkardır. Bu beyitten sonra gelen mısralarda ise Hamid başta “kadim”, “edebi” olmak üzere Allah'a ait
11607. bir çok sıfatı doğrudan doğruya zamana nakleder. ... Hamid'de ihvan şartlarına isyan bu mısralarla
11608. başlar. Bu insan şartlarını geçmek, meleklerle imrenmek, hatta melekleşmek arzusu, hülasa bir nevi

11609. “angelisme”(155) Hamid'de daima görülecektir. “Sahra”dan sonraki eserler arasında “Garam”, fikirleri itibariyle
11610. ne kadar mühimse bu “Münacat” manzumesi de o kadar mühimdir. “Bir safilin tesellisi”nde bu isyanla onun bir
11611. başka şekli olan meleklerle imrenmenin genişlediğini görürüz. ... Bazıları “Garam”la “Makber”
11612. arasında yeni bir devre teşkil eden bu şiirlerin en mühimi şüphesiz ki «Münacat»tır.
11613. Onda biz “Makber”in belagat oyunlarına kadar bütün bir teknik hazırlığı görürüz. Şurası var
11614. ki devir aynı vezinle yazılan “Eşber”in de devridir. ... (155) “Angelisme”, modern tenkidin
11615. bulunduğu tabirlerden biridir... gibi mısralar bir tarafa ... gibi “Makber”in çılgınlıkları vardır. Bu iki sene
11616. Hamid'in en velut devrelerinden biridir. Rize ve Poti'den yazdığı bu şiirlerin içinde “Bir rüyadan
11617. sonra” gibi yarı “elegiaque”, adeta sevgili yerine kendi eşi (doublure) ile konuşan şiirler, “Bir böcek yahut
11618. Cemiyet-i beşeriye” gibi kafiyeye ve fikir oyunları hep bu devrin mahsulleridir. Hamid'in “Eşber”den
11619. sonra ilhamına adamaklı hakim olmuşa benzeyen “Makber” vezni çalışmalarını da bu arada
11620. sayalım. Başlı başına “Sekt-i melih” - Hamid'in nadir azapsız ve ölümsüz aşk şiirlerindedir - adlı bir şiir
11621. yazacak kadar bu vezinle uğraşması kuvvetli bir «Leyla ve Mecnun» tesiriyle izah olunabilir
11622. (“Hazine-i Evrak”, nr. 23). Yine “Hazine-i Evrak”ın otuz dördüncü sayısında Sivastopol'daki Türk şehitleri için yazılmış
11623. meşhur «Ziyaret» manzumesi çıkar. ... Bu üç şiir tarzına, hemen aynı senelerde eskiyi bir bakımdan - hiç olmazsa
11624. dili itibariyle ve hatta dili takribi kullanım itibariyle - devam ettiren “Kabr-i Selim-i Evveli ziyaret” ile,
11625. saraya ta'viz vermek için ondan daha sonra yazılan ve birincisi kadar kuvvetli olmadığını Hamid'in de
11626. söylediği «Merkad-i Fatih'i ziyaret» manzumelerini ilâve edersek Bombay'a gidene
11627. kadarki çalışmalarını hülâsa etmiş oluruz. Bu çalışmalara, Hindistan'da yazdığı üç manzume
11628. daha ilâve edilir: “Külbe-i iştihak”, “Kürsi-i istiğrak” ve «Zamane-i ab». “Bunlar Odur”daki manzumelerle bu üç şiirde
11629. Hamid yukarda söylediğimiz gibi romantik şiire biraz daha yaklaşır. Fakat artık kendisine mahsus bir şiir
11630. tarzı ve sistemi vardır. Bu manzumelerin ilk ikisinde Hamid o zamana kadar pek de arar
11631. görünmediği geniş mısraa kavuşur. Fakat eski musammat şeklini kabul etmesi yüzünden
11632. bazı mısralarında vardığı olgunluğa manzumelerin bütününde muhafaza
11633. edemez. Ayrıca bu şiirler Hamid'in sanatında Londra'daki şiirleri için de bir başlangıç
11634. noktası olur. ... yahut: ... gibi devri için yeni ve geniş ahenkli mısralarla asıl yeni şiire, zihni
11635. oyunların dışında yeni bir söz güzelliğine açılırız. Bu manzumenin bir nevi aksi sedası olan
11636. “Kürsi-i istiğrak”ta ise ... gibi mısralar vardır. İşte bu derinden işleyen ahenk, bu ledünnilik Hamid'in asıl
11637. bulunduğu şeydir. “Sahra”dan ve onu takip eden tecrübelerden sonra ilk büyük merhale bunlardır.
11638. Biraz sonra “Makber” ve ona bağlı şiirler bu ilhamda bir üçüncü merhale yapacaklardır. Fakat asıl
11639. devrinde kabul edilen, taklit edilen, Rıza Tevfik'in, Cenab'ın ilhamlarını idare eden
11640. ve Fikret'e şahsi kalabilmek için behemahal başka şeyler yapmak zarureti duyuran Hamid, bu
11641. alışılmamış ahengi ile çok sarı şiirlerin Hamid'i olacaktır. **Bunlar O'dur** “Makber”le aynı yılda
11642. neşredilen “Bunlar O'dur”da yine tabiatın gelen unsurların hakim olmasına rağmen bu üç şiirin ne
11643. havasını ne de olgunluğunu bulabiliriz. Denebilir ki bu küçük kitapta Hamid'in sanatı bir
11644. nevi cezr ü med halindedir. Buna mukabil Hint manzarası ve ferdi dram ağır basar. Evvela birincisinden
11645. bahsedelim: Her yenilik nesli bir keşif ile işe başlar. Hamid daha Rize ikametinden
11646. itibaren tabiatı keşfetmişti. Kaldı ki daha evvel “Duhter-i Hindu” ile buna bir muhayyile oyunu olarak
11647. başlamıştır. Onu her zaman yakalamasa bile daima peşinden koşmak ister. Fakat daha iyisi bunu kendi
11648. ağzından dinliyelim : ... Hamid sadece tabiatın ilhamını kabul etmekle kalmıyor, her sanat
11649. eserini muayyen bir tabiat güzelliğinin mahsulü addediyor ve tabiatı sanatın
11650. başlıca kaynağı olarak alıyordu. Filhakika bu üç kitapta ve hatta kısmen “Garam” ve
11651. “Bir sefilenin hasbıhali”de dahil olmak üzere bu devrin bütün lirik eserlerinde dış alem üstündür.
11652. Hamid'in tabiat manzumelerinin zayıf tarafı, hususi ve teksif edilmiş çizgileri pek az bulabilmesidir.
11653. Bütün eserlerinde olduğu gibi bu manzumelerin belli başlı vasıflarından biri de şairin ilhamını ilk gelen
11654. kafiyenin idare etmesidir. “Bunlar Odur”un daha yeni olan örgüsünde bu zayıflıklar daha fazla göze
11655. çarpar. “Gurbette vatan” adlı manzumenin üçüncü kıtasını bitiren aşağıdaki beyit bu hususta iyi misaldir :
11656. ... Birinci mısram zengin canlandırması, ikinci mısradan birdenbire söner. Aynı manzumenin ikinci kıt'asını
11657. bitiren beyitte : ... mısramın bulunması belki zaruridir, fakat bu cansız mozayik taşı hemen arkasından

11658. gelen, ... mısramın güzelliği ile hiçbir zaman bağdaşabilecek kuvvette değildir, şimdi kıt'ayı tam
11659. okuyalım : ... Burada üçüncü mısramın güzel hareketine bakın ve sonra bu güzel hayalin sahille dalgaların
11660. birbiriyle alay etmesi gibi lüzumsuz bir oyun uğrunda harcanmasını düşünün. Onda, tam
11661. şeklini bulmamış mısram yerini zihninde boş görmek itiyadı yoktu.
11662. "Bunlar Odur"u dolduran manzumelerde Hamid'i Hint peyzajı adeta çarpmış gibidir. Bu renk ve ışık israfını,
11663. nisbet ve muayyeniyet fikrini kıran tabiat zenginliğini bize verebilmek için şair
11664. her çareye başvurur; hatta resimdeki manasıyla tabiat karşısında bile çalışır. ... Fakat fazla bir şey yapamaz;
11665. yukarda söylediğimiz gibi gördüklerini hatıranın ve muhayyilenin sıcaklığında eritip
11666. yeni bir şey gibi ortaya atamaz. Bununla beraber şiirimizin öteden beri tabiat karşısındaki duruşunu
11667. değiştiren bu manzumelerin bütün bir nesiin yüzünü yeni bir aleme çevirdiğini, Cenab'taki,
11668. Fikret'teki peyzajı hazırlamış olduğunu, aruzdaki mısra yekpareliğini kırdığını,
11669. konuşma hususiyetlerinin şiire ilk defa bu manzumelerle ve Hamid'le girdiğini, mitolojik hayal ve
11670. isimleri Türkçeye onun soktuğunu bir daha tasrih edelim. **2 - MAKBER DAİRESİ Makber**
11671. Yukarda Hamid'in şiirinin ölüm düşüncesi etrafında teşekkül ettiğini ve bu noktadan yürüyerek bir
11672. nevi metafizik endişeye vardığını söylemiştik. Bu iki tema aynı devirde yazılmış iki eserde rastladık.
11673. "Sahra" ayrılıkla ölümün birbirine karıştığı şiirlerin kitabıydı. "Garam"da ise bu duyguların
11674. yanı başında bazı felsefi fikirlerin şairi ne kadar huzursuz kıldığını gördük. Hamid daima büyük
11675. "construction" eserlerinden hoşlanmıştı. O küçük ve mükemmel şiiri değil büyük poemi severdi. Onun şiiri
11676. bu inşai eserlerin birinden öbürüne halka halka genişler. "Sahra"nın (yani "Duhter-i Hindu"nun) halkasının
11677. yanı başında, belki biraz sonra "Garam"ın, ondan sonra da "Makber"ın halkası genişler. Fatma Hanım'ın acıklı
11678. sonu Hamid'deki tohumun gelişmesine elbette hizmet edecekti. Zaten daha hastalık
11679. zamanlarında, sakınılmaz felaketin sezışleri şiirini kaplamış gibiydi. Poti'den yazdığı mektupların
11680. çoğunda bu korku bulunduğu gibi, "Bunlar Odur"daki "Bir iğbirar" manzumesinin altında şu acayip not
11681. vardır: ... Hindistan'dan ayrılmadan evvel Ekrem Bey'e yazdığı bir mektubun bazı
11682. parçalarında ise "Makber"ın asıl mersiye kısmı hemen hemen hazır, denebilir. Hamid'in ölüm
11683. fikri etrafında bu ısrarını gösterdikten sonra bu mevzuda devriyle birleştiğini de
11684. söyleyelim. Bütün ferdiliklerin dışında devir dediğimiz yapıcıyı kabul etmezsek hiçbir sanat
11685. vakasını layıkıyla izah edemeyiz. Ölüm XIX. asrın başında, romantizmin tesiriyle
11686. hemen her edebiyatın belli başlı temlerinden biri olmuştu. Romantizmin klasik terbiyedeki akıl ve
11687. mantığın hakimiyetine karşı getirdiği ferdilik, Allah fikrinin din çerçevesinden
11688. çıkışı yeni bir panteizmdi. Bir taraftan sanatkarı duyularında serbest bıraktığı gibi öbür yandan da
11689. cemiyet ve tabiat kanunlarına karşı isyana sevk etmişti. İnsan her iki durumda da kendisini
11690. haksızlığa uğramış sayıyordu. Böyle bir enfusilik içinde tabiatıyla ölüm karşısındaki
11691. vaziyet de değişecekti. Filhakika bu devirden sonra ölüm insan talihinin şartlarına karşı en keskin
11692. şikayetlerin fırlatılmasına vesile oldu. Denebilir ki şiir ve insanlık romantizmle felsefi bir devire
11693. girdi. Klasik devirlerin bir nevi muvazaa ile Allah fikrinden ayırdığı talihe karşı yapılan
11694. ithamın şekli değişmişti. Mersiye birdenbire şiirde öne geçti. Bu kendisini duyularına
11695. bırakmış insan için tabii bir şeydi. Bir bakımdan şiir terbiyesini Garp ve Fransız romantiklerinden yapan
11696. Hamid için burda Lamartine, Musset ve bilhassa Hugo örnek olacaktı. Fakat tesir bir taraflı
11697. addedilmemelidir. Dini şiirin büyük temlerinden birini Kerbela mersiyelerinin teşkil ettiği islam
11698. edebiyatlarında, kitabe-i seng-i mezar, ölüm tarihi gibi adeta müstakil bir nevi bile doğuran mersiye şiirine
11699. garpten daha fazla tesadüf edildiğini ve şarkın daima teessüfi unsura şiirin büyük kaynaklarından biri gibi
11700. baktığımız biliyoruz. Bunun dışında daha XIX. asır başında bu hissiliğin ne kadar arttığını yukarda
11701. gördük. Hamid'in doğduğu yıllarda, ta Şeyh Galip'ten başlayarak mersiye, tarih manzumelerinin dışında
11702. yavaş yavaş ön plana gelmişti. Filhakika Akif Paşa'nın ölümüne nasıl sığındığını ve küçük torununa ne kadar
11703. tesellisiz bir ıztırapla ağladığını hatırlatalım. Fakat bu devirde mersiye yalnız şiirde kalmaz, o zamana
11704. kadar hiç görülmemiş bir şey, musikiye de geçer. Dede Efendi'nin torunu için bestelediği o güzel
11705. Beyati şarkı bütün cemiyetin havasında bir nevi pre-romantik bir ruh halinin hakim olduğunu bize anlatır.
11706. Böylece Hamid'in mersiye gitmesi için bütün bir zemin hazır. Fakat eskinin tesiri, cemiyetteki bir

11707. değişikliğe aşikar bir cevap olan bu yakın örneklerle de kalmaz. Bütün yenilik iddialarına
11708. rağmen Tanzimat'tan sonraki devir İslam edebiyatlarına ve bilhassa Fuzuli'ye yeni bir dönüş
11709. devridir de. Fuzuli'de ise bütün zihnilliğine rağmen «mersiye» ve «elegie» esastır. Bütün
11710. bunlara bu intikal devrinin ruh haletini, eskiye yüz çevirmenin umumi vicdanda
11711. uyandırdığı aksülameli ve nihayet bu medeniyet buhranının kendiliğinden doğurduğu
11712. dini-felsefi meseleleri, eski çerçevenin içinde nehyedilmiş felsefi tecessüsün yeniden doğuşunu da
11713. ilâve etmek lazımdır. Daha biz “Garam”da ölüm düşüncesiyle bu fikirlerin yan yana ve beraberce
11714. duruşlarını gördük. “Makber”, yaşanmış bir dram da bu yan yana yürüyen şeylerin birbiriyle kaynaşması,
11715. meselelerin ruh hali şekline girmesidir. Kaldı ki şiire kelimenin ve redifin delaletiyle
11716. giden, mevzuunu çok defa şekilde arayan, hatta muhayyilesi kelime etrafında işleyen bir
11717. gelenekten gelen şairlerin kendilerine yeni şekilleri, üslûplar yaratmaya vesile olacak konular bulmakta
11718. çektikleri sıkıntıyı ve zaruri olarak hayatlarının arızalarını eserlerinin mihveri yaptıklarını da
11719. düşünmek icap eder. Böyle bir durumda ölüm gibi mühim ve acıklı bir hadise zaten santimental
11720. davranışları şiirin kendisi zanneden bir nesil için tabiatıyla ön plana geçecekti. “Makber”
11721. sadece bir mersiye değildir. O felsefi düşünceyle mersiye unsurunu bir arada yürüten bir eserdir. Yani
11722. mersiye'nin dokunup geçtiği yutucu yahut çabuk geçici zaman ve kaybolan güzellik veya saadet, yahut
11723. kıymet fikirlerinde kalmaz, bu boşluklardan bir nevi tezat ve şüphe dolu metafiziğe hatta bir
11724. ebedi adalet fikrine geçer. Onun içindir ki “ölü”den ziyade “ölüm”ün kendisiyle doludur ve
11725. bütün gelişmesini onun etrafında yapar. Vakıa şairin kaybettiği sevgili manzumenin her hareketinde
11726. kendini gösterir, fakat düşünceden gelenler daima üstündür. “Makber”in hareket noktası, adı, yani
11727. mukaddimesinde büyük ve alemşümül bir “hiç”in veya bir şüphenin mahfazası olarak gösterilen “mezar”dır.
11728. Mezar, Hamid için hakiki bir fikri sabit, gerçeklerin üstündeki gerçek, bütün sırları kendisinde
11729. toplayan bir sırdır. Gah edebiyat boyunca derinleşen bir uçurum, gah büyük ve korkunç «değişme»nin haşın
11730. sembolü toprak yığını veya etrafını kaplayan dehşetli muammanın cevap alınmaz timsali bir taş parçası
11731. olur. Manzume, düşünceleri, şüpheleri, iman ve tereddütleri, ve inkarlarıyla, isyanları, o mahzun
11732. teslimiyetleri ilk bu işaretin, bu kendi üstüne kapanmış remzin şairde uyandırdığı düşüncelerden,
11733. birbirini takip eden ruh haletlerinden teşekkül eder. İztırap meleşinin
11734. kovaladığı biçare bir insan, omuzlarında hep aynı yanık ve aynı acıyla düşüncenin sınırlarını gezer,
11735. her fikrin kapısını çalar, teselli arar, bir hal çaresi düşünür; hepsinden aynı kat'i
11736. cevabı alır: ... İkide bir bu düşünce ve çılgılık mahşerinin arasında beyaz ve solgun bir
11737. hayalet belirir. O, gah eski çehresiyle gelir, geçmiş güzel günlerin kıfayetiyle güler, konuşur; gah
11738. hasta döşğinde ümitle ye'sin arasında medet uman gözlerle kendisine bakar. Bazan
11739. yetim çocuklarını işaret ederek kaçar, şair onu yakalamak istedikçe kaybolur, eşyanın
11740. değişikliğine dağılır, ormandaki uğultu, rüzgarda, ki feryat tabiatteki güzellik olur.
11741. Yıldızların ışığında güler, güneş aydınlığında okşar ve en ufak bir ısrar jestinde
11742. tekrar büyük ve ebedi «inkılab»ın remzi olan mezar haline girer, bir «ölü» olur. Hiçbir Orpheus'a Euridice'sini
11743. ölümden tam çekmek nasip olmamıştır. Onun için şair bu hayale koştukça, yerinde
11744. yokluğunun kendisine acı acı güldüğünü görür. Yeni baştan karşısında insan
11745. talibinin ve şuurunun büyük ve ebedi hadlerini teşkil eden sert ve yekpare duvarları
11746. görür: Allah, edebiyat, ölüm... ızdırabının içinde onlara sarılır. Çünkü ölümün karşısında
11747. tefekkür - velev en bedbin ve zalimi olsa bile - yine bir nevi hülyadır, ve bu hülyanın sonunda kaybedilenin
11748. ve onun hakiki mahfazası olan kendi benliğinin akibeti vardır. Bu bir ebediyet
11749. hülyasıdır, insana bir sükunet verir. Fakat asıl realite olan ıztırap bu hülyada da onu rahat bırakmaz. Tam
11750. muğlak bir metafiziğin ortasında iken birdenbire bir çılgınlıkla uyanır, kendisini yine mezarın
11751. başında, ayağını basacağı tek sağlam toprak olan ıztırapla baş başa bulur. “Abdülhak Hamid ve
11752. mülâhazat-ı felsefyesi”nde Rıza Tevfik, “Makber”i vazih surette anlamak için çok güzel bir teklifte bulunur:
11753. ... dedikten sonra Makber'in esasım Hamid'in Heraklit gibi düşünen - biz “Garam”dan beri Hamid'le Heraklit'in
11754. münasebetini biliyoruz - ve gidenin bir daha dönmeyeceğini söyleyen akıl ile bütün hayatın
11755. gayesiz bir tecrübe olmasına bir türlü razı olmayan “gönül” arasındaki bir münakaşaya irca

11756. eder ki çok doğrudur: ... Akıl muztariptir, çünkü anlamak için yaratılmıştır; fakat sorduğu suailer
11757. cevapsız kalmağa mahkumdur. O halde muakale ile meseleyi halle çalışacaktır; halbuki kendisi de bilir ki
11758. bu muakalenin dayandığı hesap, kendisine ait bir hesaptır. Dışardan bir şeye dayanamaz. Ruh-gönül- ise
11759. akıldan daha muztariptir; çünkü sevgi ve hicran, dolayısıyla bu meselelere bağlıdır. Belki de asıl kıyameti o
11760. koparıyor. Akıl gönlü teselli etmek ister: Fakat önünde açılan boşlukta acizini
11761. itirafa mecbur kalır. Bu sefer muztarip fakat mahiyeti itibariyle rahmete, hidayete müsait olan gönül onu
11762. kurtarmağa uğraşır. Gönülün bir kuvveti vardır: «hayat» ve «tapınma» duygusu. Fakat Hamid bu
11763. meseleye kolay yaramaz, yahut orada fazla kalamaz. Bütün varlık ona doğru gidiyor;
11764. yerine gelen de ona doğru gidiyor, yani ölüyor. Bu, bütün rakamların kendisine inkılap
11765. ettiği büyük ve muazzam bir sıfırdır: ... Bu çılgılık-sual epeyce bozuk mısralarla da olsa
11766. varlığın bizdeki çehresini değiştirir: ... Ölüm veya hayat, olan ve ortada durmadan değişen bir
11767. şey, bir gelip gitme var (Burada Müslüman Hamid, Heraklit'e tekrar yaklaşır; zaten onda Heraklit esastır.)
11768. Fakat gelenler nereden gelirler ve gidenler nereye giderler? Gördüklerimiz nedir?
11769. Esas olan ölümün yahut büyük değişimin, ki Hamid buna "Garam"dan beri ... der, büründüğü bütün bu
11770. şekiller uçan kaybolan hayaller midir? Yoksa her şey yalnız Allah'tan mı ibarettir? Daha manzumenin
11771. başında Allah'a inandığını biliyoruz. Fakat görünen dünyanın bu Allah'ta bile olsa kaybolmasına razı
11772. olmaz. Zaten bunu yani ölümü tam kabul etseydi bütün bu isyanlara lüzum kalmazdı. Poemin
11773. inkişafını yapan şeyler de daima bu ayrılışlardır. O halde Hamid, kaniattan müstakil bir Allah'a inanıyor.
11774. Allah nedir? O da güneş gibi bir "ama-yı nur-manzar", yahut da bizzat kendisinin verdiği isimle bir
11775. "Tıfl-ı ekberdir" (156) "*Tıfl-ı Ekber-Enfant Sublime*" - Hugo'ya muasırları tarafından verilen isimdi. Bununla beraber
11776. *İslam tasavvufunda sünni akideye en aykırı olanlarda bile görülmeyen bu hayale "Devran-ı muhabbet"*
11777. *manzumesinde en sarıh çizgileriyle aşk ilahı Eros (Küpiton) olarak rastlarız: ... "Makber"deki "tıfl-ı ekber"*
11778. *hayalinin bu devirden evvelki eserlerinde de rastladığımız bu tanrıdan gelmesi çok muhtemeldir. Nitekim*
11779. *"Makber"den nihayet bir iki sene evvel yazılmış olması icab eden "Külbe-i iştiyak"ta ... mısraında*
11780. *şair bir istiare şeklinde olsa bile kadim aşk ilahına "Pagannisme" devrindeki*
11781. *yerini verir. İster kainatın dışında «mutlak yaratıcı» olsun, ister her şeyin kaynağı bir*
11782. *"vücut-ı mutlak" olsun, Hamid onun idrak edilemeyecek bir sır olduğuna kanidir. ... "Allah" sır olduğu gibi "ruh"*
11783. *da bir sır yahut muammadır. Ve Allah fikri ile "abes" fikri birleşmeyeceği için, devam*
11784. *eden, bekası olan bir sırdır. Fakat bu devam nasıl bir devamdır? Daha evvel: ... Mısraları ile*
11785. *kaybolmasını reddettiği bu ruh, mücerret bir şekilde mi yaşayacaktır? Rıza Tevfik'in çok güzel gösterdiği*
11786. *gibi duygular alemine, şekillerin dünyasına bağlı olan Hamid, bu cesedinden soyunmuş*
11787. *mücerret ruha razı değildir: ... Hatta yalnız beden de yetmez, şuur ve ihsaslar da lazımdır. Daha iyisi bütün*
11788. *parçayı okuyalım : ... Manzumenin daha başlarında, bu fikre, öleden bahsederken*
11789. *başka bir şekilde rastlarız. Ortada bir değişme var. Ölümün umuma şamil bir kanun olması, yaşama*
11790. *kuvvetini mevcut oluşunda bulduğu, kendi kendisini ikrarın biricik mesnedi olduğu bir*
11791. *vücudu kaybedince onu teselli edemiyor. Ölüm bir kelimedir. Tek*
11792. *başına kalırsa nihayet yaşamak gibi bir hal sanılabilir de. Fakat arkasında gizlenen değişme düşünülürse*
11793. *tahammülü imkansız bir realite olur. ... feryadından sonra karısı için: ... diye feryat*
11794. *eder. Bir başka yerde de bu ızdırıp: ... mısraı ile tam bir isyana gider. Ama ruh*
11795. *yaşıyormuş, biçare ve muztarip, belki de kaybettiği vücudun ve onun ihsaslarının*
11796. *hatırası ile mevcut olan bu ruhdan bize ne? Bununla beraber büsbütün yok olmanın karşısında buna da*
11797. *razı olur. Filhakika bu lüzumsuz pazarlığı ... beyti bitirir. Görülüyor ki Hamid, şiddetle*
11798. *ahiret meselesine bağlıdır. Ölüm için, o bir inkılap demek hiçbir şey halletmiyor. O varın yok*
11799. *olabileceğine, kani değildir. Bütün isyanı burada toplanıyor. Nereye gidiyorlar? ... Bu şüphelerle,*
11800. *korku ve isyanlarla Hamid'in vardığı şey, tapınma hissi, zaman zaman ancak bir teselli olabilir.*
11801. *Doğrusu istenirse bu teselli kitabın nihayetinde adeta onu bitirmek için gelir ve "Ölü"de*
11802. *kaynağı olan azaplarla beraber devam eder. O kadar ki buna bir fasit daire denebilir.*
11803. *Bu daimi mücadele kurduğu hadlerle olduğu gibi kalır. Fatma Hanım'ın acısı her acı gibi sükunet*
11804. *bulduğu zaman bile ölüm fikri şairde devam eder. Artık bu şiirinin tabii havası*

11805. olmuştur. Bütün ilhamı onun etrafında toplanacaktır(157). Hamid kendisinin iddia ettiği ve başkalarının
11806. çok defa inandığı gibi felsefi fikirlere pek yabancı değildir. Bilakis diyalektik lisanı gayet iyi bilir. Bizzat
11807. kendi ifadesine göre Mevlana'nın ve Hugo'nun mekteplerinde yetişmiş olan bir şairde buna taaccüb
11808. edilmez. Filhakika Allah için ... mısramı bu kadar toplu bir şekilde söyleyebilmek için felsefi lügatı çok iyi
11809. bilmek lazım gelir. Hamid'in kendine mahsus bir felsefesi var mıdır? Bu suali şiirin felsefeye
11810. ihtiyacı olup olmadığı suali kendiliğinden karşılar. ... (158) **Makber'in yazılış tarzı** Hamid'in
11811. manzumeleri arasında "Makber", şekli ile de hususi bir yer alır. İkinci beyti tek
11812. başına ayn kafiyeli ve yedinci mısraı serbest olan bu sekiz mısralı kıtalardan müteşekkil manzumede, beş
11813. defa tekrarlanan kafiyenin mühim rol oynaması gayet tabiidir. Bu şeklin tesiri sadece okuyana
11814. inhisar etmez. Manzumenin nescini de yapar. Filhakika her sekizlikte birbiriyle kafiyeli olan iki
11815. mısra bir nevi başlangıçtır, gelecek mısralarda gizli ve aşıkâr devam edecek hayal veya fikir
11816. onunla başlar; yalnız birbiriyle kafiyeli olan üçüncü ve dördüncü mısralar, tedai değişmese bile hiç
11817. olmazsa hayal ve fikrin içinde adeta bir muterize açar. Birinci beyitle aynı kafiyede
11818. olan üçüncü beyit onu devam ve hatta inkişaf ettirir. İkinci mısraı birinci beyitle kafiyeli olan beyitlerde
11819. ise Hamid çok defa elde etmek istediği neticeye varır (159) : (157)... *Bu mektubun ilk fıkrası*
11820. *bize Hamid'in ispiritizma ile meşgul olduğu fikrini verirse de asıl kastettiği şiirinin havasıdır.*
11821. (158) *Buradaki «emri nehiy»den maksat "boş iş" tir. (159) Rıza Teyfik bizden çok evvel bu kıta'a şeklinin*
11822. *"Makber" in yazılışına yaptığı müsbet ve menfi tesirler üzerinde durmuştur. bk. a. e., s. 481. ... yahut: ... Bazı kıt'a'lardan*
11823. manzumenin bütün kudretini teşkil eden dağınık düşünceleri bize hakiki duygu halinde veren
11824. bu son mısraların yukardaki kıtada olduğu gibi birdenbire düşmesi Hamid'in belli başlı
11825. zaaflarındandır. Görülüyor ki Hamid'de asıl mevzu kafiye oluyor. Şairin ilhamını o idare
11826. ediyor. Hikaye, yani hatırlamalar, istitratlar, fikirden fikire sıçramalar ile manzumenin
11827. dokusunu o örüyor. Manzumenin böyle bir çatı üzerinde kurulmasından zaman zaman tesadüf edilen o
11828. "birsamlı" bir ifadeyi, bir fikr-i sabit tarafından kovalanıyormuş duygusunu kazandığı muhakkaktır.
11829. Fakat Hamid bu kıt'aları her vakit idare edemez: ... Hemen hemen yarısından fazlası Türkçe
11830. namına tashihe muhtaç olan bu sekiz mısraın içinde sadece şeklin çerçevesini doldurmak
11831. için sarfedilen gayret düşünülürse Hamid'in ne güç bir iş yüklediği görülür. ... gibi lüzumsuz ve cazibesiz
11832. mısralar(160), ... kabilinden manzum nesirler, ... gibi latifeler - başka bir isim bulamadım - biraz da bu kafiye
11833. tarzından gelir. Bununla beraber Hamid'in hiçbir zaman mısra ve dil zevkini - zaten birincisi daima
11834. ikincisine bağlıdır - ve iyi işçi sabrını tatmadığı, kısacası, şairden ve şiirden asıl beklenecek
11835. şeyin peşinde koşmadığını da unutmamalıdır. Ayrıca Hamid mesnevi vezinlerini kullandığı zaman eski
11836. mesnevi dilinin nakiselerini bir miras gibi kendisinde hazır bulur, "Makber"de "Eşber" de olduğu gibi
11837. Şeyh Galib'i hatta Fuzuli'yi hatırlatan mısralar vardır(161). "Makber" in güzel tarafı çılgınlardır: ... (160) *Bir taraftan*
11838. *da bu mısraların cesaretiyle yaşanmış hayatın şiire girdiğine unutmayalım. (161) "Makber" ile Şeyh Galib ve*
11839. *Fuzuli'nin münasebetleri hakkında bk. Fevziye Abdullah Tansel, «Ülkü, X», ... mısraları ve benzerleri, bilhassa yukarda*
11840. *geçen ... mısraı ve Türkçede yepyeni bir imaj olan, ... gibi beyitler "Makber" in asıl şiir tarafını yaparlar.*
11841. İlhamını hep aynı seviyede tutamamasına, lüzumsuz taraflarının çokluğuna, ve bilhassa
11842. Hamid'de daima görülecek olan aruz İhmallerine rağmen «Makber», Türk şiirinin bir tarafında daima
11843. kendini duyuracak büyük bir ürpermedir, Hamid'in ızdırabı şiirimize o zamana kadar tatmadığı
11844. bir derinlik getirir. **Ölü** "Ölü", "Makber" in daha sakin bir devamıdır. Onda "Makber" i vücade getiren
11845. unsurların çoğunu bulamayız. Evvela her an mezarını terk etmeğe hazır hayalet yoktur, buna karşılık
11846. onun mezarda olduğu fikri de şairi bir lahza bırakmaz. Eski kaside tarzına çok benzeyen bu on
11847. parçanın hepsinin sonunda, düşünce bir münasebet bulup «Beyrut'ta kumlara defin» edilen sevgili
11848. vücade döner ve onunla biter. Bu suretle mezar yine fikri sabit olmakla devam
11849. eder(162). Burada da isyan vardır, "Makber" de olduğu gibi (162) *Bazen Hamid'e zevksizce «macabre»*
11850. *makberi- olan mısralar da ilham eder: ... ölüm realitesiyle Allah fikri uyuşamaz ve yine*
11851. *onda olduğu gibi, hatta daha iyi geliştirilmiş bir şekilde aklın, Allah'ın hakikat ve mahiyetini*
11852. *idrakteki biçareliğinden şikayet eder. Evet, akıl Allah'ı layıkıyla idrak*
11853. *edemez. Bununla beraber her an ebediyyetin sırrını zorlamaktan vazgeçmiyen vicdana*

11854. (gönül) bir cevap verilmesi lazımdır. Bu cevap yine aynı Tanrı duygusudur. Akıl ve hatta gönül - can ve vicdan
11855. - ölümün eşya için bir hakikat olduğunu kabul etmelidir. Bu hakikattir ki bizi Halik'a giden
11856. yolun başına, yani «hayret» hissine götürür, bu itibarla tapınma hissini içimizde uyandıran odur.
11857. ... dedikten sonra: ... beytiyle mahiyetini anlayamayacağı Allah'a döner. Bu neticeler Hamid için
11858. her zaman bir had teşkil etmez, tenakuzlar ve inkar şeklinde isyanlar tekrar başlar : ... Nihayet:
11859. ... beytiyle başlayan dokuzuncu parçada mersiye tefekkürün yerini alarak onunla
11860. biter. **Hacle** «Hacle» bu silsilenin bir sene sonra neşredilen üçüncü halkasıdır. O kadar yakın olduğu
11861. «Makber» ve «ölü»de ölenle beraber ölmemeği kendisinde affedemiyen şair burada,
11862. tabir caizse, psikolojik bir ihaneti hikaye eder. Fikir, dışarıdan bakılırsa, yaşayan güzellikle, hatıra
11863. güzelliğin bir zihinde ve bir hayatta mücadelesine benzer. Hakikatte ise, Hamid'de sık sık
11864. tesadüf edilen mezar ve zifaf odası (beşik) antitezinin arasında bir dramdır. Yaşayan güzellikle ölen
11865. sevgili, her ikisi de Hamid'e kendi alemlerinin nizamını teklif ederler. Bilahare “Zeynep”te
11866. göreceğimiz bir zihni mücadele, eğer Hamid kendisine bir şiir iklimi gibi aldığı ölüm
11867. fikrinden uzaklaşabilse ve şiirden şiire genişleyebilseydi, eseri bir nevi «hayatın zaferi»
11868. yapardı. Fakat böyle olmamış kurtarıcı düşünceyi bulamıyan Hamid'in ilhamı, sadece bir sansüalitenin
11869. epeyce gülünç telaşında kaldığı için poem adeta “ölümün zaferi” olmuştur. “Hacle”, dil ve ifade
11870. ötekilerden daha insicamsız ve daha ihmalcidir. Türkçenin zevkine uymayan alafanga mısralar bu
11871. manzumede başlar. Her dil Allah'a ve sevgiliye kendine has bir şekilde hitap eder.
11872. Türkçede bu itibarla Fransızcadaki «siz» hitabı yok gibidir. Hamid ise sadece hayal ettiği
11873. sevgiliye «siz!» demekle kalmaz, mukaddimede yeni şiirle gerek şekil ve gerek sözlük bakımından
11874. teslim olduğu eski şiir arasındaki farkı “sen” ile “siz” arasındaki farkta toplamağa çalışır. Bununla
11875. beraber “Hacle”de şeklin eskiliğine rağmen konuşma bütündür. Aşağıdaki mısralar
11876. Servet-i Fünun şiirinin, Servet-i Fünundan; çok evvel hazırlanmış diliyle yazılmıştır : ... Bu mısralardaki
11877. «mevhum yüz», «sevdalı bir türab», «rikkatlı ata», «hüzün-i daimi», «mevce-i bal d» gibi terkiplerde Fikret'in, Cenab'ın
11878. dillerini aramak hiç de yanlış olmaz. Filhakika Hamid, “Hacle” ile Şinasi'nin ve Namık Kemal'in hatta
11879. “Makber”in dilinden ayrılmıştır. Ayrıca bu on mısraın içinde mananın dağılması da eski mısra
11880. anlayışıyla alakayı tam bir keşiştir. Fakat bununla da kalmaz. Yeniliği dışta arayan şair
11881. kabulü daha güç, daha az muvaffakiyetti bir yığın tecrübede bulunur. Aşağıdaki parçalar da daha
11882. ziyade bir vodvil parçasına benzer: ... Üçüncü manzumedeki beyitler bunun başka türlüsüdür: ... Vezin ve
11883. kafiye yüzünden “maveceb”, “necm-i zu-zeneb”, kuyruklu yıldız yerine, gibi eskinin bile iltifat etmediği
11884. kelime ve tabirleri kullanmak dile karşı bir çırpıda kayıtsızlıktan başka bir şey değildir. Son beyit ise
11885. bir mısraın veznini Hamid'in bazan ne kadar güçlkle, daha iyisi ne kadar ehemmiyet vermeden
11886. doldurduğunu göstermesi itibariyle dikkate değer: ... Birinci mısradaki hecelerin onunu tekrarlar teşkil
11887. ediyor, ikinci mısradaki ise vezin yüzünden Türkçenin Hindistan'ı “Hindusitan” şekline
11888. giriyor. Buna mukabil “Hacle”de: ... gibi güzel birkaç mısra: ... gibi imale zorluklarına rağmen herkes tarafından
11889. benimsenmiş beyitler, kitabın asıl düğüm noktası olan ... mısraları bedbinlikleriyle güzeldir.
11890. Ancak bu cins mısra ve beyitlerdir ki eseri kurtarır. Hamid, “Hacle”ye yazdığı mukaddimede şiirde
11891. yaptığı değişiklikten aşağıdaki satırlarla bahseder: ... Fakat bizce bu satırları ve bütün şiiri
11892. yukarıya aldığımız ... mısraıyla başlayan parçanın delaletiyle, onun ışığında okumalıdır. O
11893. zaman Hamid'i kafiyeleri kestane fişengi gibi patlayan ve zifaf telaşıyla dolu bazı parçalarda
11894. istediği şeyin ne olduğu anlaşılır. Hakikatte Hamid burada; beşeri komedinin peşindedir. «Makber» bir
11895. feryattır. «Hacle»de ise onun başlangıç noktası ile alayı vardır. “Hacle” bu gözle görülürse hakiki
11896. kıymetini kazanır. Onun lisanla alayeden taraflarının da “Makber”i o kadar kötü ve zalimce
11897. karşılayan Muallim Naci taraftarlarının tenkidine bir nevi cevap olduğunu söyleyelim.
11898. Mukaddimenin şiddetli iddiası da buradan gelir. «Hacle»den biraz soursa “Gayret” mecmuasında neşrettiği
11899. “Nakafi” manzumesi hem bu iddiayı hem de şiir dilini değiştirmek hususundaki arzusunu açıkça belirtir
11900. (163). Zaten “Belde”yi bu sırada neşretmesi de çerçeveleri artık umursamamağa karar verdiğine iyi bir delildir.
11901. **Hamid'de Hugo tesiri** Rıza Tevfik iyi bir tenkit kitabı olan “Abdülhak Hamid ve
11902. mülahazat-ı felsefesi”nde “Makber” ve “Ölü”nün yazılışında Hugo'nun ve bilhassa onun “Dieux” adlı epopesinin

11903. tesirinden ısrarla bahseder. “Kahbe”nin mevzuunu “Sefiller”deki Causette’den aldığını açıkça
11904. söyleyen Hamid’de bir Hugo tesiri daima vardır. Hiç olmazsa şiir ve şairi anlayışının Hugo’ya çok
11905. yaklaştığı aşıkardır. O da Hugo gibi her şeyden evvel bir sır araştıracısı, maverayı gören ve gaibi
11906. işiten olmak ister. “Hacle”nin aşağıdaki beyitleri bu anlayışı çok eksik ve gelişigüzel olsa bile ifade
11907. eder: ... (163) *İkinci iddia ilk kıt’adaki ... şikayetinden sonar ... diye başlayan beşinci kıt’ada; birinci*
11908. *iddia ise ... mısra’larının bulunduğu üçüncü kıt’ada açıkça görülür. Dördüncü kıt’adaki ... mısrayla ve bilhassa*
11909. *altıncı kıt’anın bütünüyle Hamid dilde yaptığı değişikliklerin nasıl farkında olduğunu söyler.* Bu
11910. anlayışı “Finten”in sonunda Doktor Thomas’ın söyledikleriyle tamamlamak mümkündür. Filhakika orada
11911. biz dehanın ... olarak tasvir edildiğini görürüz. Bu ezeliyetle ebediyet arasında gidip gelen
11912. zekalar ... Finten’in yazılış tarihi düşünülürse “Baladan bir ses”in adeta ilk müsveddesi gibi alınması mümkün
11913. olan bu küçük konuşmada Hamid’in şiir ve şair anlayışı biraz daha ileriye gitmiş yani Hugo’ya biraz daha
11914. yaklaşmıştır. Gerçeği şu ki gerek 1850’den sonraki şiirlerinde, gerek “William Shakespeare”den
11915. başlayarak bütün nesir eserlerinde Hugo, şairi gayesi hürriyet fikrinin terakkisi olan
11916. insandaki ilahi zekanın bir nevi tecellisi addeder. Ona göre şair peygamberdir. Bununla beraber
11917. Hamid, Hugo kadar cesur değildir. Bilhassa sisteminin başında görüldüğü “Makber” devrinde
11918. bu cesaretsizlik daha sarihtir. Şöyle ki, “La fin du satan” ve “Dieux” şairi «sırrı gören» olmakla yetinmez, daha
11919. ileriye gider. O, 1856 da bitirmiş olduğu, fakat ancak ölümünden sonra neşredilen (1886-1891) bu iki poemden
11920. itibaren kendini Musa’dan ve İsa’dan sonra gelen üçüncü peygamber addediyor ve eski
11921. caba l’istigue akideleri Hristiyanlıkla, modern ilimle birleştiren bir kozmogoni ve panteizmde yeni bir din
11922. ahlaki tekli ediyordu. Hakikatte bu bütün bir sistemdir(164). Bilindiği gibi Hamid, “Makber”
11923. silsilesinde, ilk piyeslerinde o kadar yer verdiği ahlak ve hürriyet meselesine hiç temas etmez.
11924. Hatta “Ölü”de beşeri iradeyi bile adeta reddeder. Düşüncesinin büyük şüphe kavislerine, üst üste
11925. birçok akideleri yoklamasına, hatta mevlevi mubibbi olduğunu söylemesine yani tasavvufu alakasına
11926. rağmen sonunda daima sünni Müslüman kalmıştır(165). Bununla beraber arada bazı yakınlıklar vardır.
11927. Hugo’nun “hayır” ile “şerr”in aynı kaynaktan yani Allah’tan geldiği (164)... Ayrıca Paul Berret’in “La legende siecles des
11928. Victor Hugo”unda Victor Hugo’nun fikirlerinin takip ettiği istikamet ve geçirdiği değişiklikler
11929. hakkında çok sarih ve toplu malumat vardır. (165) “Garam”ın sonunda bu eserin ilk defa olarak tefrika
11930. edildiği 29 Kanun-ı sani 1913 de gönderdiği mektup. düşüncesi Hamid’de de görülür. Fakat kozmogonisinin esası
11931. olan cabalisique akidelerle Hamid’in hiç münasebeti olmadığı gibi gerek “Makber” silsilesinde
11932. gerek diğer eserlerinde bizatihi şer meleşine (Şeytan’a) de rastlanmaz. Hakikatte, böyle bir
11933. Hugo tesiri varsa, bunun Hamid’in ilhamını daha ziyade İslam tasavvufunun şiire mal olmuş büyük
11934. unsurlarına götürdüğünü böylece öteden beri mevcut olanın tazelenmesine sebep olduğunu söylemek
11935. daha doğru olur. Hugo’ya o kadar yakın olduğu akıl-ruh mücadelesi de bu kaynağa bağlanabilir.
11936. Nitekim Hamid, “Makber”de bu mücadeleyi Fuzuli’den aldığı bir beyitin etrafında toplar.
11937. Bununla beraber o da Hugo gibi “şüphe” kelimesinin üzerinde ısrar eder. “Dieux” şairi ile büyük
11938. benzerlik noktalarından biri - poetik imajları bir tarafa bırakırsak - Allah telakkisinde ikisinin de isteyerek
11939. aynı tenakuzlara düşmesidir. Filhakika Hamid, “Makber”de kainatın dışındaki Allah’la her şeyin kendisi
11940. vücudü mutlakı birleştirdiği gibi yukarıya aldığımız: ... beytiyle başlayan
11941. parçada Allah tekvin ve temşiyet’in kendisi olan isim ve sıfatlarıyla hem fail-i mutlak hem de e’alinden
11942. sorumsuz - keyfi - görünür. İşte bu tenakuz halindeki anlayışa bu sefer yine kaba yolu ile,
11943. Hugo’da da rastlarız. İslam tasavvufunda ise esas itibariyle bu karıştırma ve tenakuz yoktur. Allah tecellisi
11944. olduğu kainattan ayrılmaz. Sünni akidede ise Allah kainatın dışındadır. Burada Hamid ilk üstadı
11945. Namık Kemal’den ve zaman zaman o kadar yakın olduğu Ekrem Bey’den ayrılır. Allah daima iradi ve
11946. fail-i mutlaktır. Hamid bahsettiğimiz sorumsuzluk fikrine: ... beytiyle bir kere daha
11947. döner. Böylece keyfiliğe kadar gider. Bu son düşüncenin Voltaire’in Allah
11948. düşüncesine ircaı kabildir. Filhakika Voltaire’in bir nevi determinizm şeklinde kabul ettiği
11949. takdir-i ilahi teferruatın üzerinde durmaz(166). “Makber”in ahiret telakkisi de bu iki şairin münasebetlerinde bizi
11950. düşündürür. Hamid intihardan, Allah ve mücazat korkusuyla çekinir. Fakat bu mücazatın cehennem
11951. korkusundan geldiğine dair bir işaret yoktur. Bilakis ebediyet boyunca Fatma Hanım’dan ayrı kalmanın

11952. korkusuna benzer. Denebilir ki onun da ahreti Hugo'nunki gibi cehennemsizdir. Bilhassa "Makber"
11953. dairesinden sonraki şiirlerinde "Baladan bir ses"de, "Tayflar geçidi"nde, "Ruhlar"da, "İlhan" ve "Turhan" piyeslerinde
11954. biz ruhları sarih şekilde fezada dolaşır, kendi alemlerinde merhaleler kaydeder görürüz. Fakat
11955. istenirse Hamid'in Hugo ile münasebeti "Makber"den daha evvele çıkarılabilir. Daha "Sahra"nın
11956. neşrini hemen takip eden eserlerde, "Hazine-i Evrak"taki şiirlerde bu tesire rastlarız.
11957. "Münacat"ın heyet-i umumiyesinde ve bilhassa meleklerle dair parçalarında bunu sezmemek kabir değildir.
11958. Murad Bey'e Rize'den yazdığı o güzel mektuba da almış olduğu "İbni Musa"nın bir
11959. kıt'asında ... beyti Hugo'nun şiirinde o kadar istihale geçiren Olemp imajının bir başka
11960. şekli olabilir. Hakikatte Hugo'da en çok rastlanan kelimelerden biri olan, melek kelimesini
11961. Hamid'de de aynı derecede sık görürüz. "Kürsi-i istiğrak", "Külbe-i iştiyak" manzumeleri birçok taraflarından
11962. Hugo'dur. Fakat bilhassa aynı devrin mahsulü olan "Zamane-i ab"da bu yakınlık daha barizdir. Bu
11963. sonuncusuyla Hamid'in şiirine Hugo'da o kadar rastlanan deniz girer. Fakat asıl mühim olanı ölüm
11964. fikrinin iki şairde de hakimiyeti, mezar ve beşik kelimeleri arasında bulunan
11965. münasebettir. Vakıa Hamid'in beşeri komedisinde beşiğin yerini daha ziyade zıfaf
11966. yatağının aldığını yukarda gördük. Fakat bu bir cebir haddinin başka bir harfle
11967. gösterilmesi gibidir. Asıl muadele doğum ve ölümdür. (166)Rıza Tevfik, Hamid'in bu fikri
11968. Hoca Tahsin Efendi'den almış olduğunu kendisinden duyduğunu söyler. İrade-İ İlahiyenin bu şekilde
11969. tecellisine Hugo'da da rastlanabilir. Görülüyor ki Hamid'in Hugo ile münasebeti "Makber"den hatta neşir
11970. tarihine bakılırsa Hugo'nun "Dieux"sünden çok evveldir. Filhakika Şinasi'den sonraki edebiyatımızda bütün
11971. bir Hugo tesiri vardır. Nasıl 1867'de Paris'e giden Namık Kemal menfasından dostları vasıtasıyla
11972. gazete çıkaran ve Napolyon hükümetine yıldırımlarını yağdıran Hugo'nun hürriyet idealinin tesiri
11973. altında kalmışsa ve ondan bütün bir nesille beraber - terakki mistiğini almışsa, Paris'e 1876 da, yani
11974. Hugo'nun menfasından dönüşünden çok sonra giden Hamid de yukarıda anlattığımız sebeplerle
11975. onun felsefesinin ve şiirinin büyük unsurlarının tesiri altında kalmıştı, denebilir. Unutmamalı ki bu devir,
11976. tiyatrosuna varıncaya kadar Hugo'nun eserinin o zamanlar için hiç de yeni alınmasına rağmen
11977. Fransız cemiyetine yeniden hakim olduğu bir devirdir. İşte "Makber" ve "Ölü" devrinde bu dağınık
11978. tesirler daha açık görünür. "Bunlar Odu"daki şiirlerle "Makber"in arasındaki büyük fark da Hamid'in
11979. hayat tecrübesinin dışında böyle bir amilin varlığını düşündürebilir. Fakat bu tesiri
11980. Rıza Tevfik'in yaptığı gibi Hugo'nun "Dieux"sünde aramak- bizim için imkansızdır. Bu Rıza Tevfik'in
11981. nasılsa gaflet ettiği kronoloji meselesidir. Bilindiği gibi Fatma Hanım 1885'de ölür "Dieux" 1891'de, "Makber"
11982. ve "Ölü" ise "1885"de neşredilir(167). Bu tarihler de gösteriyor ki Rıza Tevfik'in dediği gibi Hamid'in üzerinde bu
11983. devirde henüz neşredilmemiş bulunan "Dieux"nın tesiri olamaz. Şurası var ki "Dieux" ve "La Fin du Satan",
11984. Hugo'da, öbür eserlerinde dağınık olarak görülen unsurların toplandığı bir kemal noktasıdır. Bu iki dini
11985. felsefi epode anlatılan fikirler, bazan sadece tohum, bazan ayrı gelişmeler şeklinde öbür
11986. eserlerinde, "Les Contemplations"da, "William Shakespeare"de, "Les Legendes des Siecles"ın bazı manzumelerinde
11987. (bilhassa 1882 de, yani Hugo'nun sağlığında neşredilen üçüncü kısımda), hülasa 1856'dan sonra yazdığı
11988. bütün eserlerinde vardır. Hugo'nun cemiyet ve insanlık düşünceleriyle beraber yürüyen bu dini felsefi
11989. sistemin başlangıcı bilindiği gibi sonundaki "Karanlığın ağız benimle böyle konuştu"
11990. manzumesindedir. Bize göre Hamid'de bu saydığımız eserlerin ve bilhassa bu manzume (167)Bilindiği gibi
11991. "Makber" ve "Ölü"nın neşir tarihleri Miladi 1885'e gelir. Fatma Hanım'ın ölümü ise H. 1302 de, aynı yeni Miladi
11992. sene içindedir. "Dieux" ise Hugo'nun ölümünden on altı yıl sonra çıkar (1891). ile yine "Les Contemplations"ın
11993. ikinci kısmındaki kıvı için yazdığı mersiyelerin tesirini aramak en
11994. doğrusudur. Hugo'nun "Dieux"de bilhassa üzerinde durduğu "agnostizm"e de bu saydığımız eserlerden
11995. varmış olabilir. Kaldı ki bütün XIX. asır tefekküründe ve Müslüman mistiklerinde sistemli şekilde
11996. olmamak şartıyla buna tesadüf edilebilir. Bununla beraber ortada Rıza Tevfik'in yaptığı bazı
11997. karşılaştırmalar, bulduğu yakınlıklar meselesi daima vardır. Bize kalırsa bu imaj yakınlıkları
11998. da Hugo'nun hayatında neşrettiği eserlerde aranmalıdır. Hugo, "Dieux"sünün ispirtizma masasından aldığı
11999. emirle ve biraz da tabinin ısrarıyla hayatında neşretmemeğe karar verdikten sonra yazdığı bütün
12000. eserleri bu ana esere bağlamağa çalışmış, daima arada köprüler kurmuştur. Şunu da belirtelim ki

12001. “Dieux”, Hugo'nun muhayyilesinin feyzini döktüğü bir sistem manzumesidir. Halbuki “Makber” ve
12002. “Ölü” bütün fikri unsurlarına rağmen hissi plandan çıkmazlar. Hugo'nun yukarıda bahsettiğimiz
12003. mersiyelerinde bu hissi plan ön safda gelir. Ve doğrusu istenirse aralarındaki asıl yakınlık
12004. bunlardadır. Bütün bunlar düşünülecek olursa Hamid'i “Dieux”den ziyade bütünüyle Hugo'nun tesiri
12005. altında kabul etmemiz icap eder. Rıza Tevfik'in o kadar ısrar ettiği asıl “Dieux” tesirini
12006. daha sonraki eserlerde, “Baladan bir ses”de ve onun bir çeşit devamı olan piyes ve diyaloglarda aramak
12007. en doğrusudur. Bütün bunlar “Makber” silsilesindeki fikirlerin Ziya Paşa ile olan münasebeti üzerinde
12008. durmaktan bizi alıkoymamalıdır. Hatta düşüncesinde İslam panteizminin de büyük hissesi olan Hugo'nun
12009. tesirine onu hazırlayan Ziya Paşa'dır, demek hiç de hatalı olmaz(168). Filhakika “Terci-i Bend”i vücuda
12010. getiren unsurlar arasında Hamid'in ilhamına başlangıç noktaları denecek birçok unsurlar vardır:
12011. 1 – Aklın (168) “Makber”de aranırsa romantik mersiye'nin parça parça başka kaynaklardan gelme
12012. unsurlarını da görmek mümkündür. ... mısraı Musset ve Lamartine'in mersiyelerinde; ... beytinin
12013. ifade ettiği asıl düşünceye de Lamartine'in “Le lac” manzumesinde rastlamak mümkündür.
12014. kıfayetsizliği ve Allah'ın olduğu gibi - en son-anlaşılmasının imkansızlığı,
12015. 2 - ölüme ve onunla birdenbire abesleşen hayat tecrübelerine isyan veyahut onları yadırgama 3 - Akıl ve şuur
12016. kalan tek yapılacak işin hilkattaki sır karşısında sadece hayret duyma olması, 4 - Bu hayret duygusu ile
12017. tapınmağa gitmek. Vakıa Ziya Paşa'nın manzumesindeki eskilik manzarası, gelenek içinde kalması,
12018. bütün bunları alışılmış kalıplar halinde vermesi Hamid'in şiiiriyle kendi arasında bir münasebet
12019. kurmamızı güçleştirir. Doğrusu da, sadece bir unsur olarak bakılırsa Ziya Paşa'daki şekilde
12020. bunlara bütün eski şairlerimizde tesadüf edilir. Fakat bütün halinde alınınca yine Rıza Tevfik Bey'in
12021. hatırlattığı Nabi ve Vasıf'ın “Terci-i Bendleri” gibi örneklerden büyük bir farkla ayrıldığı görülür; bu fark,
12022. bedbinliğini uluhiyetin karşısındaki hayretin örtememesi, şikayet ve isyanlarında ısrar
12023. etmemesidir. Hamid'in Ziya Paşa'dan farkı onun dokunup geçtiği şeylerin kendisine birbirini
12024. takip eden ruh haletleri halinde gelişmesidir. Paşa'da sadece fikir halinde kalan şeyler
12025. Hamid'de enfüsileşir, Humma nöbeti, bir nevi «obsession» olur. Şurası var ki Ziya Paşa dindardır.
12026. Hamid'de ise şüphenin yolu «abes» felsefesine kadar açıktır. Onun için Allah'ı her an yanında
12027. görmeğe muhtaçtır. 3 - SON MANZUMELER Hamid'in 1908'den sonra neşrettiği ilk büyük manzume «Bala'dan bir ses»
12028. (1327 1911) dir. Celal Nuri'nin hiçbir şey anlatmayan bir mukaddimesiyle Hamid'in el yazı fotoğrafıyla çıkan
12029. bu küçük kitap, şairin eserine hiçbir yenilik ilâve etmediği gibi onun diğer eserlerinde zaman zaman
12030. vardığı kudrete de erişemez. Bununla beraber «Baladan bir ses», Hamid'in eserleri arasında
12031. yukarıdan beri anlattığımız metafizik endişeye belli başlı bir cevap getirmesi itibarıyla ehemmiyetlidir. Bu
12032. vezinsiz ve kafiyesiz eserde - sadece ritmik olması istenmiş - Hamid'in şahsi ızdırapları küllenmiş gibidir.
12033. Onun için insan talihi ve edebiyetin meçhulü tek başına konuşurlar. Artık, enfüsü hesaplar yoktur. Şair
12034. ıztırabım var, o halde varım demez. “Ben” kainatın içinde bir zerredir. “Fert”
12035. talihinden sıyrılarak “bütün”lerin macerasını düşünür. Gariptir ki Hamid bundan sonra bu meseleleri daima
12036. kendi ağzından değil, “Baladan bir ses”den daha evvel başladığı “İlhan” ile onun zeyli
12037. olan “Turhan” trajedilerinin kahramanlarının, Kanbur'un, Dilşad Hatun'un, Bağdad Hatun'un
12038. ağzından konuşacaktır. Gerek “Tayflar Geçidi», gerek «Ruhlar» gerek “Arziler”
12039. yaratılmış trajedisini ve kader muammasını kendi yarattığı gölgelerin ve sevdiği ölümlerin arasında
12040. münakaşa ederler(169). “Baladan bir ses” şekilden mahrum olmasına rağmen bu silsilenin içinde
12041. en vazıhdır. Öbür yandan Hamid'in Hugo ile geniş surette münasebette bulunduğu eser şüphesiz
12042. budur. Aşağıdaki parçada dehanın Hugo'ya çok yakın ve hemen hemen onun hayalleriyle bir tarifi
12043. vardır: ... Bunlar “uluhiyetin saileri” dir ki dünyaya gidip geldikçe insanlığın haline
12044. bakıp alay ederler. Çünkü insanoğlu, bilmediği, görmediği uluhiyet alemini, sırrı yoklamağa
12045. çalışır, dinler icat eder, yıldızları tanrılar şeklinde tasavvur eder, melekler, hudler icat eder,
12046. onlara yeryüzünde benzerler arar, hatta içlerinde Fikret
12047. gibi: ... diye övünenler de vardır. Halbuki ruhlar alemi dahi Allah'ı bilmez. Bu bir aldanmadır,
12048. fakat mesut bir aldanış. ... (169), „Tayflar geçidi“nde Bağdad Hatun'un: «Kimdir veya nedir o?» sualine İlhan'ın gölgesi
12049. cevap verir: ... Bu suretle anlatmağa çalıştığı uluhiyetin karşısında ber iki gölge Ben ve Sen'in mevcut

12050. *olamayacağını düşündürler; fakat konuşma yine devam eder. Çünkü yaşanmış hayat*
12051. *vardır. Yazık ki Hamid edebiyet boyunca devam eden bu didişmeyi benzemeye çalıştığı*
12052. *şairlerdeki (Virgil, Dante) kudretle bize verememiştir. Vakıa bu istihza Hugo'da bu kadar acı değildir.*
12053. *Fakat o da materyalist ve yalnız akılcı düşüncenin karşısında aynı tavrı alır. Burada Hamid'in*
12054. *düşüncesinin bir dönemeç noktasım işaret edelim. "Ölü"de ve hatta "Makber"de mutlak adalet*
12055. *fikri üzerinde o kadar ısrar eden şair ölümün ötesinde bir hayat imanını elde*
12056. *ettikten sonra adeta insan talihiyle alakasını kesmiş görünür. Fakat "Baladan bir ses"i takip*
12057. *eden piyes ve diyaloglarda bu talibin aşağı-yukarı muhasebesi devam eder.*
12058. *Hamid bu devirde layıkıyla tarif edemediği daha doğrusu yıkılan Müslüman*
12059. *medeniyetinin ve imparatorluğunun talihi arasında terakki fikrine*
12060. *bağlıyamadığı bir çeşit kaza ve kader anlayışının peşindedir. Validem ve Öbür manzumeler Hamid'in*
12061. *öbür büyük manzumeleri üzerinde duracak değiliz. Bu düşünce bir taraftan Meşrutiyet'ten sonraki siyasi*
12062. *hadiselere cevap vermeğe çalışırken öbür taraftan da hep aynı inkar ve şüphe kılıktı ikrarın kavsinde*
12063. *yürüyecektir. Gariptir ki bu manzumelerde kendine mahsus bir Allah anlayışıyla görünen Hamid öbür*
12064. *yandan sonuna kadar Müslüman akideye sadık kalacak hatta gittikçe artan milli bir asabiyetle*
12065. *beraber Müslüman asabiyetini de bırakmayacaktır. "Tayflar geçidi"nde Dante'ye Muhammed'in Hak*
12066. *Peygamber olduğunu bile kabul ettirecektir. Bu eserler arasında "Validem" zayıf şekline,*
12067. *karışık diline rağmen Balkan Harbi'ni acılarıyla ferdi bir acıyı karıştıran, geçmiş hayatı*
12068. *diriltmeğe çalışan ilhamıyla, Kafkas tasvirlerinde zengin ve iptidal bir tabiata dönüşünde basit ve eski*
12069. *şeylere olan o çok sevicek muhabbetiyle ayrı bir not, kuvvetini yazıktan ziyade tasavvurun*
12070. *güzelliğinden alan bir not teşkil eder. Hamid'in küçük manzumelerinden*
12071. *yalnız isim tasrih ederek bahsettik. "Devran-ı muhabbet"i o geniş hatırlamasıyla bu şiirin*
12072. *vardığı büyük noktaların sonuncusu kabul edelim. "Devran-ı muhabbet" şiiri kıvamsız*
12073. *zevkine, dil kayıtsızlığına rağmen Hamid'in yeniden kozmik ilhamını elde*
12074. *etmeğe çalıştığı eserlerindedir. Filhakika bu şiirde biz evvela bir nevi Diyonizos ayini gibi bir şark*
12075. *bezmi çeşnisinde gençliğin tasvirini görüyoruz. Sonra da ihtyarlığın, bütün renkli*
12076. *kuşların baykuş olduğu korkunç akşamı veya gecesi gelir. Gariptir ki bu son şiirde "Makber"ın*
12077. *"Tıfl-ı Ekber"i açıktan açığa mitolojinin Eros'u olur. Fakat manzumenin asıl mühim tarafı Hamid'in oluş*
12078. *halindeki kainatı vermesidir. ... Hamid yine bu şiirde bütün eserini izah edecek kelimelerden*
12079. *birini verir: ... Ölümün eşiğinde bu nizensiz fakat coşkun hatırlama, "O, fakat kim bu adam",*
12080. *"Bir garip şahsiyet", "Deniz", "Amerika'da mahkume-i idam olan Madam Snayder'in tahassüsati" gibi*
12081. *bazıları kendi hayatına, bazıları günlük gazete havadislerine bağlanması mümkün, yahut "Gazub şair",*
12082. *"Sinema şairi" gibi doğrudan doğruya kendi hayatının etrafında dönen eserleri ki hemen hepsinde ihtyar şair*
12083. *film tekniğini benimsemeğe çalışır - bir tarafa bırakırsak, onun şiirini bütün zaaflarına rağmen*
12084. *geniş ve çok renkli bir freskde kapatır. VI TİYATROLARI 1 - TİYATRO ANLAYIŞI İki yol*
12085. *arasında Hamid'in ilk piyesi oynamak için yazmadığı başlığının altında «Tiyatro*
12086. *şeklinde hikaye» ibaresiyle ilan edilen "Macera-yı aşk"dır (1873) Konusunu XVI. asırdan alan ve*
12087. *hemen hemen bütün Müslüman Asya'da geçen bu ilk gençlik eserinde Hamid, İran seyahatinin taze*
12088. *hatıralarıyla belki de yeni yeni okumağa başladığı Hayrullah Efendi Tarihi'nden öğrendiği şeyleri*
12089. *toplamıştır. Bu her bakımdan bir başlangıçtır. Ve bütün başlangıçlar gibi çocukca bir örgü içinde olsa*
12090. *bile muharririn öbür eserlerinde rastlayacağımız bir yığın çizgiyi bize verir. Filhakika üst üste tezler*
12091. *müdafaa etmek, uzak ve bilinmeyen iklimlere kaçmak, dallı budaklı vak'alarda, bir takım*
12092. *uçlarda kendisini kaybetmek Hamid'in sonuna kadar kurtulamıyacağı şeylerdir. "Sabr u sebat",*
12093. *"Macera-yı aşk"ın yazıldığı tarihi değilse bile çıkışını yakından takip eder. Bu piyesin*
12094. *yazılmasında Vefik Paşa'nın rolü malumdur. Paşa, edebiyatı seven genç akrabasına Şinasi'nin*
12095. *"Durub-ı Emsal-i Osmaniye"sinden bazılarını alarak eserinde kullanmasını tavsiye etmiştir. Hamid'in*
12096. *lüzumundan fazla tuttuğu bu nasihatın altında onu halka ve yaşanan hayata sevkeden bir*
12097. *niyet vardı. Nitekim böyle olmuş, Hamid darb-ı mesellerle ve halk ifadeleriyle doldurduğu bu piyeste*
12098. *ve onu takip eden «İçli kız»da (1875) az çok yerli hayata, hatta yer yer daima bir komedi*

12099. çeşnisinde kalmak şartıyla - bittabi bu en kolay çaresiydi - yaşayan insana varabilmiştir. Bu iki eseri,
12100. arkasından gelenlerin unutturmasına üzülmek kabil değildir. Çünkü yeni başlayan Türk tiyatrosunda
12101. yukarlardan beri yokluğuna üzüldüğümüz şeylerin çoğunu bu acemilik eserlerinde bulmak
12102. mümkündür. “Sabr ü sebat” (1874) Rumeli’nde bir paşa konağında başlayıp Paris’e kadar
12103. giden iyi tanzim edilmemiş vak’asıyla, “İçli kız”, melodram entrikasıyla ve tabancayla bitişine
12104. rağmen Şinasi’den sonra yerli insanı yakalamak uğrunda ilk büyük tecrübedir. Bu eserler vakit
12105. geçirmek için kurşundan askerlerle manevra yapan, uzak memleketler tahayyül eden, yarı
12106. dalkavuk ağalarıyla konuşmaktan hoşlanan genç adamın etrafındaki hayatın ve insanların nasıl
12107. tadını çıkardığını gösterirler. Birçok sahneler mesela “Sabr ü sebat”ın harem sahnesi gibi - birinci fasıl,
12108. üçüncü meclis - yaşadığı muhitlerin doğrudan doğruya gündelik hayatıdır. Bu piyesteki Rumeli paşası,
12109. Mün’im Efendi, Nafi Efendi gibi şahıslar, “İçli kız”daki Mesut Efendi, Sadi Efendi, Abdülvehab Efendi, hepsi, yarı
12110. alafranga cilası altında ve Tanzimat’ın son debdebesi içinde bir türlü mazi bağları ile, maddi
12111. imkansızlıklar ve hakiki bir ufuksuzlukta kıvranan, gözü devletin ve mutlaka bir eli herhangi bir
12112. sarrafın kapısında bekliyen rütbeli, nişanlı memurlardır. Hamid hatıralarında bu piyeslerin doğuşları
12113. üzerinde durmuş ve bize bazı ipuçları vermiş olsaydı ne kadar iyi olurdu. Bu eserleri, yazan genç
12114. adamda bir nevi komik duygusu bulunduğu muhakkaktır. “İçli kız”da Mes’ut Efendi ile Sadi Efendi
12115. arasındaki konuşma “Sabr u sebat”ta Mün’im Efendi ile genç cariye arasındaki sahneler ve bu piyesin
12116. yukarda hatırlattığımız harem sahnesi bu kabiliyeti gösterir. Hamid’in bu çalışmaları sadece ilk bakışta
12117. görülen bir komiği yakalamakla kalmaz, cemiyet meseleleriyle de az çok alakalıdır.
12118. “Sabr u sebat”ın ikinci perdesindeki konuşmada Hamid kısaca da olsa tren hattının yapılması yüzünden
12119. arabacıların düştüğü vaziyete dokunur ki o devir edebiyatında Namık Kemal ve Ziya Paşa’nın
12120. makalelerinin dışında işleri bu cephesinden alma nadirdir. Üçüncü perdede birden fazla kadın
12121. almanın aleyhinde bulunur. Her iki piyeste ihtiyar erkeklerin yersiz aşk ihtirasları üzerinde durur.
12122. Ayrıca “Sabr u sebat”a baba ile oğlu - vakıa ikisi de habersiz olarak – “İçli kız”a, üveyanne ile kızını
12123. karşılaştırır. “İçli kız”ın bir hususiyeti de veremin “Finten”den evvel bu piyeste yer almasıdır. Hatta
12124. mukaddimesinde bir tek haberle insanın verem olmayacağını, birtakım şartların lüzumunu söyler ki bir
12125. tabip ailesinden yetişen bir muharrir için tabii olsa bile yine mühim bir adımdır. Dahası var.
12126. “İbn-i Musa”nın İspanyollar arasında geçen sahneleri ile “Finten”deki o kibar konuşmaları
12127. “Sabr u sebat”taki Paris sahnelerinde başlar. Zaten piyesin bu faslı Hamid’in ilk çocukluk seyahatinin
12128. akisleri ile yazılmıştır. Gariptir ki dil itibarıyla Hamid bu piyeslerde hem muasırlarından hem de sonra
12129. yazacağı piyeslerden daha üstün, daha yenidir. Yine bu iki piyeste iç sahne kullanmak şartıyla
12130. - adeta Shakespeare tiyatrosu tekniğini kabul eder. Fakat asıl kuvvetli tarafı manyak
12131. erkek tiplerini buluşudur. “Sabr ü sebat”taki baba ve amca, ikisi de manyak ve iradesizdir. “İçli kız”da
12132. Mes’ud Efendi ile Sadi Efendi aynı çizgileri taşır. Bunlar hafif komedide örnekleri bulunsa bile – mesela
12133. “İçli kız”ın Boğaz’daki bayılma sahnesinin çok mübalağı komiği belki dışardan gelmiş olabilir
12134. - etraftan alınmış canlı karakterlerdir. Doğrusu istenirse bu iki piyes ile Hüseyin Rahmi’yi Ahmed Midhat’tan
12135. ziyade Hamid’e bağlamak kabildir. Yalnız bu yakınlık Hamid’in bu realizmde devam etmiş
12136. olmamasına bizi esef ettirebilir. Fakat Hamid daha “İçli kız”da Namık Kemal’in, tesiri altındadır.
12137. Mukaddimelerinde bile Namık Kemal üslubu görülür. Sonra mizaç itibarıyla trajiği.
12138. esrarının, uzak memleketlerin, istisnainin peşinde idi. Onun içindir ki bu hafif ve yaşı itibarıyla de iyice
12139. yoklayamadığı realizm devri çabuk kapanacaktır. Belki Hamid, “İçli kız”da, hafif komedinin
12140. kendisini farce’a kadar götürebileceğini görmüş ve ondan ürkmüştür. Herhalde “Duhter-i Hindu”nun
12141. mevzuunu bulduktan sonra bir daha ancak ufak tefek parçalar halinde bu realizme dönecektir.
12142. **Duhter-i Hindu ve romantik tiyatro** Hamid bu ani dönüşün sebebinin “Duhter-i Hindu”nun sonuna
12143. koyduğu bir nevi “ifade-i meram” yazısıyla (1875) ve bazı mektuplarında sarahatla anlatır. Sade şahsı için
12144. değil, bütün devri için ehemmiyetli olan bu fikirlerin en mühimi muharririn gündelik hayattan
12145. alınan mevzuları küçüksemesidir. Ona göre ... yoktur. Hamid bu fikri ... diye tamamladıktan
12146. sonra ... şartlarını koşar. Böylece realist edebiyatı bir kalemde mahkum etmekle kalmaz, açıktan
12147. açığa romantik, yahut daha sarıh olmak lazım gelirse, ekzotik veya tarihi tiyatroyu ister. Dikkate

12148. değer bir nokta da Hamid'in tiyatrodan bahsederken vak'a üzerinde tek mesele gibi ısrar
12149. etmesidir. Hamid'de Shakespeare tiyatrosunun, yahut ondan romantiklere geçen tiyatrosunun birçok
12150. unsur ve hususiyetlerini bulmak mümkündür. Hançer, zehir şişesi, mezarlık sahneleri, ölüm, ölmeden
12151. gömülme, muzlim ve meş'um psikolojiler, zincirden boşanmış ihtiraslar, kinler, mücrim ve bedbaht aşklar
12152. ... Ayrıca gülünçle faciayı birbirinden ayırmaması ve bu suretle nevelerin istiklalini tanımaması da onu bu
12153. tiyatroya bağlar. Bütün bunlara, piyeslerinde tabiatüstü aleme verdiği yeri de ilâve etmelidir.
12154. “Sardanapal”, “Zeynep”, «Finten», “İbni Musa”, “İlhan” ve “Turhan”, dikkatle takip edilirse mesela şimşek
12155. aydınlığında mazisini görmek gibi sonunda biraz fazla sahne oyunu olsa bile, hayali
12156. unsurlarının bolluğu ile hususiyet kazanan eserlerdir. Hemen hepsinde korkutucu çarelere
12157. başvurur. Nihayet bu piyesler arasında, eski şark hikayesinin dervişler, çobanlar, kıyafet değiştirmiş
12158. şehzadeler, kendisini zorla satılığa çıkartıp böylece - Binbir Gece'de olduğu gibi – sevgilisini
12159. arayan hanım sultanlar gibi değişmeyen büyük unsurları da yer alır. Zaman noktasından
12160. Hamid maziye ve hatta tarihiyi hiç olmazsa tarihimsiyi tercih eder. Müslüman Arap ve
12161. Endülüslü tarihi, Türk ve Yunan, Kadim Şark (Sardanapal ve Eşber) bu geniş eserin mühim bir
12162. kısmını besler. Bu tercihlerde Ziya Paşa'nın tercümesiyle fikir hayatımızın yeni baştan tanıdığı
12163. Endülüslü, Hamid'e ikisi çok kısa olmak üzere beş piyes ilham eder. «Macera-yı aşk» ile «Zeynep»,
12164. Hamid'in ilk gençlik seyahatine bağlıdır ve ta Hint'e kadar uzanan eski kültürümüzdeki şarktan gelir.
12165. “İlhan” ve “Turhan”, XV inci asır Türk alemini alır. Bu tercihlerde bir müverrih ailesinden yetişmiş olmasının
12166. hissesi olsa gerektir. Diğer taraftan zamanının fikirlerini uzak devirlere taşıyınca daha rahat
12167. konuşabiliyordu. Fakat ne olursa olsun Hamid yaşadığı zamandan hoşlanmıyor demektir. Piyeslerinin
12168. dünyası bizden zamanla ayrılmazsa, muhakkak coğrafya ile ayrılır. «Duhter-i Hindu» Hindistan'dır, “Finten”
12169. İngiltere'dir. Bu suretle tarih ve yabancı memleket zevkiyle bu esere romantizm zaruri olarak girer. Fakat
12170. Hamid'in tiyatrosunun romantizmle olan münasebeti burada kalmaz. Mevzuunu seçişinde de - eğer bulvar
12171. ve melodram zevki değilse Shakespeare ve romantik tiyatro zevki üstündür. Büyüğü,
12172. karışığı, tabiat dışı ve azaplıyı daima tercih eder. **Üçüncü devre** Gariptir ki bu
12173. romantik tiyatro anlayış ilk devirlerde doğrudan doğruya klasik tiyatrodan alınmış mevzularla beslenir.
12174. Filhakika “Tarık”la “İbn-i Musa” istisna edilecek olursa “Zeynep” ve “Finten”e kadar olan devirde yazdıkları
12175. klasiklerde az çok yakın örneği bulunan eserlerdir. Bazan Hamid'de bu cinsten, mevzuu
12176. alınmış eserlerin yanında “Abdullahü's-sagır”, “Nazife” gibi klasik tiyatroya mahsus büyük stüsyonlar
12177. etrafında yazılmış bir perdelik eserler de vardır. “Eşber”in daha evvel bu cinsten bir perdelik bir piyes
12178. olarak yazıldığını sonradan Namık Kemal'in tavsiyesiyle genişletildiğini kendisinden öğreniyoruz.
12179. Az çok Namık Kemal'in getirdiği temler üzerinde duran bu çalışmalardan sonradır ki birdenbire
12180. Hamid'in tiyatrosu daha ferdi ve felsefi diyebileceğimiz mevzulara girer. “Finten”in, “İlhan” ve “Turhan”ın
12181. meseleleri klasik tiyatrodan alınmış piyeslerin meselelerinden çok ayrıdır. Öbür piyeslerinde iradeyi
12182. tebcil eden Hamid bilhassa bu son ikisinde insan iradesini hemen hemen inkara kadar
12183. gider. Şurasını da unutmayalım ki bu eserler «Makber» devrinden sonra yazılmış
12184. eserlerdir. Böylece şiirini değiştirmiş olan ölüm, tiyatrolarını da değiştirir. Teknik ve dil itibarıyla
12185. hiçbir zaman tam bir ustalığa erişmemesine rağmen bu bir çeşit iklim değiştirmeye benzer
12186. **2- ŞAHIS REPERTUARI VE FİKİRLERİ** Hamid'in tiyatrolarında vak'anın yükünü daha ziyade kadın
12187. kahramanlar taşır. Bunlar çok defa meş'um bir ihtirasın altında ezilen mahlûklardır. Ya alacakları bir
12188. intikam, yahut hayatlarını da alt üst eden bir, musallat fikir vardır. - Ruhi tezat
12189. içindedirler. Bazıları arzularını tatmin yolunda kan dökmekten çekinmezler, ömürlerini
12190. zehirliyen intikam arzuları veya kıskançlık hisleri içinde tabii bir afete çok benzerler. İçlerinde
12191. “İbni Musa”nın Edelina Merkado'su gibi -bir alev kadar temiz ve yakıcı, ırkının intikamını almak hırısında
12192. bir azap meleğinden farksız olanları, Finten gibi hakiki bir levs ve gaddarlık mahşeri halinde
12193. görünenleri vardır. “Eşber”deki Sumru aşkı için vatanını (biraz zoraki bir şekilde olsa dahi) feda
12194. eder. Nesteren babasını öldürmüş olan çok sevdiği kocasını hükümdarın ve cumhurun affına
12195. rağmen intikam almak için zıfaf döseğinde öldürmeğe kalkar. “İçli kız”daki Raife Hanım
12196. - Finten tipinin başlangıcı kocasının servetini ele geçirmek arzusuyla üvey kızını

12197. öldürmek için hiçbir çareye başvurmakta tereddüt etmez. Zeynep sevdiği adama hükmetmek için
12198. onu zorla katil yapar. Zatülcemal bir hükümdarın aşkını küçümseyecek derecede eski aşkına bağlıdır ve
12199. Halife Süleyman'ı kendi hayatı babasına öldürür. Bağdat Hatun aşk uğrunda ailesinin mahvına
12200. razı olacak derecede hislerine mağluptur. Yeğeni Dilşad ise aşkını intikam hislerine feda eder
12201. ve ölümüne kadar bunun azabını çeker, bütün bir saray entrikasını tek başına becerir,
12202. Emir Gıyaseddin'i öldürür, Kanbur'la evlenir ve İlhan'ı düşünerek yaşar. Hemen hepsi az çok dışı
12203. kaplama benziyen bu kadınlar kör ve sağır bir kudretin elinde muztarip gibidirler; hemen hepsinin
12204. ömrünü büyük vicdan azapları doldurur. Çoğu uykusuzdur, sabahlara kadar dolaşırlar ve bir
12205. insandan ziyade bir hayalete benzerler. Bazılarını öz anneleri bile tanımaz (Zeynep). Hepsî şahsiyetlerini
12206. uzun tıradlarla azdırırlar. Bu kadın kalabalığının içinde yalnız birkaç tanesi, başta
12207. üçüncü Abdurrahman'ın Tezer'i olmak üzere, bu çizgilerin dışında kalırlar. Tezer ve "Eşber"deki Rukzan
12208. ölümün bahçesinde açmış mazlum çiçeklere benzerler. Tezer sevdiği uğrunda ölüme
12209. razı olur; fakat unutmamalı ki bu ölüm onu aynı zamanda ruhundaki korkunç tezettan kurtaracaktır; o
12210. hem Üçüncü Abdurrahman'ı hem de Rişar'ı sevmektedir. İçinde, ikbal sahibi, asil ve
12211. talibin her lütfuna mazhar bir adamı, zaruretiyle hayatın dışında bir nasipsiz asiye
12212. tercih etmiş olmanın azabı vardır. Nazife, ırkı ve memleketi uğrunda
12213. kendisine her türlü saadet ve imkanı bahşedecek bir aşkı, Kral Ferdinand'ı
12214. red eder; Abdullah'ın-sagır'ın Karolina'sı ona benzer, o da vatanından kovulmuş sefil bir
12215. hükümdar, iradesiz biçarenin uğrunda kudret sahibi Ferdinando'yu
12216. rededer. Musa'nın oğlu Abdülaziz'in karısı Ümmülasam (sabık İspanya kraliçesi) de bu
12217. cinstendir. "İbni Musa"yı dolduran karışık hadiseler içinde o öldürülen çocuğunun
12218. arkasından ağlamak, ve öldürülen kocası ile beraber ölmek için dolaşır. "Zeynep"deki Ceyran sadece
12219. talihin mazlumu olan biçaredir. Ruhü kıskançlık ve fedakarlık arasında gider gelir. Fakat
12220. Hamid bu tipi çok kuvvetli bir çizgiyle güzelleştirmek imkanını bulmuştur; Ceyran kendisini ziyaret
12221. eden Zeynep'in tabiatüstü kuvvetlerinden birdenbire korkar ve bu korku içinde, etten
12222. ve kemikten yaratılmış tabii bir insan olması tercih ettiğini söyler ki Hamid'in tiyatrosunu Cocteau
12223. gibi modern bu şairin Euridice'sine yaklaştıran büyük buluşlardan biridir. Bu saf ve temiz ruhların
12224. arasına fedakarlığı, sevdiği adamı rakibesi ile paylaşmağa kadar götüren
12225. Zehra binti Musa'yı da ilâve etmek lazımdır. Hamid'in klasik tiyatrodan aldığı eserler müstesna,
12226. öbür piyeslerinin hemen hepsinde kahramanlar, şahsiyetlerinin bütün çizgileriyle tam olarak sahneye
12227. girerler. "İçli kız" daha piyesin başından kendisinin içli olduğunu bilir; Edeline Merkada daha ilk sahnelerde
12228. bize bir intikam meleği olarak takdim edilir; Finten'i aynı surette etraftan ve kendi
12229. ağzından tanıırız. Bütün bu kötüler ve iyiler kafilesi muharririn kendilerine çizdiği kader
12230. yolunda hiç sendelemeden, aksarnadan yürürler. Yalnız Zeynep bizi şahsiyetindeki ani değişiklik ile
12231. şaşırtır. Fakat Zeynep haddi zatında bir insandan ziyade bir fikir, bir talih telakkisine çok benzer. Bütün
12232. diğerleri tam ve adeta mutlak bir çehrenin sahibidirler. Hamid'in kadın kahramanlarını
12233. Finten'le Nesteren'de toplamak mümkündür. Bunlardan birincisi mübalağa edilmiş bazı çizgilerle
12234. Lady Macbeth'I hatırlatır; aynı şiddetli ihtiras ve sonra vicdan azabında hareketlerinin cezasını
12235. çekmek. İkincisi vazife uğrunda kendi hislerini feda eden klasik tiyatronun
12236. kahramanlarının eşidir. Erkek kahramanlarda da aynı mübalağa vardır: İlhan, Liberte'nin kahramanı, Ala
12237. (Zeynep), Binbaşı Thomson (Duhter-i Hindu), Behram, Halife Süleyman zalim ve katil mahluklardır; İskender şan ve
12238. şeref sarhoşluğu içinde bir an bunlara benzer, Rişar, Akabe, her sevdiği ve arzu
12239. ettiği kadının intiharını görmeğe mahkum olan Siyehpuş Rahip (Tark), hakikatte insan kıyafetine
12240. girmiş ifritlerdir. Hepsinin ruhlarını talihlerinin şuuru biraz daha karartır. Davalacıro tabir caizse,
12241. bunların en sevimlisidir; yaratılışı hiç de kötü değildir; fakat bir kere yokuşun başına gelmiye dursun,
12242. etrafını yıkararak düşmesi muhakkaktır. Nitekim çifte cinayete adeta kendiliğinden
12243. sürüklenir. Belki de içlerinde şahsiyeti ve talihi karşımızda tamamlanan yalnız odur. Şurası da
12244. var ki Davalacıro'nun pişmanlığı da ihtirası kadar hudutsuzdur. Bu erkek tiplerinin
12245. içinde "Finten"deki Lord Dick "Zeynep"teki Abbas gibi sadece iradesiz olanlar, "Tark" daki Müslim gibi

12246. aşkın, biraz da felaketin terbiyesiyle gerçek ahlaka erenler, Üçüncü Abdurrahman gibi vazife aşkı
12247. uğrunda sevdiği kadını veya Eşber gibi öz kardeşini - tabî en zalim ve imkansız şekilde – feda
12248. edenler vardır; yine bunların içinde Tarık, Musa ibn Nusayr, Abdülaziz gibi sadece
12249. ahlaki kıymetler halinde yaşayanlar bulunduğu gibi. Şurası var ki Musa ibn Nusayr'ın ahlaki felaketin
12250. terbiyesiyle büyür. **Fikir – şahıslar** Bu isim ve talih bolluğuna rağmen, Hamid'in Şahıs
12251. repertuarı sanıldığından daha çok fakirdir, ve şahıstan, fertten ziyade bir fikri, muayyen psikolojik
12252. halleri veya hususiyetleri temsil ettikleri için iki üç esas tipe indirmek mümkündür. Bu fakirlik,
12253. hayatın kendisini ve insanlar arasındaki gerçek alakaları piyeslerin asıl mevzuu olarak
12254. almamasındandır. İhtiras ve hayat telakkisi buna imkan vermez. Bütün bu piyesler iyi ile kötünün
12255. mücadelesidir; vicdan azabı hepsinde adaletin yerini tutar, fakat bu vicdan azabı da
12256. bir sar'a nöbetine benzer ve mücrim bunu olduğu gibi duymaz. Çoğu ruhunun karanlığı ile
12257. sarhoş sahneden silinir. Yalnız İskender, hareketlerinin karşısında duraklar. Fakat İskender
12258. doğrudan doğruya fenalığı düşünmez; o zafer ve şan ihtirasının oyuncağıdır. O
12259. fena insan değil, aldanmış insandır. "Tarık" ve "İbni Musa" müstesna Hamid'in piyeslerinde aşk, kadim tiyatrodan
12260. olduğu gibi ilahların bir laneti, meş'um bir felaket hazırlayıcısı, ölümün yardımcısıdır. Bu kör ve zalim
12261. kudret girdiği yeri yakmadan çıkmaz; yahut daha hakim bir ihtiras yüzünden - ki Hamid'de bu, vatan,
12262. milliyet aşkı, ferdi veya içtimai intikam duygusu olur - unutulur, Yükseltici terbiyesine "Tarık"da tesadüf
12263. edilir. "Finten"de ise sıhhat bile bahş eder. Fakat böyle olduğu zaman rolü daima ikinci
12264. derecede kalır, bazan da bir entrika yığnında kaybolur. Yukarıda Hamid'in fikirleri sahneye çıkardığını
12265. söyledik. Bu itibarla "Liberte" çok güzel bir örnektir. Corneille'in "Polyeucte"undan az çok adapte
12266. edilmiş benzeyen bu piyesin şahısları yerlerini allegorik adlarına bırakırlar. Onlar artık muayyen
12267. insanlar değil Despot, Tiran gibi allegoriler veya mefhumlardır. Hakikat şu ki Hamid'de çok şahsi olmasını
12268. istediği tiyatrolarını besleyecek bir sahne dehası bulunmadığı gibi, herhangi bir disiplini de ka- bul
12269. etmez. İlhamı itibarıyla ne bir tesire, ne de bir kaynağa bağlıdır. Her şeyi kendisi icat
12270. eder. Ve her icadını acayip ve mübalağanın serhaddine kadar taşımaktan hoşlanır:
12271. "İçli kız"dan sonra, olduğu gibi hayata kapılarını kapamıştır. Artık hiçbir surette realitenin herhangi bir
12272. telkinini kabul etmeyecektir. Midhat Paşa ve Abdülhamid macerası için yazılan "Liberte", hayattan
12273. mücerrede doğru bir tercümedir. Tiyatro ise bu bakımdan tam aksidir. Tiyatro bütün
12274. zihni mebdelerin vücut ve ruh sahibi olması, hayatın tam benzerinde kendilerini
12275. denemesidir. "Liberte"nin allegorik eşhasını birer isimle giydirdiğimiz zaman asıl idelerinde Hamid'in öbür
12276. piyesleri meydana çıkar. Hakikatte Hamid'in piyeslerinde bütün isimler ve şahsiyetler fikirlerin üstüne
12277. geçirilmesi ariyet elbiselere benzerler. Altlarında devrinin meselelerini oldukça sathi olarak
12278. taşıyan ve böyle olduğu için de ekseriyetle kendini kolayca kabul ettiren manken - fikirler vardır.
12279. Namık Kemal'in, Hamid'in şahsiyetindeki yeri bu piyeslerde - hiç olmazsa "Makber"e kadar olan
12280. devirlerdeki - bilhassa görülür. **Meseleler** Bütün bu piyesler yazıldıkları devirde cemiyetimiz için
12281. gündelik olan meselelerin etrafında dururlar. Hemen hepsinde kahramanlık, vatan sevgisi, İslam
12282. birliği, kadın hakları ve kadın terbiyesi, fikir hürriyeti, öğrenme iştiağı, ahlaki esasların tebcili
12283. gibi büyük davalar az çok maharetle ve biraz da ölçsüz bir bir telakule anlatılır. Hepsini mantıkla bir
12284. nevi belagatın birbirine karıştığı uzun tiradlara vesile olur. Bu ana fikirler arasında Hamid'in harp
12285. aleyhtarlığı, harbin sebep olduğu ıztıraplar ve facialarla ön safda yer alır,
12286. ki bu da devrinin tesiridir. Fakat bu tarzda ortaya atılması şahsidir. Bu itibarla "Eşber" onun
12287. Namık Kemal tesirinden en fazla kurtulduğu eserdir, denebilir. Yine bu piyeslerde yeninin, idealin olması
12288. lazım olduğu gibinin karşısına, küçük menfaatların, çürümüş prensiplerin ve ihtirasların,
12289. bilgisizliğin maskelerine bürünmüş çehreler çıkar. Piyeslerin çoğunda bir zalim ve
12290. müstebit ve onun da karşısında - tıpkı "Liberte"de olduğu gibi - halkın sevdiği bir kahraman - yani Sultan Aziz'e
12291. karşı Sultan Murad, Abdülhamid'e karşı Sultan Murad ve Midhat Paşa - vardır. Bütün bu fikir repertuarına
12292. lav gibi yakıcı maddelerle konuşmalarını istediği ferdi ihtirasları ilâve edersek, yahut bu
12293. fikir şahısları o tarzda konuşturursak Hamid tiyatrosunun bir şemasını yapmış oluruz. Şurasını da
12294. söyleyelim ki kusurları ne olursa olsun bu piyeslerle cemiyetimiz Namık Kemal'den sonra, ezberden de

12295. olsa ilk büyük psikoloji ve hayat tecrübesini yapar. **3 - PİYESLERİN ÇATISI** Hamid'in tiyatrolarını
12296. konularının hususiliği bakımından birkaç kısma ayırmak mümkündür. Bunların
12297. birincisi «Sabr u sebat» ve «İçli kız» gibi ilk devrede yazmış olduğu eserlerdir. Bunlar şu veya bu şekilde
12298. mevzularını günlük hayattan ve karakterlerden alırlar. Fakat hiç bir realizin iddiaları yoktur. Sadece
12299. mahallidirler. İkinci kısım muayyen bir tarihi devre ait eserlerdir. Bunların içinde bazıları
12300. «Tarık» ve «İbni Musa» gibi doğrudan doğruya vak'anın tarihçe mazbut şeklini az çok muhafaza
12301. ederler. «İlhan» ve «Turhan» gibi bazıları da sadece tarihi vak'ayı kendi fantazisine göre onararak
12302. yazılmıştır. Yine bunların arasında «Sardanapal», «Abdullahü's-sagir», «Nazife», «Abdurrahman-ı Salis» ve «Eşber»
12303. gibi herhangi tarihi bir isme mal edilmiş hayali bir mevzuu işleyenler vardır. «Nesteren»,
12304. «Zeynep», «Macera-yı aşk» gibileri ise uzak ve müphem bir devirde geçen vak'alarıdır. «Duhter-i Hindü» ile
12305. «Finten» bunların yanında zaman ve mekanlarına çok sarîh şekilde yerleşmiş eserlerdir. Ayrıca Hamid
12306. «Liberte» ile sadece devre ait ideolojik bir piyes yazdığı gibi «Yadigar-ı Harp»te de yine gündelik bir
12307. meseleyi bir revü halinde dağınık şekilde tasvir etmiştir. «Yabancı dostlar»la (Hakan), bu cinsten
12308. mücerrede kaçan eserlerdir. Bu piyeslerden çoğunun mevzuunu Hamit icat etmiştir.
12309. Bazılarını da «Eşber, Nesteren, Tezer, Liberte» - klasiklerden alır. Bütün bu piyeslerde şairin vak'ayı icat
12310. hususundaki zaafî en mühim noksandır, denilebilir. Hamid'de vak'a daima karışık, ikizli veya üçlüdür.
12311. Çoğu, kahramanlarının psikolojilerini ve hareket tarzlarını haklı ve tabîi gösterecek şekilde tertip edilmiş
12312. değildir. O, vak'ayı muayyen hudutların içine sıkıştıramadığı gibi, lüzumsuzu atacak yerde
12313. genişletip büyüttüğü bile olur. Hamid'in bazı geliştirmelerinde eserin bünyesine ait icapların hiçbir rolü
12314. yoktur. Denebilir ki şair, psikolojik haller ve durumları idare edecek yerde kafasının
12315. mahsulü olan bir yığın gölgeyi kendi hallerine ve tahlillerine bırakır. Onlar da kendiliklerinden göze ait
12316. anekdotlar vücuda getirirler. «Finten»i, «İbni Musa»yı hep bu zaaf ağırlaştırır. «İbni Musa»da Edeline
12317. Merkado'ya, Akabe'ye, Velid'e ait sahnelerin çoğu böyledir. Bu bolluk hakikatte bünyesi itibariyle
12318. tesadüften gelen şeyi reddeden tiyatro sanatını bir yığın insicamsız şeylerin
12319. emrine vermektedir. Buna mukabil halkta veya büyük kültürde mevcut hikayeler onu
12320. ilgilendirmez. Şarkî bilhassa İran kolunu çok iyi bilmesine, şehirli kültürünün içinde yetişmesine
12321. rağmen onlara da yanaşmaz. Böylece bütün tecrübe edilmiş şeyleri adeta reddeder. Vaka
12322. Namık Kemal'in tavsiyesi üzerine klasik tiyatroya bir zaman yaklaşır. Fakat aklın çizdiği kadro
12323. içine bir türlü girememiştir. Bu yüzden Corneille ile Racine ile olan münasebeti dışarda ve parça
12324. halinde kalmıştır. **Klasik Fransız ve Hamid** Hamid, Corneille'den «Nesteren»in mevzuuyla (Le Cid), «Eşber»in
12325. kızkardeşini öldürme sahnesini, «Liberte»nin bütün mevzuunu (Polyeucte), Racine'in «Berenice»inden
12326. «Abdurrahman'ı's-salis»in ve «Alexandr'e -Le Grand»ından da «Eşber»in, umumi mevzuunu almıştır.
12327. Birincisindeki eski bir İspanyol ortaçağ hikayesi olan (Romancero) vakayı, evvela, garp orta çağının çok
12328. nizamlı dünyasından çıkarmakla, sonra da müsavî haklara sahip iki adam arasındaki bir mücadeleyi
12329. (iki sevgilinin, Rodrigue ile Chimene'in babaları) biri zalim bir hükümdar diğeri halk tarafından sevilen
12330. velihaht olmak üzere iki kardeş arasına nakletmesi, düello yerine doğrudan doğruya katli
12331. koymasıyla mahrekinden çıkarır. Böylece dayandığı bütün içtimai ve tarihi mesnetleri kaldırarak
12332. boşlukta bırakır. Hamid'in sadece bu piyese tasarruf şeklinde sanatın belli başlı vaslı olan
12333. safiyeti temin edecek ayıklama ve düzenleme kudretine sahip olmadığı görülür. O birkaç
12334. şeyi birden isteyenlerdendir. «Eşber»in bir perdelik bir piyes olarak yazıldığını ve Namık Kemal'in
12335. tavsiyesiyle onu genişlettiğini yukarda söyledik. İşte piyesin Comeille'in «Horace»ıyla alakası, Sumru'nun
12336. Eşber tarafından öldürülmesine ait olan bu perdedir. Daha doğrusu Comeille'e asıl bağlanması mümkün
12337. olan şey trajedinin bütünü boyunca, Eşber'de gördüğümüz kahramanlık ve vazife fikridir.
12338. Çünkü bizzat bu ilk yazılmış tek perdede bile mevzu Horace kardeşlerle alakasızdır ve daha
12339. ziyade Racine'in yukarıda bahsettiğimiz «Alexandre Le Grand»ından alınmış hissini bırakır. Filhakika iki kardeşin
12340. konuşması, daha ziyade Racine'in trajedisinde Kral Taxile ile kız kardeşi Cleophile'in konuşmalarının aksi
12341. istikamette geliştirilmesidir. Şurasını da söyleyelim ki Hamid burada her iki trajedinin mevzuunu adapte
12342. etmekten çok uzaktır. Az çok taklit fikriyle başlayan «Eşber» Hamid'in şüphesiz en
12343. orijinal ve muvaffak eseridir. Fakat bu piyes iki kahramanı ve iki ayrı tezi düşünülerek okunmalıdır. «Eşber»

12344. 1878 Rus harbinin felaketlerinin tesiri altında yazılmıştır. Hamid burada müdafaa harbinin büyük
12345. içtimai vazife hissi ile harp aleyhtarlığını birleştirir. Fakat bunu anlamak için şimdiye
12346. kadar yapıldığı gibi sade Eşber'in değil de İskenderin de psikolojisini gözden kaçırmamak lazımdır.
12347. İskender cihangirdir. Üst üste zaferler kazanmak hırsıyla doğmuştur. O kendi iradesini
12348. insanlığın üstünde görenlerdendir. Hülasa bir nevi, «insanlistü»dür. Şan ve şöhrat ihtirasında
12349. belki bazı idealleri de vardır; fakat asıl psikolojisini, güvendiği talibi, dehasına «sahip olduğu
12350. hareket» idare ediyor. Şurası da var ki bu insanlık için başlı başına bir talih olmak isteyen
12351. adamı hocası Aristo da bu yola sevk etmektedir. Filhakika trajedinin ilk kısımlarında Aristo
12352. şakirdinin tanrılara eş bir talihi olmasını, başladığı işi bitirmesini ister görür. Fakat daha piyesin
12353. başında İskender'in içinde insane talihinin iki büyük kutbu karşılaşır. Kendi kendine çizdiği
12354. yolda mı gidecektir. Yoksa sevdiği Sumru, yani ferdi saadet için her şeyden vaz mı
12355. geçecektir? Filhakika daha başındaki Şeyh Galib'in tardiyelerini çok yakından taklit eden
12356. haspıhalinden(170) itibaren biz İskender'in içindeki mücadeleyi biliyoruz. Fakat gururu ona harbi
12357. tercih ettirir. Son perdede Eşber'i mağlup hatta esir eder. Fakat Pencap yanmış yıkılmıştır ve
12358. mağlup hükümdar binlerce ölü ve yaralı arasından İskender'e sevgilisinin darağacında sallanan
12359. cesedini gösterir. Bizzat kendisi, muhtelif harp haberleri arasında son dört sahife süren bir
12360. konuşmadan sonra, Hamid'in askerliğe ta çocukluktan beri olan hevesi, Rukzan'ı çiğneyerek
12361. ölümüne sebep olmuştur. Hülasa İskender zaferi kanlı meyvalarıyla karşı karşıyadır. O kadar ki, gördüğü
12362. şeylerin manasını anlayamaz ve etrafına sorar. Aristo: ... (170) *Bu tardiyeler "Eşber" in baş tarafında iki tanedir.*
12363. *İkincisini Rukzan söyler. Birincisi piyesin belki en iyi yazılmış kısımlarından biri olan İskender'in*
12364. *hasbıhalidir ki şu beyitle başlar: ... Bu beytin ve bu ilk konuşmanın tek manası «Bir tanrı mı*
12365. *olayım? Yoksa bir fani gibi mesut mu yaşayayım?» dir. cevabıyla trajediyi bitirir. Böylece ilk*
12366. *perdenin sualine son perde cevap vermiş olur. İşte Corneille'e asıl bağlanacak olan da, bu cevap ve*
12367. *benzerleridir. Piyenin başında memlekete ve istiklaline dokunmamak şartıyla kız kardeşinin İskender'le*
12368. *izdivacına razı olan ve teklifi kabul edilmeyen Eşber'in hareketi Horace kardeşlerden biraz*
12369. *daha tabiidir. Yalnız Horace kardeşler, Roma tarihinin baş taraflarının bir efsanesidir. Yani bir şahıs*
12370. *tarafından icat edilmiş vak'a değil, bir mytos'dur. "Eşber"den bahsederken piyesin iki, mühim*
12371. *şahsından da bahsetmek lazım gelir. Bunlardan biri atının dizginlerine sarıldığı zaman*
12372. *İskender'in ... demeyerek çiğnediği Rukzan'dır(171). Sırf şiddetli bir ihtiras tasviri için piyese konulduğu*
12373. *muhakkak olan bu kahramanın bilhassa ikinci faslın ilâvesindeki büyük hasbıhali şairin*
12374. *bilmeden "Makber" in dilini hazırladığı parçalardandır. Aristo'nun siması daha gariptir. O İskender'i*
12375. *fütühat emellerinde teşvik eder görünür. Kahramanın şahsındaki*
12376. *büyükliğe hayrandır; üstelik ferdi saadet için büyük işlerin yarıda kalmasına razı değildir.*
12377. *Onun için piyesin sonundaki cevabı daha maniili olur. Bu itibarla "Eşber"de, Aristo bir nevi,*
12378. *fikirlerinin hayat üzerinde tecrübesini yapan adama benzer. "Eşber"de devrinde çok sevilen*
12379. *beliğ konuşmalara rağmen ve belki belagat yüzünden, Hamid'in büyük bir trajedi mevzuunu kaçırdığı*
12380. *muhakkaktır. Bu piyesin ilerde yetişecek sanatkarlar tarafından ele alınması temenni*
12381. *edelim. Çünkü teması her zaman için dönülecek cinstendir. Burada Eşber'in kendi çehresi*
12382. *üzerinde durmuyoruz. O, vatan müdafaaasının haklı davasını temsil eder. Bu itibarla çok az*
12383. *hükümdar, daha ziyade bir davanın benimsediği kahramandır. "Tezer" in mevzuu Racine'in Berenice'ine*
12384. *oldukça yakındır. Şu itibarla ki her iki piyeste de hükümdar kendi ferdi saadetiyle vazife hissi*
12385. *arasında kalır. Fakat Racine'nin trajedisinin arkasında Roma imparatorlarının yabancı bir memleket*
12386. *kraliçesiyle - velev bu trajedide olduğu gibi Roma'ya tabi olsun - evlenmemesi hususundaki kanun*
12387. *vardır. "Tezer"de ise sadece Endülüs hükümdarı üçüncü Abdurrahman'ın sevdiği genç kızın, yani Tezer'in,*
12388. *eski aşığı olan ve İspanyolların Araplardan intikamını almağa çalışan Rişar'ın halkı hükümdar*
12389. *aleyhine çeviren muzlim entrikası vardır. İkinci fark da Titus'un Berenice'i kendi memleketine*
12390. *göndermesine mukabil (171) "Alexandre Le Grand" da Rukzan'ın karşılığı Hint kraliçelerinden biri*
12391. *olan Adrienne'dir. Hamid'in kahramanının sevgilisini çok lüzumsuz yere, yani zevk ve asaletten*
12392. *mahrum bir jestle, kendi eliyle öldürmesidir. Görülüyor ki Hamid tiyatrolarında hakikaten şiddetlidir.*

12393. Fakat biz onun o kadar güzel yerleri bulunan “İbn-i Musa” ile “Finten”de melodram unsurlarına kadar
12394. indiğini göreceğiz. Hamid'in bu hazır mevzulara tasarruf şekli “Eşber”den madasında vak'ayı
12395. karışık bir hale getirmekten başka bir şey değildir. Fakat bu kusur örneği olan eserlerin bir
12396. medeniyetin ve kültürün belki en yüksek mahsulleri olmasından ve onları bütün bir cemiyet nizamının
12397. beslemiş bulunmasından ileri gelir. Racine'in “Berenice”i, Louis XIV'un bir gençlik macerası dolayısıyla
12398. yazdığı rivayet edilir. Güneş-kralın ilk sevgilisi olan Kardinal de Mazarin'in yeğeni, Paris
12399. surlarının dışında kendisini ağlayarak uğurlayan genç hükümdara ... itabında bulunmuştu,
12400. Racine'in trajedisi bu cümlelerin etrafında bütün bir his ve vazife mücadelesinin gelişmesidir. Hamid'in
12401. piyesinde ise Abdurrahman-ı Salis, harem hayatına hiçbir tebasının karışmak hakkı olmayan bir Müslüman
12402. Şark hükümdarıydı. İşte Hamid'in piyeslerinin zafı, şahıslarını çok defa boşlukta bırakan bu şiddettedir.
12403. Şurasını da kaydedelim ki bütün şark memleketlerinde hükümdarlarını kendi ferdi
12404. saadetlerini büyük işler için feda etmiş görme arzusu vardır ve bizde bile bu cinsten masallar
12405. uydurulmuştur. **Tarık ve İbni Musa** Musa İbn Nusayr'in kölesi Tarık, efendisinin emri üzerine
12406. maiyetindeki ordularla İspanya kıyılarına geçer ve zaferden başka çıkar yolu olmayan bir
12407. fütuh silsilesine başlar. Eski kölesinin muvaffakiyetlerini kıskanan Musa ibn Nusayr, Tarık'a kendisini
12408. beklemesini emrederse de kazanılan muvaffakiyetlerin neticesiz kalmasına razı olmayan
12409. genç kumandan hareketına devam eder ve koca bir ülke zaptına muvaffak olur. Bunun üzerine
12410. bir veya birkaç bahane uydurarak Musa, Tarık'ı tevkif ettirir. Hamid, İslam tarihinin bu herkesçe, bilinen
12411. vak'asını muhtelif aşklar, çok trajik şartlar içinde ölümler, uzun askeri hareket, münakaşaları, muharebe
12412. sahneleri ile zenginleştirerek eserini vücutte getirmiştir. Piyeste iki evlenme vardır ve
12413. üçüncü bir evlenme ile bitcek bir aşk başlamak üzeredir (eski kraliçe ile Aziz İbn-i Musa'nın
12414. arasında). Sevgi yüzünden iki ölüm ile iki intihar vak'asına şahit oluruz. Bir mücahide aşık olan
12415. Merkado'nun kızı Lüsi, sevgilisinin şehit olması üzerine intihar eder, Merkado'nun karısı
12416. kendisini- suya atar, ana kızı ihtirasla takip eden siyahlar giyinmiş papas kendi
12417. kurduğu ölüm makinesine takılarak ölür. Tarık'ı seven Sa lha ümitsizlikten aynı akıbete düşer. Ayrıca
12418. harpte bir kral Tarık'ın, eliyle öldürülür. Aşkların çoğu ikizlidir. Siyehpuş Papas bir fikri sabite
12419. benzeyen bir ihtirasla ana kızı beraberce sever. Bu kadar kalabalık içinde elbette ki vak'a
12420. birliği aranmaz. Bu yüzden sahneden sahneye piyesin alaka merkezi adeta değişir. Bununla
12421. beraber Tarık'ın yine tarihin anlattığı şekilde çehresi bu kalabalığa hakimdir ve piyes ona
12422. ve onun arkadaşlarıyla beraber temsil ettiği ahlaki kıymetlere bir kasidedir. Hamid «Tarık»da
12423. devrinin siyasi ve içtimai bütün meselelerine temas eder. Kahramanlarının
12424. ağzından muasırlarına, cemiyet hayatında fikir ve işbirliği, fedakarlık hissi, vatan sevgisi kadın
12425. ve erkek arasında anlaşma ve arkadaşlık gibi cemiyetimiz için çok lüzumlu nasihatler verir.
12426. Musa İbn Nusayr, Tarık, fırsat buldukça yorgun Osmanlı İmparatorluğunun uzak bulunduğu ahali esasların
12427. azamet ve güzelliğini anlatırlar. İspanyol ordusunun vaziyetinden ve Kral Rodrik'ten
12428. bahsederken devrinin manevi portresini yapmağa çalışır gibidir. Hatta
12429. Kral Rodrik'in harpte öldürülmesi üzerine Tarık'ın verdiği nutukta, bir hükümdarın icabında
12430. öldürülebileceğine ve bunun haklı olduğu takdirde bir cinayet sayılmıyacağına hükmeder.
12431. Bir nevi fetvaya benzeyen bu sahnenin kitabın Abdülhamid zamanında uğradığı takibata sebep
12432. olduğu tahmin edilebilir. Tarık'ın Tuleytil'e'de Endülüs hükümdarlarının hazinesi içinde
12433. kendi kendisine yaptığı hasbihalde ise, Hamid kahramanının şahsiyetini biraz daha tamamlar. Bittabi bu
12434. eserin tiyatro mahiyeti üzerinde münakaşa, edilebilir. Namık Kemal'in
12435. “Celaleddin Harzemşah”ında olduğu gibi bu eserde de bu kadar iyi, bu kadar vazife düşkünü adamlar
12436. arasında bir facia havasını muhafaza etmek imkanı bulunmazdı. Herkes fedakar, herkes dost, iyi
12437. ahlaklı ve kahramandır; Zehra sevdiği adamı arkadaşı ile paylaşmağa razıdır; Azra hiç de muhabbetine
12438. yabancı olmadığı bir aşık uzun ahlak dersleri verir, Tarık bir ülke fetheder, fakat gurur
12439. duymaz, Musa hapsediği adamı, hareketinin çirkin olduğu söylenince - hem de yirmi yaşına basmamış iki
12440. kız tarafından - derhal eski mevkiine iade ederek kendisine damat yapar; bütün bu
12441. iyilikler içinde şaşırın Kont Cülyanus, krala karşı beslediği kin dolayısıyla arasına katıldığı

12442. ordugahta birdenbire kendisinin değiştiğini hisseder. O da bir fişenk gibi her cinsten faziletle
12443. dolar; tam bir m¼cahit olur. H¼lusa bu, Hamid'in devrine çektiği, - tarihi real iteye az çok
12444. uymasna rağmen oldukça bıktırıcı - bir fazilet ziyafetidir. Aşk sahnelerinin çoğu bilhassa "m¼cahid"lerle
12445. "m¼cahide"lerin konuşma sahneleri, Zehra ile babasının arasındaki muhavereler gibi ekseriya donuk ve
12446. ağırdır. Hamid'in kahramanları kadınlarla konuşurken bilhassa itinalı ve n¼kteli olmağa çalışırlar. Bu
12447. cinsten en sıkıcı ve l¼zumsuz muhavere misalini Musa'nın kızına rakibesi Salha'nın öl¼m¼n¼ haber
12448. verdiği sahnede buluruz. şair çok defa kendi kendisini tekrardan hoşlanır. Nitekim bu konuşma, biraz
12449. evvel yine baba-kız arasında geçen diğer bir konuşmanın, Zehra'nın Musa ibn Nusayr'e, Tarık'a
12450. karşı haksızlık ettiğini söylediği sahnenin çok yakın benzeridir. Uzun tiradlar, ahlaki nasihatler,
12451. öv¼nmeler, büyük söz söyleme arzusunun doğan kesilmiş biçilmiş c¼mleler bu kusurlar arasına
12452. girer. Başta Musa ibn Nusayr altı sahife tutan uzun bir mukaddime ile End¼l¼s fethi hususundaki kararını
12453. anlatır, Tarık meşhur hasbıhalinde veya daha evvel Kral Rodrik'i niçin öld¼rd¼đ¼n¼ mayetine anlatırken
12454. daha az belagat d¼řk¼n¼ değildir. Piyesin diğer bir zaafı da d¼řman cepheye mensup olanlar
12455. müstesna hemen herkesin birbirine hayran oluşu ve bunu çok belagatlı, n¼kteli bir lisanla derhal ortaya
12456. koymasındır. Denebilir ki "Tarık"ın mühim bir kısmını bir m¼tekabil metihler silsilesi
12457. v¼cude getirmektedir. Bununla beraber eser devrine göre s¼rt¼kleyici ve bir çok
12458. yeniliklerle doludur. "Tarık"ın mevzuu olan f¼tuhat tamamlanmadan evvel bu büyük işin yanı başında
12459. insani zaafı kendisini gösterir. "İbni Musa" bu zaafıların ve birbiriyle karşılaşan ihtirasların eseridir.
12460. Burada Emevi hanedanı ile Musa ibn Nusayr s¼lalesinin m¼cadelesi vardır. Hamid, Namık Kemal'in
12461. tesirinden epeyce kurtulmuş gör¼nd¼đ¼ bu ikinci kısmında ufak tefek ayrılışlarla tarihi
12462. vak'aların seyrini takip eder gör¼n¼r. Burada da eser kadın kahramanlar üzerinde
12463. durur. Zaten şair uzun zaman piyesin adında teredd¼t etmiş onu bazan Ümm¼lasam, bazan Zat¼lcecal
12464. diye adlandırmak istemişti. Ümm¼lasam Aziz İbni Musa ile evlenen eski İşpanyol kraliçesidir.
12465. Zat¼lcecal ise Velid'in sevgilisi olan ve Halife Süleyman'ın öl¼m¼ne sebep olarak Musa ailesinin
12466. intikamını alan cariyedir. Fakat asıl kahramanı, b¼t¼n kitabı bir kin ve intikam
12467. meleği gibi dolaşan Edelina Merkado'dur. Onun İşlam fatihlerine karşı beslediği d¼řmanlık ile
12468. Halife'nin Musa ailesini kıskanması, piyesin asıl konusudur. Hamid bu intikam meleğini tam
12469. bir trajedi kahramanı yapabilmek için onu Aziz İbni Musa'ya aşık eder. Bu suretle
12470. Müsl¼manlara olan kini ile Musa'nın oğlu Aziz'e olan hayranlık ve sevgisi arasında
12471. yolunu seçmeğe mecbur kalır. Eserin öb¼r kahramanı Zat¼lcecal'dir. Kırkıbirinci manzardan itibaren
12472. vak'anın b¼t¼n yük¼n¼ o taşır. Bu kahramanların yanı başında tali derecede rol sahibi bir yığın
12473. şahıs daha vardır. Hakikatte bir tefrika romanı mevzuu, kırksekiz manzara yahut Shakespeare
12474. sahnesine taksim edilmiş olan bu eserde, Tuleyile'den şam'a kadar uzanan bir coğrafya içinde, eceli
12475. gelen kahramanlarını yol boyunca serperек üst üste d¼đ¼mlenir, çöz¼l¼r. "Tarık"ta da bulunan mezarlık
12476. ve zindan sahneleri, çoğu l¼zumsuz denecek cinayet ve ihanetler, ani tesad¼fler, şaşırtıcı müdahaleler, garip
12477. ve hiç de lazım olmayan sahne oyunları birbirine takip eder. Aziz bin Musa, karısı olan eski
12478. kraliçe, çocukları, Mervan İbn Musa, babaları Musa İbn Nusayr, Edelina Merkado seyircinin – yahut
12479. okuyucunun - gözleri ön¼nde teker teker öl¼rler. "Zeynep"te, "Finten"de o kadar ehemmiyetli yer tutan
12480. fırtına kırksekizinci manzarda dramın büyük yardımcısı, yahut kahramanların üzerinde müessir dekoru
12481. olur. "İbni Musa"ya, çocuk sevgisi ve öl¼m¼ de girer. Ümm¼lasam'ın çocuğunu Edelina
12482. Merkado'dan yardım gören katiller hançerle vururlar. Bu öl¼m¼n¼ annesi üzerinde yaptığı tesiri gösterir
12483. sahne ile Musa'nın iki oğlunun öl¼m¼n¼ haber aldığı sahne belki en muvaffak sahnelerdir.
12484. Birincisindeki yırtılan anne kalbi, ötekinde İbni Musa'nın şikayete yer vermiyen dindar
12485. icatlanış esere bir nevi büyükl¼k verir. Hamid'in tiyatrolarında mevzuu nasıl dallandırıp
12486. budaklandırdığını gösteren eserler arasında "İbni Musa" başta gelir. Aziz'in şahadeti, bu şahadetten
12487. evvel uzun duası, Halife Süleyman'ın Velid'in cenazesini bizzat kaldırması, Edelina Merkado'ya cinayetini
12488. yardım ettiği katilinin taarruzu gibi sahneler hep bu zaaftan doğarlar. Hamid, "İbni Musa"yı 1881'de
12489. yazmış fakat 1917'de neşredene kadar üzerinde çalışmıştı. Yaptığı değişikliklerin derecesini
12490. bilmiyoruz. Bununla beraber eserin dilinde "Finten"den sonra veya beraber olduğunu gösteren bir çok

12491. hususiyetler vardır; keza, vak'anın tertip ve icadında halkı konuşurmak, ve bizatihi vak'ada
12492. dahil olmayanların sözleriyle vakayii tasvir etmek ve böylece drama bir "zemin" hazırlamak gibi daha
12493. ziyade Shakespeare tiyatrosuna veya romantiklere yaklaşan tarafı bu beraberliği gösterir.
12494. "İbni Musa"daki manzumeler arasında Namık Kemal'in «Vaveyla»sına bir nazire olması itibarıyla
12495. şayanı dikkat olan "Vatan" mersiyesini, Ümmülasam'ın öldürülen çocuğu için söylediği
12496. mersiyesi türküyü, koşma tarzında olan bu sonuncusu hece vezniyledir ve birinci kıt'anın
12497. son mısraının acayıplığına göz yumulacak olursa Hamid'in en iyi manzumeleri
12498. arasında yer alır. Hamid bu manzumesinde 6 + 5 vezni 5 + 6 şeklinde
12499. kullanmak yeniliğini göstermiştir. Fakat "İbni Musa"nın asıl dikkat edilmesi lazım gelen
12500. yeri nesrindeki değişikliklerdir. Eserin ilk yazılış tarihi göz önünde tutulursa bu nesir
12501. hakikaten yenidir. Yine bu manzumeler arasında: ... matla ile başlayan Musa'nın gazeli söyleniş
12502. itibarıyla en güzellerdendir. Eserde nükteli, dokunaklı, zarif olmağa çalışın mükalemeler, şişkin ve parlak
12503. cümlelerle dolu uzun hitabeler, yenilikten başka bir gaye gözetmeyen ifade tarzları bulunmakla beraber,
12504. tabii ve keskin jestli konuşmalar, da vardır. İfadeye getirmek istediği yeniliklerden biri de piyesin ilk
12505. manzarında geçen ve ancak bir sahife yer tutan Prenses İzabella ile Kontes de Navarya
12506. arasındaki mükalemedir. Bir kalıptan çıkmış gibi birbirine en küçük unsurlarında ve bütün sentaks
12507. hususiyetlerinde cevap veren bu ritmik ve kafiyeli nesir tecrübesi Hamid'in denemelerini nerelere kadar
12508. götürdüğünü gösterir [s. 9, 1928 baskısı]. Bunun haricinde «Tark» gibi zeylinde de sık sık
12509. mitolojik istiareler yaptığını eski seci sanatına bol bol yer verdiğini ilâve edelim. **Hamid**
12510. **ve Shakespeare** Hamid'in Corneille ve Racine'den başka yakın teması olduğu şair şüphesiz Shakespearedir.
12511. Türk tiyatrosunun bu iki inkişaf devrinde Shakespeare ile Moliere daima, ön safta gelir. Hamid,
12512. İngiliz şairinden evvela sahne şeklini alır. Filhakika "fasıl, manzar, ilâve-i fasıl ve ilâve-i manzar"
12513. dediği şeyler hakikatte Shakespeare'in mekanı daima değişen sahnesidir(172). Fakat Hamid burada
12514. muhayyilesinden başka nizam tanımadığı için bu sahnelerin adedi mesela "İbni Musa"da kırksekize
12515. kadar çıkar. İfade hürriyeti çok geniş olmasını istediği şiir tarafı yine bu şairden alınmış dersler olabilir.
12516. Bunun gibi örneğine hiç de yetişmemekle beraber eserindeki hayali unsur bolluğu
12517. yine oraya bağlanır (Zeynep, Finten, İbni Musa, İlhan, Turhan). Bunlardan başka Hamid, «Zeynep» ile «Finten»de
12518. «Fırtına» ve "Macbeth" şairini daha yakından takip eder görünür. Hiç olmazsa "Zeynep" in kendisi
12519. bu piyesin örgüsünü yapan vuzuhsuz vak'alar içinde şahsiyetinde ani ve insanüstü
12520. değişikliğiyle, o tabiatüstü kuvvetlere hakim oluşuyla Shakespeare'in "Fırtına" adlı o latif,
12521. muhteşem ve düşündürücü masalındaki Prospero'yu çok uzaktan hatırlar. Bununla beraber ihtiraslarında
12522. mahbus kalması, elindeki tabiatüstü kuvvetleri sadece iki talih mahkumundan, A'la ile (172) *Shakespeare*
12523. *sahnesi dediğimiz şey modern tiyatrodaki gördüğümüz bazen tek bazen birkaç sahneden ibaret tablolarıdır.*
12524. *Bu tabloların birkaçı ayrı ayrı mekanlarda geçse bile bir perde teşkil eder. Bunun biraz*
12525. *karişık olması, yani piyesin mevzuunun bir kısmı demek olan "act"ı sadece sahne*
12526. *teknikğine ait bir kelime olan «perde» kelimesiyle tercüme etmemizdendir.* ceyran'dan
12527. intikam almak için kullanması ona pek ala Caliban'ın çehresini verebilir. Fakat hakikaten Hamid
12528. Shakespeare'in «Fırtına»sını okudu mu? «Zeynep»in bazı tarafları Hamid'in, Fatma Hanım'ın ölümünü takip
12529. eden eserleriyle de - bilhassa "Hacle" - izah edilebilir. Hamid'in kendisinin de çok
12530. sevdiğini söylediği ve başındaki şark masal havasıyla, çetrefil ve vuzuhsuz mevzuuyla bir muamma gibi
12531. görünmesine rağmen bizce de onun en dikkate değer eserleri arasında bulunan bu piyesin vakasını
12532. hülâsa edelim. Zeynep, A'la ismindeki Hint hükümdarının bir gece annesinden
12533. çalıp bir prenses gibi büyüdüğü evlatlığıdır. Annesi tesadüfün yardımıyla aynı saraya
12534. girmiş ve kızını bulmuştur. A'la Zeynep'i, çok üstün kuvvetlerle saltanatını tehdit eden
12535. komşu hükümdarlardan Abbas'a vermek arzusunda. Halbuki Zeynep hemen o gün sarayın bahçesinde
12536. gördüğü bir dervişe aşık olmuştur. Bu derviş, Abbas'ın kendisidir. Fakat bunu bilmediği için Abbas'la
12537. evlenmeği ölüm tehdidinde rağmen reddeder. Babalığı kentlisini
12538. hapse attırır. Ve Abbas'a Zeynep diye Ceyran adındaki nedimesini verir. Ceyran aynı
12539. zamanda Ala'nın sevgilisidir. Zeynep'in annesi zindancı başını ve adamlarını para ile kandırarak Zeynep'le

12540. beraber kaçmağa muvaffak olur. Zindanda konuşurlarken birbirinin ana kız olduklarını da
12541. anırlar. Ceyran ile Abbas bir türlü mesut olmazlar. Abbas seçtiği kızı, yeni karısında bulamaz. Üstelik
12542. ölen karısının hayali - Fatma Hanım - onu sık sık ziyaret etmektedir. Ceyran ise çok sevdiği Zeynep'in
12543. yerine geçmekten muztarıptır. Onu unutamaz. Öbür taraftan da kocasının Zeynep'i sevdiğini
12544. bilir ve kıskanır; ayrıca Abbas'ın delirmesinden korkar. Böylece Ceyran üç azabın altındır.
12545. Başkasının adı altında yaşamak, bir başkasını seven insanı sevmek ve sevdiğinin delirmesinden
12546. korkmak Buraya kadar piyes nisbeten tabiidir, yani Hamid'in anladığı tarzda bir hayat ve kader oyunu
12547. içinde yürür. Fakat üçüncü perdeden sonra eserin seyri değişir. Zindandan kaçan
12548. Zeynep birdenbire bahsettiğimiz tabiatüstü kuvvetleri kazanmıştır. İstedığı zaman etrafındakilerden
12549. gizlenebilir, imkansız bir süratle mesafeleri aşar, istediği kimsenin kıyafetine girebilir. Trajedi, felsefi
12550. hikiliye ve masala götürebilecek bu imkanlar içinde devam eder. Zeynep yanında
12551. «geçmiş ve gelecek» (Maziye ve Atiye) adlı iki melek veya peri ile Abbas'ın çadırına girer ve orada
12552. hikayesini anlatır. Ceyran onun böyle karşısına çıkması üzerine ve biraz da dinlediği şeyler yüzünden
12553. çıldırır. Abbas ise zaten eski karısının hayaliyle, meşguldür. Zeynep de Ceyran'ı kıskanmaktadır. Abbas hala
12554. Zeynep adıyla tanıdığı Ceyran'a acır ve eski karısının hatırasıyla karıştırdığı Zeynep'i düşünür.
12555. Nihayet son perdede şuurlarını ve hayatlarını tehdit eden hayaleti öldürüyorum zanniyle
12556. Ceyran'ı öldürür ve Zeynep'le karşı karşıya kalır. İkisi de talihin mahkumudur. Tabii bu piyeste de A'la
12557. zalimdir. Geçtiği yeri zulüm, insan cesedi, feryat ve ıztırpla doldurur. Burada da
12558. meşalelerle aydınlanan basık zindanlar, cellatlar, darağaçları vardır. Yine bir fırtına sahnesi piyese
12559. son verir. Fakat bütün bu gürültünün, bu acayip muhayyile oyununun sebebi bir türlü anlaşılabilir.
12560. Bazı unsurların izahı kabildir. Sevilen ölünün hayata müdahalesi, “Makber” ve “Hacle” devirlerinden beri
12561. Hamid'in en hoşlandığı temdir. Zeynep Abbas'ın karısına benzer. Bu cinsten benzeyişleri- Hamid 'in
12562. eserinde ve hayatında gördük. Fakat bunu bilmek de piyesin muammasını çözmez. Bu Zeynep kimdir?
12563. Neden böyle birdenbire değişir ve niçin bu kadar insanüstü kuvvetlere sahip iken bu kadar zayıftır ve
12564. neden kendisini sevenlere fenalık eder? A'la'nın deliliğine sebep nedir? Abbas neden
12565. bu kadar iradesiz ve hastadır? Piyeste tek muvaffak çizgi yukarıda söylediğimiz gibi, Ceyran'ın bu kadar
12566. tabiatüstü karşısında şaşırması ve insanın üstünde hiçbir şeyle karşılaşmak istemediğini açıkça
12567. söylemesidir. Tıpkı Cocteaunun “Orphee”indeki Euridice gibi o da insandan gelecek her şeye razıdır.
12568. Keşke Hamid bu nasihati dinlese idi. Diğer bir nokta, saz çalan dervişle; gül bahçesiyle, hanım
12569. sultanıyla piyesin bir şark masalı olarak başlamasıdır. Pekala bir masal olarak bitebilirdi. İhtimal ki
12570. Hamid bu masalı devam ettiremedi. Yahut hayat tecrübesiyle ağırlaştırdı. Yukarıda Hamid'in birkaç şeyi
12571. birden anlatmak merakından bahsetmiştik. Burada da aynı şey vardır, zalim hükümdar, hürriyet aşkı,
12572. kıskançlık, eseri lüzumundan fazla, yükler. İnsanı behemehal bir izah aramaya götüren şeylerden biri
12573. de Zeynep'in beraberindeki Maziye ve Atiye adındaki insanüstü mahluklardır. Niçin Zeynep'le
12574. beraberdirler? Onlar yanında bulunduğu için Zeynep zamanının hakimi oluyor demektir. O halde bir
12575. semboldür. Fakat neyin sembolü? Altında hangi hakikat veya ömrümüzün realitesi gizli? Bu
12576. kadar büyük bir kudret sadece Abbas'a kendi mazisini göndermek için ise biraz lüzumsuzdur. Halbuki
12577. başka fonksiyonları da yoktur. Görülüyor ki piyes baştan aşağı sakattır. Bir takım fikirler; semboller
12578. üzerinde şiddetle ısrarı onu bir rüya gibi kabul etmemize de manidir. Daha iyisi “Zeynep”i iki ayrı eser
12579. olarak kabul etmektir. O bir taraftan tıpkı “Liberte” gibi bir ihtiras ve hürriyet aşkı eseridir. Öbür
12580. taraftan da bir aşk masalıdır. Maziye ve Atiye'nin yani Zeynep'i zamanın efendisi yapan iki kudretin
12581. piyesin dönüş noktası olduğunu da söyleyelim. Filhakika Hamid bu zamana sahip oluştan büyük bir
12582. sembole, büyük manasıyla insan talihine gidebilirdi. Halbuki sadece bir aşk entrikasında
12583. kalmayı tercih etmiştir. Bunun sebebini Hamid'in öbür eserlerinde yani irade-i cüz'ie
12584. meselesiyle uğraştığı eserlerinde bulmak mümkündür. Filhakika “İlhan”da ... diyen Hamid insan
12585. iradesini adeta reddeder. Bu zaviyeden bakılınca “Zeynep”i manalandırmak mümkündür: En
12586. mutlak bilgi dahi bizi kaderin dışına çıkaramaz. Hamid'in muhtelif vesilelerle öbür eserlerine tercih
12587. ettiğini söylediği Zeynep'in anlaşılmağı olmasından şikayet etmesi biraz da kendisinin sebep
12588. olduğu bu düğüm noktasının fark edilmemesindendi. Burada piyesin

12589. kompozisyonundan da bahsetmek lazımdır. Abbas'ın bir derviş kıyafetiyle saray bahçesinde Zeynep'i
12590. görmesi sahnesinden sonra piyes evvela A'la dolayısıyla Hamid'in daha ziyade ideolojik çerçevedeki eski
12591. piyeslerinin ("Sardanapal, Liberte? Tezer"), sonra da Fatma Hanım'ın ölümünden sonraki şiirlerinin hücumuna
12592. uğramıştır. Filhakika "Hacle"nin, daha ziyade mazinin hali yıkışında toplandığını gördük. "Finten" bir bakıma
12593. göre Hamid'in eserleri arasında kendisini Shakespeare'e en fazla teslim ettiği eserdir. Burada biz
12594. başından itibaren Lady Macbeth'in havasında gibiyizdir. Finten Shakespeare'in kahramanı gibi
12595. maksadına bir cinayetle de olsa erişmekten çekinmez; onun gibi keskin azapları vardır
12596. (fakat Vicdan azabı değil, sadece yaptığı iş onu Lady Macbeth gibi zaptetmiştir), onun gibi
12597. "somnanbül"dür. Hatta piyesin içinde Lady Macbeth'e benzediği söylenir bile. Fakat eserde İngiliz
12598. büyük şairinin tesiri bu kadarla kalmaz. Davalaciro, bu acayip ve ölçüsüz Hindistan, biraz Othello'yu
12599. andırır. Yine bu piyeste "Hamlet"ın kafatası sahnesi başka türlü tekrarlanır. Yukarda Namık Kemal'in
12600. Yorick'in kafatası sahnesini Ahmet Bey'in mezarına çevirdiğini gördük ("Gülnehal"). Abdülhak Hamid bu
12601. mezarlık sahnesini biraz fazla "macabre" olsa bile ibda denecek bir şekilde sokar. "Finten"de
12602. Veremli Kız'ın gömüldüğü mezarlıkta yatan ölümler mezarlarının üstünde birbirleriyle konuşurlarken,
12603. içlerinden biri kendi kafatasını mezarından çıkararak bakar. Fakat bu artık taklit değildir; burada "iyi
12604. veya kötü" büyük manasında tesir yahut ibda vardır. "Finten"ın bir tarafı Shakespeare'e bakarsa bir tarafı
12605. da melodrama bakar. Entrikanın kendisi melodramdır. Finten bir lord karısı olmak için – nedimesi
12606. Melvil'in ve doktor Thomas'ın tavsiyeleriyle - kendisini seven fakat onunla evlenmeye annesini razı
12607. edemiyen Lord Dick'i evvela veremli bir kıza evlendirecek, bu suretle hakikatte
12608. Davalaciro'dan olan fakat oğlunun çocuğu diye Lord'un annesi tarafından
12609. bakılan korkunç çocuğunu bu izdivacın mahsulü gibi kabul ettirecektir. Bu
12610. esnada kendisi de, Davalaciro vasıtasıyla kocasından kurtulacaktır. Şifası kabil olmayan genç kız da
12611. bu arada öleceği için o, Lord'la evleneceklerdir. Görülüyor ki "Finten" tam bir vak'a romanı gibi
12612. kurulmuştur. Finten emellerine nail olamaz. Kendisine o kadar yardım eden doktor Thomas bu
12613. iş için bir veremli kızlar hastanesinde beraberce seçtikleri hasta kıza birdenbire bağlanır ve onu
12614. himayesine alır. Lord Dick genç kıza aşık olur. Finten ise kocasını öldürmeğe yolladığı
12615. Davalaciro'yu sevdiğini anlar ve onu nedimesi Melvil'den kıskanır; Melvil ise aşıkını hanımından
12616. kıskanır. Efendisini öldürüp dönen Davalaciro'ya gelince Finten'i delice sevmekle ve hatta kendi
12617. çocuklarına olan sevgisini bile kıskanmaktadır. Nihayet bu çocuğu kıskançlıktan ve vicdan azabından
12618. yarı çılgın bir halde öldürür. Finten de onu tabanca ile öldürdükten sonra ölür.
12619. Fakat bu şaşırtıcı esere Hamid'in hayatı ve Fatma Hanım'ın hatırası da girecektir. Veremli kızlar
12620. hastahanesi Hamid'in ölmüş karısının hatırasını yenilemek için başvurduğu çarelerden biri olabileceği
12621. gibi, Lord Dick ile genç kızın Beyrut'a gitmeleri, Lübnan seyahatları da vapurda hasta
12622. döşğinde yatan kadına avutmak için söylediği şeylerin hatırası olabilir. Hamid daima ilk
12623. karısına çok acımış ve onu hatırlamıştır. Sahte Kontes Blanche'in yetim olması bile ona bağlanabilir
12624. - Fatma Hanım bilindiği gibi kimsesiz değil, yetimdi - Fakat eserin güzel tarafı şüphesiz İngiliz kibar alemine
12625. ve Londra hayatına ayrılmış sahnelerdir. Londra'daki uzun ikameti Hamid'e bu hayatı herhangi bir İngiliz
12626. muharriri, mesela Oscar Wilde cinsinden bir muharrir gibi tenkitle anlatmak imkanını vermiştir. Hamid
12627. eserinde müşahedelerini anlatırken çok başka türlü ve çok üstün muharrirdir. Fakat "Finten"de baska
12628. unsurlar da vardır. Hamid'in sanatı ilk defa burada fakr ü sefaletle kendisini açar. Mesela düğün
12629. sahnelerinde olduğu gibi servetle sefaleti çok insani duygularla karşılaştırır. Sade onunla kalamaz,
12630. ihtiyarlık, evlat kaybı, bütün beşeri konular vak'ayla alakasız epizotlar halinde esere girer ve
12631. İngiliz hakimiyeti karşısında istiklal peşindeki İrlandalının gururuna kadar hiçbir şeyi ihmal etmez.
12632. Hülasa bu, polisiye, esrar havasıyla, Hıristiyanlık propagandası yapan selamet ordusuyla, salon
12633. dedikodularıyla, at yarışı ve kiralık park sandalyalarıyla tek bir piyeste gösterilebilecek kadar
12634. Londra'dır. Hatta eşhas isimlerinin telafuzunda bile azami şekilde dikkatlidir. Bu bakımdan "Finten"
12635. Türkçede yabancı bir memleket hayatı için yazılmış ilk muvaffakiyetli eseri, denebilir. Hamid,
12636. «Duhter-i Hindu» mukaddimesinde bu hususta verdiği sözü tutmuştur. Buna mukabil müşahedelerinden
12637. gelen bu sahnelerin dışında her şey ölçüsüzdür. Ve Hamid bu ölçüsüzlüğü adeta bir kat

12638. daha arttırmanın çarelerini arar. Finten'in Davalaciro'ya aşkı, Davalaciro'nun kıskançlığı,
12639. o birsam'ı konuşmalar hep yüz derece hararettedir. Veremli Kızın kabirden çıkarılacağı gece
12640. Finten kazma kürek almasını unuttur, fakat elleriyle toprağı kazarak ölüyü, yani
12641. bayıltılmış hastayı mezarından çıkarır. Sonra yüzünü görür görmez kıskanmağa başlar. Piyesin
12642. sonlarına doğru bindiği kayığı fırtına dalgaları Beyrut açıklarında Davalaciro'nun
12643. bulunduğu vapura adeta bir emanet teslim eder gibi götürür. Finten'in Londra'da geceleyin
12644. Green Park'ta sonra Barkley Square'deki evde gördüğü hayaller de bu cinstendir. Fakat Hamid'le
12645. bahse girilmez. Parkta yarı uyku halinde Finten'in karşısına gelecek sene beyazlar giymiş bir
12646. çocuk kıyafetile çıkar: ... der. Küçük şey, belki hiç de tiyatro değil fakat yine de bir şeydi! Bunlar gibi yine
12647. Finten'in Davalaciro'ya olan aşkı bizi en kaba cinsiyet nazariyetlerine götürebilir. Çok iyi kalpli
12648. doktor Thomas'ın bu meş'um kadına karşı beslediği şifasız aşk daha anlaşılır bir şeydir. Bu sonuncusunun
12649. belki kitabın en dikkate değer şahsiyeti olduğunu da söyleyelim. O adeta insan işlerine, hayır ile
12650. şerin mücadelesine en son dakikaya kadar uzaktan ve hiçbir hüküm vermeden bakar. Bir taraftan
12651. Finten'e aşiktir, öbür taraftan Kontes Blanche'ı sever. Bu son derece terbiyeli ve iyi adam sanki hayattaki
12652. her hangi bir gaiyete inanan felsefenin mümessili gibi kitaba girer ve her şeyi üstünde
12653. tabiatın esrarengiz kuvvetlerine inanan bir insan olarak onu bitirir. Filhakika o hadiselerden ders
12654. alan hikmet bakışına benzer. Aşk ve belki de fırtına - Hamid'in dramlarında bu tabiat hadisesi her türlü
12655. mucizeye kadirdir. Zeynep bir fırtınadan sonra esrarlı kuvvetler kazanır - Lord Dick'in kimsesiz karısını
12656. iyileştirir. Fakat bu iyileşen kadın her nedense kitap yazacak ve macerasını anlatacaktır. Piyesin son
12657. tarafında bu kitaptan da bahsedilen mesut hayat sahnesi ise şüphesiz yine Hamid'in Fatma Hanım'ın
12658. etrafında kurduğu imkansız bir hayaldir. **İlhan dairesi** Hamid'in piyesleri arasında «İlhan» ve «Turhan»'ın
12659. yazılış itibariyle öbürlerinden ayrı bir yeri vardır. Vak'alarını XIV. asır sonu Türkiye'siyle Orta Asya
12660. Türk tarihinden alan bu iki eserin asıl mevzuu insan talihindeki abes duygusudur. Hamid daima
12661. inanan adam kalmış olmasına rağmen hayır ile şer ve irade meselelerinde daima bir tezadın,
12662. akla sığmayan bir tarafın mevcut olduğunu da saklamamıştır. İşte «Makber»'in ve «Ölü»'nün yazıldığı
12663. devirden başlayan bu düşünce asıl kemalini «İlhan» ve «Turhan»'da ve onları devam ettiren diyaloglarda
12664. bulur. Yazık ki bu piyeslerin yazıldığı devirde Hamid hatta bir evvelki eserlerdeki kadar muharrir
12665. melekelerine sahip değildi. Zaten onun hiçbir zaman tam bir sahne muharriri olmadığını muhtelif
12666. vesilelerle söyledik. Güzel denecek tek bir mısra bulunmayan, ağzına kadar, mana ile dolu bu iki
12667. eserde Hamid yalnız bir şeye, kaza ve kader oyuncakları diyebileceğimiz bir yığın
12668. insanı çok çetin ve girift bir aksiyonun içine atmağa, muvaffak olmuştur. Onun asıl buluşu da
12669. budur. «İlhan»'ın mevzuu Gazan Han'ın oğlu Bahadır Han'ın Çoban sülalesiyle mücadelesi,
12670. öteden beri hanedanına vezirlik eden bu, sülaleyi ortadan kaldırması ve kendisinin de aynı
12671. sülaleden gelme bir kadın tarafından öldürülmesidir. Bahadır Han bir taraftan saltanatı kendi adına idare
12672. eden, onu eğlencesinde ve zulümlerinde serbest bırakan veziri, Emir Çoban'ın ve ailesinin
12673. nüfuzunu kıskanır, onları ortadan kaldırır; diğer taraftan da, onun çocukluğundan beri
12674. tanıdığı kızı Bağdad, Hatun'u, emir Hasan'ın karısı - sever. Emir Çoban hükümdardan korkarak
12675. memleketten kaçtığı gece, Emir Hasan da aldığı rütbe ve mevki mukabilinde karısını boşar ve
12676. Bahadır Han'ı böylece Bağdad Hatun'a karşı aşkında serbest bırakır. Bahadır Han Bağdad Hatun'la evlenir.
12677. Kardeşi Hasan'ı kendisine vezir yapar. Biraz sonra Bahadır Han'ı bu sonuncusunun kızı Dilşad'a aşık
12678. görürüz. Bahadır Han, Emir Hasan'ı kızını kendisine bırakmağa mecbur eder. Uzaktan bu
12679. çılgınca hareketleri ve devamlı zulmü takip eden Emir Çoban memleketi bu zalim
12680. adamdan kurtarmak için ona karşı harp açar, fakat Bahadır Han tekrar çağırdığı Emir Hasan vasıtasıyla
12681. onu yener. Çoban ailesinin Emir Gıyaseddin'in sarayına iltica eden bütün erkeklerini öldürür;
12682. fakat kendisi de Emir Hasan'ın kızı Dilşad'ın elinde boğulmak suretiyle ölür. Saz meclisleri, geçit
12683. alayları, bayram tebrikleri, birbirlerine rakip kadın kahramanlar arasındaki kıskançlık kavgaları ile
12684. gelişen bu mevzu Hamid'in belki de en iyi tertip ettiği piyeslerdendir. «İlhan»'da vak'a ile,
12685. doğrudan doğruya alakası olmayan iki insan vardır. Hafız-ı Şirazi ve Kanbur. Hafız büyük hakikatlerin
12686. dünyasına açılmış bir adam, tam hakim (sage)'dir. Kanbur'da ise bu hikmet derin bir şüphecilik ile beraber

12687. yürür. Hamid daha ziyade, ikisinin ağzıyla konuşur. “Turhan”, “İlhan”ın devamıdır. İlhan,
12688. Bağdad Hatun, Emir Çoban ve çocukları ölmüştür. Ortada yalnız Emir Gıyaseddin kalmıştır. Dilşad onu
12689. izdivaç ve saltanat vaidleriyle avuttuktan sonra Kanbur vasıtasıyla ortadan kaldırır ve bu sonucusuyla
12690. evlenir. Bu suretle İlhanlılar tahtına, çok çirkin olan ve çirkinliğinin azabını iyice
12691. duyan Kanbur geçer. Fakat bu onun hakkıdır; çünkü sakat ve çirkin doğduğu için saraydan atılan
12692. bir prens, yani Gazan Han'ın inkar ettiği oğludur. Adı Turhan'dır. İsmi gizlemeye
12693. mecbur olarak şurada burada gezdikten sonra hakkı olan saltanatı bu evlenme ile elde
12694. etmiştir. Bu prensin herkesten gizli olan sırrını yalnız Hafız-ı Şirazi bilir. Böylece yeni baştan düzenlenen
12695. İlhanlılar hükümeti, Rumeli'de gaza yapan Osmanlılar tarafından yardıma çağrılır. Sekizinci manzarda
12696. Turhan ile Dilşad'ı beraberlerinde Hafız da bulunmak üzere Kosova meydan muharebesinde görürüz.
12697. Birbirini takip eden sahnelerde onlar zafere, birinci Murad'ın şehit oluşuna, Dilşad'ın hala
12698. sevdiği İlhan'a çok benzeyen Yakup Bey'in Yıldırım tarafından öldürülmesine şahit olurlar. Dilşad bir
12699. defa beraber bulunduğu Yakup'u sevmeye başlamış ve karşılığını görmüştü. Yakup'un
12700. ölümü üzerine hastalanır. Tekrar döndükleri Sultaniye'de (İlhanlılar'ın başşehri) iki sevgilisinin (İlhan ve
12701. Yakup Çelebi), Bağdad Hatun'un, Emir Yakup'un nişanlısı olan ve yine Kosova meydan muharebesinde ölen
12702. Prenses Lizet'in hayalleri arasında ölür. Piyesin sonunda Kanbur, yani Turhan ağaçlıklar içinden
12703. çıkan kızlarla kainat ve insan kudreti üzerinde konuşur, Dilşad'ın hayatının adeta cehennemi bir
12704. raksına şahit olur. Ve nihayet kendisini öldürür. Can verirken saltanatın kime kalacağını soran
12705. kızlara: “Timur!” cevabını verir. Hamid, “Tayflar Geçidi”, “Ruhlar” ve «Arziler» adındaki poemlerinde
12706. bu iki piyesin kahramanlarına tekrar dönmüştür. Söylemeğe hacet yok ki “İlhan” ile «Turhan»ın tarihi çerçeve
12707. ile alakası pek azdır. Ne Ebulgazi Bahadır Han bu cinsten zalim ve kan içici bir adamdır; ne de
12708. Bağdad ve Dilşad Hatun vardır. Bu, Hamid'in «İbni Musa»dan daha fazla tarihi hakikate tasarruf
12709. eden doğrusu istenirse kendisine has hayali ve korkunç bir rüyadır. “İlhan” ile “Turhan”da
12710. birçoğu yazılı dıkları veyahut daha ziyade neşredildikleri devre ait siyasi fikirler vardır.
12711. Bunlar arasında birlik fikri, Türkçülük fikri, halk idaresi fikri [“halkı hükümdar
12712. yapmalı!”] Hafız'ın ağzından harp aleyhtarlığı gibi belli başlıklarını
12713. kaydedelim. Bir Allah'a iman şeklinin ayrılığı yüzünden
12714. insanlığın çektiği acılar da bu fikirler arasındadır. Fakat bunlar vak'anın
12715. yürüyüşünde imkan aranarak konuşulan şeylerdir. Bazı larını söylemek için Hamid hususi surette vesile
12716. aramasa bile asıl eserin bünyesini yapmazlar. Zannedirim ki «İlhan» ile “Turhan” iyi
12717. yazılmış olsalardı, şu iki bariz tema etrafında toplanmış olurlardı: «Aşk» ve “ölüm”. Öbür eserlerinde çekilen
12718. ızdırabı haklı gösterecek, hatta ölümü yenecek birtakım büyük ve esaslı ihtiraslar vardır.
12719. Burada ise onlar yalnız insan talibinin başlangıcını ve sonunu göstermek için
12720. kullanılır. Bu iki had arasında şair hayatı yapan kıymetleri zorlukla elde tutar. Bu iki piyeste
12721. mutlak surette ölüm muzafferdir. Ondan başka bir şey yoktur. Meğer ki hayatın kendi fatalitesi, abes'e
12722. kadar gidebilecek oyunları olmasın. Turhan'ın ölümlerinde söylediği “Timur!” sözü de bunu
12723. gösterir. Timur, yani ölümün yahut mukadderatın büründüğü çehrelerden biri. Sadece bu ismin
12724. “Turhan”ın sonunda o kadar çıplak şekilde ortaya atılması insan talihinin hiç mahrek değiştirmeden aynı
12725. fataliteler arasında bir nevi çözümlüştür sonra tekrar başlayan bir kördögüşü gibi devam
12726. edeceğini ilan etmek demektir. Bu kördögüşünü, bu sonsuz devamı Hamid Kanbur'un
12727. ağzından ... mısra ile çok sarif şekilde anlatır. O her şeye hakimdir, her şeyin altından sırtır.
12728. Yalnız bir tek kudret onunla mücadele edebilir: aşk. Çünkü o, cinsi idare eden, onu
12729. ferdin rağmına yaşatan kudrettir. Bağdad Hatun babasını ve kardeşini öldürmesine rağmen İlhan'ı
12730. sever ve kıskanır, mümkün olsa onu affedecektir. Dilşad ondan biraz daha kuvvetlidir,
12731. sevdiği adamı akrabasının katili olduğu için öldürür, fakat ölümün ötesinde yine sever ve bu ölüyü bir
12732. başka ölüden kıskanır. Bu yaşamak için bir şeye sarılmak demektir. Her iki piyes Turhan'ın üstünde
12733. toplanır. Fakat kendi hayatının adeta dışında yaşar. O sadece talihe maruz insandır. Öbürleri kendi
12734. hayatlarının iyi veya kötü yaşarken o sadece onların üzerinde düşünür. Gazan Han'ın sarayından
12735. çirkinliği yüzünden ve biraz da üveyanesi saltanatı kendi oğluna temine çalıştığı

12736. için küçük yaşta çıkartılan bu biçare prens bir tesadüfle zalim ve yalancı bir emir olan Gıyaseddin'in
12737. sarayına girer ve orada kimseye sırrını açmadan bir saray cücesi gibi yaşar. Kanbur'un bu herkesten
12738. gizli hayatında, bir de yine gizli bir evlenme vardır. İşte Timur bu izdivaçtan doğmuştur. Böylece asıl
12739. hayatının dışına atılan Kanbur insan işlerindeki acıplığe alışmış gibidir. Gözünün önünde
12740. hanedanının yıkılışına, kardeşinin ölümüne, Çoban sülalesinin imhasına, hülâsa etrafındaki hayat
12741. didişmesine sadece müşahit ve kaydedici gözlerle bakar. O da sevecek ve sevdiği zaman oyuna girecek,
12742. işlere fazla inanmasa bile Dilşad'ın uğruna öldürecek ve ölecektir. Kanbur Türk tiyatrosunun,
12743. yazılışındaki bütün kusurlarına rağmen en muvaffak tipidir. Onun sinizmi bir zehir çanağı gibi
12744. acıdır. Vazih olmak için talihini daha yakından takip edelim. Bu hakkı yenmiş prens,
12745. gizli adam, etrafındaki kuvvetler devrildikçe yavaş yavaş tahta doğru yürüdüğünü bilir. Fakat son darbe
12746. müstesna hiçbir teşebbüste bulunmaz. Kanbur hakikatte bütün bilgisi hadiseleri beklemekte tecelli
12747. eden bir nevi hayat artığıdır. O kadar mahrumiyetten, hadletten sonra çıktığı taht
12748. ona bir darağacı gibi geliyor. - çünkü ihtiraslarımız kendi çağlarının malıdır, sonradan tatminleri
12749. etrafımızda -bir yığın mutlak yaratır - Etrafı hep ölümlle doludur. Gerçekte bu bir taht değil bir nevi ölüm
12750. ağacıdır. Ve oraya çıktıktan sonra Kanbur için hakikatin tek yüzü olarak ölüm kalır. Biraz
12751. sonra bu ölümlere diğerleri de karışır: I Murad, Nilüfer-Hatun, Yakup Çelebi, Prenses Lizet. Tabiatıyla ölümün
12752. bulunduğu her yerde Allah fikri vardır. Görülüyor ki "İlhan" ve "Turhan" "Makber"le «ölü»nün
12753. şairi bıraktığı noktadan genişler. Filhakika bu şiirlerin bütün şüpheleri, imanları ve meseleleri bu
12754. piyeslerde ufak bir zaviye değiştirmek suretiyle aksiyon halinde karşımıza çıkar. Bu şüpheleri
12755. Hamid Kanbur'un ağzından : ... mısraımın inkarına götürmekle kalmaz, oldukça kötü söylenmiş olan
12756. ... Aynı hikmettir irtihal edişi ... mısralarıyla te'iyit ve tefsir de eder. Şimdi, geçici bir ruh
12757. halinin ifadesi olan bu sarih inkarı Dilşad Hatun'un ölümü üzerine Kanbur'un söylediği aşağıdaki
12758. beyitlerle karşılaştıralım: ... Görülüyor ki Hamid sadece Halik sıfatıyla Allah'a inanmıyor, kaza, kader
12759. namına insan iradesini dahi inkar ediyor. Fakat bu .iman yeniden bir şüpheye açılmamak
12760. demek değildir. Dış alemdeki hayatımız gibi düşüncemiz de muayyen hadlerin içinde dolaşmaya
12761. mahkumdur. Bu hadlerin arasında gider gelir. O halde biz ancak saf bir imanla zaman zaman
12762. dışına çıkabildiğimiz bir fasit daire içindeyiz: ... O kadar olamaz ki hayatın çenberinden kurtulan
12763. ruhlar kendi alemlerinde o hayatın ebediyete akisleri gibi yaşarlar. Hamid için ebediyet bir kere yaşanmış
12764. hayatın bütün şartlarından mahrum devamıdır. İşte "Tayflar geçidi"nin, "Arziler"nin, "Ruhlar"ın mevzuu. Bu
12765. düşünce silsilesi ne "Turhan"da ne de diyaloglarda tek başına değildir. Bunların yazıldığı tarihlerde Hamid
12766. Birinci Dünya harbinin ve imparatorluğun yıkılışının büyük tesiri altınılaydı. Bu tesir
12767. kendisinin ilk piyeslerinde o kadar peşinden koştuğu yapıcı değerlere sık sık dönmesine sebep olur.
12768. Ayrıca bu spiritüalist ve dindar şair bütün insanlık için müşterek bir dini tek kurtuluş çaresi olarak görür. Bu
12769. din iyi anlaşılmamış, hakkı yenilmiş İslamıdır. Hamid'in piyesleri, daha doğrusu diyalogları içinde
12770. «Yabancı dostlar»ın bir nevi itiraf çesnisi altında hemen hemen bütün eserlerinde az çok izi görülen
12771. tabiata ve içgüdülerin serbestlik hakkına bir dönüş olması itibarıyla çok hususi bir yeri vardır.
12772. "Yabancı dostlar", tıpkı «Devran-ı muhabbet» gibi fakat ondan başka şekilde daha doğrusu
12773. ihtiyarlığı merkez yapmak suretiyle dünya nimetlerinin bir nevi muhasebelerine benzer.
12774. Hamid bu diyalogdaki ihtiyarlığı kabulünde, Turhan'la kendisine hazırladığı çerçeveyi
12775. kırmıştır. Filhakika bu rıza, bu elde bulunan katlanışta hiçbir trajedi fikri yoktur. Daha
12776. tiyatroya bağladığı zaman isyan eder. Tiyatrolarını oynamak için yazmadığını söyler
12777. (173). Oynamak için yazmamak ne'in birinci şartını kabul etmemektedir. Oynamak için
12778. yazmamak tiyatronun bütün kaide lerine, bu sanatı yapan bütün muvazaalara meydan okumaktır.
12779. Halbuki kendisinden daha çok acemi olan Namık Kemal sahne için yazar. Bir seyirci kitlesini, onun
12780. kendi içindeki yardımını kabul eder; onun için çalışır. Vakıta o da talakatının sahnede ne
12781. tesir yapacağını, aktörün bunu nasıl taşıyacağını düşünmez. Fakat tiyatroyu tiyatro olarak kabul
12782. ediyordu: (173)*Eserlerinin içinde yalnız «Sabr u sebat», mukaddimeside de söylendiği gibi,*
12783. *oynamak için yazılmıştır.* Tiyatro için yazılmıyan yahut oynanılabilceğinde şüphe edilen tiyatro
12784. eserinin hiç olmazsa bir poem olarak yazılması, neyin üstünde hususi bir mahiyet taşıması lazımdı.

12785. Halbuki Hamid'de bu da yoktur. Bu inkar bir yığın güçlükler doğurur. Yukardan beri üzerinde
12786. durduğumuz mevzuu dağıtması bunların başındadır. Bununla beraber Hamid tiyatronun dış tarafı
12787. üzerinde az çok düşünmüş, eserlerine bir takım yenilikler sokmuştur. Bunlardan bir kısmı ilk
12788. tecrübelerin üzerinde bir çeşit ısrara benzer. "Finten"de Fesli Zat adı altında muharririn kendisini koyması
12789. "Sabr u sebat" piyesinden başlar. Bu klasik bir anlayış için belki lüzumsuzdur, fakat yeni bir şeydir. Bazı
12790. ressamların yaptıkları dini tablolara kendi çehrelerini koymaları gibi. "Turhan"da adeta Wagner'imsi bir
12791. tasavvurla her şahsın ayn bir vezinle konuşması, yine ayın eserde sahne tertibatına ait bazı
12792. teferruatın veya esaslı unsurların sinemayla gösterilmesini teklif etmesi, "Abdullahü's-sagir"de
12793. Ferdinando'nun atı ile konuşması bu cinstendir. Bu buluşların behemehal kendisinin olması lazım
12794. gelmez. Hamid'in bu eserleri yazdığı devirde sahne imkanları genişlemekte idi. Nitekim Hamid
12795. "İlhan"da muharebe sahnelerinin sinema veya resim levhalarıyla gösterilmesini teklif ettiği zamanlarda
12796. tiyatro ile sinemayı birleştirmek isteyen terkibi teşebbüsler vardı. Fakat bütün bunlar bir
12797. şeyi gösterir: Hamid'in yeniyi aradığını ve sevdiğini. Bazan getirdiğinin kendisi de farkına
12798. varmaz. Yahut lüzumsuz bir müdahaleyle tesiri - hiç olmazsa okuyucunun kafasında - bozar.
12799. "Abdullahü's-sagir"de at konuşur, fakat not olarak kralın "kai l-i bil'batın", yani vantralog olması icap
12800. ettiğini muharriri derhal söyler ki bizi bir sırrın karşısında bırakmaktan çok uzatır. Zaten bu
12801. mükaleme ve piyes böyle bir sırrı taşıyacak mahiyette değildir. Hakikat şu ki okuyucusunun kendisini
12802. takip edebileceğine inanan bir sanatkarla karşı karşıyayız. İşte Hamid'in asıl aldandığı
12803. ve kaybettiği nokta bu inkardır. Hamid, tabii şekilde kaderlerini yaşayan insanların arasında
12804. geçen şeylerden hoşlanmaz. O, insan ruhunun bir müntehadı şekil ve ölçülerini almasını ister.
12805. Fakat bir şahsiyetin nadir bir nev'i gibi inkişafını sağlayacak bu müntehayı, bu hususi iklimi tabii şekilde
12806. kendisinde hazır bulmaz. Hakikatte o hayatın trajik hissine sahip olmadan trajediyi sevenlerdendir.
12807. Nihayet bütün bu eserlerde sağlam ve mütecanis bir dilin yokluğunu tekrar söyleyelim.
12808. Bütün tenkitlerimiz, bütün dikkatlerimiz bu zaafın yanında alelade teferruat kalırlar. Yukarda birkaç
12809. yerde "Tiyatro dildir" demiştik. Hamid'te dil zevki dil anlayışı yoktur. Hakikatte bir zevk
12810. anarşisinin mahsülüydü. O anarşiyi sonuna kadar devam ettirdi. Hamid, sağlam, güzel bir dili olsaydı, o
12811. kadar üzerinde durduğu nazım meselelerini halle çalışsaydı, ve hiç olmazsa bir zamanlar için bulduğu
12812. dili devam ettirseydi şüphesiz ki bu tenkitlerimiz kendiliğinden silinirdi. Sanatta
12813. dil vasıta değildir; bizzat sanatın cevheridir. Bir şeyi söylemek, her şeyden evvel söylemek ve
12814. mükemmel söylemektir. Bununla beraber dildeki kararsızlığına, lüzumsuz şiddetlere
12815. hayranlığına, melodram ile büyük sahne eseri arasındaki farkı çok defa kaybetmesine
12816. rağmen bu tiyatroya birçok şeyler borçluyuz. Cemiyetimize bazı fikirleri aşlamak hususundaki terbiyevi
12817. hizmeti bir tarafa bırakılsa bile, bu eserle Türkçeye insan talihinin büyük problemleri girer. Bu «kaza» ve
12818. "kader" havarisi, "Eşber", «Zeynep», «İlhan», «Turhan», hatta bütün karışık manzarasına rağmen «İbni Musa» ile birçok
12819. meseleleri ortaya koymuştur. "insan-üstü" fikrini İkinci Dünya Harbi'nin felaketlerinden çok evvel
12820. ele alır ve mahkum eder. "Zeynep", insanın yalnız tabii hudutları içinde büyük ve
12821. güzel olabileceğini gösterir. "İlhan" ve «Turhan», "İbni Musa" ile beraber ihtiraslarımız üzerinde düşünmek
12822. fırsatını verir. Muhakkak ki bu meseleler o gelmeden şark edebiyatında ancak bir iki mısradaki teksif
12823. edilmek üzere mevcuttular. Mısra ise tek başına güzelliğidir; fakat hayat değildir. Bu eserlerin
12824. hepsinde bir yığın mesele, iyi bir dramaturgün, hakiki sahne dehasıyla doğmuş insanın ele
12825. alacağı bir yığın şey vardır. Türk tiyatrosunun gelecek inkişafında biz Namık Kemal'in "Gülnehal,
12826. "Akif Bey", "Celaleddin-i Harzemşah"ı ile beraber Hamid'in eserlerinin tekrar ele alınacağını, böylece
12827. nesillerin birbirine bağlanacağını ümit ediyoruz. Sanat da en geniş ifadesi olduğu "milliyet"
12828. gibi «devam» fikrine dayanır. Bütün bu tahlillerden sonra şairin hakiki çehresini bulmak için
12829. tarihi şartlara bir daha dönelim. Hamid'in dil ayarını bulamadığını ve bu yüzden her şeyi kaybettiğini
12830. söyledik. Bu, tiyatrosu için olduğu gibi şiiri için de en şümullü hakikattir. Acaba Hamid böyle bir
12831. mükemmelliğe ve saflığa, tıpkı tam bir tiyatro anlayışı gibi, erebilir miydi?
12832. Onun nesli ve ondan sonrakilerin - Servet-i Fünun ve Fecr-i Ati'ye kadar - asıl rolü bir görüş ve duyuş
12833. şeklini değiştirmek, genişletmekti. Tanzimat'tan bugüne kadar şiir ve edebiyattaki

12834. gayretlerimizin bizi bugün sadece hakiki Türkçenin başına getirebildiğini düşünürsek bunu anlarız.
12835. Hamid ve nesli Şinasi gibi sadece dilin üzerinde durmakla belki bu yolu biraz daha
12836. kısaltabilirlerdi. Fakat bir dil sadece atmakla kurulmaz. Atmak çerçeveyi daraltmaktır.
12837. Kurmak o dille ifade edilecek dünya ve insanın peşinde koşmaktır. İşte gerek Namık Kemal,
12838. gerek Hamid, ve bilhassa Hamid, bu işi yaptılar. Hamid'den daha çok şuurlu olan Namık Kemal'in sık sık
12839. eserlerinden tecrübe kelimesiyle bahsettiğini yukarlarda gördük. Hamid'de böyle bir itiraf yoktur. Fakat
12840. bilhassa Meşrutiyet'ten sonra sık sık dilini değiştirmesi bir tekamülün içinde bulunduğunu idrak
12841. ettiğini açıkça gösterir. Hakikatte Hamid, dili, binaenaleyh insanı genişletmeye çalışıyordu.
12842. Tanzimat'tan bir evvelki şairlerle onun eserini kısaca karşılaştırmak nasıl başka bir dünyaya
12843. geçtiğimizi bize gösterir. Mr. Gibb'e yazdığı bir mektupta, “benim rolüm Türk edebiyatına
12844. Avrupa'yı getirmektir”, diyen şair şüphesiz ki Racine'in mükemmeliyetini getirmeği
12845. düşünmüyordu. Onun düşündüğü şey meseleleri, ihlasları ve fikirleri getirmek, bize tabiatın ve hayatın
12846. kapısını açmaktır. Böylece düşünülürse, Hamid'i, durmadan birtakım duvarları, ileriye iten, yıkan bir
12847. adam gibi görürüz. Filhakika o da üstadı gibi bir ufuk genişleticidir. Burada tarihteki izafilikle,
12848. ferdi yaratmanın belli başlı şartı olan mutlak endişesinin ve zaruretinin çatışması üzerinde durmak
12849. gerekir. Şair Hamid eserini gelecek zamanın şartları içinde bizim bugün gördüğümüz gibi
12850. göremezdi, Nitekim bu şartlardaki değişikliğin az çok farkına vardığı andan
12851. itibaren bu eserin büsbütün çözüldüğünü görürüz. Hamid'in «İlhan»dan itibaren yazdığı eserlerde
12852. hemen hemen sadece düşüncesini kurtarmağa çalıştığı bir müsvedde hali vardır. Bu noktada
12853. tiyatroları üzerinde fazla ısrarın beyhude olduğunu da söyleyelim. Hamid'in tiyatro dehasıyla doğmadığı
12854. aşıkardır. Bunu ustası Namık Kemal de daha başta farketmiştir. O, tiyatrodan bazan iyi niyetlerinin,
12855. bazan da ruhundaki kompleksin ifadesi vasıtasını arardı. Bununla beraber bu tiyatro onun asıl eserine hiç
12856. de yabancı değildir. Bilakis onu tamamlar. «Tarık», “Selim-i Evvel”, “Zeynep”, “İlhan”, “Turhan”, hatta “Finten”,
12857. “Makber”, devrindeki insan anlayışının başka şartlar altında toplandığı eserlerdir. Nitekim
12858. Hamid'in nazmı, şiiri ile tiyatrosu arasında kendisini bulmuştur. Sağlam bir tenkit şairin
12859. hakiki çehresini ancak her ikisine de müracaat ederek bulabilir. Mister Gibb'in Namık Kemal
12860. hakkında, Hamid'e yolladığı bir mektup vardır. Hiçbir şahadet ilk yenilik neslinin
12861. yaptıklarını dışardan seyreden bu bakış kadar mühim olamaz. Kemal kadar Hamid'in de asıl
12862. rolünü tayin ettiği için bu mektubun aşağıdaki parçalarıyla bu bahsi kapayalım
12863. Mister Gibb, ... hükmünü verir. Mister Gibb hakiki eser itibariyle mübalağa etmiş olabilir.
12864. Fakat bu eserlerin değiştirici rolünü daha iyi izah bizce kabil değildir. **Eski ile yeninin arasında**
12865. **MUALLİM NACİ EFENDİ İ HAYATI Ömer'in Çocukluğu** 1849 - 1850 de doğan(174) Naci, Recaizade ve
12866. Hamid'le nesil arkadaşıdır. Nitekim eserinde de onlara yakın bir taraf vardır. Fakat hayatının
12867. tesadüfleri yüzünden Naci, nesiine çok geç katılır ve onunla çabuk hesaplaşır. Bu, yetişme
12868. şartlarının neticesidir. Müreffeh bir esnaf ailesinin çocuğuydu. 1857'de, sekiz yaşında iken, babası
12869. sarac ustası Ali Bey'in ölümü üzerine, ailesi, Varna'da kazancılık yapan dayısının yanına gitmeğe
12870. mecbur kaldı. Naci'nin üzerinde bu vakitsiz ölümün tesiri kadar içinde yetiştiği ailenin de tesirleri
12871. açıkça görülür. Kendi kendine yetişmekten gelen gururunun altında asli bir tabaka gibi görünen
12872. tevazuu, şahsi istiklal fikri, değerlere bağlılığı, alınganlığı, hep bu el ile
12873. ve maddenin üzerinde çalışmanın terbiyesini almış insanlardan gelen şeylerdir. O, aleti seven ve
12874. ona bağlı olan insandır. Naci'nin sanatında asıl hakim unsurun bir alet gibi adeta dışardan
12875. mükemmelleştirdiği aruz olduğunu, Tanzimat'tan beri değişmekte olan dili yine kendi dışında bir
12876. madde gibi tanzime çalıştığını göreceğiz. Naci'nin, kalemini övdüğü şiir ve nesirlerini okurken
12877. Reşid Paşa'nın yenilediği bu eski temaya sarılış tarzında, bir zanaatkarın aleti karşısındaki heyecanını
12878. görmemek kabil değildir. Vakiya bunu Varna'da kendisini ilk verdiği sanat olan hattatlık ile izah
12879. edebiliriz. Fakat hattatlık da eski sanatlarımız içinde zanaata en fazla yaklaşıyordu. Çok
12880. büyükler bir yana ayrılırsa hiçbir spekülasyona, hiçbir entellektüel hesaba girmeden
12881. muayyen ve miras bir tekniği devam ettirirdi. Bu hal Naci'nin devrine ait birçok
12882. hususiyetleri ötesinde kalmasına sebep olur. (174)Naci'nin hayatı bk. *İbnülemin Mahmut Kemal İnal*

12883. *“Son asır Türk şairleri”, ve me hazları, Ahmed Midhat, “Muhaberat ve Muhaverat”, F.A. Tansel, “Muallim Naci ile*
12884. *Recaizade Ekrem arasındaki münakaşalar”, Türkiyat Mecmuası, X, İstanbul 1953, B. 159-200 Ali Canip Yöntem,*
12885. *“Muallim Naci”, ve me hazları, İstanbul Mecmuası Halid Ziya. Uşaklıgil, “Kırk yıl”, II, s. 26 v. d. Varna'daki hayatı ve*
12886. yetişme şekli Ahmed Midhat Efendi'ninkine az çok benzer. Onun gibi, tesadüferin karşısına
12887. çıkardığı insanların himaye ve yardımıyla ve çok eksik şekilde tahsilini yapar. Yine onun gibi çok genç
12888. yaşta hayatını kazanmağa mecbur olur (Ondokuz yaşında Varna Rüştüye'sine Muallim-i sani tayin edilir). O
12889. da taşrada şuradan buradan eline geçen eserlerle yenin zevkini tadar ve
12890. “Tuna” gazetesinde ufak tefek yazılar neşreder. Fakat benzerlik burada durur. Naci, babasının
12891. kayıtsızlığı veya mizacı yüzünden evin dışına çıkmış insan değildir. Bilakis
12892. babasının ölümü Naci'nin üzerinde aile baskısını artırır. Naci'nin hayatına bu bakımdan dikkat edilince
12893. kendisine ancak bazı hürriyetler verdiği görülür. Mithat Efendi'nin yetişmesinde başta Midhat Paşa olmak
12894. üzere, Şakir Paşa, Hamdi Bey; hatta Odyan Efendi gibi hep yeni bulmuş insanların tesiri vardır:
12895. Naci'nin bütün hocaları, kendisine yazı öğretten ve Hulusi mahlasını veren Abdülhalim Efendi'den, aruz
12896. ilmini öğrendiği Kavalalı Hoca Hüseyin Efendi'ye kadar, hep eskinin ocağında
12897. yetişmiş insanlardı. Hakikatte tesadüflerin hiçbir yardımını görmez. Naci kendisi de bunu bilir. Nitekim
12898. Midhat Efendi'ye yazdığı üçüncü mektubunda çok sarıh şekilde söyler. Hatta gençlik
12899. yıllarının şevk ve imkansızlıklarından bahsederken bir daha üzerine dönmeyeceği çok
12900. zalim bir adalet meselesini bile ortaya atmaktan çekinmez. Fakat bizce bu itirafların asıl mühim
12901. tarafı geciktiğini ve yetişmesindeki eksikliği kendisinin de bilmesidir. Zaman zaman
12902. takındığı megaloman tavırlar, «itidal»i kendisine düstur edinen ahlakına yabancı olan
12903. huzursuzluğu şüphesiz buradan gelir. Hakikatte Naci bütün ömründe
12904. yirmi yedi yaşına kadar içinde kaldığı ve büsbütün yutınasma, kendisini ancak inzivaya mahkum
12905. etmekle mukavemet ettiği bu muhitin tesirini duyacaktır. Bu devirde Naci'nin eskilerden başka
12906. Namık Kemal'i, Midhat Efendi'yi ve belki de Ziya Paşa'yı okuduğunu tahmin edebiliriz. Bunlardan
12907. birincisine ufak tefek aksülamellerine rağmen daima sadık kalacaktır. Naci'nin nesrinde
12908. Namık Kemal'den gelen bazı hususilikler vardır. Midhat Efendi'ye gelince, onu Varna'da “başı sarıklı
12909. bir muallim bulunduğu sırada” bayağı bir mektep çocuğu gibi okuttuğunu kendisi söyler³. Adını
12910. “Muhayyelat-ı Aziz Efendi”deki bir hikayeden alan ve her eline geçeni okuyan, fikirleri gibi his
12911. hayatını da onlara göre tanzim eden bu taşralı gence sade yazının kapısını açan
12912. şüphesiz Midhat Efendi'ydı. Naci'nin ... matlalı gazeli Ziya Paşa'nın «Gördüm» redifli gazelindeki fikirleri
12913. hemen hemen tekrar eder. Fakat asıl tesir daha sonradır ve paşanın “Harabat mukaddimesi”ndeki
12914. fikirleriyle başlar. Naci'nin yeniler aleyhindeki mücadelesi de paşaya bağlanır. Nitekim tiyatro
12915. hakkındaki yazısında bu mukaddimedden alınan parçalar vardır. Fakat bu, çok metihli bir tiyatro
12916. tenkidi bile yazmasını önlemez. Naci'yi bu dar muhitte o zaman Varna Mutasarrıfı olan
12917. Abdülhamid'in hariciye nazırlarından Süleymaniyeli Said Paşa çıkarır. Türk - Rus Muharebesi'nin hazin
12918. safhaları arasında bir müddet paşa ile Tolçi ve Tırnovi'de kalır. Hatta bir ara cepheyi bile gezerler.
12919. Sonra, paşanın o zaman Yanya vilayetinde Tırhala Mutasarrıflığı'na tayini üzerine
12920. Yenişehir Feneri'ne giderler. Paşa, Naci'yi burada Cinayet Mahkemesi'ne katip yapar. Yine
12921. Midhat Efendi'ye mektuplarında çok şikayet ettiği bu vazifeden Naci, “Mektuplarım”ın başına koyduğu
12922. oldukça ağır bir istifanname ile ayrılır. Bu istifadan hemen. birkaç gün sonra Said Paşa da İstanbul'a
12923. çağırıldığı için beraber dönerler. Biraz sonra Halep ve Diyarbakır üzerinden Erzurum'a kadar uzanan ve
12924. Trabzon yolu ile biten bu dokuz aylık seyahat, Naci'ye, “Nusaybin'de bir vadi”, “Dicle” gibi şöretinin
12925. başlangıcı şiirler ilham eder. Daha sonra Said Paşa'nın Cezayir Bahr-i Sefid valiliğine
12926. tayini üzerine Sakız'a giderler. Burada kendisini seven ve takdir eden, fakat bir
12927. türlü doğru dürüst bir vazife vermeyen paşa, Naci'yi Tahrirat Kalemi'ne mümeyyiz yapar. Adaya
12928. geldiklerinin hemen akabinde başlayan kuvvetli bir zelzelenin Naci'nin üzerinde büyük tesiri olur. Bu
12929. zelzele tecrübesinin Naci'de 93 Harbi'nin hatıralarıyla birleşerek bir nevi yıkılış psikozu vücude
12930. getirdiğini tahmin ediyorum. Naci “hipersensiple” denilen insanlardandı. Işıksız
12931. uyuyamazdı. Ve ev, yatacak yer onun için daima mühimdi. Sakız'da kaldığı üç sene, Naci'nin

12932. kendisini şiire tam verdiği senelerdir. «Kuzu», “Kebuter” gibi manzumeler bu devirde yazılır. Bu yıllarda yeni
12933. Türk şiiri adeta coğrafyaya dağılmış gibidir. Namık Kemal, Limni’ de mutassarıftır. Evvela Rize’de
12934. ağabeyinin yanında bulunan Hamid, ordan Golos’a geçecek, oradan da Bombay’a
12935. gidecektir. Naci, Midhat Efendi’nin çıkardığı “Tercüman-ı hakikat”e şiirlerini gönderiyordu.
12936. Kendisini birdenbire pek Recai-zade ile ve Namık Kemal’le aralarında muhabere başlamıştı. Ayrıca
12937. yeniler kendi aralarında yazdıkları mektuplarda ondan bahsediyorlardı.
12938. Namık Kemal’in dargınlığına rağmen yenilik, “Tercüman”ı benimsemişti. Bilindiği gibi
12939. Ekrem Bey, Midhat Efendi’yle daima dosttu. 1883’de Paşa’nın Hariciye Nazırlığı üzerine, bu sefer nezaretin
12940. Mektubi Kalemine mümeyyiz olur ve İstanbul’a gelir. Tam Müslüman terbiyesi alan ve
12941. iyiliği unutmayan Naci’nin Said Paşa ile münasebeti gayet gariptir. Bir taraftan onun kendisini
12942. daima ehliyesiz adamların emrine vermesinden şikayet eder, diğer yandan da
12943. iyiliklerini hiç unutmaz. Paşanın İstanbul’a dönüşlerinde kendisini tayin ettiği bu işi beğenmediğini
12944. “Mektupların”daki “Taberra” adlı manzumeden öğreniyoruz. Nitekim paşanın Berlin Sefaretine tayini üzerine
12945. beraber gitmeleri teklifini reddeder. Abdülhak Hamid, “Hatırat”ında Naci’nin bu vazifeyi
12946. reddetmesini hayatında yeniye layıkıyla açılmasını sağlayacak bir fırsatı kaçırmak şeklinde
12947. anlar ve tenkit eder ki bir bakıma çok haklıdır. Beğendiği şairin İstanbul’a dönüşünü fırsat
12948. sayan ve kendisini bir mektupla matbaaya çağıran Midhat Efendi’ye Naci’nin verdiği cevap üzerine
12949. aralarında uzun bir muhabere başlar. Adeta lirik taşkınlıklarla, samimiyet araştırmalarıyla dolu olan
12950. fakat birbirlerine, aynı kalıba dökülmüş gibi, noktası noktasına cevap verme telaşında
12951. birçok ehemmiyetli meseleyi unutan, hatta başlanmış sözü yanda bile kesen bu mektuplardan biz,
12952. Naci’nin bu devirde büyük buhran geçirdiğini, alkollizmin tam tehdi altında olduğunu hatta
12953. onunla mücadele ettiğini öğreniyoruz. Ustasının hatırasını korumak için Ahmed Rasim’in söylediği
12954. şeylere rağmen Naci’nin hiç olmazsa bir zaman için alkolün pençesinde kaldığı muhalekaktır.
12955. itiraflarından sarfı nazar, tabiatı ile o kadar zıt olan ve geçici bir nöbete benzeyen hiddetlerinden, o acayıp
12956. gururundan anlaşılacağı gibi, o devirde kullandığı hayallerde de bu görülür. Filhakika “ateş, yangın” gibi
12957. kelimelerin üzerindeki ısrarı alkolün dairesindedir. İşte bu aylarda Midhat Efendi hem de hiç karışmamak
12958. şartıyla “Tercliman”ın edebi kısmının idaresini bir müddet sonra kendisine damat
12959. edeceği yeni dostuna verir. **Mes’ud-i Harabati** “Tercüman-ı hakikat”te Naci’nin etrafına, daha
12960. çok, eski tarzda şiir yazarların toplanmasına hayret etmemelidir. Devir, bu işe girişenlerin
12961. dışında yeni ile eskinin arasında pek fark görmüyordu. Zaten yeni tanınanların çoğu gazel
12962. yazıyorlar, yahut onarladıkları musammat veya kıt’a şekliyle yeni duyguları anlatıyorlardı.
12963. Eskiye karşı hücumlarında o kadar insafsız olan Namık Kemal bile ara sıra yazdığı gazellerle bu
12964. anlaşmazlığı devam ettiriyordu. Bununla beraber Naci’nin “Tercüman”da yazmağa
12965. başladığı yıllarda edebiyatın havası daha gerginleşmişti. Yenilik, Şinasi’nin çizdiği milli uyanış
12966. hudutlarını germiş, hayatın her tarafına tesire başlamıştı. Şiirde, romanda, tiyatrodaki eskilerin o zamana
12967. kadar varlığından şüphe bile etmedikleri problemlerin etrafında insanı yeni baştan
12968. bulmağa çalışıyordu. Garpli örneklerin karşısında dile alışılmamış şekilde tasarruf
12969. ediyor, bilerek bilmeyerek bir yığın kaideyi alt üst ediyordu. Eski ise
12970. matbaanın verdiği imkanla kendisini adeta kuvvetlendirmişti. Matbaa, bir taraftan, romanıyla, tiyatrosuyla,
12971. her günü okur yazarlara aşladığı Garp teccüsüsüyle yeniyi yayarken, öbür yandan XVI. veya XVII. asırda
12972. açılmış olsaydı yapacağı şeyi yapıyordu. Bu devirde çıkan kitapların tam bir istatistiği
12973. yapılsa eskinin, kitapçılık hayatını nasıl istila ettiği görülür. Bittabiî ara sıra münferit çarpışmalar
12974. oluyordu. Fakat saflar henüz ayrılmamıştı. Bu vuzuhsuzluğun durulması, her iki tarafın
12975. hareketlerinde serbest kalabilmesi için büyük bir meydan muharebesi lazımdı. İşte Naci ve Ekrem Bey
12976. mücadelesi bunu yaptı. Naci’nin ilk şiirleri Namık Kemal ve arkadaşları tarafından çok iyi karşılanmış,
12977. hatta Rezaizade birçok bakımlardan ilhamının benzediği bu yeni şairin bir gazelini bile tahmis
12978. etmişti. Yalnız Hamid, kendi eserine çok defa getiremediği bir vuzuhla Naci ‘yi olduğu gibi görmüştü.
12979. Onun Naci’den bahsederken kullandığı “selis” sıfatı üzerindeki ısrarı çok şayanı dikkattir.
12980. Ekrem Bey, Naci’den, “Talim-i edebiyat” a birkaç örnek almıştı. Fakat Abdülhak Hamid bu kitapta ağır

12981. basıyordu. Bu ikinci dereceye atılış Naci'yi gücendirmişti. Daha Sakız'dan yazdığı bir mektupta
12982. fasikül fasikül okuduğu kitaba sinirlendiğini ve Ekrem Bey'i bu iş için salahiyyetli görmediğini
12983. öğreniyoruz. Diğer yandan, Namık Kemal'in Midhat Efendi'ye kızgınlığına rağmen,
12984. "Tercüman-ı hakikat" o zamana kadar yeniliğin bir kalesi tanınıyordu. İşte bu iç kalenin eski
12985. tarz şiirle istila edilmesi, hele Naci'nin oldukça babayani mektuplarla gençleri gazel yazmağa teşvik
12986. etmesi yenilerin hoşuna gitmiyordu. Bu iki taraflı hoşnutsuzluğun alevlenmesine,
12987. ikinci "Zemzeme"yi Naci'ye göndermediği halde, "Tercüman"da kitaptan bahsedilmemesine kızan
12988. Ekrem Bey'in alınganlığının sebep olduğu muhakkaktır. Üçüncü "Zemzeme" ve
12989. "Elhan" mukaddimelerinde ilk hücumları Ekrem Bey yapar. Naci, bilindiği gibi, "Demdeme" ile cevap verir. Ve
12990. bunu öteki yazıları takip eder. öbür yandan da başlangıçtaki iddialarını unutmuş gibi
12991. kendisini adeta bütünüyle eskiye verir. Fakat bu ayrılışı yalnız bir anlaşmazlığın
12992. hikayesi saymamalıdır. Hakikatte Naci, "Makber"ın ye Hamid'in öbür eserlerinin üst üste çıktığı bu
12993. 1885 yıllarında, asıl yeni şiirin öbür tarafta olduğunu farkındaydı. Naci, Hamid'in tesiri altındadır ve daima
12994. ona yetişmek ister. Bu devirde eskiyi kuşkulandıran yalnız Hamid'tir. Ekrem Bey daha ziyade kısır
12995. ilhamıyla ve lisan hatalarıyla ancak yeniye hücum vesileleri verir gibidir. Bütün bunlar ve etrafındaki
12996. heyecanın Naci'yi bir ara eskinin kucağına attığı muhakkaktır. "Tercüman"ın her
12997. nüshasında türlü adlarıyla gazelleri ve birkaç gün sonra kendisini metheden küçük
12998. mektuplarla bu gazellerin birkaç naziresi çıkıyordu. Bizzat Naci bile müstear adlarla yazdığı,
12999. kendisine metih ve sena dolu nazireler söylüyordu. Bu takma adların içinde en çok
13000. tutanı Mes'ud-i Harabati oldu. O zamana kadar edebiyatımızda görülmemiş şekilde tumturaklı olan ve
13001. Hafız-ı Şirazi, Muhteşem-i Kaşani gibi İran şiirinin gururlu adlarına çok benzeyen bu adı seçmesi ve onda
13002. ısrar etmesi üzerinde durulacak noktalardandır. Filhakika bu seçişle merdümگیرiz şair doğrudan
13003. doğruya eskiye olan hayranlığını - Harabat, Ziya Paşa'nın antolojisinden sonra eski şiirin
13004. sembolü olmuştu; bu da gösterir ki Namık Kemal'in korkmağa hakkı vardı açıktan açığa
13005. belirtiyor, aynı zamanda ferdi hayatında da yukarıda bahsettiğimiz iptilayı itiraf ediyordu.
13006. Naci'nin, "Tercüman-ı hakikat"ı eskinin ocağı yapması, Ahmed Midhat Efendi'nin sonuna kadar razı
13007. olacağı şey değildi. Namık Kemal ve arkadaşlarından o kadar ayrılmasına rağmen o yeninin adamıydı ve
13008. şiirden de çok anlamıyordu. İlk önce, gazeteye Arabistan'dan gönderildiğini söylediği, bir
13009. mektuba verdiği cevapla damadının dikkatini çekmeğe çalıştı. Naci bu yazıyı
13010. mektubun asıl sahibine verdiği şiddetli bir cevapla karşıladı. Evvela kendisinin
13011. de yenilik taraftarı olduğunu söylüyor, sonra da şarkla garbın arasında öyle, söylendiği
13012. tarzda fark olmadığını, güzelin her yerde güzel olduğunu, iddia ediyordu. Naci'nin bu
13013. tabiyesini uzun zaman eski taraftarları yeniye karşı kullanacaktır. Nihayet, Ahmed Midhat Efendi çok sert bir
13014. beyanname ile gazetesini damadına ve onun arkadaşlarına kapadı. Tepkilerinde o kadar
13015. şiddetli olan Naci'nin bu muameleye karşı çok haysiyetlice boyun eğmesi ve "Tercüman"
13016. sahibinden daima hamî ve velinimet kelimeleri ile bahsetmesi hakikaten dikkate değer bir
13017. vaktidir. Fakat darbe çok ağırdı ve şair Naci birdenbire bu yüzden hayatını küçük teliflerle kazanan bir
13018. matbuat eciri oldu. Filhakika Naci'nin bundan sonraki hayatı "Mecmua-i Muallim" "Midadü'l-ımdad", "Tarik" gibi
13019. gazete ve mecmualardaki yazılarıyla devam eder. Onun ve taraftarlarının Ekrem Bey'e ve
13020. Hamid'e karşı olan mücadelesi de asıl bu devirden itibaren. Hatta daireyi biraz daha genişleterek
13021. hayran olduğu Namık Kemal ve Ziya Paşa'yı da içine alır. Böylece halkası genişleyen bir
13022. aksülâmelin adamı görünmesine rağmen Naci yeniliğe düşman değildi. O sadece iki
13023. kutbun arasında kalmıştı. Bir taraftan Beşir Fuad'la başlayan realism davasına katılıyor,
13024. öbür yandan Şeyh Vasfî Efendi ile müşterek eser neşrediyordu. Gerçekte ise Naci,
13025. Türkçede yeni yeni öğrenilmeğe başlayan ve zevk alınan gramerin kahramanıydı. Naci iyi okunursa
13026. onun mutlak eski taraftarlığının bir masal olduğu görülür. Hakikatte o, iyi ve güzel
13027. manalarında şark ile garbın arasında bir fark olabileceğine inanmıyor ve
13028. milliyet perverliği bir nevi gelenek fikriyle tefsir ediyordu.
13029. Münakaşalarında bu haddi geçen şeyler daima şahsi olan taraflardır. Galatasaray'da ve Hukuk

13030. mektebinde hocalklarında fikirlerine daha geniş ve muayyen bir tesir sahası bulmuştu
13031. Naci'ye, 1891'de yazdığı "Ertuğrul Gazi" manzumesine mükafat olarak Tarih-nüvisi Al-I Osman vazifesi verildi.
13032. Bu aşağı yukarı refahın eşiğiydi. Asıl eserinin takdirinden çok uzak olan bir şöret de
13033. kazanmıştı. Fakat Naci ne bu nisbi refahtan, ne de etrafında eserini bitirebilmek imkanın kendisine
13034. verebilecek olan bu şöhretten fazla istifade edemedi. 1893 Ramazanında bir akşam kalb
13035. sektesinden öldü. Hayatında o kadar dost ve zalim rol oynayan Ahmed Midhat Efendi o akşam evdeydi.
13036. **II ŞİİRLERİ** Naci'nin yeni tarzda yazdığı şiirler Tanzimat'tan beri peşinde koşulan
13037. sadeliğin ta kendisidir. Yazık ki sadelik şiirin vasıflarından bile değildir. Zaman zaman
13038. gösterdiği sağlam nazım kudretine rağmen, lügat itibariyle dili zannedildiğinden çok karışık olan Naci,
13039. muhayyile denen şeyden de hemen hemen mahrumdu. Ancak birkaç mısra, şurada burada bu kıvamsız
13040. maddelerin üzerinde hiçbir sır taşımayan aydınlığını parlatır. Yazıldığı gündenberi kaç
13041. neslin övdüğü : ... mısraları - birinci mısra nesrin ta kendisidir - elbette güzeldir. Fakat
13042. Naci'nin ona varması için geçtiği yolu, çizdiği peyzajın biçareliğini tek
13043. mısraın tesadüfıyla elde edilen bir güzellik unutturamaz. Elbette: ... beytinde insanı saran
13044. bir hüznün vardır; fakat, manzumenin bütünü sadece vezin ve kafiyesinden doğan ve
13045. safdilliliğiyle insanı yoran o hamlesiz şikayetler? Unutmamalı ki Naci bu manzumeleri
13046. yazdığı devirde Türk şiiri "Makber" in çılgınlıklarına, vezince hayli bozuk olsa bile, ... gibi mısraların
13047. azabına gebeydi. Devrinde o kadar sevilen "Kuzu" manzumesine gelince, bugün için
13048. tek kıymeti bize hangi yollardan geçtiğimizi, yahut yolumuzu ne kadar uzattığımızı
13049. göstermesindedir. Daha iyisi, Ekrem Bey'in benzer şiirleriyle beraber, bu cins manzumeler için, bizim bugün
13050. artık tasavvur edemeyeceğimiz merhalelerdir, diyelim. Çünkü bu
13051. manzumelerin hemen hepsi muhayyilenin yokluğundan gelen iptidailiklerle doludur.
13052. Bununla beraber «Kuzu» manzumesinin safdil realizmi bize Naci'nin bu yeni tarz şiirleri için bir ipucu verir.
13053. O, Allah'ın bir portakal veya kavunu bütünü aileye kolayca taksim edilebilmesi için öyle dilim dilim
13054. yarattığına inanan Bernardin de Saint-Pierre'in mektebinden yetişmiştir(175). Buna Branger'in
13055. türkülerini de ilâve edebiliriz. Naci'nin biraz daha büyüklere, hatta Hugo, Musset gibi çok büyüklere
13056. yaklaştığı zaman dahi onlarda bu cinsten eserleri seçtiğini tercümeleri gösteriyor. Daha iyisi, Naci'nin bu
13057. devirde (175)... *"Şam-i Gariban"daki bir beyit bu davranışı daha iyi anlatır: ... "Kuzu" manzumesinde, Naci'nin büyük*
13058. *temlerinden biri olan "ümit ve hayal mühim yer tutar. Manzumenin sonu ise insan kaderinin*
13059. *acılığıyla biter. Bu kısımda hafif bir Şeyh Galib tesiri vardır.* şiir tercüme
13060. eden birçok muasırları gibi Fransız orta mektepleri için nazırlanmış bir antolojiyi okuduğunu
13061. kabul etmektir. ... diye saflığın şaheresi mısralarla başlıyan "Kebuter" şiiri bu kanala
13062. bağlıdır. Bu manzumedeki: ... tarzında tasvirler devrin anlayışı hakkında bize fikir verebilir.
13063. Okuyucuyu ikide bir kolundan çekip pulduğunu göstermek isteyen bu dikkatin primitifliği
13064. bazı halk sanatlarına yaklaşır. ... Naci'nin bu manzumelerde kullandığı lügat hiç olmazsa nesil arkadaşları
13065. kadar bozuktur. Ve Naci onlar kadar ilk gelen kafiyenin ve veznin mahkumudur. Aradaki
13066. fark, bir seviye meselesi, okuyucu ile kurduğu laübali hasbihal edasıdır. ... Hakikatte, bu mısralar
13067. Midhat Efendi'nin nesirde yaptığı o laübali yarenliğin kendisidir. Ve Naci'nin şiiri meyhanesi,
13068. meygedesi, muğbeçesi, peykesi, koltuk altına alınmış şişesi, güvercin, kuzu, uçurtma merakı ile bu
13069. laübaliğin arasında eskinin ta kendisidir. Bazan muasırlarından, bilhassa Hamid'ten
13070. geçen bir peyzaj zevki eskinin bu değişmez aksesuarından onu uzaklaştırır: ... Bu son kıtanın ikinci
13071. beyitinde şiirin biraz kımıldandığı muhakkaktır. Fakat muhayyile noksanı, çözümlenmiş Naci'yi
13072. hemen nesre düşürür. Filhakika Naci'de benzerleri o kadar çok olan ... cinsinden mısralar
13073. devrin gazete nesrinin ta kendisidir. Fakat bütün bu zaafına rağmen Naci şairdi ve
13074. insanlara söyleyebileceği bir şeyi vardı. Babasının ölümüyle mesut çocukluğundan
13075. güzel bir rüyadan zorla çekilip uyandırılmış gibi ayrılan bu adamda bu çocukluğun
13076. sihri ve hasreti devam ediyordu. Sonra yalnızlığın kuru
13077. ekmeğini ısırmıştı. İnsandan kaçan ve daima insan ve dost arayan bu dindar,
13078. mütevekkil, mağrur ve mazlum psikolojiye bilhassa "Ateşpare"de bol bol tesadüf etmek mümkündür.

13079. Yukarda zaafırları üzerinde o kadar ısrar ettiğimiz “Kuzu” ve “Kebuter” manzumeleri bu ruh halinin
13080. - ki asıl Naci'nin Őiire getirdiđi bűyűk temdir - ancak sűzűnűn sonuna dođru asıl sűyliyeceđini sűyliyen
13081. mahsulleridir. “Kebuter” manzumesi çığlığa yakın Şu itirafla biter:
13082. ... Dindarlığının getirdiği tabii izaha rağmen bu kaçış - bilhassa daha yukarlardaki insandan
13083. (ve kaderden) Őikayetle - bu baŐka alem hasreti belki Naci'nin bir tűrlű anlatamadıđı i aleminin en
13084. kuvvetli çizgisidir. Ve “Ateşpare”nin birçok Şiirlerinde sezilir. Naci gurbetin içine sinmiŐ olduğu
13085. adamdı. Bu gurbet hissini ve yalnızlığı doğrudan doğruya verdiği zaman hiç olmazsa,
13086. hayatıyla Őair olurdu: ... “Bir meyhanede sűyleniŐ”in bir tűrlű idare edemediđi neŐesi
13087. birdenbire bu yersiz adamın feryadı, hatta ithamı olur: ... Bu yalnızlık hissi bazı manzumelerde
13088. tesadűflerin de yardımıyla tam bir muhacir psikolojisi olur. ... “Sahabe” Őiiri bu ruh halinin en ıplak Őekilde
13089. ifade edildiđi manzumelerdendir. Manzume hakkında hiçbir fikri olmayan Naci'yi asıl hűviyetiyle
13090. yakalayabilmek için onda Őahsiyetin merkezi gibi gűrűnen bu “yalnızlık, gurbet” ve “kűskűnlűk” imajlarını
13091. aramak lazımdır. Bu itibarla bu gűzel ve dokunaklı mısraların, buldukları manzume ile műnasebeti
13092. üzerinde durmalıyım. Sakız zelzelesinin ilham ettiđi gazelde - en gűzel eserlerinden biri - bu ruh hali
13093. tam bir çığlık olur: ... Bizce sıkı bir araştırmanın bu yıkılış hissini ve onun - eski Şiirden gelen Şeylerin
13094. yardımıyla - bir nevi űcű gibi gűrűnen gurur, istiđna ve kendine yeterli duygusunu Őairin
13095. Çocukluđunun bűyűk hadisesine, babasının űlűműne çıkarma imkanı vardır. “Evim”
13096. Őiirinde bahsettiđimiz gururun ve kendine yeterli duygusunun altında ve adeta lűzumsuz bir konuŐmada,
13097. bu ruh hali bir nevi kaçma ve gizlenme kompleksi Şekline girer. Fakat Naci'de eski Şiirin
13098. bűtűn bir mısraı, dıŐarı hayatın tazyikiyle, nesline yetiŐememek duygusu, memuriyet hayatının
13099. tesadűfleri, alınmiŐ bir yığın meydan okuyan tavır, garp Őiiriyle sathi temasından ve bilhassa yerli yeniden
13100. gelen birçok moda ve nihayet dindar adamın kendisi ve dinvardır. Bűtűn bunlar Őairin i
13101. dűnyasını bir noktada toplamayı zannedildiđinden fazla gűleŐtirir. Gerçeđi de Őu ki:
13102. ... diye tarafsızlıđıyla űđűnen, her vesile ile her tűrlű hayat arzularının űstűne
13103. ıktığını sűyliyen ve daimi neŐesini anlatan insandır. “Rűbab-ı Őikeste” ile Naci'nin Őiirleri karŐılaŐtırılırsa
13104. bahsettiđimiz bu ruh halinin ve bilhassa űlűme kadar kendisine kapılar arayan o kaçıŐ duygusunun
13105. bűsbűtűn gizli kalmadıđı, mesajın yerini bulduđu gűrűlűr. Fakat Fikret'in Naci ile műnasebeti yalnız
13106. bu noktada deđildir. O ve bűtűn nesli, 1860-1870 arasında dođanlar, Naci'nin dilinden ve bilhassa
13107. nazım tekniğinden, aruzu kullanmakta ustalığından ders alırlar.
13108. Yukardan beri aruzun Tűrkede nasıl en ehemmiyetli mesele olduđunu anlattık. Őte Naci, Őinasi'den
13109. sonra vezinle dil arasındaki műnasebet üzerinde duran ilk adamdır. Kemal ve Hamid aruz ile hece
13110. arasında, hatta Hamid veznin lűzumunda, műtereddit idiler. Naci ise aruzu tek alet olarak
13111. kabul ediyor, onu kullandıđı Tűrke'nin bűnyesine uydurmaktan baŐka çare olmadıđını
13112. dűŐűnűyor, garba yetiŐmek hevesinde o kadar deđiŐen ve altűst olan dile bir karar vermeđe
13113. alıŐıyordu. Tevfik Fikret, Ősmai Safa, Nabi-zade Nazım gibi Őairlerin nazmında gűrdűđűműz,
13114. olgunluk hatta ustalık doğrudan doğruya Naci'de başlar. Fikret'te Naci'ye adım adım takip eden
13115. hatta onu tamamlayan mısralar vardır. “Asker Geçerken” Őiirini o kadar hűnerli kapayan ... mısraı
13116. doğrudan doğruya Naci'nin ... mısraından gelir ve sesi, hareketi itibariyle Naci'nin dil oyununu tam
13117. erevesine yerleŐtirir. Fakat asıl tesir aruzu kullanmasındadır. “Ateşpare”nin baŐıboŐ hasbıhalleri Fikret'in
13118. birçok Şiirinin başlangıç noktasıdır, denebilir. Naci'nin bunlardan başka, “Telaki”,
13119. “Sakız'da bir harabe-zarda bir sevdazede” (AteŐpare), “Kűűk bir mudhike”, “Vefa ile Sefa” gibi o, bazısı manzum
13120. tiyatroyu tecrűbe eden diyaloglu Őiirlerinde, Fikret'in aynı tarzda diyaloglu Őiirlerinin ilk
13121. űrneklerini verecektir. Bu tarz manzumeler içinde “Sűnbűle”deki kısa “Hafif Őair” adlı kűűk diyalogunu
13122. hiç olmazsa ilk mısralarının Musset'ye yakınlıđı ile zikrederim. Bu kűűk
13123. manzume de “Rűbab”ın enfűsi Őikayetlerinin yolunu hazırlayan eserlerdendir. Naci'nin eski Őiirlerini
13124. asıl canlandıran Şey de bahsettiğimiz aruz hakim oluŐtur. ... gibi çok geniş nefesli mısralara ve onların rahat
13125. bűlűnűŐlerine bu devirde hemen hemen yalnız onda rastlarız. Naci'nin bu Őiirlerde Encűmen-i Őuara'nın
13126. parlak ve ađır lűgatini az çok tasfiye ettiđi ve hatta insanı az çok kendi hadlerine indirdiđini
13127. sűyliyelim. Bununla beraber bűtűn Őűhretine rađmen Naci'nin gazelde, mesela Namık Kemal derecesinde

13128. kudretli şair olmadığını asıl tesirini yeni tarz eserleri ile yaptığını da ilâve edelim. Naci,
13129. Hugo'dan yaptığı tercüme ile - «Ateşpare»deki “Bir küçük çocuğun kabri üzerinde muharrerdir” manzumesi - Fikret'e
13130. ayrı bir vezinle olsa bile “Sis” manzumesinin şeklini hazırlamıştır. Filhakika bu tercüme
13131. manzumenin «Ey» hitaplarıyla başlayan her beyitteki ayrı hayali, o geniş çağırma ve toplayış Fikret'in
13132. “Sis”teki belagatinin başlangıç noktası sayılabilir. Naci'nin dağınık eseriyle Fikret'in temas noktaları
13133. zannedileceğinden çok fazladır. Bunların arasında bir de çocuk ağzından yazılmış ilk
13134. manzume olan «Levha» şiirini hatırlatalım. Bu tercüme manzumelerin (Prudhomme'dan “Kırlangıç”, Perni'den
13135. “Mersiye”, Musset'den “Komşunun perdesi” vesaire...) onun şiirine bir çeşit düzen benzerini getirdiğini ve bu
13136. şiiri hiç olmazsa eski mesnevinin, bir evvelki mısraın kalıbına dökülmüş tekrarlarından az çok
13137. kurtardığını da söyleyelim. Naci'nin şiiri devrine ve bilhassa daima tesiri altında kaldığı
13138. ve daima uzaklaşmak istediği Hamid'e nazaran şüphesiz daha çok durgun ve daha az hamleli, hakiki
13139. şiirden bir hayli uzak ve yerli unsur itibarıyla daha karışıktır. Hatta Naci kendi şiirinin sahasını bulmamış
13140. yahut da eskiye birdenbire dönüşle ve bilhassa hiç yapamayacağı, devrinde kimsenin
13141. yapmadığı şeylere, destan ve tiyatroya hevesiyle kaybetmiştir, denebilir. Buna rağmen kendinden sonra
13142. gelenlerle arasında garip bir uygunluk olduğu muhakkaktır. Naci'nin şiirleri hakkında son sözümüzü
13143. söylemek için “Köylü kızın türküsü”nü belki de o senelerde bizde moda olan operetlerden birisi için
13144. yazılmış bir şarkı olduğunu tahmin ettiğimizi, “Gül” manzumesinde “bülbul”ü atarak, bizzat
13145. kendisinin de bir yazısında anlattığı gibi, eski şiirin en tanınmış hayallerinden birini kırdığını, belki
13146. de esas temini Hugo'dan alan “Telatun” manzumesinde “deniz ve insan”ı ilk defa karşılaştırdığını biz de
13147. belirtelim. **III MENSUR ESERLERİ VE DİL** Naci'nin nesri şiirine nazaran daha dağınıktır.
13148. Doğrudan doğruya dini eserlerin dışında ahlaki, Arap ve Fars edebiyatlarının tanınmış güzelliklerini
13149. yaymağa çalışan tercümeleler, küçük musahabeler, eski edebiyatı gözden geçiren ilk tenkit denemeleri,
13150. makaleler, alelaide toplama eserleri, Garp şiirinden ve nesrinden yapılmış tercümelelerle, bu
13151. nesir devrin bütün bir tarafını doldurur. Son zamanlara kadar ehemmiyetini kaybetmeyen
13152. “Lügat-i Naci”yi, “Mekteb-i edeb” adlı okuma kitabını, “Esami”yi ve nihayet eski belagatin bizde en iyi
13153. eseri olan “İstilahat-ı edebiye”yi, “Mecmua-yi Muallim”de, şurada burada kalmış, gramere ve Türkçeye dair
13154. yazılarını da ilâve edersek bu çalışmanın hem mahiyeti, hem de genişliği
13155. hakkında fikir vermiş oluruz. Naci öğretici adamdı; kendisinin dediği gibi öğrenmekten ve öğretmekten
13156. bıkmıyordu ve çok defa hemen öğrendiği şeyi öğretiyordu. Bu geniş eserin asıl edebi kısmı
13157. dil meseleleri üzerinde toplanır; Naci'nin dil karşısında, devrine nazaran, çok dikkate
13158. değer bir duruşu vardır. Filhakika o, dili el dokundurulmaz bir miras olarak almadığı gibi,
13159. herkesin istediği gibi tasarruf edeceği bir vasıta olarak da kabul etmez. Ona göre
13160. dil kendi müstakil hayatı olan müstakil bir varlıktır. Naci'de bu görüşü açan birçok misaller
13161. vardır. İran şiirinin hala bile şiirimize güzel örnekler verebileceğine kani olan şairin, «Saibde söz» adlı
13162. küçük eserinde Farsça «nemek» (tuz) kelimesinin hiçbir zaman Türkçedeki manasının aynı olmadığı hakkında
13163. söylediği şeyler, ancak dilin kendi varlığını kabul eden insanın
13164. söyleyebileceği şeylerdir. Naci daha ileri gider, her devrin kendine mahsus bir dil
13165. zevki olduğunu da söyler, edebiyat tetkikinin bu yolda yapılmasını ister. Bu tenkitlerde Naci'nin
13166. kitaplardaki dille halkın dili ve onun devriyle olan münasebeti hakkında çok
13167. müphem olsa bile uyanış sayılacak fikirleri vardır. Naci hakikaten devrine nazaran
13168. Türkçeyi bulan ve ona inananlardandır. Beşir Fuad'a yazdığı mektuplardan birisinde ... der. Bu
13169. cümlelerin arkasından gelen cümle ise bütün bir programdır: ... Yine “İntikad”da Naci Türkçeye istiklalini şu
13170. cümlelerle veriyordu: ... dedikten sonra biraz aşağıda: ... der. Mamafih bu devir de bu fikirler bu kadar sarıh
13171. olmamakla beraber daima mevcuttu. Hakikatte bu, giriş kısmımızda anlattığımız iki büyük
13172. eksikliği görmek demektir. Naci işte bu lügat ve grameri tamamlamağı çalışan adamdır.
13173. Tanzimat'ın her şeyden evvel, öteden beri devam eden çok tabii eksiklikleri tamamlayan bir
13174. hamle olduğunu Naci'nin bu eserleri kadar gösteren şey azdır. Bu öğretici çalışmayı üç eser,
13175. “Therese Raquin tercümesi” ile “Mehmed Muzaffer Mecmuası” ve “Ömer'in çocukluğu”, ayrı istikametlerde tamamlar.
13176. “Therese Raquin” tercümesi daha ziyade Beşir Fuad'la olan dostluğun bir neticesi gibi görünür.

13177. Bilindiği gibi «Victor Hugo» adlı, daha ziyade romantizme hücum eden eseri dolayısıyla Naci ile
13178. Beşir Fuad arasında gazetelerde bir mektuplaşma başlamıştı. Beşir Fuad'ın intiharından sonra Naci'nin
13179. yukarıda bahsettiğimiz “İntikad” adı altında topladığı bu mektupların birinde Beşir Fuad'ın,
13180. muharrirlerimizin dilbilgilerinin muayyen Garp eserlerini tercümeyle bile yetmeyeceğini söyledikten
13181. sonra, ... diyordu. “Therese Raquin”i tercüme fikrinin Naci'ye bu meydan okuyuştan
13182. gelmesi mümkündür. Bitmemiş tercümenin, Naci'nin eserleri arasında ehemmiyetli bir yeri
13183. vardır. Sanki Zola'ya uyunca Naci'nin dili birdenbire değişir. Filhakika Namık Kemal'den sonra
13184. “Cezmi”nin dili - ilk defa bu eserde Türk cümlesi fiil bağlantılarından kurtulmuş görülür. Fransızca'yı
13185. layıkıyla bilmemekten ve devrin tesirlerinden gelen lügatteki
13186. biteviyesizliğine rağmen bu kitap Türkçenin içinde garplı sarahati rahatça
13187. verir. Hakikatte dilin üslubuyla tam uyduğu bu tercüme ile, Kamil Paşa'nın “Telemaque”yle
13188. başlayan bütün bir tercüme faaliyeti kapanır. «Therese Raquin»in kendinden sonra gelen romancılardaki
13189. tesirlerinden ilerde bahsedeceğimiz. “Mehmed Muzaffer Mecmuası”na gelince bu küçük ve
13190. dağınık kitap kadar Muallim Naci'yi anlatan başka bir vesika bulunamaz. Vakti onun şark ile garp
13191. arasında bocalayışını bu yüzden adeta bir nevi müvazaada yaşayışını, mizacının kendi
13192. üzerinde katlanan büyük hamlelerden ziyade, muayyen iş üzerinde sabırlı çalışmaya müsait olduğunu
13193. bütün eseri gösterir. Fakat “Mehmed Muzaffer Mecmuası” daha ileriye gider ve ondaki esaslı noksanı
13194. verir. Kitabımızda, bu ilk yenilik devrinde hakiki muhayyilenin
13195. yokluğundan hemen her şair ve muharrir dolayısıyla bahsettik. İşte Naci'nin hikaye
13196. tecrübesi bu noksanın sırrını açar. Filhakika muhayyilenin her şeyden evvel bir içten uygunluk ve bir
13197. konstrüksiyon işi olduğunu biz orada açıkça görürüz. “Ezhar-ı efkar”, Şeyh Galib'in bir biyografik romanı gibi
13198. başlar ve sonra birdenbire büyük şairin baba dostu Vahid Efendi'nin oğlu Azade Galib Efendi'nin,
13199. Şeyh Galib'in verdiği adla Mehmed'in hikayesi olur. Muallim Naci, kendi hocası addettiği bu Mehmed veya
13200. üstad Azade Galib'in adıyla konuşacaktır. Hikayenin üçüncü kısmında Şeyh Galib'in ölümünde
13201. birkaç sahife evvel üç yaşında bıraktığımız Mehmed'in hemen hemen Naci'nin devrinin
13202. edebiyat meselelerine karıştığını görürüz. Daha sonra da Azade Galib Efendi, Hoca Neşet'in ölümü üzerine
13203. gençlere onun yerine İran edebiyatı öğreten Vahyi Efendi'nin derslerine başlar. Ve Naci'nin ölüm
13204. tarihlerine, - Sururi'ye, Boileau'ya, Racine'e dair uzun istitratlarıyla genişleyen hikaye buradan itibaren
13205. Vahyi Efendinin talebelerinden Sabir Çelebi'yle Ayas Bey'in hikayesi olur. Hayalperest, şiir meraklısı, şöhret
13206. düşkün, budalaca mağrur Sabir Çelebi Kağıthane'de gördüğü genç bir kadına aşık olur. Ve Ayas Bey'in
13207. ertesi günü bu kadının ağzından yazdığı bir manzume yüzünden günleri şaşırarak üzere
13208. üst üste muhayyel mülakatlara gider. Ve kitap bütün şairlik iddiasına rağmen Sabir Çelebi'nin
13209. kendisini aldatan arkadaşına yazdığı bir cevap şiirde kesilir. Bu hikayedeki Sabir Çelebi'nin
13210. Muallim Naci'nin anladığı çizgileriyle Ekrem Bey'i hiciv için icat edildiği, onun şahsına doğru
13211. kayan bir nevi Felatun Bey olduğu tahmin edilebilir. Fakat asıl dikkate değer taraf bu son episod'un
13212. Ekrem Bey'in “Araba Sevdası” ile olan mevzu yakınlığıdır. Sabir Bey'in macerasında
13213. Bihruz Bey'in macerasını andıran bir taraf bulunduğu gibi iki kahraman da birbirlerine çok benzerler. Bazı
13214. teferruatta da takip etmek mümkün olan bu yakınlıklara iyi dikkat edilirse Ekrem Bey'in
13215. “Mehmed Muzaffer mecmuası”nın dağınık ve yüzü eskiye dönük havasında nisbeten geniş hayat
13216. tecrübesine ve roman hayatının seviyesine göre iyice değiştirip geliştirdiği, nesline mal
13217. ettiği bir hikaye kanavçesi bulunduğu tahmin edilebilir. Bu takdirde Ekrem Bey'in eserindeki
13218. Keşfi Bey'in de “Ezhar-ı efkar”ın Ayas Bey'inden geleceği aşikardır. Bu eseri incelerken ileri sürdüğümüz
13219. fikirlerle tenakuz halinde bulunmayan, belki doğuş şartlarını biraz daha aydınlatan bu ihtimal doğru ise
13220. Ekrem Bey biraz da kendisine çevrilmiş bir silahı tarafsızlaştırmış demektir. Belki zamanında bu
13221. münasebetin üzerinde durulmuştur. Bu kitabın istitratları ile mukaddimesi üzerinde de durmak
13222. gerekir. Hikayenin Sahaflar'dan satın alınan bir mecmuada bulunması, “Hurdefuruş” muharririne layık
13223. iyi kullanılmış yerli bir unsurdur. Naci, Frenklerin tabirince, eski kitap karıştırmaktan (bouqiner) hoşlanan
13224. adamdı. İstitratlarda ise cemiyetin kısa garp tecrübesinden kültür ve tarihimize başka gözle bakmasını
13225. öğrenen bu kitap meraklısı, edebiyatımızın edebiyatını yapmağa çalışır. Onun, Hakani ve Naili gibi

13226. muayyen şairleri değerlendirdiği, unutulmuş zevkleri tazelediği muhakkaktır. Eski şairler için
13227. yazdığı şeyler bu bakımdan üzerinde ısrarla durulması gereken tecrübelerdir. Yalnız, Naci
13228. bunları yaparken ileriye gidiyor, yeni mektebin ve düşüncenin artık üzerinde
13229. bütünüyle dönmesine imkan olmayan Fars ve Arap şiirinden de sık sık bahsediyordu.
13230. Haksız olmamak için onun devrinde Frenk şiirinden değilse bile şairlerinden en fazla
13231. bahseden adam olduğunu da söyleyelim. “Sünbüle”nin üçüncü cüzü olan “Ömer’in çocukluğu” da
13232. birkaç noktadan “Mehmet Muzaffer Mecmuası”na bağlanır. Bunların başında terbiye hakkındaki fikirleri
13233. gelir. Ömer’in çocukluk hatıralarında bu terbiye ve öğretme bahsi mühim bir yer tutar. Naci
13234. birtakım fikirlere uyanmış insandı. Mahalle mekteplerindeki dayak için, hatta manasını bilmeden hıfza
13235. çalışılması ve bütün ilköğretimin bu noktada toplanmış olması için yazdığı şeyler içtımai
13236. tenkidin sahasını genişleten yazılardır. Hakikatte bu küçük eser, Ziya Paşa’nın “Rüya”sı ve eksik
13237. kalan hatıraları, Ahmed Midhat Efendi’nin “Menfa”sı gibi en mesut şartlarıyla doğmuş, vesika ve duygu
13238. değerleri birbirine denk, her türlü mülahazanın dışında güzel eserlerdendir. Ve en mühim tarafı kendi
13239. çocukluğunu arasından bize imparatorluğun o zamana kadar
13240. bel kemiği olan dindar ve çalışkan, haysiyetli bir zümrenin, esnaf sınıfının hayatını vermesidir. Adeta sanatı
13241. ve her türlü özentiye atmışa benzeyen, külfetsiz, mübalağasız üslubu ona, yan taraftaki
13242. bir odaya geçer gibi geçmiş zamanı bulmasında yardım etmiştir. Kitabın o kadar
13243. beğenilmesi ve hemen neşrinin senesinde Almancaya tercüme edilmesi bu
13244. sıcaklığındandır. Naci, “Mektuplarım”ın bazı parçalarında eski kültüre ve Fransız veya
13245. Şark edebiyatlarına yahut kendi mazisine getirdiği alakayı şehrin hayatına çevirmeğe çalışır.
13246. Onun Şehzadebaşı kahveleri için yazdığı bazı parçalar edebiyatımızda ilk şehir kronikleridir ve
13247. denebilir ki bu küçük denemelerle Ahmed Rasim’i hazırlar. Naci, Şinasi’den itibaren sanat modalarında ve
13248. yetişme tarzında o kadar ağır basan bir değişikliğin bütün ağırlığını hissetmiş,
13249. hatta biraz da altında ezilmiş insandır. Bu iki alem arasında yarım kalan eseri belki de bu maceranın
13250. en iyi ifadesidir. Naci bu eksikliği dilin üzerindeki ısrarlı çalışmalarıyla telif etmiştir.
13250. Şiir ve nesrinin üstünde, onun bu dilci tarafı devrine asıl tesir eden tarafıdır.

ÖZGEÇMİŞ

23.10.1981 tarihinde doğdum. İlkokulu ve orta okulu İstanbul'da Kartal Eczacıbaşı İlköğretim okulunda, lise öğrenimimi ise Kartal Süleyman Demirel Lisesi'nde tamamladım. 1999 yılında Sakarya Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümünü kazandım. 2003 yılında buradan mezun oldum. 2005 yılında Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili Edebiyatı Öğretmenliği, Tezsiz Yüksek Lisans programını tamamladım. 2007 yılında Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı Yeni Türk Dili Bölümüne girdim.

Halen özel bir dershanede Türk Dili ve Edebiyatı öğretmeni olarak çalışmaktayım.